2 bdn.

DE
28
.C3
1703
vol.
1

PRESENTED TO THE ~~6281.5~~

v.1

Public Library of the City of Boston.

SICUT PATRIBUS SIT DEUS NOBIS

BOSTONIA
CONDITA A.D.
1630.

CIVITATIS REGIMINE DONATA A.D. 1822.

By Joshua Bates, Esq.

Received 21 Feb. 1857 No. 26921

Digitized by the Internet Archive
in 2012 with funding from
Boston Public Library

http://archive.org/details/notitiaorbisanti01cell

J.V.D. Marck.

CHRISTOPHORVS CELLARIVS

NAT: SMALCALD: CIↃIↃC XXXVIII: X̄ KALEND: DECEMBR.

A. de Blois sculpsit.

NOTITIA
ORBIS ANTIQUI,
SIVE
GEOGRAPHIA PLENIOR,

Ab ortu Rerumpublicarum ad Conſtantinorum tempora Orbis terrarum faciem declarans.

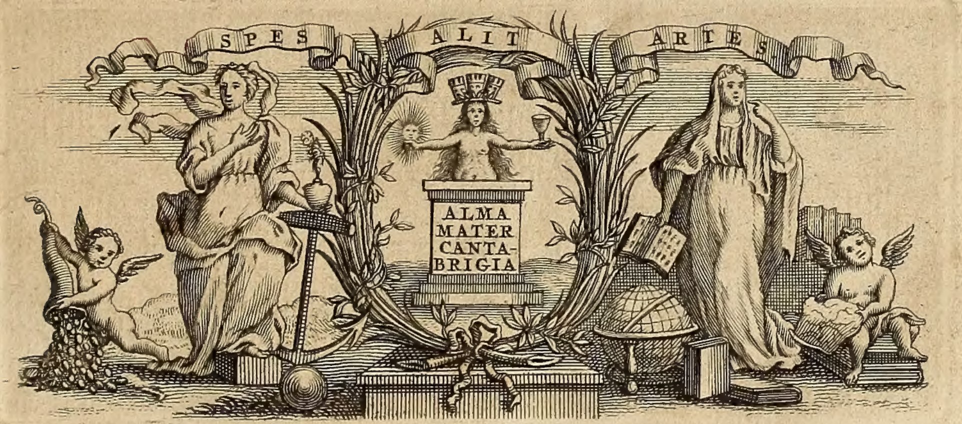
CHRISTOPHORUS CELLARIUS

Ex vetuſtis probatiſque monimentis collegit,

Et

NOVIS TABULIS GEOGRAPHICIS,
ſingulari cura & ſtudio delineatis, illuſtravit.

Adjectus eſt Index copioſiſſimus locorum & aliarum rerum Geographicarum.

CANTABRIGIÆ,
Impenſis JOANNIS OWENI, Typographi.
M D. CCIII.

PUBLIC LIBRARY OF THE CITY OF BOSTON

DE 28:C3 1703 vol. 1

~~6281.5 vol. 1~~

SERENISSIMO POTENTISSIMOQUE

PRINCIPI AC DOMINO,

DOMINO

FRIDERICO,

REGI BORUSSORUM,

MARCHIONI BRANDENBURGICO,

ET S. ROM. IMP. ARCHICAMERARIO

AC ELECTORI,

DUCI MAGDEBURGI, CLIVIAE, JULIACI,

MONTIUM, STETINI, POMERANIAE,

CASSUBIORUM ET VINIDORUM,

ET IN SILESIA CROSNAE,

BURGGRAVIO NORIMBERGENSI,

PRINCIPI HALBERSTADII,

MINDAE ET CAMINI, COMITI HOHENZOLLERAE,

MARCAE ET RAVENSBERGAE,

DYNASTAE IN RAVENSTEIN,

LAUENBURG ET BUTAU,

ET CETERA,

REGI ET DOMINO MEO

LONGE CLEMENTISSIMO.

R E X
SERENISSIME AC POTENTISSIME,
DOMINE MULTO CLEMENTISSIME,

QUæ in Regno TUO gratulationes, fauſtique ſonitus felicitati TUAE plaudentium cœpere, ac inde per cunctas provincias longe lateque celerrimo curſu proferebantur; nondum reſonare in iis deſierunt, ſed eo altius extolluntur, crebriusque repetuntur, quo propius jam, redux ad interiora illarum, & ipſam Urbem Regiam accedis. Quisque enim primus rever-

tenti

tenti MAJESTATI TUAE adeſſe, & lætus gratulari, & officium votorum pro ſalute TUA, pro Regni incolumitate parat facere, & demiſſa reverentia ſuum præſtare obſequium. Meretur id virtus TUA, REX POTENTISSIME, merentur ingentia merita, quibus non TUOS modo, ſed exteros quoque & omnes TIBI devinctos tenes, ut hi faveant fortunæ TUAE; illi promte pareant & obſequantur MAJESTATI. Vident omnes divina bona propitio cælo in TE collata, cumulata: vident, mirantur ſapientiam, qua omnibus antecedis: obſtupeſcunt incredibilem & pace & bello TUAM felicitatem: unde laudum, gratulationum concentus infinitus eſt. Ignoſce, REX INDULGENTISSIME, quod ceteras virtutes TUAS non tam prætereo, quam aliis prædicandas temporibus reſervo. Sunt enim in TE æque ſumma atque maxima, quorum me gloria defixum & mirabundum tenet: & muneris etiam ratio, quod mihi demandaſti clementiſſime, hæc potius, quam cetera, in præſenti jubet perſequi. Non unum argumentum TUAE gloriæ eſt, qui omnibus abundas: id mihi devote jam liceat attingere, quod rei litterariæ eſt proprium. Magnorum Principum hæc indoles eſt, etiam illorum, qui litteris non multam operam dederunt, ut illarum lumine res ſuas, quas gerunt, illuſtrari cupiant, & ad ſeram proferri poſteritatem. Quanto majus eſt quod TIBI &

gloriæ TUAE, REX SAPIENTISSIME, a bonis litteris exſpectes, qui non ſolum ipſe illas a prima ætate coluiſti, & ſupra tot Muſarum templa, a MAJORIBUS exſtructa, quæ benigniſſime conſervas, etiam novum TUIS auſpiciis TUOQUE ſumtu maximo condidiſti ACADEMIAM FRIDERICIANAM, ab AUGUSTO NOMINE TUO adpellatam. In hac ornanda, & mirifice conſervanda, fixa ſtat cura TUA, quia flore illius & incremento, quod TU cælo imputas, nos etiam TIBI, magnopere lætaris. Qua enim ſapientia ſingulari es, præſagis inde fore, ut æternum TUUM nomen ſit, & gloria TUA immortalis. Hæc enim Academia de TUIS in ſe incomparabilibus & in totam patriam meritis numquam conticeſcet, ſed voce, ſcriptis, quantum in ſe eſt, contendit, ut poſteri quoque idem, quod nos omnes, de magnitudine virtutum TUARUM ſentiant, & loquantur, & admirentur. Facit illa hoc aſſidue, quia ſemper eſt devota MAJESTATI TUAE: & quoties ſolemnes dies exigunt, clariore voce perſonat, in laudes TUAS unice, ut mereris, REX, intenta. Fecit eadem proximis diebus, & adhuc facit, FASTIGIO TUO & REGALI DIADEMATI demiſſiſſime gratulabunda. Ad quas publicas voces privatæ devotionis officium addo, Geographicum opus in FRIDERICIANA TUA natum elaboratumque, AUGUSTO NOMINI TUO

ET

ET MAJESTATI, POTENTISSIME REX, demiſſiſſimo cultu conſecrans. Aequum enim eſt, cujus Conditor & Servator Academiæ es, ut ex ea quoque fructus ad MAJESTATEM TUAM perferantur, cujus illi nutu & clementia ad eam maturitatem pervenerunt. Accipe ergo, INDULGENTISSIME REX, quem offero librum TUAE gloriæ dedicatum, cujus prædicandæ ſtudium mihi primum facio, faciamque dum vivam.

MAJESTATI TUAE

devotiſſimus ſubjectiſſimusque

CHRISTOPHORUS CELLARIUS.

BENEVOLO LECTORI
CHRISTOPHORUS CELLARIUS.

GEographia hiſtoriarum atque omnis elegantioris doctrinæ lumen eſt. Ut vero rerum mutationes ſunt, ita nec eadem eſt facies terrarum orbis, quæ alia antiquis fuit temporibus, alia noſtra eſt ætate, & rurſus medio, quod vocant, ævo erat alia. Ex quo conſequitur, ut illa Geographia, quæ Orbem noſtri temporis illuſtrat, non æque antiquioribus illuminandis ſufficiat. Omnia mutantur decurſione temporum, & urbium plurimarum, quæ quondam florentiſſimæ fuerunt, nullum veſtigium ſupereſt: ruinis aliæ de magnitudine veteri teſtantur: novæ heic aliæ & illic ſurrexerunt, aut creverunt ex ruderibus priorum. Regnorum quoque & provinciarum mutati fines ſunt, neque nomina nec diſtributiones conſervatæ. Alia ergo notitia rerum & locorum opus eſt, quæ priſcis temporibus æquata, eo res ordine, quo fuerunt, & rerum nomina diviſionesque exhibeat, & tabularum imagine, tamquam lumine clariſſimo, quæ obſcura ſunt, illuſtret, quæ deleta aut immutata, priſtino habitu atque forma repræſentet. In quo ſtadio & olim ingenia, nec minus memoria noſtra atque patrum, certaverunt. In illis STRABO antiſtat, tamquam princeps ceterorum, qui plura, quæ ſcripſit, peregrinabundus oculis ſubjecerat; parcus & modeſtus in ceteris. Quo inſtituto factum eſt, ut multa quoque prætereat: quædam leviter tantummodo attingat. Succinctior eſt POMPONIUS MELA; laxior C. PLINIUS SECUNDUS: ſed diffuſus CLAUDIUS PTOLEMAEUS, ideoque ſuſpectus ſæpe. Mirari enim ſubit, unde Aegyptius homo disjunctiſſimarum rerum tam certam, ut prodit, notitiam acceperit. Aeque enim in remotiſſimis, quo vixdum homines adierant, copioſus eſt, nec dubius, ut in propinquis & notiſſimis. Plurimi faciendum ITINERARIUM eſſet, quod ANTONINI præ ſe nomen fert, a quibusdam AETHICO

tribu-

tributum; ſi emendatius ad noſtra tempora perveniſſet: ſed multa locorum nomina incerta & pravata ſunt, & numeri, diſtantiarum indices, corrupti adeo, ut earumdem quoque urbium intervalla, diverſis itineribus repetita, ſæpe aliter atque aliter referantur. De Characeno Dionyſio, & Periplorum auctoribus, aliisque eadem brevitate geographis, jam nihil attinet commemorare: nec de Auguſtana Tabula, de qua infra plura dicemus. His ſi PAUSANIAE Periegeſin Græciæ, & Bizantium STEPHANUM, ſcriptorem populorum & urbium, adnumeramus, eosque cum hiſtoricis atque poëtis aliisque vetuſtis componimus; habemus fere omnia, unde notitia antiqui Orbis eſt colligenda. Hos enim duces clariſſimi viri ſequuti, Orbis veteris partes illuſtraverunt, PHILIPPUS CLUVERIUS Germaniam, Italiam, Siciliam; in Italia poſtmodum ab LUCA HOLSTENIO adjutus & emendatus: HADRIANUS VALESIUS Galliam: JACOBUS PALMERIUS Græciæ magnam partem, & alii partes alias. Qui univerſum Orbem induſtria pari expoſuerit, haud facile quemquam invenimus. Ortelii enim conatus magis, quam ſucceſſus ἀκριβέστερος laudandus eſt. Ego vero, quamquam impar ſuperioribus ingenio, amore tamen litterarum impulſus tentavi, ſuſtinui, perfeci quantum vides opus, quam feliciter, penes te, LECTOR, æquum ſit judicium. Non id quidem eſt æquale ſibi, ſi ex partibus metiaris; nec vero aliter poteſt fieri, quia totum nititur antiquitatis teſtimoniis, quæ de Italia Græciaque diligentius ſunt edita, quam de ulla vel provincia, vel regione barbarorum. Quo factum eſt, ut utriusque deſcriptio, ſi cum reliquis conferatur, pæne nimis quantum excreverit: in ceteris autem regionibus, de quibus pauciora ſunt prodita, parcior etiam locorum & rerum ſit noſtra enarratio. Quid quæris? Antiqua Geographia res priſcæ auctoritatis eſt, non præſentis cognitionis. Tantum autem de auctoritate habemus, quantum a Græcis Latinisque accepimus, qui res ſuas copioſius tradiderunt, modice aliorum, ad quos armis non penetraverant.

 Pri-

Primus liber PRAECOGNOSCENDA hujus diſciplinæ habet, nec vero illa ultra limitem antiquitatis. Summa capita illorum ſunt: Priſcorum apparatus geographicus: Notitia rotunditatis terræ: Orbis habitabilis, ſeu οἰκȣμένη, quantus antiquis fuerit, & quod illius medium ſive umbilicus: Terricolarum habitus cum inter ſeſe mutuus, tum ab umbræ diverſitate denominatus: Zonarum item uſus atque climatum: Ventorum vetus diſpenſatio, etiam Plagarum & Mundi laterum. Omnia hæc Antiquæ Geographiæ ſunt ita accommodata, ut fines ejus non excedant, neque aliis teſtimoniis, niſi antiquis, confirmentur.

Secundo libro EUROPA ita explicatur, ut veteres geographos cum hiſtoricis conferamus, & hos mutuo ex illis, illos ex hiſce interpretemur & illuſtremus: quibus & alii ſcriptores varii, antiqui tamen & pari auctoritate, poetæ in primis, Græci & Latini, accedunt. Is enim uſus eſt Antiquæ Geographiæ, ut in priſcis litterarum monimentis expedite, ſine offenſione, quam locorum ignoratio facit, quisquis legendo, interpretando poſſit progredi. Id enim munus eſt antiquarii geographi, ſcire quæ facies Orbis quondam fuerit, in quæ regna & imperia, in quas provincias, respublicas, & regiones diviſus, quibus ornatus oppidis & caſtellis, quæ montium, quæ camporum, quæ ſilvarum atque fluminum; ac marium quoque & inſularum nomina fuerint; qui fontes, qui lacus & paludes, & quæ alia ad geographorum diſciplinam pertinent. Hæc in tantum perſequuti ſumus, quantum vetuſtis litteris eſt proditum: ut tamen etiam poſteriorum, & recentium auctorum, judicio & doctrinæ fama illuſtrium, cujusque in terra qua verſatus eſt maxime, rationem idemtidem habeamus. Cujus ordinis nobis in Hiſpania ſunt Reſendius, Vaſæus, Mariana; & in citeriore, ſub Pyrenæo, vir ſummus Petrus de Marca: in Gallia ſupra laudatus Valeſius: in Britannia Camdenus & Buchananus: in Germania Cluverius, cujus ingenium etiam per Italiam provectum eſt, Holſtenio comitante, ſicut antea comites

& ſo-

& ſocii hi duo itinere fuerant Italico. Græcia quoque ſuos illuſtratores habet, quorum principes ſunt Joannes Meurſius & Jacobus Palmerius: quamquam ille in ritibus major, quam in geographia eſt; hic non omnem Græciam perluſtravit. Hos duces, quoties ſequendi ſunt, honoris cauſſa adpellamus; nec illos colere obliti, qui minores partes attigerunt, aut de uno alteroque loco commentati ſunt.

Supereſt, ut de TABULIS noſtris GEOGRAPHICIS, ære expreſſis, adjiciamus. Paucæ ſunt ſuperſtites tabellæ, illuſtrando veteri Orbi antiquis temporibus adparatæ; nec tamen antiquiſſimis. AGATHODAEMON Alexandrinus geographicas Ptolemæi rationes in tabulas digeſſit, ſed, preſſe ſequutus auctorem ſuum, tantum habet fidei, quantum ipſe, de quo ſupra dixi, Ptolemæus. Exſtat & vetus Tabula, quam ex Conradi Peutingeri bibliotheca, in Auguſta Vindelicorum, Marcus Velſerus produxit, & æri incidi ac exprimi curavit, in octo ſegmenta oblonga diſtributam. Unde PEUTINGERIANA vulgo adpellatur; item AUGUSTANA, & a quibusdam THEODOSIANA, quaſi ex ævo Theodoſii, ut eruditis videtur, reliqua. Sed multis hæc nævis quoque vel deſcribentis vitio, vel auctoris ipſius, eſt referta; certior autem diſtantiarum numeris, quam Aethici ſeu Antonini Itinerarium. Quod vero per lineas in ortum procurrentes cuncta tradit, & adhoc maria compreſſa habet, flumina diſtorta; dubios ſæpe & incertos relinquit, qui verum locorum ſitum atque naturæ faciem inquirunt. Patrum memoria geographus clarus, ABRAHAM ORTELIUS, antiqui Orbis tabulas delineavit, quem plerique ſequuti ſunt, quibus curæ adhuc vetus fuit geographia, ut in iis adquieſcerent quæ ipſe poſuiſſet. Sed quidquid eſt hujus operis, non abſolutum id habendum eſt, ſed quod ipſe Ortelius CONATUS tantum GEOGRAPHICOS vocavit: cui ſi quis curam intenderit majorem, illico perſpiciet, quæ addi ſane, vel immutari, vel abjici etiam poſtulent. Eadem ratio eſt PHILIPPI BRIETII minorum per

 Euro-

Europam tabularum, quas Geographiæ Parallelæ ſuæ non minus pro veteri, quam noſtræ ætatis Orbe inſertas eſſe voluit. Nitide quidem expreſſæ ſunt; etiam cum cura quadam videntur delineatæ: quod vero tota Parallela illa Geographia per ſe conciſa, abſtinet teſtimoniis & rationibus; fit ut poſitio locorum, in tabulis ſignata, ægre ab aliorum diſſenſione vindicetur. Anguſtiores etiam ſunt illæ tabulæ, quam ut omnia, quæ neceſſaria ſunt, capiant, aut illa etiam, quæ tenent, clare ac diſtincte oculis objiciant: ut ita, qui veteres ſcriptores vult plenius interpretari, ſibi non poſſit ex illis proſpicere, quoniam innumera in iis fruſtra quæret, & quæ invenit, multa dubio ſunt ita loco conſtituta, ut, quod probationes nullas in commentariis adpoſitas habent, tam incertus aliquis recedat inde, quam dubius tabellas conſuluerat. Alii ſingulares partes in tabulis demonſtrandas ſuſceperant, ut Græciam Laurembergius, Palæſtinam Adrichomius: ſed vix quiſquam felicius & cura etiam majori, quam Cluverius in Germania, & Italia, & inſula Siculorum: quem in his plerumque imitati ſumus; in nonnullis tamen, ubi meliora jam inventa habemus, ab illo ſeceſſionem fecimus. In ceteris provinciis plura emendanda, plura adjicienda erant, ut cum geographis antiquis tabulæ, maxime cum hiſtoricis & horum æqualibus convenirent. Quo factum fuit, ut plane nunc novas tabulas edamus, cum nullis ſuperiorum ubique congruentes; plures pleriſque locis ab illis diſcrepantes. Diverſitatis rationem commentariis, qui cum tabulis una prodeunt, explicamus. Nec vero ad ſingula commentariorum capita ſingulas etiam tabulas adjungimus, ſed in quibusdam plures, re ita exigente, ut in Italia & Græcia neceſſe erat fieri: interdum una tabula diverſis capitibus ſatis eſt, quemadmodum iis, quæ de inſulis Græcorum & circa Italiam ſunt, ex univerſalibus Græciæ vel Italiæ tabellis proſpiciendum eſt, quarum altera totum Aegæum mare cum inſulis exhibetur; altera inſula Sardinia & Corſica, interjectis multis tabulis,

ita

ita ſpatio primæ in Tyrrheno mari poſtulante, illuſtrantur. Viginti & unam nunc TABULAS habes, LECTOR, cum primo Tomo, quo, præter generalem partem, Europa omnis continetur: propediem reliquas cum Tomo altero, complectente Aſiam & Africam, videbis. INDICEM quoque adjecimus ſolito copioſiorem: etiam magis perſpicuum, quam ullum facile in geographia reperias. Quærenti per indices permoleſtum plerumque eſt, quod unius πολυσήμȢ vocabuli cauſſa, hoc eſt plura ſignificantis, multæ paginæ revolvendæ, perlegendæ ſunt: quo labore hic Index liberabit, plerisque nominibus (notiſſimis tantum prætermiſſis) adſcriptum habens diſtincto charactere, cujus regionis illud, aut provinciæ, aut gentis ſit, ne quid fruſtra & alienis locis quæras, ſed quod tuis curis, tuo inſtituto idoneum, primo intuitu deprehendas: idque non tantum iis, quæ uno vocabulo diverſa aut plura ſignificant, ſed aliis etiam, quæ rariora ſunt & minus nota, ita adpoſuimus, ut non tantum indicem rerum & verborum habeas, ſed brevem etiam dubiorum inter quærendum explicationem. Vale & boni conſule.

ORDO TABULARUM
HUJUS VOLUMINIS.

LIB. I.

I. Tabula Climatum, ex Strabone potiſſimum excerpta, cap. VI. pag. 13.
II. Tabula Ventorum & plagarum ſecundum Veteres, cap. VIII. pag. 21.

LIB. II.

III. Hiſpania Antiqua, cap. I. pag. 41.
IV. Gallia Narbonenſis, Lugdunenſis, Aquitania, cap. II. pag. 103.
V. Gallia Belgica, cap. III. pag. 162.
VI. Britannicæ Inſulæ, cap. IV. pag. 254.
VII. Germania Antiqua, Romanorum Transrhenana cap. V. pag. 285.

* Germaniam Romanorum Cisrhenanam, id eſt, Superiorem & Inferiorem, quære in Tabula V. Galliæ Belgicæ.

VIII. Sarmatia Europæa, cap. VI. pag. 313.
IX. Vindelicia, Rhætia, Noricum, cap. VII. pag. 326.
X. Pannonia, Mœſia, Dacia, Illyricum, cap. VIII. pag. 346.
XI. Italia Antiqua, cap. IX. pag. 397.
XII. Gallia Cisalpina, eodem cap. pag. 406.
XIII. Italia Propria ſive Media, eodem cap. pag. 449.
XIV. Latium Utrumque, Vetus & Adjectum, cap. eodem, pag. 497.
XV. Italia Ultima, ſeu Infima, quæ & Magna Græcia, cap. eodem, pag. 527.
XVI. Regiones Italiæ, ab Auguſto diſtributæ, eodem cap. pag. 593.
XVII. Sicilia Antiqua cum minoribus circumjectis inſulis, cap. XII. pag. 619.

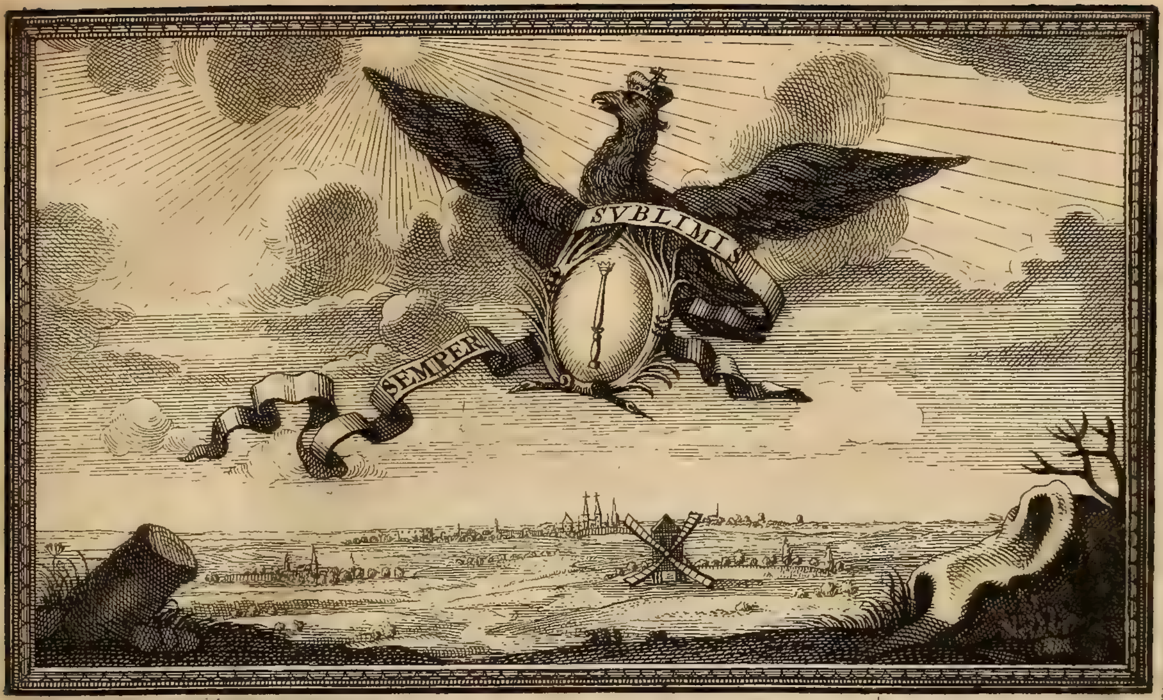
* Corſicam, Sardiniam, & minores Italiæ inſulas, cap. X. & XI. explicatas, quære in Tabula XI. Italiæ Antiquæ pag. 397.

XVIII. Græcia Antiqua univerſa, cap. XIII. pag. 657.

* Hæc tabula inſervit etiam capiti XIV. de inſulis Græciæ, in quibus & Creta, & Cyclades cum parte Sporadum ſunt, pag. 795. ſeqq.

XIX. Macedonia, Theſſalia, Epirus, cap. XIII. pag. 661.
XX. Hellas ſive Græcia Propria & Peloponneſus, eodem cap. XIII. pag. 704.
XXI. Thracia Antiqua, cap. XV. pag. 838.

GEOGRA-

GEOGRAPHIA ANTIQUA.

ORbis terrarum antiquam faciem , in quantum cognita illis gentibus fuit , quæ monimentis litterarum & res ſuas & aliorum prodiderunt , deſcripturus ſum. Arduum opus , & magnitudine ſua ita vaſtum , ut vix animus complectatur , quia non Italia modo antiqua , aut ſola Græcia , ab aliis explanatæ regiones , quamvis in iis quoque multa confragoſa reſtant & aſpera ; ſed , quantus orbis antiquis patuit, peragrandus nobis eſt, nec regionatim modo , ſed oppidatim etiam inſpiciendus. At quam multa illorum vetuſtas occultavit , oblivio ſuppreſſit , incuria hominum prætermiſit ? præſertim in barbaris regionibus , quo duces , quos ſequimur , Græci Romanique , non penetrarunt ; ſed , ſi quid produnt , incertæ famæ potius , quam curæ ac ſtudio ſuo debuerunt ? Eruemus tamen , quoad poſſumus , ubique certiora , & documentis quæque ſuis , quantacumque reperire fas erit , illuſtrabimus , geographiam ex hiſtoriis , hiſtorias ex geographiæ monimentis interpretaturi. Modum operis definimus nobis , quem non facile egrediemur , ut perſpicua brevitas nobis lex prima ſit , qua nihil inexpoſitum relinquamus ; nec vero ſuperfluis aut inutilibus abundemus. De præſtantia hujus ſtudii nihil præmonemus , quam nemo negat , niſi averſus ab omnibus liberalibus diſciplinis. Nullum enim ſtudiorum genus eſt , quod non lucem ſibi aliquam a geographia petat. Sancta & cælo delata doctrina non ſanctæ tantum terræ deſcriptionem , aut circumjacentium regionum deſiderat , ſed omne theatrum Apoſtolorum , quod cum orbe

habitabili æquatur, & ubi diſſeminata eccleſia fuit, hoc eſt ad uſque mundi fines; ſibi explanari explicarique poſtulat. Civilis prudentia & peritia legum accuratior, ex Græcis Romaniſque inſtitutis nata, quantum ex provinciarum diviſione ac præfecturis prætorii accipiat claritatis, non-ignorant qui ad utriusque fundamenta interiora penitus in omnes partes introſpexerunt. Medicinæ origines & medicamentorum patrias terras quis inveſtigabit lumine deſtitutus, quod ſola præfert geographia? Hiſtoria autem & poetice, & cetera humanitatis ſtudia, geographiæ ita conjuncta & intime ſunt innexa, ut ſine illa ne eſſe quidem poſſint, quum communi vinculo & quadam quaſi cognatione inter ſe contineantur. Hæc autem univerſa ſunt ejusmodi, ut ex antiqui orbis deſcriptione, ſaltim ex facie illius, quæ medio ævo erat, illuſtramentum ſuum accipiant; notitia regionum & rerum publicarum, quæ nunc ſunt, parum perſpicuitatis, vel nihil omnino illis adfundat. Quapropter ut ſingula illuſtriora fiant, ſecundum tempora geographiam exponemus ita, ut orbis diſpenſationem veterem, quæ ab initio rerum ad Romani imperii magnitudinem, quæ ampliſſima ſub Trajano fuit; & inde uſque ad Diocletiani tempora, qui multa in provinciis mutavit, ſeparatim illuſtremus: tum demum ſpeciem, quam Conſtantinorum nova ætas induxit, & aliam, quæ ſub Gothis & Longobardis ac ultra fuit, ſeorſum exponamus. Antequam vero ad ſingula adgrediamur, de notitia veterum geographica in univerſum, ſive generali eorundem contemplatione orbis terrarum, ut præmittamus aliquid, cum conveniens inſtituto noſtro erit, tum ſingularum partium pertractationi ad explanandum illuſtrandumque utile.

LIBER I.

Sive

NOTITIA ORBIS ANTIQUI

IN UNIVERSUM COMPREHENSI.

CAPUT I.

DE

VETERUM APPARATU

GEOGRAPHICO.

QUantum veteribus cognitum de orbe terrarum in univerſum ſive generatim fuerit, prius eſt diſpiciendum, quam ad partium cognitionem nos comparandam conferamus. Non enim rudis in geographia fuit antiquitas, ſed quum primum ſtudia litterarum coli & exerceri inter homines cœperunt, locum in iis & GEOGRAPHIA habuit. Homerus ut primus eorum fuit, qui Græcis litteris inclaruerunt; ita etiam, ut Strabo lib. I pag. 5 cenſet, τῆς γεωγραφίας ἦρξε, *primus in geographiæ ſtudio verſatus eſt.* Quanta enim cura in catalogo urbium & navium, quæ pars ſecundi libri eſt Iliadis, omnem Græciam delineavit? quanto ſtudio Aſiæ partem juxta Helleſpon-

ſpon

ſpontum, ſive Troadis oram? Sequuti ſunt præſtantiſſimi quique ingenio, nec tantum Græciam ſuam, aut adjacentes regiones, ſed orbem terrarum complexi animo, eruditas deſcriptiones, prout cuique noſcendi facultas fuit, poſteritati reliquerunt, laudatas a Strabone, Plinio, Byzantio illo Stephano, & aliis: pleraſque vero, quæ temporum eſt injuria, deperditas ita, ut vix nomina auctorum, aut operum, ad noſtram memoriam perlata fuerunt, quæ omnia referre, diffuſi laboris foret, & pro noſtro inſtituto pæne nimii. Priſcorum induſtria ſatis ex tabulis, aut geographicis ſphæris, quas confecerunt, elucet, in quibus colligendis operæ pretium & majus nobis & jucundius erit, quam ſi omnium, qui quocumque modo in terra deſcribenda occupati fuerunt, non ſine tædio ignota nomina adferamus.

Anaximander Mileſius, Thaletis, qui ex VII. ſapientibus fuit, auditor, πρῶτος ἐτόλμησε τὴν οἰκουμένην ἐν πίνακι γράψαι, *primus orbem terrarum in tabula conatus eſt deſcribere*, quod Agathemerus Hypotypoſ. Geograph. lib. I. cap: I. refert: ſive ut Laertius in Vita tradit, γῆς καὶ θαλάσσης περίμετρον πρῶτος ἔγραψε, hoc eſt, *primus terrarum orbem, terram & mare, in tabula depinxit.* Addit idem, καὶ σφαῖραν κατεσκεύασε, *etiam globum* (terreſtrem) *apparavit*, quem, ut Strabo lib. II. pag. 62. refert, Eratoſthenes correxit, correctorem autem improbavit Hipparchus. Aegyptii ut inventores fuiſſe geometriæ dicuntur; ita hujus etiam diſciplinæ, quam GEOGRAPHIAM appellamus, aut primi cultores, aut primis proximi feruntur exſtitiſſe, quippe antiquis illis temporibus in terrarum orbe deſignando non tantum litteris, ſed etiam figuris & tabulis poſterorum memoriæ conſuluerunt. Apollonius Argonaut. lib. IV. verſ. 279.

Οἱ δή τοι γράπτυς πατέρων ἕθεν εἰρύονται
Κύρβιας, οἷς ἔνι πᾶσαι ὁδοὶ καὶ πείρατ' ἔασιν
Ὑγρῆς τε τραφερῆς τε.

Quæ Ioannes Hartungus vertit: *Ille quidem inſcriptas patrum ſupra ſervant tabulas, in quibus omnes viæ & termini ſunt maris & terræ,* Quas autem hic *tabulas* vertit, ſcholiaſtæ veteri ſunt ςῆλαι, *columnæ*, qui vero & ipſe interpretatur ἄξονας, *tabulas*, puta columnis adfixas. Ariſtagoras, Mileſiorum tyrannus, quum Spartam veniſſet concitandi belli cauſſa, dicitur ibidem oſtendiſſe χάλκεον πίνακα, ἐν τῷ γῆς ἁπάσης περίοδος ἐνετέτμητο, *æneam tabulam, in qua totius terræ ambitus inciſus erat*, Herodoto auctore lib. V. cap. XLIX. Et Athenis Socrates Alcibiadi, quod Aelianus narrat Var. Hiſt. lib. III. cap. XXVIII. πινάκιον ἔχον γῆς περίοδον, *tabellam* monſtravit, *quæ terræ deſcriptionem* continebat, cujus generis plures Theophraſtus habuit, quas in porticu appendi teſtamento iuſſit. Has enim Diogenes in Vita ejus, πίνακας, ἐν οἷς τῆς γῆς περίοδοί εἰσι, *tabulas, in quibus orbis ſitus deſcripti ſunt*, appellat.

Nec Romanis hujus generis apparatus & inſtrumenta defuerunt. Italiam in æde Telluris pictam fuiſſe, de Re ruſtica Varro lib. I. cap. II; & *capita fluminum, orbe terrarum chorographiis picta*, Vitruvius lib. VIII. cap. II; & Metii Pompoſiani *depictum orbem terræ in membranas*, Suetonius Domit. cap. X. memoravit. Sub quod tempus quoque Marinus Tyrius γεωγραφικὸν πίνακα, *tabellam geographicam* confecit, uti eſt apud Ptolemæum lib. I. cap. VI. Nec tantum tabulas regionum aut orbis illa tempora habuerunt, quarum modum conſignandarum Ptolemæus ejuſdem libri cap. XXIV. tradit: verum etiam *globos* ſive *ſphæras*, terram orbem minuta forma adſimulantes, de quibus idem cap. XXII. agit, cui præſcriptus titulus eſt, τὴν οἰκουμένην ἐν σφαίρᾳ καταγράφειν, *Terrarum orbem in globo deſcribere.*

Ab Roma illud ſtudium in provincias fuit prolatum, quemadmodum Auguſtodunenſis

ſcholæ porticus, in Gallis Aeduis, ejuſmodi tabulis ornatas fuiſſe, Eumenius rhetor oratione pro reſtaurandis ſcholis ad præſidem Galliæ, Conſtantii & Diocletiani ævo habita, cap. xx. declarat. *Videat*, inquit, *in illis porticibus juventus, & quotidie ſpectet omnes terras, & cuncta maria, & quidquid invictiſſimi principes urbium, gentium, nationum aut pietate reſtituunt, aut virtute devincunt, aut terrore. Siquidem illic, ut ipſe vidiſti, credo, inſtruendæ pueritiæ cauſſa quo manifeſtius oculis diſcerentur, quæ difficilius percipiuntur auditu, omnium cum nominibus ſuis locorum ſitus, ſpatia, intervalla deſcripta ſunt, quidquid ubique fluminum oritur & conditur, quacunque ſe littorum ſinus flectunt, quo vel ambitu cingit orbem, vel impetu irrumpit Oceanus.* Hujus generis ſunt illa ſegmenta Theodoſianæ Tabulæ, quæ ex Peutingerorum bibliotheca Marcus Velſerus edidit: aut quæ ſecundum Ptolemæum ab Agathodæmone grammatico, ad quem Iſidori Peluſiotæ aliquot epiſtolæ exſtant, ſunt exaratæ.

Satis itaque de priſcorum in geographiæ rebus induſtria conſtat, etſi de commentariis geographicis illorum, videlicet Anaximandri & Hecatæi Mileſiorum, Hellanici Lesbii, Democriti, Eudoxi, Ephori, Dicæarchi, Oneſicriti, Theophraſti, Eratoſthenis, Timoſthenis, Poſidonii, Hipparchi, & plurium aliorum, quorum monimenta vetuſtas abolevit, nihil adferamus. Quorum autem vel opera integra, vel fragmenta etiam ſuperſunt, hos nominatim laudare una ſerie recenſitos, eſt ſupervacaneum, quia in omnium notitia ſunt, quæ augendæ & conſervandæ poſteritatis doctrinæ reliquerunt: & a nobis quoque non ſparſim, ſed frequentiſſime auctoritatis cauſſa laudabuntur.

CAPUT II.

DE ROTUNDITATE TERRAE.

NOn omnium eadem fuit de figura Terræ ſententia. Cleomedes κυκλικῆς θεωρίας lib. I. tradit, παρὰ τοῖς παλαιοτέροις τῶν φυσικῶν, *in vetuſtis phyſicis fuiſſe*, qui terram πλατεῖ καὶ ἐπιπέδῳ τῷ σχήματι κεχρῆσθαι, *planam figuram habere* pronuntiaverunt, quæ nimis plebeja eſt opinio, ab univerſis eruditis, ut digna eſt, confutata. Alios, addit, crediſiſſe, βαθεῖαν καὶ κοίλην τὸ σχῆμα εἶναι, *profundæ & cavæ figuræ* terram *eſſe*, hac inductos ratione, ὅτι διέμεινε τὸ ὕδωρ ἐπ᾽ αὐτῆς, *quod aqua ſuper ipſa maneat.* Sed hanc non minus, quam ſuperiorem figuram poſteriores reprobaverunt, qui, quo pacto aqua conſiſtat, ne dilabatur aut effluat, liquidis argumentis & rationibus demonſtrant. Abſurdior illorum fuit opinio, qui κυβοειδῆ, *cubicam* quadrangulamque terram eſſe finxerunt, ipſo ſenſu & communi ratione repugnante. Eruditorum autem in figura terræ conſenſionem ſic idem Cleomedes dicto loco enuntiavit: οἱ δὲ ἡμέτεροι καὶ ἀπὸ τῶν μαθημάτων πάντες, καὶ οἱ πλείους τῶν ἀπὸ τοῦ Σωκρατικοῦ διδασκαλείου, σφαιρικὸν εἶναι τὸ σχῆμα τῆς γῆς διεβεβαιώσαντο, *Noſtrates vero, & omnes mathematici, & Socratici complures, globoſam terræ figuram eſſe confirmaverunt.* Agathemerus quoque lib. I. cap. I collegit, qui rotunditatem terræ negatum irent. Democritum ait cenſuiſſe, ὅτι προμήκης ἐστὶν ἡ γῆ, *terram oblongam eſſe* ita, ut longitudo ad latitudinem habeat rationem ſesquialteram: cui ſententiæ etiam Dicæarchus peripateticus acceſſerit. Eudoxum autem dixiſſe, longitudinem ad latitudinem eſſe in ratione dupla: ſed Eratoſthenem in majore quam dupla. Cratem ſemicirculo adſimilaſſe, Hipparchum menſæ, Poſidonium Stoicum fundæ, cujus media latitudo ab auſtro in ſeptentrionem pateat, anguſtior pars circa orientem & occidentem

dentem procedat. Cum Poſidonio facit Dionyſius periegeta principio carminis de Terra ſcribens:

> Οὐ μὴν πᾶσα διαπρὸ περίδρομος, ἀλλὰ διαμφὶς
> Εὐρυτέρη βεβαυῖα πρὸς ἠελίοιο κελεύθους
> Σφενδόνῃ εἰοικυῖα.

Hoc eſt: *Non tamen tota prorſus rotundum circuitum habens, ſed utrimque latior vergens ad ſolis vias, fundæ ſimilis.* Diſſentiunt graviter docti homines in explicatione. Plerique, etiam Agathemerus, & in Dionyſium Euſtathius, tractum a ſeptentrione in auſtrum latiorem conſtituunt: at qui ab ortu in occaſum eſt, anguſtiorem. Sed alia mens periegetæ fuit, & forſan etiam Poſidonii, quos conſentire ipſe judicavit Euſtathius. Nam κέλευθοι ἠελίοιο, *ſolis viæ*, ab ortu in occaſum feruntur, quo tractu εὐρυτέρα, *latior* terra, hoc eſt capacior ampliorque, ſaltim ex notitia veterum; quam a ſeptemtrione in auſtrum. Nec εὐρυτέρος heic ita ſtrictim intelligatur neceſſe eſt, uti artifices ſolent, qui latitudinem orbis ab auſtro in ſeptemtrionem referunt: ſed amplitudinem ſignificat, quæ etiam ab ortu poteſt in occaſum eſſe, & antiquis vere fuit, quem vulgo tractum longitudinis appellamus. Ita ſane Cicero, ſub perſona Africani, eandem rem interpretatus eſt de Somnio Scip. cap. VI. *Omnis*, inquit, *terra*, *quæ colitur a vobis*, *anguſta verticibus*, *lateribus latior eſt.* Vertices enim polos vocat, ut paullo ante dixerat, *cæli verticibus ſubnixos* [circulos] *obriguiſſe pruina:* & Arateo verſu, quem ipſe Latine reddidit lib. II. de Natura deorum cap. XLI.

> *duplici de cardine vertex*
> *Dicitur eſſe polus.*

Latera vero ab ortu & occaſu ſunt, ſicut plures gentes ſeptemtrioni obverſæ, ut omnes ſunt Europææ, in plagis mundi a dextris ortum ſolis conſtituunt. Figuræ vero in eo ſita erat ratio, quia id ſolum pro terra habuerunt, quod habitatum hominibus videbant eſſe, οἰκουμένην videlicet γῆν, quæ ab occaſu in ortum antiquis utique notior erat, quam ab auſtro in ſeptemtrionem. Inde oblonga figura, quam fingebant, exorta fuit, quæ nec alia facile, pro illorum notitia temporum, quam de habitabili terra habebant, ſi recte inquirimus, potuit eſſe. Ipſe Strabo lib. II. pag. 79. de cognito illo tractu cenſet, πλέον ἢ διπλάσιόν ἐστι τοῦ πλάτους τὸ μῆκος, *duplo majorem longitudinem eſſe* ob ortu in occaſum, *quam latitudinem* ab auſtro in ſeptemtrionem. Quod etiam Geminus ſenſit, Straboni vel æqualis auctor, vel paullo major, Iſagog. Aſtronom. cap. XIII.

Non addam de vulgi opinione, a Cleomede ſupra etiam relata, qua terræ orbis planus, ut diſcus, cogitatus fuit, qui undique in oris ſuis inclinatum magiſque propinquum cælum, deflexa concavitate ejus, haberet. Non equidem exiſtimo, eruditorum quemquam ita ex animo credidiſſe. Ut vero ſæpe cum vulgo loquuntur, poetæ præſertim, & ſolem ex mari emergere, dum oritur, finxerunt; in idemque, dum occidit, ſubire: ita perinde plebejum ſenſum de figura terræ non nunquam imitatos eſſe, ipſa verba illorum, ſi penitus inſpiciamus, perſuadebunt. Horatius lib. I Carm. od. XXII.

> *Pone ſub curru nimium propinqui*
> *Solis, in terra domibus negata.*

Et Lucanus lib. IX Pharſal. v. 351.

> *Terrarum primam Libyen. nam proxima cælo eſt,*
> *Ut probat ipſe calor.*

Et Silius Italicus lib. III. verſu 654.

Ad finem cæli medio tenduntur ab orbe
Squalentes campi,

Africæ videlicet. Nec poetis tantum ita vulgum imitari licuit, ſed neque hiſtorici & alii ſcriptores a tali loquendi ratione ſe omni abſtinuerunt. Plinius lib. II. cap. LXXVIII. *Aethiopes* ait *vicini ſideris vapore torreri.* Sextus Rufus cap. X. ad orientem quoque accommodat, *poſitas ſub vicino ſole provincias* dicens, quas orientales intelligit, ſicut poetico more Annæus Florus lib. II. cap. XVII. ſect. 12. idem vel ſimile aliquid de occidentali plaga, non ſine horrore occiduum ſolem in mare recipiente, confinxit. Quæ plagæ, ortus & occaſus, ſententiam noſtram de ſcriptorum quorundam more, vulgi opinionem imitante, confirmant, ne quis verba poetarum, quod plures faciunt, de ſolis unice via, quæ inter Tropicos circulos eſt, interpretetur, quaſi calidiores regiones vocentur, quæ propius ad Torridam zonam accedunt. Nam ad longitudinis tractum etiam tales locutiones adhibentur, non ad illum ſolum, qui in auſtrum vergit. Nec in ipſa auſtri plaga bene ſibi conveniunt quæ pro alia, quam plebeja opinione adferuntur. Nam non *ſoli* tantum, aut ejus *viæ*, ſive tractui qui zodiaco ſubjectus eſt, *vicinas* illas terras dicunt, ſed *cælo* etiam *proximas*, uti ab Lucano ſcriptum habemus: neque incognitæ antiquis illæ partes erant, aut viſæ inhabitabiles, quæ circa cancri tropicum in terra ſunt. Sed quoniam de his dictum eſt alibi, nolo jam iis immorari, quum non opiniones vulgi de orbe terrarum, ſed doctorum ſapientiumque hominum ſententias excutiamus.

Horum qui præſtantiſſimi fuerunt, non dubitavere de Terræ rotunditate, inducti certis & immotis rationibus, quas, pro diverſis locis, ab ſideribus eisdem heic magis elevatis, illic plus depreſſis; ibi conſpicuis ſemper, alibi perpetuo occultatis; & a varia eclipſium apparentia, dierum inæqualitate & noctium, & ab aliis phænomenis, quæ idem probant, petierunt. Plato Phædone p. 43. de Terra dixit, *ἐν μέσῳ οὐρανῷ περιφερὴς οὖσα*, *rotundam eſſe & cælo undique concluſam.* Ariſtoteles lib. II. de Cælo cap. ult. rationibus propoſitis decernit: *σχῆμα δὲ ἔχειν σφαιροειδὲς, ἀναγκαῖον*, *neceſſe eſt*, terram *habere globoſam figuram.* Et Strabo lib. I. pag. 33. *σφαιροειδὴς γῆ ἡ ἅπασα*, *tota terra rotunda eſt.* Eadem Latinorum fuit ſententia. De Cicerone poſtea dicemus, quum de mari agemus ſupra terram ſe undique continente; & de antipodibus. Seneca Quæſt. natural. lib. III. cap. XXVIII. *In rotundum orbis* [terræ] *æquatus eſt. In parte autem ejus & maria ſunt, quæ in unius æqualitatem pilæ coeunt.* Et Plinius lib. II. cap. LXX, *Reliquorum, quæ miramur, cauſſa in ipſius terræ figura eſt, quam globo ſimilem, & cum ea aquas, iisdem intelligitur argumentis.* Sunt autem eadem argumenta, quæ ſupra dedimus, a ſiderum diverſis apparentiis, & eclipſibus non ubique viſis, & ſimilia; quibus evictis, ita tandem concludit: *Quod ſi plana eſſet terra, ſimul omnia apparerent cunctis, noctesque non fierent inæquales. Ideo nec nox diesque quævis eadem toto orbe ſimul eſt, oppoſitu globi noctem, aut ambitu diem adferente.*

Duo ſunt quæ vulgo rotunditati objiciuntur, continentia maris, ne effundatur: & montium altitudo, depreſſis vallibus interdiſtincta. Ad id, quod de mari eſt, Cicero reſpondeat quæ veterum ſapientum & ſua de eo ſententia fuerit. *Si mundus*, inquit lib. II. Nat. deor. cap. XLV, *globoſus eſt*, (eſſe autem probavit antea) *contingere idem terræ neceſſe eſt, ut, omnibus ejus partibus in medium vergentibus, nihil interrumpat, quo labefactari poſſit tanta contentio gravitatis & ponderum. Eademque ratione mare, quum ſupra terram ſit, medium tamen terræ locum expetens, conglobatur undique æquabiliter, neque redundat unquam, neque effunditur.* Alteri, quod de montium valliumque inæqualitate objicitur vulgo, pereruditè occurrit Seneca lib. IV. Quæſt. natural. cap. XI. *Excelſa*, inquit, *ſunt iſta* [cacumina montium] *quamdiu nobis comparantur: at vero ubi univerſum reſpexeris, manifeſta eſt omnium*

mnium humilitas. Inter ſe vincuntur & vincunt. Ceterum in tantum nihil attollitur, ut collatione totius nulla ſit vel maximis portio, quod niſi eſſet, non diceremus totum orbem terrarum pilam eſſe. Pilæ proprietas eſt, cum æqualitate quadam rotunditas: æqualitatem autem hanc accipe, quam vides in luſoria pila. Non multum illi commiſſuræ & rimæ earum nocent, quo minus par ſibi ab omni parte dicatur. Quomodo in hac pila nihil illa intervalla officiunt ad ſpeciem rotundi: ſic nec in univerſo quidem orbe terrarum editi montes, quorum altitudo totius mundi collatione conſumitur. Id quod etiam Græci multo ante intellexerunt. Eratoſthenes apud Strabonem lib. I. pag. 33. dixit terram rotundam eſſe, ὀυχ ὡς ἐκ τόρνου δὲ, ἀλλ' ἔχειν τινὰς ἀνωμαλίας, *non ex torno quidem, ſed habere quaſdam inæqualitates.*

Sic recte ſenſerunt antiqui de terræ rotunda figura, nec vero erraruṅt illi, qui habitatam terram oblongam eſſe tradiderunt, ſi illam habitabilem dixerunt ſeu οἰκουμένην, quæ non habitata modo illis temporibus, ſed cognita etiam & perluſtrata priſcis illis hominibus fuit, qui de ea re memoriæ prodiderunt. Quid multa? dum *orbem* dixerunt & *orbem terrarum*, rotunditatem totius terræ confeſſi ſunt, quam etiam globi figura in nummis ſignificaverunt, cujus generis ille eſt, qui ſphæram tenet, obverſis cingulis circumligatam, cum gemino olivæ ramo; & inſcriptus eſt: PAX ORBIS TERRARUM S. P. Q. R. Minus autem excuſari poſſunt, qui quæ illi de οἰκουμένῃ ſeu habitata terra errore grandi intellexere, quo fieri non potuit, quin aliter, quam res erat, de terræ figura cum ipſi ſentirent, tum alios etiam turbata ſenſa ſua & confuſas opiniones edocerent.

CAPUT III.

DE

ORBE HABITABILI.

VEteres quum orbem eſſe Terram, & globoſam ejus figuram, tradiderunt, omnem terrarum mariumque molem intelligebant, cujus vero vix quartam partem crediderunt habitari, quam οἰκουμένην dicebant, id eſt partem orbis habitabilem. Agathemerus lib. I. Geograph. cap. VI. clare diſtincteque, Δέον εἰδέναι σε, ὡς ἡ οἰκουμένη πᾶσα πρὸς τὸ μέγεθος τῆς ὅλης γῆς ἀναλογιζομένη, τὸ τέταρτον ταύτης εὑρίσκεται, *Scire debes, omnem habitabilem terram ad magnitudinem totius orbis comparatam reperiri quadrantem illius.* Quod ſi curatius examines, quanta illa habitata pars exſtiterit, diſſenſiones veterum auctorum non leves invenientur. Plerique in eo conſentiunt, ut οἰκουμένην, ſeu habitabilem terræ partem temperatæ zonæ, ſeptentriones ſpectanti, includant: torridam & frigidas inhabitabiles eſſe judicent. Strabo lib. I. p. 44. τῆς εὐκράτου καὶ καθ' ἡμᾶς ζώνης μέρος ἡ οἰκουμένη ἐστί, *Temperatæ zonæ, in qua nos ſumus, pars eſt* ἡ οἰκουμένη *ſive habitata terra.* In auſtrum quidem uſque ad tropicum citeriorem non ignorabant habitari: in ſeptemtrione autem quouſque habitatio pateret, incerti omnes erant, quod nec Romani neque Græci in illam plagam longius penetraverunt, id quod poſtea, de climatibus acturi, oſtendemus. Unde eſt, quod μέρος, *partem* tantum temperatioris zonæ habitatam eſſe geographus ſcribebat: torridam autem atque frigidas ab uſu hominum pecudumque reduxit. Conſentit Pomponius Mela cap. I. *Zonis*, inquit, *quinque* [terra] *diſtinguitur: mediam æſtus infeſtat; frigus ultimas: reliquæ habitabiles paria agunt anni tempora, verum non pariter.* Nec in diverſum Salluſtius ivit, Iugurthino B. cap. XIX. ſcribens: *Super Numidiam Gætulos accepimus partim in tuguriis, alios incultius vagos agitare: poſt eos Aethiopas eſſe; dein loca exuſta ſolis ardoribus*, qui ſic Aethiopas citra zonam torridam credidit eſſe. At Ptolemæus

lemæus

lemæus lib. IV. cap. VI & IX. Aethiopes per torridas maxime plagas diſtribuit, nec tantum ad æquinoctialem uſque perduxit, ſed nonnullos etiam ultra poſuit, quamquam, cujus fide & auctoritate, aut quam certa fama, ignoramus. Hannonis certe periplus montem altiſſimum, θεῶν ὄχημα *Deorum currum* appellatum, prætervectus triduo, in Noti Cornu, ſinu auſtrali, ad Guineam, quam nunc dicunt, Africæ, cis æquatorem conſtitit. Nam ipſe Ptolemæus illum montem, & adjacentem ſinum, aliquot gradibus citra æquinoctialem collocavit. Hæc de notitia veterum in tractu meridiali. De fabuloſis enim Nili fontibus, infra in Africa dicturi ſumus.

Obſcurior, quam auſter, fuit *ſeptemtrio* antiquioribus, qui quam incerti de iis fuerint quæ ſupra Caſpium mare ſunt, exinde manifeſtum eſt, quod plures geographorum, ipſe Strabo, periegeta Dionyſius, Pomponius Mela, & Plinius, ac Solinns, a Patrocle forſan in errorem inducti, Macedonicæ claſſis præfecto, (de quo Plinius lib. VI. cap. XVII. conſulatur) mare Caſpium ex Scythico Oceano prorumpere, & ſinum illius facere crediderunt, quum veriora utique diſcere ex Herodoto potuiſſent, qui lib. I. cap. CCIII. tradidit: ἡ Κασπίη θάλασσα ἐςὶ ἐπ᾽ ἑωϋτῆς, ὀυ συμμίσγȣσα τῇ ἑτέρῃ θαλάσσῃ. Hoc eſt, *Caſpium mare eſt per ſe, non admiſtum alii mari.* Neque certiores rationes erant ſupra Euxinum Pontum, aut ſupra Germaniam in Scandinavia peninſula, & dubia pleraque ac fabuloſa, quæ de Scythis interioribus a multis tradita fuerunt, niſi poſteriores , Agathemerum & Ptolemæum, certiora forſan ab accolis accepiſſe credamus, quod in una alteraque parte contigiſſe non eſt incredibile: ſed univerſam Scythiam innotuiſſe nondum perſuademur, quia nec hodie omnis, orientalis maxime, ſive Tartaria Magna, in Europa degentibus ſatis explorata eſt & cognita. Quouſque Alexander in orientem penetravit, notior facta pars Indicarum regionum: ultra terminos expeditionis ejus, quæ ſcripta ſunt a variis, vulgi rumore, lubrica fama, aut fictione potius nituntur pleraque. Unde eſt, quod, qui tradiderunt illa, Megaſthenes, Ariſtobulus, Eratoſthenes, Hipparchus, Oneſicritus, Nearchus aliique, raro conſentiant, ſeque mutuo impugnent, quod ex Strabonis lib. II. & XV. obſervamus. Limes occidentalis in Mauretania, Hiſpania, Gallia, Britannicis inſulis ſatis certus perſpectuſque fuit, Oceanus Atlanticus, Aquitanicus, & Britannicus: quæ ultra has regiones in ſeptemtrionem vel meridiem excurrunt, æque incerta & incognita antiquis fuere, ut illa, de quibus prædiximus.

Qualiſcumque autem hujus cognitæ οἰκȣμένης figura fuit, utique longior quam lata; *orbem* tamen *terrarum* non deſinunt Latini appellare, quod minime miramur, quia iidem etiam *orbem* magnas partes habitabilis terræ per ſynecdoches tralationem ſæpe numero appellant. Nec Romani tantum imperium ſuum *orbem terrarum* ſæpe dixerunt, ſed ipſe quoque divinus ſcriptor Lucas cap. II. πᾶσαν οἰκȣμένην, omnem habitabilem mundum, Auguſti Cæſaris potentiæ ſubjectum tradit eſſe, quum ἀπογραφὴν, ſeu *cenſum* ejus, in provinciis actum, deſcripſit: quod eadem dicendi converſione, ſive κατὰ συνεκδοχὴν interpretandum eſt. Illud vero Romanum imperium dixerunt *orbem Romanum* lib. VIII. cap. III & X. Trebellius in Gallienis cap. V. Ammianus lib. XXVI. cap. XVI. (Valeſ. c. II.) Imperatores lege ult. Cod. Theod. de Fide Catholica, & Auguſtinus Civ. Dei lib. V. cap. XXV. ac lib. XXII. cap. VIII. Non deerat ratio tamglorioſe de Romanorum imperio loquentibus , quia majorem illud & nobiliorem partem habitabilis mundi, quantus tum cognitus erat, complectebatur. Sed alias quoque terræ habitabilis ſive totius partes, & quaſdam quidem non maximas, Latini ſæpe *Orbes* appellaverunt. Sic non tantum eſt *Europæus orbis*, Ammiano lib. XVII. cap. XVI; & *Africanus orbis* Salviano lib. VII. pag. 275; & Hyperboreus orbis Martiali lib. IX. epigr. C. II; & *orbis geminus*, Europa & Africa,

apud

apud Claudianum Belli Gild. principio: & *orbis Perſicus*, in Prudentii Epiphaniæ hymno; verum etiam minores portiones *orbis* nominantur, ut *orbis Iberus*, Lucano lib. v. verſ. 343. id eſt Hiſpania, quæ & *extremus orbis* eſt Silio lib. xvi. verſ. 289. ac *Heſperius orbis*, ibidem v. 659: quo dignum eſt referri, quum Prudentii hymno iv. Periſteph. ſive de xviii Cæſarauguſtanis martyribus v. 61. Carthago, metropolis Africæ propriæ ſive proconſularis provinciæ,

parens orbis populoſa Pœni

dicitur. Ad hunc modum ſcite Auguſtinus Chriſti eccleſiam, toto mundo diſperſam, *orbem Chriſtianum* dixit epiſt. xlviii ad Vincentium. Hæc de orbe habitabili, & vocis *Orbis* ſignificatu geographico.

CAPUT IV.

DE MEDIO SIVE UMBILICO TERRAE HABITABILIS.

SI rotunda Terra & globoſa eſt, ſicuti omnino eſt; nec principium illa, neque extremum, atque ita nec medium habebit, ſed omni ex parte, quæ ejus ſunt, in ſe redeant neceſſe eſt, ſi lineas & tractus inter ſe comparaveris. Nihilominus frequens vox antiquis de *umbilico* terræ eſt, ſive medio loco, quem vero non omnes eumdem deſignant aut intelligunt. Græci de Delphis ſuis in Phocide ſitis jactaverunt, quod eſſet umbilicus terræ non Helladicæ modo, ſed etiam univerſæ, tamquam medium punctum in orbe terrarum. Pindarus Pythiorum vi carmine ineunte

ὄμφαλον ἐριβρόμου χθονὸς
ἐς ναὸν προσοιχόμενοι,

hoc eſt: *umbilicum horriſonæ terræ ad templum accedentes*, videlicet τὸν πύθιον ναὸν, *Pythium* ſive Delphicum *templum*, ubi horrorem oraculi voces cum terræ tremore incutiebant. Euripides clarius Ione v. 233.

ὄντως μέσον ὄμφαλον γᾶς
Φοίβου κατέχει δόμος,

id eſt, *vere medium umbilicum terræ Phœbi continet domus.* Et ejuſdem tragœdiæ v. 461.

Φοιβήϊος ἔνθα γᾶ,
μεσόμφαλος ἑστία,

Phœbeia ubi terra, medio umbilico ædes. Et Sophocles Oedipo Tyranno, v. 488. τὰ μεσόμφαλα γᾶς μαντεῖα, *medium terræ tenentia oracula* dixit. Omnium autem clariſſime id Strabo illuſtravit lib. ix, addito etiam ex fabulis, quod argumenti ſpeciem imperitioribus præbuerit. De Delphico templo ait p. 289. τῆς Ἑλλάδος ἐν μέσῳ πώς ἐστι τῆς συμπάσης, τῆς δὲ ἐντὸς ἰσθμοῦ, καὶ τῆς ἐκτός. ἐνομίσθη δὲ καὶ τῆς οἰκουμένης, καὶ ἐκάλεσαν τῆς γῆς ὀμφαλόν. *Eſt fere in medio totius Græciæ ſitum, quæ & extra Iſthmum & intra eſt: quin etiam in medio totius habitabilis orbis putarunt eſſe poſitum, ideoque umbilicum terræ appellaverunt.* Agathemerus non minus perſpicue lib. i. cap. i. Οἱ μὲν παλαιοὶ τὴν οἰκουμένην ἔγραφον στρογγύλην, μέσην δὲ κεῖσθαι τὴν Ἑλλάδα, καὶ ταύτης Δελφούς· τὸν ὄμφαλον γὰρ ἔχειν τῆς γῆς. *Veteres orbem habitabilem effigiarunt rotundum, mediam vero ſitam eſſe Græciam, & ejus Delphos; obtinere enim umbilicum terrarum.* Delphi quoque candidum lapidem oſtenderunt, quem dicebant ὀμφαλὸν, *umbilicum* eſſe, quod Pauſanius notavit Phoc. pag. 331.

Græcos, ut in ceteris ſtudiis, Romani quoque opinione hac imitati ſunt. Livius lib. XXXVIII. cap. XLVIII. oratione Manlii: *Delphos quondam commune humani generis oraculum, umbilicum orbis terrarum, Galli ſpoliaverunt.* Ovidius Metamorph. lib. XV. v. 630.

Auxilium cæleſte petunt, mediamque tenentes
Orbis humum Delphos adeunt, oracula Phœbi.

Opinionis ſuæ rationem non tam ex geometria, quam ex fabulis arceſſunt. Nec etiam certum aliquid geometrarum diſciplina in hoc genere adferre poteſt. Si enim *terrarum orbem*, ut Livius appellavit, proprie interpreteris, globoſamque illam molem terrarum mariumque intelligas; ineptias aget quisquis medium punctum velit aut umbilicum in ſuperficie terræ inveſtigare. Quod enim rotundum eſt, æqualem ubique ſuperficiem habet, in qua nihil primum, nihil extremum, nihilque ſupernum infernumve appellari poteſt. Ex quo conſequitur, ut neque medium in orbe ſit, aut aliquid ſimile umbilico. Sin partem totius globi, habitabilem terram, quam haud dubie veteres in animo habuerunt, intelligimus; neque ſic res expedita, aut facilis dijudicatu eſt. Nam etſi ab occaſu ſolis certum terminum habemus; ubi finietur in oriente, ubi in auſtro & ſeptentrione ita, ut per gradus, millenosque paſſus, aut per ſtadia Græcorum more deſignemus, in quo puncto undique deductæ pares lineæ concurrant? Fabulis ergo, ut ſolebant in incertis, quidquid hujus traditionis eſt, tuebantur magis, quam geometrica ratione. Fictum antiquitus erat, Jovem, ut medietatem terræ experiretur, duas aquilas, alteram ab ortu, ab occaſu alteram uno tempore emiſiſſe, quæ, continuo volatu agitatæ, Delphis, ut medio loco, conveniſſent. Ita Strabo d. l. qui in Apollinis templo umbilicum faſciis velatum, & δύο εἰκόνας τȣ̃ μύθου, *duas imagines hujus fabulæ* oſtendi tradit: & Pindari ſcholiaſtes ad verba Pyth. od. IV. ſtroph. I. χρυσέων Διὸς αἰετῶν πάρεδρος ἱέρεια, *quæ aureis Jovis aquilis adſidet ſacerdos*, eandem fabulam de contrario aquilarum volatu repetivit. Ex Pindari verbis autem habemus, quæ Strabonis εἰκόνες, *imagines*, fuerint, aquilæ videlicet aureæ, in ejus rei memoriam in templo Delphico adſervatæ. Fabulam quoque Plutarchus attigit principio libri, Cur oracula edi deſierint. E Latinis Claudianus prologo Panegyrici de conſulatu Mallii Theodori, luculenta imitatione:

Juppiter, ut perhibent, ſpatium quum diſcere vellet
Naturæ, regni neſcius ipſe ſui;
Armigeros utrimque duos æqualibus alis
Miſit ab eois occiduisque plagis.
Parnaſſus geminos fertur junxiſſe volatus,
Contulit alternas Pythius axis aves.

Hæc de umbilico terræ apud Delphos: cui Græcorum opinioni conſimilis eſt illa Chriſtianorum veterum qui de Hieroſolymis, vel loco circa illam urbem, crediderunt idem. Horum perſonam patriarcha Hieroſolymitanus tueatur, qui apud Eutychium Tom. II. Annal. Alexandrinorum, p. 286, de loco quo Jacobus ſcalam cæli per quietem vidit (quem intra Aeliæ pomœria ponit) Omari, Saracenorum Caliphæ dixit وهي في وسط الارض *& hic* locus *in medio terræ.* Succinit Victorinus Pictavienſis principio carminis de Cruce, quod quidam Cypriano tribuunt,

Eſt locus, ex omni medium quem credimus orbe,
Golgatha Judæi patrio cognomine dicunt.

Et alius Chriſtianus poeta qui Tertullianus putatur eſſe, lib. II. adverſus Marcionem v. 196.

Gol-

Golgatha locus eſt, capitis calvaria quondam
Lingua paterna prior ſic illum nomine dixit.
Hic medium terræ eſt: hic eſt victoria Signum.

Accedit auctoritas Judæorum, qui idem ſentiunt de Hieroſolymis. David Kimchi in Pſalmum LXXXVII. comm. 3. כי היישוב נחלק לשבעה חלקים· ובחלק האמצעי היא ירושלים· והיא באמצע היישוב· *Terra habitabilis dividitur in ſeptem partes* (climata) *& in parte media eſt Ieruſalem: & hæc eſt medio terræ habitatæ.* Non eſt pœnitenda hæc ſententia, ſi cum geographorum rationibus, quæ per gradus fiunt, componatur, quorum ſexaginta circiter ad occidentis limitem, Hiſpaniam ulteriorem, ab Hieroſolymis numerantur, & totidem fere ad Gangem fluvium, Indiæ citerioris, & olim ab Alexandri expeditione notæ, terminationem: Phocis autem, in qua Delphi ſunt, viginti gradibus a Palæſtina, in occaſum verſus, eſt remota, ut vel hac de cauſſa Græcorum opinioni Chriſtiana & Judaica ſit præferenda. Pondus adjiciunt oraculi ſortes, ad quas non Chriſtiani modo, ſed Judæi etiam olim provocaverunt, verum non pariter. Judæus Kimchi Ezechielem & teſtem & interpretem advocat, qui cap. XXXVIII. 12. dixerit, יושבי על טבור הארץ *habitantes in umbilico terræ:* ex Chriſtianis Hieronymus in Ezechiel. cap. V. comm. 5. commentatus eſt: *Pſalmiſta* (Pſalm. LXXIV. 12.) *paſſionem* (Dominicam) *exprimens, Operatus eſt, inquit, ſalutem in medio terræ.* Bene res habet, ſi certa ſatis interpretatio ſit utriusque. At nondum evictum, de Judæa Ezechielem vaticinari: aut pſalmo illo de Chriſti ſupplicio Davidem. Aliud præſidium ſententiæ confirmandæ quærendum eſt: id quod putamus Ezechielis cap. V. commate 5. inveniri, ubi Dei verbis vir divinus ait: *Iſta eſt Ieruſalem: in medio gentium poſui eam, & in circuitu ejus terras.* Quid eſt IN MEDIO GENTIUM? R. Salomo Iſacides exponit, באמצע העולם *in medio mundi:* R. David Kimchi באמצע היישוב *in medio habitabilis terræ.* Cur ita? non tam idcirco, quod אויר טוב וממוג *aër bonus ibi & temperatus eſt,* quod nemo negat: quam propter aliam eamque myſticam rationem, quam ita in commentariis in h. l. beatus Hieronymus interpretatus eſt: *Hieruſalem in medio mundi ſitam hic idem propheta teſtatur, umbilicum terræ eam eſſe demonſtrans. A partibus enim orientis cingitur plaga, quæ appellatur Aſia: a partibus occidentis, ejus quæ vocatur Europa: a meridie & auſtro, Libya & Africa: a ſeptemtrione, Scythia, Armenia atque Perſide, atque cunctis Ponti nationibus. In medio igitur gentium poſita eſt, ut quia erat notus in Judæa Deus, & in Iſrael magnum nomen ejus; omnes in circuitu nationes illius ſequerentur exempla: quæ gentium circa ſe poſitarum impietatem ſequuta, vicit etiam ipſas in ſcelere ſuo.* Præclare etiam in hanc rem Marcus Antonius Sabellicus Ennead. VII. lib. I. de Chriſto in Judea nato ſcripſit. *Natalis*, inquit, *terra multo aptior fuit ad myſterium in omnes gentes propagandum, quam ſi remotiore aliqua mundi plaga lux illa eſſet orta. Eſt Judæa terrarum fere media.* Quæ ſi pie apud animum æſtimantur, non, ut anilis fabula, ridenda eſt illa antiquæ eccleſiæ opinio in medio mundo urbem Hieroſolymitanam ſitam fuiſſe, & in eadem medietate natum, ſupplicio adfectum, a morte excitatum humani generis REPARATOREM: ſcilicet ut omnibus pateret tanta ſalus, & ex æquo adnuntiari omnibus applicarique divina beneficia poſſent. Sed hæc laxe velimus intelligenda: faceſſat procul ſuperſtitio, quæ, ut punctum in circulo, ſic centrum οἰκυμένης quaſi digito demonſtret, quia nec extremitates ejus ad geometricam rotunditatem exigi & adprobari accuratius a quoquam poſſunt.

CAPUT V.

DE ZONIS IN TERRARUM ORBE.

Convicti ratione cum Græci tum Latini ſapientes, ut rotundam Terram & globoſam eſſe judicarent; eosdem circulos in ea, qui in cælo ſunt, easdemque partium diviſiones, cæleſtibus ſubjectarum, inſtituerunt. Sphæram primum in hemiſphæria, quæ æquator circulus vel horizon etiam faceret, diviſerunt, quorum multa apud Strabonem lib. II. & Agathemerum lib. I. cap. VI. & Melam cap. I. explicatior eſt mentio facta. Polos & circulos æque, ut nobis hodie ſolemne eſt, nominant, quibus ſegmenta definiunt, quas *Zonas* appellamus, nec aliter veteres ipſi nominaverunt. videlicet duas frigidas circa polos ſive vertices: indeque ad tropicos duas temperatas, εὐκράτους Græce: & inter has unam torridam, *διακεκαυμένην*, *exuſtam*, quam plerique perinde ac frigidas, *ἀοίκητον*, *inhabitabilem* crediderunt. Pomponii verba cap. III. attulimus: jam ſatis ſit Plinium adjungere, lib. II. cap. LXVIII. perſpicue de argumento hoc diſſerentem. *Quum ſint*, inquit, *cæli quinque partes, quas vocant Zonas, infeſto rigore & æterno gelu premitur omne, quidquid eſt ſubjectum duabus extremis utrimque circa vertices, hunc qui ſeptemtrio vocatur, eumque qui adverſus illi, auſtrinus appellatur. Perpetua caligo utrobique, & alieno molliorum ſiderum adſpectu maligna, ac pruina tantum albicans lux. Media vero terrarum, qua ſolis orbita eſt, exuſta flammis & cremata, cominus vapore torretur. Circa duæ tantum, inter exuſtam & rigentes, temperantur: eæque ipſæ inter ſe non perviæ, propter incendium ſiderum. Ita terræ tres partes abſtulit cælum: Oceani rapina in incerto eſt.* Conſentiunt cum Plinio & Mela in numero Zonarum & in earundem explicatione Virgilius lib. I. Georg. v. 233. Ovidius Metamorph. lib. I. verſ. 45. Tibullus lib. IV. panegyr. Meſſallæ a verſu 152. Macrobius lib. II. Somn. Scip. cap. V. & in Græcis Strabo lib. II. Cleomedes lib. I. Proclus in Sphæra, & Stoici apud Laertium in Vita Zenonis Cittiei. Quamvis autem quæ natura exuſtæ, quæ rigentium zonarum eſſet, quod remotiſſimæ erant, perveſtigare & certo cognoſcere non potuerint: quidam tamen vel ratione vel conjecturis adſequuti ſunt quod res eſt. De rigentibus Varro lib. I. R. R. cap. II. *Sunt regiones inter circulum ſeptemtrionalem, & inter cardinem cæli, ubi ſol etiam ſex menſibus continuis non videtur.* Et interjectis paucis: *illic in ſemeſtri die, aut nocte*, & reliqua: quæ utique ſe recte habent, & experientiæ noſtrorum temporum concordant. Torridam *inhabitabilem* plerique dixerunt, quod ſecus eſſe, compertum navigationibus multarum gentium habemus. Sed tamen Eratoſthenes, cui Polybius ὁμοδοξεῖ, *conſentiebat*, apud Strabonem lib. II. pag. 66: dixit ὑποπίπτουσαν τῷ ἰσημερινῷ εἶναι εὔκρατον, *plagam, æquinoctiali circulo ſubjectam, bene temperatam eſſe.* Cujus alter rationem dat, διότι ὑψηλοτάτη ἐστί. διόπερ καὶ κατομβρεῖται, *quum ſit altiſſima, ideo etiam pluviis irrigatur.* Quod ita eſſe nemo jam dubitat, ſi altitudinem montanam, quæ ſumma ibi & frequens eſt, intelligamus. Unde pluviæ ſunt, & in vallibus ſubjectis temperies hominibus æque ac animantibus accommodata. Sed pauci fuerunt qui ita judicarent: pluribus inhabitabilis eſt zona illa viſa, & Poſidonius quoque altitudinem illam, quam Polybius adſeruerat, multis verbis reprehendit.

Hic Poſidonius eſt, qui, eodem Strabone auctore, ambuſtæ zonæ, quamvis inhabitabilis videatur, tamen πλέον ἢ τὸ ἥμισυ τοῦ πλάτους οἰκήσιμον εἶναι, *amplius quam dimidi-*

Tab. 1.

VETERIS ORBIS CLIMA
Septen
Occidens
Caurus, Corus
Favonius Zephyrus
Africus
Thule
Thule aliorum
MARE GLACIALE
INSULAE BRITA
NICAE
ALBION
Scandia
Circulus
Belgica
Suevia
GALLIA
HISPANIA
Parallelus
Fretum Herculeum
Fortunatæ I.
OCEANUS ATLANTICUS
EUROPA
SARMATIA
Borysthenes
Riphei
Tanais Fl.
Carpates Montes
DACIA
Caucasus Mons
Pontus Euxinus
MARE
MEDITERRANEUM
MAURETANIA
Atlas Minor Mons
Parallelus per Alexandriam
GAETULIA
Atlas Maior Mons
Cerne Insula
Parallelus per Sienen
Garamantes
Tropicus Caneri
Alexandria
Ierusalem
SYRIA
ASIA MINOR
Rhodus
MARMARICA
LIBYA
AFRICA
Parallelus per Meroen
Currus Deorum
NUBARUM REGIO
Meroe
AETHIOPIA
Aequator, ſive Circulus
Mediu

…ATA EX STRABONE.
Cæcias
TIGRVM
Arcticus
SCYTHIA EXTRA
IMAVM
SCYTHIA
Clima adiectum
per Ripheos Montes
Clima VII.
Seres
INTRA IMAVM
per Boryſthenem
Iaxartes Fl.
Oxus Fl.
per medium Pontum
Clima VI.
CASPIVM MARE
per Byzantium
inter Romam et Neapolim
Bactra
per Alexandriam Tragadis
Parapamiſus
Clima V.
Clima IV.
INDIA EXTRA GANGEM
Clima III.
per Rhodum
PERSIA
Indus Fl.
Tropicus Caneri
Clima II.
MARE
ERYTHRAEVM
SINVS GANGETICVS
Cherſoneſus Aurea
Taprobane
Clima I.
Longiſſima dies hor. 13.
hor. 16.
hor. 15.
hor. 14.
Subſolanus.
Eurus vulgo
Oriens
OCEANVS EOVS
Eurus.
Vulturnus
ÆquinoCtialis

um ſpatium habitabile eſſe prodidit, quod Aethiopum habitatione, qui ſupra Aegyptum ſunt, probatum ivit. Ideoque ſeptem ipſe zonas diſtinxit, ſicuti ſex Polybius. Ille enim δύο ἄλλας στενὰς τὰς ὑπὸ τοῖς τροπικοῖς, *duas alias anguſtas zonas ſub tropicis* conſtituit, habitabiles quidem, ſed difficulter, & parum fructuoſas; inter quas demum ſit inhabitabilis torrida ſive exuſta. Atque ita ſunt ſeptem illæ zonæ, quas diximus Poſidonium conſtituiſſe, cui male Achilles Tatius cap. XXXI. extremo ſex tantummodo attribuit. Sed major fides Strabonis de Poſidonio, quam ſummus vir Iſaacus Caſaubonus illuſtravit. Polybius autem, qui ſex zonas poſuiſſe fertur, nihil novi attulit, quod a ſententia recepta magnopere diſcreparet. Mediam enim ſive torridam, ſicut vere ſecta per æquatorem eſt, in duas ipſe diſſecuit, ſeptemtrionalem, quæ inter æſtivum tropicum ſit & æquinoctialem: & alteram meridialem, quæ ab æquatore ad hibernum tropicum pertineat, ut alterutrum hemiſphærium, æquatoris circulo terminatum, tres integras zonas accipiat, frigidam, temperatam, & æſtu nimio aduſtam. De cujus ſententia ita Strabo judicavit, τὸ διακαυμένην δίχα διαιροῦντα πρὸς οὐ φαύλην ἐπίνοιαν φαίνεσθαι κεκινημένον, *quod exuſtam zonam diviſerit biſariam, ad id argumento non inepto adductum eſſe videri.* Nihilominus Eratoſthenes, Strabo, aliique, vulgarem ſententiam de quinque zonis, cujus primum auctorem Poſidonius Parmenidem dixit, non cenſent deſerendam eſſe, quod & naturæ rerum & geographiæ ſufficiat. Adi Strabonem lib. II. pag. 65. 66. Achillem Tatium cap. XXXI.

CAPUT VI.

DE CLIMATUM DISTRIBUTIONE.

CLima, κλίμα, inclinatio eſt, vel id quod inclinatur: quemadmodum Philo lib. I. de Vita Moſis τῶν ὀρῶν τὰ κλίματα, *acclivia montium* dixit, quum terræ Canaan fertilitatem, ab exploratoribus inventam deſcribit. Ad cæli partes transfertur, eisque ſubjectas regiones terræ, quia in rotundo corpore, ut non ſolum cælum concavum eſt, ſed ipſa quoque terra, ad polos pedetentim partes inclinantur. Herodianus lib. II. cap. XI. ſic uſus vocabulo, dixit, οὐδέ τι ἦν γῆς μέρος, ἢ κλίμα οὐρανοῦ, ὅπου μὴ Ῥωμαῖοι τὴν ἀρχὴν ἐξέτειναν, *neque ulla orbis terrarum pars, aut cæli tractus fuit, quo Romani imperium non protulerunt.* Latini ſcriptores *inclinationem*, *declinationem*, & *devergentiam* vertunt. Vitruvius lib. I. cap. I. *Architectum diſciplinam medicorum noviſſe oportet propter inclinationes cæli, quæ Græci* κλίματα *dicunt; & aëres locorum, qui ſunt ſalubres aut peſtilentes.* Et Gellius, ex Favorini perſona, adverſus philoſophos ita diſputat lib. XIV. cap. I. *Si principes Chaldæi, qui in patentibus campis colebant, ſtellarum motus, & vias, & diſceſſiones, & cœtus intuentes, quid ex iis efficeretur, obſervaverunt; procedat hæc ſane diſciplina; ſed ſub ea modo inclinatione cæli, ſub qua tunc Chaldæi fuerunt. non enim poteſt ratio Chaldæorum obſervationis manere, ſi quis ea uti velit ſub diverſis cæli regionibus. Nam quanta partium circulorumque cæli ex devergentia & converſionibus mundi varietas ſit, quis non videt?* Columella quoque lib. III. cap. I. de Vite ait: *Omni pæne regione, & omni declinatione mundi (niſi tamen glaciali vel præfervida) curæ mortalium reſpondet.* Et ipſum quoque Græcum nomen Latinitate donatum eſt. Apulejus Triſmeg. ad Aſclep. *Impoſſibile, unamquamque formam alteri ſimillimam*

mam naſci horarum & climatum diſtantibus punctis. Ut rei agrariæ notionem, qua *clima quoquo verſus pedum eſt* LX, Columella auctore lib. v. cap. I. taceamus. Ad Græcos revertimur, quibus κλίμα laxe eſt quilibet tractus in terra. Zoſimus lib. II. cap. XIV. τοῖς Ἰλλυριῶν κλίμασι, *Illyricis regionibus*: quod repetitur lib. IV. cap. XXXIV ineunte. In quem modum divinus apoſtolus Corinthiis epiſt. II. cap. XI. comm. 10. ſcripſit, ἐν τοῖς κλίμασι τοῖς Ἀχαΐας: & ad Galatas cap. I. comm. 21. εἰς τὰ κλίματα τῆς Συρίας. Etiam *cardo* κλίμα, ſeu *plaga cardinalis* eſt. Dionyſius Halicarnaſſeus lib. I. pag. 8. ἀπὸ μεσημβρινοῦ κλίματος, *a meridiali plaga*, oſtiis fluminis Liris prope Minturnas, reſpectu oſtiorum Tiberis: id quod Dionyſii Uticenſis verbis confirmat Salmaſius Exercitat. Plin. pag. 882. ἀπὸ τῶν τεσσάρων κλιμάτων τέσσαρες αὐθεντικοὶ πνέουσιν ἄνεμοι.

Hæ vulgares notiones ſunt vocabuli *climatis*: geographorum cura id ſtrictius comprehendit, ut duobus parallelis includat a celebri loco denominatis, quorum ſuperior notabili differentia cum aliarum rerum, tum longiſſimi diei vel noctis inferiorem ſuperet: ſeu ſpatium, his interceptum, ab aliis climatibus notabiliter eisdem rebus differat, maxime dierum noctiumve incremento. Nam hujus plerumque in diſcrimine notando mentionem fieri videmus. Geminus Rhodius Iſagoges in Phænom. cap. IV. p. 20. ὥστε τὰ μεγέθη ἡμερῶν, καὶ τὰ πάντα φαινόμενα τὰ αὐτὰ διαμένειν, *ut magnitudines dierum, & clima, & omnes apparentiæ eædem permaneant.* Strabo lib. II. pag. 60. de diſcrimine climatum, ut vir acutiſſimus Cl. Salmaſius emendavit (nam pravatus deſperatusque locus erat) ita tradit: Ἔστι τὸ πρὸς αἴσθησιν οὐχ ἁπλοῦν, ἀλλὰ τὸ μὲν ἐν πλάτει μείζονι, τὸ δ᾽ ἐλάττονι. Μείζονι μὲν, εἰ αὐτῷ τῷ ὀφθαλμῷ πιστεύομεν ἢ καρποῖς ἢ κράσεσιν ἀέρων πρὸς τὴν τῶν κλιμάτων κρίσιν. *Eſt autem, quod ad ſenſum attinet, non ſimplex diſcrimen, ſed aliud majus, aliud minus: illud, quum ipſi oculo credimus de fructibus aut temperamentis aeris pro climatum diſcretione: hoc, quum gnomonica aut dioptrica adhibentur inſtrumenta.* Non ergo paria ubique climata, nec eisdem parallelis de ſententia omnium determinabantur. Vulgo VII feruntur climata geographiæ veteris fuiſſe, quem numerum etiam Judæus nobis commendavit, ut ſupra cap. IV ex ipſius verbis cognovimus: & hoc ordine conſtituta ſunt, ut primi circulus limitaneus tranſierit per Meroen Aethiopum: ſecundi per Syenem ſub Cancri tropico: tertii per Alexandream Aegypti: quarti per Rhodum: quinti per Romam: ſexti per Boryſthenem oſtiis propinquum: & quod ſeptimum eſt, per Riphæos montes. Vide ſis Paulli Merulæ Coſmograph. part. I. lib. III. cap. XXIII. A quo modo non nihil diſceſſit Julius Firmicus Aſtrolog. lib. II. cap. XIII, ut primum clima conſtituerit Aethiopiæ: ſecundum Babylonis, puta Aegyptiæ: tertium Alexandreæ: quartum Athenarum: quintum urbis, id eſt Romæ: ſextum Helleſponti: ſeptimum ſeptemtrionis. Singulare illud eſt, quod Babylonem illam Aegyptiam ſecundo climati terminum appoſuit, ex quo enormis inæqualitas oritur, quum ab Aethiopia ad illam ſpatium intercedat ampliſſimum: exiguum aut mediocre inter illam & Aegypti Alexandream: nec quisquam facile reperitur, qui in climatum dimenſione per Babylonem Aegyptiam parallelum terminatorem circumduxerit, ſed plerique per Syenen quæ ſub tropico eſt, ut Alexandrino parallelo in auſtrum ſuccedat proxime, illum circumferri voluerunt. In ceteris ubique conſentientes habet alios: quamvis, ut Strabo lib. II. obſervat, Athenæ & Roma horariis terminis non exactiſſime reſpondeant, qui propterea alios, uti ex ſchematis tabella clarum eſt, præfixit. Per Helleſpontum etiam Ptolemæus parallelum duxit lib. I. cap. XXIII. qui fere cum illo Strabonis per Troadem Alexandream, concurrere videtur. Quam vero Strabo, ex incrementis dierum, diſtributionem parallelorum faciat ſive climatum; ſchema, quod apponimus, perſpicue manifeſtabit. Diviſit ille vergente II libro in ſemihoras:

horas: ſupra Helleſpontum etiam in quadrantes horæ, ut tamen & ſemihoræ differentiam, per Pontum ductam, non prætermiſerit. Ptolemæus autem dicto loco, & eum ſequutus Agathemerus lib. I. cap. VIII. inter æquatorem & polarem circulum ſive Thulen, XXI parallelos ita diſpoſuerunt, ut inter ſingulos differentia ſit quadrantis horæ: ſed paucos ducunt per loca nominatim expreſſa, ut Ptolemæus per Meroen, Syenen, Alexandream, Rhodum, Helleſpontum, Byzantium, per medium Pontum & Boryſthenem: Agathemerus climata ſimul adnumerat, exempli gratia, ad quartum parallelum notavit, τοῦτό ἐστι τὸ διὰ Μερόης πρῶτον κλίμα, *hoc illud eſt per Meroen primum clima:* & ſic in ſexto parallelo, δεύτερον κλίμα, *ſecundum clima:* in octavo, *tertium* Alexandreæ: in decimo parallelo *quartum clima* per Rhodum: in duodecimo, *quintum* per Helleſpontum: in decimoquarto, qui διὰ μέσου πόντου, *per medium Pontum* eſt, clima *ſextum:* in decimoquinto *ſeptimum*, per Boryſthenem, qui gradibus XLVIII, minutis XXX. ab æquatore diſtet, differentiam longiſſimi diei habens ad horas quatuor. Ulteriores parallelos ſine mentione climatum per gradus & horas diſtinguit hoc modo:

XVI	parallelum	gr. 51.	hor. 4,	minut. 30.
XVII	parallelum	gr. 54.	hor. 5.	
XVIII	parallelum	gr. 56.	hor. 5,	minut. 30.
XIX	parallelum	gr. 58.	hor. 6.	
XX	parallelum	gr. 61.	hor. 7.	
XXI	parallelum	gr. 63.	hor. 8.	

De hoc ultimo parallelo ait: ὁ διὰ Θούλης γραφόμενος, οὗ βορειότερον οὐδὲν ἐγνωρίσθη παρ' ἀνθρώπων, *Hic eſt per Thulen ſcriptus: ultra quem nihil magis ſeptemtrionale hominibus compertum eſt.*

Hæc de Climatibus Parallelis veterum. Recentiorum climata utrimque ab æquatore ad alterutrum polarem per intervallum ſemihoræ diei ſolſtitialis diſponuntur: & quia differentia dierum ad XII usque horas adſurgit; in alterutro hemiſphærio XXIV fiunt climata ſemihoraria ſcilicet viginti quatuor ab æquatore ad polarem arcticum: & totidem ab eodem æquatore adverſus antarcticum circulum polarem. Sed æque horum & veterum, niſi in incremento dierum, rarus noſtris temporibus uſus eſt: major, & fere unicus in hoc genere, latitudinis loci, ſive, quæ gradibus eidem reſpondet, licet diverſa per ſe ſit, elevationis poli, per quam omnia metimur hodie & diffinimus, etiam ipſam dierum longitudinem ex illa intelligimus facillime. Hæc hodierno uſu pro climate diviſio valet, cujus fundamentum, diſpenſatio circuli in CCCLX gradus, nec ipſis veteribus ignotum fuit, utpote Ptolemæo & Agathemero uſurpata, & ab ipſo quoque Strabone ſub finem lib. II. memorata. Laxe autem latitudinem loci per clima celebris & notæ urbis, vel regionis, nonnunquam, poſt ſubtilioris etiam diſtinctionis inventionem, deſcribi ſolet, ut eſt illud Achillis Tatii Iſagog. p. 148. αὕτη θέσις τῆς σφαίρας κατὰ τὸ κλίμα τοῦ Ἑλλησπόντου, καὶ τῆς Μακεδονίας ἐστὶ, καὶ τῆς Ἑλλάδος, hoc eſt, *Is ſphæræ ſitus eſt, qui Helleſponti, Macedoniæ, & Græciæ climati reſpondet.*

CAPUT VII.

DE TERRICOLARUM HABITU TUM INTER SE, TUM RESPECTU SOLIS ET UMBRARUM.

QUamvis habitatio mundi omnis olim cognoſci non potuerit, & cognitus orbis ab univerſo terræ globo diſtingueretur: ſapientiores tamen qui fuerunt, ex figura orbis & totius mundi intellexerunt, ſi orbis terrarum rotundus eſſet ſeu globoſus, de quo iidem nihil dubitabant; & ubique habitaretur, quod quidem incertum erat; qualis tum ſi ita eſſet, poſitio hominum adverſus ſolem foret, & in quam plagam umbra caſura eſſet: & quem habitum ac ſitum, qui ita diverſas partes terrarum orbis colerent, inter ſe ipſi habituri eſſent. Umbræ autem ratione, quam poſitio ad ſolem pro diverſo ſitu & variatis modis facit, homines quidem *amphiſcii*, alii *heteroſcii*, rurſus alii *aſcii*, & quidam tandem *periſcii* appellantur: reſpectu autem incolarum orbis & inclinationis ejus, ipſi inter ſe *ſynœci*, *antœci*, *periœci*, *antichthones* & *antipodes* varie diſtinguuntur. Antiquorum deſcriptiones videamus, ut appareat quid de quovis genere habitationis judicaverint. Ὀικήσεις enim, id eſt *habitationes* vocitarunt, quia τῶ οικέντων, ſive *habitatorum*, mutuam ad ſe relationem atque habitum ſignificant.

Primum autem de *Umbrarum* differentia, & inde varie denominatis terricolis agemus. Sunt ejus intuitu vel *amphiſcii*, vel *heteroſcii.*, vel *periſcii*. Antiqua hæc diviſio, quam Strabo lib. 11. pag. 65. ex Poſidonio aliisque ita proponit, ut integris zonis diſcernat qui umbram ab aliis diverſam habeant. Duas zonas ait περισκίες, *periſcias* eſſe, quæ nempe a polo alterutro ad proximum utrimque polarem circulum pertingunt: duas ἑτεροσκίες, *heteroſcias*, ab arctico ad tropicum ſolſtitialem alteram; alteramque ab antarctico circulo ad brumalem usque converſionem, extenſas: & unam ἀμφίσκιον *amphiſciam*, τὴν μεταξὺ τῶν τροπικῶν, *inter tropicos exiſtentem*, ſive torridam. Quo in ſolo tractu etiam ἄσκιοι, *aſcii*, umbra aliquando meridiana carentes, inveniuntur: de quibus mox plura dicemus ex Tatio. Extremo illo 11 libro periſcios Poſidonii putat Strabo ἐδὲν ὄντας πρὸς τὴν γεωγραφίαν, *ad geographiam minus pertinere*, quod illæ partes propter frigoris acerbitatem ſint inhabitabiles. Id vero recte judicavit Strabo, ibidem locorum gnomonis umbram in orbem ambire, tametſi neſciat, aut neget etiam, regionem illam ab hominibus habitari. *Amphiſcios* Strabo illos interpretatur, quorum gnomoni ſub meridiem erecto ſol adfulgens umbram nunc in hanc, alio tempore in diverſam partem projiciat, videlicet ſole in oppoſitam priori regionem delato; quod iis tantummodo contingat, qui inter tropicos habitant. *Heteroſcios* autem eſſe, quorum umbra in alterutram partem ſemper feratur, ut ſeptemtrionem verſus in noſtra zona: aut in meridiem ſemper, ut iis accidit, qui in altera temperata zona degunt.

Achilles Tatius, Alexandrinus mathematicus, in Iſagoge ad Arati Phænomena cap. XXXI. his a Strabone explicatis generibus addit *aſcios*, *antiſcios*, *brachyſcios*, *macroſcios*. Ἄσκιοι, umbræ expertes, in torrida zona eo tempore ſunt, quo in vertice illorum ſol meridianus eſt: declinante ſole a vertice, fiunt amphiſcii. Rem exemplo illuſtrat.

Qui

Qui ſub æquatore colunt, quum ſol in Arietis vel libræ exiſtit principio, eſſe ait vere aſcios, radio omne ſpatium, quod circa corpus eſt vel gnomonem, adimplente: ubi vero in alia ſigna ſol proceſſerit; puta in Cancrum, umbram eorum, qui æquatorem circumcolunt, ſiniſtrorſum cadere ſive in auſtrum: ſi Capricornum verſus progrediatur, eorumdem umbram dextrorſum projici ſive in ſeptemtrionem. Tamen & in aliis partibus, nec vero extra tropicos, certo tempore ſunt aſcii, ut in Syene, quæ ſub tropico ſita eſt, quando ſol in cancri principio verſatur. Eadem ratione βραχυσκίους & μακροσκίους, eos qui brevem aut longam umbram habent, intelligimus. *Brachyſcii* enim, ſive brevis umbræ ſunt, a quorum vertice ſol propius diſtat: *macroſcii*, ſeu longioris umbræ a quibus ſol receſſit longius. Sic ſub idem tempus, & in eadem temperata zona, brevior umbra exiſtit in Africa proconſulari, aut Numidia, quam in Italia; & heic quoque brevior, quam in Dacia vel Scythia ſolet eſſe: & qui æquinoctiali ſubjacent, quum ſol in Crancro exiſtit; longiorem umbram habent, quam quum eſt in Tauri ſigno. Atque ita de aliis quoque locis ac partibus judicium eſto. *Antiſcii* autem, ἀντίσκιοι, borealibus ſunt auſtrales, quia contrarias umbras habent, illi dextrum ad latus, hi ad ſiniſtrum, quoniam medius ſol ambobus interjectus eſt: & auſtralibus antiſcii ſunt ſeptemtrionales ob easdem, quas diximus, ex ſolis poſitu ſeu interventu rationes. Boreos autem & auſtrales eos hoc loco notamus, qui hæmiſphæriis diſtincti ſunt, æquinoctiali circulo intercurrente: non illos, qui in eodem hemiſphærio vel propiores æquatori, vel longius ab illo reducti ſunt.

Hæc de diſtinctione terrarum atque hominum, quam ex umbræ diverſa ratione antiqui deduxerunt, vel ideo non inutilia ad explicandum nobis viſa, ut non inventum novum eſſe, ita orbem per umbras diſtribui, intelligatur: ſed quidquid geographi ætatis noſtræ de hoc diſcrimine per umbram facto adferant, ex antiqua geographia repetitum eſſe cognoſcamus. Nunc de *habitationibus* dicemus, ſeu vario ſitu atque habitu, quem inter ſe terricolæ, aut una gens ad aliam relata, obtinet.

Geminus, Rhodius mathematicus, cap. XIII. Iſagoges, diviſionem orbis aliam reſpectu habitationis proponit, qua incolæ, ad alios ratione habita, dicantur σύνοικοι, περίοικοι, ἄντοικοι, ἀντίποδες, *ſynæci*, vel *periæci*, vel *antæci*, vel *antipodes.* nam uſus vocabula Græca etiam in Latinum ſermonem adſumſit. *Synæcos* deſcribit τοὺς περὶ τὸν αὐτὸν τόπον τῆς αὐτῆς ζώνης κατοικοῦντας, *qui circa eundem locum ejusdem zonæ habitant*, proximi ſcilicet & vicini: *Periæcos* autem, τοὺς ἐν τῇ αὐτῇ ζώνῃ κύκλῳ περιοικοῦντας, *qui in eadem zona in circuitu circumhabitant.* Nihil mentionis facit de oppoſitione per diametrum, ſeu diremtione per ſemicirculum, quam recentiores addunt: nec plus Achilles Tatius cap. XXX. pro periœcis requirit. Περίοικοι, inquit, ὅσοι τὴν αὐτὴν οἴκησιν οἰκοῦσιν, *Periæci ſunt quotquot eandem habitationem incolunt:* quos ipſe interpretatur, qui in eadem zona ſint, ſeu inter communes parallelos in circuitu, ideoque noctes & dies, & annuas tempeſtates easdem habeant. Ne quis vero exſtimet, novum plane eſſe de ſemicirculari oppoſitione additamentum; Cleomedis auctoritate oſtendam, illud nec antiquis ignotum penitus fuiſſe. Quum enim lib. I. oſtendit quæ nobis cum periæcis ſint communia, videlicet eandem zonam habitare, eandemque habere hiemem ac æſtatem, & incrementa & diminutiones dierum atque noctium; addit pag. 326. Διαφέρονται κατὰ τὰς ἡμέρας καὶ τὰς νυκτάς. παρ' ἡμῖν γὰρ ἡμέρας οὔσης, παρ' ἐκείνοις νύκτα εἶναι δεῖ. καὶ ἔμπαλιν ὁπόταν καταδύεται παρ' ἡμῖν ὁ ἥλιος, ἀρχὴν λαμβάνει τοῦ παρ' ἐκείνοις ἀνίσχειν· *Differunt diebus & noctibus Nobis enim quum dies erit, illis noctem eſſe oportet: & viciſſim quum nobis ſol occiderit, ſumit initium apud illos ortus.* Quod ſi ita eſt, longius intervallum inter mutuos

periœ-

periœcos oportet eſſe, quod ſi non ipſum ſemicirculi ſit, ſive per CLXXX gradus in eodem parallelo nobis oppoſitum, propius abſit ab illo, neceſſe eſt. nam quæ de noctis & diei, de ortus & occaſus oppoſitione in Periœcis dixit, ipſe Cleomedes πλατύτερον, *laxe* intelligendum eſſe cenſuit.

Antœci, ex Tatii deſcriptione, ſunt zonæ auſtralis incolæ borealibus, & ſeptemtrionales auſtralibus, quia auſtrali oppoſita ſit borealis οἴκησις ſeu habitatio; & boreali auſtralis. Itaque antæci eandem invicem noctem habent & diem, ſed diverſa ſolſtitia. Nam ſol in Cancro poſitus ut æſtatem nobis, qui ad ſeptemtrionem accedimus; ſic illis, qui ad auſtrum vergunt, adfert hiemem. Viciſſim ad Capricornum delatus, hiemem nobis; antœcis æſtatem facit. Rurſus Arietem ſol attingens nobis vernum dat æquinoctium; antœcis noſtris autumnale: & verſa vice in Libra nobis autumnum inchoat; non item antœcis, quibus initium veris tum exſurgit. Et poſt æquinoctia quum ſol per ſigna videtur nobis adſcendere; apparet deſcendens antœcis, quibus tum demum adſcendendo fit altior, quum ſignis a Cancro ad Capricornum procedit, quæ nobis in noſtra ſphæra eſt deſcenſio; augetque dies illorum in tantum, quantum noſtris diebus detrahitur. Hæc plenius ex Tatio exſcribere viſum fuit, quia Geminus in hac parte cum conciſior per ſe eſt, tum etiam, ſecus ac alibi, non nihil obſcurus. Ex his autem perſpicue elucet, quos antiqui *antœcos* appellaverint.

Antichthones ſuperſunt & *antipodes*, quos multi pro iisdem habent: quidam etiam antichthonas & antœcos ita deſcribunt, ut nihil omnino differre videantur. Sed alia de iis antiquorum fuit ſententia. Tatius dicto loco tres hos ordines diſtinctos tradit, in ἀντίχθοσι explicandis non ita perſpicuus, ut ceteros, antœcos & antipodas, illuſtravit. Caput XXIX extremum latet in mendo: capite XXX. ait antichthonas eſſe τοὺς κατὰ διάμετρον ἐν τοῖς ὁμοίαις ζώναις οἰκοῦντας, *e regione in ſimilibus zonis habitantes.* Pomponius Mela cap. I. ſit interpretis loco. *Reliquæ*, inquit, *zonæ* (de temperatis loquitur) *paria agunt anni tempora, verum non pariter. Antichthones alteram: nos alteram incolimus.* Quæ qui antœcis forte commiſcent, negat Iſaacus Voſſius in hunc locum, cum Pomponio ſentire. Cui clariſſimo viro antichthones veterum omnes illi cenſentur, qui oppoſitam terram auſtralem inhabitare credebantur, etiamſi in ſuperiore noſtro degerent hemiſphærio, illo ſcilicet quod non per horizontem, ſed per æquatorem ſeu ardentis zonæ interventu diremtum a noſtro eſt. Ita putat ſemper ab antœcis & antipodibus diſtingui. Nec διάμετρον Achillis ad eam vim & rigorem exigas velim ut ſolet in antipodum deſcriptione, quos ipſe ſegregatos vult ab antœcis.

Gravior de *Antipodibus* controverſia vetuſtis fuit temporibus, quos quidam plane negarunt, ineptæ hos abſurditatis accuſantes, qui illos velint defendere: alii ita de iis ſentiebant, ut eſſe poſſe, geometricis rationibus perſuaderent, quamlibet nunquam vel fando experti fuiſſent. Primum obſtacula, quæ quidam veterum in argumento hoc poſuerunt, removebimus: deinde cordatiorum de eodem ſententiam adjiciemus.

Plutarchus de Facie in orbe Lunæ p. 780. illos acriter exagitat, qui Terram centrum mundi, & rotundam, & in ea antipodas credant, ὥσπερ θρῖπας ἢ γαλεώτας τραπέντας ἄνω τὰ κάτω τῇ γῇ προσισχομένους, *inſtar teredinum, aut ſtellionum, imis corporum partibus ſurſum obverſis, terræ adhæreſcant.* Sed quid agit? negat ibidem τὴν ἐπὶ τὸ μέσον φορὰν, *lationem gravium ad commune centrum*, innumeris experimentis adhuc comprobatam, & olim a philoſophis & geographis validiſſime defenſam. Strabo lib. II. pag. 75. ait: τὰ μὲν παρὰ τῶν φυσικῶν δεικνύμενα τοιαῦτά ἐστι. σφαιροειδὴς μὲν ὁ κόσμος καὶ ὁ οὐρανός. ἡ ῥοπὴ δ' ἐπὶ μέσον τῶν βαρέων. περὶ τοῦτό τε συνεστῶσα ἡ γῆ σφαιροειδῶς ὁμόκεντρος μὲν τῷ οὐρανῷ μένει,

Quæ

Quæ a phyſicis demonſtrata in geographiam tranſſumuntur, hæc ſunt: mundum eſſe globi forma, itidemque cælum: gravia ad medium ferri: circa hoc terram conſtitutam eſſe globi in morem, idemque, quod cælum, habere centrum. E priſcis Chriſtianis in antipodas invecti ſunt Lactantius & Auguſtinus, uterque ſine ratione. nam quæ adfert Lactantius argumenta, ἀφιλοσόφως dicuntur omnia, nec poſſunt aliter, quia cæli æque ac terræ rotunditatem, tot experimentis comprobatam, omni modo negatum it. *Quid illi*, inquit lib. III. cap. XXIV., *qui eſſe contrarios veſtigiis noſtris antipodas putant? num aliquid loquuntur? aut eſt quisquam tam ineptus, qui credat eſſe homines, quorum veſtigia ſint ſuperiora, quam capita? aut ibi, quæ apud nos jacent, inverſa pendere? fruges & arbores deorſum verſus creſcere? pluvias, & nives, & grandines ſurſum verſus cadere in terram? Et miratur aliquis hortos penſiles inter ſeptem mira narrari; quum philoſophi & agros, & maria, & urbes & montes penſiles faciant?* Quæ ſequuntur contra terræ cælique rotundam figuram ſtruuntur, quam firmiter, experientia tot obſervationibus ſtabilita, documento eſt. Concludit enim: *Sic pendulos iſtos antipodas cæli rotunditas adinvenit.* Et quum ſibi ipſi objecerat, *pondera in medium ferri, ad quod omnia ſint connexa*; nihil habet quod reſpondeat, quam *fieri nullo modo poſſe, ut cælum terra ſit inferius*, quaſi fixæ ſint illæ in rotundo relationes, quas *ſupra, infra* dicimus, nec potius varie inter ſe hominum reſpectu commutentur. Quin potius, ut bene Cleomedes judicavit lib. I. cap. de Orbibus, τῆς γῆς σφαιρικῷ τῷ σχήματι κεχρημένης, κάτω τὸ μεσαίτατόν ἐστι, *quia terræ figura rotunda eſt, medium ejus eſt infimum*, & quæ ad medium feruntur, deorſum tendunt, undecumque etiam ex globi circumferentia deducuntur. Modeſtiora paullo ſunt quæ Auguſtinus Civ. Dei lib. XVI. cap. IX. adverſus antipodas, noſtro hemiſphærio ſeu regioni obverſos, ſcripſit. *Quod antipodas*, inquit, *eſſe fabulantur, id eſt homines a contraria parte terræ, ubi ſol oritur quando occidit nobis, adverſa pedibus noſtris calcare veſtigia, nulla ratione credendum eſt. Neque hoc ulla hiſtorica cognitione didiciſſe ſe adfirmant, ſed quaſi ratiocinando conjectant, eo, quod intra convexa cæli terra ſuſpenſa ſit, eundemque locum mundus habeat, & infimum & medium: & ex hoc opinantur alteram terræ partem, quæ infra eſt, habitatione hominum carere non poſſe. Nec attendunt, etiamſi figura conglobata & rotunda mundus eſſe credatur, ſive aliqua ratione monſtretur; non tamen eſſe conſequens, ut etiam ex illa parte ab aquarum congerie nuda ſit terra. Deinde, etiamſi nuda ſit, neque hoc ſtatim neceſſe eſt ut homines habeat; quando nullo modo ſcriptura iſta mentitur, quæ narratis præteritis facit fidem, eo quod ejus prædicta complentur. Nimiſque abſurdum eſt, ut dicatur aliquos homines ex hac in illam partem, Oceani immenſitate trajecta, navigare ac pervenire potuiſſe: ut etiam illic ex uno illo primo homine genus inſtitueretur humanum.* Hic vero terræ rotundam figuram non penitus negat, ſed ſi ita ſit, tantummodo non ſequi putat, ut, in oppoſita parte, liberata terra ab aquis ſit: & ſi ea ſit libera, etiam ab hominibus incolatur: quod utique pro temporum notitia, experimentis deſtituta, tolerari poteſt ut credibile, quum priſci ſapientes demonſtrare antipodas non potuerint, bene autem ratiocinando adſequi, ut poſſe eſſe, nihilque abſurdi inferre & crederent ipſi, & aliis perſuaderent. Id autem tamquam inſolens, aut nimium quodammodo, in ſancto viro notandum eſſe cenſemus, quod vehementiſſime negat, impugnat, abſurdum appellat, nullaque ratione credendum, quod ipſe tamen, conceſſa terræ rotunditate, ulla ratione incongruens eſſe nequaquam probavit, nec auſus fuit probare.

Quos vero ſcimus ab opinione, *eſſe forſan antipodas*, nec olim abhorruiſſe, quantumvis demonſtrare non potuerint, nunc perinde ſunt nobis commemorandi. Cicero, Scipionis ſomnio cap. VI. Africani majoris perſonam indutus, *Vides*, inquit, *habitari in terra raris & anguſtis in locis, & in ipſis quaſi maculis, ubi habitatur, vaſtas ſolitudines interjectas:*

 hosque

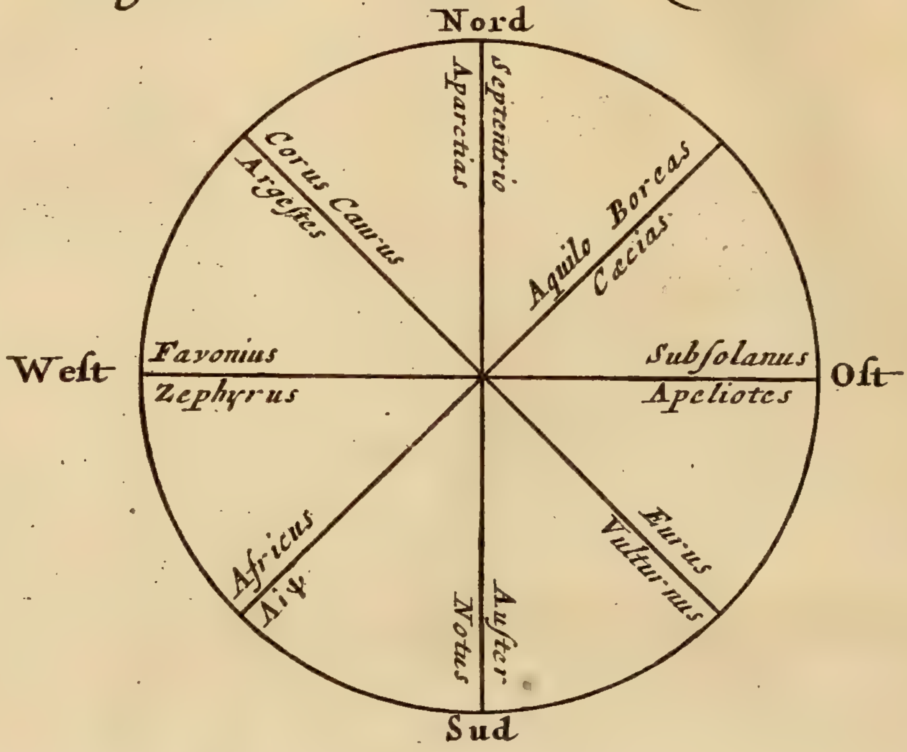
hosque qui incolunt terram, non modo interruptos ita eſſe, ut nihil inter ipſos ab aliis ad alios manare poſſit: ſed partim obliquos, partim averſos, partim etiam, adverſos ſtare vobis. Qui vero hi ſunt *averſi*, *adverſi*, niſi ibi antœci, heic antipodes? Aequalis Ciceroni Geminus cap. XIII. non ſolum ἀντίποδας nominatim recenſet, ſed ratione etiam tuetur, διὰ τὸ ἐπὶ μέσον εἶναι τὴν φορὰν τῶν σωμάτων, *quod corpora ad centrum tendant*, ideoque nullum eſſe periculum, nec metuendum, ne ruant illi, aut decidant. Plinius quoque minus de iis dubitavit, quum lib. IV. cap. XII. Hyperboreos ab aliis medios locari dicit *inter utrumque ſolem, antipodum occaſum, exorientemque noſtrum.* At vero Macrobius lib. II Somn. Scip. cap. V fortiſſime antipodas defendit. *Cur*, inquit, *non & illic aliquos vivere credamus, ubi eadem ſemper in promtu ſunt? nam qui ibi dicuntur morari, eandem credendi ſunt ſpirare auram, quia eadem eſt in ejusdem zonalis ambitus continuatione temperies: idem ſol illis & obire dicetur noſtro ortu, & orietur quum nobis occidet: calcabunt æque, ut nos, humum, & ſupra verticem ſemper cælum videbunt.* Idem etiam plebejæ opinioni & vano metui reſpondet: *Nec metus erit, ne de terra in cælum decidant, quum nihil unquam poſſit ruere ſurſum - - - Adfirmaverim quoque, & apud illos minus rerum peritos hæc æſtimare de nobis, nec credere poſſe, nos, in quo ſumus, loco degere: ſed opinari, ſi quis ſub pedibus eorum tentaret ſtare, caſurum.* Satis ex hoc conſtare poteſt, quæ Romanorum Græcorumque de antipodibus fuerit opinio, ut nihil attineat, Achillis Tatii, aut Marciani Capellæ teſtimonia, quæ jam datis conſonant, adferre. Hæc autem & ſuperioria Geographiæ antiquorum prænotanda erant, ut, quanta illorum περὶ οἰκήσεων, *de habitationibus terræ* cognitio exſtiterit, perſpicue intelligatur, eoque antiqua notitia orbis a ſcientia recentiorum accuratius diſcriminetur.

Ad ſitum terricolarum etiam pertinet, quam quæque gens aut prima, aut poſtrema, aut media lucem accipiat, aut opprimatur nocte. Nam qui ad orientem nobis habitant, eis prior, quam nobis, ſol oritur: & nobis itidem prior, quam illis, qui longius remoti a nobis in plagam occidentalem ſunt. Quod quia ex terræ rotunditate pendet, ut per quindecim quosque gradus longitudinis, in æquatore numeratos, horæ ſpatio acceſſus vel deceſſio ſolis & diei mutetur; priſci ſapientes, qui terræ rotunditatem defenderunt, hoc quoque non potuerunt ignorare. Manilius id egregie de ſole meridiano per orbem variante lib. I. verſ. 639. ſeqq. ita demonſtravit:

Quando aliis aliud medium eſt, volat hora per orbem,
Cumque loco terræ cælumque ac tempora mutat.
Atque ubi ſe primis attollit Phœbus ab undis,
Illis ſexta manet, quos tunc premit aureus orbis.
Rurſus ad Heſperios ſexta eſt, ubi cedit in umbras.
Nos primam ac ſummam ſextam numeramus utramque.

Sic enim variat diei hora, ut noſtra ſexta, ſive meridiana, ſit ſumma ſeu ultima in orientem remotis: eadem prima habitantibus in occidentali terra. Atque ſic per horas & gentes varie oſtendi & declarari poteſt mutatio.

SCHEMA OCTO VENTORVM
ſecundum Græcos & Romanos.

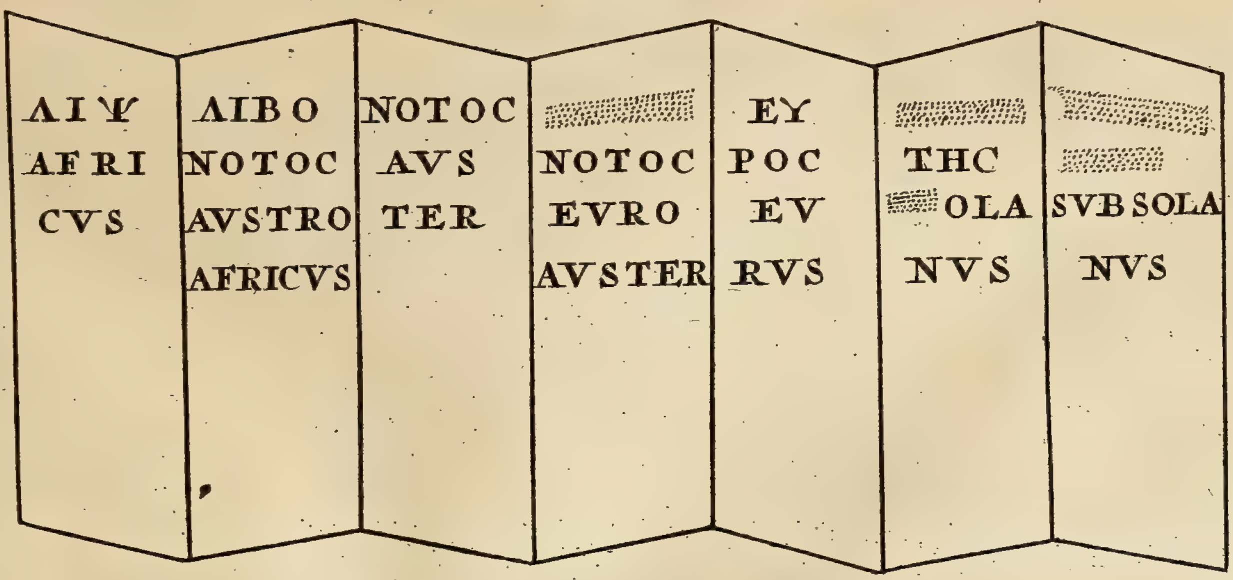
Ichnographia Turris Atticæ octangulæ; pro ventorum numero et plagis.

SCHEMA DVODECIM VENTORVM

Fragmentum columnæ duodecim angulorum, de quo VII exſtant latera, reliqua muro concluſa latent.

CAPUT VIII.

DE PLAGIS ET VENTIS.

Tandem etiam in veteris geographiæ theoria, quousque de plagis mundi, & de ventorum diſcrimine, priorum notitia progreſſa ſit, oſtendendum eſt. Non autem multis verbis referemus, quod Strabo lib. I. pag. 19. memoravit, fuiſſe quondam qui δύο τὰς κυριωτάτους εἶναι ἀνέμους, *duos tantum principales ventos eſſe* crediderint, Boream & Notum, a quibus reliqui parva inclinatione diſſideant. Nam & paucos fuiſſe, & eos non clariſſimos, qui ita tradiderunt, ex eo ſatis manifeſtum eſt, quod plerique philoſophorum, & doctiſſimus quisque in geographis, ab illorum opinione diſſentiant. Quin potius antiquiſſimi ſcriptores ventos quatuor præcipuos, ſecundum quatuor mundi regiones, poſuerunt. Et ipſa natura tot plagas conſtituit, ut duas æquator faciat, orientem & occaſum, ad ductum æquatoris: & totidem axis mundi nempe ſeptemtrionem & meridiem. Quæ cauſſa eſt, ut communi plerorumque conſenſu quatuor venti principales, ſinguli in ſingulis cardinibus mundi (inde etiam *cardinales* dicti) collocentur, licet de nominibus illorum non omnes idem ſentiant, de cujus diverſitatis cauſſa poſtmodo diſſerturi ſumus. Plinius id nobis confirmat lib. II. cap. XLVII. *Veteres*, inquit, *quatuor omnino* [ventos] *ſervavere per totidem mundi partes, ideo nec Homerus plures nominat, hebeti, ut mox judicatum eſt ratione*, hoc eſt, rudi Minerva & parum ingenioſe. plures enim interponendos eſſe, a poſteris judicatum fuit. Quo numero poetæ ſæpe adquieverunt. Homerus, ad quem Plinius provocabat, Odyſſ. E. v. 295.

Σὺν δ' εὖρός τε, νότος τ' ἔπεσε, ζέφυρός τε δυσαὴς,
Καὶ βορέης αἰθρηγενέτης.

hoc eſt: *Simul Eurusque Notusque incidit, Zephyrusque vehemens, & Boreas ſerenus.* Hunc ducem Latini, ut ſolent, & numero & nuncupatione ſequuntur. Ovidius Metamorphoſ. lib. I. a verſ. 61.

Eurus ad auroram Nabathæaque regna receſſit,
Perſidaque, & radiis juga ſubdita matutinis;
Veſper, & occiduo quæ littora ſole tepeſcunt,
Proxima ſunt Zephyro: Scythiam ſeptemque trionem
Horrifer invaſit Boreas: contraria tellus
Nubibus aſſiduis pluvioque madeſcit ab Auſtro.

Quod idem lib. I Triſt. eleg. II. vers. 27. ſeqq. fecit, ut *Eurus ab ortu* ponatur: *Zephyrus veſpere: Boreas bacchetur ab Arcto: & Notus adverſus hunc gerat prælia.* Brevius eandem rem, nec minus ornate Manilius enuntiavit lib. IV. verſ. 589.

Aſper ab axe ruit Boreas: fugit Eurus ab ortu:
Auſter amat medium ſolem; Zephyrusque profectum.

Recte ſe hæc habent, ſi principes ventos intelligamus, quos *cardinales* Servius dixit in Aen. I. verſ. 131; γενικωτάτους Achilles Tatius cap. XXXII, id eſt *generales*: non autem iis ſufficiunt, qui in mundi flatus curatius, & in illorum ortus ac regiones inquiſiverunt. Horum enim plerique octo ventos diſtinguunt, medio uno inter binos cardinales interjecto. Sic Ariſtoteles, Poſidonius, Timoſthenes apud Strabonem, cum quibus & ipſe

ipſe facit: ſic Athenienſes turri octogona ventorum ſitum atque numerum commendaverunt, ut refert & approbat Vitruvius: & Plinius deſertis ceterorum ſententiis, qui vel plures vel pauciores poſuerunt, ad hanc octoni numeri, tanquam commodiſſimam, accedit. Sic etiam ex Favorini ore Gellius lib. II. cap. XXII, & Apulejus de Mundo. Digniſſima ſunt Plinii verba, quæ præcipue ab omnibus recognoſcantur. Poſtquam dixerat lib. II cap. XLVII. ut ſupra recenſebamus, veteres quatuor omnino ventos per totidem mundi partes digeſſiſſe; pergit, *Sequuta ætas octo addidit nimis ſubtili & conciſa ratione. Proximis inter utramque media placuit, ad brevem ex numeroſis additis quatuor. Sunt ergo bini in quatuor cæli partibus: ab oriente æquinoctiali Subſolanus; ab oriente brumali Vulturnus: illum Apelioten; hunc Eurum Græci appellant. A meridie Auſter, & ab occaſu brumali Africus: Noton, & Liba nominant. Ab occaſu æquinoctiali Favonius; ab occaſu ſolſtitiali Corus: Zephyrum & Argeſten vocant. A ſeptemtrionibus, Septemtrio; interque eum & exortum ſolſtitialem Aquilo: Aparctias, & Boreas, dicti.* Schema ventorum & clarius & diſtinctius docebit omnia.

De nominibus dubitatio eſt, quæ heic aliter diſponuntur, quam in conciſa quatuor cardinalium ratione. Ibi enim, ex Homeri, Ovidii, Manilii appellatione, qui eoi eſt cardinis, Eurus; & qui a ſeptemtrione, Boreas nominabatur: hi vero in altera diſpenſatione a cardinibus uterque declinant. Sed ita ſe res habet, ut poetæ aliique plures loquantur vulgari modo, quem Scaliger ad Manilium, ejusque verſus antea recitatos, vocat ἰδιωτισμὸν, quo Aquilo & Boreas ventum ſeptemtrionalem ſonant; Eurus orientalem, ab æquinoctiali ortu provenientem: ceteri autem, qui octo numerant, novis vocabulis, & a vulgi uſu alienis, ventum, ex oriente æquinoctiali venientem, Solanum dicunt ut Vitruvius: vel Subſolanum, ut Plinius, Gellius, Apulejus; vel Græco more Apelioten, ut iterum Plinius: Eurum vero medium inter ortum & meridiem ponunt, quem Romani Vulturnum appellaverunt. Nec minus citra uſum eſt, quum ventum, ab axe mundi ruentem, vocant Septemtrionem, aut Græce Aparctiam, quum Græcis Latinisque uſitatiſſimum ſit illum Boream & Aquilonem nominare. quam vulgi conſuetudinem in Schemate Climatum ex Strabone propoſito, ſequuti ſumus. Sententiæ vero de octo ventis conformandæ Athenienſis turris deſcriptionem, ad illam accommodatæ, ex Vitruvii lib. I. cap. VI. adjungendam ducimus. *Qui*, inquit, *diligentius perquiſiverunt, tradiderunt eſſe octo* [ventos,] *maxime quidem Andronicus Cyrrhoſtes* (Cypreſtes, Varr. R. R. I cap. V) *qui etiam exemplum collocavit Athenis turrim marmoream octogonon, & in ſingulis lateribus octogoni ſingulorum ventorum imagines exſculptas contra ſuos cujusque flatus deſignavit, ſupraque eam turrim metam marmoream perfecit, & inſuper Tritonem æreum collocavit dextra manu virgam porrigentem: & ita eſt machinatus, uti vento circumageretur, & ſemper contra flatum conſiſteret, ſupraque imaginem flantis venti, indicem virgam teneret.* Atque ita collocati ſunt, inter Solanum & Auſtrum ab oriente hiberno Eurus; inter Auſtrum & Favonium ab occidente hiberno, Africus: inter Favonium & Septemtrionem Caurus, quem plures Corum vocant: inter Septemtrionem & Subſolanum Aquilo, Græcis Boreas. Cetera nomina tam Græca quam Latina, & ipſam poſitionem cognoſces ex figura, ventorum ordinem referente.

Sed inter hos auctores nova diſſenſio apparet. Gellius enim dicto loco ventum, qui ab oriente verno ſive æquinoctiali venit, Eurum vocat, quaſi ἀπὸ τῆς ἕω ῥέοντα, qui & ἀπηλιώτης ſive ἀφηλιώτης Græcorum idem plane ſit inter ventos. At ceteris Eurus, Græce dictus, eſt Vulturnus Romanorum. Sed vel ipſe, vel Favorinus, cujus verba refert, abreptus vulgari loquendi conſuetudine eo ſenſu fuiſſe videtur, quaſi Eurus ſit cardinalis,

quia

quia notius ejus nomen eſt quam Apeliotæ, aut Latinum Subſolani: quod ipſe teſtatur *a Romanis nauticis* tantummodo nominari. Nec ſibi in ceteris conſtat Gellius, dum modo de Cauro dixit, adverſus Aquilonem flare: poſt paullo eundem obarmat Euro. Scilicet generalem & qualemcumque oppoſitionem confundit cum ea, quæ κατὰ διάμετρον fit atque per centrum: qua ratione Caurus non ad Aquilonem, ſed ad Eurum proprii nominis, ſeu Vulturnum, dirigatur neceſſe eſt. Iſidorus quoque Hiſpalenſis lib. XIII. Orig. cap. XI. in Vulturno errat, quem non ſolum ab Euro diſtinguit, verum etiam a dextra Subſolani ponit. Plinius autem, & Seneca, & Gellius, ac Vegetius, Vulturnum ab oriente hiberno locant, quod ipſa origo nominis, hoc eſt ſitus oppidi Vulturni, ad Romam aut alias partes ſi referatur, poſtulat. Id quod Columella confirmavit, accuratus ſcriptor, lib. v. de Re ruſt. cap. v. *Quædam*, inquit, *partes ejus regionis infeſtantur Euro, quem incolæ Vulturnum appellant.* Quod vero cum Favorino Gellius Apulejusque tres ab ortu, totidemque ab occidente; at ſingulares ab ſeptemtrione & meridie conſtituunt, id ex opinione & arbitrio hominum accipiendum eſt, ſine qua ſi eſſet, æque poſſent tres ſeptemtrionales, Aparctias, Caurus, & Aquilo; aut tres meridiales, Notus, Africus, Eurus conſtitui, quia intermedii tam prope abſunt a cardine ſeptemtrionis aut meridiei, quam ab ortu vel occaſu æquinoctiali.

Sequitur ſententia tertia, duodecim ventos conſtituens, oppido quidem antiqua, utpote a Plinio, nec ut nova, ſed tamquam priorum memorata; ut ſubtilior autem, rejecta: a Seneca vero, & poſterioribus, Agathemero, Vegetio, Iſidoro, approbata. Plinius poſtquam mediam ſententiam de ventis octo laudaverat, de tertia addit: *Numeroſior ratio quatuor his interjecerat, Thraſcian, media regione inter ſeptemtrionem & occaſum ſolſtitialem: itemque Cæciam, media inter Aquilonem & exortum æquinoctialem, ab ortu ſolſtitiali: Phœnicem media regione inter ortum brumalem & meridiem: item inter Liba & Noton compoſitum ex utroque medium inter meridiem & hibernum occidentem, Libonoton.* Nec vero finis eſt. Alii *Meſen* nomine addidere inter Boream & Cæciam: & inter Eurum & Notum, *Euronoton.* Ita Plinius dicto loco refert. ſed fallitur, ſi Ariſtotelem audimus, cui lib. II. Meteor. cap. VI. Μέσης eſt μέσος Καικίου καὶ Ἀπαρκτίου, *medius inter Cæciam & Aparctiam* ſive *Septemtrionem.* Eſſe autem ſingularem ventum Meſen, & Cæciæ propinquum, etiam Tzetzes Chiliad. VIII. verſu 786. ſeq. de Scythis oſtendit:

> Οἱ πέραν δὲ νεμόμενοι θαλάσσης Ὑρκανίας,
> Μετὰ τὸν Μέσην ἄνεμον, πρὸς τὸ Καικίου μέρος.
> *Qui autem habitant trans mare Hyrcanum,*
> *Poſt Meſen ventum, ad Cæciæ partem.*

Clarior, quam Plinius in diſtributione eſt Seneca lib. v Quæſt. natur. cap. XVI. *Quidam*, inquit, *illos* [ventos] *duodecim faciunt. Quatuor enim cæli partes in ternas dividunt, & ſingulis binos ſubſectos dant. Hac arte Varro, vir diligens, illos ordinat.* Hoc autem ordine enarravit: *Qui ſurgit ab oriente æquinoctiali, Subſolanus apud nos dicitur: Græci illum* ἀφηλιώτην *vocant. Ab oriente hiberno Eurus exit, quem noſtri vocavere Vulturnum. Sed & Eurus jam civitate donatus eſt, & noſtro ſermoni non, tamquam alienus, intervenit. Ab oriente ſolſtitiali excitatum Græci* καικίαν *appellant; apud nos ſine nomine eſt. Aequinoctialis occidens Favonium mittit, quem Zephyrum eſſe dicent tibi, etiam qui Græce neſciunt loqui. A ſolſtitiali occidente Corus venit, qui apud quosdam Argeſtes dicitur. Mihi non videtur, quia Cori violenta vis eſt, & in unam partem rapax: Argeſtes vero mollis eſt, & tam euntibus communis, quam redeuntibus. Ab occidente hiberno Africus furibundus & ruens, apud Græcos* λὶψ *dicitur. A ſeptemtrionali latere ſummus eſt Aquilo; medius Septemtrio; imus Thraſcias. Huic deeſt*

apud

apud nos vocabulum. A meridiano axe Euronotus eſt; deinde Notus, Latine Auſter; deinde Libonotus, qui apud nos ſine nomine eſt. Hæc Seneca de ventis duodecim: nec plures, in horizonte diſtributos, antiqui agnoverunt. Eundem numerum Agathemerus, Vegetius, & Iſidorus, ut dictum eſt, tuentur. Et ſicut turri Attica octonos ventos comprobamus; ita duodenos columnæ *δωδεκαγώνου* fragmentum, quod Cajetæ viſitur, cum ventorum nominibus, ſingulo latere ſuum ventum referente, confirmat. cujus rei Gruterus teſtis eſt Inſcription. pag. 137.

Sunt etiam venti quidam certarum regionum aut gentium, de quibus idem Seneca cap. XVII. ita ſcripſit: *Quidam ſunt quorumdam locorum proprii, qui non transmittunt, ſed in proximum ferunt. Non eſt illis a latere univerſi mundi impetus. Atabulus Apuliam infeſtat, Calabriam Japyx, Athenas Sciron, Pamphyliam Catægis, Galliam Circius, cui, ædificia quaſſanti, tamen incolæ gratias agunt, tamquam ſalubritatem cæli ſui debeant ei. Divus certe Auguſtus templum illi, quum in Gallia moraretur, & vovit & fecit. Infinitum eſt ſi ſingulos velim perſequi. Nulla enim propemodum regio eſt, quæ non habeat aliquem flatum ex ſe naſcentem, & circa ſe cadentem.* Primus, quem in his Seneca nominat, ATABULUS eſt, quem Gellius dicto loco *Horatianum Atabulum* dixit, quia Horatius lib. I Serm. Satyr. V. verſ. 77. memoravit,

Incipit ex illo montes Apulia notos
Oſtentare mihi, quos torret Atabulus - -

Vetus interpres ibi: ATABULUS *ventus infeſtus Apuliæ*, ἀπὸ τοῦ τὴν ἄτην βάλλειν, *hoc eſt ab eo, quod peſtem immittat.* Alter Senecæ nominatus eſt JAPYX, quem Calabriam dixit infeſtare, inde etiam *Iapygiam* vel totam vel ex parte appellatam. Gellius, *ex ipſius Apuliæ ora proficiſcentem* dixit; Apulejus autem de Mundo: *Apuli Japygeum* [nomen] *ex Japyge ſinu, id eſt ex ipſo Gargano venientem, de loco commutant. Hunc Caurum eſſe manifeſtum eſt.* Ex Apulia ergo in Calabriam fertur. Unde eſt, quod Apulia quoque non numquam *Japygia* vocetur, præſertim poetis & illorum interpretibus; quod ad Silii etiam Italici lib. I. verſ. 51. meminimus nos adnotare. Geographis vero diſtincta Japygia ab Apulia eſt. Strabo quippe lib. VI. pag. 191. Japygiam dicit eandem, quam Græci Meſſapiam dixerint, eique fines dat peninſulæ æquatos a Tarento ad Brundiſium: incolas autem Salentinos & Calabros: μετὰ τοὺς Καλαβροὺς, *poſt Calabros*, ſive ὑπὲρ τούτους, *ſupra hos* eſſe, quam *Apuliam* indigenæ vocent, in Peucetios Dauniosque diviſam. Sed de hoc infra in Italiæ deſcriptione.

SCIRON ſuccedit, Athenienſibus moleſtus ventus. Et hic occidentalis eſt, ex tractu Megarenſi in Atticam profectus. nomen enim *Scironides* petræ, unde oritur, dederunt. Strabo ubi eas deſcripſit ſub initium libri IX. quod ſuper illas via ex Iſthmo Megaram & in Atticam ferat; ſubjungit: ἀπὸ τῶν ἄκρων τούτων καταιγίζοντα σκαιὸν τὸν Ἀργέστην, Σκείρωνα προσηγορεύκασιν Ἀθηναῖοι, *Ab his petris oblique flantem procellasque cientem Caurum Athenienſes Scironem appellaverunt.* Plinius haud longe a Strabone diſcedens, addit aliud nomen hujusdem vel propinquioris venti, *Olympiæ* videlicet, *Sunt*, inquit dicto cap. XLVII. *quidam peculiares quibusque gentibus venti, non ultra certum procedentes tractum, ut Athenienſibus Sciron, paullum ab Argeſte deflexus, reliquæ Græciæ ignotus. Alibi elatior Olympias vocatur. Conſuetudo omnibus his nominibus Argeſten intelligit.* Videtur Ariſtotelem ſequutus, qui lib. II Meteor. cap. VI tradit, ὃν καλοῦσιν οἱ μὲν Ἀργέστην, οἱ δὲ Ὀλυμπίαν, οἱ δὲ Σκείρωνα, ἀπὸ δυσμῆς θερινῆς πνεῖ, *quem alii Argeſten, alii Olympiam, alii Scironem vocant, ab occaſu ſolſtitiali flat.*

Annæi ordine Pamphylia ſuccedit, quam CATAEGIS (καταιγὶς Græce eſt) conturbet.

Pro-

Procellam id nomen Græcis ſonat, aut ventorum concuſſionem, ſicut Zoſimus lib. v. cap. XXIV τῦ τοῦ γενομένου πνεύματος καταιγίδα dixit. Ab ἀΐσσω enim, ſeu καταΐσσω eſt, quæ *ruere*, *cum impetu ferri* ſignificant. Heſychius: Καταιγὶς, ἐπιφορὰ ἀνέμου σφοδροῦ. Apulejus de Mundo: *procelloſus flatus Catægis dicitur.* Quæ ſatis clara notio ex verbo καταιγίζειν eſt, quod ex Strabone modo, quum Scironem ventum interpretabamur, cognovimus. Synecdoche ergo eſt, quum ſingulari vento Pamphyliæ vox generalior, procellam per ſe ſignificans, accommodatur.

Supereſt Gallorum CIRCIUS, Narbonenſi provinciæ ita damnoſus, ut tamen beneficium quoque adferre viſus fuerit. Senecæ verbis id antea explicatum ſatis fuit. Plinius de eo: *In Narbonenſi provincia clariſſimus ventorum eſt Circius, nec ullo violentia inferior, Oſtiam plerumque recta Liguſtico mari perferens. Idem non modo in reliquis partibus cæli ignotus eſt, ſed ne Viennam quidem, ejusdem provinciæ urbem, attingens, paucis ante limitibus, jugi modici occurſu, tantus ille ventorum coercetur.* Apulejus originem denominationis oſtendit. *Galli*, inquit, *Circium appellant a turba ejus & vertice.* nempe a κίρκος appellatur, quod gyret & circumagat quaſi quidquid corripuerit. Nec aliter Gellius, vel Favorinus, quam *a turbine ejus ac vertigine* nomen duxit.

Hi a Seneca enumerati ſingulares venti; fatente tamen, infinitum quaſi fore, ſi quis omnes vellet nominatim recenſere. Addi enim poteſt HELLESPONTIAS, quem Cæcian ita vocari Plinius dicto loco tradidit, qui ſi Achillem Tatium audiamus, propria ratione certo loco contentus eſt, quippe Cæcian a Caico, Aſiæ amne, appellatum exiſtimat. Sed plerique Cæcian pro vento habent generaliore, qui longius per orbem, quam in anguſto Aeoliæ circa Caicum campo ſpiret. Plura ventorum nomina, certis regionibus aut oppidis attributa, per omnes plagas reliquo apoſpaſmatico ex libro Ariſtotelis περὶ σημείων, ſunt enarrata, quæ quod ignota ſunt hiſtoriæ & geographiæ, cenſemus prætereunda: ſicut phyſicæ etiam ſua ventorum genera *præſteres*, *typhones*, *ecnephias*, & quos alios habent, ex origine & cauſſis naturalibus interpretandos, nullam plagam geographiæ deſignantes, relinquimus.

Denique ſunt anniverſarii venti, & certis temporibus circumſcripti, qui itidem per ſe ad geographiam non pertinent. Tales ſunt *Ornitheæ*, *Prodromi*, *Eteſiæ*. ORNITHIAS, etiam *Chelidonias* ab hirundinis apparitione dictus, ipſe Favonius eſt, certo adſcriptus tempori, quod Plinius definit VIII. calendas Martii, ſcilicet Neronis ævo, & in Italia. etenim hirundo,

- - - εἰαρινὴ Ζεφύρου πρωτάγγελος ὄρνις,

verna avis & Zephyri prima nuntia, ut Oppianus lib. III. verſ. 246. vocavit. Ptolemæus quoque, de Apparentiis menſe Februario ſub finem, ex Hipparcho & Euctemone: Ὀρνίθιαι ἄρχονται πνεῖν ψυχροί. χελιδόνι ὥρα φαίνεσθαι, *Ornithiæ incipiunt frigidiuſculi flare. Hirundini advenire tempus eſt.*

Major de Prodromis & Eteſiis contentio eruditis antiquioribus eſt. PRODROMI, venti ſunt aquilones, octo diebus exortum Caniculæ antecedentes, ut Plinius interpretatus eſt: immo ipſos ETESIAS anteveniunt, quorum *prodromi*, hoc eſt præcurſores, appellantur. Geminus cap. XVI. ſuæ Iſagoges: *Die* XXVII (ab æſtiva converſione ſive ſolſtitio) *Eudoxo canis mane oritur*, καὶ τὰς ἑπομένας ἡμέρας νε᾽ ἐτησίαι πνέουσιν, αἱ δὲ πέντε αἱ πρῶται πρόδρομοι καλοῦνται, *& per dies ſequentes* LV. *Eteſiæ ſpirant; dies autem quinque primæ vocantur præcurſores.* Dies quinque, id eſt venti illorum dierum, qui præcurſores Eteſiarum ſunt. Sic Edo Hildericus edidit: at Petavius, ἑπομένας ἡμέρας ε᾽, & vertit, *per dies ſequentes quinque*, quod pravatum ſit, neceſſe omnino eſt. Si enim Prodromi

Eteſiarum quinque diebus ſpirant, ipſos Eteſias diutius oportet flare. Et ne nimius ille Gemini vel Eudoxi numerus videatur, Ammianus Marcellinus hæſitantem poteſt dubitatione liberare, quam proxime ad illum numerum accedens. Libro enim XXII. cap. XXXV. [Valeſ. XV.] *Opinio eſt*, inquit, *celebrior illa, quod ſpirantibus prodromis, perque dies quadraginta & quinque Eteſiarum continuis flatibus repellentibus ejus* [Nili] *meatum, velocitate cohibita, ſuperfuſis fluctibus intumeſcit.* Sed quod de Nilo ille ait, id noſtrum non faciemus; temporis tantum & regionis ex illo rationem habentes. Seneca lib. V Quæſt. natur. cap. X. de Eteſiis conſonat. *A ſolſtitio*, inquit, *illis initium eſt, ultraque ortum Caniculæ non valent.* Sic de tempore auctores fere conſentiunt: de loco & regione ſunt impeditiores rationes.

Quod leniter refrigerant *Eteſiæ*, a ſeptemtrionibus venire vulgo creduntur: id quod non tantum opinio de Nilo, ante paullo ex Ammiano memorata, videtur confirmare; verum ipſe etiam Strabo lib. XVII. pag. 545. Alexandream Aegypti dixit optime æſtatem tolerare, quia οἱ ἐτησίαι πνέουσιν ἐκ τῶν βορείων, καὶ τοῦ τοσούτου πελάγους, *Eteſiæ a borealibus partibus & tanto pelago adſpirent.* Et Lucretius aliquoties.

- - - - *eteſia flabra Aquilonum*,

lib. V. verſ. 741. & lib. VI. verſ. 730. dixit.

Apulejus autem de Mundo, in excurſu a verſione Græci libri περὶ κόσμου, dicit: *Sunt Eteſiæ & Prodromi ſpirantes ex omni parte, eo tempore æſtatis, quo Canis oritur.* Si ex omni parte, etiam ab oriente, a meridie, ab occaſu proveniunt. De occidentis plaga nequaquam res incerta videtur, utpote multorum comprobata auctoritate. Cicero ad Atticum lib. VI. epiſt. VII. de reditu ſuo ex provincia: *Rhodum volo puerorum cauſſa: inde quam primum Athenas, etſi Eteſiæ valde reflant.* REFLANT, id eſt adverſi ſunt in occaſum verſus naviganti. Addit Manutius, Paulli filius, Quæſitis per epiſtol. lib. II. cap. VI. ejusdem tentatum iter in Græciam ex Italia, lib. XII. epiſt. XXV. ad Cornificium. *Ego* inquit, *iratus temporibus, in Græciam, deſperata libertate, rapiebar: quum me Eteſiæ, quaſi boni cives, relinquentem rempublicam proſequi noluerunt, Auſterque adverſus maximo flatu me ad tribules tuos Rhegium retulit.* Scilicet Syracuſas venerat, ut inde trajiceret in Græciam transmiſſione faciliore, ut putabatur, quam Brundiſinas, quod ipſe dicit Philipp. I. cap. III. At Auſter vehementior, quam venti occidentales, quibus utendum erat in Rheginum agrum ad Leucopetram promontorium rejecit. Cornelius Tacitus lib. II. Hiſtor. cap. XCVIII. *Mare Eteſiæ flabant. Harum flatu in orientem navigantibus ſecundum; inde, adverſum erat.* Quod etiam Livius confirmat lib. XXXVII. cap. XXIII. *Tardius*, inquit, *navigaverunt regii, adverſo tempore Eteſiarum, quod velut ſtatum Favoniis ventis erat.*

An vero etiam ab ortu, a meridie, ſi ex omni parte? Ita Plinius lib. II. cap. XLVII. *Eteſiæ noctu deſinunt fere, & a tertia diei hora oriuntur. In Hiſpania & Aſia ab oriente flatus eſt eorum: in Ponto ab aquilone: reliquis in partibus a meridie.* Et Poſidonius apud Strabonem lib. III. pag. 99. ſingulare hoc ſibi, ab Hiſpania naviganti, obtigiſſe ait, ὅτι οἱ εὖροι κατ' ἐκεῖνο τὸ πέλαγος, ἕως τοῦ Σαρδῴου κόλπου, πνέοιεν ἐτησίαι, *in illo mari uſque ad ſinum Sardoum Euros eteſias ſpirare*, ideoque ſe tribus menſibus in Italiam ægre Gymneſias, & Sardiniam, & alia, e regione harum loca Africæ prætervectum. Aldus Manutius antea laudato loco, Plinium aberaſſe cenſet, quia Eteſiæ a meridie numquam ſpirent, neque ab ſole oriente, quod ſibi e Ciceronis locis, antea explicatis, videtur ſatis approbaſſe: contra Caſaubonus ad Strabonem Notis, narrationem Poſidonii tueri Plinii ſententiam poſſe exiſtimat. Sed in vocabulo videtur luſus eſſe. Si laxe ſumis, ut ἐτήσιος *anniverſarius* eſt, plures venti, certo anni tempore ſpirantes, poſſunt ἐτησίαι, *eteſiæ* appellari, ex

qua-

quacunque plaga vel cæli parte proficiſcuntur. Quum vero ſingulares ſint, & propter conſtantiam, quam anniverſarii ſervant, notabiliores illi, qui ex cæli parte, quæ inter occaſum & ſeptemtrionem eſt, a ſolſtitii tempore ad ortum canis ſpirant; hos proprie præcipueque Eteſias appellari, non ſolum conſuetudo juſſit, verum etiam auctoritas confirmavit. Quos quum plures ex ſeptemtrione adducant, Cicero ab occidente, quæ duæ nobiliores de hac re ſententiæ ſunt; ſcite Ariſtoteles loco ſæpe indicato, lib. II. Meteor. cap. VI. extremo, ambas ita inter ſe conciliavit, ut utrique ratio ſua & veritas conſtaret. Sic autem infit: Οἱ ἐτησίαι περιΐστανται τοῖς μὲν περὶ δυσμὰς οἰκοῦσιν, ἐκ τῶν ἀπαρκτίων εἰς θρασκίας, ἀργέστας καὶ ζεφύρους. ἀρχόμενοι μὲν ἀπὸ τῆς ἄρκτου, τελευτῶντες δὲ εἰς τοὺς πόῤῥω. Hoc eſt: *Eteſiæ iis, qui ad occidentem habitant, e ſeptemtrionibus in Thraſcias, Argeſtas & Zephyros commutantur, initio facto ab Arcto, fine in iis, qui longinqua loca incolunt.* Et brevius idem vel quisquis auctor libri de Mundo eſt, cap. IV. οἱ ἐτησίαι λεγόμενοι, μίξιν ἔχοντες τῶν τε ἀπὸ τῆς ἄρκτου φερομένων, καὶ ζεφύρων, *Qui Eteſiæ dicuntur, mixturam habent eorum qui ab Arcto feruntur, & Zephyrorum.* Eadem claritate & ratione Diodorus Siculus lib. I. cap. XXXIX. τοὺς ἐτησίας ἰδεῖν ἐστὶν οὐδέν τι μᾶλλον ἀπὸ τῆς ἄρκτου πνέοντας, ἤπερ τῆς ἑσπέρας. Οὐ βορέαι γὰρ, οὐδ' ἀπαρκτίαι μόνοι, ἀλλὰ καὶ οἱ πνέοντες ἀπὸ θερινῆς δύσεως ἀργέσαι κοινωνοῦσι τῆς τῶν ἐτησίων προσηγορίας, *Evidens eſt non magis a ſeptemtrione, quam ab occaſu Eteſias ſpirare. nec enim ſoli Boreæ aut Aparctiæ, ſed etiam Argeſtæ, ab occaſu æſtivo flantes, nominis Eteſiarum ſunt participes.*

Hæc de veris certisque Eteſiis intelligantur, eorumque ſitu & φορᾷ: qui ab ortu aut auſtro dicuntur accedere, per abuſionem & improprie Eteſiæ appellantur, qua Poſidonium Pliniumque ratione interpretandum eſſe exiſtimamus. Gellius incertior in ſententia ſua ita clauſit hanc diſputationem: *Quod ſupra dixi, Eteſias ex alia atque alia cæli parte flare; haud ſcio an, ſequutus opinionem multorum, temere dixerim.* Ἐτήσιος, ut diximus, *anniverſarius* eſt, non quod uno alteroque aut tertio etiam anno ad eumdem modum contigit. Plurium annorum experimento confirmatum ſit oportet, quod vere *anniverſarium* appellari debet, cujus an crebro repetitam experientiam vel Poſidonius habuerit, vel etiam Plinius, in ortivis Eteſiis deſignandis; quis ſpondere auſit, aut rationibus indubitatis demonſtrare? Quod autem ſupra dictum eſt ex Plinio, noctu fere deſinere Eteſias, & a tertia diei hora oriri; ejus cauſſam conatur Seneca inveſtigare dicto lib. V. Quæſt. natur. cap. XI, additque ideo *ſomniculoſos a nautis & delicatos vocari*, quod, ut Gallio frater ejus dixerit, *mane neſciant ſurgere.* Sed rem narrare, geographi eſt, philoſophi, indagare cauſſam, quam an invenerit Seneca, alii judicent & excutiant.

Antequam de Ventis diſſertationem finiamus, Vitruvii de iis opinionem, & varias ac novas appellationes non inconveniens erit addidiſſe. Is lib. I. cap. VI. de univerſis ita ſentit: *Dextra & ſiniſtra circa Auſtrum Euronotus & Altanus flare ſolet: circa Africum, Libonotus & Subveſperus: circa Favonium Argeſtes, & certis temporibus Eteſiæ: ad latera Cauri, Circius & Corus: circa Septemtrionem, Thraſcias & Gallicus: dextra ac ſiniſtra circa Aquilonem, Supernas & Boreas: circa Solanum, Carbas, & certo tempore Ornithiæ. Euri vero medias partes tenent: in extremis, Cæcias & Vulturnus. Sunt autem & alia plura nomina, flatusque ventorum, a locis, aut montium procellis tracta. Præterea auræ matutinæ, quas ſol quum emergit de ſubterranea parte, verſando, pulſat aeris humorem, & impetu ſcandendo trudens exprimat aurarum antelucano ſpiritu flatus, qui quum exorto ſole permanſerint, Euri venti tenent partes.* Sed ex antea dictis de his judicare cuique eſt facillimum.

CAPUT IX.

DE
LATERIBUS MUNDI.

Reliquum eſt, ut etiam de lateribus mundi agamus, quo, quod dextrum in eo, quod ſiniſtrum dicatur, quod ſummum item imumve ſit, quod antrorſum tendat, aut lateat ab tergo, ex antiquorum opinione ſententiaque appareat. Has *σχέσεις* & reſpectus mundi non uno modo ſapientes ordinaverunt. Empedocles, ut apud Plutarchum eſt de Placitis Philoſophorum lib. II. cap. X. cenſuit, *δεξιὰ μὲν τὰ κατὰ τὸν θερινὸν τροπικὸν, ἀριστερὰ κατὰ τὸν χειμερινὸν, dextera* [mundi] *ad circulum æſtivæ converſionis; ſiniſtra ad hibernum* ordinavit. Quem Achilles Tatius Iſagog. in Phænom. cap. XXIX. ſequutus videtur. Quod enim umbræ noſtræ ad dextram cadant, conſequi dicit, ut ſol nobis ſiniſter ſit: habitantibus in auſtrali zona, dexter. Et cap. XXXI. *λέγω δὲ ἐν δεξιᾷ τὸ βόρειον, dextrum dico quod eſt ſeptemtrionale.* Nec ſine ratione videntur judicaſſe. Ut enim in fluminibus ſolemne eſt, dextrum ſiniſtrumque dici, quod curſus ſecundi reſpectu, ſeu currentis aquæ, tale exiſtit, ut infra probaturi ſumus; ſic ad motum ſtellarum diurnum, qui ab ortu in occaſum fertur, ſi corpus noſtrum componamus, dextrum ad ſeptemtriones ſit neceſſe eſt: ſiniſtrum ad auſtrinas partes. Quod contra in ortum ſolis contuenti ad lævam eſt ſeptemtrio, ad dextram meridiana plaga; in cauſſa fuiſſe videtur, ut Romanis borealia, eaque ſiniſtra, feliciora putarentur; auſtrina vero dextera, ſed in auguriis minus auſpicata: de quo Plutarchus Quæſt. Rom. LXXVIII. conſulatur. Nihilominus & plures & nobiliores philoſophi non ad latitudinem ab auſtro in aquilonem; ſed ab ortu in occaſum, per longitudinem orbis, hanc laterum relationem poſuerunt. Ut rem compendii faciamus, ex Plutarcho referemus, quæ principum philoſophorum de hoc argumento fuerit ſententia. Libro antea dicto, eodemque capite *Pythagoras*, ait, *& Plato, & Ariſtoteles δεξιὰ τοῦ κόσμου τὰ ἀνατολικὰ μέρη, ἀφ' ὧν ἡ ἀρχὴ τῆς κινήσεως. ἀριστερὰ δὲ τὰ δυτικὰ, dextras mundi partes, quæ ad ortum ſunt, unde motus eſt initium; ſiniſtras ad occaſum* ſtatuerunt. Pulchra ratio & numeris ſuis perfecta: cui addimus non minus illuſtrem aliam, & ſua utilitate comprobatam. Sedes ingeniorum in orbe habitabili cis æquatorem adhuc in temperata zona, ſeptemtriones ſpectante, fuit. Qui vero ibi degunt, polum arcticum, ut cardinem mundi, & Cynoſuram, principium cæleſtis contemplationis, ſuſpiciunt. Quod quum ſit, oriens ipſis a dextris eſt: ad ſiniſtram, ſolis occaſus. Quam rationem etiam geographi veteres ſequuti omnes ſunt, qui orbem terrarum vel univerſum vel ex parte delineaverunt, ut, ſicut polus ſeptemtrionalis nobis ſemper elevatus eſt, in ſuperiore etiam tabularum parte ſeptemtrionem collocarent: in ima auſtrum: ad dextram ortum ſolis: a ſiniſtra occaſum. Sic Ptolemæus fecit lib. I. cap. XXII. & XXIV: ſic ſegmenta Tabulæ Theodoſianæ, ut putatur, quam & Peutingerianam appellamus, a Marco Velſero edita, videmus conſtituta: quem morem, aut ſitum potius, præſtantiſſimus quiſque geographorum adhuc ſervavit, & hodieque doctiſſimi viri obſervant, quia nihil verius, nihilque utilius excogitari poteſt, quam machinas & inſtrumenta, quæ orbem terrarum referant, vel quamcumque ejus partem, ad eum ſitum ac poſitionem ordinare, quem ipſa nobis natura in cælo terraque præſcripſit. Reprehendendi ergo ſunt artifices, qui a veteri conſuetudine deſciſcentes pro ſua lubidine, aut

chartæ

chartæ vel laminæ, quam putant, commoditate, plagas mundi pervertunt, & diſcentes confundunt ac impediunt, quum omnis charta geographica ex rei natura, & veteri diſciplina, conſtitui & collocari ita debeat, ut a dextra ortus ſit, a ſiniſtra occaſus; quia ſecus ſi habet, confuſionem locorum parit omnium, & ingeniorum ac profectuum vix ſuperabile impedimentum. Ita vero qui faciunt, digni ſunt utique, ad antipodes ut transmittantur, ubi quam perverſitatem amaverunt, & contrarias noſtris rationes, ſine ullius damno poſſint perſequi, aut non diſſimiles in orbis illius natura conſectari. Ut autem magis horum ineptiæ pateſiant, exemplo oſtendamus, quam repugnans rebus & divinæ poſitioni ſit, Palæſtinæ ſeu Terræ ſanctæ tabulam ſtatuere ita, ut mare Palæſtinum, extrema pars mediterranei, in ſummitate a ſeptemtrione ſuſpendatur: ſeptemtrionalis autem pars cedat ad dextram; quum tamen ipſe Deus divinis litteris terminos Terræ ſanctæ ita fixos conſtituerit, ut limes occidentalis ſit ים הגדול *mare magnum*, hoc eſt mediterraneum, Numer. XXXIV. 6. Ioſuæ I, 4. XV, 12. XXIII, 4. quo poſito, non poteſt oriens non a dextra eſſe; in ſumma & elevata parte ſeptemtrio; auſter contra in infima & cadente. Hinc non difficile ad judicandum eſt, quam perverſæ ſint tabulæ cum Adrichomii deſcriptione conjunctæ, aut pleræque ſanctis Bibliis hodie adnexæ; etiam aliæ multæ multarum regionum, quæ niſi ad mundi plagas reſtituantur, nequaquam id commodi adjumentique, quod ſperatur, perluſtrantibus poſſunt præſtare. Quod etiam de pluribus vulgatis aliarum regionum tabulis, nitide quamvis & eo loco impreſſis, ubi ſedes ingeniorum & artificum putatur eſſe, quod mireris, eſt adnotandum.

De fluminibus etiam & eorum ripis eſt, quod in laterum diſcrimine obſervetur. Diximus ſupra paucis verbis, ex ſecunda fluxione aquarum diſcrimen illud eſſe unice repetendum: nunc pluribus paullo & verbis & exemplis illuſtrare non nullum fortaſſis eſt pretium. Etenim ita res eſt natura duce, ut ex ſecundo curſu ſeu fluxione diſcrimen laterum in ripis, & amnibus, & fretis etiam, capiamus, ut ſi prono flumine deveharis, quæ tibi dextrorſum occurrit, ſit etiam dextera ipſius amnis ripa: quæ ad ſiniſtram tibi erit, ſit etiam ejusdem ripa ſiniſtra. Planum & explicatum exemplum Eutropius præbet lib. IX. cap. IX. ſive in Aureliano principe. *Provinciam*, inquit, *Daciam, quam Trajanus ultra Danubium fecerat, intermiſit, vaſtato omni Illyrico & Mœſia, deſperans eam poſſe retineri: abductosque Romanos ex urbibus & agris Daciæ, in media Mœſia collocavit: & eſt in dextera Danubio in mare fluenti, quum antea fuerit in læva.* Strabo quoque lib. II. pag. 88. de Danubio ſive Iſtro ſcripſit, ab occaſu in ortum ita deferri, ut a ſiniſtra Germaniam Geticamque relinquat: a dextra Thraciam Illyricumque prætereat. Quod etiam de interni maris oſtio, ſive Herculeo freto, idem Strabo dicto libro p. 87, & Plinius lib. III. cap. I. conſtituerunt, quorum verba inferius capite XI. de Magnis Terræ Continentibus adferemus.

CAPUT X.

DE INGENIORUM CORPORUMQUE PRO SITU LOCI DIVERSITATE.

NOn recens obſervatio eſt, ſub alio cælo & orbis inclinatione, ut ceterarum rerum naturam, ita hominum quoque ingenia & corporis habitum non leviter immutari: ſed nec priſcis illud ſapientibus ignotum fuit. In eo declarando Vitruvius in primis

ſollers fuit lib. VI. cap. I. *Sol*, inquit, *quibus locis mediocriter profundit vapores, in his conſervat corpora temperata: quæque proxime currendo deflagrat, eripit exſugendo temperaturam humoris. Contra vero refrigeratis regionibus, quod abſunt a meridie longe, non exhauritur a caloribus humor, ſed ex cælo roſcidus aer, in corpora fundens humorem, efficit ampliores corporaturas, vociſque ſonitus graviores. Ex eo quoque ſub ſeptemtrionibus nutriuntur gentes immanibus corporibus, candidis coloribus, directo capillo & ruſo, oculis cæſiis, ſanguine multo, quoniam ab humoris plenitate, cælique refrigerationibus ſunt conformati. Qui autem ſunt proximi ad axem meridianum* (hyperpolice zonam torridam notat) *ſubjectique ſolis curſui, brevioribus corporibus, colore fuſco, criſpo capillo, oculis nigris, cruribus invalidis, ſanguine exiguo, ſolis impetu perficiuntur.* Hæc de corporis habitu & diſpoſitione. De animo idem addit, in meridianis regionibus *propter ſanguinis exiguitatem timidiores naſci*; tolerantiores vero ardoris febrium, quod *membra illorum cum fervore ſint nutrita.* Et interjectis nonnullis: *Propter tenuitatem cæli, meridianæ nationes, ex acuto fervore, mente expeditius celeriuſque moventur ad conſiliorum cogitationes: ſeptemtrionales autem gentes, infuſæ craſſitudine cæli, propter obſtantiam aeris, humore refrigeratæ, ſtupentes habent mentes.* Et exemplo propoſito ſerpentis, per brumale tempus immotæ ſtupore; mobilis autem maxime per calorem, ſubdit: *ita non eſt mirandum, ſi acutiores efficit calidus aer hominum mentes: refrigeratus contra, tardiores. Quum ſint autem meridianæ nationes animis acutiſſimis, infinitaque ſollertia conſiliorum, ſimul ad fortitudinem ingrediuntur, ibi ſuccumbunt, quod habent exſuctas ab ſole animorum virtutes. Qui vero refrigeratis naſcuntur regionibus, ad armorum vehementiam paratiores ſunt, magniſque viribus ruunt ſine timore, ſed tarditate animi ſine conſiderantia irruentes, ſine ſollertia, ſuis conſiliis refringuntur.*

Ita eſt videlicet, ut calidiores regiones brevitatem corporis, animique agilitatem proferant: tardiores mentes ſeptemtrio gignat, ſed majus robur & tolerantiam addat corporibus. Id quod autem in pluribus ita ineſſe videmus, non æque in omnibus aut ſingulis nationis alicujus eſſe credendum eſt. Unde ad vitia virtutemve proniores quædam gentes ſunt, ut tamen plus ſæpe conſuetudini aut imitamento, aut inſtitutioni debeatur, quam cælo, aut loci, ubi ſunt, ingenio. quo fit, in uno climate ut diverſi mores reperiantur, nec aeris qualitates ſub eodem cælo ubique ſint perſimiles: ſed a montium jugis, paludoſis locis, vicinitate marium, aliiſque internis & propriis cauſſis ſæpe miram varietatem accipiant. Quæ ergo ex ſitu & inclinatione loci pro moribus & ingenio argumenta petuntur, generalia cuncta ſunt, quæ vel naturæ ipſius, vel artis aut educationis ope non raro infringuntur, ut tamen, quod plerumque in illis locis eſt, recte probent atque obtineant. Sic Pœnorum ex cælo agilitas propter calorem, quum ad virtutem adhiberi debuiſſet, pleriſque in calliditatem vertit, in aſtutiam & fraudes, quod proverbium, *Punica fides*, confirmavit. Thracum famoſa feritas, quid non Hæmi & Rhodopes aſperitati imputavit? quæ certe nec poſtea ita mitigata fuit, ut barbaries omnis pelleretur, quæ vel hodie ſupereſſe cernitur. Syros ſalubritas cæli, & ſoli adfluentia in voluptates & animi levitatem pellexit, quod Græcis etiam poſterioribus evenit, quos non gradu, ſed præcipiti curſu a virtute ad vitia deſciviſſe notum eſt. Et ſic nulla natio exiſtit, cui non ex cælo ſuo character aliquis hæreat, qui, quamvis non omnium, multorum tamen animum, indolem, mores effingat atque formet; ſaltem propenſionem & proclivitatem indicet. Quæ per gentes ſingulas excutere non noſtrarum partium, ſed munus eſt hiſtoricorum.

Supereſt quod Vitruvius Italiæ ſuæ & Romanæ urbis encomium adjunxit, quam divina mens, ut ait, egregia & temperata regione ita collocavit, ut orbis terrarum imperio poti-

potiretur. *Quum*, inquit, *omnes nationes immoderatis mixtionibus ſint diſparatæ; placuit, ut inter ſpatia totius orbis terrarum regionumque medio mundi populus Romanus poſſideret fines. namque temperatiſſimæ ad utramque partem & corporum membris, animorumque vigoribus pro fortitudine ſunt in Italia gentes.* Non invidenda eſt laus Italiæ, quam ex egregio aeris temperamento habet: nec vero eſt ei ſoli ſic pertribuenda, ut adjacentes regiones a ſocietate excludantur penitus. Græcia & Italia, cæli ſui genio adjutæ, ad ſummam gloriam virtutis, doctrinæ, humanitatis perductæ, aliis gentibus viam ad laudis theatrum perveniendi oſtentaverunt, quæ, quod natura non habuerunt, arte & induſtria conſequutæ ſunt, ut plures nunc, Europæ nationes cum Italia, illa virtutis & litterarum cultrice, certent, Græciam fere omnes hodie ſuperent. Nulla itaque terra tam infructuoſa eſt, ut, ſi ſtudio impenſo percolatur, nullas artes & virtutes ferat, quas in iis regionibus miramur & laudamus, quæ naturæ benignitate ſub temperatiſſimo cælo & molliſſima inclinatione collocatæ ſunt. Quod enim cultiores gentes habent, non id omne natura habent, ſed ſi non primas partes, tamen proximas ars ſibi & exercitatio vindicant. Quod Strabonis ſententia quum illuſtravero, finem huic argumento faciam. Is lib. II pag. 70. ait ſcite & vere; Οὐ φύσει Ἀθηναῖοι μὲν φιλολόγοι; Λακεδαιμόνιοι δ' οὔ, καὶ οἱ ἔτι ἐγγυτέρω, Θηβαῖοι. ἀλλὰ μᾶλλον ἔθει. οὕτως οὐδὲ Βαβυλώνιοι φύσει φιλόσοφοι καὶ Αἰγύπτιοι, ἀλλὰ καὶ ἀσκήσει καὶ ἔθει. *Quod Athenienſes ſtudioſi ſunt litterarum, Lacedæmonii non item, ac ne Thebani quidem iis viciniores; non natura fit, ſed magis more. Sic neque Babylonios natura philoſophos fecit, aut Aegyptios; ſed exercitatio & conſuetudo.*

CAPUT XI.

DE
MAGNIS CONTINENTIBUS TERRARUM ORBIS.

PArtes majores illas, in quas orbem terræ dividimus, Græci ἠπείρους, *continentes* appellant, & tres plerique conſtituunt, Europam, Africam, Aſiam. Fuerunt tamen ex antiquis (οἱ παλαιοὶ) qui duas partes numerarent, Aſiam & Europam, τήν τε λιβύην καὶ τὴν Εὐρώπην, ὥσπερ μίαν οὖσαν, συναμφοτέρας ἐκάλουν ἑνὶ καὶ μόνῳ τῷ τῆς Εὐρώπης ὀνόματι, *& Africam & Europam, velut quæ una eſſet, utramque ſimul uno & ſolo Europæ vocabulo appellabant*, uti de illis Agathemerus refert lib. II. cap. II. Hoc qui ſentirent, ſeu duas tantum partis orbis, Europam & Aſiam, dicerent, *pauci fuere*, Salluſtio judice Jugurth. B. cap. XVII. plerique enim partem tertiam, quæ Africa eſt, diſtincta ab Europa, appoſuerunt. Ex utraque gente teſtes non nullos advocare liceat. Dionyſius periegeta verſ. 7.

- - - - μίαν δὲ ἑ καίπερ ἐοῦσαν
Ἄνθρωποι τριχθῆπι ἐπ' ἠπείροισι δάσαντο,

Una autem quamvis ſit terra, homines tres in continentes partiti ſunt. Et Agathemerus dicto loco: Διαιρεῖται ἡ ὅλη οἰκουμένη εἰς ἠπείρους τρεῖς, *Dividitur univerſus orbis in tres continentes*, quas etiam nominat, *Aſiam, Africam & Europam.* Atque ita etiam Strabo, lib. I. extremo, illas partes non ſemel ἠπείρους, *continentes*, cum Eratoſthene appellavit. CONTINENTES, quia non ſunt inſulæ, & quamquam maribus majorem partem cinctæ ſunt ſingulæ, tamen

men continuo aliquo tractu, ſaltem iſthmo, inter ſe cohærent. Omnes tamen hæ tres continentes partes ſimul ab Oceano ambiuntur, ad quem collatæ, ſpeciem magnæ præbent inſulæ. Iterum Dionyſius principio περιηγήσεως,

Μνήσομαι Ὠκεανοῖο βαθυῤῥόου. ἐν γὰρ ἐκείνῳ
Πᾶσα χθὼν, ἅτε νῆσος ἀπείριτος, ἐστεφάνωται.

Memorabo Oceanum profunde fluentem, illo enim tota tellus, tamquam inſula immenſa, eſt cincta. Geminus autem cap. XIII. non *continentes*, ſed μέρη τρία vocat, id eſt *tres partes.* Atque ita etiam Latini. Pomponius Mela lib. I. cap I. *Hoc mari* [interno] *& duobus inclytis amnibus, Tanai & Nilo, in tres partes univerſum dividitur.* Nec non Plinius proœmio lib. III. *Terrarum orbis univerſus in tres dividitur partes, Europam, Aſiam, Africam.* In quo numero conſiſtunt omnes, nec plures Ptolemæus, Solinus, Capella, & quotquot hoc argumentum tractarunt, agnoſcunt: ut quæ de quarta parte, quam recentes Americam dicunt, non nulli conjiciunt, quaſi non penitus ignota antiquis fuerit, meræ conjecturæ ſint, aut ſomnia vigilantium. Neque enim vel Atlantica id inſula Platonis, quæ ſimilior fabulæ eſt, quam chorographiæ; vel Pomponii Melæ *antichthones evincunt*, quos eo Turnebus lib. XX. Adverſar. cap XI. trahit: neque Carthaginienſium navigationes in eam pertigerunt, quum ex Hannonis periplo conſtet, quam non longe a litoribus, in Oceano præſertim, mortales veteres abſcedere auſi, fere ſemper oram legerint.

Quum itaque certum exploratumque ſit, & tot luculentis teſtimoniis comprobatum, non plures, quam tres, orbis partes antiquis innotuiſſe; de limitibus, quibus iidem ſingulas crediderint diſcretas eſſe, nunc breviter adjiciendum eſt. Certus limes occiduus tam Africæ quam Europæ eſt Oceanus Atlanticus & Gaditanus, & qui ſupra illas partes Aquitanicus ac Hibernicus appellatur: nec dubitatum de termino Aſiæ orientali, quamvis vix plene cognitum ab ullo fuerit, quouſque Aſia ad orientem ſolem recedat. In hoc autem conſenſus fuit omnium, quidquid terrarum ad ortum ſolis eſt, quod cum cognitis partibus cohæreat, id proprium eſſe Aſiæ, non alterius cujuſdam partis. In medio autem limite partium, id eſt Aſiæ & Europæ; itidemque Aſiæ atque Africæ communi termino magna utique eſt veterum diſſonantia. Alii enim has partes fluminibus & fretis ſejungunt, ut Europam & Aſiam Tanai ac Helleſponto; Aſiam ab Africa Nilo flumine, alii iſthmis & continentibus terris, ut iſthmo Aegyptiaco Africam & Aſiam: Europam vero ab Aſia alio iſthmo majore, qui inter Caſpium mare & Pontum Euxinum intercedat. Utramque ſententiam excutere non alienum erit ab inſtituto operis.

Sit igitur prima diſcretio Europæ ab Aſia, quæ pluribus ſatis firma eſt per Tanaim & Helleſpontum, & quæ in illa linea continuantur, ut hodieque illas partes diſtinguere ſolemus. Dionyſius periegeta v. 14.

Εὐρώπην δ' Ἀσίης Τάναϊς διὰ μέσσον ὁρίζει
Πρὸς βορέην. νότιον δὲ μεσούριον Ἑλλήσποντος.

Hoc eſt: *Europam ab Aſia diſterminat amnis Tanais ſeptemtrionem verſus: auſtrali autem parte Helleſpontus limes eſt.* Straboni etiam lib. II. pag. 87. Europa ab columnis Herculis patet μέχρι τοῦ Τανάϊδος, *usque ad Tanaim fluvium.* Et Mela lib. I cap. I. *Quod terrarum jacet a freto ad ea flumina, ab altero latere Africam vocamus, ab altero Europen: ad Nilum Africam: ad Tanain Europen. Ultra quidquid eſt, Aſia eſt.* Et Arrianus Periplo pag. II. *A Panticapæo ad Tanaim fluvium,* ὃς λέγεται ὁρίζειν ἀπὸ τῆς Ἀσίας τὴν Εὐρώπην, *qui ab Aſia Europam diſtinguere fertur.*

Hunc Europæ terminum diſturbant, qui Phaſidem pro Tanai malunt, aut de iſthmo inter Caſpium mare & Pontum neſcio quid jactitant. Herodotus lib. IV. cap. XLV. de mediis

mediis terminis terrarum orbis: *ὁρίσματα αὐτῇ Νεῖλός τε ὁ Αἰγύπτιος ποταμὸς ἐτέθη, καὶ Φᾶσις ὁ Κόλχος*, *Ejus fines ponuntur Nilus, fluvius Aegyptiacus; & Phaſis in Colchide.* Quod Plato etiam in Phædone p. 43. ſignificaſſe videtur, *ἡμᾶς οἰκεῖν μέχρις Ἡρακλείων στηλῶν ἀπὸ Φάσιδος ἐν σμικρῷ τινι μορίῳ*, *nos habitare* dicens, *a Phaſide usque ad Herculis columnas in exigua parte.* Phaſis cum Tanai nequaquam comparandus eſt, & hic utique, quam ille, eſt aptior ad terminandas majores illas terrarum orbis partes continentes. Et videntur quidam Phaſin illum pro termino appoſuiſſe, quod is notior ex Argonautarum decantata fabula vel hiſtoria erat, quam Tanais Scytharum, cujus curſum nec ipſe Strabo ſatis exploratum habuit, credens, a ſeptemtrione recta via in Mæotim paludem deferri: quæ etiam Pomponii Melæ cap. 1. fuit opinio, quum decurſio ejus longe alia poſtmodum a peregrinantibus reperta fuerit. Forſitan hæc de Phaſi ſententia alteri, quæ de iſthmo eſt inter Caſpium & Ponticum mare, originem aut occaſionem dedit: quam ita Dionyſius a verſu 19. delineavit:

> Ἄλλοι δ' ἠπείροισι διὰ χθόνα νοσφίζουσιν.
> Ἰσθμὸς ἄνω τέταταί τις ὑπέρτατος Ἀσίδος αἴης,
> Κασπίης τε μεσηγὺ καὶ Εὐξείνοιο θαλάσσης.
> Κεῖνον δ' Εὐρώπης Ἀσίης θ' ὅρον ἠνδάξαντο.

Hoc eſt: *Alii autem continentibus terram ſeparant. Iſthmus ſurſum porrectus eſt quidam ſupremus Aſiæ, Caſpium inter & Euxinum mare. Illum autem Europæ & Aſiæ terminum dixerunt.* Meminit hujus ſententiæ etiam Eratoſthenes apud Strabonem ſub finem libri 1. Ait varias de continentium diſtinctione opiniones eſſe, *καὶ τοὺς μὲν ποταμοῖς διαιρεῖν, τῷ δὲ Νείλῳ καὶ τῷ Ταναΐδι. τοὺς δὲ τοῖς ἰσθμοῖς, τῷ τε μεταξὺ τῆς Κασπίας καὶ τῆς Ποντικῆς θαλάσσης, καὶ τῷ μεταξὺ τῆς Ἐρυθρᾶς καὶ τοῦ ἐκρήγματος*, *alios eas* [continentes partes] *fluviis diviſiſſe, Nilo ac Tanai: alios iſthmis, qui ſunt inter Caſpium & Ponticum mare, & inter Erythræum & ecregma.* Verum hæc rudi Minerva & multa vocis abuſione ita tradi, etiam Euſtathius, interpres Periegetæ, obſervavit, quia iſthmus *μεταξὺ δύο θαλασσῶν στενὸς τόπος*, *anguſtus locus inter duo maria* ſit: at quod Caſpio & Euxino mari interjectum eſt ſpatium, tantæ eſt amplitudinis, ut tria regna aut tres integras nationes complectatur, ab ortu Albanos & ex parte Medos: ab occidente Colchos atque Lazos: medio ſitu Iberos cum Caucaſiis portis. Plinius lib. II. cap. LXVIII. Caſpium mare a Pontico CCCLXXV millibus diſtare tradit, qui modus ſane major, quam pro anguſtia iſthmi eſt, quam hic natura ſua, quæ anguſta ſit, referre debet. Non eſt ergo quod miremur, cur plures geographorum veterum, aut quorum nobis reliqua ſunt monimenta, forte omnes hanc de Europæ Aſiæque limite opinionem deſeruerint, & in Tanai amne perinde, ut noſtræ ætatis homines, tamquam in termino utriusque continentis conſentiant. Quod enim limitem ſuſtineat partium, in anguſto neceſſe eſt conſtituatur, ut, quaſi linea ducta, monſtretur ubi exiſtat terminatio, quæ in tanta vaſtitate, quæ inter duo illa maria eſt, numquam prodita aut declarata ab ullo fuit. Ut autem veterum multi errores circa Pontum & Caſpium mare fuerunt; ita quoque hujus ſententiæ auctores primi videntur ignoraſſe, quanta inter utrumque mare, Ponticum Caſpiumque, ſit capacitas: crediddiſſeque, exiguum illud & anguſtum eſſe ſpatium: quod vero ſecus per omnia, ut notum eſt, ſeſe habet. Et tantum de Europæ & Aſiæ diſcrimine, quod a Tanai per Boſphorum utrumque, & Helleſpontum, & quæ connexa his ſunt maria, in mediterraneum mare usque, propter Cnidiæ peninſulæ extremitatem, deducitur.

Non minor eſt de Aſiæ & Africæ termino conſtituendo controverſia, quem quidam in Catabathmo ponunt; alii in Nilo flumine: rurſus alii in iſthmo, qui inter Arabicum ſinum

num & mare eſt mediterraneum. Salluſtius Iugurthino Bello cap. XVII. hos limites poſuit: *Africa fines habet ab occidente fretum noſtri maris & Oceani: ab ortu ſolis, declivem latitudinem.* Pomponius Mela lib. I. cap. VIII. qui idem ſenſiſſe videtur, interpres eſt Salluſtii, ut liquido appareat, quæ ſit latitudo illa declivis, pro qua alii malunt, una tranſpoſita littera, *altitudo* legi. Is vero, *Catabathmus*, inquit, *vallis devexa in Aegyptum, finit Africam.* Catabathmum ergo, locum Straboni, Plinio, Ptolemæo laudatum, interjectum Parætonio & Cyrenaicæ, terminum utriusque continentis facit. Unde eſt quod Plinius lib. V. cap. V. *finem Cyrenaicum* Catabathmum appellet. At ſi hic eſt terminus inter utramque orbis partem, tota Aegyptus, & Marmarica etiam, ad Aſiam referendæ eſſent, quod contra naturam rerum eſt, quæ limitem notabiliorem, quam illa non longiſſima, contra in latitudinem protenſa eſt declivitas, majorum orbis partium diſcrimini videtur utique poſtulare. Quod quia ita ſeſe habet, pauci admodum fuerunt, qui hanc ſententiam ſequerentur; & vix alii præter illos, quos modo nominavimus: nec Mela in eo conſtans eſt, ſed alio loco, oſtenſo antea & paullo poſt repetendo, a Nilo diſterminari tradit, in quo plures conſentientes ex ſua & priori ætate habuit. Dionyſius Periegeſi verſ. 18.

Σῆμα δ' ὑπερτέταται νοτιώτατον ἐς στόμα Νείλου,

quod Priſciano interprete eſt,

Sed magis auſtralis ſunt terminus oſtia Nili,

ſcilicet, magis auſtralis, quam ſuperius nominati Tanais & Helleſpontus. Strabo ſuffragatur lib. II. pag. 87. Ἐκλέουσι τὸν κατὰ στήλας πορθμὸν ἐν δεξιᾷ μέν ἐστι ἡ Λιβύη μέχρι τῆς Νείλου ῥύσεως, *Enavigantibus freto juxta columnas* [Herculis] *a dextra eſt Africa usque ad Nili fluentum.* Sic vocem ῥύσιν, ab Aldo, Xylandro, Caſaubono ita expreſſam, heic loci vulgo vertunt, quaſi liberationem fluminis, ut de ἐκβολαῖς ſeu oſtiis interpretari poſſis. Sed non tam ſuam, quam vulgi rationem ſequutus, diſterminatorem Nilum heic appellavit, quod ex lib. I. eſt manifeſtius, ut poſtea oſtendemus. Plinius autem lib. III. cap. I. INTRANTI [per fretum Herculeum in internum mare] *dextra Africa eſt, læva Europa: inter has Aſia. Termini amnes, Tanais & Nilus.* Et ipſe Pomponius lib. I. cap. I. *Hoc mari* [mediterraneo] *& duobus inclytis amnibus, Tanai & Nilo in tres partes univerſum dividitur.* Huic ſententiæ apud Strabonem lib. I. pag. 22. objicitur, incongruentem limitem in Nilo poni, quia ſic Aegyptus & Aethiopia diſtraherentur, & utriusque pars altera in Aſiam incideret, altera ad Africam referretur: quod utique inconveniens eſt, & dignum ut reprehendatur.

Quam præſtantius vero & ipſi aptius naturæ rerum eſt, ut terminus in iſthmo Aegyptiaco & Erythræi maris oblongo ſinu, quem Arabicum dicunt, id eſt, inter Arabiam & Aegyptum infuſum, collocetur? Hunc hodie præſtantiſſimus quisque geographorum ponit: hunc neque veteres geographi ignoraverunt, quamlibet de Nilo multi, quidam etiam de Catabathmo cogitavere. Strabo egregie lib. I. pag. 24. οἱ χαριέστεροι τῶν διαιρούντων τὴν Ἀσίαν ἀπὸ τῆς Λιβύης, ὅρον εὐφυέστερον ἡγοῦνται τοῦτον τῶν ἠπείρων ἀμφοῖν τὸν κόλπον, ἢ τὸν Νεῖλον. τὸν μὲν γὰρ διήκειν παρ' ὀλίγον παντελῶς ἀπὸ θαλάττης ἐπὶ θάλατταν. τὸν δὲ Νεῖλον πολλαπλάσιον ἀπὸ τοῦ ὠκεανοῦ διέχειν, ὥστε μὴ διαιρεῖν πᾶσαν τὴν Ἀσίαν ἀπὸ τῆς Λιβύης. Id eſt: *Probatiores illorum, qui Aſiam ab Africa diſterminant, limitem naturæ ipſi convenientiorem ponunt utriusque hujus continentis ſinum potius, quam Nilum: quippe quod ille* [ſinus] *propemodum ab uno mari ad alterum omnino penetrat, quum Nilus ab Oceano multis partibus longius abſit, ideoque Aſiam univerſam ab Africa non dirimat.* Hoc idem eſt quod ſupra, ex ejusdem libri extremo propemodum, diximus, cum ſinu Arabico *iſthmum* terminum conſtitui,

tui, τὸ μεταξὺ τῆς Ἐρυθρᾶς καὶ τοῦ ἐκρήγματος, *qui eſt inter Erythræum mare & rupturam ſive ecregma,* Ille enim locus, ab eruptione maris dictus, poſtea obturatus, prope lacum Sirbonidem in confinio Aegypti & Palæſtinæ eſt, ut idem Strabo lib. XVI. pag. 523. tradidit. Huic ſententiæ cum alii olim, quorum nomina expreſſa non ſunt, uti ex Dionyſio, & Eratoſthene apud Srabonem lib. I. extremo apparet; tum ex iis qui ſuperſunt, Agathemerus acceſſit. Clare enim lib. II. cap. II. ſcripſit: χωρίζεται ἡ Ἀσία τῆς Λιβύης ἰσθμῷ στενῷ. Τοῦτον δὲ ἡ ἀπὸ τῆς κατὰ τὸ Πηλούσιον θαλάσσης ἐπὶ τὸν μυχὸν ἀνιοῦσα τοῦ Ἀραβίου κόλπου γραμμή. *Aſia ab Africa dividitur anguſto iſthmo, quem ducta a mari prope Peluſium ad intimam ſinus Arabici partem deſignat linea.* Non ſecus etiam Ptolemæus lib. IV. cap. V. judicavit, quam ut Aegyptum usque ad Arabicum ſinum extendat, eamque totam det continenti Africæ, nihil ejus ad Aſiam rejiciat.

CAPUT XII.

DE

MENSURIS GEOGRAPHICIS.

EST etiam, quod pro veteri geographia illuſtranda explicatius tradatur de priſcis menſuris geographicis, ut diſtantiæ locorum, a veteribus notatæ ac definitæ, ſine errore intelligantur. Viarum enim intervalla pro ſitu gentium nominibus aliis atque aliis nominantur, in quibus Perſæ, Aegyptii, Græci, Romani, Galli, quod ad antiquam geographiam attinet, ſuas quæque gens menſuras, modos, & appellationes habuerunt. Hieronymus commentario in Joelis cap. III. *Nec mirum*, ait, *ſi unaquæque gens certa viarum ſpatia ſuis appellet nominibus; quum & Latini mille paſſus vocent, & Galli leucas, & Perſæ paraſangas, & raſtas univerſa Germania.* De Perſarum paraſangis incipiendum eſt.

Athenæus lib. III. cap. XXXIV. Περσικὰ ὀνόματα, *Perſica nomina* vocat τοὺς παρασάγγας, καὶ τοὺς ἀστάρους, καὶ τὸν σχοῖνον, ἢ τὴν σχοῖνον, *paraſangas, & aſtaros, & ſchœnon.* Primum nomen indubitato eſt Perſicum: medium ſcriptura ſuſpectum, cujus loco aliis ἀγγάρους aut ἀστάνδας placet: ultimum, quod σχοῖνος eſt, Herodotus lib. II. cap. VI. μέτρον Αἰγύπτιον dicit, *Aegyptiam menſuram*, & forſan etiam Aegyptiæ originis, quia is ante uſum Græcæ in Aegypto linguæ ſcripſit: niſi forſan æque Perſicum eſt ut paraſanga, quod voluit Athenæus, & firmare videtur Callimachi fragmentum, quod Plutarchus de Exſilio pag. 534. ſervavit,

> Μὴ μετρεῖν σχοίνῳ Περσίδι τὴν σοφίην,
>
> *Non debere nos ſapientiam ſchœno Perſica metiri.*

Paraſangæ menſuram nobis Strabo lib. XI. p. 357. valde dubiam reddit. Ait enim, οἱ μὲν ἑξήκοντα σταδίων φασίν, οἱ δὲ τριάκοντα, ἢ τετταράκοντα, *alii ſexaginta ſtadiorum eſſe dicunt, alii triginta aut quadraginta.* Eſto, variare paraſangas pro diverſis locis, quod Plinius quoque lib. VI. cap. XXVI. ſignificat: id tamen pro metro videtur habendum eſſe, quod plerisque locis valet, & in quo plures ſcriptores conſentiunt. Quum ergo Herodotus dicto loco, & Heſychius, ac Suidas, & Hero in Iſagoge, in τριάκοντα, *tricenis* ſtadiis conſentiant, hunc numerum pro veriore, ſaltem communiore putamus poſſe accipi.

 Ra-

Rarus tamen in litterarum ſtudiis uſus paraſangarum eſt, nec forſan niſi in hiſtoriis Perſarum, ut Xenophontis, & ſi qui alii ejus generis ſuperſunt. Adi Suidam.

Aegyptiorum *Schœnus* Herodoto auctore, loco antea indicato, ἑξήκοντα στάδια, *ſexaginta ſtadia*, atque ſic duas ejusdem paraſangas, continet. Sed heic etiam quædam inæqualitas invenitur, quippe Strabo dicto loco, quum in Nilo navigationes per ſchœnos numerari dixerat, addit, ἀλλαχοῦ μὲν μείζω παρέχειν πλοῦν, ἀλλαχοῦ δὲ βραχύτερον, *alibi longioris, alibi brevioris navigationis ſpatio* convenire. Plinius lib. XII. cap. XIV. *Scœnus patet, Eratoſthenis ratione, ſtadia* XL. *hoc eſt paſſuum quinque millibus: alii* XXXII. *ſtadia ſingulis ſchœnis dedere.* Longe hæc diſtant a modo Herodoti. Sed Strabo rationem etiam tantæ diſcrepantiæ loco alio, lib. XVII. pag. 553. declarat. Aliam enim & aliam diverſis locis ſchœnorum in ipſa Aegypto magnitudinem eſſe, atque ita παρὰ τοῖς Ἀιγυπτίοις ἄστατον τὸ τῆς σχοίνου μέτρον, *apud ipſos Aegyptios inconſtantem ſcœnorum menſuram.* nam præterquam quod ſibi, in Nilo naviganti, quadraginta ſtadiorum ſcœnos, aut plurium, κατὰ τόπους, *quibusdam in locis*, indicaverint; Artemidori fide refert, ab Alexandrea ad verticem τοῦ Delta, ſchœnum eſſe triginta ſtadiorum: a Peluſio ad eundem verticem, ſtadiorum viginti quinque: a Memphi ad Thebaidem ſingulas ſchœnos habere ſtadia centum & viginti: a Thebaide usque Syenem, ſexaginta ſtadiis ſchœnum unamquamlibet definiri. At alibi locorum etiam quadraginta ſtadiorum ſcœnos eſſe, idem Strabo dicto loco lib. XVII. dixit: & lib. XI. fere extremo Armeniam a Theophane ita deſcriptam refert, ut longitudo ſit ſchœnorum centum; latitudo dupla: in quo ſpatio ne erretur, dicit, τιθέναι τὸν σχοῖνον τετταράκοντα σταδίων, *poſuiſſe ſchœnos* Theophanem *quadraginta ſtadiorum.*

Diximus ſupra aliis Perſicum, & aliis Aegyptium nomen *ſchœnum* videri, aut Aegypto proprium: quod vero σχοῖνος *juncum*, unde funes fiunt, & σχοινίον funem ſive funiculum ſonat; in Græcia vocabulum videri natum poterat, niſi Herodoti ætas obſtaret. Vertunt nihilominus, tamquam Græcum eſſet, *funiculum.* Hieronymus dicto loco in Joelem: *In Nilo flumine, ſive in rivis ejus, ſolent naves funibus trahere, certa habentes ſpatia, quæ appellant funiculos, ut labori defeſſorum recentia trahentium colla ſuccedant.* Sed quantacumque ſchœnus menſura fuit, aut quoquo orta genere ſive gente; uſus ejus perrarus eſt, & vel rarior quam paraſangarum.

Græci utebantur STADIIS, etiam quotquot vel a Græcis erant, vel ſocietate aut commercio conjuncti cum illis. Conſentiunt in eo plerique auctores, centum viginti quinque paſſibus ſtadium expleri: pedibus autem non plane conveniunt, dum alii ſexcentos ponunt, alii viginti quinque ſuperaddunt. Plinius lib. II. cap. XXIII. *Stadium centum viginti quinque noſtros efficit paſſus, hoc eſt pedes ſexcentos viginti quinque.* Cenſorinus de Die Nat. cap. XIII. ſtadia non unius generis memoravit. *Stadium*, inquit, *in hac mundi menſura id potiſſimum intelligendum eſt, quod Italicum vocant, pedum* IↃCXXV. *nam ſunt præterea & alia, longitudine diſcrepantia, ut Olympicum, quod eſt pedum* IↃC; *item Pythicum, pedum* CIↃ. Italicum vocat, quod eo Pythagoras uſus fuerit in corporum mundanorum diſtantiis emetiendis, quod Cenſorinus putat majus eſſe quam Græcorum Olympicum, quod Gellius etiam lib. I. cap. I. pedum ſexcentorum fuiſſe tradit: ſed obſervatum una ab eodem eſt, pedem Olympicum ſuperaſſe vulgarem, utpote æqualem plantæ Herculis. Quo factum eſſe ſunt qui credant, ut ſexcenti pedes Olympici exæquarint viginti quinque ſupra ſexcentos, quod ſtadium fuit Italicum, a Plinio ſupra definitum.

Uſus ſtadiorum eſt omnino ampliſſimus, non Græcis modo, ſed ipſis etiam Romanis; nec tantum his, quando de Græcorum rebus agunt, ſed interdum etiam quum de ſuis.

ſuis. Cicero Quæſt. Acad. lib. I V. cap. X X X I. *Si jam ex hoc loco proficiſcatur Puteolos ſtadia triginta probo navigio, bono gubernatore, hac tranquillitate.* Quid? cum Græcis etiam in Orientem translatum vocabulum fuit, nec aliis tantum nationibus, ſed ipſis etiam ſanctis Dei viris, divino ſpiritu actis, non alienum ab uſu fuit, id quod omnibus eſt notiſſimum.

Nunc Stadia Græcorum cum Romanorum menſuris ſunt comparanda, in quo auctores, quamvis parum diſſideant, non tamen omnino conveniunt. Dictum, Romanos *millenis paſſibus* metiri locorum diſtantias ſolitos, quod ſpatium raro veteres, ut Cicero ad Attic. lib. VIII. epiſt. IX, & Vellejus lib. II. cap. XXVII, Valer. Maximus lib. I. cap. VIII. ſect. 4. uno verbo *milliarium* dixerunt; ſed *mille paſſus*, aut ſi plura, tot *millia paſſuum*: cujus rei ſunt obvia exempla. Quot autem ſtadia hoc ſpatium continuerit, quia non eadem omnium ſententia, operæ pretium erit, excuſſis ſingulis, examinare. Heſychius in Μίλιον (ſic exprimunt Græci Latinum *milliarium*) id eſſe ait μέτρον ὁδοῦ σταδίων ἑπτὰ, *menſuram viæ ſeptem ſtadiorum.* Plutarchus paullo largior, in Gracchis p. 838. τὸ μίλιον, inquit, ὀκτὼ σταδίων ὀλίγον ἀποδεῖ, *Milliarium abeſt paullulum ab octo ſtadiis.* At plures alii plene *octo* ſtadia milliario teneri dicunt. Polybius lib. I I I. cap. X X X I X. βεβημάτισαι καὶ σεσημείωται κατὰ σταδίους ὀκτὼ διὰ Ῥωμαίων ἐπιμελῶς, *intervalla Romani per octona ſtadia diligenter dimenſi ſunt, & ſignis diſtinxerunt.* Et Strabo lib. VII. p. 223. ὡς οἱ πολλοὶ, τὸ μίλιον ὀκτωστάδιον, *ut plurimi cenſent, milliarium octo eſt ſtadiorum.* Iſidorus Hiſpalenſis lib. X V. Originum cap. X V I. *Stadium octava pars milliarii eſt, conſtans paſſibus* C X X V. Quod vero priores diſſentiebant, minorem ſtadiorum numerum ponentes, exinde videtur factum eſſe, quod Græci homines ad Græcorum pedem reſpexerunt, qui major paullo erat, quam Romanus aut Italicus.

Idem ſpatium ſæpe LAPIDEM ſcriptores Romani appellaverunt, ut idem apud ipſos & *lapis* ſit & *milliarium*, ſive *mille paſſus.* Florus lib. I I. cap. V I. de Scipione: *jam non a tertio lapide* [ut Hannibal ad Romam] *ſed ipſas Carthaginis portas obſidione quatiebat.* Id quod Livius lib. X X V I. cap. X. *tria millia paſſuum ab urbe* dixit: & Vellejus Paterculus lib. I I. cap. X X V I I [Hannibalis] *intra tertium milliarium caſtra conſpicata.* Quod etiam leges Romanæ confirmant, ſcilicet idem voces, *lapis & milliarium*, valuiſſe. Ulpianus lege I I. § *Initio* Dig. de Offic. præf. urb. *Si quid intra centeſimum milliarium admiſſum ſit, ad præfectum urbi pertinet: ſi ultra ipſum lapidem, egreſſum eſt præfecti urbi notionem.* Id inde manavit, quia per ſingulos mille paſſus Romani vias ſtratas erecto lapide diſtinguebant, ex cujus numero conſtaret iter facientibus, quot quisque millibus paſſuum, quoquoverſus iret, ab urbe Romana abeſſet. Auctorem rei utiliſſimæ Plutarchus in Gracchis indicavit, ubi quum de fratre Cajo dixerat, ἐσπούδασε περὶ τὴν ὁδοποιΐαν, *muniendis viis ſtuduiſſe*, paucis interjectis, quæ ejusdem argumenti ſunt, adjecit p. 838, πρὸς δὲ τούτοις διαμετρήσας κατὰ μίλιον ὁδὸν πᾶσαν (τὸ δὲ μίλιον ὀκτὼ σταδίων ὀλίγον ἀποδεῖ) κίονας λιθίνους, σημεῖα τοῦ μέτρου, κατέστησεν. *Adhac viam omnem per milliaria dimenſus (capit autem paullo minus octo ſtadia milliarium) columnas lapideas ſpatii ſignandi gratia locavit.* Idem curatius, ut omnia ſolebat, Auguſtus Cæſar perfecit, columnam auratam in foro conſtituens, in quam omnes viæ Italiæ, per lapides diſtinctæ, deſinebant. Plutarchus in Galba ſub finem, de Othone: ἐβάδιζεν εἰς ἀγορὰν, οὗ χρυσοῦς εἱστήκει κίων, εἰς ὃν αἱ τετμημέναι τῆς Ἰταλίας ὁδοὶ πᾶσαι τελευτῶσιν, *progreſſus in forum, ubi aurea columna eſt poſita, in quam viæ militares Italiæ omnes deſinunt.* Dio Caſſius lib. LIV. pag. 526. χρυσοῦν μίλιον, & Tacitus lib. I. Hiſt. cap. XXVII. *milliarium aureum* appellat, ſingulari notione, qua non intervallum, ſed columnam ſignificat. Ejus mentionem etiam Plinius fecit lib. I I I. cap. V.

ſect.

ſect. 9. *Ejuſdem*, inquit, [urbis] *ſpatium menſura currente a milliario, in capite Romani fori ſtatuto, ad ſingulas portas, quæ ſunt hodie numero triginta ſeptem, efficit paſſuum per directum* XXX M. IↃCCLXV.

Non poſſum quin adjungam, in provinciis idem factitatum fuiſſe, ut non tantum vias munirent præcipuas, ſed lapidibus etiam, ſive milliariis, eo modo, quo in Italia fiebat, intervalla diſcriminarent. Sic in Sicilia fuit *Via Valeria*, a Meſſana Lilybæum ferens, Straboni memorata lib. VI. in Thracia *vetus ſtrata*, ab Eutropio deſcripta lib. IX. cap. IX. in vita Aureliani imperatoris: maxime vero *Egnatia* ſive *Ignatia*, Macedoniæ via, notabilis fuit, quia viarum per lapides diſcretionem clariſſime illuſtravit. Strabo de ea lib. VII. p. 223. Ἐκ τῆς Ἀπολλωνίας εἰς Μακεδονίαν ἡ Ἐγνατία ἐστιν ὁδὸς πρὸς ἕω βεβηματισμένη κατὰ μίλιον, καὶ κατεστηλωμένη μέχρι Κυψέλου, καὶ Ἕβρου ποταμοῦ. *Ab Apollonia* (ad Hadriaticum mare) *in Macedoniam Egnatia via eſt orientem verſus, per paſſus diſtincta ſecundum milliaria, ad ſingula erecto lapide ſive lapidea columna, uſque ad* (Thraciæ urbem) *Cypſelum & Hebrum fluvium.* Nec minus illuſtris locus Polybii, antea quoque commendatus, pro Hiſpania Galliaque provinciis eſt, ex lib. III. cap. XXXIX, qui, poſtquam vias a Columnis & Carthagine Nova usque ad Rhodanum per ſtadia Græcorum more enumerarat, hæc digna notatu verba adjunxit: ταῦτα νῦν βεβημάτισται καὶ σεσημείωται κατὰ σταδίους ὀκτὼ διὰ Ῥωμαίων ἐπιμελῶς, *Hæc nunc omnia ab Romanis per octona ſtadia ſunt deſcripta, & lapidibus milliaria diſtincta.* Uterque, Polybius & Strabo, utuntur verbo βηματίζειν, quod eſt per paſſus emetiri & definire; βῆμα enim gradus ſive paſſus eſt: quod autem hic καταστηλοῦν dixit, *columnis diſtinguere* ſive lapidibus; ille σημειοῦν vocavit, *deſignare*, ſeu poſitis ſignis, qui lapides erant, diſcernere. Græci enim rerum Romanarum ſcriptores *milliaria* ſæpe σημεῖα vertunt, de quo egregie Pæanius, Græcus Eutropii metaphraſtes, lib. I. cap. III. in Tullo Hoſtilio ita commentatus eſt: Ἀλβανοὶ τῆς Ῥώμης δυοκαίδεκα διεστῶτες σημείοις. μίλια καλοῦσιν αὐτὰ Ῥωμαῖοι. τὰ χίλια γὰρ βήματα οὕτως ὀνομάζουσι, τοσούτοις βήμασι συμμετρούμενοι. *Albani ab Roma abſunt duodecim ſignis ſive lapidibus. Milliaria hæc Romani vocant: mille enim paſſus ſic nominant, totidem paſſibus* [milliarium] *metientes.* ubi omnem hujus argumenti rationem habes, & quid βῆμα, quid μίλιον, quid σημεῖον ſit, intelligis, nec minus verbum σημειοῦν, quod modo vidimus in Polybio atque Strabone, inde derivatum. Et Herodianus perinde uſus eſt nomine σημείῳ lib. II. cap. XIII. εἴ τις ἐντὸς ἑκατοστοῦ σημείου ἀπὸ τῆς Ῥώμης φανείη, *ſi quis intra centeſimum ab urbe lapidem conſpiceretur.* Adde lib. VIII. cap. IV. principio.

Crebræ hinc Romanorum loquutiones illuſtrantur, quibus per lapides milliaria, ſeu millenos paſſus, ſignificant; quarum paucæ ad exemplum nobis ſatis ſint. Livius lib. V. cap. XXXVII. de Allienſi prœlio: *ægre ad undecimum lapidem* [Gallis] *occurſum eſt.* Et Suetonius Tiberio cap. LXXII. *Bis omnino toto ſeceſſus tempore Romam redire conatus, ſemel triremi usque ad proximos Naumachiæ hortos ſubvectus eſt: iterum Appia usque ad ſeptimum lapidem.* Idem Claudio cap. XXIII. *ut ultra lapidem tertium vetaret egredi ab urbe.* Et Marcianus juris conſultus lege XXI. Dig. de Excuſation. *ne ultra centeſimum lapidem tutelam gerat.* Id Tacito cum primis frequens eſt adeo, ut nonnumquam, *lapidis* ſuppreſſo nomine, ſolum numerale ponat, nimirum lib. II. Hiſt. cap. XXIV. *ad duodecimum a Cremona:* & lib. III. cap. XV. *ad octavum a Bedriaco progreſſus:* quod etiam aliquando fit in *paſſus* vocabulo, ut ſubticeatur in ſpatio viæ deſignando, cujus exemplum mox ex Lactantii de Mort. Perſ. cap. XLV. producturi ſumus.

Galli LEUCAS vel LEUGAS, (barbaris ſæculis *leuvas*) in viarum menſuris proprias habebant, præſertim poſteriores. nam antiqui ſcriptores non memorant. Hieronymi teſtimonium

monium initio hujus capitis de Menſuris Geographicis, adlatum fuit. Ammianus Marcellinus lib. XV. cap. XXVIII. de Araris & Rhodani confluente, ubi Lugdunum eſt: *Exinde non millenis paſſibus, ſed leucis itinera metiuntur.* Paullus Warneſredus, vulgo Diaconus cognominatus, ad Eutropium adjecto libro XV. *Convenitur ex utraque parte in Campos Catalaunios, qui centum in longitudine leucis, & ex latitudine ſeptuaginta, ut Gallis mos eſt, metiri feruntur.* Quanta fuerit vulgaris Leuca, Jornandes de Rebus Geticis cap. XXXVI. exponit. *Leuga*, inquit, *Gallica mille & quingentorum paſſuum quantitate metitur.* Excidiſſe ergo millenarium numerum ex Iſidori Originibus, ſub finem libri XV. ſcribentis, *Leuca finitur paſſibus quingentis*; non eſt quod dubitemus.

In Itinerariis etiam crebra eſt MANSIONUM mentio, quæ diverſoria ſunt cum aliorum, tum ipſius principis, ad pernoctandum idonea, viis appoſita publicis ſive regiis. Inde ad menſuras adhibebantur, ut intervalla manſionum, certis ſpatiis diſtinctarum, ſignificarent. Lactantius de Mortib. Perſequutorum cap. XLV. *Iam Licinius feſtinato itinere cum paucis Hadrianopolim venerat*, *quum ille accepta in deditione Perintho, aliquanto moratus, proceſſit ad manſionem millia decem & octo. nec enim poterat ulterius Licinio jam ſecundam manſionem tenente, diſtantem millibus totidem.* Habes ſic diſtantias manſionum in publica aut militari via determinatas, decem octo videlicet millibus paſſuum. Nec nova hæc manſionis notio, ſed Plinio etiam probata & Suetonio. Ille lib. XII. cap. XIV. *Caput regni Sabota in monte excelſo, a quo octo manſionibus diſtat regio eorum thurifera, Saba appellata.* Et poſt paullo, eodem cap. XIV. *manſiones camelorum* memorat, quarum LXV. inter Gazam & Thomnam ponit, idque ſpatium XLIV. XXXVI millia paſſuum complere adnotat. quod ſi eſt, & numerus incorruptus, quem Jo. Harduinus ex MSS. edidit & explicavit; XVII milliaria Teutonica unam camelorum manſionem efficient.

Similis formula eſt, quum militum iter per *caſtra*, tamquam militares manſiones, diſtinguitur. Livius lib. XLIV. extremo: *profectus a Pella conſul, quartis caſtris Amphipolim pervenit*, id eſt quarto die. Et Curtius lib. IV. cap. IX. *Alexander undecimis caſtris pervenit ad Euphratem.* & alibi ſæpe. Græci σαθμὲς vocant, & Herodianus lib. II. extremo τῆς ὁδοιποϱίας σαθμὲς, *itineris ſtativa* ſeu nocturnas manſiones.

Generalior modus, aut formula prope vulgaris eſt, quæ per *itinera diurna* ſeu ὁδὲς ἡμέϱας, diſtantias locorum deſcribit. Sæpe ita Procopius metitur, & lib. I. Goth. bell. cap. XIV. in Appia, menſuræ normam exemplo definit: ἐςι, inquit, ἡ Ἀππία ὁδὸς ἡμερῶν πέντε· ἀνδϱὶ εὐζώνῳ. ἐκ Ῥώμης γὰρ αὕτη ἐς Καπύην διήκει. *Via Appia longitudo eſt quinque dierum expedito homini. Roma enim pertingit Capuam.* Idem lib. II. Goth. cap. X. dicit Ariminum Ravenna abeſſe μιᾶς ἡμέϱας ὁδῷ, *unius diei itinere*, quas urbes Itinerarium Antonini XXXIII millibus paſſuum, ſi recte ſe numeri habent, dijungit: Romam autem a Capua M.P. CXLII.

Sed ad Manſiones regrediamur, cum quibus ſæpe in Legibus & Itinerariis *Mutationes* conjunguntur, ſed diverſæ ab illis ſunt, quia manſiones pernoctationi hominum iter facientium, & ſi in Romano imperio erant, ipſius quoque principis auguſti, per ſe dicatæ deſtinatæque erant: mutationes autem vehiculorum erant & jumentorum: ſive loca in viis regiis, ubi curſus publici animalia mutabantur. Nam illius curſus publici cauſſa certis intervallis jumenta & vehicula diſpoſita ita erant, ut integra cum defeſſis ad feſtinandum iter permutarentur. Lege IX. Cod. Theod. de Annona & trib. *Pabula ad mutationes manſionesque ſingulis animalibus, curſui publico deputatis, ſolebant convehi.* Et altero Codice lege XVII. de Curſu publico: *Nemo mulionem, mutationibus deputatum, vel per ſollicitationem, vel per receptionem ſubtrahere audeat.* Et lege XVIII. inſequente: *ut nec pabula*

pabula

pabula mutationibus deſint. Vetus Itinerarium ex ævo Conſtantinorum, quod iter Hieroſolymitanum a Burdegala deſcribit, loca omnia diſtinguit in *civitates*, *manſiones*, & *mutationes.* Exempli gratia in Pannonia hoc ordine procedit a Cibali ad Sirmium:

Civitas	Cibalis	—	—
Mutatio	Celena	M.	XI.
Manſio	Ulmo	M.	XI.
Mutatio	Spaneta	M.	X.
Mutatio	Vedulia	M.	VIII.
Civitas	Sirmium	M.	VIII.

Ex quibus & hoc apparet, inæqualiter mutationes diſtributas fuiſſe, ut nec per illas viarum intervalla, ſicut per manſiones, numerari facile potuerint. Quapropter eas prætermittendas ducimus, tamquam ad inſtitutum noſtrum, quod viarum menſuras inquirit, aut nihil forte aut parum adferentes.

Tandem etiam de Germanorum veterum menſura viarum, quam *raſtam* dixere, videtur aliquid dicendum eſſe. Principio hujus de Menſura capitis, ſanctus Hieronymus mentionem illius injecerat, tamquam a cuncta uſurpatæ Germania. Quantum ſpatium comprehenderit, vetus Agrimenſor, & venerabilis Beda nobis exponunt. Illius verba ſunt: *Milliarius & dimidius apud Gallos leuvam facit, habentem paſſus mille quingentos: duæ leuvæ ſive milliarii tres apud Germanos unam raſtam efficiunt.* Confirmat Beda de Numer. diviſione. *Duæ*, inquit, *leuvæ, ſeu milliaria tria raſtam faciunt.* Plura de ea, & exempla ſcriptorum ævi barbari, tradit Carolus Cangius Gloſſario mediæ & infimæ Latinitatis.

Et hæc de Menſuris geographicis, & cunctis, quæ prænotionis partes in Geographia antiqua, partem etiam in illa, quæ Medii ævi eſt, exigere videbantur: nunc ſingulas partes Orbis antiqui perluſtratum imus, veteri more initium ab Europa facturi, ut ab occaſu, ut omnes priſci geographi, progrediamur in ortum, cujus rei cauſſa fuit, quod occidentales provinciæ notiores, quam extremus oriens, antiquis Græcis Romaniſque exſtiterunt.

Tab. 3.
OCEANVS CANTABRICVS
Artabrum Celticum ſive Nerium promontorium
Artabri
Flavium Brigantium
Ocellum
Lucenſes
Claudiomerium
Iria Flavia
Lucus Auguſti
Callaici
Nemetobriga
Tyde
Transmontani
Lucus Aſturum
Auguſtani
Flavia Lambris ſive Lambriaca
Aſtures
Legio VII Gemina
Bergidum
Aſturica Auguſta
Gravii
Interamnium Flavium
Bræcarii
Bracaraugusta
Aquæ Flaviæ
Coeliobriga
Minius flu.
Forum Limicorum
Durius flu.
Liburnica
Concani
Concana
Flavionavia
Cantabri
Iuliobriga
Vaccæi
Brigeceum
Intercatia
Pallantia
Porta Auguſti
Tela
Pintia
Camala
Lacobriga
Blotiſſa
Mirobriga
Salmantica
Vettones
Ilurbida
Cauca
Ocellum Duri
Abula
Lancia oppidana
Capara
Langobrica
Ara ducta
Vacus fl.
Talabrica
Aeminium
Monda fl.
Conimbrica
Arabriga
Sellium
Concordia
Augustobriga
Heic forte reliquæ urbes fuerunt in Ponte Traiani nominatæ
Pons Traiani
Rusticiana
Augustobriga
Aebura
Collippo
Tagus fl.
Eburobritium
Norba Cæſarea
Turmuli forte Tumuli
Castra Cæciliana
Oliſipo ſive Vlyſſippo
Aritium
Scabilis
Prætorium
Medobriga
Hierabriga
Cepiana
Meidobriga
Colarnum
Augusta Emerita
Metallinum
Miro briga
Anas flu.
Cætobrix
Cæciliana
Ebora
Salacia
Badia
Pax Augusta
Iulia Restituta
Sisapo
Iulia Contributa
Regiana
Setia
Bæturia
Curgia
Mons Marianus
Artigi
Mellaria
Corduba
Merobriga
Pax Iulia
Turdetani
Cæriana
Italica
Ilipa magna
Arucci
Turduli
Iulia Myrtilis
Hispalis
Axati
Obucula
Cuneus
Oſſonaba
Balſa
Lacobriga
Onoba Æſtuaria
Orippo
Vrſon
Oſtippo
Singili
Malaca
Ilipula
Sacrum promontorium
Barbarium promont.
Tagus fl.
Monda fl.
Lunæ prom.
Occidens
OCEANVS OCCIDENTALIS
Tarteſſus
Oſtium oblimatum
Gades
Nebriſſa
Segontia
Munda
Aſta
Baſtuli
Suel
Salduba
Menesthei portus
Mellaria
Traducta
Bæſippo
Barbeſul
Carteia
Calpe prom. ſive Columna
SINVS GADITANVS
Patria Melæ
Eretum Herculeum.
Tingis
Abyla Columna Herculis
Septa
AFRICAE PARS
43
42
41
40
39
38
37
36

ptentrio
GALLIAE PARS
Pyrenæi Montes
Narbo Martius
GALLICVS SINVS
Illiberis
Veneris fanum et prom.
Pompeii Tropæa
Lacetani
Cempsi
Ceretani
Iulia Libyca
Emporiæ
Gerunda
Blanda
Ausetani
Sambroca fl.
Lalectani
Barcino
Tarraco
Rubricatus fl.
Illercaones
Dertosa
Iberus fl.
Incibilis
Carthago Vetus
Ilerda
Sicoris flu.
Celsa
Osca
Bortina
Cæsar augusta
Calagurris Fibularia
Suessa
Suessitani
Pompelon
Vascones
Iacca
Varduli
Menosca
Segontia
Paramica
Flaviobriga
Deobriga
Ergavia
Calagurris Nasica
Olbia
Virquesca
Berones
Pelendones
Cascantum
Turiaso
Augustobriga
Numantia
Numantia Augusta
Aquæ Bilbilitanæ
Bilbilis
Bilbilis fl.
Segontia
Nertobriga
Arcobriga
Contrebia
Complutum
Lusones
Ergavica
Leonica
Lobetani
Turbula
Lobetum
Urbs Turdetanorum
Alce
Olcades
Turdetani
Ildum
Segobriga
Saguntus
Edeta
Turia fl.
Valentia
Segeda s. Belgida
Lauro
Sucro fl.
Sucro oppi.
Setabis
Dianium
Contestani
Bigerra
Orcelis
Terebus fl.
Lucentum
Alone
Carthago Nova
Spartarius Campus
Baria
Urgis
Virgitanus Sinus
Charidemi promont.
Portus magnus
Abdera
Bastitani
Basti
Acci
Acatucci
Oringi s. Aurinx
Bæcula
Mentissa
Tugia
Saltus Tugiensis
Libisosa
Iulia Valeria
Sucronensis Sinus
Illicitanus Sinus
Balearides sive Gymnesiæ Inf.
Maior
Minor
Pollentia
Palma
Iamna
Mago
Pityusæ Ins.
Ebusus
Ophiusa
MARE MEDITERRANEUM
Oriens
eridies
HISPANIA ANTIQVA
42
41
40
39
38
37
36

LIBER II
DE
EUROPA.

PRima regio ex magnis orbis terrarum continentibus EUROPA eſt; quia maxime ad occidentem ſolem recedit, unde principium geographiæ ſumendum eſſe, tam ratione, quam conſuetudine antiquitatis lib. I. cap. XI. probavimus: cui dignitas & præſtantia ingeniorum, imperii & rerumpublicarum, quibus Europa ante alias ſe partes effert, non parvum momentum accedit. Ibidem etiam terminos Europæ præſtituimus, fixos ab occidente ac meridie: quodammodo dubios ex parte orientis, quos vero ad certiores rationes reduximus: a ſeptemtrione incertos antiquis ſæculis, quod vel nemo, vel pauci admodum ex illis gentibus, a quibus litterarum monimenta habemus, eo usque in ulteriorem ſeptemtrionem penetraverunt. Et quum partium majorum initium ab ſolis occaſu faciamus, eandem viam in ipſis partibus ſequendam conſtituimus, ut in Europa etiam ab occaſu in ortum enarrando provincias & urbes, ceterasque res notabiles progrediamur. Sit igitur

CAPUT I.
DE
HISPANIA.

HIſpania Græcis ſcriptoribus eſt Ἰβηρία, *Iberia*, ab Ibero fluvio denominata, & Hiſpani Ἴβηρες, quaſi *Ibêres*, quod in compoſito nomine *Celtiberorum*, qui nobiliſſimus populus fuit Hiſpaniæ, ſuperfuiſſe obſervamus. Poeticas appellationes præterimus, tamquam luſus ingeniorum, præter *Heſperiæ ultimæ*, quæ geographicæ veritati reſpondet, quia ultimam noti orbis ad occaſum ſolis regionem ſignificat. Horatius lib. I. Oda XXXVI.

Qui nunc Heſperia ſoſpes ab ultima
Caris multa ſodalibus
dividit oſcula.

Terminos habet ſatis certos & undique mare, Oceanum, fretum, & quod vocamus Mediterraneum ſive Internum, præter partem, qua Galliæ adhæret, ſed illam quoque perquam notabili limite, Pyrenæis montibus, ab ea, cum qua cohæret, ſeparatum. Antequam Romani in ea bellum geſſerunt, quorum prima cum Punicis conjuncta, aut iisdem implicata fuerunt; exigua illarum regionum notitia antiquis Græcis Romanisque fuit, niſi quod Gades, Tarteſſus, & his propinqua loca mercandi forſan cauſſa cognoverant,

verant, de Uliſipone finxerant audacter: inferiorem partem, quæ in auſtrum vergit, & mare mediterraneum ſpectat, a Pœnis poſſideri, quod etiam nomina oppidorum probarunt, non quidem ignotum, nec vero penitus perſpectum explicatumque habuerunt. Romani autem rerum in hoc tractu potiti, quidquid occupaverant, vel Carthaginienſibus ademtum, vel victis Hiſpanis in ditionem redactum, in duas provincias diviſerunt, ulteriorem citerioremque, a duobus regendas prætoribus. Livius lib. XXXII. cap. XXVIII. id prodidit verbis quam clariſſimis. *Sex*, inquit, *prætores illo anno primum creati* (erat autem quintus a fine ſecundi belli Punici) *creſcentibus jam provinciis & latius pateſcente imperio.* & paucis interjectis: *De provinciis conſulum prætorumque actum. prius de prætoribus transacta res, quæ tranſigi ſorte poterat. urbana Sergio, peregrina jurisdictio Minucio obtigit. Sardiniam Atilius, Siciliam Manlius, Hiſpaniam Sempronius citeriorem, Helvius ulteriorem eſt ſortitus.* Quæ exſcribere ſic viſum fuit plenius, quia ſtatum reipublicæ, qui illo tempore fuit, & fines imperii, quod victo Hannibale Romanorum erat, deſcribunt. Per Macedonicum autem bellum mutata res fuit, & duæ provinciæ in unam contractæ: finito bello rurſus diviſæ. Idem Livius lib. XLV. cap. XVI. *Q. Aelio, M. Julio coss. de provinciis referentibus, cenſuere patres, duas provincias Hiſpaniam rurſus fieri, quæ una per bellum Macedonicum fuerat.* In quo ſtatu ad Auguſtum Cæſarem uſque Hiſpania permanſit, in duas diviſa provincias, quarum quæ propior Romanis erat, *citerior*, altera *ulterior* vocitata. Cicero pro Fontejo cap. III. id facit teſtatius. *Quum Galliæ*, inquit, *Fontejus praeeſſet, ſcitis judices, maximos populi Romani exercitus in* DUABUS *Hiſpaniis clariſſimosque imperatores fuiſſe.* Et pro Lege Manilia cap. XII. *Duabus Hiſpaniis & Gallia Ciſalpina præſidiis ac navibus confirmata.*

Auguſtus Cæſar tandem, ut novam diſpoſitionem omnium provinciarum induxit, ulteriorem Hiſpaniam in duas ſeparavit, Bæticam, quam populo reliquit, a proconſule adminiſtrandam; & Luſitaniam, quam ad ſuas ſeu Cæſaris provincias adſumſit: citeriori etiam *Tarraconenſis* nomen impoſuit. Tradit id Strabo geographus extremo opere, ſed in Hiſpaniæ parte mutilus atque corruptus: plene autem Dio Caſſius lib. LIII. pag. 503. qui, quum provincias populi enarraſſet, & in iis Bæticam; addidit, ἐς δὲ Καίσαρος ἥτε λοιπὴ Ἰβηρία, ἥτε περὶ Ταῤῥάκωνα, καὶ ἡ Λυσιτανία, *Cæſaris autem provinciæ ſunt, reliquum Hiſpaniæ, tam Tarraconenſis, quam Luſitania*, & reliqua. Sic tripartita Hiſpania, ſeu tres in ea provinciæ conſtitutæ. Pomponius Mela lib. II. cap. VI. de Hiſpania: *Tribus eſt diſtincta nominibus, parsque ejus Tarraconenſis, pars Bætica, pars Luſitania vocatur.* Et Solinus cap. XXIII. de eadem: *dividua eſt provinciis tribus.*

Nec vero vetera nomina plane abolita fuerunt, ſed poſt Auguſtum etiam tam *citerioris*, quam *ulterioris* Hiſpaniæ non infrequens facta mentio. Tacitus ſub Tiberio lib. IV. annal. cap. XIII. *Vibius Serenus proconſul ulterioris Hiſpaniæ de vi publica damnatus.* Non totius ulterioris proconſul, ſed tantummodo nobilioris partis, id eſt Bæticæ, quæ populi erat, & proconſulem habebat, Luſitania in Cæſaris provinciis relicta. Et Plinius aliquando Bæticam *ulteriorem Hiſpaniam* dicit & quaſi cum illa exæquat. Libro enim III. cap. I. ait: *In eo prima Hiſpania terrarum eſt, ulterior appellata, eadem Bætica:* mox autem ſeparavit. Paucis enim interjectis ait: *Ulterior in duas per longitudinem provincias diſtinguitur.* Et poſt paullo: *Tarraconenſis a Bætica & Luſitania diſtinguitur.* Stephanus, urbium deſcriptor Byzantius, Luſitaniam μέρος τῆς Βαιτικῆς, *partem Bæticæ* appellat, quæ ſi ſalva ſcriptura eſt, quod dubitat Holſtenius, τῆς Ἰβηρίας legendum eſſe perſuaſus; tantum ab eo, quod res eſt, erravit, quam falſo teſtem Heracleotam Marcianum advocavit, qui plus nihil dixit, quam Λυσιτανίαν περιορίζεσθαι ἀπὸ τοῦ μεσημβρίας τῇ Βαιτικῇ, *Luſitaniam a meridie*

meridie terminari Bætica, non autem Luſitaniam eſſe partem Bæticæ. Diſtinctam enim & ſingularem provinciam fuiſſe cum hiſtoriæ teſtantur, tum veteres inſcriptiones. Tacitus annal. XIII. cap. XLVI. *Otho poſtremo, ne in urbe æmulatus ageret, provinciæ Luſitaniæ præficitur.* Gruterus inſcr. XIII. pag. 31.

CEST. ACIDIUS
PERENNIS
LEG. AUG
PROPR. PROV
LUSITANIAE.

Tantum ergo abeſt, ut pars provinciæ ſit Bæticæ, aut ſub illa comprehendatur. *Citerioris* nomen poſt Auguſtum Plinio non ſemel reſtat, ut lib. III. cap. III ineunte, ac alibi, & multis inſcriptionibus. Vide Reineſium Claſſ. II. Inſcr. XXVI. Gruter. pag. 177. & ſeq. etiam 1091. num. 5. Hac poſita ſub Auguſto diviſione, ſingulas provincias noſtrum eſt perluſtrare, & ab ultima, ut legem nobis diximus, initium enarrationis facere. Sit itaque

PROVINCIA LUSITANIA.

Non fixi ſemper & immutabiles fines Luſitaniæ fuerunt, ſed ut vetuſtum limitem Strabo lib. III. pag. 105. definit, τȣ̃ Τάγȣ τὰ πρὸς ἄρκτον ἡ Λυσιτανία, *a Tago in ſeptemtrionem Luſitania patebat.* Scilicet veteres auſtralem terminum in ripa Tagi fluminis ponebant, in ſeptemtrione ad Oceanum Cantabricum protendentes, ſaltem ad promontorium quod Celticum, vel Nerium vel Artabrum appellarunt. Illa vero regio, quæ inter Anam & Tagum eſt media, *Celticorum* nomine noſcebatur, quod etiam clariſſimus vir, Iſaacus Voſſius, in Melam obſervationibus adnotavit. Poſtquam vero Romani tota Hiſpania potiti ſunt, Auguſto novam provinciarum formam inducente, ſic conſtituta fuit Luſitania, ut Anas amnis eam in meridie, Durius in ſeptemtrione terminaret, & omnis tractus, qui a Durio ad Oceanum Cantabricum procurrit, Tarraconenſi adjiceretur. Plinius lib. IV. cap. XXI. *A Durio Luſitania incipit*, quem limitem etiam Ptolemæus ſibi conſtituit. Nec interiores termini circa Vettones & Carpetanos populos ſunt omnibus iidem, quod inde crediderim emanare, quia provinciam Luſitaniam, quæ amplius patet, multi cum propriis Luſitanis, uno populo, confuderunt. Præter hos enim provincia alios populos complectebatur. Plinius ibidem: *Gentes, Celtici, Turduli, & circa Tagum Vettones.* Sub Turdulis *Turdetanos* Ptolemæi comprehendit, quia una an diverſæ gentes ſint, dubitatur. Polybius diſtinxit apud Strabonem: hujus autem ætate ȣ̓δεὶς φαίνεται διορισμὸς, *nullum diſcrimen apparuit*, lib. III. pag. 96. Sed Turdetani etiam in Bætica Straboni. nam late gens una diffundebatur. Major contentio de *Vettonibus* eſt. Plinius dicto loco, circa Tagum Vettones Luſitaniæ ponit: at cap. XX. Durio fluvio ab Aſturia diſterminari tradit. Vir illuſtriſſimus Petrus de Marca, Marcæ Hiſpanicæ lib. II. cap. II. ita conciliat, ut Vettones partim Luſitaniæ adſcribat, qui circa Tagum erant, partim Tarraconenſi Hiſpaniæ, qui Durium accolebant. Non dubitamus, quin ex Plinii mente vir ſummus diſtinctionem poſuerit; ſaltem ex parte illorum Vettonum, qui circa amnem Durium erant. quas enim urbes Ptolemæus Vettonibus Luſitaniæ dat, propiores ripæ Durii quam Tagi ſunt, Salamantica, Auguſtobrica, Ocellum, Lancea Oppidana. Sed mutarunt principes in provinciarum finibus, demendo, addendo, ut lubuit vel commodum viſum fuit temporibus. Sic fieri potuit, ut alii fines Luſitaniæ Plinii ævo

 eſſent,

eſſent, alii ætate Ptolemæi. Quid vero de tertia ripa, quam prætermiſit Plinius, Anæ fluminis dicemus? & hic invenimus Vettones. Prudentius Paſſione Eulaliæ v. 186.

Nunc locus Emerita eſt tumulo,
Clara colonia Vettoniæ:
Quam memorabilis amnis Ana
Præterit.

Ita eſt vero: magna natio fuit Vettoniæ, ut a Durio ad Anam extenderetur, præſertim ævo poſteriore; neque credibile Prudentium, Hiſpanum genere, in locis patriæ terræ a vero aberraſſe. Certe tanta fuit Vettonia, ut provinciam per ſe ipſa faceret, quemadmodum aliquando ut ſingularem provinciam, cum Luſitania tamen conjunctam, videmus. Vetus inſcriptio apud Gruter. pag. 383. n. 7.

PROC. PROVINCIAE LUSITAN
ET VETTONIAE.

Hinc *Vettones* per TT cum antiquis ſcribimus, non *Vectones*, nec Reſendius, ipſe dubius, diverſos fuiſſe *Vectones & Vettones*, perſuaſerit.

Fluvii majores Luſitaniæ provinciæ ſunt Durius & Anas, terminatores, ille a ſeptemtrione, hic ab auſtro: mediam ſecat Tagus, aurifer creditus, quod etiam de Durio celebratur. Uterque enim arenulas aureas volvere, ut Pactolus Lydiæ, exiſtimabatur. De tago conſentiunt plures. Pomponius Mela lib. III. cap. I. *Oſtium Tagi amnis, aurum gemmasque gignentis.* Plinius lib. IV. cap. XXII. *Tagus auriferis arenis celebratur.* Idem lib. XXXIII. cap. IV. *Aurum invenitur apud nos tribus modis: fluminum ramentis; ut in Tago Hiſpaniæ, Pado Italiæ, Hebro Thraciæ, Pactolo Aſiæ, Gange Indiæ.* Reliquos modos ibidem videas. Ovidius Metamorph. lib. II. verſ. 251. de æſtu ex Phaethontis incendio:

Quodque ſuo Tagus amne vehit, fluit ignibus aurum.

Durium in ſocietatem adlegit Silius Italicus lib. I V. 234.

Heic certant, Pactole, tibi Duriusque Tagusque.

Non poſſumus, quin egreſſi propoſitum noſtrum, quid de tanta fama credendum ſit hodieque, ex doctiſſimi Luſitanorum, Laurentii Andreæ Reſendii, Antiquitatum lib. II. quo de fluminibus Luſitaniæ agit, repetamus. *At celebris*, inquit, *illa auri fama, per omnes poetas vulgatiſſima, obſcurior modo ac prope exſtincta eſt, cautione legum, ne commotæ arenæ depreſſiores frumentarios agros nocumento adficiant. In teſtimonium tamen cantatæ gloriæ, regum Luſitanorum ſceptrum ex Tagano auro, quo purius reperiri nullum poteſt, factum & ſcimus & non ſemel vidimus.*

De Ana Plinius lib. III. cap. I. *Ortus hic Laminitano agro citerioris Hiſpaniæ, & modo ſe in ſtagna fundens, modo in anguſtias reſorbens, aut in totum cuniculis condens, & ſæpius naſci gaudens, in Atlanticum Oceanum effunditur.* Quæ juſto largius dicta originem opinioni de iis, quæ circa Metellinum evenire traduntur vulgo, videri poſſunt dediſſe. Minores amnes ſunt inter Tagum & Durium tractu medio *Monda*, Conimbricam adluens. Scribitur *Munda* a Plinio: *Monda* Pomponii Melæ eſt & Ptolemæi. Inter hunc & Durium *Vacus*, ut Ptolemæus ſcribit; *Vacua*, ut Strabo: Plinio *Vacca*, incertis tamen manuſcriptis codicibus. Cave vero hinc *Vaccæos* derives, populum ab amne intra Luſitaniam nato, longe remoto in citeriore provincia. Inter Tagum & Anam *Callipodis* fluenta Ptolemæi ſolius ſunt.

Promontoria tria ſunt Luſitaniæ, quæ fama præ ceteris celebrantur. Sacrum in auſtrino angulo Gaditani ſinus & Oceani occidentalis, hodie S. Vincentii: quod Straboni ſub initium lib. III. eſt δυτικώτατον οὐ τῆς Εὐρώπης μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆς οἰκουμένης ἁπάσης σημεῖον,

σημεῖον, non Europæ modo, ſed totius orbis habitabilis extremum ad occaſum ſolis monimentum. Alterum *Barbarium*, ut Strabo pag. 104. & Ptolemæus vocant, ſeptemtrionem verſus ſitum, intra Tagum tamen, & prope illius oſtium: hodie Cabo de Eſpichel. Medium quoddam Plinius ponit lib. IV. cap. XXII. quod *Cuneum* vocat, quo nomine Mela agrum, qui inter Anam & Sacrum promontorium eſt, appellat, a quo forſan nomen promontorio inhæſit. Hodie S. Mariæ nomen dicitur præferre. Tertium eſt Magnum & Oliſiponenſe (hodie Capo di Rocca Sintra) ut Plinius lib. IV. cap. XXII. ait, *terras, maria, cælum diſterminans:* ubi Harduinum interpretem velim adeas.

Nunc urbes Luſitaniæ & oppida perluſtrabimus. A Durio (quem Dorium Ptolemæus vocat) in littore meridiem verſus deſcendenti nihil memorabile occurrit, niſi oſtia fluviorum *Vaci* primum, dein *Mondæ:* ultra quem, Tagum verſus in ora Oceani, *Lunæ* montis *promontorium*, Σελήνης ὄρος ἄκρον, a Ptolemæo memoratum. Inter Mondam & Tagum Plinio ſunt *Collippo* & *Eburobritium*, quam longe a mari, dubitatum. Prioris plerique rudera in Leirienſi agro quærunt, cujus inſcriptione quadam COLLIPPONENSIUM, eſt apud Gruter. pag. 323. Municipium fuiſſe, ex cippo Romano liquet,

EX LUSITANIA MUNICIP.
COLLIPRONENSI.

Sic Gruterus pag. 1155. edidit, forſan etiam inciſum fuit, ſed *Collipponenſi* legendum eſſe, prior lapis & Plinius non ſinunt dubitare. Ad æſtuarium Tagi *Oliſipo* eſt, vetus oppidum adeo, ut *Ulyſſi conditum* Solinus cap. XXIII. crediderit, qui quos auctores habuit, parili ſono vocis fortean inducti ſunt. Straboni non incredibile videtur Ulyſſem in Hiſpania fuiſſe, quod ex oppido, neſcio quo, Ὀδυσσείας nomen præferente pag. 108. cum Poſidonio & Aſclepiade Myrleano, qui grammaticam in Turdetanis profeſſus fuerat, putat confirmari. Sed nugæ ſunt, quæ de Ulyſſe conditore adferuntur: & qui doctiores erant, inutilem quæſtionem judicarunt, quam ita Seneca epiſt. LXXXVIII. proponit, *utrum Ulyſſes intra Italiam & Siciliam jactatus ſit, an extra notum nobis orbem;* ſive, ut Gellius eam Græcis verbis lib. XIV. cap. VII. informavit, *utrum* ἐν τῇ ἔσω θαλάσσῃ *erraverit ſecundum Ariſtarchum, an* ἐν τῇ ἔξω ſecundum *Cratetem.* Mela, ut errori forſan faveat, non minus quam errans Solinus in vulgatis libris, *Ulyſſippo* ſcribit. Prave. nam *Oliſipo* verum nomen eſt, quod Plinius habet & Antonini Itinerarium, quod etiam, quæ pravari neſciunt, antiquæ inſcriptiones apud Gruterum, in ipſa urbe Oliſiponenſi repertæ, confirmant. nam pag. 252. num. 5. eſt plenis litteris expreſſum

FELICITAS JULIA OLISIPO.

& pag. 261. num. 6. præciſius FEL. JUL. OLIS.
ac pag. 273. num. 2. FEL. JUL. OLISIPO.

Id enim cognomen urbis fuiſſe, a Cæſare Auguſto liberaliter conceſſum, Plinius etiam lib. IV. cap. XXII. adſeverat. *Municipium*, inquit, *civium Rom. Oliſipo, Felicitas Julia cognominatum.* Ptolemæus corrupte Ολιος ἱππῶν, ſeu, ut cod. Palat. habet, Ολιοσείπων, quod Claudius Salmaſius, vir eminentis judicii, in Ολισίππων reſtituendum eſſe, Exercit. Plin. pag. 196. non dubitat. Hæc in maritima ora inter Durium & Tagum amnes.

Reductiora a mari ſunt Antonini *Langobriga*, & ejuſdem ac Plinii *Talabrica*, non incelebris civitas. Appianus Alexandrinus Bell. Hiſ. de Bruti Gallæci expeditione. p. 501. ἐπὶ ἐς Ταλάβριγα πόλιν ἐλθών, ἣ πολλάκις μὲν αὐτῷ συνετέθειτο, πολλάκις ἐς ἀποστᾶσα ἠνόχλει, *ad Talabrigam venit, quæ, ſæpe juncto fœdere, ſæpius rebellaverat.* VOX BRIGA autem, vel BRICA, veteri Hiſpanorum lingua *urbem* ſignificat, ut Reſendius Antiquit. Luſit. lib. IV. in *Cetobriga* demonſtravit. Fuit etiam eodem tractu *Ara ducta* Ptolemæi, quæ,

ut acuto viro Thomæ Reineſio placebat, id quod in ſchedis ejus inveni, *Ara Traducta* reſcribenda videtur: *Aeminium* Plinii & Ptolemæi adjacet ſupra Mondam, & ad eundem fluvium *Conimbrica* Plinii, e cujus ruderibus Coimbra, quæ nunc eſt, in propinquo loco nata. Inde Tagum verſus *Arabriga* Ptolemæi: *Sellium* Antonini: *Concordia* itidem Ptolemæi: unde ad Oliſiponem non expeditæ rationes ſunt, ut explicemus qua ſede, quo ordine tres civitates, *Scalabis*, *Aritium Prætorium*, *&* *Hierabriga*, ſint imponendæ. Vicina oppida fuiſſe, antiquum Itinerarium, quod Antonini vulgo vocatur, gemino itinere, quod Oliſipone Emeritam ferebat, oſtendit, quæ ambo ita fuerunt diſpoſita:

Iter ab Oliſipone Emeritam.

Aritium Prætorium	M. P.	XXXVIII.
Abelterim	M. P.	XXVIII.
Matuſaronem	M. P.	XXIIII.
Ad ſeptem Aras	M. P.	VIII.
Buduam	M. P.	XII.
Plagiariam	M. P.	XII.
Emeritam	M. P.	XXX.

Item alio itinere ab Oliſipone Emeritam.

Hierabrigam	M. P.	XXX.
Scalabin	M. P.	XXXII.
Tubucci	M. P.	XXXII.
Fraxinum	M. P.	XXXII.
Mundobrigam (Meidobrigam)	M. P.	XXX.
Ad ſeptem Aras	M. P.	XIIII.
Plagiariam	M. P.	XX.
Emeritam	M. P.	XXX.

Inſignis autem urbs *Scabilis* Plinio, & quinta Luſitaniæ colonia eſt, *Præſidium Julium* cognominata, quæ unum ex tribus provinciæ conventum habebat. Hæc ſi *Scalabiſcus* Ptolemæi eſt, nimis in ſeptemtrionem ultra Mondam fluvium reduci debet: quod ſi fides Hiſpanis ſcriptoribus eſt habenda, ipſa magno illorum conſenſu Sancta Irene eſt, vulgo Santarem in Tabulis dicta, in ripa dextra Tagi fluminis, quinque leucis ab Oliſipone poſita. Quæ fluctuatio nos primum retinuit, ne temere adſcriberemus: in qua nunc omnino Hiſpanorum conſenſioni cedimus: etiam *Hierabrigam* cis flumen, propius Oliſiponenſem urbem, collocamus.

Adverſo flumine ſi proficiſceris, opus admirandum, Trajano principi dedicatum, occurrit, *Pons* lapideus *in Tago* flumine, qui ſolusne ſine urbe fuerit, militari viæ adſtructus; an urbem, Norbenſem coloniam, quam Plinius laudat, conjunctam habuerit, diſſentiunt peritiſſimi etiam auctores. Ptolemæus *Norbam Cæſaream*, quæ ipſa Plinii *colonia Norbenſis* eſt, a fluvio in auſtrum reduxit. Ipſi Hiſpani, qui negant pontem urbis fuiſſe, novitatem Alcantaræ, quæ in loco illo eſt, urbis a Saracenis conditæ, objiciunt, nec non neglectum inſcriptione nomen Norbæ, quod ponti cum aliis multis nominibus civitatum, non adſcriptum viſitur, quum primo loco fuiſſet adſcribendum. Contra ſunt æque docti homines, itidemque Hiſpani genere nec patriæ antiquitatum imperiti, qui in dubium vocant, ſitne Alcantara plane novum opus, an ex everſæ urbis ruderibus inſtauratum: quibus Norbanum in ponte nomen non omiſſum, ſed, quæ temporum injuria eſt, deperditum videtur, quia tres tabulæ marmoreæ ereptæ ſunt, relictis

ſolis

ſolis illarum veſtigiis: quarta unice ſuperſtes, ad quam diſſentientes provocant, inſcriptionem habet reliquam. Exſtat illa a multis delineata, Nonio, Vaſæo, aliisque Hiſpanis; etiam Grutero pag. 162. Civitates, quæ pontem conlata ſtipe perfecerunt, in illa tabula *nominantur*, *Icæditani*, *Lancienſes Oppidani*, *Talori*, *Interamnienſes*, *Colarni*, *Lancienſes Tranſcudani*, *Aravi*, *Meidubrigenſes*, *Arabrigenſes*, *Banienſes*, *Paſures*. Perdifficile eſt his ſingulis locum certum debitumque ordinare, nec ex iis Ptolemæus ſignavit præter Arabrigam, Lanciam Oppidanam, & Colarnum. Plinius quoque Colarnos habet, & Medubricenſes, & geminos Lancienſes, quorum alteros & *Ocelenſes* appellari tradidit. Quod ſi eſt, utramque Lanciam in Ptolemæo habemus, quia Oppidanam nominatim poſuit, alteram per aliud nomen *Ocellum* definivit. *Meidubrigæ* locum Reſendius oſtendit, in Antonini Itinerario, ejusque tertio itinere ab Oliſipone Emeritam, *Meidubrigam* legens, non Mundobrigam, quæ quum trans flumen ſit, ubi ventum eo fuerit, luculentius de illa diſſeremus. Id vero ex ponte hoc cognoſcimus, Luſitaniam longe inter amnes illos, Durium Tagumque, in orientem patuiſſe, quia adſcriptum marmori eſt MUNICIPIA PROVINCIAE LUSITANIAE STIPE CONLATA OPUS PONTIS PERFECISSE. Omnes ergo antea dictæ civitates Luſitaniæ fuerunt, in iisque *Lancia Oppidana*, *Ocellum*, *Icædita*, quæ partim æquali ſitu ſunt cum Salmantica, partim ulteriori. Digna Lancia, digna Icædita & forſan aliæ, ut aliquid de iis adjiciamus, antequam flumen Tagum in auſtrum verſus transgrediamur. Lancia *validiſſima civitas* laudata Floro eſt lib. IV. cap. XII. ſect. 56. ſed illa videtur in Aſturia fuiſſe, non in Vettonibus Luſitaniæ, quia bellum cum Aſturibus, reliquias Cantabrici, deſcribit. Dio Caſſius eodem bello lib. LIII. pag. 514. de Cariſio, Auguſti legato, ἥ τε Λαγκίαν τὸ μέγιστον τῶν Ἀστύρων πόλισμα ἐκλειφθὲν εἷλε, *Lanciam, quæ eſt urbs maxima Aſturiæ, deſertam occupavit.* Ptolemæus quoque lib. II. cap. VI. in Aſturia ponit Λαγκίατον, *Lanciatum*, quæ alia eſſe non poteſt a Dionis & Flori *Lancia*. Quæ quod in Tarraconenſi Hiſpania ſita fuit, ad Luſitaniam, quam perluſtramus, nihil utique poteſt adferre. Diverſæ ab hac ſunt *Lanciæ*, quæ in pontis inſcriptione notantur, nec minus celebres forte, quam illa Aſturum jam commendata. *Traſcudanæ* quidem Lanciæ, ut Gruterus ſcribit; vel *Transcudanæ*, ut Vaſæus, præter pontis ſignificationem, non facile monimentum invenimus. *Oppidanæ* vero, quæ Ptolemæo Λαγκία Ὀππιδάνα eſt, illuſtre ex Auguſti ſæculo exſtat apud eundem Gruterum pag. 199. n. 3.

TERM. AUG. INTER
LANC. OPP. ET IGAEDIT.

Igædita illa eſt, quæ in ponte *Icædita* ſcribitur, etiam alio apud Gruterum marmore *Icedita* pag. 31. n. 8.

P. POPILIUS AVITUS P. F. INDUL
GENTIA PONTIFI. ICEDITA
NOR. LOCUM SEPUL.
ACCEPI ANTE AED. DEAE
MAGNAE CYBELES.

Nunc reliquas Luſitaniæ urbes, quæ ab ortu ſolis Durio & Tago fluviis continentur, proſequemur. *Bletiſa* ſub Durio eſt, confinis Salmanticæ per ſe notæ, & ejusdem tractus *Mirobrigæ*. Gruterus pag. 199. n. 2. ex antiquo lapide ævi Auguſtei:

TERMINUS AUGUSTAL. INTER
BLETISAM ET MIROBR. ET SALM.

Bletiſa autem hodie eſt Ledeſma, Mariana judice lib. VII. cap. IV: *Salmantica*, Salamanca nunc vocatur, litterarum ſtudiis, quæ ſinu fovet, celebrata: nec audiendi ſunt,

qui

qui *Hermanticam* Livii lib. XXI. cap. V. aut potius *Helmanticam*, ut Polybius, quem Livius exſcripſit, lib. III. cap. XIV. legit, huc pertrahunt, in quibus & Ludovicus Nonius cap. XXXVIII. Deſcript. Hiſp. eſt, & Latinus interpres Polybii poſterior (nam Nicol. Perottus *Ermandicam* ſcripſit) *Salmanticam* clare vertens. Polybii enim oppidum, ut ipſe teſtatur, in Vaccæis eſt, quod nomen etiam corrupit Livius; ubi & Arbucala Ptolemæo ſupereſt, quam Polybius conjunxit: Salmantica autem eſt in Vettonibus, ubi etiam Ptolemæus collocavit. *Mirobriga* non eſt illa, quam Ptolemæus e regione promontorii Barbarii, in Celticis ſuis, ponit, ſed alia in confinio Bletiſæ & Salmanticæ, quam ipſi Hiſpani vel Rodericopolim putant eſſe, aut, ſi hæc nimis declinat, locum inter eam & Salmanticam. Alia Bæticæ eſt in Cordubenſi conventu, Plinio *non ignobile oppidum* lib. III. cap. I. dicta. Eſt etiam MIROBRICENSIUM MUNIC. apud Gruterum pag. 257. id eſt municipium Mirobrica, quo jure prædicta Ptolemæi non videtur digna: ſed utra dignior ambarum, quæ in Bætica & Luſitania orientali ſunt, in tanta ambiguitate quis diſcernet? Regreſſis ab hac tripoli media inter Durium & Tagum eſt Ptolemæi *Capara*, Antonino *Cappara*, ſed etiam in lapide apud Gruterum pag. 154. CAPARA, P ſimplici, unde Plinii *Caperenſes*: & *Auguſtobriga* Ptolemæi circa Mondæ amnis fontes. Eſt & alia Antonino *Auguſtobrica*, medio inter Emeritam & Toletum itinere, cis Tagum vero, an trans illum, eſt incertum, ipſis Hiſpanis diſſentientibus. Trans flumen crediderim, propter pontis commoditatem in loco, qui Puente de Arcopiſco vocatur. Hæc Auguſtobrica, quam itineris rationes tuentur, Ptolemæi alteram propinquitate ſuſpectam facit, cui etiam numerus obeſt. nam & tertiam idem Ptolemæus in Pelendonibus locavit. Plinii *Auguſtobrigenſes* lib. IV. cap. XXII. ad Antonianam Harduinus reducit; nos eodem inſcriptionem antiquam AB AUGUSTOBRIGA M. P. X. apud Gruter. pag. 155. num. 9. Ad Tagum *Ruſticiana* Antonini erat, XXII. M. P. a Capara ſejuncta: Ptolemæo eadem quatuor ſyllabis eſt Ρουστικάνα.

Tagum inter & Anam ab ortu ſolis ſunt pauca hujus provinciæ memorabilia, usque ad pontem Trajani, ubi clariora incipiunt, *Norba Cæſarea*, ſeu *Norbenſis colonia*, ſive Alcantara eſt, ſive, ut Ptolemæus ſtatuit, remotior ab amne, de qua ſupra in Ponte diximus: & ad Anam *Auguſta Emerita*, caput provinciæ, emeritis militibus ab Octaviano Auguſto in eam deductis. Dio Caſſius lib. LIII. pag. 514. Παυσαμένου δὲ τοῦ πολέμου τούτου, ὁ Αὔγουστος τοὺς μὲν ἀφηλικεστέρους τῶν στρατιωτῶν ἀφῆκε, καὶ πόλιν αὐτοῖς ἐν Λυσιτανίᾳ τὴν Αὐγούσταν Ἠμερίταν καλουμένην κτίσαι ἔδωκε. *Finito hoc bello, Auguſtus emeritos milites dimiſit, urbemque eos in Luſitania, Auguſtam Emeritam, condere juſſit.* Hæc nobiliſſima colonia, quam nummi & lapides collaudant. Auguſti nummus, IMP. CAESAR AUGUSTUS. ex parte altera, P. CARISIUS LEG. PRO PR. EMERITA. Cariſius, legatus Auguſti pro prætore in Luſitania, cujus prænomen *Publius* eſt, uti ex hoc & alio nummo videmus; non Τίτος, ut Dio Caſſius verbis modo in *Lancia* productis appellabat: niſi cum Fulv. Urſino de Famil. Rom. pag. 64. fratres Cariſios ſub Auguſto res in Luſitania geſſiſſe credas. Alius nummus Tiberii, DIVUS AUGUSTUS PATER, capite Auguſti radiato: & in poſtica, COL. AUGUSTA EMERITA. Et lapis apud Gruter. pag. 13. num. 16. COL. EMERITENSIS. Emerita autem olim Turdulorum erat, quibus Strabo adſcribit: poſt Vettonum facta, ut ſupra a Prudentio accepimus. Ludovicus Nonius cap. XXXI. cauſſam fert, quia Vettones Turdulis potentiores facti, illos tandem oppreſſerint.

Recedunt a colonia in occaſum quæ in Oliſiponenſi itinere, Emeritam directo, memorantur, *Plagiaria*, *Budua*, *Ad ſeptem Aras*: & tandem oppida in Ponte Tagi adſcripta, *Meidubriga* & *Colarnum*, hoc ex Ptolemæi poſitione; illud Laurentii Andreæ Reſendii,

ſendii, doctiſſimi viri, cum ratione, tum auctoritate, qui in Antonini tertio itinere ab Oliſipone Emeritam, ubi Aldus, And. Schottus, P. Bertius *Mundobrigam* legunt; ipſe Antiquit. Luſitan. lib. I. p. 914. antiquo forſan codice adjutus, legit *Meidobrigam:* nec ſine ratione. Hirtius enim, vel Oppius, Alexandrino bello aliquid rerum Hiſpanicarum interponens, de Caſſio Longino cap. XLVIII. ait: *Nec multo poſt, quum in Luſitania Medobregam oppidum, montemque Herminium expugnaſſet, quo Medobregenſes confugerant*, & cetera. Jam vero montis nomen ſupereſt *Arminno*, eo fere loco, ubi *Mundobrigam* Antoninus collocavit, ad ejusque radices ruinæ urbis conſpicuæ, etiam plumbi fodinæ, unde Plinio Medobrigenſes *Plumbarii* cognominati; quis ergo dubitabit, hoc tractu Medobrigam vel Meidobrigam fuiſſe, & in Itinerario legendam eſſe?

Supra Colarnum, de quo diximus, *Caurium* eſt Ptolemæi, qui Plinii *Caurenſes* ſunt lib. IV. cap. XXII. de Luſitania, quos cum *Colarnis*, tamquam finitimis, componit. A Colarno in occaſum hibernum brevi intervallo abeſt *Meribriga* Ptolemæi, Μερίβριγα, ſive *Merobrica* Plinii, diſcreta ab eorundem Mirobriga, in occaſum hinc remota: utraque in Celticorum populo ex Ptolemæi deſcriptione. Lapides etiam *Merobrigenſes* a Mirobricenſibus diſtinguunt. Gruterus pag. 442. num. 9. ORD. MEROBRIG. Et Plinius dicto cap. XXII. *Oppida memorabilia a Tago in ora, Oliſipo, Salacia, Merobrica.* Sed hæc Ptolemæo non in ora maritima eſt; bene autem ibi ejusdem Mirobriga eſt, ut rurſus dubitare de diſtinctione poſſis. Non inſolitum quidem Plinio turbare interdum & confundere ſimilia: ſed forte aliam Merobrigam, quam infra Barbarium promontorium poſuimus, ubi etiam Celticorum limes erat, reſpexit, ut ita ſuſpicio erroris in Ptolemæum potius, quam in hunc recidat. *Mirobriga* autem Celticorum, ut dixi, a Ptolemæo poſita modico a mari intervallo, e regione promontorii Barbarii: ſupra eam *Cepiana* Ptolemæi; in Palatino Cod. Καιπιάνα: infra ad oſtium, *Catobrix* ejusdem, Καιτόβριξ, in Itinerario corrupte Catobriga; Reſendius lib. IV. ſcribit *Cetobriga*, quaſi a cetis & captura piſcium dicta. Everſum oppidum eſſe ait, reſtare fanum pervetus, Mariæ ſemper virgini nunc dicatum. Durare etiam in illo litore cetaria, ſignino opere antiquitus fabricata, quæ nomen urbis dirutæ illuſtrent. Non procul hinc novum oppidum *Setubal*, quod vulgo, etiam Nonius cap. XXXVIII. Cetobrigam eſſe exiſtimant. Intus *Arcobriga* Ptolemæi, cujus nominis nobilior Celtiberorum in Tarraconenſi eſt.

Inter Cetobrigam & Salaciam *Cæciliana* ſunt Antonini. Plinio *Caſtra Cæcilia*, forte Cæcilii Metelli, quæ & originem & nomen oppido dederunt. Nobilior *Salacia*, hodie Alcacer do Sal, ut plures cenſent. Plinius ſæpe dicto loco: *Salacia, cognominata urbs imperatoria.* Municipium fuiſſe prodit inſcriptio vetus apud Gruter. p. 13. num. 16. FLAMINICA COL. EMERITENSIS ET MUNICIPI SALACIEN. Poſt flexum Anæ *Ebora* eſt, inter Salaciam & amnem, non quidem colonia, magnis autem dignitatibus aucta. Plinius ſæpe dicto loco: *Oppida Juris Latii: Ebora, quod item Liberalitas Julia.* Confirmat lapidis inſcriptio apud Gruter. pag. 489. num. 9. LIB. JUL. EBORA, quod quomodo legendum ſit, jam Plinius indicavit, & luculentius demonſtrant nummi Auguſti ævo cuſi, cum his litteris: LIBERALITATIS JULIAE EBORAE: & alius, LIBERALITATIS JUL. EBORAE PERM. CAES. AUG. P. M. id eſt, *permiſſu Cæſaris Auguſti Pontificis maximi.* Et itidem alius, MUN. LIBER. JULIA, hoc eſt, *Municipium Liberalitas Julia.* Vide clariſſimi viri Joannis Harduini de Numm. populor. & urbium.

In auſtrum inde *Pax Julia* recedit, Plinio dicta *Pacenſis colonia*; Straboni lib. III. pag. 104. Πεζαυγοῦστα prave, quod vero non dubitatur quin legendum ſit *Pax Auguſta*, forte quia Julii coloniam Auguſtus novis ornamentis auxit, quod nomen vero non diu hæ-

 ſit,

ſit, ſed vetus conditoris revocatum, & *Pax Julia*, etiam poſt Auguſtum a Ptolemæo lib. II. cap. V. & Antonino in Itinerario appellata. Contra ſunt, qui ſeparent Pacem Auguſtam a Pace Julia, eamque in Bætica ad Anam ponunt, credentes Maurorum vitio linguæ illius nomen in *Badajox* degeneraſſe vel *Badaxos*; cujus ſententiæ præcipuus patronus Geneſius Sepulveda fuit, qui id Joannem Vaſæum admonuit, ut hic in Catalogo Epiſcopatuum Hiſpaniæ refert. Nam argumentum ejus principale fuit, quod *Pacenſis* Epiſcopus hodieque vocetur, qui Badajoſi eſt, non Bejæ in Luſitania, quæ Pax Julia quondam dicta eſt, ut cum aliunde, tum ex multis inſcriptionibus ibidem repertis manifeſtatur. Hanc vero ſententiam doctiſſima ad Vaſæum epiſtola Reſendius confixit, his fere uſus telis, quibus noſtra & aliorum conjungimus: quod primum Pacenſis colonia in Luſitania fuerit, auctoribus Plinio lib. IV. cap. XXII. & Paullo Lege VIII. Dig. de Cenſibus, & inſcriptione vetere apud Gruterum pag. 199. num. 4. prope Eboram Oreolæ inventa: TERMINUS INTER PACENS. ET EBORENS. Quod ſi confines fuerunt reſpublicæ Eborenſis & Pacenſis, & Eborenſis in Luſitania fuit, quod nemo negat; neceſſe eſt Pacenſem quoque in eadem fuiſſe provincia. *Pacenſe* autem nomen civitatis a *Pax* deductum eſſe quis ignorat? quam heic vel Juliam oportet eſſe, vel Auguſtam, vel utriusque denominationis. Jam vero Pax Julia eſt in Luſitania, ut teſtes ſunt Ptolemæus & Antoninus & multæ apud Reſendium inſcriptiones in Beja Portugalliæ, v. gr. COL. PAX JULIA: item CURIAE PONT. FLAM. PACIS JULIAE, quæ apud Reſendium & Gruterum leguntur. Badajox autem, quæ Pax Auguſta fingitur, in Bætica extra limitem Luſitaniæ. Agnoſcit Sepulveda, & contributam vult Auguſtam ſuam Luſitaniæ, quamlibet extra illius limitem poſita ſit, ut Metallinenſis apud Plinium colonia. Sed nec ita ſe facile extricat, quum incertiſſima contributio ſit, neque ſi ſit certior, in hac urbe ullum ejus eſt veſtigium. Deinde cognomina *Julia*, *Auguſta* inſignem coloniam arguunt, quæ ſi diverſarum civitatum ſunt, & Pax Auguſta Luſitaniæ fuit contributa, ſequitur ut ſex Romanæ coloniæ in Luſitania exſtiterint. At vero Plinii rationibus tantum *colòniæ ſunt quinque*: & ſi ſexta, tam illuſtre Auguſti nomen præ ſe ferens, adjecta fuerit, qui fieri poteſt, ut nemo poſt Strabonem eam memoraverit, quum Plinius, Ptolemæus, Antoninus in longe minoribus enarrandis fere nimis diligentes ſint, & moleſte ſæpe ſeduli? Pax ergo Auguſta Strabonis non alia eſt, quam Pax Julia Ptolemæi & Antonini, aut Plinii colonia Pacenſis: quod Strabone auctore, Pax Auguſta in Celticis fuit, qui populus Luſitaniæ inter Tagum & Anam eſt, & ad Turdetanos vergit: Ptolemæi Pax Julia in Turdetanis quidem memoratur, ſed extrema, ſeu in confinio Turdetanorum Celticorumque. Nec nomen Pacenſis Epiſcopatus, qui nunc eſt Badajoſi, officit, quia fata ſunt civitatum nota, & Pace Julia vel everſa, vel imminuta, epiſcopo in vicinam urbem tum florentiorem collata fuit, ut multis aliis evenit, ſervato nomine quod olim habuerat in Luſitania. In ora maris vel aliam vel veram Merobrigam ponimus, ſi forte ſuperior locus ex Ptolemæo ſignatus illi minus conveniat, quia Plinius *in ora* dixit poſitam.

Quod reliquum eſt ſpatii inter Oceanum & Anam, *Cuneus* a figura dicebatur. Strabo lib. III. ineunte, ubi de termino & promontorio ſacro dixerat, addit καὶ δὴ καὶ προσεχῆ τοῦτο χώραν τῆ Λατίνῃ φωνῆ καλοῦσι κούνεον, σφῆνα σημαίνην βουλόμενοι. *Et quidem adjacentem ei regionem Cuneum Latina voce appellant.* Pomponius Mela lib. III. cap. I. *Luſitania, qua prominet, bis in ſemet recepto mari in tria promontoria diſpergitur. Ana proximum, quia lata ſede procurrens paullatim ſe ac ſua latera faſtigat, Cuneus ager dicitur: ſequens Sacrum vocant: Magnum quod ulterius eſt. In Cuneo ſunt Mirtylis, Balſa, Oſſonoba; in Sacro, Lacobriga, & Portus Hannibalis.* Ex quibus intelligimus, quæ oppida in Cuneo fuerint, de quibus ſin-

ſingulis poſtea. Iſaacus Voſſius ad Melam huc Livium quoque trahit, quaſi locum poſt Gades vocarit *Cuneos*, numero multitudinis, id quod ex Puteano ſe codice accepiſſe refert, ubi vulgati *Cimbim* legunt lib. XXVIII. cap. XXXVII. Sed valde dubitandum eſt, quia is Livii locus, *haud procul a Gadibus abeſt*, Melæ autem & Strabonis Cuneus longe hinc ultra Anam eſt remotus. Idem Voſſius improbavit, a Mela & Strabone ad figuram id nominis referri, quod corruptum putat ex Κύνης eſſe, unde Κύνητες, *Cynetæ* populi fuerint. Herodotus lib. IV. cap. XLIX. Ἴστρος ἀρξάμενος ἐκ Κελτῶν, οἳ ἔσχατοι πρὸς ἡλίου δυσμέων μετὰ Κύνητας οἰκέουσι, *Danubius oritur ex Celtis, qui ultimi ad ſolis occaſum poſt Cynetas habitant.* Sed quam late hi Celtæ patent, & tamen poſt Cynetas ad occaſum dicuntur eſſe? nihil inde ad Cuneum. Propius videri Κυνητικὸν Byzantii ſcriptoris populorum urbiumque, qui Ἰβηρίας τόπον πλησίον Ὠκεανοῦ, *Hiſpaniæ locum, prope Oceanum* interpretatur, uſus Herodoti de Rebus Herculis auctoritate.

Oppida Cunei ſecundum Melam hæc ſunt: A ſeptemtrione prima eſt *Mirtylis*, ut ipſum ſcripſiſſe meliorum editionum conſtantia probat, Andr. Schotti, Iſ. Voſſii, & Jac. Gronovii: ſive ut Plinius & Antoninus, *Myrtilis.* Hodie Mertola ad Anam: Vulgo *Julia Myrtilis*, incertum quo auctore. nec Reſendius de cognomine habet, qui plura lib. IV. Antiquit. de Myrtili. Credo ex Ptolemæi Latina verſione eſſe, ubi poſt Pacem Juliam in Græco iterum Ἰουλία eſt, ſine Myrtilis tamen nomine, quod interpres adjecit. Sic ſane in Petri Bertii præclaro opere Græcus & Latinus diſcrepant. *Balſa* urbs Cunei ſecunda eſt, hodie, Reſendii judicio, Tavilla, maxima Algarbiæ civitatum. Tertia *Oſſonoba* Plinii, vel Oſſonaba Ptolemæi, jacet diruta, cujus priſcæ nobilitatis exſtant veſtigia, præcipue in muris Phari, propinquæ civitatis, magiſque litoralis. Ita Reſendius, quem ducem ſequimur: alii paullo longius reducunt, fere in locum Silves. Strabo corrupte Σόνοβα pag. 99. niſi de alio ibidem loco agit. Noſtra ſcriptura certa eſt, quam inſcriptio antiqua apud Gruterum p. 274. confirmat, RESP. OSSON. id eſt *Reſpublica Oſſonobenſis.* Sub promontorio Sacro eſt *Lacobriga*, Mela ſolo inter antiquos auctore, cujus nominis alia in Tarraconenſi provincia in Vaccæis eſt. De hac autem Vaſæus in Epiſcopatuum Catalogo: *Duas invenio Lacobrigas, alteram in promontorio Sacro, quod vulgo promontorium D. Vincentii appellatur, cujus nunc ruinæ & antiquorum ædificiorum veſtigia exſtant prope Lagos, Algarbiorum urbem, in vico qui Luſitanica lingua dicitur a Lagoa* Nec *Hannibalis Portum* forte alius, præter Melam, memoravit, qui juxta promontorium fuit.

Hæc de Luſitania, extrema Romanorum provincia, cujus formam reipublicæ Plinius dicto cap. XXII. lib. IV. cum cura delineavit. *Univerſa*, inquit, *provincia dividitur in conventus tres, Emeritenſem, Pacenſem, Scalabitanum Tota populorum* XLVI. *in quibus coloniæ ſunt quinque: municipium civium Romanorum unum: Latii antiqui tria: ſtipendiaria* XXXVI. *Coloniæ, Auguſta Emerita; Anæ fluvio appoſita; Metallinenſis, Pacenſis, Norbenſis, Cæſariana cognomine. Contributa ſunt in eam Caſtra Julia, Caſtra Cæcilia. Quinta eſt Scalabis, quæ Præſidium Julium vocatur. Municipium civium Romanorum Oliſipo, Felicitas Julia cognominatum Oppida veteris Latii, Ebora, quod item Liberalitas Iulia; & Myrtilis ac Salacia, quæ diximus.* Poſtea ipſum non piget etiam ſtipendiaria oppida enumerare, quorum repetitio nunc nimia foret, quia numero plura ſunt, aut provinciæ omnia, præter jam laudata ob dignitates. De ſingulis actum, de ſola *Metallina colonia* dicendum reſtat, quæ quod cum hodierna *Medelin* & nomine ſituque conveniat, quia nova urbs Medelin, ut in tabulis exhibetur, in dextra Anæ ripa poſita, ſive in Luſitania fuit, cujus etiam Metallinenſis colonia erat; videtur res in vado eſſe, nec quidquam reſtare difficultatis. At non adeo facilem aut ex-

peditam hanc cauſſam eſſe, doctiſſimi Hiſpanorum confitentur, qui rudera coloniæ contemplati ſunt oculis. Unde eſt quod Sepulveda hanc coloniam *contributam* Luſitaniæ dixit, non in ipſa vere ſitam: & Reſendius, inſpectis ruderibus, alium & veterem alveum Anæ inveſtigavit, quo, tamquam termino, Metallinenſis in Luſitania conſtituatur. Non poſſum mihi temperare, quin quæ ille doctiſſimus vir L. A. Reſendius ad Vaſæum ſcripſit, illuſtrandæ cauſſæ gratia, integre huc tranſcribam. Dixerat miratusque erat, Metallinenſem coloniam *in eadem Ana ripa ſitam eſſe, quæ ad Bæticam ſpectat*, & tamen inter quinque Luſitaniæ colonias numerari. Ipſe ergo veſtigandæ antiquitatis cauſſa Metallinenſe oppidum devenit, quod quum cerneret ſitum eſſe ex parte Bæticæ; *magnopere*, inquit, *admirabar*, *hæſitabamque*, *eſſetne ea Metallinenſis olim colonia. Inde conſcenſa arce ſubjectum agrum circumſpiciens, adverti longo limite depreſſum locum, in ſpeciem ſicci alvei, ad auſtrale ipſius oppidi latus. Supra qua re rogati commonſtratores reſponderunt, ubi paullum excreviſſet amnis, redundantia illac etiam meare. E veſtigio ſubiit animum illud Horatii noſtri*,

- - curſum mutavit iniquum frugibus amnis,
Doctus iter melius.

Idque quum apud me pro non ambiguo jam eſſet, non audebam tamen adſeverare, donec e re natam ſententiam eam corroboravi. Ex eodem enim latere a medio arcis colle ad imam planiciem, brachium duplici muro ac opere fornicato ductum olim, nunc ruderibus pæne obrutum, inveni, per quod ii, qui in arce eſſent, tecti & inviſi aquarentur. Manifeſtum indicium, illa parte fluxione perenni antiquitus iviſſe fluvium, oppidumque ipſum revera in provincia fuiſſe Luſitania, quod nunc, mutatione fluenti, Bæticæ parva quædam eſt acceſſio. Hæc Reſendius ad amicum Vaſæum.

Quid vero de *Metellino* Antonini judicandum, itinere a Corduba Emeritam? quod Metallinenſis æque oppoſita Anæ fuit, ut eſt Emerita, qui poteſt Metellinum XXIIII. M. P. ab Emerita, atque ita ab Ana abeſſe? Sed bene ſe res habet, & ex Antonini Itinerario illas Hiſpaniæ tabellas geographicas, quæ recto curſu amnem a Metallinenſi colonia ad Emeritam deducunt, corrigendas eſſe videmus, & inter utramque urbem Anæ fluvium in auſtrum deflectendum, quod etiam in recentioribus quibusdam tabulis factum eſſe intelligimus. Sic bene rationes paſſuum millenorum Antonini conſtabunt, & idem oppidum ſunt Metallenſis colonia Plinii, Metellinum Antonini, & quod hodie viſitur, Medelin vel Medelino. Utrum vero rectius *Metallinum* Plinius prima vocali, an *Metellinum* ſecunda Antoninus ſcripſerit, antequam nummus inveniatur aut lapidis antiqui inſcriptio, difficile eſt judicare. Metallifera enim Hiſpania eſt, & Cæcilius Metellus res præclare in illa provincia geſſit, ut ex Appiani Hiſpanienſi extremo conſtat, & *Cæcilia Caſtra* Plinii, ſive *Cæciliana* Antonini, deſcripta ſupra, probant. Eſt quidem apud Reineſium Claſſ. II. num. 31. POPULUS METELLINORUM, ſed loco alieno, & inſcriptione ſuſpecta.

PROVINCIA BAETICA.

Bætica, altera pars Ulterioris Hiſpaniæ, ſic a flumine dicta, ab incolis antiquis vel tota vel magnam partem *Turdetania*, Strabone auctore lib. III. pag. 90. inter Anam & mare auſtrale comprehenſa eſt. Mediam dividit Bætis fluvius, a quo ad Anam regio, præcipue ad orientem & Oretanos vergens BAETURIA ſeparatim appellatur; inferior, quæ fretum ſpectat, a Baſtetanis, Baſtulis, & Turdetanis culta, nomen traxit TURDETANIAE. Sed minus hoc tritum, quam Bæturiæ & vel ſolius Strabonis ſi omnem vel

plu-

plurimam ſonet Bæticam regionem. Limes orientalis non omnibus æque certus, quod principes ſæpe in provinciis addendo, demendo aliquid immutaverunt. In maritimis Ptolemæo lib. II. cap. IV. Βαρεία, *Barea* vel *Baria*, poſt Portum Magnum & Charidemi promontorium ſita, ultima eſt provinciæ: Plinio Murgis eſt terminus Bæticæ, ſed litoralis Murgis, non altera mediterranea Ptolemæi, ſita in ſinu Virgitano, inter Urgi vel Urce, & Baream. Ad ſeptemtriones inter Oſtigi & Caſtulonem, & ulterius circa Siſaponem terminus conſtituitur ita, ut Siſapon, vel Siſapona, a Ptolemæo Tarraconenſi adſcribatur, ab aliis relinquatur in Bætica.

Hæc *cunctas provinciarum*, ut Plinius laudat lib. III. cap. I. *divite cultu & quodam fertili ac peculiari nitore præcedit.* Juridicos conventus habuit quatuor, Gaditanum, Cordubenſem, Aſtigitanum, Hiſpalenſem: colonias VIIII; municipia VIII; Latio antiquitus donata XXIX; libertate VI; fœdere III; ſtipendiaria CXX. Ex quibus & amplitudo provinciæ, & nobilitas civitatum cognoſcitur. Ex ſuperiori parte, quæ longius obtenditur Luſitaniæ, initium enarrandi facturi ſumus. Pars, Bæti amno ab altera ſeparata, *Bæturia* vocatur, inter Anam & Bætim comprehenſa, & *in duas*, ut Plinius refert, *partes diviſa, totidemque gentes. Celticos, qui Luſitaniam attingunt, Hiſpalenſis conventus: Turdulos, qui Luſitaniam & Tarraconenſem accolunt, jura Cordubam petunt.* Inter Anam & Bætim pars litoralis minus frequentata, nec inter utriusque oſtia Ptolemæus habet quidquam, præter obſcurum nomen *Onobaliſturiam*, quod corruptum eſt ex Plinii *Onoba Aeſtuaria.* Hanc enim ibidem ponit eodem cap. I. lib. III. *A flumine Ana*, inquit, *litore Oceani, oppidum Onoba, Aeſtuario cognominatum.* Hanc ſupra, intus quodammodo *Seria*, poſt cognomento *Famæ Iuliæ* ab Romanis ornata. Ibidem Plinius: *Seriæ adjicitur Fama Iulia*; puta cognomen. Memorat & Ptolemæus, cui ſitum & poſitionem debemus. Paullo longius a mari aberat *Ilipa* Livii (lib. XXXV. cap. I.) ad quam P. Scipio, Cn. F. pro prætore Luſitanos vicit; quæ eadem & Ptolemæi *Illipula* eſt. *Tucci* Antonini ſuccedit, medium inter Ilipam & Italicam: ſed tam clarum non eſt quam alterum inter Cordubam & Caſtulonem, de quo poſteà dicemus. Illuſtrior fama *Italicæ*, in qua P. Scipio, Punico bello, debilitatos milites depoſuit, qui quod ſociûm & Italici nominis erant, oppido nomen Italicæ dederunt. Appianus Alexandrinus Bell. Hiſp. pag. 463. συνῴκισε τοὺς τραυματίας ἐς πόλιν, ἣν ἀπὸ τῆς Ἰταλίας Ἰταλικὴν ἐκάλεσε, *milites* [Scipio] *vulneribus debiles in unam urbem compulit, quam ab Italia Italicam nominavit.* Principio mun cipium erat, quod conſtat ex nummo Auguſti: MUN. ITAL. PERM. AUG. & nummo Liviæ Auguſtæ MUNICIP. ITALIC. PERM. AUGUSTI, quod itidem in nummis Tiberii, Druſi, Germanici legitur. Adi Vaillantium de Nummis Coloniarum. Poſt colonia facta: quod miratur imperator Hadrianus, quum meliori jure, quam coloniæ municipia fruantur. Gellius lib. XVI. cap. XIII. *Sic adeo & municipia quid, & quo jure ſint, quantumque a colonia differant, ignoramus: exiſtimamusque meliore conditione eſſe colonias, quam municipia. De cujus opinionis tam promiſcuæ erroribus D. Hadrianus in oratione, quam de Italicenſibus, unde ipſe ortus fuit, in Senatu habuit, peritiſſime differuit, mirarique ſe oſtendit, quod & ipſi Italicenſes, & quædam item alia municipia antiqua, in quibus Uticenſes nominat, quum ſuis moribus legibusque uti poſſent, in jus coloniarum mutare geſtiverint.* Nec geſtiverunt modo, ſed impetrarunt quoque quod concupiverant. Vetus inſcriptio apud Gruter. pag. 385. COLON. ITALICENSIS IN PROV. BAETICA PRAET. Clara Auguſtis alumnis fuit, Trajano & Hadriano. De illo Eutropius lib. VIII. cap. II. *Natus Italicæ in Hiſpania:* de hoc præter Gellium, quem modo cognovimus, Spartianus in Vita, temque Eutropius cap. III. *natus & ipſe Italicæ in Hiſpania.*

 Ripa

Ripa Bætica Anæ habet *Serpam* & *Arucci*, utramque Itinerario notam, Serpam etiam inſcriptione. Gruterus pag. 682. num. 7 ex lapide ibi reperto, FABIA PRISCA SERPENSIS. Nomen hodieque ſervat. Supra hæc, eadem ripa, ſunt Ptolemæi *Cariana* & *Curgia*, & *Arunda* ejusdem ac Plinii: & tandem ad flexum fluminis *Badia*, nec vero hæc Ptolemæi, ſed a Valerio Maximo lib. III. cap. VII. n. I. nominata, ubi de Scipione dixit, *quum oppidum Badiam circumſederet*, quo etiam die poſtero potitus eſt. Nomen ſervavit etiam Plutarchus Apophtheg. Rom. p. 144. πολιορκῶν δὲ πόλιν Βαθεῖαν, *Quum urbem Batheam obſideret.* Dubius hoc pono, *Badiam* vel *Bathiam* eſſe, ubi nunc eſt urbs Badajos ſive Badaxos; nec vero ſine duce Hiſpano in opinionem hanc ingreſſus ſum. Is Iacobus Degaldus eſt Epiſtola de hac re ad Benedictum Ariam Montanum, a quo, amicitiæ officio, accepit Abraham Ortelius. Sive ergo aliis rationibus inductus Degaldus eſt, ut ita ſentiret; ſive tantummodo convenientia nominis; idem tamen juris habet, idemque præſidii, aut majus etiam, quam Geneſius Sepulveda, qui Pacis Auguſtæ illuſtre nomen Badajaſo vindicare conatus eſt. Nititur enim Maurorum depravatione nominis, qua ex *Pax Auguſta*, ſit primum *Paxaugus*, deinde, tranſpoſita littera, *Badaxos* factum: heic vero ſine tranſpoſitione prior pars antiqui nominis integra conſervatur. Deinde fuiſſe in illis partibus urbem Badiam, gemino teſtimonio adfirmatum fuit: Pacem Auguſtam autem ſeparatam ab Julia colonia umquam extitiſſe, nullo ſigno aut veſtigio probari adhuc potuit. Si ergo Badajos eſt vetus aliqua civitas, nec a Gothis vel Mauris primum condita, malim ad Romani belli Badiam, quæ certa eſt, referre, quam ad dubiam aut confictam illam in Bætica Pacem Auguſtam. Quod nomen, quum a ſolo Strabone ſignificatum ſit, ubi ſita illa fuerit, & quibus aliis uſa nominibus, in Luſitania abunde eſt expoſitum.

Medio ſitu inter Emeritam & Aſtigi colonias ſunt multa minora, quæ ordini & loco ſuo dare non eſt facillimum. Sunt autem *Julia Contributa*, Plinii, ſive *Contributa* Ptolemæi, poſthabito illuſtri cognomine, qui ſedem utcumque & dubie oſtendit. Inſcriptiones tamen plures effoſſæ JULIAE CONTRIB. ſplendidum cognomen repetentes. Vide Harduinum ad Plinium. *Corticata* ejusdem Ptolemæi, quam inter Curgiam & Italicam media via locavit: inter Corticatam & Italicam ab occaſu *Lælia* ejusdem, a C. Lælio, comite Scipionis, vicinæ Italicæ auctoris, nomen & originem trahens, etiam in nummo Lucii Cæſaris laudata hac epigraphe L. CAES. cum capite ſine laurea: in altera parte LAELIA cum ſpica, quæ agri circumjacentis fertilitatem & frumenti copiam ſignificat. *Regina* Plinii & Ptolemæi, &, quæ eadem ex ſitu eſt, *Regiana* Antonini, huc quoque in itinere ab Hiſpali Emeritam, eſt reponenda. Fuit civium Romanorum oppidum. Et *Nertobriga* cum cognomine *Concordia Julia*, itidem Plinii ac Ptolemæi, qui inter Arundam & Reginam locat: & *Segida* Plinii, quæ eadem *Reſtituta Julia* eſt; poſt quam orientem verſus ſub eodem flumine *Arſa* Plinii & Appiani, quam Cæpio Viriati bello, Romanis legibus ſubjecit: & *Siſapo*, ad quem minii præſtantis fodinæ erant, Plin. lib. XXXIII. cap. VII. quo & Ciceronis *Siſaponem* Philipp. II. cap. XIX. per adluſionem Turnebus refert in Adverſariis lib. X. cap. XII. Ptolemæus autem Σισαπώνην, *Siſaponam* in provincia Tarraconenſi ſcribit, in cujus limite in Oretanis ſita fuit. His in auſtrum obvertitur *Setia* Ptolemæi: *Ilurgis* ejusdem: *Vergentum* Plinii, quod *Julii Genius*: *Artigi* Antonini in itinere a Corduba Emeritam: & in eodem inter Artigi & Cordubam, *Mellaria* Turdulorum, Cordubenſis Conventus non ignobile oppidum, ut Plinius cenſet, qui ei *Mirobrigam* quandam adjungit, quam Ptolemæus inter Nertobrigam & Italicam locavit, inter quam & Læpam Magnam ejusdem Ptolemæi *Spoletinum* eſt.

Nunc

Nunc quæ in dextra Anæ ripa ſunt, perluſtrabimus. Inter Italicam & Cordubam eſt ad Bætim *Ilipa* Strabonis, quæ *Ilia* cognominatur ſecundum Plinium, non Italica ut Frobenius ejecta vocula, doctis etiam hominibus perſuaſit, & in his quoque doctiſſimo viro Samueli Bocharto, qui Plinium erroris accuſat, quod Ilipam & Italicam unam urbem faciat, quas Strabo & Ptolemæus diſtinguant. Hujus enim Læpa Magna Bocharto eſt eadem, quæ Ilipa Straboni, in quo certe ſentit, quod res eſt, & æquo cælo judicat. Error autem Plinio adfictus, qui adhuc multos tenuit, ex eo eſt, quod in M S S. legitur *Ilipa cognomine illa Italica*, quod pronomen, ut apparebat, tamquam ſuperfluum ejecit Frobenius, quem plures poſtea ſequuti ſunt. Harduinus una litterula mutata reſtituit *Ilipa cognomine Ilia Italica*; monitus veteri inſcriptione apud Gruter. pag. 351. n. 5. IMMUNES ILIENSES ILIPONENSES, qui ſine cognomine pag. 246. num. 7. ſunt MUNICIPIUM INLIPENSE. Cognomen autem hæc Ilipa accepiſſe videtur, ut ab aliis civitatibus diſtinguatur, quia pluresin Bætica & Hiſpania Carthaginienſi urbes ſunt ejusdem nominis, quod acute Bochartus ex Punica lingua, quaſi עלית פאה *celſa plaga* deducit, Geogr. S. Part. II. lib. I. cap. XXIV.

Poſt Ilipam Iliam eſt urbs clariſſima *Corduba*, in eadem ripa, Marcelli opus, ut Strabo prodit, ſed cujus? incertum. Vaſæo videtur Marcelli illius, qui civili Cæſaris & Pompeji bello interfuit, quod Cordubæ ante illud tempus nulla fiat mentio. Mavult Nonius cap. XIX. priorem, quod Strabo eam πρώτην ἀποικίαν, *primam coloniam* vocat, quam Romam ἔστειλαν, *miſerint* in loca illa. Etiam Silius lib. III. v. 401. Cordubæ in ſecundo Punico bello meminit,

Nec decus aurifera ceſſavit Corduba terra.

Colonia Corduba, *Patricia* cognominata, quod Plinius tradit, & confirmant inſcriptiones. Gruterus pag. 323. num. 12.

VALERIAE C. F. ATINAE
TUCCITANAE SACERDOTI
COLONIAE PATRICIAE
CORDUBENSIS.

Nummus Auguſti ævo in corona querna: COLONIA PATRICIA. Ejus coloni abſolute *Patricienſes* dicti. Gruterus pag. 460. num. 10. PYRAMUS II VIR PATRICIENSIS. Cognominis cauſſam revelavit Strabo lib. III. pag. 97. ᾤκησαν ἐξ ἀρχῆς Ῥωμαίων τε καὶ τῶν ἐπιχωρίων ἐπίλεκτοι ἄνδρες, *inhabitarunt* [Cordubam] *initio delecti Romanorum & indigenarum viri*, atque ita a conditu coloniæ nobilium fuit & patriciorum. Ciceronis ætate jamdum ſtudiis litterarum fuit dedita, quamvis ut ſolent initia, non admodum feliciter, ut Cordubæ nati poetæ probant, quos pro Archia poeta cap. X. dicit *pingue quiddam atque peregrinum ſonare*: brevi poſt feracisſima ingeniorum facta, ut ambo Senecæ & Lucanus exemplo ſunt illuſtrisſimo. Martialis lib. I. epigram. LXII.

Duosque Senecas, unicumque Lucanum
Facunda loquitur Corduba.

In proxima adverſi fluminis ripa fuit *Calpurniana* Ptolemæi & Antonini, diſtans a Corduba M. P. XXV. Inde Illiturgi, fere in loco Anduxar, Plinio & Livio commemoratum: tum *Oſſigi*, ut Plinius ait, circa flumen ipſum, cognominatum *Laconicum*, ſive ut in M S S. eſt *Latonium*: civitas *Oſſigitania* dicta apud eundem. Finis heic Bæticæ fuit, quod Plinii verba ſignificant dicto lib. III. cap. I. de Bæti fluvio dicentis: *Bætica primum ab*

Oſſi-

Oſſigitania infuſus amœno blandus alveo, crebris dextra lævaque accolitur oppidis. Ergo ultra Oſſigitaniam amnis ille extra Bæticam fluit, id eſt in Tarraconenſi.

Altera pars provinciæ, quæ inter mare & Bætim eſt, ab ſolis occaſu habet fluminis Bætis oſtia. nam duobus olim effundebatur, ſed alterum poſtea oblimatum fuit. Inter oſtia tamquam in inſula fertur celebris urbs *Tarteſſus* fuiſſe. Strabo lib. III. pag. 102. Δυοῖν δὲ ὄντων ἐκβαλῶν τοῦ ποταμοῦ, πόλιν ἐν τῷ μεταξὺ χώρῳ κατοικεῖσθαι πρότερόν φασιν, ἣν καλεῖσθαι Ταρτησσὸν, *Quum Bætis duobus oſtiis in mare exeat, ajunt olim in medio horum urbem fuiſſe, appellatam Tarteſſum.* Addit regionem Ταρτεσσίδα, *Tarteſſidem* vocatam fuiſſe. Pomponius Mela lib. II. cap. VI. *Sinus ultra eſt, in eoque Carteja, ut quidam putant, aliquando Tarteſſus.* Sed hic de alio ſitu loquitur, quo Carteja eſt proxima monti Calpæ ad fretum: atque ſic etiam multis eadem Carteja & Tarteſſus, quod aliis plerisque ſecus videtur. Sed non infrequens antiquis Cartejæ, Tarteſſi, Gadium nomina permiſcere, quod doctiſſimi etiam viri Salmaſius atque Bochartus queruntur, quia non parum obſcuritatis peperit. Quoquo modo autem ſe urbs Tarteſſus habuit, illius nomen poetis extremi occidentis plagam ſignificat. Silius III. verſ. 399.

Tarteſſos ſtabulanti conſcia Phœbo:

& lib. VI. principio idem:

Iam Tarteſſiaco quos ſolverat æquore Titan
In noctem diffuſus equos, jungebat Eois
Litoribus.

Et Ovidius Metamorphoſ. lib. XIV. verſ. 416.

Presſerat occiduus Tarteſſia litora Phœbus.

Ab oſtiis proxima ſunt *Gades*, inſula Græcis Γάδειρα, ut Punice eſt, appellata, cum frequenti oppido ejusdem nominis. Solinus cap. XXIII. de Hiſpania: *In capite Bæticæ, ubi extremus eſt noti orbis terminus inſula a continenti ſeptingentis paſſibus ſeparatur, quam Tyrii, a Rubro profecti mari, Erythræam, Pœni lingua ſua Gadir, id eſt ſepem nominarunt.* גדר enim ſepimentum eſt. Ex Plinii lib. IV. extremo hauſit, qui eadem de nomine, de conditoribus, de freti anguſto ſpatio narravit. Veteres crediderunt, ut Scylacis Periplo eſt, δύο νήσους Γάδειρα, *binas inſulas Gades*, ſed unam oppidum habere. Altera eſt quam Erythiam Strabo vocat, exiguam & proximam Gadibus, quæ vero difficulter hodie oſtenditur. Tam propinqua ergo continenti, & tanto cum Hiſpanis commercio quum ſit, non cum inſulis narramus, ſed quaſi continenti cohæreat, cum ceteris partibus, quæ in continente ſunt, exponimus. Pergit Plinius: *Habet oppidum civium Romanorum, quod appellatur Auguſta urbs Julia Gaditana.* Vetus inſcriptio, Gadibus reperta apud Grut. pag. 358. num. 4. MUN. AUG. GAD. Etiam conventum Juridicum habuit, ut adjacentes populi ibidem jus peterent, ut ſupra ex Plinio cognovimus. Crevit ſub Romanis, novam urbem Balbo Gaditano, conſulari viro, adſtruente. Hanc νέαν, *Novam* appellaverunt; utramque διδύμην, *Geminam*, ut apud Strabonem eſt lib. III. pag. 116.

Proxima eſt Peræa Gaditanorum, parva regio, quam Gaditani in continente poſſederunt. Heic *Meneſthei portus* erat, ὁ Μενεσθέως καλούμενος λιμὴν Straboni pag. 96. qui ibi & μαντεῖον τοῦ Μενεσθέως, *oraculum Meneſthei* ponit. Ptolemæus quoque portum laudavit. Plinio non plane eodem, at propinquo loco *Portus Bæſippo* eſt, & oppidum *Bæſippo* Gaditani conventus, quæ videtur *Carteja* Livii eſſe extra fretum & columnas poſita. Libro enim XXVIII. cap. XXX. *Lælius*, inquit, *freto in Oceanum evectus ad Cartejam claſſe acceſſit. Urbs ea in ore Oceani ſita eſt, ubi primum e faucibus anguſtis panditur mare.* Diligens deſcriptio, nec vero ab aliis urbs eo loco obſervata quam Gades, Livio alibi ſuo nomine appellatæ; aut

aut inter Gades & fretum, quam *Bæſippo* ſeu *Beſippo*, quod præter Plinium dicto loco etiam Pomponius Mela lib. II. cap. VI. extremo memoravit: & ultra illam *Iunonis promontorium* & templum ejusdem Melæ & Ptolemæi. Ravennas anonymus lib. IV. poſtquam cap. XLIII. extremo oppida freto appoſita recenſuerat uſque Mellariam & Bælonem, pergit cap. XLIII. *Item ſuper fretum Septem ſunt civitates, id eſt Bepſipon.* Nemo non videt, *Bæſipponem* Melæ, Plinii Ptolemæi, Antonini, voluiſſe dicere. Hanc autem poſt Bælonem & Mellariam, quas in extrema freti ora ponit, *ſuper fretum*, id eſt extra fretum in Oceani ora primam collocavit, cujus nomen ridicule ἑπτάπολιν, *ſeptem civitates* interpretatur. Aliam heic pro Livio Cartejam non invenio, isque ſequutus veterum morem, quo Carteja, Tarteſſus & Gades, in extrema occidentis urbe notanda ab imperitis confundebantur. Alii omnes Cartejam cum Calpe conjungunt, Mela, Plinius, Ptolemæus, Antoninus, Ravennas.

Patria Melæ in his oris fuit, unde confidas eum minus in ora freti errare, quam ita progreſſus ab ortu in occaſum delineavit. Dixerat de Calpe: pergit, *Sinus ultra eſt, in eoque Carteja, ut quidam putant, & quam transvecti ex Africa Phœnices habitant, aliquando Tarteſſos: atque unde nos ſumus Tingitera. Tum Mellaria, & Belo & Beſippo, usque ad Junonis promontorium oram freti occupat.* In plerisque Ptolemæus conſentit. it contra ab occaſu in ortum, & a Meneſthei portu Junonis promontorium ponit, ἀφ' ȣ̃ πορθμὸς, *unde initium freti ſit:* tum eſt Bælon fluvius & oppidum, Menralia, (ſcribe *Mellaria*,) Transducta, Barbeſola, Carteja, Calpe mons. Iſaacus Voſſius *Barbeſolam* abundare putat, & ad flumen cognomine extra fretum, in oram maris Iberici, reducendam. Non recens vero irrepſit, quia Marcianus Heracleota, qui Ptolemæum preſſe Periplo ſequutus eſt, illam Barbeſolam etiam legit. Antonini Itinerarium poſt Calpen Cartejam, Portum Album habet, deinde Mellariam, tum Bælonem Claudiam, & tandem Bæſipponem. Ravennas geographus hoc ordine: Cartegia, (*Carteja*) Transducta, Cetraria, Mellaria, Bælone, Bepſipon ſive Bæſippon. E quibus apparet pleniſſime Pomponium, ut in his oris natum, ſcripſiſſe, cujus ductum in ordinanda ora freti ut ſequamur, omnino æquum eſſe putamus, quod peritiorem ejus regionis vix invenicmus.

Itaque poſt Bæſipponem ad initium freti ex Oceano excurrentis *Balo*, *Bælon*, vel *Belo* fuit, ad flumen ejusdem nominis, *Claudia* apud Antoninum cognominata, unde breviſſimus trajectus in Tingin Africæ, Strabone obſervante pag. 96. Tum *Mellaria*, alia ab illa, quæ in Bæturia fuit, Ptolemæo Μενεϱαλία corrupte in noſtris libris: quod haud dubie Μενλαϱία fuit, ut Heracleota pag. 70. excerpſit, unde ceteri omnes, euphoniæ rationem habentes, *Mellaria.* Hanc proxime conſequitur Melæ patria, ſive *Tingentera*, ſive *Tingi Cetraria* appellanda, de quo poſtea diſſeremus. Inde, ſi non eadem, *Transducta* fuit, in quam Phœnices ex Africa transvecti: de cujus nomine & auctore poſt paullo pluribus dicemus. Denique Carteja cum Calpe eſt, indeque initium Interni maris. Marcianus Heracleota dicto loco pag. 70. Ἀπὸ Κάλπης τȣ̃ ὄϱȣς καὶ ϛήλης, ἥτις ἐϛὶν ἐν ἀϱχῇ τῆς ἐντὸς θαλάσσης, *a Calpe monte & columna, quæ eſt in initio maris interni.* Unde ſuppleri forſan Ptolemæus poteſt qui mutile, ut videtur, Κάλπη ὄϱος καὶ ϛήλη τῆς ἐντὸς θαλάσσης. Et Plinius Calpen extremum freti facit juxta mare mediterraneum, hoc ordine, quæ diximus, lib. III. cap. I. enarrans: *Promontorium Junonis, Portus Bæſippo. Oppida: Bælon, Mellaria: fretum ex Atlantico mari. Carteja, Tarteſſos a Græcis dicta, Mons Calpe. Dein litore interno oppidum Barbeſula cum fluvio.*

De Calpe eſt quod dubitant eruditi. Plinius enim, Ptolemæus, Marcianus Heracleota *montem*, ὄϱος nude appellant, & Mela tantum ut montem, & pæne totum prominentem in mare, deſcribit: nec aliud oppidum juxta eum, quam Cartejam agnoſcunt.

Quæ cauſſa fuit, ut Caſaubonus & Bochartus, principes ingenii atque doctrinæ, in Strabone pro urbe Κάλπη legendum Καρτεία cenſuerint. Sub initium enim libri III. Strabo, poſtquam Calpen montem & columnam deſcripſerat, addidit, πρὸς αὐτὸ Κάλπη πόλις ἐν τετταράκοντα σταδίοις ἀξιόλογος καὶ παλαιά, ναύσταθμόν ποτε γενομένη τῶν Ἰβήρων, *Juxta eum* [montem] *urbs Calpe a quadraginta ſtadiis eſt memorabilis & vetuſta, navale quondam Hiſpanorum.* Heic cenſent duumviri illi, Καρτεία πόλις ſcribendum eſſe. At nulla correctione Strabonem indigere, alii ſummi & illuſtres viri obſervarunt, Ezechiel Spanhemius de Præſtant. & Uſu Numiſm. pag. 766. & Henricus Noris Cenotaph. Piſan. pag. 207. Ex nummo enim auguſtæ Chriſtinæ Sueciæ inſcriptionem non dubitandam proferunt C. I. CALPE, id eſt, *colonia Julia Calpe.* Accedit non parvi momenti argumentum ex Nicolai Damaſceni libello de inſtitutione Auguſti, quem cum excerptis aliis Henricus Valeſius vulgavit, pag. 482. Ἀφίκετο δὲ εἰς Ἰβηρίαν πρὸς Καίσαρα περὶ πόλιν Καλπίαν, *Adſequutus tandem eſt* [Octavius] *Cæſarem circa urbem Calpiam.* Plures ergo ad fretum urbes extiterunt opportunitate loci ad habitandum invitante. Aut ita ſentiendum eſt fortaſſe, ipſam urbem Cartejam, quod juxta promontorium Calpen fuit, fuiſſe etiam *Calpen* & *Calpiam* appellatam, quemadmodum idcirco Antonini Itinerario, a Malaca Gades itinere conjunguntur, ut una urbs *Calpecarteja.* Sic nihil mutandum in Strabone, qui & alibi eodem libro pag. 124. Cartejæ nomen uſurpavit: & una nummo laudato & Nicolao Damaſceno ſua auctoritas ſtabit, nec coloniæ & civitates in anguſto loco coacervantur. Sed nihil adfirmamus, cuique integrum, utram ſententiam ſequatur, relinquentes.

A Calpe ad patriam Pomponii Melæ revertendum eſt, & de nomine ejus deſpiciendum. Mela ubi dixit, *atque unde nos ſumus*; ſequitur in manu exaratis libris, *Cingenteratum*, vel *Tingenteratum*, vel *Tingenteria tum*; vel *ingente ratum.* Liberior Iſaacus Voſſius, Veſtigia Ravennatis ſequutus, legit, *atque unde nos ſumus, Tingi Cetrariam.* quia anonymus ille ſemibarbarus ſcripſit, ut ſupra vidimus, hoc ordine: *Cartegia*, *Transducta*, *Cecraria*, *Melaria*, *Balone*; ex quibus leve eſt Cartejam, Cetrariam, Mellariam, Bælonem, antiqua nomina reſtituere. Sed quod Cetrariæ nomen a manuſcriptis recedit, vir clariſſimus Jacobus Gronovius, unice membranarum ductum ſequutus, expreſſit, *atque unde nos ſumus, Tingentera. Tum Mellaria*, & reliqua. Quicumque locus Tingentera fuit, obſcuriorem fuiſſe & forte vicum neceſſe eſt, latitaturum oblivione, niſi, quem genuerat, Pomponius leviter indicaſſet. Iſaaco Voſſio, Henrico Noriſio, Jo. Vaillantio, quos honoris cauſſa nominamus, hæc Tingi Cetraria ſive Tingentera eſt ipſa Julia Traducta: diverſæ & diſtinguendæ ſunt Jacobo Gronovio. Lis e grammatica diſtinctione pendet, prout gravius, leviusve poſt Melæ verba, *Phœnices habitant*, velis incidere.

Major concertatio de ipſa *Iulia Traducta* eſt. Sunt Auguſti nummi & Caji Luciique Cæſarum, quibus expreſſum ſingulis eſt JUL. TRAD. hoc eſt, *Iulia Traducta*, quæ eadem eſt & *Transducta* Ptolemæi & Ravennatis, & Strabonis *Iulia Ioza* libro III. poſt principium. Nam יוצא participium *egreſſa* ſonat, idem videlicet quod *traducta.* Originem his verbis idem Strabo revelavit: Ἦν δὲ καὶ Ζέλις τῆς Τίγγιος ἀστυγείτων, ἀλλὰ μετῴκισαν ταύτην εἰς τὴν περαίαν Ῥωμαῖοι, καὶ ἐκ τῆς Τίγγιος προσλαβόντες τινάς, ἔπεμψαν δὲ καὶ παρ' ἑαυτῶν ἐποίκους, καὶ ὠνόμασαν Ἰουλίαν Ἴοζαν τὴν πόλιν. Hoc eſt: *Fuit & Zeles vicina Tingi urbs* [in Mauritania:] *ſed eam Romani in oppoſitam* [transfretanam] *tranſtulerunt, additisque a Tingi nonnullis, colonos alios ipſi ex Italia miſerunt, urbique nomen Iuliæ Iozæ indiderunt.* Non ipſi hoc nomen Romani dederunt, ſed Tingitani & Zelitani ſuæ linguæ nomine Romanum *Traducta*, quod in nummis eſt, reddidere. De cetrariis cohortibus, ab

ab Iulio Cæſare Tingin traductis, indeque reductis in Bæticam, res dubia & incerta eſt, quia Pompejum illæ ſequutæ fuerant, *Cæſar* I. *Civ. B. cap.* XXXIX. nec ornari a Cæſare potuerunt, præſertim eo tempore, quo de præmio ſuis militibus tribuendo nondum cogitaverat. Plinius etiam in Africa *Traductam Iuliam Tingin* habet, ſed a Claudio traductam, in quo a multis notatur, quaſi Mauretaniæ attribuat quod debetur Bæticæ: etiam Claudio, quod C. Iulio Cæſari. nam & Auguſti & Cæſarum fratrum Caji atque Lucii nummos jam tum nomen Iuliæ Traductæ, longe ante Claudii tempora præferre. Plinium Ioannes Harduinus, ut in ceteris mirifice ornavit, ita quoque hanc cauſſam ejus ſuſcepit defendendam, Emend. I. libri V. Iulium Tingitanos in Bæticam traduxiſſe cenſet, & id nummos laudatos loqui: poſtea Claudium, quum provincias in Mauretania conſtitueret, colonos illos reduxiſſe Tingin, priſtinæ iis Iuliæ Traductæ nomine ſervato, novo non impoſito. Hinc eſſe quod Plinius, quum Bæticæ oram, quam pro prætore rexerat & exploratam habebat, in geographica ſua hiſtoria enarraret, *Traductæ* nullam rationem habuerit, quæ tum nulla eſſet, aut exigua admodum: in Africa vero, quo tranſierat, eam omnino commemoravit. Specioſa ratio, ſed cui id ſolum obeſt, quod Ptolemæus, Heracleota Marcianus, & Ravennas anonymus *Transductæ* mentionem poſt Plinium etiam non prætermittendam putaverunt. Atque hæc Baſtetanorum, a Gadibus ad Calpen ex Strabonis diſpoſitione habitantium, ora maritima, inde quæ reliqua eſt, usque ad Tarraconenſis terminum proſequemur.

Poſt Calpen promontorium Ptolemæo prima ſunt oſtia amnis *Barbeſolæ.* Plinio oppidum *Barbeſula* cum fluvio hujus nominis: Melæ *Barbeſul*, itidem oppidum. Colonia fuit. Nummus Galbæ e Golzii theſauro, etiam ab Harduino commendatus, COL. BARBESULA LEG. XVIII. Eodem tractu Antonino ſunt *Barbariana* & *Cilniana.* Deinde *Salduba.* Melæ & Plinii; poſt eam *Suel* eorumdem & Antonini. Inſcriptione veteri, Fuengirolæ, quæ in loco Suelis eſt, reperta, quam clariſſimi viri, Thomas Reineſius claſſe I. num. 99. & Jacobus Sponius Miſcell. erud. Antiq. p. 189. exhibuerunt, legitur IN MUNICIPIO SUELITANO. Tum ſequitur *Malaca* cum fluvio, *fœderatorum*, ut Plinius lib. III. cap. I. cognominat. quam etiam hoc ſitu Mela, Ptolemæus, Antoninus poſuerunt. Punica Straboni colonia atque emporium: dicta a מלח *ſal*, quia ταρίχείας ἔχει μεγάλας, *multa ſalſamenta habet*, quod idem adnotavit, qui etiam tantum a Calpe abeſſe tradit, quantum hæc abeſt a Gadibus. *Manoba* ſequitur, ſive *Menoba*, (prave Ptolemæus *Manoba*) quod Mela, Plinius, Antoninus ponunt: inde *Ex*, *Sex*, *Sexi* vel *Sexti* [varie enim ſcribitur] cum cognomento *Firmi Julii* apud Plinium. Sine ſibilo Mela & Strabo ſcripſerunt, ille *Ex*, hic pag. 108. Ἐξιτανῶν πόλις, ἐξ ἧς καὶ ταρίχη ἐπωνύμως λέγεται, hoc eſt, ut Latinus interpres ſcripſit, *Exitanorum urbs*, *unde ſalſamentis Exitanis nomen.* Quod ἕξ cum adſpiratione *ſex* Latinis eſt, hi *Sex*, *Sexi* aut ſimili modo expreſſerunt: Antoninus *Sexitanum*: Plinius, ut dictum, *Sexti Firmum*, *cognomine Julium.* Hinc poſt *Salambinam* Plinii ac Ptolemæi in hoc litore eſt *Abdera*, Stephano Ἄβδηρα, Straboni Ἄυδηρα, Ptolemæo Ἄβδαρα, ſed in nummo Tiberii ABDERA Latinis litteris, quæ arguunt Hiſpanicæ Abderæ nummum eſſe, non illius, quæ fuit in Thracia, cujus nomiſmata inſcripta Græce ſunt. Fuit ipſa quoque Φοινίκων κτίσμα *Carthaginienſium opus*, ut Strabo judicavit. Alia aliis hodie civitas videtur; illuſtriſſimo viro Petro de Marca, Almeria. Ex modico intervallo abeſt Portus Magnus Ptolemæi: unde in receſſu maris Charidemi promontorium diſtat, & tandem in Virgitano ſinu *Baria* ſive *Barea*, Βαρεία πόλις, quæ ultima Bæticæ Ptolemæo eſt, ſicut Plinio *Murgis Bæticæ finis*, & initium Tarraconenſis. Eſt enim proxima poſt

Baream, ut limes per alterutram ductus Bæticam provinciam a Tarraconenſi exigua diſcrepantia diſtinguat.

Ex ora maritima introrſum progredimur, & quod mediterraneum a mari ad Bætim fuit, perluſtramus. Ad oſtium oblimatum Bætis ſupra Gades inſulam *Aſta* eſt, quæ *regia* dicitur auctore Plinio, a *Gaditano portu* ſedecim M. P. remota, ut Antoninus tradit; etiam colonia, ut Pomponius lib. III. cap. I: ad æſtuarium ſita, quod Ptolemæo eſt, ἡ κατὰ Ἄσταν ἀνάχυσις lib. II. cap. IV. Inter oſtia Bætis (nunc VIII. M. P. ab amne, poſtquam alterum oſtium oblimatum eſt) *Nebriſſa* erat, cognomine *Venerea*, Plinio laudante, nunc Lebrixa. Nummus Claudii Imperatoris teſte P. Ligorio COLONIA VENEREA NABRISSA AUGUSTA. Inde *Ugia* Antonini, & *Orippo* in itinere ad Hiſpalim juxta flumen Bætim: & ipſa tandem *Hiſpalis*, vetus emporium, navigabili amne adhuc ex mari onerarias naves ferente, & inde ad Cordubam lembos fluviales, quod diligentiſſime Strabo adnotavit. *Colonia Romulenſis* dicta apud Plinium, quod nummi Juliæ Auguſtæ & Germanici confirmant, ſignati COL. ROM. PERM. DIVI AUG. *Colonia Romulea permiſſu divi Auguſti*. Vetus inſcriptio in foro Hiſpalenſi apud Gruterum pag. 257. num. 12. ſub. Aurelio Vero: QUI JULIAE RUMULEAE NEGOCIANTES, quod ſcriptum pro *Romulea* ut in nummis eſt. Et tribus ſyllabis *Romula*, inſcriptione alia Hiſpalenſi ejuſdem ætatis apud Reineſ. claſſ. III. 26. SCAPHARII QUI ROMULAE NEGOTIANTUR. Habuit etiam Juridicum conventum, ut ſupra ex Plinio adnotavimus. Hodie dicitur Seville. Ulterior, prope *Singulis* confluentem, *Obucula* Ptolemæi & Antonini, in itinere ab Hiſpali Cordubam, eadem *Obulcula* Plinii: cum qua is *Oningin* conjungit, quæ Ambroſio Morali *Oringis* Livii eſt lib. XXVIII. cap. III. *Scipio*, inquit, *L. Scipionem fratrem ad oppugnandam opulentiſſimam in iis locis urbem (Oringin barbari appellabant) mittit.*

Supra fretum *Munda* eſt, ad quam Cæſar Pompeji filios vicit, in belli illius hiſtoria ſæpe numero memorata. Lucanus lib. I. verſ. 40.

Ultima funeſta concurrant prœlia Munda.

Inde, in occaſum paullo, *Saguntia* Plinii & Ptolemæi, ſive *Segontia*: in ortum *Salduba* oppidum, & fluvius: & Bætim verſus *Urſo*, *Orſo*, ſive *Urſaon*, ut Hirtius ſcripſit. Gruterus pag. 259. num. 2. RESP. URSONENSIUM. Plinius cognomen addit: *Urſo, quæ Genua Urbanorum.* Nec procul *Attubi* diſtabat, *Claritas Julia* cognominata, quod etiam Plinius narravit: inter quæ, ut idem notat, *Munda* fuit, quod laxo ſitu capiendum. Ad dextrum latus *Oſtippo* Plinii & Antonini, itinere a Gadibus Cordubam: & Singili, Plinii, quæ Antonini videtur *Antiquaria* eſſe, nunc Antequera. Inſcriptio ibi reperta apud Gruterum pag. 437. num. 4.

GALLO MAXUMIANO
PROC. AUGG.
ORDO SINGILIENSIUM OB
MUNICIPIUM DIUTINA
BARBARORUM OBSIDIONE
LIBERATUM.

Et alia itidem Antiquariæ reperta, pag. 395. num 7.

ORDO M. LIB. SING.

Sequitur ad Singulim fluvium, Bætim verſus ruentem, *Aſtigi*, colonia & conventus juridicus. Plinius ſæpe dicto lib. III. cap. I. *Singulis fluvius in Bætin, quo dictum eſt ordine irrumpens, Aſtigitanam coloniam adluit, cognomine Auguſtam Firmam, ab ea navigabilis.*

Hodie

Hodie Ecya, inter Hiſpalim & Cordubam, quo itinere fere medio etiam Antoninus Aſtigi poſuit. Inſcriptio apud Gruterum pag. 101. num. 8. COL. AUG. FIRM. Et alia apud Mart. de Roa in Hiſt. Aſtig. COL. JUL. AUG. FIR. Nummus Auguſti huc referendus videtur COL. AST. AUGUSTA inſcriptus, quem vir clariſſimus Jo. Vaillantius de Nummis Coloniarum libro pag. 14. mavult ad Aſturicam coloniam reductum. Hinc *Ulia* non procul abeſt, ab Hirtio, Dione & Mela *Ulla* dicta, niſi ſcribarum is lapſus eſt. Veram ſcripturam nummus prodit a Spanhemio, illuſtri viro, pag. 901. productus, in quo eſt ULIA: & inſcriptio vetus apud Gruterum pag. 271. num. 1. ORDO REIP. ULIENSIUM. Sed *Attegua* Dionis lib. XLIII. ſive *Ategua*, ut ab Hirtio Hiſpanienſi bello ſcribitur, ambigui ſitus apud ipſos Hiſpanos eſt. Quidam in via ponunt ab Antiquaria Hiſpalim: alii prope Alcala Real, quod veri ſimilius videtur, quia *flumen Salſum* in propinquo fuit, notante Hirtio cap. VII. quod & Salado eſt, aut proximum aliquod, in Singulim a dextra ſe infundens. Eodem ſitu urbs *Ucubis* fuit, inter quam & Ateguam Pompejus caſtra conſtituit trans flumen Salſum, liberaturus Ateguam obſidione Cæſaris. Prope Cordubam ad Bætin erat *Janus Auguſtus*, tribus inſcriptionibus, quæ Corduæ exſtant, & a Grutero p. 153. exhibentur, memoratus, A BAETE ET JANO AUGUSTO AD OCEANUM: & altera, AB JANO AUGUSTO QUI EST AD BAETEM, USQUE AD OCEANUM; & ſic etiam tertia.

Poſt Cordubam in altera ripa *Ataxi* fuit, ortum hibernum verſus, municipium Romanum, cujus vetus inſcriptio mentionem facit apud Gruterum pag. 432. num. 7. IN MUNICIPIO FLAVIO AXATITANO. Inde *Epora* ſuccedit, elemento P ab Ebora Luſitaniæ diſtincta. Eodem loco inſcriptio reperta, quam Gruterus pag. 499. præbet, RES PUBL. EPORENSIS. Et alia pag. 162. num. 5. EPORENSI MUNICIPIO. Plura pag. 105. leguntur. Nunc Montori dicta, XXVIII M. P. a Corduba diſtat, ut itinere Antonini eſt a Corduba Caſtulonem. Aut eadem fuit, aut vicina *Ripepora* Plinii, quaſi *in ripa Epora*. Et *Illurco* illa regione fuit, diſtincta ab Ilurgi & Illiturgi; etiam ab Ilorci, nunc Lorcain Murciæ regno; quemadmodum & Plinius diſtinxit. Inſcriptio antiqua apud Gruterum pag. 406. ad Pontem Pinorum, DECRETO ORDINIS ILLURCONENSIS. Non minus *Obulco* Plinii, ſive *Obulcum* Ptolemæi, cum *Pontificenſis* cognomine huc pertinet. Plinius III. cap. I. poſtquam de *Sitia* hujus regionis dixerat, quæ Ptolemæi Σέτια eſt, ait: *&* XIV. M. *paſſuum remotum in mediterraneo Obulco, quod Pontificenſe appellatur.* Apud Gruterum pag. 105. num. 12. FLAMEN II VIR MUNICIPI PONTIFICIS. Et pag. 458. n. 5. ORDO PONTIFICIENSIS OBULCONENSIS. Clariſſimus vir Andreas Morellius ex Schvvarzburgico theſauro nummum Tabula XXVI. oſtendit, una parte barbaris Hiſpanorum litteris cum ſpica ubertatis ſigno; altera Latinis OBULCO ſignatum. Porcuna eſſe inter Cordubam & Jaenam videtur, propter plures hujus nominis inſcriptiones ibidem inventas. Adjacet *Urgao*, Plinii & Antonini, quæ & *Alba* eodem Secundo auctore: plene *Alba Urgaon.* Gruterus pag. 234. num. 6. inſcriptione Lucio Cæſari, Auguſti filio, dicata: MUNICIPIUM ALBENSE URGAONENSE. Et pag. 249. n. 3. MUNIC. ALBENGENSE URGAVONEN. ex ævo Hadriani. Eodem tractu *Ilipula Magna* Ptolemæi, ſive *Ilipula* Plinii: *Laus* cognominata, in loco fere urbis regiæ, ut multi putant, Granadæ fuit. *Tucci* quoque Plinii, quæ *Auguſta Gemella* cognominatur, hujus regionis. Ptolemæo lib. II. cap. IV. Τȣκι, Appiano jam tum Viriati bello Γέμελλα ſimpliciter, pag. 496. ſed anticipando dicta eſt, quia Gemellæ aut Geminæ legionis nomen ex Cæſarum fuit temporibus, ideoque noſtra alibi non ſimpliciter *Gemella*, ſed *Gemella Auguſta* vocitata. Plinii teſtimonium inſcriptio antiqua juvat apud Gruterum pag. 323. num. 12. FLAMINICA COLONIAE AUG.

GEMELLAE TUCCITANAE. Hiſpanorum opinione hodie Martos inter Cordubam & Giennum ſive Jaenam eſt.

Ad *Iliberi* reflectamus, de quo Plinius, *Iliberi*, *quod Liberini*, quaſi utroque nomine appellatum. Dicitur & *Eliberi*: Ptolemæo Ἰλλιβερὶς eique ultima Turdulorum. Hujus concilium Eliberinum ſive Eliberitanum fuit: non alterius in Ruſcinonenſi agro, quod Mariana lib. IV. cap. XVI. Hiſt. Hiſpan. & Petrus de Marca Hiſpan. lib. I. cap. VI. probaverunt. Duabus leucis a Granada abfuit, ut Vaſæus tradit: olim diruta, nominis tamen nobilitatem ſervans. Ad *Sacilim* revocor, Plinio *Sacili*, tamquam ἄκλιτον: Ptolemæo Σακιλὶς, *Sacilis*, quam formam nummus a Golzio deſcriptus probat, MUN. SACILIS. Inter Sacilim & Iliberim Ptolemæus *Lacippo* ponit, cujus nominis Plinius inter Barbeſulam & Bæſipponem habet. Adeo incerta & turbata multa ſunt, ideoque cetera vel obſcura, vel ignoti ſitus, prætermittimus. Si ſcire cupis, lege Plinium & Ptolemæum. Sunt enim ejus generis pleraque, ut certo loco vix adſcribi poſſint, quo etiam Strabonis γνωριμωτάτη Κονίςωργις, *notiſſima urbs Coniſtorſis* pertinet, quam ait in Celticis ſitam pag. 97: Appianus autem pag. 484. in Cuneis Κουνίςοργιν πόλιν μεγάλην, *Cuniſtorgin urbem magnam* laudat, quam Luſitaniæ fuiſſe non dubitamus, quia in illius angulo auſtrali & promontorium Cuneum, & ager Cuneus ſitus fuit. Hanc & Strabonis Coniſtorſin eandem eſſe videtur, an vero eadem etiam ſit Livii *Anitorgis* lib. XXV. cap. XXXII. non deſit forſan cur dubitemus.

Supereſt antequam in provinciam Tarraconenſem procedamus ut de *Bætis* amnis nomine, quod varie inclinatur, & de montibus illius provinciæ nobilioribus pauca adjiciantur. Amnis in Tarraconenſis provinciæ Tugienſi ſaltu, ut Plinius refert, exoritur, valde pronum ad fidem qui *Bætis* & *Bætes* dicitur: illa vulgaris eſt, hæc forma inſolens & rara. Silius lib. III. verſ. 405.

Palladio Bætes umbratus cornua ramo.

Rariſſime ſine diphthongo *Betis*: atque ſic BETICA ſemel forſan in inſcriptione Gruter. pag. 168. num. 4. VICE SACRA BETICAM GUBERN. ex Antoniorum ſæculo. Unde corripiendi licentiam poetæ quidam ſumſerunt, quaſi fracta diphthongo & diminuta. Paullinus Nolanus Carm. X. ad Auſonium verſ. 236.

Qua Betis Oceano, Tyrrhenumque auget Hiberus.

Græci Βαῖτις, quos quarto caſu plerique imitantur *Bætin* flectentes, non tantum poetæ, ut Martialis lib. IX. epigram. LXII.

Qua dives placidum Corduba Bætin amet:

& Statius Genethliaco Lucani lib. II. Silv. VII. verſ. 34.

Grajo nobilior Melete Bætis.

Bætin Mantua provocare noli;

verum etiam Plinius lib. III. cap. I. *Singulis fluvius in Bætin irrumpens.* Hirtius tamen Latino ore *Bætim* dixit, non tantum Hiſpanienſi bello, ſed Alexandrino etiam, ubi de rebus una agit Hiſpanicis: & Livius lib. XXXII. cap. XXX. bis, *ad Bætim fluvium.* Ex altera forma *Bætes*, quarto caſu *Bætem* ſupra inſcriptione de Jano Auguſto vidimus, unde ſextus etiam ibidem caſus *Bæte* legitur, qui aliis *Bæti* eſt, ex quarto IM vel IN Grammaticorum lege factus.

Alterum, quod reſtat, de montibus eſt Bæticæ, quos duo Ptolemæus poſuit lib. II. cap. IV. extremo, τό τε ὄρος Μαριανὸν, καὶ τὸ καλούμενον Ιλίπουλα, *Marianum*, *& qui Ilipula vocatur.* Mariani parallelus ſecundum Ptolemæum inter Hiſpalim fere & Italicam tranſit: Ilipulæ, cum Cordubenſi prope convenit: aut intra Cordubenſem cadit: ejusque

que meridianus idem quæ Calpes eſt, ſive Herculis columnæ, a quo Mariani meridianus per gradum & ſextantem ad occaſum verſus recedit. De Ilipula vix alius præter Ptolemæum: de Mariano pauci, nec hi omnes intemerato nomine. Plinii enim *montes Arianos* ex lib. III. cap. I. huc multi trahunt; a Marianis una littera differentes, qua vel ille addita, vel hic detracta commiſerit, quod levem errorem arguat, a quo Ptolemæum inſcriptio Hiſpali adſervata, & ab induſtrio viro Iacobo Sponio Miſcell. erud. Antiq. pag. 191. producta, liberare poteſt, in qua eſt PROC. MONTIS MARIANI, id eſt, procurator rei metallicæ in illo monte. Plinio Antoninus advocari poteſt, qui itinere ab Anæ oſtio Emeritam, poſt Italicam proxime *Montem Ariorum* ponit, in illo fere parellelo, quem modo ex Ptolemæo deſignavimus, ut ſi qua ſupereſt erroris forte ſuſpicio, vel depravationis, in hos potius, quam in Ptolemæum, recidat. Sic Antonino cum Ptolemæo convenit, non autem cum Plinio, qui montes ſuos prope Onobam Aeſtuariam & Bætis oſtia collocavit. Hiſpani quoque diſſentiunt. Reſendius de Pacenſi colonia commentario, *Eſurim* Antonini, quam circa Anæ oſtia fuiſſe ex itineribus non obſcurum eſt, ad Marianos montes pertinuiſſe adfirmat. Quo genere Pliniana ſententia non mediocriter adjuvatur. Ambroſius autem Moralis, Deſcriptionis Cordubæ principio, ita diſſerit: *Qua parte ſeptemtrionem Corduba ſpectat, poſita eſt ad ipſas Marianorum montium radices, quos nunc Hiſpani priſco nomine Sierra Morena, hoc eſt Morenos montes dicimus. Ea vero horum montium pars, quæ Cordubæ imminet, aut ſaltus Caſtulonenſis eſt portio, aut cum eo ad ortum conjungitur.* Quid in tanta diſſenſione conſtituendum? niſi dicamus, Bæturiæ longa juga ab oſtio usque ad fontes pæne fluminis porrecta, *Marianos* forſan, ſive *Arianos* montes fuiſſe, qui Bæticam ſecundum Bæturiæ limitem & Bætis fluminis curſum prope omnem, (quamvis non tam notabiliter, ut Apenninus Italiam) diviſerint, certis vero locis, ad oſtium Anæ & Bætis ſecundum Plinium; aut circa Italicam ſecundum Ptolemæum & Itinerarii auctorem, præcipue id nominis habuiſſe: in ceteris partibus aliter atque aliter; & forſan etiam alicubi *Ilipulæ* appellatione nominatos eſſe, atque ita inter ſeſe aut in partibus ſuis diſtinctos. Addo, ubi ubi fuerunt Mariani montes, metalli fodinis divites fuerunt, quod ante laudata inſcriptio probat, quam confectores æris procuratori montis & fodinarum honoris cauſſa poſuerunt, quæ quod brevis eſt, integram huc referre non alienum a loco & inſtituto noſtro eſt.

T. FLAVIO AUG.
LIB. POLYCHRYSO
PROC. MONTIS
MARIANI PRAES
TANTISSIMO
CONFECTORES AERIS.

De monte *Calpe*, quem columnarum fabula nobilitavit, ſupra ſatis actum fuit, neque is inter juga a geographis notanda, quæ protractiora ſunt pleraque, referri poſcit. nam τῇ περιοχῇ οὐ μέγα, τῷ δ' ὕψει μέγα καὶ ὄρθιον, *ambitu quidem non magnus, in altitudinem vero magnam erectus* eſt, ut Strabo lib. III. pag. 96. delineavit. Quæ forma montis, & oppoſiti alterius in Africa, inter quos ſe fretum infert, origo fabulæ de Herculis columnis ubique decantatis eſt.

PRO-

PROVINCIA CITERIOR
SIVE
TARRACONENSIS.

Citerior Hiſpania ab Auguſti temporibus etiam *Tarraconenſis* dicta fuit, quia Tarracone, tamquam præcipua urbe, Romanis certe percommode ſita, præſes provinciæ ſedem habebat. Termini ex ceterarum explicatione noti ſunt, quia ubi Bætica & Luſitania deſierunt, Tarraconenſis incipit, & quidquid reliquum Hiſpaniæ eſt ad Pyrenæos usque montes ſibi vindicat, ceteris terminis ſatis certa, quia illic Oceano, hic mediterraneo mari eſt concluſa. Supra dictis unum addo de Bæticæ & Tarraconenſis ad mare limite, qui non ſatis explicatus eſt omnibus, ut ipſe Plinius in eo ſtatuendo repugnare ſibi videatur. Libro enim III. cap. I. *a fine Urgitano citerior:* mox ait eodem capite, *Murgis Bæticæ finis.* Non autem erat, quod quidam verbum ſollicitarent, in locum ejus *a ſinu* ſupponentes. Sinus enim propter latitudinem non poteſt terminare, neque Plinius ſecum ipſe in his partibus pugnat. Nam *Murgi* vel *Murgis* vere finis erat Bæticæ, & in Bætica ex Plinii ſententia oppidum extremum: *Urgi* autem vel *Urci* principium Tarraconenſis, & prima in ea urbs, hodie Muxara, ut accuratiores cenſent, appellata.

Ut vero major hæc Tarraconenſis, quam vel Bætica, vel Luſitania, erat; ita plures etiam in ea gentes nominantur, quæ ſingulæ ſuas urbes & civitates habuerunt, pleræque ſecretæ diſtinctius, quam Baſtuli, Baſtetani, Turduli, & Turdetani, ac Celtici in Luſitania & Bætica fuerunt, in quorum diſcriminatione Ptolemæus, Strabo atque Plinius non ubique, ſi comparantur, conveniunt, quarum gentium etiam aliquæ in Tarraconenſem ſeſe extendunt: ceteræ vero, eæque plurimæ, ſunt propriæ hujus provinciæ, & a nobis ſingulæ ſuis locis enarrabuntur, & quas urbes ac oppida poſſederint, ex librorum & inſcriptionum monimentis explicabitur.

Nobiliores fluvios plures cum Bætica & Luſitania communes habet Tarraconenſis provincia, *Bætin*, *Anam*, *Tagum*, *Durium*, ortos omnes in Hiſpania citeriori: proprios *Iberum*, *Minium*, *Rubricatum*, aliosque multos minores. Iberum etiam *Hiberum* veteres ſcripſerunt. Romæ in marmorea urna majore apud Gruterum pag. 690. num. 5.

ILLIC UNDE TAGUS ET NOBILE FLUMEN HIBERUS.

Plurimi tamen *Iberus* ſine adſpiratione. Montes præter *Pyrenæos*, qui a Gallia ſeparant, ſunt *Oreſpeda*, *Idubeda*, & qui connexi his, a ſaltibus nominantur, *Saltus Tugienſis*, *Caſtulonenſis*, & alii: Non poſſum mihi temperare, quin ex Marianæ lib. I. cap. III. huc de montibus Hiſpaniæ transſcribam breviter excerpta. *Montes*, inquit, *ex Pyrenæi jugis præciſi, rectaque in occaſum delati, Cantabris Aſturibusque ad dexteram ſeptemtrionem verſus relictis, Calæcosque medios ſecantes, Nerium promontorium, quod longiſſime procurrit in mare, in extrema Hiſpania conſtituunt, Citramontanorumque appellationem ab Ultramontanis vulgo in Hiſpania ſecernunt. Ex his montibus Idubeda mons auſtrum verſus ad Iberi fontes in Pelendonibus derivatur, & per Virveſcam Arevacesque, ubi Orbionis cacumina ſurgunt, neque procul Cauno, qui hodie Moncajus eſt, Bilbilim Darocamque prætervectus, mare mediterraneum attingit, non procul Dertuſa urbe, unde extremæ ejus montis partes hodie etiam nomen habent. Iberum amnem, contra quam alii inſigniores Hiſpaniæ faciunt, ad occaſum ire Idubeda mons prohibet, duobus oſtiis ſeſe confundentem mari mediterraneo.*

Paullo

Paullo infra Caunum ex Idubeda emiſſus Orospeda mollioribus jugis vix adſurgere videatur: ſenſim tamen ſeſe efferens, ulteriusque progreſſus, Molinæ primum montes erigit, Conchæ deinde, ubi Sucronem ad lævam; ad dextram Tagum emittit. Inde Conſaburonis ſeu Conſuegræ montibus conſtitutis, & in campis Laminitanis Anæ fontes enixus, ad Alcaraſſum Seguramque procedens in diverſas partes, mariaque diverſa, Taderem [hic hodie Segura fluvius eſt] Bætimque in ſaltu Tigenſi non longe a Caſorla oppido fundit, ab Anæ fontibus amplius centum millibus paſſuum. unde in duo brachia ſciſſus parte una è regione Murciæ factus ad Murgim, hoc eſt Muxacram, mareque terminatur, relictis ad occaſum Baſtetanis, a Baſta urbe, quæ hodie Baza eſt; ad ortum vero Conteſtanis, veteris Hiſpaniæ populis: parte altera porrectus Malacam verſus, & Eliberitanis jugis ſeſe adnectens, ultra Calpem, ultraque Tarteſſum tanta procurrit aviditate, ut, penetrato mari fretique anguſtiis Africæ complexum non ſemel appetere videatur. Ex Orospeda prope Alcaraſſum Mariani montes (noſtris Serramorena) ſurgunt, quorum radices perpetuo ferme usque ad Oceanum Bætis ad lævam adluit, ab Iliturgi Bæticam mediam ſecans, Cordubam, Italicam atque Hiſpalim præterlabens, demum in Oceanum evolvitur, ad oppidum quod antiquis Luciferi templum erat. Hactenus accuratiſſime Mariana. Magnitudinem provinciæ & illuſtrem claritatem Plinius lib. III. cap. III. ita diſtincte propoſuit: *Univerſa provincia dividitur in conventus ſeptem, Carthaginienſem, Tarraconenſem, Cæſarauguſtanum, Clunienſem, Aſturum, Lucenſem, Bracarum. Provincia ipſa continet oppida* CLXXIX: *in his colonias* XII: *oppida civium Romanorum* XIII: *Latinorum veterum* XVIII: *fœderatorum unum: ſtipendiaria* CXXXV. Ab occaſu ſolis extremo, ut inſtitutum eſt geographiæ, etiam in Tarraconenſi provincia incipiemus.

Supra Durium amnem, quidquid eſt in ſeptemtrionem verſus, ab Auguſti temporibus Tarraconenſi provinciæ adſcriptum fuit. Proxime flumen *Callæci* habitarunt, qui etiam *Callaici*, prave *Gallæci* vel *Gallœci* ſcribuntur. Nec enim a *Gallis* nomen habent, ſed a *Calle*, oppido antiquo, ad Durii amnis oſtium in colle ſito, qui flumini imminebat, cujus portus erat in oſtio, qui in dies magis ædificatus in urbem excrevit, quæ hodieque *Porto*, *Puerto*, vel Belgis *Port a Port* appellatur: unde etiam nomen *Portugalliæ* eſt, tamquam a portu Calle. Vide Duardi Nonii Cenſuram I. in Joſephi Teixeræ de Originibus Regum Portugalliæ libellum. Mirum vero, Callen illam a vetuſtis geographis, Strabone, Plinio, Ptolemæo præteriri: a ſolo fere Antonino memorari, itinere a Liſipone Bracaram Auguſtam, XXXV M. P. ab illa remotam, quum tamen populi Callæci nomen ſit antiquiſſimum: niſi credas intercidiſſe illam, aut exiguam fuiſſe geographorum temporibus, poſtea inſtauratam amplificatamque, ut Itinerarium probat: tandem Portus novum nomen, abrogato priſco, induiſſe. Græci populi Καλλαικοὺς appellant, & in Strabonis libris divulſa diphthongo Καλλαϊκοὺς, quem modum e Latinis Silius imitatus eſt lib. III. verſ. 352.

quidquid duro ſine Marte gerendum eſt,
Callaici conjux obit irrequieta mariti.

Alias Latini *Callæci* dicunt, & regionis nomen *Callæcia* cum diphthongo. Gruterus pag. 402. num. 5. ASTUR. ET CALLAEC. Vulgo G adſumunt, ut *Brutus Gallæcus*, Vellei. Paterc. lib. II. cap. V. qui Straboni pag. 105. eſt ὁ Καλλαϊκός. Atque ita etiam vetus inſcriptio in Gruteri Opere pag. 193. ASTURIAE ET GALLAECIARUM.

Sub his Callæcis ſive Callaicis plures populi continebantur, *Bracari*, *Cælerini*, *Grovii*, *Limici*, *Querquerni*, *Artabri*, & alii obſcuriores, quibus ſingulis ſuos fines dare, quia difficillimum eſt; contenti ſumus in univerſum cum Ptolemæo in duo genera diſtribuiſſe, *Callaicos Bracarios*, a Durio ad Minium pertinentes; & *Callaicos Lucenſes*, qui

a Minio ſunt ad Aſtures: ut tamen, quantum compertum eſt, & ubi dederit occaſio, minorum quoque gentium rationem habeamus. Propinqui Durio ſunt *Bracari*, vel *Bracares* Plinii, (ſive *Bracarii*, diphthongo, Βραχκάριοι Ptolemæi, quam vero falſam ſcripturam eſſe, inſcriptiones, quæ ſequuntur, comprobabunt. nam gentis & urbis adfine nomen eſt) Horum enim erat *Bracara*, ſemel inſcriptio Gruteri pag. 158. c gemino BRACCARA; ſæpius cum cognomine *Bracara Auguſta*, aut una voce *Bracarauguſta*. Eodem Gruteri Opere pag. 156. num. 3. BRACARA AUG. & pag. 324. num. II. BRAC. AUG. ac pag. 465. & 562. BRACARAUG. Ptolemæus etiam haud dubie conjunxit, quod ſeparatim editum eſt Βράκαρ Αὐγȣ́ςα. Plinius lib. IV. cap. XX. *Bracarum oppidum Auguſta, quod ſuper Gallæcia.* Jo. Harduinus huc nummum Caji & Lucii Cæſarum refert, quo cuſum eſt COL. B. A. quod interpretatur *Colonia Bracara Auguſta.* Conventum juridicum habuit, ut ſupra ex Plinio cognovimus. Confines ſunt Bracaris *Cælerini* Ptolemæi & Plinii. Hic. lib. III. cap. III. *Bracarum* XXIV *civitates*, CLXXV M. *capitum, ex quibus præter ipſos Bracaros Bibali, Cœlerini, Gallæci, Hequæſi, Limici, Querquerni, citra faſtidium nominentur.* Cœlerinis Ptolemæus oppidum dat Κοιλιόβριγαν, *Cœliobrigam*, quod putant hodie oppidum Barcelos eſſe. Illuſtris vir E. Spanhemius de urbe hac nummi epigraphen AEL. MUNICIP. COEL. de Præſt. & Uſu Num. pag. 772. interpretatur, quaſi ab Hadriano ornata, id auguſtum nomen acceperit. Bibalorum fuit *Forum Bibalorum* Φόρος Βιβαλῶν Ptolemæo: & Querquernorum Antonini *Aquæ Querquernæ*: ac Limicorum, *Forum Limicorum*, Ptolemæi Φόρος Λιμικῶν, ſive *Limia* Antonini, quarto itinere a Bracara Aſturicam; ad amnem *Limeam* Melæ, ſeu *Limium* Ptolemæi, ſive *Limæam* Strabonis qui & *Lethes* ſeu *Oblivionis* eſt. Strabo pag. 105. Δούριος, - - - εἶτ᾽ ἄλλοι ποταμοὶ, καὶ μετὰ τȣ́τȣς ὁ τῆς Λήθης, ὅντινες Λιμαίαν, οἱ δὲ Βελιῶνα καλȣ̃σι. *Durius*, - - - *deinde alii fluvii: & poſt hos, Oblivionis, quem nonnulli Limæam, alii Belionem vocant.* Pomponius Mela dicto loco: *Fluunt per eos* [Grovios] *Avo, Celadus, Nebis, Minius, & cui Oblivionis cognomen eſt, Limias.* Hic eſt famoſus ille Oblivionis fluvius, τῆς Βρȣ́τȣ ςρατείας ὅρος, *terminus expeditionis D. Bruti*, ut Strabo dicit pag. 106. cujus cauſſam Epitoma Livii LV. ita narrat, ut tamen transgreſſum, ſed forſan non longe ultra progreſſum referat. *D. Junius*, inquit, *Luſitaniam triginta urbium expugnationibus usque ad occaſum & Oceanum perdomuit: & quum fluvium Oblivionis tranſire nollent milites, ereptum ſignifero ſignum ipſe transtulit, & ſic, ut transgrederentur, perſuaſit.* Idem fere Appianus tradit pag. 500. nec vero id plane adfirmat. De Decimo Bruto enim, quem perperam Σέξτον, *Sextum* contra omnium conſenſionem nominavit, refert, ἐπὶ Λήθης μετῄει, πρῶτος ὅδε Ῥωμαίων ἐπινοῶν τὸν ποταμὸν τόνδε διαβῆναι, *ad Oblivionis* [flumen] *progreſſus eſt, eumque Romanorum primus tranſire cogitavit.* Florus lib. II. cap. XVII. ſect. 12. vocat, *formidatum militibus flumen Oblivionis.* Cauſſam appellationis Strabo dicto loco manifeſtat. *Ferunt*, inquit, *inter Celticos & Turdulos, quum feciſſent expeditionem eo, Limæo flumine tranſito ortam ſeditionem, ad quam quum obitus ducis acceſſiſſet*, καταμεῖναι σκεδασθέντας αὐτόθι. ἐκ τȣ́τȣ δὲ καὶ τὸν ποταμὸν Λήθης ἀγορευθῆναι, *manſiſſe ibidem diſperſos, & hinc flumen* OBLIVIONIS *appellatum.* Et tantum de maritimis Bracararum Callaicorum. Intus in hoc tractu nobiles erant *Aquæ Flaviæ*, ignobilis hodie vicus Chiaves, pontis tamen ruderibus priſtinam magnificentiam conteſtans. Exſtant de iis & ponte earum inſcriptiones multæ. Ipſa veteri ſede in columna, apud Reſendium Antiq. Luſit. lib. I. cap. XXI. & Vaſæum pag. 254. legitur.

CIVI-

CIVITATES X
AQUIFLAVIENSES, AOBRIGENS
BIBALI, COELERINI, EQUAESI
INTERAMICI, LIMICI, AEBISOC
QUARQUERNI, TAMAGANI.

Et indidem Gruterus pag. 162. num. 4. adfert:

IMP. CAES. NERVAE
TRAJANO AUG. GER
DACICO PONT. MAX
TRIB. POT. COS. V. P. P.
AQUIFLAVIENSES
PONTEM LAPIDEUM
DE SUO F. C.

Et pag. 156. num. 4. in via ab Aquis Flaviis Bracaram:

IMP. CAES. TRAJANUS
HADRIANUS AUG.
P. M. TR. POT. XX REFECIT
AQUIS FLAVIIS
M. P. II.

quod iisdem verbis alio loco propinquo repetitum invenitur, præterquam quod ſubſcriptum M. P. V.

Callaici Lucenſes a Minio fluvio incipiunt ſecundum Ptolemæum, quibus cum *Grovii*, tum *Artabri* continentur. De Groviis res difficilior. Vulgo in Melæ lib. III. cap. I. lectam fuit *a Durio ad flexum Gronii*. Unde opinio manavit, *Gronios* alios eſſe a *Graviis*, quos Plinius per A ſcripſit, & Silius pro *Grajis* origine ſive Græcis habet lib. III. verſ. 366.

Et quos nunc Gravios violato nomine Grajûm
Oeneæ miſere domus, Aetolaque Tyde.

Ptolemæus Γρούϊοι, unde Iſaacus Voſſius in Mela *Grovii* ſcripſit, per O, quem Iac. Gronovius, recentiſſimus editor, ſequutus eſt. Nec Voſſius tolerare *Gravios* poteſt, quos Plinius nominavit, quia iidem ſint, qui *Grovii*, atque ita etiam ſcribendi. Quod confirmat oppidi Tydes ſitus ſupra Minium amnem, quod Silius Graviis, Ptolemæus Groviis ſuis adſignat. *Tyde* Ptolemæo Τοῦδαι, Plinio *caſtellum Tyde*, Antonino *Tude*, hodie Tuy in Gallicia.

Strabo dicto lib. III. pag. 106. ἔσχατοι οἰκοῦσιν Ἄρταβροι περὶ τὴν ἄκραν, ἣ καλεῖται Νέριον, *Ultimi habitant Artabri, ad promontorium, quod vocatur Nerium.* Vocant idem *Celticum* promontorium, uti ex Plinio lib. IV. cap. XXII. obſervatur, quia, ut Strabo dicto loco notavit, περιοικοῦσι Κελτικοὶ, *Celtici juxta illud habitant*, cognati eorum, qui ad Anam fluvium colebant. *Artabrum* etiam a gente dicitur, quamvis id nomen cum appellatione Oliſiponenſis promontorii, Plinius confundit, qui etiam Artabros neſcio quo rejicere videtur, propterea merito notatus a Reſendio lib. I. XX. Antiq. Luſitanicarum. Artabros ſua ætate Strabo Ἀρετρέβας, *Aretrebas* dictos refert. At Mela quoque *Artabros* appellat, in iisque *Abobricam urbem* ponit, quæ Plinio *inſigne oppidum Abobrica* eſt, in inſcriptione ſupra data *Aobriga*: hodie Bayona ad Oceanum, ut Harduino in Plinium & aliis videtur. Infra Nerium promontorium, quod nunc Caput Finis Terræ eſt, Ptolemæus

mæus *Artabrorum Portum* locat: ſupra illud, paullo intus, *Claudomerium*; etiam *Novium*, aliud oppidum: & ad latus Cantabricum *Flavium Brigantium* eſt ejusdem Ptolemæi, in loco quo hodie eſt celebris portus Corugna ſive Corunna: quod Dio Caſſius etiam *Brigantium* lib. XXXVII. pag. 54. dixit, de Cæſare narrans Βριγάντιον πόλιν Καλλαικίας παραπλεύσας, *Brigantium urbem Callæciæ prætervectus*, id quod maritimum ſitum arguit, qualis non eſt Compoſtellæ, quam vulgo, ut Tarapha refert, interpretantur. Interiora ad Minium *Memetobriga*, & *Aquæ Celeniæ* vel *Cilinæ*, utræque Antonini, prior etiam Ptolemæi, quæ in poſteriorum fere loco habet *Aquas Quintianas*. Supra flumen *Iria Flavia*, *Flavia Lambris*, *Lucus Auguſtus*, unde pars Bracarorum Lucenſes nominati. De Flaviis plura ſunt digna, quæ excutiantur. Inſcriptio Aſtigitana apud Gruterum pag. 305. n. 8. CONCILII IRIENSIS meminit, quod non dubito Iriæ Flaviæ Ptolemæi eſſe, quam Mariana lib. IV. cap. 11. Padrono interpretatur; Iſaacus Voſſius ad Melam pag. 131. in Compoſtellæ, S. Iacobi exuviis, ut creditur, celebratæ locum refert, aliis eſt S. Maria Finis terræ. Hinc in ortum recedit *Flavia Lambris* Ptolemæi in Aſturum finibus: medio inter has Flavias loco *Lucus Auguſti*, de quo diximus. Addo conventum juridicum habuiſſe, ut ſupra ex Plinio eſt demonſtratum, qui *Lucenſem conventum* appellabat. Ptolemæus & Antoninus ſedem deſignant, ut minus dubitetur Lugo urbem, quæ hodie eſt, in ejus loco exiſtere.

Hinc in fines Aſturum, qui Callæcis proximi ſunt progredimur. Populus *Aſtures*, regio *Aſturia*. Gruterus pag. 193. num. 3. PROVIN. HISPANIAE CITER. ASTURIAE ET CALLAECIARUM: & pag. 426. num. 5. PER ASTURICAM ET GALLAECIAM. Caput gentis *Aſturica Auguſta*, Ptolemæo Ἀστουρικὰ Αὐγοῦστα. Approbat nummus ſub Auguſto cuſus cum epigraphe COL. ASTURICA AUGUSTA. Ita Harduinus ex Golzio profert: Holſtenius ad Ortelium, vel huic vel ſimili nummo interponit verbum, COL. ASTURICA AMAKUR AUGUSTA, quod vel nomen priſtinum urbis eſt, vel gentium minorum alicujus, in quas Aſtures diviſi erant. Ptolemæus certe Aſturicam Auguſtam in gente Ἀμακῶν, *Amacorum* ſcripſit, quod proxime accedit ad nomen in nummo Holſtenii ſignificatum. Conventum juridicum etiam in hac urbe fuiſſe, ſupra auctore Plinio probatum eſt, quo antiqua inſcriptio referenda GENIO CONVENT. ASTURICENSIS, Gruter. pag. 110. Sita in extrema fere Aſturiæ parte, in ortum hibernum verſus, nec hodie ignobilis urbs Aſtorga. Ex nomine urbis hujus Auguſtæ dividuntur Aſtures in *Auguſtanos* & *Transmontanos*, quorum illi auſtrales ſunt, hi ſeptemtrionales. In Transmontanis *Lucus Aſturum* Ptolemæi, nunc Oviedo; & *Libunca* ejusdem, etiam Pomponii Melæ, ſi ſalva lectio, quam Voſſius proſcripſit, nec revocavit Gronovius, utroque *Ivia* ſubſtituente, quod fluvii nomen eſt, hodie Juvia apud Ferrolium portum in mare ſe effundentis. Mela *Nœgam* addit, *in Aſturum litore*; & *Tres Aras*, quas *Seſtianas* dicant, in peninſula Auguſti nomine ſacratas. Et Plinius ibi *Nœgam* habet, quam Noviam interpretantur: Ptolemæo Νοίγα Οὐκεσία, *Nœga Uceſia* in Cantabris eſt maritimis: ſed major auctoritas Melæ.

Clariora ſunt cis montes in Auguſtanis. Poſt Auguſtam coloniam quæ Aſturica eſt, fuit *Legio* VII. ſed quo cum cognomine? Ptolemæus Λεγιὼν ζ' Γερμανικὴ Βριγαικινῶν, *Legio* VII *Germanica Brigæciorum*. Verum, quod etiam Vaſæus a Didaco Neila monitus obſervavit Chron. Hiſp. ad ann. Chr. CVI. nusquam *Legionis* VII *Germanicæ* in titulis & inſcriptionibus facta mentio: ſæpe autem *Legionis* VII *Geminæ*. In iis ipſis oris, duabus leucis a Legione, in lapide inciſum eſt LEG. VII GEM. & Aquis Flaviis LEG. VII GEM. FEL. Vix ergo dubitare licet, quin corrigendus Ptolemæus ſit, & *Gemina* pro *Germanica* legendum

dum. Eſt illa urbs regia Leon vel Legio, nominis priſci adhuc cuſtos & conſervatrix. Ab hac in auſtrum *Lancia* ſive *Lanciatum* fuit: ſupra in Luſitania, quum de Oppidana Lancia & alia ageremus, ſatis declarata: Adjacent *Vallata* & *Interamnium Flavium*, & *Brigæcum*, ſeu *Brigecum*, unde modo regioni nomen Ptolemæus tribuebat; & ab occaſu *Bergidum*, ſingula ex Antonini noſcenda itineribus, a Bracara Aſturicam, & ab hac Tarraconem vel Cæſaraugustam inſtitutis.

Ab Aſturibus ſub mari *Cantabria* procurrit, quæ nomen cum *Cantabrico Oceano* communicat, Ptolemæus ante Cantabros poſuit *Pæſicos*, quos Plinius lib. IV. cap. XX. *in peninſula* ſedere dicit. Pæſicorum oppidum *Flavionavia*, quod S. Andreæ fanum & portum Hiſpani interpretantur. Poſt hos Cantabris *Nœgam Uceſiam*, ut diximus, adjudicat: *Autrigonibus* autem inde ſequentibus *Flaviobrigam*, quæ Marianæ lib. IV. cap. IV. vel Vermeo (Bermeus) eſt, vel prope ſita Bilbao: ſed Arnaldo Oihenarto Notit. Vaſcon lib. II. cap. VIII. cui Bilbao recentius opus eſt, citra dubitationem Vermeo in Ipuſcoa: tum *Vardulorum* populi *Menoſca*, poſt quos ſunt *Vaſcones*, quorum eſt *Olarſo* Plinii, eademque Ptolemæi *Oeaſo*, oppidum & promontorium, ad radices Pyrenæi, nunc pagus Ojarſo, duabus leucis a Fontarabia.

In mediterraneis Cantabriæ *Concana* Ptolemæi, perperam Κόυκανα in editis ſcripta, recte in Palatino codice Κόνκανα, nam *Concani*, populus ſunt Scythica feritate in Hiſpania. Horatius lib. III. oda IV. verſ. 34.

Et lætum equino ſanguine Concanum,

quem fruſtra Torrentius vult ex Hiſpaniis exterminatum, defendente Silio Italico, lib. III. verſ. 361. in recenſione Hiſpaniæ populorum etiam Concanorum rationem ita habens,

Cornipedis fuſa ſatiaris, Concane, vena.

Præterea fuit *Vellica* Ptolemæi, quæ etiam Io. Georgio Grævio, viro accuratiſſimo, monente, in Flori lib. IV. cap. XII. legenda eſt, ab Auguſto capta, ubi male editores *Belgicam* intrudunt, quæ nulla fuit in Hiſpania. Infra eam *Juliobrica*, ſive *Juliobriga*, Plinii & Ptolemæi, prope fontes Iberi. Plinius enim lib. III. cap. III. *Iberus amnis ortus in Cantabris, haud procul oppido Iuliobrica*, unde quibusdam oppido Fuente d' Ivero videtur reſpondere. Inſcriptio vetus apud Gruterum pag. 354.

C. ANNIO L. F.
QUIR. FLAVO
JULIOBRIGENS.
EX GENTE CANTA-
BRORUM PROVINCIA HISPA-
NIA CITERIOR.

Hanc ſolam Plinius in Cantabricis ſeptem populis memorabilem dixit. Cetera Ptolemæi, *Octaviolca*, *Camarica*, minus nota ſunt: *Aracillum* Flori & Oroſii in bello Cantabrico, incertæ poſitionis eſt, niſi *Aracœlis* Antonini itinere ab Aſturica Burdigalam, XXIIII M. P. ante Pompelonem ſita, eſt eadem. *Murbogii*, Ptolemæi populus, *Deobrigulam* habebant, etiam ab Antonino, dicto Itinere, memoratam XV M. P. poſt Segiſamonem. *Autrigones* Ptolemæi ſequuntur, male *Aurigones* a Floro ſcripti, aut ab alio deſcriptore pravati, quibus is *Gurgonios* conjungit, non minus nominis corruptione ſuſpecti, ſaltem in hiſtoriis & geographia incogniti. In mediterraneis Autrigonum, prætermiſſis obſcuris, Ptolemæus ponit *Virveſcam*, *Deobrigam*, *Vendeliam*, quæ Antonini eodem itinere ſunt, *Viroveſca*, *Vindeleia*, *Deobriga*, cohærentes hoc ordine & pæne æquali diſtantes intervallo. Sub Autrigonibus *Berones* Βήρωνες erant, quorum *Tritium Metallum*, Ptolemæo teſte, fuit, quod Antoninus dicto loco ſimpliciter *Tritium*

 nomi-

nominavit, poſitum inter Deobriculam & Viroveſcam, ab illo XXI M. P. in occaſum: ab hoc in ortum M. P. XV.

Ad Pyrenæum pertingunt *Vaſcones* Hiſpani (nam etiam in Galliam trans montes procurrunt) quorum ex Ptolemæi relatione extra maritimam oram, quam ſupra attigimus fuit *Ituriſa*, ſeu, ut Pomponius ſcripſit lib. III. cap. I. extremo, *Ituriſſa*, quæ Antonini *Turiſſa* eſt, poſita inter Pompelonem & Summum Pyrenæum. *Pompelon*, ut nobiliſſimum haud dubie oppidum, ita, quod ad nomen originemque attinet, non mediocriter eſt controverſum. Hiſpani plerique Pompejo vindicant, ut belli Sertoriani monimentum. Joannes Mariana lib. III. cap. XVI. de Pompeji rebus in Hiſpania: *In Vaſconibus condendæ urbis novæ & cognomento ſuo appellandæ gloriam aucupatus, Pompelonem fundavit, (ex eo quidam Pompeiopolim vocant. Strabo Pompelonem, quaſi Pompejopolim dictam ait) Navarræ hodie metropolim.* Jo. Vaſæus Chron. Hiſp. ad A. C. IↃ C. LXXXIV. *Cn. Pompejus, edomita Hiſpania, & ad triumphum redire feſtinans Pompelonem ſive Pompejopolin de nomine ſuo condidit, ut ex D. Hieronymo patet.* Franciſcus Tarapha de Reg. Hiſp. pag. 607. *Pompilos, civitas regni Navarræ primaria, per hoc tempus a Pompejo Magno condita eſt, Strabone teſte.* Arnaldus Oihenartus Notit. Vaſcon. lib. II. cap. II. inſcriptionem æneæ tabulæ adfert, in ejus gentis vico Arre non ita pridem repertæ,

NERONE CLAUDIO CAESARE
AUG. GER. II
CAESIO MARTIALE COS. VIII
IDUS DECEMBRIS CIVITAS POM-
PEJONENSIS HOSPITIUM RENOVA
VIT CUM L. POMPEJO I. F. & reliqua.

Heic L. in I. mutato, non Pompelon, ſed *Pompejon*, ſcriptum videmus, quæ vox, Oihenarti opinione, a nomine Pompeji & a Vaſconica dictione *One* vel *Une*, id eſt, locus, compoſita eſt.

Operæ pretium erit ſingula in hanc ſententiam conlata examinare. Primum auctoritate Strabonis nituntur. Sed ait ipſe Oihenartus: *Apud Strabonem haud quaquam conditoris nomen legitur, ſed id tantum, dictam Pompelonem* TANQUAM POMPEJI URBEM. Strabonis verba ſunt lib. III. pag. III. ὑπέρκειται δὲ τῆς Ἰακκητανίας πρὸς ἄρκτον τὸ τῶν Οὐασκώνων ἔθνος, ἐν ᾧ πόλις Πομπέλων, ὡς ἂν Πομπειόπολις, *Supra Jaccetaniam, ſeptemtrionem verſus, habitat gens Vaſconum, in qua urbs eſt Pompelon, quaſi urbs Pompeji.* Fateor dubie dixiſſe Strabonem, quidquid in hac cauſſa dixit; incertumque eſſe, utrum adluſerit ad nomen Pompeji, an ipſum pro conditore oppidi habuerit. Si habuit, cur non clarius expoſuit, uti in aliis urbium conditoribus fecit? cur non ſolum nomen Pompejopolis ponit, ut in Cilice & Ponticis Pompeji monimentis geographi faciunt? cur nemo poſteriorum repetiit, ſed Plinius, Ptolemæus, Antoninus conſtanter *Pompelonem* nominarunt? An vero de Strabone, diligentiſſimo ſcriptore peritiſſimoque, credi poteſt, ignoraſſe quas urbes Pompejus condiderit, aut de fama dubitaſſe, quæ non antiqua erat, ſed intra ſæculum concluſa, aut breviori contenta ſpatio? Sed quoquo modo res Pompelonis habet, Strabonis verba nolim ſollicitare, aut gloſſæ movere ſuſpicionem: quin credam potius, ὡς voculam, non ſimilitudinis aut adluſionis, ſed veritatis, ut ſæpe ſolet, notam eſſe.

Deinde quod Vaſæus ad Hieronymum provocavit, velim locum certum ejus auctoris, aut verba ipſa indicaſſet. Vix autem dubium cuipiam poteſt eſſe, Hieronymi libellum adverſus Vigilantium, ſubjunctum Epiſtolæ LIII. ad Riparium, quam quidam lib. I. adver-

adverſus eundem vocant, reſpexiſſe, quia creditum nonnullis fuit, de Pompejopoli Vaſconum in eo aliquid dictum eſſe, quod etiam in Indicem Operum Hieronymi ita inſertum eſt. Verba autem ſancti viri ita habent: *Nimirum reſpondet generi ſuo, ut qui de latronum & convenarum natus eſt ſemine, quos Cn. Pompejus, edomita Hiſpania, & ad triumphum redire feſtinans, in Pyrenæi jugis depoſuit, & in unum oppidum congregavit: unde & Convenarum urbs nomen accepit. Huc usque latrocinetur contra eccleſiam Dei, & de Vettonibus, Arebacis, Celtiberisque deſcendens, incurſet Galliarum eccleſias, portetque nequaquam vexillum Chriſti, ſed inſigne diaboli.* Quis non videt de Gallorum Convenis, ſeu Lugduno Convenarum dici, non de Pompelone Hiſpaniæ? Ait enim Pyrenæi latrones incurſaſſe Galliam, & in Convenarum urbem, quæ in auſtrali Aquitania eſt, compulſos eſſe a Pompejo. Nec illud officit ſententiæ noſtræ, quod de Vettonibus, Arebacis, Celtiberisque dicit deſcendere. Oratorio enim more transgreſſus fines, augendæ rei cauſſa juſto longius arceſſit, quaſi & illi ſub Pyrenæis prædones habitaſſent. Hadrianum Valeſium, virum doctiſſimum conſentientem habemus, eodem quo nos modo Hieronymi verba Notit. Gall. in *Convenæ*, interpretatum. Quod ſi ergo Vaſæus non aliud Hieronymi, quod proprium ſit, protulerit, in his nihil præſidii inveniet, quo Hiſpanorum Pompejopolim, ut credebat, tueatur.

Oihenarti inſcriptioni, ſi ſana eſt, quod dubitari ex ſignis forſan quibusdam poſſit, inſcriptio alia in Gruteri Opere, eaque gemina pag. 325. num. I. & 455. num. II. illa Tarracone, hæc Barcinone viſenda opponatur, qua ſi non profligari, tamen ſuſtineri poſſit vis & impetus illius. In utraque enim eſt POMPAELONENSI, & per diphthongum quidem, ſcriptum eſt, ſicut in priore Strabonis loco, ubi Caſaubonus καὶ Πομπελῶνα habet, Aldus Manutius Venetiis ediderat καὶ Πομπιαίλωνα. Quæ in utramque partem plene integreque adferre placuit, ut eligat quisque, utri ſententiæ de origine & nomine Pompelonis vel Pompejopolis accedere velit, quia utraque habet, quod probabile videtur; neutra autem ita certa eſt & confirmata, ut nihil, quod dubitares, relinquatur.

Præter Ituriſſam & Pompelonem Ptolemæus in mediterraneis Vaſconum ſcribit *Jaccam*, *Graccurim*, *Calagorinam*, *Caſcantum*, *Ergaviam*, *Alavonam* & alia obſcuriora, quibus *Aracœlis* Antonini addenda, a qua, quod proxima Cantabris & Autrigonibus fuit, initium enarrationis faciemus. *Aracœlis* Antonini a Pompelone quinque vel ſex leucis in ſolis occaſum recedit, nunc Huarte Araquil: quos *Arocelitanos* Plinii eſſe lib. III. cap. III. non eſt quod dubitemus, & conſentit nobiſcum Oihenartus lib. II. cap. II. extremo. *Jacca* nomen hodieque retinet, Jaca, inter Oſcam & Pyrenæum poſita. Circumjacens ager *Jaccetania* Strabonis eſt, antea in Pompelonis deſcriptione memorata, de qua tantum illud adnotamus, Strabonem ampliores juſto Jaccetanorum fines facere usque ad Ilerdam, quod etiam vir maximus Petrus de Marca lib. II. cap. XXVII. principio obſervavit. *Ergavia* ſuper Iberum etiam Vaſconum fuit, & hæc nempe, quam Ptolemæus nominavit, diſtinguenda ab Ergavica Celtiberorum, cujus nomen elemento C vel K eſt auctius, de qua infra dicturi ſumus. Trans Iberum eſt *Calaguris*, cognomine, quo Plinius diſtinguit, *Naſcica*, in dextra ripa Ptolemæi *Calagorina*, hodie Calahorra. Hujus exſecranda fames Sertoriano bello a Valerio Maximo lib. VII. cap. VI. extremo deſcripta eſt, cujus verba referre abominor. Attigit Florus lib. III. cap. XXII. & Juvenalis Satyr. XV. verſ. 93. Urbs eximia & illuſtris, quod etiam nummi teſtantur, quibus cognomento *Juliæ* ornatur, & municipii honore, & tandem coloniæ. Auguſt. nummus MUN. CALAG. JUL. & alius ejusdem, MUN. CAL. JULIA. & conciſius in nummo Tiberii: M. C. J. C. CELERE C. RECTO IIVIR. id eſt, *Municipium Calaguris Julia, Cajo Celere, Cajo*

Recto

Recto duumviris. Ambroſius Morales ex veteri inſcriptione MUN. CALAGURIS JUL. NASCICA. Hactenus municipium Calaguris: deinceps coloniam factam Plinius auctor eſt, ſæpe dicto lib. III. cap. III. Quum enim dixiſſet, Cæſaraugustanum conventum CLII populos recipere, addit: *Ex his civium Romanorum Belitanos, Celſenſes: ex colonia, Calaguritanos, qui Naſcici cognominantur: Ilerdenſes, Oſcenſes, Turaſonenſes.* Non equidem ignoro, doctiſſimos viros eſſe, qui Calagurim Naſcicam cis Iberum ponant, quatuor leucis ab Oſca in ſeptemtrionem: alteram vero, quæ Fibularenſis cognominatur apud Plinium, trans flumen in ripa dextra: ego vero, ſummo duce fretus, Petro de Marca, hæc prorſus invertenda eſſe ſtatuo. Naſcica enim, ut ex inſcriptione Morales docuit municipium primo, dein colonia, æque ut Oſca, Ilerda, Turiaſo, quod Plinius adnotavit. Fibularenſis autem a fibularum, ut videtur, opificio dicta, multo deterior erat, contributa cum Oſcenſibus, & ab iis pendens, ut ex Cæſaris lib. I. B. Civ. cap. LX. conſtat, ideoque Oſcæ vicina, &, quod Plinius addit, ſtipendiaria. Ipſius loci etiam veſtigia & ambitus oſtendunt, urbem in ripa majorem, quam mediterraneam cis Iberum fuiſſe, quantum nempe inter Calahorram intereſt & montanum oppidulum Loharram. Non pœnitebit laudati Archiepiſcopi verba ex lib. II. cap. XXVIII. de Marca Hiſpania relegiſſe: *Non puto*, inquit, *dubitari poſſe, quin eorum urbs* [Caliguritanorum Cæſaris lib. I. Civ. cap. LX.] *referenda ſit ad eam, quæ hodie* XII M. P. *intervallo ab Oſca viſitur, vulgo Loharre dictam, ubi Romanorum ædificiorum veſtigia ſuperfuiſſe adhuc ætate ſua, teſtatur Hieronymus Blanca in initio commentariorum ſuorum de Rebus Aragonenſibus, ubi iſtius quoque opinionis, quam nos præferimus, ſe præſtat auctorem. Sed qui ſententiam illius ſequimur in hoc loco, ab illius & ab Antonii quoque Auguſtini & Hieronymi Suritæ opinione diſcedere cogimur, exiſtimantium, hanc Calagurim Oſcæ vicinam, illique contributam, atque adeo Ilergetibus adſcriptam, eam eſſe, quæ a Plinio vocatur cognomine Naſcica, non autem Fibularenſem. Duplex enim Calaguris a vetuſto hoc ſcriptore commemoratur, Fibularenſis nempe & Naſcica. Calaguritanos qui Fibularenſes, ut ille ait, cognominantur, fortaſſis a fibularum opificio, omnino arbitramur eſſe eos, qui contributi erant Oſcenſibus. Calagurim vero Naſcicam inter colonias una cum Ilerda & Oſca diſerte recenſet idem Plinius, æquior haud dubie erga tres illas civitates, quam fuerunt recentiores quidam, qui videntur illis invidiſſe coloniæ dignitatem. Adeo altum eſt de illis ſilentium in eorum ſcriptis.* Nec alia quam Naſcica Calaguris & flumine Iberi adfuſa Sertoriano bello, quid ultimum in fame eſſet, experta fuit. nam Strabo lib. III. pag. III. diſtincte prodit, poſtremum belli Sertoriani geſtum eſſe præter alia loca καὶ ἐν Καλάγκει τ̃ Ὀυασκώνων πόλει, *etiam in Calaguri, Vaſconum urbe*, non illa quæ fuit Ilergetum. Sic Græci ſcribunt ρ ſimplici: & uno R in veteri inſcriptione, quam Morales, ut dictum, edidit: quam ſcripturam ita præferendam ducimus, ut ſyllaba, quaſi geminatum R. fuiſſet, perinde producatur. Quod ex poetis manifeſtum eſt. Prudentius Paſſione Cæſaraugustanorum XVIII Martyrum verſu 31. Sapphico.

Noſtra geſtabit Calaguris ambos.

Et Paullinus Nolanus Carm. X. ad Auſonium verſ. 231.

Bilbilis huic tantum Calaguris, Ilerda notatur.

Supereſt *Graecuris* ex Ptolemæi urbibus Vaſconiæ. Origo ſatis clara: non æque ſitus & poſitio. Epitome Livii XLI. *Ti. Sempronius Gracchus proconſul Celtiberos victos in deditionem accepit, monimentumque operum ſuorum Gracchurim oppidum in Hiſpania conſtituit.* Idem adfirmat Feſtus Pompejus, & una vetus oppidi nomen oſtendit. *Gracchuris*, inquit, *urbs Iberæ regionis dicta a Graccho Sempronio, quæ antea Illurcis nominabatur.* Scribitur Gracchuris & Graccuris. Nummus Tiberii MUNICIP. GRACCURIS; & alio cum bove vittato

vittato MUNICIP. GRACCUR. Ptolemæus Γϱακκuϱὶς, qui cis Iberum ſitum dat, procul amotum a flumine, a quo in occaſum ſolis tantumdem ſpatii aut amplius Antoninus vel quisquis auctor eſt, reducit. Itinere enim ab Aſturica Tarraconem, hoc ordine collocatur:

Graccurim	—— ——	
Balſionem	M. P.	XXVIII.
Cæſaraugustam	M. P.	XXXVI.

Ergo LXIIII M. P. ab Ibero & Cæſarauguſta afuit Aſturicam verſus & Palantiam. Hodie Agreda eſt prope Tariaſonem: unde martyres Graccuritanos in Martyrologio *Martyres de Agreda* appellari vir doctiſſimus Jo. Harduinus obſervavit. Etiam *Caſcantum* oppidum ex numero illorum eſt, quæ Vaſconibus a Ptolemæo adſcribuntur. Sic autem in Palatino codice legitur Κάσκαντον, quod male editum Βάσκοντον fuerat. Plinius lib. III. cap. III: *Latinorum veterum*, *Caſcantenſes*, *Ergavicenſes*, *Graccuritanos*, *Leonicenſes*, *Oſſigerdenſes.* Nummus Tiberii MUNICIP. CASCANTUM. Non difficilis inventu ejus poſitio eſt, quia nomen in oppido Caſcante, inter Tutelam & Turiaſonem ſito, ſervatur. *Tutelæ* autem incerta antiquitas, nec quidquam de ea in vetuſtis libris aut monimentis. Hoc ſolum conſtat, quando Mauris erepta ſit, nec priorem ejus mentionem ſupereſſe in Notitia Vaſconiæ vir induſtrius & ſæpe a nobis laudatus Arnaldus Oihenartus pag. 84. adnotavit. Huic *Tarraga* Ptolemæi, unde Plinii *Tarragenſes*, eſt ipſa Larraga, inter Pompelonem & Iberum fere media ad Argam fluvium: quæ veriſimilior eſt opinio, quam illa Harduini, qui Tarregam, leucis quinque ab Ilerda Barcinonem verſus, interpretatur, ubi nihil Vaſconiæ poſſeſſionis erat. Cetera, ut ignobiliora, prætermittamus, de nomine tantum *Vaſconum* hoc notaſſe non alienum ſit, Strabonem & Ptolemæum per Ω ſcribere, media ſyllaba porrecta: quam contra Latini poetæ corripiunt. Iuvenalis Satyra XV. verſ. 93. de fame Caluguritana:

Vaſcones, hæc fama eſt, alimentis talibus olim
Produxere animas,

id eſt, carne humana. Prudentius Periſtephan I. ſeu Calaguritanorum Paſſione verſ. 93.

Iamne credis bruta quondam Vaſconum gentilitas.

Et Paullinus Nolanus Carm. X. ad Auſonium verſ. 212.

Sic Vaſcone ſaltu
Quisquis agit purus ſceleris vitam inter iniquos.

Antequam per Pyrenæos montes ad alterum litus ſeu mediterraneum mare progrediamur, neceſſe eſt, etiam illas gentes Tarraconenſis provinciæ expediamus, quæ Callæciæ & Luſitaniæ a tergo in mediterraneis ad Iberum usque fluvium objiciuntur. Magna nomina in Romanis hiſtoriis ſunt *Vaccæi*, *Pelendones*, *Arevacæ*, *Carpetani*, *Luſones*, *Oretani*, *Lobetani*, *Conteſtani*; *Edetani*, *Illercaones*, & imprimis *Celtiberi*, quibus nunc amplos, nunc anguſtiores terminos conſtituunt. Bellicoſiſſimi enim fuerunt, atque multis ſæpe populis imperaverunt, ut Celtiberia interdum majorem Hiſpaniæ partem, a principe populo denominatam, comprehendat. Strabo lib. III. pag. 88. αὐξηθέντες οἱ Κελτίβηρες ἐποίησαν καὶ τὴν πλησιόχωρον πᾶσαν ὁμώνυμον ἑαυτοῖς, *Celtiberi, aucti potentia, a ſe etiam regionibus circumjacentibus nomen fecerunt.* Cladibus vero Romani belli factum, ut ad eos fines, aut iis ſimiles, redigerentur, quos Ptolemæus deſcribit; & ceteris populis ſui limites redirent. Strabo & Plinius in quatuor gentes diviſos fuiſſe tradiderunt: neuter plures quam unam illarum nominavit, & Strabo quidem *Arevacas*, Plinius *Pelendones*: Utrosque vero Ptolemæus a Celtiberis ſeparavit. Ceteros duos Appianus nobis detexit,

texit, *Bellos* nempe & *Titthos*, parum clara nomina. Nos Ptolemæi veſtigia ita legemus, ut in oppidorum enumeratione conſenſum hiſtoricorum, ubicumque haberi poteſt, conjungamus, & eum in dubiis rebus malimus ſequi, quam unius peregrini geographi, qui Ptolemæus eſt, auctoritatem.

Callæcis ſive Gallæcis ad ortum ſolis adjacebant *Vaccæi*, ab Livio ſæpe commemorati, quorum ex Ptolemæi diſpoſitione fuit primum *Intercatia*, a pluribus memorata. Epitoma Livii XLVIII. *L. Lucullus cum Claudio Marcello, cui ſucceſſerat, quum laceſſere omnes Celtiberiæ populi viderentur, Vaccæos & Cantabros & alias incognitas adhuc nationes in Hiſpania ſubegit. Ibi P. Cornelius Africanus, Scipio Aemilianus, L. Paulli filius, Africani nepos, ſed adoptivus, provocatorem barbarum tribunus militum occidit: & in oppugnatione Intercatiæ urbis majus multo periculum adiit. nam murum primus omnium tranſcendit.* Singularis illa cum barbaro pugna apud eandem urbem commiſſa fuit. Aurelius Victor de Viris illuſtribus in Scipione Aemiliano: *apud Intercatiam oppidum provocatorem ſingulari prœlio vicit.* Adde Appianum in Ibericis. Vetus inſcriptio apud Gruterum pag. 324. num. 10. MODESTUS INTERCAT. EX GENTE VACCAEORUM UXORI PIENTISSIMAE. Situm Antonini Itinerarium deſcribit, itinere ab Aſturica per Pintiam & Cluniam ad Turiaſonem & Cæſarauguſtam, ita ut LX M. P. afuerit ab Aſtorga, uno interjecto oppido Brigeco. *Portam Auguſtam* nemo præter Ptolemæum memoravit. neque eſt ut credamus Plinii Novam Auguſtam eſſe. hæc enim in Arevacis fuit, & in iis ab ipſo Ptolemæo nominatim recenſetur Νȣδαυγȣ́ςα appellata. Circumjacentia proxima tria oppida ejuſdem Ptolemæi *Viminacium*, *Lacobriga*, *Segiſama*, continenti ſic ſerie etiam Itinerario traduntur, ab Aſturica Burdigalam verſus itinere. *Viminacium* XXXI M. P. a Pallantia: XV a *Lacrobriga*, inter quæ medium eſt. Ptolemæi quidem Græcus codex corruptus in hoc nomine: Latina autem verſio *Lacobriga*, qui ſunt *Lacobricenſes* a Plinio lib. III. cap. III. memorati: iidem forte Plutarchi Λαγγοβρίται in Sertorio pag. 574. nam etiam geminata littera in nummo Galbæ ſcribitur LACCOBRIGA MUN. id eſt *Laccobriga municipium.* Alia vero Lacobriga in Luſitanis eſt, de qua ſupra diximis. A Lacobriga itidem M. P. XV. abeſt *Segiſamo*, quæ urbs poterat Ptolemæi *Segiſama Iulia* videri, niſi Plinius dicto loco diſtinguat *Segiſamonenſes* & *Semiſamejulienſes.* Segiſamonis ſitum habemus ex Itinerario: Segiſama ſi diverſa fuit, nobilioris utique famæ fuit, quam ſitus nunc certus & definitus eſt: niſi in Ptolemæi numeris adquieſcemus, qui eam Palantiæ a ſeptentrione opponit. Nobilitat autem civitatem & coloniæ dignitas, & *Iuliæ* agnominatio. Nummus Tiberii, COL. JUL. SEGISAMA. Accedit in hiſtoriis ejusdem clara mentio, Flori lib. IV. cap. XII. Auguſtum Cantabrico bello in eam deveniſſe: & Polybii apud Strabonem.

Reliqua Vaccæorum oppida ſecundum Ptolemæum, eaque memorabilia, ſunt *Palantia*, *Cauca*, *Pintia*. Prima *Palantia*, Appiano & Ptolemæo Παλαντία, cujus cives Plinio *Pallantini*; (nam Pallantia & Palantia ſcribitur) cum per ſe nota eſt, quia nomen hodieque ſervat in Legionis regno Palencia; tum ex Itinerario Antonini de ſitu ejus conſtat. Claram antiquitus fuiſſe Pomponius Mela lib. II. cap. VI. teſtis eſt. *Urbium*, inquit, *de mediterraneis in Tarraconenſi clariſſimæ fuerunt, Pallantia & Numantia: nunc eſt Cæſarauguſta.* Appianus in Iber. pag. 482. Επὶ δὲ Παλαντίαν ᾔει πόλιν, ἣ δόξαν τε ἀρετῆς εἶχε μείζω, *Inde Pallantiam itum eſt, urbem virtutis fama clariorem*, quam Intercatia, unde egreſſi fuerant. *Cauca* etiam nobilior urbs, ſed poſitionis dubiæ. Plures putant Cocam eſſe nominis inducti conſonantia: quod vero hæc trans Durium, ceteræ omnes Vaccæorum urbes quas enumeravimus, cis illud flumen ſunt; ſuſpecta interpretatio videri poteſt.

poteſt. Sed juvat Appianus ſententiam receptam, quia Lucullum Celtiberico bello ex inferiori Hiſpania adverſus Caucæos profectum, flumen Tagum dicit, pag. 478, non Durium trajeciſſe. Nempe περάσας τὸν ποταμὸν, τὸν καλούμενον Τάγον, ἀφίκετο πρὸς Καύκαν πόλιν, καὶ παρεστρατοπέδευσεν, *trajecto amni, quem Tagum appellant, ad Caucam urbem pervenit, & eam circumſedit.* Ex quo non dubie probatur, quod tantummodo Tagi trajectus memoratus eſt, antequam ad Caucam perveniret; adeunti Lucullo non trans Durium urbem, ſed citra illum, hoc eſt, inter Durium, & Tagum ſitam fuiſſe, Durio tamen propiorem quam Tago, ut Situs Cocæ, quæ hodie eſt, oſtendit. Calamitatem urbis a Lucullo contra fœdus illatam, & inde ortam Romanis infamiam, ſive, ut Appianus appellat, δόξαν κακὴν; ex ejuſdem deſcriptione intelligimus. Hanc de Cauca opinionem plus Zoſimus perturbat, quum de Theodoſio, qui inde ortus fuit, lib. IV. cap. XXIV. ſcripſit: αἱρεῖται τῆς βασιλείας κοινωνὸν Θεοδόσιον, ἐκ μὲν τῆς ἐν Ἰβηρίᾳ Καλλεγίας, πόλεως δὲ Καύκας ὁρμώμενον, hoc eſt, [Gratianus] *imperii ſocium Theodoſium legit, ex Hiſpanicæ Callegiæ urbe Cauca ortum.* Nemo non videt, Callæciam corrupto illo vocabulo notari, in qua ſi Cauca ſita fuit, fruſtra ad Vaccæos illa, qui multo citeriores ſunt, refertur. Sed tanti non eſt in hac cauſſa Zoſimus, ut de Plinii nos ſententia & Ptolemæi, qui in Vaccæis ponunt, depellat: quin potius Zoſimum, ſi non erraſſe, tamen ſingulari opinione fuiſſe judicamus, dum ampliores Gallæciæ fines, quam ceteri ſolent, adſignavit, ut Vaccæorum quoque contineat regionem. Facilis etiam error in vicinis, quia Vaccæi & Gallæci ſunt ὅμοροι. Præterea *Pintia* Ptolemæi eſt, quam plures ponunt in loco eximiæ nunc urbis Valliſoleti ſive Valladolid. Mariana lib. x. cap. VII. *Pincia, quæ noſtris Valliſoletum eſſe creditur in Vaccæis:* alii ad latus paullo ab illa urbe deducunt. Antonini Itinerarium inter Cluniam & Intercatiam ponit mediam, itinere ab Aſturica Cæſarauguſtam per Cantabriam: eſtque ab Aſturica CVI M. P. Tandem *Rauda* quoque Vaccæorum fuit, quam idem Itinerarium inter Pintiam & Cluniam conſtituit, utrique proximam, nulla urbe interjecta. Et hactenus de Vaccæis.

Sequuntur *Arevacæ* Strabonis & Ptolemæi, de quibus ita Plinius lib. III. cap. III, *Arevacis nomen dedit fluvius Areva. Horum ſex oppida: Saguntia & Uxama; Præterea Segovia, Nova Auguſta; Termes, ipſaque Clunia, Celtiberiæ finis.* Ptolemæus prætermiſſa Saguntia addit *Numantiam* & *Velucam*, & alia quædam obſcuriora. De ſingulis breviter, quæ inveniri poſſunt, adferemus. *Saguntia*, quæ & *Seguntia*, ac *Segontia* dicitur, illa urbs eſt, de qua Livius lib. XXXIV. cap. XIX. *Conſul audito Seguntiæ Celtiberum omnes ſarcinas impedimentaque relicta, eo pergit ducere ad oppugnandum.* Vetus inſcriptio apud Gruterum pag. 324. num. 2.

C. ATILIO C. F. QUIR. CRASSO SEGONTINO.

Itinerarii auctor duas Segontias uno itinere ab Emerita Cæſarauguſtam tradit, unam inter Complutum & Bilbilim; alteram inter Bilbilim & Cæſarauguſtam. Prior illarum eſt, quæ Arevacis vindicatur. Qui locorum periti ſunt judicant eſſe urbem Siguenzam, ad fontes amnis, Complutum adluentis, qui hodie vocatur Henarez. Aliam Segontiam in Bætica ſupra expoſuimus; & iterum aliam *Segontiam Paramicam* Ptolemæus ponit in Vardulis. Hoc de prima Plinii urbe. Secunda eſt *Uxama*, Ptolemæo Οὔξαμα Ἀργέλαι, vel ut Palatinus codex habet, Αργαῖλαι: in Itinerario inter Cluniam & Numantiam poſita, itinere ab Aſturica Cæſarauguſtam. Floro eſt *Auxima* lib. III. cap. XXII. extremo corrupte. nam veram ſcriptionem vetus lapis Compluti conſpectus, oſtendit apud Gruterum pag. 693. num. 8.

LIGINIUS JULIANUS
UXAMENSIS

ANN. XX. H. S. EST
JULIA MATER F. C.

Hodie elBorgo d'Osma dicitur,nomine veteri non penitus exſtincto;& adjacet amniDurio.

Illuſtre nunc nomen *Segoviæ* ſive *Segobiæ*, quæ Σεγκβία Ptolemæi eſt, ad ſe nos advocat, niſi retrahet Harduinus, qui Arevacarum Segoviam, Plinio & Ptolemæo memoratam, dicit non illam eſſe mediam inter Madridum & Valliſoletum, quæ mirabiles aquæductus cum Segoviæ nomine conſervat: ſed urbeculam, quæ ſub eadem cæli parte atque Numantia, eodemque ſitu a Ptolemæo collocetur. Hæc numeris confiſus Ptolemæi ſcripſit, qui ſi recti ſunt, eadem longitudo Segubiæ eſt & Numantiæ; latitudo in ſeptemtrionem, quam Numantiæ, elevatior. Quum vero numeri illi ſæpe fefellerint, & plura in Hiſpania conturbet alibi Ptolemæus, nolim ſola illius juſſione a celebriori Segovia ad ignobilem obſcuramque diverti. Fateor, celebrem illam urbem pæne extra fines Arevacarum eſſe: ſed eſto, quod ſatis ſit, in limine fuiſſe, id quod ut credam, facilius adducor, quia & Plinius & Ptolemæus & Itinerarii auctor tantum unam Segoviam habent, nec ipſi Hiſpani aliam in his circa Durium oris oſtendunt, aliam demum prope Cordubam ad Bætin, de qua Vaſæus pag. 91. conſulatur; quæ nihil cum noſtra, ut alieno ſitu, commune habet. Quod ſi omnino etiam poſitio repugnaret, quæ vero non plane aliena eſt: tamen vel nominis & famæ cauſſa illuſtre opus explicaremus, quod nihil certi conſtat, cui alii hoc genti ſit adſcribendum, nec alia forſan ſe offert ad prædicandum illud occaſio. Eſt enim hæc Segobia vel Segovia hodieque conſpicua, cum ob alias rationes, tum maxime propter mirandum aquæductum, ex Trajani ævo, ut putatur reliquum, de quo Marineus Siculus lib. I. Rer. Hiſp. tradit, ſe ultra ſeptingentos in Hiſpania pontes numeraſſe, ſed nihil vidiſſe, quod cum hoc arcu ſeu aquæductu & ponte Alcantarenſi conferri poſſit.

In Plinianis Arevacarum oppidis *Nova Auguſta* ſuccedit, nec alii memorata, niſi Ptolemæo, quamvis ille in nomine aliquid corrupit, Νκδαυγκ́σαν ſcribens, pro Νεοαυγκ́σα, vel Νέα αὐγκ́σα. Ad *Termeſtinam* ergo urbem progredimur, cujus *Termes* nomen eſt apud Plinium & Florum; & Τέρμες quoque apud Ptolemæum: Τερμισὸς, *μεγάλη πόλις*, *Termiſus*, *magna urbs*, Appiano pag. 535. Hodie multis Lerma eſt, ſita ad fluvium Arevam, qui nunc Arlanza: aliis ad Durium, Nueſtra Sennora de Tiermes. Cives *Termeſtini* vocantur, ſocii Numantinorum. Livii epitoma LIV. *Q. Pompejus conſul in Hiſpania Termeſtinos ſubegit: cum eisdem & Numantinis pacem ab infirmitate fecit.* Et Tacitus annal. IV. cap. XLV. *nationis Termeſtinæ* dicit fuiſſe, qui prætorem Hiſpaniæ citerioris L. Piſonem ex improviſo in itinere adortus, uno vulnere in mortem adfecerit. An eadem ſit *Termantia* Appiani, quæ Plinii Termes: & *Termantini* apud eundem, qui Livii Termeſtini, non liquido conſtat. Termantini prope Numantiam fuerunt. De eodem Q. Pompejo, quum nihil ad Numantiam perficeret Appianus dicit pag. 506, *μετέβαινεν ἐπὶ* Τερμαντίαν ὡς ἐυχερέςερον ἔργον, *Termantiam caſtra promovit*, *tamquam ibi minus negotii habiturus*: & pauciſſimis interjectis; τὴν *ἀγορὰν ἀυτῷ φέροντα χιλίαρχον* οἱ Τερμαντεῖς ἐτρέψαντο, *tribunum militum*, *qui commeatum advehebat*, *Termantini in fugam verterunt.* Multis ergo iidem ſunt, qui Termeſtini; & eadem Termes, quæ Termantia. Hoc autem me dubium reddit, quod non credibile, unum auctorem eodem libro, & ejusdem belli deſcriptione, unam urbem nunc Τερμαντίαν, nunc Τερμισὸν appellare.

Ultima urbium in Arevacis in Celtiberiæ conlimitio poſita, fuit *Clunia*, omnium poſt Numantiam deletam clariſſima, Romana colonia, & juridici conventus ampliſſimi ſedes. Hæc de ea ex Plinio. Situm Antonini Itinerarium monſtrat, inter Raudam & Uxamam

mam fere medium, ab illa XXVI M. P. ab hac XXIIII. quo loco nunc pagus ſupereſt ad Durium amnem. In hiſtoriis rarum nomen, nec fere niſi Dionis Caſſii lib. XXXIX. pag. 115. referentis de rebellibus Hiſpanis, quod Metello Nepoti, πολιορκοῦντι Κλουνίαν, ἐπελθόντες ἀμείνους ἐγένοντο καὶ ἐκείνην μὲν περιεποιήσαντο, *obſidenti Cluniam ſupervenientes, vicerint ipſum, ac urbem in ſuam redegerint poteſtatem.* Crebrior mentio in nummis. Vaillantius tres promit cum nominibus quartumvirorum CLUNIA inſcripti: Golzius autem habet ſignatum COL. CLUNIA: & alium MUN. CLUN. id eſt, *municipium Clunienſe.* Hæc de ſex urbibus Plinii in Arevacis.

Ptolemæus addit *Numantiam* & *Velucam.* Nobiliſſima Numantia, *Hiſpaniæ decus*, ut Florus vocat, quod ex bello Numantino conſtat: quam licet deleverint Romani Scipione Aemiliano duce; non tamen dubitandum eſt, quin poſtea inſtaurata fuerit, quia non tantum Ptolemæus eam memoravit, ſed Antoninus quoque, itinere ab Aſturica Cæſaraugaſtam; qui etiam ſitum determinat, inter Uxamam & Turiaſonem, interjectis tamen aliis. Durius præterfluit, ut Strabo dicit lib. III. pag. 112. ſed recens ille & fontibus ſuis propinquus. Florus Bello Numantino & ſitum & virtutem ita deſcribit: *Sine muro, ſine turribus modice edito in tumulo apud flumen Durium ſita, quatuor millibus Celtiberorum, quadraginta millium exercitum per annos quatuordecim ſola ſuſtinuit; nec ſuſtinuit modo, ſed ſæpius aliquando perculit, pudendisque fœderibus adfecit.* Quod inſtar Spartæ *ſine muro* fuiſſe dicit, forte ſolus dicit, & Strabo dicto loco videtur τὸ τεῖχος, *murum* meminiſſe, ſed obſcuris ceteris: & Appianus ἐπιτείχισμα, ſed ita dubie, ut, urbisne fuerit an caſtrorum Scipionis, non facile dijudicetur. Paullus Oroſius lib. V. cap. VII. explicatius proponit, quæ brevius ſuperiores. *Numantia*, inquit, *haud procul a flumine Durio tria millia paſſuum in ambitu muri amplexabatur: quamvis aliqui adſerant, eam & parvo ſitu, & ſine muro fuiſſe. Unde credibile eſt, quia hoc ſpatii cura alendorum cuſtodiendorumque pecorum, vel etiam exercendi ruris commodo, quum bello premerentur, incluſerint: ipſi arcem parvam, natura munitam obtinentes. Alioque tantam paucitatem hominum tam amplum urbis ſpatium non munire magis, quam prodere videbatur.* Commentarii loco poſſunt eſſe, quæ Joannes Mariana lib. III ineunte tam de muro, quam de ſitu urbis & veſtigiis a ſe inſpectis prodidit: *In extremo*, inquit, *Celtiberiæ ad ſeptemtrionem angulo ſita fuit, atque in Arevacis, quatuor amplius millibus ſupra Soriam ad Garai pontem, non procul ab ortu Durii fluminis ejus urbis veſtigia monſtrantur. Natura loci, quam arte munitior fuit, in clivo poſita molli quidem adſcenſu, aditu tamen difficili, quod, tribus ex partibus, montibus ambiatur, uno tantum latere in planiciem deſinente, proventu fertilem, & ſecundum Teram amnem duodecim millia, quousque in Durium profluit, protenſa. Lacedæmoniorum inſtituto nec mœnibus munita erat, nec turribus circumvallata, & ad gregum paſcendorum commoditatem regionibus aliquanto latior, quam ut perpetuo muro includi poſſet. Arce tantum munita erat, unde laceſſenti hoſti repugnare ſoliti erant, in eamque fortunas omnes in belli diſcrimine conferre.* Præterea Ptolemæus etiam *Velucam* adjecit, quam Antoninus *Volucem* dixit, XXV M. P. a Numantia in occaſum remota, eodem itinere, quod ab Aſturica Cæſaraugaſtam per Cantabriam ferebat. Hæc de Arevacis; qui primo caſu *Arevaci* & *Arevacæ* appellantur, illo modo a Strabone & Plinio; hoc, a Ptolemæo.

Proximi Arevacis ſupra Numantiam erant *Pelendones*, quem populum vetus inſcriptio apud Gruterum pag. III. num. 5. littera duplici notat:

GENIO LOCI
PELLENDONES
AREACON.

Plinius

Plinius & Ptolemæus ſcribunt L ſimplici. Ille [Plinius] lib. III. cap. III. vocat *Pelendones Celtiberorum:* & lib. IV. cap. XX. *Durius amnis ex maximis Hiſpaniæ, ortus in Pelendonibus, & juxta Numantiam lapſus: dein per Arevacos Vaccæosque, diſterminatis ab Aſturia Vettonibus, a Luſitania Gallæcis, ibi quoque Turdulos a Bracaris arcens.* Ptolemæus tres urbes illis tribuit, *Viſontium*, *Auguſtobrigam*, & *Saviam.* Idem *Viſontium* paullisper deducit ab Auguſtobriga & Savia in auſtrum, *Saviam* ab utraque nonnihil in ortum: *Auguſtobriga* itinere Antonini ab Aſturica Caſaraugustam inter Numantiam & Turiaſonem media locatur, ab illa XXIII; ab hac XV M. P. reducta. Plinius Numantiam in Pelendonibus ſcribit, quæ ceteris eſt in Arevacis.

Arevacorum ab auſtro vicini *Carpetani*, Plinio *Carpetani ad Tagum* lib. III. cap. III. Polybio lib. III. cap. XIV. Καρπήσιοι, qui an iidem ſint, qui Livii *Carpeſii* lib. XXIII. cap. XXVI. dubitat Ludovicus Nonius in ſua Hiſp. cap. XLV. Regio *Carpetania*: major gens, quam Pelendones, & pluribus oppidis exculta. Caput ſecundum Plinium *Toletum* eſt lib. III. cap. III. Servat nomen urbs inclyta ad Tagum, ideoque certæ ſedis, etiam ex Antonino nota & Ptolemæo. Incolæ Plinio *Toletani*, & inſcriptionibus. Adjacet *Complutum* Ptolemæi ac Antonini, quod nemo dubitat Alcalam de Henarez eſſe. cives *Complutenſes* Plinio dicto loco. Martyres ejus Iuſtum & Paſtorem laudat Prudentius hymno IV. Periſteph. verſ. 41.

Sanguinem Iuſti, cui Paſtor hæret,
Ferculum duplex, geminumque donum,
Ferre Complutum gremio juvabit
Membra duorum.

Inter Complutum & Toletum *Titulcia* Antonini, itinere ab Emerita Cæſaraugustam. Ad latus occiduum Compluti *Mantua* Ptolemæi, in loco fere ubi hodie regia Hiſpanorum Madrid: aut proxime eam in pago exiguo Villamanta, teſte eodem Ludovico Nonio cap. LXXI. Durium verſus *Ilurbida* & *Eteleſta* fuerunt ejusdem Ptolemæi; qui Plinii *Egeleſtani* lib. III. cap. III: Prope Tagum *Aebura* Livii lib. XL. cap. XXX. & XXXIII. & Stephani Αἴβουρα ex Strabone: forſan eadem, quæ *Libora* Ptolemæi. Et Hippo Livii in his oris fuit. Libro XXXIX. enim, cap. XXX. dicit, *Haud procul Hippone & Toleto urbibus inter pabulatores pugna orta eſt.* Ergo hæ finitimæ urbes fuerunt Hippo & Toletum. Celebratior *Contrebia* ejusdem Livii lib. XL. cap. XXXIII. quam & Vellejus lib. II. cap. V. Valerius Maximus lib. II. cap. VII. exempl. 10. & Florus lib. II. cap. XVII. memoraverunt. In limite Celtiberorum fuit, uti ex Livio conjicitur. *Sauciis*, inquit, *in oppidum Aeburam devectis, per Carpetaniam & Contrebiam ductæ legiones. Ea urbs obſeſſa, quum a Celtiberis auxilia arceſſiſſet*, & reliqua. Videtur etiam in Valer. Maximi lib. V. cap. I. exemplo 5. pro Centobrica *Contrebia* legendum, quia eandem hiſtoriam Vellejus & Florus dictis locis Contrebiæ tribuunt. Nec *Laminium* ignobile fuit, quod ultimum Ptolemæus in Carpetanis ponit. Situm dat Antonini Itinerarium VII M. P. a capite Anæ, unde per duas manſiones Toletum iter eſt. Idcirco Plinius lib. III. cap. I. dixit: *Ortus Anas Laminitano agro citerioris Hiſpaniæ.* Idem cap. III. *Laminitanos* ad Carthaginienſem conventum tranſcribit, quamlibet longius inde remotos; nec tamen hi ultimi, qui jus inde petebant. Inter Laminium & Toletum eſt *Conſabrum* Antonini, qui Plinii ſunt *Conſaburenſes* lib. III. cap. III. in conventu, quem modo dixi, Carthaginienſi. Vetus inſcriptio apud Gruterum pag. 402. num. 5: IIVIR MUNIC. CONSABURON. & alia pag. 909. num. 14.

Q. DOMITIUS Q. F. MACER
CONSABURENSIS
L. P. IN FRONT. XV. IN
AGR. P. XX.

Addit Ptolemæus *Ilarcurin*, obſcurum oppidum, quod vero etiam Antonini itinere ab Emerita Cæſarauguſtam, inter Siſaponem & Laminium invenitur, una littera truncatum *Larcuris.* Hæc quoque de Carpetanis, quos Polybius lib. III cap. XIV. σχεδὸν ἰσχυρότατον ἔθνος τῶν κατ᾽ ἐκείνους τοὺς τόπους, *totius illius tractus fere validiſſimam gentem* laudavit.

Carpetanos attingunt *Oretani* inter Anam & Bætin fere extenſi, ſed utrumque fontibus propinquiorem. Nomen dat *Oretum*, Ὤρητον Γερμανῶν, *Oretum Germanorum* Ptolemæo: quæ & Ὠρεία, *Oria* eſt, & regio *Oretania.* Strabo lib. III. pag. 105. τῆς Ὠρητανίας κρατιστεύουσα ἐστὶ πόλις Κάστλων, καὶ Ὠρεία, *Oretaniæ princeps urbs eſt Caſtulo, & Oria.* Dicitur etiam *Oriſia.* Stephanus Byzantinus Ὠρισία πόλις Ἰβηρίας. τὸ ἐθνικὸν, Ὠριτανός, *Oriſia urbs Hiſpaniæ: gentile, Oritanus.* Addit ex Artemidoro eaſdem urbes, quas Strabo, *Oriſiam* & *Caſtulonem*, nominibus leviter pravatis, quæ reſtituimus. Tarapha *Oretum* Calatravam interpretatur, de quo dubitat Ludovicus Nonius in Hiſpania cap. LXII. Celebrior *Caſtulo* ad Bætim amnem, bello Punico clariſſima, patria Imilces, quæ uxor fuit Hannibalis quod ex Livii lib. XXIV. cap. XLI. clarum eſt. Silius Italicus lib. III. verſ. 391.

Fulget præcipuis Parnaſſia Caſtulo ſignis:

Idem ante paullo verſ. 97.

Cirrhæi ſanguis Imilce
Caſtalii, cui materno de nomine dicta
Caſtulo, Phœbei ſervat cognomina vatis.

Parnaſſia ideo & Caſtalia origo nominis, quia fingunt, Phocenſium coloniam eſſe, de quo plura ad Silii locum notavimus. Sive vere ita fuit, ſive fictum eſt a poetis; non tamen ratione caruit illa fictio, ſive fama fuit & opinio. Nam, ut Ludovicus Nonius cap. LXIV. tradit, mons urbis bivertex eſt, ut Parnaſſus: ab uno latere tenuis ſcaturigo, non impar Caſtalio fonti: etiam numiſmata ibi reperta, quæ alatum Pegaſum referebant. Sed luſum ita eſſe, vera nominis origo, a Bocharto tradita, oſtendit, quippe a crepidine fluvii (Arab. קשטלה) derivat, & ex Strabone confirmat, qui Bætim ad hanc urbem propter ῥάχεις ὀρῶν *rupes amni imminentes*, negat eſſe navigabilem. Urbs valida fuit & municipium. Vetus inſcriptio apud eundem Nonium: SACERDOTI MUNICIPII CHASTULONENSIS. Plinius lib. III. cap. III. de conventu Carthaginienſi: *ex colonia Salarienſi oppidani Latii veteris Caſtulonenſes, qui Cæſari Venales appellantur.* Ex hoc Harduinus reprehendit Ptolemæum, qui duo diverſa Oretanorum oppida Salariam & Caſtulonem fecerit. Mox enim in Baſtulis ſequetur *Salaria*, ex qua colonia videntur quidam Caſtulonenſes deducti. Adſitus *Caſtulonenſis ſaltus* a Livio non ſemel memoratus. Lib. XXVI. cap. XX. *ſupra Caſtulonenſem ſaltum:* & lib. XXVII. cap. XX. *quum Scipio ſaltu Caſtulonenſi exceſſiſſet.* Mariano monti cohærere inde a Corduba huc procurrenti, ſupra dictum eſt.

In ortum paullo a Caſtulone recedit *Mentiſſa* Livii. Lib. XXVI. cap. XVII. *Is locus inter oppida Iliturgim & Mentiſſam*, locus ſcilicet caſtrorum Aſdrubalis. Ptolemæi eſt Μέντισα. Plinio *Menteſani qui & Oritani*, diſtincti a *Menteſanis* Baſtulis. Ergo & *Menteſa* ſcribitur. Recte. nam ſic etiam veteri inſcriptione apud Gruterum pag. 384. num. 2.

D. M. S.

D. M. S.
CALPHURNIAE L. F. SCUNDURAE
HUIC ORDO MENTESAN. FUN
DUM PATRIAE PUB. OB MER.
DEDER.

A Menteſa non longe *Tugienſis ſaltus* diſtat, ab oppido *Tugia* dictus, in quo fontes ſunt Bætis fluvii. Plinius lib. III. cap. I. *Bætis in Tarraconenſis provinciæ, non ut aliqui dixere, Menteſa oppido, ſed Tugienſi exoriens ſaltu.* Oppidi *Tugiæ*, meminit Antoninus itinere a Caſtulone Malacam, XXXV M. P. a Caſtulone diſtantis. Ultra erat *Ilorci*, hodie Ilorca vel Lorqui, ad *Tuderem* fluvium. Plinius dicto loco: *Juxta quem* (Tugienſem ſaltum) *Tader fluvius, qui Carthaginienſem agrum rigat, Ilorci refugit Scipionis rogum, verſusque in occaſum Oceanum Atlanticum, provinciam adoptans, petit.* Ob flexum illum, quidam in Bæticam transſumunt.

Eodem tractu quamquam incerto loco, in Oretanis fuit *Biatia* Ptolemæi, qui ſunt *Viatienſes* Plinii. In Theſauro Brandenburgico nummus eſt, inſcriptus BIATE, quem huc refert nobiliſſimus vir Laurentius Beger pag. 522. ſecus ac clari viri Jo. Harduinus & Jacobus Wildius ad Meſſeniam, in qua fluvius ejus nominis eſt, reducunt. Ignota ſunt Ptolemæi *Cervaria*, *Bergula*, *Lacuris*, *Luſparia*, quæ idcirco prætermittenda cenſemus. In ſeptemtrionem & ad Anæ fontes revertimur, ubi oppida Ptolemæi ſunt *Libiſoca*, *Aemiliana*, *Salica*, & *Merobriga*, omnia in Oretanis recenſita. Λιβισώκα, *Libiſoca* Ptolemæi, eſt *Libiſoſa* Antonini, itinere a Laminio Cæſaraugustam, diſtans ab Anæ capite VII M. P. Eadem Plinii eſt *Libiſoſona*, quod ut plenius eſt vocabulum, ita quod genuinum oppidi nomen ſit, non difficulter invenitur. Vetus inſcriptio apud Gruterum pag. 260. num. 3. imperatori Marco Antonino ſacra, COLONIA LIBISOSANORUM plenis litteris exſcriptum habet. *Libiſoſanus* autem ex media forma, quæ Antonini Itinerarii erat, eſt deductum, ideoque illa præferenda: Ptolemaica autem emendanda, quia κ in locum σ manifeſto errore irrepſit. Situs jam ante ex Itinerario demonſtratus eſt. *Aemiliana* (puto *Caſtra* ſubaudiri) a Ptolemæo in occaſum verſus ponuntur a Libiſoſa, quæ prope fontes Anæ erat: *Salica* inter utrumque oppidum in auſtrum declinat. De *Merobriga* autem, ſive *Mirobriga*, ut Palatinus præfert, vereor, ne illarum una ſit, in Luſitania quæ deſcribuntur: aut ſi diverſa eſt, nominum æqualitate dubitatur, ubi quæque ſita fuerit, & quæ ex multis ſit illuſtrior, cui antiquæ inſcriptiones & aliæ laudes poſſint accommodari. Tales ſunt quæ partim ſupra ſunt productæ pag. 49. ORD. MEROBRIG. & quam Gruterus pag. 257. num. 2. commendat MIROBRICENSIUM MUNIC. dicato Aelio Adriano Antonino. Et de Oretanis hactenus.

Nunc *Olcades*, alium populum, accedimus, a Polybio, Livio, Stephanoque Byzantio commendatos. Sed de his quoque quod dubitemus non deeſt, quum ne id quidem certo ſciamus, ex quo latere Oretanis aut Carpetanis appoſiti fuerint. Livius lib. XXI. cap. V. de Hannibale: *In Olcadum fines prius* (*ultra Iberum ea gens, in parte magis quam in ditione Carthaginienſium erat*) *induxit exercitum, ut non petiſſe Saguntinos, ſed rerum ſerie finitimis domitis jungendoque tractus ad id bellum videri poſſet.* Victi ab Hannibale, Carpetanes concitant, eisque contra communes hoſtes ſe conjungunt. Polybius eandem hiſtoriam texens lib. III. cap. XIII. ſeq. primum Ὀλκάδων ἔθνος *Olcadum gentem*, dein Vaccæos, & poſtea omnes ultra Iberum populos adgreſſum Hannibalem, Carthaginienſium poteſtati ſubjeciſſe tradit, ut omnibus in ditionem redactis, ſoli Saguntini reſtarent, bellorum nexu ex finitimis ſubjugandi. Nihil ex his de ſede certa cognoſci poteſt. Nec plus

plus addit Stephanus ille urbium & populorum deſcriptor, quam ex Polybio, ad quem provocat, ἔθνος Ἰβήρων, τῶν ἐντὸς Ἴβηρος τοῦ ποταμοῦ, *gentem eſſe Hiſpanorum, qui intra Iberum habitent.* Quum vero primariam eorum urbem exponit, quam *Althæam* Polybius vocat, ex quo Livius dicto loco corrigendus eſt, in quo *Carteja* legitur; Olcades πλησιοχώρους Καρχηδόνος, *finitimos Carthagini Novæ* eſſe pronuntiat. Sic ab auſtro eſſent Oretanis adjiciendi. At peritiſſimi rerum Hiſpanicarum Aelius Antonius Nebriſſenſis, & Jo. Mariana, quem Ludovicus Nonius in ſua Hiſpania cap. XLVII. ſequitur, *Althæam* in regno Toletano ponit prope urbem *Ocanna* hodie dictam, decem circiter leucis a Toleto in ortum remotam. Nec id alienum a Livii deſcriptione eſt, quæ magis in media Hiſpania, quam in ora ejus videtur Olcades locare. Præter Althæam autem de Olcadibus nihil memoriæ eſt proditum.

Expoſitis his nationibus quæ principi genti *Celtiberis* a tergo ſunt, id eſt ab occaſu ſolis; ad ipſam Celtiberiam explicandam adgredimur. Supra autem diximus, non ab omnibus eoſdem limites Celtiberiæ conſtitui, ſed pro potentia gentis & felicitate nunc amplioribus extendi, nunc includi poſt Romanum bellum anguſtioribus, quos in præſenti etiam, uti a Ptolemæo definiti ſunt, perſequemur. Caput Celtiberiæ, ut Plinius dixit lib. III. cap. III. eſt Segobriga, quæ ut ex Strabone pag. 112. & Ptolemæo apparet, haud longe illinc a Numantia fuit, hinc a Bilbilitano oppido. Nec vero Hiſpani in ſitu conſentiunt, aliis aliam reſpicientibus. Nummi & inſcriptiones an huc pertineant, incertum æque eſt, Vaillantio falſum; quia hæc urbs, quamlibet clara gentis ſuæ & magna: tamen ab Romanis, haud dubie gentis odio propter diuturnum bellum in ſtipendiariis relicta ſit, quibus jus monetæ cudendæ permiſſum nunquam fuerit. Plinius enim lib. III. cap. III. in Carthaginienſi conventu: *Stipendiariorum autem celeberrimi, Alabanenſes, Baſtitani, Conſaburenſes, Dianenſes, Egeleſtani, Ilorcitani, Laminitani, Menteſani, qui & Oritani, Menteſani qui & Baſtuli, Oretani qui & Germani cognominantur; caputque Celtiberiæ Segobrigenſes.* Ex diſſenſione autem de loco Segobricæ duas Segobricas Jo. Vaillantius ad nummum Tiberii, quo SEGOBRICA in querna ſcriptum eſt, diſtinguit, alteram Plinii ſtipendiariam, de qua diximus: alteram incerto loco, veteris Latii jure donatam. *Segobriga*, inquit, *urbs gemina Hiſpaniæ Tarraconenſis, altera in Valentino regno Caſtellæ ad montis Orospedæ radices & Duratonam fluvium: hæc Sepulveda quibusdam: illa Cabbezza del Griego, aliis Segorve. Sed quæ Celtiberorum urbs, immo ipſorum caput a Plinio lib.* III. *cap.* III. *dicitur; & a Strabone lib.* III. *& a Ptolemæo lib.* II. *cap.* VI. *Numantiæ proxima ponitur. - - - - - De utriusque Segobrigæ ſitu ambigitur, & non parva inter recentiores de ipſa contentio.* In dubiis itaque res, dum certiora invenientur, relinquenda eſt, tantum hoc addito, urbem Segorve in Valentino eſſe ad flumen Movedre; Cabezza del Griego vicum in Caſtella Nova.

In Celtiberiæ oppidis, quæ certiora ſunt eſt *Turiaſa* vel *Turiaſſo*, Ptolemæo Τουριασὼ: Plinio *Turiaſonenſes* in Cæſarauguſtano conventu. Auguſti nummus, MUN. in querna, ſupra quam TURIASO: & Tiberii, MUN. TUR. DIVUS AUGUSTUS, hoc eſt, *municipium Turiaſo.* Situs certus, quia hodieque ſupereſt, nomine non penitus abdicato, Tarazona, ut conſtanter Hiſpani tradunt, & Antonini Itinerarium confirmat, itinere ab Aſturica Cæſarauguſtam. Nobilis, ferri gloria, quam aquæ ſuæ debet, perinde ac Bilbilis, quas idcirco Plinius lib. XXXIV. cap. XIV. æquavit. Celebratior tamen *Bilbilis*, alumni ingenio, Martialis poetæ, illuſtrata. Hic lib. X. epigrammate CIII.

Municipes, Auguſta mihi quos Bilbilis acri
Monte creat, rapidus quem Salo cingit aquis.

L Cog-

Cognomen *Auguſtæ* etiam in nummis eſt Tiberii: M. AUGUSTA BILBILIS TI. CAESARE III id eſt, *municipium Bilbilis Tiberio Cæſare tertium conſule.* Et alio ejusdem: M. AUGUSTA BILBILIS TI. CAESARE V. L. AELIO SEJANO. Iterum Martialis ejusdem libri epigrammate ultimo ad librum ſuum:

Et curſu facili, tuisque ventis
Hiſpanæ pete Tarraconis arces.
Illinc te rota tollet, & citatus
Albam Bilbilin, & tuum Salonem
Quinto forſitan eſſedo videbis.

Flumen igitur, quo ferrum temperatur, ille *Salo*, qui præterfluit; inde etiam *Bilbilis* dictus ab Juſtino lib. XLIV. cap. III. *Nec ullum*, inquit, *apud eos telum probatur, quod non aut Bilbili fluvio, aut Chalybe tinguatur.* Eundem enim Salonem & Bilbilim eſſe cenſet etiam Hieronymus Paullus, Barcinonenſis de Flum. Hiſp. Nec gloriam illam ex fodinis habet. Plinius dicto lib. XXXIV. cap. XIV. de ferri differentia: *Summa differentia in aqua eſt, cui ſubinde candens immergitur. Hæc alibi atque alibi utilior nobilitavit loca gloria ferri, ſicut Bilbilin in Hiſpania & Turiaſonem, Comum in Italia, quum ferraria metalla in his locis non ſint.* Quanta autem ferri Bilbilitani ſive chalybis præſtantia fuerit, idem lib. IV. epigram. LV. prædicavit:

Noſtræ nomina duriora terræ
Grato non pudeat referre verſu:
Sævo Bilbilin optimam metallo,
Quæ vincit Chalybasque Noricosque.

Inde abſunt XXIV M. P. in occaſum ſolis *Aquæ Bilbilitanæ*, Antonini itinere ab Emerita Cæſarauguſtam, quæ, ut ſolent hujus nominis, ægrotantibus ſalutares ſunt: quum ipſa *Bilbilis* a Cæſarauguſta diſtet M. P. LI. Circa Bilbilim ſunt itidem ex Itinerario nota oppida *Balſio*, XX M. P. a Turiaſone, quod videtur *Belſinum* Ptolemæi eſſe, ſi per numeros ejus licet: *Nertobriga* Ptolemæi ejusdem & Antonini, niſi forſan *Nergobriga* legendum eſt. nam Appianus in Ibericis ſæpe habet Νεργόβριγες, quam vetuſtam lectionem eſſe, ex Suida conſtat, qui, in μετεωροπαθεῖν eodem modo Appiani verba pag. 475. ed. Tol. refert: Νεργόβριγες δ᾽ αὐτοῦ περὶ τῆς μετεωροπαθείας πυθόμενοι. *Nergobriges, cognita Marcelli moderatione*, ac reliqua. Quod vero Itinerarium Ptolemæo conſentit, nihil mutandum in nomine cenſemus. Urbem non mediocrem fuiſſe, ex Appiani hiſtoria apparet. A Bilbili aberat XXI M. P. Cæſarauguſtam verſus, quod ex Antonini itineribus ab Emerita Cæſarauguſtam eſt perſpicuum. Hodie *Ricla* cenſetur eſſe, media inter Bilbilim & Calonis oſtium, quod etiam Jo. Franciſcus Andreas de Patria S. Laurentii approbavit. *Arcobriga* autem, itidem Ptolemæi, recedit a Bilbili Complutum verſus, quod ex Itinerario liquet, quo hoc ordine poſita oppida ſunt, itineribus ab Emerita Cæſarauguſtam:

Complutum	— —
Arriacam	M. P. XXII.
Ceſatam	M. P. XXIIII.
Segontiam	M. P. XXVI.
Arcobrigam	M. P. XXIII.
Aquas Bilbilitanorum	M. P. XVI.
Bilbilim	M. P. XXIIII.

Ex quibus etiam *Ceſatam* intelligimus quo loco ſita fuerit, quam Ptolemæus Καίσαδαν, ſive

ſive ut in Palatino eſt, Καίσαδαν, *Ceſadam* vel *Cæſadam* appellat. Nobilior *Valeria* Celtiberorum, Ptolemæi; Plinii *Valerienſes*, lib. III. cap. III. qui in coloniis recenſet: Ortelius cognomen *Juliæ* addit, neſcio ex quo nummo. Quem quod diligentiſſimi viri Harduinus et Vaillantius ignorant, error haud dubie eſt, & ex notiore nummo legendum COL. JULIA VALENTIA, itidem in citeriori Hiſpania, quam poſtea perluſtrabimus. Sita erat Valeria, Vaſæi opinione, ad fontes *Sucronis*, ut ipſa urbs Cuença ſit: vel quod Morales mavult, ſeptem inde leucis reducta ad eundem amnem. Supra hanc *Parietinæ* Antonini, itinere a Laminio Cæſarauguſtam, XXII M. P. a Libiſoſa. Nobilis præ ceteris *Ergavica* Celtiberum, diverſa ab Ergavica Vaſconum, de qua ſupra dictum eſt. Utramque Ptolemæus diſtincte poſuit, ut gente, ita & ſitu diverſam. Auguſti nummus MUN. ERGAVICA. Et alius Tiberii, ERGAVICA. Inſcriptio vetus apud Gruterum pag. 382. num. 9.

M. CALP. M. F.
LUPO FLAM. P. H. C.
EX CONVEN
CAESAR. ERCAVIC.

hoc eſt, *Marco Calpurnio, Marci filio, Lupo flamini provinciæ Hiſpaniæ citerioris, ex conventu Cæſarauguſtano, Ercavicenſi*, per C loco G. Et Plinius in Cæſarauguſtano conventu *Ergavicenſes* lib. III. cap. III. ſcripſit. Quibus inducti, minus dubitamus, quin apud Livium quoque lib. XL. cap. L. *Ergavica* ſcribendum ſit, non *Ergavia*, quia *nobilem & potentem civitatem* vocat, quod Ergavicæ potius, quam obſcuræ Vaſconum *Ergaviæ*, tribuendum videtur, quod etiam Carolo Sigonio, viro doctiſſimo, viſum fuit. Situm Hiſpani in loco *Alcannis*, ſeptem leucis a Dertoſa in occaſum æſtivum, adnotant. Vide Ortelium & Holſtenium in *Ergavica*. Cetera Ptolemæi in Celtiberia, *Candabora*, *Burſada*, *Laxta*, *Alaba*, *Libona*, *Urceſa*, *Mediolum*, *Attacum*, cum per ſe obſcura, tum ignotæ etiam poſitionis omnia, prætermittuntur, quibus addimus *Segedam* Appiani in Bellorum confinio, quæ Morali *Segeſtica* Livii eſt lib. XXXIV. cap. XVII: & ejusdem *Certimam* lib. XL. capt. XLVII; *Tutiam* Flori & Plutarchi in Sertorio.

Celtiberorum finitimi erant ad Iberum *Edetani* ſive *Hedetani*, qui Strabonis Σιδητανοὶ, *Sidetani* ſunt lib. III. pag. 112. & Livii *Sedetani* lib. XXVIII. cap. XXIV. item lib. XXIX. cap. II. & lib. XXXIV. cap. XX. niſi obſtabit forte, quod ubique Livius cum populis cis Iberum ſitis conjungit. Sed tamen etiam ſummus vir Petrus de Marca lib. II. cap. VII. ſect. 3. ita cenſet, *Edetanos a Strabone & Livio Sedetanos dici*, *perſpicuum manifeſtumque eſſe*. Regio *Edetania* Plinio lib. III. cap. III. dicta. *Sucro fluvius*, inquit, *& quondam oppidum*, *Conteſtaniæ finis*. *Regio Edetania*, *amœno prætendente ſe ſtagno ad Celtiberos recedens*. Eadem Appiani Σηδητανία, *Sedetania* pag. 507. Fines ergo ex maritima parte ponit Plinius a Sucrone ad Iberum fere; in aliis ad ipſum flumen. A Sucrone etiam Silius eos deducit lib. III. verſ. 371.

Hos inter clara thoracis luce nitebat
Sedetana cohors, quam Sucro rigentibus undis,
Atque altrix celſa mittebat Sætabis arce.

Strabo dicto libro pag. 108. *Aeletanos* omnes vocat, qui a Carthagine uſque Iberum habitabant, ſub quibus tam Edetanos, quam Conteſtanos & Ilercaones comprehendit. Sidetanos autem ſuos, ſive Sedetanos Strabo a Carthagine ad Sucronem ducit, nulla Conteſtanorum habita mentione, quos numquam memoravit. Hæc longitudo Editaniæ: latitudo ſecundum Ptolemæum eſt a Cæſarauguſta uſque Saguntum. Nunc urbes & oppida ſingula perluſtramus.

Caput Edetanorum *Cæſarauguſta* eſt, Ibero adjacens colonia, antea dicta *Salduba.* Sic enim Plinius dicto loco: *Cæſarauguſta colonia immunis, amne Ibero adfuſa, ubi oppidum antea vocabatur Salduba, regionis Edetaniæ, recipit populos* CLII. id eſt, tot populi jus ab ea petunt, quia conventum habuit juridicum. Ptolemæus diviſe Καισάρεια Ἀυγόυςα *Cæſarea Auguſta:* Strabo pag. 104. conjuncte ἡ περὶ τοὺς Κελτίβηρας Καισαραυγοῦςα, *Cæſarauguſta apud Celtiberos*, quorum fines attingebat. Atque ſic vulgo Latini, ut Plinius, quem modo cognovimus, & Mela lib. II. cap. VI. *Urbium de mediterraneis in Tarraconenſi clariſſimæ fuerunt Pallantia & Numantia: nunc eſt Cæſarauguſta.* Sic etiam multis locis Antonini Itinerarium. Poſſis dubitare, an primis coloniæ temporibus compoſito vocabulo nominata fuerit. In nummis enim hujus urbis, quotquot deſcriptos vidimus, diremtio eſt conſpicua. Plurimi notis tantum ſignant C C. A. hoc eſt, *colonia Cæſarea Auguſta*, multi, CAESAR. AUGUSTA inciſionis puncto interjecto: quidam CAES. AUGUSTA. quod utrumque legendum eſt *Cæſarea Auguſta.* Vide Vaillantii Nummos Auguſtorum in Coloniis & Municipiis. Unde ſuſpicari poſſis, mediam formam CAESAR. AUGUSTAM, ejecto puncto, ita coaluiſſe. Tamen poetæ compoſitionem juvant, qui neglectæ aut expulſæ interpunctionis non poſſunt accuſari. Prudentius hymno IV. Periſteph. de Cæſarauguſtanis Martyribus:

Tu decem ſanctos revehes & octo,
Cæſarauguſta ſtudioſa Chriſti,
Verticem flavis oleis revincta
Pacis honore.

Etiam inſcriptio Gruteri pag. 324. num. 12. ſi recte deſcripta eſt, aliquid adferre poteſt:

POSTUMIAE MARCELLINAE
EX CAESARAUG. KARENSI

hoc eſt, illuſtri interprete Petro de Marca lib. II. cap. X. num. 5. *Poſtumiæ origine Carenſi ex conventu Cæſarauguſtano.* Plinii Carenſes ſunt lib. III. cap. III. in eodem conventu. *Cares* oppidum quatuor leucis a Pompelone in meridiem, nunc Puente de la Reyna. Hæc de nomine, quod una auctorem urbis ſeu amplificatorem commendat: nobilitatem ſupra Pomponius commendavit: de ſitu ejus, quia ſuperſtes eſt, nemo dubitat.

Circumjacent coloniam, *Segontia* Antonini XVI M. P. Bilbilim verſus: *Belia* Βέλεια Ptolemæi; unde Plinii *Belitani* videntur dicti lib. III. cap. III. niſi cum Thoma Reineſio, magni judicii viro, lib. I. var. Lect. cap. XXV. *Bilbilitanos* velis legere: quod non improbabile videtur, quia de Plinio non credi poteſt, in recenſione Hiſpaniæ, & conventus Cæſarauguſtani, Bilbilim, tam clarum municipium, prætermiſiſſe, qui minora etiam perſequutus eſt. Adjacebat etiam *Leonica* ejuſdem Ptolemæi, in occaſum paullo recedens. Plinio Latinorum veterum *Leonicenſes.* In Golzii nummo MUN. LEONICA. A Leonica auſtrum verſus retracta *Etoviſſa,* quam quidam ex male diſpuncto Livii loco lib. XXI. cap. XXII. flumini Ibero apponunt, quum longius inde in occaſum, Ptolemæo auctore, quorum conſonat hiſtoricus recte diſpenſatus, reducenda ſit. Livii verba ſunt: *Ab Gadibus Carthaginem ad hiberna exercitus rediit. atque inde profectus præter Etoviſſam urbem, ad Iberum maritimamque oram ducit.* Ptolemæus in Edetanis ſcribit Ἠτόβημα, *Etobema*, ſed dudum a ſummis ingeniis obſervatum eſt, Ἠτόβησα legendum, idemque oppidum eſſe *Etobeſam* & *Etoviſſam.* Vide Sigonium ad Livium, & P. de Marca lib. II. cap. VII. extr. Mare verſus Ptolemæus ponit *Edéta*, quæ & *Leria* dicta fuerit; Ἤδητα ἡ καὶ Λείρια; unde nomen Edetanorum eſt ſive Hedetanorum: et ſub ea, ſive propius mare

Sagun-

Saguntum, fida Romanis civitas, ſita paſſus mille ferme a mari, ut Livius notavit lib. XXI. cap. VII. aut tribus millibus, ut Plinius; cujus injuſta oppugnatione ſecundum Punicum bellum Hannibal accendit, poſt octo annos Pœnis erepta (Liv. lib. XXIV. cap. XLII) & civium Romanorum facta oppidum. Plinius ſæpe dicto lib. III. cap. III. *Valentia colonia* III M. *paſſuum a mari remota: flumen Turium, & tantumdem a mari Saguntum, civium Romanorum oppidum, fide nobile.* Maritimum ſitum etiam nummus Tiberii expreſſa triremi teſtatur, cui SAG. adſcriptum cum duumvirorum nominibus: & alius cimelii regii SAGUNT. itidem cum triremi, apud Harduinum. Scribitur *Saguntum* & *Saguntus*; illud Livii, Strabonis, Plinii & Ptolemæi: hoc Melæ, Flori & inſcriptionis antiquæ apud Gruterum pag. 499. num. 2. SAGUNTUS PATRONI SUI. Silius quoque lib. I. verſ. 502.

Conclamant utrimque acies, ceu tota Saguntos
Igne micet.

Urbs antiquiſſima, ut etiam Hercules crederetur fundamenta jeciſſe. Ibidem verſ. 505. Murrus Saguntinus precatur:

Conditor Alcide, cujus veſtigia ſacra
Incolimus, terræ minitantem averte procellam.

Quod vero hoc nimis fabuloſum, ad Zacynthios originem plerique referebant. Strabo lib. III. pag. 110. Σάγουντον κτίσμα Ζακυνθίων, *Saguntum a Zacynthiis conditum.* Aucta ab Ardeatibus colonis Rutulorum. Idem Silius lib. II. verſ. 603.

Armaque Dulichia proavis portata Zacyntho,
Et priſca advectos Rutulorum ex urbe penates.

Adde Livium lib. XXI. cap. VII. Gleba & argilla præſtabat, unde pocula laudatiora. Martialis lib. VIII. epigram. VI.

Ficta Saguntino pocula malo luto.

Et lib. XIV. epigram. CXIV.

Sume Saguntino pocula ficta luto.

Supereſt ex Ptolemæi numero in Edetanis *Valentia*, III millibus paſſibus a mari ſecedens ad flumen *Turiam*, quæ hodieque nomen cum regio ſplendore ſervat. Originem deſcribit Livii epitoma LV. *Junius Brutus conſul in Hiſpania iis, qui ſub Viriato militaverant, agros oppidumque dedit, quod Valentia vocatum eſt.* Delevit Sertoriano bello Pompejus, ut ipſe ad ſenatum ſcribit in fragmentis Salluſtianis, *Dux hoſtium C. Herennius cum urbe Valentia & exercitu deleti.* Inſtaurata ab Julio Cæſare. Nummus Auguſti, quem Harduinus vidit: COL. JUL VALENTIA. In ceteris, quos & Vaillantius exhibet, per notas & ſigna tantum eſt C. J. V. id eſt, *Colonia Julia Valentia*, cum prætoria nave. Coloniam fuiſſe etiam Plinius teſtis eſt verbis ſupra in Sagunto productis. Non ergo Hieronymus Surita in Antonini Itenerar. pag. 549. audiendus eſt, qui Livii locum de Valentia quadam Luſitaniæ, quæ nuſquam fuit, interpretatur, quod hæc Edetanorum nimis longe a Viriato Luſitano afuerit, quaſi is arma non per omnem Hiſpaniam circumtulerit. Adi Ludovicum Nonium in Hiſpan. cap. LXIX. Poſt *Sucro* eſt flumen, Edetanorum finis, quem laxius, ut ſolent poetæ, Silius Italicus ponit, ut *Sætabin*, Xativa, Sedetana cohorte ſua comprehendat, de qua ſupra dictum abunde eſt. Si ad Sucronem *Sætabis*, quod cenſet Nonius, excuſatior eſt poeta Silius, dum in Edetanis eos ſcribit, qui adjacent illorum termino. *Sucro* autem, oppidum ad oſtium amnis, quod prætermiſit Ptolemæus, ex Strabone addendum eſt. Is enim lib. III. pag. 109. Sucroni fluvio πόλιν ὁμώνυμον, *urbem cognominem* juxta oſtium ſtatuit, cujus etiam Livius meminit lib. XXVIII.

cap. XXVI. & cap. XXIX extremo, quia ſeditio militum, quam Scipio ſedavit, cœpta apud Sucronem urbem erat. Plinius verbis ſupra editis, *Sucro fluvius & quondam oppidum.* Ergo exciſum fuit ipſius & Ptolemæi temporibus. Reliqua Edetanorum, quæ Ptolemæus dat, *Ebora*, *Damiana*, *Lariſſa*, obſcuriora ſunt: *Oſicerdam* in Ilercaonibus referemus: *Dianium* in Conteſtanis.

Ab occaſu Edetanos attingebant *Lobetani*, quorum *Lobetum* Λώβητον fuit, Ptolemæi: & ſupra hos *Luſones*, Λέσωνες Strabonis lib. III. pag. 112. συνάπτοντες ταῖς τοῦ Τάγου πηγαῖς, qui ad Tagi fontes pertingunt: de quorum oppidis nihil certi notum eſt: & pars *Turdetanorum*, finitimi Saguntinorum, qui contraxerant eis cum Carthaginienſibus bellum, controverſiam fingentes, Hannibale inſtigante, ferenteque auxilium. Quam ob cauſſam poſtmodo Romani *Turdetanorum urbem*, cujus nomen non memoratur, deleverunt. Hæc Livius lib. XXI. cap. VI. & lib. XXIV. cap. XLII. Hanc Turdetanorum urbem Hiſpani cenſent *Tervel* ſupra fontes Turiæ eſſe. Nunc quæ in maritima ora ſunt a Bæticæ limite ad amnem Iberum, perſequemur.

Primi, ex Bætica reliqui, ſunt *Baſtitani*, quibus ad mare Ptolemæus ſolum Οὐέρκη, *Urce* dat; longum vero in mediterranea excurſum, in quo ſunt *Acci*, Ἄκκι, in Bæticæ confinio colonia, ex plurium Hiſpanorum conſenſu nunc Guadix in regno Granatenſi. Plinius lib. III. cap. III. in Carthaginienſi conventu: *Ex colonia Accitana Gemellenſes.* Scilicet cives coloniæ *Gemellenſes* vocantur. Inſcriptio vetus apud Marianam & Gruterum pag. 271. num. 6. COL. JUL. GEM. ACCITANA, id eſt, *Colonia Julia Gemella Accitana.* Id nummi confirmant, Auguſti COL. ACCI. LEG. VI. id eſt, *Colonia Accitana legionis ſextæ:* & Tiberii, C. J. G. ACCI. L. III. ſive *Colonia Julia Gemella Accitana legionis tertiæ:* qui conlati inter ſe, oſtendunt rationem, cur *Gemella* illa colonia appelletur, videlicet, quod ex duabus legionibus, VI, & III. colonos accepit. Poſt hunc *Vergilia*, Ptolemæi Οὐεργιλία, Plinii *Virgilienſes.* Sed etiam inſcriptio in Gruteri opere pag. 324. num. 5. VERGILIENSes, per E. Quidam Hiſpani, etiam Harduinus, in loco Murciæ, regiæ urbis, ponunt: Ludovicus Nonius autem cum aliis Murciam *Menlariam* Ptolemæi in Conteſtanis ſitam interpretatur. *Orcelis* proxima eſt Ptolemæi, Hiſpanorum nunc judicio Origuella ſupra Murciam, ad *Seguram* fluvium: an eadem *Ocilis* Appiani, non liquet. *Bigerram* autem Ptolemæi etiam Livius laudavit lib. XXIV. cap. XLI. ſociam Romanorum civitatem, ideo oppugnatam a Carthaginienſibus, liberatam a Scipione. Situs ejus parum certus. Cluſio videtur Villena eſſe inter Murciam & Valentiam fere media. *Turbula* Ptolemæi, forſan *Turba* Livii eſt lib. XXXIII. cap. XLIV. ad quam Q. Minucius adverſus duos imperatores Hiſpanos proſpere pugnavit, alterum etiam vivum cepit. *Abula* quoque in Baſtitanis his a Ptolemæo numeratur, quam perperam quidam Avilam putant eſſe, non ignobilem urbem medio itinere inter Salmanticam & Madritum. Longius enim abeſt illa, quam ut huc reduci ad Baſtitanos noſtros poſſit. Forſan & ibidem ejus nominis oppidum fuit, ex quo illa Avila fuit enata. Miſſis obſcurioribus *Sœgiſa*, *Arcilaci*, *Illuno*, *Bergula*, *Saltiga*, & aliis, de *Salaria* aliquid addimus, quam fere extremam Baſtitanorum Ptolemæus collocavit. Poſuit idem *Salariam* in Oretanis inter Tagum & Anam ſupra Caſtulonem, ut vereri ſubeat, ne eadem urbs, quod non inſolens Ptolemæo, bis poſita ab illo fuerit. quamvis nec ignotum ſit, ſalinis Hiſpaniam abundare. Hiſpani Cazorlam ſuam in loco illo tradunt eſſe; alii inde in occaſum reductam, tribus leucis ſupra Ubedam a ſeptemtrione ponunt, & de illa inſcriptionem interpretantur COL. JUL. AUG. SALARIENSIS, quæ tamen ad Oretanos referri poſcit, quia Plinius cum Caſtulone, ut eandem fere, conjunxit lib. III. cap. III. in Cartha-

Carthaginienſi conventu Salarienſem coloniam ita recenſens: *ex colonia Salarienſe oppidani veteris Latii Caſtulonenſes.* Sic Frobenius, Harduinus, alii ediderunt. Sed ſatis de Baſtitanis provinciæ Tarraconenſis, qui nomen a *Baſti* oppido habent, prætermiſſo a Ptolemæo: Plinius autem cives *Baſtitanos* habet, & Antonini Itinerarium *Baſti*, inter Carthaginem & Acci, itinere a Tarracone Caſtulonem. Baſtitanos excipiunt *Conteſtani.* In ora, cui Strabonis *Spartarius campus* prætenditur eſt *Carthago Nova* in ſinu Virgitano, hodie Golfo de Cartagena, excurrenti parvo ſinui appoſita, urbs nova & primaria Carthaginienſium in Hiſpania, ab Asdrubale condita, eo qui Barcæ, Hannibalis patri, ſucceſſit; ut Strabo notavit p. 109. a Scipione expugnata, cujus ſitus & dignitas accurate a Livio lib. XXVI. cap. XLII. deſcribuntur. Antonini Itinerario differentiæ cauſſa *Carthago Spartaria* cognominatur, a campis, quos modo Strabo a ſparti proventu ita vocari tradit. Conſervarunt Romani dignitatem ejus colonia in eam deducta, & conventu jurisdictionis, ubi LXV populi diſceptabant, quod Plinius dicto loco narravit; & jure conceſſo cudendi monetam. Nummus Auguſti C. J. N. C. EX. D. D. & alius C. I. N. C. hoc eſt, *Colonia Julia Nova Carthago, ex decreto decurionum.* Proxima in littore *Alone* Pomponii Melæ, Ἀλωναὶ Ptolemæi, quam vulgo Alicantam credunt eſſe, ſed falſo, quia Alone a ſalinis nomen habet, quales nullæ ad Alicantam ſunt, de quo Iſaacus Voſſius ad Melam pag. 192. conſulatur. Hanc ſequitur *Lucentum* Plinii, *Lucenti*, Λουκεντοὶ Ptolemæi, *Lucentia* Melæ, quæ verius Alicante emporium eſt, conſonante ipſo nomine, articulum more Arabum præferente. Latinorum civitas fuit, ſive jure Latii donata, ut Plinius memoravit. His *Portus Illicitanus* Ptolemæi (*Illicitatus* corrupte ſcribitur) interponendus eſt. Ipſe geographus in hac ora turbat omnia, ob id merito a doctis viris caſtigatus; ut ex illo locum & ordinem non licebat deſignare. Voſſius dicto loco inter Carthaginem & Alonem locat. Quod vero Elche, quam plurimi dicunt *Illicem* eſſe, unde ſinui nomen & portui, haud procul emporio Alicante eſt, ſaltem ex regione illius; Illicitanorum portum inter Lucentum & Alonem fuiſſe lubentius crediderim, ſi per Antoninum liceret, quia ipſe Voſſius Alonam dicit in loco Guardamar eſſe ad oſtium *Taderis* fluvii, nunc Segura dicti. Antoninus quidem itinere a Tarracone Caſtulonem unam manſionem ponit inter Ilicim & Carthaginem Spartariam, ſed ſpatio ſatis longo LII M. P. ut ab eo in tantis anfractibus maris nihil noſtræ ſententiæ metuendum ſit. Accedit quod Guardamar, *Alone*, cis Seguram ſive Taderem eſt, in dextera ripa oſtii, Elche, id eſt *Ilice*, longe trans fluvium. Mediterraneis Conteſtanorum Ptolemæus dat *Illiciadem*, quæ Plinio *Illici*, Melæ *Illice* eſt, hodie Elche, ut jam diximus. Hinc & a portu illorum Sinui Illicitano apud Plinium & Melam nomen eſt, qui hodie Golfo d' Alicante vocatur. Plinius ſæpe dicto lib. III. cap. III. *colonia immunis Illici*, quod confirmant nummi Auguſti & Tiberii C. I. ILL. A. id eſt, *colonia immunis Illice Auguſta.* Paullus autem Lege VIII. de Cenſibus: *Emeritenſes juris Italici ſunt. Idem jus Valentini & Licitani habent.* Licitani errore ſcribarum manifeſto pro Ilicitani ſive *Illicitani.* Succedit in Ptolemæi Conteſtanis *Sætabis* oppidum, prope Sucronem amnem in edito loco, quod Silius lib. III. verſ. 373. probat:

> - - - - *celſa mittebat Sætabis arce,*
> *Sætabis & telas Arabum ſpreviſſe ſuperba,*
> *Et Peluſiaco filum componere lino.*

Linificio & ſubtilibus textis operam hæc civitas dabat, unde *ſudaria Sætaba* Catullo epigrammate XXV. dicta, cujus rei cauſſa fuit in lini præſtantia ibi nati. Plinius lib. XIX. cap. I. *a Sætabi tertia in Europa lino palma.* Idem lib. III. cap. III. honorifico cognomine, Sæta-

Sætabitani, qui Auguſtani. Strabo E ſimplici Σέταβις ſcripſit. Sed præſtat diphthongus, quia in nummis SAETABIS teſte Antonio Auguſtino. Multi Xativa Interpretantur, quod oppidum paullo reductum a Sucrone eſt: Ludovicus Nonius autem cap. LXVIII. dicit collem ejus adlui a Sucrone. niſi fortaſſis ille latior, aut ex ruinis illius Xativa in loco paulliſper remoto ab amne reſurrexit. *Dianium* Ptolemæus in Edetanis falſo ſcripſit, quia trans Sucronem eſt, illorum terminatorem amnem. Conteſtanis ergo reſtituimus, quorum revera fuit. Hiſpanorum conſenſione eſt Denia in ora maris. Dicitur etiam *Hemeroſcopium*, a ſpecula in promontorio, Strabo pag. 109. γνωριμώτατον τὸ Ἡμεροσκοπεῖον, ἔχον ἐπὶ τῇ ἄκρᾳ τῆς Ἐφεσίας Ἀρτέμιδος ἱερὸν σφόδρα τιμώμενον, *Celeberrimum eſt Hemeroſcopium, habens in promontorio Epheſiæ Dianæ tempium valde religioſum*, a quo *Dianium* ut idem Strabo obſervat, appellatur, Sertorii ὁρμητήριον κατὰ θάλασσαν, *arx belli ad res mari gerendas.* Cicero in Verrem VII. cap. LIX. *Oſtendito illos cum Sertorio fuiſſe: a Dianio fugientes ad Siciliam eſſe delatos.* Plinius loco ſæpiſſime indicato: *Dianium ſtipendiarium.* Alterum nomen, quod Strabonis erat, Feſtus Avienus Latine expreſſit

> - - - - - *Hemeroſcopium quoque*
> *Habita pridem heic civitas, nunc jam ſolum*
> *Vacuum incolarum languido ſtagno madet.*

Inter Edetanos & Iberum in ora ſunt *Ilercaones*, qui etiam aliquantum ultra amnem extenduntur. Livius lib. XXII. cap. XXI. *agrum Ilercaonenſium* illum tractum dixit, quæ Plinio lib. III. cap. III. eſt *Ilergaonum regio*. Cæſari lib. I. Civ. B. cap. LX. *Illurgavonenſes.* In ora cis flumen Edetaniam verſus Ptolemæus *Tenebrium promontorium* & *portum* habet: intus obſcuriora *Adebam* & *Theanam*, nobiliorem *Biſcargim*, cujus ſunt Plinii *Biſgargitani* lib. III. cap. III. & nummus Golzii MUN. BISCARGIS. Ptolemæus in dextra ripa aliquanto longius a mari reduxit, cui doctiſſimi viri adſentiuntur, ad radices Idubedæ montis Morellam, quæ nunc eſt, in ejus locum ſubſtituentes, a qua non procul *Sigarra* fuit, ut ex nomine, quod ibidem ſupereſſe fertur, Hiſpani quidam conjiciunt. His addimus *Ildum* & *Intibili* ex Itinerario Antonini, quæ quamvis longius ab Illiturgi abſint, non dubitamus tamen, quin alterum ſit Livii *Incibili* lib. XXIII extremo. *Illiturgi*, inquit, *obſidione liberato ad Incibili oppugnandum Punici exercitus traducti.* Frontinus autem lib. II. cap. III ineunte *Indibile* ſcripſit *oppidum*, ad quod Hannonem Scipio obliqua acie in fugam compulit, Hiſpanos in deditionem accepit. Diſtantia a Dertoſa XXVII M. P. apud Antoninum, oſtendit hodie eſſe oppidum San Mattheo in publica illa via ſitum. Vide ſæpe laudati Petri de Marca lib. II. cap. VIII. num. 7. Clarior his *Oſigerda*, quam fruſtra Ptolemæus in Edetanis poſuit, quum propior oſtiis ſit Iberi, ut non poſſit in Ilercaonenſem agrum non incidere. Plinio in tractu illo ſunt *Oſſigerdenſes*, conventus Cæſarauguſtani. Tiberii nummus: MUN. OSICERDA. Et Barcinonenſem inſcriptionem apud Gruterum pag. 321.

PORCIAE M. F.
MATERNAE
O. SACER. DESI. P. H. C.

Vir ſummus quem modo laudavimus P. de Marca legit *Porciæ Maternæ Oſicerdenſi.* Hujus, & doctiſſimi cujusque Hiſpani ſententia, eſt hodie Xerta dicta prope Dertoſam interfluente Ibero. De Livii opulentiſſima urbe *Ibera*, lib. XXIII. cap. XXVIII. a propinquo flumine appellata, quam tranſito amne Romani oppugnatum ibant, nihil compertum habemus: neque de ea ὁ πάνυ de Marca adfert, quam ut probet, non eſſe Dertoſam, ut falſo quidam ſuſpicati fuerant.

Trans

Trans flumen Ptolemæus duas inſignes urbes Ilercaonibus adſcribit Dertoſam & Carthaginem Veterem. *Dertoſa* ut nobiliſſima, ita haud dubie caput Ilercaoniæ fuit, quæ nomen ſervat, ut de ſitu non liceat dubitare. Nummus Tiberii M. H. J. ILLERGAVONIA DERT. qui judicio peritiſſimi antiquitatum viri Ezechielis Spanhemii pag. 766. legatur *Municipium Hibera Julia Illergavonia Dertoſa*, quod cognomen ideo inditum P. de Marca cenſet, quia caput fuerit gentis Ilercaonum. Non ergo virum clariſſimum Jo. Vaillant ſectari in hac cauſſa poſſumus, qui ex eodem nummo novam urbem *Illergavoniam*, ad utramque ripam Iberi poſitam, diverſamque ab Dertoſa, vult ædificare, neque DERT. inſcriptionis *Dertoſa* legit, ſed Dertoſanorum. cujus opinionis nullum præſidium in antiquitate eſt, atque invalidum quo confidit, quod hæc municipium appelletur: Dertoſa alibi colonia. nam ſæpe eadem urbs municipium & colonia dicta, ut ſupra exemplis cognovimus, & in Golzii alio Tiberiano nummo MUN. DERTOSA expreſſum eſt, ut dubitare poſſis de Auguſti nummo C. J. A. D. inſcripto, quem Vaillantius *colonia Julia Auguſta Dertoſa* legit; Harduinus autem ad Dertonam refert Liguriæ. Tranſitus heic Iberi erat, quod a Strabone proditum: & maris commercium, quod navis in priore nummo, *Illergavonia Dertoſa* præſcripto, ſignificat. Altera urbs nomine, quam hiſtoria & monimentis nobilior *Carthago Vetus* eſt, Καρχηδὼν παλαιά, a nemine præter Ptolemæum, memorata, cujus numeri haud longe a ripa ſiniſtra Iberi, cis Sicoris tamen confluentem cadunt: alii longius producunt ad Villam Francam, quæ prope Barcinonem eſt. Ortelius *Pœnorum* cognomen addit, ex Plinii verbis lib. III. cap. III. *Colonia Tarraco Scipionum opus, ſicut Carthago Pœnorum*; quæ etiam Harduini eſt ſententia. At malim credere principes urbes a Plinio comparari, ab Romanis ita Tarraconem conditam, ut caput rerum gerendarum in Hiſpania eſſet; quemadmodum Carthaginem Novam in illum uſum condiderint Pœni ad ſinum Virgitanum. Atque ita Plinii verba Solinus quoque interpretatus eſt cap. XXIII. de Hiſpania ita ſublegens: *Carthaginem apud Iberos, quæ mox colonia facta eſt, Pœni condiderunt; Tarraconem Scipiones: ideo eſt caput provinciæ Tarraconenſis.* Aeque deceptus eſt Ortelius, vir cetera diligentiſſimus, quum Ciceronem Agrar. I. cap. II. ejus Carthaginis Veteris meminiſſe prodit. Verba oratoris ſunt: *Agros in Hiſpania apud Carthaginem Novam duorum Scipionum eximia virtute poſſeſſos; tum vero ipſam veterem Carthaginem vendunt.* Verum ipſe in Agrar. II. cap. XIX. ſui interpres, quam veterem Carthaginem intellexerit, Africanam ſcilicet, non Hiſpanienſem, exponit. *Agros*, inquit, *in Hiſpania propter Carthaginem novam, & in Africa ipſam veterem Carthaginem vendit.* Plura non habemus: quæ de hac Ptolemæi Carthagine adferamus. Supereſt ejusdem *Tiarіulia*, a qua Plinio ſunt *Teari*, *qui Julienſes*, quæ niſi *Traja Capita* Antonini ſunt, inter Tarraconem & Dertoſam ſita, ut Hieronymus Surita ad illum auctorem ſuſpicatus eſt, vix erit, ut in certo loco poſſimus conſtituere.

Tranſito ſic amne Ibero, quæ inter illum & Pyrenæum reſtant, explicamus. Ab illo majore fluvio Pyrenæum verſus, uſque ab *Rubricatum* amnem, nunc dictum Lobregat, ſunt *Coſitani*, Ptolemæo Κοσσητανοὶ, *Coſetani*: Plinii *regio Coſſetania*. Inſcriptio vetus apud Gruterum pag. 499. num. 10. TARRAC. URBS COSITANORUM. Scribitur enim per I & E, *Coſitani* & *Coſetani*, & ſecundum Plinium *Coſſetani*, ſibilo geminato. In his *Tarraco* a Ptolemæo locatur, & in prædicta inſcriptione. Tarraco nempe opus Scipionum fratrum, Cnei & Publii, colonia, etiam juridico conventu XLIII populorum ornata, ſecundum Plinium, & caput Hiſpaniæ Romanæ, non quidem inſigni portu prædita, quod Strabo obſervavit, percommoda tamen Romanis, ſive terra ſive mari in Hiſpaniam euntibus. Paullinus Nolanus carm. X. verſ. 232. & ſitum & dignitatem deſcribit breviſſime,

Et capite inſigni deſpectans Tarraco pontum.

Multi nummi ejus gloriam commendant. Caii & Lucii Cæſarum, C. V. T. C. L. CAES. AUG. F. hoc eſt: *Colonia victrix Tarraco, Cajus & Lucius Cæſares, Auguſti filii.* Et alius Tiberii, C. V. TI. CAES. Et iterum alius cum Auguſti conſecratione AUGUSTO DEO, in poſtica C. V. T, T. AETERNITATIS AUGUSTAE, id eſt, *Colonia victrix togata Tarraco.* Victricis cognomen ſolemne urbibus de Julio Cæſare bene meritis, a quo colonia videtur deducta. Scipiones enim tantum ædificiis ornarunt, quorum temporibus nullæ coloniæ extra Italiam erant, uti ex Velleii Paterculi lib. I. cap. XV. liquet. Hinc *Juliæ* auguſtum cognomen invenitur additum inſcriptione Tarraconenſi apud Gruterum pag. III. num. 3.

GENIO COL. J. V. T. TARRAC.

id eſt, *Juliæ victricis togatæ Tarraconenſis.* Heic deſinunt Coſetani Harduino: Petro de Marca lib. II. cap. XI. ſect. 2. ad Rubricatum usque pertingunt, ad cujus ripam oſtio conjunctam *Subur* fuit, a Mela in parvis oppidis, quæ juxta Tarraconem erant lib. II. cap. VI. numeratum. Plinius reducere a mari videtur ſæpiſſime dicto loco: *Regio Ilergetum, oppidum Subur, flumen Rubricatum.* Ptolemæus autem Σȣ́βȣρ in Læetanorum maritimis ponit. Cives *Suburitani* dicti. Inſcriptio ad Tarraconem eruta apud Gruter. p. 414.

L. FURIO L. F.
FAVENTINO
SUBURITANI
PUBLICE.

Quo Thomas Reineſius Claſſ. VI. inſcr. 84. refert ex Hiſpanico lapide PLEBS C. J. P. S. quod interpretatur, *Plebs coloniæ Juliæ Paternæ Suburitanæ.* Coſetanorum pars *Sueſſitani* erant, ab Livio ſæpe commemorati, a mari ad interiora recedentes. Virum ingenio non minus quam dignitate illuſtrem P. de Marca, ut ſæpe a nobis laudatum, ita numquam laudandum ſatis, de Sueſſitanis audiamus lib. II. de Marca Hiſp. cap. IX. erudite diſſerentem: *Non dubito,* inquit, *quin populos Coſetanos, vel potius aliquam eorum partem, exiſtimare debeamus eosdem eſſe, qui apud Livium Sueſſetani. Hi ſocii populi Romani quum eſſent, cohortes ſuas exercitui Romano adjunxerunt ad expugnandum Vergium caſtellum Lacetanorum, qui e vicino Sueſſetanorum agros depopulati fuerant. Nulli alteri genti, præter Coſetanam & Ilergetum competit hæc agrorum vicinia cum Lacetanis. Quare omiſſis Ilergetibus, quæ ibidem* [lib. XXXIV. cap. XX.] *a Livio commemorantur; reliqui ſunt Coſetani, quorum pars aliqua Sueſſetania olim dicta fuit.* Nec *Vergium* tantum caſtellum iis erat, cap. XXI ineunte; ſed *oppidum* etiam *longum, in latitudinem haudquaquam tantumdem patens* cap. XX. quod an idem & *Corbio* fuerit, certe non habemus dicere. Lib. XXXIX. cap. XLII. de Corbione: *A. Terentius in Sueſſetanis oppidum Corbionem vineis & operibus expugnavit, captivos vendidit.* Alii oppidum illud longum Solſonam ex ſitu interpretantur.

A Rubricato fluvio Pyrenæum verſus incipiunt *Laletani*, ut Plinius vocat, Ptolemæo corrupte *Lætani.* Fines ſunt usque ad *Blandam* oppidum. Ceterum *Laletanos* recte hanc gentem dici, probat Martialis verſus lib. I. epigrammate L

Aprica repetes Tarraconis litora,
Tuamque Laletaniam.

Caput gentis *Barcino*, correpta media. Auſonius epiſt. XXIV. ad Paullinum verſ. 89.

Tarraco, & oſtrifero ſuperaddita Barcino ponto.

Mela in minoribus ſcribit. At jam olim inſignis colonia fuit, licet minor quam Tarraco.

Plinius

Plinius lib. III. cap. III. *In ora colonia Barcino, cognomine Faventia.* Idem confirmat Galbæ nummus apud Golzium COL. BARCINO FAVENTIA. Ornamenta etiam a Flaviis accepiſſe videtur, inſcriptione teſte, ſi diis placet, in Gruteri Opere pag. 429. num. 5.

COL. J. V. T. TARRACON.
ET COL. FLAV. P. BARC

quod vero eadem pagina iterum iterumque, hoc eſt ſexies ſignificatur COL. F. J. A. P. BARC. id eſt, *colonia Faventia, Julia, Auguſta, Pia Barcino*, litteras FLAV. ita emendat & in ordinem reſtituit felix ille antiquitatis indagator Petrus de Marca, ut F. J. A. P. ex aliis inſcriptionibus & ibidem legat, perperam ab imperito deſcriptore, qui pro una voce habebat, quum nihil ſonaret, mutata in FLAV. quæ vox notior ipſi & conſuetior videbatur. Harduinus autem vulgari opinioni inſiſtit, & utrobique legit *Flavia*, quaſi ad Flaviæ gentis imperatores pertineat. Barcinoni proxima in maris ora eſt Plinii *Bætulo*, ſive *Betulo*; Melæ *Bætullo*, nunc Badalona. Scribitur dubie per AE & E in lapidibus, quos Petrus de Marca exſcriptos ſic exhibet:

DEIS MANIBUS
C. PICARII C. F. PUB. NOVATI
HUIC ORDO BETULON. LOCUM
SEPULTURAE EJUS IMPENSA
FUNERIS PUBLICA ET OMNES
HONORIS DEDIT.

Et alius lapis apud eundem Tranquillinæ Gordiani ſacer:

SABINIAE TRANQUILLINAE
SANCTISSIMAE AUG. CON
JUGI D. N. M. ANTONINI
GORDIANI PII FELICIS AUG.
ORDO BAETULONENS. DE
VOTISSIMUS NUMINI MA
JESTATIQUE EORUM.

Ptolemæus nullum heic oppidum habet, populum autem Βαιτȣλῶν, *Bætulorum* memorat, ut oppidum excidiſſe videatur. Cave vero hanc *Bætulonem* confundas cum *Bæcula* Ptolemæi, quæ mox ſequetur; aut *Betula* Livii lib. XXVII. cap. XVIII. quæ in ora Bæticæ eſt, & nonnullis eadem videtur, quæ Βαίκυλα Stephani, & *Obucula* Hirtii ac Ptolemæi. Tandem *Blandæ* Plinii in hac gente erant, ſive *Blanda*, ſingulariter, Ptolemæi, hodie Blanes. Civium Romanorum fuit æque ut *Bætulo* & *Iluro*, Plinio auctore, quod poſtremum oppidum varie ſcribitur, *Eluro* Melæ, *Iluro* Plinio, & prave Διλȣρῶν, *Diluro*, Ptolemæo. Inter Blandam & Bætulonem eſt prope Ptolemæi *Lunarium* promontorium. Hactenus ora Laletaniæ. Intus *Rubricatum* oppidum ſolius Ptolemæi, fluvio, a quo nomen eſt, adfuſum. Doctiſſimis viris videtur Auleſa, quæ nunc eſt, in ejus loco eſſe. In quo tractu & *Egara* municipium fuit, cujus nemo geographorum mentionem fecit: inſcriptiones autem duæ, ibidem loci repertæ, non ſinunt ignorari: quas Puiadeſius deſcripſit, & ex illo Petri Marcani diligentia repetiit. Altera Antonino Pio dicata habet MUNICI... F. EGARA, alteram uxor marito poſuit

Q. GRANIO Q. FIL. GAL
OPTATO IIVIR
EGARA. TRIBUNO
MILITUM.

Locorum periti cenſent ibi fuiſſe, ubi nunc Terracia ſive Terraſſa eſt, in ortum paullo recedens ab Auleſa. In valle illa Tarracienſi ſunt aquæ calidæ, unde *Aquicaldenſes* Plinii, olim magni pretii, & publicum balneum, cujus ruinæ de nobili & Romanis digna ſtructura teſtantur.

Indigetes ſequuntur poſt Laletanos, quorum fines a Blanda usque Cervariam in Gallico limite. Plinius dicto loco: *Rubricatum: a quo Laletani & Indigetes.* Straboni Ινδικῆται: Ptolemæo Ενδιγέται. *Bætullo* fluvius Melæ, eſt *Sambroca* Ptolemæi; *Alba* Plinii, poſtea Tezerus dictus, nunc vulgo *Ter*, inter Blandam & Emporias decurrens. *Scalæ Hannibalis*, quas Mela ponit, non in maritimis, ſed in jugis ſunt quærendæ. *Emporiæ*, Straboni δίπολις, *gemina urbs*, muro diviſa, quo modo etiam Livius deſcripſit lib. XXXIV. cap. IX. de Catonis majoris ſive cenſorii expeditione. *Jam tunc Emporiæ*, inquit, *duo oppida erant, muro diviſa, unum Græci habebant a Phocæa; unde & Maſſilienſes oriundi: alterum Hiſpani. ſed Græcum oppidum, in mare expoſitum, totum orbem muri minus quadringentis paſſibus patentem habebat: Hiſpanis retractior a mari trium millium paſſuum in circuitu murus erat. Tertium genus Romani coloni a divo Cæſare poſt devictos Pompeii liberos adjecti.* Et Plinius veteres & Græcos incolas Phocæenſium ſobolem appellat. Silius quoque Italicus lib. III. verſ. 369.

Phocaicæ dant Emporiæ, dat Tarraco pubem.

At Strabo lib. III. pag. 110. vocat Μασσαλιωτῶν κτίσμα, *opus Maſſilienſium*, quod repetitum a Stephano, qui cum Scylace urbem non pluraliter, ſed Εμπόριον; & Strabo ac Polybius lib. III. Εμπορεῖον vocarunt: Ptolemæus autem: ut Latini Εμπορίαι. Sed facilis in origine conſenſus, quia Maſſilienſes quoque Phocæa oriundi: aut Maſſilienſium ſtudio nova juventus fuit ex Phocæa Joniæ advecta. Etiam ante adventum Græcorum videtur oppidum cum *Indica* nomine ibidem fuiſſe. Stephanus Byzantinus urbium enarrator: Ινδική πόλις Ιβηρίας πλησίον Πυρήνης. τὸ ἐθνικὸν Ινδικῖται, *Indica urbs Hiſpaniæ prope Pyrenæum. Gentile Indicitæ.* quod convenit cum Strabonis Ινδικῆται, ut ſuſpicari poſſis *Indigetum* gentem, quam illo nomine ſignificavit Strabo, ab Indica oppido nomen habuiſſe. *Rhoda* hinc propior Pyrenæis, forte in Rhodi memoriam a Græcis Emporienſibus condita, quam *Ticer* Melæ, *Tichis* Plinii, ex Pyrenæis amnis adluit. Heic Cato cum in provinciam iret, expoſuit exercitum, ut Livius lib. XXXIV. cap. VIII. iter ejus deſcripſit. Nunc Roſes nominatur. Incolæ non *Rhodii*, qui inſulares ſunt, ſed *Rhodenſes* dicti. Gruterus Inſcript. pag. 404. num. 4. ex lapide ad Rhodam Hiſpaniæ exſtante:

Q. EGNATULO Q. F. EQUO PUB. DON. AB
AELIO HADRIANO CAES. NERVAE TRAJA
NI F. RHODENSES OB PLURIM. LIBERAL.
ET MULTA IN REMP. S. BENEFAC.
EQUESTR. E MARMORE STATUAM
PRO AEDE MINERVAE
CONSTITUER.

Tandem *Juncaria* eſt proxime Pyrenæum, nec Antoninus inter eam ac *Summum Pyrenæum* aliquid interpoſuit. Ibidem *Campus Juncarius*, qui oppido nomen dedit. Strabo lib. III. pag. 110, Εμπορῖται χώραν τ̀ μεσόγαιαν ἔχουσι τ̀ μὲν ἀγαθὴν, τ̀ δὲ σπαρτοφόρον - - - καλοῦσι δὲ Ιουγκάριον πεδίον, *Emporienſes mediterranea habent partim bona, partim junci feracia. Vocant autem Juncarium Campum.* Hodie vicus ibi eſt nomen retinens V M. P. a Summo Pyrenæo: ſed alium oportet eſſe a veteri Juncaria, quia ſecundum Antonini Itinerarium & Tabulam Peutingerianam XVI M. P. ab illo vertice montis aberat, quæ diſtantia cadit

cadit potius in oppidum *Figueras* ſive Ficaria, ſita in extremo Juncarii campi meridiano, ſicut vicus ejus nominis in campi borea extremitate, eo loco fere, quo eſt *Deciana* Ptolemæi & Peutingerianæ. Antoninus ab Juncaria Barcinonem verſus ponit *Cinnianam* ignotam, deinde *Aquas Voconias*, hodie Caldes de Malavella.

Hæc de maritima ora, e qua in mediterraneam ingrediemur, ſi prius de *Pompeii Tropæis* aliquid adjecerimus. Lapidea monimenta erant victoriæ e bello Sertoriano, vere limes Hiſpaniæ atque Galliæ. Strabo lib. IV. ſub initium de Narbonenſi: Ἐντεῦθεν ἡ παραλία παρατείνει μέχρι τοῦ ἱεροῦ τῆς Πυρηναίας Ἀφροδίτης. καὶ τοῦτο δ' ἐστὶν ὅριον ταύτης τε τῆς ὑπαρχίας καὶ τῆς Ἰβηρικῆς. ἔνιοι δὲ τὸν τόπον, ἐν ᾧ ἐστὶ τὰ Πομπηΐου τρόπαια, ὅριον Ἰβηρίας ἀποφαίνουσι καὶ τῆς Κελτικῆς. *Hinc ora maritima protenditur usque ad templum Veneris Pyrenææ, limitem hujus provinciæ atque Hiſpaniæ. Quidam vero eum locum in quo Pompeii Tropæa ſunt, Hiſpaniæ atque Galliæ terminum dicunt.* Idem lib. III. non τρόπαια, ut hoc loco, ſed bis terve ἀναθήματα τοῦ Πομπηΐου, a fixis ibi ſpoliis & honorariis appellat. In via publica fuerunt, ut ab omnibus conſpicerentur, qui iter per Pyrenen facerent. Strabo lib. III. pag. 110. quum de Juncario campo dixiſſet: *Quidam*, inquit, *extrema Pyrenes accolunt* μέχρι τῶν ἀναθημάτων τοῦ Πομπηΐου, δι' ὧν βαδίζουσιν εἰς τὴν ἔξω καλουμένην Ἰβηρίαν ἐκ τῆς Ἰταλίας, καὶ μάλιστα τὴν Βαιτικήν. αὕτη δ' ἡ ὁδὸς ποτὲ μὲν πλησιάζει τῇ θαλάττῃ, ποτὲ δ' ἀφέστηκε, καὶ μάλιστα ἐν τοῖς πρὸς ἑσπέραν μέρεσι, *usque ad Tropæa Pompeii: per quæ iter eſt ex Italia in ulteriorem Hiſpaniam, maxime Bæticam. Hoc iter aliquando appropinquat mari, aliquando recedit, maxime in occiduis partibus.* Ex quibus intelligitur ad utrumque viæ latus tropæa fuiſſe erecta, ut per media tranſiretur. Eorum etiam meminit Salluſtius apud Servium in Aeneid. XI. verſ. 6. de Pompejo dicens: *Devictis Hiſpanis tropæa in Pyrenæis jugis conſtituit.* Plinius lib. III. cap. III. *Pompejus Magnus tropæis ſuis, quæ ſtatuebat in Pyrenæo, IↃCCCLXXVI oppida ab Alpibus ad fines Hiſpaniæ ulterioris in ditionem a ſe redacta teſtatus eſt.* Quod repetitum eſt lib. VII. cap. XXVI.

Poſt Indigetes in mediterraneis ſunt *Auſetani* Plinii. Pars illorum *Caſtellani.* Duæ hæ gentes cingunt Cerretanos ex parte occidentali. Diverſi hi ab *Auſetanis* Livii, qui ad Iberum erant. Caſtellanorum a Ptolemæo quatuor oppida recenſentur, in quibus *Baſi* deletum eſt: *Engoſa* ſive *Egoſa* videtur eſſe Camprodon, id eſt Campus rotundus: *Bedeſa* corruptum in Badeſa, hodie S. Joannes de las Badeſas. *Beſendunum* vero, ſive *Beſeldunum* eſt Beſalu ad flumen *Clodianum.* Plinii autem *Auſetani* ſunt *Authetani* Ptolemæi, quorum oppida fuerunt *Auſa*, unde nomen *Auſetanorum*; medio ævo *Auſona* epiſcopalis, nunc Vicus Auſonenſis (Vic de Oſona, vulgo *Vich*, inter Gerundam & Manreſam) a Ludovico Pio poſt everſionem Saracenicam mediocriter reſtitutus. Altera urbs Ptolemæi eſt *Gerunda* ad *Sambrocam* fluvium, hodie Girona: unde Plinii *Gerundenſes*, veterum Latinorum in conventu Tarraconenſi: & C. MARIO - - - GERUNDENSI in Tarraconenſi lapide. Non amplam fuiſſe Prudentii verſus oſtendit Periſteph. hymno. IV. num. 29.

Parva Felicis decus exhibet
Artubus ſanctis locuples Gerunda.

Tertia urbs Auſetanorum apud Ptolemæum *Bæcula*, Βαικοῦλα, unde *Bæculonenſes* Plinii, in ſtipendiariis ſcripti, ideoque diſtinguendi a Bætulonenſibus, qui civium erant Romanorum in eadem provincia, in maritima ora Laletaniæ, de quibus paullo ante diximus. *Aquæ* quoque *Calidæ*, ὕδατα θερμὰ Ptolemæi in his mediterraneis, ſunt ipſæ *Aquæ Voconiæ* Antonini: hodie Bagnolas, inter Gerundam ab auſtro & Clodianum flumen a ſeptemtrione. *Geſſorienſes* Plinii etiam ad Auſetanos pertinuiſſe vero non abſimile eſt.

Cum Auſetanis apud Plinium lib. III. cap. III. conjunguntur *Itani* & *Lacetani*: illi ob-

ſcuri, & ab Harduino expuncti, tamquam vane repetiti ex ſuperiore vocabulo; cujus conſilii ſui rationem reddit Emendatione XX; hi nobiliores, & ab Livio etiam memorati lib. XXI. cap. LX. qui ſitum non obſcure ſignificavit. *Quum*, inquit, *ab oſtia Rhodani profectus, Pyrenæosque montes circumvectus* [Scipio] *Emporiis appuliſſet claſſem, expoſito ibi exercitu orſus a Laccetanis, omnem oram usque ad Iberum flumen partim renovandis ſocietatibus, partim novis inſtituendis Romanæ ditionis fecit.* Hi ſunt Ptolemæi *Jaccetani*, a cognominibus Strabonis, de quibus ſupra in Vaſconia actum eſt, diſtincti. Oppida Ptolemæi in Lacetania, ſive illius Jaccetania, de quibus conjici poteſt, ſunt *Liſſa*, exciſa prope Manreſam: *Udura*, quæ videtur Cordona eſſe: *Setelſis*, forte Solſona: *Telobis* in ripa Rubricati ulteriore, nunc Martorellum: *Bacaſis*, hodie Manreſa. *Sciſſum* autem Livii lib. XXI. cap. XX. ſive *Ciſſum* potius, quia Polybii Κίσσα eſt lib. III. cap. LXXVI. ubi primum Carthaginenſes a Scipione ſuperati ſunt; putatur eſſe Guiſſona. Quæ omnia laudatiſſimus Petrus de Marca lib. II. cap. XXIII. latius perſequutus eſt.

Amnis *Sicoris*, nunc Segre, dividit *Ilergetes*, celebrem populum, a Lacetanis. Thucydides, quum ineunte lib. VI. Sicanos Siciliæ ἀπὸ τοῦ Σικανοῦ ποταμοῦ τοῦ ἐν Ἰβηρίᾳ, *a Sicano fluvio Hiſpaniæ* deducit, haud dubie hunc *Sicorim* in animo habuit. Is nobilior civili bello factus per caſtra Cæſaris & legatorum Pompeii, quæ circa illum erant. Lucanus principio libri IV.

Colle tumet modico, lenique excrevit in altum
Pingue ſolum tumulo: ſuper hunc fundata vetuſta
Surgit Ilerda manu: placidis prælabitur undis
Heſperios inter Sicoris non ultimus amnes,
Saxeus ingenti quem pons amplectitur arcu,
Hibernas paſſurus aquas.

E quibus ſimul *Ilerdæ* ſitum, principis urbis Ilergetum, cognoſcimus. Municipium fuit, quod nummus Auguſti probat, MUN. ILERDA inſcriptus. Plinius vero inter populos civium Romanorum recenſet. In lapide apud Gruterum pag. 407. num. 6. ILERDENSES. Infelix civitas pleriſque bellis utpote in aditu hoſtium ex Galliis irrumpentium opportuno loco poſita: ſæpe oppugnata, capta: aliquando etiam a Germanis ſub Gallieno everſa, quod de illa Paullinus refert Carm. X. ad Auſonium verſ. 222.

- - - - *Et deſerta tuo legis oppida verſu,*
- - - - - - - *collemque jacentis Ilerdæ.*

quale fatum Tarraconis etiam eodem tempore fuiſſe Eutropius lib. IX. cap. VI. & ſignificantius metaphraſtes ejus Pæanius verbo κατασκάψαι adnotavit. Inſtaurata, nunc Lerida vocatur. Ad populum inde redimus, qui *Ilergetes* & *Ilergetæ*, Ptolemæo Ἰλέργητες vocantur. Inſcriptio antiqua apud Gruterum pag. 519. num. 9. VICTORIS CONTRA ILERGITAS Aliud eorum oppidum *Octogeſa* fuit, quod ita Cæſar Civ. B. lib. I. cap. LXI. deſcribit: *Toto flumine Ibero naves conquirere, & Octogeſam adduci jubet. Id erat oppidum poſitum ad Iberum: milliaque paſſuum a caſtris* [ad Ilerdam] *aberat* XX. Eo loco hodie Mequinenſa eſt, ad confluentem Sicoris & Iberi. Medio ævo Octogeſa corrupte *Ictoſa* dicta, ut in Notitia Epiſcopatuum ſub Gothis eſt. *Gallica Flavia*, Ptolemæi, videtur plurimis eſſe Fragua, ad Cingam fluvium, (qui Sicori prope confluentem miſcetur) ex eodem civili bello notum. Cæſar dicto lib. I. cap. XLVIII. *Caſtra quum eſſent inter flumina duo, Sicorim & Cingam, ſpatio millium* XXX. *neutrum horum tranſiri poterat, neceſſarioque omnes his anguſtiis continebantur.* Lucanus lib. IV. verſ. 20.

- - - - - - *campoſque coercet*
Cinga rapax.

Præ-

Præterea in Sicorim, ante Cingam, duo flumina infunduntur, ambo *Nucariæ* nomine, cognominibus diſtincta. Orientalior *Nucaria Palliarenſis*, vulgo Noguera Pallereſa: occidentalior *Nucaria Ripacurtia*, vulgo Noguerra Ribagorçana. Curſus utriusque a ſeptemtrione in auſtrum, æquali inter ſe diſtantia. Inter Sicorim & Nucariam *Ieſona* ſive Jeſſona, vel *Aeſona* fuit, quo loco multi Romanis litteris inſcripti lapides inveniuntur: in quorum uno eſt.

FULVIO FILIO F. RESTITUTI
FILIO CATULAE P. AESONENSI.

quod illuſtris vir. P. de Marca interpretatur, *patria Aeſonenſi*. Nec minus antiquitatis ſtudio clarus Iacobus Sponius Miſcell. Erud. Antiq. pag. 188. hanc inſcriptionem Romæ repertam adjecit.

JESSONIA CN. F.
PROCULA
EX HISPANIA CITERIORE
JESSONENSIS ANN.
XXIII. H. S. E.
JULIUS NATALIS UXORI
OPTIMAE DE SE MERITAE.

Ilergetes latius ſe diffuderunt, & in ipſam *Veſcitaniam*, ubi originis eorum erat *Oſca*, antiqua urbs & dives. Quo Livii *Oſcenſe argentum* lib. XXXIV. cap. XI. in triumpho M. Helvii prælatum, referunt. In nummis Tiberii & Germanici V. V. OSCA, quod in aliis Auguſti & ejusdem Tiberii ſic plenius expreſſum eſt, URBS VIC. OSCA D. D. *Urbs Victrix Oſca, decreto decurionum.* Plinius in Cæſarauguſtano conventu: *Oſcenſes regionis Veſcitaniæ.* Etenim Ilergetum diverſæ regiones erant, & ut *Ilerdenſes*, *Surdaonum* ibidem dicuntur, ita *Oſcenſes Veſcitaniæ.* Plutarchus in Sertorio pag. 575. πόλιν μεγάλην, vocat, *urbem magnam*, in qua Sertorius ludum Ἑλληνικῶν καὶ Ρωμαϊκῶν μαθημάτων, *Græcarum Romanarumque litterarum* inſtituit, quibus nobilium pueri imbuerentur, quod præſtat ad hanc urbem Ilergetum referre, quam cum Mariana ad obſcuriſſimam quamdam Bæticæ. Hodie Hueſca eſt, non minus clara civitas. Hanc doctisſimi viri in Velleii lib. II. cap. XXX. pro *Etoſca* legunt, & Oſcæ oppreſſum Sertorium volunt, invito, quem adhuc ducem ſequuti ſumus, Petro de Marca, cui Velleii Etoſca, locus cædis Sertorianæ, eſt Strabonis *Ileoſca*, Ilerdæ vicina, quam ipſe eadem pag. 111. ab *Oſca* diſtinguit: & ſicut acute Puteanus pravatum ἐτελεύτα νόσῳ, emendat ἐν Ὄσκῃ, ita hic ἐν Ἰλεόσκῃ mavult ſubrogari. Nihil definimus in tanta diſſenſione, quum utrimque rationes ſint minime pœnitendæ.

De *Celſa* non minor lis eſt, quam Strabo ab Iberum locat, lapideo ibi ponte conjunctum: Ptolemæus ad radices Pyrenæi, procul ab Ibero removet. Unde quidam duas *Celſas* citra Iberum fuiſſe exiſtimant; alii deſerentes Ptolemæum, ut ſæpe falſum in Hiſpania, unam & Ibero appoſitam Strabonis *Celſam* agnoſcunt, quorum certior utique ſententia eſt, quia alterius nulla veſtigia ſuperſunt, neque ex hiſtoricis monimentis ulla vetera oſtendi poſſunt; hæc, juxta Iberum ſita, in Xelſa nomen priſcum nemine contradicente tuetur. Huic ergo nummos vindicari videmus Auguſti & Tiberii C. V. J. CELSA ſignatos, id eſt, *Colonia Victrix Julia Celſa*: & alium Hadriani, COL. V. JUL. C. quem Triſtanus Calaguri dat; Harduinus itidem Celſæ, quod de Calaguritana colonia nihil apud antiquos ſcriptores inveniatur, Pliniusque, qui pro illo ſtare videbatur, levi interpunctione ſit caſtigandus, *Cæſarauguſta - - - - - recipit populos* CLII. *Ex his civium Romanorum Belitanos*:

[Bil-

[Bilbilitanos,] *Celſenſes ex colonia: Calaguritanos, qui Naſcici cognominantur: Ilerdenſes, Surdaonum gentis, juxta quos Sicoris fluvius: Oſcenſis regionis Veſcitaniæ.*

Præterea Ptolemæus in Ilergetibus ſcribit *Bergidum* & *Berguſiam.* Hoc, *Bergium*, inter Oſcam ponit & Naſciam Calagurim: quod quibusdam videtur *Vergium* eſſe, ſupra in Lacetanis ex Livii lib. XXXIV. cap. XXI. expoſitum, nomine ſane non abludente, forſan autem minus ferente ſitu. In Ripa Curtia videtur fuiſſe, aliis quidem Benavarri, aliis Rota, aut aliud inter Balbaſtro & Urgelam ſitum oppidum. Mentio eſt etiam in antiqua inſcriptione apud Gruterum pag. 478.

C. VALESIO ALBINO
FLAMINI E BERGIDO.

Berguſia denominat *Berguſios*, gentem Polybio, Livio, & Stephano commemoratam. Situm Stephanus oſtendit: Βαργούσιοι ἔθνος δυτικὸν πρὸς τῷ Ἴβηρι ποταμῷ: *Barguſii gens occidentalis ab Iberum fluvium.* nempe cis fluvium, aut ad ſiniſtram ejus ripam, quia Polybius de Hannibalis profectione in Italiam lib. III. cap. XXXIV. dicit, trajecto amne Ibero Ilergetes & Barguſios ſubegiſſe. Eadem Livius lib. XXI. cap. XXIII. *Iberum copias trajecit, - - - - Ilergetes inde, Barguſiosque, & Auſetanos ſubegit.* Horum ergo finitimos veriſimile eſt fuiſſe. Quorum quod nulla poſthæc eſt mentio facta, caputque Berguſiam in Ilergetibus ſcripſit Ptolemæus; videntur cum Ilergetibus vicinis ſuis coaluiſſe. Berguſiæ, dicit P. de Marca, nullum oppidorum, quæ ſuperſunt, reſpondere quam Balbaſtro: & *Burtinæ* ejusdem Ptolemæi ac Antonini, quam, Suritæ judicio, Almuderar. etenim XII M. P. *Bortina* ab Oſca eſt, itinere a Cæſarauguſta Tarraconem. Ut vero diverſis locis Turdetani, & Celtici & Baſtitani habitarunt: ita etiam *Barguſii* quidam trans Iberum ad mare videntur coluiſſe, quos Romani legati, Carthagine regreſſi, primum adierunt. Livius lib. XXI. cap. XIX. *Legati Romani ab Carthagine, ſicut his Romæ imperatum erat, in Hiſpaniam, ut adirent civitates, & in ſocietatem pellicerent, aut averterent a Pœnis, trajecerunt. Ad Barguſios primum venerunt, a quibus benigne excepti, quia tædebat imperii Punici, multos trans Iberum populos ob cupidinem novæ fortunæ erexerunt.* Quo autem loco, aut cui populo intermixti fuerint, noſtrum non eſt definire.

Alii a Barguſiis *Bergiſtani* ſive *Bergitani*, itidem cis Iberum populus, fuerunt, ab tergo videlicet Lacetanorum, ſive in ortum ſolis ab illis habitantes. Livius lib. XXXIV. cap. XVI. *Bergiſtanorum civitatis ſeptem caſtella defecerunt.* Civitatis, id eſt ſocietatis, reipublicæ. Vir eminens, quem toties laudavimus lib. II. de Marca Hiſp. cap. XXIII. ſect. 8. ita ſedem illorum deſcribit: *Lacetanos Bergitanis ad orientem: Auſetanis & Sueſſetanis ad meridiem & occidentem; Ilergetibus ad occidentem & ſeptemtrionem concludemus.* Et ſectione 7. *Ad montes Bergitanos eſt Vergium.* Vergium, inquam, de quo ſupra actum ex Livio eſt.

Sic omnibus perluſtratis, quæ Ilergetum fuerunt; tandem ad id quod præcipuum in iis, inveſtigandum accedimus. Oppidum illud *Athanagia* eſt, caput gentis, Livio auctore lib. XXI. cap. LXI *Excito*, inquit, *Scipione hibernis*, [Asdrubal] *toto cis Iberum rurſus cedit agro. Scipio relictam ab auctore defectionis* [Asdrubale] *Ilergetum gentem, quum infeſto exercitu invaſiſſet, compulſis omnibus Athanagiam, urbem, quæ caput ejus populi erat, circumſedit.* Ubi vero locorum fuit, in tam late patente populo? ſuperatne an everſa eſt? Scipio ſane non delevit, ſed in fidem recepit deditione. Taraphæ Tarraga videtur eſſe: pluribus Manreſa. Sed hæc in Lacetanis ſita, non in Ilergetibus. Aliorum miſſis opinionibus, Petro de Marca, ſummi judicii viro, accedimus, qui lib. II. de Marca Hiſp. cap. XXVI. rationibus omnibus circumſpectis, quod nulla alia urbs occurrit,

quæ

quæ ob ſitus firmitatem, & ſui amplitudinem, ſolique præſtantiam caput Ilergetum dici potuerit, præter Ilerdam; ipſam hanc putat aliquando *Athanagiam* vocatam fuiſſe. Nomen Græcæ originis eſt, & quaſi *Athanaſiam*, id eſt, æternam urbem ſignificat. A Græcis ergo oportet impoſitum, aut priſco *Ilerdæ* nomini eſſe ſuperadditum. Supra de *Sicano* fluvio, qui Sicoris ſit, & de Sicanis ex Hiſpania in Siciliam delatis ex Thucydidis lib. VI ineunte prædiximus. Cauſſam migrationis Dionyſius Halicarnaſſeus aperit lib. I. pag. 17. de Sicilia: Κατεῖχον αὐτὴν Σικανοὶ, γένος Ἰβηρικὸν, οὐ πολὺ πρότερον συνοικισάμενοι, Λίγυας φεύγοντες, *Sicani eam* [inſulam] *tenebant, gens Hiſpanica, quæ pulſa ab Liguribus, paullo ante ibi habitare cœperat.* Hi vero Ligures non tam in Italia erant, quam trans Alpes in Gallia, *Salyes* dicti, & Maſſilienſibus Græcis permixti. Strabo lib. IV. pag. 140. Καλοῦσι τοὺς Σάλυας οἱ μὲν παλαιοὶ τῶν Ἑλλήνων Λίγυας, καὶ τὴν χώραν, ἣν ἔχουσι, οἱ Μασσαλιῶται, Λιγυστικὴν, *Salyas veteres Græci appellant Ligures, & regionem, quam Maſſilienſes tenent, Liguſticam.* Et gens illa Ligurum οἰκεῖ ἀναμὶξ τοῖς Ἕλλησι, *habitat permiſta Græcis.* Hinc Græcum nomen *Athanagiæ* a Liguribus in Hiſpania: quo poſtea depoſito, vetus *Ilerdæ* rurſus receptum fuit.

Ad Pyrenæum rurſus & limitem Gallicanum procedimus. De Bergiſtanis hactenus, qui a tergo erant Lacetanorum. *Lacetania* autem (ſic bene Sigonius emendat) *ſubjecta Pyrenæis montibus eſt*, cenſente Livio lib. XXI. cap. XXIII. Et apud Salluſtium epiſtola Pompeii, loco quem ſupra attigimus, ubi vulgo *Laletaniam* legunt, Sigonius & alii Lacetaniam hoc modo ſubſtituunt: *Recepi Galliam, Pyrenæum, Lacetaniam*, videlicet regiones ſe proxime contingentes. Ab horum tergo *Bergiſtani* erant, ad quorum fines amnis *Clodianus* oritur, qui inter Emporias & Rhodam in mare decurrit, nunc Fluvia Hiſpanis dictus. Mela lib. II. cap. VI. *Deinde Ticer flumen ad Rhodam: Clodianum ad Emporias.* Quod probat & clarius proponit Ptolemæus in Indigetum deſcriptione hoc ordine ſervato:

Ἐμπορεῖαι	*Emporiæ.*
Κλωδιανοῦ ποτ. ἐκβολαὶ	*Clodiani fl. oſtia.*
Ῥωδὴ πόλις (ed. Ῥωδίπολις)	*Rhoda civitas.*
Μεθ' ἣν τὸ εἰρημένον Ἀφροδίσιον ἱερόν.	*Poſt quam Veneris templum.*

Hoc eſt *Veneris templum* in promontorio, quod Galliam ab Hiſpania dijungit, aliquando ſimpliciter *Venus Pyrenæa* appellatum. Plinius lib. III. cap. III. *Flumen Tichis, ab eo Pyrenæa Venus in latere promontorii altero*, XI M. Sic P. de Marca emendat: vulgo lectum XL M. paſſuum, quod nimis longum intervallum eſt. In ſiniſtro promontorii latere in Galliam vergente, fuiſſe illud templum, ex Plinii verbis non obſcure conjicitur. *Tichis* amnis autem eidem eſt, qui Rhodam veterem præterfluebat. Strabo itidem hunc Galliæ terminum ponit poſt principium libri quarti: Ἐντεῦθεν ἡ παραλία παρατείνει μέχρι τοῦ ἱεροῦ τῆς Πυρηναίας Ἀφροδίτης. καὶ τοῦτο δ' ἐστὶν ὅριον ταύτης τε τῆς ἐπαρχίας, καὶ τῆς Ἰβηρικῆς. *Hinc* [a Varo flumine] *ora maritima* [Galliæ Narbonenſis] *protenditur uſque ad templum Veneris Pyrenææ, quod limes eſt hujus provinciæ atque Hiſpaniæ.* Mons etiam poſt paullo pag. 125. vocatur τὸ Ἀφροδίσιον, τὸ τῆς Πυρήνης ἄκρον, *Aphrodiſium, quod eſt Pyrenæ promontorium* Male hoc quidem cum *Portu Veneris*, qui inde retractior in ſeptemtrionem eſt, confundunt. Pomponius Mela lib. II. cap. V. extremo: *Colonia Ruſcino, vicus Eliberri magnæ quondam urbis, & magnarum opum tenue veſtigium. Tum inter Pyrenæi promontoria Portus Veneris inſignis fano, & Cervaria locus finis Galliæ.* Portus Veneris eſt poſt Caucoliberum, auſtrum verſus, in Gallia incluſus duobus parvis promontoriis: ultra Cervariam vero ex Gallia incluſus duobus parvis promontoriis, ultra Cervariam vero ex Gallia proficiſcenti

promontorium majus eſt, ex Pyrenæis procurrens, veteribus *Aphrodiſium* a Veneris templo, quod habebat, dictum, nunc Crucianum, ſive Cap. de Creus. Hujus promontorii vertex, non ille portus, limitem Hiſpaniæ conſtituit, ut Cervaria ultima Galliarum ſit: ſicut ex altera Pyrenæi parte ad Oceanum nunc fluvius Vidaſſo eſt, non memoratus ab antiquis quibus finis Hiſpaniæ, ut apud Ptolemæum eſt, in Vaſconum promontorio *Oeaſo* ſive *Oiarſo*, juxta oppidum ejusdem nominis: initium Galliæ Aſturii fluvii oſtia fuerunt, quo tempore Vidaſſo, utpote ex boreali latere ſummi Pyrenæi ortus, ſecundum Petrum Marcanum in veteri Aquitania extra antiquæ Hiſpaniæ limitem in mare ſe exoneravit. Vide illius Marcam Hiſpan. lib. I. cap. XIV.

Inter hos terminos & promontoria ſub Pyrenæis hinc Vaſcones coluerunt: illinc Indigetes & Lacetani, quibus propius ad montes accedunt, aut intrant verius, & ex parte tranſeunt limitem *Cerretani* ſive *Ceretani.* Plinius ſæpe dicto cap. III. libri III. *Poſt eos* [Laletanos & Indigetes] *quo dicetur ordine, intus recedentes radice Pyrenæi, Auſetani, Lacetani, perque Pyrenæum Cerretani: dein Vaſcones.* Ibidem in Tarraconenſi conventu, illorum duo genera facit. *Cerretani*, inquit, *qui Juliani cognominantur, & qui Auguſtani.* Juliani ab ortu *Julia Libyca*, quam ſolam Ptolemæus in ſuis Cerrœtanis (ſic ſcripſit cum diphthongo) memoravit. An vero Auguſtani pariter ab urbe *Auguſta* nominantur? Ita cenſet Harduinus, ſed quænam illa fuerit, non exponit. Nihil de ea geographi, & ut diximus, Ptolemæo ſola Julia in Cerretanis eſt: Strabo Julianos non attingit, ſolis Auguſtanis contentus, ſine tamen nomine. Dicit enim τὰ μέσα περιέχει καλῶς οἰκεῖσθαι δυναμένους αὐλῶνας. ἔχουσι δ' αὐτοὺς Κερρητανοὶ, τὸ πλέον τοῦ Ἰβηρικοῦ φύλου. *Media* [Pyrenæi] *convalles continent habitationibus opportunas. Tenent illas Cerretani majori ex parte, Hiſpanicæ gentis.* Nullius oppidi mentionem facit: unius Juliæ Liviæ Ptolemæus, quæ nunc exiguus locus ad Sicorim fontibus propinquum: at in vicino trans flumen urbs recens enata Podium Ceretanum dictum, vulgo Puigcerda. Ut ergo utrumque cognomen eluceat manifeſtius, ex Marca Hiſpanica laudatiſſimi Archiepiſcopi pauca excerpemus. *Ceretani*, inquit lib. I. cap. XII. *comprehendebant frequentiſſimas valles tum etiam Urgellenſis, Palliarenſis, & Ripacurcienſis, usque ad Sobrarbium & Aynſam oppida, Jaccæ contermina. Veteres Ceretani, qui Juliani dicti, non adeo late patebant; Auguſtanorum adjectio provinciam fecit ampliorem. - - - Juliani ſunt veteres Ceretani, qui Latii iure potiebantur. Iſtud vero videntur adſequuti beneficio Julii Cæſaris. unde eorum oppidum Julia Livia dictum. Illis aliquot populos vicinos adjunxit Auguſtus usque ad limites Vaſconum, quo Ceretaniam faceret ampliorem. Solemne enim erat huic principi, ut obſervat Dio Caſſius, eas provincias ſua auctoritate augere & amplificare, quæ contractiores illi videbantur, eisque vicinos populos adjiciebat, qui in unum corpus coaleſcerent.* Et poſt paullo ſectione III. *Juxta genuinum Strabonis ſenſum Ceretani, qui ex inſtituto Auguſti valles omnes complectebantur, expanſas usque ad Vaſconum limites, majore ſui parte inter Hiſpanas gentes accenſebantur. Quod manifeſte ſignificat, partem ſuperiorem Ceretanorum, ubi eſt Livia & Podium Ceretanum cum vicinis pagis, id eſt integrum fere comitatum Cerdaniæ ad Gallos pertinere.* Et ſectione IV. *Ptolemæus, omiſſo inſtituto Auguſti, ſolos Ceretanos Julianos deſcripſit, recenſens Auguſtanos inter Ilergetes; docetque Ceretanorum caput eſſe Juliam Libycam. Rectius ſcribitur* LIBIA *ſive* LIVIA, *de qua ita Julianus Toletanus in expeditione Wambæ regis:* CASTRUM LYBIAE, QUOD EST CIRRITANIAE CAPUT. Silius etiam Italicus hujus gentis meminit lib. III. verſ. 357.

Nec Cerretani, quondam Tirynthia caſtra.

Scilicet Herculem hac tranſiiſſe, & montibus nomen a Pyrene, regis Bebrycum filia, quam

quam amaverat, dediſſe, fabulatur: alias de termino, quem montes faciant, recte judicavit verſ. 417.

Pyrene celſa nimboſi vertitis arce
Diviſos Celtis late proſpectat Iberos:

qui montes quod ab Oceano ad mediterraneum mare pertingunt; idcirco Auſonius epiſt. XXIV. ad Paullinum verſ. 69. dixit

- - - *bimaris juga ninguida Pyrenæi*,

quæ juxta utrumque mare anguſtam viam tranſeuntibus præbent, ideoque *clauſtra* ab Oroſio lib. VII. cap. XL, & *clauſuræ* Lege IV. Cod. de Offic. mag. officior. & Lege II. de Offic. præf. præt. per Afric. ſect. 4. vocantur, quæ nomina ad medii ævi geographiam potius, quam ad hanc noſtram pertinent. Altera via juxta internum mare, utebantur Romani, & ante hos Hannibal uſus fuerat: altera, Aquitanica, poſteriores barbaros & Francos ex Aquitania in Hiſpaniæ ſuperiores partes irrupiſſe, alibi ſubnotabimus.

INSULAE HISPANICAE.

In Oceano extra columnas eſt parva, ſed celebratiſſimæ famæ inſula *Gades*, plurativo numero, etiam ſingulariter *Gadis* apud Livium lib. IV extremo, appellata. de cujus nomine, origine, & incrementis aliquid ſupra diximus pag. 56. quia ita propinqua continenti eſt, ut cum ea cohærere videatur. Quæ reſtant dicenda de illa, breviſſime adjiciemus. Nominibus inſulæ addimus antiquum, quod ante deductam Tyriorum coloniam fuit, a Feſto Avieno Deſcript. Orb. verſ. 610. ſeqq. memoratum:

Gadir prima fretum ſolida ſupereminet arce
Attollitque caput geminis inſerta columnis.
Hæc Cotinuſſa prius fuerat ſub nomine priſco,
Tarteſſumque dehinc Tyrii dixere coloni.
Barbara quin etiam Gades hanc lingua frequentat,
Pœnus quippe locum Gadir vocat undique ſeptum
Aggere præducto.

Eadem fere Plinius tradit lib. IV extremo: *Majorem* [inſulam Gades reſpectu Erythiæ] *Timæus Cotinuſſam apud eos vocatam ait: noſtri Tarteſſon appellant: Pœni Gadir, ita Punica lingua ſepem ſignificante.* Inſula non multo longior eſt centum ſtadiis ſecundum Strabonem: latitudine autem admodum anguſta, III fortaſſe M. P. ut ex Polybio Plinius refert, in cujus occidua parte *Gades* ſitæ, urbs frequentiſſima; nec vero multi eam habitare videbantur, διὰ τὸ πάντας θαλαττεύειν τὸ πλέον, *quia omnes plerumque in mari mercaturam exercebant.* Equites ſua ætate quingentos habuiſſe Strabo, cujus & ſuperiora ſunt, lib. III. p. 116. notavit, quod nullius, vel Italicæ urbis cenſi ſunt, præter Patavinam. In ortum ab urbe XII M. P. templum Herculis aberat, tanto ſcilicet intervallo, ut milliariorum numero labores Herculis ſignificati fuerint, itidem Strabone obſervante pag. 117. quamvis is paullo longius illud ſpatium eſſe judicet. Templum Herculis, quo Tyrios conditores ſuos Gaditani ſunt imitati, ſummæ ſemper religionis fuit, ut Romani etiam voti cauſſa adirent, tradente Diodore Siculo lib. V. cap. XX. quod de Hannibale etiam memoravit Livius lib. XXI. cap. XXI. Plura de templo illo Silius lib. III. ſub initium. Inſula *Erythia*, Ἐρύθεια, quam proximam veteres adjungunt Gadibus, vel demerſa eſt, vel in ſcopulis quærenda, vel pars eſt ipſarum Gadium, neque hodie ejus formæ aliqua, uti deſcripta eſt, fertur ſupereſſe. Hanc fabuloſum Geryonem inhabitaſſe poetæ fingunt. Heſiodus Theogon. verſ. 289.

Γηρυονῆα

Τὸν μὲν ἄρ' ἐξενάριξε βίη Ηρακληείη

Βουσὶ παρ' εἰλιπόδεσσι, περιρρύτῳ εἰν Ερυθείῃ

Geryonem quem armis exuit vis Herculana boves apud flexipedes in inſula Erythea. Euſtathius vero ad Dionyſii verſ. 558. Geryonis Erythiam ubi in Atlantico mari reponat, plane dubius & incertus eſt.

Nec minus obſcura res eſt *Caſſiteridum* inſularum, quas decem numero Strabo & Ptolemæus in occidentali Oceano poſt Nerium ſive Artabrum promontorium Hiſpaniæ opponunt. Quod plumbo & ſtanno abundare ſcribuntur, in ſuſpicionem venerunt qui Britannicas inſulas minores (Sorlinges vocant) per errorem huc forſan retractas eſſe opinentur. Alii mitius de tantis geographis cenſent, freti conſenſu plurium, Melæ lib. III. cap. VI. Plinii lib. IV. cap. XXII. & lib. VII. cap. LVI. & in primis Diodori Siculi, qui lib. V. cap. XXXVIII. clariſſime ait: ὑπεράνω τῆς τῶν Λυσιτανῶν χώρας ἐστὶ μέταλλα πολλὰ τοῦ Κασσιτέρου, κατὰ τὰς προκειμένας τῆς Ιβηρίας ἐν τῷ Ωκεανῷ νησίδας τὰς ἀπὸ τοῦ συμβεβηκότος Κασσιτερίδας ὠνομασμένας, *Supra Luſitanorum provinciam multum ſtannei eſt metalli, in inſulis videlicet Oceano objacentibus, quas idcirco Caſſiterides nuncupant.* Malunt ergo incultas inſulas cum ſcopulis quidam conquirere, ut numerum ſuppleant: non tamen ſtanni tantam copiam inveniunt, quantam inde exportatam fuiſſe veteres prodiderunt. Dionyſius periegeta verſ. 62. locat

ὅπ' ἄκρην

Ἱερὴν, ἣν ἐνέπουσι κάρην ἔμεν Εὐρωπείης

Νήσους, θ' ἑσπερίδας, τοθι κασσιτέροιο γενέθλη

ſub promontorio ſacro, quod dicunt caput Europæ eſſe, inſulas occidentales, ubi ſtannum gignitur. Adeo incerti veteres ſunt, ex qua plaga Hiſpaniæ ſuas Caſſiterides apponant. Ingenue ergo & caute Herodotus lib. III. cap. CXV. οὔτε νήσους οἶδα Κασσιτερίδας ἐούσας, ἐκ τῶν ὁ κασσίτερος ἡμῖν φοιτᾷ, *Neque ego inſulas novi Caſſiterides, unde ſtagnum nobis venit:* quæ circa Hiſpaniam nullæ ſunt. Ptolemæus addit θεῶν νήσους δύο, *duas Deorum inſulas*, quarum numerum, ſi eædem ſunt, auxit Plinius lib. IV. cap. XXII extremo. *Ex adverſo*, inquit, *Celtiberiæ complures ſunt inſulæ, Caſſiterides dictæ Græcis a fertilitate plumbi: & é regione Arrotrebarum* (quod Celticum ſive Nerium eſt) *promontorii, Deorum ſex, quas aliqui Fortunatas appellavere.* Quod ſi *Fortunatas* intelligit, in Africa lib. IV. quo referre illas ſatius eſt, exponemus.

In mediterraneo mari, e regione Dianii, Strabo pag. 109. νησίδια parvas inſulas, *Planeſiam* & *Plumbariam* ponit. Tres utique Strabo Planaſias ſive Planeſias tradit, hanc Hiſpanicam, quam præter illum, nemo veterum quantum conſtat, agnoſcit: & Gallicam ante Maſſilienſe litus: & denique Italicam, notiſſimam Romanis, Etruriæ objacentem. Noſtri chorographi nullas hoc loco inſulas oſtendunt, paullo inferius autem ſive in auſtrum reductas habent, de S. Pola, infra Lucentum ſive Alicantam e regione Orcelis: & alias parvas Carthagini Hiſpanicæ obverſas. Sed ipſe Strabo proxime Carthaginem, id eſt XXIV ſtadiis ab illa, ponit *Inſulam Herculis*, quæ & *Scombraria*, a captis ibi ſcombris, appelletur. Memorabiliores habet *Balearicum mare*, & majores etiam, *Pityuſas* duas, & totidem *Gymneſias*, quarum illæ his ad occaſum ſunt objectæ. De utriſque, quod crebra illarum mentio occurrit, operæ pretium erit diligentius enarrare.

Pitiuſæ duæ ſunt, a pini proventu Græcis dictæ, quarum major *Ebuſus*; minor *Ophiuſa* appellatur. Sic Strabo & Ptolemæus. Latini copioſius de illis tradunt. Pomponius Mela lib. II extremo: *Ebuſus e regione promontorii, quod in Sucronenſi ſinu Ferrariam vocant,*

cant, eodem nomine urbem habet, frumentis tantum non fecunda, ad alia largior, & omnium animalium, quæ nocent, adeo expers, ut nec ea quidem, quæ de agreſtibus mitia fiunt, aut generet, aut ſi invecta ſunt ſuſtineat. Plinius lib. III. cap. V extremo: *Inſulæ per hæc maria primæ omnium Pityuſæ a Græcis dictæ, a frutice pineo: nunc Ebuſus vocatur, utraque civitate fœderata, anguſto freto interfluente: patent* XLVI M. *paſſuum: abſunt a Dianio ſeptingentis ſtadiis. Tantumdem a Pityuſis in altum Baleares duæ, & Sucronem verſus Colubraria.* Ex his intelligimus, quæ olim Pityuſæ diverſis nominibus appellatæ *Ebuſus* & *Ophiuſa* ſunt, poſt uno nomine *Ebuſi* comprehenſas eſſe, vel quod freto diremtæ ſunt exiguo, vel quod minoris, tamquam deſertæ, nulla habita fuit ratio. Strabo enim dicto loco pag. 115. ἡ δ' Ὀφιοῦσσα ἔρημος, καὶ πολὺ ἐλάττων, ταύτης πλησίον κειμένη, *Ophiuſa autem deſerta, & multo minor* [quam Ebuſus] *& huic proxime adjacet.* Et Livius lib. XXVIII. cap. XXXVII. *navibus ad Pityuſam inſulam trajecit*, tamquam una eſſet, majorem ſeu præcipuam intelligens. Nos de utraque diſtincte.

Ebuſus major Pityuſarum, habuit πόλιν ὁμώνυμον, *cognomine oppidum*, ut Strabo & Ptolemæus referunt. Si antiqua monimenta inſpicimus, *Ebuſus* nomen inſulæ, *Ebuſium*, leviter mutata terminatione, oppidi in ea nomen fuit. Vetus inſcriptio apud Gruterum pag. 277. num. 5. imperatori Caro dicata, ORDO EBUSII: & alia pag. 868 num. II. R. P. EBUSII, id eſt, *reſpublica Ebuſii.* Inſula fertilis paſcendo pecori. Feſtus Avienus Deſcript. Orb. verſ. 621.

Ac dilecta vago pecori conſurgit Ebuſus.

Fici quoque, & ſi Ludovico Nonio credimus, etiam ſacchari proventu dives fuit, qui cap. XCIV. huc Statii verſum 15. lib. I. Silv. VI. trahit hendecaſyllabum:

Et quas percoquit Ebuſia cannas.

Ebuſia autem vel ut alii legunt *Eboſia* interpretum conſenſu eſt eadem, quæ Ebuſus. Barthius cum Gevartio legi vult *Ebuſita*, incola Ebuſi inſulæ, metri facilioris cauſſa: multi etiam *præcoquit:* Claudius Beraldus *Caunas* non Cannas, quas ἰσχάδας, ficus ſiccatas interpretatur, quæ ita dicantur, quia ex Cauno urbe advectæ ſint, ſicut *caricæ*, quia ex Caria. Plinius lib. XV. cap. XIX. *Ficis mollis omnibus tactus: maturis frumenta intus: ſuccus matureſcentibus lactis, percoctis mellis; - - - Siccas honos laudatas ſervat in capſis Ebuſo inſula præſtantiſſimas ampliſſimasque; mox in Marrucinis.* Civitas *Ebuſus*, ſive *Ebuſium*, colonia Pœnorum fuit, Silio idcirco *Phœniſſa* cognominata. Libro III. enim verſ. 362.

Jamque Ebuſus Phœniſſa movet, movet Artabrus arma.

Corripuit mediam, ſecus ac ſupra Dionyſius. Eſt enim etiam Ἔβυσος, ſicut Ptolemæus Ἔβυσσος littera ſcripſit geminata.

Altera & minor Pityuſarum dicitur *Ophiuſa*, Græco vocabulo, quam multi putant eandem eſſe, quæ Latine *Colubraria* appellatur. At ſi Melæ & Plinio attendimus, diverſæ ſunt inſulæ, quamlibet vi vocis idem plane referant. Plinius enim verbis modo prolatis *tantumdem*, id eſt ſeptingentis ſtadiis, a Pityuſis Colubrariam diſtare dixit Sucronem verſus, quod ſpatium inſulæ parvæ inter ſcopulos, ſeptemtrionem verſus ab Ebuſo ſitæ, convenit, quæ nunc *Mont colobre* appellatur. nec enim Ophiuſam nominavit diſtincte, ſed ſub *Ebuſi* communi nomine comprehendit. Colubraria ergo ipſi alia ab Ophiuſa eſt, nec intervallum, quod definiit, Ophiuſæ competit. Eodem modo ſunt Melæ verba interpretanda, *Contra eſt Colubraria*, id eſt, non adjacens, ſed ex longinquo oppoſita: quod pluribus declarat, quem toties honoris cauſſa nominavimus, Petrus de Marca lib. II. cap. XII.

A Pityuſis in ortum tanto ſpatio, quanto ab illis Colubraria abeſt, *Baleares* inſulæ, Major præcipue (nam minor longius recedit) diſtant, ampliores quam Pityuſæ, & pluribus oppidis habitatæ. Dicuntur Baleares Latine Livio, Plinio, Melæ: Græce autem Βαλεαρίδες plerumque, ut a Strabone & Ptolemæo: raro Βαλεάριαι νῆσοι, ab Agathemero: a Diodoro Βαλιαρεῖς. Id nominis vulgo a βάλλειν, *jaculando* deducunt, quia præſtantiſſimi funditores Balearici erant. Quibus præivit Diodorus Siculus lib. v. cap. XVII. de his inſulis tradens: ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων καὶ Ῥωμαίων προσαγορεύονται Βαλιαρεῖς ἀπὸ τοῦ βάλλειν ταῖς σφενδόναις λίθους μεγάλους κάλλιστα ἁπάντων ἀνθρώπων, *ab indigenis & Romanis Baleares vocantur a βάλλειν jaciendo funda magnos lapides peritiſſime omnium.* In eo omnes conveniunt, jaculatores funditoresque hoc nomine ſignificari: an vere ita a βάλλειν, ut Diodorus dixit, nominentur, aliorum non minori auctoritate dubitatur. Strabo lib. XIV. pag. 450. Φασὶ τοὺς Γυμνητὰς ὑπὸ Φοινίκων Βαλεαρίδας λέγεσθαι, διότι τὰς γυμνασίας βαλεαρίδας λεχθῆναι, *Gymnetas ajunt a Phœnicibus Balearides vocatos: idcirco exercitationes Balearidas appellari.* Euſtathius ad Dionyſii verſ. 457. διὸ καὶ Βαλιαρεῖς λέγονται, ὅ ἐστι σφενδονῆται, κατὰ τὴν ἐγχώριον γλῶσσαν, *ideo Baleares dicuntur, hoc eſt funditores, ſecundum ipſorum vernaculam linguam.* Quod ſi eſt Punicæ originis hoc vocabulum, ut tres hi auctores confirmant; non a βάλλειν, Græco verbo, poteſt eſſe, ſed in Punica lingua aut Phœnicia natales ejus quærendi: quos vir doctiſſimus Samuel Bochartus non inepta conjectura inveniſſe videtur, dum a בעל, quod & *dominus* & *peritus* eſt, ac ירה *jecit*, quaſi peritus jaculandi ſignificetur derivat. Alterum nomen, ex Græcia petitum, eſt *Gymneſiarum*, ſive *Gymnaſiarum.* Strabo pag. 115. τὰς Γυμνασίας δύο καλοῦσι Βαλεαρίδας, quod Plinii verbis ex lib. III. cap. v. interpretamur: *Baleares, funda bellicoſas, Græci Gymnaſias dixere.* Diodorus Siculus dicto loco idem tradit, & ſimul rationem appellationis manifeſtat: ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ὀνομαζόμεναι Γυμνήσιαι, διὰ τὸ τοὺς ἐνοικοῦντας γυμνοὺς τῆς ἐσθῆτος βιοῦν κατὰ τὴν τοῦ θέρους ὥραν, *a Græcis* [Baleares inſulæ] *vocantur Gymneſiæ, quia incolæ æſtivo tempore nudi degunt.* Conſentit Livius, ex cujus LX. libro hæc epitoma ſupereſt: *Præterea res a Q. Metello conſule adverſus Baleares geſtas continet, quas Græci Gymneſias appellant, quia æſtatem nudi exigant.* Hæc de nominibus.

Dividuntur *Baleares* in *Majorem* & *Minorem*, unde nomina hodieque ſervantur. Mela pluraliter, *Majores*, *Minores* dixit: verba mox exhibebuntur. In Majore duo oppida Strabo & Ptolemæus nominant, *Palmam* & *Pollentiam*, hanc in orientis litore; illam ad occaſum: Plinius plura addit ſed minus cognita: *Major*, inquit, *oppida habet civium Romanorum Palmam & Pollentiam: Latina, Cinium & Cunici: & fœderatorum Borchorum fuit.* Palmæ & Pollentiæ ſitum a Strabone & Ptolemæo deſignatum habemus: Plinius a ſe ſuperadditis certum locum non addixit. Mela *colonias* dixit a Strabone laudatas Palmam & Pollentiam. *In Majoribus*, inquit, *Palma & Pollentia coloniæ.* Palma in loco cenſetur eſſe, ubi nunc urbs Mallorca eſt. In Minore inſula Baleari Mela duo *caſtella* ponit; quas Plinius *civitates* vocat, Ptolemæus etiam πόλεις, quæ ſunt *Jamno* & *Mago*: alterum nomen in celeberrimo portu Maon ſupereſt. Et Strabo portus utriusque inſulæ laudavit: ἄμφω εὐδαίμονες καὶ εὐλίμενοι, *ambæ*, inquit, *inſulæ ſunt fortunatæ & bonis portubus præditæ.* Plinius & huic adjecit oppidum, ſed æque ignotum, ut erant Majori addita: Ceterum totam inſulam ita plenius deſcribit: *A Majore* XXX M. P. *diſtat Minor, longitudine* XL M. *circuitu* CL M. P. *Civitates habet Jamnonem, Saniſeram, & Magonem.* Fuerunt autem Gymneſiæ in Carthaginienſium poteſtate, antequam Romani ſuæ illas ditionis fecerunt. Strabo pag. 116. Φοίνικες κατεῖχον τὰς νήσους, *has inſulas Phœnices* (ſive Pœni) *poſſederunt.* Romanis ſubjecit Q. Metellus, inde *Balearicus* cognominatus. Lege Strabonem dicto loco, & Florum lib. III. cap. VIII.

Tan-

Tab. 4.
OCEANVS BRITANNICVS
OCEANVS
AQVITANICVS
Occidens
GALLIA
NARBONENSIS
LVGDVNENSIS
ET AQVITANIA
ARMORICA
LVGDVNENSIS
AQVITANIA
HISPANIAE PARS
Pyrenæi Montes
Sarnia
Arica
Cæſaria
Riduna
Uxantos Inſ.
Gobæum promont.
Staliocanus Portus
Vorganium
Brivates
Oſismii
Curioſolitæ ſive Carioſuelites
Vindana Port.
Veneti
Dariorigum
Nannetes
Condivienum
Aletum
Rhedones
Condate
Medu ana
Abrincatui
Ingena
Coſedea
Veneli
Crociatonum
Vnelli ſeu
Biducaſſium
Biducaſſes
Lexovii
Noviomagus ſive Lexovium
Eburovi
Juliobona
Sequana Flu.
Rotoma
AVLERCI
Diablin
Cenomani
Vindunum
Sarta flu.
Lædus flu.
Andes
Juliomagus Andegavum
Turones
Cæſarodu
Liger Flu.
Pictones
Limonum ſeu Pictavium
Vigenna flu.
Creuſa flu.
Argantom
Veneticæ Inſulæ
Portus Santonum
Santones
Carantonus ſive Canentelus Flu.
Mediolanum
Ratiaſtum
Lemovi
Antros Inſ.
Noviomagus
Bituriges Vibiſci
Burdegala
Petro
Illa flu.
Veſuna quæ Petrocoriu
Duranius flu.
Coſſio
Vaſates
Garumna flu.
Oldus flu.
Divona
Caduro
Aginnum
Nitiobriges
Lactoratum
Tarbelli
Elusates
Aquæ Tarbellæ
Aturus flu.
Eluſa
Auscii
Climberrum
Augusta Auſcior
Tolosa
Tolosa
Volcæ
Beneharnus
Tarba
Aquæ Oneſiæ
Conuenæ
Lugdunum Convenarum
Garumna
Pompelon
Me
Se

Septentrio
Meridies
Oriens
Caletes
Bratuſpantium
Cæſaromagus.
Bellovaci
Auguſta Sueſſonum
Axona
Viroduum
Moſella Flu.
Moſa
Vangiones
Borbetomagus. Vangionum
Mediomatrices
Divodurum
Noviomagus Nemetum
Nemetes
Decem Pagi
Auguſtomagus ſ. Silvanectum
Bibrax
Durocortorum
Rhemi
Catalauni
Meldi
Tullum
Leuci
Argentoratum
Tribocci
Lutetia
Pariſii
Metioſedum
Melodunum
Tricaſſes
Autricum Carnutum
Carnutes
Auguſtomana Tricaſſium
Vellaunodunum
Agendicum Senones
Senones
Lingones
Argentuaria
Andomadunum Lingonum
Antiſſiodorum
Mandubii
Aleſia
Vogeſus M.
Auguſta Rauracorum
Rauraci
Rhenus Flu.
Vindoniſſa
Aquæ Helveticæ
Tigurum
Veſontio
Dola
Divionum
Cubi
Avaricum Bituriges
Noviodunum
Vadicaſſes
Bibracte
Auguſtodunum
Aedui
Sequani
Gabilonum
Iura Mons
Aventicum
Tugium
HELVETII
Colonia Equeſtris
Lemanus
Sedunum
Seduni
Adula M.
Gergovia Boiorum
Boii
Matiſcon
Arar Flu.
Geneva
Rhodanus Flu.
Octodurum
Veragri
Larius Lac.
Verbanus Lac.
Comum
Seguſiani
Arverni
Lugdunum
Auguſtonemetum
Gergovia
Forum Seguſianorum
Vienna
Allobroges
Iſara flu.
Forum Claudii
Alpes Penninæ
Auguſta Prætoria
Eporedia
Vercellæ
Mediolanum
Cularo ſeu Gratianopolis
Seguſio
Auguſta Taurinorum
Segalauni
Gebenna Mons
Tropæum Aemilianum
Valentia
Lucus Auguſti
Tricorii
Cottiæ
Padus Flu.
Gabali
Anderedon
Uxellodunum
Segedunum
Alba Helviorum
Auguſta Tricaſtinorum
Ebrodunum ſive Seguſtero
Ruteni
Helvii
Vocontii
Vaſio
Dinia
Glanateva
Alpes Maritimæ
Liguria
Genua
MARE LIGVSTICVM
Eleutheri
Albiga
Luteyum
Volcæ Arecomici
Nemauſus
Arelate
Apta Iulia
Cabellio
Reii Apollinares
Aquæ Sextiæ
Forum Voconii
Antipolis
Nicæa
Forum Iulii
Lero et Lerina
Beterræ
Agatha
Atax flu.
Narbo Martius
Bebryces
Maſſilia
Salyi
Olbia
Argentei fl. oſtium
GALLICVS SINVS
Maſtramela Stagnum
Stoechades Inſ.
Ruſcino
Illiberis
Veneris fanum
MARE MEDITERRANEVM
GERMANIAE PARS
ITALIAE PARS
49
48
47
46
45
44
43

Tandem quæ circa Baleares ſunt, parvas has inſulas Plinius addit: *A Majore* XII M. P. *in altum abeſt Capraria, inſidioſa naufragiis; & e regione Palmæ urbis, Menariæ, ac Tiquadra, & parva Hannibalis.* Capraria nunc *Cabrera*, Majori Gymneſiæ in auſtrum ſubjecta: ceteræ ita ſunt incognitæ, ut Harduinus mari demerſas exiſtimet. Hæ inſulæ, tam Baleares, quam Pityuſæ, & utrisque adjacentes, provinciæ citerioris ſive Tarraconenſis pars fuerunt, quod Plinius lib. III. cap. III ineunte indicavit: *Nunc univerſa provincia* [citerior] *dividitur in conventus ſeptem: - - - - Accedunt inſulæ.* Etiam poſt paullo Conventum, cui adſcriptæ fuerant, deſignat. *Carthaginem*, inquit, *conveniunt populi* LXV. *exceptis inſularum incolis.* Ergo & hi Carthagine Nova jus ſuum petierunt.

CAPUT II.

DE

GALLIA TRANSALPINA.

Gallia univerſa Romanis erat vel *Citerior* & *Ciſalpina*; vel *Ulterior* ſive *Tranſalpina.* Citerior proprie pars erat Italiæ, & in Italia quoque a nobis explicanda: quippe *Gallia*, tantum a Gallis colonis, qui occupaverant, appellata. Ulterior autem ſive Tranſalpina eſt propria hujus loci, quam in præſenti illuſtrabimus, quum de ipſa diviſione in *Citeriorem* & *Ulteriorem* aliquid præfati fuerimus. Cicero de Provinciis conſular. cap. XV. *Illæ ſententiæ virorum clariſſimorum minime probandæ ſunt, quorum alter ulteriorem Galliam decernit cum Syria: alter citeriorem.* Idem Philippica VII. cap. I. de Antonio: *remittere eum nobis Galliam citeriorem: illam ultimam poſtulare.* Et lib. VIII. ad Attic. epiſt. III. *Ille Galliæ ulterioris adjunctor*, Pompejus ſcilicet, qui effecerat ut Cæſari decerneretur. Eadem diviſio eſt in *Ciſalpinam* & *Tranſalpinam.* Pro Lege Manilia cap. XII. *Gallia Ciſalpina præſidiis ac navibus confirmata.* Et pro Murena cap. ult. *An ſe in contrariam partem terrarum abdet, ut Gallia Tranſalpina, quem nuper ſummo cum imperio libentiſſime viderit, eundem nunc lugentem, mœrentem, exſulem videat?*

His tertia denominatio a veſtibus & habitus diverſitate hæſit. Quod enim poſt Sociale bellum omnis citerior Gallia jus civitatis fuit adepta, ideoque qui incolebant, ut ceteri Romani cives, toga utebantur; ipſa inde provincia *Togata Gallia* appellata eſt. Ulterioris autem incolæ quod crines alebant, quos tum tondere ſoliti erant Romani; factum inde eſt, ut Tranſalpina *Comata* diceretur: pars etiam auſtralis, quæ poſtea Narbonenſis dicebatur a braccarum uſu, Romanis inſolito, *Braccata.* Cicero Philipp. VIII. cap. IX. de Antonio: *Galliam, inquit, Togatam remitto: Comatam poſtulo*, quas oratione VII, cujus verba modo proferebamus, dixerat *citeriorem* & *ultimam.* Dio Caſſius lib. XLVI extremo, quum de Triumviris provincias inter ſe primo conſilio dividentibus dixiſſet, Cæſarem Africam utramque, Sardiniam & Siciliam ſortitum eſſe: Lepidum omnem Hiſpaniam & Galliam Narbonenſem; ait Antonio obtigiſſe τὴν λοιπὴν Γαλατίαν, τήν τε ἐντὸς τῶν Ἄλπεων, καὶ τὴν ὑπὲρ αὐτὰς οὖσαν. Ἐκαλεῖτο δὲ ἐκείνη μὲν Τογάτα, ὅτι εἰρηνικωτέρα παρὰ τὰς ἄλλας ἐδόκει εἶναι καὶ ὅτι καὶ τῇ ἐσθῆτι τῇ Ῥωμαϊκῇ τῇ ἀστικῇ ἐχρῶντο ἤδη. αὕτη δὲ δὴ Κομάτα, ὅτι οἱ Γαλάται οἱ ταύτῃ, ἐς κόμην τὸ πλεῖστον τὰς τρίχας ἀνιέντες, ἐπίσημοι κατὰ τοῦτο παρὰ τοὺς ἄλλους ἦσαν, *obtigiſſe*, inquam, *Antonio reliquam Galliam, tam Ciſalpinam quam Tranſalpinam. Vocabatur autem illa Togata, quod reliquis videretur eſſe pacatior, quodque jam tum*

urba-

urbanum Romanorum veſtitum uſurparet: altera Comata, quod Galli iſti Coma, quam prolixam gerebant, a ceteris dignoſcebantur. Conſentiunt Latini ſcriptores alii. Pomponius Mela lib. II. cap. IV. *ſiniſtra parte Carni & Veneti colunt Togatam Galliam.* Plinius lib. III. cap. XIV. *Ab Ancona Gallica ora incipit, Togatæ Galliæ cognomine.* Ergo hæc cis Alpes in Italia. Tacitus lib. XI. cap. XXIII. *A. Vitellio, L. Vipſanio conſulibus, quum de ſupplendo ſenatu agitaretur, primoresque Galliæ, quæ Comata appellatur, fœdera & civitatem Romanam pridem adſequuti, jus adipiſcendorum in urbe honorum expeterent, multus ea ſuper re variusque rumor & ſtudiis diverſis apud principem certabatur.*

Hæc Comata Gallia tres provincias, ut poſtea dividebantur, complexa fuit, Aquitaniam, Lugdunenſem, & Belgicam. Narbonenſis autem *Braccata* olim dicta fuit. Diodorus quidem Siculus lib. II. cap. XXX. videtur omnibus Gallis tranſalpinis ἀναξυρίδας, ἃς ἐκεῖνοι βράκας προσαγορεύουσι, *femoralia, quas illi* BRACCAS, *appellent,* tribuere: ſed in *Braccatæ* nomine Romanis potius, quam Siculo homini credendum eſt. Pomponius Mela lib. II. cap. IV. *Pars noſtro mari appoſita, fuit aliquando Braccata, nunc Narbonenſis.* Et Plinius lib. III. cap. IV ineunte: *Narbonenſis provincia appellatur pars Galliarum, quæ interno mari adluitur, Braccata antea dicta, amne Varo ab Italia diſcreta.* Quæ ipſa, hunc imitatus, Martianus Capella lib. VI. iisdem pæne verbis repetiit, & pariter hoc nomen Narbonenſi provinciæ vindicavit. Dicta autem a *braccis* fuit, id eſt a femoralibus, quod veſtimenti genus Romanis inuſitatum, ab iis primum in Gallia Narbonenſi viſum fuerat, quam inde Braccatam cognominaverunt.

Græci Galliam Γαλατίαν, & Gallos Γαλάτας ut plurimum appellant, atque ſic Polybius, Siciliota Diodorus, Dio Caſſius, Joſephus, Pauſanias, alii; poſteriores autem cum Latinis Γάλλους, & regionem Γαλλίαν dixerunt, qua vocabuli Latina forma paſſim Pæanius, Græcus Eutropii metaphraſtes; etiam eccleſiaſtici ſcriptores Euſebius lib. V. cap. VI. & Socrates I. cap. XXXV. ac Theodoretus lib. I. cap. XXXI. uſi ſunt. Agathemerus vero lib. II. cap. IV. diverſorum caſuum nomina videtur hiſce conciliare: τῶν Γαλλιῶν ἃς πρότερον Γαλατίας ἔλεγον, ἑξῆς κειμένων, *deinceps ſitæ ſunt Galliæ, quas antea Galatias dixerunt.* Scilicet Γάλλους & Γαλλίας non niſi poſteriores dixiſſe jam accepimus. Plutarchus in Cæſare Κελτῶν & Γαλατῶν vocabula promiſcue uſurpat, licet *Celtæ* ſecundum Cæſarem principio Operis partem tertiam, diſtinctam a Belgis & Aquitanis, conſtituant, quam poſteri Lugdunenſem appellaverunt. Sed laxior alibi uſus vocabuli *Celtarum* eſt: quemadmodum Ptolemæus lib. II. cap. VII. eumque ſequutus Heracleota Marcianus, Κελτογαλατίαν; etiam Strabo lib. IV. τὴν ὑπὲρ τῶν Ἄλπεων Κελτικὴν, non partem ſed univerſam trans Alpes Galliam, in quatuor partes dividendam, nominarunt. Et quos Cæſar indigenarum lingua *Celtas*, tertiam partem Gallorum, appellari dixit, id nominis Herodianus univerſis tribuit, πᾶσαν τῶν Κελτῶν καὶ Ἰβήρων χώραν, *omnem*, dicens, *Celtarum & Hiſpanorum regionem.* Trans Rhenum quoque in Germaniam Celtarum nomen prolatum fuit. Suidas, Κελτοὶ, ὄνομα ἔθνους, οἱ λεγόμενοι Γερμανοὶ, οἱ ἀμφὶ τὸν Ῥῆνον ποταμόν εἰσιν, *Celtæ gentis nomen: qui Germani dicuntur utrimque Rhenum accolentes.* Nec tantum Rhenani Germanorum Celtæ, verum etiam interiores. quid? quod Philippus Cluverius lib. I. Germaniæ Antiquæ operoſus in eo eſt, ut Illyricos quoque, & Britannos & Hiſpanos Celtarum nomine comprehenſos, & communi Celtica lingua uſos eſſe, dialectis tantummodo diſtincta, approbet. Maxime tamen ſic Gallos appellavere veteres, idque ex propria indigenarum lingua. Pauſanias Attic. cap. III. Ὀψὲ αὐτοὺς καλεῖσθαι Γαλάτας ἐξενίκησε. Κελτοὶ γὰρ κατά τε σφᾶς τὸ ἀρχαῖον καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις ὠνομάζοντο, *Sero uſus obtinuit, ut Galatæ* [ſive Galli] *appellarentur. Celtas enim cum ipſi ſe, tum alii eos nominarunt.* Fabulo-

bulosum autem eſt, quod Diodorus Siculus lib. v. cap. xxiv. tradit, Herculis filium Γαλάτην, *Galatam*, ex Celtici principis filia suſceptum, omnes ſibi ſubjectos Γαλάτας ex ſuo nomine appellaſſe, & regnum ſuum Γαλατίαν *Galatiam*, id eſt Galliam.

Hactenus de nomine & nominis diviſione, aut ſi plus aliquid dictum fuit, de generali & interjectu Alpium facta diviſione, in Citeriorem Ulterioremque, ſeu Ciſalpinam & Tranſalpinam Galliam. Nunc de diviſione hujus Tranſalpinæ. Dividi autem nequaquam poteſt, niſi de finibus Galliæ univerſæ, & partium limitibus, quæ flumina plerumque ſunt, aut montes etiam, recte prius nobis, quod opus eſt, conſtiterit. Quare quæ de iis prius dicenda ſunt, jam adgrediemur. Gallia univerſa quæ trans Alpes Romanis erat, a Pyrenæis montibus intra Oceanum, internum mare, & Alpes, uſque ad Rheni ripas expandebatur. De ceteris terminis inter omnes convenit: de Rheno Plinius nos quodammodo dubios poſſit facere, qui lib. iv. cap. xvii. principio: *A Scalde ad Sequanam Gallia Belgica.* & mox: *a Scalde incolunt extera Toxandri*, quaſi extra limitem Galliarum poſiti. At Cæſar, Strabo, Mela, Ptolemæus ad Rhenum Belgarum fines, tamquam ultimos Gallorum terminos, proferebant. Cæſar lib. i. cap. i. Belgæ ab extremis Galliæ finibus oriuntur: pertinent ad inferiorem partem fluminis Rheni. PERTINENT, id eſt pertingunt. Metaphraſtes, διήκει μέχρις ἐπὶ τὰ κάτω τοῦ Ῥήνου. Strabo lib. iv initio: τὴν Κελτικὴν ὁρίζει ἀπὸ τῶν ἀνατολῶν ὁ Ῥῆνος, *Galliam terminat ab ortu Rhenus.* Pomponius Mela lib. iii. cap. ii. *A Pyrenæo ad Garumnam Aquitania: ab eo ad Sequanam Celtæ: inde ad Rhenum pertinent Belgæ.* Plinius autem ſibi non conſtat, quia eodem capite in Belgicæ populis numeravit etiam *Rhenum accolentes*, *Germaniæ gentium in eadem provincia*, *Nemetes*, *Triboccos*, *Vangiones*; *hinc Ubios*, *Batavos*, *& quos in inſulis Rheni* dixerat. De partium limite antequam agamus, de fluminibus ſingulis aliquid prædicendum eſt, quia ſine illis partes nec internoſci neque diſtingui accurate poſſunt.

Præter Rhenum ergo *Garumna* nobilis fluvius eſt & navium patiens, qui ex Pyrenæo demiſſus Aquitaniam olim terminabat a ſeptemtrione; poſt id tempus, ex Auguſti diſpenſatione, mediam illam diſcrevit, ſupra Burdegalam, quam adluit, in Aquitanicum Oceanum ſe exonerans. Auſonius Moſella extrema *æquoream* dixit,

æquoreæ te commendabo Garumnæ,

ſcilicet propter marinos æſtus, quos refert; quia ut Claudianus lib. ii. in Rufinum verſ. 113. ſcripſit,

retro pernicior unda Garumnæ
Oceani pleno quoties impellitur æſtu.

Recipit Garumna & in mare defert duos celebres fluvios, *Tarnem* & *Duranium*: illum Albam Helviorum adluentem; hunc inde in boream nonnihil remotiorem. Tarnem olim arena aurifera commendavit. Auſonius iterum in Moſella verſ. 465.

auriferum poſtponet Gallia Tarnem.

De Duranio idem verſ. 464.

Concedes gelido, Durani, de monte volutus Amnis.

nunc la Dordogne corrupto nomine dictus. Miſcetur Garumnæ jam πελαγίζοντι, commune cum illo faciens æſtuarium. Sidonius Apollinaris Carm. xxii. verſ. 101.

Eſt locus, irrigua qua rupe Garumna rotate,
Et tu qui ſimili feſtinus in æquora lapſu
Exis curvata, Durani muſcoſe, ſaburra,
Jam pigreſcentes ſenſim confunditis amnes.

Currit in adverſum heic pontus, multoque recurſu
Flumina quas volvunt & ſpernit & expedit undas.

Ceteri amnes in Garumnam infuſi, *Veronius* & *Oldus*: aut in Duranium, ut *Illa*, quaſi obſcuriora nomina, prætermittuntur. Inter Garumnam autem & Pyrenæos, aut proxime hos montes, *Aturus* exit ſive *Aturrus*, Ptolemæi Ατὔρος, de quo Auſonius dicto Carmine verſ. 468.

Tarbellicus ibit Aturus,

quia Tarbellos populos percurrit, & Aquas Tarbellas, non ignobile oppidum, præterfluit. Supra Garumnam, ſeptemtrionem verſus, per Santones labitur *Carantonus* fluvius, hodie Charente, Ptolemæi Κανέντελος, *Canentelus*. Auſonius itidem Moſella verſ. 463.

Santonico refluus non ipſe Carantonus æſtu.

nam & ipſe Oceani æſtu repellitur. Tandem *Liger* longiſſimo curſu & quaſi rex fluviorum Galliæ, ut Valeſius appellat, ex Auguſti deſcriptione determinator Aquitaniæ, qui antea Garumna fuerat, mediam ſecat Galliam. Iterum verſ. 461. de Moſella Auſonius:

Non tibi ſe Liger anteferet.

Sic omnes veteres nominandi caſu *Liger* ſcribunt, non *Ligeris*, ut recentiores. Cæſar lib. VII. cap. LV. *Liger ex nivibus creverat.* Fortunatus lib. VI. carm. VII.

vitrea Liger algidus unda.

Ibidem Cæſar, *ad ripas Ligeris*, eodemque caſu Lucanus lib. I. verſ. 439.

Andus jam placida Ligeris recreatur ab unda.

Quarto caſu Cæſar ſemper *Ligerim*: & Sidonius Majoriani panegyrico verſ. 209.

Ligerimque bipenni
Exciſum per fruſtra bibit.

Sexto Cæſar ambigue, lib III. Gall. cap. IX. *in flumine Ligeri*: & lib. VII. cap. LIX. *interclufum itinere & Ligere Cæſarem.* Tam longo curſu, quem diximus, multos amnes recipit, etiam in his navigabiles. Ab auſtro confluit *Elaver*, non minus navium patiens flumen, quam ipſe Liger. Cæſar dicto lib. VII. cap. LIII. *ad flumen Elaver pontem reficit.* Patrius caſus *Elaveris*, Cæſar lib. VII. cap. XXXIV. *interruptis pontibus ab altera Elaveris parte iter facere cœpit.* Poſterioribus *Elaris* vel *Elauris*. Sidonius dicto Panegyrico verſ. 209.

Clitis, Elaris, Atax, Vahalis, - - -

Et Theodulfus Aurelianenſis Paræneſi ad Judices verſ. 111.

Rhodanus quas adluit acer,
Elauris, ſive his connumerandus Atax.

Infra flumen Elaver, in Ligerim *Caris* Bitugerum, & *Vigenna* Pictonum effunduntur, uterque ex medii ævi ſcriptoribus, quam antiquis, nobilior. Gregorius Turonenſis lib. V. cap. XLII. *Liger fluvius major ab anno ſuperiore fuit, poſtquam ei Carus torrens ſe adjunxit.* Legitur idem *Chares*, ut Browerus edit, apud Fortunatum Venantium lib. VII. carm. IV. quod cum *le Cher*, hujus temporis nomine apprime congruit. Guilielmo Britoni *Carus* alia forma dictus eſt lib. III. Philippid. verſ. 708.

Planities, caſtris ſedes aptiſſima, cujus
Lambit utrumque latus Ligeris Carique fluentum.

Idem lib. V. ejuſdem Philippidos verſ. 101.

latus inde ſiniſtrum
Lene fluens per prata virentia Carus amœnat.

Vigen-

Vigenna ulterior eſt, in Pictonibus ad Ligerim, cui inſinuat ſe decurrens. Iterum Fortunatus lib. VI. carm. VII.

Vigennæ volucer tranſmittitur alveus alno.

Gregorius Turonenſis *Vingenna* ſcribit Hiſt. Franc. lib. I extremo *Turonici per Vingennam fluvium deſcendunt.* His nos uti teſtimoniis oportet, ubi deficiunt vetuſtiora. Dextrum latus Ligeris poſt Andium urbem ſive Andegavum invadunt *Lidericus* ſive *Lædus* & *Sarta* & *Meduana*, omnes prius conjuncti in unum. *Lidericus*, nunc le Loir, a Guilielmo Britone Armorico vocatur lib. III. verſ. 73. quum de caſtro Vindocino, nunc Vendoſme, ſcribit:

Quod Lidericus aqua ſubterfluit amnis amœna.

Hunc Caſpar Barthius, Michael Baudrandus & Papirius Maſſonus putant Sidonii & Theodulfi *Ledum* eſſe ſive *Lædum*, quod negat Hadrianus Valeſius, quia exſerte Mela Ledum in Narbonenſis fluminibus numeret, ut neceſſe non ſit, alium hujus nominis Sidonio & Theodulfo vindicare, præſertim, quum laxe illi loquantur, nec certæ provinciæ id nomen fluenti adſignent. Uterque enim plures diverſarum nationum fluvios ſine ordine provinciarum componit. Sidonius dicto loco verſ. 208.

Rhenus, Arar, Rhodanus, Moſa, Matrona, Sequana, Ledus,
Clitis, Elaris, Atax, Vahalis.

Theodulfus, itidem prædicto ſuo carmine verſ. 105. vagatur latius:

Rura, Moſella, Liger, Vulturnus, Matrona, Ledus,
Iſter, Atax, & reliqui:

quippe non tam provinciarum, ſed metri rationem unice habuerunt. Sit ergo le Loir *Lidericus* Armorici, quia neque certius nomen; neque antiquius, quantum nobis licet cognoſcere, reperimus. Is in *Sartam* influit prope Meduanæ confluentem, & urbem Andium Juliomagum ſeu Andegavum: Sarta autem nomen ſervat, hodieque *la Sarte* appellatur, decurrens per Cenomanos, a Meduana hauſtus proxime Ligeri infertur. Antiquum nomen Sarta eſt & prioribus Gallis uſurpatum: vix tamen apud antiquiorem Aurelianenſi Theodulfo reliquum, qui vocis originem & fluminis curſum ita deſcripſit lib. IV. carmine VI.

Eſt fluvius: Sartam Galli dixere priores,
Perticus hunc gignit, & Meduana bibit.
Fluctibus ille ſuis penetrans Cenomanica rura,
Mœnia qui propter illius urbis abit.

Idem lib. II. carm. III. de urbe Andegavenſi:

Quam Meduana morans fovet & Liger aureus ornat
Qua rate cum lævi Sarta decora juvat.

His relictis ad Sequanam & quos accipit ille amnes, progreſſum facimus. A ſiniſtra confluunt in Sequanam *Autura*, ſive *Andura*, tantum ex Vitis Sanctorum notus, illaudatus apud antiquos, vulgo Eure, & longe ſupra hanc inter Pariſios & Senones *Icauna*, ſed neque hic vetuſtioris famæ, quam quæ ex Vitis Sanctorum & ejuſdem ætatis monimentis eſt: Guilielmo Aremorico *Itumna* dictus, ſive *Ytumna*, niſi *Icumna* forſan, quod Valeſio probatur, legendum eſt. lib. x. Philippid. verſ. 646.

At Senones & terra ferax a flumine Ytumna
Uſque locum quo Sequanio Lupa confluit amni.

In dextram ripam nobiliores amnes cum Sequana conveniunt, *Axona* & *Matrona*, utro-

que vocabulo corripiente mediam, perinde, ut *Sequana* in carminibus. Auſonius Moſella verſ. 461.

Non tibi ſe Liger anteferet, non Axona præceps,
Matrona non Gallos Belgasque interſita fines.

Recte. nam Matronæ Sequanæque fluentis Belgica a reliquis Gallis diſcernitur, quod etiam Cæſar teſtatus eſt lib. I. cap. I. *Gallos*, inquit, (id eſt Celtas) *ab Aquitania Garumna fluvius: a Belgis Matrona & Sequana dividit.* De Sequana Sidonius ſupra memorato verſu 208. panegyrici Majoriani dixit

Rhenus, Arar, Rhodanus, Moſa, Matrona, Sequana, Ledus.

Uterque fluvius, Matrona & Axona, multos minores accipiunt, deferuntque in Sequanam, ſed minus nobiles in hiſtoriis, præter Iſaram amnem Belgicum, ab Antonino ſive Aethico non obſcure ſignificatum itinere ab Cæſaromago Lutetiam, quibus oppidis *Brivam Iſaræ*, aut ſicut ſcriptum eſt, *Brivaniſaram* interjecit. Reliquos Belgarum fluvios in provincia Belgica exponemus.

Ad illos nunc fluvios venimus, qui ex Gallicis in mediterraneum ſe mare effundunt, in quibus præcipuæ famæ eſt *Rhodanus*, Alpinus fluvius, qui plures alios, eosque majores accipit, *Ararim* videlicet: & *Iſaram* Allobrogicam & *Druentiam*, ut minores prætereamus. De Arari, qui nunc Saone eſt, ex Vogaſo ortus, lib. I. cap. XII Cæſar: *Flumen Arar per fines Aeduorum & Sequanorum in Rhodanum influit incredibili lenitate, ita ut oculis, in utram partem fluat, judicari non poſſit.* Ideoque *ſegnis* Plinio dictus eſt lib. III. cap. IV. *Rhodanus* inquit, *ſegnem deferens Ararim.* Et Eumenio in Conſtantini Panegyrico cap. XVIII. itidem *ſegnis* eſt & *cunctabundus*. Etiam Silius lib. III. verſ. 451. de Rhodano, in quem influit Arar:

Auget opes ſtanti ſimilis tacitoque liquore
Mixtus Arar, quem gurgitibus complexus anhelis
Cunctantem immergit pelago, raptumque per arva
Ferre vetat patrium vicina ad litora nomen.

Genuinum nomen *Arar*, quod Cæſar, Silius, Sidonius, ſinguli verbis modo adlegatis; etiam Strabo lib. IV. pag. 129. & Ptolemæus lib. II. cap. V. quibus ὁ Ἄραρ eſt, confirmant. Primus Dio Caſſius lib. XLIV. pag. 262. Ἄραρις, recto caſu, formavit; quem dubie Claudianus ſequutus eſt, qui quamvis antiquo more de Conſ. Mall. Theod. verſ. 53. dixerat.

Lentus Arar Rhodanusque ferox:

& lib. II. in Eutropium verſ. 169.

Quam Rhodano ſtimulatus Arar.

tamen etiam mutata forma lib. II. in Rufinum verſ. 111. dixit

Quos Rhodanus velox, Araris quos tardior ambit:

Et lib. I. in Eutropium verſ. 405.

Cinyphiisque ferax Araris ſucceſſit ariſtis.

Quarto caſu *Ararim* formant. Plinio auctore jam ſupra uſi ſumus: Lucanum addo lib. I. verſ. 433.

Rhodanus raptum velocibus undis
In mare fert Ararim.

Navigabilis æque eſt Arar ac Rhodanus; & Dio Caſſius dicto loco πλεῖται Ἄραρις, *navigatur Araris*, ideoque Cabillonenſem portum (quod oppidum adfunditur hoc amne) Eumenius dicto loco memoravit: & inſcriptio vetus apud Gruterum pag. 375.

PATRO-

PATRONO NAUTARUM
ARARICORUM ET RHO
DANICORUM.

Augetur Arar flumine *Dubi*, qui ex Jura monte demiſſus, Veſontionem atque Dolam præterlabitur, corrupte in Cæſaris libris Alduabis, vel Alduadubis ſcriptus, quum genuinum nomen a Strabone, Ptolemæo aliisque Δοῦβις, *Dubis*, duabus ſyllabis ſcribatur: hodie le Doux.

Ipſe Rhodanus, in Alpibus natus, per Valeſiam decurrens, tranſito Lemano lacu, nobiles urbes adluit, Genevam ad lacum, Lugdunum ad Araris confluentem; Viennam, Auguſtam Tricaſtinorum, Avenionem, Arelate: notus ex Punico Hannibalis bello, & quam multis aliis ſcriptoribus, etiam ex poetis, quos ſupra nominavimus, Silio maxime, qui de Hannibalis itinere lib. III. verſ. 446. tradit:

Accedit Rhodani feſtino milite ripas.
Aggeribus caput Alpinis & rupe nivali
Proſilit in Celtas, ingentemque extrahit amnem
Spumanti Rhodanus proſcindens gurgite campos.

Infra Araris confluentem, & poſt Viennam urbem, *Iſara*, itidem Alpinus amnis, infunditur, in epiſtolis Planci ad Ciceronem laudatus, quippe XV epiſtola lib. X. ſcripſit: *In Iſara, flumine maximo, quod in finibus eſt Allobrogum, ponte uno die facto, exercitum a. d.* IIII *Idus Maii traduxi.* Sic & Plinius vocat lib. III. cap. IV. Et Lucanus lib. I. verſ. 399.

Et vada liquerunt Iſaræ, qui gurgite ductus
Per tam multa ſuo, famæ majoris in amnem
Lapſus, ad æquoreas nomen non pertulit undas.

Græci autem, Strabo & Ptolemæus, ὁ Ἴσαρ, *Iſar* in recto formant; & Dio Caſſius lib. XXXVII. pag. 51. παρὰ τὸν Ἴσαρα οἰκοῦντες, *Iſaram accolentes*, quod ab eadem forma eſt.

Rhodanus propior oſtiis, hoc eſt inter Avenionem & Arelate *Druentiam* flumen accipit, quod Livii verbis lib. XXI. cap. XXXII. notabiliter ita in Hannibalis tranſitu deſcriptum eſt. *Ad Druentiam flumen pervenit. Is & ipſe Alpinus amnis, longe omnium Galliæ fluminum difficillimus tranſitu eſt. nam quum aquæ vim vehat ingentem; non tamen navium patiens eſt, quia nullis coercitus ripis, pluribus ſimul, neque iisdem alveis fluens, nova ſemper vada, novosque gurgites faciens, & ob ea pediti quoque incerta via eſt; ad hæc ſaxa glareoſa volvens, nihil ſtabile, nec tutum ingredienti præbet, & tum forte imbribus auctus, ingentem ingredientibus tumultum fecit.* Eadem Silius Italicus de ipſo narrat lib. III. verſ. 468.

Turbidus hic truncis ſaxisque Druentia lætum
Ductoris vaſtavit iter. namque Alpibus ortus
Avulſas ornos, & adeſi fragmina montis
Cum ſonitu volvens fertur latrantibus undis;
Ac vada tranſlato mutat fallacia curſu.
Non pediti fidus, patulis non puppibus æquus.
Et tunc, imbre recens fuſo, correpta ſub armis
Corpora multa virûm ſpumanti vertice torquens
Immerſit fundo laceris deformia membris.

Uterque ut navium impatientem deſcribit. Videtur tamen poſtea ab Romanis navigabilis hic amnis factus eſſe. In Notitia enim Imperii, Præpoſitura militum præſentalium, in provincia Gallia Ripenſi, mentio fit *Præfecti claſſis Bracariorum Ebruduni Sapaudiæ*,

quam ad hunc amnem pertinuiſſe neceſſe eſt, ad quem ſitum eſt oppidum *Ebrodunum*, hodie Embrun. Eſt & antiqua inſcriptio apud Gruterum pag. 413. num. 4.

PATRONO NAUTAR. DRUENTI
CORUM ET UTRICLARIORUM.

Minora flumina cis Rhodanum multa ſunt, plura autem illorum ab hiſtoricis geographisque ſine nomine prætermiſſa. De quorum nominibus aliquid conſtare poteſt, ſunt *Dracus*, qui Iſaræ miſcetur ad Cularonem, quæ poſtea Gratianopolis dicta fuit: *Druna*, quæ infra Valentiam in Rhodanum illabitur. Auſonius ejus mentionem fecit in Moſella verſ. 479.

Te Druna, te ſparſis incerta Druentia ripis
Alpinique colent fluvii.

Et Strabonis *Sulgas* lib. IV. pag. 128. nunc la Sorgue, itidem in Rhodanum ſupra Avenionem immiſſus. Videtur *Vindalicus* Flori eſſe lib. III. cap. II. a Vindalio oppido in Epit. Livii LXI. Strabonis Οὐνδάλῳ ad confluentem Sulgæ poſito, fortaſſis nominatus. Inter Druentiam & mare ſunt cis Rhodanum *Varus*, a curſu obliquo dictus, qui quod Italiam finit, ut Mela ait lib. II. cap. IV. idcirco notior exiſtit. Plinius quoque lib. III. cap. IV. *amne Varo*, inquit, *ab Italia diſcreta Narbonenſis provincia.* Lucanus lib. I. verſ. 404.

Finis & Heſperiæ promoto limite Varus:

quod cur dicat, *promoto limite* demum finem Varum eſſe conſtitutum, ignorare ſe fatetur Hadrianus Valeſius. Certe non tantum quos laudavimus, ſed Strabo etiam & Ptolemæus, & quos alibi nominamus, Varo diſtinguunt a Narbonenſi provincia Italiam. Ad Forum Julium in mare exit *flumen Argenteum*, nunc Argens, juxta quod caſtra Marcus Lepidus poſuerat, ut ipſe Ciceroni lib. X. epiſt. XXXIV. perſcripſit. *Ad Forum*, inquit, *Voconium veni, & ultra caſtra ad flumen Argenteum contra Antonianos feci.* Data eſt illa epiſtola ex caſtris ex *Ponte Argenteo*, qui locus vel vicus fuit cum ponte in illo fluvio. *Foſſa Mariana* etiam huc referenda eſt ex Rhodano, cujus oſtium difficulter adibatur, ideo per Campum Lapideum in lacum Maſtramelam, qui prope Maſſiliam eſt, Cimbrico bello deducta, & Maſſilienſibus, quod Strabo addit, ob fidem Romanis præſtitam donata. Pomponius Mela lib. II. cap. V. *Foſſa Mariana partem ejus amnis navigabili alveo effundit, alioquin litus ignobile, & Lapideus, ut vocant Campus.* Strabo lib. IV. pag. 127. de Rhodano: Μάριος ὁρῶν τυφλόστομον γινόμενον ἐκ τῆς προσχώσεως καὶ δυσείσβολον, καινὴν ἔτεμε διώρυχα, καὶ ταύτῃ δεξάμενος τὸ πλέον τοῦ ποταμοῦ, Μασσαλιώταις ἔδωκεν ἀριστεῖον κατὰ τὸν πρὸς Ἄμβρωνας καὶ Τωυγένους πόλεμον ἐξ οὗ πλοῦτον ἠνέγκαντο πολυτελῆ. *Marius videns adgeſtione limi oſtium obturari, intratuque reddi difficile, novam duxit foſſam, qua majorem amnis partem exciperet, eamque Maſſilienſibus ob navatam contra Ambrones & Tugenos operam, præmii loco donavit, unde multum lucri acceperunt.* Hi duo foſſam unam memorant. Plinius *foſſas* nominat plurativo. *Ultra foſſæ*, inquit, *Rhodano C. Marii opere & nomine inſignes: ſtagnum Maſtramela, oppidum Maritima Avaticorum: ſuperque Campi Lapidei, Herculis prœliorum memoria.* Hinc ipſa Rhodani oſtia aliis plura numerata, aliis pauciora. Scilicet quia in ipſo æſtuario oſtia dividebantur, & parvas inſulas faciebant, numerus non idem illorum fuit omnibus. Plinius tria nominat lib. III. cap. IV. *Libyca*, inquit, *appellantur duo ejus* [Rhodani] *ora modica: ex his alterum Hiſpanienſe, alterum Metapinum: tertium idemque ampliſſimum Maſſalioticum.* Vox *Libyca* non omnibus videtur ſincera, & ſunt qui *Ligyca* vel *Ligya*, id eſt Liguſtica, malunt, quia Ligures in illis oris coluerunt.

Inter Rhodanum & Pyrenæos hæc flumina Pomponius lib. II. cap. V. enarrat: *Ultra ſunt ſtagna*

ſtagna Volcarum, Ledus flumen, - - - - - tum ex Gebennis demiſſus Arauris juxta Agathan: ſecundum Beterras Orbis fluit. Atax ex Pyrenæo monte digreſſus, qua ſui fontis aquis venit, exiguus vadusque eſt, & ingentis alioquin alvei tenens, niſi ubi Narbonem attingit: nusquam navigabilis: ſed quum hibernis intumuit imbribus usque eo ſolitus inſurgere, ut ſe ipſe non capiat. Lacus accipit eum Rubreſus nomine, ſpatioſus admodum, ſed qua mare admittit, tenuis aditu. Ultra eſt Leucata litoris nomen, & Salſulæ fons, non dulcibus, ſed ſalſioribus etiam quam marinæ ſunt, aquis defluens. - - - Inde eſt ora Sardonum, & parva flumina, Tetis & Tichis: ubi accrevere, perſæva. Colonia Ruſcino vicus Eliberri, & cetera, uſque Cervariam, finem Galliæ. De ſingulis breviter. *Ledus* hoc loco ſuam patriam habet, non trans Ligerim, ubi cum Liderico a nonnullis confundebatur. Reſpondet nomini haud procul a Monte-peſſulano decurrens *le Lês* ſive *le Lez*. Et de hoc cum Sidonii, tum Theodulfi carmina, ſupra recitata, ut intelligantur, conveniens eſt. Accedit Avienus, quem mox producturi ſumus. *Arauris* Ptolemæi Ἀῤῥαυρις, Plinio etiam *Arauris*, ut bene Harduinus emendavit, quod perperam editum erat *Araris*. nunc Airau vel Erhau. Locum, quo defluat, Mela deſignavit, juxta Agathan videlicet. *Orbis* vel *Obris* ſequitur in Beterrenſi agro, qui & *Orobis* dicitur, ut Feſtus Avienus in Ora Maritima legit:

At nuncce Ledus, nunc & Orobis flumina
Vacuos per agros & ruinarum aggeres
Amœnitatis indices priſcæ meant.

Atque ita Ptolemæus etiam Ὄροβις. Plinii *Liria* in mendo latet: contra ille nec Ledum nec Orobim habet. Nobilior ceteris *Atax*, nunc l'Aude eſt. Plinius lib. III. cap. IV. *Atax e Pyrenæo Rubrenſem permeat lacum.* Lucano *mitis Atax*. Libro enim I. verſ. 403.

Mitis Atax Latias gaudet non ferre carinas.

Ptolemæus Ἄταγος ποταμοῦ ἐκβολαί, obliquo caſu, *Atagis fluvii oſtia*, quem imitatus eſt Avienus, nomen per G formando,

Heic ſalſum in æquor amnis Attagus ruit:

At Strabo pag. 125. τοῦ Ἄτακος declinavit, id eſt *Atacis* Latine. Minora flumina quæ ſequuntur, Melæ ſunt *Tetis* & *Tichis*, Plinio inverſo ordine, quia ex Hiſpania progreditur, *Tecum* & *Vernodubrum*. Melæ *Tetis*, (ſic ſcribo cum Petro de Marca, non Telis, ut editum) eſt hodie la Tet, apud Perpinianum delabens in ſinum Gallicum: & ſi Harduinum ſequemur, idem & Plinii Vernodubrum eſt. *Tecum* autem Plinii, eſt *Tichis* Melæ, hodie Tec, juxta Eliberim ſive Helenam decurrens in mare. Atque hæc de Galliæ fluminibus ſatis dicta ſunt: ad *montes* quoque illuſtrandos properamus.

Præter Pyrenæum & Alpes, aliunde notos montes, tria ſunt præcipua juga montium, quibus Gallia exſurgit, & ſe cum ab aliis regionibus, tum inter ſe diſcernit, *Cebenna* ſive *Gebenna*, *Jura*, & *Vogeſus*, ſive *Voſagus*. Primus *Cebenna* verius ſcribitur, quam per G, ut vulgo fit, *Gebenna*, quia & Græci, præſertim Strabo, Κέμμενος appellant, K in fronte poſita, non Gamma littera, quamvis Metaphraſtes Cæſaris Γεβέννα vulgare retineat. Cæſar lib. VII. cap. VIII. *Mons Cebenna, qui Arvernos ab Helviis diſcludit, duriſſimo tempore anni, altiſſima nive iter impediebat.* Et cap. LVI ejusdem libri: *oppoſitus mons Cebenna viarumque difficultas impediebat.* Melæ lib. II. cap. V ineunte ſunt *Gebennici montes*. Longo tractu a Garumna fere ad Rhodanum per Vellavos & Arvernos protenduntur. Hodie les Cevennes. Galliam quaſi in duo latera, ſeptemtrionale & auſtrinum ſeparant, id quod Pomponius Mela dicto loco obſervat: *Gallia*, inquit, *Lemano lacu & Gebennicis montibus in duo latera diviſa, atque altero Tuſcum pelagus attingens, altero Oceanum, hinc a Varo, illinc a Rheno ad Pyrenæum usque promittitur.* Narbonenſi provinciæ etiam

etiam limitem hi montes ponunt. Plinius lib. III. cap. IV. *Narbonenſis a reliqua Gallia latere ſeptemtrionali montibus Gebenna & Jura diſcreta.* Lucanus lib. I. verſ. 434.

qua montibus ardua ſummis
Gens habitat cana pendentes rupe Gebennas.

Sed quod longiora juga vix dici poſſunt *a cana rupe pendere*; ſæpe laudatus Valeſius non de toto illo montano tractu, ſed de parte ejus præcipiti ac ſumma, in qua Valauniæ caput Anicium ſive Podium ſedet, nunc le Puy, interpretatur.

Mons *Jura* quoque in altiſſimis Gallicorum numeratur, Ptolemæi Ιουρασσὸς, *Juraſſus* lib. II. cap. IX. Cæſar lib. I. B. Gall. cap. I. *Undique loci natura Helvetii continentur; una ex parte flumine Rheno latiſſimo atque altiſſimo, qui agrum Helvetium a Germanis dividit: altera ex parte monte Jura altiſſimo, qui eſt inter Sequanos & Helvetios.* Et cap. II. *Iter per Sequanos anguſtum & difficile inter montem Juram & flumen Rhodanum, quo vix ſinguli carri ducerentur.* Et paullo poſt cap. II libri ejusdem: *A lacu Lemano, qui in flumen Rhodanum influit, ad montem Juram, qui fines Sequanorum ab Helvetiis dividit, millia paſſuum decem novem, murum in altitudinem pedum ſexdecim, foſſamque perducit.* E quibus facile de ſitu Juræ montis cognoſcitur. Sunt ergo montes qui Helvetiæ ab occaſu objacent, eamque a Burgundiæ finibus diſcludunt, in variis partibus, aliis atque aliis nominibus inſigniti.

Tandem *Vogeſus* mons in Belgicam magis procurrit, ſive in Superiorem Germaniam. Inter Lotharingiam & Alſatiam protenſus Auſtriam a Burgundia dividebat. Expandit enim juga ſua ita, ut quorundam ſententia ad Rhenum usque, in Rauracos, Triboccos, ac in Nemetes, Vangionesque certis locis proferantur, a Treviris in Lingonas Sequanosque dorſo longiſſime exporrecto. Nam & Cæſar a Lingonibus eos montes ducit lib. IV. cap. X. *Moſa*, inquit, *profluit ex monte Vogeſo, qui eſt in finibus Lingonum.* Lucanus lib. I. verſ. 397. veram nos pronuntiationem docet, ſi, ut editum eſt, antiqua lectione firmatur, cui ſane non deſunt manu exarati libri. Ait vero

Deſeruere cavo tentoria fixa Lemano,
Caſtraque, quæ Vogeſi curvam ſuper ardua rupem
Pugnaces pictis cohibebant Lingonas armis.

Medio ævo transpoſitis litteris non *Vogeſus*, ſed *Voſagus* dixerunt. Venantius Fortunatus lib. VII. carm. IV.

Ardenna an Voſagus cervi, capræ, ilicis, urſi
Cæde ſagittifera ſilva fragore tonat.

quæ metri ratio, quamlibet trajectis vocabuli elementis, receptam Lucani lectionem non mediocriter confirmat. *Voſacum ſilvam* etiam appellaverunt. Turonenſis Gregorius lib. X. cap. X. *dum ipſe Guntheramnus rex per Voſacum ſilvam venationem exerceret.* Quam vocabuli formam metaphraſtes Cæſaris haud dubie reſpexit, Βοσήκου vertendo, ut ſuæ ætatis genio ſerviret, & quod omnes nominabant, exprimeret. Supra enim adlata de Moſa verba ita reddidit, Ὁ δὲ Μόσης ποταμὸς ἀπὸ μὲν τοῦ Βοσήκου, ὄρους τοῦ Λιγγονικῆς, καταῤῥεῖ.

Expoſitis ſic & fluminibus Gallorum, & qui præcipui illorum ſunt, montibus, ad ipſam diviſionem, partiumque limites explicandos accedimus. C. Julio Cæſare Galliæ præfecto ex conſulatu, primum Romanis, quam longe pateat, & quibus terminis contineatur, innotuit. Armis tum & victoriis compertum fuit, in quam ſinuoſos tractus Armorici recedant, & quinam fretum Britannicum accolant, & quot gentes Rheni ripæ a fontibus ad oſtia usque prætendantur. Primus itaque Julius Cæſar eſt, qui populos tam diverſos, tam late habitantes in certas nationes deſcriptos, uti antea fuerant, Romanis patefecit. Quorum provincia excepta, quæ ab Italia Narbonem & ad Pyrenæos patebat, reli-

reliquam omnem Galliam in tres partes deſcripſit, Aquitaniam, & Galliam propriam ſive Celtarum regionem, & tandem Galliam Belgicam. Singulis partibus quos terminos conſtituerit, ipſius verbis ita breviter declaramus. *Gallia omnis*, inquit, *diviſa eſt in tres partes: quarum unam incolunt Belgæ, aliam Aquitani, tertiam, qui ipſorum lingua Celtæ, noſtra Galli appellantur.* Exemtam igitur voluit provinciam Romanam, utpote qui de illa Gallia, quam ipſe armis ſubegerat, non quam deviciſſent majores, ſcribere quod res erat, apud animum conſtituerat: provinciæ autem rationes, præſertim tam propinquæ, ſatis exploratæ perſpectæque erant. De terminis partium ſingularum ita tradit: *Gallos ab Aquitania Garumna flumen; a Belgis Matrona & Sequana dividit.* GALLOS, inquam, quos proprie tales appellaverat, ipſorum lingua Celtas, diviſos a Belgis & Aquitanis, qui etiam Galli erant, ſed laxiore vocis ſignificatione. Addit interjectis paucis pro Celtica parte illuſtranda: *Una pars, quam Gallos obtinere dictum eſt, initium capit a flumine Rhodano: continetur Garumna flumine, Oceano, finibus Belgarum: attingit etiam a Sequanis & Helvetiis flumen Rhenum.* Hæc præcipua & propria pars Galliæ: etiam ex hac limitum deſcriptione, omnium partium ampliſſima. At Belgæ *ab extremis Galliæ* [propriæ ſeu Celticæ] *finibus oriuntur:* (id eſt, a Sequanæ Matronæque ripis) *pertinent ad inferiorem partem fluminis Rheni.* nam ſuperiorem partem Celticæ adjudicaverat, quum Sequanos Helvetioſque, quos Celticarum parti tranſcribit; Rhenum flumen dixit attingere. Arctiores limites *Aquitanis* ponit. *Aquitania*, inquit, *a Garumna flumine ad Pyrenæos montes, & eam partem Oceani, quæ ad Hiſpaniam pertinet, ſpectat, inter occaſum ſolis & ſeptemtriones.* Quod reliquum usque ad Alpes erat, cedebat provinciæ Romanæ, quam ita ſimpliciter appellabant, quia & prima illa & ſola eis trans Alpes erat. Hæc diviſio Galliæ temporibus Julii Cæſaris, qui primus eam in poteſtatem Romanorum, ſaltem maximam ejus partem redegerat.

Auguſtus autem Cæſar ſicut ubique provincias Orbis Romani ordinavit: ita etiam in Gallia inæqualitatem correxit, demtis maximæ, hoc eſt Celticæ, quibusdam regionibus, quas Aquitaniæ partim, partim Belgicæ adjecit. Aquitaniæ enim limitem ad flumen Ligerim perduxit: Helvetios atque Sequanos, qui in eadem Celtica cenſi erant, in Belgicam provinciam tranſcripſit: Narbonem & Lugdunum capita provinciarum conſtituit, ut inde prima & antiqua provincia *Narbonenſis Gallia*, media vero ſive Celtica, *Lugdunenſis* appellarentur: & niſi ſub idem tempus, tamen non longe poſt, pars Belgicæ Rhenana ab incolis Germanis novarum quaſi provinciarum Germaniæ Superioris & Inferioris nomina accepit. Strabo primus hanc Auguſti reformationem prodidit lib. IV. ſub initium: cujus interpretes per exempla ſunt Plinius & Ptolemæus, qui novam Auguſti diviſionem populorum & provinciarum preſſe perſequuntur. Mirum vero, Pomponium Melam, ſine dubio poſteriorem Auguſto, quaſi neſcium illius renovationis, veterem Julii Cæſaris diviſionem ſequutum eſſe. Comatam enim Galliam non aliter quam Cæſar per Garumnam & Sequanam hoc modo diſtribuit: *A Pyrenæo ad Garumnam Aquitani: ab eo ad Sequanam Celtæ: inde ad Rhenum pertinent Belgæ.* Nos auctorem Auguſtum, ſcriptores Plinium & Ptolemæum per ſingulas partes ſequemur, ut initium ab Aquitania faciamus, tamquam maxime occidentali & Hiſpaniæ limiti, quem continuamus, proxima: inde ad Lugdunenſem progreſſuri ſive Celticam: tandem ad Narbonenſem, in usque Italiæ fines ſe proferentem: Belgicam autem inſequenti capiti & novæ tractationi relinquemus, in quo itidem non diſcedemus a more veteri, quo & alibi a tribus reliquis Romani Belgicam provinciam dijunctam ſeparatamque voluerunt. Vetus inſcriptio apud Gruterum pag. 440. num. 3.

& ſæpius ſine expreſſis nominibus ita, TRES PROVINC. GALL. Vid. pag. 476. num. 4. & aliis multis locis. Pari modo & nobis liceat expoſitionem ſpecialem Galliæ in duo capita diſtribuere, & tres provincias ſeorſum enarrare, antequam novo capite novoque tractatu adgrediamur quartam, quæ, ut remotiſſima erat ab Italia, & plures populos inſignes atque nobiles & in hiſtoriis memoratos continet, ita digna utique videtur, quæ ſingulari enumeratione gentium urbiumque proponatur. Sit ergo nunc primo ordine expedienda

AQUITANIA
SIVE
GALLIA AQUITANICA.

Aquitania, quæ & Plinio lib. VI extremo dicta eſt *Gallia Aquitanica*, & in Notitiis veteribus *provincia Aquitanica* hodie ex parte Guienne, quod ex *Aquitaine* corruptum videtur: Hæc, inquam, Aquitania latitudinem, Auguſto Cæſare dante, habet a Pyrenæis ad flumen Ligerim, ſed propinquum Rhodano, *μέχρι τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, usque ad caput ejus*, ſive fontes, ut Ptolemæus definivit lib. II. cap. VII. Sæpe Aquitania ita diſtincta a ceteris Galliarum partibus fuit, ut tamquam ſeparata provincia poneretur, quod credo inde ortum eſſe, quia non una cum cæteris provinciis devicta fuit, ſed ab Auguſto tandem in poteſtatem Romanorum redacta, quo tempore Vitruvius lib. II. cap. I. ſcripſit: *Ad hunc diem nationibus exteris ex his rebus* [fronde, arundine, luto inductis] *ædificia conſtituuntur, ut in Gallia, Hiſpania, Aquitania ſcandulis robuſteis aut ſtramentis.* Inde eſt, quod Sextus Rufus cap. VI. totam Galliam deſcripturus, ut integram præfecturam prætorii per Gallias, diſtinctam mentionem Aquitaniæ, ſeparatæ aliquando partis, faciat. *Sunt*, inquit, *in Gallia cum Aquitania & Britanniis decem & octo provinciæ.* Ad quem locum vide ſis, quæ editione ſecunda commentati ſumus. Prius Aquitaniam veterem, Garumna definitam, exponemus, poſtea demum adjectam ab Auguſto addituri.

Limes, quo cum Hiſpania cohæſit ad Oceanum, ponitur a Ptolemæo flumen *Aturis.* Sic ille recto caſu appellat, Ἄτουρις, τοῦ Ἀτούριος. Sed *Aturus* alii, in quo vocabulo Lucanus ſecundam corripuit lib. I. verſ. 420.

Qui tenet & ripas Aturi, quo littore curvo
Molliter admiſſum claudit Tarbellius æquor:

adrexit Auſonius Moſellæ verſu 468.

In mare purpureum domini tamen ante Moſellæ
Numine adorato, Tarbellicus ibit Aturus.

niſi ideo duplicatur littera, quippe in libris *Aturrus* eſt. Hodie prope oſtia nobilis urbs Bajona: medio ævo *Lapurdum* dicta, ſed ignorata cunctis antiquioribus, neque prior Lapurdi mentio occurrit, quam in Notitia imperii, & apud Sidonium Apollinarem lib. VIII. epiſt. XII. ideoque ad illorum temporum geographiam a nobis reſervatur. Plures populi ſunt Aquitaniæ, ſed de quibus vere Strabo dixit lib. IV. pag. 131. ἔθνη μικρὰ καὶ ἄδοξα, *& exiguas & ignobiles gentes* eſſe, ut obſcura & pœne monſtroſa nomina, quæ a Plinio referuntur, oſtendunt, quorum qui inter Garumnam, qui extra fuerint, quod diſcerni facile non poſſunt; vel ſolius Cæſaris, qui intra Garumnam Aquitanos con-

concludit, ignoti populi, *Preciani*, *Vocates*, *Taruſates*, *Sibuzates*, *Garites*, argumento nobis ſunt, multa noſtris temporibus in Aquitaniæ cognitione nobis deeſſe. Ergo nobiliores ſectabimur & notiores in hiſtoriis, e quibus præcipui *Tarbelli* ſunt, quos Cæſar lib. III. B. Gall. cap. XXVII. primo loco numerat in gentibus Aquitanis. A Pyrenæo ad Aturum & circa eum ſub Oceano habitabant. Pyrenæum attigiſſe, Tibullus docet, quum lib. I elegia VIII. verſ. 9. dixit,

Tarbella Pyrene
Teſtis, & Oceani littora Santonici.

Eſſe autem παρωκεανιτικὺς præcipue, quod de plurimis Aquitanorum Strabo lib. IV. pag. 131. dixit, hoc eſt Oceano proximos, antea prolatus Lucani verſus 421. libri I. demonſtrat,

Molliter admiſſum claudit Tarbellius æquor.

Tarbellius, id eſt, *Tarbellus*, poetice, non *Tarbellicus* ut vulgo eſt editum. Cognominantur apud Plinium lib. IV. cap. XIX. *Tarbelli Quatuorſignani*, forte quod quatuor ſigna militum præſidio tenuerunt, ut Cocoſſates *ſexſignani* ibidem, quibus ſex vexilla præſidiariorum fuerunt. Oppidum Tarbellorum ad idem flumen *Aquæ Auguſtæ*, ὕδατα Αὐγὺςα, ut Ptolemæus appellat; *Aquæ Tarbellicæ* Antonini; *Tarbella civitas* Vibii Sequeſtri in *Atur:* & *Aquenſis civitas* in Notitia civitatum Galliæ. Hodie Acqs ſive Dax. Extra limitem forte Tarbellorum, ad idem vero flumen Aturum, oppidum aliud fuit, ut apparet, ſatis antiquum, intactum autem vetuſtioribus geographis. Notitia civitatum Galliæ *Aturenſium civitatem* nominat in Novempopulana ſitam: & ſi Hadrianum Valeſium ſequimur, hic *Vicus Julii* eſt antiquo nomine, a Gregorio Turonenſi lib. VII. cap. XXXI. tamquam epiſcopalis civitas nominatus; eædem *Aturæ* vel *Aturres* Sidonii lib. II. epiſt. I. ubi Jacobo Sirmondo notata legas velim, qui conſentit Valeſio Hadriano: pravius poſtea *Aduris* ſcriptum & tandem *Aire*, ut nunc nomen ſonat non ignotæ ad id flumen civitatis. *Atures* autem & *Aturenſes* dictos fuiſſe, qui juxta flumen Aturum colebant, Tibullus quoque dicto carmine de Meſſalæ victoria approbare poteſt. Canit enim principio

Hunc [diem] *fore Aquitanas poſſet qui fundere gentes,*
Quem tremeret forti milite victus Atur.

Cæſaris *Sottiates* lib. III. cap. XX. ſeq. ſunt ille ad Aturum populus, quibus illuſtris vir P. de Marca pag. 191. Marcæ Hiſpan. tribuit conciliorum & Turonenſis hiſtorici *Vicum Julium*. Idem Cæſar lib. III. cap. XXVII. Tarbellis apponit *Bigerrones*, ſive *Bigerros*, (Plinii *Begerros*) itidem ad Pyrenæum vergentes, ideo *pelliti* ob cæli aſperitatem, quæ ſub Pyrena eſt, ab habitu ſeu veſtitu dicuntur. Paullinus Nolanus Carm. X. ad Auſonium verſ. 246.

Dignaque pellitis habitas deſerta Bigerris.

Horum *Turba* fuit oppidum ad Aturum, nunc Tarbe, cum caſtro *Bigorra.* Vetus Notitia Civitatum Galliæ in Novempopulana: *Civitas Turba cum caſtro Bigorra.* In eo tractu *Benebarnum* fuit, ſed dubium an ad veterem geographiam, in qua verſamur, vere pertineat, quia nullum ejus vel leve monimentum, ante auctorem Itinerarii, quod Antonini vel Aethici vocatur, ſupereſt. Sunt etiam ſub Pyrenæi montibus, quas Strabo laudat, *Oneſiæ Thermæ*, τὰ τῶν Ὀνησιῶν θερμὰ κάλλιςα πολυτιμωτάτυ ὕδατος, *præſtantiſſimæ thermæ ſaluberrimis aquis*, lib. IV. pag. 132. Conjungit cum Convenarum Lugduno, quod aliquam fidem facit aut in Convenis, qui Bigerrones ab ortu attingunt; aut in ipſis Bigerronibus exſtitiſſe. Eſt ibi juxta Aturum amnem, oppidum Bagneres, aquis ſalu-

ſalubribus nobilitatum, quæ videntur ipſæ fuiſſe, quas Strabo vocat, ignotum unde, *Oneſias.* Quos autem jam *Convenas* dixi, is populus erat ad Pyrenæi radices, ab Aturo ad Garumnam & ultra, quorum caput *Lugdunum Convenarum* fuit, quod Strabo, Ptolemæus, & Itinerarii auctor commendant, hic etiam ita ſitum deſignavit, ut cum oppido S. Bertrandi plurimorum opinione conveniat. Origo hujus Luguduni (ſic Itinerario ſcriptum eſt: Græci autem auctores, quos nominavimus, Λούγδουνον) origo, inquam, illius ex Pompeii bello Sertoriano eſt, qui Pyrenæi prædones ac fugitivos in hanc urbem fertur compuliſſe, de quo pretium erit relegere, quæ ſupra pag. 71. ex S. Hieronymi adverſus Vigilantium libello attulimus. Idcirco Plinius lib. IV. cap. XIX. *in oppidum contributi Convenæ*, nempe a Pompeio. Ad eamdem rem geſtam P. Vatinius juſſu Cæſaris lib. III. B. Civ. cap. XIX. provocavit, quum ex Pompeianis trans Apſum caſtra habentibus, quæſivit, *liceretne civibus ad cives de pace legatos mittere, quod etiam fugitivis ab ſaltu Pyrenæo prædonibusque licuiſſet?* Eodem itinere Antonini ab Aquis Tarbellicis Toloſam, inter Beneharnum & Lugdunum ponuntur *Aquæ Convenarum*, quæ niſi ſunt ipſæ Oneſiæ Strabonis, quas in S. Bertrandi fano hodie plurimi inquirunt; difficulter ſane inveniuntur. Sunt tamen clari viri, qui in vico Bagneres in valle Arbuſia, duabus leucis a fano S. Beati, ſe illas inveniſſe opinantur, eoque applicant inſcriptionem apud Gruterum pag. 112. num. 7. NOMINE VICANORUM AQUENSIUM, quam vero, quod lapis ille Tarbellicis Aquis repertus fuit, ut Gruterus adnotavit, dubito huc referri poſſe.

Supra Convenas ſeptemtrionem verſus, itidem inter Aturum & Garumnam ſunt *Auſci*, Ptolemæo *Auſcii*, Mela cenſente lib. III. cap. II. *clariſſimi Aquitanorum*, quorum nobiliſſimum oppidum vocat *Climberrum*, quo nomine etiam ab Antonino itinere ab Aginno Lugdunum Convenarum, commemoratur, quæ haud dubie Ptolemæi *Auguſta* eſt, mutata appellatione, ut in pluribus aliis, Auguſti Cæſaris benignitate; pro quo tandem, ut in Itinerario eſt, exoleta beneficiorum memoria, priſcum nomen reſumtum eſt. Sed auſpicatius vocabulum non minus celebri gentis nomine, ut ſolemne medio ævo erat, penſatum, & *Auſci* civitas appellata fuit, ut apud Ammianum eſt lib. XV. cap. XXVIII. unde *Auſcenſes* Sidonii ſunt lib. VII. epiſt. VI. id quod nomen corrupte in *Aux* vel *Auſch* hodieque conſervatur. Finitimi horum erant *Eluſates* Cæſaris & Plinii, locis ſæpe dictis; ſive *Eluſani* Apollinaris Sidonii lib. VII. epiſt. VI. ab *Eluſa* oppido dicti, patria Rufini illius, in quem duos invectivos libros Claudianus ſcripſit. Libro I. enim verſ. 137. de Megara furia, Rufinum inſtigante, ut orbem perdat terrarum, dicitur:

Invadit muros Eluſæ, notiſſima dudum
Tecta petens.

Eluſatibus proximi juxta Garumnam *Lactorates* fuerunt, vel ipſi pars Eluſatium: quorum oppidum in Itinerario Antonini *Lactura*; in Theodoſiana Tabula, quam Peutingerianam vocamus, *Lactora*: in Notitia Galliæ, in Novem populis *Civitas Lactoratium*: nunc Lectoure. Oppidum præclarum, nec non antiquum fuiſſe, multorum lapidum inſcriptionibus, ex Antoninorum ſæculo ibidem repertorum probatur, quarum aliquas a Grutero pag. 29, 30, 31. ita excerptas huc attuliſſe non pœnitebit.

PRO SALUTE IMP. M.
ANTON. GORDIANI PII FEL.
AUG. ET SABINAE TRANQUILLINAE
AUG. TOTIUSQUE DOMUS DI
VINAE PROQUE STATU CIVI

TATIS

TATIS LACTORATEN
TAUROPOLIUM FECIT ORDO
LACT.

Et alio lapide idem brevius notatum

PRO SALUTE ET INCO
LUMITATE DOMUS DI
VINAE R. P. LACTORAT
TAUROP. FECIT

Eſt etiam in quodam (pag. 29. num. 11.) LECTOR. ſecunda vocali, ſed in aliis cunctis lapidibus & Itinerario utroque, etiam in Notitia antiqua, vocali prima.

Sequuntur in eodem tractu ſub Garumnæ ripa Burdegalam verſus, *Vaſates*, non ignobilis populus, Cæſaris forte *Vocates*, quod deſcribentium lapſu pravatum putarem, niſi & Plinius Baſabocates haberet, quæ vox ex gemina lectione videtur eſſe commixta. Ptolemæus emendandus eſt, & ex Ὀυασάϱιοι ſcribendi Ὀυασάτιοι, Valeſio etiam admonente. Verum autem nomen *Vaſates* ab Auſonio & Sidonio habemus. Illius verba poſtmodo adferemus: hic lib. VII. epiſt. VI. *Eluſani*, *Vaſates*, *Convenæ*, *Auſcenſes*. Alia forma *Vaſatæ* dicti, quod nomen poſtea eorum oppido, perinde ut *Vaſates*, hæſit. Proprium & antiquum nomen oppidi fuit *Coſſio* primo caſu, non Κόσσιον *Coſſium*, ut in Ptolemæo ſcriptum eſt, quod Κοσσιῶν per Ω legendum eſt. Auſonius Parental. XXIV. de ſororis genero Paullino:

Stirpis Aquitanæ mater tibi. nam genitori
Coſſio Vaſatum, municipale genus.

Ut vero ſolemne illis temporibus fuit, urbs populi nomine utriusque formæ appellabatur. Idem Auſonius Epicedio patris, quod II idyllium eſt

Vicinas urbes colui patriaque domoque,
Vaſates patria, ſed lare Burdigalam.

Et Ammianus Marcellinus lib. XV. cap. XXVIII. *Novem populos Auſci commendant & Vaſatæ*, quæ oppidorum ibi, non gentium ſunt nomina. Dicitur etiam *Civitas Vaſatium.* Sidonius lib. VIII. epiſt. XII ineunte ad Trigetium: *Tantumne te Vaſatium civitas, non ceſpiti impoſita, ſed pulveri?* In Notitia Civitatum Galliæ eſt *Civitas Vaſatica*: hodie Bazas.

Tandem in angulo, quem Garumna cum Oceano facit, *Bituriges* fuerunt *Viviſci*, vel *Vibiſci* cognomine, peregrina gens inter Aquitanos, Biturigibus Celticis orta, quos Cubos denominarunt; quod a Strabone obſervatum eſt. Ipſe vero cognomen corrupte Ἰόσκυς *Joſcos* tradit: nec id ſalvum apud Plinium, qui *Ubiſcos* vocat: ſincerius apud Ptolemæum, cujus ſunt Ὀυίβισκοι, *Vibiſci*, quia B & V litteræ ſæpius permutantur. Vera autem & antiqua ſcriptura *Viviſcorum* eſt, videlicet per V. quod auctore Auſonio probatur, qui de ſe in Moſella verſ. 438. dicit,

Hæc ego, Viviſca ducens ab origine gentem.

Burdigalenſis enim fuit, ut poſtea cognoſcetur, atque ita in illis Biturigibus natus. Confirmat inſcriptio aræ Burdigalenſis apud Gruterum pag. 227. num. 4.

AUGUSTO SACRUM
ET GENIO CIVITATIS
BIT. VIV.

Nec vero deeſt, quod pro Plinii ſcriptura *Ubiſci* adferatur. Nam lapide alio, Burdigalæ & ipſo eruto, apud eundem Gruterum pag. 731. num. 3. legitur.

JULIUS LUPUS C.
BITURIX UB

DE ANN. XXXV.
FIL. EJUS. F. C.

Sed malo priorem ſcripturam ſequi, quod de lapide non ſatis certi ſumus, verene ſic ibi, an lapſu opificis inciſum; etiam an inde curatius ſit exſcriptum. His Biturigibus Ptolemæus duo oppida dat, *Noviomagum*, proximum Oceano, quod intercidit: & Βουρδίγαλα; *Burdigalam*, quod ita etiam Strabo ſcripſit, qui emporium vocat, & ſitum ita accurate deſignat lib. IV. pag. 131. Μόνον τὸ τῶν Βιτουρίγων τούτων ἔθνος ἐν τοῖς Ἀκουϊτανοῖς ἀλλόφυλον ἵδρυται, καὶ οὐ συντελεῖ αὐτοῖς. ἔχει δὲ ἐμπορεῖον Βουρδίγαλα ἐπικείμενον λιμνοθαλάττῃ τινὶ, ἣν ποιοῦσιν αἱ ἐκβολαὶ τοῦ ποταμοῦ, *Sola hac Biturigum gens in Aquitanis peregrina degit, nec illis contribuit. Habet autem emporium Burdigala, oppoſitum paludi marinæ, quam fluminis oſtium efficit.* Latini ſæpe ſcribunt *Burdegala*, ſecunda vocali; neque vero minus etiam tertia. Dubitationis cauſſa eſt, quod adhuc neque marmora, neque alia monimenta, quæ id nomen ferant, facile ſunt reperta, ut antiquitatis teſtimonio levis diſcrepantia componatur. Patria Auſonii poetæ fuit, qui ſingulari eam carmine claris urbibus, a ſe laudatis, adſociavit. Ex quo hæc protuliſſe brevitati noſtræ ſufficiat.

Burdigala eſt natale ſolum: clementia cæli
Mitis ubi & riguæ larga indulgentia terræ;
Ver longum brumæque breves juga frondea ſubſunt.

Et Sidonius Apollinaris Carmine, lib. IX. epiſtolæ XIII. inſerto,

Declamans gemini pondere ſub ſtili
Coram diſcipulis Burdegalenſibus

Fuit enim illa urbe ſedes inclyta litterarum, quod Auſonii liber PROFESSORES inſcriptus, exemplis eruditiſſimis demonſtrat in omnibus diſciplinis. Atque hæc de veteri Aquitania inter Garumnam & Pyrenæos contentam nota ſunt. Sequitur

Aquitania ab Auguſto adjecta, id eſt omnis Aquitania Prima & Secunda, ut medio ævo dividebatur: ſive quidquid ſpatii inter Ligerim & Garumnam comprehenditur, ſedes quatuordecim populorum, qui avulſi a Celtica ſeu Lugdunenſi provincia, Aquitaniæ ab Auguſto ad æquandas provincias adſcripti ſunt. Strabo lib. IV. pag. 131. Ἑξῆς περὶ τῶν Ἀκουϊτανῶν λεκτέον, καὶ τῶν προσωρισμένων αὐτοῖς ἐθνῶν τεσσερεσκαίδεκα Γαλατικῶν τῶν μεταξὺ τοῦ Γαρουνᾶ κατοικούντων καὶ τοῦ Λείγηρος, *Deinde dicendum eſt de Aquitanis & eorum conterminis Celticis quatuordecim gentibus, habitantibus inter Garumnam & Ligerim.* Ad quem numerum XIV gentium etiam reducenda ſunt quæ ſub initium hujus libri prave ſcribuntur ἐπάρες καὶ δέκα ἔθνη, & utique etiam ibi cum Caſaubono legendum τέσσαρες καὶ δέκα, *quatuordecim* gentes, non *decem.* Ex illis autem Oceanum attingunt *Santones* atque *Pictones*; illi a Garumna extneſi in medium ſpatium, quod inter duos illos amnes comprehenſum eſt: hi exinde ad ripam usque Ligeris. *Santones*, ſive *Santoni*, utroque modo dicuntur, ut Andes & Andi, Turones & Turoni. Plinius & Ptolemæus *Santones.* ille dicto capite de Aquitania, *Santones liberi:* hic Σάντωνες, perperam cum O magno, quod poetæ Latini elevant, etiam Strabo Græce: *Santonus* autem, *Santoni*, forma altera, Pomponii Melæ eſt & Lucani, pluriumque poſteriorum. Mela lib. III. cap. II. *ab Santonis ad Oſiſmios:* Lucanus lib. I. verſ. 422.

gaudetque amoto Santonus hoſte

Tacitus lib. VI. cap. VII. *Julius Africanus e Santonis Gallica civitate:* quod de gente malim, quam de urbe cum aliis & ipſo Valeſio, interpretari. Taciti enim ætate mos nondum invaluerat, ut principes urbes ſuarum gentium nominibus appellarentur. Auſonius epiſt. XXIV. verſ. 79.

Santonus ut ſibi Burdigalam mox jungit Aginnum
Illa ſibi.

San-

Santonus, non ipſa urbs (quæ *Santoni* vel *Santones* illo ævo, multitudinis numero, appellanda fuiſſet) ſed incola urbis Santonicæ, qui utramque urbem vicinam habebat Burdigalam & Aginnum, ſed ita ut media eſſet Burdigala inter Santonicam & Aginnum. Santonibus Strabo & Ptolemæus Μεδιολάνιον, *Mediolanium*, ſex ſyllabis, tribuunt, quod *Mediolanum* Latino ore cum Antonino ac Tabulæ Peutingerianæ auctore, etiam Græco Stephano, demta ſyllaba, dicimus, ſita ad Carantonum flumen. Eadem *urbs Santonica* nominata. Auſonius epiſt. VIII. principio:

Tandem reluctati retinacula blanda morarum
Burdigalæ molles linquimus illecebras:
Santonicamque urbem vicino acceſſimus agro.

Ipſa etiam temporum illorum conſuetudine nomen gentis induit, *Santoni* & *Santones* pluraliter dicta. Auſonius Epiſt. XI.

Vinum quod bijugo parabo plauſtro
Primo tempore Santonos vehendum.

Et Epiſtola XV ad Tetradium verſ. II.

Cur me propinquum Santonorum mœnibus
Declinas?

ubi tam urbis nomen poteſt, quam etiam gentis ad περίφερειν urbis, intelligi. Altera forma uſus eſt Ammianus Marcellinus lib. XV. cap. XXVIII. *Prima*, inquit, *provincia eſt Aquitanica, amplitudine civitatum admodum culta: omiſſis aliis multis, Burdegala & Alverni excellunt, & Santones & Pictavi.* Ptolemæus etiam *Portum Santonum*, & *Promontorium* eorundem memoravit. *Portus* ille hodie qui ſit, non eſt apertiſſimum. Valeſius exiſtimat oppidum Broüage nunc appellari, at Ptolemaici numeri longius inde boream verſus removent ſupra oſtium Canenteli fluminis. Tandem etiam *Blaviæ*, ad dextram æſtuarii Garumnæ ſitæ infra Duranii confluentem, aliqua mentio facienda eſt. *Militarem* cognominat Auſonius Epiſt. X ad Paullum, quia præſidium militare habuit: qui & ſitum cum cura delineavit his verſibus:

Te quoque ne pigeat conſponſi fœderis: & jam
Citus veni remo, aut rota.
Aequoris undoſi qua multiplicata recurſu
Garumna pontum provocat.
Aut iteratarum qua glarea trita viarum
Fert militarem ad Blaviam.

Videlicet a Burdigala, ubi Auſonius erat. Antonini Itinerario, a Burdigala Auguſtodunum itinere, *Blavutum* appellatur, corrupte puto, quia æqualis auctor Tabulæ Peutingerianæ *Blaviæ* nomen conſervat: &, Simlero teſte, in antiquo Antonini libro *Blavium* eſt. Bene. Hodie Blaye.

Pictonum fines deſcripti ſunt antea. Latius patebant, quam Santonum, ſed in littore arenoſo, ideoque ſterili & inculto. Strabo pag. 131. ἔςι ἡ παρωκεανῖτις τῆς Ακχϊτανῶν ἀμμώδης ἡ πλείςη καὶ λεπτὴ κέγχρῳ τρέφουσα, τοῖς τε ἄλλοις καρποῖς ἀφορωτέρα, *Aquitaniæ litus arenoſum eſt & tenue, milio alens, reliquarum frugum minus ferax.* Quod cumprimis de Pictonum terra dictum crediderim, quæ tam inculta ad mare fuit, ut in longo litore Ptolemæus nihil habuerit, quod memoraret, præter obſcurum portum *Secor*, & unicum *promontorium Pictonicum.* Intus duas in hac gente urbes ponit, Αυγουςόριτον, *Auguſtoritum*; & Λίμωνον, *Limonum.* Quod primo loco *Auguſtoritum* nominatur, clariſſimi viri perſuaſum habent, eſſe eam primariam Pictonicæ gentis civitatem, quæ *Pictavorum*

vorum nomen poſtea ſibi vindicavit, nunc Poictiers. Sed Antonini itinere a Burdigala Argantomagum, id eſt Argenton, ut plurimi interpretantur, non alia poteſt Auguſtoritum eſſe, quam urbs Lemovicum præcipua, Limoges vulgo, ſita inter Veſunam Petrocoriorum, & Argantomagum. Ordo itineris hic eſt, omiſſis ignotis manſionibus ad Aginnum uſque:

Burdigala	—	—	—
Aginnum	M.	P.	LXXI.
Trajectum	M.	P.	XXXIIII.
Veſunnam	M.	P.	XVIII.
Fines	M.	P.	XXI.
Auguſtoritum	M.	P.	XXVIII.
Argantomagum	M.	P.	XXI.

Iter Aginnum primum ferebat, ut quilibet videt, fluminis cauſſa. Quis vero ex hoc loco Argantomagum profecturus, deflectet prius in ſeptemtrionem pæne ad Ligerim usque, atque inde in ortum hibernum, quum poſſet recta ire per Petrocorios atque Limovices. Vulgaris interpretatio urbium Ptolemæi in hoc tractu talis eſt, ut *Auguſtoritum* ſit Pictavium: *Limonum*, propter nominis convenientiam, Limovices; quamvis alii *Ratiaſtum* Ptolemæi pro oppido habeant Lemovicum. At Magno, qui Notas Juris Romani regi Karolo dedicavit, ante nongentos circiter annos ita has urbes interpretatus eſt, ut ei propius cum Antonino quam ceteris conveniret. Dicit enim: *Lemoſex*, *Auguſtoretum*: & *Pictavus*, *Lemonum*: quem etiam in tabula noſtra ſequuti ſumus, nec adhuc induci poſſumus, ut deſeramus: præſertim quum Limonum, quod concedit Valeſius, non ſit in Lemovicibus, ſed, cum Antonino etiam, in Pictonum gente quærendum. Itinere enim a Burdigala Auguſtodunum hunc ordinem nobiliorum civitatum, omiſſis minoribus, invenimus:

Burdigala	—	—	
Blavutum ſive *Blavium*	M.	P.	XVIIII.
Mediolanum Santonum	M.	P.	XLIII.
Limonum	M.	P.	LVII.
Argantomagum	M.	P.	XLII.
Avaricum	M.	P.	XL.
Auguſtodunum	M.	P.	LXXVIII.

Heic ab Mediolano Argantomagum iter per Limonum, a curſu longius abſunt Lemovices, Santonibus ab ortu æquinoctiali oppoſiti: a quibus recta in ſeptemtrionem remotum eſt Argantomagum. Quo vero *Ratiaſtum* Ptolemæi referemus, urbem & caput Λαμουΐκων, quos omnes putant Lemovicum gentem eſſe; Quod ſi Auguſtoritum urbs eſt Lemovicum, uti cum Antonino & Magnone poſuimus; non poteſt Ratiaſtum in illum locum reduci, ſed a latere inveſtigandum eſt, nec vero facile, quia ſolius Ptolemæi eſt, quoquo reſpicis, invenitur. Recentiores Galli *Enguliſma*, ad Carantonum urbem, quod alia memorabilis non supereſt, Ptolemæi Ratiaſtum eſſe exiſtimant, quos, quia meliores non videmus, omnino ſequendos duces eſſe exiſtimamus. Nec vero diuturnum illud nomen fuit, ſed ætate Romanorum nondum ſuprema aut decrepita, in *Iculiſma* immutatum. Auſonius Epiſt. xv. ad Tetradium verſ. 21.

Quondam docendi munere adſtrictum gravi
Iculiſma quum te abſconderet.

Sive *Iculiſma*, ſive, ut in libris vetuſtis eſt, *Iculiſna* ſcripſeris, nemo dubitat Enguliſmam

ſmam illam ſive Angouleſmes eſſe, urbem inſignem, Canentelo flumine adfuſam. Hæc ſi Ptolemæi *Ratiaſtum* eſt, non tamen antiquiſſimum id nomen fuit, ſed fortaſſe, ſi conjecturis locus eſt, *Ageſina* Plinii ibidem conſtituenda. *Cambolectri*, inquit, *Ageſinates, Pictonibus juncti*, lib IV. cap. XIX. Ageſinates Iculisnenſes clari viri interpretantur, quaſi in nomine aliquid inſit convenientiæ. Id vero urbisne nomen, an gentis cognomen ſit, incertum, quia eo ab aliis Cambolectris, Atlanticis ſcilicet, provinciæ Narbonenſis, lib. III. cap. IV. diſcriminatur.

Sequuntur *Petrocorii* Cæſaris, Strabonis, & aliorum, quorum *Veſunna* fuit, Ptolemæi Οὐέσουνα, clara civitas, Auguſto cognomine digna. Vetus inſcriptio apud Gruterum pag. 105. num. 1.

TUTELAE AUG
VESUNNAE
SECUNDUS
SOTER D. S. D.

Sic Valeſius verſum ultimum emendat, prave deſcriptum a Grutero. Locum urbis auctor Itinerarii, ut ſupra vidimus, ſignat M. P. LII. ab Aginno Nitiobrigum. Et hic etiam *Veſunnam* vocat; auctor Peutingerianæ tabulæ *Veſonnam*: cives Sidonius lib. VIII. epiſt. XI ineunte *Veſunnicos*, ut ſero gentis nomen urbi impoſitum eſſe oporteat. Caroli M. ætate Magno: qui cuique civitati antiquum nomen adjungit, *Petrogorius*, *Veſonna*. Aimoinus lib. III. cap. XXXIX. *Chilpericus Deſiderium ducem ad perdendas Petrogoricum & Agennum, Aquitaniæ urbes, cum inſtructis dirigit copiis.* Valeſius quidem Sidonium etiam auctorem laudat, qui lib. VII. epiſt. VI. dixerit, *Burdigala*, *Petrocorii*: quod vero ſubnectit idem, poſt alios, etiam *Auſcenſes*; civium potius, quam urbis nomen videtur ſignificari. A gente in Notitia Civitatum περιφραστικῶς nominatur *Civitas Petrocoriorum.* Hodie Periguex.

Proximi his in auſtrum ſunt Nitiobriges Cæſaris lib. VII. cap. LXXV, quibus Ptolemæus oppidum *Aginnum* dat, cujus ſitus tam ex reliquo nomine *Agen*, in dextra ripa Garumnæ urbis, quam ex Itinerario & Peutingeriana Tabula notus eſt. Supra quoque Auſonii verſum ex Epiſtola XXIV. produximus:

Santonus ut ſibi Burdigalam: mox jungit Aginnum
Illa ſibi,

quo par diſtantia trium harum urbium ſignificatur. Scribitur etiam *Agennum*, non tantum a poſterioribus, ut de Aimoino Rer. Franc. ſcriptore, modo vidimus; verum etiam Hieronymus de Scriptor. Eccleſiaſt. in Sœbadio (al. Phœbadio) *Agenni Galliarum Epiſcopus.*

Hos Nitiobriges attingunt *Cadurci* Cæſaris & Strabonis, circa Oldum fluvium, qui Garumnæ miſcetur. Ptolemæus illis urbem tribuit Δουήωνα, *Duionam*, quod perverſe ſcriptum pro Διούωνα, ut *Divona* vel *Devona* legatur. Tabula Peutingeriana corrupte *Bibona*, lege *Dibona*: & Magno, *Cadurcus*, *Divonna*. Ergo caput gentis fuit, quod moris eſt Ptolemæo hoc capite, atque Magnoni, primas urbes nominare. Hæc tandem gentis nomen illorum temporum conſuetudine adſumſit, & *Cadurci*, *Cadurcum*, nec non *Cadurx* & denique *Caors* ſive *Cahors*, quod hodieque obtinet, appellata eſt. Alterum oppidum Cadurcorum *Uxellodunum* fuit, natura loci egregie munitum, cujus ſitum & expugnationem Hirtius lib. VIII. B. Gall. cap. XXXIII. ſeqq. deſcribit. Sunt qui hanc primariam urbem Cadurcorum dicant, ſive Cahors, ut hodie vocatur: ſed Divonam illam eſſe, jam ſatis probatum fuit. Accedit quod Hirtius dicto loco dixit, *Uxellodunum in clien-*

clientela Luterii, principis Cadurcorum, *fuiſſe*, quod infra dignitatem urbis primæ eſſet, quæ caput totius gentis ſit. Quod ſi ergo diverſum eſt oppidum vel nominis indicio, in Peuch d'Uſſelou, vel le Peuch d'Uſſeldun, tribus leucis a Cadenaco, ad eumdem amnem Oldum, cui Divona adpoſita eſt, inveniri non dubitamus. Pars Cadurcorum cognominantur *Eleutheri*, id eſt liberi, apud Cæſarem lib. VII. cap. LXXV. Horum quibusdam videtur *Albiga* fuiſſe, ad flumen *Tarnem*: hodie *Alby*, quæ *civitas Albigenſium* in Notitia urbium Galliæ; *urbs Albigenſis* apud Gregorium Turonenſem lib. IX. cap. I. Eſt etiam in litteris pactionis apud Gregorium Turonenſem lib. IX. cap. XX. *Albige* ſexto caſu, quaſi *Albix* in primo. Hinc *Albigenſes* & *Albienſes* in Notitia Imperii ſub diſpoſitione Magiſtri mil. per Thracias, *Equites cataphractarii Albigenſes*, quos Pancirolus ex Albinga Liguriæ duxit: malumus cum Valeſio ex Aquitania.

Succedunt Cæſaris *Ruteni* lib. I. & VII. ſæpe. Ptolemæus *Rutanos* vocat, eisque urbem adſcribit *Segedunum*. Sed Strabo etiam Ῥυτηνοὺς appellat, ac Plinius *Rutenos*: & Lucanus lib. I. verſ. 401.

Solvuntur flavi longa ſtatione Ruteni.

Nomen urbis *Segedunum* apud Ptolemæum, ut diximus, etiam in Tabula Peutingeriana: poſtea *Ruteni*, gentis nomine, & ipſa nominata, & *urbs Rutena*: hodie Rodes. Pars Rutenorum ad provinciam vergebat, eratque ditionis Romanæ jam Cæſaris temporibus, ideoque ab ipſo lib. VII. cap. VII. *Ruteni provinciales* dicti. Contermini his & Narbonenſi provinciæ Gabali, itidem Cæſaris lib. VII. cap. LXXV. & Ptolemæi, & urbs illorum Ἀνδέριδον, *Anderidum*, apud eumdem Ptolemæum, ubi Scaliger *Anderedon*, Ἀνδερηδὼν legit: in eadem Tabula Peutingeriana *Anderitum*: in Conciliis *Gabalitana Eccleſia & civitas*. Sidonius Carm. XXIV. Propemptico ad libellum, verſ. 23.

Tum terram Gabalum ſatis nivoſam,
Et quantum indigenæ volunt putari,
Sublimem in puteo videbis urbem.

id eſt, ex profunda valle celſam urbem adſpicies. Jacobus Sirmondus ad illum locum inſcriptionem adfert, in finibus Arvernorum Gabalorumque effoſſam:

IMP. CAES
M. CAS. LAT
POSTUMO
P. F. AUG. COS
M. P. GABALL. V.

Populum Strabo lib. IV. pag. 132. Γαβάλεις, *Gabales*: regionem Gabalitanam Plinius lib. XI. cap. XLII. *pagum Gabalicum* vocat; poſteriores *Gavaldanum* pagum, unde *Gevaudan* hodie; & ex Gabalis, urbis nomine, *Javols*, ſive *Javouls*, & *Javoux*, quatuor leucis a Mende. Huc Valeſius refert quoque *milites Anderetianos* ſub diſpoſitione Ducis Mogontiacenſis, Notit. Gall. pag. 213.

Omnium maxime in ortu ex Aquitanis *Arverni* recedunt, nobiliſſimæ famæ populus, a Cæſare, Strabone, Plinio, Ptolemæo, & inter recentiores a Sidonio, qui epiſcopus eorum fuit, multum commemoratus. Potentia illorum ex bellis contra Romanos geſtis elucet. Plinius lib. IV. cap. XIX. *Arverni liberi*, quibus avitam libertatem Romani etiam victis ſervaverunt, propter præſtantiam virtutis. Tanta enim antiquitate erant, ut genus æque a Trojanis per Antenorem, quam Romani per Aeneam derivarent. Lucanus lib. I. verſ. 427.

Arvernique auſi Latio ſe fingere fratres,
Sanguine ab Iliaco populi.

Quæ

Quæ repetit & ſua facit Sidonius lib. VII. epiſt. VII. Primariam urbem Strabo Νεμωσσὸν, *Nemoſſum* vocat; Ptolemæus, & per notas auctor Tabulæ Peutingerianæ *Auguſtonemetum*, quod Caſaubonum induxit, ut de emendando Strabone cogitaret, quaſi ille non Νεμωσσὸς, ſed Νεμετὸς vel Νεμεττὸς ſcripſiſſet, cui vocabulo ex Auguſti nomine, ut multis aliis acceſſio facta fuerit. Cito fuit, quum urbs, depoſito priſco nomine, gentis ſibi nomen aptavit. Sidonius lib. VII. epiſt. II. *Arverni huic patria: parentes natalibus non ſuperbis, ſed abſolutis:* qui etiam lib. III. epiſt. XII. *urbem Arvernam* vocat. Notitia Civitatum Galliæ eſt *Civitas Arvernorum.* Magno, ille Notarum collector & explicator, *Arvernus*, *Aguſtanemetum*, id eſt, Auguſtonemetum. Atque eadem urbs a mille prope annis, ut probat Valeſius, ex ſitu cœpit *Clarus Mons* vocari, quam hodieque nominationem tenet. Diverſa ab hac, attamen vicina, *Gergovia* Arvernorum erat, in editiore monte, juxta Elaver flumen ſita, & validiſſime munita; diſtincta etiam a Gergobia Bojorum. Strabo clare diſtinxit inter *Nemoſſum* ſive *Nemetum*, & inter Γεργουίαν πόλιν Αρυέρνων, *Gergoviam oppidum Arvernorum.* Hæc omnes aditus tam difficiles habebat, ut Cæſar de expugnatione deſperaret. Cladem, inter oppugnandum acceptam, ipſe deſcripſit lib. VIII. cap. L. & LI. Unde Sidonius de virtute Arvernorum gloriabundus judicat Panegyrico Aviti ſoceri, verſ. 150.

teſtis mihi Cæſaris eſto
Heic nimium fortuna pavens, quum colle repulſus
Gergoviæ caſtris miles vix reſtitit ipſis.

Exciſa jacet Gergovia, ſed rudera in monte Gorgoje nomine, quod ſervant, una leuca ab Elaveri flumine, nec multo longius a Claro Monte, teſtantur de ſede genuina. Ut autem de Arvernorum vocabulo ejusque ſcriptura antiqua certiores ſimus, ex Appendice Reineſii inſcriptionem V referemus:

GENIO ARVERNORUM
SEX. ORCIUS SUAVIS
AEDUUS.

Subeſſe Arvernis *Vellavi*, ſive *Velauni* conſueverant. nam utroque modo ſcribuntur. Strabo Ουελλαῖοι, qui *Vellavi* ſunt Latine; Ptolemæus Οὐέλαυνοι, *Velauni.* Cæſaris codices variant lib. VII. cap. LXXV. Vulgo ita editum: *Parem numerum* (imperat Vercingetorix) *Arvernis, adjunctis Eleutheris Cadurcis, Gabalis, Velaunis, qui ſub imperio Arvernorum eſſe conſueverunt.* Oppidum Velaunis Ptolemæus tribuit *Rueſium:* mavult Valeſius *Rueſionem*, quia *Reveſſione* in Tabula Peutingeriana eſt. Sunt qui in Anicio ſive Podio (le Puy) illud quærant, ſed propius afuiſſe ab illo *Vellavam urbem*, ut Turonenſis vocat, ſive *Vellavorum civitatem*, ut vocatur Notit. Civit. Galliæ, ex ejusdem Gregorii Turonici verbis lib. X. cap. XXV. intelligimus: *Ingreſſus Vellavæ urbis terminum, ad locum, quem Anicium vocitant, accedit.*

Supra Arvernos ad Ligerim in angulo flectentis fluminis ſunt *Bituriges*, *Cubi* a Strabone, Plinio, Ptolemæo cognominati. Plinius lib. IV. cap. XIX. *Hinc Bituriges liberi, qui Cubi appellantur.* Ptolemæus: Βιτούριγες οἱ Κοῦβοι, atque ita etiam Strabo. Cæſar *Bituriges* ſimpliciter ſine cognomine appellat: cognomine autem a Viviſcis Biturigibus diſcernuntur, qui ad Garumnæ oſtium erant. Inſcriptio LXXXIV Reineſii Claſſ. I. in Biturigibus reperta, ſubjecta ſtatuæ Martis:

FLAVIA CUBA FIRMANI FILIA
COSOSO DEO MARTI SUO HOC
SIGNUM DICAVIT AUGUSTO

Oppi-

Oppidum illorum *Avaricum* nominat Ptolemæus, notum ſatis ex Cæſaris bello, qui ita de eo lib. VII. cap. XIII. ſcripſit: *Cæſar ad oppidum Avaricum, quod erat maximum munitiſſimumque in finibus Biturigum, atque agri fertiliſſima regione, profectus eſt, quod, eo oppido recepto, civitatem Biturigum ſe in poteſtatem redacturum confidebat.* Quod etiam expugnavit, ut cap. XXVII ſeq. ab ipſo eſt perſcriptum. Dictum *Avaricum*, a flumine *Avara*, quem poſtea *Averam* vocaverunt, præterfluente: nunc ille Evre ſive Yevre appellatur. Urbis nomen cum gentis vocabulo poſtmodum, ut ſolemne erat, commutatum fuit. In Tabula tamen Peutingeriana & Antonini Itinerario vetus nomen retinetur: Sidonio autem *Biturica* ſunt urbis nomen lib. VII. epiſt. V ineunte. *Bituricas*, inquit, *decreto civium petitus, adveni.* Adde epiſt. IX ejusdem libri. Apud Magnonem: *Biturex*, *Avaricum.* Ex illo gentis nomine *Bituriges*, ſive *Biturica*, & in dies pravato magis, tandem *Bourges* natum eſt, nunc urbis nomen iſtius celeberrimæ. Non enim aliud Avaricum fuiſſe, iter Antonini a Burdigala Auguſtodunum, quod ſupra excerpſimus, evidenter demonſtrat, idque magna conſenſione recentiores Galli approbant.

Atque hæc etiam de Aquitania nova, ſive XIV gentium, Julianæ ab Auguſto Cæſare adjecta, quæ inter Garumnam, Ligerim & Cebennam montem ſita omnis eſt. Plurimas etiam illarum XIV gentium expoſuimus, quas quidem Strabo non plene omnes enumeravit, ſed tantum pag. 132. Arvernos, Vellavos, Lemovices, Petrocorios, Nitiobriges, Cadurcos, Bituriges Cubos, Santones, Pictones, Rutenos, Gabalos. Addit primo loco Ἐλκοὺς ἀπὸ τοῦ Ῥοδανοῦ τὴν ἀρχὴν ἔχοντας, *Elvos*, ſive *Helvios*, Rhodanum accolentes: ſed illos Cæſar provinciæ Romanæ contribuit: Plinius & Ptolemæus in Narbonenſi cenſent, quæ Provinciæ reſpondet. Ergo undecim tantummodo enumeratos populos habemus, duodecimum *Elvos* condonamus Strabonis errori: reliquos duos ignoramus, forſan in obſcuris Plinii quærendos.

Sed ubi Gallica *Vaſconia* cenſenda eſt, unde Gaſcogne hodie pars magna Aquitaniæ nominatur? Eſt in Gallis quædam Vaſconia, ſed illa non eſt ejus ætatis, cujus nos geographiam paramus, verum ævi multo recentioris. Vaſcones veteres omnes in Hiſpania fuerunt, quamdiu Romanum in ea imperium ſtetit. Exſtincta autem Romanorum dominatione turbatisque rebus provinciarum, in Tranſalpina citeriore Francis jam regnantibus, & Alanis, Vandalis, Suevis in Hiſpaniam effuſis; coacti Vaſcones, ſeu pars illorum, novas ſedes circumſpicere, & tranſcenſis Pyrenæis in Aquitaniam, a Romanis deſertam, a Francis adhuc intactam, demigrarunt. Auſonii autem ætate, quod ex ejus epiſtola XXIII & XXV. & Paullini ad Sidonium carmine X. conſtat, ſuis in Hiſpania terminis immoti Vaſcones continebantur. Poſt illa tempora eruptiones fiebant, in illam partem Galliæ, quam tandem occupatam poſſederunt. Venantius Fortunatus lib. X carm. ultimo ad Galactorium, Comitem ulterioris Galliæ:

Ut patriæ fines ſapiens tuearis, & urbes
Adquiras ut ei, qui dat opima tibi.
Cantaber ut timeat, Vaſco vagus arma paveſcat,
Atque Pyrenææ deſerat Alpis opem.

Et Gregorius Turonenſis lib. IX. cap. VII. *Vaſcones de montibus prorumpentes in plana deſcendunt, vineas agrosque depopulantes, domos tradentes incendio, non nullos abducentes captivos cum pecoribus.* Tum temporis Gothi adhuc agebant in Septimania. Poſt demum Vaſcones ex prædatoribus facti ſunt poſſeſſores. Sic expedita Aquitania ad Celticam Galliam ſeu Lugdunenſem ut progrediamur, inſtituti ratio poſtulat.

GAL-

GALLIA CELTICA
SIVE
LUGDUNENSIS.

Pars altera Galliæ, a Gallis proprie dictis ſive Celtis habitata, antea *Celtica* dicta, poſt *Lugdunenſis* a metropoli Lugduno, præfecti ſede, eſt appellata. Plinius lib. IV. cap. XVII. *A Sequana ad Garumnam Celtica eademque Lugdunenſis.* Facilioris expeditionis cauſſa dividimus hanc rurſus in tres partes, primum expoſituri Armoricum tractum, qui peninſulam Britannicam cum reliquo litore usque ad oſtium Sequanæ tenet: deinde tractum qui inter Armoricum, Ligerim & Sequanam eſt comprehenſus: & tandem illum, qui eſt inde a Sequana, & circa Ararim, usque ad hujus & Ligeris confluentem. Primum igitur de *Armoricis* ſive *Aremoricis*, (nam utroque modo ſcribitur) id eſt de populis maritimis inter Ligerim & Sequanam, dicendum eſt. Ut Cæſar definit, ad Oceanum habitarunt, Celtica lingua quaſi *maritimi* dicti, quia *ar mœr* eſt *ad mare*, Celtis æque ac Teutonibus *mœr* mare appellantibus. Cæſaris verba ſunt lib. VII. cap. LXXV. *Univerſis civitatibus, quæ Oceanum attingunt, quæque eorum conſuetudine* ARMORICAE *appellantur, quo ſunt in numero Curioſolites, Rhedones, Ambibari, Cadetes, Oſiſmii, Veneti, Unelli.* Nec minus Hirtius continuator librorum Cæſaris cap. XXXI. eos ad eundem modum deſcribit. *Ceteræ*, inquit, *civitates poſitæ in ultimis Galliæ finibus Oceano conjunctæ, quæ Armoricæ appellantur, imperata faciunt.* Plinius quidem lib. IV. cap. XVII. *Aquitanica*, ait, *Aremorica antea dicta*: ſed nemo, præter eum, hoc unquam dixit. Quin potius Santones Pictonesque, nobiliſſimos populos Aquitaniæ, ab Armoricis diſtinxit Auſonius epiſt. IX. verſ. 35.

Sunt & Armorici qui laudent oſtrea ponti,
Et quæ Pictonici legit accola litoris:

quibus paullo ante præceſſerant,

Santonico quæ tecta ſalo.

Neque quas antea Cæſar nominavit Armoricas civitates, in Aquitania, aut in Belgica ſitæ ſunt, ſed omnes inter has provincias interceptæ. Non ergo proprie dictum in Notitia Imperii eſt, quum capite *de Duce tractus Armoricani*, ejus limes extendi dicitur *per quinque provincias, Aquitaniam utramque, Senoniam, Secundam & Tertiam Lugdunenſem.* Non, inquam, niſi improprie & vocabulorum abuſione hæc dicta ſunt, quod tractus illius Dux plures provincias, quam Armoricas, una rexit. nam multæ illarum in mediterranea incurrunt, a quibus Armoricæ ſejunctæ fuerunt, ut non modo Celtici vis vocabuli oſtendit, quod maritimum ſonat; verum etiam Rutilius Numantianus, quum lib. I. verſ. 213. notanter ſcripſit,

Cujus Aremoricas pater Exſuperantius oras
Nunc poſtliminium pacis amore docet.

ORAS dum dicit, extremitates ſive litoralem tractum, non mediterraneum, ſignificat. Aliæ autem oræ non ſunt Oceani in Gallia, niſi inter Ligerim Aquitaniæ terminum; & Sequanam finitorem provinciæ Belgarum. Hinc eſt, quod Ericus, Altiſiodorenſis monachus, lib. V. de Vita S. Germani dixit:

Gens inter geminos notiſſima clauditur amnes;
Armoricana prius veteri cognomine dicta.

INTER GEMINOS AMNES, hoc eſt inter Ligerim Sequanamque, amnes Galliarum nobiliſſimos. Ora illa, ſive maritima regio, ſæpe *Tractus Armoricus* ſive *Armoricanus* appellatur, ut jam vidimus in Notitia Imperii Occidentalis: quod etiam abſolute dicunt virili genere, ſuppreſſo *tractus* vocabulo. Venantius Fortunatus lib. III Opuſculorum, carmine VI ſub initium,

Ultima ſit quamvis regio Armoricus in orbe,

accentu contra morem trajecto, quod non inſolens huic auctori eſt: & Græcus etiam Zoſimus lib. VI. cap. V eodem: ὁ Ἀρμόριχος ἅπας καὶ ἕτεραι Γαλατῶν ἐπαρχίαι. quod Leunclavius vertit: *totus ille tractus Armoricus, ceteræque Gallorum provinciæ.* Nec vero minus femineo ſexu *Armorica* ſimpliciter dicebatur, ut ora, provincia, regio, aut ſimile ſubaudiretur. Eutropius lib. IX. cap. XIV. *Carauſius quum apud Bononiam per tractum Belgicæ & Armoricæ pacandum mare accepiſſet, quod Franci & Saxones infeſtabant; - - - purpuram ſumſit.* Cæſar non ſemel vocat *Armoricas civitates* loco ſupra dicto; & lib. V. XVIII. *Certior factus, magnas Gallorum copias earum civitatum, quæ Armoricæ appellantur, oppugnandi ſui cauſſa conveniſſe.* De ſingulis ergo earum civitatum, a Ligeris oſtio progrediendo, qui Aquitaniæ explicatæ limes eſt, ad Sequanam ſeu initium Belgicæ maritimæ nunc diſtincte & perſpicue dicturi ſumus.

Primi Armoricorum in Aquitanico limite *Namnetes* ſunt, ſive *Nannetes*, inter quos & Pictones, Liger amnis, ut Strabo lib. IV. pag. 131. obſervat, effluit. Cæſar Gall. B. lib. III. cap. IX. *Socios ſibi ad id bellum Oſiſmios, Lexobios, Nannetes, Ambialites, Marinos, diablintes, Menapios adſciſcunt.* Plinius lib. IV. cap. XVIII. *Ultra peninſulam* (hodie Britanniam minorem) *Nannetes.* Ptolemæo Ναμνῆται, *Namnetæ* ſunt, ὧν ἡ πόλις Κονδιουίκνον, *quorum oppidum Condivicnum* eſt. Urbs ergo *Condivicnum* eſt illa primaria gentis ad Ligerim ſita, quæ hodie Nantes appellatur. Ut enim ſolemne fuit medio ævo, abolito veteri nomine, gentis vocabulum principi illius urbi impoſitum eſt, nec tantum, ut in Notitia provinciæ Lugdunenſis III. habetur, *civitas Namnetum*, ut apud Gregorium Turonenſem lib. VI cap. XV ineunte eſt, *Civitas Namnetica* vocatur; verum etiam *Namnetes* ſimpliciter, ſive Ptolemæi forma *Namnetæ.* Idem Turonenſis lib. VIII. cap. XLIII. *Anteſtius Namnetas acceſſit.* Et Venantius Fortunatus lib. III. epiſtola ſolutæ orationis ad epiſcopum Namneticum Felicem: *Si Ligerim vobiſcum adſcendiſſem, ſecundis flatibus Namnetas occurriſſem.* Inde vulgari ore *Nantes* factum, ut hodie appellatur.

Proximi Namnetibus, in peninſula autem primi erant *Veneti*, antiquus populus & nautica exercitatione clarus. Cæſar lib. III. B. Gall. cap. VIII. *Q. Velanius miſſus in Venetos. Hujus civitatis eſt longe ampliſſima auctoritas omnis oræ maritimæ regionum earum, quod & naves habent Veneti plurimas, quibus in Britanniam navigare conſueverunt: & ſcientia atque uſu nauticarum rerum ceteros antecedunt: & in magno impetu maris, atque aperto paucis portubus interjectis, quos tenent ipſi, omnes fere, qui eodem mari uti conſueverunt, habent vectigales.* Capite X inſequenti: regionem illorum vocat *Venetiam.* Regionem, inquam, non urbem quam nusquam Cæſar nominavit: nec *civitas* ſuperioribus verbis urbem, ſed, ut ubique apud Cæſarem, populum & ſocietatem ſignificat. Ptolemæus autem urbem illorum nominat Δαριόριγον, *Dariorigum*, quam non dubitamus primam fuiſſe & præcipuam; ut ſolitus eſt Ptolemæus, ubi unam tantummodo in gente nominat Hæc in Notitia Lugdunenſis tertiæ, *civitas Venetûm:* & apud Gregorium Turonenſem *civitas Venetica*, eo modo ut *Veneticum bellum* dixit Cæſar lib. IV. cap. XXI. Medio ævo gentis nomen urbi pro more datum. Notitia Imperii ſub diſpoſitione Ducis Tractus Armoricani: *Præfectus militum Maurorum Venetorum Venetis.* VENETIS, ſexto caſu, ut

ut ſolent pluralia urbium. Additur autem hoſpitii locus eo caſu apud ſingulos præfectos militiæ, uti ſtatim ibidem ſequuntur, qui Conſtantia, Aleto, Rothomago ſtationes habebant: interdum caſu quarto, ut *apud* ſubaudiatur. Sed de his proprie in medii ævi geographia: nunc prælibare tantum lubuit, ut etiam ex nomine *Vennes*, quamlibet pravato, quod hodie obtinet, demonſtretur, veterem Venetorum urbem primariam in eo loco exſtitiſſe. Portus in illo tractu eſt *Vindana*, quem Ptolemæi numeros ſequuti Venetiæ tribuimus, quamvis Valeſius ad Gobæum promontorium, & ultimum angulum peninſulæ, quod nihil interpoſuit Ptolemæus, reductum velit, quem videas in *Brivates*.

Extremi, in latere auſtrali peninſulæ illius, *Curioſolites* Cæſaris, *Curioſuelites* Plinii, erant. Gemina forma Cæſar *Curioſolitæ* & *Curioſolites*: illa, lib. III. cap. VII. *miſſus Trebius Gallus in Curioſolitas: Q. Velanius in Venetos*: hac, lib. VII. cap. LXXV. *Curioſolites, Rhedones, Oſiſmii, Veneti, Unelli.* Plinii vox mendoſa Hadriano Valeſio videtur, legendumque putat *Curioſulites*. Poſteriori ævo liquida mutata *Corioſopites* dixerunt. Sic urbs eorum, cujus vetus nomen nemo ſuperſtitum ſcriptorum tradidit, in Notitia Civitatum Galliæ Lugdunenſis III dicitur *Civitas Curioſopitum*, quam indidem ortus Jo. Harduinus in Plinium Notis, eam eſſe, quæ nunc Quimper vocatur, adſeverat.

Ultimi in ſeptemtrionali latere *Oſiſmii*, prope *Gobæum* promontorium. Ptolemæus τελευταῖοι, οἱ μέχρι τῦ Γοβαίυ ἀκρωτηρίυ Οσίσμιοι, *extremi usque ad Gobæum promontorium Oſiſmii.* Cæſar lib. II. cap. XXXIV. *Miſerat ad Venetos, Unellos, Oſiſmios, Curioſolitas.* quos ſocios etiam lib. VII. cap. LXXV. conjungit. Strabo Venetis proximos facit *Oſiſmios.* ἐνθένδε, *hinc*; id eſt poſt Venetos, *Oſiſmii*, quos ἐπί τινος προπεπτωκυίας ἱκανῶς ἄκρας εἰς τὸν ὠκεανὸν, *ſuper quodam ſatis longe in Oceanum procurrente promontorio* locavit, quod Gobæo Ptolemæi a pluribus tribuitur. Eſt ibi etiam portus *Brivates* ejusdem Ptolemæi collocandus, quamvis idem illum multo citeriorem poſuerit. Gallorum enim conſenſu nomen ſuum, ſed vulgi ore contractius, in *Breſt*, nobili oppido & capaciſſimo portu, conſervat. Sed tantum λιμένα, *portum* ille vocat; oppidum Oſiſmiorum nominat *Vorganium*, quod breviata ſcriptura *Vorgium* in Tabula Peutingeriana eſt. Gentis quoque nomen pro temporum illorum conſuetudine adſumtum, & Notitia Imperii etiam urbem *Oſiſmios appellat.* Sub Ducis enim Armoricani diſpoſitione habet *Præfectum militum Oſiſmiacorum Oſiſmiis*, id eſt, illi oppido præſidii cauſſa impoſitorum: Cui illa noſtrorum temporum civitati, utrum Lantriguet, an S. Pol de Leon, aut alii reſpondeat, incertum eſt Hadriano Valeſio.

Inde plus in ortum eodem litore ſitum fuit *Alctum*, non obſcura quondam urbs & præſidio munita, etiam Chriſtianis temporibus ornata epiſcopatu. Notitia Imperii Occidentalis ſub diſpoſitione Ducis tractus Armoricani: *Præfectus militum Martenſium Aleto.* Vetuſtiorem, qui memoraverit non cognovimus, neque ejus nominis hodie oppidum, vel in tractu iſto caſtrum ſupereſt. Fuiſſe autem ferme in loco, ubi nunc fanum S. Maclovii eſt, vulgo S. Malo; non ſinit nos dubitare Robertus de Monte ad annum CIϽCLXXXII. *Obiit*, inquit, *venerabilis vir Albertus, Alctenſis epiſcopus, quem moderni de ſancto Madomo vocant, cujus epiſcopatus antiquitus civitas Alita vocabatur.* Eodem manente litterarum ductu, ſeparatis tantum quæ conjuncta ſunt perperam, pro *Madomo* legas velim *Maclovio*; ut etiam legit Hadrianus Valeſius in Notitia Galliarum, qui S. Maclovii fanum circiter mille paſſus in mare ſeu parvam peninſulam magis reductam eſſe tradit, quam Aleti vetuſti oppidi ſint veſtigia. Cui vero populo adſcriptum quondam Aletum fuerit, Rhedonibusne, an Abrincatuis, an ab utrisque diverſo

verſo alicui, in tanta veterum monimentorum paucitate non facile forſan ab ullo demonſtrari poterit.

Intus, ab ortiva plaga peninſulæ, *Rhedones*, ſive *Redones* coluerunt. Cæſar lib. VII. cap. LXXV. *Curioſolites, Rhedones, Ambibari; Cadetes, Oſiſmii, Veneti, Unelli:* ex quo numero Ambibari & Cadetes ignorantur. Ptolemæus etiam Ῥήδονες, *Rhedones* habet, ſed loco alieno, *παρὰ τὸν Λίγειρα ποταμὸν, ad Ligerim fluvium, ὧν πόλις Κονδάτε, quorum urbs Condate ſit.* Urbis nomen etiam in Itinerario ab Alaunio ad Condate, hoc ordine poſitum.

Alaunium	—	—	—
Coſedias	M.	P.	XX.
Fanum Martis	M.	P.	XXXII.
Ad Fines	M.	P.	XXVII.
Condate	M.	P.	XXIX.

Eſt & Condate in alio itinere a Juliobona Durocaſſes, & in Theodoſiana Tabula, ſed diverſum a noſtro eſſe oportet, forſan ſitum in Carnutibus, non apud Rhedones, ut noſtrum. nam nomen illud, ſi Valeſio credimus, commune eſt, & *confluentem* Celtica lingua ſignificat. Ex itinere autem jam explicato conſtat, oppido *Condate* Antonini cum Rennes, præcipua urbe Britanniæ, ut nunc peninſula Armorica vocatur, bene convenire, quod quidem non ad Ligeris, ſed ad cujusdam fluvioli & Vicinoniæ confluentes eſt poſitum. In Notitia Civitatum Galliæ Lugdunenſis III dicitur *Civitas Redonum.* Inde poſtea gentis nomen ipſi urbi hæſit, dictaque *Redonæ.* Notitia Imperii Occidentalis pag. 147. ed. Panciroli: *Præfectus Lætorum Francorum Redonas Lugdunenſi tertiæ.* Inde contractum magis illud Rennes, quod nunc vulgare nomen eſt. Ager circumjectus *regio Redonica* apud Turonenſem Gregorium lib. V. cap. XXX dicitur. Et hæc de peninſula illa Armorica, quam ita Plinius lib. IV. cap. XVIII laudavit: *Lugdunenſis Gallia habet peninſulam ſpectatiorem, excurrentem in Oceanum a fine Oſiſmiorum, circuitu* IↃCXXV M. *paſſuum: cervice in latitudinem* CXXV M. *Ultra eam Nannetes.*

Extra peninſulam in ſeptemtrionem Abrincatui vergebant, quos Plinius cum Venetis & Oſiſmiis loco dicto conjungit: Ptolemæo Ἀβριγκάτυοι, quos producit *μέχρι τοῦ Σηκοάνα ποταμοῦ, usque ad Sequanam amnem,* quod autem juſto longius eſt, interjectis Biducaſſibus, Aulercis & Lexoviis. Nomen in oppido Avranches nondum abolitum, indicium eſt genuinæ ſedis, atque ibidem Ptolemæi oppidum Ἴγγενα, *Ingenam* collocamus, cui medio ævo nomen *Abrincatarum* acceſſit, (primo caſu *Abrincatæ*) deſumtum pro temporum conſuetudine ex gentis nomenclatura. Notitia Imperii in eodem tractu Armoricano, de cujus Duce ſæpe diximus: *Præfectus militum Dalmatarum Abrincatis.* Inde tandem Avranches natum, quod his temporibus urbis nomen eſt.

Ab his angulum ſupremum ſeptemtrionem verſus *Unelli* ſe proferebant, ex Cæſare ſupra memorati ſæpius, qui cum Oſiſmiis & Venetis ac Rhedonibus componit. Vide vel ſolum caput LXXV. libri VII. Addi poteſt lib. II. cap. XXXIV. & lib. III. cap. XI. & XVII. Ptolemæus *Venelos*, Οὐενέλους vocat, iisque portum tribuit *Crociatonum*, Κροκιατονὸν in Palatino codice, qui in Peutingeri Theodoſiana ſcribitur *Croucia connum*, ſupra quem in eadem ſeptem millibus diſtat *Alauna*, in Itinerario *Alaunium*, ut ante oſtendimus: infra, *Coſedia*, in eadem Tabula: in Itinerario *Coſediæ* pluraliter: quas Brietius *Coutance* interpretatur.

Excipiunt *Biducaſſes*, Plinii *Viducaſſes*, Ptolemæi Βιδουκέσιοι, quorum oppidum an nominatim ſignificaverit, non manifeſtum eſt. Ubi oram & flumina delineavit, in Biducesiis

ceſiis vox una addita Αργένες, quam Latinus interpres vertit *Argenis fluvii oſtia:* Valeſius, neſcio ex quo codice, ſupplet pag. 74. *ὧν πόλις Αργένες, quorum urbs Argenus eſt.* Non vana eſt hæc vel repertio vel conjectura, quia in Peutingeriana conſpicitur oppidum *Araegenue*, quod laudatus Valeſius *Aragenus* legit. Notitiæ Civitatum Gallicarum hoc oppidum eſt *Civitas Bajocaſſium* in Lugdunenſi II. quippe & *Bajocaſſes* dicebantur, qui prius erant Biducaſſes, ſeu Biduceſii. Idem etiam urbis nomen factum ex more illorum temporum. Auſonius Profeſſoribus num. IV in Avito Patera:

Doctor potentum Rhetorum,
Tu Baiocaſſis ſtirpe Druidarum ſatus:

Bajocaſſis, ſexto caſu, primo Bajocaſſi & Bajocaſſes, tum urbis & populi commune nomen: quod truncatum in Notitia Imperii Occidentalis pag. 147. ita legitur: *Præfectus Laterum Batavorum & Gentilium Suevorum Bajocas, & Conſtantiæ Lugdunenſis ſecundæ.* Inde eſt, quod vulgo nunc dicitur nomen urbis *Bayeux*.

Tandem ad oſtium Sequanæ *Lexovii* erant ſive *Lexobii*, quos utroque modo Cæſar ſcripſit lib. III. cap. IX: *Socios ſibi ad id bellum Oſiſmios, Lexobios, Nannetes adſciſcunt.* Idem lib. VII. cap. LXXV. *Bellocaſſis, Lexoviis, Aulercis.* Plinius itidem *Lexovii:* Strabo pag. 134. Ληξόβιοι, παρωκεανῖται ἔτοι, *Lexovii in Oceani ora*: Ptolemæus Λεξέβιοι, *Lexubii*, quorum eſt Νοιόμαγος, *Nœomagus:* in Palatino additur λιμὴν *portus.* Verum etiam oppidum fuit *Noviomagus* itinere Antonini ab Juliobona Duriocaſſes: Valeſius autem ſubdubitat de illo itinere, an forſan propter ambages *Novigentum*, hoc eſt Nogent ſur Andelle legendum ſit. Notitiæ Civitatum Galliæ in Lugdunenſi II. eſt *Civitas Lexoviorum.* Inde *Lexovii* gentile, nomen urbis factum, cujus veſtigia in hodierno *Liſieux* non obſcura relinquuntur.

De Armorico hactenus, ſive maritima ora Lugdunenſis Galliæ. Ad interiora progredimur; quæ Ligeri in occaſum verſo, ac Sequana & Oceano concluduntur. Namnetes ſupra perluſtravimus, quum de exitu Ligeris ageremus, quia ex parte ſunt maritimi: quamvis majore mediterranei. Hos attingunt *Andes*, *Andi*, *Andegavi*, ſive *Andicavi.* tot modis enim idem ſcribitur gentis nomen. Cæſar lib. II extremo: *in Carnutes, Andes, Turones.* Et lib. III. cap. VII. *proximus mare Oceanum in Andibus hiemabant.* Altera forma Lucanus lib. I. verſ. 438.

In nebulis Meduana tuis marcere peroſus
Andus, jam placida Ligeris recreatur ab unda.

Plinius lib. IV. cap. XVIII. *Andegavos* nominat. Tacitus Annal. III. cap. XLI. *Andecavos:* Ptolemæus Ὀνδικᾶυαι, corrupte, quod in Ανδικᾶυοι reſtituendum. Idem urbem eorum vocat *Juliomagum*, quod nomen etiam in Theodoſiana Tabula repetitum eſt. Notitia Lugdunenſis tertiæ, *Civitas Andicavorum.* Poſt gentis ſuæ vocata nomine. Gregorius Turonenſis lib. VIII. cap. XLII. *Andegavos veniens, multa mala ibidem geſſit.* Et ſingulariter Magno: *Andicavus, Juliomagum.* Et rurſus Turonenſis lib. II. cap. XVIII. *Odovacrius de Andegavo & aliis locis obſides accepit.* Hodie Angers, cujus ſitus cum per ſe notus, tum ſupra in fluminibus Meduana & Sarta demonſtratus eſt.

In ripa Ligeriana progreſſis, ortum verſus, *Turones* vel *Turoni* occurrunt. *Turones* Cæſar lib. II extremo dixit: at lib. VII. cap. LXXV. *Pictonibus & Turonis:* ut Teutones & Teutonos Germaniæ populum promiſcue Romani appellabant. Lucanus lib. I. verſ. 437.

Inſtabiles Turonos circumſita caſtra coercent.

Et Sidonius in panegyrico Majoriani verſ. 210.

quum bella timentes
Defendit Turonos, aberas.

Urbem habuere Ptolemæo indicante *Cæſarodunum*, in Aquitanica ripa Ligeris, Celticæ tamen contributam. In Notitia Lugdunenſis III. *Metropolis civitas Turonorum.* Et Gregorius Turonenſis lib. x. cap. xxxi. *intra urbem Turonicam.* Etiam gentis vocabulo urbs inſignita. Sulpicius Severus Dialogo III. cap. VIII. *qui quum in cunctis urbibus ederet crudelitatis ſuæ infanda monimenta, Turonis tantum innocens erat.* Idem Gregorius lib. x. cap. XXIX. *Advenit Turonos poſt feſtivitatem S. Martini.* Ex qua forma contractum eſt nomen, quod hodie illa metropolis tenet, *Tours* videlicet, quaſi Turones, quod gentis quondam proprium erat.

Superiori ripa *Carnutes* Ligerim attingunt in ſeptemtrionem inde juxta Sequanam protenſi latius. Cæſar lib. II extremo: *Carnutes, Andes, Turones, quæ civitates propinquæ his locis erant ubi bellum geſſerat.* Idem lib. v. cap. xxv. *Erat in Carnutibus ſummo loco natus Tasgetius.* Et mox: *in Carnutes proficiſci jubet, ibique hiemare.* Livius lib. v. cap. XXXIV. in Gallis, qui Italiam invaſerunt, numerat etiam *Carnutes.* Plinio *Carnuti*, ſive, ut in MSS. eſt, *Carnuteni:* Plutarcho in Cæſ. pag. 720. Καρνουτῖνοι: Ptolemæo Καρνοῦται, *Carnutæ*, quibus duas urbes attribuit, Αὐτρικον, *Autricum*, quæ prima gentis erat; & Κήναβον, *Cenebum*, Cæſari *Genabum* lib. VII. cap. III. & *Genabum Carnutum* ibidem cap. XI. De prima pauciora reperiuntur, quam de altera, quæ emporium habebat. Præter nomen enim *Autrici* apud Ptolemæum vix antiquum ſcriptorem teſtem nominis habemus. Magno tandem: *Carnotenus, Autricum.* Scilicet poſteriores, dimiſſo proprio nomine, periphraſi delectabantur. In Notitia Lugdunenſis Senoniæ, *Civitas Carnotum:* Et Sulpicius Severus Dialogo III. cap. II. *Carnotena civitas:* & Paullinus Aquitanus de Vita Martini lib. IV. verſ. 255.

Carnotena jacent patulis quæ mœnia campis.

Hinc Magnonis *Carnotenus* eſt, quod *Autricum* veteri vocabulo explicabat. Ex gentis nomine ſimpliciter etiam *Carnotum* vel *Carnutum* dictum fuit. Notitia Imperii Occidentalis pag. 147: *Præfectus Lætorum Teutonicianorum Carnuto Senoniæ Lugdunenſis.* Conſpirant Galli non aliam urbem eſſe, quam quæ *Chartres* hodie appellatur. Alterum oppidum licet dignitate inferius, fama tamen, ut emporium, utique nobilius fuit. Strabo lib. IV. pag. 132. de Ligeri: ῥεῖς δ' οὗτος παρὰ Γήναβον, τὸ τῶν Καρνούτων ἐμπορεῖον, κατὰ μέσον πως τὸν πλοῦν συνοικούμενον, *hic præterfluit Genabum Carnutum emporium fere ad medium fluminis conditum.* Cæſarem ſupra de eo cognovimus. Hirtius lib. VIII. cap. V. *in oppido Carnutum Genabo:* & cap. VI. *in hibernis Genabi collocavit.* Antonini itinere ab Auguſtoduno Luteciam, & Theodoſiana Tabula *Cenabum.* Sed ab reſtitutore Aureliano etiam aliud nomen *Aurelianorum* acceperat. Notitia Lugdunenſis Senoniæ: *Civitas Aurelianorum.* Et Sidonius Apollinaris lib. VIII. epiſt. xv. *Aurelianenſis urbis obſidio.* Mirum de inſtauratione novi nominis cauſſa, nihil in hiſtoriis ſupereſſe. Nunc *Orleans* dici nemo eſt qui ignoret.

Supra Carnutes *Aulerci* habitabant, a Sequana in Armoricam usque peninſulam extenſi. In tria genera diviſi erant, Eburovices, Diablintes, Cenomanos. Antiquum nomen *Aulercorum* etiam a Livio lib. v. cap. XXXIV. in Gallis invaſoribus Italiæ numeratum. Diviſio eſt ex Cæſare, Plinio, & Ptolemæo. *Aulerci Eburovices* plene & clare nominantur a Cæſare lib. III. cap. XVII. ubi cum Lexoviis conjungit. *Aulerci*, inquit, *Eburovices Lexoviique.* Et hi Sequanæ propiores, quibus Ptolemæus oppidum *Mediolanum* dat, ideo in Peutingeriana Theodoſii Tabula & Antonini itinere a Rotomago Luteci.

teciam *Mediolanum Aulercorum* dictum: Situm ejus illud iter declarat, XXIII M. P. a Rotomago: XVII a Durocaſſibus; a Lutecia XXXVII. Nobilitatem Ammianus oſtendit, quum lib. XV. cap. XXVII. inter urbes ponit, quæ ſecundam Lugdunenſem (duæ tantum illius ævo erant) nitore ſuo illuſtrent. Gentis nomen poſtea, ut ſolent, urbi acceſſit, & in Notitia Galliæ *Civitas Ebroicorum*, quod ex *Eburovicum* pravatum eſt. Inde Ebroicæ, & tandem, ut nunc eſt, Evreux. *Durocaſſes* vel *Durocaſſæ* in finibus Carnutum & huc referendæ ſunt, in Itinerario *Durcoaſes*, & in Peutingeriana Tabula *Durocaſſium*, quod nunc eſt Dreux, ſupra quod oppidum X M. P. aliud *Condate* Antonini, itinere ab Juliobona Durocaſes, quod eodem ſitu etiam in Peutingeriana locatur. Hæc de Aulercis Eburovicibus, qui prave *Euburones* apud Cæſarem lib. VII. cap. LXXV. cognominantur, gentis nomine longius hinc remotæ, quum potius ex lib. III. cap. XVII. *Eburovices* reſtituendi ſint. At Aulerci Cenomani, non ſecus ac Senones & Boii, ex coloniis, in Italiam antiquitus deductis, noti ſunt, ubi multa cum Romanis bella geſſerunt, poſtquam Inſubriæ partem occupaverant. Vide Livium lib. XXXIII. cap. XXIII. & alibi. Antiqua ſedes in Lugdunenſi Gallia circa flumen Sartam & ultra fuit. Cæſar lib. VII. cap. LXXV. *Aulercis Cenomanis totidem imperant*, puta milites in bellum adverſus Romanos. Plinius ſæpe dicto loco: *Aulerci, qui cognominantur Eburovices, & qui Cenomani.* Ptolemæus Αυλίρκιοι οἱ Κενόμανοι. Et quia Eburovices in extrema Lugdunenſi ad Sequanam flumen invenimus; altera Aulercorum pars non poteſt alibi ſedem habuiſſe, niſi proxime hos, ab occaſu ſolis; & πρὸς ἀνατολὰς, *ab ortu* Andegavorum, ut Ptolemæus adnotavit. Idem urbem illis adſignat Οὐίνδινον, *Vindinum*, quod Valeſius putat *Suindinum* legendum eſſe, quia in Peutingeriana ſit hujus tractus oppidum *Subdinnum*. Sed nolumus in veteri nomine, quod abolitum eſt, difficiliores eſſe, quum alterum, quod commune cum gente fuit, *Cenomani*, ad locum inveſtigandum ſufficiat. In Notitia Galliæ Lugdunenſis III. eſt *Civitas Cenomannorum*, & Gregorius Turonenſis lib. II. cap. XLII. *apud Cenomaniam civitatem.* Sed hæc κατὰ περίφρασιν. Pure gentile nomen urbi impoſitum eſt in Notitia Imperii pag. 147. *Præfectus Lætorum Gentilium Suevorum Cenomanos Lugdunenſis tertiæ.* Id quod argumento eſt, in truncato *Mans*, quod clarum nunc oppidum ad Sartam eſt, Cenomanos, urbem veterem, latere, nec alibi locorum inquirendam eſſe.

Tertium Aulercorum genus, ſi quod fuit, ſupereſt inveſtigandum, illud nempe, quod *Diablintes* cognominetur. Nuſquam hoc clare indicatum eſt, & Cæſar ac Plinius duo tantum genera agnoſcunt, Eburovices & Cenomanos. Sunt quidem *Diablintes* lib. III. cap. IX & apud Plinium lib. IV. cap. XVIII *Diablindi*, ſed neuter cum nomine *Aulercorum*, quod vero uterque Eburovicibus & Cenomanis addiderunt. A Ptolemæo demum conjunctura *Aulercorum Diablintum* videtur eſſe, qui in Lugdunenſi præter Aulercos geminos, Cenomanos & Εβουραϊκοὺς, *Eburaicos*, qui ipſi ſunt Eburovices, de tertio genere ita ſcripſit: ἐν τῇ μὲν μεσογαίᾳ τῶν Οὐενετῶν εἰσὶν δυσμικώτεροι (Palat. ἀνατολικώτεροι) Αὐλίρκιοι Διαυλῖται, ὧν πόλις Νοιόδουνον, *In mediterraneo Venetorum ſunt* (magis orientales, an occidentales, incertum ambigua lectione) *Aulerci Diaulitæ, quorum urbs Nœodunum.* Hic putant *Diaulitæ* corruptum eſſe ex *Diablintæ*, quod pronum quidem eſt ad fidem faciendam, non autem omnino certiſſimum. Quid enim, ſi error ſedeat in altera voce Αὐλίρκιοι? ſane ſi recepta lectio eſt tuenda, qua *occidentaliores* ſunt Venetis; quam diſtracta erit, & quot populorum intercurſu diremta gens una Aulercorum? Andes, Rhedones, alii & ipſi Veneti diſcludent illos a cognatis Cenomanis, ne cum iis cohæreant, ſicut hi cum Eburovicibus. Quæ cauſſa fuit, ut multi recentium *Noviodunum*, urbem horum a Pto-

lemæo proditam, malint in Novigento Rotrudo, *Nogent le rotru*, quam in ullo oppido Britanniæ minoris quærere. Vide Philippum Brietium in Geograph. parallela pag. 357. & Mich. Antonium Baudrandum in *Diablintes* & *Novioduno*. Et illos quoque duces in Tabula noſtra ſequuti ſumus.

Quæ reliquæ ſunt partes ex Lugdunenſi, uſque ad ipſam metropolim Lugdunum, nunc pari modo perſequendæ ſunt. A Sequana autem incipiendum: nec vero jam multis attingemus, quæ in dextera ripa, infra Matronæ confluentes, ex Velocaſſibus & Caletibus principum arbitrio contributa Lugdunenſi provinciæ fuerant, præter urbem *Rotomagum*, in ripa ſedentem, a Ptolemæo in Veliocaſſibus ſcriptam, in Notitia Imperii Armoricis adnumeratam. Sub Duce enim tractus Armoricani dicitur fuiſſe *Præfectus militum Urſarienſium Rotomago*. Itinere Antonini a Carocotino Auguſtobonam, ponitur inter Juliobonam & Luteciam, ab illa M. P. XIX. ab hac XXXIV ut dubitare non liceat, quin celebre emporium ad Sequanam ſit, quod Rouen appellitamus. Jam tum Theodoſii & Gratiani ætate illuſtris urbs & decus ſuæ provinciæ fuit. Ammianus Marcellinus lib. XV. cap. XXVIII. *Secundam Lugdunenſem Rotomagi, Turoni, Mediolanum oſtendunt*. Rotomagi, male plurali numero poſuit, quaſi perinde genti & urbi commune nomen ſit ut Turoni. Gentiles enim non *Rotomagi*, ſed *Rotomagenſes* dicuntur. Notitia Galliæ Lugdunenſis ſecundæ: *Metropolis civitas Rotomagenſium*. Quamquam autem in ripa Belgica Rotomagus fuit, tamen in Lugdunenſi provincia principum voluntate & juſſione cenſebatur.

Ad Sequanam, circa Matronæ confluentem, ſunt *Pariſii*, etiam Julii Cæſaris temporibus cum Lutecia oppido non ignoti, qui lib. VI. cap. III concilium Galliæ quod indixerat, *Luteciam Pariſiorum transfert. Confines hi erant Senonibus, civitatemque patrum memoria conjunxerant*. De oppidi ſitu plenius lib. VII. cap. LVII. *Labienus cum* IIII *legionibus Luteciam proficiſcitur. Id eſt oppidum Pariſiorum poſitum in inſula fluminis Sequanæ*. Strabo lib. IV. pag. 134. περὶ τὴν Σηκουάναν ποταμὸν, εἰσὶ καὶ οἱ Παρίσιοι, νῆσον ἔχοντες ἐν τῷ ποταμῷ, καὶ πόλιν Λουκοτοκίαν, *Circa Sequanam fluvium ſunt etiam Pariſii, inſulam habentes in flumine, & urbem Lucotociam*, id eſt Luteciam. Nondum illa ad urbis magnitudinem excreverat: intra oppidi mediocritatem continebatur, munita tamen, ut videtur; ideo *caſtellum* potius, quam oppidum ab Ammiano lib. XV. cap. XXVII appellata. *A Belgis*, inquit, *eandem gentem* [Celtarum] *Matrona diſcindit & Sequana, amnes magnitudinis geminæ, qui fluentes per Lugdunenſem poſt circumcluſum ambitu inſulari Pariſiorum caſtellum, Luteciam nomine, conſociatim meant*. quamvis tribus millibus ſupra Luteciam hi omnes confluant. Itinerarii Antoniniani auctor adhuc veteri nomine Luteciam, vel *Luticiam* quoque, appellat. Notitia Senoniæ *Civitas Pariſiorum*, quæ inter Senonias eſt penultima. Julianus imperator Miſopogone pag. 340. τῶν Παρισίων πολίχνην, *Pariſiorum mediocre oppidum* inter laudes vocat. Sub idem tempus nomen gentis inhæſit, quod hodieque obtinet. Zoſimus lib. III. cap. IX ineunte: Ἰουλιανοῦ ἐν τῷ Παρισίῳ διατρίβοντος, *Juliano Pariſii commorante*, quod ne tractum ſive agrum interpreteris, ipſe addit, eſſe id πολίχνην, *parvum oppidum* Lugdunenſis Galliæ, non ut ſcriptum eſt, Germaniæ, quod etiam Jacobus Godofredus notavit: ut provinciæ nomen in Zoſimo emendandum ſit.

Fuit & aliud oppidum Pariſiorum quatuor millibus paſſuum infra Luteciam, ad idem flumen poſitum, *Metioſedum*, a ſolo Cæſare lib. VII. cap. LXI memoratum. Labienus enim in Pariſios, oppugnaturus Luteciam, profectus, quum nihil propter paludem proficeret, eodem quo venerat itinere, (venerat autem Agendico) ad Melodunum rediit. Inde rurſus ſecundo flumine ad Luteciam iter facere inſtituit, cap. LVIII. Quo cum pervenit, ut hoſtem deciperet, *naves quas a Meloduno deduxerat, ſingulas equitibus Romanis*

attri-

attribuit, &, prima confecta vigilia, IIII *millia paſſuum ſecundo flumine progredi ſilentio, ibique ſe exſpectari jubet. Ipſe poſt paullo ſilentio egreſſus cum* III *legionibus eum locum petit, quo naves appelli juſſerat.* Juſſi interea alii cum ſonitu adverſo flumine Melodunum verſus referri, quibus hoſtes auditis, præſidio e regione caſtrorum, quæ ad Luteciam erant, relicto, *parva manu* METIOSEDUM *verſus miſſa, quæ tantum progrederetur, quantum naves proceſſiſſent, reliquas copias contra Labienum duxerunt.* Quo ergo naves a Labieno IIII M. P. a Lutecia præmiſſæ ſecundo flumine fuerant, eum locum appellat *Metioſedum.* Magnas heic turbas editores Cæſaris, ſed recentes tantum, concitarunt, dum ex tribus locis cap. LVIII & LX ejecere urbis nomen Melodunum, & contra veterum librorum fidem *Metioſedum* ſubſtituerunt, inducti plerique auctoritate Scaligeri, cui urbs eadem Metioſedum & Melodunum eſt, quas vero ita Cæſar diſpartitas eſſe ſcripſit, ut Melodunum ſit ſupra Luteciam in Senonibus ſitum; Metioſedum IV M. P. infra Luteciam eandem in Pariſiis. Raimundus Marlianus diſtinxit quidem oppida, Metioſedum autem in loco Corbelli, quod inter Luteciam & Melodunum eſt, ponit, quem aliquando, etiam in Tabula cum multis aliis ſequuti ſumus: poſt vero Cæſaris verba curatius expendentes utrumque oppidum, eo loco, quo narratum jam fuit conſtituimus, in quo præivit nobis, quem honoris cauſſa nominamus, vir exactiſſimus Hadrianus Valeſius.

Ad latus Pariſiorum ſub Matrona Meldi ſunt, Strabonis Μέλδοι, Plinii *Meldi liberi*; Ptolemæi Μέλδαι, *Meldæ*; nec Cæſari ignoti. Lib. V enim cap. V dicit: *naves quæ in Meldis factæ erant, curſum tenere non potuiſſe.* Ptolemæus attribuit oppidum Ἰάτινον, *Jatinum*, quod in Notitia Lugdunenſis Senoniæ *Civitas Meldorum* eſt, ſita ad Matronam, nunc *Meaux* dicta, ex gentis nomine *Meldi*, poſt urbi tributo, pro linguæ Gallicanæ indole vocabulo deducto.

Supra Pariſios ad Sequanam circa Icaunæ confluentes ſunt *Senones*, omnium notiſſimi propter Italiæ invaſionem & Romam in ea captam exuſtamque. Sed id damni colonia Senonum, dudum transducta Alpes & ad ſuperum mare collocata, reipublicæ Romanæ intulit; non qui domicilium in Tranſalpina habebant. Strabo Σένωνες porrecta media: melius Σένονες Ptolemæus O brevi ſcripſit, quia Latini poetæ corripiunt. Silius Italicus lib. VIII. verſ. 454.

Et Clanis, & Rubico, & Senonum de nomine Senæ.

Et Sidonius Apollinaris Panegyrico Majoriani verſ. 82.

ſed reppulit unus
Tum quoque totam aciem, Senones dum garrulus anſer
Nuntiat, & vigilat veſtrum ſine milite fatum.

Ptolemæus illorum trans Alpes Senonum urbem principem Ἀγηδικόν, *Agedicum* nominat, Cæſar ſemper *Agendicum*, ut lib. VII in Labieni expeditione; idque in Senonibus cenſet lib. V extremo. *Legiones*, inquit, IIII *reliquas in Senonum finibus Agendici in hibernis collocavit.* Alii malunt *Agedincum* dicere, & in Antonini itinere a Carocotino Auguſtobonam, veteres libri, etiam Aldi, *Agredicum*, habent, ex quo *Agedincum*, Surita fecit. In Notitia Senoniæ ſive Lugdunenſis quartæ: *Metropolis civitas Senonum.* Per idem tempus gentis nomen etiam urbi conceſſum. Ammianus lib. XV. cap. XXVII. *Lugdunenſem primam* (tum duæ ſolum erant) *Lugdunus ornat, & Cabillones, & Senones, & Biturigæ.* Omnia enim hæc urbium nomina. Et Eutropius lib. X. cap. VII. *Magnentius vim vitæ ſuæ apud Lugdunum attulit: frater quoque ejus Senonis.* de qua voce aliquando dubitavimus: ſed bene ſe habet. Sicut enim dicimus Santoni & Santones, Turoni & Turones; ita quoque *Senoni* & *Senones*, a qua altera forma ſextus caſus, quo opus eſt in plu-

ralibus urbium, *Senonis* factus, id eſt in urbe Senonum. Hodie contractius *Sens* appellatur, urbs non ignobilis, adpoſita flumini Icaunæ, nunc Yonne, quod aliquot millibus infra eam urbem flumini Sequanæ miſcetur.

Erant & alia oppida ditionis Senonum: *Vellaunodunum*, de quo Cæſar lib. VII. cap. XI & ſequentibus. *Altero*, inquit, *die, quum ad oppidum Senonum Vellaunodunum veniſſet, oppugnare inſtituit.* Multorum judicio eſt Chaſteau Landon, in occaſum a Senonibus reductum: & *Melodunum* reſtituendum Cæſari lib. VII. cap. LVIII & LX. quod multi nuper abſtulerant, *Metioſedum*, quaſi idem eſſet, ſubſtituentes. Id enim & ſcripti & olim impreſſi codices Cæſaris cum metaphraſta conſervant. Situm ipſe dicto lib. VII. cap. LVIII deſcribit in Labieni obſidione Pariſiorum. *Silentio*, inquit, *e caſtris* III *vigilia egreſſus, eodem quo venerat itinere* (Agendico autem venerat) *Melodunum pervenit. Id eſt oppidum Senonum in inſula Sequanæ poſitum, ut paullo ante Luteciam diximus.* Decem leucis abeſt averſo flumine, a Lutecia. Cujus quamvis nemo veterum, præter Cæſarem, quod mireris, mentionem fecit; non obſcure tamen nomen antiquum, ſed conſtrictius, ſervatur in *Melun*, quod eodem ſitum loco eſt, quem ſupra Cæſar deſignaverat. Etiam *Antiſiodorum*, ut vulgo dicitur, etiam *Altiſiodorum*; ſed utroque rectius Auteſiodorum, ut in Antonini itinere a Mediolano per Alpes in Galliam; & in Tabula Theodoſiana eſt; hoc, inquam, Autiſiodorum etiam in Senonum oppidis fuiſſe videtur, quamvis alii Aeduis attribuant: neſcimus autem quam antiquum ſit, quia priores iis, quos diximus, non habemus qui memoraverint: Ammianus autem Marcellinus ejuſdem ferme ætatis, qui lib. XVI. cap. II de Juliano Cæſare dixit, *percurſo eodem itinere, Autoſidorum pervenit*; & Antonini *Auteſiodorum*, idem eſt oppidum Henrico Valeſio, quia quæ itinerario conjunguntur Sidolaucum & Aballo, ipſe quoque ex Regio & Colbertino codicibus Ammiano ſuo reſtituit. Abeſt ab Auguſtoduno M. P. LXXXIIII. ab Tricaſſibus LI. quæ diſtantia in oppidum Auxerre, ut nunc vocatur, incidit, Icaunæ flumini adpoſitum.

Senonibus ab ortu proximi erant Tricaſſes Plinii, Τρικάσιοι Ptolemæi, inter Sequanam ferme Matronamque poſiti. Scribuntur etiam *Trecaſſes*; item *Tricaſes*, & *Trecaſes*, nec non *Tricaſſini.* Ammianus jam dicto lib. XVI. cap. II. *Cæſar, percurſo eodem itinere, Autoſidorum pervenit. ubi brevi, ſicut ſolebat, otio cum milite recreatus, ad Tricaſſinos tendebat. - - - - - Proinde certiore jam ſpe ad reſiſtendum ingruentibus confirmatus, per multa diſcrimina venerat Tricaſſas adeo inſperatus*, & reliqua, quæ poſt paullo recenſebimus. Vetus inſcriptio apud Gruterum pag. 371. num. 8.

AETE. MEMORIAE. AURELI
DEMETRI ADJUTORI
PROCC. CIVITATIS SENONUM.
TRICASSINORUM. MELDO
RUM. PARISIORUM. ET. CI
VITATIS AEDUORUM.

Ex quibus una videmus, ratione procurationis Senonum & Aeduorum civitates fuiſſe præcipuas & ſingulares: Tricaſſinorum, Meldorum, Pariſiorum aliquando cum Senonibus conjunctas. Sed hæc ἐν παρόδῳ. Tricaſſium urbem Ptolemæus vocat Αὐγουστόμανα, *Auguſtomanam*, quæ eadem eſt ac *Auguſtobona* Antonini ſive Aethici, itinere a Carocotino portu Auguſtobonam. Utriusque enim vocabuli idem ſenſus, idem omen eſt, quia quod Varro prodit lib. V de Latina Lingua cap. II. *Bonum antiqui dicebant Manum.* Notitiæ Galliarum in Senonia eſt *Civitas Tricaſſium*, quæ deinde gentis nomen, ut ſolemne erat, accepit. Sidonius Apollinaris lib. VI. epiſt. IV. de Prudente quodam: *hoc viro*

nomen,

nomen, quem nunc Tricaſſibus degere fama divulgat. Auctor Itinerarii dicto itinere a Mediolano per Alpes, *Tricaſes* ſcripſit, & hoc ordine poſuit:

Auteſiodorum	—	—	
Eburobricam	M.	P.	XVIII.
Tricaſes	M.	P.	XXXIII.
Artiacam	M.	P.	XVIII.
Durocatelaunos	M.	P.	XXXIII.
Durocortorum	M.	P.	XXVII.

Ammianus alia forma *Tricaſſas* dixit lib. XVI. cap. III. *Per multa*, inquit, *diſcrimina venerat adeo inſperatus, ut eo portas pæne pulſante, diffuſæ multitudinis barbaræ metu aditus urbis non ſine anxia panderetur ambage.* Poſteriores, truncata voce *Trecæ* vel *Treci* dixerunt; ex eoque tandem, ut nunc eſt nomen, *Troyes* ortum. Jam enim ex Itinerario clarum fuit, hanc ipſam eſſe, quam veteres primum Auguſtomanam ſive Auguſtobonam dixerant: deinde Tricaſſes, Tricaſes, & civitatem Tricaſſium.

Supra Senones in auſtrum vergunt *Mandubii*, ex altera parte finitimi Aeduorum, a Cæſare atque Strabone memorati, quorum munitiſſimum oppidum *Aleſia* fuit, quod Cæſar expugnavit & forſan etiam delevit. De gente & oppido ſic ſcripſit lib. VII. Belli Gall. cap. LXVIII. *Vercingetorix protinus Aleſiam, quod eſt oppidum Mandubiorum, iter facere cœpit. - - - Cæſar altero die ad Aleſiam caſtra fecit. Proſpecto urbis ſitu adhortatus ad laborem milites, Aleſiam circumvallare inſtituit. Ipſum erat oppidum in colle ſummo, admodum edito loco, ut, niſi obſidione, expugnari non poſſe videretur, cujus collis radices duo duabus ex partibus flumina ſubluebant.* Strabo lib. IV. pag. 132. tradit eadem, Gallos contra Cæſarem pugnaſſe περὶ Ἀλεσίαν, πόλιν Μανδουβίων, ἔθνους ὁμόρου τοῖς Ἀρουέρνοις, καὶ ταύτην ἐφ' ὑψηλοῦ λόφου κειμένην, περιεχομένην δ' ὄρεσιν καὶ ποταμοῖς δυσὶν, *circa Aleſiam oppidum Mandubiorum, gentis finitimæ Arvernis* (Aeduis mavult Valeſius) *quod in excelſo colle ſitum, montibus & duobus fluminibus cingitur.* Ardua & operoſa ejus obſidio, ſi qua fuit alia. Vellejus Paterculus de Cæſare lib. II. cap. XLVII. *Circa Aleſiam tantæ res geſtæ, quantas audere vix hominis, perficere, pæne nullius, niſi DEI fuerit.* Tantæ quoque antiquitatis fuit Aleſia, ut ab Hercule, quum in Hiſpaniam iret adverſus Geryonem, crederetur condita, quod Diodorus Siculus refert lib. V. cap. XXIV. Florus dicit lib. III. cap. X. Cæſarem *flammis adæquaſſe*, ſed ipſe Cæſar ſilet de everſione, nec alius quiſquam hiſtoricorum de illa memoriæ prodidit. Scribunt veteres *Aleſia* per S. ſimplicem ſibilum: Cæſar videlicet, Diodorus Siculus, & Strabo, ac Vellejus, etiam Livius Epit. CVIII. ed. Gronovii (nam Vinetus & Gruterus *Alexia*) Dio Caſſius, Polyænus, & Oroſius; non *Alexia*, ut Metaphraſtes Cæſaris & Florus, quamvis etiam hic vetuſtis editionibus, ut Jo. Petiti Pariſienſis eſt, *Aleſiam* præ ſe ferat. Poſſit aliquid inſcriptio in Delphinatus triviali columna proſtans, apud Reineſium Claſſ. II. num. XV. adferre, ſi certior illa & diligentius ſit deſcripta, aut magno judicio viri Th. Reineſii interpretatio ſatis tuta, cujus verſus ultimus eſt.

C. M. NOBILISSIMUS SALEX. M. P. M.

Putat enim vir ſummus, Alexiam notari, prioris vocis littera extrema deſcribentis oſcitatione perperam repetita. Brietio & Marliano teſtibus nunc vicus eſt *Aliſe* in Burgundiæ Ducatu. Haud longe abeſt *Divio*, ſive *Divionum*, nunc Dijon: olim caſtrum, ab Aureliano imperatore: ut fama eſt, vel conditum, vel emunitum ac ornatum, quod, quia Lingonicæ diœceſi Aimoinus lib. II. cap. XXIV. ſubjecit, cum Lingonibus in Belgica provincia conſiderabimus.

His

His ſubjungit Ortelius aliique, ut Aeduis conjungunt *Vadicaſſios* Ptolemæi: *Vadicaſſes* Plinii, de quibus quid dicam, vix habeo. Philippus Brietius pag. 355. dicit partem Aeduorum fuiſſe, ipſisque attribuit Noviodunum Aeduorum, ſeu Nivernium, nunc Nevers. Sed unde firmari poſſint, quæ dixit, ne verbum quidem profert. Frobenius, & alii inde ab Hermolao editore, in Plinio legunt conjunctos, diverſos tamen populos, *Viducaſſes*, *Vadicaſſes* cap. XVIII. lib. IV; ſed poſteriores ex MSS Harduinus nominat *Bodiocaſſes*, ſedem eorum non deſignat. Ptolemæus *Vadicaſſios* ſuos poſt Meldos ponit πρὸς τῇ Βελγικῇ, *ad Belgicam*, ut ita Matronam accoluiſſe oporteat. Sed nemo ibi Viducaſſes vidit, nemo ibi eorum oppidum *Nœomagum* ſive *Noviomagum*, quod Ptolemæus dat, cognovit.

Clariores ſunt certioresque *Aedui* ſive *Hedui*, populus antiquo fœdere Romanis conjunctiſſimus, cujus ubique multa & frequens occurrit mentio. Plinius ſcribit *Hedui*, Strabo & Plutarchus Ἐδοῦοι, ſemel Strabo Αἴδουοι pag. 129. Caſaub. edit. atque ſic etiam in Aldina: Ptolemæus & Dio Caſſius Αἴδουοι, & ſic etiam Cæſar ac Mela *Aedui*, quæ utique genuina & antiqua ſcriptura eſt, antiquis monimentis comprobata, cujus generis modo lapidem in *Tricaſſinis* produximus; addimus nunc alium ab Reineſio deſcriptum Claſſ. I. num. 146.

TI. CL. PROFESSUS NIGER OMNIBUS
HONORIBUS APUD AEDUOS ET
LINGONAS FUNCTUS.

Situm gentis ita Strabo deſignavit, Μεταξὺ τοῦ Δούβιος καὶ τοῦ Ἄραρος οἰκεῖ τὸ τῶν Ἐδούων ἔθνος, *Inter Dubim & Ararim amnes habitant Aedui*: fœdus Romanum memorat Plutarchus in Cæſare pag. 120. & ubi eos rebellantibus Gallis ſociatos dixerat, addit οἱ τὸν ἄλλον χρόνον ἀδελφοὺς ἀναγορεύσαντες αὑτοὺς Ῥωμαίων, *qui alio tempore ſe fratres Romanorum appellaverant*. Et Tacitus lib. XI. cap. XXV. *Primi Aedui ſenatorum in urbe jus adepti ſunt. Datum id fœderi antiquo, & qui ſoli Gallorum fraternitatis nomen cum populo Romano uſurpant.* Potentiam Aeduorum Cæſar lib. VI. cap. XII. notavit. *Summa*, inquit, *auctoritas antiquitus erat in Aeduis, magnæque eorum erant clientelæ.* Urbes Ptolemæus illis attribuit *Auguſtodunum*, *Caballinum* & *Lugdunum*, ſed poſtremam cum Strabone & Plinio in Seguſianis ſcribemus. Addi vero Aeduis debent *Bibracte*, *Noviodunum* & *Matiſco*. Præcipua autem gentis *Auguſtodunum* fuit. Tacitus lib. III. annal. cap. XLIII. de Aeduis: *Auguſtodunum caput gentis.* Primus eorum, qui ſuperſunt, eo nomine Pomponius Mela uſus eſt lib. III. cap. II. una urbis & gentis dignitatem ita collaudans, ut cum nobiliſſimis ea conferatur. *Aquitanorum*, inquit, *clariſſimi ſunt Auſci: Celtarum Aedui: Belgarum Treviri, urbesque opulentiſſimæ in Treviris Auguſta; in Aeduis Auguſtodunum; in Auſcis Climberrum.* Tacitus dicto loco addit, quod in præcipuis ornamentis numeramus, *nobiliſſimam Galliarum ſobolem liberalibus ſtudiis ibi operatam.* Id quod ſub ſequentis ævi principibus non mutatum, ſed auctum adeo mirifice fuit, ut Mœniana ædificia in ipſo ore civitatis ac tranſitu advenientium inter auguſtiſſima deorum templa ſacræ Muſæ poſſiderent. Quod Conſtantius Cæſar, Conſtantini pater, epiſtola ad Eumenium, rhetoricæ ibidem profeſſorem, liberaliter confirmavit. *Merentur*, inquit, *Galli noſtri, ut eorum liberis, quorum vita in Auguſtodunenſium oppido ingenuis artibus eruditur, & ipſi adoleſcentes, qui hilari conſenſu meum ſuſcepere comitatum, ut eorum indoli conſulere cupiamus.* Plura in hanc rem in Eumenii oratione pro reſtaurandis ſcholis: & in ejuſdem gratiarum actione ad Conſtantinum auguſtum. Ab utroque principe, qui ex Flavia gente ſuum genus deducebant, ornamentis novis poſt Bagaudicam calamitatem aucta Auguſtodunenſis

ſis urbs *Flaviæ* nomen, & cives *Flavienſium* acceperunt, quod ex eiſdem Eumenii orationibus manifeſtum eſt. Nunc contracte *Auſtun* vel *Autun* appellatur.

Vetus urbis nomen, antequam Auguſtus ſuum dedit, ignoratur: Sunt quidem clariſſimi viri, in quibus & Lucam Holſtenium numeramus, in Ortelium obſervationibus, &, quem is ſequitur, Thomam Auguſtodunenſem, qui eamdem urbem Bibracte & Auguſtodunum putant, quaſi illud vetus nomen ſit apud Cæſarem; hoc novum ab Auguſto amplificatore inditum, quod inde videtur probari poſſe, quia utraque in Aeduis poſita, & poſt Auguſtum nemo geographorum Bibracte memoravit, ultimusque Strabo ejus mentionem fecit, qui vero Auguſtoduni nomen novum prætermiſit. Digna verba ejus lib. IV. pag. 133. quæ memoriæ ſubjiciamus. Μεταξὺ, inquit, τοῦ Δούβιος καὶ τοῦ Ἄραρος οἰκεῖ τὸ τῶν Ἐδούων ἔθνος, πόλιν ἔχον Καβυλλῖνον ἐπὶ τῷ Ἄραρι, καὶ φρούριον Βίβρακτα, *Inter Dubim & Ararim colit gens Aeduorum, urbem habens Cabillonum & munimentum Bibracta.* Nec caſtellum hoc φρουρίῳ notatur, ſed oppidum bene munitum, quippe *Bibracte oppidum Aeduorum longe maximum & copioſiſſimum* fuit, auctore Cæſare lib. I. de B. Gall. cap. XXIII. & *maximæ apud eos auctoritatis* lib. VII. cap. LV. ubi in Vercingetorigis tumultu *totius Galliæ concilium indicitur:* ibidem cap. LXIII. & *ipſe Cæſar Bibracte hiemare conſtituit.*

Quamvis autem nihil ſit, quod de dignitate urbis *Bibracte*, aut de amplitudine dubitemus; eo tamen nondum adprobatum eſt, primariam gentis urbem, & eandem, quæ Auguſtodunum poſtea dicta eſt, fuiſſe. Eumenius enim rhetor non obſcure eas extrema gratiarum actione ad Conſtantinum diſtinxit. *Omnium*, inquit Flavienſium nomine, *ſis licet dominus urbium, omnium nationum: nos tamen etiam nomen accepimus tuum jam, non antiquum. Bibracte quidem hucusque dicta eſt Julia; Pola, Florentia; ſed Flavia eſt civitas Aeduorum.* Hoc eſt: Bibracte quidem in Aeduis, & Pola Iſtriæ, & Florentia Tuſcorum ab Julio Cæſare cognomen accepere, & *Juliæ* ſunt cognominatæ: At civitas Aeduorum primaria, Auguſtodunum, a Flavio Conſtantio & Flavio Conſtantino Maximo auguſtis, reſtitutoribus ſuis, *Flavia*, nunc non minus illuſtri nomine appellatur, & ejus incolæ *Flavienſes.* Nobiſcum ſentiunt & diverſa oppida ſtatuunt Bibracte & Auguſtodunum, doctiſſimi viri Raimundus Marlianus & Hadrianus Valeſius: & nomen corruptum *Beurect*, quatuor M. P. in ſeptemtrionem ab Auguſtoduno, in loco jam deſolato conſervari, Ortelius ab Joanne Macario accepit.

Cetera oppida Aeduorum ſunt Noviodunum, Cabillonum, Matiſco. *Noviodunum* iis clare attribuit Cæſar, ſimul ſitu ejus adnotato, lib. VII. cap. LV. *Noviodunum*, inquit, *erat oppidum Aeduorum, ad ripas Ligeris opportuno loco poſitum.* Plura ibidem, quæ ad laudem oppidi pertinent. Non dubitatur *Nivernum* vel *Nevirnum* Antonini eſſe, itinere ab Auguſtoduno Luteciam: &, quod truncatum in Peutingeriana eſt Tabula, *Ebirnum*, id eſt Nebirnum. Poſteriores enim idem confirmarunt. Hugo Floriacenſis monachus lib. III. Hiſt. Ecclef. *Nivodunus, quæ & Nivernis:* & Robertus Autiſiodorenſis in Chronico: *Civitas Nivodunum quæ & Nivernis.* Uterque corrupte *Nivodunum*, ubi *Noviodunum* dicendum erat: forſan ad flumen *Niveris* reſpicientes, quod ibi in Ligerim effluit, &, quod hujus temporis eſt, nomen *Nevers* ex ſeſe progeneravit. Quod dum ita cenſemus, non poſſumus, quin aliud *Noviodunum*, in Biturigibus ſitum, & quia tam clarum non eſt, ſupra in loco ſuo prætermiſſum, nunc apponamus. De eo Cæſar itidem lib. VII. cap. XII. *Vercingetorix obviam Cæſari proficiſcitur. Ille oppidum Biturigum, poſitum in via, Noviodunum oppugnare inſtituerat.* IN VIA, quæ Genabo Carnutum ſive Aurelianis Avaricum Biturigum ferebat. eo enim tendebat Cæſar. Qui periti locorum

S ſunt,

ſunt, ajunt *Neuve ſur Baranion* nunc dici. Baranio autem amnis in Avaram (*Eure*) influit: Avara in Carim ſive Carum; hic in Ligerim. Et hæc de utroque *Novioduno* Cæſaris, altero nobiliore Aeduorum: altero minus nobile Biturigum.

Superſunt ad Ararim ſita oppida Aeduorum *Cabilonum* & *Matiſco*. Cæſar de ſe lib. VII extremo: *Q. Tullium Ciceronem, & P. Sulpicium Cabiloni & Matiſcone in Aeduis ad Ararim rei frumentariæ cauſſa collocat.* Non aliud nomen urbis, quam hujus, quod etiam Valeſius conqueritur, pejus fuit acceptum. Strabonis eſt Καβυλλῖνον, *Cabyllinum:* Ptolemæi Καβάλλινον, *Caballinum*; Tabulæ Theodoſianæ, quam ſæpe ab editore Peutingerianam cum vulgo diximus, *Cabillio:* in Itinerario Aethici, vulgo Antonini, itinere a Mediolano per Alpes *Cabellio*, prave, quia hoc oppidi in provincia nomen eſt, nec vero illud ibidem accipiendum, quia in Lugdunenſi verſatur auctor, inter Matiſconem & Auguſtodunum: in Notitia Imperii pag. 147. *Caballodunum.* Ibi enim memoratur *Præfectus claſſis Araricæ Caballoduno*: apud Ammianum lib. XIV. cap. XXXI *Cabillo:* & lib. XV. cap. XXVII. *Cabillones* numero plurativo. Sed verum nomen eſt, quod ex Cæſaris commentariis habemus, idque comprobatur nummis veterum Francorum regum, qui a Meroveo genus duxerunt, quibus *Cabillonnum*, Valeſio teſte expreſſum eſt. Hodie, quod nemo dubitat, *Challon* appellatur.

Matiſconem ſupra in Cæſaris verbis cognovimus. Poſt Cæſarem longo tempore neminem illius oppidi meminiſſe, utique, quod miremur, eſt. Proximi enim ſunt auctores Itinerarii, dicto itinere per Alpes a Mediolano: & modo laudatæ Tabulæ Theodoſianæ. Notitia Imperii, ſub diſpoſitione Magiſtri officiorum, habet in Galliæ fabricis *Matiſconenſem Sagittariam.* Hodie *Maſcon* vocatur.

Boii ab occaſu habitabant, populus unde Boii Galliæ Ciſalpinæ ſive Italicæ originem habuerunt, de quorum migratione Livium videas lib. V. cap. XXXV. In limite fuerunt Aquitaniæ circa Elaveris æque & Ligeris ripas: Plinius tamen in Lugdunenſi inter Carnutos & Senones numerat. Multa illorum mentio apud Cæſarem, qui *Gergoviam* ſive *Gergobiam* oppidum illis tribuit lib. VII. cap. IX. *Vercingetorix*, inquit, *rurſus Bituriges exercitum reducit, atque inde profectus Gergobiam, Bojorum oppidum, quos ibi Helvetico prœlio victos Cæſar collocaverat, Aeduisque attribuerat.* Quod ut obſidione liberaret, Cæſar ex Senonibus in Carnutes profectus, Genabi exercitum Ligerim transduxit, ut per Biturigas in Bojos deveniret. Vide cap. XI. Quæ narratio habitationem gentis non obſcure oſtendit, Burbonenſem ſcilicet regionem eſſe, qui olim ager Bojorum, Aeduis attributorum, fuerat. Eſſe Bojorum *Gergobiam*, a Gergovia Arvernorum diverſam, facile eſt, Cæſare auctore, adprobare. Arverna enim urbs in monte ſita hoſtilis fuit erga Romanos: Boja autem amica, quia Bojos, poſt Helvetium prœlium in fidem receptos, ipſe Cæſar ibi collocaverat, ut attributi Aeduis, fœderatis Romanorum, eſſent. Ex quibus intelligitur, ut diverſæ gentes Boii & Arverni erant, ſic etiam oppida illorum atque horum duas diſtinctas Gergovias fuiſſe, nihil commune habentes præter nomen.

Tandem ad *Seguſianos* venimus, populum, in quo caput provinciæ *Lugdunum* fuit. Plinius lib. IV. cap. XVIII extremo: *Secuſiani* (ſic ſcribit) *liberi, in quorum agro colonia Lugdunum.* Et Strabo pag. 129. de Rhodano: συμβάλλει τῷ Ἄραρι κατὰ Λούγδουνον πόλιν τῶν Σεγουσιάνων, *cum Arari concurrit apud Lugdunum, urbem Seguſianorum.* Cæſar lib. I. B. Gall. cap. X, *ab Allobrogibus in Seguſianos exercitum ducit.* Et lib. VII. cap. LXIV. *His conſtitutis rebus, Aeduis Seguſianisque, qui ſunt finitimi provinciæ, X millia peditum imperat.* Situm urbis jam oſtendit Strabo dicto loco, & pag. 132. ac ſequenti repetit, adjectis laudibus urbis illius præſtantiſſimæ. Ait ἐπὶ τῇ συμβολῇ τῶν ποταμῶν *ad confluentes fluviorum*,

Rho-

Rhodani & Araris, *ἐπὶ λόφῳ in colle*, quod & Celtica vox *dunum* ſignificat, conditam eſſe, poſt Narbonem omnium Gallicarum urbium *εὐανδρῆ μάλιςα, frequentiſſimam*, qua præſides Romani utantur, ibique monetam habeant, qua aurei argenteique nummi percutiantur: præterea admirandum templum extra portam ad confluentes habere, ab omnibus Gallis communi ſententia Auguſto Cæſari dedicatum, cum ara LX gentium nominibus inſcripta. Aræ hujus plures meminere, Suetonius Claud. cap. 11. Dio Caſſius lib. LIV. ſub finem, & Juvenalis Satyr. 1. verſ. 44.

Aut Lugdunenſem rhetor dicturus ad aram:

& vetus inſcriptio apud Gruterum pag. 13. num. 15.

SACERDOS ROMAE ET AUG.
AD ARAM AD CONFLUENTES
ARARIS ET RHODANI
FLAMEN.

Originem Lugdunenſis urbis & coloniæ habemus ex civili bello, tempore inter Cæſaris necem & Octaviani triumviratum medio, quum L. Munatius Plancus illi parti Galliæ præeſſet, quem, veritus ſenatus, ne cum Antonio ſe conjungeret, apud Dionem lib. XLVI. pag. 323. juſſit Vienneſes, ab Allobrogibus expulſos, qui ad confluentes Rhodani & Araris conſederant, *συνοικίσαι*, hoc eſt in coloniæ formam ordinare, quod ille etiam fecit, & coloniam eo deduxit. Inſcriptio enim in Gruterianis pag. 439, num. 8. proſtat.

L. MUNATIUS L. F. L. N. L. PRON
PLANCUS COS. IMP. ITER.
IN GALLIA COLONIAS DEDUXIT
LUGDUNUM ET RAURICAM.

Miraris autem Auſonium inter claras Galliæ urbes Lugduni rationem non habuiſſe? quod ibi Gratianus imperator, diſcipulus ejus, interfectus fuerat, ſilentio ut infauſtum locum involutum voluit: Aquilejam contra laudavit, ad quam Maximus Gratiani interfector perierat, quam ita ultione refectus adloquitur:

Felix quæ tanti ſpectatrix læta triumphi
Puniſti Auſonio Rutupinum Marte latronem.

Rutupinum latronem, Magnum Maximum, Britanniæ, ubi Rutupiæ ſunt, tyrannum. Recens colonia adeo celeriter crevit, ut etiam Auguſti ætate ampliſſima eſſet, & metropolis fieret, ac ſedes præfectorum. Claudius Cæſar ibi natus eſt Suetonio teſte, a quo alumno plura ornamenta accepit, & propter illa novum nomen *Coloniæ Claudiæ Copiæ Auguſtæ.* Id quod lapidis fragmentum, in Rhodani ripa repertum, probat apud Gruterum pag. 30.

- - - - - - - - - - - - DOMUSQ. DIVI
COLON. COPIAE CLAUD. AUG. LUGD
TAUROBOLIUM FECIT Q. AQUIUS
ANTONIANUS PONTIF. PERPETUUS.

Ex quo eruditi viri etiam alios lapides, compendio ſcripturæ inciſos, interpretantur, cujus generis ſunt, quem Sponius exhibet Miſcell. erud. Antiq. pag. 170.

D. M. MEMORIAE AETERNAE
C. ULATTI MELEAGRI IIIIII VIR AUG
C. C. C. AUG. LUG. PATRONO EJUSDEM
CORPORIS ITEM PATRONO OMNIUM
CORPOR. LUG. LICITE COEUNTIUM

id eſt, *Sextumviri coloniæ Claudiæ Copiæ Auguſtæ Lugduni*, ſive *Luguduni*: ubi *Claudiæ* nomen beneficiorum auctorem; *Copiæ* abundantiam omnium rerum, & frugum maxime, ſignificat. Sunt id generis exempla plura apud Gruterum ut pag. 388. num. 6. C. C. C. LUGUD. & pag. 488. num. 8. IIIIII VIRI AUG. C. C. C. AUG. LUGUDUNI. Ammiano non Lugdunum, ſed *Lugdunus* dicitur lib. XV. cap. XXVII. *Lugdunenſem*, inquit, *primam Lugdunus ornat, & Cabillones, & Senones.* Veteres etiam *Lugudunum* quatuor ſyllabis dixerunt. Dio Caſſius lib. XLVI. pag. 323. τὸ Λουγούδουνον μὲν ὀνομασθὲν, νῦν δὲ Λούγδουνον καλούμενον, *quod olim Lugudunum vocatum fuit, nunc autem Lugdunum.* Soloturenſis lapis apud Sponium pag. 171.

MERCUR. AUG. VALER. HISPA
NUS IIIIII VIR AUG. LUGUD.
EX S. VOTO.

plura apud Gruterum ſunt, ut pag. 390. IIIIII VIRI AUG. LUGUD. & pag. 388. quæ verba paullo ante, quum de notis. C. C. C. ageremus, produximus.

Seguſianis Ptolemæus duo oppida extra Lugdunum metropolim, quam in Aeduis ſcripſerat, attribuit *Rodumnam* & *Forum Seguſianorum*, utrumque Ligeri adpoſitum, quæ etiam in Theodoſiana Tabula inveniuntur, ſed corrupte ſcripta, *Roidomna* & *Furoſeguſtanarum*, quæ vero facile; Ptolemæo doctore, emendari poſſunt. Adhuc ſervantur nomina, ſed magis pravata. Illa enim *Roane* ſive *Rohane*; hoc *Feurs*, abjecta altera voce præter primam litteram, appellatur. Et tantum de Lugdunenſi Gallia, ejusque populis nobilioribus. Ignobiles & ignotos, quibus ſedem certam definire non poſſumus, valere jubemus, in quibus ſunt Ambibari, Ateſui, Bodiocaſſes, & alii ejusdem ordinis ac notionis.

GALLIA NARBONENSIS
SIVE
PROVINCIA ROMANA.

Narbonenſis Galliæ provincia a Pyrenæo, Hiſpaniæ termino, ad Alpes & Italiam, inter mare mediterraneum, Cebennas montes & Rhodanum Arari nondum permixtum, ac lacum Lemanum extenſa fuit. Dicta ante Auguſti tempora *Provincia Romana* & a Cæſare ſæpe *provincia*, item *provincia noſtra*, quia ad id temporis illa prima & ſola Romanorum trans Alpes in Gallia fuerat provincia. Cæſar lib. I. cap. I. *Belgæ a cultu atque humanitate provinciæ longiſſime abſunt.* Et cap. VII. *quum nuntiatum eſſet Helvetios per provinciam noſtram iter facere conari.* Et cap. X. *Toloſatium civitas eſt in provincia.* Plinius lib. III. cap. IV. ſic terminos provinciæ conſtituit: *Narbonenſis provincia pars Galliarum: quæ interno mari adluitur. Braccata antea dicta, amne Varo ab Italia diſcreta, Alpiumque vel ſaluberrimis Romano imperio jugis: a reliqua vero Gallia latere ſeptemtrionali montibus Gebenna & Jura.* Tam culta coloniis Romanis & oppidis Latini juris fuit, ut idem Plinius dicto loco cenſeat, Italiam verius quam provinciam eſſe, ideoque nulli provinciarum poſtferendam. Tacitus oratione Claudii lib. XI. cap. XXIV. *Num pœnitet Balbos ex Hiſpania, nec minus inſignes viros e Gallia Narbonenſi tranſiviſſe?* nam Plinius etiam dicto loco ait, *virorum morumque dignatione & amplitudine opum* illam provinciam abundaſſe.

Varias gentes continebat Bebryces, Volcas Tectoſages, Toloſates, Volcas Arecomicos,

micos, Helvios, Salyes, Cavares, Deciates, Tricaſtinos, Vocontios, Tricorios, Centrones, Veragros, Sedunos, Segalaunos ſive Segovellaunos, Allobroges, & plures alios incerti ſitus ac obſcuriores, quorum nomina Plinius lib. III. cap. IV. notavit. Initium ducimus a fabula *Bebryciæ aulæ* & *Bebrycum* populi, quia Pyrenæo monti ab regis filia Pyrene, quam ab Hercule vitiatam feræ in illo ſaltu dilaceraſſent, nomen hæſiſſe fingitur. Silius Italicus lib. III. verſ. 420.

Nomen Bebrycia duxere a virgine colles
Hoſpitis Alcidæ crimen,

Patrem enim ſævum hominem, partum enixa fugiens

plangebat in antris
Et promiſſa viri ſilvis narrabat opacis
Donec mœrentem ingratos raptoris amores
Tendentemque manus atque hoſpitis arma vocantem
Diripuere feræ.

Reverſus ex Hiſpania Hercules, membris Pyrenæ inventis, magno clamore & cum lacrymis Pyrenen vocavit,

Defletumque tenent montes per ſæcula nomen.

Quæris forſan qua in parte montium illa *ſæva Bebrycis aula* fuerit? Non certe in Hiſpaniæ ora, ſed ultra illius limitem, in finibus Volcarum, Gallicani populi. Idem Silius dicto libro verſ. 442.

Bebryciæ Pœnus fines tranſcenderat aulæ
Inde ferox quæſitum armis per inhoſpita rura
Volcarum populatur iter

Stephano quidem urbium & populorum ſcriptori *Bebryces* ſunt populus παρὰ τοῖς Ἴβηρσιν ἐν τῇ Εὐρώπῃ, *juxta Iberos Europæos*, id eſt Hiſpanos. Sed παρὰ *juxta* ſi *prope*, & vicinitatem ſonat, dixit chorographus quod verum eſt: ſin Bebryces Hiſpaniæ includit, alios, itidem Græcos auctores, quam Byzantium illum, eſt tutius ſequi. Tzetzes Lycophronis Scholiaſtes ad verſ. 1305. ἕτεροι Βέβρυκες ἔθνος Γαλατῶν, οἱ καλοῦνται Ναρβωνήσιοι, *Alii Bebryces* [diverſi ab Aſiaticis in Myſia] *populus Gallorum ſunt, qui Narbonenſes vocantur.* Et Zonaras Tom. II. de initio Belli Hannibalici pag. 70. ἡ θάλασσα, ἡ πάλαι μὲν Βεβρύκων, ὕστερον δὲ Ναρβωνησίων, *mare quod olim Bebrycium, poſt Narbonenſe dictum fuit.* Et Feſtus Avienus in Ora Maritima.

Gensque Bebrycum prius
Loca hæc tenebat: atque Narbo civitas
Erat ferocis maximum regni caput.

Ex quibus clarum eſt Bebryciam regionem a Gallico latere Pyrenæorum Narbonem verſus, ubi *Sardones* in ora locavit Plinius, aut paullo ultra fuiſſe, qui tractus poſtea Volcis Tectoſagibus, finitimis illorum, attributus fuit. Intus Plinius ponit *Conſuaranos*, qui ut nomen etiam oſtendit, nunc habitant *les pais de Foix & de Conſerans.* Ceteri omnem illum tractum adſignant Volcis, qui diſcriminis cauſſa *Tectoſages* appellantur, utque ita Strabo & Ptolemæus. Ille lib. IV. pag. 129. Οὐολκῶν οἱ Τεκτοσάγες καλούμενοι τῇ Πυρήνῃ πλησιάζουσιν, *Volcæ, qui Tectoſages vocantur, proximi ſunt Pyrenæo:* hic lib. II. cap. V. ab *Ilibiri* & *Ruſcinone* incipit eosdem Tectoſages Volcas enumerare. Ergo ad ipſum Hiſpaniæ terminum in ora maris Narbonenſis pertinuerunt, & Tectoſagum primus ab Hiſpania locus *Cervaria* Pomponii Melæ fuit, quod promontorium tum ſine oppido videtur fuiſſe: ideoque *locus* tantummodo vocatur. Ait enim Mela lib. II. V. extremo: *Tum in-*

ter Pyrenæi promontoria Portus Veneris inſignis fano , & Cervaria locus , finis Galliæ. Hodie *Cervara ,* priſco nomine leviter mutato, appellatur. Propinquus in ſeptemtrionem eſt *Portus Veneris,* jam a Mela cum fano laudatus, duobus parvis promontoriis incluſus, diverſis a promontorio Veneris, ſeu fano ejuſdem in Hiſpania. Nunc Porto Vendres. Hunc emenſis locum occurrit, qui *Caucoliberum* medio ævo, nunc Colibre ſive Colliovre vocatur, quem perperam multi, etiam Hadr. Valeſius, cum Ilberri ſive Eliberri confundunt,quæ reductior a mari: illud vero in extrema ejus ora eſt, nec idoneum caſtris Hannibalis, ut campus juxta Tecum & Elnam: etiam dubiæ antiquitatis, quia in monimentis, quibus utimur, nulla ejuſdem proſtat mentio: Martyrologium Romanum XIII. kalend. Maji, *Caucoliberi in Hiſpania Tarraconenſi paſſio ſancti Vincentii martyris.* Vide Petrum de Marca, virum accuratiſſimum in Marca Hiſp. pag. 23. 24. Poſt illud deinde *Eliberri* Melæ, *Illiberi* Livii neutro genere: Plinii: Ἰλιβερίς Illiberis Ptolemæi: Strabonis *Ilybiris* (Ἰλυβίῤῥις) olim inſignis urbs, etiam Hannibalis tempore, qui ibi caſtra habuit. Livius lib. XXI. cap. XXIV. *Cum reliquis copiis Pyrenæum transgreditur, & ad oppidum Illiberi caſtra locat.* Poſtea temporis injuria imminutum. Plinius dicto cap. IV. *Illiberis magnæ quondam urbis tenue veſtigium.* Hauſit ex Mela, qui dicto loco: *Vicus Eliberri, magnæ quondam urbis & magnarum opum tenue veſtigium.* Non memoratur ante reſtitutum oppidum, quam Conſtantinus Magnus cum oppido etiam caſtrum in illo loco poſuit, & utrique *Helenæ,* matris nomen indidit, cujus multa mentio apud hiſtoricos eſt, qui Conſtantis auguſti, a Magnentio oppreſſi, necem deſcribunt. Eutropius lib. X. cap. V. de Conſtante: *factione Magnentii occiſus eſt. Obiit haud longe ab Hiſpaniis in caſtro, cui Helenæ nomen eſt.* Hujus verba Hieronymus in Chronico, ut ſolet, repetiit. Zoſimus lib. II. cap. XLII. πρὸς τινα πολίχνην ὡρμήθη τοῦ Πυρηναίου πλησίον ᾠκισμένην, Ἑλένη ἦν τοὔνομα τῷ πολιχνίῳ, *fugit* [Conſtans] *ad oppidum cui Helenæ nomen eſt.* Oroſius quoque & Epitoma Victoris *oppidum* vocant, cui haud dubie caſtrum munitius adpoſitum fugit, in quod Conſtans, percuſſorem fugiens, ſe recepit. Tabula tamen Theodoſiana, ut ſæpe ſolet, etiam hoc loco antiquum nomen præfert, cujus hic ordo eſt, *In ſummo Pyrenæo* V. *Ad Centenarium* XII. *Iliberre* VII. *Ruſcinone* VI. Concordant numeri cum Antonini Itinerario, in quo etiam ſunt XXV M. P. inter Summum Pyrenæum & Ruſcinonem, itinere ab Arelate Tarraconem ſic:

Combuſtam	—	—	
Ruſcinonem	M.	P.	VI.
Ad Centuriones	M.	P.	XX.
Summum Pyrenæum	M.	P.	V.

Ergo *Ad Centuriones* locus idem, quem Tabula dixit *Ad Centenarium.* Ex quibus ſitus *Ruſcinonis,* veteris oppidi, apparet. Livius lib. XXI. cap. XXIV. *Galli quamquam Italiæ bellum inferri audiebant; tamen Ruſcinonem aliquot populi conveniunt.* Et mox: *capti donis cum bona pace exercitum per fines ſuos præter Ruſcinonem oppidum transmiſerunt.* Mela lib. II. cap. V *colonia Ruſcino: vicus Eliberri.* Plinius lib. III. cap. IV. *Ruſcino Latinorum.* Ergo jus Latii poſtea conſequuta eſt. Strabo etiam & Ptolemæus meminere ejus, qui id peculiare habent, quod hujus & Illiberis cognomines tradunt amnes præterfluentes, quos Latini ſingulos ſuis nominibus appellant. Strabo lib. IV. pag. 126. ubi de Pyrenæi & Gebennæ fluminibus agit: ἐκ μὲν τῆς Πυρήνης, ὅ τε Ῥουσκίνων, καὶ ὁ Ἰλυβίῤῥις, πόλιν ἔχων ὁμώνυμον ἑκάτερος αὐτῶν, *E Pyrena fluunt Ruſcino & Illiberis, uterque urbem habens cognominem.* Avienus in Oræ Maritimæ lib. I. dixit alia terminatione *Roſchinum* flumen cognomine oppidi,

Poſt

Poſt Pyrenæum jugum
Jacent arenæ litoris Cynetici,
Easque late ſulcat amnis Roſchinus.

Ex quo, quamvis pravato nomine, de accentu *Ruſcinonis* judicare proclive eſt. Nihil ex eo ſupereſt præter turrim: cetera in ruinis jacent, dimidio leugæ a Perpiniano, quod indidem reſurrexit. Ultra eſt *Leucata* litus, & fons *Salſulæ.* Pomponius Mela lib. II. cap. V a Narbone progrediens & lacu Rubreſo: *Ultra eſt Leucata, litoris nomen, & Salſulæ fons, non dulcibus, ſed ſalſioribus etiam quam marinæ ſint, aquis defluens.* Itinere Antonini a Mediolano in Hiſpaniam:

Narbonem	——	——	
Salſulas	M.	P.	XXX.
Ad Stabulum	M.	P.	XLVIII.
Ad Pyrenæum	M.	P.	XVI.

In eiſdem Tectoſagibus Volcis ad Atacem fluvium eſt *Carcaſo* ſive *Carcaſum*, quod & *Carcaſſo*, & *Carcaſſio* a poſterioribus ſcribitur. Cæſar lib. III. Gall. cap. XX. *viris fortibus Toloſa, Carcaſone & Narbone evocatis.* Ptolemæus in Tectoſagum mediterraneis Καρκασώ, *Carcaſo.* Plinius lib. III. cap. IV. *Carcaſum Volcarum Tectoſagum.* Itinere Hieroſolymitano ſexto caſu *Carcaſſone*; & in Peutingeriana, *Carcaſſione.* Hodie *Carcaſſonne*, nomine priſco retento. Inter Carcaſſonem & Narbonem *Redæ* fuere, quarum nihil reliquum eſt. Inde *Pagus Redenſis*, & *Comitatus Redenſis* nominantur. Theodulfus Paræneſi ad Judices verſ. 141.

Inde reviſentes te Carcaſſona Redasque
Mœnibus inferimus nos cito Narbo tuis.

Ulteriores in Aquitanico limite *Toloſates* ſunt; pars Tectoſagum Volcarum, quibus etiam Toloſam Ptolemæus adſcripſit. Cæſar lib. I. B. Gall. cap. X *nuntiatur iter in Santonum fines facere, qui non longe a Toloſatium finibus abſunt, quæ civitas eſt in provincia.* Et Plinius ſub finem capitis dicti: *Toloſani Tectoſagum, Aquitaniæ contermini.* Eorum urbem Cæſar dicto loco nominavit, quum *Toloſa, Carcaſone & Narbone* viros fortes a P. Craſſo, quem in Aquitanos miſerat, evocatos ſcripſit. Ptolemæus, Τολῶσα κολώνια, *Toloſa colonia.* Sidonius lib. IV. epiſt. XVII ineunte, *urbs Toloſatium*, ſicut in Notitia Galliæ eſt *civitas Toloſatium.* Ampla & olim fuit, ideoque Auſonius epiſt. XXIV. verſ. 83.

Quincuplicem ſocias tibi Martie Narbo Toloſam,

id eſt, in quinque partes diviſam, quo modo verſ. 81.

Utque duplex Arelas,

propter novam urbem in altera ripa adpoſitam. Proprium cognomen habet *Palladiæ*, nec vero certum ſatis, utrum a Palladis cultu, an a proventu olivæ, quæ *Palladia arbor* apud Silium Italicum eſt lib. I. verſ. 238. an potius a ſtudiis litterarum, quod pluribus interpretibus placet. Martialis lib. IX. epigram. CI.

Marcus Palladiæ non inficianda Toloſæ
Gloria, quem genuit pacis alumna quies.

De ſtudiis litterariis agit, ut primus verſus oſtendit,

Marcus amat noſtras Antonius, Attice, Muſas.

Martialem poſteriores imitati ſunt. Auſonius Parental. carm. III.

Te ſibi Palladiæ antetulit toga docta Toloſæ:

& in Profeſſoribus idem carm. XVII.

Palladiæ primum toga te venerata Toloſæ.

Et

Et Sidonius Apollinaris Panegyrico, quem Avito ſocero dixit verſ. 436.

Palladiam implicitis manibus ſubiere Toloſam.

Interpretantur Joannes Savaro ad hunc locum, & ad Martialem Vincentius Coleſſo de ſtudiis litterarum, ibidem ad magnum proventum excultis, in quo plurimi adquieſcunt. Sed nec prima ratio de Palladis ſeu Minervæ in ea urbe ſingulari cultu videtur contemnenda. Ipſe Sidonius Sapphico in ultima epiſtolarum de Saturnino martyre Toloſæ crudeliter necato:

Quem negatorem Jovis ac Minervæ
Et crucis Chriſti bona confitentem
Vinxit ad tauri latus injugati
plebs furibunda.

Magnificam urbem fuiſſe ex eo liquet, quod Capitolium habuit. Idem cultus Minervæ argumentum, utpote ſociæ Jovi Capitolino. Sidonius eodem carmine

E quibus primum mihi pſallat hymnus
Qui Toloſatem tenuit cathedram,
De gradu ſummo Capitoliorum
Præcipitatum.

Templum ibi antiquum fuit ſummæ religionis, de quo Strabo lib. IV. pag. 130. Ἐν τῇ Τολώσῃ τὸ ἱερὸν ἦν ἅγιον τιμώμενον σφόδρα ὑπὸ τῶν περιοίκων, καὶ τὰ χρήματα ἐπλεόνασε διὰ τοῦτο, πολλῶν ἀνατιθέντων, καὶ μηδενὸς προσάπτεσθαι θαῤῥοῦντος, *Toloſæ templum fuit ſacroſanctum, quod valde venerabantur vicini, ideoque abundabat theſauris, multis donaria dedicantibus, & nemine attingere auſo.* Auſus vero id eſt ſacrilega manu Servilius Cæpio, qui poſtea calamitatibus ſuis proverbio *Aurum Toloſanum* locum dediſſe fertur. Vide Gellium lib. III. cap. IX. & Iuſtinum lib. XXXII. cap. III. qui paullo aliter recenſet.

Supereſt *Narbo*, caput provinciæ in maritimo tractu Volcarum, ſed dubium videri poſſit, Tectoſagum, an Arecomicorum. Strabo enim pag. 129. videtur Arecomicis tribuere, *quorum* ἐπίνειον ἡ Ναρβὼν λέγεται, *navale dicatur Narbo eſſe.* Sed dum ibidem dicit μητρόπολις τῶν Ἀρηκομικῶν ἐστὶ Νέμαυσος, *caput Arecomicorum Nemauſum eſſe*, quæ vero ut ipſe cenſet, cum Narbone non conferenda erat; iſtum extra Arecomicos poſitum eſſe, non obſcure ſubindicavit, quod Ptolemæus clarius adfirmat in Volcarum Tectoſagum urbibus *Narbonem* numerans *coloniam.* Antiquum emporium ad Atacem fluvium, ibi per *Tubreſum* lacum ut Mela, ſive *Tubrenſem*, ut Plinius vocat, in mare ſe effundentem: & poſtquam Romanis ceſſit (ceſſit autem diu ante Cæſarum tempora) eo colonia deducta fuit. Vellejus lib. I. cap. XV. *Narbo Martius in Gallia M. Porcio & Q. Marcio* coss. *abhinc annos circiter* CLIII deducta colonia eſt. hoc eſt anno V. C. IↃCXXXV. qui eſt annus ante conſulatum Cæſaris LIX; Ciceronis LV. Cognomine ornatur, & *Narbo Martius* dicitur apud Melam atque Plinium, a Marte potius aut legione Martia, quam a Marcio conſule, qui coloniam deduxit. Quod Valeſius ex Auſonio: Sirmondus ex Apollinari Sidonio confirmari oſtendunt. Ille enim in Claris Urbibus dixit

Nec tu Martie Narbo ſilebere,

qua lege a *Marcius* non poſſit deduci: hic epiſtola carmini XXII præfixa: *Dum apud Narbonem quondam Martium dictum, ſed nuper factum, moras necto.* NUPER FACTUM, obſidione Gothica. Plinius ſæpe dicto loco: *Narbo Martius, Decumanorum colonia* XII M. P. *a mari diſtans.* Idem in Tiberii nummo apud Golzium dicitur. COL. NARBO MART. DECUMANOR. Et Pomponius Mela: *Anteſtat omnes Atacinorum Decumanorumque colonia, unde olim terris auxilium, nunc & nomen & decus eſt, Martius Narbo.*

Aucta

Aucta colonia e Decumanis, id eſt decima legione, cujus veterani cum Atacis accolis huc ab Julio Cæſare deducti fuerunt, ad quod negotium Nero Claudius, Tiberii auguſti pater, miſſus eſt, quod Suetonius Vita Tiberii cap. IV. obſervavit. *Martii* autem cognomen antiquius fuit, quam illud Cæſaris ſupplementum; & haud dubie ex prima deductione. Cicero pro Fontejo cap. I. *Eſt in eadem provincia Narbo Martius, colonia noſtrorum civium, ſpecula populi Romani ac propugnaculum.* Sidonius carm. XXIII. in laudes ejus latius excurrit:

Salve Narbo potens ſaluberrime,
Urbe & rure ſimul bonus videri,
Muris, civibus, ambitu, tabernis,
Portis, porticibus, foro, theatro,
Delubris, capitoliis, monetis,
Thermis, arcubus, horreis, macellis,
Pratis, fontibus, inſulis, ſalinis,
Stagnis, flumine, merce, ponte, ponto.

Nihil ergo defuit, quod urbem eximiam & opulentam poſſit condecorare. Ad ornamenta etiam pertinent nova ab Julio Cæſare conlata cognomina, quæ in marmorea tabula dedicatæ Auguſto aræ apud Gruterum ſunt, pag. 229.

COL. JUL. PATERN, NARB. MART.

quod in aliis lapidibus, Narbone effoſſis, per notas ita ſignatum eſt C. J. P. N. M. quæ æque ſic legi poſtulant *Colonia Julia Paterna Narbo Martius.* Sirmondus talem inſcriptionem profert ad Sidonii carmen XXII. Ab Auguſti ætate major dignitas acceſſit, ut provinciam quoque, cujus metropolis erat, denominaret.

Tectoſagum oppidis a Ptolemæo adnumerantur quoque Βαιτίῤῥαι *Batiræ*, quæ *Beterræ* ſunt Plinii: *Baterra* Melæ, utrobique cum *Septimanorum* cognomine, quod coloniam ſeptimam eo deductam arguit. Itinere Antonini ex Italia in Hiſpaniam etiam *Beterræ*: apud Stephanum, Urbium periegetam Βαιτάῤῥα. Lucas Holſtenius, ad Ortelium obſervationibus, nummum deſcribit a Peireiſcio acceptum, cujus ſimilem illuſtris Spanhemius apud Harlæum æque illuſtrem virum vidit, in quibus legitur ΒΗΤΗΡΡΑΤΩΝ, ex quo vera ſcriptura, quæ Plinii fuit & Antonini, *Beterra* vel *Beterræ*, luculenter adprobatur: contra vulgaris, *Bliterra*, rejicitur, quam vir ſummus ille, Lucas Holſtenius, ex errore ortam putat, quo, in dipthongo, Λ pro Α acceptum fuerit. Nam cum diphthongo etiam ſcriptum id nomen invenitur, uti ex Ptolemæo & Stephano oſtenſum fuit, quod etiam lapide Narbonenſi probatur, quo inciſum eſt apud Gruterum pag. 270. num. 10.

M. JULIO PHILIPPO
NOBILISSIMO CAESA. PRINCIPI
JUVENTUTIS SEP. BAETERR. & reliqua.

In Notitia Galliæ eſt *Civitas Beterrenſium*, nunc *Beziers*, in ſiniſtra ripa *Obris*, nunc Orbis, fluminis ſita.

Erat etiam Volcarum Tectoſagum urbs *Agatha*, ſive *Agathe:* Græce Ἀγάθη, quamquam Joſephus Scaliger Arecomicis hanc & Beterram tribuat, quod improbat Valeſius: κτίσμα Μασσαλιωτῶν, *a Maſſilienſibus condita*, ut Strabo refert pag. 126. Inde eſt quod Marcianus Heracleota Perieg. pag. 9. dicit

οἱ Μασσαλίαν κτίσαντες ἔσχον Φωκιεῖς
Ἀγάθην.

id eſt, *Maſſiliæ conditores Phocenſes* (qui Maſſilienſes ſunt) *Agatham tenuere.* Et Plinius

T lib.

lib. III. cap. IV. *Agatha quondam Maſſilienſium.* Dum *quondam* dixit, ad ſua tempora reſpexit, poſtquam civili bello Julius Cæſar, ut Dio Caſſius tradit lib. XLI. pag. 165. λοιπὰ πάντα πλὴν τοῦ τῆς ἐλευθερίας ὀνόματος, *omnia, præter libertatis nomen, ademerat.* Pomponius Mela lib. II. cap. V. *Tum ex Gebennis demiſſus Arauris juxta Agatham.* Vibius autem Sequeſter de Fluminibus libello: *Cyrta Maſſilienſium ſecundum Agatham urbem.* Quos ita conciliat Valeſius, ut *Cyrta* nomen Græcum ſit, a Maſſilienſibus, conditoribus Agathæ ad illud flumen, impoſitum: *Arauris* nomen antiquum Celtarum. Agatha hodie *Agde*, præjacentibus ſtagnis ſupra inſulam, quam Ptolemæus etiam Ἀγάθην nominat. κατὰ τὴν ὁμώνυμον πόλιν.

Supra Agatham ad idem flumen *Araurim* cognominis urbs *Araura* eſt, antiquiore nomine *Ceſſero* appellata. Plinius dicto loco: *Carcaſum Volcarum Tectoſagum, Ceſſero.* Ptolemæus in eiſdem Tectoſagibus, Κεσσερὼ, *Ceſſero.* Antoninus, vel Aethicus, itinere a Mediolano Italiæ in Hiſpaniam, *Ceſſeronem* & *Arauram* eamdem eſſe docet, & locum ſimul ac diſtantiam ita demonſtrat:

Nemauſum	—	—	—
Ambruſſum	M.	P.	XV.
Sextationem	M.	P.	XV.
Forum Domiti	M.	P.	XV.
Arauram ſive Ceſſeronem	M.	P.	XVIII.
Beterras	M.	P.	XII.
Narbonem	M.	P.	XVI.

Hæc de Volcis Tectoſagibus, quorum colonia *Tectoſages* in Gallogræcia fuerunt; quod Strabonis teſtimonio clarum eſt. Alterum genus Volcarum eſt Arecomicorum, Strabonis Οὐωλκαὶ, οὓς Ἀρηκομικοὺς προσαγορεύουσι, *Volcæ, quos Aricomicos nominant:* Ptolemæi Οὐόλκαι Ἀρηκόμιοι: Melæ & Plinii *Volcæ Arecomici.* Ad Rhodanum usque pertinuerunt: non autem ultra illum, Strabone clare dicente pag. 129. ἐπὶ θάτερα μέρη τοῦ ποταμοῦ, *ad alteram ripam fluminis* non *ad utramque*, ut Livius dixit lib. XXI. cap. XXVI. Ptolemæus duas illis in mediterraneis urbes dat, *Nemauſum* coloniam & *Vindomagum.* Urbs inſignis *Nemauſus*, & caput Arecomicorum. Strabo ibidem: Μητρόπολις τῶν Ἀρηκομικῶν ἐστὶ Νέμαυσος, *metropolis Aricomicorum Nemauſus eſt.* Et Mela *Arecomicorum Nemauſus:* ac Plinius dicto cap. IV. *Nemauſum Arecomicorum.* nam utroque genere nominatur. Nummus cum capitibus Auguſti & Agrippæ, inſcriptus COL. NEM. apud Vaillantium pag. 81. id eſt *colonia Nemauſus* ſive *Nemauſenſis.* Meruit etiam *Auguſtæ* nomen, quod non datum eſt niſi ampliſſimis civitatibus. Inſcriptio cippi Nemauſenſis apud Gruterum pag. 323. num. 5.

D. M.
T. INDESII TERTII
AED. COL. AUG. NEM
DOMITIA EORTE SIBI
ET VIRO DE SE BENE
MERITO V. F.

Amphitheatrum, antiquitatis Romanæ teſtimonium, pæne integrum Nemauſus ſervat, ex quo forma & ſtructura Romanorum operum cognoſcitur. In Notitiis Galliæ *Civitas Nemauſenſis* eſt: hodie *Niſmes.*

Altera urbs Ptolemæi, Arecomicis Volcis tributa, eſt *Vindomagus*, cujus nominis nulla mentio apud alios eſt: ideo difficile de ejus loco & ſitu judicium. Hadr. Valeſio, viro

viro doctiſſimo, videtur eſſe, quæ poſtea *Ucecia*, ſive *Ucetia* dicta fuit; in Notitia civitatum Narbonenſis primæ *Caſtrum Ucecenſe*: hodie *Uzes*, tribus leucis a Nemauſo in ſeptemtrionem. Addo Ptolemæi urbibus *Lutevam*, quæ in occaſum & ſeptemtrionem recedit; in Notitia provinciarum *Civitas Lutevenſium*, *id eſt Luteva caſtrum.* Non poſterioris ævi eſſe oſtendit Plinius in Narbonenſi. *Lutevani*, inquit, *qui & Foroneronienſes.* Cognomen autem *Forum Neronis*, cave cum alio hujus nominis, quod cis Rhodanum prope Druentiam eſt, confundas. Hodie notum oppidum *Lodeve.*

Rurſus in maritima divertamur, ubi *Forum Domitii* eſt ex itinere Antonini paullo ante memorato, & alio ejuſdem ab Arelate Narbonem: & ex Tabula Theodoſiana. Antiquum fuiſſe ab Ahenobarbo Domitio, qui res in his oris geſſit, conditum, non eſt facile quod devocet in dubitationem, licet antiqui ſcriptores illud non prodiderint. Sæpe laudati Valeſii judicio, & ratione itinerum poſtulante, fuit in Frontignani loco, quod ſupra Volcarum longiſſimum lacum inter Montem Peſſulanum & Beterras eſt, vini generoſi proventu nobilitatum oppidum, nec dubitat multum Valeſius, quin *Frontignan* corruptum malo fato linguarum ſit ex *Forum Domitianum.* Quæ in inſula ſita eſt *civitas Magalonenſium*, ut in Notitia vocatur; ſive *Magalona*, ut ſeparatim appellatur a Theodulfo Parænesi ad Judices verſ. 133. magis ad medii ævi geographiam pertinet, quam temporum antiquorum, in quibus nulla ejus mentio reperitur. Moniti Theodulfi nomine, Aurelianenſis epiſcopi, non poſſumus nobis temperare, quin omnem pæne Volcarum tractum, ejuſdem verſibus pro temporum illorum doctrina eleganter in dicta parænesi deſcriptum, quia itineris rationem habet, a verſu 131. repetamus:

Inde Nemauſiacas ſenſim properamus ad arces,
Quo ſpatioſa urbs eſt, resque operoſa ſatis.
Hinc Magalona habuit lævam, Sextantio dextram
Hic ſcabris podiis cingitur, illa mari.
Queis bene tranſitis, Agathem mox parte ſiniſtra
Linquimus & nosmet tecta Beterris habent.
Mox ſedes, Narbona, tuas urbemque decoram
Tangimus.

De *Sextantione*, quem ſupra etiam in Itinerario *Sextationem* dictum vidimus, & *Ambruſſo*, ibidem conjuncta, quæ plura jam dicamus non habemus, niſi quod utrumque etiam in Theodoſiana Peutingeri Tabula notatur. Situs ex Itinerario accurate cognoſci poteſt. *Ugernum* vero in eadem Peutingeriana inter Nemauſum & Arelate poſitum, certioris antiquitatis eſt, ut jam tum a Strabone memoratum. Poſt initium enim lib. IV. pag. 123. ait, ἐκ Νεμαύσου διὰ Οὐγέρνου καὶ Ταρασκῶνος εἰς τὰ θερμὰ ὕδατα τὰ Σέξτια καλούμενα, *a Nemauſo per Ugernum & Taraſconem ad Aquas Sextias.* Heic Avitus, Sidonii ſocer, Auguſtus ab exercitu proclamatus, ut eſt in Panegyrico ejuſdem verſ. 571.

- - - - - - *fragor atria complet*
Ugerni.

Tandem & oppidum veteres adpoſitum Rhodano tradiderunt, Rhodiorum opus, unde nomen fluvius acceperit. Plinius lib. III. cap. IV *ubi Rhoda Rhodiorum fuit, unde dictus multo Galliarum fertiliſſimus amnis, ex Alpibus ſe rapiens per Lemanum lacum, ſegnemque deferens Ararim, nec minus ſe ipſo torrentes Iſaram & Druentiam.* Hæc diverſa *Rhoda* ab Hiſpanica, eosdem autem, quos illa, conditores nacta. Marcianus Heracleota Periegeſi pag. 9. vocat *Rhodanuſiam.*

Οἱ Μασσαλίαν κτίσαντες ἔσχον Φωκιεῖς
Ἀγάθην, Ροδανουσίαν τε, Ροδανὸς ἣν μέγας
Ποταμὸς παραῤῥεῖ.

id eſt, *Phocæenſes Maſſiliæ conditores, tenuerunt etiam Agatham, & Rhodanuſiam, quam magnus fluvius Rhodanus præterfluit.* Dum vero Plinius dicit FUIT, oſtendit nihil ejus oppidi ſuperfuiſſe ſuis temporibus. Si fuit quondam tale oppidum, ad oſtium Rhodani occidentale fuiſſe veri non eſt abſimile.

Una gens ſupereſt in Provinciæ parte, quæ Romanis trans Rhodanum erat, *Helviorum* ſcilicet, ſive *Helvorum*, qui & *Elvi*, *Ilvi* in quibusdam Cæſaris libris, Valeſio teſte, appellantur. Hi *contingebant Arvernos*, ut Cæſar eos locat lib. VII. cap. VII. (id eſt pagos Arvernis ſubjectos, Vellavos, Gabalos) *Cebenna monte eos ab Arvernis diſcludente*, quod additur ibidem cap. VIII. Male ergo Strabo Ἑλουΐους, *Helvios*, in quatuordecim gentibus, ab Auguſto Aquitaniæ adjectis, numerat, a quibus Gebennæ jugis ſeparantur, ut ſupra probavimus. Cæſar autem, & Plinius, & Ptolemæus, ille in Provincia; hi in Narbonenſi, quæ eadem eſt, ſcripſerunt. Coluerunt ad Rhodanum ſupra Arecomicos. Plinius in mediterraneis provinciæ Narbonenſis urbem illorum *Albam* nominat, *Albam* nempe *Helvorum.* nam *Helvos* ille vocat, non *Helvios*, ut alii. Ptolemæus corrupit Helviorum nomen in *Elicocos*, quos perperam in altera ripa ponit, eorumque urbem laudat *Albauguſtam*, id eſt, *Albam Auguſtam*, quod argumento eſt, non ignobilem urbem *Albam* Helviorum fuiſſe, ſed quæ Auguſti cognomen dignitate ſua ſuſtinere potuerit. Ab *Alba* capite poſteriori ævo *Albenſes* dicti Helvii, & urbs eorum in Notitiis Galliæ *Civitas Albenſium*; in quibusdam additur *Vivarium*, aut *nunc Vivarium*: & in veteri Chronico apud Valeſium, *Civitas Albenſium, quæ & Vivarium.* Hæc ſatis oſtendunt *Albam* Helviorum eſſe, quæ nunc *Viviers* vocatur in tractu Vivarienſi, vulgo *le Vivarois.* Supra Helvios in limite Arvernorum prope Rhodanum Ortelius in Tabula Galliæ Antiquæ poſuit *Maximi Aemiliani Tropæum*, quod ſolus Strabo lib. IV. pag. 128. ita delineavit: Καθ᾽ ὃ συμπίπτουσιν ὅ Ἴσαρ ποταμὸς καὶ ὁ Ροδανὸς καὶ τὸ Κέμμενον ὄρος, Κόϊντος Φάβιος Μάξιμος Αἰμιλιανός, οὐχ ὅλαις τρισὶ μυριάσιν, εἴκοσι μυριάδας Κελτῶν κατέκοψεν. καὶ ἔστησε τρόπαιον αὐτόθι λευκοῦ λίθου. *Quo loco Iſara & Rhodanus confluunt, prope Cemmenum* (Gebennam) *montem, Q. Fabius Maximus Aemilianus* XXX *millium non integrorum exercitu,* CC *millia Gallorum cecidit ibique tropæum ſtatuit ex albo lapide.* Deſcribit ibi ſiniſtram ripam Rhodani, ut & prœlii locum & erectum tropæum credas cis flumen exſtitiſſe. At pag. 132. in Arvernis idem prœlium commemorat κατὰ τὴν συμβολὴν, *ad confluentes Iſaræ & Rhodani*, καθ᾽ ἣν καὶ τὸ Κέμμενον ὄρος πλησιάζει τῷ Ροδανῷ, *ubi Gebenna mons appropinquat Rhodano:* quibus dextrum Rhodani latus videtur indicari. Id quod Ortelium in Tabula puto reſpexiſſe. Conſentit Philippus Brietius, qui quamvis in Segalaunis Aemilii tropæum referat, tamen *ultra Rhodanum ad radices Cemeni montis* fuiſſe ſcripſit. Nec vero repugnabimus, ſi quis tropæum cis flumen requiſierit.

Hactenus de provincia Narbonenſi ultra Rhodanum: nunc citeriora, id eſt inter Rhodanum & Alpes comprehenſa enarramus. Ab orientali oſtio Rhodani urbs prima eſt *Maritima Avaticorum.* Pomponius Mela lib. II. cap. V. *Inter eam* [Maſſiliam] *& Rhodanum Maritima Avaticorum ſtagnum obſidet. Foſſa Mariana partem ejus amnis navigabili oſtio effundit.* Ergo intra foſſam eſt *Maritima* oppidum. Plinius lib. III. cap. IV. *Ultra, foſſæ ex Rhodano C. Marii opere & nomine inſignes: ſtagnum Maſtramela: oppidum Maritima Avaticorum, ſuperque Campi Lapidei, Herculis præliorum memoria: regio Anatiliorum.* Ptolemæus *Anatilios* finitimos cum *Avaticis* confundit: Ait enim Μετὰ τὸν Ροδανὸν ἐπὶ θαλάσσῃ

κεῖται

κεῖ) Ἀνατίλων πόλις Μαρίτιμα Κολώνια. *Poſt Rhodanum ſuper mare ſita eſt urbs Anatilorum, Maritima colonia.* Oppidum etiam lacus nomine, cui adjacebat, fuit appellatum. Stephanus de Urbibus : Μαστραμέλη πόλις καὶ λίμνη *Maſtramela oppidum & lacus.* Et Feſtus Avienus in Ora Maritima :

> - - - - - *oppidum Maſtramelæ*
> *Priſcum paludis.*

Nec vero diverſa *Maſtramela* oppidum & *Maritima*, etiam judicio Iſaaci Voſſii ad Melam. Ex ſitu colligitur *Maritimam* coloniam eſſe quod hodie eſt oppidulum *Martegue:* & *Maſtramelum* lacum *Mer de Martegues.* Nec eſt quod Ptolemæum corruptum putes, quum utique etiam populus, *Anatilii*, in hac ora fuerit, ut Plinio auctore conſtat, & inſcriptione San-Remigiana, in qua ANATILII ſunt, Harduino ad Plinium teſtante.

Hinc proxima eſt *Maſſilia*, Phocæenſium, Ioniæ civitatis, colonia, ab omnibus laudata, quia non tantum portu & commerciis aut munimentis ſuis, verum maxime etiam morum humanitate & litterarum ſtudiis fuit nobiliſſima. Conditores ſupra Heracleota nominavit. Conſentiunt Mela ac Plinius, & cetera etiam quæ diximus, confirmant. Mela ſæpe dicto lib. II. cap. V. *Maſſilia a Phocæis oriunda, & olim inter aſperas poſita, nunc ut pacatis, ita diſſimillimis tamen vicina gentibus, mirum quam facile & tunc ſedem alienam ceperit, & adhuc morem ſuum teneat.* Plinius lib. III. cap. IV. *In ora Maſſilia Græcorum Phocæenſium fœderata.* Et Tacitus Agricolæ vita cap. IV. *Sedem & magiſtram ſtudiorum Maſſiliam habuit, locum Græca comitate & provinciali parſimonia miſtum ac bene compoſitum.* Plenius hæc Strabo exſequitur lib. IV. pag. 125. dicitque barbaris παιδευτήριον fuiſſe, *ludum* quaſi *litterarium:* item, φιλέλληνας κατεσκεύασε τοὺς Γαλάτας, *ſtudium Græcarum litterarum in Gallis excitaſſe* adeo, ut etiam τὰ συμβόλαια *contractuum formulas* Græce conſcriberent. Addit ἐν δὲ τῷ παρόντι καὶ τοὺς γνωριμωτάτους Ῥωμαίων πέπεικεν ἀντὶ τῆς εἰς Ἀθήνας ἀποδημίας, ἐκεῖσε φοιτᾶν φιλομαθεῖς ὄντας. *Et hodie nobiliſſimis etiam Romanis perſuaſit, ut diſcendi ſtudio pro Athenienſi peregrinatione Maſſilienſem amplecterentur.* Portus urbi proximus *Lacydon* dictus, ὁ Λακύδων, ut Euſtathius ad Dionyſii verſum 75. obſervat. Adde Melam infra. Civili bello ſua in rempublicam fide, damnum paſſa, & a Cæſare armis, oppidis, agro, & ceteris, præter nomen libertatis, exuta, ut ſupra in *Agatha* prædiximus.

In Antonini Itinerario maritimo per portus, itinere ab Urbe ad Arelate, poſt Maſſiliam occurrit *Citthariſta* portus, quod ἄκρον *promontorium* vocat Ptolemæus : dein *Taurentus* portus, pro *Tauroëntus*; Melæ *Taurois*, ut Voſſius emendavit, Straboni & Ptolemæo oppidum, illi Ταυρέντιον *Taurentium*, huic Ταυροέντιον *Tauroëntium:* Cæſari lib. II. B. Civ. cap. IV. *Tauroënta*, pluraliter, caſtellum. *Nacti*, inquit, *idoneum ventum ex portu exeunt, & Tauroenta, quod eſt caſtellum Maſſilienſium, ad Naſidium perveniunt.* Tum demum *Telo Martius* ſequitur XII M. P. a Tauroënto remotus: cujus antiquior, quam ex hoc per portus itinerario, non habetur memoria. In Conciliis epiſcopus *Telonenſis* ſubſcripſit, aliquando corrupte *Tolonenſis*, unde *Toulon* hodiernum nomen portus celeberrimi. Plinius dicto loco memorat *Athenopolin Maſſilienſium*, quam Harduinus ſuſpicatur Telonem Martium eſſe. Mela etiam *Athenopolis* illius meminit. Ab Alpibus progreſſus, *Deinde*, inquit, *Forum Julii, Octavanorum colonia. Tunc poſt Athenopolin & Olbiam, & Tauroin, & Cithariſten, eſt Lacydon, Maſſilienſium portus, & in eo ipſa Maſſilia.* Non abludit a loco & ordine Melæ, conjectura Harduini. Aliorum opiniones varias vide apud Baudrandum. Sed ſic *Olbia* oppidum, quod Ptolemæus prope oſtium amnis *Argentei* locat, reducendum eſt ultra Telonem. Nec vero Ptolemæus in hac ora ſatis certus;

propter id etiam ab Iſaaco Voſſio notatus. *Argenteum flumen*, quod Ἀργέντιον, *Argentium* Ptolemæus vocat, expoſuimus ſupra in fluminibus Galliæ, Planci epiſtola XXXIV ad Ciceronem uſi, qui ſecundum optimos libros per E vocalem ſcripſit non per I ut Ptolemæus. Adde Plinii verba mox proferenda.

Poſt oſtium ejus amnis *Forum Julium* eſt, nobilis colonia: Tacito in Agricola cap. IV *illuſtris Forojulienſium colonia*: Plinio in Narbonenſis deſcriptione, *Forum Julii, Octavanorum colonia, quæ Pacenſis appellatur, & Claſſica: amnis in ea Argenteus.* Cur *Claſſica* dicatur, Strabo oſtendit pag. 127. τὸ ναύσαθμον τὸ Καίσαρος τοῦ Σεβαστοῦ, ὃ καλοῦσι Φόρον Ἰούλιον, *navale Cæſaris Auguſti, quod Forum Julium vocatur.* Nec vero ab Auguſto demum in Julii honorem ita appellatum eſt, ſed ab ipſo Julio deducta colonia fuit. Plancus enim jam tum Mutinenſi bello *Forum Julii* appellavit ad Ciceronem epiſtolis XV & XVII. Rari nummi urbium Gallicarum: hujus tamen aliquot ſuperſunt apud Golzium: Auguſti, COL. JULIA OCTAVIANORUM & Neronis, COL. PACENS. CLASS. utriusque explicator Plinius eſt, qui vero cum Mela *Octavanorum* refert, tamquam legionis Octavæ, ſicut ſupra Beterræ Septimanorum: Narbo Decumanorum erant. Si nummus recte deſcriptus eſt, ad Octavii Cæſaris nomen vel honoris cauſſa vel errore credamus adluſum eſſe.

Ad Italiæ limitem in ora pertingebant *Oxubii* & *Deciates*, utrique a Plinio dicto loco, & Polybio Excerpt. Legat. CXXXIV; & Floro lib. II. cap. III; hi etiam a Mela memorati. Ptolemæus Deciatibus, quos Δεκιατίους vocat, *Antipolin* urbem, Maſſilienſium coloniam, nunc *Antibe*, prope flumen *Varum*, attribuit. Mela Antipolin a *Deciatum oppido* diſtinguit. Ait enim, *Nicæa tangit Alpes, tangit oppidum Deciatum, tangit Antipolin.* Quod ſi eſt, inter Antipolin & Nicæam *Deciatum*, oppidum fuit. Stephanus tamen Δεκίητον, *Decietum*, (nam etiam Polybii Δεκιῆται per η, qui aliis *Deciatæ*) πόλιν Ἰταλίας, *urbem Italiæ* dixit, quaſi in Ciſalpinis Liguribus ſitum, quum ad Tranſalpinos ſeu Gallicos utique pertinuerit. *Varus* amnis terminus Galliæ ſupra expoſitus, ultra quem *Nicæa* eſt, itidem Maſſilienſium opus, ſed in Italiæ ora; nihilominus a Mela & Stephano in Narbonenſi Gallia numeratur. Plinius autem lib. III. cap. V. & Ptolemæus lib. III. cap. I. Italiæ vindicarunt, etiam Strabo pag. 127. ἡ Νίκαια τῆς Ἰταλίας γίνεται κατὰ τὸν νῦν δεδειγμένον ὅρον, καίπερ οὖσα Μασσαλιωτῶν, *Nicæa ſecundum jam demonſtratum limitem* (qui Varus eſt) *Italiæ adſcribitur, quamquam eſt Maſſilienſium.*

Maritima ora explicata in mediterranea progreſſum facimus, iterum ab Rhodano incipientes, ut ab occaſu in ortum, geographorum more, ſuccedamus. Rhodanum accolebant *Salyes* Strabonis, ſive *Salyi*, ut Florus vocat, qui etiam *Salvii* in Epitoma Livii, & *Salluvii*, apud Plinium appellantur, quod poſtremum nomen videtur antiquiſſimum. Ex vetuſto lapide Gruterus pag. 208. num. 3.

C. SEXTIUS C. F. CALVIN. PRO CO
DE LIGURIB. VOCONTIEIS SALLUVIEISQ.

& reliqua. Hi *Salyes*, potentiores ceteris, fere omnem regionem ab Rhodano, unde Ptolemæus initium ſumit illorum, usque ad Italiæ fines tenuerunt. Strabo lib. IV. poſt principium: παραλίαν ἔχουσιν οἵ τε Μασσαλιῶται καὶ οἱ Σάλυες μέχρι Λιγύων, ἐπὶ τὰ πρὸς Ἰταλίαν μέρη, καὶ τὸν Οὔαρον ποταμόν. *Maritima tenent Maſſilienſes & Salyes, usque ad Liguriam & Italiæ fines ac Varum fluvium.* Nec tantum in maritimis erant, verum etiam ἡ τῶν Σαλύων ὀρεινὴ πρὸς ἄρκτον ἀπὸ τῆς ἑσπέρας κλίνει μᾶλλον, καὶ τῆς θαλάττης ἀφίσταται κατὰ μικρόν, *montana regio Salyum in ſeptemtrionem ab occaſu inclinat, & paullatim a mari recedit,* quod Strabo poſt paullo pag. 125. adjecit. Livius lib. XXI. cap. XXVI. *P. Cornelius profectus ab urbe ſexaginta longis navibus præter oram Etruriæ Ligurumque & inde Salyum montes pervenit Maſſiliam.* Sæpe tamen fines eis arctiores ponuntur, ut ad Rhodanum ab Avaticis & Ana-

& Anatiliis; ad Varum a Deciatibus & Oxubiis, alibi ab aliis diſtinguantur, quibus etiam non omnem tractum Ptolemæus dat, ſed ab Arelate non ultra Aquas Sextias. Florus lib. III. cap. II. *Prima trans Alpes arma noſtra ſenſere Salyi, quum de incurſionibus eorum fidiſſima atque amiciſſima civitas Maſſilia quereretur.*

Prima urbs Rhodano impoſita eſt *Arelate* ſive *Arelatum*, quæ quod coloniam ſextæ legionis acceperat, *Arelate Sextanorum* a Plinio & Mela appellatur. Nummus Caii Cæſaris apud Golzium: COL. ARELAT. SEXTAN. Et inſcriptio vetus apud Gruterum pag. 257.

DIVAE
FAUSTINAE
AUG.
SEXTANI
ARELATENSES.

Ptolemæus Ἀρελᾶτον κολώνιαν, *Arelatum coloniam* vocat, plures vero *Arelate* dicunt, quaſi ἄκλιτον, Cæſar Civil. I. cap. XXXVI. *naves longas Arelate facere inſtituit.* Suetonius Tiberio cap. IV. *Pater ad deducendas in Galliam colonias, in queis Narbo & Arelate erant, miſſus eſt.* Eumenius Panegyr. Conſtantini cap. XVIII. *Rhodanus parum illis videbatur ruere, minus ſolito Arelate properare.* Et paucis interjectis: *quum illum, Arelate deſerto, comperiſſent abiiſſe Maſſiliam.* Ita de ſingulis fere caſibus hujus nominis ex productis jam exemplis judicare licet. Dicunt etiam primo caſu *Arelas* præſertim poetæ. Prudentius hymno Periſteph. IV. de XVIII Cæſaraug. martyr. verſ. 35.

Teque præpollens Arelas habebit
Sancte Geneſi.

Et ſingulari carmine Auſonius de laudibus hujus urbis:

Gallula Roma Arelas:

qui vero proximo verſu etiam *Arelate* dixerat vocandi caſu,

Pande duplex Arelate, tuos, blanda hoſpita, portus.

Eidem etiam epiſt. XXIII. verſ. 81. *duplex Arelas* eſt, quia primum in ſiniſtra ripa fuit condita: poſt Conſtantinus, ut putatur, in ripa altera urbem novam quaſi adpoſuit, ponte navali conjunctam. Auſonius ibidem in Clar. Urbibus de hac ipſa:

Præcipitis Rhodani hic interciſa fluentis
Ut mediam facias navali ponte plateam.

Sed hoc medii ævi eſt, quo reſervamus; noſtro vocatur *Arles*, quod eſt in veteri ſiniſtræ ripæ loco. Quod vero Julius Cæſar, ut modo ex Suetonio diximus, coloniam huc per Tiberii patrem deduxit, nomen inditum *Juliæ Paternæ.* Jac. Sponius vir ſollertiſſimus in Erud. Antiq. Miſcell. pag. 165. lapidem ex ſæculo Antonini Pii, quatuor leucis ab Aquis Sextiis repertum, exſcripſit, in quo eſt.

COL. JUL. PATERNA ARELATE.

Nam eo usque potentis urbis Arelatenſis fines patuiſſe non mirum eſt, quia etiam tribus millibus paſſuum ab Aquis lapis inventus fuit, ex una parte inſcriptus FIN. AQ. ex altera FIN. AREL. Sed plura de hac urbe in Geographia medii ævi forſan dicturi ſumus.

Supra Arelate in ripa *Taraſco* fuit Strabonis, quem in via a Nemauſo ad Aquas Sextias ponebat. Ptolemæus prave Ταρούσκων, *Taruſco* ſcripſit, quia hodieque *Taraſcon* vocatur, nomen oppidi e regione Belloquadri. Inter Arelate & Cabellionem, qui ad Druentiam eſt, interjacent *Ernaginum* Ptolemæi, & *Glanum* ejusdem, utraque oppida Salyorum, illud in itinere Antonini a Mediolano Arelate, VII M. P. ab Arelate; hoc XVI. a Cabel-

Cabellione; XII. ab Ernagino. Ex quo apparet in loco *Glani*, quod Plinius *Glanum Livii* cognominat, eſſe S. Remigii fanum, vulgo Saint Remy. Utrumque etiam habetur in Tabula Theodoſiana: alterum etiam in antiqua inſcriptione apud Gruterum pag. 413. num. 4.

CORP. ERNAGINENSIUM.

Sed omnium illuſtriſſima in hoc tractu, & Salyum gente antiquis temporibus colonia erat, quæ *Aquæ Sextiæ* a conditore Sextio Calvino, victore illius gentis nominantur. Epitoma Livii LXI. *C. Sextius proconſul, victa Salviorum gente coloniam, Aquas Sextias condidit, ab aquarum copia & calidis & frigidis fontibus, atque a nomine ſuo ita appellatas.* Et Vellejus Paterculus lib. I. cap. XV. *Caſſio Longino & Sextio Calvino, qui Sallues apud Aquas quæ ab eo Sextiæ appellantur, devicit, conſulibus*, & cetera, Strabonis appellationem ſupra in Ugerno cognovimus: Ptolemæo ſunt ὕδατα Σέξτια κολώνια, *Aquæ Sextiæ colonia.* Eleganter Sidonius in Narbone ſuo verſ. 13. Bajarum Campaniæ nomine decoravit, ad v. c. Conſentium Narbonenſem:

Nuper quadrupedante quum citato
Ires Phocida, Sextiasque Bajas,
Illuſtres titulisque prœliisque
Urbes per duo conſulum tropæa.

Phocida, id eſt Maſſiliam, a Phocæis conditam. Eſt in lapide, quem Scaliger vidit, & ab eo deſcripſit Gruterus pag. 413. num. 4. COL. JUL. AUG. AQUIS SEXTIS, ex quo manifeſtum eſt, veterem coloniam C. Sextii ab Auguſto Cæſare auctam aut renovatam fuiſſe. Nummus Veſpaſiani apud Golzium COL. AQUAE SEXTIAE LEG. XXV. In Notitia civitatum & provinciarum Galliæ *Metropolis civitas Aquenſis.* Hodie contracto nomine *Aix*, urbs ſplendida & archiepiſcopalis. Atque hæc ſunt quinque illæ urbes, quas Salyum genti attribuit Ptolemæus.

Ulterius inter Maſſiliam & Antipolin medio loco a mari longius recedit *Forum Voconii*, prope flumen *Argenteum* ſitum; de quo Plancus Ciceroni epiſtola XVII. *Lepidus ad Forum Voconii caſtra habet, qui locus a Foro Julii quatuor & viginti millia paſſuum abeſt.* Et ipſe Lepidus epiſt. XXXIV. ejusdem libri X. ad Plancum, ſic Ciceroni ſcripſit: *Continuis itineribus ad Forum Voconium veni, & ultra caſtra ad flumen Argenteum contra Antonianos feci.* Plinius quoque meminit in Narbonenſis deſcriptione; & Tabula Peutingeriana XVII M. P. a Foro Julii removet, quod forte XXII. legendum eſt, ut cum Plancianis numeris, quos modo propoſuimus, magis conveniat. Ipſi vero Galli magnopere diſſentiunt in hujus oppidi loco deſignando; ſed paullo ſupra flumen fuiſſe Argenteum, ex epiſtola, quam diximus, non obſcurum eſſe poteſt.

Inde in ſeptemtrionem diſtant *Rei Apollinares*, colonia, veteri nomine *Alebece*, aut, ut Harduinus ſuſpicatur *Albiœce* dicta. Plinius de hac lib. III. cap. IV. ut Harduinus ex Reg. & Colbert. codicibus expreſſit, *Alebece Rejorum Apollinarium*, quod ante illum etiam Sirmondo ad Sidonii lib. IV. epiſt. XII ſuboluerat. Nec nulla aut inepta eſt illa de Albiœce conjectura. Nam Strabo lib. IV. pag. 140. Ἀλβιοίκους, *Albiœcos* cum Salyibus & Vocontiis conjungit, quos & Alebeceros Philippus Brietius eosdem putat Geogr. Parall. pag. 346. quorum oppidum potuit Albiœce eſſe. Rara in hiſtoriis eſt oppidi hujus; in vetuſtis chorographiis, præter Plinii, vix ulla mentio. Poſteriores autem non ſiluerunt neque inſcriptiones lapidum. Tabula Peutingeriana *Rejis Apollinaris*, id eſt Apollinaribus, ſexto caſu. Notitia Galliæ, *Civitas Rejenſium*, Sidonius Apollinaris lib. VI. epiſt. XII. *Arelatenſes, Reienſes.* Coloniam Romanam fuiſſe, quamquam Plinius in oppi-

oppidis Latinis cenſet, teſtatur inſcriptio apud Sirmondum dicto loco, & Gruterum pag. 428. num. 9.

COL. REJOR. APOLLINAR.

Et alia apud Sponium Miſcell. Erud. Antiq. pag. 178. ex lapide Maſſilienſi:

FLAM. IN
COL. REJOR. APOLL.

Cognomen urbs ab Apollinis cultu, religioſius in ea celebrato, haud dubie accepit. Scribitur aliquando etiam *Regium* id urbis nomen, ex ſoni puto ſimilitudine. Gennadius de Scriptor. Eccleſ. cap. LXXXV. *Fauſtus ex Abbate Lerinenſis monaſterii epiſcopus apud Regium Galliæ factus*: qui vulgo, etiam recte, *Fauſtus Rejenſis* appellatur, quia illud *Regium* eſt Rejenſis civitas, nunc *Riez*.

Hinc magis in ſeptemtrionem vergit *Dinia* Plinio in *Bodionticis* ſita, quos Narbonenſis formulæ ex inalpinis Galba adjecit: Ptolemæo eſt in *Sentiis*. Sunt enim hi obſcuri populi confines & male diſtincti. Notitia Galliæ in provincia Alpium Maritimarum: *Civitas Dinienſium*. Hodie *Digne*. Hinc Varum verſus *Suetri*, populus Plinii, etiam ex inalpinis, Ptolemæi lib. III. cap. I. Συήτριοι, *Suetrii*, ἐν παραλίοις Ἄλπεσι, *in maritimis Alpibus*, quorum oppidum Σαλίναι *Salinæ*, quod doctiſſimi viri, Lucas Holſtenius ad Ortelium, & Hadrianus Valeſius in Notitia Galliæ, putant eſſe *Sollinenſium civitatem*, quæ in Notitia provinciarum ſub Maritimis Alpibus reperitur. Situm dant inter Vintium & Sanitium, fere in loco ubi nunc Provinciæ oppidum Chaſtelane, in quo v. c. Jacobus Sponius pag. 198. inſcriptionem invenit.

DECC. CIVITATIS SALIN.

id eſt, *Decurionum civitatis Salinarum* ſive *Salinenſis*: nec longe abhinc ad Varum fluvium vidit aliam.

Q. VIBIUS Q. F. SALIN.

qua patria Vibii ſignificatur. Suetriis Ptolemæus ſubjungit *Vesdiantios*, quibus duo oppida attribuit *Sanitium* & *Cemeneleum*. Illud non incertum eſt, quia nomen quodammodo conſervat, *Senez*, quod etiam *Sanecium* poſteriores ſcribebant. Notitiæ provinciarum in Alpibus maritimis eſt *Civitas Sanicienſium*, *id eſt Sanicio*. Situm eſt oppidum in auſtrum a Dinia. Alterum vero *Cemeneleum*, quia nihil ejus ſuperat, incertioris poſitionis eſt. Apud Nicæam Provinciæ ex lapide reperto laudatus Sponius pag. 104. exſcripſit

CL. PATERNUS CEMENELENSIS.

& ex duobus aliis pag. 163. ORDO CEMENEL. Plinius lib. III. cap. V. *Cemelion*, elapſa ſyllaba habet, & *Vediantiorum* pro *Vesdiantiorum* Ptolemæi, quos Italiæ quidem adſcribit, tamquam cis Varum poſitos: quod vero Ptolemæus oppidum *Sanitium* adjungit, idque ultra Varum ſitum eſt, non poterat vel illius cauſſa non in Gallia etiam attingi, præſertim quum incertus locus Cemenelei ſit, cujus rudera volunt in loco quodam Cimies dicto oſtendere. Ptolemæus quoque, turbatis terminis non tantum Sanitium & Cemeneleum, verum etiam Eborodunum & Vintium, quæ omnia, excepto Cemeneleo, cujus ſedes ignoratur, manifeſto trans Alpes & ultra Varum in Gallia ſunt, lib. III. cap. I. ad Italiam pertraxit.

De *Glanateva* in dextra Vari ripa, nunc Glandeve, non certum habeo ſitne antiquum oppidum, an medio ævo excitatum, quia, qui ante Notitiarum auctorem nominaverit, non occurrit. In iis autem varie ſcribitur, *Civitas Glamnateva*, & *Glannateva*, item *Glannativa*, *Glannatera* & *Glannatina*: etiam in recentioribus *Glandetum* & *Glandatum*.

In auſtrum certioris antiquitatis oppidum *Vintium* ſubjunctum eſt, quod *Neruſiorum* genti Ptolemæus lib. III. cap. I. adſignat, qui Plinio lib. III. cap. XX. *Neruſi*, Alpinus populus, ſunt. Nemine autem dubitante *Vintium* Ptolemæi eſt id oppidum, quod hodie *Vence* in Provincia dicitur cis Varum Gallis, trans eumdem Italis. Inſcriptio in oppidi Vence ſuburbio exſtat, Gordiano dicata,

CIVITAS VINT. DEVO-
TA NUMINI MAJES-
TATIQUE EJUS.

Et alia ibidem Trajano Decio imperatori, claudit ita:

P. P.
CIVIT. VINT.

In Notitia Provinciarum *Civitas Vintienſium*. In alia *Civitas Vencienſium, id eſt Ventio*. Unde propius deductum nomen eſt *Vence*, quod hodieque obtinet. Gregorius Turonenſis lib. IX. cap. XXIV. *Obiit Deutherius, Vincienſis epiſcopus.*

Hactenus de Narbonenſis provinciæ parte, quæ inter mare & Druentiam eſt: nunc etiam expediemus, quæ Druentia & Iſara fluminibus continetur. Ad Rhodanum in ea ſunt *Cavares* ſive *Cavari*. Illa forma Mela & Plinius, hac Ptolemæus utitur, qui quatuor urbes huic populo adſcribit, duas in ripa, *Avenionem* & *Arauſionem*: unam inde in ortum paullo reductam, *Cabellionem*: quartam dubitati juris & ſitus *Acuſionem* coloniam. *Avenio* in Cavaribus a Mela, Plinio & Ptolomæo ſcribitur. Mela in opulentiſſimis urbibus Narbonenſis provinciæ poſuit. Memoratur etiam Straboni Ἀυενιών, *Avenio*, lib. IV. pag. 128. & Stephano Ἀυενίων πόλις Μασσαλίας πρὸς τῷ Ροδανῷ, *Avenio urbs Maſſiliæ eſt ad Rhodanum.* Quod ſi verum, ad Rhodanum usque illum tractum Maſſilienſibus paruiſſe probatur, quod etiam de Cabellione dixit, πόλιν Μασσαλίας, *Maſſiliæ*, ſeu Maſſilienſis regionis, *urbem* eſſe. Sita eſt ad Rhodanum inter Druentiam & Sulgam, colonia Ptolemæo, Latinum oppidum Plinio, quæ jura ſæpe conjuncta in una civitate fuerunt. Poſteriores *Avennio* ſcripſerunt N geminato, & inde gentile formarunt *Avennicus*. Tabula Peutingeriana *Avennione*, ut ſolet ſexto caſu refert vocabulum. Sidonius lib. VI. epiſt. ult. *Avennicus & Arauſionenſis poſſeſſor.* Gregorius Turonicus lib. VI ineunte: *Mummolus ſe intra murorum Avennicorum munitionem concludit.* In Notitia Viennenſis provinciæ *Civitas Avennicorum.* Hodie, quod omnes ſciunt, *Avignon.*

Secunda ex ſitu, at prima dignitate urbs Cavarum ad idem flumen eſt *Arauſio*, colonia *Secundanorum*, ut Mela & Plinius tradunt, quod ſecundæ legionis veterani in eam deducti fuere. Nummus Neronis apud Golzium COL. ARAUSIO SECUNDANOR. COH. XXXIII. VOLUNT. id eſt *colonia Arauſio Secundanorum cohortis* XXXIII. *voluntariorum*, puta legionis ſextæ cohortem XXXIII. quæ voluntariorum erat, in eam fuiſſe immiſſam. Cenſetur caput Cavarum, quia in omnibus Notitiis præfertur Avenioni, etiam Cabellioni. In iisdem vocatur *Civitas Arauſicorum*: nunc *Orange*, quod omnibus notum eſt. Ab Rhodano recedit urbs *Cabellio*, Durantiæ fluvio adpoſita. *Cabellio* dicitur Plinio, Ptolemæo, Stephano, & Itinerarii auctori: at Straboni *Caballio*, etiam in Peutingeriana Tabula. Ptolemæo colonia eſt: Plinio numerata in Latinis. In Notitiis *Civitas Cabellicorum*, nunc Cavaillon.

Quarta urbs Cavarum ex Ptolemæi diſtributione eſt *Acuſio*, itidem colonia, quæ an in Cavaris ponenda ſit, quum præter Ptolemæum nemo illius meminerit, difficile ad judicandum eſt. Latinus interpres male *Acuſiorum colonia*, quum Ἀκουσίων rectus caſus ſit ſingularis numeri; non plurativi patrius. Sanſoni eſt Vaſio: Ortelio Gratianopolis.

At Vaſio Vocontiorum eſt ſecundum Melam, eorumque caput ſecundum Plinium: Cularo quæ poſt Gratianopolis dicta, Allobrogum fuit, docente Planco epiſt. XXIII. ad Ciceronem. Non dubitanter Lucas Holſtenius vir magno judicio & doctrina, in Ortelium adnotationibus, definit locum hujus coloniæ. *Nunc*, inquit, *Ancone eſt, medio loco inter Arauſionem & Valentiam, prope Montelimart ad ripam Rhodani.* Tantum ducem in noſtra Tabula non dubitavimus ſequendum eſſe.

Quamvis vero excidat *Acuſio* ex urbibus, quas Cavares poſſederunt; tamen alias illis ad numerum ſupplendum, immo ad augendum, vindicamus, quæ ſunt *Vindalum* & *Aëria*, utraque a Strabone commendata. *Vindalum* vel *oppidum Vindalium*, Straboni lib. IV. pag. 128. Ὄυνδαλον, *Undalum*, elapſa littera, eodem monſtrante ad *Sulgæ* oſtium, hoc eſt μεταξὺ, *inter* Avenionem Arauſionemque ſitum fuit, ut ipſe clariſſimis verbis adjecit. Juxta id oppidum ab Domitio Ahenobarbo ingentem vim Gallorum dicit proſtratam eſſe. De quo bello ita Livius epitoma LXI. *Cn. Domitius proconſul contra Allobroges ad oppidum Vindalium feliciter pugnavit.* Idem ergo oppidum *Vindalum* ſive *Vindalium* Livii, & *Undalum* Strabonis, ut alter ex altero corrigendus ſit. Sed Livium tuetur Florus lib. III. cap. II., qui ejusdem belli Allobrogici teſtes adlegat, poëtarum more, *Varum*, *Iſaram*, *Vindalicum* & *Rhodanum* fluvios. Sic enim legendum ibi, non *Vindelicus*, ut adhuc perperam vulgatum eſt, quia longius Vindelici remoti ſunt, quam ut flumen inter Iſaram, Rhodanum & Varum denominare poſſint. Quem ergo *Sulgam* Strabo amnem dixit, hunc Florus ab oppido, quod adluit, & juxta id Rhodano miſcetur, *Vindalicum* appellat, qui hodie *Sorgue* eſt, ut ſupra etiam de fluminibus prædictum fuit.

Altera, quam addemus Cavaribus urbem, eſt Aëria: Ἀερία Strabonis dicto loco, ita dicta, διὰ τὸ ἐφ' ὕψȣς ἱδρύσθαι μεγάλȣ, *quod in celſiſſimo loco ſit poſita.* Philippus Brietius Part. II. lib. VI. *Vaſio ſita in edito loco, unde & Aëria dicta.* Sunt apud Ortelium, qui & hanc Gratianopolim interpretentur. At vero Plinius *Aëriam* lib. III. cap. IV. a *Vaſione* diſtinxit. Præterea Vaſio Vocontiorum fuit, Gratianopolis autem in Allobrogum finibus eſt, & ſic neutra in Cavaribus, in quorum regione *Aëriam* Strabo collocavit. Ut vero Vindalum, vicinum Aëriæ oppidum, exciſum eſt, ita nihil impedit quo minus idem fatum Aëriæ contigiſſe credamus, ſi forte in tractu illo, extra Vaſionem, nullus locus excultus eſt, cui illam poſſimus vindicare.

Supra Cavares *Tricaſtini* ad Rhodanum fuerunt, quorum urbs *Auguſta Tricaſtinorum* a Plinio laudatur. Ptolemæus illis tribuit Νοιόμαγον, *Noviomagum* vel *Nœomagum*, quam Philippus Brietius & Hadrianus Valeſius pag. 60. putant eamdem eſſe, quæ Plinii Auguſta ſit, illudque vetus urbis nomen; hoc ab Auguſto ſuperadditum. At magni viri Lucas Holſtenius & Joſ. Scaliger, quos Jo. Harduinus in Plinium ſequutus eſt, ſeparaverunt, illamque hodie S. Pauli Tricaſtini fanum, vulgo S. Pol de trois Chaſteau: hanc Nions vel Nyo in Delphinatu urbem eſſe, ſex leucis a fano Pauli in ortum diſtantem, adſeverant, quod utique non improbabile videtur, quia neutrius vel locus repugnat, vel nomen abhorret. Princeps urbs in itinerariis Antonini & Burdigalenſi, etiam in Tabula Peutingeriana, tantummodo *Auguſta* vocatur, ſine gentis cognomine: contra in Notitia provinciarum, Auguſtæ neglecto nomine, *Civitas Tricaſtinorum* appellatur. Hujus populi etiam Silius in Hannibalis itinere lib. III. verſ. 466. rationem habet, poſt trajectus Rhodanici deſcriptionem canens:

Jamque Tricaſtinis incedit finibus agmen,

unde etiam verus accentus diſcitur: & Livius lib. XXI. cap. XXXI. *quum jam Alpes peteret, non recta regione iter inſtituit, ſed ad lævam in Tricaſtinos flexit.*

Inferius, & juxta Cavares, *Memini* populus; ut Plinius vocat, ſeu Μίμηνοι *Mimeni*, ut a Ptolemæo dicti, habitaverunt. Plinius dat illis oppidum *Carpentoracte*: Ptolemæus *Forum Neronis*. Unde colligit Hadrianus Valeſius, quod oppidum Celtarum lingua *Carpentoracte* dictum fuerit, ab Romanis *Forum Neronis* appellari, nec id diverſum a Carpentoracte eſſe. Contra Brietius & Baudrandus *Forum Neronis* in loco ponunt, qui nunc *Forcalquier* vocatur, ſitu inter Seguſteronem & Aptam Juliam, in ortum nonnihil a Carpentoracte remotus. Nec incredibile videtur Neronem, ambitioſum hominem, plura oppida de ſuo nomine appellari voluiſſe, ſicut ſupra alios *Foroneronienſes* in Luteva vidimus. Carpentoracte autem noti ſitus eſt, quia nomen ſuum in *Carpentras* notabiliter conſervat. Brietius quoque *Seguſteronem*, nunc Siſteron, ad Druentiam ſitum oppidum, adſcribit Meminis, idque illorum caput fuiſſe Baudrandus cenſet, quod vero minus eſt credibile, quia *Seguſteronis* non priorem mentionem invenimus, quam in Antonini itinere a Mediolano Arelate, ubi inter Vapincum & Aptam Juliam collocatur. Fieri autem vix potuit, ut caput gentis a prioribus numquam, quum minora nominarent, commemoratum fuerit. Ceterum, Meminorum fuiſſe, facile ut credam adduci poſſum, quia qui alii genti attribuerit, memoriæ meæ non ſuccurrit. In Notitia provinciarum in Narbonenſi ſecunda vocatur *Civitas Segeſterorum*.

Infra Meminos ad latus Cavarum oportet *Vulgientes* coluiſſe, quibus Plinius *Aptam Juliam* adſignat, cujus ſitus ex ſervato nomine *Apt* non ignotus eſt, eſſeque illud noſtrorum temporum oppidum ipſam veterem *Aptam Juliam*, etiam Auctor Itinerarii jam dicto itinere demonſtrat, quum inter Seguſteronem & Cabellionem ponit *Aptajuliam*, huic tamen quam illi nonnihil propiorem. In provinciarum Notitiis *Civitas Aptenſium* nominatur. In Latinis oppidis Plinius numeravit: coloniam fuiſſe, Arelatenſis lapis probat, quem Sirmondus ad illa Sidonii verba lib. IX. epiſt. IX ineuntis, *qui tunc Aptæ fuiſtis, aptiſſime defuiſtis*; exſcriptum protulit:

JUL. C. F. TERTULIN.
FLAM. COL. APTA
L. VALLIUS ATILAN.
NEPOS.

Tricaſtinis ad latus ab ortu ſunt *Vocontii*, populus clariſſimus & plurium oppidorum poſſeſſor. Sedem oſtendit Hannibalis iter, quod ita Livius lib. XXI. cap. XXXI. dixerit: *quum jam Alpes peteret, non recta regione iter inſtituit, ſed ad lævam in Tricaſtinos flexit: inde per extremam oram Vocontiorum agri tetendit in Tricorios.* Quæ Silius Italicus lib. III. verſ. 366. ita expreſſit:

Jamque Tricaſtinis incedit finibus agmen
Jam faciles campos, jam rura Vocontia carpit.
Turbidus heic truncis ſaxisque Druentia lætum
Ductoris vaſtavit iter.

Straboni ſunt & Ὀυοκόντιοι, *Vocontii* pag. 128. & Ὀυοκȣ́ντιοι, *Vocuntii* pag. 140., ubi ait νέμονται μέχρι Ἀλλοβρόγων, *habitare usque ad Allobroges*, & τάττονται καθ' αὑτȣ̀ς, *ſui juris eſſe*, exemtos, Romanorum liberalitate, ab jurisdictione præſidis provinciæ. Unde eſt, quod Plinius lib. III. cap. IV extremo, eorum gentem *civitatem fœderatam* dixit. *Vocontiorum*, inquit, *civitatis fœderatæ duo capita, Vaſio & Lucus Auguſti: oppida vero ignobilia* XIX. Etiam Melæ lib. II. cap. V. *Vaſio Vocontiorum* urbs clariſſima eſt, in opulentiſſimis Galliæ Narbonenſis numerata. Hoc ergo antiquum gentis caput fuit, cui Auguſtus *Lucum* ornamentis & dignitatibus æquavit, ut

ut duo fierent, quæ Plinius laudavit, Vocontiorum capita. Sidonii lib. VII. epiſt. II extrema eſt *Vaſionenſe oppidum.* quod poſtea ita defecit, ut in vicum pæne ex ingenti urbe redigeretur. Hodie *Vaiſon*, urbs ſemiruta. *Lucus* autem *Auguſti*, nunc *le Luc* in Delphinatu auctorem ſuum; vel eum, cui dedicatus fuit, cognominis ſplendore prodidit. Tacitus lib. I. Hiſt. cap. LXVI. *Lucum* appellat, ſuppreſſo *Auguſti* nomine. Sic enim de Fabio Valente, Vitellii legato: *Lento agmine per fines Allobrogum & Vocontiorum ductus exercitus - - - - - - adeo minaciter, ut Luco (municipium id Vocontio eſt) faces admoverit, donec pecunia mitigaretur.* Miratur inde Valeſius, cur *Lucum* Plinius caput alterum dixerit, quum id honoris potius *Deæ*, tertiæ urbi, prope illum Lucum, debeatur. Accedit enim memoratis oppidis urbs clara & inſignis *Dea Vocontiorum*, priſcis geographis quidem ignorata, quod miratur Valeſius; nec vero recens aut nova, ſed ut *Lucus* Auguſto a Vocontiis ſacratus fuerat; ita *Dea Vocontiorum*, oppidum, ejuſdem Valeſii judicio, Liviæ Auguſtæ, quæ in nummis quoque *Dea* appellatur. quo priſci marmoris inſcriptionem refert LIVIAE AUG. DEAE MUNICIPIUM. Id enim videtur certum, *Deam* in oppidi nomine divam ſeu numen ſignificare, ac vere Latinum vocabulum eſſe: ideoque in Peutingeriana Tabula legitur: *Ad deam Vocontiorum*, id eſt ad templum deæ Vocontiorum. Memoratur priſco lapide Arelatenſi, quo *colonia* & *Auguſta* vocatur, apud Gruterum pag. 323. num. 2.

CAECILIAE D. F. APRULLAE FLAM.
DESIGNATAE COL. DEA AUG VOC.

quam inſcriptionem etiam Sirmondus ad Sidonii lib. V. epiſt. VI. de *Dea*, Vocontiorum urbe, interpretatur. Præterea nemo veterum illius mentionem fecit, in Itinerariis autem & Notitiis provinciarum crebro memoratur. Antonini itinere Mediolano per Alpes Cottias Viennam, ita rationes ſunt poſitæ:

Eburodunum	—	—	—
Caturigas	M.	P.	XVI.
Vapincum	M.	P.	XII.
Montem Seleucum	M.	P.	XXIIII.
Lucum	M.	P.	XXVI.
Deam Vocontiorum	M.	P.	XII.
Auguſtam	M.	P.	XXIII.
Valentiam	M.	P.	XXII.

Atque hic ordo, ſed inverſa via etiam in Itinerario Burdigalenſi habetur, poniturque *Dea Vocontiorum* inter *Auguſtam*, quæ Tricaſtinorum eſt, & *Lucum*, & ab hoc quidem perinde XII M. P. intervallo. In notitiis provinciarum eſt *Civitas Deenſium*, hodie *Die*.

Vocontiis Sirmondus dicto loco pag. 55. *Montem Seleucum* addit, in modo productis itineribus Antonini & Burdigalenſi laudatum, inter Vapincum & Lucum ſitum, qui clade Magnentii memorabilis eſt. Tripartita Hiſtoria lib. V. cap. X. de Magnentio tyranno: *Sequentibus Conſtantii militibus, circa Montem Seleucum facta congreſſione, ſolus fugiens venit in Lugdunenſem urbem - - - - interfecit ſemetipſum.* Et Socratis Hiſt. Eccleſ. lib. II. cap. XXXII. compilator decerpſit, ubi editum quidem Μιλτοσέλευκος corrupte; in Allatii autem codice Μοντοσέλευκος, perinde ut in Itinerariis, quorum hæc ſola differentia eſt, quod Antoninianum habet *Montem Seleucum*, Burdigalenſe caſu patrio *Montem Seleuci*. Et tantum de Vocontiis.

Ex Vocontiorum oris Hannibal in *Tricorios* veniebat, ut ex Livio ſupra cognovimus: quos

quos & Strabo lib. IV. pag. 140. μετὰ Οὐοκοντίους, *poſt Vocuntios* locavit. *Tricoriis* Valeſius oppidum *Vapincum* tribuit, id perſuaſus ex Itinerariis ſæpe laudatis, & itinere Hannibalis. Hoc enim ex Vocontiorum ora per Tricorios ad Druentiam tendebat, quo ſpatio Itinerarium utrumque *Vapincum* ponit, ut dubitare non liceat, id oppidum fuiſſe Tricoriorum. Priſcis geographis ignotum aut prætermiſſum eſt,ut de ætate ejus nihil certi conſtet. In provinciarum Notitia eſt *Civitas Vappincenſium.* Situs ex Itinerario utroque, Antonini quod vocatur, & Burdigalenſi; etiam ex Theodoſiana Tabula perſpicuus eſt, & convenit cum oppido, quod nunc vocatur *Gap.*

Hanc inter & Eburodunum Itineraria eadem *Caturigas* ponunt ab illo XVI. a Vapinco XII M. P. reductas, quæ haud dubie gentis *Caturigum*; qui Κατόριγες Straboni ſunt pag. 141. cum Veragris & Centronibus conjuncti,& *Caturiges* Cæſaris lib. I. B. Gall. cap. X., ac Plinii lib. III. cap. XX., Ptolemæi lib. III. cap. I. corrupto nomine Κατουριγίδες *Caturigides*, in Grajis Alpibus, qui ipſis aliud oppidum Ἐβορόδουνον, *Eborodunum* adſignat, quæ in Notitiis provinciarum *Metropolis Eborodunum* eſt. Itinere Antonini a Mediolano Arelate, *Eburodunum:* in Peutingeriana *Eburunum*, forte compendio ſcripturæ pro *Eburodunum*, ſicut in ejusdem temporis eſt Itinerario: in Notitia provinciæ Maximæ Sequanorum *Caſtrum Ebredunenſe.* Nunc *Embrun*, ſitum in monte, cujus radices ab auſtro Druentia præterlabitur.

Caturigibus adjungunt a latere ex Alpinis cum Cæſar, tum Plinius dictis locis *Centrones*, qui Strabonis & Ptolemæi Κέντρωνες ſunt, quibus hic duo oppida attribuit *Forum Claudii*, & *Aximam.* Hæc in Theodoſiana Tabula vitioſe *Axuna* ſcribitur, & exiguus vicus ſupereſt, corruptum nomen conſervans Eſma ſive Aime: *Forum* autem *Claudii*, caput Centronum ab Romanis teſte Ptolemæo vocatum, poſtea, ignotum quam ob cauſſam, in Itinerariis dicitur *Darantaſia:* in dicta Tabula X millibus ab Axima in occaſum: in Antonini itinere ab Mediolano per Alpes Grajas Viennam, ſita eſt inter *Lemincum* & *Auguſtam Prætoriam*, ſed propior Leminco. In Notitia provinciæ Alpium Grajarum & Penninarum, *Civitas Centronum Darantaſia.* Nunc Mouſtier ſeu Môtier en Tarantaiſe, vocatur.

His finitimi ſunt *Veragri*, itidem Alpinus populus, quorum magnus vicus erat *Octodurus* ſive *Octodorus*, ut Cæſar refert lib. III. B. Gall. cap. I. a quo gens illa, vel pars ejus, *Octodurenſes* apud Plinium lib. III cap. XX. nominantur. Vicus ille ex plurium ſententia eſt Martiniacum, id eſt *Martigni*, ſive ut noſtri enuntiant, *Martinach*, in valle Pennina, quæ *Veragris* Cæſaris atque Plinii, poſtea aliud nomen dedit, ut *Vallenſes* appellarentur. Notitia modo laudata *Civitas Vallenſium Octodoro.* Vallis autem Pennina a fontibus Rhodani usque ad ejusdem & Dranſæ confluentes, ſive ad Octodurum pertinuit. Aethici vel Antonini itinere a Mediolano per Penninas Alpes Maguntiacum:

Auguſtam Prætoriam	——	——	——
Summum Penninum	M.	P.	XXV.
Octodurum	M.	P.	XXV.

inde per ignobiles manſiones fertur *Aventicum Helvetiorum.* Ex vico ergo civitas facta, cujus epiſcopatus poſtea *Sedunos* translatus eſt, ſed poſt veteres conſcriptas Notitias. *Seduni* autem populus ad Rhodanum in iisdem vallibus ponuntur. Cæſar ineunte lib. III. de B. Gallico: *Galbam in Nantuates, Veragros, Sedunosque miſit, qui a finibus Allobrogum & lacu Lemano, & flumine Rhodano ad ſummas Alpes pertinent.* Plinius quoque in tropæo Alpinarum gentium, a Cæſare victarum, tamquam finitimos numerat *Nantuates*, *Sedu-*

Sedunos, *Veragros*, *Salaſſos*. Oppidum eorum a priſcis, quod ſciam, nuſquam memoratum eſt. Priſca quidem inſcriptione quam Caſaubonus ad Suetonii Aug. cap. LVIII. correxit & ſupplevit, CIVITAS SEDUNORUM eſt, verum Auguſti ævo non ita oppidum, ſed populus & ſocietas ſignificabatur. Medio ævo nomen gentis *Seduni* oppido adſumtum; poſt ſingulariter *Sedunum*; in Martyrologio Romano V. kalend. Octobris, *Seduni in Gallia* [natalis] *S. Florentini martyris*: in aliis libris Valeſio teſtante eſt: *in caſtro Seduno.* Nunc Gallis *Sion*, noſtris *Sitten.* Ceterum *Nantuates* Cæſaris & Plinii, Ναντȣᾶται Strabonis, *Nantuani* Tabulæ Peutingerianæ, ubi inquiramus, incertum plane eſt, niſi exinde aliquid judicaverimus, quod Cæſar lib. III. cap. I. cum Veragris & Sedunis conjungit: cap. VI. inde in Allobroges proxime ivit: lib. IV. cap. X. cum Helvetiis componit. *Salaſſi* ad Italiam referendi. Ptolemæus quidem omnes Alpinas gentes ad Italiam trahit, etiam quasdam trans Varum ſitas: ſed de his omnes repugnant, a limite Vari non recedentes: de Veragris, Sedunis, Centronibus reclamat Cæſar lib. III ineunte dicens, eos a finibus Allobrogum & Lemano lacu & flumine Rhodano ad ſummas Alpes [qui verus terminus eſt] *pertinere*, id eſt pertingere. Ergo in Galliæ finibus fuerunt.

Ad Iſaræ & Rhodani confluentes *Segalauni*, ut Ptolemæus vocat lib. II. cap. V. ſive *Segovellauni*, inter Vocontios & Allobroges habitaverunt. Plinius lib. III. cap. IV. *Intus regio Vocontiorum & Segovellaunorum, mox Allobrogum.* Horum, Ptolemæo cenſente, fuit *Valentia*, eaque *colonia*, quam multi in Cavaribus ſcripſerunt, mala inciſione verborum Plinii inducti. Sed Cavares longe remoti ab Iſara, Tricaſtinis & Vocontiis interjectis. Plinii lib. III. cap. IV. ita vulgo, etiam ab Harduino, editum: *In mediterraneo coloniæ: Arelatæ Sextanorum, Beterræ Septimanorum, Arauſio Secundanorum. In agro Cavarum Valentia, Vienna Allobrogum.* Quin potius cum Valeſio pag. 581. ita legamus: *Arauſio Secundanorum in agro Cavarum, Valentia, Vienna Allobrogum.* Non eſt ergo quod Cavaribus tam longum aut multiplex territorium tribuamus, quum *Valentia*, non invito Plinio, ſit & maneat penes Segalaunos. Ex itinerario *Valentiam* ſupra vidimus, itinere Viennam a Mediolano, & quia nomen ſervat, per ſe nota eſt, ſita paullo infra confluentes Iſaræ Rhodanique. In Notitia provinciarum *Civitas Valentinorum* appellatur. Atque ita quæ inter Druentiam ſunt & Iſaram, atque huic tractui in Alpinis adjacent, omnia expoſuimus: ſuperſunt ex Narbonenſi provincia, quæ Iſara, Rhodano & lacu Lemano continentur. quem tractum Allobroges, gens nobiliſſima, poſſidebant. Nota ſunt bella cum Allobrogibus ex iisque victoriæ & cognomina, apud Livium epitoma LXI., Vellejum lib. II. cap. X., Florum lib. III. cap. X. Laudat fidem eorum Cicero Catilinaria III., quam Horatius Epod. XVI. incuſat aliam ob rationem:

Noviſque rebus infidelis Allobrox.

Ptolemæus vocat Ἀλλοβρυγες per Υ, ſed prave, quia poſt tantum conſenſum Latinorum genuinæ ſcripturæ teſtes etiam marmora habemus. Gruter. pag. 225. DE GALLEIS ET ALLOBROGIB. & pag. 298. aliud, ob victoriam Ahenobarbi poſitum, DE ALLOBRO - - - - Horum caput fuit *Vienna*, adfuſa Rhodano. Cæſar lib. VII. cap. IX. *qua maximis poteſt itineribus Viennam pervenit.* Strabo lib. IV. pag. 128. Οὐίεννα ἡ τῶν Ἀλλοβρόγων μητρόπολις, *Vienna Allobrogum metropolis.* Laudant etiam Mela & Plinius, ille in *opulentiſſimis* urbibus ponit, hic in coloniis *Viennam Allobrogum*: & Ptolemæus ſolam adſcripſit Allobrogibus, ſaltem ut præcipuam & caput. Auſonius de Clar. Urb. in Arelate.

Accolit Alpinis opulenta Vienna colonis.

Studia litterarum coluit, ut etiam Romanorum poëmata in pretio & deliciis haberet, Martialis lib. VII. epigr. LXXXIII. de ſuis:

Fer-

Fertur habere meos, ſi vera eſt fama libellos
Inter delicias, pulchra Vienna ſuas.

Nec minor laus ejus ævo medio, quo ei, tamquam metropoli, integra provincia contributa fuit, ut paſſim in Notitiis antiquis & apud Sextum Rufum eſt. Alia urbs Allobrogum fuit *Cularo* ad Iſaram flumen. Plancus ad Ciceronem epiſt. XXIII extrema libri X. *Cularona ex finibus Allobrogum.* Ex FINIBUS ait, quia ad dextram ripam Iſaræ urbs poſita, quod flumen claudit Allobroges, & a Vocontiis ſeparat. Nominatur item in Tabula itineraria Peutingeri, & in Notitia Imperii (in provincia Gallia Ripenſi pag. 147.) quæ *tribunum cohortis primæ Flaviæ Sapaudicæ*, *Cularonæ* ſtationem habuiſſe indicat. *Cularona* poſteriori ævo, ſicut ex Narbo, Narbona. Situm oſtendunt duæ inſcriptiones Diocletiano auguſto & Cæſari Maximiano Galerio dicatæ, quæ Gratianopoli in porta & ad epiſcopium viſuntur. Poſt principum enim titulos in utraque legitur apud Gruterum pag. 167.

MURIS CULARONENSIBUS CUM INTERIORIBUS AEDIFICIIS PROVIDENTIA SUA INSTITUTIS ATQUE PERFECTIS.

quæ dubitare non ſinunt, *Cularonem* olim fuiſſe, quam Gratianus auguſtus ſuo de nomine *Gratianopolin* juſſit nominari. In quo doctiſſimi viri Sirmondus, Valeſius & Scaliger conſentiunt. Quemadmodum vero Cularo in auſtrinis partibus extremus fuit Allobrogum, ita ultima illorum in parte borea urbs *Geneva* erat, ad lacum Lemanum, ubi Rhodanum emittit, condita. Cæſar lib. I. B. Gall. cap. VI. *Extremum oppidum Allobrogum eſt, proximumque Helvetiorum finibus, Geneva: ex quo oppido pons ad Helvetios pertinet.* Mirum, usque ad Itineraria & Theoſianam Tabulam, neminem fuiſſe geographorum, qui poſt Cæſarem oppidi hujus habuerit rationem. Poſteriores autem illi *Genava*, *Gennava*, aut alia levi mutatione ſcripſerunt, de qua in medii ævi geographia forte plura proferentur. Sunt quoque in Antonini itinere, quod per Alpes Grajas Viennam fert ex Italia, plura oppida inter Darantaſiam & Viennam, ſed ignobiliora omnia, quibus vix aliquis certum locum adjudicaverit. Medium ferme in iis *Lemincum*, quod quidam Chambery Sabaudiæ eſſe ſuſpicantur, ſed certo adfirmare non poſſunt.

INSULAE CIRCA GALLIAM.

Inſulæ circa Galliam in Oceano partim, partim in Mediterraneo mari ſunt. In Aquitanico mari ſeu Oceano, ante oſtium Garumnæ, aut in ipſo oſtio ſive æſtuario, eſt *Antros*, parva inſula, a Mela deſcripta lib. III. cap. II. *In eo*, inquit, [Garumna cum mari jam commiſto] *eſt inſula Antros nomine, quam pendere & attolli aquis increſcentibus ideo incolæ exiſtimant, quia quum videantur editiora queis objacet; ubi ſe fluctus implevit, illa operit, hæc, ut prius tantum ambitur.* Supra hanc Santonibus objecta inſula *Uliarus*, ut Plinius vocat lib. IV. cap. XIX extremo, quæ poſtea *Olarion* videtur dicta. Sidonius enim Apollinaris lib. VIII. epiſt. VI de Nammatii, cui ſcribit, venationibus dicit, *inſidiari lepuſculis Olarionenſibus*, ubi Joannes Savaro commentatur: *Olarion inſula, conferta leporibus: vulgo Oleron.* Quæ ulteriores hinc ſeptemtrionem verſus ſunt, & circa Ligeris oſtia a potentiore populo, qui haud dubie poſſedit, *Veneticæ* appellatæ ſunt. Plinius dicto loco: *Inſulæ complures Venetorum, quæ & Veneticæ appellantur: & in Aquitanico ſinu Uliarus.* An eædem, aut pars illarum, etiam dictæ fuerint *Namneticæ*, non equidem certum habeo dicere. Sunt qui ex Dionyſii Periegeſi verſ. 570. probant, ubi mulieres *Amnitarum*, quos Namnetas putant præciſa littera, in parvis inſulis, quæ ἄγχι, *juxta* Britannicas ſint,

ſint, & Bacchi ſacra celebraſſe feruntur. Propinquitatem ἄγχι arguit, quam dubito Britanniæ reſpectu, in Aquitanico ſinu reperiri.

Inter Galliam Britanniamque plures ſunt, nec vero nominatæ a veteribus, quæ Lugdunenſi parti objacent, niſi quod auctor Itinerarii maritimi, quod cum Antoniniano conjunctum eſt, plures Oceani, Britanniam & Galliam interfluentis, una ſerie, ſed indiſtincte, nominat, ut nemo facile ex illius narratione diſcreverit, quod huic nomen, quod illi nunc conveniat. Has autem poſt *Vectam*, quæ Britanniæ proxima eſt, enumerat: *Riduna*, *Sarmia*, *Cæſarea*, *Barſa*, *Liſia*, *Andium*, *Sicdelis*, *Uxantiſina*, *Vindilis*, *Siata*, *Arica*. E quibus plerique putant, nominis inducti ſimilitudine, quæ nunc Garſey ſive Jarſey eſt, veterem *Cæſaream* eſſe: quæ vero Granſey, major altera, eſſe *Sarniam* ſive *Sarmiam*, quæ Aldina editione eſt *Armia*. Ceteras inveſtigare, & priſca nomina componere recentioribus, ſupra notitiam noſtram eſt, & ab illis exſpectandum, qui mare illud navigaverunt, & obſcuriorum inſularum nomina & ſitum ſingulari cura & induſtria examinarunt.

In mari mediterraneo Ptolemæus lib. II. cap. X. exponit inſulas Agatham, Blaſconem, Stœchades, Leronam. *Agatha*, inquit, καὶ τὴν ὁμώνυμον πόλιν, *juxta cognominem urbem*. At vero jam nulla inſula urbi Agathæ (nunc Agde) adjacet præter Blaſconem, quæ vulgo dicitur Briſcou. Valeſius ergo ſuſpicatur, Ptolemæum duas de una inſula feciſſe, nominibus duobus deceptum, Celtico altero, quod Blaſco ſit; & altero Agatha, impoſito a Maſſilienſibus. *Blaſconis* ſitum male Plinius inter oſtia Rhodani & Stœchadas, Maſſiliæ obverſas, adſignat. Verba Plinii ſunt lib. III. cap. V extremo: *In Rhodani oſtio Metina: mox quæ Blaſcon vocatur: tres Stœchades a vicinis Maſſilienſibus dictæ propter ordinem.* At Blaſco inter Pyrenæum & Rhodanum jacet ſub urbe Agatha, non inter Stœchades & illum amnem. Nunc *Blaſco*, ut Valeſius tradit, continenti adjuncta eſt, injecta mari mole, & Agathenſibus eſt pro portu. De *Magalona*, quæ medio ævo cognominem urbem habuit, ſupra diximus. *Metina* MSS. Plinii eſt *Metania*, unde ſuſpicatur Harduinus, nomen ex *Metapina* eſſe, oſtio Rhodanico, in quo olim fuit. In Rhodani oſtio fuit, ut Plinius modo dixit. Ergo alii amnicam *Camargue* id eſt, Camarariam; alii maritimam *l' Anguillade*, ut Valeſius obſervat, intelligunt.

Stœchades πέντε τὸν ἀριθμὸν, *quinque numero* cenſet Ptolemæus, nec vero nominat: Strabo etiam quinque habet, tres autem memorabiles. Ait enim pag. 128. αἱ Στοιχάδες νῆσοι, τρεῖς μὲν ἀξιόλογοι, δύο δὲ μικραὶ, *Stœchades inſulæ, tres quidem memorabiles: duæ autem parvæ.* Plinius illas memorabiles nominat, *Proten*, id eſt Primam ab Rhodano, nunc Porqueyroles: *Meſen*, ſive Mediam hodie Portecroz: quæ & *Pomponiana* vocata fuerit: tertiam *Hypæam*, nunc l'isle du Levant: ſive, du Titan, quæ maxima omnium in ortum vergit. Plinius addit: ab his *Sturium*, *Phœnice*, *Phila: Lero & Lerina adverſum Antipolim.* priores parum nobiles ſunt, in iisque Strabonis duæ parvæ latent: *Lero* & *Lerina* nobiliores. Idem Strabo: μετὰ τὰς Στοιχάδας ἡ Πλανασία καὶ Λήρων, ἔχουσαι κατοικίας, *Poſt Stœchades Planaſia eſt & Lero, in quibus pagi ſunt.* Eadem ergo *Planaſia*, quæ Plinii *Lerina*. Mela lib. II. cap. VII. & has ſub Stœchadibus comprehendit. *In Gallia*, inquit, *quas referre conveniat, ſolæ ſunt Stœchades, ab ora Ligurum ad Maſſiliam usque diſperſæ.* Sed præſtat cum Strabone Plinio & Ptolemæo diſtinguere. Hic vero, Ptolemæus puto, unam tantum ponit, cui *Lerona* nomen ſit. Ait ſcilicet ὑπὸ τὸ Οὐάρον ποταμὸν Ληρώνη, *ſub Varo flumine Lerona.* Sed revera duæ ſunt, Longitudinem communem habentes, non autem latitudinem, quia altera in ſeptemtrionem, altera in auſtrum tendit. Cum Plinio facit auctor maritimi Itinerarii, quod ita habet:

X *A Ni-*

A Nicia Antipolim	M. P. XVI.
Ab Antipoli Lero & Larina inſulæ	M. P. XI.
A Lerone & Lerina Forum Juli	M. P. XXIV.

Conjungit Leronem & Lerinam, diverſas inſulas, ſub uno numero milliariorum, quia, ut dixi, eamdem habent longitudinem. Bene etiam Plinius, *adverſum Antipolim*, cui oppido vicinæ ſunt. *Lero* eſt ſuperior, aquilonem ſpectans, propiorque Antipoli, quæ nunc vocatur de S. Margarita: *Lerina*, inde freto ɪↄc paſſuum diremta, in auſtrum vergit, Straboni *Planaſia* a planitie ita dicta, quo Sidonius reſpexit Euchariſtico ad Fauſtum Reienſem verſ. 102.

- - - - - - quantos illa inſula plana
Miſerit in cælum montes.

Loquitur autem de Lerina, quam verſ. 105. *Lirinum* vocavit,

Seu te Lirinus priſcum complexa parentem eſt.

Eadem quæ Sidonius, quaſi verba ipſius ſublegiſſet, Ennodius tradit Ticinenſis epiſcopus Vita S. Epiphanii pag. 385. ed. Sirmondi: *Medianas inſulas, Stœchadas, ipſamque nutricem ſummorum montium, planam Lerinum adiit.* Atque ita Lerum & Lernam cum inter ſe, tum a Stœchadibus diſtinguit, & *Lerus* quidem eadem quæ Strabonis Λήρων, & Plinii *Lero*, nunc Sanctæ Margaritæ: *Lerina* autem ſive *Lerinus* hodie nomen S. Honorati habet, qui celeberrimi quondam totius Galliæ monaſterii in illa inſula auctor fuit & conditor.

CAPUT III.

DE

GALLIA BELGICA.

Quarta pars Galliarum eſt BELGICA, quæ inter Oceanum a ſeptemtrione, & fluvios Sequanam Matronamque ab occaſu; ab ortu Rheno continetur. Ab auſtro non iidem ſemper limites fuerunt. Cæſar Helvetios & Sequanos Celicæ parti, quæ poſtea Lugdunenſis dicta fuit, attribuit. Ait enim lib. 1. de Bello Gall. cap. 1. (ſic Celtas vocat) *ab Aquitania Garumna flumen; a Belgis Matrona & Sequana dividit. Horum omnium fortiſſimi ſunt Belgæ, propterea quod a cultu atque humanitate Provinciæ longiſſime abſunt, minimeque ad eos mercatores ſæpe commeant, atque ea quæ ad effeminandos animos pertinent, important. Proximi ſunt Germani, qui trans Rhenum incolunt, quibuscum continenter bellum gerunt. qua de cauſſa Helvetii quoque reliquos Gallos virtute præcedunt, quod fere quotidianis prœliis cum Germanis contendunt, quum aut ſuis finibus eos prohibent, aut ipſi in eorum finibus bellum gerunt. Eorum una pars, quam Gallos obtinere dictum eſt, initium capit a flumine Rhodano: continetur Garumna flumine, Oceano, finibus Belgarum; attingit etiam a Sequanis & Helvetiis flumen Rhenum: vergit ad ſeptemtriones. Belgæ ab extremis Galliæ finibus oriuntur: pertinent ad inferiorem partem fluminis Rheni: ſpectant in ſeptemtriones & orientem ſolem.* Ex quibus manifeſtum eſt, Sequanos Cæſari Helvetiosque a Belgis ſeparari, tamquam adſcriptos parti Celtarum, quæ media eſt inter Belgicam & Aquitaniam.

Ut Auguſtus Cæſar autem novam partitionem provinciarum ubique fere inſtituit, qua etiam Aquitaniam ampliavit quatuordecim populis, Celticæ parti, cujus fuerant, de-

tractis;

Tab. 5.
BRITANNIAE PARS
OCEANVS GERMANICVS
Venta
Villa Fauſtini
Antona fl.
Camulodunum
Tameſis Flu.
Londinium
Tameſis Flu.
Dubris
Novus Portus
Magnus Portus
FRETVM BRITANNICVM
OCEANVS BRITANNICVS
Medium Oſtium
Helium Oſtium
Portus Iccius
Morini
Geſſoriacum
Teruana
Tornacum
Atrebates
Nervii
Sueconi
Betaſi
Scaldis
Pons Scaldis
Nemetacum ſeu Nemetocenna
Valentiana
Ambiani
Samarobriva
Veromandui
Augusta Veromanduorum
Caletes
Samara flu.
Iulia bona
Velocaſſes
Bratuſpantium Cæſaromagus
Noviomagus
Verbinum
Sueſſones
Rotomagus
Bellovaci
Iſara ſive Oeſia fl.
Auguſta Sueſſorum
Axona
Sequana Flu.
Silvanectes
Auguſtomagus ſive Silvanectum
Latinum
Bibrax
Pariſii
Matrona flu.
Lutetia
Meldi
Metioſedum
Meloduum
Senones
Agendicum ſeu Senones
Antiſſiodorum
Sequana flu.
Alexia
Icauna fl.
Bibracte
FINES GALLIAE LVGDVNENSIS
GALLIA BELGICA.
Moſella
Rhenus
Moſa
Scaldis
Sequana
Occidens
53
52
51
50
49
48
47

entrio
GERMANIAE MAGNAE PARS
Flevum Ostium
Flevum Castellum
Amisia nova
Ostium Visurgis
Corbulonis munimentum
Amisia statio
Flevus
Armamentarium
Traiectus Rhen
Rhenus Flu
Batavodurum
Grinnes
Vada
Arenacum
Fossa Drusi
Sala sive Isala Flu.
Amisus Flu.
Visurgis Flu.
avorum Insula
Vahalis
Noviomagus
Colonia Traiana
Vetera
Silva Cæsia
Luppia
Fons Luppiæ
Aliso Castellum
Luppia Flu.
Carvo
Castellum Menapiorum
Menapii
Asciburgium
Gelduba
Novesium
Castellum Cattorum
Aliso flu.
Taxandria
Aduatici
Durnomagum
Buruncum
Colonia Agrippina
Segedunum
Adrana flu
Vierra fl.
Traiectus ad Mosæ
Coriovalum
Iuliacum
Aduatica
Eburones
Mosa
Aquæ
Marcodurum
Sunici
Ara Ubiorum
Segus fl.
Bonna
Rigomagus
Antunnacum
Fulda flu.
Mattium
Lonus fl.
Namon
Leodium
Fons Tungrorum
Tolpiacum
Confluentia
Ambitarinus vicus
Castellum Germanici
Monumentum Traiani
Arduenna
Silva
Rigodulum
Augusta Trevirorum
Mosella flu
Rhenus Flu
Bingium
Mogontiacum
Moenus Flu.
Oriens
Treviri
Vangiones
Borbetomagus
Mediomatrici
Divodurum
Saravus flu.
Alta Ripa
Nemetes
Noviomagus
Nicer fl.
Virodunum
Tres Tabernæ
Catalaunum
Decem Pagi
Concordia
Brocomagus
Tullum
Argentoratum
Leuci
Mosella Flu
Lucus Augusti
Argentuaria
Mons Brisiacus
Lingones
Rufiana
Vogesus Mons
Rhenus Flu.
Arar Flu.
Andomadunum seu Lingones
Rauraci
Augusta Rauracorum
Forum Tiberii
Vitodurum
Tigurini
Vesontio
Alesia
Dubis seu Alduadubis flu.
Ambrones
Vindonissa
Aquæ Helvetiæ
Tigurum
Divio
Dola
Sequani
Iura Mons
Solodurum
Tugium
Tugeni
Urbigeni
Aventicum
HELVETIA
Rhenus Flu.
Cabilonum
Urba
Colonia Equestris
Arola flu.
Geneva
Matisco
Arar
Meridies
53
52
51
50
49
48
47

tractis; ita etiam, ut æqualitas provinciarum eſſet, Sequanos Helvetiosque, qui Celticæ adhuc contributi fuerant, ad Belgicam transſcripſit, cujus mutationis ſatis fidos teſtes Plinium & Ptolemæum habemus, qui utrumque populum, Sequanos & Helvetios, in Belgis enumerarunt, quod utique ex Auguſti diviſione neceſſe eſt habuiſſe. Vide Plinium lib. IV. cap. XVII. ubi in Belgarum recenſione ultimos ponit *Mediomatricos, Sequanos, Rauricos, Helvetios.* Ptolemæo quoque lib. II. cap. IX. poſtremi in Belgica ſunt *Helvetii* atque *Sequani*: poſtremi, inquam, quia ab altero limite Scaldi & Toxandris Plinius; Morinis Batavisque Ptolemæus initium enarrationis populorum inſtituerunt.

Major controverſia de Rheno inferiore eſt poſt divortium ejus fluminis. Quia enim in plures alveos diviſus in Oceanum exoneratur, quæſtio eruditorum, aut dubitatio potius enata eſt, quisnam ex illis alveis ſit limes inter Belgicam Germaniamque. Quod ut plenius intelligatur, de fluminibus Belgicæ aliquid præfari nos oportet, præſertim quum inſtituti ratio, in ſuperioribus ſervata, ita exigat, ut de fluminibus agamus ante, quam provincias exponamus, quia hæ per illa tam inter ſe & partes ſuas, quam ab aliis provinciis plerumque diſtinguuntur. Explicationi autem alveorum perquam commode de limite diſceptatio adjungi poteſt, & facilius etiam intelligi.

Rhenus notiſſimus fluviorum, ortus in Alpibus Lepontiorum, primum Rhætos Vindelicosque ab Helvetiis, deinde Germanos a ceteris Gallis ſive Belgis diſcludit. Primum ſingulorum verba, quorum aliqua auctoritas eſt, de Rheno proferemus. Cæſar lib. IV. cap. X. *Rhenus oritur ex Lepontiis, qui Alpes incolunt, & longo ſpatio per fines Nantuatium, Helvetiorum, Sequanorum, Mediomatricorum, Triboccorum, Trevirorum citatus fertur: & ubi Oceano adpropinquavit, in plures diffluit partes, multis ingentibusque inſulis effectis, quarum pars magna a feris barbarisque nationibus incolitur: ex quibus ſunt qui piſcibus & ovis avium vivere exiſtimantur; multisque capitibus in Oceanum influit.* Pomponius autem Mela lib. III. cap. II ita de Rheno diſſerit: *Rhenus ab Alpibus decidens, prope a capite duos lacus efficit, Venetum & Acronium. Mox diu ſolidus, & certo alveo lapſus, haud procul a mari huc & illuc diſpergitur, ſed ad ſiniſtrum amnis, etiam tum & donec effluat; Rhenus, ad dextram primo anguſtus & ſui ſimilis; poſt, ripis longe & late recedentibus, jam non amnis, ſed ingens lacus, ubi campos implevit, Flevo dicitur, ejusdemque nominis inſulam amplexus, fit iterum arctior, iterumque fluvius emittitur.* Plinius extrema tantum hujus fluminis perſequutus, lib. IV. cap. XV. ita divortia Rheni & comprehenſas inſulas deſcribit: *In Rheno ipſo prope centum* M. *paſſuum in longitudinem, nobiliſſima Batavorum inſula & Cannenufatum: & aliæ Friſiorum, Chaucorum, Friſiabonum, Sturiorum, Marſaciorum, quæ ſternuntur inter Helium ac Flevum. Ita adpellantur oſtia, in quæ effuſus Rhenus ab ſeptemtrione in lacus, ab occidente in amnem Moſam ſe ſpargit: medio inter hæc ore modicum nomini ſuo cuſtodiens alveum.* Tandem Cornelius Tacitus lib. II. Annal. cap. VI. de alveis Rheni & oſtiis hæc refert: *Rhenus uno alveo continuus; aut modicas inſulas circumveniens, apud principium agri Batavi velut in duos amnes dividitur, ſervatque nomen, & violentiam curſus, qua Germaniam prævehitur, donec Oceano miſceatur: ad Gallicam ripam latior & placidior adfluens, verſo cognomento Vahalem accolæ dicunt: mox id quoque vocabulum mutat Moſa flumine, ejusque immenſo ore eumdem in Oceanum effunditur.*

Ex quibus luculenter clarum eſt, tria Rheno oſtia vindicare Plinium, occidentale ſive *Helium*: ſeptemtrionale ſive *Flevum*; & inter hæc medium quod nomen *Rheni* cuſtodiat. Conſentit Ptolemæus itidem tria conſtituens, τὸ δυσμικὸν ϛόμα, *occidentale oſtium*: τὸ μέσον ϛόμα τȣ̃ ποταμȣ̃, *medium amnis oſtium*: & τὸ ἀνατολικὸν ϛόμα, *orientale oſtium.* Mela & Tacitus duos alveos memorant & totidem ora: ille ſiniſtrum atque dextrum, hic

latum

latum ad Gallicam ripam, & alterum qua Germaniam prævehitur. Atque ita etiam Aſinius Pollio apud Strabonem lib. IV., cujus verba poſt paullo producemus: & Virgilius Aeneid. VIII. verſ. 727.

Extremique hominum Morini, Rhenusque bicornis.

quem Claudianus imitatur de bello Getico verſ. 336.

te Cimbrica Thetys
Diviſum biſido conſumit, Rhene, meatu.

De Virgilio res certa eſt, quia loquitur ut ſuo tempore Rhenus erat, antequam Druſus, foſſa in Salam ducta, adjeciſſet alveum novum, qui per lacus ad ſeptemtrionem in Oceanum ad Flevum inſulam deferret. Virgilium, ut principem poetarum, Claudianus imitatus eſt, aut cum Mela & Tacito medium flumen poſthabuit. Hi enim perinde duos tantum, quos memorent, alveos dignos habent, quod tertius, qui medius eſt Plinii ac Ptolemæi, permodicus erat, aliorſum Rheno foſſa Druſiana derivato. Veterem enim Plinius *modicum alveum* adpellavit. Unde vero Julio Cæſari, longe ante Druſiana tempora, ſunt *plures partes*, in quas Rhenus, Oceano adpropinquans diffluat? unde *multa* illa *capita*, quibus influat in Oceanum? Plures, quam duos, majores alveos Rheni, & navigabiles, Julii Cæſaris temporibus fuiſſe, credibile non eſt: ex illis autem rivos deductos natura ſua, & elices, adeo non negandum eſſe putamus, ut aliter *multitudinem* Cæſaris non cenſeamus explicari poſſe, qui quidem nonnullis incertus de his oris videtur, quaſi non ubique ad oſtia ipſe adfuiſſet: ſecundum alios autem vere ſcripſit, utpote verſatus in locis illis, & qui Rheni fluenta perſpecta oculis, & explorata, ſi quis alius, habuerit. Jo. Iſacius Pontanus de Rheni divortiis Diſceptat. III. pag. 14. nobiſcum ſentit. *Sane*, inquit, *perquam ſimile vero videtur, Cæſarem, in oſtiorum Rheni deſcriptione, & elices & lacus aliaque ejusmodi ſpectaſſe.* Confirmatur, quia Cæſaris ævo Aſinius apud Strabonem lib IV. pag. 133. ſcripſit, Rhenum δίςομον εἶναι, μεμψάμενος τοὺς πλείω λέγοντας, *duobus oſtiis effluere, reprehendens eos, qui pluribus, dicant:* in cujus ſententia & Strabo adquieſcit. Utrumque majora oſtia intellexiſſe, quæ majores alveos emittant; non eſt quod dubitemus. De ſingulis oſtiis alveisque ut agamus, & dignitas rei, & varietas opinionum monet.

Rhenus, ubi agrum Batavorum attingit, in duos quaſi amnes diviſus, alveum ſiniſtrum in Galliam demiſit; dextrum, ut limitem inter Batavos Germanosque ad Oceanum usque continuaret. Siniſter ille alveus nomen *Vahalis* antiquitus adſumſit. Cæſar dicto lib. IV. cap. X. *Moſa profluit ex monte Vogeſo, qui eſt in finibus Lingonum, & parte quadam Rheni recepta, quæ appellatur Valis, inſulam efficit Batavorum.* Sic Glarenus teſtatur in libris vetuſtis eſſe, in aliis *Vacalos:* Gryphius *Vualis* edidit, unde recentiores *Walis* in Cæſaris libro ſcripſerunt, quaſi W littera Latinis antiquis cognita fuiſſet. Tolerabilior hæc ſcriptura in Aurelianenſi Theodulfo eſt, quam in Julio Cæſare. Ille vero Paræneſi ad Judices verſ. 103. ſcripſit:

Cui parent Walis, Rhodanus, Moſa, Rhenus, & Oenus.

Quod plures *Vacalos* habent, etiam metaphraſtes Βάκαλος; Joachimus Camerarius exiſtimat, veram ſcripturam Cæſaris *Vaalos* fuiſſe, cui vocabulo errore poſtmodum c vel κ inſertum fuerit: niſi forte, quod credibilius videtur, ille æque, ut Tacitus, *Vahalis* vel *Vahalos* ſcripſit (terminatio enim Romanorum additamentum eſt) ex quo ſequiori tempore *Vachalos* factum, ut corrupte *michi* pro *mihi*; & tandem adſpiratio ejecta, quum extrudi acceſſio aliena c debuerit. Confirmant libri omnes Sidonii Apollinaris a Savarone,

rone, Sirmondo, Wowerio vulgati, quia conſtanter præferunt non *Vahalis*, ut Tacitus, ſed *Vachalis*. Carm. XIII. verſ. 31.

Detonſus Vachalim bibat Sicamber.

Et Narbone, ſive Carm. XXIII. verſ. 244.

Tu Tuncrum, & Vachalim, Viſurgin, Alpin,
Francorum & penitiſſimas paludes intrares.

Sed præferenda Taciti ſcriptura *Vahalis*, quam & Paca-Panegyr. Theodoſ. cap. v. ſervavit. *Quæ Rhenus*, inquit, *aut Vahalis vidit.*

Quum vero Cæſar *Moſam* dicit, *recepta quadam Rheni parte, qua Vahalis adpellatur; efficere inſulam Batavorum*; id arguit & illis temporibus confluentem Moſæ & Rheni exſtitiſſe, eumque longius paullo ab oſtio communi in citeriora reductum, id quod eſt, quod contra Cluverum Pontanus Diſceptatione IX. propugnat. Nec vero ita ille alveus, ex Rheno emiſſus, ſibi proprium nomen *Vahalis* fecit, ut priſtinum, quod ante divortium habuit, numquam ſibi revocatum vindicaverit. Pomponius enim Mela Vahalim amnem ſive alveum aperte *Rhenum* appellat. *Ad ſiniſtram*, inquit *amnis* (qui Vahalis eſt Cæſaris atque Taciti) *etiam tum, & donec effluat, Rhenus*; *ad dextram* (dexter alveus, qui lacum facit) *Flevo dicitur.* Qui ſecus ſentiunt, eos oportet negare, Melam usquam rationem Vahalis habuiſſe.

Alter alveus, isque dexter, Pomponio ille eſt, qui poſt Cæſaris Julii tempora, Druſo Nerone auctore, ex dextro divortii alveo, foſſa ab Rheno ad Salam ducta, effectus eſt, atque per lacus in Oceanum egeſtus. Clare Pomponius Mela: *ad dextram primo anguſtus, & ſui ſimilis*; *poſt, ripis longe & late recedentibus, jam non amnis, ſed ingens lacus, ubi campos implevit, Flevo dicitur: ejusdemque nominis inſulam amplexus, fit iterum arctior, iterumque fluvius emittitur.* Medium igitur alveum, quem hic novus exhauſit, tamquam indigniorem videtur præteriiſſe, duos majores celebrioresque commemoraſſe contentus. Ut vero Vahalim Pomponius non proprio, ſed veteri & nativo nomine *Rhenum* adpellavit: ita viciſſim alteram partem, quæ Pomponio *Flevo* eſt, itidem *Rhenum* Cornelius Tacitus dixit, *quum ſervare nomen, & violentiam curſus, qua Germaniam prævehitur, donec Oceano miſceatur*, loco ſupra dicto adnotavit. De extimo enim alveo, qui ex foſſa Druſiana in ſeptemtrionem fertur, ibidem Tacito ſermonem eſſe, non de *modico* Plinii interjacente, vel ſola *curſus violentia* evincere videtur, quæ nulla illius medii eſt, extremorum autem notiſſima. Quæ ſi ita ſunt, & medius quoque alveus nomen *Rheni*, ut Plinius dixit, cuſtodivit olim, & hodieque conſervat; manifeſto argumento eſt, Romanos ſingulos alveos, præter cognomenta propria, ab accolis impoſita, *Rheni* etiam nomine appellaviſſe, licet aliquando etiam illis propriis denominationibus uſi, ſiniſtrum Vahalem; dextrum latiorem vel Flevum vel Salam, ſicut hodie Iſalam, cum quo conjunctus eſt, adpellaverint.

De medio ſupereſt ut pauca adjiciamus. Is alveus, ante Druſi effoſſionem, olim genuinus, & dexter ſolus, ac par Vahali ſive ſiniſtro erat, navigabilem aquam præter Trajectum & Lugdunum in Oceanum emittens. Rheno autem per Druſi foſſam & Flevum, ſive Salam, in ſeptemtrionem effuſo; fieri non potuit, quin vetus alveus, poſtea dictus medius, exhauriretur, adeo, ut oſtio tandem & exitu privaretur. Plinii autem ætate, etiam Ptolemæi, quamvis exiguus, tamen in mare effluebat. Ille enim ſupra de Rheno dixit: *medio inter hæc ore modicum nomini ſuo cuſtodiens alveum.* Unde credibile eſt, huic alveo nullum proprium aut ſingulare nomen, ſicut ceteris erant, præter commune Rheni, fuiſſe. Dum μέσον σόμα, *medium oſtium* fluvii Rheni Ptolemæus dixit, ſuo ævo il-

lum alveum nondum exitu deſtitutum fuiſſe probavit. Præter hos duos, Ptolemæum atque Plinium, qui hujus alvei, ut tertii, meminerit, non ſuccurrit: utique vero qui in bifida diviſione, ut Aſinius & Virgilius, ejus rationem habuerint, quum illorum ætate tertius alveus, a Druſo factus, nondum exſtiterit. Virgilius enim ante defunctus vita fuit, quam Druſus in Germaniam & Rheni ripam ab Auguſto mitteretur: Aſinius autem æqualis prope C. Cæſari fuit, & Tullio Ciceroni.

Sic de medio Rheni alveo Jo. Iſacius Pontanus cenſet, ſic etiam Hadrianus Junius, qui Hiſt. Batav. cap. VIII ait, Taciti ævo *habitum fuiſſe loco rivi ex illo flumine deducti.* Secus judicat inſignis geographus Philippus Cluverus, & qui hunc hodie non pauci inſequuntur, in quibus etiam vir ampliſſimus eſt Menſo Alting, Notitia Bataviæ, ſive Deſcriptione Agri Batavini, opere ut recentiſſimo, ita perquam etiam erudito. Hi & Melæ & Tacito deſcriptionem medii alvei vindicatum eunt, de eo tam illius verba, *ad ſiniſtrum amnis donec effluat*; quam, quæ hujus ſunt, *ſervat nomen & violentiam curſus, qua Germaniam prævehitur*, interpretantes. Nec hi de ſententia ſua verbo Plinii dimoventur, qui *modicum* illum medium Rheni alveum dixit, quia *modicus* non ſit omnino exiguus, ſed minus latus, quam qui ad Gallicam ripam adfluit, ut tamen curſus violentia conſervetur. Quod ſi eſt, Pomponium Melam neglexiſſe Vahalem oportet, quod de illo, qui Cæſarem ſublegit, a quo nominatim is alveus deſcriptus eſt, non utique pronum ad fidem videtur. Idem de Tacito judicium eſto, qui tot navigationes per lacus & Druſi foſſam, quæ Rheni pars nulli ſecunda eſt, deſcripſit, ut mirari ſubeat, ſi nullam illius alvei rationem in partitione Rheni fluminis habuerit. Qui ſecus de utroque ſentiunt, & illum Vahalem, hunc Iſalam poſthabuiſſe in Rheni diſpenſatione credunt, ex nomine ratione petita in eam ſententiam inducti videntur, quum id hodieque medii alvei ſit, & de ambiguis Melæ ac Taciti referatur, quod ille *Rhenus* ſit *donec effluat.*; & hic *nomen ſervet donec Oceano miſceatur.* Quod ſi vero admiſeris, utrumque alveum, Vahalem & Iſalam, præter proprium nomen, ab accolis forſan impoſitum, ab Romanis etiam nativo nomine illius fluminis ſignificari, cujus aquam devehebant; aliter forte rationes, quam diſpoſitæ erant, in hoc argumento poſſunt inſtitui. Sane Tacitus Hiſtor. lib. V. cap. XXIII. Vahalem alveum aperte *Rhenum* vocavit. *Spatium*, inquit, *velut æquoris electum, quo Moſæ fluminis amnem Rhenus Oceano adfundit.* Nec aliter de dextro alveo, qui per lacus fertur, videtur ſenſiſſe annal. IV. cap. LXXIII. *Exercitum*, inquit, *Rheno devectum, Friſiis intulit.* Non enim tam ſuperiori provincia accitum exercitum intelligit, quam *utrumque exercitum*, ut diſerte ait. Inferior autem ad Vetera, prope divortium jam tum ſtationem habuerat. Clarior res eſt ex Melæ verbis, quæ ſupra propoſuimus. Sed noſtrum non eſt ipſorum Belgarum, & tanto ingenio virorum, Cluveri, Pontani & Junii diſſenſiones ac controverſias dijudicare, quum utraque pars rationibus haud pœnitendis innitatur. Ex quibus, quam quisque velit, ſequatur licet opinionem, dum nobis etiam in hanc vel illam propendere conceſſum ſit. Ad foſſam nunc, Druſi opus, explanandam progrediendum eſt.

De *Druſiana foſſa* agunt Tacitus, Suetonius, & dubie Dio Caſſius. Tacitus lib. II. Annal. cap. VIII. de Germanico, Druſi filio: *Jamque claſſis advenerat, quum præmiſſo commeatu* [ex Gallia, per Moſæ os & Vahalem, ut Cluverus p. 564., haud dubie ex Taciti lib. V. Hiſt. cap. XXIII. ſect. 3. ſupplevit] *& diſtributis in legiones ac ſocios navibus, foſſam, cui* DRUSIANAE *nomen, ingreſſus, precatusque Druſum patrem, ut ſe eadem auſum, libens placatusque exemplo ac memoria conſiliorum atque operum juvaret; lacus inde & Oceanum usque ad Amiſiam flumen, ſecunda navigatione prevehitur.* Dum per *lacus* duxit in Oceanum; ſimul etiam foſſam ex Rheno indicavit, non aliam illam eſſe, quam quæ inter Rhenum

& vete-

& veterem Iſalam eſt, foſſa VIII M. paſſuum: a qua tota illa navigatio *per Rhenum* fieri dicebatur, uti vere etiam Rheni pars navigabilis per eam & lacus in Oceanum effuſa eſt. Idem annali IV. cap. LXXIII. *utrumque exercitum*, [non ſolum ſuperioris provinciæ; verum etiam inferioris, qui prope divortium ſtativa habuit] *Rheno devectum*, *Friſiis intulit.* Et ut opus neceſſarium, ſaltem percommodum Germanicis bellis, eſſet firmum perpetuumque, ſicuti eſt; illud aggere munivit, qui an idem ſit, quem, inchoatum a Druſo, Paullinus Pompejus abſolvit, apud Tacitum lib. XIII. cap. LIII; incertum eſt. Ajunt Junius, Tillemonius, Freinshemius: negat, ſaltem dubitat, ad eum locum Lipſius, qui Paullini laborem mavult in ripam Gallicam referre ad divortium Rheni, ſeu Vahalis initium, ut *moles* ſit, quam Civilis dejecit, lib. V. Hiſtor. cap. XIX. apud eumdem.

Alter, qui auctoris nomen memoravit, eſt Suetonius principio Vitæ Claudii, cujus pater hic Druſus fuerat. *Is Druſus*, inquit, *in quæſturæ præturæque honore dux Rhætici, deinde Germanici belli, Oceanum ſeptemtrionalem primus Romanorum ducum navigavit, transque Rhenum foſſas novi & immenſi operis effecit, quæ nunc adhuc* DRUSINAE *vocantur.* Foſſas, tamquam plures, vocat, multitudinis numero, non eam tantum reſpiciens, quam Tacitus ut unam nominavit, breviorem illam, ſed latam, quæ inter Rhenum eſt & Iſalam, a Doesburgo ad Iſſeloort, ut hodie loca adpellantur; neque enim hæc *immenſi operis* fuit: verum etiam alias ultra illam, aut illius longiorem prorogationem, quia etiam antiquum Salæ alveum, qui modicus erat, ut caperet partem Rheni, in lacum & Oceanum usque ampliavit, quæ Cluveri eſt ſententia: aut novas juxta eum foſſas duxit, quod non deſunt, qui veteris Salæ alvei veſtigia ſeorſum inveniſſe, ſeparatumque ab Iſala, qui hodie eſt, videntur. Quem iterum honoris cauſſa nominamus, Menſo Altingius pag. 115. *Tanto ſtudio Druſus Rheni aquas per Salam effuſas, ex lacu in Flevi alveum coegiſſe & collegiſſe videtur; ut vix amplius quidquam veteri Salæ reliquum remanſerit. Hodie tamen, ingentem licet in maris ſinum converſus, non modo vetus ductus, ſed ipſum quoque oſtium, ni fallor, veteri iterum nomine cognoſcitur*, Teſſel-ſtroom & Teſſel-gat, *id eſt, alveus & oſtium amnis Salæ.*

Dixi ſupra, dubie Dionem pro Druſiana foſſa adlegari. Id fit a Grutero pag. 564. Sed non tam de foſſa dubitatur, quam cujus Dio lacus faciat mentionem. Verba ſunt lib. LIV. pag. 544. de Druſo: ἐς δὲ τὸν Ὠκεανὸν διὰ τοῦ Ῥήνου καταπλεύσας, τοὺς τε Φρεισίους ᾠκειώσατο, καὶ ἐς τὴν Χαυκίδα διὰ τῆς λίμνης ἐμβαλὼν ἐκινδύνευσεν, *Inde ſecundo Rheno in Oceanum devectus, Friſios ſubegit, ac per paludem in Chaucorum fines profectus, in periculo fuit.* Dubium, inquam, quæ hæc λίμνη ſit, Flevo, an ſinus ad Amiſiam Stationem. Illud Grutero videtur; hoc non minus laudato viro, Menſoni Altingio p. 86. Interea id certum eſt, ex Rheno in Oceanum per foſſam ſuam & Flevonem devectum Druſum eſſe, licet non omnino certum, per quem lacum ex Friſiis in Chaucos promoverit.

Quod vero in hujus curſus deſcriptione Tacitus plurali numero *lacus* nominat, ut lib. I. annal. cap. LX. *per lacus vexit*; & lib. II. cap. VIII. *lacus & Oceanum pervehitur:* quos & *æſtuaria* dixit lib. XI. cap. XVIII.; id pluralitatem arguit, ſed quam numero non poſſimus definire. Vis enim & inundatio Oceani regionis faciem mutavit, & in unum lacum ingentem ſive Auſtrinum mare, ut vocatur, lacus & paludes plures coegit & conjunxit. Mela tum unius meminit, ſed *ingentis*, qui maximus illorum fuit, & ad quem foſſa propius pertinuit.

Quid vero de *Lecca* alveo dicemus? vel par vel major de illo quam de ipſis oſtiis Rheni, eſt diſſenſio. Cornel. Aurelii lib. I. Bataviæ pag. 94. & Hadrianus Junius Hiſtor. Batav. cap. VIII. ex annalibus Trajectinis referunt, circa Chriſtianorum annum IↃCCCLX. Batavos ſuperiores, inundationibus vexatos, ut futuris periculis præcaverent, ſtillantem

tem rivum tamquam ducem ſequutos, obliquam illam foſſam & aggeres, quibus Lecca nunc continetur, manu adparaſſe. Quantum fidei habendum ſit huic hiſtoriæ, illi videant, quibus copia eſt illos chronicos libros inſpiciendi, quos laudati viri adlegant, & qui eosdem cum aliis componunt monimentis. Alii certe clariſſimi viri, non contenti narratione illa, manu quidem & induſtria factum Leccam eſſe non dubitant, ſed antiquiorem ei originem arceſſunt, quam ex Romanorum ſæculo repetunt.

Sed & hi in diverſas ſententias abeunt. Abraham Ortelius, cui Jo. Iſacius Pontanus Diſceptat. XIII. conſentit, de *Corbulonis foſſa*, a Tacito & Dione memorata, interpretatur: Philippus Cluverus, quem ſequitur laudatus Menſo Altingius p. 110. de *Civilis abactione* fluminis Rheni, itidem a Tacito deſcripta. Operæ pretium eſt, utriusque verba, Taciti & Dionis, & de utroque opere referre, ut quisque libere, quam ſequi velit ſententiam, ex diverſis eligat atque dijudicet. Tacitus lib. XI. cap. XX. de Cn. Domitio Corbulone, Claudii Cæſaris in Inferiori Germania legato: *Ut miles otium exueret, inter Moſam Rhenumque trium & viginti millium ſpatio foſſam produxit, qua incerta Oceani vetarentur.* Dio Caſſius lib. LX. pag. 685. de eodem: Πιστευθεὶς δὲ πάλιν τὸ στράτευμα, καὶ οὐδὲν ἧττον ἤσκει αὐτό, καὶ ἐπειδή γε εἰρήνην, διετάφρευσε δι' αὐτῶν πᾶν τὸ μεταξὺ τοῦ τε Ῥήνου καὶ τοῦ Μόσου, σταδίους ἑβδομίκοντα καὶ ἑκατὸν μάλιστα, ἵνα μὴ οἱ ποταμοὶ ἐν τῇ τοῦ Ὠκεανοῦ πλημμυρίδι ἀναρρέοντες πελαγίζωσιν, hoc eſt, *Iterum præpoſitus exercitui, nihilominus illum in exercitio habuit: quumque pax eſſet, eorum opera foſſam a Rheno ad Moſam perduxit, longam ad millia paſſuum* XXI. (*ſive ſtadia* CLXX) *ne ii fluvii, æſtuante Oceano, refluentes ſtagnarent.* Ex quibus hæc certa ſunt, primum pacis id opus fuiſſe, quo otium militi excuteretur: deinde Oceano æſtuanti oppoſitum fuiſſe, utique majori cum commodo ſi & propinquum Oceano, & in transverſum obductum fuit, quam ſi abeſſet longius; aut oblique fuiſſet actum. Quæ quum ita ſint, uti eſſe nemo forſan dubitavit; probabilior ſane illorum eſt opinio, qui Corbulonis foſſam a Lugduno ad oſtium Moſæ ducunt, quam qui in Leccæ alveo, non antiquiſſimo forſan, inquirunt. Quod ſi minus ſpatii inter ambo fluvios videtur eſſe, quam pro numero millenorum paſſuum, quos Tacitus deſignavit; ſciendum eſt, numquam locorum naturam ita ferre, ut foſſa recto tramite ubique deprimatur, nec usquam declinet ad latera. Si vero leniter illam foſſam inflectamus, ad eum modum, quem Altingianæ nuper Tabulæ expreſſerunt; & ſpatio ſui numeri paſſuum vel ſtadiorum, & ceteris rationibus, quas produxi, ſua veritas conſtabit. In ejus ergo doctiſſimi viri, auctoris tabularum, ſententia & ductu foſſæ perſtamus & adquieſcimus.

Supereſt Rheni *abactio* illa, quæ *Claudium Civilem*, principem Batavorum, adverſus Romanos res novas molientem, auctorem habebat, an fortaſſis immiſſione illa fluminis, ut Cluvero videtur, Lecca, novus alveus, natus fuerit. Taciti de molimento Civilis hæc verba lib. V. Hiſtor. cap. XIX. ſunt: *Non auſus oppidum Batavorum armis tueri, raptis quæ ferri poterant, ceteris injecto igne in inſulam conceſſit, gnarus deeſſe naves efficiendo ponti, neque exercitum Romanum aliter transmiſſurum. quin & diruit molem a Druſo Germanico factam, Rhenumque prono alveo in Galliam ruentem, disjectis quæ morabantur, effudit. Sic, velut ab abacto amne, tenuis alveus inſulam inter, Germanosque continentium terrarum ſpeciem fecerat.* Id ergo abigendo amnem Civilis intendebat, ut Romanis hoſtibus difficiliorem acceſſum auctu aquarum faceret, quibus naves ponti efficiendo deeſſe intelligebat: Germanorum contra auxiliis perfacilem aditum pararet; ſuisque ad illos tranſitum, ſi quid adverſi accidiſſet. Quod ſi vero Leccam ex medio Rheno emiſiſſet, ſuis in inſula damnum inundatione, non Romanis in Gallia, intuliſſet. Ait Tacitus, *prono alveo in Galliam effudiſſe Rhenum*, quod per Vahalem alveum efficiendum erat, qui Galliam

am ab inſula terminabat. Qui vero alveus extenuatus eſt abacto amne? Cluvero eſt medius Rhenus: Pontano ſeptemtrionalis, ex dextro ad Flevum oſtium deductus. Tacitus dicit, *inſulam inter Germanosque* illum fuiſſe. Cauſſa ergo ex limite inter Gallos Germanosque dijudicanda. Cæſaris ævo erat medius Rhenus Trajectum & Lugdunum prælabens: Rheno autem per foſſam effuſo, quod Druſi opus fuit, limes ad Flevum, amnem & oſtium, eſt prorogatus, quod etiam auctores qui poſt Druſi ætatem ſcripſerunt, Plinium, Tacitum, Melam ita obſervaſſe, ſupra notatum fuit. Sed de hoc pluribus infra in Batavia.

Moles etiam inſpicienda eſt, tam illa Druſi, quam diruit Civilis, quam altera, ab eodem Civili oblique ducta in Rheno, *cujus objectu revolutus amnis adiacentibus ſuperfunderetur*, Tacito explicatore lib. v. Hiſt. cap. XIV. Si Civilis Vahalem auxit, & per illum in Gallicam ripam effudit Rhenum; non alibi moles illa quam ad divortium, videtur quærenda, a Druſo adſtructa propterea, ne plurimum Rheni per Vahalem delaberetur, ſed, quantum opus erat, de illo per foſſam emitteretur, ut claſſis per eam exire in Oceanum, & inde redire in provinciam poſſet. Quem commeatum ut Civilis impediret, abegit flumen, dejecta mole, quæ aquam diſpenſabat; exſtructa nova, & oblique in Rhenum producta, qua illum omnem aut plurimum, tamquam obex, cogeret in Gallicam ripam ſiniſtro alveo, qui Vahalis eſt, deferri. Hoc viſum nobis de utraque mole narrare. Quibus vero Lecca alveus ex Civilis abactione eſt, aliter neceſſe eſt de utraque mole, vel alterutra ſaltem, cenſeant, & inferius eam ad Leccæ emiſſionem ponant. Quibus Pontanus obvertit, novos alveos facere, non tam abactionis rem, ſed foſſionis eſſe præcipue: idque Romanorum opera, Druſi & Corbulonis foſſas perdocere. Quum vero diverſis locis de illis molibus agat, cap. XIV. de Civilis nova obliqua: cap. XIX. de diruta Druſiana; non ineptum erit eas & loco diſtinguere, ut ad Druſi foſſam altera fuerit, altera ad divortium Rheni & initium Vahalis. Adi Lipſium ad Taciti lib. XIII. cap. LIII. Victo Civile, & Batavia recepta; Rheni curſus ad illum modum revocatus eſt, quem Druſus mole, foſſis, aggere inſtituerat: nec dubitatur, quæ diruerat Civilis, illico reparata; & quæ poſuerat ipſe, deſtructa everſaque fuiſſe omnia.

Tandem etiam de *Nabalia* Taciti, extremo libro v Hiſtoriarum, heic loci vel hac de cauſſa agendum eſt, quia multi ad unum ex Rheni alveis id ignotum ceteris flumen referri volunt. Lipſius, & alii, ex *Vahalis* corruptum autumant. Sed præterquam quod expunctio eſt violenta, pugnat id cum hiſtoria, quia Civilis trans Rhenum ex prœlio conceſſerat: Romani agebant in inſula Batavorum. Redeundum ergo ipſi ad Vahalem per medias legiones Romanas fuiſſet, quibus adeo non fidebat, ut, niſi in ſciſſo ponte, interjecto flumine, cum Romano colloqui non auderet. Tacitus dicto loco: *Petito colloquio, ſcinditur Nabaliæ fluminis pons. In cujus abrupta progreſſi duces*, ac cetera. Pontano *Nava* Superioris provinciæ videtur intelligendus: ſed hic nimis remotus a caſtris Romanorum in inſula dicta. Junius Hadrianus ad *Navalia*, Ptolemæi oppidum, ſuſpicatur fuiſſe, atque ita ad Iſalam. Sed quanta fides Ptolemæi in his oris ſit, quem fugit? Nihilominus & Cluverius, & Altingius, clari nominis viri, ad foſſam Druſianam referunt, putantque hiſtoriæ hoc ordinem ſuadere. Juvat ſententiam etymologia, quaſi *Nabalia* Celtica lingua ſit *Nach-Wale*, id eſt poſterior Vahalis. Quæ opinio adhuc, ut probabilior, a plerisque recepta. Refellere facilius aliena poſſum: firmare adhuc ipſe nihil.

Hæc de Rheno ſatis ſint: de ceteris fluminibus breviter, & primum de *Moſa*, æmulo Rheni, & partis interceptore. Cæſar de eo lib. IV. cap. X. *Moſa profluit ex monte Vogeſo, qui eſt in finibus Lingonum, & parte quadam Rheni recepta, quæ adpellatur Valis* (ſive Vaalis)

inſulam efficit Batavorum, neque longius ab eo millibus paſſuum LXXX *in Oceanum tranſit.* Et Tacitus Annal. II. cap. VI. *Ad Gallicam ripam Rhenus latior & placidior adfluens, verſo cognomento Vahalem accolæ dicunt: mox id quoque vocabulum mutat Moſa flumine, ejusque immenſo ore eumdem in Oceanum effunditur.* Uterque ita ſentire videtur, quaſi Moſa excipiat Rhenum vel Vahalim, ejusque abolito nomine ſuum impertiat, & ſuo immenſo ore in Oceanum effundat. Sed idem Tacitus de Rheno aliter loco alio, eumque, ut nobiliorem amnem, etiam poſt confluentem, & in oſtio illo immenſo præfert. Libro V. enim Hiſtoriarum cap. XXIII. de Civilis navali pugna: *Spatium velut æquoris electum, quo Moſæ fluminis amnem Rhenus Oceano adfundit.* Ex quo colligitur, ambigue Romanos de Moſa loquutos eſſe, nunc ferri ab Rheno; nunc Rhenum ab ipſo deferri. De oſtio Moſæ magno & patente diximus ſupra in Rheno, cujus partem Vahalem ſimul effundit: & id eſt, quod *Helium* Plinius nominavit, quam vocem *inferius* ſonare, opinio quorumdam eſt Batavorum. De confluente itidem in *Rheno* ſupra diximus, quem qui negant olim fuiſſe citra oſtium, neſcio quo pacto verba Cæſaris lib. IV. cap. X. interpretari velint. Ait enim clare, *Moſa, parte quadam Rheni recepta, quæ adpellatur Vaalis, inſulam efficit Batavorum*; quod ſine confluente non poteſt fieri. Nec demum in oſtio efficitur inſula, ſed citra illud longiore tractu, ut cum Vahali auſtrale inſulæ latus claudat. Neque ſcriptura Cæſaris ſollicitanda eſt, quam non tantum conſenſus librorum, verum etiam metaphraſis Græca confirmat. Quo poſito, nequaquam ad Vahalem referri poteſt, quod Cæſar Moſæ adſignavit, *efficere inſulam Batavorum*, licet Moſa per receptam Rheni partem, quæ Vahalis eſt, non per ſe, illud efficiat.

Tertius in Belgicæ majoribus fluminibus *Moſella* eſt, qui ortus in Vogeſo monte, per Leucos, Mediomatricos, Treverosque decurrens, inter Vangiones Ubiosque ſe Rheno commiſcet. Nomen a *Moſa* trahit ὑποκοριστικῶς, quaſi parvus Moſa, cui poſt ortum propinquus, & velut æmulus illius decurrit. Guilielmus Brito lib. X. Philippid. verſ. 385.

Millibus a Moſa diſtans, ubi Moſula paucis
Leucos & Metes ſpecioſis irrigat undis.

Nam etiam *Moſula* adpellatur, non modo a poſterioris ævi ſcriptoribus; verum etiam a Floro lib. III. cap. X. *Cæſar*, inquit, *infra Moſulam navali ponte transgreditur ipſum Rhenum.* Sic Vinetus vocem emendavit. nec eſt quod *Moſellam* ex uno Palatino ſubſtituas, quum æque Latine & *Moſula* & *Moſella* per modum deminutæ rei, ut in aliis exemplis, dicamus. Ejus laudes ſingulari carmine Auſonius ſcripſit, quod in Idylliis ejus eſt decimum. quo poſt principium ita Moſellam adloquitur:

Salve amnis laudate agris, laudate colonis,
Dignata imperio debent cui mœnia Belgæ:
Amnis odorifero juga vitea conſite Baccho,
Conſite gramineas amnis viridiſſime ripas.
Naviger, ut pelagus; devexas pronus in undas,
Ut fluvius; vitreoque lacus imitate profundo.

Venantius Fortunatus *Muſella* dixit lib. VII. carm. IV. ad Gogonem verſ. 7.

Inſuper uviferæ Muſellæ obambulat amnem,

ut puto, porrigendæ ſyllabæ cauſſa, quamvis ſæpe negligentior idem ejus legis ſit. Auſonius corripuit primam dicti carminis verſ. 108.

ne lata Moſellæ
Flumina tam celebri defraudarentur alumno.

Addo ex eodem idyllio, quæ laudes augent, a verſu 374.

Quod

Quod ſi tibi, dia Moſella,
Smyrna ſuum vatem, vel Mantua clara dediſſet;
Cederet Iliacis Simois memoratus in oris,
Nec præferre ſuos auderet Tibris honores.

Quid Ptolemæus animo volutaverit, quum celebri nomine fluvium, ut plerique interpretantur, *Obringam*, ὁ Ὀβρίγγα, lib. II. cap. IX. adpellaverit, divinare non poſſum, præſertim quum ante ipſum Tacitus *Moſellam* nominaſſet. Sed ſolemne ipſi eſt in Belgica, inuſitatis fluviorum nominibus uti, ubi Scaldim *Tabudam*, Samaram *Phrudin* vocaviſſe, ex ſitu & loco manifeſtum videtur. Quamvis vero etiam doctiſſimus vir Hadrianus Valeſius, p. 363. in ea ſententia eſt, ut Ptolemæo Moſellam *Obringam* dictum eſſe ſibi perſuadeat: tamen, quia Ptolemæus Obringam ſuum conſtituit limitem utriusque provinciæ, Germaniæ Superioris & Inferioris, nec vero Moſella is limes eſt; non deſino cum Cluvero dubitare, aut minorem fluvium, ignobilioremque circumſpicere, quo utraque provincia tamquam communi termino, diviſionis cauſſa utatur. Sed de hoc infra, quum Germaniam Ciſrhenanam explicabimus. Haud quoque tacendus eſt præclarus L. Veteris conatus, ut Moſellam foſſa cum Arari conjungeret, de quo ſic Tacitus lib. XIII. cap. LIII. *Vetus Moſellam atque Ararim, facta inter utrumque foſſa, connectere parabat, ut copiæ per mare, dein Rhodano & Arare ſubvectæ, per eam foſſam, mox fluvio Moſella in Rhenum; exin Oceanum decurrerent, ſublatisque itinerum difficultatibus, navigabilia inter ſe occidentis ſeptemtrionisque litora fierent.* Egregium opus & Romanis dignum, ſi perfectum fuiſſet! quod quo minus fieret, invidia Aelii Gracilis, Belgicæ legati, impedivit, quod idem Tacitus ſubnotavit. An etiam Cæſar *Moſellam* memoraverit, dubium primus Cluverus fecit lib. II. Germ. Antiq. cap. XIV. Cæſaris verba ex lib. IV. cap. XV. *quum ad confluentem Moſæ & Rheni perveniſſent*, legens ita, ut in *Moſæ* locum *Moſellam* inducendum eſſe contendat, ſed invitis libris omnibus. Cæſaris locum, a violenta correctione ſervatum, interpretatur Pontanus Diſceptatione IX. qui conſuli poteſt. Confluentes Moſellæ & Rheni tam nobiles ſunt, ut etiam urbi adpoſitæ nomen impertiverint.

Pergimus ad *Scaldim*, ut Cæſar, Plinius, Antoninus, Fortunatus vocant: ſolius Ptolemæi, ut diximus, eſt ille amnis *Tabuda.* Oritur in Veromanduis, & per Nervios aliosque populos delapſus, quum Oceano adpropinquavit, in plures diffluit partes. Ejus rivus qui Bergam attingit, olim Moſæ adjungebatur. Hinc eſt, quod apud Cæſarem lib. VI. cap. XXXIII. legitur: *ipſe cum reliquis tribus* [legionibus] *ad flumen Scaldim, quod influit in Moſam, ire conſtituit.* Cetera oſtia in Oceanum ferebantur, ſed incertum quo modo & ordine, quum via Oceani, & caſus, & ipſa natura in hujus fluvii, etiam in Moſæ & Rheni exitu, multum immutaverit. Plinius lib. IV. cap. XVII. *A Scalde ad Sequanam Belgica.* & mox: *A Scaldi incolunt extera Toxandri.* Et cap. XIII. *Toto hoc mari ad Scaldim usque fluvium Germanicæ accolunt gentes.* Ex quo intelligitur, quare Scaldim finem Belgicæ loco antea dicto conſtituerit, qui aliis, & ipſi non numquam Plinio, ſed alio reſpectu, Rhenus eſt. Venantius Fortunatus paullo ante nominato carmine IV. libri VII. ad Gogonem

Iſara, Sara, Chares, Schaldis, Saba, Somena, Sura.

Ultra Morinos, in Ambianis eſt *Samara*, cujus nomen ſeparatim in antiquis monimentis, quæ reliqua ſunt, non exſtat: utique vero in adpoſito oppidi nomine *Samarobrinæ*, quod Cæſaris & Ciceronis eſt. Ille lib. V. de B. Gall. cap. XXXIV. *concilio Gallorum Samarobrinæ peracto.* & cap. XLV. *Craſſum Samarobrinæ præficit:* hic lib. VII. epiſt. XI. ad

Trebatium: *Una mehercule collocutio noſtra pluris erit, quam omnes Samarobrinæ.* Quod nomen *Pontem Samaræ*, ut Valeſius interpretatur, ſignificat. Oppidum poſtea *Ambiani* dictum, gentis nomine, nunc *Amiens*, fluvius autem medio ævo *Somena* vel *Sommena*, ut modo ex Fortunati verſu vidimus: vel *Sumina*, ut ſcripſit Gregorius Turonenſis lib. II. cap. IX extremo, *usque Suminam fluvium occupavit.* Ptolemæo *Phrudis* eſt: hodie *la Somme*, qui ex Ambianis in Oceanum defertur.

Ex ora Oceani ad Moſam redimus qui *Sabin*, flumen recipit: is nunc *Sambre* eſt, ſatis notus: Fortunato *Saba*, uti ex prædicto verſu lib. VII. carm. IV. modo viſum fuit. Antiquum autem nomen *Sabis* erat. Cæſar lib. II. de Bello Gall. cap. XVI. *inveniebat ex captivis, Sabin flumen ab caſtris ſuis non amplius millia paſſuum* X *abeſſe.* & cap. XVIII. *collis de ſummo æqualiter declivis ad flumen Sabin.* In altera ripa, ſed inferius, Moſa *Ruram* accipit, a Tolpiaco, Marcoduro, Juliaco delatum amnem, ſed in vetuſtis hiſtoriis minus memoratum, nec prior, qui meminerit, ad manum eſt, quam Theodulfus Aurelianenſis, cujus, Paræneſi ad Judices, hic verſus eſt num. 105.

Rura, Moſella, Liger, Vulturnus, Matrona, Ledus.

Eſſe vero ipſum amnem, quem deſcripſimus, etiam Valeſius conſentit.

In Moſellam vero memorabilior *Saravus* influit, ut Auſonius in Moſella verſ. 367. id nomen ſcripſit,

Naviger undiſona dudum me mole Saravus
Tota veſte vocat: longum qui diſtulit amnem,
Feſſa ſub Auguſtis ut volveret oſtia muris.

nam paullo ſupra Auguſtam Treverorum in Moſellam ſe infundit. Hi ſunt illi *Auguſti Muri*, quos poeta dixit. Tabulæ Theodoſianæ eſt *Ponte Saravi*, quod nomen prave in Itinere Antonini a Lugduno capite Germaniarum Argentoratum, ſcribitur *Sarvix*, errore ex compendio ſcripturæ orto, quum utique *Saravi*, ſicut in Tabula, hoc ordine legendum ſit:

— — *Noviomagum*	—	—	—
Treveros	M.	P.	XIII.
Divodurum	M.	P.	XXXIIII.
Pontem Saravi	M.	P.	XXIIII.
Argentoratum	M.	P.	XXII.

Unde apparet, oppidum illud eſſe, quod nomen pontis in Sara hodieque ſervat, ut eo minus dubitemus, *Saravum* fluvium eſſe qui hodie *Sara* ſive *Saara* eſt. An vero *Saravi* nomen antiquiſſimum hujus amnis fuerit, antiqua inſcriptio apud Gruterum pag. 225. facit ut dubitemus, quæ ita habet:

CAES. PRO EXER. IMP. P. P.
S. C. AU. TREVE. INGR
ESSUM H. CASTRA SARRAE
FLU. PRO MIL. CUSTODIA
BIENN. POTITUS EST.

Hic fluvius *Sarra*, cum Auguſta Treverorum in hoc lapide conjunctus, non alius eſt, quam qui ceteris eſt *Saravus*, quod eo certius videtur, quia is hodieque *Saar* vocatur, & a Venantio Fortunato *Sara*, in ſupra oſtenſo verſu ex lib. VII. carm. IV. ad Gigonem, quem propter amnem, qui inſequitur, & heic loci repetendum eſſe duximus,

Iſara, Sara, Chares, Schaldis, Saba, Somena, Sura.

Qui ergo in verſu ultimus eſt fluvius *Sura*, nunc proximus erit ut explicetur. Is vero

perinde

perinde ut Sara, ſed in oppoſita ripa, ad vicum Aquæbellicum (*Waſſerbillich*) octo millibus paſſuum ſupra Treverorum Auguſtam, Moſellæ fluentis miſcetur. Convenit nomen, quod hodieque eſt *Saur*, Gallis le Sour. Laudatur etiam ab Auſonio in Moſella verſ. 354.

Pronæa Nemeſæque adjuta meatu
Sura tuas properat non degener ire ſub undas,)
Sura interceptis tibi gratificata fluentis.

Minora ergo flumina, quæ in Suram exeunt, ſunt *Pronæa* & *Nemeſa*, quorum nomina parum mutata conſervantur, illius *Prum* vel *Pruym*; hujus *Nyms*, quod flumen præter Schönekium, & Bidburgum, ac Villarium (*Villers*) delapſum, ad Suram, cui ſe ingerit, devolvitur ab ſeptemtrione.

Et *Aliſontiam* flumen Moſella excipit, eodem Auſonio auctore verſ. 370. Poſt Saravi enim deſcriptionem ait:

Nec minor hoc, tacitum qui per ſola pinguia labens
Stringit frugiferas felix Aliſontia ripas.

Diſſentiunt interpretes. Frehero eſt *Eltz*, apud vicum cognominem Moſella exceptum flumen. Sed parvitas fluvioli obſtat, quum majorem deſcribat Auſonius. Valeſio videtur *Alſitz* eſſe, amnis qui Luzzelburgum præterlabitur; ſed hic in Suram, non in Moſellam proxime, infertur. At Sura exceptos fluvios jam ante poeta narraverat: jam eos tangens, qui in Moſellam infunduntur. Scaliger refert ad *Alf* vel *Alb*. Id autem nominis Latine *Alba* potius quam *Aliſontia* eſſet. Adeo nihil definiri poteſt in re dubia.

In ſuperiora Moſellæ recedamus ad Divodurum & ultra, ubi cum luſu advenientem *Salliam* vel *Saliam* exceptat. Oritur is amnis ex lacu Lindrenſi, Decem Pagis vicino, quod oppidum recens natus adluit: indeque per viginti millia prolapſus, Divoduri, quæ Mettis eſt, poſt gyros & circumductiones ſe condit in Moſellam. Venantius Fortunatus lib. III. carm. XII. ad Villicum, Metenſem epiſcopum:

Hinc dextra de parte fluit, qua Salia fertur,
Flumine ſed fluctus pauperiore trahit.
Hinc ubi perſpicuis Muſellam curſibus intrat,
Alterius vires implet, & ipſe perit.
Hoc Mettis fundata loco, ſpecioſa, coruſcans,
Piſcibus obſeſſum gaudet utrumque latus.

A *ſale* putatur nomen habere, quod ipſe Fortunatus lib. VII. carm. IV. docet, poſt fluvios ante enumeratos repetito verſu, ſubjungens,

Seu qui Mettin adit de ſale nomen habens.

Hodie *la Seille*, nuncupatur. Hæc fere paullo majora & nobiliora flumina, quæ in Moſellam inlabuntur: minora & obſcura verbo attingemus. Cujus generis ſunt quæ eodem idyllio Auſonius addit verſ. 359. & ſequentibus:

Te rapidus Gelbis, te marmore clarus Erubrus
Feſtinant famulis quam primum adlambere lymphis.

Et paucis interjectis verſibus:

Prætereo exilem Leſuram, tenuemque Drahonum,
Nec faſtiditos Salmonæ uſurpo fluores.

Sunt plures, qui a ſiniſtra Moſellæ, & ſiniſtram ejus ripam petunt, paullo infra Auguſtam, *Gelbis* ſcilicet, *Salmona*, & *Leſura*, nunc Kyle, Salm & Leſera: pars citra flumen

men ſunt & dextram ripam accedunt, *Erubrus* ſive *Erubris*, & *Drahon* ſive *Drahonus*: qui nunc Rouver & Dron nuncupantur. Sunt omnes inter ſe vicini, nec longius abſunt a metropoli.

Tandem *Nava*, amnis nobilis, in Gallica ripa Rheno adfunditur, ad oppidum *Bingium*, quod nomen ſervat, IX millibus paſſuum infra Magontiacum. Nec fluvii nomen deletum, ſed unius litteræ converſione leviter immutatum. *Nahe* enim & *Naha* nunc adpellatur. Primus qui mentionem ejus cum ponte impoſito & adjacente oppido fecit, eſt Tacitus Hiſt. lib. IV. cap. LXX. *Tutor*, inquit, *Treveris comitantibus*, *vitato Magontiaco*, *Bingium conceſſit*; *fidens loco*, *quia pontem Navæ fluminis abruperat.* Auſonius etiam hinc idyllium Moſellam ita orditur:

Tranſieram celerem nebuloſo lumine Navam,
Addita miratus veteri nova mœnia vico.

Vicus ille, novis mœnibus ornatus, interpetum conſenſu oppidum *Bingium* eſt. Oppidi nomen etiam Itinerarium Antonini habet & Tabula Theodoſiana.

Quæ heic plures fluvii minores memorandi eſſent, in Rhenum, in Moſam, in Scaldim inruentes, quod nominati non ſunt in antiquis monimentis, ſilentio prætermittuntur. In limite auſtrali Belgicæ, qui Matrona eſt, addendus amnis *Axona*, nunc Aiſne vel Eſne, in extremis Rhemorum, unde ad Auguſtam Sueſſionum delatus, conjunctusque cum alio, cui Eſiæ nomen dicunt eſſe, in Sequanam ſe infundit. Cæſar Belli Gall. lib. II. cap. V. *Flumen Axona*, *quod eſt in extremis Rhemorum finibus.* Et Auſonius Moſella verſ. 461.

Non tibi ſe Liger anteferet, *non Axona præceps.*

Hinc ortum verſus in Helvetiis præcipuus amnis *Arola*, qui nomen, contractius tamen, retinet: quod vero non ſuccurrit qui ex antiquis memoraverit, nihil de eo, quod antiquæ geographiæ ſit, referre ad explicandum poſſumus, atque ita de fluminibus Belgicæ, quam inſtituimus tractationem, pro lege brevitatis noſtræ ad alia adgreſſuri, finimus.

De *montibus* etiam & *ſaltibus* dicemus pauca. De Vogeſo enim ſive *Voſago*, qui in Belgicam excurrit, ſuperiori capite actum fuit, quia initium ſumit in provincia alia. Eadem de Jura velimus obſervari. Sola ergo *Arduenna* eſt reliqua, noſtræ propria provinciæ tantæ longitudinis, ut nullus major ſaltus in cunctis Galliis inveniatur. Cæſar B. G. lib. V. cap. III. *Induciomarus iis*, *qui per ætatem in armis eſſe non poterant*, *in ſilvam Arduennam abditis*, *quæ ingenti magnitudine per medios fines Treverorum a flumine Rheno ad initium Rhemorum pertinet*, *bellum parare inſtituit.* Et lib. VI. cap. XXIX. idem Cæſar: *ipſe quum matureſcere frumenta inciperent*, *ad bellum Ambiorigis*, *per Arduennam ſilvam*, *quæ eſt totius Galliæ maxima*, *utque ab ripis Rheni finibusque Treverorum ad Nervios pertinet*, *millibusque amplius* IↃ *in longitudinem patet*, *L. Minucium Baſilum cum omni equitatu præmittit.* Nimia longitudo IↃ M. paſſuum, ideoque doctiſſimis viris videtur L. ſive *quinquaginta*, quod in Oroſii vetuſtis libris (nam recentiores ad Cæſaris lectionem vulgarem demutati ſunt) & in Miſcella Hiſtoria legitur, reſtituendum. Vide Hadrianum Valeſium in *Arduenna*, & Dionyſium Voſſium in Cæſarem. At nec *quinquaginta* M. P. longitudo maxima ſilvarum videtur eſſe, quum non deſint longiores, ut adeo vix certi aliquid definiri poſſit, in ſilvis maxime, quæ cæduntur, interlucantur. Græcus metaphraſtes hæc omnia ignorat, ut ex Oroſio inſerta ſuſpicari poſſis, præſertim quod eamdem rem Cæſar jam ſupra lib. V. tradiderat, quamquam neque hæc verba, de quibus dubitatur, a genio & ſtilo Cæſaris abhorreant. Miſſa de numero paſſuum diſceptatione, id certum nobis relinquitur, *Arduennam* ab Rheno Treverorum ad Scaldim & Nervios; etiam

inferius,

inferius, ad Rhemos usque pertinuiſſe, & præter hos, alias multas gentes complexam eſſe, ſaltem attigiſſe, in quibus Condruſi ſunt & Leodici & Namurci, cum Atrebatibus & Veromanduis: cohæſiſſeque cum Voago ſaltu. Unde eſt quod Fortunatus quoque Venantius tamquam vicinos & conjunctos in ſæpe dicto ad Gogonem IV carmine libri VII. conjungat,

Ardennæ, an Voſagi, cervi, capræ, helicis, urſi
Cæde ſagittifera, ſilva fragore tonat?

Tacitus quoque plurative, ut multos & continuos ſaltus, nuncupat: lib. III. Annalium cap. XLII. *Aliud*, inquit, *vulgus obæratorum aut clientium arma cepit, petebantque ſaltus, quibus nomen Arduenna.* Atque hæc etiam de Arduenna præſignificaſſe ſatis ſit: nunc ad populos Galliæ Belgicæ enumerandos accedimus, initium ab illa ora facientes, qua Belgica Lugdunenſem Narbonenſemque contingit.

HELVETII.

Primi nobis in Belgicæ populis ſint *Helvetii*, finitimi Allobrogum & provinciæ Romanæ, clari virtute & ſtudio bellorum. Cæſar lib. I. Gall. B. cap. II. vocat *homines bellandi cupidos*, ſed qui *pro gloria belli & fortitudinis anguſtos ſe fines habere arbitrati* ſint. Fines autem illorum ita ibidem deſcribit: *Undique loci natura Helvetii continentur: una ex parte flumine Rheno latiſſimo atque altiſſimo, qui agrum Helvetium a Germanis dividit: altera ex parte monte Jura altiſſimo, qui eſt inter Sequanos & Helvetios: tertia, lacu Lemano: & flumine Rhodano, qui provinciam noſtram ab Helvetiis dividit.* Rheni igitur contenti flumine, ad Gallos pertinebant, diviſi a Germanis eodem amne: ideo *gens Gallica* a Tacito dicti lib. I. Hiſt. cap. LXVII., & de Morib. Germ. cap. XXVIII: etiam a Cæſare, Strabone, Plinio, Ptolemæo pro Gallis habiti, olim pars Celticæ; poſt ab Auguſto Cæſare in Belgicam transſcripti, ut ſupra ſub initium hujus capitis tradidimus. Habuerunt quondam, ut idem Cæſar B. G. lib. I. cap. V. notavit, *oppida numero ad duodecim; vicos, ad quadringentos*, quibus omnibus incenſis, quum novas ſedes quærerent, a Cæſare repulſi, & oppida reædificare coacti ſunt.

Illa, ut Cæſar eodem libro, cap. XII. vocat, *Helvetia civitas*, id eſt ſocietas atque natio, in quatuor *pagos*, hoc eſt populos ſingulares minoresque diviſa fuit. Itidem Cæſar dicto loco: *Omnis civitas Helvetia in quatuor pagos diviſa eſt.* Ex quibus ipſe tantum duos nominavit, *Tigurinum* & *Urbigenum*; ceterorum nomen & notitiam aliunde ſupplere ſatagemus. Dicto cap. XII. Cæſar de Tigurinis, *Ubi per exploratores Cæſar certior factus eſt, tres jam copiarum partes Helvetios id flumen traduxiſſe, quartam vero partem circa flumen Ararim reliquam eſſe; de tertia vigilia cum legionibus tribus e caſtris profectus ad eam partem pervenit, quæ nondum flumen tranſierat: eos impeditos & inopinantes adgreſſus, magnam partem eorum concidit; reliqui ſe fugæ mandarunt, atque in proximas ſilvas abdiderunt. Is pagus adpellabatur* TIGURINUS. De altero, quem nominatim memorat, eodem libro, cap. XXVII. ita refert: *Dum ea conquiruntur & conferuntur* [obſides nempe & arma tradenda] *nocte intermiſſa, circiter hominum millia* VI *ejus pagi, qui* URBIGENUS *adpellatur, ſive timore perterriti, ne, armis traditis, ſupplicio adficerentur; ſive ſpe ſalutis inducti, quod in tanta multitudine dediticiorum ſuam fugam aut occultari, aut omnino ignorari poſſe exiſtimarent; prima noctis vigilia ex caſtris Helvetiorum egreſſi, ad Rhenum fineſque Germanorum contenderunt.* Ita legimus cum Philippo Cluverio quamquam non ignoramus, libros omnes Cæſaris *Verbigenus* exhibere, errore ſane, ut videtur perantiquo, quia metaphraſtes etiam Βεϱβιγίνη Φυλὴ expreſſit. Quum vero in Antonini Itinerario oppidum *Urba* ejus regionis reperia-

periatur, quod hodieque, & fluvius etiam præterlabens *Orbe* adpelletur; non eſt quod dubitemus, *Urbigenus* antiquum & genuinum nomen eſſe, quod, qui Cæſarem exſcripſerunt, in *Verbigenus*, Chriſtianis non ignotum vocabulum, transformaverunt. Itinerarii Antoniniani rationes hæ ſunt, itinere a Mediolano Argentoratum:

Equeſtrim	—	—	—
Lucum Lauſonium	M.	P.	XX.
Urbam	M.	P.	XVIII.

unde ſitus *Urbæ* non obſcurus eſt, quem certiorem facit ſuperſtes, ut diximus, oppidum *Orbe* in eo tractu, ad fluviolum cognominem, id eſt *Orbe* poſitum. Quis ergo nunc *Verbigenus* Cæſari in anima fuiſſe credet, quum medio ævo & noſtra oppidum cum fluvio, *Urba* vel *Orba*, tam manifeſtum ſit?

Sic ergo duos pagos Helvetiorum nominatos habemus a Cæſare: reliquos duos Strabo nobis & ſcriptores belli Cimbrici manifeſtent. Strabo lib. IV. pag. 127. de C. Mario, victore Cimbrorum ſociorumque, qui Helvetii erant: Μασσαλιώταις ἔδωκεν ἀριστεῖον τῶ τὸ πρὸς Ἄμβρωνας καὶ Τωϋγενοὺς πόλεμον, *Maſſilienſibus præmium dedit pro navata in bello contra Ambrones & Tugenos opera.* Eutropius lib. v ineunte: *M. Manilius & Q. Cæpio a Cimbris & Teutonibus, & Tigurinis, & Ambronibus, quæ erant Germanorum & Gallorum gentes, victi ſunt juxta flumen Rhodanum.* Cimbri ſcilicet & Teutones Germanorum: Ambrones vero & Tigurini Gallorum. Plutarchus in Mario ex Cimbrorum & Teutonum ſociis tantummodo *Ambrones* nominat, & ſæpius nominat, ut pag. 414, 416. quod argumento eſt, illum pagum præ cæteris inſignem, validum, & bellicoſum in Helvetiis exſtitiſſe. Epitome Livii LXV. ſub initium Cimbrorum belli: *L. Caſſius conſul a Tigurinis Gallis, pago Helvetiorum, qui a civitate ſeceſſerant, in finibus Allobrogum cum exercitu cæſus eſt.* Et Epitome LXVIII. ejusdem: *C. Marius conſul ſumma vi oppugnata a Teutonis & Ambronibus caſtra defendit: duobus deinde prœliis circa Aquas Sextias eos hoſtes delevit.* Hæc de Ambronibus Helvetiis ſententia utique nobis firmior probabiliorque ob connexionem in laudatis hiſtoriis, videtur, quam altera Reineri Reineccii, cui etiam illuſtriſſimus auctor Paderbornenſium Monimentorum ſubſcripſit; qui *Ambrones*, Cimbrorum in Romano bello ſocios, a Weſtphaliæ fluvio *Emmer* deducunt, quam *Ambram* putant Latinis fuiſſe, qua opinione auctoribus ſuis relicta, in veteri & pluribus recepta ſententia manemus. *Ambronicus* ergo pagus a Strabone, Livio, Plutarcho & Eutropio in illo bello laudatus, ad quatuor illos Helvetiorum pagos utique, ut validus & bellicoſus, referri debet, quibus ſi *Tougenos* ſive *Tugenos* Strabonis adnumeramus, quos ille cum Ambronibus in eadem cauſſa conjunxit; habemus quatuor a Cæſare diſtributos Helvetiorum pagos ſive populos, *Tigurinum*, *Urbigenum*, *Ambronicum*, & *Tugenum.* Horum inter ſe fines atque terminos quod nemo deſignavit, Cluverii conjecturam in enarratione ut plurimum inſequemur. Id vero prænotandum eſt, Helvetiorum quondam agrum non iisdem ubique limitibus contentum, quibus hodie Suizerorum regiones terminantur: quum *Rauraci*, ad Rhenum populus, ſejuncti eſſent ab Helvetiis; contra acceſſerint Urbigenis fortaſſe ad Juram montem, quæ extra fœderatam ſunt horum temporum Rempublicam.

PAGUS URBIGENUS.

Proximi provinciæ Romanæ URBIGENI erant, ab *Urba* oppido, quod ex Itinerario oſtendimus, nominati, haud dubie antiquiore ceteris, aut majori etiam potentia, quam vero poſtmodum amiſit, quum ſplendidius valentiusque factum eſſet *Aventicum*, usque adeo, ut non pagi tantum Urbigeni, verum etiam totius civitatis Helvetiæ caput cenſere-

ſeretur. Tacitus lib. I. Hiſtor. cap. LXVIII. de Cæcina, Vitellii duce: *Quum direptis omnibus Aventicum, gentis caput, juſto agmine peteretur, miſſi qui dederent civitatem, & deditio accepta.* Nec eſt quod caput unius pagi intelligas. nam citra diviſionem Tacitus ibidem univerſos Helvetios commemorat. *Plus prædæ*, inquit, cap. LXVII. *ac ſanguinis Cæcina hauſit. Irritaverant turbidum ingenium Helvetii, Gallica gens, olim armis viriſque, mox memoria nominis clara, de cæde Galbæ ignari, & Vitellii imperium abnuentes.* Hos ergo Helvetios intelligit, & horum caput Aventicum eſſe dicit, qui Marii & Cæſaris temporibus tam clade quam pugnis memoriam nominis conſequuti erant, qui non tam Urbigeni, quam Ambrones, quam Tugeni, quam Tigurini etiam fuerunt. Dignitatem illam Aventicum ab Romanis accepit, qui cum aliis ornamentis, tum colonia auxerunt. Flaviorum ſæculo id Fredegarius imputavit, quaſi Veſpaſianus, Germanis rebellibus ſuperatis, reparari juſſerit, & inchoatum ſplendorem reliquerit filiis perficiendum. Quo auctore id tradiderit, non liquidum eſt: nec vero de tempore dubitamus, quia Trajani ævo coloniam fuiſſe inſcriptione probatur, apud Gruterum pag. 427. quam Cajo Lælio imperatorum Nervæ & Trajani legato poſuit,

COLONIA PIA FLAVIA CONSTANS EMERITA
AVENTICUM HELVETIORUM FOEDERATA.

Cognomen *Flaviæ* non ſinit nos de tempore dubitare. Nec nummus Domitiani adverſatur, inſcriptus, ut Valeſius refert, COLONIA JULIA AVANTICORUM, quum poſſit etiam in gratiam *Juliæ*, fratris Titi filiæ, quam amavit Domitianus, id cognomen eſſe additum. Vide Suetonium cap. XVII & XXII. *Avanticorum* autem, vocali prima ſcriptum nomen, minus habet quod devocare nos ab hac opinione poſſit, quum & Ptolemæus Ἀυάντικον ſcripſerit; & forſan utrumque receptum fuit, uſitatius tamen per E vocalem ſecundam, qua etiam in alia inſcriptione pag. 110. num. 3. expreſſum eſt INCOLAE AVENTICENS. qui curatori coloniæ TABULAM ARG. POSUER. quod opes & ſplendorem illorum poteſt comprobare. Male vero in Sequanis Ptolemæus hanc urbem poſuit, & utique major nobis eſt Tacitus, qui Helvetiis adſcripſit ita, ut caput etiam gentis eſſet. Quod vetera Itineraria confirmant, Antonini, itinere a Mediolano Magontiacum; & Tabulæ Peutingerianæ. utrobique enim *Aventicum Helvetiorum* adpellatur; & quidem eo ſitu ac ordine, ut non poſſit extra Helvetiorum fines eſſe. Teſtatur & ipſum nomen, quod Galli noſtri ei loco conſervarunt, *Avenches*, in quo priſci nominis non obſcura inſunt veſtigia. Amiſit ſplendorem Germanorum irruptione, Gallieno imperium deſerente. Unde eſt, quod Ammianus lib. XV. cap. XXVII. *Aventicum, deſertam civitatem*, dixit, *ſed non ignobilem quondam, ut ædificia ſemiruta nunc quoque demonſtrant.* Illud QUONDAM longius tempus reſpicit, quam vaſtationes erant, quas Julianus cæſar ſub auguſto Conſtantio; aut Conſtantius, pater Conſtantini, necdum auguſtus, ſub Diocletiano & Herculio, ultus fuit. Hodie a noſtratibus vocatur *Wiflisburg*, quaſi Wivilonis burgus, quia is comes fertur poſt diuturnas ruinas reſtauraſſe.

Alia urbs hujus pagi ad lacum Lemanum antiqua & nobilis fuit *Colonia Equeſtris*. Plinius lib. IV. cap. XVII. de Belgica poſt alios populos: *Mediomatrici, Sequani, Raurici, Helvetii. Colonia Equeſtris, & Rauriaca.* Tabula Theodoſiana, Peutingeri vulgo dicta,

Condate, *Gennava* XII. *Colonia Equeſtris* XII.

Antonini Itinerarium, itinere a Mediolano Argentoratum:

Darantaſia
Caſuariam M. P. XXIIII.

Bautas	M.	P.	XVIII.
Genavam	M.	P.	XXV.
Equeſtrim	M.	P.	XVII.
Lacum Lauſonium	M.	P.	XX.
Urbam	M.	P.	XVIII.

Inſcriptio vetus, in Genevatis agri pago Verſoy reperta, apud Gruterum p. 478. num. 3.

D. VALERIO ASIATICI LIBERT
SISSI IIIIII VIRO COL. EQ.

Hæc ſunt antiqua monimenta quæ Coloniam Equeſtrem Helvetiorum nominatim ſignificant. Opus videtur Julii Cæſaris eſſe qui equites ibi depoſuerat limitaneos. Et ad hanc coloniam referuntur a doctiſſimis viris poetæ Lucani verba lib. 1. Pharſal. verſ. 394. de Cæſare:

ſparſas per Gallica rura cohortes
Evocat, & Romam motis petit undique ſignis.
Deſeruere cavo tentoria fixa Lemano.

Quod ſi enim ductum Itinerarii ſequimur, inter Genevam & Lauſonam *Equeſtris colonia* ſita fuit, XII millibus paſſuum a Geneva ſecundum Theodoſianam Tabulam, ex qua Itinerarii numerus XVII. corrigendus eſt, inducto V, quinarii ſigno. Jam vero quatuor leucis ſive XII millibus paſſuum a Geneva abeſt oppidum *Nyon*, poſitum *in cavo Lemano*, ut Lucanus dixit, hoc eſt in ſinu & angulo lacus. Confirmat Notitia provinciarum & civitatum Galliæ, cujus in Maxima Sequanorum eſt *Civitas Equeſtrium Noiodunum.* Antiquum ergo nomen fuit *Noiodunum*, quod poſtea, coloniæ nomine ac memoria ſenſim obſoleſcente, reductum, & linguæ fato in breviorem formam depravatum fuit, ut fieret *Nion* ſive *Nyon.* Ptolemæo Ἐκκεστρὶς in Sequanis eſt, quod non miramur, quum eodem errore Aventicum etiam Sequanis, a quibus longius abeſt, adſcripſiſſet.

Qui vero in Antonini itinerario eſt *Lacus Lauſonius*; & in Tabula Peutingeri Lacus Loſanne; ipſa urbs *Lauſanna* eſt, a lacu, cui adjacet, nominata, XIII millibus ſecundum Tabulam ab Equeſtri diſtans colonia; ſecundum Antoninum, XX., quarum alter numerus ex altero corrigendus eſt. Reliqua oppida pagi Urbigeni ex Tabula & Itinerario conſpiciuntur. Hujus auctori proxime ad Aventicum ab auſtro *Minnidunum* eſt, in Tabula compendio ſcripturæ *Minodum*; quod videtur eſſe *Milden*, Gallis *Mouldon*, medio loco inter lacum & Aventicum ſitum oppidum: inter idem Aventicum & Salodurum ponit *Peneſticam*, quæ *Peteniſca* in Tabula eſt, cui ex Cluverii opinione reſpondet oppidum *Biel:* ejusdem Tabulæ *Eburodunum* & ſitu & nomine cum *Yverdon*, quod in ora auſtrali lacus Neocomenſis eſt, convenire non dubitamus. In Notitia civitatum provinciæ Maximæ Sequanorum eſt *caſtrum Ebredunenſe*, quod idem eſt.

PAGUS AMBRONICUS.

Supra Urbigenum pagus eſt *Ambronicus*, cui Cluverius duo oppida adſignat, *Salodurum* & *Vindoniſſam*, quorum prius quam antiquum ſit, incertum eſt, quia antiquiorem ejus memoriam, quam in Theodoſiana Tabula, & Itinerario ejusdem forte ætatis, quod Antonini vulgo adpellatur, non habemus. In eo enim hoc ordine collocatum eſt, ut iter ab *Aventico Peteniſcam*, quam diximus Biel videri, ferat; inde *Salodurum*; ab hoc *Auguſtam Rauracorum* ſpatio XXII M. P. deducat. Quum ergo nomen urbis non ignobilis ad Arolam, *Solothurn* nempe, ſive ut Galli vocant, *Soleurre*, ſuperſit, non eſt quod plura verba de *Saloduro* veterum faciamus, quia ſic deprehenſum in Soleurre eſt, ut dubitare de ſitu non liceat.

Oppi-

Oppidum alterum, *Vindoniſſa*, certioris eſt antiquitatis, utpote etiam a Tacito memoratum lib. IV. Hiſt. cap. LXI. *Hiberna*, inquit, *ſubverſa cremataque, iis tantum relictis, quæ Magontiaci ac Vindoniſſæ ſita ſunt.* Et cap. LXX. *Tutor maturavit ſuperiorem Germaniæ ripam & ardua Alpium præſidiis claudere. Atque interim una & viceſima legio Vindoniſſa; Sextilius Felix cum auxiliariis cohortibus per Rhætiam irrupere.* Situm oſtendit Itinerarium Antonini & Tabula Theodoſiana. Illud itinere de Pannoniis in Gallias per mediterranea:

Brigantiam	—	—	—	
Arborem Felicem	M.	P.	XX.	
Ad Fines	M.	P.	XX.	
*		*		
Vindoniſſam Leg.	M.	P.	XXX.	

Quod deeſt, ſuppletur ex ſequenti itinere a Tauruno per ripam, ita

Fines	—	—	—	
Vitudorum	M.	P.	XXII	*Leg.*
Vindoniſſam	M.	P.	XXIIII	*Leg.*

Ex quo apparet, etiam nomine conſonante, nunc vicum Bernatium *Windiſch* eſſe, quæ olim fuit Vindoniſſa. In Notitia Galliæ civitatum *Caſtrum Vindoniſſenſe* eſt in Maxima Sequanorum: & *Campi Vindoni*, in Eumenii Panegyrico, Conſtantino dicto, cap. IV. & VI. in quibus pater Conſtantius *bella plurima* adverſus Germanos geſſerat. Quod autem in Tabula interponebatur *Vitudorum*, de eo in Tigurino pago videbimus. Inter Salodurum & Vindoniſſam trans Arolam fluvium *Jura* mons procurrit, cujus pars aſperrima nunc *Bözen* vel *Bözberg*, quod nomen ſonat, videtur *mons Vocetius* eſſe, in quem victi & diſperſi a Cæcina Helvetii refugerunt. Tacitus lib. I. Hiſt. cap. LXVIII. *Ipſi in medio vagi, abjectis armis, magna pars ſaucii aut palantes, in montem Vocetium perfugere.*

PAGUS TIGURINUS.

Tigurinus pagus a *Tiguro* nominatur, quod oppidum nemo veterum ſcriptorum memoravit: haud vero dubie e duodecim fuit, quæ migraturi in interiorem Galliam, ut apud Cæſarem lib. I. cap. V. eſt, ipſi Helvetii exuſſerunt. Quod pronius ad fidem fit, quia urbs nobilis ejus nominis *Zürch* hodieque ſupereſt, quod ipſum *Tigurum* cum Germanorum præpoſitione *zu* eſt, ſicut cum eadem vocula ex Taberna fit *Zabern*; ex Tolbiaco, *Zülpich.* Ptolemæi in hoc tractu eſt Φόρος Τιβερίου, *Forum Tiberii*, quod vi nominis ſuadente eſt oppidum Rheno adpoſitum *Keyſerſtul*, quaſi tribunal Tiberii, quod, quum imperator in Rhætorum bello eſſet, ibidem videtur habuiſſe.

Hujus pagi etiam ſunt, quæ Antonini Itinerario ſupra dictis itineribus inter Brigantiam & Vindoniſſam ponuntur, *Arbor Felix*, & *Ad Fines.* Utriuſque non obſcura veſtigia in oppidis, quæ nomen corrupte conſervant, videlicet illius in *Arbon*, quod lacui Brigantino eſt adpoſitum: hujus in *Pfin*, quod ſupra flumen eſt Durum. *Vitudorum* autem ejuſdem itineris, inter Fines & Vindoniſſam, in illum locum incidit, quo hodie eſt oppidum *Winterthür* quaſi Vintodurum aut Vinterdurum Romani olim pronuntiaverint. Etiam in hunc tractum cadit Γανόδουρον, *Ganodurum* Ptolemæi, de quo nihil certi conſtat. Plures autumant in loco Conſtantiæ fuiſſe ad lacum: Cluverio videtur nomen ex Σαλόδουρον, *Salodurum*, corruptum: ſed numeri Ptolemaici ab illo longius in ortum ſolis nos reducunt. *Conſtantia* vero, quia in altera ripa effluentis lacus eſt, ad Germaniam potius, quam Gal-

liam aut Helvetiorum civitatem pertinuit, idcirco in ſubſcriptionibus epiſcoporum quondam dicta *Conſtantia Alemanica*. Vide Valeſii Notitiam.

PAGUS TUGENUS.

Tugenorum nomen a Strabone eſt, qui Τωΰγενὲς vocavit, ut ſupra commemoravimus. Nomen ab oppido habuiſſe non dubitamus, quod *Tugum* fuiſſe vel *Tugium*, probabile ex analogia eſt: etiam celebri oppido noſtra ætate *Zug* reſpondere, quia quæ urbium nomina Romanis ex T incipiebant, Germani adpoſito *zu*, pronuntiavere, ut ſupra in in Tiguro oſtenſum fuit. Nusquam ſic oppidi nomen in antiquis monumentis occurrit: nec vero novum cenſemus eſſe, quum *Tugenorum* nomen ſit ſatis antiquum, quamvis nec alium auctorem illius, quam Strabonem, poſſimus nominare.

Præterea huc Cluverius locum Taciti refert, in modum municipii exornatum, & ſalubrium aquarum uſu frequentatum. lib. I. Hiſt. cap. LXVII. *Cæcina*, inquit, *belli avidus*, *proximam quamque culpam*, *antequam pœniteret*, *ultum ibat. mota propere caſtra: vaſtati agri: direptus longa pace in modum municipii exſtructus locus*, *amœno ſalubrium aquarum uſu frequens.* Sic locum plane Tacitus deſcribit, etiamſi nomine abſtinet. Quod vero is intra fines Helvetiorum ſit, non difficiliter in perculto oppido *Baden*, conſenſu omnium, invenitur: neque nomen ejus poteſt dubium, minus ignotum eſſe, quia Romani ſalubrium aquarum loca plerumque *Ad Aquas*, adpellavere, adjecto regionis cognomine, ut ab aliis locis, ſalubritate ſimili celebratis, diſcerni facilius poſſint. Qua ratione Taciti in Helvetiis locum, ſalubritate aquarum præditum, *Ad aquas Helvetias* dictum fuiſſe, nihil quidquam eſt, quod credere nos prohibeat. Hæc ſunt quæ de Helvetiis & chorographia illorum in antiquis monimentis invenimus.

Helvetios ab auſtro multæ gentes vel attingebant, vel ſubjacebant, *Veragri*, *Seduni*, *Nantuates*; quibus *Latobrigos* & *Tulingos* adjungerem, ſi certius aliquid de illorum ſede conſtaret. Cæſar ſane cum Helvetiis conjungit lib. I. Belli Gall. cap. V. ſed a quo latere aut plaga cum illis cohæreant, non exponit. Priores itaque: *Veragros*, *Sedunos*, *Nantuates* Provinciæ Romanæ ſive Narbonenſi vindicamus, duplici ratione inducti, primum quia Cæſar ineunte lib. III. de Bello Gallico, eosdem cum Allobrogibus conjungit, a quorum finibus ad ſummas Alpes pertinebant. Deinde quia Ptolemæus omnes illos populos adſcribit Italiæ, quamlibet trans ſummas Alpes ſitos. Si ergo inter Allobrogum fines & ſummas Alpes fuerunt, adeo, ut revocari quodammodo ad Italiam potuerint; non poſſunt ad Helvetios, & cum ipſis ad Belgas transferri, ſed Narbonenſi relinquendi ſunt, quæ inter Italiam Belgicamque ex Helvetiorum parte interjacet: quamvis nec Nantuatibus certiorem ſedem adjudicare potuerimus. *Latobrigos* Cluverius in Valleſiæ pago *Brige* quærit, certo autem & ſine dubitatione non invenit. Levior eſt Nic. Sanſonis conjectura, qui ex *Bri*, ſyllaba, ad Briſiacos refert. Nec ipſa etiam ſyllaba ſatis certa eſt, quia Oroſius lib. VI. cap. VII. *Latobrogios* ex Cæſare ſublegit. Modeſtior Hadrianus Valeſius eſt, qui imbecillitatem conjecturæ utriusque oſtendit: ipſe a loco definiendo abſtinet, quem potius nobis, quam illos, imitandum ducimus. *Tulingos* multi trans Rhenum & ſupra Brigantinum lacum quærunt in Germania. De ceteris in Provincia ſeu Narbonenſi Gallia actum eſt.

Tandem de hoc lacu, qui Helvetios a Vindelicis & Germanis ſeparat, aliquid addere pretium eſt. Plinius lib. IX. cap. XVII. vocat *lacum Rhætiæ Brigantinum*, quia & Rhætos attingit, ſaltem Vindelicos, a Tacito quoque ſub Rhætorum nomine comprehenſos. nam ſecundum Strabonem lib. IV. pag. 142. καὶ Βριγάντιοι τῶν Οὐινδελικῶν εἰσι, *Brigantii*

quo-

que Vindelicorum ſunt, illorumque oppidum Βεϱγάντιον, *Brigantium*, in ora lacus poſitum, ſupereſt. Ammianus Marcellinus lib. XV. cap. VI. ipſum lacum *Brigantiam*, vocat, communi cum oppido nomine. *relegens*; inquit, *margines lacus Brigantiæ.* & paucis interjectis: *Rhenus lacum invadit, quem Brigantiam accola Rhætus adpellat.* In eo vero errat Ammianus, quod lacum hunc *rotundum* dicit, & *pari pæne ſpatio late diffuſum*, uti longus eſt; quod ſecus ſeſe habet. Pomponius Mela lib. III. cap. II. duo lacus memorat, per quos Rhenus transmittatur, *Venetum* & *Acronium*, quamquam nominum originem non exponat. *Rhenus*, inquit, *ab Alpibus decidens, prope a capite duos lacus efficit, Venetum & Acronium.* Ex quo ordine apparet, *Venetum* eſſe longiorem illum, qui a Brigantia incipit & longe procurrit ad Conſtantiam, & ulterius ad oppidum, quod hodie Bodmen vocatur. Unde idem lacus eſt Venetus, Brigantinus, Conſtantienſis & Bodamicus: *Acronius* autem eſt minor & inferior, quem Rhenus invadit, quum præter Conſtantiam, elapſus jam e majore, in occidentem ſupra Helvetios defertur ad Rauracos, qui nunc proximi ſuccedunt Helvetiis.

RAVRACI ſive RAVRICI.

Hunc populum Cæſar & Itineraria *Rauracos*, prima vocali, vocant: Plinius, Ptolemæus, & inſcriptio vetus, tertia, *Rauricos.* Ut finitimi ſunt Helvetiorum, ita etiam ſocii fuerunt Romano bello. Cæſar lib. I. cap. V. *Perſuadent Rauracis, & Tulingis, & Latobrigis finitimis, uti eodem uſi conſilio, una cum iis proficiſcantur,* Et cap. XXIX. in tabulis repertis quibus ratio confecta erat qui numerus domo exiſſet; *ſumma erat capitum Rauracorum millia* XXII. Unum his præ ceteris eximium oppidum fuit, quod Plinius lib. IV. cap. XII. *Rauricum Galliæ oppidum* adpellat. De Danubii ſive Iſtri fonte agens, *Ortus hic*, inquit, *in Germaniæ jugis montis Abnobæ, ex adverſo Raurici Galliæ oppidi.* In hoc L. Munatius Plancus, olim Ciceronis diſcipulus & amicus, uti ex lib. X. epiſtolarum notum eſt, poſt Antonium ſectatus, & inter adparatum Actiaci belli regreſſus ad Octavianum Cæſarem, a quo ad cenſuram & præfecturam Rhætiæ evectus fuit; hic, inquam, Munatius Plancus Auguſti auſpiciis coloniam deduxit, cujus rei ſupereſt inſcriptio honorifica apud Gruterum pag. 439. num. 8.

L. MUNATIUS. L. F. L. N. L. PRON.
PLANCUS COS. CENS IMP. ITER. VII VIR
EPUL. TRIUMPH. EX RAETEIS AEDEM SATURNI
FECIT DE MANUBIIS AGROS DIVISIT IN ITALIA
BENEVENTI IN GALLIA COLONIAS DEDUXIT
LUGDUNUM ET RAVRICAM

Supra in Lugduno pag. 139. partem quoque hujus inſcriptionis protulimus, Dione duce ac auctore in eam opinionem ingreſſi, ut *Lugdunum* ante triumviratum deductam cenſeremus, quam nec nunc ſententiam mutamus; de *Raurico* autem ut aliter judicemus, ſub Auguſto ab eodem eſſe deductam; cum alia argumenta, tum ipſum Auguſtæ nomen, quod vel eodem tempore vel poſtea acceſſit, non vanis ſignificationibus perſuadent. Plinius alio loco, eodem lib. IV. cap. XVII. vocat *coloniam Rauriacam*: Ptolemæus Ραυϱικῶν Ἀυγȣ̃ςα, *Auguſtam Rauricorum*: Theodoſiana Tabula *Auguſta Rauracum*, quod vel ſyncope eſt *Rauracûm*, vel, ut ſæpe in illa Tabula, compendium ſcripturæ pro *Rauracorum*: eodem modo auctor Itinerarii, itinere a Mediolano per Penninas Magontiacum:

Aventicum Helvetiorum	—	—	—
Peneſticam	M.	P.	XIII.
Salodurum	M.	P.	X.
Auguſtam Rauracum	M.	P.	XXII.

Quod itidem *Rauracorum* lego. Ut vero mos illorum temporum fuit, etiam gentile nomen urbi eſt impoſitum. Itinere alio, a Tauruno in Gallias per ripam Pannoniæ,

Vitodurum	— — —
Vindoniſſam	XXIIII.
* *	*
Rauracos	XXVII.

Et Ammianus Marcellinus lib. XV. cap. XXVII. *Apud Sequanos Biſontios vidimus, & Rauracos, aliis potiores oppidis.* Biſontio vel Viſontio quidem in Sequanis, non autem Sequani ſunt ipſi Raurici, ſed in provincia Maxima Sequanorum, quæ & Rauracos, & Helvetios una cum Sequanis complectebatur. Sic Eutropius lib. VI. cap. XIV. *Cæſar vicit Helvetios, qui nunc Sequani adpellantur*, id eſt, in Maxima Sequanorum provincia continentur, Sequanis contributi, & nominis illorum, ſi laxe id de toto ambitu intelligatur, interdum participes. In Notitia provinciarum vocatur *Caſtrum Rauracenſe.* Hodie nomen priſcum Auguſtæ, vulgo *Augſt*, conſervat exiguus vicus ad curvaturam Rheni, ubi ab occaſu in ſeptemtrionem inflectitur, ſed ruinis & ruderibus, quæ ibi viſuntur, clariſſimæ quondam coloniæ magnitudinem prodit, ſitus VI millibus paſſuum a Baſilea, quæ ex fato illius incrementa majora cepit.

Præterea in Rauracis Ptolemæus ſcribit *Argentuariam* (Græce Ἀργεντȣαρία eſt) quæ ſi recte eſt poſita, & Rauracis vere attributa, oportet horum fines in ſeptemtrionem longius procucurriſſe, & in ipſam Superiorem, quæ ab Romanis dicta fuit, Germaniam. Tabula Theodoſiana *Argentuariam* ponit inter Helellum & Cambete: aut ſi longius fines ex Antonini Itinerario (itinere a Mediolano Magontiacum) repetere volumus, ſita fuit inter Auguſtam Rauracorum & Argentoratum. Ordo ibi talis eſt

Auguſtam Rauracum	—	—	—
Cambetem	M.	P.	XII.
Stabula	M.	P.	VI.
Argentuariam	M.	P.	XVIII.
Elcebum	M.	P.	VI.
Argentoratum	M.	P.	XII.

Ex quo ſitu alii Colmar, alii Horburg vel Arburg interpretantur. Hæc etiam *Argentaria*, ejecta littera, ab Ammiano & Aurelio Victore ſcribitur, nobilis ille locus, apud quem Gratianus Alemannos vicit. Ille lib. XXXI. cap. XXVII. *Primum apud Argentariam, ſigno per cornicines dato, concurri eſt cœptum: - - - - barbari ita ſunt caſi, ut ex prædicto numero* [XL M.] *non plus quam quinque millia, ut æſtimabatur, evaderent:* hic [Aurel. Victor in Epitoma] de Gratiano; *apud Argentariam oppidum Galliæ triginta Alemannorum millia in bello exſtinxit.* Nec audiendus Andreas Schottus, qui ad Argantomagum [*Argenton* in agro Lemovicum vult relatum.

Quod ſi Argentuaria fuit Rauracorum, uti videtur antiquitus fuiſſe; eorumdem fuerunt etiam, quæ inter illam & Auguſtam interjecta fuerunt *Cambes* ſive *Cambete* Itinerarii & Tabulæ, nunc vicus Kems; *Arialbinum* ejusdem Tabulæ Theodoſianæ, quod in Antonini itinere a Tauruno per Pannoniæ ripam, *Artalbinum* ſcribitur, poſitum inter Rauracos ſive Auguſtam, & Uruncim. Id quibusdam videtur Mulhuſa Sequanorum eſſe;

eſſe, verum non convenit cum itinere quod tanto ſpatio non poteſt ab Rheno recedere, ſed ab Auguſta per Uruncim ad Montem Briſiacum, qui ad Rhenum eſt, fertur, & inde Argentoratum. Cluverius pag. 350, neſcio qua conjectura, *Baſel* interpretatur, quod itidem dubitandum aut negandum eſt; quia Theodoſii ætate, qua Tabula Peutingeri conſcripta putatur, etiam Baſilea jam tum fuit, Ammiano teſtante lib. xxx. cap. VIII. *Valentiniano*, inquit, *poſt vaſtatos aliquos Alemanniæ pagos, munimentum ædificanti prope Baſileam; offertur præfecti relatio, docentis Illyrici clades.* Sed de hac plura in medii ævi Geographia. Nihil ergo certi habemus quod de *Arialbino* dicamus: ſicut neque Hadrianus habuit Valeſius. Ad *Sequanos*, nobiliſſimam gentem properamus.

SEQUANI.

Sequani, olim pars Celticæ, uti ex Cæſaris lib. I. cap. I. ſupra demonſtravimus; poſtea Belgicæ ab Auguſto contributi ſunt, quod ex Plinio & Ptolemæo notum, & ſub initium hujus capitis probatum eſt. Jura mons Sequanos ab Helvetiis diviſit, Cæſare definiente. eodem lib. I. Belli Gall. cap. VIII. *A lacu Lemano*, inquit, *ad montem Juram, qui fines Sequanorum ab Helvetiis dividit, millia paſſuum decem novem murum foſſamque perducit.* Altera parte ad Rhenum usque fines protuliſſe Strabo auctor eſt lib. IV. pag. 133. ἔθνος Σηκουανῶν συνάπτον Ῥήνῳ πρὸς ἕω, *Gens*, inquit, *Sequanorum attingit ab oriente Rhenum*; quod pro more forſan ex Cæſare hauſit qui dubie lib. I. cap. I. *Galli* [Celtæ] *attingunt a Sequanis & Helvetiis flumen Rhenum.*

Quid vero eſt A SEQUANIS? an *poſt*? an *per*? metaphraſtes vertit κατὰ τοὺς Σεκανοὺς; quod itidem dubiæ interpretationis eſt. Apertius idem lib. IV. cap. X. *Rhenum per fines Sequanorum, Mediomatricorum* dixit *citatum ferri*; de quo plus infra in *Mediomatricis* dicemus. Ex altera parte Tacitus annal. III. cap. XLV. *pagos Sequanorum conterminos Aeduis* dixit. nam late habitarunt non tantum ad horum usque fines, verum etiam ad Lingonum, Seguſianorumque. An vero etiam ad Rhenum usque; res eſt dubitatior, quia Rauraci & Tribocci, Rheni accolæ, ex illa parte obſtabant, qua Sequani poſſent ad Rhenum forte pertinere. niſi pulſi inde a Germanis gentibus fuere, ſicut de Arioviſto conſtat, tertiam partem eorum agri eamque optimam occupaviſſe, quæ haud dubie Rheno propior atque Germaniæ fuit. Cæſar lib. I. cap. XXXI. Divitiaci Aedui oratione: *Pejus victoribus Sequanis, quam Aeduis victis accidiſſe, propterea quod Arioviſtus rex Germanorum in eorum finibus conſediſſet, tertiamque partem agri Sequani, qui eſſet optimus totius Galliæ, occupaviſſet.* Ammianus quidem Sequanos ad Rhenum usque perducit lib. XV. cap. XXVII. *apud Sequanos*, inquit, *Biſontios vidimus, & Rauracos, aliis potiores oppidis multis.* Rauraci vero, ſive Auguſta Rauracorum, ad Rhenum ſunt. Sed Ammianus ex more ſuorum temporum dixit, quibus provincia Maxima Sequanorum conſtituta erat, qua non Sequani modo, verum etiam Helvetii & Rauraci continebantur.

Nullum autem certum oppidum Sequanorum nominatur, niſi *Veſontio*, quod illis nominatim Cæſar tribuit lib. I. cap. XXXVIII. *Nuntiatum eſt ei, Arioviſtum cum ſuis omnibus copiis ad occupandum Veſontionem, quod eſt oppidum maximum Sequanorum, contendere.* Et Dio Caſſius lib. XXXVIII. pag. 8. τὸν Οὐεσοντίωνα, τὴν τῶν Σηκουανῶν πόλιν, *Veſontionem, Sequanorum urbem* vocat. Et Magno: *Sequanus, Veſontio.* Poſteriori enim ævo etiam gentis nomine dicta fuit. Antonini itinere a Mediolano per Grajas Argentoratum, *Viſontio* ſcribitur, & ſic tractu ab Lemano in ſeptemtrionem locatur:

La-

Lacum Lauſonium	—	—	—
Urbam	M.	P.	XVIII.
Arioricam	M.	P.	XXIIII.
Viſontionem	M.	P.	XVI.

Nummos etiam adferunt Auguſti & Galbæ, impreſſos MUN. VISONTIUM; verum quod hic caſus magis convenit Hiſpaniæ oppido in Pelendonibus, ſupra pag. 78. deſcripto; eo cum Harduino referri volumus. Ptolemæus quidem etiam *Viſontium*, Græce Ὀυισόντιον, dixit, quo duce Hadrianus Valeſius Galbæ nummum, VISONTIUM MUN. id eſt *Viſontium municipium*, ad Sequanos adplicuit; ſed ipſe ſimul de fide ſui ducis dubitat, annon forte Ὀυισοντίων, *Viſontio*, virili genere, in eo, ut in Cæſare & Dione, legendum ſit: qua admiſſa dubitatione, incerta & hujus nummi ratio erit. Notitia provinciarum in Maxima Sequanorum: *Metropolis civitas Veſontienſium.* Nunc, quod nemo dubitat, *Beſanco* eſt, noſtris *Biſanz*, urbs inclyta ad Dubim fluvium. Id quoque non prætereundum eſt, quum cultior ab Romanis Gallia fuit facta, Veſontionem habuiſſe municipalem ſcholam & oratoriæ artis profeſſores. Auſonius Gratiar. act. ad Gratianum cap. XIII. *Quomodo Titianus magiſter? ſed glorioſus ille municipalem ſcholam apud Viſontionem Lugdunumque variando, non ætate quidem, ſed utilitate conſenuit.* Titianus autem ille magiſter eſt ille, quo Maximinus Junior, Maximini Thracis filius, *Oratore* uſus eſt, id eſt oratoriæ artis præceptore: de quo Capitolinus.

Alterum oppidum, quod multi credunt a Cæſare tributum Sequanis, & nomine & ſitu ſuſpectum eſt doctiſſimis viris. Lib. I. cap. XXXI. Cæſar Divitiaci oratione: *Arioviſtum, ut ſemel Gallorum copias prœlio vicerit, quod prœlium factum ſit Amagetobriæ, ſuperbe & crudeliter imperare.* Sed inde colligi haudquaquam poteſt, ubi locorum prælium commiſſum fuerit, in Sequanis, an Aeduis, an in aliarum gentium finibus: nec, genuinum ſit, an mendoſum vocabulum, quia nemo alius id nomen memoravit, & Cæſaris codices variant vel *Amagetobriam*, vel *Amagetobrigam*, alii *Magetobrigam*, vel aliter referentes. Quod vero Joannes Goduinus ad Bingium ſuperioris Germaniæ refert, eodemque adplicat Auſonianus verſus principio Moſellæ,

Tranſieram celerem nebuloſo flumine Navam,
Addita miratus veteri nova mœnia vico
Aequavit Latias ubi quondam Gallia Cannas;

id longe nimis petitum eſt, uti, quum ad Bingium deventum fuerit, plurium judicio doctorum hominum demonſtraturi ſumus.

Ptolemæus præter Viſontium vel Viſontionem, & Helvetias urbes, quas perperam huc reduxit, Equeſtrem & Aventicum; etiam in Sequanis *Didattium*, Διδάττιον, locat, quod vero æque obſcurum & ignotum eſt, ut Cæſaris Amagetobria. Eſto, utrumque in Sequanis fuiſſe, quis vero locum in tam amplis finibus vel hujus vel illius oppidi demonſtrabit, ubi neque nomen aliquod veſtigium nobis prodit, neque itineraria vetera nos ductu ſuo confirmant? Vere ergo de Amagetobrigæ loco Cluverius dixit: *Fruſtra ſunt, ſemperque erunt, qui eum perveſtigare laborant:* quod idem etiam de Didattio Ptolemæi judicamus.

LINGONES.

Lingones quoque in Belgica ponit Plinius lib. IV. cap. XVII. eosdemque *fœderatos* Romanorum fuiſſe dicit. Ptolemæus corrupto nomine Λόγγωνες, *Longones*; ſed etiam Belgicæ adſcri-

adſcribit. In collimitio autem Belgicæ Celticæque fuerunt, quia ad caput Matronæ fluvii habitarunt, qui terminus gentis utriusque fuit. Straboni ſunt iidem & Λίγγονες, *Lingones*, & Λιγκάσιοι, *Lincaſii*, altero nomine corrupto. Exempla mox proferemus. Moſa amnis in finibus Lingonum, ut Cæſar ait lib. IV. cap. X. naſcitur, ex Vogeſo monte erumpens: de quo ſupra in fluminibus dictum. Arar flumen Lingones & Aeduos a Sequanis diſtinguit. Strabo lib. IV. pag. 129. ὁ Ἄραρ ὁρίζων Σηκουανούς τε καὶ Αἰδούους, καὶ Λιγκασίους, *Arar terminus Sequanorum*, *Aeduorum*, *&* *Lincaſiorum* ſive Lingonum. Et pag. 134. ὑπὲρ τῶν Ἐλουηττίων καὶ Σηκουανῶν Ἔδουοι καὶ Λίγγονες οἰκοῦσι πρὸς δύσιν, *Super Helvetios & Sequanos occaſum verſus habitant Aedui & Lingones.* Quamvis autem ad Vogeſum montem ex parte pertinebant; tamen uber illorum ſolum & eximiæ fertilitatis fuit. Claudianus Conſulatu II. Stilich. verſ. 94.

Vexit Lingonico ſudatas vomere meſſes.

Urbem Longonibus ſuis, id eſt Lingonibus, Ptolemæus attribuit *Andomatunum*, Ἀνδομάτουνον, τ forte pro δ errore ſcribarum poſito, quia videtur ex *dunum* eſſe, plurium oppidorum terminatione, qua montanus ſitus ſignificatur. Sed nihil definio, quia etiam Antoninus iter ab *Antematunno* Tullum ducit, utrimque T recepto in vocabulum. Et quia ſolam hanc ponit Ptolemæus, ſine dubitatione gentis illius urbs primaria fuit, quæ poſteriori ævo, ut moris erat, ipſius gentis vocabulum adſumſit, & *Lingones* ipſa urbs adpellata. Eutropius lib. IX. cap. XV. *Per idem tempus a Conſtantio cæſare in Gallia pugnatum eſt circa Lingones: die una adverſam, & ſecundam fortunam expertus eſt. Nam quum repente barbaris ingruentibus intra civitatem eſſet coactus tam præcipiti neceſſitate, ut clauſis portis in murum funibus tolleretur; vix quinque horis mediis, adventante exercitu,* LX *fere millia Alamannorum cecidit.* Quæ integra verba recitavi, ut conſtet non de gente, ſed oppido ſermonem eſſe. In Notitia provinciarum *Civitas Lingonum* pro urbe eſt. Taciti quidem etiam eſt *civitas Lingonum*, lib. I. Hiſt. cap. LIX. & LXIV. ſed ibi *civitas* populus, non id oppidum eſt, quod hodie *Langres* nuncupatur. Ejus gentis unus & ſingularis homo *Lingon* a Tacito dicitur lib. IV. Hiſt. cap. LV.

In Lingonico agro etiam *Divio* fuit, quod *Divionenſe caſtrum* Gregorius Turonenſis lib. III. cap. XIX. & ex illo Aimoinus lib. II. cap. XXIV. accurate deſcribunt. Agunt de Gregorio Lingonenſi epiſcopo, quem ibi *maxime moratum eſſe* Aimoinus, ſive *maxime aſſiduum in eo fuiſſe*, Gregorius hiſtoricus teſtantur. Cujus ſedis & commorationis cauſſa deſcriptionem caſtri inſtituerunt. *Eſt caſtrum*, inquit Gregorius, *firmiſſimis muris, in media planitie & ſatis jucunda compoſitum. Terra valde fertilis atque fecunda. - - - A meridie habet Oſcarum fluvium, piſcibus valde prædivitem: ab aquilone vero alius fluviolus venit, qui per portam ſubveniens ac ſub pontem decurrens, per aliam rurſus portam egreditur, totum munitionis locum placida unda circumfluens; ante portam autem molinas mira velocitate divertit. Quatuor portæ a* IV *plagis mundi ſunt poſitæ, totumque ædificium* XXXIII *turres exornant. Murus vero illius de quadris lapidibus usque in* XX *pedes, deſuper a minuto lapide ædificatus habetur; habens in altum pedes* XXX; *in latum pedes* XV. *Quæ cur non civitas dicta ſit ignoro. - - - Veteres ferunt ab Aureliano hoc imperatore fuiſſe ædificatum.* Valeſio videtur antiquius fuiſſe vel oppidum vel vicum, Aurelianum demum munimenta nova addidiſſe. Repetere autem hæc integra ex Gregorio viſum fuit, quia *Caſtrorum* formam nobis deſcribunt, quæ non arces ſolæ aut nuda munimenta fuerunt, ſed oppida etiam ampla munimentis circumdata, quæ notio frequens in Notitia provinciarum & civitatum eſt. Scribitur etiam alia forma *Dibio*. Marmore Romano noſtra memoria effoſſo, DIBIONE CONSISTENTES. & inſcriptio apud Reineſium claſſ. I. num. CCLXIII.

ARAM POSUERUNT FABRI
FERRARI DIBIONENSES.

Hodie *Dijon* vocatur, urbs bene culta & caput Ducatus Burgundici.

LEUCI.

Lingonibus proximi in ſeptemtrionem *Leuci* erant, circa Moſellam colentes, aut inter Moſellam & Moſam. Cæſar Belli Gall. lib. I. cap. XL. *Hæc ſibi curæ eſſe: frumentum Sequanos, Leucos, Lingones ſubminiſtrare.* Strabo lib. IV. pag. 134. ὑπὲρ τῶν Μεδιοματρικῶν Λεῦκοι καὶ τῶν Λιγγόνων τι μέρος, *ſupra Mediomatricos ſunt Leuci & pars Lingonum.* Plinius lib. IV. cap. XVII. *Leuci liberi.* Laudantur a jaculandi peritia. Lucanus lib. I. verſ. 424.

Optimus excuſſo Leucus Rhemusque lacerto.

Tacitus lib. I. Hiſt. cap. LXIV. *Nuntium de cæde Galbæ, & imperio Othonis, Fabius Valens in civitate Leucorum accepit.* Ubi non urbs intelligenda, Leucorum caput, ſed ager cum inhabitante populo. Oppida autem Ptolemæus Leucis duo tribuit. Τοῦλλον, *Tullum*, & Νάσιον, *Naſium*. Prioris nomen quia ſervatur epiſcopali ad Moſellam civitati, vulgo *Toul* dictæ, quæ in Notitia provinciarum, in Belgica prima eſt *Civitas Leucorum Tullo*; de ſitu nulla eſt dubitatio. Confirmat Itinerarium Antonini, quod habet *Iter ab Antematunno Tullum Leucorum usque.* In ipſis autem urbium vocabulis, tam hoc itinere, quam alio, a Durocortoro Divodurum, ſimpliciter *Tullum* vocatur, ut tamen milliariorum numerus, in Leucos id oppidum incidere probet, ut rationes oſtendent, in altero Ptolemæi oppido vel caſtro proferendæ.

Illud eſt *Naſium*, quod ob nominis ſimilitudinem multi adhuc crediderunt Nancejum ſive Nancy eſſe, ſplendidam urbem Lotharingiæ. Quod ſecus eſſe, iter a Durocortoro Divodurum, id eſt a Rhemis Mettim, oſtendit, cujus hæ rationes ſunt:

Durocortorum	—	—	—
Fanum Minervæ	M.	P.	XIIII.
Ariolam	M.	P.	XVI.
Caturigas	M.	P.	IX.
Naſium	M.	P.	IX.
Tullum	M.	P.	XVI.
Scarponam	M.	P.	X.
Divodurum	M.	P.	XII.

Heic proficiſcentibus a Rhemis citerius eſt *Naſium*, quam Tullum, XVI millibus paſſibus: at Nancejum Lotharingiæ eſt ultra Tullum fera totidem millibus: ut alius omnino locus Naſio quærendus ſit, qui Valeſio videtur Grand Nanci, quaſi Nancium majus, vicus, qui non longe a fluviolo Orna, & a Commerciaco & flumine Moſa quatuor circiter leucis abeſt. Fredegarius quoque eodem loco & ordine ponit, & *Caſtrum Naſium* adpellat: cujus verba etiam Valeſius in *Tullo* recitavit.

MEDIOMATRICI.

Cæſar & Strabo *Mediomatricos* ad Rhenum usque perducunt, de quo ſitu recte dubitat Hadrianus Valeſius in *Rhenus*, quum ad Moſellam potius reducendi videantur. Cæſaris verba ſunt B. G. lib. IV. cap. X. de Rheno: *longo ſpatio per fines Nantuatium, Helvetiorum, Sequanorum, Mediomatricorum, Triboccorum, Treverorum citatus fertur.* Strabo Cæſarem

rem ſequutus, ut ſolet, lib. IV. pag. 133. μετὰ τοὺς Ἐλουηττίους Σηκουανοὶ, καὶ Μεδιοματρικοὶ κατοικοῦσι τὸν Ῥῆνον, *poſt Helvetios Sequani & Mediomatrici habitant ad Rhenum.* Sicut autem ſupra de Sequanis non ſine cauſſa dubitavimus, ita nunc magis de Mediomatricis, quum nimis diſtet a Rheno Moſella eo tractu, ubi Divodurum eſt, caput Mediomatricorum: niſi velis dicere, quod Straboni videtur in animo fuiſſe, Triboccos, Germanicam gentem, occupaſſe partem Mediomatricorum: Cæſarem autem & Strabonem reſpexiſſe tempora ante horum invaſionem. Addit enim modo dictis Strabo: ἐν οἷς ἵδρυται Γερμανικὸν ἔθνος περαιωθὲν ἐκ τῆς οἰκείας, Τριβόκχοι, *in quibus* [Mediomatricis] *locata eſt Germanica gens, ex ſua ſede huc translata, Tribocci.* Sed hi ad ſuperiorem Rhenum fuere: Nemetes & Vangiones magis oppoſiti Mediomatricis, qui Rhenanum illum in Belgica tractum ætate Plinii tenuerunt: incertum, an etiam temporibus Cæſaris, quos ille cum Transrhenanis lib. I. cap. LI. videtur numerare. Quod ſi poſt Cæſaris tempora in Cisrhenana ſedem occupaverunt, conſtant & Cæſari & Straboni de Mediomatricis ſuæ rationes: etiam ſupra de Sequanis.

Quod ad nomen attinet fere omnes ſecunda forma inflectunt *Mediomatrici, Mediomatricorum*, Cæſar videlicet, Strabo, Plinius, Ammianus, auctor Tabulæ Peutingerianæ: ſolius Ptolemæi eſt alius caſus Μεδιομάτρικες, *Mediomatrices.* Plinius neque liberos neque fœderatos dixit: at fuiſſe illo tempore fœderatos atque ſocios Romanorum, ex Taciti lib. IV. Hiſtoriarum cap. LXX. liquet. *Legiones*, inquit, *in Mediomatricos, ſociam civitatem, abſceſſere.*

Ptolemæus unum his oppidum Διουόδουρον, *Divodurum* tribuit. Hoc autem fuiſſe Mediomatricorum, conſentit Tacitus lib. I. Hiſt. cap. LXIII. *Divoduri*, inquit, (*Mediomatricorum id oppidum eſt*) *quamquam omni comitate exceptos, ſubitus pavor exterruit.* Et Peutingeriana Tabula, *Divoduri Mediomatricorum.* Eadem Tabula & Itinerarium Antonini docent, Divodurum ad Moſellam eſſe, in loco ubi Metti, vel Metis eſt, vulgo Metz. Dubitat de eo Chriſtophorus Browerus ad Venantii Fortunati lib. III. carm. XII. pag. 90: confirmat autem Notitia provinciarum & civitatum Galliæ, cujus in prima Belgica eſt, *Civitas Mediomatricorum Mettis.* in alia; *Civitas Mediomatricorum, id eſt Mettis.* Medio ævo, ut ſolemne pluribus civitatibus fuit, nomen gentis huic urbi tributum eſt, id eſt, dicta *Mediomatrici.* Ammianus lib. XV. cap. XXVII. *Belgica prima Mediomatricos prætendit & Treviros.* Et lib. XVII. ineunte: *cum captivis omnibus prædam Mediomatricos, ſervandam ad reditum usque ſuum, duci præcepit.* Poſtea *Meti, Metorum*, pluraliter, vel *Metti*, dici cœpit. In Notitia Imperii ſub diſpoſitione Magiſtri peditum Præſentalis, in Legionibus pſeudocomitenſibus: *Prima Flavia Metis*, id eſt quæ Metis præſidet. Et ſingulari forma *Mettis.* Fortunatus Venantius lib. III. carm. XII. ad Villicum, epiſcopum Mettenſem, de ſitu hujus urbis:

Hinc dextra de parte fluit qui Salia fertur,
Flumine ſed fluctus pauperiore trahit.
Hinc ubi perſpicuis Muſellam curſibus intrat,
Alterius vires implet & ipſe perit.
Hoc Mettis fundata loco, ſpecioſa, coruſcans
Piſcibus obſeſſum gaudet utrumque latus.

Satis hoc amœnitatis, quam etiam ſupra in flumine Salia vel Sallia oſtendimus, eodem Fortunato præeunte. Nunc ex eodem carmine de uberiore loci voluptate, cum munitionibus, excerpendum ducimus. Pergit poeta,

Delicioſus ager ridet vernantibus arvis:
Hinc ſata culta vides, cernis & inde roſas.
Proſpicis umbroſo veſtitos palmite colles
Certatur varia fertilitate locus.
Urbs munita nimis, quam cingit murus & amnis,
Pontificis merito ſtas valitura magis.

Valide munitam urbem fuiſſe, ex eo etiam cognoſcimus, quod Julianus, ut modo ex lib. XVII. enotavimus, adverſus Germanos trans Rhenum iturus, in eam cum captivis prædam omnem ex prœlio ſervandam abduci juſſit.

Hæc princeps urbs Mediomatricorum, quæ ſola digna viſa Ptolemæo eſt, quam in populo hoc & agro memoraret. Alia oppida minora hujus gentis, quantum ex ſitu judicare poſſumus, fuerunt, *Virodunum*, *Ibliodurum*, *Scarpona*, *Decem Pagi*, *Totonis villa*. A Moſa incipimus, cui *Virodunum* impoſitum eſt, quod Antonini primo itinere a Durocortoro Divodurum hac ſerie, pro ſitu notando, collocatur:

a Durocortoro	——— ———
Virodunum	M. P. XXXIX.
Fines	M. P. IX.
Ibliodurum	M. P. VI.
Divodurum	M. P. VIII.

Ex quibus colligitur, non aliud eſſe, quam *Verdun*, ad Moſam ſitum oppidum epiſcopale. Gregorius Turonenſis lib. III. cap. XXXIV. vocat *urbem Viridunenſem:* alii *Veredunum* ſcribunt. Fortunatus lib. III. carm XXVII. ad Agericum, epiſcopum hujus civitatis:

Urbs Vereduna brevi quamvis claudaris in orbe,
Pontificis meritis amplificata places.

De oppido *Ibliodurum* non habemus quod dicamus, præter diſtantiam ex itinere ſupra in *Naſium* enumerato, inter Tullum & Divodurum loco fere medio ſitum. Ammianus lib. XXVII. cap. II. *venit prope locum Scarponna.* Tabula Peutingeriana, *Tullio* [lege *Tullo*] *Scarponna.* Videtur pluraliter Ammiano dici: in Itinerario autem eſt quartus caſus *Scarponam.* Caſtrum Paullus Diaconus de Mettenſibus epiſcopis libello dixit. Hodie vicus eſt *Charpeigne* ad Moſellam.

Duodecim circiter millia paſſuum a Mediomatricorum urbe abeſt oppidum, quod *Decem Pagos* dixere, vulgo nunc *Dieuze* in Lotharingia. Antonini itinere de Pannoniis in Gallias per mediterranea, inter *Tabernas* & *Divodurum* ponitur, utrimque diſtans XX M. P. Eſt etiam in Peutingeriana Tabula hoc ordine:

ad Decem Pagos. Ponte Saravi, Tabernis, Argentorato.

Tandem etiam huc referunt *Theodonis Villam*, neſcio quam antiquam, quæ verius forſan ad medii ævi Geographiam referretur. *Palatium Theodonis* annales vocant: contracto vocabulo *Totonis Villam* Paullus Diaconus de Geſtis Longobard. lib. I. cap. V. *Ego*, inquit, *in Gallia Belgica, in loco, qui Totonis villa dicitur, conſtitutus.* Gallis eſt *Thionville*; noſtratibus, *Diedenhofen*, ſitum ad Moſellam infra Mettim oppidum.

TRI-

TRIBOCCI, NEMETES, ET VANGIONES.

Jam Rheni ripa decurremus, eas gentes perluſtraturi, quæ nomen utrique provinciæ, Germaniæ Superiori & Inferiori, dederunt. Ab Rauracis & Sequanis incipientes, primum *Tribocos*, *Nemetes*, *Vangiones* obvios habemus, quos ex Germania magna in citeriorem ripam Rheni tranſiiſſe, eamque ad poſſidendum occupaviſſe, omnino certum ex Plinio atque Strabone eſt: quo tempore acceſſerint, & quibus finibus poſſeſſiones novas diſtribuerint, incertum. Plinius lib. IV. cap. XVII. ait: *Rhenum accolentes, Germaniæ gentium in eadem provincia* [Gallia Belgica] *Nemetes, Tribochi, Vangiones, hinc Ubii, Colonia Agrippinenſis, Guberni, Batavi.* Strabo ex tribus tantum unam gentem nominat lib. IV. pag. 134. Tribocos, qui in Mediomatricis ſedem occupaverint. Quum enim dixiſſet Σηκουανοὶ καὶ Μεδιοματρικοὶ κατοικοῦσι τὸν Ῥῆνον, *Sequani & Mediomatrici habitant juxta Rhenum*; continuo ſubdit, ἐν οἷς ἵδρυται Γερμανικὸν ἔθνος, περαιωθὲν ἐκ τῆς οἰκείας, Τριβόκχοι, *in quibus Germanica gens habitat, translata ex ſede ſua, Tribocci.* Vangiones, Nemetes nusquam memorat, ut dubitare poſſis, utrum ſub Triboccis comprehendat, an forte illius ætate non trajecerint amnem, occupaturi partem Mediomatricorum.

Hæc ergo gravior eſt illa de tranſitionis tempore inter eruditos diſceptatio, de qua ſupra in Sequanis & Mediomatricis dubitanter loquuti ſumus, in hunc locum, quo de ipſis populis acturi ſumus, quidquid controverſiæ eſt, reſervantes. Philippus Cluverius lib. II. Germ. Antiq. cap. X. brevi ante Cæſaris bellum, & Arioviſti in Galliam adventum, eas gentes in alteram ripam migraſſe judicat. Hinc ob recentem memoriam priſtinorum finium Cæſarem & Strabonem Mediomatricos Sequanosque usque ad Rhenum extendiſſe, quamquam illo tempore partem illorum agri peregrinæ gentes occupaſſent. Cui ſententiæ etiam Hadrianus Valeſius in *Noviomago Nemetum* accedere videtur. *Ea triga*, inquit, *populorum* [Tribocorum, Vangionum, Nemetum] *paullo ante Cæſaris in Gallias adventum in parte Belgicæ Rheno flumini proxima conſederat, ex Germania in Galliam vel translata, ut de Tribocis ait Strabo, vel ſponte profecta.* Contra idem Valeſius in *Mediomatricis* magno judicio cenſet, ſi vere dixerint uterque, Cæſar & Strabo, Mediomatricos ad Rhenum usque habitaſſe; convenire ut credamus, Nemetes Vangionesque, Germaniæ gentes, Mediomatricorum fines paullo poſt occupaviſſe, atque in illorum locum ad Rhenum ſucceſſiſſe, priusquam C. Plinius Secundus Hiſtoriæ naturalis libros componeret, in quibus Mediomatricos inter populos Rhenum accolentes non recenſuit, utique vero Nemetes, Tribocos & Vangiones. Vide lib. IV. cap. XVII. de Belgica. Ergo cauſſam omnem eo deferri videmus, ut excutiatur, quis ſtatus ripæ Rheni, & qui habitatores tempore Cæſaris, in Gallia res gerentis, fuerint. Is vero perſpicue lib. IV. cap. X. ait, *Rhenum longo ſpatio per fines Nantuatium, Helvetiorum, Sequanorum, Mediomatricorum, Tribocorum, Trevirorum, citatum ferri.* Et lib. I. cap. I dixit, *Celticam Galliam a Sequanis* [qui ante Auguſtum in illa parte cenſebantur,] *flumen Rhenum attingere*, quod verum poteſt eſſe, ſi vel anguſto ſpatio inter Rauracos Tribocosque Sequanorum fines ad Rhenum usque protenſi fuerint. De Mediomatricis vero & Treveris idem adſeverare difficilius eſt, quia Triboci, Nemetes, Vangiones continuas ſedes habuerunt, nullo in-

terjecto ſpatio, quo Gallicæ gentes ad Rhenum pertinerent. Quæ ſi inter ſe concilianda ſunt, utique cenſendum videtur media inter Cæſarem & Plinium tempeſtate Vangiones Nemetesque in Ripenſem Galliam trajeciſſe, expulſis qui oram illam tenebant Mediomatricis atque Treveris; Tribocos autem, quos non Strabo ſolus, verum etiam Plinius Germaniæ gentem vocat, paullo ante Cæſarem in ripam illam, quam poſtea tenuerunt, evaſiſſe.

At Lucanus lib. I. inter Belgicas gentes, quæ civili bello caſtra Cæſaris ſequutæ fuerint, verſ. 431. etiam *Vangiones* cenſet. Quod ſi hiſtoricam fidem poeta, ut plerumque facit, ſequutus eſt, accedit aliquid Cluverii ſententiæ, quod non contemnendum robur habet, qui etiam hoc urget, poſt Cæſaris tempora, ante inclinationem imperii, non credibile eſſe, novas gentes ex Germania in Galliam transmigraſſe, quas terror legionum Romanorum intra Rhenum continebat, bene ſecum agi credentes, ſi Romana nulla arma in finibus ſuis haberent. Auget dubitationem non mediocriter Arioviſti acies, de qua Cæſar narrat lib. I. cap. LI. *Germani ſuas copias caſtris eduxerunt, generatimque conſtituerunt paribusque intervallis Harudes, Marcomanos, Tribocos, Vangiones, Nemetes, Seduſios, Suevos.* Transrhenanis ſic immixti ſunt, de quibus diſputamus, ut nondum ſedem in Cisrhenana habuiſſe crediderim, ſi *Triboci* lib. IV. cap. X. (verba ſupra protulimus) non inter Cisrhenanos legerentur. Quod enim de Tribocis in acie Transrhenanorum ſtatuemus, idem verendum eſt, ne de Nemetibus etiam & Vangionibus nobis objiciatur.

Quæ quum ita ſint, tandem aliquando, in quam ſententiam propendeamus, aperiendum eſt. Qua vero modeſtia uſus eſt ſupra Valeſius, eadem & nobis uti liceat, ut nihil ſimpliciter, cum conditione omnia dicamus. Si ergo vera ſunt quæ Cæſar ſcripſit, Sequanos Mediomatricosque & Treveros Rhenum accoluiſſe: ſi etiam Tribocorum mentio cum Cisrhenanis populis, quorum Rhenus fines pertranſeat, lib. IV. cap. X. recte facta fuit; ante Cæſaris & Arioviſti bellum Germanos in his oris conſediſſe credibile eſt, ſed laxe primum habitaſſe, intermixtos Gallis, aut his non penitus expulſis, ut jus & nomen priſcarum gentium in ipſa ripa quodammodo conſervaretur: quod evanuiſſe videtur, quum Germani advenæ in dies invaleſcerent, opprimerentque inter quos habitabant Gallos, aut hi pertæſi inter truces colere, ad interiora refugiſſent.

Nunc de ordine advenarum & finibus diſpiciendum eſt. Cæſar dicto lib. IV. cap. X. in accolentibus Rhenum videtur ordinem non negligere, dum Nantuates primum, deinde Helvetios, & poſt illos, Sequanos enumerat. Quum vero ad ulteriora pergit, Tribocos medios facit inter Mediomatricos & Treveros: quem imitatus Strabo libro IV. pag. 134. Μετὰ τοὺς Μεδιοματρικοὺς καὶ Τριβόκχους παροικοῦσι τὸν Ῥῆνον Τρηούιροι, *Poſt Mediomatricos & Triboccos juxta Rhenum colunt Treviri.* Plinius in Belgica Germanicas gentes, quæ Rhenum accolunt, ita locavit: *Nemetes, Tribochos, Vangiones: hinc Ubios*; ut videantur Tribochi ſive Tribocci infra Nemetes; at ſupra Vangiones coluiſſe. Tacitus Germ. cap. XXVIII. *Ipſam Rheni ripam haud dubie Germanorum populi colunt, Vangiones, Triboci, Nemetes*, eodem quo Plinius ordine, niſi quod ille ſecundo flumine, hic adverſo, dum enarrat, progreditur. Verum omnes hi auctores magis numeri populorum, quam ſitus rationem habuerunt. Nam ut de Cæſare & Strabone prius dicamus, breve intervallum inter Mediomatricos eſt & Treveros, ut ſe non poſſint non contingere. Ubi ergo medios interſeremus gentem haud exiguam Tribocorum? Eadem ratio eſt Nemetum & Vangionum, quos Plinius & Tacitus Tribocis utrimque adpoſuerunt, ut ne locus quidem inter eos ſit, qui tam numeroſam gentem capiat. Quare partim Ptolemæum, quamquam & heic turbatum, ſed ubi ſanus eſt, ſequuti; partim Notitiis provinciarum non nihil

nihil inluminati; harum gentium poſitionem atque ordinem ita indagamus, ut, quia Notitiarum plures Noviomago Nemetum ſive Nemetibus, ut medio ævo urbs gentis nomine vocata fuit, adſcribunt vocabulum *Spira*; & Vangionum civitati nomen *Warmatiæ* vel *Guarmatiæ*, ut infra videbimus, illæque urbes atque gentes ſatis inter ſe propinquæ ſunt, ut interponi gens alia non poſſit; præterea Ptolemæi urbs altera, quam Tribocis dat, *Breucomagus*, ſive ut in Tabula Peutingeriana eſt, *Brocomacus*, ad ſuperiorem Rhenum prope Argentoratum ſita eſt; & altera, *Elcebus*, ſecundum Antonini iter a Mediolano Magontiacum, ſit ſupra Argentoratum; utique ſupra Nemetes & Vangiones ad ſuperiorem Rhenum, infra Rauracos, habitaſſe Tribocos judicemus. Nunc de ſingulis diſtinctius agemus.

TRIBOCCI ſive TRIBOCI.

Julius Cæſar primus eſt qui hujus gentis nomen prodidit lib. I. cap. LI. & lib. IV. cap. X. in cujus libris *Triboci*, & *Triboces*, C ſimplici ſcribuntur. Strabo poſt illum Τριβόκχοι, corroborata ſyllaba, litteræ adjectione: Plinius Frobenii & Harduini, *Tribochi*: Tacitus Hiſt. IV. cap. LXX. & Germ. cap. XXVIII *Triboci*; etiam marmor antiquum apud Sponium, poſt paullo proferendum: Ptolemæus littera duplicata Τριβόκκοι, *Tribocci*: quam ſcripturam vulgo imitantur, & id rationis habet, quod etiam Strabo litteram, & Plinius adſpirationem addiderunt, quæ argumento ſunt, C durius olim in hoc vocabulo pronunciatum fuiſſe. Quod Germanicæ originis eſſe in Gente Germanica, non dubitamus. An vero a *tribus fagis*, quæ veteri dialecto fuerint *try boken*, ut Cluverius ſuſpicatur, monitus vico Alſatatici nomine *zun dreien buchen*; in medio relinquimus, quum nec adfirmare certo, neque fortiter refutare poſſimus.

Oppida Ptolemæus, ut diximus, duo Triboccis ſuis tribuit, Βρευκόμαγον, & Ἕλκηβον, *Breucomagum* & *Helcebum.* In Tabula Theodoſiana prius *Brocomacum*, quod *Brocomagus* eſt, adpellatur, & VII millibus paſſuum infra Argentoratum ponitur. Ex qua diſtantia cognoſcitur eſſe quod hodie *Brumt* vel *Brumat* contracte, forte ex Brückmag, ita dicitur. Apud Ammianum Marcellinum lib. XVI. cap. III. perperam ſcriptum bis erat *Brotomagus* Lindenbrogii editione & ſuperioribus aliquot, quum Ptolemæi ac Tabulæ auctoritate C pro T conſtituendum ſit. Ipſe vero etiam Argentorato proximum locat. *Audiens*, inquit, [cæſar Julianus] *Argentoratum*, *Brocomagum*, *Tabernas*, *Saliſonem*, *Nemetas & Vangionas*, *& Magontiacum civitates barbaros poſſidentes*, *territoria eorum habitare*, *primam omnium Brocomagum occupavit.* Sic etiam verum oppidi nomen Henricus Valeſius reſtituit.

Alterum Ptolemæi oppidum Ἕλκηβος, *Helcebus*, ſupra Argentoratum in prædicto Antonini itinere eſt, ſive inter Argentuariam & Argentoratum, ab illa VI millibus paſſuum diſtans; ab hoc XII millibus. In Tabula Theodoſiana (ut Peutingeriana ab eruditis vocatur) pari intervallo ab Argentorato, Argentuariam verſus, diſtat *Helellum*, quod Cluverius contendit eſſe vicum *Ell*, ad amnem *Illum* ſitum, in via ab Argentorato Argentuariam. Aliis Helellum Tabulæ idem & Ptolemæi *Helbecus* eſt, corrupta ſyllaba media ſeu λ in κ pravato & tranſpoſito, quod ſitus utriuſque, & diſtantia XII M. paſſuum utrobique æqualis, videtur confirmare. Sed ſuperiore ejuſdem itinere, quod a Mediolano per Alpes Grajas inſtitutum eſt, ab Elcebo Argentoratum XXX millia paſſuum numerantur, ut alterius numerum corruptum eſſe oporteat. Sed nec certum, an hic numerus ſatis ſalvus ſit, qui juſto major apparet. Beato Rhenano enim & Joſiæ Simlero *Helellum*,

Ta-

Tabulæ & Itinerarii *Helvetum* (ſic enim ex MSS. quibuſdam legunt) unus locus eſt, & quidem, ut ipſi interpretantur, oppidum Alſatiæ quod *Sletſtadium* nunc vocatur, ſuperius ad *Illum* flumen ſitum. *Helvetum* autem in *Helvelum*, T in L facilius reſtituitur. Quod ſi ita eſt, *Elcebi* in aliis codicibus nomen videtur ex Ptolemæo, interpolatoris manu, intruſum eſſe.

Sed ſive *Helcebus* vel *Elcebus*, ſive *Helvetus* vel *Helvelus*, ſive etiam *Helellum* legatur, certum tamen ex Tabula eſt & Itinerario, ſupra Argentoratum fuiſſe, ſicut Brocomagus infra illam urbem fuit: certum etiam ex Ptolemæo, utrumque oppidum *Helcebum* & *Brocomagum* in Tribocorum agro poſitum fuiſſe, ut adeo mirari ſatis non poſſimus, quid Ptolemæo in mentem venerit, ut *Argentoratum*, quod inter utrumque Tribocorum oppidum loco medio ſitum eſt, non Triboccis, ſed Vangionibus adſcripſerit, qui a Tribocis longius, Nemetibus interjectis, dirimuntur. Nec eſt quod in Vangionum gente Argentoratenſem urbem quæras, quum ſatis fidi duces, auctores Tabulæ Peutingerianæ & Itinerarii Antoniniani inter Tribocorum Ptolemæi civitates conſtituant. Ammianus quoque, cui *Argentoratus* eſt, feminea forma, eaque *barbaricis cladibus nota*, lib. XV. cap. XXVII. luculente illum locum ſignificat, ubi Germani ab Juliano fuſi erant, quod in Tribocis potius, quam Vangionibus, factum fuit. Idem lib. XVI. cap. III. Rhenanas urbes Germaniæ Primæ enumerans, ab *Argentorato* incipit, in *Magontiaco* deſinit, interponens *Brocomagum*, *Tabernas*, *Saliſonem*, *Nemetas*, & *Vangionas*; cujus verba paullo ante recitavimus. Primus quidem, qui *Argentorati* mentionem fecerit, Ptolemæus eſt, ſed non illius demum ætate natum credamus, verum quia ille nobiliores tantum urbes ſolitus eſt nominare, haud dubie antiquius munimentum Romanorum fuit, & forte ex quinquaginta illis, quæ Druſus per Rheni ripam ædificaverat. Florus lib. IV. cap. XII. *Victor Druſus in tutelam provinciarum præſidia atque cuſtodias ubique diſpoſuit per Moſam flumen, per Albim, per Viſurgim. Nam per Rheni quidem ripam quinquaginta amplius caſtella direxit.*

Nomen *Argentoratum* haud dubie ex Germania eſt, ab Romanis, Germanicæ linguæ ignaris, in Latinam formam detortum, cujus vim in altero, quod ſucceſſit, ex parte reliquam, intelligimus. In Notitiis enim provinciarum & civitatum Galliæ nunc *Civitas Argentoratenſium Strateburgo*; nunc *Civitas Argentoratenſium, id eſt Strazeburg*; modo *Argentora, id eſt Strateburgo*; modo *Civitas Argentina, id eſt Strazburgis*, nuncupatur, quo oppidum in via regia & militari, quæ Germanis *ſtraſſe*, & veteri dialecto *ſtrate* eſt, (quod Latinis etiam *ſtrata* apud Eutropium in Aureliano lib. IX. cap. IX. ſonat) nemo non videt ſignificari An ergo, quod multi conjiciunt, *Argentoratum* eſt maligna & intuta ſtrata ob præſidiariorum excurſiones? an aliunde pars prior vocabuli repetenda? cuilibet integrum, quod de his judicet, relinquimus.

Græce Ptolemæus Ἀργεντόρατον ſcripſit: Zoſimus autem lib. III. cap. III. Ἀργέντορα, breviori forma. Ἀγγειλάντων, inquit, τῶν κατασκόπων, ὡς περὶ πόλιν Ἀργέντορα, τὴν πρὸς τῇ τοῦ Ῥήνου κειμένην ὄχθῃ, πλῆθος ἄπειρον ἐπεραιώθη βαρβάρων, *Quum nuntiaſſent exploratores, circa urbem Argentora, in ripa Rheni ſitam, infinitam barbarorum multitudinem trajeciſſe:* quæ haud dubie Ammiani illa *Argentoratus* eſt, *barbarorum*, qui jam trajecerant, *nota cladibus*, ut paullo ante referebamus: quia uterque de Juliano agit, qui ibidem barbaros ad internecionem ingenti victoria delevit. An vero illa Zoſimi truncato nomine Ἀργέντορα, *Argentora*, ſint eadem quæ Ἀγέντορα Juliani, Epiſtola ad Athenienſes p. 279. ut putat Petavius, quaſi ρ littera excidiſſet; non ſine cauſſa addubitamus. Non enim πόλιν, *urbem*, ut Zoſimus, vocat, ſed tantummodo τεῖχος, *murum*, *caſtellum*; nec ſitum in Rheni ripa dicit, ſed πρὸς τῶν ὑπωρείαις αὐτοῦ τοῦ Βοσέγου, *ad Voſegi*, (ſic interpres cor-

corruptam vocem emendat) *radices.* Nec vero admodum longe ab Argentorato afuiſſe, hiſtoria illius pugnæ oſtendit, quæ *Argentoratenſis* a nobiliore loco nominatur, licet non proxime illum facta eſſet, ſicut Alexandri Gaugamelenſis ab Arbelis. ſi vera ſunt, quæ tradit Cluverius lib. II. Germ. Antiq. cap. XII. p. 373. ob id tamen notatus ab Henr. Valeſio ad Ammiani lib. XVI. p. 150. [ed. Pariſ. in fol.]

Eximiam & olim urbem *Argentoratum* fuiſſe, ex Peutingeriana conſtat Tabula, quæ eam inſignibus urbis principis notavit: & ex Antonini Itinerario, in quo itinera ex variis locis, a Mediolano, a Lugduno Batavorum, a Treviris, a Tauruno ad Argentoratum directa (quod tantum urbibus fama nobilitatis contigit) deſcribuntur. Ammianus quoque, ut ſupra vidimus, in præcipuis Germaniæ Primæ civitatibus numeravit, dicto lib. XV. cap. XXVII.

In Tribocis etiam erat *Lucus Auguſti*, non ignobilis locus, ex nullo quidem geographico libro, at vero ex vetuſta inſcriptione, quam Gruterus pag. 850. num. 10. exhibet; correctiorem Jacobus Sponius Miſcell. Erud. Antiquit. pag. 188.

D. M.
T. NIGRIO.
SIMILI TRIBOCO
EX GERMANIA SUPERIORE
LUCO AUGUSTI NIGRIUS
MODESTUS FRATRI OPTIMO
ET PIISSIMO CINERARIUM
FECIT.

Duos geographi *Lucos Auguſti* memorant, unum in Hiſpania, alterum in Gallia Narbonenſi: tertium in Germania Superiore, in Tribocis, addendum eſſe, hoc marmor docet, quod exſcriptum eſt. Tandem de *Tabernis* aliquid memorandum, quæ plures in hoc tractu fuerunt, unæ vero Tribocorum, ad montana verſus, de quibus plura, quum reliquas recenſebimus, ut ex diſcrimine magis intelligantur.

Quouſque in auſtrum Triboci habitarint, an ad Rauracorum fines; non plane, aut ſine temporum diſcretione, putamus judicandum eſſe. Initio quum ex Germania Triboci in Galliam veniſſent, videntur Sequani inter hos & Rauracos antiquo jure aliquid poſſediſſe, quos ideo Cæſar atque Strabo ad Rhenum usque extenderunt. An ſemper vero poſſederint, id eſt quod dubitamus, quia Germanicæ gentes in Rheni ripa ſuas ſedes ita dilataverunt, ut nulla poſtea priorum gentium in tractu illo mentio fiat, & omnis ripa Germanis, tamquam propria concedat. Dubium ergo, quæ media erant, Tribocis an Sequanis adjudicemus, *Argentuariam* ſcilicet, ſive *Argentovariam*, ut in Itinerariis eſt, quæ Ammiani *Argentaria:* & *Rufianam* Ptolemæi. In dubia ergo cauſſa ſententiam dividemus, & ſicut ſupra, quum de Sequanis ageremus; Argentuariam illis relictam voluimus; ita *Rufianam* Tribocis nunc vindicabimus. Ptolemæus quidem *Rufianam* (Ρȣφιάνα Græce eſt) Nemetibus adſignat, ſed non majore jure, quam Argentoratum Vangionibus. Nullum enim hujus veſtigium in Nemetibus eſt: non obſcurum autem in Alſatia ſuperiore, in oppido *Rufach*, quod putares Ρȣφίακον, *Rufiacum* & *Rufacum* olim ſcriptum fuiſſe, unde noſtrorum temporum *Rufach*, oppidi non ignoti nomen factum.

Antequam a Tribocis ad Nemetes progrediamur, de Taciti CARACATIBUS aliquid dicendum eſt, quos Cluverius pro Nemetibus habet: Valeſius Tribocis admiſcet. Taciti de illis verba ex lib. IV. Hiſt. cap. LXX ſunt: *Tutor Treverorum copias, recenti Vangionum, Caracatium, Tribocorum delectu auctas, veterano pedite atque equite firmavit,*

mavit, corruptis ſpe, aut metu ſubactis legionariis. Qui primo cohortem præmiſſam a Sextilio Felice interficiunt: mox ubi duces exercitusque Romani propinquabant, honeſto transfugio rediere; ſequutis Tribocis, Vangionibusque & Caracatibus. Ita Tribocis & Vangionibus tamquam vicini & propinqui, adjunguntur. MSS *Cæracatium* & *Ceracatium* habent, quod Theodorus Ryckius, vir clariſſimus, probat, vero propius exiſtimans, *Cæraſos* Cæſaris intelligi, qui cum Eburonibus, Condruſis, & Pæmanis uno nomine Germani appellati, lib. II. de Bello Gall. cap. IV. memorantur. At quod ex ſociis cognoſcitur, jam nominatis, *Cæraſi* in inferiore provincia fuerunt: Cæracates autem in ſuperiore cum Tribocis, qui ſummi in ea & ab auſtro ultimi, multis numeroſisque gentibus interjectis, conjunguntur. Cluverius lib. II. cap. XII. ipſum vocabulum ut inauditum alias, atque ideo ſuſpectum ſollicitat. *Haud dubito*, inquit, *quin mendum ſit in duabus vocibus* CARACATIUM & CARACATIBUS: *pro quibus repono* NELETUM & NEMETIBUS. Acre & violentum remedium, vocem tollere, aliam in locum ſufficere. Nec multo mollior medicina eſt, quam ὁ πάνυ Gronovius ex conjectura adferebat, ſuſpicatus *Tabernatium* & *Tabernatibus* legendum. At cetera *gentium* nomina ſunt, Triboci, Vangiones, cum quibus minus convenit nomen unius *oppidi* ſeu civitatis, Tabernatium. Hadrianus autem Valeſius in Notit. Gall. in *Argentoratum* ſub finem: *Quare quidam forte non credent Ptolemæo, Argentoratum una cum Borbetomago Vangionibus adſcribi oportere: quum inter Borbetomagum Vangionum & Argentoratum Nemetes medii intercedant, nec veroſimile ſit, agrum Vangionum agro Nemetum ſic interruptum eſſe. Argentoratum itaque potius Caracatibus, quos Tacitus in lib.* IV. *Hiſtoriarum Tribocis Vangionibusque ultimos adjungit, adſignandum videri.* Sive ex animi ſententia, ſive aliorum mente ſic vir doctiſſimus ſcripſit; ſupra abunde oſtendimus, Argentoratum urbem, quæ media ſitu inter duo oppida Tribocorum, Brocomagum & Helcebum, ſive Helvelum eſt, non longiſſime disjuncta, non poſſe alii populo, quam Triboco vindicari: quum inconveniens ſit, in tam anguſto ſpatio quod ſuperius & inferius, ſecundum ipſum Ptolemæum Tribocorum eſſe: quod interjacet medium, alius gentis; Vangionum, interpoſitu Nemetum a Tribocis diremtæ ac ſejunctæ. Nihil ergo *Caracatibus* in illo tractu relinquitur, nec deſinit illorum nomen, nuſquam alibi memoratum, ſuſpectum nobis eſſe, ſaltem ita obſcurum, ut nihil quidquam de eo certi a quoquam putemus proferri poſſe.

NEMETES.

Nemetum nomen primus Cæſar in Arioviſti acie lib. I. cap. LI. oſtendit. Sedem *Nemetibus* in ripa Gallica, tamquam advenis ex Germania, Plinius adſignat lib. IV. cap. XVII. quod Tacitus Germ. cap. XXVIII. confirmat. *Ipſam*, inquit, *Rheni ripam haud dubie Germanorum populi colunt, Vangiones, Triboci, Nemetes.* Idem Annal. XII. cap. XXVII. caſu quarto *Nemetas* dixit, quaſi in primo *Nemetæ* ſint: (neque enim Græcus caſus in peregrino vocabulo locum habet) quam formam etiam Ammianus Marcellinus lib. XV. cap. XXVII. imitatus eſt, *Vangiones & Nemetæ*, Valeſii editione, (aliter enim heic Lindenbrogius) quamvis oppidorum ibidem vocabula ſunt, communia tamen, pro temporum illorum conſuetudine, cum ipſis gentibus: & lib. XVI. cap. III. uterque, Lindenbrogius & Valeſius, *Nemetas* caſu quarto. Ptolemæus Νέμητες, Nemêtes, porrecta media: & Zonaras in Nicephoro Botaniate p. 233. Νέμετζοι, *Nemetzi.* ait enim, ἔθνος οἱ Νέμετζοι Κελτικὸν, *Gallica gens Nemetzi:* idcirco Valeſius exiſtimat, etiam Latine mediam ſyllabam in *Nemetes* attollendam eſſe. Sed primum dubitamus an *Nemetzi* Zonaræ ſint ipſi veterum Nemetes,

metes, quum vetuſta nomina gentium eo uſque vix conſervari potuerint. Deinde ſi producta media ſyllaba fuit, cur non vel ſemel aliquis veterum T duplicavit, ut ſolemne Romanis fuit. Nec Ptolemæi tanta fides eſt, ut tute in illo inniti poſſimus. Quod ergo poetæ in hoc vocabulo nos deſtituunt, nihil certi de quantitate mediæ ſyllabæ pronuntiari poſſe cenſemus.

Ptolemæus Nemetibus primariam urbem tribuit Νοιόμαγος, id eſt *Noviomagum*, ut Latini adpellant. In Tabula Theodoſiana *Noviomagus* eſt inter Tabernas & Borgetomagum, vel potius Borbetomagum, fere medio loco, ab illis XI, ab hac XII millibus paſſuum diſtans: quem poſteriorem numerum auxit auctor Itinerarii, quod Antonino tribuitur. & recte auxit, itineribus a Mediolano Magontiacum, & a Treveris Argentoratum. Ex quo ſitu non difficile intellectu eſt, eſſe illam urbem, quæ *Spira* poſtmodum dicta eſt. In Notitia Imperii ſub Duce Mogontiacenſi *Præfectus militum Vindicum Nemetes*, ubi gentis nomen ipſi urbi impoſitum eſt pro illius ævi conſuetudine: quod etiam in Ammiani verbis videmus lib. XV. cap. XXVII. *Prima Germania, ubi præter alia municipia Magontiacus eſt, & Vangiones, & Nemetæ, & Argentoratus barbaricis cladibus nota.* Lindenbrogius ibi *Nemetes.* In Notitiis provinciarum & civitatum Galliæ *Civitas Nemetum.* in quibusdam Notitiis recentius nomen, explicationis cauſſa, adjicitur, *Civitas Nemetum Spira.* aut ſic: *Civitas Nemetum, id eſt Spira.* Nam neque hoc nomen recentiſſimum eſt, ſed medio ævo uſurpatum. Anonymus Ravennas, geographus ſemibarbarus, lib. IV. cap. XXVI. *Juxta ſupraſcriptum Rhenum ſunt civitates, id eſt Gormetia, quæ confinalis eſt cum prænominata Maguntia, civitate Francorum, item civitate Altripe, Sphira, Porca, Argentaria, quæ modo Stratisburgo dicitur,* Non ergo dubitandum eſt, *Noviomagum* in Nemetibus Ptolemæi, & in Itinerariis eſſe *Spiram*, nobilem ad Rhenum urbem, quum ipſa veterum Notitiarum interpretatio edoceat, & rationes itinerum etiam perſuadeant.

Cetera, quæ Nemetibus oppida debebantur, difficile eſt determinare, id eſt inter ipſos & Tribocos ab auſtro; & inter eosdem & Vangionas a ſeptemtrione limitem ponere. Diximus ſupra, in tam incerta re Cluverii nos conjecturam ſequuturos eſſe, quem etiam jam ſequemur ita, ut ſi quos aliter ſentire videamus, illud quoque commemoremus. Ex illius diſtributione primum Nemetum oppidum poſt Tribocorum fines, *Concordia* eſt, quod Henricus Valeſius in Tribocis ſitum fuiſſe, ad Ammianum Notis cenſuit. In limite ergo utriusque gentis fuit, ut incertum ſit, cui adſcribi verius conveniat, quod etiam noſtræ expoſitioni nihil derogat. *Concordia* autem illa munimentum Romanorum fuit. Ammianus lib. XVI. cap. XXXIII. *Rex Chnodomarius reperta copia diſcedendi, lapſus per funerum ſtrues, cum ſatellitibus paucis celeritate rapida properabat ad caſtra, quæ prope Tribuncos & Concordiam, munimenta Romana, fixit intrepidus, ut adſcenſis navigiis, dudum paratis ad caſus ancipites, in ſecretis ſeceſſibus evaderet.* Egit de Argentoratenſi prœlio & fuga ex illo Chnodomarii, quod ſitum, haud longe ab Argentorato, nobis indicat: qui diſtinctius in Antonini itinere a Tauruno per ripam, ita deſignatur:

Argentoratum	—	—	—
Brocomagum	M.	P.	XX.
Concordiam	M.	P.	XVIII.
Noviomagum	M.	P.	XX.

Sita ergo *Concordia* fuit inter Brocomagum Tribocorum, & Nemetum caput Noviomagum, quæ Spira poſtea dicta eſt; & quia cetera, quæ nominantur oppida, in ripa Rheni ſunt, hanc quoque in eadem fuiſſe neceſſe eſt. Quod ad nomen attinet, ob caſum nobis ignotum & incompertum ab Romanis rerum dominis fauſto hoc nomine donata

 fuit.

fuit. Joſias Simlerus interpretatur *Köchersberg*, quod impugnat Cluverius lib. II. cap. XII. quod id longius a Rheno reductum ſit, & ad quod tendenti a Brocomago Noviomagum, recedendum potius ſit, quam promovendum in via. Nam ut ſupra diximus, Brocomagus Cluverio eſt oppidum Brumt, ſitum ad Sorram fluvium qui apud *Druſenhemium* (de quo nullum monimentum, præter nomen, in hoc vico ſupereſt, a Druſi ſtativis, ut videtur, nuncupato) in Rhenum effluit. Sed, ſi ex nomine minus claro, verum prave corrupto, conjecturas, quæ imbecillæ ſunt, deſerimus; & Brocomagum & Concordiam magis ad ripam Rheni referre forſan æquius erit, in qua Romani ſueverant ſua munimenta collocare.

Magis vexatum eſt, quod Ammianus prædicto loco cum Concordia conjungit Romanum munimentum *Tribuncos*, quod nomen gentis eſt Cluverio, *Triboccos* legenti: id quod vero nec cum Ammiano, neque cum ipſa loquendi ratione congruit. *Munimenta* enim, ut plura, dixit, non *munimentum* unum: ut neceſſe ſit, non Concordiam ſolam, ſed alterum etiam, quod nominat, Romanum munimentum exſtitiſſe. Neque conveniens eſt caſtra deſignari per gentis nomen & oppidi pari ſeu eodem caſu, ſed ſi id animo Ammianus cogitaſſet, ſcribendum ipſi fortaſſis fuiſſet, *ad caſtra, quæ in Tribocis prope Concordiam fixit*, aut ſimili aliquo modo. Non dubitamus igitur oppidum vel caſtellum Romanum fuiſſe, cujus nomen ab Ammiano *Tribunci* vel *Triburci* ſcribitur: codices vero, Regius & Colbertinus, legunt *Tribunos*, quod nolim ſperni, quia etiam in provinciæ Narbonenſis finibus inter Ruſcinonem & ſummum Pyrenæum eſt Antonini Itinerario locus *Ad Centuriones*, ſimili denominatione, de quo etiam Joſias Simlerus *Tribonos* legit, ſimplici N, ſine conſonante alia, in medio retenta. Ubi vero ſitum illud munimentum fuerit, ſupra Concordiam, an infra illam, non habemus quod definiamus. Id vero certum ex Ammiano eſt, prope Concordiam fuiſſe, ut caſtra regis, quæ in ripa erant inter utrumque locum media, ab utroque denominari potuerint. Hæc de limite Nemetum & Tribocorum, ut alterutri genti, prout viſum cuilibet erit, adjudicari ſine errore poſſint, quia terminus ille ex conjectura ponendus eſt, deficiente antiquorum auctoritate.

Inde in ripa deſcendenti proximus locus eſt *Saletio*, memoratus in Antonini Itinerario & in Tabula Theodoſiana. Hæc tali ordine deſcendit in ripa:

Argentorate	
Brocomagus	VII.
Saletione	XVIII.
Tabernis	XI.
Noviomagi.	XII.

illud, in itinere a Mediolano Mogontiacum per Penninas, mutilatum eſt, quia Argentoratum & Saletio proxime, VII millium intervallo, conjunguntur, quod falſum eſt, & ſine dubio exciderunt quædam loca, *Brocomagus* & *Concordia*. Exſtat etiam in Imperii Notitia, ubi ſub diſpoſitione Ducis Mogontiacenſis eſt *Præfectus militum Pacenſium Saletione:* cui proximus in eadem Notitia eſt *Præfectus militum Menapiorum Tabernis*, tamquam in vicinia poſitus. Ex quo præſidio apparet, non exiguum aut ignobilem fuiſſe locum. Id oppidum Saletio videtur ab Ammiano lib. XVI. cap. III. *Saliſo* nuncupari, de quo infra plura dicemus. Ductu nominis & Tabulæ itinerariæ invenimus in oppido *Selz* ad exitum cognominis fluenti. Cave vero cum Antonini *Saliſſone*, oppido infra Bingium, quod Cluverius facit, confundas, quia longe a Saletione remotum eſt.

Tabernæ, quæ in Tabula Peutingeriana & Notitia Imperii cum Saletione conjunguntur proxime, ſunt Tabernæ Rhenanæ, vulgo *Rhein-Zabern*, diſtinguendæ a *Tabernis Tribоco-*

bocorum, vulgo nunc *Elſas-Zabern*, longius a Rheno Lotharingiam verſus remotis. Sunt & tertiæ in hoc Rhenano tractu *Tabernæ*, Montanæ vulgo cognominatæ, *Berg-Zabern*, quas vero neſcio, an in quodam veteri litterarum monimento reperiantur. Reliquæ autem duæ ſunt illuſtres, alteræ Tribocorum, in itinere Antonini de Pannoniis in Galliam per mediterranea, hoc ordine:

Argentoratum	—	—	—
Tabernas	M.	P.	XIIII.
Decem Pagos	M.	P.	XX.
Divodorum	M.	P.	XX.

Hæ ſunt etiam, quas Ammianus lib. XVI. cap. XX. *Tres Tabernas* vocat, quas male Cluverius ad Rhenum trahit: verius de Tribocis ſeu Alſaticis interpretantur Lindenbrogius & Henricus Valeſius: & ipſe Ammianus ita deſcribit, ut ad Ripenſes referri nequeant. *Converſus*, inquit, *hinc Julianus ad reparandas Tres Tabernas*, *munimentum ita cognominatum*, *haud ita dudum obſtinatione ſubverſum hoſtili*, *quo ædificato conſtabat*, *ad intima Galliarum ut conſueverant adire*, *Germanos arceri.* Dum dicit oppoſitum munimentum fuiſſe, quo barbarorum excurſiones IN INTIMA prohiberentur, aperte ſignificat, non in ripa, ſed interiora verſus conditum fuiſſe, ut ab *intimis* invadentes hoſtes arceret. Quod pluribus contra Cluverium Dionyſius Petavius in Juliani Epiſtolam ad S. P. Q. Athenienſem pag. 100. perſequutus eſt. Cur vero hæ Tabernæ *Tres* vocentur, fatetur Lindenbrogius non liquere: quod forſan ad imitationem *Trium Tabernarum*, loci in Italia ad Viam Appiam haud procul Roma ſiti, ita factum fuit.

Alteræ Nemetum, ſive Rhenenſes Tabernæ, in ejusdem itinere a Mediolano per Penninas Mogontiacum ſic poſitæ:

Argentoratum	—	—	—
* *			*
Saletionem	M.	P.	VII.
Tabernas	M.	P.	XIII.
Noviomagum	M.	P.	XI.

Et hæ ſunt, quas paullo ante, quum de Saletione ageremus, ex Tabula Theodoſiana, & Notitia Imperii memoravimus. Harum quoque mentionem fecit Ammianus lib. XVI. cap. III. Rhenanas civitates hoc ordine enumerans: *Audiens*, *Argentoratum*, *Brocomagum*, *Tabernas*, *Saliſonem*, *Nemetas*, *&* *Vangionas*, *&* *Mogontiacum civitates barbaros habitare.* Rectius vero *Saliſonem*, ſeu *Saletionem* potius, ante Tabernas poſuiſſet. Nunc, ut diximus, hæ Tabernæ vocantur ab amnis propinquitate *Rhein-Zabern*, id eſt Rhenanæ ſive Rhenenſes.

Poſt Tabernas, ut in Tabula & Itinerario vidimus, eſt ipſa *Noviomagus*, caput Nemetum, quam ſupra expoſuimus. Interponendus videtur *Vicus Julius*, cujus in Notitia Imperii fit mentio ſub Duce Mogontiacenſi, & inter Tabernas ac Nemetes, hoc eſt Noviomagum ponitur, tota diſpoſitione præſidiorum in Nemetum agro usque ad Vangiones hoc ordine facta:

Præfectus militum Pacenſium	*Saletione.*
Præfectus militum Menapiorum	*Tabernis.*
Præfectus militum Anderecianorum	*Vico Julio.*
Præfectus militum Vindicum	*Nemetes.*
Præfectus militum Martenſium	*Altaripa.*
Præfectus militum ſecundæ Flaviæ	*Vangiones.*

Quum ergo in ceteris ordo ſit recte obſervatus; non dubitamus, quin etiam *Vicus Julius*,

recte inter Tabernas & Nemetes ſive Spiram collocatus ſit. In quo tractu medio eſt *Germersheim*, quod oppidum *Vicum Julium* eſſe Cluverius perſuadet, nec difficulter adducimur, ut in cauſſa probabili adſentiamur.

Ultimum oppidorum ditionis Nemetum eſt *Alta Ripa*; inter Noviomagum ſive Spiram & Vangionum Borbetomagum, paullo infra confluentem Nicri, poſita. Quod illa nomen ſuum ſervat, *Altrip*, locus & ſitus facillime invenitur. Præfectum militum & præſidium habuit, ut modo ex Notitia Imperii cognovimus. Ibidem data eſt lex IV. Cod. Theodoſ. de Reparationibus adpellationum, quæ ita ſubnotata eſt: *Dat.* XIII. *kal. Jul. Altaripa, Valentiniano* N. P. *& Victore* coss.

VANGIONES.

Infra Nemetes in Rheni ripa *Vangiones* habitarunt, memorati lib. I. Gall. cap. LI. ubi in exercitu Arioviſti numerat *Tribocos*, *Vangiones*, *Nemetes*, *Seduſios*, quorum illi, ſi jam tum Rhenum trajecerant & ripam Galliæ colebant, regem Germanorum ſocietate & amicitia ſequuti videntur. Lucanus lib. I. verſ. 430.

Et qui te laxis imitantur, Sarmata, braccis,
Vangiones:

Tacitus German. cap. XXVIII: *Rheni ripam haud dubie Germanorum populi colunt Vangiones, Triboci, Nemetes*: quibus clare origo illorum ſignificatur. De tranſitionis tempore ſupra diſputavimus. Ptolemæo ſunt Οὐαγγίονες, correpta penultima, uti Lucanus modo corripuerat. Habitarunt, Cluverio cenſente, a Nemetibus uſque ad amnem Navam. Poſt Nemetum caput Noviomagum in Tabula Peutingeriana ſequitur in ripa amnis ſecundi *Borgetomagus*, Ptolemæi Βορβητόμαγος, ad quam ſcripturam in Antonini optimis membranis, itinere a Mediolano Magontiacum, proxime accedit *Borbitomagus*, quæ corrupta in aliis in *Bormitomagus* eſt. Major depravatio videtur itinere a Treveris Argentoratum, ubi *Brotomagus* inter Magontiacum & Noviomagum diſtantia media in editis conſpicitur. Poſteriori ævo, ut ſolemne erat, ipſa urbs gentis nomine donata & *Vangiones* dicta eſt. Ammianus Marcellinus lib. XV. cap. XXVII. *Dein Prima Germania, ubi, præter alia municipia, Magontiacus eſt, & Vangiones, & Nemetæ.* Lege III Cod. Theodoſ. de Prædiis naviculariorum a Valentiniano & Valente auguſtis data eſt *Vangionibus.* Notitia Imperii ſub Duce Mogontiacenſi, *Præfectus militum ſecundæ Flaviæ Vangiones*, id eſt apud Vangiones, ſive Vangionibus. Et Hieronymus Epiſt. XI. ad Ageruchiam viduam, ſub finem: Vangiones longa obſidione deleti. Eſſe autem noſtram *Wormatiam* ſive *Worms*, cum ſitus oſtendit & itinerariorum rationes, tum provinciarum & civitatum Notitiæ, quarum quibusdam ſimpliciter eſt *Civitas Vangionum:* in aliis autem *Civitas Vangionum Warmatia*; in aliis *Civitas Vangionum, id eſt Warmatia*, vel *Garmatia*, aut *Guarmatia:* & *Civitas Vangionum, id eſt Warmacia*, per C litteram pro T. Circa Caroli Magni ætatem annales *Wormacia* vel Wormatia referunt. Ad Teutonicum W exprimendum veteres Latini V adhibuerunt, quod elementum quia ſæpe cum B permutatur, inde factum ut plures *Borbetomagus*, *Borbitomagus*, quaſi *Vorbetomagus* ſcriberetur.

Hanc inter Vangionum urbem & Magontiacum in Tabula Theodoſiana eſt *Bonconica*, quæ in dicto Antonini itinere a Mediolano Magontiacum, dicitur *Bauconica*, ut videtur corrupte; medio prope intervallo ſita inter utramque, quam diximus, urbem. Rationes Itinerarii ſic habent:

Noviomagum	— — —
Borbitomagum	M. P. XIIII.

Bau-

Bauconicam M. P. XIII.
Maguntiacum — M. P. XI.

Tabula habet VIIII millia ad *Mogontiacum:* XI ad *Borgetomagum*, uti per G pro aliorum B ſcriptum habet. Si bene perſpexeris, nihil in illo tractu eſt & in tali diſtantia, quam oppidum *Oppenheim*, quod non dubitat Cluverius, eſſe ipſam veterum *Bonconicam*.

Principem urbem Germaniæ Primæ, Mogontiacum, Cluverius etiam ſub Vangionibus cenſet, quorum fines ad *Navam* amnem deducit. Dubitare poſſis, quia non huic urbi, ſed Borbetomago ſive Wormatiæ, nomen gentis, quod primariæ tantum urbi contingebat, media ætate fuit impoſitum, *Vangiones* ſcilicet, quod potius nobiliori Mogontiaco, ſi Vangionum gentis fuiſſet, reddi debuiſſet. Sed forte Cluverium induxit, quod alia gens poſt Vangionas & Treveros in illo tractu ab antiquis non memoretur, ob quam cauſſam nos etiam, quum aliam gentem nominare non poſſimus, Cluverii ordinem non ſuſtinemus immutare. Scribitur varie hoc nomen: apud Tacitum, qui forte antiquiſſimus eſt, qui ex reliquis ſcriptoribus nominavit, *Magontiacum.* Lib. IV. Hiſtor. cap. XV. *Batavorum cohortes, miſſæ in Germaniam, ac tum Magontiaci agentes:* & cap. XXXIII. *aliis a Magontiaco univerſas copias adveniſſe credentibus:* & alibi ſæpe. In Antonini Itinerario *Maguntiacum* & *Magontiacum*, illud itinere a Mediolano ad hanc urbem; hoc, a Treveris Argentoratum. Ceteri fere *Mogontiacum* ſcripſere, auctor Tabulæ Peutingerianæ ex Theodoſii ævo: Eutropius lib. VII. cap. VIII. Notitia Imperii ſub Duce Mogontiacenſi: etiam interdum *Moguntiacum*, ut in Notitia provinciarum & civitatum eſt. Ptolemæus Μοκοντίακον, κ in locum γ admiſſo, quod leve eſt: id vero caſtigatione dignum, quod in Germania Inferiore ſcripſit, quum caput Superioris fuerit. Ammianus caſu femineo format *Mogontiacus* lib. XV. cap. XXVII. ut ſupra ſæpe vidimus. Poſtea truncatum fuit vocabulum, poetis præſertim, quorum metro *Mogontia* vel *Moguntia* viſa aptior. Fortunatus lib. IX. carm. IX. ad Sidonium epiſcopum Mogontiacenſem:

Reddita ne doleas felix Maguncia caſus,
Antiſtes rediit qui tibi ferret opem.

Güntherus Ligurino lib. I. verſ. 384. a *Mogo*, id eſt Mœno flumine, haud procul urbe in Rhenum effluente, nomen deducit,

Nomen ab infuſo recipit Moguntia Mogo.

Sed vocis hanc originem auctori ſuo relinquimus, quia flumen illud *Mogum* nuncupatum fuiſſe inauditum eſt, cui *Mœno* vel *Mæno* ab antiquis Romanorum temporibus ad noſtram memoriam nomen fuit, ut in Germania trademus. Quod ergo princeps urbs Romanorum fuit in Germania Superiore; ibi plerumque ſedes præſidis; ibi vir ſpectabilis Dux militiæ per provinciam; ibi præfectus militum & ſtativa. Tacitus Hiſt. lib. IV. cap. XXXIII. *a Magontiaco univerſas copias adveniſſe:* & cap. LXI. de Civilis tumultu: *Cohortium, alarum, legionum hiberna ſubverſa cremataque: iis tantum relictis, quæ Magontiaci ac Vindoniſſæ ſita ſunt.* Et Notitia Imperii ſub diſpoſitione viri ſpectabilis Ducis Mogontiacenſis: *Præfectus militum Armigerorum Mogontiaco.*

Sub oſtium *Navæ* amnis, qui nunc Naha vocatur, in citeriore ripa, ſive Mogontiacum verſus, ſitus eſt antiquus vicus vel oppidum *Bingium.* Tacitus lib. IV. Hiſtor. cap. LXX. *Tutor, Treveris comitantibus, vitato Magontiaco Bingium conceſſit, fidens loco, quia pontem Navæ fluminis abruperat.* Notitia Imperii ſub diſpoſitione V. SP. ducis Mogontiacenſis: *Præfectus militum Bingenſium Bingio.* Tabula Theodoſiana hoc ordine:

Voſavia VIIII. *Bingium* XII. *Mogontiaco* —— ——

Antonini itinere a Tauruno Pannoniæ per ripam in Gallias:

No-

Noviomagum	—	—	—
Bingium	M.	P.	XXV.
Antunnacum	M.	P.	XXXII.

Et alio itinere a Treveris Argentoratum:

Baudobricam	—	—	—
Saliſſonem	M.	P.	XXII.
Bingium	M.	P.	XXIII.
Magontiacum	M.	P.	XII.

Itinere a Lugduno capite Germaniarum; corrupte *Vincum* ſcribitur, non tam propter *V*, quod cum *B* ſæpenumero commutatur, quam propter eliſum *I*, & *C* cum *G* confuſum. Eſſe autem ipſum Bingium, ex rationibus milliariorum apparet, quæ ſunt

Confluentes	—	—	—	
Vincum	M.	P.	XXVI.	
Noviomagum	M.	P.	XXXVII.	[Treveror.]
Treveros	M.	P.	XIII.	

Ammianus novo caſu *Bingio* ſive *Vingio*, ut in quibusdam codicibus eſt, formavit lib. XVIII. cap. II. *Civitates*, inquit, *occupatæ ſunt ſeptem: Caſtra Herculis, Quadriburgium, Triceſimæ, Noveſium, Bonna, Antunnacum, & Bingio.* Auſonius principio Moſellæ ſitum & munitiones ita deſcribit, ut ſæpe memoravimus:

Tranſieram celerem nebuloſo lumine Navam,
Addita miratus veteri nova mœnia vico.

Tranſierat ponte, quem ſupra ex Tacito cognovimus: & dum tranſit, veteris vici vel oppidi nova mœnia miratur, quæ magna doctorum conſenſione munimenta Bingii erant, non quod vicus immunitus fuerit, ſed quia bellorum impetu everſum oppidum, in vicum redactum fuerat: tum autem principum liberalitate inſtauratum.

Cui genti *Bingium* adſcriptum fuerit, non uſque quaque eſt liquidum. Cluverius, quamvis Mogontiacum Vangionibus adſignet, quorum limitem in Nava flumine ponit: tamen *Bingium*, cis Navam ſitum, attribuere Treveris, quam Vangionibus, mavult, quia Tutor, qui Trevir fuit, quum ab Romanis defeciſſet, ſe Bingium, præterito Mogontiaco, recepit, abrupto ponte ſe tutum fore confiſus, in quo autem falſus fuit, ut ex Taciti IV. Hiſt. cap. LXX. notum eſt. Mihi vero id inde, quod Cluverius putat, nondum videtur conſequi, quia in tumultu & bello quisque occupat, quod ſibi præſidio exiſtimat fore; legum atque limitum nullam rationem habet. Cujuscumque ergo populi Magontiacum fuit, probabile maxime eſt, in Nava fluvio territorium ejus finitum fuiſſe, citra quem quum Bingium fuerit, ejusdem ditionis fuiſſe, cujus erat Mogontiacum, plane eſt credibile.

TREVIRI ſeu TREVERI.

Treviri ſive treveri, antiquus & potens populus, longe lateque inter Moſam & Rhenum habitaverunt, a quibus Moſa Remos ſeparavit ex occaſu ſolis: a meridie communes cum Mediomatricis fines habuere. Cæſaris ævo orientalis limes Rhenus erat: poſt, traductis Ubiis in citeriorem ripam, in tantum anguſtior, quantum illi Auguſti liberalitate ex Gallico ſolo acceperunt. Scribunt *Treviri*, vocali tertia, Cæſar variis locis ac pæne innumeris: & Cicero lib. VII. epiſt. XIII ad Trebatium, *Sed ut ego quoque te aliquid admoneam de noſtris cautionibus; Treviros vites cenſeo: audio capitales eſſe.* Peribit

bit jocus Ciceronis, ſi *Treveros* ſubſtituas, quia ad III. viros Romanorum capitales adludit. Hos Ptolemæus imitatur, Τρήβιροι ſcribens: quæ ratio etiam in nummo Veſpaſiani, ſi recte transſcriptus a Golzio eſt, obſervata fuit, COL. AUG. PAT. TREVIROR. id eſt, *Colonia Auguſta Paterna Trevirorum.* Ceteri plerique vocali ſecunda *Treveri*, ſcribunt, atque ita in multis marmoribus legitur, quaſi conſuetudine Romani & commerciis experti eſſent poſtea, non a *vir*, ſed ex Germanica origine id vocabuli eſſe; ejusque ideo mutaſſent pronuntationem. Pomponius Mela lib. III. cap. II. *Belgarum clariſſimi ſunt Treveri.* Plinius lib. IV. cap. XVII. *Treveri, liberi antea*, id eſt ante Civilis tumultum ob quem libertatem ademit Veſpaſianus, ſub quo Plinius ſcripſit. Tacitus innumeris locis, præſertim lib. IV. Hiſtoriarum eorum mentionem fecit, & ſemper *Treveros* ſcripſit. verbi gratia, lib. IV. cap. LXX. ſæpe, *Tutor, Treveris comitantibus, Bingium conceſſit:* & iterum, *Ea clade perculſi Treveri*, item, *Legiones a Noveſio Bonnaque in Treveros traductæ.* Semel, at ſingulariter ac ſine numero, *Trevir* dixit. Lib. III. Hiſtor. cap. XXXV. *In Galliam Julium Calenum tribunum; in Germaniam Alpinum Montanum præfectum cohortis, quod hic Trevir, Calenus Aeduus, uterque Vitelliani fuerant, oſtentui miſere.* Qua forma etiam Lucanus uſus eſt lib. I. verſ. 441.

Tu quoque lætatus converti prœlia Trevir.

Maxime vero notabiles ſunt lapidum inſcriptiones. Gruterus pag. III. num. 9. COL. AUG. TREVER. Et pag. 225. num. 4. S. C. AU. TREVE. Et pag. 482. num. 5. CIVITAS TREVERORUM OPTIMO PRAESIDI. Germanicam originem præ ſe Treveri ferebant. Tacitus de Germ. cap. XXVIII. *Treveri & Nervii circa adfectationem Germanicæ originis ultro ambitioſi ſunt, tanquam per hanc gloriam a ſimilitudine & inertia Gallorum ſeparentur.* Unde minus eſt, quod de Germanico illorum nomine dubitemus.

De finibus ſupra dictum: de Rhenano latere, quod primum imminutum fuit, adjicere non nulla, pretium erit. Julii Cæſaris temporibus ad Rhenum habitaſſe, ex illius commentariis manifeſtum eſt. Lib. IV. cap. X. de Rheno dixit, *per fines Helvetiorum, Sequanorum, Mediomatricorum, Tribocorum, Trevirorum citatus fertur.* Et commentario V. cap. III. *Hæc civitas* [Trevirorum] *longe plurimum totius Galliæ equitatu valet, magnasque habet copias peditum, Rhenumque, ut ſupra demonſtravimus, tangit.* Et lib. VI. cap. XXVIII. *per Arduennam ſilvam, quæ eſt totius Galliæ maxima, atque ab ripis Rheni, finibusque Trevirorum, ad Nervios pertinet.* Ejusdem commentarii VI. cap. VIII. *Firmo in Treviris præſidio ad pontem relicto, ne quis ab iis ſubito motus oriretur; reliquas copias equitatumque transducit.* Quum vero Ubiorum genti, qui Cæſaris tempore Transrhenani erant, Auguſtus Cæſar conceſſerit, ut Rhenum transgrederentur, ripamque Gallicam cuſtodirent, & veteres hoſtes ſuos Cattos, a quibus pulſi fuerant, a tranſitu arcerent; in controverſiam venit, utrum Treveris aliquid ad Rhenum, & quantum relictum fuerit, Plinius quidem, quum lib. IV. cap. XVII. gentes Rhenum accolentes deſcribit, poſt *Vangiones*, ſtatim *Ubios* nominat: hinc *Gubernos*, *Batavos*, ut ſupra productis verbis demonſtravimus. Nihilominus ejusdem Plinii auctoritate ſuperiorem partem ripæ, quam poſſederant, relictam eſſe Treveris cenſemus; inferiorem ceſſiſſe Ubiis. Suetonius Caligulæ Vita cap. VIII. ita de natali ejus ſolo refert: *Ubi natus ſit, incertum diverſitas tradentium facit. Cn. Lentulus Gætulicus Tiburi genitum ſcribit: Plinius Secundus, in Treveris, vico Ambitarino, ſupra Confluentes: addit etiam pro argumento, aras ibi oſtendi inſcriptas* OB AGRIPPINAE PUERPERIUM. Ex quibus intelligimus, quia vicus ille *ſupra confluentes* celebres Rheni & Moſellæ fuit, ad Rhenum exſtitiſſe: & quod idem *in Treveris* fuit, Treveros extremis Auguſti temporibus in Rheni ripa adhuc partem poſſediſſe,

quum multis ante annis traductio Ubiorum, & vel in ipſo triumviratu, ut Cluverius ex Dionis lib. XLVIII. putat colligi poſſe: præceſſiſſet. Quanta vero fuerit illa portio Trevericæ in ripa poſſeſſionis, non puto demonſtrari certo poſſe: nec vero improbabile videtur, quod ſentit Cluverius, duobus confluentibus cum Rheno, Nava & Abrinca, definitam fuiſſe. Certe aliam ignoramus gentem, cui quæ utrumque amnem interjacent, attribuamus: nec intereſt geographiæ; cujus gentis ille tractus fuerit, noſſe curatius determinatum; quum ſufficiat non neſcire, cujus Romanæ provinciæ fuerit, & quam diſtantiam inter ſe loca habuerint.

Inter Rhenum ergo & Moſam, circa Moſellam maxime, gens Treverica habitavit. Oppidum gentis primarium ad Moſellam illud, quod hodieque clarum eſt, etiam antiquitus fuit, & ante Cæſarem ac Auguſtum, id quod principatus dignitas oſtendit, quia ſtatim, ubi primum memoratur, fuit amplum & potens. Quod nomen ejus fuerit, antequam coloniam acciperet, nuſquam eſt proditum: neque quo anno deducta colonia fuerit; niſi quod Auguſti auſpiciis deductam, nomen oſtendit. Tacitus ſimpliciter *coloniam Treverorum* vocat lib. IV. Hiſt. cap. LXII. & LXXII. Primus, qui novo *Auguſtæ* nomine adpellaverit ex ſcriptoribus, quos habemus, Pomponius Mela eſt lib. III. cap. II. de Gallia. *Urbes*, inquit, *opulentiſſimæ, in Treveris Auguſta; in Aeduis Auguſtodunum; in Auſcis Climberrum.* Alter eſt Ptolemæus, a quo Αὐγοῦστα Τρηβιρῶν, *Auguſta Trevirorum* vocatur. Addo lapidum inſcriptiones ſupra memoratas, quibus eſt COL. AUG. TREVER. item C. AV. TREVE ex Gruteri theſauro p. III. & 225. Conſonat nummus Veſpaſianus, itidem *Auguſtæ* nomen præferens, quem ſupra quoque oſtendimus inſcriptum COL. AUG. PAT. TREVIROR. Poſtea, recepto ubique more, gentis ſuæ vocabulo urbs *Treveri* vel *Treviri* nominata. Ammianus Marcellinus lib. XV. cap. XXVII. *Belgica prima Mediomatricos prætendit, & Treviros, domicilium principum clarum.* Diviſo enim Romano imperio, qui Transalpinas partes tenebant Treveris plerumque ſedem fixerunt, Conſtantius, Conſtantinus, Conſtantinus filius, & Conſtans, & hujus percuſſor Magnentius, & ſæpe Gratianus, & qui eum interfecit, Maximus. Ambroſius epiſtola LVI. ad Valentinianum II. auguſtum, de ſui ad Maximum legatione: *Quum perveniſſem Treviros, poſtridie proceſſi ad palatium.* Poetæ circumſcribunt nomen, nunc *Trevericam urbem*, nunc *urbem Treverûm* nuncupantes. Auſonius de Claris Urbibus cap. IV.

Trevricæque urbis ſolium, quæ proxima Rheno,

qui una ſitum & commoda urbis his verbis deſcribit:

Lata per extentum procurrunt mœnia collem,
Largus tranquillo prælabitur amne Moſella,
Longinqua omnigenæ vectans commercia terræ.

Venantius Fortunatus de navigatione ſua lib. X. carm. XII.

Perducor Treverûm qua mœnia celſa pateſcunt,
Urbs quoque nobilium nobilis, atque caput.

Tanta vero felicitas mox quadruplici clade proſtrata eſt. Salvianus Maſſilienſis lib. VI. de Gubernat. Dei pag. 211. *Treverorum urbs excellentiſſima, quadruplici eſt everſione proſtrata.* Et eodem libro pag. 227. *Expugnata eſt quater urbs Gallorum Trever opulentiſſima.*

Hæc de capite, urbe Treverorum Auguſta. Circumjecta oppida partim in ripa utriusque amnis, partim in mediterraneis fuerunt. Amne ſecundo XIII millibus, in dextra Moſellæ ripa, fuit oppidum *Noviomagus*, ſive *Novomagus* vel *Nivomagus*; tot modis enim ſcribitur. Itinere Antonini a Lugduno capite Germaniarum hæc propoſita eſt:

An-

Antunnacum	—	—	—
Confluentes.	M.	P.	IX.
Vincum [Bingium]	M.	P.	XXVI.
Noviomagum	M.	P.	XXXVII. [Valeſ. XXXIIII.]
Treveros	M.	P.	XIII.

Eſſe autem hanc non Noviomagum Nemetum, tam ex itineris directione, quam diſtantiis locorum liquet, quum a Bingio in Nemetum urbem ſint ad XLVIII millia. In Tabula Theodoſiana, itinere ab Auguſta Treverorum ad Bingium, etiam *Noviomago* legitur, x millibus paſſuum ab Auguſta. Et eodem tractu poſita *Nivomagus* vel *Novomagus* contracte, ab Auſonio, Moſellæ verſu 10.

Et tandem primis Belgarum conſpicor oris
Nivomagum, divi caſtra incluta Conſtantini.

Conſtantinus enim Maximus heic bello, adverſus Francos geſto, videtur caſtra habuiſſe. Quidam in mediterranea tradunt, quod Antonini itinere non repugnat: verum quia ad Moſellam ejus loci vicus ſuperſtat, *Nümagen* dictus, & in Tabula Theodoſii *Noviomagus* prope Moſellam locata conſpicitur; non dubitamus eum vicum *Treverorum Noviomagum* eſſe, cui neque diſtantia Itinerarii Antoniniani adverſatur.

Eadem Tabulæ Theodoſianæ via duo oppida inter Noviomagum Treverorum, & Bingium ponuntur, *Belginum* & *Dumnus* hac ſerie atque diſtantia:

Aug. Treviror.	VIII. [Cluv. XIII.]
Noviomago	X.
Belginum	VIII.
Dumno	XVII.
Bingium	— — —

Prius oppidum incidit fere in locum, qui non diſſimili prorſus nomine nunc *Baldenau* vocatur, quaſi Beldinum forſan antiquum nomen fuerit: alterum, *Dumnus*, videtur Cluverio vicus eſſe infra oppidum Kirchberg, qui *Denſen* vocatur. Dumno etiam nomen *Dumniſſo* fuit, apud Auſonium, eodem itinere a Bingio Noviomagum, in Moſellæ deſcriptione, poſt initium:

Unde iter ingrediens nemoroſa per avia ſolum,
Et nulla humani ſpectans veſtigia cultus,
Prætereo arentem ſitientibus undique terris
Dumniſſum, riguasque perenni fonte Tabernas.
Arvaque Sauromatum nuper metata colonis:
Et tandem primis Belgarum conſpicor oris
Nivomagum, divi caſtra incluta Conſtantini.

Dumniſſus ergo Auſonii eſt *Dumnus* Tabulæ. *Tabernas* autem *fonte perenni riguas* ſuſpicatur Cluverius diverſoria fuiſſe juxta egregium fontem in illa via, mille quingentis circiter paſſibus ſupra arcem Baldenau, Dumniſſum verſus: ex quo rivulus limpidiſſima aqua profluens Moſellæ redditur paullo infra Noviomagum.

Ab hac via declinavit alia Antonini, quæ itidem Treveris Bingium ferebat, indeque Argentoratum. Rationes ejus ita habent:

Treveri	—	—	—
Baudobricam	M.	P.	XVIII.
Saliſſonem	M.	P.	XXII.

Bingium M. P. XXIII.
Magontiacum M. P. XII.

Clariſſimo viro Hadriano Valeſio Notit. Gall. in *Saletione*, videtur *Baudobrica* Itinerarii eſſe eadem, quæ Peutingerianæ Tabulæ eſt *Bontobrice*, quod, ſi nomina intuemur perſimilia, valde probabile adparet: ſi numeros & rationes itinerum, nimis quantum diſſonat. *Bontobrice* enim VIII millibus paſſuum a Confluentibus abeſt: *Baudobriga* vero XVIII a Treveris, a quibus ad Bontobricam Tabulæ ſunt circiter XL millia paſſuum. nec adparet ratio, quare, qui Treveris proficiſcatur Bingium, tam longa ambage prope ad Confluentes accedat, ut VIII millibus tantum ab illis abſit. Quum vero *Baudobricæ* nomen etiam alio itinere, a Tauruno Pannoniæ per ripam, occurrat, poſitum inter Bonnam & Antunnacum; non ſine cauſſa aliquis de Baudobrica altera, quæ inter Treveros & Bingium ſita ſit, dubitare cœperit, quia non credibile eſt, in illo tractu non ampliſſimo, qui inter Bonnam, Bingium & Treveros exiſtit, duas Baudobricas, oppida ejusdem nominis fuiſſe. Aliud ergo quodvis nomen, quam *Baudobricam* inter Treveros & Saliſſonem malim legi, ut & Tabulæ Theodoſii ſuæ rationes, & Antonini Itinerario etiam ſuæ conſtent. Quare & *Saliſſonem* Itinerarii, & quodcumque ſub *Baudobricæ* nomine anteceſſit, in mediterraneis fuiſſe autumo: & quia Tabulæ ac Auſonii via in ſeptemtrionem declinabat; hanc Itinerarii viam in auſtrum plus receſſiſſe puto, quod neutram in alteram videmus incidiſſe. Cave vero, quod ſupra etiam monuimus, ne hunc Itinerarii *Saliſſonem*, cum Ammiani Marcellini *Saliſone*, qui *Saletio* eſt, confundas.

Reliquum eſt, ut ad Rhenum quæ ditionis Trevericæ, ſaltem inter Ubios & Vangiones fuerunt, conſideremus. A Bingio & Navæ confluente ſecundum Peutingerianam Tabulam proxima per XII millia paſſuum eſt *Voſavia*, quæ omnium conſenſu eſt *Ober-Weſel*, jam tum Hrabani ætate *Waſalia*, (in ejus Martyrologio prid. kalend. Julii) dicta, ut facilis conjectura ſit, in Tabula forte etiam *Voſalia* vel *Voſallia* legendum eſſe. Inde poſt XI millia eſt Tabulæ *Bontobrice*, quæ, & Notitiæ Imperii *Bodobriga*, eſt eadem, ut poſtea probabimus: cui quod nomine conſonat, ſed ex alieno loco reducenda, Antonini *Baudobrica*; non inepta Cluverii conjectura eſt, in Tabula quoque *Bautobrice* legendum eſſe: ut cum *Bodobriga*, quæ in eodem loco eſt, ut mox probabimus, propius pleniusque conveniat. Notitia Imperii ſub diſpoſitione Mogontiacenſis Ducis, præſidia Romanæ militiæ Rhenanis oppidis impoſita accurato ordine, & habita geographiæ ratione, ſic enarrat, ut poſt præfectos militum, Saletione, Tabernis, Vico Julio, Nemetibus, Alta Ripa, Vangionibus, Mogontiaco, Bingio; *Præfectus* ſequitur *militum Balliſtariorum Bodobriga:* tum demum *Præfectus militum Defenſorum Confluentibus*: & tandem *Præfectus militum Acicenſium Antonaco.* Ex quo accuratiſſimo ordine intelligimus, *Bodobrigam* inter Bingium & Confluentes ſitam fuiſſe, quo tractu etiam *Bontobrice* in Tabula Peutingeriana eſt, cujus numeri nos in locum ducunt, qui nunc oppidum *Boppartum* habet, quod nomen a vocabulo *Bodobrigæ* non plane eſt alienum.

Antequam ad Confluentes abeamus, diſpiciemus de *Ambitarino vico*, quem Plinius apud Suetonium Caligula cap. VIII. ut ſupra demonſtravimus, *in Treveris ſupra Confluentes* poſuit. Quæ formula oſtendit, haud longe illum a Confluentibus abfuiſſe, & quidem ad Rheni ripam ſitum, ubi caſtra Romanorum haberi ſolita. Quum vero Cajus, Germanici Cæſaris filius, auctore Plinio in hoc vico natus, feratur *in caſtris* natus eſſe, quod etiam verſus divulgatus apud Suetonium confirmat,

In caſtris natus, patriis nutritus in armis;

utique veroſimile eſt, vicum juxta Rhenum fuiſſe, quod ipſa etiam verba *ſupra Confluentes*

tes

tes, non obſcure arguunt, & quia nihil additum, quod ad aliam reſtringat, de nobiliore Rheni ripa explicari poſtulant: ut adeo in Cluverii ſententiam ire minus dubitemus, qui inter Bontobricam Tabulæ & Confluentes *Vicum Ambitarinum* medium, in loco fere, ubi nunc caſtrum *Capella* eſt, perſuaſum ſibi habet. In MSS. *Ambitarinus* vicus vocatur: in vulgatis *Ambiatinus*; etiam in nonnullis *Ambiativus*, quod Cluverio placet propter Pipini diploma, de quo infra dicturi ſumus. De ſitu hoc dubitationem Chriſtophorus Browerus movet, Annal. Treverenſ. lib. I. pag. 136. vicum noſtrum ab Rheno ultra Moſellam in pagum ſive campum Meginenſem, qui nunc Meyenfeld dicatur, traducens, cujus indicium non ſpernendum, ut ait, in Pipini & Caroli M. donationum tabulis ſe inveniſſe arbitratur. Libro VII. pag. 378. ex Pipini donatione refert S. Martini eccleſiam *in Ambitivo pago* Treverenſibus contributam; & pag. 380. ex Caroli diplomate, S. Martini eccleſiam, Treverenſi eccleſiæ donatam, eſſe in *pago Meginenſi*. Unde pronum videtur colligere, Ambitivum pagum ipſum Meginenſem eſſe; hunc autem ob ſoni nonnullam convenientiam eum, qui nunc Meinfeld vel Meyenfeld adpelletur; ut S. Martini eccleſia ſit Monaſterium Meinfeldenſe, ſive *Münſter in Meyenfeld*. Quod ſi eſt, ampliores fines illi pago oportet conſtituantur. Regino enim, Chronicorum auctor, ad annum IↃCCC LXXVI dicit, *Meginenſem campum non longe ab Andernaco caſtello* abeſſe. Andernacum autem infra Confluentes VIIII millibus paſſuum ſitum eſt; & vicus natalis C. Cæſaris *ſupra* eoſdem, Plinio auctore: quæ, niſi multum ampliatis finibus, non facile inter ſe conciliantur. Cardo ergo totius cauſſæ in eo verti videtur, ut pagus Meginenſis per fines ſuos deſcribatur, & Pipini diploma bene inſpiciatur ad interpretandum: quod iis utrumque relinquemus, quibus utriusque perficiendi copia non negata, ut nobis, eſt. Interea Cluverium in Tabula noſtra & expoſitione ſequuti ſumus.

Jam ad *Confluentes* accedamus, qui a fluviis aquam confundentibus nominantur: heic autem videtur una oppidum ſignificari. Plinius apud Suetonium dicto loco: *Vico Ambiatino, ſupra Confluentes.* Quum enim Druſus quinquaginta amplius caſtella in Rheni ripa condidiſſe feratur; quis eum credet hunc omnium opportuniſſimum locum inter duos maximos amnes ſine caſtro, ſine munimentis exſtructis præteriiſſe? Ait Ammianus lib. XVI. cap. III. ibi *oppidum eſſe, ubi amnis Moſella confunditur Rheno:* quamquam aberrare in illius nomine videatur, ut poſtea demonſtraturi ſumus. Notitia Imperii ſub Duce Mogontiacenſi *Confluentes* quoque, ut oppidum præſidio munitum, deſcribit. *Præfectus*, dicitur ibi, *militum Defenſorum Confluentibus.* Tabula Theodoſii Peutingeriana, & Antonini Itinerarium itinere a Lugduno capite Germaniæ inter oppida *Confluentes* recenſent. Illa hoc modo:

Antunnacum	VIIII.
Confluentes	VIII.
Bontobrice	VIIII.
Voſavia	IX.
Bingium	XII.
Moguntiacum	——

Itinerario autem Antonini hæc ſeries eſt:

Bonna	——	——	——
Antunnacum	M.	P.	XVII.
Confluentes	M.	P.	IX.
Bingium	M.	P.	XXVI.

Hodie urbs clariſſima, nomen priſcum corrupte ſervans, *Coblens.* Ipſam amnium commixti-

mixtionem Venantius Fortunatus lib. x. carm. xii. de Navigio ſuo ſeu Muſellana navigatione, ita deſcripſit:

Tum venio, qua ſe duo flumina conflua jungunt,
Hinc Rhenus ſpumans, inde Muſella ferax.

Infra Confluentes, Treverorum ultimum vel oppidum vel caſtellum ad Rhenum fuit *Antunnacum*, cujus nomen jam & ſitum in Tabula & Itinerario vidimus, ut aliud non poſſit eſſe, quam quod poſtea *Andernacum* nuncupatum fuit. In Notitia Imperii vocatur *Antonacum*, eique militum Acicenſium præfectus impoſitus erat. Nec recens eſt nomen alterum, ſed ab Reginone etiam, ut paullo ante vidimus, uſurpatum, qui *caſtellum* perinde, ac ſub veteri nomine Fortunatus Venantius ante dicto de Navigio ſuo, carmine dixit,

Antonnacenſis caſtelli promtus ad arces
Inde prope accedens ſarcina pergo ratis.

Arces laudat, quia aliquando Auſtraſiæ regibus ſedem præbuit. Pergit ibidem Venantius:

- - - - *Præſunt reges in ſedibus aulæ,*
Ac menſæ officio prandia feſta colunt.

Hodie oppidum non incelebre eſt, *Andernach*; nec dubitamus oppidum & civitatem olim fuiſſe. Ammianus enim Marcellinus lib. xviii. cap. ii. in civitatibus, id eſt claris urbibus numerat. *Civitates*, inquit, *occupatæ ſunt ſeptem*; *Caſtra Herculis*, *Quadriburgium*, *Triceſima*, *Noveſium*, *Bonna*, *Antunnacum*, *& Bingio.*

Ultra fluvius *Abrinca* eſt ſive *Obringa*, qui ut terminus & limes utriusque Germaniæ eſt; ſic etiam ex Cluverii opinione finis Treverenſis ad Rhenum territorii fuit. Quæ ſi ita ſe habent, oportet Treverenſem agrum in diverſis provinciis fuiſſe. Ipſa enim colonia ſive metropolis fuit in Belgica Prima: tractus illius Rhenanus in Germania Prima ſive Superiore. Sed recentior eſt illa multiplicatio provinciarum, nec forſan ante Diocletianum audita: nec vero ab eodem tempore ſciri diſtincte poteſt, cui populo aut provinciæ adſcribi ille tractus debuerit, quia Notitia provinciarum & civitatum Galliæ nullam illius rationem habet, quia tantum civitates epiſcopales enumerat, cujus dignitatis equidem nullæ in illo tractu fuerunt.

Ad Moſellam revertamur ejusque confluentem: indeque ad ipſius coloniæ confinia. Ad utrumque locum nos oppidum *Rigodulum* deducit, quod ſupra prætermiſimus, quia, quæ de ſitu ejus controverſia eſt, non poteſt explanari commode, niſi cetera illius Moſellani tractus, & partim etiam Rhenani, explicata fuerint. Alia poſitio ejus oppidi apud Ammianum credita fuit: alia eſt apud Cornelium Tacitum. Ammianus lib. xvi. cap. iv. de vaſtatione Germaniæ, in Gallico ſolo provinciæ, loquutus, *per quos tractus*, inquit, *nec civitas ulla viſitur*, *nec caſtellum: niſi quod apud confluentes*, *locum ita cognominatum*, *ubi amnis Moſella confunditur Rheno*, *Rigodulum oppidum eſt*, *& una prope ipſam coloniam* [Agrippinam] *turris.* Ita vulgo legebatur. Obſervavit autem Fridericus Lindenbrogius, in ms. *Rigomagum* eſſe, quod etiam Valeſius editione ſua expreſſit. Quum vero Theodoſiana Tabula *Rigomagum* inter Antunnacum & Bonnam fere medio loco conſtituat, & recte conſtituat, quia nomen in *Rimagen* ibidem conſervatur; ad confluentes non potuit ſitum eſſe, ſed ultra Obringam fluvium, in principio Germaniæ Inferioris. An ergo quod vulgo legitur, *Rigodulum*, ad confluentes hos amnes fuiſſe cenſeamus? ſuadere videtur Ammianus, nec Tacitus repugnare, qui lib. iv. Hiſtor. cap. lxxi. hæc de Rigodulo tradidit: *Cerialis*, *contracto quod erat militum Magontiaci*, *quantumque ſecum transvexerat*, *tertiis caſtris Rigodulum venit. quem locum magna Treverorum manu Valentinus inſe*

inſederat, montibus & Moſella amne ſeptum. Nihil videtur impedire, quo minus ad confluentes Rigodulum ſtatuamus, quia & ſic tertiis caſtris a Magontiaco abeſſet; verum, ſi quæ ſequuntur ejusdem libri cap. LXXII. conſideramus, fieri nequaquam poteſt, ut Taciti *Rigodulum* ad confluentes fuiſſe credamus, quia Cerialis, capto Rigodulo, dicitur *poſtero die coloniam Treverorum ingreſſus*, a quo longius confluentes remoti ſunt per XIII milliaria Germanica, quam ut altero inde die coloniam ingredi potuiſſet. Quum ergo intra milliarii Teutonici ſpatium ab Agrippina ſit vicus *Rigol*, non dubitare licet, eſſe illum, quod Tacitus memoravit, Treverorum *Rigodulum.* Quæ quum ita ſint, & neque Rigodulum illi Ammiani loco, neque Rigomagum etiam conveniat; Cluverius utroque rejecto, *exiguum* cenſet legendum eſſe, quaſi Marcellinus ſignificari velit, oppidum Confluentes clade illorum temporum tenue ac exiguum oppidum factum eſſe. Miror doctiſſimos fratres, Henricum & Hadrianum Valeſios, heic nihil adnotaſſe, quum eos nequaquam fugerit, quam acrem medicinam Cluverius adhiberet: ut conſilium medendi defuiſſe illis pæne crediderim. Violenta, fateor, medela eſt Cluverii, qua mitiorem utique optamus, quam neſcio, an trajectione verbi EST, & adpoſitu copulæ ET, obtinere hoc modo poſſimus: *per quos tractus nec civitas ulla viſitur, nec caſtellum, niſi quod eſt apud Confluentes, locum ita cognominatum, ubi amnis Moſella confunditur Rheno: & Rigomagum oppidum, & una prope ipſam coloniam turris.* Sic nihil violentum eſt, ſola vocula ET adjecta, quæ facile potuit excidere; & τῷ EST in citeriorem locum tranſpoſito. Caſtellum autem Confluentes potius eo tempore, quam oppidum fuiſſe, veriſimile videtur, & loci ſuadet opportunitas. Quibus admiſſis, & Marcellino ſua veritas conſtabit, & librorum MSS. conſervabitur auctoritas.

Quæ alia minora circa metropolim Treverorum reſtant, paucis verbis attingemus. Antoninus itinere a Durocortoro, quod in Remis eſt Campaniæ, in Treveros uſque, ponit *Yungum*, vicum, qui Ligny eſt Cluverio: deinde *Epoiſſum*, nunc Yvoix, noſtris Ipſchs in finibus Lüzelburgicis: quæ videtur Notitiæ Imperii *Epuſus* eſſe pag. 147. ubi *Præfectus* commendatur *Latorum Actorum Epuſo Belgicæ Primæ*: at vicus *Andethannalis* Cluverio eſt Echternach: a Treveris Agrippinam verſus *Beda vicus*, nunc Bidburg, vel Bietburg. XII millibus paſſuum in ſeptemtrionem diſtans, & totidem fere a Rheno, Moſam amnem verſus. Addit Peutingeriana Tabula inter Mediomatricos & Treveros *Caranuſcam*, pro qua Cluverius *Saranuſcam* legit, & Saarburg interpretatur: & *Ricciacum*, quod ſecus ac in Tabula eſt, infra Saranuſcam tranſponit, ut loco *Riezingen* reſpondeat, qui inter Saarburg & Mittim ſitus eſt.

UBII TRANSDUCTI.

Transductos hoc cognominamus Ubios, quod non tam in veteri ſede conſtitutos conſiderabimus, quam ut transducti ab Octaviano Cæſare ex dextra Rheni ripa in ſiniſtram fuerunt. Quum Julius Cæſar in Galliis pro conſule eſſet, Transrhenani omnes *Ubii* fuerunt, a Suevis ſive Cattis graviter adflicti, a quorum ut ſe injuriis tuerentur, Cæſaris auxilium & amicitiam rogabundi impetraverunt. Id quod ex Cæſaris commentariis nunc demonſtrandum eſt. Lib. IV. cap. III. *Ad alteram partem ſuccedunt Ubii, quorum fuit civitas ampla atque florens; ut eſt captus Germanorum, & paullo, qui ſunt ejusdem generis, etiam ceteris humaniores, propterea quod Rhenum attingunt, multique ad eos mercatores ventitant, & ipſi propter propinquitatem Gallicis ſunt moribus adſuefacti.* Et cap. XVI. ejusdem commentarii: *Ubii, qui uni ex Transrhenanis ad Cæſarem legatos miſerant; amicitiam fecerant, obſides dederant, magnopere orabant, ut ſibi auxilium ferret, quod graviter*

viter ab Suevis premerentur: vel ſi id facere occupationibus reipublicæ prohiberetur, exercitum modo Rhenum transportaret. id ſibi ad auxilium, ſpemque reliqui temporis, ſatis futurum. Quorum precibus etiam hoc Cæſar dedit, ut ponte facto arma Romana Germanis in ipſorum ſolo oſtentaret.

Quum in fide erga Romanos Ubii manſiſſent, graviusque a Germanis premerentur, etiam propter Romanum fœdus & amicitiam; vel ſponte trangreſſi ſunt Romanis permittentibus; vel non inviti a duce Romanorum in alteram ripam, ut tutiorem ſedem, transducti fuerunt, quo anno, non ſatis clarum eſt hiſtoria tacente: nec vero dubitatur, recenti Auguſti imperio, aut ipſo triumviratu migrationem illam factam fuiſſe. Tacitus de Moribus German. cap. XXVIII. *Ubii transgreſſi olim, & experimento fidei ſuper ipſam Rheni ripam collocati, ut arcerent, non ut cuſtodirentur.* Quum OLIM dicit, ad longinqua tempora reſpicit: quum TRANSGRESSOS, coactam traductionem excludit. Solus Strabo rem obſcuram poteſt illuſtrare, qui lib. IV. pag. 134. quum de Treveris, Rhenum accolentibus egiſſet, addit, πέραν δὲ ᾤκουν Οὔβιοι κατὰ τοῦτον τὸν τόπον. οὓς μετήγαγεν Ἀγρίππας ἑκόντας εἰς τὴν ἐντὸς τοῦ Ῥήνου, *Trans fluvium ad iſta loca habitabant Ubii, quos non invitos Agrippa intra Rhenum transduxit.* Jam vero duas expeditiones Gallicas Agrippæ ſcimus, utramque a Dione Caſſio deſcriptam, primam primo ejus conſulatu factam, lib. XLVIII; alteram octavo decimo poſt priorem anno, C. Sentio & Q. Lucretio coss. lib. LIV. Quarum quod prior illuſtrior fuit, & operoſior etiam, & diuturnior, ut videtur; utique illam Ubiorum transductioni damus, quia Rhenum in ea ponte Agrippa junxit, per quem tunc Ubii haud dubie a dextra in ſiniſtram Rheni ripam tranſierunt. Dio Caſſius lib. XLVIII. pag. 387. de his ita refert: τοὺς Γαλάτας αὐτὸν τοὺς νεωτερίσαντας προσπολεμούμενον ὅτε περ καὶ τὸν Ῥῆνον δεύτερος δὴ τῶν Ῥωμαίων ἐπὶ πολέμῳ διέβη, μετεπέμψατο. - - - ὑπάτευε δὲ μετὰ Λουκίου Γάλλου. Id eſt, *Contra Gallos quoque rebellantes* [Agrippam] *bellum gerentem, cujus cauſſa ſecundus Romanorum Rhenum tranſivit, quum is conſul eſſet cum L. Gallio, evocavit* Octavianus, ſcilicet ad claſſem fabricandam, & militem navalem exercendum, adverſus Sextum Pompejum, Pompeii Magni filium. Conſulatus is M. Vipſanii Agrippæ & L. Caninii Galli incidit in octavum annum a nece Julii Cæſaris. Altera expeditio deſcripta a Dione eſt lib. LIV. nec, quia brevior fuit, illuſtre aliquod monimentum habet.

Transducti *oppidum* in ripa condiderunt: etiam *Aram*, haud dubie in honorem Cæſaris Auguſti, ut plures provinciales fecerunt. Illius quale nomen prius fuerit, ante acceptam coloniam, non puto uſquam reperiri. Tacitus annal. I. cap. XXXVI. ſimpliciter *oppidum Ubiorum* vocat, præcipuum videlicet, & majus ceteris, ſi plura condiderunt. In id coloniam Agrippina, Germanici filia, Claudii auguſti conjux, tamquam patriam ſuam deduci curavit. Tacitus lib. XII. cap. XXVII. *Agrippina, quo vim ſuam ſociis quoque nationibus oſtentaret, in oppidum Ubiorum, in quo genita erat, veteranos coloniamque deduci impetrat, cui nomen inditum eſt ex vocabulo ipſius.* Dicta quippe fuit *Agrippinenſis colonia.* Plinius lib. IV. cap. XVII extremo: *Hinc Ubii, Colonia Agrippinenſis, Guberni, Batavi.* Tacitus Hiſt. lib. I. cap. LVII. *Fabius Valens die poſtero coloniam Agrippinenſem cum equitibus legionis auxiliariorumque ingreſſus.* Ptolemæus quoque in Germania Inferiore, Belgicæ Galliæ parte, poſt Batavodurum & Vetera, εἶτα Ἀγριππινήνσις, *poſtea Agrippinenſis*, ſuppreſſo *coloniæ* vocabulo. Atque ita fere veteres; recentiores etiam *Agrippinam* dixerunt. Auctor Itinerarii ſub Antonini nomine, tribus itineribus, a Tauruno Pannoniæ per ripam; a Lugduno capite Germaniarum; & a Colonia Trajana, *Coloniam Agrippinam* vocat: alio a Treveris itinere, *Agrippinam civitatem:* Tabulæ Theodoſianæ auctor,

ſim-

ſimplicitur *Agrippinam:* Fortunatus autem Venantius plene, niſi quod litteram ejecit metri cauſſa, lib. III. carm. XVII. ad Charentinum, epiſcopum Colonienſem,

Pontificem pollens Agripina Colonia præfert.

Nummus Neronis theſauro Golzii, AGRIPPINA COL. Et alius Claudii apud Harduinum, COL. AGRIPPINA UBIOR. Si genuini hi nummi ſunt, de altera forma nominis, *Agrippinæ*, de cujus vetuſtate nonnulli dubitaverunt, *Agrippinenſis* præferentes: etiam certi eſſe poſſumus.

Nec prætereundum hoc loco eſt, fuiſſe qui de auctore coloniæ dubitarent, utrum Agrippa, qui in Galliam Ubios transduxit: id quod etiam dubium doctiſſimum virum Chriſtophorum Browerum habuit, dum Juſtus Lipſius per litteras illi dubitationem eriperet. Cauſſa dubitandi erat, quod Cornelius Tacitus, qui id de Agrippina narravit, ſibi ipſe non conſtare videbatur. Libro enim de Moribus Germanor. cap. XXVIII. *Ubii*, inquit, *quamquam Romana colonia eſſe meruerint, ac libentius Agrippinenſes, conditoris ſui nomine vocentur, origine erubeſcunt, transgreſſi olim, & experimento fidei ſuper ipſam Rheni ripam collocati, ut arcerent, non ut cuſtodirentur.* Reſpondit Lipſius, vim Taciti verbis inferens, legendo *conditoris ſuæ*, cum femineo pronomine, ſicut Virgilius dixerit *auctor ego* Juno; & Ovidius *ſponſor dea.* Sed dubito, his duritiem emolliri: malim cenſere, generatim Tacitum loquutum eſſe; ut nec Claudium maritum, cujus auſpiciis colonia uxoris nomine deducta fuit, excluderet. Inde eſt, quod ſupra idem Tacitus de Agrippina dixit (lib. XII. cap. XXVII) *coloniam deduci impetrat.* Ergo non ſuis auſpiciis deduxit, quia precibus *impetravit* a marito. Non autem Agrippam avum conditorem coloniæ fuiſſe, ex eo etiam probari poteſt, quia ab Agrippa *Agrippenſis*, non *Agrippinenſis*, dicenda fuiſſet, quod recte etiam Lipſius obſervavit.

Ad *Aram Ubiorum* pergimus, quam cum caſtro vel oppido conjunctam fuiſſe, non obſcure deſcriptione Taciti videtur indicari. Annal. lib. I. cap. XXXIX. *Interea legati ab ſenatu, regreſſum jam, apud Aram Ubiorum Germanicum adeunt. Duæ ibi legiones, prima atque viceſima, veteranique nuper miſſi, ſub vexillo hiemabant.* Et cap. LVII. ejusdem libri, *quo anno Germaniæ deſcivere, ſacerdos apud Aram Ubiorum creatus, ruperat vittas, profugus ad rebelles.* Jacobus Campius in Franciſci Modii Novantiq. epiſt. III. & Philippus Cluverius exiſtimant, Aræ locum poſtmodum *Bonnæ* nomen induiſſe. Uterque hoc probari ajunt ex Taciti annal. I. cap. XXXIX. ſi componatur cum IX. Hiſtor. cap. XIX, quia, quæ ibi legio prima ad Aram Ubiorum caſtra habere dicatur; eadem hibernarit Bonnæ, teſte Tacito in altero loco. Urget quoque Campius diſtantiam a Veteribus ad *ſexageſimum lapidem* a legionis primæ ſede; auctore itidem Tacito annal. I. cap. XLV. Tantum autem intervalli inter Bonnam eſſe & Vetera, ubi altera caſtra. Cluverius Florum addit, qui lib. IV. cap. ult. *Bonnam* ſub Auguſto memoret; Tacitum vero *Bonnæ* nomen ſub prioribus Cæſaribus ne ſemel quidem memoraſſe; utique vero *Aræ Ubiorum:* hinc putat conſequens eſſe, ut Ara Ubiorum ſit ipſa Bonna: quod vero quam fortiter ita colligatur, fatemur nos nondum penetrare. De Floro infra dicturi ſumus, quum ad Bonnam acceſſerimus. Fortiora Campii argumenta ſunt, nec vero ita valida atque invicta, ut nihil relinquant dubitationis. Inter Taciti enim duo teſtimonia multum temporis interceſſit, quantum videlicet inter Tiberium, recentem principem, & Veſpaſianum fuit: nec forma caſtrorum eadem. In millenis etiam paſſibus quantum differentiæ ſit, non poteſt ignotum ei eſſe, qui rationes ex illis confecit. Quapropter non ſpernendum Juſti Lipſii judicium putamus, non videri aram illam longius ab oppido Ubiorum præcipuo, poſt colonia, abfuiſſe, quam opinionem etiam in Tabula noſtra ſequuti ſumus. Julianus Pichon

 ad

ad Taciti annal. I. cap. LVII. rem expeditam putat, ſi caput XXXVII annalis primi cum capite XXXIX comparetur. Ibi enim primam & viceſimam legiones in oppidum Ubiorum reductas, dici, quæ altero loco ad Aram Ubiorum fuiſſe perhibeantur: unde colligi putat, Aram ipſum oppidum Ubiorum fuiſſe. Colligerem etiam ita, ſi Tacitus *in oppidum* reductas dixiſſet: at quum dixerit *in civitatem*, (quod Pichonis metaphraſis *in oppidum* vertit) ager potius Ubiorum, ſeu populus & ſocietas, pro more Latine loquentium, ſignificatur, quam certa urbs & oppidum. Reductæ enim legiones ſunt ex Veteribus, quæ extra agrum Ubiorum erant; ubi quintani & unetviceſimani ſua caſtra habebant. Adde cap. XLV. Quidquid ergo hujus cauſſæ eſt, in medio relinquo, ut ex ingenio ſuo quisque demat vel addat quantum velit fidei: credibilius tamen exiſtimo, non longe a principe oppido Ubiorum aram illam reductam fuiſſe.

Ipſam nunc *Bonnam*, ſive Ara fuerit Ubiorum olim, ſive ſecus ſe res habeat; accedimus perluſtrandam. Primus, de quo certi ſumus, ejus mentionem Tacitus fecit, nec vero illam ſub primis Cæſaribus memoravit, ſed poſt mortem Neronis, & libris Hiſtoriarum, non Annalium. Lib. IV. cap. XIX. *ſcripſit Herennio Gallo, legionis primæ legato, qui Bonnam obtinebat, ut arceret tranſitu Batavos.* Et proximo cap. XX. *Batavi quum caſtris Bonnenſibus propinquarent.* Et cap. XXV. *Sic mitigatis animis, Bonnam, hiberna primæ legionis, ventum:* ac cap. LXXVII. *palantes captarum apud Noveſium Bonnamque legionum.* Idem lib. V. Hiſtor. cap. XXII. *Cerialis profectus Noveſium Bonnamque ad viſenda caſtra, quæ hiematuris legionibus erigebantur.* Ptolemæus poſt Vetera & coloniam Agrippinenſem, εἶτα Βόννα, *deinde Bonna.* Situs urbis inclytæ per ſe notus eſt, nomine adhuc durante. An vel nomen vel oppidum etiam antiquius ſit, non poſſumus pro certo dicere. Florus quidem lib. IV. cap. XII. Druſi hiſtoriam ſub Auguſto perſequens, poſtquam dixerat, per Rheni ripam quinquaginta amplius caſtella direxiſſe, addit: *Bonnam & Geſoniam cum pontibus junxit.* Sic in MSS. codicibus: ſic ex illis Freinshemius & Grævius ediderunt. Quum ignota *Geſonia* ſit, & æque *Genoſia*, ut in aliis libris ſcribitur; Cluverius *Magontiacum* ſubſtituit lib. II. Germ. Antiq. cap. XIII. quod, quamlibet claris viris adprobatum cerno, tamen durum nimis, & alienum a veſtigiis membranarum eſt. Hadrianus ergo Valeſius Notit. Gall. in *Bonna*, mavult *Noveſiam* inde conficere, quod propius quidem ad *Geſoniam* accedit, nec vero omnem dubitationem tollit. Quid enim eſt *urbes* CUM *pontibus jungere?* Dicimus *flumen ponte jungere, partem ponte urbi conjungere,* ut Janiculum Romæ, apud Livium lib. I. cap. XXXIII. *urbes* autem CUM *pontibus jungere,* eo nempe ſenſu, quem heic Freinshemius exponit, *ædificare pontem apud urbem*; ne Latinum quidem ſatis videtur. Quum ergo illud CUM otioſum plane in illa formula ſit, quid obſtat, quo minus ex *Geſoniam cum*, Elia Vineto præeunte, faciamus *Geſoriacum*? expeditæ ſic rationes unius vocis, non autem alterius? quid enim ex *Bonna* faciemus? an Bononiam? & ex pontibus eos, qui paludes intra utramque ſternant, quæ mens erat Vineti? at recentius *Bononiæ* vocabulum eſt, & ipſum Geſoriacum *Bononia* poſteriori ævo dictum, ut ex Vita Conſtantini, ab Henrico Valeſio evulgata, clarum eſt. Nihil ergo reliquum habemus, quo Florum probabilius expediamus, quam ut, quod Hadrianus Valeſius fecit, deleamus CUM, & *Noveſiam* vel *Noveſium* pro Geſonia vel Genoſia ſubſtituamus, præſertim quod Tacitus, ut modo vidimus ex Hiſt. lib. IV. cap. LXX & LXXVII. & lib. V. cap. XXII. *Noveſium Bonnamque*, ut caſtrorum loca conjungat: ut & Bonnam Druſus Transrhenanæ terræ ponte, & alio Noveſium, ad terrendos Germanos junxiſſe ſentiamus. Id ſi Florus a veteri ſcriptore accepit, nec rem antiquam ſui temporis vocabulo expreſſit, utique *Bonnæ* nomen tam antiquum erit, quam Ara Ubiorum fuit; &

ſpe-

ſpecioſius argumentum reddet, quo Lipſius, ac alii, ab Ara Bonnam ſejunctam voluerunt. Eſt & *Bonnæ* mentio facta in Antonini Itinerario, & in Tabula Theodoſiana: nec non ab Ammiano Marcellino, qui lib. XVIII. cap. II. cum aliis ad Rhenum *civitatibus*, ut vocat, numeravit.

Supra Bonnam *Rigomagus* fuit ejusdem Tabulæ, ad Rhenum oppidum, de quo ſupra diximus: deinde fluvius *Obringa*, terminus, ut Cluverius cenſet, inter Ubiorum agrum & inter tractum Rhenanum Treverorum. Infra Bonnam nobilius nihil quam *Noveſium* eſt, quod jam oſtendimus quoties cum Bonna ab Tacito conjungatur. Alia addimus ejusdem Taciti teſtimonia. Lib. IV. Hiſt. cap. XXXIII. *aliis a Noveſio, aliis a Magontiaco univerſas copias adveniſſe credentibus.* Et cap. XXXV. *impedimenta legionum cum imbelli turba Noveſium miſſa, ut inde terreſtri itinere frumentum adveherent.* Ergo caſtra legionum habuit, & munitus locus fuit, isque adpoſitus ad Rhenum. Eodem libro cap. XXVI. *Ingreſſis Noveſium, tertia decima legio conjungitur:* & cap. LXII. *Legio* XIII *cum auxiliis ſimul deditis a Noveſio in coloniam Treverorum transgredi jubetur.* MS. Itinerario eſt *Novenſio*, itinere a Tauruno per ripam: at itinere alio, a Lugduno Germaniarum capite eſt *Noveſium* in omnibus libris; ut ſuperiorem corruptum eſſe oporteat. Ex his itineribus & Tabula Theodoſii, & ipſo vocabulo, non incertum eſt, eſſe oppidum, quod hodie *Nüs* vel *Nuys* adpellatur.

Inter Noveſium & Coloniam Agrippinenſem dicto itinere a Tauruno per ripam, duo oppida ponuntur, *Durnomagum* & *Buruncum* hoc ordine,

Coloniam Agrippinam	—	—	—
Durnomagum	LEG.	VII.	ALA.
Buruncum	LEG.	V.	ALA.
Noveſium	LEG.	V.	ALA.

Ex quo ſitu & ipſis nominibus apparet, illud eſſe vicum *Dürsmagen*; hoc oppidum quod dicitur *Wuringen*. Sed male in Itinerario *Durnomagus* præponitur *Burungo* utpote quod Coloniæ propius eſt.

Ultimus in Ubiorum ripa locus fuit *Gelduba*. Tacitus lib. IV. Hiſt. cap. XXVI. *Ingreſſis Noveſium, tertiadecima legio conjungitur. Additus Voculæ in partem curarum Herennius Gallus, legatus: nec auſi ad hoſtem pergere, loco, Gelduba nomen eſt, caſtra fecere.* Et cap. XXXII. *Mox adlatis Geldubam in caſtra nuntiis:* & cap. XXXV. *Cohortes Geldubam perrexere, manentibus, ut fuerant, caſtris.* Caſtellum fuiſſe ex Plinii verbis probatum eſt lib. XIX. cap. V: *Siſer*, inquit, *ipſum Tiberius princeps nobilitavit, flagitans omnibus annis e Germania. Gelduba adpellatur caſtellum Rheno impoſitum, ubi generoſitas præcipua.* Ex quibus elucet, *Geldubam* ad Rhenum fuiſſe caſtellum, prope Noveſium, quod etiam ex dicto itinere a Pannonia in Galliam, manifeſtum eſt, quo is ordo redditur:

Noveſium	LEG.	V.	ALA
Geldubam	LEG.	IX.	ALA
Colonem	LEG.	IX.	ALA
Vetera caſtra	—	—	

Qui ordo nec obſcure ex Taciti cap. XXXVI. apparet. Quod in vico *Gelb* ad Rhenum, IX millibus paſſuum a Noveſio, priſci veſtigia nominis adparent, cum eoque deſcripta poſitio convenit; non dubitamus illum veterem *Geldubam*, vel caſtellum vel oppidum etiam fuiſſe, idque in Druſi ad Rhenum poſitis caſtellis adnumeramus.

Hactenus de ripa Ubiorum: objacent in mediterraneis *Tolbiacum*, *Marcodurum*, *Juliacum*, & hæc fere juxta *Roram* fluvium: medio loco *Tiberiacum* & *Belgica*. Primus

 locus,

locus, ut ab auſtro in ſeptemtrionem progrediamur, eſt *Tolbiacum* vel *Tolpiacum*, quod etiam *Tulpiacum* aliquando ſcribitur. Tacitus lib. IV. cap. LXXIX. *flagrantiſſima cohortium* [Civilis] *Tolbiaci in finibus Agrippinenſium agebat*, id eſt Ubiorum. Etenim transducti illi *Agrippinenſes*, quam *Ubii*, malebant adpellari, quod ex libri hujus cap. XXVIII. conſtat & de Morib. German. itidem cap. XXVIII. Itinere Antonini a Treveris Agrippinam ita collocatur.

Marcomagum	LEG.	VIII.
Belgicam	LEG.	VIII.
Tolpiacum vicum Supenorum	LEG.	X.
Agrippinam civitatem	LEG.	XVI.

Ex quo ordine adparet, ſucclamante vocabulo, eſſe illud oppidum, quod hodie *Zülpich* nuncupatur eo modo, quem in *Tabernis* diximus & in *Tiguro*, ut Germanica præpoſitio cum oppidi nomine, a *T* incipiente, cohæreat. Gregorius Turonenſis lib. III. cap. VIII. *civitatem Tulbiacenſem* dixit.

Proximum ad Roram amnem eſt ſive *Marcodurum* ſive *Marcomagum*. nam idem oppidum eſſe, etiam exinde conſtat, quia *düren* & *magen* lingua Celtica idem ſonabant, tranſitum nempe fluminis. Tacitus ſæpe dicto lib. IV. Hiſt. cap. XXVIII. *Cæſæ cohortes Agrippinenſium in vico Marcoduro, incurioſius agentes, quia procul ripa aberant.* Ripam Rheni intellige, ubi reliquæ, & majores ipſorum copiæ. Vel ſolum hoc nomen nobis ſitum prodit ac poſitionem, quia eo tractu ad Roram flumen ſupereſt oppidum *Düren*, quod haud dubie eſt Taciti *Marcodurum*. Poſteriores *Marcomagum* dixere, quod idem ſignificat; auctor Itinerarii, ut jam oſtendimus; & auctor Tabulæ Theodoſianæ, in via ab Agrippina Treveros.

Infra Marcodurum, ad idem flumen Roram eſt *Juliacum*, aliquoties in Itinerario Antonini memoratum. Itinere a Caſtello Coloniam:

Aduacam Tungrorum	—	—	—
Coriovallum	M.	P.	XVI.
Juliacum	M.	P.	XVIII.
Coloniam	M.	P.	XVIII.

Alio ibidem itinere, a Colonia Trajana Coloniam Agrippinam, ita diſponuntur oppida, ut Tiberiacum interjiciatur:

Theudurum	—	—	—
Coriovallum	M.	P.	VII.
Juliacum	M.	P.	XII.
Tiberiacum	M.	P.	VIII.
Coloniam Agrippinam	M.	P.	X.

Et Ammianus Marcellinus Remenſi itinere ab Rheno, Juliaci quoque rationem habet lib. XVII. cap. IV. *Remos*, inquit, *Severus, magiſter equitum, per Agrippinam petens & Juliacum, Francorum validiſſimos cuneos offendit.* Etiam in Peutingeriana Tabula commemoratur, via ferente ab Atuaca ſive Aduaca, quæ Tungrorum eſt, Agrippinam, hac ſerie:

Atuaca	XVI.
Coriovallio	XII.
Juliaco	XVIII.
Agrippina.	

Ex hoc poſitu, & ipſo vocabulo, luculentum eſt, *Juliacum* oppidum *Jülich* eſſe, quod Du-

Ducatum noſtris temporibus denominat. Nomen autem ipſum ab Romanis eſſe, non dubitatur: a quo autem illorum ſit, hoc vero incertum plane eſt. Quod nemo veterum illius mentionem fecit, credibile non eſt, ab Julio Cæſare originem habere. An vero ab Agrippina, Coloniæ Ubiorum conditrice, cui etiam *Juliæ* nomen fuit, auctore Tacito lib. XII. cap. I? Hoc Cluverio non improbabile videtur: cui vero idem, quod ſuperiori origini, forte opponi poteſt, mirum videlicet eſſe, antiquitatis tantæ oppidi ante Antonini Itinerarium & Theodoſii Tabulam, nullum indicium in veteri ſcriptore reperiri. Ergo alius fortaſſis Julius, nobis ignotus fuit, qui condidit.

Tiberiacum ſupereſt, & *Belgica*, medio ſitu inter Rhenum & Roram fluvios poſita oppida, ex productis antea Itinerarii rationibus, quod ad ſitum attinet, cognita & perſpecta. Ex quo Cluverius collegit, *Tiberiacum* nunc *Berchem* eſſe: *Belgicam* autem, vicum *Balchuſen*, nomine etiam ſimul addicente.

GUGERNI TRANSDUCTI, olim SICAMBRI.

Poſt Ubios ſive Agrippinenſes in ripa Rheni ab Auguſti temporibus *Gugerni* uſque ad divortia habitaverunt. Sic vulgo ſcribuntur: Taciti codices non eodem modo, ſed vel *Gugerni*, vel *Cugerni*. Plinius Harduini *Guberni*: aliorum etiam *Gugerni* cum pluribus. Sedem in ripa inter Ubios & Batavos tenuiſſe, clare docet Plinius lib. IV. cap. XVII. *Vangiones*, inquit, *hinc Ubii, Colonia Agrippinenſis, Guberni, Batavi.* Et Tacitus tradit lib. IV. Hiſtor. cap. XVII Voculam, Romanum ducem, exercitum ex caſtris apud Geldubam, quæ ultima Ubiorum fuit, *in proximos Gugernorum pagos* duxiſſe. Sed ita coluerunt ab Auguſti temporibus. Quum Julius Cæſar bellum in Galliis gereret, hunc tractum tenebant *Menapii*, ampliſſima civitas, qui inde a Morinis & a Scalde ad Rhenum uſque, & trans illum etiam habitaverunt, ſic Semibelgæ & Semigermani, majori tamen ex parte Belgæ. Cæſar ſæpe *Menapios* cum Morinis conjungit, lib. II. cap. IV, lib. III. cap. XXVIII. & lib. IV extremo. Sed eodem libro IV. cap. IV. de Rhenanis illorum poſſeſſionibus ita prodidit: *Uſipetes & Tenchteri complures annos Suevorum vim ſuſtinuerunt; ad extremum tamen agris expulſi, & multis locis Germaniæ triennium vagati, ad Rhenum pervenerunt: quas regiones Menapii incolebant, & ad utramque ripam fluminis agros, ædificia vicosque habebant.* In dextra ripa etiam *Sicambri*, ſive *Sigambri*, qui ab Romanis transducti, Menapiorum ſiniſtram Rheni ripam occupaverunt, iſtis ad anguſtiores fines, & plerisque ultra Moſam fluvium redactis. Transductis autem, ignotum qua cauſſa, mutatum nomen in *Gugernos* ſive *Cugernos* fuit.

Translationem gentis dixi ſub Auguſto factam, quod ex Suetonii verbis cap. XXI. manifeſtum eſt. *Germanos*, inquit, *ultra Albim fluvium ſubmovit, ex quibus Ubios & Sicambros, dedentes ſe, traduxit in Galliam, atque in proximis Rheno agris collocavit.* De Ubiis ſupra dictum, Auguſti auſpiciis, Agrippæ ductu vel transmiſſos, vel, ſi ponte venerunt, collocatos ordinatosque eſſe in Gallia. *Sicambrorum* autem transductio haud dubie ad illam majorem pertinet, quam ſub eodem principe Tiberius, poſt fratris Druſi mortem Germanico bello ſubfectus, perfecit. Idem Suetonius Tiber. cap. IX. *Germanico bello quadraginta millia deditiorum trajecit in Galliam, juxtaque ripam Rheni ſedibus adſignatis collocavit.* Eutropius auget numerum, *quadringenta* legens *millia*, lib. VII. cap. V. qui numerus pro longitudine Germaniarum, ſive utriusque provinciæ, Superioris

& Inferioris, præſertim ſi mulieres & liberi adnumerati fuerint, non incredibilis videtur. Sed nondum res certa eſt de Superiori provincia, quæ videtur antea colonos accepiſſe: certiſſima vero de Inferiore, in quam Sicambri ex Germania Transrhenana inducti fuerunt. Id quod clarius, & nominatim etiam, epiſtola Tiberii ad Germanicum explicatur apud Tacitum annal. II. cap. XXVI. qua *ſe novies a divo Auguſto in Germaniam miſſum*, ſcribit, *plura conſilio, quam vi perfeciſſe. Sic Sugambros in deditionem acceptos, ſic Suevos, regemque Marobodum pace obſtrictum.* Sicambri itaque, qui & *Sigambri* ſeu *Sugambri* ſunt, deditione in fidem accepti, in alteram ripam abducti ſunt, ut vel cuſtodirentur, quod probabilius videtur, quia *excisi* ex patria & *trajecti in Gallias*, loco mox indicando apud Tacitum dicuntur. De reliquis Sicambris dicemus in Germania.

Sed deleti & exſtincti Sicambri videntur, non transportati. Oſtorius enim, Romanus Britannico bello imperator, apud Tacitum lib. XII. cap. XXXIX. dixiſſe fertur, *ut quondam Sugambri exciſi, & in Gallias trajecti forent: ita Silurum nomen penitus exſtinguendum.* Sed ſalva res eſt: quia *trajecti*; non ſunt exſtincti aut occiſi. *Exciſi* autem & quaſi explantati ſunt, ut in alio ſolo collocarentur, nomenque priſtinum amitterent, *Gugerni* in poſterum dicendi: ſic Siluribus non internecionem, ſed exſtinctionem *nominis* minatur, ut translocati peregrinæ genti immiſceantur, a quo novum nomen, abolita memoria veteri, accipiant.

Oppida Gugernorum in ripa poſt Ubios fuerunt *Calon*, *Aſciburgium*, *Vetera*, *Colonia Trajana.* Antoninus itinere a Lugduno capite Germaniarum, poſt Batavorum oppida nominat *Coloniam Trajanam*, *Vetera*, *Calonem*; inde quod Ubiorum fuit, *Noveſium.* Primarium locum alio itinere ex Pannonia per ripam, adpellat *Vetera caſtra*, quod nomen tum demum accepiſſe neceſſe eſt, quum alia & nova caſtra proceſſu temporis in Ubiis vel Vangionibus fuerunt conſtituta. Nec vero id novum nomen aut recens ætate Taciti fuit, ſed jam tum ſub Auguſto conſtat invaluiſſe. Tacitus ſub initium Tiberiani imperii, lib. I. Annal. cap. XLV. *Compoſitis præſentibus haud minor moles ſupererat, ob ferociam quintæ & unetviceſimæ legionum, ſexageſimum apud lapidem (loco* VETERA *nomen eſt) hibernantium.* Crebrior mentio apud eumdem in Batavorum Treverorumque tumultu. Lib. IV. Hiſtor. cap. XVIII. *Fuit interim effugium legionibus in caſtra, quibus* VETERUM *nomen eſt.* Et cap. XXI. *in Vetera caſtra conceſſerant.* Nec nuda caſtra fuerunt & militum tabernacula; ſed, ut fieri ſolet tam diuturna legionum commoratione, ædificia exſtructa, ut oppidum non contemnendum fierent. Quæ quum a ſuperioribus caſtris, quæ inter Agrippinenſem coloniam & Bonnam erant, ad *ſexageſimum lapidem* modo Tacitus afuiſſe dixit, & ratio itinerum quoque comprobat; Cluverius in oppido *Santen* ſe verum locum caſtrorum *Veterum* perſuaſus eſt inveniſſe, cum quo plurimi nunc conſentiunt. Etiam loci ingenium bene reſpondet, ut periti ejus ajunt, quod Tacitus eodem libro IV. cap. XXIII. ita deſcripſit: *Pars caſtrorum in collem leniter adſurgens, pars æquo adibatur: quippe illis hibernis obſideri premique Germanias Auguſtus crediderat.*

Itinerarium Antonini inter Vetera & Geldubam ponit *Calonem* obſcurum locum, cujus veſtigia Cluverius in vico *Kalenbuſen* oſtendit: & nobiliorem propioremque Veteribus, *Aſciburgium*, prætermiſſum in Itinerario, non autem in Tabula Theodoſii; etiam a Tacito laudatum, ut ex quinquaginta Druſi caſtellis, in ripa Rheni poſitis, & hoc fuiſſe credi poſſit. Fabula enim eſt quam quidam de Ulyſſe conditore, ut Tacitus de Moribus Germ. cap. III. refert, crediderunt. Poſitionem ibidem ita delineavit: *Aſciburgium, quod in ripa Rheni ſitum, hodieque incolitur,* Et heic caſtra ac præſidium fuit. Idem lib. IV. Hiſtor. cap. XXXIII. *Rapiunt in tranſitu hiberna alæ, Aſciburgii ſita.* Poſitioni vicus

parvus

parvus congruit, nomine *Asburg*, quod magis locum veterem deſignat, ſitum haud procul Murſia oppido, in via a Noveſio ad Vetera. Ultra Vetera, in Batavos verſus, ſed paullo reductum ab Rheno, *Mediolanum* erat, itinere Antonini a Colonia Trajana Agrippinam, memoratum, nunc vicus *Moyland*, Cluverio teſte. Ignobilia plura eodem itinere referuntur, a Colonia Trajana

Mediolanum	M.	P.	VIII.
Sablones	M.	P.	VIII.
Mederiacum	M.	P.	X.
Theudurum	M.	P.	IX.
Coriovallum	M.	P.	VII.
Juliacum	M.	P.	XII.

e quibus *Sablones* in vico latent *in t' Sand: Mederiaci* nominis ne inter vicos quidem aliquid ſupereſſe dicitur: *Theudurum* oppidulo vel vico *Tudder* reſpondet, Cluverio indicante. Sed hæc Moſam verſus, immo propius illum amnem ſita ſunt, longe remota ab Rheno.

Ultimus locus Gugernorum, proxime divortium Rheni, fuit *Colonia Trajana*, uti Itinerarium & Tabula Peutingeriana adpellant, quæ ſitum ita deſignant, ut in vicum *Kellen* incidat, tribus millibus paſſuum a divortio. Sicut enim Colonia Agrippina nunc *Cöllen* ſive contracte *Cölln* vocatur; ita non diſſimili ratione *Kellen* eſt Colonia Trajana. Vocata etiam fuit *Triceſima*, quia ejus numeri legio ibi hiberna vel ſtativa habuit. Ammianus Marcellinus lib. XVIII. cap. II. Civitates occupatæ ſunt ſeptem, Caſtra Herculis, Quadriburgum, Triceſimæ, Noveſium, Bonna, Antunnacum, & Bingio. Eſſe autem *Triceſima* oppidum, ipſam coloniam Trajanam, non difficile ex Antonini Itinerario eſt probare. Duobus itineribus illum tractum deſcriptum habet; primum a Tauruno Pannoniæ per ripam eſt: alterum a Lugduno capite Germaniarum. Prius ita habet:

Noveſium	—	—	—
Geldubam	LEG.	IX.	ALA.
Calonem	LEG.	IX.	ALA.
Vetera caſtra			
Leg. XXX. *Ulpia*			
Burginacium	LEG.	VI.	ALA.
Harenacium	LEG.	X.	ALA.

Alterum iter, quod a Lugduno Batavorum eſt, diverſo ordine ita procedit:

Harenacium	—	—	—
Burginacium	M.	P.	VI.
Coloniam Trajanam	M.	P.	V.
Vetera	M.	P.	XV.
Calonem	M.	P.	XVIII.
Noveſium	M.	P.	XVIII.

Videmus hinc eumdem locum eſſe, qui priore itinere *Legio* XXX *Ulpia*: poſteriore *Colonia Trajana* adpellatur. Eadem ejuſdem Marcellini libro XX. cap. XXV. *Obtricenſimæ oppidum*, ut in MSS. eſt, vel *Tricenſimæ*, ut Valeſius edidit, ejecta ſpuria lectione *Obtricenſi Moſæ oppido*, quod nihil eſt; vocitatur.

EBURONES, CONDRUSI, SEGNI, CAERAESI, PAEMANI.

Ad limen Batavorum conſtitimus, quum Coloniam Trajanam demonſtraremus, adſitam divortio Rheni, unde Batavorum initium eſt. Antequam vero ad illos tranſeamus, ultimos Rheni accolarum; perluſtrabimus quos ad latus Ubiorum Gugernorumque populos reliquimus, ſi forſan & ipſi aliquid ad Germanias provincias, quas deſcripturi ſumus, poſſint adferre. Illos conjungit Cæſar commentario II cap. IV. *Condruſos*, *Eburones*, *Cæreſos*, *Pæmanos*, *qui uno nomine Germani adpellantur*, *arbitrari ad* XL *millia.* Germanicæ ergo originis omnes fuerunt, olim transgreſſi Rhenum, ut in Gallia habitarent. Ex his populis potentiores ceteris *Eburones* erant, quorum ſitum & novam ſedem Cæſar ita deſcripſit, ut eorum *partem maximam inter Moſam & Rhenum* fuiſſe tradat. Idem Cæſar commentario VI. cap. XXXI & XXXIV. unum illorum caſtellum nominat, *Atuatucam*, quod quia Ptolemæus & Antoninus in *Tungris* cenſent, ex urbe olim præcipua illorum, quæ nomen cuſtodit, *Tongern*, de ſeptemtrionali ſitu Eburonum inter has gentes judicare poſſumus. Eodem cap. XXXI. libri VI. Segnos & Condruſos ita locatos Cæſar ſcripſit, ut Eburones non poſſint ſeptemtrionale latus non obtinuiſſe. *Segni*, inquit, *Condruſique ex gente & numero Germanorum*, *qui ſunt inter Eburones Treviroſque*, *Legatos ad Cæſarem miſerunt.* Treveri autem in auſtrum habitarunt, & quia dictæ gentes mediæ fuerunt, utique Eburones ſeptemtrionem verſus, ceterarum reſpectu, coluiſſe oportet.

Oppidum vel caſtellum Cæſar unum memorat in Eburonibus, *Atuatucam*, ut dictum eſt ex lib. VI. cap. XXXI. *Copiis*, inquit, *in tres partes diſtributis*, *impedimenta omnium legionum Atuatucam contulit. Id caſtelli nomen eſt.* Hoc autem Eburonum fuiſſe, cum quæ præcedunt verba demonſtrant; tum maxime quæ cap. XXXIV. inſequuntur. Germani enim Eburonum fines ingreſſi, procedunt longius in iis, & quum ſe III horis abeſſe ab Atuatuca cognoverunt, ipſi Atuatucam contendunt. Primum ergo caſtellum fuit, deinde amplum, nec incelebre oppidum factum, cujus ſitum Ptolemæus & Antoninus prodiderunt. Ille lib. II. cap. IX. Εἶτα μετὰ τ̃ Ταβούδαν ποταμὸν Τοῦγγροι, καὶ πόλις Ἀτουάκουτον. εἶτα μετὰ τ̃ Μώσαν ποταμὸν Μενάπιοι. *Deinde poſt Tabudam fluvium Tungri*, *& oppidum illorum Atuacutum: deinde poſt Moſam fluvium Menapii.* Errore tranſpoſitæ litteræ, ſcribendumque Ἀτουάτουκον. Quod ergo caſtellum Cæſar in Eburonibus, id, poſtea oppidum factum, in Tungris cenſet Ptolemæus. Et auctor Itinerarii, ut mox dicemus, *Advocam Tongrorum* narrat. *Tungri* ergo ſunt qui *Eburones* erant, nec Cæſar Tungros memorat, quia ei ſunt Eburones: nec Plinius lib. IV. cap. XVII. Eburones in populis Belgicæ recenſuit, quia in illis recenſet Tungros.

Oppidum ergo *Atuatuca*, bene munitum, quia caſtellum fuerat: poſtea breviori & contracta forma *Atuaca* dictum, ut in Tabula Peutingeriana eſt; vel *Advaca*, uti eſt in Itinerario Antonini, quo ſitus, itinere a Caſtello Coloniam, hoc ordine oppidorum deſignatus eſt:

Camaracum	—	—	—
Bagacum	M.	P.	XVIII.
Vodgoriacum	M.	P.	XII.
Geminiacum	M.	P.	X.
Perniciacum	M.	P.	XXII.

Ad-

Advocam Tongrorum	M.	P.	XIV.
Coriovallum	M.	P.	XVI.
Juliacum	M.	P.	XVIII.
Coloniam	M.	P.	XVIII.

Sub idem tempus etiam gentis nomen adſumſit, & urbs ipſa *Tungri* dicta. Ammianus Marcellinus lib. XV. cap. XXVII. *Secunda Germania, Agrippina & Tungris munita, civitatibus amplis & copioſis.* Ex quo ſimul claritas urbis intelligitur, quæ etiam in Tabula Peutingeriana ſigno illuſtrium urbium ſignificatur. Decrevit quidem ſplendor ille in noſtri temporis oppido *Tongern*, at fama & gloria priſca non decreſcit, ſed litterarum monimentis conſervatur & alitur.

Pæterea ſalubres aquæ, *fons Tungrorum*, dignæ ſunt quæ laudentur. Plinius lib. XXXI. cap. II. ſic de illis tradidit: *Tungri, civitas Galliæ, fontem habet inſignem, plurimis bullis ſtellantem; ferruginei ſaporis: quod ipſum non niſi in fine potus intelligitur. Purgat hic corpora, tertianas febres diſcutit, calculorumque vitia. Eadem aqua igne admota turbida fit, ac poſtremo rubeſcit.* Non dubitant interpretes eruditi, Spadanas aquas, ſalubritate celebratas, notari, quarum fons in vico *Spa* Leodicenſis diœceſeos, quinque leucis a Leodico in ortum hibernum, Treveros verſus poſito.

Cetera quæ Cæræſorum, quæ Condruſorum, quæ Segnorum fuerint aut Pæmanorum, non facile quiſquam eſt qui diſtincte poſſit exponere, quorum ne nomina quidem longe ultra Cæſaris tempora conſervata ſunt: ut videantur cum Tungris coaluiſſe, & ſub illorum deinceps invaleſcente nomine comprehenſi eſſe. Horum forſan non nulla ex illis fuerunt quæ modo ex Itinerario oppida ſunt enarrata, in quibus ne quis hæſitet interpretando, vulgarem ſingulorum expoſitionem adnotamus, qua *Bagacum* putatur Bavay oppidulum eſſe; *Geminiacum*, Gemblour; *Perniciacum*, aut potius *Perviciacum*, Pervis; ſed hæc forſan Tungris manſerunt, aut qui ſupra illos erant, Advaticis, de quibus poſtea dicturi ſumus, *Coriovallum* autem ſive *Coriovallium*, & quæ circumjacent, obſcuris illis, nec ſatis diſtinctis per litteraria monimenta populis videntur tribuenda, quorum illud *Coriovallium* Cluverius & alii in oppido *Falckenburg* inveniri exiſtimant: quod Menſo Altingius rejicit, & ad vicum *Keyer* trahit, IV M. P. diſtantem a Trajecto Moſæ. Neque vero certum plane, utrum in aliqua nominatarum gentium id oppidum poſitum fuerit; an forte cum Cluverio novæ SUNICORUM genti, & Plinio & Tacito memoratæ, tam *Theudurum*, quod ſupra diximus, quam *Coriovallium* adſignari debeant. quæ gens æque ac ſuperiores, incertæ eſt poſitionis.

Tacitus de SUNICIS ita refert lib. IV. Hiſt. cap. LXVI. *Civilis ſocietate Agrippinenſium auctus, proximas civitates adfectare, aut adverſantibus bellum inferre ſtatuit. Occupatisque Sunicis, & juventute eorum per cohortes compoſita; quo minus ultra pergeret, Claudius Labeo Bethaſiorum Tungrorumque & Nerviorum tumultuaria manu reſtitit, fretus loco, quia pontem Moſæ fluminis anteceperat.* Ex quibus Cluverius conjecit, inter Roram & Moſam ſedes habuiſſe. Plinius lib. IV. cap. XVII. nudum nomen refert, quod in MSS. ejus *Sunuci*, Harduino teſtante, legitur. Sed hæc neque confirmari argumentis, neque refelli ſatis poſſunt, verum ut dubia & incerta in medio ſunt relinquenda. Neque de *Leodico* & *Trajecto Moſæ* certiores ſumus, quia non conſtat, quam antiquæ ſint illæ civitates: niſi fortaſſis *Pons Moſæ*, apud Tacitum prædicto loco, alterutram harum urbium, ſaltem initium alterius utrius conjunctum habuit. In quo mihi gratulor, quod, hanc opinionem ingreſſus, laudatum virum Menſonem Altingium conſentientem mihi video, qui & ipſe pag. 106. mecum judicavit, oppidum *Maaſtricht* Romanis vel plane incognitum, vel

nullo nomine memoratum fuiſſe: *niſi forte Pontis Moſæ, de quo Tacitus.* Quæ enim Cluverius ex Ammiani, ut putabat *Obtricenſi Moſæ oppido* ad Trajectum Moſæ adferebat, ex MSS. dudum a fratribus Valeſiis rejecta & confutata ſunt, ut ſupra in *Colonia Trajana*, quæ & *Triceſima* nomen habuit, in Gugernorum gente oſtendimus. De utroque autem oppido ad Moſam, Leodico & Trajecto, plura in medii ævi Geographia dicturi ſumus.

BATAVI, EORUMQUE INSULA.

Batavorum nobiliſſima gens ſuccedit, extrema Rhenanarum, ad Oceanum & oſtia pertingens. Hanc Hadrianus Junius, Hiſtoria Bataviæ cap. IV. ademtam Galliæ, Germaniæ vindicatum ivit, ſed plus nihil vir doctiſſimus profecit, quam ut Germanicam originem Batavorum, quam nemo negavit, comprobaret. Ortum enim illorum clariſſimis verbis, ut nefas ſit dubitare, deſcripſit Tacitus lib. IV. Hiſtor. cap. XII. *Batavi*, inquit, *donec trans Rhenum agebant pars Cattorum, ſeditione domeſtica pulſi, extrema Gallicæ oræ, vacua cultoribus, ſimulque inſulam inter vada ſitam, occupavere, quam mare Oceanum a fronte, Rhenus amnis tergum ac latera circumluit.* Fuiſſe autem poſt migrationem *Batavos* partem Galliæ ſive Belgicæ, nec amplius Germaniæ; teſtes fide digni ſunt Plinius & Ptolemæus, qui in Belgicæ deſcriptione *Batavos* recenſuerunt: nec non Tacitus lib. IV. Hiſt. cap. XXXII. *Caninefates Batavique, exigua Galliarum portio.* Quibus addi poſſunt, quæ modo ex cap. XII. ejuſdem libri protulimus, pulſos patria Batavos *extrema Gallicæ oræ, vacua cultoribus, occupaviſſe.*

Vocabulum ex Germania attulerunt, cujus in Cattorum finibus veſtigium quædam oppida ſervant *Battenberg* & *Battenhauſen*; Romanis ambiguo accentu, poetis maxime. Lucanus lib. I. verſ. 431.

Vangiones, Batavique truces, quos ære recurvo
Stridentes acuere tubæ.

Plures porrigunt mediam. Silius Italicus lib. III. verſ. 607.

At tu tranſcendens, Germanice, facta tuorum,
Jam puer auricomo performidate Batavo.

Et Juvenalis Satyra VIII verſ. 51.

Hic petit Euphratem juvenis, domitique Batavi
Cuſtodes aquilas, armis induſtrius.

Etiam Martialis lib. VIII. epigram. XXXIII. ad Paullum:

Et mutat Latias ſpuma Batava comas.

Virtutem Batavorum Tacitus dicto cap. XII. libri IV. Hiſtoriarum laudavit. *Nec opibus*, inquit, *Romanis, ſocietate validiorum attriti, viros tantum armaque imperio miniſtrant, diu Germanicis bellis exerciti: mox aucta per Britanniam gloria, transmiſſis illuc cohortibus, quas vetere inſtituto nobiliſſimi popularium regebant. Erat & domi delectus eques, præcipuo nandi ſtudio, arma equosque retinens, integris turmis Rhenum perrumpere.* Quæ illuſtrantur luculenta inſcriptione, Romæoburgi, ut ajunt, reperta, in Cornelii Aurelii Batavia lib. I. pag. 100. & Petri Scriverii Antiquit. Batav. pag. 194. conſpicua,

GENS BATAVORUM AMICI ET
FRATRES ROMANI IMPERII.

Et alia apud Gruterum pag. 73. num. 9.

CIV. BATAVI
FRATRES ET AMICI P. R.

Inſulam Batavos habitaſſe, Tacito auctore, modo accepimus. Et Cæſar idem dixit & Plinius, niſi quod ille etiam Moſam inter latera referat, quum ceteri Rheni alveis contenti ſunt. Libro IV. enim de Bello Gall. cap. X ait: *Moſa, parte quadam Rheni recepta, quæ adpellatur Valis, inſulam efficit Batavorum.* quod difficile ad explicandum eſt, mutato temporibus Moſæ alveo. qui longius citra oſtium, quam nunc eſt, cum Vahali videtur confluxiſſe. Plinius lib. IV. cap. XV. *In Rheno ipſo prope centum millia paſſuum in longitudinem, nobiliſſima Batavorum inſula & Cannenufatum: & aliæ Friſiorum, Chaucorum, Friſiabonum, Sturiorum, Marſaciorum, quæ ſternuntur inter Helium & Flevum.* Et Zoſimus lib. III. cap. VI. τὴν Βαταβίαν δίχα σχιζόμενος ὁ Ῥῆνος νῆσον ποιεῖ, πάσης ποταμίας μείζονα νήσου, - - - τότε ὑπὸ Σαλίων κατείχετο. *Bataviam bipartito Rhenus dividens, inſulam facit, omnibus amnicis majorem - - - quam tum Franci Salii tenebant.* Hi fere ſunt qui *Inſulam Batavorum* nobis deſcriptam reliquerunt: ſed quantam? hæc magna lis & controverſia eſt, qua plures alias involutas videmus, quam laxe habitaverint Batavi, & quinam ex tribus Rheni alveis ſeparaverit Galliam a Germania.

De Cæſaris temporibus res certa eſt, quum duo tantum alvei eſſent in Rheno flumine; inſulam Batavorum fuiſſe tantam, quantum ſpatium illi alvei comprehendunt. Et tum Batavi plerique intra inſulam habitabant: pars etiam extra illam, Moſam verſus, ubi oppidum habuerunt, de quo poſtea dicturi ſumus: nec vero ſoli inſulam tenuere, ſed Caninefates etiam ſocii poſſeſſionis fuere, ut Plinius dicto loco, & Tacitus Hiſt. IV. cap. XV. prodiderunt, ſi modo de veteri inſula quam Cæſar nominavit, illi duumviri loquuti ſunt, de quo poſt diſquiremus. Ex duobus ergo alveis qui dexter & ſeptemtrionalis erat, & inſulam & Galliam a Germanis, temporibus Cæſaris, ſeparavit. Poſteaquam vero Druſus, foſſa ducta, novum alveum ad Flevum oſtium adjecit, illa quoque inter lacus pars, Bataviæ videtur acceſſiſſe, & recedentibus ripis, ut Mela ait lib. III. cap. II. dexter alveus, exhauſto medio, ampliorem effeciſſe inſulam, quæ ideo, quod Zoſimus obſervavit, μείζων πάσης ποταμίας νήσου, *maxima amnicarum* facta eſt. Hinc illud eſt, quod Hadrianus Junius, vir doctiſſimus, duas quaſi Batavorum inſulas diſtinctas poſuit, veterem Cæſaris, Vahali & medio alveo Plinii contentam: & novam Plinii ab illo medio alveo ad foſſam Druſianam & Flevum oſtium: quem licet acriter Philippus Cluverius impugnet; non contemnenda tamen ſunt quæ tuendo illi & explicando Jo. Iſacius Pontanus Diſceptat. Chorograph. pag. 43. ſeqq. attulit. Quod ante ipſos etiam Cornelius Haemrodius ſenſit, Bataviæ Deſcriptione pag. 6. *Nec in tantam,* inquit, *olim anguſtiam, contractam fuiſſe inſulam, ut nunc ſibi quidam perſuaſum habent, abunde ex ſequentibus verbis demonſtratur: Quum enim* [Plinius] *dicat,* NOBILISSIMAM BATAVORUM INSULAM, ET CANNINEFATUM, ET FRISIORUM ETC. *inter duo Rheni oſtia comprehenſas; quid aliud ſignificat, quam has inſulas Batavis adnumeratas, & a primaria inſula communi etiam nomine Batavos appellatos; peculiariter autem alios Batavos, alios Canninefates, alios Friſios &c. dictos.*

Quibus deligentius examinatis, ſic animum induco, ut nomen *Batavorum inſulæ* per ſe & proprie deberi illi cenſeam, quam Cæſar intellexit, & Lugdunenſi alveo, quem medium Plinius dicit, ejusque oſtio finita fuit. An vero idem ſenſerint, qui poſt Druſi tempora, ejusque effuſionem amnis Rheni ſcripſerunt, adfirmare equidem non poſſum, quod valde probabile videtur, nova illa foſſa novos terminos, eosque ampliato Romano imperio in Gallico limite ſtatuere voluiſſe, ut Batavorum inſulæ atque territorio contigerit, quod multis aliis regionibus, quæ auctæ prolatis finibus fuerunt, &

 quod

quod adjectum fuit, in ſocietatem venit nominis, quo vetus regio uſa erat. Sic Latio veteri additum fuit, *novum*, quod *adjectum* Plinius vocavit: ſic Phrygiæ magnæ in Aſia acceſſit ἐπίκτητος ad Helleſpontum, Strabone auctore lib. XII. quam non minus *adjectum* Latine dixerim. Cum primis autem Macedoniæ illuſtre nobis exemplum eſt, quam olim a Thracia fluvius Strymon ſeparabat: poſt terminum ad Neſtum fluvium reges produxerunt, ut Philippi, nobilis urbs, trans Strymonem ſita, magna ſcriptorum conſenſione, in quibus etiam ſacri & divini ſunt, Macedoniæ contribuatur. Sic puto etiam Bataviæ eveniſſe, cujus nomini & pomœriis accreverit aliquid ex Druſi liberalitate, id eſt promotis Belgicæ finibus ad Flevum uſque oſtium: ut gentes tamen adjectæ, per ſe diſtinctæ manſerint, ſuiſque diſcretæ nominibus, quemadmodum in adjecta illa Macedonia Thracicarum gentium nomina haudquaquam ſunt abolita, ſed integre conſervata. Minus autem mihi dubitandum videtur, novos ductus Rheni, a Druſo factos communem terminum inter Belgas Germanoſque ab illis temporibus habitos fuiſſe, quum Romanorum mos & conſuetudo fuerit proferre limitem provinciarum; non, in anguſtias breviores cogere. Nunc de Veteri Batavia, a Cæſare definita, agemus: tum demum de partibus eidem inſequenti tempore adjectis.

Bataviæ nomen, ut regionis, apud antiquiſſimos ſcriptores non memini me invenire, quibus ejusdem loco eſt *inſula Batavorum*, ut ſupra demonſtravimus; vel *ager Batavorum*, ut Tacitus dixit lib. II. Annal. cap. VI: populi autem nomen utique antiquiſſimum & ubique celebratum eſt. Zoſimus regionem dixit Βαταβίαν, *Bataviam*; ut paullo ante oſtendimus: longe ante illum Dio Caſſius lib. LV. pag. 565 Βαταούαν, *Batavam*, id eſt *Bataviam*. Ait enim, ξένοι τε ἱππεῖς ἐπίλεκτοι, οἷς τὸ τῶν Βαταούων ἀπὸ τοῖς Βαταούας, τῆς ἐν τῷ Ῥήνῳ νήσου, ὄνομα, *peregrini equites lectiſſimi, quibus Batavorum nomen a Batava, Rheni inſula, eſt.* Eumenius pro reſtaurandis ſcholis extrema oratione: *Singula intuentium animus adfingit - - - - ſub dextera tua, domine Conſtanti, Bataviam, Britanniamque, ſqualidum caput ſilvis & fluctibus exſerentem.* Idem Panegyrico Conſtantii cap. III. *deſtinata Bataviæ Britanniæque vindicta.* Et Pacatus Panegyrico, quem Theodoſio dixit. cap. V. *Attritam pedeſtribus prœliis Bataviam referam?* In Tabula Peutingeriana ſcribitur *Patavia* dura prima littera; & fluvius inferior, qui vel Vahalis vel Moſa eſt, *Fl. Putabus.* Longitudo Bataviæ eſt a divortio Rheni uſque ad oſtia. Tacitus annali II. cap. VI. *Rhenus uno alveo continuus, aut modicas inſulas circumveniens, apud principium agri Batavi velut in duos amnes dividitur.*

Oppidum Batavi videntur unum ævo Veſpaſiani habuiſſe, idque extra inſulam, (nam partem etiam agrorum inter Vahalem & Moſam poſſediſſe ſupra dictum eſt) quod Tacitus ſimpliciter vocat *oppidum Batavorum*, uti ſolet, ubi unum eſt, nec proprio & ſingulari nomine ab aliis diſtinguendum. Lib. V. Hiſtor. cap. XIX. ait: *Civili Chaucorum auxilia venere, non tamen auſus oppidum Batavorum armis tueri, raptis quæ ferri poterant, ceteris injecto igni, in inſulam conceſſit.* Sic ergo de oppido loquitur, tamquam de unico, ſaltem præcipuo & inſigni: quemadmodum alibi, Annal. lib. I. cap. XXXVI. & lib. XII. cap. XXVII. *Ubiorum* dixit *oppidum*. Nomen proprium illius quod fuerit, non plane eſt certum. Hadrianus Junius *Noviomago* ad Vahalim id honoris tribuit, ut tamquam antiquiſſimum oppidum (quod putat a Cattorum duce, qui pulſi huc refugerant, ad latus inſulæ conditum eſſe) a Tacito *Batavorum oppidum* adpelletur, quia extra inſulam poſitum ita ſit, ut Civilis, incenſo illo, ſtatim in inſulam potuerit trajicere: etiam in Theodoſiana Tabula nobilioris & primæ urbis figura depictum. Cluverio autem non videtur Noviomagus tanta antiquitate eſſe, quia nulla ejus mentio ante auctorem Tabulæ illius, quam Theodoſianam, etiam ab ætate dicunt, uſquam reperiatur. Idcirco mavult illud

lud oppidum ad Moſam referre, ubi caſtrum ſuperſit *Batenburg*, quaſi Batavoburgum. Ptolemæus quidem lib. II. cap. IX. *Batavodurum* in mediterraneis inter Vahalim & Moſam ponit, quod videri poſſit *oppidum Batavorum*, a Tacito nominatum: verum quia Tacitus nomen vico dat intra inſulam, ſitus quem Ptolemæus definivit, aut is qui tabulam addidit, non ſine cauſſa ſuſpectus eſt: neque alium vicum ejus nominis intra inſulam, aliud eodem nomine oppidum Batavodurum extra illam fuiſſe, eſt probabile.

Præter illud oppidum, quod vulgo putatur Batenburgum ad Moſam eſſe; Tacitus in inſula Batavorum quatuor vicos modicos aut majores, præſidiis munitos, memorat eodem libro, cap. XX. *Tantum belli*, inquit, *ſuperfuit, ut præſidia cohortium, alarum, legionum, modicis vicis quadripartita, Civilis invaſerit; decimam legionem Arenaci; ſecundam Batavoduri; & Grinnes Vadamque, cohortium alarumque caſtra.* Primus ex his vicis *Arenacum* vel *Arenacum* a Tacito vocatur, quod Antonini eſt *Harenacium*, Peutingerianæ *Arenatium.* Vulgaris opinio eſt, in quam nominis induxit aut ſyllabæ ſimilitudo, *Arenacum* illud *Arnheim* eſſe, aut quia hoc extra inſulam in ripa dextera eſt, ei in inſula oppoſitum fuiſſe; & poſt caſum aliquem, non ſatis notum, trans flumen inſtauratum. Sed Tabula & Itinerarium repugnant. Hoc enim, itinere a Lugduno capite Germaniarum, hunc ordinem fert:

Trajectum	—	—	—
Mannaricium	M.	P.	XV.
Carvonem	M.	P.	XXII.
Harenacium	M.	P.	XXII.
Burginacium	M.	P.	VI.
Coloniam Trajanam	M.	P.	V.

Tabella autem Theodoſii *Arenatium* a Noviomago X M. P. abeſſe oſtendit: a Burginatio VI. & hoc a Colonia Trajana V M. P. æque ut in Itinerario. Ex quo conſenſu luculentum eſt, medio fere loco inter Noviomagum & Coloniam Trajanam, cujus veſtigia in vico Kellen, ſeu Köln, proximo arci *Cleve ſunt*, exſtitiſſe, atque ita VIII circiter M. P. infra ipſum divortium. Sejunctum ergo Arnhemium a veteri Arenaco per X M. P. eſt, interveniente etiam principe fluviorum: quod pluribus vide a doctiſſimo viro Menſone Altingio demonſtratum.

Nec certior eſt vulgaris reliquorum vicorum, quos Tacitus nominavit expoſitio. *Vadam*, *Grinnes*, *Batavodurum* locant ita, ut iſtud ſit *Wagingen*, illud *Rhenen*, hoc *Duerſtede.* Sed præterquam quod duo etiam in ripa ulteriore ſunt, ne nominis quidem nos ſonus invitat, ut ita ſentiamus de Vada & Grinnibus. Solum *Batavodurum* videtur partem nominis in *Deurſtede* conſervare, cui *vici* Latinum nomen, quo Tacitus cenſet, videtur cognomen *Wyck* addidiſſe, ut vulgo dicatur *Wyck te Duerſtede*, quæ vero, ut oppidum ab arce, diſtinguuntur. Pontem habuit inchoatum, quem *Germanorum manus* irrumpere nitebantur, ut ibidem refert Tacitus. Proxime Batavodurum vicum, aut in ipſo vico, fuit *Levæfanum*, id eſt fanum Batavorum deæ Levæ dicatum, quem locum ſola Tabula Peutingeriana habet. Id idolum etiam ab accolis inſulæ Batavorum cultum fuiſſe, locus trans amnem *Levendaal*, id eſt Vallis Levæ, oſtendit.

Grinnibus locum deſignat Peutingeriana Tabula, inter Levæfanum & Carvonem, atque adeo octo circiter, vel novem millibus ſupra Batavodurum, cui ut propiores quodammodo fuere, ita certe probabile, *Vadam* Arenaco propiorem exſtitiſſe, hoc eſt inter Carvonem & Arenacum. *Carvo* autem nequaquam eſt Grave oppidum, ut vulgo putatur, quia itineraria in Rheni tractu & in inſula Carvonem referunt, non ad Moſam, cui

Grave adjacet: Antoninianum quidem XXII M. P. infra Harenacium: Peutingeri autem Tabula XIII M. P. infra Caſtra Herculis; adeo, ut ſecundum Rheni ripam *Caſtra Herculis* IX M. P. ſint infra Arenacum, quia ſunt XIII ſupra Carvonem. Illa autem *Caſtra Herculis* etiam ab Ammiano lib. XVIII. cap. II. in *civitatibus*, ad Rhenum ſitis, referuntur. *Civitates*, inquit, occupatæ ſunt ſeptem: *Caſtra Herculis*, *Quadriburgium*, *Triceſimæ*, *Noveſium*, & reliquæ. Ut autem Triceſimæ legionis caſtra vel oppidum in extremis Gugernis erat: ita *Quadriburgium* in principio Batavorum fuiſſe neceſſe eſt, cui in Itinerario *Burginacium* reſpondet, V millibus a Triceſimæ caſtris Ulpiis, quæ ipſa Colonia Trajana eſt, ut ſupra demonſtravimus. Utrumque laudatus vir, Altingius, interpretatur *Burgum ad aquas*, ſive Teutonica voce *Waterburg*, quæ cum Ammiani Quadriburgio, aut Vatriburgio, in locum W, Latinis ignoti, V vel Q adſumto, concordat. Quod vero ad Vahalim extra inſulam, in ſiniſtra ripa Cluverius ponit; conſentire non poſſumus: quum itinerum nos rationes in angulum inſulæ deducant, quæ etiam Altingii, viri iterum honoris cauſſa nominandi, eſt ſententia, Cluverianæ utique præferenda.

Sic ea, quæ partim ex Tacito, partim ex Itinerariis de citeriore parte inſulæ novimus, hoc eſt a principio & divortio uſque ad Batavodurum ſive Duerſtadium; expoſita cuncta ſunt, & ſuis rationibus declarata, quæ ſecus ac vulgo ſolent, ac nos ipſi in Tabula Belgigæ, Cluverium ſequuti, poſuimus; hoc ordine diſpenſanda ſunt:

Batavodurum & *Levaſanum*	VI.	*Grinnes*	VIII.	*Carvo*	XIII. *Vada* Taciti interjacet	*Caſtra Herculis*	IX. VIII.	*Arenacum* *Noviomagus.*	VI.	*Burginacium*	V.	*Colonia Trajana*

Nunc ad ulteriorem partem inſulæ, quæ a Batavoduro ad Oceanum eſt, adgredimur explanandam. Nihil heic Tacitus habet: Ptolemæus ſolum Λκγόδεινον, *Lugodinum*, quod ex *Lugdunum* vel *Lugodunum* corruptum eſt: Antonini Itinerarium *Lugdunum*, *Albiniana*, *Trajectum*, *Mannaricium*: Tabula Peutingeriana addit ad Rhenum, *Prætorium Agrippinæ*, *Nigrum Pullum*, *Lauros*, & *Fletionem*; & infra hæc, Vahalim ſeu Moſam verſus, *Forum Adriani*, *Flenium*, *Tablas*, *Caſpingium*: inde in citeriorem partem ad Noviomagum venitur.

Proximum a Batavoduro eſt *Mannaricium* Itinerarii, a Carvone diſtans XXII M. P. Carvo autem a Levæfano, quod ad Batavodurum erat, XIIII. quibus demtis a XXII. relinquuntur diſtantiæ inter Batavodurum & Mannaricium VIII millia. Et quod iter illud Lugdunum fert, haud longe a Rheno afuiſſe probabile eſt. Cluverius in vico ad ſiniſtram Leccæ quærit, cui nomen Maurik ſit: ſed præterquam quod longius a via recedit, nulla ibi antiquitatis Romanæ ſigna ſupereſſe, teſtis eſt, quem ſæpe laudavimus, Menſo Altingius; ut præſtet differre cum recentibus locis comparationem, quam incertum aliquid pro vero conſtituere.

A Mannaricio, Antonini eodem itinere, abeſt *Trajectus* non XV millibus, ut editum eſt, ſed vix VI millibus paſſuum. Hujus & nomen & ſitus evincunt non aliud oppidum eſſe, quam quod hodie vocatur *Utrecht*, olim epiſcopatu, nunc academia clariſſimum. Eſt enim a *Vetere Trajectu*, ut Caroli Magni ætate dicebatur, id nomen, in quo *Alt*, ſeu alia dialecto *Old*, ad *Trajectus* vocabulum acceſſit. Ex quo prave *Ultrajectum* non nulli vocant,

vocant, quem elegantius & magis Latine dicerent *Trajectum Rheni*, ſive *ad Rhenum*. At præter auctorem Itinerarii nemo antiquorum hoc oppidum nominavit, ut de ulteriori antiquitate nihil certum ſit quod ſtatuamus.

Exinde Itinerario nihil eſt uſque ad *Albiniana* caſtra, quo ſpatio in Tabula *Fletio*, *Lauri*, *Niger pullus* interponuntur. *Fletio* XVI millibus abeſt a Levæfano; hoc a Trajectu XIIII. ex quo ſitus *Fletionis* non incertus eſt, nempe II millibus paſſuum infra Trajectum in curvatura, quam vocant, Rheni amnis. Ulteriora Tabulæ, *Lauri* & *Niger pullus* obſcuriora ſunt, & fortaſſe diverſoria & manſiones: *Albiniana* autem Itinerarii, corrupte in Tabula ſcripta *Albamana*, ſive *Albaniana*, ſunt clariora. Caſtra haud dubie intelliguntur, ſed cujus Albani vel Albini? Si ſtat *Albiniana* legere, ad *Albinum* auctorem referantur. An is vero ſit Clodius Albinus, Severi imperatoris æmulus, non poſſum definire. Credibile tamen eſt admodum, quia de ipſo Capitolinus in Vita cap. VI. refert, *per Commodum ad Gallias translatum eſſe, in qua, fuſis Friſiis Transrhenanis, celebre nomen ſuum & apud Romanos & apud barbaros fecerit.*

Inde *Lugdunum* X millibus abeſt, tanta antiquitate oppidum, ut etiam Ptolemæus illius rationem habuerit. Treverorum tumultu exſtitiſſe, probari ex Tacito non poteſt: nec vero longe poſt ortum eſſe, Ptolemæi teſtimonium confirmat. Ejus vero *Lugodinum* non aliud quam Antonini & Tabulæ *Lugdunum* eſſe, non eſt quod dubitemus, quia in Batavis & prope Oceanum ponit; licet cum occidentali oſtio, quod commune cum Moſa Rhenus habet, non cum medio, ad cujus alveum ſitum eſt, componat: quanta deceſſio a vero loco non inſolens Ptolemæo eſt, præſertim in Occidente. In dicto Itinerario legitur: *A Lugduno Capite Germaniarum Argentoratum*, ut ſæpe ad illud iter provocavimus. Jo. Iſ. Pontanus Diſcept. Chorograph. pag. 154. exiſtimat legendum eſſe *caput Germaniarum*, ut ad Argentoratum referatur, quia Lugdunum illa ætate non tantæ dignitatis erat, ut *caput* provinciarum nuncupari potuiſſet. Verum non eſt quod quidquam immutemus. *Caput* enim heic *principium* eſt, quod revera Lugdunum eſt Germaniarum, ſi ab Oceano, aut Inferioris provinciæ extremo, incipias Ciſrhenanæ Germaniæ provincias perluſtrare. Interea non negamus, minorem tum temporis ſplendorem hujus urbis, quam nunc eſt, exſtitiſſe, ad quam avorum memoria cum alia multa ornamenta, tum maxime inſigne decus & incomparabilis gloria ex litterarum ſtudiis acceſſit.

Duobus millibus paſſuum ſupra Lugdunum in Tabula Theodoſiana eſt *Prætorium Agrippinæ*, quod illa, quum in Claudii matrimonio eſſet, videtur exſtruxiſſe, exemplo fratris Caii, qui ut Suetonius cap. XXXVII. refert, *in exſtructionibus prætoriorum atque villarum, omni ratione poſthabita, nihil tam efficere concupiſcebat, quam quod poſſe effici negaretur.* Situs & diſtantia oſtendit, fuiſſe in loco, qui hodie *Roomburg* vocatur, quod quidam interpretantur *Arx Romana*, quaſi ipſum prætorium hoc nomine ſignificaretur. Eodem loco etiam aliud ædificium publicum fuit, quod *Armamentarium* Romani adpellaverunt. Alium teſtem illius non habemus, niſi unicum lapidem, ante ducentos circiter annos repertum, & a variis deſcriptum, intortis admodum litteris & inter ſe, præter morem, connexis, notatum, quas ut Petrus Sciverius Antiquitat. Batavicis pag. 182. exhibet, ſeparatas & juſto diſpoſitu ſic exſcriptas damus:

IMP. CAES. L. SEPTIMIUS SEVERUS AUG. ET
M. AURELIUS ANTONINUS CAES. COH. XV.
VOL. ARMAMENTARIUM VETUSTATE
CONLABSUM RESTITUERUNT SUB
VAL. PUDENTE LEG. AUG. PR. PR. CURANTE
CAECILIO BATONE PRAEFECTO.

Sedi-

Sed idem Scriverius, & Hadrianus Junius, Hiſtor. Batav. cap. x. quidquid hujus armamentarii eſt, ad litus Oceani referunt, ut eadem ſit *Arx Brittannica*, cujus fundamenta interdum, Oceano refugiente, conſpecta ſunt, quod ita clariſſimi viri crediderunt, quia perſuaſi ab aliis erant, ex ruderibus illis, ſub mari latentibus, extractum hunc lapidem, quem deſcripſimus, fuiſſe. Alii vero fide digni homines, & antiquiores etiam perhibent, aratro effoſſum prope Roomburg in agro Lugdunenſi eſſe, ideoque *Armamentarium* illud, ſi in loco, quo lapis inventus eſt, olim fuit, cum ipſo Prætorio Agrippinæ conjunctum fuiſſe, doctiſſimorum jam virorum eſt ſententia. Inter hoc Prætorium & Albiniana caſtra, in Tabula etiam *Matilo* collocatur, obſcurus locus, & nemini præter auctorem Tabulæ, cognitus; de quo nihil habemus, quod referatur.

Tandem etiam aliquid de Arce ſive Caſtello litorali, quod inundans Oceanus texit, dicendum eſt. Hujus arcis veſtigia mari adobruta latent, niſi quando poſt Africi venti furorem ſubita tempeſtas, a Cauro concitata, nudatum arenis litus retexerit. Tunc a fundamentis reliquias, recedente maris æſtu, prope medii Rheni vetus oſtium, adeo ſpectare & numerare licuit, ut eruditi viri ichnographiam etiam illius caſtelli delineaverint, qualem ab Junio Scriverioque dictis libris expreſſam explicatamque habemus. Sunt qui Caligulæ *Pharum* ſeu *altiſſimam turrem*, ut Suetonius cap. XLVI. vocat, ibi excitatam credant, quod negant alii, quia ex Morinis Romani, non ex Batavis in Britanniam trajiciebant. Turrem autem illam *indicium victoriæ* Britannicæ, ut Suetonius ait, ſed adfectatæ modo, aut ſimulatæ, voluiſſe a poſteris credi, quaſi ibidem in Britanniam trajeciſſet, aut victor inde regreſſus ibi eſſet. Alii Druſo in illo litore monimentum conditum & aram poſitam fuiſſe autumant, contuſi lapidis inſcriptione ad id perſuaſi, quem ex ipſis ruinis illis extractum eſſe adfirmant. Conditam aram a Claudio dicunt, a Severo & filio Antonino reſtitutam. Reliqua hæc in lapide verba exſtant:

. . . . TANNIC. GERMANIC. PIUS FELIX AUGUST.
. . . . MAX. TRIB. POT. XVIII. COS. III. P. P. IMP. III.
. . . . RAM A DIVO CLAUDIO ET POSTEA
. . . . ERO PATRE SUO RESTITUTAM

Quæ ſupplentur ita, ut præmittatur nomen *Imp. Caeſ. M. Aurel. Antoninus Britannicus*, ac reliqua: addantur *Pont.* id eſt Pontifex; item *aram* & *Severo.* Ortelius ſuſpicatur, expeditione Britannica ibidem Claudium *arcem* condidiſſe, in commodiorem legionum cohortiumque transductionem, aut quo milites ibidem hibernarent. Sed, quod antea, dubitari & heic loci poteſt, an tum Romani alia via in Britanniam profecti ſunt, quam Julius Cæſar præmonſtraverat. Quid? quod ne de re hac dubitandum quidem eſt, quum Suetonius cap. XVII. aperte dicat, *Maſſilia Geſſoriacum uſque pedeſtri itinere confecto, inde transmiſiſſe.* Geſſoriacum autem in Morinis eſt, eorumque caput atque portus fuit, ut infra oſtendemus. Quod ſi autem verum eſt, ex marinis illis ruderibus extractum illum lapidem fuiſſe, illuſtre Romanorum opus & monimentum, qualecumque etiam fuit, is arguit & probat. Ibi vero *Armamentarium* locare, quaſi & illius lapis alius ex ruinis illis, ſub mari abſconditis; teſtis ſit protractus, ut clariſſimis viris perſuaſum erat; hoc eſt quod ante paullo non minori aliorum auctoritate refutavimus. Nec nomen vetus hujus arcis mari obrutæ uſquam indicatum fuit, quid vulgo nunc *t' huys te Britten*, ſive *Brittenburg*, id eſt Arcem Britannicam, neſcio unde, ſive quo auctore, adpellant, falſa fortaſſis fama inducti, quaſi ex illo loco Caligula ſimulando tentaverit, vel poſt illum Claudius Cæſar vere trajecerit in Britanniam.

De iis hactenus, quæ ad medium Rheni alveum ejusque ſiniſtram ripam ſita erant: nunc

nunc de illis quoque addemus, quæ in auſtrum inde & ad Moſam vergunt: a ſolo auctore Peutingerianæ Tabulæ notata. Primum & præcipuum eſt *Forum Adriani*, ut ille ſcripſit, VII millibus a Lugduno recedens, ut accurate Menſo Alting, V ex X facto, emendavit. Auctorem & uſum oppidi ipſum nomen manifeſtat: ſitum, emendata diſtantia & reliquiæ nominis in *Voorburg*: dignitatem & amplitudinem ruinæ circumjectæ & ſubterraneæ ſubſtructiones, in quibus etiam, qui hæc curatius inveſtigant, *Elinum* prætorium vel arcem ajunt inveniri, nomen nummis monſtrantibus, qui ibidem reperiantur: quod prædictus antiquitatum ſcrutator Altingius ab *Aelius*, Hadriani nomine, deducit, ſed ab adoptato per Pium Marco nepote impoſitum, quia in iisdem nummis AURELI ANT. id eſt *Aurelii Antonini* nomen, non AURELIANI, ut creditum fuerat, legatur. Accedit inſcriptio vetuſti lapidis, ſive columellæ milliariæ, apud vicum *Monſter* repertæ, deſcriptæ ab Scriverio pag. 214. Grutero p. 156. cujus ultimæ notæ ſunt

A. M. A. F. C. M. XII.

quas docti viri non uno modo interpretantur, *A municipio*, ſi quod in illis locis fuit; aut *a mari*, quia lapis inter Delphos & Hagam repertus, ubi Monaſterium fuit; vel *a Moſa* denique, aut aliter; plerique autem inſequentes litteras A. F. *ad Forum*, (vel *a Foro*, ſi priores *ad municipium*, vel *ad mare*, vel *ad Moſam*, ſignificant) conſentiunt legendas eſſe, ut *Forum Hadriani* intelligatur, quod etiam *conſtituta millia paſſuum* XII. quot a dicto loco ad Voorburgum ſunt, numero ſuo recte poſito comprobant

Cetera Tabulæ Peutingerianæ inter Forum Hadriani & Noviomagum, ignobiliora ſunt. *Flenium* XVIII M. P. a Foro; cujus & nomen & numeros Cluverius immutat, licentia, ut videtur, non toleranda: inde poſt XII millia *Tablæ*; & rurſus intervallo XVIII M. P. *Caſpingium*, de quibus præter nomina nihil habemus quod adferamus, niſi quod *Caſpingium* per numeros ſuos in locum *Aſperen* ajunt incidere. *Grinnes*, quæ ſequuntur in Tabula, ad ſuperius Rhenanum iter, unde errore exciderant, reduximus ſupra, Tacito auctore, cui illæ cum reliquis vicis ad Rhenum ſunt: *Ad duodecimum* autem, ſignum diverſorii vel manſionis eſt.

CANINEFATES.

Populi hujus nomen non uno modo eſt proditum. Vellejus Paterculus & Cornelius Tacitus ſcripſerunt *Caninefates*: ille lib. II. cap. CV. *Intrata protinus Germania, ſubacti Caninefates, Attuarii, Bructeri: recepti Cheruſci, & tranſitus Viſurgis.* Taciti exempla mox poſtea proferemus. Plinius lib. IV. cap. XV. *Cannenufates* dixit, ut Harduinus legit; ut Menſo Altingius pag. 12. *Cannunefates*: quod prope convenit cum veteri inſcriptione apud Gruterum p. 385.

PRAEF. EQ. ALAE PRIMAE CANNANEFATUM.

Origo gentis ex Germania eſt perinde ac Batavorum. Tacitus lib. IV. Hiſt. cap. XV. *Miſſi ad Caninefates qui conſilia ſociarent. Ea gens partem inſulæ colit, origine, lingua, virtute par Batavis: numero ſuperantur.* Ex quo & ſitum intelligimus, hoc eſt inſulam habitaſſe: eamdem puta quam Batavi. Plinius id plenius exponit dicto lib. IV. cap. XV. *In Rheno ipſo, prope centum millia paſſuum in longitudinem, nobiliſſima Batavorum inſula & Cannenufatum: & aliæ Friſiorum, Chaucorum, Friſiabonum, Sturiorum, Marſaciorum, quæ ſternuntur inter Helium & Flevum. Ita adpellantur oſtia, in quæ effuſus Rhenus ab ſeptemtrione in lacus, ab occidente in amnem Moſam ſe ſpargit.*

Hæc fere veterum ſunt teſtimonia, quæ de Caninefatum nos ſede & loco poſſint inſtituere. Vellejus in Germania locat cum Bructeris atque Cheruſcis, Transrhenanis populis: nec vero quisquam alius eorum reliquias in Germania hoc nomine nuncupavit: & Civilis ipſe apud Tacitum tam Caninefates quam Batavos adſcribit Galliæ lib. IV. cap. XXXII. *En ego*, inquit, *præfectus unius cohortis, & Caninefates Bataviqus, exigua Galliarum portio, vana illa caſtrorum ſpatia excidimus.* Quod ſi ergo cis Rhenum poſitos intelligit, vix tamen eos intermiſtos Batavis intelligere potuit. Id eſt quod Cornelius Haemrodius & Hadrianus Junius ex Plinio quoque & Tacito urgent, ſed diſpari conatu & proceſſu. Hic enim, Junius, Hiſtoria Bataviæ cap. III. pag. 47. ſingularem eis inſulam, ſeparatam a Batavorum ſede, tribuit, forſan lacubus & æſtuariis, ſaltem ex parte remota ab Oceano circumdatam. *Sequitur*, inquit, *Caninefatum inſula, quarum ego terminos non multum variare a vetuſtis ſuſpicor, bonaque conjectura ducor; ſiquidem inſula fuit (id quod expreſſe loquitur Plinius) eos a ſecundo Rheni ſive medio oſtio apud Cattorum vicum initium capere, longoque terrarum tractu ſecundum colles arenarios ſedes ſuas habuiſſe Harlemo tenus, ita ut Oceanum Britannicum, iniquum vicinum, cum prædictis collibus habuerint ab occidente; a naſcentis vero ſolis plaga diviſi fuerint alveo uno ex elicibus Rheni.* Rem non movemus: de inſula ſeparata dubitamus, præſertim ex Plinii verbis adprobanda. Is enim indiſtincte dicto loco ait: *In Rheno ipſo nobiliſſima Batavorum inſula & Cannenufatum, & alia Friſiorum*; quæ verba quidem ambigua videri poſſunt, quaſi dicant, *Batavorum inſula, & Cannenufatum*, ſubaudi rurſus, *inſula*; vel ut una ſit inſula & Batavorum & Cannenufatum. Illud Hadr. Junio videtur; hoc Taciti comprobatur auctoritate, qui dicto loco ait: *Ea gens* [Caninefatum] *partem inſulæ colit, origine, lingua, virtute par Batavis; numero ſuperantur:* quæ inſula non poteſt alia eſſe quam Batavorum, quod non tantum comparatio illa cum Batavis, quam quæ cap. XII. de illa inſula anteceſſerant, confirmant. Nec licet magnam inſulam Batavorum inter Helium & Flevum comprehenſam intelligere, quia Plinius ALIAS, Friſiorum nempe ac ceterarum gentium, eisdem oſtiis, ut ſeparatas ab illa Caninefatum, incluſit.

Hæc dubitantur de ſingulari inſula in verbis Hadriani: poſitionis cauſſam & ſedis non definimus, ſed differimus. Conſtans enim multorum eſt ſententia, Caninefates ſeptemtrionalem Hollandiam coluiſſe, ita prorſus, ut Cornelius Aurelius lib. I. Bataviæ cap. IV. *Harlemum nominatiſſimorum Caninefatum urbem* dicat: & Cornelius Haemrodius Bataviæ Deſcriptione pag. 13. *Caninefates terram a Rheno veteri ſeptemtrionem verſus, propter litus Oceani ad uſque ferme Marſaciorum ſedes obtinent, vulgoque dicuntur die Kennemerlanders.* Et quod idem pag. 9. præter illud Cattovicenſe veteris Rheni, plura interna oſtia indicavit, illorumque unum alveum præter Enkhuſam ducit & Alkmariam; probabile non minus Jo. Iſacio Pontano Diſcept. cap. XX. quam ipſi Haemrodio videtur, quia ille alveus vere medius inter Helium Flevumque ſit, eſſe fortaſſis illum, qui ſeptemtrionale latus inſulæ Batavorum clauſerit. id quod neque confirmare argumentis, neque refellere animus eſt. Plura tamen fuiſſe Rheni oſtia etiam ante, quam Druſus per lacus novo alveo derivaret; illa Cæſaris verba lib. IV. cap. X. haud obſcure videntur probare, *Ubi Oceano adpropinquavit, in plures diffluit partes.* Quod ſi vere ita ſe habet, ut probabile illis doctiſſimis viris videbatur; omnis difficultas controverſiæ ſublata erit, & recentioribus cum Tacito Plinioque bene conveniet. Interea plures in Cluverii ſententia adquieſcunt, qui ut veteris Rheni alveo præter Trajectum & Lugdunum ducto, & inſulam Batavorum & omnem Galliam finiri exiſtimat, ita in ſeptemtrionali inſulæ parte ad alveum illum & intus, a Batavoduro ad Lugdunum fere, omnes Caninefates deponit, ita tamen, ut ad Oceanum non pertineant, neque Lugdunum, quia *Batavorum* dicitur, poſſederint umquam. quo

quia

quia meliorem Bataviæ partem ſubducit, & Batavos maritimos a ſuperioribus ſecludit; non deſinunt alii de finium illa deſcriptione dubitare.

De ceteris gentibus, quarum inſulas Plinius inter Helium & Flevum ſternit, meræ ſunt conjecturæ doctorum hominum: argumentis & rationibus vix quidquam probari poteſt, quin facies illorum locorum inundationibus fuit ita immutata, ut ubi populi coluerant, nunc ingens lacus ſit ſive mare Auſtrinum. Pontanus Diſceptat. Chorograph. cap. XXI. p. 65. *Ceteras Plinio nominatas gentes ſinus fere & mare Auſtrinum abolevit.* Varie autem vocabula illarum a variis torquentur, nec ullum fere intactum relinquitur. Quidam integros populos, quos minus noverunt, ejiciunt, ut Cauchos & Sturios: alii Sturios in *Urios* convertunt, & in Auſtrini inſula Uricha inveſtigant; Cluverius Friſiabones Friſiosque, hoc loco obvios, in *Friſios majores minoresque* commutat; ſed retentis ceteris cunctis, ſolos *Cauchos* clariſſimus vir Menſo Altingius ſollicitat, ratus *C* elementum abundare in eo nomine, ortum ex ſigno παρενθέσεως, quæ poſt *Marſaciorum* claudenda ſit. Ita enim pag. 12. ſententiam Plinii diſtribuendam legendamque autumat: *In Rheno ipſo, prope centum* M. P. *in longitudinem, nobiliſſima Batavorum inſula & Cannunefatum. Et aliæ Friſiorum (Auchorum, Friſiabonum, Sturiorum, Marſaciorum) quæ ſternuntur inter Helium, & Flevum.* Scilicet omnes vult Friſios eſſe origine, ſive coloniam Friſiorum Transrhenanorum; ſed rurſus diviſos in minores populos, uti parentheſi diſtincte nominentur. Hos ita diſtribuit & quibuslibet ſuas ſedes adſignat, ut *Auchos* ponat proximos Foſſæ, quæ a Druſo nomen habet: *Friſiabones* in illo tractu, ubi regina emporiorum Amſtelodamum eſt, & Horna, & Enkhuſa cum Medemelaco: his ad Oceanum obducat *Marſacios:* in ſeptemtrionem & ſupra Flevum lacum *Sturios* rejiciat. Sed ita doctis quidem conjecturis locantur: argumentis deſtituitur poſitio.

Plures in ea regione, quam unum lacum fuiſſe, ex multitudinis numero, quo Tacitus utitur, pronum eſt colligere. Annali I. cap. LX. *impoſitas navibus quatuor legiones per lacus vexit* Germanicus: & lib. II. cap. VIII. *Foſſam, cui Druſianæ nomen, ingreſſus, precatusque Druſum patrem; lacus inde & Oceanum uſque ad Amiſiam flumen, ſecunda navigatione pervehitur.* Hos vero lacus in unum coaluiſſe, eumque auctum inundationibus, magnus Auſtrinus lacus argumento eſt. Quæ circa illum oppida notantur, quam antiqua ſint; certo explicari non poteſt. Hadrianus quidem Valeſius Rerum Francicar. lib. I. pag. 6. ſcripſit, *Poſtumum Macuſam, oppidum Batavorum ab Francis captum, quod hodieque Ancuſam appellant, recepiſſe indicant Poſtumiani nummi,* HERCULI MACUSANO *inſcripti:* ſed unde certo probetur; *Macuſam* ſive *Maguſam:* eſſe oppidum Enkhuſam, ſive Ancuſam ut ipſe ſcripſit; equidem hariolari non poſſum. Eſt lapis circa oſtia Scaldis repertus, quem Ortelius inſpexit; & alius in Gelria exſtare dicitur, quibus utrisque inſcriptum eſt HERCULI MAGUSANO. Sed neque heic perſpicio, qua ratione ad Ancuſam oppidum referri, aut ejus nomen inde derivari poſſit. Si ex nomine judicandum eſt, mallem ad *Caſtra Herculis*, ſupra ex Tabula Peutingeriana & Marcellino demonſtrata, reducere. Unde vero cognomen *Maguſani* ſit, vix quisquam divinando poterit ita, ut perſuadeat, interpretari. Et hæc de Caninefatibus, quos a pluribus dixi circa Enkhuſam & Alkmariam collocari, ſaltem ibi finem illorum ſedibus imponi.

POPULI INTER MOSAM ET SCALDIM.

Ut Germanias, provincias Romanorum in Gallia Cisrhenana, poſſimus definire, neceſſe eſt, ut omnes cis Rhenum Germanicas gentes, quas adhuc ab Helvetia ad Oceanum uſque perſequuti ſumus: perluſtremus. Pars illarum ſupereſt, quæ inter Moſam & Scaldim ſedes occupaverunt. Plinius lib. IV. cap. XVII. *A Scalde ad Sequanam Belgica.* Ergo quia Scaldi flumine finit Galliam, ultra illud flumen non Gallos, ſed Germanos credidit coluiſſe. Tacitus German. cap. II. *Qui primi Rhenum transgreſſi Gallos expulerint, nùnc Tungri tunc Germani vocati ſunt.* Rurſus Plinius dicto loco: *A Scaldi incolunt extera Toxandri, pluribus nominibus.* EXTERA, hoc eſt regionem ultra Scaldim, extraque Gallias, Scaldi finitas, poſitam, ad Moſam uſque. Præterea in hoc tractu gentium clara nomina ſunt *Menapii*, *Tungri*, *Advatici*, *Bethaſii*; qui quantum diſcrimen inter ſe habuerint, nunc oſtendendum eſt. De *Eburonibus* ſupra diximus.

MENAPII.

Menapii Cæſaris ævo utramque Rheni ripam coluerunt: ſed ſub idem tempus ulteriorem ſive Germanicam, expulſi a Tencteris & Uſipetibus, amiſerunt. Sic enim ille lib. IV. cap. IV. de Bello Gallico: *Uſipetes & Tencteri complures annos Suevorum vim ſuſtinuerunt: ad extremum tamen agris expulſi, ad Rhenum pervenerunt, quas regiones Menapii incolebant, & ad utramque ripam fluminis agros, ædificia, vicosque habebant: ſed tantæ multitudinis adventu perterriti, ex his ædificiis, quæ trans flumen habuerant, demigraverunt, &, cis Rhenum diſpoſitis præſidiis, Germanos tranſire prohibebant.* Pars regreſſi in deſertas ſedes trans Rhenum ſitas, quum invaſores receſſiſſe ſimulaſſent, inopinantes omnes oppreſſi ſunt, etiam Ciſrhenani, antequam de ſuorum clade audiſſent, ab eisdem Uſipetibus Tencterisque pulſi, qui *occupatis illorum ædificiis reliquam partem hiemis ſe eorum copiis aluerunt*, ut ibidem Cæſar enarravit. Ex quibus habitatio illorum ripenſis ſive Rhenana, quæ olim fuit, ſatis abundeque intelligitur. Nec vero hæc ſola fuit, ſed eodem tempore inter Moſam & Scaldim ſedes habuerunt, atque ita latiſſime habitaverunt. Id quod ex eo non obſcurum eſt, quia Cæſar cum *Morinis* eos plerumque conjungit. Idem lib. II. cap. IV. de Bello Gall. hoc ordine ab Rhemis ſibi Belgarum adparatum enarratum dicit, *Ambianos* X *millia*, *Morinos* XXV *millia*: *Menapios* IX *millia*: *Caletes* X *millia.* Et lib. III. cap. XXVIII. *Cæſar, quod omni Gallia pacata, Morini Menapiique ſupererant qui in armis eſſent, neque ad eum umquam legatos de pace miſiſſent; eo exercitum adduxit: - - - qui quod continentes ſilvas ac paludes habebant, eo ſe ſuaque omnia contulerunt.* Et lib. VI. cap. II. *Cæſar quum undique bellum parari videret, Nervios, Advaticos ac Menapios, adjunctis Ciſrhenanis omnibus Germanis eſſe in armis; maturius ſibi de bello cogitandum putavit.* Et cap. V. ejusdem libri: *Ipſe cum legionibus expeditis quinque in Menapios proficiſcitur. Illi, nulla coacta manu, loci præſidio freti, in ſilvas paludesque confugiunt, ſuaque eodem conferunt. Cæſar partitis copiis cum C. Fabio legato, & M. Craſſo quæſtore, celeriterque effectis pontibus, adiit tripartito: ædificia vicosque incendit*, ac reliqua. Nihil heic ac Rhenum geſtum: intus & intra Moſam omnia. Dio Caſſius confirmat idem lib. XXXIX. pag. III. de Cæſare: Μετὰ τοῦτο ἐπί τε Μορίνους καὶ ἐπὶ Μεναπίους, ὁμόρους σφίσιν ὄντας,

ὄντας, ἐςρἀτευσε, *Poſthæc in Morinos, eorumque finitimos Menapios arma convertit.* & paucis interjectis, de eisdem, ὄτε πόλεις, ἔχοντες, ἀλλ' ἐν καλύβαις διαιτώμενοι, *Non in oppidis habitant, ſed in tuguriis.*

Strabo lib. IV. pag. 134. τοῖς Μεναπίοις εἰσὶ συνεχεῖς ἐπὶ τῇ θαλάττῃ Μόρινοι, *Menapiis contermini ſunt ad mare Morini*; atque idcirco paullo ante dixit τελευταίους, *ultimos*, ad Oceanum videlicet, quemadmodum finitimi illorum Morini, poetæ Aeneid. VIII. verſ. 727. *extremi hominum* cenſentur. Quod vero ibidem ait, Μενάπιοι τῶν ἐκβολῶν ἐφ' ἑκάτερα τοῦ ποταμοῦ κατοικοῦντες ἕλη, *utrimque ad oſtia Rheni habitare paludes*, videtur Cæſarem, quem plerumque ſequutus eſt in Galliis, de utraque ripa, ſed longe ſupra oſtia, ſcribentem, non bene intellexiſſe. Si enim utrimque ad oſtia coluerunt, immiſtos Batavis fuiſſe neceſſe foret, quod minus eſt credibile. Quid? quod Auguſti ætate rejecti omnes ab Rheno videntur, transductis e Germania, qui loca illa poſſiderent; ipſique ultra Moſam & ad Scaldim redacti, anguſtius poſtmodum habitaverunt. Tacitus certe, Veſpaſiani ævo, Cismoſanos ſolos novit, lib. IV. Hiſtor. cap. XXVIII. *Civilis*, inquit, *ut cuique proximum, vaſtari Ubios Treverosque, & alia manu Moſam amnem tranſire jubet, ut Menapios, & Morinos, & extrema Galliarum quaterent.* Plinius autem ſuæ ætatis populos Belgas lib. IV. cap. XVII. recenſens, ambiguus eſt, nec ſatis declarat, a qua parte Scaldis habitaverint. *A Scaldi*, inquit, *incolunt extera Toxandri pluribus nominibus. Deinde Menapii, Morini.* Videtur tamen, relictis exteris, ad citeriora, ubi Morini erant, reverti. Quæ cauſſa eſt, ut Harduinus Menapios in Flandria ponat. Quod ſi ita habet, non erat quod Hadrianus Valeſius Theodoſianam Tabulam erroris incuſaret, quod *Caſtellum Menapiorum* inter Geſſoriacum, quæ nunc Bononia eſt, & Teruanam medium habeat; legique vellet *Caſtellum Morinorum.* Sed de hoc in Morinis poſtea diſpiciemus. Aliud tamen *Caſtellum Menapiorum* ad Moſam fuit. Ptolemæus in Belgica: Μετὰ τὸν Μόσαν ποταμὸν Μενάπιοι, καὶ πόλις αὐτῶν Κάστελλον, *Poſt Moſam* (malim *cis Moſam.* nam ab Ambianis per Morinos progreſſus eſt) *Poſt amnem*, inquit, *Menapii & oppidum illorum Caſtellum:* quod omnium conſenſione eſt *Caſſel* ſive *Keſſel* ad Moſam, inter Trajectum hujus amnis & Graven medio loco ſitum. Cæſaris autem ætate nulla oppida habuere, ſed tuguria tantum & vicos, ut cognovimus, coluerunt.

ADVATICI ſive ATVATICI.

Advaticos Cæſar ex Cimbris Teutoniſque procreatos ſcribit lib. II. Belli Gall. cap. XXIX. *Ipſi*, inquit, Advatici, *erant ex Cimbris Teutoniſque prognati: qui quum iter in provinciam noſtram atque Italiam facerent, his impedimentis, quæ ſecum agere ac portare non poterant, citra flumen Rhenum depoſitis, cuſtodia ex ſuis ac præſidio VI millia hominum una reliquerunt. Hi poſt eorum obitum, multos annos exagitati, quum alias bellum inferrent, alias inlatum defenderent, conſenſu omnium pace facta, hunc ſibi domicilio locum delegerunt.* Locum non deſignavit, niſi quod Nerviis propinquos fuiſſe dixit. Dio Caſſius lib. XXXIX. pag. 94. de Cæſare: οὐδὲν μέγα ἔργον τοὺς λοιποὺς Νερουίους χειρούμενος ἔσχε, κἂν τούτῳ Ἀτουατικοί, πλησιόχωροί τε αὐτοῖς ὄντες, καὶ τὸ γένος τό, τε φρόνημα τὸ τῶν Κίμβρων ἔχοντες, ὥρμησαν μὲν ὡς καὶ βοηθήσοντες σφίσιν, *Non difficile opus reſtabat in ſubigendis Nerviorum reliquiis quamquam Atvatici, finitimi illis, qui & genere & animis Cimbri erant, auxilio venerunt.* Nimium ſuccrevit gens inde a Cimbrici belli temporibus, ut credas, quos vicerant, in nomen ſuum adoptaſſe. Ad commune enim bellum Romanorum profligandum dicuntur apud Cæſarem lib. II. cap. IV. militum XXIX millia contuliſſe, quum aliæ numeroſæ gentes vix X aut XV contuliſſent, ſoli Nervii L. Morini XXV. Et ne lapſos eſſe ſcribentes

in numeris putes, metaphraſtes etiam μυρίους καὶ ἐννακισχιλίους, transtulit. Oppida & vicos plures habuiſſe, ſed unum egregie munitum, Cæſar tradit dicto libro II. cap. XXIX. *Cunctis*, inquit, *oppidis caſtellisque deſertis, ſua omnia in unum oppidum, egregie natura munitum, contulerunt: quod quum ex omnibus in circuitu partibus altiſſimas rupes deſpectusque haberet, una ex parte leniter acclivis aditus, in latitudinem non amplius* CC *pedum relinquebatur; quem locum duplici altiſſimo muro munierant.* Hoc oppidum, quodnam, aut quo tractu fuerit, haud equidem facile definitur. Sunt qui Bellum Montem in finibus Hannoniæ: alii Duacum; cum Sanſone non nulli *Namurcum* interpretantur. Capaciſſimum fuiſſe, ex numero captivorum quos vendidit Cæſar, oppido potitus, LIII millia hominum, abunde conſtare poteſt.

Id vero non incertum poteſt ex Cæſaris commentariis eſſe, inter Menapiorum, Eburonum & Nerviorum fines ſedem delegiſſe, id eſt in Flandriæ finibus, ac parte Brabantiæ atque Hannoniæ: quo tractu duo oppida, neſcimus quam antiqua, Antonini itinere a Caſtello Coloniam, memorantur, *Geminiacum*, & poſt XXII M. P. *Perviciacum*, quorum illud *Gemblour*, & antea *Gemblacum*; hoc *Pervis*, multorum opinione videtur eſſe. Nec vero exiſtimandum eſt, *Advatucum* oppidum, quod in Eburonibus ſupra vidimus, ad Advaticorum populum pertinuiſſe. Nihil enim præter nomen commune habent, & vel ex uno Cæſare manifeſtum eſt, Advaticos ab Eburonibus Tungrisve, ut nomine, ſic & ſedibus differre, nec eosdem, ſed alteros alteris finitimos tantum fuiſſe.

Ut vero aliæ Cisrhenanæ gentes nova nomina illo ævo induerunt, Agrippinenſium, Gugernorum, Sunicorum, Tungrorum; ita *Advaticos* Cæſaris poſtea BETASOS vel BETASIOS a Plinio & Tacito dictos eſſe, exinde conjecit Philippus Cluverius, quod, ſicut Cæſar in populorum enumeratione *Advaticos* ſuos Eburonibus & Nerviis, ut finitimos, conjungit; ita pariter Tacitus & Plinius *Betaſios* iisdem gentibus, ut proximos finitimosque, admiſceant. Plinius lib. IV. cap. XVII. *Introrſus Atrebates, Nervii liberi, Veromandui - - - Tungri, Sunici, Friſiabones, Betaſi, Leuci liberi, Treveri liberi*, & ceteri, turbato poſiti ordine. Tacitus lib. IV. Hiſtor. cap. LVI. *Claudius Labeo nihil apud Batavos auſus, quosdam Nerviorum Betaſiorumque in arma traxit.* Et cap. LXVI. *Civilis, occupatis Sunicis, & juventute eorum per cohortes compoſita; quo minus ultra pergeret, Claudius Labeo Betaſiorum Tungrorumque & Nerviorum tumultuaria manu reſtitit.* Et paucis interjectis: *Civilis Betaſios quoque & Nervios in fidem acceptos, copiis ſuis adjunxit.* Scribunt vulgo *Bethaſii*, adjecta adſpiratione, quæ ab editione Taciti, a Lipſio profecta, unice eſt: antiquiore quoque libro halitum negligente. Atque ita etiam vetus inſcriptio apud Gruterum pag. 520. num. 9. CIVES BETASII. Plinius tribus ſyllabis *Betaſi*, quemadmodum Tacito ſunt *Marſaci*, qui ceteris adjecta ſyllaba *Marſacii*. In Notitia Imperii ſub diſpoſitione Comitis litoris Saxonici per Britanniam p. 109. eſt *Tribunus cohortis primæ Vetaſiorum Regulbio*: V pro B, ſolemni illorum temporum more.

N E R V I I.

Et Nervii, Strabone auctore lib. IV. pag. 134. fuerunt ἔθνος Γερμανικὸν, *Germanica gens*; iique Treveris συνεχεῖς, *finitimi* a ſeptemtrione. Quam originem adeo ipſi non negaverunt, ut gloriæ etiam ſibi illam ducerent. Tacitus de Morib. Germ. cap. XXVIII. *Treveri & Nervii circa adfectationem Germanicæ originis ultro ambitioſi ſunt, tamquam per hanc gloriam ſanguinis a ſimilitudine & inertia Gallorum ſeparentur.* A Cæſare multum celebrantur, ut qui *quinquaginta millia* ad commune bellum poſſint armatorum dare, lib. II. de

Bello Gall. cap. IV. Tam ampla enim eorum fuit civitas, ut a Treveris, cum quibus modo Strabo conjungebat, ad uſque Bellovacos pertineret, quod Cæſar dixit eodem libro II. cap. XV. Præterea Ambianis, Atrebatibus, Veromanduis, finitimi, ut qui hos & Remos a meridie habuerunt, a ſeptemtrione Advaticos, ab ortu ſolis Moſam fluvium. Ibidem Cæſar cap. XV & XVI. *Bellovacorum fines Nervii attingebant, quorum de natura moribusque Cæſar quum quæreret, ſic reperiebat: Nullum aditum eſſe ad eos mercatoribus: nihil pati vini, reliquarumque rerum ad luxuriam pertinentium inferri, quod his rebus relangueſcere animos eorumque remitti virtutem exiſtimarent: eſſe homines feros magnæque virtutis - - - - - Quum per eorum fines triduo iter feciſſet, inveniebat ex captivis, Sabin flumen a caſtris ſuis non amplius millia paſſuum* X *abeſſe: trans id flumen omnes Nervios conſediſſe, adventumque ibi Romanorum exſpectare una cum Atrebatibus & Veromanduis, finitimis ſuis. nam his utrisque perſuaſerant, ut eamdem belli fortunam experirentur. Exſpectari etiam ab his Advaticorum copias, atque eſſe in itinere.* Ex quibus tam virtutem ipſorum & abſtinentiam, quam fines atque limites, & quibus gentibus cincti fuerunt, intelligimus. Plinius dicto ſæpe loco *Nervios liberos* vocat. Batavorum tumultu primum in auxiliis Romanorum fuerunt; poſt a Civili in partes inlecti, ut Tacitus lib. IV. Hiſtor. cap. LXVI notavit. At cap. LXXIX. *Legionem Fabius Priſcus legatus in Nervios Tungrosque duxit, eæque civitates in deditionem acceptæ.*

Ex finibus Nerviorum, antea monſtratis, conjicere licet de oppidis illorum ita, ut caput *Camaracum* fuiſſe videatur, nunc Gallis Cambray, noſtris Camerik; quamquam a nemine ſcriptorum ante Tabulam Peutingerianam, & auctorem Itinerarii, quod Antonini dicitur, nominatum. Itinere a Caſtello Coloniam hic ordo ſervatur:

Caſtello	—	—	
Minariacum	M.	P.	XI.
Nemetacum	M.	P.	XVIIII.
Camaracum	M.	P.	XIIII.
Bagacum	M.	P.	XVIII.
Vodgoriacum	M.	P.	XII.
Geminiacum	M.	P.	X.
Perviciacum	M.	P.	XXII.
Advocam Tongrorum	M.	P.	XIIII.

Et itinere alio a Tarvenna Durocortorum ſic:

Tarvenna	—	—	
Nemetacum	M.	P.	XXII.
Camaracum	M.	P.	XIIII.
Auguſtam Veromanduorum	M.	P.	XVIII.

Ex quo etiam ſitum *Bagaci* cognoſcimus, quod itidem Nerviorum oppidum fuiſſe, oſtendit inſcriptio in eodem Itinerario: *Iter a Bagaco Nerviorum, Durocortorum, Remorum uſque.* In Tabula Peutingeriana eſt *Bacaco Nerviorum*, hoc ordine diſpoſitum:

Turnacum	— —
Ponte Scaldis	XII.
Bacaco Nervior.	X.

Quæ rationes & nomen una oſtendunt idem eſſe, quod nunc *Bavay* in Hannonia nuncupatur. Ptolemæus vitioſe Βάγανον *Baganum*, quum potius, utroque Itinerario conſentiente, Βάγακον, *Bagacum*, & ibi legi oporteat.

Pons Scaldis, quem & Antonini iter a portu Geſſoriacenſi Bagacum uſque, itidem inter Tur-

Turnacum & Bagacum habet, per rationes & numeros ſuos in locum celebrem incidit, qui nunc *Condè* vocatur, quod ex *Condate*, non unius in Gallia oppidi nomine, contractum eſt.

Cluverius addit *Valentinianas*, quæ hodie ſint *Valenchiennes*, idque nomen exinde conjectura ducit, quia in Notitia Imperii ſæpe dicantur milites *Valentinianenſes*, tamquam a loco præſidii, quem inſedere, cognominati. Verum mallem aliter vir eruditiſſimus cenſuiſſet. Milites enim illi non a loco, cui præſidebant, ſed a principe *Valentiniano*, a quo inſtituti fuerant, cognomen ſuum conſequuti ſunt, ſicut in eadem Notitia Valentinianenſes conjuncti ſunt *Gratianenſibus*, & *Honorianis*, quos non facile a loco adpellatos dixeris. Oppidum vero illud in medii ævi hiſtoria (nam incertæ originis ac antiquitatis eſt) non *Valentinianæ*, ſed *Valentianæ*, a Valente quodam conditore nominatur. Sigebertus Gemblacenſis ad annum CIↃVI *Caſtrum Valentianas, ſitum in marchia Franciæ & Lotharingiæ, imperator Henricus obſidet.* Et Valeſius litteras Chlodovei III memorat *Valentianis datas.* Ac Eginhardus in Annalibus: *Anno* IↃ CCLXXI *peracto, ſecundum morem generali conventu ſuper fluvium Scaldam, in villa Valentiana, rex Karolus ad hiemandum proficiſcitur.* Idem lib. IV. de translatione SS. martyrum Marcellini & Petri: *Monaſterium S. Salvii martyris, quod in pago Fanomartenſi, in vico Valentianas adpellato, in ripa Scaldis fluvii ſitum eſt.* Ad medii ævi ergo geographiam potius, quam ad antiquam, pertinet.

Certiores non nihil rationes *Fani Martis* ſunt, unde jam *pagus Fanomartenſis* ab Eginhardo nominabatur. In Notitia enim Imperii ſub Præpoſitura Magiſtri militum præſentalium pag. 147. eſt *Præfectus Lætorum Nerviorum Fano Martis Belgicæ Secundæ.*

Plures etiam Nerviorum clientes, & ſub imperio illorum minores populi fuerunt. Cæſar lib. V. cap. XXXIIX. *Facile hac oratione* [Ambiorix] *Nerviis perſuadet. Itaque confeſtim dimiſſis nuntiis ad Centrones, Grudios, Levacos, Pleumoſios, Gordunos, qui omnes ſub eorum imperio ſunt, quam maximas manus poſſunt, cogunt.* Nec vero apud alium ſcriptorem ignobilia hæc nomina reperiuntur. Unde facile ad credendum erit, vel in aliud nomen transiiſſe, vel generali *Nerviorum* adpellatione comprehenſos fuiſſe ab aliis. Cluverius opinatur hos Nerviorum clientes in unum nomen *Sueconorum*, quos ſolus Plinius in Belgica lib. IV. cap. XVII. nominavit, coaluiſſe, iisque oppidum *Tornacum* ſive *Turnacum* tribuit. Verum, non dicam, Sueconos Plinianos ſuſpectos Harduino eſſe, tamquam ex inſequenti nomine *Sueſſionum* corrupta repetitione natos; ſed in incertis potius relinquam. *Turnacum* vero Itinerarii, cum Hadriano Valeſio, ipſis Nerviis malo, quam alii genti, attribuere, quia ſitus & ordo in Itinerariis ita videtur poſtulare. Itinere a portu Geſſoriacenſi Bagacum uſque hæ ſunt rationes:

Geſſoriaco			
Tarvennam	M.	P.	XVIII.
Caſtellum	M.	P.	VIIII.
Viroviacum	M.	P.	XVI.
Turnacum	M.	P.	XVI.
Pontem Scaldis	M.	P.	XII.
Bagacum	M.	P.	XII.

Nec aliæ rationes in Peutingeriana ſunt Tabula, quæ itidem XII millia inter *Turnacum* & *Pontem Scaldis* habet. In Notitia Imperii diſpoſitione Comitis litoris Saxonici per Britanniam, eſt *Præpoſitus numeri Turnacenſium Lemannis.* Hæc antiquiſſima hujus oppidi monimenta ſunt: quibus Notitiam provinciarum & civitatum Galliæ addo, quæ in Belgica Secunda connumerat *Civitatem Turnacenſium.*

TUN-

TUNGRI.

Tungros, quamlibet ſupra in Eburonibus expoſitos, tamen né quos inter Scaldim & Moſam populos præteriſſe videamur, juvat breviter heic repetere. Qui Cæſari Eburones dicebantur, caſtellum habentes *Atuatucam*, lib. VI. Belli Gall. cap. XXXI. & XXXIV. ii Ptolemæo ſunt *Tungri*, quibus & ipſe oppidum Ατουάκουτον, ſive ut Valeſius emendat, Ατουάτουκον adſignat, quod in Itinerario Antonini eſt *Advaca Tongrorum:* quæ urbs etiam nomen gentis adſumſit, ut *Tongri* vel *Tungri* vocaretur ab Ammiano Marcellino lib. XV. cap. XXVII. & lib. XVII. cap. XVII. quod nomen hodieque ſervat. *Eburonum* autem nomen nec Tacitus neque Plinius habet, ſed uterque *Tungrorum :* ille etiam de Moribus Germ. cap. II. eos primos fuiſſe tradit, qui ex Germanis Rhenum transgreſſi in Gallico ſolo conſederint *:* tum *Germani* adpellati in ea regione; poſtea *Tungri.* Crebra eorum mentio eſt in Claudii Civilis tumultu apud Tacitum Hiſtoriarum lib. IV: etiam lib. II. cap. XIV. in partibus Vitellianis ſunt *Tungrorum cohortes:* & in exercitu Agricolæ legati in Britannia, quod idem Tacitus in Vita cap. XXXVI. memoravit. Notitia Imperii ſub Comite Saxonici per Britanniam litoris, laudat *Præpoſitum militum Tungricanorum Dubris.*

TOXANDRI ſive TAXANDRI.

Tandem etiam ad *Toxandros* accedimus gentem nomine ſatis claram : ſede & habitatione dubiam. Primus id nomen nobis tradidit Plinius lib. IV. cap. XVII. in Belgicæ deſcriptione. *A Scaldi*, inquit, *incolunt extera Toxandri pluribus nominibus.* Philippus Cluverius in Seelandiam Toxandros remittit, quaſi is populus ſint, quem Cæſar commentario VI. cap. XXXII. deſcribit ſine nomine. *T. Labienum*, inquit, *cum legionibus* III. *ad Oceanum verſus in eas partes, quæ Menapios attingunt, proficiſci jubet.* Et paullo ante cap. XXX. *Qui proximi oceanum fuerunt, ii in inſulis ſeſe occultaverunt, quas æſtus efficere conſuerunt.* Has putat eſſe Seelandiam, nec aliam Marcellini *Toxiandriam*, qui lib. XVII. cap. XVII. de Saliis Francis dicit, *auſos olim in Romano ſolo apud Toxiandriam locum habitacula ſibi figere prælicenter.*

Contra ſunt clariſſimi viri, qui dubitant, aut negant Toxandros Seelandicas inſulas incoluiſſe. Neque de ipſa Seelandia ſatis certum eſt, quam olim faciem, quem ſitum inſularum fretorumque intercurrentium habuerit, quum temporis diuturnitate partim vis Oceani, partim fluvius Scaldis, a quo inſulæ initium habebant, utique aliquam rerum mutationem induxiſſe videantur. Cæſar certe aliter ducit Scaldis alveum, quam hodie eſt. Ait enim lib. VI. cap. XXXII. *Ipſe cum reliquis tribus legionibus ad flumen Scaldim, quod influit in Moſam, extremasque Arduennæ partes ire conſtituit.* Quapropter citeriores Toxandros & Moſam verſus conſtituunt Pontanus, Browerus, Valeſius, conſentientes in eo, quod veſtigia ſedis Toxandrorum, ſuperſint in *Teſſenderloo*, Leodicenſis vico diœceſeos. Quod Chriſtophorus Browerus ad Venantii Fortunati lib. III. carm. XII. his verbis expoſuit: *Toxiandria, vel ut poſteri appellarunt, Taxandria Leod ſibus & Brabantiæ finitima olim fuit regio, cujus adpellationis etiamnum veſtigia manent. Sunt qui S. Trudonis oppidum vicinumque ſolum pro ipſo Taxandriæ capite uſurpant: ſed minime fallunt, qui in* TESSENDERLO, *pago Leodicæ ditionis extremo, haud procul Dieſta, non obſcuro Brabantiæ oppido, oſtendunt imaginem priſcarum ſedium; apteque* LO *particula quadrat, quæ*

loca alta ac in palude ſita notat, ceu diceres Taxandrorum paluſtria, cujusmodi compoſitio eſt in Venelo Gelriæ, Borkelo, Beverlo. Adde Pontani Diſceptationem III. Nec minus perſpicue Hadrianus Valeſius in Notitia Galliarum p. 551. diſſeruit: *Toxandria*, inquit, *ad tertium lapidem ab oppido Tungrorum Trajecto incipiens, ad Moſæ Vacaliſque confluentes expandebatur, regio magna ex parte vaſtis paludibus invia, ac ob id ne finitimis quidem ſatis nota. Moſa auctus parte Rheni, quæ adpellatur Vacalis, non procul ab Oceano Britannico Toxandros ceteraſque ejus tractus nationes a Friſiis citerioribus dividebat.* Id quoque notari dignum eſt, Ammiani Marcellini *Toxiandriam*, ſi bene inſpexeris verba illius, ad Seelandiam, illam inſularem regionem, haud pertinuiſſe, neque partem ab eo provinciæ nominari, vel integram regionem, ſed *locum* aliquem regionis, qua voce oppidum, vel vicus, vel caſtellum, non ſatis notum, ſignificatur: ut, tamquam oppidum aut caſtellum, in ipſo loco vici *Teſſenderlo* fuiſſe potius, quam nomen illud ſuum toti regioni dediſſe videantur. Quem vero ſæpe honoris ergo nominavimus, Menſo Altingius pag. 122. in Cluverianam ſententiam ita inclinat: ut tamen acriter illam tueri nolit. *Quod*, inquit, *Am. Marcellinus per Taxandriam innuerit hanc Zelandorum regionem; Cluverio noſtro credere malim, quam ambitioſius inquirere. Quum utique certum ſit, ad Teſſenderlô, qui hodie Menapiorum vicus; haud procul Demera fluvio finitore, Taxandrorum fines numquam pertigiſſe, undecumque demum illi hoc nomen quæſitum. Licet negare nolim, quod adfirmare nequeo; Taxandros noſtros aliquid agrorum trans Euripos in Menapiis, forte & in Morinis, aliquando poſſediſſe.* Non noſtrum eſt, inter tam claros viros litem componere. Ut vero ingenue dicam quæ ſentio, malim in mediterraneis Toxandros quæri, quam in inſulis Seelandicis, quarum nec facies nec ſitus, qualis antiquis temporibus fuerit, cognoſci plane poteſt, præſertim Scaldis oſtio, ut vidimus, immutato. Nec qui de Toxandris ſcripſere veteres, hoc eſt Plinius & Ammianus, vel verbo ſignificaverunt, unde de inſulari ſede ac ſitu quidquam poſſis conjicere. Quin potius quum *pluribus nominibus*, id eſt in plures gentes minores diviſos fuiſſe Plinius tradat, probabile eſt latius habitaſſe, quo fieri potuit, ut etiam in inſulas, qualeſcumque tum erant, extenſi fuerint; major tamen pars in mediterraneis & Moſam verſus conſederit. Nec ejus rei veſtigium habent, qui medio ævo de Taxandria ſcripſerunt: ut potius mediterraneam poſitionem claris verbis ſignificent. Ex Vita Landeberti, qui primus in Toxandris eccleſias dicitur condidiſſe, Hadr. Valeſius profert, *regionem Taxandriam a Trajectenſi oppido, ſeptemtrionem verſus, vix* III *millibus diſparari.* Trajectus ille ad Moſam eſt, vulgo *Maſtricht*, qui tractus a Seelandia longe utique eſt disjunctus.

GERMANIA CISRHENANA.

Expoſitis gentibus, quæ ex Transrhenana gente originem ſuam habuere, de ipſa nunc *Cisrhenana Germania*, in ſolo Gallico ſita, judicari verius poteſt. Quamvis vero gentes nonnullæ, Rhenum transgreſſæ, Germanorum nomen in ipſis Galliis aliquamdiu conſervarunt, ut de Tungris oſtendit Tacitus de Morib. Germ. cap. II. quædam etiam cum origine ambitioſe id nomen adfectarunt, tamquam glorioſius ſibi, quam Gallorum; quod ibidem de Treveris Nerviiſque cap. XXVIII. demonſtratur; quædam etiam indubitato Germanicæ erant, de quarum transgreſſu manifeſtius conſtabat, quod idem Tacitus dicto loco de Vangionibus, Tribocis & Nemetibus adfirmat; tamen ipſum nomen *Germaniæ Cisrhenanæ*, tamquam provinciæ vel ſeparatæ, vel cum Belgica conjunctæ (de quo poſtea

poſtea diſpiciemus) circa Auguſti tempora, non antea, initium cepit: poſtquam, transductis ab Agrippa Ubiis, per Tiberium, privignum Auguſti, ingens captivorum numerus ex Germania translatus, & ſupra Rheni ripam in Gallia collocatus fuit. Dio Caſſius lib. LIII. pag. 503. quum partitionem provinciarum, inter Auguſtum & populum factam, deſcribit, de Gallia hoc adjicit: Κελτῶν τινὲς, οὓς δὴ Γερμανοὺς καλοῦμεν, πᾶσαν τὴν πρὸς τῷ Ῥήνῳ Κελτικὴν κατασχόντες Γερμανίαν ὀνομάζεσθαι ἐποίησαν, τὴν μὲν ἄνω, τὴν μετὰ τὰς τοῦ ποταμοῦ πηγάς. τὴν δὲ κάτω, τὴν μέχρι τοῦ Ὠκεανοῦ τοῦ Βρεττανικοῦ οὖσαν. Hoc eſt: *Celtæ quidam, quos Germanos vocamus, quum omnem Celticam regionem, quæ ad Rhenum eſt, occupaſſent, effecerunt, ut ea Germania vocaretur: Superior, quæ Rheni fontibus propior eſt: Inferior, quæ ab hac uſque ad Oceanum Britannicum ſe extendit.*

Non pro ſua Dionem ætate loqui, ſed de ævo Auguſti, etiam ex Tacito probari poteſt, qui in Tiberii hiſtoria utriusque provinciæ, ut antea conſtitutæ, mentionem fecit. Annali enim III. cap. XLI. dicitur Viſellius Varro *Inferioris Germaniæ legatus*: & lib. IV. cap. LXXIII. *Quod ubi L. Apronio Inferioris Germaniæ proprætori cognitum, vexilla legionum e Superiore provincia accivit.* Atque ita etiam ſub Nerone & Flaviis, inſequentibusque imperatoribus, gemina Germania Cisrhenana fuit. Suetonius Vitellio cap. VII. *A Galba in Inferiorem Germaniam contra opinionem miſſus*: & Domitiano cap. VI. *Bellum civile, motum a L. Antonio, Superioris Germaniæ præſide, confecit abſens felicitate mira.* Ex quibus adparet, duas fuiſſe Germanicas cis Rhenum provincias, *Superiorem*, quæ a Rauracis initium ſumebat; & *Inferiorem*, quæ per Ubios, Gugernos ad Oceanum uſque protenſa fuit. Hinc eſt quod veteres inſcriptiones *duarum Germaniarum*, & aliæ *utriusque Germaniæ* in provinciis Romanis mentionem faciant. Gruterus pag. 482. num. 4.

PROC. PROVINC. BELGICAE
ET UTRIUSQ. GERMANIAE.

& eodem Opere pag. 375. num. 1:

PROC. A RATIONIB. PROVINCIARUM
BELGICAE ET DUARUM GERMANIAR.

SUPERIORI Germaniæ Ptolemæus oppida adſignat, Vangionum *Borbetomagum*, Nemetum *Noviomagum*; in Tribocis *Argentoratum*, *Breucomagum*, *Elcebum*: in Rauracis, *Auguſtam* & *Argentuariam*: INFERIORI, *Batavodurum*, *Vetera*, *Agrippinenſem*, *Bonnam*, *Magontiacum*: terminum inter utramque *Obringam* ſive *Abrincam* fluvium conſtituit, qui nunc *Are* eſt, inter Bonnam & Andernacum in Rhenum ſe infundens. Libro II enim cap. IX ait: Τῆς παρὰ τὸν Ῥῆνον χώρας, ἡ μὲν ἀπὸ θαλάσσης μέχρι τοῦ Ὀβρίγγα ποταμοῦ, καλεῖται Γερμανία ἡ κάτω. ἡ δὲ ἀπὸ τοῦ Ὀβρίγγα ποταμοῦ πρὸς μεσημβρίαν καλεῖται Γερμανία ἡ ἄνω. Id eſt, *Pars regionis, quæ Rheno adjacet, a mari ad Obringam flumen, Germania dicitur Inferior: pars autem ab Obringa ad meridiem verſus, vocatur Germania Superior.* Eadem Marcianus Heracleota, Ptolemæum haud dubie ſequutus, tradidit pag. 82. Ἀπὸ μὲν θαλάσσης μέχρι τοῦ Ἀβρίκκα ποταμοῦ καλεῖται Γερμανία ἡ κάτω· ἡ δὲ ἀπὸ τοῦ Ἀβρίκκα ποταμοῦ καλεῖται Γερμανία ἡ ἄνω, *A mari ad uſque Abriccam flumen vocatur Germania Inferior: ab Abricca flumine dicitur Germania Superior.* Hinc rationem habemus utriusque adpellationis, qua finitor provinciarum fluvius ſignatur, *Obringa* auctore Ptolemæo; *Abrinca* vel *Abricca*, præeunte Marciano Heracleota. Et quia utriusque provinciæ urbes ita diſtinxit Ptolemæus, ut Ubios ad Inferiorem, Vangiones ad Superiorem referat; nec vero hos populos amnis major notabiliorque interfluat, quam qui nunc *Are* dicitur, ſupra Rimagen, e regione Entziæ, quæ ſupra Unkelium eſt, ſe Rheno adfundens; conſequens omnino eſt, ut ille amnis *Are* ſit veterum *Obringa* ſive *Abrinca*.

Sic certa longitudo utriusque provinciæ ſecundum Rheni ripam eſt: latitudinem ab occaſu ſolis (nam ab ortu Rhenus finit) non facile quisquam determinaverit. Nec certum omnino, Superiorem, ac, ut poſtea dicebatur, Primam Germaniam iisdem finibus fuiſſe ubique circumſcriptam; & iisdem Secundam ac Inferiorem provinciam fuiſſe. Quod ſi eſt eadem, ut plerique credunt, Prima & Superior Germania; item Secunda & Inferior; a ripa longius Inferior receſſit, quia Ammianus lib. xv. cap. xxvii. Secundæ *Tungros* & *Agrippinam* civitates adſignat, quod etiam in Notitia provinciarum fit; Tungri autem, ſive Tungrorum oppidum procul a Rheni ripa trans Moſam ſitum eſt. Fieri itaque potuit, ut Superior Germania latior aliquantum, quam Prima eſſet, & in Belgicam Primam excurreret, quia quum *Superioris* & *Inferioris* nomina obtinerent, nondum in tot partes, ut poſtea factum eſt, diviſa fuit Gallia. Sed quidquid hujus rei eſt, neque adfirmari argumentis poteſt, neque etiam negari.

Cum his gravior connexa diſputatio eſt, fuerintne duæ hæ Germaniæ abruptæ & ſeparatæ provinciæ a Gallia Belgica, an ſub eadem comprehenſæ? ſive, quod idem eſt, habuerintne ſeparatam jurisdictionem ab illa, quæ fuit Belgicæ præſidis? Cauſſa dubitandi eſt, quia Plinius in Belgica provincia enumerat omnes illos populos, qui in utraque Germania fuerunt, quarum ille neque rationem habet, nec facit ullam mentionem. Ptolemæus quoque utramque Germaniam includit ſuæ Belgicæ, nec in plures partes univerſam Galliam diſtribuit lib. ii. cap. vii. quam εἰς ἐπαρχίας δ΄, *in provincias quatuor*, Aquitaniam, Lugdunenſem, Belgicam, & Narbonenſem: qua poſita diviſione, non poſſunt Germaniæ duæ ſub Belgica jurisdictione, quam unus præſes Belgicæ exercebat, non comprehendi. Nihilominus uterque & Plinius & Ptolemæus, diviſionem primam, quam Julius Cæſar in Galliis invenerat, quadripartitam ſequutus eſſe cenſendus eſt, in partium autem populis enarrandis Auguſti diſtributionem obſervaſſe, qui populos Lugdunenſi ſive Celticæ detractos adjecit partim Aquitaniæ ad Ligerim uſque: partim, qui ad auſtrum erant, Belgicæ; ut adeo in numero partium ſequuti ſint Julium; in partium expoſitione reſpectu populorum, non autem jurisdictionis, Octavianum Auguſtum. Pomponius autem Mela, quod mireris, unice diviſionem a Cæſare Julio delineatam, lib. iii. cap. ii. ſubſequutus eſt, quaſi nihil quidquam de nova Auguſti diſpenſatione inaudiviſſet. Separata enim Narbonenſi, quod etiam Julius fecit, ſub provinciæ Romanæ nomine; *populorum*, inquit, *tria ſumma nomina ſunt, terminanturque fluviis ingentibus. nam a Pyrenæo ad Garumnam, Aquitani: ab eo ad Sequanam Celtæ: inde ad Rhenum pertinent Belgæ.*

Sed miſſo Mela, qui Julii veſtigiis contra ſæculi ſui notitiam inhæret; adverſus Plinium & Ptolemæum, & Julii & Auguſti diviſionem confundentes, ſive Julianæ diviſioni ex Auguſtea aliquid adjicientes, ut illam corrigerent; non autem plene illam perſequentes, diſputabimus. Ut ita cenſeamus, auctoritas Taciti potiſſimum inducit, cui magnum momentum ex antiquis inſcriptionibus addi ad confirmanda quæ ſcripſit, videmus. Ita autem ille Belgicam ab utraque Germania diſtinguit, ut ſingulis ſuos præſides nominatim adſignet, &, quæ inde conſequitur, diſtinctam ſeparatamque a ceteris, jurisdictionem. Annal. xiii. cap. liii. legatum Belgicæ Aelium Gracilem dicit, qui L. Veterem, exercitui Germaniæ Superioris præfectum, qui Ararim foſſa Moſellæ conjuncturus erat, deterruit, *ne legiones* ALIENAE PROVINCIAE *inferret*. Idem Hiſtor. i. cap. lix. *Valerium Aſiaticum Belgicæ provinciæ legatum* memorat, generum mox Vitellii. Germaniarum autem præſides ſupra cognovimus, *Viſellium Varronem Inferioris legatum*, ex Annal. iii. cap. xli. & *L. Apronium* ejusdem *Inferioris Germaniæ proprætorem*, ex Annal. iv. cap. lxxiii: & Suetonius Domitiano cap. vi. *L. Antonium Superioris Germaniæ*

præ-

præſidem commemoravit. Addo inſcriptiones illuſtriſſimas ex Gruteri Opere, pag. 375. num. 1.

PROC. A RATIONIBUS PROVINCIARUM
BELGICAE ET DUARUM GERMANIARUM.

Et alia eodem Opere pag. 389. num. 2.

PROC. XX. HERED. PER
GALLIAS LUGDUNENSEM ET BEL-
GICAM ET UTRAMQ. GERMANIAM
PRAEPOSITO COPIARUM EXPEDITI-
ONIS GERMANICAE SECUNDAE.

Et rurſus Gruterus pag. 381. num. 1. ſub Alexandro Severo:

LEG. AUG. PR. PR. GERMAN. SUPERIORIS.

Et pag. 457. num. 6. ſub Antonino Pio:

PROPR. GERMANIAE SUPER. ET
EXERCITUS IN EA TENDENTIS.

Nec aliter de Inferiore provincia pag. 502. num. 6.

L. DOMITIO GALLICANO PAPINIANO
C. V. LEG. AUG. PR. PR. PROVINCIAE
GERMANIAE INFERIORIS.

Dignus ergo Ammianus Marcellinus non una caſtigatione, quod lib. xv. [cap. XXVII. Grut. ſive XI Valeſ.] ſcripſit: *Regebantur omnes Galliæ jam inde, uti crebritate bellorum urgenti ceſſere Julio dictatori, poteſtate in partes diviſa quatuor: quarum Narbonenſis una Viennenſem intra ſe continebat, & Lugdunenſem: altera Aquitanis præerat univerſis: Superiorem & Inferiorem Germaniam, Belgasque duæ jurisdictiones iisdem rexere temporibus.* Non Julii temporibus ita Gallia regebatur, quia Aquitaniam non ille, ſed Auguſtus perdomuit: deinde Lugdunenſis numquam intra Narbonenſem fuit, neque vel Julii vel Auguſti ætate Viennenſis provinciæ nomen auditum fuit: nec ab Auguſti temporibus duæ tantum in Gallia Belgica jurisdictiones fuerunt, ſed tres, duæ in Germaniis; & una in Belgica reliqua ſive propria. Nec doctiſſimus Ammiani reparator & interpres Henricus Valeſius heic nobis ſatisfacit. Poſtquam enim recte improbaverat, quæ alienis temporibus Julii Marcellinus tribuerat, adjecit: *Auguſtus, nova Galliæ diviſione facta, quatuor jurisdictiones conſtituit. Sed ne tum quidem Belgicæ jurisdictio ab jurisdictione utriusque Germaniæ ſeparata eſt, ut docet Dio lib.* LIII. *nec diu poſtea; quod ex Plinio & Ptolemæo colligitur, qui ſub Belgica provincia utramque Germaniam comprehendunt.* Sed Dio provincias diſtinguit, Superiorem ab Inferiore: de jurisdictione nihil addit. De Plinio & Ptolemæo ſupra vidimus. Solus numerus *quatuor* jurisdictionum, & reſpectu illarum comprehenſio Germaniarum cum Belgica, ſunt, quæ aliter velimus, vir clariſſimus diſpoſuiſſet, ut Tacito, & inſcriptionibus antiquis propius convenirent. Quam verius frater Henrici, Hadrianus Valeſius, iterata Ammiani editione ſubdidit: *Non quatuor, ut ait Ammianus, primum fuere toti Galliæ jurisdictiones ſeu poteſtates - - - ſed ſex omnem Galliam tum rexere magiſtratus, Narbonenſem provinciam unus, Aquitanicam alter, tertius Celticam vel Lugdunenſem, quartus Belgicam, quintus Superiorem Germaniam, ſextus & ultimus inferiorem.* In qua veriſſima ſententia, ex Tacito antea, Suetonio, & vetuſtis inſcriptionibus firmata, eo lubentius adquieſcimus, quo major illi ex ſummi viri Ulrici Obrechti judicio, in Prodromo Rerum Alſat. cap. IV. idem adſeverantis, auctoritas accedit.

Caput Superioris Germaniæ *Magontiacum* fuit: Inferioris, *Colonia*, poſtquam deducta fuit, *Agrippinenſis.* Ibi enim exercitus, duces, præſides ut plurimum fuiſſe memorantur. Nec vanum argumentum eſt, quod in his civitatibus eccleſiæ primæ & metropolitanæ fuerunt conſtitutæ. Id enim a doctis viris obſervatum eſt, ubi ſedes præſidis fuit in provincia, ibi primæ dignitatis etiam epiſcopum fuiſſe. Accedit quod in Imperii Notitia ſub diſpoſitione Ducis Magontiacenſis dicuntur omnia præſidia fuiſſe & urbium & caſtellorum Germaniæ Primæ, quæ iisdem, quibus Superior, putatur finibus terminari, præter tractum Argentoratenſem, Comiti ſuo ſubjectum.

MORINI.

Expoſitis quæ ad provincias Germanicas, ſolo Gallico impoſitas, pertinebant, ad reliquos Belgas perluſtrandos nunc accedimus: in quibus proxima eſt civitas *Morinorum.* Ad mare Oceanum: ut nomen etiam arguit, inter Scaldim & Samaram fluvios habitaverunt, dicti quaſi marini vel maritimi, a *Mor* ſive *Mœr*, quod Celtica lingua mare eſt. Mediam ſyllabam Virgilius corripuit lib. VIII. 727.

Extremique hominum Morini, Rhenusque bicornis.

Propius ſitum Morinorum deſignat fretum Britannicum. Cæſar lib. IV. cap. XXI. *Ipſe cum omnibus copiis in Morinos proficiſcitur, quod inde erat breviſſimus in Britanniam trajectus.* Et Pomponius Mela lib. III. cap. II. *Ab Oſiſmiis iterum ad ſeptemtriones frons litorum reſpicit, pertinetque ad ultimos Gallicarum gentium Morinos.* Gallicarum, inquit, gentium: quia & Plinius a Scaldi incipit, quamlibet in Gallia, Germanicæ originis gentes locare. Cæſaris ætate Morinis πόλεις οὐκ ἔχοντας, ἀλλ' ἐν καλύβαις διαιτωμένους, *urbes nullas habuiſſe, in tuguriis habitaſſe*, dixit Dio Caſſius lib. XXIX. pag. III. Poſt coluiſſe oppida, ex Ptolemæo & Itinerariis conſtabit proxime. Portus tantummodo veteres laudant, Cæſar tres, in iisque quo præcipue, trajectu in Britanniam, uſus eſt, *Itium* ſive Icium. Primo trajectu non nominavit: altero, bis. Lib. IV. cap. XXI. *Cum omnibus copiis in Morinos proficiſcitur.* Cap. XXIII. *nactus idoneam ad navigandum tempeſtatem, tertia fere vigilia ſolvit.* Ex *Itio* cum legionibus ſolviſſe, Strabo IV. pag. 138. oſtendit, quum dixit, παρ' οἷς [Μορινοῖς] ἐστὶ τὸ Ἴτιον, ᾧ ἐχρήσατο ναυστάθμῳ Καῖσαρ ὁ θεὸς διαίρων εἰς νῆσον, *Apud Morinos eſt Itium, quo uſus eſt navali divus Cæſar, in inſulam transmittens.* De primo autem tranſitu loqui, hora, qua adpulit, *quarta* diei comprobat. Pergit enim, νύκτωρ ἀνήχθη, καὶ τῇ ὑστεραίᾳ κατῆρε περὶ τετάρτην ὥραν, quo Cæſaris in primo trajectu verba ex lib. IV. cap. XXIII. expreſſit: *tertia fere vigilia ſolvit: hora circiter diei* IV. *cum primis navibus Britanniam attigit.* Libro autem V aperte Cæſar cap. II. *Omnes ad portum Itium convenire jubet: quo ex portu commodiſſimum in Britanniam transjectum eſſe cognoverat, circiter millium paſſuum* XXX *a continenti.* Et cap. V. *Cæſar ad portum Itium cum legionibus pervenit.* Ptolemæus lib. II. cap. IX. habet Ἴκιον ἄκρον, *Icium promontorium.* Unde duplex ſcripturæ ratio, per *T*, auctore Strabone: & per *C*, cum Ptolemæo: quod nonnulli geminant, quia Remorum legatus ad Cæſarem lib. II. cap. III & VI. *Iccius*, quaſi hinc originem duxiſſet, nominatur. Cæſaris codices variant: metaphraſtes Ἴκτιον reddit cap. V. priore loco prave ſcriptum Ὄκτιον.

Hic primus portus Cæſaris, isque præcipuus: alter ultra hunc fuit, ut ipſe deſcribit lib. IV. cap. XXIII. *Nactus*, inquit, *idoneam ad navigandum tempeſtatem, tertia fere vigilia ſolvit, equitesque in ulteriorem portum progredi, & naves conſcendere, ac ſe ſequi juſſit.* Quem heic portum *ulteriorem* dixit, poſt paullo *ſuperiorem* vocat cap. XXVIII. *Poſt diem* IV. inquit,

inquit, *quam eſt in Britanniam ventum, naves* XVIII. *de quibus ſupra demonſtratum eſt, quæ equites ſuſtulerant, ex ſuperiore portu leni vento ſolverunt.* Idem ergo hic *ſuperior* eſt, qui ante paullo dicebatur *ulterior*, ex quo equites transmiſerunt. Tertius portus eodem libro in reditu Cæſaris cap. XXXVI. deſignatur, quod *infra paullo* illum portum, in quem Cæſar revertit, ſitus fuerit. Ait enim, quum *omnes naves incolumes in continentem perveniſſent, ex his onerarias duas eosdem portus capere non potuiſſe, ſed paullo infra delatas eſſe.* Dum dicit *eosdem portus* non tenuiſſe, arguit utramque partem exercitus in portum, ex quo egreſſa fuerat, ex inſula revertiſſe: legiones cum Cæſare in Icium; equites in ulteriorem: quæ vero aberraverant, in inferiorem, qui citra Icium erat; ut ſuperior, ipſo Cæſare interprete, ultra illum.

Nunc ad inveſtigationem portus *Icii*, quæ multitudine ſententiarum fit difficillima, adgrediamur. Nullus enim vel mediocris portus eſt Flandriæ & Bononienſis litoris, in quo non quidam *Icium* Cæſaris portum ſe inveniſſe opinentur. Nimium foret opiniones omnium huc adferre: nobiliores auctorum claritate, ſufficiat enumeraſſe. Philippus Cluverius, magnæ famæ geographus, portum *Icium* Cæſaris Julii, & *Geſſoriacum* Melæ, Suetonii, Flori, eundem eſſe contendit: quod ſi eſt, indicio Peutingerianæ Tabellæ de ſitu non poſſumus incerti eſſe, quia in illa ſic proditum eſt, *Geſoriaco, quod nunc Bononia*, ut idem vel portus vel oppidum tria nomina habuerit, primum *Icii*, temporibus Cæſaris: deinde *Geſoriaci* ſive *Geſſoriaci:* tandem Conſtantinorum ætate, aut paullo ante, *Bononiæ.* Argumentis inſtructus Cluverius eſt non contemnendis. Primum ſit & validiſſimum, quod Cæſar utique portu optimo & præcipuo Morinorum uſus fuerit, trajecturus exercitum in Britanniam. Jam vero unum tantummodo inſignem portum in hac gente veteres ſcriptores memoraſſe. Plinius lib. IV. extremo de menſura Galliæ: *Unde* [ab Alpibus] *per Lugdunum ad portum Morinorum Britannicum, qua videtur menſuram agere Polybius,* $\overline{\text{XIII}}$ M. XVIII. id eſt tredecies centena & decies octies millia. Dum *portum Morinorum Britannicum* dicit, unum ſignificat & celebrem Romanorum aliorumque trajectu. Illum vero eſſe Geſſoriacum, ex Pomponii Melæ lib. III. cap. II. videtur conſtare. *Ad ſeptemtriones*, inquit, *frons litorum reſpicit, pertinetque ad ultimos Gallicarum gentium Morinos, nec portu, quem Geſoricum vocant, quidquam habet notius.* Suetonius, de Claudii Britannica expeditione, cap. XVII. *Maſſilia Geſſoriacum uſque pedeſtri itinere confecto, inde transmiſit.* Jam vero, inquit, nihil probabilius, quam Claudium ex eodem voluiſſe portu ſolvere, quem quondam Julius transmittendo exercitui commodiſſimum expertus fuerat: quod etiam poſteriores Romanos ſic obſervaſſe ex Olympiodori hiſtoria a Photio excerpta cod. LXXX. probat, qui Conſtantinum, tyrannum, Honorio æqualem, ex Britannia ubi purpuram ſumſerat, trajeciſſe dicit ἐπὶ Βονωνίαν, πόλιν οὕτω καλουμένην, παραθαλασσίαν, καὶ πρώτην ἐν τοῖς τῶν Γαλατῶν ὅροις κειμένην, *in Bononiam, urbem ita nominatam, maritimam, & primam in Gallorum finibus poſitam.* Bononiam autem Geſſoriacum eſſe, antea ex Tabula Theodoſiana demonſtratum eſt.

Quod vero Ptolemæus promontorium Ἴκιον, *Icium*, haud dubie cum portu ejus nominis conjunctum, & Γισοῤῥίακον ἐπίνειον. *Giſoriacum navale* Morinorum, longitudine per dimidium gradum ſeparavit; fit, ut alii portus, Icium & Geſſoriacum, diverſos & intervallo quodam notabili ſejunctos fuiſſe exiſtiment. Sed hi rurſus inter ſe diſſentiunt. Jo. Jacobus Chiffletius geminum portum Icium facit, ulteriorem & citeriorem: illum in vico *Mardik* prope Grævelingiam, hunc ad *Sithiu*, quod poſtea S. Audomari fanum (Saint Omer vulgo) dictum eſt, conſtituit, unde per lacus, aut longe excurrentem ſinum, in Oceanum navigatum ſit. Adverſus quem eruditam Diſſertationem ſcripſit Gui-

Guilielmus Somnerus, Anglus, ipſe in prædictam Cluverii ſententiam concedens. Addo, Audomari fanum in Atrebatibus eſſe: portum autem Icium in Morinis quærendum. Carolus du Freſne Commentario in Vitam S. Ludovici pugnat pro loco *Witſand*, inter Ambleteolium & Sangatam; aut ſi notiores urbes, utrimque autem remotiores mavis, inter Bononiam & Caletum ſito, de quo conſtet ex Anglorum æque & Gallorum hiſtoriis, inde a ſexto Chriſtianorum ſæculo fuiſſe portum maximopere frequentatum, indeque probabile fieri, nec ante inſolentem ex eo loco navigationem fuiſſe. Nec nomen multo abludere perſuaſum idem habet Carolus Freſnius. Si vias militares urget Cluverius, quæ omnes Geſſoriacum ferant, non ad alium locum litoris; nec veſtigia viæ ſtratæ, quæ Bononia Witſandum duxerit, deeſſe reſpondet, quamvis forſan via illa poſteriori ætate minus fuerit, quam antea, frequentata; aut quum Itineraria conficerentur, plane etiam deſerta. Pondus huic ſententiæ addit Edmundus Gibſonius, Nova Diſſertatione quam Somnerianæ de Portu Iccio, & Freſnianæ, a ſe in Latinum converſis, adjunxit. *Ex Guilielmo*, inquit, *Pictavienſi diſcimus*, *Aluredum*, *S. Edwardi Anglorum regis fratrem*, *e Gallia in Britanniam redeuntem*, *Doroberniam veniſſe*, *tranſvectum* EX PORTU ICCIO. *Guilielmus vero Gemeticenſis eundem tranſitum referens*, *verbis diſertis adfirmat*, *Aluredum* PORTUM WISANTI petiiſſe, *& hac tranſfretantem Doroberniam veniſſe.*

Non longe ab hac ſententia recedit Jacobus Malbrancquius, Hiſtoriæ Morinorum lib. I. cap. IX. portum Icium inter Caletum & Sangatam ita conſtituens, ut ad promontorium Sangatenſe, quod in angulum recedit, portum credat Cæſaris ulteriorem exſtitiſſe. Abraham Ortelius fluctuat inter variorum ſententias ita, ut Caleto primas videatur tribuere; quod Hadriano etiam Junio lib. III. Animadverſ. cap. I. placuit. Hadrianus autem Valeſius in Notitia Galliarum, Icium portum, cum promontorio cognomine, a Cæſare & Strabone ac Ptolemæo commemoratum, arbitratur eſſe *Stapulas* (Eſtables en Boulonnois) qui eſt portus in Morinis ad os Quantiæ fluminis: ex eoque portu bis ſolviſſe in Britanniam Cæſarem: eum autem portum, quem *ulteriorem* Cæſar, & *ſuperiorem* vocat, & ex quo in ſuperiore navigatione ſolviſſe equites docet, eſſe Geſoriacum ſive Bononiam, & ultra & ſupra Stapulas poſitam.

Tanta diſſenſio eruditorum hominum de portu eſt *Icio*, & tam variis in locis ille quæritur. Notas in Cæſaris deſcriptione duas invenimus, & ad anguſtiam freti fuiſſe, & inter alios duos portus conſtitutum. Utraque nota tam Geſſoriaco ſive Bononiæ convenire poteſt, quam Witſando. Anguſtius quidem mare ad Witſandum eſt, quam ad Bononiam: nec vero, quod Cæſar *circiter* XXX M. P. dixit tanto rigore numerorum accipiendum eſt, ut nihil plus minusve liceat intelligere. Uterque etiam locus inter duos portus ſedet, *Geſſoriacum*, inter Ambleteolum, ulteriorem ſuperioremque; & Stapulas, inferiorem: nec minus *Witſandum* duobus aliis incluſum eſt portubus, Bononiæ & Caleti. Vix ergo aliquid certi inter tantos ſententiarum fluctus definitur. Si certum eſſet Pictavienſem Guilielmum firmis argumentis perſuaſum, non incerta inductum opinione, Witſandienſem portum adpellaſſe *Iccium*, utique robur aliquod ſententiæ alteri accederet; ſed dum illud non confirmabitur, in dubio controverſiam relinquemus. Neque Ptolemæi numeri tam ſolidi & certi ſunt, ut poſſint omnem dubitationem tollere: neque repugnat tria unius loci, ſed progreſſu temporum, non ſimul; fuiſſe nomina: quamquam & duo ſæpe ſimul inhærere non ignoramus.

Hæc de portubus Morinorum. De *Geſſoriaco* dubitatur, utrum ſolus ille fuerit, an cum oppido conjunctus. Sed alterum videtur veroſimilius, quamvis Dio Caſſius negaverit,

verit, ut ſupra demonſtratum eſt, Morinos oppida coluiſſe. Eſto enim, Cæſaris ætate, de qua loquitur Dio, non formam juſti oppidi habuiſſe, id vero non impedit, quo minus poſt paullo acceperit, quam Claudius Cæſar in Britanniam iter renovaſſet. Florus certe lib. I. cap. XI. de illo tamquam de oppido loquitur, idque cum Fregellis, Italiæ oppido comparat: etiam genere ſignificat, non ſibi tam portum in animo fuiſſe quam oppidum. *Idem tunc Fæſulæ*, inquit, *quod Carræ nuper: Idem nemus Aricinum, quod Hercinius ſaltus: Fregellæ, quod Geſſoriacum: Tiberis, quod Euphrates.* Non ergo erat, quod Malbrancquius lib. I. de Morinis cap. XI. & XIV. Geſſoriacum navale a Bononia disjungat, & ad oppidum S. Audomari reducat propterea, quod Mela & Ptolemæus tantummodo *portum* & *navale*; Plinius lib. IV. cap. XVII. *pagum*, quod territorium interpretatur, adpellet. Ex Floro enim jam demonſtravimus, cum oppidis comparari, & oppidum, ſaltem a Claudii temporibus haud dubie fuiſſe. Quid? quod Eumenius Panegyrico, quem Conſtantio Cæſari dixit, cap. IV. *Geſoriacenſes muros* memoravit. Ergo auctorem potius Tabulæ Theodoſianæ ſequendum cenſemus, qui clare dixit, *Geſoriaco, quod nunc Bononia.*

Novi nominis autem *Bononiæ* antiquiorem auctorem non habemus, quam ex ſæculo Conſtantiniano, quo Eumenius panegyrica oratione Conſtantino dixit cap. V. de patre Conſtantio: *exercitum illum, qui Bononienſis oppidi litus inſederat, terra pariter ac mari ſepſit.* Et Eutropius in Diocletiano lib. IX. cap. XIII. *Carauſius quum apud Bononiam per tractum Belgicæ & Armoricæ pacandum mare accepiſſet.* Zoſimus lib. VI. cap. II. de Conſtantino tyranno: ἐπεραιώθη, τὴν Βρεττανίαν καταλιπών. ἐλθὼν δὲ εἰς Βονωνίαν. πρώτη δὲ αὕτη πρὸς τῇ θαλάσσῃ κεῖται. *Britannia relicta transmiſit: venitque Bononiam, quæ prima urbs ad mare eſt.* Quibus gemella Olympiodorus de eodem tyranno, ut ſupra demonſtratum eſt, tradidit. Nec vero ita novum nomen inductum, ut vetus illico evaneſceret. Idem enim Eumenius, qui modo *Bononienſis oppidi litus* dixerat, Panegyrico Conſtantii cap. XIV. etiam *Geſoriacenſe litus* dixit, & ut ſupra paullo vidimus, *Geſoriacenſes muros.*

Ptolemæus Morinis attribuit mediterraneum oppidum Ταρουάννα, *Tarvannam*, quæ haud dubie caput illorum fuit. Antonini Itinerario eſt *Tarvenna.* Itinere a portu Geſſoriacenſi Bagacum uſque.

Geſſoriaco	—	—	
Tarvennam	M.	P.	XVIII.
Caſtellum	M.	P.	VIIII.
Viroviacum	M.	P.	XVI.
Turnacum	M.	P.	XVI. & reliqua.

Ibidem etiam itinera diriguntur a *Tarvenna* Turnacum: & aliud, Durocortorum. In Tabula Theodoſiana ſcribitur *Tervanna.* In Notitia provinciarum & civitatum Galliæ vocatur ſimpliciter *Civitas Morinûm:* in alia, *Civitas Morinûm Tarvanna Pontium:* rurſus in alia, *Civitas Morinorum, id eſt Ponticum.* Unde cognomen ſit *Ponticum*, fatetur Valeſius ſe ignorare. Quod fatum ſubierit avorum memoria; Caroli V bello Gallico, notiſſimum eſt. Ceterum notavit idem Valeſius Cluverium, quod *in Atrebatibus ad Legiam flumen*, VII lapide a fano Audomari, *exſtare Tarvennæ veſtigia*, ſcripſerit. Non enim Atrebatum, ſed Morinorum coloniam ſemper fuiſſe.

Deinde in Tabula Theodoſii Peutingeriana *Caſtellum Menapiorum* in tractu Morinorum ponitur: unde Harduinus ad Plinii lib. IV. cap. XVII. exiſtimat, eo uſque ſedes Menapiorum pertinuiſſe, qui a Rheno non Moſam tantum, ſed Scaldim etiam transgreſſi habitationes ſuas dilataverint. Hadrianus autem Valeſius in v. *Menapii*, non veretur mendi

arguere auctorem vel deſcriptorem *Tabulæ*, & *Caſtellum Morinorum* legendum eſſe judicat, quum aliud *Menapiorum Caſtellum* ſupra viderimus, ad Moſam poſitum, nunc Keſſel dictum. Etiam Malbrancquius in Tabula ſua *Caſtellum Morinorum* ſcripſit, & de ſitu ejus tradidit, ſpeculam Morinorum fuiſſe, in monte excelſo exſtructum, qui largas aquas vivi fontis in vertice habeat. Hoc eſt quod in itineribus Antonini ſimpliciter *Caſtellum* dicitur, ut modo in illo vidimus, quod a Geſſoriaco ferebat Bagacum: cui addi poſſunt quæ ab ipſo *Caſtello* ducunt Turnacum & Coloniam. Diſtat XXVII. M. P. a Bononia [Tab. Peuting. XXIIII] Tornacum verſus, a quo abeſt XXXII. M. P. Hodieque nomen ſervat *Caſſel*, & *Mont-Caſſel*, in Flandria. Guil. Brito pro ſæculi conſuetudine *Caſſellum* vocat, non Caſtellum, Philippid. lib. IX. verſ. 403.

Mox ſubduntur ei ſola formidine ſummo
Mœnia Caſſelli pendentia vertice montis.

Denique de *Colonia Morinorum* aliquid dicendum eſt. Vetus nummus, in Golzii theſauro, inſcriptus eſt COLONIA MORINORUM, quem Hadrianus Valeſius de Tarvenna interpretatur, principe civitate Morinorum. Eſt ad Neomagum Geldriæ lapis inventus, quem etiam Gruterus pag. 80. num. 6. exſcriptum dat, qui itidem Coloniæ Morinorum mentionem facit:

MINERVAE
CUR. LADAE
T. PUNICIUS CE-
NIALIS II VIR CO-
LON. MORINO-
RUM SACERDOS
ROMAE ET AUG.

Jacobus Malbrancquius lib. I. Hiſt. Morin. cap. XVI. exiſtimat, quemadmodum Menapii etiam inter Morinos, transgreſſi Scaldim, habitaverint: ita viciſſim Morinos in propriam Menapiorum terram, hoc eſt in Geldriam, coloniam deduxiſſe, idque ex hoc lapide, in Geldria invento, credit confirmari. Sed potuit alia cauſſa eſſe, cur duumviro Morinorum coloniæ honos in Geldria haberetur, quia & Romæ dignitatem obtinuit, ut cum exercitu Rom. in illas oras veniſſe videatur, & hunc ab incolis ob merita & beneficia accepiſſe honorem. Malim ergo in Morinis, quam alia in gente, *Coloniam Morinorum* inveſtigari: nec alienum a more Romano eſt, in primariam illorum urbem fuiſſe deductam.

Cum Morinis Plinius lib. IV. cap. XVII. jungit *Oromanſacos*, ſive ut in MSS. eſt, *Oromarſacos*, obſcuram gentem, cujus nulla alibi reperitur memoria. *Deinde*, inquit, *Menapii*, *Morini*, *Oromanſaci*, *juncti pago qui Geſſoriacus vocatur.* Sed ut obſcuros & ignobiles prætermittimus. An vero Menapii etiam inter Morinos habitaverint, alia, nec explicatiſſima quæſtio eſt. Plures ajunt, non tam propter Peutingerianæ Tabulæ *Caſtellum Menapiorum*, de cujus cognomenti ſinceritate nonnulli dubitant; quam quod ſæpe Morini Menapiique a Cæſare conjungantur, lib. III. cap. XXVIII. lib. IV. cap. XXII. & alibi. Contra Valeſius pag. 336. ex medii ævi hiſtoriis evinci arbitratur, Flanderes, id eſt Morinos, a Menapiis, & Flandriam a Menpiſco, id eſt Menapiorum pago, diſtingui ac ſeparari. Sed facile conciliantur. Conjunctio Cæſaris vicinitatem arguit, non confuſam habitationem, quam ipſe lib. IV. cap. ult. confutat. Morini autem ut circa Bononiam Flandrorum fines transgrediuntur, ita nihil obſtat quo minus: Scaldim verſus,

verſus, irruentibus Menapiis aliquid finium conceſſerint; ut nihilominus Menapiorum trans Scaldim ager a Morinorum ampliore terra, ſive Flandria, diſtinctus fuerit.

A T R E B A T E S.

Morinis in auſtrum *Atrebates* proximi erant. Scribitur id nomen varie. Cæſari ſunt *Atrebates.* Commentario II. de Bello Gall. cap. IV. ad commune bellum XV *millia Atrebates* pollicentur. Cap. XVI. *trans flumen Sabin omnes Nervios conſediſſe cum Atrebatibus & Veromanduis, finitimis ſuis.* Cap. XXIII. *vulneribus confectos Atrebates in flumen compulerunt.* Plinius quoque lib. IV. cap. XVII. hac forma uſus eſt, *Atrebates, Nervii liberi, Veromandui.* Sidonius Apollinaris Panegyrico Majoriani verſ. 212.

qua Clojo patentes
Atrebatum terras pervaſerat.

Straboni lib. IV. pag. 134. ſunt Ἀτρέβατοι, *Atrebati*: Ptolemæo lib. II. cap. IX. Ἀτρεβάτιοι, *Atribatii*: in Notitiis non nullis provinciarum *Atrevates*, *Atrabates*, & *Atravates.* Fuit & forma *Atrebatæ*, *arum*; quæ a populo ad urbem, pro ſæculi more, in Notitia Imperii transfertur, ut poſtmodum videbimus. Nec ſingularis inuſitatus eſt. Cæſar commentario IV. cap. XXXV. *quos equites Comius Atrebas ſecum transportaverat.* Et lib. V. cap. XXII. *legatos Caſſivellaunus per Atrebatem Comium de deditione ad Cæſarem mittit.* Nunc *Arteſii*, Gall. *l' Artois.*

Ptolemæus ſuis Atribatiis tribuit oppidum Ὀριγιακὸν, *Origiacum*, tamquam caput gentis, quod ſolemne ipſi eſt primarias tantum urbes nominare. Præter illum vero hoc nomen a nemine eſt commemoratum. Celebre hoc tractu in Itinerariis eſt *Nemetacum*, quæ eadem *Nemetocenna* Hirtii lib. VIII. cap. XLVII & LII. videtur eſſe, de qua infra in *Belgio* Cæſaris dicemus: ut hoc potius capitis nomen fuiſſe videatur. In utroque, Itinerario & Tabula, *Nemetacum* medium eſt inter Tarvennam & Turnacum, nullo interjacente oppido alio. Sed itinere a Caſtello Morinorum Coloniam Agrippinenſem, hic ordo obſervatur:

Caſtello	—	—	
Minariacum	M.	P.	XI.
Nemetacum	M.	P.	XVIIII.
Camaracum	M.	P.	XIIII.
Bagacum	M.	P.	XVIII. ac reliqua.

Qui ſitus non aberrat a loco primariæ urbis, quæ vulgo Arras, noſtris *Atrecht*, medio ævo *Atrebatæ*, ut in Notitia Imperii eſt, nuncupatur. Recentia vero illa vocabula ex *Atrebatæ* ſunt depravata. Sed idem videtur disjunctum a Nemetaco fuiſſe. Nam in dicta Imperii Notitia pag. 147. in Lætorum ordinibus habetur *Præfectus Lætorum Batavorum Nemetacenſium Atrebatis Belgicæ Secundæ.* Si idem oppidum eſſet, videtur dicendum fuiſſe *Nemetacenſium Nemetaco*, ſicut paullo ante legitur, *Præfectus militum Bingenſium Bingio.* Hoc dubium nectit Valeſius: quod vero non inſolubile eſt. Alia enim eſt ratio oppidorum uno nomine, alia duobus utentium. Et ſicut nihil peccat, qui dixerit Spartanos Lacedæmone coluiſſe: ita etiam nihil abſonum eſt, ſi milites Nemetacenſes dicantur Atrebatis fuiſſe præſidii cauſſa. Nihil ergo obeſſe videmus, quo minus *Nemetacum* caput Atrebatum fuerit, ſive illa urbs quæ hodieque *Atrebatæ*, gentis nomine, & pravatione admiſſa *Atrecht* ac *Arras* adpellatur. An vero eadem urbs *Origiacum* Ptolemæi fuerit, idque vetuſtius fortaſſe oppidi nomen, *Nemetacum* poſterius, non poſſumus pro certo dicere,

re, quia, præter Ptolemæum, nemo illud nomen prodidit. Textrinis abundaſſe urbem, ex *Atrebaticis ſagis* apud Trebellium Pollionem in Gallienis cap. VI. & *Atrebatum birris* apud Vopiſcum in Carino cap. XX. intelligimus.

AMBIANI.

Ambiani, Belgicæ populus nobilis, ad Oceanum habitant inter Caletos ab occaſu, & Morinos ab ortu: intus Cæſar lib. II. B. Gall. inter Bellovacos cap. XIII. & Nervios ſive Camaracenſes cap. XV. conſtituit. *Exercitum*, inquit, *in Bellovacos duxit: - - - ab eo loco in fines Ambianorum pervenit, qui ſe ſuaque omnia ſine mora dediderunt. Eorum fines Nervii attingebant.* Eodem libro cap. IV. ad commune bellum dicit pollicitos *Ambianos* X *millia.* Strabo lib. IV. pag. 134. τοῖς Μεναπίοις εἰσι συνεχεῖς ἐπὶ τῇ θαλάττῃ Μορινοὶ, καὶ Βελλόακοι, καὶ Ἀμβιανοὶ, καὶ Σουεσσίωνες, καὶ Καλέτοι μέχρι τῆς ἐκβολῆς τοῦ Σηκουάνα ποταμοῦ, *Menapios ad mare contingunt Morini, dein Bellovaci, & Ambiani, & Sueſſiones, & Caleti uſque ad oſtium Sequanæ.* Ptolemæus lib. II. cap. IX. Μετὰ Βελλουάκους Ἀμβιανοὶ, καὶ πόλις αὐτῶν Σαμαρόβριουα, *Poſt Bellovacos ſunt Ambiani, & oppidum illorum Samarobriva.*

Hoc oppidum tam apud Cæſarem, quam Ciceronem celebratum eſt. Ille commentario V. cap. XXIV. *concilio Gallorum Samarobrivæ peracto.* Et cap. XLV. *Craſſum Samarobrivæ præficit, legionemque ei attribuit.* Et cap. LI. *Ipſe cum* III *legionibus circum Samarobrivam trinis hibernis hiemare conſtituit.* Non ergo exiguum oppidum fuit, quo totius Galliæ concilium Cæſar egit, eique legionem præſidio dedit. Cicero lib. VII. epiſt. XI. ad Trebatium, qui tum cum Cæſare in Galliis erat, *Una mehercule collocutio noſtra pluris erit, quam omnes Samarobrivæ.* Et epiſtola XII. jocatur cum eodem ita: *Indicavit mihi Panſa meus, Epicureum te eſſe factum. O caſtra præclara! quid tu feciſſes, ſi te Tarentum, & non Samarobrivam miſiſſem?* Ad eumdem epiſt. XVI. extrema: *Conſtat inter omnes, neminem te uno Samarobrivæ juris peritiorem eſſe.* Nomen urbis a *Samara* amne eſt, medio ævo Somena vel Sumina, nunc *Somme* dicto; & *briva*, ſeu *briga*, quod pontem Celtis ſignificabat. Ut vero ſolemne fuit, neglecto veteri vocabulo, primaria urbs gentis nomen adſumſit, & ipſa *Ambiani* Latine dicta, ut mox ex Antonini itinere a Mediolano Geſſoriacum, intelligemus. Et Ammianus Marcellinus lib. XV. cap. XXVII. *Adnexa eſt Secunda Belgica, qua Ambiani ſunt, urbs inter alias eminens.* In Notitia Galliæ provinciarum & civitatum dicitur *Civitas Ambianenſium.* Ex nomine *Ambianis* corruptum eſt, quod nunc obtinet, vulgare nomen *Amiens*, ſatis notæ urbis inter nobiliores Galliæ civitates.

Nec vero ita gentis nomine illis temporibus urbs uſa eſt, ut vetus nomen penitus abolitum fuerit. Nam & in Antonini Itinerario idem conſervatum eſt, quo *iter per compendium a Nemetaco Samarobrivam* M. P. XVI. ſignificatur: & aliud *a Samarobriva Sueſſonas uſque* hoc ordine:

Samarobriva			
Curmiliacam	M.	P.	XII.
Cæſaromagum	M.	P.	XIII.
Litanobrigam	M.	P.	XVIII.
Auguſtomagum	M.	P.	IIII.
Sueſſonas	M.	P.	XXII.

Tabula etiam Theodoſiana *Samarobrivam* nominat veteri vocabulo, eique proximam ab occaſu adpoſitam habet *Teuceram*, quæ nunc Tieure, vel Tieſure, vicus in Picardiæ limite. Alia loca Ambianorum in Itinerariis ſunt *Ad Lullia*, & *Pontes.* Illa Cluverius inter-

interpretatur *Argoulles:* hos, *Pont à Selane*, aliis *Pont Aſſelane*, ad oſtium *Alteja* fluminis, quem ipſe *Autaum* vocat. Tractum autem illum inter hunc amnem & Samaram a *Pontibus* illis dici putant *le Pontieu*, ſeu *Pagum Pontivum*. Uterque locus obſcurus eſt, ideoque ſitus eorum in ordine, quem ad alia oppida vel vicos habent, ex Itinerariis antiquis oſtendendus. Antonini itinere a Mediolano Geſoriacum,

Sueſſonas	—	—	—
Noviomagum	M.	P.	XXVII.
Ambianos	M.	P.	XXXIIII.
Pontes	M.	P.	XXVI.
Geſſoriacum	M.	P.	XXXIX.

Et Tabula Theodoſiana gemino itinere:

Geſoriaco quod nunc Bononia		*Tervanna*	
Luttomagi	XIII.	*Nemetaco*	XXII.
Adlullia	VII.	*Teucera*	XIII.
Duroico Regum	XII.	*Samarobriva*	XII.
Samarobriva	XIIII.		

BELLOVACI.

Civitatem *Bellovacorum* Cæſari commentario II. cap. IV. qui ab Remis ad illum legati erant, ita laudaverunt, *plurimum inter eos* [Belgas] *Bellovacos & virtute, & auctoritate, & hominum numero valere: hos poſſe conficere armata millia centum: pollicitos ex eo numero lecta millia* LX *totiusque belli imperium ſibi poſtulare.* Frequens illorum mentio eſt in Cæſaris commentariis aliis; & Hirtius lib. VIII. cap. VI. non minus ad laudem illorum attulit. *Bellovaci*, inquit, *belli gloria Gallos omnes Belgasque præſtabant.* Strabo Βελλοάκους, *Belloacos* vocat, ut ſupra vidimus: Ptolemæus Βελλουάκους, *Bellovacos.* Habent Bellovaci ab oriente Veromanduos & Sueſſiones, a meridie Pariſios; ab occidente Caletes & Veliocaſſes; ad ſeptemtrionem Ambianos. Urbem illorum Ptolemæus nominat Καισαρόμαγον, *Cæſaromagum:* Cæſar, plurimorum opinione, *Bratuspantium.* Ptolemæum pro more ſuo oppidum præcipuum, caput gentis, nominaſſe, quia id ſolum nominavit; non eſt quod dubitemus: at vero *Bratuspantium* videtur Bellovacorum Cæſaris temporibus oppidum primarium fuiſſe. Nam lib. II. cap. XIII. *Cæſar exercitum in Bellovacos duxit: qui quum ſe ſua omnia in oppidum Bratuspantium contuliſſent, atque ab eo oppido Cæſar cum exercitu circiter millia paſſuum* V. *abeſſet; omnes majores natu ex oppido egreſſi, manus ad Cæſarem tendere, & voce ſignificare cœperunt, ſe ſe in ejus fidem ac poteſtatem venire, neque contra populum Rom. armis contendere.* Quum ergo nec Ptolemæus aliud gentis oppidum, quam *Cæſaromagum* memoret, neque Cæſar aliud quam *Bratuspantium*, quod nomen poſt Cæſaris tempora exſpiravit; vero plane eſt ſimile, Bratuspantium ipſum eſſe Cæſaromagum, illudque vetus Gallicum nomen; hoc ab Julio Cæſare propter beneficia, quibus ornavit urbem, vel ab Auguſto, ſuperinductum. Supra in Ambianis iter Antonini a Samarobriva Sueſſonas uſque enarravimus, quo Cæſaromagus medio prope ſitu inter Samarobrivam Ambianorum & Auguſtomagum Silvanectum collocatur. Alio itinere a Cæſaromago Luteciam, intervallum ponitur XLVI M. P. Et in Tabula Theodoſiana *Cæſaromagus* prope Auguſtomagum ponitur. In Notitia autem provinciarum Galliæ eſt *Civitas Bellovacorum.*

vacorum. Medio ævo gentis nomine *Bellovaci:* inde corruptione admiſſa *Belvacus*, ſive *Belvagus*, & tandem *Beauvais*, uti nunc ſonat. Alia oppida Bellovacorum veterum ignota nobis ſunt. Valeſius in hoc tractu recenſet *Bellum Montem* ad Iſaram Belgicum, nunc *Beaumont*; & *Credilium*, nunc *Creil*, & non nulla alia: quod vero ex antiquis ſcriptoribus non habet, quod pro illis teſtimonium adferat; cum aliis incertæ antiquitatis prætermittimus. In Bellovacis etiam vel ſolis, vel tamquam in præcipua parte, doctiſſimus quisque Cæſaris *Belgium* quærit, de qua regione poſtca, quam circumjacentes fuerunt expoſitæ, diſpiciemus.

SILVANECTES.

Bellovacis proximi circa Iſaram amnem, ſed alium ab eo qui in Narbonenſi erat, fuerunt *Silvanectes*, quod nomen vel prætermiſſum eſt a veteribus, vel in libris illorum notabiliter depravatum. Plinius in Belgica: *Sueſſiones liberi*, *Ulmanetes liberi.* Ita MSS. omnes, & editi ante Hermolaum, qui *Ulbanectes* reſcripſit. Ptolemæus poſt Nervios habet Σȣμανέκτȣς, *Sumanectos*, ut in Palatino codice, lacunam aliorum Græcorum ſupplente: Latinus autem interpres *Subanectos*, qui pluribus videntur Silvanectes eſſe, non autem Hadriano Valeſio, quamvis ipſe non explicet, quorſum alio transferri illos cupiat. Ptolemæus ſuis oppidum Ῥατόμαγον attribuit, quod an Itinerariorum *Auguſtomagus* ſit, in incerto tamdiu erit, donec gentis nomen, ut apud Ptolemæum eſt, idem quod *Salvanectes* eſſe evictum fuerit. Itinera autem oſtendunt, *Auguſtomagum* inter Cæſaromagum & Sueſſiones poſitam urbem eſſe, quæ hodie *Senlis* vocatur. Vide ſupra deſignatum iter a Samarobriva Sueſſionas. Eſt etiam in Peutingeriana Tabula *Auguſtomagus* prope Cæſaromagum. In Notitia provinciarum *Civitas Silvanectum:* in alia, *Civitas Silvanectenſium.* In Notitia Imperii pag. 147. *Præfectus Lætorum gentilium Remos & Silvanectas Belgicæ Secundæ:* ubi ut *Remi* nomen oppidi ſunt in Remis; ita etiam *Silvanectes*, ſive *Silvanectæ*, nomen gentis, ad urbem Silvanectum primariam, *Auguſtomagum*, jam *Senlis*, ſignificandam, conſueto temporum illorum more translatum eſt. Guntheramnus rex Gregorio Turonenſi, ad ſe legato, reſpondit: *Pars mea de urbe Silvanectenſi non redditur*, lib. IX. ejusdem Gregorii cap. XX.

VEROMANDUI.

Supra Iſaram, nunc Oyſe, Belgicum amnem, *Veromandui* erant, qui & *Viromandui*, & *Veromandi* dicti fuerunt, inter Nervios a ſeptemtrione, & Sueſſiones a meridie ſedem habentes. Cæſar commentario II. cap. IV. *Veromanduos* ad commune bellum X millia armatorum pollicitos refert: & cap. XVI. *trans id flumen* [Sabin] *Nervios conſediſſe cum Atrebatibus & Veromanduis, finitimis ſuis.* Conſediſſe, id eſt caſtra poſuiſſe, ut Romanos ibi exſpectarent. Livius epitoma CIV. *Viromanduos* dixit, ut Vinetus & Gruterus ediderunt: Gronovius autem etiam ibi *Veromanduos.* Antonini Itinerario *Veromandi* ſcribuntur. Nomen hodieque cuſtodiunt *Vermandois.* Caput gentis *Auguſta Veromanduorum* fuit, auctoribus Ptolemæo & Antonino in Itinerario. Itinere enim a Tarvenna Durocortorum hic ordo oppidorum tenetur:

Tar-

Tarvenna			
Nemetacum	M.	P.	XXII.
Camaracum	M.	P.	XIV.
Auguſtam Veromandorum	M.	P.	XVIII.
Contra Aginnum	M.	P.	XIII.
Auguſtam Sueſſonum	M.	P.	XIII.

Hanc *Auguſtam* urbem Cluverius, Baudrandus, alii, in vico *Vermand*, qui Abbatiam habet; aut rudera potius urbis, ab Hunnis everſæ, quærenda cenſent, duobus leucis a fano S. Quintini: Hadr. Valeſius autem ipſum fanum Quintini, vulgo *Saint Quintin*, illam *Auguſtam Veromanduorum* eſſe, ex Sigeberti Gemblacenſis chronico ad annum IↃCCCCLVI. probat, quo traditur, Euſebiam, Romanam matronam, S. Quintini, qui martyrium anno CCCXXXII. paſſus erat, LV. poſt paſſionem anno corpus inveniſſe, *atque in ſuperiore loco oppidi, quod antiquitus Auguſta Viromandorum vocabatur, collocaſſe.* Et ex Annalibus Bertinianis ad annum IↃCCCLII. *Carolus fratrem Lotharium ad ſui conloquium invitans, apud Auguſtam Viromanduorum, quæ B. Quintini martyris corpore inſignitur, fraterne ſuſcipit.* Gregorius quoque Turonicus de Gloria Martyrum rem paucis conficit: *Apud Virmandenſe oppidum Galliarum Quintinus martyr quieſcit.* Non ergo eſt quod alibi Auguſtam Veromanduorum, quam in ipſa S. Quintini urbe, quæramus. Sita urbs ad Suminam ſive Samaram (nunc Somme) fontibus ſuis propiorem.

In Veromanduorum finibus etiam fuerunt *Duronum*: ad Nervios verſus; & *Verbinum*. Illud arx *la Capelle*: hoc oppidulum *Vervins*, pacificatione non ignobile. Antoninus itinere a Bagaco Nerviorum uſque Durocortorum Remorum ſic procedit:

Bagaco	—	—	
Duronum	M.	P.	XII.
Verbinum	M.	P.	X.

a quo Durocortorum abeſt, minoribus intervallis obſcuriorum locorum in ſummam collectis, M. P. XLI.

REMI ſive RHEMI.

Vulgo cum adſpiratione ſcribunt, quam veteres neglexerunt, ut auctores Itinerarii & Notitiæ Imperii: etiam antiqua inſcriptione apud Gruterum eſt pag. 158. num. I. CIVITATI SUAE REMORUM. Habitaverunt ad *Axonam* fluvium, atque inde ad Matronam uſque, qui fines illorum tangunt, ſive pervadunt in ora. Cæſar lib. II. B. Gall. cap. V. *flumen Axonam, quod eſt in extremis Remorum finibus exercitum transducere maturavit.* Ibidem cap. III. *Remi proximi Galliæ* [Celticæ] *ex Belgis ſunt.* Caput illorum *Durocortorum.* Cæſar lib. VI. extremo: *exercitum Cæſar Durocortorum Remorum reducit: concilioque in eum locum Galliæ indicto, de conjuratione Senonum & Carnutum quæſtionem habere inſtituit.* Strabo lib. IV. pag. 134. Ἀξιολογώτατόν ἐστι ἔθνος τῶν ταύτῃ, Ῥῆμοι, καὶ ἡ μητρόπολις αὐτῶν Δουρικόρτορα μάλιστα συνοικεῖται, καὶ δέχεται τοὺς τῶν Ῥωμαίων ἡγεμόνας. *Inter iſtas gentes Remi nobiliſſimi ſunt, & eorum urbs primaria Duricortora maxime incolitur, & Romanorum præfectis hoſpitium præbet.* Ptolemæus in Belgica, οἱ Ῥῆμοι, καὶ πόλις αὐτῶν Δουροκόρτορον, *Remi, & urbs illorum Durocortorum.* Sic etiam in Tabula Theodoſiana adpellatur. Antoninus aliquot itinera refert, quæ Durocortorum diriguntur, a Tarvenna unum, alterum a Bagaco Nerviorum. Prioris rationes paullo ante ad Auguſtam Sueſſionum uſque deduximus: quod nunc perſequimur ita exſcribendo:

Au-

Auguſta Sueſſonum
Fines M. P. XIII.
Durocortorum M. P. XII.

Hæc urbs in primis fuit, quæ cum ſuo gentis nomen commutavit. Ammianus Marcellinus lib. XV. cap. XXVII. *Secunda Belgica, qua Ambiani ſunt, urbs inter alias eminens; & Catelauni, & Remi.* An etiam antiquioribus hæc urbs ita nuncupata fuerit, in diſceptationem venit. Ait hoc Hadrianus Valeſius, Tacito auctore, ut perſuaſum habet, qui lib. IV. Hiſtor. cap. LXVIII. ſcripſit: *Venientis exercitus fama, & ſuopte ingenio ad mitiora inclinantes Galliarum civitates, in Remos convenere.* Ut autem *civitates* ibi non urbes ſunt, ſed populi & ſocietates; ita nihil impedit, quo minus *Remos* etiam Remorum populum ac civitatem interpreteris. Clarioribus documentis opus erit, ſi quis probare adnitatur, illam conſuetudinem urbes populorum nominibus adpellandi jam tum Trajani ævo obtinuiſſe. In Notitia provinciarum vocatur *Civitas Remorum*, & Belgicæ ſecundæ metropolis conſtituitur.

Dignitatem urbis Remorum *Durocortori* ſupra ex Strabonis deſcriptione cognovimus: addimus aliam, aut parem ſuperiori, aut illuſtriorem etiam: quam ex ſtudiis litterarum habuit. Cornelius Fronto, ex Hadriani ſæculo rhetor & grammaticus, referente P. Conſentio, itidem vetere grammatico, dixit, ILLAE VESTRAE ATHENAE DUROCORTORO. Quid glorioſius, quam Athenis, matri artium liberalium & diſciplinarum, comparari? Sic Mediolanum quoque, antiqua ſedes ſtudiorum, inſcriptione ejusdem ſæculi, ſub Antonino Pio facta, apud Gruterum pag. 177. num. 4. NOVAE ATHENAE adpellantur: ut adeo in ſummis laudibus provinciarum cenſeatur, ſi ſtudio ſapientiæ & doctrinæ Athenienſes, principem in litteris populum, æmulati fuerint.

Remorum etiam fuit *Bibrax*, diverſum ab ejusdem nominis oppido Aeduorum. Cæſar commentario II. cap. VI. *Ab ipſis caſtris, oppidum Remorum, nomine Bibrax, aberat millia paſſuum* VIII: *id ex itinere magno impetu Belgæ oppugnare cœperunt: ægre eo die ſuſtentatum eſt.* Quod quo loco poſitum fuerit, non apud omnes eſt certiſſimum. Sunt qui *Braye en Retelois* interpretantur: alii *Fines* Itinerarii in hunc locum trahunt: iterum alii *Laudunum Clavatum* volunt, nec deſunt qui *Brajum* Laudunenſis pagi ceteris nominatis præferunt.

An vero etiam *Catalauni* huc referendi ſint, qui nunc *Chalons* vocantur, itidem parum eſt liquidum. Veteres geographi atque hiſtorici neque oppidum *Catalaunos* memorarunt, neque gentem CATALAUNORUM, a qua oppido nomen poſteriori ævo ſit inditum. Videntur ergo ſub proximis Remis *Catalauni*, quoquo nomine antiquitus adpellati fuerunt, vel latitaſſe, vel comprehenſi fuiſſe, una cum oppido, quod habuerunt. Non repugnat ſitus in dextero amne Matrona, ſeu Belgarum latere: ſuccIamat etiam Marcellinus, qui ſæpe dicto lib. XV. cap. XXVII. Belgicæ Secundæ *urbes eminentes* enarraturus primo loco *Ambianos* nominat; deinde *Catelaunos*, (ſic enim etiam lib. XXVII. cap. II. ſcripſit vocali ſecunda:) tandem adjungit, quæ poſt metropolis facta eſt, *Remos*. Primus, qui hujus nominis mentionem fecit, Eumenius rethor eſt, panegyrico Conſtantini cap. IV. *Si*, inquit Flavienſium nomine, *ille reipublicæ reſtitutor implorantibus nobis ſubvenire potuiſſet, ſine ullo detrimento Romanarum virium, ſine clade Catalaunica, compendium pacis, reconciliatis provinciis, attuliſſet fraternitas Aeduorum.* Ad Aurelianum haud dubie reſpexit, de quo Eutropius lib. IX. cap. IX. *Superavit in Gallia Tetricum apud Catalaunos:* ubi oppidum æque ac apud Ammianum ſignificatur, quod vox *apud* oſtendit, quum de gente in *Catalaunis* dicturus fuiſſet. In Notitia provinciarum & civitatum Galliæ tertio loco eſt *Civitas Catel-*

Catellaunorum, ut vel ordo dignitatem auxerit. Antonini itinere a Mediolano Geſſoriacum *Durocatellauni* vocantur, hac ſerie diſpoſitis oppidis:

Tricaſes	—	—	—
Artiacam	M.	P.	XVIII.
Durocatelaunos	M.	P.	XXXIII.
Durocortorum	M.	P.	XXVII.
Sueſſonas	M.	P.	XXXVII.

niſi forte additamentum *Duro* ex ſequenti vocabulo *Durocortoro* ad *Catelaunos* etiam, errore deſcribentis, retractum fuit.

Hadrianus Valeſius in ea opinione eſt, ut poſteriorum *Catalaunos*, putet *Vadicaſſes* Plinii ac Ptolemæi eſſe, eorumque oppidum, antequam gentis poſterius nomen adſumeret, *Noviomagum* nuncupatum fuiſſe. Plinius quidem lib. IV. cap. XVIII. *Vadicaſſes* ſuos, ſive, ut Harduinus legit, *Bodiocaſſes*, quod ex *Badicaſſes* videtur corruptum; in Lugdunenſem provinciam transſcripſit; quo etiam Ptolemæus lib. II. cap. VIII. ſuos *Vadicaſſios* referebat: addidit vero idem πρὸς τῇ Βελγικῇ, *juxta Belgicam*, ſeu in confinio Belgarum habitaſſe, ut facile Ammiani & Notitiæ temporibus ad Belgicam Secundam referri potuerint. Gentis enim & oppidi ſitum ita Ptolemæus delineavit: Μετὰ Μέλδας πρὸς τῇ Βελγικῇ Οὐαδικάσιοι, καὶ πόλις Νοιόμαγος, *Poſt Meldas ad Belgicam Vadicaſſii, & oppidum Noviomagus.* Confirmat ſententiam ſuam Valeſius, quia quod oppidum in ante monſtrato itinere *Durocatelaunos* vocari cognovimus, XXVII millibus paſſuum a Durocortoro remotum eſt; videtur idem eſſe, quod in Peutingeriana Tabula *Noviomagus* nominatur, ab eodem Durocortoro diſtans millibus XXV. levi diſcrimine numerorum, quale plurimis locis deprehenditur. Specioſa ſententia, niſi, inſpecta Tabula, *Noviomagus* cis Durocortorum, Moſam verſus, deprehendatur: Itinerarii vero *Durocatelauni* ſunt ultra Durocortorum, Tricaſſes & ipſum caput verſus Lugdunum. In ipſo quidem Itinerario *Noviomagus* eo tractu, una cum Durocortoro, apparet, ſed inter Sueſſonas & Ambianos, ut ad Nojomum potius, quam de quo agimus, referendum videatur. Nihil ergo in re dubia definimus, &, ut ſupra pag. 212. de *Vadicaſſibus* cœptum eſt dubitari; nec dum hiſce rationibus, ut deſinamus, perſuaderi poſſumus.

S U E S S I O N E S.

Hirtius lib. VIII. Belli Gallici cap. VI. *Sueſſiones* Remis attribuit. *In fines*, inquit, *Sueſſionum, qui Remis erant attributi.* Cæſari quoque Remorum legati commentario II. cap. III. Sueſſiones dicunt *fratres conſanguineosque ſuos, qui eodem jure, iisdem legibus utantur, unum imperium, unumque magiſtratum cum ipſis habeant.* Recte ergo & ordine facimus, quod poſt Remos proxime *Sueſſiones* explicamus. Nomen varie & ſcribitur & pronuntiatur. Cæſaris libris recentioribus editum *Sueſſones*, tribus ſyllabis commentario II. cap. III. & XIII: at Lugdunenſi Gryphiana & æqualibus *Sueſſiones*, quod verius videtur, quia metaphraſtes Συεσσίονες, quatuor ſyllabis, reddidit; quot etiam in Hirtii VIII. libro apparent. Plinius in Belgica, *Sueſſiones liberi*, totidem ſyllabis. Sic etiam epitoma Liviana CIV. *Sueſſiones.* Strabonis editiones variant. Adlegat Valeſius Συεσσῶνες: at Aldina Συεσσιῶνες: Caſauboniana modo Συεσιῶνες pag. 134, modo Συεσσίονες pag. 135. Videtur Lucanus lib. I. verſ. 423. litem dirimere poſſe, quum dicit,

Et Biturix, longisque leves Sueſſones in armis:

ſed dubia prorſus & inſtabilis eſt lectio, dum aliis editis libris *Sueſſiones* eſt: antiquiores

 codices

codices *Axones* referunt, unde quidam *Saxones* inepte legerunt. Ptolemæus ſine ſibilo Οὐέσσονες *Sueſſones*, correpta media: auctor Itinerarii, paullo ante indicato itinere, *Sueſſones*, etiam tribus ſyllabis. Ex quibus tandem colligimus, plures quatuor, quam tribus, ſyllabis exprimere: & utriusque formæ pænultimam conſtantius accelerari. Poſteriores æque ambigui. Guilielmus Brito lib. IX. Philippidos verſ. 60.

Valle Sueſſonica quam fortia corpora ſurgunt.

Et, paucis interjectis, verſu 77.

Impatiens Sueſſona phalanx.

In Peutingeriana Tabula eſt *Auguſta Sueſſorum*, niſi forſan *Sueſſonum* legendum. Tamen & poſteriores temporibus barbaris *Sueſſi*, *Sueſſos*, ſecunda flexione dixiſſe, a Valeſio obſervatum eſt.

Urbem illorum Ptolemæus vocat Αὐγοὐςαν Οὐεσσόνων, *Auguſtam Sueſſonum* ſive *Sueſſionum.* nam Σ videtur excidiſſe, niſi forte σ cum ο deſcribentis oſcitatione commutatum fuit. Id nomen plenius itinere a Tarvenna Durocortorum, habemus tali oppidorum diſpoſitione:

Camaracum	——	——	——
Auguſtam Veromanduorum	M.	P.	XVIII.
Contra Aginnum	M.	P.	XIII.
Auguſtam Sueſſonum	M.	P.	XIII.

Ab Auguſto hoc illuſtre nomen eſt: quod antea, & Julii temporibus fuerit, non plane eſt certum. Nec tamen improbabilis eorum eſt ſententia, *Noviodunum* vetus nomen Auguſtæ Sueſſionum fuiſſe perſuaſi ſunt. Habent enim in commentariis Cæſaris, quo tueri ſe poſſe videantur. Libro enim II. cap. XII. de ſe dixit: *Poſtridie Cæſar in fines Sueſſionum, qui proximi Remis erant, exercitum duxit: & magno itinere confecto ad oppidum Noviodunum contendit. Id ex itinere oppugnare conatus, quod vacuum a defenſoribus eſſe audiebat, propter latitudinem foſſæ, murique altitudinem, paucis defendentibus, expugnare non potuit. Interim omnis ex fuga Sueſſionum multitudo in oppidum proxima nocte convenit. Celeriter vineis ad oppidum actis, aggere jacto turribusque conſtitutis, magnitudine operum, quæ neque viderant antea Galli, neque audierant, &, celeritate Romanorum permoti, legatos ad Cæſarem de deditione mittunt: &, petentibus Remis ut conſervarentur, impetrant.* Ex quibus non obſcure intelligitur, in Sueſſionibus fuiſſe oppidum, quia hi noctu in illud conveniunt ut defendant: deinde munitum valide fuiſſe, ut primæ urbes & capita gentium ſolebant: tandem conſervatum Remorum precibus eſſe, qui Sueſſionum fratres & amici erant; ut dubitari facile non poſſit, huic Auguſtum ornamenta addidiſſe, & *Auguſtam* de ſuo nomine adpellaſſe. Neque enim aliud in tractu illo oppidum habetur, cui vel ſitus, vel amplitudo & munimenta, a Cæſare deſcripta, competant, præter *Auguſtam Sueſſionum*, nunc corruptius *Soiſſons* vocitatam: quod novum nomen ex *Sueſſiones* eſt, communi gentis & oppidi, ut mos ferebat, adpellatione. Ut vero *Atrebates* & *Atrebatæ*, ac *Silvanectes* & *Silvanectæ*; item *Nemetes* & *Nemetæ* medio ævo dicebatur: ſic etiam *Sueſſiones* & *Sueſſionæ*; ac breviori forma *Sueſſones* ac *Sueſſonæ* dictum fuit. Gregorius Turonenſis lib. IV. cap. IX. *Sanctus Dei, Medardus epiſcopus, diem obiit: quem Chlotarius rex cum ſummo honore apud Sueſſionas civitatem ſepelivit.* Etiam itinere a Mediolano Geſſoriacum, ſupra vidimus *Sueſſonas*, quarto caſu, urbis nomen ſcriptum eſſe.

Contra hanc ſententiam, quod Noviodunum Auguſta ſit Sueſſionum, Raymundus Marlianus, Chriſtophorus Browerus, & multi alii depugnant, *Noviodunum* Cæſaris finitimum quidem Sueſſionibus, non in ipſis Sueſſionibus ſtatuentes: idque *Noviomum*,

ſive,

ſive, ut nunc pronuntiatur, *Noyon* interpretantur. Verum Noviomum illud ſive *Noviomagum* veteres dixerunt, ſitum inter Durocortorum & Ambianos, uti ex dicto itinere a Mediolano Geſſoriacum uſque, manifeſtum eſt: quod oppidum etiam in Notitia Imperii inter Belgicæ Secundæ præſidia *Noviomagus* adpellatur. Nec Noviomo, ſi inſpicias recte, cum Cæſaris itinere convenit, ut qui ex Remis in fines Sueſſionum progreſſus, magno itinere ad Noviodunum venit: *Noviomum* vero ſive *Noyon* non in Sueſſionibus, ſed in Veromanduis cenſetur, & Veromanduorum epiſcopatum, deleta Auguſta ab Attilo, antequam inſtauraretur, accepit, & hodieque poſſidet.

CALETI ſive CALETES.

Ad Oceanum rurſus revertimur, ut populos qui ſuperſunt ibi, *Caletos* & *Veliocaſſes*, expediamus. Cæſar de Belgarum adparatu bellico lib. II. cap. IV. *polliceri Menapios* IX *millia: Caletos* X *millia: Velocaſſes & Veromanduos totidem.* Sic veteres libri: recentiores, *Caletes.* Quod etiam de Hirtii libro VIII. commentariorum notandum eſt, in quo itidem *Caletos* vetuſtioribus; *Caletes* novis libris expreſſum eſt. Cap. VII. enim *conveniſſe* refert *Ambianos, Aulercos, Caletos, Vellocaſſes.* Cæſar itaque Belgis adnumerat, uti revera ſunt, cis Sequanam colentes, qui terminus eſt Belgarum. Auguſtus vero, ignotum qua cauſſa, cum Velocaſſibus Lugdunenſi Galliæ attribuit, ideoque Plinius & Ptolemæus in Lugdunenſi recenſent: ille lib. IV. cap. VIII. *Galletos* vocat, uti in MSS. omnibus eſſe Harduinus teſtatur. Sed verius per *C* ſcribuntur, quia & Græci, Ptolemæus & Strabo, per *K* expreſſerunt. Hic enim lib. IV. pag. 134. Αμβιανοὶ, καὶ Σȣεσιῶνες καὶ Καλέτοι, μέχρι τῆς ἐκβολῆς τȣ̃ Σηκȣάνα, *Ambiani, & Sueſſiones, & Caleti, uſque ad oſtium Sequanæ:* ille lib. II. cap. VIII. in Lugdunenſi: Κατέχȣσι τὸ μὲν ἀρκτικὴν παράλιον ἀπὸ τȣ̃ Σηκοάνα ποταμȣ̃ Καλεταὶ, ὧν πόλις Ιȣλιόβονα, *Tenent latus ſeptemtrionis litorale a Sequana fluvio Caletæ, quorum oppidum eſt Juliobona.* Uterque ergo E ſimplici ſcripſerunt, pænultimam corripientes. Valeſius autem, neſcio quo libro uſus, Ptolemæum Καλῆτας vocare, in Galliarum Notitia retulit. Atque etiam metaphraſtes Cæſaris lib. II. cap. IV. τȣ̀ς Καλῆτας reddidit: ut ita etiam hujus vocabuli accentus ſit ambiguus.

Marlianus apud Bononiam ſeu Geſſoriacum *Caletes* ponit, ubi breviſſimus in Britanniam trajectus eſt: ſed errorem jam a Strabone & Ptolemæo refutari cognovimus, qui ad oſtium Sequanæ uterque conſtituerunt. Nihilominus ex eodem errore reliquum eſt, ut nobilem urbem & emporium *Calais* Latine *Caletum* permulti adpellent, quos ſupra aliquando & ipſi ſequuti ſumus; quam verius forſan *Caleſium* cum Guilielmo Britone nuncupare poſſimus. Ille enim lib. IX. Philippidos verſ. 351.

Claſſis prima quies Caleſi fuit: altera portu
Fit Gravelinga tuo.

De oppido etiam Caletorum controverſia eſt, quod Ιȣλιόβοναν Ptolemæus dixit, ſive ut Valeſius, neſcio ex quo codice, adlegat, Ιȣλιόβωναν, *Juliobonam.* Idem Valeſius cum Cluverio *Deppam* (vulgo *Dieppe*) putant eſſe: Harduinus ultra flumen removet. Sed ut populus citerior eſt, ita & oppidum oportet eſſe: nec vero per Ptolemæi numeros ab oſtiis Sequanæ velim longius abduci. Alii ad *Lillebonne* ſive *Ilebone* referunt, ad æſtuarium Sequanæ ſitum inter Portum Gratiæ & Caldebeccum, quos ſequuti in Tabula noſtra ſumus. Utriusque ſententiæ rationes & documenta breviter dabimus. Qui ad Sequanam locant, in Ilebone veſtigia quærentes, auctorem, præter Ptolemæum, habent Robertum de Monte, Append. ad Chron. Sigeberti, ad annum CIↃCLXIII. *Juliabona*, inquit, *in Cale-*

Caletenſi pago juxta Sequanam eſt ſedes regia, a dominis Normannorum multum amata & frequentata. Agit de Henrico II Angliæ rege, qui Normannorum comitia Rotomago, ubi conventum erat, juſſit Juliabonam transferri. Qui ſecus ſentiunt, & Deppæ hoc nomen tribuunt, id ex Antonini itinere, Carocotino Auguſtobonam, tueri conantur, quod ita habet:

Carocotino	
Juliobonam	M. P. X.
Lotum	M. P. VI.
Latomagum	M. P. XIII.
Rotomagum	M. P. IX.

Perſuaſi autem ſunt, principium itineris *Carocotinum* eſſe *Crotoy*, ad oſtium Samaræ in Ambianis ſitum, unde Rotomagum ituri Deppam ſine ambage ferri poſſint. Verum longius Crotoy a Deppa abeſt, quam numerus Itinerarii, hoc eſt x millia paſſuum patiuntur, quia intervallum pæne xxx eſt millium. Vero ſimilius ergo alii *Carocotinum* in Portu Gratiæ (*Havre de Grace*) conſtituunt, quocum numeri in Itinerario poſiti, propius utique conſentiunt.

V E L I O C A S S E S.

Et hi varie ſcribuntur. Cæſar lib. II. cap. IV. *polliceri Caletos* X. *millia: Velocaſſes & Veromanduos totidem.* Hirtius lib. VIII. cap. VII. *conveniſſe Caletos, Bellocaſſes, Atrebates:* pro quo recentioribus libris *Vellocaſſes.* Plinius lib. IV. cap. XVIII. *Lugdunenſis Gallia habet Lexovios, Vellocaſſes, Galletos, Venetos.* Nam & hos Auguſtus ex Belgica, ubi Julius cenſuerat, in Lugdunenſem transſcripſit. Ptolemæus itidem in Lugdunenſi: Οὐενελιοκάσιοι, ὧν πόλις Ῥωτόμαγος, *Veneliocaſii, quorum oppidum Rotomagus,* Redundat ſyllaba: & Valeſio judice legendum Οὐελιοκάσιοι, qui genuinam ſcripturam *Veliocaſſes* exiſtimat fuiſſe, quia Magnoni etiam *Viliocaſſus* ſit; vocalem vero *i* a multis in *l* converſam eſſe propter ſimilitudinem.

Rotomagum illorum urbem fuiſſe, modo ex Ptolemæo intelleximus. Ammianus lib. XV. cap. XXVII. pluraliter enuntiat, *Rotomagi*, quaſi commune cum gente vocabulum habeat, quod falſum eſt, quum urbis id proprium ſit, nec cives *Rotomagi*, ſed *Rotomagenſes* adpellentur. *Secundam*, inquit, *Lugdunenſem Rotomagi oſtendunt*, id eſt ornant. In Notitia Imperii ſub diſpoſitione Ducis Tractus Armoricani. *Præfectus militum Urſarienſium Rotomago.* Paullinus Nolanus epiſt. XVIII. ad Victricium, epiſcopum Rotomagenſem, cap. V. *Nunc Rotomagum, & vicinis ante regionibus tenui nomine pervulgatum, in longinquis etiam provinciis nominari, venerabiliter audimus, & inter urbes, ſacratis locis nobiles, cum divina laude numerari.* In Notitia provinciarum eſt *Civitas Rotomagenſium*, metropolis Secundæ Lugdunenſis. Et quamvis urbs Rotomagus longius abſit a mari, Sequanæ fluvio adpoſita: tamen per navigabilem amnem ita mari utebatur, ut illud etiam ab urbe hac & illius commerciis nomen indeptum ſit *maris Rotomagenſis.* Venantius Fortunatus lib. VI. carm. VIII. de Geleſuinta regina:

Pervenit qua ſe piſcoſo Sequana fluctu,
In mari fert juncto Rotomagenſe ſinu.

Rotomagum hodie *Roüen* ſive *Roan*, celebrem ad Sequanam civitatem eſſe, nemo facile ignorat: idque etiam iter Antonini a Carocotino Auguſtobonam oſtendit, quo, quamvis numeris juſto minoribus, hic ordo ſervatur, ut a *Rotomago* per *Petromantalum*, id eſt Mante, veniatur *Luteciam.*

BEL-

BELGIUM CAESARIS.

Tandem etiam de *Belgio*, quod Cæſar manifeſto a *Belgica*, ut partem ejus, diſtinguit, dicendum eſt, & error illorum refellendus quibus *Belgium* idem eſt quod *Belgica*. Cæſar commentario v. cap. xxiv. de hibernorum diſtributione ita ſcripſit: *Quod eo anno frumentum in Gallia propter ſiccitates anguſtius provenerat, coactus eſt aliter, ac ſuperioribus annis, exercitum in hibernis collocare, legionesque in plures civitates diſtribuere. ex quibus unam in Morinos ducendam C. Fabio legato dedit, alteram in Nervios Q. Ciceroni, tertiam in Aeduos L. Roſcio, quartam in Remis cum T. Labieno in confinio Trevirorum hiemare juſſit: tres in Belgio collocavit: his M. Craſſum quæſtorem, & L. Munatium Plancum & C. Trebonium legatos præfecit. Unam legionem, quam proxime trans Padum conſcripſerat, & cohortes quinque, in Eburones miſit. His militibus Q. Titurium Sabinum, & L. Aurunculejum Cottam, legatos, praeſſe juſſit.* Ex quibus manifeſtum eſt, multas & potentes Belgarum gentes a Belgio ſuo Cæſarem excluſos velle, Morinos, Nervios, Remos, Treviros, Eburones.

Nec ipſe Cæſar obſcure monſtravit, in qua parte Belgicæ ſit *Belgium* quærendum. Cap. xlv. enim ejusdem libri, quum de obſidione caſtrorum Ciceronis audiviſſet, de ſe dicit: *ſtatim nuntium Bellovacos ad M. Craſſum quæſtorem mittit, cujus hiberna aberant ab eo millia paſſuum* xxv. Quem ergo Craſſum in *Belgio* cum legione collocaverat cap. xxiv. ad eundem in *Bellovacos* nunc nuntium mittit: ergo Bellovaci in Belgio fuerunt. Nec id difficile eſt ex cap. xxv. colligere. Taſgetio enim rege, quem Carnutibus impoſuerat, a ſuis interfecto, *veritus* Cæſar, *quod ad plures res pertinebat, ut civitas eorum impulſu deficeret; L. Plancum cum legione ex Belgio celeriter in Carnutes proficiſci jubet.* Quia celeriter mittenda erat legio, ex proximis hibernis miſit unam ex tribus in Belgio collocatis. Bellovaci autem, aut quod Brietio videtur, Silvanectes, Bellovacis proximi & attributi, quod ad Sequanam pertinebant, propiores erant Carnutibus, quam alii, in quibus legiones hiemabant. Ergo iterum adparet, in Belgio Bellovacos cum contributis fuiſſe, & ex his Plancum cum legione miſſum in Carnutes.

An vero ſoli Bellovaci *Belgium* ita expleverunt, ut alias omnes excluſerint civitates? Non videtur: & ſi non alios, tamen *Atrebates* una in Belgio fuiſſe, ex A. Hirtii lib. viii. cap. xlvi. & xlvii. conſtare poteſt. Ibi dicitur Cæſar *cum equitum præſidio Narbonem profectus, exercitum per legatos in hiberna deduxiſſe:* iv. *legiones in Belgio collocaſſe* cum totidem legatis: reliquas in Aeduis, Turonis, Lemovicibus. *Paucos dies in Provincia moratus, ad legiones in Belgium ſe recepit, hibernavitque Nemetocennæ,* quod caput eſt Atrebatum, alibi *Nemetacum* nuncupatum. Ibi cognoſcit, *Comium Atrebatem prœlio cum equitatu ſuo contendiſſe,* interceptis commeatibus, qui comportabantur in hiberna Romanorum. Ex quibus elucet, *Atrebates* quoque in Belgio ſedem habuiſſe: quod contra Cluverium notari velimus, qui ſolos Bellovacos in Belgio conſtituit: quibus *Atrebates* addendos eſſe Hadrianus Valeſius cenſuit, ſed ita, ut primæ & præcipuæ partes Bellovacis, tamquam proprie dictis Belgis, relinquantur.

Quum vero *Ambiani* interjecti ſint Bellovacis & Atrebatibus, & Belgium una & continua regio fuerit; conſequens eſt, ut *Ambiani* quoque in illo contineantur, per quos mare a Belgio attingitur. nam lib. v. cap. xii. refertur, maritimam partem Britannorum *ex Belgio tranſiiſſe*; quod ad mare illam regionem pertinuiſſe arguit. Nicolaus Sanſon & Philippus Brietius *Silvanectes* addunt & *Veromanduos*, quod de Silvanectibus, qui attributi videntur Bellovacis fuiſſe, facile equidem conceſſerim; de Veromanduis autem id minus

certum eſt, niſi ita forſan collegeris; Cæſarem tres legiones impoſuiſſe Belgio cum tribus legatis M. Craſſo, L. Planco, & C. Trebonio, lib. v. cap. XXIV. At Craſſus in Bellovacis hibernavit cap. XLV. Plancus forte in Silvanectibus, quia inde breviſſima via in Carnutes eſt, in quos celeriter miſſus fuit a Cæſare, cap. XXV. ergo Veromandui ſuperſunt, qui C. Trebonii legioni, ſi per populos in Belgio ſeparatæ fuerunt legiones, hiberna præbuiſſe videri poſſint. Addit Brietius Part. II. lib. VI. cap. VII. ex ſitu argumentum, quod vero neſcimus quam firmum ſit. Certa autem res eſt de Bellovacis, Atrebatibus & Ambianis: de ceteris dubitanda, nec vero inprobabilis. Hi vero Belgii incolæ quaſi proprie Belgæ erant & γνήσιοι; ceteri ex aliis gentibus in Belgicam profecti, maxime ex Germanis.

De *inſulis* Belgicæ nihil fere eſt quod proferamus, quia pauca de illis prodita: & quædam forſan aliam faciem induerunt, quam olim habuerunt, quod tempori & Oceano imputandum eſt.

CAPUT IV.

DE

INSULIS BRITANNICIS.

GAlliis objectæ in ſeptemtrionem ſunt *Inſulæ Britannicæ*, plures numero, ſed duæ majores ceteris. Unde eſt quod *duas* tantum inſulas, ſed majores & notabiliores quidam memorant. Agathemerus lib. II. cap. IV. Νῆσοι ἀξιόλογοι ἐν μὲν τῇ ἐκτὸς θαλάσσης αἱ Βρεταννικαὶ δύο, Ἰουερνίας τε καὶ Ἀλουίωνος, *Inſulæ memoratu dignæ in extimo mari duæ Britannicæ, Hibernia & Albionis.* Sic enim, *Albionem*, veteres majorem illarum adpellaverunt. Plinius lib. IV. cap. XVI. Ex *adverſo hujus ſitus* [oſtiorum Rheni] *Britannia inſula, clara Græcis noſtriſque monimentis inter ſeptemtrionem & occidentem* [reſpectu Romæ] jacet: *Germaniæ, Galliæ, Hiſpaniæ, multo maximis Europæ partibus, magno intervallo adverſa. Albion ipſi nomen fuit, quum Britanniæ vocarentur omnes.* Ptolemæus etiam Britanniam illam deſcripturus, titulum capitis III. libri II. fecit, Ἀλουίωνος νήσου Βρεττανικῆς θέσις, *Albionis, inſulæ Britannicæ, poſitio.* Quod vero hæc maxima omnium Britannicarum eſt, ſimpliciter a pleriſque *Britannia* adpellatur, & *Albionis* nomen in obſoletis habitum. Idcirco Plinius, ut vidimus, dixit, *Albion ipſi nomen* FUIT. Cæſar ſane non aliter nominat quam *Britanniam*, quaſi unam hujus nominis, diſtinguitque ab Hibernia, altera majore, ab occaſu ſolis maximæ objacente. Lib. v. cap. XIII. ait: *alterum latus vergit ad Hiſpaniam, atque occidentem ſolem, qua ex parte eſt Hibernia, dimidio minor, ut exiſtimatur, quam Britannia; ſed pari ſpatio transmiſſus, atque ex Gallia eſt in Britanniam.*

Græci ſcribunt Βρεταννία & Βρεττανία. Alabandenſis nummus apud Triſtanum & Harduinum ΚΛΑΥΔΙΟΣ ΒΡΕΤΑΝΝΙΚΟΣ. Strabo autem Lib. IV. ἡ Βρεττανική, quo modo & Ptolemæus ſcripſit, τ geminato, ν ſimplici; & Diodorus Siculus lib. v. cap. XXI. ac Dio Caſſius locis infra indicandis. Periegeta autem Dionyſius Βρετανοί, utroque elemento ſimplici, verſu 284.

ἧχε Βορείου
Ὠκεανοῦ κέχυται ψυχρὸς ῥόος. ἔνθα Βρετανοί.

Ubi

Tab. 6.
OCEANVS
DEVCALEDO
NIVS
Orcades
Insulæ
Picto rum
Regio
MARE CALEDONIVM
EBVDÆ INSVLÆ
Occidens
OCEANVS OCCIDENTALIS
Robogdium prom.
Robogdii
Rigia
Rarius Flu.
IVERNIA
Libnius Flu.
seu
Oboca Flu.
Eblani
Eblana
Dunum
HIBERNIA
Rigia altera
Iyernis
Sacrum
Promontorium
Notium prom
Mona
MARE HIBERNICVM
Selgovæ
Silures
Demetæ
Herculis prom.
Silinæ Insulæ
sive Caſſiterides
Bolerium prom.
Ocrinum prom.
Uxella
Uxelle æstuarium

Insularum Britannicarum Facies Antiqua
Sotentrio
Insulæ
Thule
Ultima Thule
Texalum promontorium
Texali
Vecturiones
Venicontes
Castra lata
Taus Flu.
Bremenium
Antonini Val.
Ottadini
Vegedunum
Adriani Vallum
Tina fl.
Vedra flu.
Lugúvallum
Epiacum
Inferior
Brigantes
Alone
Eboracum
Legio VI. victrix
Pretorium
Rigodunum
Cambodunum
Abus æstuarium
Lindum
Deva
Legio XX. Victrix
Coritani
Durobrivis
Venta
Villa Faustini
Iceni
Branogenium
Camboritum
Camulodunum
Trinobantes
Londinium
Verulamium
Atrebatii
Regni
Calleva
Aquæ calidæ
Venta
Belgæ
Cantii
Dubris
Novus portus
Magnus portus
Durotriges
Isca
Dunium
Vectis Insula
Tamarus fl.
Fretum Britannicum
Oceanus Germanicus
Flevum ostium
Belgicae
Ostium medium Rheni
Arx Britannica
Helium ostium
Galliae
Scaldis ostium
Morini
Pars
Gessoriacum
Oriens
Meridies
59
58
57
56
55
54
53
52
51

Ubi borealis Oceani effuſum eſt frigidum fluentum: ubi Bretani, id eſt *Britanni.* Sed Euſtathius in hunc locum ſcripturam ex metri neceſſitate excuſat. Βρεττανοὶ, inquit, διὰ δύο τ ὡς ἐπὶ πολύ. ἐνταῦθα δ' ἐν τῷ, ἔνθα Βρετανοὶ, τὸ μέτρον ἐπιτάξαντος ἀπεχώρισε τὸ ἓν τ. *Brettani per duplex* τ *ut plurimum: heic vero in verbis*, ἔνθα Βρετανοὶ, *metro poſtulante, abjecit unum Tau.* Latini vero conſtanter *Britannus* & *Britannia.* Nummi multorum principum, Claudii, Antonini Pii, Commodi BRITANNIA: & alius Claudii DE BRITANNIS: & Hadriani, RESTITUTORI BRITANNIAE: & ejusdem alius EXERC. BRITANNICUS: & Septimii Severi, VICTORIAE BRITANNICAE. Rarum ergo, niſi lapidicidæ error eſt, quum in ſaxo urbis Grætz in Stiria legitur apud Grut. p. 482.

PRAEF. EQUIT. AL. BRITTANNICAE.

Eſt & alia forma nominis *Brito*, vel potius *Britto*, quo poſteriores frequenter uſi ſunt. Auſonius epigram. CX.

Silvius hic bonus eſt. Quis Silvius? iſte Britannus.
Aut Britto hic non eſt Silvius, aut malus eſt.

nam male illo tempore Britanni audiebant: ideo epigrammate CXII. idem, *Nemo bonus Britto eſt.* Sunt qui propterea aliquid diſcriminis inter Britannum quærunt, in qua opinione etiam Chriſtophorus Browerus eſt ad Fortunati lib. III. carm. VI. pag. 69: quod verius Elias Vinetus negat ad dictum locum Auſonii, & illos confutat, qui *Britones* non in inſula, ſed in Armorica Galliæ regione ponunt, nam Juvenalis ætate nulli Britanni in Gallia; nihilominus ille ſatyra XV. verſ. 124. dixit.

Qua nec terribiles Cimbri, nec Brittones unquam.

ſcilicet, rabie ſæviunt. Geminato *Tau* non tantum metri cauſſa, ſed etiam alibi hæc forma ſcribitur. Vetus inſcriptio apud Gruter. pag. 569. num. 5. NATIONE BRITTO. Media ambigua eſt. Quam enim Juvenalis corripuit dicto jam loco; porrexit Martialis lib. XI. epigram. XXI.

Quam veteres braccæ Brittonis pauperis - - -

Hodie *Britannia Magna* eſt, duo regna complectens, Angliæ, ad auſtrum, & Scotiæ, ſeptemtrionale.

Quod in Oceano ſita inſula eſt, ut alium orbem Romani adſpexerunt. Virgilius ecloga I.

Et penitus toto diviſos orbe Britannos.

Et Dio* Caſſius lib. LX. pag. 677. de A. Plautio, quem Claudius primum poſt Julii Cæſaris expeditionem in Britanniam miſit, τὸ μὲν στράτευμα χαλεπῶς ἐκ τῆς Γαλατίας ἐξήγαγεν. ὡς ἔξω τῆς οἰκουμένης στρατεύσοντες ἠγανάκτουν, *difficulter exercitum e Gallia abduxit, indigne ferentem, quod extra orbem terrarum bellum eſſet gerendum.* Auguſtus bis expeditionem in Britannos ſuſcepturus erat, ſed primam legatio ſupplex Britannorum impedivit, Dio Caſſ. lib. LIII. pag. 512. alteram tumultus Salaſſorum & Cantabrorum, ibidem pag. 513. Strabo lib. II. pag. 79. adfert alias rationes, quod Romani ſpreverint Britanniam ſibi ſubjicere, primum quia nullus ex ea metus eſſet; deinde ſi occupaſſent, οὐτ' ὠφέλεια τοσαύτη τις, *tanta non foret utilitas.* Sic factum eſt, ut uſque ad Claudii tempora, & amplius, non penitus Britannia cognoſceretur. Cæſar quidem lib. V. cap. XIII. *inſulam* vocat, *natura triquetram*, ſed magis fama ductus, quam experientia, quia in Cantio tantum inter fretum & Tameſin res geſſit: neutra expeditione ad interiora venit. Dio Caſſius lib. LXVI. in Xiphilini epitoma de Julio Agricola Titi Cæſaris legato: πρῶτος Ρωμαίων ἔγνω τοῦθ' ὅτι ἡ Βρεττανία περίρρυτός ἐστι, *primus Romanorum cognovit, Britanniam undique mari circumfuſam eſſe.* Quod etiam Tacitus Vita Agricolæ cap. X. confirmat. *Hanc*

oram,

oran, inquit, *noviſſimi maris tunc primum Romana claſſis circumvecta, inſulam eſſe Britanniam adfirmavit.* Iterum Dio Caſſius lib. XXXIX. pag. 114. πρώτοις καὶ Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων ὐδ' ὅτι ἐςὶν, ἐγιγνώσκετο· τοῖς δὲ ἔπειτα ἐς ἀμφισβήτησιν, εἴτε ἤπειρος, εἴτε καὶ νῆσος εἴη, ἀφίκετο. *Primis Græcorum Romanorumque, ne eſſe quidem eam, compertum fuit; poſteriores in controverſiam adduxerunt, continens ne ea terra, an vero inſula eſſet.* Addit, multa de utraque opinione conſcripta ab iis eſſe, qui conjecturis tantum niterentur; donec πρότερόν τε ὑπὸ Αγρικόλυ - - - - νῆσος ὖσα σαφῶς ἐλήλεγκται, *primum ſub Agricola inſulam eſſe manifeſto deprehenſum eſt.*

Ex pluribus inſulis Britannicis quæ maxima eſt, nunc regna Angliæ & Scotiæ tenens, præcipue *Britannia* dicitur, cujus jam *flumina* pro inſtituto noſtro, quæ antiquis fuerunt cognita, enarrabimus, antequam ad terrarum expoſitionem veniamus.

FLUMINA BRITANNIAE.

Cæſar unum flumen *Tameſim* memoravit lib. V. cap. XI. *Caſſivelauni*, inquit, *fines a maritimis civitatibus flumen dividit, quod adpellatur Tameſis.* Et cap. XVIII. *Cæſar ad flumen Tameſim, in fines Caſſivellauni, exercitum duxit: quod flumen uno omnino loco pedibus, atque hoc ægre, tranſiri poteſt.* Tacito dictum *Tameſa* lib. XIV. cap. XXXII. *Viſam ſpeciem*, ait, *in æſtuario Tameſæ ſubverſæ coloniæ:* qua forma etiam Dio Caſſius lib. XL. pag. 122. uſus eſt, πρὸς τὸν Ταμέσαν, dicens, ἀνεχώρησαν, *ad Tameſam* [Britanni] *reverterunt.* Hodie *Temſe* vocatur, notiſſimum flumen totius Angliæ.

Tacitus addit duo lib. XII. cap. XXXI. *Altonam* & *Sabrinam:* & aliquot æſtuaria, quæ fluvios recipiunt. De Oſtorio, legato Claudii dicit: *Detrahere arma ſuſpectis, cinctosque caſtris Antonam & Sabrinam fluvios cohibere parat.* Alterum, *Sabrinam*, nobis Ptolemæus manifeſtat, lib. II. cap. III. Σαβριάναν εἴσχυσιν, *Sabrianam æſtuarium* eo loco commemorans, qui hodie *the Severn*, leviter mutato nomine, adpellatur, quod tam æſtuarii, quam ipſius fluminis, æſtuarium facientis, eſt vocabulum. Obſcurior *Antona* & difficilior inventu. Facile vero in ſententiam doctiſſimi Anglorum chorographi Guilielmi Cambdeni concedimus, cui in Tacito *Auvona* ſive *Auſona* legendum videtur, quia in illo tractu hodieque fluvius *Avon* vel *Avona* vocatur, alter qui Sabrinæ ab ortu adfunditur; alter major, quem *primarium Auſonam* Cambdenus pag. 404. vocat, in ortum æſtivum delabens, qui a Tacito notatus videtur, ut latius barbari diſcluderentur: ad quem Bennaventa fuit, nunc Northamton & Peterburg. Hæc ergo illa flumina erant, quæ ulteriores Britannos a provincialibus & ſociis Romanorum, Claudii temporibus, ideonea ſatis erant ut ſepararent, præſidiis ſcilicet & caſtris munita. Id enim Tacitus omnino dixit, cujus verba ita Cambdenus pag. 402. interpretatur: *Munimentis ad fluvios diſpoſitis ſtatuit coercere Britannos ulteriores, & provinciales, ne mutuas operas in Romanos traderent.*

Reliqua fluviorum nomina ab ſolo Ptolemæo ſunt prodita. In auſtrali latere poſt Dubrim & Darvernum, ubi Romani in inſulam ingreſſi ſunt, eſt *Triſanto* fluvius, cujus oſtia [Τρισάντωνος ἐκβολὰς] ibidem memoravit: deinde *Alaunus*, Græce Αλαίνυ ἐκβολαὶ, prope Vectim inſulam: poſt quem Ισάκα, *Iſaca* ſeu potius *Iſca* fluvius: ulterior *Tamarus*, qui nomen retinet *Tamer*; & tandem occaſum verſus *Cenio*, Κενίωνος ἐκβολαὶ, *Cenionis oſtia.* Sed in ſitu videtur aliquid turbatum eſſe. nam ad *Tamari* oſtia Pleymuthum eſt, & *Triſantonis* portum Cambdenus interpretatur, quod cum Ptolemæi numeris & rationibus non uſquequaque convenit. In ſinum Briſtolienſem proxime æſtuarium Ptolemæus flumen ducit *Ratoſtathybium*, & deinde *Tobium:* illud Cambdenus *Taf*; hoc *Tovy* jam vocari dicit.

dicit. In Hibernici maris latere obſcuriora ſunt nomina *Tuerobis*, *Tiſobis* ſive *Toiſobis*, & inter hos *Stuciæ*, & ultra *Seteja* & *Beliſama* æſtuaria, quorum illud jam Deemuth; hoc Ribel dici idem Cambdenus auctor eſt. Super quæ *Ituna* fluvius & æſtuarium, nunc *Eden* in Cumberlandia: & tandem *Glota* æſtuarium, a Tacito etiam memoratum, ſupra quod nihil Romanis cognitum fuit. Ille vero Vita Agricolæ cap. XXIII. *Glota*, inquit, *& Bodotria diverſi maris æſtu per immenſum revecti, anguſto terrarum ſpatio dirimuntur.* Glota autem fluvius, nunc Cluyd vel Cluda in Scotia, Glaſquum urbem interluens, in æſtuarium, cui nomen dat, infunditur.

Huic, ut Tacitus jam monſtravit, in orientali latere opponitur æſtuarium *Bodotria*, qua parte inſula anguſtiſſima eſt. Inde in auſtrum verſus *Tavus* fluvius eſt, nunc Tuwe, qui æſtuarium *Tavum* ſive *Taum* facit. Tacitus Agricola cap. XXII. *Tertius expeditionum annus novas gentes aperuit, vaſtatis uſque ad Taum (æſtuario nomen eſt) nationibus.* Tum demum amnis *Tina* ſequitur, qui nomen ſervat: & proxime *Vedra*, hodie Were vel Tees: *Urus* autem, hodie Youre, qui Eboracum urbem interfluit, *Abum* fluvium, ab auſtro adcurrentem, recipit, cum quo æſtuarium *Abum* facit, nunc *Humber* adpellatum. Inter quod & Tameſim duo tantum flumina Ptolemæus memoravit, *Garryenum*, Γαρρύενον, hodie Yare, qui juxta Yarmuth effunditur: & *Idumaniam* (Εἰδουμανία Græce) qui coloniam Camalodunum adluebat, ſi vel Chelmer eſt vel Blakewater, ut Cambdenus cenſet: aliis videtur paullo ſeptemtrionalior aliquis fluvius fuiſſe. Inter quos amnes & Abum, aliud æſtuarium *Metaris* Ptolemæo eſt, qui ſinus videtur eſſe medio inter Lincolniam & Norvicum loco ſitus, qui plures amnes in ſe recipit, ſed, præter *Antonam*, de quo diximus, a geographis antiquis quod ſciam, numquam nominatos. Hæc de fluminibus.

DIVISIO BRITANNIAE.

Maxima inſula Britannicarum, ſive Britannia, poſtquam Romani partem adquiſiverant, in Romanam & Barbaram commode dividebatur, quæ vero non iisdem ſemper terminis, ſed cum tempore mutatis definiebantur. Hanc diviſionem Spartianus docet, in Hadriano cap. XI. *Murum*, inquit, *per octoginta millia paſſuum primus duxit, qui barbaros Romanosque divideret.* Romana Britannia imperatoris Claudii temporibus, anguſtis finibus, Altona & Sabrina fluminibus deſcripta fuit, poſt longius progreſſi Romani ſub Flaviis, in ulteriora repulerunt barbaros; non tamen pari conſtantia, quæ armis occupaverant, poſſidere etiam potuerunt. Agricola, Domitiano principe, uſque ad Bodotriam & Glotam progreſſus, *anguſtum* illud *terrarum ſpatium præſidiis firmavit, omnemque propiorem ſinum tenuit, ſubmotis velut in aliam inſulam hoſtibus.* Sed non diu illa ultima obtenta fuiſſe, valla Hadriani & Antonini probant, citeriora illis æſtuariis. Quod enim Hadriani murus, ſive vallum potius, octoginta millia paſſuum fuit ductum, uti Spartiano jam auctore eſt demonſtratum; non alio loco per intervalla eſſe potuit, quam inter Itunæ æſtuarium & Tinæ amnis oſtia. Antonini Pii auſpiciis murum alium, & ulteriorem duxit legatus Lollius Urbicus, ſed itidem ceſpiticium, de quo Capitolinus in Pio cap. V. ita tradit: *Britannos per Lollium Urbicum legatum vicit, alio muro ceſpiticio, ſubmotis barbaris, ducto.* Dum *alium* dicit, diverſum arguit a muro Hadriani. Neque enim eſt, quod contra librorum fidem cum Livineio *alto* legamus. Ubi vero ille alius murus Antonini fuerit, difficile eſt oſtendere. Cambdenus ex antiqua charta chorographica vallum a Severi muro & Hadriani diverſum oſtendit, quod, auctore illo, Philippus Brietius oblique duxit ab Eſca, in Eſcia regione, ad Tweda oſtium, quod Tacitus vocat Taum æſtua-

rium. Cambdeni verba ſunt: *Charta Angliæ chorographica ſatis antiqua, inter prætenturam ad Edenborrow-Frith & Vallum Severi, heic tertium murum, qui ad Eſcam pertingit, interponit, quem eumdem fuiſſe qui a Lollio Urbico, Antonini legato exſtructus fuerit, non abſurde colligimus, quum hinc Antoninus Itinerarium, tamquam ab ultimo, id tempus, imperii limite inceperit.* Hunc ducem, & ſupparem Brietium, ſequuti in Tabula noſtra ſumus.

Tertius murus, isque in ſeptemtrionem ultimus, imperatoris Severi eſt, ut infra probabimus, quantumlibet contradicat Cambdenus, cui citimus Severi murus eſt: ſed de illo Spartianus in Vita ejus cap. XVIII. *Britanniam, quod maximum imperii ejus decus eſt, muro per transverſam inſulam ducto, utrimque ad finem Oceani munivit.* Sed & hunc fuiſſe ceſpititium, ut ſuperiores, ex ejusdem Spartiani cap. XXII. credas apparere, ubi dicit, *post murum aut vallum:* quamquam aliud Buchanano probabile videatur, ut infra diſpiciemus. Beda autem Hiſtor. eccleſ. Gentis Angl. lib. I. cap. V. de Severo: *receptam partem inſulæ a ceteris indomitis gentibus non muro, ut quidam æſtimant, ſed vallo diſtinguendam putavit. Murus etenim de lapidibus; vallum vero quo ad repellendam vim hoſtium caſtra muniuntur, fit de ceſpitibus, quibus circumciſis e terra velut murus exſtruitur altus ſuper terram, ita ut inante ſit foſſa, de qua levati ſunt ceſpites, ſupra quam ſudes de lignis fortiſſimis præfiguntur.* Tamen etiam *murum* Aurelius Victor Schotti nominavit: alter Victor junior, ſive auctor epitomes cum Eutropio, quem ſublegit, *vallum.* Locum & ſitum valli Eutropius quoque deſignavit lib. VIII. cap. X. in Severo, *ut receptas,* inquit, *provincias omni ſecuritate muniret, vallum per* XXXII *millia paſſuum a mari ad mare deduxit.* quæ iisdem verbis transſcripſit Victor junior. Inepte quidam in Eutropio centenarium numerum adponunt, Pæanium forte metaphraſtam Græcum imitati, qui χάρακα, *vallum* illud ἐπὶ δύο καὶ τριάκοντα πρὸς τοῖς ἑκατὸν σημείοις *triginta duobus ſupra centum milliaria* extendi ſcripſit. At vero tanto ſpatio nec maria in ſeptentrionali inſula diſtant, nec conſultum eſt, tanti laboris onus ſuſcipere, ubi non deſint breviora intervalla, quibus munitis arcere hoſtes et excludi a provincia poſſint. Hæc de termino Britanniæ Romanæ, diverſo pro diverſitate fortunæ Romanæ, nunc propius adverſus barbaros munito, nunc in partes ulteriores prolatis munimentis.

Eadem Romanis ſubjecta Britannia in *Superiorem* & *Inferiorem* diviſa fuit. Quod vulgo interpretantur, quaſi auſtralis ſit Superior, & propinquior Romanis: Inferior, ſeptemtrionalis, ubi nunc eſt regnum Scotiæ: ſed invitis Muſis & geographis ita ſentiunt, quia aliter veteres, alter geographus, alter hiſtoricus prodiderunt. Dio enim Caſſius lib. LV. pag. 564. de legionibus Romanis earumque ſedibus: τό, τε δεύτερον τὸ Αὐγούστειον [στρατόπεδον] τὸ ἐν Βρεττανίᾳ τῇ ἄνω χειμάζον, *Legio ſecunda Auguſta, in Britannia Superiore hibernacula habet.* At vero Ptolemæus lib. II. cap. III. Iſcæ illam eamdem legionem collocavit. Ἴσκα, λεγιὼν δευτέρα Σεβαστή, *Iſca, legio ſecunda Auguſta.* Iſca ergo, ubi legio ſecunda Auguſta hiberna ſua habuit, in Britannia fuit Superiore, Ptolemæo & Dione conſentientibus. Ptolemæus quidem in eo falſus eſt, quod Iſcam Silurum cum Iſca Dumnoniorum ſive Danmoniorum confundit. At nomen ſuperſtes, corruptum quidem, reliquias priſci nominis *Legionis* conſervat, dum in Siluribus adhuc oppidum ad Uſcam fluvium, qui vetus Iſca eſt, ſitum invenitur, cui nomen eſt *Caer Leon ar UsK*, id eſt, urbs legionis ad Iſcam, quatuor millibus a Sabrinæ æſtuario, in ſeptemtrionem diſtans.

Alterum argumentum definiendæ Superiori Britanniæ *Legio* XX. cognominata *Victrix*, præbet auctore eodem Dione in Legionum ſyllabo. Ait, οἱ εἰκοστοί, οἱ καὶ Οὐαλεριοι καὶ Νικήτορες ὠνομασμένοι, καὶ ἐν Βρεττανίᾳ τῇ ἄνω ὄντες, *Viceſimani, qui & Valeriani & Victores cognominantur, & in Britannia Superiore ſunt.* Hoc eſt: Legio XX Victrix hiberna & ſtativa

ſtativa caſtra in Britannia Superiore habet. Locum & ſedem deſignat Ptolemæus in Cornaviis, quorum eſſe dicitur πόλις Δηοῦνα καὶ λεγιὼν κ' νικηφόρος, *oppidum Denna & legio* xx *Victrix.* Et clarius Antoninus Itinerario: *Deva*, *Legio* xx *Victrix*, quod verum nomen fuit, corrupto Ptolemæi præferendum, a flumine *Deva* impoſitum, qui hodieque vocatur *Dee*, Ptolemæo *Seteja* æſtuarium pro *Teja*, ſuperfluente ſyllaba. Ex quibus colligitur *Devam* eſſe oppidum quod hodie *Cheſter*, aut *Weſtcheſter* adpellatur, flumini & æſtuario Dee adpoſitum, in Wallia ſeptemtrionali. Superior ergo Britannia ex parte fuit, quam nunc Walliam nominamus, ut ex duobus locis biniſque caſtris legionum, II Auguſtæ, & xx Victricis jam probatum eſt. quarum illa auſtrali parte prope fretum & æſtuarium Sabrinæ; hæc in plaga ſeptemtrionali illius tractus in ora æſtuarii Devæ ad flumen cognomine poſita fuit.

Conſtituta ſic parte Superioris Britanniæ Dionis Caſſii auctoritate; quantum de Inferiore in antiquis monimentis reliquum ſit, nunc inveſtigabimus. Idem Dio Caſſius dicto loco: ἕκτα δύο [στρατόπεδα] ὧν τὸ μὲν ἐν Βρεττανίᾳ τῇ κάτω, τὸ τῶν Νικητόρων, τὸ δὲ ἐν Ἰουδαίᾳ, τὸ Σιδηροῦν, τέτακται. Id eſt, *Sextæ duæ legiones, una in Britannia Inferiori, Victrix: altera in Judæa, Ferreæ cognomento, poſita.* Hæc autem Sexta Victrix Eboraci ſedem habuit. Ptolemæus: Ἐβόρακον, λεγιὼν ς' νικηφόρος, *Eboracum*, *Legio* VI *Victrix.* Et Antoninus itinere primo Britannico, a limite ſive vallo Prætorium uſque, *Eboracum*, *Leg.* VI *Victrix.* Eboracum autem in ortum æſtivum ſitum eſt reſpectu legionum in Wallia poſitarum, hoc eſt ita in ortum, ut in ſeptemtrionem etiam, quod præcipuum eſt, recedat.

Tantum de diviſione illa certis argumentis conſtat: cetera conjecturis ſunt dijudicanda. Doctiſſimus vir Guil. Cambdenus, qui hæc adprobat, quæ Dionis & Ptolemæi auctoritate diximus; nihilominus partem citeriorem cum Wallia, *Superiorem* dictam; ulteriorem & ſeptemtrionalem, *Inferiorem*, exiſtimat: limitem autem utriuſque non oſtendit, qui in occidente haud dubie in proximo ſupra Devam æſtuario, quod *Merſejune* nunc, a *Merſey* fluvio dictum, videtur *Seteja* Ptolemæi eſſe, conſtitutus fuit; utrum vero in orientale latus per rectam inde lineam ad Abum æſtuarium, an oblique ad ſinum, inter Coritanos & Icenos ſitum, ductus fuerit, non habemus dicere: & quamquam alterum de obliquo ductu limitis adpareat probabilius eſſe, certo tamen id confirmare non poſſumus. Barbara autem Britannia ad hanc diviſionem non eſt referenda, quia inter Romanas provincias ita dividere ſolemne erat; non inter provinciam & barbarorum regionem.

Auctor diviſionis haud dubie imperator Severus fuit, cujus temporibus fines provinciæ quam longiſſime fuerunt prorogati, barbaris ultra Glotæ & Bodotriæ æſtuaria ſubmotis. Ante Severum autem videtur Britannia Romana una & ſimplex provincia fuiſſe. Herodianus lib. III. cap. VIII. de Severo: διοικήσας τὰ κατὰ τὴν Βρεττανίαν, καὶ διελὼν εἰς δύο ἡγεμονίας τὴν τοῦ ἔθνους ἐξουσίαν, *ordinatis rebus Britanniæ, bifariam illam in duas præfecturas diviſit*, quæ duæ ſunt provinciæ, a duobus præſidibus quos ἡγεμόνας Græci vocant, ſeparatim adminiſtratæ. Ante Severum nulla diviſionis mentio, neque Ptolemæus, qui Germanias cis Rhenum, item Pannonias & Mœſias in *Superiorem* & *Inferiorem* diviſit, quidquam talis ſeparationis in Britannia fecit, quod argumento eſt, Marco Antonio imperante, cujus temporibus Ptolemæus ſcripſit, ut Suidas auctor eſt; Britanniam in Superiorem & Inferiorem nondum fuiſſe diſpenſatam.

POPULI ET OPPIDA
BRITANNIAE ROMANAE.

Populi pauci a Cæſare nominantur, quia nec is longius in inſulam progreſſus fuerat; ſed hi tantummodo, *qui Cantium incolunt*, lib. v. cap. xiv. Ptolemæo *Cantii*, Κάντιοι; & *Trinobantes* cap. xx. Ptolemæo Τριόαντες, *Trinoantes*, ceteri, quos cap. xxi. recenſet, ſunt obſcuri & incerti, *Cenomagni*, *Segontiaci*, *Ancalites*, *Bibroci*, *Caſſi*. Qui primi nominantur *Cenomagni*, ſuſpecti ſunt Lipſio in Taciti lib. xii. cap. xxxii. qui diviſos mavult in *Iceni*, *Cangi*, populos a Tacito memoratos. Etiam Cambdeno inviſi ſunt & alieni Cenomagni, qui priori nominis parte conſentit cum Lipſio, *Icenos* itidem ſubſtituens: at in alteram ſubficiens *Regnos* potius, quam *Cangos*, fortaſſis quod Cangi a Cæſaris expeditione remotiores fuerunt, quam ut ultro, miſſis legationibus, Romanis ſe dedidiſſe credi poſſint. *Segontiaci* Cæſaris videntur Thomæ Savilio, epiſtola xiii. ad Cambdenum, iidem eſſe qui Ptolemæo ſunt *Atrebatii*, in Barkeshire; ſed quo argumento in hanc opinionem inductus ſit, non plane declarat, nam *Segontium* Antonini, uti ex ipſius itinere *a Segontio Devam* uſque, manifeſtum eſt, in Walliæ ſeptemtrionali parte, ad fretum Monæ inſulæ ſive Angleſey, fere in loco Caernarvan, fuit poſitum, ex quo angulo in deditionem Cæſari, qui juxta Tameſim erat, ultro adveniſſe, nondum ut credam adduci poſſum. Et ceteros Cæſaris in Barkeshire quærunt eruditi, *Ancalites* in montibus Henley ſupra Tameſim e regione Windſor, ſuſpicione ducti: *Bibrocos* in eodem comitatu, per veſtigia nominis *Bray*, quod ex Bibracte vel Bibroco putant contractum eſſe. Vide Cambdenum pag. 211. & 297.

Tacitus paullo plures populos memorat, *Icenos*, ortum verſus ſitos, in Suffolke & Norfolke, comitatibusque Cantabrigienſi & Huntingdonenſi; lib. xii. cap. xxxi. & lib. xiv. itidem cap. xxxi: *Cangos*, in quos quum exercitum M. Oſtorius duxit, *ventum haud procul mari eſt*, *quod Hiberniam inſulam adſpectat*, lib. xii. cap. xxxii. unde de ſede illorum judicari poteſt: poſt quos *Brigantes* ibidem nominavit, qui inde longius in Eboracenſem comitatum & Cumberlandiam excurrunt; quibus propinqui ſunt *Ordovices*, cap. xxxiii. quos Nordwales Cambdenus interpretatur; & tandem in ultimo ſeptemtrione, inter muros poſtea ſtructos, *Horeſti*, Agricolæ Vita cap. xxxviii. & infra Ordovices, auſtrum verſus, *Silures*, lib. xii. cap. xxxii. & Agric. cap. xvii. De *Trinobantibus*, quorum etiam mentio lib. xiv. cap. xxxi. occurrit, ſupra ex Cæſare aliquid dictum eſt. Reliquas gentes ex Ptolemæi lib. ii. cap. iii. ſupplebimus, ubi etiam urbes, quas cuique populo attribuit, una recenſebimus, addituri ex conjectura, quas ille prætermiſit, in hiſtoriis tamen, aut Itinerario Antonini memoratas.

De oppidis autem dicturi, nequis Strabonis auctoritate conturbetur, quod ipſe cenſuit, aut male intellexit a Cæſare traditum, diſcutiendo amoliemur. Is vero geographus lib. iv. pag. 138. de Britannis ſcripſit, *πόλεις αὐτῶν εἰσιν οἱ δρυμοὶ Urbium loco ipſis ſunt nemora.* Quamquam vero rara oppida in Britannia fuerunt, antequam Romani in eam claſſibus venirent: tamen non ita rudes aut extreme barbaros fuiſſe, cenſeamus, ut oppidis omnino nullis uterentur. Ut ſua Strabo de Gallia Britanniaque ex Cæſaris commentariis pleraque hauſit; ita hoc loco etiam verba Cæſaris ex lib. v. cap. xxi. haud dubie expreſſit, *Oppidum Britanni vocant, quum ſilvas impeditas vallo atque foſſa munierunt*,

quo,

quo, incurſionis hoſtium vitandæ cauſſa, convenire conſueverunt. Quibus munimenta tutiora belli temporibus ſignificantur: oppida minus munita, aliæque cohabitationes non negantur. Neque exiſtimandum eſt, *Londinium* Neronis primum aut Claudii ævo coaluiſſe ita, ut ſtatim in ortu ſuo *negotiatorum copia & commeatuum maxime celebre* fieret, quemadmodum de illo tempore Cornelius Tacitus lib. XIV. cap. XXXIII. dixit: ſed *vetus oppidum* fuit, ut Ammianus lib. XXVII. cap. XVIII. notabiliter teſtatus eſt. Neque illa *viginti* & plura *oppida*, quæ ſub Claudio imperatore Veſpaſianus legatus, Suetonio teſte cap. IV. in ditionem redegit Romanorum, meras ſilvas fuiſſe crediderim, neque ad formam aliorum oppidorum exædificata. Sed de ſingulis nunc populis, & ſingulorum oppidis acturi a *Cantiis*, quos primos Cæſar adiit, initium faciemus.

CANTII.

Cantii primi ſunt, quos Cæſar adiit in Britanniam trajiciens: Ptolemæo Κάντιοι, quod populi nomen; a promontorio *Cantio* deductum, quod eidem eſt Κάντιον ἄκρον: niſi dicere velis, promontorium regioni nomen dare, regionem populo. nam *Cantium* etiam regio eſt, Bedæ *Cantia*, lib. I. Hiſt. eccleſ. cap. XXVI. & lib. II. cap. III. vulgo *Kent:* & ſupra ex Cæſaris lib. V. cap. XIV. ita Cantios deſcriptos vidimus, *qui Cantium incolunt:* quod plenius nunc repetere cum addito *regionis* vocabulo haud pœniteat. *Ex his omnibus*, inquit, *humaniſſimi, qui Cantium incolunt: quæ regio eſt maritima omnis; neque multum a Gallica differunt conſuetudine.* Apud illos facillimus & frequentiſſimus trajectus ex Gallia Belgica in Britanniam. Idem Cæſar lib. V. cap. XIII. *Inſula natura triquetra, cujus unum latus eſt contra Galliam. Hujus lateris alter angulus, qui eſt ad Cantium, quo fere ex Gallia naves adpelluntur, ad orientem ſolem; inferior ad meridiem ſpectat.*

Ptolemæus Cantiis oppida tria attribuit, *Londinium*, *Darvernum*, & *Rutupias:* ſed in Londinio errat, quod Trinobantum, non Cantiorum fuit, ut poſtea oſtendemus. Nam angulo, quem Tameſis oſtium cum freto facit, omne Cantium continetur: ad Londinium uſque non porrigitur. Oppidum ejus primarium *Durovernum* fuit, ut Antoninus nominat, Ptolemæo Δαρούερνον, *Darvernum*; Peutingerianæ Tabulæ *Duraverus* corrupte: Bedæ lib. II. cap. XVIII. *Dorovernum:* hodie Cantuaria, vulgo Canterbury. Quam ipſum vetus Durovernum eſſe, ex Bedæ hiſtoria conſtare poteſt, qui non modo *Dorovernenſem* illam eccleſiam vocat, quæ prima in Anglia ab Auguſtino monacho, Gregorii pontificis legato, inſtaurata fuit: verum etiam lib. I. cap. XXVIII. *Cantuariorum eccleſiam:* quod etiam itinera Antonini confirmant, quibus diſtantia a portu Rutupis, portu Dubri, portu Lemanis deſcripta eſt.

Secunda urbs, quæ epiſcopalis facta eſt, Londinium verſus ſita, *Durobrivis* eſt, Itinerario Antonini XXV M. P. a Duroverno in occaſum remota, ex qua diſtantia cognoſcitur Roffam eſſe ſive Rocheſter; quod charta fundationis eccleſiæ Roffenſis confirmat, qua *Durobrevis* adpellatur. Iter, a Londinio Dubrim, has rationes habet:

Londinio	—	—	
Durobrivim	M.	P.	XXVII.
Durovernum	M.	P.	XXV.
Ad Portum Dubris	M.	P.	XIIII.

Idem etiam venerabilis Beda Hiſt. eccleſ. lib. II. cap. III. teſtatur. *Juſtum*, inquit, *in ipſa Cantia Auguſtinus ordinavit epiſcopum in civitate Durobrevis* [ſic in M.S. legitur] *quam gens Anglorum a primario quondam illius, qui dicebatur Rhofroſeſceſter* [alii Rotſcheſter] *cognominat. Diſtat autem a Doroverno millibus paſſuum ferme viginti quatuor ad occidentem.* Hanc eſſe Roffam, etiam ex cap. VI. probatur, quo de eodem Juſto epiſcopo dicit, *Juſtus ad civitatem Rhofi, cui praeerat, rediit.* Et mox cap. VII. *Juſtus adhuc ſuperſtes Rhofenſem regebat eccleſiam.*

In auſtrum ab utraque civitate, Duroverno & Durobrivi, pari fere intervallo *Durolenum* vergit, quod vulgo nunc *Lenham* vocitatur, ad quod non tantum nominis reliquiæ, ſed diſtantia etiam a Cantuaria & Roffa nos deducunt. Itinere Antonini a Vallo ad portum Ritupas:

Durobrivi	—	—	
Durolenum	M.	P.	XIII.
Durovernum	M.	P.	XII.
Ad Portum Ritupas	M.	P.	XII.

Sic autem per N ſcribendum eſt *Durolenum*: male in vulgatis libris *Durolevum* exaratur: quod etiam Cambdenus obſervavit.

Hæc oppida intus poſita. Ad mare metropoli proximus eſt *Portus Rutupiæ*, quem jam *Ritupas* ab Antonino adpellari vidimus. Ptolemæo ſunt Ῥετέπιαι, *Rutupiæ*, reductæ paullo a mari, quia in mediterraneis ſcribit, quod de oppido intelligas, quamquam & ipſum mari ſatis eſt propinquum, nunc Richborow dictum. Clarior olim portus fuit, & forte utilior etiam, quam nunc eſt, a variis laudatus ſcriptoribus cum adjacente ſuo litore. Lucanus lib. VI. cap. 67.

Aut vaga quum Tethys, Rutupinaque litora fervent,
Unda Caledonios fallit turbata Britannos.

Et Juvenalis Satyra IV. verſ. 140.

Circeis nata forent, an
Lucrinum ad ſaxum, Rutupinove edita fundo
Oſtrea.

Et Auſonius Parental. XVIII. de Flavio Sancto,

Præſide lætatus quo Rutupinus ager,

id eſt Britannia. Idem de Claris Urbibus in Aquileia:

Felix, quæ tanti ſpectatrix læta triumphi
Puniſti Auſonio Rutupinum Marte latronem,

Rutupinum latronem, hoc eſt Magnum Maximum, Gratiani percuſſorem, qui *apud Britanniam*, ut Victoris Epitoma refertur, *tyrannidem adripuerat*: &, oppreſſo in Gallia Gratiano, apud Aquileiam a Theodoſio & imperio & vita exutus fuit: de quo Zoſimus lib. IV. cap. XXXV & XLVI. poteſt conſuli. Hic ſcilicet *Rutupienſis portus* erat, quem ex Bononia, id eſt Geſſoriaco ſolventes, directo curſu Romani petierunt. Ammianus lib. XX. cap. I. de Lupicino magiſtro armorum: *obſervato flatu ſecundo ventorum ad Rutupias, ſitas ex adverſo, defertur, petitque Lundinium.* Et lib. XXVII. cap. XVIII. [VIII Valeſ.] de Theodoſio comite, contra rebelles Britannos a Valentiniano miſſo: *Quum veniſſet ad Bononiæ litus, exinde transmeato lentius freto, defertur Rutupias, ſtationem ex adverſo tranquillam.* In Notitia quoque Imperii ſub Comite litoris Saxonici per Britanniam memoratur *Præpoſitus Legionis II Aug. Rutupis*; quæ legio antea Iſcæ Silurum impoſita fuerat, nunc, propinquiore periculo, in hoc litus revocata. Eſt & in Taciti Agricola *portus Tru-*

Trutulenſis mentio cap. XXXVIII. qui quod nuſquam alibi in Britanniæ deſcriptione memoratur, magno conſenſu interpretes in hanc opinionem ingreſſos videmus, ut *Rutupenſem* legendum eſſe cenſeant, quos ſuffragio ſuo peritiſſimus Britannicarum antiquitatum Guil. Cambdenus quoque adjuvit.

Celebrior poſtea *Portus Dubris* factus eſt, & Rutupenſis uſum pedetentim deminuit. Antiquiorem ejus mentionem non habemus, quam in Antonini Itinerario, itinere ſupra in *Durobrivi* deſcripto. Memoratur etiam in Notitia Imperii, dicto loco, ſub diſpoſitione Comitis litoris Saxonici per Britanniam, *Præpoſitus militum Tungricanorum Dubris.* Sexto caſu ſic exprimitur, quaſi *Dubræ* vel *Dubri* nominati fuiſſent. Antoninus vero *Dubris*, *Dubrim*, ut oſtendimus, formavit. Nunc *Dover* eſt, ſatis notus portus trajicientibus ex Belgica in Angliam.

Itinerarium etiam *Portum Lemanis* laudat, ad quem hoc ordine a Londinio iter eſt directum:

Londinio	—	—	
Durobrivim	M.	P.	XXVII.
Durovernum	M.	P.	XXV.
Ad Portum Lemanis	M.	P.	XVI.

Notitiæ Imperii dicto loco eſt *Præpoſitus numeri Turnacenſium Lemannis.* Ex Itinerarii numeris colligitur, eumdem portum eſſe qui Ptolemæo dictus Καινὸς λιμὴν, *Novus Portus.* Hodie, Cambdeno judice, *Lime* eſt. Quamvis autem Portus Lemanis & Dubris a vetuſtioribus non ſint memorati; tamen non dubitamus, antiquiores quodammodo fuiſſe, quia credibile non eſt, in litus illud uno tantum portu, Rutupienſi, aditum fuiſſe, quum ipſe Cæſar lib. V. cap. VIII. diverſos egreſſus obſervarit, ſed alterum altero commodiorem.

Tandem in Notitia ſub Comite litoris Saxonici per Britanniam, locus præſidii, qui *tribunum cohortis primæ Betaſiorum* habuit, nominatur *Regulbium* ſive *Regulvium*, quod nunc *Reculver* eſt, ſervato nomine, vicus maritimus, prope Tanetum inſulam ſitus, Tameſim verſus, in ſeptemtrionem a Cantuaria. Alibi non memoratus eſt, ut de antiquitate ejus ante Notitiam Imperii non poſſimus judicare.

REGNI.

Cantiis proximi *Regni* erant, qui a Tameſi ad mare pertinebant. In ora maris prima *Othona* fuit, in eaque ſtatio militum Fortenſium. Notitia imperii ſub diſpoſitione Comitis litoris Saxonici per Britanniam, *Præfectus numeri Fortenſium Othonæ*, primo loco memoratur. Cambdenus exiſtimat fere in loco fuiſſe, ubi nunc *Haſting* ſit. Inde per XXX millia paſſuum aut amplius abeſt *Portus Adurni*, in eadem Notitia nominatus, quum *Præpoſitus numeri Exploratorum Portus Adurni* memoratur. Hodie portus Ederington cum vico modico.

Intus *Noviomagus* fuit, Νοιόμαγος, quam ſolam nominat in gente hac Ptolemæus, ideoque primam & caput fuiſſe non dubitandum eſt. Antiqua ſatis, quia vetus geographus, Marinus Tyrius, in Parallelis, etiam ejus rationem habuit, apud Ptolemæum lib. I. cap. XV. Antoninus itinere a Vallo ad portum Ritupas, hoc ſitu ponit:

Londinio	—	—	
Noviomagum	M.	P.	X.
Vagniacim	M.	P.	XVIII.
Durobrivim	M.	P.	VIIII.

Durolenum	M. P.	XIII.
Durovernum	M. P.	XII.
Ad Portum Ritupas	M. P.	XII.

Nunc in ruinis jacere, nec audiendos eſſe qui Guildfort aut aliud interpretentur, αὐτόπτης Cambdenus nos certiores facit, qui veſtigia urbis, quæ in parvo nemore editi collis vidit, diſtantiæ, in Itinerario definitæ, reſpondere adfirmat.

Præterea in eodem Itinerario deſcribitur iter a *Regno* Londinium, quod per Ventam Belgarum, & Callevam Atrebatiorum ducit. Ut nomen fert, Regnorum fuit oppidum: ut rationes itineris, in finibus Belgarum ſitum fuit, in loco, quem *Ringwood* nominant, ad flumen *Avenam*, quod a Salesburio decurrit, tenue oppidum, a mari decem millibus fere paſſibus aut amplius remotum.

BELGAE

Regnis *Belgæ* ſuccedunt, a mari ad Sabrinæ æſtuarium extenſi. Ad mare eſt Ptolemæi Μέγας λιμὴν, *Magnus Portus*, qui ex diſtantia conjicitur Portsmuthum eſſe, ut hodie adpellatur. Supra quem ad excurſum æſtuarii, in quod amnis *Triſanto* effluit, alius portus, quem *Triſantonis portum* dixeris, ad ipſum amnis oſtium, quod Ptolemæus deſcribit, cui adjacet nunc oppidum Southamton: in cujus proximo, ad ortum æſtivum, *Clauſentum* Antonini, ex diſtantia tam hinc a Regno, quam inde a Venta, judicatur exſtitiſſe: cujus hæc, itinere ab Regno Londinium, ſunt rationes:

Regno	—	—
Clauſentum	M. P.	XX.
Ventam Belgarum	M. P.	X.
Callevam Atrebatum	M. P.	XXII.
Pontes	M. P.	XXII.
Londinium	M. P.	XXII.

Intus eſt ipſa *Venta* cum *Belgarum* cognomine, a Ptolemæo laudata, & Antonino, cujus nomen in Wintcheſter ſupereſt, quod oppidum cum ſitu, quem in Venta ſua uterque monſtravit, congruit.

Inde Sabrinam verſus Ptolemæi ſunt ὕδατα θερμά, *Aquæ calidæ*, Antonini *Aquæ Solis*, eo loco, quo nunc epiſcopale oppidum eſt, itidem ab aquarum ſalubritate Latine loquentibus Bathonia, vulgo *Bath* nominatum. A quo longius in auſtrum recedit Ptolemæi Ἴσχαλις, *Iſchalis* vel *Iſcalis*, nunc doctorum judicio Ilcheſter, ſive Ivelcheſter, ad flumen Il vel Evel ſitum oppidum. Ipſe amnis in Sabrinæ fretum ſe effundens facit novum æſtuarium, quod Ptolemæo Οὐέξαλα εἴσχυσις, *Vexala æſtuarium*, vulgo Evelmouth adpellatur. Ceterum *Belgarum* nomen in Britannis a colonia Belgica eſſe vel ex Cæſaris teſtimonio conſtare poteſt, qui commentario V. cap. XII. de Britanniæ incolis ita cenſuit: *Britanniæ pars interior ab iis incolitur, quos natos in inſula ipſa memoria proditum dicunt: maritima pars ab iis, qui prædæ ac belli inferendi cauſſa ex Belgio tranſierant: qui omnes fere iis nominibus civitatum adpellantur, quibus orti ex civitatibus eo pervenerunt, & bello illato ibi remanſerunt, atque agros colere cœperunt.* Quod etiam de Atrebatum vel Atrebatiorum nomine, quos mox expoſituri ſumus, ſine dictorum repetitione judicandum ſit.

ATRE-

ATREBATII.

Belgis finitimi erant Britanni *Atrebatii*, ſive *Atrebates*, advenæ itidem ex Gallorum Belgica. Ptolemæus in Britanniæ populis etiam Ἀτρεβατίους, *Atrebatios* numeravit, iisque unum oppidum adſignavit corrupto nomine Ναλκοῦαν, ſive ſecundum Palatinum codicem Καλκοῦαν, *Calcuam*, quod nec ipſum ſatis ſanum eſt, eique præferendum quod apud Antoninum exſtat, *Calleva Atrebatum*, quamquam pro illo etiam Cambdenus *Callena* malit, ut eo propius cum recenti nomine Wallingfort, id eſt Wallenford ſive Wallenenford aut Wallengaford, conveniat. Situm eſt ad Tameſin hoc oppidum, ſupra Windſorium, Oxoniam verſus. Supra in Clauſento Belgarum rationes Antonini etiam pro hoc oppido fuerunt expoſitæ & demonſtratæ.

Hinc *Spinæ* XV. millibus paſſuum abfuerunt, ut ex itinere, ab Iſca Callevam, adparet, cujus rationes contractæ, prætermiſſis ignobilioribus locis, tales ſunt:

Iſca Silurum, *Leg.* II. *Aug.*	—	—	
Ventam Silurum	M.	P.	IX.
Aquas Solis	M.	P.	XXIV.
Spinas	M.	P.	L.
Callevam	M.	P.	XV.

Cambdenus tradit, jam viculum eſſe, priſci nominis tamen non penitus expertem, qui *Spene* vulgo vocetur: ex oppido autem in vicinia Novum burgum, Anglice Newbury, enatum eſſe.

DUROTRIGES.

A Tameſi ad auſtrale mare revertimur, ubi Ptolemæus *Durotriges*, finitimos Belgis auſtralioribus poſuit. Oppidum eis dat *Dunium* prope mare, quod haud dubie *Durnium* legendum eſt, quia Antoninus itinere a Muridono Viroconium, eo loco *Durnovariam* habet, & in hodierno nomine R littera eſt reliqua, quia conſentiunt eruditi homines, illud oppidum eſſe, quod nunc *Dorcheſter* adpellatur. Plura de *Durotrigibus* non habemus, quæ ex antiquis monimentis adferamus.

DUMNONII ſive DAMNONII.

Sic Ptolemæus δυσμικωτάτους, maxime occidentales Britannorum vocat, Δουμνονίους, *Dumnonios*, quod nomen Salmaſius etiam Solino vindicat: & ab Antonino ſive Itinerarii auctore conſervatum eſt, qui aliquot itineribus *Iſcam Dumnoniorum* memoravit. Alibi eodem Ptolemæi capite III. lib. II. de Britannia ſcribuntur *Damnonii*; ut neceſſe ſit alterutro loco lapſos deſcribentes eſſe. Neſcio quo auctore, aut quo adjutus codice, Cambdenus malit *Danmonios*, quam *Dumnonios* adpellare. Incipiunt a freto Sabrinæ, & in ultimum angulum occidentis proferuntur, ſic totam illam cherſoneſum occupantes. Ad *Sabrinæ fretum* Ptolemæus nihil habet præter Οὐέξαλλαν εἴσχυσιν, *Vexallam æſtuarium*, ut Latinus interpres ſcripſit, id quod amplo ore conjuncti amnes Pedredus (vulgo Parret) & Ivellus, ſive Ill, efficiunt. Medio fere loco inter æſtuarium illud & ultimum promontorium eſt Ἡρακλέους ἄκρον, *Herculis promontorium*, quaſi & heic loci ille orbis peregrinator monimentum poſuiſſet. Ultima promontoria, in extremo occidentis angulo,

duo notavit Ptolemæus, *Antiveſtæum* ſive *Bolerium*, ſeptemtrionem verſus, Diodori Siculi ἀκρωτήριον καλούμενον Βελέριον, *promontorium Belerium dictum*, lib. v. cap. XXII; & alterum ei ab auſtro oppoſitum, quod Δαμνόνιον καὶ Ὄκρινον ἄκρον adpellat, *Damnonium* ſive *Ocrinum*. Illud vulgus vocat *the Lands End*; hoc, *Lizard*, ſive *Leſard*, in parva peninſula quæ in meridiem propendet. Poſt quam ſequitur in auſtrali latere *Voliba*, Οὐολίβα, Ptolemæi, nunc Falemuth, quaſi Volemuth, oppidum cum portu capaci: deinde Κενίωνος ἐκβολαὶ, *Cenionis oſtium*, ad quod nunc oppidum Tregenie adjunctum eſt: ultra quod ex intervallo non modico Ταμάρου ἐκβολαὶ, *Tamaræ oſtium*, hodie, ſervato vocabulo *Tamar* ſive *Tamer*, ad cujus æſtuarium eſt nobilis portus cum oppido Pleymuth. Ultimæ Dumnoniorum, in ortum verſus, in hoc litore, ſunt Ptolemæo Ἰσάκα ποταμοῦ ἐκβολαὶ, *Iſacæ fluvii oſtium*, quem *Iſcam* verius dici, ejecta littera, Cambdenus cenſet: nunc *Ex* ille amnis vocitatur.

Hæc in litore. Intus ad idem flumen Iſcam ſita eſt *Iſca Dumnoniorum*, in Itinerario Antonini laudata: etiam apud Ptolemæum, qui vero perperam huic adſcripſit, λεγιὼν δευτέρα Σεβαστή: *Legio* II. *Auguſta*; quod illuſtre cognomen Iſcæ Silurum, ut infra oſtendemus, vindicandum eſt. Dumnoniorum autem Iſca hodie vocatur *Exceſter*. Fluvio Tamaræ in mediterraneis adpoſitum oppidum Ταμάρη, *Tamare*, nunc Tamerton: & ſupra illud, ſeptemtrionem verſus Οὔξελλα, *Uxella*, nunc, Cambdeno teſtante, Leſtuthiell, ſitum in monte oppidum. Atque ita omnia quæ Tameſi, Sabriniano freto & auſtrali mari ſive Britannico freto continentur expedivimus: in ulteriora progrediendum eſt.

TRINOBANTES.

Trans flumen Tameſin primi *Trinobantes* occurrunt, a Cæſare, Tacito, &, corrupto quamvis nomine, etiam a Ptolemæo commemorati. Hi inter Tameſin, quem attingebant, & Icenos, a ſeptemtrione oppoſitos, late habitarunt. Flumini impoſitum jam tum Romanorum temporibus *Londinium* erat, *cognomento quidem coloniæ non inſigne, ſed copia negotiatorum & commeatuum maxime celebre*, ut Tacitus lib. XIV. cap. XXXIII. prodidit. Mentionem ejus etiam Marinus Tyrius fecit apud Ptolemæum lib. I. cap. XV. & ipſe Ptolemæus in Cantiis quidem poſuit, a quibus vero longius abeſt, etiam diremtum flumine. Antoninus inde itinera deduxit, & eodem direxit alia. Quæ documento ſunt celebre omnino municipium & frequens emporium fuiſſe, licet coloniæ Romanæ cognomen non haberet. An poſtea acceperit, non planum & expeditum eſt protinus. Ammianus lib. XXVII. cap. XVIII. videtur adfirmare, dum *Lundinium vetus oppidum* dixit, *quod Auguſtam poſteritas adpellavit*. Quod ſplendidum cognomen vix aliis, quam coloniis, datum fuit. Sed eſto etiam aliis, uti *Cæſareæ* vocabulum, permittente auguſto imperatore: qui quisnam illorum fuerit, nusquam proditum invenimus. Cambdenus refert, annalibus Britannorum prodi, Conſtantinum Magnum muro Londinium circumdediſſe; quod ſi eſt, cognomen *auguſtum* ab eodem habere potuit, qui munimenta ei, & haud dubie ornamenta etiam, addidit. Bedæ eſt *Lundonia* lib. II. cap. IV & VII. & *civitas Lundonia*, ibidem cap. III. unde nunc quoque *London* vocatur urbs regia & emporium celeberrimum: Tacitus vero, Ptolemæus & Antoninus conſtanter adpellant *Londinium*.

Quinto lapide diſtabat ab illo *Durolitum*, in itinere Antonini a Venta Icenorum Londinium uſque, memoratum: male vero & deſcribentium errore addita XV millia paſſuum, pro diſtantia ab Londinio; quum quinque millibus tantum ab urbe illa remotum ſit,

Cam-

Cambdeno docente, quod nomen nondum penitus obliteratum *Leiton* confirmat, nunc exigui vici ad flumen *Ley*, quod *Litum* videtur dictum antiquitus fuiſſe. *Duro* autem, frequens in nominibus Britannicarum urbium, vetere gentis lingua *aquam* ſignificavit.

A Durolito XVI millibus in ſeptemtrionem, Camalodunum verſus, *Cæſaromagus* ejusdem itineris diſtabat, qui nunc vilis locus eſt Burghſtede, vel contracte Burſtet dictus, itidem Cambdeno auctore, cujus diligentiæ plus fidei, quam aliis, in rebus Britannicis habendum eſt. Inde per *Cononium*, nunc vicum Cannonden, XXI millibus in ipſam coloniam Romanam *Camalodunum* veniebatur, quæ prima colonia Romanorum in Britannia fuit, veteranis militibus ſub Claudio imperatore in eam deductis. Tacitus lib. XII. cap. XXXII. *Id quo promptius veniret, colonia Camalodunum valida veteranorum manu deducitur in agros captivos, ſubſidium adverſus rebelles, & imbuendis ſociis ad officia legum.* Et lib. XIV. cap. XXXI. *Iceni rapiunt arma, commotis ad rebellationem Trinobantibus, & qui alii nondum ſervitio facti, reſumere libertatem occultis conjurationibus pepigerant, acerrimo in veteranos odio. quippe in coloniam Camalodunum recens deducti, pellebant domibus, exturbabant agris,* & reliqua. Itinerum rationes oſtendunt in eo loco fuiſſe, ubi nunc eſt *Maldon*, nomine novo ex veteri facto, reſectis ſyllabarum prima atque ultima. Corrupte & transpoſitis litteris Ptolemæus Καμουδόλανον, *Camudolanum*, niſi error is eſt deſcribentium; pro *Camulodunum*, uti in Antonini legitur Itinerario. Sed verior ſcriptura Taciti, quam nummus Claudii confirmat COL. CAMALODUN. inſcriptus: etiam vetus inſcriptio, quæ & *Victricenſis* cognomen addit, apud Gruterum pag. 439. num. 5.

CN. MUNATIUS M. F. PAL
AURELIUS BASSUS
PROC. AUG.
PRAEF. FABR. PRAEF. COH. III.
SAGITTARIOR. PRAEF. COH. II.
ASTURUM CENSITOR CIVIUM
ROMANORUM COLONIAE VICTRICENSIS
QUAE EST IN BRITANNIA CAMALODUNI. &c.

Erat colonia nullis munimentis ſepta, ducibus Romanis tamquam in pace, amœnitatibus prius quam uſui conſulentibus: ideoque, rebellione Britannorum facta, facile invadi & everti, cæſis veteranis, potuit. Aliis autem ſplendidis operibus deſtituta non fuit, ut theatro, & templo Claudii, quod Britanni *quaſi arcem æternæ dominationis adſpiciebant*, & ipſam coloniam, *ut ſedem ſervitutis*. Hinc motus & ſeditio, de qua Tacitus lib. XIV. cap. XXXI. ſeq. & Agric. cap. XVI. conſulatur.

Locus paullo ſupra Camalodunum, itinere a Londinio Luguvallum, *Colonia* vocatur, inter Cæſaromagum & Villam Fauſtini, quam diverſam a Camaloduno, ut etiam ex numero paſſuum adparet, diſtinguit Antoninus. Hanc *Coloniam* Antonini Cambdenus *Colcheſter* interpretatur, dictam, ut putat, non tam a colonis eo deductis, quam a *Colne*, ejus tractus fluvio: ut de vero nomine, ſi ita eſt, fortaſſe dubitari poſſit. Iter ſic ſe habet:

Londinio	—— ——
Cæſaromagum	M. P. XXVIII.
Coloniam	M. P. XXIIII.
Villam Fauſtini	M. P. XXXV.

Quibus ſubſidiis Cambdenus inſtructus, in Trinobantibus argumentatur: *Colne fluvius Coloniam, cujus meminit Antoninus, quam & aliam eſſe a colonia Camaloduno facit*; *accedit. An a colonia huc deducta, vel a Colne flumine nomen ſit factum, Phœbus dixerit: a flumine malim ego, quum viderim oppidula plura illa impoſita* Colne *dici*, quorum exempla quatuor adjungit. *Villa* autem *Fauſtini*, quæ ultima in dicta itineris parte memoratur, propter diſtantiam ad Icenos potius, quam Trinobantes, videtur pertinere.

CATYEUCHLANI.

Hoc gentis vocabulum a Ptolemæo eſt, qui *Catyeuchlanis* (quibusdam libris, *Cattieuchlanis*) duo oppida adſignat *Salenas* (Σαλῆναι Græce) & *Urolanium*. Illæ non ſatis notæ ſunt, niſi quod circa Uſam fluvium videntur fuiſſe: hoc celebre, laudante Tacito & Antonino. Ille lib. XIV. cap. XXXIII. *Verulamium* adpellat, & *municipii* honore ornat: Antoninus diverſis itineribus *Verolamum* & *Verolamium*. Reſurrexit ergo ex clade, quam Tacitus deſcribit, Icenorum tumultu accepta, ut Ptolemæi jam & Antonini teſtimoniis cognovimus: tandem everſum Saxonum bello, ut putatur, cujus ruinæ ſunt, cum reliquo nomine *Verulam*, prope Fanum S. Albani. Cambdenus putat *Verulamium* fuiſſe munitum illud Caſſivellauni oppidum quod Cæſar expugnavit lib. V. cap. XXI. idque ex paludibus, quibus munitum fuiſſe Cæſar tradit, tamquam ex ſignis, non alibi in eo tractu reperiendis, conjecit.

Itinerario Antonini in hac regione adduntur *Lactodorum* ad Uſam fluvium, nunc Bedford: & inde Londinium verſus *Durocobrivis*, vel *Durocobrivæ*, hodie Hertford ſeu Harford dictæ: ſed inter Lactodorum & Durocobrivim, *Magiovinium*, quod dici fertur Ashwell: tandem *Pontes* inter Callevam & Londinium, ab utroque XXII millibus paſſuum ſejuncti, itinere a Regno Londinium. Ceterorum diſtantiam iter a Vallo Ritupas ſic declarat.

Bennavenna	—	—	
Lactodorum	M.	P.	XII.
Magiovinium	M.	P.	XVII.
Durocobrivim	M.	P.	XII.
Verolamium	M.	P.	XII.
Sulloniacim	M.	P.	IX.
Londinium	M.	P.	XII.

Hæc de Catyeuchlanis ſive Cattieuchlanis: ad vicinos ab occaſu Dobunos accedamus.

DOBUNI.

Ptolemæus in Britannicis gentibus numerat etiam *Dobunos*, quibus unum oppidum dat *Corinium*, quod idem Antonini itinera, ab Iſca Callevam, videtur *Durocornovium* vocari: hodie illo ſitu eſt *Circeſter*. Itinere præcedit *Clevum* XIIII millibus paſſuum, quo loco nunc *Gloceſter* eſt. Etiam *Trajectus*, itinere altero ab Iſca Callevam, inter Ventam Silurum & Aquas Solis, quo Sabrinæ æſtuarium tranſmittebatur, in hac gente fuit, ſed numeri apud Antoninum corrupti ſunt, ut verus locus, inferior, ſuperiorne fuerit, deſignari certo non poſſit. Quæ vero præcipua nunc tractus ejus eſt *Oxonia*, vulgo *Oxford*, Athenæ Anglorum, incertum, cujus antiquitatis ſit, aut quo olim uſa nomine, quia antiqua illius memoria in hiſtoriis antiquis, aut veterum geographorum lucubrationibus nulla reperitur.

ICENI.

Ad ortum Britannia terreſtri ſinu in Germanicum Oceanum excurrit, quas partes nunc Suffolciam & Nortfolciam adpellant, quibus prætenduntur Cantabrigienſis & Huntingdonienſis regiones. Omnes has partes *Iceni* poſſederunt, gens valida, qui Romanorum ſocietatem volentes acceſſerant: poſt primi rebellantium, quod a Tacito lib. XII. cap. XXXI. obſervatum eſt. Hi ergo ſine dubio ex illis fuerunt, qui ultro Cæſari, legationibus miſſis, ſe olim dediderant, ut ipſe lib. V. cap. XXI. prodidit, latitantes forſan in dubiis illis & ſuſpectis *Cenimagnis*, ut ſupra cum Lipſio & Cambdeno oſtendimus.

Oppida Icenorum fuerunt *Villa Fauſtini* ex proxime demonſtrato itinere per Trinobantes, non ignota, quæ Talbotto & Cambdeno *S. Edmundsbury*, aut ſimpliciter *Bury* videtur eſſe: deinde *Cambretonium* Antonini in itinere a Venta Icenorum Londinium, ut nominis reliquiæ videntur indicare, nunc Bretenham: *Sitomagus* ejusdem Antonini, judicatur eſſe Thetford in Nortfolk: *Venta* autem *Icenorum* nunc in ruinis jacet, ex quibus in proximo loco urbs Norwich ſurrexit: *Garienis oſtium* (Garryeni, Γαῤῥυένυ ἐκβολαὶ Ptolemæo) olim portum & oppidum *Garianonum*, videtur habuiſſe. Equitum enim præpoſitus ſub Comite litoris Saxonici per Britanniam, ut in Notitia Imperii eſt, in ſtatione & præſidio ibidem fuit: nunc, mutato alveo, ut Cambdenus tradit, in proximo eſt oppidum & portus Yarmuth, cui itidem Latine nomen additur Oſtiorum Garienis. Flumen autem illud inde a Venta ſive Norwico decucurrit. *Iciani* Antonini Talbotto ſunt Icborow. In ora ſeptemtrionali Nortfolciæ prope Metaris æſtuarium ſive ſinum, *Brannodunum* fuit, ex Notitia Imperii notum, ubi præpoſitus equitum Dalmatarum præſidio fuit: nunc videtur vicus Brancaſter eſſe. Ab his omnibus in ortum recedit *Camboritum* Antonini, quaſi Cami vadum, in loco fere Cantabrigiæ, celeberrimæ ſedis ſtudiorum liberalium. *Durobrivas* in Coritanis, ad quos pertinent, explicabimus. Ut vero diſtantia oppidorum quæ Icenis jam attribuimus, eorumque ſitus perſpicue adpareat, pretium erit ex itineribus Antonini, vel quisquis ille auctor eſt, demonſtrare.

I. Iter a Londinio Luguvallum ad Vallum:

Londinio	—	—	
Cæſaromagum	M.	P.	XXVIII.
Coloniam	M.	P.	XXIIII.
Villam Fauſtini	M.	P.	XXXV.
Icianos	M.	P.	XVIII.
Camboritum	M.	P.	XXXV.
Duroli pontem	M.	P.	XXV.
Durobrivas	M.	P.	XXXV.

Inde per Lindum & Eboracum dirigitur ad Vallum.

II. Iter a Venta Icenorum Londinium:

Venta Icenorum	—	—	
Sitomagum	M.	P.	XXXII.

Cambretonium	M.	P.	XXII.
Adanſam	M.	P.	XV.
Camulodunum	M.	P.	VI.

& reliqua. Quæ de Icenis ſufficiant: ad Coritanos progreſſum inſtituimus.

CORITANI.

Sequitur tractus a Northamton ad Lindum ſive Lincolne, quem Ptolemæi *Coritani* dicuntur poſſediſſe. Extremum in auſtrali parte fuit *Tripontium* Antonini, itinere a Londinio Lindum, nunc Torceſter, in auſtrum vergens a Northamtonia, Oxoniam verſus. Deinde in ſeptemtrionem adſurgunt *Bennaventa* ſive *Bennavenna* ejusdem, ſed itinere a Vallo ad portum Ritupas, ex conjectura forte ipſum Northamton eſt ad flumen Aufonam, Taciti Altonam: aut non longe ab eo recedit. *Durobrivæ* ad eumdem amnem inter Northamton & Peterbourg, ab eodem Antonino, itinere a Londinio ad Vallum commemoratæ. *Ratæ* autem Antonini diverſis itineribus videntur Ptolemæi *Rage* eſſe. nam & hanc in Coritanis Ptolemæus ſcripſit. Locus autem nunc obſcurus, niſi quod circa oppidum Leiceſter inveſtigandum eſſe ex utriusque numeris non difficile eſt probare. In quo tractu etiam *Verometum* fuit Antonini, itinere a Londinio Lindum, deſcriptum quod alio itinere ab Eboraco Londinium, corrupte forſan *Vernemetum* vocatur, XIII. millibus paſſuum ſupra Ratas, Lindum verſus. Hodie lacus dicitur Burowhill adpellari.

Ulteriora in ſeptemtrionem eodem itinere narrantur tria, *Margidunum* XIII. millibus a Verometo; nunc Margedoverton: & *Ad pontem* VII inde millibus remotum, nunc Pauton: & *Crococalanum*, XII millibus a *Lindo* ſive Lincolnio. *Lindum* enim urbem illam eſſe, quæ nunc Lincoln vocatur, nemo eſt qui dubitet, & itinerum rationes ſatis perſuadent. Ptolemæo quoque *Lindum*, Λίνδον, nominandi caſu eſt, quod itidem in Coritanis poſuit tanquam urbem præcipuam, & alteri, *Rage*, prælatam. Beda lib. II. Hiſt. eccl. cap. XVI. *Lindocolinam civitatem* vocat, & regionem *Lindiſſi*, ac cap. XVIII. agrum *Lindocolinum:* a quo nomen hodiernum eſt. Supra Lindum XIIII millibus paſſuum, Eboracum verſus, Antonini itinere ab Eboraco Londinium, eſt *Agelocum*, quod Cambdenus mavult *Adelocum* legere, quia in vicum incidere videtur, qui Idleton hodie vocatur. Atque hæc etiam ſunt, quæ de Coritanis in antiquis libris reperiuntur, quibus illuſtrandis & juſte dimetiendis ex Antonini itineribus hæc pauca damus excerpta.

I. Ex itinere a Londinio Lindum, quod per Verolamium & Lactodorum ducitur:

Tripontio	—	—	
Vennonim	M.	P.	VIIII.
Ratis	M.	P.	XII.
Verometum	M.	P.	XIII.
Margidunum	M.	P.	XIII.
Ad Pontem	M.	P.	VII.
Crococalanum	M.	P.	VII.
Lindum	M.	P.	XII.

II. Ex

II. Ex itinere ab Eboraco Londinium:

Agelocum	—	—	—
Lindum	M.	P.	XIIII.
Crococalanum	M.	P.	XIIII.

Atque ita reliqua, ut in ſuperiore itinere, retro ſubſequuntur.

CORNAVII.

In meditullio Britanniæ *Cornavii* incipiunt, & vergunt ad Devæ æſtuarium, a Ptolemæo commemorati, qui duo illis oppida adſignavit, *Devam* æſtuario adpoſitam ſeu flumini, ſtationem legionis xx Victricis; & *Viroconium.* Sed a finibus Coritanorum incipiendum. Primum ab auſtro eſt *Branogenium* Ptolemæi, ſive *Branonium* Antonini, itinere a Muridono Viroconium, quod ex ſitu & diſtantia probatur Vigornia eſſe, vulgo Worcheſter. Inde in ortum, ad occidentalem Auſonam ſive Avonam fluvium, conjicitur *Præſidium* fuiſſe, quem locum Notitia Imperii, ſub Duce Britanniarum, tradit præfectum equitum Dalmatarum habuiſſe. Conjicitur, inquam: nec enim certum argumentum, ſed conjecturam Cambdenus ſequutus, Warwicum interpretatur. Prope Stafford, ab auſtro tamen, *Pennocrucium* Antonini erat, itinere a Vallo Ritupas; hodie Penkridge dictum. *Viroconium* autem, Ptolemæi & Antonini, videtur eſſe Salopia, vulgo *Schrowesbury* dicta, ad flumen Sabrinam, antequam in auſtrum id curſum ſuum deflectit. In Warwicenſi tractu etiam *Manduesſedum* fuit Antonini, quod, ut nomen indicat & diſtantia, hodie viculus Mancheſter eſt, diſtinguendus ab oppido ejus nominis in Lancaſtria. Ad æſtuarium Dee, ubi ſe flumen immittit, *Deva* ejusdem Antonini, ſive Δηούνα, *Deuna* Ptolemæi, quod poſterius nomen haud dubie depravatum eſt; prius, genuinum, quia cum fluvii illius nomine *Dee*, quod hodie obtinet, quam proxime conſentit. Uterque addit quaſi cognomen, a legione xx *Victrice*, quæ ibi ſtationem habuit, petitum. Hodie vocatur Cheſtria. Unde per xx millia paſſuum *Condate* ejusdem Antonini aberat, Eboracum verſus, quod fertur hodie Congleton adpellari. *Rutunium* tandem, ejusdem itineris, inter Mediolanum & Viroconium medio loco fuit: nunc Routon, ut ajunt, dictum. Rationes ſingulorum ex itinere a Vallo Ritupas, ſunt tales; ſed contractæ:

Eboracum	—	—	—
Cambodunum	M.	P.	XXIX.
Mamucium	M.	P.	XVIII.
Condate	M.	P.	XVIII.
Deva, *Leg.* XX *Victrix*,	M.	P.	XX.
Mediolanum	M.	P.	XXX.
Rutunium	M.	P.	XII.
Viroconium	M.	P.	XI.
Pennocrucium	M.	P.	XXIII.
Manduesſedum	M.	P.	XVIII.
Venonim	M.	P.	XII.
Bennaventam	M.	P.	XVII.

SILURES ET DEMETAE.

Cornavios excipiunt *Silures*, Hibernico mari & Sabrinæ flumini ac æſtuario prætenſi: qui interiore angulo, quem Sabrinæ fretum cum Hibernico mari facit, *Demetas* includunt. Plinius Silures ad mare uſque Hibernicum extendit, lib. IV. cap. XVI. decens, Hiberniam a Britannia abeſſe, *a Silurum gente* XXX M. *paſſuum.* Demetæ enim tamquam pars Silurum æſtimantur. Silurum oppida ſunt *Ariconium* Antonini, quod Cambdenus Hereford, urbem primam comitatus ſui interpretatur. Quod ſi eſt, iter ab Iſca Callevam, per anfractus, ut multa alia, inſpiciendæ rei publicæ cauſſa, oportet ductum eſſe. *Bullæum* Ptolemæi, nunc Buelth, fertur nomine ſuo prodi. *Iſca Silurum*, quòd ſtatio *Legionis* II *Auguſtæ* erat, ut addidit Antoninus, neque nunc nomen ſuum abſcondit, dicta *Caer lion*, id eſt urbs legionis. Ex quo vel ſolo manifeſtum eſt, etiamſi itinerum rationes abeſſent, quæ vero adſunt luculentæ; Ptolemæum errore implicitum eſſe, qui legionem illam Iſcæ Dumnoniorum impoſuit. Media ſedet hæc Iſca inter *Burrium* per IX M. P. & *Bovium* per XV. quorum illud in ſeptemtrionem vergit; hoc oblique & a latere in meridiem: illud everſum eſt; hoc, quod idem ſonare Britannis ajunt, Cowbridge nunc vocatur. *Gobannium* etiam Antonini in illo tractu eſt, quod deprehenditur in Abergevennew, loco in occaſum declinante a Monmutho.

Itinere altero Antonini ab Iſca Callevam, ab Iſca proxime poſt IX paſſuum millia occurrit *Venta Silurum*, nunc exciſa, ſed nomine reliquo in loco Caer Went. Eſt etiam XXII M. P. a Gobannio locus *Magni* in Itinerario dictus; in Notitia Imperii ſub Duce Britanniarum nunc *Magi*, & alius *Magni*, e quibus quod cum Itinerario conſentit, præferendum, quamvis alterum placeat Cambdeno. Sub diſpoſitione enim illius Ducis fuiſſe dicuntur & *Præfectus numeri Pacenſium Magis*, & *Tribunus cohortis* II *Dalmatarum Magnis.*

DEMETARUM, quos Ptolemæus nominat, eodem auctore duo oppida fuerunt, Λουέντινον, *Luentinum*, vel *Loventinum*, quod ipſe prope oſtia amnis *Tuerobis* locavit: & *Maridunum*, quod eſt Caer Mardin: & promontorium *Octapitarum*, Ὀκταπίταρον ἄκρον, quod nunc S. Davidis adpellatur.

ORDOVICES.

Ut Silures & Demetæ ſunt infra Cornavios, in auſtrum vergentes; ſic ſupra illud in ſeptemtrionem *Ordovices* adſurgunt, a Tacito & Ptolemæo, ut ſupra vidimus nominati. Hi freto inſulæ Monæ propinquiores ſunt, ab illo ad æſtuarium Dee in maritimis maxime habitantes. Fontes Sabrinæ tenent, & promontorium *Canganum*, Καγκανῶν ἄκρον, quod inter *Tiſobim* & *Stucciam* fluvios ponit Ptolemæus. Ad fretum Monæ, aut prope illud, Antonini *Segontium* fuiſſe, fluvius ex lacu decurrens *Sejont*, & ibidem loci præfluens, oſtendit, cui haud dubie commune nomen cum adjacente oppido fuit. Etiam iter a Segontio Devam, confirmat idem, quod ita habet:

Segontio	—	—	—
Conovium	M.	P.	XXIV.
Varim	M.	P.	XIX.
Devam	M.	P.	XXXII.

Quæ

Quæ interjacent, *Conovium*, eſt nunc Conwey, ad fluvium, quem Ptolemæus *Tiſobim* adpellat, Cambdenus Toiſobium adpellari mavult: *Varis* autem, urbis exciſæ, veſtigia in loco Bodvari ſupereſſe Cambdenus teſtis eſt. Tandem *Mediolanum*, quod Ptolemæus & Antoninus habent, etiam Ordovicum fuiſſe, non eſt quod dubitemus, quia non ſolum Ptolemæus ibi collocavit, verum etiam rationes itineris, quod a Vallo eſt Ritupas, eodem nos adducunt. Inter Bonium enim ad Devam, & Rutinium, quod nomen ſervat, poſitum fuit, ab illo XX ab hoc XII millibus paſſuum ſejunctum, licet nullum hodie veſtigium ſuperſit, ubi certo illud exſtitiſſe monſtrari poſſit.

B R I G A N T E S.

Supra Ordovices & Devæ æſtuarium *Brigantes* erant, a Tacito ſæpius notati, a Ptolemæo ita diſtributi, ut a mari ad mare, quam lata eſt inſula, pertinerent. Ab Itunæ enim æſtuario uſque ad Abi æſtuarium extenſi erant Brigantes. Prope vallum juxta promontorium & æſtuarium Itunæ *Blatobulgium* erat, *caſtra* tenens *exploratorum*, uti Antonini ſecundo itinere deſcribuntur: inde XII millibus aberat *Luguvallum* eodem itinere deſignatum, nunc Carlile, Latine Carleolum dictum, & *Voreda* Antonini, Cambdeno interprete Old Carlile, id eſt vetus Carleolum. Ad mare verſus Hibernicum, *Epiacum* Ptolemæi fuit, nec hoc remotum multo ab Ituna: poſt quod apud eumdem *Moricambe* æſtuarium. Inter utrumque æſtuarium in mediterraneis *Aballaba*, cui ſub Ducis Britanniarum diſpoſitione *Præfectus numeri Maurorum Aurelianorum* impoſitus fuit, ut in Imperii Notitia eſt proditum; nunc Appleby vocatur: quo in tractu forſan & alia præſidiorum loca ejuſdem Notitiæ fuerunt, ut *Morbium*, ubi præfectus caraphractariorum erat; nunc Moresby in Cumbria: & juxta Vallum, ſive, ut in Notitia dicatur, *per liniam Valli* citerioris, plura, in eadem Notitia ſub Duce Britanniarum enumerata, ex quibus ſunt Cambdeno judice, *Procolitia*, *Cilurnum*, *Tunnum*, *Condercum*, *Pons Aelii*, opus Hadriani haud dubie; & *Axelodunum*, quod Cambdeno videtur noſtræ ætatis Hexham eſſe; & tandem ad *Tinam* fluvium *Vindobala*, id eſt Finis valli, qui locus Antonini itinere primo *Vindomora*, id eſt, Cambdeno interpretante, Finis muri adpellatur. Neque enim certum eſt, an murus ad Oceanum Germanicum pertinuerit: neque opus fuit, quia Tina, Oceano adpropinquans, altitudine ſua, qua naves magnas fert, ſatis munimentum fuit provinciæ. Ad oſtium tamen videtur etiam præſidium Romanum fuiſſe, ſed claſſicum ſive navale. In Notitia enim Imperii dum ſub Ducis Britanniarum diſpoſitione etiam *Tribunus cohortis primæ*, *Aeliæ claſſica Tunnocello* conſtitutus legitur, Cambdeno adſentimur, qui *Tinnocello* legi jubet, & Tinmouth ſive oſtium Tinæ interpretari.

Inter Moricambe æſtuarium & *portum Setantiorum* ad latus Hibernicum interjacebat Ptolemæi *Vinnovium*, Οὐιννοὐιον; Antonini, itinere primo, *Vinovia*, nunc Bincheſter: & itinere ſecundo illius tractus ſunt *Brovoniacum*, quod dicitur Brugham eſſe; & *Verteris*: a quibus *Eboracum* via per *Cataractonem* & *Iſurium* ferebat proxime: utrumque locum etiam Ptolemæus habet, priorem vocans *Caturactonium*, Κατουρρακτόνιον, quod nunc Catarick in Eboracenſi comitatu eſt: alter, vicus hodie exiguus. Aliud iter ex hoc boreali tractu a *Clanoventa* Mediolanum ducit, in quo *Alone* eſt, in Notitia *Alione*, quæ hodie *Lancaſter* eſt: deinde *Galacum*, Ptolemæi *Calatum*: poſt illud *Bremetonacum*; quod eſt Notitiæ *Bremeturacum*, quo in loco fere Ptolemæi *Rigodunum* eſt; inde *Coccium*, & a XVII millibus paſſuum *Mancunium*, plurium confeſſione Mancheſter: a quo per

Condate itur *Mediolanum*. Quod autem initium itineris erat, *Clanoventa*, ejus nullum ſupereſt veſtigium: in Notitia Imperii autem eſt *Glannobanta*, quæ cohortem primam Morinorum præſidio tenebat. Et rurſus alio itinere inter Eboracum & Mancunium (falſo *Mamucium* ſcriptum) quod Lancaſter eſt, interponuntur *Calcaria*, & *Cambodunum*, hoc ordine:

Eboraco	—	—	—
Calcariam	M.	P.	IX.
Cambodunum	M.	P.	XX.
Mancunium	M.	P.	XVIII.
Condate	M.	P.	XVIII.
Devam, *Leg.* XX.	M.	P.	XX.

e quibus *Cambodunum*, quod perperam a Ptolemæo *Camulodunum* ſcribitur, nunc in ruinis eſt prope Almonbury.

Hæc in occidentali latere fuerunt, aut ad illud verſus ferebant: in latere orientali oppida Eboracum uſque perluſtravimus: unde ad æſtuarium Abi, quod nunc Humber Flut vocatur, ordo talis oppidorum eſt itinere Antonini primo:

Cataractone	—	—	—
Iſurium	M.	P.	XXIIII
Eboracum; *Leg.* VI. *Victrix*,	M.	P.	XIIII.
Derventionem	M.	P.	VII.
Delgovitiam	M.	P.	XIII.
Prætorium	M.	P.	XXV.

Aliud iter ab Eboraco Londinium, ita dirigitur:

Eboraco	M.	P.	XXI.
Lagecium	M.	P.	XXI.
Danum	M.	P.	XVI.
Agelocum	M.	P.	XXI.
Lindum	M.	P.	XIIII. & reliqua.

Nunc ſingula interpretamur, quantum de iis cognitum habemus. De *Cataractone* ſive *Caturactonio*, & de *Iſurio*, quæ ultra Eboracum ſunt, modo diximus. Urbs autem *Eboracum*, nunc *Yorck* & ſecunda regni, etiam olim fuit clariſſima, & ſedes principum Septimii Severi & Conſtantii Chlori, in qua uterque diem obiit. Ptolemæus quoque perinde ut Antoninus, *Legionem* VI. *Victricem* ibi locavit. Quod etiam nummus Severi confirmat, qui COL. EBORACUM LEG. VI. VICTRIX præ ſe fert. nam coloniam Romanam fuiſſe, in ipſa urbe Eboracenſi inventus lapis probat, apud Gruter. pag. 485. num. 1. cui inciſum eſt IIIIII COL. EBOR. id eſt, *Sevir coloniæ Eboracenſis*. Sed ad reliqua explicanda itineris revertamur. *Derventio*, nunc Derwent, in Notitia Imperii etiam in præſidiorum locis numeratur. Fuit enim ſub diſpoſitione Ducis Britanniarum *Præfectus Numeri Derventionenſis Derventione*. Quæ ſequitur *Delgovitia*, Cambdenus Godmundham interpretatur. *Prætorium*, quod in angulo æſtuarii & maris eſt, hodie vocatur Paterington. In altero itinere *Lagecium*, ſuperiore, a Londinio Luguvallum, *Legeolium* ſcribebatur, inter Eboracum & Danum medius locus, ut dubites, utra lectio ſit melior. *Danum* autem eſt Dancaſter. *Agelocum* & *Lindum* ſupra expoſuimus.

OTTA-

OTTADINI.

Expoſitis omnibus, quæ intra primum murum fuerunt, nunc extra illud vallum egreſſi, quæ uſque ad Bodotriam & Glotam æſtuaria Romani poſſederunt, diſpiciemus. Poſt finem Valli & Tinæ oſtium in litore orientali, ſeptemtrionem verſus, proximum *Segedunum* erat, cui, ut in Notitia eſt, Tribunus cohortis IV Lergorum præſidio fuit: nunc dicitur Seton, contracto veteri vocabulo, nominari. Non procul abeſt locus Morpeth ſeu Morpit, quem Cambdenus putat Antonini *Corſtorpitum* eſſe, itinerum Britannicorum principium, quod ideo *Morſtorpitum* ſcribendum ſuſpicatur. Ulterior *Alaunus* fluvius Ptolemæi, Alne dictus hodie: & ejusdem *Bremenium*, quod videtur Bramton eſſe, haud longe ſitum ab hoc fluvio. A quo oppido antiquiſſima charta chorographica Vallum oblique ad Eſcam perducit, quod non dubitatur Antonini vallum eſſe, a Lollio Urbico, ipſius legato, exſtructum, ut litus illud orientale imperio Romano adjungeretur: de quo ſupra dictum fuit. Hæc de *Ottadinorum* regione, quæ Northumbria ætate noſtra adpellatur. Ottadinos Ptolemæus Ωταδηνὺς, *Otadenos* ſcribit, ſed mavult *Ottadinos* ſive *Ottatinos* Cambdenus, quod Britannice ſignificat *ultra Tinam* habitantes.

SELGOVAE, HORESTI, ET DAMNII.

Tandem fines Romanorum uſque ad *Glotam* & *Bodotriam*, utriusque maris æſtuaria, inſulam in anguſtias conſtringentia, prorogati, & novo vallo ſive muro communiti ſunt: qua finitione litus occidentale etiam, quod inter Itunam & Glotam eſt, adjectum fuit. In litore illo poſt Itunam *Selgovas* populum Ptolemæus conſtituit, quibus *Trimontium* & *Uxellum* oppida adſignat: & ſupra hos, *Novantas*, Νουάντας, cum oppidis ignobilioribus: intus & ortum verſus inter Selgovas & Ottadinos, *Damnios*, quibus oppida vel caſtella attribuit *Colaniam*, *Coriam*, *Alaunam*, *Victoriam*: Quibus populis etiam *Horeſtos* Taciti interfuiſſe, prorſus eſt credibile. Etenim extra domitam Britanniam fuerunt, & in fines eorum exercitum duxit Agricola, obſidibusque acceptis, ibi præfecto claſſis circumvehi Britanniam præcepit. In ora ergo fuerunt & ad æſtuarium. Cambdenus locat in Eſcia, quæ regio ſupra Jutunam eſt, in quo æſtuario tum claſſis videtur fuiſſe, unde circumvecta inſulam in Trutulenſem portum rediit.

Supra Ottadinos *Taum* æſtuarium in latere orientali eſt, ut Tacitus Agric. cap. XXII. adpellat, in quo *Tai* vel *Tavi* fluminis (nunc Twede, Scotiam ab Anglia ſeparantis) eſt oſtium. Sub *Bodotriæ* æſtuario *Alata caſtra* Ptolemæi ſunt locanda, Græce Πτερωτὸν στρατόπεδον, quod non dubitatur *Edenburgum* eſſe, Scotorum regia, quia *Edenborow* Britannice idem ſonat quod Burgus alatus vel alarum: nec numeri etiam, quos Ptolemæus ponit, ab hoc loco abhorrent: atque hoc in ultimis caſtris Romanorum fuit. Quos ergo circa primum vallum, aut circa ultimum, populos enarravimus, pars *Mæatarum* fuerunt, provinciæ novis victoriis & prorogatis finibus, adjecti, quorum reliqui extra valla in Scotia habitarunt. Omnes enim Britannos barbaros, diſtinctos a provincialibus Dio Caſſius apud Xiphilinum in Severo in Mæatas & Caledonios diviſi erant, Μαιάται πρὸς αὐτῷ τῷ διατειχίσματι, ὃ τὴν νῆσον διχῇ τέμνει. Καληδόνιοι δὲ μετ' ἐκείνυς, *Mæatæ ſunt juxta murum qui inſulam in duas partes dividit: Caledonii poſt illos.*

Denique quia ad valla ſive muros jam progreſſi fuimus, præter illa, quæ ſupra in *Diviſione Britanniæ* de eisdem diximus, de auctoribus ſingulorum, etiam ætate, ordine ac temporibus aliquid adjiciendum eſt. Tria valla ſive muros hiſtoria antiqua tradit in Britannia: tres etiam ſtructores nominat Hadrianum, Antoninum, Severum: trium etiam veſtigia non obſcura inveniuntur: ſed quo ordine ſingula, & a quo hoc, illud vallum, ſive hic, ille murus conſtructus fuerit, difficile ſane ad expediendum eſt. Vir rerum Britannicarum peritiſſimus Guilielmus Cambdenus Cap. *de Muro Pictico*, in hanc opinionem ingreſſus eſt, ut murum citeriorem, qui Jutunæ æſtuario & Tinæ prope oſtio interceptus fuit, a Severo imperatore exſtructum, aut ab Hadriano inchoatum, a Severo conſummatum eſſe cenſeat: medium vallum quod Ottadinos incluſit, ab Antonino Pio: extremum inter Bodotriam & Glotam ab Alexandro forte Severo, ſub quo fines eo uſque prolatos eſſe Lampridius teſtatur. Quamquam enim & olim Agricola ad Glotam uſque & Bodotriam, Tacito teſte, progreſſus fuerit, earumque anguſtias muniverit præſidio: tamen *Severus*, inquit Cambdenus, *poſthabita ulteriori illa & ingenti regione murum per transverſam inſulam ab Itunæ æſtuario ſive Solwey frith ad Tinæ oſtium ſive Tinmouth duxit, & receptas provincias omni ſecuritate munivit.*

Philippus Brietius in eo conſentit cum Cambdeno, ut citeriorem murum ſive vallum, quod ab Ituna ad Tinæ oſtium fuit, Severo conditori attribuat: ultimum vero inter Glotam & Bodotriam exſerte adjudicat imperatori Hadriano. Contra, Georgius Buchananus, Scotus, non minus, quam Cambdenus, harum regionum peritus; & Abrahamus Ortelius, quod citimum vallum eſt, Hadriano vindicant; extremum, Severo: quod eo adparet probabilius, quia proceſſu temporis fines imperii ſunt in majus & in longius prolati. Ut ergo in repugnantibus ſententiis intelligamus, utra verior ſit, aut proclivior ad fidem; utriusque rationes, quibus innituntur, diligentius excutiemus.

Duo præſidia Cambdeno ſunt, primum ex vulgari Britannorum adpellatione petitum eſt; alterum ab auctoritate venerabilis Bedæ. Britannos Anglos ait illud citimum vallum, ſeu reliquias & veſtigia ejus, adpellare *Gual Sever*, hoc eſt, Severi vallum; quaſi ex vetuſta traditione habeant quod res ſit, quodque conſonans hiſtoricæ veritati. Quid ſi vero vulgaris hæc nomenclatura in gloriam gentis conficta & adrogata eſſet? Famoſius Severi vallum, quam vel Antonini vel Hadriani fuit; etiam res illius Britannicæ, quam horum, clariores, ut fieri utique potuerit, quo, quod Severi erat, ſibi natio æmula vindicaret. Ipſe Cambdenus fatetur, *Scoticos ſcriptores ſemper Hadriani Murum* illud ad Itunam Tinamque vallum *adpellaſſe:* quinam verius dixerint quod res, poſtea examinabimus.

Alterum argumentum Cambdenus ab auctoritate Bedæ ſumit, qui lib. I. Hiſtor. eccleſ. Britan. cap. XII. ſcripſit, aut potius ex Gildonis Sapientis de Excidio & conqueſtu Britanniæ, transſcripſit de legione, quæ Britannis ultimo auxilio miſſa Valentiniani III temporibus fuerat: *Tum Romani denuntiavere Britonibus, non ſe ultra ob eorum defenſionem tam laborioſis expeditionibus poſſe fatigari: ipſos potius monent arma corripere, & certandi cum hoſtibus ſtudium ſubire. - - - quin etiam, quod & hoc ſociis aliquid commodi adlaturum putabant, murum a mari ad mare recto tramite inter urbes, quæ ibidem ob metum hoſtium factæ fuerant, ubi & Severus quondam vallum fecerat, firmo de lapide locarunt. Quem videlicet murum, hactenus famoſum atque conſpicuum, ſumptu publico privatoque, adjuncta ſecum Britannorum manu, conſtruebant, octo pedes latum, & duodecim altum, recta ab oriente in occaſum linea, ut uſque hodie intuentibus clarum eſt.*

Duo ſunt hujus argumenti capita: primum, ultimos illos Romanos lapideum murum ab Itunæ æſtuario uſque ad oſtium Tinæ exſtruxiſſe, qui adhuc Bedæ temporibus clarus fuerit

fuerit intuentibus: deinde, eodem loco Severum quondam vallum feciſſe. Prius ut nolumus negatum ire, eſt tamen in illo, quod vel mireris, vel omnino dubites, qui fieri potuerit, ut tam altus murus, tam latus per tantum ſpatium, quod non infra LXXX millia paſſuum eſt, ab una legione, & redire feſtinante, quamlibet adjuvantibus Britannis, tam brevi tempore duceretur. Sed veſtigia ſuperſunt muri ſaxei, ad quæ Cambdenus provocat. Superſunt etiam alterius muri ad Bodotriam a Glota uſque, Buchanano Scoto teſte, qui labor multo brevior fuiſſet, & temporibus accommodatior, quam alter ad Itunam & Tinam. Quod probabilius fieret, ſi de *Valentia* provincia, quam Theodoſius, Theodoſii M. pater, fecerat, certius conſtaret, ad id tempus uſque conſervatam eſſe, quod non eſt incredibile, quum anni haud plures, quam quinquaginta circiter intercedant. Secundum vero, quod de Severi vallo erat, non exſtat in epiſtola Gildonis, cujus fide, ut conferentibus manifeſtum eſt, uſus Beda fuerat: ſed, niſi gloſſa eſt, ipſe de ſuo addidit, bene, ſi ex probata hiſtoria hauſit: ſecus, ſi gentis ſuæ amor & credulitas ipſum decepit. Quod ut verius dijudicetur, repetamus, quæ de utroque muro ſive vallo, Hadriani & Severi, ſcriptores veteres prodiderunt.

Spartianus cap. XI. de Hadriano: *murum per octoginta millia paſſuum primus duxit, qui barbaros Romanosque divideret.* Quod ſi per *octoginta* millia duxit, ruit opinio ante dicta Brietii, qui Glotæ & Bodotriæ adpoſuit, quod Hadrianus vallum per inſulam traduxerat, quod anguſtiæ illius loci ne dimidium quidem tanti valli poſſunt capere. Si ergo non eſt Hadriani, neque Antonini, cujus vallum tam Cambdenus quam Brietius a Bremenio ad Eſcam oblique duxerunt; conſequens eſt, ut Severi opus vallum illud extremum ſit. Quod Eutropius confirmat lib. VIII. cap. X. Severi vallum XXXII millia paſſuum a mari ad mare perducens: quod ſpatium nulli parti inſulæ, quam quæ inter Bodotriam & Glotam eſt, ob anguſtiam ſuam convenit. Sed forte factum illud vallum ſub Alexandro imperatore eſt. Id Cambdenus ſibi probari non obſcure ſignificavit, Lampridii verbis ex illius Vita cap. LVIII. uſus, quæ vero nihil de vallo aut prætentura notificant, ac ne Britanniæ quidem mentionem faciunt. Dixit tantummodo Lampridius: *Sola quæ de hoſtibus capta ſunt, limitaneis ducibus & militibus donavit, ita ut eorum eſſent, ſi heredes illorum militarent; nec umquam ad privatos pertinerent, dicens, attentius eos militaturos, ſi etiam ſua rura defenderent.* Accedit quod Xiphilinus ex Dione refert, Severum expeditione illa non circa citeriora obhæſiſſe, poſthabitis ulterioribus, ſed ἐσέβαλεν ἐς τὴν Καληδονίαν, καὶ διιὼν αὐτὴν, ἀμύθητα πράγματα ἔσχε, τάς τε ὕλας τέμνων, καὶ τὰ μετέωρα κατασκάπτων, τά τε ἕλη χωννύων, καὶ τοὺς ποταμοὺς ζευγνύων, *in Caledoniam ingreſſus eſt, eamque pertranſiens, incredibilem laborem tulit, ſilvas cædendo, loca alta perfodiendo, paludes obruendo aggeribus, & pontes in fluminibus faciendo.* Cupidior etiam gloriæ erat Septimius Severus, quam ut ea quæ Agricola obtinere cœperat, quæ Antoninus ut partem Romanæ provinciæ præſepſerat; poſt tot victorias, quum territi & fracti ipſi Caledonii eſſent, deſperabundus desereret, nulla cogente neceſſitate, & fines imperii contractiores faceret. Hæc veteres ſcriptores de Severo & Hadriano prodiderunt, ad quæ utique exigenda & reformanda ſunt, quæ poſteriores de utriusque vallo ſive muro commentati ſunt.

Finem facio Buchanani verbis ex lib. IV. Rerum Scot. ſub Rege XXVII. de Severo imperatore: *Finem Romani Imperii vallum duxit inter Bodotriæ & Glotæ æſtuaria, ubi ante Agricola finire provinciam decreverat. Id vallum, qua Carrontem amnem attingit, præſidium habuit eo ſitu & viarum deſcriptione, ut modicæ urbis inſtar eſſet. - - - Paucis, antequam hæc ſcriberemus, annis, veſtigia foſſarum & murorum, item vicorum apparebant, nec adhuc muri diruti omnino ita confuſa ſunt indicia, ut non interim ſe multis in locis prodant, terraque leviter effoſſa*

quadrati lapides eruuntur, quibus vicini agrorum domini ad ædium ſuarum ſubſtructiones utuntur. Indicant autem inſcripti lapides, qui interim inveniuntur, id opus Romanorum fuiſſe. Magnitudinem molitionis ejus oſtendunt hæc Spartiani verba, BRITANNIAM (QUOD MAXIMUM EJUS IMPERII DECUS) MURO PER TRANSVERSAM INSULAM DUCTO, UTRIMQUE AD FINEM OCEANI MUNIVIT. *Quibus verbis mihi indicare videtur, non vallum, quod Beda vult, ſed murum fuiſſe, præſertim quum opus, quod vallo Hadriani plus quam dimidio brevius ſit, tali elogio proſequatur. Diſtat autem, ubi minimum, hæc munitio plus octoginta millibus paſſuum a vallo Hadriani.*

BRITANNIA BARBARA.

Ultra muros quidquid reliquum inſulæ majoris fuit Britannicæ, a Barbaris tenebatur, in quorum fines licet ſemel iterumque Romani excurſiones fecerint, nihil tamen ita ſubegerunt, ut poſſiderent; ſed muro ſive vallo, propugnaculis inſtructo, diviſos barbaros ab Romanis eſſe voluerunt. Pauca ſunt, quæ de illa parte referre poſſumus, quia & ipſis Romanis ignota fuit, ignotior Græcis ut remotioribus.

Præcipua gens fuerunt *Caledonii*, ſive *Calidonii*, unde tota regio ſæpe *Caledonia* vocatur, & mare ab occidente adluens Oceanus *Caledonius:* qui Ammiano Marcellino lib. XXVII. cap. XVIII. ſunt *Dicalidones*, ſi ſcriptura ſalva eſt. Tacitus Agricol. cap. XI. *Rutilæ Caledoniam habitantium comæ; magni artus, Germanicæ originem adſeverant.* Et cap. XXV. *ad manus & arma converſi populi, paratu magno, majore fama, ut mos eſt de ignotis.* Ptolemæo etiam ſunt *Caledonii*, & Καληδόνιος δρυμός, *ſilva Caledonia*, quod vocabulum etiam Florus de Britannia citeriore vel errore vel grandi abuſione uſurpavit. De Cæſare enim vix Tameſim transgreſſo, lib. III. cap. X. dixit, *Britannos, Caledonias ſequutus in ſilvas, unum quoque de regibus Cavelanis in vincula dedit.* Hæ autem ſilvæ circa Tameſin erant. In poëtis tolerabilius eſt. Martialis lib. X. epigram. XLIV. ad Q. Ovidium in Britanniam iturum:

Quinte Caledonios Ovidi viſure Britannos.

De Veſpaſiano autem agentes, propiores vero ſunt. Silius Italicus lib. III. verſ. 598.

Inque Caledonios primus trahet agmina lucos.

Et Valerius Flaccus lib. I. verſ. 7. de eodem:

Tuque o, pelagi cui major aperti
Fama, Caledonius poſtquam tua carbaſa vexit
Oceanus, Phrygios prius indignatus Iulos.

Ptolemæus hoc loco incertus eſt, ut rerum parum gnarus, & formam inſulæ pervertit, ejus cuſpidem non in ſeptemtrionem ducens, quem re vera ſpectat, ſed *in orientem* reflectit: niſi id Agathodæmoni potius imputandum eſt, qui Tabulas ex illius deſcriptione confecit, quum ipſe in hac parte inſulæ nullos numeros, quos ipſe ignoravit, nec potuit ſcire, finibus & æſtuariis adpoſuerit. Videntur tamen Caledonii partem ſiniſtram inſediſſe, quia ab illo latere Oceanus *Caledonius* adpellatur, & Agathodæmon, unde incipit Ptolemæus Caledonios, *ſinum Lælamnonium* proxime ſupra Glotam conſtituit: licet æſtuarium *Varar*, ubi illos Ptolemæus terminavit, collocet in latere obverſo. Eumenius panegyrico Conſtantini cap. VII. *Caledones* dixit, non *Caledonios*, ut mox ex verbis ejus intelligemus. Ptolemæus lib. II. cap. III. ineunte Oceanum dixit Δουηκαληδόνιον, quod vocabulum vulgo Latine exprimunt *Deucaledonium*, ut idem ſint *Caledones, Caledonii*, & *Deucaledonii*, & Ammiani *Dicalidones*.

Alte-

Alterum percelebre nomen *Pictorum* eſt, ſed neſcio quam antiquum, quia Tacitus & Ptolemæus nuſquam memorarunt, frequens tantum poſterioribus. Videtur omnes ſeptemtrionales Britannos, ſaltem plurimos, ſignificatu ſuo comprehendiſſe: Caledonios certe comprehendit. Eumenius panegyrici dicto capite: *non dico Caledonum, aliorumque Pictorum ſilvas & paludes.* Ergo & Caledones Picti fuerunt. Ammianus lib. XXVII. cap. XVIII. [Valeſ. cap. VIII.] *Illud ſufficiet dici, quod eo tempore Picti in duas gentes diviſi, Dicalidonas & Vecturiones; itidemque Attacotti, bellicoſa hominum natio, & Scotti, per diverſa vagantes multa populabantur.* Ergo Valentiniani & Valentis temporibus Picti quidem Caledonios ſuo nomine continebant, non autem Scotos & Attacottos, qui omnes tamen ſeptemtrionalis tum Britanniæ populi fuerunt. *Pictos* & alio panegyrico, Conſtantio dicto, Eumenius memoravit cap. XI. *Natio*, inquit, *tunc rudis, & ſoli Britanni Pictis modo & Hibernis adſueta hoſtibus, adhuc ſeminudis, facile Romanis armis ſigniſque ceſſerunt, prope ut hoc uno Cæſar gloriari in illa expeditione debuerit, quod navigaſſet Oceanum.* Et Claudianus de III conſulatu Honorii verſ. 54.

Ille leves Mauros, nec falſo nomine Pictos
Edomuit, Scotumque vago mucrone ſequutus.

NEC FALSO NOMINE: quia ſolita gens pictis animalium figuris corpus decorare; unde nomen putat inditum. Beda Hiſtor. eccleſ. lib. I. cap. I. *Pictos* vulgarem tum opinionem ſequutus (ait enim, *ut perhibent*) ex Scythia navibus longis adlatos dicit: Cambdenus autem non contemnendis rationibus probat Pictos indigenas Britanniæ ſeptemtrionalis fuiſſe: aliunde non acceſſiſſe.

Scotos autem ex Hibernia in majoris inſulæ ſeptemtrionem advectos eſſe, plurium non improbabilis eſt ſententia, nec tamen nomen illorum, ſi auctoritatem poſcas, eſt antiquiſſimum, nec qui ante Theodoſii ætatem uſurpaverit, facile quisquam reperietur, ut in Hibernia oſtendemus. Tam Scotis quam Pictis ſuas ſedes in ſeptemtrionali Britannia venerabilis Beda lib. I. cap. XII. adſignavit. Scilicet de Britannia propria, antea Romana, *Subito*, inquit, *duabus gentibus transmarinis vehementer ſævis, Scotorum a Circio, Pictorum ab Aquilone multos ſtupet gemitque per annos.* Quod ſi verum eſt, quod ſupra ex Oceani nomine conjecimus, Caledonios, qui & Picti fuere, ab occaſu habitaſſe, & Scotos a Pictis diſtinctos, in orientali plaga; converſa mallim quæ Beda dixit, & Pictos potius a Circio, Scotos ab Aquilone veniſſe crediderim. niſi forte vagabundæ gentes ſedes ſuas interventu ſæculorum mutaverunt. *Transmarinas* autem cur dixerit, ipſe interpretatur, non tamquam poſitas extra inſulam, ſed *quia a parte Britonum erant remotæ, duobus ſinibus maris interjacentibus.* Et ſi recte attendimus, hi prædatores non ex inſulæ ſeptemtrione ultimo venerunt, verum ex partibus prope valla ſive muros, ubi æſtuaria illa majora ſunt, quos *ſinus* videtur adpellare: in quo tractu Dio Caſſius *Mæatas* conſtituit, a Caledoniis, ut remotioribus ſeparatos.

Qui præterea apud Ammianum dicto loco *Attacotti* & *Vecturiones* adpellantur, illo ſolo auctore noti ſunt, a nemine, quod ſciam, præterea memorati. *Vecturionum* etiam non certum in libris Ammiani vocabulum, ſed quod Valeſii fratres obſervarunt, manu ſcripti quidam *Veſturiones*, alii *Verturiones* nobis referunt. Adeo tenebris immerſa ſunt ignobiliora illa nomina populorum.

Nec clariora ſunt quæ Ptolemæus ultra Glotam, fluvium & æſtuarium, nomina populorum ſcripſit, *Gadinorum*, *Epidiorum*, *Creonum*, *Ceronum*, *Carinorum*; & in latere orientali *Tæzalorum*, *Mertarum*, *Cantarum*, *Logorum*; & in extremitatis anguſtiis, utrique lateri communibus, gens ultima *Cornabiorum*, de qua ipſe ſcripſit, ἀνατολικώτεροι

καὶ τελευταῖοι Κορνάβιοι, *Orientaliores & ultimi Cornabii.* Quo forte Agathodæmon Alexandrinus reſpexit, quum Britanniæ tabulæ extremam partem a ſeptemtrione deflexit in orientem. Flumina etiam Ptolemæus recenſet, ſed æque ignobilia, & omnibus aliis ignota, *Ityn* videlicet, *Nabæum*, *Ileam*, *Loxam*, quæ, & cetera nomina, ad hiſtoriam & antiquitatis uſum nihil adferunt.

Tandem de *fertilitate* Britanniæ aliquid dicendum eſt. Tacitus Agric. cap. XII. *cælum* ejus dicit *crebris imbribus & nebulis fœdum: at aſperitatem frigorum abeſſe.* Ideo *ſolum, præter oleam vitemque & cetera calidioribus terris oriri ſueta, patiens frugum, fecundum.* Addit *ferre aurum & argentum & alia metalla, pretium victoriæ.* In primis *ſtannum* eſt quo abundat, & alias regiones ſuperat. Diodorus Siculus lib. V. cap. XXII. de iis tradit, qui Belerium promontorium (Bolerium Ptolemæo, in extrema Cornuwallia) accolant, οὗτοι τὸν κασσίτερον κατασκευάζουσι, φιλοτέχνως ἐργαζόμενοι τὴν φέρουσαν αὐτὸν γῆν. *Hi ſtannum, terra, quæ illud parturit, ſollerti opere ſubacta, conficiunt.* Inde per mercatores in Galliam & ulterius deportabatur. Cæſar lib. V. cap. XII. *plumbum album* in mediterraneis regionibus gigni refert: ferrum modicum in maritimis.

Hæc terræ fertilitas: non minor ibi ingeniorum fuit, poſtquam cultura ex Romanorum conſuetudine acceſſit. Mirum, quam celeriter gens barbara in moribus, in litteris profecerit. Agricola *principum filios liberalibus artibus erudiri* juſſit, quo propere factum, ut *ingenia Britannorum ſtudiis Gallorum anteferrentur, ut qui modo linguam Romanam abnuerant, eloquentiam concupiſcerent.* Tacit. cap. XXI.

HIBERNIA.

Britannicarum majorum inſularum ſecunda *Hibernia* eſt, Britanniæ, id eſt inſulæ maximæ, ab occaſu ſolis objecta. Varie nomen ſcribitur, Cæſari, Tacito, Plinio, Solino, Oroſio *Hibernia* eſt: Pomponio Melæ *Juverna*, quod cum Ἰουερνία Ptolemæi in codice Palatino congruit: vulgati autem ejusdem libri Ἰουερνία habent, quod etiam Agathemeri eſt lib. II. cap. VIII. At Straboni Ἰέρνη eſt lib. II & IV. etiam Ariſtoteli de Mundo; quam formam imitatus eſt Claudianus de IV conſul. Honorii verſ. 33. *glacialis Ierne:* & Latino caſu Apulejus de Mundo, Ariſtotelis interpres, *Albion & Jerna.* Romanis parum cognita Hibernia: minus Græcis. neque enim expeditionem in illam antiquis temporibus fuiſſe factam cognovimus: quam in animo habuit Agricola, nec ſpes occupandi defuit; ut Tacitus in Vita cap. XXIV. prodidit. *Quinto*, inquit, *expeditionum anno eam partem Britanniæ, quæ Hiberniam adſpicit, copiis inſtruxit, in ſpem magis, quam ob formidinem. ſiquidem Hibernia media inter Britanniam atque Hiſpaniam ſita, & Gallico quoque mari opportuna, valentiſſimam imperii partem magnis invicem uſibus miſcuerit. - - - Sæpe ex eo* [Agricola] *audivi, legione una & modicis auxiliis debellari obtinerique Hiberniam poſſe.* Sed impeditus fuit Agricola aliarum motu gentium, ne inſtitutum perſequeretur. Quidquid ergo Romani de inſula cognitum habuerunt, *per commercia & negotiatores* habuerunt, eodem referente Tacito.

Pomponius Mela ita de illa cenſuit lib. III. cap. VI. *Supra Britanniam Juverna eſt, pene par ſpatio, ſed utrimque æquali tractu litorum oblonga, cæli ad maturanda ſemina iniqui: verum adeo luxurioſa herbis non lætis modo, ſed etiam dulcibus, ut ſe exigua parte diei pecora impleant, & niſi pabulo prohibeantur, diutius paſta diſſiliant. Cultores ejus inconditi ſunt, & omnium virtutum ignari, pietatis admodum expertes.* Idem de paſcuis Solinus tradit cap.

cap. XXII. *ita pabuloſam eſſe, ut niſi pecua a paſcuis interdum arceantur, in periculum agat ſatias:* & de barbarie incolarum tam Strabo quam Solinus: ille, ἀγριωτέρους τῶν Βρεττανῶν ὑπάρχειν, *magis feros, quam Britannos, eſſe:* hic ipſam inſulam *inhumanam* dixit *incolarum ritu aſpero.*

Fluvios inſulæ Ptolemæus pæne multos nominavit, e quibus potiores ſunt in auſtrali latere *Birgus*, nunc Borrow: & *Dabrona*, More hodie, præterfluens oppidum Liſmore. In latere occidentali poſt *Notium* promontorium, quod Hiſpaniam ſpectat, fluvius Ivernus eſt: dein *Senus*, omnium in inſula maximus, quem *Scenam* Oroſius dixit lib. I. cap. II. nunc Schennon: ſupra quem *Auſoba*, *Libnius*, *Ravius*; in ſeptemtrione *Vidua*, *Argita*: in ortum tendentes *Logia*, *Bubinda*, *Oboca*, ſive *Ovoca*. Deſunt hiſtoriæ, & ex ſolius Ptolemæi fide hæc nomina ſunt.

Multas *gentes* nominat Ptolemæus, ſed quod deficit antiqua hujus inſulæ hiſtoria, ignotæ omnes aut pleræque, earumque ſine inſigni uſu notitia. In auſtrali parte ponit *Brigantes* tamquam cognatis iis, qui in Britannia hoc nomine clari exſtiterunt, colentes circa *promontorium Sacrum*, ἱερὸν, quod Britannorum Walliæ eſt oppoſitum. quibus *Vodiæ* ab occaſu, & ſupra hos *Uterni* (Palat. cod. Ιουέρνιοι, *Ivernii*) adjacebant; ab occaſu poſt *Notium* promontorium *Vellabori*, quibus Oroſius *Lucenos* addit. nam dicto loco ſic ait: *Hujus partes intentæ Cantabrico Oceano - - - ab eo præcipue promontorio, ubi Scenæ fluminis oſtium eſt, & Velabri Lucenique conſiſtunt.* Ab his in boream tendunt *Nagnatæ*, *Erdini*, *Vennicnii*; ſed in extremo ſeptemtrione inſulæ *Robogdii*, ad promontorium hujus nominis: ab ortu *Voluntii*, *Eblanii* (ſic Palat. qui aliis *Blanii*, prope *Eblanam* urbem) *Cauci*, & *Manapii*; inter quos & Brigantes *Coriondi* ſunt. Hos populos Ptolemæus in Hibernia prodidit: nullos autem in illis recenſuit *Scotos*, quos ideo poſteriores, ſaltem nomen illorum, oportet in hac inſula fuiſſe. Claudianus demum de IV. conſul. Honorii verſ. 33.

Scotorum cumulos flevit glacialis Ierne.

Et lib. II. in primum conſul. Stilichonis verſ. 251.

- - - totam quum Scotus Iernen.
Movit - - -

Iſidorus Hiſpalenſis lib. XIV. Origin. VI. *Scotia eadem & Ibernia proxima Britanniæ inſula, Scotia, quod ab Scotorum gentibus colitur, adpellata.* quod etiam Oroſius dixit lib. I. cap. II. *Hibernia*, inquit, *a Scotorum gentibus colitur.* Sed tres hi auctores poſterioris ævi ſunt, nec eximium aliquid adferre ad antiquam geographiam poſſunt.

Oppida non minus varia nominat, ſed qua fide, aliunde ex antiquitate confirmari vel negari nequit. *Eblana* creditur Dublinium eſſe, caput inſulæ & regia: a qua in auſtrum modice diſtant *Laberus* & *Dunum* in mediterraneis: illa, Λάβηρος, quibusdam eſt caſtrum Killair; hoc, *Dunum*, reductum paulliſper ad iſthmum, nunc Down putatur eſſe. Ad mare *Manapia* in Manapiis, ad oſtium Μοδόνου, *Modoni* fluvii. Intus *Ivernis*, & gemina Ῥηγία, ut in Palat. ſcribitur, *Regia*, altera ad *Senum* fluvium; altera ad Argitam: ſub qua *Raba* inter lacus, quæ nomen in paucis caſulis dicitur adſervare.

INSULAE MINORES BRITANNICAE.

Ut propior Britanniæ in freto Britannico, ita nobilior eſt VECTIS, ut Plinius vocat & Suetonius; etiam Ptolemæus, cui Οὐῆκτις eſt: ſive VECTA, ut eſt in panegyrico Eumenii, dicto Cæſari Conſtantio, cap. XV. *Claſſis*, inquit, *apud Vectam inſulam in ſpeculis atque inſidiis collocata.* Prave Diodorus Siculus lib. V. cap. XXII. Ἴκτιν, *Ictin* vocat, præciſa littera. Hodie eſt *Wight*. Hanc in Romanorum poteſtatem redegit Veſpaſianus, quum privatus ſub Claudio meruit, legatus legionis. Suetonius cap. IV. Vitæ: *inſulam Vectam Britanniæ proximam, in ditionem redegit.*

Prope Cantuariam inſula eſt TANETOS a fluvio & mari cincta. Beda ita nominat lib. I. cap. XXVI. Solino cap. XXII. eſt TANATIS, quam ſcripturam præfert Salmaſius. Hodie *Tenet* ab Anglis vocatur. *Frumentariis campis felicem* Solinus dixit. Quod vero addit, & aliis locis ſalubrem eſſe, dum aſportata inde terra ſerpentes necet; id falſum eſſe Cambdenus prodit. Ad Tameſis æſtuarium Ptolemæus duas inſulas ponit, alteram TOLIAPIN, alteram Κώουνον, COUNUM adpellans. Illa videtur *Schepey* eſſe: hæc, *Canvey*.

In mari Hibernico, ſive inter Angliam & Hiberniam, duæ inſulæ ſunt eodem plerumque nomine MONAE. Quæ medio mari interjacet, oblonga, ab auſtro in ſeptemtrionem directa, a Cæſare lib. V. cap. XIII. ita deſignatam habemus: *Hibernia dimidio minor, ut exiſtimatur, quam Britannia; ſed pari ſpatio transmiſſus atque ex Gallia eſt in Britanniam. In hoc medio curſu eſt inſula, quæ adpellatur Mona.* Eadem Ptolemæo Μονάοιδα, *Monaœda*, ſed longius in ſeptemtrionem removit, quam re vera eſt. Oroſio dicto loco eſt *Menavia* (ſic legendum, non *Mevania*) quod cum Plinii vocabulo *Monapia* convenit, ſi P cum B permutato *Monabiam*, quod Cambdeno videtur, legeris.

Altera MONA inſula, eademque auſtralior & latior, ſita eſt in ora Ordovicum, a quibus tenui freto dirimitur. Tacitus lib. XIV. cap. XXIX. de Suetonio Paullino: *Monam inſulam, incolis validam, & receptaculum perfugarum adgredi parat, navesque fabricatur plano alveo adverſus breve litus & incertum. Sic pedites. equites vado ſequuti, aut altiores inter undas adnatantes equis transmiſere.* Et Agricolæ Vita cap. XIV. de eodem: *Monam inſulam, ut vires rebellibus miniſtrantem adgreſſus, terga occaſioni patefecit.* Occaſioni ſcilicet defectionis per omnem fere Britanniam. Occupavit ergo Paullinus quidem, ſed a poſſeſſione revocatus eſt tumultu Britannorum, ejusque gloriam Agricolæ reliquit. Tacitus ibidem cap. XVIII. *Monam inſulam, cujus poſſeſſione revocatum Paullinum rebellione totius Britanniæ ſupra memoravi, redigere in poteſtatem animo intendit. Sed, ut in dubiis conſiliis, naves deerant, ratio & conſtantia ducis transvexit: depoſitis omnibus ſarcinis, lectiſſimos auxiliarum, quibus nota vada, & patrius nandi uſus, quo ſimul ſeque & arma & equos regunt; ita repente immiſit, ut obſtupefacti hoſtes, qui claſſem, qui naves, qui mare exſpectabant, nihil arduum aut invictum crediderint ſic ad bellum venientibus. Ita petita pace, ac dedita inſula, clarus ac magnus haberi Agricola* cœpit. Tandem ab Angiis capta, nunc *Angleſey*, quaſi Anglorum inſula, adpellatur.

Extremitati Dumnoniorum (nunc Cornuwalliæ) objectæ ſub Hibernia inſulæ plures partim, exiguo ſpatio disjunctæ inter ſe, vulgo *Silures* dictæ, ſed falſo, quia non Silurum regioni, ſed Dumnoniorum objacent. A Solino id nomen fuit, ſed male caſtigato, ex

quo

quo vulgo legitur cap. XXII. *Silurum quoque inſulas ab ora, quam gens Britanna Dumnonii tenent, turbidum fretum diſtinguit.* Salmaſius ait, in MSS. eſſe *Siluram inſulam*: & in margine Regii codicis adſcriptum *Sillinas inſulas*, quod probat: ſaltem *Silinam inſulam.* nam Sulpicius quoque Severus lib. II. Hiſt. Sacræ cap. LI. id nominis habet. *Inſtantius*, inquit, *quem ſuperius ab epiſcopis damnatum diximus, in Sylinam inſulam, quæ ultra Britanniam ſita eſt, deportatus.* Huc *Limnum* Plinii & Ptolemæi quidam referunt, quaſi *Silimnum*, truncato capite. Cambdenus etiam *Caſſiterides* veterum huc referendas cenſet, quas nullas in Hiſpanici maris ora invenimus, ubi a Strabone, Plinio, Solino ſunt collocatæ. Stanni proventus, unde nomen habent, conjecturam firmat, quod copioſum in Silinis eſt. Hodie *Sillyes* dicuntur, & a nautis *Sörlinges.*

A ſeptemtrione plures adjacent minores inſulæ ad Britannicam majorem, de quibus quæ priſcorum notitia fuerit, nunc inveſtigabimus. Pomponius Mela dicto loco: *Triginta ſunt Orcades anguſtis inter ſe diductæ ſpatiis. Septem Aemodæ.* Plinius lib. IV. cap. XVI. *Sunt* XL *Orcades, modicis inter ſe diſcretæ ſpatiis. Septem Aemodæ, &* XXX *Hebudes.* Solinus ſæpe dicto cap. XXII. *A Calidoniæ promontorio Thylen petentibus, bidui navigatione perfecta, excipiunt Hebudes inſulæ, quinque numero, quarum incolæ neſciunt fruges; piſcibus tantum & lactibus vivunt. - - - Secundam a continenti ſtationem Orcades præbent: ſed Orcades ab Hebudibus porro ſunt ſeptem dierum, totidemque noctium curſu, numero tres. Vacant homine: non habent ſilvas; tantum junceis herbis inhorreſcunt. Cetera earum nudæ arenæ.* Ptolemæus lib. II. cap. II. ὑπέρκεινται νῆσοι τῆς Ἰουερνίας, αἱ δὲ καλούμεναι Ἔβουδαι, ε΄ τὸν ἀριθμόν, *Supra Hiberniam ſitæ inſulæ Ebudæ; quinque numero*, quas ſingulas nominatim recenſet. duæ enim *Ebudæ* in iis, una *Ricina*: reliquæ *Maleos, Epidium.* Et cap. III. Νῆσοι παράκεινται τῇ Ἀλουίωνος, κατὰ μὲν τὴν Ὀρκάδα ἄκραν, Ὄκητις νῆσος, Δοῦμνα νῆσος, ὑπὲρ ἣν αἱ Ὀρκάδες, περὶ τριάκοντα τὸν ἀριθμόν. *Inſulæ adjacent Albioni, juxta Orcada promontorium, Ocetis inſula, Dumna inſula, ſupra quam Orcades inſulæ ſunt, numero triginta circiter.*

Multa in his ſunt pugnantia, quæ difficile eſt omnia conciliare. Salmaſius in Solinum p. 176. *Ebudes Pomponius nullas recenſet, & nullas Emodas Ptolemæus. Vix ſane mihi dubium eſt, quin Emodæ vel Emudæ, & Ebudæ eadem ſint. Hoc fefellerat Plinium, qui, quum Emodas alibi, apud alios Ebudas reperiſſet, diverſas putavit.* Contra Joannes Harduinus hanc diſcrepantiam videns, etiam in numero Ebudarum, quarum XXX. Plinius poſuit; *Omnium*, inquit, *veriſſime Plinius: ſunt enim eæ pæne innumeræ, haud procul Orcadibus ſupra Hiberniam Scotiamque.* Eſt ita, quod numerus Ptolemæi & Pomponii non ſufficiat, quia quæ ab occaſu Scotiæ mediocres & parvæ & minimæ inſulæ adjacent, haud exiguum numerum conficiunt. Nihilominus Ptolemæum & Melam easdem credo intellexiſſe, ſed majores ſeu mediocres, poſthabitis parvis, minimis, & quæ inſtar ſunt ſcopulorum. Quod vero *Orcades* Solinus tantum *tres* numeravit, error manifeſtus eſt, ab omnibus, quos ſequi potuiſſet confutatus, qui quamvis ipſi non conſentiant, in eo tamen conveniunt, multo plures omnino fuiſſe, quam quot Solinus poſuit, niſi forte pravatus eſt numerus, & major aliquis excidit. Plinius certe XL. habet, Pomponius XXX: Ptolemæus περὶ τριάκοντα, *circiter triginta.* Videtur ergo numerus XXX. excidiſſe, & ipſe Solinus animo intendiſſe, aut ſcripſiſſe etiam *tres & triginta.* Quem numerum Oroſius lib. I. cap. II. adprobavit. *Hæc*, inquit, *inſula* [Britannia] *a tergo Orcadas inſulas habet, quarum viginti deſertæ ſunt, tredecim coluntur.* qui numerus adprime convenit, & Solini truncata verba integritati reſtituit.

Tandem de THULE ſive THYLE, quam omnes cum Britannicis conjungunt, aliquid dicendum eſt. Salmaſius *Thyle* in Solino ſcribit, ac id quoque Plinio vult reſtitui, a quo

ita etiam Taciti codicibus refertur: at Græci Θούλη diphthongo ſcribunt Strabo, Ptolemæus, Agathemerus, & Stephanus ille Byzantius. Poëtis *ultima Thule* eſt, Virgilio lib. I. Georg. verſ. 30. & Senecæ Medea verſ. 379. De ſitu non convenitur: nec mirum in diſtantia tanta, & inacceſſa inſula. Ingenüe Strabo lib. IV. pag. 139. περὶ τῆς Θούλης ἀσαφὴς ἡ ἱστορία, *Obſcura Thules eſt hiſtoria*; & qui talem ſcripſerat Maſſilienſis Pytheas, in plurimis mentitum eſſe non vano judicio adfirmat. Plinius plus videtur cognoviſſe lib. IV. cap. XVI. *Ultima omnium*, inquit, *quæ memorantur*, *Thule*: *in qua ſolſtitio nullæ noctes, Cancri ſignum ſole transeunte*; *nullique contra per brumam dies*. Si certus ita ſcripſit, ſenſit quod res eſt. At unde conſtare ipſi potuit? Vereor ergo, ne ὑπερβολικῶς loquutus fuerit, *prope* nullam noctem, *prope* nullum diem certis ibi temporibus eſſe. Hoc Solinus, qui Plinium ſublegit, adjecta vocula *pæne* expreſſit ita: *Thule ultima*, *in qua æſtivo ſolſtitio nox pæne nulla*. Ptolemæus ergo lib. VIII. cap. II. *viginti* horis æquinoctialibus ibi longiſſimum diem conſtare tradit, eique latitudinem LXIII graduum ab æquatore lib. II. cap. III. adſignavit: quod inde etiam ab Agathemero, lib. I extremo, repetitum eſt. Nec Stephanus plures quam *viginti* horas æquales ibidem diei dat longiſſimo in Thule.

Ex quibus luculente probatur, veteres non *Islandiam*, quum *Thulen* memorant, intellexiſſe, ſed *Schetland* ſive *Hitland*, aut inſulam *Fero*; quæ cum gradibus & horis dictis propius conveniunt. Id quod Tacitus Agric. cap. x. confirmat, quum claſſe circumvectam Britanniam ſcripſit. *Diſpecta eſt & Thyle*, inquit, *quam hactenus nix & hiems abdebat*. At longius remota eſt Islandia, quam ut *diſpici* poſſit a circumnavigantibus Britanniam. Nec illud certum, num inſulam quamdam mediocrem crediderint illam Thulen eſſe, an maximam Scandinaviæ peninſulam, hoc eſt Suediam atque Norwegiam, quam plurimi quondam pro inſula habuerunt. Procopius certe lib. II. de Bello Goth. cap. XV. Θούλην μεγίστην, dicit, *ampliſſimam Thulen* eſſe, & Βρεττανίας αὐτὴν πλέον ἢ δεκαπλασίαν ξυμβαίνειν εἶναι, *Britannia decuplo majorem*, & inter incolas ejus eſſe οἱ Σκριθίφινοι ἐπικαλοῦνται, *qui Scritifinni adpellentur*, ubi non ſemeſtris dies æſtate ſit, aut tanta nox hieme: ſed ὁ ἥλιος ἀμφὶ τὰς θερινὰς τροπὰς ἐς ἡμέρας τεσσαράκοντα οὐδαμῆ δύει, *Sol circa ſolſtitium per quadraginta dies non occidat*, & totidem diebus circa brumam οὐδαμῆ φαίνεται, *non adpareat*; quæ omnia non Islandiæ, ſed Scandinaviæ magnæ, aut parti ejus, conveniunt. Plinius autem Norwegiam videtur a Thule ſeparaſſe. *Sunt*, inquit lib. IV. cap. XVI. extremo, *qui & alias* [inſulas] *prodant*, *Scandiam*, *Dumnam*, *Bergos*: *maximamque omnium Nerigon ex quo in Thulen navigetur*. Adeo incerti de disjunctiſſimis in ſeptemtrione locis antiqui ſcriptores fuerunt. Supra Thulen Plinius unius diei navigatione *mare concretum*, quod a nonnullis *Cronium*, adpelletur, poſuit: quod & Taciti *pigrum*, (Agric. cap. x). videtur idem eſſe, hibernis menſibus glacie *concretum*, æſtivis *pigrum*, ita creditum, *& grave remigantibus*, ut *ne ventis quidem attolli* poſſit: quamquam contrarium noſtros nautas referre, Michael Virdungus ad Taciti Agricolam obſervavit.

C A-

Tab. 7.
GERMANIA
ANTIQVA
Occidens
SCANDA
ſive
SCANDIN
Cim
brorum
Reliquiæ
CHERSONESVS CIMBRICA
Teutoni
Teu
toni
SINV
MARE
Foſi qui &
Saxones
Angli
Treva
Marionis
Marionis altera
Eudoſes
Varini
Suardones
Laciburgum
Aviones
Reudigni
Langobardi
Albis Flu.
Albis Oſtium
Viſurgis Oſtium
Chauci ſive
Cauchi maiores
Fabiranum
Cauchi ſive
Chauci minores
Fleuum Caſtellum
Frisii maiores
Flevus
Friſii
Marſaci
Bructeri
Chamavi
Angrivarii
Cherusci
Tropæum Druſi
Melibocus Mons
Vahalis
Marſi
Teutoburgum
Luppia
Aliſo Caſtellum
Moſa Flu.
Menapii
Toxandri
Vbii
Uſipii ſive
Uſipetes
Tencteri
Caſtellum
Sala
Sprea
S V E
Semnones
GALLIAE
Colonia
Agrippina
Segedunum
Segus flu.
CATTI
Mattium
Mattiaci
Caſtellum Germanici
Munimentum Traiani
Taunus Mons
Confluentia
Fontes Mattiaci
Magontiacum
HERCINIA
Marco mannorum
Marobuduum
BOIOHEMM
Sabis flu.
Scaldis flu.
Arduenna Silva
Auguſta Trevirorum
Treveri
Divodurum
Vangiones
Borbetomagus
Nemetes
Sedusii
Narisci
nova ſedes
BELGICAE
Mediomatrici
Decem Pagi
Neomagus
Harudes
Marcomannorum
antiqua ſedes
agri
Decumates
Argentoratum
Moſa Flu.
Danubius Flu.
Batava caſtra
Auguſta Vindelicorum
Iſarus flu.
VINDELICIA
Fons Danubii
Rhenus
Mons Briſiacus
Abnoba Mons
Rhenus Flu.
PARS
Auguſta Rauracorum
Campodunum
Iuvavia
NORICI
Murus Flu.
Aenus Flu.
Meridies

Septentrio
Clilipenus Sinus
SARMATIAE PARS
CODANVS
VEVICVM
Sinus Venedicus
Electrides Insulæ
Aeſtii
Lemovii qui & Heruli
Gothones
Rugii
Carini
Burgundiones
VENEDI
VENEDIRVM
Venedici Montes
SCIRI
Sciri
PROCVRRENS
TA DIERVM ITINERE
GERMANI
SEMNONES
Viſtula Flu.
Terminus Germaniæ
Aſciburgius Mons
Lugii seu Logiones
Caliſſia
Burii
TRANS
VISTVLANI
Carrodunum
Marſingi
Luna Silva
Oſi
Eburum
Eburodunum
Quadi
Gothini
Viſtula Flu.
BASTERNAE
Carrodunum alterum
Vibantavarium
Tyras Flu. hodie Niester
Clepidava
Iazyges
Carpates Montes
Cuſus flu.
Alpes Baſternicæ
Tibiſcus Flu.
Kieraſus Flu. h. Pruth
Danubius Flu.
PANNONIAE PARS
Vindobona
Carnuntum
Germania magnæ
Ad pontem
Oriens
Meridies
58
57
56
55
54
53
52
51
50
49
48

CAPUT V.

DE

GERMANIA TRANS-RHENANA.

EXpoſitis Britannorum inſulis, proximus curſus eſt in *Germaniam*, eamque *Transrhenanam*; quæ etiam *Magna* cognominatur, & *Barbara.* Quantum nobis conſtat, primus ita Julius Cæſar diſtinxit, lib. IV. cap. XVI. *Ubii*, inquit, *uni ex Transrhenanis legatos miſerant :* & lib. V. cap. II. extremo, *Treviri Germanos Transrhenanos ſollicitare dicebantur.* Sic dicti, reſpectu illorum, qui olim in Cisrhenana parte ſedes occupaverant. Idem lib. VI. cap. II. *Quum videret*, *Nervios ac Menapios*, *adjunctis Cisrhenanis omnibus Germanis*, *eſſe in armis.* Et Tacitus ſæpe Transrhenanos illos Germanos memoravit, ut lib. IV. Hiſtor. cap. LXXVI. Civilis dicitur *opperiendas Transrhenanorum gentes* cenſuiſſe. Quod diſcrimen etiam poſteriori ævo ita ſervatum fuit. Capitolinus in Maximino cap. XII. *ingreſſus Germaniam Transrhenanam.* Et Claudius Mamertinus Genethliaco Maximiani cap. VII. *Transrhenana victoria:* & cap. XVI. *Barbaræ gentes Transrhenanas expeditiones furore percitæ in ſemet imitentur.*

Eadem Germania *Magna* dicitur Ptolemæi lib. II. cap. XI. inſcriptione in Palatino codice, Γερμανίας μεγάλης θέσις, *Germaniæ Magnæ poſitio.* Major enim multo & amplior eſt quam Cisrhenana, cujus fines longiſſime a ripa Rheni recedebant. *Barbara* vero vel eadem Magna, vel maxima ejus pars eſt dicta, quæ nondum Romanæ ditionis erat, neque Romanorum commercio exculta. Eutropius lib. VII. cap. V. de Druſi expeditione auſpiciis Auguſti : *Germanorum ingentes copias cecidit : ipſos quoque trans Albim fluvium ſubmovit*, *qui in barbarico longe ultra Rhenum eſt.* In *barbarico*, ſubaudi, *ſolo*, ut plene Epitoma Victoris de Decio: *in ſolo barbarico ſubmerſus eſt.* Et Vopiſcus in Probo cap. XIII. *quum jam in noſtra ripa*, *immo per omnes Gallias* [Germani] *ſecuri vagarentur*, *cæſis prope quadringentis millibus*, *qui Romanum occupaverant ſolum*, *reliquias ultra Nicrum fluvium & Albam removit*, *tantum his prædæ barbaricæ tulit*, *quantum ipſi Romanis abſtulerant*, *contra urbes Romanas & caſtra in ſolo barbarico poſuit*, *atque illic milites collocavit.* Ammianus quoque lib. XVIII. cap. IV. de Alemannia, *ponte conſtrato ſollicitarum gentium opinione præventa*, *viſus in barbarico miles*; id eſt exercitus Juliani, ſubito Rhenum trajectus, venit in Germaniam barbaram. Nec vero ſolus Probus, ſed ſuperiores etiam principes ſæpe conati ſunt urbes & caſtella in Germanica ripa ponere; plerumque tamen res minus feliciter ceſſit, ut propter barbarorum incurſiones, qui occupabant, etiam ſuo ævo Hieronymus epiſtola XLI. ad Rufinum, *Rheni ſemibarbaras ripas adpellet.*

Vocabulum *Germanorum* non Romani indiderunt, ut Strabo lib. VII. ineunte credidit, ὡς γνησίυς Γαλάτας Φράζειν βυλόμενοι, *quaſi fratres Gallorum voluiſſent dicere:* ſed ab ipſis Germanis additum, non obſcure Tacitus de Mor. Germ. cap. II. ſignificat: *Germaniæ*, inquit, *vocabulum recens & nuper additum: quoniam qui primi*, *Rhenum transgreſſi*,

Gallos expulerint, ac nunc Tungri, tunc Germani vocati ſint. Ita nationis nomen, non gentis, evaluiſſe paullatim, ut omnes primum a victore ob metum, mox a ſe ipſis invento nomine Germani vocarentur. Quod ſi ex Germania hæc vox eſt, vis notionis non poteſt obſcura eſſe, qua *bellatores* ſignificantur, ſive ex *gerre*, id eſt, bello, veteri verbo Teutonico, a Gothis, Vandalis, Burgundionibus, Saxonibus in Italiam, Galliam, Hiſpaniam, & Britanniam inlato; ſive ex reliquo nobis *heer*, id eſt exercitu, deducas primam ſyllabam: altera autem *man*, id eſt vir, nemini poteſt eſſe ignota.

Sic evaluit nationis unius nomen, ut univerſæ gentis adpellatio brevi poſt tempore, ut Tacitus ait, fieret. Cetera cognomenta, *Teutones*, *Alemanni*, ſero toti genti acceſſerunt, uti de *Teutonibus* in Germania ſeptemtrionali oſtendemus: *Alemannorum* autem nomen per ſe fuit recentius, nec ante Antoninorum tempora illius ulla mentio in vetuſtis monimentis reperitur. Sunt equidem qui ex Auguſti ævo id nominis deducant, quia Agathias Scholaſticus lib. I. pag. 17. Aſinio Quadrato tribuat, quem illum Aſinium putant eſſe, de quo Strabo lib. IV. referat, Rheni oſtia ante Strabonem deſcripſiſſe. Verum hos Suidas & Stephanus Byzantius confutant, qui Quadratum Aſinium uſque ad Alexandrum Mammææ, aut Philippos potius, Romanam hiſtoriam, & ille eam Χιλιετηρίδα, hic (in Ἄνθιον) Ῥωμαϊκὴν Χιλιάδα idcirco inſcripſiſſe referunt. De Caracalla autem primum tradit Spartianus cap. X. *deviciſſe gentem Alemannorum*, & præter Germanici, Parthici, Arabici, etiam *Alemannici* ſibi nomen induiſſe prodidit. Sed tum exiguis finibus ea gens continebatur, atque etiam poſtea diu, quum invaluiſſent, a Saxonibus & Franconibus diſtincti diverſique exſtiterunt. Ptolemæus autem, qui ſub initium ſæculi Antoniniani ſcripſit, nullam eorum mentionem fecit, neque Ptolemæo ſuperiores, id quod novitatem nominis, aut ipſius coaleſcentis populi, probare ſatis poteſt.

Fines veteris Germaniæ ab antiquis geographis ita deſcriptos habemus, ut ex omni parte fere a finibus, quos nunc habet, declinent. Occidentalem terminum omnes in Rheno conſtituunt. Strabo lib. VII. ineunte: Εὐθὺς τὰ πέραν τοῦ Ῥήνου μετὰ τοὺς Κελτικοὺς πρὸς τὴν ἕω κεκλιμένα Γερμανοὶ νέμονται, *Statim trans Rhenum poſt Gallos, orientem verſus, Germani habitant.* Pomponius Mela lib. III. cap. III. *Germania hinc ripis Rheni uſque ad Alpes; a meridie ipſis Alpibus: ab oriente Sarmaticarum confinio gentium: qua ſeptemtrionem ſpectat, Oceano litore obducta eſt.* Obſcura res de Alpibus eſt, interjecta Rhætia, Vindelicia, & Norici parte, amplis regionibus, quas Romani ſeparatas a Germania eſſe voluerunt. Sed Strabonem videtur ſequutus Mela, & ex illius mente interpretandus. Ἐξαίρεται, inquit, ἡ χώρα πρὸς νότον, καὶ συνεχῆ ταῖς Ἄλπεσι ποιεῖ ῥάχιν τινὰ, πρὸς ἕω τεταμένην, ὡς ἂν μέρος οὖσαν τῶν Ἄλπεων, *Attollitur Germania meridiem verſus, ac dorſum quoddam erigit contiguum Alpibus, porrectum in orientem ita, ut videri pars Alpium poſſit.* Sed alia mens Melæ, ac Strabonis fuit, neque dubitandum eſt, quin ad Alpes Germaniam pertinere crediderit. nam Rhodanum quoque, in Rhætis ortum, & aliorſum tendentem, in fluviis Germaniæ numeravit. *Amnium*, inquit, *in alias gentes exeuntium Danubius & Rhodanus: in Rhenum, Mœnis & Lupia: in Oceanum, Amiſius, Viſurgis, & Albis clariſſimi.* Tacitus autem principio libri de Germania, auſtralem limitem ſignatius deſcripſit ita: *Germania omnis a Galliis Rhætiisque & Pannoniis Rheno & Danubio fluminibus; a Sarmatis mutuo metu aut montibus ſeparatur.* Danubius ergo Germaniam a Vindelicia & Norico ſeparavit: quod etiam Ptolemæus his clariſſimis verbis lib. II. cap. XI. adfirmat: Τὴν μεσημβρινὴν πλευρὰν ὁρίζει τοῦ Δανουβίου ποταμοῦ τὸ δυσμικὸν μέρος, *Meridianum latus* [Germaniæ] *terminat Danubii pars occidentalis.* nam pars orientalis extra Germaniam in Pannonias & Mœſias delabitur. In occiduo fine conſentit etiam Ptolemæus, quod ἀφορίζει ὁ Ῥῆνος ποταμός, *Rhenus fluvius terminator ſit.*

Ori-

Orientalem limitem ambigue Pomponius & Tacitus definiunt. Ille enim *Sarmaticarum confinio gentium*; hic, *mutuo metu aut montibus* ſeparari dixit. Clarius & diſtinctius iterum Ptolemæus, primum ponit Danubii ἐπιστροφὴν πρὸς τὰ ὑπερκείμενα Σαρματικὰ ὄρη, *flexum Danubii ad ſuperjacentes Sarmaticos montes:* quem ut ipſe gradibus determinat, circa Granuæ oſtium, aut paullo citerius, Cuſum ſive Wagam verſus, poni neceſſe eſt. Deinde κεφαλὴν τοῦ Οὐϊστούλα ποταμοῦ, καὶ ἔτι αὐτὸς ὁ ποταμὸς ἕως θαλάσσης, ſubaudi ὁρίζει. Hoc eſt, *Fons Viſtulæ & ipſe fluvius Viſtula uſque ad mare* terminat ab ortu Germaniam. Conſentit Agathemerus lib. II. cap. IV. Τῆς Γερμανίας μετὰ τὸν Οὐϊστούλαν ποταμὸν ἔχεται ἡ Σαρματία, *Germaniam*, inquit, *excipit trans Viſtulam fluvium Sarmatia.*

In ſeptemtrione Oceanus finis eſt conſenſu omnium; & ſinus *Codanus*, nunc Balticus vocatus. Sed hoc incertum, utrum ora maris, auſtrum ſpectans, Germaniam finierit, an ſinus inſulas & ulteriora comprehendens. Ptolemæus ſeparat inſulas, ὑπέρκεινται τῆς Γερμανίας, *ſupra Germaniam ſitas*, dicens: Mela autem easdem & ulteriora includit. *Supra Albin*, inquit, *Codanus ingens ſinus magnis parvisque inſulis refertus eſt. Hac re mare quod gremio litorum accipitur, nusquam late patet, nec usquam mari ſimile; verum aquis paſſim interfluentibus, ac ſæpe transgreſſis, vagum atque diffuſum facie amnium ſpargitur: qua litora attingit, ripis contentum inſularum non longe diſtantibus, & ubique pæne tantumdem, ut anguſtum & par freto, curvansque ſubinde ſe, longo ſupercilio inflexum eſt. In eo ſunt Cimbri & Teutoni: ultra, ultimi Germaniæ Hermiones.* Quis non videt inſulas Danicas deſcriptas eſſe, ſitas in ſinu Codano? Et quia *ultra* illas Germanorum ultimos locat, Cluverius exiſtimat Halandiam, Scandinaviæ partem, ſignificari, cujus populum, aut nomen potius, immutandum eſſe cenſet, in quo nolim ei adſentiri, nec vero in re ipſa diſſentire longius. Videtur idem, quod Mela, dixiſſe Tacitus. *Cetera* [Germaniæ] inquit, *Oceanus ambit, latos ſinus & inſularum immenſa ſpatia complectens, nuper cognitis quibusdam gentibus, ac regibus, quos bellum aperuit.* quod de Norvagia & Suedia ceteroque ſeptemtrione Cluverius interpretatur lib. I. Germ. A. cap. XI.

FLUMINA GERMANIAE.

Occidentis terminus *Rhenus* fluvius fuit, de quo ſatis dictum eſt in Gallia. Proximus Rheno ex claris & majoribus eſt *Amiſius*, aliis *Amaſius* & *Amiſia*, ac *Amaſia*, per Friſios in Oceanum decurrens. Mela dicto loco: *Amnium exeuntium in Oceanum Amiſius, Viſurgis, & Albis clariſſimi.* Plinius lib. IV. cap. XIIII extremo: *Albis, Viſurgis, Amiſius, Rhenus.* Tacitus ſcripſit *Amiſia.* Annal. I. cap. LX. *Cæcinam* [Germanicus Cæſar] *cum quadraginta cohortibus Romanis, diſtrahendo hoſti, per Bructeros ad flumen Amiſiam mittit.* Et paucis interjectis, *quantum Amiſiam & Luppiam amnes inter, vaſtatum.* Et cap. LXIII. *Mox reducto ad Amiſiam exercitu.* Straboni eſt Ἀμασία, *Amaſia*, lib. VII. pag. 201. Εἰσὶ ποταμοὶ πλωτοὶ, ὧν ἐν τῷ Ἀμασίᾳ Δροῦσος Βρουκτέρους κατεναυμάχησε, *Sunt*, inquit, *amnes navigabiles* [in Germania] *de quibus eſt Amaſia, in quo Bructeros Druſus prælio navali vicit.* Ptolemæo eſt Ἀμάσιος, *Amaſius*, Ἀμασίου ποταμοῦ ἐκβολαὶ, *Amaſii fluminis oſtia*, lib. II. cap. XI. Hodie *Ems* vocatur, contracto nomine, fluvius notus, qui juxta Emdam urbem Oceano infunditur.

Amiſio & Rheno minora flumina interjecta, quorum etiam aliqua in antiquitatibus eſt ratio. Dubia memoria eſt *Salæ* Rheno proximi, qui partem ejus, Druſiana foſſa acceptam, in Oceanum effundit, nunc Iſala ſive Yſel dictus. Jo. Iſac. Pontanus Chorograph. Diſceptat. XXXI contendit, eſſe hunc Salam, quem Strabo lib. VII. memoraverit. Geographi

phi verba ſunt pag. 201. Ἔστι καὶ Σάλας ποταμὸς, οὗ μεταξὺ καὶ τοῦ Ῥήνου πολεμῶν καὶ κατορθῶν Δροῦσος ἐτελεύτησεν ὁ Γερμανικὸς, *Eſt & Sala fluvius, inter quem & Rhenum bellum feliciter gerens Druſus Germanicus obiit.* Jam vero Dio Caſſius ineunte libro LV. de Druſi ultima expeditione ita refert: ἔς τε τὴν τῶν Χάττων ἐσέβαλε, καὶ προῆλθε μέχρι τῆς Σουηβίας - - - κἀντεῦθεν πρός τε τὴν Χερουσκίδα μετέστη, καὶ τὸν Οὐίσουργον διαβὰς ἤλασε μέχρι τοῦ Ἀλβίου πάντα πορθῶν, *in Chattorum fines ingreſſus, ad Suevos uſque pervenit: inde in Cheruſcos converſo itinere, Viſurgim transgreſſus, omnia populando, ad Albim uſque perrexit.* Quum vero, ne Albim transmitteret, deterritus ſpectro eſſet, παραχρῆμα ἀπέβη, σπουδῇ τε ὑποστρέψαντος αὐτοῦ, καὶ ἐν τῇ ὁδῷ νόσῳ τινὶ, πρὶν ἐπὶ τὸν Ῥῆνον ἐλθεῖν, τελευτήσαντος, *confeſtim retro ire cœpit, & in itinere, priusquam Rhenum attingeret, morbo exſtinctus eſt.* Ecquis vero hos populos, tot expeditiones inter Rhenum & Iſalam quæſierit? ad interiorem Germaniam omnia pertinent: & multis perquam probabile videtur eſſe, redeuntem Druſum, ad Magontiacum, ubi & monimentum ei exſtructum fuit, exſpiraſſe. Eutropium vide lib. VII. cap. VIII. in Claudio. Ubi ergo Strabonis Sala? Hadrianus Valeſius Notit. Gall. in *Salia* pag. 496. *Alter eſt etiam Sala, a Strabone memoratus, qui in Mœnum delabitur.* Notus eſt Sala Franconicus, ſed minor fluvius, quam ut curæ potuerit Straboni inter majores eſſe. Quare Cluverio potius & Menſoni Altingio, claris viris, accedo, qui de Sala in Albim influente interpretantur. Hic enim cum Mœno, ad Rhenum tendente, Transrhenanam Germaniam inferiorem a tergo terminat, ut vere Strabo dixerit, inter Salam illum & Rhenum, & geſſiſſe Druſum res ultimas, & mortem obiiſſe.

Ptolemæus inter Rheni & Amaſii oſtia interpoſuit Οὐίδρου ποταμοῦ ἐκβολὰς, *Vidri fluvii oſtia*, quo tractu quum nullus notabilior fluvius adpareat, quam qui ſuperiore parte *Vechtus*, inferiore, Aqua Nigra, (*Swarte Water*) adpellatur; Cluverius, Ortelius, H. Junius, & nuper quoque Theod. Ryckius ad Taciti annal. I. LXX. exiſtimant, hunc ipſum Ptolemæi Vidrum eſſe, quod ideo probabilius Cluverio videtur, quia alia dialecto pronuntietur, *Water*, unde factum ſit *Vider.* Contra Menſo Altingius, vir hujus regionis peritiſſimus, ex Ptolemæi ordine demonſtrat, in Oceano oſtia enarrari, non in lacu Auſtrino ſive Flevo, in quem Vechtus cum Rheno, a Druſo abacto, ſpargitur. In Oceano ergo, poſt Manarmanim portum, Vidri oſtium oſtendit, oſtium videlicet occidentale Amiſii, quod *Vider* ſive *Witer*; id eſt laxius, amplius, noſtra dialecto *Weiter*, adpelletur, quia ingenti ore pars Amiſii per id exeat in Oceanum.

Ptolemæo etiam, ut diximus modo, locus eſt inter Rheni & Vidri oſtia Μαναρμανὶς λιμὴν, *Manarmanis portus*, quem Cluverius cenſet eſſe oppidum Geelmuyden: ex cujus portu navigia Haſſeltum deducantur. Quum vero Ptolemæus in litore Oceani verſetur, non in ora lacus; alibi utique *Portus Manarmanis* eſt quærendus, quem vir laudatus Menſo Altingius in eo ſinu ſive æſtuario, quo amnis *Unſingis*, qui Gröningam adluit, excipitur, inveniri probavit, cui, tamquam peritiſſimo locorum patriæ, cenſemus ſubſcribendum eſſe.

Ipſum autem amnem *Unſingim*, qui per Gröningenſem agrum in portum illum, cui *Manarmanis* nomen eſt, defertur, idem Altingius auctoritate veteri munitum ivit, in Taciti annal. I. cap. LXX. ubi inepte adhuc *Viſurgim* lectum, ſubſtituens *Unſingim*. Nam Vitellius duas legiones ſibi a Germanico commiſſas ducebat ab Amiſiæ oſtio ad Flevum verſus, ac pæne æſtu maris ſubmerſus, tandem in editiora agmen ſubduxit. *Inde*, ait Tacitus, *penetratum ad amnem Viſurgim, quo Cæſar claſſe contenderat.* Non contendit Cæſar ad Viſurgim, a quo longius longiusque remeabat. Vidit mendum Juſtus Lipſius,

ſed

ſed hæſit editione prima, ideoque delendum cenſuit nomen *Viſurgim*, ſcribendumque ſimpliciter, *ad amnem quo Cæſar.* Secundis autem curis edi juſſit, ad *amnem Vidrum*, id eſt Vechtum, ut plerique illum interpretantur: eamque lectionem, ut optimam & congruentem, adprobavit recens Taciti emendator Theodorus Ryckius, vir induſtrius atque acutus. Quum vero apices vocis *Vidrum* & numero & ductu diſcrepent a voce *Viſurgim*; conveniant autem maxime cum *Unſingim*; hanc vocem ſubſtituendam ſæpe laudatus Menſo cenſet: quod nolumus improbare, quia cum loci natura congruit, & amnis Gröningenſis *Hunſing*; & ager *Hunſingia* vocatus fuit: etiam incertæ rationes *Vidri* apud Ptolemæum ſunt, ut ſupra demonſtravimus.

Antequam ad Viſurgim veniamus, *Luppia* fluvius, ſive *Lupia*, qui in transverſum a Teutenburgico ſaltu ad Rhenum fertur, eique miſcetur, contemplandus eſt. Straboni eſt Λȣπίας, *Lupius.* Lib. VII. poſt initium: ἐπὶ ταὐτὰ τῷ Ἀμασίᾳ φέρονται Βισȣργίς τε καὶ Λȣπίας ποταμὸς, *in eamdem partem, in quam Amiſia, feruntur Viſurgis & Lupia.* Sed fallitur de Lupia, qui per transverſum ruit in Rhenum: Viſurgis autem & Amiſia in Oceanum alio tractu feruntur. Vellejus Paterculus lib. II. cap. CV. *Pietas ſua Cæſarem, pæne obſtructis hieme Alpibus, in urbem traxit: ad tutelam imperii eum veris initio reduxit in Germaniam; in cujus mediis finibus, ad caput Lupiæ fluminis, hiberna digrediens princeps locaverat.* Sic Lipſius, Bœclerus, Rob. Riguez, & alii legendum judicarunt, non *Juliæ*, qui nullus amnis eſt: ſic edidit primus Nicolaus Heinſius, vir acri judicio ſummaque doctrina. Pomponius Mela lib. III. cap. III. *Amnium in Rhenum exeuntium, Mœnis & Lupia clariſſimi.* Et Tacitus annal. I. cap. LX. *Ductum inde agmen ad ultimos Bructerorum, quantumque Amiſiam & Luppiam amnes inter, vaſtatum: haud procul Teutoburgienſi ſaltu.* Hodie dicitur *Lippe*, notus amnis Weſtphaliæ, ex quo nomine adparet, recte in Taciti libris littera geminata ſcriptum eſſe.

Excipit Luppia *Aliſonem* fluvium. Dio Caſſius lib. LIIII. pag. 544. ὥστε Δρȣ̃σον, ἀντικαταφρονήσαντα αὐτῶν, ἐκεῖ τε ᾗ ὅ, τε Λȣπίας καὶ ὁ Ελίσων συμμίγνυνται, φρȣ́ριόν τε σφίσι ἐπιτειχίσαι, *ut Druſus, contemnens barbaros, ad Lupiæ & Eliſonis confluentes caſtellum contra eos exſtrueret.* Taciti teſtimonium inciſionis dubio incertius eſt redditum. Ait annal. II. cap. VII. *cuncta inter caſtellum, Aliſonem, ac Rhenum, novis limitibus aggeribusque permunita.* Sic incidunt Vertranius & Freinshemius: ut caſtellum ſit quod proxime dixerat *Luppiæ flumini adpoſitum.* Contra Th. Ryckius conjungit ſine interciſo *caſtellum Aliſonem*, forte quia Vellejus lib. II. cap. CXX. ut locum deſcripſit: *qui una circumdati Aliſone immenſis Germanorum copiis obſidebantur*; & Ptolemæo locus Ἄλεισον eſt, quamquam turbatis numeris ad Rhenum fere reductus. Nec vero de flumine Dionis dubitatur, quod hodie Alme dicitur, haud procul Paderbornia confluens.

Nobilis amnis *Viſurgis* ita Latinis Græcisque dictus, vulgo Weſer. Straboni dicto loco Βίσȣργις: Ptolemæo Οὐίσȣργις, & alio loco corrupte Οὐισȣ́ριγις: Dioni lib. LV. ineunte Οὐίσȣργος. Vellejus dicto lib. II. cap. CV. *Intrata protinus Germania: ſubacti Bructeri, recepti Cheruſci, gentes: & amnis, mox noſtra clade nobilis, tranſitus Viſurgis.* Mela in clariſſimis, in Oceanum exeuntibus, *Viſurgim* refert, ut ſupra vidimus. Plinius itidem dicto loco: *Albis, Viſurgis, Amiſius, Rhenus.* Et Tacitus annal. II. cap. IX. *Flumen Viſurgis Romanos Cheruſcosque interfluebat.* Atque ita ſæpe in ſequentibus. Et Sidonius Apollinaris Narbone ſive Carm. XXIII. verſ. 244.

> *Tu Tuncrum, & Vachalim, Viſurgin, Albin,*
> *Francorum & penitiſſimas paludes*
> *Intrares.*

Viſurgis ſiniſtræ ripæ adfunditur in Cattis flumen *Adrana*, nunc *Eder* dictum. Tacitus annal. I. cap. LVI. de Germanico: *Cattis adeo improviſus advenit, ut quod imbecillum ætate ac ſexu, ſtatim captum aut trucidatum ſit: juventus flumen Adranam nando tramiſerat, Romanosque pontem cœptantes arcebant.* Haud longe a fontibus Adranæ exoritur alius amnis, qui in contrarias partes fertur & Rheno admiſcetur, nunc *Lanus* ſive *Lonus* dictus. Chriſtophorus Browerus a Venantio Fortunato *Laugonam* lib. VII. carm. VII. & in vetuſtis diplomatis *Loganam* dici, ad dictum locum Venantii adnotavit. Verba poetæ ſunt ad ducem Lupum:

Tamque diu pugnas, acie fugiente, ſequutus,
Laugona dum vitreis terminus eſſet aquis.

Superior Rhenus duos nobiles fluvios haurit *Mœnum* & *Nicrum*. Utrumque Eumenius Panegyrico Conſtantini cap. XIII. conjungit. *Pulchrum tibi*, inquit, *videtur, & re vera pulcherrimum eſt, ut Rhenus ille non ſolum, ubi aut latitudine vadoſus, aut vicinia fontis exiguus; ſed etiam ibi novo ponte calcetur, ubi totus eſt, ubi jam plurimos hauſit amnes, quos hic noſter ingens fluvius, & Barbarus Nicer, & Mœnus invexit, ubi jam immani meatu ferox, & alvei unius impatiens, in ſua cornua geſtit excedere.* Sed de utroque ſeorſum, quæ veteres ſcriptores habent, requiramus. Alter ſcribitur varie *Mœnis, Mœnus, Mænus, Menus*. Pomponius Mela ſæpe dicto loco: *Amnium in alias gentes exeuntium, Danubius & Rhodanus: in Rhenum, Mœnis & Lupia clariſſimi.* Plinius lib. IX. cap. XV. de Siluro piſce majore: *Præcipue in Mœno, Germaniæ amne, protelis boum, & in Danubio marris extrahitur.* Et Tacitus de Germ. cap. XXVIII. *Inter Hercyniam ſilvam, Rhenumque & Mœnum amnes Helvetii; ulteriora Boii, Gallica utraque gens, tenuere.* Ammianus Marcellinus lib. XVII. cap. II. *Germani trans Menum nomine fluvium ad opitulandum ſuis neceſſitudinibus avolarunt.*

Alterius, *Nicri*, vix memoria ſupra Conſtantinorum ætatem eſt reliqua. Ex Eumenii panegyrico ad Conſtantinum modo verba attulimus quibus *barbarus Nicer* cum *Mœno* dicebatur, reſpectu *Moſellæ*, fluvii ingentis *noſtri*, id eſt Romani, ex Romana provincia in Rhenum decurrentis. Vopiſcus in Probo cap. XIII. *reliquias* [hoſtium] *ultra Nicrum fluvium & Albam removit.* Auſonius Moſella verſ. 423.

Hoſtibus exactis Nicrum ſuper.

Et Sidonius Apollinaris ad Avitum ſocerum Panegyr. verſ. 324.

Bructerus, ulvoſa quem vel Nicer abluit unda,
Prorumpit Francus.

Mediam Germaniam fluvius *Albis* pervadit, vulgo *Elbe*, in cujus nomine plerique conſentiunt; Græci, Strabo, Ptolemæus ὁ Ἄλβις, *Albis*: præter Dionem, cujus eſt lib. LV. ineunte ὁ Ἄλβιος: Latini, Mela, Plinius, quorum verba ſupra cognovimus: Vellejus Paterculus lib. II. cap. CVI. *a Rheno uſque ad Albim, qui Semnonum Hermundorumque fines præterfluit:*. Tacitus Germ. cap. XLI. *In Hermunduris Albis oritur flumen inclytum & notum olim:* & annal. I. cap. LIX. *inter Albim & Rhenum.* ac ſæpe alibi. Et Seneca Medea verſ. 371.

Nil, qua fuerat, ſede reliquit
Pervius orbis.
Indus gelidum potat Araxem,
Albim Perſæ, Rhenumque bibunt.

Flavius Vopiſcus, ut modo vidimus, mutata forma, *Alba* dixit.

In Albim decurrit *Sala* ille nobilior Germaniæ fluvius, quem Strabo lib. VII ut ſupra pro-

probavimus quum de Sala Inferioris Germaniæ ſive Iſala ageremus, nominatim indicavit; Tacitus lib. XIII. cap. LVII. ſine nomine circumſcripſit. *Eadem æſtate*, inquit, *inter Hermunduros Cattosque certatum magno prœlio, dum flumen, gignendo ſale fecundum, & conterminum, vi trahunt. - - - - - - Inde indulgentia numinum illo in amne illisque in ſilvis ſalem provenire, non, ut alias apud gentes, eluvie maris, areſcente unda; ſed ſuper ardentem arborum ſtruem fuſa, ex contrariis inter ſe elementis, igne atque aquis concretum.* Scilicet ſalinæ noſtræ juxta Salam, in ſilvoſa tum regione, ex ipſo flumine, quod inde nomen haberet, provenire videbantur.

Poſt Albim incertiora omnia Romanis fuerunt, ut qui numquam flumen trajecerunt, vel, ſi quando id transmiſere, ut de L. Domitio refert Tacitus annal. IV. cap. XLIV. exercitu flumen Albim transſcendiſſe; longius tamen non videntur progreſſi eſſe. Unde eſt quod ulteriora flumina aut taceant omnia, aut alii aliter illa adpellent atque ordinent. Mela nihil ultra Albim memorat præter *Viſulam* amnem, id eſt Viſtulam: Plinius *Viſtulam* & *Guttalum*, Ptolemæus *Chaluſum*, *Suevum*, *Viadum*, *Viſtulam.* Primus, *Chaluſus*, non dubitatur *Trava* eſſe, qui Lubeccam perluit; quia proximus Albi ponitur: alter vero, *Suevus*, admodum dubitabilis. Quod enim Ptolemæus a Viado (lege *Viadro*) diſtinguit, & citeriorem facit; ſunt clari viri qui de *Spreha* flumine, quod per Havelam Albi adfunditur, intellectum velint: quibus hoc maxime obeſt, quod Ptolemæus ſolos ibidem amnes recenſeat in Oceanum exeuntes, non in alios fluvios: ideoque Cluverius pro uno flumine habet cum Suevum tum Viadrum, errore ſeparatos a Ptolemæo, quod eo facilius fuerit, quia Germania trans Albim tum temporis non ſatis fuit cognita. Quod etiam Oderæ, qui haud dubie Ptolemæi Viadus vel Viader eſt, ut nomen oſtendit; disjunctiſſimis oſtiis, & per inſulas Wollinam & Uſedomiam ſeparatis, Oceano ſive Codano ſinui infunditur, non inprobabile eſt, citerius oſtium vocari Suevum; ulterius Viadrum, ſervato amnis nomine, ſicut hodieque diverſis nominibus illa oſtia diſtinguuntur. Citimum enim, quod fluvium *Pene* ſimul effundit, ejus nomen quoque induit: medium *Swine* adpellatur, ſeu *Swene* dialecto alia, quod propius ad *Suevi* nomen accedit, ultimum eſt *Diwenovium.* Hæc congruentior eſt Ptolemæi interpretatio, quam ſi in eo erraſſe dixeris, ut vel ex uno flumine duo fecerit, vel fluviale oſtium habuerit pro marino.

Succedit Solini *Guthalus* inter Albim & Viſtulam cap. XX. poſitus, latiſſimis amnibus Germaniæ adnumeratus: qui a Plinio ſcribitur *Guttalus*, ſed, turbato ordine, ultra Viſtulam removetur. Quem ſi preſſe ſequi volueris, de Boruſſo quodam amne, forte Pregela, interpreteris. Quod vero Solinus, qui Plinium transſcripſit, Guthalum citeriorem ponit (ait enim: *De internis ejus* [Germaniæ] *partibus Albis*, *Guthalus*, *Viſtula*, *amnes latiſſimi*, *præcipitant in Oceanum*;) nec vero in Boruſſia eſt tam *clarus*, ut Plinius ſuum Guttalum facit; aut tam *latus* ut dixit de eodem Solinus, quam Odera Pomeraniæ; turbatus ordo Plinii a deſcribentibus videtur, eique ordo Solini præferendus. Quod ſi eſt; Guttalus non poteſt alius quam Odera eſſe, quia Pomerania alium tam memorabilem ac clarum, latiſſimumque non habet, neque credibile propter hanc cauſſam, prætermitti a Plinio vel Solino Oderam potuiſſe. In quo etiam Philippum Cluverium, præſtantiſſimum geographum Germaniæ, conſentientem habemus.

Viſtula autem, Οὐίϛυλα Ptolemæo & Agathemero, Plinio *Viſtillus* ſive *Viſtula*; Solino *Viſtula*; & in ſcriptis quibusdam libris *Viſla*, ſive *Viſcla*, Salmaſio teſtante: Pomponio Melæ *Viſula*; ex ſitu non dubitatur amnis eſſe, qui vulgo *Weixel*, & *Wieſſel* ſive *Weiſſel* adpellatur, terminus, adverſus Sarmatiam, Germaniæ. ut ſupra ex Ptolemæo & Agathemero probavimus.

Auſtralis limes ſupereſt, quem *Danubius* amnis facit, in oriente *Iſter* adpellatus. Fluvius Europæ nobiliſſimus, cujus majorem partem pervadit, μέσην σχίζων τὴν Εὐρώπην, *Europam mediam dividens*, ut Herodotus ait lib. II. cap. XXXIII. Limitem Germaniæ ab auſtro eſſe ſupra oſtendimus, eſſeque binominem, & nunc *Danubium* nunc *Iſtrum* dici, omnium confeſſione certum eſt: ſed quibus regionibus *Danubius* ſit, & quibus alio *Iſter* nomine, diſſenſionibus auctorum maxime incertum: niſi quod in eo convenitur, *Danubii* nomen valere ab occaſu: *Iſtri*, in oriente. Pomponius lib. II. cap. I. *Per immania magnarum gentium diu Danubius eſt: deinde aliter adpellantibus accolis fit Iſter.* Ptolemæus lib. III. cap. VIII. ἀπ' Ἀξίου πόλεως ἤδη καλεῖται ὁ Δανούβιος μέχρι τοῦ Πόντου καὶ τῶν ἐκβολῶν, Ἴστρος, *ab Axiopoli jam vocatur Danubius uſque ad Pontem & oſtia* ISTER. At Axiopolis in Mœſia Inferiore eſt prope Getarum regionem. Sic tamen etiam Strabo lib. VII. pag. 212. τοῦ ποταμοῦ τὰ μὲν ἄνω καὶ πρὸς ταῖς πηγαῖς μέρη, μέχρι τῶν καταρακτῶν, Δανούβιον προσηγόρευον, ἃ μάλιστα διὰ τῶν Δάκων φέρεται· τὰ δὲ κάτω μέχρι τοῦ Πόντου, τὰ παρὰ τοὺς Γέτας, καλοῦσιν Ἴστρον. *Fluminis ſuperiores partes, quæ fontes verſus ſunt ad cataractas uſque, Danubium dixerunt, quæ maxime per Dacos feruntur: inferiores ad Pontum uſque, quibus Getæ ſunt vicini, Iſtrum adpellant.* Contra Plinius lib. IV. cap. XII. *Per innumeras lapſus gentes Danubii nomine, immenſo aquarum auctu, & unde primum Illyricum adluit, Iſter adpellatus.* Breviorem ſic uſum vocabuli *Danubii* oſtendit, ſed nondum clare diſtincteque, quia Illyricum antiquum (alia ratio Illyrici medio ævo eſt) non attingit Danubius. Magis coarctat uſum vocabuli Agathemerus lib. II. cap. IV. ὁ Ἴστρος, ὃν μέχρις Οὐϊνδοβόνης πόλεως Δανούβιον καλοῦσι, *Iſter, quem ad Vindobonam uſque Danubium vocant.*

Quid ergo in tanto diſſenſu conſtituendum? Superiora fluminis, *Danubii* nomen; inferiora, *Iſtri* ferre certum eſt: in mediis, huic, illi nomini terminum præfinire perdifficile, in quo uſus ſcriptorum ſequendus eſt, qui vero nec ipſe ſibi conſtat ubique & omnibus exemplis. Græci ſcriptores mediis partibus ſæpius *Iſtrum*, Ἴστρον; Latini frequentius *Danubium* adpellant. Eutropius lib. VI. cap. II. de Scribonii Curionis Dardanico bello: *uſque ad Danubium penetravit:* & cap. VIII. de M. Luculli bello Thracio: *uſque ad Danubium penetravit:* Ac Florus lib. IV. cap. XII. de Dacis: *quoties concretus gelu Danubius junxerat ripas, decurrere ſolebant & vicina populari.* Vopiſcus Aureliano cap. XXXIX. *Provinciam trans Danubium Daciam, a Trajano conſtitutam, reliquit.* Adde Eutropium lib. IX. cap. IX. At idem Florus dicto loco, paucis ante verbis, *Pannonii duobus ſaltibus, ac tribus fluviis Dravo, Savo, Iſtroque vallabantur.* Pannonii autem Dacis citeriores ſunt. Pæanius in locis Eutropii lib. VI. & IX. Ἴστρον reddidit qui Latine eſt *Danubius*: & Xiphilinus Trajani pontem, qui in Mœſia Superiore erat, ἐπὶ τοῦ Ἴστρου; *ſuper Iſtrum* conſtructum fuiſſe narravit.

MONTES ET SILVAE
GERMANIAE.

In nobilioribus montibus, qui memorantur ab antiquis ſcriptoribus, celebratur a Mela & Tacito *Taunus*. Ille lib. III. cap. III. *Montium altiſſimi Taunus & Rhetico.* Hic annal. I. cap. LVI. *Germanicus quatuor legiones, quinque auxiliarium millia, & tumultuarias catervas Germanorum, cis Rhenum colentium, Cacina tradit: totidem legiones, duplicem*

plicem

plicem ſociorum numerum ipſe ducit: poſitoque caſtello ſuper veſtigia paterni præſidii in monte Tauno, expeditum exercitum in Cattos rapit. Et interjectis paucis: *Cattis inprovisus advenit: juventus flumen Adranam nando tramiſerat, Romanosque, pontem cœptantes, arcebant. dein tormentis ſagittisque pulſi. - - - - Cæſar incenſo Mattio (id genti caput) aperta populatus, vertit ad Rhenum.* Idem lib. XII. cap. XXVIII. de L. Pomponio legato, qui trans Rhenum Cattos repreſſurus, auxiliares Vangiones & Nemetas cum alario equite præmiſerat: *præda famaque onuſti ad montem Taunum revertuntur, ubi Pomponius cum legionibus opperiebatur, ſi Catti cupidine ulciſcendi caſum pugnæ præberent.* Hæc latius transſcribenda erant, ut de ſitu conſtaret clarius. Sunt enim qui in Cisrhenana Germania hunc montem quærant: quem vero Tacitus trans Rhenum deſignat. Quid enim opus fuiſſet montano præſidio in pacata provincia, ut Druſus poneret, aut Germanicus dirutum a barbaris inſtauraret? cur ſubſidia, ſuis in hoſtem emiſſis, Pomponius cis Rhenum poſuiſſet ad caſus & fortunam belli? Et quia inde rectum iter ad Mattium oppidum erat & Adranam flumen; pronum utique ad fidem eſt, quod Cluverius cenſet, eſſe montem illum, qui ex adverſo Moguntiaci vulgo *der Heyrich* & *die Höhe* adpellatur. Ortelius quoque trans Rhenum apud Cattos locavit.

Pomponii Melæ *Rheticonem* fruſtra quidam in Rhætia & in Alpibus, nominis conſonantia decepti, inveſtigant, quia Alpes Romani ad Italiam potius referunt, quam ad Germaniam; nec aliud propoſitum Melæ fuit, quam montes, ſilvas, flumina Transrhenanæ Germaniæ indicare. Sicut ergo *Taunus* in conſpectu Romanorum fuit, Moguntiaci aut vicinis in locis præſidia habentium: ita vero ſimile eſt, in pari ſitu & notitia montem eſſe *Rheticonem*; cui poſitioni nullus reſpondet magis, quam qui Tauno non minor trans Rhenum e regione Bonnæ conſpicitur, vulgo Septimontium, *Sibengebirge* dictus. Hæc ex Cluverii judicio, qui omnia diligentiſſime ſcrutatus eſt.

Ptolemæi *Melibocus* mons, Μηλίβοκον ὄρος, inter Viſurgim & Albim eſt, quem a Chamavis incipere dixit, ejusque orientales accolas, Bonochæmas, περὶ τὸν Ἄλβιν ποταμὸν, *circa Albim fluvium* ipſe conſtituit. Cluverio videntur illi montes eſſe, qui reliquum nomen ex Hercynia ſilva tenent, vulgo *der Haartz*.

Ejusdem Ptolemæi mons *Aſciburgius* in Poloniæ finibus ſit neceſſe eſt, quia accolæ & vicini proximi μέχρι τοῦ Οὐιστούλα, *uſque ad Viſtulam* pertinuiſſe dicuntur. Montes ergo ſunt inter Sileſiam & Poloniam, & ex auſtrali parte Hungariam contingentes. Tandem *Suditos* vel *Sudetos* montes addit Ptolemæus, τὰ Σούδητα ὄρη, quos circa Bojohemum eſſe plerique conſentiunt, & ipſa poſitio Ptolemæi non obſcure probat. Quidam in ortum, ad Mœni, Salæ & Egræ fontes: alii in aliam plagam ad fontes Albis reducunt: Cluverius utrobique, ut ſint montes cingentes Bohemiam.

Denique etiam *Abnoba* dignus mons eſt qui commemoretur, Ptolemæo Ἄυνοβα dictus, qui idem eſt: neque is difficilis inventu, propter flumen quod fundit. Plinius lib. IV. cap. XII. de Danubio: *Ortus hic in Germaniæ jugis montis Abnobæ, ex adverſo Raurici Galliæ oppidi, multis ultra Alpes millibus.* Et Tacitus de Germ. cap. I. *Danubius molli & clementer edito montis Abnobæ jugo effuſus, plures populos adit* Feſtus Avienus Deſcriptione Orbis verſ. 437.

Abnoba mons Iſtro pater eſt: cadit Abnobæ hiatu.

Silvarum maxima eſt *Hercynia*, Straboni lib. VII. Ἑρκύνιος δρυμὸς, υ Græca littera, quam Latini imitantur, quamvis propter Germanicam originem vocis opus non erat. Horrida fuit & ampliſſime patens. Cæſar lib. VI. cap. XXIV. *Hercyniæ ſilvæ latitudo* IX *dierum iter expedito patet. Oritur ab Helvetiorum, & Nemetum, & Rauracorum finibus, rectaque*

fluminis Danubii regione pertinet ad fines Dacorum & Anartium: hinc ſe flectit ſiniſtrorſus, diverſis a flumine regionibus, multarumque gentium fines propter magnitudinem attingit. Neque quisquam eſt hujus Germaniæ, qui ſe adiſſe ad initium ejus ſilvæ dicat, quum dierum iter LX *proceſſerit, aut, quo ex loco oriatur, acceperit.* Mela dicto loco dimenſione utitur eadem: *Maxima*, inquit, *ſilvarum Hercynia, & aliquot ſunt, quæ nomen habent: ſed illa dierum ſexaginta iter occupans, ut major aliis, ita & notior.* Plinius lib. IV. cap. XIV extremo: *introrſus, nullo inferius nobilitate, Hercynium jugum prætenditur.* Sed necdum omnem latitudinem videtur Cæſar cognoviſſe. nam interiorem etiam Germaniam occupaverat. Claudianus IV Conſul. Honor. verſ. 450.

venit accola ſilvæ
Bructerus Hercyniæ.

Et de Cattis Tacitus Germ. cap. XXX. *Catti initium ſedis ab Hercynio ſaltu inchoant, non ita effuſis & paluſtribus locis, ut ceteræ civitates: - - - - & Cattos ſuos ſaltus Hercynius proſequitur ſimul atque deponit.* Totam ergo Germaniam fere complexa videri poteſt, ut ceteræ pleræque ſilvæ, hujus partes adpareant, quamlibet nomine inſignitæ ſingulari: neque reliquiæ ejus tantum illæ ſunt quæ nomen retinent, *der Haartz*; verum etiam aliæ pleræque horridiores, ut *Speſſard*, *Weſterwald*, *Thuringica*, *Haſſiaca*, & *Bojohemum cingentes*, & aliæ. Sed vetera nomina inquirere jam noſtrum eſt.

Cæſar lib. VI. cap. X. *infinitæ magnitudinis ſilvam* memorat, *quæ adpelletur Bacenis. Hanc*, ait, *introrſus pertinere, & pro nativo muro objectam Cheruſcos a Suevis, Suevosque a Cheruſcis, injuriis incurſionibusque prohibere.* Et ad hujus fines ſe Suevi, id eſt Catti, recipiebant, quum Cæſaris, Rhenum transgreſſi, arma refugerent. Metaphraſtes Βακένην vocat. Ex ſitu autem ſilvæ *Bacenis*, & Cattorum fuga, ab Rheno magis magisque recedentium, adparet, non poſſe alios montes & ſaltus eſſe, quam Hercyniæ reliquias genuinas, quæ hodieque longo tractu procurrentes *der Haartz* adpellantur.

Nec dubium eſt Cluverio, quin & *Cæſia ſilva*, annal. I. Taciti memorata, pars fuerit magnæ illius Hercyniæ. Verba Taciti de illa cap. L. ſunt: *Sequitur ardorem militum Cæſar, junctoque ponte tramittit duodecim millia e legionibus, ſex & viginti ſocias cohortes, octo equitum alas. - - - At Romanus agmine propero ſilvam Cæſiam, limitemque a Tiberio cœptum ſcindit, - - - Cæcina cum expeditis cohortibus præire, & obſtantia ſilvarum amoliri jubetur: legiones modico intervallo ſequuntur. Juvit nox ſideribus illuſtris, ventumque ad vicos Marſorum.* Quibus expenſis omnibus, & unde duxerit ſuos Germanicus, nempe ex Caſtris Veteribus; concludit tandem Cluverius, ſilvam Cæſiam partim in Clivenſi Ducatu, partim in Weſtphalia eſſe, inter Veſaliam & Kœsfeldum interjectam.

Pars quoque Hercyniæ fuit *Gabreta ſilva*, Straboni Γαύβρητα ὕλη, *Gaubreta*; Ptolemæo Γαβρῆτα ὕλη, dicta, quamvis hi diſtinguant ab Hercynia. Strabonis hæc ſunt lib. VII. pag. 202. Ἔστι καὶ ἄλλη ὕλη Γαύβρητα μεγάλη. ἔπειτα δὲ τὰ τῶν Σουήβων. ἔπειτα δ' ὁ Ἑρκύνιος δρυμός. *Eſt & alia magna ſilva Gabreta; deinde Suevorum ſedes; inde Hercynius ſaltus.* Ptolemæus lib. II. cap. XI. τὰ καλούμενα Σούδητα ὄρη. ὑφ' ἃ ἐστιν ἡ Γάβρητα ὕλη, ὧν μεταξὺ καὶ τῶν Σαρματικῶν ἐστιν ὁ Ὀρκύνιος δρυμός. *Montes Sudeti dicti; ſub quibus eſt Gabrita ſilva: inter quos & Sarmaticos montes eſt Hercynia ſilva.* Et poſt paullo: ὑπὲρ τὰ Σούδητα ὄρη Τευριοχαῖμαι· ὑπὸ δὲ τὰ ὄρη Οὐάρισοι. εἶτα ἡ Γαβρῆτα ὕλη· ὑπὸ δὲ τὴν Γαβρῆταν ὕλην Μαρκομάνοι. *Super Sudetos montes, Theuriochamæ: infra illos montes, Variſti: deinde Gabrita ſilva, ſub qua Marcomani.* Sed neuter Hercyniam tantam habet, quantam Cæſar & Pomponius. Conjicit tamen ex hiſce Cluverius, Gabretam ſilvam partim Thuringicam eſſe, partim Bojohemicam, Thuringicæ continuam atque connexam. Inter quam

quam & Melibocum montem eſt Ptolemæi *Semana ſilva*, Σημανὰ ὕλη, quæ quibusdam eſt ipſa Bacenis ſive *der Haartz*.

In alia plaga eſt *Luna ſilva*; nec ipſa disjuncta longe ab Hercynia ſilva. Ptolemæus dicto loco; ὑπὸ τὸ Ὀρκύνιον δρυμὸν Κουάδοι. ὑφ' οὓς τὰ σιδηρυχεῖα, καὶ ἡ Λούνα ὕλη. ὑφ' ἣν μέγα ἔθνος οἱ Βαιμοὶ, μέχρι τοῦ Δανουβίου. *Sub Hercynia ſilva Quadi: ſub quibus ferri fodinæ, & Luna ſilva: ſub qua gens magna Bæmi uſque Danubium.* Luna ergo ſilva ad Moraviam eſt, ad fontes Mari, nunc March, qui contra Carnuntum Danubio inſinuatur.

Itidem ex alia plaga ſunt *Marcianæ ſilvæ*, quas Ammianus Marcellinus vocat lib. XXI. cap. XV. [Valeſ. cap. VIII.] *Diſcedens*, inquit, *Julianus a Rauracis, - - - profecturus per Marcianas ſilvas viasque junctas Iſtri fluminis ripis, - - - - quum ad locum veniſſet, unde navigari poſſe didicit flumen; lembis conſcenſis ferebatur occulte*, ſcilicet in Pannoniam, Sirmium verſus. Inter Raucacos autem & Danubium recentem media eſt ſilva Nigra, *Schwartzwald*, notiſſimæ famæ per quam tranſire Julianum oportuit, ut veniret ad Danubium nondum navigabilem. Hæc ergo eſt illa *Marciana ſilva*, ut Valeſius; ſive *Martiana*, ut Lindenbrogius ſcripſit: quam Tabula Peutingeriana eodem ſitu oſtendit, itidem per C ſcriptam, *Silva Marciana*.

DIVISIO GERMANIAE

Plinius lib. IV. cap. XIV. Germanos Transrhenanos in quinque gentes dividit, quarum quædam longius & ſupra conſuetum limitem excurrunt. *Germanorum*, inquit, *genera quinque, Vindili, quorum pars Burgundiones, Varini, Carini, Guttones. Alterum genus Ingævones, quorum pars Cimbri, Teutoni, ac Chaucorum gentes. Proximi autem Rheno Iſtævones; quorum pars Sicambri. Mediterranei Hermiones, quorum Suevi, Hermunduri, Chatti, Cheruſci. Quinta pars Peucini, Baſternæ, contermini Dacis.* Quum vero difficile ſit, cuilibet harum gentium ſuam ſedem & proprios fines adſignare; malumus cum Tacito ſecundum fluvios diſpeſcere, qui certiores termini ſunt, etiam notiores nobis, & jam expoſiti. Non equidem aperte ita diſpenſat Tacitus; id vero haud obſcure ex libello ejus colligitur. Prima ergo pars eſt inter Rhenum, Salam, Albim, uſque ad Sinum Codanum vulgo *Ooſt-Zee* dictum: altera inter Salam, Albim, Danubium & Viſtulam ac mare ſeptemtrionale; quam uno nomine *Sueviam* adpellabant. Nam, inquit Tacitus cap. XXXVIII. *Suevorum non una gens: majorem Germaniæ partem obtinent, propriis adhuc nationibus nominibusque diſcreti, quamquam in commune* SUEVI vocentur. Majores hæ partes ſecundum alia interjecta flumina in minores ſubdividuntur, ut inter Rhenum & Amiſium, inter Amiſium & Viſurgim; inter Viſurgim & Albim; & ſic in aliis quoque diviſionibus. Sit ergo pars prior & occidentalis Germanorum.

INTER RHENUM ET ALBIM.

Multæ gentes inter Rhenum & Albim coluerunt, quas diſtinctius ut cognoſcamus, particulatim contemplabimur prout interjectis aliis fluminibus denuo diviſæ ac ſeparatæ ſunt.

Inter Rhenum & Amiſium ſub Oceano ſunt FRISII MAJORES, a *Minoribus*, qui circa lacus inter Rheni alveos habitaverunt, diſterminati. Taciti hæc diviſio eſt de Germ. cap. XXXIV. *Angrivarios & Chamavos a tergo Dulgibini & Chaſuari cludunt, aliæque gentes haud perinde memoratæ. a fronte Friſii excipiunt. Majoribus minoribusque Friſiis vocabulum*

eſt,

eſt, ex modo virium. utræque nationes uſque ad Oceanum Rheno prætexuntur, ambiuntque immenſos inſuper lacus, & Romanis claſſibus navigatos. Ait diſtingui ſic *ex modo virium:* quod argumento eſt plus terrarum, & ſpatioſiores campos tenuiſſe *Majores*, qui utique inter Flevum lacum, ſeu Rhenum a Druſo abactum, & flumen ſunt Amiſium. Ex quo conſequitur, *Minores* Friſios circa ipſos lacus & inter Rheni alveos una cum aliis gentibus, ſupra in belgica ex Plinio enumeratis, ut in tractu anguſtiore, coluiſſe. Tacitus *Majores* maxime in Caninefatum tumultu lib. IV. Hiſtor. cap. XV. intelligit, quum *gentem Transrhenanam* Friſios adpellat. *Statim*, inquit, *accitis Friſiis (transrhenana gens eſt) duarum cohortium hiberna, proxima occupatu, Oceano irrumpit*, puta, Brinio, dux Caninefatum.

Plinius lib. IV. cap. XV. & *Friſios* & *Friſiabones* inter Helium & Flevum, Rheni oſtia concludit, atque ſic tantummodo *Minorum* rationem habet, quorum pagum cenſet Menſo Altingius *Friſiabones* fuiſſe. Sed ulteriores etiam eſſe & ad Amiſium uſque pertinere, Tacitus annal. I. cap. LX. clariſſime oſtendit. *Major*, inquit, *Cæſari metus: & ne bellum mola una ingrueret: Cæcinam cum quadraginta cohortibus Romanis, diſtrahendo hoſti, per Bructeros ad flumen Amiſiam mittit: equitem Pedo præfectus finibus Friſiorum ducit. Ipſe impoſitas navibus quatuor legiones per lacus vexit, ſimulque pedes, eques, claſſis apud prædictum amnem convenere.* Et Ptolemæus lib. II. cap. XI. τὴν παρωκεανῖτιν κατέχουσιν οἱ Φρίσιοι μέχρι τοῦ Ἀμισίου ποταμοῦ, *partem quæ juxta Oceanum eſt, Phriſſii colunt uſque ad flumen Amiſium.* Sic ſcribit ille gentis nomen: qui Dioni lib. LIV. ſunt Φρείσιοι; Latinis, Plinio Tacitoque, *Friſii*: Paullo Diacono lib, VI. Langob. cap XXXVII. *Friſones.* Eſt & *Friſeus* veteri inſcriptione apud Gruterum pag. 532. num. 6.

AUR. VERO EQ. SING. AUG.
NAT. FRISEO T. AEL. GEMINI
VIXIT ANN. XXX.
MIL. ANN. XIII.

Friſiorum itaque poſt Flevum oſtium, primum fuit *Flevum caſtellum* Taciti, quod in oppidis numeraſſe, & Φληοῦμ, *Fleum* dixiſſe Ptolemæus videtur. In Friſiis fuiſſe certum eſt, & ex Taciti annal. IV. cap. LXXII. conſtat. *Eodem*, inquit, *anno Friſii, transrhenanus populus, pacem exuere, noſtra magis avaritia, quam obſequii impatientes. - - - - Olennius, e primipilaribus, regendis Friſiis impoſitus, infenſos fuga prævenit, receptus caſtello, cui nomen Flevum: & haud ſpernenda illic civium ſociorumque manus litora Oceani præſidebat. Quod ubi L. Apronio inferioris Germaniæ proprætori cognitum, - - - - exercitum Rheno devectum Friſiis intulit; ſoluto jam caſtelli obſidio, & ad ſua tutanda digreſſis rebellibus.* Cluverius, communi nomine inductus, a dextra *Flevi* oſtii ponit: Altingius cum aliis, ad oſtium Unſingæ, nixus numeris Ptolemæi, profert, præſertim quum locus ibi, Fliedorp dictus, ſuperſit. Nos nihil definimus: ſi quid tamen omnino dicendum eſt, cenſemus tutius in nominibus certis, quam in dubia auctoritate Ptolemæi confidi.

Portus Marnamanis, ſupra ex Ptolemæo, quum de fluminibus ageremus, monſtratus, vel ſinus vel æſtuarium eſt Oceani, (non lacus Flevi, ut alii contra ſententiam Ptolemæi putant) cui Unſinga, fluvius Gröningenſis, infunditur. Deinde *Oſtium Vidri*, quod occidentale fluminis Amiſii eſſe æque ſupra, Altingio indice, oſtendimus. Intus paullo juxta idem oſtium, quod ſinus inſtar excurrit in lævam, *Amiſia* oppidum, quod Tacitus lib. II. annal. cap. VIII. deſcripſit. *Lacus inde*, inquit, *& Oceanum* [Germanicus] *uſque* ad *Amiſiam flumen, ſecunda navigatione pervehitur: claſſis Amiſiæ relicta, lævo amne; erratumque in eo, quod non ſubvexit.* Vim verbis Taciti inferunt, qui de Embda, urbe

urbe Cauchorum interpretantur, ut erudite Altingius, ſæpe honoris cauſſa nominatus, probavit. In *lævo* enim *amne* ſive ad Amiſii ſiniſtram & ſtatio illa navium, quæ opportuna ibidem eſt, & oppidum *Amiſia* juxta eamdem quærendum eſt.

Interiora juxta idem flumen videntur *Corbulonis munimentum* habuiſſe, & *Mediolanium* Ptolemæi. Illud ex Taciti libro XI. cap. XIX. eruendum. *Natio*, inquit, *Friſiorum poſt rebellionem, clade L. Apronii cœptam, infenſa, aut male fida, datis obſidibus conſedit apud agros a Corbulone deſcriptos. Idem ſenatum, magiſtratus, & leges impoſuit, ac ne juſſa exuerent, præſidium immunivit; miſſis, qui majores Chaucos ad deditionem perlicerent.* Ex quibus colligitur, in parte Friſiorum, quæ Amiſio & Chaucis proxima eſt, hoc *Corbulonis Munimentum*, cui præſidium, ſenatum, magiſtratum, leges impoſuit, excitatum fuiſſe. Cui locum magis commodum, quam Groningæ, in tota Friſiorum regione negat Menſo Altingius inveniri, quæ civitas multa veſtigia Romanarum legum ac magiſtratuum ad noſtram ætatem retineat. Quod vero Romanorum alia monimenta heic rara ſint aut nulla, ex eo eſſe probabile facit, quod ibidem Tacitus ſubjecit, *Claudium adeo novam in Germanias vim prohibuiſſe, ut referri præſidia cis Rhenum juberet.*

Alterum propter Unſingam oppidum, *Mediolanium*, ex ſitu & numeris Ptolemæi conjicitur, quod idem doctiſſimus vir *Mediolarium* ſcribendum eſſe exiſtimat, qui X M. P. ſupra Groningam, juxta lacum, locus in medii ævi annalibus adhuc *Ad tres Lares* nominetur, ibidemque tenuis vicus ſuperſit *Midlaren* dictus, id eſt *Mediolarium*. Inde in occaſum, & Flevum verſus *Cruptoricis villam*, & *Lucum Baduhennæ fuiſſe*, ex clade Romanorum, quam Tacitus annal. IV. cap. LXXIII. deſcripſit, intelligitur. *Mox compertum*, inquit, *a transfugis, nongentos Romanorum apud lucum, quem Baduhennæ vocant, pugna in poſterum extracta, confectos, & aliam quadringentorum manum, occupata Cruptoricis, quondam ſtipendiarii, villa, poſtquam proditio metuebatur, mutuis ictibus procubuiſſe.* Nemus ſacrum *Lucum Baduhennæ* fuiſſe, ipſum nomen fert: an inædificatum fanum, vicum, vel majus aliquid habuerit, non habemus certum dicere.

Supra Friſios, in auſtrum verſus, campi jacebant, pecoribus & armentis militum, ad dextram ripam foſſæ relicti, quos ANSIBARII ſive ANSIVARII: a Chaucis, finitimis ſuis pulſi, petierunt ab Romano duce, nec impetrarunt: pariterque deſerti a Tencteris Bructeriſque, ad quos confugerant; & rejecti ab Uſipiis & Tubantibus; in Cattis tandem & Cheruſcis perierunt. Tacitus lib. XIII. cap. LV. ſeq. de iis enarravit.

Ab auſtro etiam Friſios ſpectabant MARSI atque BRUCTERI, ab Rheno longe ſupra Luppiam extenſi: quibus ſeparati finibus, minus certum eſt. Cluverius cenſet, Marſos in cæſorum Bructerorum loca immigraſſe. Quæ aperta habemus, ex Tacito oſtendimus, aut undecumque poſſumus. Annali I. cap. LVI. ille: *Fuerat animus Cheruſcis juvare Cattos; ſed exterruit Cæcina huc illuc ferens arma: & Marſos, congredi auſos, proſpero prælio cohibuit.* Et annali II. cap. XXV. *C. Silio cum triginta peditum, bis equitum millibus ire in Cattos imperat* [Germanicus] *ipſe majoribus copiis Marſos irrumpit, quorum dux Malovendus, nuper in deditionem acceptus propinquo luco defoſſam Varianæ legionis aquilam modico præſidio ſervari indicat.* Forte alius hic lucus eſt ab illo, qui *Tanfanæ templum* habuit, antea ab eodem Cæſare everſum. Nam annali I. cap. L. legatus ejus præmiſſus dicitur *ad vicos Marſorum* veniſſe: & cap. LI. Cæſar ſubſequens *quinquaginta millium ſpatium ferro flammiſque pervaſtaſſe: & profana ſimul & ſacra, & celeberrimum illis gentibus templum, quod Tanfanæ vocabant, ſolo æquatum.* Non ergo ibi, ſed alio loco, *præſidium modicum* ſervandæ aquilæ fuiſſe, credibile eſt: ſicuti nec illud incertum, in Marſis *Tanfanæ* templum exſtitiſſe.

De BRUCTERIS Tacitus Germ. cap. XXXIII. *Juxta Tencteros Bructeri olim occurrebant: nunc Chamavos & Angrivarios immigraſſe narratur, pulſis Bructeris ac penitus exciſis, vicinarum conſenſu nationum, ſeu ſuperbiæ odio, ſeu prædæ dulcedine, ſeu favore quodam erga nos deorum. nam ne ſpectaculo quidem prœlii invidere. ſuper* LX *millia non armis teliſque Romanis, ſed quod magnificentius eſt, oblectationi oculiſque ceciderunt.* Ait diſcordia ipſorum Germanorum Bructeros, Romanis cum voluptate ſpectantibus, exciſos eſſe. At non ita exſtirpati omnes, quin poſteriori etiam tempore ejus nominis multi ſupereſſent. Incertum tempus hujus internecionis, & ſub Tiberio cum Bructeris etiam bellum fuit Romanis. Tacitus annali I. cap. LX. *Cæſar Cæcinam, diſtrahendo hoſti, per Bructeros ad Amiſiam mittit.* Ergo inter Flevum lacum & Amiſiam coluerunt, ſupra Friſios. nam *equitem Pedo præfectus finibus Friſiorum ducebat: ipſe* [Germanicus] *legiones per lacus vexit. - - - - Bructeros, ſua urentes, expedita cum manu L. Stertinius miſſu Germanici fudit, interque cædem & prædam reperit undevice ſimæ legionis aquilam cum Varo amiſſam. Ductum inde agmen ad ultimos Bructerorum: quamtumque Amiſiam & Luppiam amnes inter, vaſtatum, haud procul Teutoburgienſi ſaltu.* Poſteriori autem ſæculo etiam *Bructeros* ſuperfuiſſe, remotiores fortaſſis ab Rheno, panegyrici, Conſtantino dicti, oſtendunt. Eumenius cap. XII. *Ut omnibus modis barbarorum immanitas frangeretur, immiſſa Bructeris vaſtatione feciſti, imperator invicte.* Et Nazarius ad eumdem: *Quid memorem Bructeros? quid Chamavos? quid Cheruſcos? quid Alemannos? - - - - Innumeræ ſimul gentes ad bellum coactæ, ſed uno impetu tuo fuſæ.* Claudianus IV. Conſul. Honor. verſ. 450.

- - - - venit accola ſilvæ
Bructerus Herciniæ.

Strabo & Ptolemæus Bructeros in *Majores* & *Minores* diſtinguunt. Ille lib. VII. poſt initium: ὁ Λουπίας ποταμὸς, ῥέων διὰ Βρουκτέρων ἐλαττόνων, *Luppia amnis per Bructeros Minores fluit.* Et Ptolemæus lib. II. cap. XI. Κατέχουσι τῆς Γερμανίας, τὰ μὲν παρὰ τὸν Ῥῆνον ἀρχομένοις οἵ τε Βρούκτεροι (male Βουσάκτεροι ſcriptum) οἱ μικροὶ καὶ οἱ Σύγαμβροι, *Tenent Germaniam a Rheno fluvio Bructeri Minores & Sigambri.* Minores ergo ad Rhenum fuerunt in limite: Majores intus ad caput Luppiæ verſus, & ſaltum Teutoburgicum.

Inter *Amiſiam* & *Viſurgim* ad ſeptemtrionem ſeu Oceanum erant CHAUCI, ſive CAUCHI, qui & CAUCI ſcribuntur, ſed *Minores* tantum: nam Majores trans Viſurgim uſque ad Albim erant. Ptolemæus in Germania: Μετὰ τούτους Καῦχοι οἱ μικροὶ, μέχρι τοῦ Οὐϊσούργιος ποταμοῦ. εἶτα Καῦχοι οἱ μείζους, μέχρι τοῦ Ἄλβιος ποταμοῦ, *Poſt hos* [Friſios] *Cauchi Minores ſunt, uſque ad Viſurgim: deinde Cauchi Majores: uſque ad Albim fluvium.* Etiam Tacitus hac diviſione uſus eſt lib. XI. cap. XIX. *Corbulo*, inquit, *præſidium* [Friſiis] *immunivit, miſſis qui Majores Chaucos ad deditionem perlicerent.* Situm, amplitudinem, & mores gentis ita Tacitus de Mor. German. cap. XXXV. deſcripſit: *Hactenus in occidentem Germaniam novimus. In ſeptemtrionem ingenti flexu redit. Ac primo ſtatim Chaucorum gens, quamquam incipiat a Friſiis ac partem litoris occupet, omnium, quas expoſui, gentium lateribus obtenditur, donec in Cattos uſque ſinuetur. Tam immenſum terrarum ſpatium non tenent tantum Chauci, ſed & implent, populus inter Germanos nobiliſſimus, quique magnitudinem ſuam malit juſtitia tueri, ſine cupiditate, ſine impotentia, quieti ſecretique. nulla provocant bella, nullis raptibus aut latrociniis populantur.* Attamen Anſibarios de ſedibus expulerunt, ut ſupra ex annal. XIII. cap. LV. oſtenſum: & cum Civile fecerunt contra Romanos. Idem Hiſt. lib. V. cap. XIX. *Civili Chaucorum auxilia venere.* Terram illorum Dio Caſſius lib. LIV. pag. 544. Χαυκίδα, *Chaucidem* adpellavit. Noſtra ætate Friſia orientalis eſt & Oldenburgicus Comitatus, ubi Minores fuere: Bremenſis Ducatus & portio Lauenburgica, ubi Majores.

Supra

Supra Minores Chaucos in auſtrum CHAMAVI erant qui antiquiſſimis temporibus ripam Rheni tenuerunt, ut Anſibariorum vel dux, vel orator ad Romanos, Bojocalus, apud Tacitum lib. XIII. cap. LV. oſtendit: quæ petebant ab Romanis, *Chamavorum quondam arva, mox Tubantum, & poſt Uſipiorum fuiſſe.* Quo caſu vero migraverint, ſilente hiſtoria, ignotum eſt. Migrarunt autem in Bructerorum ſedem una cum Angrivariis. Idem de Germ. cap. XXXIII. *Juxta Tencteros Bructeri olim occurrebant: nunc Chamavos & Angrivarios immigraſſe narratur, pulſis Bructeris ac penitus exciſis.* Vicini ergo Chamavorum ANGRIVARII, quos inter Amiſiam & Viſurgim coluiſſe, caſtris Germanici, annal. II. cap. VIII. probatur, quæ metanti, *Angrivariorum defectio nuntiatur a tergo.* Et quia altero latere Cheruſcos attingebant, in meridiem illorum ſedem inclinaſſe non obſcurum eſt. Tacitus ibidem cap. XIX. *Latus unum Angrivarii lato aggere extulerant, quo a Cheruſcis dirimerentur.* Ex quo eſt conſequens, ut Chamavi ſeptemtrionem verſus, proxime Chaucos, habitaverint. Ptolemæo ſunt Χάμαι, *Chamæ*, quod nomen Cluverio ex Χαμάυοι, vel χάμαβοι, ut Julianus oratione ad Athenienſes ſcripſit, corruptum adparet.

Chamavos accolebant TUBANTES, incertum quibus finibus, pariter ab Rheno depulſi quondam, aut cedentes, quod ſupra ex Taciti lib. XIII. cap. LV. probavi. Idem annal. I. cap. LI. *Excivit ea cædes Bructeros, Tubantes, Uſipetes.* Cluverius *Teceliam* Ptolemæi, quæ, quod nomen prodit, nunc Teklenburg eſt, in Angrivariorum Tubantumque *confinio* ponit: malim *Chamavorum* Tubantumque, aut gentis utriusque & Tubantum conlimitio, ſed a fronte: a tergo enim aliæ obſcuræ gentes erant DULGIBINI & CHASUARI. Tacitus Germ. cap. XXXIV. *Angrivarios & Chamavos a tergo Dulgibini & Chaſuari cludunt, aliæque gentes, haud perinde memoratæ.* Dulgibini ſunt Ptolemæi *Dulgumnii:* Chaſuari ſive Chaſluari, Strabonis Χαττουάριοι, *Chattuarii*, lib. VII. & Velleji forſan *Attuarii*, lib. II. cap. CV. truncato capite litterarum. Videntur genus Chattorum ſive Cattorum fuiſſe, qui alia dialecto nominati *Chaſſi* fuerunt, ſicuti nunc Haſſi. Francos in illum tractum ſucceſſiſſe, ex Ammiano patet, qui lib. XX. cap. XXV. [Valeſ. X.] ait de Juliano: *Rheno exinde transmiſſo, regionem ſubito pervaſit Francorum, quos Attuarios vocant.* Hos poſtea Rhenum transjeciſſe, & in ſecunda Germania, Lugdunenſi prima, Lingonumque finibus ſedes occupaſſe probat Hadrianus Valeſius Notit. Gall. in *Attuarii.*

Ad Rhenum revertimur. USIPII & TENCTERI, a Cattis expulſi, & triennio vagati ad Rhenum venerunt & Menapiorum transrhenanas regiones occuparunt, teſte Cæſare lib. IV. cap. IV. A Druſo poſtea ſubjugati, amicitiam Romanorum acceperunt. Dio Caſſius lib. LIV. pag. 544. de Druſo: τὸν Ῥῆνον ἐπεραιώθη, καὶ τοὺς Οὐσιπέτας κατεστρέψατο, τὸν τε Λουπίαν ἔζευξε, καὶ ἐς τὴν τῶν Συγάμβρων ἐνέβαλε, *Rhenum trajecit, & Uſipetes ſubegit, & Lupiæ ripis ponte junctis in Sigambrorum terram irrupit.* Videntur Uſipii a divortio Rheni in ſuperiora per ripam ſedes habuiſſe. Ibidem Dio paullo ante, ἐς τὴν τῶν Οὐσιπετῶν κατὰ αὐτὴν τὴν τῶν Βαταούων νῆσον διέβη, *in Uſipetum regionem juxta ipſam Batavorum inſulam transgreſſus eſt.* Tencteri vero in auſtrum vergebant, Agrippinenſibus fere trans flumen objecti. Tacitus Hiſtor. lib. IV. cap. LXIV. *Tencteri, diſcreta Rheno gens*, puta, ab Ubiis ſive Agrippinenſibus. Scribuntur varie hæc nomina, *Uſipii, Uſipetes* & *Uſipetæ:* ſic etiam *Tencteri* & *Tenchteri.* Græci magis variant Strabo, Dio Ptolemæus, addentes litteram: aut dementes, aut pervertentes.

Per Uſipios Druſus, ponte in Luppia facto, in SICAMBROS ſive SIGAMBROS, quorum vetus ſedes ſupra Luppiam fuit, & in extremis finibus illorum, *Aliſo* fluvius & caſtellum, ut ſupra de Fluminibus dictum fuit: quod ipſum caſtellum eſt, de quo Vellejus Paterculus lib. II. cap. CXX. refert, *L. Cæditii, præfecti caſtrorum, eorumque* [illegible] *cir-*

cumdati Aliſone immenſis Germanorum copiis obſidebantur, laudanda virtus eſt. In ripa Luppiæ, oppidum Ptolemæi eodem nomine *Luppia*, Λουππία, nunc Lippſtadt, notum in Weſtphalia eſt. Horatius lib. IV. oda II *feroces Sicambros* vocat: ſed victi ab Auguſto, quem

Compoſitis venerantur armis,

ut idem extrema oda XIV dixit: & *in Gallias* ex ſede ſua *trajecti* ſunt, ut Tacitus lib. XII. cap. XXXIX. Oſtorii, ducis Romani, verbis refert. *Sugambros* Tacitus nominavit, Græcorum more, qui Σύγαμβροι ſcripſerunt: plures autem Latini, *Sicambri*, per I ſimplex & C. Sic Cæſar de ſe lib. IV. cap. XVIII. *ad utramque partem pontis firmo præſidio relicto, in fines Sicambrorum contendit.* Martialis Spectac. carm. III.

Crinibus in nodum tortis venere Sicambri.

Sidonius Apollinaris lib. IV. epiſt. I. *paludicolas Sicambros* dixit. Cetera hunc tractum, poſt Aliſonem fluvium, & circa fontes Luppiæ, *Saltus Teutoburgienſis* attingebat, quem illuſtriſſimus auctor Monimentorum Paderbornenſium, exſurgere dicit in diœceſi Paderbornenſi, ac per Lippienſem, Ravensbergenſem, Oſnabrugenſem, Monaſterienſem, & Oldenburgenſem ditionem longiſſimo montium ſilvarumque tractu porrigi oſtendit. Sed hæc connexio ſilvarum atque montium: proprie dictus Teutoburgienſis ſaltus in illa, quam diximus, regione eſt, quod nomen confirmat, a *Teutoburgio* ductum, quod eruditorum plurium conſenſu in Dethmolda ſive Dietmellen, oppido comitatus Lippienſis, invenitur. Saltus hic clade Variana nobilitatus fuit. Tacitus annal. cap. LX. *Ductum inde agmen ad ultimos Bructerorum, quantumque Amiſiam & Luppiam amnes inter, vaſtatum; haud procul Teutoburgienſi ſaltu, in quo reliquiæ Vari legionumque inſepultæ dicebantur.* Cluverius hunc locum Cheruſcis citerioribus, hoc eſt cis Viſurgim colentibus, attribuit: de quibus poſtea dicturi ſumus.

Supra Tencteros circa Segi confluentem, ubi auſtralis pars Ducatus Bergenſis eſt, Cluverius *Juhones* Taciti locat, de quibus extremo lib. XIII. ſcripſit: *Sed civitas Juhonum, ſocia nobis malo improviſo adflicta eſt. nam ignes terra editi villas, arva, vicos paſſim corripiebant, ferebanturque in ipſa conditæ nuper coloniæ mœnia.* Quod vero alius nemo hujus gentis mentionem fecit, & inſuper ſcripti codices, Florentinus & Th. Ryckii, *Vibonum* referunt; Nicolao Heinſio, acuto viro, in mentem venit, *Ubiorum*, loco *Juhonum*, legendum eſſe, quam ſententiam etiam Menſo Altingius tuetur: Ryckius autem *Aeduorum* mavult, & *coloniam nuper conditam*, non Agrippinenſem, ſed Lugdunenſem, ad Rhodani & Araris confluentes, intelligit, cujus memorabile incendium Seneca epiſt. XCI. narravit. Sed propius ad MSS. codicum *Ubiorum*, quam *Aeduorum*, accedit: etiam ratio temporis, adverbio *nuper* ſignificata, cum Agrippinenſi magis, quam Lugdunenſi convenit, uti ex utriusque conditu, in Galliis a nobis deſcripto, luculentum eſt. Ad *Segum* fluvium reducit Cluverius Ptolemæi *Segodunum*, in locum ubi nunc *Sigen* oppidum eſt & ſedes principis: ſicut fluvius etiam *Sige* adpellatur, quem ab oppidi vocabulo, quod Ptolemæus prodit, *Segum* modo diximus. De *Rheticone* monte, qui illo in tractu eſt, ſupra quoque in *Montibus* commentati ſumus.

Supra Tencteros in ripa Rheni, ſi Juhones excidant, uti videntur excidiſſe, CATTI, ſive CHATTI, uſque ad Mœnum habitabant, ampliſſima natio, & late diffuſa, ab ortu uſque Salam amnem per Thuringiam: a ſeptemtrione in Weſtphaliam ad Paderbornenſes fines; & præter Haſſiam, Wetteraviam, & partem Rhenani tractus ac ripas Loni fluvii, inter hos fines omnia poſſidebant. Cæſar paſſim illos *Suevos* vocavit, nec minus Rheno adpoſuit; neſcitur autem qua inductus ratione, in eo nomine fuerint, quum longe

longe ſatis abſint a propriis Suevis ſive Alemannis. Cæſarem interdum alii imitantur, ut Strabo lib. IV. p. 134. ὑπέρκειται τῆς ποταμίας ταύτης οἱ Σούηβοι προσαγορευόμενοι Γερμανοὶ, καὶ δυνάμει καὶ πλήθει διαφέροντες τῶν ἄλλων· ὑφ' ὧν οἱ ἐξελαυνόμενοι κατέφευγον εἰς τὴν ἐντὸς τοῦ Ῥήνου νυνί. *Supra totam hanc ripam degunt Suevi, Germanica natio, reliquis potentia & numero ſuperior, a quibus expulſi in regionem cis Rhenum confugerunt.* Et Seneca Medea verſ. 713.

Lucis Suëvi nobiles Hercyniis.

Cattorum ſedem Tacitus deſcribit Germ. cap. XXXII. *Proximi*, inquit, *Cattis certum jam alveo Rhenum, quique terminus eſſe ſufficiat, Uſipii ac Tencteri colunt.* Et ex altero latere cap. XXX. *Catti initium ſedis ab Hercynio ſaltu inchoant, non ita effuſis ac paluſtribus locis, ut ceteræ civitates, in quas Germania pateſcit. durant ſiquidem colles paullatimque rareſcunt: & Cattos ſuos ſaltus Hercynius proſequitur ſimul atque deponit.* Propria ergo Hercynia ſilva, & quæ maxime hoc nomen tenebat, in Cattis erat, & circa illorum regionem.

Caput Cattorum fuit *Mattium*, quod tamen haud dubie etiam MATTIACIS, ſingulari genti, nomen dedit; inde pronum eſt conjicere, *Mattiacos* fuiſſe Cattorum partem ita, ut plerumque ſeorſum nominentur, etiam a Cattis aliquando diſtinguantur. Tacitus annal. I. cap. LVI. de Germanico: *expeditum exercitum in Cattos rapit* - - - item, *Cattis improviſus advenit* - - - - *Cæſar incenſo Mattio (id genti caput) aperta populatus, vertit ad Rhenum.* Et lib. IV. Hiſtor. cap. XXXVIII. *mixtus ex Cattis, Uſipiis, Mattiacis exercitus.* Quod ſi ergo diſtincti ſunt a Cattis, diſtinctos fines habuiſſe neceſſe eſt, quos autem difficile eſt ſignanter determinare: nec deſperandum tamen quodammodo inveniri poſſe. Plinius lib. XXXI. cap. II. *Fontes Mattiacos* laudat, quæ Ammiani *Aquæ* ſunt *Mattiacæ*, lib. XXIX. cap. XX. omnium conſenſu thermæ Wisbadenſes, e regione Magontiaci. Ait enim Plinius: *Sunt & Mattiaci in Germania fontes calidi trans Rhenum, quorum hauſtus triduo fervet.* Deinde *Mattium*, ut univerſæ gentis Cattorum, ita ſpeciatim *Mattiacorum*, quibus nomen dedit, caput fuiſſe, perquam eſt vero ſimile. quam ob cauſſam non *Mattium*, ſed *Mattiacum*, quaſi oppidum Mattiacorum, a Ptolemæo vocatum eſt. Hoc autem non tam conſenſu plurimorum, quam rationibus Taciti, videtur *Marpurgum* eſſe, quaſi Matburgum, quod in via erat transeunti Germanico a Tauno monte, qui contra Magontiacum eſt, ad Adranam flumen: uti ex Taciti annal. I. cap. LVI. colligitur. Ergo Mattiacorum fuit quidquid a Moguntia Marpurgum uſque aut paullo ultra eſt: utrum autem plura poſſederint, & quem ad finem, non habemus dicere. Rhenum attigiſſe certum eſt. ſic enim Tacitus de Mor. Germ. cap. XXIX. *Eſt in eodem obſequio & Mattiacorum gens. Protulit enim magnitudo populi Romani ultra Rhenum, ultraque veteres imperii reverentiam. Ita ſede finibusque in ſua ripa; mente animoque nobiſcum agunt.* Videntur ergo ripam inter Mœni & Loni confluentes tenuiſſe.

Reliqua, ultra illum confluentem, & ad Adranam, & Fuldam amnem, & ulteriora, Cattorum proprie dictorum fuerunt, in quibus nihil memorabile occurrit, niſi ad Fuldam *Caſtellum* Cattorum, nunc urbs inclyta *Caſſel*, licet, præter nomen, nullum forſan antiquum ejus monimentum ſuperſit, a geographo vetere vel hiſtorico conſervatum. *Caſtellum* vero in *Tauno* monte, a Druſo patre exſtructum, a filio Germanico reparatum, in fines Mattiacorum incidit, quia prope Fontes Mattiacos erat, & ad limitem eorum prope Magontiacum, ſeu huic urbi ex adverſo reſpondentem, vergebat. Ait de Germanico Cæſare: *poſito caſtello ſuper veſtigia paterni præſidii in monte Tauno, expeditum exercitum in Cattos rapit.* An idem etiam *Munimentum Trajani* ſit, ab Juliano reparatum, referente Marcellino lib. XVII. poſt principium, alios inter & Cluverium ambigue diſputatur. Ait

ille eſſe idem, atque ita ter a primo conditu Druſiano, propter loci commoditatem, reparatum, a Germanico; a Trajano, qui nomen ſuum indiderit; & tandem ab Juliano. Nobis ſecus omnia videntur, ejusque ſententiæ auctor nobis ipſe Ammianus eſt. Tradit, *poſt Argentoratenſem pugnam* Julianum *Magontiacum petiiſſe*; ac, *flumine pontibus conſtratis transmiſſo, occupaſſe terras hoſtiles*, & noctu *navigiis modicis & velocibus octingentos impoſuiſſe milites, qui ſurſum verſum decurſo egreſſi, quidquid invenire potuerint, ferro violarent.* Hanc rem *perculiſſe animos Germanorum*, ut *trans Mœnum nomine fluvium, ad opitulandum ſuis neceſſitudinibus, avolarent. Emenſa æſtimatione decimi lapidis, quum prope ſilvam veniſſent ſqualore tenebrarum horrendam*, obſtructis ſemitis *objecto robore & ilicibus inciſis; gradi cauti retro* conſtituerunt. *Et dum nullus obſiſteret, munimentum, quod in Alemannorum ſolo conditum Trajanus ſuo nomine voluit adpellari, dudum violentius oppugnatum, tumultuario ſtudio reparatum eſt.* Videmus, apud Magontiacum, ponte in Rheno facto, exercitum trajectum eſſe, & ex transrhenanis caſtris emiſſos navigiis, haud dubie per Mœnum fluvium, qui hoſtilem terram vaſtarent: ideoque Mœnus barbaris transmittendus erat, ut ſuis opitularentur. Excurſoribus obfuit immanis ſilva, obſtructis ſemitis inpervia, cujus inter Francofurtum & Darmſtadium reliquiæ ſunt, quæ arguunt cum Ottena ſilva cohæſiſſe. Congruit ſpatium decem lapidum ſive milliariorum. In illo receptu demum Julianus, qui interea ſequutus emiſſarios videtur, Trajani munimentum *in ſolo Alemannorum*, hoc eſt ſiniſtra Mœni ripa, reparavit. Ultra illam ſilvam, ad dextram ripam converſi Nicri, haud longe a confluente, *Lupodunum* Auſonii fuit, qui Moſella verſ. 423. ſcripſit,

Hoſtibus exactis Nicrum ſuper, & Lupodunum:

quod Freherus aliique Ladenburgum interpretantur. Huc vero producti Cattorum fines in auſtrum fuerunt.

Cherusci ſuperſunt, a Cattis in ſeptemtrionem inter Viſurgim & Albim procurrentes, gens itidem ampla, ſed minore gloria quam Catti. Tacitus Germ. XXXVI *In latere Chaucorum Cattorumque Cheruſci nimiam ac marcentem diu partem illaceſſiti nutrierunt. idque jucundius quam tutius fuit, quia inter impotentes & validos falſo quieſcas. - - - Ita qui olim boni æquique Cheruſci, nunc inertes ac ſtulti vocantur: Cattis victoribus fortuna in ſapientiam ceſſit. Tacti ruina Cheruſcorum & Foſi, contermina gens.* Ex quibus ſedes illorum inter Viſurgim & Albim incidit. Olim bellicoſiores fuerunt ſub Arminio duce contra Romanos pugnantes, ut Tacitus ann. II. cap. XVI. ſeq. perſcripſit; & de iis non minus, quam de Cattis & Angrivariis triumphavit Germanicus, quod Tacitus ibidem cap. XLI. narravit. Latius tum & cis Viſurgim etiam Cheruſcos coluiſſe, ex Dionis lib. LIV. videtur pronum ad probandum eſſe. De Druſo ait pag. 544. τὸν Ῥῆνον ἐπεραιώθη, καὶ τοὺς Οὐσίπετας κατεστρέψατο, τόν τε Λουπίαν ἔζευξε, καὶ ἐς τὴν τῶν Συγάμβρων ἐνέβαλε, καὶ δι᾽ αὐτῆς καὶ ἐς τὴν Χερουσκίδα προσεχώρησε, μέχρι τοῦ Οὐϊσούργου. *Rhenum transmiſit, Uſipetes ſubjugavit, Lupiam ponte junxit & in regionem Sicambrorum irrupit, & per illam in Cheruſcorum terram, uſque ad Viſurgim.* Quem ordinem & Vellejus lib. II. cap. CV. tenet: *Intrata protinus Germania, ſubacti Attuarii, Bructeri: recepti Cheruſci: tranſitus Viſurgis.* Hanc ob cauſſam Cluverius *Teutoburgium* cum ſilva, qua Varus cum legionibus cæſus eſt, Cheruſcis adſcripſit. de quo ſupra in *Sicambris* aliquid diximus.

Verius in Cheruſcis eſt *Mons Melibocus*, de quo etiam antea dictum fuit: & *Lucus Herculis*, Tacito lib. II. annal. cap. XII. *Silva Herculi ſacra*, quam prope Mindam fuiſſe Cluverius opinatur: & *Tropæa Druſi*, Τρόπαια Δρούσου, quæ Ptolemæus in oppidis Germanorum numeravit. Dio Caſſius ad Albim poſita fuiſſe tradit ineunte lib. LV. *Druſus*, inquit, *inde* πρὸς τὴν Χερουσκίαν μετέστη, καὶ τὸν Οὐΐσουργον διαβὰς, ἤλασε μέχρι τοῦ Ἀλβίου πάντα πορ-

ποϱθῶν. ἐκεῖνον ἐπεχείϱησε μὲν πεϱαιωθῆναι, οὐκ ἠδυνήθη δὲ, ἀλλὰ τϱόπαια στήσας, ἀνεχώϱησε. *in Cheruſcos converſo itinere Viſurgim transgreſſus, ad Albim uſque populando perrexit. Hunc quum fruſtra conatus eſſet tranſire, tropæis conſtitutis, receſſit.*

INTER ALBIM ET VISTULAM.

Septemtrionali Germania, quæ Romanis cis Albim erat, adhuc omni explicata; trajecto amne, eumdem curſum in ſeptemtrionali plaga ad Viſtulam uſque proſequemur. Cheruſcis contermini, ſed Albi interfluente, FOSI erant, ut paullo ante ex Taciti Germ. cap. XXXVI. cognovimus. *Tacti*, inquiebat, *ruina Cheruſcorum & Foſi, contermina gens, adverſarum rerum ex æquo ſocii, quum in ſecundis minores fuiſſent.* Quod contermini, dubitare poſſis, an trans Albim, flumen ante oſtia inſtar maris latum, fuerint. At quia ſubjicit, *Eumdem Germaniæ ſinum proximi Oceano Cimbri tenent*; & hæc verba cum ſuperioribus connectit, nec quidquam inter Foſos Cimbroſque interpoſuit; recepta opinio, Foſos trans Albim habitaſſe confirmatur. Nemo unquam illorum, niſi Tacitus, mentionem fecit; nec Ptolemæus, qui LX. circiter annis poſt Tacitum ſcripſit, largus alioquin in gentibus enumerandis. In loco autem Foſorum SAXONES memorat, quæ validiſſima gens poſtea evaſit. ἐπὶ τὸν αὐχένα τῆς Κιμβϱικῆς Χεϱσονήσου, Σάξονες, *Supra collum*, inquit, *Cimbricæ Cherſoneſi; ſunt Saxones.* Quæ cauſſa eſt, ut Foſi Cluverio ſint ipſi Saxones, quum fieri haud potuerit, ut tam brevi intervallo Foſorum gens perierit, & nova Saxonum ſurrexerit, a nemine antea memorata. Ipſam autem Cherſoneſum his obſcuris nominibus poſt Saxones replevit *Sigulonibus*, *Sabalingiis*, *Cabandis*, *Chalis*, *Phunduſiis*, *Charudibus*, πάντων δὲ ἀϱκτικώτατοι Κίμβϱοι, *omnium autem maxime ſeptemtrionales Cimbri.*

CIMBRI autem Taciti ævo *parva civitas, ſed gloria ingens.* Addit cap. XXXVII. *veteris famæ late manere veſtigia, utraque ripa caſtra ac ſpatia, quorum ambitu nunc quoque metiaris molem manuſque gentis, & tam magni exercitus fidem.* Non dubium ergo, ingentem olim multitudinem fuiſſe, quæ peninſulam occuparet, & obſcuros populos, quos Ptolemæus nominavit, ſubjectos & oppreſſos contineret. Quum vero Italiam invaſuri eſſent, a Mario Catuloque ſunt deleti: quæ vero pars domi remanſerat, Taciti ævo *civitas parva*, in ſeptemtrionali peninſulæ ſinu, Ptolemæo auctore, collocatur. Poſt Albim ſupra Cimbros Tacitus *Reudignos*, *Aviones*, *Anglos*, *Varinos*, *Eudoſes*, *Suardones* & *Nuithones*, cap. XL. nominavit: ſed difficulter in ſuas ſedes diſtribuuntur, quia alia hoc loco & monſtroſa vocabula Ptolemæus habet. Meræ ergo conjecturæ ſunt, quas ſequuntur, qui in tabulis ſedes hiſce gentibus adſignaverunt: ſoli ANGLI, quod alio ævo ſocietatem cum Saxonibus in occupanda Britannia fecerunt, videntur conjungendi, ut vicini, eſſe.

Urbes Ptolemæus ad Albim ponit *Marionem* & *Laciburgum*; quarum illa fere in locum cadit ubi nunc Hamburgum, celeberrimum emporium eſt: hoc, ſupra illam, in locum *Lavenburgi*, quod probabilius fiet, ſi υ pro κ in vocabulo Ptolemæi legas. Habet eodem tractu geographus *Trevam*, quæ quod nomine cum amne *Trava* convenit, qui Ptolemæo *Chalusus* eſt; fit, ut multi ad illud flumen reducant, quaſi Lubecca, itidem nobilis urbs, ex Trevæ vel initiis vel ruinis ſit exorta. Poſt *ſinus ingens Codanus* eſt, magnis parviſque inſulis refertus, ut Pomponius Mela deſcribit; nunc *Ooſt-Zee*, ſive *Mare Balticum*; ſub cujus initio Ptolemæus alteram *Marionem* (ἑτέϱα Μαϱιωνὶς Græce dicitur) locavit, quæ curioſis, qui vetera cum novis, dubia cum certis componunt, videtur

in

in loco Wiſmariæ eſſe: ubi vulgo VARINOS locant, quaſi hi ſint quos nunc maritimos Meklenburgios nominant. Supra hos populos, amnem Spream verſus, ſive inter Albim & Oderam in Brandenburgica Marchia ponendi LANGOBARDI videntur, quos, ut Tacitus ait cap. XL. tum *paucitas nobilitabat, quod plurimis ac valentiſſimis nationibus cincti non per obſequium, ſed prœliis & periclitando tuti* erant. Tiberii tempore Cheruſcorum ſocii facti, Arminio acceſſere, bello contra Maroboduum & Suevos. Poſtea, ingenti multitudine auctos, cum alia bella & excurſiones, tum diuturna poſſeſſio Italiæ multum nobiliores reddiderunt.

Superius, inter eosdem fluvios, Albim & Viadrum, fuerunt SEMNONES, qui ſe *vetuſtiſſimos nobiliſſimosque Suevorum*, ut Tacitus cap. XXXIX. refert, memorabant. Adjecit auctoritatem fortuna Semnonum. *Centum* enim *pagis habitabantur, magnoque corpore effectum, ut ſe Suevorum caput crederent.* Nec intra fines amnium multitudo gentis contineri potuit, quin hinc trans Albim in Miſniæ partes, illinc ultra Viadrum in citeriorem Poloniam ſe proferrent. Ante Tacitum Vellejus Paterculus memoravit lib. II. cap. CVI. *Albis*, inquit, *Semnonum Hermundurorumque fines præterfluit.* Et Strabo, qui lib. VII. poſt principium, τῶ Σȣήυων ἀυτῶν μέγα ἔθνος Σέμνωνας, *ipſorum Suevorum nationem magnam Semnonas*, porrecta ſyllaba media dixit. At Ptolemæo Σέμνονες ſunt, media brevi.

Dixi vetuſtiſſimos nobiliſſimosque Suevorum, & caput, *Semnones* videri voluiſſe. nam SUEVI omnes inter Albim & Viſtulam Germani vocabantur. Tacitus cap. XXXVIII. *Nunc de Suevis dicendum eſt, quorum non una, ut Cattorum Tencterorumve gens. majorem enim Germaniæ partem obtinent, propriis nationibus nominibusque diſcreti: quamquam in commune* SUEVI *vocentur.* Poſtea ſub illis recenſet Langobardos, Reudingos, Aviones, Anglos, & quos alios ſupra enarravimus: etiam Marſingos, Oſos, & quos trans Oderam colentes poſtea enumeraturi ſumus. Hinc eſt quod Ptolemæus conjungit vocabula Σȣῆβοι Ἄγγιλοι, *Suevi Angli*; & Σȣῆβοι Σέμνονες, *Suevi Semnones.*

Inter Viadrum, qui & *Suevus* videtur eſſe, & Viſtulam ſunt Taciti poſitione ſub mari Suevico & RUGII & LEMOVII. Cap. XLIII extremo: *Protinus deinde ab Oceano Rugii, & Lemovii:* quos ſic ulteriorem Pomeraniam, præſertim maritimam, cum Caſſubiorum terra tenuiſſe neceſſe eſt. *Rugii* citeriores, & prius a Tacito nominati, quorum oppidum *Rugium* intus poſuit Ptolemæus: & prope Viperæ oſtium ſupereſt aliud *Rügenwald*, quod veterem nomenclaturam regionis confirmat. Limitem ergo his ab Odera ſeu Viadro Cluverius conſtituit *Viperam* ſive Wipper amnem. Ulteriores *Lemovii*, a Vipera ad Viſtulam ſunt. Hos poſteriori ævo HERULOS nominatos fuiſſe, exinde Cluverius conjecit, quia medii ævi ſcriptores, obliti Lemoviorum, plerumque cum Rugiis conjungant *Herulos*, in regionibus, in quas una egreſſi fuerant. Paullus Warnefredi de Geſtis Langobard. lib. I. cap. I. *Gothi Wandalique; Rugi, Heruli atque Turcilingi, nec non etiam aliæ feroces & barbaræ nationes, e Germania prodierunt.* Et Jornandes Odoacrum genere *Regum* dixit, at *Herulorum* ſimul regem, ſaltem auxilio illorum munitum, de Regnorum Succeſſ. cap. CIII. licet de Rebus Getic. cap. XXIII. cum Ablabio hiſtorico a Mæotide palude velit arceſſere.

Ptolemæus heic omnia turbat, & inaudita vocabula nationum adfert, e quibus ſolos *Sidinos*, ſive *Sidenos*, Σιδηνȣς, cum oppido *Viritio*, ſpatio complendo retinuimus: Plinius lib. IV. cap. XIV. heic ſuos VINDILOS, id eſt *Vandalos* ſive *Wandalos* ponit, quorum partem facit BURGUNDIONES. Ipſe quidem cum *Varinis*, quos in citeriore tractu ſupra poſuimus, conjungit proxime; at ulteriores etiam, Carinos & Guttones ſubjungit,

ut

ut de ſede nationum nihil certi ex Plinio habeamus. Cluverius *Burgundiones* circa Wartam flumen locat, quia Zoſimus lib. I. cap. LXVII. & inſequenti, cum *Logionibus* ſive *Lygiis* ad Rhenum egreſſos, Probo Romanum imperium tenente, tradidit. *Lygios* autem Viſtulæ cenſeri proximos. Addo, quod poſteriore loco cum *Vandalis* conjungat, cujus nominis reliquiæ inter Viadrum & Viſtulam ſuperſunt. Probus, inquit, Βϐργϐνδοις καὶ Βανδίλοις ἐμάχετο, *cum Burgundis & Vandalis dimicavit.* Claudius Mamertus Panegyrico Maximiani cap. V. *Burgundiones*, *Alemannos* & *Erulos* conjungit. Hadrianus quidem Valeſius Rer. Franc. lib. I. pag. 50. *Burgundiones* Germaniæ, a *Burgundis* Sarmatiæ diſcretos vult, ſed quam firmis rationibus nitatur, aliis judicandum relinquo. Tam dubiæ ſunt conjecturæ, quæ ſedem his populis conſtituunt. nec mirum, quia Romanæ expeditiones in Albi fere flumine ſuum limitem & finem habuerunt.

Ordo Taciti cap. XLIII. ita ulterioris Germaniæ populos diſponit: Poſt Marcomannos & Quados, quorum illi Bojohemum tenebant, hi, vulgari opinione, Moraviam quam vocamus; ipſi ſunt *Marſigni*, *Gothini*, *Oſi*, *Burii*: atque hi omnes dicuntur *terga Marcomanorum Quadorumque claudere*, id eſt ab ortu, ſaltem æſtivo, objectos habitare. *Omnes* etiam *pauca campeſtrium*, *ceterum ſaltus & vertices montium inſederunt*, eodem Tacito adnotante. Juga hæc, ubi in ſeptemtrionem excurrunt, *Aſciburgius Mons* a Ptolemæo adpellantur. *Dirimit enim*, (pergit Tacitus) *ſcinditque Sueviam continuum montium jugum*, *ultra quod plurimæ gentes agunt*: *ex quibus latiſſime patet* LYGIORUM *nomen*, *in plures civitates diffuſum. Valentiſſimas nominaſſe ſufficiet*, *Arios*, *Helveconas*, *Manimos*, *Elyſios*, *Naharvalos.* Hi *Lygii*, qui etiam *Lugii* ſcribuntur, haud dubie ſunt Zoſimi Λογίωνες, *Logiones*, quos paullo ante ex lib. I. cap. LXVII. oſtendimus, cum Burgundis & Vandalis contra Romanos ad Rhenum profectos. Hi quod latiſſime patebant ultra juga montium; non poteſt alia illorum ſedes & regio fuiſſe, quam quæ inter Aſciburgios montes & Viſtulam, amplum ſinum excurſione in ortum verſus facientem, habetur: quo antea nominatæ obſcuræ nationes ſub *Lygiorum* nomine latentes, continebantur. Nunc his locis pars Poloniæ eſt. Cis Aſciburgium montem inter Burgundiones & Burios cadit Ptolemæi oppidum *Caliſia*, quod indicio nominis videtur Poloniæ *Kaliſch* eſſe, in citeriore hac parte poſitum. Propius Viſtulam in Lygiorum gente fuit *Carrodunum* Germanicum Ptolemæi, quod quidam Cracoviam eſſe divinant: Menſo Altingius in nomine oppidi *Radom* credit veſtigia inveniri.

Tacitus addit: *Trans Lygios Gothones regnantur*, *paullo tamen adductius quam ceteræ Germanorum gentes: nondum tamen ſupra libertatem. Protinus deinde ab Oceano Rugii*, *& Lemovii.* Hinc intelligitur, GUTHONES fuiſſe medios inter Lygios ab auſtro, & Lemovios a ſeptemtrione: iidemque ſunt, quos *Guttones* Plinius dicto loco dixit. Poſt Burgundiones enim ponit *Carinos*, *Guttones*. Et lib. XXXVII. cap. II. Pytheam, veterem ſcriptorem, crediſiſſe refert, *Guttonibus*, *Germaniæ genti*, *accoli æſtuarium Oceani*, *Mentonomon nomine.* Sed Taciti, peritiore ſæculo ſcriptoris, fides major eſt, Gothones inter Oceanum & Rugios Lemoviosque interponentis. Philippus Cluverius lib. III. Antiq. Germ. cap. XXXIV. operoſe contendit, hos *Gothones* vel *Guttones* eſſe ipſos *Gothos* vel *Gotthos*, quorum poſteri per imperii Romani provincias ſe effuderint, nec illarum modo plures, ſed ipſam quoque Italiam aliquamdiu poſſederint, diviſi in *Oſtrogothos* & *Veſigothos*, hoc eſt in orientales & occidentales; uſique forma gemina vocabuli, *Gothi* & *Gothones*, ſicuti iidem dicantur Franci & Francones; Burgundi & Burgundiones. Contra ſunt qui objiciant, non potuiſſe fieri, ut ex tam anguſta terra, qualem Tacitus Gothonum regionem deſcribit, tam immenſæ copiæ ac innumerabiles

exercitus prodirent. Quare Jornandem, Gothorum epiſcopum, aut hujus ducem Ablabium ſequuti, malunt in Scandinavia, illa vaſtiſſima peninſula: quam veteres inſulam eſſe crediderunt, Gothorum patriam quærere, unde egreſſi in orientem, Dacorum regiones inſederint, poſt, trajecto flumine, imperii Romani occupaverint provincias. Ad cujus fidem faciendam & ipſi credunt in vocabulo etiam argumentum reperiſſe, *Gothiæ* ſcilicet, amplæ Suedorum provinciæ; & vicinæ inſulæ *Gothlandiæ*. Sed hiſtoricorum eſt hanc controverſiam excutere: geographiæ ſufficit & regiones definiiſſe, & illarum oſtendiſſe vocabula.

GERMANIA AUSTRALIS.

Ex ſeptemtrionali Germania in auſtralem & ad Danubium, qui terminus meridianus eſt, degrediemur. Inter Rhenum & Danubium, ex fontibus ſuis novum, & Nicri confluentem, antiquitus MARCOMANI fuerunt, iisque a latere adjuncti *Seduſii* atque *Harudes*. Cæſar id nobis haud obſcure prodidit. Commentario I. cap. LI. ait, Arioviſtum regem Germaniæ a Sequanis contra Aeduos mercede evocatum, habuiſſe in acie ſua *Harudes*, *Marcomanos*, *Triboccos*, *Vangiones*, *Nemetes*, *Seduſios*. Jam vero ante Cæſarem Tribocci, Vangiones, Nemetes in ripam Gallicam conceſſerant: reliquos ergo oportet Germanos fuiſſe, quos rex Germaniæ in auxilium ſecum adduxerat. Probabile autem, proximos Germanorum a Sequanis invocatos fuiſſe, id eſt illos, qui inter Rhenum & Danubii fontes, aut circa eosdem eſſent. Ergo *Marcomani*, *Seduſii* & *Harudes* in illo tractu ſedem habuerunt. Quod vero Marcomanorum natio præcipua ex tribus fuerit, ex ſucceſſione adparet, & in Bojohemum transportatione. In utraque enim nominatim tantum Marcomanorum fit mentio, & ſucceſſor Arioviſti Maroboduus, & ipſe Marcomanus genere, tantummodo *dux* ſive *rex* Marcomanorum vocatur, & illos ſolos, nominatim ſignificatos, in Bojohemum fertur deduxiſſe. Strabo poſt principium lib. VII. dicit, *in Germania eſſe Hercyniam ſilvam, & Suevorum gentes, quarum quædam habitent in ipſa ſilva, ut Coldulos, in quibus ſit Marobodui* βασίλειον, *regia*, εἰς ὃν ἐκεῖνος τόπον ἄλλους τε μετανέστησε πλείους, καὶ δὴ τοὺς ὁμοεθνεῖς ἑαυτῷ Μαρκομάνους, *in quem locum ille cum alios plures* [Harudes & Seduſios] *transtulit, tum gentiles ſuos Marcomanos.* Et Vellejus Paterculus lib. II. cap. CVIII. *Nihil erat jam in Germania, quod vinci poſſet, præter gentem Marcomanorum, quæ Maroboduo duce excita ſedibus ſuis, atque in interiora refugiens, incinctos Herciniæ ſilvæ campos incolebat.* Et cap. CIX. *Sentio Saturnino mandatum, ut per Cattos legiones in Bojohemum (id regioni, quam incolebat Marobodum, nomen eſt) duceret.*

Quum adhuc ad Rhenum habitaret, qui ſingularum ex tribus nationibus fines fuerint, deſignari certo non poteſt, licet Cluverius id auſus fuerit præſtare, nimium confiſus conjecturis ſuis. Id autem facile ad concedendum eſt, quia Marcomani valentiores ceteris; & ampliorem & meliorem ſedem ad Rhenum Nicrumque tenuiſſe, ceteros coluiſſe a latere. HARUDES remotiores fuiſſe ex eo colligit Cluverius, quia poſteriores in Galliam, ab Arioviſto exciti, advenerint, XXIV *millia hominum*, ex quo numero adparet non exiguam fuiſſe illorum nationem. De utroque Cæſar commentario I. cap. XXXII. velim conſulatur.

Degreſſis ab Rheno Marcomanis atque ſociis, vacuefactam regionem illi maxime occuparunt, quos Tacitus ait Germ. cap. XXIX. *decumates* agros exercere. *Non numeraverim*, inquit, *inter Germaniæ populos, quamquam trans Rhenum Danubiumque conſederint;*

rint, eos, qui decumates agros exercent. Leviſſimus quisque Gallorum, & inopia audax, dubiæ poſſeſſionis ſolum occupavere. Mox limite aucto, promotisque præſidiis, ſinus imperii, & pars provinciæ habentur. Hæc parva initia videntur ALEMANNIAE, quæ ampliſſima poſterioribus ſæculis evaſit, & gentem aluit numeroſiſſimam æque ac potentiſſimam. Diximus ſupra de nomine, quod ante Caracallæ hiſtoriam non reperitur, qui primus, Spartiano in Vita cap. x. teſtante, *Alemannorum* gentem devicit, & *Alemannici* cognomen adfectavit. Convenit adprime cum Taciti deſcriptione *Alemannorum* nomen, quod Aſinius Quadratus apud Agathiam lib. I. pag. 17. ξυνήλυδας ἀνθρώπους καὶ μιγάδας, *convenas & undique mixtos* interpretatur. Tum adhuc diſtincta Alemannia erat a Germania, & Antonius Caracalla ut diverſas adpellationes *Germanici* & *Alemannici* adſcribi ſibi poſtulavit: poſtea ceſſit Germaniæ nomen nominibus Alemanniæ atque Franciæ, uti in medii ævi Geographia declaraturi ſumus.

Proximi a Danubio ſunt HERMUNDURI, perlongo tractu ad Salæ uſque confluentem habitantes. Tacitus de Germ. cap. XLI. *Propior (ut quo modo paullo ante Rhenum, ſic nunc Danubium ſequar) Hermundurorum civitas, fida Romanis, eoque ſolis Germanorum non in ripa commercium, ſed penitus atque in ſplendidiſſima Rhætiæ provinciæ colonia.* Quod ergo Danubium ſequuturus Tacitus, ab *Hermunduris* orditur; id argumento eſt, eosdem ex auſtrali parte Danubium tetigiſſe. Nunc demonſtrandum, quouſque illorum regio in ſeptemtrionem procucurrerit. Idem Tacitus annal. XIII. ſub finem: *Eadem æſtate inter Hermunduros Cattosque certatum magno prœlio, dum flumen, gignendo ſale fecundum, & conterminum, vi trahunt.* Si conterminum flumen illud fuit, communis terminus inter utramque gentem fuit, & quidem ea parte, qua divites ſalinas juxta ſe ſe habet, quæ in noſtra urbe Hala ſunt, & flumen ipſum produnt, non aliud quam Salam noſtrum eſſe, qui brevi poſt Albi, majori fluvio, miſcetur. Sala ergo diremit Cattos & Hermunduros, ejusque ſalinæ Hermundurorum ſunt, quia in ripa ſunt, quæ Albim ſpectat & orientem, ut illo certamine iniquius Catti egiſſe videantur. In ſeptemtrione Cheruſcos contingebant juxta Salæ confluentem, & Melibocum montem. Ab ortu Albis ſeparavit a Semnonibus. Paterculus cap. CVI. *a Rheno uſque ad flumen Albim, qui Semnonum Hermundurorumque fines præterfluit, Romanus cum ſignis perductus exercitus.* Si utriusque nationis fines hic amnis præterfluit, neceſſe eſt medium intermeare, & terminum utrique genti ponere.

Sed ultra Albim etiam Hermunduros pertinuiſſe credas, quia Tacitus dicto loco ait; *In Hermunduris Albis oritur.* Fontes vero ejus in Sileſiæ ſunt finibus, in jugis Sileſiam & Bohemiam terminantibus. Torſit hic locus multos, etiam ipſum Cluverium, qui tandem deſerit fideliſſimum in ceteris ducem, qui ipſe excuſationis materiam ſuppeditat. Addit enim ſuperioribus de Albis ortu verbis: *flumen inclytum & notum olim; nunc tantum auditur.* Non ergo Trajani ævo tam notus Albis Romanis fuit, quam temporibus Auguſti, quum ad illum uſque Romana arma penetraverunt. Fieri ergo perfacile potuit, ut pro temporum ſuorum conditione, aut Romanorum in univerſum, in capite Albis inveniendo & diligentiſſimus Tacitus erraret, quia numquam in partes illas Romana arma perducta fuerant, neque ætate Auguſti Cæſaris. Ab ortu ergo Albis Hermunduros ſeptemtrionales finivit: auſtrales juga Bohemica & limes Nariſcorum.

Hermunduris ergo hos limites dat Cluverius: Quidquid inter Salam & Albim eſt, pars Anhaltini principatus, ducatusque Saxonici: Miſnia fere tota; Voigtlandia tota: Coburgenſis ducatus pars cum oppido Coburg: Brandenburgicæ ditionis oppida Franconica, Culmbach, Cronach, Pareut: Franconiæ pars ad lævam Mœni ripam, ubi oppida Bamberga & Forchaim: Palatinatus ſuperioris portio, & nobiliſſima Norimberga: deni-

denique Sueviæ portio, qua oppida Nordlinga & Dinkelſpüel exiſtunt. An vero veteris Sueviæ portio fuerint Hermunduri, dubitari poteſt. Plinius certe lib. IV. cap. XIV. ſejungere videtur. *Mediterranei*, inquit, *Hermiones, quorum Suevi, Hermunduri, Chatti, Cheruſci.* Contra Tacitus de Germania libello, quum cap. XXXVIII. de Suevis, quorum non una gens ſit, inſtituiſſet agere, poſtea cap. XLI. in propriis nationibus, adpellatione diſcretis *Hermunduros* recenſet inter alias: & Cluverius extremo capite de Hermunduris cenſet, *particulam permagnæ illius Sueviæ, Hermundurorum fuiſſe ſedem.* Plinii autem *Suevi* non ſunt iidem, quos Tacitus ita adpellavit.

NARISCI ſequuntur a latere Hermundurorum auſtralium, ſupra Danubium, orientem verſus. Tacitus cap. XLII. *Juxta Hermunduros Nariſci: ac deinde Marcomani & Quadi agunt. - - - nec Nariſci degenerant*, a virtute ſcilicet Marcomanorum. Ita etiam hoc nomen Capitolinus in Marco Antonino cap. XXII. ſcripſit, *Marcomani, Nariſci, Hermunduri & Quadi.* Theodoſius extremis excerptis ex Dione in eodem Marco Ναρισταὶς, *Nariſtas* vocat: Ptolemæus Ὀυαρισοὶ, *Variſtos*, quod magis detortum eſt, quamquam vulgo hodie receptum ſit, & in alienam partem, Hermundurorum ſcilicet, translatum. Secantur transverſe a *Nabo* fluvio, quem eum eſſe, qui in Venantii Fortunati libris *Nablis* dicitur, Chriſtophori Broweri conjectura eſt. Ait poëta ille in regis Sigeberti & Brunichildis epithalamio, lib. VI. carm. II.

Quem Nablis ecce probat, Toringia victa fatetur.

ductus enim litteræ *u* quam facile in *li*, totidem lineas, perverti poteſt: aut *Nabis* legendum, L ſuperfluo, quod Browerus ſcripſit, quamquam alterum facilius ad lapſum eſt, etiam ad excuſandum. Fines Cluverius Nariſcis adſignat ab Aeni confluente ad uſque urbem Ingolſtadium.

MARCOMANI, ſive *Marcomanni*, a ſeptemtrione ſuccedunt, poſtquam relicta veteri ſede, quem ad Rhenum & Danubii fontes habuerant, in terram a Boiis habitatam (inde *Bojohemum* vel *Bojoheimum* dictam Teutonice) pulſis, quos offendebant colonis, invaſerunt. Undique montibus circumvallata regio, qui *Suditi* vel *Sudeti* vocantur, ut ſupra demonſtravimus. Nomen *Bojohemum* a Vellejo Paterculo eſt, qui etiam Marobodui migrationem in illas ſedes lib. II. cap. CVIII. deſcripſit: & cap. CIX. dixit, *legiones Bojohemum (id regioni, quam incolebat Maroboduus, nomen eſt,) duceret.* Tacitus *Bojemum* vocat de Germ. cap. XXVIII. *Manet*, inquit, *adhuc Bojemi nomen, ſignificatque loci veterem memoriam, quamvis mutatis cultoribus.* Pulſi autem Boii ſunt haud dubie, quia peregrini erant, ex Gallia huc ante Cæſaris tempora profecti. Migrationis ipſe Cæſar meminit lib. VI. cap. XXIV. ſed in nomine forte aberravit. Ait enim, *Herciniam ſilvam Volcæ Tectoſages occupaverunt atque ibi conſederunt*; quos nomen reliquum *Boios* fuiſſe documento eſt. Ptolemæus in Germania: ὑπὸ τὴν Γαβρῆταν ὕλην Μαρκομανοὶ, *ſub Gabrita ſilva Marcomani.* Silva ergo illa cohæret cum Bohemicis. Idem in eo tractu oppidum ponit Μαρόβουδον, *Marobudum*, quod conditoris nomen refert, fortaſſis regia ſedes Marobodui. Ex quo multi conjiciunt, fundamenta hæc & initia magnæ urbis Pragenſis eſſe. Strabo lib. VII. pag. 201. Βουΐασμον, *Boviaſmum* Marobodui βασίλειον, *regiam*, vocat, quam Cluverius vocem malit Βοΐαιμον, *Bojæmum* legi, ſi codices permittant.

A tergo montium Bojohemicorum ad ripam Danubii fuerunt veteres QUADI, uſque ad flumen *Marum*, qui nunc *March* vocatur, Moraviam præterlabens. Tacitus Germ. cap. XLII. *Juxta Hermunduros Nariſci: ac deinde Marcomani & Quadi agunt.* Multa eorum mentio apud Eutropium & Capitolinum in Marco Antonino: etiam apud illum in Gallieno. Tractum regionis tenuere, qui cum Moravia fere congruit. Tiberio imperante,

rante, Suevos fugitivos, expulſorum regum comites, a Romanis inter *Marum* & *Cuſum*, id eſt inter Marchum & Wagam, locatos eſſe, dato rege ex Quadorum gente, Tacitus auctor eſt annal. II. cap. LXIII. Hi quod regem Quadum habuerunt, & ipſi Quadis adnumerati ſunt: neque ſequenti ſæculo illorum limes ad Cuſum perſtitit, ſed ad Granuam uſque flumen prolatus fuit: quod ex Marci Antonini περὶ ἑαυτοῦ libro I. manifeſtum eſt. Inter XIV enim & XV ſectiones interſertum eſt, τὰ ἐν Κουάδοις πρὸς τῷ Γρανούᾳ, *Hæc in Quadis, ad Granuam:* quod lemma, incertum, ad antecedentia, an conſequentia pertineat; malim tamen ad conſequentia. Sed hoc obiter. Certum inde autem eſt, *Quados* tum pertinuiſſe ad *Granuam*, qui cum Cuſo extra limitem eſt Germaniæ.

Oppida Ptolemæus plura habet, quæ in Quadorum fines incidunt: *Eburodunum* (ſic emendandum ex lib. VIII. Tab. IV. Europæ: non *Robodunum*) quod ſitus ratione interpretantur Brin, claram urbem Moraviæ: & *Eburum*, in loco fere, ubi nunc eſt Olmuntz: *Medoslanium*, fortaſſis nunc Znaim: & *Celemantia*, quod in vico quodam, Kalminz dicto, inveniri Cluverius exiſtimat, cujus & ſuperiores ſunt, quas attulimus, de tribus urbibus conjecturæ. Menſo Altingius aliter easdem urbes diſpoſuit, *Medoslanium* juxta Danubium: *Robodunum* (ſic vulgarem lectionem ſequitur, quæ etiam lib. VIII. Palatini eſt) Ratibor, montem Moraviæ, interpretatus, ferri fodinis divitem: infra quem, in auſtrum verſus, *Kelemantiam* locat: ſupra illum, in ſeptemtrionem, *Filekiam*, Φιληκίαν, quam cynoſuram ceterarum vocat, oppidum Moraviæ extremum, Sileſiam verſus, quod nomen *Filek* ſive *Fülnek* ſervet integrum: *Eburum* in Sileſiæ & Poloniæ confinio. Adeo diſſident eruditorum hominum de Ptolemæi poſitionibus ſententiæ ſive conjecturæ.

GERMANIA TRANS-VISTULANA.

Viſtula olim Germaniæ ad orientem terminus erat, ut ex M. Agrippa apud Plinium lib. IV. cap. XIII. Mela & Ptolemæo conſtat, quibus hic amnis Germaniam a Sarmatia diſtinguit. Ut vero ab ſolis occaſu non poterat Germanorum gens Rheno teneri, quo minus in Galliam effunderetur: ita ab ortu trans Viſtulam longiſſime inter Sarmatas uſque ad Iſtri oſtia & Euxinum Pontum habitarunt, qui origine, moribus, & lingua Germani erant. Hi communi nomine BASTARNAE ſive BASTERNAE vocabantur, a Sarmatis & Dacis non tam certis finibus, quam mutuo metu, ut Tacitus ait principio libri de Germanis, diſterminati. In varias hi ipſi nationes diviſi erant, & *Peucinos* quidem (Zoſimo lib. I. cap. XLII. *Peucæ* ſunt) ad oſtia verſus Danubii locavit Strabo lib. VII. a cujus magna inſula *Peuce*, oſtiis vicina, nomen habuerunt. Tacitus cap. XLVI. *Peucinorum, Venedorumque, & Fennorum nationes Germanis an Sarmatis adſcribam, dubito: quamquam Peucini, quos quidam Baſtarnas vocant, ſermone, cultu, ſede ac domiciliis ut Germani agunt: ſordes omnium ac torpor, procerum connubiis mixtis nonnihil in Sarmatarum habitum fœdantur.* CARPI videntur *Carpates* montes inſediſſe, qui inter Poloniam & Hungariam procurrunt, unde in Theodoſii tabula *Baſtarnicæ Alpes* iidem montes adpellantur. SIDONES Viſtulæ propinquiores fuiſſe ex Ptolemæo fortaſſis probari poteſt. BORANOS quoque ex eadem gente fuiſſe, quamquam locus eorum certus non ſit, probabile eſt. Protulerunt ſedes uſque in Pannoniam. vide Zoſimum lib. I. cap. XXVII. Regio *Baſtarnorum* hoc tempore Nigræ Ruſſiæ & Podoliæ, & quod huic adjacet, nomina videtur induiſſe, unde Ptolemæi Baſtarnica oppida, & quidem *Carrodunum* Lemberg Cluverius; *Clepidava* Kamieniec; *Vibantavarium* Bar interpretatur.

Supra Baſtarnas Viſtulam verſus VENEDI erant, quos Jornandes *Winidas* vocat ſive *Vini-*

Vinidos, quod nomen etiam in horum diſperſis ſucceſſoribus, die Wenden dictis, integrum ſervatur. Pars horum Oceanum reſpiciens AESTII dicebantur in Boruſſiæ & Poloniæ parte, quæ trans Viſtulam eſt, uſque ad inſulas *Electrides*, quæ ab ſuccini proventu, in illa ora copioſo, nominatæ ſunt, reliquis Venedis per eamdem Poloniam ac Livoniam & Lithuaniam late longeque extenſis. De Aeſtiis Tacitus cap. XLV. *Dextro Suevici maris litore Aeſtiorum gens adluuntur, quibus ritus habitusque Suevorum, lingua Britannicæ propior.* Ergo hos Germanicæ originis eſſe non dubitamus: ceteri autem fere Sarmatæ, de quibus Plinius lib. IV. cap. XIII. *Quidam hæc habitari ad Viſtulam uſque fluvium, a Sarmatis, Venedis, Sciris, Hirris tradunt.* De his forte plura in Sarmatia.

GERMANIA TRANS-MARINA ET INSULAE.

Veteres Germaniam in extremum ſeptemtrionem, ubi Suediæ nunc & Daniæ regna ſunt, extenderunt. Quod nos Balticum dicimus, Tacito *Mare Suevicum* eſt, Melæ & Plinio *Sinus Codanus*, ejusque pars ad Viſtulæ oſtium *Venedicus ſinus* Ptolemæo. Trans mare nihil niſi inſulas poſuere veteres, quarum maximas dixerunt SCANDINAVIAM ſive *Scandiam*, & FINNINGIAM, incompertæ magnitudinis, quas nunc conſtat peninſulas potius eſſe. Plinius lib. IV. cap. XIII. *Incipit deinde clarior aperiri fama ab gente Ingævonum, quæ eſt prima inde Germaniæ. Sevo mons ibi immenſus, nec Riphæis jugis minor, immanem ad Cimbrorum uſque promontorium efficit ſinum, qui Codanus vocatur, refertus inſulis, quarum clariſſima Scandinavia eſt incompertæ magnitudinis; portionem tantum ejus, quod ſit notum, Hillevionum gente quingentis incolente pagis, quæ alterum orbem terrarum eam appellat. Nec eſt minor opinione Eningia.* Addit cap. XVI. *Nerigon* & *Bergon*, unde in Thulen (id eſt Islandiam) navigatio ſit, quæ non obſcura Norwegiæ, & emporii *Bergen* veſtigia præbent: quæ vero non inſulæ ſunt, ſed ſita utraque in magna illa pæninſula Scandinavia.

Hanc Scandinaviam adpellarunt etiam *Baltiam*, item *Baſiliam*, (niſi alterum ex altero corruptum eſt) qua immenſæ magnitudinis peninſuia hodie univerſa Suedia, Norwegia, Lapponia, Finmarchia continentur. Plinius lib. IV. cap. XIII. *Xenophon Lampſacenus, a litore Scytharum tridui navigatione, inſulam eſſe immenſæ magnitudinis, Baltiam tradit. Eamdem Pytheas Baſiliam nominat.* Pytheas apud eumdem lib. XXXVII. cap. II. inſulam *Abalum* dixit, quam Timæus *Baſiliam.* Jornandes de Reb. Get. cap. III & IV. vocat *Scanziam*, ex qua Gothi egreſſi ſint. Eſſe enim ait *quaſi officinam gentium, aut certe velut vaginam nationum.* Mons *Sevo*, quem Plinius memoravit, quia immanem ſinum uſque promontorium Cimbrorum efficit, quod in ſupremo ſeptemtrionalis Jutiæ eſt, nunc *Scagen* dictum; ipſe neceſſe eſt cum ſinu ſuo procurrat longius, ſitque illud jugum montium immane, quod Norwegiam a Suedia diſcludit.

Tacitus poſt litoris Suevici expoſitionem *Suionum* mentionem fecit. *Suionum*, inquit, *hinc civitates, ipſo in Oceano.* Civitates, id eſt nationes, quod ſolemne Tacito & antiquioribus: quæ quod *ipſo in Oceano*; ideo in inſula (ſic creditum olim) permagna, & tot civitatum capace. Nihil autem tantæ magnitudinis poſt Oceanum illum reperitur niſi pæninſula Scandinavia. In hac ergo fuerunt SUIONES, quos Tacitus laudat, in varias ſubdiviſi civitates ſive nationes. Quænam illæ nominatim fuerint, non eſt perinde notum. Plinius dicto loco ſuos *Hillevìones*, qui in auſtrali & notiore parte, ut ipſe deſcribit, fuiſſe

viden-

videntur, quam Scaniam, Blekingam, & Halandiam adpellamus. quingentis enim pagis habitaſſe referebat. Septemtrionales maxime *Scritofinni* vel *Scritfinni*, vel *Scritobini*, quos Procopius lib. II. Goth. cap. XV. & Paullus Warnefredi lib. I. de Geſt. Langobard. cap. V. memorarunt. Si Ptolemæi inſula Germaniæ *μεγίςη*, *maxima*, quam Σκάνδειαν, *Scandiam* vocat, eadem, quæ aliorum Scandinavia eſt, ut fere doctioribus videtur; plures gentes nominare poſſumus, ſed obſcuras, *Chædinos*, *Phavonas*, *Phiræſos*, *Dauciones*, *Levonos*, truncatos ex *Hillevionibus* Plinii, quod ex infimo utriusque gentis ſitu adprobatur: ſed Γοῦται, *Gutæ*, τὰ μεσημβρινὰ, *meridianas partes*, dicuntur tenuiſſe: de quibus cogitandum relinquo, an *Gothi* forte ſignificentur hoc conſonante vocabulo.

Tacitus Suionibus adjungit SITONES, de Germ. cap. XLV. *Suionibus*, inquit, *Sitonum gentes continuantur.* Quod ſi *continuantur*, a latere utique fuerunt Suionum, ab iisque ſeparatæ. Videntur ergo *Sitones* a ſiniſtra Sevonis montis fuiſſe, ubi poſtea Nortmanni fuerunt; nunc Norwegi ſunt, & a Cimbrico ſinu longiſſime in Boream procurrunt. *Gentes* autem, in quas rurſus diſtributi fuerunt Sitones, nobis, prodente nemine, ignotæ ſunt.

Ultra *Suionas* mare, *pigrum* &, ut quibusdam placet, *Cronium* dictum. Tacitus dicto loco: *Trans Suionas aliud mare, pigrum ac prope immotum, quo cingi cludique terrarum orbem hinc fides, quod extremus cadentis jam ſolis fulgor in ortus edurat, adeo clarus, ut ſidera hebetet. - - - Illuc uſque (& fama vera) tantum natura.* Plinius vere lib. IV. cap. XIII. de hoc ſeptemtrione: *Reliqua litora incerta ſignata fama. Septemtrionalis Oceanus - - - - Ultra deinde Cronium*, puta mare. Credunt quidam *Gronium* legendum, ut cum Grönlandia magis conveniat. *Riphæi* heic montes ſunt, & in ſummo ſeptemtrione longiſſime in ortum procurrunt: quos alii citeriores ſtatuunt, ut in Sarmatia dicemus.

Alteram ab ortu Plinius majorem inſulam (verius peninſulam) lib. IV. cap. XIII. opponit FINNINGIAM, quæ in MSS. *Epigia*, in editis *Eningia* legitur: at interpretum conſenſu, ſaltem plurium, *Finningia* eſt legenda, regio, Suediæ poſt Botnicum ſinum ab ortu objecta, & *Finnia* nunc dicta, ſive *Finnland.* Plinius ita de ea: *Nec eſt minor opinione Eningia. Quidam hæc habitari ad Viſtulam uſque fluvium, a Sarmatis, Venedis, Sciris, Hirris tradunt. Sinum Cylipenum vocari, & oſtio ejus inſulam Latrin. Mox alterum ſinum Lagnum, conterminum Cimbris.* Hic Lagnus ſinus per ſe eſt cognitus, ex Cimbrorum nomine, quos adluit, & in quem Trava ſe effundit: alter, *Cylipenus*, ut in MSS. vocatur, (nam in editis *Clylipenus*) Livonicus ſinus videtur eſſe, qui ab auſtro claudit Finningiam: aut, quod Cluverio placet, Rigenſis, ab Riga, emporio, quæ prope adjacet, dictus. Incolas Eningiæ *Fennos* Tacitus adpellat, id eſt *Finnos*. *Peucinorum*, inquit cap. XLVI. *Venedorumque, & Fennorum nationes Germanis an Sarmatis adſcribam, dubito.* Et paucis interjectis: *Venedi, quidquid inter Peucinos Fennosque ſilvarum ac montium erigitur, latrociniis pererrant.* Ergo continenti terra Fenni cum Venedis, hoc eſt Livonis, cohærent. Et mox: *Fennis mira feritas: fœda paupertas.*

Inſulæ minores in Codano ſinu, & Germanico Oceano ſive occidentali, plures numerantur, quam nominantur. Plinius cap. XIII. *Tres & viginti inde inſulæ Romanorum armis cognitæ. Earum nobiliſſimæ, Burchania, Fabaria a noſtris dicta, a frugis ſimilitudine ſponte provenientis. Item Gleſſaria, a ſuccino militiæ adpellata, a barbaris Auſtrania; præterque Actana.* Quam *Burchaniam*, ſive *Burchanam* dixit, Straboni & Stephano eſt Βούρχανις, *Burchanis*, quam a Druſo ille lib. VII. tradit captam eſſe. Cluverius & Altingius de inſula, inter oſtia Amiſii ſita, interpretantur. *Gleſſaria* ubi ſit, non apertum eſt, niſi unam illarum in ſinu Venedico, quas *Electerides* propter eamdem cauſſam adpellant, intelligas.

Ipſe

Ipſe Plinius lib. IV. cap. XVI. ſui interpres eſt & nominis Electridum. *Ab adverſo*, inquit, [Britannicarum] *in Germanicum mare ſparſæ Gleſſariæ, quas Electridas Græci recentiores adpellavere.* Sed hæ occidentales ſunt *Electrides*, ſicubi ſunt: orientales in Codano ſinu ultra Viſtulæ oſtia. Tacitus cap. XLV. de Aeſtiis: *Sed & mare ſcrutantur, ac ſoli omnium ſuccinum, quod ipſi gleſſum vocant, inter vada, atque in ipſo litore legunt.* Græci autem ἤλεκτρον, *ſuccinum* adpellant. Pomponius Mela lib. II. cap. VII. *Electridas* in ſinu Adriatico ponit, Græcos imitatus, qui *Eridanum* quemdam fluvium ad ſeptemtrionale mare ducebant, ἀπὸ τεῦ τὸ ἤλεκτρον φοιτᾶν λόγος ἐστὶ, *unde electrum adferri fama eſt*, ut Herodotus dicit lib. III. cap. CXV. qui vero de flumine hujuſmodi dubitat. Plinius lib. XXXVII. cap. II. poſt Græcorum fabulas de *electri* origine, *Diligentiores*, inquit, *eorum Electridas inſulas in mari Adriatico eſſe dixerunt, ad quas dilaberetur Padus. qua adpellatione nullas unquam ibi fuiſſe certum eſt.* Ex Boruſſia autem Romanos ſuccinum accepiſſe Tacitus ibidem adfirmat. *Diu*, inquit, *inter cetera ejectamenta maris jacebat, donec luxuria noſtra dedit nomen ipſis* [Aeſtiis] *in nullo uſu: rude legitur, informe perfertur, pretiumque mirantes accipiunt.* Videtur error Græcorum exinde eſſe, quod *Venedos* in Sarmatiæ finibus colentes, cum *Venetis* Italiæ ad oſtia Eridani ſive Padi, confuderunt.

Ptolemæus itidem lib. II. cap. XI. de inſulis Germaniæ: ὑπὲρ τὴν Κιμβρικὴν Χερρόνησον, *ſuper Cherſoneſum Cimbricam* tres inſulas ponit quæ dicantur Ἀλόκιαι, *Alociæ.* Multæ ibi ſunt inſulæ Danorum regni propriæ, ſed quæ in illis *Alociæ*, a Ptolemæo deſignatæ, difficile eſt judicare. Cluverius inter Halandiam, Suedorum provinciam, & Jutiam ſeptemtrionalem notari putat, parvas videlicet, & obſcuras: Agathodæmon vero ad ſiniſtrum mare, Oceanum Germanicum, ſiniſtrum latus Cherſoneſi tangentem, eadem latitudine & in ſeptemtrionem inclinatione, reducit. Idem Ptolemæus etiam tres inſulas quas *Saxonum* vocat, τὰς καλουμένας Σαξόνων, dicit κατὰ τὰς τοῦ Ἄλβιος ἐκβολὰς ὑπερκεῖσθαι, *ſuper Albis oſtia ſitas eſſe.* Sunt ibidem parvæ, quæ facile hunc numerum explere poſſunt. Dictæ autem ſunt *Saxonum inſulæ*, quia Prolemæus ſuorum Saxonum ſedem ad oſtium Albis conſtituerat quibus hic ſinus & hæ inſulæ prætendebantur.

Danorum inſulas ſine nomine Pomponius Mela lib. III. cap. III. deſcribit. *Super Albim*, inquit, *Codanus ingens ſinus magnis parvisque inſulis refertus eſt. Hac re mare quod gremio litorum accipitur nuſquam late patet, nec usquam mari ſimile; verum aquis paſſim interfluentibus, ac ſæpe transgreſſis, vagum atque diffuſum facie amnium ſpargitur: quæ litora attingit, ripis contentum inſularum non longe diſtantibus, & ubique pæne tantumdem, ut anguſtum & par freto, curvansque ſubinde ſe, longo ſupercilio inflexum eſt.* Bene hæc conveniunt illis inſulis interfluentibusque fretis, quæ inter Holſatiam & Seelandiam Danorum parvo intervallo diſtant invicem, & fretum non ſine impetu, propter anguſtias litorum, inſtar fluminis transmittunt. Maximam Danorum, quæ ſedem tenet regiam, vulgo putant a Mela lib. III. cap. VI. nominari *Codanoniam*, ut Aldus, Andr. Schottus, & alii, ediderunt; quaſi dictam a *Codano* ſinu. Iſaacus autem Voſſius ad hunc locum adnotavit: *Libri optimi legunt Candanovia. Scribe, Scandinovia. Sic quoque in optimis & antiquiſſimis Plinii membranis ſcriptum reperi, non Scandinavia. Hæc eſt illa vaſta ſeptemtrionis peninſula, quæ & Scandia, & barbaris temporibus Scandzia fuit adpellata, a viciniore ejus parte, quæ Scane vel Scone etiamnum dicitur.* Voſſianam lectionem ſequutus eſt Jac. Gronovius emendatiſſima editione, *Scandinoviam* adpellans, quæ aliis eſt *Codanonia:* in ceteris diſcrepans non nihil a Voſſio. Magnitudinem Mela tribuit & fecunditatem, e quibus judicium faciendum eſt. Cluverius vulgarem lectionem ſequitur, & *Codanoniæ* vocabulum Seelandiæ Danorum inſulæ, non Scaniæ, imponit.

Inſu-

Tab. 8.
Sudeni
Hyperborei
Rha Flu.
Budinus Mons
Boruſci
Boryſthenis Fons Septentrionalis
Boryſthenes Flu.
Agathyrſi
Alaunus Mons
Alauni
Cariones
Hamaxobii
EVROPAE
Tranomontani
SARMATIA
Roxalani
Burgiones
Amadoca
Tanais Flu.
Tanais
Mæotæ ſive Mæotici
Occidens
Boryſthenes Flu.
Geloni
Panticapes Flu.
Nomades
Gerrus Flu.
Rhombites Flu.
Metropolis
Olbia
Tauri
Carcine
MAEOTIS PALVS
Tyramba
Azara
Odeſſus ſive Ordeſſus
Axiaces Flu.
Tamyraca
Vardanus Flu.
Tyra Flu.
Carcinites Sinus
Bycepalus
Taphre
Panticapæum
CHERSONESVS
Theodoſia
TAVRICA
Lagyra
Charax
Phanagoria
Sindi
Bata
Cercetæ
Achæa
Heniochi
Tyra
Britolagæ
Achillis dromos
Parthenium promont.
Cherſoneſus
Criumetopon promont.
Bosporus
Cercetius Sinus
Ister Flu.
PONTVS EVXINV
MOESIAE PARS
Boſporus Thracius
Carambis prom.
PAPHLAGONIA
Hebrus Flu.
THRACIA
Propontis
Parthenius Flu.
Sangarius Flu.
BITHYNIA
Halys Flu.
PONTVS
Lycus Flu.
Thermodon
Cherſoneſus
60
55
50
45

Septentrio
SARMATIA
60
Montes
Hippophagi Sarmatæ
Rha Fluvius
Phthirophagi
55
Tanais Flu
Tanaitæ
Coraxi
SCYTHIAE
INTRA IMAVM
PARS
Tanais Flu
Scymnitæ
Rha Fluvius
Orgasi
Oriens
ARMATIA ASIATICA
Asturcani
Serbi
Asiotæ
50
Zinchi
Alani
Soana flu
Caucasus Mons
Caucasiæ portæ
Gerrus fl.
Pityus Magnus
Corax flu.
Dioscurias
Sebastopolis
Cabalaca
Thiauna
Gelda
Neoris
Cyrus Flu
Hippus Flu.
Colchis Propria
Madia
Artanissa
Albanus flu
Albana
IBERIA
ALBANIA
Pyla
Harmastis Armactica
Adiabla
Getara
MARE
CASPIVM
Phasis
Lazi
Seumara
45
Absarus Fl.
Harmozica
Toga
Pityus
Ophis flu.
Moschi
COLCHIS
Cyrus Flu.
Trapezus
Moschici Montes
Araxes Flu.
MEDIAE PARS
Caspii
Armeniæ Limes
Meridies

Inſulam *Rugiam*, citeriori Pomeraniæ objectam, notavit fortaſſis Tacitus, ſed ſine nomine. Libro de Germ. cap. XL. citerioris Pomeraniæ maritimas gentes recenſuerat, Varinos, Suadones, Eudoſes, & ceteros: hos dicit *in commune Herthum, id eſt Terram matrem colere: eſſe in inſula Oceani caſtum nemus, dicatumque in ea vehiculum veſte contectum.* At his populis nulla notabilior, quam *Rügen*, eſt oppoſita: tamen minores plures utrimque disjectæ, ut certi nihil definiri poſſit. *Rugia* autem a *Rugis*, transoderano populo, qui forſan aliquando occupavit, videtur nomen accepiſſe. De *Latri* inſula, forte nunc Oeſel, in oſtio Cylipeni ſinus, ſupra diximus.

Hæc de Transmarina Germania ſufficiant, quam cum Germania Plinius, Tacitus, Mela conjunxerunt, populis vindicatam Germaniæ cis mare ſuos terminos tam accurate conſtituit; quum de inſulis agit Germaniæ, diſſentire videtur, ſed illis quoque Scandiam maximam, quæ Scandinovia videtur eſſe, adſcribit.

CAPUT VI.

DE

SARMATIA EUROPAEA.

Sarmatia in univerſum tam Europæ, quam pars Aſiæ eſt, Cimmerio Boſporo, Mæotide palude, & Tanai fluvio diremta. Europæa quidem incipit a Viſtula, & illo climate ad Pontum uſque ſupra Danubium profertur: verum quia citerior & auſtralis pars Germanicis gentibus permixta fuit, in Germania conſideravimus; partim in Dacia, quæ pars illius eſt proprio nomine inſignita, conſideraturi ſumus. Quæ in boream adſurgit, & in limitem Aſiæ inclinat, jam curæ nobis erit, imitaturis Ptolemæum, qui quidem lib. III. cap. V. τῆς ἐν Εὐρώπῃ Σαρματίας, *Sarmatiæ Europææ* a Viſtula etiam initium fecit, ſed pauca ibidem tetigit, illico ad Pontum inde procurrens, ut quæ ſupra illum ſunt, copioſius ac verbis pluribus recenſeat.

A Viſtula ſunt Germanicæ gentes: ſaltem dubiæ, utrum ex Germania originem, an ex Sarmatis habuerint, quemadmodum Tacitus Germ. cap. XLVI. ſe dubitare fatetur, Peucinorum Venedorumque nationes Germanis adſcribat, an Sarmatis: qui quidem inter Baſtarnas & Sarmatas colant, *ſermone* tamen, *cultu ac domiciliis ut Germani agant.* Ptolemæus poſt Viſtulam quatuor fluminum ἐκβολάς ſive *oſtia* enumerat, quæ in Venedicum mare ejusque ſinus ſe infundant. Primus & proximus Viſtulæ eſt fluvius *Chronus*, quem Niemen interpretantur geographi, inter Regiomontum & Memel in ſinum *Curiſch Haf* dictum, ſe effundentem. Memoravit etiam Ammianus lib. XXII. cap. XVIII. quamvis alieno loco, Alanos, Sarmatas & Maſſagetas confundens. Quod vero *Biſulam*, id eſt *Viſulam* ſive Viſtulam cum *Chronio* conjungit, non dubitatur, ipſum hoc flumen, quod Ptolemæus nominavit, in animo ei fuiſſe. Verba ejus ſunt: *ubi Riphæi deficiunt montes, habitant Arimaſpi, juſti homines, placiditateque cogniti, quos amnes Chronius & Biſula præterfluunt: juxtaque Maſſagetæ, Alani, & Sarmatæ.*

Alter eſt *Rubo*, multorum conſenſu nunc Dwina ſive Duna, ex Moſcovia decurrens, &

Rigam adluens ante oſtium, quo in ſinum Cliſipenum exoneratur. Tertius *Turuntus* eſt, qui in Moſcovia exortus, per lacus defertur, & apud Narvam in ſinum Finnicum illabitur, Moſcovis dictus Weliko. Ultimus *Cheſinus*, Lowat Ruſſis, per lacum Ilmen in majorem Ladogam, ex ſinu Finnico ortum, excurrit.

Situm autem Sarmatiæ hujus Ptolemæus per populos ita deſcribit: κατέχει τὴν Σαρματίαν ἔθνη μέγιστα. οἱ δὲ Οὐένεδαι παρ' ὅλον τὸν Ουενεδικὸν κόλπον, καὶ ὑπὲρ τὴν Δακίαν Πευκῖνοι τε καὶ Βαστάρναι. καὶ παρ' ὅλην τὴν πλευρὰν τῆς Μαιώτιδος Ἰάζυγες, καὶ Ρωξολάνοι. καὶ ἐνδοτέρω τούτων οἱ Ἁμαξόβιοι, *Tenent Sarmatiam gentes maximæ: Venedi per totum ſinum Venedicum: & ſuper Daciam Peucini & Baſtarnæ; & per totum Mæotidis latus Jazyges ac Roxalani: & qui interiores ſunt iis, Hamaxobii.* Tractus recte ordinatus eſt; gentium autem nomina, ſeu ipſæ gentes, a variis varie collocantur, & Jazyges etiam in citerioribus locis ponuntur; Baſtarnæ per totam diffunduntur Sarmatiam.

Plurimi geographorum in Sarmatia circa Pontum conſiſtunt, & quæ ibidem ſunt, curioſius interpretantur, quorum veſtigia legentes ita progredimur in fluminibus, oppidis, & gentibus Sarmatarum exponendis.

Flumina Herodotus lib. IV. cap. LI. inter Iſtrum & Tanaim, Europæ finem, ponit ſeptem. Primus eſt *Tyra* ut Plinius; *Tyras*, ut Mela ſcribit: Ptolemæus, & Scymnus Chius Τύρας: & Ovidius lib. IV. ex Ponto epiſt. X. verſ. 50.

- - - - *nullo tardior amne Tyras;*

Herodotus Τύρης. Strabo lib. VII. pag. 211. diſtantiam Tyræ ab oſtio extremo Iſtri ponit περὶ τριακοσίους σταδίους, *circiter trecenta ſtadia:* ex quo colligitur, eum eſſe qui *Nieſter* nunc vocatur, ſive *Dnieſter.* quod nomen videtur ex *Danaſter* eſſe, quo uſus eſt Jornandes de Rebus Get. cap. V. ad eum modum quo ex *Danapris*, Dnieper: quamvis disjungat Jornandes Tyram ac Danaſtrum, quod poteſt ex errore eſſe. Ceterum Ptolemæus obſervat, flumen Tyram ὁρίζειν τὰ μέρη τῆς Δακίας καὶ τῆς Σαρματίας, *dividere partes Daciæ a Sarmatia.* Adjacet flumini oppidum *Tyra*, quod antea *Ophiuſa* dictum fuit, Plinio adſeverante lib. IV. cap. XII. *Clarus*, inquit, *amnis Tyra*, *oppido nomen imponens*, *ubi antea Ophiuſa dicebatur.* quod Stephanus Byzantius ex Polyhiſtore confirmat. ὁ Πολυΐστωρ, inquit, τὸν ποταμὸν καὶ τὴν πόλιν Τύραν, τοὺς δὲ πολίτας Τυράνους. ἐκαλεῖτο δ' Ὀφίουσα. *Polyhiſtor & fluvium & urbem Tyram* [vocat,] *cives Tyranos: vocabatur antea Ophiuſſa.* Male ergo Ptolemæus lib. III. cap. X. Ophiuſam a Tyra ſeparavit, tamquam diverſa fuiſſent oppida, quum Ophiuſa vetus nomen Tyræ ſit oppidi. Situm Strabo curatius delineavit dicto loco. Ab oſtio Tyræ, inquit, & adſtructa turri, ἀναπλεύσαντι ἑκατὸν τεσσαράκοντα σταδίους, ἐφ' ἑκάτερα πόλεις, ἡ μὲν Νικωνία, ἡ δ' ἀριστερᾶ Ὀφίουσα, *adverſo flumine* CXL *ſtadia naviganti utrimque oppida ſunt*, *a dextra Niconia*, *a ſiniſtra Ophiuſa.* Ergo ſecundo flumine Tyra in ripa dextra fuit. Nugæ autem ſunt, quod Ammianus lib. XXII. cap. XVIII. [Valeſ. VIII.] Phœnicum coloniam dixit, ideoque *Tyrum*, non Tyram, nominavit. *Proxima*, inquit, [Achilleos dromo] *eſt civitas Tyros*, *colonia Phœnicum*, *quam præſtringit fluvius Tyras.* nam a flumine nomen habet, non a conditoribus, ut Plinius ſupra prolatis verbis vere cenſuit: & ſi colonia fuit, Mileſiorum potius, qui plures ad Pontum condiderunt, quam Tyriorum fuit. Id quod ex Scymni Chii fragmento conſtat, quod adſcribimus, quia etiam fluvii naturam & commoditatem declarat.

- - - - - ὁ Τύρας ποταμὸς
Βαθύς τε ὤν, εὐβοτανός ἐστι τῶν νομαῖς
Τῶν ἰχθύων, διάθεσιν ἐμπόροις ἔχων,
Ταῖς ὁλκάσι τε ναυσὶν ἀνάπλουν ἀσφαλῆ.

Ὁμώ-

Ὁμώνυμος ᾗ τῷ ποταμῷ κεῖται πόλις
Τύρας, ἄποικος γενομένη Μιλησίων.

Hoc eſt, Luca Holſtenio interprete:

amnis Tyras
Profundus herbidusque alendis piſcibus,
Situque mercatoribus percommodus,
Tutusque onuſtis ſubvehendis navibus.
Hic civitas amni jacet cognominis
Tyras, trahens originem a Mileſiis

Qui ad oſtium fluminis coluerunt, Τυρῖται, *Tyritæ* dicti Herodoto cap. LI. ἕλληνες, *Græci* genere, quod confirmat coloniam Mileſiam: Straboni ſunt Τυῤῥηγέται, *Tyrigitæ.* Et Plinius dicto loco: *In eodem* [Tyra] *inſulam ſpatioſam incolunt Tyragetæ:* quæ non adparet, niſi gemino quondam oſtio in mare hic amnis effluxit.

Trans Tyram fluvium, at cis Hypanim, fuit oppidum *Niconia*, eadem a mari diſtantia, qua Ophiuſa remota fuit, quod ex Strabone modo cognovimus. Ptolemæo eſt Νικώνιον, *Niconium.* Prave Scylacis Periplo Νεώνειον, *Neonium:* falſo juxta oſtia Iſtri, a Stephano collocatum. Νικωνία πόλις τοῦ Πόντου πρὸς ταῖς ἐκβολαῖς τοῦ Ἴστρου. *Niconia*, inquit, *oppidum Ponti ad Iſtri oſtia.* Quod ſi etiam Τύρου pro Ἴστρου velis legere, tamen nondum conveniet lectio, quia reducta CXL ſtadiis ab oſtiis & mari fuit Niconia.

Inter Tyram & Boryſthenem Herodotus lib. IV. cap. LII. & Mela lib. II. cap. I. habent *Hypanim*, quem amnem ille τρίτον, *tertium* ab Iſtro numerat, eique πλόον, *navigationem* tribuit: hic, *Callipidas*, inquit, *Hypanis includit. Ex grandi palude oritur, quam Matrem ejus accolæ adpellant: & diu qualis natus eſt, defluit. Tandem non longe a mari, ex parvo fonte, cui Exampeo cognomen eſt, adeo amaras aquas accipit, ut ipſe quoque jam ſui diſſimilis, & non dulcis hinc defluat.* Ex diſtantia & magnitudine cognoſcitur (nam quinque diebus navigatur in dulci aqua, ut Herodotus obſervavit) eſſe illud flumen, quod nunc *Bog* vocatur, maximum inter Tyram & Boryſthenem. Plinius lib. IV. cap. XII. ejus loco refert *flumen Rhoden, ſinum Sagaricum*, qui nomen a *Sagari* fluvio habet, de quo Ovidius lib. IV. Pont. epiſt. X. verſu 47.

Huc Lycus, huc Sagaris, Peniusque, Hypanisque Cratesque
Influit.

At *Rhode* & *Sagaris* minora flumina videntur: *Hypanim* autem navigabilem eſſe, probatum fide Herodoti fuit. Plinius quidem poſt paullo & *Hypanin* memoravit; ſed vel ipſe vel deſcribentes in nomine errarunt, quum *Hypanin* in loco *Hypacaris* poſuit, quod ex Mela manifeſtum eſt, cujus cetera verba transſcripſit, *Hypacaris* loco *Hypanin* ſubſtituit. Erravit & Ptolemæus, qui *Hypanin* ultra Boryſthenem removit, ubi *Panticapes* fluvius eſt.

Inter Hypanin & Tyram interponit Mela flumen *Axiacen*, memoratum etiam Plinio & Ptolemæo. Sic enim Mela dicto loco: *Callipidas Hypanis includit.* - - - - *Axiaces proximus intra Callipidas Axiacasque deſcendit. Hos ab Iſtricis Tyras ſeparat.* Plinius ibidem: *Abeſt* [Tyra] *a Pſeudoſtomo centum triginta millibus paſſuum. Mox Axiacæ cognomines flumini; ultra quos Crobyzi: flumen Rhode, ſinus Sagaricus, portus Ordeſus.* Ptolemæus, ὁ Ἀξιάκης ποταμὸς καὶ αὐτὸς διαῤῥεῖ τὴν Σαρματίαν μικρὸν ὑπὲρ τὴν Δακίαν, *Axiaces fluvius percurrit & ipſe Sarmatiam, paullo ſupra Daciam.* Tabulæ novæ ibi habent flumen Teligol, quod huic Axiaci videtur reſpondere.

Ab Hypani proximus *Boryſthenes*, in maximis fluminibus ſeptemtrionis. Mela regrediens

diens ab Achilleo Dromo: *Tum Boryſthenes gentem ſui nominis abluit, inter Scythiæ amnes amœniſſimus: turbidis aliis, liquidiſſimus defluit: placidior quoque quam ceteri, potarique pulcherrimus. Alit lætiſſima pabula, magnosque piſces, quibus & optimus ſapor, & nulla oſſa ſunt. Longe venit ignotisque ortus ex fontibus, quadraginta dierum iter alveo ſtringit, tantoque ſpatio navigabilis.* Ex Herodoti lib. IV. cap. LIII. fere expreſſa ſunt, qui addit, ἐςι μέγιςος μετὰ Ἴςρον, *poſt Danubium maximus eſt*, puta: in ſeptemtrione. nam Nilum etiam Iſtro ibidem anteponit. Hodie *Nieper* ſive *Dnieper* adpellatur, quod nomen non recentiſſimum eſt, ſed ex alio *Danapris*, quod medio ævo obtinuit, contractum. Anonymi Periplo Ponti Euxini: ὁ Βορυσθένης ποταμὸς ναυσίπορος ὁ νῦν Δανάπρις λεγόμενος, *Boryſthenes fluvius navigabilis, qui nunc Danapris dicitur.* Ammianus lib. XXII. cap. XVIII. *Boryſthenes a montibus oriens Neurorum, primigeniis fontibus copioſus concurſuque multorum amnium adoleſcens, mari præruptis undarum verticibus intimatur.* De fontibus Boryſthenis Herodotus lib. IV. cap. LIII. ait, Μένου τούτου τοῦ ποταμοῦ καὶ Νείλου οὐκ ἔχω φράσαι τὰς πηγάς, *Hujus ſolius fluminis & Nili non poſſum fontes dicere.* Mela lib. II. cap. I. de Boryſthene: *Longe venit, ignotisque ortus e fontibus, quadraginta dierum iter alveo ſtringit.* Ptolemæus tamen duos fontes longiſſime diſtantes indicat, ſeptemtrionalem in monte Budino: & auſtralem, quo forſan fluvius alius, ab occaſu ad Boryſthenem adlabens, funditur.

Qui accolebant Boryſthenem, propinquum Ponto, *Boryſthenidæ* adpellati ſunt. Plinius eodem loco: *flumen Boryſthenes, lacusque, & gens eodem nomine.* Et Propertius lib. II. eleg. VII.

Gloria ad hibernos lata Boryſthenidas.

Oppida in iis duo memorantur, *Olbia*, ut Strabo & Ptolemæus, & Arrianus Periplo dixerunt; ſive *Olbiopolis* & *Miletopolis*, ut Plinius: nam κτίσμα Μιλησίων, *opus Mileſiorum* fuit, quod Strabo addidit, a quibus alterum nomen eſt, quod auctore Plinio jam edemus, *Melitopolis.* Eadem urbs a fluvio, cui impoſita erat, Βορυσθενὶς, *Boryſthenis* frequenter nominata fuit. Strabo dicit ὁμώνυμον τῷ ποταμῷ πόλιν, *cognominem flumini* [Boryſtheni] *urbem*, Plinius *Olbiopolin* & *Miletopolim* adpellari dixit *antiquis nominibus*; quo non obſcure fatetur, aliud nomen poſtea fuiſſe adjectum; quod *Boryſthenidis* eſt. Periplo anonymi, πρότερον μὲν Ὀλβία Σαυία καλουμένη, μετὰ δὲ ταῦτα ὑφ᾽ Ἑλλήνων πάλιν Βορυσθένης (lege Βορυσθενὶς) κληθεῖσα. *Prius Olbia Savia dicta: poſt rurſus a Græcis Boryſthenis.* Et Stephanus Byzantinus chorographus: πόλις ἑλληνὶς, Μιλησίων ἀποικία, ἣν οἱ μὲν ἄλλοι Βορυσθένην, αὐτοὶ δὲ Ὀλβίαν, *Græca urbs, Mileſiorum colonia, quam alii Boryſthenem, ipſi* [incolæ] *Olbiam* vocant. Fefellit Melam multitudo nominum, ut diverſa oppida cenſeret. *Boryſthenes*, inquit, *tanto ſpatio navigabilis, ſecundum Boryſthenida & Olbiam, Græca oppida, egreditur.* Pomponium ſequutus eſt Jornandes de Reb. Get. cap. V. *Scythia*, inquit, *in eo loci latere, quo Ponticum litus attingit, oppidis haud obſcuris involvitur, Boryſthenide, Olbia, Callipode, Cherſone, Theodoſia.* Sed eamdem urbem eſſe Olbiam & Boryſthenidem, ſuperiorum teſtimonia ſatis adprobaverunt. De vero ſitu etiam deliberari poteſt. Mela dixit ubi *egreditur* in mare amnis Boryſthenes, fuiſſe poſitam. Anonymi Periplo: ἐπὶ ταῖς καθ᾽ Ὕπανιν καὶ Βορυσθένην συμβολαῖς ἐςὶν κτισθεῖσα πόλις Ὀλβία (cetera ſupra recitata ſunt) id eſt, *ubi Hypanis & Boryſthenes conjunguntur, condita eſt Olbia* ſive Boryſthenis. Quæ etiam Stephani fuit opinio in Βορυσθένης, uti ex verbis ejus, quamquam male ſanis, adparet. Jam vero ſi Hypanis nunc Bogus eſt, ſicuti videtur eſſe, utique ante oſtium conjungitur cum Boryſthene, & illo confluente locus urbis denotatur. Verum non Bogum confluentem, qui mari proximus eſt, anonymus intellexit, ſed qui διακοσίων καὶ τεσσαράκοντα σταδίων τὸν ἀνάπλουν ἀπὸ τῆς θαλάσσης

λάσσης ἔχει, *ducentis & quadraginta ſtadiis a mari abeſt.* Strabo in diſtantia prope convenit, σαδίους διακοσίους, *ducenta ſtadia* retro emetiens a mari ad Olbiam in Boryſthene. Plinius prave, ut puto, XV *millia paſſuum* habet pro XXV. M. P. qui numerus reducendus eſt, ut cum Strabone conſentiat. Neuter Hypanis in eo loco confluentis mentionem fecit. Tanto ergo ſpacio reducenda a mari eſt Olbia, in ripam ſuperiorem Boryſthenis, quod etiam Arrianus cenſuit, κατὰ τὸν Βορυσθένην ἄνω πλέοντι πόλις ἑλληνὶς, ὄνομα Ὀλβία, πεπόλισαι; *adverſo amne in ſuperiora Boryſthenis naviganti occurrit urbs Olbia, a Græcis condita.* Strabo addit, fuiſſe μέγα ἐμπορεῖον, *magnum emporium.*

Alterum oppidum, fama nobilitatum, circa Boryſthenem eſt *Ordeſus*, ſive *Ordeſſus*, quod Ptolemæus male ſuper Axiacem collocavit; ὑπὲρ τὸν Ἀξιάκην ποταμὸν Ὀρδησσός (Palat. Ὀρδησσός) *ſuper Axiacem*, inquit, *fluvium eſt Ordeſus*, ſive, ut in Palatina codice ſcriptum eſt, *Ordeſſus.* At Plinius, *portus Ordeſus* dixit, Arrianus Ponti periplo, ἐν Ὀδησσῷ ὅρμος ναυσὶν, *in Odeſſo* (quod idem ac Ordeſſo) *portus pro navibus.* At portus ad mare eſt, non ad flumen: multo minus ad Axiacen, flumen non maximum. *Ordeſſus* autem in utroque, Periplo ſcribitur, credo, corrupte, quia *Odeſſus* Mæſiæ Inferioris eſt, etiam ad Pontum: *Ordeſſus*, ut Plinius & Ptolemæus ſcribunt, in tractu Boryſthenio.

Inſulam ſub oſtia Boryſthenis ait Melaſitam eſſe, quam alii citeriorem ponunt, & Tyram ac Iſtrum verſus reducunt; quæ *Leuce* adpelletur, & Achilli ſacra ſit, ejusque tumulum ac templum contineat. Mela lib. II. cap. VII. *Leuce Boryſthenis oſtio objecta, parva admodum, & quia ibi Achillis ſitus eſt, Achillea cognomine.* Et Plinius lib. IV. cap. XII. *Inſula Achillis, tumulo ejus viri clara.* De ſitu nihil addit, niſi quod inter Boryſthenis deſcriptionem, & peninſulæ, Dromi Achilleos, interjiciat, haud dubie Pomponium Melam, ut alibi ſæpe, in poſitione inſulæ ſequutus. Strabo citeriorem facit hanc inſulam, mediam fere inter Boryſthenem & Tyram, ab illo IↃC, ab hoc IↃ ſtadiis remotam. Lib. VIII. pag. 211. ait, διέχει τοῦ σόματος ἡ νῆσος ἡ Λευκὴ δίαρμα πεντακοσίων σαδίων ἱερὰ τοῦ Ἀχιλλέως, πελαγία. εἶτα Βορυσθένης ποταμὸς πλωτὸς ἐφ' ἑξακοσίους σαδίοις. *Abeſt ab oſtio* [Tyræ] *inſula Leuce trajectu* IↃ *ſtadiorum, Achilli ſacra, in alto ſita: inde Boryſthenes, navigabilis fluvius,* IↃC *ſtadiis eſt remotus.* Ptolemæi lib. III. cap. X. extremo duæ diverſæ inſulæ ſunt. Βορυσθενὶς, *Boryſthenis*, καὶ ἡ Ἀχιλλέως ἡ Λευκὴ νῆσος, *Achillis inſula.* Et licet ipſe citeriorem ponat Boryſthenidem; convenientius tamen, ut nomen fert, ſub cognomine illam fluvio eſſe; Achilleam autem, quod Strabo tradit, citeriorem. De templo in ea Achillis: & ſimulacro Arrianus Periplo Ponti prodidit.

Poſt Achillis inſulam eſt peninſula, *Dromos Achilleos* nominata, Græce Δρόμος Ἀχίλλειος. Plinius dicto loco: *Ab ea* [inſula] CXXV *millibus paſſuum peninſula, ad formam gladii in transverſum porrecta, exercitatione ejusdem* [Achillis] *cognominata Dromos Achilleos, cujus longitudinem octoginta millium paſſuum tradit Agrippa.* Et Pomponius Mela lib. II. cap. I. *Achilles infeſta claſſe mare Ponticum ingreſſus, ibi ludicro certamine celebraſſe victoriam, & quum ab armis quies erat, ſe ac ſuos curſu exercitaviſſe memoratur. Ideo dicta eſt* Δρόμος Ἀχίλλειος. De figura gladii idem: *Terra tum longe diſtenta excedens, tenui radice litori adnectitur. Poſt ſpatioſa modice, paullatim ſe ipſa faſtigat, & quaſi in mucronem longa colligens latera, facie poſiti enſis adlecta eſt.* Quam ergo Mela peninſulam, & ex illo Plinius, comparaverunt formæ gladii jacentis, Strabo pag. 213. cum ταινίᾳ *faſcia* conferendam duxit: & ſimilitudinis rationem dat, quia longitudo ſit circiter CIↃ ſtadiorum; latitudo maxima, duorum ſtadiorum; minima τεσσάρων πλέθρων, *quatuor jugerum.* Ptolemæus lib. III.

cap. v. peninſulæ hujus in transverſum oblongæ ſingultim ἰσθμὸν, *iſthmum*; & promontoria laterum ſive extremitatum enarrat, occidentale, ἱερὸν ἄκρον, *ſacrum promontorium*; & orientale, Μυσαρὶν ἄκρον *Myſarin promontorium*. Arrianus inſulam Achillis Leucam cum hoc Dromo ſive Curſu ejuſdem confundit, quaſi eadem fuerit inſula & Dromos, quæ vero ab aliis diligenter, ut inſula & peninſula, diſtinguuntur.

Hæc in peninſula: extra quam ex ſeptemtrione decurrit fluvius *Panticapes*, de quo ita Plinius dicto cap. XII. *Ultra Panticapes amnis, qui Nomadas & Georgos diſterminat: mox Aceſinus.* Hauſit ex Mela, verbis uſo eiſdem. Hic vero ab Herodoto habet lib. IV. cap. LIV. dicentis, ποταμὸς ἄλλος, τῷ οὔνομα Παντικάπης. ῥέει ἀπὸ βορέω τε καὶ ἐκ λίμνης, καὶ τὸ μεταξὺ τούτου τε καὶ Βορυσθένεος νέμονται οἱ γεωργοὶ Σκύται, *Alius fluvius, cujus nomen eſt Panticapes. Fluit a ſeptemtrione & ex lacu, & in hunc & Boryſthenem habitant Scythæ agricolatores.* Addit idem, τῷ Βορυσθένεϊ συμμίσγεται, *Boryſtheni miſcetur*: quod refutat Plinius eodem loco. *Quidam*, inquit, *Panticapen confluere infra Olbiam cum Boryſthene tradunt: diligentiores Hypanin.* Quem vero *Aceſinum* idem Plinius vocat, ceteris fere ignotus eſt, niſi huc referamus Valerii Flacci verba lib. VI. verſ. 69.

Aceſinaque lævo
Omine fatidicæ Phrixus movet agmina cervæ.

Præceſſit enim ſuperiore verſu

Quique lacum cinxere Bicen.

Bice autem, ſive *Byce*, lacus eſt in Cherſoneſo Taurica prope iſthmum, ut brevi poſt videbimus. Poſt Panticapen flumen, ad ſinum Carciniten, fuit oppidum *Tamyraca*, Arriano, Ptolemæo & Stephano memoratum.

Tandem eſt fluvius *Hypacaris*, in quem *Gerrhus* alius fluvius a loco, unde devehitur, dictus, infertur: ipſe autem ſic auctus in ſinum Carcinitem. Pomponius Mela lib. II. cap. I. *Sinus Carcinites: in eo urbs eſt Carcine: quam duo flumina, Gerros & Hypacaris, uno oſtio effluentia attingunt; verum diverſis fontibus, & aliunde delapſi.* Ab Herodoto Mela accepit, qui etiam Ὑπάκυριν vocat flumen, quod ἐκδιδοῖ κατὰ Καρκινῖτιν πόλιν, *juxta oppidum Carciniti in mare exit.* Etiam illud addit, quod Γέῤῥος ποταμὸς ἐκδιδοῖ ἐς τὸν Ὑπάκυριν, *Gerrus fluvius in Hypacarin effundatur.* A Ptolemæo Hypacaris ab oppido, quod præterfluit, *Carcinites* adpellatur, & *Gerrus* ultra iſthmum in Mœotin paludem effunditur, quod falſum eſt, uti ex Herodoto & Mela cognovimus. Plinius Hypacarin, demto capite vocat *Pacyrin*, ſi ſana eſt lectio. Supra oſtium poſita urbs *Carcine*, ut Mela vocat; Καρκίνα, ut Ptolemæus, Καρκινῖτις, *Carcinitis*, ut Herodotus: a qua ſinus, in quem exit Hypacaris, *Carcinites* a Mela & Plinio vocatur.

Hæc in ora uſque ad iſthmum Tauricum: ultra quem *Mæotis* incipit, ſive *palus* dicta, ſive *lacus*: ſed *lacus* verior quam *palus*. Utroque modo tamen adpellatur. Pomponius Mela lib. I. cap. I. de mari interno: *Qua paludi committitur, Cimmerius Bosphorus. Palus ipſa, Mæotis.* Idem mox cap. II. extremo: *Ad lacum, Mæotici: ad Tanaim, Sauromatæ.* Plinius etiam utroque modo, *Mæotica palus*, lib. II. cap. LXVII. & *Mæoticus lacus*, lib. V. cap. XXVII. ac *Mæotius lacus*, lib. VI. cap. I. Et Lucanns lib. II. verſ. 641.

Pigra palus Scythici patiens Mæotica plauſtri.

Græcis, Straboni, Scylaci, Ptolemæo eſt ἡ Μαιῶτις λίμνη, quod etiam *lacum* ſignificat. Ab iſthmo ad Tanaim uſque fluvium, quem recipit, hic lacus in ortum æſtivum eſt extenſus, cujus ambitum Strabo lib. II & VII. ἐννακισχιλίων σταδίων, *novies mille ſtadiorum* facit, & ἥμισυ τοῦ Πόντου, *dimidiam Ponti Euxini partem* explere Scylax exiſtimat; ſed neuter judicavit quod res eſt, nec potuit etiam in diſtantia tanta, & in tam barbaris ac in-

inaceſſis oris, quum ne hodie quidem omnes eodem modo figuram ac amplitudinem Mæotidis adumbrent. Qui accolunt lacum, *Mæotæ*, *Mæotici*, & *Mæotidæ* dicuntur. Plinius lib. IV. cap. XII. *Per oram, Tanaim uſque, Mæotæ, a quibus lacus nomen accepit.* Mela lib. I. cap. II. extr. *Ad lacum, Mæotici.* Vopiſcus Tacito cap. XIII. *Quoniam a Mæotide multi barbari eruperant, hos eosdem conſilio atque viribus, ut eo redirent compulit. Ipſi autem Mæotidæ ita congregabantur, quaſi accitu Aureliani ad bellum Perſicum conveniſſent.*

Interiora Sarmatiæ, quæ longe a maris ora in extremum ſeptemtrionem excurrunt, ſunt variis diſtincta gentibus, ſed quarum ſola nomina poſſumus certa dare, ſedes cuique ſuas, ob diſſenſum de iis ſcribentium, adſignare non poſſumus. Sunt communia quidem vocabula *Scytharum* & *Sarmatarum*, ſed ſæpe etiam ad partes reſtringuntur, & mutuo a partibus aliis diſtinguuntur. Herodotus lib. IV. cap. XCIX. ab Iſtro ad urbem Carcinitidem ἀρχαίην Σκυθίην, *veterem Scythiam* appellat, πρὸς μεσαμβρίην τε καὶ νότον ἄνεμον κειμένην, *meridiem verſus & in auſtrum ſitam.* Contraxit in arctius fines Strabo lib. VII. pag. 215. ἐκαλεῖτο ἡ χώρα αὕτη πᾶσα, σχεδὸν δέ τι καὶ ἡ ἔξω τοῦ ἰσθμοῦ μέχρι Βορυσθένους, μικρὰ Σκυθία, *Tota illa regio, & fere quidquid extra iſthmum ad Boryſthenem uſque eſt, nuncupabatur Parva Scythia.* Plinius autem Scytharum nomen videtur latius extendere, quum lib. IV. cap. XII. ait, *Ab eo,* [Iſtro, ſeu oſtiis Iſtri] *in plenum quidem omnes Scytharum ſunt gentes: variæ tamen litori adpoſita tenuere: alias Getæ, Daci Romanis dicti: alias Sarmatæ, Græcis Sauromatæ, eorumque Hamaxobii aut Aorſi: alias Scythæ degeneres & a ſervis orti, aut Troglodytæ: mox Alani & Rhoxalani.*

Difficile eſt, ut dixi, ſedes ſingulis tribuere: per flumina non nulli diſcerni ab aliis, auctore Mela, poſſunt, quibus pauci interiores a Plinio adduntur. Pomponius Mela lib. II. cap. I. *Gerros inter Baſilidas & Nomadas, Hypacaris per Nomadas evolvitur. Silvæ deinde, quas maximas hæ terræ ferunt, & Panticapes, Nomadas Georgosque diſterminans. - - - - Tum Boryſthenes gentem ſui nominis abluit, - - - - Callipidas Hypanis includit: - - - Axiaces proximus inter Callipidas Axiacasque deſcendit. Hos ab Iſtricis Tyras ſeparat: ſurgit in Neuris.*

Ex quibus hic ordo gentium inter Iſtrum ſive ejus oſtia, & iſthmum Tauricum conficitur: Ab Iſtro ad Tyram *Iſtrici*, haud dubie aliis etiam nominibus diſtincti: poſt Tyram *Axiacæ* ad fluvium cognominem; ultra quem *Callipidæ* uſque ad Hypanim, qui Bogus eſt. Ab eo ad Boryſthenem, *Boryſthenitæ*, quos flumen ſuum abluit, ut Mela ait; poſiti ἐπὶ τῷ Ὑπάνι, ut Herodotus dicit, id eſt, inter Hypanim & Boryſthenem. A Boryſthene ad Panticapen *Georgi*, οἱ γεωργοὶ Σκύθαι, *agrum exercentes Scythæ*: a Panticape ad Gerrum *Nomades Scythæ*, Νομάδες Σκύθαι, Herodoto lib. IV. cap. XIX. οὔτε σπείροντες οὐδὲν, οὔτε ἀροῦντες, *qui nec ſerunt, neque arant*: in quo a Georgis diſtinguuntur. Mela lib. II. cap. I. *Vagi Nomades pecorum pabula ſequuntur, atque ut illa durant, ita diu ſtatam ſedem agunt. Colunt Georgi exercentque agros.* Trans Gerrum, & ſupra iſthmum Tauricæ Cherſoneſi, erant Scythæ *Baſilidæ*, a Pomponio memorati. Herodotus cap. XX. πέρην τοῦ Γέῤῥου ταῦτα, δὴ τὰ καλούμενα βασιλήϊά ἐστι, καὶ Σκύθαι οἱ ἄριστοί τε καὶ πλεῖστοι, *Trans Gerrum ſunt ea, quæ vocantur Regia, & Scythæ optimi & plurimi.* Ad latus Mæotidis *Jazyges.* Ptolemæus, παρ᾽ ὅλην τὴν πλευρὰν τῆς Μαιώτιδος Ἰάζυγες, *per totum latus Mæotidis Jazyges.* A poſitione nec Ovidius abludit ex Ponto lib. I. epiſt. II. verſ. 79.

Aut quid Sauromatæ faciant, quid Jazyges acres,
Cultaque Oreſteæ Taurica terra Deæ.

Intus ſunt remotiſſimi in occaſum *Neuri*, apud quos Tyras ſive Nieſter ſurgit, quod Mela dixit; non Boryſthenes, quod Plinius ſcripſit, cujus fontes abhinc longe in ſeptemtrione incli-

inclinantes in ortum, inveſtigandi ſunt: niſi Plinius fluvium forte occidentalem, qui ad Czernobel Boryſtheni adfunditur, pro ipſo Boryſthene habuit. *Auchetas* autem Melæ, ita Plinius locavit, ut apud eos Hypanis oriatur. *Alani*, Europæi quidem, ut Ammianus lib. XXII. cap. XIX. diſtinguit, ſupra Mæotin, juxta Tanaim fuerunt, a quibus in occaſum *Rhoxalani* recedebant, in veteri inſcriptione apud Gruterum pag. 453. cum Baſtarnis & Dacis conjuncti. Poſſis exiſtimare ab Alanis eſſe ortos, & ab illorum gente diſtinctos prima ſyllaba: quemadmodum etiam *Rhoxalanos* Harduinus ex Plinii membranis ſcripſit: at dicta inſcriptione RHOXOLANI; & Straboni Ρωξολανοὶ dicuntur; & Spartianus Hadriano cap. VI. *Cum rege Roxolanorum, qui de imminutis ſtipendiis querebatur, cognito negotio, pacem compoſuit.* Plinius conjunxit cum *Alanis*, tamen ut gentem ſeparatam, cujus verba ſupra expoſuimus. *Alani* autem (qui Ptolemæi *Alauni* videntur eſſe) etiam a Suetonio memorantur Veſpaſ. cap. II. *Quum Vologeſus*, inquit, *Parthorum rex auxilia adverſus Alanos depopoſciſſet.* Sed hi fortaſſis Aſiatici erant, Tanai a noſtris ſeparati. Martialis lib. VII. epigram. XXIX.

Nec te Sarmatico tranſit Alanus equo.

Joſepho lib. VII. de Bello Jud. cap. XXIX. τὸ τῶν Ἀλανῶν ἔθνος εἰσὶ Σκύθαι περὶ τὸν Τάναϊν καὶ τὴν Μαιῶτιν λίμνην κατοικοῦντες, *Alanorum natio Scythæ ſunt, juxta flumen Tanain & Mæotin lacum habitantes.* Quod Claudianus confirmat lib. I. in Rufinum verſ. 314.

cæſamque bibens Mæotida Alanus,

cæſam, id eſt, glacie dolabris fracta aquam eliciens ab bibendum. Crebra hujus gentis apud Claudianum mentio, quia illis temporibus, relicto Tanai, ad Danubium conſederat, primum militans Romanis & ſtipendia merens, quod idem de Bello Getico verſ. 581. dixit,

Ibat patiens ditionis Alanus
Qua noſtræ juſſere tubæ:

& IV Conſulat. Honorii verſ. 487.

in Latios ritus tranſiſtis Alani.

poſtea cum Vandalis & Suevis Galliam Hiſpaniamque vaſtaverunt. Marius victor ad Salmonem de perverſis moribus ſæculi:

ſi quid vaſtavit Sarmata, ſi quid
Vandalus incendit, veloxque abduxit Alanus.

Regio quam incolebant olim Alani, *Alania* dicta eſt ab Oroſio lib. I. cap. II. *Ab oriente*, inquit, *Alania eſt: in medio Dacia, ubi & Gothia: deinde Germania eſt.*

Antiqua etiam, nec minus famoſa *Gelonorum* natio, in Sarmatia juxta Budinos & Agatyrſos ſedem habuit, origine Græca. Herodotus lib. IV. cap. CVIII. εἰσὶ οἱ Γελωνοὶ τοαρχαῖον Ἕλληνες, *Geloni origine Græci ſunt.* In Sarmatiam profecti, cum *Budinis*, indigenis Sarmatiæ, commixti ita ſunt, ut Budinorum urbs lignea, πόλις ξυλίνη, *Gelonus* adpellaretur: Gelonis tamen lingua & moribus a Budinorum gente quodammodo diverſis, quod idem Herodotus adnotavit dicto loco. Multum autem ex barbarie, ut fieri ſolet, adſumſerunt, in quibus & pictura fuit corporum. Virgilius Georg. II. verſ. 115.

Eoasque domos Arabum, pictosque Gelonos.

Pictos, Servius interpretatur *ſtigmata habentes*, quod Claudianus lib. I. in Rufin. verſ. 315. luculentius exponit:

Membraque qui ferro gaudet pinxiſſe Gelonus.

Dura interpretatio, nec *pingindi* verbo facile reſpondet. Credibilius, quod Salmaſius in

in Solini cap. xv. cenſet, colore faciem, aut omne corpus, pinxiſſe, quod & aliis barbarorum ſub illo cælo ſolemne fuit. Virgilius Aeneid. iv. verſ. 146.

Cretesque Dryopesque fremunt, pictique Agathyrſi.

Agathyrſi autem finitimi Gelonorum erant, ideoque communi ritu pingendi ſe utebantur. Ammianus lib. xxxi. cap. v. [Valeſ. cap. 11] *Gelonis Agathyrſi, collimitant.* Confines ergo populi fuerunt *Geloni*, *Agathyrſi*, *Budini*, quorum nomen nos ad *Budinum* montem ducit, ex quo Ptolemæus Boryſthenem derivat, aut partem ejus ſeptemtrionalem. Sed credo citeriores Gelonos fuiſſe, quia & Græcis & Romanis notiores, quam aliæ Sarmatarum gentes fuerint.

Agathyrſi ſecundum Melam lib. ii. cap. i. ſunt ipſi *Hamaxobii*. Mela lib. ii. poſt initium: *Mæotidis flexum Buces amnis ſecat, Agathyrſi & Sauromatæ ambiunt: quia pro ſedibus plauſtra habent, dicti Hamaxobii*: id quod non tam gentis nomen, quam morum & vitæ, multis Sarmatarum commune fuit. Ulteriores *Anthropophagi*, ut Mela & Plinius adpellant; ſive Ανδροφάγοι, *Androphagi*, ut Herodotus lib. iv. cap. cii. & cvi: quod nomen a morum feritate eſt. Cum his *Melanchlænas* Ammianus conjungit dicto loco. *Melanchlænas*, inquit, *& Anthropophagos palari accepimus per diverſa, humanis corporibus victitantes.* Μελάγχλαινοι Herodoto cap. cvii. qui, & Mela, nomen ab atris veſtibus ducunt. Et hi quoque ἀνδροφαγέουσι, *carne humana veſcuntur:* aut ſunt ipſi *Anthropophagi*, quia Herodotus addit, quod μοῦνοι, *ſoli* Sarmatarum nefandis his cibis utantur.

Ultimi in orientem inter fluxus Tanais fluvii recedentes ſunt *Tanaitæ*, a Ptolemæo nominati, id eſt Tanais extremi accolæ, ſicut qui ad Boryſthenem ſedes habuere, *Boryſthenitas* vocari ſupra memoravimus. Extremi autem in ſeptemtrionem *Hyperborei*, in limite Aſiæ, & a Mela tam lib. i. cap. ii. quam lib. iii. cap. v. adſcripti Aſiæ, & ratione nominis explicati, qui *ſuper Aquilonem Rhipæosque montes ſub ipſo ſiderum cardine jacent.* Ptolemæus etiam lib. v. cap. ix. in Aſia *Hyperboreos* ponit ἐν τοῖς τῇ ἀγνώστῳ γῇ κλίμασιν, *in climate juxta terram incognitam.* Plinius autem in Europa illos recenſet lib. iv. cap. xii. non ignorans, quod *quidam eos in prima parte Aſiæ litorum poſuere, non in Europa:* additque fabulam, ab aliis acceptam, de felicitate Hyperboreorum. *Pone eos montes*, inquit, [Riphæos puta] *ultraque Aquilonem gens felix, ſi credimus, quos Hyperboreos adpellavere, annoſo degit ævo, fabuloſis celebrata miraculis.* Nomen, extremi ſeptemtrionis populos ſignificat, quales æque in Europa ſunt & in Aſia, ut recte Plinius judicavit. Et alia hujus tractus in fabulis latent. *Arimaſpos*, quos *ultimos a tergo Mæotarum* Plinius ponit, & *mox Riphæos montes*; hos, inquam, Arimaſpos Mela ii. ineunte, tamquam unoculos deſcribit. *Scytharum*, inquit, *Arimaſpi, queis ſinguli oculi eſſe dicuntur.* Fabula ab Ariſtea Proconneſio eſt, ut Herodotus lib. iv. cap. xiii. refert. *Ab eis* [Arimaſpis] *Eſſedones* Mela *uſque ad Mæotida* ducit. Ισσηδόνας dixit Herodotus, qui pellerentur ab Arimaſpis.

Sauromatæ Græco ore ſunt ipſi Latinorum *Sarmatæ*, quod commune nomen eſt totius tractus illius Scythici: ſpeciatim autem de parte circa Tanaim quæ eſt, aut circa Mæotida, intelligitur. Mela lib. i. extremo: *Ripas ejus* [Tanais] *Sauromatæ, & ripis hærentia poſſident.* Et lib. ii. poſt initium: *Mæotida Agathyrſi & Sauromatæ ambiunt.* Regis Sauromatæ mentionem facit Plinius lib. x. epiſt. xiv. & nummus ab illuſtri viro Ezech. Spanhemio deſcribitur ΒΑCΙΛΕΩC CΑΥΡΟΜΑΤΟΥ, percuſſus temporibus Severi. Alias gentes a Ptolemæo nominatas, *Boruſcos*, *Naſcos*, juxta Riphæos montes: *Tranomontanos*, ad dextram ripam Boryſthenis, & his proximos Βουργίωνες, *Burgiones*; a ſiniſtra

ripa autem Καρύονες, *Caryones*, & hinc in auſtrum deductos *Chunos*, *Amadocos*, *Navaros*, aliosque, ut obſcuriores, omnes prætermittimus. Occaſum verſus *Grutungi* erant, *bellicoſa gens*; ut Ammianus dicit lib. XXVII. cap. XI. & lib. XXXI. cap. VIII. de iiſdem, *Hunni pervaſis Alanorum regionibus, quos Grutingis confines Tanaitas conſuetudo nominavit.* An autem *Hunni*, poſteriori hiſtoria notiores, a *Chunis* Ptolemæi ſint, non habeo quod pro certo adſeverem. Ptolemæus in Sarmatia Europæa: Μεταξὺ Βασέρνων καὶ Ρωξολάνων Χοῦνοι, *inter Baſternas & Roxolanos Chuni.* Ammianus autem lib. XXXI. cap. II. *Hunnorum gens monimentis veteribus leviter nota, ultra paludes Mæoticas glacialem Oceanum accolens, omnem modum feritatis excedit.* Neque Ptolemæi fides ſemper tuta; neque in rebus geographicis, Ammiani: etiam ipſæ gentes ita vagæ, ut ſæpe ſedes permutaverint.

A populis ad montes & oppida, quæ extra iſthmum, & in partibus interioris Sarmatiæ a Ptolemæo ponuntur, accedendum eſt. Montes idem Ptolemæus habet *Peucen* ab occaſu, ſupra Dacos, adverſus Baſternas, longo jugo procurrentem: *Amadocos montes* ſupra iſthmum, juxta gentem cognominem: *Alaunos* ſupra Mæotidem lacum, juxta Alanos populos: *Riphæos* ſive *Rhipæos*, (nam τὰ Ρίπαια ὄρη Græce ſunt; Straboni Ριπαῖα, Melæ libris etiam *Rhipæi*) fundentes Tanaim: & *Budinum* Boryſthenis fonte ſeptemtrionali notabylem: & tandem *Hyperboreos*, maxime ſeptemtrionales, prope quos cardo mundi ſit. Sunt qui conjungunt Riphæos & Hyperboreos. Bizantius Sephanus: Ριπαία ὄρος Ὑπερβορέων *Ripæa mons Hyperboreorum.* Plinius dicto cap. XII. *Mox Riphæi montes, & aſſiduo nivis caſu pinnarum ſimilitudine, Pterophoros adpellata regio: pars mundi damnata a rerum natura, & denſa merſa caligine: neque in alio, quam rigoris opere, gelidisque Aquilonis conceptaculis. Pone eos montes, ultraque Aquilonem, gens felix, ſi credimus, quos Hyperboreos adpellavere, annoſo degit ævo.* Si pone montes Riphæos, & quod præceſſit, inter Riphæos & Mæotas ſoli Arimaſpi colunt; nimis propinqui Hyperborei ſunt Mæotidi paludi. At damnata pars mundi & denſis immerſa tenebris zonam frigidam arguit, quod clarius exponit Mela lib. III. cap. V. *Hyperborei ſuper Aquilonem Rhipæosque montes ſub ipſo ſiderum cardine jacent, ubi ſol non quotidie ut nobis, ſed primum verno æquinoctio exortus, autumnali demum occidit: & ideo ſex menſibus dies, & totidem aliis nox uſque continua eſt* Hi ergo ſunt ſuper Rhipæos montes, & quidem poſt ingens intervallum, quod cum Ptolemæi poſitione convenit. Virgilius quoque diſcernit, & quidem tanto ſpatio, quantum ventus ab una parte ad alteram impugnandam perferendus requirit, Georg. III. verſ. 381.

Talis Hyperboreo ſeptem ſubjecta trioni
Gens effrena virum Riphæo tunditur Euro.

Præſtat ergo diſtinguere hos montes & Riphæis, ut Latini fere ſcribunt; ſeu Rhipæis, ut Græci, in medio locatis, forte in Moſcovia; Hyperboreos ultra arcticum circulum removere: Poetis quidem miſcere licet, & quosvis ſeptemtrionales montes *Riphæos* & *Hyperboreos* adpellare: alia vero ratio ſit geographorum. Proprie Papinius Theb. I. verſ. 692.

ſed jam temone ſupino
Languet Hyperboreæ glacialis portitor Urſæ.

Et Claudianus lib. II. in Rufin verſ. 240. dixit

Hyperboreo damnatam ſidere Thulen.

At idem in Conſul. III. Honor. verſ. 56. de Theodoſio, magni patre,

Fregit Hyperboreas remis audacibus undas,

quum

quum Pictos Scotoſque repuliſſet. Idem in Conſul. VI. Honor. verſ. 31. *Riphæo ab axe*, id eſt a cardine: tamquam ultimi omnium eſſent, & ſub vertice ſiti montes Riphæi.

Hæc de montibus. Oppida interiora (nam maritima ſupra expoſuimus) Ptolemæus etiam per flumina diſtribuit. Juxta Carcinitem fluvium; qui Hypacaris eſt, ponit *Toroccam*, *Paſiridem*, *Ercabum*, *Tracanam*, *Naubarum*, obſcura nomina, præter *Naubarum* quod Plinius etiam memoravit, conjunctum cum *Carcine*. Ex quo conjicitur haud longe a mari abfuiſſe. Circa Boryſthenem locavit *Azagarium*, *Amadocam*, *Sarum*, *Serimum*, *Metropolim*, poſt quæ ad *Olbiam* venit, quam ſupra expoſuimus. nam a ſeptemtrione deſcendit in auſtrum. Ad flexum Boryſthenis *Leinum*, *Sarbacum*, *Nioſſum*. Supra Tyram *Carrodunum*, *Clepidavam*, quæ in Germania transviſtulana recenſuimus. Inſulam Tanais oſtio adjacere dicit, nomine *Alopeciam*, quæ & *Tanais inſula nominetur*. Plinius poſt oppida Hermiſium & Myrmecium relata, addit: *intus inſulam Alopecen.*

CHERSONESUS TAURICA.

Taurica Cherſoneſus a *Tauris* incolis nomen habet, qui in varios populos rurſus fuerunt diviſi. Etiam extra iſthmum, prope eumdem tamen, *Tauri erant*. Iidem & *Taurici* dicti. Mela lib. II. cap. I. *Subit ripam mare, &, donec quinque millia paſſuum abſit a Mæotide, refugientia uſque ſubſequens litora, quoad Satarchæ & Taurici.* Ovidius Pont. lib. III. epiſt. II. verſ. 45.

Eſt locus in Scythia (Tauros dixere priores)
Qui Getica longe non ita diſtat humo.

Hi Plinio & Ptolemæo vocantur *Tauroſcythæ*. Procopius tamen lib. III. de Aedificiis cap. ult. videtur diſtinguere. Ait, μετὰ λίμνην τὴν Μαιώτιδα, καὶ τοὺς Ταύρους καὶ Ταυροσκύθας, *trans paludem Mæotidem, ultraque Tauros & Tauroſcythas.* Poteſt vero καὶ etiam *ſive* explicari. Regio dicitur *Taurica terra.* Ovidius Pont. lib. I. epiſt. II. verſ. 80.

Cultaque Oreſteæ Taurica terra Deæ:

& ſimpliciter *Taurica.* Plinius ſæpe dicto loco: *A Carcinite Taurica incipit:* ubi *terra* vel *cherſoneſus* ſubaudias. Vocatur etiam Cherſoneſus *Scythica.* Strabo lib. VII. pag. 213. Ενταῦθά ἐστιν ὁ ἰσθμὸς, ὁ ποιῶν τὴν Ταυρικὴν καὶ Σκυθικὴν λεγομένην χερρόνησον, *Ibi eſt iſthmus, efficiens Tauricam & Scythicam ita dictam Cherſoneſum*, quæ etiam μεγάλη χερρόνησος pag. 215. vocatur, id eſt *magna Cherſoneſus*, ad diſcrimen parvarum, quæ in ipſa ſunt; a Zenone & Heracleotis ædificatæ. Ibidem Strabo: Πελοποννήσῳ προσέοικε, καὶ τὸ σχῆμα, καὶ τὸ μέγεθος, *Peloponneſo & forma & magnitudine ſimilis eſt.*

Iſthmus *Taphræ* dictus fuit. Mela lib. II. cap. I. *Quod inter paludem & ſinum eſt, Taphræ nominatur.* Oppidum in iſthmo ejuſdem nominis. Plinius ibidem: *In ora a Carcinite oppida: Taphræ in ipſis anguſtiis peninſulæ.* Ptolemæo eſt τάφρος, *Taphrus.* Inde Plinius: mox *Heraclea Cherroneſus*, quæ nomina conjunctim legenda. Prius nomen a conditoribus eſt; alterum a ſitu peninſulæ parvæ. Idem enim paullo ante dixerat *Cherroneſum Heracleotarum oppidum.* Ptolemæo eſt Χερσόνησος, *Cherſoneſus:* Scylaci Caryandenſi Χερρόνησος ἐμπόριον, *Cherroneſus emporium*, iſque in Græcis peninſulæ civitatibus numerat. nam ἐν τῇ Ταυρικῇ οἰκοῦσιν Ἕλληνες, *in Taurica*, inquit, *habitant Græci*, Scythis permixti. Heraclea autem Pontica, mater Tauricæ ſecundum Strabonem, etiam fuit Græcanica civitas Hanc urbem poſteriores Græci *Cherſonem*, Χερσῶνα, vocant, Zonaras in Rhinotmeto, Euſtathius in Periegeſin Dionyſii verſ. 140. & Procopius IV Goth.

cap. v. lib. I. Perſ. cap. XII. Hanc urbem Plinius ait, *mox* ſequi poſt *Taphras*: at latus Peninſulæ occidentale interjacet, in quo Ptolemæus recenſet *Eupatoriam*, & *Dandacam* oppida, antequam ad *Cherſoneſum* urbem perveniat. Etiam promontorium *Parthenium* antecedit, cui *oppidum adjacet Cherroneſus*, ſecundum Melam lib. II. cap. I. ſeu πρὸ τῆς πόλεώς ἐστιν ἐν σταδίοις ἑκατὸν, *ante urbem eſt ad centum ſtadia*, ſecundum Strabonem lib. VII. pag. 213. Ptolemæus quoque illud promontorium inter Dandacam & Cherſoneſum oppidum enarravit.

Auſtrale latus peninſulæ poſt oppidum Cherſoneſum inſignes aliquot portus habet, *Ctenuntem* (Κτενοῦς, *Ctenûs* in recto) a Strabone & Ptolemæo memoratum: & *Portum Symbolorum*, Συμβόλων λιμένα, Plinii & Strabonis. Totus enim iſte ſinus portuoſus eſt a Parthenio promontorio uſque ad alterum quod Κριοῦ μέτωπον, quaſi *Frons Arietis* adpellatur. Pomponius Mela clare. *Sinus portuoſus, & ideo* Καλὸς λιμὴν *adpellatus, promontoriis duobus includitur. Alterum* Κριοῦ μέτωπον *vocant, Carambico, quod in Aſia diximus, par & adverſum: Parthenion alterum.* Strabo pluribus deſcribit illud Arietinæ frontis promontorium, quod πρόκειται πολὺ πρὸς τὸ πέλαγος, *longe in mare procurrat*: & ἀντίκειται, *oppoſitum ſit* Carambi, promontorio Paphlagoniæ. Plinius etiam Latine ſcripſit *Criumetopon*, idque *adverſum Carambi Aſiæ promontorio* dicit.

Ab eo incipit latus orientale, in quo ſunt Ptolemæi *Charax* & *Lagyra* oppida, promontorium *Corax*, & flumen *Iſtrianum*: deinde celebrior urbs *Theodoſia*, Scylaci, Straboni, Melæ, Plinio, Ptolemæo laudata. In Scylacis periplo, & Stephani de Urbibus volumine *Theudoſia* ſcribitur, corrupte, ut cenſet Berkelius ad Stephanum: plures Θεοδοσία, *Theodoſia*, etiam ipſe Stephanus in derivatis: quod Græcum nomen Græcam urbis originem arguit, quemadmodum Scylax quoque *Theodoſiam* in Græcis peninſulæ urbibus recenſet. Hodie *Caffa* adpellatur. Ptolemæo proximum eſt *Nymphæum*, Scylaci Νύμφαια, *Nymphæa*, etiam a Græcis condita.

Brevi poſt ſpatio *Boſporus Cimmerius* incipit, dictus, ut ex Stephano Byzantio Conſtantinus Porphyrogennetus lib. II. Them. XII. refert, ἀπὸ Ἰοῦς τῆς Ἰνάχου, *ab Io, Inachi filia.* Dionyſius quidem periegeta verſ. 140. eam rationem ad Thracium refert Boſporum, quem Io, in juvencam transformata, tranaverit, at interpres Euſtathius ad utrumque accommodat, de Cimmerio dicens, λέγεται Βόσπορος διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν καὶ ἐκεῖνος, ἐκ τῆς Ἰοῦς, τῆς βοός. Ridiculum ergo eſt, quod Cedrenus, in Juſtiniano, deducit, ἀπὸ τοῦ τελεῖν ἀντὶ χρημάτων βόας, *a bobus tributi loco dari ſolitis* ab illa gente. In ora illius freti Boſporani, ſeu ubi deſinit illud & Ponto infunditur, quidam urbem celebrant *Boſpori* nomine. Procopius ſub finem lib. III. de Aedificiis, meminit Βοσπόρου καὶ Χερσῶνος πόλεων, αἵπερ κατὰ τὴν ἐκείνην ἀκτὴν ἐπιθαλασσίδιαι μετὰ λίμνην τὴν Μαιώτιδα ἐν ἐσχάτῳ οἰκοῦνται τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς, *Boſpori & Cherſonis urbium, quæ maritimæ in eo litore poſt lacum Mæotidem in extremo imperii Romani habitantur.* Memorat eamdem urbem Boſporum & alibi Procopius, lib. I. de Bello Perſ. cap. XII. & lib. IV. de Goth. cap. V. Cedrenus dicto loco pag. 302. Poſſis dubitare, an diverſa fuerit urbs Boſporus a Panticapæo? nihil enim Procopius de Panticapæo, qui toties urbem *Boſporum* commendat, quum tamen illud fuerit μητρόπολις τῶν Βοσπορianῶν, *urbs princeps Boſporanorum*, Strabone p. 214. adſeverante; & Plinius lib. IV. cap. XII. dicat, *Panticapæum aliqui Boſporum vocant.* Et Strabo ibidem per ſtadia ſpatium inter Theodoſiam & Panticapæum emetitur, & accurate a fertilitate, vicis, & oppido, quod continet, Nymphæo deſcribit: urbis autem Boſpori nullam mentionem facit. Diſtinguunt tamen, ut diverſas urbes, Eutropius lib. VII. cap. V. de Auguſto: *Adjecit imperio omnes Ponti maritimas civitates: in his nobiliſſimas Boſporum & Pan-*

Panticapæum: & Stephanus Byzantius, qui non ſolum *Boſporum* πόλιν Πόντȣ κατὰ τ̃ Κιμμέριον κόλπον, *urbem Ponti juxta Cimmerium ſinum* vocat; verum etiam *Panticapæum* πόλιν μεγίςην, τ̃ κατὰ Βόσπορον μητρόπολιν, *urbem maximam, & earum quæ juxta Boſporum ſunt, metropolim*, commemorat: & Lucas Holſtenius, vir ſummus ingenio, in Ortelium Adnot. p. 33. Oppidum. *Boſporus* μετὰ λίμνην, *ait Procopius, hoc eſt poſt vel extra paludem. Erat enim extra anguſtias ad Pontum Euxinum ſita in ſinu Cimmerio.*

Ipſum autem *Panticapæum*, ut Scylax, Strabo, Mela, Plinius vocant; ſive *Panticapæa*, Παντικάπαια, ut Ptolemæus; quod nemo dubitat, ad fretum Boſpori intra peninſulam magnam, quæ Taurica dicitur, ſitum fuit. Plinius eodem loco: *Reſtat longe validiſſimum in ipſo Boſpori introitu, Panticapæum Mileſiorum, a Theodoſia* LXXXVII *M. paſſuum.* Eadem Strabo, additis quoque aliis, eſſe Panticapæum λόφον πάντη περιοικȣ́μενον ἐν κύκλῳ ςαδίων εἴκοσι, ἔχειν πρὸς ἕω λιμένα, ἔχειν καὶ ἀκρόπολιν. κτίσμα δ᾽ εἶναι Μιλησίων, *tumulum circumcirca habitatum, ambitu* XX *ſtadiorum: habere portum ab ortu, & arcem, & ipſam urbem a Mileſiis conditam eſſe.* Fuit olim libera: poſtea ſub Boſporanis regibus, a quibus Mithridates accepit, teſtante Strabone.

Poſt Panticapæum, ubi effluit ex lacu Boſporus, *Myrmecion* Plinii, Melæ, & Ptolemæi eſt: illi oppidum vocant; hic promontorium. Oppidum ergo juxta promontorium, vel in ipſo fuit. Scylax in urbibus Cherſoneſi Græcanicis numerat. A quo ad iſthmum Ptolemæus ſub Mæotide tria oppida ponit *Parthenium*, (diverſum a promontorio hujus nominis in alio latere) *Zenonis Cherſoneſum*, & *Heracleum*, de quibus quod dicamus præterea, non habemus. Plinius *Hermiſium* cum Myrmecio conjungit, quod a Pomponio Mela accepit, qui vero Theodoſiæ poſtponit hoc ordine: *in Boſporum vergentia oppida, Myrmecion, Panticapæum, Theodoſia, Hermiſium.* Ptolemæus inter Nymphæum & in Panticapæum habet Τυρικτάκην, *Tyrictacam*, ignotam aliis.

Ante iſthmum intus eſt lacus *Byce*, Ptolemæo Βύκη λίμνη, *Byce, palus.* Plinio mutatione cognatarum litterarum *Buges* eſt. *A tergo*, inquit, *lacus Buges, foſſa emiſſus in mare.* In mare, puta Mæoticum, cum quo ad iſthmum cohæret. Valerius Flaccus lib. VI. verſ. 68.

Quique lacum cinxere Bicen,

Bicen, Latina littera, pro Græca Ptolemæi, quam *V* Plinii defendit, reſpondens Ptolemæi Υ Græcæ. An eadem ſit quæ Strabonis Σαπρὰ λίμνη, *Putris lacus*, qui ςαδίων τετρακισχιλίων, IV CIↃ *ſtadiorum* ſit, nolim judicare. Major enim hic ambitus eſt: etiam dicitur iſthmus illum a mari διείργειν, *ſeparare*, quod Mæotidi potius convenit.

Cherſoneſi Tauricæ oppida mediterranea Ptolemæus multa enarrat, ſed obſcura & incognita pleraque. *Taphrum* ſupra, ob vicinitatem in maritimis cenſebamus; *Taronam, Paroſtam, Bæonem* ignoramus: *Cimmerium*. cujus nominis vel idem vel aliud Pomponius lib. I. cap. XIX. in Aſiæ ora & quidem prope fretum ponit: quem Plinius ſequutus, *trans fretum* ait *ſitum* eſſe: & *Tazum, Argodam, Tabanam*, obſcura nomina: & *Satarcham*, in parte ſeptemtrionali, ubi *Satarchæ*, populus, colebant. quos Mela jam manifeſtabit: *Cytæum* tandem Ptolemæi a Scylace vocatur Κυταία, ut Voſſius emendavit ſcriptum Κυδαία.

Tres populos Mela lib. II. cap. I. in hac Cherſoneſo recenſet, *Satarchas, Græcos,* & *Tauricos.* Iſtos locat a ſeptemtrione: illos in litoribus: hos in auſtrali parte peninſulæ, Græcis permixtos. Sed omnes etiam Tauri dicti; etiam extra peninſulam ſupra iſthmum quidam. Melæ verba ſunt: *Obliqua ad Boſporum plaga excurrens, Ponto ac Mæotide includitur. In paludem vergentia Satarchæ tenent: in Boſporum Cimmerica* (forte Græcanica)

oppida, *Myrmecion*, *Panticapæum*, *Theodoſia*, *Hermiſium: in Euxinum mare*, *Taurici.* Superior pars prope Boſporum uſque Theodoſiam, a Boſporanis aliquamdiu regibus poſſeſſa, Boſporanæ terræ adjudicatur. Strabo ibidem pag. 215. πρότερον εἶχον ὀλίγην, *Antea exiguam partem* Boſporani dynaſtæ ſeu reguli tenebant τὴν πρὸς τῷ ςόματι τῆς Μαιώτιδος, μέχρι Θεοδοσίας, *juxta fretum Mæoticum*, *uſque Theodoſiam*: poſtea omnem Cherſoneſum magnam occupaverunt.

Hæc de Sarmatia Europæa, in quam nos Germania partim transmarina abduxit, ut abſolveremus, quæ in ſeptemtrione Europæ connexa ſunt cum Germania: partim quæ trans Viſtulam ſunt Germaniæ gentes, inter Baſtarnas ad Sarmatiam uſque diſperſe habitantes. Soli Daci ex Transdanubianis ſuperſunt, quos quia ponte cum Mœſia Trajanus conjunxit, cum illa explicaturi ſumus. Jam in citeriora egreſſi, quæ Germaniæ proxima ſub Danubio ſunt, ad exponendum adgrediemur.

CAPUT VII.

DE

VINDELICIA, RHAETIA, ET NORICO.

DAnubius terminus antiquæ erat Germaniæ: hunc inter & Alpes quæ ſunt, etſi hodie in Germania cenſeantur, aliam Romanis olim partem, aut Illyrici continuationem, conſtituebant. Strabo ſane lib. VII. pag. 217. inde Illyridem recenſere ita incipit: Λέγωμεν δὴ τὰ Ἰλλυρικὰ πρῶτα, συνάπτοντα τῷ τε Ἴςρῳ καὶ ταῖς Ἄλπεσιν, ἃ κεῖται μεταξὺ τῆς Ἰταλίας καὶ Γερμανίας, ἀρξάμενα ἀπὸ τῆς λίμνης τῆς κατὰ τοὺς Οὐϊνδελίκους καὶ Ραιτοὺς καὶ Ἐλουηττίους, *Primum Illyrica exponamus*, *quæ & Iſtrum & Alpes attingunt*, *ſita in medio Italiæ & Germaniæ*, *incipientia a lacu*, *qui eſt apud Vindelicos*, *Rhætos & Helvetios.* Hunc tractum in populos majores diſtinxerunt, *Vindelicos*, *Rhætos*, *Noricos*; & eorum quemque in varias minores gentes, quibus omnibus, præſertim iis, qui in Alpes vergunt, aut inter illarum juga colunt, difficile eſt certas & proprias ſedes definire. Ab occaſu, ut inde incipiamus, erant *Vindelici* & *Rhæti*, ſuis inter ſe limitibus diſtincti ita, ut tamen uterque populus uno nonnumquam *Rhætorum* nomine comprehenderetur. Sit ergo nobis prima, quæ inter Danubium & lacum Brigantinum eſt,

VINDELICIA.

Vindelicia, Ptolemæo lib. II. cap. XVI. Οὐϊνδελικία, eſt regio Vindelicorum, Latine potius gentis nomine, quam proprio regionis, adpellata. Suetonius Aug. cap. XXI. *Domuit Cantabriam*, *Aquitaniam*, *Pannoniam*, *Dalmatiam*, *cum Illyrico omni: item Rhætiam & Vindelicos*, *ac Salaſſos gentes Inalpinas.* Et Vellejus Paterculus lib. II. cap. XXXIX. *Rhætiam & Vindelicos ac Noricos*, *novas imperio noſtro ſubjunxit provincias.* Quod vere non ita interpretandum eſt, quaſi damnata Latinis ſit vox *Vindeliciæ*: ſed ea fit lo-

Tab. 9.
VINDELICIA RHAETIA, ET NORICVM.
Vindelicia Rhaetia Noricum
Occidens
Meridies
49
48
47
46
45
Naristi
Nabus Flu.
Regina Caſtra ſive Reginum
Augustana Caſtra
Reginus Flu.
Germanicum
Celeuſum
Servioduru
Danubius Flu.
Vetoniana
Clarenna
Iſargus Flu.
Grinario
Licus Flu.
Auguſta Vindelicorum
Fons Nicri
Aræ Flaviæ
Abnoba Mons
Febiana
Celius Mons
Roſtrum Nemaviæ
Brigobanna
Iuliomagus
Guntia
Guntia Flu.
VINDELICIA
Licates
Amber Flu.
Iſargus Flu.
Iſiniſca ſeu Iſariſca
Aeni pons
Antonini
Boii ex Boiohemo pulsi
Aenus Flu.
Eſco
Cambodunum
Ilargus Flu.
Rhenus Flu.
Fines
Brigantinus ſive Acronius Lacus
Brigantium
Iſarus ſive Ilarci
Coveliacæ
Parrodunum
Partanum
HELVETII
Arbor Felix
Lichus Flu.
Licus ſive
Aeni pons
Iovavus Flu.
GALLIAE
Rhenus Flu.
Clunia
Brigantius Flu.
Veldidena
Vipitenum
Breuni, ſive Brenni
Matreium
Littamum
Aguntum
Sebatum
Pirenus Mons
RHAETIA
Magia
PARS
Genauni
Terioli
Sublabio ſeu Sublavio quæ et Sabio
Curia
Rhenus citerior
Athesis flu.
Atagis Flu.
Pons Drusi
Burgum
Caniuni
Tinnetio
Lapidaria
Endidæ
Bauxara ſive Bauxanum
Cepaſia
Rhenus ulterior
Adula Mons
Dinumma
PROPRIA
Belunum
Feltria
Salurnum
Fons Aeni
Alpes Rheticæ
Appianum
Tesana
Vivianum
Opitergium
Plavis flu.
Liquentia Flu.
Ticinus Flu.
Mesiates
Meſiatenſe
Clavenna
Vennones
Tridentum
Campi Canini
Bilitio
Summus Lacus
Addua Flu.
Ollius flu.
Athesis Flu.
Silis flu.
Plavis Flu.
Altinum
Lepontii
Aufugum ſive Alſuga
Meduacus Flu.
ITALIAE
Verbanus Lac.
Larius Lac.
Sevinus Lac.
Benacus Lac.
Vicentia
VENETI
Verona
Comum
Bergamum
Sevum
PARS

tentrio
RMANIAE MAGNAE
Eburum
Marus flu.
Eburodunum
Celemantia
Casurgis
Medoſlanium
Petrenſia
Danubius Flu.
PARS
Batava Caſtra
Boiodurum
Lentia
Lauriacum
Lacus Felicis
ad Pontem Iſis
Comagena
Carnuntum
Pirum tortum
Vindebona
Aequinoctium
Danubius Flu.
Ovilia ſive Ovilabis
Vetoniana
Elegium
Arlape
Iſis flu.
Arlapus flu.
RIPENSE
Ad Flexum
Tergolape
Tutatio
Ernolatia
Gabromagus
Artobriga
Laciacum
Peiſo Lac.
Deſerta
Scarabantia
Boiorum
Arabo
Iuvavia Iuvauum
Aniſus Flu.
Cetius Mons
NONIAE LIMES
Viſcella
Ad Pontem
Cuculli
Murus Flu.
Sabatinca
Norcia
Sabaria colonia
Vacorium
MEDITERRANEUM
Muroela
Arabo Flu.
Murus Flu.
Flavium Solvenſe
Viru num
Raelitanum
Draus Flu.
Teurnia
Draus Flu.
Petovio
Alpes Noricæ
Iuenna
Saloca
Colatio
Noviodunum
Upellæ
Celeia
Draus Flu.
Iulium Carnicum
Saus Flu.
Emona colonia
Nauportus
Nauportus
Saus ſive Saus Flu.
Segeſtica Inſula
Ad XXX
Longaticum
Forum Iulii
CARNI
Frigidus flu.
Ocra Mons
Colapini
Alpes Iuliæ
Saus Flu.
Aquileia
Fons Timavus
Lugeus
Concordia
Tergeſte
Formio flu.
Flanates
Iapydes
Sinus Tergeſtinus
SINUS
Quetus flu.
ISTRIA
Arſia fl.
Curicta
Sinus Flanaticus
Pola
Abſyrtides I.
LIBURNIA
PANNONIAE PARS
ADRIATICUS
Oriens
Meridies
49
48
47
46
45

loquendi elegantiore conſuetudine, qua Nepos Ageſilao dixit, *quum meditaretur in Perſas proficiſci*, id eſt in Perſidem vel Perſiam. Nam & illo nomine uſus eſt Sextus Rufus cap. VIII. *Limes*, inquit, *inter Romanos & barbaros ab Auguſto per Vindeliciam, per Noricum, Pannoniam, ac Mœſiam eſt conſtitutus.* Nomen gentis, ut dictum, eſt *Vindelici*, Græce Οὐινδελικοί. ut apud Strabonem eſt & alios. Horatius lib. IV. oda IV.

Videre Rhæti bella ſub Alpibus
Druſum gerentem Vindelici - - -

Ita veteres libri: recentiores, *& Vindelici*; de quo mox dicturi ſumus. Nomen ajunt a fluminibus eſſe, quæ rigant illam regionem, quorum alter *Vinde* eſt ſive *Vindo*, a ſiniſtra Auguſtam adluens: alter a dextra, *Licus*, hodie Lech; confluentes infra urbem. Venantius Fortunatus de S. Martino lib. IV.

Pergis ad Auguſtam; quam Vindo Licusque fluentat.

Fines Vindeliciæ aliter Strabo, aliter Ptolemæus conſtituit: ſed Straboni credendum magis eſt, qui prope tempora illa fuit, quibus Rhætos & Vindelicos Auguſti privigni domuerunt. Strabo lib IV. pag. 142. Τὰ πρὸς ἕω μέρη τῶν ὀρῶν, καὶ τὰ ἐπιστρέφοντα πρὸς νότον, Ραιτοὶ καὶ Οὐινδελικοὶ κατέχουσι, συνάπτοντες τοῖς Ελουητίοις καὶ Βοΐοις; ἐπίκεινται γὰρ τοῖς ἐκείνων πεδίοις. Οἱ μὲν οὖν Ραιτοὶ μέχρι τῆς Ιταλίας καθήκουσι, τῆς ὑπὲρ Οὐήρωνος καὶ Κώμου. - - - - οἱ δὲ Οὐινδελικοὶ καὶ Νωρικοὶ τὴν ἐκτὸς παρωρείαν κατέχουσι. *Montium partes, quæ* [poſt Salaſſos] *ortum ſpectant, & in meridiem vertuntur, Rhæti & Vindelici tenent, contermini Helvetiis atque Boiis, quorum campis imminent. Rhæti uſque ad Italiam pertinent, ſupra Veronam atque Comum: - - - - Vindelici autem & Norici montana exteriora tenent*, id eſt, (Velſero lib. I. de Aug. interprete p. 189.) extremas tantum Alpes & humiliores colunt. Idem Strabo lib. VII. poſt initium de lacu Acronio ſive Brigantino: προσάπτονται τῆς λίμνης ἐπ' ὀλίγον μὲν οἱ Ραιτοὶ, τὰ δὲ πλέον Ελουήττιοι καὶ Οὐινδελικοὶ, *lacum Rhæti exigua parte; majore Helvetii & Vindelici attingunt.* Rhæti ergo lacum non contingunt, niſi exigua parte, quæ inter Rhenum & Brigantium eſt. nam hoc oppidum, quod Ptolemæus quidem ſuis Rhætis dat, verius Vindelicorum fuit. Strabo dicto loco libri IV. Οὐινδελικῶν εἰσὶ καὶ Βριγάντιοι, καὶ πόλεις αὐτῶν Βριγάντιον καὶ Καμπόδουνον, *Vindelicorum etiam Brigantii ſunt: & oppida eorum, Brigantium & Campodunum.* Accedat Plinius, qui Noricis Vindelicos conterminos fuiſſe lib. III. cap. XX. tradit. *Juxta Carnos*, inquit, *quondam Tauriſci adpellati, nunc Norici. His contermini Rhæti & Vindelici.* Quod ſi Vindelici contingunt Noricos, uſque Aenum pertinere neceſſe eſt, quia *Aenus Rhætos* [univerſos, incluſis Vindelicis] *Noricoque interfluit*, ut Tacitus tradit Hiſt. lib. III. cap. V. Ad hæc, Auguſtus *per Vindeliciam & Noricum* conſtituit limitem imperii, non per Rhætiam; quod Sex. Rufus cap. VIII. ut ſupra dictum, nos docuit: ergo Vindelici æque ac Norici ad Danubium, qui limes imperii Romani erat, pertinuerunt.

Ex quibus colligere pronum eſt, quinam fines veteris Vindeliciæ fuerint, ſcilicet a lacu Brigantino ad fontes & alveum Danubii, uſque ad confluentem Aeni, quo flumine a Norico ſeparata fuit. Solum latus meridiale certo determinari non poteſt, niſi aliquid definitum putaveris, ſi a Strabone prædictum repetemus, τὴν ἐκτὸς παρωρείαν κατέχειν, Vindelicos *ſubalpina & exteriora Alpium poſſidere*: Rhætos, quæ intus & in ſummis Alpibus uſque in Italiam ſunt. Et, quæ lib. VII. pag. 202. dixit idem, Οὐινδελικοὺς οἰκεῖν ὀροπέδια, *Vindelicos incolere montanas planities*: quibus a ſummis Rhætorum Alpibus removentur. Ptolemæi autem rationes, ut ejus trans Alpes ſunt pleraque, etiam Inalpina, turbatiores ſunt, quam ut Strabonis & aliorum ſententiæ præferri poſſint. Comprimit enim nimis Vindeliciam, Lico & Aeno fluminibus concludens.

Quum

Quum vero poſt Romanorum victoriam Vindelicia non fuerit provincia ſingularis, ſed cum Rhætia ſemper conjuncta; factum eſt ut omnis tractus, qui inter lacum Brigantinum, Danubium, Aenum, Carnos, Venetos & Inſubres eſt, ſæpe numero *Rhætia* diceretur & *provincia Rhætia*, ut tamen in ipſa provincia populi ſeparati & Rhæti & Vindelici manerent. Sic Auguſtam Vindelicorum Tacitus Germ. cap. XLI. *ſplendidiſſimam Rhætiæ provinciæ coloniam* dixit: & Horatius lib. IV. oda IV *Rhætos Vindelicos*, ut diſtingueret ab Rhætiæ propriæ incolis: & Plinius lib. IX. cap. XVII. *inter Alpes lacum Rhætiæ Brigantinum*, quem vero Vindelici plures, per totum latus dextrum; quam Rhæti proprii, inter Rheni & Brigantii fluminis oſtia, accoluerunt.

Flumina Vindelicorum præter Danubium, qui a ſeptemtrione ſtringit limitem, ſunt *Licus* ſive *Lichus*, & *Vindo*, qui Auguſtam coloniam ambiunt; ſupra ex Fortunati lib. IV. de S. Martino, una demonſtrati.

Pergis ad Auguſtam, quam Vindo Licusque fluentat.

Vetuſtiorem memoriam non habemus. Quod enim Cluverius Ovidium quoque arceſſit, lib. I. ex Ponto epiſt. V. verſ. 21. dicentem,

Torquet enim fortuna parum, niſi Lycus in Hebrum
Confluat? & frondes Alpibus addat Athos?

nihil ad rem eſt. Heinſius ex Patavino *Nilus* legit: & ſi *Lycus* etiam ſalva lectio eſſet, nonne credibilius foret, alium quemvis *Lycum* (nam plura hujus nominis flumina) aut nobilem Aſiæ Lycum, qui in Mæandrum defertur, quam illum Vindelicum, intelligi? Poſt Venantium Paullus Diaconus lib. II. de Geſt. Langobard. cap. XIII. de eodem Fortunati itinere ex ejusdem carminibus, uti fatetur, repetens, *ad Briones & Auguſtam civitatem, quam Virdo & Lech fluentant, iter fuiſſe*, deſcribit. Sic Lindenbrogius & Grotius ediderunt: ut de Fortunati lectione dubitare poſſis, annon *Virdo* & ibidem legendum ſit, præſertim quod hodie *Wertach* ille amnis adpellatur. Ricardus tamen poeta etiam multum poſtea, Auſt. lib. II. veterem ſcripturam expreſſit,

Reſpicit & late fluvios Vindamque Licumque.

niſi quod *Vinda* format, ubi in Fortunati libris *Vindo* eſt.

Inter hos fluvios & Aenum, qui terminat ab ortu Vindelicos, *Iſarus* eſt ſive *Iſargus*, quæ poſterior adpellatio eſt a populo, quos inſcriptio Alpina de geſtis Auguſti apud Plinium lib. III. cap. XX. ISARCOS nominat, cum Breunis ibidem & Genaunis conjunctos. Alius autem Ἴσαρος, *Iſarus* Strabonis eſt lib. IV. pag. 143. qui Atagin accipiens, & cum eo receptus ab Atheſi, in Adriaticum mare defertur: Vindelicus autem Iſarus, qui hodieque nomen *Iſer* retinet, in Danubium effunditur, antea auctus *Ambro*, ab occaſu adlabente, qui etiam nunc *Amber* adpellatur. Auctor Itinerarii, quod Antonini eſſe dicitur, itinere ducto a Lauriaco, inter Iſiniſcam, quæ ad Iſarum eſt, & Auguſtam ponit *Ambre*, quod vel flumen ipſum eſt, vel aliquid cognomine eidem flumini adpoſitum. Inter Licum & Brigantinum lacum *Ilargus* eſt, nunc *Iler*, Sueviam ſecans, memoratus a Pedone Albinovano, Elegia ad Liviam, verſ. 385.

Rhenus, & Alpinæ valles, & ſanguine nigro
Decolor infecta teſtis Ilargus aqua.

Sic enim legendum eſſe, non *Itargus*, ut vulgo editur, res ipſa probat, & quæ commemorantur, *Alpinæ valles*. A dexta Ilargus accipit *Cambum*, minorem fluvium, a Camboduno defluentem. *Guntia* autem, nunc Guntz, inter Ilargum & Licum, æque ut illi, effluit in Danubium.

Tandem de *Aeno* fluvio, de quo prædiximus terminum inter Vindelicos Noricosque eſſe,

eſſe, vel nominis ratione addemus. Quidam ſcribunt *Oenus*, atque ita eſt in Antonini itineribus ab A. Schotto & P. Bertio vulgatis: at Aldina editione ubique *Ponte Aeni*, prima diphthongo; & a Ptolemæo Αἶνος, *Aenus*, ſcriptum eſt: Taciti editores eadem littera *Aeni* Hiſtor. lib. III. cap. V. ſcripſerunt, ubi in libris perperam *Rheni* legebatur. Videntur ad originem Græcam, qua *vinum* notatur, auctores alterius ſcripturæ reſpexiſſe: ſatisne commode in voce Germanica? non difficile eſt judicare. Hoc vero flumen in extremis Rhætis oritur, & per Rhætiam longo tractu delapſum, tandem inter Vindelicos Noricosque in Danubium exoneratur. Sic enim Tacitus dicto loco: *Sextilius Felix ad occupandam ripam Aeni fluminis, quod Rhætos Noricosque interfluit, miſſus.* Vulgo nunc vocatur *Inn.*

Populi Vindelicorum, in quos hi dividebantur, ad lacum Brigantinum erant BRIGANTII, hoc eſt, quod nemo dubitat, accolæ lacus *Brigantini.* Ipſe autem lacus a populo illo, vel oppido adjacente, dicitur *Brigantinus* Plinio lib. IX. cap. XVII. *Acronius* Melæ lib. III. cap. II. cui præjacet ſive adhæret alius, dictus Venetus, eodem Mela auctore. Supra Brigantios ſunt ESTIONES, quos illis conjunxit Strabo lib. IV. pag. 141. οἱ Ἐςίωνες τῶν Ὀυϊνδελικῶν εἰσι, καὶ Βριγάντιοι· καὶ πόλεις αὐτῶν, Βριγάντιον, καὶ Καμπόδουνον, *Eſtiones Vindelicorum ſunt, & Brigantii: & oppida illorum Brigantium & Campodunum.* Quum vero Brigantium fuerit Brigantiorum; conſequens eſt ut Eſtionum fuerit Campodunum. Habemus ergo & Eſtionum ſedem, circa *Campodunum*, quod vulgo dicitur Kämpten: Strabo & Antoninus dura littera *P* ſcribunt: Ptolemæus molli *B*, *Cambodunum*, quæ etiam in Tabula & Notitia adparet: *Brigantium* autem Strabonis, Ptolemæi, Tabulæ Theodoſianæ; ſive *Brigantia* Antonini, nunc Bregenz, adjacet Brigantino lacui ab ortu, juxta oſtium fluminis *Brigantii*, quod inter Vindeliciam Rhætiamque dividit. Inter Brigantium & Campodunum in Tabula ſunt *Vemania* & *Viaca*; Itinerario tantum *Vemania*, ut Aldus edidit, quod recentiores in *Nemavia* pravarunt, forſan quia ſupra illud Roſtrum Nemaviæ, aliud oppidum, occurrit. Ex quibus intelligitur, *Vemaniam*, in Notitia *Vimaniam*, hodie eſſe Wangen: & *Viacam* eſſe Wagek. Ptolemæi loca, ut ſolent, perturbata heic nimis ſunt, adeo, ut ne lacus quidem Acronii ille rationem habuerit.

Ab Eſtionibus progredimur ad LICATES, ut Plinius lib. III. cap. XX. ex inſcriptione Auguſti inalpina vocat; ſive Λικάτιοι, *Licatii*, ut Strabo & Ptolemæus. Nomen arguit, ad Licum amnem, qui nunc Lech eſt, coluiſſe. Strabo lib. IV. ſub finem: τῶν Λικατίων (ſic cum Ptolemæo legendum: corrupte in libris Λικαντίων, aut Λικαττίων) ὥσπερ ἀκρόπολις Δαμασία, *Licatiorum quaſi arx, Damaſia.* Cluverio *Damaſia* eſt caput Licatiorum, & ipſa urbs Auguſta; antequam, ob novos colonos & majora ornamenta & amplificationem, auguſtiore nomine augeretur: Marco Velſero autem videtur ſecus eſſe, creditque Damaſiæ veſtigia ſuperius in auſtrum prope Vindonem flumen reperiri. Colonia autem illa a Ptolemæo Αυγȣ̃σα Ὀυϊνδελικῶν, *Auguſta Vindelicorum* vocatur: ab Antonino & in Tabula Peutingeriana, *Auguſta Vindelicûm*: a Tacito Germ. cap. XLI. *ſplendidiſſima Rhætiæ provinciæ colonia.* Quomodo *Rhætiæ* hoc vocabulum ſumatur, ſupra fuit expoſitum.

Tabula, quam diximus, itinere ab Auguſta Vindelicûm per Cambodunum, fert proxime *Eſconem.* Hic locus *Eſco*, ut milliaria probant; ad Licum videtur fuiſſe, ubi nunc in ſiniſtra ripa eſt *Schonga*, cujus nomen ab Eſcone non eſt alienum. In ſuperiora ejusdem amnis cadit *Abodiacum* Tabulæ, XVIII millibus ſupra Eſconem; Ptolemæo Ἀβȣδίακον, quod eruditi ex ſitu interpretantur *Füſſen*, oppidum in ripa ſiniſtra poſitum.

Inter Licum & Ilargum amnis *Guntia*, hodieque Güntz dictus, delabitur in Danubium, prope cujus fontes Velſerus & Cluverius ponunt oppidum *Guntiam*, Itinerario Antonini memoratum: ubi nunc *Guntberg* eſt. Sunt etiam qui ad *Güntzburg*, quod ad confluentem hujus amnis eſt & Danubii, referunt, verum ex itineris ratione refelluntur, quæ talis eſt continuatione ejus, quod per ripam ducitur Pannoniæ:

Auguſta Vindelicûm	—	—	
Guntiam	M.	P.	XXII.
Cælium Montem	M.	P.	XVI.
Campodunum	M.	P.	XIIII.
Vemaniam	M.	P.	XV.
Brigantiam	M.	P.	XIIII.

Sed quia plura loca ad illum amnem ſunt, quæ nomen ab ipſo etiamnum habent; malim in medio, quam in extremis, Guntiam Antonini invenire. Ita enim nos ducunt itineris rationes. Ad os Guntiæ, quo in Danubium fluvius infertur, ſitum eſt Güntzburg, ubi haud dubie ille *Guntienſis tranſitus Danubii* fuit, quem Eumenius Panegyrico Conſtantii nominavit, de hujus Cæſaris victoria cap. 11. dicens, *a ponte Rheni uſque ad Danubii tranſitum Guntienſem, devaſtata atque exhauſta penitus Alemannia.* Forſan heic quoque *Guntia* illa fuit, de qua Notitia Imperii ſub duce Rhætiarum: *Præfectus militum Urſarienſium Guntiæ.* Non repugnabo adſeverantibus, Itinerarii & Notitiæ Guntiam eamdem eſſe: nec vero ignoro, ſtationes militum plerumque in ripa exſtitiſſe, præſertim ad tam nobilem trajectum. Accedit, quod in medio tractu Guntiæ amnis ad ſiniſtram ripam jam tum caſtra *Febiana* erant. Notitia Imperii ſub duce Rhætiarum: *Equites Stableſiani juniores Ponte Aeni, nunc Febianis:* quæ doctis videntur eſſe Babenhauſen. *Cælius* autem *Mons*, qui *Guntiam* alteram in itinerario excipit, ut nomen indicat, nunc *Kelmüntz* eſt inter Guntiam & Ilargum, ſive Ilarum, amnes, in Tabula, ſub Rhætiarum duce, ſimpliciter dictus *Cælius*, ſine *Montis* cognomine, hoc modo: *Tribunus cohortis tertiæ Herculeæ Pannoniorum Cælio.* Haud longe a tranſitu Danubii Guntienſi, Auguſtam verſus, fuit Tabulæ *Grinaria* ſecundum Cluverium, qui Gneringen interpretatur, vocabulis non multum diſcrepantibus.

Ad Ilargum *Toſtrum Nemaviæ*: quod Simleri & Cluverii judicio eſt Memmingen. Reducit dextrorſum Velſerus ad Vindonem uſque. Nec vero contemnendæ ſunt Cluverii rationes. Inde ad fontes Danubii regredimur, & ab ipſo Rheno poſt lacum incipimus, ſi quid forſan in illo quoque tractu Vindelicis poſſit vindicari. Eo ſitu eſt *Sanctio* Ammiani lib. XXI. cap. V. quæ Cluverio videtur Seckingen, in dextra Rheni ripa oppidum, Rauracis oppoſitum. *Quum mature*, inquit, *prope oppidum Sanctionem veniſſet, longe viſus a barbaris*, & cetera. Ibi autem Julianum trajeciſſe, aliorum exemplis non eſt improbabile. Inde ſequuntur oppida Tabulæ Theodoſianæ, quæ quidem ſupra lacum videntur poſita, a doctis vero viris ita ordinantur, quaſi in dextra ripa recentis Danubii ſita fuerunt. Scriptum eſt,

Juliomago	—	—
Brigobanne	XI.	
Aris Flavis	XIIII.	
Samulocenis	XIIII.	
Grinarione	XXII.	

Si aliorum conjecturas licet ſequi; (nam certo probari poſſe deſperamus) *Juliomagis* fortaſſis

taſſis erit Dütlingen: *Brigobanna*, Beyern, etiam oppidum Danubianum: *Aræ Flavæ* vel potius *Flaviæ* (quia Ptolemæo ſunt Βωμοὶ Φλαβίοι) fere in loco, quo eſt Aurach: Ptolemæus autem ſuas *Aras*, a *Flavio* denominatas, trans Rhenum in Germania magna poſuit, cui forte minus fidei habendum eſt, quam Tabulæ, quia non inſolens illi, præſertim in transalpinis, a vera poſitione aberrare. Quid autem de *Samulocenis* dicam? Cluverius credit Ptolemæi *Alcimoennim* eſſe, in adverſa Germaniæ ripa locatam: dubius, utrumque vocabulum ſit correctius; niſi utrumque forte depravatum eſt: ſatis autem vult ſibi certus eſſe, & ſitum in Tabula, & itineris tractum referre ad locum, quo nobiliſſima urbs Sueviæ *Ulma* in Danubii ripa eſt poſita. Ego autem nec habeo quo adfirmem; nec curo, quibus impugnetur.

Hæc de iis, quæ cis Licum ſunt, ſufficiant: inter illum amnem & Aenum quæ oppida inveniantur, ad explicandum nunc adgrediamur. Ad confluentem Lici Danubio adjacet *Clarenna* Tabulæ: hodie Rain: inde in ripa Danubii, ex eadem Tabula, ſunt *Vetoniana*, ſubaudi, caſtra; Cluverio Winten: & poſt XII millia *Germanicus*, puta, vicus, aut *Germanicum*, puta prædium ſive oppidum, quo tractu eſt Foburg: & poſt VIII. inde *Celeuſus*; interjectis III millibus, *Aruſena*, quod nomen corruptum eſt ex *Abuſina*, uti itinere Antonini ex Pannonia per ripam, legitur, etiam in Notitia ſub duce Rhætiarum; nunc *Abensberg*, a flumine *Abens* adpellatum. Cave vero caſtra intelligas: oppidi enim nomen eſt femineæ formæ, & quarto caſu in Itinerario *Abuſinam*; ſexto in Tabula & Notitia, *Abuſina* legitur: a quo diſtat *Reginum* XX, vel XXII millibus, ad confluentem fluvii *Regen*, unde nomen eſt: nunc urbs inclyta *Regensburg*. Dicitur autem *Reginum* dicto itinere Antonini, & in Tabula Theodoſiana; in Notitia Imperii ſub Rhætiarum duce, *Caſtra Regina*, quamvis Velſero lib. III. Rer. Boicar. pag. 90. videantur caſtra extra urbem, aut etiam aliquod inde millibus remota fuiſſe. *Præfectus*, inquit auctor Notitiæ, *legionis tertiæ Italicæ partis ſuperioris Caſtra Regina, nunc Vallato.* Sunt, qui coloniam Tiberii ex neſcio quo nummo referant, inſcripto COL. TIBERIA AUGUSTA, nullo addito ſigno, quod in Rhætia ſit & ad Danubium: verum, ſi genuinus nummus eſt, æque in alia orbis terrarum gente colonia eſſe potuit, quia plures condidit Tiberius, etiam aliæ civitates nomen principum induerunt. Addunt quidam diploma Leonis III. P.M. quo ſcribatur: *Juxta muros Tiburniæ civitatis, quæ a Tiberio Cæſare auguſto ædificata eſt; quæ modo vulgo adpellata eſt Reginaspurch.* Sed quid ignorantia barbari illius ſæculi (eſt autem exeunte VIII. ſcriptum diploma) non inſulſe finxit? nec a Tiberii nomine formatur *Tiburnia*: ut vel hoc nomine inſcitia illius temporis prodatur. Quin potius Tacito, graviſſimo auctori, credimus, qui provinciæ Rhætiæ univerſæ unam coloniam fuiſſe dixit, non plures; quam quum nemo dubitet, Auguſtam Vindelicorum eſſe, durante vocabulo in *Augſburg*; evaneſcit altera, quæ Reginum deducta fingebatur.

Inter Reginum urbem & confluentem Iſargum, ſub Danubio ſunt *Auguſtana*, ſupple, caſtra. Notitia ſub duce Rhætiarum: *Equites Stableſiani Seniores Auguſtanis.* Antoninus itinere per Pannoniæ ripam *Auguſta* vocat, itidem caſtra intelligens, diſtincta ab Auguſta Vindelicorum, ut poſtea recenſebimus; XXIIII millibus ab Regino, qui numerus falſatus eſt, major juſto haud dubie. Schottus & Bertius Itinerario *Auguſtas* ſcripſerunt, ſed æque falſo. veteres libri, etiam Aldi, ſexto caſu referunt *Auguſtis*, unde *Auguſta* caſtra propius, quam *Auguſtas*, neſcio quas, effeceris; præſertim quum militum ſtationem *Auguſtanis* fuiſſe Notitia edoceat. Sequitur eadem ripa *Serviodurum* in Tabula, XXVIII. ab Regino, quod intervallum ducit ad nobilem urbem Straubingam.

Inter Iſargum ſive Iſarum, & Aenum amnes ſub Danubio ſunt alia caſtrorum nomina: *Petrenſia*, propiora Iſargo, quorum numeri, XXVII M. P. ducunt in oppidum Oſterhoven: medio ſitu *Quintiana* Itinerarii, ſive *Quintina*, Notitiæ Imperii, cujus eſt *Præfectus alæ primæ Flaviæ Rhætorum Quintanis.* Non liquet quænam ſcriptura ſit melior, niſi aliquid in vico Kintzen, quo Cluverius refert, inveniſſe putes pro priore & quinque litterarum ſcriptura. Extremum ad Aeni confluentem eſt *Caſtellum* Tabulæ; ſive *Batava* Notitiæ, quæ vox *caſtra* deſignat, & una rationem nominis ita declarat: *Tribunus cohortis novæ Batavorum Batavis*, videlicet in Rhætia, quia ſub duce & comite Rhætiarum hæc cohors in præſidiis erat. Loco illo nunc *Paſſau* eſt, celebris civitas, cujus nomen a *Batavis* eſt, primum *Batau* colonorum ſeu præſidii ore dictum; poſt, adſumta regionis dialecto, *Baſſau* ſive *Paſſau.* Trans flumen adjacet *Bojodurum*, de quo in Norico dicemus.

Interiora hujus tractus ſecantur *Iſargo* fluvio, qui *Ambrum* defert, ut ſupra diximus: illius accolæ ISARCI dicuntur inſcriptione Alpina de geſtis Auguſti, apud Plinium lib. III. cap. XX. Ad fluminis ripam, dextram an ſiniſtram non certum ſatis; videtur *Iſiniſca*, ſive *Iſuniſca*, Antonini & Tabulæ itinerariæ fuiſſe. Ille itinere a Lauriaco Brigantiam ita intervalla diſpoſuit:

Jovavo	
Bidajum	M. P. XXXIII.
Pontem Aeni	M. P. XVIII.
Iſiniſcam	M. P. XX.
Ambram	M. P. XXXII.
Auguſtam Vindelicûm	M. P. XXXVII.

Hæc ſi recte diſtribuuntur intervalla, ducente via publica, *Iſiniſca*, quod Cluverius cenſet, ſcire in locum cadit, quo inſignis urbs eſt Bavariæ *Monachium*; immo eidem ipſum *Monachium* videtur, quaſi Iſariſca dicta, jam olim caput Iſarcorum. Quod ſi eſt, in ſiniſtram ripam Iſiniſca reducenda eſt. Contra ea Marcus Velſerus in tabula ſua longe aliam diſpoſitionem fecit, & ſicut inferiorem *Pontem Aeni* Oetingam Bavaricam interpretatur; flumen, quod infra Oetingam ab occidente in Aenum defertur, *Iſiniſcam* vocat, & in ejus ripa, medio prope loco inter Aenum & Iſargum, cognomine oppidum *Iſiniſcam* conſtituit. Id quod prope convenit cum Tabula Peutingeriana, cujus hæ ſunt rationes diſtantiarum:

Iſuniſca	[ſic ſcriptum eſt]
Ad Enum [Aenum]	XX.
Bedajo	XIII.
Artobrige	XVI.
Ivavo	XVI.

Unusquisque ſibi eligat, quam putat vero eſſe ſimiliorem ſententiam. Non noſtrum enim eſt inter hos viros clariſſimos tantas lites componere, aut alterutram opinionem rejicere, probata & defenſa altera.

Illum tractum etiam, qui Aenum verſus eſt BOII, a Marcomannis ex Bojohemo pulſi, coluerunt, quod non obſcure ex Strabonis verbis lib. IV, quæ ſupra protulimus, probari poteſt. Nam τὰ πρὸς ἕω μέρη τῶν Ἄλπεων, καὶ τὰ ἐπιστρέφοντα πρὸς νότον, Ῥαιτοὶ καὶ Οὐινδελικοὶ κατέχουσι, συνάπτοντες Ἐλουηττίοις καὶ Βοΐοις, *orientales partes Alpium, & quæ in auſtrum vergunt, Rhæti ac Vindelici tenent, Helvetios atque Bojos confinio tangentes.* Scilicet utrique Helvetiis; Vindelici etiam ab ortu Boiis, quorum campis ἐπίκεινται, *immine-*

imminebant: quam regionem hodieque tenent, dicti *Bojari*, contracte *Bajern.*

Iter Antonini ex Pannonia per ripam inter Abuſinam, quæ Abensberg eſt, & Auguſtam Vindelicûm, addit quædam oppida *Vallatum* & *Summuntorium*, quorum ſitus & diſtantia talis eſt:

Regino	—	—	
Abuſinam	M.	P.	XX.
Vallatum	M.	P.	XVIII.
Summuntorium	M.	P.	XVI.
Auguſtam Vindelicûm	M.	P.	XX.

Utrumque etiam in Notitia Imperii ſub duce Rhætiarum memoratum eſt. Dicitur ibi *Præfectus legionis tertiæ Italicæ partis ſuperioris* [apud] *Caſtra Regina* [fuiſſe,] *nunc Vallato*, intellige, eſſe. Et mox: *Præfectus alæ ſecundæ Valeriæ ſingularis Vallato.* Ex numeris colligit Cluverius fuiſſe *Vallatum* ad amnem Ilmum, circa oppidum Gaiſenfeld, aut ſupra illud. Alterum, in Itinerario *Summuntorium*, in Notitia *Submontorium*, refertur ab eodem ſupra oppidum Hohenwart ad flumen Parum. Eodem Notitiæ loco: *Præfectus legionis tertiæ Italicæ partis ſuperioris deputatæ Ripæ primæ Submontorio.* In auſtro prope fontes ſunt *Coveliacæ* ex ſola Tabula Peutingeriana notæ, eo fere loco, quo nunc oppidulum Kochel eſt, quod non plane diſcrepat a veteri adpellatione. Et ſupra fontes Ambri inter Füſſen & Insbrück, fere medio loco, ad flumen Loyſam, quod in Iſarum exit, eſt locus Partakirch, a quo nec voce nec ſitu abludit *Parthanum* Antonini, in itinere ab Auguſta Vindelicorum Veronam. Ordo ſic habet:

Auguſta Vindelicûm	—	—	
Abuzacum	M.	P.	XXXVI.
Parthanum	M.	P.	XXX.
Veldidenam	M.	P.	XXX.
Tridentum	M.	P.	CXVI.
Veronam	M.	P.	LVIII.

Quod primo loco ponitur *Abuzacum*, videtur ex ſitu Cluverio eſſe *Avodiacum* vel *Abodiacum* Tabulæ; Ptolemæi 'Αβȣδίακον, de quo ſupra diximus. *Veldidena* autem, frequens in Itinerario, extra Vindeliciam eſt, in finibus Rhætorum, ut ſitus & nomen indicant, hodie eſt Wilten, prope Aeni Utiique confluentem. *Parthanum* autem Antonini in Tabula corrupte eſt *Tartenum*: correctius in Notitia Imperii *Parradunum.* Ait enim: *Præfectus cohortis primæ Herculeæ Rhætorum Parraduno.* Ptolemæus, vel qui transſcripſit illum, una littera aberravit, καῤῥάδȣνον, κ pro π, nobis exhibens. Itinere a Lauriaco Veldidenam, *Pontium* fit mentio, quos Aldus *Teſſenios*, Schottus & Bertius *Terſeninos* ſcribunt (forte *Teſſenii* vel *Teſſenini* genuina ſcriptura) quos ſitus ratione Dieſen vel Tieſſen ad Ambrum lacum videtur prodere. Poſitio itineris hujusmodi eſt

Iſiniſca	—	—	
Ambram	M.	P.	XXXII.
Ad Pontes Teſſeninos	M.	P.	XL.
Parthanum	M.	P.	XX.
Veldidenam	M.	P.	XXIII.

Si quæ alia ſunt Vindeliciæ, ita incerta & ignota ſunt, ut nequeamus illis certam ſedem adſignare. *Biriciana* addo in ripa inter Clarennam & Vetoniana, ex Tabula Theodoſiana.

RAETIA ſive RHAETIA.

Rhætiæ & Rhætorum vocabulum ſcribitur varie. Vulgaris ſcriptura *Rhætia* & *Rhæti*, cum adſpiratione & diphthongo, a Græcis eſt, Strabone, Ptolemæo, Dione, quibus ſunt Ῥαιτοὶ & Ῥαιτία. Origine Tuſci fuerunt, in montana, Rhæto duce, profecti. Juſtinus lib. xx. cap. v. *Tuſci quoque, duce Rhæto, avitis ſedibus amiſſis, Alpes occupavere, & ex nomine ducis gentes Rhætorum condiderunt.* Et Plinius lib. III. cap. xx. *Rhætos Tuſcorum prolem arbitrantur, a Gallis pulſos, duce Rhæto.* Et Stephanus Byzantius: Ῥαιτοὶ, Τυῤῥηνικὸν ἔθνος, *Rhæti, populus Etruſcus.* An vero Tuſci illi antiqui Græcis litteris uſi fuerint, non eſt pronum adfirmare: quamquam nec improbabile, ut cumque Romanos id credidiſſe, difficulter adprobaveris. Monimenta enim illorum & lapides ſine adſpiratione habent, NATIONE RAETO, Reineſ. Inſcr. claſſ. VIII. n. 13. & EX RAETIS, Gruter. Inſcript. pag. 439. n. 8. &, ſi genuinus Golzii nummus eſt ex Tiberii ſæculo, COL. AUGUSTA RAETORUM: etiam RAITI, Gruter. pag. 524. num. 3. in Moguntino lapide; & in Romano apud Holſtenium in Ortel. p. 161. Unde etiam Ryckius in Tacito, Valeſius in Ammiano, uterque emendatiſſimos libros ſequutus, ſcripſerunt *Ratiam*, *Rhætias*, ſine H: at in eodem Ammiano *Rhætias* Lindenbrogius cum adſpiratione, & ſine diphthongo ſcripſit, quæ forma etiam in antiquitate habet, quo ſe exemplo & ratione tueatur. Hadriani nummo apud illuſtrem Spanhemium pag. 843. EXERCITUS RHETICUS, quamvis a Mediobarbo, itidem illuſtri viro, nummus eidem principi inſcriptus, proferatur EXERCITUS RAETICUS S. C. Videmus ergo ſingulis ſcribendi modis ſuas, ſaltem aliquas rationes conſtare, nec vitio verti poſſe, ſi quis vulgarem & receptum ſequutus fuerit.

Flumina Rhætia multa fundit. *Rhenus* ſtringit limitem occidentalem, ſeparatque ab Helvetia. *Aenus* ſecat provinciam, in qua ortus; quam egreſſus inter Vindeliciam & Noricum emittitur in Danubium. Ceteri in jugis Rhæticis orti, in Italiam decurrunt, *Ricinus* per Verbanum lacum; *Addua* per Larium; *Ollius* per Sevinum; *Mincius* per Benacum: & his major *Atheſis*, qui *Atagin* ſive *Aiſacum* defert, jam *Byrro* auctum. *Atheſin* plures laudant: princeps poetarum Aeneid. IX. verſ. 680.

Atheſin ſeu propter amœnum:

Atagin commendat Strabo lib. IV. pag. 143. *Byrrum* Paullus Warnefredi lib. II. Langob. cap. XIII. Adde *Meduacum* ex Tridentinis Alpibus in Venetos defluentem. Sed de his plura in Italia.

Rhætia vel *propria* eſt, diſtincta & ſeparata a Vindelicia; vel *provincia*, quæ & propriam Rhætiam & Vindeliciam comprehendit. Exempla utriusque notionis oſtendimus. verbi gratia, Suetonii Aug. cap. XXI. *Domuit Rhætiam & Vindelicos.* Et Vellejus lib. II. cap. XXXIX. *Rhætiam & Vindelicos ac Noricos, Pannoniamque, novas imperio noſtro ſubjunxit provincias:* ubi propria & ſejuncta Rhætia intelligitur. At quum Tacitus Germ. cap. XLI. de Auguſta Vindelicorum dicit, *ſplendidiſſima Rhætiæ provinciæ coloniam*, univerſam notat provinciam, ex Rhætia propria & Vindelicorum regione conſtantem. Uni enim præſidi & Rhætia & Vindelicia ſubjecta erat, a quo diverſus fuit, cui parebat Noricum. Hinc factum eſt, ut quia Romani provinciam adpellabant *Rhætia*, Vindelicorum nomen pæne exoleſceret, ſuccedente communi *Rhætorum*; non autem omne exſtingueretur. Sic Vopiſcus in Aureliano cap. XXXV. *Vindelicos obſidione barbarica liberavit.* Poſtea vero, quum nova diviſio provinciarum inſtitueretur, Rhætia propria dicta fuit *Rhætia Prima*; Vindelicia, *Rhætia Secunda.* Illius caput Curia ſecundum Velſerum; hujus,

hujus, Auguſta fuit. Conjicit idem vir clariſſimus lib. III. Rer. Boi. pag. 91. & lib. VI. Rer. Aug. pag. 298. diviſionem Rhætiarum ab Hadriano eſſe, aut proxime poſt illum inſtitutam: nec vero firmiori ſubnixus argumento eſt, quam quod Capitolinus in Pertinace cap. II. dixit, *ſtatim Rhetias & Noricum ab hoſtibus vindicavit.* At ſub Diocletiano, qui auctor fuit multiplicationis provinciarum, Julius Capitolinus ſcripſit, & ex more ſuorum temporum de Rhætia loqui potuit; nec facile exemplum prius diviſionis in *Primam* & *Secundam* in provinciis invenies; plura autem in *Superiorem* & *Inferiorem*: nec vero vel hujus diviſionis uſquam in Rhætia ſignum occurrit, certe nondum ætate Ptolemæi, qui poſterior Hadriano ſecundum Suidam fuit. Qui vero nomen *Rhætiæ Primæ* & *Secundæ* habent, ſunt auctor Notitiæ Imperii, & Paullus Warnefredi lib. II. de Geſt. Langobard. cap. XV. & *Rhetias*, plurativo numero, præter Capitolinum dicto loco, & Vopiſcum in Probo cap. XVI. præcipue & frequenter Ammianus dixit lib. XVI. cap. XVIII & XXV. lib. XVII. cap. XII. lib. XXVIII. cap. XXX. *Rhætiæ* ergo *Propriæ* fines fuerunt ab Rheno ad Alpes Noricas, ſi longitudinem æſtimes; ſi latitudinem, ab Italia ad fines Vindeliciæ.

Populos Rhætiæ Plinius permultos lib. III. cap. XX. enumerat, ſed pleroſque obſcuri nominis & ignoti ſitus. Præcipui ſunt LEPONTII, quos cum Salaſſis conjungit, unde ab occaſu provinciæ coluiſſe conjicias. Straboni, qui cum Tridentinis componit, ſunt Λεπόντιοι, unde fabula manavit, quod Plinius obſervat, ab Hercule heic loci relictos eſſe: Horum genus ſunt *Lepontii Viberi.* Plinius dicto loco: *Lepontiorum qui Viberi vocantur, fontem Rhodani accolunt.* SARUNETES, obſcurius nomen, ab eodem dicuntur *ortus Rheni amnis accolere.* CAMUNI, Καμοῦνοι, quos cum Lepontiis & Strabo & Plinius jungunt, ſupra Sevinum lacum interpretes ponunt. Dio Caſſius lib. LIV. pag. 534. Καμμούνιοι καὶ Ὀυεννώνιοι, Ἀλπικὰ γένη, ὅπλα τε ἀντήρατο καὶ νικηθέντες ὑπὸ τοῦ Πουβλίου Σιλίου ἐχειρώθησαν, *Camuni & Vennonii, gentes Alpinæ, arma contra Romanos ſumſerunt, & victi ſunt a Publio Silio.* Venonii autem, ut emendatum in Dione volunt, ſive *Venii*, ut vulgatum eſt, ſunt VENNONETES Plinii, Ὀυίννωνες Ptolemæi; Ὀυένονες Strabonis, qui de ipſis tradit pag. 141. ὑπέρκειντας τοῦ Κώμου, ἐπὶ τὴν ἕω κεκλιμένοι, *ſupra Comum*, ſive Larium lacum, *habitant, in ortum ſolis inclinantes.* Ex variis ſcribendi modis geographi VENNONES, tamquam conſtantiorem formam colligunt.

Strabo cum his Στόνους, *Stonos* narrat, de quibus Epitom. Livii LXII. *Q. Marcius conſul Stonos, gentem Alpinam, expugnavit.* Sed neque recte *Stoni* ſcribuntur, neque recte cenſentur in Rhætis. Inſcriptio vetuſta apud Gruterum pag. 298. num. 3. (quod fragmentum eſt Faſtorum triumphalium)

Q. MARCIUS Q. F. Q. N. REX PRO COS. AN. IↃCX.
DE LIGURIBUS STOENEIS III. NON. DEC.

ſubaudi *triumphavit.* Verum ergo nomen eſt *Stœni*, ſexto caſu *Stœneis* antique, ut ſolemne in illo fragmento eſt, hoc eſt *Stœnis.* Coluerunt autem Alpes non Rhæticas, ſed maritimas, Liguriam verſus, & ipſi cenſiti in Liguribus. Verius in Rhætia ponuntur BREUNI & GENAUNI. Priores varie ſcribuntur *Breuni*, *Brenni*, *Brenci*, *Breones*, *Briones.* Inſcriptio Alpina apud Plinium ISARCI, BREUNI, GENAUNES. Strabo lib. IV. p. 142. *Vindelici & Norici* τὴν ἐκτὸς παρωρείαν κατέχουσι μετὰ τῶν Βρέγκων καὶ Γεναύνων, *exteriores montes tenent cum Brencis & Genaunis.* Sic Aldina editione: Caſaub. autem *Breunis*, Βρεύνων. Miſſis igitur aliorum lectionibus, reſcribimus *Breuni*, etiam Horatio lib. IV. oda XIV de Rhætica victoria canenti ad Auguſtum:

Vindelici didicere nuper,
Quid Marte poſſis. milite nam tuo
Druſus Genaunos, implacidum genus,
Breunosque veloces & arces,
Alpibus impoſitas tremendis,
Dejecit acer, plus vice ſimplici.
Major Neronum mox grave prœlium
Commiſit, immanesque Rhætos
Auſpiciis pepulit ſecundis.

Videntur Vindelicorum pars fuiſſe: at quia Strabo ibidem, ἤδη τούτων Ἰλλυριῶν, *nunc ad Illyrios pertinent*; oportet reductiores fuiſſe, & in Rhætorum potius finibus. Suetonius Tiberio cap. IX. *Rhætico atque Vindelico* [bello] *gentes Alpinas: Pannonico Breucos & Dalmatas ſubegit.* Sed hi videntur alii fuiſſe, quia ab Alpinis ſeparantur: & proprii Pannoniæ ſive Illyrici. Unde forſan confuſio orta quod nunc Vindelicis, nunc Rhætis, non numquam Illyricis gentibus adnumerantur. *Breones* autem ipſi Breuni in Alpibus. Venantius Fortunatus Vita S. Martini lib. IV.

Pergis ad Auguſtam, quam Virdo Lycusque fluentat.
Si vacat ire viam, neque Bojoarius obſtat;
Qua vicina ſedent Breonum loca, perge, per Alpem
Ingrediens, rapido qua gurgite volvitur Aenus.

Adde Paulli Diaconi lib. II. Langobard. cap. XIII. qui in eadem hiſtoria *Briones* ſcripſit.

Genaunes autem Plinii, quos Horatius *Genaunos* adpellat, videntur aditum Alpium cum Breunis inſediſſe, quo transeundum Druſo erat, Vindelicis bellum inlaturo. BRIXENTES Plinii dicta inſcriptione, ſeu Βριξάνται, *Brixantæ* Ptolemæi, conſenſu plurimorum apud Aiſacum amnem, quem & Atagin vocant, coluerunt, ubi oppidum vulgari nomine *Brixen* conſpicitur, quod haud dubie a Brixantis populis ſupereſt.

Oppida nunc Rhætorum perluſtremus. Italiæ proximum, quod indubito Rhætorum ſit, eſt *Tridentum*, a quo populus, *Tridentini*, apud Strabonem & Plinium; hunc vero ita, ut una oppidi rationem habeat. *Feltrini*, inquit lib. III. cap. XIX. *& Tridentini, & Berunenſes, Rhætica oppida.* Oppidum Antonini itineribus ab Auguſta Veronam, & ab Opitergio Tridentum, eſt ipſum *Tridentum*; in Theodoſiana Tabula *Tridente*, ut Tergeſte: nec hodie ignotum. An vero etiam *Verona* Rhætorum fuerit, non eſt liquidiſſimum. Probatum it Cluverius ex Plinii lib. XIV. cap. I. *Ante eum* [Tiberium] *Rhæticis prior menſa erat uvis, Veronenſium agro.* At ſi hæc ſana lectio, nihil ex ea ſequitur, quam Veronenſium agro fuiſſe Rhæticas uvas, quæ etiam transplantatione eo deferri potuerunt. MSS. aliter habent, *Ante eum Rhæticis prior menſa erat, & ullis Veronenſium agro.* Idcirco aliquod proprium agri nomen latere, ut *Tulliis*, vel ſimile, conjectura Harduini eſt. Nec validius eſt alterum argumentum ex cap. VI. ejusdem libri: *In Veronenſi item Rhætica, Falernis tantum poſthabita a Virgilio.* Id enim dicitur, vites ex Rhætia adlatas, verbi cauſſa, ex Tellina valle, in Veronenſi agro bene proveniſſe. Plinius ambigue lib. IV. cap. XIX. *Rhætorum & Euganeorum Verona.* Ptolemæus Veronam Cenomanis adſcripſit: nec quisquam Catullum Rhætum dixit, quia non minus, ac

Mantua Virgilio, gaudet Verona Catullo.

Quare placet Strabonis ſententia, qui ſupra Veronam incipere fines Rhætorum dicit, ipſam vero inde Veronam excipit. οἱ Ῥαιτοὶ, inquit, μέχρι τῆς Ἰταλίας καθήκουσι, τῆς

ὑπὲρ

ὑπὲρ Ὀυήρωνος καὶ Κώμου, *Rhæti uſque Italiam pertingunt, quæ ſupra Veronam & Comum eſt.*

Succedit *Feltria* in Rhæticæ finibus Italiam verſus, inſcriptionibus etiam antiquis celebrata. Gruterus pag. 273. num. 6. ex lapide imperatori Decio dedicato, ORDO FELTR. & pag. 409. n. 8. COLLEGIORUM FABR. CENT. DENDR. FELTRIAE. Incolæ *Feltrini.* Plinius dicto loco: *Feltrini & Tridentini, Rhætica oppida.* Situs per ſe notus, veteri nomine durante. Inter Feltriam & Vicentiam *Auſugum* eſt, quod ita itinere ab Opitergio Tridentum eſt ſignificatum:

Ad Cepaſias	—	—	
Feltriam	M.	P.	XXVIII.
Auſugum	M.	P.	XXX.
Tridentum	M.	P.	XXIIII.

Paullus Diaconus lib. III. Langobard. cap. XXXI. *Alſucam*, id eſt *Alſugam* dicit, in qua Franci duo caſtra ſive caſtella diruerint. Supra Feltriam *Belunum* eſt, hodie *Belluno.* Plinius lib. IV. cap. XIX. *Opitergium, Belunum, Vicetia.* Ptolemæus Βελοῦνον, *Belunum.* Uterque tribuit Venetis, quorum fines in Alpes & Rhætiam excurrebant. Videtur etiam *Berunum* dictum: unde *Berunenſes* iidem forte qui Belunenſes. Plinius dicto loco: *Feltrini, & Tridentini, & Berunenſes, Rhætica oppida.* Et Inſcript. Grut. pag. 409. n. 8. FELTRIAE ITEMQUE BERUENS. quaſi excidiſſet N littera.

Ab occaſu Feltriæ ſita *Teſana*, caſtellum. Paullus Diaconus lib. III. cap. XXXI. *Nomina caſtrorum, quæ diruerunt* [Franci] *in territorio Tridentino, iſta ſunt: Teſana, Maletum, Semiana, Appianum, Fagitana, Cimbra, Vitianum - - - - & duo in Alſuca, & unum in Verona.* Teſana, nunc Teſſina, inter Feltriam & Tridentum: *Appianum*, nunc Albiano: & *Vitianum* vitioſe ſcriptum, lege *Vivianum*, in colle ſitum: *Semiana*, vulgo Meân: cetera obſcuriora ſunt. Sub Atheſis & Atagis confluente *Bauzanum* eſt, nunc Bolzano Italis: noſtris Botzen, emporium. Paullus idem de Langobard. lib. V. cap. XXXVI. *Hic dum dux eſſet in Tridentina civitate, cum comite Bajoariorum, qui Bauzanum & reliqua caſtella regebat.* Dictum etiam *Bauxare.* Lex III Cod. Theod. de Palatinis ſacr. largitionum data eſt *Bauxare*, quem locum Bauzanum interpretatur Jacobus Gothofredus, antiquitatum peritiſſimus. Inter hoc oppidum & Appianum, de quo modo diximus; ſive infra Bauzanum ad Atheſin eſt *Salurnum.* Paullus lib. III. cap. IX. *quem Tridentinus dux in loco, qui Salurnis dicitur, interfecit.* Nomen retinet hodieque Salurno.

Ad Atagin ſive Aiſacum, prope confluentem, ſunt *Endidæ*, ex itinere quod Auguſta Veronam ducit, notæ, cujus rationes poſtea indicabimus. In eodem curſu, ſeptemtrionem verſus *Veldidena* fuit, haud procul ab illuſtri nunc urbe Aeniponte. Olim nobilem fuiſſe ex itineribus Antonini patet, quæ Lauriaco, & inferiore Aeniponte diriguntur Veldidenam: nunc vicus eſt Wilten, crevitque ex ruinis ejus, quem laudavimus, Aeni Pons, civitas Tirolenſis. Inde in ortum eſt *Matrejum* Tabulæ Peutingerianæ, quod nomen Matray & hodie tenet: in auſtrum, *Vipitenum*, Tabulæ *Vepitenum*, quod, Cluverio, judice, in locum cadit, quem Sterzingen vulgo adpellant. Ad Aiſacum porro eſt *Sublavio*, ſive *Sublabio*; & *Pons Druſi*, ſed Pons citerior, in Tabula conſignatus; inde per XIII millia *Sublavio*, Itinerario æque, ut Tabula Theodoſii, commendata. Videtur *Savio*, vel *Sabio*, Paulli Diaconi eſſe, qui ejus epiſcopum nominat, *Ingenuinum de Sabione*, lib. III. cap. XXVI. Et ſupra Sabionem, *Sebatum* Antonini; & *Littamum* ejuſdem, quod Lutach Cluverius interpretatur. Sita autem hoc ordine: *Aguntum, Littamum, Sebatum, Vipitenum, Veldidena.* Quod corrupti numeri hoc

 loco

loco videntur, ſuperſedemus adſcribere. Sed & plura ſuperius expoſita vel unicum iter ab Auguſta Vindelicûm Veronam poteſt luculenter illuſtrare:

Auguſta Vindelicûm	—	—	
Abuzacum	M.	P.	XXXVI.
Parthanum	M.	P.	XXX.
Veldidenam	M.	P.	XXX.
Vipitenum	M.	P.	XXXVI.
Sublavionem	M.	P.	XXXII.
Endidas	M.	P.	XXIIII.
Tridentum	M.	P.	XXIIII.

In Atheſis ripa fere medio loco inter fontes & Bauzanum arx cum oppidulo *Terioli* ſpectatur: quod nomen nec olim ignotum fuit. In Notitia Imperii, ſub Duce Rhætiarum, eſt *Præfectus legionis tertiæ Italicæ tranſvectioni ſpecierum deputatæ Teriolis:* & mox: *Tribunus Gentis per Rhætias deputatæ Teriolis*: Inde in occaſum transgreſſi, quæ inter Aenum & Rhenum ſunt, explicamus. A *Lepontiis* incipimus qui ſupra Verbanum lacum ſunt, ad cujus oram, ubi Ticinus influit, caſtellum *Bilitio* eſt, ut Gregorius Turonenſis lib. x. cap. III. vocat, vulgo Belizona, in *Campis*, quod addit Turonenſis, *Caninis*, quem doctiſſimus quiſque adhuc ſequutus eſt. Alii *Caninos Campos* Griſonibus dant, quod *canus* ſit *grau* noſtratibus, indeque dicantur *Graupünter*. Sed aliam originem nominis dat Apollinaris Sidonius Panegyr. v. quem Majoriano dixit, verſ. 373.

Condeſcenderat Alpes,
Rhætorumque jugo per longa ſilentia ductus,
Romano exierat populato trux Alemannus
Perque Cani quondam dictos de nomine campos
In prædam centum novies dimiſerat hoſtes.

Sic Sirmondus & Savaro; neuter *canis:* ille etiam majuſcula littera, quaſi proprium nomen ſit; hic communi, *cani:* ut neque ſic certa ſit derivatio. Ammianus Marcellinus lib. xv. cap. VI. *Alemannicis pagis indictum eſt bellum. - - - ad quem procinctum imperator egreſſus, in Rhætias Camposque venit Caninos.* indeque magiſtrum equitum juſſit cum exercitu ad lacum Brigantiæ ire. Mediolano proficiſcebatur Conſtantius, unde æque & rectiori via per Griſones itur Brigantium, quam per Lepontios: ut ita ſola Turonenſis Gregorii auctoritate ſententia altera, quæ Cluverio, Sirmondo, Jac. Gothofredo placet, innitatur. Eodem tractu cum Lepontiis fuerunt *Meſiates* Tabulæ Peutingerianæ: unde fortaſſis locus eſt, quo data eſt lex xxv. Cod. Theod. de Appellationibus, qui in libris vulgatis *Maſſadenſis* dicitur: at ſi certum eſt, quod credunt interpretes, Conſtantium per Lepontios adverſus Alemannos iſſe, corrigi fortaſſis ita poteſt, ut *Meſiatenſi*, quod Meſſadenſi eſt, legatur.

Supra *Larium* lacum, qui *Comenſis* eſt, a Como oppido in ſeptemtrionem longe porrectus; gemino itinere Antonini a Brigantia inſtituto, altero uſque Comum eſt & Curiam, accurate explicatur. A Curia eſt xx millibus *Tinnetio* vicus, nunc Italis Tenezone, noſtris Tinzen: quem inter & locum *Murus* ſequitur, caſtellum: a quo ad *Summum locum*, locum in extrema ora lacus prope Clavennam, ſunt xx millia. Altero itinere poſt Curiam eſt *Tarveſede*, in Tabula *Tarveſſedum*, xv millibus a Clavenna, (quo loco nunc vicus Maſſede eſt) ad flumen *Mairam*, qui ab occaſu ſolis ad Clavennam accelerat. *Clavenna* autem ſatis certum ex nomine oppidum, Italis Chiavenna, noſtris Cleven: unde x millia ad *Lacum Comacenum*, qui *Larius* antiquis eſt, a Como *Comacenus* dictus. In Paulli Lango-

Langobardicis crebra mentio *inſulæ Comacinæ* eſt, ſitæ in lacu Comaceno lib. IV. cap. III. & lib. VI. cap. XIX. & XXI. Dicitur ibi [cap. XIX.] Anſprandus, a Liutberto apud Ticinum victus, *fugiens in inſulam Comacinam ſe communiviſſe:* victorem vero *miſiſſe exercitum in inſulam Comacinam. quo comperto, Anſprandus fugerit Clavennam.* Sunt autem, quamvis continentes, duo lacus, quorum ſuperior parvus, uſque ad influentem Adduam, nunc a Clavenna denominatur; major ſive inferior, a Como, Clavennenſis vero in Comenſem ſe effundit. Situs locorum talis eſt:

Curia	—	—	—
Tinnetionem	M.	P.	XX.
Murum	M.	P.	XV.
Summum Lacum	M.	P.	XX.
Comum	M.	P.	LX.

Et altero itinere Brigantia per Curiam:

Curia	—	—	—
Tarveſede	M.	P.	LX.
Clavennam	M.	P.	XV.
Ad Lacum Comacenum	M.	P.	X.

Ipſa urbs *Curia*, ad Rhenum in Griſonibus, ſita, nunc *Cur*, Rhætorum fuit. Paullus Langobard. lib. VI. cap. XXI. *Anſprandus fugit Clavennam: deinde per Curiam, Rhætorum civitatem, venit ad Bajoariorum ducem.* Marcus Velſerus lib. VI. Rer. Aug. pag. 298. *Curiam* caput Rhætiæ Primæ fuiſſe, argumento ex nomine petito, quod tribunal ſonet, adſeverat. At plura itinera per Rhætiam diriguntur *Veldidenam*, a Lauriaco, a Ponte Aeni Inferiore, ab Aquileia: nullum, quod ſciam, *Curiam*; ut vel eo nomine *Veldidena* præferri poſſit, quam nobilem quondam fuiſſe (nunc enim vicus Wilten eſt) ex vicina Inſpruck, quæ ex ruinis illius enata eſt, elucet.

Inter Tarveſſedum & Curiam Tabula Theodoſiana ponit *Lapidariam*, ſitam ad Rhenum, noſtris ulteriorem (non autem Romanis, quibus citerior is alveus eſt:) & inter hanc & Tarveſſedum corruptum nomen *Cunu aureu*, quod *Cuneo aureo* Cluverius legit: & neſcio an *Dinumma* ſit, ubi data eſt lex VIII. Cod. Theod. de Exactionibus. Jacobus autem Gothofredus ad Campos Caninos trahit, qui in Lepontiis ſunt, quia illo tempore, quod Ammianus lib. XV. cap. VI. refert, adverſus Alemannos movens imperator, Mediolano *in Rhætias Camposque venit Caninos.* Cauſſa ergo ex eo pendet, ubi *Campi Canini* fuerint, de quibus ſupra dictum: num in Lepontiis circa *Bilitionem*, ubi Turonenſis Gregorius poſuit: an, ut vulgus exiſtimat, ſupra Clavennam & circa Curiam Rhætorum.

Eadem Theodoſiana Tabula a Curia ad Lacum Brigantinum deſcendentes ducit per *Magiam*, nunc Meyenfeld: & *Cluniam*, propius lacum, ubi nunc oppidum eſt Feldkirchen. Sed ad Rheni fontes eſt remeandum. Ptolemæus in Rhætia ponit oppidum Ταξγαίτιον, πρὸς τὴν κεφαλὴν τȣ̃ Ῥήνȣ ποταμȣ̃, *Taxgatium, ad caput Rheni fluminis.* Ad citeriorem Rhenum, qui Germanis ita dicitur, eſt vicus, qui vulgo vocatur Tavêtſch, quem ex nominis nonnulla convenientia Cluverius, & alii, putant Ptolemæi *Taxgatium* eſſe. Ipſi autem fontes Rheni ſunt in monte *Adula*, ut Strabo illam partem Alpium (μέρος τῶν Ἄλπεων) vocat: quamvis Ptolemæus lib. II. cap. IX. Adulam montem cum Rheni fontibus non in ipſis Alpibus, ſed ἐπὶ τὰς Ἄλπεις ὄρη, *ad Alpinos montes* conſtituat. Sed Cæſar lib. IV. cap. X. *Rhenus oritur ex Lepontiis, qui Alpes incolunt.* Lepontii ergo, de quibus jam dictum eſt, eo uſque pertinuerunt, & omnis ille montanus tractus eſt Alpium.

N O R I C U M.

Noricum, provincia Romana, inter Danubium & Alpes Noricas, ab Aeno amne, qui a Vindelicia; ad Cetios montes, qui a Pannonia diſterminant. Quo tractu magna pars Auſtriæ & archiepiſcopatus Salzburgicus cum omni Stiria & Carinthia continentur. Limitem hunc Ptolemæus deſcripſit lib. II. cap. XIV. ſcilicet μέρει τοῦ Δανουβίου τῷ ἀπὸ τοῦ Αἴνου ποταμοῦ μέχρι τοῦ Κετίου ὄρους, *parte Danubii, quæ ab Aeno eſt ad Cetium montem.* qui quidem limes ſeptemtrionalis eſt, alios tam ab ortu & occaſu una definit. Supra quoque ex Taciti Hiſt. lib. III. cap. V. oſtendimus *Aenum flumen Rhætos Noricosque interfluere.* Rhætos, id eſt Vindelicos, qui etiam Rhætorum nomine adpellantur. Et clarius ibidem Ptolemæus: Τὸ Νωρικὸν περιορίζεται ἀπὸ μὲν δύσεως Αἴνῳ ποταμῷ· ἀπὸ δὲ ἀνατολῶν τῷ Κετίῳ ὄρει, *Noricum circumſcribitur ab occaſu Aeno fluvio: ab ortu monte Cetio.* Auſtralis limes incertior eſt, nec pari cura aut claritate a Ptolemæo expreſſus, magisque ex oppidis & doctorum hominum judicio, quam ſtabili termino definiri poteſt.

Olim regnum erat, & propriis regibus Noricum parebat. Mentio *regni Norici* exſtat apud Vellejum lib. II. cap. CIX. & Suetonium Tiber cap. XVI. *Regis Norici* meminit Cæſar lib. I. B. Gall. ſub finem, & Civ. B. lib. I. cap. XVIII. Hinc *Noricum* ſimpliciter regio dicebatur, etiam quum deſiiſſet regnum eſſe; Ptolemæus ſupra, τὸ Νωρικὸν, *Noricum*, de ſua ætate. Tacitus Hiſt. lib. I. cap. XI. *Rhætia, Noricum, Thracia:* & cap. LXX. *cunctatus, num Rhæticis jugis in Noricum flecteret.* Idem Annal. II. cap. LXIII. *Noricam provinciam* dixit. Populus, *Norici* ſunt, ut paſſim exempla proſtant. Domuit Auguſtus Tiberii ductu, tamquam ſocios Pannoniorum. Unde eſt quod Dio lib. LIV. pag. 134. οἱ Παννόνιοι τοῖς Νωρικοῖς αἴτιοι τῆς αὐτῆς δουλείας ἐγένοντο, *Pannonii Noricis cauſſa ſervitutis fuerunt.* Adde Vellejum lib. II. cap. XXXIX. ubi quando provincia facta fuerit, deſcribitur. De adminiſtratione provinciæ pauca exſtant in antiquis monimentis. Tacitus Hiſt. lib. I. cap. XI. *Noricum* in iis provinciis numerat, *quæ procuratoribus cohibebantur*, id eſt, quas procuratores vice præſidum regebant, ut Pilatus Palæſtinam: aut turbulento illo tempore ordinarii præſides ceſſabant, quod civilibus non raro bellis factum eſt.

Diviſa fuit provincia in duas, ſed quando, incertum: credibile tamen, non ante diviſionem factam eſſe, quam reliquæ provinciæ ſub Diocletiano & Conſtantino in plures diſpeſcerentur. In quo nobiſcum facit vir ſummus Thomas Reineſius Inſcript. pag. 32. Deſunt antiquiora indicia. Sextus Rufus cap. VII. *Sub Julio & Octaviano Cæſaribus per Alpes Julias iter factum eſt: Alpinis omnibus victis, Noricorum provinciæ acceſſerunt.* id eſt: tum Noricum acceſſit, quod Rufi ætate duæ provinciæ erant. Et cap. VIII. *Habet Illyricus ſeptem & decem provincias: Noricorum duas, Pannoniarum duas,* & reliquas. Dividi autem cœpit in *Noricum Ripenſe*, quod per ripam Danubii erat: & *Noricum Mediterraneum*, quod vergebat ad Alpes. Neutrius latitudinem cognovimus, & incertum prorſus, quousque Ripenſe in auſtrum ſuos fines, aut alterum, in ſeptemtrionem protulerit: ac in univerſum pauca de hac diviſione litteris tradita fuerunt, & vix ſingula exempla utriusque. Notitia Imperii Occidentalis *Diſpoſitionem viri ſpectabilis Ducis Pannoniæ Primæ & Norici Ripenſis* habet: quod argumento eſt, rei militaris curam uni duci in utraque provincia commiſſam fuiſſe. *Mediterranei* exemplum præbet lapis Celcienſis apud Gruter. pag. 283. num. 5.

D. N. FL. CONSTANTINO
CLEMENTISSIMO ATQ VICT. AUG
MARTINIANUS V. P. PRAESES
PROVINC. NORIC MEDITERR
D. N. M. EJUS.

Antiquiora, ut dixi non ſuppetunt, nec Ptolemæus Antoninorum ætate geographus quidquam de gemina provincia habet, ſed unum tradit & ponit Noricum. Flumina Norici, in limite ab ortu *Aenus*, a ſeptemtrione *Danubius*, ab auſtro forte, ex parte ſaltem, *Savus*, de quo plura infra: in mediterraneis *Dravus*, in Rhætia ortus, in Norico adoleſcens: & *Murus*, natus in Norico, & cum Dravo in Pannoniam delabens: & *Aniſus*: ſive *Anaſus*, tam ortus quam conditus intra fines Norici, quippe in Danubium intra limitem exit, nunc *Ens*, adpellatus: & *Jovavus*, qui Jovavum ſeu Juvaviam oppidum præterlapſus, quod *Salzburg* hodie vocatur, in Aeni flumen effunditur. Dives provincia ferri & chalybis olim quoque, ut hodie Stiria, pars Norici; & inde optima ferramenta. Horatius lib. I. oda XVI.

Triſtes ut iræ, quas neque Noricus
Deteret enſis:

& Epodon XVII. verſ. 71. *enſe pectus Norico recludere*, id eſt acutiſſimo. Et Ovidius Metamorph. XIV. verſ. 712.

Durior & ferro, quod Noricus excoquit ignis.

Oppida Norici Ripenſis, ſive in ripa Danubii ab Aeno uſque, ſunt primum *Bojodurum*, Aeno fluvio ſejunctum a *Batavis* caſtris, quæ cis Aenum in Vindelicia erant; nunc *Innſtadt*. Ptolemæus quidem in Vindelicia Βοιόδουρον, & Tabula Peutingeriana ſine intervallo cum *Caſtello*, quod Batavorum erat, *Bolodurum*, id eſt *Bojodurum* conjungit, quod vero Cæſar lib. I. Bell. Gall. cap. V. dixit, *Bojos*, *qui trans Rhenum incoluerant*, & *in agrum Noricum tranſierant*, & reliqua; & ager Noricus ab Aeno incipit, in quem tranſierant ex patria Bojehemo; conſequens Cluverio videtur ut *Bojodurum*, a Boiis in illo tranſitu conditum, potius extra Vindeliciæ limitem, in principio Norici, ſeu dextra Aeni ripa, conſtituatur. Antonini itinere ex Pannonia per ripam, XXIIII millibus a Quintanis caſtris in ortum reducitur. Notitia Imperii ſub diſpoſitione ducis Pannoniæ Primæ & Norici Ripenſis: *Tribunus cohortis Bojodoro.* At in eadem Notitia ſub duce Rhætiarum, *Tribunus* eſt *cohortis novæ Batavorum Batavis:* quod luculente probat: conjuncta in Tabula *Caſtellum Batavorum* ſive *Batava*, caſtra, & *Bojodurum*, in diverſis fuiſſe provinciis, & ſub diverſis ducibus, quod eſſe non poteſt, niſi Aeno ſeparentur.

Sequuntur in ripa, itinere Antoniniano, *Stenacum*, quod ignotum eſt: dein *Joviacum*, quod etiam in Notitia ſub laudati ducis diſpoſitione memoratur, *Præfectus* ſcilicet *ſecundæ Italicæ militum Liburnariorum Joviaco.* Sed de hoc infra pluribus. In eadem Notitia *Equites ſagittarii Lentiæ* locantur, quæ *Lentia* haud dubie Linz eſt, clara civitas Superioris Auſtriæ, prope confluentem *Trauni*, ad quem fluvium, introrſus paullum, ut tamen cum ripa jungatur in Itinerario, ſunt *Ovilia* Tabulæ, Antonini *Ovilabis*, quam inſignem urbem & coloniam fuiſſe, inſcriptio vetus teſtatur, ad ripam Aniſi in Auſtria reperta, apud Gruterum pag. 345. num. 8.

PONTIF. COLONIAE AURELIAE
ANTONINIANAE OVIL.

Ex quibus intelligitur, oppidum *Wels* haud dubie eſſe, quia nihil in illo tractu invenitur; quod tam claræ coloniæ nomen tueri æque poſſit.

Jam Trauno transmiſſo, in ripa ex itinerario habemus *Lauriacum*, itidem nobilem coloniam, & caput, ut putatur, Norici Ripenſis. Certe, quod ex Eccleſiæ Notitia conſtat, metropolitanam dignitatem accepit Sirmienſi exſtincta. Vide Caroli a S. Paulo Geograph. Sacr. pag. 73. Notitia Imperii *Præfectum legionis ſecundæ* ponit *Lauriaco:* & mox: *Præfectum claſſis Lauriacenſis.* Scribitur & *Laureacum:* & MILITES LAUREACENSES inſcriptione veteri, quæ ex agro Laureacenſi Vindobonam translata eſt, apud Lazium de Rep. R. lib. XII. ſect. VII. cap. V. & Gruterum pag. 164. n. 3. Addit aliam Cluverius, qua *Colonia Aureliana Laureacenſis*, quam neſcio cujus fidei ſit, aut a quo ex lapide transſcripta: nec vero coloniam fuiſſe dubitandum eſt, quæ præfectum legionis, præfectum claſſis fluvialis habuit, in quam tot itinera fuerunt directa, vel ex ea alio inſtituta: ut Aquileia, & Sirmio, & Tauruno Lauriacum; & Lauriaco Brigantiam, & Veldidenam. In Tabula, ejus loco conſpicitur *Blaboriciaco*, quod haud dubie ex *Lauriaco* depravatum eſt. Hodie ex nomine reſtat pagus *Lorch* ante mœnia ripenſis oppidi *Ens*, ad cognominis fluvii, quem Sanctorum vitæ Aniſum vel Anaſum vocant (apud antiquos legi non memini) & Danubii confluentes.

In Tabula proximum *Elegium*, obſcurus locus, forte quod ex diſtantia conjicitur, vicus Erlach, nomine non plane diſſonante. Inde Antonini Itinerario eſt *Lacus Felicis*, oppidi nomen, in Notitia etiam Imperii ſignificatum, quæ duci Norici Ripenſis ſubdidit *Equites ſagittarios Lacufelicis*, compoſito vocabulo. Locus & diſtantia fert in Ober-Wels. Tabula addit locum *Ad pontem Iſis*, qui & nomine & diſtantia reſpondet oppido *Ibs*, ad confluentem cognominis amnis. Ulterior eſt *Arlape*, itineribus a Sirmio & Tauruno Lauriacum: a qua claſſis cognominata fuit. Notitia enim Imperii etiam *Præfectus claſſis Arlapenſis* cognominatur. In Theodoſiana corrupte *Arelate* ſcribitur: a Ptolemæo corruptius Αρεδλάτη in Norico. Tabula quoque nominat locum *Namare*, qui latet, quamvis ad Melck Cluverius referat: & *Trigiſanum*, quod forſan oppido Traſmur reſpondet: & tandem *Pirum Tortum*, quo loco dicitur Pixendorf eſſe, ut dubitare poſſis an Romani recte adpellaverint, aut bene deſcripſerint amanuenſes. *Cetium* Itinerarii, in Tabula *Citium*; a monte *Cetio* nomen trahit, ſitum haud dubie ad radicem ejus, inter ipſum & Danubium: inter quod & Vindobonam *Camagenæ* ſunt, dubium, utrum ad Pannoniam, an ad Noricum referendæ: ipſam vero Vindebonam, quam Cluverius etiam Norico, & Aequinoctium, & Carnuntum adſcribit; cum Ptolemæo Pannoniæ vindicabimus. Ut vero Norici Danubianam ripam cognoſcamus diſtinctius, ex Itinere per ripam Pannoniæ in Gallias; pauca excerpemus.

Vindebona	——	——	
Comagenas	M.	P.	XX.
Cetium	M.	P.	XXX.
Arlape	M.	P.	XX.
Lacum Felicis	M.	P.	XXV.
Lauriacum	M.	P.	XX.
Ovilabim	M.	P.	XVI.
Joviacum	M.	P.	XXVII.
Stanacum	M.	P.	XVIII.
Bojodurum	M.	P.	XX.

Ad

Ad interiora Norici luſtranda properamus. Ad Aenum *Pons Aeni* ex itineribus Antonini, quem ſupra aliquoties inferiorem diximus, ut a ſuperiore urbe nobiliſſima Inſpruck, quæ recentior eſt, diſcerneretur. Incertum vero, ſi quid adpoſitum ponti fuit, vel vicus vel oppidum; fueritne in dextra, an ſiniſtra fluminis ripa. Cluverius exiſtimat illum tranſitum eſſe, qui recta Monachio Salzburgum fert, ad oppidulum Alt-Hohenau. Vide Itinera a Lauriaco Veldidenam, & indidem Brigantiam. Et plura de eo in Vindelicia diximus propter ambiguum illius ſitum. Eſt quoque idem locus quem Antoninus *Pontem Aeni*, & Tabula *Ad Enum*, ubi A excidiſſe videtur) adpellavit. Poſt paullo ad flumen, quod ex lacu Chiemenſi erit, *Bidacum* Antonini, *Bedajum* Tabulæ, veteri editione Bertii; nova Norimberg. male *Bodajo*: quod Ptolemæi Βάδακον, *Badacum* eſt. De inſcriptionibus, ad quas Cluverius provocat, ut coloniam fuiſſe probat; malo tacere, quam incertum adferre. Quod enim AUGUSTA BADACUM in lapide legi ait, velim ubi ſit ille, aut quis prodiderit, ſubſcripſiſſet. Gruterus pag. 431 num. 6. AUG. BAD. ſed Romæ exſtat ille lapis, perpaucis litteris ſignatus, nec ullum in eo ſignum, quod nos in Noricum remittat. Reineſius claſſe I. inſcript. CXLVIII. BEDAJO AUG. habet, ſed idoli nomen aut numinis loci, quod licet commune fuerit cum oppido, non tamen probaverit coloniam fuiſſe. Ceterum & Pontis & Bidaii ſitus ut cognoſcatur apertius, ex itinere a Lauriaco Veldidenam, hæc adpono:

Jovavo	——	——	
Bidajum	M.	P.	XXXIII.
Pontem Aeni	M.	P.	XVIII.
Iſiniſcam	M.	P.	XX.

Supra lacum Chiemenſem fuit Plinii *Claudia* lib. III. cap. XXIV. quæ ſitne idem oppidum Ptolemæi Κλαυδιόνιον, *Claudivium*, non habeo dicere, quod ſuum Ptolemæus in Danubii ripa poſuit: Cluverius, utrumque idem ratus, ſupra lacum, quem dixi, retraxit. Longius abiit Harduinus, utrumque Clagenfurt, quod prope Dravum eſt, interpretatus. Reineſius Claſſ. III. inſcr. 57. huc refert lapidem in caſtro Leibnitio Stiriæ

DIVO CO. POS
M. CLAUD.

quod *municipium Claudinum* legit: ſed neque adſentiri, neque refutare animus eſt.

Ad *Jovavum* fluvium ſuperiori loco eſt *Vacorium*, Ὀυακόρον, Ptolemæi; Tabulæ Peutingerianæ *Vocarium*, quod nunc in vico quæritur. Infra illud *Cuculli* ſive *Cucullæ*: in Tabula enim ſcribitur *Cuculle*. Eugippius Vita S.S. Severini cap. XI. *In caſtellum, cui erat Cucullis vocabulum, vir ſanctus venerat.* Tum ſequitur celebre *Jovavum* ſive *Juvavia*: in Itinerario *Jovavim*, quarto caſu, *Jovavi* ſexto, quem ſecundum putat Cluverius, ab *Jovavum*. Tabula *Ivavi*: Notitia Imperii ſub duce Pannoniæ & Norici, *Juvenſe*, puta, caſtellum: Inſcriptio apud Reineſium Claſſ. III. num. 29, & Notitia Eccleſiæ, *Juvavia*. Inſcriptio alia apud Gruterum pag. 265. num. 4. imperatori Severo dicata, COL. HADR. JUVAV. *Hadrianæ* cognomen auctorem coloniæ ſignificat, quæ cauſſa eſt, cur veteres illius nullam rationem habuerint. Sed cur nec Ptolemæus? Cluverio videtur vetus nomen poſuiſſe Γαυανόδουρον, *Gavanodurum*, ſi modo nec hoc corruptum eſt, & propius ad vocabulum *Juvavi* reducendum. Et quia hi lapides Salisburgi reperti, non dubitandum, archiepiſcopalem urbem eſſe veterem Juvaviam, quod etiam medii ævi ſcriptores, utrumque vocabulum componentes, non diſſimularunt. Alia inſcriptione apud Reineſium claſſe VI. num. 36. eſt DEC. JUVAVE. id eſt,

eſt, *Decurio Juvavenſis:* ut ſic nec de ſcriptura, quam Lazius & alii in *Juvana* perverterunt, dubitare ampliusliceat. Infra Juvavum, ad eumdem amnem, locanda eſt ex XVI millium diſtantia *Artobriga* Tabulæ, in quem locum forte incidit oppidum *Lauffen.*

Dextrorſum ab Juvavo, prope lacum, cadit *Tarnanto* Tabulæ, & ubi ex lacu effluit Traunus amnis, *Laciacum* ejusdem, & Antonini ex Aldi editione, Itineribus a Lauriaco Veldidenam & Brigantiam: quo loco hodie eſt Gemünd. Utrobique Bertius & Schottus ediderunt *Joviacum*, quod nomen neſcit Cluverius quo referendum ſit. Et in Notitia etiam ſub duce Norici Ripenſis eſt *Præfectus ſecundæ Italicæ militem Liburnariorum Joviaco.* Eſto vero, *Laciacum* Antonini dubitari poſſe, tamen ex Tabula firmari poteſt, quo ſexto caſu *Laciacis* eſt inter Tarnantonem & Tergolapen. *Tergolape* ergo ad id flumen ſequitur, quæ & *Ovilia* ſunt; de quo loco ſupra dictum in ripa fuit.

Prope Danubium Trauno alius amnis adfunditur, qui vulgo Crems adpellatur. Ad hunc ſuperiori loco eſt *Gabromagus* Tabulæ & Antonini, itinere ab Aquileia Lauriaco; & proxime *Ernolatia* Tabulæ: & infra hanc, eadem ripa, *Tutatio* Antonini dicto itinere, quod oppidum in Tabula *Tutaſtio* ſcriptum eſt, ut neſciatur, utra lectio ſit verior. Quæ ſequuntur alia *Vetoniana* caſtra, a Vindelicis diverſa, ex eadem Theodoſiana ſunt Tabula.

Inter Aniſum & Murum fluvios *Viſcelli* ſive *Viſcellæ* cadunt, in Tabula deſcriptæ, quod nomen Cluverius in Weltz latere putat, duplicis vici ibidem, ſuperioris & inferioris vocabulo. Inde XIIII millibus locus *Ad Pontem*, in eadem Tabula, quem oportet eſſe ad Murum flumen, & ut ex diſtantia veroſimile, in loco quo nunc eſt Marau. In illo tractu *Sabatinca* fuit, itinere Antonini ab Aquileia Lauriacum, in vico nunc obſcuro latens: & paullo ulterior, XIIII millibus a Ponte, *Noreia* Tabulæ, quæ videtur illa Cæſaris eſſe lib. I. B. Gall. cap. V. *Boii, qui trans Rhenum incoluerant, & in agrum Noricum transierant, Noreiamque oppugnaverant.* Sic veteres libri, & metaphraſtes Νωρηΐαν: recentiores *Noricamque.* Nec vero credibile, eamdem Plinii *Noreiam* eſſe, lib. III. cap. XIX. etſi *Tauriſcis* eam tribuat, τῶν γὰρ Νωρικῶν εἰσὶ καὶ οἱ Ταυρίσκοι, *Tauriſci etiam ex Noricis ſunt*, ut Strabo cenſet lib. IV. pag. 141, ſed ex iis Noricis qui ad Italiæ fines ſeceſſerant. Ibidem Strabo: Μετὰ τούτους οἱ ἐγγὺς ἤδη τοῦ Ἀδριατικοῦ μυχοῦ, καὶ τῶν κατ' Ἀκυληΐαν τόπων, οἰκοῦσι Νωρικῶν τέ τινες καὶ Κάρνοι, *Poſt hos vicini jam Hadriatici Sinus intimo, & locis ad Aquileiam, habitant Noricorum quidam & Carni.* Eodem tractu inter Murum & Dravum in Tabula locus ſignatur *Graviacis* quaſi *Graviaci* caſu nominandi, qui ex itineris tractu & nominis ſimilitudine videtur eſſe *Gurck*, epiſcopale oppidum; propius tamen ad Murum quam ad Dravum. Sed aliter videtur Jo. Ludovico Schönleben Apparatu Carniolæ Antiquæ.

Hinc ad *Dravum* progredimur, ejusque caput, circa quod limes Noricorum Rhætorumque eſt. Norica ibi oppida ſunt *Aguntum* & *Loncium*, quæ Cluverius Rhætis addit, Plinius vero lib. III. cap. XXIV; & Ptolemæus lib. II. cap. XIV. *Aguntum*, quod remotius eſt, adſcribunt Norico, quos ſequimur. Plinius ibi: *Oppida Noricorum, Virunum, Celeia, Teurnia, Aguntum*, & reliqua. Ptolemæus Ἄγουντον. Poſteriores caſtellum vocant; etiam *Aguntus*, forma feminea, nominant. Paullus Diaconus Langob. lib. II. cap. XIII. *per Alpem Juliam, perque Aguntum caſtrum, Dravumque & Byrrum fluvios.* Et Fortunatus de S. Martino lib. IV.

Per Dravum itur iter, qua ſe caſtella ſupinant.
Heic montana ſedens in colle ſuperbit Aguntus.

Pu-

Putant quidam eſſe locum, qui nunc vocatur Innichen, oppidulum in comitatu Tirolis At *Loncium*, proxime Dravum, haud longe a fontibus fluentem, memoratur itinere Antonini ab Aquileia Veldidenam, nunc Lintz dictum. Inde ex intervallo eſt *Teurnia*, a Plinio lib. III. cap. XXIV. verbis modo recenſitis in Norici urbibus laudata, Ptolemæo Τεκϱνία, *Teurnia*, quod non vile oppidum fuiſſe, ex magiſtratu adparet, in lapide apud Chimum lacum expreſſo, qui a Grutero pag. 473. num. 6. ita transſcriptus eſt:

L. TERENTIO VERO
II VIRO TEURN.
PR. JUR. DIC.

Alii aliter interpretantur: Cluverius Villach, in ripa Dravi, ducem ſequutus Ptolemæum.

Hoc inter oppidum & Virunum ſupra Dravum, paullo reductior a ripa ſiniſtra, fuit *Solva*, multis inſcriptionibus nobilitata. Gruterus pag. 547. n. 1.

C. CENSORIO
C. FIL. SERENO
FL. SOLVA ----

quod Reineſius Inſcript. Opere pag. 33. legit *Flavia Solva oriundo.* Et pag. 559. num. 5.

D. M.
C. SABINIO C. F. SOLVA.

Et in ſaxo caſtri Leibnitii in Stiria, pag. 737. n. 2.

POLYBIO SOLVENS
ET VELLECIAE MATRI.

Flaviæ prænomen a Fl. Veſpaſiano habuit, quod ex Plinii dicto loco, lib. III. cap. XXIV. manifeſtum eſt. Oppida enim Norici recenſens, hoc *Flavium Solvenſe* nominat, quod male quidam, tamquam duo oppida eſſent, interpungunt. Colonia fuerit, an municipium a Veſpaſiano ornatum, mihi nondum eſt liquidum. Reineſius quidem pag. 33. citat inſcriptionem ante datam C. SABINIO COL. FL. SOLVA: ſed ſyllabam COL. non habet Gruterus. Cenſet tamen coloniam fuiſſe Wolfg. Lazius lib. XII. R. R. ſect. VI. cap. V. & multa monimenta ex ruinis profert Romanæ vetuſtatis, in agro eruta, qui etiamnum dicatur *Solfeld.*: ideoque etiam caput Norici Mediterranei conſtituit, ut Ripariæ fuit Lauriacum.

Nec minus nobilis urbs fuit *Virunum*, itidem ad Dravum, per quam iter Antonini, ab Aquileia Lauriacum, ducit: unde de ſitu ejus certiores ſumus. Plinius in nobilibus Norici urbibus primo loco numeravit. *Oppida*, inquit, *Noricorum: Virunum*, *Celeia*, *Teurnia.* Ptolemæus, Ὀυίϱυνον, *Virunum*, Tabula Peutingeriana *Varunum*, prave, nam & antiquis inſcriptionibus *Virunum.* Gruterus p. 108. n. 7.

SP. CENSORIUS JUSTUS VIRUNO
L. VOLCEIUS SEVERUS SESTINO
Q. SEXTILIUS RUFUS FLANONA
C. VALERIUS VERANIUS TRIDENTE.

qui ſinguli a patria ſimpliciter, auferendi caſu, nominantur. Quod ideo plenius volui adferre, ut quas ſupra de *Solva* inſcriptiones attulimus, exemplis illuſtrentur: etiam de

de *Tridentis* vocabulo & ſingulari forma, quam ſupra ex Theodoſiana Tabula proferre memini, ex alio etiam monimento certiores fiamus. Et pag. 569. num. 7. Gruter. Inſcr. NAT. NORICUS COL. C. VIRUNO. Quæ ſi recte ſe ſe habent, (ne autem certus plane ſim, ex Gruteri ſcriptione eſt, qua CoL vocali minuta curavit exprimi, quaſi ipſe abſentem ſuppleverit) coloniam fuiſſe non erit, quod dubitemus. Cluverius refert ad Carinthiæ oppidum *Volckmarck*, alii alio.

Heic finiremus Noricum, ut auſtralis terminus ſeptemtrionali, monti Cetio, reſponderet, niſi Plinius dicto loco *Celeiam* quoque, quæ longius in ortum ſolis ab hoc termino recedit, in Noricis urbibus connumeraret. Tantum ergo, quæ inter Dravum & Savum uſque ad Celeiam ſunt, adjungamus. A Viruna ſubjacet in auſtrum *Ivenna* Tabulæ Theodoſianæ, XXIII millibus paſſuum, ex quo conjicit Cluverius eſſe Jaunſtein Carinthiæ. Exinde in occaſum vergit *Saloca* ejusdem Tabulæ; Selch eidem, de quo dubitant alii. Deinde propriu: ad Celeiam accedunt *Colatio*, & *Upellæ*, ejusdem Tabulæ. Utrumque creditur ad ripam *Sanæ* fluminis eſſe, quod infra Celeiam miſcetur Savo. Inter utrumque ponunt *Santicum* Antonini itinere ab Aquileia Lauriacum; Ptolemæi Σιαντικόν, *Sianticum* in Norico; nunc *Saneck*, ut nomen & ſitus fert. Ipſa vero *Celeia* non difficilis inventu eſt, quia nomen ſervat, & inſignem Comitatum denominat. Ptolemæo quoque Κέλεια, *Celeia* in Norico poſtrema eſt, ſita ad eundem amnem Sanam, in cujus & Savi confluente Noricum finimus; ulteriora Pannoniæ relinquentes.

Quæ autem ad Dravum ultra Virunum ſunt, itidem in cenſu Pannoniæ ſcribemus: licet non deſint, qui etiam Noricum eo usque extendant. Ammianus Marcellinus lib. XIV. cap. XXXVII. *venit Petobionem, oppidum Noricorum.* Sed malo limitem Ptolemæi, antea nobis quoque conſtitutum, quam varietates aliorum ſequi: quod idem etiam de Vindobona, Carnunto, Peiſone lacu (licet hunc etiam Noricis jungat Plinius lib. III. cap. XXIV.) intellectum velimus. Plura de limite qui cupit cognoſcere, legat clariſſimi viri Jo. Ludovici Scönleben Apparatum Antiquæ Carniolæ cap. I. num. V.

CAPUT VIII.

DE PANNONIA, MOESIA, DACIA, ILLYRICO.

NOricum excipit *Pannonia*, Pannoniam *Mœſia*, cui Trajanus *Daciam* ponte adjunxit: Pannoniæ, & ex parte Mœſiæ in auſtrum ſubjacet *Illyricum.* Fines *Pannoniæ* a Plinio deſcribuntur lib. III. cap. XXV. de iis, quæ poſt Noricum ſunt, dicente: *Quæ pars ad mare Adriaticum ſpectat, adpellatur Dalmatia & Illyricum: ad ſeptemtriones Pannonia vergit: finitur inde Danubio.* Sic duo latera habemus: auſtrale, Dalmatiam: ſeptemtrionale, Danubium. Quæ enim trans Danubium ſunt, Germaniæ magnæ acceſſio erant. Et Dio Caſſius lib. XLIX. pag. 413. οἱ Παννόνιοι νέμονται πρὸς τῇ Δαλματίᾳ, παρ' αὐτὸν τὸν Ἴστρον, ἀπὸ Νωρικοῦ μέχρι τῆς Μυσίας τῆς ἐν τῇ Εὐρώπῃ. *Pannonii ad Iſtrum habitant, Dalmatis vicini; a Norico uſque Myſiam Europaam*, id eſt Mœſiam. Et Strabo ait lib. VII. pag. 217. διατείνει μέχρι Δαλματίας, *per-*

Tab. 10.
GERMANIAE MAGNAE PARS.
NORICI PARS.
PANNONIA SUPERIOR
PANNONIA INFERIOR
Iazyges Metanastæ
ILLYRICUM
LIBURNIA
DALMATIA
MOESIA
ISTRIA
MARE ADRIATICUM
Occidens
Danubius Flu.
Marus Flu.
Cusus Flu.
Dravus Flu.
Savus Flu.
Tibiscus Flu.
Carnuntum
Vindobona
Sabaria
Aquincum
Sirmium
Tergeste
Aquileia
Pola
Salona
Lissa sive Issa
Corcyra Nigra
Nymphæum prom.
Carpates
Anarti
Labeati
Vardæi
PANNONIA,
MOESIA,
DACIA,
ILLYRICUM.

ventrio
SARMATIAE EVROPAEAE PARS.
Montes Basternæ
Roxalani
Patridava
Tyras Flu.
Petrodava
Sandaua
Iascii
Britolagæ
Getæ
Teuriſci
Paroliſſum
Napuca
Patrouiſſa
Augusta Prætoria
Marcodaua
Comidava
Apulum ſ. Alba Iulia
Saline
Sargetia Flu.
Sarmizegethuſa Ulpia Traiana Augusta Dacorum
Zeugma
Hieraſſus Flu.
Pons Darii
Peucini
Peuce
Oſtium Sacrum
Aegiſſos
Iſtropolis
Tomi
Getæ
Calatis
Novio dunum
Iſter Flu.
PONTVS.
Scythiæ
Bizone
Dionyſiopolis
Troſmis
Axiopolis
Durostorum
Sucidava
Biroe
Marcianopolis
Cium
Odeſſus
Meſembria
Deultum
Anchialus
Apollonia
Halmydeſſus
Byzia
Cabyle ſive Calybe
Phinopolis
Byzantium
PONTI EVXINI PARS.
Oriens
Thracius
Alvta
Tiasum
PROVINCIA TRAIANI
Netindava
Phrateria
Cuppæ
Nova
Taliata
Aegeta
Pons Traiani
Ad aquas
Dorticum
Bononia
Ratiaria
Almum
Cebrum
Augusta
Variana
Nicopolis
Oeſcus
Vtus
Securiſca
Nova
Appiaria
Trimanium
MOESIA INFERIOR.
Hæmus Mons
Ternobum
Nicopolis ad Hæmum
Triballi
Remedodiſta
Martis Castrum
Horrea Margi
Mediana
Ulpianum
Scupi
Naiſſus
Remiſiana ſ. Romatiana
Vetlasms
Serdica Ulpia
Iatrus fl.
Ciabrus flu.
Philippopolis
Adrianopolis
Beſsi
Scordiſci
Pangeus Mons
Rhodope Mons
THRACIA.
Perinthus et Heraclea
Odrysæ
Bona manſio
Hæmus
Mons
Mædi
Nice
Nicopolis ad Neſtum
Traianopolis
Pautalia
Philippi
Neſtus fl.
Hebrus flu.
Biſtonii
Aenum
Cardia
PROPONTIS.
Boſporus
Strymon fl.
MACEDONIAE PARS.
Theſſalonica
Thaſus
Samothrace
Imbrus
CHERSONESVS
Seſtus
ASIAE PARS.
Abydus
Sinus Thermaicus
Lemnus Ins.
Helles pontus
Tenedos
dies
49
48
47
46
45
44
43
42
41

pertingit [Pannonia] *uſque Dalmatiam*, ut Sclavoniam & Boſniam comprehendit. Sed clariſſime omnium, quamvis poſterior, Jornandes de Reb. Get. cap. L. *Pannonia in longa por recta planicie habet ab oriente Mœſiam Superiorem, a meridie Dalmatiam, ab occaſu Noricum, a ſeptemtrione Danubium.*

Nomen eſt *Pannonia*, quod an a *pannis*, ἐξ ἱματίων τινῶν, ut Dio Caſſius lib. XLIX. pag. 413. cenſet: equidem non intelligo, quia is addit ἐπιχωρίως κατατέμνοντες καὶ προσαγορεύοντες, *patrio more concidere & denominare veſtes.* At barbara lingua fuit patria, non Latina, niſi Latinus interpres tantum adluſit ad *pannum*, & ſub ἱματίοις alia vox barbara latet. Oppido antiquum vocabulum. Ovidius lib. II. Triſt. verſ. 225.

Nunc tibi Pannonia eſt, nunc Illyris ora domanda.

Plinius Panegyr. cap. VIII. *Adlata erat ex Pannonia laurea.* Populus, *Pannonii.* Tacitus Hiſt. II. cap. XIV. *quingenti Pannonii, nondum ſub ſignis.* Et Ovidius ad Liviam verſ. 390.

Summaque diſperſi per juga Pannonii.

An vero etiam *Pannones* dicantur, ut frequens recentioribus eſt; antiquis exemplis non ita clare probare licet. Muliebre tamen *Pannonis* eſt Lucani lib. VI. verſ. 220.

Pannonis haud aliter poſt ictum ſævior urſa.

Græcis ſunt Παννόνιοι & Παννονία, Straboni lib. VII. & Ptolemæo lib. II. cap. XV: multis etiam Παίονες, & Παιονία, quod quamvis improbet dicto loco Dio Caſſius, quia *Pæonia* ſit pars Macedoniæ, Thraciam verſus; tamen graviſſimi ſcriptores illa altera forma uſi ſunt. Plutarchus in Pompeio pag. 643. Mithridatis ait conſilium fuiſſe διὰ Σκυθῶν καὶ Παιόνων στρατὸν ἐλαύνειν ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν, *per Scythiam & Pannoniam cum exercitu invadere Italiam.* Herodianus lib. I. cap. III. ineunte de Marco morituro, διατρίβων ἐν Παίοσι, *agens in Pannonia:* & lib. II. cap. IX. itidem principio, διηγγέλλετο τὰ πραττόμενα εἴς τε Παίονας καὶ Ἰλλυριοὺς, *fama per Pannonios Illyricosque increbuerat.* Pæanius lib. VII. cap. V. ſect. 6. Ἰλλυριοί τε καὶ Παίονες, *Illyrii & Pannonii.* Et lib. VIII. cap. VI. de imperatore Marco: τοὺς Παίονας ἠλευθέρωσε δουλείας, quo Eutropii verba, *Pannoniis ſervitio liberatis*, expreſſit. Zoſimus lib. II. cap. XLIII. de Vetranione: τὴν στρατηγίαν τῶν ἐν Παιονίαις στρατοπέδων ἔχειν ταχθεὶς, *dux exercituum in Pannoniis.*

Pannonia citius, quam adjacentes regiones, Noricum & Rhætia, diviſionem accepit: nec vero prius, quam illæ, ſuam in Primam & Secundam, prius autem utique in *Superiorem* & *Inferiorem.* Nam Ptolemæo eſt lib. II. cap. cap. XV. ἡ Παννονία ἡ ἄνω, *Pannonia Superior:* & cap. XVI. ἡ κάτω Παννονία, *Pannonia Inferior* deſcripta. Et Dio Caſſius lib. XLIX. pag. 413. de ſe ipſo: τῇ Παννονίᾳ τῇ ἄνω καλουμένῃ προσετάχθην, *Pannoniæ Superioris præſes conſtitutus ſui.* Et lib. LV. pag. 564. in Legionum hibernis deſignandis, decimam gemellam τῇ ἄνω, *Superiori* dat: decimamquartam τῇ κάτω, *Inferiori.* Terminus inter utramque eſt ſecundum Ptolemæum cap. XVI. ἡ τοῦ Ἀρραβῶνος ποταμοῦ ἐκτροπὴ, *divertigium Arabonis fluvii.* Fueritne autem diviſio ante Antoninorum tempora ſuſcepta, equidem non habeo quod pro certo dicam. Plures veterum de Pannonia, ut una, loquuntur: Vellejus, Plinius uterque, Suetonius, Tacitus: nec inſcriptiones, quæ utriusque provinciæ aut alterutrius nomen ſingulatim tenent, antiquiorem ætatem certo præ ſe ferunt. Unus locus Taciti, principio libri de Germania, videri poteſt geminam Pannoniam indicaſſe: *Germania*, inquit, *omnis a Gallis Rhatiiſque & Pannoniis, Rheno & Danubio fluminibus ſeparatur.* At quia ſequitur, *a Sarmatis Daciſque* quæ populorum nomina; quis mihi præſtabit, *Pannoniis* provincias, non populum, ſignificari. Dicis, regionum eſſe quæ præcedunt, *Galliis Rhatiiſque*; de *Galliis* apertum: de *Rhatiis*

dubium; quia plane mihi ex genio auctoris & æqualium videtur eſſe, *a Galliis Rhætiſque & Pannoniis*; ſicut ſubſequitur *a Sarmatis Daciſque*: & ſupra de *Vindeliciæ* nomine exempla adpoſuimus, quibus regionum & gentium vocabula una ſerie narrationis conjunguntur. Nec de Rhætia Tacitus alibi, aut æquales, pluraliter. Confirmat nos Suetonius Vitellio cap. xv. his verbis: *deſciverunt ab eo exercitus Mœſiarum atque Pannoniæ: item ex transmarinis Judaicus & Syriacus.* Diſtinguuntur Mœſiæ: Pannonia una narratur.

Amnes Pannoniæ navigabiles, *Danubius* a tergo, quam longa eſt, prætenſus: mediam ſecant *Dravus* & *Savus*, Plinio *Saus*. Singuli minores recipiunt. Prætermiſſus, quorum nomina in antiquis monimentis non ſuperſunt; *Danubius* recipit *Arabonem*, Ptolemæi Ἀῤῥαβῶνα, vulgo dictum *Raab*: *Dravus*, Straboni lib. VII. Δράβος, *Dravus*; Plinio *Draus*, hic vero Dravus, ſive Draus, *Murum* ex Norico delabentem; quem volunt Ptolemæi Σαυαρίαν, *Savariam* eſſe, uti in Palatino codice ſcriptum eſt lib. II. cap. XVI: & ſupra confluentem cum Danubio, *Valdaſum* Plinii, qui videtur flumen *Walpo* eſſe: Savus autem, ut vulgo vocatur, dictus etiam a Strabone lib. VII. pag. 217. Σάυος; a Dione Caſſio lib. XLIX. pag. 414. Σαῦος, *Savus*, a Trogo ſive Juſtino lib. XXXII. cap. III. bis *Sabus* (memorat autem *confluentem Danubii & Sabi*) rurſus a Strabone lib. IV. pag. 143. & Ptolemæo lib. II. cap. XVI. Σάος; a Plinio *Saus*: hic, inquam, Savus, ſive Saus, accipit *Colapin* Strabonis & Plinii, qui Κόλοψ, *Colops* eſt Dionis dicto loco; vulgo nunc *Culpa*, qui apud Segeſticam inſulam ſe Savo infundit: & inferius *Drinum* Ptolemæi, ex Dalmaticis montibus decurrentem; & *Bacuntium* Plinii, in agro Sirmienſi. Plinius de his ita lib. III. cap. XXV. *Amnes clari & navigabiles in Danubium defluunt, Draus e Noricis violentior; Saus ex Alpibus Carnicis placidior. - - - - Præterea amnes memorandi, Colapis in Saum Sirmio oppido influit. - - - Supra* [Savi confluentem] *influunt Valdaſus, Urpanus, & ipſi non ignobiles.* Urpanum quem nominat, non novimus, niſi quod Ortelius in Tabula eum *Urpanum* dixit, qui vulgo nunc Sarwitz vocatur, & ſupra Dravi confluentem Danubio miſcetur.

Fluminibus addendæ ſunt inſulæ ab ipſis circumcluſæ. In Danubio plures ſunt, ſed ab antiquis ſcriptoribus, quod ſciam, numquam nominatæ: in Savo autem duas deſcripſit Plinius dicto cap. XXV. lib. III. *Inſula*, inquit, *in Sao Metubarris, amnicarum maxima. Præterea amnes memorandi: Colapis in Saum influens juxta Siſciam, gemino alveo inſulam ibi efficit, quæ Segeſtica adpellatur.* Strabonis eſt lib. IV. pag. 143. ἡ Σεγεστικὴ πόλις, *Segeſtica urbs*, ſed locus ille vitiatus, quo multa confunduntur. Sunt præterea, qui *Metubarrim* vocant illam inſulam, quæ ad Colapis confluentes eſt: ſed illa eſt Segeſtica, ut Plinius nominavit, diſtinxitque a Metubarri. Sunt autem inferiori parte Savi aliæ inſulæ majores, e quibus quæ circa Drini confluentes eſt, Lazius putat Plinii Metubarrim eſſe. Potuit etiam ſitus inſulæ, alveo mutato, ut ſæpe fit, perire, ac plane faciem a priore aliam induere.

Montes Pannoniæ ſunt, in Norici limite Κέτιος, *Cetius*, unde initium Pannoniæ ab occaſu eſt. Vulgo *Kahlenberg*, quod nominis quia etiam juxta Savi ripam eſt, ex adverſo Celeiæ ſive Cilly; conjicit Jo. Lud. Schönleben in Carnioliæ Apparatu, ad Savum uſque *Cetios* montes protenſos fuiſſe. Plinius dicto loco laudat *montem Claudium*, *cujus in fronte Scordiſci, in tergo Tauriſci.* Scordiſci orientem verſus, πρὸς ἕω, Pannonios accollebant, Strabone auctore lib. VII. pag. 219. Ipſe Strabo p. 217. *Ocram* montem definit ταπεινότατον μέρος τῶν Ἄλπεων, *humillimam partem Alpium*, porrectarum a Rhætis ad Japodes. Ergo in extremis finibus Pannoniæ fuit. ubi & *Albius* mons, ὄρος τελευταῖον τῶν Ἄλπεων, *extremus Alpium*, ut ibidem Strabo dixit, ſive Alpium finis, ſub quo ſiti Japodes.

Po-

Populi Pannoniæ varii & multi enumerantur, ſed plerique obſcuri & ignoti. Plinius ibidem: *Draus per Serretes, Serrapillos, Jaſos, Andizetes: Saus per Colapianos Breucosque defluit. Populorum hæc capita. Præterea Arivates, Azali, Amantes, Belgites, Catari, Cornacates, Eraviſci, Hercuniates, Latovici, Oſeriates, Varciani.* E quibus Azalos, Vercianos, Jaſſios (ſic ſcribit utroſque) Ptolemæus in Superiore Pannonia locat: Breucos, Amantenos (*Amantes* Plinii) & Araviſcos, ſive Eraviſcos; nec non Scordiſcos, in Inferiore. Andizetes, per quos Dravus labitur, ſunt Strabonis Ανδιζήτιοι, *Andizetii*, lib. VII. p. 217. qui quod ultimo loco a Plinio ponuntur, non dubitamus ad Inferiorem provinciam pertinere. *Colapiani*, ex flumine, quod accolunt, origine nominis, intelliguntur Superioris provinciæ fuiſſe. *Latovici* quoque in Superiorem referendi ſunt, quia *Prætorium Latovicorum*, apud Antoninum itinere ab Aemona Sirmium, in eam partem cadit ripæ Saviæ poſt confluentem Sanæ. Ceteræ tam Ptolemæi quam Plinii gentes Pannoniæ ſunt ignobiles & ignotæ: etiam Strabonis Piruſtæ, Mazæi, Dæſiatæ, quorum princeps Baton fuit.

Alias diviſiones Pannoniæ in Primam, Secundam, Saviam, Valeriam, quia poſterioris ævi omnes ſunt, in Geographia medii ævi explicabimus.

PANNONIA SUPERIOR.

Ptolemæo diſpenſatore *Pannonia Superior* Cetio monte & Arabone fluvio continetur, anguſtiore quidem ſpatio quam Inferior, ſed quod in auſtrum procurſione longa compenſatur. Primum ripam Danubii expediemus: deinde ſenſim in auſtrum ad interiora progrediemur.

Ad Cetium montem fuit *Cetium*, oppidum forſan, VI millibus a Vindobona ſecundum Tabulam Peutingerianam: immani ſpatio ſecundum Antonini rationes itinerarias, quæ ideo ſuſpectæ in hac parte ſunt, majorque fides Tabulæ habenda. Etiam ipſa loca conturbat Itinerarium, Cetio & Vindobonæ *Comagena* interponens, in Tabula vero hoc ordine ponuntur

Comagenis VII. *Cetio* VI. *Vindobona.*

Prima urbs poſt Cetium, quod limitem ſub cognomine monte habet, *Vindobona* eſt, in Tabula Theodoſii, & Itinerario Antonini; ſive, ut Victor Schotti de morte Marci Antonini ſcripſit, *Vendobona.* Ptolemæus Ιȣλιόβωνα, *Juliobona*, mendoſe, ut videtur, quia omnes ceteri prioribus ſyllabis *Vindo-*, *Windo-* *Vendo-* conſentiunt. Nam Notitiæ Imperii ſub Duce Pannoniæ Primæ eſt *Præfectus legionis decimæ Vindomanæ.* Et Jornandes de Rebus Get. cap. L. *Ornata patria civitatibus plurimis, quarum prima Sirmis, extrema Windomina*, ut Lindenbrogius, ſive *Vindomina*, ut Hugo Grotius edidit: ex quo vulgare noſtrum *Wien* videtur eſſe contractum. Cluverius quidem M antiquius in hoc vocabulo cenſet, quam B, & pro dialecti diverſitate *Vindomina*, *Vindomana*, *Vindomona* pronuntiatum fuiſſe: poſt demum B in locum M adſumtum: ſed nolim id adfirmare, quia antiquiores ſunt, qui Vindobona vel Vendobona, quam qui ſecus vocabulum ſcripſerunt. Accedit in ſyllaba, de qua diſputatur, Ptolemæus, antiquiſſimus forſan, qui urbis mentionem fecit, cui poſterior pars βωνα eſt, non μωνα. De ætate ejus urbis non ſatis conſtat, quia ante Ptolemæum nulla ejus memoria: & Tiberii tempore nondum extitiſſe vel nondum claram fuiſſe Vellejus Paterculus lib. II. cap. CIX. non obſcure ſignificat, dum dicit *Carnutum*, ſive *Carnuntum*, fuiſſe ex parte Romanorum *proximum regni Norici.* Ex quo conſequitur, inter Carnuntum & Noricorum fines nullum clarum oppidum fuiſſe

Velleii temporibus: alias non proximum fuiſſet Carnuntum. Quamquam vero clarius olim Carnuntum fuit, quam Vindobona; tamen nec ignobilis poſtea Vindobona fuit, quæ hiberna *Legioni* X *Geminæ*, ut in itinerario eſt, præbuit.

Inter Vindobonam & Carnuntum Itinerario ponuntur *Ala nova* & *Aequinoctium*: utrumque etiam in Tabula, ſed prius corruptum *Villagai*. Tum deinde nobilis urbs in ripa fuit *Carnuntum*, aliis *Carnutum*. Sed *Carnuntum* ſcripſit Plinius, Eutropius, auctores Itinerarii & Tabulæ Theodoſianæ; etiam Spartiani codice Palatino in Severo cap. v. quem Salmaſius tuetur & ſequitur. Dubii ſunt editorum diſſenſione Vellejus Paterculus & Ammianus Marcellinus, quibus Bœclerus & Valeſius *Carnuntum*; Voſſius & Lindenbrogius *Carnutum* reddiderunt. Sed verius *Carnuntum*, quia Ptolemæo Καρνοῦς eſt recto caſu, unde *Carnuntis* obliquo eſt, & Latina forma etiam recto *Carnuntum*, ut ab *Hydrûs*, *Hydruntum*. Valeſius etiam ad Livium provocat, qui lib. XLIII. ineunte *Carnuntem munitam urbem* dixit, quaſi Polybium pro more imitatus, Καρνοῦντα expreſſerit Græce ſcriptum: licet de ipſa urbe dubitare poſſis, utrum Romani Illyrico bello, ex Macedonia ſuſcepto, vel fama eo uſque pertingere potuerint. Cippo Romano legitur apud Gruterum Inſcript. p. 1032. num. 2. NATUS CARNUNTO, quod orthographiæ rationem confirmat. Plinius lib. IV. cap. XII. *Pannonica Hiberna* hunc locum nominavit. *Superiora*, inquit, *inter Danubium & Hercyniam ſaltum, uſque ad Pannonica Hiberna Carnunti.* Quod poſteriores etiam ita ſervarunt. De Marco enim imperatore Eutropius lib. VIII. cap. VI. *quum apud Carnuntum jugi triennio perſeveraſſet.* Et de Severo Spartianus cap. v. *multis hortantibus repugnans imperator eſt adpellatus apud Carnuntum:* & ibi *Legio* XIIII *Gemina*, ut in itinere ex Pannonia per ripam eſt, in præſidio fuit, aut ſtativa habuit. Ammianus quidem lib. XXX. cap. V. Valeſii (XVII Grut.) *Illyriorum oppidum* vocat: ſed ex conſuetudine temporis ſui, quo Pannoniæ & Noricum partes Illyrici magni erant ſub præfecto prætorii per Illyricum. Rectius, more veteri, Aurelius Victor in Marco & Vero, *urbem* dixit *Pannoniæ.* Fuit autem fere ex adverſo confluentis Mari, ubi nunc eſt Haimburg; aut in pago propter illud reliquiæ inveſtigandæ.

Poſt Carnuntum XIIII millibus eſt *Gerulata*, itinere Antonini per ripam, & in Notitia Imperii ſingulariter; in Tabula pluraliter inflexum, quo loco nunc Kerlburg viſitur. Inde æquali prope ſpatio ſive XVI millibus eſt *Ad Flexum*, puta Danubii, in auſtrum declinantis, ut in Tabula vocatur: ſive ſimpliciter *Flexum*, in Itinerario & Notitia: & Ptolemæo Φλέξον: nunc Owar, noſtris Altenburg. *Quadratum* ſuccedit, Antoniniano itinere & in Notitia, ſub media Schütta inſula, ubi Tabula habet *Stailucum*, qui vel idem vel conjunctus locus eſt, nunc vicus Wiſelburg. In eadem Imperii Notitia, ſub Pannoniæ Primæ duce, eſt Cuneus equitum *Stableſianorum*, & *Præfectus militum Liburnariorum Arrabonæ:* qui locus haud dubie ad Ptolemæi fluvium Ἀῤῥάβωνα eſt, nunc Raab dictum. Ex quo probabiliter conſequi credas, ut fluminis nomen, ſic quoque oppidi cum munitiſſimo *Rabe* convenire. Sic Cluverio videtur de Notitiæ Arrabona. Alio nos infra ducent Itinerarii & Tabulæ rationes. Sed hæc ſatis ſint de ripa Danubiana Pannoniæ Primæ.

Intus eſt primum *lacus Peiſo*, hodie Neuſidler See; de quo Plinius lib. III. cap. XXIV. *Noricis junguntur lacus Peiſo, deſerta Bojorum.* Junguntur, inquit, hoc eſt vicina ſunt, non in ipſo Norico. *Pelſonem* Aurelius Victor, quem Schottus edidit, adpellat, ut alterum nomen corruptum eſſe oporteat. *Agrum*, ait de Galerio, *ſatis reipublicæ commodantem, cæſis immanibus ſilvis, atque emiſſo in Danubium lacu Pelſone, apud Pannonios fecit.* Jornandes Rer. Get. cap. LII. & ſeq. *lacum Pelſodis* dixit, quod videtur lectionem Victoris,

præ

præ altera, quæ Plinii eſt, corroborare. Adjacet *Mutenum* Antonini, itinere de Pannonia in Galliam, & a Sabaria Vindobonam; nunc Muzon quibuſdam: aliis in altera lacus ripa prope Sempronium. Inde ſunt *Boiorum deſerta*, quæ Plinius dixit prædicto loco, iisque impoſuit duo nobilia oppida. *Noricis*, inquit, *junguntur lacus Peiſo, deſerta Boiorum: jam tamen colonia Divi Claudii Sabaria, & oppido Scarabantia Julia habitantur.* Prima eſt colonia Claudii *Sabaria,* de qua nummus exſtat apud Golzium & Harduinum, COL. SABARIA CLAUDIANA AUGUSTA. quo ipſo in loco repertus lapis eſt his notulis inſcriptus, apud Grut. p. 389. n. 1.

L. VAL. L. FIL. CL. CENSORINUS
DC. C. C. S. ITEM VE. LEG. I.

id eſt *Decurio coloniæ Claudiæ Sabariæ.* Ptolemæo in Pannonia Superiore eſt Σαουαρία. Sulpicius Severus Vita S. Martini cap. 11. *Martinus Sabariæ Pannoniarum oriundus fuit.* Epitoma Aurel. Victoris in Didio Juliano: *Hoc tempore Niger Peſcennius apud Antiochiam: in Pannoniæ Sabaria Septimus Severus creantur auguſti.* quod Carnunti factum Spartianus ſupra dixit. Uterque locus caſtris idoneus. Ammianus Marcellinus lib. XXX. cap. XX. de Valentiniano: *commoda quærebat hiberna: nullaque ſede idonea potiri, præter Sabariam, poterat.* Hodie Sarwar caſtrum videtur eſſe ad Guntiæ & Rabi confluentes in inſula quaſi poſitum. Hinc XXXIIII M. P. in ſeptemtrionem aberat *Scarabantia*, quam Plinius *Juliæ* cognomine ornavit, Ptolemæo Σκαρραβάντια, etiam ex Tabula, & Itinerario Antonini nota, quem locum hodie Scapring dici plerique tradunt, alii referunt ad Oedenburgum. In auſtrum a Sabaria vergebat *Arrabona* Tabulæ & Itinerarii, XX M. P. Pœtovionem verſus remota, quam ad flumen cognomine fuiſſe non dubitamus: an vero hæc ipſa ad oſtium ejusdem, quo Danubio miſcetur, quod Cluverius putat; nondum inducimur ut credamus. Proinde Notitiæ *Arrabona*, in qua caſtra *cuneus equitum Stableſianorum*, & *præfectus Legionis* X *&* XIIII *geminatæ militum Liburnariorum* caſtra habuerunt, eadem videtur fuiſſe, quæ Itinerarii & Tabulæ. Ordinem diſtantiarum ita Antoninus, itinere a Vindobona Petovionem, poſuit:

Vindobona.	—	—	—
Aquas	M.	P.	XXVIII.
Scarabantiam	M.	P.	XXXI.
Sabariam	M.	P.	XXXIIII.
Alicanum in medio Curta	M.	P.	XL.
Petovionem	M.	P.	XXXI.

Sic etiam Tabula Peutingerorum, Dravum verſus, ad auſtum:

Scarabantio XXXIII.
Sabaria XX.
Arrabone.

Quod vero in eadem Tabula ſuperius, Danubium verſus iterum legitur:

Ad flexum XIII. *Stailuco* XII. *Arrabo fl.* XXX. *Brigantio,*

credibile fit, non ſolum fluvium ibidem ſignificari; ſed vel vicum una, vel caſtrum, ad eumdem. Id quod etiam ex alio itinere Antonini a Sabaria Bregetionem videtur apertum eſſe:

Sabaria	—	—	
Baſſianam	M.	P.	XVIII.
Murſellam	M.	P.	XXXIIII.

Ar-

Arrabonam	M.	P.	XX.
Bregetionem	M.	P.	XXX.

Et iterum alio; a Sirmio Carnuntum;

Criſpiana	——	——	——
Arrabonam	M.	P.	XXV.
Flexum	M.	P.	XXV.
Carnuntum	M.	P.	XXX.

Quod ſi eſt, non unam Arrabonam fuiſſe neceſſe eſt, alteram Dravum verſus, alteram prope Danubium, aut ad Rabi confluentes. Cui diſplicet geminatio, ſicut omnino ſuſpecta eſt; corrigat oportet alterutra itinera, & falſitatis coarguat. Sequar lubens, ſi quid certi propoſuerit.

Quæ ſuperiori itinere a Vindobona Pœtovionem, primo loco *Aquæ* viſuntur, XXVIII millibus a Vindobona in auſtrum diſtantes, celebres Auſtriacorum thermæ ſunt, *Baden* dictæ. Reſtat hoc tractu *Carrodunum* Ptolemæi, cujus ſitus incertus eſt. Sunt tamen qui Kornburg ad amnem Rabum, nondum inflexum, interpretantur. Itineribus Antonini a Vindobona Pœtovionem, & Pœtovione Carnuntum locus dicitur *Alicanum*, *Halicanum*, & *Hilicanum*, & in libris quibusdam *Heclitanum*, qui ductu itineris ad Murum cadit, ubi nunc eſt Rackelsburg. Idcirco conjicit Cluverius, variantes has lectiones omnes corruptas eſſe, & genuinam forſan fuiſſe *Raclitanum*. Supra hoc oppidum ad idem flumen *Muroëla*, Μϐρόελα Ptolemæi eſt, quam Mureck vulgo interpretantur: alii paullo ſuperius reducunt.

Ad Dravum in finibus Pannoniæ eſt *Petovio* ſive *Pœtovio* quæ & *Petavio* & *Petobio* legitur, nam varie ſcriptum hoc nomen eſt. Tacitus lib. III. Hiſt. ineunte: *Petovionem in hiberna* XIII *legionis conveniant*. Ammianus lib XIV. cap. XXXVII. *venit Petobionem oppidum Noricorum*. At Tacitus Pannoniæ Alpibus opponit, & Ptolemæus corruptum Παταύϊον in Pannonia Superiore ſcripſit. Tabula Theodoſiana *Petavione*, ſexto caſu. In lapidibus apud Gruterum pag. 533. num. 8. & pag. 766. n. 2. POETEVIONE : at pag. 529. n. 5. LUCILIO POETOVION. & pag. 266. n. 5 POETOVIENS. id eſt Pœtovienſes. Antonini Itinerario eſt quoque *Pœtovio*. verbi cauſſa Pœtovione Carnuntum, Pœtovione Siſciam, Vindobona Pœtovionem inſtituta itinera: at Hieroſolymitano, *Petovio*. E quibus id quoque apertum eſt: eſſe oppidum quod *Petau* hodie adpellatur, ſive *Pettau*. Inter Pœtovionem & Celeiam medius locus *Ragondo* in Tabula & Itinerariis, qui periit. Nolim enim in monaſterio, recentiore opere, cum Cluverio inveſtigare.

Ad Savum progredimur, ad quem *Segeſta* fuit, oppidum exciſum, Strabonis Σεγεϛικὴ πόλις, unde *Segeſtani* apud Appianum in Illyrici parte, cujus deficit Græca αὐθεντία. Inſula Savi; quæ ad confluentem Colapim eſt, inde nomen ducit *Segeſticæ*. ad quam, ſed in auſtrali ripa, oppidum *Siſcia* non ignobile. De utroque Plinius lib. III. cap. XXV. *Colapis in Saum influens juxta Siſciam, gemino alveo inſulam ibi efficit, quæ Segeſtica adpellatur.* Et paullo ante: *In ea* [Pannonia] *coloniæ, Aemona, Siſcia.* Straboni eſt Συσκία, *Syſcia*, lib. VII. pag. 217. Ἐγγὺς, inquit, τῆς Σεγεϛικῆς ἐϛὶ καὶ ἡ Συσκία φρούριον, *prope Segeſticam eſt Syſcia caſtellum.* Ptolemæus in Superiore Pannonia Σίσκια, *Siſcia*: Zoſimus lib. II. cap. XLVIII. οἱ Σισκίαν τὴν πόλιν φυλάττοντες, ἐπικειμένη τῇ ὄχθῃ τοῦ Σάου, *præſidiarii urbis Siſciæ, in ripa Savi ſitæ.* Meminit & Vellejus lib. II. cap. CXIII. *Regreſſus*, inquit, *Siſciam*, Tiberius bello Pannonico. Et Prudentius Paſſione Quirini, epiſcopi Siſcienſis, verſ. 3.

Urbis mœnia Siſciæ
Conceſſum ſibi martyrem
Complexu patrio fovent.

Antonini itinere deſcripſit a Siſcia Murſam; & Pœtovione Siſciam: quæ vero media interjacent, minus nobis ſunt cognita. Tabula Theodoſiana *Siſciam* in media inſula Segeſtica, cum urbis & coloniæ inſignibus, conſtitutam habet. Nunc, nomine prodente, & itinerum ratione Siſek ſive Siſſeg vicus vocatur: ſplendor autem & frequentia, cum epiſcopali honore, abiit Zagrabiam vicinam.

Altera Pannoniæ colonia *Aemona* fuit, Plinio auctore lib. III. cap. XXV. Scribitur etiam *Emona*, Ἥμωνα, a Ptolemæo & Zoſimo lib. V. cap. XXIX. quam ſcripturam Caſaubonus in Capitolini Maximinum Thracem cap. XXI. veriorem cenſet, ut fuerit Ἥμων, inde Ἥμωνα, ut Narbo & Narbona. Herodianus lib. VIII. cap. I. ἣν καλοῦσι Ἠμᾶν, *quam Emam vocant*, prave: legendum Ἥμωναν cum Zoſimo & Ptolemæo. Capitolinus dicto loco conſentit in vocali, ſed addit adſpirationem, *Hemona*, ſicut Pacatus Panegyr. Theodoſii cap. XXXVII. *Hæmona* ſcripſit; ſed abeſſe poteſt ſpiritus ſecundum inſcriptionem veterem apud Gruter. pag. 556. num. 5. C. PETILIUS C. F. CLA. PAULLUS EMONA. Et Peutingerorum Tabula *Emona*. Nec vero dipthongus Plinii ſine auctoritate eſt. Inſcriptio alia pag. 475. num. I. DECURIONI AEMONAE. De ſitu etiam lis eſt. Herodianus ad Italiam refert ut πρώτην Ιταλίας πόλιν, *primam & limitaneam urbem Italiæ, poſt Alpes* conſtituens. Sed non intellexit Herodianum, cui ἱδρυμένη πρὸ τῆς ὑπωρείας τῶν Ἄλπεων, *ſita eſt ante radices Alpium Pannonicas.* nam ſequenti die ἐπὶ τὰς Ἄλπεις ἠπείγοντο, *ad Alpes acceſſerunt.* Male vero Herodianus Italicæ fines, contra conſenſum omnium, trans Alpes removit. Cum Plinio ergo Pannoniæ adſcribamus: quam etiam Ptolemæus Pannoniæ Superiori adjunxit ita, ut ſit μεταξὺ Ιταλίας ὑπὸ τὸ Νωρικὸν Παννονίας, *inter Italiam ſub Norico Pannoniæ*, id eſt in harum regionum confinio, quemadmodum etiam Zoſimus poſuit μεταξὺ Παιονίας τῆς ἀνωτάτω καὶ Νωρικοῦ, *inter Pannoniam Primam & Noricum.* Vir peritiſſimus harum regionum Jo. Lud. Schönleben multis argumentis contendit, Aemonam *Labacum* Carniolæ eſſe, vulgo *Laubach* dictum: quod etiam iter Antonini ab Aemona Sirmium, confirmat.

Sita eſt Aemona ad fluvium *Nauportum*, qui nunc Labacus eſt, milliario Germanico a confluentibus: ſed ſuperius ad idem flumen eſt oppidum *Nauportum*, perperam a Strabone dictum Ναύποντον, *Naupontum.* Nomen enim a fluvio habet, cujus etymon Plinius, lib. III. cap. XVIII. revelavit, diſputans contra Nepotem aliosque, qui ex Iſtro alveum in Adriaticum mare effluere crediderunt. *Nullus*, inquit, *ex Danubio amnis in mare Adriaticum effunditur. Deceptos credo, quoniam Argo navis flumine in mare Adriaticum deſcendit non procul Tergeſte, nec jam conſtat quo flumine, Humeris travectam Alpes diligentiores tradunt. Subiiſſe autem Iſtro, dein Savo, dein Nauporto, cui nomen ex ea cauſſa eſt, inter Aemonam & Alpes exorienti.* Flumen ex Alpibus oritur prope *Longaticum*, manſionem, quæ in Tabula eſt VI millibus ab oppido Nauporto: hoc XII ab Emona. Ex quo conjicitur, probaturque a laudato viro I. L. Schönleben, *Nauportum* oppidum fuiſſe in loco Super-Labaci, vulgo Ober Laubach. Tauriſcorum, qui in extremo Noricorum ſunt, κατοικίαν, *coloniam* ſive *habitationem* Strabo vocat. De hoc oppido Vellejus Paterculus lib. II. cap. CX. in rebellione Pannoniorum & Dalmatarum: *pars petere Italiam decreverat, junctam ſibi Nauporti ac Tergeſtis confinio.* Et Tacitus annali I. cap. XX. *Manipuli ante cœptam ſeditionem Nauportum miſſi, ob itinera*

& pontes, & alios uſus, poſtquam turbatum in caſtris accepere, vexilla convellunt: direptis proximis vicis, ipſoque Nauporto, quod municipii inſtar erat. Huc vehiculis merces portabantur, ut navigiis per Nauportum amnem in Savum deducerentur. Vide Strabonem d. l. pag. 217. & de ſitu univerſo inſpice tabulam noſtram Norici, qua hæc plenius, quam Pannoniæ tabula, exponuntur.

PANNONIA INFERIOR.

Pannonia Inferior reliquum ſpatium, quod ſub Danubio eſt, a Rabo amne, ſive Arabone, ac uſque fines Mœſiæ: & in auſtrum ad Carnorum Alpes & montes Dalmaticos protenditur. In ripa Danubiana poſt Arabonem fluvium, ſive poſt inſulam illam, quam *Schûtte* vulgo adpellant, ſive fuerit caſtrum vel oppidum *Arrabona*, ſive alio reducendum ſit, de qua re ſupra actum fuit; proxime in Itinerario ſequitur locus dictus *Ad ſtatuas*, itinere per ripam; qui cenſetur eſſe Dotis. Hic locus, & quæ ſequuntur omnia, vix fundamentum ſedis ſuæ, præter conjecturam, habent. Tabula Theodoſiana & Itinerarium Antonini ab Arabone fluvio, & ſi quæ adpoſita fuit Arabona, per XXX. millia ducunt ad *Bregetionem*, quam, niſi citerior fuit, quod ex diſtantia videtur adparere, multi archiepiſcopalem urbem *Graan* exiſtimant eſſe. Laudata monimenta itinerum Antonini *Bregetio* habent; etiam Notitia Imperii in Pannonia Secunda *Præfectus legionis primæ adjutricis cohortis quintæ Bregetione.* Ex quo manifeſtum eſt, Ptolemæum & nomine & ſitu aberraſſe, dum eamdem legionem (λεγιῶνα α΄ βοηθὸν) in Pannonia Superiore poſuit, & in oppido, quod vocat Βρεγαίτιον, *Bregætium.* Gravior lapſus eſt in Tabula Theodoſiana, qua *Brigantium* vocatur: & in Epitoma Aurelii Victoris, qua Valentinianus dicitur *apud Bergentionem* legatis Quadorum reſpondiſſe, quum impetu ſanguinis, amiſſa voce, exſpiravit. Quod idem narrans Ammianus lib. XXX. cap. XX. *Bregitionem* oppidum nominat, quod vocabulum una littera ab Itinerario & Notitia Imperii leviſſime differt: niſi forſan & illa ab errore deſcribentis eſt, quia ejusdem Marcellini lib. XVII. cap. XXVII. (Valeſ. cap. XII.) tam Lindenbrogius quam Valeſius ediderunt: *Bregetionem caſtra commota ſunt.* Lazius in illo tractu lapidem repertum ſignificat, dicatum Severo auguſto, cui ſubſcriptum ſit BREG. PUBLIC. D. D. ut de prima ſyllaba non liceat dubitare.

Ptolemæus in primis Pannoniæ Inferioris oppidum habet Σαλούα, *Salva*, quæ *Salva manſio* eſt Antonini, itinere ab Acinco, ab eodem XLII M. P. Sic vero legendum cum Ptolemæo eſt, non *Solva*, ut editum; cenſente etiam Thoma Reineſio Inſcript. pag. 33. Incidit circa inſulam, quæ ſupra Budam eſt, cui Vacia adjacet, a S. Andrea cognominatam. Non autem ſola manſio fuit, ſed præſidium equeſtre ſeu equitum caſtra, tam Maurorum, quam cuneum ſcutariorum habuit, ut diſtincte in Notitia Imperii notatum eſt. Proxima inde eſt Καρπὶς Ptolemæi, *Carpis*, Ammiano lib. XVII. cap. XXI. *Carporum vicus*, ſtativis caſtris frequentatus: qui in Notitia *Cirpi*, ubi *Equites Dalmatæ*, & *Auxilia Fortenſia* præſidio erant: in dicto itinere *Sirpi*, XXI millibus a Salva, videtur nominari.

Celebrius oppidum *Acincum* fuit, Antonino, Notitiæ auctori, & Ammiano lib. XXX. cap. XX. ita dictum: Ptolemæo & auctori Tabulæ *Aquincum*, Græce Ακούϊγκον. Fallunt numeri diverſorum itinerum, quod per ripam in Galliam fert, & quod Acinco eſt Salvam; nec Tabulæ loca *Aquincum* utrimque excipientia ſatis nota ſunt, ut ita certa ſedes non poſſit definiri. Quod vero in Notitia Imperii *præfectus legionis* imponitur *Tranſacinco*, & ante

& ante paullo *Auxilia vigilum Contra-Acinco trans in barbarico*; quemadmodum pars *Legionis ſecundæ adjutricis Acinco* erat, nec forte abludit ordo & ſeries, ac diſtantia deſcripta; idcirco ſunt qui Budam ſive Ofen *Acincum* interpretentur; trans flumen quod oppoſitum eſt Peſtum, *Tranſacincum.* Inde *Vetuſanum* in Tabula poſt XIIII millia paſſuum: *Vetuſſalina* itinere ſæpe dicto, per ripam, & in Notitia: poſt *Annamatia* ejusdem itineris; etiam Tabulæ, a millibus XV: & tum tandem *Luſſunium* Antonini; *Luſſonium* Ptolemæi & Notitiæ; *Luſio* Tabulæ, cui *Luſione* eſt ſexto caſu: a qua poſt X millia ejusdem Tabulæ eſt *Alta ripa*, & in Notitia Imperii *Equites Dalmatæ Ripa alta:* Itinerario autem a Luſſunio XVIII. M. P. locus eſt *Ad ſtatuas*, quas ſi majores & coloſſas intelliges, ſitus & diſtantia forte ad urbem Coloczam ducent, in ripa ſiniſtra quidem ſitam, quæ tamen potuit translocata eſſe, aut a ſtatuis adverſæ ripæ denominata.

Inter Luſſonium & Teutoburgium Ptolemæus medium ponit Λεγίωνον *Legionum:* Antoninus heic *Altinum* habet, quod etiam in Notitia invenitur: at *Teutoburgium* Ptolemæi, Antoninus ponit inter Cornacum & Murſam, itinere per ripam: Ortelius, neſcio quo indicio, trans Danubium, ſive in ſiniſtra ripa poſuit, circa Dravi confluentes. Nomen a Germanis militibus: ſicut lapis circa Budam repertus, *Sicambriam* a Sicambris ibi conditam meminit: de quo Lazius conſulatur. Inter Dravum & Savum in ripa Danubii ſunt *Cornacum*, XVI millibus paſſuum a Teutoburgio, ut itinerario & Tabula (in qua *Tittenburgo* prave ſcriptum eſt) adnotatur. Notitia Imperii ſub duce Pannoniæ Secundæ *Cuneum equitum ſcutariorum Cornaco* habet. Ptolemæus quoque in Pannonia inferiore memoravit Κόρνακον, *Cornacum.* Inde XIII millibus in Tabula eſt *Cuccium*, ſive ut in Itinerario & Notitia *Cucci.* Fuit enim *Cuneus equitum promotorum Cuccis.* Nec longe hinc *Cuſum* aberat ſive *Cuſis*, ubi *equites Dalmatæ* præſidio erant, ut in Notitia eſt. Inter Cuſum & Cuccium in Tabula locus ponitur, cui nomen eſt *Milatis* (ſic Bertius edidit: nuper Norimberg. *Malatis*, quod corruptum puto) in Itinerario *Bononia* inter utrumque media locatur. Et quod æqualis diſtantia XVI millium tam Bononiæ quam Milatis a Cuccio eſt, adparet eumdem locum eſſe *Milatas* atque *Bononiam:* illud vetus nomen, hoc novum ab Romanis ſuperinductum.

Inter Cuſum & Taurinum, ſi recte iter Antonini per ripam habet, *Acimincum* fuit, Ptolemæi Ακούμιγκον, *Acumincum.* nam & hoc in ripa fuit & proximum flumini. Ammianus lib. XIX. cap. XXIV. (Valeſ. cap. XI.) de Conſtantio, *Vallo prope Acimincum locato, celſoque aggere in ſpeciem tribunalis erecto, naves, vehentes quosdam legionarios expeditos, alveum fluminis proximum ripis obſervare ſunt juſſæ.* Sic ſcriptum per *i* non per *u*. in MSS. Regio, Colbertino, & Toloſate, quod Valeſii fratres obſervarunt: etiam in Notitia Imperii ſub duce Pannoniæ Secundæ, *Cuneus equitum Conſtantium Aciminci.* Locus certo finiri non poteſt, quia Itinerarium turbatos heic numeros habet CXIII; & a Cuſo XXXIII. Tabula XL. in qua *Acunum* correpta forma, quaſi per notas ſcriptum eſt. Lacio lib. XII. Reip. R. ſect. II. cap. II. videtur Salankemen eſſe. *Rittium* Ptolemæi; ſeu *Ritti* Antonini ſequitur, in Notitia *Ricti*, in Tabula pravius *Brittium*, XXIII millibus a Tauruno: in Itinerario numeri hoc loco monſtroſi ſunt.

Tandem *Taurunum* eſt, antiquum oppidum, in cujus ſitu errare non poſſumus. Plinius enim lib. III. cap. XXV. clare monſtrat. *Bacuntius*, inquit, *in Saum Sirmio oppido influit: - - - Indo* XLV M. *paſſuum Taurunum. ubi Danubio miſcetur Saus:* quo loco hodie Alba Græca eſt, quæ etiam Belgrad, (quod nomen etiam apud Conſtantinum Porphyrog. de Adminiſtr. Imp. cap. XLII legitur, κάστρον τὸ Βελέγραδα ἐπονομαζόμενον) noſtris *Grichiſch Weiſſenburg* vocatur. Pannoniæ adſcriptum fuiſſe ex Ptolemæi

 diſpoſi-

diſpoſitione & Notitia Imperii clarum eſt, quæ *equites promotos* ſub duce Pannoniæ Secundæ tenuiſſe dicitur. Præterea in Itinerario & Tabula Theodoſiana legitur. Hæc in ripa Danubiana.

Introrſum prope Savum, ubi Bacuntium recipit, *Sirmium* fuit, ut Plinius modo dictis verbis declaravit. Ptolemæo Σίρμιον in Pannonia Inferiore. Zoſimus lib. II. cap. XVIII. Πόλις Παιωνίας τὸ Σίρμιον, ὑπαῤῥέει ποταμὸς ἐπὶ θατέρας, εἰς τὸν Ἴστρον ἐμβάλλων; *Pannoniæ urbs eſt Sirmium, quam ab utraque parte flumen adluit, in auſtrum ſe exonerans.* Flumen illud eſt *Bacuntium*, ut Plinius nominavit. Herodiano lib. VII. cap. II. eſt πόλις μεγίστη, *civitas maxima*, Pannoniæ quondam metropolis, quod ex Notitia Eccleſiæ conſtat, multis itineribus, inde ſuſceptis, celebrata: etiam imperatores ibi ſæpiſſime conſtiterunt, ubique leges multæ datæ, quas collegit Jacobus Gothofredus Topographia Urbium in Cod. Theodoſiano. Heic Probus interfectus, Eutropio notante: heic imperator creatus Theodoſius, teſtante Epitoma Aurelii Victoris. Meminit & Strabo lib. II. pag. 217. ſed in ſitu errat, Segeſticæ, & Siſciæ, & Colapi fluvio conjungens. Prope hanc urbem erat *Almus* mons, ſive *Alma.* Eutropius lib. IX. cap. XI. in Probo: *Opere militari Almum montem apud Sirmium, & Aureum apud Mœſiam Superiorem vineis conſevit.* Vopiſcus in Probo cap. XVIII. *Ipſe Almam montem in Illyrico circa Sirmium, militari manu foſſum, lecta vite conſevit.* Victor Eutropium exſcribens in Epitoma, etiam dicit *Almam montem apud Sirmium:* & Dio Caſſius lib. LV. pag. 568. ὄρος τι Ἄλμαν, *montem quemdam Almam* Bato occupavit. At Pæanius metaphraſta Eutropii, Ἄλμον; ut de lectione Eutropii ſit minus dubitandum. Agri Sirmienſis fuit vel oppidum *Budalia*, ſive *Bubalia*, ut alii ſcribunt, patria Decii, imperatoris Romani Eutropius lib. IX. cap. IV. *Decius e Pannonia inferiore, Budaliæ natus.* Sic MSS. & metaphaſta: Aurelius Victor epitoma, eadem tranſcripſit, ſed *Bubaliæ*, ubi ille *Budaliæ.* Antoninus itinere a Sirmio Salonas, *Budaliam* primo loco habet, a Sirmio VIII M. P. diſtantem: ut ita certior ſit ſcriptura Eutropii, ex optimis membranis Burdegal. & Fuld. petita. Vicum fuiſſe Victor alter, quem A. Schottus vulgavit, adſeverat. *Decius*, inquit, *Sirmienſium vico ortus, militiæ gradu ad imperium conſpiraverat.* Ortus autem erat Budaliæ.

Supra Sirmium palus *Hiulca* eſt, cui adſidet in colle oppidum *Cibalæ*, ut fere Latini vocabulum formant: ſive *Cibalis*, ut Græci. Ptolemæi enim in Pannonia Inferiore eſt Κιβαλὶς, *Cibalis*, etiam Zoſimi & Pæanii, locis mox indicandis, Κίβαλις. Genus inde duxerunt Valentianus & Valens, auguſti. De patre illorum Ammianus lib. XXX. cap. XXIV. *Natus apud Cibalas Pannoniæ oppidum Gratianus ignobili ſtirpe, cognominatus Funarius.* Et Epitoma Victoris: *Valentiniani pater Gratianus ortus apud Cibalas, Funarius adpellatus eſt.* De ipſis auguſtis ex Philoſtorgii lib. VIII. ſect. XVI. Photius excerptor, Οὐαλεντινιανὸν καὶ Οὐάλεντα τὴν Κίβαλιν λαχεῖν ἀναγράφει πατρίδα, *Valentinianum & Valentem Cibalin patriam ſortitos eſſe ſcribit.* Nobile etiam oppidum factum bello Conſtantini adverſus Licinium. Eutropius lib. X. cap. IV. de Conſtantino: *Primo eum* [Licinium] *in Pannonia, ingenti adparatu bellum apud Cibalas inſtruentem, repentinus oppreſſit.* Et Epitoma Victoris. *Primum apud Cibalas juxta paludem Hiulcam nomine, Conſtantino nocte caſtra Licini inrumpente, Licinius fugam petiit.* Zoſimus lib. II. cap. XVIII. & lacum & urbem diligentius ita deſcripſit: Λικίννιος μὲν εἰς Κίβαλιν συνήθροιζε τὸ στρατόν. πόλις δὲ αὕτη Παιονίας ἐστὶν, ἐπὶ λόφου κειμένη. στενὴ δὲ ὁδὸς ἡ ἐπὶ τὴν πόλιν ἀνάγει, σταδίων πέντε τὸ εὖρος ἔχουσα, ἧς τὸ πολὺ μέρος ἐπέχει λίμνη βαθεῖα. τὸ δὲ λειπόμενον ὄρος ἐστὶν, ἐν ᾧ καὶ ὁ λόφος, ἐφ' οὗπερ ἡ πόλις. *Licinius ad Cibalin exercitum congregabat, quod oppidum eſt Pannoniæ in*

colle

colle ſitum, ad quod via ſurſum ducit arta, quinque ſtadiorum latitudinem habens. Ejusdem majori parti profunda palus imminet, reliquum mons eſt, in quo collis, cui oppidum eſt inpoſitum. Jacobus Gothofredus ad Philoſtorgii lib. VIII. cap. XVI. obſervavit, quo loco Cibalis ceterorum eſt, in Tabula Peutingeriana poni *Ad labores*, quod nomen putat ex acerrimo inter Conſtantinum & Licinium prælio illi loco eſſe impoſitum. Si Antonini iter a Sirmio Salonas ſe recte haberet, Cibalæ cum lacu in auſtrum magis deducendæ forent: ſed ſecus ipſe ponit itinere alio, a Sirmio Carnuntum, quod juſtius putamus diſpoſitum eſſe. Ita autem habet:

Sirmio	—	—	
Ulmos	M.	P.	XXVI.
Cibalas	M.	P.	XXIIII.
Murſam	M.	P.	XXII.

juxta quam Dravus trajicitur: & inde per Sopianas Arrabonam verſus, & tandem Carnuntum proceditur. *Ulmi* autem, quod oppidum Antoninus omnibus itineribus, a Sirmio directis, vel ad Sirmium, poſuit, præter id minus cognitum eſt, ejusque ſitus ex itineribus inter Sirmium & Cibalas deſignandus eſt.

Ad Dravum non dubitamus *Murſam* fuiſſe, &, ſecundum plurimorum opinionem, in loco oppidi, nunc valide muniti, Eſſek. Suadet itineris ratio modo propoſiti, quod a Sirmio ducit Carnuntum. Ad flumen autem navigabile fuiſſe, ex eo etiam clarum eſt, quia Notitia Imperii teſtante, *Præfectus claſſis Iſtricæ* fuit *Murſæ*. Stephanus Byzantinus de Urbibus: Μοῦρσα, πόλις Παιονίας, κτίσμα Ἀδριανοῦ, *Murſa urbs Pannoniæ, ab Hadriano condita.* Sic vere legit ex MS. codice Voſſiano: perperam vulgo, πόλις Ἰωνίας, Addit auctor: λέγεται καὶ Μούρσιον, *dicitur etiam Murſium.* Hinc eſt quod Græci & Latini quidam *Murſiam* vocant. Ptolemæus in Interiore Pannonia: Μουρσία κολώνια, *Murſia colonia.* Aurelius Victor in Epitoma: *Hoc tempore Conſtantius cum Magnentio apud Murſiam dimicans vicit.* Et paullo ante: *Vetranio, magiſter militum, imperium in Pannonia apud Murſiam corripuit.* Quod Zoſimus lib. II. cap. XLIII. confirmat ita, ut Murſam pro regia Vetranioni ex eo fuiſſe adjiciat: ἐν τῇ Μούρσῃ Παιονίας οὔσῃ πόλει διέτριβε, *Murſæ, quæ urbs Pannoniæ eſt, commorabatur.* Lapſus ergo eſt Socrates lib. II. Hiſt. Eccleſ. cap. XXXII. & eum ſequutus Sozomenus lib. IV. cap. VII. dum Murſam, ubi Magnentius victus eſt, ille φρούριον τῶν Γαλλιῶν, *caſtellum Galliarum*; hic Γαλατῶν τὸ φρούριον, *Gallorum caſtellum* quos non ſolum Zoſimus & Aurelius Victor, ſed antiquus etiam lapis coarguit, quo non nemo oriundus dicitur MURSA EX PANNON. INFERIORE, apud Gruterum pag. 1007. inſcriptione 3. Hæc urbs in Peutingeriana Tabula vocatur *Murſa major*, cum urbis inſignibus: citra quam X millibus eſt, occaſum verſus, *Murſa minor*, vicus forſan aut oppidulum, itinere Burdigalenſi dicta vitioſe *Merſella*, pro *Murſella.* nam & hac X M. P. a Murſa abeſt. Ptolemæo Μουρσέλλα, id eſt *Murſella.* Quo Jacobus Gothofredus *Murgillum* refert Lege I. Cod. Theod. de Judæis & Cælicolis, quaſi ex *Murſillo* depravatum ſit. Præterquam vero quod dubia & incerta eſt emendatio; nondum mihi perſuadeo, Conſtantinum in parvo & obſcuro loco ita commoratum eſſe, ut leges ibi daret; quum in proximo urbs incluta *Murſa major* fuerit, in qua commodior principis commoratio eſſet.

Quæ inter Dravum & Danubium extra hujus ripam ſunt, non facile aliunde, quam ex Antonini itineribus cognoſcuntur, e quibus quædam adnotaſſe ſatis pro explicatione ſit. Primum ex itinere a Sirmio Lauriacum hæc damus:

Sirmio	—	—	—
Ulmos	M.	P.	XXVI.
Cibalas	M.	P.	XXIIII.
Murſam	M.	P.	XXII.
Antianas	M.	P.	XXIIII.
Sopianas	M.	P.	XXX.
Limuſam	M.	P.	XXII.
Silacenas	M.	P.	XVI.
Valcum	M.	P.	XXVIII.
Mogetianam	M.	P.	XXX.
Sabariam	M.	P.	XXXVI.

Deinde ex alio itinere a Sirmio Carnuntum:

Murſa	—	—	—
Antianas	M.	P.	XXIIII.
Sopianas	M.	P.	XXX.
Pontem Manſuetianum	M.	P.	XXV.
Triccianam	M.	P.	XXX.
Cimbrianas	M.	P.	XXV.
Criſpianam	M.	P.	XXV.
Arrabonam	M.	P.	XXV.
Flexum	M.	P.	XXV.
Carnuntum	M.	P.	XXX.

De his, quæ me legere memini; breviter ſubnotabo. *Antiana*, ſingulariter, legitur in Tabula Theodoſiana: Aldus *Ancianis*, caſu auferendi, ſed dubio genere. *Sopianæ* autem muliebri recte ponuntur, quia etiam Ammianus Marcellinus lib. XXVIII. cap. II. *Maximinus apud Sopianas, Valeriæ oppidum, obſcuriſſime natus eſt.* De Valeria autem provincia in medii ævi Geographia dicemus. Inter Limuſam & Valcum, *Vacontium* Ptolemæi ex ipſius rationibus, conjectura duce, ponimus. *Valcum* autem inepte quidam Valcowar ad Danubium ubi Valdaſum excepit oppidum interpretantur, toto itineris ordine repugnante. *Mogetiana* itinere a Sabaria Acincum legitur *Mogentianæ*, plurativo numero & addita N littera. Lazius *Cimbrianas*, ſive *Cimbrianum*, ut ipſe vocabulum format, a vagis Cimbris deducit, quod facile concedamus: eſſe autem in loco Albæ Regalis, adſeverat confidentius, quam probat: nec permittit diſtantia Arrabonæ.

Sunt & alia ejus tractus, quæ ex ſolo Itinerario Antonini cognoſcuntur, nec vero ita plane, ut definiri ſingula & certo explicari poſſint. Iter eſt a Sabaria Bregetionem:

Sabaria	—	—	—
Baſſianam	M.	P.	XVIII.
Murſellam	M.	P.	XXXIIII.
Arrabonam	M.	P.	XX.
Bregetionem	M.	P.	XXX.

Ptolemæus quidem *Baſianam* habet, ſed inter Sirmium & Murſam recenſet, quaſi in medio loco poſitam, ut ita alia videatur eſſe ab Antonini *Baſſiana*. Quæ ſequitur *Murſella*, etiam alia

alia eſt ab illa Ptolemæi & Itinerarii Hieroſolymitani, ſive a *Murſa minore* Tabulæ Peutingerorum, de qua paullo ante dictum fuit. Diſtant enim per totam ferme provinciam.

Alio item itinere a Sopianis Bregetionem:

Sopianis	—	—	—
Loviam	M.	P.	XXXII.
Gurtianam	M.	P.	XXV.
Herculiam	M.	P.	XX.
Florianam	M.	P.	XV.
Bregetionem	M.	P.	VIII.

Nihil certi poteſt in hiſce definiri. Aldus primum a Sopianis locum legit *Loviam*; uti etiam in Tabula Peutingeriana eſt expreſſus: Bertius & Schottus *Joviam*. Item Aldus pro *Gurtiana* legit *Guſtianam*: Lazius *Curtianam*; quam & Ptolemæi *Curtam* putat eamdem eſſe. Non conſentio. Curta Ptolemæi eſt ad Danubium proxima Bregetioni: Gurtiana Antonini in mediterraneis, & XLIII millibus, interjectis aliis, a Bregetione. Alienior eſt in *Floriana*, de qua dubitat lib. XII. ſect. III. cap. VIII. utrum hanc, an Savariam, Græzium, Stiriæ metropolim, interpretatur: utrumque ἀτόπως, & contra omnes rationes geographicas. Adeo nihil præſidii in Opere Wolfg. Lazii de Rep. Rom. in exteris provinciis, nobis relictum eſt. Itidem alio itinere a Siſcia Murſam hic ordo oppidorum eſt:

Siſcia	—	—	—
Variana	M.	P.	XXIIII.
Aquas Baliſſas	M.	P.	XXXI.
Inicerum	M.	P.	XXV.
Stravianas	M.	P.	XXIIII.
Murſam	M.	P.	XXX.

Quæ inter Siſciam & Murſam ſunt, neceſſe eſt cadere inter Savum & Dravum, quæ Interamnia quaſi Pannonia eſt. Primus locus Aldina editione eſt *Varianis* ſexto caſu: unde, qui omnia in quartum mutarunt, fecere *Varianas*: malim equidem *Variana*: intellige caſtra. Exſtant enim inſcriptiones in Valeria, & Græzii in Stiria, & Petovione, apud Gruterum pag. 482. in quibus laudatur T. VARIUS CLEMENS, cum multarum provinciarum præſes, tum PRAEF. EQ. ALAE II. PANNONIORUM, a quo, vel alio hujus nominis, hæc caſtra potuerunt nominari.

Notitiæ Imperii in Pannonia Secunda eſt *Præfectus claſſis primæ Pannoniæ Servitii: item Claſſis Aegetenſium, ſive ſecundæ Pannoniæ, nunc Siſciæ.* Turbatus ordo primæ & ſecundæ videtur. Siſcia enim in Prima eſt ſeu Superiori. Ad Savum ergo fuit *Servitium*, quia claſſem fluvialem habuit. Plerique cenſent, eſſe Ptolemæi *Serbinum*, quum *b* & *v* ſæpiſſime permutentur, *n* & *ti*, in MSS. iisdem lineis atque ductibus conſtent. Notitia Imperii etiam *Servitium* deſignatum eſt LV circiter millibus paſſuum a Siſcia in ortum. Philippus Brietius Tom. III. pag. 279. Gradiſciam interpretatur. Cave vero cum *Servitti* Antonini confundas itinere prope medio a Sirmio Salonas. Hoc enim in fines Dalmatiæ cadit. Claſſis autem *Aegetenſium* videtur *Segeſtenſium* legenda eſſe, a *Segeſta* ſive *Segeſtica*, oppido & inſula denominata. nam *Aegeta* oppidum Mœſiæ ſub Danubio eſt, remotum nimis a Pannonia, etiam Inferiore.

An vero *Stridon*, S. Hieronymi patria, huc referenda ſit, ambigitur. Plures perſuaſi ſunt, eſſe eamdem quæ Ptolemæi eſt *Sidrona*, quam in mediterraneis Liburniæ

poſuit.

poſuit. Ipſe Hieronymus de ſe, extremo Catalogo Script. Eccleſ. *Hieronymus, patre Euſebio natus, oppido Stridonis, quod a Gothis everſum, Dalmatiæ quondam Pannoniæque confinium fuit.* Sidronam quidem Ptolemæus Liburniæ dat, ſed ita, ut in limitem Dalmatiæ incidat, ſupra fontem Titii amnis, qui Liburniam finit. Ipſe Hieronymus in Zephaniæ cap. I. comma II videtur *Illyrium*, quo Dalmatia & Liburnia continentur, a patria ſua ſeparare. *Teſtis*, inquit, *Illyrium eſt, teſtis Thracia, teſtis, in quo ortus ſum, ſolum.* Quapropter videtur ita in Dalmatiæ confinio fuiſſe, ut tamen magis ad Pannoniam Inferiorem: quæ cis Savum eſt, vergeret.

Hæc de Pannonia ſufficiant, ſi appendicis loco pauca ad utramque, quæ ſupra prætermiſimus, adjecta fuerint. Superiori Pannoniæ ad Savum fluvium addo poſt Sanæ confluentem Itinerarii *Prætorium Latovicorum*, XXXIIII millibus ab Aemona; quod Ratſchach nunc vocari, locorum periti viri tradunt: deinde prope confluentem *Corcoram*, quem amnem Strabo lib. VII. pag. 217. nominat (Κορκόρας Græce eſt) ſitum ejusdem Itinerarii *Noviodunum*, nunc Gurkfeld, quia *Corcoras* fluvius hodie Gurk adpellatur. Tum *Quadratum* ſequitur: & ulterior *Siſcia:* quam *Variana* caſtra Pannoniæ Inferioris excipiunt. Ordo itineris ab Aemona Sirmium ex priore parte talis eſt:

Sirmio	—	—	—
Prætorium Latovicorum	M.	P.	XXXIIII.
Noviodunum	M.	P.	XXXI.
Quadratum	M.	P.	XXVIII.
Siſciam	M.	P.	XXVIIII.
Variana	M.	P.	XXIII.

Inferiori Pannoniæ in ripa Danubii adjungimus locum *ad Muros* dictum, inter *ad Statuas*, quæ poſt Arrabonam ſunt; & *Bregetionem*, ubi Valentinianus auguſtus mortuus eſt: cujus vidua Juſtina cum Valentiniano puero quod in villa, quam *Murocinctam* adpellant, degebat, multi exiſtimant, Lazium ſequuti, eumdem locum eſſe *ad Muros*, & *Murocinctam.* At ille locus, qui *ad Muros* dicitur, prope Bregetionem fuit, XX circiter millibus disjunctus: *Murocincta* autem villa *centeſimo lapide* ſeparata fuit a Bregetione, ut Ammianus auctor eſt lib. XXX. extremo. Infra hunc locum eſt *Crumerum*, ut Aldus vocat: *Crumeros* dicunt recentiores, eodem itinere per ripam Pannoniæ: ſed prior caſus eſt etiam Notitiæ Imperii, qua ſub duce Valeriæ ſunt *Equites promoti Crumero.* Inter Salvam & Cardim fuerunt caſtra, *ad Herculem* dicta, itinere ab Acinco; ibi in Notitia locantur *Auxilia Herculenſia.* Notitia etiam hoc tractu memorat *Florentiam*, ubi *Præfectus claſſis Iſtricæ* fuerit. Surita putat *Florianam* Antonini eſſe, de qua ſupra in itinere a Sopianis Bregetionem: ſi modo Floriana ad flumen fuit, ut præfectum claſſis habere potuerit. Tandem quum Acincum & Transacincum, ac Contra Acincum ſupra viderimus; non poſſum quin inſcriptionem ex Grut. p. 545. num. 9. adjiciam, qua etiam *Septaquinci* in hoc tractu Pannoniæ fit mentio:

D. M.
JULIO JULIANO
EVOK. AUG. DOMO
SEPTAQUINCI EX
PANNONIA INFERIORE. &c.

Si quæ reliqua ſunt, quæ prætermiſimus, in utraque Pannonia, ex Itinerario Antonini, Tabula Peutingeriana, & Notitia Imperii petantur, ſuppleantur. Locum enim iis, ut obſcurioribus, adſignare non poſſumus.

MOE-

MOESIA.

Mœſia Pannoniæ in ortum adjacet, incipiens poſt Taurunum; ex Ptolemæi diſpoſitione, quam ſequimur: licet poſteriores quidam Pannoniæ fines protulerint longius. Itinere enim Hieroſolymitano, ſive Burdigalenſi, poſt Singidunum adſcriptum eſt: *Finis Pannoniæ & Myſiæ.* Græci plerique ſcribunt Μυσία, *Myſia*, quod & nomen regionis in Aſia eſt. Idcirco etiam Dio Caſſius lib. XLIX. p. 413. diſcriminis cauſſa dicit, ἡ ἐν τῇ Εὐρώπῃ Μυσία, *Myſia Europæa.* Raro Latini Græcos imitantur. Inſcriptio 9. pag. 446. apud Gruterum. LEG. LEG. VII. CL. IN MYS. INFERIOR. Et alia apud eumdem pag. 521. num. 7. NAT. MYSIA SUPERIORI. Et Cod. Theod. Lege un. de luſor. Danub. *in Myſiaco limite:* ac Lege III. de milit. veſte, *Scythia & Muſia*, id eſt Mœſia Secunda, Latino more *y* in *u* mutato. Ovidius quoque lib. IV. Pont. epiſt. IX. verſ. 77. *Myſas* dixit Mœſos;

Hic tenuit Myſas gentes in pace fideli.

Alibi ſemper Latino ore eſt *Mœſia*, diphthongo ſonans, qua a *Myſia* Aſiæ diſtinguatur. Sic etiam pluribus in lapidibus eſt apud Gruterum p. 448. n. 3. IN MOESIA: & pag. 453. LEGAT. PROPRAET. MOESIAE; & aliis multis locis. Populus ſunt *Mœſi.* Tacitus lib. XV. cap. VI. *quinta legio recens e Mœſis excita erat.* Et Eutropius lib. V. cap. IV. *Dalmatas & Mœſos vicit.* Græce Μυσοί. Herodianus lib. III. cap. X. τὰ ἐν Μυσοῖς καὶ Παίοσι στρατόπεδα. Inde *Mœſicus* & *Mœſiacus.* Plinius lib. IV. cap. I. *Mœſicæ gentes.* Tacitus III. Hiſt. cap. II. *Mœſiacus exercitus:* & mox, *ala Mœſica.* Idem Hiſt. II. cap. XXXII. *Mœſiacæ copiæ.* Et Suetonius Veſp. cap. VI. *Mœſiaci exercitus bina millia miſſa auxilio Othoni.* Et Græco more Lege un. de luſor. Danubii, ut modo diximus, *limes Myſiacus.*

Plinius lib. III. cap. XXVI. Mœſiæ longitudinem, fines, populos & flumina ita deſcripſit: *Pannoniæ jungitur provincia, quæ Mœſia adpellatur, ad Pontem uſque cum Danubio decurrens. Incipit a confluente* [Savi] *ſupra dicto. In ea Dardani, Celegeri, Triballi, Timachi, Mœſi, Thraces, Pontoque contermini Scythæ. Flumina clara: e Dardanis Margis, Pingus, Timachus, ex Rhodope Oeſcus: ex Hæmo Utus, Eſcamus, Jeterus.* Fines ergo a Danubii & Savi confluentibus, ubi Taurunum eſt, uſque oſtia Danubii & Pontum Euxinum deducit, ut ſemper Danubius a tergo ſit: ab auſtro Dalmatici montes, & longiſſimo tractu Hæmus, quo a Macedonia & Thracia ſeparatur.

Quod ad populos attinet, noti plurimi, præter *Celegeros*, vel ex nomine, vel ſitu quem illis Ptolemæus dat, qui plures addit, *Tricorneſios*, *Picenſios*, *Troglodytas*, *Peucinos*, & alios obſcuros: quibus non addimus *Scordiſcos.* Ex his *Tricorneſios* ponit πρὸς Δαλματίᾳ, *Dalmatiam verſus*, ſcilicet maxime occidentales, ab oppido *Tricornia*, quod poſt Singidunum eſt, denominatos: *Picenſii* autem ſunt *Pincenſii*, ab oppido *Pinco*, & fluvio *Pingo*, ut Plinius vocavit, dicti. Hi ergo excipiunt Tricorneſios. *Mœſi* autem proprii, Ptolemæo *Myſi*, ſunt πρὸς τῷ Κιάβρῳ ποταμῷ, *ad Ciabrum flumen*, ultimi in Superiori provincia: quibus in auſtrum πρὸς τῇ Μακεδονίᾳ, *Macedoniam uſque*, adjacebant *Dardani*; qui a Dardanis in Troade videntur originem traxiſſe, ſicut proprii *Mœſi* a Myſis citerioris Aſiæ; unde etiam conſtanter a Græcis *Myſi*, Μυσοὶ, adpellantur. Inter Dardanos autem & Dalmatas *Scordiſci* erant, uti ex Livii lib. XL. cap. LVII. conſtat. Dardanis enim dicit *per Scordiſcos iter eſſe ad mare Adriaticum Italiamque.* Hinc vagati ad extrema Pannoniæ πρὸς ἕω, *ab ortu*, & in ipſa Pannonia aliquando juxta Danubium,

& aliis locis, conſederunt, quod Strabo lib. VII. pag. 219. tradit. Vaga enim gens fuit, *a Gallis oriunda*; ut Livius prodidit epitoma LXIII. Adde Juſtinum lib. XXXII. cap. III. *Timachi* juxta *Timachum* fluvium, qui etiam *Timacus* dicitur, ſicut oppidum, quod propter ipſum forſan fuit, Ptolemæus Τίμακον, *Timacum* dixit.

Triballi poſt Ciabrum coluerunt, τὰ δυσμικὰ, *occidentalia* Mœſiæ Inferioris tenentes. *Peucini*, a Peuce inſula Danubiana dicti, κατέχουσι τὰ στόματα, *Iſtri oſtia tenebant*: infra quos, Thraciam verſus *Troglodytæ* Ptolemæi erant: *Thraces* vero *Mœſi*, quos Plinius dixit, haud dubie ex Thracia profecti, loca videntur patriæ proxima occupaſſe. Ceteros obſcuros Ptolemæi, quos πρὸς τῷ Πόντῳ, *juxta Pontum* locat, ut *Crobyzos*, *Oetenſios*, *Obulenſios*, & qui hos interjacent, *Deminſios* & *Piarenſios* prætermittimus. *Scythæ* Plinii in Mœſia ſunt *Getæ*, ab Ovidio in Ponticis deſcripti, qui inter illos exſulabat. a quibus extrema illa provinciæ Inferioris pars medio ævo fuit *Scythia* dicta, & provinciis Thraciæ adnumerata, uti ex Sexti Rufi cap. IX. clarum eſt. Ipſi autem *Scythæ* Mœſiaci ex Scythiæ Transdanubiana orti ſunt: & ſub iis obſcura Ptolemæi nomina majorem partem credo latuiſſe.

Primus fluviorum Plinii *Margis* eſt, ſive *Margus*, a quo oppidum *Margum* vel *Margus* nomen habet, & juxta Tricornium exit in Danubium, ideoque idem videtur eſſe qui *Moſchius* eſt Ptolemæi: *Timachus*, ſive *Timacus*, de quo ad oppidum cognomine plenius infra dicemus, a Drino; cui miſcetur, in Danubium defertur. *Pingus* ſive *Pincus* cum aliis mixtus, eſt ille, qui hodie Morava adpellatur. *Ciabrus* dividit Superiorem Mœſiam ab Inferiore, a Ptolemæo Κίαβρος; aliquando Κίαμβρος adpellatus. *Oeſcus* videtur Danubio ab oppidum Oeſcum adfundi, nunc *Iſcha* dictus; & *Utus* ad oppidum Utum. Ulteriores ſunt incerti.

Mœſia per Ciabrum fluvium diviſa fuit in *Superiorem* & *Inferiorem*, ut auctor Ptolemæus eſt. Superior habuit populos Tricorneſios, Pincenſios, Dardanos, Scordiſcos, Timachos Plinii, & Mœſos proprios: ceteræ gentes ſunt Inferioris. Quam antiqua ſit diviſio, mihi non liquet. Plinius & Tacitus de Mœſia loquuntur ut una provincia. Illius verba ſupra cognovimus ex lib. III. cap. XXVI. hic annal. I. cap. LXXX. *prorogatur Poppæo Sabino provincia Mœſia.* Et lib. II. cap. LXVI. *proprætor Mœſiæ.* Inſcriptio vetus, ſub Veſpaſiano facta, apud Gruterum pag. 453. MOESIAE PRAEFUIT. Spartianus de Hadriano quidem cap. II. dixit: *poſt hoc in Inferiorem Mœſiam translatus extremis jam Domitiani temporibus*: verum non dicitur in eam præſes miſſus, ſed tantum ut miles & tribunus, ubi primum de imperio augurium ceperit, cujus locum ita ſui temporis conſuetudine Spartianus deſignat. Inſcriptio ſub Antonino Pio, poſt Hadrianum facta (nam *Divus* in ea vocatur) *Superioris* meminit, apud Gruterum p. 493. num. I. LEG. AUG. PR. PR. PROVINC. MOESIAE SUPER. & alia ſub Severo pag. 407. num. I. LEG. AUG. PR. PR. PROVINC. PANN. ET MOESIAE SUP. Et lapis Tiburtinus, cujus ætas autem non conſtat, apud eumdem p. 49. num. 6. LEG. AUG. PR. PR. PROVINCIAE MOESIAE INFER. Sed jam tum ſub Hadriano diviſam provinciam fuiſſe, ex Suetonii verbis Vitell. cap. XV. clarum eſt: *Octavo imperii menſe deſciverunt ab eo exercitus Mœſiarum atque Pannoniæ.* Ex ſuperiore ætate nondum invenimus, quod certo poſſimus dicere. Manſit diviſio inlibata uſque ad Aurelianum, qui, ut Eutropius lib. IX. cap. IX. tradit, ſubtraxit partem, præſertim Superiori, ut Daciam ſuam, quæ cis Danubium eſt, conſtitueret: & uſque Conſtantinum, qui provinciam Scythiam abſtulit Inferiori, relictis vocabulis veteribus. Nam & Rufus cap. IX. *Inferiorem* Mœſiam, etiam curtatam illam adpellat: & Ammianus lib. XVI. cap. XVIII. de Conſtantio: *nuntiis terrebatur, indicantibus Sarmatas Superiorem Mœ-*

ſiam

ſiam & Secundam populari Pannoniam. Sero Mœſia in *Primam* & *Secundam* diviſa fuit, quæ nomina in Notitia Imperii Occidentalis leguntur. Sed de his in Geographia medii ævi agemus.

MOESIA SUPERIOR.

Limitem ſupra vidimus, quem conſtituimus a Savi & Danubii confluentibus cum Plinio, aut paullo ultra; uſque ad Ciabrum fluvium. Populos etiam nominavimus, in quibus & *Dardani* erant, ut ſic *Dardania* quoque pars Mœſiæ fuerit Superioris. Oppida primum in ripa explicamus: poſtea quæ in mediterraneis ſunt.

Poſt confluentem & Taurunum, qui finis erat Pannoniæ, primum oppidum Superioris Mœſiæ *Singidunum* eſt, ut Latini ſcribunt, Antoninus itinere ab Urbe in orientem; & auctor Itinerarii Hieroſolymitani ſive Burdigalenſis: item qui Tabulam confecit Theodoſianam, & qui Notitiam Imperii ſub duce Mœſiæ Primæ: nec non Jornandes de Reb. Get. cap. LV. ed. Lindenbrogii; at Grot. *Singidonum*, & Aurelius Victor in epitoma de Joviani patre, *incola agri Singidonenſis provinciæ Pannoniæ.* Pannoniæ tribuit vel propter vicinitatem, vel quia vere quidam poſt Singidunum limitem conſtituerunt, ut ſupra ex Itinerario Hieroſolymitano diximus. Græci non uno modo ſcribunt. Ptolemæus Σιγίνδουνον; Procopius de Aedific. lib. IV. cap. V. Σιγγηδὸν & πόλις Σιγγηδόνιος: Theophylactus Simocatta lib. I. cap. IV. Σιγγηδὼν, quod etiam in Excerptis Photii Cod. LXV ita reperitur. Philoſtorgius lib. IV. cap. X. Σεγγιδὼν, *Sengidon*; ἐν Σεγγιδόνι τῆς Μυσίας, *in Mœſia urbe Sengidone.* Ibi Conſtantium poſt Sirmienſe concilium ait conſtitiſſe: quo tempore ab illo lex XXVIII Cod. Theod. de Adpellationibus, data eſt *Kal. Jul. Singiduno.* Antoninus adſcripſit, *caſtra* habuiſſe: Notitia Imperii, *præfecturam legionis quartæ Flaviæ* dat. Quod oppidum hodie ſit, aut quo loco, non plane conſtat, quia Itinerarii Antoniniani numerus M. P. IIII. brevitate ſuſpectus eſt: nec Tabula Peutingeriana lucem adfert, quæ Taurunum ponit cis confluentes III millibus: inter Confluentes autem & Singidunum loco numeri habet ſyllabam *co.* Alii ergo Senderoviam interpretantur, XXIIII millibus a Tauruno diſtantem; alii longius removent. In tam incerto opinionum accedimus viro ſummo Lucæ Holſtenio, qui ad Ortelium adnotavit: *Procop.* IV *Aedific.* Σιγγηδὸν *ſcribitur, ſed adnexa ſequenti particula* ἐν, *legendum* Σιγγήδονον. *nunc Zenderin, ſedes non ita pridem Deſpotæ Serviæ, paullo ſub Tauruno.*

Poſt Singidunum in Tabula ſpatio XIIII M. P. *Tricornium* eſt: Itinerario Hieroſolymitano XII. quo *Tricornia caſtra* dicuntur: Ptolemæo Τρικόρνιον: in Notitia Imperii *Cuneus equitum ſagittariorum Tricornio.* Quod vero Ptolemæus dicit, παρ' ἣν ἐκτρέπεται Μόσχιος ποταμὸς, *juxta quam* [urbem Tricornium] *divertitur flumen Moſchium*, non intelligo, niſi ἐκχέεται, *effunditur* vel legas vel explices. Scribit enim ripæ oppida, apud quæ effuſiones ſunt fluminum; non flexus & diverticula. Ajunt Golumbatz hodie dici quod in ejus loco eſt: poſt quod parvo intervallo exoneratur fluvius, qui videtur *Moſchius* Ptolemæi, & forſan etiam Margis Plinii, niſi alter alterum exceptum defert in Danubium. Tunc Tabula Peutingeriana poſt XII millia paſſuum a Tricornio habet *Montem Aureum*, oppidum in ripa, nomen a Monte Aureo trahens, quem Probus vitibus conſevit, ut Eutropius lib. IX. cap. XI. refert: ad cujus radices hoc ejuſdem nominis oppidum ſic juxta Danubium ſitum fuit, ut in Norici & Pannoniæ confinio Cetium ſub monte Cetio. Antoninus XXIIII M. P. a Singiduno reducit. Notitia Imperii ſub duce Mœſiæ Primæ, *Cuneus equitum Dalmatarum Aureo Monte.* Abhinc rurſus XIIII millibus eſt in Tabula

Margum flumen, oblique ab occaſu adlabens, ut Danubio infundatur: a quo amne x millibus in eadem Tabula abeſt *Viminacium*, celebratum oppidum tam in Notitia Imperii, ubi non ſolum *Præfectum claſſis Iſtricæ*, verum etiam *Cuneum equitum promotorum*; quam in utroque Itinerario Antonini & Hieroſolymitano. Eutropius lib. IX. cap. XIII. in Diocletiano: *Carinum apud Margum ingenti prœlio vicit inter Viminacium & Aureum Montem.* Ptolemæus Ὀυϊμινάκιον, qui λεγιὼν, *legio*, adſcripſit, quod ingens præſidium & caſtra legionis integræ arguit. Procopio & Simocattæ dictis locis Βιμινάκιον, illi laudatur πόλις ἀρχαία *urbs antiqua*; huic πόλις λαμπρὰ, *urbs magnifica.* Fuit enim colonia Romana. In ruinis Ulpiæ Trajanæ inſcriptio reperta, apud Gruter. p. 371. n. 5.

AURELIO CONSTANCIO EQ. R.
DEC. COL. VIMIN.

A Viminacio quod *Margum* oppidum (juxta quod Carinus victus eſt, & cui Tabula *Margenſe auxilium* imponit) tantummodo x millibus paſſuum, Aureum Montem verſus, in Hieroſolymitano Itinerario diſtat, quantum ſpatium Tabulæ a flumine eſt Viminacium; ſequitur, ut vel aliud *Margum* ſit Antonini, itinere ab Urbe in orientem, quod vero vix credibile: vel numeri ejus ſint admodum corrupti, quippe inter Montem illum & Viminacium numerat LXXVI M. P. Tabula tantum XXIIII.

Heic itinera, quæ ſequuti ſumus, tam Antonini ab Urbe, quam Hieroſolymitanum, ab ripa in mediterranea Naiſſum deflectunt: ripam autem ab alio Antonini, a Viminacio Nicomediam per ripam, & ex Tabula Theodoſiana, Ptolemæo item, & Procopio lib. IV. de Aedific. cap. VI. proſequemur. Sed magnæ nos difficultates circumſtant, quod nec hodie quiſquam, quod ſciamus, Bulgariam ripenſem diligentius delineavit, neque fluminibus, quod ſumme neceſſarium erat, diſtinxit ita, ut cum Ptolemæo ac Theodoſiano geographo conveniat, iisque commode applicari poſſit: neque ipſi veteres inter ſe magnopere conſentiunt. Ptolemæus enim Dorticum & Ratiariam cis Ciabrum poſuit, qui amnis, ſi is eſt, quem Abr. Ortelius, quem Sigismundus a Bircken, quem alii ſignificarunt, cui flumen, Sofiam urbem præterlabens, confunditur, & poſt Dacici Alutæ confluentes Danubio miſcetur; numeri Theodoſianæ Tabulæ & Dorticon & Ratiariam excludent a provincia Superiori, quemadmodum etiam Procopius duo illa loca in ortum longe ultra Pontem Trajani removit: neque pons ipſe ſatis notus eſt, ab aliis citerior factus, multis prope ad Alutæ & Danubii confluentem reductus, quibus non ſolum Procopius, verum etiam res ipſa conſentire videtur, quod probabilius eſt, pontem in medietatem fluminis, quod provinciam præterlabitur, conſtitutum ita fuiſſe, ut recta per eum ad Dacorum Auguſtam, ſive Ulpiam Trajanam iretur. Impeditiſſimum ergo hoc iter eſt, ex quo non facile ſe quiſquam extricabit. Accedit, quod in Theodoſiana Peutingerorum Tabula, poſt Ratiariam, quod raro fit, fluvius deſignatus eſt, qui ſi eſt Ciabrus Ptolemæi, alia multo facies utriusque provinciæ prodibit. Nos quem ſequamur incerti, ſingulorum rationem habebimus, aut plurium rationes diſtincte referemus.

In Tabula Peutingeriana poſt Viminacium per x millia paſſuum *Lederata* ſequitur, in Notitia Imperii *Ladenata* corrupte; quam *Turrim Literatam* ab Romanis Latine vocatam, vulgo autem Λεδεράτα, Procopius tradit lib. IV. Aedif. cap. VI. vere, an per adluſionem, non dicimus. at hic *Cuppas* & *Novas* interponit, & Νοβῶν καταντικρὺ ἐν τῇ ἀντιπέρας ἠπείρῳ, *contra Novas in oppoſita continente* ſuam *Literatam* conſtituit, quaſi trans Danubium in Daciæ ora poſitam. Credimus Procopio, quia Antoninus Lederatam poſthabuit, & a Viminacio Cuppas idem ſpatium ſervat, quod auctor Tabulæ, ut Turris ſic in ſiniſtram ripam removeatur. A Tabulæ enim Lederata per XXIIII millia, prætermiſſo *Punico*, quod

quod interjacet, ad vicum *Cuppas* venimus, ſicut in Antonini Itinerario a Viminacio Cuppas, itidem XXIIII M. P. Scriptum in Tabula *Vico Cuppe*, etiam in Antonino Aldi, *Cuppe*: ſed *Cuppis* ſexto caſu eſt in Notitia Imperii, ubi ſub duce Mœſiæ Primæ *Cuneus equitum Dalmatarum* eſt *Cuppis*: item *Auxilium Cuppenſe* ibidem. Procopius Κούπους dixit. Hunc locum in Tabula poſt XII M. P. excipit alius, cui nomen eſt *Ad Novas*. In Notitia *Auxiliares Novenſes ad Novas*: item *Præfectura militum exploratorum Novis*. Utroque ergo modo dixerunt *Ad Novas*, & *Novæ*, ſicut Procopius Νοβαὶ, & Antoninus Aldi & Schotti *Novas*: ſed numeri ſuſpecti ſunt, & haut dubie commutati cum numeris verſus ſequentis.

A Novis Tabula poſt XXV paſſuum millia oppidum cum urbis inſignibus habet, cui nomen *Faliatis*: Antonini Itinerario *Talia*; plenius Notitia Imperii *Taliata*. Ergo in Tabula etiam *Taliatis* legendum eſt. Forte idem locus eſt qui a Ptolemæo Τανάτις, *Tanatis*: a Procopio Τανάτας, *Tanatas* adpellatur. Ille enim inter Viminacium & Eteta ponit; hic in caſtellis, quæ ultra Novas exiſtunt: vocabula autem non multum diſſonant. Inde per XXI M. P. Itinerarium Antonini fert *Aegetam*, quæ Aldina editione *Ageta* eſt, Tabulæ *Egeta*, & ſi quid ſentio, Ptolemæi Ἔτητα, *Eteta*. Tabula tamen alia loca interjecta habet, ut major fiat diſtantia, quam in Itinerario eſt.

Quæ ad *Ratiariam* uſque, Ptolemæi ultimum locum Superioris provinciæ, ſequuntur in itinere a Viminacio Nicomediam per ripam, hæc ſunt:

Ageta	—	—	—
Aquas	M.	P.	XVI.
Dorticon	M.	P.	X.
Bononiam	M.	P.	XVII.
Ratiariam, *Leg.* XIIII. *Gem.*	M.	P.	XVIII.

Oppidum *Aquæ*, quod proximum Antoninus poſt Aegetam ponit, in Tabula eſt *Ad aquas*; Ἄκυες Procopio, qui proxime poſt Pontem Trajani poſuit. Epiſcopale fuit poſtea, quod ex Notitia Eccleſiæ, & ſubſcriptionibus Concilii Chalcedonenſis conſtat. Ab Aquis X millibus paſſuum *Dorticon* abeſt; in Tabula XLI. Tantum diſcrimen eſt diſtantiarum. Ab Ratiaria in eadem Tabula *Remedodiam* ſunt XII M. P. & hinc ad *Almum* juxta amnem, qui ibi Danubio adfunditur, IIII millia.

De *Dortico* nihil habemus dicere, quam quod a Ptolemæo, Antonino, auctore Tabulæ Theodoſianæ, & Procopio, qui φρέρελον *caſtellum*,] dicto loco vocat, commemoretur. Nobilior *Ratiaria*, ut Antoninus, Notitia Imperii ſub duce Daciæ Riparenſis, & Procopius vocant. In Tabula Peutingerorum vocabuli exitus ſive finis ſuſpectus eſt, *Ratiaris* ſexto caſu: in Ptolemæo initium, diphthongus videlicet, Ῥαιτιαρία, *Ratiaria*, contra quam quatuor dicti auctores conſentiunt. Accedit vetus marmor Romanum, Gruteri pag. 521. num. 7. NAT. MYSIA SUPERIORI REG. RATIARESE VICO CINISCO. *Ratiareſe*, pro *Ratiarenſe*, lapſu marmorarii. Confirmat hæc inſcriptio Ptolemæi diſpoſitionem, qua Ratiaria Superioris fuit Mœſiæ & citra Ciabrum fluvium ſita. Legionem XIIII. Geminam ibi ſtativa habuiſſe, ſupra ex Antonini Itinerario intelleximus. At in Notitia Imperii ſub duce Riparenſis Daciæ eſt *Præfectura legionis tertiæ decimæ Geminiæ Ratiariæ*. Non judicaveris facile, qui verior numerus ſit, quum utraque *Gemina* antiquis inſcriptionibus cognominetur. Ratiariam *Arezar* hodie Bulgaris dici, Lucas Holſtenius obſervavit. Addidimus ex Tabula ſpatium XVI. millium paſſuum, in quo *Remedodia* & *Almum* ſunt, ſi quis fortaſſe ejusdem Peutingerianæ delineatum flumen pro limitaneo, id eſt Ciabro, velit habere. Procopius his addit *Caput bovis*,

Trajani opus; & *Zanes*, πολίχνιον παλαιὸν, *vetus oppidulum*, prope Pontem Trajani.

Ipſe Pons Danubii, mirandum Trajani opus, a Dione Caſſio deſcriptus fuit, ex quo hæc Xiphilinus excerpſit, quæ Latine, brevitatis cauſſa, proferemus: *Trajanus pontem lapideum in Danubio fecit, quem ego digne admirari nequeo. nam etſi Trajani ſunt alia opera magnifica, tamen is pons longe omnibus antecellit. Ejus pontis pilæ ſunt* XX. *ex lapide quadrato*, (κρηπῖδες λίθου τετραπέδου) *alitudine pedum* CL *præter fundamenta; latitudine pedum* LX. *Diſtant inter ſe intervallo* CLXX. *pedum, ſuntque fornicibus* (ἁψῖσι) *conjunctæ. Cujus operis ſumptus licet ſit incredibilis; tamen plus admirationis habet, quod hæc in fluvio, gurgitibus pleno, limoſoque alveo facta ſunt, quodque fluxus ejus fluminis alio averti non potuit*, (περιτρέψαι τὸ ῥεῦμα ἠδυνήθη.) Etenim factus pons fuit, ubi flumen eſt στενώτατον, *anguſtiſſimum*, & propterea ῥοωδέστατον καὶ βαθύτατον, *rapidiſſimum altiſſimumque*. Procopius lib. IV. de Aedific. cap. VI. addit rationem, cur Trajanus tantum opus molitus fuerit, ſcilicet ægre tuliſſe, ὅτι οὐκ ἀπέραντος αὐτῷ ἡ βασιλεία εἴη, ἀλλὰ ποταμῷ Ἴστρῳ ὁρίζεται, *quod non interminatum haberet imperium, ſed Iſtro finitum*, hoc eſt non continuum, ſed maximo amne diremtum, impeditumque ita, ut ex una parte alteri non poſſit facile ſubvenire. Addit quoque architecti nomen, *Apollodori Damaſceni*: item, utrimque pontem caſtellis muniviſſe, quorum alterum, quod in Mœſia erat, *Pontes*, alterum *Theodora* vocatum fuerit.

Tam mirabile opus invidia ſucceſſoris Hadriani deſtruxit. nam ut Dio ait, ἀφεῖλε τὴν ἐπιπολῆς κατασκευὴν, *dejecit ſuperiorem ſtructuram*, ut ſolæ pilæ relinquerentur, quod barbari facile irrumpere poſſent, cauſſatus: ſed vera cauſſa ſuberat, quod Trajani gloriæ invidit, quam quum ſuperare deſperaret, maluit ejus magnitudini detrahere. Procopius addit, ruderibus impeditum flumen, mutaſſe curſum, ſubindeque (αὖθις) alveum repetiiſſe, ut navigia non impedite deveherentur.

Locus Pontis incertus eſt & maxime dubitatus. Vulgo ajunt rudera ad Severinum oppidum exſtare: ſed vereor, ne decepti a Paullo Jovio fuerint; ipſe vero a rumore vel fabula: quod etiam Lipſius de Jovio cenſet lib. III. Magnitud. Rom. cap. XIII. Quis enim credet, ipſius ætate *pilas*, ut ait, *triginta ſex exſtitiſſe*, quum Dio, Dalmatiæ ac Pannoniæ præſes: ſicque nec vicinæ Mœſiæ imperitus, XX tantummodo fuiſſe tradat; & Procopius, Juſtiniani ævo, nihil niſi ἐρείπια καὶ θεμελίους, *rudera & fundamenta* commemoret? Nec de Severini oppido idem omnes judicant, quod in Servia longe ſupra Moravam collocant; alii prope Alutæ confluentem in Bulgaria. Quo fit ut disjunctiſſimis locis pontem eumdem in diverſis chartis poni videamus. Quum ergo ab recentibus nihil ſit ſubſidii, ex antiquitate repetendum eſt. Procopius, ſæpe dicto loco, *Pontem Trajani*, longe infra Viminacium (quod Widin putatur eſſe) & poſt Cuppas ac Novas recenſet. Ergo falſi ſunt, qui ſupra Viminacium, ſeu media via inter id ac Taurunum ponunt. Deinde idem Ἀκυὲς, *Aquas*, ſive *Ad aquas*, dicit oppidum ἐγγὺς κείμενον, *propinque ſitum*, μετὰ τὴν Πόντην, *poſt Pontem*, & inde, præter nonnulla caſtella, ad Bononiam & Ratiariam ducit, quo curſu ad alteram de ulteriore Severino ſententiam acceditur proprius, non autem id plane confirmatur, ſed inter Aegetam & Aquas *Pons Trajani* ſtatuitur.

Mediterranea Mœſiæ Superioris a Tauruno ad Viminacium parum nota ſunt: a Viminacio autem iter Antonini, ab Urbe in orientem directum, ita Naiſſum & Serdicam ducit, ut per Thraciam ferat Byzantium. Quem curſum etiam Itinerarium Hieroſoly-

ſolymitanum tenet, pluribus autem locis & oppidis, ſed pleriſque obſcurioribus, vel explicatum vel interpolatum. Antonini hic ordo eſt.

Viminacio	—	—	—
Municipium	M.	P.	XVIII.
Idimum	M.	P.	XXVII.
Horrea Margi	M.	P.	XXI.
Pompejos	M.	P.	XXIV.
Remiſiana	M.	P.	XXV.
Turrim	M.	P.	XXVIII.
Meldia	M.	P.	XXX.
Serdicam	M.	P.	XXXIIII.

Quod *Municipium* dicitur oppidum, ita etiam, eademque diſtantia vocatur in Hieroſolymitano & in Peutingerorum Tabula. Quod ſequitur *Idimum*, ſic ſcribitur etiam in Tabula, ex quibus corrigendum Hieroſolymitanum eſt Itinerarium, quo prave *Idomum* expreſſum eſt. *Horrea Margi* ab Idimo in Tabula ſunt XII tantum millibus, quod numerum Antonini ſuſpectum reddit quaſi X alterum pro I irrepſerit. In Hieroſolymitano eſt XVII M. P. ab Idimo, *Oromago*, quod non dubito, quin ex *Horreo Martis* depravatum ſit. nam *Orrea* Ptolemæi & *Horrea* Antonini pari intervallo diſtant a Naiſſo, quæ ſequitur. Ptolemæus autem ſimpliciter Ὄῤῥεα, *Orrea* vocat. Cognomentum *Margi* haud dubie a fluvio *Margo* vel *Margi* eſt, qui videtur adluiſſe. oblique enim Mœſiam percurrit. Inde ducit Antoninus *Pompeios*, qui in Hieroſolymitano *Ipompeii* corrupte: in Tabula Peutingeriana *Præſidium Pompeii* ſunt.

Hinc itur *Naiſſum*, nobilem civitatem, &, ut Excerpta anonymi de Vita Conſtantini M. tradunt, hujus imperatoris patriam. quod inde fit probabilius, quia is ſæpe ibi conſtitit, & multas in ea urbe leges tulit, ut I Cod. Theod. de alimentis: lex II de integri reſtitutione: lex un. de centonariis, & ejusdem codicis aliæ. An etiam Juliani lex I. Cod. Th. de proximis com. diſpoſitionum, huc referenda ſit, quæ accepta dicitur *Naiſis*, dubitat non nihil Jacobus Gothofredus: quem Lucas Holſtenius confirmare poſſit, qui in veteri nummo Romæ vidit NAISITANI; indeque verum urbis vocabulum fuiſſe *Naiſus*, ſimplici ſibilo, perſuaſum it, uſus ad illud & Stephani chorographi teſtimonio, Ναϊσὸς ſcribentis. Verum Abr. Berkelius, V. C. obſervavit, in omnibus libris antiquis legi geminata littera Ναϊσσός: at Zoſimus indiſcriminatim lib. I. cap. XLV. Νάϊσσος ſcripſit, & lib. III. cap. XI. Νάϊσον: ac Tabula Theodoſiana *Naiſſus.* Ptolemæi Νέσος Dardaniæ, eruditis viris, ut fiat Ναϊσὸς vel Ναϊσσὸς, videtur emendandum eſſe. Ammianus Marcellinus *Naſſus* ſcripſit, niſi error eſt deſcribentium, qui *ai*, ut ſolet nonnunquam antiquis monimentis, pro diphthongo habuerunt. Lib. XXI. cap. XVIII. [Valeſ. X.] de Juliano: *Imperator revertitur Naſſum, copioſum oppidum.* Et cap. ſeq. *Julianus agens tunc apud Naſſum.* Zoſimus autem in eadem hiſtoria lib. III. cap. XI. καταλαβὼν τὴν Νάϊσον, *quum Naiſum perveniſſet.* Ex mox, ὄντι κατὰ τὴν Νάϊσον, *quum apud Naiſum hæreret.* De ſitu & regione variant auctores. Stephanus Byzantius, Νάϊσσος πόλις Θρᾴκης, *Naiſſus urbs Thraciæ,* quod Berkelius ex confinii ratione excuſat: Valeſius in Ammian. XXI. cap. X. Δακίας legendum putat, quia incluta Daciæ mediterraneæ fuit. Jornandes Get. cap. LVI. *Naiſſum primam urbem invadit Illyrici*, puta Illyrici magni, quo Mœſia continebatur. De patria Conſtantini conſentiunt multi. Stephanus in Naiſo: κτίσμα καὶ πατρὶς Κωνσταντίνου τοῦ βασιλέως, *opus & patria Conſtantini imperatoris.* OPUS, quia patriam ſuam ornavit & amplificavit. Excerpta anonymi de Conſtantino, a Valeſio edita: *Conſtantinus natus in*

oppi-

oppido Naiſo atque eductus. Et Julius Firmicus Matheſ. lib. I. cap. ult. *Dominus & Auguſtus noſter, Conſtantinus Maximus, apud Naiſum genitus.* Sic ex duobus MSS. Valeſius: vulgatum perperam *apud Tarſum.* Cedrenus pag. 221. de Conſtantio Chloro: ἐγέννησε Κωνςαντῖνον περὶ τὴν τῆς Δακίας πόλιν, *genuit Conſtantinum apud Daciæ urbem,* quaſi excidiſſet nomen, aut propter dignitatem ſic ſatis ſignificaretur. Hodie, & nomine & loco ſuadente, eſt *Niſſa,* urbs non ignobilis in via, a Tauruno Conſtantinopolim ferente.

Tribus millibus paſſuum a Naiſſo fuit *Mediana,* villa regia ſive prætorium, ubi etiam principes aliquando conſtiterunt. Marcellinus lib. XXVI. cap. X. *Concordiſſimi principes* [Valentinianus & Valens] *percurſis Thraciis Næſſum* [Naiſſum] *advenerunt: ubi in ſuburbano, quod adpellatum Mediana, a civitate tertio lapide diſparatur, quaſi mox ſeparandi, partiti ſunt comites.* Heic data eſt lex VIII Cod. Theod. de jure fiſci, & lex XIII de operibus publicis, quibus ſubſcriptum eſt *Med.* quod alibi *Mediolanum*; his legibus locum hunc Daciæ ſive Mœſiæ antiquæ, ut Gothofredus probavit, ſignificat.

Poſt Naiſſum Antonini itinere proxima *Remiſiana,* Hierocli MS. *Remeſſiana*; Peuting. Tabula *Romeſiana:* & apud Gennadium de Script. Eccleſ. *Romatianæ eccleſiæ epiſcopus*; atque ita etiam in Martyrologiis: Burdigalenſi itinere *Romanſiana.* Holſtenio videtur eſſe Piros inter Niſſam & Sofiam. Sequitur poſt XXVIII in Antonini Itinerario *Turris:* at Hieroſolymitanum habet *Turres* pluraliter; etiam Tabula Theodoſii; & hæc quidem cum intervallo XXX M. P. quod cum Antonino prope convenit: minus autem cum Hieroſolymitani Itinerarii auctore, cui tantum XVIII ſunt ſive bis IX. ſed poteſt numerus excidiſſe. Atque hæc ex itineribus in Superiore provincia. Præterea in mediterraneis eſt *Timacum* inter Naiſſum & Ratiariam. Tabula Peutingerorum duplex facit, *majus* & *minus*; ſed proxime conjungit, a Naiſſo XXVII M. P. utrumque ponit. Ptolemæus Τίμακον in oppidis mediterraneis recenſet: Plinius flumen *Timachum* habet, quod, ut veroſimile eſt, ſi oppidum præterlabitur, falſum eſt, quod quidam in Pannoniam remittunt, quaſi Drino infuſum, ut Tabula Sigiſmundi a Birken habet. A Timaco non longe abſunt *Caſtra Martis,* oppidum οὐ παρὰ τὴν τοῦ ποταμοῦ ὄχθην, *extra ripam* poſitum, ut Procopius dicit de Aedific. lib. IV. cap. VI. cui Καςρόμαρτις, *Caſtramartis* vocatur. Sozomenus lib. IX. cap. V. de barbarorum ad Iſtrum ſedentium quodam duce, καὶ Καςρόμαρτις, πόλιν τῆς Μυσίας, προδοσίᾳ ἑλὼν, *Caſtra Martis, urbem Mœſiæ, proditione cepit.* Et Marcellinus lib. XXXI. cap. XXXII. (Valeſ. XI.) *Gratianus Sirmium introiit, & quadriduo ibi moratus per idem flumen* [Danubium] *ad Martis Caſtra deſcendit.* Epiſcopus ejus urbis ſubſcripſit Concilio Sardicenſi. Vulgo Stramartis vocari, Holſtenius auctor eſt.

Hæc ripam verſus extiterunt: in auſtrum recedunt æque circa limitem utriusque Mœſiæ *Ulpianum* & *Scupi.* Procopius lib. IV. de Aedific. cap. I. ἦν τις ἐν Δαρδάνοις ἐκ παλαιοῦ πόλις, ἥπερ Οὐλπιᾶνα ὠνόμαςο, Οὐλπιανὸν, *Erat vetus oppidum Dardaniæ, quod Ulpiana dictum fuit.* Inſtaurator Juſtinianus vocavit *Juſtinianam Secundam.* Et Ptolemæus in Dardania Οὐλπιανὸν, *Ulpianum* recenſet. Locus incertior eſt. Cum vulgo Baudrandus Priſren interpretantur; Brietius Pyroth: alii longius in ortum reducunt. *Scupi* autem, Ptolemæo eſt Σκοῦπι, *Scupi*; Stephano Σκόποι, *Scopi*, niſi etiam Σκοῦποι legendum, ut juſtus ordo alphabeti ſervetur, quem neglectum eſſe in hoc vocabulo, Berkelius quoque obſervavit. Dicet quidem πόλιν Θρᾴκης, *oppidum Thraciæ*; ſed ea ratione, qua ſupra Naiſſum adſcripſerat Thraciæ, quæ, quod nemo dubitat, Mœſia, eſt. Trebellius Pollio epiſtola Claudii Gothici, in Regilliano, *qualis apud Scupos in pugnando fueris.* Data & *Scupis* lex eſt CXIX. Cod. Theod. de decurionibus. Paullinus Nolanus Carm. XVII. ad Nicetam verſ. 195.

Ibis & Scupos patriæ propinquos
Dardanus hoſpes.

Hodie *Scopia*, vulgo *Uſchup* adpellatur. Addit Ptolemæus *Vellanim* (Græce Ὀυελλανὶς eſt) in extremo limite juxta Inferiorem Mœſiam, ubi Gothofredus contendit legem II Conſtantini de Veteranis, Cod. Theod. datam eſſe, quia in MSS. *in civitate Velanorum*, quod perperam vulgatum ſit *Velovacorum*, quaſi Bellovacorum, quia Conſtantinus illo anno in Gallia non fuerit. Addit idem *Vendenim* citeriorem, etiam mediterraneam. Supereſt *Pincum* oppidum, haud dubie amni *Pingo*, ut Plinius dixit, impoſitum, qui unus ex illis videtur eſſe, quos Morava haurit. Notitia Imperii in Mœſia Prima: *Cuneus equitum Dalmatarum Pinco.* Andr. Morellius, vir clariſſimus, Speciminis rei nummar. tab. XXII. nummum Hadriani oſtendit, inſcriptum AELIANA PINCENSIA, id eſt ludi, Aelii Hadriani honoribus *Pinci* in Mœſia editi, quum eam provinciam luſtraret. nam in Mœſiam veniſſe, teſtantur ejusdem nummi alii, inſcripti ADVENTUI AUG. MOESIAE. Ab hac urbe Πικήνσιοι, *Pincenſii* Ptolemæo dicti ſunt, de quibus ſupra in populis.

Hactenus ſparſim de Dardania, Mœſiæ Superioris parte, quæ vero quod ſæpe ut gens & provincia ſingularis eſt memorata, pretium erit, univerſam Dardaniam breviter in conſpectum dare. Ptolemæus ſub Mœſia Superiore in Dardania quatuor oppida enumerat, *Neſum*, Νέσον, quæ Naiſus eſt, ut ſupra oſtendimus; *Arribantium*; *Ulpianum*, & *Scupi*. Et totidem in Eccleſiæ Notitia Caroli a S. Paulo pag. 210. numerantur, *Scupi*, *Ulpianum*, *Diocletiana*, & *Neſſyna*, quæ Naiſſus eſt. De Diocletiana autem, etiam de *Taureſio* χωρίῳ, & *Bederiana* ſive *Bederina* φρουρίῳ, quorum hoc natalibus, illud educationi Juſtiniani Procopius lib. IV. Aedific. cap. I. tribuit, utrimque ἐν Δαρδάνοις τοῖς Εὐρωπαίοις, *in Dardanis Europæis* poſitum; diſpiciemus in Geographia medii ævi.

MOESIA INFERIOR.

Inferior Mœſia a Superiore inter Iſtrum & Hæmum montem uſque ad Pontem & illius oſtia procurrit. Ripam Ptolemæus, auctor Tabulæ Theodoſianæ, & Antoninus deſcripſerunt, e quibus hæc, præteritis ignobilioribus, collecta damus.

Poſt Almum quod ultimum erat in provincia Superiore, Antoninus refert *Cebrum*, quod Ortelio videtur contractum ex *Ciabrum*, quaſi ad flumen Ciabrum, ubi Danubio infertur, ſitum fuerit, quod non eſt improbabile. nam & *Ciabrus* videtur Κέβρος a Dione lib. LI. pag. 461. dici, flumen Mœſiæ, ubi Mœſos & Baſtarnas Craſſus ἐς τὴν Μυσίδα ἐμβαλὼν, in Mœſiam irruens, perſecutus eſt & profligavit. Scriptum quidem Κέδρῳ, ſed etiam Th. Reineſio judice, πρὸς τῷ Κέβρῳ τῷ ποταμῷ, *juxta Cebrum flumen*, legendum eſt. Ciabrus autem fluvius Ptolemæo communis utriusque Mœſiæ terminus eſt. Et Procopius de Aedif. lib. IV. cap. VI. Κεβρὸν oppidum vocat, ejusque ὀχυρώματα πεπονηκότα, *ruinoſas munitiones* Juſtiniani temporibus fuiſſe tradit, ideoque ab illo principe θαυμασίως, *mirifice*, inſtauratas. Ex quo conjicimus locum opportunum & munitione dignum fuiſſe, cujus generis præcipue ſunt, quæ confluentibus magnorum fluminum adjacent: Idcirco etiam in Notitia Imperii ſub duce Daciæ Ripenſis *Cuneus equitum ſcutariorum*, & *Præfectura legionis* V *Macedonicæ Cebro* fuerunt. A Cebro per XVIII M. P. venitur *Auguſtam*, ignotum a quo conditam, cujus urbis ibidem Procopius μόνα ἔδαφη, *ſola rudera* ſuperfuiſſe memorat, ἐν τοῖς ἄνω χρόνοις, *priſcis temporibus* AUGUSTAE adpellatæ. Aldus *Auguſtis* caſu ſexto ſcripſit, quaſi caſtra fuerint imperatoris: ſed πόλιν, *urbem* nominavit Procopius, nec alibi eo vocabulo Romani, niſi in claris civitatibus, uſi ſunt. *Variana* proxima

in Itinerario poſt XII M. P. eſt: adſcriptum Schotti editione charactere alio, quaſi variet lectio, *Valeriana:* ſed abeſt hoc additamentum ab Aldina. Etiam urbes *Varianam* & *Valerianam* Procopius diſtinguit: conjungit tamen ut vicinas.

Urbs *Nicopolis*, quæ hodieque ſuperſtat, in hunc tractum incidit, ſita ad *Jatrum* fluvium, quod Jornandes in Geticis prodidit. De barbaro Mœſiam vaſtante agens cap. XVIII. *Nicopolim*, inquit, *accedit, quæ juxta Jatrum fluvium eſt.* Et quia ad oſtium hujus amnis ſita eſt, qui ibi Danubio infertur; diſcriminis cauſſa *Nicopolis ad Danubium* vocatur, ſive *ad Iſtrum.* Nummi Caracallæ & Diadumeniani ΝΙΚΟΠΟΛΙΤΩΝ ΠΡΟC. ΙCΤΡΩ; item Getæ & Gordiani, ΝΙΚΟΠΟΛΙΤΩΝ ΠΡΟC ΙCΤΡΟΝ, *Nicopolitarum ad Iſtrum.* Ammianus Marcellinus lib. XXXI. cap. XVI. *Anchialos capta, & tempore eodem Nicopolis, quam indicium victoriæ contra Dacos Trajanus condidit imperator.* Hanc vel Daciæ fuiſſe, vel Mœſiæ, vicinam tamen Daciæ & oppoſitam ad Danubium, veroſimillimum eſt. Thraciæ enim Nicopolis, ubi Anchialus eſt, longius abeſt a victoria Dacica. Anton. Bonfinius Rer. Ungar. Decad. III. lib. II. geminam tradit Nicopolin, minorem trans Danubium, opus Trajani; & majorem cis flumen, ab Hadriano additam, cetera ita connexas, ut ſolo flumine dirimantur. Prona hæc ad fidem ſunt: an vero diſtinctius a veteri ſcriptore ſit ita proditum, non habeo adfirmare. Mirum vero neque Antoninum, neque auctorem Tabulæ ejus habuiſſe rationem.

Memorabilior *Oeſcus* eſt, ſic Antonino ſcripta & in Notitia Imperii: Ptolemæo Οἶσκος Τελβαλῶν, *Oeſcus Triballorum*, quia in Triballorum gente ſita erat. Procopio de Aedif. lib. IV. cap. VI. Ἰσκός, *Iſcus*, qui a Danubio reduxit paulliſper: in Tabula Peutingeriana *Eſcus*, flumini *Eſco* adpoſita, qui forte Plinii lib. III. cap. XXVI. *Eſcamus* amnis eſt. Gruterus p. 566. n. 9. NATUS MESIA INFERIORE DOMU ESCUM - - Fluvius *Eſcus*, ſive *Oeſcus*, veſtigia nominis ſui in Iſcha ſive Iſca reliquit.

In eadem ripa ſequuntur *Utus* ſive *Utum.* Caſu ſexto enim Antoninus Aldi & Imperii Notitia in Dacia Ripenſi *Uto* habent. Unde vitium Tabulæ Peutingerianæ deprehendi & corrigi poteſt, qua *Vio* eadem diſtantia ab Oeſco expreſſum eſt. Plinii fluvius *Utus* hoc oppidum adluit, quod ad ejus confluentem neceſſe eſt poſitum fuiſſe: deinde *Securiſca* Antonini, & Notitiæ in Mœſia Secunda, qua *Cuneus equitum ſcutariorum Securiſcæ* dicitur caſtra habuiſſe. Ex utriuſque conſenſu iterum Tabulam emendamus, cujus *Securiſpa* eſt. Excipiunt *Novæ* in Itinerario cum caſtris *Leg.* I *Ital.* quæ in Tabula *ad Novas* ſunt, cum claræ urbis inſignibus. Notitia, quod miror, *ad Novas* in Dacia Ripenſi recenſet, quæ vero ſuperiorem *Securiſcam* poſuerat in Mœſia Secunda. Ptolemæo ſunt etiam Νοῦαι, *Novæ.* Tabula mox *Latrum* exhibet: Notitia Mœſiæ Secundæ *Cuneum equitum ſcutariorum Latris.* Quod ſequitur Trimammion Antonini & Notitiæ; *Trimanium* Tabulæ; corrupte Ptolemæus dixit Τελμμάνιον. Male ſanum eſt etiam vocabulum quod inſequitur, Antonini, ut Aldus edidit, *Sexantapriſtis*; ut Schottus, *Exantapriſtin:* Notitiæ, *Sexagintapriſtra:* Tabulæ, *Priſtis.* Singula eo caſu, quo leguntur, ſcripſi, ut de recto planius judicetur. Tum *Tegræ* ſunt Tabulæ: *Tegra* Notitiæ, cui *Cuneus equitum ſecundorum armigerorum* eſt *Tegræ.*

Appiaria Antonini & Tabulæ, & Notitiæ tam Eccleſiæ (nam epiſcopium habuit) quam Imperii. *Transmariſca* Antonini & Notitiæ; *Traſmariſca* Tabulæ; Τρομάρισκα Ptolemæi. *Candidiana* Notitiæ Imperii & Itinerarii; in Tabula *Nigriniana*, quod ex malo forſan eventu eſt. Hinc nomen Candidianum, Galerii filium accepiſſe, ubi vel natum vel educatum, conjectura Toinardi eſt in Lactantii de Mortib. Perſ. cap. XX. Præterea *Teglicium* Antonini, quo *milites Mœſiacos* imponit Notitia Imperii: & *Doroſtorum*

Anto-

Antonini, ſive *Duroſtorum* Notitiæ, & Ptolemæi Δυρόςορον; Tabulæ *Duroſteron* cum inſignibus urbis nobilioris. Itinerario teſte *Legio* XI CL. id eſt, ut Notitia explicat, *undecima Claudia* impoſita fuit: etiam in Notitia, *Milites quarti Conſtantiani.* Ptolemæum citavimus ſecundum Palatinum codicem: vulgati Δυροςόλον præferunt: quam formam & Procopius tenet dicti libri cap. VII. cui ὀχυρώματα παρὰ τοῦ Ἴςρου ἠϊόνα Δορόςολος καὶ Συκιδάβα, *munimenta ad Iſtri ripam* ſunt Doroſtolus *&* *Sucidava.* Hæc *Sucidava* Antonini, Tabulæ & Notitiæ, Ptolemæo quoque eſt Συκιδάνα, quæ proximam *Axiopolim* habet, Ptolemæi Αξιόπολιν, eaque in Itinerario & Tabula hunc locum obtinet. Ad hanc urbem Ptolemæus vult deſinere *Danubii* nomen, incipere *Iſtri*, ut ſupra oſtendimus in Fluminibus Germaniæ. Succedunt Antonini itinere *Capidava*; Tab. Peut. *Calidava*; ſed prior ſcriptura verior, quia etiam Conſtantinus Porphyrogennetus lib. II. them. I. Καπιδάβα, *Capidava* ſcripſit: & *Carſon*, quod Ptolemæo etiam Κάρσον eſt, Tabulæ *Carſium*: item *Cion*, *Biroe*, *Troſmis*, ubi *Legio* I *Jovia* ſtativa habuit; Tabulæ *Troeſmis*, Ptolemæi Τρόσμις. Ovidius tamen etiam *Troſmis.* Ex Ponto lib. IV. epiſt. IX. verſ. 79. de Flacco præſide:

> *Hic captam Troſmin celeri virtute recepit,*
> *Infecitque fero ſanguine Danubium.*

Ergo Romanæ ditionis fuerat; a barbaris intercepta; a Flacco recuperata. Heic poſteriores principes, quum dividerent provincias, Mœſiam Secundam terminaverunt, reliquis Scythiæ adjudicatis.

Sunt autem, quæ uſque ad Iſtri oſtia reſtant, perpauca numero: *Arubium* in Tabula; in Itinerario *Arrubium*: & antiquum oppidum *Noviodunum*, itidem Antonini & Tabulæ; Νοιόδουνον Ptolemæo: *Novidunum* Marcellino lib. XXVII. cap. XI. [Valeſ. cap. V.] & *Nebiodunum* Lege I Cod. Theod. de veſtibus oloveris, niſi *Nobiodunum* legendum eſt. Inſequitur *Aegyſus* Itinerarii, ſive *Aegypſus*, ut in vulgatis Ovidii, ſive *Aegiſus* ſeu *Aegiſſus*, ut in MSS. aliquot. Ovidius lib. I. ex Ponto, epiſt. VIII.

> *Stat vetus urbs, ripæ vicina binominis Iſtri,*
> *Mœnibus & poſitu vix adeunda loci.*
> *Caſpius Aegiſſus (de ſe ſi credimus ipſis)*
> *Condidit & proprio nomine dixit opus.*

Natura loci munita fuit, interceptam a Thracibus Romani recuperarunt. Eodem lib. IV. epiſt. VII. ad Veſtalem præſidem.

> *Non negat Aegiſſos, quæ te ſubeunte recepta*
> *Senſit in ingenio nil opis eſſe loci.*

Verum ſcripturam *Aegiſſos* eſſe, confirmat etiam Porphyrogennetus lib. II. them. I. cui in præfectura Myſiæ [poſt alia] ſunt Αξιούπολις, Καπιδάβα, Κάρπος, Τρώσμις, Νοβιόδουνος, Ἄιγισσος, Αλμυρίς. Inter Aegiſſon & Iſtri oſtia Antonini & Tabulæ *Salſovia* eſt: poſt XXIIII millia ejuſdem Tabulæ *Ad ſtoma*, locus ad oſtium, ubi primum Iſter incipit dividi.

Heic etiam *Pons Darii* fuit olim, quo in Scythas exercitum trajecit. Nepos Miltiade cap. III. *Perſarum rex Darius Scythis bellum inferre decrevit. pontem fecit in Iſtro flumine, qua copias traduceret.* Locum pontis ita ſignavit Herodotus lib. IV. cap. LXXXIX. ὁ ναυτικὸς στρατὸς τὰς Κυανέας διεκπλώσας, ἔπλεε ἰθὺ τοῦ Ἴστρου. ἀναπλώσας δὲ ἀνὰ τὸν ποταμὸν δυῶν ἡμερέων πλόον ἀπὸ θαλάσσης, τοῦ ποταμοῦ τὸν αὐχένα, ἐκ τοῦ σχίζεται τὰ στόματα τοῦ Ἴστρου, ἐζεύγνυε. *Navalis exercitus* (quem Jones & Aeoles & Helleſpontii ducebant) *prætervectus Cyaneas* [inſulas,] *recta ad Iſtrum navigavit, ſubvectusque duorum dierum itinere a mari, fauces fluminis, ubi in*

oſtia ſcindi incipit, ponte junxit. Darius interea pedeſtrem exercitum per Thraciam duxit ad Iſtrum. Omnia hæc ſunt perſpicua, etiam Straboni adprobata, qui lib. VII. pag. 211. ab oſtio Sacro ait ἀνάπλουν, *navigationem adverſam* eſſe ad Peucen CXX ſtadiis, ἧς κατὰ τὸ κάτω μέρος ἐποίησε τὸ ζεῦγμα Δαρεῖος, *juxta cujus* [inſulæ] *occidentalem partem Darius pontem fecit.*

De *oſtiis* Iſtri nunc dicendum eſt, quorum nec numerus, neque nomina ſatis certa ſunt. Ephorus apud Strabonem dicto loco πεντάστομον Iſtrum, *quinque oſtiis* exire dixit. Dionyſius Perieg. verſ. 301. itidem de Iſtro,

> Πενταπόροις προχοῇσιν ἑλισσόμενος περὶ Πεύκην,

quod Feſtus Avienus verſ. 441. interpretatus eſt.

> — — — *ora per æquor*
> *Quinque vomunt amnem, qua ſe procul inſula Peuce*
> *Exerit.*

Plinius *ſex* oſtia lib. IV. cap. XII. eidem flumini dat. Iſter, inquit, *in Pontem ſex fluminibus evolvitur.* Plures *ſeptem* tribuunt. Strabo lib. VII. pag. 211. ἑπτάστομός ἐστι, *ſeptem oſtia habet.* Pomponius Mela lib. II. cap. I. de Iſtro: *totidem quot Nilus oſtiis, ſed tribus tenuibus, reliquis navigabilibus, effluit.* Ptolemæus etiam totidem numeravit. Ammianus Marcellinus lib. XXII. cap. XIX. *ſeptem oſtiis erumpit in mare.* Cauſſa varietatis opinionum eſt, quod alii tenues exitus connumerant, alii excludunt & prætereunt. Nec nomina oſtiorum ſunt eadem. Quod ad auſtrum maxime vergit, per ſe validum & amplum, *Sacrum* vocatur, item *Peuce*, ab inſula quam facit, ejusdem nominis. Ptolemæus lib. III. cap. X. ἐκβάλλει στόματι λεγομένῳ ἱερῷ ἢ πεύκῃ, *influit oſtio quod Sacrum vel Peuce dicitur.* Quod proximum huic, Ptolemæo eſt *Inariacium:* Plinio & Marcellino *Naracuſtoma:* tertium eisdem *Calonſtoma*, quaſi pulchrum; quod καλὸν eſt, oſtium: quartum *Pſeudoſtoma:* quintum exile *Boreum*, Βόρειον, *ſtoma*, ſextum Ammianus *Stenoſtoma* dixit, ſi ſalva lectio eſt: Ptolemæus ſuum ſeptimum, quod extremum eſt, *Thiagolam* vocat, a lacu ejus nominis quem tranſit; idque ψιλὸν, *exiguum:* Marcellino autem *ſeptimum ingens.* Strabo de eisdem: *Tria oſtia*, ἐφεξῆς τῷ ἱερῷ, *quæ Sacrum ſubſequuntur, parva ſunt: cetera his majora, Sacro tamen multo minora.* Sic inconſtanter veteres de his oſtiis cenſuerunt, nec forte illa ſemper eadem fuerunt, ſed cum temporibus, ut in Nilo etiam, mutata.

De inſulis inter oſtia quæ prodantur, breviter attingenda putamus. Strabo γίνονται μεταξὺ στομάτων νησίδες, *Sunt inter oſtia parvæ inſulæ.* Mela lib. II. cap. XII. *Sex ſunt inſulæ inter Iſtri oſtia: ex his Peuce notiſſima, & maxima.* Situm Strabo paullo ante, quum de Ponte Darii ageremus, oſtendit, intra divortium fuiſſe ad Sacri oſtii alveum, reductam vero a mari CXXX ſtadiis. Plinius: *Primum oſtium Peuces: mox ipſa Peuce inſula a qua proximus alveus adpellatus.* Rurſus Strabo eodem loco: πρὸς ταῖς ἐκβολαῖς μεγάλη νῆσός ἐστιν ἡ Πεύκη. κατασχόντες δ᾽ αὐτὴν Βαστάρναι, Πευκινοὶ προσηγορεύθησαν, *Ad oſtia* [Iſtri] *magna eſt inſula Peuce: quam tenentes Baſtarnæ, Peucini ſunt cognominati.* Reliquæ minores inſulæ ſine nominibus in univerſum a ſcriptoribus, qui ſuperant, produntur.

Maritima ora Mœſiæ Inferioris eſt inter Iſtri oſtia & fines Thraciæ ad Pontum Euxinum. Ab oſtiis prima urbs fuit *Iſtrus* Antonini & Eutropii lib. VI. cap. VIII; *Iſtros* Ammiani lib. XXII. cap. XIX. Ἴστρος Stephani Byzantini, & Peripli Ponti Euxini cap. 157. & ex antiquioribus Scymni Chii, cujus fragmentum Lucas Holſtenius cum Notis in Stephanum reliquit, cujus verſu 21. dicitur.

- - - - - - - - ἡ πόλις
Ἴστρος ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἔλαβε τοὔνομα
- - - - - - καὶ ταύτην τὴν πόλιν
Μιλήσιοι κτίζουσιν.

Hoc eſt : *Iſter civitas ab Iſtro flumine nomen accepit : & hanc urbem Mileſii condiderunt.* Arriano ſub finem Peripli eſt Ἰστρία πόλις, Ptolemæo Ἰστρόπολις; Melæ lib. II. cap. II. & Plinio III. cap. XI. *Iſtropolis*; Tabula Peutingeri *Hiſtriopolis*, LX M. P. a loco, qui *Ad ſtoma*, vocatur, quem ad Sacrum oſtium fuiſſe Strabonis ſuffragio confirmatur lib. VII. pag. 220. Ἔστιν ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ στόματος Ἴστρος πολίχνιον ἐν πεντακοσίοις σταδίοις, *Abeſt a Sacro oſtio oppidum Iſtrus quingentis ſtadiis.* Quum autem, πολίχνιον, *parvum oppidum* vocat, ex ſuis metitur temporibus : nam major olim & illuſtrior fuit. Marcellinus dicto loco: *Iſtros quondam potentiſſima civitas.* Gemina ergo hujus nominis forma, *Iſtrus* ſive *Iſtros*; & *Iſtropolis*: ſed prior, ut vetuſtior, ita etiam eſt frequentior, utpote Scymni, Strabonis, & quem Stephanus ſequutus eſt; etiam nummi antiqui ΙΣΤΡΙΗΩΝ, pro Ἰστριέων, Jonice, quod ab Ἴστρος eſt. nam ab Ἰστρόπολις deducitur Ἰστροπολιτῶν. Colonia fuit Mileſiorum, ut Scymnus, Strabo, & Plinius teſtantur.

Sequuntur *Tomi*, intervallo XL M. P. ſecundum Peutingerianam; XXXVI. ſecundum Antoninum. Ptolemæo Τόμοι: etiam Plinio & Ammiano prædictis locis, & Melæ lib. II. cap. II. *Tomi* pluraliter: ut Straboni lib. VII. p. 220. Τόμις, Τόμεως. Nummus Caracallæ ΜΗΤΡΟΠ. ΠΟΝΤΟΥ ΤΟΜΕΩΣ. Qua forma etiam Ovidius uſus eſt lib. III. Triſt. eleg. IX. extrema, de Media fugiente:

Inde Tomis dictis locus hic; quia fertur in illo
Membra ſoror fratris conſecuiſſe ſui.

Unde etiam origo nominis vel vera vel fabuloſa patet. Idem lib. IV. Pont. epiſt. XIV extrema.

Tam mihi cara Tomis; patriæ quæ ſede fugatis
Tempus ad hoc nobis hoſpita fida fuit.

Non autem πολίχνιον fuit, ut Strabo cenſet; ſed urbs illius regionis præcipua, in dicto nummo μητρόπολις; & in Tabula Peutingeriana urbium clararum & nobilium inſignibus ornata. Incolæ *Tomitæ.* Idem IV. Pont. epiſt. IX. verſ. 21.

Hoc facit, ut miſero faveant adſintque Tomitæ:

& gentile *Tomitanus*, ut lib. III. epiſt. VIII.

Quæ tibi - - - - - -
Dona Tomitanus mittere poſſet ager.

A Tomis in Tabula XXXIIII. in Itinerario XXX millibus paſſuum, apud Strabonem CCLXXX ſtadiis in auſtrum diſtat *Calatis*, ſive *Callatis*, ſive *Callatia.* Strabo, Mela, Plinius, Eutropius, Antoninus *Calatis* L ſimplici, Scylaci, Scymno Chio, & Peutingerianæ auctori *Callatis*, littera duplicata: Ptolemæo Καλλατία, *Callatia*, quæ forma etiam in nummo Gordiani apud Patinum p. 372. exſtat. ΚΑΛΛΑΤΙΑΝΩΝ, Colonia Heracleotarum fuit, ut Scymnus Chius & Strabo tradiderunt. Inter Calatim & Tomos Eutropius VI. cap. VIII. *Parthenopolim* habet, quam Plinius etiam in Mœſia inferiore ponit, ſed obſcuris nominibus immiſtam. Forte reductius quodammodo a mari fuit.

Nec in Itinerario, nec in Periplo Ponti ἀπὸ Καλάτιδος, *a Calati* ad Dionyſopolim per L amplius M. P. quidquam memorabile fuit, præter *Bizonen*, Βιζώνην quæ LXXX ſtadia ſupra Dionyſopolim in ſeptemtrionem erat: ſed motu terræ concidit. Mela lib. II. cap. II. *Fuit heic Bizone: motu terræ intercidit.* Et Plinius lib. IV. cap. XII. *Bizone terræ hiatu*

rapta. In Tabula corrupte *Bibone* XII M. P. ſupra Dionyſopolim. Ipſa *Dionyſopolis* antea *Cruni*, Κρουνοὶ, dicta, ob vicinas ὑδάτων ἀναβλύσεις, *aquarum ſcaturigines*, ut Scymnus Chius principio fragmenti, & ex illo Stephanus refert de Urbibus. An vero etiam *Matiopolis* dicta fuerit, ut Periplo Ponti traditur, & ipſo nunc Scymni fragmento legitur, dubitamus; quia Plinius idem de Crumnis habet, de Matiopoli nihil: ut videatur ex *Martianopolis* illud nomen, Trajani in eadem Mœſia opere, enatum longe poſt Scymnum fuiſſe. nam etiam Stephanus, qui Scymni verbis utitur, illud, quod de Matiopoli eſt, ignorat. Spurius ergo verſus ille fragmenti videtur, de quo plura Iſaacus Voſſius ad Periplum. *Dionyſopolis* autem Cruni adpellati fuerunt ex eo, quod Pontus ad illud litus ſimulacrum Bacchi adpuliſſet, tradente eodem poeta Chio, eumque ſequentibus auctore Peripli: & chorographo Byzantino.

Reliqua Mœſiæ ad Pontum, ex utroque Periplo ſic expedimus: A Dionyſopoli ad *Odeſſum*, ubi portus, CC ſtadia. Alter Periplus: Ὀδησσὸς πόλις, ἐν ᾗ ὅρμος ναυσὶ, *urbs Odeſſus, in qua ſtatio navium eſt.* Ammiano lib. XXVII. cap. IX. *Odyſſus* eſt, ſicut etiam Ptolemæo Ὀδυσσός. Sed præſtat prior ſcriptio Ὀδησσὸς, *Odeſſus*, quæ Scymni etiam & Strabonis eſt. In nummis quoque Caracallæ & Gordiani ΟΔΗϹϹΕΙΤΩΝ, apud Harduinum. Et Diodorus Siculus lib. XX. extremo: παρῆλθεν εἰς Ὀδησσὸν, ἣ κεῖται μεταξὺ τῆς τε Ἀπολλωνίας καὶ Καλατίας (ſic legendum, non Γαλατίας) *Odeſſum tranſiit, quæ inter Apolloniam & Calatin ſita eſt.* Mileſiorum colonia erat. Strabo, Ὀδησσὸς Μιλησίων ἄποικος, *Odeſſus Mileſiorum colonia:* & Scymnus principio fragmenti.

- - - - - - Ὀδησσὸν οἱ Μιλήσιοι
Κτίζουσιν,

Odeſſum Mileſii condiderunt. Inde ad *Hæmum* montem, qui in Pontum procurrit, ad cujus radices etiam ὅρμος ναυσὶ, *ſtatio navium* eſt, ſtadia ſunt Arriano CCCLX; anonymo CCLX. Ab Hæmo *Meſembriam*, XC ſtadia, ſive millia paſſuum fere XII. Peripli anonymus auctor p. 161. αὕτη ἡ Μεσημβρία πόλις παρὰ τὴν ὑπώρειαν τοῦ καλουμένου Αἵμου κειμένη τῇ Θρακίᾳ τε καὶ τῇ Γετικῇ συνορίζει γῇ, *Hæc Meſembria urbs ad radices montis dicti Hæmi ſita eſt, Thraciæ Geticæque terræ contermina.* Etiam Ptolemæo eſt Μεσημβρία ultima Mœſiæ ad Thraciæ fines juxta Pontum; & Melæ II. cap. II. ac Plinio IV. cap. XI. *Meſembria:* Herodoto autem lib. IV. cap. XCIII. Μεσαμβρία, *Meſambria*, & in nummis Severi & Philippi junioris ΜΕϹΑΜΒΡΙΑΝΩΝ.

Hæc in Ponti ora ad Mœſiam Inferiorem pertinent, quæ cum iis, quibus ripa Iſtri eſt culta atque condita, ulteriorem fere omnem partem conficiunt, nec ex mediterraneis aliquid notum eſt, præter *Marcianopolim*, ut Marcellinus ait lib. XXVII. cap. IV. *a ſorore Trajani principis ita cognominatam.* Vulgo in litore eamdem poſuerunt, Itinerario Antonini in errorem inducente, quo inter Odeſſum & Anchialum *Marcianopolis* viſitur. Verum major fides eſt Peutingerianæ Tabulæ, in qua a Duroſtoro, deflectente ab ripa itinere ad Odeſſum verſus, XXIIII M. P. ab Odeſſo ſic reducta in mediterranea eſt:

Duroſtoro	- - -
Palmatis	XIIII.
Marcianopoli	XLV.
Paniſſo	XII.
Odeſſo	XII.

Thraciæ Mœſiæne adſcribas, dubitare poſſis, ſi Zoſimi verba lib. IV. cap. X. inſpexeris obiter, αὐτὸς ἐπὶ τῆς Μαρκιανουπόλεως, ἣ μεγίστη τῶν ἐν Θρᾴκῃ πόλεών ἐστι, διατρίβων, *ipſe Marcianopoli degens, quæ urbium Thraciæ maxima eſt.* Verum de Valente imperatore agit, cujus

cujus ætate Thracia ad Iſtri uſque oſtia prorogata erat, nec ſolam Mœſiam inferiorem, ſed Scythiam quoque, id eſt ad oſtia regionem complectebatur, uti ex Sexti Rufi cap. IX. liquet: ante diviſionem vero provinciarum novam, a Diocletiano vel Conſtantino inſtitutam, ipſe Zoſimus aliter judicavit, de Claudio Gothico ſcribens lib. I. cap. XLII. προελθόντες δὲ, καὶ ἐπὶ Μαρκιανȣ̃ πόλιν, ἣ Μυσίας ἐςὶν, ἀναβάντες, καὶ ταύτης διαμαρτόντες, ἔπλεον ἐπὶ τὸ πρόσω. *Progreſſi vero* [Scythæ] *& Marcianopolim delati, quæ Mœſiæ civitas eſt, ac ne illa quidem potiti, navigarunt ulterius.* Ammianus quoque Marcellinus dicto loco: *Dein Myſia* [id eſt Mœſia] *ubi Marcianopolis eſt.* Et Trebellius Pollio in Claudio cap. IX. *Pugnatum eſt apud Mœſos, & multa prœlia fuerunt apud Marcianopolim, multi naufragio perierunt.* At ex his, & modo adlatis Zoſimi verbis ex lib. I. videtur nihilominus adſtrui, maritimam Marcianopolim fuiſſe. Verum navigarunt quidem barbari: ubi autem opulentiorem urbem cognoverant, exſcenſione facta, per viginti, & amplius, paſſuum millia eo uſque excurrere, & oppugnare, & quid non gravius? cupiditas prædæ coegit. Si Claudii prœlia ad Marcianopolim, aut inter hanc urbem & mare ſunt facta, utique victi ad naves refugerunt, ut vel tempeſtate perirent, vel naves regere turbati clade & fuga non potuerint: niſi illud Pollio naufragium reſpexit, quod Zoſimus loco dicto, & ex illo Suidas in voce Σκῦθαι, deſcripſerunt, quum Marcianopolim fruſtra oppugnaſſent, ulterius navigaturis accidiſſe, ut in anguſtiis Propontidis impetu fluentis maris naves colliderentur & magna pars cum hominum tum navigiorum periret. Quod ſi licet etiam recenti teſtimonio uti, adfero ſummi viri, Lucæ Holſtenii, qui, quum Ortelius in Theſauro ſcripſiſſet, ſitam hanc urbem eſſe AD PONTUM EUXINUM; adnotavit, *Falſum. Eſt nunc quoque celebris civitas Bulgaris, Preslaw dicta, quaſi civitas illuſtris.*

Nominis quoque rationes attingendæ ſunt. Ex Græcis Suidas Μαρκιανȣ́πολις, Zoſimus Μαρκιανȣ̃ πόλις diviſe; etiam Nicenæ Synodo Piſtus epiſcopus Μαρκιανȣ̃ πόλεως ſubſcripſit, & ſic quoque in Actis Gelaſii pag. 55. Ex quo ferme dubitare cœpit de fide Marcellini Caſaubonus in Pollionis Claudium cap. IX. *Debuiſſet*, inquit, Μαρκιανῆς, *ſi fides Ammiano.* At propter Græculorum ſcripturam nolim Marcellini, gravis auctoris, fidem in dubium vocare. Incurioſi enim illi ſæpe in his nominibus ſunt. Faſſi ipſimet, Helenopolim Bithyniæ ab Helena, Conſtantini matre, nomen ducere: nihilominus Ἑλενȣ́πολιν ſcripſerunt Socrates lib. I. cap. XXXIX. Cedrenus tam Pariſ. ed. p. 295. quam Baſil. p. 243. qui etiam addit διὰ τὴν μητέρα *propter matrem* Ἑλενȣ́πολιν vocari: & Anna Comnena lib. XV. pag. 463. & Conſtantinus Porphyrogennetus lib. I. them. V. Diligentiores vero, Philoſtorgius lib. II. cap. XIII. & Sozomenus lib. II. cap. XXXIV. Ἑλενόπολις ſcripſerunt. Sic quoque veteres Μαρκιανόπολις ſcripſiſſe nummi plures teſtes ſunt, Sept. Severi, Juliæ Domnæ, Caracallæ, Elagabali, Alexandri, Gordiani; qui omnes ΜΑΡΚΙΑΝΟΠΟΛΕΙΤΩΝ præferunt, nullus cum ȣ diphthongo. Marcianæ autem, Trajani ſorori, hanc urbem imputari, etiam Jornandes confirmat, de Reb. Get. cap. XVI. de qua auguſta femina Plinius Paneg. cap. LXXXIV. conſulatur, & quæ ibi ex fornice Anconitano (apud Grut. p. 247. extr.) ſubnotavimus,

DIVAE
MARCIANAE AUG.
SORORI AUG.

Non ergo indigna fuit, cujus nomini etiam urbes a fratre auguſto dedicarentur.

Obſcura ſunt oppida, quæ in Tabula utrimque Marcianopoli adjunguntur, *Palmatæ* & *Paniſſum*, niſi quod Ptolemæus inter Odeſſum & Meſembriam *Panyſi* fluminis oſtia habet. Ipſa autem pars Mœſiæ Inferioris, quæ inter Pontum, Iſtri oſtia & Hæmum mon-

tem eſt, etiam *Pontus* fuit dicta, ut urbem Tomos ΜΗΤΡΟΠ. ΠΟΝΤΟΥ. *metropolim Ponti* in nummo Caracallæ vocari ſupra intelleximus: & Ovidius lib. v. Triſt. eleg. x ineunte:

Ut ſumus in Ponto, ter frigore conſtitit Iſter.

Poſteriori ævo provincia heic nova conſtituta, & Thraciæ adjecta fuit, quæ *Scythia*, a Scythis & Getis incolis, adpellabatur, licet maritimæ pleræque urbes eſſent Græcorum coloniæ, id eſt Mileſiorum vel Heracleotarum. De *Getis* vero habitatoribus plena ſunt Ovidiana carmina. Sed ad citeriora reflectamus, mediterranea Inferioris Mœſiæ a finibus Superioris, ubi ceſſavimus ſupra, perluſtraturi breviter.

A Turribus Superioris provinciæ, proxima ſunt *Meldia* in utroque itinere: unde XXIIII paſſuum millibus venitur *Serdicam* ſive *Sardicam*. utroque modo enim ſcribitur, vocali prima & ſecunda, etiam in ipſis antiquis monimentis ambigue. Nummus Diadumeniani apud Harduinum ΣΑΡΔΙΚΕΩΝ. Alius apud illuſt. Spanhemium p. 185. ΟΥΛΠΙΑΣ ΣΕΡΔΙΚΗΣ. Ptolemæus & Theodoritus (H. E. lib. II. cap. IV.) Σαρδική: lapis Romanus Grut. p. 540. CIVITATE SERDICA: Tabula Peuting. SERTICA, prave T pro D adſumpto. Plures Latini *Serdica*, Ammianus, Sidonius, & auctores legum in Cod. Theodoſiano, quarum multæ ſunt *Serdicæ*, præſertim a Conſtantino, datæ. At tamen Eutropius de Galerio: *in Dacia haud longe a Sardica natus*: & Sulpicius Severus *Sardica* & *Sardicenſis*, de concilio ibi congregato diſſerens. Difficilior ſitus inventu, ſeu regio & ſedes, in qua fuit urbs nobilis. Ptolemæus Thraciæ mediterraneæ urbibus adnumerat. Juvatur veteri inſcriptione apud Grut. p. 540. num. 2. NAT. THRAX CIVITATE SERDICA. Facile autem ad conciliandum eſt, quod Eutropius dixit, *in Dacia haud longe a Sardica*: & Theodoritus dicto loco, Σαρδική, Ἰλλυρικὴ πόλις, τοῦ Δακῶν ἔθνους μητρόπολις, *Sardica, urbs Illyrica, metropolis Daciæ*. Dacia enim hæc Aureliani eſt, detracta Mœſiæ, quod ex Eutropii lib. IX. cap. IX. fit clariſſimum. Eadem Dacia eſt pars Illyrici magni, quod in orientale & occidentale diviſum erat: hujus Sirmium; illius Sardica caput & metropolis fuit, etiam ſpeciatim Daciæ mediterraneæ: de quibus in Geographia medii ævi dicemus. Id ergo diſputandum eſt, utrum *Sardica* Mœſiæ inferioris ſit, an Thraciæ finibus adſcribenda. Quod Thraces nobiliores erant quam Mœſi, etiam potentiores; facile adducor ut credam, fines Thraciæ aliquando in Mœſiam fuiſſe propagatos. Sic Sardicenſis ille miles in prædicta inſcriptione, qui ſe *natione Thracem* maluit, quam *Mœſum* cenſeri, videtur majorem bellicoſorum Thracum, quam ignobilium Mœſorum gloriam ambiiſſe. Itinerario Burdegalenſi, quod etiam Hieroſolymitanum dicunt, *Serdica* ponitur in Mœſia, &, interjectis aliquot mutationibus & manſionibus per XLVI millia paſſuum, tandem adſcriptum eſt, *Finis Daciæ & Thraciæ*. Situs autem utroque itinerario eſt ejuſmodi, ut in Mœſiam potius, quam in Thraciam cadat, immenſis Hæmi montibus a Serdica disjunctam. Itinerum rationes ducunt in locum, ubi urbs celebris Turcorum eſt *Sofia*, Bulgaris indigenis vocata *Triadizza*. At hæc ipſa eſt *Sardica* veterum recentiumque ſuffragiis. Cedrenus pag. 573. (ed. Baſ.) ſub Baſilio, *Tzimiſcæ ſucceſſore*, Τριάδιτζα πάλαι Σαρδική ἐπωνόμασαι, *Triaditza olim Sardica vocata fuit*: quod etiam Michaelis Glycæ annales ſub Conſtantino M. de Sardicenſi concilio confirmant. Recenti auctoritati Lucas Holſtenius (*in Ortel.*) tuendæ par eſt; unus inſtar omnium. Incrementa urbs a Trajano accepit, quod *Ulpiæ* cognomen in nummis teſtatur: ante illa tempora nulla ejus memoria exſtat.

A Serdica in Itinerario Antonini locus proximus eſt *Burburaca*, in Burdigalenſi *Buragara*, pravato vocabulo alterutro: quæ ſequuntur in Mœſia per XXVI millia, *Sparata*,

Iliga,

Iliga, *Soneio*, uſque ad fines Daciæ & Thraciæ, ignota ſunt, ideoque a nobis etiam transmittuntur: Antoninus alia habet; Peutingeri Tabula itidem alia, ſed neque certiora ſunt, neque nobiliora. Inde iter dirigitur Philippolim, per LIIII M. P. quæ haud dubie propria eſt Thraciæ. Τέρνοβος, *Ternobus*, regia Bulgarorum, laudata a Pachymere lib. V. cap. V. & lib. VI. cap. VII. ſeq. & a Gregora lib. III. pag. 28. eadem Τείναβος, *Trinabus* Chalcocondylæ lib. I. pag. 14. in medii ævi Geographia conſiderabitur.

DACIA

PROVINCIA TRAJANI.

Mœſiæ explicatæ conjunctam volumus *Daciam*, quam Trajanus qui in provinciæ formam redegit, ponte admirando cum Mœſia conjunxerat. Patet illa inter Danubium & Carpates montes a Tibiſſo ſive Tibiſco uſque ad flexum Danubium, id eſt in ſeptemtrionem ſe convertentem, ut inde recto tractu ad oſtia & ad Pontum deferatur: in ipſo ſeptemtrione, poſt Carpaten montem, Tyra amne, qui nunc Dnieſter eſt, terminabatur. Addimus ab occaſu regionem inter Danubium & Tibiſſum ſitam, quæ proprie quidem non fuit Dacorum, ſed *Jazygum Metanaſtarum*; propter vicinitatem vero, & morum ſimilitudinem commodiſſime cum Dacia conjungitur.

Flumina Daciæ pauca nominibus ſuis ſunt cognita: *Danubius*, terminus inter Mœſiam Daciamque: *Tibiſcus*, Τίβισκος Ptolemæi, qui veteri inſcriptione apud Gruterum pag. 448. num. 3. *Tibiſſus* vocatur: quod monimentum, quia infra etiam uſuri illo ſumus, integrum huc transſcribimus:

M. PAPIRIO M. F. COR
PRAEF. COH. I PANN. IN DACIA
PRAEF. RIPAE TIBISSI. DANUVII
CURATORI PONTIS AUG. IN MOESIA
II. VIRO POP. PLEBSQ. ULPIAE TRAJA
SAR. PATR. H. M. P.

Plinius lib. IV. cap. XII. *Pathyſſum* vocat; Ravennas anonymus lib. IV. cap. XIV. *Tibiſiam*. Ex Carpatibus decurrens ſupra Savi confluentes Danubio miſcetur, vulgo nunc *Teiſſe* dictus. Recipit fluvium ex Dacia tranverſe adlabentem, qui vulgo *Marocz* vocatur, a Ptolemæo lib. III. cap. VIII. videtur Ῥάβων, *Rhabon*; a Strabone lib. VII. pag. 211. Μάρισος, *Mariſus* adpellari, quamvis uterque in eo aberret, quod in Danubium derivat, qui deducendus in Tibiſſum erat. Idem *Mariſia* Ravennati dicitur. Non equidem ignoro, *Mariſum* Strabonis quosdam Marchum Quadorum interpretari, a quibus ut diſſentiam, ipſa mihi Strabonis verba perſuadent, Ait enim ῥεῖ δὶ αὐτῶν [Γετῶν] fluere per Getas. paullo ante autem Getas ita collocaverat, ut Dacis ab oriente eſſent, quod de Quadis, id eſt Moravis, intelligi nequit. *Sargetia* Dionis in Trajano, adluens Sarmizogæthuſam, poſt Ulpiam Trajanam dictam, a Rhabone excipitur. Proximum ab hoc, ſed ex intervallo non mediocri, *Alutam* flumen ponit, qui nomen contracte retinet, vulgo *Alt* ſive *Olt* dictus a Germanis atque accolis. Itidem ex jugis Carpaticis ortus, multisque auctus minoribus fluviis, inter Pontem Trajani & Nicopolim in Danubium exoneratur. Multis prætermiſſis, quorum antiqua nomina latent, Ptolemæus tandem Ἱέρασον, *Hieraſum* eo tractu ducit, ut non alius poſſit eſſe, quam

Walachorum *Pruth*, qui Danubio, tum Iſtri nomen adepto, inter flexus dictos miſcetur. Extremus *Tyras* eſt, ſupra etiam in Sarmatia deſcriptus, ille, ut Ovidius ait lib. IV. Pont. epiſt. X.

- - - *nullo tardior amne Tyras.*

Dacorum nomen putat Strabo lib. VII. pag. 210. eſſe idem quod Davorum in comœdiis, quia Daci Getis fuerint finitimi. Ut ergo ſervi *Getæ* apud comicos ſint ex Getarum gente: ita nomen *Davi* ex vicina natione Dacorum.

Populos Dacorum poſt *Jazyges Metanaſtas*, qui diſcriminis cauſſa ita cognominantur, ut ab *Jazygibus*, qui in Sarmatia ad Euxinum Pontum ſunt, diſtinguantur; ſupra Danubium qui Ptolemæo memorantur, ignobiles prorſus ſunt, *Saldenſii*, *Ciagiſi*, *Piephigi*; etiam qui medio tractu, *Albocenſii*, *Potulatenſii*, *Burridenſii*, *Cotenſii*, & alii, qui præter nomen nihil adferunt. Septemtrionales paullo notiores ſunt, *Anarti*, de quibus ipſe lib. III. cap. VIII. de Dacia: ἀρκτικώτατοι μὲν ἀρχομένοις ἀπὸ δυσμῶν, Ἄναρτοι, *maxime ſeptemtrionales, ſi ab occidente incipimus, Anarti ſunt.* Prope ergo Tibiſſum habitaſſe neceſſe eſt. Hi *Anartes* ſunt Cæſari lib. VI. cap. XXIV. *Hercinia ſilva*, inquit, *oritur ab Helvetiorum & Nemetum & Rauracorum finibus, rectaque fluminis Danubii regione pertinet ad fines Dacorum Anartium.* In medio relictis *Teuriſcis*, ortum verſus ſub Hieraſo fluvio habitarunt *Jaſſii*. Inſcriptio ſtatuæ Antonino Pio dicatæ apud Gruter. p. 259. num. 8. præfert cum dedicatoris nomine PRAEF. M. DACORUM JASSIOR. id eſt *præfectus municipii Dacorum Jaſſiorum.* Quum vero receptum poſtea fuerit, ut oppida ſuarum gentium nomina induerent; credibile plane eſt, caput Walachorum *Jaſſy*, & ipſum quoque in Dacia veteri ſitum, eſſe illud Jaſſiorum municipium, in cujus loco fere Ptolemæus *Petrodavam*, vetus nomen, poſuit. Conſentit nobiſcum Luc. Holſtenius in Ortelium p. 96. *Dacorum*, inquit, *Jaſſiorum meminit inſcriptio apud Gruterum. Forte Jaſſi Walachi.* Mons longo tractu Daciam & Jazygum regionem a Sarmatia ſeparat, Ptolemæo dictus Καρπάτης, *Carpates*, ſingulari numero; in verſione Latina *Carpatus*, errore, quod Ptolemæus aliquoties Καρπάτου obliquo caſu formavit: qui vero ejusdem libri cap. VII. ſcripſit ὑπὸ τὸν Καρπάτην τὸ ὄρος, *ſub Carpaten montem.* In Tabula Peutingeriana ſunt *Alpes Baſtarnicæ*, montes inter Poloniam & Ungariam Transſilvaniamque procurrentes.

Ab his montibus, tamquam antiqua ſede, videntur *Carpi*, ſive *Carpiani*, populus transiſtrianus, nomen trahere. Solus Prolemæus lib. III. cap. V. dixit Καρπιανοὺς, *Carpianos:* qui poſt eum ſcripſerunt tantum Κάρπους, *Carpos.* Ille vero μεταξὺ Πευκίνων καὶ Βαστέρνων Καρπιανοὺς, *inter Peucinos & Baſternas Carpianos* collocavit. Et Eutropius lib. IX. cap. XV. extremo cum Baſternis conjunxit. *Carpis*, inquit, *& Baſternis ſubactis.* Zoſimus lib. I. cap. XXXI. περὶ τὸν Ἴστρον, *circa Iſtrum*, trans flumen tamen, poſuit, ut de gentibus, qui conjunguntur, patet. Sed jam tum egreſſi ſedibus Romanas provincias, quæ Danubio finiebantur, ſub Gallieno infeſtabant, etiam paullo ante Philippus Arabs ἐπὶ Κάρπους ἐστράτευσεν, contra Carpos expeditionem ſuſcepit, qui jam cœperant τὰ περὶ τὸν Ἴστρον, *vicina Danubio loca* populari, quod idem Zoſimus lib. I. cap. XX. adnotavit. Et ante Philippum ſub Maximo & Balbino, ut Capitolinus in his cap. XVI. obſervat, *pugnatum a Carpis contra Mœſos fuit.* Poſtea Aurelianus, ut Vopiſcus refert cap. XXX. *Carporum copias adflixit.* ſed partem victorum in citeriorem ripam & Romanum ſolum traduxit. Aurelius Victor in Diocletiano: *interea cæſi Marcomanni, Carporumque natio translata omnis in noſtrum ſolum: cujus fere pars jam ab Aureliano erat.* Et Ammianus

nus lib. XXVIII. cap. 11. de Diocletiano idem confirmat. *Carpos*, inquit, *antiquis excitos ſedibus Diocletianus transtulit in Pannoniam.*

Jazygum quædam oppida Ptolemæus nominavit, *Partiſcum*, *Peſſium*, *Candanum*, *Triſſum*, ſed nobis omnia ignota: ſupra quæ in ſeptemtrione *Gormanum*, vel, ut alii legunt, *Bormanum* ponit, quod Steph. Zamoſius Caſchoviam interpretatur. Ultra Tibiſſum in ripa Danubii Ptolemæus nihil habet: aliqua vero Tabula Peutingeri, ex qua, e regione Cupparum incipiendo, notantur *Arcidava*, *Centum putea*, *Berſovia*, & alia: item poſt Aegetam Mœſiæ, *Drubetis*, *Amutria*, *Pelendova*, *Caſtra nova*, *Romula*, *Acidava*, *Ruſidava*, *Pons Aluti*. Hæc ergo uſque Alutam fluvium, ſed exigui uſus pleraque, quia hiſtorias eorum ignoramus.

Pons Trajani in Danubio factus, de quo in Mœſia diximus, heic repetendus eſt. Hoc tractu in Peutingeriana eſt *Pons Auguſti*, ſed longius reductus ab ripa, unde iter XV M. P. eſt *Sarmategte*, quæ videtur ſcripturæ ita compendio notata, legendaque *Sarmategetuſe*, quod caput Dacorum fuit. Quod ſi eſt, pontem illum vel in Sargetia amne, vel in Rhabone ſive Mariſio fuiſſe neceſſe eſt. In antea producta inſcriptione ex Gruteri pag. 448. erat CURATORI PONTIS AUG. IN MOESIA II. VIRO. Putares ad mirabilem illum Danubii pontem pertinere, quia *in Mœſia* adjiciatur: niſi illud cum II VIRO legendum, poſt quod ſubſequitur, quod aptum connexioni ſit. An vero ille *Pons Auguſti* in mediterranea Dacia tantæ dignitatis fuerit, ut *curatore* opus eſſet, rurſus eſt quod dubitemus. Utrumque adferre noſtrarum partium viſum eſt, ut unicuique judicium & arbitrium relinquatur. Sed a principio id eſt Tibiſſo, in mediterraneis quoque eſt ordiendum.

Obſcura nomina ſunt, quæ Ptolemæus inter Tibiſſum & Rhabonem habet, *Dierna*, *Liziſis*, *Argidava*, *Zurobara*, & poſitio plane incerta, quia nec Rhabonis confluentes Ptolemæus cognovit, quos perperam in Danubium deduxit, quum ille Tibiſſo fluvio miſceatur. Prope confluentes ejus fuit *Tibiſcum* Ptolemæi, quod etiam in Tabula Peutingeriana *Tiviſci* nomine exſtat. In ſeptemtrione prope Anartos ponit *Ulpianum*, cujus vel ſolum nomen eſt illuſtrius. Adjacet ab ortu *Napuca*, Νάπυκα Ptolemæo, quam Jac. Sponius Erud. Antiq. Miſcell. p. 168. cum Thoma Reineſio putat eam eſſe, quæ hodie Clauſenburg adpellatur, quia lapis ejus urbis inſcriptum habeat COL. NAP. id eſt, *colonia Napuca* ſive *Napucenſis*. Vide Th. Reineſii claſſ. I. inſcriptionem CLXVIII pag. 185. In Tabula Peutingeriana eſt *Napoca*; & Lege 1. Dig. de Cenſibus eſt *colonia Napocenſis*, etiam vocali tertia: Vicina, immo proxima apud Ptolemæum *Patruiſſa*: & tum *Salinæ*, Σαλῖναι, quæ etiam in Tabula adparent, XII millibus a *Pataviſſa*, quæ videtur *Patruiſſa* Ptolemæi eſſe, in occaſum verſus remota. *Salinæ* autem hæ apud Tordam ſunt, ubi ſal effoditur, Zamoſio teſtante Analect. cap. IX. Inde poſt XXIIII millia *Napoca*, quæ ſi eadem ac Ptolemæi Napuca & doctiorum hominum Clauſenburg; neceſſe eſt ut Tabulæ in hoc transdanubiano tractu alias plagas tribuamus, & quæ illa in ortum porrigit, coarctata inter montes atque flumen; magis in ſeptemtrionem convertamus. Sic etiam *Paroliſſo* rationes conſtabunt, quod in Tabula extremum eſt, in ortum ſolis verſus: Ptolemæo ſupremum in ſeptemtrione. Hic Παρόλισσον, *Paroliſſum* vocat: Tabula *Poroliſſum*: lapis antiquus apud Sponium p. 193. *Paraliſum*, quam non ignobilem urbem fuiſſe, ex dignitatibus quas Coccejus in ea obtinuit, manifeſtum eſt. Inciſum illi lapidi:

COCCEJO UMBRIAVO DECURIONI AUGUR
ITEM PONTIFICI CIVITATIS PARALISENSI-
UM PROVINCIAE DACIAE COCCEJUS SE-
VERUS FILIUS PATRI PIENTISSIMO.

Doctiſſimus Sponius addit: *Civitatis hujus Daciæ Paraliſenſium meminiſſe aliquem antiquum geographum, non puto:* at jam & Ptolemæi & Tabulæ Peutingerianæ teſtimonia protulimus. *Singidava* Ptolemæi, Lazio indice, videtur multis eſſe Enyedinum oppidum: alii ad Mariſi & Tibiſſi confluentes reducunt. Pontem arguit Ptolemæi *Zeugma*, ipſius numeris ita poſitum, ut vel in Rhabonem cadat, vel in Sergetiam, antequam hic Rhaboni infundatur. Qui curatius adhuc Tabulas pinxiſſe videntur, in flexu Mariſii ſive Rhabonis poſuerunt: quod non abhorret a loco Tabulæ, quem paullo ante oſtendimus, inſignitum *Ponte Auguſti*, XV millibus ante regiam Dacorum.

Hæc regia urbs ampliſſima fuit, ad flumen ſita *Sargetiam*, quod, averſo alveo, theſauris defoſſis induxerat Decebalus, rex Dacorum, quum a Trajano premeretur, quod Dio Caſſius in hoc principe narravit. Urbs barbaro nomine a Ptolemæo lib. III. cap. VIII. Ζαρμιγέθουσα βασίλειον, *Zarmigethuſa regia* vocatur, vocabulo curtato, quia ipſe lib. VIII. tab. IX. plenius ſcripſit Ζαρμισογέθουσα τὸ βασίλειον, *Zarmiſogethuſa regia.* Bene, quod proxime ad antiquam ſcripturam, quæ in lapidibus comparet, accedit. Gruterus pag. 257. inſcr. I.

IMP. CAES. ANTONINO
PIO AUG. COLONIA
SARMIZAEGETHUSA.

Et ſine diphthongo *Zarmizegethuſa* lege I. § 8. Dig. de Cenſibus. Et Zamoſius Analect. cap. V. inſcriptionem profert, COL. ULP. TRAJANA DACIC. SARMIZEG. Et pag. 6. num. 3. rurſus apud Gruterum:

FELICIBUS AUSPICIIS
CAESARIS DIVI NERVAE
TRAJANI AUGUSTI
CONDITA COLONIA
DACICA SARMIZ. PER
M. SCAURIANUM EJUS PROPR.

Et pag. 46. num. I. COLONIA DAC. SARMIZ. Et Th. Reineſius Claſſ. VI. inſcriptione. 90.

FLAM. COL. SARMIZ. DEC. COL. SAR. ET APUL.

Hoc vetus civitatis nomen, neque in colonia plane abolitum: additum tamen novum etiam, idque geminum, *Ulpiæ Trajanæ*, & *Auguſtæ Dacicæ.* Inſcriptio apud Grut. p. 437. n. I.

COLON. ULPIA TRAJAN.
AUG. DACICA SARMIZGETUSA.

Et inſcriptione ſupra in Tibiſſo & Ponte Auguſti producta POP. PLEBSQ. ULPIAE TRAJA- Et nummus Trajani COL. AUG. ULPIA TRAJANA. Majeſtatem coloniæ, cui non facile par in provinciis fuit, ruinarum pretioſa fragmina copioſe adhuc oſtendunt. nunc vicus ibi Varhel dictus, ſæpe in inſcriptionum libris memoratus.

Ptolemæus proxime poſt Sarmizægethuſam poſuit ὕδατα, *Aquas*, qui locus in Peutingeriana XIIII millibus a metropoli in ortum verſus abeſt. Illuſtri monimento locus ille ſignatus eſt, ſuperque ſcriptum *Ad aquas*, quod celebres forſan natura fuerunt, & arte Romana magis exornatæ, operibus ſplendidis, ut ſolebant, aliisque ædificiis adſtructis. Infra Ulpiam Trajanam, Danubium verſus ex Ptolemæi diſpoſitione ſunt *Acmonia* & *Phrateria.* Supra illam vero, in dextra Rhabonis decurrentis ripa, urbs eſt *Weiſſenburg*, Latine *Alba Julia*, cujus nomen videtur oppido antiquum eſſe, ſed origo ejus nominis obſcura ſatis & incerta. Ajunt illud trahere ab *Julia*, imperatoris M. Antonini matre, idque

idque ſibi conſtare credunt ex inſcriptione veteris lapidis, in ipſa Alba illa reperti, quem & Gruterus pag. 6. num. 6. poſt alios deſcripſit:

J. O. M. ET
JUNONI REGIN
PRO SAL. IMP. M. AUR. AN-
TONINI PII AUG. ET
JULIAE AUG. MATRIS AUG.

Marcus hic non Philoſophus eſt, cujus mater Domitia Calvilla ſecundum Capitolinum fuit: ſive Domitia Lucilla, auctore Spartiano in Didii Juliani vita cap. 1. ſed Marcus Aurelius Antoninus Caracalla, cujus mater, Severi uxor, *Julia Domna*, Syra natione erat. Nec vero certo conſequitur, conditricem illam coloniæ eſſe, ubi pro ſalute ejus & filii vota nuncupantur. Plures lapides in Weiſſenburgo Transſilvaniæ reperti, aut prope illud oppidum, qui præferunt inſcriptum COL. APUL. id eſt, *colonia Apulenſis:* nullus eorum *Albæ Juliæ* vel levem memoriam tenet, quum tamen in iis ſint poſt Caracallam inciſi, aliquis ſub Gordiano, apud Gruterum pag. 57. num. 5. DEC. COL. APUL. Accedit quod Ulpianus Lege 1 Dig. de Cenſibus, colonias Daciæ enarrans, hanc non Albam, nec Juliam, ſed *Apulenſem* vocat. Nullum ergo monimentum antiquum vidi, quod nominis, *Albæ Juliæ*, vetuſtatem quodammodo confirmet: utique autem documenta multa ſunt, quæ probant, ibidem, aut mille paſſibus ab Alba, ubi rudera magnæ urbis ſunt reliqua, ut Zamoſius cap. VII. refert, fuiſſe coloniam Apulenſem, quam Mariſius fluvius adluerit, a quo Alba, quæ ſuperſtat, paullo eſt reductior. Gruterus, præter oſtenſum Gordiani lapidem, habet pag. 40. num. 15. AUG. COL. APUL. & pag. 105. n. 10. COL. APUL. & 345. n. 5. DEC. COL. AP. & 346. n. 5. PONTIF. ET II. VIRAL. COLONIAE APULENSIS. Et Reineſius claſſ. 1. 8. II. VIR COL. APUL. & VI. 90. DEC. COL. SAR. ET APUL. quod ſupra in Sarmizægethuſa indicavimus. Omnes hi lapides, & plures apud Zamoſium Analect. cap. VII. dicuntur Albæ Juliæ, aut in ruinis juxta eam, exſtare, ut de ſitu *Apuli* vetuſti oppidi Dacorum, poſt coloniæ Romanæ, non liceat dubitare. Splendidam fuiſſe, vel *Auguſtæ*, modo ex Gruteri pag. 40. monſtratum nomen convincit: quo referunt etiam inſcriptionem ejuſdem loci (apud Grut. p. 88. num. 13.) T. FL. ITALICUS PRIMUS IIII. VIR M. A. A. quod legunt, *quatuorvir municipii Apuli Auguſti:* quidam ſine neceſſitate, *Albæ Auguſtæ.* Nam quamvis tot locis *colonia* dicatur Apulum; obſervamus tamen etiam *municipium* vocari. Apud Zamoſium cap. VII. in Albæ ſuburbio: DEC. COL. ET FLAMEN - - - MUN. APUL. & ad ipſa Apuli rudera, FLAM. DIAL. MUN. COL. APULI. Hæc de colonia & municipio Apulo: videant alii de *Albæ Juliæ* nomine; ſitne vetus, an ſuperadditum, an depravatum ex nomine Apuli.

Ceteras colonias Ulpianus dicta lege 1 de Cenſibus, nominavit. *In Dacia*, inquit, (ſic legendum, non *indicia:* in Baſilicis enim ἐν Δακίᾳ) *Zernenſium colonia, a divo Trajano deducta, juris Italici eſt. Zarmizegethuſa quoque ejusdem juris eſt: item Napocenſis colonia & Apulenſis, & Patavicenſium vicus, qui a divo Severo jus coloniæ impetravit.* De Zarmizegethuſa, Napoca, & Apulo ſatis dictum fuit: ubi vero colonia *Zernenſium?* Notitia Imperii, ſub duce Daciæ Ripenſis, tradit quidem *Præfectum legionis* XIII *Germinæ Zernis*; ſed hic locus cis Danubium fuit in Dacia nova Aureliani, cujus pars Ripenſis erat; ſitus prope Ratiariam. Martinus Opitius in Zlatna ſua legit *Zeugmenſium*, ſed qua fide codicum, ignoro. *Zeugma* autem oppidum & pontem ſupra expoſuimus. Baſilica, ἡ τῶν Ζερμησιῶν ἀποικία; ſed ita videtur cum Zarmizegethuſa confundi, a qua diſtinxit

 juris-

juriſconſultus. In recentibus tabulis locus *Cerne* conſpicitur fere medius inter Cibinium & Coroniam, quod nomen cum Zernenſium colonia concordat: eſſe autem illam, adfirmare non poſſum.

Alteram in *Vico Patavicenſium* coloniam fuiſſe, lex modo dicta tradidit. Vocabulo aliquid mendi ineſſe, non vana ex eo conjectura eſt, quia in Tranſilvaniæ inſcriptionibus apud Gruterum p. 347. n. 4. & p. 508. n. 5. locus PETOVIUM legitur, qui haud dubie *Vicus* eſt ille *Patavicenſis*. De ſitu autem judicare non poſſumus. Cetera quæ dabimus, omnia Ptolemæi ſunt, neque nota nobis aliunde. Supra Apulum *Marcodava*, & *Pratoria Auguſta*: ſub qua *Comidava*, & in ortum magis æſtivum, *Sandava*, ac juxta *Hieraſum* amnem, qui Pruth videtur eſſe, *Petrodava*, de qua ſupra diximus, videri *municipium Jaſſiorum* eſſe, quod & nomine & ſitu convenit cum Jaſſy, regia Walachorum. In auſtrum vergunt & Danubium verſus ſita ſunt *Tiaſum*, & *Netindava*, & ſi quæ alia ſunt obſcuriora.

Regebatur provincia a legato conſulari ſive Cæſaris, ut ſolebant majores omnes, quæ armis defendendæ erant. Gruterus pag. 493. num. I. ex ſæculo Hadriani & Antoninorum: LEG. AUG. PROV. DACIAE.

ILLYRICUM.

Quæ regio Hadriatico mari a tergo adjacet uſque ad Pannoniam, *Illyricum* adpellatur, quo vocabulo *ſolum* forſan ſubaudiendum eſt. Livius lib. XLV. cap. XVII. *Quinque in Illyricum legatos decreverunt.* Græci quoque vocant τὸ Ἰλλυρικόν. Herodianus lib. VI. cap. VII. οἱ ἐκ τοῦ Ἰλλυρικοῦ στρατιῶται, *milites ex Illyrico*, id eſt genere Illyrii. Quo illud quoque divinæ ad Romanos epiſtolæ XV. 19. μέχρι τοῦ Ἰλλυρικοῦ referri oportet. Græcis hic tractus frequenter etiam Ἰλλυρὶς vocatur. Ibidem Herodianus, ἐμπεπιστευμένοι τὴν Ἰλλυρίδος ἡγεμονίαν, *præſides provinciæ Illyricæ.* Quæ forma nec a Latinis ſpreta fuit. Pomponius Mela lib. I. cap. III. *Hadriaticum latus Illyris occupat.* Rarior eſt forma *Illyria*, Græce apud Stephanum: Latine Propertius lib. I. eleg. VII. principio:

An tibi ſum gelida vilior Illyria?

Idem lib. II. elegia XVI. verſ. 8. ad Cynthiam, cui amator ab Illyricis terris munera attulerat,

Deinde ubi conſumpto reſtabit munere pauper,
Dic alias iterum naviget Illyrias.

Populus ſunt *Illyrii.* Scylax pag. 16. Ἰλλυριοὶ ἔθνος. Livius lib. X. cap. II. *Illyrii Liburnique & Iſtri, gentes feræ.* Et Ἴλλυρες dixerunt Græci. Euſtathius ad Periegetam in Corcyræ deſcriptione: οἱ Κερκυραῖοι παρά τισι καὶ Κέρκυρες λέγονται, ὡς καὶ Ἴλλυρες οἱ Ἰλλυριοί. Quæ Illyriorum ſunt, aut ab hac gente denominantur, ſunt *Illyrica.* Tacitus Annal. II. cap. LIII. *per Illyricam oram.* Et lib. III. cap. VII. *Druſus ad Illyricos exercitus profectus eſt.* Poſteriores dixerunt etiam *Illyricanus* & *Illyricianus.* Gruter. Inſcript. p. 415. num. 7. PRAEF. PRAETOR. ILLYRICAN. Et nummus Decii apud Mediobarb. p. 353. GENIUS EXERC. ILLYRICANI S. C. & alius ibidem, GENIUS EXERCITUS ILLYRICIANI S. C. & itidem alius ejuſdem, GENIUS EXERC. ILLURICIANI S. C. nam & *Illuricum* latina littera, quamvis raro, ſcriptum fuit. Et apud Pollionem in Claudio cap. XIV. Valerianus epiſtola ad Zoſimionem: *Claudium Illyricianæ gentis virum, tribunum Martiæ quintæ legioni fortiſſimæ dedimus.*

Tantum de nomine. Fines Illyrico non dantur iidem ab omnibus. Mela lib. II. cap.

cap. III. *Taulantii, Encheliæ, Phæaces. Deinde ſunt quos proprie Illyrios vocant. Tum Pyræi, & Liburni, & Iſtria.* Plinius eodem lib. III. cap. XXIII. hoc ordine poſuit: *Labeatæ, Enderoduni, Saſſæi, Grabæi, proprieque dicti Illyrii, & Taulantii & Pyræi.* Medii ergo inter illas gentes *proprie Illyrii* fuerunt, & ut Harduinus interpretatur, inter Naronem & Drinium ſive Drilonem fluvios. Sic ergo ſunt proprie Illyrii, ut in Mœſia erant Mœſi vel Myſi proprie dicti ad fluvium Ciabrum. Scylax autem ſuos Illyrios longius extendit, nec vero includit Liburnos: Λιβυρνοὺς εἰσὶν Ἰλλύριοι ἔθνος, καὶ παροικοῦσιν οἱ Ἰλλύριοι παρὰ θάλατταν μέχρι Χαονίας, *Liburnos ſequitur Illyriorum gens, habitantque Illyrii ad mare uſque Chaoniam.* At Plinius lib. III. cap. XXVI. *Illyrici longitudo a flumine Arſia ad flumen Drinium* DCCC M. ſive, ut in MSS. eſt, IↃXXX M. Sic ergo Liburniam Dalmatiamque complectitur. quæ ſententia etiam Ptolemæi eſt, qui Illyridis fines a Scardo monte & Superiore Mœſia ab ortu, ad Iſtriam uſque in occaſum deduxit, & in expoſitione tam Liburniæ quam Dalmatiæ oppida, ſeparatim tamen ut partium; eaque cum maritima tum mediterranea perſequutus eſt. Pomponius dicto lib. II. cap. III. extremo terminum ultra Iſtriam profert. *Tergeſte*, inquit, *intimo in ſinu Hadriæ ſitum, finit Illyricum.* Sed malo Plinium ſequi, qui majorem Hiſtriæ partem Italiæ relinquit uſque ad flumen Arſiam: cum quo Ptolemæus etiam conſentit, lib. II. cap. XVII. Illyridem ab Albona, μετὰ τὴν Ἰστρίαν τῆς Ἰταλίας, *poſt Hiſtriam Italiæ*, incipiens enarrare.

Fluvii Illyridis ſunt poſt *Arſiam*, qui finis eſt Italiæ, & in Italia a Ptolemæo poſtremus memoratur, Οἰνεὺς, *Oeneus* & *Tedanius* ejuſdem Ptolemæi in Liburnia, inter Arſiam & Titium non quidem plane medii, attamen ita decurrentes, ut Tedanius inter Lopſicam & Stlupi delabatur: Oeneus inter Arſiam & Tedanium pari ferme diſtantia. *Titius* Plinii Ptolemæo Τίτος, amiſſa ſyllaba, apud Scardonam ſe effundens, terminus eſt inter Liburniam & Dalmatiam. In Dalmatia ὁ Νάρων, *Naro*, Strabonis, Ptolemæi, & Plinii, hodie Narenta: & *Drilo* Plinii, Strabonis, & Ptolemæi, prope Liſſum, extremum oppidum maritimæ Dalmatiæ, qui hodie *Drino* ab Italis & aliis vocatur, quod cauſſam reddit difficiliorem. nam etiam Ptolemæus *Drinum* quemdam memorat, eodem Scardi jugo, quo Drilo, exortum, qui vero in adverſum fluat, & ab occaſu Tauruni urbis in Savum ſe exoneret. Et Plinius lib. III. cap. XXVI. *longitudinem Illyrici* dixit *a flumine Arſia ad flumen Drinium eſſe*, ut ſupra quoque oſtendimus. At vero Drilo cum adjacente oppido Liſſo conſtituitur terminus Illyrici a Ptolemæo: & Strabo lib. VII. pag. 218. Δρίλων ποταμὸς ἀνάπλουν ἔχει πρὸς ἕω, μέχρι τῆς Δαρδανικῆς. συνάπτει δὲ τοῖς Μακεδονικοῖς ἔθνεσι καὶ τοῖς Παιονικοῖς πρὸς μεσημβρίαν. *Drilone adverſo navigatur orientem verſus uſque Dardaniam. Attingit autem Macedonicas & Illyricas gentes ad meridiem.* Quo ſatis arguitur, Drilonem in limite Dalmatiæ eſſe Macedoniæque. Accedit, quod Plinius cap. XXII. de amne Drilone dixit, *ſuper eum oppidum civium Romanorum Scodram* eſſe. Jam vero Vibius Sequeſter de Fluminibus, *Drinus*, ait, *e palude Ligniſti* (Lychniti, legendum) *abluens Scodram oppidum Illyricorum.* Ex quibus videtur conſequi, Drinium Plinii, ſive Drinum Vibii, & Drilonem eumdem fluvium eſſe, terminatorem Dalmatiæ, quod etiam Harduino viſum fuit ad cap. Plinii XXVI. prædicti lib. III.

Conciliatio non difficilis eſt, ſi poſterioris ætatis ſcriptores adhibeantur. Cedrenus p. 588. de palude ad urbem Achridem ſive Lychnidum: ἐξ ἧς ποιεῖται τὰς ἐκβολὰς ὁ Δρῖνος ποταμὸς, πρὸς ἄρκτον ἰών. εἶτα νεύων πρὸς δύσιν, καὶ εἰσβάλλων εἰς τὸ Ἰόνιον περὶ τὴν Ἐλισσὸν τὸ φρούριον, *ex qua* [palude] *Drinus fluvius ſeptemtrionem verſus effluit. Deinde in occaſum deflectens in Jonium* [mare] *intrat, apud Eliſſum caſtellum.* Eliſſum autem caſtellum; nunc Aleſſio, ipſa Liſſus eſt veterum. Eadem Nicephorus Calliſtus lib. XVII. cap. XXVIII.

Dri-

Drinus ergo ex lacu Lychnidenſi ortus, apud Liſſum Hadriatico infertur ſinui, atque ſic idem eſt qui Drilo, nec vero is ſolus eſt Drilo Plinii atque Ptolemæi. nam & alius amnis ex jugis Scardicis ortus, huic in Dalmatiæ finibus miſcetur, qui in non nullis tabulis dicitur *Drilo minor*. Caſimirus Freſchotus in Memorie Geografiche della Dalmazia, tradit, flumen quod Drino vocant hodie, & apud Liſſum ſive Aleſſio infertur mari, duobus fontibus oriri, altero in Scardo monte, unde *Drino bianco*, id eſt Albus Drinus profluat, altero in Macedonia apud Lychnidum, cujus amnis dicatur *Drino negro*, Niger Drinus, qui conjuncti tandem Drinum ſimpliciter efficiant. Uterque tamen & Plinius & Sequeſter, in eo errant, quod ille Drilonem, hic Drinum ſuum ad Scodram ducit, quum alius plane ſit fluvius, qui urbem illam adluit. *Drinus* autem Ptolemæi eſt alius, qui per Pannoniam in Savum flumen defertur.

Montes Illyrici ſunt maximi & longis jugis protenſi, qui Illyricum a Pannonia, quæ eo uſque pertinebat, ſejungunt atque ſeparant. Varia ſortiti ſunt nomina. Supra Iſtriam qui ſunt, ubi Japides habitabant, Strabo lib. VII. p. 217. vocat τὸ Ἄλβιον ὄρος, *Albium montem*, τελευταῖον τῶν Ἄλπεων, *extremum Alpium*, ſive earum finem. Ex hoc Colapin fluvium in Danubium derivat, & ἐπὶ τῷ Ἀλβίῳ ὄρει, *in Albio monte*, quod idem Strabo tradit, ἵδρυνται οἱ Ἰάποδες, *Japydes locati ſunt*. Ptolemæus *Albanum* dixit, & qui ei in ortum cohærent, ulteriorem Liburniam Dalmatiamque a Pannonia ſeparantes, *Bebios montes*. Lib. II. enim cap. XV. in Pannoniæ Superioris delineatione, *A meridie*, inquit, *terminatur parte Hiſtriæ ac Illyridis, juxta lineam* διὰ τοῦ Ἀλβανοῦ ὄρους μέχρι τῶν Βεβίων ὀρέων, *per Albanum montem uſque ad Bebios montes*. Hi extimi ſunt & Pannoniæ contermini: medii autem alii interjacent inter hos limitaneos montes, & mare Hadriaticum. Strabo pag. 281. Ἄδριον ὄρος, *Adrium montem* μέσον τέμνον τὴν Δαλματικὴν, τὴν μὲν ἐπιθαλάττιον, τὴν δ᾽ ἐπὶ θάτερα, *qui mediam ſecat Dalmatiam, ut altera pars mare ſpectet, altera in diverſum.* Sic Aldi liber p. 138. nec aliter ſcripti, Caſaubono teſte. Xylander vero Ἄρδιον, *Ardium* mavult, ut populis *Ardiæis*, qui ibidem referuntur, quaſi accolentibus, congruat. Ultimus montium, qui a Dardania Mœſiaque ſejungit, eſt *Scardus*, τὸ Σκάρδον ὄρος, ut Ptolemæus lib. II. cap. XVII. & Strabo excerptis ex lib. VII. cap. XVII. vocat ſive *Scordus*, ut adpellat Livius lib. XLIII. cap. XX. *Hi transgreſſi*, inquit, *jugum Scordi montis per Illyrici ſolitudines, quas de induſtria populando Macedones fecerant, ne tranſitus faciles Dardanis in Illyricum aut Macedoniam eſſent, Scodram labore ingenti tandem pervenerunt.*

Populi in Illyrico multi & varii a diverſis enumerantur. Præter Illyrios genere, qui Macedoniæ ſunt adſcripti, intra fines Illyridis ſecundum Strabonem fuerunt *Japydes, Liburni, Dalmatæ*, per ſe noti: & circa Naronem flumen *Daorizi, Ardiæi, Pleræi*, quorum hi propinqui inſulæ Corcyræ Nigræ fuerunt; Ardiæi, Phariæ: ſed hos a mari in mediterranea Romani coegerunt. Hæc Strabo pag. 218. Addit *Autariatas*, & de Gallis *Bojos* & *Scordiſcos*, qui omnes ab Romanis ταπεινώθησαν, *ad incitas redacti fuerint*. Plinius præter Japydes, Liburnos, Dalmatasque, & plurimos a ſingulis oppidis inſulisve nominatos, aliosque obſcuros, recenſet cap. XXI. *Flanates, Lopſos, Stlupinos*; & cap. XXII. *Nariſios*, & *Vardæos, populatores quondam Italiæ*; *Siculotas*, & *Docleatas*: & Macedoniam verſus *Labeatas, Enderodunos*, & quorum incerta ſedes, *Saſſæos, Grabæos*, & *Pyræos*. Ejusdem proprie dictos Illyrios ſupra memoravimus. Ex his Ptolemæus agnoſcit *Japydes, Vardeos*, ſine diphthongo, *Narenſios, Siculotas, Diocleatas*; addit *Mazæos* conterminos Japydibus, *Derriopes*, & *Derrios*: item *Ceraunios, Comenios* & *Sardiotas*: nec non *Piruſtas*, & Σκίρτωνας, *Scirtones*. Ex his rurſus ſunt quidam componen-

ponendi, ut adpareant, qui celebriores fuerint præ ceteris. *Daorizi* ſunt Straboni & Plinio communes: *Ardiæi* Strabonis videntur Plinii *Vardæi* eſſe, Ptolemæi Οὐάρδαιοι, *Vardei*: ſed diphthongo hos etiam Vatinius ſcripſit lib. v. epiſt. IX. ad Ciceronem. *Dicitur*, inquit, *mihi tuus ſervus anagnoſtes fugitivus cum Vardæis eſſe.* Strabonis *Pleræos*, ignotos aliis, videas an cum *Pyræis* Plinii, neque hos viſos ab aliis, forſan poſſis componere. Gentium enim nomina pravationi præcipue in libris ſunt obnoxa. *Mazæi* communes ſunt Plinio & Ptolemæo: etiam *Docleatæ*, & *Siculotæ.* Plinii *Sardiates* ſunt Σαρδιῶται, *Sardiotæ* Ptolemæi. Conveniunt etiam Plinii *Nareſii*, *Cerauni*, *Scirtari*, *Dindari*, & Ptolemæi Ναρήνσιοι, *Narenſii*; Κεραύνιοι, *Ceraunii*; Σκίρτωνες πρὸς τῇ Μακεδονίᾳ, *Scirtones*, *prope Macedoniam*; & Δινδάριοι, *Dindarii.*

Diviſio Illyridis in hiſtoriis, quantum nobis eſt cognitum, non reperitur: fuiſſe autem aliquam in *Superiorem* & *Inferiorem*, ex vetuſto lapide apud Gruterum pag. 396. num. 1. videtur manifeſtum eſſe;

P. CORNELIO DOLABELLAE
COS. VII. VIRO EPULON
SODALI TITIENSI
LEG. PRO PR. DIVI AUGUSTI
ET TI. CAESARIS AUGUSTI
CIVITATES SUPERIORIS
PROVINCIAE HILLYRICI

Ex quo adparet, Illyricum ab Auguſto in duas provincias diſpenſatum fuiſſe, Superiorem & Inferiorem: ſed qui ſitus utriusque fuerit, tacente hiſtoria & veteri geographia, non liquet. Pannonia & Mœſia reſpectu fluminum, Danubii maxime, ita dividuntur: aliæ reſpectu montium. Dubium ergo eſt, quæ dividendi ratio hic valuerit; num Superior, Liburnia, propter vicinitatem Pannoniæ & Mœſiæ diſtributarum; & Inferior, Dalmatia; an Superior montana Illyris ſive montibus vicina; inferior, maritima. Mirum, ſi non dubitatione dignum, quod neque Plinius neque Ptolemæus diviſionis tam antiquæ mentionem fecerint, nec in hiſtoria veſtigium adpareat. Dalmatiam ſub Cæſaribus a legato auguſti pro prætore rectam, inſcriptiones & hiſtoriæ teſtantur. Gruterus pag. 402. n. 7. LEG. AUG. PR. PR. DALMATIAE. Suetonius Claudio cap. XIII. *Bellum civile movit Furius Scribonianus Dalmatiæ legatus.* Et Tacitus II. cap. LXXXVI. Poppeum Silvanum, *conſularem legatum*, *Dalmatiam tenuiſſe* refert Galbæ & Othonis temporibus. Liburnia autem & Hiſtria fere conjunctæ cum Transpadana erant. Gruterus ibidem num. 4. PROC. ALIMENTORUM PER TRANSPADUM, HISTRIAM ET LIBURNIAM; ſicut Julius quoque Cæſar Illyricum, quantum tum temporis Romanis parebat, conjunctum cum Ciſalpina Gallia tenuit. Diviſio autem Illyrici in Orientale & Occidentale, non eſt antiquæ Geographiæ, nec illius Illyrici, quod heic tractamus, ſed Illyrici magni, plures alias provincias ſub Chriſtianis principibus comprehendentis.

Plinius Illyricum in tres conventus juridicos diviſit, *Scardonitanum*, quo jus Japydes & Liburni petebant: & *Salonitanum*, unde petebant Mazæi Dalmatæ & Sardiates, & cum aliis inſulis Iſſæi: & denique *Naronitanum* pro reliquis populis, in quibus Cerauni, Docleatæ, Nareſii & Siculotæ numerantur. Quæ ſequuntur oppida ab Epidauro ad Scodram, civium Romanorum erant. Vide Plinium lib. III. cap. XXI. & XXII. Ptolemæus, quem ſequemur, omnem Illyridem in *Liburniam*, & *Dalmatiam* diſtribuit. Japydia autem vel continetur in Liburnia, vel eidem, ut parva provincia, adjecta eſt.

LIBURNIA.

Liburnia inter Hiſtriam eſt atque Dalmatiam ab Albio monte ad mare Hadriaticum. Olim in libera republica Hiſtria quoque fuit pars Illyrici. nam, ut ſupra ex Pomponii Melæ lib. II. cap. III. extremo cognovimus, *Tergeſte, intimo in ſinu Hadriæ ſitum, finiit Illyricum.* Ab Auguſto autem Cæſare prorogati ſunt fines Italiæ, eique major pars Hiſtriæ adjecta, & Illyridis fines facti arctiores ſunt. Strabo lib. VII. pag. 217. tradit Ἴςρες πρώτες τῆς Ἰλλυρικῆς παραλίας, *Hiſtros primos in Illyrica ora maritima fuiſſe*, poſtea μέχρι Πόλας, Ἰςρικῆς πόλεως, προήγαγον οἱ νῦν ἡγεμόνες τὰς τῆς Ἰταλίας ὅρες, *ſuæ ætatis Imperatores protuliſſe Italiæ terminos uſque ad Polam, Hiſtriæ civitatem.* Pola vero Italiæ fuit adjecta, & limes conſtitutus in Arſia flumine. Plinius lib. III. cap. XIX. *& nunc finis Italiæ fluvius Arſia.* NUNC ait, quia recens inſtitutum prolati termini, cœptum ſub Auguſto Cæſare. Et cap. XXI. *Arſiæ gens Liburnorum jungitur, uſque ad flumen Titium.*

Diſtincti quodammodo a Liburnis fuerunt JAPYDES, quorum regio *Japydia* vocatur. Strabo dixit Ἰάποδες, *Japodes*; Dio Caſſius autem & Ptolemæus & Plinius Ἰάπυδες, *Japydes*, Græca littera. Strabo de iis lib. VII. pag. 218. agit ut gente ſingulari & a Liburnis ſeparata, eiſque quatuor oppida tribuit, *Metulum*, *Arupinum*, *Monetium*, & *Vendum*, eoſque a montibus ad mare extendit. Albius ille mons eſt, in quo ſedes præcipue habuerunt. Pag. 217. ἵδρυνται οἱ Ἰάποδες ἐπὶ τῷ Ἀλβίῳ ὄρει, τελευταίῳ τῶν Ἄλπεων ὄντι, *Habitant Japodes in monte Albio, ultimo Alpinorum.* Ad mare uſque extendit illos, ad quod per mille colant ſtadia. Ibidem ait: ὁ Ἰαποδικὸς παράπλες χιλίων ςαδίων, *Japodum ora mille ſtadiis præternavigatur.* Sed de maritima ſede non omnes conſentiunt. Plinius cap. XIX. *Nonnulli in Flanaticum ſinum Japydiam promovere.* In his Strabo eſt præcipuus. Dio Caſſius de Auguſti victoria, qui illos perdomuit, lib. XLIX. pag. 412. αὐτὸς ἐπὶ τὰς Ἰάπυδας ἐςράτευσε, καὶ τὰς μὲν ἐντὸς τῶν ὀρῶν, ἐ πάνυ πόῤῥω τῆς θαλάσσης οἰκῦντας, ἀπονώτερον προσηγάγετο. τοὺς δ' ἐπί τε τῶν ἄκρων, καὶ ἐς τὰ ἐπὶ θάτερα αὐτῶν, ὐκ ἀταλαιπώρως ἐχειρώσατο. *Japydes ipſe bello petiit: quorum eos, qui citra montes haud procul a mari habitabant, non omnino difficulter ſubegit: qui vero montes, & ultra eos, incolebant, eos non ſine maximo labore perdomuit.* Plana deſcriptio, ex qua patet, & in montibus Albiis, & cis eos ac ultra late habitaſſe, propinque etiam mari, non autem contiguos.

In montanis partibus horum oppidum Μέτουλον, *Metulum*, primarium erat, μεγίςη πόλις, *ampliſſima urbs*, ut Dio vocat, in cujus oppugnatione ipſe Octavianus Cæſar vulneratus fuit. *Arupinum* eſt *Arypium* tabulæ Peutingerianæ, *Arupium* Antonini itinere ab Aquileia Siſciam; quod una cum *Avendone* non longe a mari videtur ſitum fuiſſe. *Avendo* autem Tabulæ & Itinerarii, eſt Strabonis Οὐενδώ, *Vendo*, ut in MSS. legitur; pro quo editum eſt Οὔενδος, *Vendus.* Diſtat XX M. P. a Senia in ortum; a Vendone X millibus Arypium ſive Arupinum, Ἀρούπινος, Strabonis hoc ordine:

Senia XX. *Avendone* X. *Arypio.*

Itinerarium tantum XVIII. habet inter Seniam & Avendonem: quartum, *Monetium*, ignotum eſt. Habitarunt Japydes uſque ad flumen *Tedanium*, hodie Zermagna, ut Harduinus interpretatur. Plinius cap. XXI. *Flumen Tedanium, quo finitur Japydia.* Flumen hoc Ptolemæus poſt Lopſicam ab oriente deduxit.

Strabo dicto lib. VII. p. 218. Μετὰ δὲ τὸν τῶν Ἰαπόδων, ὁ Λιβυρνικὸς παράπλες, *Poſt maritimam oram Japydum eſt ora Liburnorum.* Sed ex ſupra propoſitis manifeſtum eſt, non ita

ita partitas has regiones fuiſſe, ut una alteram conſequeretur: ſed Japydiam ita fuiſſe Liburniæ immiſtam, ut poſt Albonam & Seniam, Liburnica oppida, fuerint Vendo & Arupium, quæ Japydum erant, & poſt Tedanium rurſus quæ in Liburnis cenſentur. Maritimam oram primum perluſtrabimus, poſt adituri oppida mediterranea.

Initium Liburniæ ſupra cum Plinio a flumine *Arſia*, quod in Hiſtria eſt, conſtituimus, quæ ſententia etiam Flori fuit lib. II. cap. V. *Illyrii*, inquit, *ſeu Liburni ſub extremis Alpium radicibus agunt inter Arſiam Titiumque flumen.* Prima Ptolemæi urbs eſt Αλἔωνα, quaſi *Alvona*, quæ etiam Plinio & Tabulæ Peutingerianæ auctori *Alvona* eſt, XII millibus ab Arſia fluvio: hodie *Albona.* Deinde eſt *Flanona* Plinii, Φλάνων Stephani, qui περὶ τ Ἄψυρτον νῆσον, *circa Abſyrtum inſulam* ponit: ex quibus Ptolemæi Φλαυῶνα corrigenda eſt, & ν pro υ reponendum. Hinc eidem Plinio *Flanates*, populus, & *Flanaticus ſinus*, lib. III. cap. XIX & XXI. qui Stephano eſt κόλπος Φλανωνικὸς, *Flanonicus ſinus.* An in hoc ſinu inſula *Flanon* ſit, diſquirendum. Socrates certe Hiſt. Eccleſ. lib. II. cap. XXXIV. tradit, Gallum cæſarem περὶ Φλάνωνα τ νῆσον γενόμενον, *quum circa Flanonem inſulam eſſet*, fuiſſe interfectum: quod Ammianus lib. XIV. cap. XXXVIII. *in Hiſtria prope oppidum Polam* dicit factum eſſe: niſi forte lapſus eſt Socrates, & νῆσον ſcripſit pro πόλιν, *inſulam* pro *urbe.*

Succedit *Tarſatica* Plinii, Ptolemæi, Antonini & Tabulæ, quæ ab *Alvona* XX diſtat millibus, interjecta Flanona, quæ prætermiſſa in Tabula eſt. Poſt hoc oppidum Ptolemæus oſtia Ὀινέως, *Oenei* amnis ponit, a quo, præter quemdam obſcurum locum, ad oppidum *Seniam* ducit, Plinio æque, & in Tabula memoratam: cujus ſitus & nomen prodit, eſſe id oppidum quod vulgo Zeng & Segna adpellatur. Portum habere Seniam in Peutingeriana notatum eſt. Inde ordine, quem ſupra monſtravimus, Japydum oppida *Avendo* & *Arypium*, id eſt *Vendo* & *Arupinum* Strabonis, ſuccedunt: Ptolemæo autem proxima poſt Seniam eſt *Lopſica*, a qua *Lopſi*, quorum Plinius meminit, nominantur: tum *Tedanii* fluminis oſtia, quod ſecundum Plinium finit Japydiam. Eumdem ordinem Plinius & Ptolemæus tenent, præter *Tedanium* amnem, cujus locum Plinius turbavit. Ordo autem talis eſt:

PTOLEMAEI	PLINII.
Σένια	*Senia.*
Λοψίκα	*Lopſica.*
Τηδανίȣ ἐκβολαὶ	- - - -
Ὄρτοπλα	*Ortopula.*
Ὀυεγία	*Vegium.*
Αργυρȣ̃τον	*Argyruntum.*
Κορίνιον	*Corinium.*
Ἀινῶνα.	*Aenona.*

Cur *Aenona* apud Plinium *civitas Paſini* cognominetur, non eſt compertum. Hodie dicitur Nona. Poſt quam *Jadera* eſt, Ιάδερα κολώνια Ptolemæo, *Jadera colonia:* & Plinio *colonia Jadera*, memorata etiam Melæ lib. II. cap. III. Nummus Claudii, COL. CLAUDIA AUGUSTA FELIX JADERA. Vide Holſtenium. Alius Domitiani apud Harduinum ex Golzio, COL. AUGUSTA JADERA. Hodie vocatur locus Zara Vecchia, ultra Zaram novam viſendus cum ruderibus noſtræ Jaderæ. In MSS. aliquando eſt *Jader*, diſſyllabum. Vide Harduin. ad Plin. lib. III. extrem. Ultima in ora Liburnorum Ptolemæo ſunt *Titii* oſtia cum urbe *Scardona*, Σκαρδῶνα, quam oſtiis quidem poſtponit, in Liburnia autem cenſet, quod etiam alibi nonnumquam fieri obſervavimus, ut in Veliocaſſibus Gallorum. Sed qui Dalmatiam hodiernam deſcripſerunt, tradunt, ruinas Scar-

donæ haud longe a *lacu Scardonio* a dextra fluminis *Titii*, quod nunc Kerca vocatur, conſpici, ut ita transponenda ſint oſtia Ptolemæi. Caſimirus Freſchotus in Memoria Geographica pag. 291. de Scardona: *Le ruine delle ſue antiche fortificazioni, e cittadella, ſi vedono poco longi dal lago, chiamato da Latini Scardonio; e in volgare Proclian; e a deſtra del fiume Kerca, ch' e l'antico Titio, quale col ſuo corſo mette li confini all antica Liburnia e Dalmazia.* Claram olim fuiſſe *Scardonam*, ex juridico conventu ejus conſtat, quia inde jus & Japydes & Liburni omnes petierunt, ut ſupra de Diviſione ex Plinio cognovimus. E Tabula Peutingerorum in hoc vocabulo excidit littera, & ſcriptum exſtat *Sardona:* ſed & Plinius & Ptolemæus *Scardona*, quam ille XII M. P. a mari abeſſe tradit, & Strabo Σκάρδων, *Scardon*, lib. VII. Flumen etiam Τίτον, *Titum* ſcripſit Ptolemæus: at Plinius & Florus *Titium*, tribus ſyllabis, ut perinde ibi videatur littera excidiſſe.

Hæc de Liburnia maritima: minus cognita ſunt ejus mediterranea loca, e quibus Agathodæmon *Aruciam*, *Tediaſtum*, *Ardotium*, *Stlupi*, & *Curcum* Tedanio fluvio adpoſuit; quorum ſoli *Stlupini*, ab oppido illo nominati, a Plinio memorantur. Ulteriora ſunt, Ὀυαρουαρία, *Varvaria*, unde *Varvarini* ſunt apud Plinium; & in lapide Ravennate apud Gruterum pag. 564. num. 7.

D. M.
M. VALERIO
M. F. CLAUD. CO-
LONO LIBURN
VARVAR. SCRIB. CL.
PR. RAVEN. VIX. ANN. L.
MIL. ANN. XXVI.

& *Salvia*, quæ etiam in Antonini itinere a Sirmio Salonas ita legitur; Aldina autem *Silva*: & prope hanc *Aſiſia* & *Burnum*, unde apud Plinium ſunt *Aſſeſiates* & *Burniſtæ*. De ceteris, *Adra*, *Arauzona*, *Ouporum*, *Nedinum*, & in Dalmatiæ limite *Blanona*, nihil habemus quod adferamus. De *Sidrona* Ptolemæi prope Savum, dictum in Pannonia eſt. *Romulam* addo ex itinere Antonini ab Aquileia Siſciam; & Peutingeriana Tabula, cujus hæ rationes ſunt:

Romula XIIII. *Quadrata* XIIII. *Ad Fines* XX. *Siſcia.*

In Antonini autem Itinerario hic ordo obſervatur:

Senia	—	—	—
Avendonem	M.	P.	XVIII.
Arupium	M.	P.	X.
Bibium	M.	P.	X.
Romulam	M.	P.	X.
Quadratum	M.	P.	XIIII.
Ad Fines	M.	P.	XIIII.
Siſciam	M.	P.	XXI.

Fortaſſe etiam *Quadratum* Liburniæ fuit, aut in fines ejus incidit: quemadmodum itinere ab Aquileia per Hiſtriam, trajecto Liburniæ ſinu, inter Jaderam & Tragurium ponuntur, quæ non poſſunt in Liburniam non cadere, præſertim Blandona, ab Jadera XX millibus remota.

DALMATIA.

Dalmatia in antiquis monimentis, id eſt in nummis & marmoribus ſæpe *Delmatia*, ſecunda vocali, dicitur. Jo. Harduinus refert, in nummis eſſe ADVENT. AUG. DELMATIAE, non *Dalmatiæ*. Et Hadriani nummo MET. DELM. id eſt Metallum Delmaticum. Dives enim provincia metalli fuit. Fragmentum Faſt. conſul. apud Gruter. pag. 298. num. 3.

L. CAECILIUS L. F. Q. N. METELLUS ANN. IↃCX.
DELMATIC. PROCOS. DE DELMATEIS III. NOV.

Et pag. 529. n. 8. idem Gruterus NAT. DELM. Et pag. 574. num. 5. IN DELMATIA, ex Domitiani ævo. Nec vero nulla exempla ſunt vocalis primæ. Grut. p. 402. num. 6. LEG. AUG. PR. PR. DALMATIAE. Et pag. 568. num. 3. in cippo Jaderenſi:

D. M.
L. VETURIUS FLORUS
VETERANUS SCRIBA-
NA. DALMATA
VIX. ANN. LV.

Et Græci plerique Δαλματία, Δαλμάται & Δαλματεῖς, Scylax, Strabo, Ptolemæus, Dio Caſſius, Agathemerus, Procopius, & alii: ſolus fere Polybius nobis viſus eſt qui Excerpt. Legat. CXXIV. Δελματεῖς vocali ſecunda ſcripſerit.

Fines ſupra deſcripſimus, a Titio amne ad Macedoniæ Mœſiæque limitem, inter montes Pannoniam terminantes, & ſinum Hadriaticum. In litorali ora poſt Titii oſtia primum vulgari cenſu eſt *Sicum*, Σικοῦν Ptolemæi. Plinius lib. III. cap. XXII. *Sicum, in quem locum divus Claudius veteranos miſit.* Itaque vulgo opinantur Sebenigo eſſe, oppidum epiſcopale. Sed aliter oram illam deſcripſit nobis Plinius loco dicto. *Liburniæ finis*, inquit, *& initium Dalmatiæ Scardona, in amne eo*, XII. M. *paſſ. a mari. Dein Tariotarum antiqua, & caſtellum Tariona, promontorium Diomedis, vel ut alii, peninſula Hyllis, circuitu* C. M. *paſſuum. Tragurium civium Romanorum, marmore notum: Sicum, in quem locum divus Claudius veteranos miſit. Salona colonia, ab Jadera* CXII. M. *paſſ.* Quos *Tariotas* vocat, videntur *Autariatæ* Strabonis eſſe, quorum caſtellum *Tariona* fuerit. *Peninſula Hyllis*, ſi hoc loco fuit, illam fuiſſe neceſſe eſt, in qua Tragurium ſitum eſt. Et Græci *Hyllos* ſive *Hylleos* Liburniæ jungunt. Dionyſius verſ. 385. θῖνας Λιβυρνίδας, *litora Liburnica*, &

Ὑλλείων χθόνα πᾶσαν, ὅση περικέκλιται ἰσθμῷ,

Hylleorum omnem terram, quacumque iſthmo continetur, conjungit. In quem locum Euſtathius ex Apollodoro (forte eo qui περιήγησιν ſcripſiſſe fertur) adfert, μετὰ τοὺς Ὕλλους Λιβυρνοί, *poſt Hyllos Liburni colunt*. Sed nihil definimus, non ignari quod alii aliter interpretentur Græcos. Et *Hyllis* quoque *peninſula* fortaſſe alibi inveſtiganda. Lucas Holſtenius: *Hyllis eſt Sabioncello, ſive peninſula Stagni.* Quoquo loco igitur Hyllis fuit, in oppidorum nos ordine inhæremus. Quod autem marmore notum *Tragurium* dicit, omnium conſenſu eſt oppidum *Trau*; poſt quod demum *Sicum* ponit, & deinde *Salonam*. Si certus hic ordo eſt (neque vero habemus unde impugnetur) *Sicum* inter Tragurium & Salonam fuiſſe neceſſe eſt. Locorum periti etiam ibidem rudera ſupereſſe adfirmant, ut Freſchotus oſtendit in Sebenico pag. 292. Strabo & Mela & Ptolemæus Τραγύριον, *Tragurium* in inſula ponunt ejusdem nominis: ſed major nobis eſt Plinii auctoritas, cujus verba

modo recitavimus; præſertim quum recentes αὐτόπται quoque confirment. Joannes Lucius, Dalmata genere, & cum eo Jacobus Sponius, doctus peregrinator, obſervarunt, eſſe omnino peninſulam, quamvis per foſſam, manu factam, videri poſſit inſula.

Nobiliſſima in his oris *Salona*, colonia, Plinio & veteri inſcriptione teſtantibus, qua, Grutero referente pag. 23. num. 12. COLONIA MARTIA JULIA SALONA dicta fuit: & nummo Claudii apud Golzium COL. JUL. SALONA: & alio quem Ligorius deſcripſit COL. CLAUDIA AUGUSTA PIA VETER. SALONA, de quo autem Harduinus dubitat. Sic vetuſtis monimentis ſingulariter *Salona*: etiam Mela II. cap. III. extremo: *Salona, Jadera, Narona, Tragurium*, turbato ordine. Et Hirtius B. Alexandr. cap. XLIII. de Gabinio: *Salonam ſe recipiens in oppidum maritimum, quod cives Romani fortiſſimi fideliſſimique incolebant.* Alii plurativo numero. Cæſar III. Civ. cap. VIII. *A Salonis ad Orici portum:* & cap. IX. *M. Octavius cum iis, quas habebat, navibus Salonas pervenit.* Et veteri inſcriptione apud Sponium Miſc. Erud. Antiq. p. 179. VIAM GABINIANAM AB SALONIS ANDETRIUM APERUIT ET MUNIT. Ptolemæus: Σαλῶναι κολώνια, *Salonæ, colonia.* Lucanus lib. IV. verſ. 404.

Qua maris Hadriaci longas ferit unda Salonas.

Græci etiam virili genere dixerunt ὁ Σάλων, *Salo.* Strabo lib. VII. pag. 218. τὸ ἐπίνειον αὐτῶν Σάλων, *navale eorum* [Dalmatarum] *Salo.* Et Dio Caſſius lib. LV. pag. 568. ὁ Βάτων ὁ Δαλμάτης ἐπὶ Σάλωνα στρατεύσας, *Bato Dalmata Salonem oppugnans.* Zonaras de Diocletiano, ſe imperio abdicante, ἐν Σάλωνι, πόλει τῆς Δαλματίας, διῆγεν, ἣ τις ἦν αὐτοῦ καὶ πατρίς. nam *Salonenſis* erat Diocletianus. *Salone* ergo privatus *vitam transegit.* Poſteriores Græci etiam Σάλωνες pluraliter. Procopius lib. I. B. Goth. cap. VII. ὁ τῶν Σαλώνων περίβολος, & mox, Ρωμαῖοι Σάλωνας ἔχον: & Pæanius lib. IX. extremo, ἐν ἀγρῷ γειτνιῶντι Σάλωσι. Juridicum conventum habuit, ut ſupra ex Plinio demonſtratum eſt. Nunc in ruinis jacet urbs quondam celeberrima, in vicino autem loco *Spalatrum*, tamquam ex illius cineribus reſurrexit.

Inter Salonam & Naronis oſtia Ptolemæus poſuit *Epetium, Peguntium, Onæum.* Plinius lib. III. cap. XXII. ab Epetio nominat *Epetinos:* alterum, caſtellum vocat, in tertii locum ſubſtituit aliud. Ait enim: *Epetini. Ab his caſtella, Piguntiæ, Rataneum.* Et Polybius Excerpt. Legat. CXXIV. Ἐπέτιον memoravit. In Tabula Theodoſiana ex his *Epetium* cum civitatis non vulgaris inſignibus, & cum *portu Epetio* notatum eſt: deinde poſt VII millia *Oneum.* Antoninus itinere a Salonas Dyrrachium, alia nomina habet uſque Naronam, *Pontem Tiluri, Tronum, Biludium, Auſuſtianas*, obſcura omnia. Ab Narone ad Drilonis oſtia Ptolemæus diſpoſuit *Riſinum, Epidaurum, Aſcruium* (Ἀσκρούιον) *Rizonicum ſinum, Buluam* (Βουλούαν) *Ulcinium, Drilonis oſtia, Liſſum.* Male Ptolemæus *Reſinum*, quod Rhizinium eſt, antepoſuit Epidauro. Secus enim & Plinius & auctor Tabulæ Peutingerorum ordinaverunt. Clare cap. XXII. Plinius: *A Narone amne* C *millibus paſſ. abeſt Epidaurum. Ab Epidauro ſunt oppida civium Rom. Rhizinium, Aſcrivium, Butua, Olchinium.* Tabula quoque XX millibus *Reſinum* poſt *Epidaurum* conſtituit. Inter Naronem autem & Epidaurum Tabula interpoſita habet, ſed corruptis quædam nominibus; *Ad turres, Delintum*, quod Antonini *Dalluntum* eſt; *Parduam*, - - - *Aſanum:* & tum demum *Epitaurum.* Sic ſcribitur in Tabula: & inſcriptione apud Gruterum p. 573. P. VIBI MIMI EPITAUR. EQ. R. qui cum Salonita ibi componitur: ceteri *Epidaurus* ſive *Epidaurum.* Fuit autem *Epidaurum* colonia, ut Plinius tradit, & apud Golzium inſcriptione eſt, COL. EPIDAURUM. LEG. IX. Ptolemæus feminea forma Ἐπίδαυρος, *Epidaurus:* & Procopius lib. I. Goth. cap. VII. ἐς Ἐπίδαυρον, & ἐξ Ἐπιδαύρου, æque,

æque, quod non dubitamus, muliebri genere. Situs oſtendit, fuiſſe in loco ruinarum dicto Raguſa Vecchia, aliquot millibus ab Raguſa, nobili & præclara civitate.

Poſt hanc eſt *Rhizinium* Plinii, Ῥίσινον Ptolemæi, reductum in ſuum locum; *Reſinum* Tabulæ; Ῥιζοῦς Scylacis pag. 19. Strabonis & Stephani Ῥίζων, Livii *Rhizon* lib. XLV. cap. XXVI. *Anicius*, inquit, *rege Gentio in poteſtatem redacto*, *Rhizoni & Olcinio urbibus C. Licinium præfecit.* Incolæ Livio ibidem *Rhizonitæ:* Ῥιζαῖοι Straboni. Ὁ Ῥιζαίων, inquit, κόλπος ἐστὶ, καὶ Ῥίζων πόλις, *Rhizæorum ſinus*, & *urbs Rhizon*, lib. VII. p. 218. quem ſinum mox Ῥιζικὸν κόλπον, *Rhizicum* adpellat; Ptolemæus Ῥιζωνικὸν κόλπον, *Rhizonicum ſinum*, quamvis oppidum a quo nomen eſt, Ῥίσινον vocaverat; niſi forte a recentiore manu hoc vocabulum eſt, quia hodie id oppidum *Riſino* nominatur.

Sequitur, ad eumdem ſinum, *Aſcrivium* Plinii; Ἀσκρύιον Ptolemæi, quod Cattaro Harduinus interpretatur. Proxima *Butua* Plinii, Βουθόη, *Buthoë* Scylacis & Stephani; *Batua* Tabulæ Theodoſianæ; corruptæ Βουλούα, *Bulua* Ptolemæi. Apud Sophoclem Βουθοίην, *Buthœen* dici, Berkelius ad Stephanum ex Etymologico confirmat. Scylax pag. 19. Ἀπὸ τοῦ Δρίλωνος ποταμοῦ εἰς Βουθόην ὁ πλοῦς, καὶ τὸ ἐμπόριον, *a Drilone fluvio navigatio eſt Buthoen*, & *emporium.* Hodie Budoa vocari dicitur conſervato nomine antiquo. Succedit conſenſu Plinii & Ptolemæi *Olcinium*, quod *Olchinium* Plinius ſcripſit, quia a Colchis derivat quaſi Colchinium: Livio autem loco dicto eſt *Olcinium.* Sic puto ſcribendum eſſe; non *Olzinium*, quod in libris eſt; quia mox eodem cap. *Olciniatæ*, incolæ ejus urbis, per c ſcribuntur: quod Ptolemæus firmat, Οὐλκίνιον, *Ulcinium*, per κ Græce exprimens. Nunc *Dulcigno* eſt, ut vel nominis conſonantia probare poteſt.

Tandem *Liſſus* ad Drilonem, vel poſt illum eſt, terminus Illyricæ regionis, ultra quam urbem incipit Macedonia. Plinius lib. III. cap. XXII. extr. *Retinet nomen in ora Nymphæum promontorium: Liſſum oppidum civium Romanorum ab Epidauro* C. M. *paſſuum. A Liſſo Macedoniæ provincia.* Ptolemæo Λισσός eſt ultima Illyrici ad maritimam Macedoniam. Portum capacem habuit, opus Dionyſii Siceliotæ, qui coloniam *Liſſum* deduxerat, quam ampliavit & muris cinxit, quod Diodorus Siculus refert lib. XV. cap. XIII. Et parvus fluvius adluit, *Anapus* nomine, juxta quem gymnaſia idem rex Dionyſius exſtruxit. Adjacebat Ἀκρόλισσος, *Acroliſſus*, arx in monte. Polybius lib. VIII. cap. X. de Philippo rege: θεωρῶν τόν τε τοῦ Λίσσου περίβολον, καὶ τὰ πρὸς τῇ θαλάττῃ, καὶ τὰ πρὸς τὴν μεσόγαιον ἠσφαλισμένον διαφερόντως καὶ φύσει καὶ κατασκευῇ. τόν τε παρακείμενον Ἀκρόλισσον αὐτῷ, καὶ διὰ τὴν εἰς ὕψος ἀνάτασιν, καὶ διὰ τὴν ἄλλην ἐρυμνότητα τοιαύτην ἔχοντα φαντασίαν, ὥστε μηδ' ἂν ἐλπίσαι μηδένα κατὰ κράτος ἑλεῖν, *contemplans Liſſi ambitum*, *egregie tam natura quam arte munitum: Acroliſſum quoque ei adjacentem*, *partim quia mire in altum eſt elatus*, *partim ob reliquam munitionem ejusmodi præ ſe ferre ſpeciem*, *ut per vim capi poſſe nemo hominum ſperare deberet.* Erat autem *Acroliſſus* non continuus, aut conjunctus urbi, ſed μεταξὺ διάστημα τοῦ Λίσσου, καὶ τοῦ κατὰ τὸν Ἀκρόλισσον πρόποδος σύμμετρον ὑπάρχον, *intervallum inter Liſſum & radicem montis*, *in quo eſt Acroliſſus.* Poſt Gentii, Illyriorum regis, imperio parebat. Livius lib. XLIII. cap. XX. *Liſſi rex Gentius erat. eo acciti legati*, *mandata exponentes*, *benigne auditi ſunt.* Tandem medii ævi temporibus hæc urbs Prævalitanæ provinciæ, quod ex Hieroclis Notitia adparet, contributa fuit. A Conſtantinopolitanis ſcriptoribus Ἐλισσὸς adpellatur, ut ſupra de fluminibus demonſtratum eſt: hodie dicitur *Aleſſio.* Propinqua fuit *Baſſania*, ſed incertum, intrane limitem Illyrici, an in Macedoniæ finibus. Livius de illa lib. XLIV. cap. XXX. de Gentio rege: *ipſe ad Baſſaniam urbem quinque millibus ab Liſſo ducit.* Aeque incerti ſumus de oppido ab Romanis expugnato, quod Livio *Dimallum* dicitur lib. XXIX. cap. XII. Polybio Δίμαλον, ſimplici litte-

littera, lib. III. cap. XVIII. quod oppugnaturus conſul Rom. εἰς τὴν Ἰλλυρίδα μετὰ τῶν δυνάμεων, *in Illyricum cum legionibus* venit. Promontorium *Nymphæum*, quod ſupra Plinius memoravit, quidam prope Liſſum ponunt, ut ſit Cabo di Redeni: quidam in oram Apollinarium producunt.

Hæc de ora maritima Dalmatiæ. In mediterraneis Ptolemæus Ανδέκριον, *Andecrium* ponit, quod Dionis Caſſii Ανδήριον, *Anderium* caſtellum eſt, lib. LVI. pag. 579. Uterque vitioſe. Verum nomen eſt *Andetrium*. Inſcriptio vetus apud Jac. Sponium Miſc. Erud. Antiq. p. 179.

ITEM VIAM GABINIANAM
AB SALONIS ANDETRIUM APERUIT
ET MUNIT PER LEG. VII.

Sic & Plinius recte vocavit lib. III. cap. XXII. *In hoc tractu*, inquit, *ſunt Burnum, Andetrium, Tribulium, nobilitata populi Romani prœliis caſtella.* Strabo, una littera ſuperflua, Ανδρήτριον dixit, *Andretrium*, idque vocat ἐρυμνὸν χωρίον, *munitum locum.* In Tabula Peutingeriana *Andretium.* Situm clarius deſcripſit Dio Caſſius, loco dicto, de Tiberio Batonem obſidente: καταφυγόντι αὐτῷ ἐς Ανδήριον τεῖχος ἐπ' αὐτῇ τῇ Σαλώνῃ ἐπῳκισμένον προσεδρεύσας ἐπόνησε, τό τε φρούριον ἐπ' ἐυερκοῦς πάνυ καὶ δυσπροσβάτου πέτρας ἐπιτετείχιστο, φάραγξι βαθείαις, ποταμοὺς χειμάρρους ἐχούσαις, ἐγκεκυκλωμένον, *fugientem in caſtello Andetrio obſedit, quod erat ad ipſas Salonas ædificatum in munita & inaceſſa rupe, profundis convallibus, quæ torrentes fluvios habebant, cinctum.* Ut ſitus oſtendit, videtur caſtellum eſſe; quod hodie *Cliſſa* vocatur, cujus nomen a κλεῖσα, *clauſa* vel *cluſura* eſt de qua Conſtantinus Porphyrogen. de Adminiſtr. cap. XXIX.

Quæ præter hoc Plinius caſtella dicto loco Dalmatiæ nominavit, *Burnum* & *Tribulium* ſunt: illud, dubium, idemne ſit quod Βοῦρνον Ptolemæus in Liburnia dixit, & unde Plinii *Burniſtæ* nominantur: diverſa ſane Harduino videntur, qui illud oppidum Liburniæ, hoc caſtellum Dalmatiæ attribuit. *Tribulium* autem, quod etiam nomen prodit, *Trebigni* videtur eſſe. In MSS. *Triburium* eſt. Deinde Ptolemæo ſunt *Aleta* (Ἄλητα) & *Herona.* Antonini itinere a Salonis Dyrrachium, eſt *Alata*, quam a Sallunto XVII millibus in ortum videmus prolatam, ut ita minus certum ſit, eademne *Aleta* & *Alata*, an ſeparata & diverſa: *Salluntum* vero etiam in Peutingeriana expreſſum eſt. De *Herona* non ſupereſt alia, præter Ptolemæi fidem & auctoritatem: apud quem Αἶκουον κολώνια, *Aequum colonia* ſequitur. Ex Zlatna Tranſilvaniæ inſcriptio apud Gruterum pag. 387. num. 4. huc referenda eſt:

P. CELSENIO CONSTANTI
DEC. COL. DELMATIAE
CL. AEQUO. ITEM DEC. COL.
DAC. V. A. XXX.

An etiam illa ex Alba Julia, pag. 33. n. 3. DEC. COL. AEQUENS. huc ducenda? Aequum dignumque videtur Reineſio Inſc. Op. p. 712. ubi eodem refert Sertoriam quamdam DOMO AEQUO, puta oriundam colonia Aequo in Dalmatia.

Inter Heronam & Aequum Ptolemæus ponit Δελμίνιον, *Delminium*, quod ita etiam Appianus in Illyricis, teſte Byzantino ſcriptore urbium, nominavit, qui liber Græce deſideratur. Strabo ſæpe dicto loco vocat Δάλμιον, *Dalmium*, Quadratus apud eumdem Stephanum, Δέλμιον, ut in Palatino codice Salmaſius invenit: in ceteris etiam Δάλμιον vel Δάλμινον exſtat. Scilicet, quod Euſtathius ad Dionyſii verſ. 97. notavit, ἡ πόλις λέγεται Δάλμιον, ἢ Δελμίνιον, ἢ Δέλμινον. Fuit olim urbs magna & potens, quæ genti nomen

nomen dedit, ut *Delmatæ* vel *Dalmatæ* adpellarentur. Strabo, Δάλμιον μεγάλη πόλις, ἧς ἐπώνυμον τὸ ἔθνος, *Dalmium magna urbs, unde nomen genti eſt.* Eadem Appianus de Delminio. De ſitu nihil certi conſtat: ex Ptolemæi autem numeris & poſitione inter Andretium & Naronam in ſeptemtrione ponendum eſſe admonemur. Naſicam Scipionem eam urbem μικρὰν ποιῆσαι, captam *in tenuem ſtatum redegiſſe*, ibidem Strabo adjecit. Id quod ab Aurelio Victore de Viris illuſtr. in hoc Naſica confirmatur. *Conſul*, inquit, *Delminium, urbem Dalmatarum, expugnavit.* Conſul autem fuit P. Cornelius Scipio Naſica cum M. Claudio Marcello II. anno V.C. IↃXCVIII. quinquennio circiter ante bellum Punicum III. Tantæ moræ & molis fuit ſuperare Delmatiam, quippe ab Auguſto Cæſare tandem omnis ſubjugata fuit.

Prætereuntes *Salonianam*, quam non novimus, ad *Naronam* venimus Ptolemæi ductu, quam ipſe quidem, aut qui oſcitanter tranſcripſerunt, Ναρβονὰν, forte Ναρβῶναν, *Narbonam* vocant, Gallicum nomen in Dalmatiam transferentes; verum autem nomen *Narona* ex multis probatum documentis eſt. Bene adſcripſit Ptolemæus κολώνια, *colonia.* nam Plinius quoque cap. XXII. ſæpe dicti libri: *Narona colonia tertii conventus, a Salona* LXXXII M. P. *adpoſita cognominis ſui fluvio, a mari* XX M. *paſſuum.* Et nummus Titi apud Golzium, COL. NARONA. Etiam Antonini Itinerario, & Theodoſiana Tabula *Narona* vocatur, ut ita de nomine ſatis conveniat: de dignitate nec Plinius nos ſinit dubitare, qui & coloniam vocavit, & conventus ſedem juridici, quem Cerauni, Dæſitiates, Daorizi, Docleatæ, Nareſii, & aliæ gentes petant, e quibus ſupra pleraſque deſcripſimus, de *Dæſitiatibus*, quos Strabo in Pannoniæ gentibus numeravit, hoc tantum addimus, quod bene Plinius in Dalmatia poſuerit, quem antiqua inſcriptio, a Sponio prodita, p. 179. tuetur,

TI. CAESAR DIVI AVGVSTI F.
AVG. IMP. PONTIF. MAX.
TRIB. POTEST. XXI. COS. III.
VIAM SALONIS AD CASTEL.
DAESITIATIVM PER MILLIA PASSVVM
CLVI MVNIT.

Quodnam vero ſit *caſtellum Dæſitiatium*, & ubi ſitum, non facile quiſquam expoſuerit. Naronam in Ptolemæi ſerie excipit *Enderum*, Ἔνδηρον, unde *Enderodunos* Labeatis conjunctos Plinius nominavit. Labeatæ autem Scodram tenuerunt, ut ex vicinis etiam de ſede Enderodunorum judicari poſſit. Sed non opus aliunde petere qui ad *Enderum* nos deducat: quum nomen *Endero* maneat in Albania, ſat fidus teſtis antiquæ poſitionis oppidi *Enderi.* Eſt autem in ſeptemtrionis plaga, prope fines Serviæ. Populus *Labeatæ* Plinio; *Labeates* Livio dicuntur.

Prætermiſſa *Chinna*, ſequitur Δόκλεα, *Doclea*, unde *Docleatæ* ſunt Plinii, in conventu Naronitano. Dictum poſtea oppidum *Dioclea.* Aurelii Victoris epitoma: *Diocletianus Delmata, Anuli ſenatoris libertinus, matre pariter atque oppido nomine Dioclea, quorum vocabulis, donec imperium ſumeret, Diocles adpellatus: ubi orbis Romani potentiam cepit, Grajum nomen in Romanum morem convertit.* Proxima eſt *Rhizana*, de qua nihil occurrit memorabile: deinde *Scodra*, de qua aliquid in Drilonis expoſitione diximus, ſupra quem fluvium Plinius poſitam eſſe dixit, idemque *oppidum civium Romanorum.* Gentii regia fuit aut urbs præcipua. Livius lib. XLIV. cap. XXXI. *Ad Scodram inde ventum eſt, id quod belli caput fuerat: non eo ſolum, quod Gentius eam ſibi ceperat; velut regni totius arcem; ſed etiam quod Labeatium gentis munitiſſima longe eſt & difficilis aditu. Duo cingunt eam flumina,*

clauſula latere urbis, quod in orientem patet, præfluens: Barbana, ab regione occidentis; ex Labeatide palude oriens. Hi duo amnes confluentes incidunt Oriundi flumini; quod ortum ex monte Scodro, multis & aliis auctum aquis, mari Hadriatico infertur. Coloniam ab Romanis eo deductam fuiſſe, Ligorius ex nummo Claudii probat, quem Holſtenius etiam transſcripſit, COL. CLAUDIA AUGUSTA SCODRA. Medio ævo Prævalitanæ provincia contributa eſt: noſtris temporibus, pravato nomine *Scutari* Italis, *Scadar* incolis, ut referunt, dicta, nec hodie urbs ignobilis Turcorum: Labeatium etiam fuit oppidum *Medeon*, quo cognatos rex Gentius depoſuerat. Livius lib. XLIV. cap. XXXII. *Anicius Perpennam extemplo mittit ad comprehendendos amicos cognatosque regis; qui Medeonem, Labeatium gentis urbem profectus, uxorem cum duobus filiis, & Caravantium fratrem Scodram in caſtra adduxit.*

Quæ Scodram in Ptolemæi Dalmatia mediterranea ſequuntur, *Thermidava*, *Siparuntum*, *Epicaria* & *Eiminacium*, obſcuriora ſunt: etiam quæ in Itinerario inter Naronam & Scodram (itinere a Salonis Dyrrachium) ponuntur, *Leuſinium*, in Tabula *Leuſinum*: & *Andarba*, *Salluntum*, quod itidem in Tabula quoque conſpicitur: *Alata*, *Birziminium*, *Cinna*, quod eſt Ptolemæi Χίννα, *Chinna*, Tabulæ *Sinna*, XII millibus a Scodra ſecundum Itinerarii rationes: XX ſecundum Tabulæ, qua *Scodræ* nomen prave in *Scobre* eſt deformatum. Nec oppida ab Auguſto exuſta, *Priamonem*, *Niniam*, *Sinotium* ſuis ſedibus adſignare poſſumus, quorum nomina ſola Strabo prodidit.

INSULAE ILLYRICAE.

Inſulæ in ora Illyrica plures ſunt, nec vero omnes nominatæ, aut ab omnibus ſingulæ eodem modo diſtributæ, aut eisdem diſtinctæ nominibus. Strabo lib. VII. pag. 218. παρ' ὅλην, ἣν εἶπον παραλίαν νῆσοι μὲν αἱ Ἀψύρτιδες. - - - ἔπειτα ἡ Κυρακτικὴ, κατὰ τοὺς Ἰάποδας. εἶθ' αἱ Λιβυρνίδες περὶ τετταράκοντα τὸν ἀριθμόν. εἶτ' ἄλλαι νῆσοι, γνωριμώταται δ' Ἴσσα, Τραγούριον, Ἰσσέων κτίσμα. Φάρος, ἡ πρότερον Πάρος, Παρίων κτίσμα. *Juxta totam, quam explicavi, oram inſulæ ſunt Apſyrtides, - - - deinceps eſt Cyractica pone Japodas: ſequuntur Liburnicæ, numero* XL: *tum aliæ, quarum nobiliſſima Iſſa; Tragurium, ab Iſſenſibus condita: Pharus, quæ olim Parus, Pariorum colonia.* Pomponius Mela lib. II. cap. VII. has recenſet: *In Hadria Apſoros, Dyſcelados, Apſyrtis, Iſſa, Pityſa, Hydria, Electrides, Nigra Corcyra, Tragurium.* Et Plinius lib. III. cap. XXI. *Inſulæ ejus ſinus cum oppidis, præter ſupra ſignificatas* (ſignificaverat autem *Fertinates* & *Curictas* populos ex inſulis) *Abſyrtium, Arba, Crexa, Giſſa, Portunata.* Et cap. XXII. de Salonitano conventu: *petunt ex inſulis Iſſæi, Colentini, Separi, Epetini.* Et eodem lib. III. cap. ult. *Contra Jader eſt Liſſa, & quæ adpellatæ. Contra Liburnos Crateæ aliquot: nec pauciores Liburnicæ, Celaduſſæ. Contra Tragurium Bavo, & capris laudata Brattia: Iſſa civium Romanorum, & cum oppido Pharia. Ab his Corcyra, Melæna cognominata, cum Gnidiorum oppido, diſtat* XXV M. *paſſuum; inter quam & Illyricum Melita, unde catulos Melitæos adpellari Callimachus auctor eſt:* XV *millia paſſuum ab ea* IV *Elaphites.* Ptolemæus denique extremo lib. II. ſeparavit Liburniæ Dalmatiæque inſulas: ex cujus diſpenſatione Liburnicæ ſunt Ἄψορος, *Apſorus*, in qua duo oppida ſint, Κρέψα, *Crepſa*, & Ἄψορρος, *Apſorrus*: deinde inſula Κουρίκτα, *Curicta*, cujus oppida ſint *Fulfinium* & *Curicum*: tertia inſula Σκαρδῶνα, *Scarduna*, cujus oppida ſint *Arba* & *Collentum*. Dalmaticas autem inſulas enumerat *Iſſam*, *Tragurium*, *Phariam*, *Corcyram Nigram*, & *Melitinen*.

Hæ ſunt variorum de inſulis illis opiniones: ex quibus componimus, conciliamus, abji-

abjicimus & nonnullas ſuperaddimus: Primæ juxta Hiſtriam ſunt *Apſyrtides* ſive *Abſyrtides* Strabonis, quæ una eſt Melæ & Plinii, illi *Apſyrtis*; huic *Abſyrtium*; una etiam Ptolemæi *Apſoros*. Nomen deduxit Strabo & Plinius lib. III. cap. ult. ab Abſyrto, Medeæ fratre, a ſorore ibidem interfecto. Sed una eſt & plures ſive duæ, quod una exiguo freto diſſecta & ponte juncta fuit. Male autem Pomponius *Apſoron* & *Apſyrtidem*, tamquam diverſas inſulas, prodidit, quum eamdem eſſe ex Ptolemæo notum ſit. *Dyſcelados* Melæ nulla eſt, Voſſio judice, ficta ex Iſſæ inſulæ epitheto apud Apollonium Argonaut. lib. IV. verſu 565.

Ἶσσά τε δυσκέλαδός τε καὶ ἱμερτὴ Πιτύεια,

Iſſa maleſona, deſiderabiliſque Pityea. Sed nexus geminatus repetitæ voculæ τε videtur ſententiæ Voſſianæ repugnare. Plinii *Crexa* quoque non eſt inſula, ſed oppidum inſulæ Abſyrtidis *Crepſa*, Κρέψα, ſi fides habenda Ptolemæo eſt. *Cyractica* autem Strabonis eſt cum Plinio & Ptolemæo dicenda *Curicta*; etiam incolæ ejus *Curictæ*. Hæc proxima eſt Abſyrtibus: litori autem propior quam illæ. *Celaduſſæ* Plinii ſunt ex Melæ *Dyscelado*. nam & illo modo in Melæ quibuſdam libris legitur. Satis ergo ſupra de illa, etiam ſi plures ſint, dictum eſt. *Crateæ* ejuſdem (non Creteæ) ſic in MSS. leguntur. Adjuvat lectionem Caryandenſis Scylax, cujus Κραταιαὶ, *Crateiæ* inſulæ in hoc ſinu ſunt κατὰ Φάρον καὶ Ἴσσαν, prope Pharum & Iſſam, una cum *Proterade* & *Olynta*, quas addit Crateiis.

Quæ contra Jaderam Plinio inſula eſt *Liſſa*, a multis cum celebriore *Iſſa* confunditur. At diſtinxit Plinius, illam contra Jaderam, ut dixi, ſtatuens; hanc in iis, quæ objecta ſunt Tragurio. Separavit etiam Antoninus, ſive quiſquis auctor Maritimi itinerarii, hac ſerie inſulas ad Dalmatiam & Hiſtriam recenſens: *Apſoros*, *Brattia*, *Bolentia*, *Iſſa*, *Liſſa*, *Corcyra*, *Melita*. Alteram autem *Iſſam* cum Pharo conjunxerunt veteres. Scylax pag. 17. ſitum quarumdam inſularum deſcripturus, dicit poſitas eſſe κατὰ Φάρον καὶ Ἴσσα, *juxta Pharum & Iſſam*, tamquam maxime vicinas. Straboni eſt γνωριμωτάτη, *notiſſima*; Agathemero lib. I. cap. V. ἐπισημοτέρα, *inſignior*. Livius lib. XLIII. cap. IX. *Octo naves ornatas a Brundiſio ſenatus cenſuit mittendas ad C. Furium legatum Iſſam, qui cum præſidio duarum Iſſenſium navium inſulæ præerat.* Apollonii verſum ſupra vidimus de hac inſula: Polybius Teutæ reginæ reſtitiſſe ait, ideoque ἐπολιόρκει τὴν Ἴσσαν, urbem inſulæ ejuſdem nominis, *obſidione cinxiſſe*, lib. II. cap. VIII. Hinc *Iſſaici lembi*, genus navigii, apud Livium lib. XXXI. cap. XXI. denominantur, quod navigandi ſtudium & peritiam Iſſenſium oſtendit. Plura de Iſſa infra ſuo loco: hæc, ut diſcerpatur ab obſcuriore Liſſa.

Plinii *Bovo*, ut in MSS. eſt, Tragurio oppoſita: alius *Boa* dicta, aut pluraliter *Boæ*. Erat autem pœnæ locus, quo damnati deportabantur. Lege LIII. Cod. Theod. de Hæreticis: *Præcipimus ipſum machinatorem in inſulam Boam feſtina celeritate deduci.* Et Ammianus lib. XXII. cap. III. *contruſus eſt in inſulam Dalmatiæ Boas.* Et lib. XXVIII. cap. V. *quum ſenatus eum ad Boas, Dalmatiæ locum, exterminaſſet.* Hodie vocatur *Bua*, eique proxime Tragurium eſt adjectum. Inſula *Brattia*, quam *capris laudatam* Plinius dixit, etiam maritimo itinerario, ut vidimus ſupra, laudata eſt. nunc *la Brazza* Italis, vel *la Braſſa*.

Inſula *Scardona* ſive Σκαρδῶνα Ptolemæi eſt Liburniæ ſubjecta, diciturque duo oppida habere *Arbam* & *Collentum*. An a Scardonitis, continentis populo, ſeu civitate, ædificata inſula, aut colonia in illam deducta, quia communi nomine utebantur? & num eadem Plinii *Arba* eſt, ab oppido nominata? Ita videtur Ortelio. At *Arbam* Plinius cum Abſyrtide conjungit, vicinamque ponit Hiſtriæ: Colentinos autem, ab altero Scardonæ oppido denominatos, idem cum Iſſæis conventui Salonitano contribuit.

Quis autem credit unius inſulæ duo oppida diverſis cenſeri conventibus? Hoc eſt quod ſuſpectam mihi *Scordonam* inſulam facit, quæ ſi omnino aliqua fuit, id tamen dubitari poteſt, an *Arba* & *Collentum* fuerint ejus oppida, quia illa nomina diverſis & longe disjunctis inſulis imponit Plinius. De *Arba* modo diximus, quam propinquam Japydiæ vel ipſi Hiſtriæ conſtituit; & etiamnum id nominis, *Arba*, inſula Venetis eſt in Flanatico ſinu, inter Giſſam & Curictam, contra Seniam oppidum continentis: de *Colento* ipſe Plinius tam diligenter ſcripſit, ut curatius non potuerit. *Rurſus*, inquit, *in continente colonia Jadera, quæ a Pola* CLX M. P. *abeſt: inde triginta* M. *Colentum inſula:* XVIII. *oſtium Titii fluminis.* Plinii *Giſſa* videtur plerisque Pago eſſe, inter Curictam & Aenonam ſita: certo non probatur. *Electridas* Melæ Plinius ex Hadria exterminavit, oſtenſo errore Græcorum, quos ille ſequutus erat, de quo in Germania ſub finem, dicta plura ſunt.

De *Iſſa* ſupra copioſe actum eſt, quum a *Liſſa* diſtingueremus. Addo, Plinium lib. III. extremo vocare *civium Romanorum*, intellige urbem inſulæ ejusdem cognominis. Hirtius B. Alexandr. cap. XLVII. vocat *nobiliſſimum regionum earum oppidum.* Vatinius, inquit, *poſt diem* III. *contendit in inſulam Iſſam, quod eo ſe recepiſſe ex fuga credebat Octavium. Erat nobiliſſimum regionum earum oppidum, conjunctiſſimumque Octavio.* Ex ejusdem belli cap. XLV. diſcimus in eodem ſinu eſſe inſulam *Tauridem*, juxta quam victus Octavius a Vatinio, in inſulam Iſſam ſe fuga recepiſſe credebatur. Hirtius dicto loco: *Octavius, quum Vatinium claſſem magna ex parte confectam ex naviculis actuariis habere cognoviſſet, confiſus ſua claſſe, ſubſtitit ad inſulam Tauridem, qua regione Vatinius inſequens navigabat, non quod Octavium ibi reſtitiſſe ſciret, ſed quod eum longius progreſſum inſequi decreverat. Quum propius Tauridem acceſſiſſet.* & reliqua. Propinqua ergo Iſſæ eſt *Tauris* inſula, quia inde proxime fuga victo in Iſſam patuit, nec vero ab alio memoratur, haud dubie ex XL. illis Liburnicis, aut ἄλλαις, *aliis*, e quibus tantum *Iſſam* Strabo nominavit.

Poſt Iſſam ex nobilioribus inſulis fuit *Pharia* Plinii; Φάρος, *Pharus* Strabonis, aliorumque Græcorum. Scylax p. 17. *Proteras, Cratiæ, Olynta* κατὰ Φάρον καὶ Ἴσσαν, *prope Pharum & Iſſam.* Agathemerus lib. I. cap. V. Εἰσὶ ἐν τῷ Ἀδρίᾳ νῆσοι περὶ τὴν Ἰλλυρίδα, ὧν ἐπισημότεραι Ἴσση, καὶ ἡ Μέλαινα Κορκύρα, καὶ Φάρος, καὶ Μελίτη, *Sunt in Hadriatico mari inſulæ propter oram Illyrici, quarum inſigniores ſunt Iſſa, & Corcyra Nigra, & Pharus, & Melite.* Stephanus Byzantius: Φάρος νῆσος ἐν τῷ Ἀδρίᾳ, *Pharus inſula in Hadriatico.* Addit ex Ephoro, eſſe κτίσμα Παρίων, *coloniam Pariorum.* Idem Strabo tradit lib. VII. Φάρος, ἡ πρότερον Πάρος, Παρίων κτίσμα, *Pharus, antea Parus dicta, Pariorum colonia.* Et Diodorus Siculus lib. XV. cap. XIII. Πάριοι κατά τινα χρησμὸν ἀποικίαν ἐκπέμψαντες εἰς τὸν Ἀδρίαν, ἔκτισαν ἐν αὐτῷ νῆσον ὀνομαζομένην Φάρον, *Parii, oraculi monitu coloniam deducentes in Hadriaticum mare, in eo condiderunt inſulam Pharum dictam.* Polybius lib. III. cap. XVIII. etiam Φάρον, *Pharum*, dixit, & πόλιν ὀχυρὰν, *munitam urbem*, quamquam Stephanus id exemplum ad continentis urbem referat: non videmus quid impediat, quo minus de inſula, continenti proxima, interpretemur. His Φάρος, *Pharus* eſt: Ptolemæo Φαρία, καὶ πόλις, *Pharia, & urbs* ejusdem nominis. Plinio itidem *Pharia* eſt, ut ſupra cognovimus. Hodie cenſetur Lezina inſula eſſe.

Poſt hanc, interjecta Hylli peninſula, eſt *Corcyra*, cognomento *Nigra*, ut Plinius ait, quod a Græcis eſt, qui Μέλαιναν cognominant, ut ab Jonii maris majore inſula diſcernatur. Agathemerus, ἡ Μέλαινα Κορκύρα; Ptolemæus Κόρκυρα ἡ Μέλαινα. Hodie Curzola. *Nigra* autem cognominatur a ſilvis procerarum arborum, quibus prope contecta eſt. Tandem eſt *Melita* Plinii, Μελίτη Agathemeri, Μελιτινὴ νῆσος, *Melitine inſula* Ptolemæi. Unde catulos cognominari *Melitæos*, Plinius dicto loco auctor eſt,

Tab. II.

Occidens
Genera
Lemanus
Rhodanus Flu.
Octodurum
Alpes Rhæticæ
Tridentum
Beluum
Feltria
Concordia
RHAETIAE LIMES
Lepontii
Vicentia
Altinum
Verona
Veneti
Patavium
Sevinus Lac.
Bergamum
Brixia
Augusta Prætoria
Insubres
Ticinum
Novaria
Vercellæ
Eporedia
Cottii
Segusio
Augusta Taurinorum
Andes
Mantua
Cremona
Padus
Eridanus
Spina
Clastidium
Placentia
Parma
Nuceria
Dertona
Alba Pompeia
Pollentia
Regium
Mutina
Ravenna
Bononia
Ariminum
Vapincum
Ebrodunum
Dinia
Reii Apollinares
Telo Martius
Nicæa
Alpes Maritimæ
Genua
Tigulia
Vada Sabatia
Album Ingaunum
Gallinaria I.
Apenninus Mons
Pistoria
Fesula
Luca
Florentia
Pisæ
Sena
Arretium
Cortona
Clusium
Volaterræ
Vada Volaterrana
Vetulonii
Populonium
Telamonius Portus
Cosa
Igilium
Ilua f. Æthalia
Planaria f. Planasia
MARE LIGUSTICUM
Herculis
Portus Liburni
Stoechades Insulæ
Tilox pr.
Attium prom.
Viriballum prom.
Rhium promont.
Marianum prom. et opp.
Mariana Colonia
Aleria
Urcinum
Præsidium Portus
Favonii
Palla
Syracusanus P.
Fretum
Fossa
Fossa I.
MARE INF
TYR
MARE SARDOUM
Herculis Ins.
Tilium
Tibula
Juliola
Turris Libissonis
Nora
Olbianus Portus
Hermæa sive Mercurii Ins.
Portus Nymphæus
Corax
Olbia
Diabate Ins.
Bertula Ins.
Luguido
Bosa
Neapolis
Portus Sulpitii
Thyrsi fl. ost.
Ferraria
Uselis colonia
Caralis
Metalla
Port. Herculis
Sulci
Ficaria Ins.
Cunicularia Insula
Accipitrum I.
Enosis Ins.
46
45
44
43
42
41
40
39
38

Septentrio
ITALIA ANTIQVA
Alpes Iuliæ
Frigidus Fl.
Aquileia
Tergeſte
LIBVRNIA
Iſtria
Flanona
Parentium
Albona
Pola
Aenona
Tragurium
DALMATIA
Narona
Pharia
Melite
Epidaurus
Olchinium
Liſſus
Drila Fl.
Epidamnum
Dyrrachium
Aulon
Saſon
MARE SVPERVM ſive ADRIATICVM
Diomedis Inſulæ
Sena Gallica
Ancona
Numana
Firmum
Truentum
PICENVM
Nurſia
Sabini
Marſi
Tibur
Peligni
Frentani
Marrucini
Roma
LATIVM
Antium
Caieta
Cliternia
Garganus
Luceria
Sipuntum
Cannæ
Daunia
APVLIA
CAMPANIA
Capua
Neapolis
Salernum
Surrentum
Caprea I.
Pandataria
Inarime I.
Prochyte I.
Venuſia
Peucetia
Iapygia
CALABRIA
Brundiſium
Lupia
Hydrus
Hydruntum
Tarentum
Metapontum
Heraclea
Sinus Tarentinus
LVCANIA
Velia
Pæſtum
Buxentum
Oenotrides Inſulæ
Thurii antea Sibaris
Ruſcianum
Cerilli
Conſentia
Crimiſa
Petelia
Crotona
Ogygia
Dioſcorum I.
Scylacium
Sinus Scylaceus
Vibo Valentia
Caulon
Locri
Scylla
Rhegium
Meſſana
SICILIAE PARS
MARE IONIVM
Aeoliæ Inſulæ
Didyme
Ericuſa
Phænicuſa
Strongyle
Lipara
Herculis I.
Euonymos
Vulcania ſive Hiera
Lametia
GRAECIAE PARS
Corcyra Inſula
Oriens
Meridies
46
45
44
43
42
41
40
39
38

eſt. Nunc Italis *Melede* vocata, in poteſtate Raguſanæ reipublicæ, cui plures ſubſunt inſulæ, cum peninſula Hylli. Jacobus Sponius Itinerario Dalmatiæ p. 88. *En pourſuivant noſtre Route nous vimes les isles d' Auguſta, de Mezzo & de Meleda, qui appartiennent a la republique de Raguſa.* Plinii *Elaphites*, ut nomen oſtendit, a multitudine cervorum adpellantur: quot numero, incertum, quia inconſtantius de eis ſcriptum eſt. Libro Frobenii III. Harduini IV. numerale ſignum, præmittitur.

CAPUT IX.

DE

ITALIA.

Italia, antequam hoc nomen ſortiretur, *Saturnia*, *Oenotria*, *Heſperia*, *Auſonia* traditur adpellata, quæ nomina aliquando apud Poetas remanent. Virgilius Georg. II. verſ. 173.

Salve, magna parens frugum, Saturnia tellus,
Magna virûm;

qui vero ipſe fatetur; alias huic adpellationes ſucceſſiſſe, lib. VIII. Aeneid. verſ. 322.

Sæpius & nomen poſuit Saturnia tellus.

Nomen autem a Saturno eſſe, ibidem latitante, cum pulſus ab Jove filio fuiſſet, nemo eſt qui ignoret. Alterum nomen eſt *Oenotria*, Οἰνωτρία, ab antiquis incolis *Oenotris*. Virgilius lib. VII. verſ. 85.

Hinc Italæ gentes omniſque Oenotria tellus.

Quod ipſe lib. I. Aeneid. verſ. 530. adjuncto & tertio nomine *Heſperiæ*, interpretatur:

Eſt locus, Heſperiam Graii cognomine dicunt,
Terra antiqua, potens armis atque ubere glebæ:
Oenotri coluere viri; nunc fama, minores
Italiam dixiſſe, ducis de nomine, gentem.

A Græcis ergo *Heſperiæ* nomen eſt, quod *occidentalem* regionem ſonat, qualis Italia eſt ſi ad Græciam referatur. Aeneidos II. verſ. 781. Creüſa Aeneam adloquitur:

Ad terram Heſperiam veniens, ubi Lydius arva
Inter opima virûm leni fluit agmine Tibris:

& Lucanus lib. I. verſ. 404.

Finis & Heſperiæ promoto limite Varus:

ac Silius Italicus lib. I. verſ. 50. *Cannas tumulum Heſperiæ* dixit, id eſt Italiæ. Eſt & Hiſpania *Heſperia*, ſed cum *ultimæ* cognomine: ut in illo Horatii lib. I. oda XXXVI.

Qui nunc Heſperia ſoſpes ab ultima:

at ſi Italiæ ſub hoc nomine epitheton adjiciendum eſt, *Heſperia magna*, a magnitudine imperii atque rerum adpellatur. Iterum Virgilius Aeneid. I. verſ. 569.

Seu vos Heſperiam magnam, Saturniaque arva,
Sive Erycis fines, regnumque optatis Aceſten;

quemadmodum propter eamdem cauſſam etiam *Italia* cognominatur *magna* Aeneid. IV. verſ. 345.

Sed nunc Italiam magnam Grynæus Apollo,
Italiam Lyciæ juſſere capeſſere ſortes.

Tandem etiam *Auſonia* dicta fuit Italia, niſi hoc ex primis & antiquiſſimis fuit adpellationibus. Aeneid. VII. v. 54. de Lavinia nubili:

Multi illam magno e Latio totaque petebant
Auſonia.

Et lib. XI. Aeneid. verſ. 252.

O fortunatæ gentes, Saturnia regna,
Antiqui Auſonii.

Ad quæ verba Servius commentatus eſt: ANTIQUI AUSONII, *quia qui primi Italiam tenuerunt, Auſones dicti ſunt.* Et quia a Græcis hæc cognomenta ſunt, non neſcimus inferiori Italiæ, Græcis cognitæ præ ſuperioribus partibus, impoſita præcipue fuiſſe, & tam Auſones, quam Oenotros in certis partibus, difficulter autem ob antiquitatem definiendis, ſedem habuiſſe: poſtea nomina ſua univerſæ Italiæ conceſſiſſe, quod etiam poetæ imitati fuerunt, quibus ſolis hæc nomina conſervata ſunt: apud ceteros obſoleverunt, *Italiæ* vocabulo in illorum locum ſubrogato. De cujus adpellationis dubitata origine, ceteriſque nominibus antea commemoratis, eorumque ſucceſſione, Dionyſius Halicarnaſſeus diſſeruit lib. I. pag. 28. qui, poſtquam dixerat, Italiam ſecundum quosdam quaſi *Vitalium*, dictam putari, a *vitulo* ſeu bove Herculis, ibi deperdito, & per totam regionem quæſito; id vero nominis μεταπεσεῖν ἀνὰ χρόνον εἰς τὸ νῦν σχῆμα, *proceſſu temporis in præſentem formam mutatum eſſe*; tum hæc plane & perſpicue ſubjecit: εἴτε, ὡς Ἀντίοχός φησιν, ἐπ' ἀνδρὸς ἡγεμόνος, ὅπερ ἴσως καὶ πιθανώτερον ἐστιν. εἴτε, ὡς Ἑλλάνικος οἴεται, ἀπὸ τοῦ ταύρου τὴν ὀνομασίαν ταύτην ἔσχεν, ἐκεῖνό γ' ἐξ ἀμφοῖν δῆλον, ὅτι κατὰ τὴν Ἡρακλέους ἡλικίαν, ἢ μικρῷ πρόσθεν, οὕτως ὠνομάσθη. τὰ δὲ πρὸ τούτων Ἕλληνες μὲν Ἑσπερίαν καὶ Αὐσονίαν αὐτὴν ἐκάλουν. οἱ δὲ ἐπιχώριοι Σατορνίαν, ὡς εἴρηταί μοι πρότερον. *Sive, ut Antiochus* [Syracuſanus] *ait, a duce, quod fortaſſe veroſimilius eſt: ſive ut Hellanicus opinatur, a tauro nomen hoc* [Italia] *accepit: illud certe ex amborum auctoritate liquet, Herculis ætate, aut paullo ante, ſic nominatam eſſe: ſuperiore vero tempore Græci Heſperiam & Auſoniam eam vocabant, indigenæ Saturniam, ut ſupra dictum eſt.* Veroſimilius ergo Halicarnaſſenſi fuit, a duce *Italo*, quod etiam ſupra producto verſu Virgilius cenſuerat, adpellatam *Italiam* eſſe, quam a bove aberrante, quæ Antiochi erat opinio; aut ab antiqua voce Græca, quæ Varronis ſententia eſt eſt apud Gellium lib. XI. cap. I. *M. Varro*, inquit, *in antiquitatibus rerum humanarum, terram Italiam de Græco vocabulo adpellatam ſcripſit: quoniam boves veteri lingua* ἰταλοὶ *vocitati ſint, buceraque in ea terra gigni paſcique ſolita ſint complurima.* Quod vero plures terræ armentoſæ ſunt, nec inde ulla alia ſibi adſumſit nomen, probabilior eſt, Halicarnaſſenſi quæ πιθανωτέρα videbatur, eademque Virgilii opinio, Aeneid. I. verſ. 533. qua *minores*

Italiam dixiſſe ferunt ducis de nomine gentem.

Obſcura & incerta Italiæ nomina, id eſt unius tantum auctoris fide cognita, prætermittimus, ut ſunt *Argeſſa* apud Tzetzen ſcholiaſten Lycophronis ad verſ. 1232: & *Chone* apud Heſychium ex Antiocho Xenophane; & *Cameſene*, ut regionem, in qua Janiculum eſt, neſcio an omnem Italiam, Protarchus Trallianus dixit, referente Macrobio lib. I. Saturn. cap. VII. Nec antiquiſſimos populos Italiæ, Aborigines, Auſones, Oenotros alioſque curamus ita, ut de limite illorum magnopere ſolliciti ſimus: qui vero Romanorum temporibus in Italia populi fuerunt, ex diviſione in regiones manifeſtum fiet, ubi cuilibet parti ſuæ gentes adſignabuntur. Diviſionem autem præcedant fines

& flumina, ut ex illis totum prius, quam partes, cognoſcamus: & ex his diviſionis fundamentum, plerisque populis a natura conſtitutum, accipiamus.

Fines Italiæ ſunt majorem partem ita ſupero inferoque mari firmati, ut neque ignorari, neque mutari facile poſſint. Reliquam partem Alpes ſummæ definiunt a mari Liguſtico uſque ad Pannoniam, & ubi illæ deſinunt juxta Hadriaticum mare, flumen per Hiſtriam delabens Arſia. Ptolemæus quidem lib. III. cap. I. etiam gentes nonnullas trans Alpes ſitas in Italia cenſuit, ut fines dilataret: ſed malumus cum aliis Italiæ terminum in ſummis Alpium conſtituere, quarum ὄρη, *montes*, ἐν τείχους σχήματι περίκειται καὶ περιβέβληται Ἰταλίας, *in muri forma circumjacent Italiæ*, ut ſcite Herodianus dixit lib. II. cap. XI.

Flumina Italiæ ſunt quam plurima, ſaltem plura nominata & deſcripta ab hiſtoricis & geographis, quam in ulla parte ac regione terrarum orbis. Italia enim ut feraciſſima ingeniorum fuit, ita his quoque debuit accuratiorem ſui, quam aliarum regionum deſcriptionem. Omnia nunc ſingulatim prænarrare, antequam regiones explicemus; nimium erit: etiam ſuperfluum, quia in ſuis quæque regionibus denuo occurrent enarranda. Contenti ergo erimus vel majores tantum fluvios jam proponere, vel ex minoribus præcipue illos, qui ad diviſionem provinciarum ſive regionum aliquid adferunt.

Primas partes, quamvis in media Italia, *Tiberis* tenet, quem *ſceptriferum* Silius lib. VIII. verſ. 368. vocavit. Oritur ex Apennino, & Tiſernum ac Peruſium præterlabitur, auctusque *Tinia*, *Clani*, *Nare*, nunc urbi proprior *Fabarim*, *Alliam*, *Cremeram* tandem *Anienem* accipit, & gemino oſtio infra urbem Tyrrheno mari infunditur. Hic non Latium ſolum, ſed Sabinorum etiam agrum, & Umbriam cis Apenninum, ab Etruria, quam dextra ripa tangit, ſeparat. Huic proximus, non ſitu, ſed nobilitate eſt *Padus*, qui ſæpe etiam *Eridanus* adpellatur vetuſtiore nomine. Diodorus Siculus lib. V. cap. XXIII. τοῦ δὲ Φαέθοντος πεσόντος πρὸς τὰς ἐκβολὰς τοῦ νῦν Πάδου καλουμένου ποταμοῦ, τὸ δὲ παλαιὸν Ἠριδανοῦ προσαγορευομένου, *quum Phaëthon delaberetur in oſtia fluvii, qui nunc Padus, quondam Eridanus dicebatur.* Plinius lib. III. cap. XVI. Græcis auctoribus id adpellationis imputat. *Padus*, inquit, *Græcis dictus Eridanus, ac pœna Phaëthontis illuſtratus.* Imitantur hos Latini poetæ. Virgilius Georg. I. verſ. 481.

Proluit inſano contorquens vortice ſilvas
Fluviorum rex Eridanus.

Et Propertius lib. I. elegia XII.

Quantum Hypanis Veneto diſſidet Eridano.

Nec minus poetæ Latini, quum fere omnes ſcribentes proſa, eumdem amnem *Padum* vocant. Lucanus lib. IV. verſu 134.

Sic Venetus, ſtagnante Pado, fuſoque Britannus
Navigat Oceano.

Oritur in Cottiis Alpibus monte Veſulo & Ciſalpinam Galliam in Tranſpadanam ſecans & Ciſpadanam, utrimque fluminibus ex ceteris Alpibus & Apennino auctus non exiguis, ſeptem oſtiis in Hadriaticum mare exoneratur. Pomponius Mela lib. II. cap. IV. *Padus, ab imis radicibus Veſuli montis exortus; parvis ſe primum fontibus colligit, & aliquatenus exilis ac macer, mox aliis amnibus adeo augeſcit atque alitur, ut ſe per ſeptem ad poſtremum oſtia effundat.* Præcipui fluvii quibus Padus augetur ex Alpibus Penninis & Rhæticis ſunt *Ticinus*, *Addua*, *Ollius*, *Mincius*: ex Liguſticis montibus, & Apennino, *Tanarus*, *Trebia*, *Tarus*, *Scultenna*, *Lavinius* & *Rhenus* parvus. De ſingulis in regionibus ſuis agemus.

Liguriam includunt *Varus*, finis Galliæ, & *Macra*, Etruriam & Liguriam diſterminans.

minans. Plinius lib. III. cap. V. *Flumen Macra, Liguriæ finis.* Et mox : Patet ora Liguriæ *inter amnes Varum & Macram.*

Etruriam ſecat *Arnus*, fluvius nobilior, Florentiam & Piſas adluens, & has una *Auſer* ſive *Auſur*, amnis minor. De Piſana urbe Rutilius Itiner. lib. I. verſ. 566.

Quam cingunt geminis Arnus & Auſur aquis.

Latium ab Etruria ut *Tiberis*, ita *Liris* a Campaniæ ora ſejungit : ſuperius autem, id eſt ſeptemtrionem verſus, ubi *Fibrenum* Liris accipit, excedit hunc amnem Latii novi limes, de quo infra dicturi ſumus. Campaniæ flumina ſunt *Vulturnus* amnis & *Liternus*, quorum ille Capuam adluit ; hic, Acerras. Idem *Linternus* ſcribitur, & alio nomine *Clanius.* Virgilius Georg. II. verſ. 225.

- - - *vacuis Clanius non æquus Acerris.*

Et Silius Italicus lib. VIII. verſ. 536.

Clanio contemta ſemper Acerræ,

propter crebras exundationes, quibus oppidum infeſtatur. *Silarus* amnis Picentinos a Lucanis : hos a Bruttiis *Laüs* diſtinguit. In ſinum Crotonienſem effluunt *Neæthus*, de quo Ovidius Metamorph. XV. verſ. 51.

Præterit & Sybarin, Sallentinumque Neæthum,

ultra fines Sallentino cognomine a poetis promoto, de quo infra dicturi ſumus : & *Crimiſus* ſive *Crimiſſus* Stephani : in ſinum Tarentinum *Sybaris* ; & *Siris*, *Aciris*, inter quos Heraclea ſita ; *Caſuentus*, *Bradanus*, inter quos Metapontum ; & ad Tarentum *Galeſus*, ſive *dulce pellitis ovibus Galeſi flumen*, ut Horatius vocat lib. II. Oda VI. Idem flumen etiam *Eurota* dictum fuit, Polybio teſtante lib. VIII. cap. XXVIII. ἔχον ἐπωνυμίαν ταύτην ἀπὸ τοῦ παρὰ Λακεδαίμονα ῥέοντος Εὐρώτα, *ab Eurota qui Lacedæmonem præterfluit.* nam Lacedæmoniorum colonia Tarentum fuit. Ovidius dicto XV. Metam. verſ. 50.

Navigat Ionium : Lacedæmoniumque Tarentum
Præterit.

Apuliæ nobiliſſimus fluvius eſt *Aufidus*, Horatio *tauriformis* ille *Aufidus.*

Qui regna Dauni præfluit Appuli :
Quum ſævit horrendamque cultis
Diluviem meditatur agris,

lib. IV. oda XIV. Floro lib. II. cap. VI. *documentum cladis* [Cannenſis] *cruentus aliquamdiu Aufidus.* Polybius lib. III. cap. CXI. de hoc flumine obſervat, quod μόνος διαιρεῖ τὸ Ἀπεννῖνον, *ſolus Apenninum diviſum pertranſeat.* In Hadriæ ora multi ſunt fluvii regionum terminatores. *Frento* enim dirimit Frentanos ab Apulis : *Matrinus* & *Aeſis* Picenum definiunt : Umbriam Aeſis & Rubico : & alter ſimul terminus Galliæ Ciſalpinæ erat, notus ex civilis belli initio. Suetonius Cæſare cap. XXXI. *Conſequutus cohortes ad Rubiconem flumen, qui provinciæ ejus finis erat, paullum conſtitit : ac reputans quantum moliretur, converſus ad proximos, Etiam nunc, inquit, regredi poſſumus. quod ſi ponticulum tranſierimus, omnia armis agenda erunt.* PONTICULUM vocat, quia exiguus fluvius eſt. Lucanus lib. I. verſ. 185.

- - - *Ut ventum eſt parvi Rubiconis ad undas.*

Nihilominus terminus erat provinciæ. Cicero Philipp. VI. cap. III. *flumen Rubiconem, qui finis eſt Galliæ.* Et Lucanus dicto libro I. verſ. 213.

Fonte cadit modico, parviſque impellitur undis
Puniceus Rubico, quum fervida canduit æſtas :
Perque imas ſerpit valles, & Gallica certus
Limes ab Auſonis diſterminat arva colonis.

Inter

Inter hunc & Aeſim *Ariminus*, *Piſaurus*; ſed nobilior clade Asdrubalis factus *Metaurus.* Horatius lib. IV. oda IV.

Quid debeas, o Roma, Neronibus,
Teſtis Metaurum flumen, & Asdrubal
Devictus.

Ultra Padum proximus *Atheſis*, ex Rhætorum Alpibus ruens, Tridentum & Veronam præterfluens. Virgilius lib. IX. verſ. 680.

Sive Padi ripis, Atheſin ſeu propter amœnum.

Euganeos, veterem populum, a Venetis terminavit; & ab Verona flectit curſum, & παράλληλος Pado in Hadriaticum mare defertur. Inter utrumque, Atheſim & Padum, minor quidam fluvius eſt, *Tartarus*, tandem per foſſam Pado conjunctus, unde Plinius lib. III. cap. XVI. *Tartarum oſtium* vocat. Tacitus lib. III. Hiſt. cap. IX. *Cæcina inter Hoſtiliam vicum Veronenſium, & paludes Tartari fluminis caſtra permuniit: tutus loco, quum terga flumine, latera objectu paludis tegerentur.* Quod idem flumen oppidum *Atriam* adluit, inde Ατριανὸς ποταμὸς, *Atrianus amnis* Ptolemæo eſt. Succedit *Medoacus* geminus, major & minor, ſed confluentes in unum alveum, qui & ipſe Padi oſtio ſeptemtrionali miſcetur. Plinius dicto loco: *Edronem* [portum faciunt] *Medoaci duo, ab foſſa Clodia. His ſe Padus miſcet, & per hæc effunditur.* Diſtinctionis ſigna, *maior*, *minor*, addita in Tabula Peutingeriana. Qui ſequuntur, *Silis*, *Plavis*, a paucis memorantur: *Liquentia* ex montibus Opiterginis, Plinio lib. III. cap. XVIII. quem Servius etiam Aeneid. IX. verſ. 679. *liquentia flumina* vocari credit, & *Liquetia* potius, quam *Liquentia*, pro fluminis nomine habet, atque ita legendum in Virgilio cenſet. Reliquos fluvios ita dicto loco enarrat Plinius: *colonia Concordia: flumina & portus, Romatinum, Tilaventum majus minusque, Anaſſum in quod Verramus defluit; Alſa, Natiſo cum Turro, præfluentes Aquileiam coloniam,* XV M. P. *a mari ſitam.* Tilaventum, Τιλαούεμπτος ποταμὸς Ptolemæo, id eſt *Tilavemptus fluvius*: in Alſam projectus Conſtantinus, Conſtantini M. filius, ut Epitoma Victoris refertur.

Poſt Aquileiam eſt *Sontius* fluvius. Caſſiodorus lib. I. epiſt. XVIII. Theodorici verbis: *Sonti fluenta transmiſimus, ubi primum Italiæ nos ſuſcepit imperium.* Hodie Liſonzo vocatur. Recipit idem ex transverſo adlabentem fluvium *Frigidum*, ad quem miranda victoria Theodoſius Eugenium ſuperavit. Socrates lib. V. cap. XXV. γίνεται συμβολὴ περὶ τὸν ποταμὸν τὸν καλούμενον Φρίγδον, *prœlium committitur ad fluvium, quem Frigidum vocant.* De eodem prœlio Claudianus III. Conſ. Honor. verſ. 99.

Alpinæ rubuere nives, & Frigidus amnis
Mutatis fumavit aquis, turbaque cadentum
Staret, ni rapidus juviſſet flumina ſanguis.

Eſt quoque in Peutingeriana Tabula *fluvius Frigidus* poſt *Pontem Sonti*: & Antonini itinere ab Urbe in orientem, hic ordo ſervatus eſt:

Altino	——	——	——
Concordiam	M.	P.	XXXI.
Aquileiam	M.	P.	XXXI.
Fluvium Frigidum	M.	P.	XXXVI.
Longaticum, manſ.	M.	P.	XXII.
Aemonam	M.	P.	XVIII.

In proximo eſt nobiliſſimus *Timavus*, fons, lacus, flumen, portus. Virgilius Aeneid. I. verſ. 244.
Antenor potuit

- - - - - - - - - - fontem ſuperare Timavi,

Unde per ora novem, & vaſto cum murmure montis

It mare præruptum.

Livius lib. XLI. cap. I. *lacum Timavi* vocat. *Profectus*, inquit, *ab Aquileia conſul, caſtra ad lacum Timavi poſuit.* Scilicet ex lacu ſeptem vel novem capitibus hic amnis profluit. Pomponius lib. II. cap. IV. *In oris proxima eſt a Tergeſte, Concordia. Interfluit Timavus novem capitibus exſurgens, uno oſtio emiſſus.* Et Claudianus VI. conſul. Honor. verſ. 197.

Mincius, inque novem conſurgens ora Timavus.

At Strabo lib. VII. pag. 148. ἱερὸν δὲ Διομήδους ἐστὶν ἄξιον μνήμης τὸ Τιμαυον. λιμένα γὰρ ἔχει, καὶ ἄλσος εὐπρεπὲς, καὶ πηγὰς ζ´ ποταμίου ὕδατος, εὐθὺς εἰς τὴν θάλατταν ἐκπίπτοντος πλατεῖ καὶ βαθεῖ ποταμῷ, *Templum Timavum Diomedis memorabile eſt: portum habet, & lucum amœnum, etiam fontes ſeptem aquæ fluvialis, ſtatim lato altoque flumine in mare exeuntis.* Poetæ ſic deſcribunt, ut apud Patavium in Venetis, aut prope illos videatur eſſe. Unde Patavinum Livium Papinius Statius lib. IV. ſilv. VII. extr. *Timavi alumnum* vocat: & Sidonius carm. IX. verſ. 196. *Euganeum Timavum*, ab Euganeis, Venetorum ab occaſu vicinis, denominat. Nec aliter Lucanus lib. VII. verſ. 192.

Euganeo, ſi vera fides memorantibus, augur

Colle ſedens, Aponus terris ubi fumifer exit,

Atque Antenorei diſpergitur unda Timavi.

At quum non raro geographia laxior poetarum ſit; præſtat ex Græcis Strabonem, & quos ipſe adlegat, Polybium & Poſidonium; e Latinis Melam, Plinium, Antoninum, & Tabulæ Theodoſianæ auctorem ſequi, qui omnes Timavum poſt Aquileiam ponunt, ſive inter Aquileiam & Tergeſte. Plinius cap. XVIII. *amnem Timavum* poſt Aquileiam, ante Tergeſtinum ſinum habet, perinde ac Mela verbis ſupra recenſitis. Antoninus itinere ab Aquileia Salonas:

Aquileia	—	—	—
Fontem Timavi	M.	P.	XII.
Tergeſte	M.	P.	XII.

Idem ordo in Tabula Peutingeriana obſervatur, ut de vero ſitu Timavi dubitare non liceat.

Ultra Tergeſtinam coloniam VI M. paſſuum *Formio amnis*, ut Plinius prædicto loco tradit, *antiquus auctæ Italiæ terminus*, quem poſtea *Polam* uſque, & tandem ad Arſiam amnem prorogarunt Cæſares. Strabo lib. VII. pag. 217. Ἴστρους πρώτους τῆς Ἰλλυρικῆς παραλίας, συνεχεῖς τῇ Ἰταλίᾳ. καὶ διότι μέχρι Πόλας, Ἰστρικῆς πόλεως, προήγαγον οἱ νῦν ἡγεμόνες τοὺς τῆς Ἰταλίας ὅρους, *Hiſtros primos Illyricæ oræ, conterminos Italiæ* fuiſſe dicit. *Poſt*, inquit, *principes noſtri ad Polam uſque, Hiſtriæ urbem, Italiæ fines protulerunt.* Plinii ætate ultra Polam ad flumen Arſiam finis productus erat. *Nunc*, inquit, cap. XIX. *finis Italiæ fluvius Arſia.* Ulterius numquam, quantum conſtat, terminus fuit promotus.

DIVISIO ITALIAE.

Ab ipſa natura Italia per *Apennini* juga, quæ omnem a Liguria ad fretum Siculum percurrunt, eſt diviſa: indeque duo maria, *Superum*, quod trans Apenninum eſt; & *Inferum*, quod cis eumdem montem eſt, denominantur. Inde quoque populi, & arbores,

& aliæ res in *ſupernates* & *infernates* dividuntur. Plinius lib. XVI. cap. XXXIX. *Romæ infernas abies ſupernati præfertur.* Cauſſam Vitruvius dat lib. II. cap. ult. *Infernates* [arbores] *quæ ex apricis locis adportantur, meliores ſunt, quam quæ ab opacis de ſupernatibus advehuntur.*

Sicciores enim arbores in aprico & auſtrali Apennini latere, quam in ſeptemtrionali, quod ſuperum mare ſpectat; ideoque durabiliores gignuntur. Superum mare vulgo *Hadriaticum*, ſive *Adriaticum* vocatur: item *Hadria* ſive *Adria*, ab urbe ejus nominis nominatur. Duplex autem Italiæ *Hadria*, altera in Venetis ad Tartarum fluvium inter Padum & Atheſim; quam ſupra in fluminibus *Atriam* ſcripſimus, præeunte Plinio, & Ptolemæo; Strabo autem lib. V. pag. 148. etiam hanc per Δ ſcribit Ἀδρίαν, *Adriam:* altera ad Vomanum fluvium in Piceno eſt, ad quam Antonini iter ab urbe eſt directum, patria majorum Hadriani imperatoris. Ab utra nunc mare appelletur, dubitari poteſt. Plures Venetæ id attribuunt. Plinius lib. III. cap. XVI. *egeſto amnis impetu per transverſum in Atrianorum paludes, quæ ſeptem maria adpellantur, nobili portu oppidi Tuſcorum Atriæ, a quo Atriaticum mare ante adpellabatur, quod nunc Adriaticum.* An vero hoc oppidum tam celebre fuerit, ut mari nomen imponeret; dubitari ex eo poſſit, quia Strabo inter πολισμάτια, id eſt *oppidula* numerat; de veteri autem conditione ejus non ex ſua ſententia, ſed incerta vulgi opinione dicit, τὴν Ἀδρίαν ἐπιφανῆ γενέσθαι πόλιν φασὶν, ἀφ' ἧς καὶ τοὔνομα τῷ κόλπῳ γενέσθαι τῷ Ἀδρίᾳ, *Adriam claram fuiſſe urbem dicunt, a qua nomen ſit ſinui Adriatico.* Sed φασὶν *dicunt* homines, non probant documentis. Juſtinus quidem lib. XX. cap. I. videtur Plinium juvare, dum *Adriam*, quæ mari nomen dederit, *Illyrico mari* ponit *proximam:* at junior Aurelius Victor, epitomes auctor, in Hadriano aperte dicit, *oppidum agri Piceni mari Adriatico nomen dediſſe.* Eſt & tertia opinio, ab *Adria*, Jaonis filio, Italo homine, nomen impoſitum mari fuiſſe. Euſtathius in Dionyſ. verſ. 92. Ἰάονος υἱὸς Ἀδρίας ἱστόρηται, ἀφ' οὗ τὸ αὐτὸ πέλαγος καὶ Ἀδριατικὸν λέγεται, *Traditur Adrias Jaonis* [Ἰάονος, ἀνδρὸς Ἰταλοῦ, ut ante paullo vocaverat] *filius exſtitiſſe, a quo etiam Adriaticum mare adpelletur.* Sed hæc de nominis origine dubitanter. Vocatur Græcis plerumque ὁ Ἀδρίας κόλπος, *Adria ſinus:* vide Polybium lib. II. cap. XIV. & ſimpliciter ὁ Ἀδρίας, ibidem cap. XVI. & Strabonis proxime productis verbis: quemadmodum Latinis etiam *Adria* eſt, ut Horatio *arbiter Adriæ Notus*, lib. I. oda III. & Senecæ epiſt. XC. *Parum eſt, niſi trans Hadriam, & Jonium, Aegæumque veſter villicus regnet.* Cicero vocavit *Hadrianum mare*, in Piſon. cap. XXXVIII. & lib. X. Attic. ep. VII. Alia forma Virgilius Aeneid. XI. verſ. 405. *Hadriacas undas*; Silius lib. I. verſ. 54. *Adriacum pontum.* Vulgo *mare Adriaticum* cum Mela lib. I. cap. III. Plinio, loco ſupra dicto; Seneca III Quæſt. Nat. cap. XXIX. Sed, ſine adſpiratione, an cum illa, vocabulum ſcribendum ſit, nova lis eſt. Si nomen ab oppido Piceni eſt, *Hadria*, & *Hadriaticum* ſcribi oportet, quia imperatoris, inde genus ducentis, in nummis & lapidibus nomen *Hadrianus* eſt: ſi ab oppido Venetiæ, ut antiquiore, ejusque colonia Picentinum eſt, ut Cluverio videtur; eadem ratio ob commune nomen prævalebit: ad quam Venetorum urbem Lucas Holſtenius in Stephanum, Magni Ducis Tuſcorum vetuſtum nummum refert, cui HADR. inſcriptum eſt cum Neptuno effigiato.

Sed ut in viam revertamur, unde *Superi* maris explicandi cauſſa digreſſi fueramus; adpellatio illa, etiam *Inferi*, id eſt Tyrrheni maris, quod illi opponitur, admodum trita frequensque Romanis fuit. Cicero lib. IX. ad Attic. epiſt. III. *Non ſunt faciles nobis ex Italia exitus, quum ea tota armis præſidiisque teneatur, hieme præſertim. nam, ſi commodius anni tempus eſſet, vel infero mari liceret uti. nunc nihil poteſt niſi ſupero tramitti; quo iter interclusum eſt.* Et eodem libro, epiſt. ultima: *Nos, quoniam ſuperum mare obſidetur, infero navi-*

navigabimus; & ſi Puteolis erit difficile, Crotonem petemus aut Thurios. Et Livius lib. v. cap. xxxiii. *Mari ſupero inferoque Italia inſulæ modo cingitur.* Et Pomponius Mela lib. ii. cap. iv. *Italia ſe media perpetuo jugo Apennini attollens montis, inter Hadriaticum & Tuſcum, ſive, ut aliter adpellantur, inter ſuperum mare & inferum excurrit.* Inſcriptione Alpina, Auguſto Cæſari dicata, quam Plinius etiam lib. iii. cap. xx. exhibuit, GENTES ALPINAE OMNES QUAE A MARI SUPERO AD INFERUM PERTINEBANT, SUB IMPERIUM P. R. REDACTAE SUNT. Et Virgilius lib. viii. verſ. 149.

Et mare quod ſupra, teneant, quodque adluit infra.

Has adpellationes marium Apenninus mons gignit, per mediam Italiam, quam longa eſt, procurrens. Lucanus lib. ii. verſ. 399.

Mons inter geminas medius ſe porrigit undas
Inferni ſuperique maris.

Hic mons eſt, ut ipſe verſ. 396. deſcripſerat,

Umbroſis mediam qui collibus Apenninus
Erigit Italiam.

ſive, ut Silius Italicus lib. ii. verſ. 314. illum comparat,

Alpibus æquatum attollens caput Apenninus.

Hæc naturalis diviſio Italiæ. Alia ſequitur ab origine gentium, quæ occupaverant, deſumta. Conſtat enim ſuperiorem partem, quæ ſub Alpibus eſt, Gallos inſediſſe: partem vero quæ in Græciam Siciliamque vergit, oppletam fuiſſe Græcorum coloniis. Hinc nova nomina nata, ut pars Italiæ *Gallia* adpellaretur; pars alia, *Græcia Magna.* Gallorum invaſionem cum cura ſcripſit Livius lib. v. cap. xxxiii. ſeq. *ducentis annis ante, quam Cluſium oppugnarent, urbemque Romam caperent, in Italiam Gallos tranſcendiſſe, Priſco Tarquinio Romæ regnante, excitos, Belloveſo* duce, *ex Biturigibus, Arvernis Senonibus, Aeduis, Ambarris, Carnutibus, Aulercis: per Taurinos ſaltusque Juliæ Alpis tranſcendiſſe, fuſisque acie Tuſcis, haud procul Ticino flumine, quum, in quo conſederant, agrum Inſubrium adpellari audiſſent, cognomine Inſubribus, pago Aeduorum. Ibi omen ſequentes loci condidiſſe urbem, Mediolanum adpellaſſe. Alia ſubinde manus Cænomanorum, Elitovio duce, veſtigia priorum ſequuta, eodem ſaltu, favente Belloveſo, quum tranſcendiſſet Alpes, ubi nunc Brixia & Verona urbes ſunt (locos tenuere Libui) conſediſſe. Poſt hos Salluvios: - - - Pennino deinde Bojos Lingonesque transgreſſos, quum jam inter Padum atque Alpes omnia tenerentur, Pado ratibus trajecto, non Etruſcos modo, ſed etiam Umbros agro pepuliſſe: intra Apenninum tamen ſe ſe tenuiſſe. Tum Senones, recentiſſimos advenarum, ab Utente flumine uſque ad Aeſim fines habuiſſe.* Hi ergo ſunt illi populi, qui intra Italiæ fines Ciſalpinam Galliam conſtituerunt, quibus, in poteſtatem redactis, Romani poſtea certos limites conſtituerunt, provinciæ formam imponentes, cujus caput videtur *Ariminum* fuiſſe, quo nomine totam aliquando provinciam adpellaverunt. Livius lib. xxviii. cap. xxxviii. anno Punici ii. belli quartodecimo: *Tum prætoriæ provinciæ in ſortem conjectæ. urbana Cn. Servilio contigit: Ariminum (ita Galliam adpellabant) Sp. Lucretio: Sicilia L. Aemilio: Cn. Octavio Sardinia.* Poſt Mutina videtur caput provinciæ fuiſſe, quod ex Mutinenſi bello, cum M. Antonio geſto adparet, quia ibi D. Brutus, cui decreta provincia a ſenatu erat, ab Antonio fuit obſeſſus.

Græcorum in Italia coloniæ, quæ *Majorem Græciam* conſtituebant, ſaltem partem ejus, certos fines ac limitem non habuerunt. Quidam ſcriptores anguſtis terminis concludunt: alii laxe nimis ejus fines per omnem fere Italiam proferunt. Livius lib. xxxi. cap.

cap. VII. conſulis Sulpicii verbis: *Nec Tarentini modo, oraque illa Italiæ, quam Majorem Græciam vocant; ut linguam, ut nomen ſequutos crederes: ſed Lucanus, & Bruttius, & Samnis a nobis defecerunt.* Juſtinus lib. XX. cap. II. de Metaponto agens: *Omnis illa pars Italiæ Major Græcia adpellata eſt.* Et Seneca ad Helviam cap. VI. *Totum Italiæ latus, quod infero mari adluitur, Major Græcia fuit.* Feſtus tandem in MAJOR GRAECIA: *Major Græcia dicta eſt Italia, quod in ea multæ magnæque civitates fuerunt, ex Græcia profectæ.* Ovidius concinit Faſt. IV. verſ. 63.

Nec tibi ſit mirum Grajo rem nomine dici:
Itala nam tellus Græcia Major erat.

Non facile hæc conveniunt, nec omnis Italia, ſed pars ejus *Magna Græcia* vocata: ſed quanta illa, & qui ejus fuerint limites, fateor, ſubobſcurum eſſe. Livius eximit Lucanos & Bruttios: at Seneca huic Græciæ totum dat latus maris inferi, in quo utique eſt Lucania, & ipſa Græcis exculta coloniis; nec non ipſa quoque Campania in eodem litore. Juſtinus preſſe loquitur, litus quod a Tarento ad Locros aut ad fretum eſt, hoc nomine adpellitans. Scilicet res ita habet: Quod plures in Italia Græcæ coloniæ erant, magna illius pars fuit *Græcia* adpellata. poſtquam vero propiores Latio, Latinos mores Latinamque linguam ſequuti ſenſim ſunt; factum eſt ut anguſtiori parti nomen Græciæ relinqueretur, præſertim illi, quæ ad Tarentinum ſinum, & uſque ad Locros ſeu Leucopetram promontorium eſt, ita tamen, ut nec alterum litus, quod inde in Lucaniam tendit, excluderetur. Nulli ergo certi fines hujus Græciæ erant: omnium autem conſenſu in eo tractu Italiæ fuit, quæ Græciam ulteriorem & transmarinam, nec non Siciliam ſpectabat. Ipſe Cicero ſic inter tempora diſtinxit, &, ut videtur, ſecundum illa etiam inter fines, lib. III. de Oratore cap. XXXIV. *Inſtituitne*, inquit, *Pythagoras totam illam veterem Italiæ Græciam, quæ quondam Magna vocitata eſt?* QUONDAM ait. ergo Ciceronis tempore ceſſaverat hæc adpellatio: non autem *Galliæ Ciſalpinæ*, quam ubique in ore habet Cicero.

Cur vero hæc pars Italiæ vocetur *Græcia*, apertum eſt: non æque, cur *Magna* vel *Major*. Joſephus Scaliger ad Feſtum pag. 81. *Certiſſimum eſt, ita vocatam a Romanis, quia propior ea eſſet illis, quam transmarina Græcia.* Non capio, qui propinquitas inferat magnitudinem. Aliæ rationes quærendæ ſunt. Plinius lib. III. cap. V. ad ambitionem refert Græcorum, qui adpellationis hujus auctores ſint, non Romani. *Ipſi*, inquit, *de ea judicavere Græci, genus in gloriam ſuam effuſiſſimum: quotam partem ex ea adpellando Græciam Magnam?* Ergo, quæ per ſe non major quam transmarina, immo minor ſit, ab ambitioſis ex Græcia colonis ita adpellari cenſet. Strabo autem lib. VI. ſub initium, τ μεγάλην Ἑλλάδα ταύτην ἔλεγον, καὶ τ Σικελίαν, *illam* [quam tractat Italiæ partem] *Magnam Græciam dixerunt, & Siciliam.* Si ergo Sicilia ſimul ſub Magna Græcia continetur, utique verius poteſt *Magna* dici, quam ſi ſola pars eſſet Italiæ. Sicilia æque Græcis coloniis plena, & in Græcis cenſetur ab Livio lib. VII. cap. XXVI. nec vero ad propriam pertinuit, ſed in eodem cenſu, quo Italica Græcia erat, relicta. Sic enim Livius dicto loco: *Cum Græcis a Camillo nulla memorabilis geſta res: nec illi terra, nec Romanus mari bellator erat. - - - Cujus populi ea, cujusque gentis claſſis fuerit, nihil certi eſt: maxime Siciliæ fuiſſe tyrannos crediderim. nam ulterior Græcia ea tempeſtate inteſtino feſſa bello, jam Macedonum opes horrebat.*

Quum ergo Livius Siciliæ reſpectu Græciam *ulteriorem* dixit, quæ trans Jonium mare erat; ſequitur citeriorem etiam aliquam fuiſſe in Sicilia & in Italia, quam Apulejus p. 294. *Subſicivam Græciam* adpellat. De Pythagora inquit, *proxime Metapontum, in litore*

Italiæ, *quam ſubſicivam Græciam fecerat.* Plautus *exoticam Græciam* vocat, Menæch. act. II. ſc. I. ſub perſona ſervi dicens,

> *Mare ſuperum omne*, *Græciamque exoticam*,
> *Oraſque Italicas omnes*, *qua adgreditur mare*,
> *Sumus circumvecti.*

Scilicet ita antiqui Græci in Hellade propria dicebant colonias Græcas in Italia & Sicilia: quos imitatur ſervus hac adpellatione. Quod ad eum modum dictum eſt, quo Strabo dicto loco dixit: νυνὶ δὲ πλὴν Τάραντος, καὶ Ρηγίου, καὶ Νεαπόλεως, ἐκβεβαρβαρῶσθαι συμβέβηκεν ἅπαντα, *at nunc*, *Tarento*, *Rhegio & Neapoli exceptis*, *omnia in peregrinos mores ſunt transducta*, quos barbariem reſpectu veterum Græcorum vocat.

Manſit nomen μεγάλης Ἑλλάδος, *Magnæ* Græciæ, quamvis ad exiguos fines dudum redactæ, etiam Ptolemæi temporibus. Lib. III. enim cap. I. Μεγάλης Ἑλλάδος παρὰ τὸ Αδριατικὸν πέλαγος, *Magnæ Græciæ maritima* hæc oppida recenſet, *Locros*, *Scylacium*, *Crotonem*, *Thurium*, *Metapontum*, *Tarentum*: mediterranea, *Peteliam* & *Abyſtrum*. Sic magnum nomen in parva regione conſervatum fuit. Quæ inter hanc & Galliam Ciſalpinam ſita ſunt, quaſi *propriam Italiam* conſtituunt, & ſæpe ipſam magnam Græciam, tamquam exiguam partem in ſe complectuntur, quia Romani hujus Græciæ non ita rationem ſingularem habebant, ut Galliæ Ciſalpinæ, de qua nunc nobis dicendum eſt.

GALLIA CISALPINA.

Gallia hæc Italica, a Gallis colonis nomen Galliæ indepta, a Transalpina & propria Alpibus ſeparatur; non numquam *citerior* adpellatur: & ſæpe Romanis ſcriptoribus ſimpliciter eſt *Gallia*: raro communi *Italiæ* nomine in libera republica, ſive ante Auguſtum Cæſarem, ſignificatur. Cicero pro Lege Manil. cap. XII. *Gallia Ciſalpina præſidiis & navibus confirmata.* Et Livius lib. V. cap. XXXV. eſt dubius, *ſolane gens Senonum Romæ bellum intulerit*, *an ab omnibus Ciſalpinorum Gallorum populis adjuta.* Et lib. XXVII. cap. XXXVIII. *ne* [Asdrubal] *Gallos Ciſalpinos ſollicitaret.* Eadem, ut modo diximus, eſt CITERIOR; & Tranſalpina, *ulterior.* Cicero lib. X. ep. IV. *Sum in exſpectatione omnium rerum*, *quid in Gallia citeriore*, *quid in urbe menſe Januario geratur*, *ut ſciam.* Sollicitus autem erat de exitu belli Mutinenſis. Idem de Conſular. prov. cap. XV. *alter ulteriorem Galliam decernit cum Syria*; *alter citeriorem.* ac cap. XVI. *ne Gallia citerior alicui decernatur poſt eos conſules: qui nunc erunt deſignati.* Sæpe etiam neque citerior, neque Ciſalpina dicitur, ſed ſimpliciter *Gallia.* Cicero Philipp. XII. cap. IV. *Quid? Galliam quo tandem animo hanc rem audituram putatis? illa enim hujus belli propulſandi*, *adminiſtrandi*, *ſuſtinendi principatum tenet. Gallia D. Bruti nutum ipſum*, *ne dicam imperium*, *ſequuta*, *armis*, *viris*, *pecunia*, *belli principia firmavit.* - - - - *Et ut omittam reliquas partes Galliæ*, *Patavini alios excluſerunt*, *alios ejecerunt*, *miſſos ab Antonio.* Et de eadem cauſſa ac tempore Vellejus lib. II. cap. LX. *Idem*, [Antonius] *provinciam D. Bruto deſignato conſuli decretam*, *Galliam occupare ſtatuit.* Et Eutropius lib. II. cap. IX. *Conditæ a Romanis civitates*, *Ariminum in Gallia*, *& Beneventum in Samnio.*

Alia nomina hujus partis Italiæ ſunt *Gallia Togata* & *Italia Subalpina.* Prius, ſupra quoque in Tranſalpinæ explicatione ex Ciceronis Philipp. VIII. cap. IX. oſtendimus, qua Antonii poſtulata referebat, *Galliam Togatam remitto*, *Comatam poſtulo.* Quæ adpellatio non æque, ut ſuperius explicatæ, antiqua eſt, ſed demum tum cœpit, quum

is

Tab. 12.
Helvetii
Curia
Alpes Rhæticæ
Rhenus citerior
RHÆTIÆ
Adula Mons
Rhenus ulterior
Veragri
Sedunum
Rhodanus Flu.
Octodurum
Penninæ Alpes
Meſiates
Summus Lacus
Clavenna
Vennones
Addua Flu.
Camuni
Stoeni
Canini
Lepontii
Ceresius Lac.
Larius Lacus
Verbanus Lacus
Graiæ Alpes
Augusta Prætoria
Salaſſi
Oſcela
Fons Plinii
Comum
Bergamum
E V G A N E
Edrum
Sabium
Voberna
Sirmio
Sebinus Lac.
O R O B I I
Forum Licinii
Cenomani
Brixia
Vitricum
Eporedia
Moguntiacum
I N S V B R E S
Mediolanum
Ticinus Flu.
Novaria
Raudii campi
Laumellum
Laus Pompeia
Cremona
Ad Flexum
Andes
Bedriacum
Alpes Cottiæ
Taurini
Libici
Rigomagus
Segusia
Padus Flu.
Forum Fulvii seu Valentinum
Tanarus Flu.
Augusta Taurinorum
Dertona
Iria
Claſtidium
Placentia
Parma
Litubium
Veleia
Vagienni
Augusta Vagiennorum
Aſta
Alba Pompeia
Libarna
C I S P A D
Forum Novum
Boii
Pollentia
Aquæ Statiellæ
Statielli
Ceba
Genua
Delphini Portus
Tigulia
Segeſta Tiguliorum
Regnum Cottii
Regnum Ideonii
Occidens
Alpes Maritimæ
Ingaunum
Savo
Vada Sabatia
Portus Lunæ
Luna
Vediantii
Intemelii
Albium Ingaunum
Gallinaria Inſula
Albium Intemelium
Cemelium
Nicæa
Forum Clodii
M A R E
L I G V S T I C V M
Portus Herculis Monœci
GALLIA CISALPINA
Ilva ſive Aethalia I.
46
45
44
43

Septentrio
Oriens
ridies
Alpes
Carnicæ
Iulium Carnicum
Carni
Taurisci
Noreia
Sauus Flu.
Emona
Nauportus
Nauportus Flu.
Pons Druſi
Endidæ
Ceplaſia
Bauxara
Bauxana
Vivianum
Belunum
Feltria
Appianum
Teſana
Tridentum
Cælina
Ceneta
Opitergium
Vedinum
Forum Iulii
Frigidus Flu.
Concordia
Aquileia
Fons Timaui
Tergeſte
Formio Flu.
Aegida
Flanates
Fla nona
Iſtria
Ningum
Quetus Flu.
Parentium
Arſia Flu.
Nefactiu
Pola
Pullariæ Insulæ
Ciſſa
Urſaria I.
Tergeſtinus Sinus
Maris
Septem Maria
Adriatici
Pars
Verruca
Alſuga
Auſugum
Medoacus maior
Medoacus minor
Acelum
Taruiſium
Altinum
Veneti
Vicentia
Vicetia
Volenum
Verona
Patavium
Aponi Fons
Ateſte
Mons Silicis
Foſſa Clodia
Atria
Hadria
Atheſis Flu.
Tartarus
Mantua
Hoſtilia
Padus ſive Eridanus Flu.
Padinum
Forum Allieni
Volana Oſtium
Sagis Oſtium
Spina
Lingones
Mutina
Claterna
Felſina
Bononia
Faventia
Forum Cornelii
Forum Livii
Butrium
Ravenna
Apenninus Mons
Ariminum
Piſaurum
Senones
Fanum Fortunæ
Umbria
Metaurus Flu.
Piſaurus Flu.
Piſtorina
Apuani
Feſulæ
Florentia
Arnus Flu.
Aretium
Tifernum Tiberinum
Iguvium
Tiberis Flu.
Cortona
Trasimenus Lac.
Perusia
Cluſium
Herbanum
Narnia
Sabini
Sena Gallica
Ancona
Æſis Flu.
Potentia
Picenum
Apenninus Mons
Volaterra
Sena Iulia
Cecina Flu.
Vada Volaterrana
Vetulonii
Populonium
Caletra
Telamonius Portus
Tyrrheni Maris Pars
43
44
45
46

ἐς τὸν τῆς Ἰταλίας ἤδη νόμον ἐσεγέγραπτο, *Italiæ jam legibus & ſtatutis formata fuerat*, ut Dio Caſſius lib. XLVIII. pag. 364. tradit: & propterea incolæ τῇ ἐσθῆτι τῇ Ῥωμαϊκῇ τῇ ἀστικῇ ἐχρῶντο ἤδη, *Romano jam veſtitu*, hoc eſt toga, *ut in urbe*, *utebantur*, quod idem ſub finem lib. XLVI. declaravit: ſeu, ut Martialis ait lib. III. epig. I.

Gallia Romanæ nomine dicta togæ.

Hæc vero, ut priore loco addidit, ἐντὸς Ἄλπεων, *Ciſalpina* erat, quod etiam Pompejus Feſtus in *Boicus ager*, confirmat. *Boicus*, inquit, *ager dicitur*, *qui fuit Bojorum Gallorum. Is autem eſt in Gallia citra Alpes*, *quæ Togata dicitur*, *in qua ſunt Mediolanenſes.* Hirtius lib. VIII. de Bello Gall. aliquoties hac adpellatione uſus eſt: cap. XXIV. *Legionem* XII. *in Togatam Galliam mittit*, *ad colonias civium Romanorum tuendas.* A coloniis itaque & toga hujus provinciæ, & origo nominis *Togatæ.* Idem cap. LII. *quum omnes regiones Galliæ Togatæ Cæſar percucurriſſet.* & poſt paullo: *T. Labienum Galliæ Togatæ præfecit.* Et Plinius lib. III. cap. XIV. *Ab Ancona Gallica ora incipit*, *Togatæ Galliæ cognomine.* Ex quibus clarum ſatis eſt, Ptolemæum lib. III. cap. I. nimis coarctare Γαλλίαν τὴν Τογάταν, *Galliam Togatam*, qui Alpibus Liguriæque montibus, ſeu Apennino, ac Pado flumine uſque Ravennam incluſit. Omnis enim citerior & Cisalpina Togata fuit, non ſola Cispadana, ut Ptolemæus cenſuit; ſed Transpadana etiam, & Feſto nominatim teſtante, *Mediolanenſes* etiam, qui trans Padum ſunt. Quid? quod Mela lib. II. cap. IV. ſcripſit: *Interiora ejus* [Italiæ] *aliæ aliæque gentes: ſiniſtra parte Carni & Veneti colunt Togatam Galliam.*

Alterum ex reliquis nominibus eſt *Italia Subalpina.* apud Plutarchum in Marcello ſub initium, ἡ ὑπαλπεία. Subalpini enim ibi dicuntur τὴν ὑπαλπείαν νεμόμενοι τῆς Ἰταλίας. Et Plinius lib. XVI. cap. XI. de reſina quadam, *rara*, *nec niſi in paucis locis Subalpinæ Italiæ.* Utrum tota provincia Cisalpina, an pars Alpibus propinqua ita vocetur, ex hiſce non poteſt intelligi. Idem Plutarchus autem in Cæſare pag. 717. non ſinit nos dubitare, quin tota ſic provincia denominetur. Ait enim de Cæſare, εἰς τὴν περὶ Πάδον Γαλατίαν κατέβη, τῆς αὐτῷ δεδομένης ἐπαρχίας οὖσαν. ὁ γὰρ καλούμενος Ρουβίκων ποταμὸς ἀπὸ τῆς ὑπὸ ταῖς Ἄλπεσι Κελτικῆς ὁρίζει τὴν ἄλλην Ἰταλίαν, *in Galliam Circumpadanam*, *quæ provinciæ erat ſuæ*, *contendit: ſiquidem amnis Rubico dirimit a Gallia Subalpina Italiam reliquam.* Rubico autem, terminus Subalpinæ, longius remotus eſt ab Alpibus, quam ut finire proxime ſubjacentem illis regionem poſſit.

Hæc nominum ſatis ſit explicatio, quorum pleraque *Galliam* adpellant illam partem Italiæ. Auguſtus autem quum Italiam in XI. Regiones deſcripſit, ſuſtulit ex illa denominationem *Galliæ*, quæ poſtea non occurrit niſi rariſſime, quum antea frequentatiſſima fuiſſet. An vero illa pars ante Auguſtum etiam *Italiæ* nomine adpellata fuerit, eſt quod nunc diſpiciamus. Rara quidem tum illi parti, quæ ſub Alpibus & circa Padum eſt, *Italiæ* cognominatio, nec vero nulla, aut falſa fuit, quum vulgo *Gallia* adpellaretur non quod vere talis eſſet, ſed quod a Gallis populis occupata fuerit. Hos vero Polybius lib. II. cap. XIII. vocat τοὺς κατὰ τὴν Ἰταλίαν Κελτούς, *Gallos in Italia:* & in Hannibalis hiſtoria lib. III. cap. LIV. dicit, ita Italiam Alpibus ſubjacere, ut hæ illi ſint inſtar arcis (ἀκροπόλεως) & munimenti. Et D. Brutus perſequuturus trans Alpes Antonium, ſcripſit ad Ciceronem Eporedia, quæ in Pedemontio eſt, lib. XI. epiſt. XXIII. *Ego*, *dum mihi a te litteræ veniant*, *in Italia morabor.* Quod Cicero epiſt. XXIV. repetit & probat his verbis: *Quod ſcribis*, *in Italia te moraturum*, *dum tibi litteræ meæ veniant*, *ſi per hoſtem licet*, *non erraris.* In Italia ergo ille tractus ſubalpinus eſt, ubi ſita Eporedia.

Tandem etiam de finibus Cisalpinæ Galliæ aliquid dicendum eſt, qui aliter in ſe conſideran-

derantur, aliter ut provinciam Romanam definiunt. Supra ex Livii lib. v. cap. xxxv. percepimus Senones Gallos *uſque ad Aeſim* flumen habitaſſe. Longius fines prorogavit Plinius lib. III. cap. XIV. *Ab Ancona*, inquit, *Gallica ora incipit*, *Togatæ Galliæ cognomine.* Nihilominus Cicero Philipp. VI. cap. III. & Suetonius Cæſare cap. XXXI. (quorum verba ſupra protulimus) Rubiconem fluvium, qui inter Ravennam & Ariminum eſt, terminum citerioris Galliæ conſtituunt. Addimus Plutarchum Cæſare pag. 723. ὡς ἦλθεν ἐπὶ ὁρίζοντα τὴν ἐντὸς Ἄλπεων Γαλατίαν ἀπὸ τῆς ἄλλης Ἰταλίας ποταμὸν (Ῥουβίκων καλεῖται) καὶ λογισμὸς αὐτὸν εἰσῄει, ac reliqua. Hoc eſt, *Ut venit ad amnem*, *qui Galliam Ciſalpinam a cetera Italia ſecernit*, *& cogitatio ipſum ſubiit*, *quantum periculum adiret*, & cetera. Sed utrumque verum eſt: habitationem Gallorum olim Aeſis amnis aut oppidum Ancona finiebat; & provinciam poſtea Romanorum fluvius Rubico. Nam Polybius lib. II. cap. XXI. tempore inter primum & ſecundum Punicum bellum medio: Μάρκου Λεπίδου στρατηγοῦντος κατεκληρούχησαν ἐν Γαλατίᾳ Ῥωμαῖοι τὴν Πικεντίνην προσαγορευομένην χώραν, ἐξ ἧς νικήσαντες ἐξέβαλον τοὺς Σήνωνας προσαγορευομένους Γαλάτας. *M. Lepido duce*, *Romani in Gallia Picenum agrum diviſerunt*, *ex quo Gallos Senones vincendo expulerunt.* Itaque diviſio inter Romanos cives ſuperiore Piceno, terminus Galliæ ad Rubiconem fluvium reductus fuit. Strabo lib. v. pag. 157. poſtquam de Metauro fluvio & Fano Fortunæ dixerat, adjicit: Περὶ τούτους τοὺς τόπους εἰσὶ τὰ ὅρια τῆς Ἰταλίας τῆς πρότερον καὶ τῆς Κελτικῆς, - - - Πρότερον μέν γε τὸν Αἶσιν ἐποιοῦντο ὅριον. πάλιν δὲ τὸν Ῥουβίκωνα ποταμόν. *Circa hæc loca eſt limes Italiæ antiquæ & Galliæ. Prius enim Aeſim fluvium fecerunt limitem: deinde Rubiconem.* Idem narraverat paullo ante pag. 150. poſtremis verbis ita expreſſis, ὕστερον δὲ ὁ Ῥουβίκων, *poſtremo Rubico*, puta, terminus fuit. Ergo diverſis temporibus alius atque alius limes fuit. Limes medius inter Macram Liguriæ finem, & Aeſim vel Rubiconem, curvatura Apennini fuit ad ſuperum tendentis mare. Strabo dicto libro p. 150. Ὅριον τῆς χώρας ταύτης, ἣν ἐντὸς Κελτικὴν καλοῦμεν, πρὸς τὴν λοιπὴν Ἰταλίαν, τό, τε Ἀπεννῖνον ὄρος τὸ ὑπὲρ τῆς Τυῤῥηνίας ἀπεδέδεικτο, καὶ ὁ Αἶσις ποταμός. ὕστερον δὲ ὁ Ῥυβίκων, *Limes regionis hujus*, *quam citeriorem Galliam vocamus*, *ad reliquam Italiam*, *mons Apenninus eſt*, *quem oſtendimus Etruriæ imminere*; *& fluvius Aeſis: ac poſtea Rubico.*

Qui vero ager inter Rubiconem & Aeſim ereptus Gallis fuit, & inter cives diſtributus: ut eſſet propriæ Italiæ pars; nihilominus a priſtina conditione *ager Gallicus* & *Gallicanus* dictus fuit. Cicero in Catilin. II. cap. III. *delectum in agro Piceno & Gallico Q. Metellus habuit*: & cap. XII. *Q. Metellus quem ego*, *proſpiciens hoc*, *in agrum Gallicanum Picenumque præmiſi*, *aut opprimet hominem*, *aut omnes ejus motus conatusque prohibebit.* Paullus Manutius in Cicer. lib. v. epiſt. I. nobiſcum facit. *Erat*, inquit, *hic ager Gallicus non Galliæ citerioris*, *quam poſtea Metellus rexit*; *ſed Italiæ pars*, *disjunctus a Gallia Rubicone flumine.*

Hic ergo limes ab ortu erat & ad Italiam, quam propriam vocamus: ad Illyricum æque mutatus, primum *Formio* fluvius fuit, dein *Pola*, aut tandem amnis *Arſia*, ut ſupra in fluminibus ex Plinio & Strabone demonſtratum eſt: Alpinus Galliæ limes per ſe notus eſt: ad Liguriam res incertior difficiliorque. Sita Liguria propria & Italica (erant enim etiam circa Maſſiliam & ad Rhodanum ac ultra Ligures, uti in Gallia oſtendimus) ſita, inquam, noſtra Liguria cis Alpes eſt, intra Italiæ terminum: & ſic utique videtur pars Ciſalpinæ fuiſſe. At Livius diſtinguit lib. XXVII. cap. XLIX. *Quum eſſet nuntiatum conſuli*, *Gallos Ciſalpinos*, *Liguresque abire ſine certo duce.* Erant etiam, præſertim Alpes maritimas incolentes, *Capillati* & *comati* uſque ad Auguſti tempora, atque ſic extra ſortem Togatæ Galliæ. Dio Caſſius lib. LIV. pag. 538. αἱ Ἄλπεις αἱ παραθαλάσσιοι, Λιγύων τῶν Κομητῶν καλουμένων ἐλευθέρως ἔτι καὶ τότε νεμόμεναι, ἐδουλώθησαν, *Ligures Comati etiam*,

etiam, qui Alpes maritimas adhuc libere coluerant, in poteſtatem redacti ſunt. Inde a Punico bello pugnatum cum Liguribus, & multi ex iis acti triumphi, quoties fere captum caſtellum eſſet, ut Cicero in Bruto cap. LXXIII. oſtendit; omnes autem, montani præcipue, ante Auguſtum non fuerunt perdomiti. Tum poſita coma, in togæ jus omnes tranſierunt. Lucanus lib. I. verſ. 442.

Et nunc tonſe Ligur, quondam per colla decora
Crinibus effuſis toti prælate Comatæ.

Quod vero Ligures, antiquus populus, eas ſedes incoluerunt ante, quam Tranſalpini Galli in Italiam migrarunt; factum, ut diſcreti aliquando a Ciſalpina Gallia cenſerentur. Poſt ſenſim in Romanos mores & Ligures transducti, licet quidam illorum ad ultimum repugnarint; & coloniæ in illum tractum deductæ, ut de Dertonenſi ex Paterculo lib. I. cap. XV. eſt clariſſimum. Tum etiam Togatæ provinciæ adſcribi potuerunt. Sic Veneti ante illam Gallorum migrationem ſupra Padi oſtia coluerunt, ut Livius lib. V. cap. XXXIII. teſtatur; nihilominus cum Carnis *Togatæ* adſcribuntur a Mela lib. II. cap. IV. Nunc ad ſingulas gentes explicandas accedimus.

GENTES ALPINAE ET SUB ALPIBUS.

Ab Alpibus incipiendum, limite inter Galliam & Italiam. Ad mare terminus Varus flumen eſt, a quo proximi ſunt VEDIANTII, a Plinio lib. III. cap. V. memorati, quorum oppidum *Cemelion* eſt, ſeu potius *Cemenelion*, ſive *Cemenelum*, ut in Antonini itinere eſt ab Roma in Galliam. Gemina inſcriptione apud Jac. Sponium Miſc. Er. Antiq. p. 163. ORDO CEMENEL. Et alia, pag 104.

MATRONIS
VEDIANTIBUS
P. ENISTALIUS P. F.
CL. PATERNUS CEMENELENSIS.

Etiam Ptolemæus in *Veſtiantiis* (ſic ſcribit per ſibilum) oppidum Κεμενέλιον, *Cemeneleum* punit: nunc *Cimiez* eſt. Pars hi ſunt Ligurium CAPILLATORUM Plinii, qui Dionis Caſſii lib. LIV. pag. 538. Λίγυες Κομῆται, *Ligures Comati* ſunt, ab Auguſto perdomiti, quum antea libere egiſſent. Et cap. XX. ait Plinius: *Capillatorum plura genera ad confinium Liguſtici maris.* Contingunt hos MONTANI Ligures in Maritimis Alpibus. Ibidem Plinius: *ex Caturigibus orti Vagienni Ligures, & qui Montani vocantur.* Montani ergo in ſummis Alpium verticibus prope fontes Padi. Ad Padi recentis ripam VAGIENNI, quorum *Auguſta Vagiennorum* fuit, a Plinio laudata, & Taurinenſi inſcriptione apud eumdem Sponium p. 164. AUG. BAGIENNORUM. Ptolemæus corrupte Αὐγοῦςα Βατιεννῶν, quam falſo etiam cum Iria & Dertona in Taurinis locavit. Plurimorum opinione oppidum eſt, quod *Saluzzo* hodie vocatur. In Tabula Peutingeriana ſcribuntur *Bagitenni*, T otioſe redundante. Et hi quoque ex Liguribus fuerunt, auctore Plinio lib. III. cap. XVI.

Trans Padum TAURINI ſunt, & ubi is Duriam recipit, aut longe ſupra illum locum, *Auguſta Taurinorum*, antea *Taurafia* dicta, quod nomen ſupereſt in Hannibalicis Appiani. Novum nomen ab Auguſti colonia eſt. Plinius cap. XVII. *Coloniæ ab Alpium radicibus, Auguſta Taurinorum, antiqua Ligurum ſtirpe, inde navigabili Pado. Dein Salaſſorum*

Auguſta Prætoria. Et Tacitus Hiſt. lib. II. cap. LXVI. *Auguſtam Taurinorum*, & mox *coloniam Taurinam* vocat: Ptolemæus Αὐγοῦστα Ταυρινῶν. Anonymi panegyrico, niſi Nazarii eſt, ad Conſtantinum, cap. VI. coloni *Taurinates* dicuntur: ager circumjectus, *Taurinates campi.* Jam *Turinum* eſſe, caput Pedemontii, nemo eſt qui dubitet. Alterum Taurinorum oppidum eſt *Vibi Forum*, ut Plinius ſcripſit cap. XVII. id eſt *Forum Vibii*, cujus incolæ *Forovibienſes* ſunt cap. XVI. Situm ibidem ſic deſcribit: *Padus e gremio Veſuli montis, celſiſſimum in cacumen Alpium elati, finibus Ligurum Vagiennorum, viſendo fonte profluens, condensque ſeſe cuniculo, & in Forovibienſium agro iterum exoriens, nulli amnium claritate inferior.* Taurinos ſupra in Liguribus cenſebat Plinius: at Appianus Gallicæ originis facit, dum Tauraſiam πόλιν Κελτικήν, *oppidum Gallicum* vocat. Livius tamen etiam ab Liguribus videtur derivare.

Poſt Taurinos, ſeu occaſum verſus, *Alpes* ſunt *Cottiæ*, in iisque REGNUM COTTII reguli, & populus, SEGUSIANI. Plinius lib. III. cap. XX. dicit *Cottianas civitates* XII. fuiſſe, e quibus paucæ ab oppidis ſuis notæ ſunt. Caput gentis *Seguſio*, ut Plinius, Ammianus & auctor Tabulæ ſcripſerunt: vel *Seguſium*, Σεγούσιον, ut Ptolemæus. Invenitur etiam per c ſcriptum *Secuſione*, ſexto caſu, Itinere Burdigalenſi, & inſcriptione Maximiani ac Diocletiani apud Sponium p. 198. ſeq. *Secuſia*, ſic, ORDO SPLENDIDISS. CIVITATIS SECUSIAE. At ibidem etiam geminato G. in Taurinenſi lapide CIVIT. SEGG. Municipium in lapide Taurinenſi vocatur. inſcriptum enim GENIO MUNICIPI SEGUSINI. in Grut. Opere pag. CXI. Situm eſt ad amnem Duriam, qui infra Taurinorum Auguſtam miſcetur Pado. Nunc *Suſa* vocatur, urbs non ignobilis. Id quod etiam ex diſtantia patet, quippe dicto Itinerario, quod Burdigala Hieroſolymam ducit, hic ordo ſervatus:

Incipiunt Alpes Cottiæ:

Rame	—	—
Brigantium	M.	XVII
Inde adſcendis Matronam		
Gesdaone	M.	X.
Ad Martem	M.	IX.
Secuſione	M.	XVI.
Ad Duodecimum	M.	XII.
Ad Fines	M.	XII.
Ad Octavum	M.	VIII.
Taurinis	M.	VIII.

Ptolemæus in Seguſianis ſcripſit quoque Βεργάντιον, quod nunc in itinere vidimus *Brigantium*, ſive ut prave editum eſt, *Byrigantum*; pravius *Virgantia* pro Vrigantia vel Brigantia, in Ammiani lib. XV. cap. X. Valeſ. [XXV. Grut.] cujus ſitus nos ad urbem *Briançon* in Delphinatus limite deducit. Cetera minoris momenti ſunt, nec vero non intra regnum Cottii, *Rame*, *Ad Martem*, *Ad Duodecimum*, *Ad Fines*, mutationes tantummodo aut manſiones: at Secuſio ſive Seguſio *civitas*, eodem Itinerario, perinde ut Taurini, vocata eſt. *Ad Martem*, quod in Itinerario dicitur, Ammianus dicto loco *ſtationem Martis* dixit: quod *Ad Fines* in eodem, in Tabula quoque *Finibus* eſt indicatum. Supereſt oppidum vel vicus *Ocelum*; & alius ei proximus, *Scingomagus.* Strabo lib. IV. in Narbonenſis deſcriptione pag. 124. ἐντεῦθεν πρὸς τοὺς ἑτέρους ὅρους τῶν Οὐοκοντίων, πρὸς τὴν Κοττίου, μίλια ἑκατὸν ἑνὸς δέοντα, εἰς Ἐπεβρόδουνον κώμην. εἶτ' ἄλλοι τοσοῦτοι διὰ Βεργαντίου κώμης ἐκ Σκιγγομάγου καὶ τὴν τῶν Ἄλπεων ὑπερθέσεως ἐπὶ Ὤκελον, πέρας τῆς Κοττίου γῆς.

καὶ ἡ ἀπὸ Σκιγγομάγου δὲ ἤδη Ἰταλία λέγεται. *Inde ad alteros Vocontiorum terminos & ad Cottii terram, milliaria* IC *ad Epebrodunum vicum: hinc totidem per Brigantium vicum a Scingomago & Alpium alto tranſitu ad Ocelum, qui finis eſt terræ Cottii. A Scingomago autem jam Italia dicitur.* Etiam a Cæſare *Ocelum* memoratum eſt lib. I. Bell. Gall. cap. X. *Compluribus*, inquit, *his prœliis pulſis, ab Ocelo, quod eſt citerioris provinciæ extremum, in fines Vocontiorum ulterioris provinciæ die ſeptimo pervenit.* Plinius lib. II. cap. CVIII. vocat *Cingomagum* alterum, elapſa forſitan littera prima; ideoque Harduinus *Scingomagum* ex Strabone reſtituit. Plures interpretantur *Sezanne*: at idem Harduinus cum Honor. Bouche contendit eſſe ipſum oppidum, quod *Seguſium* poſtmodo, ſive *Seguſio*, nunc *Suſa* dictum eſt.

Hiſtoriam regni Cottii cum cura ſcripſit Marcellinus lib. XV. cap. X. Valeſ. [XXV. Grut.] *Gallia*, inquit, *unde ad ſolis ortus attollitur, aggeribus cedit Alpium Cottiarum; quas rex Cottius, perdomitis Galliis, ſolus in anguſtiis latens, inviaque locorum aſperitate confiſus, lenito tandem tumore, in amicitiam Octaviani receptus principis, molibus magnis exſtruxit ad vicem memorabilis muneris, compendiarias & viantibus opportunas, medias inter alias Alpes vetuſtas, ſuper quibus comperta paullo poſtea referemus. In his Alpibus Cottiis, quarum initium à Seguſione eſt oppido, præcelſum erigitur jugum, nulli fere ſine diſcrimine penetrabile.* Et paucis interjectis: *Hujus ſepulcrum reguli, quem itinera ſtruxiſſe retulimus, Seguſione eſt mœnibus proximum, maneſque ejus ratione gemina religioſe coluntur; quod juſto moderamine rexerat ſuos, & adſcitus in ſocietatem rei Romanæ, quietem genti præſtitit ſempiternam.* Seguſio ergo ipſius regia fuit, quia ſepulcrum habet: & ab ejus temporibus Romanis via per Alpes Cottias aperta eſt, qua poſtea etiam plerumque in itineribus & militum trajectu uſi ſunt. Mortuo rege provinciam Nero fecit, ut Suetonius cap. XVIII. & Eutropius lib. VII. cap. IX. adnotarunt.

IDEONNI REGNUM, proximum Cottiano, & Salaſſorum terræ, eſt obſcurius, quam illud Cottii, nec forte ulli memoratum, niſi Straboni lib. IV. pag. 141. Ἐπὶ δὲ θάτερα μέρη, τὰ πρὸς τὴν Ἰταλίαν κεκλιμένα τῆς λεχθείσης ὀρεινῆς, Ταυρινοί τε οἰκοῦσι, Λιγυστικὸν ἔθνος, καὶ ἄλλοι Λίγυες. Τούτων δ᾽ ἐστὶ καὶ ἡ τοῦ Ἰδεόννου λεγομένη γῆ, καὶ ἡ τοῦ Κοττίου. Μετὰ δὲ τούτους καὶ τὸν Πάδον Σαλασσοί. *In altera parte montanorum, quæ ad Italiam vergit, Taurini habitant, Liguſtica gens, aliique Ligures. Horum eſt etiam, quæ Ideonni dicitur, & quæ Cottii terra. Poſt hos & Padum Salaſſi.* Obſcura & regio & ejuſdem regulus: nec ſitus ſatis ex his verbis perſpectus. Ait geographus, poſt Cottii & Ideonni mentionem, μετὰ τὸν Πάδον, *trans Padum* deinde Salaſſos eſſe, quaſi cis flumen & Cottii & Ideonni poſſeſſiones fuerint. At vero Cottii oppida ſupra enarrata trans Padum ſunt omnia. Quæ vero cis flumen, occuparunt Vagienni, Ligures Montani, & Capillati: ideoque Cluverius Ideonni regionem in ſeptemtriones ad Alpes *Grajas* removet, quæ inter Cottias & Penninas ſunt mediæ. An alia etiam Ideonni memoria exſtet, dubium eſt. Cluverius ejus cauſſa adlegat Ovidii verſum lib. IV. Pont. eleg. VII. ad Veſtalem, oræ Ponticæ præfectum,

- - - *progenies alti fortiſſima Donni*,

quaſi exciderit prima littera ex *Idonni*: tertia abſorpta ſit contractione, *Idonni* pro *Ideonni*. At variant mire codices in hac voce. Heinſius *Dauni* legit. Sed pro Cluverio eſt ejuſdem epiſtolæ præcedens verſus VI.

Alpinis juvenis regibus orte.

Dauni regnum vero in Apulia, non in Alpibus fuit: ut ſic quoque vulgatæ lectioni aliquid præſidii adferri videatur.

Supra Taurinis in *Grajis* Alpibus, & ſub illis, SALASSI ſunt, potens natio, & bellicoſa,

coſa. Strabo lib. IV. pag. 141. ἡ τῶν Σαλασσῶν πολλὴ μέν ἐστιν, ἐν αὐλῶνι βαθεῖ, τῶν ὀρῶν ἀμφοτέρων κλειόντων τὸ χωρίον. μέρος δέ τι αὐτῶν ἀνατείνει καὶ πρὸς τὰς ὑπερκειμένας κορυφάς. *Salaſſorum regio ampla eſt in profunda convalle, montibus utrimque includentibus: quamquam alicubi etiam ad ſuperincumbentes attollitur vertices.* Plinius lib. III. cap. XVII. *Salaſſorum Auguſta Prætoria juxta geminas Alpium fores, Grajas atque Pœninas. His Pœnos, Grajis Herculem tranſiiſſe memorant.* Idem de Grajis & tranſitu Herculis Cornelius Nepos Hannibale cap. III. tradit; ſed fabuloſa ſunt, quæ de Herculis tranſitu cum exercitu referuntur. Livius lib. V. cap. XXXIII. de Alpinis itineribus agens dixit, *niſi de Hercule fabulis credere libet.* Nihilominus dicamus *Alpes Grajas* cum Plinio: aut *ſaltum Grajum* cum Nepote, ut ab aliis Alpibus ſecernamus. Quæ ſupra Grajas ſunt, & Hannibali tranſitum præbuiſſe traduntur, illarum inconſtans & incertum nomen eſt. Ptolemæus lib. II. cap. XII. vocat Ποινάς, *Pœnas:* Plinius *Pœninas*, ob eamdem rationem: Strabo lib. IV. pag. 141. διὰ τοῦ Ποινήνου λεγομένου, intellige ὄρους, *per montem Pœninum dictum.* Quo referri inſcriptio vetus poteſt, Gruter. p. 376. num. 6.

PROLEG. PROVINCIAI
RAITIAI ET VINDELIC.
ET VALLIS POENIN.

Contra Livius lib. XXI. cap. XXXVIII. negat heic Herculem tranſire potuiſſe, aut nomen Alpibus Pœnorum tranſitu fuiſſe inditum. *Nec veriſimile eſt*, inquit, *ea tum ad Galliam patuiſſe itinera; utique quæ ad Penninum ferunt, obſepta gentibus ſemigermanis fuiſſent. neque, hercule, montibus his (ſi quem forte id movit) ab tranſitu Pœnorum ullo Veragri, incolæ jugi ejus, norunt nomen inditum: ſed ab eo, quem in ſummo ſacratum vertice Penninum montani adpellant.* Sic *Penninæ* ſunt illæ Alpes, non *Pœnæ*, aut *Pœninæ*; a numine ibi culto adpellatæ.

Salaſſorum *Auguſta Prætoria* eſt, ut ſupra ex Plinio cognovimus: colonia Romana, in quam III millia prætorianorum Octavianus Auguſtus deduxit, poſtquam ductu Terentii Varronis eam gentem devicerat. Strabo lib. IV. p. 142. τρισχιλίους Ῥωμαίων πέμψας ᾤκισε τὴν πόλιν Αὐγοῦσταν ὁ Καῖσαρ, ἐν ᾧ ἐστρατοπέδευσε χωρίῳ Οὐάῤῥων, *Urbem Auguſtam Cæſar, miſſis Romanorum tribus millibus, condidit in loco, quo Varro caſtra habuerat.* Dio Caſſius de Salaſſis, ab Auguſto victis, lib. LIII. pag. 514. Αὐτῶν ἡ ἀρίστη τῆς γῆς τῶν τε δορυφόρων τισὶν ἐδόθη, καὶ πόλιν τὴν Αὐγοῦσταν Πραιτωριανῶν ὠνομασμένην ἔχει, *Agri eorum pars optima cohortibus prætorianis data, urbem Auguſtam Prætoriam tenet.* Etiam Ptolemæo in Salaſſis eſt Αὐγοῦστα Πραιτωρία κολώνια, *Auguſta Prætoria colonia.* In extremo ſita Italiæ, ut inde longitudinem Italiæ *ab Alpino fine Prætoriæ Auguſtæ, per Urbem Capuamque curſu meante, Rhegium oppidum* Plinius lib. III. cap. V. metiatur. Adpoſita eſt *Duriæ* fluvio, qui utilis Salaſſis εἰς τὰ χρυσοπλύσια, ut Strabo ait, *ad eluendum aurum.* nam ἔχει χρύσεια ἡ τῶν Σαλασσῶν, *Salaſſorum regio auri proventum*, quod ex alveo fluminis in rivos diviſi collegerunt. *Duria* autem ille non eſt is amnis, qui a Seguſione Taurinum verſus tendebat: ſed alius & major, qui Eporediam defertur, & longe infra confluentem minoris, qui in Taurinis eſt, itidem Pado adfunditur. Plinius lib. III. cap. XVI. *Durias duos* in ea regione ponit, alter major ex Alpibus Grajis ortus; alter minor decurrens ex Cottiis. Utriusque etiamnum commune nomen *la Doria* eſt. Sed ut ad Auguſtam Salaſſorum revertamur, illa hodie *Aoſta* eſt, ut præter nomen, ex itinerariis eſt manifeſtum. A Mediolano Antoninus

per Alpes Grajas			
Ticinum	M.	P.	XXII.
Laumellum	M.	P.	XXII.
Vercellas	M.	P.	XXVI.
Eporediam	M.	P.	XXXIII.
Vitricium	M.	P.	XXI.
Auguſtam Prætoriam	M.	P.	XXV.
— — —			
— — —			
Darantaſiam	M.	P.	LXVII.

per Alpes Penninas			
— — —			
Novariam	M.	P.	XXXIII.
Vercellas	M.	P.	XVI.
Eporediam	M.	P.	XXXIII.
Vitricium	M.	P.	XXI.
Auguſtam Prætoriam	M.	P.	XXV.
Summum Penninum	M.	P.	XXV.
Octodurum	M.	P.	XXV.

Ad eumdem amnem Duriam majorem ſita etiam eſt *Eporedia*, oppidum, ut Plinius ait lib. III. cap. XVII. *Sibyllinis juſſis a populo Rom. conditum.* Datæ heic epiſtolæ D. Bruti ad Ciceronem XX & XXIII. libri XI. Ptolemæo Ἐποϱεδία, *Eporedia.* Colonia Romana fuit, ut non obſcure Plinius prædictis verbis: plane & perſpicue Paterculus lib. I. cap. XV. ſignificat, quamvis hic male in Vagiennis collocavit. Municipium deinde factum. Tacitus lib. I. Hiſt. cap. LXX. *ut donum aliquod novo principi firmiſſima Transpadanæ regionis municipia Mediolanum, ac Novariam,* & Eporediam ac *Vercellas adjunxere.* Tabulæ Peutingerianæ hic ordo eſt:

Auguſta Prætoria XXVIII. *Vitricio* XXI. *Eporedia.*

Medio ævo ſemibarbaro Ravennas anonymus ſcripſit *Eporea* & *Eporeia* lib. IV. cap. XXX. Inde barbare *P* in *B* mutatum, & hæc in cognatam *V*, ut nunc, extruſa *O*, ſit *Ivrea.* Reliqua Salaſſorum oppida ſunt *Vitricium* Tabulæ & Antonini, quod Ravennas *Bitricium* ſcripſit: & ejusdem Tabulæ *Eudracinum*, medio itinere inter Summum Penninum & Auguſtam Prætoriam.

L I G U R I A.

Alpinas adhuc gentes perluſtravimus, pleraſque originis Liguſtinæ, quaſdam etiam ab aliis Liguriæ adſcriptas ita, ut illius limitibus comprehendantur; quemadmodum ex Livio & Strabone ſupra cognovimus: nunc vero ad *Liguriam propriam*, & ſtrictim ita & ſine dubietate dictam, accedimus, quæ inter Varum & Macram amnes continetur, pleraque in litore *Liguſtici maris* procurrens, nec parum in mediterranea, non autem in ſummas Alpes extenſa. Litoralem tractum diligenter Plinius lib. III. cap. V. deſcripſit. *Ab amne Varo*, inquit, *Nicæa oppidum a Maſſilienſibus conditum, fluvius Paulo* (ſic legendum, non Pado) *Alpes, populique Inalpini multis nominibus: - - - portus Herculis Monœci, Liguſtica ora. - - - - Flumen Rutuba, oppidum Albium Intemelium: flumen Merula, oppidum Albium Ingaunum: portus Vadûm Sabatiûm: flumen Porcifera, oppidum Genua: fluvius Feritor, portus Delphini: Tigulia intus: Segeſta Tiguliorum: flumen Macra, Liguriæ finis.* Singula inſpiciemus, addituri ex aliis, ſi quæ fuerint prætermiſſa.

Ptolemæus Liguriam non a Vero incipit, ſed poſt Monœci portum, inter quem & Varum quæ ſita ſunt, *Maſſilienſium oram* adpellat. Conſentit Plinius, ut modo ex verbis illius cognitum, poſt portum Monœci, *Liguſticam oram* nominans, quaſi prima ibidem incipiat. Strabo quoque lib. IV. pag. 140. ἔοικε, inquit, ἀπὸ τοῦ ὀνόματος καὶ μέχρι δεῦρο διατείνειν ὁ Μασσαλιωτικὸς παράπλους, *ex nomine* [Græco Monœci] *veriſimile, eo uſque pertinuiſſe navigationem Maſſilienſium.* Quoquo modo hæc extrema Italiæ cenſeantur, & vel

vel Maſſilienſibus vindicentur vel Liguribus propriis; quatuor omnino ſunt, quæ Ptolemæus inter Galliam & Liguriam poſuit.

Prima eſt *Nicæa*, Νίκαια Μασσαλιωτῶν, id eſt *a Maſſilienſibus condita*, ut Plinius refert; ſeu, ut Stephanus, Μασσαλιωτῶν ἄποικος, *Maſſilienſium colonia:* qui eam, quod Strabo addit, τοῖς Λίγυσι τοῖς τὰς Ἄλπεις οἰκοῦσι, *Liguribus Alpes incolentibus* oppoſuerunt. Hodie Nizza, notum oppidum. Adluitur flumine *Paulone*, quod perperam *Pado* in Plinii libris ſcriptum eſt. Mela lib. II. cap. IV. ob ortu in occaſum progrediens: *Genua*, *& Sabatia*, *& Albigaunum: tum Paulon & Varum flumina, utraque ab Alpibus delapſa.* Non autem ab ortu, ut Plinius poſtpoſuit; ſed Varum verſus illud mœnia attingit, ſive inter Varum & Nicæam decurrit. Reliqua Ptolemæi ſunt, *Portus Herculis*, *Tropæa Auguſti* & *Monœci Portus.* Sic diſtinxit portum Herculis & Monœci, interjectis Auguſti tropæis: quod errore commiſſum Cluverius putat, quia, qui plene dicitur *Portus Herculis Monœci*, aliquando ſine cognomine *Herculis* portum, aliquando tantummodo *Monœci* portum nominari perceperit. Alii vero *portum Herculis* a Ptolemæo ſeparatim poſitum interpretantur Villam Francam, II millibus a Nicæa ſitam. Sed non conſtat, Villæ Francæ portum, ut ut Monœci portu ſit capacior, antiquis temporibus frequentatum ædificatumque fuiſſe, & ſi fuit, potius Nicæenſium nomine, in quorum agro eſt, quam Herculis, videtur adpellari debuiſſe, præſertim quum Plinius & Strabo, & ceteri omnes non niſi unum *portum Herculis*, cognomine *Monœci*, Μονοίκου, in hac ora noverint. Auctor Itinerarii maritimi, vulgo Antoninus creditus, inter Herculem Monœcum & Nicæam tres obſcuros portus nominat, *Aviſionum*, *Anaonem*, & *Olivulam*; ſed nullam facit Herculei alterius mentionem. *Monœci Herculis* autem portus celebratus eſt. Virgilius lib. VI. verſ. 830.

Aggeribus ſocer Alpinis atque arce Monœci
Deſcendens.

Et Lucanus lib. I. Pharſal. verſ. 405. plenius:

Quaque ſub Herculeo ſacratus nomine portus
Urget rupe cava pelagus: non Corus in illum
Jus habet, aut Zephyrus: ſolus ſua litora turbat
Circius, & tuta prohibet ſtatione Monœci.

Et Tacitus III Hiſt. cap. XLII. *Fabius Valens, e ſinu Piſano ſegnitia maris, aut adverſante vento, Portum Herculis Monœci depellitur.* Hodie eſt Monaco. *Tropæa* autem *Auguſti*, a ſolo Ptolemæo memorata, ut fere nomen etiam arguit, videntur *Torbia* eſſe, paullo intus ſita, quia tropæa mos erat in montibus erigere.

Ptolemæi Liguria ab *Albiniminio* incipit, quod corruptum nomen eſt, & *Albintemelium*, ſive *Albintimilium*, aut *Albium Intemelium* cum Strabone & Plinio ſcribendum eſt. Plinii verba ſupra vidimus; Strabonis lib. IV. pag. 139. hæc ſunt: ἐν τῷ μεταξὺ πόλις εὐμεγέθης, Ἄλβιον Ιντεμέλιον, καὶ οἱ κατοικοῦντες Ιντεμέλιοι, *In medio* [inter Portum Monœci & Albingaunum] *urbs magna eſt Albium Intemelium: incolæ Intemelii.* Tacitus lib. II. Hiſt. cap. XIII. *Irritatus eo prœlio Othonis miles, vertit iras in municipium Intemelium.* Scribitur & *Albintimilium.* Inſcriptio Romana in Sponii Miſcell. p. 155.

M. SABINIUS
FAB. ALBINTIMILI
EVOC. AUG. SALUT.

Et

Et alia ibidem ALBINTIMILIENSIUM. Unde emendari Tabula Peutingeriana poteſt, quæ refert *Albentimillo*, auferendi, ut ajunt, caſu. Nunc *Vintimiglia* vocatur, flumine *Rutuba* ab ortivo latere adfuſa, ſecus ac Plinius flumen ab occiduo delabi cenſuit. Lucanus *Rutubam cavum* dixit lib. II. verſ. 422. propter riparum altitudinem, niſi hic alius eſt, fortaſſis quem Vibius *ex Apennino in Tiberim fluere* tradidit.

Interponit Albiis duobus Itinerarium maritimum *Mauricii portum*, ignotæ originis, recentiorem fortaſſe, quam ut noſtram geographiam, quæ antiqua eſt, poſſit attingere: Peutingeriana *Coſtam Bellene*, quam correctius *Balanæ* Antoninus dixit, ſed æque incognitam: Plinius amnem *Merulam*, quem nunc *Arociam* ajunt adpellari. Tum e propinquo oppidum *Albium Ingaunum*, ut Plinius plene ſcripſit: alii *Albingaunum*, ſive *Albigaunum* contracte. Strabo dicto loco lib. IV. p. 139. Τῶν Λιγύων τῶν μὲν ὄντων Ἰγγαύνων, τῶν δὲ Ἰντεμελίων, εἰκότως τὰς ἀποικίας αὐτῶν ἐπὶ τῇ θαλάτῃ, τὴν μὲν ὀνομάζεσθαι Ἄλβιον Ἰντεμέλιον, τὴν δὲ ἐπιτετμημένως μᾶλλον Ἀλβιγγαῦνον, *Quum Ligurum alii ſint Ingauni, alii Intemelii; conſentaneum fuit, eorum colonias maritimas alteram Albium Intemelium vocari, alteram conciſius aliquanto Albingaunum.* Sic & Tacitus Hiſt. II. cap. XV. *Othoniani Albingaunum interioris Liguriæ revertere.* Nec aliter in Tabula Peutingeriana, & Maritimo Itinerario ſcriptum: at Mela, eliſa littera, *Albigaunum* lib. II. cap. IV. & Ptolemæus Ἀλβίγαυνον. Nunc *Albenga* eſt.

In illo litore ſuccedit nunc oppidum munitum Hiſpanorum *Finale*; dein *Vadi*, ſive vulgari eliſione *Vai*; tandem *Savona* epiſcopalis. Hæc ita ſecundum veterum rationes, Antonini & Strabonis, Lucas Holſtenius diſtribuit, ut in *Pollupicis* loco Finale eſſe cenſeat: & Vani ſive Vai, in loco *Vadorum Sabatiorum*, quæ Plinio ſunt *Portus Vadûm Sabatiûm*: Straboni pag. 139. τὰ καλούμενα Σαββάτων Ὤυαδα: Bruto ad Ciceronem lib. XI. epiſt. X. ſimpliciter *Vada*, de quibus epiſt. XIII. hoc addit: *Antonius ad Vada venit, quem locum volo tibi eſſe notum. Jacet inter Apenninum & Alpes, impeditiſſimus ad iter faciendum*, intellige propter montes & paludes. a paludibus autem *Vadorum* nomen. Eſt & ubi *Sabatia* ſimpliciter dicuntur, ſupreſſo Vadorum nomine. Pomponius lib. II. cap. IV. *Deinde Luna Ligurum, & Tigulia, & Genua, & Sabatia, & Albigaunum.* nam Vada intelligi, non Sabata; ora, quam enarrat, litoralis convincit. Tandem in Savonæ loco fuerunt *Sabata*, oppidum Sabatiorum, Straboni dicta Σάββατα, duplicata littera, quæ ſimplex plurimis Latinorum eſt: etiam Ptolemæo Σάβατα. Cluverio *Sabata* & *Vada Sabatia* vel eadem vel conjunctiſſima ſunt: ſed notatus ob id ab Holſtenio eſt, qui VI. vel VII. millibus paſſuum disjungit, quot ſunt inter Vai & Savonam. Quod ſi Sabata in Loco Savonæ fuerunt, unde novum illud Savonæ nomen? Livius extremo lib. XXVIII. *Genuam, nullis præſidiis maritimam oram tutantibus,* [Mago] *repentino adventu cepit: inde ad oram Ligurum, ſi quos ibi motus facere poſſet, claſſem adpulit. - - - - Pœnus Savone, oppido Alpino, præda depoſita, & decem longis navibus in ſtatione ad præſidium relictis - - - ipſe, ſocietate cum Ingaunii compoſita, montanos inſtituit oppugnare.* Aptum *Savonis* nomen, ut inde *Savona* ducatur, ſicut a *Narbo*, *Narbona*; a *Salo*, *Salona*: ſed *Savona* ad mare eſt, *Savo*, oppidum Alpinum. Intus ergo *Savo* ſitus fuit, reductus quodammodo a mari, quo etiam *Sabata* reducenda videntur, quorum nullam mentionem faciunt qui Liguriæ litoralia exponunt. An ergo idem Savo & Sabata? non habeo, quo negem; nec quo adfirmem pertinacius. Commune priori parte nomen *Sau* & *Sab*, quia B & V ſæpiſſime permutantur. Sed ſitus Savonæ turbat. An Savo potuit intus eſſe, poſtea everſus, mutata ſede, ut ſæpe fit, reſtitui, ad mare transferri, traducto uno nomine? Sic conjicere licet; certo definiri vix poteſt. Ceterum *Sabata*

vix

vix alius, quam Strabo & Ptolemæus memoravit: iſte lib. IV. pag. 139. dixit, ςάδιοί εἰσι μεταξὺ Γενούας καὶ Σαββάτων σ′ πρὸς τοῖς ξ′, *inter Genuam & Sabata* CCLX. *ſtadia ſunt:* Et, τὸ Απέννινον ἀπὸ Γενούας, αἱ δὲ Ἄλπεις ἀπὸ τῶν Σαββάτων ἔχουσι τὴν ἀρχὴν, *Apenninus a Genua, Alpes a Sabatis initium habent.* Antonini itinere ab Roma per Tuſciam via Aurelia Arelatum, tranſpoſiti numeri, ita reſtituendi videntur:

Vadis Sabbatiis	—	—	—
Pollupicem	M.	P.	VIII.
Albingaunum	M.	P.	XII.

Ceterum *Vada Sabatia* nobiliora quondam, quam ipſa *Sabata*, etiam a pluribus, ut ſupra vidimus, commemorata, Strabone, Plinio, Bruto, Mela, Antonino & auctore Peutingerianæ: quibus Capitolinum addo, de Pertinace cap. IX. dicentem, *Avaritiæ ſuſpicione privatus non caruit, quum apud Vada Sabatia, oppreſſis fœnore poſſeſſoribus, latius ſuos teneret fines.*

Proximum in litore oppidum *Genua* eſt, ἐμπορεῖον Λιγύων, *Ligurum emporium*, ut Strabo vocat, qui & verbis antea productis diſtantiam a Sabatis definivit. Livii teſtimonium ſupra vidimus: addo ejuſdem alia. Lib. XXI. cap. XXXII. *P. Scipio cum admodum exiguis copiis Genuam repetit.* & lib. XXIX. cap. V. *Naves, quæ ab Carthagine ad Magonem miſſæ erant, inter Albingaunos Ligures, Genuamque acceſſerunt.* De Plinio & Mela etiam antea dictum eſt. Ptolemæo quoque eſt Γενούα, *Genua.* In Tabula vetere ænea cives dicuntur GENUATEIS apud Gruter. pag. 204. Plinius præponit flumen *Porciferam*, ſed incognitum aliis: niſi quod Holſtenius pag. 9. in Cluverium, ex ænea antiqua tabella, quam etiam Gruterus pag. 204. deſcripſit, huc FLOVIUM PROCOBERAM agri Genuatis, quaſi eumdem, qui in Plinii libris *Porcifera* ſcriptus eſt, adlegat. Quem vero Plinius *Feritorem* fluvium vocat, Cluverio videtur ille eſſe, qui ſub ipſis urbis mœnibus ad orientem verſus defluit, *Biſagno* nunc vulgo dictus. Ptolemæi autem *Entella* amnis ulterior eſt, inter Delphini portum & Tiguliam, qui vulgo adpellatur *Lavagna.*

In reliquo litore Liguriæ poſt Genuam eſt Tabulæ *Ricina*, nunc forte vicus *Recco:* & Plinii *Portus Delphini*, quem *Delphinos* Antoninus vocat: nunc corrupto nomine *Porto Fino.* Quæ vero de *Tigulia* & *Segeſta Tiguliorum* in Plinii enarratione ſequuntur, quarum illa intus ſit, hæc in litore; earum ſitum ſollicitat Cluverius, ut Tiguliam malit ad mare locari, Segeſtam vero intus ad duo millia, ubi rudera antiquæ urbis appareant. Inductus ad permutationem eſt Ptolemæi auctoritate, qui Τιγουλλίαν, *Tigulliam* in litoralibus recenſet. At exactiſſimus vir, Lucas Holſtenius, potiorem fidem Itinerariis antiquis habendam cenſet, quæ in ipſa via Aurelia *Tiguliam*, ſive ut Aldus ſcripſit *Tecolatam*; ut Schottus, *Tegulatam* commemorant: *Segeſtæ* autem poſitio litoralis in ora maritima recenſeatur, quo tempore uterque adhuc locus exſtitiſſe videtur, ut nominum permutatio a Plinio; vel deſcribente, non potuerit fieri. Utrumque enim iter, terreſtre & maritimum, quæ Antonini tribuuntur, Plinianæ narrationi conſonant. In cujus ſummi viri judicio, tam firmis rationibus innixo, adquieſcimus, & *Segeſtam Tiguliorum* illud eſſe oppidum, quod *Seſtri* hodie vocatur, perſuaſi ſumus: *Tiguliam* vero ad rudera illa interiora in viam Aureliam removemus.

Succedit proxime locus in Tabula Peutingeri *Ad Monilia*, quod hodiernam *Monegliam* eſſe, ipſum nomen clariſſime oſtendit. Qui vero in maritimo Itinerario *Portus Veneris* memoratur, etiam nunc veteri nomine clarus eſt, ad occidentale latus ſinus, ſive ipſius Portus Lunenſis, haud longe ab oſtio fluminis *Macræ*, qui terminus eſt Liguriæ. Ipſa autem urbs *Luna* trans flumen fuit in ſolo Etruriæ, ubi ruinæ ejus de veteri loco teſtantur.

ſtantur. Strabo lib. v. pag. 153. ἡ μὲν Λοῦνα πόλις ἐςὶ καὶ λιμὴν, *Luna & urbs eſt & portus*, ſed interfluente Macra. Livius diſtincte de utroque lib. XXXIV. cap. VIII. *M. Porcius conſul ad Lunæ Portum profectus*: & lib. XXXIX. cap. XXI. *Litteris de morte proprætoris recitatis, ſenatus cenſuit mittendum, qui ad Lunæ portum C. Calpurnium prætorem conſequeretur.* De oppido autem lib. XLI. cap. XIX. *qui Lunam Piſasque depopulati erant*: & lib. LXIII. cap. IX. *exercitu in hiberna Lunam & Piſas deducto.* Urbs non magna fuit, ut Strabo refert: portus autem μέγιςος καὶ κάλλιςος, *capaciſſimus & pulcherrimus*, plures includens portus, omnes ἀγχιβαθεῖς, *prope litus profundos.* Silius Italicus lib. VIII. verſ. 481.

Tunc quos a niveis exegit Luna metallis
Inſignis portu, quo non ſpatioſior alter
Innumeras cepiſſe rates, & claudere pontum.

Juxta portum *Promontorium Lunæ* eſt, cujus Ptolemæus meminit, ſed loco alieno in Etruria, quum ad dextram Macræ exeuntis ripam procurrat.

Mediterraneæ Liguriæ Ptolemæus dat quinque oppida *Sabata*, *Polentiam*, *Aſtam* coloniam, *Albam Pompeiam*, & *Libarnam.* Plinius addit plura lib. III. cap. V. quorum præcipua ſunt *Dertona* colonia, quam perperam Ptolemæus in Taurinis ſcripſerat; *Forum Fulvii*, & *Aquæ Statiellorum.* Auguſtam enim Vagiennorum in Alpinis ſupra contemplati ſumus. Proximus Vagiennis eſt amnis *Tanarus*, ut Plinius ait lib. III. cap. XVI. *Apennini latere jactus*; ad quem, ubi Sturam recipit, *Pollentia* ſita eſt, quæ ſecundum Plinium etiam *Carrea*, item *Potentia* cognominatur, Harduino interprete: Cluverius autem incidit poſt *Pollentia*, ut *Carrea*, cognomine *Potentia*, ſit oppidum ſeparatum. D. Brutus Ciceroni lib. XI. epiſt. XIII. de Ventidianis militibus, cum Antonio conjunctis, *orare cœperunt*, ut *Pollentiam iter facerent.* Et mox: *hora antea præſidium meum Pollentiam venit, quam Trebellius cum equitibus.* Ptolemæo eſt Πολεντία. Inde dicti *Pollentini* incolæ. Suetonius Tib. cap. XXXVII. *Quum Pollentina plebs funus cujusdam primipilaris non prius ex foro miſiſſet, quam extorta pecunia per vim heredibus ad gladiatorium munus: cohortem ab urbe, & aliam a Cottii regno, diſſimulata itineris cauſſa, detectis repente armis, concinentibusque ſignis per diverſas portas in oppidum immiſit, ac partem majorem plebis ac decurionum in perpetua vincula conjecit.* Quod decuriones habuit, argumento eſt, municipium fuiſſe non nullius dignitatis. Laudatur a copia nigri velleris. Plinius lib. VIII. cap. XLVIII. [Lanas] *nigri velleris præcipuas habet Pollentia juxta Alpes.* Poſteriori ævo, inſigni clade polluta fuit Pollentia, Romanorum magis Stilicone duce, quam Gothorum ſub Alarico, de qua chronicorum ſcriptores Proſper Aquitanus & Aurelius Caſſiodorus, Arcadio & Honorio quintum conſulibus, ut de prælio illo adulatorie magis quam vere ſcripſerit Claudianus Bello Get. verſ. 635.

O celebranda mihi cunctis Pollentia ſæclis!
O meritum nomen felicibus apta triumphis!

Hodieque, quamvis exigua, *Polenza* vocatur, ut de ſitu dubitare non liceat.

Supra Pollentiam ad idem flumen *Ceba* fuit nunc Ceva, unde Plinius *Cebanum ex Liguria* caſeum laudat lib. XI. cap. XLII: infra autem, ad id flumen eſt *Alba Pompeia*, Plinio ſic & Ptolemæo nominata, & in Tabula Peutingeri repetita: patria Pertinacis auguſti, qui, ut Xiphilinus ex Dione excerpſit: fuit Λίγυς ἐξ Ἄλβης Πομπηΐας, *Ligur ex Alba Pompeia.* Colonia fuit, aut a Pompejo Magno deducta, aut ab eodem inſtaurata, quum antea a Scipione deducta fuiſſet. In veteri lapide, quem Sponius Miſc. Erud. Antiq. p. 163. deſcripſit:

P. CORNELIO P. F. L. N. AFRICANO
ET CN. POMPEJO MAGNO CN. F. SEX. N.
ALBAE INSTAURAT. S. P. Q. CERIALIS D.

Ceriale autem, vel *Cereale* nunc, oppidum territorii Albenſis, ubi hic lapis viſitur. Et alio, in Auguſta Taurinorum, pag. 164.

PRAEF. COH. BREUCOT. MUNICIPIO SUO
ALBA POMPEIA PATRONO COLONIARUM
MUNICIPIORUM ALBAE POMPEIAE
AUG. BAGIENNORUM . . . . .
. . . ENS. GENUENS. AQUENS. STATIEL

Oppidani, *Albenſes Pompejani.* Plinius lib. XVII. cap. IV. *in Albenſium Pompejanorum agro.* Et veteri lapide apud Gruter. p. 484. ALB. POMPEJANORUM. Hodie *Alba* vocatur ſine cognomine. Infra Albam, ad idem flumen, in ſiniſtra ripa, ubi minorem fluvium, *Urbem* dictum, accipit, *Aſta* eſt: quæ nomen ſervat, nunc quoque ampla & munitionibus illuſtris, *Aſti* ab Italis vocata. Romana colonia fuit. Ptolemæus in Liguria mediterranea Ἄστα κολώνια, *Aſta colonia*: Plinius lib. III. cap. V. *Alba Pompeia, Aſta, Aquæ Statiellorum.* Corrupte in Tabula *Haſia*, quaſi *Haſta* cum adſpiratione, XVI millibus a Pollentia. Oppidani *Aſtenſes*, ut ab Hiſpaniæ quoque Aſta adpellantur in Hirtii bello Hiſpanienſi: & ipſa urbs Ligurum *Aſtenſis civitas*, a Paullo Diacono Langob. IV. cap. XLII. *Urbs* vel *Urbis*, nunc Orba, fluvius major apud Aſtam, memoratur a Claudiano de Bello Get. verſ. 554.

- - - - - Ligurum regione ſuprema
Pervenit ad fluvium miri cognominis Urbem.

Hinc in ortum paullo colebant STATIELLI ſive STATIELLATES. Livius lib. XLII. cap. VII. *In Liguribus in agro Statiellati pugnatum ad oppidum Caryſtum:* & cap. VIII. *Atrox res viſa ſenatui, Statiellates, qui uni ex Ligurum gente non tuliſſent arma adverſus Romanos, - - - - omni ultimæ crudelitatis exemplo laceratos & deletos eſſe.* Et cap. XXI. ejusdem libri: *Aucta invidia eſt Popillii litteris ejus, quibus iterum cum Statiellatibus Liguribus proconſul pugnaſſe ſe ſcripſit.* Et interjectis paucis: *Sanciebatur, ut qui ex Statiellis deditis in libertatem reſtitutus ante calendas Sextiles primas non eſſet, cujus dolo malo is in ſervitutem veniſſet, ut iuratus ſenatus decerneret, qui eam rem quæreret, animadverteretque.* Horum oppidum ad Bormiam fluvium erant *Aquæ Statiellæ*, ſive *Statiellorum*; nunc, ne de loco dubites, *Acqui* dictæ. Plinius lib. III. cap. V. *Aquæ Statiellorum*: & lib. XXXI. cap. II. *Augent* [aquæ] *numerum deorum nominibus variis, urbesque condunt, ſicut Puteolos in Campania, Statiellas in Liguria, Sextias in Narbonenſi provincia.* Oppidani *Statiellenſes.* D. Brutus Ciceroni lib. XI. epiſt. VI. extrema: *ex caſtris, finibus Statiellenſium.* Inſcriptione modo prolata, AQUENS. STATIEL. ex qua etiam adparebat, municipium Aquas Statiellas fuiſſe. Oppidum *Caryſtum* ſive *Cariſtum*, quod Livius in Statiellate agro cap. VII. poſuit, non reſtat, niſi veſtigia ejus in vico Carſo, qui in via, a Genua Dertonam ferente, eſt, ſupereſſe exiſtimes.

Ad Padum uſque Ligures habitarunt, ſub quo flumine ipſis Plinius tribuit *Forum Fulvii*, cognomine *Valentinum*, ex quo conjicitur, in Valenza, Mediolanenſis Ducatus oppido, *Forum Fulvii* latitare, id quod diſtantia XXII M. P. a Dertona, quæ in Tabula Peutingeri eſt, comprobatur. Supra quod Forum, juxta eumdem fluvium, *Induſtria* oppidum fuit, quod Ligures a flumine *Bodincomagum* adpellabant, in quo loco creditur nunc Caſale eſſe, nupero bello recuperatum. Plinius lib. III. cap. V. *Induſtriam* in Liguriæ

Liguriæ oppidis numerat mediterraneis. Et cap. XVI. extremo de Pado: *Ligurum lingua amnem ipſum Bodincum vocari* [Metrodorus Scepſius dicit] *quod ſignificet fundo carentem. Cui argumento adeſt oppidum juxta, Induſtria, vetuſto nomine Bodincomagum, ubi præcipua altitudo incipit.* In Romano lapide, quem Gruterus pag. 555. num. 7. refert, eſt DOMO BODINCOMAGUS: & in alio Montisferratenſis agri, p. 431. n. 5.

T. LOLLIUS T. LOLLII MASCULUS
IIII VIR BONDICOMENSIS

quaſi etiam *Bondicomum* id oppidum adpellaverint, niſi inciſoris culpa ſyllaba prætermiſſa fuit. Utroque modo autem *Bondincomagus* & *Bodincomagus* libri habent, ut propterea inſcriptio non ſuſpecta fieri poſſit, quam contra Cluverii dubitationem Lucas Holſtenius, vir accuratiſſimus, tuetur.

Hæc intra Padum & Tanarum: citra hunc *Dertona* colonia, cum *Juliæ* cognomento: nunc *Tortona.* Plinius lib. III. cap. V. de hoc tractu: *omnia nobilibus oppidis nitent, Libarna, Dertona colonia, Iria,* & reliquis. Et Paterculus lib. I. cap. XV. in coloniis Romanis numerat, licet ambigat de tempore deductionis. In lapide vetuſto apud Grut. p. 487. n. 6.

ORIUNDO EX ITAL. IUL. DERTONA.

Quo nummum Tiberii Harduinus refert, ſignatum C. J. A. D. quod legit, *Colonia Julia Auguſta Dertona:* quem Vaillantius ad Hiſpaniæ Dertoſam transmittendum eſſe contendit. Itinerariis etiam *Dertona*, & Ptolemæo Δερτῶνα, Latinorum forma, ſed male in Taurinis collocata. Græcis aliis ὁ Δέρτων, ut Stephani Byzantii breviator ſcripſit: vel Δερθών, ut Strabo lib. V. pag. 150. Fluvius qui adluit, & paullo inferius Pado miſcetur, vulgo creditur *Iria* eſſe. at, quia oppidum *Iria* a Dertona X millibus in ortum remotum eſt, quod etiam amne quodam adfunditur; ille potius *Iria* cenſendus eſt, non, qui Dertonam præterlabitur. Jornandes de Reb. Get. cap. XLV. alteram ſententiam induxerat: *Dertonæ juxta fluvium Ira cognomento occiditur.* At ſemibarbaro ſcriptori *Dertona* eſt *in agro Dertonenſi.* Antoninus itinere ab Arimino Dertonam:

Placentia	—	—	—
Camillomagum	M.	P.	XXV.
Iriam	M.	P.	XVI.
Dertonam	M.	P.	X.

Supra Dertonam, Montes verſus *Libarna* eſt Plinii & Ptolemæi; *Libarnum* Antonini & Tabulæ, media via inter Genuam & Dertonam. De *Iria* ejusque ſitu, modo aliquid diximus, X millibus diſtare a Dertona, Placentiam verſus. Et hanc quoque Ptolemæus male in Taurinis poſuit. Hodie *Voghera* eſt. Quod interjacet in Itinerario *Comillomagum* oppidum, in Tabula eſt *Cameliomagum*, de quo nihil certi judicare licet; ſicut neque de *Barderate* Plinii.

Finiri heic per *Iriam* fluvium Liguria poſſit, niſi Livius longius videatur in ortum ejus limitem produxiſſe lib. XXXII. cap. XXIX. *Q. Minucius*, inquit, *in læva Italiæ ad inferum mare flexit iter: Genuamque exercitu abducto, ab Liguribus orſus eſt bellum. Oppida Claſtidium & Litubium, utraque Ligurum, & duæ gentis ejusdem civitates, Celelates, Cerdiciatesque, ſeſe dediderunt. Et jam omnia cis Padum, præter Gallorum Bojos, Iluates Ligurum, ſub ditione erant. quindecim oppida, hominum viginti millia eſſe dicebantur, quæ ſe dediderant.* Quod ſi Ligurum oppida fuerunt *Claſtidium* & *Litubium*, ut Livius ait; & Claſtidium in loco vici Chiaſtezo ſive Chiaſteggio fuit, ut Cluverius & alii ex nominis adfinitate judicant; videtur utique Liguriæ ſub Pado terminus trans Iriam amnem protrahendus, quem

Cluverius uſque ad flumen Tidonem, quod proximum eſt Trebiæ, producit. De loco, minus eſt quod dubitemus: de Liguriæ autem extenſione omnino. Nam Claſtidium, quod heic *oppidum* vocatur, *vicus* eſt lib. XXI. cap. XLVIII. etiam Plutarcho κώμη, *vicus*, quamvis Polybio lib. II. cap. XXXIV. & lib. III. cap. LXIX. πόλις, *oppidum*. Etſi enim diverſi de conditione hujus loci diſſentiant: veriſimile tamen non eſt, a ſe ipſo Livium diſſentire. Præter id Livius lib. XXI. cap. LVIII. principio, & lib. XXVII. cap. XLIX. & alibi, Gallos Ciſalpinos a Liguribus diſtinxit, quæ verba ſupra protulimus; & clarius lib. XXXIX. cap. II. *Pacatis Liguribus, in agrum Gallicum exercitum duxit*: idem vero Claſtidium dixit *in Gallia* eſſe lib. XXIX. cap. XI. extremo. *Aedem Virtutis M. Marcellus dedicavit ſeptimo decimo anno poſt, quam a patre ejus vota in Gallia ad Claſtidium fuerat.* Et ipſo libro XXXII. quo Ligurum eſſe dixerat, poſt paullo cap. XXXI. videtur, etiam Sigonii judicio, Gallorum ſolo tribuere, ubi incenſum eſſe ſcribit; & a Liguria ſeparare. Plutarchus quoque Claſtidium diſerte vocat Γαλατικὴν κώμην, *Gallicum vicum*, Vita Marcelli pag. 300. Quæ omnia ejusmodi ſunt, ut non ſine cauſſa Carolus Sigonius de Livii loco, quo Ligurum dixit eſſe oppidum, dubitaverit, ſuſpicatus, forte *Cariſtum* aut aliud ſcriptum a Livio fuiſſe. De *Litubio*, quod cum Claſtidio Livius memoravit, isque ſolus; æque dubia res eſt: quia, quem locum adſignat Cluverius, a loco Claſtidii Liguſtini pendet, qui ſi incertus eſt, aut lectio ſuſpecta, non certior ſedes erit *Litubii*, quod nunc Ritorbio dici exiſtimat, idque nomen cum velis *Ritovinis, in vicino Padi & Ticini* factis, quæ Plinius laudat lib. XIX. cap. I. componit, quaſi *Ritobium* & ipſe Livius ſcripſerit. Incertiores ſunt civitates ſive populi Ligurum *Celelates* & *Cerdiciates*, lib. XXXII. cap. XXIX; & *Iluates*, ibidem, & lib. XXXI. cap. X. nec iis ſic ſedes adſignari poſſunt ut *Ingaunis*, *Intemeliis*, aut aliis juxta mare: aut iis qui in Alpibus habitabant.

GALLIA CISPADANA.

A Liguribus ad eos populos accedimus, quos *Gallos* Romani adpellabant, regum Romanorum temporibus transgreſſos Alpes in Italiam. Hos autem ſecabat Padus fluvius, cui qui propiores utrimque colebant, *Circumpadani* dicebantur. Livius lib. XXI. cap. XXXV. de Hannibale: *Italiam oſtentat, ſubjectosque Alpinis montibus Circumpadanos campos*: & Plinius lib. XIV. cap. XX. *muſta Circumpadana*. Hi ad utramque ripam, & amplius. Alterutrimque etiam Padus denominabat Gallos ſpecialius, hinc Ciſpadanos; quos vel ſimpliciter *Gallos*, vel *Gallos* proprie *Togatos* poſtea dixerunt, quia citius in leges Romanas, quam qui trans Padum erant, conceſſerunt: illinc Transpadanos, qui longius in Illyricum uſque protendebantur. Multa *Transpadanorum* mentio apud Ciceronem, Tacitum, Suetonium, & in antiquis inſcriptionibus: eorumque regionem *Ciſpadanam Galliam* adpellamus (nec enim facile exemplum inveneris; ſaltem non ita frequenter, ut verbi alterius:) de qua nunc proxime agendum eſt.

Supra diximus, ambiguum ſub Pado terminum Liguriæ & Ciſpadanæ Galliæ eſſe, quem Cluverius ad *Tidonem* amnem, qui propinquus eſt Trebiæ, promovendum cenſet: nos autem oſtendimus, ultra *Iriam*, nihil certum proferri poſſe, quod indubitato ſit Ligurum: idque de *Claſtidio*, quod interjacet, in utramque partem diſputatum eſt, ut tamen Gallis potius, quam Liguribus tribuatur. De quo quæ ex Polybio, Livio, Plutarcho proferri poſſunt, attulimus ibidem: addo nunc Strabonem lib. V. pag. 150. qui Κλαςίδιον, *Claſtidium* inter Ticinum & Dertonam memorat, quorum illud trans Padum eſt, hæc citra eumdem. Sed cis flumen *Claſtidium* fuiſſe, etiam ex Polybii lib. II. cap. XXXIV. liquet

liquet, ubi Inſubres, Acerris relictis, oppugnaturi Claſtidium, dicuntur διαβιβάσαντες τὸν Πάδον, *Padum fluvium trajeciſſe.* Ad illum fluvium, ſive *Tidon* eſt, ſive alius, a Cluverio Phlegontis Tralliani de Longævis, πόλις Βελεία, *oppidum Veleia* ſtatuitur, quod Plinius confirmat lib. VII. cap. XLIX. *Circa Placentiam*, inquit, *in collibus oppidum eſt Veleiatium, in quo* CX *annos ſex detulere; quatuor centenos vicenos*; *unus* CXL. Veliates ergo oppidani ex Veleia. Et hucuſque Cluverius Liguriam produxit, de qua prorogatione autem eſt quod dubitemus, ut ſupra pluribus demonſtratum eſt. Quæ ſequuntur, ſunt Galliæ ſine dubitatione, ejusque *Cispadanæ*, quam ſingulari ratione & κατ' ἐξοχὴν, ut ajunt, *Togatam Galliam* Ptolemæus vocat, intra Padum & Apenninum uſque ad Sapim & Rubiconem fluvios procurrentem.

Populi hujus Galliæ præcipui nobiliſſimique erant BOII, ubique in Romana hiſtoria memorati: & mare verſus LINGONES, quos Livius lib. V. cap. XXXV. etiam cum Bojis tranſiiſſe Alpes conſediſſeque cis Padum narrat: quibus Polybius lib. II. cap. XVII. ad Apenninum ANANES adjungit. Τὰ δὲ πέραν, inquit, τοῦ Πάδου τὰ περὶ τὸν Ἀπεννῖνον πρῶτοι μὲν Ἄνανες, μετὰ δὲ τούτους Βοιοὶ κατῴκησαν. ἑξῆς δὲ τούτων ὡς πρὸς τὸν Ἀδρίαν, Αἴγωνες. τὰ δὲ τελευταῖα πρὸς θαλάττῃ, Σήνωνες. *Ultra Padum, circa Apenninum primi Ananes occurrunt; deinde Boii: poſt iſtos Hadriam verſus Aegones: poſtremi omnium ad mare Senones.* Noti Senones Romano bello & mutua clade: *Aegones* & *Ananes* obſcuriſſimi, nec ex quibus plagis Transalpinæ profecti ſint, conſtat. *Senones* autem majorem partem, ſi non omnem, in Umbria, extra limitem noſtrum habitarunt, quorum regionem poſtea Romani in propria Italia, exſtinctis Senonibus, cenſuerunt. Sed ad principium, unde digreſſi ſumus, revertimur.

Primum occurrit fluvius *Trebia*, ex Apennino in Padum apud Placentiam decurrens, inde *Placentinus* cognominatus Plinio lib. III. cap. XVI. *Padus*, inquit, XXX *flumina in mare Hadriaticum defert: Celeberrima ex iis, Apennini latere jactum, Tanarum; Trebiam Placentinum; Tarum, Niciam, Gabellum, Scultennam, Rhenum.* Nobilitatus clade Romanorum Punico II bello, in quo ejus a Polybio lib. III. cap. LXVIII. ſeqq. Livio lib. XXI. cap. LI. Floro lib. II. cap. VI. Eutropio lib. III. cap. IV. facta mentio eſt. Præterea Strabo lib. V. pag. 150. κατὰ Πλακεντίαν ὁ Τρεβίας συμβάλλων τῷ Πάδῳ, *juxta Placentiam Trebias incidit in Padum.* Et Silius lib. III. verſ. 575.

Tum Trebia infauſto nova prœlia gurgite feſſis
Inchoat, & precibus Junonis ſuſcitat undas.

Quæ adjacet *Placentia*, antiqua colonia fuit, metu Punici belli condita. Polybius lib. lib. III. cap. XL. *Nuntiato, jam Iberum transiiſſe Hannibalem, dilectus habent, & cetera expediunt bello neceſſaria, & prius inſtitutum de coloniis in Galliam deducendis perfecturi, oppida muniunt, & colonos ad ſuas colonias proficiſci jubent.* ὧν μὲν μίαν ἔκτιζον ἐπὶ τάδε τοῦ Πάδου ποταμοῦ, προσαγορεύσαντες Πλακεντίαν. τὴν δ' ἄλλην ἐπὶ θάτερα, κατονομάσαντες Κρεμώνην. *Harum alteram cis Padum condebant, cui nomen fecerunt Placentiæ: alteram trans Padum, quæ dicta eſt Cremona.* Id quod epitoma Livii XX ſic breviter narratur: *Coloniæ deductæ in agro de Gallis capto Placentia & Cremona.* Et Vellejus Paterculus lib. I. cap. XIV. *Sub adventum in Italiam Hannibalis Cremona atque Placentia*, puta, deductæ ſunt coloniæ. Poſt, ut multæ aliæ, jus municipii quoque accepit. Cicero in Piſon. cap. XXIII. *O familiæ, non dicam Calpurniæ, ſed Calventiæ: neque hujus urbis, ſed Placentini municipii!* Et in fragmento ejusdem orationis apud Aſconium itidem *municipium* vocavit, *de ſe optime meritum.* Et Tacitus lib. II. Hiſt. cap. XIX. vocat *coloniam virium & opum validam*: at mox cap. XXI. incolas ejus *municipale vulgus.*

Circa Placentiam duo emporia fuerunt, a Livio laudata lib. XXI. cap. LVII. *Emporium*, inquit, *prope Placentiam fuit, & opere magno munitum, & valido firmatum præſidio. ejus caſtelli expugnandi ſpe cum equitibus ac levi armatura præfectus Hannibal.* Tam propinquum autem fuit, *ut clamor* ejus tumultus *Placentiæ quoque audiretur.* Inde rejectus Hannibal a conſule, *ad Victumvias ire pergit oppugnandas. Id emporium a Romanis Gallico bello fuerat munitum.* Hoc deditione cepit Hannibal, & diripuit.

A Placentia ad Ariminum nova via ſtrata fuit ab Aemilio Lepido, quæ *Aemilia* vocata *via.* Livius lib. XXXIX. cap. II. *Aemilius viam ab Placentia, ut Flaminiæ committeret, Ariminum perduxit.* Duæ autem ſecundum Strabonem lib. V. pag. 150. Aemiliæ viæ, Scauri Aemilii alia, quæ per Piſas & Lunam ferebat Dertonam: alia Aemilii Lepidi, διαδεχομένη τὴν φλαμινίαν, *quæ Flaminiam excipit.* Idem Scaurus, quod ibidem Strabo fertur addidiſſe, foſſam navigabilem per transverſos amnes a Placentia duxit Parmam, ut paludoſa loca exſiccaret. Sic corrupta Strabonis verba emendant partim, partim interpretantur Xylander & Cluverius, quæ ita in libris habentur: ἀνέψυχε τὰ πεδία ὁ Σκαῦρος διωρυχαῖς πλωταῖς, ἀπὸ τοῦ Πάδου μέχρι Παρμηστῶν, quod ſecundum litteram eſt, *a Pado ad Parmeſtas.* Xylander vertit *a Placentia Parmam usque*, quod adprobat Cluverius, quaſi Παρμητὰς geographus ſcripſerit, qui *Parmenſes* ſint; quod dubitat Caſaubonus. Tam impedita adhuc eſt *Foſſa Aemilia*, ab Aemilio Scauro inter Parmam ducta & Placentiam.

Interjacet Parmæ & Placentiæ ad foſſam *Fidentia* in itinerario, quæ itinere a Mediolano per Picenum vocatur *Fidentiola vicus*, XXIIII millibus a Placentia; XV a Parma: & itinere ab Arimino Dertonam, non ſolum *Fidentia*, verum etiam *Florentia* aliqua, quæ Cluverii tabula eſt *Florentiola*, ſuſpecta & dubia Suritæ. Sed Peutingerianæ quoque Tabulæ *Florentia* inter Placentiam Fidentiamque eſt media, quæ quoquo ſe modo habet, *Fidentia* tamen certiſſima & antiqua eſt eo poſitu, commemorata ab Livio epitoma LXXXVIII. Vellejo lib. II. cap. XXVIII. & Plinio lib. III. cap. XV. Nam Carbo *circa Fidentiam* ſuperatus fuit a Matello Pio, Syllæ auſpiciis, quod Livius tradit & Paterculus: Plinius *Fidentinos* in octava regione ponit, id eſt in Ciſpadana. Itinerariorum rationes in locum referunt, qui nunc *Burgo di San Domnino* dicitur. S. Domninus autem in Martyrologio Romano a. d. VII. idus Octob. dicitur ſupplicium paſſus *apud Juliam in territorio Parmenſi*: quod ſi juſtum cognomen eſt, coloniam fuiſſe Fidentiam, auſpiciis Julii vel Auguſti Cæſaris deductam, probabile eſt. Subjacet in auſtrum, ad Tari & Cevi confluentes, locus qui nunc *Fornovo* dicitur, quod nomen documento eſt, & heic *Forum Novum* extitiſſe. Inſcriptio vetus apud Grut. p. 492. n. 5.

PATR. COL. JUL. AUG. PARM.
PATR. MUNICIPIORUM FORODRUENT. ET FORO
NOVANORUM.

Nunc ad nobilem urbem *Parmam*, quo jam ante Aemilia nos ducebat, progredimur, antiquam coloniam, nec minore noſtris temporibus claritate. Colonia facta cum Mutina. Livius lib. XXXIX. cap. LV. *Eodem anno* [quo Aquileia] *Mutina & Parma coloniæ Romanorum civium ſunt deductæ. bina millia hominum in agro, qui proxime Boiorum, ante Tuſcorum fuerat, octona jugera Parmæ, quina Mutinæ acceperunt.* Auxit ornavitque coloniam Auguſtus Cæſar: a quo JULIAE AUGUSTAE cognomen in modo producta inſcriptione accepit. Qui incolebant, Cicero Philipp. XIV. cap. III. vocat *optimos viros, honeſtiſſimosque homines, maxime cum auctoritate huius* [ſenatorii] *ordinis, populique Romani dignitate conjunctos.* Deplorat ibidem *Parmenſem calamitatem*, a L. Antonio bello Mutinenſi acce-

acceptam. Lanam Parmenſis agri Martialis laudat multis locis, e quibus ſatis ſit libri XIV. epigramma CLV repetiiſſe, cui titulus LANAE ALBAE præſcriptus:

Velleribus primis Apulia, Parma ſecundis
Nobilis: Altinum tertia laudat ovis.

Nomen urbis haud dubie eſt ab interfluente amne *Parma:* cujus neſcio an in antiquis monimentis ſuperſit quædam memoria, niſi quod illa ex Theodoſiano ævo Tabula itineraria corrupte in hoc tractu habet *Fl. Paala.*

Eadem Tabula, & Antonini, quod dicitur, Itinerarium inter Parmam & Mutinam *Tannetum* oppidum ſive vicum tenent, quod etiam nunc Tanedo adpellatur. Polybius lib. III. cap. XL. in Boiis memorat τὴν Τάνητον καλουμένην κώμην, *Tanetis ita dictum vicum*: & Livius lib. XXX. cap. XIX. dicit, *qui ad vicum Tanetum a Boiis capti fuerant.* Plinius lib. III. cap. XV. in octava regione, quæ Ciſpadana eſt, *Tanetanos* recenſet: & Ptolemæus in Togata Τάνητον, *Tanetum.* Ordo talis eſt itinere ab Arimino Dertonam:

Bononia	—	—	—	
Mutinam	M.	P.	XXV.	
Regium	M.	P.	XVIII.	
Tannetum	M.	P.	X.	
Parmam	M.	P.	IX.	
Fidentiam	M.	P.	XV.	
Florentiam	M.	P.	X.	(Florentiolam)
Placentiam	M.	P.	XV.	

Hinc ad Padum rurſus deſcendimus, ad cujus & alterius fluminis, quod Plinii *Nicia*, Tabulæ *Nigella* videtur, ſitum confluentes eſt *Brixellum*, nunc Berſello, ſive Breſcello, quod Plinius dicto loco in coloniis numerat. Et Ptolemæus in Togata vocat Βρίξελλον, *Brixellum.* Fatale fuit Othoni imperatori, qui heic vim vitæ ſuæ intulit, rebus ad Bedriacum inproſpere geſtis. Suetonius cap. IX. *Nec illi pugnæ adfuit, ſubſtititque Brixelli.* Tacitus Hiſt. II. cap. XXXIX. *Profecto Brixellum Othone*, ibi (cap. XLVI.) *opperiebatur nuntium pugnæ.* Infra Brixellum ad eumdem Padum eſt *Nuceria*, Ptolemæi Νουκερία, nec forſan ab alio veterum ſcriptorum memorata: nunc mutata littera, Lucera ſive Luzara.

Clarius eſt, quod intus recedit, *Regium Lepidi*, ſive *Regium Lepidum*, aut ſimpliciter *Regium*, quod Cluverius vocat, neſcio quo auctore, *Forum Lepidi.* Situm in via Aemilia, nomen ferens ab Aemilio Lepido, qui cum C. Flaminio conſul fuit. Unde autem cognomen vel nomen *Regium*, incertum plane & obſcurum eſt. Cicero lib. XII. epiſt. V. ad Caſſium: *Præter Bononiam; Regium Lepidi, Parmam, totam Galliam tenebamus ſtudioſiſſimam reipublicæ.* Et Brutus ad Ciceronem lib. XI. epiſt. IX. extr. III. *Kal. Maii ex caſtris Regii.* Ptolemæus in Togata provincia: Ῥήγιον Λεπίδιον κολώνια, *Regium Lepidium* (ſeu potius *Lepidum*) *colonia.* Sic enim eſt emendandum ex Strabone, qui æque, ut Latini, Ῥήγιον Λέπιδον lib. V. pag. 150. adpellavit. Plinio lib. III. cap. XV. ſunt *Regienſes a Lepido.* Tacitus lib. II. Hiſt. cap. L. *Die quo Bedriaci certabatur, avem inuſitata ſpecie apud Regium Lepidum celebri luco conſediſſe incolæ memorant.* In Peutingeriana Tabula *Lepido Regio* ſcriptum exſtat: ceteri poſteriores tantum *Regii* nomen agnoſcunt, ut paullo ante ex Antonini itinere vidimus. Oroſius quoque lib. V. cap. XXII. de tumultu, poſt Syllæ mortem a Lepido conſule concitato, *Brutus in Ciſalpinam Galliam fugiens, perſequente Pompejo, apud Regium interfectus eſt.* Hodie vocatur Reggio.

Excipit Plinii flumen *Gabellum*, cui oppidulum, a Strabone Μακροὶ Κάμποι, *Macri Campi*, vocatum, adpoſitum eſt. Livius etiam videtur oppidi nomen facere. Lib. XLI.

XLI. cap. XVIII. *Conſul litteras ad C. Claudium miſit, ut cum exercitu ad ſe in Galliam veniret: Campis Macris ſe eum exſpectaturum.* Et lib. XLV. cap. XII. *Profectus in Galliam, circa Macros Campos, ad montes Siciminam & Papinum, ſtativa habuit.* Columellæ autem lib. VII. cap. II. ſunt campi circa Parmam atque Mutinam. *Oves*, inquit, *quæ circa Parmam & Mutinam Macris ſtabulantur campis.* Atque ſic etiam Varro R. R. præfatione libri II. *in Campos Macros.*

Inter *Gabellum* & *Scultennam* amnes, ad Aemiliam viam, nobilis urbs eſt *Mutina*, colonia civium Romanorum, cujus deductionem ſupra in *Parma* vidimus, quia eodem anno ſunt conditæ, ut Livius refert lib. XXXIX. cap. LV. Polybius Μοτίνη ſcripſit lib. III. cap. XL; Strabo p. 150. Μουτίνη; Ptolemæus Μούτινα, Latino more. Cicero Philipp. V. cap. IX. [Antonius] *circumſedit Mutinam, firmiſſimam & ſplendidiſſimam populi Romani coloniam.* Tacitus lib. I. Hiſt. cap. L. *Pharſaliam, Philippos, & Peruſiam ac Mutinam, nota publicarum cladium nomina, loquebantur.* Plura apud Ciceronem & hiſtoricos in bello Mutinenſi. Silius lib. VIII. verſ. 592.

Certavit Mutinæ quaſſata Placentia bello.

Et Lucanus lib. I. Pharſal. verſ. 41.

His, Cæſar, Peruſina fames, Mutinæque labores
Accedant fatis.

Inter eosdem fluvios, Gabellum & Scultennam, ſed ſupra Mutinam, ad montem Apenninum verſus, *Mutilum* caſtrum eſt. Livius lib. XXXIII. cap. XXXVII. *L. Furius Purpureo, alter conſul, per tribum Sappiniam in Bojos venit. Jam caſtro Mutilo adpropinquabat, quum veritus, ne intercluderetur ſimul a Bojis Liguribusque, eadem via, qua adduxerat, reduxit.* Etiam nunc vocatur Médolo, ſitumque ſupra Mutinam in radicibus Apennini. Paullo infra hoc caſtellum Cluverius ad Gabellum ponit *Saltum Gallianum*, quaſi oppidum a Plinio lib. III. cap. XV. notatum: verum Harduinus e MSS. legit *Saltes Galliani, qui cognominantur Aquinates.* non enim oppidorum ibi aut nemorum, ſed populorum nomina recenſentur. In Aemilia via, prope Scultennam, III millibus a Mutina abeſt locus *Ad Victoriolas*, in Hieroſolymitano Itinerario ſub finem deſignatus: trans flumen in eadem via, VIII M. P. a Mutina, eſt *Forum Gallorum* ut Tabula Peutingeri diſtantiam definivit. Heic Antonius vicit Panſam, & victus eſt ab Hirtio. Galba ad Ciceronem lib. X. epiſt. XXX. *Audita re Hirtius cum cohortibus viginti veteranis redeunti Antonio in ſua caſtra occurrit, copiasque ejus omnes delevit, fugavitque eodem loco, ubi erat pugnatum, ad Forum Gallorum.* Et Frontinus Stratag. lib. I. cap. V. exemplo XXXIX. *Antonius, apud Forum Gallorum, quum Panſam* cos. *adventare comperiſſet, inſidiis per ſilveſtria Aemiliæ viæ diſpoſitis, agmen ejus excepit fuditque: & ipſum eo vulnere adfecit, quo intra paucos dies exanimaretur.*

Infra Mutinam, intra eosdem amnes, *Gabellum* & *Scultennam*, itinere Antonini a Verona Bononiam inter Hoſtiliam & Mutinam medio loco, utrimque XXV M. P. diſtante, ponitur *Colicaria*, oppidum vel vicus, quam inter Mutinam & Mirandulam in vico Rocaglia, itineris tractu monſtrante, quærebat Cluverius: inferius, Padum verſus, *Oteſia*, ſive *Oteſini* dicti Plinio lib. III. cap. XV. & ex Bergomate lapide CURATOR REIP. OTESINORUM, ut Cluverius refert p. 282. quod eſt prave ſcriptum ATESINORUM in Gruteri opere p. 396. num. 8. Ad confluentes *Scultennæ* & Padi, oppidum *Padinum* eſt, nunc Bondeno; unde Plinii *Padinates* ſunt dicto cap. XV. De *Scultenna* autem fluvio præter Plinium lib. III. cap. XVI. etiam Livius lib. XLI. cap. XVIII. ineunte agit.

Ulteriores fluvii ſunt *Lavinius* & *Rhenus*, in quorum altero *inſula Triumvirorum* eſt,

hoc

hoc eſt, in qua M. Antonius, M. Lepidus, & Octavianus Cæſar triumviratum, ſeu poteſtatis ſummæ ſocietatem inierunt. Appianus ineunte lib. IV. de B. Civili: συνῄεσαν ἀμφὶ Μουτίνην πόλιν ἐς νησίδα τοῦ Λαβινίου ποταμοῦ βραχεῖάν τε καὶ ὑπτίαν, *congreſſi ſunt* [triumviri] *circa Mutinam in parva quadam & plana inſula fluvii Labinii.* Cui fragmentum tabulæ in agro Bononienſi repertæ conſentit, qua inſulam triumvirorum dicitur AMNIS LAVINUS ADLATRARE. Sed dudum obſervarunt docti viri, non eſſe antiquum, quisquis eſt, illius tabulæ auctorem, & ab Appiano accepiſſe, quod de amne Lavino tradidit. Vide Thomæ Reineſii Inſcript. LXVII. Claſſis II. cum ſubnotatis. Nec Appianus ſibi conſtat de oppido & amne. Ait *circa Mutinam*, at tamen in *Lavinii inſula* pactos ſocietatem triumviros fuiſſe. Longe abeſt Lavinius a Mutina; proprior utique Bononiæ: nec tantus, ut inſulam capiat, in cujus medio conferre ſecreta triumviri potuerint, ut nec in ripa utrimque ſtantes, neque in pontibus, exaudirent. Sic enim ipſe Appianus de illo colloquio ſcripſit. Relinquitur ergo in *Rheno*, qui major eſt Lavinio, illam inſulam triumvirorum, & prope Bononiam fuiſſe. Id quod non obſcure Dio Caſſius lib. XLVI. ſub finem, confirmat, ἐν νησιδίῳ τινὶ τοῦ ποταμοῦ τοῦ παρὰ τὴν Βονωνίαν παραῤῥέοντος, *in inſula quadam parva illius amnis, qui Bononiam præterlabitur.* Is vero haudquaquam Lavinius eſt, ſed Rhenus, quem ideo Plinius *Bononienſem amnem* dixit lib. XVI. cap. XXXVI. *Nullus*, inquit, *ſagittis aptior calamus, quam in Rheno, Bononienſi amne.* Et Silius lib. VIII. verſ. 600.

- - - - - - *parvique Bononia Rheni.*

Suetonius quoque Aug. cap. XCVI. dicit, *ad Bononiam* triumvirorum copias fuiſſe contractas: & Plutarchus Cicerone p. 884. ἐγίνοντο αἱ σύνοδοι μόνοις ἀπόῤῥητοι περὶ πόλιν Βονωνίαν ἐφ᾽ ἡμέρας τρεῖς, καὶ συνῄεσαν εἰς τόπον τινὰ πρόσω τῶν στρατοπέδων, ποταμῷ περιῤῥεόμενον, *Colloquuti ſoli ſunt, remotis arbitris, tres dies juxta urbem Bononiam. Locus ubi convenerunt, pro caſtris erat, amne cinctus.* Tres ſic apud Bononiam id factum eſſe adfirmant, ſinguli graves auctores, & Appiano utique præferendi: quorum conſenſu probatur, amnicam illam inſulam fuiſſe Rheni, Bononiam præfluentis; non Lavinii, decurrentis longius ab illa urbe.

Satis nota urbs *Bononia*, & vel ſola antiquitate commendabilis, olim, quum Tuſci tenerent, ante invaſionem Gallorum, *Felſina* vocitata, quod nomen nec deinceps fuit penitus oblitteratum. Plinius lib. III. cap. XV. *Bononia, Felſina vocitata, quum princeps Etruriæ eſſet.* Et Livius lib. XXXIII. cap. XXXVII. *Dein junctis exercitibus primum Bojorum agrum uſque ad Felſinam oppidum populantes* [conſules] *peragraverunt.* Nomen autem Bononiæ videtur a Gallis eſſe, quorum id nominis oppidum etiam in Belgica ad fretum fuit Britannicum. Romani coloniam Latinam eo deduxerunt. Livius lib. XXXVII. cap. LVII. *Eodem anno* [IƆLXIII. urbis conditæ] *ante diem tertium Kalendas Januarias, Bononiam Latinam coloniam ex SC. L. Valerius Flaccus, M. Atilius Seranus, L. Valerius Tappus triumviri deduxerunt. Tria millia hominum ſunt deducta: equitibus ſeptuagena jugera; ceteris colonis quinquagena ſunt data. Ager captus de Gallis Bojis fuerat: Galli Tuſcos expulerant.* Et Vellejus Paterculus lib. I. cap. XV. de eadem: *Cn. Manlio Velſone, M. Fulvio Nobiliore* coss. *Bononia deducta colonia, abhinc annos ferme* CCXVII. Auxit Octavianus ſub initium Actiaci belli, ut Dio refert lib. L. pag. 422. Tacito lib. XII. cap. LVIII. eſt *Bononienſis colonia.*

Ultra Bononiam in eadem via Aemilia eſt *Claterna* intervallo x M. P. quod ex itinerario utroque conſtat. Cicero Philipp. VIII. cap. II. *cujus* [Antonii] *præſidium Claterna dejecit Hirtius.* Idem lib. XII. epiſt. v. ad Caſſium: *Si erupiſſet* [D. Brutus] *Mutina, nihil belli reliqui fore videbatur. Parvis omnino jam copiis obſidebatur, quod magno præſidio Bononiam tenebat Antonius. Erat autem Claternæ noſter Hirtius: ad Forum Cornelii Cæſar, uterque cum firmo exercitu.* Plinius lib. III. cap. XV. poſt colonias Ciſpadanæ enumeratas: *oppida, Cæſena, Claterna,* & reliqua. Ptolemæi quoque in Togata Κλατέρνα eſt.

Antequam Bojos deſeramus, in Lingonum Gallorum ſedem tranſituri, de *Litana ſilva* aliquid dicendum eſt. In Bojis fuiſſe, ex Livio notum eſt: quo loco aut regione, incertum. L. Poſtumius Albinus in ea a Bojis cæſus. Lib. XXIII. cap. XXIV. *Silva erat vaſta (Litanam Galli vocant) qua exercitum traducturus erat - - - - caput ducis præciſum Boii ovantes templo, quod ſanctiſſimum eſt apud eos, intulere.* Et lib. XXXIV. cap. XXII. *L. Valerius Flaccus in Gallia cum Bojorum manu propter Litanam ſilvam ſignis collatis ſecundo prœlio conflixit.* Hic ultus eſt ſuperiorem cladem, quam etiam Frontinus lib. I. cap. VI. ſtratag. VI. deſcripſit. *Boii,* inquit, *in ſilva Litana ſucciderant arbores.* Holſtenius in Cluv. Ital. p. 15. conjicit fuiſſe ſupra fontes Scultennæ in jugo Apennini inter Cerfinianum & Mutinam.

Poſt Claternam *Forum Cornelii* eſt, Ciceronis epiſtola modo memoratum: Straboni Φόρον Κορνήλιον: Ptolemæo Φόρ☉ Κορνηλίυ. Martialis lib. III. epigr. IV.

Romam vade, liber. Si, veneris unde, requiret;
Aemiliæ dices de regione viæ.
Si quibus in terris, qua ſimus in urbe, rogabit;
Cornelî referas me, licet, eſſe Foro.

Opus Cornelii Sullæ eſſe, Prudentius hymno IX. de paſſione Caſſiani Forocornelienſis in principio teſtatur:

Sulla Forum ſtatuit Cornelius: hoc Itali urbem
Vocitant ab ipſo conditoris nomine.

Et vetuſto lapide apud Spon. Miſcell. p. 185. IIIIII VIRO FORO CORNELI. Hodie *Imola* id oppidum vocatur, quod non ſolum itinerariorum rationes probant, verum etiam Paullus Warnefridi lib. II. Langobard. cap. XVIII. aperte & nominatim declaravit. *Aemilia,* inquit, *locupletibus urbibus decoratur: Placentia ſcilicet, Parmaque, Regio & Bononia, Corneliique Foro, cujus caſtrum Imolas adpellatur.* Oppidani FOROCORNELIENSES in veteri lapide apud Holſtenium in Cluv. pag. 15.

Poſt, eodem tractu, ſequitur *Faventia,* nunc Faenza, unde Plinio *Faventini* incolæ ejus oppidi nominantur. Sullano bello memorabilis facta *Faventia,* quod ad illam etiam pugnatum fuit. Epitoma Livii LXXXVIII. *Sulla Carbonem, exercitu ejus ad Cluſium, ad Faventiam Fidentiamque cæſo, Italia expulit.* Et Vellejus lib. II. cap. XXVIII. *magnificis prœliis partium ejus viri hoſtium exercitum fuderant: duo Servilii apud Cluſium, Metellus Pius apud Faventiam, M. Lucullus circa Fidentiam.* Silius Italicus lib. VIII. verſ. 596.

- - - - - - undique ſollers
Arva coronantem nutrire Faventia pinum.

Inde pergitur *Solonam,* quæ hodie Citta di Sole eſt, in ſiniſtra *Utentis* ripa. Inſcriptio apud Gruterum pag. 1095. n. 2. CURATORI SOLONATIUM. Trans flumen, paullo inferius, *Forum Livii* eſt, nunc Forli, inter Cæſenam ſitum & Faventiam, quod ex Antonini itinere ab Arimino Dertonam, & Peutingerorum Tabula adparet. Decem millibus diſtat a Faventia. Inde ad mare vergit *Forum Popilii,* ut Plinius vocat lib. III. cap. XV

cap. xv. ut corrupte in Peutingeriana, *Forumpopuli:* unde hodiernum nomen eſt Forlimpopolo. Supereſt intus in tractu hoc *Caſena*, Straboni Καισῆνα. Plinius d. l. *Oppida, Caſena, Claterna*, & cetera: Ptolemæo Καισαῦνα: hodie Ceſena, ſervato vocabulo: medio ævo, neſcio unde, *Curva Caſena*, ut in Antonini Itinerario eſt, & Tabula Peutingeriana. Inter Cæſenam & Forum Popilii in occaſum vergit *Forum Truentinorum*, ut in Plinii lib. III. cap. xv. ſcriptum: ſive *Druentinorum*, ut in lapidibus vetuſtis eſt. Supra in *Foro Novo* monſtravimus ex Grut. p. 492. n. 5. PATR. MUNICIPIORUM FORODRUENT. & alia pag. 1094. n. 2. CUR. REIP. FORODR. utrobique per D. quæ verior orthographia eſt. Diſtantias plurimorum, quæ adhuc oppida propoſuimus, iter Antonini ab Arimino Dertonam ſic illuſtrat:

Arimino	—	—	—
Curvam Cæſenam	M.	P.	XX.
Forum Livii	M.	P.	XIII.
Faventiam	M.	P.	X.
Forum Cornelii	M.	P.	X.
Claternam	M.	P.	XIII.
Bononiam	M.	P.	X.

In maritima ora nobilis urbs *Ravenna* eſt, πόλις ἀρχαία, Θεσσαλῶν ἀποικία, *urbs antiqua, Theſſalorum colonia*, ut Zoſimus tradit lib. v. cap. XXVII. Strabo confirmat idem lib. v. pag. 148. ex fama, Θετταλῶν λέγεται κτίσμα, *dicitur a Theſſalis condita.* Unde eſt quod de integritate Plinii, in cujus lib. III. cap. xv. *Sabinorum oppidum* eſt, Cluverius dubitare cœpit. Quod Strabo addit, ἐν τοῖς ἕλεσί ἐστι, καὶ διάῤῥυτος, *in paludibus eſt ſita, & aquis pervia.* Ideoque Silius lib. VIII. verſ. 602. dixit,

Lenta paludoſæ perſcindunt ſtagna Ravennæ.

Hæc munimenta ejus naturalia. Portum antiquitus habuit in *Bedeſis* oſtio: addidit novum Auguſtus, qui claſſem caperet tutando ſupero mari impoſitam, inter quem & urbem Via Cæſaris. Sidonius lib. I. epiſt. v. *Ravennam curſu dexteriore ſubeuntes: quo loci veterem civitatem novumque portum media via Cæſaris ambigas utrum connectat an ſeparet.* De claſſe Ravennate, ex Auguſti inſtitutione, Suetonius Aug. cap. XLIX. Tacitus Hiſt. II. cap. C. Jornandes de Get. reb. cap. XXIX. ubi ſitum urbis curatius quam ceteri ex Dionis deperdito loco deſcripſit. Supra Ravennam, VI millibus paſſuum ab illa, *Butrium* fuit, quod Strabo τὸ Ῥαυέννης πόλισμα, *oppidum Ravennatium* vocat: Plinius autem dicto loco: *nec procul a mari, Umbrorum Butrium.* Scilicet Umbri Theſſalis, quod Strabo addit, in Ravennæ oppidi poſſeſſione ſucceſſerunt. Diſtantia VI millium in Tabula Peutingeri adnotata eſt.

Tandem de fluminibus, quamquam aliquibus minus claris, quæ inter Rhenum Bononienſem & Rubiconem ſunt, aliquid adjiciendum eſt. Poſt Rhenum eſt *Idex* inter Bononiam & Claternam medius, nunc *l' Idice:* quod pravationem Tabulæ Peutingerianæ arguit, qua *Iſex* ſcriptum eſt. Inter Claternam & Forum Cornelii *Silarus:* in eadem tabula poſitus. Deinde *Vatrenus* Plinii, nunc Saterno, Forum Cornelii, hoc eſt Imolam, ab ortu adluens. Et hic in Padum cum ſuperioribus decurrit. Plinius cap. XVI. libri III. *Auget ibi Padum Vatrenus amnis ex Forocornelienſi agro.* Et Martialis lib. III. epigram. LXVII. ad pigros nautas:

Ceſſaſtis pueri, nihilque noſtis
Vatreno Eridanoque pigriores.

Succedit in eadem Tabula *Sinnum* flumen, nunc Senno ſive Senio: &, qui Faventiam

præterlabitur, *Anemo* Plinii cap. xv. in Tabula *Animo*, ſed nimis in occaſum cum Saterno, & ultra Mutinam remotus. Vulgo Amone eſt ſive Armone. Salonam & Ravennam, illam ab ortu, hanc a ſeptemtrione præterfluit *Utis*, in obliquo Utentis; male in Plinii libris cap. xv. *Vitis* ſcriptus. Livius lib. v. cap. xxxv. *Tum Senones, recentiſſimi advenarum, ab Utente flumine uſque ad Aeſim fines habuere.* Inter Forum Livii & Forum Popilii Ravennam delabitur *Bedeſis* Plinii: & tandem *Sapis* ejusdem, cujus ſuperior pars circa Sarſinam fines Umbriæ perſtringit: quamvis inferior, ut citra Rubiconem, partem Cispadanæ extremam permeet. Umbriæ, ob ſuperiorem partem, etiam Silius lib. VIII. verſ. 449. adſignavit,

- - - canis venientes montibus Umbri.
Hos Aeſis Sapisque lavant.

Tractum circa amnis hujus ſuperiora, *Sapiniam tribum* quem dicunt, etiam Livius lib. XXXI. cap. II. Umbriæ adjudicavit.

TRANSPADANA REGIO.

Qui trans Padum populi habitabant, non omnes Galli erant, ſed quidam etiam ante illorum adventum illas terras tenuerunt, ut Veneti, Euganeique, ideoque quum *Gallia Transpadana* vulgo dicitur συνεκδοχικῶς illud tamquam de pluribus, intelligendum eſt. Vocatur autem *Transpadana Italia* Plinio lib. XVI. cap. xv. & ſæpe alibi; & Tacito Hiſt. II. cap. XXXII. cui etiam *regio Transpadana* dicta lib. I. Hiſt. cap. LXX. ad cujus explicationem nunc adgredimur.

Ab Alpibus vero denuo incipiendum. Poſt Salaſſos ſupra explicatos juxta Grajas Alpes ſunt LEPONTII, quorum pars ſuperior, *Viberi* Plinio cognominati, in Rhætorum fines porrigitur: altera, nec minor fortaſſis, cenſetur in Italia. Plinius lib. III. cap. XX. *Lepontios & Salaſſos Tauriſcæ gentis Cato arbitratur. Ceteri fere Lepontios relictos ex comitatu Herculis interpretatione Græci nominis credunt, præuſtis in tranſitu Alpium nive membris.* Scilicet a λείπω, *linquo*, duxerunt nomen, quod in Strabonis lib. IV. ſub finem inconſtanter ſcribitur, ſemel Ληπόντιοι, iterum Λειπόντιοι. Caput illorum fuit *Oſcela*, Ptolemæi Ὄσκελλα, quod Cluverius λ ſimplici ſcribendum eſſe ex eo putat probabile, quia vulgare nomen, quod hodie obtinet, *Domo d'Oſcela*, aut *Oſula*, mediam correptam habeat. Ad hos etiam *Canini Campi* pertinuerunt, per quos a Mediolano tranſeundum in Alemannos erat, uti ex Ammiani Marcellini lib. XV. cap. VI. adparet, & ſupra in Rhætia quoque pag. 535. præmonſtravimus. Situm Camporum illorum Gregorius Turonenſis lib. X. cap. III. oſtendit. *Olo dux*, inquit, *ad Bilitionem, hujus urbis* [Mediolanenſis] *caſtrum, in campis ſitum Caninis, importune accedens, jaculo ſub papilla ſauciatus, cecidit & mortuus eſt.* Bilitio autem caſtrum haud dubie eſt *Belizona*, ſitum ſupra Verbanum lacum ad flumen Ticinum. Præterea ad Caninos Campos Jacobus Gothofredus *Dinumma* refert, locum, quo data lex VIII Cod. Theod. de Exactionibus.

Decurrit ex Lepontiis *Seſſites* fluvius Plinii lib. III. cap. XVI. ad LIBICIOS ſive LIBICOS populum, & *Raudios campos*, in quibus Marius Cimbrorum ingentes copias proſtravit. *Libicorum* oppida duo Ptolemæus nominat, *Vercellas*, & *Laumellum*. Plinius lib. III. cap. XVII. *Vercellæ Libicorum ex Sallyis ortæ.* Tacitus Hiſt. lib. I. cap. LXX. *firmiſſima Transpadanæ regionis municipia, Mediolanum, ac Novariam, & Eporediam, ac Vercellas adjunxere.* Utraque, nomen ſervant, Vercelli & Lomello, XXV millibus paſſuum in veteribus Itinerariis disjuncta. Tabulæ Theodoſianæ, quam Peutingeri etiam dicimus,

inter

inter utrumque ſunt *Cutiæ*, nunc Cozo, medio viæ intervallo. Gentis nomen Ptolemæo & Plinio ſunt *Libici*, tribus ſyllabis: at quatuor, Polybio lib. II. cap. XVII. Λεβέκιοι, *Lebecii:* quo Cluverius etiam refert Livii *Libuos*, lib. XXI. cap. XXXVIII. tamquam pravatum nomen ex *Libicis* ſit. Situs non repugnat. Ait enim de Hannibalis itinere: *ambo ſaltus eum non in Taurinos, ſed per Salaſſos montanos ad Libuos Gallos deduxiſſent.* At lib. V. cap. XXXV. ait, Libuos *tenuiſſe* illos *locos, ubi nunc Brixia ac Verona.*

Campi *Raudii* primus Paterculus lib. II. cap. XII. mentionem fecit. *Quinto* [conſulatu Marius] *citra Alpes in campis, quibus nomen erat Raudiis, ipſe conſul & proconſul Q. Lutatius Catulus fortunatiſſimo decertavere prœlio.* Aurelius Victor de Vir. illuſtr. in C. Mario: *Teutones in Gallia apud Aquas Sextias: Cimbros in Italia in campo Raudio vicit.* Sic A. Schotti MS. alii *Caudio*, vel *Claudio*, quod nihil eſt. Florus tandem lib. III. cap. III. *Tridentinis jugis in Italiam provolutos* illos Cimbros dicit, & *Atheſim flumen*, quod tranare fruſtra tentaſſent, *ingeſta obrutum ſilva tranſiliviſſe:* quorum *in Venetia* deinceps *ipſa ſoli cœlique clementia robur elanguerit.* At Alpes illæ, & flumen, & regio longe abſunt a Seſſite fluvio, ad quem Raudios campos fuiſſe ſupra cum Cluverio dicebamus. Subdit præmiſſis his nihilominus Florus: *in patentiſſimo, quem Raudium vocant, campo concurrere.* Quibus inducti non nulli illum campum & prœlium prope Atheſim & Veronam quærunt. Schottus ad Victoris dictum locum: *ad Atheſim, Veronæ fluvium, pugna facta.* Crederem ipſe, niſi Plutarchus aliud ſuaderet in Mario pag. 419. dicens, provocantibus Cimbris, diem illis tertium, χώραν τε καὶ πεδίον τὸ περὶ Βερκέλλας, *locum & campum apud Vercellas* ad pugnam conſtituiſſe. Quum vero æque ac Florus, trajecti Atheſis paullo ante meminerit Plutarchus, & nunc pugnæ locum dicat apud Vercellas fuiſſe; moram interceſſiſſe oportet, & circuitionem, qua ab Atheſi ad Ticinum tandem & Seſſitem ſunt barbari reducti.

Supra hos campos *Lacus Verbanus* eſt, jam Lago Maggiore, qui *Ticinum* fluvium, nunc Teſino, transmittit. Strabo lib. IV. extremo: Λίμνας εἶναι φησὶν ἐν τοῖς ὄρεσι πλείους μὲν, τρεῖς δὲ μεγάλας. ὧν ἡ μὲν Βήνακος ἔχει μῆκος πεντακοσίων σταδίων, πλάτος δὲ ἑκατὸν πεντήκοντα, ἐκρεῖ δὲ ποταμὸς Μίγκιος. ἡ δ' ἑξῆς Οὐερβανὸς, τετρακοσίων. πλάτος δὲ στενωτέρα τοῦ προτέρου, ἐξίησι δὲ ποταμὸν τὸν Τίκινον. τρίτη δὲ Λάριος, μῆκος ἐγγὺς τριακοσίων, πλάτος δὲ τριάκοντα. ποταμὸν δὲ ἐξίησι μέγαν Ἀδούαν. *Ajunt lacus eſſe complures in Alpibus, tres vero majores: quorum Benacus habet longitudinem* IↃ *ſtadiorum; latitudinem* CL. *ex hoc Mincius effluit. Poſt hunc Verbanus, longus* CCCC *ſtadia; anguſtior aliquanto prius dicto: tertius eſt Larius longus fere* CCC. *latus* XXX. *is Adduam, magnum flumen, emittit.* Congruit numerus majorum lacuum; etiam fluminum nomina per quemque transmiſſorum: non autem ordo, quia Larius eſt medius: nec longitudo, quia Benacus horum eſt minimus. Adferendum vero hoc pro Verbano teſtimonium erat, quia neſcio, an alius ejus meminerit præter Plinium, qui lib. II. cap. CIII. dixit: *Ut in Fucino lacu invectus amnis, in Lario Addua, in Verbano Ticinus, in Benaco Mincius.* Et lib. III. cap. XIX. *In hac* [X] *regione &* XI. *lacus incluti ſunt, amnesque eorum partus aut alumni: ſi modo acceptos reddunt, ut Adduam Larius, Ticinum Verbanus, Mincium Benacus, Ollium Sebinus, Lambrum Eupilis, omnes incolas Padi.* Et quia hi lacus & flumina conjunxere; juvat de fluminibus conjunctis etiam poetam Claudianum ex lib. de VI Conſ. Honor. v. 195. audire:

- - - - Frondentibus humida ripis
Colla levant pulcher Ticinus, & Addua viſu
Cœrulus, & velox Atheſis, tardusque meatu
Mincius.

Ticinum etiam egregie deſcripſit Silius lib. IV. verſ. 82.

Cæruleas Ticinus aquas, & ſtagna, vadoſo
Perſpicuus ſervat turbari neſcia fundo,
Ac nitidum viridi lente trahit amne liquorem.
Vix credas labi, & reliqua.

Eſt hic inter infauſta Romano populo nomina ob cladem ab Hannibale acceptam. Idem lib. VI. extremo:

Adde & Ticini ſpumantes ſanguine ripas,
Et noſtrum Trebiam, & Traſimeni litora Tuſcis
Clauſa cadaveribus.

Inter Ticinum & Seſſitem parvus amnis *Novaria* in Tabula Theodoſiana dictus, a quo urbs *Novaria*, quam præterlabitur, nomen habet. Inter Larium quoque Verbanumque lacus, alius, minor his, intercedit, nunc Lago di Lugano, olim *Cereſius* dictus, quem Turonenſis Gregorius lib. X. cap. III. *ſtagnum Coreſium*, ſive ut Cluverius legit, *Cereſium* adpellat.

Larius lacus pluribus laudatus, Plinio maxime juniori, cujus natale ſolum & plura prædia tangebat. Lib. IX. epiſt. VII. *Hoc quoque non diſſimile, quod ad mare tu* [ædificas,] *ego ad Larium lacum. Hujus in litore plures villæ meæ, ſed duæ ut maxime delectant, ita exercent.* Virgilius quoque lib. II. Georg. verſ. 159. ejusdem lacus, & Benaci etiam rationem habuit, quum ſcripſit,

An mare, quod ſupra memorem, quodque adluit infra?
Anne lacus tantos? te, Lari maxime, teque
Fluctibus & fremitu adſurgens, Benace, marino?

Ad Larium lacum etiam in Comenſi agro fuit fons mirandæ naturæ, ſtatis horis creſcens & decreſcens, quem idem Plinius lib. IV. epiſt. XXX. deſcripſit.

Sub lacu Lario, & ad Adduam fluvium, ac ultra illum, OROBII fuerunt, quibus Plinius lib. III. cap. XVII. tria oppida dat, Catonem auctorem, ut fatetur, ſequutus. *Orobiorum* inquit, *ſtirpis eſſe Comum, atque Bergomum, & Licini forum, & aliquot circa populos, auctor eſt Cato.* Antiqua urbs *Comum*, & potens olim, ut etiam cum Romanis bellum gereret haud ſecus atque aliæ gentes validiores. Livius lib. XXXIII. cap. XXXVI. *Marcellus Pado confeſtim trajecto in agrum Comenſem, ubi Inſubres, Comenſibus ad arma excitis, caſtra habebant, ducit.* Et extremo illo capite, *victoria ad Comum parta:* & cap. XXXVII. *Triumphavit* [Marcellus] *in magiſtratu de Inſubribus Comenſibusque.* Non obſcurum deinde municipium, cui novos colonos Julius Cæſar addidit, ex quo *Novocomum* plerumque vocitatum. Cicero lib. XIII. epiſt. XXXV. *C. Avianus - - - - quem Cæſar meo beneficio in Novocomenſes retulit.* Strabo lib. V. pag. 147. πεντακισχιλίους ἐπισυνῴκισεν, *quinque millia colonorum addidit.* Appianus Alexandrinus lib. II. Civil. p. 730. πόλιν Νεώκωμον ὁ Καῖσαρ ἐς Λατίου δίκαιον ἐπὶ τῶν Ἄλπεων ᾠκίκει, ὧν ὅσοι κατ᾽ ἔτος ἦρχον, ἐγίγνοντο Ῥωμαίων πολῖται, *Novumcomum condidit ſub alpibus Cæſar, donavitque jure Latii, ut qui annuum magiſtratum ibi geſſiſſet, haberet in urbe jus civium.* Plutarchus quoque in Cæſare p. 722. de injuriis Cæſari illatis: Νεοκωμίτας ὑπὸ Καίσαρος ἐν Γαλατίᾳ κατῳκισμένους ἀφῃροῦντο τῆς πολιτείας, *colonis, quos Novumcomum Cæſar in Galliam deduxerat, civitatem ademerunt.* Quod ita Suetonius cap. XXVIII. narravit: *Retulit* [conſul Marcellus,] *ut colonis, quos rogatione Vatinia* [Cæſar] *Novumcomum deduxiſſet, civitas adimeretur.* Catullus quoque ad illud incrementum reſpexit, quum carm. XXXVI. Cæcilio poetæ ſcripſit,

Veronam veniat, Novi relinquens
Comi mœnia, Lariumque litus.

Sed

Sed cum tempore obſolevit novitatis cognomen, & Plinius, alumnus ejus, ſimpliciter *Comum* vocavit lib. I. epiſt. III. ad Caninium Rufum: *Quid agit Comum? tuæ meæque deliciæ?* Et lapide Brixienſi apud Gruterum pag. 392. num. 7.

CURAT. REIP. COMENS. DAT
AB IMP. HADRIANO.

Nec itinerariis aliter quam *Comum.* In Tabula Peutingeri *Como*, ſexto caſu: in Anton. itineribus a Brigantia Mediolanum, & Comum ipſum, pergitur

Summum lacum: Comum: Mediolanum.

Urbs altera Orobiorum, & Como vel æqualis, vel ſecundum alios, etiam ipſum Cluverium, tamquam princeps gentis, præferenda, eſt *Bergomum*, de qua Plinii verba ſupra vidimus: Ptolemæo eſt Βέργομον, *Bergomum.* Atque ſic etiam in vetuſtis lapidibus. Gruter. p. 392. CURAT. REIP. BERGOM. & pag. 396. num. 8. BERGOMI PATRONO. In Juſtini vulgaribus libris legitur *Vergamum*, quæ judice Grævio, conſummatiſſimo viro, barbari ſæculi ſcriptura eſt, quum veteris libri, etiam Juntarum Florentiæ impreſſus, *Bergomum*, vocali quarta præ ſe ferant. Juſtini verba, & ceteris etiam interpretandis idonea, lib. XX. cap. V. ſunt: *Galli quum in Italiam veniſſent, ſedibus Tuſcos expulerunt, & Mediolanum, Comum, Brixiam, Veronam, Bergomum, Tridentum, Vicentiam condiderunt.* E quibus tamen Plinius quædam non Gallis, ſed Rhætis auctoribus it vindicatum, ut in Rhætia præmonſtravimus. Quid? quod in Tabula Theodoſiana, ex Peutingeriano muſeo prodita in lucem, CCL plus minus annis poſt Juſtinum confecta, etiam *Bergomum* ſcriptum exſtat, quarta in medio, non prima vocali. Quod vero hodie *Bergamo* illud oppidum vocitatur, id temporum inſequentium barbariei imputandum eſt. Oppidani ſunt *Bergomates* Plinio lib. III. cap. XVII. Ptolemæus quidem *Bergomum* in Cenomanis ſcripſit, nec nomen quidem Orobiorum habet, quod tam celebre, ut Inſubrum & Cenomanorum non eſt; nos vero Plinii auctoritatem, antiquiora repetentis, ſequuti ſumus. Tertium oppidum Orobiorum, *Forum Licinii*, minus eſt notum, nec ab alio forſan, quam Plinio, commemoratum: ideoque dubiæ poſitionis, ſitne hodie *Pieve d'Incino*, an, quod Cluverio magis placet, *Berlaſina* inter Comum & Mediolanum.

Proximi Orobiis in auſtrum ſunt INSUBRES, Gallica & ipſa gens, & multis certaminibus Romanorum nota. Livius lib. XXII. cap. VI. ſingulariter dixit *Inſuber eques*: & lib. XXX. cap. XVIII. *in agro Inſubrium Gallorum.* Polybio ſunt Ἴσομβρες, lib. II. cap. XVII. & Straboni lib. V. poſt initium, ac Ptolemæo lib. III. cap. I. Ἴνσουβροι, *Inſubri.* Potentiam bella cum Romanis geſta apud Livium oſtendunt, & Strabo Inſubres & Bojos Gallorum cis Alpes potentiſſimos dixit jam indicato loco: Μέγιστα τῶν Κελτῶν ἔθνη Βοΐοι καὶ Ἴνσουβροι, καὶ οἱ τὴν Ῥωμαίων πόλιν ἐξ ἐφόδου καταλαβόντες Σένωνες, *Maximæ gentes Gallorum Boii & Inſubres ſunt, & qui Romam ſubita incurſione ceperunt, Senones.* Situm illorum Polybius demonſtravit dicto loco; & una multitudinem teſtatur: τὰ μὲν πρῶτα καὶ περὶ τὰς ἀνατολὰς τοῦ Πάδου κείμενα, Λάοι καὶ Λεβέκιοι, μετὰ δὲ τούτους Ἴσομβρες κατῴκησαν, ὃ μέγιστον ἔθνος ἦν αὐτῶν. ἑξῆς δὲ τούτοις παρὰ τὸν ποταμὸν Κενομάνοι. *Prima ejus regionis, quæ fontes verſus Padi ſita, tenent Lai* (Lævi) *& Lebecii: poſt illos Inſubres habitarunt, quæ illarum gens maxima deinceps fluvium accolunt Cenomani.* Sunt ergo magis occidentales quam Cenomani: nec vero Padum attingunt, ſed Lai ſive Lævi inter illos & flumen ſunt.

Caput Inſubrium *Mediolanum*, antiquum oppidum & genti ſuæ in Italia coævum. Livius lib. V. cap. XXXIV. *Ipſi* [Galli] *Taurino ſaltu invias Alpes tranſcenderunt, fuſiſque acie Tuſcis, haud procul Ticino flumine, quum, in quo conſederant, agrum Inſubrium adpellari audiſſent, cognomine Inſubribus pago Aeduorum; ibi, omen ſequentes loci, condidere urbem:*

Me-

Mediolanum adpellarunt. Quod etiam Plinius lib. III. cap. XVII. adprobavit: *Inſubres condidere Mediolanum.* Et Polybius lib. II. cap. XXXIV. Μεδιόλανόν ἐςι κυριώτατος τόπος τῆς τῶν Ἰσόμβρων χώρας, *Mediolanum præcipuus locus eſt Inſubrium.* Tacitus lib. II. Hiſt. in *firmiſſimis Transpadanæ regionis municipiis* Mediolanum primo loco numeravit. Et quod ex Plinii lib. IV. epiſt. XIII. adparet, liberalium ſtudiorum ſedes fuit hoc municipium adeo, ut inde *Novarum Athenarum* nomen acceperit. Inſcriptio ibidem reperta apud Gruterum p. 177. n. 4. ſub Antonino Pio, AQUAEDUCTUM IN NOVIS ATHENIS COEPTUM A DIVO HADRIANO PATRE SUO CONSUMMAVIT DEDICAVITQ. Videtur pars municipii, vel vicus, in quo domicilia litterarum erant, id auguſti nominis tuliſſe. Et Auſonius in claris urbibus:

> *Et Mediolani mira omnia. copia rerum,*
> *Innumeræ cultæque domus, facunda virorum*
> *Ingenia, & mores læti.*

Supra Mediolanum in ſeptemtrionem ad flumen *Lambrum* eſt locus Mozza dictus, qui videtur ille eſſe quem *Modiciam* Paullus Diaconus vocat lib. IV. cap. XXII. a Mediolano, ut ipſe tradit, XII millibus remotum. Ibi inſcriptio vetus nomen MOGUNTIACI refert, ex quo docti viri conjiciunt, id vetus nomen illius loci exſtitiſſe.

In ortum verſus a Mediolano *Laus Pompeia* ſita eſt inter Adduam & Lambrum fluvios. Vulgo putant *Lodi* eſſe, quod oppidum Adduæ eſt adpoſitum: verum aliter itineraria tradunt, quæ aliquot millibus *Laudem* Mediolanum verſus reducunt a Lodi noſtræ ætatis, circa quem locum vicus *Lodeve* occurrit, quod nomen Holſtenius *Lodi Vecchio* interpretatur, unde haud dubie contractum eſt. Oppidum autem Lodi ex illius ruinis in ulteriori loco ortum fuit. Peutingeriana Tabula & Antonini iter a Mediolano ad columnam ſeu Siciliæ trajectum hoc ita demonſtrant:

Tabula		Antoninus	
Mediolano	—— ——	*Mediolano*	—— ——
Laude Pompeia	XVI.	*Laudem*	XVI.
Placentia	XXII.	*Placentiam*	XXIIII.

Hæc de ſitu. Origo alia oppidi, eaque pervetuſta; alia coloniæ eſt. Plinius dicto loco: *Boii trans Alpes profecti Laudem Pompeiam condiderunt.* Scilicet quum primum transgreſſi Alpes fuiſſent, antequam trajecto Pado ſedem aliam & fixam inter amnem & Apenninum deligerent. Quod nomen Gallicum hujus oppidi fuerit, ignoratur. Strabo Pompejus tandem, Magni pater, colonia eo deducta, novum nomen impoſuit. Aſconius Pedianus ad Orat. in Piſonem ſub initium: *Cn. Pompejus Strabo, pater Cn. Pompeii Magni, Transpadanas colonias deduxerat: - - -* [&] *veteribus incolis manentibus jus dedit Latii.* In quibus alter Strabo, geographus, pag. 147. *Comum* quoque refert, ante κατοικίαν μετρίαν, *mediocre oppidum:* quod adflictum a Rhætis ille συνῴκισεν, *inſtauraverit.*

In Tabula illa Theodoſiani ævi ultra Laudem Pompeiam in ortum diſtant XXII millibus *Acerræ:* inde XIII Cremona. *Acerræ* etiam Ἀκέῤῥαι a Plutarcho nominantur in Marcello pag. 300. a Polybio autem lib. II. cap. XXXIV. Αχέῤῥαι, qui obſidionem illarum deſcribit: a Strabone lib. V. pag. 150. Ἄκαρα, niſi forte alium locum intellexit, quia cum Cispadanis oppidis recenſet: ceteri vero omnes trans Padum habent, ut inde rejecti hoſtes Mediolanum & Comum refugerint: & Tabulæ rationes ad flumen Adduam perducunt, VII millibus ſupra Padum fluvium, ut conjicit Cluverius. Ibi in vico quodam nomen Gherræ dicitur ſupereſſe.

Ptolemæus addit *Forum Jutuntorum* (Φόρος Ἰουτουντῶν eſt) quod in Cenomanis quidem ſcri-

ſcribit, in Inſubribus tamen fuiſſe, locus quem adſignat, oſtendit, qui fere ille eſt, quem nunc oppidum *Crema* tenet. Turbat vero in aliis etiam limites Ptolemæus, & Cenomanis tribuit quæ ſunt Euganeorum, & Lævorum, Rhætorum ac Bojorum cis Padum: Inſubribus autem quæ eorumdem Lævorum erant. Itinere Hieroſolymitano adduntur inter Mediolanum & Bergomum *Argentia* XXII millibus a Mediolano, qui locus nunc in vico obſcuro latet: & poſt X millia *Pons Aureoli*, de quo Aurelius Victor Schotti in Gallieno: *Aureolus, quum per Rhætias legionibus præeſſet, excitus, ut mos eſt, ſocordia tam ignavi ducis, ſumto imperio, Romam contendebat. Eum Gallienus apud pontem, cui ex eo Aureoli nomen eſt, fuſum acie Mediolanum coegit.* Et Trebellius in Aurelio tyranno: *Hunc eumdem Aureolum Claudius, interfecto jam Gallieno, conflictu habito, apud eum pontem interemit, qui nunc Pons Aureoli nuncupatur.* Bis apud illum pontem victus a diverſis fuerit, an Pollio & Victor eamdem hiſtoriam confundunt, non eſt facile explicatu: certior ſitus illius pontis, quia ab eo Bergomum in itinere ſunt XIII paſſuum millia.

Ab Inſubribus ad Padum patebant LAEVI, ut Livius vocat lib. V. cap. XXXV. ſive LEVI, ut Plinius ſcripſit lib. III. cap. XVII. qui Λάοι ſunt Polybii lib. II. cap. XVII. Livius dicto loco ita: *Salluvii prope antiquam gentem Lævos Ligures, incolentes circa Ticinum amnem, conſidunt.* Scilicet Galli, etſi bonam partem hominum expuliſſent, nomen ejectæ gentis ſubierunt; quod Jo. Frid. Gronovius etiam ad Livii locum obſervavit. Plinius autem ſic: *Novaria ex Vertacomacoris orta, Vocontiorum hodieque pago, non, ut Cato exiſtimat, Ligurum, ex quibus Levi & Marici condidere Ticinum, non procul a Pado.* Polybii verba paullo ante in Inſubribus ſunt recitata. Ex quibus colligitur, *Novariam* & *Ticinum* fuiſſe Lævorum oppida. *Novariam* Tacitus Hiſt. I. cap. LXX. in *firmiſſimis Transpadanæ regionis municipiis* numeravit. Idcirco decuriones habuit, ut eſt in Comenſi lapide apud Gruterum pag. 393. num. 8.

M. AEMILIO COELIO
COELIANO DECUR.
MEDIOL. ET NOVAR.

Suetonius in claris rhetoribus cap. VI. laudat *C. Aebutium Silum Novarienſem.* Notus ſitus, quia nomen conſervatum.

Oppidum alterum *Ticinum* eſt, ad flumen ejusdem nominis, quod a Gallis conditum, ut Plinius ſupra oſtendit, an vero ſtatim fuerit muro circumdatum, dubitari ex eo poteſt, quia Hannibalis bello nulla oppidi mentio, fluminis autem multa. Poſtea tamen municipium factum, ex lapide ejusdem loci Cluverius probat, quo MUNICIPI PATRONO ſcriptum eſt. Clarum ſub Cæſaribus fuit, & Auguſtum Druſi funeris cauſa *Ticinum uſque progreſſum* Tacitus refert annal. III. cap. V. & claſſicos Othonis *inter Placentiam Ticinumque interceptos*, Hiſt. II. cap. XVII. & caſtra *apud Ticinum* munita, cap. XXVII. & *Ticini Vitellium diſcubuiſſe*, cap. LXVIII. Hodie *Pavia* nuncupatur, quod ex Pabia vel Papia eſt, nomine oppidi medio ævo. Paullus Warnefridi lib. II. Langobard. cap. XV. *Secunda provincia Liguria* [plana, Transpadana, quæ medio ævo vocabatur] *in qua Mediolanum eſt & Ticinus, quæ alio nomine Papia adpellatur.*

CENOMANI, Κενομάνοι, ut Plinius, Polybius, & Ptolemæus ſcribunt, ſive CAENOMANI, diphthongo, ut Livii libris quibusdam expreſſum eſt; utrosque, Inſubres & Lævos, ab ortu excipiunt, & a *Sebino* lacu uſque ad Padum pertinent. Polybius lib. II. cap. XVII. ἑξῆς ἢ τούτοις [Ἰσόμβρεσι] παρὰ τ ποταμὸν Κενομάνοι, *poſt Inſubres ad flumen* [Padum] *Cenomani.* Livius lib. V. cap. XXXV. *Alia ſubinde manus Cænomanorum, Elitovio duce, veſtigia priorum* [Gallorum] *ſequuta, eodem ſaltu, favente Belloveſo, quum trans-*

ſcendiſſet Alpes, ubi nunc Brixia ac Verona urbes ſunt (locos tenuere Libui) conſidunt. Plinius lib. III. cap. XIX. *In mediterraneo regionis decimæ, coloniæ: Cremona, Brixia, Cenomanorum agro.* Caput gentis *Brixia*, nunc Breſcia, juxta flumen *Melam*. Livius lib. XXXII. cap. XXX. *Inſubres cum Cenomanis ſuper amnis Mincii ripas conſederunt. Infra eum locum quinque millia paſſuum & conſul Cornelius caſtra adplicuit. Inde mittendo in vicos Cenomanorum Brixiamque, quod caput gentis erat; ut ſatis comperit, non ex auctoritate ſeniorum juventutem in armis eſſe, nec publico conſilio Inſubrium defectioni Cenomanos ſe adjunxiſſe; excitis ad ſe principibus, ibi agere & moliri cœpit, ut deſciſcerent ab Inſubribus Cenomani.* Catullus carm. LXVIII. ad Januam impudicæ:

Brixia Chinææ ſuppoſita ſpeculæ,
Flavus quam molli præcurrit flumine Mela:
Brixia Veronæ mater amata meæ.

Flumen *Mela* præcurrit Brixiam ab occaſu, non *percurrit*, ut in vulgatis libris Catulli eſt. Servat enim nomen ſuum, diſtinctusque eſt a Gartia fluviolo, urbem perluente. Hunc etiam Virgilius, ſi antiquis interpretibus credendum eſt, memoravit Georg. IV. a verſ. 275. canens

- - - - *violæ ſublucet purpura nigræ.*
Sæpe deûm nexis ornatæ torquibus aræ.
Aſper in ore ſapor. tonſis in vallibus illum
Paſtores & curva legunt prope flumina Mellæ.

Servius enim: *Mella fluvius Galliæ, juxta quem herba hæc plurima naſcitur.* Et Philargyrius: *Mella amnis in Gallia Ciſalpina, vicinus Brixiæ.* Sed ad Brixiam a fluvio revertimur, quæ colonia fuit & municipium, eademque multis antiquis inſcriptionibus celebrata: e quibus ſunt apud Gruterum p. 423. num. 7. DECURIO BRIX. quod municipatum arguit: & p. 469. n. 4. BRIXIAE VI. VIR AUGUSTAL. Livius inde dixit *Brixianos Gallos* lib. XXI. cap. XXV. extr.

Alia urbs incluta in Cenomanis, & colonia Romana fuit *Cremona*, cujus originem ſupra in Placentia ex Polybii lib. III. cap. XL. & Livii epitoma XX demonſtravimus, quia ambæ uno tempore ac unis auſpiciis fuerunt deductæ. Sita ad Padum, infra Adduæ confluentem, certa poſitione, quia integro nomine & flore ſuperat. Græci quidam nomen Κρεμὼν formant. Appianus Hannibalico p. 549. ἐς Κρεμῶνα, & mox ἐν Κρεμῶνι. Et Xiphilinus ex Dione in Vitellio, ἐς τὴν Κρεμῶνα, & ἐν τῇ Κρεμῶνι. Et Zoſimus lib. V. cap. XXXVII. Κρέμωνα, quarto caſu. At Polybius dicto loco Κρεμώνη: & Strabo lib. V. p. 150. Πλακεντία καὶ Κρεμώνη πλησιαίταται, *Placentia & Cremona admodum vicinæ ſunt:* & Ptolemæus Κρέμωνα κολώνια. Opulenta fuit & mercatu celebris. Tacit III Hiſt. cap. XIX. *opes Cremonenſium* laudat: & cap. XXXII. *tempus mercatus ditem alioquin coloniam majorum opum ſpecie complebat.* Calamitoſa autem civilibus bellis. Virgilius ecloga IX. verſ. 28.

Mantua væ miſeræ nimium vicina Cremonæ!

Ubi Servius: *Auguſtus victor Cremonenſium agros, quia pro Antonio ſenſerant, dedit militibus ſuis, qui quum non ſuffeciſſent, his addidit agros Mantuanos*, ſaltem aliquid illorum. Vitelliano autem bello exciſa fuit a Flavianis quod Tacitus cap. XXXIII. dicti libri deſcripſit. *Mox* tamen *rediit Cremonam reliquus populus. repoſita fora, templaque magnificentia municipum: & Veſpaſianus hortabatur*, quod idem cap. XXXIV. ſuperaddidit. Municipum, ait. Sic enim colonia fuit, ut etiam municipale jus habuerit.

Deinde *Mantua* eſt ad *Mincium* fluvium, qui ex *Benaco* lacu profluit. De flumine Virgilius ecloga VI. verſ. 12.

Hic

Hic viridis tenera prætexit arundine ripas
Mincius.

De lacu idem lib. II. Georgic. verſ. 259.

- - - te, Lari maxime, teque,
Fluctibus & fremitu adſurgens Benace marino.

De utroque Plinius lib. IX. cap. XXII. *Lacus eſt Italiæ Benacus in Veronenſi agro, Mincium amnem transmittens.* Qui accolunt lacum *Benacenſes* dicuntur in vetuſtis lapidibus apud Gruterum pag. 260. n. 2. & p. 263. n. 8. Urbis autem famam vel ſolus alumnus Virgilius ingenio ſuo clariſſimam fecit cum per ſe, tum per alios in ipſius gratiam. Ipſe lib. III. Georg. verſ. 12.

Primus Idumæas referam tibi Mantua, palmas
Et viridi campo templum de marmore ponam
Propter aquam, tardis ingens ubi flexibus errat
Mincius, & tenera prætexit arundine ripas.

Et alii propter ipſum. Silius Italicus lib. VIII. verſ. 594.

Mantua Muſarum domus, atque ad ſidera cantu
Evecta Andino, Smyrnæis æmula plectris.

Et Papinius Statius lib. IV. Silv. carm. II. verſ. 9.

Nectat adoratas & Smyrna & Mantua lauros.

Ac Martialis lib. I. epigrammate LXII.

Marone felix Mantua eſt.

Non autem in urbe natus eſt Virgilius, ſed in pago prope urbem, cui *Andes* nomen erat. Vitæ Virgilianæ vetus auctor, qui vulgo Donatus creditur, *Natus eſt*, inquit, *Cn. Pompejo Magno & M. Licinio Craſſo* coss. *iduum Octobrium die, in pago, qui Andes dicitur, qui eſt a Mantua non procul.* Hinc *cantus Andinus* in jam prolato Silii verſu, eſt Virgilianus, quia ipſe Maro *Andinus* proprie fuit, & propter vicinitatem *Mantuanus.* Originem Mantuæ, quæ ſane antiquiſſima eſt, lib. X. Aeneidos verſ. 198. ſeq. deſcripſit.

Verona ſequitur, non minus antiqua urbs Italiæ, quam *Rhætorum & Euganeorum* ſimul fuiſſe, lib. III. cap. XIX. Plinius tradit: Livius autem lib. V. cap. XXXV. dicit, *Gallorum manum*, Elitovio duce, transgreſſam Alpes, *ubi nunc Brixia ac Verona urbes ſunt, conſediſſe.* Et Catullus Veronenſis carm. LXVIII.

Brixia Veronæ mater amata meæ,

quaſi colonia Verona Brixienſium fuiſſet. Hæc vero ita inter ſe conciliari poſſunt, ut initium Veronæ debeatur Rhætis ac Euganeis, aut, quod Livius ibidem habet, etiam Libuis: poſt, Gallos illum tractum occupaſſe, & poſt Brixiam, vel ex illa, inſediſſe ac obtinuiſſe Veronam, probabile eſt. Hæc ſita ad Atheſim flumen, æque Catullo, alumno ſuo, ut Mantua Marone, gloriatur. Silius Italicus lib. VIII. verſu 596.

Tum Verona Atheſi circumflua.

Et Martialis lib. XIV. epigrammate CXCV.

Tantum magna ſuo debet Verona Catullo,
Quantum parva ſuo Mantua Virgilio.

Amplior ergo & opulentior Verona fuit, quam Mantua.

Colonia & ipſa facta Romana fuerat, quam Flaviani adverſus Vitellium ſedem belli ſibi legerunt. Tacitus Hiſt. III. cap. VIII. *Quæſitum inde quæ ſedes bello legeretur. Verona potior viſa patentibus circum campis ad pugnam equeſtrem, qua prævalebant: ſimul coloniam copiis validam auferre Vitellio, in rem famamque videbatur:* ideoque cap. X. *militari vallo circumdari*

dari placuit. Sub Gallieno renovata fuit, & *Auguſtæ* nomine aucta. Arcus Veronæ geminus, qui aliquando pro porta fuit, hanc inſcriptionem habet, referente poſt alios Grutero p. 166.

COLONIA AUGUSTA VERONA NOVA GALLIENIANA
VALERIANO II. ET LUCILIO CONS.
MURI VERONENSIUM FABRICATI EX DIE III. NON. APRIL.
DEDICATI PR. NON. DECEMBRIS
JUBENTE SANCTISSIMO GALLIENO AUG. N.

Veronenſis ditionis erat Sirmio, in imo Benaco lacu peninſula miræ amœnitatis, non patria Catulli, qui Veronenſis fuit, teſtante Plinio lib. XXXVI. cap. VI. & Euſebio in chronico: ſed prædium & ſeceſſus, nec enim illam patriam, ſed *larem ſuum* vocat ſeu poſſeſſionem, ſeque illius *herum*, non alumnum. Sic enim canit carm. XXXII.

Peninſularum Sirmio, inſularumque
Ocelle, quaſcumque in liquentibus ſtagnis
Marique vaſto fert uterque Neptunus.
Quam te libenter, quamque lætus inviſo.
& mox: *O quid ſolutis eſt beatius curis!*
Quum mens onus reponit, ac peregrino
Labore feſſi venimus larem ad noſtrum,
Deſideratoque adquieſcimus lecto!
Hoc eſt, quod unum eſt pro laboribus tantis.
Salve, o venuſta Sirmio, atque hero gaude.

In via a Verona Cremonam fuit *Bedriacum* ſive *Betriacum*, prœlio ab Othonianis commiſſo cum Vitellianis nobilitatum. Quidam *Bebriacum* ſcribunt, ſed ſuperantur ab iis codicibus, quibus T vel D. eſt loco B. Tacitus habet *Bedriacum* in cod. Florentino: Suetonius Othone in melioribus MSS. (quod Torrentius & A. Schottus teſtantur) *Betriacum*, plane ut Plutarchus Othone Βητριακόν; Joſephus lib. IV. cap. XXXIII. de Bello Jud. Φρηγδιακόν, quod pravatum quidem, non autem alienum multo a ſcriptura Taciti. Tolle enim γ ſuperfluum, manebit Φρηδιακόν, quod, transpoſitis litteris & Φ cum non abſimili B permutata, eſt ipſum, quod modo exhibuimus, *Bedriacum.* Hieronymus in Chronico *Vetriacum*, B & V pro more commutatis. Plinius autem cap. XLIX. libri X. ſcripſit *Bebriacenſibus bellis civilibus trans Padum*; & Juvenalis Satyr. II. verſ. 106. *Bebriaci campo:* & Eutropius *Bebriacum*, quem Oroſius ſequutus eſt, & forte etiam Victor junior in epitoma. Tacitus *vicum* adpellat lib. II. Hiſt. cap. XXIII. *Bedriaci*, inquit, *ſiſtit. inter Veronam Cremonamque ſitus eſt vicus, duabus jam Romanis cladibus notus, infauſtusque.* Plutarchus pag. 1070. ἐςι πολίχνη πλησίον Κρεμώνης τὸ Βητριακόν, *oppidulum prope Cremonam eſt Betriacum.* Dio Caſſius etiam pugnatum dicit πρὸς τῇ Κρεμῶνι, *ad Cremonam*, quod huic, quam Veronæ, Betriacum erat propinquius: Victor autem Schotti Othonem dicit *Veronenſi prælio pulſum eſſe*, quod longius a vero loco abeſt. Situs conjici poteſt ex Taciti verbis cap. XXXIX. *Promoveri ad quartum a Bedriaco caſtra placuit:* & mox cap. XL. *Confluentes Padi & Adduæ fluminum* XVI *inde millium ſpatio diſtantes.* E quibus colligit Cluverius, Bedriacum XX *millia paſſuum a Padi Adduæque confluentibus abfuiſſe:* XV *a Cremona, Veronam verſus.* Quo poſito, incidit Bedriacum in locum ferme, quo vicus eſt Caneto, ſupra Ollii atque Cluſii confluentes.

Inter Cremonam & Bedriacum fuit locus, qui *Caſtorum nemus* vocabatur, deſcriptus a Tacito lib. II. Hiſt. cap. XXIV. *Ad duodecimum*, inquit, *a Cremona, locus Caſtorum*

voca-

vocatur ferociſſimos auxiliarium imminentibus viæ lucis occultos componit. Via illa eſt *Poſtumia*, quam idem vocat lib. III. cap. XXI. Suetonius Othone cap. IX. *Tribus, verum mediocribus prœliis, apud Alpes, circaque Placentiam, & ad Caſtoris, quod loco nomen eſt, vicit.* Caſtoris ergo, vel una fratris etiam, ibi lucus templumve fuit.

Supereſt ex nobilioribus locis *Hoſtilia* ut perluſtretur. Vicum eſſe ad Padum amnem, Veronenſis ditionis, adfirmant Plinius & Tacitus. Ille lib. XXI. cap. XII. *Hoſtilia vicus adluitur Pado.* Hic (Tacitus, puta) lib. III. Hiſt. cap. IX. *Mox Cæcina inter Hoſtiliam, vicum Veronenſium, & paludes Tartari fluminis caſtra permuniit.* Antoninus itinere a Verona Bononiam hanc diſtantiarum rationem ponit:

Verona	——	——	——
Hoſtiliam	M.	P.	XXX.
Colicariam	M.	P.	XXV.
Mutinam	M.	P.	XXV.
Bononiam	M.	P.	XXV.

Tacitus quoque, ut vicinam, cum Cremona Hoſtiliam conjungit ſæpius. Hiſt. III. cap. C. *Accelerare legiones Cremonam; pars Hoſtiliam petere juſſæ.* Et lib. III. cap. XIV. *Hoſtiliam rurſus, inde Cremonam pergunt.* Et cap. XL. *Nec deerant qui monerent, ut, vitata Ravenna, Hoſtiliam Cremonamve pergeret.*

EUGANEORUM gens in ſeptemtrionem hinc & ad Alpes, inter Larium lacum & Atheſim flumen, habitabant: ante Trojana tempora vero ad ipſum mare Hadriaticum. ex qua ſede a Trojanis & Henetis expulſi, in Alpinas partes ſeceſſerunt. Livius lib. I. cap. I. *Satis conſtat, caſibus variis Antenorem cum multitudine Henetûm, qui ſeditione ex Paphlagonia pulſi, & ſedes & ducum, rege Pylæmene ad Trojam amiſſo, quærebant, veniſſe in intimum maris Hadriatici ſinum, Euganeisque, qui inter mare Alpesque incolebant, pulſis, Henetos Trojanosque eas tenuiſſe terras, - - - - gens univerſa Veneti adpellati.* Hinc eſt quod Venetorum regionem poetæ ſæpe ab Euganeis, antiquis poſſeſſoribus, denominant. Silius lib. VIII. verſ. 603.

Tum Trojana manus, tellure antiquitus orti
Euganea, profugique ſacris Antenoris oris.

Et Martialis lib. IV. epigrammate XXIV.

Quæque Antenoreo Dryadum pulcherrima Fauno
Nupſit ad Euganeos ſola puella lacus.

Et Sidonius Apollinaris Panegyr. Athemii verſ. 189.

- - - - vel *quidquid in ævum*
Mittunt Euganeis Patavina volumina chartis.

Sed de pulſorum ſede, quam inter Larium & Atheſim tenuere, nunc nobis diſquirendum eſt: cujus pleraque obſcura ſunt & ignobilia. Primum gentes ſub Euganeis minus claræ erant, *Camuni*, *Triumpilini*, *Stæni*. CAMUNI Strabonis ſunt lib. IV. ſub finem, qui Rhæticis gentibus adnumerat; & Plinii lib. III. cap. XX. iidemque Καμμούνιοι, Ἀλπικὸν γένος, *Cammunii*, *Alpinum genus*, Dionis lib. LIV. pag. 535. Ad Ollium flumen tractus, qui vulgo vocatur *Val Camonica*, haud dubie a Camunis, in valle Ollii habitantibus, nomen ſuum accepit. De ceteris Plinius dicto loco: *Triumpilini, venalis cum agris ſuis populus: dein Camuni.* Et ibidem in Auguſti tropæo: TRIUMPILINI, CAMUNI. Vallis, quam Mela amnis ſecat, nunc Troppia vocatur, quod videtur ex Trompia, quaſi Italice pro Trompla, eſſe. Ibi putantur Triumpilini ſedem habuiſſe. STONI tandem, Strabonis ſunt & Livii. Ille lib. IV. pag. 141. Λεπόντιοι, καὶ Τριδέντινοι, καὶ Στόνοι,

 Lepon-

Lepontii, *Tridentini*, *& Stoni*: hic epitoma libri LXII. *Q. Marcius conſul Stonos, gentem Alpinam, expugnavit.* In marmore triumphorum Capitolino apud Grut. p. 298. DE LIGURIBUS STOENIS. Videntur ex Liguria originem habuiſſe, vel communem cum priſcis Liguribus. Rurſus Plinius dicto loco: *præſtantes genere Euganei, inde tracto nomine. Caput eorum Stonos.* Sed nemo, præter illum, tale oppidum memoravit. Sedis Stonorum, nullum exſtat indicium. Locantur in tabulis ex incerta conjectura circa *Cluſium* vel *Cleſium* amnem ſupra lacum *Edrinum*, conjectore Cluverio.

Nec oppida Euganeorum fuerunt clariſſima. Cluverius recenſet *Maletum* & *Brentonicum*, quæ Paullus Diaconus Langob. lib. III. cap. XXXI. *in Territorio Tridentino* poſuit, ut dubium ſit, Rhætisne an Euganeis ſint proprie contribuenda. Addit *Anonium* Ptolemæi, nunc Nôn vel Nun: *Bretinam* ejusdem, nunc Brentino: & *Carracam* itidem Ptolemæi; nunc Sarca amnis nomen in Benacum defluentis, juxta quem conjicitur ſitum fuiſſe: & *Tuſculanum* quaſi Benacenſium, id eſt, qui Benacum accolunt, commune oppidum, quod cum Octavio Roſſio ex veteri inſcriptione probat in valle Camunorum reperta:

SACERDOS TUSCULANI
AEDILIS BRIX . . . .

Et *Sabium*, a quo hodieque Val di Sabio cognominatur, & olim oppidani *Sabini*. Idem Roſſius ex vico Savallo ejusdem vallis inſcriptionem antiquam produxit,

FIRMUS IN-
GENUI F. PRIN-
CEPS SABINORUM.

ubi *princeps*, πρωτοπολίτης, ut πρῶτος τῆς νήσου, Act. Apoſt. XXVIII. 7. Fuit ibi etiam ad ripam Cleſii amnis oppidum, cujus veſtigia in vico Boarno ſunt, cujus vetus nomen *Vobernam* fuiſſe, alio oſtenditur lapide ibidem reperto:

P. ATINIUS L. F. FAB
HIC SITUS EST
----PERLEGE UT RE-
QUIETUS QUEAS DICERE
SAEPE TUIS. FINIBUS ITA-
LIAE MONUMENTUM
VIDI VOBERNA IN QUO
EST ATINI CONDITUM.

Ab occaſu Benaci minor lacus eſt quem Cleſius amnis tranſit, cui adpoſitum eſt oppidum nunc Idro dictum, cujus antiquum nomen Edrum fuiſſe, ex lapide diſcimus, in quo oppidani *Edrani* dicti ſunt:

. . . . . CUSSIAE
GASSUMI F. UXORI ET
LUIDIAE VOSSIS
F. EDRANI.

Supra Sebinum lacum ad Ollium fluvium oppidulum eſt nunc Civitâ ſeu Cividado dictum, quod videtur Ptolemæi *Vannia*, unde Plinii lib. III. cap. XIX. *Vannienſes* ſunt. Veſtigia amphitheatri habet, ut municipium fuiſſe minus dubitetur. Ipſe lacus *Sebinus* & *Sevinus* dicitur, vulgo Lago d' Iſco, quod nomen corruptum eſt ex Seo, pro *Sevo*. Adjacet enim, in ima parte locus, oppidum Iſeo, quod *Sevum* nominatum fuiſſe vel *Sebum* ex lacus vocabulo adparet, quem Plinius lib. II. cap. CIII. *Sevinum* nuncupat. *In Benaco*,

naco, inquit, *Mincius*, *in Sevino Ollius.* hunc amnem enim tranſmittit lacus. Et lib. III. cap. XIX. *Amnes aceptos reddunt*, *Adduam Larius*, *Ticinum Verbanus*, *Mincium Benacus*, *Ollium Sebinus*, *Lambrum Eupilis.* Ergo & *Sebum* & *Sevum* dictum idem fuit oppidum. Adjicit Cluverius notiſſimam illam ex vini proventu *Telinam vallem*, quam amnis Addua uſque ad Larium lacum ſecat : in qua oppidum eſt Teglio, Germanis Tell, quod vetus nomen *Telium* manifeſtat. Sed quis veterum ſcriptorum vel vallis hujus, vel oppidi mentionem fecerit, neſcire nos profitemur.

Poſt Euganeos ad mare uſque, inter Padi oſtium extremum, quod propè Ravennam eſt, & Carnorum fines habitarunt VENETI, antiquus populus, quem plures ex Aſia & Trojano bello arceſſunt, ut ſupra ex Livio cognovimus, principio narrationis de Euganeis: Strabo vero lib. IV. pag. 134. ex Gallia & ab Oceano deducit. Poſtquam enim de Cæſaris bello cum Venetis Gallis geſto dixerat, ſuam ita declarat de iis ſententiam : τούτους οἶμαι τοὺς Οὐενετοὺς, οἰκιστὰς εἶναι τῶν κατὰ τὸν Ἀδρίαν. *Hos ego puto conditores illorum Venetorum eſſe, qui ad Hadriaticum mare habitant.* Libro V. vero poſt principium dubitanter: Περὶ τῶν Ἑνετῶν διττός ἐστι λόγος. οἱ μὲν γὰρ καὶ αὐτοὺς φασὶ Κελτῶν εἶναι ἀποίκους τῶν ὁμωνύμων παρωκεανιτῶν. οἱ δὲ ἐκ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου μετ' Ἀντήνορος σωθῆναι δεῦρο φασὶ τῶν ἐκ τῆς Παφλαγονίας Ἑνετῶν. *De Venetis duplex fertur ſententia. quidam eos Gallos faciunt*, *Gallorum ad Oceanum gentiles*, *alii ex bello Trojano cum Antenore eo locorum veniſſe tradunt Venetorum Paphlagonum quosdam.* Sed neutra ſententia ſatis firma, & ſola nominis convenientia nituntur. Id vero certum eſt, undecumque venerunt, ante ceterorum Gallorum trans Alpes migrationem, in Italiam antiquis temporibus veniſſe. Livius enim tradidit lib. V. cap. XXXIII. quum Tuſci *ante Romanum imperium* trans Padum terras tenerent, *Venetorum angulum*, *qui ſinum circumcoluerint maris*, *exceptum fuiſſe.*

Fines Venetorum in ceteris plagis ſatis certi ſunt, Padus, mare, & limes Euganeus antea explicatus, ſive flumen Atheſis ante converſionem, cum limite Cenomanorum: in ſeptemtrione pro temporibus diverſis variatus. Primum enim Veneti ſinum accolebant uſque ad Hiſtriam, tum terminum Italiæ. Scylax Periplo pag. 13. Μετὰ δὲ Ἑνετοὺς εἰσὶν ἔθνος Ἴστροι, *poſt Venetos eſt gens Hiſtrorum:* & Scymnus Chius Periegeſi Jambrica, quam alii Marciano Heracleotæ tribuunt, pag. 16.

Ἑνετῶν ἔχονται Θρᾷκες Ἴστροι λεγόμενοι,

Venetis contermini ſunt Thraces, *qui Hiſtri vocantur.* Et quibus adparet, maritimam omnem oram a Pado uſque ad Hiſtriam, Venetorum ditionis fuiſſe quondam. Poſtea vero vel ipſi Carni, Alpina gens, partem oræ ulteriorem eripuerunt Venetis, vel a victoribus Romanis in eam deducti fuerunt, quia Strabo, Mela, Plinius, & Ptolemæus non tantum in montibus, verum in litore quoque Carnos prope Hiſtriam poſuerunt. Strabo lib. V. pag. 148. ἔξω δ' ἐστὶ τῶν Ἑνετικῶν ὅρων ἡ Ἀκυληΐα, *Aquileia extra Venetorum fines ſita eſt.* Et lib. VII. 217. *Tergeſten* ad mare poſitam, *Carnorum vicum* adpellat. ἐκ Τεργέστης, κώμης Καρνικῆς, ὑπέρθεσίς ἐστι διὰ τῆς Ὄκρας εἰς ἕλος Λούγεον καλούμενον, *a Tergeſte*, inquit, *vico Carnico*, *trajectus montis Ocræ eſt Tugeam paludem.* Pomponius lib. II. cap. IV. maritimos populos Italiæ recenſens: a Carnis initium facit. *ſiniſtra*, inquit, *parte Carni & Veneti colunt Togatam Galliam : tum Italici populi Picentes*, *Frentani*, *Dauni*, *Apuli*, *Calabri*, *Salentini.* Ptolemæus autem lib. III. cap. I. manifeſto ſeparavit maritimos Carnos a mediterraneis. Illorum, inquit, ὁ μυχὸς τοῦ κόλπου, *intimus ſinus eſt*, ἐν ᾧ ἐστὶ Τιλαουέμπτου ποταμοῦ ἐκβολαὶ, Νατίσωνος ποταμοῦ ἐκβολαὶ, *in quo ſunt Tilavempti & Natiſonis fluviorum oſtia.* Et Plinius lib. III. cap. XVIII. poſt narrata Tilaventum, Alſam, Natiſonem flumina, & Aquileiam coloniam, ſubdit, *Carnorum hæc regio*, *junctaque Ja-*

Japydum. Quum ergo *Tilavemptus*, ſive, ut Plinius ſcripſit, *Tilaventus*, Carnorum amnis ſit, ſaltem in finibus illorum; uſque ad illum Cluverius produxit limitem Venetorum, cui etiam bene cum prædictis jam auctoribus eſt quod conveniat.

Regio, quam Veneti inhabitabant, antiquitus vocata *Venetia.* Livius lib. XXXIX. cap. XXII. *Galli Tranſalpini transgreſſi in Venetiam, haud procul inde, ubi nunc Aquileia eſt, locum oppido condendo ceperunt.* Et Plinius lib. II. cap. LXXII. *Decima in parte Italiæ, quæ Venetia adpellatur.* Et lib. XXXV. cap. IV. *eques e Venetia.* Idem lib. XVII. cap. XXIII. *arbuſtat agros Venetia ſalice propter uliginem ſoli.* Nunc ad oſtia Padi, & oppida Venetiæ perluſtranda accedimus, quorum ingentem numerum collegit Scymnus Chius dicto loco,

- - - Ἑνετῶν δ' εἰσὶ πεντήκοντά που
Πόλεις ἐν αὐτῷ κείμεναι πρὸς τῷ μυχῷ,

Venetorum quinquaginta ſunt oppida in intimo ſinu poſita. Sed tantum numerum, ſi etiam Carnorum oram, ut Scymni ætate fuit, adjeceris, nec tamen inibis, forte quod clariora tantum a geographis & hiſtoriarum conditoribus nominata ſunt, quibus nos recenſendis & perluſtrandis tantummodo inſiſtemus.

Primum oppidum ab extremo Padi oſtio, quod prope Ravennam exit, *Spina* fuit, Græcorum antiquiſſima colonia, quum Romanorum res florerent, in vicum redacta. Strabo lib. V. pag. 148. ἡ Σπίνα, νῦν μὲν κωμίον, πάλαι δὲ Ἑλληνὶς πόλις ἔνδοξος. θησαυρὸς γοῦν Σπινιτῶν ἐν Δελφοῖς δείκνυται, *Spina, nunc vicus, quondam Græca urbs nobilis: quippe & Spinitarum theſaurus Delphis oſtenditur.* Quod etiam Plinius adfirmat lib. III. cap. XVI. & ſitum una oſtendit, dum inde oſtium cognominatum dicit. De auſtrali oſtio diſſerens, *Hoc*, inquit, *ante Eridanum oſtium dictum eſt, aliis Spineticum, ab urbe Spina, quæ fuit juxta prævalens, ut Delphicis creditum eſt theſauris.*

Oſtia heic ſunt Eridani ſive Padi varie nominata. Primum dicitur *Spineticum*, & *Paduſa:* proximum inde oſtium *Capraſia:* dein *Sagis*; dein *Volane*, quod ante *Olane* vocabatur. Hæc ex Plinii cap. XVI. lib. III. qui vero addit, *omnia ea flumina foſſasque primos a Sagi feciſſe Tuſcos.* A SAGI quid ſit, non eſt omnino apertum. quidam oppidum ejus nominis ex Annii Viterbienſis Catone interpretantur: cui videtur aliquid ex Tabula Peutingeriana accedere, qua *Sacis ad Padum*, tamquam oppidum recenſetur: aliis tantum alveus eſt & oſtium. Foſſas plures heic eſſe & fuiſſe non dubium eſt: easque plures non natura, ſed manu factas ſignificat Plinius: quod clarius ex Polybii lib. II. cap. XVI. probatur. Dicit, Padum uno alveo ferri inde a fontibus: σχίζεται δ' εἰς δύο μέρη κατὰ τὰς προσαγορευομένας Τριγαβόλους. τούτων δὲ μὲν ἕτερον στόμα προσονομάζεται Παδόα [lege Παδοῦσα] τὸ δ' ἕτερον Ὀλάνα, *ſcindi in duos alveos juxta ita dictos Trigabolos: quorum alter Paduſa dicatur, alter Olana.* De Paduſa etiam Virgilius lib. VI. verſ. 456.

Haud ſecus atque alto in luco quum forte catervæ
Conſedere avium, piſcoſove amne Paduſæ
Dant ſonitum rauci per ſtagna loquacia cygni.

Adde ibi Servium. Et Claudianus Epithalam. Pallad. & Celerinæ verſ. 109.

Eridani ripas, & raucæ ſtagna Paduſæ
Diffugiens nudavit olor.

Quicumque ergo alvei extra Paduſam ſive Spineticum, ac Olanam: quæ poſt Volana dicta eſt, fuerunt, foſſæ ſunt, manu factæ, ultra quas *Carbonaria* eſt, & *foſſiones Philiſtinæ* apud eumdem Plinium, quæ vel ipſe foſſionis nomine originem ſuam produnt. Septem hæc Padi flumina per lacus in Hadriam effunduntur, quos *ſeptem maria* qui accolebant,

lebant, vocarunt. Herodianus lib. VIII. cap. VII. de Eridano ſive Pado: ἑπτὰ ςόμασιν ἐς θάλατῖαν ἐκχεῖται. ὅθεν καὶ τῇ [ἑαυτῶν] φωνῇ καλȣ͂σιν οἱ ἐπιχώριοι ἑπτὰ πελάγη τ͂ λίμνην ἐκείνην, *ſeptem oſtiis in mare effunditur: unde etiam indigenæ patria lingua Septem maria paludem illam adpellant.* Plinius dicto loco ambiguus eſt, de his Padi oſtiis, an Atrianorum paludibus, quæ tamen cohærent cum illis, hæc *ſeptem maria* interpretetur. De Padi foſſis ait & fluminibus, Tuſcos primum feciſſe, *egeſto amnis impetu per transverſum in Atrianorum paludes, quæ ſeptem maria adpellantur.*

Supra Padum eſt amnis *Tartarus*, qui & *Atrianus* Ptolemæo vocitatur, ad quem ſitum eſt oppidum *Atria* ſive *Hadria*; de quibus ſupra in diviſione Italiæ prædictum eſt pag. 636. Flumen illud & ipſum cum Pado junctum foſſa eſt: quamquam per Atheſim, qui proximus eſt, potius quam per Padum, mare ſubeat. *Tartari* nomen apud Tacitum eſt lib. III. Hiſt. cap. IX. ſed ita *caſtra inter Hoſtiliam, vicum Veronenſium, & paludes Tartari fluminis* poſita memorat, ut magis dubites, quam confirmeris de ſitu amnis. Plinius autem illud Padi oſtium quod poſtremum ad ſeptemtrionem eſt, ab aliis *Tartarum* tradit vocitari. *Inde*, inquit, *oſtia plena: Carbonaria, ac foſſiones Philiſtinæ, quod alii Tartarum vocant.* Ultra Atheſim, de quo ſupra in fluminibus dictum, eſt Plinii *Togiſonus*, in portum *Brundulum*, quem idem nominat, effluens. Prope abeſt *Foſſa Clodia*, ex Medoaco minore deducta; & portus *Edro*, in quem exit Medoacus. Vide de ſingulis Plinium dicto cap. XVI.

Inter foſſas illas a Ravenna ad Patavium, multa narrantur loca in Peutingeriana Tabula, quorum pleraque aliunde haud nota ſunt, quæ eo ordine & caſu, quo ibi referuntur, viſum eſt huc transſcribere. *Min. Medoaco*; *Ebrone* [Edronem portum Plinius dixit:] *Foſſis*; *VII. Maria*; *Hadriani*; *Corniculani*; *Neronia*; *Sacis ad Padum*; *Auguſta*, *Butrio*, *Ravenna.* Jornandes de Reb. Get. cap. XXIX. *Foſſam Aſconis* ex Pado ductam ad Ravennam, deſcribit.

Mediterranea Venetorum citra Medoacum ſunt, *Patavium*, Antenoris Trojani opus, ut fama fuit, ſitum in ſiniſtra ripa Medoaci minoris. Pomponius Mela lib. II. cap. IV. in *opulentiſſimis urbibus* numerat *Patavium Antenoris.* Strabo lib. V. pag. 147. πλησίον τὸ Παταύιον, πασῶν ταύτῃ ἀρίςη τ͂ πόλεων, *prope* [paludes] eſt *Patavium, omnium ejus regionis urbium præſtantiſſima.* Seneca ad Helv. cap. VII. *Quid intereſt enumerare Antenorem Patavii conditorem, & Evandrum in ripa Tiberis regna Arcadum collocantem?* Virgilius Aen. I. verſ. 247.

Hic tamen ille urbem Patavi ſedesque locavit
Teucrorum: Antenor, puta.

Tacitus lib. III. Hiſt. cap. VI. *Patavium & Ateſte partibus adjunxere.* Oppidani *Patavini.* Livius & ipſe Patavinus, lib. X. cap. II. *ad frequentes agros, tribus maritimis Patavinorum vicis colentibus eam oram, pervenit.* Hic T. Livius non exiguam quoque gloriam ingenio ſuo adjecit patriæ, nec minor illi, quam Catullus Veronæ, Mantuæ Maro Virgilius fuit. Sidonius Panegyr. Anthemii verſ. 189.

- - - - - *quidquid in ævum*
Mittunt Euganeis Patavina volumina chartis.

In Patavino agro fons *Aponus* eſt, calidis & fatidicis aquis celebratus. Silius Italicus lib. XII. verſ. 217.

- - - - - *Venetaque ex ordine gentes,*
Atque Apono gaudens populus.

Quia calidus, *fumiferum* dixit Lucanus lib. VII. verſ. 193.

- - - - - *Aponus terris ubi fumifer exit.*

Sulubritatem laudat Caſſiodorus regia epiſtola XXXIX. lib. II. etiam mirandam naturam inde defluentis rivi. Vim μαντικὴν, quæ credebatur, prodidit Suetonius Tiber. cap. XIV. *Quum Illyricum petens, juxta Patavium adiſſet Geryonis oraculum ſorte tracta, qua monebatur, ut de conſultationibus in Aponi fontem talos aureos jaceret; evenit, ut ſummum numerum jacti oſtenderent.* Plura Claudianus ſingulari carmine de Apono.

Ad minorem Medoacum, ſed ſuperius, urbs alia ſita eſt, & ab illo perluitur, *Vicetia*, aliter *Vicentia*, ut hodie Vicenza. Prior forma ſcribendi *Vicetia* Latinis veteribus probata. Plinio lib. III. cap. XIX. inter oppida regionis X. eſt quoque *Vicetia*. Tacitus lib. III. Hiſt. cap. VIII. *poſſeſſa ipſo tranſitu Vicetia: quod per ſe parum (etenim modicæ municipio vires) magni momenti locum obtinuit.* Et vetus inſcriptio apud Gruter. p. 326. num. 8.

M. ENNIUS M. F.
MEN. VICETINUS
DECURIO VICETIAE.

At Ptolemæus Οὐίκεντα, *Vicenta* ſeu *Vicentia*. Tabula Peutingeri *Vicētia*, N per notam ſupraſcripto. Pravius Hieroſolymitano itinerario & apud Paullum Diaconum *Vicentia*. Municipium fuit, quod Tacitus modo dixit, & *decurio* in lapide laudatus probat.

Medoacus autem fluvius, ſive *Meduacus*, duplex eſt, major & minor: ille ſeptemtrionalis; hic auſtralis: uterque ex Tridentinis Alpibus decurrit. Major hodie *la Brenta* dicetur: minor *il Bachiglione.* Confluunt ante lacus atque portum, & foſſis etiam derivantur. Livius lib. X. cap. II. *quum inde eſſe oſtium fluminis prealti* [audiſſet] *quo circumagi naves in ſtationem tutam vidiſſet; (Meduacus amnis erat) eo invectam claſſem ſubire flumine adverſo juſſit.* Strabo lib. V. pag. 148. de Patavina urbe: ἔχει θαλάττης ἀνάπλουν ποταμῷ διὰ τῶν ἑλῶν φερομένῳ σαδίων ν καὶ σ ἐκ λιμένος μεγάλου. καλεῖται δ' ὁ λιμὴν Μεδόακος, ὁμώνυμος τῷ ποταμῷ *Ad eam a mari ſubvectio eſt adverſo flumine per paludes ad ſtadia* CCL *ex magno portu, cui, nec non flumini, nomen eſt Medoaco.* Diſtinguit Plinius lib. III. cap. XVI. *Pars eorum* [fluminum] *& proximum portum fecit Brundulum, ſicut Edronam Medoaci duo, ac foſſa Clodia. His ſe Padus miſcet, & per hæc effunditur.*

Inter Medoacum & Atheſim *Ateſte colonia*, vulgo nunc *Eſte*. Plinius lib. III. cap. XIX. *In mediterraneo regionis decimæ, coloniæ: Cremona, Brixia, Cenomanorum agro: Venetorum autem, Ateſte: & oppida Acelum, Patavium, Opitergium, Belunum, Vicetia.* Ptolemæo eſt Ἀτεςέ. Tacitus III. Hiſt. cap. VI. *Patavium & Ateſte partibus adjunxere.* Memorat & Antoninus itinere ab Aquileia Bononiam, quo fertur per *Concordiam*, *Altinum*, *Patavium*, *Ateſte.* Prope abeſt ab ortu ſolis *Mons ſilicis*, oppidum, quod vulgo dicitur *Moncelese.* Paullus Diaconus lib. II. cap. XIV. *Alboin Vincentiam Veronamque, & reliquas Venetiæ civitates, exceptis Patavio, & Monte ſilicis, & Mantua, cepit.* Et lib. IV. cap. XXVI. *Langobardi caſtrum Montis ſilicis invaſerunt.* Nec vero dubitamus, antiquioris memoriæ fuiſſe, licet de eo nihil reliquum in monimentis vetuſtis ſit.

Forum Allieni ſupereſt, cujus ſolus Tacitus Hiſt. III. cap. VI. mentionem fecit. De Patavio & Ateſte egerat. *Illic cognitum*, pergit, *tres Vitellianas cohortes, & alam, cui Scribonianæ nomen; ad Forum Allieni, ponte juncto, conſediſſe.* Scribunt alii editores *Forum Alieni.* Doctorum hominum conjectura eſt, Forum hoc nobilem nunc urbem *Ferraram* eſſe, alveo Padi, ubi in Paduſam & Capraſiam dividitur, impoſitam. Sic Phil. Cluverius, Th. Ryckius. Jul. Pichon, & alii: quam certo nixi argumento ſint, non eſt quod nunc diſcutiamus.

Trans Medoacum uſque ad Tilaventum quæ ſita ſunt, nunc exponemus. In ora *Alti-*

Altinum eſt ad oſtium *Silis* fluvii. Plinius lib. III. cap. XVIII. *Decima regio Italiæ, Hadriatico mari adpoſita, cujus Venetia: fluvius Silis ex montibus Tarviſanis: oppidum Altinum.* Strabo lib. V. pag. 148. Ἔϛι τὸ Ἄλτινον ἐν ἕλει, *in palude ſitum Altinum eſt*, παραπλησίον, *perinde* ut Ravenna. Etiam Ptolemæus & Zoſimus lib. V. cap. XXXVII. Ἄλτινον. Martialis lib. IV. epigram. XXV.

Aemula Bajanis Altini litora villis.

Oppidani *Altinates.* Inſcript. Gruter. pag. 409. n. 8. COLLEG. FABR. ALTINATIUM. Flumen hodieque *Sile* vocatur: & oppidum quoque nomen in ruinis ſervat.

Ad eumdem amnem, *Tarviſium*, vulgo Treviſo, ſitum eſt, ſed intus, quam antiquum oppidum, non liquet. poſteriores enim ſunt, qui memorant. Procopius lib. II. B. Goth. cap. XXIX. Beliſarium Ταρβίσιον, *Tarviſium* cepiſſe; & lib. III. cap. I. ἀμφὶ πόλιν Ταργήσιον (mutata vocali) *circa oppidum Tarveſium* acre prœlium commiſſum eſſe refert. Meminit & Paul. Diaconus lib. IV. cap. III. *rebellavit apud Tarviſium*, & cap. XLVII. *Opitergium, civitatem inter Tarviſium & Forojulii poſitam, expugnavit & diruit.* Et Fortunatus de Martino lib. IV. ſub finem: *Quæ mea Tarviſus reſidet.* Nec vero novum plane videtur. Lapide ibidem reperto MUN. TAR. inſcriptum eſt: & alio DECURION. quod veteris municipii dignitatem confirmat. Adferre etiam aliquid *montium Tarviſanorum* nomen poteſt, quos modo Plinius nominavit, niſi a gente id potius, quam oppido deductum eſt. Caſſiodorus lib. X. epiſt. XXVII. *Tarviſium horreum:* & Paullus Diaconus lib. III. cap. XII. *eccleſia Tarviſiana.*

Inter Silim & Piavem amnes eſt *Acelum* Plinii, Ptolemæi Ἄκελον, & ejusdem Paulli lib. III. cap. XXVI. *Acilium*: vulgo nunc Azolo ſive Aſolo. Ipſe fluvius *Plavis*, hodie Piave, itidem a Paullo Langobardo nominatur lib. II. cap. XII. *Alboin*, inquit, *quum ad fluvium Plavem veniſſet, ubi ei epiſcopus Tarviſianæ eccleſiæ occurrit.* Huic amni *Duplavilis* vicus adſidet, de quo idem capite inſequenti: *hic Fortunatus, natus in loco qui Duplavilis dicitur, fuit: qui locus haud longe a Cenitenſi caſtro, vel Tarviſiana diſtat civitate.* Ipſe Fortunatus lib. IV. de Vita S. Martini ſub finem

Per Cenetam gradiens & amicos Duplavelenſes.

Oppidum autem *Ceneta*, vulgo nunc Ceneda, ſitum paullo ſuperius inter Plavem & Liquentiam, municipium antiquum. Veteri lapide apud Gruterum p. 228. num. 8. DECURIONES ET POP. CENET. Aquileienſi concilio Eventius Cenetenſis epiſcopus interfuit, etiam ſubſcripſit. Ad Alpes *Cælina* vel *Cilina* fuit vetus oppidum ad amnem cognominem, qui Liquentiam defertur. Plinius lib. III. cap. XIX. *in hoc ſitu interiere per oram Iramine, Pellaon, Palſatium: ex Venetis Atina, & Cælina.* In ripa amnis Cælinæ lapis repertus, cui CILINENSES inſcriptum eſt.

Inter Plavem & Liquentiam etiam *Opitergium*, a pluribus memoratum, flumini parvo adſidet, cui Motegano dicitur nomen eſſe, quod Liquentiæ adfunditur. Plinius dicto lib. III. cap. XIX. *Venetorum colonia, Ateſte: & oppida, Acelum, Patavium, Opitergium, Belunum, Vicetia.* e quibus Belunum ſupra in Rhætia cenſuimus: cetera paullo ante in Venetis. Et Tacitus lib. III. Hiſt. cap. VI. *Primus ac Varus & Opitergii & Altini lætis animis accipiuntur.* Ptolemæus Ὀπιτέργιον: Ammianus lib. XXIX. cap. XXXV. *obſeſſa ab iisdem* [Quadis] *ac Marcomannis Aquileia diu, Opitergiumque exciſum.* Hodie Oderzo eſt. *Liquentia* autem fluvius, hodie Livenza, poſt Opitergium delabitur. Plinius lib. III. cap. XVIII. *Flumen Liquentia ex montibus Opiterginis: & portus eodem nomine.* Servius etiam Virgilio memoratum tradit Aeneid. IX. verſ. 679.

Quales aeriæ Liquentia flumina circum
Sive Padi ripis, Atheſim ſeu propter amœnum
Conſurgunt geminæ quercus.

Ait enim: *Liquetia Venetiæ fluvius eſt inter Altinum & Concordiam. nam liquetia* (ſic legit, non liquentia) *non eſt epitheton. nemo enim a generalitate tranſit ad ſpecies. Unde adparet, quia Liquetia legendum, & non Liquentia.* Sed ceteri conſtanter *Liquentia* ſcribunt, ut jam in *Ponte Liquentiæ* videbimus. Junctus enim hic fluvius fuit memorabili ponte, XLVIII millibus a Forojulii. Warnefredi filius toties nominatus lib. v. cap. XXXIX. *Ipſe Alachis ad pontem Liquentiæ fluminis, quod a Forojulii quadraginta octo millibus diſtat* - - quum Forojulianorum exercitus ſparſim veniret, *omnes eos, ſicut veniebant, jurare ſibi compulit.* Et Lege II Cod. Theod. *Ne operæ a conlator.* dicunt imperatores: *Cauſſam Pontis Liquentiæ nolumus noſtris præjudicare decretis: videlicet ob reparationem ejusdem aliquis numerus excuſatus habeatur, ſed ita eum inſtaurari oportet, ut a poſſeſſoribus civitatis ejus territorio ſuo, quotiens uſus popoſcerit, reformetur.* Cluverius putat illum pontem ad *Mottam* fuiſſe, quæ civitas illa ſit, cujus in lege ſit mentio. At Jacobus Gothofredus, vir eminente ingenio judicioque, *civitatem* legis probat ipſum eſſe Opitergium, quæ quamvis illi flumini non ſit adpoſita, tamen territorium habuerit, quod ad Liquentiam flumen pertineret. Lucas tamen Holſtenius, vir æque ſummus, cum Cluverio in hac cauſſa facit, & Pontem Liquentiæ non nudum pontem, ſed pontem cum oppido eſſe, quod ſit *la Motta* dictum vulgariter.

Ultra Liquentiam *Romatinus* amnis eſt, de quo Plinius lib. III. cap. XVIII. *colonia Concordia: flumina & portus, Romatinum: Tilaventum majus minusque: Anaſſum, in quod Varramus defluit.* Cluverius ordinem verborum ſollicitat, & illud *majus minusque* retrahendum cenſet ad *Romatinum*, qui geminus ſit, nec alterius nomen aliud notum: contra Tilaventus fluvius Varramum deferat ſiniſtra ripa exceptum. nam & reliqua auctoris verba ita ordinat: *Tilaventum, quo Varramus defluit, Anaſſum, Alſa, Natiſo.* Rationem adfert, quia Tilaventi & Varrami nomina corrupte ſuperſint *Tiliamento* & *Varmo*, qui confluant. Sive jam minor Romatinus ad majorem, ſive alio nomine fluvius in ſiniſtra ripa accedit; ad illos confluentes colonia illa Plinii fuit *Concordia*, quam etiam Ptolemæus κολώνιαν dicit, quamquam minus accurate in Carnis locat. Cognomen habet *Juliæ*, quo ſimul proditur qui deduxit. Lapis a Grutero p. 549. num. 7. deſcriptus præfert

D. M.

C. LAELIO C. F. CLAUD.
EXORATI DOMO JULIA
CONCORDIA EQUO PUBLICO
VIXIT ANN. XIII M. VI.

Inde via publica per pontem Liquentiæ & oppidum Altinum ferebat in citeriorem Italiam. Eutropius lib. VIII. cap. v. de L. Vero: *obiit in Venetia, quum a Concordia civitate Altinum proficiſceretur.* Et de Alarico, Romam petituro, Zoſimus lib. v. cap. XXXVII. Ἀκυληΐαν παρατρέχει καὶ τὰς ἑξῆς πόλεις, ἐπέκεινα τοῦ Ἠριδανοῦ ποταμοῦ κειμένας. φημὶ δὴ Κονκορδίαν, καὶ Ἄλτινον, *Aquileiam præterit, & urbes ordine trans Padum flumen ſitas, Concordiam, inquam, & Altinum.* Et Antonini itinere ab Aquileia Bononiam hic ordo obſervatus:

Aqui-

Aquileia	—	—	
Concordiam	M.	P. *	XXXI.
Altinum	M.	P.	XXXI.
Patavium	M.	P.	XXXII.
Ateſte	M.	P.	XXV.

A Tilavento flumine CARNI ſuccedunt, Alpinus populus, ſed poſtea ex parte uſque ad mare deductus, ut ſupra de Venetorum finibus probatum fuit. Pertinebant ad *Formionem* amnem, quo ab Hiſtria diremti ſunt. In ora hæc ſunt: *Anaſſus* fluvius, in quem, ſecundum Plinium, *Varramus* defluit, in quibus quæ Cluverius deſideret, paullo ante ad Romatinum flumen demonſtravimus. *Varramus* enim Tilavento, id eſt Varmo (nam ſuperant nomina) Tiliamento, adfunditur: poſtea delabitur *Anaſſus*: deinde *Alſa* fluvius. Plinius dicto loco: *colonia Concordia: flumina & portus: Romatinum: Tilaventum majus minusque: Anaſſum, in quod Varramus defluit: Alſa, Natiſo cum Turro, præfluentes Aquileiam coloniam.* Alſa flumen eſt, ad quod Conſtantinus, Magni filius, civili bello a fratre Conſtante victus, periit. Epitoma Aurelii Victoris: *Conſtantinus latrocinii ſpecie dum incautus, fœdeque temulentus, in aliena irruit, obtruncatus eſt, projectusque in fluvium, cui nomen Alſa eſt, non longe ab Aquileia.* Hieronymus chronico: *Conſtantinus bellum fratri inferens, juxta Aquileiam Alſæ occiditur.* Ex quo conjicias, oppidum ejusdem nominis flumini fuiſſe adpoſitum: cujus vero nulla exſtat apud alios memoria reliqua. Forſan lapſu factum, ut fluminis nomen pro oppidi vocabulo caperetur.

Deinde *Aquileia* fuit, ampla civitas & nobilis colonia. Præfluentes, *Natiſonem* cum *Turro*, jam Plinius memoravit. Natiſo ab oriente urbem præfluens in lacu Hadriæ præjacente portum facit Aquileienſem, ad inſulam lacus, *Gradus*, de cujus oppido in medii ævi geographia dicturi ſumus. Jornandes Get. cap. XLII. *Attila Aquileienſem obſedit civitatem, - - - - - cujus ab oriente muros Natiſo amnis, fluens a monte Picis, elambit.* Et Paullus Warnefredi lib. II. cap. X. *patriarcha ex Aquileia ad Gradus inſulam confugit.* Vocatur hodieque & ipſa & oppidum in ea, & portus *Grado.* Sed ad Aquileiam revertimur. Antiqua illa colonia fuit, cujus originem Livius lib. XL. cap. XXXIV. deſcripſit. *Aquileia colonia Latina eodem anno in agro Gallorum eſt deducta.* Tempus id erat inter I & II bellum Macedonicum. Strabo lib. V. pag. 148. cauſſam deductionis prodit. κτίσμα, inquit, ἐστὶ Ῥωμαίων, ἐπιτειχισθὲν τοῖς ὑπερκειμένοις βαρβάροις, *opus Romanorum eſt Aquileia, munitum adverſus ſupra illam habitantes barbaros.* Aucta colonis novis poſt aliquot annos fuit. Livius lib. XLIII. cap. XVII. *Poſtulantibus a ſenatu Aquileienſium legatis, ut numerum colonorum augeret;* M & IO *familiæ ex* S C. *ſcriptæ, triumvirique, qui eas deducerent, miſſi ſunt.* Inde celeberrimum emporium factum, cujus ubique laudes celebrantur. Vide Herodianum lib. VIII. cap. II. Præfat. Novellæ XXIX. & Auſonium de claris urbibus; quamvis ille detrahat dignitati, dum *nonam* facit. Adi illuſt. Spanhem. ad Julianum pag. 254. Nomen Julianus Orat. II. de geſtis Conſtantii, ab *aquilæ* augurio, quum conderetur, impoſitum dixit: Iſaacus Voſſius ad Melam, ab aquarum copia quaſi *Aquilegiam* adpellatam. Portus in Natiſonis oſtio LX ſtadiis ad urbe diſtat, unde ὁλκάσι κατὰ τὸν Νατίσωνα, *tractis navigiis adverſo Natiſone* merces ſubvehebantur, quod Strabo, loco ante dicto, memorat. Mela quoque lib. II. cap. IV. *Natiſonis* rationem habet, qui *Aquileiam ditem non longe a mari attingat.*

Ultra Aquileiam eſt amnis *Sontius*, nunc *l'Iſonze* dictus. Caſſiodori quidem chronico, in Zenone, vulgatum eſt, *Odovacer ad Iſontium victus*; ſed vereor, ne ab recenti manu

prima littera ſit: quia idem Caſſiodorus lib. I. epiſt. XVIII. ſcripſit: *Sontî fluenta tranſmiſimus.* Jornandes quoque Get. cap. LVII. *ad pontem Sontium nuncupatum caſtra metatus eſt:* & antiqua Peutingerorum tabula *Ponte Sonti.* Hic pons ab Aquileia XIIII millibus fuit, itinere inde in Alpes Julias directo. Supra pontem Sontius amne *Frigido* augetur, ab ortu adlabente, de quo ſupra in Fluminibus ex Socrate, Claudiano, & Itinerariis prædictum fuit: nec non de *Timavo fonte, flumine, & lacu:* etiam de antiquo fine Italiæ, ut Plinius ait, flumine *Formione.* Vide pag. 402.

Omnia hæc flumina, quæ poſt Aquileiam ſunt, in *Sinum Tergeſtinum*, quem ita Plinius lib. III. cap. XVIII. nominavit, effunduntur. A colonia *Tergeſte* nomen ſinui; quæ adjacet, citra tamen Formionem: & ipſa aliquando finis Italiæ. Mela lib. II. cap. III. extremo: *Tergeſte, intimo in ſinu Hadriæ ſitum, finit Illyricum.* Plinius dicto loco: *Tergeſtinus ſinus, colonia Tergeſte* XXIII M. P. *ab Aquileia: ultra quam* VI M. *paſſuum Formio amnis, antiquus auctæ Italiæ terminus.* Prorogationem termini expoſuimus pag. 635. ex Strabone. Nomen Latinis cenſetur neutro genere, ut *Præneſte, Ateſte.* Sic Pomponius modo dixit, *Tergeſte intimo in ſinu ſitum:* & Paterculus lib. II. cap. CX. *Nauporti ac Tergeſtis confinio.* At Strabo lib. VII. pag. 217. ἐκ Τεργέστης, femineo modo: & Ptolemæus neutrali forma alia Τέργεστον κολώνια, *Tergeſtum colonia.* Stephani breviator, transpoſitis litteris, Τέγεστρα, poetas forſan ſequutus, metatheſi metri cauſſa utentes. Dionyſius Periegeſi verſ. 382. ἄστυ Τεγεστραίων, *urbs Tegeſtræorum.* Verum autem nomen *Tergeſte* eſt, atque ita in lapidibus inſcriptum. Gruterus pag. 388. num. I.

AED. II. VIR. J.UR. D.

TERGESTE.

Etiam Theodoſiana Tabula *Tergeſte.* Vulgo nunc *Trieſte.* Coloniam Plinius vocat & Ptolemæus. Quando deducta fuerit, non liquet. Mirum vero, Strabonem, qui ſub Tiberio ſcripſit, dicto loco κώμην Καρνικὴν, *vicum Carnicam* vocare, quum Dionyſius, quem Auguſto jubente ſcripſiſſe tradit Plinius lib. VI. cap. XXVII. jam tum ἄστυ, *urbem* adpellaverit. Sequutus forte Strabo eſt veterem ſcriptorem, qui præceſſit deductionem coloniæ.

Hæc de Carnorum maritimis. In mediterraneis ſunt, ſi ab occaſu incipimus, in Carnicis Alpibus *Julium Carnicum*, quod ita Antoninus vocat itinere ab Aquileia Veldidenam. Ptolemæus lib. II. cap. XIV. μεταξὺ Ἰταλίας καὶ Νωρικοῦ Ἰούλιον Κάρνικον, *inter Italiam & Noricum eſt Julium Carnicum.* Dubius itaque fuit, utri regioni ſit attribuendum. Plinius vero lib. III. cap. XIX. ſine hæſitatione *Julienſes Carnorum* in Italia cenſet. Ne enim Forum Julium intelligas, poſt paullo ſeorſum memoravit *Forojulienſes*, diſtinctos ab Julienſibus Carnorum. Veſtigia exſtare dicuntur circa initia Tilaventi fluvii. Ad eumdem etiam videtur *Noreja* fuiſſe, quia Strabo lib. V. pag. 148. ſcripſit: *Sita eſt Aquileia extra Venetorum fines.* διορίζονται τῷ ποταμῷ ῥέοντι ἀπὸ τῶν Ἀλπίων ὀρῶν, ἀνάπλουν ἔχοντι, καὶ σ' σταδίων ἐπὶ τοῖς χιλίοις εἰς Νωρήειαν πόλιν, *Dirimuntur* [Veneti a Carnis] *flumine delabenti ab Alpibus, quo adverſo navigari poteſt per* CIƆ CC *ſtadia ad urbem Norejam.* Jam vero, quia extra Venetum limitem Aquileia fuit, quem fluvius citerior navigabilis fecit; non poteſt alius ille eſſe quam Tilaventus, ad quem ex Strabonis deſcriptione *Noreja* poſita fuit. Plinius dicto cap. XIX. Tauriſcis quidem tribuit, attamen cum Carnis eos conjungit, & utroſque in decima Italiæ regione recenſet. *In hoc ſitu*, inquit, *interiere per oram Iramine, Pellaon, Palſatium: ex Venetis Atina & Calina: Carnis Segeſte & Ocra: Tauriſcis Noreja.* Meminit etiam Cæſar Norejæ in Norico lib. I. Gall. cap. V. cujus verba in illa provincia pag. 282. propoſuimus. Verum dubitant multi, an eadem ſit. Quod ſi fuit, oportet

ipſum

ipſum Cæſarem, in illo tractu, Italiæ fines protuliſſe, quemadmodum Forum Julium & Julium Carnicum ab ipſo nomen habent. Verum quia plane incertum eſt, an Norici limes ſummas Alpes tranſierit, Cæſaris autem *Noreja*, ut veteres libri & metaphraſis Græca habent, ſive *Norica*, ut recentiores legunt, *in agro Norico* ſita fuit; non deſinit dubitatio, ſitne eadem Noreja Cæſaris, quæ Plinii ac Strabonis fuit, an ab illa diverſa: niſi dicere velis, Cæſarem non id tradere, quod Noreja in Norico ſita ſit, ſed quod Boii ex Norico Norejam oppugnaverunt: quod etiam fieri potuit, quia Norici & Carni ſunt contermini. Quoquo autem modo res de Cæſaris Noreja habet: fuit nihilominus in medio Norico Noreja, ut ex Peutingeriana Tabula alibi oſtenſum eſt.

Non ignobilis urbs hodie in illo tractu eſt *Udina*, de cujus ætate quidem nihil conſtat, nec tamen nova, aut condita poſt Romanorum tempora videtur, pro quo Cluverius *Nedinates* Plinii ex dicto cap. XIX. adlegat, quaſi N pro V irrepſerit, ac *Vedinates* legendum ſit, & *Vedinum* (correpta media ut in *Ariminum*) nomen oppidi antiqui fuerit, quod nunc *Udene* vel *Udine*, vulgo adpellatur. Scite inventum, nec a fide alienum, niſi, quod etiam Harduinus objecit, ab adſenſu ordo revocaret, quem Plinius pro more ſecundum alphabetum obſervavit. Hanc enim ſeriem elementorum tenuit: *Forojulienſes cognomine Transpadani, Foretani, Nedinates, Quarqueni, Tauriſani, Togienſes, Varbari.* Sic Harduinus ex MSS. legit: Frobenius autem, poſthabita ſerie elementorum, *Foretani, Venidates, Quarqueni:* quam lectionem etiam Cluverius in animo & oculis habuit.

Itinere Antonini ab Aquileia Veldidenam, inter ipſam Aquileiam & Julium Carnicum, eſt locus *Ad Tricenſimum*, ſive *Triceſimum*, intellige lapidem ſeu milliarium, qui quod diſtantiam ab urbe per ſe ſignificat, itineris ductu locari facile poteſt, fere medio inter utrumque loco. Plura in hoc tractu caſtella, ſed ignobilia omnia, Paullus Diaconus nominat lib. IV. cap. XXXVIII. *Cormones, Nomaſum, Oſopum, Arteniam, Reuniam, Glemonam*, &, ut ait, inexpugnabili poſitione *Ibliginem*: ſed obſcura pleraque, nec alibi deſcripta, & quorum nequit oſtendi locus atque ſitus, præter *Cormones*, nunc Cormons: Ideoque prætereunda potius cenſemus, quam incertis inveſtiganda conjecturis.

Ad Natiſonem ſupra Aquileiam eſt *Forum Julii*, Ptolemæi Φόρος Ἰέλιος κολώνια, *Forum Julium colonia.* cujus incolæ ſunt Plinio *Forojulienſes cognomine Transpadani*, lib. III. cap. XIX. Plura enim ſunt hujus nominis oppida, Forum Julium Galliæ Narbonenſis cis Rhodanum: Forum Julium Umbriæ, cognominatum Concubienſe: & hoc noſtrum diſcriminis cauſſa *Transpadanum* dictum. Eadem eſt *Forojulienſis civitas* lib. XII. epiſtola regia XXVI. ubi cum Concordienſi & Aquileienſi conjungitur. Et Paullus Langobard. lib. VI. cap. LI. *Fidentius epiſcopus de Caſtro Julienſi cum voluntate ſuperiorum ducum intra Forojuliani caſtri muros habitavit.* Hodie vocatur *Cividal di Friuli*, a qua regio Friuli denominatur: dignitatem autem capitis conceſſit civitati Udinenſi.

Tandem ἀνώνυμος urbs non eſt prætereunda in hoc tractu. Livius lib. XXXIX. cap. XXII. *Eodem anno* [Q. Marcio & Sp. Poſtumio coss.] *Galli Transalpini transgreſſi in Venetiam ſine populatione aut bello, haud procul inde, ubi nunc Aquileia eſt, locum oppido condendo ceperunt.* Conciderunt utique: ſed brevi poſt tempore deletum fuit a Claudio Marcello. Plinius lib. III. cap. XIX. quum oppida, quæ in Venetis & Carnis interiiſſent, enarraſſet, addit, *Et ab Aquileia ad duodecimum lapidem, deletum oppidum, etiam invito ſenatu, a Claudio Marcello, L. Piſo auctor eſt.* Id haud dubie fuit, quod Galli, ut dictum, condiderant. Unde Cluverius, quod proprium nomen latet, *Gallorum oppidum* adpellat.

HISTRIA tandem accedit, quondam pars Illyrici: ſub Cæſaribus demum adjecta Italiæ. Nam more priorum temporum, ut ſæpe facit, Pomponius Mela ſcribens,

Ter-

Tergeſte tradit *finire Illyricum* lib. II. cap. III. extremo. Et olim citerior limes erat, quia Plinius *Formionem* fluvium, qui VI. millibus ultra Tergeſte eſt, *auctæ Italiæ terminum* dixit lib. III. cap. XVIII. Sub Auguſto acceſſit Hiſtria. Strabo lib. VII. pag. 217. *οἱ νῦν ἡγεμόνες*, *noſtri temporis principes*, qui Auguſtus ſunt & Tiberius, fines Italiæ *ad Polam* Hiſtriæ urbem protulerunt. Illius enim auſpiciis, hujus ductu & aliorum in illis oris contra Dalmatas & Pannonios debellatum fuit. Integra Strabonis verba ſupra pag. 402. exſcripſimus. Acceſſit iterum pars poſt Strabonem a Pola uſque amnem Arſiam, de quo Plinius pars poſt Strabonem a Pola uſque amnem Arſiam, de quo Plinius cap. XIX. dicit: *finis Italiæ fluvius Arſia.* Nec diſſentit Ptolemæus, cui Νέσακτον τέλος Ἰταλίας, *Neſactum finis Italiæ* eſt, oppidum ad oſtia ſitum Arſiæ, atque ita Italiæ extremum. Exigua pars Hiſtriæ, quæ ultra eſt amnem Arſiam, relinquitur Illyrico.

Italiæ itaque in Hiſtriæ peninſula poſt Formionem eſt *Aegida*, proximum flumini oppidum, quod medio ævo *Juſtinopolis* dictum nunc *Capo de Iſtria*, ibi in inſula ſitum. Plinius lib. III. cap. XIX. vetus nomen ſervavit. *Oppida*, inquit, *Hiſtriæ civium Romanorum*, *Aegida*, *Parentium.* Oppidani inſcriptionem oſtendunt, quam & Gruterus pag. 164. habet, qua *Aegidis inſula* vocatur, ædificata ab Juſtino imperatore. Sed conficta illa Thomæ Reineſio, acerrimi judicii viro, ab recentiore aliquo videbatur. Alterum civium Rom. oppidum erat *Parentium*, ut jam Plinii teſtimonio cognovimus; Ptolemæi Παρέντιον, hodie *Parenzo*, in parva peninſula. Antonini itinere ab Aquileia per Hiſtriam, oppidum *Ningum* interpoſitum eſt, his utrimque intervallis:

Aquileia	—	—	—
Fontem Timavi	M.	P.	XII.
Tergeſte	M.	P.	XII.
Ningum	M.	P.	XXVIII.
Parentium	M.	P.	XVIII.
Polam	M.	P.	XXXI.

Itineris ductu fertur fere ad parvæ oralis inſulæ oppidum *Humago.* Nemo præterea mentionem fecit. Inter Ningum & Parentium flumen exit, quod Hiſtriam ſecat, nunc vulgo *Quieto* dictum. In Theodoſiana Tabula, quam Peutingeris debemus, ad figuram prætorii vel calidarum adſcriptum eſt *Quaeri:* & infra, *Silvo.* Inde conjicit Cluverius *Quætum* nomen fluminis fuiſſe: & *Silvum* vel *Silvium* illud oppidum, cujus ruinæ IV. millibus a mari in ripa ejus amnis conſpiciuntur.

Pola autem, nobilis colonia, nomen retinet. Strabo, lib. V. pag. 149. Colchorum *κτίσμα ἀρχαῖον*, *opus antiquum* vocat, eorum videlicet, qui miſſi ad Mediam perſequendam, fruſtrati ſpe, heic conſederint. Plinius dicto loco: *colonia*, *Pola*, *quæ nunc Pietas Julia*, *quondam a Colchis condita.* Etiam Mela lib. II. cap. III. *Sinus Polaticus*, *& Pola quondam a Colchis*, *ut ferunt*, *habitata* (*in quartum res tranſeunt!*) *nunc Romana colonia.* Veteri lapide apud Gruterum p. 360. n. I. VI. VIR AUG. TERG. ET POL. Ut autem Mela *ſinum* nominavit *Polaticum:* ſic Stephani breviator refert ἀκρωτήριον πολατικόν, *promontorium Polaticum.*

Poſt Polam Plinius: *mox oppidum Naſactium: & nunc finis Italiæ fluvius Arſia.* Neſactium ergo extremum Italiæ oppidum ad oſtium amnis Arſiæ, Νέσακτον, *Neſactum*, tribus ſyllabis, Ptolemæo dictum. Livius corrupte *Neſatium*, vel, ut in aliis libris eſt, *Neſartium:* ſed &, auctoribus Plinio & Ptolemæo, ſubſtituendum. *Junius*, inquit, *Manliusque oppidum Neſactium*, *quo ſe principes Hiſtrorum*, *& regulus ipſe Aepulo receperat*, *ſumma vi oppugnarunt.* Livius ibidem addit: *Duo deinde oppida*, *Mutila &*

Fave-

Tab. 13.
Occidens
45
44
43
42
41
Brixia
Verona
Athesis Flu.
Atria
Hadria
TRANSPADANA
Ad Flexum
Cenomani
Mantua
Andes
Hoſtilia
Bedriacum
Padus ſive Eridanus Flu.
Cremona
Padus Fl.
Nuceria
Placentia
Brixellum
Parma
Forum Lepidi
Regium Lepidi
GALLIA CISPADANA
Sagis Oſtium
Caprasiæ Oſtium
Padusa Flu.
Spina
Trebia Flu.
Boii
Mutina
Claterna
Bononia Felſina
Lingones
Ravenna
Faventia
Biracolum
Apenninus Mons
Forum Popilii
Cæsena
Sarſina
Sapis Flu.
Luna
Portus Lunæ
Forum Clodii
Piſtorium
Apuani
Feſulæ
SENONES
Luca
Aquæ Piſanæ
Florentia
Arnus Flu.
Piſæ
Aretium
ETRVRIA ſive TVSCIA
Herculis Liburni ſ. Labronis portus
Volaterræ
Sena Iulia
Cortona
Tralimenus Lacus
Vada Volaterrana
Cæcina Flu.
Clusium
Clanis Flu.
MARE
Maſſa Veternenſis
Vetulonii
Faleria portus
Populonium
Scapris portus
Herbanum
Caletra
Suana
Ruſellæ
Saturnia
Telamo
Ilua ſive Aethalia
Volſinienſis Lacus
Volſinii
Volci
Coſa
Forum Aurelii
Blera
Pyrgi
Igilium I.
TYRRHENVM
Herculis Portus
Portus Coſanus
Centum cellæ
Portus Traiani

ITALIA MEDIA ſive PROPRIA.
ISTRIAE PARS
MARE ADRIATICVM
Septentrio
Oriens
Meridies
45
44
43
42
41
Piſaurum
Sena Gallica
Cumerium Promont.
Ancona
Numana
Aeſis
Auximum
Cingulum
Matilica
Septempeda
Potentia
Ricina
Firmum Caſtellum
Firmum
Cupra maritima
Cupra montana
Truentum
Aſculum
Picenum
Nuceria
Camellaria
Fulginium
Prætutiani
Hadria
Aternum
Pinna
Ortona
Veſtini
Teate
Marrucini
Corfinium
Sulmo
Anxanum
MARSI
Peligni
Alba Fucenſis
Frentani
Hiſtonium
Buca
Cliternia
Larinum
Teanum Apulum
Garganus Mons
Uria
Sipontum
Sinus Vrias
Inſulæ Diomedis
Trimetus
Salapina Palus
Canne
Canuſium
Hirpini
Aufidus Flu.
Sora
Arpinum
Reate
Nurſia
Spoletium
Interamna
Narnia
Ocriculum
Forum novum
Cures
Tibur
Præneſte
Tuſculum
Roma
Oſtia
Laurentum
LATIUM
Lavinium
Lanuvium
Alba Longa
Pometia
Anagnia
Privernum
Interamna
Antium
Tarracina
Amyclæ
Formiæ
Caieta
Circeii
Minturna
Sinueſſa
Venafrum
Aeſernia
Aquinum
Teanum
Sueſſa
Aurunca
Volturnus Flu.
Allifæ
Sepinum
Beneventum
Capua
Atella
Nola
Abella
Abellinum
Liternum
Cumæ
Vulturnum
Aeculanum
Ampſancti Lacus
Mephitis
Herdonia
Aſculum
Luceria
Arpi
Tiferuus Flu.
Frento Flu.
Cerbalus Fl.
Sabinus Fl.
Sabini
Aequi
Campania
Apenninus Mons
Pisellum
Fanum Fortunæ
Sentinum
Attidium
Tolentinum
Salvia
Falaria
Camerinum
Nar Fl.
Velinus
Carſulæ
Caſperia
Lamine
Varia
Alba Fucenſis
Lac. Fucinus
Marruvium
Aufidena
Sagrus Flu.
Triventum
Sirpium
Calatia
Sueſſula
Acerræ
Clanis
Silva
Portus

Faveria, vi capta, & deleta, ſed de horum ſitu nihil nobis cognitum eſt præter incertam Cluverii conjecturam, qui *Faveriam* Arſiæ adponit *Mutilam* mari poſt promontorium Polaticum.

ITALIA PROPRIA.

De Gallia Ciſalpina adhuc actum fuit, ea Italiæ parte, quæ in Ciſpadanam Transpadanamque diviſa fuit. Quæ nunc ſequitur, Italia Propria eſt, ſemper Italiæ nomine uſa, cui propter incertos fines etiam illam partem adjectam volumus, quæ ab Græcanicis coloniis Græcia olim Magna fuit adpellata. Propriam ergo Italiam vocamus, ut ab Italia Gallica diſcernatur: quamvis in illa quoque aliquid fuit, inter Macram videlicet & Arnum, quod in provincia Gallia Ciſalpina Romani cenſuerunt. Nam *Lucæ* primum ejus provinciæ oppidum fuit, quod ex Ciceronis lib. I. epiſt. IX. ſect. 16. clarum eſt: ubi Manutium etiam interpretantem conſulas. Contra *Piſæ* primum oppidum erat Etruriæ. Polybius lib. II. cap. XVI. μέχρι Πόλεως Πίσης, ἡ πρώτη κεῖται τῆς Τυῤῥηνίας ὡς πρὸς τὰς δυσμὰς, *uſque ad Piſas, primam Etruriæ urbem, occidentem verſus.* Quod Italiæ Propriæ pars maxime occidentalis Etruria eſt, de illa etiam initium faciemus, inde ad ceteras partes, ut proximus cujusque ſitus invitabit, qua cœptum via eſt, progreſſuri.

ETRURIA.

Quæ a Macra fluvio, Liguriæ fine, ad Tiberim uſque regio patet, *Etruria*, Romanis dicta fuit, Græcis Τυῤῥηνία. Id nomen Latini veteres ſine adſpiratione ſcripſerunt; etiam derivatum *Etruſci*, quod ex inſcriptionibus vetuſtis manifeſtum eſt: hoc Polybius, Scylax, Strabo, alii uſi ſunt, quod ab rege Tyrrheno, ex Aſia advecto, deducunt. Plinius lib. III. cap. V. *Adnectitur ſeptima* [regio] *in qua Etruria eſt, ab amne Macra, ipſa mutatis ſæpe nominibus. Umbros inde exegere antiquitus Pelaſgi: hos Lydi, a quorum rege Tyrrheni; mox a ſacrifico ritu, lingua Græcorum, Thuſci ſunt cognominati.* Quod etiam Dionyſius Halicarnaſſeus tradit lib. I. pag. 24. a peritia rerum divinarum & ſacrificiorum quaſi Θυοσκόους vocatos eſſe, quod contractum in Tuſcos fuerit. Sed vereor, ut genuina hæc derivatio ſit, nec potius adluſio longius petita. Veteres Latini enim per T ſcripſerunt *Tuſcos*; non *Thuſcos* per Th. quod Θ Græcorum eſt, & neceſſarium iis, quæ a θύω derivantur. Manutius teſtis eſt, & libris veteribus, & in lapidibus ſine adſpiratione eſſe, verbi cauſſa, fragmento marmoris triumphorum Capitolini, DE TUSCEIS: & Prænestino lapide TUSCUS ARATOR: ac Florentino, SABINORUM ET TUSCORUM. Ipſum autem *Tuſcorum* vocabulum perantiquum eſt, & Virgilius dixit *Tuſcum Tiberim* Georg. I. verſ. 499. & lib. X. verſ. 164.

- - - - *Tuſcis comitetur ab oris.*

An vero etiam regionis nomen quod a Tuſcis ducitur, *Tuſcia*, ſit æque antiquum, exemplis deſtituti, non ſine cauſſa dubitamus. Lapides habent CORRECTORI TUSCIAE apud Gruterum p. 387. 476. 486; ſed nec ignotum, poſterioris ævi illud munus & dignitatem eſſe perinde ac *Tuſciæ ſuburbicariæ* cognomen Lege XII. Cod. Theod. de indulgentiis debitorum: quo tempore etiam Ammianus *Tuſciam annonariam* lib. XXVII. cap. IV. dixit; & ſimpliciter, *Tuſciam rexit*, lib. XXVIII. ſub initium. Vetuſtiores omnes dicunt

Etruria. Quæ regio quod longius procurrit a mari ad Tiberim uſque; commodioris expoſitionis cauſſa in partes dividemus, ut prima ſit a Macra amne ad Arnum: altera ab Arno fluvio ad Volſinium lacum: reliqua inde ad Tiberim. Id ſolum prænotamus, antequam ad oppidorum expoſitionem veniamus, univerſam Etruſcorum gentem in duodecim populos, a præcipuis denominatos, fuiſſe diſtributam. Livius lib. IV. cap. XXIII. *legatis circa* XII. *populos miſſis:* & lib. V. ineunte, *ſuffragio* XII. *populorum*, & lib. VII. cap. XXI. *Terror inde vanus belli Etruſci, quum conjuraſſe duodecim populos fama eſſet.* Et clarius Halicarnaſſenſis Dionyſius lib. XI. pag. 399. L. Junii oratione: Τυῤῥηνίαν ἅπασαν εἰς δώδεκα νενεμημένην ἡγεμονίας, *univerſam Etruriam in duodecim ducatus diviſam* dixit. Sunt autem populi illi ab urbibus nominati, quas Cluverius & Holſtenius ita numerant: *Cluſium, Peruſia, Cortona, Arretium, Volaterra, Vetulonium, Ruſellæ, Tarquinii, Volſinii, Cære, Falerii, Veii.* Sic antiquis temporibus. Sub Cæſaribus auctus numerus, ut inſcriptiones teſtantur. Gruter. p. 385. ETRUR. XV. POPULOR. Et Reineſ. claſſ. VI. n. 114. AETRUR. XV. POPUL. Reineſius quidem cenſet XV. in XII. mutandum eſſe: ſed quod altera Gruteri eumdem numerum habet, molliorem ex temporibus, quam violentam lituræ & mutationis medicinam duco præferendam eſſe. Sunt enim ſub Cæſaribus factæ, & ſuam Reineſius ad Gallieni tempora non dubitavit.

Prima pars a Macra ad Arnum nunc expedienda. Oppidum primum *Luna* eſt, in Macræ ſiniſtra ripa, reductum a mari: portus autem Lunenſis trans flumen in Liguriæ ſolo eſt: quod contra Cluverium, Straboni atque Melæ credentem, ex Plinio & Ptolemæo, & quod præcipuum eſt, ex αὐτοψίας & locorum inſpectione Holſtenius probavit. Strabo ſcripſit ambigue p. 153. ἡ Λοῦνα πόλις ἐστὶ καὶ λιμήν, *Luna & urbs eſt & portus*, quod tam de diverſis quam uno loco intelligas licet. Mela confudit cum urbe portum lib. II. cap. IV. *Luna Ligurum* dicens: niſi ad originem reſpexit. Nam inter Macram etiam & Arnum credibile Ligures genere habitaſſe. nam XII. populi Etruſcorum citra Arnum omnes fuere: nec vero Auguſtus demum limitem produxit, quia Strabo p. 154. ait, τῶν συγγραφέων πολλοὺς, *multos ſcriptores* in Macra limitem Liguriæ Etruriæque poſuiſſe. Hoc eſt quod Livius dixit lib. XLI. cap. XIII. de Luca colonia: *Quinquagena & ſingula jugera & ſemiſſes agri in ſingulos dati ſunt. De Ligure captus is ager erat: Etruſcorum ante, quam Ligurum, fuerat.* Idem bene diſtinxit ab urbe Luna, ut verbis ejus in Liguria p. 658. demonſtravimus. Nec marmor Lunenſe ſilendum eſt. Plinius lib. XXXVI. cap. V. *Omnes candido marmore uſi ſunt e Paro inſula, multis poſtea candidioribus repertis, nuper etiam in Lunenſium lapidicinis.* Et cap. VI. de Mamurra Formiano: *totis ædibus nullam niſi e marmore columnam habuit, omnes ſolidas e Caryſtio aut Lunenſi.* Et Silius Italicus lib. VIII. verſ. 481.

Tunc quos a niveis exegit Luna metallis.

Flumen poſt Lunam L'Avenzo eſt, quod, ut nomen arguit, eſt *Aventia* Tabulæ, quamvis alieno ibi poſitum loco. *Foſſæ* ibidem *Papirianæ* ſunt, Antonini *Papiriana*, medio inter Lunam & Piſas loco ſita, hinc XI. illinc XII. paſſuum millibus. Longius a mari in Macram flumen *Audena* ſe infundit prolapſus ex jugis Apennini. Livius memoravit lib. XLI. cap. XIX. *Inter Audenam*, inquit, *amnem P. Mucius cum iis, qui Lunam Piſasque depopulati erant, bellum geſſit.* Sed hoc ex conjectura Cluverii. *Veſidia* flumen, quod Tabula habet, ſe nomine vulgari prodit *Verſiglia.* Huic Cluverius *Fanum Feroniæ* adponit, ductus Longobardica inſcriptione apud Gruter p. 220. *Petra ſancta, olim Fanum Feroniæ.* In hac ora autem exſtat oppidum, quod Pietra Santa vocitatur. Accedit Latina Ptolemæi verſio, qua inter Lunæ promontorium & Arni oſtia eſt *Lucus Feroniæ.*

Strabo-

Strabonis autem *Feroniæ Fanum* ſub monte Soracte prope Tiberim: ibidemque *Lucus Feroniæ* Plinii. Supra Fanum, quod poſuit, in eadem ripa *Forum Clodii* idem Cluverius locavit, quod in Peutingeri tabula, ſub turbato ordine, adparet. Ptolemæus autem *Herculis Fanum* in litore habet.

Intus ad *Auſerem* amnem nobilis colonia *Luca* eſt, quæ nomen cuſtodit, ut de ſede non liceat ambigere. Livius lib. XXI. cap. LIX. *Hannibal in Ligures: Sempronius Lucam conceſſit.* Tum nondum colonia erat. Idem lib. XLI. cap. XIII. *Et Lucam colonia eodem anno* [IϽLXXVI.] MM *civium Romanorum ſunt deducta:* quod etiam cum Velleii Paterculi calculo lib. I. cap. XV. convenit. Strabo lib. V. pag. 150. πρός τοῖς ὄρεσιν ἐστιν πόλις τοῖς ὑπερκειμένοις τῆς Λούνης, Λοῦκα, *ad montes ſupra Lunam ſitos eſt Luca.* Plinius III cap. V. colonia *Luca a mari recedens.* Ita vero colonia Luca fuit, ut una eſſet municipium. Cicero lib. XIII. epiſt. XIII. *L. Caſtronius Pætus, longe princeps municipii Lucenſis.*

Illuſtriores olim *Piſæ* erant, a pluribus tam Græcis quam Latinis laudatæ. Ibidem Plinius: *Piſæ inter amnes Auſerem & Arnum.* Quod etiam Rutilius Numatianus mox proferendo verſu dixit. Tradunt, a Piſæis Peloponneſi conditas: unde *Alpheæ* a fluvio Peloponneſiaco cognominantur. Virgilius lib. X. verſ. 179.

- - - - Alpheæ ab origine Piſæ,
Urbs Etruſca ſolo.

Et Rutilius jam nominatus lib. I. Itinerar. verſ. 565.

Alpheæ veterem contemplor originis urbem,
Quam cingunt geminis Arnus & Auſur aquis.

nam *Auſur* & *Auſer* dicitur is fluvius: corrupte Αἴσαρ. Idem p. 154. ἡ Πίσα κτίσμα ἐν τῇ Πελοποννήσῳ Πισατῶν, *Piſæ conditæ a Piſatis Peloponneſiacis.* Duplicant ſibilantem Græci ceteri. Polybius lib. II. cap. XXVII. ὕπατος εἰς Πίσσας καταπλευκώς, *conſul Piſas navigans* e Sardinia: & cap. XXVIII. εἰς τὰς Πίσσας κατάπλους, *Piſas navigatio.* Sic quoque Ptolemæus, & Lycophron verſ. 1241. Sed Romanorum lapides conſtanter *Piſæ*, aut ſexto caſu *Piſis*, apud Gruterum p. 301. 444. num. 1. & 550. n. 10. & L. Cæſaris cenotaphio, PISIS IN FORO. Colonia fuit æque ut Luca. Plinius dicto loco: *Colonia a mari recedens: propiorque* [mari] *Piſæ inter Auſerem & Arnum*, ſubaudi, colonia. Ptolemæus Πίσσαι κολώνια. Et ipſi Piſani dicto L. Cæſaris cenotaphio: LEGATI EX NOSTRO ORDINE IMPER CAESAREM AUGUSTUM - - - ADEANT PETANTQUE AB EO, UTI COLONIS JULIENSIBUS COLONIAE OPSEQUENTI JULIAE PISANAE EX HOC DECRETO EA OMNIA FACERE EXSEQUIQUE PERMITTAT. Hinc habes integra & honorifica coloniæ cognomina. Originem Livius revelavit lib. XL. cap. XLIII. *Piſanis*, inquit, *agrum pollicentibus, quo Latina colonia deduceretur, gratiæ ab ſenatu actæ, triumviri creati ad eam rem.* Poſtea Cæſar colonos novos addidit: unde cognomen novum. Portum egregium habuerunt: ex quo eſt quod ſupra dixit Polybius εἰς Πίσσας καταπλευκέναι, *Piſis navigare:* etiam Livius lib. lib. XXI. cap. XXXIX. *quum Piſas navibus veniſſet.* Et Rutilius Itinerar. lib. I. verſ. 531.

Contiguum ſtupui portum, quem fama frequentat
Piſarum emporio, divitiisque maris.

Sinum etiam maris hæc urbs, quamvis reducta paullo, cognominavit. Tacitus Hiſt. lib. III. cap. XLII. *Tabius Valens e ſinu Piſano ſegnitia maris, aut adverſante vento, Portum Herculis Monœci depellitur.* Supra urbem, tertio lapide, qua Lucam iter eſt, *Aquæ* ſunt *Piſanæ*, calidæ ſcilicet. Plinius lib. II. cap. CIII. *Patavinorum aquis calidis herbæ virentes innaſcuntur: Piſanorum, ranæ.*

Hinc in ſeptemtrionem ſub Apennino eſt *Piſtoria*, nunc Piſtoia, Plinii *Piſtorium*: at Ptolemæus Πιςωρία, *Piſtoria*. Tabula Peutingeriana corrupte *Piſtoris*: Antoninus itineribus a Faventia & Luca, Aldina editione *Piſtores*: Schottana & Bertiana *Piſtorium*. A Luca diſtat xxv millibus. Poſſeſſivum & gentile *Piſtorienſis*. Salluſtius Cat. cap. LVII. *reliquos Catilina in agrum Piſtorienſem abducit.*

Florentia, Arno flumini impoſita, xxv millibus a Piſtorio in ortum, ut Antonini itinere a Faventia Lucam, & Luca Romam: definitum eſt, jam tum Syllani belli temporibus in ſplendidis municipiis numerata. Florus lib. III. cap. XXI. *Municipia Italiæ ſplendidiſſima ſub haſta venierunt, Spoletium, Interamnium, Præneſte, Florentia.* Sic Palat. & Vineti MSS. ubi vulgo *Fluentia*, quod nihil aut dubium eſt, legitur. Sed an illo tempore tam ſplendida fuerit, non ſine cauſſa dubitatur. Tacitus quoque in municipiis aut coloniis habet, Annal. I. cap. LXXIX. *Auditæ*, inquit, *municipiorum & coloniarum legationes, orantibus Florentinis, ne Clanis ſolito alveo demotus, in amnem Arnum transferretur.* Coloniam quoque factam eſſe, hæc verba Frontini, de coloniis Tuſciæ probant: *Colonia Florentina deducta a triumviris, adſignata lege Julia centuriæ Cæſariana in jugera* CC. Plinii eadem, quæ Flori, ratio eſt, cujus lib. III. cap. V. in pleriſque libris *Fluentini præfluenti Arno adpoſiti* ſunt, ſolo Chiffl. & Pariſ. MSS. *Florentini.* Ptolemæi in Tuſcis eſt Φλωρεντία. Antonini teſtimonium dictum eſt: in Tabula itineraria, *Florentia Tuſcorum.*

Fæſulæ III millibus paſſuum ſupra Florentiam, nunc pagus Fieſoli, ad Apennini radices ſitus: olim oppidum non incelebre. Polybius lib. II. cap. XXV. ἐπὶ πόλιν Φαίσολας, *ad oppidum Fæſola.* Et Silius lib. VIII. verſ. 478. ſingulariter *Fæſula* dixit. Ptolemæus autem Φαισόλαι, *Fæſulæ*, pluraliter: etiam Salluſtius Catil. cap. XXIV. & XXVII. dixit *Fæſulas*: & Cicero II. Catil. cap. IX. in MSS. quoque libris, *ex iis coloniis, quas Sylla Fæſulis conſtituit*: quamquam ob plurativum coloniarum numerum, quas unum oppidum non capit, id nomen gloſſema videtur, & tam Arretini quam Fæſulani coloni ex ejuſdem pro Muræna cap. XXIV. intelligenda. Plinius lib. VII. cap. XIII. dixit *Criſpinum Hilarum ex ingenua plebe Fæſulana*, quod coloniam vel municipium non contemnendum arguit. *Ager Fæſulanus* memoratur in Catil. orat. I. cap. VI. Quidam ſine diphthongo ſcribunt: ceteri Græcos imitantur, & veterem inſcriptionem apud Gruter. p. 533. num. 5. A. BAEBIUS C. F. SCAP. CLEMEnS FAES. id eſt Fæſulanus.

Ab Arno ad Volſinienſem lacum conſtituimus ſecundam partem Etruriæ. In ea ab Arno in litore procedenti occurrit primum *Portus Herculis Labronis* ſive *Liburni*, cujus mire nomen conquiſitum eſt. Antoninus itinere ab Roma per Tuſciam & Alpes maritimas, XII millibus a Piſis locum vocat *Ad Herculem.* Cicero ad Quintum fratrem lib. II. epiſt. VI. eo tractu portum quemdam *Labronem* nominat. *Erat*, inquit, *iturus a. d.* III. *id. Aprilis, ut aut Labrone, aut Piſis conſcenderet.* Zoſimus autem lib. V. cap. XX. oppidum quoddam Italiæ in ora maritima Λίβυρνον, *Liburnum*, licet incertum ſit, quod ille ait, in eo primum Liburnas naves ædificatas eſſe. Ex quo conjicitur, *Labronis* vocabulum, ſi modo ſe recte in epiſtola habet poſteriori ævo in *Liburnum* mutatum fuiſſe, uti hodieque celeberrimus portus & emporium *Livorno* adpellatur.

Decem octo inde millibus diſtant *Vada Volaterrana*, ut Antoninus numeravit. In Tabula Peutingeriana *Vadis Volaterris*. Cicero pro Quintio cap. VI. *Quum veniſſent ad Vada Volaterrana, quæ nominantur; vident perfamiliarem Nævii.* Plinius quoque lib. III. cap. V. poſt Piſarum deſcriptionem: *Vada Volaterrana, fluvius Cæcina, Populonium Etruſcorum hoc tantum in litore.* Rutilius verſ. 453.

In Volaterranum vero, Vada nomine, tractum
Ingreſſus dubii tramitis alta lego

Fluvius *Cæcina*, modo a Plinio nominatus, juxta hæc Vada in mare exit, qui an nomen ſuum ipſi Vadorum oppido etiam dederit, incertum & obſcurum eſt. Pomponius Mela lib. II. cap. IV. ſub finem, verſo ordine: *Coſſa, Telamon, Populonia, Cæcina. Piſæ, Etruſca & loca & nomina.* Sed puto, Plinio interprete, & flumen his locis & nominibus inmiſcuiſſe. Intus, a Vadis XV. circiter M. paſſuum, eſt antiqua urbs *Volaterræ*, in monte ſita, colonia & municipium, olim una ex XII. Tuſcorum civitatibus ſive populis, quod ex Halicarnaſſenſis lib. III. pag 189. conſtat. Strabo lib. V. p. 154. ſitum deſcribit, poſitam Scil. eſſe ἐν φάραγγι, *in valle*, ut tamen, τὸ τεῖχος τῆς πόλεως, *arx & munimentum urbis*, ἐν κορυφῇ λόφου, *in vertice collis* exſtructum fuerit. Municipium fuiſſe Cicero oſtendit lib. XIII. epiſt. IIII. *Cum municipibus*, inquit, *Volaterranis mihi ſumma neceſſitudo eſt*: eamdemque coloniam, his probatur Frontini de Coloniis: *Colonia Volaterrana lege triumvirali eſt adſignata.* Thermæ in illo agro ſunt, quæ in Tabula dicuntur *Aquæ Volaternæ*, hoc eſt ſcripturæ compendio, *Volaterraneæ*.

A Volaterris in ortum æſtivum diſtat *Sena Julia*, colonia cum aliis Etruriæ ab Auguſto Cæſare deducta, aut inſtaurata, ut ex communi cognomento *Juliæ* adparet. Qualis ante Cæſarem Sena fuerit, non liquet, quia nulla ejus antiquior memoria exſtat. Poſt deductam autem coloniam Juliam clara ejus eſt mentio, ſed tantum coloniæ nomine: *Juliæ* cognomen in ſola Tabula additur Peutingeriana. Plinius dicto lib. III. cap. V. *Intus coloniæ: - - - Ruſellana, Senienſis, Sutrina.* Tacitus lib. IV. Hiſt. cap. XLV. *in colonia Senienſi:* & mox *factum S. C. quo Senienſium plebes modeſtiæ admoneretur.* Sunt qui de Senia Dalmatiæ interpretantur Tacitum, quod a Sena *Senenſis* dicendum fuiſſet. At Dalmatiæ Seniam coloniam populi Rom. fuiſſe, unde probabitur? Plinius lib. III. cap. XXI. oppidum tantummodo dixit, colonias ſeorſum memoravit. Ad hæc MSS. etiam in Plinii cap. V. *Senienſis colonia* in Etruria mediterranea, ubi vulgo *Senenſis* legitur, quemadmodum in Tacito ante Lipſium *in colonia Senenſi*, & *Senenſium plebes.* Vide Th. Ryckii & L. Holſtenii adnotationes, ac de MSS. Plinii, Jo. Harduini. Hodie *Siena*, urbs archiepiſcopalis & Academia. Sed a montibus in oram rurſus revertamur.

Poſt Vada & Cæcinæ oſtia *Vetulonii* ſunt, ſive *Vetulonia*, ad quod oppidum aquæ calidæ ſunt. Plinius lib. II. cap. CIII. *Patavinorum aquis calidis herbæ virentes innaſcuntur: Piſanorum ranæ: ad Vetulonios in Etruria non procul a mari, piſces.* Dionyſius Halicarnaſſenſis in XII civitatibus Etruriæ, & poſtquam Cluſinos, Arretinos, Ruſellanos, Vetulonienſes nominaverat, addit, καὶ ἔτι πρὸς τούτοις Οὐετυλωνιᾶται, *& ſupra illos, Vetulonienſes.* Et Silius Italicus lib. VIII. verſ. 484. ſeq.

Mæoniæque decus quondam Vetulonia gentis.
Biſſenos hæc prima dedit præcedere faſces,
Et junxit totidem tacito terrore ſecures:
Hæc altas eboris decoravit honore curules,
Et princeps Tyrio veſtem prætexuit oſtro.

Quæ quod ad laudem hujus civitatis pertinent, Romanos ad imitationem perlicientis, haud prætermittenda hoc loco videbantur. Inde ad inſulam Ilvam verſus ſitum erat in promontorio *Populonium*, ut Plinius & Tabula vocant, ſive *Populonia*, ut Mela & Rutilius: aut *Populonii* pluraliter, ut Livius. Singulorum mox verba adferemus. Strabo lib. V. p. 154. qui Ποπλώνιον vocat, ſitum exacte deſcripſit, ſed ſua ætate deſertum fuiſſe addit: ἐπίνειον autem ſive *navale*, ad radices montis, melius habitatum. Solum hoc,

 idem

idem obſervat, ex vetuſtis Etruriæ oppidis ἐπ' αὐτῇ τῇ θαλάττῃ ἱδρῦσθαι, *ad ipſum mare fuiſſe conditum.* Ex quo Plinii verba, paullo ante quoque recitata intelligimus: *Populonium Etruſcorum quondam hoc tantum in litore:* quod mare, ut addit Strabo, conditores παντάπασιν ἔφευγον, *omnibus modis* propter pericula *fugiebant.* Ruinas etiam Rutilius deſcripſit a verſu 401.

Proxima ſecurum referat Populonia litus,

& paucis interjectis verſibus:

Agnoſci nequeunt ævi monimenta prioris,
Grandia conſumſit mœnia tempus edax.
Sola manent interceptis veſtigia muris,
Ruderibus latis tecta ſepulta jacent.

Oppidani ſunt *Populonienſes* apud Livium lib. XXVIII. cap. XLV. Tabula Peutingeriana etiam exhibet longiuſcule a Populonio reductas *Aquas Populonias*, de quibus ſilent ſcriptores alii. Prope Populonium erat *portus Lauretanus*, nunc fere ignotus. Livius lib. XXX. cap. XXXIX. *Claudium conſulem profectum tandem ab urbe inter portus Coſanum Lauretanumque atrox vis tempeſtatis adorta, in metum ingentem adduxit. Populonios inde quum perveniſſet, ſtetiſſetque ibi, dum reliquum tempeſtatis exſæviret; Ilvam inſulam trajecit.*

In ortum paullo a Vetuloniis diſtat clara nunc urbs Maſſa, quæ haud dubie eſt *Maſſa Veternenſis*, patria Galli Cæſaris, ab Ammiano Marcellino memorata lib. XIV. cap. XL. *Natus*, inquit, [Gallus] *apud Tuſcos in Maſſa Veternenſi, patre Conſtantio, Conſtantini fratre Imperatoris.* Subjacet ſinus, in quem etiam amnis a Maſſa decurrit. Huic ſinui ab occaſu adjacet *Portus Faleſia*, uti Antonini itinerario maritimo vocatur: ſive *Faleria* ut Rutilius dixit verſ. 371.

Laxatum cohibet vicina Faleria curſum.

Ab latere ortivo ejus ſinus ſunt *Scapri* ſive *Scabri*, itidem portus, eodem itinere: ſupra quem *Manliana* Tabulæ, & Antonini, ac Ptolemæi: & inter ſinum ac lacum *Prelium*, ſive *Prilem* (quem prave Itineraria *Aprilem* nominant) eſt Fluvius *Alma* exiguus. Ipſe autem lacus a Cicerone *Prelius* vocatur, quod inter variantes codices tuetur Cluverius, & tenet Jac. Gronovius, pro Milone cap. XXVII. De Clodio enim Tullius: *quum ab equite Rom. T. Pacuvio non impetraſſet, ut inſulam in lacu Prelio venderet; repente lintribus in eam inſulam materiam, calcem, cæmenta, atque arma convexit.* Agit autem de Etruriæ invaſis villis & poſſeſſionibus. Plinius quaſi cum tempore mutato nomine vocat *Prilem* ſive *Prillem* lib. III. cap. V. *Hinc amnes*, inquit, *Prille, mox Umbro navigiorum capax.* Ab amne autem nomen hæſit lacui, in quem ille effunditur. Maritimi autem itinerarii ſecundum Aldinam, ex Schottana nonnihil correctam, hæc eſt diſpoſitio: *A portu Telamonis ad fluvium Umbronem:* hinc *in lacum Aprilem* (Prilem) *a lacu Aprili in Almam flumen: ab Alma flumine Scapros portum: ab Scapris Faleſiam portum: a Faleſia Populonium.* Lacus autem Prilis ſive Prelius nunc eſt Lago di Caſtiglione: cui *Salebro* oppidum (quod Antonini iter ab urbe per Tuſciam, nec non Tabula habet) ad os fluminis *Salebronis* adſidet.

Inter lacum Prilem & Umbronem, Plinii amnem, *Ruſellæ* erant, una ex duodecim urbibus Tuſcorum veterum, quod ex Dionyſio Halicarnaſſenſi conſtat lib. III. p. 189. poſtea colonia Romana. Plinius dicto loco: *Intus coloniæ, Faliſca Argis orta, quæ cognominata Etruſcorum; Lucus Feroniæ, Ruſellana, Senenſis, Sutrina.* Holſtenius p. 39. ex veteri lapide profert COL. RUS. Ptolemæo ſunt Ῥουσέλλαι: incolæ Livio lib. XXVIII. cap. XLV. *Ruſellani.* Holſtenio teſte veſtigia antiqua hujus coloniæ adeo clara ſuperſunt, ut nomen quoque priſcum ſervent. Poſt Umbronem, *non ignobile flumen*, ut Rutilius

cenſet

cenſet verſ. 337. nunc Ombrone, ex intervallo aliquo fuit *Caletra*, in cujus agro colonia *Saturnia* fuit condita. Livius lib. XXXIX. cap. LV. *Saturnia colonia civium Romanorum in agrum Caletranum eſt deducta.* Incertum, an tum ſuperſtes fuerit Caletra. Saturnia Ptolemæo eſt Σατȣρνιάνα κολώνια, *Saturniana colonia:* coloni autem Plinio, ſæpe dicto cap. V. *Saturnini, qui antea Aurinini vocabantur.* Ergo vetus nomen *Aurinia* fuit.

Ad mare *Telamon* cum portu. Polybius lib. II. cap. XXVII. περὶ Τελαμῶνα τῆς Τυῤῥηνίας, *circa Telamonem Etruriæ.* Mela lib. II. cap. IV. extr. *Graviſcæ, Coſſa, Telamon, Populonia.* Plinius prædicto loco: *Umbro, navigiorum capax, & ab eo tractus Umbriæ, portusque Telamon.* Oppidum nomen retinet *Telamone.* Poſt ſequitur *Albinia* fluvius in Tabula nominatus, hodie Albegna: ultra cujus oſtia, & parvum ſinum, in quem exit ille, ſita eſt *Coſa* ſive *Coſſa*, μικρὸν ὑπὲρ τῆς θαλάτῆς, *brevi ſpatio a mari*, ut Strabo lib. V. pag. 156. refert, qui, etiam Ptolemæus, Κόσσαι, *Coſſæ* plurali numero ſcripſit: Mela, Plinius, Antoninus *Coſſa*; Cicero autem & Livius melioribus libris *Coſanus* ſimplici elemento; & Tacitus, ac Rutilius, & auctor Tabulæ Peutingerianæ *Coſa* ſcribunt. Virgilius itidem, ſed multitudinis numero, Aeneid. X. verſ. 167.

- - - - - qui mœnia Cluſi
Quique urbem liquere Coſas.

Colonia fuit, qua de ita Plinius loco ſæpe prædicto: *Coſſa Volcientium a populo Romano deducta*, ſubaudi, colonia. Annum deductionis prodit Paterculus lib. I. cap. XIV. *Coſam & Pæſtum abhinc annos ferme* CCC. *Fabio Dorſone & Claudio Canina* coſs. *coloni miſſi*, novem annis ante Punicum I bellum. Aucta, petentibus Coſanis, mille colonis, teſte Livio XXXIII. cap. XXIV. Inſtauratam ab Auguſto eſſe, cognomen *Juliæ*, ut plerarumque Etruſcarum, in nummo Nervæ, quem Holſtenius cum Triſtano profert, videtur adprobare. inſcriptus enim, COL. JUL. COSSA. Egregium portum habuit, de quo Livius lib. XXII. cap. XI. *naves onerarias, commeatum ab Oſtia in Hiſpaniam ad exercitum portantes, a claſſe Punica circa portum Coſanum captas eſſe.* Et lib. XXX. cap. XXXIX. *inter portus Coſanum Lauretanumque.* Vide paullo ante de Lauretano. De agro, aut litore prope portum, Cicero lib. IX. Attic. ep. VI. *Domitius in Coſano, & quidem, ut ajunt, paratus ad navigandum.* Adde Cæſar. Civ. I. cap. XXXIV. Idem portus & *Herculis* vocatur in maritimo Itinerario. Et Strabo lib. V. p. 156. ὑπόκειται Ἡρακλέȣς λιμὴν, *ſubjacet* [urbi Coſæ] *Herculis portus*: niſi forte qui proximus urbi, *Herculis* eſt; & in altero promontorii latere, qui nunc S. Stephani dicitur, *Coſanus.* Nam & promontorium ibi eſt, & eodem nomine. Tacitus annal. II. cap. XXXIX. *vectus Coſam, Etruriæ promontorium, ignotis locis ſeſe abdit.* Id promontorium *Mons Argentarius* quoque vocatur. Rutilius verſ. 298.

Haud procul hinc petitur ſignatus ab Hercule portus.

&, interjecta de Lapidis narratione, verſ. 315.

Tenditur in medias mons Argentarius undas.

At nobilis hæc colonia deſolata Rutilii temporibus erat. Verſu enim 285. lib. I. Itinerarii ait,

Cernimus antiquas nullo cuſtode ruinas,
Et deſolatæ mœnia fœda Coſæ.

In loco fere nunc Anſedonia oppidum: at Orbetello in intimo lacus ſitum, quæ λιμνοθάλατῖα Strabonis eſt. p. 156.

Supra Coſam antiquum oppidum *Volci*, Οὐόλκοι Ptolemæi, unde Plinii *Volcentini cognomine Etruſci:* & ipſa *Coſſa Volcientium*, verbis ſupra productis; quia in agro vetuſtæ urbis Volcorum ſita. Scriptum antiquitus *Vulci* & *Vulcientes*, quod in Capitolina tabula

de

de triumphis eſt DE VULSINIENSIBUS ET VULCIENTIB. Tabula Itineraria etiam *Suceōſam* ſive *Subcoſam* habet ſupra Coſam; & ultra illam, *Armenitam* fluvium, qui *Arnina* Itinerario maritimo nominatur, nunc Fiore: cui ſuperiori, ſeu propiori fontibus *Suana*, hodie Soana, adpoſita eſt, unde Plinii ſunt *Suanenſes:* decurſo prope oſtia, *Forum Aurelii*, ut ex Itinerariis conjicere licet. Quod Antonino tribuitur inter hoc Forum & Martam fluvium XIIII M. P. ponit; quod intervallum, aut minus etiam, ad Armenitam flumen ducit, ubi nunc Monte Alto eſt: at Tabula ex Theodoſiano, ut putatur, ſæculo, IIII millibus ab Armenita ſive Flore flumine reductum habet. Nihil ergo certi de Foro Aurelii definiri poteſt. Conditor haud dubie fuit qui viam munivit Aureliam.

Inter Armenitam & Martam flumina procul a litore eſt *Statonia*, Strabonis Στατωνία, ex qua *Statonienſes* eſt. Plinius XIV. cap. VI. *vina Statonienſia:* & lib. XXXVI. cap. XXII. *Silices albi circa lacum Volſinienſem. Et in Statonienſi ſunt quibus ne ignis quidem nocet.* Haud dubie ergo lib. III. cap. V. oppidani non *Statones*, ut editum, ſed *Statonienſes* ſunt. Seneca Quæſt. Nat. III. cap. XXV. *Alia* [inſula] *in Vadimonis lacu vehitur, alia in lacu Statonienſi.* Ex quo lacu & vicinis locis, quæ Strabo, Plinius, Vitruvius commemorant, lacum hunc *Lago di Mezzano* eſſe, & *Statoniam* clarum nunc oppidum *Caſtro*, eruditi homines conjiciunt. Non colonia, nec municipium fuit, ſed præfectura. Vitruvius lib. II. cap. II. de lapidicinis: *Officinæ maximæ ſunt circa lacum Vulſinienſem; item præfectura Statonienſi.* In hoc tractu etiam *Sudertum* locant, a quo Plinii lib. III. cap. V. *Sudertani* ſunt: & Livii lib. XXVI. cap. XXIII. *in foro Sudertano.* Ptolemæi eſt Σέδεϱνον, *Sudernum:* unde quidam corruptum Tabulæ *Materno* ex *Suderno*, ſuſpicantur. Ad *Martam* amnem, qui ex Volſinienſi lacu emanat, hodie Toſcanella eſt, quæ locum *Tuſcanæ*, quam Tabula habet, oſtendit. Vetus oppidum eſſe, *Tuſcanienſes*, a Plinio III. cap. V. memorati, probant.

Hinc in ſeptemtrionem ipſe *lacus* eſt *Volſinienſis*, ſive *Vulſinienſis*, nomen ducens ab oppido *Volſiniis*, quod in ſummo lacu in boream verſus ſitum, nunc *Bolſena* vocatur. Modo a Plinio & Vitruvio nominari cognovimus. Addo Columellam, qui lib. VIII. cap. XVI. ait, *lacum Sabatinum, item Vulſinienſem, & Ciminum lupos auratasque* [natura] *procreare:* & Livium lib. XXVII. cap. XXIII. dicentem, *Vulſiniis ſanguine lacum manaſſe.* Ergo *Volſinii*, ſive *Vulſinii*, antiquum oppidum, ejusque incolæ Vulſinienſes, ut ſupra ex marmore Capitolino dictum, *de Vulſinienſibus* triumphatum anno CCCCLXXIII fuiſſe. Qui & *Volſinii*, ut Grævius cum N. Heinſio emendat, non *Volſini*, a Floro dicuntur lib. I. cap. XXI. *Poſtremi Italicorum in fide manſere Volſinii, opulentiſſimi Etruſcorum.* Ipſum oppidum præterea memorarunt Tacitus, annal. IV. ineunte, de Sejano, *genitus Vulſiniis:* & Juvenalis Satyr. III. verſ. 191.

- - *poſitis nemoroſa inter juga Volſiniis.* - -

Ad latus occidentale lacus, & una auſtrum verſus, ſitum eſt oppidum *Veſentium*, aut *Viſentium*, nunc Biſentio; a quo *Venſentini* ſunt Plinii: qui veteri lapide ibi reperto etiam *Viſentini* dicti ita: VIRTUTI VISENT. SACR.

Ad *Clanem* flumen, ubi id *Valliam*, in Tabula Itineraria ſignatum amnem, (nunc Paglia) recepit, in dextra ripa urbs conſpicua *Orvieto* eſt, quod nomen ortum videtur ex *Urbs vetus*, ut Paullus Diaconus lib. IV. cap. XXXIII. oppidum Tuſciæ adpellat, in illo tractu ſitum, ubi Orvieto eſt. nam Procopius lib. II. Belli Goth. corrupte Οὐϱβίβεντον, *Urbiventum* vel *Urbiventus*, inſerta littera, habet: idque vicinum dicit Cluſio cap. XI. in colle ſitum ad flumen *mannum & impervium*, μέγα καὶ ἄπόϱευτον, cap. XX. qui Clanis eſt, ut aliud non poſſit eſſe quam Orvieto. *Urbs* autem illa *Vetus* creditur Plinii *Herbanum*, quod in Etruriæ oppidis nominat, fuiſſe. Supra illud, ad eumdem amnem, ubi e paludibus

dibus emergit, poſita urbs vetus *Cluſium* eſt, nunc Chiuſi dicta, olim regia Porſenæ. Livius lib. II. cap. IX. *Tarquinii ad Lartem Porſenam, Cluſinum regem, perfugerant.* Polybius lib. II. cap. XXV. Κλέσιον ἀπέχει ἡμερῶν τριῶν ὁδὸν ἀπὸ τῆς Ῥώμης, *Cluſium tridui ſpatio ab Roma abeſt.* Livius lib. X. cap. XXXIII. *auctor Cluſium oppugnandi.* Virgilius lib. X. verſ. 167.

- - - - - qui mœnia Clusi
Quique urbem liquere Coſas.

Ab hac urbe longe illa palus *Cluſina* cognominatur, vulgo Chiana Palude: Straboni lib. V. pag. 157. ἡ λίμνη ἡ περὶ Κλέσιον, *lacus qui circa Cluſium eſt.* Fluvius *Clanis* perfluit, vulgo *la Chiana..* Tacitus annal. I. cap. LXXIX. *Auditæ municipiorum & coloniarum legationes, orantibus Florentinis, ne Clanis ſolito alveo demotus in amnem Arnum transferretur.* Silius lib. VIII. verſ. 454.

Et Clanis, & Rubico, & Senonum de nomine Sena.

Sequitur tertia pars Etruriæ, a Clani & Marta fluviis ac Volſinienſi lacu uſque ad Tiberim. In ſupremo, ad radices Apennini *Tuſci*, villa Cæcilii Plinii, erant, quam ipſe lib. V. epiſt. VI. diligentiſſime deſcripſit. Ad Tiberim ſita eſt, ſed fontibus propinquum: dextra an ſiniſtra ripa, non liquet. Cluverii Tabula in ſiniſtra: ſed nomen *Tuſci* videtur dextram poſtulare, quia in plerisque Tuſcos ſive Etruſcos alveus Tiberinus finit. Inde Arretium verſus Harduinus ad lib. III. cap. V. Plinii *Cluſinos novos* locat, nec illos vero longe a fontibus Tiberinis. Id quod in Emend. XXXVI. ex fragmento quodam Itinerarii Antoniniani contra Holſtenium, qui veteres, novos Cluſinos uni loco incluſos vult, illuſtrat. Sane ibidem adhuc locus *Chiuſi* vocatur, qui facit, ut adſenſum faciliorem præbeamus. *Cluſini* autem *veteres* ſunt, qui *Cluſium* ad Clanis paludem incoluerunt, cujus inſalubritas aeris videtur cauſſa migrationis exſtitiſſe.

Arretium, vulgo Arezzo, etiam ex antiquis oppidis Etruriæ eſt, prope Arnum & Clanem ſitum, Polybio lib. II. cap. XIX. Ἀρρητίνων πόλις, *urbs Arretinorum.* Cicero lib. XVI. epiſt. XII. *quum Cæſar Arretium occupaviſſet.* Cæſar ipſe Civ. I. cap. XI. *ab Arimino Antonium cum cohortibus quinque Arretium mittit.* Silius lib. V. verſ. 123.

Arreti muros, Coriti nunc diruat arcem.

Triplices Arretinos facit Plinius lib. III. cap. V. *Veteres, Fidentes,* & *Julienſes*, quos Harduinus locis & oppidis diſtinctos & ſeparatos fuiſſe exiſtimat: Holſtenius autem in Cluv. p. 72. colonos nomine tantum, non re & loco, diſtinctos: quaſi integrum nomen fuerit, COLONIA FIDENS JULIA ARRETIUM. Sane Harduinus quoque, qui ſejungit, non habet quod alio loco veſtigium vel Fidentis vel Julienſis coloniæ, a veteri Arretio ſeparatæ, oſtendat. Quamvis vero conjunctæ loco fuerunt coloniæ, tamen quæque rem ſuam ſeparatam habuiſſe, ex inſcriptione, quam jam olim Hermolaus produxit, adparet, DECURIONES ARRETINORUM VETERUM. Sic lapides ſemper cum geminata RR. inſcriptum habent, DOMO ARRETIO Grut. pag. 520. n. 3. MUNICIP. ARRETIN. p. 372. n. 12. ORDO ARRETINORUM p. 1028.

Supra Traſimenum lacum *Cortona* eſt, quæ nomen ſervat, olim inter capita Etruriæ numerata. Livius lib. IX. cap. XXXVII. *a Peruſia, & Cortona, & Arretio, quæ ferme capita Etruriæ populorum ea tempeſtate erant, legati pacem fœdusque ab Romanis petentes, inducias in* XXX *annos impetraverunt.* Et lib. XXII. cap. IV. *quod agri inter Cortonam urbem Traſimenumque lacum eſt.* Polybius lib. III. cap. LXXXII. Κυρτώνιον vocat: at Ptolemæo Κόρτωνα eſt, ut Romanis. Silius lib. V. verſ. 123. *Coriti arcem*, periphraſi, vocat, uti interpretes quidam exiſtimant. At lib. VIII. verſ. 473. expreſſo nomine

Lectos Cære viros, lectos Cortona ſuperbi
Tarcontis domus, & veteres miſere Graviſcæ.

A Cortona *Cortonenſis* eſt. Livius lib. XXII. cap. IV. *ubi montes Cortonenſes Traſimenus lacus ſubit.*

Ab altero lacus Traſimeni latere, juxta Tiberim, *Peruſia* eſt, nunc Perugia, & ipſa, ut jam in Cortona vidimus, inter capita Etruriæ antiquæ. Teſtimonio, ibidem producto, addo aliud ejusdem Livii lib. X. cap. XXXVII. *Tres validiſſimæ urbes, Etruriæ capita, Volſinii, Peruſia, Arretium, pacem petiere.* Ex L. Antonii bello, quod *Peruſinum* vocatur, fama urbi adcrevit. Vellejus lib. II. cap. LXXIV. *Antonius pulſus undique viribus Cæſaris, Peruſiam ſe contulerat. - - - Cæſar Peruſiam expugnavit; Antonium inviolatum dimiſit. in Peruſinos magis ira militum, quam voluntate ſævitum ducis.* Urbs populoſa: quod ex Livii lib. X. cap. XXXI. luculente adparet. *Fabius*, inquit, *in Etruria rebellante denuo quatuor millia & quingentos Peruſinorum occidit: cepit ad mille ſeptingentos quadraginta.*

Ipſe *Lacus Traſimenus* nunc a Peruſia vicina nomen habet: Romanis Punico bello fatalis. Polybius lib. III. cap. LXXXII. Θρασιμένην λίμνην ſcripſit: at Strabo lib. V. p. 157. Τρασυμένην, per τ, ut plerique Latinorum. At uterque falſus in penultima eſt, quam Latini poetæ attollunt. Ovidius lib. VI. Faſt. verſ. 765.

- - - - *Traſimenaque litora teſtes.*

Et Silius Italicus lib. IV. verſ. 740.

- - - - *ſtagnis Traſimenus opacis.*

Et Statius lib. I. Silvar. carm. IV. verſ. 86.

- - - - *gaudet Traſimenus, & Alpes,*
Cannenſesque animæ.

Sed rurſus in auſtrum & ad lacum Volſinienſem deſcendamus. A lacu Tiberim verſus primum fuit *Troſſulum*, duobus millibus a Monte Fiaſconi, ubi veſtigia & nomen Troſſo, ut Holſtenius notavit, ſuperſunt. Ab eo capto equites *troſſuli* olim Romanis adpellati. Feſtus Pompejus: *Troſſuli equites dicti, quod oppidum Tuſcorum Troſſulum ſine opera peditum ceperint.* Et Plinius lib. XXXIII. cap. II. *Celeres ſub Romulo regibusque* [equites] *adpellati ſunt: deinde flexumines: poſtea troſſuli, quum oppidum in Tuſcis citra Volſinios paſſuum* IX M. *ſine ullo peditum adjumento cepiſſent ejus vocabuli.*

Vicinum Troſſulo *Ferentinum*, cujus ruinæ & nomen prope Flaſconem dicuntur ſupereſſe. Plinius lib. III. cap. V. memorat in Etruriæ oppidis; & Suetonius Othone cap. I. *Majores Othonis orti ſunt oppido Ferentino, familia vetere & honorata, atque ex principibus Etruriæ.* Et Horatius lib. I. epiſt. XVII. verſ. 8. *Ferentinum ire jubebo:* de quo dubitat quidem vetus interpres, ſitne Tuſciæ oppidum, an Hernicorum; plures tamen de Etruſco interpretantur, idque ex textu probat Cluverius. Vitruvius lib. II. cap. VII. *municipium Ferentis* dixit: & Frontinus de Tuſciæ Coloniis: *Colonia Ferentinenſis lege Sempronia eſt adſignata.* Subjacent *Aquæ Paſſeris*, in Tabula Itineraria ſignificatæ, quarum etiam mentionem Martialis fecit lib. VI. epigram. XLII.

Non mollis Sinueſſa, fervidique
Fluctus Paſſeris.

Propior Volſinienſi eſt lacui mons ſeu ſaltus *Ciminus*, & eodem vocabulo lacus. Virgilius lib. VII. verſ. 697.

Et Cimini cum monte lacum lucosque Capenos.

Et Silius lib. VIII. verſ. 492.

- - - - *Sabatia quique*
Stagna tenent, Ciminique lacus.

Inde *Ciminius*, adjectivum, cum montis, ſaltus, ſilvæ, lacus nominibns. Livius lib. IX. cap. XXXVI. *Silva erat Ciminia magis tum invia atque horrenda, quam nuper fuere Germanici ſaltus.* Et poſt paullo: *adhorrebat a fide, quemquam externum Ciminios ſaltus intraturum.* Et mox: *luce prima juga Ciminii montis tenebat.* Adde Florum lib. I. cap. cap. XVII. & Frontinum lib. I. cap. II. ſtrateg. 2. Lacum quoque Strabo lib. V. p. 157. Κιμινίαν λίμνην vocat. Ammianus lib. XVII. cap. XVI. refert, *in Ciminia Italiæ parte Succinienſe oppidum ad profundos hiatus* demerſum ſubſediſſe. Forſan ubi lacus eſt, qui in locum ſucceſſit.

Eſt etiam in Tabula & Antonini itinerario *Forum Caſſii*, quod in hunc tractum & ad Cimini montis radices incidit. Antonini rationes diſtantiarum hæ ſunt itinere a Luca Romam via Clodia:

Cluſio	—	—	—
Vulſinios	M.	P.	XXX.
Forum Caſſii	M.	P.	XXXVIII.
Sutrium	M.	P.	XI.
Bacanas	M.	P.	XII.
Romam	M.	P.	XXI.

Veſtigia tradit Holſtenius in Cluver. p. 64. ſeq. ad Vetullam & Sutrium exſtare ad ipſam veterem viam Caſſiam.

Nec procul afuit ab his montibus *Fanum Voltumnæ*, ſitum circa Viterbium, niſi ipſum illud, quod quibusdam videtur, oppidum eſt. Livius heic concilia Etruſcorum habita refert. Lib. IV. cap. XXIII. *Quum duæ civitates legatis circa duodecim populos miſſis impetraſſent, ut ad Voltumnæ fanum indiceretur omni Etruriæ concilium.* Et cap. XXV. *Conſilia ad movenda bella in Volſcorum Aequorumque conciliis, & in Etruria ad Fanum Voltumnæ agitata.* Et cap. LXI. *Etruſcorum concilium ad Fanum Voltumnæ frequenter habitum.* In Tabula additur *Vicus Matrini* IIII millibus a Foro Caſſii in ortum ſolis.

Ulterius in ortum & lacum verſus Vadimonis, fuit *Caſtellum Amerinum*, quod eadem Peutingerorum Tabula XII millibus a Faleriis in occaſum conſtituitur. In hoc agro circa Caſtellum illud *Amerina prædia* Calpurnii Fabati, quæ progenero Plinio Cæcilio inſpicienda mandavit lib. VIII. epiſt. XX; & inter illa ipſe *lacus Vadimonis*, natantibus inſulis admirandus, eadem epiſtola deſcriptus. Memorant hunc lacum etiam Polybius lib. II. cap. XX. princ. qui Ὀαδμονα, correpta penultima vocat: & Livius lib. IX. cap. XXXIX. *ad Vadimonis lacum Etruſci, lege ſacrata coacto exercitu, quum vir virum legiſſet, ſimul animis dimicarunt.* Et Florus lib. I. cap. XIII. extr. *Omnes reliquias eorum* [Gallorum Senonum] *in Etruria ad lacum Vadimonis Dolabella delevit.* Natantium in eo inſularum meminere & Plinius alter lib. II. cap. XCV; & Seneca Quæſt. Nat. lib. III. cap. XXV.

Falerii autem oppidum ad Tiberim, cujus incolæ aut populus, quos ager ille habuit, *Faliſci* dicti ſunt. Male igitur Strabo lib. V. pag. 156. aut quorum ille ſententiam profert, Falerios & Faliſcos, ut gentes; & Solinus, cap. de Italia, Faliſcam & Falerios, ut oppida, diſtinguunt. Aliter Livius, qui *Falerios* oppidum nominat: & *Faliſcos* populum.

lum. De oppido lib. v. cap. xxvii. dicit proditor puerorum obſidenti Camillo, *Falerios ſe in manus Romanis tradidiſſe.* Et lib. x. cap. xiv. *ab Sutrio, & Nepete, & Faleriis.* Et lib. xxi. cap. i. poſt oppidorum nomina, e quibus prodigia nuntiabantur; *& Faleriis cœlum findi viſum.* Dioniſius Halicarn. lib. i. p. 16. Φαλέριον, *Falerium* vocavit. De gente autem Livius lib. v. cap. xxvi. *donec M. Furius Camillus in Faliſcos proficiſceretur.* Et lib. x. cap. xlv. *Faliſcos arma Etruſcis junxiſſe.* Zonaras quoque Tom. ii. p. 32. optime diſtinxit. Ait enim, ὁ πρὸς Φαλίσκους πόλεμος, *bellum adverſus Faliſcos:* & mox: πολιορκοῦντες πόλιν αὐτῶν ἐρυμνήν, Φαλερίους ὠνομασμένην, *obſidentes urbem illorum permunitam, Falerios nomine.* Virgilius lib. vii. verſ. 695. Faliſcos *æquos* laudat, quod ut Servius ait, ab his ſupplementa xii tabularum legibus acceſſerint. Eutropius tamen lib. i. cap. xviii. urbem *Faliſcos* vocat, & Frontinus de coloniis Tuſciæ, *Colonia* inquit, *Junonia, quæ adpellatur Faliſcos.*

Supra Falerios eſt *Feſcennia* Plinii, Φασκένιον Halicarnaſſenſis prædicto loco, ubi nuptialia carmina inventa Servius refert, inde *Feſcennina* dicta. Virgilius lib. vii. 695.

Hi Feſcenninas acies æquosque Faliſcos,
Hi Soractis habent arces.

E regione confluentis Naris in Tiberim, nunc oppidum *Orti* eſt, quod, ut nomen probabile facit, *Hortanum* Plinii fuit, ſive Paulli Langobardi iv. cap. viii. *Horta:* qui ibidem & *Polimartium*, aliud oppidum memorat, quod hodie Bomazzo in eodem tractu dicitur.

Ut reliqua Etruriæ perſequamur, ad *Martam* amnem revertendum eſt, qui nomen, quod in Antonini Itinerario habet, nunc quoque retinet. Hunc inter & Minionem in mediterraneis *Tarquinii* erant, vetus oppidum, de quo Livius lib. i. cap. xxxiv. *Lucumo vir impiger ac divitiis potens, Romam commigravit, cupidine maxime ac ſpe magni honoris, cujus adipiſcendi Tarquiniis (nam ibi quoque peregrina ſtirpe oriundus erat) facultas non fuerat.* Et mox: *conſilium migrandi ab Tarquiniis cepit.* Et cap. xlvii. oratione Tulliæ: *faceſſe hinc Tarquinios, aut Corinthum.* Situm Tarquiniorum idem oſtendit lib. v. cap. xvi. Romanis ultra Cære fuiſſe, quia *A. Poſtumius & L. Julius per agrum Cæretem obliquis tramitibus egreſſi, Tarquinienſes, a populationibus Romani agri redeuntes graveſque præda, oppreſſere.* A Græcis originem Juſtinus xx. cap. i. tradit duxiſſe. Poſt colonia Romana facta. Frontinus de Coloniis: *Colonia Tarquinios lege Sempronia eſt adſignata.* Tabula Peutingeriana *Tarquinis* contracte, auferendi caſu; Strabo p. 152. Ταρκυνία ἡ πόλις: ſed brevi poſt ἐκ Ταρκυνίων.

Ad mare prope Martæ oſtia *Graviſcæ* ſunt: Vellejo lib. i. cap. xv. & Tabulæ, *Graviſca*, ſingulari numero: ceteris plurale eſt. Livius lib. xli. cap. xvi. *nuntiatum, Graviſcis murum portamque de cœlo tacta.* Virgilius lib. x. verſ. 184.

Et Pyrgi veteres, intempeſtæque Graviſcæ.

Et Silius lib. viii. verſ. 474.

- - - veteres miſere Graviſcæ.

Colonia fuit, quod præter Vellejum dicto loco, etiam Livius ſignificavit lib. xl. cap. xxix. *Colonia Graviſcæ eo anno deducta eſt in agrum Etruſcum, de Tarquinienſibus quondam captum.* Incolæ *Graviſcani*, inſcript. Grut. p. 407. num. i. CUR. R. P. GRAVISCANORUM.

Minio amnis poſt Graviſcas exit. Mela turbat locum, inter Pyrgos & Caſtrum Novum deducens lib. ii. cap. iv. qui inter Graviſcas & Centumcellas delabitur, nunc il Mignone dictus; niſi aliud ſub Minione latet, quia MSS. & olim editi *Anio* habent, etiam

etiam prave, & Rutilius hoc loco *Invi caſtrum*, verſ. 302. vide Holſten. p. 35. Virgilius lib. x. verſ. 183

> *Qui Cærete domo, qui ſunt Minionis in arvis.*

Et Rutilius Numatianus lib. I. verſ. 279.

> *Paulliſper litus fugimus Minione vadoſum,*
> *Suſpecto trepidant hoſtia parva ſolo.*
> *Inde Graviſcarum faſtigia rara videmus,*
> *Quas premit æſtivæ ſæpe paludis odor.*

Ab aeris enim gravitate nomen eſt Graviſcarum. Ad fontes Minionis referunt *Novem Pagos*, quos Plinius lib. III. cap. v. memoravit. Lucas Holſtenius pag. 47. *Novem illos Pagos fuiſſe exiſtimo circa ſuperiorem partem Minionis.* Inde quæ recto tractu via Clodia ſunt Romam uſque, Tabula revelat, & laudatus ita interpretatur Holſtenius: *Roma Carejas ſunt* m. p. XV: *inde* IX *ad Novas*: *inde porro* XVI *Bleram tranſeundo Sabaten & Forum Clodii, quæ Tabula conjuncta fuiſſe docet. Nam a Novis Sabaten* III *plus minus ſunt m. p: Inde* II *ſunt milliaria Oriolum ſive Forum Claudii. Unde porro Bleram ſunt m. p.* IX *vel* X *quæ in univerſum* XVI *m. p. conſtituunt, quæ Tabula inter Novas & Bleram ponit, & Cluverius fruſtra mutare conatur, non perſpecto vero ſenſu Tabulæ. Unde certiſſime liquet, Forum Claudii plane eodem loco fuiſſe, ubi nunc eſt Oriolo.*

Sic intelligimus *Forum Claudii* ubi fuerit, quod in Tabula *Foro Clodo:* in Itinerario *Forum Clodi* ſcribitur: plenius a Plinio *Præfectura Claudia Foroclodii* vocatur. Epiſcopum olim *Fori Clodii* fuiſſe, ex Optati Milevitani lib. I. ſub finem conſtat, ubi cum Italiæ epiſcopis etiam *Donatianus a Foro Clodii* nominatur. Oppidum *Blera*, Ptolemæi Πλήρα, corrupte Strabonis libro v. ſcriptum Πληρᾶτοι, quod Caſaubono legendum videtur Πληρά τε, καὶ Φερεντινὸν, καὶ Φαλέριον. Ex ea Plinio ſunt *Blerani* incolæ adpellati. Oppidum *Sabate* ad lacum cognominem eſt incertius. In Tabula ſcribitur *Sabate*, dubium, lacus an oppidum intelligatur: creditur tamen oppidum. Lacus autem eodem vocabulo nominatur. Pompejus Feſtus: *Sabatina* [tribus] *a lacu Sabate dicta.* Et in Etruriæ lacubus Strabo p. 157. Σαβάτα connumerat. Silio lib. VIII. verſ. 491. lacus ſunt *Sabatia ſtagna:* Columellæ lib. VIII. cap. XVI. *Sabatinus lacus.* Proculi verba, Lege LXIX. Dig. de Contrahenda emtione, videntur aliquid vitii traxiſſe. *Rutilia Polla*, inquit, *emit lacum Sabatenem angularium.* Suſpecta vox *angularium*, viſa ex adjacentis oppidi non antiquiſſimi, *Anguillara*, per gloſſam aut aliter acceſſiſſe. Hodie *lago di Bracciano* dicitur ab oppido, quod adjacet ripæ auſtrali. *Carejas* ſupra vidimus ex Tabula ab Holſtenio definitas.

Hinc in ſeptemtrionem ſunt *Sutrium*, *Nepet*, *Soracte*, & alia. *Sutrium* celebris urbs, & antiqua colonia Romanorum, eisque *clauſtra Etruriæ*, ut Livius cenſet lib. IX. cap. XXXII. Nam *poſt ſeptem annos quam Galli urbem ceperunt, Sutrium deducta colonia eſt*, ut Paterculus lib. I. cap. XIV. numeravit. Auxit Auguſtus, a quo COLONIA JULIA SUTRIN. in veteri lapide apud Grut. p. 302. n. I. adpellatur. Plinius lib. III. cap. v. *colonia Sutrina:* & incolæ *Sutrini.* Livius dicto loco: *Advenientibus Romanis, Sutrini benignius commeatus in caſtra advexere.* Situm Antoninus Via Clodia ita definivit:

Foro Caſſii	— — —
Sutrium	M. P. XI.
Baccanas	M. P. XII.
Romam	M. P. XXI.

 Nepet

Nepet oppidum ſuccedit Romam verſus, quod ita ſcribendum eſſe Sigonius ad Livii VI. cap. IX. contendit. Ibi: *legati ab Nepete ac Sutrio auxilium adverſus Etruſcos petentes veniunt.* Hic ſextus caſus: primo Plin. III. cap. V. *Herbanum*, *Nepet*, *Novem pagi.* Atque ita Sigonius in Livii lib. VI. cap. IX. extremo, *Nepet exercitus ductus*, quarto caſu: & lib. XXVII. cap. IX. *Eæ* [coloniæ] *fuere Ardea*, *Nepet*, *Sutrium.* Utrobique libri vulgati Nepete. Paterculus lib. I. cap. XIV. *Nepe* libris optimis habet. *Poſt ſeptem annos*, inquit, *quam Galli urbem ceperunt*, *Sutrium deducta colonia eſt*, *& poſt annum Setina: novemque interjectis annis*, *Nepe.* Tabula etiam *Nepe:* at Ptolemæus Νέπετα. Inde *Nepeſinus* derivatum, ut *ager Nepeſinus*, Livii lib. V. cap. XIX: & veteri inſcriptione apud Gruter. p. 441. n. 7. MUNICIPIBUS NEPESINIS. Sic enim colonia fuit, ut jure municipii etiam uteretur. Frontinus autem, coloniarum menſor, *colonia* dixit *Nepenſis.*

Inde in ſeptemtrionem, Tiberim verſus eſt mons *Soracte*, in Faliſcorum finibus. Horatius lib. I. oda IX.

> *Vides, ut alta ſtet nive candidum*
> *Soracte.*

Ad radices montis in tumulo oppidum fuit, ſaltem arx eodem vocabulo: quo Holſtenius p 56. refert Virgilii verba lib. VII. Aen. verſu 696.

> *Hi Soractis habent arces*, *Flaviniaque arva.*

Apollini mons ſacer erat, cujus fanum ibi, & ſingularis per prunas currendi religio. Aeneid. XI. verſ. 785.

> - - - *ſancti cuſtos Soractis Apollo.*

Et Silius Italicus lib. VIII. verſ. 493.

> - - - *qui ſacrum Phœbo Soracte frequentant.*

Modum religionis illius idem Virgilius lib. XI. ſcripſit verſ. 787, & Silius lib. V. verſ. 178. *Flavina* autem, unde *Flavinia arva* modo Virgilius dixit, incerti ſitus eſt. Idem Silius lib. VIII. verſ. 491.

> *Quique tuos Flavina focos*, *Sabatia quique*
> *Stagna tenent*, *Ciminique lacum.*

Ad orientale latus Soractis montis, ut Holſtenius monſtrat, *Aqua viva* fuit, olim epiſcopale oppidum, inter cujus rudera & veſtigia ædificiorum fons uberrimus ſcaturire viſitur, qui vulgari ſermone dicitur *la fontana de Aqua viva.* Exſtat in Tabula, & Itinerario Hieroſolymitano XXXII millibus paſſuum ab Roma.

A monte, Romam verſus, locus in Tabula & Hieroſolymitano eſt *Ad Viceſimum*, qui per ſe ab urbe diſtantiam ſignificat. Magis inde in auſtrum vergebat potens olim & ditiſſima civitas, plurali nomine *Veji* adpellata: unde aſſidui & anniverſarii Romanis, ut Florus lib. I. cap. XII. dixit, hoſtes veniebant. Livius lib. V. cap. XIX. *Vejos fata adpetebant:* & cap. XXII. *nuntiatum eſt Vejos captos.* Tam vicina Romæ urbs fuit, *ut* XVIII *milliaria abeſſet*, Eutropio obſervante lib. I. cap. XVII. Sed nimius eſt numerus Eutropii, & in Tabula tantum XII colliguntur: ac Dionyſius Halicarnaſſenſis lib. II. pag. 116. ἀμφὶ τὰς ἑκατὸν ςαδίας, *ad centum ſtadia* plus minus, id eſt XII milliariis & 10 paſſibus removet ab Roma. Oppidani *Vejentes* & *Vejentani:* utrumque etiam commune aliis rebus adjectum nomen. Cicero lib. I. de Divinat. cap. XLIV. *In annalibus habemus*, *Vejenti bello*, *quum lacus Albanus præter modum creviſſet*, *Vejentem quemdam ad nos hominem nobilem profugiſſe*, *eumque dixiſſe*, *ex fatis quæ Vejentes ſcripta haberent*, *Vejos capi non poſſe*, *dum lacus is redundaret.* Livius lib. II. cap. XLVIII. *Vejens hoſtis.* Et lib. V. cap. XXVII. *Vejentium exitus.* Et Ovidius Faſt. II. verſ. 195. *Vejentibus arvis.* Rurſus Livius lib. V. cap. XXI.

in

in Vejentana arce. Eutropius lib. I. cap. XVIII. *Vejentani rebellaverunt.* Et Plinius quoque lib. III. cap. V. *Vejentanos* dixit pro *Vejentibus.* Capta urbs ſexennio ante Romam a Gallis captam, ut Cicero dicto loco adnotavit: nec vero deleta, ut conſilia agitaverint Romani, urbe ſua incenſa, eo migrandi, quod Camillus diſſuaſit teſte Livio lib. V. cap. LI. Stabat etiam poſt Punicum bellum. Idem lib. XXXII. cap. IX. *de cœlo tacta erat via publica Vejis.* Et colonia aliquando Vejos deducta. Libello de Coloniis, quem Frontino tribuunt, forte excerptum ex illius libro: *Colonia Vejus* [ſic ſcriptum eſt] *priusquam oppugnaretur* [al. ſuppleretur] *ager ejus militibus eſt adſignatus ex lege Julia.* Poſt ita ſenſim decrevit, ut tandem ne veſtigium ſupereſſet; ac difficulter locus inventus ac monſtratus ab Holſtenio eſt adverſus Cluverium p. 54. in colle ſcilicet prærupto, oppoſito inſulæ Farneſiæ, nunc Iſola: quod cum Dionyſio Halicarnaſſenſi lib. II. pag. 116. conſentit, κεῖται, dicenti, ἐφ᾽ ὑψηλοῦ σκοπέλου καὶ περιῤῥῶγος.

Inter Vejos & Tiberim in ripa fuit *Capena* oppidum, in ejusque agro *Lucus* & *Fanum Feroniæ.* Livius lib. V. cap. X. *Bellum multiplex fuit eodem tempore, & ad Vejos, & ad Capenam, & ad Falerios, & in Volſcis.* Et lib. XXII. cap. I. *Prodigia ex pluribus ſimul locis nuntiata: Capenæ duas interdiu lunas ortas,* & cetera. Municipium fuit, quod ex inſcriptione in monte Soracte apud Gruter. p. 466. n. 6. adparet,

V. M. SELICI CLE-
MENTIS SEVIRI
MUNICIPIO CA-
PENAT.

nam *Capenates* oppidani & accolæ. Livius lib. V. cap. VIII. *Auctum eſt bellum adventu repentino Capenatium & Faliſcorum. Hi duo Etruriæ populi, quia proximi regione erant, devictis Vejis, bello quoque Romano ſe proximos fore credebant.* Hinc ſitus Capenæ conjicitur & populi Capenatium. Et cap. XXIV. *Corneliis Faliſcum bellum, Valerio ac Servilio Capenas forte evenit.* Et mox: *Ea clades Capenatem populum ſubegit.* In horum agro, ut prædixi, *Lucus* fuit *Feroniæ*, ejusdemque divæ *fanum.* Livius lib. XXVII. cap. IV. *in agro Capenate ad Lucum Feroniæ:* ubi, cap. V. ipſi Romani ſupplicationem indixerunt: etſi *templum* Hannibal ſpoliaverat, lib. XXVI. cap. XI. Et lib. XXXIII. cap. XXVI. *Aedes Feroniæ in Capenate de cælo tacta erat.* Virgilius lib. VII. verſ. 697.

Et Cimini cum monte lacum, lucosque Capenos.

Hinc in auſtrum recedunt *Saxa Rubra*, oppidulum propinquum Romæ, ſeu ponti Milvio, in Flaminia via. Cicero Philipp. II. cap. XXXI. *Quum hora diei decima fere ad Saxa Rubra veniſſet, delituit in quadam cauponula.* Livius lib. II. cap. XLIX. *Ita fuſi retro ad Saxa Rubra, pacem ſupplices petunt.* Et Tacitus III. Hiſt. cap. LXXIX. *Antonius per Flaminiam ad Saxa Rubra, multo jam noctis, ſerum auxilium venit.* Aurelius Victor major in Maxentio: *tandem urbe in Saxa Rubra, millia ferme novem, ægerrime progreſſus.* Et Hieroſolym. Itinerario IX millibus ab Roma locantur *Rubræ*, ſubaudi, *petræ*, ut Martialis lib. IV. epigram. LXIV. dixit

Fidenas veteres, brevesque Rubras.

Prope aberat *Cremera* amnis, funeſtus Fabiorum clade. Livius lib. II. cap. XLIX. *ad Cremeram flumen perveniunt. Is opportunus viſus locus communiendo præſidio.* Florus lib. I. cap. XII. *cæſi apud Cremeram trecenti.* Et Ovidius lib. II. Faſtor. verſ. 205.

Ut celeri paſſu Cremeram cepere rapacem.

Caſtel-

Caſtellum ad flumen Fabii condiderunt, cujus præſidio & amne ſe tutarentur: id quod Dionyſius Halicarnaſſenſis τὸ ἐν Κρεμέρᾳ φρούριον, *caſtellum Cremeræ impoſitum* nominat: quod Etruſci expugnarunt. Livius dicto loco: *Vejentes, excito ex Etruria exercitu, præſidium Cremeræ oppugnant.* Infra hoc flumen erat locus *Ad ſextum* dictus, puta, milliarium ab Roma, e regione urbis, notatus in Tabula Peutingeriana: ſupra amnem, vel prope fontes ejus, *Baccanæ*, quæ itinere Antonini per viam Clodiam hac ponuntur diſtantia:

Foro Caſſii	—	—	
Sutrium	M.	P.	XI.
Baccanas	M.	P.	XII.
Romam	M.	P.	XXI.

In confinio Cæretanorum & Vejentium fuit oppidum *Artena*, a regibus olim everſum, ut Livius teſtatur lib. IV. extremo.

Hæc de mediterraneis in hac Etruriæ parte tertia uſque ad Romam perducta: ſuperſunt maritima, aut mari vicina a Minione fluvio uſque ad Tiberim ejusque oſtia. Inter Minionem & Centumcellas in Maritimo itinerario ſunt *Algæ*, ita, quod Holſtenius obſervavit, nominatæ, quia iſthic totum litus alga oppletum ſemper conſpicitur. Inde III millibus a mari ſunt *Aquæ Tauri*, calidæ, a tauro, ut ajunt, inventæ & nomen adeptæ. Tabula, ut alias thermas, inſigni monimento ornavit, cujus reſtare dicuntur ſtructurarum nonnullæ reliquiæ. Ab his ſunt Plinii lib. III. cap. V. *Aquenſes cognomine Taurini.* Rutilius Itinerario a verſu 249. deſcripſit mirifice:

Noſſe juvat Tauri dictas de nomine thermas,
Nec mora difficilis millibus ire tribus.
Non illic guſtu latices vitiantur amaro
Lymphaque fumifico ſulſure tincta calet.
Purus odor mollisque ſapor dubitare lavantem
Cogit, qua melius parte petantur aquæ.
Credere ſi dignum famæ, fragrantia taurus
Inveſtigato fonte lavacra dedit.

Tribus millibus ab *Algis Centumcellæ* in litore ſunt, villa Trajani, cum egregio portu, quem mirandis operibus idem princeps elaboravit. Plinius lib. VI. epiſt. XXXI. *Evocatus in conſilium a Cæſare noſtro ad Centum Cellas (hoc loco nomen) longe maximam cepi voluptatem.* Et ſectione XV ejusdem epiſtolæ: *Villa pulcherrima cingitur viridiſſimis agris: imminet litori, cujus in ſinu quam maximus portus, velut amphitheatrum. Hujus ſiniſtrum brachium firmiſſimo opere munitum eſt: dextrum elaboratur. In ora portus inſula adſurgit,* & reliqua. Inſula autem facticia, ingentibus ſaxis conſtructa, *ut illatum vento mare objacens frangat.* Et extrema epiſtola: *Habebit hic portus etiam nomen auctoris:* quod aliquamdiu ita fuit, & a Ptolemæo Τραϊανὸς λιμὴν, *Trajanus Portus* vocitatur: poſteriores autem Centumcellarum nomen reduxerunt, ut ex Itinerario maritimo conſtat, & illo Rutilii verſ. 237.

Ad Centumcellas forti deflexímus auſtro,

qui ibidem portum non minus induſtrie, quam Plinius, deſcripſit:

Molibus æquoreum concluditur amphitheatrum,
Anguſtosque aditus inſula facta tegit.
Attollit geminas turres, bifidoque meatu
Faucibus arctatis pandit utrumque latus.

Vel

Vel locus antea oppidulum habuit, vel villa Trajani in oppidum excrevit, quod hodie *Civita Vecchia* adpellatur, inſigni adhuc portu præditum. Procopius certe lib. II. Goth. cap. VII. vocat πόλιν ἐπιθαλασσίαν, λόγου πολλοῦ ἀξίαν, Κεντουμκέλλας ὄνομα, *urbem maritimam memorabilem, Centumcellas nomine.* De Tabula, & gemino itinere Antonini per oram, ubi itidem *Centumcellæ* adpellantur, ſupervacaneum erit addere.

In eadem Tabula ſubſequitur in litore *Caſtrum novum;* quod etiam Livii lib. XXXVI. cap. III. qui in coloniis numerat; & Melæ II. cap. IV. & Antonini eſt: & poſtea, ſed reductæ a mari, *Aquæ Apollinares,* quas Cluverius cum Cæretanis confundit, improbante Holſtenio pag. 35. nam longius abſunt a Cære, ut ex itinere ab urbe Coſam, adparet. Inde in Tabula eſt *Punicum* vel caſtrum vel oppidum in litore, VIIII millibus, at verius III millibus paſſuum ſecundum Itinerarium maritimum a Caſtro novo: & ultra, poſt VI millia paſſuum, *Pyrgi,* pluribus memorati. Mela dicto loco poſt illa quæ citra Tiberim ſunt: *ultra, Pyrgi, Minio, Caſtrum novum.* Plinius in Italiæ deſcriptione: *Graviſcæ, Caſtrum novum, Pyrgi.* Virgilius lib. x. verſ. 184.

Et Pyrgi veteres, intempeſtaque Graviſcæ.

Et Rutilius lib. I. verſ. 223.

Alſia prælegitur tellus: Pyrgique recedunt,
Nunc villæ grandes, oppida parva prius.

Martialis lib. XII. epigram. II. *litoreos Pyrgos* dixit. Coloniam fuiſſe, ex Livii lib. XXXVI. cap. III. probatur. *Livium prætorem,* inquit, *contentio orta cum colonis maritimis palliſper tenuit. - - - Oſtia, & Fregenæ, & Caſtrum novum, & Pyrgi, & Antium, & Tarracina & Minturnæ & Sinueſſa fuerunt, quæ cum prætore de vacatione certaverunt.* Nunc ibi oppidum *S. Severæ.*

Inter Pyrgos & Alſium Tabula x, Antoninus XVI millia habet paſſuum, interjecto loco *Ad Turres.* Adeo incerti ſunt itinerariorum numeri. Interfluit etiam *Cæretanus amnis,* quem Plinius memorat, ab oppido *Cære,* quod intus eſt, decurrens in mare. Plinius: *Graviſcæ, Caſtrum novum, Pyrgi. Cæretanus amnis, & ipſum Cære intus,* M. *paſſ. quatuor, Agylla a Pelaſgis conditoribus dictum. Alſium, Fregenæ.* Fluminis quoque Virgilius mentionem facit, verum etiam ſine proprio nomine, ab urbe, quam præfluit, denominati, Aeneid. VIII. verſ. 597.

Eſt ingens gelidum lucus prope Cæritis amnem.

Eſt quidem *Cære* alias ἄκλιτον nomen, ut Livius dixit lib. I. cap. II. *ad Mezentium Etruſcorum regem confugiunt, qui Cære, opulento tum oppido, imperitans, haud gravatim ſocia arma Rutulis junxit.* Et lib. IX. cap. XXXVI. *Cære educatus apud hoſpites.* Vetus urbis nomen *Agylla* fuiſſe, tradunt etiam Dionyſius, Strabo, Stephanus: atque ideo Virgilius Cære Agyllinam urbem lib. VII. verſ. 652. dixit.

Ducit Agyllina nequidquam ex urbe ſequutos
Mille viros.

Et lib. VIII. verſ. 478.

Haud procul hinc ſaxo colitur fundata vetuſto
Urbis Agyllinæ, ſedes, & cetera.

Oppidani *Cærites,* correpta media: & *Cæretes,* media porrecta. Livius lib. VII. cap. XIX. *prædæ partem in Cæritum fines avectam:* & cap. XX. *Cærites belli terror inceſſit.* Et Gruteri inſcript. p. 214. MUNICIP. CAERITUM. nam municipium fuit, quod etiam alio lapide p. 485. n. 5. MUNIC. CAER. legitur. Altera forma in illo Virgilii eſt lib. x. verſ. 183.

Qui Cærete domo, qui ſunt Minionis in arvis.

Eſt & tertia forma *Cæretanus.* Rutilius verſ. 225.

Jam Cæretanos demonſtrat navita fines,
Aevo depoſuit nomen Agylla vetus.

Olim magna & clara urbs Cære, Strabonis ætate ἴχνη σώζει μόνον, *ſolum veſtigia ſervat.* Prope urbem ſunt *Aquæ Cæretanæ*, τὰ πλησίον θερμὰ, ἃ καλοῦσι Καιρετανά, ut Strabo dicit p. 152. quo Romani θεραπείας χάριν, *valetudinis cauſſa*, frequentius itabant. Nunc Cære dictum *Cervetere* caſtrum, ſive ut pronuntiant, *Cervetr.*

Proſequenti litus illud Romam verſus, occurrit proxime *Alſium*, XVIII millibus a Portu Auguſti, ut ex itinere Antonini liquet, quod ſpatium ad oſtia fere *Aronis* fluminis, quod ex Sabatino lacu delabitur, deducit. Confirmat lapis ibidem repertus, in quo eſt DECUR. COLON. ALSIENSIS. Id enim gentile & poſſeſſivum eſt. Cicero lib. IX. epiſt. VI. *quum ille* [Cæſar] *ſcripſiſſet, ſe in Alſienſe venturum.* Et pro Milone cap. XX. *ſciebat Pompejum in Alſienſi eſſe.* Ipſum oppidum *Alſium* præter Plinium, quem ſupra produximus, memoratur Vellejo, qui lib. I. cap. XIV. refert, circa finem I Punici belli *Aeſulum & Alſium colonis occupata,* At Silius originem ad Trojana tempora & ad Aleſum, Agamemnonis amicum, refert lib. VIII. verſ. 475.

Nec non Argolico dilectum litus Aleſo,
Alſium, & obſeſſa campo ſqualente Fregenæ.

Sic enim legendum, non Fregellæ, ut editum. Strabo & Ptolemæus Ἄλσιον: regio, *Alſiatellus*, Rutilio, ut paullo ante vidimus.

Poſt Alſium tandem ſequitur oppidum *Fregenæ* apud Plinium & Antoninum medio inter Alſium & Portum Romanum loco, utrimque IX M. P. uti in itinere eſt ab Roma Centumcellas. Livius quoque lib. XXXVI. cap. III. in maritimis coloniis *Fregenas* numeravit, cujus verba in *Pyrgis* paullo ante ſunt producta. Strabo lib. V. pag. 156. Πύργοι καὶ Ἄλσιον καὶ Φρεγηνία, quod mediam in *Fregenæ* productam arguit. Et Silii modo prolatus verſus huc referendus eſt, in eoque *Fregenæ*, non *Fregellæ*, legendum, quia *litus* deſcribit ab Aleſo ſive Haleſo amatum, in quo Alſium eſt: Fregellæ vero longe hinc remotæ ſunt, nec in litore poſitæ, ſed in mediterraneis Latii adjecti. Cluverius etiam Plinii epitomam XIX. correxit *Fregenæ* ſubſtituens, ubi *Fregellæ* lectum vulgo eſt. Fregellas enim coloniam deductam jam tum ſupra lib. VIII. cap. XXII. Livius memoraverat.

Intus ſupra Fregenas in Tabula eſt *Bebiana*, puta, villa: & propius urbem *Lorium*, quod etiam Antoninus itinere ab Roma per Tuſciam Arelatum uſque habet, XII millibus ab urbe remotum. quam diſtantiam Eutropius lib. VIII. cap. IV. firmat, de Antonino Pio dicens, *Obiit apud Lorium, villam ſuam, milliario ab urbe* XII. quod plenius metaphraſtes exſcripſit, τῆς Ῥώμης πόῤῥω δυοκαίδεκα σημείων, *duodecim milliariis ab Roma.* De eodem Capitolinus cap. XII. *ſpiritum reddidit apud Lorium.* Scribitur etiam *Laurium.* Ibidem cap. I. *Natus in villa Lanuvina: educatus Lauri in Aurelia.* ad hanc viam enim pertinet. Sed dubitatur de ſcriptura, quia & heic in Palat. codice *Lori* eſt, quod etiam Salmaſio adprobatur. Euſebius quoque, ſeu potius Hieronymus in chronico, etiam de Antonini morte *Lorium* dixit. Victoris epitoma in eodem principe plurali forma: *apud Lorios, villa propria, millibus paſſuum duodecim ab urbe, febri conſumtus eſt.*

Tandem etiam de *Mæſia ſilva*, ab Anco rege Vejentibus ademta, aliquid addendum eſt. Livius de ea lib. I. cap. XXXIII. *Nec urbs tantum hoc rege crevit, ſed etiam ager fineſque: ſilva Mæſia Vejentibus ademta: uſque ad mare imperium prolatum.* Plinius quoque ejuſdem memi-

meminit lib. VIII. cap. LVIII. *In Mæſia ſilva*, inquit; *Italia, non niſi in parte reperiuntur hi glires.* Cluverius cum aliis ponit in mediterraneis ab Bacanum caſtellum & Cremeram amnem: at Holſtenius, vir peritiſſimus locorum, cenſet pag. 56. fuiſſe haud dubie propius mare & oſtia Tiberis circa Maccareſe. Hæc de Etruria, quanta cognoſci potuerunt. Sunt pauca oppida, ut *Cortuoſa* & *Contenebra* apud Livium lib. VI. cap. IV. de quorum ſitu nihil conſtat, ideoque non prætermitti non potuerunt.

U M B R I A.

UMBRIA Etruriæ ab ortu ſolſtitiali opponitur, comprehenſa Supero mari & Rubicone, Tiberi, Nare, Aeſi fluminibus, per Apenninum in duas partes diviſa. Græcis Ὀμβρική eſt, quaſi ab ὄμβρος, *imber*, hoc eſt ab inundatione. Plinius lib. III. cap. XIV. *Umbrorum gens antiquiſſima Italiæ exiſtimatur, ut quos* OMBRIOS *a Græcis putent dictos, quod inundatione terrarum imbribus ſuperfuiſſent.* Alii, quod Solinus Cap. de Italia ex Boccho refert. *Gallorum veterem propaginem* Umbros eſſe tradiderunt, quod de prioribus difficulter probaverit: de Senonibus autem, qui poſtremi in Italiam venerunt, conciliatur ita, ut maritimam Umbriam, quæ inter mare & Apenninum eſt, a Gallis concedas occupatam fuiſſe, eosque Umbris permiſtos poſtea habitaſſe, nec vero provinciæ Galliæ ab Romanis attributos eſſe: id quod ſupra de Gallia Cisalpina eſt pluribus demonſtratum. Sed quoquo modo Græcorum derivatio vocis, vel adluſio ſe habet; Latini vocali quinta ſcripſerunt, quod Stephani quoque breviator agnoſcit, qui poſtquam Ὀμβρικὸς & Ὄμβρικος Græce dixiſſet adpellari; addit, λέγονται Οὔμβροι παρὰ τοῖς Ἰταλικοῖς συγγραφεῦσι, *dicuntur ab Italis ſcriptoribus Umbri:* Propertius lib. I. extremo de patria ſua:

> *Proxima ſuppoſito contingens Umbria campo*
> *Me genuit terris fertilis uberibus.*

Cultores *Umbri*; ſinguli, *Umber.* Catullus carm. XXXVIII.

> *Si urbanus eſſes, aut Sabinus, aut Tiburs,*
> *Aut porcus Umber, aut obeſus Etruſcus.*

Et Præneſtino marmore, ut Gruterus refert p. 72. n. 5.

> QUOS UMBER SULCARE SOLET, QUOS TUSCUS ARATOR.

Maritima Umbria, ſaltem magna illius pars, quod a Gallis Senonibus habitata fuerat, quamlibet poſtea inter cives diſtributa, a priſtina conditione *Ager Gallicus*, ſive *Gallicanus* haud deſiit vocitari, ut ſupra pag. 645. demonſtravimus. Adlatis ibi teſtimoniis aliquot nova adjunxiſſe liceat. Cicero pro Sextio cap. IV. *non obſcure Piſauri, & in aliis agri Gallici partibus in illa conjuratione verſatus.* Livius lib. XXXIX. cap. XLIV. *coloniæ duæ, Potentia in Picenum; Piſaurum in Gallicum agrum, deductæ ſunt.* Et Plinius lib. III. cap. XIV. *Jungitur his ſexta regio, Umbriam complexa agrumque Gallicum circa Ariminum.*

Strabo lib. V. pag. 157. de Umbris ait, ἀπὸ Ῥαουέννης ἀρξάμενοι, *inde a Ravenna incipiunt colere:* nos vero a ſupra conſtituto termino, Rubicone fluvio incipiemus. Nihilominus in mediterraneis pars illa, qua circa Sapem fuit fluvium, inde *Tribus* adpellata *Sapinia*, Umbriæ etiam a Livio adjudicatur lib. XXXI. cap. II. *C. Appium*, inquit, *præfectum ſociûm, hac tumultuaria manu per Umbriam, quam Sappiniam vocant, agrum Bojorum invadere juſſit.*

Poſt Rubiconem eſt Ariminus amnis, & ad oſtium ejus oppidum *Ariminum.* Pom-

Pompejus Feſtus: *Ariminum a nomine fluminis propinqui eſt dictum.* Plinius lib. III. cap. XV. *Ariminum colonia cum amnibus Arimino & Apruſa.* Amnis *Apruſa* ab altera parte oppidum prælabitur, quod nomen corrupte in *Rimino* conſervat. Memoratum a pluribus. Cicero lib. XVI. epiſt. XII. *quum Cæſar Ariminum, Piſaurum Anconam occupaviſſet.* Ipſe Cæſar Civ. I. cap. VIII. de ſe: *Cognita militum voluntate, Ariminum cum ea legione proficiſcitur.* De accentu Lucanus nos edocet lib. I. verſ. 231.

Vicinumque minax invadit Ariminum, ut ignes
Solis lucifero fugiebant aſtra relicto

Inter Ariminum & Piſaurum medio tractu *Cruſtumium* flumen eſt. Plinius dicto loco, *In ora fluvius Cruſtumium*, Et Lucanus lib. II. verſ. 405.

- - - - veloxque Metaurus,
Cruſtumiumque rapax, & juncto Sapis Iſauro.

Oppidum *Piſaurum*, nunc Peſaro, dictis locis Cicero memoravit: & Cæſar Civ. I. cap. XI. *Piſaurum, Fanum, Anconam ſingulis cohortibus occupat.* Colonia fuit, ut paullo ante ex Livii XXXIX. cap. XLIV. perceptum eſt, qui etiam annum deductionis notavit: etiam Vellejus lib. I. cap. XV. *Cn. Manlio Volſone & Fulvio Nobiliore* coss. *Bononia deducta colonia*, abhinc annos ferme CCXVII: *& poſt quadriennium, Piſaurum & Potentia.* Et Gruteri Theſauro p. 433. n. I. PATRONO COLONIARUM PISAUR. ET FANEST. Exit juxta eam ejuſdem vocabuli flumen. Plinius lib. III. cap. XIV. *Piſaurum cum amne.* Vibius Sequeſter: *Piſaurus, qui & Iſaurus, ut Lucanus, a quo civitas Piſaurum, de qua Catullus* [carm. LXXXI] *moribunda ſede Piſauri: decurrit in Hadriaticum.* Lucani verſum modo vidimus.

Quod proxime in ora memorabile ſit, *Fanum Fortunæ* eſt. Sic plene nominat Plinius cap. XIV. *coloniæ, Fanum Fortunæ, Piſaurum cum amne.* Et Tacitus Hiſt. III. cap. L. *Exercitus ducesque ad Fanum Fortunæ iter ſiſtunt.* Ac Strabo lib. V. pag. 157. τὸ ἱερὸν τῆς Τύχης. Aliquando ſimpliciter *Fanum* dicitur: item *colonia Faneſtris.* Cæſar dicto cap. XI. *Piſaurum, Fanum, Anconam.* Sidonius lib. I. epiſt. V. *Hinc Ariminum Fanumque perveni.* Et Vitruvius lib. V. cap. I. *colonia Julia Faneſtris.* Et inſcriptio in Gruteri Theſ. p. 416. n. 8. COL. JUL. FANESTRIS. Et pag. 475. n. 7. ORIUNDUS COLONIA JULIA FANO FORTUNAE.

Ex modico intervallo *Metaurus* fluvius, ab Apennino per Umbriam delapſus, in mare ſe effundit. Plinius: *in ora flumen Aeſis: Senogallia, Metaurus fluvius.* Livius lib. XXVII. cap. XLVII. *alter per vada nota Metaurum flumen tranavit.* Et Silius lib. VIII. verſ. 450.

Vortice contorquens undas per ſaxa Metaurus.

Horatius quoque lib. IV. oda IV. de Nerone, Asdrubalis victore:

Quid debeas, o Roma, Neronibus,
Teſtis Metaurum flumen, & Asdrubal
Devictus.

Proximum flumen memorabile, *Sena* eſt, ſive *Senna* ἐπενθετικῶς. Silius lib. VIII. verſ. 455. poſt alia fluviorum nomina,

Et Clanis, & Rubico, & Senonum de nomine Sena:

Sic enim legendum, quia de fluminibus agitur, non de oppidis; minus de Senis, Etruriæ civitate & colonia. Lucanus lib. II. verſ. 406.

Cruſtumiumque rapax & junctus Sapis Iſauro,
Sennaque, & Hadriacas qui verberat Aufidus undas.

Cluverio eſt is, qui nunc Ceſano dicitur, IV millibus ante Senogalliam. nam hanc qui

adluit

adluit in Tabula itineraria vocatur *Miſus*, nunc Nigola vulgo, etiam non nullis Miſa.

Senogallia ad Miſum eſt, cujus vel nomen originem prodit. Plinius dicto loco: *in ora flumen Aeſis: Senogallia, Metaurus fluvius.* Et Strabo p. 157. ἔςι ὁ μὲν Αἶσις μεταξὺ Αγκῶνος καὶ Σηνογαλλίας, *Aeſis eſt inter Anconam & Senogalliam fluvius.* Dicitur etiam ſimpliciter *Sena.* Livius lib. XXVII. cap. XLVI. *Ad Senam caſtra alterius conſulis* [Livii Salinatoris] *erant: & quingentos inde ferme paſſus Asdrubal aberat.* Et Eutropius lib. III. cap. X. *Asdrubal apud Senam, Piceni civitatem, in inſidias compoſitas incidit.* Additur in Tabula veteri ſeparatim *Galli*, breviatum cognomen, quod plene eſt *Sena Gallica.* Gentile *Senenſis.* Cicero in Bruto cap. XVIII. *quos* [ludos] *Salinator Senenſi prœlio voverat.* Et Livius dicto libro XXVII. cap. XXXVIII. *colonos maritimos* enumerat, qui vacationem dicebantur habere, cujus cauſſa hi populi ad ſenatum venerint: *Oſtienſis, Alſienſis, Antias, Anxuras, Minturnenſis, Sinueſſanus, & ab ſupero mari Senenſis.* E quibus ſimul elucet, coloniam fuiſſe, quia *colonis* maritimis adnumeratur. Frontinus de Coloniis libro, aut quisquis auctor eſt vel excerptor, etiam *Senogallienſis ager* dixit.

Aeſis, Αἶσις, fluvius qui Umbriam a Piceno ſejungit, ſatis jam ex Plinio & Strabone in Senogallia, etiam antea, delineatus fuit. Silius lib. VIII. verſ. 444. ita nominis originem ex fama, ut ait, vetuſta revelavit:

Ante (ut fama docet) tellus poſſeſſa Pelasgis,
Queis Aeſis regnator erat: fluvioque relinquit
Nomen, & a ſe ſe populos tum dixit Aſiſos.

Hæc de Umbria in ora maris: ſequuntur ejusdem mediterranea, in quibus enarrandis rurſus ab occaſu in ortum, ut ſolemne eſt geographis, progrediemur. Prima ergo urbs eſt *Sarſina*, quæ nomen ſervat, in ſiniſtra *Sapis* ripa, Plauti, comici poetæ, patria, de quo Hieronymus chron. ad olympiadem CXLV. *Plautus ex Umbria Sarſinas Romæ moritur.* Strabonis lib. V. p. 157. eſt Σαρσῖνα, & ſic Latinis quoque per R litteram ſcriptum legitur. Silius lib. VIII. verſ. 462.

- - - - *his Sarſina dives Lactis.*

Et Martialis lib. IX. epigrammate LIX.

Sic montana tuos ſemper colat Umbria fontes,
Nec tua Bajanas Sarſina malit aquas.

Incolæ quoque Plinio *Sarſinates* dicto loco: Polybio lib. II. cap. XXIV. Σαρσινάτοι, ſeu potius Σαρσινάται, ut mos eſt Græcis gentilia formare. Etiam Grut. Inſcr. p. 1095. num. 2. CURATORI SARSINATIUM. Aliis tamen lapidibus per S S videmus ſcriptum. Grut. p. 322. n. 4. MUNIC. SASSI. & pag. 522. n. 8. NATUS SASSINA. Et Reineſ. claſſ. VII. inſcr. 20. BAEBIUS GEMELLUS SASSINAS MUNICIPIBUS SINGULEIS. Municipium enim fuit haud ignobile.

Inter Sarſinam & montem Feretrum ad ſiniſtram Arimini amnis ripam, haud procul caſtello Sicchiano, *Vicus Titienſis* fuit, quod Lucas Holſtenius pag. 89. ex lapide ibidem reperto demonſtrat, quo legitur BALINEUM VICANORUM TITIENSIUM. *Mons Feretrus* autem, hodie S. Leo; at ager Monte Feltro, corrupte, a Procopio ita nominatur lib. II. Goth. cap. XI. Φρούρια δύο, Καισηνά τε καὶ Μοντεφέρετρον, *duo caſtella, Cæſena & Monteferetrum.* Luithprandus lib. VI. cap. VI. *Montem Feretratum* dixit. At prope fontes Piſauri *Seſtinum* celebre municipium fuiſſe, teſtantur antiquæ inſcriptiones, e quibus eſt, quam Cluverius refert,

L. VOLCEJUS SEVERUS SESTINO.

plures in Seb. Maccii Tomo II. pag. 222. exhibentur. Hinc quos Plinius laudavit, *Seſtinates* ſunt municipes.

Haud longe a ſiniſtra Piſauri ripa *Pitinum* fuit, cognomine *Piſaurenſe*, ut ab alio ejus vocabuli oppido, quod in Piceno fuit, diſtingueretur. Ptolemæo eſt Πίτινον, *Pitinum*, in mediterranea Umbria: Gruterus veterum inſcriptionem p. 322. n. 8. Piſaurenſis lapidis oſtendit,

PATRONAE MUNICIPI
PITINATIUM PISAURENSIUM.

Eſt & ejusdem cognominis *Tifernum Metaurenſe*, ſitum ad flumen, a quo cognominatur, eodemque diſcernitur a Tiferno Tiberino. Plinius lib. III. cap. XIV. *Tifernates cognomine Tiberini; & alii Metaurenſes.* Videtur eſſe oppidum S. Angelo in Vado.

Urbinum quoque geminum, *Hortenſe* & *Metaurenſe*. Plinius ibidem: *Urbinates cognomine Metaurenſes; & alii Hortenſes.* Ex his præcipuum *Urbinum Hortenſe* fuit, quod etiam nunc caput ſui ducatus eſt, ut ex inſcriptionibus ejus loci, & Procopii narratione adparet. Hic lib. II. B. Goth. cap. XIX. Urbinum tradit in edito colle & rotundo ſitum, & uno tantum fonte uti; quod adprime convenit cum clariſſima nunc civitate Urbino. Gruterus Inſcript. p. 485. n. 8.

C. VESNIO C. F. STEL. VINDICI
POPULI URVINI PATRONO SUO
ET MUNICIPII AEDIL.

per V enim, loco B, & alibi ſcriptum hoc nomen exſtat. Et pag. 301. Oper. Grut. in priore urbium ſerie URBINO ſcriptum eſt: in altera ejusdem paginæ URVINO. *Urbinum* autem *Metaurenſe* VIII millibus paſſuum ab illo abeſt, Metauro flumini impoſitum, videtur Caſtellum Durante eſſe, ab altero Urbino in auſtrum recedens. Gruter. pag. 463. num. 4. CURATORI REIP. URVINATIUM METAURENSIUM.

Ad Metaurum infra Urbinum eſt etiam *Petra Pertuſa*, quæ ita Victoris epitoma in Veſpaſiano adpellatur. *Tunc*, inquit breviator ille, *cavati montes per Flaminiam ſunt prono transgreſſu, quæ vulgariter Pertuſa Petra vocitatur.* Major Aurelius, quem Schottus in lucem produxit, tantummodo dicit, *cavati montes per Flaminiam prono transgreſſu:* cui alter, tamquam interpres, *Pertuſæ Petræ* nomen adjecit. Procopius quoque lib. IV. Goth. cap. XXVIII. eodem vocabulo nominavit, Πέτρας τῆς Περτούσης καλουμένης τὸ δὲ ὀχυρώματος καρτερὸν χωρίον φύσει, *Petræ Pertuſæ, ut vocant, locus natura munitiſſimus.* Caſtellum itaque fuit, & una tranſitus per petram inſtar portæ factus. Claudianus de VI conſul. Honorii a verſ. 500. ita deſcripſit:

Lætior hinc Fano recipit Fortuna vetuſto,
Deſpiciturque vagus prærupta valle Metaurus,
Qua mons ante patens vivo ſe perforat arcu,
Admiſitque viam ſectæ per viſcera rupis.

Idem locus veteri tabula, quæ Peutingerorum fuit, ſignatur *Ad interciſa*, intellige ſaxa, a Fano Fortunæ XVI millibus ad Forum Sempronii itinere ducente; inde XII ad hunc locum, qui *Ad interciſa* vocitatur. Hieroſolymitano itinere ſimpliciter *Interciſa* dicuntur, & diſtantia paullo brevior hoc modo, niſi numeri fallunt, expreſſa:

Inter-

Intercisa	— — —
Foroſempronii	IX.
Ad Octavum	IX.
Fano Fortunæ	VIII.

Inde in auſtrum, IX millibus paſſuum ab Intercisis eſt locus *Ad Cale* in Hieroſolymitano, *Ad Calem* in Tabula, *Ad Callem* Antonini ab Helvillo Anconam itinere: quæ ſcriptura Holſtenio probatur, quia & hodie *Cagli* eſt. Ulterius in auſtrum & ad Apenninum erat *Ad Enſem*, Tabulæ Peutingerianæ memoratus locus, quem Cluverius in oppidi cujusdam ruinis quærit: Holſtenius p. 87. diverſorium fuiſſe exiſtimat, qui oppidi ruinas ſeparatim ad *Luceolis* vel oppidum vel caſtrum refert, de quo Paullus lib. IV. Langobard. cap. VIII. & XXXV.

Inter Ad Enſem & Attidium *Sentinum* eſt, hodie Sentina; Ptolemæus Σεντῖνον vocat: Polybius lib. II. cap. XIX. ἐν τῇ τῶν Σεντινατῶν χώρᾳ, quod Livius lib. X. cap. XXX. & inſequenti, Latine dixit, *in Sentinati agro.* Dio lib. XLVIII. pag. 364. de triumviro Cæſare Octaviano, μεταςὰς ἐς τὴν Ομβρικὴν Σεντινάτας ἐπολιόρκησε, *profectus in Umbriam, Sentinatium urbem oppugnavit.* Et hoc ad Apennini radices, haud longe ab *Helvillo*, quod propius eſt montibus, aut in ipſis ſitum, unde Antonini iter Anconam directum, ad Callem primum ducit, XIIII ab Helvillo in ſeptemtriones remotum, X millibus a loco Ad Enſem reductum eſt in Tabula, orientem verſus. Cluverius exiſtimat vetus nomen *Suillum* fuiſſe, unde Plinii ſunt *Suillates* lib. III. cap. XIV. Ibi locus eſt nunc *Sigillo* dictus, quod nomen *Suillo* Plinii reſpondet, ſive id itinerariorum Helvillum eſt, ſive ab eo paullisper reductum.

Infra Intercisa eſt *Forum Sempronii* ad Metaurum amnem, hodie Foſſombrone, vitiato nomine. Straboni Φόρον Σεμπρώνιον dictum; Ptolemæo Φόρος Σημπρωνίου. Vetuſto lapide, Grutero p. 322. notante, FORO SEMPRONII eſt: & pag. 417. num. 7. II. VIRI ET DECURIONES FOROSEMPRONIENS. Hieroſolymitano itinere Foroſempronii, cujus ſitum ex ductu itineris paullo ante in Intercisis intelleximus.

Ad Senam ſita *Suaſa* eſt in utraque ripa: Ptolemæi Σουάσα: unde *Suaſani* ſunt Plinii. Municipium fuiſſe, ex inſcriptione conſtat, a Grutero p. 469. n. 5. producta, II. VIRO Q. Q. AUGURI SUASAE. *Oſtra*, Ptolemæi Ὄστρα, infra Suaſam, Miſum flumen verſus, aut in ejus ripa, ubi veſtigia dicit Holſtenius exſtare. Hinc *Oſtrani* ſunt, quos Plinius dicto loco recenſet. Supra hæc ad idem flumen Senam, nunc Ceſano, ubi Pergula eſt, antiqui oppidi rudera adparent in læva ripa, quo loco *Tuficum* Ptolemæi & Plinii fuiſſe Holſtenius exiſtimat: quod oppidum ad Tiberim Cluverius locavit.

Aeſis colonia ad cognominis ejusdem flumen, hodie Jeſi. Ptolemæus Αἶσις, *Aeſis.* Vetus inſcriptio in Gruteri Theſauro p. 446. n. 1. COL. AUXIM. ET COL. AESIS ET MUNICIP. NUMANAT. & num. 2. ibidem: P. C. AESIS ET MUNIC. NUMANAT. Ac Reineſius claſſ. VI. inſcr. 22. PATRONO COL. AESIS. Et hæc ſunt Umbriæ mediterranea trans Apenninum, inter Rubiconem aut Sapem ab occaſu, & Aeſim fluvium ab ortu comprehenſa, quem ſupra oſtendimus limitem fuiſſe Umbriæ & Piceni: ſed hoc, ſi veteres geographos ſequemur, de ora potius & maritimis, quam de interioribus & Apennino propinquis intelligendum eſt, quia Strabo, Plinius & Ptolemæus etiam *Camerinum* in Umbria cenſent, quod longius abeſt ab Aeſi flumine, orali termino Picentium Umbrorumque. Horum ductu Umbris adjungemus quædam oppida trans Aeſim, ſed Apenninum verſus, aut ad radices ejus poſita.

Primum eſt, *Attidium*, unde Plinii *Attidiates* ſunt lib. III. cap. XIV. In veteri lapide Aeſi, Holſtenio teſte, CURAT. R. P. ATTIDIAT. Corruptum ergo eſt quod

ex

ex Balbi de Limitibus libro Frontinus ſub finem adfert, *Ager Attejatis oppidi.* Pagus eo tractu prope Aeſis fontes, eſt Attigio, quod nomen ex illo videtur deductum eſſe. Infra id oppidum, etiam propior amni, eſt *Matilica*, a quo Plinius *Matilicates* dixit oppidanos. Frontinus de Coloniis: *Matilica, oppidum. Ager ejus ea lege continetur, quo & Camerinus.* Veteri nomine hodieque dicitur Matelica. His in ortum brevi intervallo *Pitulum* municipium adjacet. Holſtenius ex lapide, qui Aeſi exſtabat, CURATOR. REIP. PITUL. Et ex alio pag. 84. CURATORI REIP. FULGINAT. ORDO PITUL. Plinius ſæpe dicto loco: *Pitulani, cognomine Piſuertes; & alii Mergentini.* Quinam hujus loci ſint, incertum eſt: item, num utrique in Umbria ſeu ſexta regione, an alteri in Latio, ubi etiam *Pitulum* lib. III. cap. V. Plinius collocavit. Prope amnis Potentiæ fontes *Prolaquium* Tabulæ fuiſſe videtur.

Ultima urbs Umbrorum *Camerinum*, quod nomen manet: id Strabo & Ptolemæus Καμάρινον vocali prima ſcripſerunt: Latini ſemper ſecunda. Cæſar Civ. I. cap. XV. *Camerino fugientem Hirrum excipit.* Pompejus Domitio ſub Ciceronis lib. VIII. ad Attic. ep. XII. *cohortes, quæ ex Piceno & Camerino venerunt.* Frontinus de Colon. *Ager Camerinus.* nam idem gentile eſt. Paullus lib. IV. Langob. cap. XVII. *Ariulfus quum bellum contra Romanos in Camerino geſſiſſet.* Frequentius vero eſt *Camers* tam poſſeſſivum quam gentile. Cicero pro Sulla cap. XIX. *in agro Camerti, Piceno, Gallico.* Idem pro Balbo cap. XX. *neque Iguvinatium neque Camertium fœdere eſſe exceptum.* Et Silius lib. VIII. verſ. 462.

> - - - *his populi fortes, Amerinus, & armis*
> *Vel raſtris laudande Camers.*

UMBRIA CIS APENNINUM.

Hactenus quæ trans Apenninum Umbria eſt, quæ pars cis montes inter Tiberim & Narem amnes erat, nunc nobis perluſtranda eſt. Primum eſt in Tiberis ripa *Tifernum Tiberinum*, quo cognomine a Tiferno Metaurenſi ſeparatur. Plinius lib. III. cap. XIV. *Tifernates cognomine Tiberini, & alii Metaurenſes.* Plinius alter lib. IV. epiſt. I. *Oppidum eſt prædiis noſtris vicinum: nomen Tifernum Tiberinum, quod me pæne adhuc puerum patronum cooptavit.* Idem lib. X. epiſt. XXIV. *municipium* dicit in vicinum prædiis ſuis oppidum. Gruteri Inſcript. p. 494. n. 5. exſtat REIP. TIF. TIB. Etiam pluraliter *Tiferna Tiberina* dictum fuiſſe, probat Holſtenius pag. 90. inſcriptione veteri: C. JULIO C. F. CLU. PROCULO TIFERNIS TIBERINIS, ſupple, oriundo.

Iguvium proximum ſuccedit, Tabulæ *Agubium*, hodie *Eugobio*. Cæſar Civ. I. cap. XII. *Diffiſus municipii voluntati Thermus cohortes ex urbe educet: Curio, omnium ſumma voluntate, Iguvium recipit.* Municipium ergo fuit, & antiquum oppidum. Siſenna quoque apud Nonium in APISCI ex Hiſt. lib. IIII. *Poſtero die legatos Iguvium apiſcitur.* Silius lib. VIII. verſ. 459.

> *Narnia, & infeſtum nebulis humentibus olim*
> *Iguvium.*

Oppidani Plinio ſunt *Iguvini*: etiam Cæſari dicto loco, *certior factus, omnium eſſe Iguvinorum optimam erga ſe voluntatem*: & inſcriptione Grut. p. 347. n. I. IGUVINORUM: Cicero autem pro Balbo cap. XX. dixit etiam in MSS. *fœdere Iguvinatium.*

Tuſicum deinde, Ptolemæi Τέφικον, unde Plinii *Tuſicani* ſunt, Cluverius ad Tiberim ſed dubitanter, ponit. Ait enim, *forte* apud ripam illam *Tuſicum* fuiſſe. Sed ſupra oſten-

oſtendimus, Holſtenium trans Apenninum ad Ceſanum fluvium illius rudera, ut opinatur, inveniſſe. *Arna* ex adverſo Peruſiæ, prope Tiberim, Ptolemæi Ἄρνα. Silius lib. VIII. verſ. 457.

His urbes, Arna, & latis Mevania pratis.

Oppidani *Arnates* Plinio. Hodie Civitella d' Arno. Trans Cluſium flumen, qui in *Tiniam* influit, *Aſiſium* eſt in monte, nunc Aſſiſi, ſervato vocabulo, Ptolemæi Ασίσιον, ex quo Plinii ſunt *Aſiſinates.* Municipium fuiſſe inſcriptio docet, Grutero pag. 21. num. referente, MUNICIPIUM ASISINATIUM. Procopio lib. III. B. Goth. cap. XII. ſunt Ασίσινοι. Prope Tiniæ confluentem *Vettona* fuit, Tabulæ *Vetona*, inter Peruſiam & Tuder. Incolas Plinius *Vettonenſes* dixit: & inſcriptio Grut. p. 487. n. 2. PATRONO ET CURATORI R. P. VETTONENSIUM.

Hispellum paullo plus in ortum ab Aſiſio recedit, Strabonis Εἰσπέλλον, Ptolemæi Ἴσπελον. Latini *Hiſpellum* ſcribunt. Plinius lib. III. cap. XIV. *Intus Hiſpellum, Tuder.* Hyginus de Limitibus, *colonia Julia Hiſpellum.* quod etiam ex lapide ita Gruterus p. 351. n. 1. profert: II. VIR QUIN. COL. JUL. HISPELLI. Silius lib. VIII. verſ. 458.

Hiſpellum, & duro monti per ſaxa recumbens Narnia.

Coloni *Hiſpellates.* Plinius lib. VIII. epiſt. VIII. *Balineum Hiſpellates, quibus illum divus Auguſtus dono dedit, publice præbent, & hoſpitium.* Nec non iidem *Hiſpellenſes* dicebantur. Inſcriptio Fulginienſ. in Sponii Miſcell. erud. Ant. p. 183. HISPELLENSES, IGUVINI.

Ad *Tiniam* amnem *Fulginia* eſt ſive *Fulginium*, hodie Fuligno. Silius lib. VIII. verſ. 460.

Iguvium, patuloque jacens ſine mœnibus arvo
Fulginia.

Altera forma Appiani eſt, qui lib. V. Civil. p. 1100. Φουλκίνιον ſcripſit, additque CLX. ſtadiis a Peruſia diſtare. Oppidani Plinio ſunt *Fulginates:* inſcriptione jam ex Sponio citata ſunt æque FULGINATES, tamquam a *Fulginum* ſit triſyllabo. Alia tamen Grut. p. 347. n. 1. legitur PATRONO CIVITAT. FORO FLA. FULGINIA. ITEMQUE ICUVINORUM, quod legendum videtur *Fulgineatium.* Itin. Hieroſolym. *Fulginîs* eſt multitudinis numero & caſu ſexto contracta.

Ubi Tiniæ Clitumnus miſcetur, ei adpoſita eſt *Mevania*, cujus oppidani *Mevenates* dicti Plinio: etiam inſcriptione, quam Sponius Erud. Antiq. Miſc. p. 183. transſcripſit, MEVENATES. Dives *Mevania* armentorum albo colore, quæ ſacrificiis alebantur. Silius lib. VIII. verſ. 457. - - - *latis Mevania pratis.*

Lucanus lib. I. verſ. 473.

- - - - *tauriferis ubi ſe Mevania campis.*
Explicat.

Cauſſa coloris Clitumni aqua, qui ibi Tiniæ miſcetur. Virgilius lib. II. Georg. verſ. 144.

Hinc albi, Clitumne, greges, & maxima taurus Victima.

Eſt autem *Clitumnus*, ut Plinius lib. VIII. epiſt. VIII. fons pluribus venis inter Hiſpellum & Spoletium, ex quo flumen emanat brevi poſt ſpatio ampliſſimum, etiam patiens navium. Adjacet templum priſcum & religioſum, quo Clitumnus deus amictus ornatusque prætexta ſtat, quem Iovem Vibius Sequeſter interpretatur. Commodus amnis gignendis alendisque victimis, ut ex Virgilio modo oſtendimus. Addo Silii teſtimonium lib. VIII. verſ. 451.

- - - ingentem perfundens flumine ſacro
Clitumnus taurum.

Amnis *Tinia*, Straboni ὁ Τενέας, p. 175. nunc Tupino, cui miſcetur Clitumnus, ibidem verſ. 453. inter amnes, qui in Tiberim properant, numeratur ita

- - - - Tiniaque inglorius humor.

Prope fontes Tiniæ eſt *Nuceria*, nunc Nocera, cognomine *Camellaria*, ut in Tabula Peutingeriana eſt: Strabonis Νουκερία: Etiam Ptolemæi, qui κολώνια addit, quod quidam ex cognomine καμελλάνα ſuſpicantur pravatum eſſe. nam Plinius ſæpe notato loco: *Nucerini cognomine Favonienſes & Camelani:* id quod Tabulæ cognomen ſuſpectum corruptionis facit. An Favonienſis Nuceria ſit eadem quæ Camelana, & ſic duo cognomina unius oppidi, dubitatur. Ait tamen Cluverius, quia Plinius non addiderit, quod alibi hoc capite ſolet, *& alii.*

Forum quoque *Flaminii* in hoc tractu fuit, Strabonis Φόρον Φλαμμίνιον, qui cum Nuceria conjungit: Ptolemæi Φόρος Φλαμίνιος. Hieronymus chronico: *Callus & Voluſianus, quum adverſum Aemilianum, qui in Mœſia res novas moliebatur, ex urbe profecti eſſent, in Foro Flaminii, ſive ut alii putant, Interamnæ, interfecti ſunt.* Supra laudata ex Sponii Miſcellaneis inſcriptione in Umbriæ populis recenſentur etiam FOROFLAMINIENSES. Cluverius anxie locum inquirit: juvat Holſtenius, in Tabula poſt *Forum Fluminii* non XVI. ſed VI. *legens* paſſuum millia. Hieroſolymitano itinere hæc ſunt

Civitas	*Trevis*	——	——
Civitas	*Fulginis*	M.	V.
Civitas	*Foroflamini*	M.	III.
Civitas	*Noceria*	M.	XII.

Trebia propinqua eſt, unde Plinii *Trebiates*. In Hieroſolymitano *Trevis*, id eſt Trebiis, ut jam oſtenſum eſt. Hodie *Trevi* in colle inter Fulginium & Spoletium, ſed propius illi. *Spoletium* autem colonia, cujus deductionem Vellejus lib. I. cap. XIV. & Epit. Livii XX. deſcripſerunt. Livius lib. XXII. cap. IX. *Hannibal per Umbriam uſque ad Spoletium venit.* Florus lib. III. cap. XXI. in ſplendidiſſimis Italiæ municipiis numerat. Incolæ *Spoletini* Plinio: & *populus Spoletinus* Ciceroni pro Balbo cap. XXI. Et Inſcript. Grut. p. 476. n. 7. ORDO SPOLETINORUM: quod a *Spoletium* formatur; non a *Spoletum:* ut perperam quidam libri, recentem adpellationem *Spoleto* imitati, exhibent.

Tuder oppidum, nunc Todi. Strabo Τοῦδερ. Plinius: *Intus Hiſpellum, Tuder.* Tabula itineraria, *Tuder* inter Vetonam & Ameriam. Silius lib. VI. verſ. 645.

Devexum lateri pendet Tuder. - - - -

Frontinus: *colonia Fida Tuder.* Poſteriores *Tudertum* dixere. vide Paul. Diaconum lib. IV. cap. VIII. Incolæ *Tudertes*, ſingulatim *Tuders*. Plinius lib. II. cap. LVII. *ab Amerinis & Tudertibus.* Gruter. pag. 19. inſcr. 6. POPULI TUDERTIS. Et Silius lib. IV. verſ. 222.

Et Gradivicolam celſo de colle Tudertem.

Dicta inſcriptione apud Sponium p. 183. TUDERTINI.

Inter Tuder & Spoletium ſunt *Carſulæ*, ſed in auſtrum nonnihil deductæ, IX m. p. ab Narnia, XXI a Mevania, ut Holſtenius calculum poſuit. Strabonis ſunt Κάρσουλοι. Tacitus Hiſt. III. cap. LX. *Duces partium ut Carſulas venere, paucos ad requiem dies ſumunt.* Hodie diverſorium Carſulanum in ruderibus eſt. Gentile Carſularum eſt *Carſulanus*. Plinius lib. I. epiſt. IV. *Quantum copiarum in Ocriculano, in Narnienſi, in Carſulano, in Peruſino tuo.* Inde ad Tiberim devergit *Ameria*, nunc Amelia. Cicero pro Roſcio cap.

VII. pri-

VII. *primo diluculo nuntius hic Ameriam venit.* Ptolemæus Ἀμερία. Plinius lib. III. cap. XIV. extremo: *Ameriam Cato ante Perſei bellum conditam annis* IↃCCCCLXIV *prodidit.* Municipium fuiſſe, Cicero dicta oratione teſtis eſt cap. VI. *Sex. Roſcius, pater hujusce municeps Amerinus fuit, genere, & nobilitate, & pecunia non modo ſui municipii, verum etiam ejus vicinitatis facile primus.* Et inſcriptio Grut. p. 485. n. 5. PATR. MUNIC. AMERIAE. Auguſti lege *ager Amerinus*, ut Frontinus prodidit, veteranis eſt adſignatus.

Ad Narem amnem *Narnia* eſt, hodieque Narni dicta, a Plinio & Ptolemæo Umbriæ adſcripta, quamvis, ut nunc eſt, poſita in ripa læva extra limitem. Vetus nomen illius *Nequinum* fuit. Plinius cap. XIV. *Narnienſes, quod oppidum Nequinum antea vocabatur.* Livius lib. X. cap. IX. *Alter conſul in Umbria Nequinum oppidum circumſedit.* Et quia in limite, coloniam adverſus Umbros accepit, & novum a flumine nomen. Ibidem cap. X. *Ita Nequinum in ditionem populi Rom. venit. Colonia eo adverſus Umbros miſſa, a flumine, Narnia adpellata.* Hinc duplex gentile. In tabula triumphorum Capitolina NEQUINATES: & apud Gruterum p. 387. ORDO NARNIENSIUM. Situm Silius lib. VIII. verſ. 458. delineavit,

Hiſpellum, & duro monti per ſaxa recumbens
Narnia.

Supra Narniam, ad idem flumen, aut in ipſo, *Inter amna* eſt, Nare circumflua. Varro L. L. lib. IV. cap. V. *Oppidum Interamna dictum, quod inter amnes eſt conſtitutum.* Strabo in Umbria Ἰντέραμνα. Tacitus Hiſt. III. cap. LXIII. *pars Narniæ, pars Interamnæ ſubſiſtere juſſi.* Incolæ *Interamnates.* Idem annal. I. cap. LXXIX. *Interamnates diſſeruere, peſſum ituros fecundiſſimos Italiæ campos, ſi amnis Nar (id enim parabatur) in rivos diductus ſuperſtagnaviſſet.* Quum vero plures ſint Interamnæ, hi *Nartes* fuere cognominati. Plinius in Umbria: *Interamnates, cognomine Nartes.* Et inſcriptione veteri apud Grut. p. 411. n. 3. PATRONO MUNICIPI INTERAMNAT. NART.

Tandem *Ocriculum*, cujus ſitum ita Strabo deſcripſit: ὁ Νὰρ ποταμὸς συμβάλλων τῷ Τίβερι μικρὸν ὑπὲρ Ὀκρίκλων, *amnis Nar paullo ſupra Ocriculos Tiberi fluit.* nam pluraliter is οἱ Ὀκρίκλοι eadem pag. 157. dixt. Latini veteres *Ocriculum.* Livius lib. XX. cap. XI. quum ad *Tiberim circa Ocriculum proſpexiſſet agmen.* Tacitus lib. III. Hiſt. cap. LXXVIII. *digreſſus Narnia Veſpaſiani exercitus, feſtos Saturni dies Ocriculi per otium agitabat.* Et Plinius lib. VI. epiſt. XXV. *Scribis, Robuſtum cum Attilio Scauro Ocriculum uſque commune iter peregiſſe.* Et Ptolemæus quoque eadem forma Ὀκρίκωλον ſcripſit. Vulgare nomen eſt *Otricoli*, a quo T etiam in libros Taciti irrepſit, a quo ex MSS. Th. Ryckius purgavit. Situm etiam eſt ultra Narem, Romam verſus; nec minus vero in Umbria a Plinio & Ptolemæo cenſetur. Quod argumento eſt, Umbriæ fines Narem ex parte transgreſſos fuiſſe. Gentile ejus, *Ocriculani*, auctore Plinio: & inſcriptione, quæ Ocriculi exſtat, qua de PATRONE MUNICIPI patre dicitur THERMAS OCRICULANIS A SOLO EXSTRUCTAS SUA PECUNIA DONAVIT. Ceterum Flaminia via per hæc oppida hoc ordine & diſtantia itur Antonino duce, itinere ab Urbe per Picenum Anconam,

Ocriculos	M. P. XLVII.
Narniam	M. P. XII.
Ad Martis	M. P. XVIII.
Mevaniam	M. P. XVI.
Nuceriam	M. P. XVIII.

AGER PICENUS.

Umbriam ab ortu ſolis excipit *Picenum*, ſive ut ſæpius vocatur, *Ager Picenus*. Cæſar Civ. I. cap. XII. *delectum toto Piceno habebat*. Plinius lib. III. cap. XIII. *Quinta regio Piceni eſt*. Et ne *agrum* ſubaudiri putes, ecce Florus lib. III. cap. XVIII. nominandi caſu: *quum omne Latium atque Picenum, Etruria omnis, atque Campania, poſtremo Italia contra matrem ac parentem urbem conſurgeret*. At Cicero & Salluſtius ſemper, puto, *Picenum agrum* dixerunt. Vide illum in Catil. II. cap. II. & XII. pro Sulla cap. XIX. Philipp. V. cap. XVI. Offic. III. cap. XVIII. & alibi: hunc Catil. Belli cap. XXVII. XXX. XLII. & LVII. Etiam Livius lib. XXII. cap. IX. *in agrum Picenum avertit iter*: & Tacitus Hiſt. III. cap. XLII. *qua Picenus ager Hadria adluitur*. Silius ſimili modo lib. VIII. verſ. 425.

Et qui Picenæ ſtimulat telluris alumnos.

Populus *Picentes* ſunt, diverſi a Picentinis ad mare inferum: quamvis Græci & illos Πικεντίνους adpellitant. Cicero pro Sulla cap. VIII. de Aſculano genere diſſerens, *Aut doceat, Picentes ſolos non eſſe peregrinos*. Livius lib. X. cap. X. *fœdus ictum cum Picenti populo eſt*. Prudentius paſſione Hippolyti verſ. 206.

Indigena, & Picens, plebs & Etruſca venit.

Tam amplæ multitudinis hic populus fuit, ut Plinius dicto loco *trecenta ſexaginta millia Picentium in fidem populo Romano veniſſe* referat. Fines in ora ab Aeſi flumine ſunt uſque Prætutianos, ſi proprie Picentes intelligamus. Ibidem Plinius: *Tervium, quo finitur Prætutiana regio, & Picentium incipit*. Laxe autem ſi Picenum capias, & Prætutianum & Hadrianum agrum comprehendet. Itidem Plinius eodem loco: *Tenuere Picentes ab Aterno amne, ubi nunc ager Hadrianus*. Superiori parte ab Apennino Umbri excludunt Camerinum usque, ut ſupra expoſuimus: inferiore latius a mari ad montes habitabant. Strabo lib. V. pag. 166. οἰκοῦσι ἀπὸ τῶν ὀρῶν ἀρξάμενοι μέχρι τῶν πεδίων καὶ τῆς θαλάττης, *incolunt a montibus* [Picentes] *uſque ad campos & mare*. Nomen deductum ab ave *pico*, quo duce in has oras ex Sabinis veniſſe referuntur, ibidem Strabo explicavit, & Feſtus in *Picena regio*.

Prima urbs in ora *Ancona* eſt, & ſitu & nomine ſuo hodieque notiſſima. Iterum Strabo: πόλις Ἀγκὼν Ἑλληνίς, Συρακουσίων κτίσμα, τῶν φυγόντων τὴν Διονυσίου τυραννίδα, *Græca urbs Ancona, a Syracuſanis condita, Dionyſii tyrannidem fugientibus*. Nominis rationem Pomponius Mela lib. II. cap. IV. ex ſitu declarat. *Illa*, inquit, *in anguſto duorum promontoriorum ex diverſo coeuntium inflexu, cubiti imagine ſedens, ideo a Grajis dicta Ancon*. Græcis enim hujus urbis nomen Ἀγκὼν eſt, Latinis pluribus *Ancona*. Cicero lib. XVI. epiſt. XII. *Piſaurum, Anconam, Arretium occupavit*. Cæſar Civ. I. cap. XI. *Piſaurum, Fanum, Anconam ſingulis cohortibus occupat*. Livius lib. XLI. cap. I. *Adverſus Illyriorum claſſem creati duumviri navales erant, qui tuendæ* XX *navibus maris ſuperi oræ, Anconam velut cardinem haberent*. Et Plinius dicto loco ſuum Melam ſequutus in nominis interpretatione, *Colonia*, inquit, *Ancona, adpoſita promontorio Cumero in ipſo flectentis ſe oræ cubito*. Et Catullus carm. XXXVI. ad Venerem, ibi templum habentem,

Quæque Anconam, Cnidumque arundinoſam
Colis, quæque Amathunta, quæque Golgos.

Nec aliter antiquis inſcriptionibus eſt quam ANCONA, & II. VIR ANCONAE. Vid. Grut. p. 301. & 459. n. 9. Alii poetæ autem Græcos imitantur. Lucanus II. verſ. 402.

Dalma-

- - *Dalmaticis obnoxia fluctibus Ancon.*

Et Silius Italicus lib. VIII. verſ. 437.

Stat fucare colus nec Sidone vilior Ancon,
Murice nec Libyco.

nam & purpura Anconæ tingebatur. Et græciſſans Atticus ad Ciceronem lib. VII. epiſt. XI. ineunte; *Anconem amiſimus.* Sic enim in MSS. eſt. Gentile Balbus & Frontinus ita formant, *Ager Anconitanus.*

Numana XII millibus in Tabula ab Ancona. Mela lib. II. cap. IV. *Piceni litora excipiunt: in quibus Numana, Potentia, Cluana, Cupra.* Et Plinius eodem cap. XIII. *Numana a Siculis condita.* Silius dicto libro, verſ. 432.

Heic & quos paſcunt ſcopuloſa rura Numanæ.

Municipium fuit: *Numanates* municipes. Inſcriptione veteri apud Gruterum pag. 446. n. 1. MUNICIP. NUMANAT. Nunc *Humana* vulgo vocitatur.

Potentia in illo litore ſequitur. Mela modo cognitus. Plinius inverſo ordine procedens: *Cluana, Potentia, Numana.* Cicero extrema oratione de Aruſp. Reſponſis: *eodem fere tempore factus in agro Piceno Potentiæ nuntiatur terræ motus horribilis.* Strabo & Ptolemæus Ποτεντία. Tabula inter Anconam & Potentiam flumina præfert *Aſpiam* & *Miſeonem*: & poſt Potentiam aliud *Miſium* cum loco *Sacrata*, nunc Porto de Monte ſanto.

Cluana oppidum Melæ & Plinio, quorum verba ſupra commemoravimus, in maritimis recenſitum. Et quia oſtiis fluviorum ſolemne adponi oppida, hoc forſan ad oſtium amnis fuit, qui nunc Chiento dicitur, Cluverio *Fluſor* Tabulæ videtur, de quo nomine nihil certi dici poteſt, quia nemo præter auctorem Tabulæ memoravit.

Firmum oppidum, nunc Fermo, paullo intus ſitum & reductum a mari, colonia vetus. Paterculus lib. I. cap. XIV. *Initio primi belli Punici Firmum & Caſtrum colonis occupata.* Pompejus Domitio proconſuli (lib. VIII. ad Attic. poſt epiſt. XII.) *quod audieris, Cæſarem Firmo progreſſum in caſtrum Truentinum veniſſe.* Et Ptolemæus in mediterraneis Φίρμιον ponit. quæ contra Melam notanda ſunt, qui tantummodo *caſtellum Firmum* refert, oppidum cum caſtello confundens, quæ Strabo optime diſtinxit. Cum oppidis enim quæ in ora, καὶ Φίρμον Πικηνόν, *etiam Firmum Picenum* recenſet, quia non longe a mari recedit. Quæ Strabonis adpellatio, conjungens urbi regionis nomen, aut ab aliis ejuſdem vocabuli diſtinguens, etiam antiqua inſcriptione, quam Gruterus p. 533. n. 5. profert, adprobatur, NAT. COL. FIRM. PICENO, id eſt, natus colonia Firmo Piceno. Addit Strabo, ἐπίνειον δὲ ταύτης, Κάσελλον, *navale vero hujus* [urbis] *dicitur Caſtellum.* Hoc Plinius dixit *Caſtellum Firmanorum.* Sic enim oppidani dicebantur ſeu coloni. Plinius alter lib. VI. epiſt. XVIII. *Rogas, ut agam Firmanorum publicam cauſſam; quod ego adnitar.*

Cupra Maritima, ſi ad flumen fuit & oſtium, quod pronum eſt ad fidem; ad illud fuit quod nunc *Aſone* adpellatur. Ptolemæus Κύπρα Μαριτίμα, quod cum inſcriptione, a Grutero p. 108. n. 7. prodita, conſentit, ANNIUS CRISPINUS CUPRA MAR. Plinius in ora: *Cupra oppidum, Caſtellum Firmanorum.* Mela in Italia: *Numana, Potentia, Cluana, Cupra, urbes.* Cognomen *Maritimæ* diſcernit a Cupra Ptolemæi altera, quam in eodem Piceno intus poſuit, *Montanam* cognominatam. *Cupræ* autem nomen eſt Κύπρα, quod in Junonis nominibus Etruſcis conditoribus erat. Strabo lib. V. pag. 166. τὴν Ἥραν ἐκεῖνοι Κύπραν καλοῦσι, *Junonem illi* [Etruſci] *Cupram, ſive Cypram, nominant.* De quo numine, Hadriano facta inſcriptio teſtatur (Grut. p. 1016. n. 2.) TEMPLUM DEAE CUPRAE RESTITUIT: quod Straboni eſt τὸ τῆς Κύπρας ἱερόν, *Cupræ fanum.* Et Silius lib. VIII. verſ. 433.

Et queis litoreæ fumant altaria Cupræ.

Amnis *Truentus* deinceps eſt proximus, cui intus, ubi Caſtellanum flumen receptat, *Aſculum Picenum*, caput regionis, adpoſitum eſt: in ora *Caſtrum Truentinum*, quod ſupra in *Firmo*, Pompejo auctore, memoravimus. Pomponius dicto loco: *Caſtella, Firmum, Hadria, Truentinum: id & fluvio, qui præterit, nomen eſt.* Plinius: *Truentum cum amne.* Strabo: Τρουεντῖνος ποταμὸς, καὶ πόλις ἐπώνυμος, *Truentinus amnis, & oppidum ejusdem nominis.* Ptolemæus tantum oſtia Truentini, Τρουεντίνου ποταμοῦ ἐκβολάς, ſine oppido memorat. Id quod flumen nunc Tronto, contracta voce ex Truento, nominatur. Inter hoc & Vomanum flumen, quod itidem nomen retinet, tria mediocria flumina intercedunt, quæ vulgo creduntur nominatim a Plinio referri, quippe, ut a Frobenio & aliis eſt editum, poſt Truentum, oppidum & amnem, expoſitum ait: *Flumina, Albulates Suinum, Helvinum, quo finitur Prætutiana regio, & Picentum incipit.* Joannes autem Harduinus, rejectis his tamquam ſpuriis, ex ſeptem codicibus MSS. ita legit: *Flumen Albula: Tervium, quo finitur Prætutiana regio, & Picentium incipit.* Tervium autem ipſi oppidi nomen eſt, non fluminis. Adde ejusdem Emendat. LXXIV. lib. III.

Hic finis eſt oræ Picentium proprie ſic dictæ: *Prætutiorum* incipit inter prædicta flumina, & Vomano finitur, qui limes eſt agri Hadriani. Simplex *Prætutiorum* nomen nobis Ptolemæus reliquit, quum de Veſtinis tradit, eſſe ἀνατολικωτέρους Πραιτουτίων, *magis orientales quam Prætutios.* Et Silius lib. XV. verſ. 568.

Tum qua vitiferos domitat Prætutia pubes
Læta laboris agros.

Inde *Prætutianus.* Livius lib. XXII. cap. IX. *Prætutianum Hadrianumque agrum devaſtat.* Plinius lib. III. cap. XIII. *Flumen Vomanum: ager Prætutianus Palmenſiſque.* Corruptus eſt Polybius, cujus lib. III. cap. LXXXVIII. eadem hiſtoria, quam Livius transſcripſit; Hannibal Πρετεττιανὴν καὶ Ἀδριανὴν χώραν vaſtaſſe dicitur. Conſona tamen τῷ Ptolemæo corrigendo prodeſt, in quo perperam Πραιγουτίων legebatur. Longius hic ager ad interiora recedit, & Ptolemæus ut Veſtinos magis orientales Prætutiis; ita hos ἀνατολικωτέρους Μαρσῶν, *orientales magis, quam Marſos*, ponit. Hi autem ſunt populi mediterranei. Ager vero *Palmenſis*, quem Prætutiano Plinius conjungit, haud dubie illi implicitus fuit, nec definiri poteſt facile, cujus nulla, præter hanc Plinii, usquam exſtat memoria. Sed in oram revertamur.

Caſtrum ibi in Prætutiorum finibus, ſaltem prope illos, eſt colonia vetus. Vellejus lib. I. cap. XI. *Initio primi belli Punici Firmum & Caſtrum coloniis occupata.* Livius epitoma XI *Coloniæ deductæ ſunt, Caſtrum, Sena, Hadria.* Et Strabo ac Ptolemæus Κάστρον in his oris habent, & hic quidem diſtincte in maritimis. Plinius lib. III. cap. XIII. *Flumen Vomanum, ager Prætutianus Palmenſiſque. Item Caſtrum novum, flumen Batinum, Truentum cum amne.* Itinerariis quoque *Caſtrum novum* adpellatur, & itinere ab Urbe per Picenum, XII. m. p. a Caſtro Truentino ponitur: in Tabula XXIV. ab Aterno. Inde dicuntur *Caſtrani.* Balbus de Limitibus *Ager Cuprenſis, Truentinus, Caſtranus.* Flumen autem *Batinum* Plinii ignotum eſt, ſaltem perquam dubium. MSS. aliquot, Harduino teſte, *Vibatinum* ferunt: ipſe intelligit *Matrinum* Strabonis & Ptolemæi, quod nomen *Macrinum* in Tabula itineraria vocatur, etiam in MSS. Ptolemæi Vaticanis, Holſtenio teſtante p. 136. Quod ſi idem eſt, oportet turbatum Plinii ordinem eſſe, qui inter Caſtrum novum & Truentum ponit; nam Ptolemæus & Strabo de loco fluminis conſentiunt, quod ultra caſtrum ſit, Aterno propinquum. Strabo etiam clariſſime: ὁ Ματρῖνος ποταμὸς ῥέων ἀπὸ τῆς Ἀδριανῶν πόλεως, ἔχων ἐπίνειον τῆς Ἀδρίας ἐπώνυμον ἑαυτοῦ,

Matri-

Matrinus amnis ab Hadrianorum urbe profluens, navale Hadriæ habet nomine ſecum conveniens. Quod navale *Macrinum* eſt Tabulæ, VII millibus diſtans ab Hadria, nunc Porto de Atri. Intus ad idem flumen, ad cujus oſtia Caſtrum novum fuit, ſitum eſt oppidum *Interamna*, Ptolemæi in Prætutianis Ἰντεραμνία, hodie corrupto nomine *Terano*, ex quo de ſitu ſatis conſtat.

Ut vero Hadriam urbem ab ortu Matrinus præterfluit, ita ab occaſu ſolis major fluvius *Vomanus* decurrit, hodieque dictus *Vomano*. Plinius, *flumen Vomanum:* Silius lib. VIII. verſ. 438.

> - - - - *ſtatque humectata Vomano*
> *Hadria.*

Ultra Matrinum, poſt aliquot minores, eſt *Aternus* fluvius, nunc Peſcara dictus, Paullo Diacono lib. II. cap. XIX. *Piſcarius*, unde recens nomen depravatum eſt. Strabo in oppido *Aterno* (quod vero in ripa Marrucinorum eſt) id ὁμώνυμον τῷ ποταμῷ dicit, ejusdem vocabuli, quo amnis utitur, cujus oſtio adpoſitum eſt. Ptolemæus, Ἀτέρνου ποταμοῦ ἐκβολαὶ, *Aterni fluminis oſtia.* Plinius ſæpe dicto loco: *Tenuere ab Aterno amne Picentes.* Mela, ut noviſſime Jac. Gronovius e MSS. correxit, *A eo* [Truentino] *Frentani jam Matrini habent ac Aterni fluminis oſtia.* Olim hic fluvius Picetum laxe dictum terminavit, ut ex Plinio intelleximus, & de Piſcario ſuo, qui idem eſt, dicto loco Paullus Langobardus prodidit.

Hæc de maritimis. Mediterranea Piceni nunc ingrediamur. *Auximum* primum ab Aeſi oppidum, nunc Oſimo ſive Oſmo. Tabula *Auſimum:* Balbus de Limit. *Ager Auſimatis:* Strabo, Ἄυξουμον πόλις μικρὸν ὑπὲρ τῆς θαλάττης, *Auxumum oppidum, paullum ſupra mare.* Verum & antiquum nomen *Auximum.* Cæſar Civ. I. cap. XII. *Cæſar Auximum proficiſcitur.* & cap. XIII. *Decuriones Auximi ad Attium Varum frequentes conveniunt.* Vellejus Paterculus lib. I. cap. XV. *Auximum in Picenum coloni miſſi.* Plutarchus in Pompejo pag. 621. ἐν Αὐξίμῳ πόλει. Et Lucanus lib. II. verſ. 466.

> - - - *admotæ pulſarunt Auximon alæ.*

Coloni *Auximates.* Cæſar dicto cap. XIII. *Auximatibus agit gratias.* Et Gruterus pag. 372. inſcr. 4.

L. AURELIO MARCIANO
AUG. LIB. EXCEPTORI
AUXIMATES.

Cingulum a Labieno conſtitutum vel munitum civili bello. Cæſar Civ. I. cap. XV. *Etiam Cingulo, quod Labienus conſtituerat, ſuaque pecunia exædificaverat, ad eum* [Cæſarem] *legati veniunt.* Cicero, Attici verbis, lib. VII. epiſt. XI. *Cingulum, inquis, nos tenemus: Anconem amiſimus.* Nomen & hodie ſuperat Cingolo. Oppidani Plinio *Cingulani* dicti; Frontino *Cingulanus ager.* Qualis ante civile bellum locus fuerit, ignoratur, Adluſio enim Silii eſt Italici ad civile bellum in Punico, quum lib. X. verſ. 34. ſcripſit,

> - - - *celſis Labienum Cingula ſaxa*
> *Miſerunt muris.*

Se-

Septempeda, Strabonis & Ptolemæi Σεπτέμπεδα, Frontini de Colon. *Septempeda oppidum.* Situm Antoninus itinere ab Urbe Anconam ita oſtendit:

Nuceriam	M.	P.	CXI.
Prolaqueum	M.	P.	XVI.
Septempedam	M.	P.	XV.
Trea	M.	P.	IX.
Auximum	M.	P.	XVIII.
Anconam	M.	P.	XII.

Municipium fuit. Gruter. p. 308. inſcr. 3. FLAM. PERON. MUNICIPI SEPTEMP. Municipes *Septempedani.* Idem pag. 284. inſcr. 4. ORDO SEPTEMPEDANORUM.

Treja municipium, Antonini *Trea*, uti jam vidimus. unde *Treenſis ager* Frontino de Coloniis, at municipes Plinio *Treienſes.* In lapide veteri, Grutero auctore p. 446. n. 1. ORDO ET PLEBS TREIENS. Locus ex itinere jam monſtratus fuit.

Urbs Salvia, hodie Urbiſaglia: Ptolemæi Οὔρβα σαλουΐα: Balbus de Limit. *Ager Urbis Salvienſis.* Tabula

Auſimo - - Ricina XIIII *Urbeſalvia* XII.

At Plinius lib. III. cap. XIII. extr. *Urbeſalvia Pollentini.* Fuit quippe etiam in Piceno quæ POLLENTIA. Livius lib. XXXIX. cap. XLIV. *Eodem anno coloniæ duæ, Pollentia in Picenum, Piſaurum in Gallicum agrum, deductæ ſunt.* Alia eſt illa *ferax fuſci Pollentia villi*, ut Silius ait lib. VIII. v. 598. de qua in Liguria diximus. Hæc autem Piceni aut eadem eſt, Urbsſalvia, quod Harduino placet: aut proxime illi conjuncta, quod cum Camillo Lilio Holſtenius cenſet, ut, ob vicinitatem, in unam quaſi civitatem coaluiſſe videantur, quod ex veſtigiis ajunt demonſtrari. Fluctuat Cluverius, dirimendo illas, & longius ſeparando.

Tollentium, quod nomen hodie ſuperat, municipium fuit, ut in veteri lapide, Grutero p. 194 referente, inciſum eſt, PRAEF. FABR. MUNICIP. TOLLENTIN. Municipes Plinio ſunt *Tollentinates:* Balbo de Limit. *Ager Tolentinus.*

Ricina, oppidum, ſero colonia ſub Severo facta. Vetus Tabula, *Ricina*, Plinius, *Ricinenſes.* Veſtigia II. vel III. m. p. a Macerata ad fluminis Potentiæ ripam dexteram ſunt, Holſtenio monſtrante pag. 137. Marmore ad Maceratam invento (Grut. p. 205. n. 5.) COLONIA HELVIA RICINA CONDITORI SUO. Et Jac. Sponii Miſcell. E. A. p. 177. PATRONO COLONIAE RICINNIAE HELVIAE IN CUJUS CUR. ET OF. F BENEMERITO RICINNATI HELVIANI SUA IMPENSA IN FORO CAESAR. D. D.

Faleria ſive *Falaria.* Plinii ſunt *Falarienſes* lib. III. cap. XIII. at ænea tabula, quam Gruterus p. 1082. n. 2. deſcripſit, DECURIONIBUS FALERIENSIUM EX PICENO. Hodie Falleroni, ubi tabula illa exſtat. Balbus de Limit. *Falerionenſis ager.*

Aſculum Picenum, hodie Aſcoli, noto ſitu. Cæſar Civ. I. cap. XV. *cum his duabus* [legionibus] *Aſculum Picenum proficiſcitur.* Græci Ἄσκλον, Strabo, Plutarchus, Stephanus, at Ptolemæus Latino mare Ἄσκουλον. Locus natura munitus. Strabo p. 166. lib. V. τὸ Ἄσκλον τὸ Πικηνὸν ἐρυμνότατον χωρίον, καὶ ἐφ᾽ ᾧ κεῖται τὸ τεῖχος, καὶ τὰ περικείμενα ὄρη στρατοπέδοις οὐ βάσιμα. Caput fuit Piceni. Plinius dicto loco: *Super id* [caſtellum Firmanorum] *colonia Aſculum, Piceni nobiliſſima, intus.* Et lib. I. cap. XIX. *Domiti Picentes, & caput gentis Aſculum.* Coloni, *Aſculani.* Cicero in Bruto cap. XLVI. *Omnium eloquentiſſimus extra hanc urbem T. Betucius Barrus, Aſculanus, cujus ſunt aliquot orationes*

Aſculi

Aſculi habitæ. Gruter. pag. 465. n. 10. PATRONUS COLONIAE ASCULANORUM. Municipium etiam fuiſſe, probant illa Ciceronis pro Sulla cap. VIII. *Eſt ipſe* [Torquatus] *a materno genere municipalis honeſtiſſimi ac nobiliſſimi generis, ſed tamen Aſculani.*

Cupra Montana intus ſita, e regione Cupræ Maritimæ. Ptolemæus in mediterraneis Piceni: Κȣ̃πρα μοντάνα. Plinius dicto loco: *Cuprenſes, cognomine Montani.* Balbus de Limit. *Ager Cuprenſis, Truentinus, Caſtranus, Aternenſis lege Auguſtea ſunt adſignati.* Situm ex relatione epiſcopi ejus loci oſtendit Holſtenius p. 137. Tandem ſunt *Pauſulæ.* Tabula: *Pauſulus* VIIII *Potentia.* Balbus, *Ager Panſulenſis.* Plinius, *Pauſulani.*. In ruderibus Pauſularum nunc oppidum *Monte dell' Olmo* exſtare, fide Camilli Lilii adfirmat Holſtenius p. 137.

Quod reliquum eſt, aliquot dubia loca, quæ ad Picenum referuntur, ne prætereamus, inſtitutum admonet. *Novana* Plinii dubitatur, fueritne in ora, an mediterraneo ſolo. Verba ejus ſunt lib. III. cap. XIII. ex vulgari inciſione: *Cupra oppidum, caſtellum Firmanorum, & ſuper id colonia Aſculum Piceni nobiliſſima. Intus Novana: in ora Cluana, Potentia, Numana, a Siculis condita.* Harduinus autem ita incidit: *colonia Aſculum, Piceni nobiliſſima, intus. Novana in ora: Cluana, Potentia, Numana.* Hinc eſt quod Cluverius mediterraneis Novanam adſcribit: Harduinus maritimis. Prona vulgaris lectio: in altera durum, *Novana in ora: Cluana.* Tum æque prona eſſet, ſi ſequentibus copula eſſet præfixa, *& Cluana, & Potentia*: aut voces tranſpoſitæ, *in ora Novana, Cluana*, & reliqua.

Deinde *Pitinum* oppidum trans Apenninum fuit: qua ſede, incertum. Plinius lib. II. cap. CIII. *In agro Pitinate trans Apenninum fluvius Novanus omnibus ſolſtitiis torrens, bruma ſiccatur.* Ignotus amnis Novanus. quare *Vomanus* videtur pluribus legendum. Tabula Peutingeriana habet *Pitinum*, ſed interpoſitum utrimque obſcuris locis & aliunde non cognitis. Cluverius prope fontes Vomani ponit: Holſtenius veſtigia III circiter m. p. ab civitate Aquilana exſtare tradit, in *Torre di Pitino.* Ad hæc & *Forum* fuit in Piceno, cujus incolæ FORONOVANI in veteri inſcriptione reperta Romæ CIϽIϽCXLV. Reineſius illam claſſe VI. num. CXXIX. revelavit: ſed ubi illud Forum in Piceno fuerit, nemo quiſquam, quod ſciamus, adhuc prodidit. Balbus de Limit. (p. 122. ed Gœſ.) in Piceno: *Foronovanus* [ager] *per limites & centurias eſt adſignatus.*

Tandem & *Alba* in Piceno a Procopio memoratur lib. II. Goth. cap. VII. ἀμφὶ πόλιν Ἄλβαν, ἐν Πικήνοις κειμένην, *circa urbem Albam, in Picenis ſitam.* Balbus ibidem p. 120. *Albenſis ager locis variis limitibus interciſivis eſt adſignatus.* Regius tamen cod. Procopii ἐν Πιγκιανοῖς, quod æque nihil illuſtrat. Si Albam ad Fucinum lacum intellexit, Piceni fines nimium laxos habuiſſe oportet.

VESTINI, MARRUCINI, PELIGNI, MARSI.

Conjunctos conterminoſque populos conjungamus, quos & conjungi in hiſtoriis videmus. Livius lib. VIII. cap. XXIX. *Erat genus omne abunde bello Samnitibus par, Marſi, Pelignique, & Marrucini: quos, ſi Veſtinus attingeretur, omnes habendos hoſtes.* Et ſic etiam Polybius lib. II. cap. XXIV. Primum itaque VESTINI ſunt perluſtrandi: qui a fontibus Vomani, Matrini, & Aterni incipientes, in ripis illorum fluminum uſque ad

mare coluerunt. Ptolemæus oppida illis tribuit *Pinnam*, *Aviam*, *Angulum*: addit *Amiternum*, quod vero Sabinorum eſſe poſtea oſtendemus. Plinius addit *Peltuinates* & *Auſinates*: Cluverius etiam *Aternum* ad mare, quod Marrucinis mox vindicabimus. Quinque ergo oppida indubitato Veſtinorum ſunt: quæ vero Livius lib. VIII. cap. XXIX. adjungit, *Cutinam* & *Cingiliam*; eorum ſitus ignoratur.

Pinna, hodie Civita di Penna, Ptolemæi Πίννα, unde *Pinnenſes* ſunt Plinii. Vitruvius lib. VIII. cap. III. *Pinnam Veſtinam* dixit. *Eſt*, inquit, *aquæ frigidæ genus nitroſum, ut Pinnæ Veſtinæ, Cutiliis, aliisque locis ſimilibus.* Silius Italicus lib. VIII. verſ. 516.

Haud illo levior bellis Veſtina juventus
Agmina denſavit venatu dura ferarum,
Quæ, Fiſcelle, tuas arces, Pinnamque virentem,
Paſcuaque haud tarde redeuntia tondet Avellæ.

Angulum oppidum, Ἄγγουλος Ptolemæi in Veſtinis; unde Plinii *Angulani* ſunt. Antoninus itinere ab Urbe Anconam & inde Brundiſium, inter Aterni oſtia & Ortonam *Angulum* ponit, inde X; hinc XI millibus paſſuum remotum: quod arguit haud longe a mari abfuiſſe.

Avia, Ptolemæi Αὐΐα, Tabulæ *Aveja* XX millibus ab Alba, quæ Fucentis videtur Cluverio eſſe. Prope urbem Aquilam fuit, quod ex Martyrologio Romano elucet a d. XIII Kal. Novembris, *In Avienſi civitate prope Aquilam in Veſtinis*, *natalis beati Maximi, levitæ & martyris.*

Peltuinum habuit *Peltuinates* Plinii. Oppidum ſic in antiqua inſcriptione eſt, quam Gruterus p. 443. num. 6. profert, PELTUINI VESTINIS IN CURIA AUG. ORDINEM HABENTIBUS.

Auſina vel *Auſinum* nobis Plinius prodidit, *Auſinates* vocans incolas lib. III. cap. XII. Cum nomine convenit Ofena inter Aquilam & Pinnam ſita. Cognomen *Ciſmontanorum* addit Plinius, quod aliter, quam de Apennino reſpectu Romæ & Latii, intelligendum eſt, quia Apenninus Veſtinos Sabinoſque ſeparavit. Quæ cauſſa etiam eſt, cur *Amiternum* in montibus ſitum, quia cis ſummos montes eſt, Sabinorum potius agro, quam Veſtinorum, attribuamus, quamvis Ptolemæus in Veſtinis cenſeat, & Martyrologio IX Kalend. Auguſti ſcriptum ſit, *Amiterni in Veſtinis.*

MARRUCINI, Græcis fere ρ ſimplici, Latinis geminata littera R ſcribuntur. Strabo de illis gentibus in univerſum lib. V. p. 167. ἔχουσι καὶ Τεάτε τὴν τῶν Μαρρουκίνων μητρόπολιν. ἐπ' αὐτῇ δὲ τῇ θαλάττῃ τό, τε Ἄτερνον, ὅμορον τῇ Πικεντίνῃ, ὁμώνυμον δὲ τῷ ποταμῷ τῷ διορίζοντι τήν τε Οὐηστίνην καὶ τὴν Μαρουκίνην, *Habent etiam Teate, caput Marrucinorum, ad mare vero Aternum, Piceno confine, & flumen ejusdem nominis, quod Veſtinorum ac Marrucinorum regionem disjungit.* Certum ergo de *Teate* eſt, Marrucinorum fuiſſe, etiam caput illorum: & hanc ſolam urbem eis, quia præcipua, Plinius adſignat, *Marrucinorum Teatini*, dicens. Laudat Silius lib. VIII. verſ. 520.

Marrucina ſimul Frentanis æmula pubes
Corfini populos, magnumque Teate trahebat.

quamquam Corfinium in Pelignis eſt. Et lib. XVII. verſ. 457.

\- - - - *cui nobile nomen*
Marrucina domus, clarumque Teate ferebat.

Antoninus itinere ab Urbe Hadriam per Valeriam viam,

Tibur

Tibur	M.	P.	XX.
Carſeolos	M.	P.	XXII.
Albam Fucentiam	M.	P.	XXV.
Cerſenniam	M.	P.	XXIII.
Corfinium	M.	P.	XVII.
Interbromium	M.	P.	XI.
Teate Marrucinum	M.	P.	XVII.
Hadriam	M.	P.	XIIII.

Hodie *Tieti* & frequentius *Chieti*, ac Civita di *Chieti*, adpellatur.

Aternum oppidum, nunc Peſcara, quamvis Strabo dicat Veſtinorum eſſe, tamen quia in ripa Marrucinorum poſitum, quem limitem ipſe Strabo conſtituit; & commune ἐπίνειον, *navale* tam Marrucinorum Pelignorumque eodem teſte, quam Veſtinorum fuit; in Marrucinis potius quam Veſtinis numeramus, ne oppidum ex ripa in oppoſitam transferre locare, quod Cluverio viſum eſt, neceſſe habeamus. Balbus de Limit. *agrum Aternenſem* memoravit. An plura oppida habuerint Marrucini, nullo indicio vel a geographis vel hiſtoricis eſt proditum. nec mirum ſilentium illorum, quia, eodem Strabone teſtante, hæ gentes κωμηδὸν ζῶσιν, *in vicis habitabant* magis quam in oppidis.

PELIGNI his proximi erant, quos *Sagrus* fluvius dividebat a Frentanis. Strabo dicto loco: Μεταξὺ δὲ Ὄρτωνος καὶ Ἀτέρνου ὁ Σάγρος ποταμὸς ὁρίζων τοὺς Φρεντανοὺς ἀπὸ τῶν Πελιγνῶν, *inter Ortonam & Aternum Sagrus fluvius eſt, qui Frentanos a Pelignis diſterminat.* An etiam ad mare uſque coluerint, dubitari poteſt, quia nullum ejus habitationis indicium adparet: niſi quod communi portu Aternenſi cum Marrucinis & Veſtinis uſi ſunt. *Corfinium & Sulmo* ſunt, quæ Ptolemæus illis dat oppida: Plinius *Super-Equum* addit; ſed hæc omnia a mari longius reducta ſunt. Plinius: *Marrucinorum Teatini: Pelignorum, Corfinienſes, Superequani, Sulmonenſes.* Pelignus genere Ovidius fuit, ac ipſe de ſe ſcripſit lib. III. Amor. eleg. XV.

Mantua Virgilio gaudet, Verona Catullo,
Pelignæ dicar gloria gentis ego.

Corfinium caput Pelignorum. Strabo, Κορφίνιον, ἡ τῶν Πελιγνῶν μητρόπολις, *Corfinium metropolis Pelignorum.* Bello Marſico caput Italiæ adverſus Romam conſtitutum fuit, etiam *Italicæ* nomen adſumſit. Idem Strabo de Italis ſociis: *Corfinium* κοινὴν ἅπασιν τοῖς Ἰταλιώταις ἀποδείξαντες πόλιν ἀντὶ τῆς Ῥώμης, ὁρμητήριον τοῦ πολέμου, μετονομασθεῖσαν Ἰταλικὴν, id quod brevius Vellejus Paterculus enunciat: *Caput imperii ſui Corfinium legerant, quod adpellarent Italicum.* Situm fuit tribus millibus ab Aterno flumine, quod ponte trajiciendum iis erat, qui Aſculo Corfinium petebant. Cæſar I. Civ. cap. XVI. *Corfinium contendit. Eo quum veniſſet, cohortes V. præmiſſæ a Domitio ex oppido, pontem fluminis interrumpebant, qui erat ab oppido millia paſſuum circiter III. Ibi cum antecurſoribus Cæſaris prœlio commiſſo, celeriter Domitiani, a ponte repulſi, ſe in oppidum receperunt. Cæſar, legionibus transductis, ad oppidum conſtitit, juxtaque murum caſtra poſuit.* Lucanus lib. II. verſ. 478.

At te, Corfinî validis circumdata muris
Tecta tenent, pugnax Domiti.

Aberat VII millibus a Sulmone, qui nomen conſervat: quod etiam Tabula Auguſtana ita definitum eſt, itinere a Teate Sulmonem per Corfinium ducente. Ex quo conjicitur, prope Popolo ſive Populium oppidum exſtitiſſe.

Sulmo, hodie Solmona, notum oppidum. Cæſar Civ. I. cap. XVIII. *Interim Cæſari nunti-*

nuntiatur, Sulmonenſes, quod oppidum a Corſinio VII *millium intervallo abeſt, cupere ea facere quæ vellet.* Silius lib. VIII. verſ. 510.

- - - - - conjungitur acer
Pelignus gelidoque rapit Sulmone cohortes.

Patria fuit Ovidii, quod ipſe lib. IV. Triſt. eleg. IX. prædicavit,

Sulmo mihi patria eſt gelidis uberrimus undis.

Coloni eo miſſi, ſed, ut videtur, poſt Naſonis tempora. Frontini expilator, ſeu quisquis auctor libelli de Coloniis ſub Frontini nomine: *Solmona ea lege eſt adſignata, qua & ager Eſerniæ.* At de hac ita ibidem: *Eſernia oppidum muro ductum: juſſu Neronis eſt deductum.* Et Goeſ. ed. p. 145. *colonia Solmontina* videtur vitio barbarorum temporum Sulmonenſis dicta.

Tertium oppidum Pelignorum Frontinus de Limit. *Super Equum* vocat: oppidanos Plinius *Superequanos*; & iterum Frontinus p. 145. ed Goeſ. *colonia Superequana. Ager ejus veteranis eſt adſignatus: ſed poſtea Severus & Antoninus, & Commodus aliqua privatis conceſſerunt.* Hodie, ut Holſtenius probavit, eſt Caſtel Vecchio Subrequo ſive Subequo. Addo *Interbromium* Antonini, quod in Tabula eſt *Inter primum*, itineris ductu ad Aterni ripam referendum.

MARSI circa *Fucinum* lacum late coluerunt, gens bellicoſa, uti ex Marſico bello clarum eſt. Fabuloſam originem ſaltem nominis a Marſya ex Aſia poetæ deducunt. Silius VIII. verſ. 503.

Sed populis nomen poſuit metuentior hoſpes,
Quum fugeret Phrygios trans æquora Marſya Crenos.

Lacus ille *Fucinus* in Marſis, jam Lago di Celano, a multis memoratus eſt. Virgilius Aeneid. VII. verſ. 759.

Te nemus Angitiæ, vitrea te Fucinus unda,
Te liquidi flevere lacus.

Livius lib. IV. cap. LVII. *caſtellum ad lacum Fucinum vi expugnatum.* Plinius lib. XXXI. cap. III. *Aqua Marcia tranſit Marſos & Fucinum lacum, Romam non dubie petens.* Hunc emittere Julius Cæſar tentavit, ut Suetonius cap. XLIV. refert: quod perficere conatus Claudius eſt. Suetonius cap. XX. *emiſſarium Fucini lacus perfecit.* Et Dio lib. LX. p. 672. τὴν λίμνην τὴν Φουκίνην τὴν τῶν Μαρσῶν ἠθέλησε μὲν ἐς τὸν Τίβεριν ἐξαγαγεῖν, *Marſorum lacum Fucinum in Tiberim* [Claudius] *emittere voluit.* Ad quod opus *montem perfodit inenarrabili impendio*, ut Plinius lib. XXXVI. cap. XV. in *maxime memorandis* hujus principis laudavit. Tacitus lib. XII. cap. LVI. *inter lacum Fucinum amnemque Lirin perrupto monte, quo magnificentia operis a pluribus viſeretur, lacu in ipſo navale prœlium adornaſſe.* Ad lacum qui colunt, *Fucentes* dicti Plinio: neſcio an circumcolentes ibi, quia Alba ſatis vicina lacui, a quo cognominatur; *Albenſes* tamen eodem cap. XII. lib. III. a Fucentibus diſtincti ſunt.

Caput Marſorum *Marrubium* ſive *Marruvium*, ab orientali latere lacus ſitum, quod ex veſtigiis Holſtenius adverſus Cluverium demonſtravit p. 151. Strabo lib. V. pag. 167. & Dionyſius Halicarn. lib. I. p. 12. Μαῤῥίον, id eſt *Maruvium* vocant. Et Silius lib. VIII. verſ. 506.

Marruvium, veteris celebratum nomine Marri,
Urbibus eſt illis caput.

Quo inſcriptio Reineſii 114. claſſ. VI. pertinet CURATORI P. SPLENDIDISSIMAE CIVITATIS MARS. MARR. id eſt Curatori perpetuo ſpl. civ. Marſorum Marrubii. Gentile *Marruvii* Plinio: *Marrubii* Virgilio, qui lib. VII. verſ. 750.

Quin & Marrubia venit de gente ſacerdos.

Altera

Altera urbs eſt *Alba*, ſeptemtrionali lacus latere, quæ nomen ſuum adſervat. Quod vero plures Albæ ſunt in Italia, hæc a lacu cognominata, cui adjacet, ſatis diſtincta eſt a ceteris. Plinius dicto loco: *Albenſium*, *Alba ad Fucinum lacum.* Soſipater Chariſius lib. I. Inſt. Gr. p. 81. *Albani dicuntur ab Albano: Albentes autem ab Alba Fucente.* Inſcriptio vetus Grut. p. 404. CUR. R. ALB. FUC. Antonini itinere per Valeriam, *Alba Fucentia.* Silius lib. VIII. verſ. 507. poſt verſus ante adlatos de Marruvio Marſorum:

- - - - - interiorque per udos
Alba ſedet campos, pomisque rependit ariſtas.

Gentile *Albenſes* ex Plinio & Soſipatro cognovimus. Colonos in eam miſſos, Livius lib. x. ineunte, Vellejus lib. I. cap. XIV. & Appianus Hannibalic. p. 579. tradiderunt.

Cerfennia quoque in oppidis memorabilibus Marſorum fuit. Poſita inter Albam & Corfinium: nec vero novum forte eſt oppidum, ſed jam tum ætate Claudii imperatoris laudatum. In Teatina columna milliaria, Jac. Sponio Miſc. p. 200. referente, etiam Holſtenio p. 154. de Claudio exſtat:

ƎIAM CLAUDIAM ƎALER
A CERFENNIA OSTIA ATERN.
MUNIT.

Situm & diſtantiam iter ſupra in *Teate* commonſtratum perſpicue definit.

Ad latus occidentale lacus Fucini *Lucus* fuit *Angitiæ*, de quo Virgilius verſu ante producto, *Te nemus Angitiæ.* *Nemus*, metri gratia: *Lucus* proprie dictus, cujus incolas Plinius *Lucenſes* dixit. Angitia, Medeæ ſoror, cur ibi culta fuerit, prodit Silius lib. VIII. a verſu 499.

Acetæ prolem Angitiam mala gramina primam
Monſtraviſſe ferunt, tactuque domare venena,
Et lunam excuſſiſſe polo, ſtridoribus amnes
Frenantem, ac ſilvis montem nudaſſe vocatis.

Adde, quem ibi interpretis loco adhibuimus, Jul. Solinum cap. de Italia, ex C. Cœlio. Situs ex oppido, cui vulgare nomen *Luco* eſt, non eſt obſcurus, quia non dubie idem eſt. In ipſo lacu quærendum oppidum *Archippe*, hauſtum a lacu ſubmerſumque. Plinius lib. III. cap. XII. *Gellianus auctor eſt, lacu Fucino hauſtum Marſorum oppidum Archippe, conditum a Marſya duce Lydorum.* Veſtigia etiam nunc exſtare adfirmant Marſi ad ripam lacus inter Tranſaquam & Ortuciam, ut Holſtenius refert p. 154.

Anxantium, a quo Plinii ſunt *Anxantini*, dicitur eſſe Civita d'Antia. *Cuculum* autem, Κȣκȣλον Strabonis in Valeriæ deſcriptione, eſt Cucullo in Valle Superequana in confiniis Marſorum & Pelignorum, haud procul via Valeria. Supra Cerfenniam in Valeria, Corfinium verſus eſt *Mons Imeus* Tabulæ, & deinde *Statule*; obſcura loca, & aliunde non cognita. Reſtant alia incerta & dubia, quæ Livius lib. x. cap. III. memoravit. *Profectus*, inquit, *dictator cum exercitu, prælio uno Marſos fundit. compulſis deinde in urbes munitas Milioniam, Pleſtinam, Freſiliam, intra dies paucos cepit.* Quum vero brevi poſt tempore, quod ejusdem libri cap. XXXIV. deſcribitur, *Milionia* Samnitibus difficili expugnatione erepta perhibeatur, & lib. IX. cap. XXI. *Pliſtia* Romanorum ſocia ab Samnitibus oppugnata; dubitare viri eruditi cœperunt, eademne illa oppida, quæ Marſis ſupra tribuebantur, an Marſorum alia, alia ſimili vocabulo Samnitium. Carolus Sigonius ſeparavit ita, ut *Miloniam* & *Pliſtiam* Samnitibus daret, *Milioniam* & *Pleſtinam* vindicaret Marſis, veterum librorum, ut ait, & Stephani Byzantii auctoritate fretus: cui

Μιλωνία πόλις Σαμνιτῶν, *Milonia urbs eſt Samnitica.* Quod ut de *Pleſtina* & *Pliſtia* facile concedo; ita *Miloniæ* & *Milioniæ* diverſitatem, dum majora teſtimonia accedant, nondum adducor ut credam, quum belli tempore eadem urbs, præſertim in confinio ſita, nunc in hujus gentis, nunc in alterius ſit poteſtate.

SABINI ET AEQUI
SIVE AEQUICULI.

Sabinorum gens antiquiſſima, de cujus nomine & ſede Plinius lib. III. cap. XII. *Sabini, ut quidam exiſtimavere, a religione & deorum cultu adpellati: Velinos adcolunt lacus, roſcidis collibus.* Nec tantum ad lacus illos, ſed uſque Tiberim habitaverunt, Nare fluvio ab Umbris, Apennino a Picentibus ſecluſi, Latinis, qui Latium colebant, & Aequis ab auſtro contermini. Strabo lib. v. pag. 157. Sabinos habitare dicit ἀπὸ τοῦ Τιβέρεως καὶ Νωμέντου πολίχνης μέχρις Οὐηστίνων, *a Tiberi & oppido Nomento uſque ad Veſtinos.* Nec ita Nomentum terminus fuit, ut infra illud oppidum, ad Romam verſus, nihil Sabini poſſiderent. Livius lib. I. cap. x. de raptu Sabinarum: *Caninenſes, Cruſtuminique & Antemnates erant, ad quos ejus injuriæ pars pertinebat.* At hæc oppida interjacent. Erant quidem Nomentum, Cruſtumerium, & Fidenæ Albanorum coloniæ, ut Dionyſius Halicarnaſſenſis lib. II. pag. 116. refert; at in agro conſtitutæ Sabinorum, illorumque poſtmodum, ut ex bello cum Romanis conſtat, ſubjectæ ditioni.

Antemnæ ſive *Antemna* proximum ex his oppidum urbi Romanæ erat. Livius, ut dixi, de raptu virginum hiſtoria, in Sabinis cenſet. Cis Anienem Antemnæ erant: inde Nomen, Varrone auctore de L. L. lib. IV. cap. V. *Antemnæ,* inquit, *quod ante amnem, qui influit in Tiberim.* Præterea pluraliter Strabo adpellat Ἀντέμναι, lib. v. pag. 159. & Virgilius lib. VII. verſ. 631.

Ardea, Cruſtumerique, & turrigeræ Antemnæ.

Singulari numero Ἄντεμνα Dionyſius lib. II. ſcripſit, & Cato lib. I. Originum (quod Priſcianus nobis fragmentum lib. VI. ſervavit) *Antemna,* inquit, *veterior eſt quam Roma:* & Silius Italicus lib. VIII. verſ. 366.

- - - - - *Antemnaque priſco*
Cruſtumio prior.

Cis amnem videtur etiam *Collatia* fuiſſe. Livius lib. I. cap. XXXVII. in Tarquinii geſtis: *Collatia, & quidquid circa Collatiam agri erat, Sabinis ademtum.* Ergo Sabinorum fuerat, quamlibet in limite Latinorum. Idem cap. LVII. *Omnes citatis equis advolant Romam. quo quum primis ſe intendentibus tenebris perveniſſent, pergunt inde Collatiam, ubi Lucretiam nocte ſera deditam lanæ inveniunt.* Nulla veſtigia exſtant. Holſtenius ultra Olæ & Anienis confluentes removet: ſed tantum ſpatium tam brevi & nocturno tempore, poſtquam regias etiam nurus Romæ inviſiſſent, non videtur a Tarquinio & comitibus perfici potuiſſe. Probabilius, ultra IV vel V m. p. ab urbe non abfuiſſe. Silius lib. VIII. verſ. 362.

Lavi-

Lavinum, ac altrix caſti Collatia Bruti.

Et Virgilius lib. VI. verſ. 773. in editiore loco ſitum ait,

Hi Collatinas imponent montibus arces.

Intercedit *Anio* fluvius, nunc Teverone, a cujus cum Tiberi confluente non procul Antemnæ afuerunt. Ortus *in monte Trebanorum*, ut Plinius lib. II. cap. XII. notavit, per Aequiculos delapſus Latinos poſtea ab Sabinis diſcernit, at proprior oſtio utraque in ripa Sabinos videt. Horatius lib. I. oda VII.

Et præceps Anio, & Tiburni lucus.

Obliquo *Anienis* flectit, ut Cicero in I. pro Cornelio dixit *trans Anienem.* Priſcianus iterum lib. VI. *Anio etiam Anienis, quod antiquiſſimi ſecundum analogiam Anien nominativum proferebant.* Antiquitatem renovavit Statius lib. I. Silvar. carm. V. verſ. 25.

Quas præceps Anien, atque exceptura natatus,
Virgo juvat.

Poſt amnem proximus urbi *Mons Sacer* eſt, in quem ſemel, iterum Romana plebs ſeceſſit, injuriis adfecta patriciorum. Livius lib. II. cap. XXXII. *Sicinio quodam auctore, injuſſu conſulum in Sacrum Montem ſeceſſiſſe, trans Anienem amnem, tria ab urbe millia paſſuum.* Iterum oppreſſi plebeii a patribus, quod Livius lib. III. cap. LII. refert, *Via Nomentana, cui tum Ficulnenſi nomen fuit, caſtra in Monte Sacro locavere, modeſtiam patrum ſuorum, nihil violando imitati.* Cognomen *Sacri* ab illa ſeceſſione impoſitum. Dionyſius lib. VI. pag. 375. ὃ νῦν ἐξ ἐκείνου ἱερὸν ὄρος καλεῖται, *qui nunc ab illo tempore Sacer Mons adpellatur.* nam aram ibi Διὸς Δειματίου terrore ſacro correptos conſtituiſſe, idem dicto libro, p. 411. memoravit. Ultra montem in via Nomentana *Ficulea* fuit ſive *Ficulnea*, ut jam ex viæ deſcriptione intelleximus. Livius lib. I. cap. XXXVIII. *Corniculum, Ficulnea vetus, Cameria, Cruſtumerium, Ameriola, Medullia, Nomentum, hæc de priſcis Latinis, aut qui ad Latinos defecerant, capta oppida.* Gentile inde *Ficuleates.* Varro de L. L. lib. V. cap. III. *qui tum ſub urbe populi, ut Ficuleates ac Fidenates, & finitimi alii, contra nos conjurarunt.* Non dubitandum, Plinii *Ficolenſes* eſſe, quamvis hos extra Sabinos lib. III. cap. XII. locaverit. Sabinorum enim agrum non ex antiquo ſæculo, ſed ſuo metitur, quo propiora urbi Romanæ, quamvis Sabinorum fuerant, in Latio cenſebantur. Cicero quoque lib. XII. ad Attic. ep. XXXIV. hujus oppidi agrum vel in eo prædium memoravit. *Cras*, inquit, *in Sica ſuburbano: inde puto me in Ficulenſi fore.* De via *Ficulnenſi* modo dictum eſt ex Livio.

Propinquas etiam Roma habuit *Fidenas*, ſive *Fidenam*, quarum ſitum Dionyſius Halicarnaſſenſis delineavit. Libro II. pag. 116. de Romulo dixit, ἐπὶ τὴν Φιδηναίων ἐστράτευσε πόλιν, ἀπὸ τετταράκοντα σταδίων τῆς Ῥώμης κειμένην, *contra Fidenatum urbem exercitum duxit, XL ſtadiis ab Roma ſitam.* Et lib. III. p. 191. in Tarquinio Priſco: οἱ Σαβῖνοι καταστρατοπεδεύονται Φιδήνης πλησίον, περὶ τὰς συμβολὰς τοῦ τε Ἀνίητος καὶ τοῦ Τιβέριος ποταμοῦ, *Sabini caſtra ponunt prope Fidenam, circa Anienis & Tiberis confluentes.* Et Tacitus annal. IV. cap. LXII. ruinam amphitheatri *apud Fidenam*, L. M. ſuo caſu debilitantem vel obterentem deſcribens, *confluxiſſe* ait *avidos talium ob propinquitatem loci effuſius.* Veſtigia ejus

prope

prope Tiberim adparent v m. p. ab urbe, ii millibus ſupra Anienis confluentem. Illuſtris olim fuit, ideo dicta Dionyſio priore loco πόλις μεγάλη τε καὶ πολυάνθρωπος, *urbs magna & populoſa.* Nomen utroque numero enuntiant, plurali, Strabo lib. v. pag. 159. Ἀντέμναι καὶ Φιδῆναι: Livius ii. cap. xix. *His conſulibus Fidenæ obſeſſæ, Cruſtumeria capta.* Et Cicero Agr. ii. cap. xxxv. *Labicos, Fidenas, Collatiam cum - - - comparabunt.* Suetonius Tib. cap. xl. *apud Fidenas ſupra* xx *hominum millia, gladiatorio munere, amphitheatri ruina perierant.* Horatius lib. epiſt. xi. verſ. 7.

- - - - Gabiis deſertior atque
Fidenis.

Et Juvenalis ſatyra x. verſ. 100.

An Fidenarum Gabiorumque eſſe poteſtas?

Contra ſingulari, præter Dionyſium atque Tacitum, quos jam cognovimus, Virgilius lib. vi. verſ. 773. uſus eſt,

His tibi Nomentum, & Gabios, urbemque Fidenam,

Et Silius Italicus lib. xv. verſ. 90.

- - - - modo Roma minanti
Impar Fidena, contentaque creſcere aſylo.

Derivatum nomen *Fidenas* eſt & *Fidenates.* Livius lib. i. cap. xiv. *perculſi Fidenates:* & mox: *belli Fidenatis contagione irritati Vejentium animi.*

Supra Fidenas ad Tiberim *Cruſtumerium* fuit, modico intervallo. nam & ipſum Dionyſius lib. xi. p. 705. οὐ πόρρω τῆς Ῥώμης, *haud longe ab Roma* ponit. Nomen varium caſu. Plinius lib. iii. cap. v. & Livius lib. i. cap. xxxviii. *Cruſtumerium* vocant, neutrali genere: at lib. ii. cap. xix. *Cruſtemeria capta*, & lib. iii. cap. xliii. *inter Fidenas Cruſtumeriamque:* & Dionyſius dicto loco Κρουστομέρεια. Virgilius pluraliter *Cruſtumerii*, lib. vii. verſ. 631. *Ardea Cruſtumerîque.* Silius lib. viii. verſ. 367. breviori forma *Cruſtumium*; a qua gentile *Cruſtuminus* eſt. Livius i. cap. ix. *Caninenſes, Cruſtumini, Antemnates:* & lib. v. cap. xxxvii. *Allia Cruſtuminis montibus defluens.* Plinius lib. iii. cap. v. *Agrum Cruſtuminum*, neſcio quem, in Etruria cenſet: & Feſtus *Cruſtuminam tribum a Tuſcorum urbe* dictam tradit: ſed ubi illa fuerit, ignotum prorſus eſt: de tribu etiam dubium, ſi non falſum. Apud Livium enim lib. xlii. cap. xxxiv. *Sp. Liguſtinus tribus Cruſtuminæ, ex Sabinis*, inquit, *ſum oriundus.* An forſan trans flumen quoque Cruſtumini agrum poſſederunt? ipſi certe Sabini fuere, quia ad illos quoque pars injuriæ raptarum virginum pertinebat, Livio indicante lib. i. cap. x.

In ortum & Anienem verſus hinc abeſt *Corniculum.* Livius i. cap. xxxviiii. *Corniculum, Ficulnea vetus, Cameria.* Vere conjungit. nam ut Dionyſius lib. i. pag. 13. refert, Φικόλνεοι, οἱ περὶ τοῖς καλουμένοις Κορνίκλοις ὄρεσι, *Ficuleates qui ad montes Corniculanos ſunt.* Meminit & Plinius in prima regione. Idem lib. iv. ineunte, & Stephani breviator oppidum Latinorum vocant, ſed vel originis cauſſa, vel quia Latio pars illa Sabinorum adjuncta ab Romanis fuit. Sub Tarquinio rege ἐνεπρήσθη, *incendio deletum fuit*: ſed. poſtea inſtauratum, quia etiam poſt exactos reges illius mentionem Florus facit lib. i. cap. xi.

In ſeptemtrionem magis *Cænina* vergebat: quam Feſtus ſine diphthongo ſcripſit. At Stephanus Καινίνη πόλις Σαβίνων, *Cænina oppidum Sabinorum.* Pars etiam injuriæ raptarum *ad Cæninenſes* ſpectavit, teſtante Livio i. cap. x. ut in Sabinis id oppidi fuiſſe non liceat dubitare. Ideo cum Curibus conjunxit Ovidius lib. ii. Faſt. verſ. 135. ad Romulum conſecratum:

Te

Te Tatius, parvique Cures, Cæninaque ſenſit.

In monte ſita fuit. Propertius enim lib. IV. eleg. XI.

- - - - *Cænina ductor ab arce.*

Holſtenio videtur S. Angelo eſſe, aut Monticelli, pag. 103.

Livii *Cameria*, *Medullia*, *Ameriola* lib. I. cap. XXXVIII. quæ ſingula etiam Plinius lib. III. cap. V. memoravit, niſi quod alio caſu *Camerium* dixit, incerta poſitione ſunt: nec vero ab jam dictis ſeu explicatis Sabinorum oppidis disjuncta multum, quod utriusque ordo probat. Livius enim: *Corniculum*, *Ficulnea vetus*, *Cameria*, *Cruſtumerium*, *Ameriola*, *Medullia*, *Nomentum*, *hæc de priſcis Latinis*, *aut qui ad Latinos defecerant*, *capta oppida.* Plinius autem hoc ordine: *Cænina*, *Ficana*, *Cruſtumerium*, *Ameriola*: *Medullia*, *Corniculum*: & Romæ mentione interjecta, *Antemnæ*, *Camerium*, *Collatia.* Medulliæ munitiones Livius lib. I. cap. XXXIII. laudavit. Sed inter ante recenſita & Nomentum *Allia* interfluit, de quo diſſentiunt eruditi viri, cui id nomen amni hodie attribuendum ſit. Livius autem ſatis notabiliter deſcripſit lib. V. cap. XXXVII. *Gallis* inquit, *velut tumultuario exercitu raptim ducto*, *ægre ad undecimum lapidem occurſum eſt*, *qua flumen Allia*, *Cruſtuminis montibus præalto defluens alveo*, *haud multum infra viam Tiberino amni miſcetur.* Ex quibus Holſtenius p. 127. verum fluentum Alliæ demonſtravit. *Ego*, inquit, *conſideratis locorum intervallis*, *Alliam eſſe puto rivulum*, *qui inter prædium S. Columbæ & S. Joannis paullum ultra Marciglianum præalto alveo defluit in Tiberim. Nam hic rivus quinque aut ſex paſſ. mill. diſtat a Fidenis ſive Caſtello Giubileo*: *Fidenæ autem* V. *ab urbe paſſuum millibus abſunt*, *quæ in univerſum* XI *millia paſſ. conficiunt.* Clades Romanorum ibi accepta infauſtum nomen fecit. Ideo Virgilius lib. VII. verſ. 717.

Quosque ſecans infauſtum interluit Allia nomen.

Oppidum autem *Nomentum*, quod cum ceteris ſupra Livius conjungebat, haud longe a Tiberi afuit, quod Strabo docet, p. 157. limitem Sabinorum occidentalem ducens ἀπὸ τοῦ Τιβέρεως καὶ Νωμέντου πολίχνης, *a Tiberi & oppido Nomento.* Iterum Livius lib. VI. cap. XXII. *Eo dictator infeſto agmine ſubit*, *nec procul Nomento ſignis collatis fudit Etruſcas legiones*: *compulit inde in urbem Fidenas.* Dionyſius lib. II. pag. 116. Albanorum ἀποίκισιν vocat, quod etiam Virgilius innuit lib. VI. verſ. 773.

Hi tibi Nomentum, & Gabios, urbemque Fidenam,

puta, hi Albani, Aeneæ poſteri, condent. At lib. VII. verſ. 712. inter Sabinorum urbes etiam *Nomentum* recenſet. Scilicet Latini Albani in agrum Sabinorum colonias deduxerunt. Hodie Lamentana Vecchia eo loco eſt. Inde *Via Nomentana* dicta, & incolæ *Nomentani*, quos Plinius videtur duplices facere lib. III. cap. V. cum Norbanis & Præneſtinis, Latinis populis, enumerans: at cap. XII. cum Nurſinis & Reatinis, ultimis Sabinorum, in regione quarta. De quibus Harduinus notavit: *a Nomentanis primæ regionis diverſi.* Quum vero neque apud Norbam, neque apud Reate aliis ſit Nomentum obſervatum, putamus unum bis Plinium poſuiſſe, exinde in errorem deductum, quod antiquiores dixerant, a Latinis Nomentum conditum fuiſſe: poſteriores in Sabinis, ubi eſt, illud cenſuerint. In Nomentano agro Straboni lib. V. pag. 165. laudatæ *Aquæ Labanæ*, τὰ Λάβανα ὕδατα ἐν τῇ Νωμεντάνῃ, quæ vero nunc corruptæ dicuntur, neque, ut olim fuerunt, ſalubres.

Propinquum Nomento *Eretum*, porrecta media. Strabo p. 158. *Salaria via in Nomentanam incidit* κατὰ Ἤρητον τὴν Σαβινῆς κώμην ὑπὲρ τοῦ Τιβέρεως κειμένην, *juxta Eretum*, *vicum Sabini agri*, *ſupra Tiberim poſitum.* Et loco jam in Labanis aquis citato, ἐν τῇ Νωμεντάνῃ

καὶ τοῖς περὶ Ἤρητον τόποις, *in Nomentana regione & circa Eretum locis.* Livius lib. III. cap. XXIX. *conſul ad Eretum cum Sabinis egregie pugnat.* Et Valerius Maximus lib. II. cap. IV. *Habitabat in villa ſua propter vicum Sabinæ regionis Eretum.* Et Virgilius lib. VII. verſ. 711.

Ereti manus omnis, oliviferæque Mutuſcæ.

Antoninus in Via Salaria, ab urbe Eretum numeravit millia paſſuum XVIII. In quo tractu etiam *Silva Malitioſa* fuit, de qua Livius lib. I. cap. XX. *Tullus occupat in agrum Sabinum tranſire: pugna atrox ad Silvam Malitioſam fuit.* Et Dionyſius lib. III. pag. 174. in eadem hiſtoria περὶ τὴν καλουμένην ὕλην κακούργων. Sed neque hujus ſitus & locus ſatis certus eſt.

Cures nunc adeundi, oppidum princeps Sabinorum quod multitudinis numero Latini nominant, Virgilius lib. VI. verſ. 811. de Numa Pompilio:

- - - *Curibus parvis & paupere terra*
Miſſus in imperium magnum.

Et Ovidius lib. II. Faſtor. verſ. 135. ad Romulum:

Te Tatius, parvique Cures, Cæninaque ſenſit:

parvi, virili genere, quod Scaliger etiam Propertio lib. IV. elegia X extrema reſtitutum vult:

Sic Sancum Tatii compoſuere Cures.

Etiam Dionyſius pluraliter lib. II. pag. 113. τὰς προσαγορευομένας Κύρεις dixit. Alii Græci ſingulari numero. Breviator Stephani: Κυρὶς μητρόπολις Σαβίνων, *Curiæ metropolis Sabinorum.* Et Strabo lib. V. pag. 158. Κύρις νῦν μὲν κώμιόν ἐστιν. ἦν δὲ πόλις ἐπίσημος, ἐξ ἧς ὥρμηντο οἱ τῆς Ῥώμης βασιλεύσαντες Τίτος Τάτιος καὶ Νουμᾶς Πομπήλιος, *Curis nunc viculus eſt, quondam urbs illuſtris, ex qua orti ſunt, qui Romæ regnarunt, T. Tatius & Numa Pompilius.* Et Feſtus Pompejus de Curibus: *fuit urbs opulentiſſima Sabinorum.* De ſitu controverſia eſt: nos Holſtenium, peritiſſimum antiquæ Italiæ virum, ſequuti, Cures veteres cenſemus nunc Correſe ſive Cureze eſſe, poſitum ad flumen ejusdem nominis, quod infra Farfarum Tiberi miſcetur. Gentile *Curenſes* Plinio lib. III. cap. XII. Stephano Κουρίτης, unde *Quirites* Romani cives adpellantur. *Fabaris* ergo fluvius, qui & *Farfarus* dicitur, ſupra amnem Curenſem eſt. Virgilius lib. VII. verſ. 715.

Qui Tiberim Fabarimque bibunt.

Et Vibius Sequeſter de Fluminibus: *Fabaris Sabinorum. Is Faber corrupte dicitur.* Ovidius Metamorph. XIV. verſ. 330.

Narque tulit præceps, & amœnæ Farfarus umbræ.

Servius ad dictum Virgilii locum, *Fabarim quem dicit, etiam ipſe per Sabinos tranſit, & Farfarus dicitur.* Truncatum nomen Farfa, quod ſuperſtes eſt, qui binominis ille fuerit, non ſinit nos ignorare.

Sed *Avens* fluvius incertus plane eſt. Solus Servius ex Varrone ad illud Virgilii, *Pulcher Aventinus*, Aeneid. VII. verſ. 657. memoravit. *Varro*, inquit, *dicit in Gente populi Romani, Sabinos a Romulo ſuſceptos iſtum accepiſſe montem, quem ab Avente fluvio provinciæ ſuæ adpellaverint Aventinum.* Sed plane incerta hæc origo nominis in monte Aventino. Livius enim lib. I. cap. III. Dionyſius lib. I. p. 57. Pompejus Feſtus in hac voce, & Victor de Orig. Gentis Rom. tradunt, *Aventinum* regem Albanorum huic colli, ſub quo ſepultus fuerit, nomen de ſuo reliquiſſe. Addit aliam opinionem Servius, *ab avibus nominatum eſſe*, quæ de Tiberi adſcendentes ibi conſederint. Sed fuerit *Avens* Sabinorum fluvius, quamvis nomen Aventino monti non dederit; ulteriorem tamen, quam quos perluſtravimus, probabile eſt fuiſſe, quia hi ſuis nominibus dignoſcuntur, & propinquior a tot

tot ſcriptoribus nequierit ita prætermitti, ut ne ſemel quidem ejus mentio in tot Sabinis bellis occurſaret. Tandem *Himella* amnis eſt, de quo Vibius: *Himella Sabinorum prope Caſperiam urbem.* Scilicet ſupra id oppidum ortus in Tiberim decurrit. Virgilius lib. VII. verſ. 714.

Qui Nomentum urbem - - - - -
Caſperiamque colunt, Forulosque, & flumen Himellæ.

Supremum forte Sabinorum fuit, Tiberim verſus, oppidum *Forum Novum*, de cujus ſede dubitat Cluverius: certior Holſtenius ex veſtigiis & inſcriptionibus oſtendit, fuiſſe eo loco, ubi nunc eſt Epiſcopium Sabinenſe. Magliano nunc vocatur caput provinciæ Sabinæ & ſedes epiſcopi Sabinorum, prope Tiberim, XX millibus ſupra Romam: prope quem locum adparet *Forum Novum* exſtitiſſe. Municipium fuiſſe, inſcriptione ibi reperta probatur, in qua MUNICIPIUM & MUNICIPES clare leguntur: & alia in qua FORONOVARII. Vide Holſten. Adnot. in Cluv. p. 107. & 121. Addit Sponius p. 186. aliam, in qua FORONOVANI.

Sic omnia, quæ novimus, ab occidente Sabinorum explicata eſſent, ſi quid certius ad hæc de *Regilli* ſede conſtaret. Vulgo inter Farfarum & Aventem (ſi & hic amnis ſatis certus eſt) conlocant, quod ibidem ruinæ alicujus oppidi conſpiciantur. Sec recentius id dirutum oppidum eſſe, Holſtenii, perſpicacis viri opinio eſt. Nihilominus quæ de *Regillo* oppido exſtant, quoquo loco etiam in Sabinis fuit, adferenda ſunt. Stephani breviator: Ῥήγιλλος Σαβίνων πόλις, *Regillus oppidum Sabinorum.* Livius lib. II. cap. XVI. *Ap. Clauſus, cui poſtea Ap. Claudio fuit Romæ nomen, ab Regillo magna clientium comitatus manu, Romam transfugit.* Dionyſius Halicarnaſſenſis lib. V. p. 308. de eodem Appio: ἀνήρ τις ἐκ τῦ Σαβίνων ἔθνυς πόλιν οἰκῶν Ῥήγιλλον, *vir quidam Sabinæ gentis, in urbe Regillo habitans.* Et lib. XI. p. 697. oratione Appii: εἰς Σαβίνυς ἄπειμι, πόλιν οἰκήσων Ῥήγιλλον, *in Sabinos abeo, oppidum habitaturus Regillum.* Dicuntur & *Regilli*, multitudinis numero. Suetonius Tiber. cap. I. *Gens Claudia orta eſt ex Regillis Sabinorum.* Gentile *Regillianus*, ibidem cap. II. quamvis & *Regillenſes* A. & L. Poſtumii cognominantur apud Livium lib. VI. cap. XXII. niſi ab lacu Regillo Tuſculani agri cognomen habent, juxta quem Poſtumius dictator Latinos devicerat, quam pugnam Livius lib. II. cap. XIX. & ſequenti deſcripſit.

Orientalem Sabinorum partem incipimus a *Caſperia*, quam Virgilius lib. VII. ita, verſu 714. nominavit, *Qui Nomentum - - - Caſperiamque colunt:* quod nomen etiam Vibius Sequeſter ſervavit in *Himella*, prope quod flumen, aut fontes ejus, ſita fuit *Caſperia:* Silio autem lib. VIII. verſ. 416. vocata eſt *Caſperula*, qui nomine adludit ad originem ex Caſpiis.

Hunc, inquit, *Amiterna cohors, & Bactris nomina ducens*
Caſperula, hunc Foruli - - - -

puta, comitantur. Nunc in Aſpra vico veſtigia quæruntur. Hinc ad flumen Anienem progredienti occurrit Horatii villa cum fonte *Blanduſiæ*, *Lucretii* & *Uſtica* montibus, rivo *Digentia*, & pago *Mandela*, de quibus ipſe lib. I. oda XVII. & lib. III. oda XIII. & lib. I. epiſt. XVI. & XVIII. conſulatur. Vetus interpres ad I. od. XVII. & Feſtus: *Lucretilis, mons in Sabinis.* Idemque interpres: *Uſtica, nomen montis & vallis.* Fontem lib. III. od. XIII. deſcripſit,

O fons Blanduſiæ, ſplendidior vitro,

& reliqua: pagum & rivum epiſt. XVIII. verſ. 104.

Me quoties reficit gelidus Digentia rivus,
Quem Mandela bibit rugoſus frigore pagus.

Hac contentus amœniſſima villa Horatius ſibi videbatur, ut ipſe ait lib. II. oda XVIII.

Satis beatus unicis Sabinis:

& præ illa majores opes contemnebat. Lib. III. enim od. I. dixit

Cur valle permutem Sabina
Divitias operoſiores?

Supra Caſperiam in ſeptemtriones eſt *lacus Velinus*, nunc Lago di Rieti, ab adjacente urbe Reate dictus. Tacitus annali I. cap. LXXIX. *Nec Reatini ſilebant, Velinum lacum, qua in Narem effunditur, obſtrui recuſantes* Plinius lib. III. cap. XII. *Sabini Velinus accolunt lacus*, quia in plures diviſus eſt, ſed connexos, quos *Velinus* amnis alit, de quo Virgilius dixit lib. VII. verſ. 517.

Sulfurea Nar albus aqua, fonteſque Velini:

aut ſi *fontes* de capite intelligas, inter eos & lacum amnis Velinus intermeat. Augetur hic amnis *Telonia* ex Marſis advecto, ad quem Rutilius conſul bello Marſico cum exercitu cæſus eſt, Oroſio notante lib. V. cap. XVIII. niſi *Tolenus* vel *Tolenius* legendum, ut Ovidius VI. Faſt. verſ. 565. in aliquot MSS.

- - - - - - *flumenque Tolenum*
Purpureo miſtis ſanguine fluxit aquis.

Circa hos lacus fertiliſſimi campi & paſcua, quæ Virgilius dicto libro, verſ. 712. *Roſea rura Velini* dixit: de quibus Varro R. R. lib. I. cap. VII. extremo: *Cæſar Vopiſcus, cauſſam quum ageret apud cenſores, campos Roſeæ Italiæ dixit eſſe ſumen.* quod Plinius lib. XVII. cap. IV. extr. repetiit. Cauſſam fertilitatis Servius, *Roſea rura* interpretans, ex Varrone adfert emiſſionem lacus, poſt quam tantum per noctem creverit, quantum per diem demtum paſcendo fuiſſet. De emiſſione Cicero ad Attic. lib. IV. epiſt. XV. *Lacus Velinus, a M. Curio emiſſus, interciſo monte, in Narem defluit: ex quo eſt illa ſiccata, & humida tamen modice, Roſea.* Servius etiam *agrum Roſulanum* dixit vocitari.

Adjacet ad lacum oppidum *Reate*, nunc Rieti, porrecta media ſyllaba. Silius lib. VIII. verſ. 416.

- - - *hunc Foruli, magnæque Reate dicatum*
Cœlicolûm matri.

Præfectura fuit, in quo cenſu nominatim Feſtus ſcripſit: & Cicero *ex præfectura Reatina* exciverat delectos, quorum opera in republica, a Catilinæ inſidiis defendenda, uteretur, quod ipſe dixit oratione III. cap. II. Suetonius autem avum Veſpaſiani *municipem Reatinum* cap. I. dixit. nam & præfecturæ quædam aliquid municipalis juris obtinuerunt, ut Carolus Sigonius de Jure Ital. lib. II. cap. XI. demonſtravit: ex quo inſcriptiones apud Sponium ſunt pag. 196. REIP. REAT. & R. P. REATINORUM. Multa heic prodigia tradebantur facta. Livius XXV. cap. VII. *Reate ſaxum ingens viſum volitare:* & lib. XXVI. cap. XXIII. *nuntiatum, Reate mulam perperiſſe*; & id genus alia.

Multa circa Reate, & in agro Reatino, qui amplus eſt, notabilia. *Reatina palus* vocatur Plinio lib. II. cap. CIII. ex Velinis lacus; haud dubie propior oppido: aut univerſi, *Reatinæ paludes*, lib. XXXI. cap. II. *Tempe Reatina* Cicero dicta epiſtola dixit. *Reatini*, inquit, *me ad ſua τέμπη duxerunt, ut agerem cauſſam contra Interamnates apud conſulem.* Tempe, id eſt omnia amœna loca circa Velinos lacus, cujus ſortis & Roſea rura, ſupra laudata, cenſeri debent. Plinius dicto cap. CIII. lib. II. *In Reatino fons*

Nemi-

Neminie adpellatus, alio atque alio loco exoritur, annonæ mutationem ſignificans. Fuit quoque locus *Palatium* in hoc agro. Varro de L. L. lib. IV. cap. VIII. de vocabulo collis Palatini disquirens, aut, inquit, ſic dictus, *quod Palatini, qui & Aborigines, ex agro Reatino, qui adpellatur Palatium, ibi conſederunt.* Dionyſius Halicarn. lib. I. pag. II. Παλάτιον πέντε πρὸς τοῖς εἴκοσι ςαδίοις ἀφεςὼς Ῥεάτε, *Palatium* XXV *ſtadiis abeſt a Reate.* In πόλεσι, *oppidis* Aboriginum id primo loco numerat. Sunt etiam *Septem Aquæ* in illo tractu, Dionyſio pag. 12. τὰ καλέμενα Ἑπτὰ ὕδατα. Cicero prædicta epiſtola: *Vixi cum Axio. quin etiam me ad Septem aquas duxit.* Cluverio videtur lacus S. Suſannæ eſſe in Roſeæ campo: Holſtenius autem omnes etiam vicini lacus, majores & parvuli adnexi, ut numerus reſpondeat. Vide ipſum p. 110.

Hæc proxima oppida in Reatino agro: reductiora ſunt, *Corſula*, Κορσῦλα, quam Dionyſius LXXX ſtadiis a Reate abeſſe, ibidem narrat. Addit vero, νεωςὶ διεφθαρμένη, *nuper everſa.* Septuageſimo a Reate ſtadio diſtabat Κοτυλία πόλις ἐπιφανὴς, *clara urbs Cutilia*, ut ibidem refertur, ſub monte poſita ad lacum. Lacus ille *Cutilienſis* a Varrone vocatur L. L. lib. IV. cap. X. cui adſunt *nymphæ Commotiæ; quod ibi inſula in aqua commovetur.* Plinius lib. II. cap. XII. extremo: *In agro Reatino Cutiliæ lacum, in quo fluctuet inſula, Italiæ umbilicum eſſe M. Varro tradit.* Medicata ibi aqua cum celebri titulo *Aquarum Cutiliarum.* Idem lib. XXXI. cap. II. *Aquæ Cutiliæ in Sabinis gelidiſſimæ: ſuctu quodam corpora invadunt, ut prope morſus videri poſſit: aptiſſimæ ſtomacho, nervis, univerſo corpori.* Solitus iis Veſpaſianus uti. Suetonius cap. XXIV. *Cutilias ac Reatina rura, ubi æſtivare quotannis ſolebat, petiit.* Ibidemque mortuus eſt. Xiphilinus ex Dione: μετήλλαξεν ἐν τοῖς ὕδασι τῶν Σαβίνων τοῖς Κυτιλίοις ὠνομασμένοις, *exceſſit in Sabinorum Aquis Cutiliis.* De inſula in lacu natante Seneca lib. III. Q. Nat. cap. XXV. *Ipſe ad Cutilias natantem inſulam vidi.* Adde Macrobium lib. I. Saturn. cap. VII.

Vicus inde non procul fuit *Phalacrine*, patria Veſpaſiani. Suetonius cap. II. *Natus eſt in Sabinis ultra Reate, vico modico, cui nomen eſt Phalacrine.* Antonini itinere ab urbe Hadriam hic ordo diſtantiarum cernitur:

Reate	—	—	—	
Cutilias	M.	P.	VIII.	emendante Holſten.
Interocrium	M.	P.	VI.	
Falacrinum	M.	P.	XVI.	

quod corruptum in Peuting. Tabula eſt *Palacrinis.* Qui interjacet locus, *Interocrium* etiam in Tabula expreſſus eſt & oppidi ſigno notatus, VII millibus ab *Aquis Cutiliis*, ut ibidem ſcriptum exſtat: Strabonis lib. V. pag. 100. Aldina, & Xylandr. p. 251. (nam Caſaubonea excidit) κώμη Ἰντεροκρέα, *vicus Interocrea.* Nomen inde eſt, quia inter montes ſitum. Feſtus: *Ocrem antiqui montem confragoſum vocabant.*

Sexaginta ſtadiis ab Reate fuit *Trebula*, ἡ Τρίβολα, Dionyſio auctore lib. I. pag. II. Hæc *Mutuſca* cognominata, ut ab altera Sabinorum Trebula, cui *Suffenatis* cognomen fuit, diſcerneretur. Plinius lib. III. cap. XII. *Nomentani, Reatini; Trebulani, qui cognominantur Mutuſcæi, & qui Suffenates.* Julius Obſequens cap. CII. & CIII prodigia *Trebulæ Mutuſcæ*, ut plene ſcripſit, facta narrat. Inſcriptio vetus in Gruteri opere p. 487. n. 9. TREBUL. MUTUSTAE, cum T. loco C. At Holſtenius teſtis p. 112. MUTUESCA in lapide eſſe. Virgilius lib. VII. verſ. 711. ſolum cognomen poſuit:

Ereti manus omnis, oliviferæque Mutuſcæ.

 Eodem

Eodem Dionyſio teſtante, λόφον ἐπικαθημένη σύμμετρον, *colli modico impoſita* fuit, quod confirmat illorum opinionem, qui nunc Monte Lione della Sabina vocari ajunt, ubi multæ TREBULANORUM inſcriptiones reperiuntur. Municipium fuit. Frontinus de Coloniis: *Trebula municipium oppidum.* Et Livius lib. x. ineunte, *Trebulanis civitas data.* Alteram cognomine *Suffenam*, vel *Suffenatem*, Harduinus interpretatur Montorio di Romagna ad Curenſem fluvium.

Supra Velinum ad radices Apennini eſt *Nurſia*, hodie Norcia. Ptolemæi Νυρσία in Sabinis. Suetonius Veſpaſ. cap. 11. *Polla* [mater Veſpaſiani] *Nurſiæ honeſto genere orta.* Dio Caſſius de Octaviano lib. XLVIII. pag. 364. ἐπὶ Νυρσίαν ἐς τοὺς Σαβίνους στρατεύσας, *adverſus Nurſiam, Sabinorum oppidum, cum exercitu profectus.* Frigidior ex ſitu ſub Apennino. ideo Virgilius lib. VII. verſ. 716. *quos frigida miſit Nurſia:* & Silius lib. VIII. verſ. 418. *nec non habitata pruinis Nurſia.* Gentile *Nurſinus.* Suetonius Aug. cap. XII. *Nurſinos grandi pecunia, & quam pendere nequirent, multatos, extorres egit oppido.*

Extremum Sabinorum *Amiternum* fuit: ideoque a Ptolemæo, qui etiam Ἀμίτερνον ſcribit, poſitum in Veſtinis, quia illorum fines attigit: Straboni autem lib. v. pag. 157. in Sabinis, cui etiam eſt neutro genere Ἀμίτερνον. Dionyſius lib. 1. pag. 12. ſequiori genere ἐκ πόλεως Ἀμιτέρνης. Latini *Amiternum.* Livius lib. XXVI. cap. XI. *Cœlius iter* [Hannibalis] *ab Reate, Cutiliiſque, & ab Amiterno orditur, - - - - inde Albenſi agro in Marſos; hinc Amiternum Foruloſque vicum veniſſe.* Incolæ *Amiternini* Plinio lib. III. cap. XII. Et Livius lib. XXVIII. cap. XLV. *Umbriæ populi, & præter hos Nurſini, & Reatini, & Amiternini, Sabinuſque ager omnis, milites polliciti.* Virgilius vero lib. VII. verſ. 710. & imitator Silius lib. VIII. verſ. 415. metri cauſſa *Amiterna cohors:* & Martialis lib. XIII. epig. XX. *Ager Amiternus.* Fuit prope caſtrum Vittorino, quod a S. Victorino Amiternenſi martyre nomen habet, ſitum ad Aternum, prope fontes, prope urbem Aquilam, quæ ex ruinis Amiterni crevit. Non longe abeſt locus, adhuc Furconio dictus, ubi oppidum fuiſſe veſtigia docent, quod Paullus Langob. lib. II. cap. XX. *Furconam* dixit.

Inter Amiternum & Cutilias Reatini agri, ut ex Hannibalis jam monſtrato itinere conjicitur, etiam *Foruli* fuerunt, quos Livius vicum lib. XXVI. cap. XI. non oppidum, dixit: nec tamen incelebres fuere. Strabo lib. v. p. 158. Σαβίνων εἰσὶ καὶ οἱ Φόρουλοι, πέτραι πρὸς ἀπόστασιν μᾶλλον, ἢ κατοικίαν, εὐφυεῖς, *Sabinorum ſunt etiam Foruli, rupes ad rebellionem, quam habitationem, aptiores.* Virgilius lib. VII. 714 *qui*

Caſperiamque colunt, Foruloſque, & flumen Himellæ.

Et Silius lib. VIII. verſ. 416. *comitantur hunc*

Caſperula, hunc Foruli.

Inſcriptione antiqua ſunt incolæ VICANI FORULANI, Holſtenio teſtante pag. 119. *Forum Decii*, quod Plinius nominat lib. III. cap. XII. quo loco fuerit, ignoratur.

Montes ſuperſunt, Apennini partes, ſed citeriores, & Sabinis contributi, *Fiſcellus* & *Severus*, & *Tetricus.* De iſto Plinius lib. III. cap. XII. *Nar amnis e monte Fiſcello labens:* & Silius lib. VIII. verſ. 518.

Quæ, Fiſcelle, tuas arces, & cetera:

de his Virgilius lib. VII. verſ. 713.

Qui

Qui Tetricæ horrentes rupes, montemque Severum
Caſperiamque colunt.

Tetrica autem, qui mons Virgilio, quem *Tetricam rupem* lib. VIII. verſ. 418. Silius Italicus dixit,

- - - *a Tetrica comitantur rupe cohortes;*

Holſtenio eſt horrendum illud aſpectu montis jugum, quod inter Montem Sibyllæ & Aſculum ſuper reliqua Apennini juga emicat.

Hæc de SABINIS. Contermini erant AEQUI ſive AEQUICULI, inter Sabinos Latinosque medii, Latinis hiſtoricis plerumque *Aequi* dicti: poetis ſæpius *Aequiculi.* Livius lib. III. toto teſtimonio ſit, & Florus lib. I. cap. XI. Alterno nomine utuntur Virgilius VII. 747.

- - - - *gens duris Aequicola glebis.*

nam & quarta vocali ſcribitur. Ovidius Faſt. III. verſ. 93. *Aequicolus acer:* & Silius lib. VIII. verſ. 370.

- - - *raſtrisque domant Aequicula rura.*

Suetonius quoque Vitell. cap. I. *adverſus Aequiculos.* Et Græci variant nomine. Dionyſius & Appianus Αἰκανοὶ: Strabo Αἶκοι, & p. 159. Αἴκοι: Diodorus Siculus lib. XIV. extremo, ὑπὸ Αἴκων τῶν Αἰκίκλων καλουμένων: Ptolemæus Αἰκούικλοι. Derivata utrimque ſunt. Livius lib. III. cap. IV. *Aequicum bellum.* Plinius III. cap. XII. *Aequiculanorum, Cliternini, Carſeolani.* Hæc vero ſunt indubitata oppida Aequorum, etiam a Ptolemæo Aequiculis ſive Αἰκικλοις attributa, Κλείτερνον & Καρσίολοι: tertium quod addiderat, excidit ex Græco, in cujus locum interpres corruptum nomen *Obriculum* adſumſit: quod, tamquam ignotum omnibus, prætereundum eſt. Sunt autem Aequi diſtincti ab Latinis, quod vel ex illo Livii lib. II. cap. XXX. abunde conſtat, *Aequi Latinum agrum invaſerant.* Sed ita antiquis temporibus fuit, antequam Roma vicinas gentes in ditionem redegiſſet. Ex eo autem pars Sabinorum citerior, & Aequi ac Volſci, aliique Latino populo adſcripti, & Latii finibus continebantur. Florus ex ſuorum temporum conditione de priſcis loquens, *pervicaciſſimi Latinorum Aequi & Volſci fuere.*

Primum Aequorum oppidum, ex nominatis, *Cliternum* eſt, quod vocabulum a Ptolemæo habemus: reliqui poſſeſſivo aut gentili nomine utuntur: Plinius *Cliternini*, uti jam vidimus, id eſt incolæ ac oppidani: Cicero lib. IX. epiſt. XXII. *colei Cliternini non honeſti.* Quæ forma probabile reddit, & *Cliterniam* Latinum nomen fuiſſe, ut alia urbs in Daunis a Pomponio Mela atque Plinio vocatur. Quo ſitum loco Aequorum *Cliternum* fuerit ſive *Cliternia*, definiri non poteſt: & ſi qui definiunt, ſola conjectura nituntur. Alterum oppidum, quod Plinius & Ptolemæus adſignant Aequis, *Carſeoli* ſunt, antiqua colonia. Livius lib. X. cap. III. *a Marſis agrum vi teneri, in quem colonia Carſeoli deducta erat.* Et lib. XXVII. cap. IX. in triginta coloniis Romanorum & *Carſeoli* numerantur. Adde lib. XXIX. cap. XV. Ovidius lib. IV. Faſt. verſ. 683.

Frigida Carſeoli, nec olivis apta ferendis
Terra, ſed ad ſegetes ingenioſus ager.

Situs quodammodo ex Tabula Auguſtana cognoſcitur, in qua ultra Præneſte cum urbis inſignibus poſiti, XV millibus a Varia, X a Laminis, niſi numeri pravati ſunt. Ruinas Hol-

Holſtenius diu perquiſitas invenit & deſcripſit p. 164. ſitas a læva Valeriæ, IIII millibus a loco qui nunc *Arſoli* vocatur: ruinarum autem nomen eſt Civita Carentia. Coloni *Carſeolani* dicti Plinio, ut ſupra vidimus. *Lex Carſeolana* dicto Ovidii libro verſ. 710. memoratur.

Quæ circumjacent, haud dubie Aequorum fuerunt, illinc *Laminæ*, ex Tabula modo nominatæ; & *Varia* ejusdem Tabulæ, cujus locum vicus Varo in dextra ripa Anienis oſtendit: hinc *Simbruini colles*. Tacitus lib. XI. cap. XIII. de Claudio: *Fontes aquarum, Simbruinis collibus deductos, urbi intulit.* Et vicinum oppidum *Sublaqueum*. Plinius lib. III. cap. XII. *Anio in monte Trebanorum ortus, lacus tres amœnitate nobiles, qui nomen dedere Sublaqueo, defert in Tiberim.* Hæc ſunt *Simbruina ſtagna*, a Tacito lib. XIV. cap. XXII. memorata. *Diſcumbentis*, inquit, *Neronis apud Simbruina ſtagna (loco Sublaqueum nomen eſt) ictæ dapes* [fulmine] *menſaque disjecta.* Aliud vero Sublaqueum oppidum, alia villa Neronis eſt. hæc ab oppido nomen habet, quia non ſub lacubus, ſed ſupra, ſita. Frontinus de Aquæductibus p. 247. *Anienis quoque novi vitia exſcindi poſſe* [princeps] *vidit. Omiſſo enim flumine repeti ex lacu, qui eſt ſuper villam Neronianam Sublacenſem, ubi limpidiſſima eſt, juſſit.*

Et quia non longe *Treba* abeſt, nunc Trevi, prope fontes Anienis, ut ex Plinio jam cognovimus; illam quoque Aequiculanæ ditionis fuiſſe cenſendum eſt. Frontinus dicto loco: *Quum oriatur Anio ſupra Trebam Auguſtam.* Sic MSS. non *anguſtam*, ut vulgatum eſt. Sed a quo nomen illud principe ſit, non liquet. Statim mox *novum imperatorem Cæſarem Nervam Trajanum auguſtum* Frontinus laudat, cujus putamus ornamenta illa Trebanæ urbis, ut auctoris, fuiſſe. Incolæ *Trebani*, & ſupra Plinii verba attulimus, quibus natalem locum Anienis *montem Trebanorum* dixit. Livius ineunte lib. X. & Appianus Hannib. p. 579. etiam Albam Fucentem *in Aequos* deductam coloniam tradunt, ſed longius illa remota in Marſis fuit, de qua ſupra, quum de Marſis ageremus, diximus.

Hæc Aequorum trans Anienem aut circa illum: cis flumen, illorum *Bola* fuit, ut Virgilius & Stephani breviator ſingulari numero nominant: ille Aeneid. VI. verſ. 775.

Pometios, Caſtrumque Inui, Bolamque Coramque.

hic, Βῶλα, πόλις Ἰταλίας, *Bola, urbs Italiæ.* Plurativo numero Diodorus Siculus lib. XIV. extr. ἀκούσας ὁ αὐτοκράτωρ πορθεῖσθαι Βώλας πόλιν, *audiens dictator urbem Bolas oppugnari.* Et Livius lib. IV. cap. XLIX. *Volas quoque, ſicut Lavicos, coloni mitterentur:* & paucis interjectis, *Volis inſequente anno receptis.* Quod num ipſe per V ſcripſerit, an permutatio elementi ab exſcribentibus ſit grammaticis, dubius Cluverius eſt, quia & Græci & Latini alii B littera in hoc vocabulo utantur, Virgilius, *Bola*, ut vidimus; Plinius *Bolani*, gentile, ſcribendo lib. III. cap. V. in prima regione. Sed quod Livius illo capite ſexies *Volas* aut *Volanos* ſcripſit, eripit vel conſtantia ſua dubitationem. Dionyſio lib. 8. p. 493. eſt Βωλανῶν πόλις, *oppidum Bolanorum.* Plinius in Latio, ut dixi, poſuit: ſed antea Aequorum fuiſſe ex Livii dicto loco probatur. *Aequos*, inquit, *accepta clades prohibuit Volanis, ſuæ gentis populo, præſidium ferre.* Qui quod addit: *Excurſiones inde in confinem agrum Lavicanum factæ erant*; de ſede ſimul aliquid docet, non procul a Lavico ſive Labico abfuiſſe.

Et quæ citerius oppida, *Vitellia* & *Corbio* ad Aequos ſunt referenda. De *Vetellia* res certa. Livius lib. V. cap. XXIX. *Vitelliam coloniam Romanam, in ſuo agro Aequi expugnant.* In ſuo agro; ergo Aequorum fuit. Suetonius Vitell. cap. I. *Indicia ſtirpis diu manſiſſe,*

viam

Tab. 14.
Septentrio
Occidens
Meridie
LATII MARE
VTRIVSQVE
DELINEATIO.
ETRVRIAE PARS.
AGER SABINORVM.
LATIVM
ANTIQVVM
RVTVLI
VOLSCI
POMPTINVS
Nepete ſ. Nepe
Tiberis Flu.
Regillum
Ad Viceſimum
Fanum Fe
Aiens flu.
Fabaris, Eſive Farfarus Cierenſis fl.
Sutrium
Capena
Cures
Anio flu.
Varia
Veii
Nomentum
Forum Claudii
Tibur
Aſſilianus Mons
Allia Flu.
Cænina
Albula Aqua
Tiberis Flu.
Aeſula
Sabate
Cremera flu.
Cruſtumerium
Corniculum
Lacus Sabatinus
Careia
Fidenæ
Scaptia
Ficulea
Anio flu.
Pedum
Mons Sacer
Collatia
Gabii
Regillus Lacus
Labicum
Artena
Roma
Antemnæ
Aqua Crabra
Tuſculum
Villa Tuſculana
Lorium
Almo Flu.
Cora
Vitella
Cære
Foſſa Cælia
Forum Populi
Albana
Mons Albanus
Cortana ſive Ortona
Bebiana
Alba Longa
Algidum
Bovillæ
Alſium
Tiberis Flu.
Tumuli Albani
Verrugo ſive Veruca
Fregena
Meſia Sylva
Villa Pomp.
Portus
Aricia
Nemus Aricinum
Ficana
Velitræ
Cora
Inſula Sacra
Oſtia
Tellenæ
Lanuvium
Villa Plinii
Laurentum
Sueſſa Pometia
Satricum
Lavinium
Numicus
Ardea
Corioli
Aſtura Flu.
Ulubræ
Tres Tabernæ
Aphrodiſium
Forum Appii
Caſtrum Inui
Antium
Aſtura
42
50
40
30
20

tntrio
MARSI.
Alba Fucentis
Cerfennia
Carſeoli
Cuculum
Lacus Fucinus
Lucus
Pitonius Fl. et Fons
Cliternum
Lamina
Anxantia
Marruvium
AEQVI ſive AEQVICVLI.
Caſtellum Volſcorum
Simbriini colles
Lacus Simbriini
Sublaqueum
Anio flu.
Treba
Cominium
Villa Neronis
Liris Flu.
Fibrenus Flu.
Sacri portus
Bivium
Aletrium
HERNICI.
VOLSCI.
Sora
Ecetra ſive Echetra
Verulæ
Villa Ciceronis
Ferentinum
Arpinum
Atina
Signia
Anagnia
Artena
Cosa fl.
Arcana villa
Sulmo
Melpis Flu.
Frusino
Trerus Flu.
Aquinum
Fregellæ
Caſinum
Setia
Interamna
Priverum
Fabrateria
LATIVM NOVVM ſive ADIECTVM.
Taberna
Amaſenus Flu.
Ufens flu.
Nymphæus Flu.
Pomptinæ Paludes
AGER
Caſtra Romana
Lautulæ
Fundi
Cæcubus Ager
AVRVNCI.
Liris Flu.
Suessa Aurunca
Tarracina ſive Anxur
Lacus Fundanus
Feroniæ Lucus
Amyclæ
Formiani colles
Minturnæ
Circeii
Formiæ
Formianum
Maricæ Lucus
Paludes
Spelunca
Circeium prom.
Caieta
Triſanum
Sinueſſa
MARE INFERVM.
Caietæ Promont.
CAMPANIAE LIMES.
Oriens
eridies
42
50
40
30
20

viam Vitelliam ab Janiculo ad mare uſque: item coloniam ejuſdem nominis, quam gentili copia adverſus Aequiculos tutandam olim depopoſciſſent. Huic propinqua fuit urbs *Corbio.* Livius lib. II. cap. XXXIX. de Coriolano exſule: *Corbionem, Vitelliam, Trebiam, Labicos, Pedum cepit.* Et lib. III. cap. XXX. *nocturno impetu Aequorum Corbione amiſſum præſidium nuntiatum eſt.* Fata Corbionis Dionyſius lib. x. pleniora deſcripſit. Aequi acie victi a L. Quintio Cincinnato, illo ab aratro dictatore, cogebantur πόλιν τῶν σφετέρων Κορβιῶνα, *ſuam urbem Corbionem* Romanis tradere, quam inſequenti anno, oppreſſo per noctem præſidio, receperunt: ſed eodem anno conſul Horatius Pulvillus, victis denuo Aequis, urbem hanc funditus delevit, τοῦ τε Κορβιῶνος τὰ τείχη κατασπάσας, καὶ τὰς οἰκήσεις ἐκ θεμελίων ἀνελών. Dionyſ. p. 651. 652. 657.

De *Algido* ſupereſt, monte & oppido. Cluverius Aequis transſcribit: Holſtenius Latinis, quia Livius, exercitus, ut in alienum ſolum, eo miſſos ſcribat. Haud dubie vir ſummus ad libri III. cap. II. verba reſpexit, *exercitus in Algidum adverſus Romanos miſſus* ab Aequis. Sed ut in bello fit, ab Latinis & Romanis teneri potuit; & repeti ab Aequis, tamquam olim ipſorum, qui etiam pro belli ſede aliquamdiu, quod fatetur Holſtenius, habuerunt. Dionyſius pro altera ſententia eſt lib. XI. pag. 705. οἱ ἐν Αλγιδῷ τῆς Αἰκανῶν χώρας θέμενοι τὴν παρεμβολὴν, *qui in Aequorum regione in Algido caſtra poſuerant.* Abeſt ab Roma ἀπὸ σαδίων εἴκοσι καὶ ἑκατὸν, *centum viginti ſtadiis*, ut Procopius lib. III. B. Goth. cap. XXII. aut potius decem octo millibus paſſuum, ut peritiſſimus illius regionis Holſtenius tradit, qui propterea in Eutropii lib. I. cap. XV. pro *duodecimo ferme milliario*, legendum cenſet *duodeviceſimo.* Mons fuit, & oppidum, & tractus ſeu regiuncula eodem vocabulo. Eutropius, *in Algido monte:* Strabo lib. V. p. 163. ἐπὶ Αλγιδὸν πολίχνιον; Dionyſius lib. X. p. 647. περὶ πόλιν Αλγιδόνα; nam & Αλγιδὼν Græci nomen formant: Procopius dicto loco, ἐν χωρίῳ Αλγιδόνι. Ideo Latini, ut regiunculæ aut monti, præpoſitionem addunt. Livius lib. III. cap. II. *in Algidum miſſus exercitus*: & cap. III. *ab Algido conſul redierat:* & cap. XXXVIII. *Aequi caſtra in Algido locant.* Horatius quoque, ut de monte, lib. I. oda XXI. *nemorum coma*

- - - *gelido prominet Algido.*

Et lib. III. oda XXIII. *victima,*

- - *quæ nivali paſcitur Algido*
Devota, quercus inter & ilices.

LATIUM UTRUMQUE.

Latium Latinorum regionem ſonat, quæ initio anguſtis admodum finibus circumſcripta erat, acceſſionibus poſtea ex variis gentibus ſucceſſu crevit temporis. A *latendo* nomen deducunt, quod Saturnus, arma Jovis fugiens, in has oras delatus, & hominibus in reipublicæ formam compoſitis, *Latium* eam regionem, ut Virgilius lib. VIII. verſ. 322. tradit, voluerit vocari.

- - - *his quoniam latuiſſet tutus in oris.*

Idem gentem *Latinam*, quam quidam a Latino rege habuiſſe nomen credunt, a *Latio* denominatam lib. I. verſ. 6. refert, de Aenea dicens,

- - - dum conderet urbem,
Inferretque deos Latio, genus unde Latinum.

Contra Halicarnaſſenſis Dionyſius lib. I. pag. 8. *Aborigines* ἐπὶ Λατίνου βασιλέως, ὃς κατὰ τὸ Ἰλιακὸν πόλεμον ἐδυνάστευσε, Λατῖνοι ἀρξάμενοι καλεῖσθαι, *a Latino rege, qui Trojani belli temporibus regnavit, cœperunt Latini adpellari.* Sed quoquo modo origo vocabuli habet, id certum eſt utique, temporibus primis Latium, quum Aeneæ & poſteris pareret, id eſt Albanis regibus, Latinos ſolos tenuiſſe, excluſis, Aequis, Volſcis, Hernicis, aliisque, qui poſtea in Latinorum ſocietatem venerunt: niſi quod Rutulos devictos Aeneas quoque cum Latinis ſuis eodem nomine cenſuit. Idcirco Strabo lib. v. pag. 159. dixit, τὸν Αἰνείαν νικήσαντα Λατίνους καλέσαι τοὺς ὑφ' αὐτῷ, *victorem Aeneam ſuæ ditioni ſubjectos Latinos adpellaſſe.*

Hoc antiquiſſimum Latium fuit, contentum Latinorum ſedibus: at partim ſub regibus Romanis, partim poſt illos ita crevit, ut *Circeii* terminus antiqui Latii ſtatuerentur, poſtquam ſuperbus ille Tarquinius Sueſſam Pometiam, caput Volſcorum, ut Strabo lib. v. pag. 159. notavit. Plinius lib. III. cap. v. de illis temporibus: *Latium antiquum a Tiberi Circejos ſervatum eſt:* idemque Strabo p. 160. ἡ Λατίνη πρότερον μέχρι τῶν Κιρκαίων ἐσχήκει τὴν ἐπίδοσιν, *Latium prius uſque ad Circæum promontorium acceſſionibus crevit.* ANTIQUUM autem, præter Plinium jam dicto loco, Virgilius adpellavit lib. VII. verſ. 38.

Quis Latio antiquo fuerit ſtatus:

& Tacitus annal. IV. cap. V *vetere Latio, & coloniis antiquitus Romanis.* Exactis regibus, certamen conſulibus cum reliquis Latinis, cum Aequis, Volſcis, Hernicis, Auruncis fuit, quibus tandem poſt gravia & diuturna bella ſubactis, omnis illorum regio in Latinorum nomen, Latio contributa, tranſiit. Hoc ipſum eſt, quod Strabo p. 158. dixit, ἡ Λατίνη πολλὰς [πόλεις] συνειληφυῖα τῶν μὴ Λατίνων πρότερον, *Latium multa comprehendit, quæ antea Latinorum non fuerant,* videlicet *Aequos, Volſcos, Hernicos,* aliosque, quos nominatim ibidem ſubjicit, & Latio jam aucto comprehendit. Plinius dicto loco: *Ultra Circejos Volſci, Oſci, Auſones, unde nomen Latii proceſſit ad Lirim amnem.* Liris ergo terminus factus ab oriente: ab ſeptemtrione autem uſque ad Marſos & Sabinos porrectum Latium, niſi quod ad Tiberim agri Sabinorum quædam, coloniis Albanorum occupata, Latinis nonnumquam adſcribi videmus, cujus teſtis eſt Virgilianus verſus 773. libri VI.

Hi tibi Nomentum, & Gabios, urbemque Fidenam,

& reliqua. Et ſicuti antea citatis verbis Strabo Aequos ad ſeptemtrionalem partem utriusque Latii adſcripſerat, ita auſtralem & maritimam pag. 160. diligentius definivit, ut *Novum* Latium ab *Antiquo* una ſecernatur. Νυνὶ οὖν, inquit, ἡ παραλία μέχρι πόλεως Σινουέσσης ἀπὸ τῶν Ὠστίων Λατίνη καλεῖται. πρότερον δὲ μέχρι τῶν Κιρκαίων μόνον ἐσχήκει τὴν ἐπίδοσιν. *Nunc ora maritima ab Oſtia Sinueſſam usque, Latium adpellatur: prius uſque Circæum tantummodo acceſſione auctum fuit.* Habes ſic utrumque Latium in litore curate terminatum: intus autem difficilius diſcernuntur, nec niſi ex oppidis non Latinis, id eſt Aequis, Volſcis & ſimilibus, quod alterutrius eſt, cognoſcitur. Supra ergo Lirim limes tandem productus

ductus fuit, quod Strabo etiam p. 151. prædixerat, μέχρι πόλεως Σινυέσσης, *uſque ad oppidum Sinueſſam*, quod trans Lirim amnem in finibus eſt Campaniæ. Et Plinius lib. III. cap. v. *oppidum Sinueſſam extremum in adjecto Latio.* At idem lib. xxx. cap. II. Sinueſſanas aquas *in Campaniæ regione* poſuit, quia in limite illius regionis ſunt. Quod autem vulgo Latium *Novum* dicunt, tamquam *antiquo* & *veteri*, ut Virgilius & Tacitus nominaverunt, oppoſitum; id eleganter Plinius ADJECTUM eo modo dixit, quo minor Phrygia Straboni eſt Επίκτητος.

De populis Latii Plinius dicto cap. v. *Colonis ſæpe mutatis tenuere alii aliis temporibus, Aborigines, Pelaſgi, Arcades, Siculi, Aurunci, Rutuli: & ultra Circejos Volſci, Oſci, Auſones.* Ex his qui primi, qui deinde regionem tenuerint, difficile eſt explicare. Ad Saturnum & Janum nos annales vel fabulæ reducunt, quum Latinorum antiquitatem, quantum geographiæ neceſſaria eſt, inveſtigamus. Ille enim *Saturniam* urbem condidiſſe fertur, hic *Janiculum*, proximum illi, ſed trans Tiberim. Varro lib. IV. de L. L. cap. VII. de Tarpejo monte: *Antiquum oppidum in hoc fuiſſe Saturniam ſcribitur. Ejus veſtigia etiam nunc manent tria.* Minucius Felix cap. XXII. Saturnus profugus, ab Jano ſuſceptus, *urbem Saturniam de ſuo nomine; & Janiculum Janus ad memoriam uterque poſteritatis reliquerunt.* Virgilius lib. VIII. verſ. 357.

Hanc Janus pater, hanc Saturnus condidit urbem:
Janiculum huic, illi Saturnia nomen.

Inde per Picum & Faunum poeta genus ad Latinum regem, Aeneæ ſocerum, lib. VII. verſ. 35. deduxit: quo tempore Evander, fato huc actus ex Arcadia, in monte Palatino urbem condidiſſe fertur lib. VIII. verſ. 54.

Pallantis proavi de nomine Pallanteum.

De *Pallanteo* oppido Livius lib. I. cap. v. *Jam tum in Palatino monte Lupercal hoc fuiſſe ludicrum ferunt, & a Pallanteo urbe Arcadica Palatium, deinde Palatinum montem adpellatum.* Et Solinus cap. I. *Palatium nemo dubitaverit, quin Arcadas habeat auctores: a quibus primum Pallanteum oppidum; quod aliquamdiu Aborigines habitatum, propter incommodum vicinæ paludis, quam præterfluens Tiberis fecerat, profecti Teate, poſtmodum reliquerunt.* Pallantium autem Arcadiæ, a quo Italico nomen eſt, deſcripſit Pauſanias Arcad. cap. III. & XLIV. Hæc tria oppida vetuſtas delevit ante, quam Romani rerum potirentur: *Laurentum* autem, Latini & majorum regia, ideoque Aeneid. VII. verſ. 171. *Laurentis regia Pici*; & nomen & oppidi formam conſervavit. Sed de regiis his domiciliis ſit fides penes poetas, conditores hujusmodi fabularum.

Jam ad populos Latii utriusque progredimur explicandos. *Aequos*, ſive *Aequicolos*, ſupra cum Sabinis expoſuimus, quia inter Latinos, Sabinos & Marſos ſiti ſunt, ut in Latio perluſtrando auſpicium a LATINIS & ab ipſa *Roma* faciamus. De origine & conditu *Romæ*, nec non de ſitu, re per ſe nota, nihil proferemus. Septem collibus impoſitam eſſe, etiam indubitatum: unde Prudentius Romani paſſione verſ. 413. *ſepticollem* dixit: quamquam Romulus in Palatino ſolo ædificavit; ceteros colles alii reges adjecerunt, Tullus Cœlium, Ancus Janiculum & Aventinum, Servius Viminalem, Quirinalem, Esquilinum. Colles ut diverſis temporibus adjecti fuerunt, ita diverſis dati ad inhabitandum. Livius lib. I. cap. XXXIII. *Quum circa Palatium ſedem veteres Romani, Sabini Capitolium atque arcem, Cœlium montem Albani impleſſent; Aventinum*

novæ multitudini datum. Et interjectis paucis de eodem Anco rege: *tum quoque multis millibus Latinorum in civitatem acceptis: quibus, ut jungeretur Palatio Aventinum, ad Murciæ datæ ſedes. Janiculum quoque adjectum, non inopia loci, ſed, ne quando ea arx hoſtium eſſet, id non muro ſolum, ſed etiam, ob commoditatem itineris, ponte ſublicio, tum primum in Tiberi facto, conjungi urbi placuit.*

Præter ſeptem illos colles, quos Livius, Dionyſius, Eutropius urbi commemorant additos, & a quibus Septimontiale ſacrum adpellatur; ſunt etiam alii colles non minus memorabiles hujus urbis, ut *clivus Capitolinus*, ut Cicero vocat pro Mil. cap. XXIV. & II. Phil. cap. VII. qui & mons *Tarpejus* eſt, in præcipitio lateris *ſaxum Tarpejum*, *rupes Tarpeja*, unde damnati dejiciebantur. Aeneid. VIII. verſ. 347.

Hinc ad Tarpejam ſedem & Capitolia ducit.

Et Livius lib. VI. cap. XVII. *obverſatam eſſe ſpeciem agminis Gallorum per rupem Tarpejam ſcandentis?* Et Tacitus lib. VI. cap. XIX. *Sex. Marius ſaxo Tarpejo dejicitur.* Eſt quoque *collis hortulorum*, cui impoſitum Domitiorum monimentum fuit, Suetonio auctore Neron. cap. L. & *collis Vaticanus*, ut Feſtus vocat, trans Tiberim: ſeu *montes Vaticani*, ut Cicero XIII. Attic. epiſt. XXXIII. *Caſu*, inquit, *ſermo a Capitone de urbe augenda: a ponte Mulvio Tiberim duci ſecundum montes Vaticanos.* Sunt & *campi*, cis Tiberim *Martius*, comitiorum ſedes, omnibus notiſſimus, cujus conſecrationem Livius refert lib. II. cap. V. & *campus Vaticanus* trans flumen, quo comitia transferri Cæſar cupiebat, quum Martium coædificare in animo haberet, ut ibidem Cicero ex Capitone, amico Cæſaris, audiverat.

Portas, ut Plinius tradit, lib. III. cap. V. tres Romulus reliquit, aut, ut plurimis tradentibus credamus, quatuor: poſtea, prolatis pomœriis, fuerunt triginta ſeptem, e quibus in hiſtoriis nobiliores ſunt *Capena*, *Carmentalis*, *Collina*, *Cœlimontana*, *Esquilina*, *Flumentana*, *Triumphalis*, *Trigemina*, & aliæ. Regiones urbs habuit XIIII. compita Larium CCLXV. Cetera a ſcriptoribus, qui id ſingulari cura perſequuti ſunt, petantur. De magnificentia imperioque ſummo, ſufficiat unum & alterum poetam, brevi ſumma rem maximam complexos, adlegaſſe. Propertius lib. III. eleg. X. verſ. 57.

Septem urbs alta jugis; toti quæ præſidet orbi.

Et Martialis lib. XII. epigrammate VIII.

Terrarum dea gentiumque Roma,
Cui par eſt nihil & nihil ſecundum.

Aquæductus etiam Romanæ urbis magnificentiam auxerunt, aquis longius conlectis, &, ubi loci genius reſpuebat, ſupra arcuatum opus elevato alveo, deductis. Julius Frontinus ſingulari libello deſcripſit, in quibus præcipuæ *Appia*, quæ & *Claudia* Eutropio lib. II. cap. IV. adpellatur, ab Appio Claudio ductore; *Martia*, *Virgo*, *Anio vetus*. Septem autem uſque ad C. Cæſarem Caligulam fuerunt, qui duos novos ductus inchoavit, quos ſucceſſor Claudius perfecit dedicavitque: uni datum *Claudiæ* nomen; alteri *Anienis novi*. Fuit etiam *aqua Crabra* ex Tuſculano agro ad urbem perducta, cujus Cicero meminit Agrar. III. cap. II. & lib. XVI. epiſt. XVIII. verum hanc Agrippa emiſit, ut Tuſculanis villis relinqueretur tota; quod idem Frontinus prodidit. In rivis *Almo* religionis cauſſa notabilis fuit, *curſu* ille *breviſſimus Almo*, ut Ovidius dixit XIV. Metamorph. verſ. 329. Idem Faſtor. lib. IV. verſ. 337.

Eſt

Eſt locus, in Tiberin qua lubricus influit Almo,
Et nomen magno perdit ab amne minor;
Illic purpurea canus cum veſte ſacerdos
Almonis dominam ſacraque lavit aquis.

Et Italicus Silius lib. VIII. verſ. 364.

- - - quique oſtia Tuſci
Amnis amant, tepidoque fovent Almone Cybellen.

Ritum clariſſime etiam Vibius Sequeſter de Fluminibus libello notavit. *Almon*, inquit, *Romæ, ubi mater deûm* VI *calend. Aprilis lavatur :* id eſt, ſimulacrum deorum matris.

Hinc prono amne ad oſtia deſcendimus Tiberina, quæ gemina ſunt. Rutilius lib. I. verſ. 179.

- - - qua fronte bicorni.
Dividuus Tiberis dexteriora ſecat.

Cornua inſulam ambiunt, quam ἱερὰν νῆσον, *inſulam ſacram* Procopius dixit lib. I. Goth. cap. XXVI. quæ Aeſculapio ſacrata fuit, poſtquam draco Epidaurius, quem nave advectum pro numine habebant, in illam deſiluit. Epit. Livii XI. *angue in inſulam Tiberis egreſſo, eodem loco ædes Aeſculapio conſecrata eſt.* Adde Valerium lib. I. cap. VIII. exempl. 2. Originem inſulæ Livius lib. II. cap. V. mirabilem deſcripſit, *ſtramenti acervos*, ex Tarquinii agro in flumen immiſſos, ibi *ſediſſe illitos limo, inſulam paullatim, advectis aliis, quæ flumen fert, factam, firmam templis quoque atque porticibus ſuſtinendis.* Diviſum itaque flumen dextro alveo *portum Romanum* perfluit: ſiniſtro *Oſtiam*, primum Romanorum coloniam, præterlabitur.

Portu hoc priſcos Romanos uſos eſſe, ſed natura facto, non eſt, quod dubitemus: auguſtorum ſtudio ædificatus, munitus, exornatus. Et ne ab illo aberrent navigantes, Pharum impoſuit Claudius imperator. Suetonius cap. XX. *Portum Oſtiæ exſtruxit, circumducto dextra ſiniſtraque brachio, & ad introitum profundo jam ſolo mole objecta. quam quo ſtabilius fundaret, navem ante demerſit, qua magnus obeliſcus ex Aegypto fuerat advectus, congeſtisque pilis ſuperpoſuit altiſſimam turrim in exemplum Alexandrini Phari, ut ad nocturnos ignes curſum navigia dirigerent.* Portum *Oſtiæ*, a vicinitate vocat, quamquam dextri alvei, non Oſtienſis fuerit. Procopius lib. I. Goth. cap. XXVI. τὸ ἐν δεξιᾷ τοῦ ποταμοῦ μέρος ἐς τὸν λιμένα τὰς ἐκβολὰς ποιεῖται, *pars amnis dextera in portum evolvitur.* Diſtant autem oſtia XV inter ſe ſtadiis, quod idem adnotavit Procopius. Confirmat Juvenalis ſatyra XII. verſ. 76. *Tyrrhenam Pharon* adpellando, ubi & cetera portus cum cura ſic deſcripſit:

Tandem intrat poſitas incluſa per æquora moles,
Tyrrhenamque Pharon, porrectaque brachia rurſum,
Quæ pelago currunt medio, longeque relinquunt
Italiam.

Vetus ibi ſcholiaſtes: INCLUSA PER AEQUORA: *portum Auguſti dicit, ſive Trajani.* PORRECTAQUE: *quia Trajanus portum Auguſti reſtauravit in melius, & interius tutiorem*

ſui nominis fecit. Auguſtus hunc portum ornaſſe non legitur: maxime Cæſar Claudius: a quo etiam *Auguſti* nomen habere poteſt, quod commune factum imperatoribus eſt. Trajanum vero addidiſſe interiorem, vel ideo minus dubitamus, quia, quem geminum injecta mole fecerat Claudius, poſtea tergeminus ſive triplex fuiſſe ſcribitur. Philoſtorgius lib. XII. cap. III. de Alaricho: ὁ δὲ θᾶττον καταλαμβάνει τὸν πόρτον, μέγιστον δὲ οὗτος νεώριον Ῥώμης, λιμέσι τρισὶ περιγραφόμενος, *feſtinanter portum occupat: maximum illud urbis Romæ navale eſt, tribus portubus circumſeptum.* Figuram multiplicis portus hujus cum Pharo deſcriptam vetus tabula Peutingeriana, ex Theodoſii ævo, ut putatur, conſervata, exhibet. Vocatur non uno modo: *portus Romanus*, ὁ τῆς Ῥώμης λιμὴν, Zoſim. lib. VI. cap. XI. & *portus urbis æternæ*, lege un. C. Th. de ſaccariis: *portus venerabilis urbis*, lege ult. de navicularиis: *portus Auguſti*, itinerario maritimo: *portus Oſtiæ*, Sueton. dicto loco, & Sidon. Apollinar. lib. I. epiſt. X. item *portus Phari.* Paullinus Nolanus carm. XXI. ad Cytherium de Martiniani naufragio verſ. 363.

Longinquiorem portum ab urbe adlabitur,
Cui Centumcellas nomen eſt:
Ac inde navi promovendus longius
Intraret ut portum Phari.

Idemque epiſtola XLIX. ad Macarium, ſect. VIII. *Primo* [navis] *ad urbem acta, Romani portus Pharum vidit.* Nec tantum portus fuit, ſed ſupra illum etiam oppidum conditum, mercibus frumentisque recipiendis idoneum, & ipſum *Portus* vocabulo celebratum. Procopius dicto loco: ὧν [ἐκβολῶν] ἐκτὸς πόλιν ἐκ παλαιοῦ Ῥωμαῖοι πρὸς τῇ ὄχθῃ ἐδείμαντο τεῖχος περιβεβλημένην ἐχυρὸν μάλιστα. Πόρτον δὲ αὐτὴν τῷ λιμένι ὁμωνύμως καλοῦσιν. *Extra illud oſtium ad ripam olim oppidum Romani condiderunt, quæ mœnibus cincta validiſſimis Portus communi cum portu nomine adpellatur.* Sic Antoninus terreſtri itinere ab Roma Centumcellas primo *per Portum* ducit, dein Fregenas & Alſium, & in reliqua loca maritima. Heic horrea annonæ urbanæ erant per mare advectæ ex provinciis, quæ inde *horrea Portuenſia* dicta. Vide titulum Cod. Theod. *de patronis horreorum Portuenſium.* Hodie vix veſtigia ſuperſunt cum paucisſimis incolis: manet tamen nomen *Porto*, & dignitas epiſcopalis.

Siniſtro alveo Tiberini amnis colonia *Oſtia* adpoſita, prima Romanarum, ab rege Anco deducta. nomen ab oſtio, cui adjacebat. Clarum quondam oppidum. Livius lib. XXIII. cap. XXXVIII. *quinquaginta naves ab Oſtia Tarentum profectæ.* Et epitoma LXXIX. *Oſtiam coloniam Marius expugnavit, & crudeliter diripuit.* Plinius lib. II. epiſt. XVII. *ceteras copias Oſtienſis colonia miniſtrat.* Minucius Felix cap. II. *placuit Oſtiam petere, amœniſſimam civitatem.* Decrevit poſtea & lacerata fuit. Procopius dicto lib. I. B. Goth. cap. XXVI. πόλις Ὀστία, λόγου μὲν πολλοῦ τὸ παλαιὸν ἀξία, νῦν δὲ ἀτείχιστος παντάπασιν οὖσα, *urbs Oſtia, olim magni nominis, nunc mœnibus plane nuda.* Hodie in ruinis jacet, ſolo nomine, & epiſcopatu conſervatis. *Oſtienſes* circum *ſalinæ* erant. Livius in Anco lib. I. cap. XXXIII. *In ore Tiberis Oſtia urbs condita, ſalinæ circa factæ.* Ab his *via ſalaria* dicta, fuit. Livius lib. I. cap. III. *Pax ita convenerat, ut Etruſcis Latinisque fluvius Albula, quem nunc Tiberim vocant, finis eſſet.* Et Plinius lib. III. cap. V. *Tiberis, antea Tybris adpellatus, & prius Albula.* Virgilius lib. VIII. verſ. 330.

Tum reges, aſperque immani corpore Tybris,
A quo poſt Itali fluvium cognomine Tybrim
Diximus: amiſit verum vetus Albula nomen.

Si

Si a Tiberi per oram veteris Latii progredimur, primum venimus *Laurentum.* Melæ lib. II. cap. VI. ordine inverſo, hæc oppida ſunt, *Circeii, Antium Aphrodiſium, Ardea, Laurentum, Oſtia.* Et Plinius lib. III. cap. v. ab Roma progrediens, *In principio eſt, Oſtia, colonia a Romano rege deducta: oppidum Laurentum, lucus Jovis Indigetis, amnis Numicius,* Strabo lib. v. p. 160. Λαύρεντον. Fingitur regia vetuſtiſſimorum regum Latini, Pici, Fauni. Virgilius lib. VII. verſ. 171.

Tectum auguſtum, ingens, centum ſublime columnis
Urbe fuit ſumma, Laurentis regia Pici.

Tibullus lib. II. eleg. v. *caſtrum* vocat verſu 51.

Ante oculos Laurens caſtrum, murusque Lavini eſt.

Sane Trajani ætate ſi oppidum fuit, exiguum fuiſſe epiſtola Plinii de villa Laurente probat, quippe cui *ceteras copias*, quibus ipſa carebat, non propinquius Laurentum, ſed *Oſtienſis colonia miniſtravit.* Commodus ut peſtilentiam evaderet, quod Herodianus lib. I. cap. XII. refert, εἰς τὸ Λαύρεντον ἀνεχώρησε, *Laurentum ſeceſſit.* Nomen a lauretis eſt, quia τὸ χωρίον κατάσκιον δαφνηφόροις ἄλσεσιν, *regio ſilvis e lauru opaca eſt*, quod ibidem Herodianus adjecit. Qui colunt, *Laurentes* dicuntur. Aeneid. VIII. verſ. 537.

Heu quantæ miſeris cædes Laurentibus inſtant!

quod & adjectum nomen eſt, ut dicta Tibulli elegia v. 41.

Jam tibi Laurentes adſignat Juppiter agros.

Dicitur pro illo etiam *Laurentinum.* Martialis x. epig. XXXVII. *Laurentino in litore.* Et Plinius lib. II. epiſt XVII. ineunte ad Gallum de ſuo in his oris prædio, *Miraris, cur me Laurentinum, vel ſi ita mavis, Laurens meum tantopere delectet.* quod mirifice exædificatum ibidem pluribus deſcripſit.

A Laurento ſex millibus, ut in veteri tabula eſt, diſtabat *Lavinium*, opus Trojanorum, ab uxore Aeneæ Lavinia, regis Latini filia, ita nominatum. Livius cap. I. *Trojani oppidum condunt: Aeneas ab nomine uxoris Lavinium adpellat.* Et Varro lib. IV. de LL. cap. XXXII. *Oppidum quod primum conditum in Latio ſtirpis Romanæ, Lavinium. nam ibi dii penates noſtri.* Livius lib. VIII. cap. XI. *Venerant & ab Lavinio Antioque auxilia.* Populus & incolæ *Lavinii* & *Lavinienſes* dicti. Livius ibidem cap. XIII. *Aricinos, Laviniosque, & Veliternos, Antiatibus Volſcis ſe conjungentes, ad Aſturæ flumen Mænius, inproviſo adortus, fudit.* Lapis Capitolinus de Mænii triumpho, Grut. p. 297.

C. MAENIUS P. F. P. N. COS. DE ANTIATIBUS AN. CDXV.
LAVINIEIS VELITERNEIS PRIDIE K. OCT.

Et Varro de re ruſt. lib. II. cap. IV. *Lavinienſes condiderunt oppidum Albam.*

Amnis *Numicus*, vel *Numicius* prope *Lavinium* decurrit, inter quem & Tiberim Aeneas adpulit. Virgilius lib. VII. verſ. 150.

- - - urbem, & fines, & litora gentis
Diverſi explorant: hac fontis ſtagna Numici, &c.

& verſu

& verſu 242. - - - *fontis vada ſacra Numici:* & verſ. 797.

Qui ſaltus, Tiberine, tuos, ſacrumque Numici
Litus arant, Rutulosque exercent vomere colles.

nam Rutulorum in finibus fluit. Plinius lib. III. cap. V. verbis ſupra prolatis, *amnis Numicius.* Fons hujus fluminis eſt ille, in quem *Anna Perenna* deſiluit, quæ apud Ovidium Faſt. III. verſ. 653. ita loquitur:

- - - *placidi ſum nympha Numici:*
Amne perenne latens Anna Perenna vocor.

Circa hunc amnem *lucus Jovis Indigetis* fuit, ut Plinius dicto loco vocavit, poſitus inter Laurentum & amnem Numicium. Plures *Indigetis* nomen ad Aenean referunt, qui quum prœlio ad illum amnem commiſſo deſierit videri, creditus ſit in fluvium decidiſſe, juxta quem templum ei cum hac inſcriptione, ut Dionyſius Halicarnaſſenſis lib. I. pag. 52. tradit, dicatum fuerit:

ΠΑΤΡΟΣ ΘΕΟΥ ΧΘΟΝΙΟΥ
ΟΣ ΠΟΤΑΜΟΥ ΝΟΜΙΚΙΟΥ ΡΕΥΜΑ ΔΙΕΠΕΙ.

Cujus nominis etiam apud Virgilium mentio eſt lib. XII. verſ. 794. Et Aurelius Victor de Orig. Gent. Rom. p. 16. *Illi* [Aeneæ] *eo loco templum conſecratum, adpellarique placuit* PATREM INDIGETEM. Et Tibullus lib. II. elegia V. ad Aeneam ἀποστροφῇ,

Illic ſanctus eris, quum te, venerande Numici
Unda deum cælo miſerit Indigetem.

Hæc in litore Aeneas atque poſteri, etiam primi reges Romanorum poſſederunt: qui ſequuti ſunt, ad *Circejos* usque antiqui Latii fines protulerunt. Interjecto tractu ſine nomine aut memorabili re, *Aphrodiſium* fuit. Mela dicto loco: *Antium, Aphrodiſium, Ardea.* Plinius ordine verſo incedens, poſt Ardeam: *dein quondam Aphrodiſium, Antium colonia.* Quum ergo *quondam* dicit, tum veſtigia ſola ſuperfuiſſe oſtendit. Deinde *Caſtrum Inui* fuit. Virgilius lib. VI. verſ. 775.

Pometios, Caſtrumque Inui, Bolamque Coramque.

Servius ad hunc locum: *Caſtrum Inui, id eſt Panos, qui illic colitur. Inuus autem latine adpellatur: græce* Πάν. Silius lib. VIII. verſ. 360. ſimpliciter *Caſtrum* dixit:

Quos Caſtrum, Phrygibusque gravis quondam Ardea miſit.

Quo pertinet, quod Martiali reſtitutum eſt lib. IV. epigram. LX.

Ardea ſolſtitio Caſtranaque rura petantur.

Quod ſequitur *Antium*, quia Volſcorum fuit, in illa gente explicabimus, nunc LATINOS & proprie dictum LATIUM conſideraturi, & RUTULOS.

Rutuli ad mare Latinis contermini, a quibus difficulter diſcernuntur, poſt Aeneæ victoriam Latinis contributi. Sæpe a Marone celebrati poſterioribus libris Aeneidos. Caput illorum *Ardea* fuit, reducta a mari, regia Turni, Rutulorum principis. Livius lib. I. cap. LVII. *Ardeam Rutuli habebant, gens, ut in ea regione, atque in ea ætate, divitiis præpollens.* Virgilius lib. VII. verſ. 409. 411.

Audacis Rutuli muros: - locus Ardua quondam
Dictus avis, & nunc magnum manet Ardea nomen.

Quod Silius, imitator Maronis, repetit lib. I. verſ. 293.

Magnanimis regnata viris, nunc Ardea nomen.

Diſtare

Diſtare ab Roma Eutropius lib. I. cap. VII. *octavo decimo milliario* tradit: Strabo lib. V. pag. 158. ſtadiis CLX. Colonia facta. Livius lib. IV. cap. XI. *Triumviri ad coloniam Ardeam deducendam creati*, quamvis tum plurimum agri *ad Ardeates redierit.* Sic enim incolæ vocantur, & ipſa Ardea ibidem *civitas Ardeatium.* In coloniis etiam Livius lib. XXIX. cap. XV. numeravit. Reliqua Rutulorum incerta ſunt: ſitus cauſſa huc referas licet, Cluverio auctore, *Aphrodiſium* & *Caſtrum Inui*, loca paullo ante in maritimis expoſita.

Prope Oſtiam videntur *Ficana*, *Tellena* & *Politorium* fuiſſe: incertior tamen res de Politorio. Plinius ſingula lib. III. cap. V. memoravit: ſed totus ille locus turbatus eſt, ſine oppidorum ordine aut ſitu obſervato. Feſtus autem in *Puilia ſaxa*, ex Labeone: *Locum putat Labeo dici, ubi fuerit Ficana, via Oſtienſi, ad lapidem undecimum.* Livius lib. I. cap. XXXIII. de Anco rege: *Politorium, urbem Latinorum vi cepit, - - - multitudinem omnem Romam traduxit - - - - Aventinum novæ multitudini datum: additi eodem haud ita multo poſt, Tellenis Ficanaque captis, novi cives.* Tellenæ ergo, quod eodem tempore captæ, vicinæ oppido Ficanæ videntur fuiſſe, & ſi Cluverii conjecturæ credendum, inter Ficanam & Lanuvium. Strabo quoque pluraliter Τελλῆναι ſcripſit: Dionyſius ſingulari numero Τελλήνη, quam lib. III. p. 179. πόλιν Λατίνων ἐπιφανῆ, *claram Latinorum urbem* adpellat: Plinio eſt *Tellene*, æque ſingulari, ſed Græca forma. *Politorium* inde rurſus bello ab eodem rege repetitum, *quod vacuum occupaverant priſci Latini, eaque cauſſa diruendæ urbis ejus fuit:* quod ibidem Livius adjecit. Sed de poſitu ejus nihil certum habemus dicere.

Princeps autem urbs illarum, quas poſteri Aeneæ poſſediſſe ante Romam conditam feruntur, *Alba*, cognomine *Longa* fuit, colonia Lavinio deducta. Livius lib. I. cap. III. *Aſcanius, abundante Lavinii multitudine, florentem jam, ut tum res erant, atque opulentam urbem matri ſeu novercæ reliquit: novam ipſe aliam ſub Albano monte condidit, quæ ab ſitu porrectæ in dorſo urbis Longa Alba adpellata.* Hæc regia deinde ſedes uſque ad conditam Romam, ſicut Anchiſes prædixiſſe fingitur Aeneidos VI. verſ. 766. de Silvio Laviniæ filio:

Unde genus Longa noſtrum dominabitur Alba.

Condita XXX annis poſt Lavinium, & *Albæ* nomen inditum ab ſue alba, quæ XXX porcellos ibidem edidiſſe fertur. Varro R. R. lib. II. cap. IV. *Antiquiſſimum fuiſſe ſcribitur, quod ſus Aeneæ Lavinii triginta porcos pepererit albos. Itaque, quod portenderit, factum* XXX *annis, ut Lavinienſes condiderint oppidum Albam.* Adde Aurelium Victorem de Origine Gentis Romanæ. Propertius lib. IV. eleg. I. verſ. 35.

Et ſtetit Alba potens, albæ ſuis omine nata.

Everſa ab Romanis ſub rege Hoſtilio Tullo. Livius lib. I. cap. XXXIII. *Eventus belli minus miſerabilem dimicationem fecit, quod nec acie certatum eſt, & tectis modo dirutis alterius urbis duo populi in unum confuſi ſunt.* Strabo lib. V. p. 160. κατεσκάφη πλὴν τοῦ ἱεροῦ, *diruta eſt Alba, fano excepto.* Circa illum tractum prætoria & villæ nitidius ædificatæ, e quibus eminuerunt *Albanum* Pompeii, & Domitiani, duæ ſplendidiſſimæ villæ: illa memorata Ciceronis pro Milone oratione cap. XX. hæc nota Tacito Agric. cap. XLV. & Plinio lib. IV. epiſt. XI. quia eodem, qui perverſe omnia agebat, & ſenatum aliquando, & pontificum collegium, contra morem patrium, convocavit. Poſteriores etiam oppidi in his

 locis

locis mentionem injecerunt, Procopius lib. II. Goth. cap. IV. τὸ Ἀλβανῶν πόλισμα ἐν τῇ Ἀππίᾳ ὁδῷ κείμενον, *Albanorum oppidum, in via Appia ſitum*, commemorans; & Itinerario Hieroſolymitano *Aricia* & *Albona*, corrupte quamvis, conjunguntur. Verum id non antiquum oppidum fuit, ſed ex caſtris videtur natum, deſcriptis ab Herodiano lib. VIII. cap. V. in Maximinis. Memorabilior eſt *Mons Albanus*, in quo Feriæ Latinæ actæ, etiam triumphus extra ordinem; de quibus paſſim Livius poteſt conſuli: & *tumuli Albani*, atque *luci*, quorum meminit Cicero pro Milone cap. XXXI. & *lacus Albanus*, ibidem; & Livius lib. V. cap. XIX. *ex lacu Albano aqua emiſſa in agros.*

In Albano bello etiam *Foſſa Cluilia* memoratur, ut Livius ait lib. I. cap. XXIII. *ab nomine ducis Cluilii Albani per aliquot ſæcula adpellata*: & lib. II. cap. XXXIX. de Coriolano: *Poſtremum ad urbem a Pedo duxit, & ad Foſſas Cluilias quinque ab urbe millia paſſuum caſtris poſitis, populatur inde agrum Romanorum.* Plutarchus Coriolani vita p. 227. diphthongo *Clœlias foſſas* ſcripſit, περὶ τὰς λεγομένας Κλοιλείας τάφρους κατεστρατοπέδευσε. Diſtantia Plutarchus congruit cum Livio, quadraginta ponens ſtadia.

Propius Albanum lacum *Bovillæ* fuerunt, quas Auguſtana Tabula *Bobellas* X ab urbe millibus paſſuum, videmus nominatas. Propinquitatem Albani montis ſignificat Vellejus lib. II. cap. XLVII. tradens, Clodium a Milone *circa Bovillas* jugulatum eſſe, quod Cicero factum dicit ſub monte Albano. Exſtat illarum memoria apud Tacitum non una; *ſacrarium genti Juliæ, effigiemque divo Auguſto apud Bovillas dicatam*, lib. II. cap. XLI. & *ludricum Circenſe Juliæ genti apud Bovillas editum*, lib. XV. cap. XXIII. & *agmen legionum intra Bovillas ſtetiſſe*, Hiſt. lib. IV. cap. II. & apud Suetonium Auguſto cap. C. ejus mortui corpus *a Nola Bovillas uſque decuriones municipiorum & coloniarum deportaſſe*. Ergo illo tempore *Bovillas* ſtetiſſe non dubitandum, quamvis Florus lib. I. cap. XII. de illis triumphum, ut de parvo oppido, non tam rideat, quam in pudendis Romæ veteris adſcribat.

Aricia quoque ſub Albano monte fuit, ſeu ut Strabo dicit μετὰ τὸ Ἄλβανον Ἀρίκια πόλις, *poſt Albanum montem eſt oppidum Aricia*, &, quod addit, in via Appia, CLX ſtadiis ab Roma: Antonino XVI M. P. Tabulæ, XIII. Horatius lib. I. ſatyr. V. ineunte:

Egreſſum magna me excepit Aricia Roma
Hoſpitio modico.

Adjacet *Aricinum nemus*, ſive lucus *Dianæ Aricinæ*; βαρβαρικὸν καὶ Σκυθικὸν ἔθος, *barbarum Scythicumque morem* ſervans, ut Strabo refert p. 165. Hinc *nemoralis Aricia* Martiali lib. XIII. epigr. XIX. & Statio lib. III. Silv. carm. I. verſ. 56.

Fumat Aricinum Triviæ nemus.

In nemore illo erat *fons Egeriæ* nymphæ, de quo Livius lib. I. cap. XXI. *Lucus erat, quem medium ex opaco ſpecu fons perenni rigabat aqua: quo quia ſe perſæpe Numa ſine arbitris, velut ad congreſſum deæ, inferebat, Camœnis eum lucum ſacravit, quod earum ſibi concilia cum conjuge ſua Egeria eſſent.* Quæ repetiit inde, & ad id, quod res eſt, accommodavit Lactantius lib. I. Inſtit. cap. XXII. Fuit ibi locus etiam, *ad Camœnas* dictus. Martialis lib. II. epigram VI.

Et cum currere debeas Bovillas,
Interjungere quæris ad Camœnas.

Adpel-

Adpellatio exinde eſt, quia Numa, ut Livius dixit, *Camœnis eum lucum ſacravit*, &, quod Halicarnaſſenſis obſervat lib. II. pag. 122. quidam Egeriam τ̃ Μȣσῶν μίαν, *aliquam Muſarum* fuiſſe crediderunt.

Poſt Ariciam in Appia eſt *Lanuvium*, cujus multam mentionem Cicero pro Milone fecit. Cap. x. *Quum ſciret Clodius, iter ſolemne, legitimum neceſſarium a. d.* XIII *Kal. Febr. Miloni eſſe Lanuvium ad flaminem prodendum, quod erat dictator Lanuvii Milo.* Et cap. XVII. *dictatoris Lanuvini ſtata ſacrificia*: & alibi. Junonis ibi Soſpitæ ſive Siſpitæ cultus erat. Livius lib. XXII. cap. I. *decretum eſt, Junoni Soſpitæ Lanuvii majoribus hoſtiis ſacrificaretur.* Silius ad Ciceronis Milonem adludens lib. XIII. verſ. 364.

Lanuvio generate, inquit, quem Soſpita Juno
Dat nobis, Milo.

In Lanuvino agro *campus* fuit *Solonius*, cujus aliquoties mentionem Cicero fecit. Lib. I. de Divinat. cap. XXXVI. *Roſcius quum eſſet in cunabulis, educareturque in Solonio, qui eſt campus agri Lanuvini.* Adde lib. II. cap. XXXI. & ad Attic. lib. II. epiſt. III. Macrobius lib. I. Saturn. cap. x. dixit, corrupte credo, *agrum Solinium.*

Supra Albam, ſeptemtrionem verſus, eſt *Tuſculum*, ἐπ' ὀρεινῇ, *in colle* ſitum, ut Strabo lib. V. p. 165. notavit: ideoque Horatii epodo I. *ſupernum* dictum,

- - *ſuperni villa candens Tuſculi.*

Non autem, ut vulgo creditum, in ſummo jugo fuit, cujus rudera privatam potius villam, quam Tuſculanum oppidum, inſpectanti Holſtenio probaverunt: ſed ubi nunc Fraſcati eſt, vetus Latinorum Tuſculum fuit. Græci plerique diſſyllabum faciunt, Τȣ̃κλον, ut Strabo, & Plutarchus principio Catonis majoris; vel Τύσκλον, ut Dionyſius lib. V. aut Τύσκλος, ut Stephanus: at Latini tribus ſyllabis *Tuſculum.* Cicero Divinat. I. cap. XLIII. *Tuſculi ædes Caſtoris & Pollucis e cælo icta eſt.* Tacitus lib. XI. cap. XXIV. *Porcii Tuſculo in ſenatum acciti.* Suetonius Galb. cap. XVIII. *quum Tuſculum excucurriſſet.* Atque ita etiam Ptolemæus Τȣ́σκȣλον. Municipium fuit. Cicero pro Fontejo cap. XIV. *Pro hujus innocentis ſalute ſupplicat primum generis antiquitas, quam Tuſculo, ex clariſſimo municipio, profectam, in monimentis rerum geſtarum inciſam ac notatam videmus.* Diſtantiam ab urbe prodidit Dionyſius lib. X. p. 646. ȣ̓κ ἔλαττον ςαδίων ἑκατὸν, *non minorem centum ſtadiis:* quod Joſephus etiam lib. XXII. cap. IIX. adfirmat, Τȣσκολάνον, ὅσον ἀπὸ ςαδίων ἑκατὸν τ̃ Ῥώμης. qui vero villam potius Tiberii, in quam Capreis delatus erat, quam ipſum oppidum, huic tamen propinquam, ſignificare videtur. Amœniſſima regio, ideoque pluribus villis ædificata, quæ paſſim laudantur a Cicerone: ſed hujus quod prædium *Tuſculanum* fuit, omnium habetur, propter ingenii non minus quam agri proventum, clariſſimum.

Supra Tuſculum, Anienem verſus, *Regillus lacus*, ad quem Poſtumius dictator, juvantibus Διοσκȣ́ροις, ut credebatur, Latinos vicit. Livius lib. II. cap. XIX. de illo prœlio: *ad lacum Regillum in agro Tuſculano.* Cicero II. Nat. D. cap. II. *apud Regillum bello Latinorum.* Victor de vir. illuſt. in eodem Poſtumio, *apud Regilli lacum.* Dionyſius lib. VI. p. 343. περὶ λίμνῃ Ρεγίλλῃ καλȣμένῃ.

In eodem tractu *Labicum* ſive *Lavicum*, frequentius plurali numero *Labici* ſeu *Lavici*, erant. Livius lib. IV. cap. XLVII. *ad Lavicos ductus exercitus*; & mox: *ſenatus cenſuit*

frequens, coloniam Lavicos deducendam. Et Cicero II. Agrar. cap. XXXV. *Labicos, Fidenas, Collatiam.* Silius lib. VIII. verſ. 367.

- - - - habiles ad aratra Labici,

ubi dubium, urbs an populus intelligatur, quia inter oppida Tibur, Præneſte, Antemnas recenſetur. nam *Labici* etiam poetis ſunt Labicani, ut in illo Aeneid. VIII. verſ. 796.

- - - & picti ſcuta Labici.

Singulariter *Labicum*, præter Strabonem, cujus eſt p. 164. παλαιὸν Λαβικόν, *vetus Labicum*; Silius XII. verſ. 534. dixit

- - - campos ingreſſus & arva Labici.

Situm Livius oſtendit XXVI. cap. IX. Hannibalis itinere: *per Fruſinatem Ferentinatemque & Anagnium agrum in Labicanum venit. Inde Algido Tuſculum petiit.* Nunc la Colonna eſt, Holſtenio teſte, XV millibus ab Roma, viæ Lavicanæ a dextris imminens: ſupra quod Tuſculum ad III vel IV millia paſſuum recedit. Etiam Antonini itinerario, Lavicana via primus locus ab urbe eſt *Ad Quintanas*, decimo quinto milliario: inde poſt decem paſſuum millia, *ad Pictas*, etiam Straboni p. 164. πρὸς τὰς Πικτάς: quale in Tabula, *ad Pactas*. Ibi tabernas ſubaudiunt; heic, ſtatuas.

E Lavicana via in Præneſtinam ſi declinamus. *Gabii* ſunt fere medio inter Romam & Præneſte loco, illic XII millium intervallo; heic XI. ſecundum Antoninum & Tabulam. Frequens mentio illorum in Tarquinii Superbi hiſtoria, cap. LIII. *Gabios, propinquam urbem, nequidquam vi adortus:* item, *transfugit ex compoſito Gabios:* & cap. LV. *Gabiis receptis.* Virgilius lib. VI. verſ. 773.

Hi tibi Nomentum, & Gabios, urbemque Fidenam.

Derivatum *Gabinus*. Livius dicto libro, cap. LIV. *veteribus Gabinis adſentire*, item, *Gabina res plerumque ſuperior:* & Tacitus lib. XV. cap. XLIII. *ſaxo Gabino Albanoque ſolidare.*

Supra Gabios *Pedum*, Latinorum oppidum. Livius lib. II. cap. XXXIX. de Coriolano: *Labicos, Pedum cepit. poſtremum ad urbem a Pedo ducit.* Et lib. VIII. cap. XII. *Aemilius ad Pedum exercitum duxit. Pedanos tuebatur Tiburs, Præneſtinus, Veliternusque populus:* & cap. XIII. *A paucis populis Pedani adjuti ſunt. Tiburtes Præneſtique, quorum ager propior erat, Pedum pervenere.* Horatius lib. I. epiſt. IV. ad Tibullum:

Quid nunc te dicam facere in regione Pedana?

id eſt in villa tua, in agro ſita Pedano. Plinius lib. III. cap. V. *Pedanos* in iis populis numeravit, quorum oppida ſine veſtigiis interierint. Conjectura ergo ſtandum eſt in ſede inveſtiganda, quæ ex Livio laudata propinquitate haud dubie inter Tibur & Præneſte fuit: id quod etiam in vetuſtiſſimo Horatii libro adſcriptum margini Torrentius invenit.

Nec longe a Pedo fuit *Aeſula*, ſive *Aeſulum*, ſive *Aeſola*; verum etiam inter Tibur forſan & Præneſte, ſaltem prope agrum Tiburtinum. Horatius lib. III. oda XXIX.

Ne

Ne ſemper udum Tibur, & Aeſulæ
Declive contempleris arvum, &
Telegoni jugum parricidæ,

qui Tuſculum fertur condidiſſe. Quum itaque cum Tibure, cum Tuſculo conjungatur *Aeſula*; in illo tractu etiam ſedes illius quærenda eſt, quamquam certo deſignari non poteſt, quia jam tum ſuo ævo Plinius *Aeſolanos* in iis ſcripſit, quorum nulla veſtigia ſupereſſent. Coloniam fuiſſe teſtis eſt Paterculus, qui *Aeſulum* ſcripſit, neutro genere, lib. I. cap. XIV. idque, ac Alſium, XXIII annis ab initio belli I Punici colonis fuiſſe occupatum.

Nec certior ratio eſt oppidi *Scaptiæ*, quod Plinius dicto loco in Latii quondam claris oppidis, everſis poſtmodum, numeravit. Pompejus Feſtus tradit, *Scaptiam urbem Pedanos incoluiſſe.* Propinquam ergo Pedo fuiſſe, non eſt quod dubitemus. Hinc *tribus Scaptio* cognominata, eodem auctore Feſto: & *tribules Scaptienſes* apud Suetonium Aug. cap. XL. Origo tribus Scaptiæ ab Livio perſcripta lib. VIII. cap. XVII.

Ad Anienem amnem oppidum Patinorum *Tibur* recedit, antiquiſſimum æque, ut amœniſſimum, quippe conditum a Græcis fertur

Tibur, Argeo poſitum colono,

Horatio canente lib. II oda VI. Amœnitatem idem lib. I. oda VII. deſcripſit, quod nulla Græcarum urbium tam delectet,

Quam domus Albuneæ reſonantis,
Et præceps Anio, & Tiburni lucus, & uda
Mobilibus pomaria rivis.

Poſitu idem *ſupinum* eſt lib. III. oda IV. & *udum* tamen, ut modo in Aeſula oſtendimus, quia, eodem auctore lib. IV. oda III.

- - Tibur aquæ fertile perfluunt,

cataracta præcipites: unde *præceps Anio* lib. II. oda VI. cujus ex alto dejectus etiam Straboni lib. V. p. 164. ὁ καταῤῥάκτης dictus eſt. Virgilio Aeneid. VII. verſ. 630. eſt

- - - Atina potens, Tiburque ſuperbum.

Religioſum cultu & templo Herculis, quod τὸ Ἡράκλειον Strabo jam memorato loco dixit; ideoque Propertio lib. II. eleg. XXXII. eſt *Tibur Herculeum.* De rivata nomina *Tiburs*, & *Tiburtinus.* Cicero lib. II. de Orat. cap. LXV. *villam in Tiburte habes.* Livius lib. VIII. cap. XII. *Pedanos tuebatur Tiburs populus:* & cap. XIII. *Tiburtes Præneſtinique Pedum pervenere.* Martialis lib. IV. epigram. LVII.

Nunc Tiburtinis cedite frigoribus.

Tiburtium ditionis erant *Empulum* & *Saſſula*, ignotæ poſitionis oppida, a Romanis olim capta. Livius lib. VII. cap. XVIII. *Empulum eo anno ex Tiburtibus haud memorando certamine captum:* & cap. inſequenti XIX. *Cum Tiburtibus ad deditionem pugnatum. Saſſula ex his urbs capta.* Tiburi ab oriente imminet *Afflianus* mons, ex veteri inſcriptione cognitus, quam Holſtenius pag. 200 exhibuit:

RIVOM AQUAE CLAUDIAE AUGUSTAE
SUB MONTE AFFLIANO CONSUMAVIT
IMP. DOMIT. CAESAR AUG. GERM. COS.

Inde in auſtrum longius, & in fines Aequorum, recedit Latinorum oppidum, *Præneſte*, illud *altum Præneſte*, ut Virgilius vocat lib. VII. verſ. 682. ideoque *frigidum* Horatio lib. III. oda IV. a montano ſitu: quæ vero ſuccedit ei Paleſtrina, ut nunc vocatur, in vallem eſt deducta. Vetus autem *Præneſte* & natura & arte munitiſſimum fuit. Strabo lib. V. p. 165. ſitum & munitionem quum deſcripſiſſet, notabiliter adjecit, καταφεύγουσι ἐκεῖσε οἱ νεωτερίσαντες, *qui res novas moliti ſunt, eodem confugiunt.* Vellejus lib. II. cap. XXVI. de Mario filio, apud Sacriportum victo, *Præneſte, quod ante natura munitum præſidiis firmaverat, ſe exercitumque contulit.* Idem cap. LXXIV. de Fulvia Antonii: *Hæc belli ſedem Præneſte ceperat.* Et Cicero de Catilina orat. I. cap. III. *Quid? quum tute Præneſte kalend. ipſis Novembris occupaturum nocturno impetu eſſe confideres, ſenſiſtine illam coloniam meo juſſu, meis præſidiis, cuſtodiis vigiliisque eſſe munitam?* Incolæ *Præneſtini*. Livius lib. VI. cap. XXIX. *Octo oppida erant ſub ditione Præneſtinorum: ad ea circumlatum bellum: deincepsque haud magno certamine captis, Velitras exercitus ductus. ea quoque expugnata. tum ad caput belli Præneſte ventum.* Plinius lib. III. cap. V. *Præneſtini, urbe quondam Stephane dicta.* nam & Strabo dicto loco refert, Πραίνεστον Πολυστέφανον καλεῖσθαι πρότερον. Plerique neutro genere, ut videmus, etiam auferendi caſu, *Præneſte*, dicunt, ut Livius lib. VI. cap. XXIX. *Triumphans, ſignum Præneſte devectum Jovis Imperatoris in Capitolium tulit.* Tamen etiam femineo more Virgilius lib. VIII. verſ. 561. *Præneſte ſub ipſa*, etiam Servio, ut rarum, adnotante. Et Juvenalis ſat. III. verſ. 190.

Quis timet, aut timuit gelida Præneſte ruinam?

Patrio caſu *Præneſtis*. Paterculus lib. II. cap. XXVII. *oppugnationi Præneſtis ac Marii præfuerat Ofella.* Propertius lib. II. eleg. XXXII.

Nam quid Præneſtis dubias, o Cynthia, ſortes?

id eſt, oraculum Præneſtinum petis. nam & Strabo ei imponit τὸ τῆς Τύχης ἱερὸν ἐπίσημον χρηστηριάζον, *fanum & oraculum Fortunæ.* Et Suetonius Tib. cap. LXIII. *Vicina urbi oracula etiam disjicere conatus eſt: ſed majeſtate Præneſtinarum ſortium territus deſtitit.* Ceterum Strabo ἡ Πραίνεστος format caſum: Ptolemæus τὸ Πραίνεστον.

Supereſt ex Latinis oppidis *Ortona*, quam *Hortanam* aliqui libri, aut *Artonam* referunt, ſed, judice Sigonio, perverſe, cui ex Dionyſii veſtigiis *Ortona* placet. Livius lib. II. cap. XLIII. *Ortonam, Latinam urbem, Aequi oppugnabant.* Et lib. III. cap. XXX. *Horatius, quum jam Aequi, Corbione interfecto præſidio, Ortonam etiam cepiſſent; in Algido pugnat: multos mortales occidit, fugat hoſtem non ex Algido modo, ſed a Corbione Ortonaque.* Sedes conjecturæ relinquenda, quæ vero minus in *Tolerio* inveſtigando valet. ex quo Plinii *Tolerienſes* in Latio ſunt; Plutarchi in Coriolano pag. 227. Τολερῖνοι: quos cum Latinis Dionyſius lib. VIII. pag. 493. cenſet. De illo enim Coriolano ait: ἐπὶ Τολερίνους ἐλαύνει, τῶν Λατίνων ὄντας ἔθνους, *in Tolerinos movet, Latini nominis populum*, quos pag. 500. in μικροπολίταις adnumerat. Reliqua, quæ Præneſte circumjacent, Aequiculorum fuerunt pleraque, ſupra in Aequis poſt Sabinos expoſita: quæ itidem devocanda in Latium,

tium, ſed ampliatum ſunt, hoc eſt, quod præter Latinos Rutulosque, etiam Hernicos, Aequos, Volſcos, Auruncos comprehendat.

HERNICORUM nomen apud Livium aliosque frequens eſt, neque vero tam late illorum notitia patet, quam Volſcorum Latinorumque. Correpta ſyllaba media vocabuli, quod ex Virgilii verſu 684. libri VII liquidiſſimum eſt,

Hernica ſaxa colunt - - -

& Silii Italici lib. IV. verſu 226

Quosque in prægelidis duratos Hernica rivis
Mittebant ſaxa.

Horum oppida, quantum conſtat, fuere *Anagnia*, *Alatrium*, *Verulæ*, *Feruntinum*, De primo, *Anagnia*, quæ & nunc Anagni eſt, Virgilii prædicto verſu perdocemur,

- - - quique
Hernica ſaxa colunt, quos dives Anagnia paſcit:

& clarius Macrobii teſtimonio lib. V. Saturn. cap. XVIII. *Hernicorum eſt Anagnia.* Et paullo ante: *Sunt in libro ſeptimo* [Maronis] *illi verſus, quibus Hernici populi, & eorum nobiliſſima, ut tunc erat, civitas, Anagnia enumerantur,*

- - - - quos dives Anagnia miſit, &c.

Reliqua oppida Hernicorum, quæ noſci poſſunt, Livius nobis lib. IX. cap. XLII. prodidit. *Id ægre*, inquit, *paſſi Hernici, concilium populorum omnium habentibus Anagninis, in circo, quem Maritimum vocant, præter Alatrinatem, Ferentinatemque, & Verulanum, omnes Hernici nominis populo Romano bellum indixerunt.* Et cap. XLIII. *Hernicorum tribus populis, Alatrinati, Verulano, Ferentinati, ſuæ leges redditæ.* Ex quibus manifeſtum eſt, hæc oppida Hernicorum fuiſſe, ut vero caput eſſet *Anagnia*, qua quod cum ceteris non nominatis, (præter tria illa, quæ bello abſtinuerant,) ſine difficili pugna Romanis ſe dediderat, præmium civitatis ab iisdem tulit. Livius ibidem: *Anagninis, quique arma Romanis intulerant, civitas ſine ſuffragii latione data.* Poſt colonia facta. Frontinus de Coloniis, *Anagnia, muro ducta. colonia Druſi Cæſaris. populus deduxit, Iter populo non debetur. Ager ejus per ſtrigas veteranis eſt adſignatus.*

Alterum Hernicorum oppidum eſt *Alatrium*, ut Livius ubique *Alatrinates*, vocali prima ſcripſit, & hodieque *Alatri* dicitur: Straboni Ἀλέτριον, unde Plinii ſunt *Aletrienſes* vocali ſecunda. Civitatem ſine ſuffragio tuliſſe, modo ex Livio perceptum fuit. Cicero autem (ſed longo poſt tempore) municipium vocat pro Cluentio cap. XVI. *C. & L.* inquit, *Fabricii, fratres gemini fuerunt ex municipio Aletrinate:* qui & cap. XX. populum dixit *Aletrinates* vocali ſecunda.

Hinc in auſtrum vergunt *Verulæ*. Florus lib. I. cap. XI. *De Verulis & Bovillis; pudet, ſed triumphavimus.* Frontinus de Coloniis libro: *Verulæ oppidum muro ductum. Ager ejus limitibus Gracchanis eſt adſignatus: & ab imperatore Nerva colonis redditus.* Incolæ *Verulani*, de quibus ſatis ex Livio jam dictum eſt, Et hoc oppidum ejusque ſitus ex ſervato priſco nomine *Veruli* perfacile cognoſcitur.

Et *Ferentinum* in via Latina nomen retinet. Antea Livii *Ferentinates* vidimus: quos alii, poetæ præſertim, etiam *Ferentinos* vocant. Silius lib. VIII. verſ. 394.

Sulla-

Sulla Ferentinos, Privernatumque maniplos
Ducebat.

Antoninus in Lavicana via *Ferentinum*, *Fruſinonem* VII millibus disjungit. Priorem ſtatum ſupra cognovimus, *αὐτονομίαν* conceſſam ab Romanis eſſe: poſt colonia Latina eodem deducta. Livius lib. XXXV. cap. IX. *Eodem anno coloniam Latinam in agrum Ferentinum triumviri deduxerunt.* Annus erat IↃLX. L. Cornelio Merula & Q. Minucio Thermo conſulibus. Hæc de Hernicis prodita: plura poſſediſſe ex Livii verbis [lib. IX. cap. XLII.] ſupra productis clarum eſt, quia cum Anagnanis *omnes Hernici nominis* Romanis bellum indixerunt, præter Alatrinates, Ferentinates, Verulanos. Vici forſan & oppidula fuerunt, quorum nulla fama ſupereſt. Sed unum reſtat, quod Hernicis adſcribit Holſtenius p. 203. *Affile* oppidum non ignobile, in montibus inter Sublaqueum ſitum & Anagniam. Frontinus de Coloniis libello: *Affile oppidum lege Sempronia. In centuriis & in laciniis ager ejus eſt adſignatus.* Veteri lapide ibidem reperto ineſt L. LUPERCUS AFFILANUS. Anaſtaſius Bibliothecarius Vita Sixti III. *in territorio Afilano.*

VOLSCI ſequuntur, gens major ceteris, quæ in Latium adſumtæ ſunt, etiam potentior, a mari Antiano habitans ad Liris fluvii ſuperiora, & ultra. Quod in cauſſa fuit, ut Pomponius Mela lib. II. cap. IV. ad veterem memoriam reſpiciens, *Volſcos*, tamquam per ſe validos ad gentem conſtituendam, a Latio ſepararet. Sic enim oram illam enumerat: *Etruria; poſt Latium, Volſci, Campania.* Scylax quoque Periplo ita diſcernit, pravato quamvis nomine: Λατίνων ἔχονται Ὀλσκοί. Ὀλσκῶν ἢ ἔχονται Καμπανοί. *Latinis continui ſunt Volſci: Volſcis Campani.* Ab ora maritima incipiemus.

Antium, Græce Ἄντιον, (Dionyſio etiam Ἀντία, lib. V. p. 304.) Volſcorum fuiſſe urbem, docet Livius lib. II. cap. XXXIII. *fuſi Volſci Antiates:* & cap. LXIII. *Numicius Antium adverſus Volſcos profectus:* & poſt paullo, eodem capite: *Melius in Volſcis imperatum eſt. Fuſi primo prœlio hoſtes, fugaque in urbem Antium, ut tum res erant, opulentisſimam acti.* Ad mare ſita urbs; *ἀλίμενος* tamen, hoc eſt, *ſine portu*, ut Strabo ait pag. 160. quia propinquum oppidulum cum portu habuit; *Cenonem*, de quo mox dicturi ſumus. Ab Antio prima gloria rei navalis Romanis fuit. Livius lib. VIII. cap. XIV. *Naves Antiatium partim in navalia Romæ ſubductæ, partim incenſæ, roſtrisque earum ſuggeſtum in foro exſtructum adornari placuit, Roſtraque id templum adpellatum.* Plenius paullo Florus lib. I. cap. XI. *Exſtant & parta de Antio ſpolia, quæ Mænius in ſuggeſtu fori, capta hoſtium claſſe, ſuffixit; ſi tamen illa claſſis. nam ſex fuere roſtratæ.* Coloni eo aliquoties miſſi, primum, quum captum ab Romanis eſſet, circa annum V. C. CCLXXXV. Vide Livium lib. II. extremo: Iterum lib. VIIII. cap. XIV. *Et Antium nova colonia miſſa.* Et ſub Nerone Tacitus lib. XIV. cap. XXVII. *Veterani Tarentum & Antium adſcripti.* Derivata *Antianus* & *Antias.* Plinius lib. III. cap. VI. *Ultra Tiberina oſtia in Anciano* [mari] *Aſtura*, inſula. Coloni & oppidani *Antiates.* Livius dicto lib. VIII. cap. XIV. *interdictum mari Antiaci populo eſt.* & mox, *naves Antiatium*, ut prædiximus. Celebre ibi Fortunæ templum. Horatius lib. I. oda XXXV. ad illam:

O diva, gratum quæ regis Antium, & reliqua.

Adjacebat *Ceno* oppidum, quod navale & forum habebat Antiatium. Dionyſius lib. VIII. p. 612. *πολίχνην ἐπιθαλάττιον*, *maritimum oppidulum* quo Antiates ἐπινείῳ τε καὶ ἀγορᾷ τῶν εἰς τὸν βίον ἀναγκαίων ἐχρῶντο, *portu & foro neceſſariorum ad vitam utebantur.* Ei nomen

men *Cenoni* fuiſſe, in eadem conſulis Numicii expeditione, quam Halicarnaſſenſis tractat, prodit Livius lib. II. cap. LXIII. *Cenonem*, inquit, *aliud oppidum, nequaquam tam opulentum, ab Antiatibus cepit.* Quod *Ceno* quondam dictum, nunc, etiam judice Holſtenio, eſt Nettuno.

Aſtura ſuccedit, flumen & inſula. Plinius lib. III. cap. V. *Dein quondam Aphrodiſium, Antium colonia, Aſtura flumen & inſula.* Et cap. VI. inſequenti, quo de inſulis agit, *Ultra Tiberina oſtia in Antiano* [mari] *Aſtura.* Inſula autem parva prope oſtium fluvii. Heic villa Ciceronis fuit. Plutarchus in Vita p. 884. de Marco & Quinto fratribus, nuntiata proſcriptione; ἔγνωσαν εἰς Ἄστυρα μεταβῆναι, χωρίον παράλιον τοῦ Κικέρωνος, *decreverunt Aſturum tranſire, maritimam villam Ciceronis.* Hujus ipſe meminit lib. VI. ep. XX. *Ego me Aſturæ diutius arbitror commoraturum.* Et lib. XIII. Attic. epiſt. XXVI. *Ego, ut tempus eſt noſtrum, locum habeo nullum, ubi facilius eſſe poſſum, quam Aſturæ.* Videtur villa intra inſulam fuiſſe. Lib. XII. enim epiſt. XIX. ſcripſit Attico: *Eſt heic quidem locus amœnus, & in mari ipſo, qui & Ancio & Circeiis adſpici poſſit.* Excrevit vel hæc vel alia ejus loci villa in oppidum, vicum ſaltem. Servius enim in Aeneid. VII. verſ. 801. *Haud longe a Tarracina oppidum eſt Aſtura, & ejusdem cognominis fluvius.* Fluvii etiam Livius meminit lib. VIII. cap. XIII. *Aricinos*, inquit, *Laviniosque, & Veliternos, Antiatibus Volſcis ſe conjungentes, ad Aſturæ flumen Mænius improviſo adortus fudit.* Strabonis lib. V. p. 161. eſt ὁ Στόρας ποταμός, *Stura fluvius*, quod in mendis nolim habere, quia etiam Feſtus ſcripſit: *Stura flumen in agro Laurenti eſt, quod quidam Afluram vocant.* Utrumque ergo nomen receptum fuit, *Aſtura* verum forte ac genuinum: *Stura* vulgare.

Cloſtra Romana Plinius lib. II. cap. V. nominavit: & Tabula vetus *Cloſtris*, ab Aſtura IX millibus paſſuum. Intercedit apud Plinium *Nymphæus* fluvius, nunc la Nimpa, cujus oſtio putat Holſtenius ab Romanis clauſtra fuiſſe adpoſita contra vim Oceani; quæ illa Plinii *Cloſtra Romana* ſint.

Circeii deinceps in ora occurrunt, antiquus Latinorum terminus. Scylax periplo: Λατῖνοι μέχρι τοῦ Κιρκαίου, ſubaudi ὄρους, *Latini pertinent ad Circæum usque promontorium.* Hoc eſt quod Virgilius lib. VII. verſ. 799. dixit *Circæum jugum*: Silius VIII. verſ. 391. *juga Circæa.* Oppidum Latinis *Circeii* pluraliter dictum. Cicero lib. XV. Attic. ep. X. *Statim mittam vel Antium vel Circejos.* Mela lib. II. cap. IV. *Circes domus aliquando, Circeii.* Inde nomen. Et Strabo πολίχνιον Κίρκης, *Circes oppidulum* vocat lib. V. pag. 161. Et Tabula vetus *Circejos* XXII M. P. a Cloſtris habet poſitos. Colonia antiqua fuerunt, deducta ab rege Tarquinio, Superbo, ut Livius lib. I. cap. LVI. tradit. Cicero III. Nat. D. cap. XIX. *Circen coloni noſtri Circejenſes religioſe colunt.* Et Livius lib. VI. cap. XVII. *colonis Circejenſibus triſtiora reſponſa reddita, quod cives Romani patriæ oppugnandæ nefanda conſilia iniiſſent.*

In hoc tractu eſt *Saturæ palus*, de qua Virgilius lib. VII. verſ. 801.

Qua Saturæ jacet atra palus.

Et Silius Italicus lib. VIII. verſ. 381.

Qua Saturæ nebuloſa palus reſtagnat.

Cluverio eſt ipſa *Pomptina* ſive *Pomtina*, quæ etiam ut una, quamquam ſæpius pluraliter, deſcribitur ab Juvenale ſatyra III. verſ. 307.

Et Pomtina palus, & Gallinaria pinus.

Dixi, ſæpius plurative nominari. Lucanus lib. III. verſ. 85.

Et qua Pomtinas via dividit uda paludes.

Tacitus lib. XV. cap. XLIII. de foſſa, quam Neroni quidam ab Averno lacu ad Tiberina oſtia navigabilem promiſerant; *non aliud humidum gignendis aquis occurrit, quam Pomptinæ paludes.* Siccare plures tentaverunt, & ex parte ſiccaſſe certum eſt. Epitome Livii XLVI. *Pomptinæ paludes a Cornelio Cethego conſule ſiccatæ, agerque ex iis factus.* Idem conatus eſt Julius Cæſar teſtante Suetonio cap. XLIV. incertum quo ſucceſſu. Et Antonius triumvir per Lucium fratrem dividendos plebi agros, in iisque χώραν ἐν τοῖς ἕλεσι Ποντίνοις, ὡς κεχωσμένοις ἤδη, pollicitus eſt, quod Dio Caſſius refert lib. XLV. pag. 274. Heic & alibi (lib. XLIV. pag. 242.) ſcribit τὰ Πόντινα ἕλη, per N; etiam Feſtus in Pontina tribu: *a Pontia urbe dicta, a qua & palus quoque Pontina adpellata eſt juxta Terracenam:* ſi Feſti ſunt, quæ nomine illius ibidem referuntur.

In proximo *Uſens* fluvius eſt, quem dipthongo Feſtus ſcripſit, *Ouſentinam tribum* ab *Ouſente* fluvio derivans. Virgilius Aeneidos VII. verſ. 802.

- - - gelidusque per imas
Quærit iter valles, atque in mare conditur Uſens.

Et Silius Italicus lib. VIII. verſ. 381.

- - - & atro
Liventes cœno per ſqualida turbidus arva
Cogit aquas Uſens, atque inficit æquora limo.

Claudianus etiam in Probini & Olybrii conſul. verſ. 257.

- - - tardatusque ſuis erroribus Uſens.

Et Vibius Sequeſter: *Uſens Terracinæ proximus.* Recipit aut vicinum habet *Amaſenum*, a Priverno decurrentem. Virgilius lib. VII. verſ. 685.

- - - - quos dives Anagnia paſcit,
Quos Amaſene pater.

ubi Servius, *Amaſenus eſt fluvius, qui Anagnienſes agros inrigat.* Sed Anagninum flumen in Lirim effunditur. Præſtat Vibium ſequi, cui *Amaſenus* eſt *Privernatium.* Quod propter Pomptinas paludes, iisque ſiccandis depreſſas foſſas, & ductus fluminum & oſtia mutata fuerunt, difficulter de his quoque, Amaſeno & Uſente, cenſetur. Holſtenius Uſentem *il Portatore* interpretatur, natum ſub Setia: Amaſenum, *Baudinum* vel *Badinum* vulgo adpellatum: alii conjungunt, ut uno oſtio effluant; alii ſeparatum utrumque in mare deducunt.

Et *Feroniæ lucus* in hac ora maris fuit, eſtque de quo Virgilius lib. VII. verſ. 799.

queis

- - queis Juppiter Anxurus arvis
Præſidet, & viridi gaudens Feronia luco.

Fons in luco ſacer. Horatius lib. I. ſatyra v. verſ. 24.

Ora manusque tua lavimus, Feronia, lympha:

etiam fanum ſive templum. Scholiaſtes Horatii: *Fanum Feroniæ in tertio erat milliario a Tarracina.* Diſtantiam ipſe Horatius ibidem a fonte ſacro verſ. 25. adprobavit:

Millia tum pranſi tria repimus; atque ſubimus
Impoſitum ſaxis late candentibus Anxur.

Anxur autem eſt Volſcum nomen ejus oppidi, quod Græci & Latini *Tarracinam* dicunt. Plinius lib. III. cap. v. *Dein flumen Ufens, ſupra quod Terracina oppidum, lingua Volſcorum Anxur dictum.* Sic ſcriptum ejus optimis libris *Terracina:* alii plerique *Tarracina*, prima vocali. Strabo Ταῤῥακίνη, Stephanus Ταῤῥακῖνα: Cicero Attico VII. ep. v. *De Formiano Tarracinam prid. kal. Jan. inde Pomptinam ſummam: inde Albanum Pompeii.* Mela lib. II. cap. IV. *Liris, Minturnæ, Formiæ, Fundi, Tarracina.* Livius lib. XXXVI. cap. III. colonias enumerat, quæ cum prætore de vacatione navalis rei certaverint, in quibus etiam ſunt *Antium, & Tarracina, Minturnæ,* Alibi Plinius pluraliter effert. Etenim lib. IV. cap. LIX. *Anxur,* inquit, *fuit quæ nunc Tarracinæ ſunt.* Etiam Ptolemæus plurali numero Ταῤῥακίναι. Vocabulo *Anxuris* in antiqua Volſcorum hiſtoria etiam Livius uſus eſt, v. gr. lib. VII. cap. XXXIX. *quum haud procul Anxure eſſet:* aliis temporibus, quæ inſequuta ſunt, *Tarracinæ* nomen prævaluit, ut ſupra oſtendimus. Poetis tamen *Anxur* placet, tamquam magis idoneum ad metrum, eoque diverſo genere utuntur: neutra, Horatius verbis antea ex lib. I. ſat. v. productis,

Impoſitum ſaxis late candentibus Anxur:

virili, Martialis lib. v. epigrammate I.

Sive ſalutiferis candidus Anxur aquis.

Et lib. X. epigram. II. *ſuperbus Anxur,* quo ſitum ſignificat editiore vertice, ut Silius lib. VIII. verſ. 391.

- - - ſcopuloſi verticis Anxur.

Geminum inde gentile, *Tarracinenſis* & *Anxuras.* Cicero pro Roſcio Am. cap. XXIII. *Tarracinenſis homo:* Livius lib. XXVII. cap. XXXVIII. *Ea die hi populi ad ſenatum venerunt, Oſtienſis, Alſienſis, Antias, Anxuras, Minturnenſis.*

Inter Anxur & Fundos *Lautulæ.* Livius lib. VII. cap. XXXIX. *quum haud procul Anxure eſſet, ad Lautulas ſaltu anguſto inter mare ac montes conſedit.* Et lib. IX. cap. XXIII. *ad Lautulas ancipiti prœlio dimicatum eſt.* Oppidulum, an ſaltus fuerit, non liquet. Hæc Volſcorum maritima, ex quibus in eorumdem mediterranea adſcendemus.

Velitræ primum oppidum Volſcorum trans montem Albanum: hodie Velletri. Livius lib. II. cap. XXX. in Volſco bello: *caſtris exutum hoſtem Velitras perſequuti, uno agmine victores cum victis in urbem irrupere.* Tum colonia facta, quæ ſtatim poſt aucta fuit. Eodem lib. II. cap. XXXIV. *Et Velitris auxere numerum colonorum Romani.* Et lib. VIII. cap. III. *præter Signiam Velitrasque, & ipſas colonias Romanas, Volſci exciti ad arma erant.* Suetonius Aug. principio: *Gentem Octaviam Velitris præcipuam olim fuiſſe, multa declarant.* Hinc gentile *Veliternus* formatur, non, ut in Suetonii quosdam libros inrepſit, *Velitrinus.* Livius lib. VIII. cap. XII. *Veliternus populus.* adde cap. XIV. Et Plinius III. cap. V. *Veliterni:* etiam Suetonius Aug. XCIV. in MSS. *Veliterni.* Vetuſta tabula triumphorum (Grut. p. 297.) MAENIUS - - - DE VELITERNEIS PRIDIE K. OCT.

Proxima Velitris eſt ab ortu *Cora*, nomen hodieque ſervans. Virgilius lib. VI. Aeneidos verſ. 775.

> *Pometios, Caſtrumque Inui, Bolamque Coramque.*

Et Italicus Silius lib. VIII. verſ. 379.

> *Quos Cora, quos ſpumans inimico Signia muſto.*

Et Livius lib. II. cap. XVI. *Duæ coloniæ Latinæ, Pometia & Cora, ad Auruncos deficiunt.* Gentile *Corani.* Plinius lib. III. cap. V. *Corani a Dardano Trojano orti.* Livius lib. IIX. cap. XIX. *vaſtans effuſe Setinum Norbanumque & Coranum agrum.*

Ulterior in eodem tractu *Norba*, ὀυκ ἀφανὴς πόλις, *non ignobilis urbs*, ut Dionyſius lib. VII. p. 428. laudavit. nunc Norma. Livius lib. II. cap. XXXIV. *Velitris auxere numerum colonorum Romani, & Norbæ in montes novam coloniam, quæ arx in Pomptino eſſet, miſerunt.* Idem lib. VII. extremo: *Privernates Norbam atque Setiam, finitimas colonias Romanas, incurſione ſubita depopulati ſunt.* Et principio libri IIX. *Setini Norbanique:* & cap. XIX. *ager Norbanus.*

Etiam *Signia*, nunc Segni, in illo tractu eſt, in ſeptemtriones a Norba recedens. Colonia Tarquinii Superbi. Livius lib. I. cap. LV. *Signiam Circejosque colonos miſit, præſidia urbi futura terra marique.* Aucta & renovata ſub conſulibus. Idem lib. II. cap. XXI. *Signia colonia, quum rex Tarquinius deduxerat, ſuppleto numero colonorum, iterum deducta eſt.* Silius lib. IIX. verſ. 379.

> - - - - *ſpumans inimico Signia muſto.*

Vide quæ adnotavimus ex Plinii XIV. cap. VI. de Signino vino. Eadem Martialis lib. XIII. epigr. CXVI.

> *Potabis liquidum Signina morantia ventrem,*

quia id vini alvum ſiſtit. Coloni *Signini.* Livius XXVII. cap. X. *Ne nunc quidem poſt tot ſæcula ſileantur fraudenturve laude ſua, Signini fuere, & Nolani & Norbani.*

Prope Signiam *Sacriportus* fuit. Paterculus lib. II. cap. XXVI. *Marius* [Marii filius] *apud Sacriportum vulſus a Sulla acie, Præneſte ſe exercitumque contulit.* Livius epit. LXXXVII. de eodem: *exercitu ejus fuſo deletoque ad Sacriportum.* Appianus vocabulum Græce vertens,

tens, Civil. I. pag. 674. de eodem Mario: ὡς ἦλθεν ἐπὶ τὸ καλούμενον Ἱερὸν λιμένα, ἐξέταξεν ἐς μάχην, *ubi ad Sacriportum pervenit, explicuit aciem.* Elegans Lucani tmeſis lib. II. verſ. 133.

Jam quot apud Sacri cecidere cadavera Portum?

Quod vero prœlium Vellejus, Livius, Appianus *apud Sacriportum* commiſſum narrant, idem Plutarchus Sullæ vita p. 469. factum, tradit περὶ Σίγνιον, *circa Signiam.* Unde vicinitas, ſupra indicata, intelligitur. Num vero oppidum, vicus, an aliud fuerit, non conſtat; nec alia ejus exſtat mentio.

Setia colonia in auſtrum inde magis eſt reducta: vulgo nunc Sezza. Livius lib. VII. extremo: *Privernates Norbam atque Setiam, finitimas colonias Romanas, incurſione ſubita depopulati ſunt.* Et lib. XXVII. cap. IX. in triginta coloniis numeratur. Et lib. XXVI. cap. IIX. *conſul per Appiæ municipia, quæque propter eam viam ſunt, Setiam, Soram, Lavinium præmiſit.* Sita in montium jugo. Inde *pendula* Martiali cognominata lib. IV. epigram. LXIV. Idem lib. X. epig. LXXIV.

Nec quæ paludes delicata Pomptinas
Ex arce clivi ſpectat uva Setini.

nam largus vini optimi proventus in Setino agro. Silius lib. IIX. verſ. 377.

- - *ipſius menſis ſepoſta Lyæi Setia.*

Coloni *Setini*, & ipſa Setia *Setina colonia.* Vetus inſcriptio apud Sponium. p. 179.
PATRONO FABRUM COLONIAE SETINAE.

Privernum hinc in ortum recedit, nunc Piperno Vecchio, paullulum declinans a novo in ſeptemtrionem. Livius lib. III. ineunte: *Conſul ad Privernum profectus, extemplo acie conflixit.* Et lib. XXVII. cap. XI. *Priverni ſatis conſtabat, bovem loquutum.* Virgilius lib. XI. verſ. 540.

Priverno, antiqua Metabus quum excederet urbe.

Incolæ *Privernates.* Livius lib. IIX. ineunte: *nuntii defectionis Privernatium venerunt.* Et cap. XXI. *ex auctoritate patrum latum ad populum eſt, ut Privernatibus civitas daretur.* Sic cap. XIX. ejusdem libri, *Privernas bellum:* & Plinius lib. XIV. cap. VI. *Privernatia vina.*

Antequam ad ulteriora, quæ circa Lirim ſunt, progrediamur, in *Campum Pomptinum*, qui in auſtrum verſus ſubjacet, degreſſi a Setia & Priverno, quæ in eo, aut circa ſunt, peragramus. *Pomptinus* ille *Campus* vocatur, Straboni lib. V. pag. 161. τὸ Πωμέντιον πεδίον, quod Græci plures *Pometiam* dicunt Πωμεντίαν, inſerto N. *Pomentiam.* Ab illa enim & paludis & agri videtur cognomen eſſe, quaſi *Pometia* contracte dicta fuerit *Pomtia*; & *Pometinus*, *Pomtinus*; quibusdam etiam, ut permutabiles ſunt litteræ, *Pontia* & *Pontinus.* P autem inter M & T, ut ſæpe alias, euphoniæ cauſſa impoſitum.

In extremitate, Romam verſus, ſita illa *Sueſſa Pometia*, quam Strabo p. 159. μητρόπολιν τῶν Οὐόλσκων, *metropolim Volſcorum*; Dionyſius lib. VI. p. 364. ἡγεμόνα τοῦ ἔθνους, *gentis ejus primariam urbem* vocat. Livius lib. I. cap. LIII. de Tarquinio Superbo: *Is primus*

Volſcis bellum in ducentos amplius poſt ſuam ætatem annos movit: Sueſſamque Pometiam ex his vi cepit. Et lib. II. cap. XXV. *Ad Sueſſam Pometiam quo confugerant hoſtes, legionibus ductis, intra paucos dies oppidum capitur.* Receperant enim interea Volſci. Cognomen additur diſcriminis cauſſa, quia & alia *Sueſſa* eſt, ſed *Auruncorum*, de qua poſt paullo dicturi ſumus. Alibi vel tantum *Sueſſa*, ut præcipua hujus nominis; vel ſolo nomine *Pometia* vocatur. Strabo lib. V. p. 159. ὁ υἱὸς αὐτοῦ τὴν Σύεσσαν εἷλε, *filius ejus* [Tarquinii Priſci; is eſt Superbus] *Sueſſam cepit.* Et Livius lib. II. cap. XVI. *duæ coloniæ Latinæ, Pometia & Cora, ad Auruncos deficiunt*; & paucis interjectis: *Pometiæ arma inlata.* Virgilius id vocabulum plurativo numero expreſſit lib. VI. verſ. 775.

Pometios, Caſtrumque Inui, Bolamque Coramque.

A Pometia eſt derivatum *Pometinus.* Livius lib. I. cap. LV. *Pometinæ manubiæ.* Et contracte lib. IV. cap. XXV. *in Pomptinum agrum frumenti cauſſa miſere.* Inter Sueſſam & Lanuvium, in Latinorum confinio, *Mons* eſt *Marcius*, in Volſcorum bello memoratus. Livius lib. VI. cap. II. de Camillo: *nec procul ab Lanuvio (ad Marcium is locus dicitur) caſtra oppugnare eſt adortus.* Sic legendum: non, *Metium.* Diodorus Siculus lib. XIV. cap. ult. in eodem bello: ἐν τῷ καλουμένῳ Μαρκίῳ κατεστρατοπέδευσαν, ἀπέχοντες ἀπὸ Ῥώμης σταδίους διακοσίους, *in ita dicto Marcio caſtra metati* [Romani] *ſunt*, CC *ſtadiis ab Roma.* Et Plutarchus in Camillo p. 126. περιελθὼν μακρὰν περίοδον περὶ τὸ Μάρκιον ὄρος, *exercitu Marcium montem circumducto.*

In hoc Volſcorum tractu fuit etiam oppidum, Livio dictum *Corioli*: Dionyſio lib. VI. p. 412. Κοριόλα: Stephano Κορίλλα. Plutarchus in Coriolano: Ἐν τῷ Οὐολούσκων ἔθνει ἡ τῶν Κοριολάνων πόλις ἀξίωμα μέγιστον ἔχει, *in Volſcis Corioli urbs maximæ dignationis.* Et Dionyſius dicto loco: προῆγεν ἐπὶ Κοριόλαν, πόλιν ἐπιφανῆ σφόδρα, καὶ ὥσπερ ἂν μητρόπολιν τῶν Οὐολούσκων, *duxit adverſus Coriolam, urbem clariſſimam & quaſi metropolim Volſcorum.* Livius lib. II. cap. XXXIII. *Fuſi Volſci Antiates: Corioli oppidum captum.* Inde cognomen C. Marcio *Coriolano*, ut præter laudatos ſcriptores Valerius, Florus, Eutropius, Victor adnotarunt. Situs ambiguus, & Plinius III. cap. V. *Coriolanos* in iis populis recenſet, quorum oppida interierint ſine relicto veſtigio. Livius autem quodammodo ſedem indicavit lib. III. cap. LXXI. Scaptii verbis pronuntians, *finium Coriolanorum fuiſſe agrum*, de quo Aricini atque Ardeates, quum bello ſæpe certaſſent, multis invicem cladibus feſſi, judicem populum Romanum ceperint. Hinc utrique populo ad ortum *Coriolos* ponit Cluverius ad Antium verſus, ſub Lanuvio, quia obſeſſæ urbi auxilio Antiates ſoli, ut propinquiores, venerint.

Et circa Coriolos fuere *Longula*, *Poluſca*, *Satricum.* De *Poluſca* & *Longula* Livius lib. II. cap. XXXIII. *alter conſul Antiates Volſcos fundit fugatque: compulſos in oppidum Longulam perſequutus mœnibus potitur. inde Poluſcam, item Volſcorum, cepit: tum magna vi adortus eſt Coriolos.* Et cap. XXXIX. de Coriolano exſule & hoſte: *Satricum, Longulam, Poluſcam, Coriolos, novella hæc Romanis oppida, ademit.* Halicarnaſſenſis Dionyſius lib. VI. pag. 412. Πολύσκη (ſic legendum pro truncato Πολους, ex lib. VIII.) κατὰ διάστημα οὐ πολὺ τῆς Λογγόλας ἀπέχει, *Poluſca haud longe a Longula diſtat.* Oppidani Plinio *Polluſtini* ſunt lib. III. cap. V. ex alia forma *Polluſtii* adpellati. At Dionyſius lib. VIII. pag. 509. εἰς τὴν Πολυσκανῶν χώραν, *in Poluſcanorum regionem.* De oppido *Satrico* jam diximus aliquid ex Livii II. cap. XXXIX. Ejus reliqua fata ita ſe habent: Livius lib. VI. cap. XXXIII. *Ira & rabies Latinorum eo erupit, ut Satricum urbem, quæ receptaculum primum eis adverſæ*

pugnæ

pugnæ fuerat, igni concremarent: nec aliud tectum ejus ſuperfuit urbis, quam matris Matutæ templum. Reſtitutum ab Antiatibus. Idem lib. VII. cap. XXVII. *Satricum ab Antiatibus colonia deducta, reſtitutaque, urbs, quam Latini diruerant.* Tertio poſt anno [Urbis CCCCVII.] dirutum atque incenſum Satricum ab Romanis, ut Livius dicto loco addidit. Poſtea cives Romani in id oppidum miſſi, qui quum præſidium Samnitium accepiſſent, oppreſſi ab Romanis, & auctores defectionis ſecuri percuſſi ſunt, referente Livio lib. IX. cap. XVI. Incolæ *Satricani* ibidem dicti.

Supra hæc in ſeptemtrionem reducendum oppidum *Verrugo* Volſcorum: an vero eo usque, quo Cluverius conſtituit, inter Velitras & Sacriportum, pro certo non habemus dicere. Id autem rationis ſubeſt: conſul Sempronius quum parum proſpere adverſus Volſcos dimicaſſet, Lavicana via exercitum adfectum reduxiſſe a Livio narratur lib. IV. cap. XLI. Id vero prœlium Valerius Maximus dicit *apud Verruginem* commiſſum, lib. III. cap. II. exemplo I. Addit vero Livius cap. XXXIX. extremo, conſulem non proximis ad urbem itineribus fugiſſe, ſed ignaros fuiſſe equites, quam conſul regionem petiſſet, qui in viam tandem Lavicanam evaſit: ut ita nec ex prœlio illo & conſulis fuga certus locus *Verruginis* poſſit definiri. Aequis propinquiorem fuiſſe, ex Livii cap. LV. videtur probari, quia ab arce *Carventana*, quam Aequi invaſerant, exercitus Verruginem ductus fuit. Adde ejusdem libri IV. cap. I. & LVIII.

Sed prius quæ in auſtro reſtant, quam ad ulteriora progrediamur, expedienda ſunt. Circa Velitras & Sueſſam Pometiam fuerunt *Ulubræ*, in Pomptino agro, juxta paludes. Cicero lib. VII. epiſt. XVIII. ad Trebatium: *Has litteras ſcripſi in Pomptino, quum ad villam Metrilii Philemonis devertiſſem: ex qua jam audieram fremitum clientium meorum, quos quidem tu mihi conciliaſti. Nam Ulubris honoris mei cauſſa vim maximam ranunculorum ſe commoſſe conſtabat.* Trebatius autem, ad Cæſarem in Gallias profectus, clientes ſuos, in quibus Ulubrani erant, (epiſt. XII.) Ciceroni commendaverat. Fuit tenue oppidum, aut inſtar vici. Horatius lib. I. epiſt. XI. extr.

- - - - navibus atque
Quadrigis petimus bene vivere. quod petis, heic eſt,
Eſt Ulubris: animus ſi te non deficit æquus.

Hinc eſt quod *vacuas* Juvenalis dixit ſatyr. X. verſ. 102. id eſt, male habitatas, non omnino deſertas. Superfuit enim, qui *vaſa minora* ſolitus ſit

Frangere pannoſus vacuis ædilis Ulubris.

Incolæ Ciceroni *Ulubrani* lib. VII. ep. XII. Plinio lib. III. cap. V. *Ulubrenſes.*

Propinquæ fuerunt *Tres Tabernæ* in via Appia: & ulterius paullo *Forum Appii.* Cicero lib. II. Attic. ep. X. *Ab Appii Foro, hora quarta. dederam aliam paullo ante Tribus Tabernis.* Uterque locus etiam apoſtolico itinere Act. XXVIII. 15. notatus, obviam Roma Chriſtianos Paulo exiiſſe ἄχει Ἀππίου Φόρου καὶ Τριῶν Ταβερνῶν. *Appii Forum*, quod circa Nymphæum amnem fuit, Hieroſolymitano itinerario ſignatum eſt: *Tres Tabernæ*: Tabula Auguſtana: utrumque itinere Antonini ab Urbe via Appia ad Columnam, licet numeri non ſatis ſalvi videantur eſſe.

Ecretæ dubius locus eſt. Dionyſius ſcribit Ἐχέτρα, lib. VIII. poſt principium, quæ ἐν καλλίστῃ συνόδῳ, *idoneo comitiis* Volſcorum *loco* ſit poſita. Et lib. X. p. 647. Ἐχετρανῶν πόλις

πόλις τοῦ Οὐολούσκων ἔθνους ἐπιφανεστάτη τε καὶ κρατίστῳ τόπῳ μάλιστα κειμένη. *Echetra, clariſſima Volſcorum urbs, & loco commodiſſimo.* Livius, qui demit adſpirationem, ad Aequorum vicininatem refert lib. III. cap. IV. *Aequi*, inquit, *ab Ecetranis Volſcis præſidium petiere: quo cupide oblato, bellum ſumma vi parabatur. Sentiunt Hernici, & prædicunt Romanis, Ecetranum ad Aequos deſciſſe.* Et cap. x. ejusdem libri: *Hernici nuntiant, Volſcos & Aequos, etſi acciſæ res ſint, reficere exercitus: Antii ſummam rei poſitam: Ecetræ Antiates colonos palam concilia facere. id caput, eas vires belli eſſe.* E quibus colligitur, ita Volſcorum Ecetram fuiſſe, ut non longe ab Aequis & Hernicis abeſſet. Forte in eodem tractu *Artena* fuit, de qua Livius lib. IV. extremo: *Artena inde, Volſcorum oppidum, ab tribunis obſideri cœpta. inde inter eruptionem tentatam, compulſo in urbem hoſte, occaſio data eſt Romanis inrumpendi, præterque arcem, cetera capta.* Et poſt paullo: *Diruta & arce & urbe Artena, reducta legiones ex Volſcis.* Sed poſitio incertiſſima, immo ignota hujus oppidi eſt. Minus dubium oppidum *Sulmo* eſt Volſcorum. Quemadmodum enim nobilis Pelignorum Sulmo, non tantum *Sulmona* vulgo, verum etiam a quibusdam, prave quamvis, *Sermona* vocatur, ita nomen *Sermoneta*, muniti in monte oppidi, poſt Norbam ad ortum ſiti, tamquam ὑποκοριστικὸν, ad parvum Sulmonem Volſcorum nos adducit: cujus Plinius meminit cum Norba, lib. III. cap. V. & Virgilius in viri nomine ad id adludit lib. IX. verſ. 412.

Inde uſque ad Lirim amnem erant Volſcorum oppida, & quædam trans illum. Cis Lirim, ad *Coſam* fluvium (Straboni lib. V. pag. 164. ὁ Κόσας) qui a Verulis decurrit, eſt *Fruſino*. nunc Fruſſilone, Feſto *præfectura*; Frontino de coloniis: *oppidum muro ductum.* Silius lib. VIII. verſ. 399.

Sueſſa, atque duro Fruſino haud imbellis aratro.

Et Juvenalis Satyro III. verſ. 223.

Si potes avelli Circenſibus, optima Soræ,
Aut Fabrateriæ domus, aut Fruſinone paratur.

Ducitur inde nomen *Fruſinas* tam incolis ſignificandis, quam rebus, quæ illorum ſunt. Livius lib. X. ineunte: *Fruſinates tertia parte agri damnati.* Et Cicero ad Attic. XI. epiſt. XIII. *De fundo Fruſinati redimendo jam pridem intellexiſti voluntatem meam.*

Magis hinc in ortum recedit *Fabrateria*, ad amnem *Trerum*, qui Coſam acceperat, poſita. Strabo dicto loco: Φαβρατερία, παρ᾽ ἣν ὁ Τρῆρος ῥεῖ, *Fabrateria, quam Trerus fluvius præterfluit.* Silius lib. VIII. verſ. 397.

Heic Fabrateriæ vulgus: nec monte nivoſo
Deſcendens Atina aberat.

Cicero lib. IX. epiſt. XXIV. *Aquini & Fabrateriæ conſilia ſunt inita de me.* Coloniam fuiſſe ex Velleii lib. I. cap. XV. patet. *Caſſio*, inquit, *Longino & Sex. Calvino* coss. *Fabrateria deducta eſt.* Gentile *Fabraterni.* Priſcianus lib. II. ſub finem: *Fabrateria, Fabraternus.* Livius lib. VIII. cap. XIX. *legati ex Volſcis Fabraterni & Lucani Romam venerunt.* Plinius diſtinguit inter *Fabraternos veteres* & *Fabraternos novos*, quod forſan nova colonia veteri fuit ſuperaddita. In lapide apud Gruterum pag. 1095. n. 6. FABRATERNI NOVANI.

Ad

Ad Lirim, ſupra confluentes Treri, *Fregellæ* fuerunt. Strabo lib. v. pag. 164. ἔτι δὲ Φρεγέλλαι, παρ' ἣν ὁ Λεῖρις ῥεῖ, ὁ εἰς τὰς Μιντούρνας ἐκδιδοὺς· νῦν μὲν κώμη, πόλις δὲ γεγονεῖα ἀξιόλογος, *Adhuc Fregellæ, quam* [urbem] *Liris præterfluit, ad Minturnas ſe effundens; nunc quidem vicus, quondam vero urbs memorabilis.* Livius lib. VIII. cap. XXII. *Fregellus (Sidicinorum is ager, deinde Volſcorum fuerat) colonia deducta.* Silius lib. v. verſ. 540.

- - - hunc triſtes luxere Fregellæ.

Fatum urbis auctor libri IV ad Herennium cap. XV. hac exclamatione manifeſtat: *O perfidioſæ Fregellæ! quam facile ſcelere veſtro contabuiſtis! ut, cujus nitor urbis Italiam nuper illuſtravit, ejus nunc vix fundamentorum reliquiæ maneant.* Derivatur inde *Fregellanus.* Cicero lib. XIII. epiſt. LXXVI. *Fregellanus ager*, & Columella lib. III. cap. II. *Vitis Fregellana.* Et de colonis Livius IX. cap. XII. *pugnam Fregellani ſuſtinuerunt.*

Supra Fregellas ad Lirim *Sora* eſt, quæ retinet nomen, etiam oppidum Volſcorum quondam. Strabo de ſitu lib. v. p. 164. Σώρα, παρ' ἣν ὁ Λεῖρις παρεξιὼν εἰς Φρεγέλλας ῥεῖ καὶ Μιντούρνας, *Sora, quam Liris præteriens, ad Fregellas & Minturnas defluit.* Ptolemæo etiam Σῶρα in Latinis oppidis eſt, id eſt in Latio. Livius lib. IX. cap. XXIII. *Ad Soram e Samnio Apuliaque traductæ legiones.* Et cap. XXIV. *Ad Soram inde reditum.* Juvenalis teſtimonium ſupra in *Fruſinone* vidimus. Silius lib. VIII. verſ. 394.

Sulla Ferentinos Privernatumque maniplos
Ducebat ſimul excitos: Soræque juventus
Addita fulgebat telis.

Coloniam accepit. Livius lib. X. ineunte: *Soram atque Albam coloniæ deductæ.* Adde Vellejum lib. I. cap. XIV. Sed hæc iterata fuit deductio. nam ante quoque colonia fuerat. Livius lib. IX. cap. XXIII. *Sora ad Samnites defecerat, interfectis colonis Romanorum.* Hinc, *Soranus*, gentile nomen. Livius ibidem cap. XXIV. *Soranus transfuga:* & lib. X. cap. XXXIII. *retro in pacatum Soranum agrum pabulatores ibant.*

Inter Soram & Fregellas Liris amnis Fibrenum flumen, ſiniſtræ adfuſum ripæ, accipit: prope quos confluentes ab ortu ſitum eſt *Arpinum*, nunc deminutum, ſervato tamen nomine, patria Ciceronis & C. Marii. Ille de ſe lib XIII. ep. II. *Non dubito, quin ſcias non ſolum, cujus municipii ſim, ſed etiam quam diligenter ſoleam meos municipes Arpinates tueri:* de hoc Salluſtius Jugurth. cap. LXIII. *Is* [Marius] *natus, & omnem pueritiam Arpini altus.* Ante Punica bella jus civitatis accepit: finito ſecundo, ſuffragii lationem. Livius lib. X. ineunte: *Eodem anno* [quo Sora colonia deducta] *Arpinatibus Trebulaniſque civitas data.* Et lib. XXXVIII. cap. XXXVI. *De Formianis Fundaniſque municipibus, & Arpinatibus C. Valerius Tappus tr. pl. promulgavit, uti iis ſuffragii latio (nam ante ſine ſuffragio habuerant civitatem) eſſet. - - - Rogatio perlata eſt, ut in Cornelia tribu Arpinates ferrent.* Et poſſeſſivum *Arpinas.* Cicero XIV. ep. VII. ad Terentiam: *fundo Arpinati bene poteris uti:* & Attico I. ep. XVI. *Arpinates aquæ.* Poetæ etiam *Arpinus* dicunt. Martialis lib. X. epig. XIX. de Plinii ſtudiis, elaborare dicit

Hoc quod quod ſæcula poſterique poſſint
Arpinis quoque comparare chartis,

 id eſt

id eſt Ciceronianis. Sed ad flumina revertendum.

De confluentibus Liris & Fibreni ita Silius lib. VIII. verſ. 400.

At qui Fibreno miſcentem flumina Lirim
Sulfureum tacitisque vadis ad litora lapſum
Accolit Arpinas.

Fibrenus ante confluentem, inſulam facit, in qua Ciceronis villa erat, quam ipſe dialogo II. de Legibus cap. I. deſcripſit ita: *Visne*, inquit Atticus, *in inſula, quæ eſt in Fibreno, ſermoni reliquo demus operam ſedentes?* reſpondet Marcus: *Sane quidem. nam illo loco libentisſime ſoleo uti, - - - - quia hæc eſt mea, & hujus fratris mei germana patria. hinc enim orti ſtirpe antiquisſima: hic ſacra, hic gens, hic majorum multa veſtigia. Quid plura? nam vides villam ut nunc quidem eſt, lautius ædificatam patris noſtri ſtudio, qui quum eſſet infirma valetudine, hic fere ætatem egit in litteris.* Fuiſſe plures Ciceroni villas circa Arpinum, ex lib. VIII. ad Atticum ep. IX. adparet. *Ego*, inquit, *Arpini volo eſſe pridie kalendas: deinde circum villulas noſtras errare, quas viſurum me poſtea deſperavi.*

Infra Fregellas, ubi Liris flumen *Melpim*, ut Strabo vocat, nunc Melfa, recipit, *Interamna*, diſcriminis ergo *Lirinas* cognominata, ſita fuit. Cicero Phil. II. cap. XLI. *Caſino ſalutatum veniebant, Aquino, Interamna.* Et Livius lib. XXVI. cap. IX. *Sub Caſinum biduo ſtativa habita. Inde, præter Interamnam Aquinumque, in Fregellanum agrum ad Lirim fluvium ventum.* Ad Lirim autem hanc Interamnam fuiſſe, cognomen probat, quod Plinius adjungit ſæpe dicto cap. V. *Interamnates Succaſini, qui & Lirinates vocantur*, hoc eſt, ſub Caſino ad Lirim ſiti. Vetus inſcriptio [Grut. pag. 431. num. 7.] CUR. R. P. INTERAMNAT. LIRIN. Hos ſolo cognomine videtur Silius notaſſe, quem ita lego a verſu 400. lib. VIII.

- - - Fibreno miſcentem flumina Lirim
Accolit Arpinas, accita pube Venafro,
Ac Lirinatum dextris ſocia hiſpidus arma
Commovet, atque viris ingens exhaurit Aquinum.

Lego *Lirinatum*, id eſt Interamnatium, quos *Lirinates* cognominabant. Hi enim inter Aquinum & Arpinum ſunt, non *Larinates*, qui vulgo leguntur, quales in Frentanis novimus: nullos in finibus Latii: quos hoc loco Silius recenſet.

Aquinum proximum, *ingens* Silio jam dicto verſu: πόλις μεγάλη Straboni, loco ſupra indicato. Municipium fuit. Cicero Philipp. II. cap. XLI. *Quum inde Romam proficiſcens ad Aquinum accederet; obviam ei proceſſit (ut eſt frequens municipium) magna ſane multitudo.* Paullinus Nolanus Natal. III. Felic. verſ. 73.

- - - - - quos fertile paſcit Aquinum.

Municipes *Aquinates*. Cicero dicto loco: *Stulte Aquinates: ſed tamen in via habitabant.* Et Silius lib. XII. verſ. 528.

- - - - mox & vicinus Aquinas.

Ab

Ab Arpino in ortum prope recentem Melpim fluvium ſita eſt *Atina*, quæ nomen hodieque ſervat. Adrigitur media protracto accentu. Virgilius lib. VII. verſ. 630.

> *Tela novant Atina potens, Tiburque ſuperbum.*

Livius IX. cap. XXVIII. *Qui captæ decus Nolæ ad* cos. *trahunt, adjiciunt Atinam & Calatiam ab eodem captas.* Prius præfectura fuit, quam colonia fieret ſub Cæſaribus. Cicero pro Plancio cap. IIX. *Hic eſt e præfectura Atinati, non tam priſca, non tam honorata, non tam ſuburbana.* At Frontinus principio libelli de Coloniis: *Atina muro ducta colonia. Deduxit Nero Claudius Cæſar.* Gentile *Atinates.* Cicero dicto loco; *Utrum magis favere putas Atinates, quam Tuſculanos, ſuis?*

Extremum in Volſcis & ſeptemtrionali Latio trans Lirim oppidum *Caſinum* fuit, cui hodieque *Caſino* nomen eſt. Paullo ante, in *Interamna* hujus regionis, ex Ciceronis Philipp. II. produximus, *Caſino ſalutatum veniſſe:* & ex Livii XXVI. cap. IX. *ſub Caſinum ſtativa habita.* Municipium fuit. Sic enim in lapide vetuſto eſt apud Gruter. p. 351. n. I. II. VIR QUINC. IN MUNICIPIO SUO CASINI. Municipes alia inſcriptione pag. 431. dicuntur CASINATES. Et Livius lib. XXII. cap. XIII. *ut ſe in agrum Caſinatem ducat.* Atque ita ubique in antiquis monimentis S ſimplici *Caſinum*, *Caſinates*, quod perperam in vulgaris libris duplicatum eſt. Adde Cluver. Inſcr. p. 126. & 462. n. 4.

Tandem AURUNCI quoque ac AUSONES, ultimus in Latio adjecto populus juxta inferum mare, adeundi ſunt. *Auſones*, laxe accepto vocabulo, omnem inferiorem Italiam tenebant a Circæo promontorio ad fretum usque Siciliæ. Plinius lib. III. cap. X. de magna Græcia: *Auſones tenuere primi.* His Oenotrii, ex Græcia advecti, ſucceſſerunt in partibus, ubi reliquias Oenotrides inſulæ, Lucanis obverſæ, teſtantur. Idem cap. VII. dicti libri: *Contra Veliam Pontia & Iſcia, utræque uno nomine Oenotrides, argumentum poſſeſſæ ab Oenotris Italiæ.* Redacti ſic Auſones in anguſtias inter Circæos & Maſſicos montes, nec vero ſoli poſſederunt, ſed permixti aliis. Idem cap. V. *Ultra Circejos Volſci, Oſci, Auſones.* Oſci vero etiam in Campania. Hi in ora Auſones: mediterraneos inter Beneventum & Cales Feſtus locat. Etiam Livius lib. VIII. cap. XVI. *Auſonum gens Cales urbem incolebat.* Iidem *Aurunci*, ſaltem intermixti ita, ut diſcerni facile non poſſint. Tzetzes Chiliad. V. verſ. 580.

> Τοὺς γὰρ Αὐρούγκους μόνους μοι Αὔσονας λέγειν νόει,
> Μέσους Οὐόλσκων, Καμπανῶν πρὸς θάλασσαν κειμένους.

id eſt, *Auruncos ſolos mihi Auſones dicere cogita, medios inter Volſcos & Campanos, ad mare ſitos.* Servius ad Maronis verba: *Aurunci miſere patres*, lib. VII. verſ. 727. *Iſti*, inquit, *Græce Auſones nominantur:* quaſi eadem gens aliter ab Italis antiquis, aliter a Græcis fuerit adpellata. Plinius autem lib. III. cap. V. *Auſones* & *Auruncos* ſeparavit. Livius Auſonum bello lib. IX. cap. XXV. *Auſonum gens proditione urbium in poteſtatem venit. Auſona, & Minturnæ, & Veſcia urbes erant.* De *Auſona* urbe aut reliquiis ejus, quia ſilent ceteri, nihil prodi poteſt: de *Veſcia* & *Minturnis* dicimus jam in urbibus.

Oppida ergo & alia loca Auſonum juxta mare, Villa *Spelunca*, in qua Tiberius pæne oppreſſus fuerat, quod Tacitus narrat annali IV. cap. LIX. Sita inter Amyclanum mare & montes Fundanos. *Veſcebantur*, inquit Tacitus, *in villa, cui vocabulum Speluncæ: mare Amuclanum inter, Fundanosque montes, nativo in ſpecu. ejus os, lapſis repente ſaxis,*

obruit quoſdam miniſtros: hinc metus in omnes. Et Plinius lib. III. cap. v. poſt Tarracinam: *dein locus Speluncæ, lacus Fundanus, Cajeta portus.*

Ad mare ſub loco Speluncæ, aut paullo propius Tarracinam, fuit olim oppidum *Amyclæ*, ut Plinius cap. v. addit, *a ſerpentibus deletæ.* Julius Solinus ſit loco interpretis, qui cap. II. de Italia hæc ita repetiit: *Amunclas, quas Amycias ante Græci condiderant, fugavere ſerpentes. Illic frequens vipera inſanabili morſu.* Colonia ergo Amyclarum Laconiæ fuerunt, in quarum nomine leviter Latini hoc mutarunt, ut *Amuncias* (ſic Salmaſius e MSS.) vel *Amuclas*, ut Tacitus dicto loco ſcripſit, adpellitarent. Servius ad verba Maronis Aeneid. x. verſ. 564.

> \- - - - - - *ditiſſimus agri*
> *Qui fuit Auſonidûm, & tacitis regnavit Amyclis;*

commentatus eſt, a Laconibus conditas, qui quum Pythagoræ diſciplinam ſequuti, a qua *taciti* dicti ſint, abſtinerent a necandis animalibus, multitudine ſerpentum, a vicinis paludibus natarum, fuiſſe deletas. Aliam expoſitionem addit, quum falſo rumore, hoſtes adeſſe, civitas ſæpius concuteretur, lata lege cautum fuiſſe, ne quis umquam hoſtis nuntiaret adventum. Sic verum adventum hoſtium nemine nuntiante, ex improviſo civitatem captam oppreſſamque eſſe. Id quod Silius reſpexit lib. VIII. verſ. 529.

> \- - - *quasque evertere ſilentia, Amyclæ:*

& Lucillus apud Servium, *Mihi neceſſe eſt loqui: nam ſcio Amyclas tacendo periiſſe.* Derivatum nomen Latinis *Amyclanus* ſive *Amuclanus* eſt, uti ſupra ex Taciti verbis perſpeximus: Græcis *Amyclæus*, ut Virgilius lib. III. Georg. verſ. 89. ab Amyclis Laconicis formavit

> \- - - *Amyclæi domitus Pollucis habenis.*

Caieta ſequitur, nunc Gaeta, portus & oppidum. Tradunt ab Aeneæ nutrice nomen trahere, ibidem ſepulta. Virgilius principio libri VII. Aeneidos:

> *Tu quoque litoribus noſtris Aeneia nutrix*
> *Aeternam moriens famam Cajeta dediſti.*

Cicero pro Lege Manil. cap. XII. vocat *portum Cajetæ celeberrimum atque pleniſſimum navium.* Silius lib. VIII. verſ. 530. *regnata Lamo Cajeta.* Lamus autem rex Læſtrygonum fuit, qui in hoc tractu circa Formias ſedem dicuntur habuiſſe.

Cajetano litori propinquæ ab ortu ſunt *Formiæ*, ut unum ſinum etiam & hæ & Cajeta denominent. Λακωνικὸν κτίσμα Strabo dicit lib. v. pag. 161. hoc eſt a Lacedæmoniis conditas: a quibus Ὁρμίαι διὰ τὸ ἔυορμον, *Hormiæ a portus opportunitate* ſint nominatæ. Plinius quoque lib. III. cap. v. *Oppidum Formiæ, Hormiæ prius olim dictum: ut exiſtimaverunt, antiqua Læſtrygonum ſedes.* Cicero VII. Attic. epiſt. VIII. *una Formias venimus.* Tacitus XV. cap. XLVI. *gubernatores, quamvis ſævientepelago, a Formiis movere.* Antiquum municipium. Vellejus lib. I. cap. XIV. *Fundani & Formiani in civitatem recepti eo ipſo anno, quo Alexandria condita eſt.* Longe poſt II Punicum bellum, ut Livius lib. XXXVIII. cap. XXXVI. notavit, *de Formianis Fundaniſque tr. pl. promulgavit, uti iis ſuffragii latio (nam ante ſine ſuffragio habuerant civitatem) eſſet.* Horatius lib. I. oda XX. vinum Formianum laudat:

- - - *mea nec Falernæ*
Temperant vites, neque Formiani
Pocula colles.

Nec incelebre Ciceronis *Formianum* prædium, cujus ſæpe mentionem facit, ut lib. xi. epiſt. xxvii. lib. xvi. ep. x. Hodie Formiæ in ruinis jacent prope locum, qui nunc Mola dicitur.

Ad Lirim *Minturnæ* erant paullo ſupra oſtium, ad utramque ripam, ix millibus paſſuum ultra Formias, ut Antonini eſt Itinerario: ſive, ut Strabo metitur, ϛαδίȣς π', *ſtadiis* lxxx. qui utramque ripam inædificatam docet. Διαῤῥεῖ, inquit, Λεῖρις ποταμὸς, *perfluit* [Minturnas] *Liris fluvius*, lib. v. pag. 161. Plinius eadem lib. iii. cap. v. *colonia Minturnæ, Liri amne diviſa.* Vetus autem colonia. Livius lib. ix. cap. xxv. *Auſonum gens proditione urbium in poteſtatem venit. Auſona, & Minturnæ, & Veſcia urbes erant.* Idem lib. x. cap. xxi. *Placuit, ut duæ coloniæ circa Veſcinum & Falernum agrum deducerentur, una ad oſtium Liris fluvii, quæ Minturnæ adpellata: altera in ſaltu Veſcino, Falernum contingente agrum.* Et Vellejus lib. i. cap. xiv. *Quo anno Pyrrhus regnare cœpit, Sinueſſam Minturnasque miſſi coloni:* qui inde *Minturnenſes* dicti. Idem lib. ii. cap. xix. *Marius in carcerem Minturnenſium perductus eſt.*

De amne *Liri*, qui nunc Garigliano eſt, id notamus, prius *Glanim* adpellatum fuiſſe Italis. Strabo dicto loco: Λεῖρις ποταμὸς, Κλάνις ἐκαλεῖτο πρότερον, *Liris amnis prius Clanis vocabatur.* Et Plinius: *colonia Minturnæ, Liri amne diviſa, Glani adpellato.* Ex Apennino effuſus pluribus augetur fluminibus. Silius lib. iv. verſ. 350. de placido fluxu illius:

Et Liris nutritus aquis, qui fonte quieto
Diſſimulat curſum, ac nullo mutabilis imbri
Perſtringit tacitas gemmanti gurgite ripas.

Ac Horatius lib. i. Carm. oda xxxi.

Non rura, quæ Liris quieta
Mordet aqua, taciturnus amnis.

Adjacent *paludes Minturnenſes*, C. Marii latibulum; & *lucus Maricæ*. De paludibus Cicero in Piſon. cap. xix. *Marium Italia, ſervata ab illo, demerſum in Minturnenſium paludibus: Africa, devicta ab eodem, expulſum & naufragum vidit.* Et Paterculus lib. ii. cap. xix. *Marius extractus arundineto, circa paludem Maricæ, in quam ſe, fugiens conſectantes Sullæ equites, abdiderat.* Maricæ paludem vocat, quia ibi lucus hujus nymphæ. Livius lib. xxvii. cap. xxxvii. *Prodigia nuntiata: Minturnis ædem Jovis, & lucum Maricæ de cælo tacta.* Plutarchus Mario p. 428. τὸ τῆς λεγομένης Μαρίκης ἄλσος, ὃ σέβονται, *Maricæ, quæ ſic dicitur, lucus, quem ſacrum habent.* Lucanus lib. ii. verſ. 424.

- - - *umbroſæ Liris per regna Maricæ.*

Et Claudianus de conſulatu Prob. & Olybr. verſ. 259.

- - - *flavaque terens querceta Maricæ Liris.*

Servius ad illud Aeneidos lib. VII. verſ. 47. de Latino:

Hunc Fauno & nympha genitum Laurente Marica;

Eſt, inquit, *Marica dea litoris Minturnenſium juxta Lirim fluvium. - - - Quod ſi voluerimus accipere uxorem Fauni Maricam, non procedit. Dii enim topici, id eſt locales, ad alias regiones numquam tranſeunt.* Alia ergo fuit Laurens Marica, alia Marica Lirinas, quæ hujus loci.

Veſcia, vetus urbs Auſonum, de qua paullo ante in *Minturnis* ex Livio dictum. Adde ex ejusdem lib. VIII. cap. XI. *qui pugnæ ſuperfuerint, - - - Veſcia urbs eis receptaculo fuit.* Byzantii chorographi epitoma: Βεσκία πόλις Αὐσόνων, *Veſcia urbs Auſonum.* Hinc *Veſcinus* ſaltus dictus, & *ager Veſcinus.* Cicero Agrar. II. cap. XXV. *ager Fundanus, Veſcinus, Falernus.* In Hygini libro de Limitib. conſtit. pag. 161. depictus viſitur *mons Veſcini* ſupra Minturnas. Livius lib. X. cap. XXI. *Placuit, ut duo coloniæ circa Veſcinum & Falernum agrum deducerentur, una ad oſtium Liris fluvii, quæ Minturnæ adpellata: altera in ſaltu Veſcino, Falernum contingente agrum, ubi Sinope dicitur Græca urbs fuiſſe; Sinueſſa deinde ab colonis Romanis adpellata.* Ex quibus de ſitu Veſciæ, & ſaltu ad illam, judicari poteſt.

Sinueſſa autem, quæ ibidem deſignatur colonia, ultima Latii adjecti fuit, in finibus Campaniæ, trans Lirim amnem, ad mare, ubi ruderibus nomen priſcum conſervatur. Strabo lib. V. pag. 161. Ταύτης [πόλεως Φορμιῶν] ἀνὰ μέσον εἰσὶ καὶ Σινουέσσης αἱ Μιντοῦρναι, *Inter Formias & Sinueſſam Minturnæ medio loco ſunt.* Et Plinius lib. III. cap. V. *Oppidum Sinueſſa extremum in adjecto Latio, quam quidam Sinopen dixere vocitatam.* Cicero lib. IX. ad Attic. ep. XVI. *Cæſarem Sinueſſæ manſurum nuntiabant.* De colonis in eam miſſis ſupra in *Minturnis* & Livii & Velleii teſtimonia cognovimus, quia ambæ coloniæ eodem anno deductæ. Coloni *Sinueſſani.* Livius lib. XXVII. cap. XL. *populus Sinueſſanus.* Et in lapide apud Holſtenium p. 224. SENUISSANI. Proximo loco *Aquæ Sinueſſanæ.* Livius lib. XXII. cap. XIII. *Hannibal Maharbalem cum equitibus in agrum Falernum prædatum dimiſit. Uſque ad Aquas Sinueſſanas populatio ea pervenit.* Et Plinius lib. XXXI. cap. II. *In Campaniæ regione Sinueſſanæ aquæ ſterilitatem feminarum, & virorum inſaniam abolere produntur.* Campaniæ dat: oppidum autem ſupra Latio adjecto, quia Aquæ inter oppidum & Falernum agrum in limite Campaniæ, quod modo etiam ex Livio intellectum eſt. Ab his thermis *Sinueſſa tepens* Silio dicta lib. VIII. verſ. 528. Claudius Cæſar iis uſus eſt. Tacitus lib. XII. cap. LXVI. *In tanta mole curarum Claudius valetudine adverſa corripitur, refovendisque viribus mollitie cæli & ſalubritate aquarum, Sinueſſam pergit.* Idem lib. I. Hiſt. cap. LXXII. *accepto apud Sinueſſas aquas ſupremæ neceſſitatis nuntio.*

Inter Sinueſſam & Minturnas locus fuit, cui *Triſanum* nomen. Livius lib. VIII. cap. XI. *Huic agmini Torquatus conſul ad Triſanum (inter Sinueſſam Minturnasque is locus eſt) occurrit.* Propius tamen Sinueſſæ quam Minturnis fuit, quia Diodorus Siculus lib. XVI. cap. XCI. idem prœlium, quod Livius ſcripſit, dicit factum eſſe περὶ πόλιν Σινούεσσαν. *circa oppidum Sinueſſam.* Sic enim legendum, non Σουέσσαν, ut editum, etiam Sigonius ad Livium obſervavit.

Hæc Auſonum in maris ora: intus pauciora ſunt memoriæ prodita, nec facile reperimus aliquid præter *Fundos* oppidum, & *agrum Cæcubum*, proventu generoſioris vini celebratum. *Fundi* autem, hodie Fondi, loco ſatis certo oppidum inter Tarracinam & Formias ſitum ita, ut a mari, nec vero longius, recedat, ab illa diſtans XVI. ab his XIII M. P. ſecundum iter Antonini ab Urbe via Appia ad Colum. Mela lib. II. cap. IV. *Minturnæ, For-*

Tab. 15.
LATII PARS
MARE INFERVM ſeu TYRRHENVM
GRAECIA MAGNA SIVE PARS VLTIMA ITALIAE
Occidens
Minturnæ
Liris
Vulturnum Oppid. & Flu.
Liternum Oppid. & Flu. qui & Clanis
Cumæ
Inarime ſive Aenaria Inſ.
Capua
Neapolis
Puteoli
Misenum
Prochyte
Pompeii
Stabiæ
Surrentum
Capreæ
Sirenuſæ
Nuceria
Salernum
Picentini
Sinus Pæſtanus
Pæſtum quæ & Poſidonia & Neptunia
Leucoſia I.
Iſcia Inſ.
Pontia I.
Oenotrides
Sinus Eleates
Velia Elea, Helia
Palinurus Portus
Palinurum Promont.
LVCANI
Atinum
Silarus Flu.
Buxentum
Blanda
Laum
Nola
Abellinum
Veſuvius Mons
Herculaneum
Sarnus fl.
Caudium
Beneventum
Luceria
Cerbalus Flu.
Aecæ
Trivicum
Salapina Palus
Salapia
Herdonia
Aquilonia
Venuſia
Pons Aufidi
Bantia
Compſa
Aufidus fluvius
Allifæ
Rufræ
Falernus Ager
Calatia
Cales
Teanum Sidicinum
Sueſſa
Aurunca
Acerræ
Vultur
Equus Tuticus
Sinus Terinæus et Lametinus seu Vibonensis
Ithaceſiæ I.
Portus Herculis
Tropæa
Aeoliæ Inſulæ.
Didyme
Ericuſa
Phœnicuſa
Hicesia
Lipara
Strongyle
Herculis Inſ.
Euonymos
Vulcania ſive Hiera
Metaurum
Taurianum
Charybdis
Mylæ
Pelorum prom.
Meſſana
Fretum Siculum
SICILIAE PARS
40
39
38

ptentrio
ADRIATICVM MARE
Natiolum
Turenum
Barium
Rubi
Rufium
Vultur Mons
Iapygia
Egnatia
Peucetia
Acherontia
Genusium
Turres
Pharos
Bradanus Flu
Galesus
Brundisium
Metapontum
Uria
Tarentum
Valetum
Manduria
Rudiæ
Pactius
Casuentus Flu
Aletium
Acalandrus Flu
Electris sive Febra
Salentini
Lupia
Carmini anum
Heraclea
SINVS TARENTINVS
Siris navale Heracleënsium
Neretum
Callipolis
Hydruntum
Hydrus
Basta
Castrum Minervæ
Uxentum
Vere tum
Salentinum seu Iapygium Promont.
Ad vicesimum
Sybaris post Thurii
Ruscianum
Besidia
Crimisa
Consentia
Clibanus Mons
Crimisus Flu
Petelia
Clampetia
Terina
Temesa
Neæthus
Siberena
Croton
Lacinium prom.
Ogygia, Calypsus Ins.
Dioscorum Ins.
Castra Annibalis
Iapygia tria prom.
Sinus Scylaceus
Scylaceum
MARE IONIVM
Vibo Valentia Hipponium
Cecinum
Carcinium
Medama
Caulonia
Cocintum prom.
Locri
Rhegium
Zephyrium prom.
Herculis prom.
SICVLVM
Sason
Aulon
GRAECIAE PARS
Oriens
41
40
39
38
Meridies

Formiæ, *Fundi*, *Tarracina.* Cicero XIV. Attic. ep. VI. *Pridie idus Fundis accepi tuas litteras cœnans.* Suetonius Galb. cap. IV. *Natus eſt in villa colli ſuperpoſita, prope Terracinam, ſiniſtrorſum Fundos petentibus.* Et Strabo & Ptolemæus Φοῦνδοι. Regio circumjecta *ager Fundanus* Ciceroni Agrar. II. cap. XXV. & *lacus Fundanus*, Plinio memoratus lib. III. cap. V. & incolæ *Fundani.* Livius lib. XXXIIX. cap. XXXVI. *Fundani municipes.* Pompejus Feſtus in Municipii primo genere: *participes omnium rerum ad munus fungendum una cum Romanis civibus, præterquam de ſuffragio ferendo, aut magiſtratu capiendo: ſicut fuerunt Fundani, Formiani, Cumani.* Ideo etiam idem Feſtus in præfecturis iis *Fundos* numerat, quæ quotannis ab urbano prætore miſſos magiſtratus capiebant.

Cæcubum, τὸ Καίκουβον, *Cæcubus ager*, ut Plinius lib. II. cap. XCV. adpellat. *Quædam inſulæ*, inquit, *ſemper fluctuant, ſicut in agro Cæcubo.* Fundanum lacum videtur notaſſe. nam Strabo lib. V. pag. 161. Ἔχεται δὲ Καιάτου κόλπου τὸ Καίκουβον, τούτου δὲ Φοῦνδοι πόλις ἐν τῇ ὁδῷ τῇ Ἀππίᾳ, *Continuum Cajetano ſinui Cæcubum: huic vero Fundi, oppidum Appiæ.* Plures quidem heic paludes, & totus campus paluſter: at majorem lacum, qui inſulam ferat, vix alium ab Fundano invenimus. Eſt ſimul campus vini feraciſſimus. Strabo ibidem p. 160. τὸ Καίκουβον ἑλῶδες ὄν, εὐοινότατον ἄμπελον τρέφει, *Cæcubum, quod paluſtre eſt, generoſiſſimam vitem fert.* Inde vinum Cæcubum, ab Horatio laudatum. Lib. I. oda XX.

> *Cæcubum, & prælo domitam Caleno*
> *Tu bibes uvam.*

Et lib. III. oda XXVII.

> - - - *prome reconditum,*
> *Lyde ſtrenua, Cæcubum.*

Hactenus de Latio adjectis multis ad Latinos populis, videlicet Volſcis, Aequis, Hernicis & Auſonibus, ampliato: adeunda nunc fertiliſſima eſt

CAMPANIA.

Campania inter Latium, Samnium, Picentinos & mare inferum poſita, ut Strabo dicit lib. V. pag 167. πεδίον εὐδαιμονέστατον τῶν ἁπάντων, *omnium fertiliſſima eſt regio:* quippe cujus etiam γεωλοφίαι εὔκαρποι, *colles ſint ſumme frugiferi.* Cicero II. Agrar. cap. XXIIX. *Campanus ager, orbis terræ pulcherrimus.* Et Florus lib. I. cap. XVI. *Omnium non modo Italiæ, ſed toto orbe terrarum pulcherrima Campaniæ plaga eſt. Nihil mollius cælo: denique bis floribus vernat. Nihil uberius ſolo: ideo Liberi Cererisque certamen dicitur.* Fluminibus rigatur *Savone*, *Vulturno*, & *Literno*, qui & *Clanius* vocatur: item *Sarno*, aliisque minoribus. Oræ maritimæ hæc facies eſt:

Savo primus fluvius poſt Sinueſſam, terminum Latii adjecti, hodie Saone. Plinius lib. III. cap. V. *In ora Savo fluvius: Vulturnum oppidum cum amne.* Statius Silv. lib. IV. carm. III. verſ. 66.

> *Et Literna palus, pigerque Savo.*

Tabula Peutingeriana hic ordo & diſtantia ſervatur:

> *Sinueſſa* VII. *Saſo fl.* XII. *Vulturno.*

Maximus Campaniæ amnium eſt *Vulturnus*, hodieque dictus *Voltorno*, qui & oppido, quod oſtio adpoſitum, *Vulturni* nomen dedit, quod nunc Caſtello di Voltorno. Flumen a Plinio, dictis jam verbis, memoratur: & ſæpe a Livio. Lib. VIII. cap. XI. *Falernus ager uſque ad Vulturnum flumen plebi Romanæ dividitur.* Et lib. X. cap. XX. *cognoſcit ad Vulturnum flumen ſedere hoſtem.* Et lib. XXII. cap. XIV. pr. *Ut vero ad Vulturnum flumen caſtra ſunt poſita.* Ad oſtium caſtellum exſtructum Punico II. bello, quod in oppidum excrevit. Livius lib. XXV. cap. XX. *ad Vulturni oſtium, ubi nunc urbs eſt, caſtellum communitum.* Colonia poſt eodem eſt deducta. Livius lib. XXXIV. cap. XLV. *Coloniæ civium Romanorum eo anno deductæ ſunt Puteolos, Vulturnum, Literanum.* Et Varro de Lat. Ling. lib. IV. cap. V. *colonia noſtra Volturnum.*

Liternum ſive *Linternum*, ad oſtium *Clanii* fluvii, qui & ipſe *Liternus* dicitur. Adjacet palus, quam modo ex Statii Silv. IV. carm. III. 66. audivimus memorari, *Linterna palus*, ut in libris eſt: a qua Silio dicitur lib. VI. verſ. 653. *ſtagnoſum Linternum:* & lib VIII. verſ. 531.

- - - - *ſtagniſque paluſtre Linternum.*

Coloniam Romanam accepit, uti ex Livii verbis in Vulturno jam cognovimus, eodem tempore, quo Puteolos & Vulturnum coloniæ fuerunt deductæ. Renovavit, aut auxit, Auguſtus. Frontinus de Coloniis: *Liternum muro ductum. colonia ab Auguſto deducta.* Fuiſſe oſtium cognominis fluvii, ipſum nomen commune ſignificat, & Livius prodit lib. XXXII. cap. XXIX. *Acilius*, inquit, *tr. pl. tulit, ut quinque coloniæ in oram maritimam deducerentur: duæ ad oſtia fluminum Vulturni Liternique: una Puteolos: una ad caſtrum Salerni: his Buxentum adjectum.* Quæ utique deductæ omnes ſunt, uti ex lib. XXXIV. cap. XLV. patet, ubi etiam *Liternum* colonia dicitur deducta. Quod ſi Feſto fides eſt habenda, Liternum una cum Vulturno coloniarum jure excidit, quippe in præfecturis utrumque numeravit.

Situm fuit Liternum oppidum inter Cumas & Vulturnum. Sic enim Mela lib. II. cap. IV. ordinavit: *Cumæ, Linternum, Vulturnus amnis, Vulturnum oppidum.* Et Plinius verſo itinere: *Vulturnum oppidum cum amne, Linternum, Cumæ.* In hoc tractu vero & inter dicta oppida non eſt flumen aliud, quam quod ab Acerris ſupra Atellam decurrit, vulgo *l'Agno* dictum, quod veteres Glanim vel Clanium vocarunt, ideoque ipſum quoque oportet *Liternum* eſſe a Livio ſupra memoratum. Alterum id nomen Virgilius dat Georg. II. verſ. 225.

- - - *vacuis Clanius non æquus Acerris:*

Et Silius Italicus lib. VIII. verſ. 536.

- - - *& Clanio contemtæ ſemper Acerræ.*

Græcis hic amnis γλάνις eſt. Dionyſius Halicarn. lib. VII. p. 419. οἱ παρὰ τὰ στρατόπεδα ῥέοντες αὐτῶν ποταμοὶ, Οὐολτοῦρνος ὄνομα θατέρῳ, τῷ δ᾽ ἑτέρῳ Γλάνις, *qui præter illorum caſtra fluebant amnes, alter Vulturnus, alter Glanis dictus.* Et Lycophron verſ. 718. Γλάνιν, *Glanim* fluvium cum Parthenopes, unius Sirenum, monimento ſive templo conjungit, quod in Campaniæ ora fuiſſe poſtea demonſtrabitur. De priore vocabulo lis eſt, rectiusne *Liter-*

Liternum an *Linternum* ſcribatur, quod difficulter judicaveris, quum, everſo oppido, ne lapis quidem ſuperſit, quantum ſcimus, qui antiquum nomen inſcriptum oſtendat. Libri variant, & Livii, Plinii, Frontini, Feſti; etiam vetus Tabula Peutingeri, *Liternum*, præ ſe ferunt: contra Ovidii [Metamorph. xv. verſ. 714.] Melæ, Silii codices dictis locis *Linternum* habent, nec exactiſſimi viri Heinſius, Voſſius, Gronovius de caſtigando nomine notaverunt. Sed prior ſcriptura, ut pluribus probata, & noſtro judicio, ſi tanti eſt, vincat: cui & Græcorum ſuffragium accedit, Strabonis, Appiani, Ptolemæi. Illi enim Λίτερνον ſcripſerunt; hic Λείτερνον diphthongo.

Inter Vulturni & Literni oſtia *Silva* eſt *Gallinaria.* Strabo lib. v. pag. 168. ubi de Cumis egit, addit, in ſinu illo eſſe ſilvam ἄνυδρον καὶ ἀμμώδη, *ſine aqua & arenoſam*, ἣν Γαλλιναρίαν ὕλην καλοῦσι, *quam Gallinariam ſilvam vocant.* Cicero lib. IX. epiſt. XXIII. *Heri veni in Cumanum - - - - quum mihi M. Ceparius in ſilva Gallinaria obviam veniſſet.* Hæc eſt quæ Juvenali ſatyra III. verſ. 307. *Gallinaria pinus* dicta eſt. Ajunt locum illum adhuc ſilveſtrem eſſe, ut de ſitu dubitetur minus.

Sequuntur *Cumæ*, plurale Latinis, & Ptolemæo Κοῦμαι; Straboni & Stephano Κύμη ſingulariter: quos interdum Latini poetæ imitantur. Silius lib. XIII. verſ. 494.

At gravida arcanis Cymes anus,

id eſt Sibylla Cumana, & verſ. 498. *Cymæo in antro*, eſt in Cumano. Et Statius IV. Silv. III. verſ. 65.

Miratur ſonitum quieta Cyme,
Et Literna palus, pigerque Savo.

Et rurſus Silius lib. VIII. verſ. 532.

- - - - quondam fatorum conſcia Cume.

Pervetuſtum oppidum. Plinius: *Cumæ Chalcidenſium.* Addit Strabo p. 168. Cymæos ex Aeolia conditores. ἔστι, inquit, Κύμη Καλκιδέων καὶ Κυμαίων παλαιότατον κτίσμα, *Sunt Cumæ Chalcidenſium & Cumæorum opus vetuſtiſſimum*, quod pronum eſt ad fidem, quia nomen a Cumæis potius, quam a Chalcidenſibus, originem ducit: niſi duos illos populos, quod Strabo refert, ita inter ſe pactos credas, ut alterius colonia eſſet, ab altero nomen acciperet. Poetæ ad Chalcidem Eubœæ ſolam referunt. Statius Silv. lib. IV. carm. III. verſ. 98.

Profert Chalcidicas Sibylla laurus:

& ejuſdem libri carm. IV. verſ. 78. *Chalcidicis litoribus* Veſuvium ponit propter Cumas & Neapolim a Cumanis conditam. Et Virgilius initio libri VI.

Et tandem Euboicis Cumarum adlabitur oris.

Et ipſa Cumana Sibylla inde *Euboica* cognominatur. Statius lib. IV. Silv. carm. III. verſ. 24. *Euboicæ domum Sibyllæ* Cumas dixit: & Ovidius Faſt. IV. verſ. 257. Sibyllina oracula

Carminis Euboici fatalia verba.

Incolæ *Cumani.* Vellejus lib. I. cap. IV. *Cumanos Oſca mutavit vicinia.* Laudantur etiam *Aquæ Cumanæ*, ut ſalubres. Livius lib. XLI. cap. XVI. *Cn. Cornelius* cos. *ex monte Albano rediens condidit, & parte membrorum captus, ad Aquas Cumanas profectus, ingraveſcente morbo Cumis deceſſit.* Ciceronis prædium *Cumanum*, laudante ipſo, ſatis notum eſt. v. gr. lib. X. ad Attic. ep. IV. *A Curione mihi nuntiatum eſt, eum ad me venire. venerat enim is in Cumanum veſperi pridie: - - - præteriit villam meam Curio, juſſitque nuntiari mox ſe venturum: concurritque Puteolos, - - - rediit: fuit ad me ſane diu.*

Inter Cumas, jam deſertas, & Miſernum eſt *Acheruſia palus*, Straboni pag. 168. Ἀχερουσία λίμνη, Plinio lib. III. cap. V. *Acheruſia palus, Cumis vicina.* Secundum Strabonem eſt τῆς θαλάσσης ἀνάχυσίς τις τηναγώδης: *cœnoſa maris effuſio*, ideoque a Lycophrone etiam verſ. 695. Ἀχερουσία χύσις dicta. Quidam, notante ipſo Strabone p. 169. cum Lucrino lacu, alii cum Averno confundunt: ſed diſcrevit Strabo atque Plinius.

Inde proximum eſt *Miſenum* promontorium, portus, & oppidum. Origo nominis fabuloſa, ab tubicine Aeneæ ibidem ſepulto, cui nomen fuerit *Miſeno.* Virgilius lib. VI. verſ. 232.

At pius Aeneas ingenti mole ſepulcrum
Imponit, ſuaque arma viro, remumque tubamque
Monte ſub aerio, qui nunc Miſenus ab illo
Dicitur, æternumque tenet per ſæcula nomen.

Mons ille promontorium ab aliis dicitur. Tacitus lib. VI. cap. L. *Tiberius mutatis ſæpius locis, tandem apud promontorium Miſeni conſedit.* Et lib. XIV. cap. IV. *promontorium Miſenum inter, & Bajanum lacum.* Oppidum Plinius uterque narrant: major, *Cumæ Chalcidenſium, Miſenum, portus Bajarum:* minor lib. VI. epiſt. XX. de Veſuvii incendio: *ego Miſeni relictus, - - - - tum demum excedere oppido viſum.* Portum tandem, immo navale, Miſenenſis claſſis ab Auguſto inſtituta probat. Suetonius cap. XLIX. *claſſem Miſeni, & alteram Ravennæ, ad tutelam ſuperi & inferi maris collocavit.* Et Florus lib. I. cap. XVI. *Hic illi nobiles portus, Cajeta, Miſenus.* Hinc dicuntur *Miſenenſes.* Tacitus Hiſt. lib. II. cap. IX. *claſſe Miſenenſi duæ triremes.* Et Annali XV. cap. LI. *primores claſſiariorum Miſenenſium.* Et Plinius lib. XVIII. cap. VI. *Noviſſimam villam in Miſenenſi poſuit C. Marius ſepties conſul, ſed peritia caſtra metandi.* Plures ibidem villæ propter loci amœnitatem, cujus generis quædam *Luculli villa* fuerat, in qua Tiberius, jam viribus defectus, *apud promontorium Miſeni conſedit*, & ibi, referente Tacito lib. VI. cap. L. vitæ finem habuit.

Ex iſtis villis erat etiam *Retina*, proxime ſub Miſeno Veſuvium verſus poſita. Plinius lib. VI. epiſt. XVI. *Retinæ claſſiarii, imminenti periculo exterriti (nam villa ea ſubjacebat, nec ulla, niſi navibus, fuga) ut ſe tanto diſcrimini eriperet, orabant.* Et paucis interjectis: *Deducit* [Plinius major] *quadriremes, adſcendit ipſe non Retinæ modo, ſed multis (erat enim frequens amœnitas oræ) laturus auxilium.*

Miſenum inter & Puteolos *Bajæ* ſunt thermis nobiles, quæ non tantum πρὸς θεραπείαν, *ad medicinæ uſum*, verum etiam πρὸς τρυφὴν, ut Strabo ait, hoc eſt *ad luxuriam & voluptatem* Romanis opulentioribus erant. Nomen fingunt a *Bajo*, Ulyſſis ſocio, ibidem ſepulto. Lycophron in Caſſandra verſ. 694.

Βαιȣ̃ δ' ἀμείψας κυβερνήτȣ τάφον,

Baii naucleri ſepulcrum tranſiens. Silius lib. XII. verſ. 114.

> \- - - - - - *docet ille tepentes*
> *Unde ferant nomen Bajæ, comitemque dediſſe*
> *Dulichiæ puppis ſtagno ſua nomina monſtrat.*

Etiam Florus dixit lib. I. cap. XVI. *tepentes fontibus ſuis Bajas.* Et Martialis lib. XI. epigram. LXXX.

> *Bajas ſuperbæ blanda dona naturæ.*

Has naturæ dotes ad vitia & luxuriam traxerunt homines, ut Canopum Aegypti, ut Daphnen Antiochiæ. Seneca epiſt. LI. *De ſeceſſu cogitans* [vir probus & ſapiens] *numquam Canopum eliget, quamvis neminem Canopus eſſe frugi vetet. Ne Bajas quidem. diverſorium vitiorum eſſe cœperunt. Illic ſibi plurimum luxuria permittit: illic, tamquam aliqua licentia debeatur loco, magis ſolvitur.* Invitavit locorum voluptas, ut plures heic villæ ponerentur, etiam βασίλειοι οἰκήσεις, *auguſtorum palatia*, ut Joſephus Antiquit. lib. XIIX. cap. IX. illum locum deſcripſit, quem per ſe πολίδιον, *oppidulum eſſe* ſignificat. Ab hoc dicitur *Sinus Bajanus*, Sueton. Ner. cap. XXVII. *Portus Bajarum*, Plin. lib. III. cap. V. quem Auguſtus Cæſar ampliſſimum fecit, *immiſſo in Lucrinum & Avernum lacum mari*, nominarique juſſit *Portum Julium apud Bajas*, Sueton. cap. XVI. Eſt etiam *Bajanus lacus* apud Tacitum lib. XIV. cap. IV. quem quidam ipſum Lucrinum interpretantur.

Lucrinus autem lacus ſub ipſis Bajis fuit, ut ex Suetonio jam cognovimus, & Mela ac Plinius teſtantur. Ille, *Puteoli*, inquit, *lacus Lucrinus & Avernus, Bajæ, Miſenum:* hic, inverſo itinere: *Miſenum, portus Bajarum, Bauli, lacus Lucrinus & Avernus, - - dein Puteoli.* In deliciis erant oſtrea Lucrina, quæ ex hoc lacu erant. Horatius Epod. II.

> *Non me Lucrina juverint conchylia.*

Et Cicero IV. Attic. ep. X. ex Cumano: *Ego hic paſcor bibliotheca Fauſti. fortaſſe tu putabas, his rebus Puteolanis & Lucrinenſibus.* Hic lacus anno CIƆ IƆ XXXVIII. a. d. III kalend. Octob. qui dies angelorum principi ſacer eſt, gravi motu terræ concuſſus, montem eructavit, qui adhuc *Monte nuovo di cenere*, id eſt mons novus cinereus vocatur, deſcriptus ab Julio Cæſare Capaccio in Antiquitatibus Puteolanis cap. XX. Quæ ſuperant de lacu extra montem, paludes parvæ, lutoſæ, cum arundineto ſunt.

Inter lacum & mare agger *Via Herculanea* dicebatur, quaſi Hercules bubus ſuis traducendis muniviſſet. Cicero Agrar. II. cap. XIV. *Adjungetur illa via vendibilis Herculanea, multarum deliciarum, & magnæ pecuniæ.* Silio lib. XII. verſ. III. eſt *Herculeum iter.* Strabo de illo p. 169. ὅ φασιν Ἡρακλέα διαχῶσαι, τὰς βȣ̃ς ἐλαύνοντα τὰς Γηρυόνȣ, *dicunt Herculem, Geryonis boves agentem, aggeraſſe.* Propertius lib. III. eleg. XIIX.

> *Qua jacet & Trojæ tubicen Miſenus arena,*
> *Et ſonat Herculeo ſtructa labore via.*

Lucrino adjacet *lacus Avernus*, qui id nomen retinet. Oſtio conjungebatur, quod etiam nunc viſitur, quamvis terra oppletum eſt. Adparet tamen ex ſitu, interſtitium paucorum fuiſſe paſſuum: quod Holſtenius p. 133. ſuis oculis obſervatum adnotavit. Vibius Sequeſter de Lacubus: *Avernus immenſæ altitudinis, cujus ima pars deprehendi non poteſt.* Ideo Lucanus lib. II. verſ. 668.

Decidat in fundum penitus ſtagnantis Averni

dixit. Silva circa eum fuit. Virgilius Aen. III. verſ. 442.

Divinosque lacus, & Averna ſonantia ſilvis:

ſed excidit illam Agrippa tum, credo, quum portum Julium faceret. Strabo lib. v. pag. 169. νυνὶ δὲ τῆς ὕλης τῆς περὶ τὸ Ἄορνον κοπείσης ὑπὸ Ἀγρίππα, *nunc autem ſilva illa, quæ circa Avernum erat, exciſa ab Agrippa.* De nomine jam disquirendum eſt. Lucretius lib. VI. verſ. 740.

Principio, quod Averna vocantur, nomen id ab re
Impoſitum eſt, quia ſunt avibus contraria cunctis.

Nota fabula de lacu ita peſtilenti, ut ne avis transvolare poſſit, quin decidat & exſtinguatur. Vere Strabo dicto loco: *poſtquam quæ circa lacum ſilveſtria erant, ædificiis occupata ſunt,* (addo ego: & in lacu claſſis ædificata Auguſti;) ἅπαντ' ἐκεῖνα ἐφάνη μῦθος, *omnia illa fabulam eſſe adparuit.* Virgilius bene, non de lacu, ſed de *ſpelunca* ſive antro interpretatur lib. VI. verſ. 237.

Spelunca alta fuit, vaſtoque immitis hiatu,
Scrupea, tuta lacu nigro, nemorumque tenebris:
Quam ſuper haud ullæ poterunt impune volantes
Tendere iter pennis. Talis ſe ſe halitus atris
Faucibus effundens ſupera ad convexa ferebat.

Inde rectius *lacus Averni* vocatur, id eſt circa antrum Avernum; quam *Avernus lacus* primo caſu. Cicero Tuſc. lib. I. cap. XVI. *in vicinia noſtra Averni lacus.* Et Livius lib. XXV. cap. XII. *cum cetero exercitu ad lacum Averni deſcendit.* Et cap. XIII. *quum* [Hannibal] *ad lacum Averni eſſet.* Ammianus Marcellinus lib. XXVIII. cap. XXII. *ſi a lacu Averni lembis invecti ſunt pictis Puteolos vel Cajetam.*

Eſt & *Gaurus* mons in hoc tractu, cujus etiam Cicero Agrar. II. cap. XIV. meminit. Livius lib. VII. cap. XXXII. *Conſules ambo cum duobus ab urbe exercitibus profecti, Valerius in Campaniam, Cornelius in Samnium: ille ad montem Gaurum, hic ad Saticulam, caſtra ponunt.* Situm poetæ oſtendunt. Lucanus lib. II. verſ. 667.

- - - *ſi convulſo vertice Gaurus*
Decidat in fundum penitus ſtagnantis Averni.

Et Sidonius Panegyr. Majoriani verſ. 345.

Et ſe Lucrinas qua vergit Gaurus in undas.

Ergo

Ergo circa illos lacus eſt. Supra laudatus Capaccius in Antiquit. Puteolanis cap. XXII. tres montes in Campaniæ finibus *Gauri* nomine adpellari cenſet: primum prope Maſſicum & Minturnas, quem Cicero de agraria lege intelligat: alterum circa Nuceriam & Surrentum: unde Plinius III. cap. V. *Gaurani Surrentinique montes:* & in his navalem materiam cædi. Silius VIII. verſ. 533.

Illic Nuceria, & Gaurus navalibus aptus.

Tertius vicinus Averno & Lucrino. Nolim vero dijungere: jugo montes longe continuantur, & ſic maxime in medio circa Avernum & Puteolos *Gaurus* dicitur, vitifer in imis; ut vel aliis locis, vel ſaltem in ſummitate pinifer, aptus navalibus fuerit. Vini feracem deſcripſit Statius in Silvis. Lib. III. carm. I. verſ. 147.

- - - nemoroſus palmite Gaurus.

Et carm. V. verſ. 99.

- - - Bacchei vineta madentia Gauri.

Ac lib. IV. carm. III. verſ. 64.

Atque echo ſimul hinc & inde fractam
Gauro Maſſicus uvifer remittit.

Inter Bajas & Lucrinum lacum fuit nobilis villa, *Bauli* dicta, quod nomen interpretantur *Boaulia*, id eſt boum ſtabula, ex eadem de Herculis bubus fabula. Servius ad Aeneid. VII. verſ. 662. *Juxta Bajas* [Hercules] *caulas bubus fecit, & eas ſepſit, qui locus Boaulia dictus. nam hodie Baulæ vocantur.* Symmachus carmine, epiſtolæ I. libri I. inſerto, de Baulis, quos Lucrina ſede mutaverat:

Huc deus Alcides ſtabulanda armenta coegit,
Eruta Geryonis de lare tergemini.
Inde recens ætas corrupta Boaulia Baulos
Nuncupat occulto nominis indicio.

Ob eamdem cauſſam lib. XII. verſ. 156. Silius *Herculeos Baulos* nominavit. Situs ex Dionis lib. LIX. pag. 652. *C. Caligula*, inquit, διὰ τῆς θαλάσσης τρόπον τινὰ διππεῦσαι ἐπεθύμησε, γεφυρώσας τὸ μεταξὺ τῶν τε Πυτεόλων καὶ τῶν Βαύλων, *cupiit per mare certo modo equis vehi, ponte jungens illam partem, quæ inter Puteolos & Baulos eſt.* Ex his Holſtenius ſequi dicit, *Baulos inter Bajas & Lucrinum lacum fuiſſe. nam ordo ductusque pilarum recta eo tendit.* Villam autem fuiſſe, non oppidum, diſerte Tacitus teſtatur lib. XIV. cap. IV. *Venientem*, inquit, [matrem Nero] *obvius in litora (nam Antio adventabat) excipit manu & complexu, ducitque Baulos: id villæ nomen eſt, quæ promontorium Miſenum inter & Bajanum lacum flexo mari adluitur.* Nobilior autem adeo villa fuit, ut alias ab hac, tamquam ab oppido, denominatas videamus. Cicero Quæſt. Acad. lib. IV. cap. III. *in Hortenſi villa, quæ eſt ad Baulos:* & cap. XL. *putas, ut nos nunc ſimus ad Baulos, Puteolosque videamus; ſic*, & cetera. Meminit & Cœlius ad Ciceronem lib. VIII. epiſt. I.

Huc veteres fabulæ neſcio quod oppidum *Cimmerium*, & populum *Cimmerios*, ex Cau-

caſo forſan evocatos, deducunt. Ephorus apud Strabonem dicit, ἐν καταγείοις οἰκίαις οἰκεῖν, καὶ διά τινῶν ὀρυγμάτων παρ' ἀλλήλους τε φοιτᾶν, *in ſubterraneis ædificiis habitare, ac per foſſas quaſdam inter ſe commeare.* Addit, μαντεῖον, *oraculum* habuiſſe, ad quod hoſpites per eaſdem foſſas deduxerint. Tandem a rege quodam deletos eſſe, & oraculum alio translatum. Strabo vero, τοιαῦτα μὲν οἱ πρὸ ἡμῶν ἐμυθολόγουν, *Talia*, inquit, *antiqui fabulati ſunt.* Plinius in Campania: *lacus Lucrinus & Avernus, juxta quem Cimmerium oppidum quondam.* Et Silius Italicus lib. XII. verſ. 131. in Campaniæ deſcriptione:

Infernis preſſas nebulis, pallente ſub umbra
Cimmerias jacuiſſe domos, noctemque profundam
Tartareæ narrant urbis.

Hauſerunt omnes ab Homero, qui ut Ulyſſi ſuo, quæ de Scythicis Cimmeriis audierat, adplicaret, illos a Circes domo unius diei navigatione removit ita, ut Κιμμερίων δῆμός τε πόλις τε, *Cimmeriorum populus & oppidum*, ſemper caligine & nebulis contegantur, nec umquam eos ſol radiis ſuis adſpiciat. Vide Odyſſ. Λ ſub initium. Pompejus Feſtus fabulam naturaliter interpretaturus, *inter Bajas & Cumas* ait *convallem eſſe ſatis eminenti jugo circumdatam, quæ neque matutino, neque veſpertino tempore ſole contegatur.* Quod an ſatis ſit ad fabulæ enormitatem excuſandam, & an vere tali ſitu ibi vallis ſit, peritiores locorum videant.

Puteoli, nunc Pozzuolo, in hoc litore ſequuntur, Græcis dicti Δικαιαρχία vel Δικαιάρχεια, quod antiquius oppidi nomen eſt. Epitoma Stephani: Δικαιάρχεια πόλις Ἰταλίας. Ταύτην δὲ φασιν κεκλῆσθαι Ποτιόλους, *Dicæarchia urbs Italiæ, quam Puteolos vocari ajunt.* Nominis Latini rationem dat, quia δυσώδη τὰ φρέατα ἔχει, *grave olentes habuerit puteos.* Nec aliter Feſtus. *Puteolos*, inquit, *dictos ajunt ab aquæ calidæ putore. quidam a multitudine puteorum earumdem aquarum cauſſa factorum.* Strabo dividit, quoſdam ἀπὸ τῶν φρεάτων, *a puteis* nominaſſe, ut Puteoli multos minores puteos ejus loci ſignificent ὑποκοριστικῶς: alios ἀπὸ τῆς δυσωδίας τῶν ὑδάτων, *a gravi odore aquarum:* quaſi ad *olere* ſimul Romani in hoc nomine reſpexerint, id quod Stephanus Græcis litteris ὀλέρε ſcripſit, & ὄζειν interpretatus eſt. Sed hoc minus eſt vero ſimile. Plinius lib. III. cap. V. *Dein Puteoli, colonia, Dicæarchia dicti,* Poetæ aliquando contrahunt Græcum nomen. Papinius Statius lib. II. Silv. carm. II. verſ. 96. *Dicarchi mœnia* Puteolos dixit: & verſ. 110.

- - - nec te cultu Tirynthia vincat
Aula, Dicarchæique ſinus.

id eſt, nec Bauli, villa; nec ſinus Puteolanus. Alterum nomen Strabo a temporibus Hannibalis duxit, quando Romani locum communire cœperunt. κατὰ τὴν Ἀννίβα στρατείαν συνῴκησαν Ῥωμαῖοι, καὶ μετωνόμασαν Ποτιόλους, quum antea fuerit Δικαιαρχία, ἐπίνειον Κυμαίων, *Cumanorum navale Dicæarchia dictum.* Romani Punico bello tenuerunt defenderuntque. Livius lib. XXIV. cap. XIII. *Pervaſtato agro Cumano uſque ad Miſeni promontorium,* [Hannibal] *Puteolos repente agmen convertit ad opprimendum præſidium Romanum. Sex millia hominum erant, & locus munimento quoque, non natura modo tutus. Triduum ibi moratus Pœnus, ab omni parte tentato præſidio: deinde, ut nihil procedebat, ad populandum agrum Neapolitanum, magis ira quam potiundæ urbis ſpe, proceſſit. Poſt illud bellum etiam colonia Puteolos fuit deducta*, eodem Livio tradente lib. XXXIV. cap. XLV. & Vellejo lib. I. cap. XV. an

an pleno jure coloniarum, dubitari ex illo Taciti poſſit lib. XIV. cap. XXVII. *In Italia vetus oppidum Puteoli jus coloniæ, & cognomentum a Nerone adipiſcuntur.* Sed non ſimpliciter jus coloniæ, quod dudum habuerat, ſed jus coloniæ Auguſtæ (id cognomentum eſt) & amplius priore, adeptum id oppidum dicitur. Frontinus de Coloniis: *Puteolis colonia Auguſta. Auguſtus deduxit.* Forte legendum: *Nero Auguſtus deduxit.* Hinc gentile *Puteolani.* Cicero lib. V. Attic. ep. II. *quum per emporium Puteolanorum iter facerem.* nam & Strabo pag. 169. de Puteolis: ἡ πόλις ἐμποϱεῖον γεγένηται μέγιϛον, χειϱοποιήτȣς ἔχȣσα ὅϱμȣς, *urbs facta emporium maximum quia portus manufactos habet.* Vicinum mare *Sinus Puteolanus* dictus Suetonio Aug. cap. XCVIII. qui & *Bajanus* idem eſt.

Tandem in hoc tractu *Phlegræi campi* ſunt, id eſt ardentes. Strabo a Puteolis ad Bajas & Cumanam regionem patere dicit: Diodorus Siculus lib. IV. cap. XXI. τὸ Κυμαῖον πεδίον ὀνομάσθαι Φλεγϱαῖον, *Cumanum agrum Phlegræum nominari*: ſed addit a monte Veſuvio id nomen eſſe, inſtar Aetnæ ignes evomente: ut adeo tractum a Cumis ultra Neapolim innuiſſe videatur. Polybius lib. II. cap. XVII. τὰ Φλέγϱαιά ποτε καλȣ́μενα τὰ πεϱὶ Καπύην καὶ Νώλην πεδία, *campos circa Capuam & Nolam Phlegræos olim vocatos eſſe*, ut ita fere omnem per Campaniam extendantur. Scilicet, quia iſta regio pluribus locis calidos fontes effundit, quibusdam etiam ignes eructat, & ſulfuris multum progignit; hoc nomen videtur eidem adhæſiſſe. Quæ vero de gigantibus, fulmine ibidem proſtratis, addunt, in fabulis, ut cetera de Hercule in his locis, ſunt relinquenda. Plinius lib. XVIII. cap. XI. ait, *Leborias* campum vocari, quem Græci *Phlegræum* adpellent. Silius lib. VIII. verſ. 538.

- - - - *illic quos ſulfure pingues*
Phlegræi legere ſinus.

Inter Avernum & Puteolos Ciceronis villa fuit, quam *Academiam* dixit. Fortaſſe hæc eadem & *Puteolanum* ipſius. non enim longius quam XXX ſtadiis, ut ipſe Academ. Quæſt. IV. cap. XXXI. prodidit, aberat a Puteolis. De Puteolano lib. XIV. ad Atticum ep. VII. *Ego e Formiano exiens* XVII *kal. ut inde altero die in Puteolanum, ſcripſi hæc.* Academiæ nomen & ſitum explicat Plinius lib. XXXI. cap. II. *Digna*, inquit, *memoratu villa eſt ab Averno lacu Puteolos tendentibus impoſita litori, celebrata porticu ac nemore, quam vocabat Cicero Academiam, ad exemplum Athenarum: ibi compoſitis voluminibus ejusdem nominis, in qua & monimenta ſibi inſtauraverat.* Addit ibidem de eadem Laureæ Tullii liberti verſiculos, quibus

- - *Academiæ celebratam nomine villam*

vocat. In ea, exiguo poſt obitum Ciceronis, Antiſtio Vetere poſſidente, *eruperunt fontes calidi, perquam ſalubres oculis*: quæ inde *Aquæ Ciceronianæ* dictæ. Laurea ibidem:

Nimirum locus ipſe ſui Ciceronis honori
Hoc dedit, hac fontes quum patefecit ope.
Ut, quoniam totum legitur ſine fine per orbem,
Sint plures, oculis quæ medeantur, aquæ.

Hujus villæ ſub *Academiæ* nomine mentionem facit lib. I. ad Attic. epiſt. IV. *Quod ad me*, inquit, *de Hermathena ſcribis, per mihi gratum eſt, & ornamentum Academiæ proprium meæ.* quamquam non nulli hoc de Tuſculani parte interpretantur, non de villa agri Puteolani.

teolani. nam & ibi duo gymnaſia habuit; ſuperiori, *Lyceo* nomen fuit, lib. I. Divinat. cap. v. alteri, *Academiæ*, lib. II. Tuſcul. cap. II. & lib. III. cap. III.

Leucogæus collis inter Puteolos & Neapolim. Plinius lib. XVIII. cap. XI. de alica candida ſeu cretacea; *Invenitur hæc inter Puteolos & Neapolim, in colle Leucogæo adpellato.* Et lib. XXXI. cap. II. laudat *fontes Leucogæos*, itidem *inter Puteolos & Neapolim, oculis & vulneribus medentes.*

Ipſa autem *Neapolis* antiqua urbs, novo nomine & novis colonis aucta. Vellejus lib. I. cap. IV. *Pars horum civium* [Cumanorum] *Neapolim condidit.* Sed tum dicta *Parthenope.* Plinius lib. III. cap. V. *Litore Neapolis Chalcidenſium, & ipſa Parthenope a tumulo Sirenis adpellata.* Chalcidenſium dicit, eorum videlicet, qui Cumas condiderant. Cumarum enim colonia Parthenope ſive Neapolis. Marcianus Heracleota Periplo p. II.

Ἐκ τῆς δὲ Κύμης τῆς πρὸς Ἀόρνῳ κειμένης
Κτίσιν κατὰ χρησμὸν ἔλαβεν ἡ Νεάπολις.

Ex Cumis ad Avernum ſitis, divino monitu ortum habet Neapolis. Sireni nomen fuit *Parthenopes.* Strabo lib. v. pag. 170. Νεάπολις, ὅπου δείκνυται μνῆμα τῶν Σειρήνων μιᾶς Παρθενόπης, *Neapolis, ubi ſepulcrum Parthenopes, unius Sirenum, oſtenditur.* Græca igitur civitas habita, Græcorum ſervantiſſima rituum. Livius lib. XXXV. cap. XVI. *Qui enim magis Smyrnæi Limpſacenique Græci ſunt, quam Neapolitani, & Rhegini, & Tarentini?* Et poſtea quoque Tacitus lib. XV. cap. XXXIII. de Neronis ludis: *Non tamen Romæ incipere auſus, Neapolim, quaſi Græcam urbem, delegit.* Ibi enim agones, gymnaſia, theatra, ut Strabo etiam obſervat, omnia Græcorum more. Hinc *in otia natam Parthenopen* Ovidius dixit lib. XV. Metam. verſ. 711. Silio lib. XII. verſ. 27. eſt *mitis Parthenope.* addit verſ. 31. rationem:

Nam molles urbi ritus atque hoſpita Muſis
Otia. - - -

Habet etiam thermas non deteriores Bajanis, ut Strabo cenſet: habet Virgilii juxta ſe monimentum intra ſecundum lapidem, ut Vita Virgilii proditum; quod pro templo quaſi cultum ab eruditis poſteris. Plinius lib. III. epiſt. VII. de Silio: *Virgilii natalem religioſius, quam ſuum, celebrabat; Neapoli maxime, ubi monimentum ejus adire, ut templum, ſolebat.* Statius Silvar. lib. LV. carm. IV. verſ. 52.

Litus, ubi Auſonio ſe condidit hoſpita portu
Parthenope, tenues ignave pollice chordas
Pulſo, Maroneique ſedens in margine templi
Sumo animum, & magni tumulis adcanto magiſtri.

Adluitur Neapolis Sebetho fluvio. Vibius Sequeſter: *Sebethos Neapolis in Campania.* Columella lib. X. verſ. 134.

Doctaque Parthenope Sebethide roſcida lympha.

Et Statius lib. I. Silv. carm. II. verſ. 263. de ſponſa Neapolitana:

- - - *pulchra tumeat Sebethos alumna.*

Huic

Huic nympham præſidere ejusdem nominis, finxit Virgilius Aeneid. VII. verſ. 734.

> - - - - *fertur*
> - - - *quem generaſſe Telon Sebethide nympha.*

Nec ſilentio prætereunda eſt *Crypta Neapolitana*, inter Puteolos & Neapolim. Seneca epiſt. LVII. principio, de via lutoſa, mox pulverulenta: *a ceromate nos haphe excepit in Crypta Neapolitana.* Strabo lib. v. p. 170. ἔςι καὶ ἐνθάδε διώρυξ κρυπτὴ τοῦ μεταξὺ ὄρους τοῦ τε Δικαιαρχίας καὶ τῆς Νεαπόλεως, *Eſt ibi quoque foſſa occulta per montem inter Puteolos & Neapolim.* Lumen ſuperne accipit ἐκκοπεισῶν θυρίδων, *feneſtris exciſis.* Hodie dicitur *la Grotte di Napoli.* Prope eodem loco, quo Neapolis eſt, fuit quondam *Palæpolis*, haud dubie vetuſtæ pars Parthenopes, quæ id nomen adſumſit adverſus Neapolim, acceſſione colonorum novorum ortam. Livius lib. VIII. cap. XXII. *Palæpolis fuit haud procul inde, ubi nunc Neapolis ſita eſt. duabus urbibus populus idem habitabat. Cumis erant oriundi.* Et mox: *fecialibus Palæpolim ad res repetendas miſſis:* & pauculis interpoſitis: *populus Palæpolitanis bellum fieri juſſit.*

Ultra Neapolim, e regione Veſuvii, in ora *Herculaneum* ſive *Herculanium* oppidum fuit. Tabula Auguſtana XI millibus paſſuum a Neapoli poſitam habet. Plinius III. cap. V. *Neapolis & ipſa Chalcidenſium, Parthenope a cumulo Sirenis adpellata: Herculanium: Pompeii.* Et Paterculus lib. II. cap. XVI. *Herculanium* ſociali bello captum ſcribit. Florus lib. I. cap. XVI. *Urbes ad mare: Formiæ, Cumæ, Puteoli, Neapolis, Herculaneum, Pompeii.* Seneca Quæſt. Nat. VI. cap. XXVI. *Pompeii & Herculaneum ſenſere.* de terræ motibus agit. Et cap. I. ejusdem libri VI. *Et Herculanenſis oppidi pars ruit.* Ovidius Metamorph. XV. verſ. 711.

> *Herculeamque urbem, Stabiasque, & in otia notam*
> *Parthenopen.*

Columella lib. X. verſ. 135. *ſalinas* huic loco tribuit:

> *Quæ dulcis Pompeja palus vicina ſalinis*
> *Herculeis.*

Vicinum oppidum, *Pompeii*, ex dictis jam innotuit. Plinius enim, Florus, atque Seneca cum Herculaneo conjunxerant. Et Vellejus dicto loco de atavo ſuo: *tantam Romanis hoc* [ſociali] *bello fidem præſtitiſſe, ut Herculaneum ſimul cum T. Didio caperet, Pompejos cum L. Sulla oppugnaret.* Seneca principio lib. VI. Quæſt. Nat. fatum hujus oppidi deſcripſit. *Pompejos*, inquit, *celebrem Campaniæ urbem, in quam ab altera parte Surrentinum Stabianumque litus, ab altera Herculanenſe, conveniunt, mareque ex aperto reductum amœno ſinu cingunt, deſediſſe terræ motu, vexatis quæcumque adjacent regionibus, Lucili virorum optime, audivimus.* Strabo vocat Πομπαίαν, *Pompejam.* Servius vocabulo addit fabulam, in Aeneid. VII. verſ. 662. id a *pompa* Herculis triumphali deducens. *Hercules*, inquit, *in quadam Campaniæ civitate pompam triumphi ſui exhibuit: unde Pompeii dicitur civitas.* Hanc Sarnus amnis, hodieque *Sarno* dictus, præterlabitur. Strabo: Πομπαία, ἣν παραῤῥεῖ ὁ Σάρνος ποταμὸς, *Pompeja, quam Sarnus præterfluit.* Plinius *adluere* dicit, ut mox trademus. Inde *Pompejanus Sarnus* vocatur. Statim Silv. lib. I. carm. II. verſ. 265.

Nec Pompejani placeant magis otia Sarni.

Silius lib. VIII. verſ. 537. *mitem* cognominavit:

Sarraſtes etiam populos, totasque videres
Sarni mitis opes:

quod ex Aeneidos VII. verſ. 738. hauſtum eſt:

Sarraſtes populos, & quæ rigat æquora Sarnus.

Sarraſtes populos, id eſt Sarni adcolas. Vide Servium. Et Paullinus Nolanus Natal. III. Felic. verſ. 62.

- - - - quique
Uſentum Sarnumque bibunt.

Maxime autem ſpectabilis in hac ora eſt mons, *Veſuvius*, nunc Monte di Somma, Aetnæ æmulator crebris incendiis, & ignium favillarumque eructatione. Proprium nomen, quo plures ſcriptores utuntur, *Veſuvius* eſt, etiam Straboni Οὐεσούβιον ὄρος: poetis variat nomen, eſtque *Veſevus*, *Veſujus*, *Vesbius*. Per exempla eamus. Pomponius Mela II. cap. IV. *Sinus Puteolanus, Surrentum, Herculaneum, Veſuvii montis adſpectus, Pompeii, Neapolis.* Plinius hunc ſequutus III. cap. V. *Herculaneum, Pompeii, haud procul adſpectante monte Veſuvio, adluente vero Sarno amne.* Livius lib. VIII. cap. VIII. extr. *Pugnatum eſt haud procul radicibus Veſuvii montis, qua via ad Veſerim ferebat.* Valerius Maximus lib. I. cap. VII. n. 3. *non procul a Veſuvii montis radicibus poſitis caſtris.* Et Florus lib. I. cap. XVI. *Hic amicti vitibus montes, Gaurus, Falernus, Maſſicus, & pulcherrimus omnium Veſuvius, Aetnæi ignis imitator.* Eſt enim, quod Strabo etiam obſervavit, ἀγροῖς περιοικούμενος παγκάλοις, πλὴν τῆς κορυφῆς, *in circuitu agris optimis cultus, præter verticem*, qui ſterilis totus, ἐκ τῆς ὄψεως τεφρώδης, *cinereus adparens*, cavernas oſtendens exuſti lapidis, ὡς τεκμαίροιτ' ἄν τις, τὸ χωρίον τοῦτο καίεσθαι πρότερον, καὶ ἔχειν κρατῆρας πυρός, *ut conjecturam facere poſſis, iſta loca quondam arſiſſe, & crateras ignis habere.* Tam rarum & inauditum ante Flaviana tempora Veſuvii fuit incendium! cujus novitas etiam Plinium invitavit, ut propius adiret illud, quo periit, ardentis montis periculum. Sed ad poetas, nomen immutantes, accedamus. Silius Italicus lib. XVII. verſ. 597.

Sic ubi vi cæca tandem devictus ad aſtra
Evomuit paſtos per ſæcula Vesbius ignes,
Et pelago & terris fuſa eſt Vulcania peſtis;
Videre Eoi monſtrum admirabile Seres,
Lanigeros cinere Auſonio caneſcere lucos.

Grandis hyperbole, Italicos cineres in ultimum orientem diſpergi. Sed habuit Silius, quamlibet ſuſpectæ fidei auctorem, quem ſequutus eſt. Is Cteſias, qui in Indicis apud Photium cod. LXXII. Aetnæ ignes in Indiam ferri, innocuum juſtorum terræ, ceteris peſtilentem, audaciter ſcripſit. Lucretius lib. VI. verſ. 747.

Quales

Qualis apud Cumas locus eſt, montemque Veſevum.

Et Virgilius lib. II. Georg. verſ. 224.

Talem dives arat Capua, & vicina Veſevo
Ora jugo.

Et Statius Silv. lib. IV. carm. IV. verſ. 79.

- - - *Chalcidicis*
Litoribus, fractas ubi Vesbius erigit iras.

Et Martialis lib. IV. epigrammate XLIII.

Hic eſt pampineis viridis modo Veſvius umbris.

Ex his alteram formam Suetonius imitatur in Tito cap. VIII. *conflagratio Veſevi montis*, dicens. Tacitus autem & Plinius minor, huic æquales, *Veſuvium* vocant, ille annal. IV. cap. LXVII. de Capreis inſula: *proſpectabat pulcherrimum ſinum, antequam Veſuvius mons ardeſcens faciem loci verteret:* hic lib. VI. epiſt. XVI. incendium montis luculentiſſime deſcripſit.

Ultra Sarnum & Pompejos, ſinu medio fuerunt *Stabiæ*, oppidum antea, poſt in villæ formam redactæ. Plinius lib. III. cap. V. *In Campano agro Stabiæ oppidum fuere uſque ad Cn. Pompejum & L. Catonem conſules, pridie calend. Maii, quo die L. Sulla legatus bello ſociali id delevit; quod nunc in villam abiit.* Alter Plinius prædicta epiſtola de hoc avunculo: gubernatori monenti, ut retro flecteret, *Fortes, inquit, fortuna juvat: Pomponianum pete. Stabiis erat, diremtus ſinu medio.* Ovidius Metam. XV. verſ. 711.

Heruleamque urbem, Stabiasque.

Lac Stabiarum in medicina fuit. Symmachus lib. VI. epiſt. XVIII. edit. Jureti [al. XVII.] *Nunc illis proficiſcendi attulit cauſſam medicorum coactu imperata curatio. Nam Stabias ire deſiderant, ut reliquias longæ ægritudinis armentali lacte depellant.* Procopius lib. IV. Goth. B. cap. XXXV. in hoc tractu montem memorat, ὅπερ Ῥωμαῖοι γάλακτος ὄρος τῇ Λατίνων καλοῦσι φωνῇ, *quem Romani Lactis montem Latine vocant*, qui haud dubie a copia illa & ſalubritate lactis nomen habet. Aquæ etiam & fontes Stabiarum laudantur. Columella lib. X. verſ. 133.

Fontibus & Stabiæ celebres, & Veſvia rura.

In Peutingeriana tabula Stabiæ inter Pompejos & Surrentum ſunt locatæ. Hodie *Caſtell a mare di Stabia*, & ſimpliciter *Caſtell a mare*, parvum oppidum, epiſcopale tamen, in illo loco viſitur.

Surrentum Mela primo loco ponit ad Sinum Puteolanum, regrediens a Lucania per maritimam oram in Latium: Plinius contra incedens lib. III. cap. V. *Surrentum cum promontorio Minervæ*, poſt Sarnum amnem enarrat. Hodieque *Sorrento* urbs archiepiſcopalis ſupereſt. Ptolemæus Σύρρεντον, Strabo Σύρρεντον adpellat. Silius lib. VIII. verſ. 544.

Surrentum, & pauper ſulci cerealis Abella.

Frontinus de Coloniis: *Surrentinum oppidum.* Adjacent *colles Surrentini* vitiferi: unde vinum Surrentinum in generoſis Italiæ. Ovidius Metamorph. xv. verſ. 710.

Et Surrentino generoſos palmite colles.

Martialis lib. XIII. epigrammate CX

Surrentina bibis? nec murrhina picta, nec aurum
Sume: dabunt calices hæc tibi vina ſuos.

Tandem in hoc litore ad *Minervæ promontorium* venimus, terminum Campaniæ in ora adverſus Picentinos. Plinius dicto ſæpe loco: *Surrentum, cum promontorio Minervæ, Sirenum quondam ſede.* Et hodie Capo della Minerva dictum. Exſtat in auſtrali angulo, ex oppoſito inſulæ, cui Capreis nomen eſt. Tacitus annali IV. cap. LXVII. de Tiberio: *Capreas ſe in inſulam abdidit, trium millium freto ab extremis Surrentini promontorii dijunctum.* Surrentinum, idem quod Minervæ, quia non propinquius ei oppidum, quam Surrentum. Strabo lib. v. pag. 170. Συνεχὴς τῇ Πομπαίᾳ τὸ Σύῤῥεντον τῶν Καμπανῶν, ὅθεν προέκειται τὸ Ἀθήναιον, *Pompeiis contiguum eſt Surrentum Campanorum, unde Athenæum* [Minervæ promontorium] *prominet.* Nomen inde eſt, quia ἐπ' ἄκρῳ Ἀθηνᾶς ἱερὸν, *in promontorio Minervæ fanum eſt.* Ovidius Metam. xv. verſ. 709. confirmat vicinitatem inſulæ:

Inde legit Capreas, promontoriumque Minervæ.

Hoc vero non Campaniam ſolum, ſed ſinum quoque Puteolanum finit. Pomponius ſæpe dicto loco: *Minervæ promontorium: - - - ſinus Puteolanus, Surrentum, Herculaneum.*

MEDITERRANEA CAMPANIAE.

Ad Sinueſſam, aut prope eam, incipiunt *radices Maſſici* montis, ut Cicero Agrar. II. cap. XXV. nominat. Livius lib. XXII. Livius lib. XXII. cap. XIV. *per juga Maſſici montis Fabio ducente.* Vitifera regio, ſi quæ alia unde *Maſſicum* ſæpius vinum ejus agri nobilius ſignificat. Martialis lib. XIII. epigram. CXI.

De Sinueſſanis venerunt Maſſica prælis.

ex quo vicinia Sinueſſæ & Maſſici intelligitur. Horatius oda I.

- - - *veteris pocula Maſſici.*

Sub hoc monte patet *Falernus ager.* Livius lib. XXII. cap. XIV. *Ut vero in extrema juga Maſſici montis ventum eſt, hoſteſque ſub oculis erant, Falerni agri colonorumque Sinueſſæ tecta urentes*, & reliqua. Scilicet idem mons Maſſicus, tamquam editior pars agri, interdum vocatur *mons Falernus.* Martialis lib. XII. epig. LVII.

Nec in Falerno monte major autumnus.

alii *colle* legunt, quod idem eſt. At *Falernus ager* nominatus & alibi Livio. Lib. VIII. cap. XI. *Latinus ager, Privernati addito agro; & Falernus, qui populi Campani fuerat, uſque ad Vulturnum flumen plebi Romanæ dividitur.* Et lib. X. cap. XX. *per Veſcinos in Campaniam*

paniam Falernumque agrum tranſcendunt. Et cap. XXI. *in ſaltu Veſcino Falernum contingente agrum.* Vini generoſiſſimi ferax. Plinius lib. XIV. cap. VI. *Secunda nobilitas Falerno agro erat, & ex eo maxime Fauſtiano.* Fauſtianus autem ager pars Falerni melior. Et ibidem Plinius: *Fauſtianus* [ager incipit] *circiter quatuor milliaria vico prope Cedias, qui vicus a Sinueſſa* VI *millibus abeſt.* Cediæ autem ignotus locus. Sed ad Falernum revertimur. Silius lib. VII. verſ. 164.

- - - - gravidæ cui nectare vites
Nulli dant prælis nomen præferre Falernis.

Sæpe id Horatius vinum laudavit, ut lib. I. oda XX. *Falernæ vites:* & lib. II. Sermon. ſat. III. verſ. 115. cum Chio componit:

- - poſitis intus Chii veteriſque Falerni
Mille cadis.

In hoc tractu decurrit *Savo* fluvius, de quo ſupra in litorali ora dictum fuit. Ponte is jungitur ad Appiam viam, qui *Pons Campanus* adpellatur. Plinius lib. XIV. cap. VI. *Falernus ager a ponte Campano læva petentibus Urbanum coloniam Sullanam, nuper Capuæ contributam, incipit.* Horatius Serm. lib. I. ſatyr. V. verſ. 45.

Proxima Campano ponti quæ villula, tectum
Præbuit, & parochi quæ debent, ligna ſalemque.
Hinc muli Capuæ clitellas tempore ponunt.

Tabulæ Peutingerianæ hæc depoſitio locorum eſt:

Sinueſſa - - ponte Campano III *Urbanis - - Caſilino.*

Ex quibus una cognoſcimus, non integri diei iter a ponte fuiſſe Capuam, quia ibi onerati muli tempeſtive clitellas Capuæ depoſuerint: etiam ubi *Urbana* Syllæ *colonia* fuerit, & quam vicina Campano ponti. Hæc enim eſt, quam nomine *Urbanis* ſignificavit Tabula.

Falernum a ſeptemtrione claudit mons Callicula, ſupra quem *Stellatis* eſt *Campus.* De monte Livius lib. XXII. cap. XV. *Quum ſatis ſciret* [Fabius,] *per eaſdem anguſtias, quibus intraverat Falernum agrum,* [Hannibalem] *rediturum; Calliculam montem & Caſilinum occupat modicis præſidiis, quæ urbs Vulturno flumine diremta Falernum a Campano agro dividit.* Et inſequente XVI. capite: *quum per Caſilinum evadere non poſſet, petendique montes, & jugum Calliculæ ſuperandum eſſet.* De campo autem *Stellate* idem lib. IX. cap. XLIV. *Eodem anno in campum Stellatem agri Campani Samnitium incurſiones factæ.* De ſitu ejus ex ejuſdem libri XXII. cap. XIII. quodammodo conſtat. *Averſus,* inquit, *ab ſuo itinere* [Hannibal] *per Alliſanum, Calatinumque, & Calenum agrum; in campum Stellatem deſcendit, ubi quum montibus fluminibuſque clauſam regionem circumſpexiſſet, vacatum ducem percunctatur, ubi terrarum eſſet; quum is Caſilini eo die manſurum eum dixiſſet, tum demum cognitus eſt error.* Memoratus hic campus etiam a Cicerone eſt. Agraria I. cap. VII. *His,* inquit, *colonis agrum Campanum & Stellatem campum dividi jubet.* Et oratione II. Agrar. cap. XXXI. *Adjungit Stellatem campum agro Campano, & in eo duodena deſcribit in*

ſingulos homines jugera: quaſi vero paullum differat ager Campanus & Stellatis. Et Suetonius Cæſ. cap. XX. *Campum Stellatem, majoribus conſecratum, agrumque Campanum ad ſubſidia reipublicæ vectigalem relictum, diviſit extra ſortem.* Campanus autem ager ille, qui toties Stellati campo opponitur, præcipue eſt Capuanus, uti mox oſtendetur.

Capua autem antiquiſſima urbs, ut ex Paterculi lib. I. cap. VII. adparet; & caput ſuæ gentis & urbium circumjectarum. Florus lib. I. cap. XVI. *Ipſa caput urbium Capua, quondam inter tres maximas, Romam Carthaginemque, numerata.* Ad *caput* ergo nominis ortum referre videtur, quemadmodum Strabo lib. V. p. 172. eamdem κεφαλὴν vocat, τῷ ὄντι κατὰ τ ἐτυμότητα τ ὀνόματος, *vere caput, ut nomen ſonat.* At Livius lib. IV. cap. XXXVII. a *Capye*, Samnitum duce, qui ceperit a Tuſcis conditam, novum nomen fuiſſe, ex fama tradit. Videlicet, *Vulturnum, Etruſcorum urbem, quæ nunc Capua eſt, a Samnitibus captam, Capuamque ab duce eorum Capye adpellatam.* Sed addit idem: *vel, quod propius eſt, a campeſtri agro.* quod Plinius etiam lib. III. cap. V. comprobavit. *Intus*, inquit, *coloniæ: Capua ab campo dicta: Aquinum, Sueſſa*, & aliæ. Adluſio ergo in Flori verbis & Strabonis ineſt, non vera origo nominis. Punico bello quod Hannibalem exceperat, in formam præfecturæ redacta erat: ſed a COS. Cæſare jus priſtinum recuperavit. Vellejus lib. II. cap. XLIV. *In hoc conſulatu Cæſar legem tulit, ut ager Campanus plebi divideretur: ſuaſore legis Pompejo. Ita circiter XX millia civium eo deducta, & jus ab his reſtitutum poſt annos circiter* CLII. *quam bello Punico ab Romanis Capua in formam præfecturæ redacta erat.* Copia & amœnitas loci civitatem magiſtram voluptatis fecit. Livius lib. VII. cap. XXXVIII. *Jam tum minime ſalubris militari diſciplinæ Capua, inſtrumento omnium voluptatum delinitos militum animos avertit a memoria patriæ.* Adde lib. XXIII. cap. VI. Gentile contendit Cluverius veteribus *Campanum* fuiſſe, ex Livii VII. cap. XXIX. qui, *Samnites*, inquit, *omiſſis Sidicinis, ipſam arcem finitimorum Campanos adorti - - - Tifata, imminentes Capuæ colles, quum præſidio firmo occupaſſent, deſcendunt inde quadrato agmine in planiciem, quæ Capuam Tifataque interjacet.* Et cap. XXX. legatorum oratione: *Campani, non urbis amplitudine, non agri ubertate ulli populo, præterquam vobis cedentes.* Adde quæ paullo ante in Falerno agro & Stellate campo diximus. Græce Καπυανὸς, *Capuanus*, formant. Sic Stephani epitomator; & in nummis Golzii ΚΑΠΥΑΝΩΝ. Poſterioris ævi inſcriptione, quam Sponius pag. 161. Valentiniani temporibus tribuit, (exſtat etiam apud Gruterum pag. 459. num. 1.) legitur ORDO CAPUENSIS.

Caſilinum, ad utramque Vulturni ripam fuit, ubi nunc Capua nova. Livius lib. XXII. cap. XV. *Calliculam montem & Caſilinum occupat modicis præſidiis.* Cicero Philipp. II. cap. XL. *Deduxiſti coloniam Caſilinum, quo Cæſar ante deduxerat:* puta in primo conſulatu ſuo. Decrevit poſtea. Plinius lib. III. cap. V. *Sunt & morientis Caſilini reliquiæ.* Incolæ *Caſilinenſis* Ciceroni dicti lib. II. de Invent. cap. VII. & *Caſilinates* Val. Maximo lib. VII. cap. VI. exemplo 2.

Tifata, plurale nomen, mons Capuæ qui imminet. Livius lib. VII. cap. XXIX. *Tifata, imminentes Capuæ colles,* Et lib. XXVI. cap. V. de Hannibale: *In valle occulta poſt Tifata, montem imminentem Capuæ, conſedit.* Et lib. XXXII. cap. VII. *ſub Tifatis Capuæ agrum* [cenſores] *vendiderunt.* Silius lib. XII. verſ. 48. de Hannibale.

- - - - arduus ipſe
Tifata invadit propior, qua mœnibus inſtat
Collis, & e tumulis ſubjectam deſpicit urbem. id eſt, Capuam.

Sacer

Sacer montanus is tractus fuit, & in Tabula Auguſtana duæ ædes in collibus ſupra Capuam conſpiciuntur: alteri, quæ ad occaſum vergit, adſcriptum eſt *Ad Dianam:* alteri, orientem reſpicienti, *Jovis Tiſatinus.*

Supra Calliculam *Cales* erant, oppidum & colonia. In veteri Tabula itineraria ponuntur inter Teanum Sidicinum & Caſilinum, ab hoc VII millibus, unde de ſitu judicandum. Cicero ad Attic. lib. VIII. cap. XV. *Capuam Calibus proficiſcens, has litteras dedi.* Et lib. XVI. epiſt. XI. ad eumdem: *iter faciens* [Cæſar puer] *in Samnium, venit Cales, manſit Teani.* Et Philipp. XII. cap. XI. *Sulla cum Scipione inter Cales & Teanum leges inter ſe, conditiones, contulerunt.* Tacitus lib. VI. cap. XV. *Vinicio oppidanum genus, Calibus ortus.* Silius lib. VIII. verſ. 513. *non parvam urbem* vocat: Strabo lib. V. pag. 164. πόλιν ἀξιόλογον, *urbem memorabilem:* Cicero Agrar. II. cap. XXXI. *Calenum municipium.* At antiqua colonia etiam fuerat. Livius lib. VIII. cap. XVI. *Capti cum urbe Auſones ſunt, præſidioque impoſito Calibus, reducta Romam legiones.* Et interjectis paucis: *Conſules de colonia deducenda Cales retulerunt, factoque* S. C. *ut duo millia quingenti homines eo ſcriberentur, triumviros coloniæ deducendæ agroque dividundo creaverunt.* Paterculus lib. I. cap. XIV. *Eodem anno* [quo Campanis data civitas] *Cales deducta colonia.* Sic ſemper plurativo numero nominant: ſemel Silius lib. XII. verſ. 525. *Threïciamque Calen* dixit, quum & ipſe antea lib. VIII. verſ. 513. dixerit, *quem genuere Cales:* & magiſter ejus Aeneid. VII. verſ. 728. *quique Cales linquunt.* Oppidani *Caleni.* Fragm. Capitolin. in M. Valerii Corvi triumpho DE CALENEIS IDIBUS MART. CDXIIX. Grut. pag. 297. Divites vini melioris proventu. Horatius lib. I. oda XX.

Cæcubum, & prælo domitam Caleno
Tu bibes uvam.

Et oda XXXI.

Premant Calena falce, quibus dedit
Fortuna, vitem.

Inde ad occaſum, *Teanum Sidicinum* eſt, nunc vulgo *Tiano.* Plinius lib. III. cap. V. *Intus coloniæ: Capua - - - Teanum Sidicinum cognomine, Nola.* Indiget gentis cognomine, ut a Teano Apulo diſcernatur. Paullinus Nolanus III. Natal. Felicis verſ. 75.

Quique urbem liquere Cales, geminumque Teanum,

geminum, hoc eſt, & Sidicinum & Apulum. Cicero ad Pompejum epiſtola, quæ libro VIII. ad Atticum ineſt: *Capuam veni eo ipſo die, quo tu Teano Sidicino es profectus.* Et Livius lib. XXII. cap. LVII. *legione Teanum Sidicinum præmiſſa.* Strabo ſub finem lib. V. vocat Τέανον Σιδικηνόν: addit καὶ αὕτη ἀξιόλογος, *& hæc ex urbibus nobilibus eſt.* Frontinus de Colon. *Teanum Sidicinum colonia Cæſaris Auguſti. - - - Ager ejus militibus eſt adſignatus.* Interdum ſine cognomine *Teanum* vocatur, Sidicinum autem intelligitur, tamquam nobilius altero, non indigeat diſcriminis nota. Cicero VII. Attic. ep. XIII. *Pompejus a Teano Larinum verſus profectus eſt a. d.* VIII *kal.* *Eo die manſit Venafri.* Et Ptolemæus in Campania Τέανον ſimpliciter. Populus, *Sidicini*, tam in oppido, quam circa illud. Cicero Philipp. II. cap. XLI. *Quid ego illas iſtius minas contumeliaſque commemorem, quibus invectus eſt in Sidicinos?* Sunt tamen in lapidibus etiam TEANENSES. Vide Grut. p. 381. n. 1. & 382. n. 2.

Hanc

Hanc inter Sidicinorum urbem & Minturnas fere media eſt *Sueſſa Aurunca*, cognomine ab Sueſſa Pometia diverſa, Auruncorum urbs altera, quam, *Aurunca* metu deſerta, communiverunt. Livius lib. VIII. cap. XV. *Fama adfertur, Auruncos metu oppidum deſeruiſſe, profugosque cum conjugibus & liberis, Sueſſam communiſſe, quæ nunc Aurunca adpellata; mœnia antiqua eorum, urbemque ab Sidicinis deletam.* Brevi poſt facta colonia. Idem lib. IX. cap. XXVIII. *Sueſſa & Pontia eodem anno coloniæ deductæ ſunt. Sueſſa Auruncorum fuerat.* Et Vellejus lib. I. cap. XIV. *Sueſſa Aurunca deducta colonia.* Ciceronis tempore municipium fuit. Philipp. XIII. cap. VIII. *lautiſſimum oppidum, nunc municipium, honeſtiſſimorum quondam colonorum, Sueſſam fortisſimorum militum ſanguine* [Antonius] *implevit.* Abeſt hinc cognomen, ut in illo Silii lib. VIII. verſ. 498. *detritaque bellis Sueſſa.* Iterum colonia facta ſub Auguſto. Inſcript. Grut. pag. 1093. n. 8. AEDILIS COLONIA JULIA FELICI CLASSICA SUESSA. Qui colebant, *Sueſſani.* Alia inſcriptione ſub Hadriano facta, apud Holſten. p. 257. QUI VIAM SUESSANIS MUNICIPIIS SUA PEC. FECIT. Cato R. R. cap. XXII. *trapetus emtus in Sueſſano.*

Supra Teanum, in ortum hibernum ſunt *Rufræ*, Virgilio lib. VII. verſ. 739. im Campanis oppidis numeratæ:

Qui Rufras, Batulumque tenent, atque arva Celennæ.

Obſcura nomina, Campaniæ tamen cum ceteris quæ præcedunt, quæ ſequuntur, vindicanda. Servius ibi: *Rufras Batulumque, Caſtella Campaniæ a Samnitibus condita.* Holſtenius auctor eſt, Præſenziani in Teanenſi diœceſi lapidem repertum, cui inſcriptum eſt:

M. AGRIPPAE L. F. PATRONO

RUFRANI COLONI.

& ager adjacens vulgo *la Coſta Rufaria* dicitur. Silius lib. VIII. verſ. 567.

Et quos aut Rufre, aut quos Aeſernia, ſupple, *miſit.*

Rufre, ſecunda vocali, libri, qua Ῥȣ́φρη; niſi *Rufræ* legendum ut Virgilius habet; quia antiqui codices ſæpe E pro bivocali exhibent. In hoc tractu etiam *Batulum* & *Celennas* fuiſſe, videtur admodum probabile.

Venafrum, extremum Campaniæ in ſeptemtriones oppidum, in Vulturni ripa, quod nomen retinet *Venafro*. Colonia aliquando fuit. Plinius lib. III. cap. V. *Intus coloniæ: Capua a campo dicta, Aquinum, Sueſſa, Venafrum.* Cato R. R. cap. CXXXV. *palas* ac *tegulas Venafro* vult adferri. Cicero VII. Attic. ep. XIII. *Pompejus a Teano Larinum verſus profectus eſt a. d.* VIII *kal. Eo die manſit Venafri.* Præſtantis olei proventu nobile eſt. Inde Straboni dicto loco εὐέλαιος ille tractus, *olei feraciſſimus*: & p. 164. ὅθεν τὸ κάλλιστον ἔλαιον, *unde optimum oleum eſt.* Horatius lib. II. oda VI. de Tarentina mellis & olei copia:

- - - ubi non Hymetto
Mella decedunt: viridisque certat
Bacca Venafro.

Plinius lib. XV. cap. II. de oleo: *principatum in hoc quoque bono obtinuit Italia toto orbe, maxi-*

maxime agro Venafrano. Unde *Venafranum* abſolute pro oleo præſtantiſſimo. Juvenalis ſatyra v. verſ. 86.

Ipſe Venafrano piſcem perfundit.

In citeriore Campania, ſed auſtrali magis, videtur etiam *Forum Popilii* fuiſſe, Ptolemæi Φόρος Ποπλίυ, quod inter Capuam ponit atque Trebulam. Holſtenius ex Campaniæ lapide, quem ipſe Capuæ vidit, deſcripſit FORO POPILIENSIUM. Locus certus adſignari nequit.

In ortum æſtivum a Calibus Vulturnum verſus *Calatia* recedit, vetus oppidum, jam inde ex Samnitium bello cum Romanis notum. Livius lib. IX. cap. II. *ad Calatiam* conſules dicit caſtra habuiſſe: & cap. XXVIII. *Qui capta Nola decus ad* COS. *trahunt, adjiciunt, Atinam & Calatiam ab eodem captas.* Hannibalis bello poſt Capuam, ut Livius lib. XXVI cap. XVI. prodit, *Atella & Calatia in deditionem acceptæ.* Silius lib. VIII. verſ. 543.

- - - *nec parvis aberat Calatia muris.*

Sociali bello *Calatia Capuenſi coloniæ a Sulla adjudicata ob hoſticam pugnam*, Frontino de Colon. referente. Cæſar, qui multa in Campanis reformavit, eo veteranos in coloniam miſit. nam quod Vellejus lib. II. cap. LXI. tradit, Octavianus Cæſar *primum a Calatia, mox a Caſilino veteranos excivit paternos.* Populus, *Calatini.* Livius lib. XXII. extremo: *Defecere ad Pœnos hi populi: Atellani, Calatini, Hirpini*, reliqui. Eodem libro cap. XIII. *per Allifanum, Calatinumque & Calenum agrum in campum Stellatem deſcendit.* Hæc fere cis Vulturnum, aut prope illum.

Nunc ad ea tranſimus, quæ trans Vulturnum amnem & Capuam, & Tifata ſunt: in quibus prima occurrit *Sueſſula* inter Tifata montem & Glanium amnem, nunc quoque *Caſtel di Seſſola.* Tabula Peutingeriana hic ordo ſervatus:

Capua IX. *Sueſſula* IX. *Nola.*

Et Straboni Σεέσσυλα eſt. Hinc *Sueſſulani* dicti qui incolebant. Livius lib. VIII. cap. XIV. *Cumanos Sueſſulanosque ejusdem juris conditionisque, cujus Capuam eſſe placuit.* Sulla coloniam eo deduxit. Frontinus: *Sueſſula oppidum muro ductum: colonia lege Sullana eſt deducta.*

Ad Clanium amnem *Acerræ* ſunt, hodieque Acerra: Straboni Ἀχέῤῥαι. Virgilius Georg. II. verſ. 225.

- - - *vacuis Glanius non æquus Acerris.*

quippe qui damna oppido crebra exundatione inferat. Nec aggeribus facile coerceri ab Acerranis potuit, ideoque Silio lib. VIII. verſ. 536. dictæ

- - - *Clanio contemtæ ſemper Acerræ.*

Vide de fluvio plus in litorali expoſitione ſupra. Livius lib. XXIII. cap. XVII. *Pœnus Acerras primum ad voluntariam deditionem conatus perlicere:* & brevi poſt: *Acerris direptis atque incenſis.* Incolæ *Acerrani.* Idem lib. VIII. cap. XVII. *Romani facti Acerrani lege ab L. Papirio prætore lata*, qua civitas ſine ſuffragio data. Et dicto jam lib. XXIII. cap. XVII.

Acerranis plus animi, quam virium erat. Tandem coloni eo miſſi. Frontinus principio libelli de Coloniis: *Acerræ muro ducta colonia: divus Auguſtus deduci juſſit.*

Ad idem flumen ſed infra Acerras, Cluverius oppidum *Trebulam* ponit, quæ ſit Ptolemæi Τρεβούλα in Campanis oppidis, unde *Trebulanos* Plinius lib. III. cap. V. *cognomine Balinienſes* ducat. Livius lib. XXIII. cap. XIV. *Ipſe* [Marcellus] *a Caſilino Calatiam petit: atque inde, Vulturno amne trajecto, perque agrum Saticulanum Tribianumque ſuper Sueſſulam per montes Nolam pervenit.* Cluverius *Trebulanum* legi vult, quod Gronoviorum editione receptum eſt, ſed nulla nota emendationis adpoſita. Holſtenius autem pag. 260. *Trebbiam* locum illum hodieque dici adfirmat, eoque Polybii lib. III. cap. XCII. Τρεβιανὸν λόφον (ſic emendat ex Ερεβιανὸν) *Tribianum collem* referendum cenſet.

Trans Clanium, in auſtrum magis ſi progredimur, inter Capuam & Neapolim, *Atella* fuit, cujus rudera II millibus ab Averſa viſuntur. Tabula utrimque IX millibus paſſuum amotam habet. Cicero Agr. II. cap. XXXI. *Atellam, Cumas, Neapolin - - ſuis præſidiis devincient.* Strabo Ἀτέλλα, Ptolemæus Ἀτέλλα. Livius lib. XXVI. cap. XVI. *Atella & Calatia in deditionem acceptæ*: poſtquam ad Hannibalem defecerant. Silius lib. XI. verſ. 14.

> *Jamque Atella ſuas, jamque & Calatia abegit,*
> *Fas ſuperante metu, Pœnorum in caſtra cohortes.*

Municipium fuit: dein colonia facta. Cicero lib. XIII. epiſt. VII. *locutus ſum tecum de agro vectigali municipii Atellani.* Frontinus de Colon. *Atella muro ducta colonia: deducta ab Auguſto.* Incolæ *Atellani.* Livius XXVII. cap. III. *Nucerini Atellam* (*Atellanis Calatiam migrare juſſis*) *traducti.* De fabulis Atellanis, quod genus ab Oſcis eſt, Livium conſulas lib. VII. cap. II.

Ab Atella progreſſi, trajecto Sebetho amne, ad *Veſerim* ſub Veſuvio monte venimus, incertum qui locus ſit, oppidumne, an vicus, an flumen, an aliud. Aurelius Victor de Vir. illuſtr. dicit fluvium eſſe. In Decio patre: *poſitis apud Veſerim fluvium caſtris.* Et in Torquato: *Latinos apud Veſerim fluvium Decii collegæ devotione ſuperavit.* Nemo præter hunc aperte flumen nominavit. Quamobrem oppidum Cluverius interpretatur, quia ceteri tantum dicant *ad Veſerim, apud Veſerim.* Cicero III. Offic. cap. XXX. *cujus* [Manlii Torquati] *tertio conſulatu Latini ad Veſerim fuſi & fugati.* Livius lib. X. cap. XXXVIII. *pater P. Decius ad Veſerim bello Latino ſe juſſerat devoveri:* Et Valerius Maximus lib. VI. cap. IV. *Manlius Torquatus, filius ejus, qui Latinos apud Veſerim incluta pugna fuderat.* Accedit, quod nullum memorabile flumen in illo tractu, præter nominata, *Sebethum* atque *Sarnum*, eſt, &, quod Vibius in Sarnum derivat, *Veſtinum.* Nihilominus apud Livium eſt, quod de oppido etiam dubites. Libro VIII. enim cap. VIII. *Pugnatum eſt*, inquit, *haud procul radicibus Veſuvii montis, qua via ad Veſerim ferebat.* Si oppidum eſſet, dixiſſet, *qua via Veſerim ferebat:* quod quamquam uſitatius eſt, rem tamen, quæ diſceptatur, nondum explanat. Dixit enim Cicero quoque lib. III. epiſt. VI. *ad Sidam navigaſſem:* & lib. IX. epiſt. II. *Te vero nolo ad Bajas venire.* Quapropter in obſcuris hunc locum relinquimus, hæſitantes oppidumne fuerit, an aliud.

Ab Veſuvio, in cujus radicibus Veſeris erat, recta ad urbem *Nolam* deſcendimus, quæ in campo jacet, perantiqua, & quondam frequens ac munita, a Chalcidenſibus, ut fertur, condita. Hodie remiſit ſplendor, ſervato tamen nomine. Silius Italicus lib. XII. verſ. 161.

Hinc

Hinc ad Chalcidicam transfert citus agmina Nolam.
Campo Nola ſedet, crebris circumdata in orbem
Turribus, & celſo facilem tutatur adiri
Planiciem vallo.

De Chalcidenſi origine conſentit Juſtinus ex Trogo, lib. xx. cap. I. *Nolanos* dicens *Chalcidenſium colonos.* Vellejus autem lib. I. cap. VII. *Quidam ajunt* (in quibus Catonem numerat) *a Tuſcis Capua Nolamque conditam.* Samnitico bello Romani ſibi vindicaverunt. Livius IX. cap. XXVIII. *In Campaniam reditum, maxime ad Nolam armis repetendam.* Et mox: *Nola eſt capta.* Item: *qui captæ decus Nolæ ad conſulem trahunt.* Ad hanc urbem primum Hannibalis impetus, duce Marcello, factus eſt: quod Livius lib. XXII. cap. XVI. deſcripſit. Qui habitabant & contra Hannibalem defenderant, non dubium, quin ampliſſimis præmiis ornati ab Romanis fuerint. Veſpaſianus nomen *Auguſtæ coloniæ* adjecit. Frontinus: *Nola muro ducta, colonia Auguſta. Veſpaſianus Auguſtus deduxit.* Incolæ *Nolani*: & *ager Nolanus*: utrumque apud Livium, lib. XXIII. cap. XIV: & *pebs Nolana*, cap. XVI.

Inde ſeptemtrionem verſus, ultra Clanis fontes, *Abella* eſt, nunc Abella Vecchia, prope Novam ſita. Strabo & Ptolemæus Ἀβέλλα ſcripſerunt. Virgilius lib. VII. verſ. 740.

Et quos maliferæ deſpectant mœnia Abellæ.

Sic enim legendum eſſe, non *Bellæ*; nec Servio, vetuſto interpreti, ignotum fuit. Silius lib. VIII. verſ. 544.

- - - *pauper ſulci Cerealis Abella:*

ubi quidam libri *Avella* habent, quemadmodum ſæpe B & V in codicibus medii ævi permutari cernimus. Frontinus de Coloniis: *Abella municipium. coloni vel familia imperatoris Veſpaſiani juſſu ejus acceperunt. Poſtea ager in jugeribus militi eſt adſignatus.* Hinc coloni vel municipes *Abellani* dicti. Juſtinus lib. XX. cap. I. *Nolani, Abellani nonne Chalcidenſium coloni ſunt?*

Ultra Pompejos, prope Sarnum fluvium, in Picentinorum limite, *Nuceria* eſt Campaniæ, vulgo nunc Nocera, quæ cognomen *Alphaterna* habuit, ſive *Alfaterna.* Diodorus Siculus lib. XIX. cap. LXV. οἱ τὴν Νουκερίαν τὴν Ἀλφατέρναν καλουμένην οἰκοῦντος, *qui Nuceriam Alphaternam inhabitant.* Livius lib. IX. cap. XLI. *Fabius profectus ad Nuceriam Alfaternam.* Cognomen additum, ut ab Umbriæ Nuceria, quæ *Camellana*, alia *Favonienſis* ſecundum Plinium adpellantur, diſcerni poſſit facilius. *Nucerini* oppidani. Livius XXVII. cap. III. *Nucerinos & Acerranos querentes, ubi habitarent, non eſſe, Acerris ex parte incenſis, Nuceria deleta; Romam Fulvius ad ſenatum miſit. Acerranis permiſſum, ut ædificarent quæ incenſa erant: Nucerini Atellam, quia id maluerant (Atellanis Calatiam migrare juſſis) traducti.* Et lib. IX. cap. XXXVIII. *ad depopulandum agrum Nucerinum profecti.*

Tandem de Cluverii *Tegliano* oppido aliquid adjungimus, quod ille putat in veteri inſcriptione [Grut. pag. 484. n. 6.] CUR. REIP. TEGIANENSIUM, inveniſſe, qua cum Tabulæ *Ad teglanum*, ſito inter Nolam & Nuceriam, comparata; etiam locum eidem

 deſi-

deſignari poſſe perſuaſum habet. Holſtenius autem in marmore redundare credit opificis lapſu ſyllabam GI, ut TEANENSIUM legatur: in Tabula vero non oppidum ſignari, (neque id pati præpoſitum AD) ſed forte *tegularium* legendum eſſe, locum ubi tegulæ coquebantur. Certe ædificium, in Tabula adpictum, non oppidi eſt, ſed in publicum, aut principis uſum exſtructi. Vide Holſt. p. 161. ſeq.

P I C E N T I N I.

Picentini continuantur in litore Campanis a *Minervæ promontorio*, termino Campaniæ litorali, ad uſque *Silarum* amnem, terminum inter Picentinos Lucanosque. Intus ad Samnites usque & Hirpinos proferebantur, licet ignota aut nulla in limite illo ſint Picentinorum oppida. Tractum hunc quondam Campani tenuere, ideoque Strabo lib. v. extremo: οἱ Πικέντες μέχρι τοῦ Σιλάριδος ποταμοῦ, τοῦ ὁρίζοντος ἀπὸ ταύτης τῆς χώρας τὴν ἀρχαίαν Καμπανίαν. *Veterem* Campaniam dum memorat, ampliorem nova haud dubie vult intellectam, quam Silarus amnis finierit. *Picentes* autem vocat, quos ante paullo *Picentinos* magis proprio vocabulo adpellaverat. *Poſt Campaniam*, inquit, *& Samnitin, uſque ad Frentanos ſuper Tyrrhenum mare*, τὸ τῶν Πικεντινῶν ἔθνος οἰκεῖ μικρὸν ἀπόσπασμα τῶν ἐν τῷ Ἀδρίᾳ Πικεντίνων ὑπὸ Ῥωμαίων μετῳκισμένον εἰς τὸν Ποσειδωνιάτην κόλπον, ὃς νῦν Παιστάνος καλεῖται, *Picentinorum gens habitat, avulſa a Picentinis* (Picentibus) *qui ad Hadriaticum mare habitant, ab Romanis transducta ad Poſidonium ſinum, qui nunc Pæſtanus nominatur.* Plinius vero vocabula curatius diſtinxit, *Picentes* vocans, qui Picenum ad ſuperum mare incolebant: *Picentinos*, ex illis deductos ad mare inferum inter Campanos Lucanosque medios. Lib. III. cap. v. ineunte: *Roma*, inquit, *terrarum caput: Volſcorum poſtea litus & Campania: Picentinum inde ac Lucanum Bruttiumque.* Et ſub finem capitis: *A Surrento ad Silarum amnem*, XXX *millia paſſuum, ager Picentinus fuit Tuſcorum, templo Junonis Argivæ, ab Jaſone condito, inſignis.* Tuſcorum dicit, quia ante Oſcos, Auſones & Campanos univerſum id litus Etruſci feruntur tenuiſſe. Ejusdem libri cap. XIII. *Quinta regio Piceni eſt:* CCCLX. *millia Picentium in fidem populo Romano venere.* Et mox: *Finitur Prætutiana regio, & Picentium incipit.* Scilicet ſicut libertini a libertis erant vocabulo diſtincti; ita *Picentium* illud ἀπόσπασμα *Picentini* ſunt adpellati. Ptolemæus etiam *Picentinos* a Picenis (ſic Picentes vocat) ſejunxit tamquam infernates a ſupernatibus: ſed in eo aberrat, quod Nolam illis & Nuceriam cum Sarni oſtiis & Surrento attribuit, quæ omnium conſenſu Campanorum ſunt. Longius Pomponius Mela ab eo quod verum eſt, declinat, qui inde a Pæſtano ſinu & oppido progreſſus ad Minervæ promontorium, neque hoc excepto, *omnia Lucaniæ loca* dixit.

Quam exigua autem illa Picentinorum regio eſt, ut vix plura quam duo oppida nominari poſſint, *Salernum* & *Picentia:* tam multis illa controverſiis de ſitu oppidorum eſt implicata. Strabo extremo lib. v. ἐπετείχισαν αὐτοῖς Σάλερνον Ῥωμαῖοι φρουρᾶς χάριν, μικρὸν ὑπὲρ τῆς θαλάττης, *præſidii cauſſa Romani Salernum muniverunt; paullo ſupra mare ſitum.* Plinius lib. III. cap. v. *Intus oppidum Salerni, Picentia.* Unum an duo oppida deſignet, propter ambiguum gignendi caſum *Salerni*, non eſt ſatis certum. Sane & Strabo dixit, φρουρᾶς χάριν Salernum communitum fuiſſe: oppidum, an vicus, & qualis locus ante munitionem fuerit, non dicit. Et Livius lib. XXXII. cap. XXIX. *caſtrum Salerni* dixit. Jo. Harduinus ad Plinium: *In mediterraneo, procul a mari, fuiſſe tum Picentiam innuit, Picentini agri metropolim. Salernum autem, quod in ora, uti nunc eſt non oppidi tum nomen habuiſſe, ſed præſidii tantum, a Romanis ibi conſtituti.* Poſtea vero oppi-

oppidum *Salernum* factum, non dubitatur, quia colonia eo deducta fuit. Livius lib. XXXIV. cap. XLV. *Salernum Buxentumque, coloniæ civium Romanorum deductæ ſunt.* Adde Velleii lib. I. cap. XV. Et Ptolemæus Σάλεϱνον in oppidis recenſet, & Tabula Auguſtana urbis ſignum adſcriptum habet.

Idem oppidum *Salernum* utrum mare attigerit, uti nunc attingit, itidem dubitatur. Cluverius ita ſentit: *Clara nunc urbs Salerno in ipſo litore poſita, quum olim remota eſſet a mari, in montibus, qui hodiernæ urbi imminent.* Ad hæc quærit Holſtenius: *quo auctore? nam adhuc bona civitatis pars in acclivi collis latere habitatur.* Ptolemæus quoque in maritimis numeravit. At μικρὸν ὑπὲρ τῆς θαλάττης, *paullum ſupra mare poſuit* Strabo. Ille vero Φρȣριον, *caſtrum*, tantummodo, idque ante coloniam deductam, memoravit. Si ergo caſtrum in monte fuit; num etiam poſtea totum oppidum & colonia? Sed in monte multæ ruinæ dicuntur ſupereſſe. Si ſunt, dubium, urbisne, an caſtri, an villæ ſuburbanæ fuerint. Nihil ergo certi definimus, proniores tamen in Holſtenii quam Cluverii ſententiam. Ab urbe denominatur *Salernitanus.* Plinius lib. XIII. cap. III. *L. Plotium, proſcriptum a triumviris, in Salernitana latebra unguenti odore proditum conſtat.*

Nec facilior inventu eſt urbs *Picentia*, μητϱόπολις, *caput* Picentinorum, ut Strabo extremo libro V. vocitavit. Quam vero Plinius intus ſtatuit Picentiam, Cluverius, Harduinus, alii, a mari longius reducunt. Contra Holſtenius pag. 263. *Inter Salernum & Ebolos tranſitur locus Bicenza dictus (quem adlabitur fluvius vulgo dictus il Bicentino) VII. m. p. a Salerno & XIII. m. p. a Silaro diſtans. Unde nullo modo dubitandum, quin hæc ipſiſſima ſit Picentia, quæ in Picentino, non meditullio ſita, nomen genti dedit. Et adparet hinc, cur Mela eam in ora maritima recenſeat.* Melæ de hoc verba ſunt ex lib. II. cap. IV. *Pæſtanus ſinus, Pæſtum oppidum, Silerus amnis, Picentia, Petræ quas Sirenes habitavere, Minervæ promontorium.*

Fuit quoque oppidum inter Sirenuſas & Poſidoniam, Μαϱκίνα, *Marcina* Straboni dictum, conditum, ut idem ait, a Tyrrhenis; habitatum a Samnitibus: ſed ſitus ratione ad Picentinos, poſtea in illam regionem traductos, pertinuit, qui etiam haud dubie poſſederunt. ἐντεῦθεν, *hinc*, ſive a Marcina, per Nuceriam Pompejos, iſthmum eſſe dicit ſtadiorum CXX. Ex qua deſcriptione conjicit Cluverius, fuiſſe forſan *Marcinam*, ubi nunc eſt oppidum *Veteri*, ipſo nomine præ ſe ferens ſuam antiquitatem. Plura de Picentinis oppida non habemus, nec fuerunt forte multa, quia, ut idem Strabo obſervat, κωμηδὸν, *vicatim* habitaverunt. Vide libri V. extrema.

SAMNIUM.

Samnites, notus Romanis bellis populus, a Sabinis orti, unde etiam *Sabelli* adpellantur. Plinius lib. III. cap. XII. *Samnitium, quos Sabellos, & Græci Saunitas dixere, colonia Bovianum.* Varro de Lat. ling. lib. VI. cap. III. *a Sabinis orti Samnites.* Idem (apud Philargyrium, veterem interpretem illius Georgicωn II. verſ. 167. *pubemque Sabellam*) in Agemodo ſic ſcripſiſſe dicitur: *Terra culturæ cauſſa attributa olim particulatim hominibus, ut Etruria Tuſcis, Samnium Sabellis.* Nec vero ſemper Sabelli ſunt Samnites, ſed ſæpe etiam proprie dicti Sabini *Sabelli*, præſertim a poetis, adpellantur. Singulare nomen *Samnis* eſt. Tacitus Hiſt. lib. III. cap. LIX. *Erectus Samnis Pelignusque.* Silius lib. IV. verſ. 560.

- - - - *Samnitis pellibus urſæ.*

Græcum nomen *Saunites*, quod Plinius tribuit, eſt ita apud Polybium & Dionyſium Halicarnaſſenſem, Σαυνῖται; in Strabonis autem libris Σαννῖται: Ptolemæus Romanis propius accedens Σαμνιτῶν πόλεις dixit. Regio illorum Latine *Samnium* vocatur. Livius lib. IX. cap. XLIV. *ambo conſules in Samnium miſſi.* Et lib. X. cap. XIV. *totam belli molem in Samnium averterunt.* Hæc Σαυνῖτις Græce. Polybius lib. III. cap. XCII. διελθὼν ἐκ τῆς Σαυνίτιδος τὰ στενὰ, *ex Samnio fauces transgreſſus.*

Ceterum in plura genera Samnitum gens diviſa fuit, e quibus ſunt *Pentri* & *Caricini* ſive *Caraceni*, nominatim cogniti: præter Hirpinos & Frentanos, qui etiam a Samnitibus ſunt. Livius lib. IX. cap. XXXI. *Inde victor exercitus Bovianum ductus. caput hoc erat Pentrorum Samnitum longe ditisſimum atque opulentisſimum armis viriſque.* Quæ lectio, a Cluverio ſollicitata, Excerptis Dionyſii Halicarnaſſenſis [ed. Valeſ. p. 533.] confirmatur, qui etiam Σαυνιτῶν τοὺς καλουμένους Πέντρους memoravit, id eſt *Pentros Samnites.* Alios Samnites Καρακίνους, *Caracinos*, Zonaras Tom. II. pag. 51. vocat, qui haud dubie ſunt Καρακηνοὶ, *Caraceni*, quibus Ptolemæus Aufidenam tribuit, locatis ὑπὸ τοὺς Φρεντανοὺς, *ſubter Frentanos.* Uterque populus trans Apenninum fuerunt. nam & ibi Samnites coluerunt: plures tamen, ſeu major pars, citra montem, aut in montibus. Circum Samnites ergo fuere Aequiculi, Campani, Hirpini, Frentani, Peligni, & qui his ſunt interpoſiti.

Trans Apenninum extrema urbs Samnitium, in finibus Pelignorum, *Aufidena* eſt, ad *Sagrum* flumen ſita, nunc vulgo Alfidena. Ptolemæo etiam Αὐφιδήνα, qui caput Caracenorum Samnitium conſtituit. Livius lib. X. cap. XII. *Bovianum inde adgreſſus: nec ita multo poſt Aufidenam vi cepit.* Antonini iter a Mediolano ad Columnam per Picenum, licet numeris forſan parum fidei hoc loco ſit, tamen ordinem poſitionis monſtrat:

Sulmone	—	—	
Aufidenam	M.	P.	XXIIII.
Aeſerniam	M.	P.	XXVIII.
Bovianum	M.	P.	XVIII.

Oppidanos Plinius *Aufidenates* dixit lib. III. cap. XII. De *Sagro* autem fluvio, cui adpoſita eſt Aufidena, Strabo lib. V. pag. 167. ὁ Σάγρος ποταμὸς ὁρίζων τοὺς Φρεντανοὺς ἀπὸ τῶν Πελιγνῶν, *Sagrus fluvius dirimit Frentanos a Pelignis.* Ptolemæus vocat Σάρον, eliſa littera; ſed verior ſcriptura Strabonis, quia *il Sangro* hodieque adpellatur.

Ad Frentanorum fines accedunt *Tifernum* & *Treventum.* De illo Livius lib. IX. cap. XLIV. *Ambo* coss. *in Samnium miſſi, quum diverſas regiones, Tifernum Poſtumius, Bovianum Minucius petiſſent; Poſtumii prius ductu ad Tifernum pugnatum.* Et lib. X. cap. XIV. *Profecti conſules, in Samnium legiones ducunt. Ubi in hoſtium fines ventum eſt, uterque populabundus effuſo agmine incedit: explorant tamen latius, quam populantur. Igitur non fefellere ad Tifernum hoſtes in occulta valle inſtructi, qua ingreſſos Romanos ſuperiore ex loco adoriri parabant.* Utroque loco, ut oppidum, eſt deſcriptum: at tertio, qui eſt eodem lib. X. cap. XXX. montem ita Livius adpellat: *Volumnius in Samno res gerit, Samnitiumque exercitum in Tifernum montem compulſum, non deterritus iniquitate loci, fundit fugatque.* Sed potuit mons, & oppidum, & fluvius eodem nomine eſſe. Fluvium certe memoravit Mela lib. II. cap. IV. *Ab eo,* inquit, *Frentani jam Matrini habent ac Aterni fluminis oſtia - - - Dauni autem Tifernum amnem.* Et Plinius lib. III. cap. XI. *Tifernus amnis. inde regio Frentana.* Hodie vulgo dicitur *il Biferno*, ad quem haud dubie hoc oppidum fuit, ſed ſupe-

ſuperiorem & fontibus propinquum. Unde Cluverii conjectura eſt, Tifernum quondam eo loco fuiſſe, ubi nunc *Moliſe* eſt, caput ſuæ provinciæ. Sed de Moliſe alia opinio eſt Holſtenii, quam poſt paullo proferemus.

Alterum ad Frentanorum fines oppidum, Samnitis ditionis, *Treventum* fuit ſive *Triventium*. Frontinus de Coloniis: *Treventum* [alii libri Tereventum] *oppidum. Ager ejus in præciſuras & ſtrigas eſt adſignatus poſt tertiam obſidionem militibus Julianis.* Plinius lib. III. cap. XII. inde nominat oppidanos *Treventinates*, ex forma *Treventium*. Hodie dicitur *Trivento*, ad flumen *Trinium*, nunc Trigno: de quo Plinius dicto loco: *In ora, Frentanorum* [gens] *a Tiferno: flumen Trinium portuoſum.*

Tandem fuit trans montes etiam Samnitium urbs *Bovianum*, de quo ſupra ex Livii lib. IX. cap. XXXI. cognovimus, fuiſſe gentis *Pentrorum caput*: etiam in Tiferno ex cap. XLIV. *Bovianum* Minucium conſulem ad oppugnandum petiiſſe. Et lib. X. cap. XII. Livius: *Conſulis clara pugna in Samnio ad Bovianum haudquaquam ambiguæ victoriæ fuit. Bovianum inde adgreſſus; nec ita multo poſt Aufidenam vi cepit.* Strabo Βοΐανον, Ptolemæus Βουΐανον ſcripſerunt. Colonia poſtmodum facta, eaque gemina. Plinius lib. III. cap. XII. *Samnitium, quos Sabellos, & Græci Saunitas dixere, colonia Bovianum vetus, & alterum cognomine Undecumanorum.* Et Frontinus de Coloniis: *Bovianum, oppidum. lege Julia milites deduxerunt, ſine colonis.* Rigaltium ibi interpretantem potes conſulere. Inde *Bovianius* formatur. Silius lib. VIII. verſ. 565.

- - - - - Boviania quique
Exercent luſtra.

Situm oppidum prope Tiferni fontes ad radices Apennini, nunc quoque ſuperſtes, *Bojano* dictum vulgariter. Et hæc Samnitium fuere trans Apenninum montem.

Cis montes prima eſt *Aeſernia*, hodie Iſernia, exiguo ſpatio a læva ripa Vulturni. Strabo Εσερνία, ſed verius diphthongo ſcribitur, uti bis in fragmento marmoris Romani apud Gruter. p. 570. n. 10. inciſum eſt AESERN. In nummis gentis Claudiæ eſt aliquis AESERNINO inſcriptus, haud dubie Marcelli illius, de quo Epitoma Livii LXXIII. *Aeſernia colonia cum M. Marcello in poteſtatem Samnitium venit.* Silius lib. V. verſ. 567.

Et quos aut Rufre, aut quos Aeſernia - - - miſit.

Et Ptolemæus Αἰσερνία, & emendatiores omnes codices Latini. Frontinus de Coloniis: *Aeſernia colonia. deducta lege Julia. - - - Ager ejus limitibus Auguſteis eſt adſignatus.* Sed vel additamentum hoc fuit, veteranorum forſan militum; vel renovatio coloniæ veteris, aut exſtinctæ. nam ante quoque colonia fuerat, deducta Punico primo bello. Livii epitoma XVI. *Colonia Aeſernia deducta eſt.* Et epitoma LXXII. *Aeſernia & Alba, coloniæ, ab Italicis obſeſſæ ſunt.* Qui incolebant, *Aeſernini*, dicti. Livius lib. XXVII. cap. V. *Beneventani & Aeſernini.* Et Plinius lib. III. cap. XII. *Eſernini*, ut Harduinus edidit: & *ager Aeſerninus*, Livii X. cap. XXXI. ut in Gronovii codice eſt.

Longe hinc in ortum, ſed æque propinquum Apennino, *Sæpinum* oppidum fuit, nunc Supino, prope fontes *Tamari* fluvii, Ptolemæo Σαίπινον. Livius lib. X. cap. XLIV. *diverſi, Papirius ad Sæpinum, Carvilius ad Volanam oppugnandam legiones ducunt.* Et cap. XLV. *Papirio ad Sæpinum major vis hoſtium reſtitit.* Tabula Peutingeriana ſic:

Sepinus XII. *Sirpium* XVIII. *Benebento.*

Oppi-

Oppidani *Sæpinates.* Inſcriptio vetus p. 441. n. 4. Gruter. MUNICIPES SAEPINAT. Et pag. 513. n. 1. MAGG. SAEPINAT. At *Tamarus* fluvius, qui ſupra Beneventum in Calorem, aut ſuperiorem hoc, influit, hodieque id nomen tenet, ex Antonini itinere, a Mediolano per Picenum ad Columnam, ita eſt cognitus:

Boviano	—	—	
Super Tamari fluvium	M.	P.	XVI.
Ad Equotuticum	M.	P.	XXII.

Quod autem a Sæpino in auſtrum jacet, *Sirpium*, ex ſola forte Tabula, ut oſtendimus modo, notum eſt.

Inter Venafrum & Sabati confluentem, ſupra lævam Vulturni ripam, *Alliſæ* ſunt, antiquum oppidum, quod nomen conſervat. Livius lib. VIII. cap. XXV. *Tria oppida in poteſtatem venerunt, Alliſæ, Calliſæ, Rufrium.* Et lib. IX. cap. XXXVIII. *C. Marcius Rutilus Alliſas de Samnitibus vi cepit.* Quod ad eumdem modum Diodorus Siculus lib. XX. cap. XXXV. narravit: ὁ δὲ Μάρκιος ἐπὶ τοὺς Σαμνίτας, Ἀλλίφας μὲν πόλιν εἷλε κατὰ κράτος. Ibidem Livius cap. XLII. *Q. Fabius proconſul ad urbem Alliſas cum Samnitium exercitu ſignis collatis confligit.* Frontinus de Colon. *Alliſe oppidum, muro ductum:* ſingulari forma, ut Silius lib. VIII. verſ. 536.

Alliſe, & Clanio contemtæ ſemper Acerræ.

Et Ptolemæus Ἀλλιφα, *Allipha.* Meliores libri geminata littera L ſcriptum habent, quod vulgatis quibusdam eſt opponendum; præſertim quia lapides etiam conſentiunt. Gruter. p. 417. num. 3. CUR. AQUAE DUCENDAE ALLIFIS. & pag. 460. n. 9. QUAESTOR AUG. ALLIFIS. Hinc *Alliſanus* nomen gentis & poſſeſſionum. Alia inſcriptione pag. 407. n. 7. ORDO ET POPULUS ALLIFANORUM. Et Cicero Agrar. II. cap. XXV. *ager Alliſanus:* & pro Plancio cap. IX. *totus ille tractus celeberrimus, Venafranus, Alliſanus.*

Inde in ortum hibernum eſt *Teleſia,* ſita haud procul confluentibus Vulturni Sabatique, eaque etiam nunc *Teleſe.* Ptolemæus Τελεσία. Quamvis autem ad fines poſita ſit Campaniæ; tamen in Samnio etiam ab Livio cenſam intelligimus. Lib. XXII. cap. XIII. *Hannibal ex Arpis in Samnium tranſit. Beneventanum depopulatur agrum: Teleſiam urbem capit.* Et lib. XXIV. cap. XX. *Fabius in Samnium ad populandos agros, recipiendasque armis, quæ defecerant, urbes proceſſit. - - - oppida vi capta, Cumpulteria, Teleſia, Compſa, Melæ, Fulſulæ, & Orbitanium.* Fuit etiam colonia eo deducta. Frontinus: *Teleſia, muro ducta, colonia. a triumviris deducta. - - - Ager ejus militibus* [al. *limitibus*] *Auguſteis in nominibus eſt adſignatus.*

Fluvius autem *Sabatus*, qui a Benevento delatus Vulturno miſcetur, hodieque Sabato dictus, ex veteri monimento an probari poſſit, aut mentio ejus inveniri, dubito: niſi quod Livius in hoc tractu *Sabatinos*, populum, memorat lib. XXVI. cap. XXXIII. & inſequente. *Omnes Campani*, inquit, *Atellani, Calatini, Sabatini; qui ſe dediderunt in arbitrium ditionemque populi Romani*, ut videri poſſit (ſicut viſum eſt Cluverio) oppidum flumini fuiſſe adpoſitum, forſan *Sabatiæ* nomine, unde denominati ſint *Sabatini:* ſed ubi illud fuerit, ſi fuit, ignoratur. *Sabatus* autem fluvius apud Beneventum excipit alium, qui *Calor* adpellatur. Livius lib. XXIV. cap. XIV. *Ad Beneventum, velut ex compoſito, parte altera Hanno ex Bruttiis cum magna peditum equitumque manu: altera Ti.*

Gracchus ab Luceria acceſſit, qui primo oppidum intravit. deinde, ut Hannonem, tria millia ferme ab urbe ad Calorem fluvium caſtra poſuiſſe, & inde agrum populari audivit; & ipſe egreſsus mœnibus mille ferme paſſus ab hoſte caſtra locat. Et lib. xxv. cap. xvii. *Sunt qui in agro Beneventano prope Calorem fluvium oſtendant - - -* [conſulem Gracchum] *interfectum.* Signatus etiam eſt *Calor fluvius* in Tabula Peutingeriana. Et Vibius de Fluminibus: *Calor, Beneventi oppido junctus.* Dicitur & hodie *il Calore.*

Urbs autem, propter quam is Sabato miſcetur, *Beneventum* vocatur, olim *Maleventum*, a gravitate ventorum ejus loci, ut Procopius lib. I. Goth. cap. xv. interpretatur. Vetus nomen, tamquam uſitatum illo tempore, exſtat apud Livium lib. x. cap. xv. *Samnitibus*, inquit, *Apuli ſe ante prœlium conjunxiſſent, ni P. Decius* cos. *iis ad Maleventum caſtra objeciſſet.* Antiquum oppidum adeo, ut a Diomede Trojanis temporibus conditum feratur. Solinus cap. II. *Notum eſt, a Philocteta Petiliam conſtitutam; Arpos & Beneventum a Diomede; Patavium ab Antenore.* Quum colonia fieret Romana (deducta autem eſt A. V. CCCCLXXXV. ante Punicum primum bellum, ut ex Velleii lib. I. cap. XIV. adparet) mali ominis nomen in melius commutatum fuit. Plinius lib. III. cap. XI. *Intus in ſecunda regione, Hirpinorum colonia una, Beneventum, auſpicatius mutato nomine, quæ quondam adpellata Maleventum.* Hirpinorum dicit, quia in confinio Samnitium & Hirpinorum. Alii vero Samnio proprio adſcribunt. Livii epitoma XV. *Coloniæ deductæ, Ariminum in Piceno, Beneventum in Samnio.* Et Eutropius lib. II. cap. IX. *Conditæ a Romanis civitates, Ariminum in Gallia, & Beneventum in Samnio.* Samnites etiam poſſederunt. Livius lib. IX. cap. XXVII. *Tota deinde jam vincere acie Romanus, & omiſſo certamine, cædi capique Samnites: niſi qui Maleventum, cui nunc urbi Beneventum nomen eſt, perfugerunt.* Aucta colonia & renovata ab Auguſto. Holſtenius p. 266. ex Caudino lapide: COLONIA JULIA CONCORDIA AUG. FELIX BENEVENTUM. Coloni dicuntur *Beneventani.* ut in lapidibus ſæpe. Vide Gruteri opus. Et p. 390. n. I. ORDO BENEVENTANUS. Livius lib. XXIV. cap. XVI. *Beneventani omnes turba effuſa quum obviam ad portam exiſſent.* Et lib. XXVII. cap. X. *Beneventani & Aeſernini.* Et lib. XXII. cap. XIII. *Hannibal ex Arpis in Samnium tranſit, Beneventanum depopulatur agrum.* Quod ideo diligentius notamus, ut vel Stephanus ille Byzantius, vel epitomator ejus caſtigetur, qui ſcripſit, τὸ ἐθνικὸν, Βενεβεντῖνος.

Inter Calatiam & Beneventum in Appia eſt *Caudium*, ut Strabo ducit & Tabula itineraria. Crebra mentio eſt Livii libro IX. ut cap. II. *Circa Caudium* [Pontius Samnitium dux] *caſtra locat:* & cap. IX. *Nihil ad Caudium humanis conſiliis geſtum eſt:* cap. X. *ductus ad Caudium exercitus:* ac cap. XII. *obſides ad Caudium dati.* Frontinus de Coloniis tantummodo *oppidum* vocat, *muro ductum*, quod *a Cæſare coloniæ Beneventanæ cum territorio ſuo adjudicatum* ſit. Hinc *Caudinus* denominativum: ut *Caudinus Samnis*, Livii lib. XXIV. cap. XX. &, *ſicut quondam Caudini fecerunt*, Velleii lib. II. cap. I. &, *Caudinum prœlium:* Cicero de Senect. cap. XII. *Caudina pax*, Livius incunte libro IX, & cap. VII. *Caudinæ legiones*, ibidem cap. XII. Maxime vero memorabiles Romanorum ignominia *Caudinæ Furculæ*, quas Livius ejusdem libri cap. II & III. & lib. XXII. cap. XIX. nominat; ſive *Furcæ Caudinæ*, ut epitomator lib. IX. quas idem dicto lib. IX. cap. II. ſic deſcripſit: *altera via* [Luceriam] *per Furculas Caudinas brevior. Sed ita natus locus eſt: ſaltus duo alti, anguſti ſilvoſique ſunt, montibus circa perpetuis inter ſe juncti. Jacet inter eos ſatis patens clauſus in medio campus herbidus aquoſusque, per quem medium iter eſt. Sed antequam venias ad eum, intrandæ primæ anguſtiæ ſunt, & aut eadem, qua te inſinuaveris, retro via repetenda; aut, ſi ire porro pergas, per alium ſaltum arctiorem impeditioremque evadendum.*

In eum campum via alia per cavam rupem Romani, demiſſo agmine, quum ad alias anguſtias protinus pergerent, ſeptas dejectu arborum ſaxorumque ingentium objacente mole invenere.

Quæ ad hodiernam locorum faciem Holſtenius p. 267. adplicuit, etiam pagum ibi *Furchie* dictum ſupereſſe teſtatur. Prope Caudium etiam *Taburnus* mons eſt, de quo Vibius Sequeſter in Montibus: *Taburnus Samnitum olivifer.* Gratius autem Cyneget. verſ. 508. non amœnum & oliviferum deſcribit, ſed tamquam horridum & vel Furculis Caudinis congruentem,

- - - - veniat Caudini ſaxa Taburni,
Garganumque trucem, aut Ligurinas deſuper Alpes.

de Parthico equo, molli greſſui adſuefacto, ſermo eſt, cui invia ſint hæc loca adſperiora. Habet tamen & Vibius, quo ſe patrono tueatur. Virgilius Georg. II. verſ. 38.

- - - - juvat Iſmara Baccho
Conſerere, atque olea magnum veſtire Taburnum.

Significat aſpera etiam & montuoſa loca tentanda ad culturam eſſe. Quod vero interpretum hic, Campaniæ; ille, Apuliæ tribuit Taburnum; errant, quia auctore Gratio *Caudinus* eſt, prope Caudium exiſtens in Samnio.

Tandem de *Saticula* aliquid dicendum eſt, quam licet Servius in Aeneid. VIII. verſ. 729. in Campania locet; verius tamen in Samnio illa cenſetur, quia primum Feſtus Pompejus exſertis verbis Samnio attribuit. *Saticula*, inquit, *oppidum in Samnio captum eſt, poſtea coloniam deduxerunt triumviri M. Valerius Corvus, Junius Scæva, & Fulvius Longus ex* S. C. *kal. Januar. P. Papirio Curſore C. Junio* II. coss. Congruit calculus Paterculi lib. I. cap. XIV. qui etiam annum deductæ Saticulum coloniæ notavit. Deinde Livius lib. VII. cap. XXXII. idem confirmat. coss. inquit, *ambo cum duobus ab urbe exercitibus profecti, Valerius in Campaniam, Cornelius in Samnium: ille ad montem Gaurum; hic ad Saticulam caſtra ponunt.* Ergo in Samnio Saticula. Accedit Virgilii vox lib. VII. verſ. 729.

- - - - pariterque Saticulus aſper;

at Campani molles conditione cæli: Samnites & Hirpini duri locorum aſperitate. Non ergo ſatis cauſſæ fuit, ut *Saticulam* Cluverius prope Capuam ſub monte Tifatis locaret. Quod etiam Holſtenio p. 260. diſplicuit, cujus ſummi viri judicio utique plurimum, præſertim in rebus Italiæ, eſt tribuendum. Memorat præterea *Saticulam* Livius lib. IX. cap. XXII. *dictator Saticulam oppugnare adortus:* & mox de Samnitibus: *ſpe abjecta Saticulæ tuendæ.* Gentile *Saticulani*, Liv. lib. XXVII. cap. X. & *ager Saticulanus*, lib. XXIII. cap. XIV. Oppidum ipſum autem intercidit, ut nec veſtigia, nec certa ſedes oſtendi poſſit. Ceterum pleriſque libris Livii, ante Gronovianam editionem *Satricula* expreſſum eſt, errore deſcribentium, quaſi cum *Satrico* oppido aliquid commune haberet: Feſtus autem & Vellejus, ut vidimus *Saticula*; Virgilius *Saticulus*; Diodorus Siculus lib. XIX. cap. LXXII. & Stephanus Σατικόλα ſcripſerunt.

Reſtant alia incertæ poſitionis loca, ſolis nominibus ex Livii hiſtoriis cognita. Lib. X. cap. XLV. *Carvilius* [cos.] *Volanam, & Palumbinum, & Herculaneum ex Samnitibus ceperat:*

perat: Volanam intra paucos dies: Palumbinum eodem quo ad muros acceſſit: ad Herculaneum bis etiam ſignis collatis ancipiti prœlio, & cum majore ſua quam hoſtium jactura, dimicavit. Caſtris deinde poſitis, mœnibus hoſtem incluſit: oppugnatum oppidum, captumque. In his tribus urbibus capta aut cæſa decem millia hominum. Herculaneum quidem in Tabula videtur corrupte ſignificari, qua infra vocem *Aeras*, ſeu potius *Aecas*, ſcriptum eſt *Hercul' rani:* ſed ita turbata ibi itinera ſunt, ut locus certus adſignari nequeat. Addo ex lib. IX. cap. XXXI. *Cluviam*, de qua æque nihil certi conſtat. *In Samnio*, inquit Livius, *Cluviam, præſidium Romanum, quia nequiverat vi capi, obſeſſum fame in deditionem acceperant Samnites.* Et poſt pauciſſima interjecta: *Junius nihil antiquius oppugnatione Cluviana ratus, quo die adgreſſus eſt mœnia, vi cepit.*

Idem lib. XXIV. cap. XX. *Fabius in Samnium ad populandos agros, recipiendasque armis, quæ defecerant urbes, proceſſit. - - - Oppida vi capta: Compulteria, Teleſia, Compſa, Melæ, Fulfulæ & Orbitanium.* E quibus *Teleſia* & *Compſa* alibi explicantur: *Fulfulæ* & *Orbitanium* penitus ignota: *Compulteriam* quidem, quæ etiam lib. XXIII. cap. XXXIX. memoratur; vult Holſtenius oſtendere in loco *S. Maria de Covultere:* & *Melas* putat ad *Moliſe*, nobilem urbem, referri poſſe. quod ſi eſt, cadit Cluverii ſupra data de Moliſe conjectura. Sed nihil certiores reddimur: quia utroque etiam conjectura Holſtenius ductus eſt. Livius etiam lib. XXVII. ineunte: *Marcellas Maroneam & Meles de Samnitibus vi cepit.* Maroneam non novimus: Meles haud dubie *Melæ* ſunt, quas modo contemplati ſumus. Tandem in Samnio etiam fuit *Murgantia.* Livius lib. X. cap. XVII. *P. Decius, adprobantibus cunctis, ad Murgantiam, validam urbem, oppugnandam ducit.* Stephani epitomator, Μοργέντιον, πόλις Ἰταλίας. λέγεται καὶ Μοργεντία, *Morgentium urbs Italiæ: dicitur etiam Morgentia.* Fuiſſe autem in Samnio, ex P. Decii adhortatione, quæ proxime anteceſſit, clarum eſt. *Quid per agros*, inquit, *vagamur, vicatim circumferentes bellum? quin urbes & mœnia adgredimur. nullus jam exercitus Samno præſidet. ceſſere finibus, ac ſibimet ipſi exſilium conſcivere.* Et initio cap. XVIII. *Dum ea in Samnio gererentur.* Quo autem loco in Samnio fuerit, definire non poſſumus. Addo æque incerta ex eodem lib. X. cap. XXXIX. *Duroniam* & *Cominium*, quæ Samnitium fuerunt, incertum autem utrum intra proprium Samnium, an in finitima regione, armis illorum detenta. Quod vero *Cominium* tum ibi, tum præcipue cap. XLIII. multum cum Aquilonia Hirpinorum conjungitur, etiam a Samnitibus poſſeſſum; vel in Hirpinis ſitum fuiſſe, vel in limite horum & Samnitium, probabile eſt.

HIRPINI.

Hirpini Samnitibus proximi & generis ortu, & ſitu locorum. nam & ipſi origine Samnites ſunt. Strabo ſub finem libri V. Ἑξῆς εἰσὶν Ἱρπῖνοι, κἀυτοὶ Σαυνῖται, *Sequuntur Hirpini, qui & ipſi Samnites ſunt.* Quod vero addit de lupo, qui *Hirpus* Samnitium lingua dicatur, coloniæ illius deductore; fabulæ quam hiſtoriæ eſt ſimilius. Picentinos a meridie attingunt, ab ortu Apulos: a ſeptemtrione Apenninus objacet & pars Samnitium, qui & cetera ab occidente cingunt. Rigantur *Sabato* & *Calore* fluminibus, ſupra in Beneventano confluente explicatis. Oppida ſunt

Abellinum, hodie Avellino, Ptolemæo Ἀβέλλινον, ad Sabatum fluvium fontibus propinquiorem. Frontinus principio libelli de Coloniis: *Abellinum, muro ducta colonia: lege Sempronia deducta. ager ejus veteranis eſt adſignatus.* Hinc Plinio ſunt lib. III. cap. IX.

Abellinates cognomine Protropi, & hi in Hirpinis ſunt: a quibus ipſe diſtinguit ibidem *Abellinates cognominatos Marſos*, qui ad Marſos etiam pertinent.

In ortum hinc *Aeculanum* recedit, quod Fricento Cluverius interpretatur, Holſtenius circa Mirabellam ponit. Ptolemæus Αἰκουλάνον. Appianus lib. I. Civil. p. 643. Σύλλας ἐς ἔθνος ἕτερον Ἱρπίνους μετεστρατοπέδευε, καὶ προσέβαλε Αἰκουλάνον, *Sulla inde in Hirpinos, aliam gentem, movit, & Aeculanum oppugnare cœpit.* An etiam Cicero ejus meminerit, lis eſt. Attico lib. XVI. epiſt. II. ſcripſit: V. *kal. in Pompejanum cogitabam: inde Aculanum.* alii *Acculanum.* Sic veteres libri & vulgati: ideoque multi *Aeculanum* Hirpinorum intelligunt. Conjecerat Manutius, forte *Herculanium*, quod a Pompeiis non longe abeſt, legendum eſſe, idque poſt multis editionibus, Bruti, Boſii, Gruteri, eſt receptum. Ais: quid Ciceroni cum Hirpinis? at prædixerat, *Brundiſium cogito*, quo iter ex Campania per Samnium & Hirpinos utique ferebat. Græviús & Gronovius antiquam lectionem reduxerunt. Scribitur etiam contracte *Aeclanum.* Inſcript. Grut. p. 446. n. 7. R. P. AECLANENSIUM. Et Antoninus itinere a Benevento Tarentum *Aeclanum*, ut A. Schottus; ſeu *Eclano*, ut Aldus & Simlerus ediderunt: quod etiam Tabula Peutingeriana ita expreſſum eſt.

Supra Aeculanum Cluverius *Tauraſinos campos*, ad Sabatum uſque fluvium, cum oppido *Tauraſio*, quod falſo ex Plinio probat, qui lib. III. cap. XI. nihil ejus nominis habet. Addit Florum lib. I. cap. XVIII. in bello Pyrrhi dicentem: *Lucaniæ ſuprema pugna ſub Aruſinis, quos vocant, campis.* ubi vult *Tauraſinis* legi, quod contra fidem codicum eſt omnium. Firmat veterem lectionem etiam Frontinus lib. IV. Strategem. cap. I. n. 13. de eodem Pyrrhi prœlio: *Romani deinde, victo eo in campis Aruſinis, circa urbem Statuentum caſtris ejus potiti.* Quod inſolens nomen *Statuentum*, quidam *Beneventum* ſuppoſuerunt, quibus Flori *Lucania* novam difficultatem movet. Maxime vero, quod Cluverius contendit, videtur Livius lib. XL. cap. XXXVIII. probare. *Ager*, inquit, *publicus populi Romani erat in Samnitibus, qui Tauraſinorum ** traducere Ligures Apuanos vellent*, & reliqua. Mancum locum alii aliter ſupplere conati ſunt: alii dubitant de *Tauraſinorum*, quo innixa cauſſa eſt, vocabulo, quia vet. ed. *Tauraninorum*, quaſi a *Taurania*, præ ſe fert, quod oppidum Stephanus habet, & Plinius in iis ponit Campaniæ, quæ olim perierunt, lib. III. cap. V. Eſt quidem Ταυρασία, πόλις Κελτική, *Tauraſia, urbs Gallica* in Appiani Hannibalico p. 546. ſed ut ratio itineris oſtendit, in Transpadana: unde Taurinorum urbem multi ſignificari ſuſpicantur.

Ad Hirpinorum limitem aquilonalem attingit oppidum *Equus Tuticus*, id eſt *Equus magnus*, ut Hieroſolymitani itinerarii auctor interpretatur. Antoninus autem aliquot itineribus *Equum Tuticum* adpellat, quod nomen etiam in Tabula eſt, ſed bivocali ſcriptum *Aequo tutico.* Memoravit Cicero ad Attic. lib. VI. ſub initium epiſtolæ I. *Scire vis*, inquit, *tuas ego quas acceperim. Omnes fere, quas commemoras, præter eas, quas ſcribis Lentuli pueris & Equotutico & Brundiſio datas.* Ptolemæus tantummodo Τούτικον ſcripſit, poſthabito nomine priore. Situm in via, quæ Benevento Brundiſium fert, quod Horatii itinere non minus, quam Antonini itinerario conſtat. Ille ſæpe dicta ſatyra V. libri I. non quidem nominat, quod vox inepta verſui; deſcribit autem & ſitum & naturam loci ſatis luculente:

Quatuor hinc rapimur viginti & millia rhedis,
Manſuri oppidulo, quod verſu dicere non eſt:
Signis perfacile eſt. Venit viliſſima rerum
Heic aqua: ſed panis longe pulcherrimus.

A villa *Trivici* egreſſus in hoc oppidum rheda vectus pervenit, quod Ariano cenſet Cluverius eſſe. Ipſum autem *Trivicum*, quod ſolus Horatius nominavit, cum Trevico, epiſcopali in eo tractu oppido, quis negabit convenire?

Ulteriores *Aecæ* ſunt, nunc Troja, ut tam ex itinerariis, quam chronico veteri probat Holſtenius. In Tabula & Hieroſolymitano *Aecas* ſcriptum: in Antonini itinere ab Equotutico, *Ecas*, ab illo XVIII millibus paſſuum remotas. Gentile *Aecanus*. Plinius lib. III. cap. XI. *Aecani*, diverſi ab *Aeculanis*, ibidem etiam nominatis. Vetus inſcriptio (Grut. p. 444. n. 5.) CURAT. REIP. AECANORUM.

Hinc XIX millibus, Canuſium verſus, quod ex itinere ab Equotutico Hydruntum intelligimus, eſt *Herdonia*, nunc Ardona, non Cedogna, quod Cluverius volebat. Livius lib. XXV. cap. XXI. *Circa Herdoniam Romanæ legiones & prætor Fulvius erant.* Et lib. XXVII. cap. I. *nequaquam inde tantum gaudium fuit, quanta clades intra paucos dies accepta eſt haud procul ab Herdonia urbe.* Appianus Hannibal. 587. Φέλβιος Ῥωμαίων ὕπατος Ἑρδονίαν ἐπολιόρκει, *Fulvius, Rom. conſul, Herdoniam obſidebat.* O magno ſcribendum erat Ἑρδωνία. nam Silius Italicus lib. VIII. verſ. 568. produxit,

> - - - - *quosve*
> *Obſcura incultis Herdonia miſit ab agris.*

Itinerario Antonini & Tabula plurale eſt *Erdoniæ.* Itinere ab Equotutico Hydruntum:

Equotutico	—	—	
Ecas	M.	P.	XVIII.
Erdonias	M.	P.	XVIIII.
Canuſium	M.	P.	XXVI.

Ad Apuliæ fines urbs *Aquilonia*, Holſtenio judice nunc Cedogna, prope *Aufidum* amnem. Livius lib. X. cap. XXXIX. *Papirius Aquiloniam, ubi ſumma rei Samnitium erat, pervenit.* Multa ejus quoque in ſequentibus mentio, cap. XLIII. & XLIV. Ptolemæus in Hirpinis Ἀκουϊλωνία. Oppidani Plinio lib. III. cap. XI. *Aquiloni*, quod Cluverio truncatum videtur ex *Aquilonienſes.* Non longiſſime abhinc videtur *Cominium* fuiſſe, quod vulgo ponunt in Samnio, malim in Hirpinis, quia Livius dicto loco cum *Aquilonia* conjungit, ſita in extremo Hirpinorum limite: quamvis utrumque oppidum Samnites belli tempore armis tenuerunt. Livii verba ex cap. XLIII. libri X. ad judicandum proferre, fortaſſe non alienum videbitur. *Sic*, inquit, *ad Cominium, ſic ad Aquiloniam geſta res. Inde medio inter duas urbes ſpatio, ubi tertia exſpectata erat pugna, hoſtes non inventi, ſeptem millia paſſuum quum abeſſent a Cominio, revocati ab ſuis, neutri prœlio occurrerunt. Primis ferme tenebris, quum in conſpectu jam caſtra, jam Aquiloniam habuiſſent, clamor eos utrimque par accidens ſuſtinuit.* Lege reliqua. Et cap. XLIV. *Uterque ex alterius ſententia conſul captum oppidum diripiendum militi dedit: exhauſtis deinde rebus, ignem injecit, eodemque die Aquilonia & Cominium deflagravere.*

In illo tractu forſan *Calliſæ* etiam fuerunt, a Livio lib. VIII. cap. XXV. memoratæ. *Tria*, inquit, *oppida in poteſtatem venerunt, Alliſæ, Calliſæ, Rufrium.* De primo ſupra diximus in Samnio: alterum quo ſitu fuerit, non liquet. Sunt qui in oppidulo *Cariſe* quærant, ſono forſan ducti non plane abhorrente. Quod vero tertium in Hirpinis extremis fertur eſſe; medium quoque in illis fuiſſe, vero non eſt abſimile.

In medio fere Hirpinorum lacus eſt graveolens *Amſancti* olim dictus, ſive *Ampſancti*,

nunc Muſiti, quod a *Mephiti* eſt, putore, aut dea tetri odoris, quæ culta ibidem fuit. Cicero lib. I. de Divinat. cap. XXXVI. *Quid enim? non videmus quam ſint varia terrarum genera? ex quibus & mortifera quædam pars eſt, ut & Ampſancti in Hirpinis, & in Aſia Plutonia.* Et Plinius lib. II. cap. XCIII. *In Hirpinis Ampſancti, ad Mephitis ædem, locus, quem qui intravere, moriuntur.* Virgilius lib. VII. verſ. 563.

Eſt locus Italiæ medio ſub montibus altis
Nobilis, & fama multis memoratus in oris,
Amſancti valles. - - - -
Hic ſpecus horrendum, ſævi ſpiracula Ditis,
Monſtratur, ruptoque ingens Acheronte vorago
Peſtiferas aperit fauces.

Scilicet hanc voraginem ad inferos uſque patere, finxerunt poetæ. Idcirco Claudianus lib. II. de Raptu, ſub finem, Proſerpinæ nuptiis feriatos & lætatos inferos deſcribens, dixit etiam

Tunc & peſtiferi pacatum flumen Averni
Innocuæ tranſitis aves, flatumque repreſſit
Amſanctus: tacuit fixo torrente vorago.

Juxta lacum, fanum fuit *Mephitis*, quod numen putori arcendo præſidere crediderunt. Plinius jam dicto loco, *ad Mephitis ædem.* Culta & alibi fuit, ut Cremonæ. Tacitus III. Hiſt. cap. XXXIII. *Quum omnia ſacra profanaque in igne conſiderent, ſolum Mephitis templum ſtetit ante mœnia, loco, ſeu numine defenſum.* Deinde μετωνυμικῶς ipſa exhalatio gravis atque peſtilens *Mephitis* vocata. Virgilius VII. verſ. 84. de Tiburtini agri nemore & fonte Albunea:

- - - - *nemorum quæ maxima ſacro*
Fonte ſonat, ſævamque exhalat opaca mephitim.

In auſtrum vergunt cetera. Ex his *Romulea* oppidum eſt, quam Livius lib. X. cap. XVII. a Samnitibus poſſeſſam ſcribit. Decii conſulis oratione: *Ad Romuleam urbem hinc eamus, ubi vos labor haud magnus, præda major manet.* Subdit Livius: *Divendita præda, ultro adhortantes imperatorem, ad Romuleam pergunt.* - - - *captum oppidum ac direptum eſt, ad duo millia & CCC occiſi.* Stephani epitome: Ῥωμυλία, ἡ ἐν Ἰταλίᾳ Σαυνιτῶν πόλις, *Romulia, Samnitum in Italia oppidum.* Sæpe autem Hirpini cum Samnitibus cenſentur, quos & loco & origine attingunt. Itinerario & Tabula eſt *Subromula*, ut aliis quoque locis præpoſitio adjicitur: aut, ut diverſorium proximum oppido, ſive *ſub Romula* ſitum, ſignificetur. Ex quibus ſimul locus & diſtantia intelligitur. Utroque Antonini itinere a Benevento, & Hydruntum & Tarentum directo,

Aeclanum	M.	P.	XXV.
Subromulam	M.	P.	XXI.
Pontem Aufidi	M.	P.	XXII.
Venuſiam	M.	P.	XVIII.

Prope

Prope fontes Aufidi amnis urbs *Compſa* eſt, nunc Conza. Et Ptolemæus Κόμψα, ſed in Lucanis ponit, quorum finibus propinqua eſt. Sed Hirpinorum fuiſſe, clare teſtatur Paterculus lib. II. cap. LXVIII. *Milo Compſam in Hirpinis oppugnans, ictusque lapide, tum P. Clodio, tum patriæ, quam armis petebat, pœnas dedit.* Et Livius lib. XXIII. ineunte: *Hannibal poſt Cannenſem pugnam - - - - accitus in Hirpinos a Statio, pollicente ſe Compſam traditurum.* Qui colebant *Compſani* dicti Plinio lib. III. cap. XI. Et Livius eodem principio: *Compſanus erat Trebius, nobilis inter ſuos.*

Tandem in extremo Hirpinorum ultra Compſam Cluverius *Rufrium* Livii, quod, & *Rufræ* Virgilii, idem ipſi oppidum eſt, cujus ductu neſcio, collocavit. Nos, Holſtenium ſequuti, Rufras a Rufrio ſupra ſeparavimus, ut, illis Campaniæ vindicatis, ſicut vindicavimus, *Rufrium* ſolum ſuperſit inveſtigandum. De hoc Livius lib. VIII. cap. XXV. *Eodem tempore etiam in Samnio res proſpere geſta. tria oppida in poteſtatem venerunt, Alliſæ, Calliſæ, Rufrium.* Samnio attribuit, ſed laxis finibus deſcripto, ut Hirpinos etiam, qui ortu Samnites ſunt, comprehendat. An ſit oppidum quod hodie Ruvo vocatur, quod credit Cluverius; judicent peritiores illarum regionum.

FRENTANI.

Samnitum progenies altera *Frentani.* Strabo lib. V. p. 166. Φρεντανοὶ, Σαυνιτικὸν ἔθνος, *Frentani, gens Samnitica.* Oram maris ſuperi incolebant ab *Aterno* fere ad *Frentonem* amnem, a quo nomen habent. Plinius autem videtur *Tiferno* amne finire lib. III. cap. XI. *Flumen*, inquit, *portuoſum Frento, Teanum Apulorum; itemque Larinatum Cliternia, Tifernus amnis. Inde regio Frentana.* Et cap. XII. *Sequitur regio quarta gentium vel fortiſſimarum Italiæ. In ora, Frentanorum, a Tiferno.* At ipſe cap. XI. *Larinates*, trans Tifernum colentes, cognominavit *Frentanos:* & Ptolemæus Larinum in Frentanis mediterraneis cenſet. Olim ergo *Frentonem* amnem *Frentanorum*, quos denominat, fuiſſe, utique ſimillimum veri eſt, quamquam aliquando mutata res in gratiam Apulorum fuerit. Flumina ergo Frentanorum poſt *Aternum*, de quo ſupra in Veſtinis & Marrucinis auctum, ſunt, *Sagrus*, & *Trinius*, & *Tifernus*, de quibus in Samnio diximus: & tandem *Frento*, terminus.

Oppidorum primum eſt ab Aterno fluvio *Ortona*, Græcis Ὄρτων, virili genere. Strabo lib. V. pag. 167. Μετὰ δὲ Ἄτερνον Ὄρτων, ἐπίνειον Φρεντανῶν, *Poſt Aternum Orton eſt, navale Frentanorum.* Atque ita etiam Ptolemæus ſcripſit, quamquam perperam Pelignis adjudicavit. Plinius lib. III. cap. XII. *Frentanorum* [gens] *a Tiferno: flumen Trinium portuoſum. Oppida Hiſtonium, Buca, Ortona: Aternus amnis.* Hanc inter & Sagrum fluvium, ſed paullo intus, eſt *Anxanum* oppidum: vulgo nunc l'Anciano, ſive Lanciano. Ptolemæus lib. III. cap. I. Φρεντανῶν μεσόγειοι [πόλεις] Ἄγξανον, Λάρινον, *Frentanorum mediterraneæ urbes Anxanum, Larinum.* Incolæ *Anxani* Plinio auctore, qui lib. III. cap. XII. *Intus Anxani, cognomine Frentani.*

Dein *Sagrus* fluvius eſt, nunc Sangro, Strabo Σάγρος, qui vero male inter Aternum & Ortonam ponit: Ptolemæo Σάρος, qui etiam falſo Pelignis oſtia adſignat: Vibio dictus *Saron Adriæ*, ſubaudi flumen. De hoc ſupra etiam in Samnio, ex cujus montibus decurrit, diximus. Inter Sagrum & *Trinium* flumen eſt oppidum ad mare ſitum *Hiſtonium.* Mela lib. II. cap. IV. *Frentani tenent urbes Bucam & Hiſtonium.* Ptolemæus in Frentanis maritimis Ἱςόνιον. Situm Tabula vetus Auguſtana oſtendit hoc ordine:

Ortona XI. *Anxano* III. *Annum* IV. *Pallanum* XII. *Iſtonium.*

De

De flumine, quod ex intervallo ſequitur, *Trinio* dicto, nunc Trigno, ita Plinius lib. III. cap. XII. *In ora, Frentanorum* [gens] *a Tiferno: flumen Trinium portuoſum.* Poſt hoc flumen, ſeu inter illud & Tifernum, *Buca* oppidum, itidem ad mare. Strabo dicto loco: Ὄρτων ἐπίνειον Φρεντανῶν, καὶ Βοῦκα, καὶ αὐτὸ Φρεντανῶν, *Ortona, navale Frentanorum; & Buca, ipſa quoque Frentanorum.* Plinius de Frentanis: *oppida, Hiſtonium, Buca, Ortona.* Pomponius: *tenent urbes Bucam & Hiſtonium.* Sed Plinius pervertit ordinem, qui eſſe debet: *Buca, Hiſtonium, Ortona.* Ptolemæus quoque inter Tiferni oſtia & Hiſtonium locavit. Strabo Bucam dicit ὅμορον, *conterminam*, Teano Apulo. At duo flumina, Tifernum & Frento, interlabuntur, & inter illa non mediocre ſpatium.

Poſt Tifernum, ſeu juxta dextram ripam illius, *Larinum* eſt, hodie Larina vulgo, intus ſitum & a Ptolemæo in μεσογείοις, *mediterraneis* Frentanorum, poſitum Λάρινον, *Lirinum.* Cicero pro Cluentio cap. IX. *quum alter ejus filius Teani Apuli, quod abeſt a Larino decem & octo millia paſſuum, apud matrem educaretur.* Mela lib. II. cap. IV. *Cliterniam, Larinum, Teanum oppida* Daunis Apulis attribuit: quem Plinius ſequutus eſt. in Tiferno amne Frentanorum limitem conſtituens. Supra autem oſtendimus, quare ad Frentanorum limitem, ubi olim fuerat, malimus continuatum. Municipium Larinum fuit. Cicero dictæ orationis cap. V. *A. Cluentius Avitus, pater hujuſce, homo non ſolum municipii Larinatis, ex quo erat, ſed etiam regionis illius & vicinitatis, virtute, exiſtimatione, nobilitate facile princeps.* Gentile enim *Larinas* eſt, plur. *Larinates.* Silius lib. XV. verſ. 565.

Quaque jacet ſuperi Larinas accola ponti.

Et Plinius lib. III. cap. XI *Larinates, cognomine Frentani.* Ubi autem alterum Larinum, hoc diſcretum cognomine, ſit, nondum liquet: niſi *Larinates* Silii lib. VIII verſ. 403. cum Venafranis & Arpinatibus conjunctos, huc pertrahere velis, quos poſſis etiam *Lirinates* legere. Amplum territorium civitatis, ut vel ſolum cum regionibus cenſeatur. Cæſar I Civ. cap. XXIII *per fines Marrucinorum, Frentanorum, Larinatium in Apuliam pervenit.*

De *Cliternia*, quam Plinius & Mela his adjiciunt, nihil certi habemus, & locus ei ſola conjectura definitur. Melæ hic eſt ordo: *Dauni* [habent] *Tifernum amnem, Cliternia: Tifernus amnis. Inde regio Frentana.* Unde de amne etiam *Frentone*, nunc *il Fortore* dicto, judicatur. nec enim alius ibi *portuoſus* eſt, ut Frentonem Plinius ſignavit.

A P U L I A.

Ad ulteriora Italiæ, quæ Græciam propius ſpectant, pedetentim nunc adeundum eſt. Non autem uno nomine ille tractus qua totus, qua partes inſignitur, ſed quidam omnem vocant *Japygiam*, poetæ præſertim & nonnulli ex hiſtoricis Græcis: ceteris *Japygia* ſola eſt peninſula illa, ex qua in Græciam diverſis portubus trajicitur: quæ etiam *Meſſapia*, & *Calabria*, & *Ager Salentinorum* adpellatur: in quibus alii denuo diſtinguunt, præſertim inter Calabriam & Salentinorum regionem. Quidquid autem extra peninſulam in hoc tractu eſt, a Frentone flumine ad Brundiſium usque & Tarentum, Romanis APULIA Latino ore dicebatur. Sed antiquorum teſtimoniis hæc ſingula comprobemus.

Poly-

Polybius lib. III. cap. LXXXVIII. de Hannibale: διελθὼν καὶ καταφθείρας τήν τε Πρετετιανὴν, καὶ τὴν Ἀδριανὴν, ἔτι δὲ τὴν Μαῤῥουκίνην καὶ Φρεντάνην χώραν, ὥρμησε ποιούμενος τὴν πορείαν ὡς ἐπὶ τὴν Ιαπυγίαν. ἧς διῃρημένης εἰς τρεῖς ὀνομασίας, καὶ τῶν μὲν προσαγορευομένων Δαυνίων, τῶν δὲ [Πευκετίων, καὶ τῶν] Μεσσαπίων, εἰς πρώτην ἐνέβαλε τὴν Δαυνίαν. *Pertranſiens & vaſtans Prætutianum Hadrianumque agrum etiam Marrucinorum & Frentanorum; in Japygiam, continuans iter, invaſit. Quæ tribus nominibus diſtincta eſt, Dauniorum, Peucetiorum & Meſſapiorum. Hannibal autem primam impetiit Dauniam.* Priores partes uno nomine APULIAM Romani adpellavere. Strabo lib. VI. pag. 291. οἱ ἐπιχώριοι πᾶσαν τὴν μετὰ τοὺς Καλαβροὺς Ἀπουλίαν καλοῦσι, *Incolæ, quidquid hujus regionis poſt Calabros eſt, Apuliam adpellitant.* Poetæ vero & has ſæpe partes, perinde ut Polybius, *Japygiam* dixerunt laxiore uſu vocabuli adſumto. Virgilius lib. XI. verſ. 247. de Diomede:

Ille urbem Argyripam, patriæ cognomine gentis,
Victor Gargani condebat Japygis arvis.

Garganus autem mons in Apulia citeriore ſive Daunia eſt, & nihilominus *Japyx* cognominatur. Silius lib. I. verſ. 50.

Dum Cannas tumulum Heſperiæ, campumque cruore
Auſonio merſum ſublimis Japyga cernam.

Etiam lib. III. verſ. 708. Cannenſem agrum *Japyga campum* dixit: & lib. VIII. verſ. 223.

Celſus Japygios qua ſe Garganus in agros
Explicat.

Straboni vero, principi geographorum, Japygia eadem eſt quæ Meſſapia, peninſula videlicet a Tarento & Brundiſio ad Japygium ſeu Salentinum promontorium procurrens. Ait enim lib. VI. pag. 191. συνεχὴς δ' ἐστὶν ἡ Ιαπυγία. ταύτην δὲ καὶ Μεσσαπίαν καλοῦσιν οἱ Ἕλληνες, [Italiam usque Metapontum explicatam] *continenter ſequitur Japygia, quam & Meſſapiam Græci dixerunt.* Sed Apulia nunc nobis curæ eſt, inter Frentanos contenta & Calabros: lata autem a mari Hadriatico usque Lucanos.

Nobiliſſimus Apuliæ fluvius eſt *Aufidus*, quem ſupra, principio hujus de Italia capitis, pag. 632. deſcripſimus, e quibus tantummodo pauca Horatii, ex lib. IV. oda XIV. repetemus:

Sic tauriformis volvitur Aufidus
Qui regna Dauni præfluit Appuli.

Appuli, geminata littera, porrigendæ ſyllabæ cauſſa, quæ per ſe correpta eſt, ut ex ejusdem poetæ lib. III. oda IV. patet:

Me fabuloſæ Vulture in Appulo,
Altricis extra limen Apuliæ,
Ludo, fatigatumque ſomno
Fronde nova puerum palumbes Texere.

Lapides etiam L ſimplici ſcriptum hoc nomen exhibent. Gruter. pag. 14. n. 12. EX APULIA. & pag. 411. n. I. CALABR. ET APULIAE. Alter fluvius qui apud Sipontum effunditur, eſt *Cerbalus*, nunc Cervaro, de quo Plinius lib. III. cap. XI. *amnis Cerbalus, Dauniorum finis.* Finis Dauniæ, ſed intus forſan, ubi ab Hirpinis diſtinguit, in illorum natus montibus: quum procurrit, adeo non finis eſt, ut mediam Dauniorum regionem ſecet. Limes autem Dauniæ eſt paullo ultra amnem Aufidum conſtituendus, ut *Canuſium* etiam Dauniis, & *Venuſia*, vindicentur. Inde *Peucetii* Apuli incipiunt, qui reliqua usque Calabriam occupaverunt. Strabo lib. VI. pag. 191. ὑπὲρ τούτους [Καλαβροὺς] προσβόρροι Πευκέτιοί τε εἰσὶ καὶ Δαύνιοι, *ſuper Calabros, ſeptemtrionem verſus, ſunt Peucetii: deinde Daunii.* Itaque in duas partes diviſa fuit Apulia, *Dauniam*, Frentanis conterminam; & *Peucetiam* alteram, Calabriæ fines attingentem.

DAUNIAE Apuliæ nomen a priſco rege *Dauno* eſt, ſocero Diomedis. Horatius lib. III. oda ultima:

> - - *qua violens obſtrepit Aufidus,*
> *Et qua pauper aquæ Daunus, agreſtium*
> *Regnator populorum.*

Mela, Plinius, Ptolemæus oppida illius deſignant, & hic quidem diſtincte maritima primum, *Salapiam, Sipuntem* (Σιποῦς recto caſu) *Apeneſtas, montem Garganum, Hurium*, Græce Ὕελον: & mediterranea, *Teanum, Nuceriam, Vibarnum, Arpos, Erdoniam, Canuſium.* Pomponius Mela ita: *Dauni* [habent] *Teanum oppidum, montemque Garganum. Sinus eſt continuo Apulo litore incinctus, nomine Urias, modicus ſpatio pleraque aſper acceſſu. Extra, Sipuntum, vel, ut Graii dixere, Sipûs; & flumen, quod Canuſium attingens, Aufidum adpellant.* Et Plinius lib. III. cap. XI. *Hinc Apulia Dauniorum cognomine, a duce Diomedis ſocero: in qua oppidum Salapia; Sipontum, Uria: amnis Cerbalus, Dauniorum finis: portus Agaſus, promontorium montis Gargani, portus Garnæ, lacus Pantanus - - - Teanum Apulorum.* Reliqua infra in *Luceria* trademus.

Primum poſt Frentonem, quod flumen Frentanos ab Apulis ſeparat, eſt *Teanum*, quod ſimpliciter *Teanum* jam Mela dixit & Ptolemæus: cum cognomine Plinius *Teanum Apulorum:* Strabo lib. VI. pag. 197. τὸ Ἄπουλον Τέανον, ὁμώνυμον τῷ Σιδικινῷ, *Teanum, Apulum, ejusdem nominis, quo Sidicinum.* Addit, ἐν μεσογαίᾳ, *in mediterraneo* ſitum. Veſtigia ejus adparent ad Frentonem XVI millibus ſupra oſtium, qui locus hodie *Civita*, vel *Civitate* adpellatur, quod medio ævo Teani nomen fuit, & *Civitatenſis* epiſcopus in actis Beneventanæ eccleſiæ, cui Teanenſis ſubjecta fuit, adhuc legitur, Holſtenio teſte p. 279. Gentile *Teanenſes.* Livius lib. IX. cap. XX. *Ex Apulia Teanenſes Canuſinique, populationibus feſſi, obſidibus L. Plautio* cos. *datis, in deditionem venerunt.*

Superior prope idem flumen fuit urbs *Gerion*, ut Gruterus legit; ſive *Gerunium*, ut Polybius, quod Gronovius nomen etiam Livio reddendum cenſet: ſive *Geronium*, ut in Tabula Peutingeriana eſt, idque VIII millibus a *Teneapulo*, hoc eſt *Teano Apulo*, dijunctum. Livius lib. XXII. cap. XVIII. *Ex Pelignis Pœnus flexit iter, retroque Apuliam repetens, Geronium pervenit, urbem metu, quia collapſa ruinis pars mœnium erat, ab ſuis deſertam.* Et Polybius lib. III. cap. C ἐν τῇ περὶ τὴν Λουκερίαν καὶ τὸ καλούμενον Γερούνιον χώρᾳ, *in agro circa Luceriam & Gerunium.* Et lib. V. cap. CVIII. *Hannibal* ἔμελλε περὶ τὸ Γερούνιον τῆς Δαυνίας ποιεῖσθαι τὴν παραχειμασίαν, *circa Gerunium Dauniæ hiematurus erat.* Conjiciunt eruditi viri, eſſe in loco, ubi nunc *Tragonara.*

Inte-

Interius recedit *Luceria*, fere ad fines Hirpinorum, colonia Romana. Plinius III. cap. XI. *Dauniorum, præter ſupra dicta, coloniæ, Luceria, Venuſia.* Ptolemæus autem Venuſiam Peucetiis adſcripſit. De *Luceria*, & ejus antiquitate, præclare Strabo lib. VI. pag. 196. πολλὰ δείκνυνται τῆς Διομήδους ἐν τούτοις τοῖς τόποις δυναστείας σημεῖα. Ἐν μὲν τῷ τῆς Ἀθηνᾶς ἱερῷ τῆς ἐν Λουκερίᾳ παλαιὰ ἀναθήματα· καὶ αὕτη δ' ὑπῆρξε πόλις ἀρχαία Δαυνίων, νῦν δὲ τεταπείνωται. *Multa exſtant Diomedis imperii in ea regione veſtigia, ut ſunt Luceriæ in Minervæ templo antiqua donaria. Fuit enim illa vetus urbs Dauniorum, nunc autem tenuis facta.* Et Cicero meminit pro Plancio cap. LXIX. *Teano Apulo*, inquit, *atque Luceria equites Romanos, honeſtiſſimos homines, laudatores videtis.* Ptolemæi eſt Νουκερία Ἀπουλῶν, *Nuceria Apulorum*, errore litteræ, an temporis illius conſuetudine, incertum eſt. nam in Ciſpadana Gallia idem *Nuceriam* ſcripſit, quæ adhuc vulgo *Lucera* eſt, vel aliorum ore *Luzzara.* Cujus forte cauſſa Aurelius Victor de illuſtribus in Poſtumio, noſtram cognomine diſtinxit. *Ille*, inquit, [Pontius Teleſinus] *ſimulatos transfugas miſit, qui Romanos docerent, Luceriam Apulam a Samnitibus obſideri.* In Tabula quoque cum cognomento *Nuceriæ Apulæ* ſcriptum exſtat, littera N, uti Ptolemæus ſcripſerat. In nummis LOUCERIA ſcribi, oſtendit Holſtenius ad Stephanum. Gentile *Lucerini* apud Livium lib. XXVII. cap. X. Nunc urbs *Lucera* & *Nocera* vocatur.

Abhinc in ortum hibernum, prope Cerbalum amnem, Cluverius *Ardoneas* Livii ponit ex lib. XXIV. cap. XX. Verba ſunt: *Et a Q. Fabio, cui circa Luceriam provincia erat, Accua oppidum per eos dies vi captum: ſtativaque ad Ardoneas communita.* Hanc Ardonam vult eſſe, ſed diſtinctam ab *Herdonea* ejusdem lib. XXVII. cap. I. At eadem eſt Herdonea, Ardona hodierna, Ptolemæi in Apulis Ἐρδωνία, Ardoneæ Livii, & Κερδονία Strabonis, prave ſcriptæ. Vide Holſten. p. 281. De Herdonia autem in Hirpinis actum, quam ſi quis in Apulia cenſeri malit, nos facile conſentientes habet. Nam ibi ordinem Gruteri ſequebamur.

A Luceria in ortum æſtivum ſiti ſunt *Arpi*, nobilis urbs, quæ & *Argos Hippium* olim, & *Argyripe* dicta. Plinius dicto loco: *coloniæ, Luceria, Venuſia: oppida, Canuſium, Arpi, aliquando Argos Hippium Diomede condente, mox Argyrippa dictum.* Virgilius lib. XI. verſ. 242.

> *Vidimus, o cives, Diomedem, Argivaque caſtra,* &c.
> *Ille urbem Argyripam, patriæ cognomine gentis,*
> *Victor Gargani condebat Japygis agris.*
> *Poſtquam introgreſſi, & coram data copia fandi,*
> *Munera præferimus, nomen patriamque docemus,*
> *Qui bellum intulerint, quæ cauſſa attraxerit Arpos.*

Heic quam *Argyripam* urbem dixerat, mox *Arpos* eamdem adpellat. Et Strabo lib. VI. pag. 196. ἐκαλεῖτο ἐξ ἀρχῆς Ἄργος ἵππιον, εἶτ' Ἀργυρίππη, εἶτα νῦν Ἄρποι, *Vocata hæc urbs primum Argos Hippium, deinde Argyrippa, tandem nunc Arpi.* Lycophron quoque π geminato ſcripſit Caſſandr. verſ. 592.

> - - Ἀργυρίππαν Δαυνίων παγκληρίαν,

Argyrippam Dauniorum poſſeſſionem: ubi Tzetzes commentator: ἡ Ἀργυρίππα πόλις μεθερμηνευομένη Ἄργος ἵππιον: ut ita metri cauſſa Virgilius ſyllabam, eliſa una gemellarum,

corripuerit. Hæc ut Diomedis traditur regia fuiſſe, quod Virgilius modo docuit: ſic ampla urbs poſtea etiam & frequens fuit, quæ, ut Livius lib. XXIV. cap. XLVII. prodidit, tria millia ſuorum armavit, & præterea præſidium quinque millia ferme armatorum, ab Hannibale impoſitorum aluit. Vicinitatem Luceriæ idem lib. XXII. cap. IX. monſtravit. *Hannibal*, inquit, *Marſos Marrucinosque & Pelignos devaſtat, circaque Arpos & Luceriam, proximam Apuliæ regionem.* Et lib. XXIV. cap. III. *In Apulia ne hiems quidem quieta inter Romanos atquè Hannibalem erat. Luceriæ Sempronius conſul, Hannibal haud procul Arpis hiemavit.* Gentile variat. Polybio lib. III. cap. CXVIII. ſunt Ἀργυριππανοὶ, *Argyrippani*: Straboni dicto loco Ἀργυριππηνοὶ, *Argyrippeni*: adde de utraque forma epitomen Stephani Byzantii. Et hæc ab Ἀργυρίππα, quod nomen Aldina Strabonis editione π ſimplici perſcriptum eſt. A forma *Arpi* Livius lib. XXIV. cap. XLVII. ſæpius *Arpini*: Plinius autem lib. III. cap. XI. *Arpani*; & Frontinus in provincia Apulia [p. 110. ed. Goeſ.] *Ager Canuſinus, - - - Arpanus, Conlatinus, Sipontinus*: & nummo Pignorii Holſtenio teſte ΑΡΠΑΝΩΝ. In ruinis jacet, ut veſtigia tamen adpareant, & loco nomen *Arpe* ſuperſit, inter Luceriam & Sipontum.

In hoc tractu circa Garganum montem fuit etiam *Collatia* quædam, unde Plinii lib. III. cap. XI. in Apulia ſunt *Collatini*: & Frontini de Colon. *ager Collatinus*, quem cum Gargano conjungit. *Ager*, inquit, *Conlatinus, - - - & qui circa montem Garganum ſunt.* Plura non conſtant. Ad certiora progrediendum, quæ ſunt

Peninſula, cujus bonam partem mons *Garganus* implet, vulgo dictus Monte di S. Angelo. Hunc montem *Garganum* memorat Mela atque Plinius: & Ptolemæus Γάργαρον ὄρος, lapſu, credo deſcribentis. Horatius lib. II. oda IX.

> *- - - - - Aquilonibus*
> *Querceta Gargani laborant.*

Idem lib. II. epiſtola I. verſ. 202. de theatri ſtrepitu,

> *Garganum mugire putes nemus.*

Extremum montis in mare excurrit. Lucanus lib. V. verſ. 380.

> *Appulus Hadriacas exit Garganus in undas.*

Hinc Plinius dicto loco: *promontorium montis Gargani.* Et Strabo lib. VI. pag. 196. Πρόκειται δὲ τοῦ κόλπου τούτου πελάγιον ἀκρωτήριον ἐπὶ τ' ἀνατεῖνον σαδίους πρὸς τὰς ἀνατολάς, τὸ Γάργανον, *Ante hunc ſinum eſt promontorium ad* CCC *ſtadia in mare procurrens, ortum verſus, Garganum.* In litore a Frentonis oſtio ſunt duo lacus, qui propior flumini, *Pantanus* Plinio dictus, nunc Lago di Leſina. Poſt illos lacus, *portus Garnæ*, itidem a Plinio memoratus, qui in locum incidit, ubi nunc eſt *Rodia.* Ad extremum Gargani civitas eſt vulgo *Vieſte* dicta, in ruinis antiqui & epiſcopalis oppidi *Merini* exſtructa, unde ſunt Plinii *Merinates ex Gargano.* Oppidum quoque Ὕριον, *Hyrium* Ptolemæi, non videtur longe Garnæ portu, & quæ nunc eſt, Rodia, abfuiſſe, quod nonnullis videtur Ὑρία, *Hyria* Herodoti lib. VII. cap. CLXX. eſſe, quam alii ad Calabriam reducunt. Sed quoquo loco fuit illud Herodoti, congruit tamen Ptolemæi *Hyrium* cum *Hyrio* Periegetæ verſ. 379.

> Φῦλα τ' Ἰηπύγων τετανυσμένα μέσφ' Ὑρίοιο
> Παῤῥαλίας,

Gentes

Gentes Japygum extentæ ſunt uſque ad Hyrium maritimum. Dum maritimum dicit, videtur etiam aliud mediterraneum innuere, quod an *Uria* Plinii ſit, nemo facile dijudicaverit. Quod ſi idem oppidum, ut credunt alii, *Uria* Plinii & *Hyrium* Ptolemæi; uter a vero ſitu aberraverit, dici non poteſt. Ptolemæus inter Garganum & Frentanos locavit; Plinius inter Cerbalum amnem & Sipontum enumerat. Ptolemæi *Apeneſtæ*, ſi ductum illius ſequamur, circa promontorium Gargani, a Strabone deſcriptum, fuere; ceteris omnibus ignotæ. Inter id promontorium & Cerbalum flumen, eſt Plinii *portus Agaſus*, qui videtur ille eſſe, quem vulgo *Porto Greco* dicunt. Propius flumen oppidum *Sipontum* fuit, ut Plinius & Livius vocant; ſive *Sipuntum*, ut Mela & Antoninus; ſive denique *Sipûs*, ut Græci, & qui ex Latinis illos imitantur. Melæ verba ſæpe dicto loco: *extra, Sipuntum, vel, ut Graji dixere, Sipûs.* Stephanus & Ptolemæus Σιποῦς. Lucanus lib. v. verſ. 377.

Quas recipit Salapina palus, & ſubdita Sipûs Montibus.

Silius lib. VIII. verſ. 634. tamquam peregrinum, immobile facit,

- - - *& terram & litora Sipûs,*

id eſt Sipuntis, ut Græci flectunt. Polybius lib. x. Excerpt. cap. I. ἀπὸ ἄκρας Ιαπυγίας ἕως εἰς Σιποῦντα, *a promontorio Japygio usque ad Sipuntem.* Colonia fuit Romana. Livius lib. XXXIV. cap. XLV. *Sipontum item in agrum, qui Arpinorum fuerat, coloniam civium Romanorum, alii triumviri deduxerunt.* Quum decreſceret, aucta fuit & integrata. Idem lib. XXXIX. cap. XXIII. *quia Sp. Poſtumius conſul renuntiaverat, peragrantem ſe propter quæſtiones utrumque litus Italiæ, deſertas colonias, Sipontum ſupero, Buxentum infero mari, inveniſſe; triumviri ad colonos eo ſcribendos ex* SC. *creati ſunt.* Ruinæ ejus ſunt proxime Manfredoniam, quæ ex illis crevit. Gentile Stephano Σιπούντιος: Latinis autem *Sipontinus*, quaſi a *Sipontium.* Cicero Agrar. II. cap. XXVII. *in Sipontina ſiccitate collocari.* Frontinus de Colon. in Apulia: *Ager Canuſinus - - - Sipontinus.*

Juxta eſt oſtium amnis Cerbali, in *ſinum Uriam* exeuntis. De flumine ſupra diximus: de ſinu Mela: *Sinus eſt continuo Apulo litore incinctus, nomine Urias, modicus ſpatio, pleraque aſper acceſſu.* Nomen haud dubie ab *Uria* oppido, de quo paullo ante ex Plinio dictum fuit, de cujus ſede non conſtat omnino: in litore tamen & prope ſinum fuiſſe, nomen hujus ſinus non ſinit dubitare. Poſt aliud flumen, veteribus, quantum nos ſcimus, non nominatum (dici nunc *Carapella* fertur) *Salapina palus*, paullo ante ex Lucani lib. v. verſ. 377. demonſtrata, ab illo amne ſub mari ad Aufidum fere protenſa, nomen ab oppido *Salapia* ducens, quod Aufidum prope & illam paludem ſitum erat, nunc exciſum, nomen tamen *Salpe* illi loco conſervans. Livius lib. XXIV. cap. XX. *Salapiam ut venit Hannibal.* Et lib. XXVI. cap. XXXVIII. *Blaſius pervicit, ut præſidium Punicum Salapiaque traderetur Marcello.* Et lib. XXVII. ineunte, *Salapia per proditionem recepta.* Plinius lib. III. cap. XI. *In qua* [Apulia Dauniorum] *oppidum Salapia, Hannibalis meretricio amore inclutum.* Ptolemæus Σαλαπίαι pluraliter, contra uſum Romanorum: & Appianus Alexandrinus lib. I. Civil. Σαλπία contracte tam Caroli Stephani editione p. 180. quam Alex. Tollii p. 644. Coſconius, inquit, Σαλπίαν τε ἐνέπρησε, καὶ Κάννας παρέλαβε, *& Salapiam incendit, & in fidem Cannas accepit.* Gentilis nominis non una forma. Cicero Agrar. II. cap. XXVII. *in Salapinorum peſtilentiæ finibus collocari.* quod Vitruvius lib. I. cap. IV. interpretatur: Salapiam veterem, a Diomede conditam, propter loci inſalubritatem quatuor millibus

mare verſus translatam fuiſſe. Cicero ergo veterem & deſertum locum dixit peſtilentem. Ibidem Vitruvius: *nunc Salapini quatuor millibus paſſuum progreſſi ab oppido veteri, habitant in ſalubri loco.* Sed hoc obiter. Livius inde format *Salapitanus* ſecundum MSS. codices, ut Tauromenitanus, Maſſilitanus. Lib. XXVII. cap. XXVIII. *Senſere Salapitani fraudem.* item, *Salapitani, alii perfugas invadunt: alii e turri abſterrent hoſtem.* Frontinus contraxit dicto loco: *ager Sipontinus, Salpinus.* De lacu ſive *palude Salapina*, quam ſupra ex Lucani Pharſalia oſtendimus, ex dicto Vitruvii loco adnotamus: *M. Hoſtilius, qui tranſtulit civitatem, his confectis lacum aperuit in mare, & portum e lacu municipio perfecit.* Ex quo etiam municipalem Salapinorum dignitatem obſervamus. Addit Strabo lib. VI. pag. 195. Σαλαπία τὸ τῶν Ἀργυριππηνῶν ἐπίνειον, *Salapia navale Argyrippenorum*, ſive *Arpanorum*; id quod ab illo portu in lacu eſt.

A quo intus magis inter duo flumina, quæ lacum includunt, regredientes, venimus ad *Aſculum*, cognomine *Apulum*, diverſum ab Aſculo Piceni; hodieque *Aſcoli* dictum, quod in Pyrrhi bello commemoratum eſt pluribus. Florus lib. I. cap. XVIII. *In Apulia deinde apud Aſculum melius dimicatum eſt, Curio Fabricioque conſulibus.* Et Plutarchus in Pyrrho p. 396. eamdem pugnam dicit factam περὶ Ἄσκλον πόλιν, *apud oppidum Aſculum*, Apulum puta, ſupra fines Lucaniæ. unde & hoc prœlium Vegetius *in Lucania* dicit commiſſum lib. III. cap. XXIV. Et Zonaras Tom. II. pag. 47. ὁ Πύῤῥος εἰς τὴν Ἀπουλίαν ἐνέβαλε, καὶ πολλὰ μὲν βίᾳ, πολλὰ δὲ ὁμολογίᾳ προσεποιήσατο, μέχρις οὗ Ῥωμαῖοι πρὸς Ἀσκούλῳ, πόλει ὄντι, αὐτῷ ἐπελθόντες ἀντεςρατοπεδεύσαντο, *Pyrrhus, impreſſione in Apuliam facta, multa vi, multa deditione cepit: donec Romani ad Aſculum oppidum contra eum caſtra oppoſuerunt.*

Poſt Aſculum & Salapiam *Aufidus* fluvius decurrit, quem ſupra ſatis deſcripſimus. Dextræ ripæ adpoſitum *Canuſium* oppidum, Straboni & Ptolemæo Κανύσιον, hodie Canoſa, quod is amnis *præfluit*, ut Plinius modo dixit: ſive, ut Mela, *Canuſium attingit.* Perfugium Romanis poſt Cannenſem cladem. Livius lib. XXII. cap. L. [ex minoribus caſtris in majora] *ad ſexcentos evaſerunt, atque inde protinus, alio magno agmine adjuncto, Canuſium incolumes perveniunt.* Et cap. LIV. *Varro ipſe Canuſium copias traduxit. Et jam aliqua ſpecies conſularis exercitus erat: mœnibusque ſe certe, ſi non armis, ab hoſte videbantur defenſuri.* Gentile *Canuſinus*. Livius lib. IX. cap. XX. *Ex Apulia Teanenſes Canuſinique.* Horatius lib. I. ſatyr. X. verſ. 30. - - - *Canuſini more bilinguis*, quia & græce & latine loquebantur. Silius lib. X. verſ. 389.

> *Jam Latius ſe-ſe Canuſina in mœnia miles*
> *Colligere - - - - cœperat.*

Ex quibus propinquitas *Cannarum* una intelligitur. Procopius lib. III. Goth. cap. XVIII. τούτου Κανουσίου πέντε καὶ εἴκοσι ςαδίους ἀπέχουσι Κάνναι, XXV *ſtadiis abſunt Cannæ a Canuſio.* Florus lib. I. cap. VI. *Cannæ, ignobilis Apuliæ vicus, ſed magnitudine cladis emerſit.* Livius lib. XXII. cap. XLIII. *ad nobilitandas clade Romana Cannas, urgente fato, profecti ſunt. Prope eum vicum Hannibal caſtro poſuerat.* Non ergo oppidum *Cannæ*, ſed tantum vicus fuerunt. Silius lib. I. verſ. 50. *Cannas tumulum Heſperiæ* dixit. Ad Aufidum ſitæ, infra Canuſium. Livius ibidem: *Aufidus amnis utrisque caſtris adfluens.* Et Silius de hoc prœlio lib. X. verſ. 320.

> *Sanguineus tumidis in campos Aufidus undis*
> *Ejectat, redditque furens ſua corpora ripis.*

Inde

Inde illa pugna & clades *Cannenſis* dicitur. Livius lib. XXII. cap. L. *Hæc eſt pugna Cannenſis, Allienſi cladi nobilitate par.* Et Cicero Offic. III. cap. XI. *Noſtra res publica, Cannenſi calamitate accepta, majores animos habuit, quam unquam rebus ſecundis.*

In illo infelice campo eſt torrens ſive amniculus *Vergellus*, ſolo cadaverum ponte, quem Hannibal fecit, memorabilis. Valerius Maximus lib. IX. cap. II. *Hannibal in flumine Vergello corporibus Romanis ponte facto exercitum traduxit.* Et Florus lib. II. cap. VI. *Documenta cladis, cruentus aliquamdiu Aufidus: pons de cadaveribus juſſu ducis factus in torrente Vergelli.* Silius lib. VIII extremo idem de ponte dixit, & proxime Aufidi meminit, non quod in eo pons ille factus, ut Cluverio interpretandum videtur, (neque enim vis fluminis tuliſſet) ſed quod is cadavera volverit effuderitque. Verba ſunt:

> - - - - *pons ecce cadentum*
> *Corporibus ſtruitur; tacitusque cadavera fundit*
> *Aufidus.*

In hoc tractu circa Cannas & amnem Aufidum fuit etiam CAMPUS DIOMEDIS, qui argumento eſt, Dauniorum etiam hanc trans Aufidum regiunculam fuiſſe, diſtinctam a poſſeſſione propria Peucetiorum. Livius lib. XXV cap. XII de vatis Marcii carminibus: *Priore carmine Cannenſis prædicta clades in hæc ferme verba erat: Amnem Trojugena Cannam Romane fuge: ne te alienigenæ cogant in campo Diomedis conſerere manus. Sed neque credes tu mihi, donec compleris ſanguine campum.* Cannam flumen credit Cluverius ipſum Aufidum eſſe, quia hunc Florus cruentum dixerit clade Romanorum: niſi minor quis fuit, Cannas vicum præterlabens, de quo vero nihil nobis conſtat. Arnobius lib. IV pag. 129. *Diomedis campi Romanis cadaveribus aggerati ſunt.* Pompejus Feſtus: *Diomedis campi in Apuliā adpellantur, qui ei in diviſione regni, quam cum Dauno fecit, ceſſerunt.* Silius lib. VIII verſ. 242 dixit

> *Infauſtum Phrygibus Diomedis nomine campum.*

Ceterum ut Canuſium trans Aufidum Ptolemæus ac Plinius adſcripſerunt Dauniis: ita eisdem Plinius *Venuſiam*, in confinio Apulorum Lucanorumque ſitam dedit, quamquam diſſentiat Ptolemæus. Intus enim Dauniam ad radices fere *Vulturis* pertinuiſſe, credibile omnino eſt. Plinii verba ex cap. XI ſunt: *Dauniorum coloniæ, Luceria, Venuſia: oppida, Canuſium, Arpi.* De colonia etiam Vellejus lib. I. cap. XIV. *Quo anno Pyrrhus regnare cœpit, Sinueſſam Minturnasque miſſi coloni: poſt quadriennium Venuſiam.* In via erat, qua Tarentum ibatur, & inde Hydruntem, ut itineraria oſtendunt. Etiam Cicero ad Attic. V. ep. V. *ſcito idibus Maii nos Venuſia mane proficiſcentes has dediſſe.* - - - *Nos Tarenti ad te perſcribemus.* Ambiguum ſitum Horatius, cujus patria ſuit, demonſtrat lib. II. Sermon. ſat. I. verſ. 34

> - - - *ſequor hunc, Lucanus an Appulus, anceps.*
> *Nam Venuſinus arat finem ſub utrumque colonus.*

Gentile enim *Venuſinus.* Et Livius XXII. cap. LIV. *Venuſini.* Græci nomen ut Latini ſcribunt, Polybius, Strabo & Ptolemæus Οὐενουσία: at Plutarchus Marcello p. 314. Βενουσία. Hodie *Venoſa.*

Reliqua

Reliqua pars Apuliæ *Peucetiorum* fuit, & ipſa illa regio dicta PEUCETIA. Plinius lib. III. cap. XI. *Calabriam Græci Meſſapiam a duce adpellavere: & ante Peucetia, a Peucetio Oenotri fratre in Salentino agro.* ANTE, id eſt, ante Diomedis adventum & Trojana tempora totus ille Tractus Apuliæ & Calabriæ *Peucetia* fuit dicta, poſtea Peucetii in anguſtias redacti, illinc Dauno ſeu Diomede; hinc Meſſapio partem occupante. Dionyſius Halicarnaſſenſis lib. I. pag. 9. tradit ἑπτακαίδεκα γενεαῖς τῶ ἐπὶ Τροίαν στρατευσάντων, XVII *ætatibus ante Trojanum bellum*, Lycaonis filios, Oenotrum & Peucetium, propter fratrum multitudinem e Peloponneſo in Italiam profectos, utrumque cum claſſe, Peucetium ad Japygium promontorium adpuliſſe, Oenotrum in ſinum alterum maris inferi perveniſſe: ab illo ταῦτα τὰ χωρία οἰκοῦντες Πευκέτιοι ἐκλήθησαν, *iſtorum locorum incolas Peucetios nominatos eſſe.* De ætate XVII generationum, quæ fabuloſa videtur, non diſputamus: ſufficit, ante Trojanum bellum id factum fuiſſe. Pars Peucetiorum erant *Pœdiculi*, Ποιδίκλοι. Strabo lib. VI. pag. 195. διὰ Πευκετίων, οὓς Ποιδίκλους καλοῦσι, *per illos Peucetios, quos Pœdiculos vocant.* Appianus lib. I. Civil. p. 644. ed. Toll. Ποδίκλους ſcripſit: Plinius III. cap. XI. ſine diphthongo *Pediculos*, quorum agrum *Brundiſio conterminum*; & oppida *Rudias*, *Egnatiam*, *Barium* dixit. Cluverius etiam huc illud Valerii Maximi confert lib. VII. cap. VI. *ex Apulia & Fidiculis*; cenſens *Pediculos* ſive *Pœdiculos* ſubſtituendum eſſe.

Maritimis Peucetiis Ptolemæus tribuit *Barium* & *Egnatiam*. Illud *Barium*, nunc quoque nomen ſervat *Bari*, emporium & caput regionis. Horatius lib. I. ſatyr. V. verſ. 97. *Bari mœnia piſcoſi* dixit. Et Tabula & Antoninus *Barium*. Municipium fuit. Tacitus lib. XVI. cap. IX. *Silanus poſt municipio Apuliæ, cui nomen eſt Barium, clauditur.* Hoc inter & Egnatiam in Tabula eſt *Turris Cæſaris*, XX. millibus a Bario. Antoninus itinere ab urbe per Picenum Anconam & Brundiſium, ponit XXII. M. P. a Bario *Arneſtum*, aliunde vix notum, quod prope locum *Turris Cæſaris*, ex Tabula jam notatæ, incidit.

Ἐγνατία Strabonis & Ptolemæi; Plinii *Egnatia* lib. II. cap. CVII. eſt *Gnatia* Horatii, Antonini, Tabulæ Peutingerianæ, Plinius: *In Salentino oppido Egnatia, impoſito ligno in ſaxum quoddam ibi ſacrum, protinus flammam exiſtere.* Salentinum dicit oppidum, laxe accepto vocabulo, ut Japygiæ quoque & Peucetiæ nomina nunc ſtrictius ſignificant, nunc latius diffuſa notione. Ipſum miraculum ridet Horatius loco jam dicto, quando præmiſit,

- - - - - *dehinc Gnatia lymphis*
Iratis exſtructa, id eſt, ſine dulci aqua.

Antoninus dicto itinere:

Barium	—	—	—
Arneſtum	M.	P.	XXII.
Gnatiam	M.	P.	XV.
Speluncas	M.	P.	XXI.
Brundiſium	M.	P.	XVIII.

Supereſt exciſæ urbis turris aliqua, vulgo dicta *Torre d' Anazzo.* Quæ inde Brundiſium verſus ponuntur *Speluncæ*, jam dicto itinere; aut Hieroſolymitano *Turres Julianæ, Aurelianæ*, quod aliunde non illuſtrantur, prætermittimus cum aliis obſcuris. Et hæc in litore.

In

In mediterraneis Peucetiorum eſt poſt Venuſiam, ultimam Dauniorum, *mons Vultur*, de quo Horatius lib. III. oda IV

Me fabuloſæ Vulture in Appulo,
Altricis extra limen Appuliæ,
Ludo fatigatumque ſomno
Fronde nova puerum palumbes Texere.

Ibidem, ut proxima loca, memorat *Acherontiam*, *Bantiam*, & *Forentum*, quæ ſi cum altrice Venuſia componuntur, adparet, quale jugum ſit, quod Vulturis nomine poeta indicaverit. Lucanus quoque de eodem, lib. IX. verſ. 183.

Et renovare parans hibernas Appulus herbas
Igne fovet terras, ſimul & Garganus, & arva
Vulturis, & calidi lucent buceta Matini.

Circa hos montes fuiſſe *Silvium* oppidum, ex Strabonis deſcriptione conſtat. Ait enim lib. VI. pag. 195. ſicut Barium ſit extremum in ora maris oppidum Peucetiorum: ita τῇ μεσογαίᾳ μέχρι Σιλϐίου, *in mediterraneis ad Silvium uſque pertinere.* Oppidani dicuntur *Silvini* a Plinio lib. III. cap. XI. Ex ſitu Holſtenius interpretatur locum, qui nunc *il Gorgolione* adpelletur. Ad eosdem montes limitemque ſita eſt *Bantia.* Plutarchus Marcello p. 314. μεταξὺ Βαντίας πόλεως καὶ Βενυσίας καθήμενος, *inter oppidum Bantiam & Venuſiam caſtris poſitis.* Et Livius lib. XXVII. cap. XXVI. *In Apuliam ex Bruttiis reditum, & inter Venuſiam Bantiamque, minus trium millium paſſuum intervallo, conſules binis caſtris conſederunt.* Stephanus Byzantius ſcripſit Βάντεια diphthongo. Veſtigia nomenque ſupereſſe tradit Holſtenius, V. vel VI. m. p. ſupra Forentum: & XII. circiter ſupra Venuſiam, ad locum *S. Maria de Vanze.* Gentile eſt *Bantinus*, ſicut Horatius lib. III. oda IV. *ſaltus Bantinos* dixit.

Propinquum ei *Forentum*, nunc Forenza, eſt, ut jam Holſtenius narrabat. Hinc Livius *Forentanos* in Apulia recenſet. Quæ quod recenti nomenclaturæ conſonat; vix dubium eſt, quin genuina ea ſit lectio. At multi *Ferentum*, vocali ſecunda exſcriptum, reliquerunt. Horatius loco jam indicato:

- - - - *quicumque*
Saltusque Bantinos, & arvum
Pingue tenent humilis Ferenti:

& Diodorus Siculus lib. XIX. cap. LXV. Φερέντην πόλιν τῆς Απυλίας κατὰ κράτος εἷλον, *Ferentum, urbem Apuliæ, vi expugnarunt.* Quo etiam *Ferentanos* Livii referunt ex lib. IX. cap. XVI. An autem credibile, tot ſcriptores in hoc vocabulo pravatos eſſe? Gronovius tamen pater in Livii IX. cap. XX. *Forentum* legit: & in notis ibi, etiam *Forentanos* ex cap. XVI. Altero loco Sigonius ex vet. lib. *Acheronto:* Gronovius autem veſtigia ſequutus eſt tam aliquot MSS. librorum, quam primum editorum, qui habent *Florento.* Verba ſunt cap. XX: *Apulia perdomita (nam Forento quoque, valido oppido, Junius potitus erat) in Lucanos perrectum.* Sic Gronovius: vulgo *Tarento.*

Sequitur *Acherontia* Horatii, in monte ſita, ideoque *nido* comparata prædicto loco;
- - - *tenent*, inquit,
Quicumque celſæ nidum Acherontiæ.

Procopius lib. III. B. Goth. cap. XXIII. extr. Φρȣ́ελον, *caſtellum* dixit, in Lucanis ſitum, ſed ἄγχιςα τῶν Καλαβρίας ὁρίων, *prope Calabriæ fines*, ὅπερ Ἀχεροντίδα καλȣ̃σι Ῥωμαῖοι, *quod Romani Acherontidem vocent.* De Livii loco & Sigonii emendatione jam diximus: quem forte juverit codex Voſſii, *atorento* præferens. Nec invalida ejus ratio, biennio ante Forentum in fidem acceptum fuiſſe. Paullus Diaconus lib. II. Langobard. cap. XXI. *Agerentiam* dixit: quæ hodie *Cirenza* eſt, & *Acerenza.*

Inde non brevi intervallo, Tarentum verſus, prope fines Calabriæ, ſitum eſt oppidum, vulgo *Genoſa* dictum, cujus ſunt *Genuſini* lib. III. Plinii cap. XI. inter Apuliæ populos: & *Ager Genuſinus*, extremo libello Frontini de Coloniis, in Calabria, cujus ille fines longius in Peucetios profert, Egnatiam etiam Calabris adſcribens. Unde pronum eſt conjicere, nomen antiquum oppidi fuiſſe *Genuſium.* Limes hac parte Apuliæ, a Lucania dirimens, eſt fluvius *Bradanus*, qui inter Genuſium & Metapontum in ſinum ruit Tarentinum. Ejus nomen, quod hodieque manet, Antonini itinere, a Mediolano per Picenum ad Columnam, occurrit, quo locus inter Opinum & Potentiam, Lucaniæ oppida, *ad fluvium Bradanum* adpellatur.

Tandem etiam ambigua pauca ſunt adjicienda. Strabo vias Brundiſinas p. 195. recenſens, unam monſtrat, quæ regredientem ferat per *Egnatiam*, *Celiam*, *Netium*, *Canuſium*, *Herdoniam.* Non quidem Κελία, *Celia* Strabonis & Ptolemæi, qui in mediterraneis Peucetiorum ſcribit; ſive *Cælium* Plinii lib. III. cap. XI. tam dubiæ poſitionis eſt, ut nullo modo inveſtigari poſſit, quam Holſtenius p. 267. teſtatur nomen retinere IV. aut V millibus paſſuum ſupra Barium in mediterraneis; per quam etiam hodie via publica ducat; unde Frontinus de Colon. libro *Cælinum agrum* denominat, & Harduinus eo nummum Caracallæ refert, inſcriptum AEL. MUNIC. COEL. ANT. quaſi *Aelium municipium Cælium Antoninianum*: ſed Νήτιον, *Netium* eſt quod maxime locorum ſcrutatores vexat. Strabonis verba ſunt: ἐφ' ἧ ὁδῷ Ἐγνατία πόλις, εἶτα Κελία, καὶ Νήτιον, καὶ Κανύσιον, καὶ Ἐρδονία, *qua via eſt Egnatia, dein Celia, & Netium, & Canaſium, & Herdonia.* Iſaaco Caſaubono videntur expungendæ voces καὶ Νήτιον, tamquam ex una Κανύσιον, bis perperam exſcripta, natæ, quod violentum conſilium eſt, merito inprobatum ab Holſtenio: qui primum quidem ad *Natiolum* Tabulæ, quaſi inde deminutum, referebat; ſed quod hoc in alia via deprehendebat, ſententiam poſtea mutavit, nec vero certiorem aliam ſubſtituit, niſi quod dicit, Νήτιον Strabonis eſſe *Ebetium* Tabulæ. quamvis ordo variet. Harduinus Plinii libro III. cap. XI. *Netinos* inſervit, ex codice veteri an ingenio ſuo, non oſtendit; ubi priores *Neretinos* legerunt, qui poſt paullo repetuntur, ut alterutro loco vel vitioſum, vel pravatum vocabulum videatur. Strabonem ergo ſequutus, expunxit ſyllabam, & *Netinos* reliquit tamquam lectionem genuinam.

Denique de *Matino* monte; vel campo, aliquid in limite Apuliæ vel ideo dicemus, quod incerti ſumus, Apulorum ille, an Calabrorum fuerit. Horatius lib. I. oda XXVIII. *litus Matinum* dixit: ergo in ora maris fuit. Vetus interpres ibi: *Matinus mons Apuliæ: ſive, ut quidam volunt, plana Calabriæ.* Herboſus fuit: unde idem lib. IV. oda II. verſ. 27. apibus idoneum laudat. *Apis Matinæ*, inquit, *more modoque.* Et Lucanus lib. IX. verſ. 185.

- - - - & arva
Vulturis, & calidi lucent buceta Matini.

MES-

MESSAPIA ſive CALABRIA.

Peninſula, qua in Jonium mare Italia procurrit, iſthmum inter Tarentum & Brundiſium habens, tamquam contermina Apuliæ, nunc ſequitur perluſtranda. Dicitur Græcis Μεσσαπία, *Meſſapia*, a Meſſapio duce, ut Plinius notavit: eadem Latinis plerumque eſt *Calabria*: nec raro Græci *Japygiam* vocitant: & quamquam pars ſit *Salentinorum* tractus, tamen & ipſe aliquando totam peninſulam ſignificat. Strabo lib. VI. p. 194. χερρόνησον Μεσσαπίαν τε καὶ Ιαπυγίαν καὶ Καλαβρίαν καὶ Σαλεντίνην κοινῶς οἱ πολλοὶ προσαγορεύουσι. τινὲς δὲ διαιροῦσιν, *Peninſulam illam multi communiter vocant Meſſapiam, & Japygiam, Calabriam, & Salentinam: alii vero diſtinguunt*, quorum ſententiam ſe antea expoſuiſſe dicit. Id fecerat pag. 391. hiſce verbis: συνεχὴς δ' ἐστὶν Ιαπυγία. ταύτην δὲ καὶ Μεσσαπίαν καλοῦσιν οἱ Ἕλληνες. οἱ δ' ἐπιχώριοι κατὰ μέρη τὸ μὲν τι Σαλεντίνους καλοῦσι, τὸ περὶ τὴν ἄκραν τὴν Ιαπυγίαν. τὸ δὲ Καλαβρούς. *Contingit* [Metapontum] *Japygia, quam & Meſſapiam Græci dixerunt. Incolæ alios Salentinos dicunt, qui circa Japygium habitant promontorium; alios Calabros*: ſupra quos ſeptemtrionem verſus ponit Peucetios. Non autem credo fieri poſſe, ut ex monimentis, quæ ſuperant, certi limites utriusque partes definiri poſſint. Subdit ibidem Strabo: ἐστι δ' ἐπιχερρονησιάζουσα ἡ Μεσσαπία τῷ ἀπὸ Βρεντεσίου μέχρι Τάραντος ἰσθμῷ κλειομένη, σταδίων τ καὶ τ. *Meſſapia peninſulæ formam tenet, iſthmo interclusa, qui in Brunduſio Tarentum usque porrigitur.* Anguſtiſſima autem peninſula non in hoc iſthmo eſt, ſed ultra paullo a Saſina portu ad Brundiſium verſus. Plinius lib. III. cap. XI. *Latitudo peninſulæ a Tarento Brundiſium terreno itinere* XXXV *millia paſſuum, multoque brevius a portu Caſina.*

Primum a fine Peucetiorum eſt *Brundiſium*, Βρεντέσιον Græcis, Straboni & Appiano: Βρεντήσιον Polybio & Stephano Byzantio: Βρενδέσιον Ptolemæo. εὐλίμενον Strabo dicit: Plinius, *inprimis Italiæ portu nobile.* Plures enim portus habet, ſed ἑνὶ στόματι πολλοὶ κλείονται λιμένες, *uno aditu plures clauduntar*, quod idem Strabo adnotavit. Hinc trajectus commodiſſimus in Græciam, longior quidem quam Hydruntinus; ſed *certior, excipiente Dyrrachio*, quod Plinius obſervat: quamquam etiam Brundiſio ad montes Ceraunos trajici, ſed minus frequenter, a Strabone pag. 195. eſt traditum. Commodior autem & frequentior curſus a Brundiſio Dyrrachium, ut diximus, ferebat. Silius lib. VIII. verſ. 575.

- - - *Brundiſium, quo deſinit Itala tellus,*

ſcilicet euntibus in Græciam, quia cum portu ejus Italicam oram relinquunt: alioquin ulteriora ſunt, ab illo usque ad promontorium Japygium. Antiquiſſimum oppidum: poſt Romana auctum ornatumque colonia. Livii epitoma XIX. *Coloniæ deductæ ſunt, Fregena; in agro Sallentino Brunduſium.* Et promontorium habet. Livius lib. X. cap. II. *circumvectus inde Brunduſii promontorium.* nam & ſic aliquando Latini per U. vocalem ultimam, ſcribunt: ſæpius autem *Brundiſium* vocali tertia. Cicero ad Attic. lib. IV. epiſt. I. *Brundiſina colonia:* & mox *Brundiſinorum gratulatio.* Sic enim coloni illi adpellati ſunt.

Abhinc XI millibus paſſuum, trans flumen *Paſtium*, quod *Pactium* eſt Plinii, in Tabula adparet oppidum *Balentium*; in Hieroſolymitano itinerario *Valentia*: quod haud dubie eſt Melæ *Valetium*, cum aliis lib. II. cap. IV. ordine hoc enumeratum: *Jam in Calabria Brunduſium, Valetium, Lupiæ, Hydrus.* Et Plinius III. cap. XI. inverſo itinere: *Ab Hydrunte - - - Lupia, Baleſium, Cælium, Brundiſium.* Unde conjicere poſſis,

Baleſium hoc eſſe *Valetium* Melæ, quem ille in plurimis ſequi adſolet. Cluverius ad ejuſdem Pactii oſtium urbem Valetium ponit, ſed in ripa ſiniſtra; quam Tabula habet in dextra.

Iſaacus Voſſius ad Melam contendit, idem oppidum & Melæ *Valetium* & Ptolemæi Αλήτιον, *Aletium* eſſe. At *Valetium* illud maritimum fuit: *Aletium* Ptolemæi in mediterraneis. præterea Plinius etiam *Aletinos* narrat Calabriæ, dicti libri cap. XI. extremo. An vero etiam oppidum *Aletium* ſeorſum memoret, ut vulgo editum eodem eſt capite, addubitamus, quia, Holſtenio & Harduino teſtantibus, omnes manu ſcripti libri habent *Sarmadium* in loco vulgati *Aletii:* quod quidnam ſit nominis, fatemur nos ignorare. Qui a Valetio ſeparant *Aletium* mediterraneum oppidum, interpretantur *Lecce* ſive *Leze*, quod inter Brundiſium & Hydruntem reductum quodammodo a mari eſt. Sed rurſus ad oram percurrendam nos conferimus.

Lupia eſt quæ ſequitur proxime in Plinii narratione; quam vulgo putant *militum ſtationem* a Plinio vocari: ſed in MSS. legitur *ſtatio Miltopæ*, tamquam a Lupia ſejuncta & Brundiſium verſus ſita ſtatio navium ſit. Strabo, Mela, Ptolemæus ſcripſerunt plurativo numero *Lupiæ*, Λȣπίαι, quamquam alieno loco Strabo: Mela autem, Plinius, Ptolemæus, quo poſuimus ordine, ac in ora, inter Brundiſium atque Hydruntem. In Tabula *Luppia*; & Frontinus de Colon. in Calabria: *ager Lyppienſis*. Sed ceteri P ſimplici omnes ſcribunt. quo veterem inſcriptionem, Hydrunte repertam, referimus ex Gruteri Opere pag. 374. num. 5. PATR. COL. LUPIENSIUM: ex qua coloniam fuiſſe una intelligimus.

Hanc inter & Hydruntem Plinius ponit *Stationem Miltopæ*, ut diximus: dein *portum Tarentinum*, ut ſeparatum a Tarento in ſuperi maris ora locum: & *Fratruertium* ignotum: & *Soletum deſertum*, quod multi putant *Salentum* legendum eſſe, ut ſit forte Σαλλεντία, *Sallentia* Stephani, unde nomen *Sallentinorum* eſt, in marmoribus Capitolinis etiam non ſemel, ſed iterum iterumque DE SALLENTINEIS geminata littera perſcriptum. Alio autem lapide p. 199. n. I. legitur BRUTTIEI. SALENTINEI. & Græci ceteri Σαλεντῖνοι. Plinius poſt *Soletum* illud, *Hydruntem* proxime in ora adpoſuit.

Hydrûs autem ſive *Hydruntum* alterum nobilem commodumque portum habet, unde brevior eſt trajectus in Græciam ad Apollinatum civitatem, ut Plinius obſervavit. Græcis eſt Ὑδροῦς, qua forma & Latini ſæpenumero uſi ſunt. Cicero lib. XVI. epiſt. IX. ad Tironem: *Inde* [a Caſſiope] *auſtro leniſſimo, cælo ſereno, nocte illa & die poſtero in Italiam ad Hydruntem ludibundi pervenimus.* Lucanus lib. V. verſ. 275.

Et cunctas revocare rates, quas avius Hydrûs,
Antiquusque Taras, ſecretaque litora Leucæ,

puta, recipiunt. Altera forma, *Hydruntum*, Plinius uſus eſt: & Livius lib. XXXVI. cap. XXI. *A Patris Corcyram usque Aetoliæ atque Acarnaniæ litora legit, atque ita ad Hydruntum Italiæ trajecit.* Hodie nobilis in primis ille portus, cum oppido & arce, *Otranto* dicitur, & jam tum Hieroſolymitano itinerario *Odronto.* Promontorium habet, quod Melæ dictum *Hydrus mons.*

In Tabula VIII millibus ultra Hydruntum eſt *Caſtrum Minervæ* (male ſcriptum *Caſtra* plurali: credo *Caſtro* fuiſſe, ſexto caſu, ut pleraque ejus Tabulæ) Caſtrum, inquam, quæ *Arx Minervæ* aliis dicebatur. Aeneid. III. verſ. 531.

- - - - portuſque pateſcit
Jam propior, templumque adparet in arce Minervæ.

Ergo in litore fuit, ut procul in mari potuerit conſpici. Halicarnaſſeus Dionyſius lib. I. pag. 41. de Aeneæ claſſe: *pars navium ad Japygiæ promontorium adpulit: reliquæ* κατὰ τὸ καλούμενον Ἀθήναιον, *ad Minervæ templum.* Latine dicitur *Minervium*, nec templum ſolum aut caſtrum erat, ſed oppidum etiam, præſertim poſtquam colonia eo deducta fuit. Vellejus lib. I. cap. XV. *Caſſio Longino & Sex. Calvino* coſs. *Fabrateria* [colonia] *deducta eſt: & poſt annum, Scyllacium, Minervium, Tarentum.* Nunc *Caſtro* eſt, oppidum epiſcopale, ſed adflictum & tenue.

Prope fuit *Baſta* oppidum, quod hodie in viculo *Vaſte* quærunt, ſed in ſitu diſſentiunt, aliis citra Caſtrum, aliis ultra illud ponentibus. Plinius lib. III. cap. XI. ita: *Ab eo* [promontorio Japygio] *Baſta oppidum & Hydruntum decem & novem millia paſſuum.* Ambigue dictum, niſi ſenſus eſt quem Harduinus exponit, utrumque, Baſtam & propinquum ei Hydruntum, a promontorio tot millibus diſtare, ſed illam intus paullo, hoc ad mare. Inde *Verêtum* oppidum, ante *Baris* dictum. Strabo pag. 194. καλοῦσι δ' Βάριν οἱ νῦν Οὐέρητον, *Barin nunc dicunt Veretum.* Etiam Ptolemæus Οὐέρητον ſcripſit, porrecta media Latine in *Veretum.* Reductum paulliſper a mari, ideoque in mediterraneis ſcriptum a Ptolemæo. Proximum promontorio oppidulum *Leuca*, πολίχνιον τὰ Λευκά, ut Strabo dicto loco adpellat. Singulari numero Lucanus dicto ante loco:

Antiquusque Taras, ſecretaque litora Leucæ.

Ipſum promontorium & *Japygium* cognominatur & *Salentinum.* Ptolemæus in Italia: Ἰαπυγία ἄκρα, ἡ καὶ Σαλεντίνη. Salluſtius, apud Servium in Aeneid. III. verſ. 400. *Omnis Italia coacta in anguſtias, finditur in duo promontoria, Bruttium & Salentinum.* Et Plinius III. cap. XI. *Inde promontorium quod Acran Japygian vocant, quo longiſſime in maria procurrit Italia.* Et Strabo lib. VI. pag. 191. vocat ἄκραν Ἰαπυγίαν. Mela dicto loco: *Sinus Tarentinus inter promontoria Salentinum & Lacinium.* Hodie Capo di S. Maria di leuca. Circa hoc promontorium, ad usque Hydruntum forſan & Callipolin, ſunt proprii Salentini, ut ſupra ex Strabone oſtendimus: & hi ſunt *campi Salentini & Salentina litora*, quæ Mela ſæpe dicto loco nominavit. Cum hoc tractu etiam maris nomenclatura mutatur, & quod ſupra Hydruntum erat Hadriaticum, poſt illud adpellatur *Jonium.* Plinius dicto loco: *Hydruntum, ad diſcrimen Jonii & Hadriatici maris.* Et Mela ad modo prolata verba complet, *Salentini campi & urbs Graja Callipolis. Hucusque Hadria, hucusque Italiæ latus alterum pertinet.* quamquam & Jonium mare ad Acheloum usque flumen & ultra, *Hadriaticum* interdum adpellent. Vide Ptolemæum lib. III. cap. XIV. & Dionyſium periegetam verſ. 92. & Euſtathium ibi. Avienus perieg. 594.

- - Achelous
Irruit Hadriaci tergum maris.

Alterum latus peninſulæ, a promontorio ad Tarentum, pauciora habet: nec quidquam memorabile in ora occurrit ab illo Japygium promontorio usque ad *Callipolim*, quam modo Mela *Grajam urbem* dixerat, adhuc in Salentinis ſitam. Ex Plinii lib. III. cap. XI. vulgatum: *In ora vero Senonum Gallipolis*, quaſi condita ab Senonibus Gallis. at vero

Grajam urbem jam Pomponius dixerat: qui ergo opus Gallorum poteſt eſſe? Sed nihil opus argumentis eſt, ubi membranæ cauſſam dijudicant. Ex MSS. Harduinus legit: *In ora vero, Senum, Callipolis, quæ nunc eſt Anxa*: ut *Senum* quoque, ſi vera lectio, nomen oppidi Salentinorum ſit, quamquam nihil de eo præterea proditum a geographis fuit. Sufficit aliud quidquam, quam *Senonum*, fide ac ductu codicum legendum eſſe. Interjacet, ſed intus, oppidum *Ugento* jam dictum, quod haud dubie Ptolemæi eſt Οὔξεντον, *Uxentum*: Tabulæ *Ubintum* vitioſe deſcriptum.

Inde in ſeptemtrionem IX circiter millibus a Callipoli eſt *Neretum* Tabulæ; Νήρητον, *Neriton* Ptolemæi: vulgo nunc *Nardo*, IV millibus a mari. Infra Neriton, Callipolin verſus, Ptolemæi mediterraneum oppidum Βαυότα, *Bavota* eſt, quod conſonantia vocis Cluverius ad Pacavita aut Parabita, quod hodie eſt, reducit: quum vero Βαῦςα in Palatino ſit codice, veteri poſſis ne *Baſta* ſit ſupra expoſita, alioquin intacta Ptolemæo. Trans montes prope Aletium, e regione ferme Lupiæ, mediterraneum fuit oppidum *Carminianum*, nomine necdum hodie obliterato; cujus mentio habetur in Notitia Imperii, ubi ſub diſpoſitione Comitis rerum privatarum, memoratur *Procurator rei privatæ per Apuliam & Calabriam, ſive ſaltus Carminianenſes.* Unde adparere dicit Holſtenius, eum locum cum ſaltu ſive agro ſuo olim ad privatum imperatorum pertinuiſſe patrimonium.

Sed ad ſinum Tarentinum revertimur, in quo inter Callipolim & Tarentum eſt *Saſina portus*, ubi peninſula eſt anguſtiſſima. Plinius III. cap. XI. *Latitudo peninſulæ a Tarento Brundiſium terreno itinere* XXXV. *M. paſſ. patet, multoque brevius a portu Saſina.* Ex qua anguſtia elucet eſſe qui hodie *Porto Ceſareo* adpellatur.

Tarentum autem urbs antiquiſſima, quæ cum Trojanis temporibus certare poſſit, ſita in ſinu ſuo, Græce dicta Τάρας, virili genere. Strabo lib. VI. pag. 194. εἰς τὸ Τάραντα, quam formam imitatus Lucanus eſt lib. V. verſ. 376.

Antiquusque Taras, ſecretaque litora Leucæ.

Lacedæmonii non condiderunt, ſed occuparunt auxeruntque colonia. Juſtinus lib. III. cap. IV. de Partheniis Spartanis, Phalanto duce novam terram inquirentibus: *diu & per varios caſus jactati, tandem in Italiam deferuntur, & occupata arce Tarentinorum, expugnatis veteribus incolis, ſedes ibi conſtituunt.* Hinc cognomina ab ipſa Lacedæmone. Ovidius Metam. XV. verſ. 50.

- - - *Lacedæmoniumque Tarentum.*

Virgilius Georgic. IV. verſ. 125. Tarentum *Oebaliæ turres* dixit, id eſt Laconiæ, quia Oebalus rex fuit Lacedæmoniorum, pater Tyndarei, avus Helenæ. Horatius *Neptuno ſacrum* dixit lib. I. oda XXVIII. religioſius ibi culto. Urbs potens olim, & probe munita, uti ex bello Romanorum Tarentino, & Punico II conſtat. Vide Livium XXVII. cap. XV. Colonos Romani eodem miſerunt, ut ſupra in *Minervio* ex Vellejo oſtendimus deductionem. *Tarentini* incolæ paſſim nominati ab Livio aliiſque: & *Sinus Tarentinus.* Mela dicto loco: *Mare* [Italia inferior] *per ſinus recipit. Primus dicitur Tarentinus inter promontoria Salentinum & Lacinium.*

Præfluit Tarentum amnis *Galeſus*, multis auctoribus nominatus. Virgilius Georg. IV. verſ. 126. *ſub Oebaliæ turribus,*

Qua

Qua niger humectat flaventia culta Galeſus.

Livius lib. xxv. cap. xi. de Tarenti obſidione Punica: *Ipſe* [Hannibal] *profectus cum ceteris copiis ad Galeſum flumen (quinque millia ab urbe abeſt) poſuit caſtra.* Horatius lib. ii. oda vi.

Dulce pellitis ovibus Galeſi
Flumen, & regnata petam Laconi
Rura Phalanto.

Martialis lib. ii. epigrammate xliii.

Te Lacedæmonio velat toga lota Galeſo.

Juxta eſt mons Aulon vitifer. Idem lib. xiii. epigram. cxxv.

Nobilis eſt lanis, & felix vitibus Aulon.

Quod etiam Horatius jam dicto loco confirmat:

Ver ubi longum, tepidasque præbet
Juppiter brumas, & amicus Aulon,
Fertilis Baccho, minimum Falernis
Invidet uvis.

Inter Tarentum & Brundiſium ſunt primum *Rudiæ*, Ennii patria, quas Plinius quidem Pediculorum oppidis, citra Brundiſium ſitis, adnumerat, atque ita etiam Mela: ſed aliorum conſenſione refutatur. Ptolemæus (cui Ρυδία eſt) in Salentinis mediterraneis primo loco recenſuit. Ovidius de Arte amandi lib. iii. verſ. 409.

Ennius emeruit, Calabris in montibus ortus,
Contiguus poni, Scipio magne, tibi.

Silius Italicus lib. xii. verſ. 397. de Ennio:

Miſerunt Calabri, Rudiæ genuere vetuſtæ.
Nunc Rudiæ ſolo memorabile nomen alumno.

Et Horatius lib. iv. oda viii. Enniana carmina *Calabras Pierides* dixit. Hieronymus Chron. Euſeb. olymp. cxxxv. *Quintus Ennius poeta Tarenti naſcitur*, id eſt, Rudiis in agro Tarentino; quod vicinitatem nobilioris urbis Tarenti arguit. Gentile *Rudius* & *Rudinus.* Cicero pro Archia cap. x. de Ennio: *Rudium hominem majores noſtri in civitatem receperunt:* Et Horatii ſcholiaſtes ad ſupra dictum locum, dicit Ennium *oriundum de Rudino oppido Calabriæ.* Frontinus in Calabria: *ager Rodinus, Tarentinus.*

Hæc extra viam: in ipſa, quæ Tarento Brundiſium fert, *Uria* fuit, alia ab illa in Apulia circa Garganum montem. Strabo lib. [illegible] pag. 195. ἐν ταύτῃ πόλις Οὐρία καὶ Οὐενουσία, ἡ μὲν μεταξὺ Τάραντος καὶ Βρεντεσίου. ἡ δ' ἐν μεθορίοις Σαυνιτῶν καὶ Λευκανῶν, *In illa* [Appia via continuata] *eſt urbs Uria, & Venuſia: illa inter Tarentum & Brundiſium; hac in confinio Samni-*

Samnitum & Lucanorum. Herodotus lib. VII. cap. CLXX. λέγεται, ὡς κατὰ Ἰηπυγίην γενέσθαι πλώοντας, - - - - ἐνθαῦτα Ὑρίην πόλιν κτίσαντας καταμεῖναι, *Fertur, dum circa Japygiam* [Cretenſes] *navigarent, illic ſubſidentes urbem Hyriam condidiſſe.* Et Appianus lib. V. Civil. pag. 1121. Antonius equites ad Cæſarum euntes oppreſſit περὶ πόλιν Ὑρίαν, *circa urbem Hyriam*, & in deditionem acceptos αὐτῆς ἡμέρας ἐς τὸ Βρεντέσιον ἐπανήγαγεν, *eodem die Brundiſium reduxit.* Hyria autem eadem quæ Strabonis *Uria*: &, ut videtur, Plinii *Varia*, uno elemento redundante. Sic Cluverius. At Frontinus diſtincte in Calabria: *Ager Tarentinus, Varnus, Veretinus, Uritanus, Ydrontinus.* Varnus; videtur legendum *Varinus*, ex Varia: *Uritanus* ex Uria. Mendoſus præterea Cluverio eſt Plinii locus ille: *Varia, cui cognomen Apulæ, Meſſapia, Aletium.* A ſciolo videtur *Apulæ* inſertum, cui *Meſſapia* oppidi nomen viſum, quum regionis ſit. In Calabria enim verſatur, non in Apulia, Plinius, ubi aliam commemoravit Uriam cum Siponto & amne Cerbalo. Sic ergo ſcriptum a Plinio videtur: *Uria, cui cognomen Meſſapiæ; Aletium.* Quod ſi eſt, de *Varno* Frontini agro diſpiciant alii. Uria autem hodie *Oria* eſt, fere media inter Brundiſium & Tarentum: in Tabula corrupte *Urbius.*

In eadem Tabula XX millibus a Tarento, Neretum verſus aut Hydruntum, eſt locus *Manduriis*, aut potius contracte *Manduris*, quaſi a recto *Manduriæ*, plurali: ceteri ſingulari numero. Livius lib. XXVII. cap. XV. *Q. Fabius* cos. *oppidum in Salentinis Manduriam vi cepit.* - - - - *Inde Tarentum profectus.* Et Plinius lib. II. cap. CIII. *In Salentino juxta oppidum Manduriam lacus*, quem deſcribit. Stephani Byzantii epitoma: Μανδύριον πόλις Ἰαπυγίας. Plutarchus in Agide pag. 796. Μανδόνιον, pravatis duabus litteris.

LUCANIA.

Lucania, Græce Λευκανία; & *Lucani*, populus, Λευκανοί; a Samnitibus orti, fines habuere ad Tyrrhenum mare, *Silarum* & *Laum* amnes, illo a Picentinis; hoc a Bruttiis diſterminati: ad ſinum Tarentinum, a Bradano fluvio ad amnem Sybarim ſeu oppidum Thurios. Mela quidem usque Minervæ promontorium, ſive Campaniæ limitem, dicit *omnia Lucaniæ loca:* ſed includit Picentinos, quos ſupra cum Plinio, Strabone, ac Ptolemæo ſejunximus. Ad Tarentinum ſinum qui limes dictus auſtralis eſt, profertur a non nullis, & quæ ſunt Bruttiorum, Lucanis attribuuntur usque ad ſinum ferme Scylaceum. Nos autem Strabonem ſequuti Lucaniam ad Thurios finimus, & quid reliquum eſt Italiæ usque ad fretum, Bruttiorum genti adſignamus. Sic vero ille poſt initium libri VI. pag. 176. Ἔστι ἡ μὲν Λευκανία μεταξὺ τῆς τε παραλίας τῆς Τυῤῥηνικῆς καὶ τῆς Σικελικῆς, τῆς μὲν ἀπὸ τοῦ Σιλάριδος μέχρι Λάου, τῆς δ᾽ ἀπὸ Μεταποντίου μέχρι Θουρίων. κατὰ δὲ τὴν ἤπειρον ἀπὸ Σαυνιτῶν μέχρι τοῦ ἰσθμοῦ τοῦ ἀπὸ Θουρίων εἰς Κηρίλλους πλησίον Λάου, *Lucania eſt inter oram maris Tyrrheni ac Siculi, illic a Silaro usque Laum amnem: hic a Metaponto usque ad Thurios: in continente autem a Samnitibus usque ad iſthmum, qui a Thuriis ad Cerillos pertinet.* Conſentit Plinius in parte Tyrrheni maris, lib. III. cap. V. *A Silaro*, inquit, *regio tertia, & ager Lucanus Bruttiusque incipit:* & interjectis nonnullis, *Laüs amnis. fuit & oppidum eodem nomine. Ab eo Bruttium litus.*

A Tyrrheno litore incipiemus. Qui limes eſt *Silarus* amnis, ita vocatur a plerisque. Virgilius Georg. III. verſ. 146. *Eſt lucos Silari circa.* Silius lib. VIII. verſ. 581.

Nunc Silarus quos nutrit aquis.

Pli-

Plinius dicto loco: *a Silaro regio tertia incipit.* Et Tabula Peutingeriana, *Silarum fl.* Et Ptolemæus Σιλάρȣ ποταμȣ̃ ἐκβολαὶ, *Silari fluminis oſtia.* At Pomponius Mela in caſtigatiſſimis libris *Silerus:* & Lucanus ac Vibius *Siler*; hic de Fluminibus, *Siler in Lucania:* ille lib. II. verſ. 426.

- - - - - radensque Salerni
Culta Siler.

Strabo autem primum vocalem retinet, caſum mutat, Σίλαρις formando, oblique Σιλάριδος, fine libri V & principio VI. Recipit *Tanagrum* fluvium, nunc Negro dictum, de quo Paullinus Nolanus Natal. III. de Felice, verſ. 62.

- - - - quique
Uſentem Sarnumque bibunt, qui ſicca Tanagri,

ſubaudi, *colunt.* Antoninus itinere ab Urbe via Appia ad Columnam:

Nola	—	—	
Nuceriam	M.	P.	XVI.
ad Tanagrum	M.	P.	XXV.
ad Calorem	M.	P.	XXIIII.

Merſus Tanager ſub terra labitur ad IV millia paſſuum; non XX ut Plinius tradit (ſi ſalva lectio eſt) lib. II. cap. CIII. *In Atinate*, inquit, *campo fluvius merſus poſt* XX M. *paſſuum exit.* Qui ſequitur in itinere amnis *Calor*, a Cluverio etiam ita ponitur, quem imitamur in noſtra tabula, ut infra Tanagri confluentem itidem Silaro fluvio miſceatur: quod vero non ſine itineris turbata ratione fit. Unde eſt quod Holſtenius p. 285 totum verſum illum, *Ad Calorem M. P.* XXIIII. a mala manu intruſum judicat, redundante etiam milliariorum numero.

Oppidum poſt Silarum, qui nunc *Selo* vocatur, eſt primum *Pæſtum*, Græci dictum Ποσειδωνία, *Poſidonia*, quinquaginta circiter ſtadia ab Junonis templo, quod prope Silari fuit oſtium, ut Strabo lib. VI. ineunte obſervavit. Plinius III. cap. V. *Oppidum Pæſtum, Græcis Poſidonia adpellatum: ſinus Pæſtanus.* Græcum nomen Paterculus lib. I. cap. XV. *Neptunia* vertit. *poſt annum*, inquit, [a conſulatu Caſſii Longini & Sexti Calvini] *Scylacium*, *Minervium*, *Tarentum*, *Neptunia*; *Carthagoque in Africa*, *prima extra Italiam*, *colonia condita eſt.* Antiquiorem Livius coloniam facit & ante Punicum I bellum deductam, epitoma XIV. qua breviator excerpſit: *Coloniæ deductæ ſunt Poſidonia & Coſſa. Carthaginienſium claſſis auxilio Mamertinis venit: quo facto ab iis fœdus violatum eſt.* Inſignem civitatem fuiſſe, etiam nummi illius teſtantur reliqui, quibus inſcriptum eſt ΠΟΣΕΙΔΩΝΕΑΤΑΝ. Gentile & poſſeſſivum *Pæſtanus.* Livius lib. XXVII. cap. X. inter obſequentes colonias, quibus res Romana ſtetit, numerantur ab infero mari *Pontiani*, *& Coſſani.* De ſinu jam ex Plinio cognovimus, quem etiam ad Atticum lib. XVI. epiſt. VI. Cicero nominavit. *Duo*, inquit, *ſinus fuerunt*, *quos tramitti oportet*, *Pæſtanus & Vibonenſis.* Inprimis *roſæ Pæſtanæ* in deliciis erant, quarum magnus ibi proventus fuit. Virgilius Georg. lib. IV. verſ. 119.

- - - - biferique roſaria Pæſti.

Et Ovidius lib. II. Pont. epiſt. IV. verſ. 28. de re ἀδυνάτῳ,

Calthaque Pæſtanas vincet odore roſas.

Supra Pæſtum mons *Alburnus* eſt, de quo Virgilius Georg. III. verſ. 146.

Eſt lucos Silari circa ilicibusque virentem
Plurimus Alburnum volitans.

Vibius de Montibus: *Alburnus Lucaniæ.* ut erratum eſſe oporteat in Fluminibus ejusdem, quum legitur: *Siler in Lucania, oppido Alburno*; ſcribendum *monte Alburno.* Et Servius ad Virgilium, Alburnum *montem* interpretatur. Fuit tamen etiam hujus nominis ibidem portus. Probus, vetus alius interpres Virgilii: *Portus Alburnus, & ejusdem nominis mons ad ſextum a primis tabernis. Mentionem facit Lucilius hoc verſu:*

Quatuor hinc ad Silari flumen, portumque Alburnum.

Non procul hinc *lacus* eſt in litore memorabilis, quem diverſis temporibus aquam dulcem & ſalſam habere prodiderunt. Plutarchus in Craſſo p. 1249. de Spartaci quibusdam copiis agit, quæ defecerant ab illo, & caſtra ſeorſum poſuerant ἐπὶ Λευκανίδος λίμνης, ἥν φασὶ τρέπεσθαι διὰ χρόνου, γινομένην γλυκεῖαν, καὶ αὖθις ἁλμυρὰν καὶ ἄποτον, *ſuper ſtagno Lucano, quod certis temporibus variari ferunt, ac modo dulce, modo ſalſum nec potabile fieri.*

Inde ad nobile flumen venitur, quod *Hales* ſive *Heles*, nunc Halente, adpellatum eſt. Cicero lib. VII. epiſt. XX. ad Trebatium: *Tu has paternas poſſeſſiones tenebis, (neſcio quid enim Velienſes verebantur) neque Haletem nobilem amnem relinques.* Scripti quidam libri *Heletem.* Idem lib. XVI. epiſt. VII. ad Atticum: *Brutus erat cum ſuis navibus apud Heletem fluvium citra Veliam millia paſſuum* III.

Adeo propinqua amni urbs *Velia*, quæ Græcis eſt Ἐλέα, *Elea*, antea Ὑέλη, *Hyela*, quum condita fuit a Phocæenſibus. De illis Herodotus lib. I. cap. CLXVII. ἐκτήσαντο πόλιν γῆς τῆς Οἰνωτρίης ταύτην, ἥτις νῦν Ὑέλη καλέεται. Ἔκτισαν δὲ ταύτην - - - *poſſederunt illam urbem terræ Oenotriæ, quæ nunc Hyela vocatur. Condiderunt autem illam*, &c. Strabo lib. VI. ineunte: Κάμψαντι δ' ἄλλος συνεχὴς κόλπος, ἐν ᾧ πόλις, ἣν οἱ μὲν κτίσαντες Φωκαιεῖς Ὑέλην, οἱ δὲ Ἔλλην ἀπὸ κρήνης τινος, οἱ δὲ νῦν Ἐλέαν ὀνομάζουσι, *Flectenti curſum* [ex Pæſtano ſinu] *alius contiguus eſt ſinus, in quo urbs, quam conditores Phocæenſes Hyelam, alii Ellam a fonte quodam; qui noſtri temporis ſunt, Eleam nominant.* Byzantii urbium ſcriptoris epitomator: Ἐλέα, πόλις Ἰταλίας, ὠνομάσθη ἀπὸ τοῦ παραῤῥέοντος ποταμοῦ, ἡ νῦν Βελέα, *Elea, urbs Italiæ, nominatur a præfluente amne: nunc dicitur Velea.* Fluvius ille eſt *Heles*, unde *Helea* ſive *Elea*, oppidi nomen, quod poſtea, ut alibi, adſpirationem in v mutavit, ut dicatur *Velia.* Plinius lib. III. cap. V. *Sinus Pæſtanus: oppidum Helia, quæ nunc Velia.* Cicero lib. VII. epiſt. XIX. *Ut primum Velia navigare cœpi.* Et Philippica I. cap. IV. *Ego celeriter Veliam devectus, Brutum vidi.* Vellejus Paterculus lib. II. cap. LXXIX. *circa Veliam Palinurique promontorium.* Ptolemæus Romano more, ſed plurali, Οὐέλιαι, quod eſt *Veliæ.* Alibi Cicero, Græca forma uſus, dixit lib. III. Nat. deor. cap. XXXIII. *Zenonem Eleæ in tormentis necatum.* Ut nomen oppidi, ſic oppidanorum etiam variat. A Græca forma *Eleates* eſt, ut *Zeno Eleates*, de quo jam diximus. Cicero Tuſcul. II. cap. XXII. *Zeno Eleates perpeſſus eſt omnia potius, quam conſcios delendæ tyrannidis indicaret.* Ab altero formatur *Velienſis*, ut ſupra ex lib. VII. epiſt. XX. perſpeximus. Eſt & alio caſu *Velinus.* Virgilius lib. VI. verſ. 366.

portus-

- - - - *portuſque require Velinos.*

Ad extremum ſinum portus & promontorium *Palinuri* eſt, nomen ab Aeneæ nauclero trahens, ibidem, quum mari periiſſet, ſepulto. Sine oppido eſt. Pomponius Mela II. cap. IV. *Buxentum, Velia, Palinurus, olim Phrygii gubernatoris, nunc loci nomen.* Et Plinius lib. III. cap. V. *oppidum Helia, quæ nunc Velia: promontorium Palinurum.* quod nunc quoque nomen ſervat. Dionyſius Halicarn. lib. I. pag. 42. κατὰ τὸν λιμένα Παλίνουρον, *juxta portum Palinurum.* Vellejus ante dicto loco: *circa Veliam Palinurique promontorium.* Virgilius VI. verſ. 380.

Et ſtatuent tumulum; & tumulo ſolemnia mittent,
Aeternumque locus Palinuri nomen habebit.

Flumen hinc *Melpes* ſequitur a Plinio III. cap. V. memoratum *Proximum*, inquit, *huic* [Palinuro] *flumen Melpes, oppidum Buxentum.* Hodie quoque Melpa vel Melfa. Oppidum autem *Buxentum*, Græcis eſt Πυξοῦς, *Pyxûs.* Strabo lib. VI. ſub initium: Μετὰ δὲ Παλίνουρον Πυξοῦς, ἄκρα, καὶ λιμὴν, καὶ ποταμός. ἓν γὰρ τῶν τριῶν ὄνομα, *Poſt Palinurum eſt Pyxûs, promontorium, portus & flumen: tria uno nomine.* Addit Meſſanenſes Siciliæ ibi oppidum condidiſſe, ſed, paucis exceptis, deſeruiſſe. Plinius dicto loco: *oppidum Buxentum, Græce Pyxûs.* Mela *Buxentum*: & Ptolemæus Latino, ut ſolet, more Βούξεντον. Romani coloniam eo deduxerunt. Livius lib. XXXIV. cap. XIV. *Salernum Buxentumque coloniæ civium Romanorum deductæ ſunt.* Vellejus lib. I. cap. XV. *Puteolos, Salernumque & Buxentum miſſi coloni.* Quum rurſus deſertam & infrequentem Romani inveniſſent, novi coloni ex SC. ſcripti ſunt in ſupplementum. Vide Livium lib. XXXIX. cap. XXIII. Decem millibus a Buxento *Blanda* oppidum fuit, quod ultra Laum Plinius in Bruttios trajecit. Memorat Mela: exſtat in Tabula Peutingeriana. Livius lib. XXIV. cap. XX. *Oppida vi capta, - - - ex Lucanis Blandæ.*

Tandem ad finem Lucaniæ litoralis accedimus, qui *Laûs* amnis eſt cum ejusdem nominis oppido. Strabo dicto loco: Μετὰ δὲ Πυξοῦντα Λᾶος κόλπος, καὶ ποταμὸς Λᾶος, καὶ πόλις ἐσχάτη τῶν Λευκανίδων, μικρὸν ὑπὲρ τῆς θαλάττης, ἄποικος Συβαριτῶν, *Poſt Pyxuntem eſt ſinus Laüs, & fluvius Laüs, & oppidum extremum Lucanorum, paullo ſupra mare, colonia Sybaritarum.* Plinius lib. III. cap. V. *Oppidum Buxentum, Græce Pyxûs: Laüs amnis. fuit & oppidum eodem nomine. Ab eo Bruttium litus.* Stephani epitoma: Λᾶος πόλις Λευκανίας. ἀπὸ Λάου ποταμοῦ, *Laüs oppidum Lucaniæ, dictum a Lao flumine.* Et hæc in ora Tyrrheni maris.

Mediterranea Lucanorum ſunt, miſſis ignotis aut alienis, quæ Plinius lib. III. cap. XI. admiſcet; ſunt primum *Atinum*, hodie Ateno, correpta media, ad ripam Tanagri amnis: unde ſunt Plinii *Atinates* dicto loco. Idem lib. II. cap. CIII. *in Atinate campo fluvius merſus*, qui ipſe Tanager eſt, de quo ſupra diximus. Deinde ad Silarum amnem eſt *Aternum*, hodie ut Cluverius refert, Aterni dictum, quo ipſe Atronos Plinii refert, quos alii ad Trani, urbem Apuliæ non ignobilem, reducunt. Ad eumdem amnem eſt oppidum *Bucino*, ſive *Bulcino*: quod *Vulci* olim ſive *Vulceja* fuiſſe Holſtenio videtur pag. 290. unde in lapidibus ſint *Vulcejani* ſive *Volcejani.* Gruterus p. 209. n. 2. VULCEJANAE CIVITATIS. Et in alio Bucini reperto VOLCEAN. Idem Holſtenius huc *Volcentanos* Plinii refert ex lib. III. cap. XI: Harduinus *Volcentes* Livii lib. XXVII. cap. XV. ſic

enim legit; non *Volſcentes*, ut editum eſt. Οὖλκοι, *Ulci*, quod forte *Volci* ſcribendum, oppidum primum Lucanorum in mediterraneis Ptolemæo eſt. Frontinus in Lucania: *Præfectura Ulciane*, id eſt Ulcianenſis.

Eſt non procul inde oppidum, quod vulgo *Marſico* adpellatur. Id videtur ad *Abellinates* Plinii, cognomine *Marſos*, lib. III. cap. XI. pertinere, diſtinctos ibi ab Apellinatibus Hirpinorum. *Sontia*, unde *Sontini* ſunt a Plinio memorati, convenit cum Sanza oppido, inter Policaſtro & flumen Tanagrum ſitum. In ſeptemtrionali parte *Potentia* eſt nunc Potenza, cujus oppidanos Plinius *Potentinos* vocat: & ſupra illam in Apuliæ limite ad Bradanum amnem *Opinum* Antonini, itinere a Mediolano ad Columnam, ex Cluverii diſpoſitione: ſed quia inſequenti itinere alii numeri alia diſtantia adparet, nihil certi de illo conſtituimus. Inde iter dirigitur *Calianam*, Cæliano Heracleam.

Quæ vero ad ſinum verſus Tarentinum jacent Lucanorum oppida, ſunt *Grumentum*, *Cælianum* & alia. *Grumenti* ſitus ex Tabula & dicto Antonini itinere patet. Et Ptolemæus Γρȣ́μεντον ſcripſit in Lucanis μεσογείοις. Livius lib. XXIII. cap. XXXVII. *Iisdem diebus in Lucanis ad Grumentum T. Sempronius cum Hannone Pœno proſpere pugnat.* Et lib. XXIII. cap. XLI. *Hannibal in Lucanos ad Grumentum venit.* Inde in auſtrum itineris Antoniniani ductu *Nerulum* eſt, & *Summuranum*, XVI millibus disjuncta. Illud, *Nerulos* plurali forma Tabula refert, & Livius lib. IX. cap. XX. ut munitum oppidum deſcribit. *Apulia*, inquit, *perdomita in Lucanos perrectum. Inde repentino adventu Aemilii conſulis Nerulum vi captum.* Alterum, quod in itinere ſequitur, cadit in locum, qui hodieque *Murano* dicitur, quo probabile prorſus fit, *Submuranum* ſeu locum *ſub Murano* oppido, intelligendum eſſe: cujus antiquitatem vetus inſcriptio commendat, qua MURANUM in via ab Capua Rhegium usque tempore ſervilis belli facta memoratur, apud Gruter. p. 150. n. 7.

Lagaria quoque ejus tractus eſt, Λαγαρία Stephani Λαγγαρία Lycophronis verſ. 930. quam Strabo φρȣ́ριον, *caſtellum* vocat, conditum, ut fama erat, ab Epeo, equi Trojani fabricatore. Et *Apruſtum*, ſive *Abryſtum*, quod Plinius in Bruttiis cenſet, ſecundum Ptolemæum huc reducendum eſt, paullum ſuper Thurios, ultimam Lucanorum; illud vero in mediterraneis ſtatuendum. Minus enim dubitant eruditi, eſſe Ptolemæi Ἄβυστρον, *Abyſtrum*, unde oppidanos Plinius lib. III. cap. XI. dixerit transpoſita litera *Apruſtanos*. Sed conjectura eſt: certo demonſtrari poſſe non temere crediderim.

Hinc ad ipſum ſinum Tarentinum, & veterum *Magnam Græciam* ut Ptolemæus definivit, venimus, quamquam minima illius pars ad hunc ſinum Lucanorum fuerit. Poſt Bradanum amnem, qui finis eſt Lucaniæ, *Metapontum* ad mare eſt, prima urbs a Tarento. Pomponius Mela II. cap. IV. *In eodem* [ſinu] *ſunt Tarentus*, *Metapontum Heraclea.* Plinius inverſo itinere lib. III. cap. XI. *Inter Sirin & Acirin Heraclia, aliquando Siris vocitata. Flumina, Acalandrum, Caſuentum: oppidum Metapontum, quo tertia Italiæ regio finitur.* Sedes aliquando fuit Pythagoræ. Livius lib. I. cap. XVIII. *Samium Pythagoram Servio Tullio regnante in ultima Italiæ ora circa Metapontum Heracleamque & Crotonem juvenum æmulantium ſtudia cœtus habuiſſe conſtat.* Idem lib. XXVII. cap. XLII. *Pœnus, ne locum pugnandi daret, Metapontum petiit.* Qui incoluerunt, *Metapontini* dicebantur ex Græca forma, quæ eſt Μεταπόντιον, Scylaci, Straboni, Ptolemæo, Laertio in Pythagora, Plutarcho in Q. Fabio uſurpata. Juſtinus lib. XX. cap. II. *Metapontini in templo Minervæ ferramenta, quibus Epeus, a quo conditi ſunt, equum Trojanum fabricavit oſtentant*: propter quod omnia illa pars Italiæ Major Græcis adpellata eſt.

Eſt deinde oſtium Caſuenti, a Plinio paullo ante nominati: & poſt illud aliud flumen, nomi-

nomine *Acalandrum*, ejuſdem Plinii: inter quem amnem & inſequentem *Acirin* Cluverius *Cælianum*, (de quo ſupra) ſed intus, & longe à mari, poſuit. Prope os Aciris fluvii, in ripa dextera fuit *Heraclea*, ſecundum Strabonem a Tarentinis condita, *civitas æquiſſimo jure ac fœdere*, ut Cicero pro Archia laudat cap. IV. Livius lib. VIII. cap. XXIV. *Heraclea Tarentinorum colonia.* Græce Ἡράκλεια, unde porrecta penultima: quamlibet Plinius, ſi fide eſt libris, *Heraclia* quoque ſcripſerit. Scylax Ἡράκλειον appellavit. Oppidani *Heracleenſes*, in prædicta Ciceronis oratione. In eo vero Plinius aberrat, quod, verbis modo productis, *Heracleam aliquando Sirin vocitatam* dixit. *Siris* quidem oppidum Trojanum fuit, ut Strabo tradidit ex fama: ſed poſteaquam Tarentini tribus millibus Heracleam conſtituerunt; facta illa ἐπίνειον, *navale* Heracleotarum, & utraque inter Acirin & Sirin amnes ſita, hæc ad os illius cognominis; illa ad Acirin, reducta paullo a mari.

Inter Sirin atque Sybarin medius locus *ad Viceſimum* dictus in Itinerario, ſitus in ora ſinus Tarentini: & tum demum, intervallo pari, eſt oſtium *Sybaridis* fluminis, cui urbs *Sybaris*, potens olim, adpoſita erat. Plinius dicto loco: *Oppidum Thurii inter duos amnes Crathin & Sybarin, ubi fuit urbs eodem nomine.* Sybaris videlicet vocitata. Plenius Strabo lib. VI. pag. 182. ἡ Σύβαρις Ἀχαιῶν κτίσμα δυοῖν ποταμῶν μεταξὺ, Κράθιδος καὶ Συβάριδος, *urbs Sybaris ab Achivis condita inter duos fluvios Crathin & Sybarin.* Sic etiam Lycophron verſ. 1079. ex illis amnibus alterius nomen obliquo caſu flectit Κράθιδος: at Diodorus Siculus lib. XII. cap. IX. τοῦ τε Κράθιος καὶ τοῦ Συβάριος. Rectus autem caſus eſt Σύβαρις & Κράθις, amnium nomina. Urbem vero Sybarim, luxu perditam, Crotonienſes everterunt. Athenienſes aliique Græci reſtituturi εἰς ἕτερον τόπον μετέθηκαν πλησίον, *in alium propinquum locum tranſpoſuerunt*, & a fonte ibidem reperto, cui nomen Θουρία erat (Diodorus Sicul. XII. cap. X.) *Thurios* vel *Thurium* adpellaverunt. Vicinitas ſedis veteris & novæ fecit, ut *Sybaris* & *Thurii* urbs eadem viderentur. Stephani epitome: Θούριοι, πόλις Ἰταλίας, ἡ πρότερον Σύβαρις, *Thurii, urbs Italiæ, prius Sybaris dicta.* Poſt Romani coloniam eodem deduxerunt, ut Livius refert lib. XXXIV. cap. LIII. novo nomine *Copiarum* impoſito. Stephanus: ὕστερον δὲ Κωπίαι, *poſtremum Copiæ adpellata.* Et Strabo ibidem: *a Tarentinis adflicti, ad Romanos confugerunt*, οἱ δὲ πέμψαντες συνοίκους ὀλιγανδροῦσι, μετωνόμασαν Κωπιὰς τὴν πόλιν, *qui ad paucitatem redactis colonos ſubmittentes, urbem Copias transnominaverunt.* Vetus tamen nomen *Thuriorum* prævaluit, etiam per ſæcula poſteriora; uti ex Ptolemæo & Itinerariis liquet. Variant genus vocabuli, *Thurii*, *Thuriæ*, *Thurium* nominandi caſu dicentes. Cicero IX. Attic. ep. XIX. *Si Puteolis erit difficile, Crotonem petemus, aut Thurios.* Cæſar III. Civ. cap. XXII. *Cælius pervenit Thurios.* Ibidem *municipium* vocat. Vellejus II. cap. LXVIII. *Milo circa Thurios oppreſſus eſt.* Livius autem lib. X. cap. II. *Thurias cepit*: item, *Thuriæ redditæ veteri cultori.* Mela II. cap. IV. *Heraclea, Croto, Thurium.* Et Ptolemæus Θούριον: Strabo autem Θούριοι. Gentile veteris nominis *Sybaritæ*; & Juſtini lib. XX. cap. II. *Sybaritani*: alterius, *Thurii*, ὁμωνύμως, ut Stephanus ait: & *Thuriatæ*, Græco more. Tacitus XIV. cap. XXI. *a Tuſcis accitos hiſtriones, a Thuriis equorum certamina.* Vetus inſcriptio (Grut. pag. 199. num. 1.) LOCREN. . . . THURIAT. . . . id eſt Locrenſes & Thuriatæ. Κτητικὸν *Thurinus.* Livius jam indicato loco: *in Thurinum agrum.* Ovidius Metam. lib. XV. verſ. 52. *Thurinosque ſinus.* Et hæc de ora Lucanorum ad ſinum Tarentinum.

BRUTTII.

Altera Italiæ peninſula, quæ in auſtrum vergit & ad Siciliam, a *Bruttiorum* gente habi-

habitata fuit, cujus limites mare undique finit, præter iſthmum inter Laum atque Thurios, in quo communes terminos cum Lucania habet. Regio ipſa antiquis Latinis ſingulari nomine haud ſignificata fuit, ſed vel gentis communi vocabulo expreſſa, vel circumſcripta eodem, aut ſine illo, eſt varie. Gens illa ſunt BRUTTII Latinis, Græcis plerisque Βρέττιοι; Appiano in Hannib. Βρύτιοι: quod nomen Latini veteres T geminato ſcripſerunt. Capitolinis fragmentis pag. 196. Grut. col. 2. DE LUCANEIS BRUTTIEIS TARENTIN. . . Et pag. 199. num. 1. BRUTT. . . SALENTIN. Et Reineſii claſſe VI inſcript. 12. CORRECTORI LUCANIAE ET BRUTTIORUM. Incerta ergo eſt ratio, qua non nulli a *brutus* hoc gentile vocabulum derivant. Eodem vero, ut diximus, utuntur in regione deſcribenda, quæ proprio nomine apud Latinos videtur caruiſſe. Livius lib. XXVII. cap. XXV. *Locros in Bruttiis Criſpinus oppugnare conatus.* & mox: *in Apuliam ex Bruttiis reditum.* Idem extremo illo libro: *Hannibal, ut omnia auxilia, quæ diffuſa latius tueri non poterat, in extremum Italiæ angulum Bruttios, contraheret; & Metapontinos, civitatem univerſam, excitos ſedibus ſuis, & Lucanorum, qui ſuæ ditionis erant, in Bruttium agrum traduxit.* Et Pomponius Mela lib. II. cap. VII. *agrum Bruttium* illam regionem dixit. *Sicilia*, inquit, *ut ferunt, aliquando continens, & agro Bruttio adnexa.* Græci autem veteres Βρεττίαν illum tractum ſeu peninſulam dixerunt. Polybius lib. IX. cap. VII. ποιησάμενος τὴν πορείαν διὰ τῆς Δαυνίας καὶ τῆς Βρεττίας. Et Strabo lib. VI. pag. 176. Ἀπὸ δὲ Λάου πρώτη πόλις ἐστὶ τῆς Βρεττίας Τεμέση. Quod Latini poſteriores aliquando imitati ſunt: Paullus Diac. lib. II. Langob. cap. XVII. *Lucania cum Bruttia.* Dividitur in duo litora Apennino monte, Tyrrhenum, & Jonii maris cum ſinu Tarentino. Utrumque nunc breviter adgredimur enarrandum.

Tyrrheni maris litore poſt Lucaniam *Cerilli*, ſive *Carillæ* ſunt, oppidum, quod in Tabula *Cerelis* ſexto caſu, id eſt Cerillis, ſcribitur. Strabo prædicto loco: *Iſthmus* Bruttiorum peninſulæ univerſæ eſt ἀπὸ Θουρίων εἰς Κηρίλλους πλησίον Λάου, *a Thuriis ad Cerillos prope Laum.* Et Silius lib. VIII. verſ. 580.

- - - *exhauſta mox Pœno Marte Carillæ.*

Videtur exiguus locus Strabonis temporibus fuiſſe, quia πρώτην, *primam* a Lao urbem non in Cerillis ille, ſed in Temeſa, ut modo vidimus, numeravit: ſervatus tamen utcumque, quod vetus itineraria tabula oſtendit. Ordo Plinii lib. III. cap. V. ſi juſtus eſt, *Portum Parthenium*, Phocenſium opus, proxime ponit, quem etiam Solinus cum auctoribus, qui Phocenſes erant, memoravit. Deinde eſt fluvius *Acheron* ſive *Acheros*, quo Alexander Epirenſis rex, oraculo deceptus, periit. *Pandoſiam* illud & Acherontem çavere juſſerat, quæ quod nota in Epiro nomina erant, in Italia rex lubentius bellum cum Romanis gerebat, ignarus & ibi ejusdem adpellationis loca vel flumina eſſe. Recto caſu Straboni dictus is amnis eſt *Acheron*, Ἀχέρων; Livio lib. VIII. cap. XXIV. *Acheros.* Ille ait, regem oraculo juſſum φυλάττεσθαι τὸν Ἀχέροντα, *Acherontem cavere*; & mox de Pandoſia, παραρρεῖ ποταμὸς Ἀχέρων, *præterfluit amnis Acheron.* Livio vox oraculi eſt, *caveret Acheruſiam aquam*: ſenſit rex ſe ſorte captum, quum miles metu, ac labore feſſus, tranſiens incerto vado, abominandum nomen ita increpavit: *Jure Acheros vocaris.* quod regem fati admonuit, urgente hoſte, nequaquam evitandi. Plinius de eo: *fluvius Acheron, a quo oppidani Acherontini.* Nimis breviter. non obſcure tamen oſtendit, & oppidum flumini adpoſitum fuiſſe, cujus nomen fuerit *Acherontia.* Exſtant nummi, qui huc referuntur, inſcripti ΑΧΕΡΟΝΤΑΝ, nec vero locus urbis vel veſtigia monſtrari poſſunt.

Nondum ad primam Strabonis urbem venimus: interjacebant aliæ, *Clampetia*, & *Terina*. Mela II. cap. IV. ab auſtro adſcendens: *Vibon*, *Temeſa*, *Clampetia*, *Blanda*, *Buxentum*. At quum Plinius dixit, *locus Clampetiæ*, deletam ſuo tempore fuiſſe indicat, quæ forte cauſſa Straboni fuit, ut nullam rationem ejus oppidi haberet. Livius lib. XXX. cap. XIX. in Bruttiis civitatibus, quæ ab Hannibale defecerant, *Clampetiam* quoque numeravit. In Tabula *Clampeja*, demta errore vel caſu una littera; argumento eſt, ab excidio reſurrexiſſe. Græci vetuſtiores ſine κ ſcripſerunt Λαμπετία ſive Λαμπέτεια. Sic Polybius lib. XIII. auctore Stephano. Hodie illum locum Amantia tenet, ſive Mantia.

Huic proxima *Terina* fuit, Straboni, Scylaci, & Stephano Τερίνα; Lycophroni Τέρεινα. Plinius III cap. V. *Crotonienſium Terina*, *ſinusque ingens Terinæus.* Temſam quidem inter hanc & Clampetiam ponit: ſed veriorem ſitum Strabo, in his curatior, monſtravit. De Temeſa loquutus, ταύτης, inquit, συνεχὴς Τερίνα. εἶτα κωνσεντία. Quod Conſentia in ſeptemtrionem magis quam Clampetia recedit; & Terina, inter Conſentiam Temeſamque ſita dicitur, utique illa citra Temeſam ſtatuenda, hoc eſt inter hanc atque Clampetiam. Maritimum ſitum denominatio *Terinæi ſinus*, quem Plinius *ingentem* dixit, demonſtrat. At ſic non prima ab Lao Temeſa, ut Strabo dixit. Erat prima inter ſuperſtites urbes & memorabiles; Terinam autem Hannibal καθεῖλε, *deleverat*, quod idem Strabo adnotavit. Sunt qui inſulam parvam *Terinam* eſſe referant, in quam Ligea, Sirenum una, ejecta ſit. Lycophron in Caſſandra verſ. 726.

Λίγεια δ' εἰς Τέρειναν ἐκναυθλώσεται,

Ligea in Terinam exponetur. Et Solinus cap. II. de Italia in Bruttiis: *Inſula Ligea adpellata, abjecto ibi corpore Sirenis ita nominata.* Sed fabuloſum illud de inſula & Sirenis ſepulcro videtur, etiamſi de ſcopulo interpreteris. Ad fidem pronius, a continentis oppido *ſinum Terinæum* cognominatum eſſe, de quo ante, auctore Plinio, prædictum a nobis eſt. Nunc idem Golfo di S. Eufemia adpellatur.

Juxta Terinam fluvius *Ocinarus* eſt. Lycophron verſ. 729. Terinam dixit, quæ Ligeæ ſepulcrum habeat,

Ὠκινάρου δίναισιν ἀγχιτέρμονα,

Ocinari verticibus conterminam. Idem verſ. 1008.

Οἱ δ' αὖ Τέρειναν, ἔνθα μυδαίνει ποτοῖς
Ὠκίναρος γῆν, φοῖβον ἐκβράσσων ὕδωρ,

Alii rurſus Terinam, ubi humectat terram Ocinarus, puram aquam evomens. Hic videtur *Sabatus* Antonini eſſe, nunc *Savato* dictus, XVIII millibus a Conſentia in auſtrum. Vide iter ab urbe via Appia ad Columnam.

Nunc demum *Temeſa*, quæ & *Temſa* dicitur, ſuccedit, πρώτη, *prima* urbium Bruttiarum poſt Laum a Strabone dicta, ſcilicet, digna memoratu & ſuperſtes. Plinius III. cap. V. *oppidum Temſa*, *a Græcis Temeſe dictum.* In Tabula etiam *Temſa.* Strabo lib. VI. p. 176. Ἀπὸ Λάου πρώτη πόλις ἐστὶ τῆς Βρεττίας Τεμέση. Τέμψαν δ' οἱ νῦν καλοῦσι, Αὐσόνων κτίσμα. *A Lao prima urbs Bruttiorum Temeſa, quam nunc Tempſam vocant, ab Auſonibus condita.* Et Ptolemæus Τέμψα. Colonia Romana fuit. Livius lib. XXXIV. cap. XLV. *Tenſanus ager*

de

de Bruttiis captus erat: Bruttii Græcos expulerant. Inde enim *Temſanus* derivatur, uti etiam Cicero *Temſanum incommodum* Verrina ult. cap. XV. dixit. Exciſa urbs Temſa eſt, ut vix rudera ſuperſint.

Cluverius heic in ora poſt Temſam ponit *Lametiam*, & inde ſinum cognominat *Lametinum*: eamdemque putat *Lampetiam* a Stephano ex Polybii XIII libro adpellari. Sed ipſe Stephanus diſtinxit *Lampetiam*, quæ ipſa Clampetia eſt, a *Lametinis*, quorum oppidum non in litore, ſed prope fontes *Lameti* fluvii intus eſt, quod in mediterraneis oſtendemus. In ora autem eſt *Lampetes*, Λαμπέτης, mons ſeu promontorium, quod Lycophron verſ. 1068. Ἱππωνίου πρηῶνος κέρας, *Vibonienſis jugi cornu* vocat, hoc eſt promontorium, quia & Tzetzes ibi, κέρας τὸ ἀκρωτήριον. Ultra id, VIII millibus ſupra Vibonem, in medium ſinum flumen *Angitula* decurrit, ut ex Antonini itineribus ad Columnam a Mediolano & Urbe intelligitur.

Vibo autem, ut Antoninus dicto itinere vocat, in Tabula *Vibona* eſt cognomine *Balentia*, hoc eſt *Valentia.* Mela II. cap. IV. *Hippo, nunc Vibon.* Et Plinius III. cap. V. *Hippo, quod nunc Vibonem Valentiam adpellamus.* Hippo, antiquum Græcorum nomen, ſed truncatum. nam Ἱππώνιον Scylax & Strabo: & Ἱππωνιάτης κόλπος Ptolemæo eſt *Sinus Vibonenſis*: & inſcriptio vetus Grut. p. 199. n. I. HIPPONIATEI[s]. Strabo Λοκρῶν κτίσμα, *a Locrenſibus conditam:* ab Romanis Οὐιβῶναν Οὐαλεντίαν, *Vibonam Valentiam* adpellari refert. Ciceroni eſt *Vibo*, ſine cognomine. Pro Plancio cap. XL. *Iter a Vibone Brundiſium terra petere contendi.* Et ad Attic. III. epiſt. III. *Te oro, ut ad me Vibonem ſtatim venias.* Raro *Valentia* ſimpliciter vocatur. Inſcriptione milliaria apud Gruter. p. 150. n. 7. MURANUM - - COSENTIAM - - VALENTIAM. Coloniam Romanam eo miſſam eſſe Livius narrat lib. XXXV. cap. XL. *Eodem*, inquit, *hoc anno* [IƆLXI] *Vibonem colonia deducta eſt ſenatusconſulto plebisque ſcito.* Derivatum nomen Vibonenſis, ut *Sinus Vibonenſis*, Cic. Attico XVI. ep. VI: & *ager Vibonenſis* Liv. lib. XXI. cap. LI.

Ubi recedit ſinus, *Portus* eſt *Herculis*, Plinio poſt Vibonem, ut proximus, nominatus, Straboni p. 177. Ἡρακλέους λιμήν. Propinquus huic locus Θεοῦ τρόπαια, *Ad Tropæa*, Stephano dictus, cui quidem πόλις Σικελίας, *Siciliæ oppidum* eſt, ſed etiam Bruttios id temporis auctores Siciliæ nomine comprehendebant. In actis conciliorum ſimpliciter *Tropæa* ſcribitur, ut hodieque oppidum illud adpellatur. Vide ſis Holſtenii in Cluv. adnotationes; qui ex Sex. Pompeii victoria id nomen putat ſupereſſe. Poſt Herculis portum Plinius *Metaurum amnem* narrat: Melæ etiam *Metaurum* in oppidis numeratum. Amnis nunc corrupto nomine Marro dictus. Sed ſi Melæ ordo recta habet, *Medama* ante Metaurum eſt: ſi Plinii, poſt illum. Etiam Strabo Μέδαμα ſcripſit: Plinius contracte *Medma*; Marcianus Heracleota p. 13. Μέδμα prave: pravius Scylax Μέσα. Strabo addit πλησίον ἐπίνειον καλούμενον Ἐμπόριον, *prope Medamam navale, quod Emporium dicatur.* Pomponii *Taurianum*, eſt Plinii *Tauroentum*, cui is *portum Oreſtis* conjungit. Sed turbata hæc interpretibus videntur. Pluribus *Medma* eſt Antonini *Nicotera*, cujus antiquior memoria non reperitur: & Portus Medmæ, ſive *Emporium* non nullis eſt *Portus Oreſtis*: Holſtenio *Oreſtis Portus* in oſtio *Metauri* videtur fuiſſe, qui ideo ὕφορμον ὁμώνυμον, *ejusdem nominis ſubjunctum portum habeat*, Strabone auctore p. 177.

Poſt recenſita flumina & portus, *Scyllæum* Plinius, & *Cratain* fluvium enarrat. Oppidum an petra *Scyllæum*, ſeu promontorium, ambigitur. Plinius ita: *Medma: oppidum Scyllæum, Cratais fluvius.* Strabo: Ἐκδέχεται ἐντεῦθεν τὸ Σκύλλαιον, πέτρα χερρονησίζουσα ὑψηλή, *Hinc ſequitur Scyllæum, petra peninſulæ ſpeciem præbens, excelſa.* Pomponius Mela: *in Bruttio ſunt, Columna regia, Rhegium, Scylla, Taurianum, Metaurum.*

Ptole-

Ptolemæus, Σκύλλαιον ἄκρον, *Scylæum promontorium.* Itaque ſolus Plinius cum Solino, illum unice ſequuto, oppidum dixit: ceteri promontorium, petram, qualis & Scylla Melæ eſt, non oppidum. niſi dicas montem & petram eſſe *Scyllæum*, cui adſideat eodem nomine oppidulum. *Scyllæum* autem mons, & petra fabuloſa *Scylla* videntur idem eſſe. Unde qui unum enarrat, de altero ſilet. Quod ad fabulam attinet, Virgilius Aen. III. 432

Scyllam, & cæruleis canibus reſonantia ſaxa

deſcripſit, & ante paullo verſ. 425. illam

Ora exſertantem, & naves in ſaxa trahentem.

Unde nata fabula ſit, Juſtinus oſtendit lib. IV. cap. I. *dum navigantes magnis verticibus pelagi deſidentis exterriti, latrare putant undas, quas ſorbentis æſtus vorago conlidit.*

Scyllæum excipit *Cænys*, aliud promontorium, Καινὺς Straboni dictum, de quo ſic Plinius commemorat: *Siculum fretum, ac duo ex adverſo promontoria: ex Italia Cænys; ex Cicilia Pelorum* XII *ſtadiorum intervallo.* Hoc inter & Columnam eſt *Cratæis* ſeu *Cratais* fluvius, de quo ſæpe dicto loco Plinius: *Oppidum Scyllæum, Cratais fluvius, mater, ut dixere, Scyllæ.* Atque ita in membranis eſſe, *Cratais*, non Cratæis, Harduinus oculatus teſtis eſt. Solinus de Italia: *Scyllacea regio cum Scyllæo oppido, & Crataide, flumine Scyllæ matre, ut vetuſtas fabulata eſt.*

Ipſa *Columna*, ad quam itinera Antoninus a Mediolano & ab urbe direxit, in Melæ libris male cognominatur *regia*; verius a Plinio *Rhegia*; optime ex Strabonis deſcriptione *Rhegina.* Etenim a vicina urbe *Rhegio*, a qua centum ſtadiis ſecundum Strabonem abeſt, habet, quod diximus, cognomentum. Plinius ſic de illa: *Cratais fluvius, mater: ut dixere Scyllæ. Dein Columna Rhegia: Siculum fretum, ac duo ex adverſo promontoria; ex Italia Cænys, ex Sicilia Pelorum,* XII *ſtadiorum intervallo. Unde Rhegium duodecim* CIↃ IↃ *paſſ.* Vides, inter urbem & Columnam promontorium *Cænyn* interponi. At Strabo *Cænyn* ante Columnam poſuit, ſeu Columnam inter Cænyn & Rhegium. Sic enim: ἀπὸ Καίνυος μέχρι τοῦ Ποσειδωνίου τῆς Ῥεγίνων στηλίδος τοῦ πορθμοῦ, διήκει στενωπὸς ὅσον ἑξαστάδιος, - - - ἀπὸ τῆς στηλίδος ἑκατὸν εἰς Ῥήγιον, *a Cæny ad Poſidonium columnæ Rheginorum juxta fretum anguſtus meatus circiter* LX *ſtadiorum: a columna Rhegium uſque ſunt centum ſtadia.* Alii per adpoſitionis figuram interpretantur, *a Cæny ad Poſidonium, columnam Rheginorum,* quaſi Poſidonium ſit ipſa columna: quod ſecus mihi aliisque videtur. Poſidonium enim, ſi non oppidum juxta columnam fuit, at Neptuni fanum juxta eamdem fuit, per columnæ Rheginæ mentionem diſtinctum a Poſidonio Lucaniæ & gentium aliarum: columna autem videtur milliaria fuiſſe, & ſimul ſignum ſive nota trajectus commodioris. Supra laudata vetuſtiſſima inſcriptione, qua via facta AB REGIO AD CAPUAM explicatur per milliaria AD FRETUM AD STATUAM ſic conjungitur. *Statua* autem eſt στηλὶς ſive *columna.* Vide Grut. p. 150. n. 7.

Rhegium urbs pervetuſta adeo, ut nomen ab ῥήγνυσθαι, quaſi ab *abrupta* vi maris Sicilia ab Italia credatur accepiſſe. Nota enim illa fama vel fabula, quæ Siciliam quondam Italiæ adnexam tradidit. Hinc eſt quod qui memorant, UT FERUNT, adjiciant, incertum opinionis aut famæ arguentes. Mela II. cap. VII. *Sicilia, ut ferunt, aliquando continens, & agro Bruttio adnexa.* Virgilius Aen. III. verſ. 414.

Hæc loca vi quondam, & vaſta convulſa ruina
Diſſiluiſſe ferunt, quum protinus utraque tellus
Una foret. Venit medio vi pontus, & undis
Heſperium Siculo latus abſcidit.

Sed ad urbem *Rhegium* revertamur. Hanc Χαλκιδέων κτίσμα, *a Chalcidenſibus conditam* Strabo refert: ſemperque fuiſſe ait ἐπιτείχισμα τῇ νήσῳ, *propugnaculum Siciliæ oppoſitum.* A plurimis memoratur, etiam apoſtolico Act. XXVIII, 13. κατηντήσαμεν εἰς Ῥήγιον, *venimus Rhegium.* Ptolemæo eſt Ῥήγιον Ἰούλιον, *Rhegium Julium*, quod haud dubie cognomen inde eſt, quia Octavianus Cæſar, ejecto Sicilia Sex. Pompejo, ut Strabo pag. 178. refert, ὁρῶν λειπανδροῦσαν τὴν πόλιν, συνοίκους ἔδωκεν αὐτῇ τὴν ἐκ τοῦ στόλου τινάς, *videns viris defectam civitatem, ſupplementum ex claſſe addidit.* Colonia ſic ex parte, ſervato tamen jure municipii. Inſcriptio pag. 174. Grut. n. 7. MUNICIPIB. RHEGINIS JULI. *Rhegini* enim oppidani, quos laudat Cicero pro Archia oratione. Veteri lapide p. 199. n. 1. RHEGINEI.

Ultra Rhegium plura ſunt promontoria, quæ ultimum angulum Italiæ ut ſepimentum circumdant. Quod Rheginæ civitati proximum, etiam *Rhegium*, communi cum urbe nomine adpellatum fuiſſe, Thucydides docet lib. VI. pag. 441. ἕως ἀφίκοντο ἐς Ῥήγιον, τῆς Ἰταλίας ἀκρωτήριον, *donec ventum eſt ad Rhegium, Italiæ promontorium:* quod etiam lib. IV. pag. 268. memoravit. Quidam intelligunt Leucopetram; Cluverius medium inter urbem Rheginam & Leucopetram, quod etiam ὁμωνυμία videtur ſuadere, quæ argumentum eſt propinquitatis. Nobilius Ciceronis ſupremo itinere promontorium eſt *Leucopetra*, Λευκοπέτρα, dictum, ut Strabo ait, ἀπὸ τῆς χρόας, *a colore*, qui candidus eſt. Cicero Philipp. I. cap. III. *Quum me ex Sicilia ad Leucopetram, quod eſt promontorium agri Rhegini, venti detuliſſent, ab eo loco conſcendi, ut transmitterem.* Et lib. XVI. ad Attic. epiſt. VII. de eodem curſu: VIII. *idus Sext. quum a Leucopetra profectus ſtadia circiter* CCC *proceſſiſſem, rejectus ſum auſtro vehementi ad eamdem Leucopetram.* Hoc videtur illud eſſe, quod Salluſtius, apud Servium in Aeneid. III. verſ. 400. dixit *Bruttium promontorium*, in quod, & Salentinum, Italia, in anguſtias coacta, ſcindatur. quod nulli verius convenit, quam Leucopetræ, εἰς ἣν τελευτᾶν φασὶ τὸ Ἀπέννινον ὄρος, *in quam deſinere montem Apenninum ajunt*; quod Strabo refert p. 179. lib. VI. Inde in ortum paullo hibernum eſt *Herculis*, quod dicitur, *promontorium.* Strabo ibidem: Ἐντεῦθεν δὲ τὸ Ἡράκλειον, ὃ δὴ τελευταῖον ἀκρωτήριον νεύει πρὸς μεσημβρίαν, *Inde* [a Leucopetra] *eſt Herculis promontorium, quod ultimum in meridiem,* Nuſquam enim Italia magis in meridiem recedit, quam circa hoc promontorium, nunc dictum Capo di Spartivento: Leucopetra vero, Capo del Armi.

Hinc flexo litore in ſinus maris Jonii venitur, & primo ad *promontorium Zephyrium*, prope urbem Locros. Strabo ibidem: Μετὰ τὸ Ἡράκλειον ἄκρα τῆς Λοκρίδος, ἡ καλεῖται Ζεφύριον, *Poſt Herculis, ſuccedit Locrenſis agri promontorium Zephyrium*, ſic dictum, quod portum habet ventis ab occaſu flantibus expoſitum. Ptolemæus poſt Leucopetram, inflexo litore, Ζεφύριον ἄκρον; Plinius lib. III. cap. V. *Locri cognominati a promontorio Zephyrio.* nam dicti ab eo *Locri Epizephyrii*, ut Græci, *Ozoles*, vel *Epicnemidii.* Id vero non tam gentis quam urbis ipſius nomen eſt. Strabo dicto loco: ἡ πόλις οἱ Λοκροὶ οἱ Ἐπιζεφύριοι, *urbs Locri Epizephyrii.* Sæpius ſine cognomine, tamen pluraliter. Livius lib. XXIX. cap. VII. *Claſſis Romana a Meſſana Locros multa die acceſſit.* Et paullo ante:

haud

haud procul ab urbe Locris abeſt. Ab Ozolis Locris conditam cenſet Strabo: malim ab Epicnemidiis, quorum *Naryx* vel *Narycum* fuit oppidum. nam Virgilius Aen. III. verſ. 399. de noſtris Italiæ Locris:

Heic & Narycii poſuerunt mœnia Locri:

& ipſam urbem Locros Ovidius XV. Metam. verſ. 705. Naryciam dixit:

Lametumque legit, Caulonaque, Naryciamque,
Evincitque fretum.

Gentile duplex, *Locri*, & *Locrenſes.* Livius lib. XXII. extremo: *Metapontini, Crotonienſes, Locrique.* Et lib. XXIII. cap. XXX. *Locrenſes deſcivere ad Pœnos.* Ager & regio Græce Λοκρὶς, ίδος. Strabo ſupra in Zephyrio: ἄκρα τῆς Λοκρίδος, *promontorium Locridis.*

Plura ejus memorantur flumina. Livius lib. XXIX. cap. VII. *Hannibal a Butroto amni (haud procul is ab urbe Locris abeſt) nuntio præmiſſo - - - luce cœptam invenit pugnam.* Gronovio ſuſpectum nomen eſt, necdum conſonis inter ſe membranis; & *Halecum*, certiorem fluvium, in locum derivat. De eo autem Strabo lib. VI. pag. 180. tradit διορίζειν τὴν Ῥηγίνην ἀπὸ Λοκρίδος, *agrum Rheginum a Locrenſi ſeparare.* Et Thucydides lib. III. pag. 240. *navigantes* ἐς Λοκρίδα, oppidum *Peripolium* capiunt, ὃ ἦν ἐπὶ τῷ Ἄληκι ποταμῷ, *ſitum ad fluvium Halecem.* Inter Locros & Cauloniam fluvius *Sagras* eſt. Strabo dicto loco: μετὰ Λοκροὺς, Σάγρας, *poſt Locros Sagras eſt.* Et Cicero II. Nat. deor. cap. II. *quum ad fluvium Sagram Crotoniatas Locri maximo prœlio deviciſſent.* Plinius III. cap. X. *A Locris Sagra.* Addit Strabo, θηλυκῶς *femineo more* nominari, præter fluviorum conſuetudinem. Eſt & Καΐκινὸς, *Caicinus*, Locrorum fluvius. Iterum Thucydides lib. III. pag. 242. narrat, Athenienſes ex Sicilia ἐς τὴν Λοκρίδα egreſſos, κατὰ τὸν Καΐκινὸν ποταμὸν, *juxta flumen Caicinum* Locros, ad arcendam vim occurrentes, ſuperaſſe.

Sequitur *Caulon* ſive *Caulonia.* Mela III. cap. IV. *Tertius* [ſinus] *inter Zephyrium & Bruttium, Conſilinum, Cauloniam, Locrosque circumdat.* Et hac forma, Καυλωνία, utuntur plerique Græci in oppido hoc deſignando. Strabo ſupra dicto loco: Μετὰ τὴν Σάγραν, Ἀχαιῶν κτίσμα, Καυλωνία, πρότερον δ' Αὐλωνία λεγομένη. Idem Stephani breviator: Καυλωνία, πόλις Ἰταλίας, ἣν Αὐλωνίαν Ἑκαταῖος καλεῖ, *Caulonia, urbs Italiæ, quam Auloniam Hecatæus vocat.* Et Diodorus Siculus lib. XVI. cap. XI. Διονύσιος διατρίβων περὶ Καυλωνίαν τῆς Ἰταλίας, *Dionyſius commorans circa Cauloniam Italiæ.* Altera forma eſt Plinii, qui *veſtigia oppidi Caulonis* lib. III. cap. X. dixit: & Virgilii Aen. III. verſ. 553. cujus ſunt *arces Caulonis:* & Ovidii, qui, quod ſupra etiam indicavimus, Metam. XV. verſ. 705. dixit:

\- - - *legit Caulonaque Naryciamque.*

Strabo dicit, ἔστι δ' ἔρημος, *deſerta eſt:* & Pauſanias Eliac. II. cap. III. Pyrrhi bello ἐρημωθῆναι Καυλωνίαν, ἁλοῦσαν ὑπὸ Καμπανῶν, *vaſtatam eſſe Cauloniam, captam a Campanis*, Romanorum ſociis. Ideoque Plinius *veſtigia oppidi Caulonis* dixit, & Ptolemæus, ut deſertum locum, præteriit.

Pomponius Mela cum Caulonia *Conſilinum* vulgatis libris conjunctum habet. Tertium enim

enim ſinum, promontoriis Zephyrio Bruttioque (hoc ipſi Cocintum eſt) interceptum, oppida circumdare dicit *Conſilinum*, *Cauloniam*, *Lucrosque*. Plinius III. cap. X. *veſtigia oppidi Caulonis*, *Myſtia*, *Conſilinum caſtrum*, *Cocintum*. Ajunt ſcriptos Pomponii libros loco Conſilini habere *Coſſentiam* ſive *Conſentiam*. Quid vero hæc ad ſinum maris Jonii, a quo longe nimis abeſt, nec ad alium ſinum poſita, ſed in mediterraneis? nihilominus *Conſilinum* Frontinus de Coloniis, & Caſſiodorus lib. VIII. epiſt. ult. in Lucania cenſent. Fateor hoc fortius ad perſuadendum eſſe, licet quo loco Campaniæ ponendum ſit, non adpareat. Quid vero de Mela ſentiendum & Plinio? nec *Coſſentia* membranarum Holſtenio adprobatur, qui potius ex *Cocintia* ſuſpicatur ortam eſſe, quæ oppidum fuerit prope ejusdem nominis promontorium, *Cocintum* etiam ab Antonino, itinere ab Equotutico Rhegium ferente, adpellatum, XXII millibus a Scylacio in auſtrum, fere in loco, ubi nunc eſt oppidum *Stilo*, a quo objacens promontorium Cocintum vulgo *Capo di Stilo* nominatur. Promontorium autem *Cocintum* eſt illud, quod Plinius III. cap. X. *longiſſimum Italiæ promontorium exiſtimari* tradit. Id Ovidio Holſtenius & Iſ. Voſſius reſtituerunt Metam. XV. verſ. 704.

- - - *dextra prærupta Cocintia parte*,

ubi inepte *Ceraunia* vulgatum fuerat, quæ in diverſam illius itineris, ſeu ſiniſtram partem incidunt.

Cluverio *Cosintum*, *Carcinum*, *Cæcinum* idem ſunt: nobis aliter videtur, quia ſecundum Melam *Carcinus* ad ſuperiorem ſinum pertinet, ſecundum ſive Scylaceum: *Cocintum* autem eſt in tertio. *Secundus*, inquit, *Scylaceus*, *in quo eſt Petilia*, *Carcinus*, *Scylacium*, *Myſtiæ*. Ordo oppidorum an rectus ſit, non eſt noſtrum diſputare. *Myſtia* nobis primum, tamquam in limine, quia Plinius inter Caulonem & Conſilinum (quod Cocintum malumus) interpoſuit. Stephani epitome: Μυςία, πόλις Σαυνιτῶν, *Myſtia oppidum Samnitum*. Samnites autem intelligit Bruttios, a Samnitibus profectos. *Carcinum* oppidum cum Plinii amne *Carcine* componendum, non eſt quod dubitetur. Ubi enim de ſinu Scylaceo egit, hoc addidit: *Amnes ibi navigabiles: Carcines*, *Crotalus*, *Semirus*. An etiam *Cæcinus*, & oppidum *Cæcinum*, dicatur, ut in quibusdam libris fertur eſſe; non habemus dicere, valdeque veremur, ne *Cæcini* nomen, ſi quod eſt, ex Thucydidis Καϊκίνῳ huc detractum in peregrinum locum ſit.

Scylacium ſuccedit, ſive, ut in Melæ libris expreſſum eſt, *Scylaceum*; Ptolemæi Σκυλάκιον. Strabo duplicem nuncupationis formam habet p. 180. Μετὰ δὲ ταύτην [Καυλωνίαν] Σκυλλήτιον, ἄποικος Ἀθηναίων - - νῦν δὲ Σκυλάκιον καλεῖται. Plinius interpretatur lib. III. cap. X. *Dein ſinus Scylaceus: & Scylacium*, *Scylletium Athenienſibus*, *quum conderent*, *dictum*. Nunc Squillace, in medio ſinu oppidum. Promontorium habet aut ſcopulum. Virgilius lib. III. Aen. verſ. 553. *navifragum Scylaceum*. Ovidius de Aeſculapio Romam advecto lib. XV. Metam. verſ. 701.

- - - *præterque Lacinia templa*
Nobilitata dea; Scylaceaque litora fertur.

Poſt Scylacium Straboni eſt Κροτωνιᾶτις χώρα, *Crotonienſis ager*, in quo vero multa occurrunt ante, quam ad Crotonem urbem venitur. Primum eſt oppidum cum portu, quæ *Caſtra Hannibalis* vocantur. Plinius lib. III. cap. X. *In ea* [peninſula aut iſthmo potius] *portus*, *qui vocatur Caſtra Hannibalis*, *numquam anguſtiore Italia*: XX M. *paſſuum latitudo eſt*.

eſt. In Tabula Auguſtana ſignum urbis adpictum eſt, unde oppidum quoque, non ſolum portum hujus nominis fuiſſe probatur. Inde flumina in ſinum Scylaceum funduntur, hoc ordine a Plinio enumerata: *Crotalus*, *Semirus*, *Arocha*, *Targines.* E quibus *Crotalus*, hodie Corace dictus, judice Holſtenio: *Semirus* nomen retinet, eodem teſte: *Arocha* eſt Crocha: *Targines*, Tacina, interpretante Harduino. quamquam antiquius nomen *Tacina* vel fluminis vel oppidi, dicto Antonini itinere XXII m. p. diſtantis a Scylacio Thurios verſus. Tum ſequuntur, ut Strabo vocat, τῶν Ἰαπύγων ἄκραι τρεῖς, *Tria Japygum promontoria.* Plura de iis non memorantur.

Pergit Strabo: Μετὰ δὲ ταῦτα τὸ Λακίνιον, Ἥρας ἱερόν, *Poſt hæc* [tria Japygia] *Lacinium*, in quo *Junonis templum.* Nobiliſſimum *Lacinium* promontorium, & a pluribus memoratum, Mela, Plinio, Ptolemæo, præter Strabonem. Plinius lib. III. cap. XI. *A Lacinio promontorio ſecundus Europæ ſinus incipit, magno ambitu flexus*, id eſt, & Tarentinum & Hadriaticum complectens. Quod enim infra illud promontorium eſt, ad Jonium mare pertinet. Et Pomponius Mela: *Sinus Tarentinus dicitur inter promontoria Salentinum & Lacinium.* Junonis Laciniæ templum, quod Strabo refert, πλούσιόν ποτε καὶ πολλῶν ἀναθημάτων, *multis quondam opulentum donariis.* Livius lib. XXVIII. extremo: *In Bruttiis propter Junonis Laciniæ templum æſtatem Hannibal egit.* Cicero Divinat. lib. I. cap. XXIV. refert, *columnam auream ſolidam in fano Junonis Laciniæ* quum Hannibal tollere ſtatuiſſet, ſomnio monitum abſtinuiſſe. Livius autem lib. XLII. cap. XXVIII. Fulvium Flaccum refert, *Junoni Laciniæ, ob ſpoliatum templum*, fœda morte pœnas dediſſe. Adde Valerium Max. lib. I. cap. I. exempl. 20.

Supra Lacinium nobilis urbs *Croton*, vel *Croto.* Mela turbat ordinem, *Crotonem* recenſens inter Heracleam & Thurium: quem diligentius ita Plinius ſervat: *A Lacinio promontorio ſinus ſecundus*, - - - - *oppidum Croto*, *amnis Neæthus*, *oppidum Thurii.* Strabo pag. 181. Κρότων ἐν ἑκατὸν καὶ ν′ σταδίοις ἀπὸ τοῦ Λακινίου, *Croton* CL *ſtadiis abeſt a Lacinio.* Livius lib. XXIV. cap. III. ſitum urbis, magnitudinem, deminutionem ſic deſcripſit: *Croto murum in circuitu patentem* XII *millia paſſuum habuit ante Pyrrhi in Italiam adventum: poſt vaſtitatem eo bello factam vix pars dimidia habitabatur.* - - - *Arx Crotonis una parte imminet mari, altera, vergente in agrum, ſitu tantum naturali quondam munita, poſtea & muro cincta, qua per averſas rupes ab Dionyſio, Siciliæ tyranno, per dolum fuerat capta.* Cicero lib. IX. Attic. ep. ult. *Crotonem petemus, aut Thurios.* Gentile Græco Latinoque modo exſtat. *Crotoniatæ*, Cicer. I. de Invent. cap. I. & *Crotonienſes*, Juſtin. XX. cap. II. & ſeq. Regio & ager, ἡ Κροτωνιᾶτις, Thucyd. VII. pag. 509.

Amnis *Aeſarus* olim urbem Crotonem perluebat: poſt Pyrrhi bellum procul a parte habitata fluebat. Strabo: ποταμὸς Αἴσαρος καὶ λιμὴν, *Aeſarus fluvius & portus.* Livius dicto lib. XXIV. cap. III. de vaſtata Pyrrhi bello urbe: *flumen, quod medio oppido fluxerat, extra frequentia tectis loca præterfluebat muros, procul iis, quæ inhabitantur.* Id flumen autem *Aeſarus* erat. Ad Theocriti illud idyll. IV. verſ. 17. ἐπ᾽ Αἰσάροιο νομεύω, ſcholiaſtes notavit: Αἴσαρος ποταμὸς διὰ μέσης τῆς πόλεως τῶν Κροτωνιατῶν ῥέων εἰς τὴν θάλασσαν. Montes apud Crotonem, *Latymnus* & *Phyſcus* eodem idyllio memorantur verſ. 19. & 23. Vide ſcholia. Nec longe inde *Neæthus* amnis eſt, licet Ovidius Metamorph. XV. verſ. 51.

- - - - *Salentinumque Neæthum*

dixerit. Laxior enim poetis aliquando geographia eſt, neque finium circumſcriptorum ubique rationem habent. Strabo conjungit cum Aeſaro. *Aeſarus*, inquit, *fluvius &*

portus, καὶ ἄλλ⊙ ποταμὸς Νέαιθ⊙, *& alius fluvius Neathus*. Hi corripiunt primam: producunt alii. Theocritus dicto idyll. IV. verſ. 24.

Καὶ ποτὶ τὸ Νήαιθον, ὅπα καλὰ πάντα φύοντι.

Et Lycophron, Alexandra verſ. 921. Ναύαιθ⊙.

Macalla, plurale, τὰ Μάκαλλα, oppidum Stephano & Lycophroni memoratum. Ille tantum oppidum Italiæ dixit: hic verſ. 927. ἐν Μακέλλοις: vide etiam ſcholia vetuſta ejus loci. Sed & heic Μάκαλλα Holſtenius ex MSS. legit. Ariſtoteles libro de Auditis mirabilibus diſtantiam ejus a Crotone, CXX ſtadiorum prodidit. Supra Macalla eſt *Crimiſa* promontorium. Strabo pag. 175. Κρίμισα ἄκρα, etiam oppidum ſub promontorio ejusdem nominis. Stephanus: Κρίμισα, πόλις Ἰταλίας, πλησίον Κρότων⊙ καὶ Θȣρίȣ, *Crimiſa, oppidum Italiæ, prope Crotonem & Thurium*, Lycophron verſ. 911.

Τὸν δ' Αἰσάρȣ τε ῥεῖθρα, καὶ βραχύπτολις
Οἰνωτρίας γῆς κεγρίνη βεβρωμένον
Κρίμισα φιτρȣ̃ δέξεται μιαιφόνον.

De Philoctete intellige, quem ex Troja reverſum Aeſarus & ad Crimiſam regio excepit, quam ipſe, & Macalla, condidiſſe dicitur. Apollodorus apud Strabonem poſt initium libri VI. tradit, Philoctetem Χώνην πόλιν ὑπὲρ Κελμίσης ἄκρας οἰκῆσαι, ἀφ' ἧς οἱ ταύτῃ Χῶνες ἐκλήθησαν, *Chonen oppidum ſuper promontorium Crimiſam habitaſſe, a quo Chones in illa regione adpellati ſint*. Regionem Lycophron Χωνίαν dixit verſ. 983. Adde Stephani epitomen in Χώνη.

Deinde ſunt flumina, *Hylia*, finis agri Crotonienſis: & *Traeis*, Τρᾶεις, obliquo Τρᾶεντ⊙, nunc Triunti. De illo Thucydides lib. VII. pag. 509. *Athenienſes*, luſtrato exercitu apud Sybarin fluvium, ἦγον διὰ τῆς Θουριάτιδ⊙ γῆς, *duxerunt per agrum Thuriorum*. καὶ ὡς ἐγένοντο ἐπὶ τῷ Ὑλίᾳ ποταμῷ, *quum ad Hyliam flumen veniſſent*, Crotonienſes miſerunt, qui tranſitum per ſuos fines negarent; ideoque ἐπικαταβάντες ηὐλίσαντο πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ἐκβολὴν τȣ̃ Ὑλίȣ, *deſcendentes ad mare juxta oſtia Hyliæ caſtrametati ſunt*, ubi claſſis quoque præſto fuit. De *Traënte* Diodorus Siculus lib. XII. cap. XXII. Sybaritæ, qui ſeditionis periculum evaſerant, περὶ τὸν Τρᾶεντα ποταμὸν κατῴκησαν, *ad fluvium Traëntem conſederunt*, & aliquamdiu commorati ibidem, ὑπὸ Βρετίων ἐκβληθέντες ἀνῃρέθησαν, *a Bruttiis ejecti deletique ſunt*.

Denique in finibus Bruttiorum, quamvis in Thuriorum poteſtate, fuit *Ruſcia* ſive *Ruſcianum*, ſeu *Roſcianum*, (nunc Roſſano) navale Thuriorum, XII millibus ultra Thurios remotum. Procopius lib. III. Goth. cap. XXVIII. παρὰ τὴν ἀκτὴν Ῥȣσκία ἐςὶ, τὸ Θουρίων ἐπίνειον, *Eſt in eo litore Ruſcia, Thuriorum navale*. Antoninus, itinere ab Equotutico Rhegium:

Heraclea	—	—	—
ad Viceſimum	M.	P.	XXIIII.
Thurios	M.	P.	XX.
Roſcianum	M.	P.	XII.

MEDI-

MEDITERRANEA BRUTTIORUM.

Beſidiæ ad dextram Crathidis ripam ſitum oppidum *Biſignano* dicuntur eſſe. Livius id nominis habet in Bruttiorum oppidis lib. xxx. cap. xix. *Ad Cn. Servilium* cos. *qui in Bruttiis erat; Conſentia, Uffugum, Vergæ, Beſidiæ defecere.* Sed creditur Biſignano id oppidum eſſe: probari certo non videmus.

Capraſia oppidum Tabulæ, viii millibus ſupra Crathin, qui prave *Crater* in Tabula vocatur. Pluraliter Antoninus itinere ab Urbe via Appia, *Capraſis* ſexto caſu, Aldina: *Capraſas* quarto, Schottana editione. Situs ſic notatur:

Summurano	—	—	—
Capraſas	M.	P.	XXI.
Conſentiam	M.	P.	XXVIII.

Poſt Laüm nunc oppidum *Orſo* eſt, quod videtur olim *Urſæ* & *Urſentum* dictum eſſe: unde ſunt *Urſentini*, Plin. iii. cap. xi. Ad Acherontem fluvium *Pandoſia* oppidum, ut ſupra in flumine demonſtratum. Livius lib. viii. cap. xxiv. *haud procul Pandoſia urbe imminentes Lucanis ac Bruttiis finibus tres tumulos, aliquantum inter ſe diſtantes* [Alexander rex Epiri] *inſedit.* Strabo lib. vi. Pandoſiam Φρȣ́ριον ἐρυμνὸν vocat, quod παραῤῥεῖ ποταμὸς Ἀχέρων, hoc eſt, munimentum juxta Acherontem fluvium. Plinius lib. iii. cap. xi. *Et Pandoſiam Lucanorum urbem fuiſſe, Theopompus* [auctor eſt] *in qua Alexander Epirotes occubuerit.* Verum in mss omnibus & impreſſis ante Hermolaum eſt *Mardonia*, quam Lucaniæ urbem Theopompus, ut *Thebas Lucanas* Cato, dixit *fuiſſe*, quod eſt interiiſſe. Conciliare ſtudet Harduinus, quem vide in Emendat. lxiv. Proſtant nummi hujus urbis inſcripti ΠΑΝΔΟΣΙΕΩΝ, quos Harduinus mavult ad Theſprotiæ Pandoſiam referri, Holſtenius autem ad Italicam ſeu Magnæ Græciæ. Hodie in illo loco dicitur *Mendocino* eſſe, quod probabilius Holſtenio videtur, quam in *Caſtro Franco* cum aliis quæſiſſe.

Conſentia prope abeſt a Pandoſiæ loco, in auſtrum inde modico intervallo recedens. Straboni μητρόπολις τῶν Βρετίων, *caput Bruttiorum:* Ptolemæo etiam in Bruttiis Κονσεντία: & hodieque *Coſenza.* Livius lib. viii. cap. xxiv. in Lucanis cenſuit. *Quum Heracleam*, inquit, *Tarentinorum coloniam, Conſentiam ex Lucanis, - - - cepiſſet*, puta, Epirenſis Alexander. Sed quum ſupra Lucaniæ fines cum Plinio & Strabone conſtituimus, non negavimus eſſe, qui ultra illos, præſertim in mediterraneis, Lucanorum limitem proferrent. Habet etiam alibi illius mentionem. Lib. xxiii. cap. xxx. *Recepta Petelia Pœnus ad Conſentiam copias traducit.* Petelia vero, ut ibidem dicitur, *in Bruttiis* erat. Et lib. xxix. extremo: *Eadem æſtate in Bruttiis Clampetia a conſule vi capta: Conſentia & Pandoſia, & ignobiles aliæ civitates, voluntate in ditionem venerunt.* Gentile nomen, *Conſentini.* Cicero de Finib. i. cap. iii. *Perſius Tarentinis ait ſe, & Conſentinis, & Siculis ſcribere.* Et Livius lib. xxviii. cap. xi. *in Conſentinum agrum* coss. *exercitum duxerunt.*

In ortum hinc eſt *mons Clibanus*, de quo Plinius lib. iii. cap. x. *Oppidum intus Petilia, mons Clibanus, promontorium Lacinium.* Etſi enim promontorium non intus eſt, tamen ab interiore monte, tamquam pars, procurrit in mare. Ipſa urbs *Petilia*, ſive *Petelia*, etiam Philoctetæ Trojani credebatur opus eſſe. Virgilius Aen. iii. verſ. 402.

Parva Philoctetæ ſubnixa Petilia muro.

Non

Non autem parva manſit, ſed metropolis facta, ſaltem in præcipuis Bruttiarum poſtea numerata. Strabo poſt initium libri VI. Πετηλία μητρόπολις νομίζεται τῶν Λευκανῶν, καὶ συνοικεῖται μέχρι νῦν ἱκανῶς. *Petelia Lucanorum urbs primaria cenſetur, & hodieque eſt ſatis frequens.* Suſpecta vox Λευκανῶν, *Lucanorum*, & ipſi Straboni in conſtitutis finibus *Bruttiorum* vel ſcripſit, vel voluit ſcribere. Livius lib. XXIII. cap. XXX. *Petelia in Bruttiis aliquot poſt menſibus expugnata.* Natura & arte munita fuit, ἐρυμνή, Strabone auctore: & vicina Crotoni, quod ex Tabula itineraria adparet, in qua etiam *Petelia*, ſecunda vocali ſcriptum eſt, & Ptolemæus Πετηλία in Magna Græcia, quæ cum Crotone, majori ex parte Bruttiorum fuit, ut Ptolemæus eam definivit. Ex quibus, hoc eſt, ex ſitu naturaque loci, & ex vetere illa Tabula probat Holſtenius p. 307. *Petiliam* fuiſſe quæ hodie eſt *Strongoli*, ubi multæ inſcriptiones exſtant, & quod Sponius addit Miſcell. E. A. pag. 196. tubi plumbei detecti, quibus inſcriptum PETILIA. Et eodem loco inſcriptio vetus (Gruter. pag. 215. num. 2.) REIP. PETILINORUM. Fide ſingulari in Romanos fuit, ut Saguntus, Hannibalis bello. Silius lib. XII. verſ. 431.

Fumabat verſis incenſa Petilia tectis,
Infelix fidei, miſeraque ſecunda Sagunto.

Municipium fuiſſe, inſcriptiones Strongolenſes teſtantur, in quibus hodieque MUNICIPII nomen legitur. Gentile *Petelini*, non ſemel apud Livium lib. XXIII. cap. XX. Et nummus Theſauri Brandenbur. ΠΕΤΗΛΙΝΩΝ.

Siberena, Σιβερηνή epitomes Stephani, quam antiquum ſit, probari facile non poteſt. Nominis conſonantia ſuadet, ut *S. Severinæ* oppidum, inter Clibanum montem amnemque Neæthum, credatur eſſe: quod jam tum Porphyrogennetæ temporibus ita adpellatum, uti ex lib. II. them. X. adparet, ubi πολισμάτιον τῆς ἁγίας Σευηρίνης καὶ ὁ Κρότων junctim legitur, hoc eſt, *oppidulum S. Severinæ & Croton.* Cluverius *Siberinæ* nomen etiam Livio reſtitutum it, lib XXVI. cap. XXXIX. dicenti, ut vulgatum eſt; *Velis tum forte Romanus veniebat: ſed circa Crotonem Sibarimque ſuppleverat remigio naves.* Legi poſtulat, *circa Crotonem Siberinamque*: ſed æquis, an invitis criticorum filiis id fiat, non habeo pro certo, quod vel negem vel adfirmem.

Inde in occaſum, & Tyrrhenum mare verſus, *Numiſtro* erat, antiquum oppidum. Livius. XXVII. cap. II. *Conſul ex Samnio in Lucanos transgreſſus, ad Numiſtronem in conſpectu Hannibalis poſuit caſtra.* In Lucanos, inquit, quia hic auctor ſæpe ſuperiorem Bruttiorum partem Lucanis tribuit. Plutarchus Marcello p. 312. fatetur nominatim, ſe *Livium* ſequi: ταῦτα μὲν ὁ Λιβιός φησιν. Ergo novum nihil eſt, quum Marcellum εἰς Λευκανίαν, *in Lucaniam* Hannibalem perſequutum, καὶ περὶ πόλιν Νομίστρωνα καθήμενον, *ad Numiſtronem caſtra habentem*, adgreſſum eſſe ſcripſit. Ptolemæus autem *Numiſtronem* (Νεμίστρων in recto) in Bruttiis mediterraneis ſcripſit. Plinius lib. III. cap. XI. Lucanos populos recenſens (quibus vero peregrinos immiſcet) tandem dicit, *quibus Numeſtrani junguntur.* nam & *Numeſtro* ſecunda vocali dixiſſe, ex hoc loco, ſi ſe recte habet, probari poteſt. Quod ſi vero *junguntur* Lucanis Numeſtrani, non in ipſis Lucanis finibus ſunt ſiti, ſed ipſis tantum aliunde contribuuntur. Meminit etiam Frontinus lib. II. Strateg. cap. II. n. 6. ſed ſine gentis aut regionis nomine. *Hannibal*, inquit, *apud Numiſtronem contra Marcellum pugnaturus.* Baudrandus interpretatur *Clocento*. XV millibus a Conſentia in meridiem: VIII a mari Tyrrheno.

Longius hinc in meridiem, e regione Locrorum ferme, *Mamertum* vel *Mamertium* fuit.

Tab. 16.
Occidens
Meridies
Lemanus
Genева
Rhodanus Flu.
Octodurum
Allobroges
Augusta Prætoria
Alpes Rhætiæ
Feltria
Tridentum
Regio Decima
Altinum
Patavium
Benacus Lac.
Larius Lacus
Sevinus Lacus
Regio Undecima
Mediolanum
Eporedia
Vercellæ
Novaria
Alpes Cottiæ
Segusio
Isara Flu.
Augusta Taurinorum
Padus Flu.
Clastidium
Dertona
Mantua
Ollius Flu.
Addua Fl.
Atesis Flu.
Venetia
Adria
Padus sive Eridanus Flu.
Spina
Ravenna
Mutina
Regio Octava
Apenninus Mons
Regio Nona
Alba Pompeia
Tanarus
Ebrodunum
Vapincum
Dinia
Druentia Flu.
Alpes Maritimæ
Liguria
Genua
Album Ingaunum
Gallinaria Inſ.
Macra Flu.
Nicæa
Gallia
Mare Ligusticum
Pistorium
Florentia
Fesulæ
Luca
Pisæ
Sena
Arnus Flu.
Aretium
Cortona
Vada Volaterrana
Clusium
Regio Septima
Ilua Inſ.
Planasia
Cosa
Igilium Inſ.
Centum cellæ
Mariana
Corsica
Aleria
Mare Inferum sive Tyrrhenum
REGIONES ITALIAE
EX
AVGVSTI CAESARIS
DIVISIONE.

ntrio
Frigidus Flu
Aquileia
Tergeste
PANNONIAE
PARS
ISTRIA
LIBVRNIA
ILLYRICVM
DALMATIA
Titius Flu
MARE SVPERVM
SIVE
ADRIATICVM
Pisaurum
Ancona
Firmum
Truentum
REGIO QVINTA
REGIO SEXTA
Narnia
Sabini
Tibur
Marsi
Marrucini
Peligni
LATIVM
REGIO
REGIO QVARTA
Frentani
Sipuntum
Capua
Campania
Salernum
Surrentum
Capreæ
Pandataria
Pontiæ
REGIO SECVNDA
Peucetia
Calabria
Brundisium
Tarentum
Hydruntum
Uxentum
Heraclea
Lucania
Elea
Buxentum
REGIO TERTIA
Consentia
Clampetia
Petelia
Croton
Lametia
Aeoliæ Insulæ
Strongyle
Ericusa
Lipare
Vulcania
MARE SICVLVM
SICILIAE PARS
Scylla
Rhegium
MARE
IONIVM
Dyrrachium
Sason
GRAECIAE PARS
Oriens
idies
46
45
44
43
42
41
40
39
38

fuit. Strabo lib. VI. pag. 180. Τὴν δ' ὑπὲρ τῶν πόλεων τούτων μεσόγαιαν, Βρέττιοι κατέχουσι· καὶ πόλις ἐνταῦθα Μαλέρτιον, καὶ ὁ δρυμὸς ὁ φέρων τὴν ἀρίστην πίτταν, ἣν Βρέττιον Σίλαν καλοῦσι. *Super has urbes* (Rhegium & Locros) *mediterranea Bruttii tenent, & oppidum ibi Mamertium, & ſilva optimam picem ferens, quam Bruttiam Silam adpellant.* Vergit in auſtrum ſilva Rhegium verſus, eſtque pars Appennini. Plinius lib. III. cap. v. ſub finem: *Canys - - Rhegium - - Inde Apennini ſilva Sila, promontorium Leucopetra: ab ea Locri.* Vibius Sequeſter in Nemoribus: *Syla Bruttiorum.* ſcribe *Sila*, ut Strabo & Plinius. Inde *pix Bruttia* laudata. Plinius lib. XVI. cap. XI. *Sequens liquor, craſſior jam, picem fundit. Hæc rurſus in cortinas æreas conjecta, aceto ſpiſſatur: & coagulata Bruttiæ cognomen accepit, doliis duntaxat, vaſiſque ceteris utilis, lentore ab alia pice differens.*

Antonini itinere ab Equotutico inter Scylacium & Rhegium ponuntur obſcura & ignota oppida, in quibus *Altanum* & *Hipporum* ſunt: & tandem XX millibus ab Rhegio *Decaſtadium*, quod incidit in locum, qui jam vocatur Caſtidio. Aeque ignoti ſitus ſunt, quæ Livius lib. XX. cap. XIX. enumerat, *Uffugum*, *Vergæ*, *Sipheum*, *Argentanum*, *Hetriculum*, in Bruttiis ſita, ipſo docente, quæ nihilominus ex conjectura Holſtenius conatur interpretari, cui videlicet *Uffugum* Fognano eſt: *Vergæ*, Rogiano: *Sipheum*, Montalto: *Argentanum*, Argentina prope Montalto: *Hetriculum*, Lattarico: quibus vero inniti non poſſumus, licet multum judicio tanti viri tribuamus.

De *Græcia Magna* ſupra in Italiæ diviſione diximus. Nec tantum in Bruttiis erat illa, & in Calabria, ſed in Campaniam usque patebat: & Cicero pro Archia cap. v. nobiliores Italiæ civitates Græcanicas enumerans, *Rheginos*, *Locrenſes*, *Neapolitanos*, *Heraclenſes*, & *Tarentinos* nominat. Ptolemæus arctiores fines conſtituit, ac tantum illud latus Italiæ, quod ad Tarentinum ſinum eſt & ad mare Jonium, *Græciam Magnam*, μεγάλην Ἑλλάδα, vocat, a Tarento usque Locros; diremto ab illa Bruttiorum altero latere, in quo Rhegium, & Vibo ſunt, quem tractum proprie Bruttios adpellat. Ex mediterraneis Magnæ Græciæ duo oppida adſignat, *Peteliam* & *Abyſtrum*.

REGIONES ITALIAE.

Dictum ſupra ſub initium hujus Capitis eſt de diviſione Italiæ in Galliam Ciſalpinam, Italiam propriam, & Magnam Græciam. Ultima pars adpellationem ſuam citius amiſit, nomine retracto in anguſtias ſinus Tarentini & Jonii, ut Ptolemæus modo docuit: aut ne in his quidem conſtantius. Superior pars, quæ Gallicanos colonos habebat, *Galliæ* nomen usque ad Auguſti Cæſaris imperium conſervavit, qui demum, peregrinis nominibus abrogatis, *Italiæ* commune nomen inde ab Illyrico, Hiſtriæ contermino, & ab Alpibus in circuitu, usque ad Japygum & Bruttiorum promontoria induxit vel reſtituit, & novam univerſæ Italiæ diviſionem in *undecim Regiones* invenit. Plinius lib. III. cap. v. *Qua in re præfari neceſſarium eſt, auctorem nos divum Auguſtum ſequuturos, deſcriptionemque ab eo factam Italiæ totius in regiones XI.*

PRIMA REGIO ex Plinii delineatione, (neque enim alius deſcriptionem Auguſti prodidit,) a Tiberi usque ad Silarum amnem pertinuit. Poſtquam enim Campaniam enarraverat a Savone fluvio usque Minervæ promontorium, *Regio*, inquit, *ea a Tiberi prima Italiæ ſervatur ex deſcriptione Auguſti.* Et recenſitis interioribus tam Latii utriusque quam Campaniæ, addit: *In prima regione præterea fuere: in Latio clare oppida*, quæ more ſuo, alphabeti ordine receníet, pleraque antiquata tum nomina, olim autem ſub regibus, aut antea etiam, non obſcura. nempe Romam *Saturniam* nominat: Janiculum, *Antipolin*,

quæ repetere nihil attinet. Satis eſt ex hiſce intellexiſſe, utrumque Latium & Campaniam fuiſſe *regionem primam.* Campaniæ autem finis Silarus amnis eſt, a quo tertiam regionem incipit.

SECUNDA REGIO lib. III. Plinii cap. XI. deſignatur ita: *Connectitur ſecunda regio, amplexa Hirpinos, Calabriam, Apuliam, Salentinos.* Et interjectis non nullis: *Cetera intus in ſecunda regione Hirpinorum colonia una Beneventum.* Deinde magno numero populos hujus recenſet, e quibus notiores tantummodo, miſſis obſcurioribus aut deletis, referemus: *Aquilonienſes*, *Abellinates* utroſque, *Compſanos*, *Caudinos*, *Aeculanos*, *Aecanos*, *Cannenſes*, *Genuſinos*, *Herdonienſes*, *Larinates cognomine Frentanos*, *Netinos*, *Venuſinos*; & ex mediterraneis Salentinorum *Aletinos.*

TERTIA REGIO. De hac Plinius lib. III. cap. V. *A Silaro regio tertia, & ager Lucanus Bruttiusque incipit.* Urbium quas enarrat, potiores ſunt *Pæſtum*, *Velia*, *Buxentum*, *Clampetia*, *Temſa*, *Terina*, *Vibo*, *Rhegium*, *Locri.* Cetera non enumerat *regionis* nomine, ſed *Magnæ Græciæ* cap. X. per ſinum Jonium & Tarentinum: at cap. XI. terminum definit manifeſte. *Oppidum*, inquit, *Metapontum*, *quo tertia Italiæ regio finitur.*

QUARTA REGIO. Plinius lib. III. cap. XII. *Sequitur regio quarta gentium vel fortiſſimarum Italiæ. In ora Frentanorum, a Tiferno, Hiſtonium, Ortonia, Aternus amnis. Intus, Anxani cognomine Frentani: - - - Marrucinorum, Teatini: Pelignorum, Corfinienſes, Superequani, Sulmonenſes: Marſorum, Anxantini, Atinates, Fucentes, Lucenſes, Maruvii: Albenſium, Alba & Fucinum lacum; Aequiculanorum, Cliternini, Carſeolani: Veſtinorum, Pinnenſes: - - - Samnitium, Bovianum, Aufidenates, Aeſernini - - - Treventinates: Sabinorum, Amiterni, Curenſes, Forum Novum, Fidenates, Interamnates, Nurſini, Nomentani, Reatini, Trebulana, Tiburtes.*

QUINTA REGIO lib. III. cap. XIII. ab eodem Plinio ita eſt deſcripta: *Quinta regio Piceni eſt, quondam uberrimæ multitudinis. Tenuere ab Aterno amne, ubi nunc ager Hadrianus, & Hadria colonia: flumen Vomanum: ager Prætutianus, - - - Truentum, - - Cupra oppidum, Caſtellum Firmanorum: colonia Aſculum, intus. Potentia, Numana, Ancona. Intus Auximates, Ricinenſes, Tollentinates.*

SEXTA REGIO, quæ Umbriæ eſt, ſequitur cap. XIV. *Jungitur*, inquit, *his ſexta regio, Umbriam complexa, agrumque Gallicum circa Ariminum. In ora flumen Aeſis, Senogallia, Metaurus fluvius; coloniæ, Fanum Fortunæ, Piſaurum cum amne: & intus Hiſpellum, Tuder.* Cetera populorum nominibus ſignificat, in quibus nobiliores ſunt *Amerini*, *Aeſinates*, *Camertes*, *Carſulani*, *Fulginates*, *Foroflaminienſes*, *Foroſempronienſes*; *Iguvini*, *Interamnates cognomine Nartes*; *Mevanates*, *Narnienſes*, *Nucerini*, *Ocriculani*, *Sarſinates*, *Spoletini*, *Suaſani*, *Tuficani*, *Tifernates Tiberini*, & alii *Metaurenſes*: *Urbinates* cognomine *Metaurenſes*: & alii *Hortenſes.*

SEPTIMA REGIO Etruſca. Plinius lib. III. cap. V. *Adnectitur ſeptima* [regio] *in qua Etruria eſt, ab amne Macra.* Oppida hujus regionis nobiliora, prætermiſſis ceteris, *Luca*, *Piſæ*, *Volaterra*, *Coſſa*, *Cære*, *Sena*, *Sutrium*, *Arretium*, *Cluſium*, *Florentia*, *Feſulæ*, *Hortanum*, *Nepet*, *Piſtorium*, *Peruſia.*

OCTAVA REGIO traditur eodem libro, cap. XV. ab Arimino ad Padum & Apenninum

ninum ita: *Octava regio determinatur Arimino, Pado, Apennino.* Oppida & flumina excerpta: *Ariminum, fluvius Rubico, & Sapis: Ravenna, Bononia, Mutina, Parma, Placentia: Cæſena, Claterna; Forum Clodii, Livii, Popilii, Cornelii: Faventia, Fidentia, Regium Lepidi.*

NONA REGIO itidem lib. III. cap. V. deſcripta Plinio eſt. Poſtquam enim Liguriæ oppida enarraverat, *Albium Intemelium* & *Ingaunum, Vada Sabatia, Genuam, Segeſtam:* & a tergo *Dertonam, Pollentiam, Auguſtam Vagiennorum, Albam Pompeiam: Aſtam, Aquas Statyellorum;* ſubdit Plinius: *Hæc regio ex deſcriptione Auguſti nona eſt.*

DECIMA REGIO Transpadana maritima eſt, & quæ huic vicina in mediterraneis. Plinius lib. III. cap. XVIII. *Sequitur decima regio Italiæ, Hadriatico mari adpoſita, cujus Venetia, fluvius Silis ex montibus Tarviſanis, oppidum Altinum,* & interjectis pluribus fluminibus, *Aquileia, Carnorum regio, amnis Timavus colonia Tergeſte, Formio amnis, antiquus auctæ Italiæ terminus.* Et ex cap. XIX. *Hiſtria peninſula - - - & nunc finis Italiæ fluvius Arſia. In mediterraneo regionis decimæ, coloniæ, Cremona, Brixia, Ateſte: oppida Patavium, Opitergium, Belunum, Vicetia, Mantua - - - Verona, Julienſes Carnorum, Forojulienſes, - - - Noreia.* Et lacus, *Larius, Verbanus, Benacus, Eupilis.*

UNDECIMA REGIO; Transpadana eſt Subalpina. Plinius lib. III. cap. XVII. *Transpadana adpellatur ab eo* [Pado] *regio undecima, tota in mediterraneo. Oppida Vibi Forum, Seguſio: coloniæ ab Alpium radicibus, Auguſta Taurinorum, dein Salaſſorum Auguſta Prætoria, - - Oppidum Eporedia, - - Vercellæ, Novaria, Ticinum, Laus Pompeja, Mediolanum, Comum, Bergomum.*

Sic operoſius Auguſtus Italiam diviſit quam utilius, quia poſteri non ſecundum has regiones deſcriptas nominarunt ejus partes, ſed priſcis nominibus regionum & populorum contenti, nullam deſcriptionis Auguſteæ rationem habuere: niſi quod *Gallorum* nomen, Auguſto auctore, in Circumpadana expunxerunt, *Italiæ* ubique reſtituto.

VIAE STRATAE
PER ITALIAM.

In admirandis Italiæ etiam *Viæ ſtratæ* erant, commoditati itinerum per varias productæ regiones. Vetus inſtitutum, inde a Samnitico bello, quo Appius Claudius *Appiam* ſtravit, per tot ſæcula ornandæ juvandæque Italiæ continuatum. Quod enim Livius lib. XLI. cap. XXVII. ſcribit, cenſores Fulvium Flaccum & Poſtumium Albinum, quorum annus fuit IↃ LXXIX, *vias glarea extra urbem ſubſternendas marginandasque primos omnium locaviſſe*, id vel de glarea inducta, vel de marginatione intelligendum eſt, quia ipſe Livius longo ante tempore viam Appiam Flaminiamque munitam fuiſſe oſtenderat. *Appia* ergo ut antiquiſſima erat, ita fuit nobiliſſima tum præſtantia operis & longitudine, tum frequentia illorum, qui iter in illa faciebant, quoties in ulteriorem Italiam, & Græciam Aſiamque Romanis eundum erat; aut inde redeundum.

APPIA ergo VIA prima nobis explicanda eſt. Auctor ejus Appius Claudius: Cæcus poſtea cognominatus, tum cenſor. Livius lib. IX. cap. XXIX. *Et cenſura clara eo anno*

Appii Claudii & C. Plautii fuit: memoriæ tamen felicioris ad poſteros nomen Appii, quod viam munivit, & aquam in urbem duxit: eaque unus perfecit. Annus autem erat urbis CCCCXLI. Et Eutropius lib. II. cap. IV. *Eo tempore Appius Claudius cenſor aquam Claudiam induxit: & viam Appiam ſtravit.* Longitudo erat ἀπὸ Ῥώμης μέχρι Καπύης, *ab Roma Capuam*, quod Diodorus Siculus lib. XX. cap. XXXVI. refert. Et Procopius lib. I. Bell. Goth. cap. XIV. ἐκ Ῥώμης ἐς Καπύην διήκει, *ab Roma Capuam pertinet.* Et Frontinus principio de Aquæductibus: *Ap. Claudius cenſor viam Appiam a porta Capena usque ad urbem Capuam muniendam curavit.* Falſus ergo auctor libelli de Viris illuſtr. in hoc Appio dicens: *Viam usque Brundiſium lapide ſtravit.* Neque enim Appii temporibus eo usque Romanis Italia patebat: neque tantum opus unius hominis eſt aut ætatis unius. Nihilominus ad Brundiſium producta fuit, ſed a quo & quando continuatio facta, incertum. Strabo lib. V. p. 161. Ἐνταῦθα συνάπτει τῇ θαλάττῃ πρῶτον ἡ Ἀππία ὁδὸς: ἐστρωμένη μὲν ἀπὸ τῆς Ῥώμης μέχρι Βρεντησίου, πλεῖστον δ' ὁδευομένη, *Heic* [ad Tarracinam] *primum ad mare via Appia accedit, ab Roma usque Brundiſium ſtrata, quæ plurimum frequentatur.* Sic Tacitus II. annal. cap. XXX. in vanis Libonis Druſi conſultationibus refert, *viam Appiam Brundiſium usque pecunia operire.* Strata autem fuit λίθοις στερεοῖς, *duriſſimo lapide*, ut Diodorus ait; quem φύσει σκληρὸν Procopius dixit, neque hoc obvio & ad manum ubique, ſed, quod idem addit, ἐκ χώρας ἄλλης μακρὰν οὔσης, *ex longinqua regione* advecto, grandiore & ad normam cæſo, quod magnitudinem operis & admirationem auget, in tanta præſertim latitudine, ἅμαξαι ἐναντίαι ἀλλήλαις, *adverſa plauſtra inter ſe* libere commeare poſſent. Ut adeo vere Papinius Statius lib. II. Silv. II. verſ. 12. dixerit,

Appia longarum teritur regina viarum.

Ductum hujus viæ Horatius lib. I. ſatyr. V. & diverſis locis Strabo; & Antoninus itinerario prodidit. Præcipuæ urbes & manſiones inter Romam & Brundiſium in Appia erant *Aricia*, *Forum Appii*, *Tarracina*, *Fundi*, *Minturnæ*; *Sinueſſa*, *Capua*, inde *Caudium*, *Beneventum*, *Equotuticum*, *Herdonia*, *Canuſium*, *Barium*, *Egnatia*, *Brundiſium.* Juxta Appiam, inter Forum Appii & Tarracinam, *foſſa* fuit per paluſtria, lembo a mula tracto navigabilis, quam Strabo lib. V. pag. 161. & Horatius lib. I. Satyr. V. deſcripſerunt.

VIA FLAMINIA fuit a Roma per Ocriculos usque Ariminum. Livius epitoma XX. *C. Flaminius cenſor viam Flaminiam munivit.* Cenſor autem fuit cum L. Aemilio Pappo, anno ante bellum Punicum II. qui annus urbis DXXXIII. Strabo autem lib. V. pag. 150. non cenſori, ſed conſuli Flaminio tribuit, poſteriori quam cenſor, ex longo intervallo: συνυπάτευσαν ἀλλήλοις Μάρκος Λέπιδος καὶ Γάϊος Φλαμίνιος. καθελόντες δὲ Λίγυας, ὁ μὲν τὴν Φλαμινίαν ἔστρωσεν ἐκ Ῥώμης διὰ Τυρρηνῶν καὶ τῆς Ὀμβρικῆς μέχρι τῶν περὶ Ἀρίμινον τόπων. ὁ δὲ τὴν ἑξῆς μέχρι Βονωνίας, κἀκεῖθεν εἰς Ἀκυληΐαν, *Collegæ in conſulatu fuerant M. Lepidus & C. Flaminius: Liguribus autem devictis, hic viam Flaminius: Liguribus autem devictis, hic viam Flaminiam ſtravit ab Roma per Etruriam & Umbriam usque ad Ariminum: ille deinceps ad Bononiam usque, & inde usque ad Aquileiam.* At hi conſules fuere anno DLXVI. de quibus Livius lib. XXXVIII. cap. XLII. *Comitia conſulibus rogandis fuerunt ante diem* XII. *calend. Martias. Creati M. Aemilius Lepidus, C. Flaminius.* Valde vereor, ne cenſores prope cognomines cum his Strabo conſulibus confuderit. Clare enim Livius *cenſorem Flaminium* auctorum viæ Flaminiæ dixit. Continuatio autem illa Aemilii per Bononiam usque Aquileiam, etiam interdum *Flaminiæ* nomine exprimitur. Lipſius de Magn. Rom. III. cap. X. *Quid? Flaminia via an brevior* [quam Appia?] *quæ*

Roma

Roma Ariminum uſque, & inde porro Aquileiam ducebat. Sed de illa parte pluribus in Aemilia. Propria Flaminia Arimino finiebatur. Suetonius Aug. cap. XXX. *Quo facilius undique urbs adiretur, deſumta ſibi Flaminia via Arimino tenus munienda, reliquas triumphalibus viris, ex manubiali pecunia ſternendas, diſtribuit.* Non novus aut primus munivit, ſed reparavit, ubi perierant, priores munitiones. Dio Caſſius lib. LIII. pag. 511. ὁδοὺς τὰς ἔξω τοῦ τείχους δυσπορεύτους ὑπ' ἀμελείας ὁρῶν, οὔσας, - - - τῆς δὴ Φλαμινίας αὐτὸς, ἐπειδήπερ ἐκστρατεύσειν δι' αὐτῆς ἔμελλεν, ἐπεμελήθη, *Videns vias extra urbem difficiles itineribus fieri; - - - ipſe Flaminiæ curam reparandæ ſuſcepit, quia per viam illam exercitum ducturus erat.* Per montes ad Metaurum fluvium faciliorem tranſitum, interciſis ſaxis, fecit, quem Tabula *Ad interciſa*, intellige, ſaxa; Hieroſolymitani itineris auctor ſimpliciter *Interciſa:* Victoris epitome & Procopius IV. cap. XXVIII. *Petram Pertuſam* vocant. Locum enim illum in Flaminia eſſe, uterque Victor ſignificaverunt. Vide ſupra in Umbria trans Apenninum.

Oppida in Flaminia via ſecundum Strabonem lib. V. pag. 157. & itineraria Antonini & Hieroſolymitanum, nec non veſtigia Holſtenio p. 100. reperta ſunt ab Roma *Ocriculi*, *Narnia Carſulæ*, *Mevania*, *Fulginium*, *Forum Flaminii*, [*Nuceria*] *Hervillum*, *Calle*, *Interciſa* ſive *Petra Pertuſa*; *Forum Sempronii*, *Fanum Fortunæ*, *Piſaurum*, *Ariminum.* Itineraria per diverticula ducunt ad Interamnam & Spoletium. At Strabo diſerte, ἐν δεξιᾷ τῆς ὁδοῦ, *in dextra hujus viæ* Spoletium relinqui profecturo Roma Ariminum. Et Tacitus Hiſt. III. cap. LXIV. *vitata Flaminiæ viæ celebritate, divertere Interamnam juſſit.* Etiam Nuceria extra viam erat, quam nec Antoninus attigit: Strabo tamen Νουκερίαν διὰ τῆς ὁδῶ πληθυνομένην μᾶλλον, ἢ διὰ πολιτικὸν σύστημα, *commoditatis cauſſa frequentatam* ſcripſit: Ob eamdem rationem itinera per Faneſtrem coloniam & Piſaurum hanc viam ducunt.

VIA AEMILIA non una eſt: alia ab Aemilio Scauro fuit munita, quam Strabo p. 150. ita deſcripſit: οὗτος ὁ Σκαῦρός ἐστιν, ὁ καὶ τὴν Αιμιλίαν ὁδὸν στρώσας, τὴν διὰ Πεισῶν καὶ Λούνης, μέχρι Σαββάτων. κἀντεῦθεν διὰ Δέρθωνος, *Hic ille Scaurus eſt, qui Aemiliam viam ſtravit, quæ per Piſas, Lunam, uſque Sabata fert: indeque Dertonam perducta eſt.* Auctor libri de Viris illuſt. cap. LXXII. in Scauro: *Cenſor viam Aemiliam ſtravit.*

Altera nobilior eſt, quæ provinciam circumjacentem poſteriori ævo denominavit, opus Aemilii Lepidi, conſulis cum C. Flaminio. Sed hanc aliter Strabo, aliter Livius delineavit. Ille Lepidum ab Arimino, ubi deſinebat Flaminia, viam ad Bononiam uſque; indeque prorſus Aquileiam ſcribit protuliſſe: Livius lib. XXXIX. cap. II. *Aemilius, pacatis Liguribus, viam ab Placentia, ut Flaminiæ committeret, Ariminum perduxit.* Ab Arimino Bononiam fuiſſe deductam, Plinius quoque teſtis eſt, quum lib. XIX. cap. I. *Faventiam*, quæ fere media inter Ariminum & Bononiam eſt, dicit *in Aemilia via* eſſe: & lib. II. cap. LXXXIII. portentum agri Mutinenſis, concurrentes montes, & inter hos erumpentem ignem, *in via Aemilia* interdiu viſum eſſe. Et *Forum Cornelii* in illa via fuit, quod Martialis, epigrammate IV. libri III. ad librum ſuum docet:

Romam vade, liber. Si, veneris unde, requiret,
Aemiliæ dices de regione viæ.
Si, quibus in terris, qua ſimus in urbe rogabit,
Corneli referas me, licet, eſſe foro.

VIA AURELIA per maritima Etruriæ ducebat Piſas verſus, vel ad illas. Peutingeriana

Tabula ejus tractum oſtendit, ab urbe per *Lorium*, *Alſium*, *Pyrgos*, *Caſtrum novum*, & *Centum cellas:* quod etiam Antoninus; itinere per hanc viam in Galliam ſuſcepto, confirmat. Num ulterius proceſſerit, propter *Aurelii Forum*, quod ultra Martham flumen eſt, & ejusdem haud dubie auctoris, non licet dubitare. At *Graviſcæ* inter Forum illud & Centum cellas ſitæ, videntur extra viam fuiſſe. Sic enim Celſus lege XXX Dig. de legat. & fideic. II. *Quidam in teſtamento ita ſcripſit: Reipublicæ Graviſcanorum lego in tutelam viæ reficiendæ, quæ eſt in colonia eorum, usque ad viam Aureliam.* Sed eadem Tabulæ via, quamquam abrupta Centumcellis, fert a Minione per Graviſcas Forum Aurelii, ut diverticulum agri Graviſcani, quod incidat in Aureliam, intelligendum ſit. Cicero de Catilina, oratione II. cap. IV. *Demonſtrabo iter: Aurelia via profectus eſt.* Idem Philipp. XII. cap. IX. *Tres viæ ſunt Mutinam: a ſupero mari, Flaminia: ab infero, Aurelia: media Caſſia.* De ætate non plane conſtat: plurimi tamen ad Aurelium Cottam, conſularem virum, qui cenſet anno DXII fuit, ut in tabulis Capitolinis eſt, referunt. Duplex autem fuit, vetus & nova. Inſcriptio Tiburtina, Grut. p. 457. n. 7.

CURATORI. VIAR. AURELIAE. VETERIS. ET
NOVAE. CORNELIAE. ET TRIUMPHALIS.

Quæ illa *nova* fuerit, incertum eſt ſilente hiſtoria. Raph. Fabrettus ut *veterem* a Sublicio ponte per Janiculum, qui tunc ſolus tranſitus patuerit, in oram maris ducit: ita paullo ſupra, ſeu ſeptemtrionem verſus, *novam* ponit, ut tamen in *veterem* ab intervallo incidat; putatque ab Aurelio Antonino imperatore nomen habere.

VIA CASSIA, quam Cicero modo, ut mediam inter Flaminiam Aureliamque, memorabat, per mediam Etruriam ferebat. Veſtigia ejus vir diligentiſſimus L. Holſtenius pag. 65. 69. monſtravit, quæ a Baccanis Sutrium, inde Vetrallam, deinde ad Aquas Paſſeris tendunt: & ultra hæc per Vulſinios ad Cluſium.

Illuſtrat hanc viam inſcriptio vetus Hadriani apud Gruterum pag. 156. num. 2.

VIAM CASSIAM
VETUSTATE COLLABSAM
A CLUSINOR. FINIBUS
FLORENTIAM PERDUXIT
MILLIA PASSUUM
XXCI.

Feſtus ait, *a Caſſio ſtratam*; a quonam, & quando, non addit. Num a Caſſio Longino, qui cum Valerio Meſſala anno DC aut ſuperiore cenſor fuit? de quibus præter Faſtos Capitolinos, etiam Plinius lib. XVII. cap. XXV. conſulatur.

VIA CLODIA ſive CLAUDIA itidem in Etruria eſt, ex Caſſia deducta, & per *Arretium*, *Florentiam* ac *Piſtorium* ferebat *Lucam*, ut Antoninus tradit: quæ vero cis Cluſium ibidem narrantur, ſunt ipſa oppida Caſſiæ, jam demonſtrata. Ex illa enim deducta eſt, non Caſſia ex Claudia.

Ad auſtrale latus Sabatini lacus via Clodia ducebat, & ſupra Braccianum ingentes ejus reliquiæ viſuntur. Vide Holſten. ad Cluv. p. 44. 45. Prope Flaminiam fuit, in quam videtur tandem incidiſſe. Ovidius Pont. lib. I. epiſt. VIII.

Nec quos piniferis poſitos in collibus hortos
Spectat Flaminiæ Clodia juncta viæ.

VIA

VIA POSTUMIA ſemel memorata Tacito in prælio Bedriacenſi, lib. III. Hiſt. cap. XXI. *Siſtere*, inquit, *tertiam legionem in ipſo viæ Poſtumiæ aggere* [dux Antonius] *jubet*, *cui juncta a lævo ſeptima Galbiana*, *patenti campo ſtetit.* Et ante cap. XVII. *Juvit locus*, *arctiore illic via*, *& fracto interfluentis rivi ponte*, *qui incerto alveo*, *& præcipitibus ripis fugam impediebat.* Ex his, & quæ interjecta ſunt, intelligitur, *viam Poſtumiam* a Cremona Mantuam Veronamque, & forte in ulteriora, perduxiſſe. Ubi initium ejus fuerit, non liquet. Aut enim in Ciſpadana & in ipſa Liguria nata; aut ibi alia fuit *via Poſtumia.* Nam in tabula ænea de finibus Genuenſium & Veiturioruum (Gruter. p. 204.) legitur: IBI TERMINI DUO STANT CIRCUM VIAM POSTUMIAM, adde reliqua. Sed quia de agro ibi Genuenſi ejusque finibus agitur, forte diverſa a Transpadana illa *Poſtumia* fuit, ut duæ ſunt Aemiliæ, de quibus ſupra dictum eſt.

Sunt præterea aliæ viæ in Etruria, aut circa Flaminiam, ſolis inſcriptionibus, & indiculo Victoris de Urbis regionibus, proditæ, ANNIA, AUGUSTA, CORNELIA, CIMINIA, quæ difficilius explicantur. Gruterus pag. 399. num. 6. CURATORI. VIAE. CLODIAE. ANNIAE. CASSIAE. CIMINIAE. E quibus *Ciminia* perſpectior eſt, ex Caſſia ad Sutrium in oppidum & montem *Ciminum* ferens, & ad Aquas Paſſeris rurſus recidens in Caſſiam, ut ſollertiſſimus Holſtenius ex veſtigiis pag. 67. demonſtravit. *Anniam* autem Onuphrius vel Flaminiæ conjunctam, vel ab ea incepiſſe ex marmore in Faliſcis exſtante comprobari putat, cujus hæc inſcriptio ex Auguſti ſæculo eſt:

VIAM AUGUSTAM AB VIA
ANNIA EXTRA PORTAM AD
CERERIS SILICE STERNENDAM
CURARUNT PECUNIA SUA.

Auguſtam autem *viam* non procul a Flaminia in Faliſcis fuiſſe, & in Anniam incidiſſe, ſimul ex hac inſcriptione Onuphrius oſtendit. Plus de Auguſta Italiæ compertum non habemus.

Corneliam inſcriptio, paullo ante producta in *Aurelia*, commendat. Qui enim Aureliæ utriusque curam habebat, dicitur etiam curator fuiſſe VIAR. CORNELIAE ET TRIUMPHALIS. Quod ergo heic & alia inſcriptione Romana, qua C. Sallius curator dicitur VIARUM AURELIAE. CORNELIAE. TRIUMPHALIS; *Cornelia* cum Aurelia & triumphali conjungitur; conjicit inde Onuphrius, mediam inter Aureliam & Triumphalem fuiſſe *viam Corneliam*, de cujus auctore nihil certi cognitum eſt. *Triumphalem* autem initium extra urbem a ponte Tiberino, cujus rudera quædam non minus, quam Portæ triumphalis, in ripa, ſupereſſe dicuntur, habuiſſe, ſive inter Flaminiam & Aureliam novam; Barthol. Marlianus Topograph. Rom. lib. I. cap. VIII. extr. & Fabrettus in Tabula, auctores ſunt. Longe in exteriora id nominis patuiſſe, probabile non eſt, quia pompæ via illa deſtinata fuit, quæ intra Tiberim & Capitolium fere omnis oſtentabatur. S. Hieronymus de Scriptor. eccleſ. in *Petro* apoſtolo: *Sepultus Romæ in Vaticano*, *juxta viam Triumphalem.* Alexander ergo Donatus de Urbe Roma lib. I. cap. XXII. viam Triumphalem per utrumque campum, Flaminium & Martium, tendiſſe in Vaticanum exiſtimat.

Egregius lapis exſtat Auximi, deſcriptus a Grut. p. 446. n. 4. quo plures adhuc expoſitæ viæ memorantur, & cum iis etiam AMERINA, quæ ex Flaminia, ut Onuphrius putat, Ameriam divertit. Verba inſcriptionis hæc ſunt ex ævo Hadriani:

CUR.

CUR. VIAR
CLODIAE. ANNIAE. CASSIAE
CIMINAE. TRIUM. TRAJANARUM
ET. AMERINAE.

Ubi autem hæ *Trajanæ* fuerint & in qua regione, nemo facile explicaverit. Xiphilinus ex Dione ſcripſit in hoc principe: πλεῖςα ἀναγκαιότατα καὶ ἐν ὁδοῖς καὶ ἐν λιμέσι κατασκευάσαι, *plurima neceſſaria tam in viis quam portubus inſtauraſſe*: ſed qua regione aut provincia, non exponit. Appiam inſtauraſſe aut ſimilem, quæ ad Calabros Bruttiosque pertineret; *Trajanamque* vocitaſſe, videtur inſcriptio Romana, mutila quamvis, (Grut. pag. 199. num. 1.) probare,

VIAM TRAJAN. . . . . BRUTT. .
SALENTIN. . . . . . PUBL. . . . .

Quo nummus Trajani referri ſolet, ſedentem mulierem oſtentans, quæ alteram manum rotæ imponit, altera arundines tenet, cum ſubſcriptione VIA TRAJANA, cujus hæc femina ſimulacrum ſit, per Pomtinas (arundine ſignificatas) communitæ & reparatæ. *Tres* autem *Trajanæ* ſuperiori inſcriptione videntur extra hanc fuiſſe, quia cum quibus junguntur, Clodia, Annia, Caſſia, Cimina, Amerina, omnes ſunt Transtiberinæ: unde pronum ad conjecturam fit, tres illas etiam trans Tiberim in Etruria aut Umbriæ finibus exſtitiſſe.

In Transtiberina regione, ſed propius flumen, reſtant duæ viæ, *Portuenſis* & *Vitellia.* PORTUENSIS ſic P. Victori dicta, libello de Regionibus Urbes, ſub finem. Ad Portum Romanum ferebat, ſive dextrum oſtium Tiberinum, unde nomen eſt. Ab hac recedit paulliſper, etiam a fluvio, VIA VITELLIA, cujus originem Suetonius cap. 1. Vitellii oſtendit, ipſamque viam definit *ab Janiculo ad mare uſque.* Ab hac diſtinxit JANICULENSEM P. Victor, ſed quo duxerit, & quam longa fuerit, incertum eſt.

VIA VALERIA ex iis, quæ cis Tiberim erant, poſt Appiam in præcipuis fuit, per Sabinos, Aequos & Marſos in Pelignos aut ultra producta. Strabo lib. v. pag. 164. ἡ Οὐαλερία ἄρχεται, ἀπὸ Τιβούρων, ἄγει δ' ἐπὶ Μάρσους καὶ Κορφίνιον τὴν τῶν Πελιγνῶν μετρόπολιν. *Valeria via incipit a Tibure, & fert per Marſos ad Corfinium, Pelignorum metropolim.* Addit in ea eſſe oppida *Carſeolos* & *Albam*: prope, *Cuculum.* Quum vero dubius *Carſeolorum* locus ſit, & doctiſſimi viri Lucas Holſtenius ac Raphael Gabrettus, hic Italus, ille in Italia plurimum verſatus, de eo litigent, & Holſtenius veſtigia hujus coloniæ diu perquiſita tandem inveniſſe dicat & perſpexiſſe, omnesque partes ejus diligentisſime (p. 164.) deſcribat; hic autem Holſtenium non leviter notet & caſtiget: noſtrum non eſt, inter tantos viros has geographicas lites componere: minus Gruteri poſitionem, inter Laminas & Sublaqueum ad Anienum, tueri. Quum ergo per Carſeolos hæc via ferat, ut Strabo dixit; pro illorum diverſo ſitu aliter aliterque Valeriam duci & delineari oportet. De ceteris ſupra dictum, quos partim etiam ſequuti ſumus: Fabrettus Carſeolorum ruinas inter Rio Freddo & Celli de Carſoli poſuit, libro de Aquis & Aquæductibus. Quoque autem loco colonia Carſeolana fuit, & propter illam vel altius vel presſius ſit in Aequicolis hæc via perducenda; tamen a Tibure ad Albam Fucentem illa duxit, inde Cerfenniam, Corfinium, Interbromium, Teate Marrucinum ad usque Hadriam. Id quod ex Antonini itinere per Valeriam inſtituto, clarum eſt & apertum.

VIA

VIA LATINA inter Appiam & Valeriam media, tandem incidit in Appiam. Strabo lib. v. pag. 163. γνωριμώταται, *celeberrimæ viarum* per Latium *ſunt Appia, Latina & Valeria:* μέση δ' αὐτῶν ἡ Λατίνη, ἡ συμπίπτουσα τῇ Ἀππίᾳ κατὰ Κάσινον πόλιν, *media illarum Latina eſt, quæ in Appiam apud oppidum Caſinum incidit.* Scribe *Caſilinum*, quod prope Capuam eſt: Caſinum autem longe reductum ab Appia. Oritur Latina prope Romam ex Appia, & poſt Cales ad Caſilinum in eamdem recidit. Oppida in ea Strabo numeravit, poſtquam inter montes Tuſculanum & Albanum traducta fuit, *Algidum ad Pictas*, diverſorium, ubi Lavicanam excipit: deinde *Ferentinum, Fruſinum, Fabrateriam, Aquinum, Interamnam*, Latinorum ultimum: & in Campania *Teanum Sidicinum, Calenum*, & *Caſilinum*, juxta quod viæ Appiæ Latina ſe inſinuat. Crebro memoratur. Livius lib. II. cap. XXXIX. de Coriolano: *inde* [a Circeiis] *in Latinam viam transverſis tramitibus transgreſſus.* Suetonius Domit. cap. XVII. *per veſpillones exportatum Phyllis nutrix in ſuburbano ſuo Latina via funeravit.* Et Paullinus Nolanus Natalitio III. S. Felicis verſ. 72.

Aſpera montoſæ carpuntur ſtrata Latinæ.

In Latinam a ſiniſtra cadit VIA ASINARIA, haud procul urbe, cujus Feſtus meminit in *Retricibus*. Verba in *Ardeatina* proferemus. Brevis ergo & ignobilis via prætereatur.

VIA SALARIA in Sabinos tendebat, a ſale per eam devecto dicta. A Collina porta per pontem Anienis ferebatur. Tacitus lib. III. Hiſt. cap. LXXXII. *tertium agmen per Salariam Collinæ portæ propinquabat.* Et Livius lib. VII. cap. IX. *Galli ad tertium lapidem Salaria via trans pontem Anienis caſtra habuere.* Strabo lib. v. p. 158. Ἔστρωται δὲ αὐτῶν ἥ τε Σαλαρία ὁδὸς οὐ πολλὴ οὖσα, εἰς ἣν καὶ ἡ Νωμεντάνη συμπίπτει κατὰ Ἤρητον τῆς Σαβίνης κώμην, ὑπὲρ τοῦ τιβέρεως κειμένην, ὑπὲρ τῆς αὐτῆς πύλης ἀρχομένη τῆς Κολλίνης. *Strata eſt per illos* [Sabinos] *via Salaria, non longa, in quam Nomentana incidit apud Eretum, Sabinorum vicum, ſupra Tiberim poſitum; incipiens ab ipſa porta Collina.* De nomine Paullus ex Feſto: *Salaria via Romæ eſt adpellata, quia per eam Sabini ſal a mari deferebant.* Congruunt veſtigia Feſti reliqua.

VIA CAMPANA quo duxerit, & unde nominata ſit, incertum eſt. Memorat Suetonius Aug. cap. XCIV. *Ad quartum lapidem Campanæ viæ in nemore prandenti, ex improviſo aquila panem ei e manu rapuit.* Romæ in veteri lapide, exhibente Grutero pag. 611. num. 13. HUIC MONUMENTO ITER ADITUS AMBITUS DEBETUR - - - A VIA CAMPANA PUBLICA. Torrentius *Appiam* interpretatur, quæ in Campaniam ferebat: ſed nobilius nomen *Appiæ* frequentiusque, quam ut regionis nomen ſubſtitui patiatur. Raph. Fabrettus, invento veteri ductu inter Laurentinam & Ardeatinam, dubitanter adſcripſit: *forſan* CAMPANA. Vide Tabulas ipſius ad Diſſertat. III.

Ceteræ viæ ab oppidis, quo ferebant, ſunt denominatæ, ex quorum ſitu cognoſcuntur facillime. Ut a ſeptemtrione incipiamus, poſt Salariam fuit NOMENTATA ducens *Nomentum*, Sabinorum oppidum. Hæc vel incidit in Salariam, ut modo a Strabone accepimus; vel Salaria cadit in ipſam. Livius lib. III. cap. LII. *Via Nomentana, cui tum Ficulnenſi nomen fuit, profecti, caſtra in monte Sacro locavere.* Suetonius Nerone cap. XLVIII. *ſuburbanum inter Salariam & Nomentanam viam.* Vetus inſcriptio Grut. p. 439. n. 4. CURATOR VIAE NOMENTANAE.

Huic TUBURTINA proxima, quam ab ipſo oppido, a quo nomen habet, Valeria excepit, ut ſupra, Strabone auctore, oſtendimus. Inſcriptio p. 446. n. 9. CURAT. VIAE TIBURTIN. Vitruvius lib. VIII. cap. III. *in Tiburtina via flumen Albula.* Poſt hanc

 eſt

eſt VIA COLLATINA, quæ Collatiam ferebat. Frontinus de Aquæduct. lib. I. *Concipitur* [aqua Virgo] *via Collatina ad milliarium* VIII. *paluſtribus locis.*

Proxima Collatinæ in auſtrum eſt VIA PRAENESTINA, ducens per Gabios in oppidum *Præneſte.* Frontinus de Aquæduct. ſub initium: *Concipitur Appia* [aqua] *in agro Lucullano, via Præneſtina.* Strabo lib. V. pag. 164. Γάβιοι ἐν τῇ πραινεςίνῃ ὁδῷ κειμένη [πόλις] *Gabii, in Præneſtina via ſitum oppidum.* Unde prior pars viæ vocata etiam *Gabina.* Lapis vetus Romæ, Grut. p. 150. n. 8.

P. SCAPTIUS, P. F. GABINAM
VIAM ORNARI AC REFICI
SUA IMPENSA CURAVIT.

Non procul aberat VIA LABICANA, ſive LAVICANA, ducens in oppidum *Labicum*, quod prope Gabios fuit. Livius lib. IV. cap. XLI. *Jam conſul via Labicana ad fanum Quietis erat.* Inſcriptio vetus claſſe II. Reineſ. n. 27. VIAE LABIC. CUR. Spartianus in Juliano extr. *Corpus ejus in proavi monimenta translatum, milliario quinto, via Lavicana.* Fuit hæc inter Præneſtinam, & Latinam, ſupra cum Appia in nobilioribus viis explicatam. Ergo ſolæ ſuperſunt, quæ recta ab urbe in meridiem tendebant.

ARDEATINA VIA ex Appia haud procul ab urbe, circa Almonem fluvium in dextram digreditur, & *Ardeam* usque protertur. Pompejus Feſtus in voce *Retricibus* ejus mentionem fecit: *Cato*, inquit, *ſignificat aquam eo nomine, quæ eſt ſupra viam Ardeatinam inter lapidem ſecundum & tertium, qua irrigantur horti infra viam Ardeatinam & Aſinariam, usque ad Latinam.*

VIA LAURENTINA a *Laurento* oppido, quo tendebat, nomen habuit, ex Oſtienſi inter ſecundum & tertium lapidem ſiniſtrorſus derivata. Plinius lib. II. epiſt. XVII. de villa ſua: *Aditur non una via. nam & Laurentina & Oſtienſis eodem ferunt: ſed Laurentina a quartodecimo lapide; Oſtienſis ab undecimo relinquenda eſt.* Et Gellius lib. X. cap. II. de femina quinque pueros uno partu enixa: *monimentum ei factum, juſſu Auguſti, in via Laurentina:* quia in agro Laurente pepererat.

Tandem OSTIENSIS VIA fuit, prope Tiberim ad Oſtiam coloniam deducta. Præter Plinii teſtimonium jam prolatum, Tacitus lib. XI. cap. XXXII. *Meſſalina ſpatium urbis pedibus emenſa, vehiculo, quo purgamenta hortorum eripiuntur, Oſtienſem viam intrat.* Prudentius paſſione Petri & Pauli, verſ. 45. de hujus ſepulcro:

Parte alia titulum Pauli via ſervat Oſtienſis,
Qua ſtringit amnis cæſpitem ſiniſtrum.

Quod autem colonia & *Hoſtia* & *Oſtia* ſcripta fuit; *via* quoque *Hoſtienſis* in antiquis monimentis eſt. Gruter. pag. 752. n. 2. HAEC VEHICULO EVERSO VIA HOSTIENSI III. KAL. FEBR. OBIIT.

CAPUT X,

DE

INSULIS MINORIBUS CIRCA ITALIAM.

MAribus incluſa eſt Italia tamquam peninſula, ſupero ſive Hadriatico, & infero ſive Tyrrheno, quæ ubi connectuntur illud Jonii nomen induit; hoc Siculi, quia ad Siciliam inſulam, quæ proxima Italiæ, devergit. Superi maris, in ora Italica, perpaucæ inſulæ ſunt: inferi plures & numeroſæ. De utriſque nunc agendum eſt ita, ut a ſupero mari initium faciamus.

Ad Hiſtriam, ante Polam, Strabo refert lib. v. pag. 149. νησίδια ἔνορμα καὶ ἔυκαρπα, *parvas inſulas portu inſtructas & fructiferas* eſſe: nec vero nomina illarum, quæ hodieque obſcuriora ſunt, prodidit. Deinde ſub Aquileia, in lacu mari præjacente & connexo, eſt inſula *Gradus*, Paullo Diacono & Jornandi memorata, quæ illorum ævo oppidum non incelebre habuit, de quo in medii ævi geographia agemus, ſicut de ipſa inſula prædiximus ſupra in *Aquileia.* Venetorum parvæ inſulæ, quibus poſteriori ævo urbs maxima impoſita fuit, neſcio an ab antiquis deſcriptæ fuerint, niſi ſub falſo nomine *Electridum* inſularum latuerunt. Strabo dicto loco rejicit quidem τὰς Ηλεκτρίδας νήσους, τὰς πρὸ τοῦ Πάδου, καὶ Μελεαγρίδας ἐν αὐταῖς, *Electrides inſulas, ante Padum ſitas, & in iis Meleagrides,* quod τούτων οὐδὲν ἐστιν ἐν τοῖς τόποις, *nihil harum in iis locis ſit*; at vero nomen *Electridum*, & proventum electri, in his oris bene negavit, non autem ipſas inſulas ante Padi oſtia tam facile omnes ſit licitum pernegare. Etiam Pomponius Mela lib. II. cap. VII. *Electridas* inſulas, imitatus Græcos, in Hadriatico poſuit. Erroris fontem in Germania Transmarina indicavimus, quod Græci *Venedos*, Aeſtiorum accolas, quorum Electrides inſulæ in ſinu Codano ſunt, cum *Venetis* Italicis haud dubie confuderunt.

Certiores in Hadria *Diomedeæ* ſunt inſulæ ex adverſo Apuliæ, quamquam illis quoque adfictæ ſint fabulæ, neque de numero ſcriptores veteres conveniant. Ariſtoteles de mirandis aud. libello: ἐν τῇ Διομηδείᾳ νήσῳ, ἣ κεῖται ἐν τῷ Αδρίᾳ, *in Diomedea inſula, quæ ſita eſt in Hadria*, tamquam de una loquutus eſt. Et unius tantum *Diomedeæ* inſulæ Mela dicto loco mentionem fecit. At Strabo lib. VI. pag. 196. Εν τῇ πλησίον θαλάτῃ δύο νῆσοι Διομήδειοι προσαγορευόμεναι, ὧν ἡ μὲν οἰκεῖται, τὴν δ' ἐρήμην φασὶν εἶναι. *In vicino* [Dauniæ] *mari duæ ſunt inſulæ, Diomedeæ adpellatæ, quarum colitur altera, alteram ajunt eſſe deſertam.* Addit ibidem, πρὸ τῆς ἄκρας, *ante promontorium* Gargani ſitas. Totidem numeravit Plinius lib. III. cap. XXVI. *Contra Apulum litus*, inquit, *Diomedea, conſpicua monimento Diomedis: & altera eodem nomine, a quibusdam Teutria adpellata.* Ptolemæus lib. III. cap. I. extremo Diomedeas inſulas *quinque* numerat, in quibus maxima eſt *Trimetus*, Ariſtoteli, & Melæ, & Solino, & ſi qui alii unam tantummodo memorarunt, κατ' ἐξοχὴν *Diomedea* adpellata. Tacitus annal. IV. cap. LXXI. *Per idem tempus Julia mortem obiit, quam neptem Auguſtus convictam adulterii damnaverat, projeceratque in*

inſulam Trimetum, *haud procul Apulis litoribus.* Hodie eſt veteri nomine *Tremiti*, a tribus, ut ajunt, montibus dicta: a qua univerſæ *l' Iſole di Tremiti* dicuntur.

Brundiſio objecta parva inſula, quæ *Pharos* olim dicta, quia noctu lucerna viam navigantibus monſtravit. Mela lib. II. cap. VII. *Ut Alexandria, ita Brundiſio adjacens Pharus.* In Tarentino ſinu haud procul Tarento, parva inſula eſt, cui nomen *Electris* ſive *Febra* fuiſſe dicitur. Servius in Aeneid. XI. verſ. 271. *Habitant in inſula Electride ſive Febra, quæ eſt haud longe a Calabria in conſpectu Tarentinæ civitatis.* In Scylaceo ſinu plures parvæ. Plinius lib. III. cap. X. extremo: *Promontorium Lacinium; cujus ante oram inſula* X M. *paſſuum a terra Dioſcuron: altera Calypſus, quam Ogygiam adpellaſſe Homerus exiſtimatur: præterea Tiris, Eranuſa, Meloeſſa.* Pleræque nunc opertæ dicuntur, vel parum adparentes, aut ita exiguæ ut vix amplius memorentur. De *Ogygia* Calypsûs Homerus Odyſſ. H. verſ. 244.

Ὠγυγίη τις νῆσος ἀπόπροθεν εἰν ἁλὶ κεῖται
Ἔνθα μὲν Ἄτλαντος θυγάτηρ, δολόεσσα Καλυψὼ
Ναίει ἐυπλόκαμος, δεινὴ θεός.

Et Heſychius in hoc vocabulo: Ὠγυγίη, ὄνομα τῆς νήσου Καλυψοῦς, *Ogygia, nomen inſulæ Calypſus.* Hæ in ſupero mari, & attinente Jonio, ad Italiam inſulæ.

In mari *Liguſtico*, quæ pars eſt inferi, prima a Gallici litoris confinio eſt *inſula Gallinaria*, ex adverſo Albii Ingauni. Varro lib. III. de Re Ruſt. cap. IX. *Gallinæ ruſticæ ſimiles facie non his villaticis gallinis noſtris, ſed Africanis adſpectu, ac facie incontaminata - - - Nec fere in villis ova & pullos faciunt, ſed in ſilvis. Ab his gallinis dicitur inſula, Gallinaria adpellata, quæ eſt in mari Tuſco, ſecundum Italiam, contra montes Liguſticos, Intimelium Albium & Ingaunum.* Et Columella lib. VIII. cap. II. *Ruſtica gallina, quæ non diſſimilis villaticæ, per aucupem decipitur, eaque plurima eſt in inſula, quam nautæ, in Liguſtico mari ſitam, producto nomine alitis Gallinariam vocitaverunt.* In hanc fugit Martinus, Turonenſis poſtea epiſcopus, ſanctitate commendatus, pulſus Mediolano ab Auxentio, Arianorum antiſtite. Sulpicius Severus Vita ejus cap. VI. *Cedendum itaque tempori arbitratus, ad inſulam Gallinariam nomine ſeceſſit. - - - Hic aliquamdiu radicibus vixit herbarum.* nam deſerta erat, quod in eadem Martini hiſtoria Sozomenus lib. III. cap. XIV. notavit: μικρὰ γὰρ αὕτη καὶ ἀοίκητος, *parva*, inquit, *illa, nec habitata.*

In Piſano ſinu, ſeu contra Liburnum portum, eſt intus, Corſicam verſus, inſula *Urgo*, ut Mela nominat & Plinius. Ille, *Ultra aliquot ſunt parvæ, Dianium, Igilium, Carbania, Urgo*: hic, lib. III. cap. VI. poſt Planariam: *amplior Urgo, & Capraria.* Poſteriore ævo *Gorgon* fuit dicta. Rutilius lib. I. verſ. 516.

Adſurgit ponti medio circumflua Gorgon,
Inter Piſanum Cyrniacumque latus.

Inde eſt quod hodieque illa inſula *Gorgona* vocitatur. In ora, ſive inter Urgonem & portum Liburnum inſula Mallora nunc eſt ſive Meloria, quæ videtur Plinii *Mænaria* eſſe. Propior Corſicæ eſt inſula *Capraria*, quæ etiam *Capraſia* vocatur: nunc Capraia. Plinius dicto loco: *Urgo, & Capraria.* Mela II. cap. VII. *Urgo, Ilva, Capraria.* Etiam Ptolemæus Καπραρία νῆσος. Rutilius verſ. 439.

Pro-

Proceſſu pelagi jam ſe Capraria tollit,
Squallet lucifugis inſula plena viris.

Varro, qui *Capraſia* ſcripſit, lib. II. cap. III. R. R. a capris feris nomen ducit. *Capræ*, inquit, *quas alimus, a capris feris ſunt ortæ: a queis propter Italiam Capraſia inſula eſt nominata.* Græci Αἴγιλον dixerunt. Plinius ibidem: *Capraria quam Græci Aegilon dixere*, quod repetit Solinus cap. III. *Capraria, quam Græci* Αἴγιλον *dicunt.*

In Etruriæ ora *Ilva* eſt, Græcis *Aethalia.* Male enim Ptolemæus Αἰθάλην & Ἰλȣ́αν ſeparavit. Nobilior ceteris eſt, etiam major, hodie *Elba* dicta, quod vetus nomen *Ilva* redolet. Plinius dicto loco: *Ilva tum ferri metallis, circuitu centum millia, a Populonio decem; a Græcis Aethalia dicta.* Solinus dixit *Ilvam ferri feracem*, ut adhuc Elba eſt. Virgilius lib. x. verſ. 173.

- - - - - - *aſt Ilva trecentos* [dederat]
Inſula inexhauſtis chalybum generoſa metallis.

Et Silius Italicus lib. VIII. verſ. 616.

Non totidem Ilva viros, ſed lectos cingere ferrum
Armarat patrio, quo nutrit bella, metallo.

Et Rutilius Numatianus lib. I. Itinerar. verſ. 351.

Occurrit chalybum memorabilis Ilva metallis,
Qua nihil uberius Norica gleba tulit.

Livius lib. XXX. cap. XXXIX. *Populonios quum perveniſſet, Ilvam inſulam, & ab Ilva Corſicam trajecit.* Græci, ut dictum, Αἰθαλία vocant, Ariſtoteles in Mirandis; Diodorus Siculus lib. v. cap. XIII; Strabo lib. v. & Αἰθάλη ac Αἰθαλία ex diverſis Stephanus.

Adjacet Ilvæ inſula minor, nunc dicta *Pianoſa*, quæ haud dubie eſt veterum *Planaſia.* Varro R. R. III. cap. VI. *Pavonum greges agreſtes eſſe dicuntur in Planaſia inſula M. Piſonis.* Tacitus lib. I. annal. cap. III. [Livia] *ſenem Auguſtum devinxerat adeo, uti nepotem unicum Agrippam poſtumum in inſulam Planaſiam projiceret.* Addit in eadem Agrippæ hujus hiſtoria Dio Caſſius ſub finem libri LV de ſitu hujus inſulæ: αὐτὸς ἐς Πλανασίαν, τὴν πρὸς Κύρνῳ νῆσον, ἐνεβλήθη, *ipſe in Planaſiam, Corſicæ propinquam inſulam, eſt relegatus.* Videtur eadem quæ Plinii *Planaria* lib. III. cap. VI. *a ſpecie dicta, æqualis freto, ideoque navigiis fallax:* ſicut, quam paullo ante vidimus, una erat Capraria & Capraſia. Salmaſius ad Solini cap. III. conciliat nomina, ut *Planaria* Latinum ſit, a ſpecie, id eſt planitie, dicta. ut enim a plenus plenarius; ita a planus planarius. *Planaſia* autem ipſi eſt nomen Græcum a πλανᾶσθαι, *ab erroribus Ulyſſis*, ut Solinus ait, vocata. Plinius diſtinxit Planaſiam a Planaria, nimioque ſpatio ab Aethalia ſive Ilva dijunxit, id quod errore factum non dubitamus.

Abhinc longius a litore in auſtrum recedit inſula, a multo tempore *Monte Chriſto*, a celſo monte, totam pæne inſulam complectente, vocitata. Hanc *Oglaſam* Plinii eſſe, ex diſtantia, ab ipſo ſignata, non difficulter probatur. *Citra* [Corſicam] inquit, cap. VI.

eſt Oglaſa; *intra vero ſexaginta millia paſſuum a Corſica*, *Planaria.* Argumentum geminum: & *citra* Corſicam eſt Oglaſa, & vicina eadem inſulæ Planariæ, quæ Pianoſa eſt, ut ita alia non ſit, quam quæ *Monte Chriſto* vocitatur.

Contra Coſam, Etruriæ urbem, eſt *Igilium*, quibusdam *Aegilium*, diverſum autem ab Aegilo, Græco nomine Caprariæ. Mela lib. II. cap. VII. *Ultra* [Tiberina oſtia] *aliquot ſunt parvæ*, *Dianium*, *Igilium*, *Carbania*, *Urgo*, *Ilva*, *Capraria.* A Tiberi Liguriam verſus progreditur enumerando. Cæſar lib. I. B. Civ. cap. XXXIV. *Cognoſcit profectum Domitium ad occupandam Maſſiliam navibus actuariis* VII, *quas Igili & in Coſano a privatis coactas ſervis*, *libertis*, *colonis ſuis*, *compleverat.* Rutilius lib. I. verſ. 325.

Eminus Igilii ſilvoſa cacumina miror.

Hi omnes *Igilium* ſcripſerunt. At Plinius dicto loco *Aegilium* diphthongo. *Capraria*, inquit, *quam Græci Aegilon dixere. Item Aegilium*: *& Dianium.* Eſt vero quod dubites de Plinii ſcriptura. nam Mela, quem ſequitur plerumque, *Igilium:* &, qui Plinium exſcripſit, Martianus Capella VI. ſic verba Plinii ſublegit: *Capraria, quam Aegilon Græci dixerunt: Item Igilium*, *Dianium.* At etiam Antoninus itinerario inſularum: *Inſula Aegilium a Coſa ſtadia* XC. Hodie eſt Giglio.

Inde *Dianium* proxima inſula eſt, nunc Gianuto, Græce Αρτεμισία & Αρτέμιτα. Plinius ante dicto loco: *Item Aegilium: & Dianium*, *quam Artemiſiam*, ſupple, Græci dixere. Mela inverſo itinere: *Dianium*, *Igilium.* Stephanus: Αρτέμιτα, νῆσος Τυῤῥηνική, πρὸς τῇ Αἰθαλείᾳ, *Artemita*, *inſula Tyrrheni maris*, *juxta inſulam Aethaliam.* Conjungit Plinius *Barpanam*; Pomponius Mela *Carbaniam*, in quibus nominibus, ſaltem alterutro, aliquid vitii ineſſe, non levis conjectura eſt. Sic tamen etiam in MSS. libris eſt: vulgatis Plinii *Harpona.* Inſulam Cerboli vel Corboli eſſe, multorum eſt ſententia. Aeque vel magis incertæ ſunt Plinii *Columbaria* & *Venaria.* Solinus cap. III. de inſulis Tyrrheni: *Columbaria*, *avium hoc nominis mater.* Alteram Martianus Capella ſcripſit *Veneriam.* Utramque non nulli inter Ilvam & Populonium locant: quo argumento inducti, mihi non adparet.

Hæ Etruriæ inſulæ: ad Latii nunc ſuccedimus, de quibus Plinius lib. III. cap. VI. *Ultra Tiberina oſtia in Antiano Aſtura*, *mox Palmaria*, *Sinonia*, *& adverſum Formias Pontiæ.* De *Aſtura* ſub ejusdem nominis oſtio, idem Plinius cap. V. *Antium colonia*: *Aſtura flumen & inſula.* De ea ſupra dictum in Latio. *Palmaria* autem hodie Palmeruola: *Sinonia*, Sanone, Cajetam verſus. Major controverſia in *Pontiis*, tam de numero earum, quam de ſitu ac poſitione.

Plinius dicto loco: *adverſum Formias Pontiæ*, plurali. Pomponius Mela: *Capreæ*, *Prochyta*, *Pontiæ*, *Pandateria*, *Pithonia*, *Palmaria.* Strabo lib. II. pap. 84. πολὺ δὲ τούτων λειπόμεναι, πελάγιαι μὲν Πανδαταρία μὲν καὶ Ποντία. πρόσγειοι δὲ, Αἰθαλία τε καὶ Πλανασία, καὶ Πιθήκουσαι, καὶ Προχύτη, καὶ Καπρέαι, *Multo minores* [quam Sicilia, Sardinia, Corſica] *in mari quidem ſunt Pandateria & Pontia: in ora vero Aethalia*, *& Planaſia*, *& Pithecuſæ*, *& Prochyta*, *& Capreæ.* Et Ptolemæus ſingulari numero Ποντία, *Pontia*, cui ſubdit proxime Πανδατωρίαν, *Pandatoriam* inſulam. Plinius etiam aliam *Pontiam* nominavit in Velienſi ſinu, unam Oenotridum, ſed minorem obſcurioremque, quam quæ in ſinu Formiano ſeu Cajetano, colonia Romana olim & exſilio illuſtrium nobilitata eſt. De colonia Livius lib. IX. cap. XXVIII. *Sueſſa & Pontiæ eodem anno coloniæ deductæ ſunt. Sueſſa Auruncorum fuerat: Volſci Pontias inſulam ſitam in conſpectu litoris ſui incoluerant.* Dio-

Diodorus Siculus lib. XIX. cap. CXI. ὁ δῆμος ἀποικίαν ἀπέστειλεν εἰς τὴν νῆσον τὴν Ποντίαν καλουμένην, *populus* [Romanus] *coloniam miſit in inſulam, quæ Pontia vocitatur.* De exſiliis Suetonius Tib. cap. LIV. *Germanici filios, judicatos hoſtes, fame necavit, Neronem in inſula Pontia; Druſum in ima parte palatii.* Et in Caligula cap. XV. *Tiberio funerato ampliſſime, confeſtim Pandatariam & Pontias, ad transferendos matris fratriſque cineres feſtinavit.* Et Dio Caſſius lib. LIX. pag. 657. τάς τε ἀδελφὰς ἐς τὰς Ποντίας νήσους κατέθετο, *ſorores in Pontias inſulas relegavit.* Et Hieronymus Epitaphio Paullæ cap. III. *Delata ad inſulam Pontiam, quam clariſſima quondam feminarum ſub Domitiano principe pro confeſſione nominis Chriſtiani, Flaviæ Domitillæ, nobilitavit exſilium, videnſque cellulas, in quibus illa longum martyrium duxerat.*

Vides quam varie id nominis habeatur. Strabo, Ptolemæus, Diodorus ſingulariter Ποντία, *Pontia:* Mela, Plinius, Livius plurativo *Pontiæ:* nec de multis id Livius, ſed de una inſula intellectum vult, *Pontias inſulam* dicens: Dio autem τὰς νήσους, vere ut plures. Sic ergo eſt: a præcipua & maxima, quæ *Pontia* eſt, adjacentes etiam inſulæ interdum *Pontiæ* adpellantur, ut tamen proprie id nomen unius fuerit, ſed nobilioris, quæ hodie Ponza vocitatur, ut de ſitu primariæ Pontiarum non liceat dubitare. Quod ſi plures ſunt, de numero Pontiarum in Antonini Itinerario inſularum variat diverſis editionibus. Aldus & Simlerus ediderunt: *Inſulæ numero* III *Pontiæ, a Terracina ſtadia* CCC. Schottus autem & Bertius *numero* IIII.

Pandataria autem, ut Suetonius & Plinius vocant, & Strabo Πανδαταρία; ſive *Pandateria*, ut Mela atque Tacitus (nam Ptolemæi Πανδατωρία corruptionem redolet) ex Holſtenii conjectura eſt inſula S. Mariæ, ſita inter Pontiam & Iſchiam, ſeu Aenariam, & huic vicinam, quæ vulgo dicitur Vento tiene. Vide ipſius in Cluver. adnotat. p. 214. Hæc quoque exſilio illuſtrium deſtinata erat. Tacitus annal. I. cap. LIII. *Eodem anno Julia ſupremum diem obiit, ob impudicitiam olim a patre Auguſto Pandateria inſula, mox oppido Rheginorum, qui Siculum fretum accolunt, clauſa.* Et Suetonius Tiber. cap. LIII. *Nurum Agrippinam - - - Pandatariam relegavit.* Iterum Tacitus annal. XIV. cap. LXIII. *Inſula Pandateria Octaviam claudit. Non alia exſul viſentium oculos majore miſericordia adfecit.*

Inſula *Aenaria*, etiam *Inarime* dicta, in Cumano ſinu poſita, ſine Cumis objecta. Plinius lib. III. cap. VI. *Aenaria a ſtatione navium Aenea, Homero Inarime dicta, Græcis Pithecuſa.* Mela autem dicto cap. VII. dijungit Pithecuſam ab Aenaria. *Pithecuſa*, inquit, *Leucothea, Aenaria, Sinonia, Capreæ, Prochyta.* Et Livius ſeparavit, lib. VIII. cap. XXII. *in inſulas Aenariam & Pithecuſas egreſſi*, multitudinis numero de una, ut Capreæ. Sunt tamen qui Plinio ſuffragantur. Appianus lib. V. Civil. pag. 1130. ed. Toll. ὁ Λίβων ἐς νῆσον ὡρμίσθη τὰς Πιθηκούσας, ἣ νῦν ἐστιν Αἰναρία, *Libo ad inſulam Pithecuſas adpulit, quæ nunc eſt Aenaria.* Et Strabo lib. V. pag. 171. inſulam, quam Auguſtus Neapolitanis dedit, ut Capreas ab illis acciperet, vocat Πιθηκούσας, *Pithecuſas*; Suetonius cap. XCII. *Aenariam.* Ergo eadem Pithecuſæ & Aenaria. Accedit quod Strabo, qui Pithecuſas ſæpe nominat, & Ptolemæus, cui itidem pluraliter Πιθηκοῦσαι ſunt, non habent Aenariam, nec Inarimes nomen; nec vero credibile, tam amplam tamque vicinam continenti inſulam ab iis prætermitti potuiſſe: contra Antoninus Aenariam habet in inſulis inter Italiam & Siciliam XLV *ſtadiis*, ut ait, *a Cumis* reductam: Pithecuſarum nulla apud eum ratio. Nomen *Pithecuſarum* a ſimiis deducunt, quod quia Plinius negatum ivit, notatur a Sam. Bocharto lib. I. Chan. cap. XXXIII. quem conſulas.

Nec vero Homerus *Inarime* dixit, ut Plinius refert, ſed diviſis vocibus εἰν Ἀρίμοις, Catalogo urbium verſ. 290. unde Latini poetæ *Inarimes* nomen compoſuerunt. Virgilius Aen. IX. 716.

durum-

- - - - - - - durumque cubile
Inarime Jovis imperiis impoſta Typhoëo.

Et Ovidius Metamorph. lib. XIV. verſ. 88.

- - - - orbataque præſide pinus
Inarimen, Prochytenque legit, ſterilique locatas
Colle Pithecuſas, habitantum nomine dictas.

Et Silius Italicus lib. VIII. verſ. 541.

Non Prochyte, non ardentem ſortita Typhoea Inarime.

Eſſe autem Inarimen ipſam Aenariam, etiam Servius in Aeneid. IX. verſ. 716. tradidit. *Inarime*, inquit, *nunc Enaria dicitur.* Hodie Iſchia vocatur.

Ab hac abrupta credebatur *Prochyte* ſive *Prochyta*, quaſi ἀπὸ τοῦ προχύναι, ut Servius tradit; ſive ut Plinius, *quia profuſa ab Aenaria erat*, id eſt motu terræ avulſa. Præter Ovidium, Siliumque & Melam, ſupra memoratos, Virgilius dicto loco:

Tum ſonitu Prochyta alta tremit.

Statius lib. II. ſatyr. II. verſ. 76. de feneſtris cubiculi in villa:

Hæc videt Inarimen, illi Prochyta aſpera paret.

Strabo, Ptolemæus, Dionyſius Halicarnaſſeus, Stephanus προχύτη. Hodie Procita vel Prochita.

In ſinu Neapolitano ſunt plures parvæ inſulæ, quarum præcipua Græcum nomen inſulæ, νησὶς, etiam Latine *Neſis* ſervat. Cicero XVI. Attic. epiſt. I. ineunte: *Nonis Quint. veni in Puteolanum. poſtridie iens ad Brutum hæc ſcripſi.* Et Epiſt. II. *Bruto tuæ litteræ gratæ erant. fui enim apud illum multas horas in Neſide.* Et Seneca epiſt. LIII. *Putavi, tam pauca millia a Parthenope tua usque Puteolos ſurripi poſſe, quamvis dubio & impendente cælo. Itaque quo celerius evaderem, protinus per altum ad Niſida direxi, præciſurus omnes ſinus.* E quibus non obſcure intelligitur, inter Neapolim & Puteolos ſitam in alto, ab illa VI, ab his III millibus, quam petunt, qui vitabundi ſinus compendio navigant. Hodie *Niſita* vocatur. Poetæ quoque memorarunt. Lucanus lib. VI. verſ. 90.

- - - - tali ſpiramine Neſis
Emittit Stygium nebuloſis aëra ſaxis.

Et Papinius Statius lib. II. Silvar. carm. II. verſ. 77. 78.

- - - - - - inde malignum
Aera reſpirat pelago circumflua Neſis.

Proxime ſequitur apud Papinium jam dicto loco, verſu 79, 80.

Inde vagis omen felix Euplœa carinis,
Quæque ferit curvos exſerta Megalia fluctus.

Et

Et idem lib. III. Silvarum carmine I. verſu 149.

Et placidus Limon, numenque Euplœa carinis.

Euplœa autem parva inſula in Puteolano ſinu, habens bonam ſtationem, quæ naviganti-bus felix omen, inſtar numinis διασώζοντος eſt. *Megalia* autem Neapoli proxima: quæ fortaſſe *Megaria* ſcribenda eſt, niſi liquidarum permutatio propter euphoniam in hoc nomine invaluit. Nam Plinius lib. III. cap. VI. *Inter Pauſilipum & Neapolim Megaris.* Parva inſula, ponte juncta Neapoli, nunc ab eo quod habet, dicta Caſtello dell' Ovo. *Pauſilipum* autem promontorium eſt amœniſſimum, etiam nunc Poſilypo dictum. *Limon*, inſula an portus ſit, an quod commentatores, unde, neſcio, conjiciunt, villa litoralis, incertum eſt. Nec certior *Parthenope* Ptolemæi.

Ubi deſinit ſinus, ex adverſo Surrenti, ſunt *Capreæ*, inſula major ſuperioribus, Neapolitanorum antea: poſt Pithecuſæ permutatione Auguſti κτῆμα, qui ſplendide ædificavit, ut Strabo refert lib. V. pag. 171. Deinde ſeceſſus Tiberii multis annis. Tacitus annal. IV. cap. LXVII. *Cæſar dedicatis per Campaniam templis - - - peroſus municipia & colonias, omniaque in continenti ſita, Capreas ſe in inſulam abdidit, trium millium freto ab extremis Surrentini promontorii dijunctam.* Et Suetonius Tib. cap. XL. *Peragrata Campania, quum Capuæ Capitolium, Nolæ templum Auguſti, quam cauſſam profectionis prætenderat, dedicaſſet, Capreas ſe contulit, præcipue delectatus inſula, quod uno parvoque litore adiretur, ſepta undique præruptis immenſæ altitudinis rupibus & profundo maris.* Plutarchus de Exſilio pag. 534. Τιβέριος Καῖσαρ ἐν Καπρέαις ἑπτὰ ἔτη διῃτήθη μέχρι τῆς τελευτῆς, *Tiberius Cæſar Capreis vixit ſeptem annos uſque ad vitæ finem.* Inde dicitur Tiberii *Capreenſis ſeceſſus*, Sueton. cap. XLIII. Si Straboni fides habenda, duo quondam oppida habuit: poſtea unum, deleto altero. Fuit ibi *Villa Jovis* & *Arx* Tiberii. Suetonius cap. LXV. *Oppreſſa conjuratione Sejani nihilo ſecurior aut conſtantior, per novem proximos menſes non egreſſus eſt villa, quæ vocatur Jovis.* Et Plinius lib. III. cap. VI. *A Surrento octo millibus paſſuum diſtantes Tiberii principis arce nobiles Capreæ, circuitu quadraginta millia paſſuum.* Antiquiſſimi incolæ *Teleboæ.* Tacitus ann. IV. cap. LXVII. *Capreas Telebois habitatas, fama tradit.* Virgilius lib. VII. verſ. 735.

- - Teleboûm Capreas quum regna teneret.

Inde in ortum ſub Minervæ promontorio ſunt tres *Sirenuſæ*, parvæ inſulæ. Strabo libro I. pag. 15. Ἄγκων τις ἔγκειται μακρὸς καὶ σενὸς ἐπὶ τῶν κατὰ Σύρρεντον χωρίων ἐπὶ τὸν κατὰ Καπρέας πορθμόν, ἐπὶ θάτερα μὲν τῆς ὀρεινῆς, τὸ τῶν Σειρήνων ἱερὸν ἔχων, ἐπὶ θάτερα δὲ, πρὸς τῷ Ποσειδωνιάτῃ κόλπῳ, νησίδια τρία προκείμενα, ἔρημα πετρώδη, ἃ καλοῦσι Σειρηνούσας, *A vicinis Surrento locis usque ad fretum Capreenſe, terra inſtar cubiti flexa, ab altero montano latere Sirenum fanum habet; ab altero, ad Pæſtanum ſinum tres exiguæ inſulæ deſertæ & ſaxoſæ præjacent: quæ vocantur Sirenuſæ.* Idem lib. VI. pag. 178. Σειρῆνας, *Sirenes* in inſulis numeravit, ut ſint eædem quæ Sirenuſæ, αἱ Καπρέαι, inquit, καὶ ἡ Λευκωσία, καὶ Σειρῆνες, *Capreæ, Leucoſia, Sirenes.* Mela II. cap. IV. *petras*, memorat, *quas Sirenes habitaverint:* ſed in continenti poſuit, ut rupes ſint in litore. *Sirenuſæ* autem ſint inſulæ, ut Strabo dixit: & Ptolemæus lib. III. cap. I. extremo, Σειρηνοῦσαι νῆσοι, *Sirenuſæ inſulæ.*

Mela & Plinius quamdam inſulam *Leucotheam* memoraverunt, ignotam ceteris. Ille lib. II. cap. VII. *Pithecuſa, Leucothea, Aenaria:* hic lib. III. cap. VI. poſt Caprearum

rum deſcriptionem, *Mox Leucothea.* Putares, *Leucoſiam* in Pæſtano ſinu, quæ & *Leucaſia* dicta eſt, intelligi, niſi ipſe Plinius inſequente cap. VII. dixiſſet: *Contra Pæſtanum ſinum Leucaſia eſt, ab Sirene, ibi ſepulta, adpellata.* Sed non inſolens Plinio, rem unam duplicare, & poteſt a Mela, qui nullam Leucaſiam habet, *Leucotheam* accepiſſe: ab aliis addidiſſe *Leucaſiam.* Scribunt *Leucoſia* & *Leucaſia:* ſitu autem conveniunt. Strabo ambiguus, aut ejus exſcriptores. Lib. II. pag. 84. Προχύτη, καὶ Καπρέαι, καὶ Λευκασία, *& Capreæ, & Leucaſia.* At lib. VI. pag. 178. αἱ Καπρέαι, καὶ ἡ Λευκωσία, *Capreæ & Leucoſia.* Dionyſius Halicarnaſſenſis lib. I. pag. 43. tradit, Aeneam & Trojanos a Palinuri promontorio inſulæ adplicuiſſe, ᾗ τοὔνομα ἔθεντο Λευκασίαν, ἀπὸ γυναικὸς ἀνεψιᾶς Αἰνείου, περὶ τόνδε τὸν τόπον ἀποθανούσης, *cui nomen impoſuere Leucaſiæ, ab Aenea conſobrina, ibidem exſtincta.* Lycophron in Alexandra verſ. 723.

> Λευκωσία ῥιφεῖσα τὴν ἐπώνυμον
> Πέτραν ὀχήσει δαρόν.

Ejecta Leucoſia cognominem diu occupabit inſulam. Ibidem ſcholiaſta Iſaacius Tzetzes πέτραν τὴν νῆσον λέγει. Λευκωσία δὲ ἡ νῆσος ἀπὸ ταύτης τῆς Σειρῆνος ἐκλήθη, *petram vocat inſulam. Leucoſia vero inſula ab hac Sirene Leucoſia nomen trahit.* Ovidius etiam *Leucoſia* ſed O correpto ſeu μικρῷ, Metamorph. XV. verſ. 708.

> *Leucoſiamque petit, tepidique roſaria Pæſti.*
> *Inde legit Capreas, promontoriumque Minervæ.*

Hodie illa inſula vel petra *Licoſa* adpellatur, quod nomen ex veteri *Leucoſia* conſervatum eſt.

Oenotrides inſulæ in Velienſi ſinu ſitæ ſuccedunt. Strabo lib. VI. ſub initium: πρὸ τῆς Ἐλεάτιδος αἱ Οἰνωτρίδες νῆσοι δύο ὑφόρμους ἔχουσαι, *ante Velienſem regionem ſitæ ſunt duæ Oenotrides inſulæ, navium ſtationi opportunæ.* Plinius etiam duas numerat, easque nominatim recenſet lib. III. cap. VIII. *Contra Veliam*, inquit, *Pontia & Iſcia, utraque uno nomine Oenotrides, argumentum poſſeſſæ ab Oenotris Italiæ.*

Sequuntur Bruttiorum in Tyrrheno inſulæ. Solinus cap. de Italia: *Mox in Bruttiis ab Ulyſſe exſtructum templum Minervæ. Inſula Ligea adpellata, ab ejecto ibi corpore Sirenis ita nominata.* Si Minervæ templum intelligit quod Strabo lib. V. Ἀθήναιον, ἵδρυμα Ὀδυσσέως, male in Bruttiis illud ponit, quod in confinio Campanorum Lucanorumque prope Surrentum fuit. Attamen Lycophron. verſ. 726. *Ligeam* in Bruttiis locat, qui cum Terina Bruttiorum vel conjungit vel confundit. Ait enim Ligeam Sirenem ſepultam in Terina:

> Λίγεια δ' εἰς Τέρειναν ἐκναυσθλώσεται.

Præterea Solinus cap. III. *Ithaceſiam* inſulam memorat, quam interpretatur *Ulyſſis ſpeculam.* At plures facit hujus nominis Plinius lib. III. cap. VII. *Contra Vibonem*, inquit, *parvæ vocantur Ithaceſiæ, ab Ulyſſis ſpecula.* Tres ibidem exiſtunt, nunc Braces, Praca, Torricella, ut ferunt, nominatæ.

Tandem Pomponius Mela lib. II. cap. VII. in Siculo freto inſulam *Aeæen* ponit, Calypſûs olim ſedem. *Circa Siciliam*, inquit, *in Siculo freto eſt Aeæe, quam Calypſo habitaſſe dici-*

dicitur. Sed error etiam in fabula. Calypſo, ſecundum Homerum Odyſſ. H. verſ. 244. ſeq. *Ogygiam* inſulam coluit, quam Plinius lib. III. cap. x. non in freto, ſed contra Lacinium promontorium locavit. Alii Circes inſulam, quæ ante ſiccatas paludes fuerit; ubi promontorium Circejum eſt, *Aeæam* dictam referunt. Apollonius lib. IV. Argonaut. verſ. 661.

Ἶξον Αἰαίης λιμένα κλυτὸν - - -
- - - - ἔνθα δ' Κύρκην Εὗρον,

Venerunt in celebrem portum Aeæa, - - ubi Circen invenerunt. Et ipſam Circen Virgilius *Aeæam* lib. III. Aen. verſ. 386. dixit,

Infernique lacus, Aeæaque inſula Circes:

Ubi Servius: *qui nunc Circejus mons a Circe dicitur, aliquando, ut Varro dicit, inſula fuit nondum ſiccatis paludibus, quæ eam dividebant a continenti.* Sive ergo Calypſus ſedem, ſive Circes, ſecundum poſitionem fabularum intelligamus, utraque procul a freto abeſt, ut ita nihil præſidii in fabulis ſit, quo Melæ poſſit de Aeæa inſula opinio defendi.

CAPUT XI,

DE

INSULIS MAJORIBUS CORSICA ET SARDINIA.

IN Liguſtico mari duæ majores ſunt inſulæ, Corſica atque Sardinia: hæc Africum pelagus attingens, illa propior litori Italiæ. Pomponius Mela lib. II. cap. VII. de Inſulis: *Duæ grandes fretoque diviſæ Corſica & Sardinia, quarum Corſica Etruſco litori propior: - - - Sardinia Africum pelagus attingens, niſi quod in occidentem quam in orientem anguſtius ſpectat.* Primum agemus de Corſica ſeparatim: deinde de Sardinia.

CORSICA.

Corſica Latino ore eſt, quæ Græcis eſt Κύρνος. Strabo lib. V. pag. 155. ἡ δ' Κύρνος ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων καλεῖται Κόρσικα, *Corſicam Romani nominant, quæ Cyrnus eſt Græcis.* Plinius lib. III. cap. VI. *In Liguſtico mari eſt Corſica, quam Græci Cyrnon appellavere, ſed Tuſco propior, a ſeptemtrione in meridiem projecta, longa paſſuum CL millia: lata majore ex parte quinquaginta.* Stephanus geminam formam protulit, Κύρνος, & Κορσὶς, ίδος: utramque etiam imitatus eſt Euſtathius ad illud Dionyſii verſu 458.

- - - - - - καὶ ἀπείριτος εἰν ἁλὶ Κύρνος.

Antiqui cultores dicuntur Phocenſes fuiſſe. Herodot. lib. I. cap. CLXV. auctore: at Iſidorus Orig. lib. XIV. cap. VI. & Euſtathius ad Dionyſii dictum verſum (quod etiam Byzantius chorographus in Κορσὶς attingit,) a Liguribus primo incultam referunt, poſtquam taurum ex grege transnatare & per intervalla corpore aucto reverti Ligus femina, Corſa nomine, obſervaſſet. Sed hoc fabuloſum eſt. Verius Seneca ad Helviam de diverſis inſulæ habitatoribus cap. VIII. ad Helviam: *Hæc ipſa inſula* [Corſica] *ſæpe jam cultores mutavit. Ut antiquiora, quæ vetuſtas obduxit, transeam, Phocide relicta, Graji, qui nunc Maſſiliam colunt, prius in hac inſula conſederunt. Ex qua quid eos fugaverit, incertum eſt: utrum cæli gravitas, an præpotentis Italiæ conſpectus, an natura importuoſi maris. - - - Tranſierunt deinde Ligures in eam, tranſierunt & Hiſpani, quod ex ſimilitudine ritus adparet. - - - Deductæ deinde ſunt duæ civium Romanorum coloniæ, altera a Mario, altera a Sylla. Toties hujus aridi & ſpinoſi ſaxi mutatus eſt populus.* Incolæ dicuntur *Corſi.* Livius lib. XLII. cap. VII. *Cicereius prætor in Corſica ſignis collatis pugnavit: ſeptem millia Corſorum cæſa.* Et Capitolinis tabulis in Papirii Maſonis triumpho DE CORSEIS, antique, id eſt *Corſis.*

Plinius XXXIII *civitates* habuiſſe lib. III. cap. VI. tradit; ſi oppida intelligas, ſuſpectus eſt numerus, quia majori longe inſulæ Sardiniæ idem cap. VII. tantum XVIII oppida, ut in MSS. eſt, tribuit, ut in vulgatis, XIV. ſin populos & ſocietates, quod Latinis vox *civitas* ſonabat; oportet parvas & exiguas fuiſſe, propter eamdem inſulæ parvitatem. Plerique tantum duas urbes, easdemque Romanorum colonias memorant, *Marianam* & *Aleriam:* tot Diodorus Siculus lib. V. cap. XIII. tot Mela, Plinius, Seneca dictis locis. Cetera a Ptolemæo adduntur & Antonino.

Mariana colonia a C. Mario deducta: ut nomen fert, & Plinius diſerte dixit, ac Seneca. Situm Ptolemæus & Antoninus oſtendunt in latere orientali ſupra medietatem, ſeptemtrionem verſus, in maris ora. Etruſcos condidiſſe, Diodorus auctor eſt; etiam nominis priſci *Nicææ.* Quod enim duas ſolum in inſula urbes fuiſſe dicit *Aleriam* & *Nicæam*; in hanc Marium colonos miſiſſe ut in præcipuam & inſignem urbem; omnino eſt probabile, præſertim quod etiam Stephanus in vocabulo Νικαία, quintam hujus nominis ἐν Κύρνῳ τῇ νήσῳ, *in inſula Cyrno*, ſive Corſica, poſuit: quam eximiam urbem omnes alii, niſi Mariana eſt, ſilentio, quod non credibile eſt, præteriiſſe oportet.

Aleria, altera urbs nobilior, ita ſcripta Plinio, & Melæ, & Antonino: etiam Ptolemæo Ἀλερία κολώνια. Et ne dubites de nominis ſinceritate, vetuſto lapide, quem Sirmondus expoſuit, & Grævius ad Flori II. cap. II. repetiit, de L. Scipione legitur.

HIC CEPIT CORSICA ALERIAQUE URBE,

Sic ſcriptum exſtat, legendumque *Corſicam Aleriamque urbem.* Idem nomen Floro ex veteri libro Salmaſius reſtituit, ut Punico I bello nunc legamus de eodem L. Scipione, *Sardiniam, adnexamque Corſicam tranſit: Olbiæ hic, ibi Aleriæ urbis excidio incolas terruit.* Græcorum aliis corruptum nomen eſt, Herodoto Ἀλαλία lib. I. cap. CLXVI: Diodoro Siculo lib. V. cap. XIII. Κάλαρις: Zonaræ Tom. II. p. 57. Οὐαλερία, qui κρατίστην Κύρνου πόλιν, *præſtantiſſimam urbem Corſicæ* laudavit. Sita prope medio latere orientali inſulæ, prope oſtium amnis *Rotani*, a Ptolemæo memorati, XL millibus, ut Antonini itinerario eſt, a Mariana in meridiem. Conditam a Phocenſibus fuiſſe, Diodorus adnotavit: poſt Sulla in eam colonos duxit, uti ex Plinii Senecæque teſtimoniis conſtat. hujus verba ſupra attulimus: illius ſunt lib. III. cap. VI. *Corſica civitates habet* XXXIII, *& colonias Marianam, a C. Mario deductam: Aleriam, a dictatore Sulla.*

Inter Aleriam & Marianam Ptolemæus poſuit poſt flumen Rotanum, Ἀρτέμιδος λιμένα,

να, *Dianæ portum:* dein Τυτήλας βωμὸν; *Aram Tutelæ:* Τυόλα ποταμῦ ἐκβολὰς, *Tovolæ fluminis oſtia*, in cujus ſiniſtra fuit Mariana. Supra quam in ſeptemtrionem ex ejusdem diſpoſitione eſt *Mantinorum* oppidum, πόλις Μαντίνων; in loco fere quo nunc eſt Baſtia: deinde *Clunium*, ubi nunc S. Catharinæ fanum. Sed nihil horum eſt hiſtoriis, ac ne quidem itinerariis antiquis, illuſtratum: neque *Canelata*, in loco S. Florentiæ.

Infra Aleriam, in auſtrum verſus, eſt Antonini itinere a XXX millibus *Præſidium*, atque iterum poſt XXX millia *portus Favonii*, qui videtur Ptolemæi Φιλωνίυ λιμὴν, *Philonii portus* eſſe, tum demum eſſe *Pallæ*, Πάλλα Ptolemæi, quo iter Antonini ferebatur, XXV millibus dijuncta a portu Favonii, in loco, ut videtur, S. Bonifacii: & hæc eſt extrema in auſtralibus inſulæ. Inter Pallam & portum Favonii Ptolemæus locavit *Aliſtam* oppidum, portum verſus, quem Philonii dixit, Antoninus Favonii: & propinquiorem Pallæ *Portum Syracuſanum*, Συρακυσάνων λιμένα, de quo etiam Diodorus dicto loco: αὕτη ἡ νίκη εὐπροσόρμιςος ὖσα, κάλλιςον ἔχει λιμένα τὸν ὀνομαζόμενον, *Hæc inſula* [Corſica] *aditur facile, optimum portum habens, qui dicitur Syracuſanus.*

Quæ deinceps a meridie & occaſu ſequuntur usque in ſeptemtrionem, a ſolo Ptolemæo ſunt prodita. Poſt Pallam in auſtro eſt *Marianum*, ἄκρον καὶ πόλις, *promontorium & oppidum.* Deinde Παῦκα πόλις, *oppidum Pauca* in occidentali latere, quo loco nunc Pola eſt: unde ſuſpicio non pœnitenda Cluverii eſt, Ptolemæum quoque ſcripſiſſe Παῦλα. Supra Paulam *Urcinium* eſt oppidum eo ſitu fere, quo nunc urbs Adiazzo eſt: & in occaſum inde, *Rhium* promontorium. Inde alia promontoria *Viriballum*, *Attium*, *Titox.* Mediterranea obſcuriora ſunt: a ſeptemtrione *Palanta:* & χρυσοῦν ὄρος, *Aureus mons*, ſuo jugo protractus in ortum & auſtrum verſus: ex adverſo Urcinii *Aluca:* prope Aleriam Ὄπινον, *Opinum* oppidum: & alia. Strabonis oppida *Bleſino*, *Charax*, *Eniconiæ*, *Vapanes* inaudita & ignota ſunt.

SARDINIA.

Quæ *Sardinia* inſula Latinis eſt, Græcis dicitur Σαρδὼ, & antiquiſſimis a ſpecie plantæ pedis, quam præbet, Ἰχνῦσα, & Σανδαλιῶτις. Plinius lib. III. cap. VII. *Sardiniam ipſam Timæus Sandaliotin adpellavit effigie ſoleæ: Myrſilus Ichnuſam a ſimilitudine veſtigii.* Pauſanias in Phoc. cap. XVII. ὄνομα τὸ ἀρχαῖον, ὅτι μὲν ὑπὸ τῶν ἐπιχωρίων ἐγένετο, ὐκ οἶδα. Ἑλλήνων δὲ οἱ κατ' ἐμπορίαν ἐσπλέοντες Ἰχνῦσαν ἐκάλεσαν, ὅτι τὸ σχῆμα τῇ νήσῳ κατ' ἴχνος μάλιςά ἐςιν ἀνθρώπυ, *Antiquum nomen, quod ab indigenis fuit, non novi. Qui a Græcis commercii cauſſa adnavigarunt, Ichnuſam vocavere, quod formam humani veſtigii haberet.* Nomen autem Σαρδὼ a duce Afrorum eſt, qui primi in inſulam transmigraſſe feruntur. Ibidem Pauſanias: πρῶτοι διαβῆναι λέγονται ναῦσιν ἐς τὴν νῆσον Λίβυες. ἡγεμὼν δὲ τοῖς Λίβυσιν ἦν Σάρδος, - - - καὶ τὸ ὄνομα ἀπὸ τῦ Σάρδυ τύτυ μετέβαλεν ἡ νῆσος, *Primi in hanc inſulam Afri dicuntur immigraſſe, quorum dux Sardus erat: - - a quo inſula nomen ſortita eſt.* Utrumque nomen Italicus Silius lib. XII. verſ. 355. ſeq. eleganter ita expoſuit:

Inſula fluctiſono circumvallata profundo
Caſtigatur aquis, compreſſaque gurgite, terras
Enormes cohibet nudæ ſub imagine plantæ.
Inde Ichnuſa prius Grajis memorata colonis:
Mox Libyci Sardus, generoſo ſanguine fidens
Herculis ex ſeſe mutavit nomina terræ.

Sed tum rudi ſæculo, ſine oppidis dicitur habitata, quæ deinceps a Græcis & Hiſpanis, qui ſupervenerint, fuiſſe condita, idem tradit Pauſanias. Latini *Sardiniam dixere*, ut notum eſt: incolas *Sardos*. Livius lib. XXI cap. XVI. *Sardos Corſoſque laceſſiſſe magis, quam exercuiſſe Romana arma.* quos Eutropius lib. III. cap I. *Sardinienſes* Latina conſuetudine adpellavit. Adjectum nomen, *Sardous* Græca forma, ut Plinii lib. III. cap. V. ſub finem, *Sardoum mare:* & Latine Nepos Catone cap. I. *Sardinienſis triumphus.*

Fertilitas inſulæ, quamvis inſalubri cælo, magnopere laudatur. Mela lib. II. cap. VII. *Sardinia fertilis, & ſoli quam cæli melioris: atque ut fecunda, ita pæne peſtilens.* Polybius lib. I. cap. LXXIX. Σαρδὼ, ὖσα νῆσος καὶ τῷ μεγέθει, καὶ τῇ πολυανθρωπίᾳ, καὶ τοῖς γεννήμασι διαφέρουσα, *Sardinia eſt inſula & magnitudine, & frequentia hominum, & fructuum proventu præſtans.* Silius Italicus lib. XII. verſ. 375. de hac inſula:

> \- - - *propenſæ Cereris nutrita favore.*

Quæ cauſſa fuit, ut in horreis urbis Romanæ & Italiæ etiam Sardinia numeraretur. Cicero pro lege Manil. cap. XII. *Pompejus nondum tempeſtivo ad navigandum mari Siciliam adiit, Africam exploravit: inde Sardiniam cum claſſe venit: atque hæc tria frumentaria ſubſidia reipublicæ firmiſſimis præſidiis claſſibusque munivit.* Et Valerius Maximus l.b. VII. cap. VI. n. I. *Siciliam & Sardiniam, benigniſſimas urbis nutrices* vocitavit.

Oppida Plinius lib. III. cap. VII. in inſula XVIII fuiſſe tradit: ipſe ſex ſolum nominavit, *Sulcitanos, Valentinos, Neapolitanos, Boſenſes, Caralitanos civium Romanorum, & Norenſes*: coloniam unam, quæ vocatur *ad turrim Libyſonis* Mela dicto loco: *Urbium antiquiſſimæ, Calaris & Sulci.* Nec Strabo lib. V. pag. 155. πόλεις εἰσι μὲν πλείους, ἀξιόλογοι δὲ Κάραλις καὶ Σοῦλχοι, *Plures quidem* [Sardiniæ] *urbes ſunt, duæ autem præcipuæ, Caralis & Sulchi.* Pauſanias dicto loco *Olbiam* & *Noram* in antiquiſſimis numerat. Hæ ſunt hujus inſulæ urbes & oppida nobiliora, quæ ſingulatim nunc, in quantum cognita ſunt, cum aliis quibusdam obſcuris perluſtrabimus.

Sardinia freto diremta eſt a Corſica, cui in auſtrum objecta, in Africum mare protenditur. Plinius lib. III. cap. VI. *Pelagus Africum attingens Sardinia, minus octo millibus paſſuum a Corſicæ extremis, etiamnum anguſtias eas arctantibus inſulis parvis, quæ Caniculariæ adpellantur: itemque Phintonis & Foſſæ: a quibus fretum ipſum Taphros nominatur.* Fretum ipſum ergo *Foſſa* dictum, Græce τάφρος, ab inſula hujus nominis in freto, vel prope, ſita.

Poſt fretum pars inſulæ, quæ Italiam ſpectat, montoſa & aſpera: inculta & inpervia. Pauſanias Phoc. cap. XVII. τῆς νήσου τὰ πρὸς τῆς ἄρκτου καὶ ἠπείρου τῆς κατὰ Ἰταλίαν, ἐστὶν ὄρη δύσβατα, τὰ πέρατα συνάπτοντα ἀλλήλοις, *ora inſulæ ad aquilonem & Italiæ litora converſa, in montes conſurgit invios, coeuntibus prope verticibus.* Silius Italicus lib. XII. verſ. 372.

> *Qua videt Italiam, ſaxoſo torrida dorſo*
> *Exercet ſcopulis late freta.*

Hoc tractu ſunt *Inſani montes*, ut proprio nomine adpellabantur. Livius lib. XXX. cap. XXXIX. *a Corſica in Sardiniam,* [conſul Claudius] *trajecit. Ibi ſuperantem Inſanos montes multo & ſævior & infeſtioribus locis tempeſtas adorta, disjecit claſſem.* Et Florus lib. II. cap. VI. *Sardiniam Gracchus arripuit. nihil illi gentium feritas, Inſanorumque (nam ſic vocantur) immanitas montium profuere.* Et Ptolemæus lib. III. cap. III. eodem ſenſu τὰ Μαινόμενα ὄρη,

ὄρη, illos montes in Sardinia nominavit. Claudianus B. Gild. v. 511. ſeqq. de Sardiniæ ſitu:

> - - - - *quæ reſpicit Arcton,*
> *Immitis, ſcopuloſa, procax, ſubitisque ſonora*
> *Flatibus. Inſanos infamat navita montes.*
> *Hinc hominum pecudumque lues, hinc peſtifer aer*
> *Sævit, & excluſis regnant aquilonibus auſtri.*

Promontoria ibi ſunt *Erebantium* ad fretum; *Columbarium*, ex montibus dictis procurrens. Utrumque Ptolemæo auctore notum, qui alterum vocavit Κολυμβάριον ἄκρον, Latina littera *u* in υ mutata. Inter utrumque habet Ἄρκτου ἄκραν, *Urſi promontorium*, prope inſulam Foſſam.

Ubi planior inſula ſeſe aperit, ſequitur *Portus Olbianus* Ptolemæi in orientali latere: & ex intervallo urbs *Olbia*, antiquiſſima, a Græcis, ut Pauſanias refert, condita. Cicero ad fratrem, præſidem illius provinciæ, lib. II. epiſt. VIII. *Has ſcito litteras me ſolas accepiſſe poſt illas, quas tuus nauta attulit, Olbia datas.* Ptolemæus Ὀλβία πόλις. Florus lib. II. cap. II. de L. Scipione: *Sardiniam adnexamque Corſicam tranſit. Olbiæ hic, ibi Aleriæ urbis excidio incolas terruit.* De eodem Zonaras pag. 57. ἐπὶ πόλιν Ὀλβίαν ἦλθεν, *Olbiam urbem adgreſſus eſt.* Sita ad mare fuit. Claudianus B. Gild. verſ. 519.

> *Partem litoreo complectitur Olbia muro.*

Inde *Olbienſes* dicti. Oroſius lib. I. cap. II. *Sardinia habet a meridie Caralitanos: ſeptemtrionem verſus Ulbienſes.* nam & *Ulbia* ſcriptum fuit. Cicero ad Quintum lib. II. epiſt. III. *Olbienſem epiſtolam* dixit Olbia datas litteras. Quod vero ſupra portum *Olbianum* diximus, id Græca factum imitatione, quia Ptolemæi Ὀλβιανὸς λιμὴν eſt.

A XXVII millibus in Antonini itinerario *portus Luguidonis* eſt, haud dubie cum oppido, aut non longe ab illo, quia in populis inſulæ Ptolemæus Λουκουϊδωνησίους, *Luguidonenſes* quoque numeravit. Hinc poſt XV millia, Caralim verſus, *Fanum Cariſii*; nec Ptolemæi procul abeſt Φηρωνία πόλις, *oppidum Feroniæ:* & ex modico intervallo Συπίκιος λιμὴν, *Supicius portus*, ſive, ut in Vaticano eſt, Σολπίκιος, *Sulpicius:* Antoninus eo tractu *Porticenſes* habet. Sed carent hæc lumine hiſtoriarum: ad clariora properamus.

Caralis, & pluraliter *Carales*, in nobiliſſimis urbium Sardiniæ: immo caput ejus: hodie Cagliari, item Calari. Florus lib. II. cap. VI. *Sardiniam Gracchus arripuit. - - - Sævitum in urbes, urbemque urbium Caralim.* Strabonis & Melæ verba ſupra percepimus, uterque ſingulari numero Κάραλις, *Caralis.* Ptolemæus: Κάραλις πόλις καὶ ἄκρα, *Caralis urbs & promontorium.* Et Plinii Caralitanum promontorium dicto loco ſeu cap. VII. eſt: Ptolemæi etiam Καραλιτανὸς κόλπος, *Caralitanus ſinus.* Pauſanias Phoc. cap. XVII. & Procopius Goth. IV. cap. XXIV. & Vand. B. lib. I. cap. XXIV. Κάρναλις, addita littera ſcripſerunt. Multitudinis numero *Carales* Livius conſtanter. Lib. XXIII. cap. XL. *navibus longis ad Carales ſubductis.* Et mox: *Manlius Carales ſe recepit:* & cap. XLI. *Carales exercitum reduxit.* Et Hirtius Afric. extremo: *poſt diem* III *Carales in Sardiniam pervenit.* Et mox: *a Caralibus ſecundum terram provectus.* A Pœnis conditam Pauſanias refert: ab Romanis jus civitatis accepiſſe Plinius auctor eſt, qui *Caralitanos civium Romanorum* dixit.

In auſtrali latere, urbs itidem præclara, *Sulci* erant. Mela dicto loco: *urbium antiquiſſimæ, Caralis & Sulci.* nam una cum Carali, ut Pauſanias tradit, & hæc urbs a Carthagi-

thaginienſibus condita. Male is quidem Σύλλους in vulgatis habet, quod credo ab exſcribentibus eſſe, & Σύλκους legendum. Sic enim Stephani breviator: Σύλκοι, πόλις ἐν Σαρδοῖ, Καρχηδονίων κτίσμα, *Sylci urbs Sardiniæ, Carthaginienſium opus.* Ptolemæus Σόλκοι: forſan Σούλκοι ſcripſit, ut Latini *Sulci.* Strabo Σουλχοὶ, *Sulchi*, quod minus placet, quia Stephanus & Ptolemæus κ, Latini c conſtantius ſervant. Mela *Sulci*, ut dictum: Plinius, *Sulcitani*, qui incolunt: & Hirtius Afric. extremo: *Cæſar Sulcitanos* H-S C *millibus multat.* Itidem Plinius eodem loco, *Sulcenſe promontorium.* Claudianus B. Gild. ſub finem:

Pars adit antiqua ductos Carthagine Sulcos.

Urbs nunc diruta jacet, nomen in proxima inſula ſervari fertur, quæ videtur Plinii *Enoſis* eſſe.

Per flexum inſulæ in occidentale latus venimus, in quo *Boſa* & *Neapolis* priſca nomina conſervant: unde Antonini ductu, itinere a Tibulis Sulcos, de ceteris oppidis judicamus. Ordo in notioribus talis eſt:

Tibulis	—	—	
ad Herculem	M.	P.	LVIII.
ad Turrem	M.	P.	XVIII.
Noram	M.	P.	XVII.
Boſam	M.	P.	XLI.
Cornos	M.	P.	XVIII.
Tharros	M.	P.	XVIII.
Neapolim	M.	P.	XXX.
Metalla	M.	P.	XXX.
Sulcos	M.	P.	XXX.

Ut ergo ab auſtro in ſeptemtrionem progrediamur, prima poſt Sulcos ſunt *Metalla*, a fodinis haud dubie nominata. Deinde eſt *Neapolis*, quæ nomen retinet, ad ſinum, paullo ſupra, Oriſtanum, urbem archiepiſcopalem. Inde Caralim verſus, ex intervallo ſunt *Aquæ Neapolitanæ*, calidæ & ſalubres a Ptolemæo æque & Antonino laudatæ. Haud procul Napoli, ſi recta poſitio Ptolemæi eſt, Οὔσελλις, *Uſellis* fuit, πόλις κολώνια, *oppidum*, *colonia*, quam poſt Veſpaſiani tempore deductam eſſe oportet, quia Plinius ſua ætate *unam coloniam*, Turrim Libyſonis fuiſſe, lib. III. cap. VI. teſtis eſt. Supra Uſellim Τάῤῥαι πόλις, *oppidum Tarræ:* Antoninus *Tharpos* vel *Tharphos*, illud Aldi, hoc Simleri editione dixit, quod in *Tharros* recentiores, Ptolemæo duce, mutaverunt.

Nobilior urbs *Cornus* eſt, Ptolemæi Κόρνος, Antonini plurativo numero *Corni.* Livius lib. XXIII. cap. XL. *Alius exercitus primo per agros ſilvasque fuga palatus: dein quo ducem fugiſſe fama erat, ab urbem, nomine Cornum, caput ejus regionis, confugit, debellatumque eo prœlio in Sardinia eſſet, ni claſſis Punica - - - in tempore ad ſpem rebellandi adveniſſet.* Et cap. XLI. *Ceteris urbs Cornus eadem, quæ ante, fugæ receptaculum fuit. quam Manlius, victore exercitu adgreſſus, intra paucos dies recepit.* Ptolemæus in mediterraneis ſcripſit: ſed haud procul a mari fuiſſe, iter oſtendit Antonini. *Boſam* quoque, quam & ipſe Βῶσαν vocat, unde Plinii *Boſenſes* ſunt, in μεσογείοις, *mediterraneis* ſcripſit, quæ vero in ora ſita ſupereſt urbs eadem, ut nomen probat & iter Antonini.

Interjacet Ptolemæi *Coracodes portus*, Κορακώδης λιμὴν, cujus oppidum videtur *Corax* fuiſſe:

fuiſſe: & Antonini *Carbia:* & alius portus ac oppidum Νύμφαιον, *Nymphæum* nomine, ejusdem Ptolemæi; antequam ad *Noram* veniatur, intus paullo, recedente inter duos ſinus mari, poſitam, quod itineris etiam rationes demonſtrant. Hæc Ptolemæi Νώρα πόλις, ſed itidem loco mota in meridianam regionem. Ductus autem itineris Antonini nobis certior eſt, quam diſpoſitio Ptolemæi. Pauſanias ſæpe dicto cap. XVII. Phoc. Ἴβηρες ἐς τὴν Σαρδὼ διαβαίνουσιν ὑπὸ ἡγεμόνι τοῦ στόλου Νώρακι, καὶ ᾠκίσθη Νώρα πόλις ὑπὸ αὐτῶν, *Hiſpani, in Sardiniam duce Norace transvecti, urbem Noram condiderunt.* Oppidanos Plinius *Norenſes* adpellavit.

Ad mare, ſupra Nymphæum, Τίλλιον πόλις, *oppidum Tillium,* ſive *Tilium:* & ad ſinum excurrentem locus *ad Turrem*, Itinerario monſtrante, quæ Plinii haud dubie *Turris Libyſonis*, Ptolemæi πύργος Λιβίσωνος, ut in MS. eſt, vulgo Βίσωνος; nunc, exciſa urbe, nudus portus *Porto Torre* vocitatur. Inde locus *ad Herculem*; & tandem, minore intervallo, quam itinerario eſt, ſunt *Tibula*, unde aliquot itinera ducuntur; Ptolemæi Τίβουλα πόλις, *urbs Tibula:* ſupra quam *Juliola* ejusdem Ptolemæi, prope fretum poſita.

Superſunt quædam interiora ad perluſtrandum, quibus vero certum locum adſignare difficile eſt. Itinere a Tibulis Caralim ponit Antoninus *Forum Trajani* inter oppidum Luguidonem & Aquas Neapolitanas, munitum ab Juſtiniano. Procopius lib. VI. de Aedific. cap. VII. πόλις ἐστὶν ἐν τῇ νήσῳ Σαρδοῖ, ἣ νῦν Σαρδινία καλεῖται, Τραϊανοῦ Φόρον αὐτὴν καλοῦσι Ῥωμαῖοι. Ταύτην τειχήρη πεποίηται Ἰουστινιανὸς, οὐ πρότερον οὖσαν, *Oppidum eſt in inſula Sardinia, Forum Trajani. Hoc mœnibus cinxit Juſtinianus, quum eſſet nudum antea.*

Tredecim millibus ſupra Caralim, eodem indice Antonino, itinere a portu Tibulis Caralim, *Ferraria* eſt, a fodinis haud dubie & officinis ita dicta. nam & ferri ferax hæc inſula, & Rutilius Itinerar. lib. I. chalybem inſulæ Ilvæ laudans, nec potiorem Noricum eſſe dicit, neque Bituricenſem Galliæ,

Nec quæ Sardoo ceſpite maſſa fluit.

Ptolemæus in mediterraneis etiam *Valeriæ* meminit, (editum eſt Οὐαλερία πόλις) quod nomen ipſe ſuſpectum reddidit, dum in populis inſulæ Οὐαλεντίνους recenſet, & Plinius *Valentinos* lib. III. cap. VII. Unde pronum eſt conjicere, nomen oppidi non Valeria, ſed *Valentia* fuiſſe, & ita quoque ſcripſiſſe Ptolemæum. Ejusdem eſt Λῆσα, *Leſa*, unde *Aquas* nominat *Leſitanas.* Alia Ptolemæi & Antonini tam in litore, quam media terra, præterimus, quod nihil habemus de iis dicere; minus in hiſtoriis, unde illuſtremus.

De populis Sardiniæ lib. III. cap. VII. Plinius: *Celeberrimi in ea* [inſula] *populorum Ilienſes, Balari, Corſi.* Pomponius Mela de eadem inſula: *In ea antiquiſſimi populorum ſunt Ilienſes.* Sed antiquiores in inſula, ſi Pauſaniæ credimus, Hiſpani, Libyes, Græci fuerunt. Poſt demum, inquit, Trojanorum, qui cum Aenea erant, μοῖρα ἀπενεχθεῖσα ὑπὸ ἀνέμων ἐς Σαρδῶ, ἀνεμίχθησαν τοῖς προενοικοῦσιν Ἕλλησι, *pars tempeſtatibus in Sardiniam abrepta, Græcis, qui ante illic conſederant, permiſti ſunt.* Hi ſunt *Ilienſes* Sardi, a Mela, Plinio, Livio memorati, qui poſtea, quum major Afrorum manus ſuperveniens exſtingueret Græcos, ἐς τῆς νήσου τὰ ὑψηλὰ, *in montana inſulæ* confugientes, ibi *Ilienſium* nomen etiam ad Pauſaniæ ætatem usque (ἐς ἐμὲ ἔτι, inquit) conſervarunt. *Corſorum* origo, & ex vicina inſula adventus, per ſe intelliguntur. *Balarorum* nomen Φυγάδας, *fugitivos* Pauſanias κατὰ γλῶσσαν τὴν Κυρνίων, *ſecundum Corſorum linguam*, interpretatur, quia fuerint Hiſpani genere, antea ſocii Pœnorum in inſula, poſt ſeparati ab illis defectione, in alios

montes confugerint. Aeque ergo, ut Ilienſes, confiſi montibus quos incolebant, planiores partes, ut liberi prædatores, infeſtarunt. Livius lib. XLI. cap. VI. *In Sardinia magnum tumultum eſſe, litteris prætoris cognitum eſt. Ilienſes, adjunctis Balarorum auxiliis, pacatam provinciam juvaſerant: nec eis invalido exercitu, & magna parte peſtilentia abſumto, reſiſti poterat.* Eſt & genus hominum in inſula, quos *Pellitos Sardos* Livius dixit lib. XXIII. cap. XL. qui etiam in montanis haud dubie habitarunt: ideoque maſtrucis & pellibus ad frigus arcendum uſi. Dux Sardorum, inquit, *Hampſicora tum forte profectus erat in Pellitos Sardos ad juventutem armandam, qua copias augeret.* Hos Cicero de Prov. conſul. cap. VII. *maſtrucatos latrunculos* vocat. *Res*, inquit, *in Sardinia cum maſtrucatis latrunculis a proprætore una cohorte auxiliaria geſta.* Ptolemæus plures populos enumerat, ſed pleroſque ab urbibus denominatos, ut *Tibulatios*, *Coracenſes*, *Canuſitanos*, quos a Fano Canuſii Cluverius (ſic legit in itinerario, non *Cariſii*) ducit: geminos *Solcitanos*, auſtrales, & alios; quemadmodum etiam Antoninus alios *Sulcos* in orientali latere, alios in auſtrali habet: *Cornenſes*, *Scapitanos*, *Neapolitas*, & ceteros.

Fluminum inſulæ vix unum & alterum nominatim memoratur, *Thyrſus*, Θύρσος Ptolemæi & Antonini; ille oſtia ſupra Uſellim ponit: hic, caput in via ab Olbia Caralim: lapſus, διὰ μέσου τῆς χώρας, *per mediam inſulam*, ut Pauſanias, cui Θόρσος eſt, pravate fortaſſis, loco perſæpe dicto adnotat. Proximus eſt Τέρμος, *Termus*, inter Nymphæum & Caracodem portum in mare decurrens. Cetera minora & indigna memoratu ſunt.

Inſulæ circa Sardiniam plures ſunt minores. Plinius lib. III. cap. VII. *Habet ea* [Sardinia] *a Gorditano promontorio duas inſulas, quæ vocantur Herculis: a Sulcenſi, Enoſin: a Caralitano, Ficariam.* Habet & Ptolemæus in Sardinia Γορδίτανον ἄκρον, *Gorditanum promontorium* in latere occidentali ſupra Tillium, ſeptemtrionem verſus, ubi duæ inſulæ, altera mediocris, altera parva admodum. Ptolemæus autem unam Ἡρακλέους νῆσον proponit, majorem intelligens, quæ hodie Zavara dicitur: minorem, nunc Iſola Piana, propter exiguitatem poſthabuit. Promontorium autem Gorditanum, eſt Capo di Argentera. *Enoſis*, hodie S. Antioco: Caralitano promontorio objectæ Cortelazo & Serpentera: alterutra Plinii & Ptolemæi *Ficaria*. Præterea Ptolemæus narrat *Phintonis* (Φίντωνος) inſulam, *Nymphæam*, *Diabaten*, *Hieracum*, ἱεράκων, id eſt accipitrum; *Plumbariam*, & *Hermæam* ſive Mercurii. In Agathodæmonis tabula *Hermæa* eſt ſupra Olbianum ſinum, contra Inſanos montes: *Diabate* contra portum Nymphæum: *Hieracum* ſive *Accipitrum* inſula ab occaſu ſinus Sulcitani. *Phintonis* inſulam, quam & Plinius habet, in ſeptemtrionem Cluverius ab Erebantium promontorium rejecit. *Cunicularia* Plinii ex Tabulæ Peutingerianæ *Cunicularia* una, ad ſinum Caralitanum ſita, cognoſcuntur. *Bertula* in eadem Tabula ad medium lateris occidentalis: Boaris & Bovenna, utcumque ſcriptas, ad auſtrale viſuntur, quæ il Toro (Taurus) & la Vacca hodie vocantur. *Plumbaria*, Μολυβώδης, incerto loco eſt.

Tab. 27.
Septentrio
Mare Mediterraneum
Sicilia
Lilybæum prom.
Syracusa
Pachynum prom.
Cossyra
Gaulos
Africæ Littus
Mercurii prom.
Melite
Carthago
Lopadusa
Sicilia Antiqva
Mare Tyrr
Cephalœdis
Occidens
Solus
Kimera
Hyccara
Parthenicum
Aquæ Pertricianenses
Cetaria
Segestanorum emporium
Eryx
Segesta sive Aegesta
Macella
Schera
Drepanum
Phorbantia
Aegates Insulæ
Aegithallus
Ietas M. Ietæ
Hiera
Aegusa
al. Aegusa
Motya
Entella
Lilybæum oppid.
Lilybæum promont.
Pintia
Thermæ Selinuntiæ
Aquæ Labodæ
Triocala
Elethium
Mazarum
Selinus
Ancyra
Heraclea Minoa
Gemel Colles
Meridies

pag. 619.
Didyme
Kicesia
Strongyle
Phoenicuſa
Ericuſa
Lipara
Inſulæ
Herculis Ins.
Euonymos
Æoliæ
Hiera, item Vulcania
Charybdis
Scylla
ITALIAE PARS
Pelorum Promont.
Mylæ
Nau lochus
Fanum Dianæ Faſcelinæ
Meſſana olim Zancle
Rhegium
Tyndarium ſe. Tyndaris
Abacæni
Noæ
Helicon Flu.
Fretum Siculum
Leucopetra promont.
Argennum Promont.
Taurominium
Onobola ſive Taurominius Flu.
Aluntium
Calacta
Aleſa Haleſa
Apollonia
Galata
Mutiſtratum
Amaſtra
Noma
Capytium
Tiſſa
Aetna Mons
Acis flu.
Galaria
Centuripe
Ineſſa ſ. Aetna
Adranum
Hybla maior
Herbita
Imachara
Engyum
Tabæ
Petra
Symethus Flu.
Symæthum
Agyrium
Catana ſive Catine
Murgantium ſue Morgentium
Aſſorus
Chryſas Flu.
Eryces Flu.
Hergetium Sergentium
Enna
Nebrodes Montes
Heræi Montes
Maro Mons
Magella
Leontini Campi
Capitoniana
Palica
Leontium
Pergus Lac.
Paliscorum Lac.
Mylas flu.
Xiphonia
Hybla Galeotis ſive Megara
Alabus Fl.
Nonymna
Mena
Echetla
Erbeſſus
Tapſus
Cacyrum
Syracuſa
Ortygia Ins.
Caulonia Callonia
Olympium
Cyane fons
Cacyparis Flu.
Elorus Flu.
Naustathmg
Acræ
Acrille
Asinarus fl.
Neetum
Elorum
Phoenicus flu. & portus
Pachynum Promont.
Pachyni portus
Mutyce
Caſmenæ
Odyſſeæ portus
Camerina
Camarina
Hyrminus Flu.
Hybla minor
Oanus fl.
Hipparis fl.
Achates Flu.
Vagedruſa Flu.
Gela Flu.
Geloi Campi
Gela
Mactorium
Phalarium
Phintia
Himera Flu.
Acragas Flu.
Pentiana
Carcomana
Acragas ſive Agrigentum
Dedalium
HENVM
SICVLVM MARE
Oriens
ridies
38
37
36

CAPUT XII.

DE

SICILIA.

SIcilia inſula tam propinqua eſt Italiæ, ut plures veterum continentem olim fuiſſe, poſtea vel terræ motu vel maris impetu utriusque abſciſſam, crediderint, de quo in in Italia, quum *Rhegii*, urbis ad fretum ſitæ, nomen explicaremus, prædictum fuit, ſuſpectam illam hiſtoriam, & fabulæ ſimiliorem permultis videri adeo, ut antiquorum etiam modeſtiores, Virgilius atque Mela, ad famæ incertum & vulgi opinionem id rejiciant, dicantque, ille *diſſiluiſſe FERUNT*; hic, *Sicilia, ut FERUNT, aliquando continens.* Sævit hodieque mari, fiunt tremores terræ atque motus, nec vero tanta avulſio partium deprehenditur. Accedunt rupes & promontoria, quibus utrumque latus freti præmunitur, ut disruptio ne credibilis quidem videatur. Nihilominus non deſunt, qui id adſeveranter enuntient, Silius Italicus lib. XIV. verſ.

Auſoniæ pars magna jacet Trinacria tellus;
Ut ſemel expugnante Noto, & vaſtantibus undis,
Accepit freta cæruleo propulſa tridente.
Namque per occultum cæca vi turbinis olim
Impactum pelagus laceratæ viſcera terræ
Diſcidit, & medio perrumpens arva profundo
Cum populis pariter convulſas tranſtulit urbes.

Plinius quoque lib. III. cap. VIII. non dubitabundus dixit, *Sicilia, quondam Bruttio agro cohærens, mox interfuſo mari avulſa.* Quod tam certum Tanaquillo Fabro, viro clariſſimo adparet, ut tempus etiam avulſionis in Euſtathii ad Periegetæ verſ. 475. commentariis ſe inveniſſe lib. I. epiſt. XIV. glorietur: quam is auctor (ſi modo antiquior ipſe eſſet, fideque dignior) Acaſto, Acoli filio, Siculis imperitante, factam eſſe memorat. Aeolum autem Tanaquillus circa ea tempora vixiſſe refert, quibus Iſraelitæ duram illam ſervitutem, quam ſub Pharaonibus ſervierant, exuerunt. Unde id confirmetur, non addidit, quod in medio, aut dubio potius, relinquemus.

Sive autem vera fuit abruptio illa, ſive, quod probabilius videtur, ut multæ antiquitatis traditiones, conficta; tam vicina tamen Sicilia Italiæ eſt, ut *ſuburbanum* illam *provinciam* Romani dixerint. Florus lib. II. cap. II. *quum jam Sicilia ſuburbana eſſet populi Romani provincia*: & lib. III. cap. XIX. de ſervili bello: *Terra frugum ferax, & quodammodo ſuburbana provincia.* Quid? quod tanta illarum propinquitas eſt, ut in altera alterius gallicinia & latratus canum exaudiri jam olim obſervatum fuerit. Silius dicto loco verſ. 20.

Sed ſpatium, quod diſſociat conſortia terræ,
Latratus fama eſt (ſic arcta intervenit unda)
Et matutinos volucrum transmittere cantus.

 Plinius

Plinius latitudinem freti MD paſſuum refert: Straboni autem lib. VI. pag. 177. a Cæny promontorio ad Poſidonium στενωπὸς ὅσον ἐξαστάδιος, μικρῷ δὲ πλέον τὸ ἐλάχιστον διαπέραμα, *anguſtia freti ſex ſtadiorum, & paullo longior trajectus breviſſimus.* At Agathemerus lib. I. cap. V. δίαρμα ἔχει ἀπὸ Πελώρου ἄκρου εἰς Ἰταλίαν σταδίων ιά πορθμόν, *trajectus a Peloro promontorio in Italiam, habet undecim ſtadiorum fretum*, id quod propius ad numeros Plinii, ſi recte ſeſe habent, accedit.

Varia ſunt inſulæ hujus nomina, eaque vel a ſitu, vel a populis eorumque ducibus impoſita, *Trinacria*, *Triequetra*, *Sicania*, *Sicilia*, ut periphraſtica nomina alia taceamus. Plinius lib. III. cap. VIII. *Ante omnes* [inſulas eſt] *claritate Sicilia, Sicania Thucydidi dicta, Trinacria pluribus, aut Triquetra, a triangulari ſpecie.* Primum nomen *Trinacria* a tribus ἄκροις ſeu *promontoriis* vocatur, quorum primum, *Pelorum*, Πέλωρον, adverſus Scyllam in Italiam vergit: alterum, *Pachynum*, in Græciam: tertium, *Lilybaum*, in Africam. *Trinacria* nomen poetis uſurpatum magis eſt quam ceteris ſcriptoribus. Virgilius Aeneid. III. verſ. 440.

> *Trinacria fines Italos mittere relicta.*

Et ibidem verſu 581.

> - - - - *intremere omnem*
> *Murmure Trinacriam, & cælum ſubtexere fumo.*

Et per modum adjectionis verſu 384.

> - - - *Trinacria lentandus remus in unda:*

& Silius lib. XIV. verſ. 11. *Trinacria tellus*, quem verſum paullo ante produximus. Eſt etiam *Trinacris*, triſyllabum ejuſdem compoſitionis nomen. Ovidius Faſt. IV. verſ. 419.

> *Terra tribus ſcopulis vaſtum procurrit in æquor*
> *Trinacris, a poſitu nomen adepta loci.*

Et Metamorphoſ. lib. V. verſ. 346.

> *Vaſta giganteis ingeſta eſt inſula membris*
> *Trinacris.*

Ac eliſa littera Τρινακία, *Trinacia*: & Τρινακίς, *Trinacis*. Dionyſius Periegeſ. verſ. 467.

> Τρινακίη δ᾽ ἐπὶ τῇσιν, ὑπὲρ πέδον Αὐσονιήων
> Ἐκτέταται.

Trinacia autem poſt ſuper ſolum Auſoniarum extenta eſt. Id quod nonnulli etiam ab ἄκρον, quamquam ejecta littera eſt, derivant. Euſtathius ad Dionyſium: Ἔστιν δὲ ἡ ἐτυμολογία τοῦτο τῆς Τρινακίας οἱονεὶ τρινακρείας, ὅ ἐστι τρία ἐχούσης ἄκρα. Et Strabo lib. VI. pag. 183. euphoniæ dat expulſionem litteræ. Τρινακρία, inquit, πρότερον, Τρινακὶς δ᾽ ὕστερον προσ-

προσηγορεύθη, μετονομασθεῖσα εὐφωνότερον, *Trinacria primum, Trinacis deinde adpellata ſono vocis concinniore.* Alii vocabulum a τρίναξ, κος, id eſt *tridens* deducunt, quod quia ambigue per τ & θ ſcribitur, Homeri quoque ſcriptura Θρινακίη Odyſſ. Λ verſ. 106. & Μ verſ. 127, 135. ſimul intelligitur. Byzantius Stephanus: Τρινακρία ἐκλήθη οὕτως, ἢ ὅτι τρεῖς ἄκρας ἔχει, ἢ ὅτι θρινακί ἐστιν ὁμοία, *Trinacria ita vel a tribus promontoriis dicta, vel quod* θρινακι, id eſt tridenti, *ſimilis eſt.*

Vocabulum *Triquetræ* præter Plinium ſupra productum, eſt Horatii lib. II. ſatyr. VI. verſ. 55. ubi *prædia Triquetra militibus promiſſa*, in Sicilia ſunt: & Silius lib. V. verſ. 490.

Huc Aetnæa cohors, Triquetris quam miſerat oris
Rex, Arethuſa: tuus.

Nomen *Sicaniæ* a *Sicanis*, populo eſt, quos Dionyſius Halicarnaſſenſis lib. I. pag. 17. γένος Ἰβερικόν, *Hiſpanam gentem* vocat: *Siculi* autem, unde nomen *Siciliæ* eſt, ex Italia feruntur in inſulam veniſſe. Silius lib. XIV. verſ. 33. de utriſque

\- - - - - - - *Cyclopia regna*
Vomere verterunt primum nova rura Sicani.
Pyrene miſit populos. - - - - & verſ. 37.
Mox Ligurum pubes, Siculo ductore novavit
Poſſeſſis bello mutata vocabulo regnis.

Etiam *Læſtrygones*, quæ gens perinde fuit Italica, in antiquisſimis Siciliæ habitatoribus numerantur, de quibus Silius dicto libro verſ. 127.

Prima Leontinos vaſtarunt prœlia campos,
Regnatam duro quondam Læſtrygone terram.

Additæ coloniæ Græcorum, Naxos, Chalcidenſium, Syracuſæ Corinthiorum, aliæque aliorum: & Carthaginenſes magnam partem occuparunt. Hos colonos numeraſſe ſatis ſit: plures tradunt Strabo in Sicilia, & Thucydides lib. VI. ſub initium. Ex qua commiſtione factum, ut *trilingues* Siculi apud Apulejum lib. XI. cenſerentur, id eſt Græce, Punice, Italice loquentes.

Ingens fertilitas inſulæ, laudataque a pluribus. Ut de Græcis taceam, tota Ciceronis oratio Frumentaria eſt teſtis hujus rei: & Florus ſervili bello, *Terra frugum ferax:* ac Silius Italicus lib. XIV. verſ. 23.

Multa ſolo virtus: jam reddere fœnus aratris,
Jam montes umbrare olea, dare nomina Baccho;
Nectare Cecropias Hyblæo accendere ceras.

Inde eſt, quod horreum Romanæ reipublicæ hæc inſula habita quondam fuerit. Cicero pro Lege Manil. cap. XII. Pompejus *nondum tempeſtivo ad navigandum mari Siciliam adiit, Africam exploravit; inde in Sardiniam cum claſſe venit: atque hæc tria frumentaria ſubſidia reipublicæ firmiſſimis præſidiis navibusque munivit.* Et Livius lib. XXVI. cap. XL. de conſule Lævino refert, *coegiſſe Siculos, poſitis tandem armis ad agrum colendum animos convertere: ut eſſet*

ut eſſet non incolarum modo alimentis frugifera inſula, ſed urbis Romæ atqua Italiæ (id quod multis ſæpe tempeſtatibus fecerat) annonam levaret. Et lib. XXVII. cap. V. *omnes* [Siculos] *in urbes agroſque ſuos reductos, arare, ſerere: deſertam recoli tandem terram frugiferam ipſis cultoribus, populoque Romano pace ac bello fidiſſimum annonæ ſubſidium.*

Limes inter Italiam Siciliamque *fretum* eſt, inde *Siculum*, cognominatum, de cujus latitudine ſupra dictum fuit: longitudo XV millia paſſuum ſecundum Plinium lib. III. cap. VIII. Florus lib. IV. cap. VIII de Sexto Pompejo: *Tanta mole belli penitus in Siculo freto juvenis oppreſſus eſt.* Græce πορθμὸς Σικελικὸς, ut Marcianus Heracleota pag. 12. adpellavit. Fertur illud inter Scyllam & Charybdim: illam in Italico litore, de qua etiam in Italia actum fuit; hanc in mari propiorem inſulæ litoribus. Mela lib. II. cap. VII. *Scylla ſaxum eſt: Charybdis mare; utrumque noxium adpulſis.* Plinius dicto loco: *Charybdis mare vorticoſum.* Seneca epiſt. LXXIX. ineunte: *Exſpecto epiſtolas tuas, quibus mihi indices, circuitus Siciliæ totius quid tibi novi oſtenderit, & omnia de ipſa Charybdi certiora. Nam Scyllam ſaxum eſſe, & quidem non terribile navigantibus, optime ſcio: Charybdis an reſpondeat fabulis, perſcribi mihi deſidero. Et ſi forte obſervaveris, (dignum eſt autem ut obſerves) fac nos certiores, utrum uno tantum vento agatur in vortices, an omnis tempeſtas æque mare illud contorqueat: & an verum ſit, quidquid illo freti turbine adreptum eſt, per multa millia trahi conditum, & circa Tauromenitarum litus emergere.* Virgilius Aeneid. III. verſ. 420.

Dextrum Scylla latus, lævum implicata Charybdis
Obſidet, atque imo barathri ter gurgite vaſtos
Sorbet in abruptum fluctus, rurſusque ſub auras
Erigit alternos, & ſidera verberat unda.

E quibus facile adparet, quid rei ſubſit in Charybdi, & quid fabulis imputandum ſit. Quo id cumprimis pertinet, quod de trina eructatione a poetis, etiam Hygino fab. CXXV. eſt proditum. Eſſe autem propiorum Siciliæ litori, quam Italiæ, illud *lævum* Maronis, *dextro* Scyllæ oppoſitum oſtendit; etiam cognomentum a Siciliæ urbe petitum, Ovidii Faſt. lib. IV. verſ. 499.

Effugit & Syrtes, & te, Zanclæa Charybdi.

Primum in inſula juxta fretum eſt promontorium *Pelorum*, quod vario genere nominatur *Pelorus* & *Pelorum*, prout vel mons vel promontorium ſubauditur, etiam muliebri forma *Peloris* & *Pelorias*, utrumque imitatione Græcorum, quibus eſt Πελωρὶς, ίδος, & Πελωριὰς, άδος. Dionyſius Perieg. verſ. 472.

Ηνεμόεσσα Πελωρὶς, ἐς Αὐσονίην ὁρόωσα,

Ventoſa Peloris in Auſoniam ſpectans. Polybius lib. I. cap. XLII. ἀκρωτήριον, τὸ εἰς τὰς ἄρκτους κεκλιμένον, προσαγορεύεται Πελωριάς, *promontorium* [inſulæ] *ſeptemtrionale vocatur Pelorias.* Et antea cap. XI. περὶ Πελωριάδα. Latina exempla ſunt: Silius Italicus lib. XIV. verſ. 79.

Celſus arenoſo tollit ſe mole Pelorus.

Et

Et Ovidius Metamorph. XIII. verſ. 726.

> *- - - - - at Arcton*
> *Aequoris expertem ſpectat Boreanque Peloros.*

Mela lib. II. cap. VII. de promontoriis Siciliæ: *Pachynum vocatur, quod Græciam ſpectat: Lilybæum, quod in Africam: Peloris, quod in Italiam vergens Scyllæ adverſum.* Et paucis interjectis: *inter Lilybæum & Pelorida Panormus & Himera.* Et Cicero Verrina ultima cap. III. *facilius fuerit ad Oceanum pervenire, quam ad Peloridem accedere.* Ovidius Faſt. IV. verſ. 479.

> *Jamque Peloriadem, Lilybæaque, jamque Pachynum*
> *Luſtrarat.*

Et Solinus cap. V. *Pelorias adverſa veſpero Italiam videt.* Verius *ſeptemtrioni*, quam *veſpero*, dixiſſet, etiam Salmaſii τοῦ πάνυ judicio. Aliquando *Pelorias* eſt nomen regionis, diſtinctum a promontorio. Diodorus Siculus lib. IV. extremo fabulam ex Heſiodo adfert, Ὠρίωνα προσχῶσαι τὸ κατὰ τὴν Πελωριάδα κείμενον ἀκρωτήριον, καὶ τὸ τέμενος τοῦ Ποσειδῶνος κατασκευάσαι, *Orionem aggeribus conſtruxiſſe promontorium juxta Peloriadem, & templum in eo Neptuni ædificaſſe.* Illa regio *Peloritana ora* dicta eſt Solino cap. V.

Meſſana prima urbs Siciliæ, ex Italia ſi trajicitur, ad fretum poſita, olim dicta *Zancle*. Silius lib. XIV. verſ. 195.

> *Incumbens Meſſana freto.*

Diodorus lib. IV. cap. ult. ἡ τότε Ζάγκλη, νῦν δὲ Μεσσήνη, ὀνομαζομένη, *quæ olim Zancle erat, nunc Meſſane nuncupatur.* Idem, nomen *Zancle* a Zanclo rege deductum refert: alii a falce, quam vox ζάγκλον Siculis ſonet, id eſt a curvitate loci. Thucydides lib. VI. pag. 413. Ὄνομα τὸ μὲν πρῶτον Ζάγκλη ἦν, ὑπὸ τῶν Σικελῶν κληθεῖσα, ὅτι δρεπανοειδὲς τὸ χωρίον τὴν ἰδέαν ἐστὶ, τὸ δὲ δρέπανον οἱ Σικελοὶ Ζάγκλον καλοῦσι, *Nomen antiquum* [urbis] *Zancle erat, erat, a Siculis impoſitum, quia locus* [curvitate ſua] *ſpeciem falcis præbet. Falx enim Siculis* ζάγκλον *dicitur.* Alterum nomen a Meſſeniis Peloponneſi eſt. Strabo lib. VI. pag. 185. κτίσμα ἐστὶ Μεσσηνίων, τῶν ἐν Πελοποννήσῳ, παρ' ὧν τοὔνομα μετήλλαξε, Ζάγκλη πρότερον καλουμένη διὰ τὴν σκολιότητα τῶν τόπων, *Condita eſt a Meſſeniis Peloponneſiacis, a quibus & nomen accepit, Zancle antea ab obliquitate locorum dicta.* Thucydides id ſoli Anaxilæ Meſſenio, Rheginorum tyranno, tribuit, qui, promiſcuis colonis immiſſis, urbem a patria ſua denominaverit. Vocabulum *Zancle* poetis reliquum. Silius lib. I. verſ. 662.

> *Vos etiam Zanclen Siculi contra arma tyranni*
> *Juviſſe egregium:*

qui & *Zanclæa mœnia* eamdem urbem lib. XIV. verſ. 49. vocitavit. Alterum nomen Græcis idem plane eſt, quum Siciliæ & Peloponneſi urbes ſignificat. Utramque enim Μεσσήνην Strabo, Ptolemæus, Scylax, Thucydides, Diodorus vocant: in nummis autem Siculorum eſt ΜΕΣΣΑΝΙΩΝ, quam formam Latini imitantur, Sicilienſem urbem *Meſſanam*; Peloponneſiacam *Meſſenen* conſtanter nominantes. Mela dicto loco: *Ora, Jonium mare*

attin-

attingens, hæc fert illuſtria: Meſſanam, Taurominium, Catinam, Megarida, Syracuſas. Et Livius lib. XXI. cap. XLIX. *Ad eas* [naves Carthaginienſium] *conſpectas, a Meſſana duodecim naves ab Hierone rege Syracuſanorum miſſæ, qui tum forte Meſſanæ erat.* Et Suetonius Calig. cap. LI. *repente a Meſſana noctu profugit, Aetnæi verticis fumo ac murmure pavefactus.* Oppidani Μεσσανιεῖς, uti ex nummis adparet, in quorum uno eſt ΜΕΣΣΑΝΙΩΝ: facie obverſa ΠΕΛΩΡΙΑΣ. Latine *Meſſanenſes:* poſtquam autem Mamertinos receperunt, nominis illorum ſocietatem inire non ſunt dedignati. Pompejus Feſtus in MAMERTINI: *Quum in parte ea Siciliæ* [Mamertini] *conſediſſent, quæ nunc Tauricana dicitur, forte parantibus bello cernere Meſſanenſibus auxilio venerunt ultro - - - quod ob meritum eorum ut gratiam referrent, & in ſuum corpus communionemque agrorum invitarunt eos, & nomen acceperunt unum, ut dicerentur Mamertini.* Et Plinius lib. III. cap. VIII. *A Peloro, mare Jonium ora ſpectante, oppidum Meſſana civium Romanorum, qui Mamertini vocantur.* Ab his Meſſana Ciceroni dicta *Mamertina civitas*, orat. in Verr. Frument. cap. VI.

Sequitur *Drepanum* promontorium Ptolemæi atque Plinii: dein, quod Plinius addit, *colonia Tauromenium, quæ antea Naxos.* Et nummus, COL. AUG. TAUROMEN. Et Græci Ταυρομένιον, quod utique præferendum vulgato Latinis libris *Tauromīnio:* quamvis nec hoc, quod in multis codicibus conſtanter legitur, damnatum velim. Cicero fœderatam civitatem dixit, orat. Frumentar. cap. VI. *Fœderatæ*, inquit, *civitas duæ ſunt, Mamertina & Tauromenitana.* Cives ergo ſeu coloni *Taurominitani* ſive *Tauromenitani.* Silius lib. XIV. verſ. 257.

Taurominitana cernunt de ſede Charybdim.

Nummus Harduini, ΤΑΥΡΟΜΕΝΙΤΑΝ. Ceterum hujus urbis meminit Cicero lib. XVI. epiſt. XI. ad Atticum: *Epiſtolas Catinam, Tauromenium, Syracuſas commodius mittere potero.* Hodie Taormîna. Quod vero Plinius Tauromenium dixit antea *Naxum* fuiſſe adpellatum; in eo diſſentit Strabo, dicto loco: ſed facile conciliatur Plinio. Nam Tauromenium conditum eſt in monte *Tauro*, ut Diodorus deſcribit lib. XIV. cap. LX. & lib. XIV. cap. VII. Naxus autem ad latus montis auſtrale fuerat, quam Dionyſius evertit, ut idem lib. XIV. cap. XVI. prodidit. Ex ruinis ergo hujus ſurrexit in proximo, aut crevit Tauromenium, ut viſa eadem urbs fuerit, quæ olim Naxos, poſt Tauromenium adpellabatur. Litus Tauromenitanum dicebatur Κοπρία, *Copria*, ab ejectis ibi navium fragminibus, quæ Charybdis vortice perierant. Strabo prædicto loco de Charybdi: τὰ ναυάγια παρασύρεται πρὸς ἠιόνα τῆς Ταυρομενίας, ἣν καλοῦσιν ἀπὸ τοῦ συμπτώματος τούτου Κοπρίαν, *abſorptorum navium fragmenta ad litus Tauromenitanum devolvuntur, quod ab hoc eventu* COPRIA, quaſi *ſterquilinium, vocatur.* Et Pacatus Panegyr. Theodoſ. cap. XXVI. *Charybdim loquor? quæ quum plena navigia ſorbuerit, dicitur tamen rejectare naufragia, & contortas fundo rates Taurominitanis litoribus exponere.*

Citra Tauromenium eſt Ἀργεννον ἄκρον, *Argennum promontorium* Ptolemæi: ultra coloniam *Onobala* fluvius Appiani, lib. V. Civil. p. 1162. παρέπλει τὸν ποταμὸν Ὀνοβάλαν, *prænavigabat flumen Onobalam.* Quod vero circa Tauromenium aut Naxum defluit, non videtur amnis alius ab illo eſſe, qui Vibio eſt *Taurominius, inter Syracuſas & Meſſenen, a quo oppidum Taurominium.* Hodie Cantara dictus. Proximus eſt *Aſines* fluvius Plinii, quem Fiume Freddo, ab aqua frigidiſſima nunc adpellari ajunt. Harduinus Plutarchi *Aſinarum* (Ἀσίναρον, in Nicia pag. 541.) eumdem eſſe autumat, quem Cluverius inter Syracuſas & Pachynum poſuit. Ab Aetna decurrit *Acis* amnis, poetis memoratus, Theocritus idyllio I. verſ. 69.

Οὐδ'

Οὐδ' Αἴτνας σκοπιὰν, ἐδ' Ἄκιδ@ ἱερὸν ὕδωρ,

Neque Aetnæ cacumen, neque ſacram Acidis undam. Et Ovidius lib. VI. Faſtor. verſ. 468.

Præterit & ripas, herbifer Aci, tuas.

Et Silius lib. XIV. verſ. 222.

Quique per Aetnæos Acis petit æquora fines.

Nomen hodieque tenet, aut Sicula dialecto Jaci vel Chiaci vocatur. Poſt hunc *Catana* eſt ſive *Catina*, e regione Aetnæ montis, una ex quinque coloniis Romanis, ſecundum Strabonem Ναξίων κτίσμα, *a Naxiis olim condita.* Ptolemæus. Κατάνη κολωνία: Plinius III. cap. VIII. *Scopuli tres Cyclopum, portus Ulyſſis, colonia Catina.* Mela II. cap. VII. *Ora hæc fert illuſtria, Meſſanam, Taurominium, Catinam, Megarida, Syracuſas.* Hujus nominis eadem ratio eſt, quæ Taurominii, ut aliter Græci ſcribant, Κατάνη, prima vocali: aliter Latini plerique, *Catina*, vocali tertia: ſicut Græcorum erat Ταυρομένιον; plurium Latinorum *Taurominium.* Thucydides, Scylax, Strabo, Ptolemæus Κατάνη & Καταναῖοι, & nummi veteres ΚΑΤΑΝΑΙΩΝ: Plinii & Melæ ſcripturam modo vidimus: cum quibus poetæ faciunt Silius atque Auſonius. Ille lib. XIV. verſ. 197.

Tum Catine nimium ardenti vicina Tiphœo:

id eſt Aetnæ vicina; vide Notas noſtras: hic, de Clar. urbib.

Quis Catinam ſileat? quis quadruplices Syracuſas.

Nec Cicero aliter quam *Catina*, etiam libris caſtigatiſſimis. Libro IV. in Verr. de Signis cap. XXIII. *Catinam quum veniſſet, oppidum locuples, honeſtum, copioſum.* Et lib. XVI. ad Attic. ep. XI. *Epiſtolas Catinam, Tauromenium, Syracuſas commodius mittere potero.* At Livius lib. XXVII. cap. VIII. *Tantum ea cura frumenti provenit, ut & Romam mitteret, & Catanam conveheret, unde exercitui, qui ad Tarentum æſtiva acturus eſſet, poſſet præberi.*

Interluit oppidum Catinenſe amnis *Amenanus*, ex Aetna ortus, parvus & brevi decurſione. Strabo lib. V. pag. 166. καθάπερ περὶ τῦ Ἀμενάνυ συμβαίνειν φασὶ, τῦ διὰ Κατάνης ῥέοντ@, *quemadmodum flumini Amenano evenire dicunt* (deficere penitus) *per Catanam fluenti.* Ovidius Faſt. IV. verſ. 467.

Jamque Leontinos Amenanaque flumina curſu
Præterit.

Et Metamorphoſ. lib. XV. verſ. 279. reſtitutoribus Urſino & Heinſio:

Nec non Sicanias volvens Amenanus arenas
Nunc fluit; interdum ſuppreſſis fontibus aret.

Idem Fulv. Urſinus nummum produxit ab una parte ſcriptum ΑΜΕΝΑΝΟΣ, ab altera, ΚΑΤΑΝΑΙΩΝ. Derivativum autem hoc nomen eſt: ſimplex *Amenas*, quo uſus eſt Pindarus Pyth. oda I. antiſtr. IV. Ἀμένα παρ' ὕδωρ, *Amenæ ad aquam.*

Sequitur *Symæthus*, Σύμαιθος, fluvius, ex Cluverii conjectura terminus inter Leontinos & Catanam. Thucydides lib. VI. pag. 455. ηὐλίσαντο ἐπὶ Συμαίθῳ ἐν τῇ Λεοντίνῃ, *caſtra poſuerunt ad Symæthum flumen in agro Leontino.* Scylax in Sicilia: Σύμαιθος ποταμός, *Symæthus fluvius.* Virgilius lib. IX. verſ. 584.

> *Eductum Martis luco, Symæthia circum*
> *Flumina: pingis ubi & placabilis ara Palici.*

Ubi Servius: *Symæthus fluvius eſt Siciliæ, a rege Symætho dictus, haud longe ab urbe Catinenſi, circa quem ſunt Palici dei.* Et Vibius Sequeſter: *Symæthus Siciliæ, vicinus Palicis.* Defert fluvios *Cyamoſorum:* Κυαμόσωρον Polybii lib. I. cap. IX. juxta Centuripas confluentem: & *Chryſam* Aſſorinorum, a Cicerone lib. IV. in Verr. de Signis, cap. XLIV. memoratum.

Supra oſtium Symæthi, prope mare, videtur oppidum *Murgentium* fuiſſe, Strabonis Μοργάντιον lib. VI. pag. 186. Et Diodorus lib. XIV. cap. XCVI. viam memorat, a Chryſa flumine ferentem εἰς Μοργαντίναν, *in Morgantinam*, ubi πόλιν, *urbem* ſubaudire veroſimile eſt. At Cicero Frument. orat. cap. XLIII. & Plinius III. cap. VIII. *Murgentinos* oppidanos vocant: quod a forma *Murgentium* Latina eſt. Silius lib. XIV. verſ. 266. - - - - *frondoſis Morgentia campis*, genere muliebri. Livius Græcos imitatus lib. XXIV. cap. XXVII. ita maritimum ſitum notavit: *ad Murgantiam tum claſſem navium centum Romanus habebat, quonam evaderent motus ex cædibus tyrannorum orti Syracuſis.* Ultra Symæthum eſt *Eryces* fluvius, ab oppido *Eryce:* quod intus eſt, delapſus, cujus mentio in Ακράγαντες apud Stephanum: deinde *Terias*, alius amnis, prope Leontinos in mare Siculum decurrens. Scylax dicto loco: εἰς τοὺς Λεοντίνους κατὰ Τηρίαν ἀνάπλους μ΄ σταδίων, *Leontinos per Teriam ſurſum navigatur* XL *ſtadia*, ut Cluverius numerum emendavit adprobante Voſſio. Thucydides lib. VI. pag. 444. ἐκομίσθησαν ἐπὶ τὸν Τηρίαν ποταμόν. *delati ſunt ad Teriam flumen*: & pag. 476. per ε expreſſum eſt ἐπὶ τὸν Τηρέαν ποταμόν. Plinius de Sicilia: *Flumina Symæthum, Terias.* Excipit hic *Liſſum* amnem, Leontinos præterfluentem, ut Polybius loco mox indicando tradidit.

Leontini, plurali numero urbs prope Teriam, Scylaci XX ſtadiis, Cluverio emendanti XL a mari. Mela II. cap. VII. *Interius Leontini, Centuripinum, & Hybla.* Et Plinius III. cap. VIII. *Oppida Leontini, Megaris.* Ptolemæus vocat Λεόντιον, *Leontium.* Hodie Lentini eſt. Situm cum cura ſignavit Polybius principio excerptorum libri VII, τὴν τῶν Λεοντίνων πόλιν adpellans. Populus quoque, communi cum urbe nomine, *Leontini.* Livius lib. XXIV. cap. XXIX. *profectus & ipſe in Leontinos:* & cap. XXX. *Marcellus cum omni exercitu profectus in Leontinos.* Ager fertiliſſimus. Cicero Frumentaria cap. XVIII. *Aetnenſis ager, qui ſolebat eſſe cultiſſimus;* &, *quod caput eſt rei frumentariæ, campus Leontinus.* Hi ſunt *Læſtrygonii campi*, ut olim dicebantur. Plinius dicto loco: *Intus Læſtrygonii campi. Oppida Leontini, Megaris.* Et Silius lib. XIV. verſ. 126.

> *Prima Leontinos vaſtarunt prœlia campos.*
> *Regnatam duro quondam Læſtrygone terram.*

Olim & *Xuthiam* illum agrum, a Xutho, priſco domino, adpellatum, Diodorus auctor eſt lib. V. cap. VIII. In agro illo etiam caſtellum validum, quod *Bricinnias* Thucydides nominavit lib. V. pag. 344.

In ſinum Leontinum *Pantagias* fluvius infunditur. Vibius in Fluminibus, addita fabula:

fabula: *Pantagias Siciliæ ita dictus; quod ſonitus ejus decurrentis per totam inſulam auditus eſt usque eo, donec Ceres, quærens filiam, comprimeret eum.* Virgilius Aen. III. verſ. 688.

- - - vivo prætervehor oſtia ſaxo
Pantagiæ, Megarosque ſinus.

Et Silius lib. XIV. verſ. 231.

- - - - - qui
- - - facilem ſuperari gurgite parco
Pantagiam, rapidique colunt vada flava Symæthi.

Et Græca terminatione *Pantagies*, Παντα‌γίης. Plinius lib. III. cap. VIII. *Oppida, Leontini, Megaris: amnis Pantagies.* Et Ovidius lib. IV. Faſtor. verſ. 471.

Liquerat Ortygien, Megareaque, Pantagienque,
Quaque Symætheas accipit æquor aquas.

Ptolemæus corrupte Παντάχυ ποταμῦ ἐκβολαὶ, pro Παντα‌γίυ. *Trotilum* oppidum ignobile ὑπὲρ Παντακίυ (lege Παντα‌γίυ, niſi utroque modo pronuntiatum fuit) id eſt, *ſuper Pantagia* ſitum, Thucydides poſt principium libri VI. memoravit.

Megara, ſeu *Megaris*, olim *Hybla* dicta. Stephanus Byzantius: Ὕβλαι τρεῖς πόλεις Σικελίας, - - - ἡ μικρὰ, ἧς οἱ πολῖται Γαλεῶται, Μεγαρεῖς, *Tres Hyblæ in Sicilia. - - - Parva, cujus cives Galeotæ, Megarenſes.* In voce Μέγαρα idem: ἕκτη ἐν Σικελίᾳ, ἡ πρότερον Ὕβλη, *Sexta* [hujus nominis] *urbs in Sicilia, quæ prius dicta fuit Hybla.* Scilicet Megarenſes ex Græcia coloni vetus nomen, inducto ſuo, abrogaverunt. Strabo lib. VI. pag. 185. refert, τοὺς Δωριέας Μέγαρα κτίσαι, τὴν Ὕβλαν πρότερον καλουμένην, *Dorienſes Megara condidiſſe, Hyblam antea vocatam.* Qui & heic & alibi multitudinis numero τὰ Μέγαρα lib. VI. dixit: etiam Thucydides lib. VI. pag. 476. παρέπλευσαν ἐπὶ Μεγάρων τῶν ἐν τῇ Σικελίᾳ, *navigarunt adverſus Megara, quæ in Sicilia ſunt.* Illuſtris vir Ezech. Spanhemius p. 356. nummum profert, quo ſingulari numero ſcriptum ΜΕΓΑΡΑΣ ΥΒΛΑΣ, *Megaræ Hyblæ.* Sic Megara, *orum*, & Megara, *ræ*, gemina forma habemus. Livius quoque variat: lib. XXIV. cap. XXX. *exercitum ducunt Megaram.* & mox: *Megaris caſtra movent*, pluraliter: & iterum ſingulari numero cap. XXXI. *Megaram, unde profecti erant, referri ſigna jubens.* Tertia forma Μεγαρὶς eſt Scylacis, cujus lectionem V. C. Jac. Gronovius ſollicitat. Certior Diodorus, qui lib. IV. cap. LXXX. πλησίον τῆς Μεγαρίδος, *prope Megaridem:* dixit: etiam certiores Latini geographi. Plinius, ut ſupra dictum, *Oppida,* inquit, *Leontini, Megaris.* Pomponius Mela: *Ora hæc fert illuſtria, Meſſanam, Taurominium, Catinam, Megarida, Syracuſas.* Strabonis ævo *Megara* deſierant eſſe (οὐκ ἔτι ἐστὶ,) τὸ δὲ τῆς Ὕβλης ὄνομα συμμένει διὰ τὴν ἀρετὴν τοῦ Ὑβλαίου μέλιτος, *nomen autem Hyblæ propter mellis Hyblæi præſtantiam manebat.* Ovidius lib. IV. ex Ponte epiſt. XV.

Quot Sicyon baccas, quot parit Hybla favos.

Et Silius Italicus lib. XIV. verſ. 200.

Tum quæ nectareis vocat ad certamen Hymetton
Audax Hybla favis.

 Inde

Inde *apes Hyblæas* Virgilius generoſiſſimas ecloga I dixit : & Martialis *Hyblæa mella*, omnium præſtantiſſima.

Myla fluvius in hoc tractu memoratus Livio eſt lib. XXIV. *Syracuſanis*, inquit, *octo millium armatorum agmine profectis domo, ad Mylam flumen nuntius occurrit, captam urbem eſſe.* Et in ora, *Xiphonia* promontorium : addunt alii oppidum nominis ejusdem, nec non ejusdem, nec non portum. Strabo lib. VI. pag. 184. τὸ τῆς Ξιφωνίας ἀκρωτήριον, *Xiphoniæ promontorium.* Stephani breviator : Ξιφωνία πόλις Σικελίας, *Xiphonia, oppidum Siciliæ:* & Scylax in Sicilia, λιμὴν Ξιφώνειος, *Xiphoneus portus.*

Inter Mylam & Megaram *Alabon*, ſive *Alabus* fluvius eſt. Diodorus lib. IV. cap. LXXX. Dædalum Cocalo regi feciſſe κολυμβήθραν, & quidem prope Megaridem, ἐξ ἧς μέγας ποταμὸς εἰς τὴν πλησίον θάλατταν ἐξερεύγεται, καλούμενος Ἀλαβών, *ex qua ingens fluvius, quem Alabonem nominant, in vicinum mare ſe profundit.* Interpres Diodori eſt Vibius Sequeſter : *Alabon* (ſic ſcribendum) *Megarenſium, cujus fontem Dædalus dilatavit, agrumque reddidit & regionem, quam idem fluvius devaſtabat.* Stephanus Byzantius : Ἀλαβὼν πόλις καὶ ποταμὸς, *Alabon oppidum & flumen.* Non addit breviator, ubinam gentium ſit : ſed excidiſſe videtur vox Σικελίας. Silio *Alabis* eſt lib. XIV. verſ. 228.

Nec non qui potant Hypſamque Alabinque ſonores.

Plutarcho & Ptolemæo forma Ἄλαβος, *Alabus*, placet. Hic, Ἀλάβου ποταμοῦ ἐκβολαί, *Alabi fluminis oſtia*; ille in Timoleonte pag. 252. inter Syracuſas & Catanam τὸ ῥεῦμα τὸν Ἄβολον, rivum *Abolum* habet, quod haud dubie trajectis litteris legendum eſt Ἄλαβον, *Alabum*, ut Ptolemæus ſcripſit.

In intimo ſinu, in peninſula *Tapſus* fuit, ſive *Thapſus*. nam Græci per Θ ſcribunt : Latini fere T ſimplici omnes. Stephanus : Θάψος ἐστὶ καὶ Σικελίας χερσόνησος ἐν τῷ στενῷ ἰσθμῷ, *Thapſus eſt quoque Siciliæ peninſula* [& oppidum] *in anguſto iſthmo.* Ex Thucydidis lib. VI. pag. 371. hauſit, cujus hæc ſunt : ταῖς τε ναυσὶν ἐς τὴν Θάψον καθορμισάμενοι. ἔστι δὲ χερσόνησος μὲν ἐν στενῷ ἰσθμῷ προὔχουσα ἐς τὸ πέλαγος, τῆς δὲ Συρακουσίων πόλεως οὔτε πλοῦν, οὔτε ὁδὸν πολλὴν ἀπέχει, *cum claſſe Thapſum ſubierunt, quæ anguſto terræ limite in mare prominens peninſula eſt, non procul Syracuſis, ſive terra, ſive mari.* Virgilius Aeneid. III. verſ. 689.

- - - *Megarosque ſinus, Tapſumque jacentem.*

JACENTEM, id eſt planam fluctibusque parem, Servio interpretante. Ovidius Faſtor. lib. IV. verſ. 487.

Hinc Camerinan adit, Tapſonque, & Heloria tempe.

Et Silius Italicus lib. XIV. verſ. 207.

Non Tapſos, non e tumulis glacialibus Acræ
Defuerunt.

Succedunt illuſtriſſimæ *Syracuſæ*, a Corinthiis conditæ, ſed quod Vellejus lib. II. cap. XV. obſervat, conditrice factæ potentiores : urbs multiplex, permunita, cum duobus portubus. Scylax : Συρακοῦσαι, καὶ λιμένες ἐν αὐτῇ δύο, *Syracuſæ, in qua urbe duo portus.* Pli-

Plinius ſæpe dicto loco: *colonia Syracuſæ, cum fonte Arethuſa.* Solinus de Sicilia: *principem urbium Syracuſas habet.* Thucydides lib. VII. pag. 503. Συρακούσας ἀντιπολιορκεῖν, πόλιν οὐδὲν ἐλάσσονα αὐτήν τε καθ' αὐτὴν τῶν Ἀθηνῶν, *Syracuſas viciſſim obſidere, urbem nihilo per ſe, quam ipſas Athenas, inferiorem.* Magnitudinem urbis ex Romanorum expugnatione intelligere licet, per partes multis vix diebus peracta, ſingulas tutas munitionibus. Vide Livii lib. XXV. cap. XXIV. ſeq. Strabo lib. VI. pag. 186. de Syracuſis: πεντάπολις ἦν τὸ παλαιόν, ἑκατὸν καὶ ὀγδοήκοντα σαδίων ἔχουσα τὸ τεῖχος, *quinque quaſi urbes complexa olim, CLXXX ſtadiorum murum habentes.* Partes illæ fuere, *Naſos, Achradina, Tyche, Neapolis, Epipolæ*; de quibus Livius dicto loco conſulatur. Quod vero *Epipolæ* minus erant habitatæ, alii quatuor tantum urbes, ſive tetrapolin in Syracuſis notaverunt. Cicero verrina de Signis, ſive lib. IV. cap. LIII. de Syracuſis: *Ea tanta eſt urbs, ut ex quatuor urbibus maximis conſtare dicatur: quarum una eſt ea, quam dixi, Inſula: quæ duobus portubus cincta, in utriusque portus oſtium aditumque projecta eſt, in qua domus eſt, quæ regis Hieronis fuit, qua prætores uti ſolent. - - - Altera autem eſt urbs Syracuſis, cui nomen Acradina eſt, in qua forum maximum, pulcherrimæ porticus, ornatiſſimum prytaneum, ampliſſima eſt curia, templumque Jovis Olympii. - - - Tertia eſt urbs, quæ quod in ea parte Fortunæ fanum antiquum fuit, Tycha nominata eſt, in qua & gymnaſium ampliſſimum eſt, & complures ædes ſacræ; coliturque ea pars & habitatur frequentiſſime. Quarta autem eſt urbs, quæ quia poſtrema ædificata eſt, Neapolis nominatur, quam ad ſummam theatrum eſt maximum,* Et totidem partes poſteriori ævo fuerunt. Auſonius de Claris urbibus:

Quis Catinam ſileat? quis quadruplices Syracuſas?

De prima parte, quæ Νᾶσος, id eſt νῆσος, ſive *Inſula* vocabatur, *Ortygia* proprio nomine, ex eodem Ciceronis loco adnotamus, *mari disjunctam anguſto, ponte rurſum adjunctam fuiſſe.* Addit ibidem: *In hac inſula extrema eſt fons aquæ dulcis, cui nomen Arethuſa eſt, incredibili magnitudine, pleniſſimus piſcium, qui fluctu totus operiretur, niſi munitione ac mole lapidum a mari disjunctus eſſet.* Mira ſunt quæ de hoc fonte tradunt, *fimum redolere per Olympia.* Unde Plinius lib. XXXI. cap. V. ait, *veri ſimile* eſſe, *Alpheum,* Peloponneſi fluvium, *in eam inſulam ſub ima maria permeare.* Clarius id Seneca ſcripſit, ſed addidit, *opinio eſt,* lib. III. Quæſt. Nat. cap. XXVI. Et Strabo lib. VI. pag. 187. μυθεύουσι, τὸν Ἀλφειὸν εἶναι τοῦτον, *fabulantur hoc de Alphæo.* Et poetis, quorum proprium eſt fingere, Virgilius tamen ad *famam* refert Aen. III. verſ. 692.

Sicanio prætenta ſinu jacet inſula contra
Plemmyrium undoſum: nomen dixere priores
Ortygiam. Alpheum fama eſt huc, Elidis amnem,
Occultas egiſſe vias ſubter mare, qui nunc
Ore, Arethuſa, tuo Siculis confunditur undis.

Partem urbis *Achradinam* Plutarchus in Marcello p. 308. τὸ καρτερώτατον, καὶ κάλλιςον, καὶ μέγιςον, *munitiſſimam, & pulcherrimam, & ampliſſimam* civitatis dixit. Græci, Plutarchus dicto loco, & Diodorus XI. cap. LXVIII. & lib. XIV. cap. LXIV. Ἀχραδινὴ ſcripſerunt; Latini interdum, ut Cicero jam dictis verbis *Acradina* ſine adſpiratione. *Epipolæ,* Ἐπιπολαὶ, ſecundum eumdem Diodorum lib. XIV. cap. XIX. τόπος τετραμμένος ἐςὶ πρὸς ἄρκτον, ἀπόκρημνος ὢν πᾶς, καὶ διὰ τὴν τραχύτητα δυσπρόσοδος ἐκ τῶν ἔξωθεν μερῶν,

hæc, inquit, pars *tota prærupta erat, & ob aſperitatem inacceſſa extrinſecus, adjacens* cultioribus partibus *a ſeptemtrione:* quam Dionyſius muro circumdedit & urbi adjunxit *Hexapylos*, cujus Livius & Diodorus dictis locis mentionem faciunt, vel porta fuit Neapoleos, vel pars illius novæ urbis, aut pars muri portis diſtincti in eadem. Diodorus Epipolis contiguam vel propinquam partem facit, dum murum Epipolarum πρὸς τοῖς Ἑξαπύλοις, *ad Hexapyla* (pluraliter Græci) ductum a Dionyſio, ſcripſit: Plutarchus autem & Livius, uterque in Marcelli hiſtoria, ut portam deſcribunt, vel locum inſigni porta pervium: ille pag. 308. τὰ Ἑξάπυλα διακόψας, *Hexapyla effringens:* & mox: ἅμα φαυσίᾳ διὰ τῶν Ἑξαπύλων ὁ Μάρκελλος κατῄει, *ſimul illuxit, Marcellus per Hexapyla ingreſſus urbem eſt:* hic lib. xxv. cap. xxiv. *ſub luce, Hexapylo effracta, Marcellus omnibus copiis urbem ingreſſus.* Et paullo ante: *ſigno ab Hexapylo dato:* item, *prope Hexapylon eſt portula; ea magna vi refringi cœpta.*

Fontes etiam ad Syracuſas celebrantur. Plinius lib. III. cap. VIII. *Syracuſæ cum fonte Arethuſa, quamquam & Temenitis, & Archidemia, & Magæa, & Cyane, & Milichie fontes in Syracuſano potantur agro.* De Arethuſa ſupra dictum, *Milichia*, μειλιχίη, a delicata aqua nomen habet: ex ceteris *Cyane* poetarum carminibus incluta. Ovidius lib. II. Pont. epiſt. x. verſ. 26.

Quaque ſuis Cyanen miſcet Anapus aquis.

Fingitur ex nympha, comite Proſerpines, in fontem mutata Claudianus lib. III. de Raptu verſ. 245.

- - - - mediis invenimus arvis
Exanimem Cyanen. - - - - -
Adgredimur ſubitæ, & caſus ſcitamur heriles.
(Nam propior cladi ſteterat) quis vultus equorum,
Quis regat? Illa nihil: tacito ſed læſa veneno
Solvitur in laticem. ſubrepit crinibus humor.
Liquitur, in roremque pedes & brachia manant,
Noſtraque mox lambit veſtigia perſpicuus fons.

Vibius Sequeſter in lacubus *Cyanen* ſcripſit, per quam *Anapus* fluvius tranſeat. Flumen illud, ex Ovidii jam verſu cognitum, inter Syracuſas & ſuburbium Olympieum in portum magnum infunditur. Memoravit etiam Livius lib. xxiv. cap. xxxvi. *Marcellus Syracuſas rediit: & poſt paucos dies Himilco, adjuncto Hippocrate, ad flumen Anapum, octo ferme inde millia caſtra poſuit.* Et Theocritus Idyll. I. verſ. 68.

Οὐ γὰρ δὴ ποταμοῖο μέγαν ῥόον εἴχετ᾽ Ἀνάπω,

neque enim [o nymphæ] *magnum flumen Anapi amnis tenuiſtis.* Scholiaſtes ibi: ὁ Ἄναπος ποταμὸς ἐν Συρακούσαις τῆς Σικελίας.

Trans Anapum oppidulum eſt, tamquam ſuburbium Syracuſarum, cui nomen *Olympium*, ſive *Olympiéum*, a templo Jovis Olympii, quod habebat. Livius lib. xxiv. cap. xxxiii. *Romanus exercitus ad Olympium (Jovis id templum eſt) mille & quingentis paſſibus ab urbe caſtra poſuit.* Thucydides lib. vi. pag. 454. ἐδίδασκον αὐτοὺς περὶ τοῦ πρὸς τῷ Ολυμ-

Ολυμπιείῳ χωρίῳ, *docuerunt ipſos de loco* (quem caperent) *ad Olympiéum.* Et lib. VII. pag. 488. ἐπὶ τῇ ἐν τῷ Ολυμπιείῳ πολύχνῃ, *apud oppidulum, quod eſt in Olympiéo.* Et Diodorus lib. XIII. cap. VI. Athenienſes ſilentio in magnum portum navigantes, τό τε Ολυμπίου κύριοι κατέστησαν, *etiam Olympio potiti ſunt :* & cap. VII. eosdem ait loco portui imminente potitos, τὴν καλουμένην πολίχνην, *quod dicitur, oppidulum* (Polychnam) muniviſſe, incluſiſſeque Διὸς ἱερόν, *Jovis templum.* Idemne Olympieum & πολίχνη fuerint, uti videtur, adfirmare argumentis non poſſum.

Qui inter Olympium & Plemmyrium ſinus eſt, *Daſcon* nominabatur. Diodorus lib. XIII. cap. XIII. πρὸς τὸν κόλπον τὸν Δάσκωνα καλούμενον, *in ſinum Daſconem* compulſus eſt Eurymedon. Adjacebat caſtellum ejusdem nominis. Idem lib. XIV. cap. LXXIII. τὸ πρὸς τῷ Δάσκωνι χωρίον, *quod ad Daſconem ſinum caſtellum eſt.* Id communi nomine cum ſinu vocitatum eſſe, verba Stephani commonſtrant, Δάσκων, Σικελίας χωρίον. Inde in auſtrum eſt *Plemmyrium* promontorium, & juxta illud eodem nomine caſtellum. Virgilius Aen. III. verſ. 693. *Plemmyrium undoſum* dixit, contra Ortygiam inſulam ſitum. Diodorus lib. XIV. cap. LXIV. ᾠκοδόμησε καὶ τρία φρούρια παρὰ θάλατταν, τὸ μὲν ἐπὶ τοῦ Πλημμυρίου, τὸ δ' ἐπὶ μέσῳ τοῦ λιμένος, τὸ δὲ κατὰ τὸν νεὼν τοῦ Διός. *Aedificavit* [Himilco] *tria caſtella, unum ad Plemmyrium, alterum ſupra medium portum, tertium juxta Jovis templum.* Sed curatius deſcripſit & promontorium & caſtellum Thucydides lib. VII pag. 488. τῷ δὲ Νικίᾳ ἐδόκει τὸ Πλημμύριον καλούμενον τειχίσαι. ἔστι δὲ ἄκρα ἀντιπέρας τῆς πόλεως, ἥπερ προύχουσα τοῦ μεγάλου λιμένος τὸ στόμα στενὸν ποιεῖ, *Niciæ placuit Plemmyrium munire. Eſt vero promontorium e regione urbis, quod prominens in portum magnum fauces ejus coarctat.* Stephanus, Πλημμύριον φρούριον Συρακουσῶν, *Plemmyrium caſtellum Syracuſarum.*

Ultra Syracuſas ſunt flumina, Κακύπαρις, *Cacyparis*, ad quod itum eſt via Helorina, Thucydide prodente lib. VII. pag. 545. deinde *Aſinarum*, Ασίναρος ποταμός, Plutarcho in Nicia p. 541. monſtrante: tum nobilius *Helorum.* Plinius poſt Syracuſas: *portus Nauſtathmus, flumen Elorum.* Vibius Sequeſter: *Helorus Syracuſarum, a quo civitas.* nam & oppidum, impoſitum flumini, eodem nomine fuit. Stephanus: Ἕλωρος πόλις Σικελίας, ἀπὸ Ἑλώρου ποταμοῦ τοῦ κατὰ Πάχυνον, *Helorus oppidum Siciliæ, ab Heloro fluvio, qui eſt ad Pachynum,* Hic Silio eſt lib. XIV. verſ. 270. *clamoſus Helorus*, a ſtrepitu. Rigavit amœniſſimum campum, Diodoro lib. XIII. cap. XIX. τὸ Ἑλώριον πεδίον dictum: & Ovidio IV. Faſt. verſ. 487. *Heloria tempe :* Virgilio Aen. III. verſ. 698. *præpingue ſolum ſtagnantis Helori.*

Plures etiam portus erant inter Syracuſas & promontorium Pachynum. Plinio poſt urbem eſt *Nauſtathmus portus :* Ptolemæo ſupra Pachynum Φοινικοῦς λιμήν, *Phœnicus portus :* & ſub ipſo Pachyno promontorio portus erat. Cicero Verrina ultima cap. XXXIV. *noſtra claſſis erat in portu Pachyni.* De ipſo promontorio ſupra in nomine *Trinacriæ* dictum. Et Virgilius Aen. III. verſ. 698. poſt *Helori* ſtagnantis oſtia:

> *Hinc altas cautes projectaque ſaxa Pachyni*
> *Radimus.*

Et Polybius lib. I. cap. XXV. ὅθεν ἀναχθέντες ἔπλεον, δεξιὰν ἔχοντες τὴν Σικελίαν, κάμψαντες δὲ τὸν Πάχυνον ὑπερῆραν, *unde* [a Meſſana Romani] *navigantes dexteram habuere Siciliam, flexoque curſu Pachynum ſuperarunt.* Ptolemæus: Πάχυνος ἄκρα.

Poſt Pachynum in auſtrali latere eſt Ptolemæi Οδύσσεια ἄκρα, *Odyſſeum promontorium* Lycophron dixit verſ. 1030.

τοῦ Σισυφείου παιδὸς ὀχθηρὰν ἄκραν,

Siſyphei filii jugoſum promontorium. Quidam enim Ulyſſem παῖδα γενεαλογοῦσι τοῦ Σισύφου, *filium Siſyphi fuiſſe per genealogiam tradunt*, ut ſcholiaſtes vetus Lycophronis interpretatur. Idem addit, neſcio unde, Ulyſſem a ſe id promontorium nominaſſe, Κάκραν καλουμένην πρὶν, ὅπερ ἐστὶν πλησίον Παχύνου, *quod antea Cacra dictum fuerit, propinquum Pachyno.* Huc refert Cluverius *portum Ediſſæ* Ciceronis Verr. ult. cap. XXXIII. aliunde non notum, tamquam depravatum nomen ex *Odyſſea*.

Inter Ulyſſis portum & Camarinam ſunt fluvii *Motycanus*, a Motyce delapſus, quem Μοτυχάνον Ptolemæus ſcripſit: & *Hirminius* Plinii. Ille nunc Xicli; hic Maulo & Fiume di Raguſa dictus. *Camarina* autem urbs a Syracuſanis condita. Strabo lib. VI. p. 187. Καμαρίνα ἄποικος Συρακουσίων, *Camarina colonia Syracuſanorum.* Plinius III. cap. VIII. *oppidum Camarina.* Gentile Καμαριναῖοι Thucydidi lib. VI. & in nummis ΚΑΜΑΡΙΝΑΙΩΝ: etiam Καμαρίνοι, *Camarini*, apud Suidam. Hodieque ruinæ, quæ de amplitudine teſtantur, Camarana dicuntur. Adjacet *palus Camarina*, nunc Lago di Camarana, quam *Hipparis* amnis tranſit, cujus Pindarus Olymp. od. V. & una *Oani*, Ὠάνου, mentionem facit, utriusque, ut ſcholiaſtes addit, ἐν Καμαρίνῃ, *in agro Camarino.* Ab hac palude proverbium eſt, μὴ κίνει Καμαρίναν, *Camarinam ne moveas:* quod Stephanus refert Byzantius, & Servius interpretatur ad illud Virgilii Aen. III. verſ. 701.

Adparet Camarina procul:

& reſpicit Silius lib. XIV. verſ. 199.

Et cui non licitum fatis Camarina moveri.

Inter Camarinam & Gelam ſunt duo flumina, quæ, quum ceteris cunctis antiquæ adpellationis rationes conſtent, iisdem deficiuntur. ideoque illos putat Cluverius eſſe, quos conjunctos memoravit Silius lib. XIV. verſ. 229.

Et perlucentem ſplendenti gurgite Achaten.
Qui fontes Vagedruſa tuos - - - - -

ſupple, colunt. De *Achate* Plinius lib. XXXVII. cap. X. & Solinus cap. V. referunt, in ripis ejus primum gemmam Achatem fuiſſe repertam, tum pretioſam, poſt vileſcentem, quum pluribus locis inveniretur. De *Vagedruſa* nihil præterea notum eſt.

Gela oppidum ſequitur, nomine accepto a fluvio Gela, qui adluit. Stephanus: Γέλα πόλις Σικελίας. καλεῖται ἀπὸ ποταμοῦ Γέλα: *Gela oppidum Siciliæ: nomen habet a Gela fluvio.* Virgilius Aeneid. III. verſ. 70.

Immaniſque Gela, fluvii cognomine dicta.

Et Silius lib. XIV. verſ. 219.

Venit ab amne trahens nomen Gela, venit Haleſa.

Amnis

Amnis dicitur *Gelas*, nunc Fiume di Terranova. Plinius III. cap. VIII. *Oppidum Camarina, fluvius Gelas, oppidum Acragas.* Ovidius lib. IV. Faſtor. verſ. 470.

Et te vorticibus non adeunde Gela.

Dextræ ripæ in mare deſinenti adpoſitum oppidum Terranova, quod haud dubie vetus *Gela* eſt, ita ordine Maronis poſtulante: quæ olim urbs ampla fuit, ideo *immanis* poetæ cognominata. Oppidani *Goloi*, Γελῶοι, Thucyd. lib. VI. ſub initium: Ciceroni Frumentar. cap. XLIII. *Gelenſes:* Virgilius & agrum Græco more denominat lib. III. Aen. verſ. 701.

Adparet Camarina procul, campique Geloi.

Poſt hoſce campos fluvius *Himera*, Ἱμέρα, qui inſulam ſecat. Livius lib. XXIV. cap. VI. *Pacto convenit* [inter regem Hieronymum & Carthaginienſes] *ut Himera amnis, qui ferme inſulam dividit, finis regni Syracuſani ac Punici imperii eſſet.* Et Straboni dicitur διὰ μέσης ῥέειν τῆς Σικελίας, *per mediam Siciliam defluere.* Pomponius Mela II. cap. VII. *Himera, in media admodum* [inſula] *ortus, in diverſa decurrit, ſcindensque eam utrinque, alio ore in Libycum, alio in Tuſcum mare devenit.* Eadem Silius XIV. verſ. 234. Sic in contraria geminum Himeram (nam duo hujus nominis ſunt) certum eſt fluere: ex uno fonte oriri, falſum. Circa oſtia ejus, qui in auſtrum decurrit, eſt *Phalarium* caſtellum, in quo taurus ille æneus fertur exſtitiſſe, ut Diodorus narrat lib. XIX. cap. CXVIII. Cluverius ſiniſtro oſtio adponit *Phintiam*, quæ Diodori ſit *Phintias*, in excerptis lib. XXIV. Ptolemæi Φινθία, quamquam ab hoc in mediterraneis poſita. Sed dubia res *Phintiæ*, quam in medio relictam volumus. Itidem inter oſtia mons Ἔκνομος, *Ecnomos*, Diodoro ibidem, & Polybio lib. I. cap. XXV. & Plutarcho in Dione p. 969. memoratus: & in eo forſan *Dædalium* Antonini, quia Dædali plura in his oris opera, Diodoro teſte lib. IV. cap. LXXX.

Proximum *Agrigentum*, Græce Ἀκράγας, quam formam etiam Latini nonnunquam ſuam faciunt. Scylax: Καμαρίνα, Γέλα, Ἀκράγας. Plinius: *Fluvius Gelas: oppidum Acragas, quod Agrigentum noſtri dixere.* Virgilius poſt Gelæ mentionem dicto loco:

Arduus inde Acragas oſtentat maxima longe
Mœnia, magnanimûm quondam generator equorum.

Thucydides lib. VII. pag. 521. ἁμαρτὼν τοῦ Ἀκράγαντος, *excidens ſpe Agrigenti occupandi.* Livius lib. XXIV. cap. XXXV. *Adveniens Heracleam* [Marcellus] *intra paucos dies inde Agrigentum recipit.* Gentile Græcum nomen in nummis exſtat ΑΚΡΙΓΑΝΤΙΝΩΝ: Latinum *Agrigentini* Ciceronis lib. II. in Verr. de juriſd. Sicil. cap. L. *Agrigentini*, inquit, *de ſenatu cooptando Scipionis leges antiquas habent; in quibus & eadem illa ſancta ſunt, & hoc amplius: Quum Agrigentinorum duo genera ſint, unum veterum, alterum colonorum, quos T. Manlius prætor ex SC. de oppidis Siculorum deduxit Agrigentum; cautum eſt in Scipionis legibus, ne plures eſſent in ſenatu ex colonorum numero, quam ex vetere Agrigentinorum.* Oppidum in monte fuit: ad portum Ἀκραγαντίνων ἐμπόριον, Ptolemæo notante, hoc eſt *Emporium Agrigentinorum:* Strabo ἐπίνειον, *navale* vocat. Ἀκράγας, inquit, καὶ τὸ

ἐπίνειον. Deſertum cum urbe fuit, ut totum pæne illud latus, jam tum Strabonis ætate, ut vix ἴχνη τινὰ σώζεσθαι τῶν ἀρχαίων κατοικιῶν, *veſtigia quædam antiquorum oppidorum* ſupereſſent.

Camicus fluvius & oppidum inter Agrigentum & Heracleam; quondam Cocali regia. Strabo lib. VI. pag. 188. Καὶ τῶν βαρβαρικῶν ἐξελείφθησαν πολλαί, καθάπερ οἱ Καμικοί, τὸ Κωκάλου βασίλειον, παρ᾽ ᾧ Μίνως δολοφονηθῆναι λέγεται, *Et ex barbaricis multa oppida deſierunt, quemadmodum Camici, Cocali regia, juxta quam Minos dicitur inſidiis periiſſe.* Alii ſingulari numero. Diodorus lib. IV. cap. LXXX. ἐν τῷ Καμικῷ, ubi tractus ille totus circa Agrigentum videtur intelligi. Stephanus: πόλις Σικελίας, ἐν ᾧ Κώκαλος ἦρχεν, *Camicus, oppidum Siciliæ, in quo Cocalus regnavit.* Herodotus lib. VII. cap. CLXI. οἱ μὲν οὐ συνεπρήξαντο αὐτῷ τὸν ἐν Καμικῷ θάνατον γενόμενον, *illi quidem* [Cretenſes] *non ulti ſunt cædem ejus* [Minois] *in Camico factam.* De amne Vibius in Fluminibus: *Camicos Siciliæ, ex quo urbs Camicos dividit Agrigentinos.*

Inde ex non magno intervallo eſt fluvius Ἅλυκος, *Halycus*, cujus mentio fit in Dionyſii & Carthaginienſium pacificatione, τῆς Ἀκραγαντίνης μέχρι τοῦ Ἅλυκου καλουμένου ποταμοῦ, *pars Agrigentini agri uſque ad flumen Halycum.* Circa oſtium ejus videtur *Heraclea* fuiſſe, cognominata *Minoa.* Livius lib. XXIV. cap. XXXV. *Himilco ad Heracleam, quam vocant Minoam,* XXV *millia peditum,* III *equitum expoſuit.* Et Polybius lib. I. cap. XXV. πρὸς Ἡράκλειαν τὴν Μινώαν. Mela dicto loco *Acragas, Heraclea, Thermæ.* Cicero de Juriſdict. Sicil. cap. L. *Idem fecit Heracleæ.* Diodorus lib. XVI. cap. IX. de Dione tyrannum dejecturo, κατέπλευσε τῆς Ἀκραγαντίνης εἰς τὴν ὀνομαζομένην Μινώαν, *navigavit* [ex Zacyntho] *Minoam, quæ vocatur, Agrigentini tractus.* Etiam Plutarchus p. 969. Dionem adpuliſſe tradit κατὰ Μινώαν, *apud Minoam.* Ita nunc oppidum *Heracleam* dicunt, nunc *Minoam:* nunc conjunctis nominibus *Heracleam Minoam.* Credebatur a Minoe Cretenſi condita, quum Dædalum perſequeretur, ut dicto loco Diodorus commemoravit.

Poſt amnes aliquot, in quibus forte *Iſburus* Ptolemæi eſt, & *Allava* ſive *Allaba* Antonini; *Thermæ* ſunt. Mela II. cap. VII. *Inter Pachynum & Lilybæum Acragas eſt, & Heraclea, & Thermæ.* Plinius III. cap. VIII. *Fluvius Gelas, oppidum Acragas, quod Agrigentum noſtri dixere: Thermæ colonia.* Antoninus itinerario *Ad aquas* dixit: in Peutingeriana Tabula: *Aquæ Labodes*, Antonini itinerario *Larodes.* Et Strabo lib. VI. pag. 189. Θερμῶν ὑδάτων ἀναβολὰς κατὰ πολλοὺς ἔχει τόπους ἡ νῆσος. ὧν τὰ μὲν Σελινούντια κατὰ Ἱμέραν ἁλμυρά ἐστι, *Multæ ſunt aquæ calidæ in hac inſula, e quibus Selinuntiæ apud Himeram ſalſæ ſunt.* De Himera lis eſt, quam cum thermis Himeræis Ptolemæus in latere occidentali inter Lilybæum & Pelorum ponit, quem erroris Salmaſius in Solini cap. V. pag. 80. incuſavit, fretus Melæ, Plinii, Strabonis auctoritate, qui nobiles Thermas, coloniam Romanam, in auſtrali latere ac prope Selinuntem, atque ibi etiam κατὰ Ἱμέραν *juxta Himeram*, veterem urbem locaverint: de quibus plura in latere occidentali dicturi ſumus.

Proxime in hoc litore, a ſiniſtra amnis *Hypſæ*, Ptolemæi *Pintiam*, Πιντίαν, quam ille inter *Mazaræ* & *Soſſii* oſtia conſtituit, Cluverius putat reponendam eſſe, cui vel idem oppidum *Inycum*, Ἴνυκον Stephani eſſe & Pauſaniæ Achaic. cap. IV. Herodoti Ἴνυξ, *Inyx* lib. VI. cap. XXIV: quod quidam regiam Cocali fuiſſe autumant, quia Pauſanias ſcripſit, *Dædalus* ἐς Ἴνυκον, Σικελῶν πόλιν, ἀφικνεῖται παρὰ Κώκαλον, *Inycum, quæ Siciliæ urbs eſt, ad Cocalum* [regem] *venit.* Herodotus dicto loco, ἐκ τῆς Ἴνυκος: at cap. XXIII. ἐς Ἴνυκον, quæ ſuſpecta in uno auctore variatio eſt. Quo pacto autem cum Pintia Ptolemæi

mæi

mæi hoc Inycum cohæreat, non videmus: nec vero dubitamus in auſtrali latere fuiſſe, quia in eo regnum Cocali fuit, & hoſpitium tam Dædali, quam Minois. Cur vero non ad *Camicum* reducitur, quod Strabo fecit τὸ Κωκάλου βασίλειον, *regiam ſedem Cocali?* Vide quæ paullo ante de illo diximus.

Hypſa amnis, maximus in eo tractu, e montibus Panormitanis ortus, & *Crimiſſo* ſive *Crimiſo* auctus, prope Selinuntem in mare defluit, quod inter inſulam & Africam intercedit. Plinius III. cap. VIII. *Hypſam* in fluminibus auſtralis lateris numeravit. Silinuntem oppidum vel adluiſſe, vel proxime præterfluxiſſe, nummus antiquus probat inſcriptus ΣΕΛΙΝΟΝΤΙΩΝ ex altera parte ΥΨΑΣ, tamquam flumen illorum proprium. Quem defert fluvium, per dexteram ripam infuſum, *Crimiſus*, ſive *Crimiſſus* eſt, juxta quem Carthaginienſes Timoleon vicit. Scribitur non uno modo. Holſtenius ad Stephanum notationibus probavit formam *Crimiſſus*, quæ Lycophronis eſt verſu 961. Cluverius *Crimiſus*, ſimplici littera, ſequutus Dionyſium Halicarnaſſenſem, cujus lib. I. pag. 41. eſt Κριμισὸς ἐν γῇ Σικανῶν. Ceteros ſcribendi modos adduximus Notis ad Nepotis Timoleontem. Ut vero Plutarchus Timoleontis expeditionem & ad Crimiſſum victoriam deſcripſit, inter Agrigentum & Lilybæum illæ res geſtæ ſunt, rapto exercitu ab Syracuſis ὁδὸν ἡμερῶν ὀκτώ, id eſt, ferme *octo dierum via*, ut refragantes Timoleonti objiciebant. Quod ſi eſt, non alium fluvium, quam antea delineatum, *Crimiſſum*, Plutarchi Κρίμησον *Crimeſum*, fuiſſe cum Cluverio cenſemus, nec cum iis convenire poſſumus, qui Crimiſſum in Segeſtanum ſinum derivant. Idem eſſe qui *Criniſus* dictus Virgilio lib. V. verſ. 38.

Troïa Criniſo conceptum flumine mater
Quem genuit.

Plinius poſt Hypſæ mentionem ſubjungit proxime: *Solinûs oppidum.* Stephani breviator: Σελινοῦς, πόλις Σικελίας, ἀρσενικῶς καὶ θηλυκῶς λεγομένη, *Selinûs, urbs Siciliæ, maſculine & feminine dicta.* Sita ultra Mazaram a Lilybæo. Diodorus lib. XIII. cap. LIV. Αννίβας ἀνέζευξεν ἀπὸ τοῦ Λιλυβαίου τὴν πορείαν ποιούμενος ἐπὶ Σελινοῦντος. ὡς δ' ἀπὸ τὸν Μαζάρον ποταμὸν παρεγενήθη, τὸ μὲν παρ' αὐτὸν ἐμπόριον κείμενον εἷλεν ἐξ ἐφόδου, *Hannibal caſtra ex Lilybæo movens adverſus Selinuntem proficiſcitur. Quum ad Mazaram fluvium venit, ſitum ibi emporium in tranſitu cepit.* Condita ab Syracuſanis eſt, qui Πάμμιλον πέμψαντες ἐς Σελινοῦντα κτίζουσι, ut Thucydides lib. VI. pag. 412. tradidit. Magnitudinem urbis reliqua veſtigia oſtendunt a Thoma Fazello Dec. I. lib. VI. cap. IV. deſcripta. Virgilio Aen. III. verſ. 705. a proventu palmarum cognominata,

Teque datis linquo ventis, palmoſa Selinûs.

Et Silius Italicus lib. XIV. verſ. 200.

- - - nectareis vocat ad certamen Hymetton
Audax Hybla favis, palmæque arbuſta Selinûs.

Oppidani Σελινούντιοι, *Selinuntii*, Thucydides lib. VII. pag. 526. Diodorus lib. XIII. cap. LIV: addit Stephanus etiam Σελινούσιοι.

Ab occaſu adluit fluvius ejusdem nominis, cujus urbs eſt. Vibius Sequeſter: *Selinus*

nus Meſſaniorum, a quo civitas Selinus dicta, quod apium ibi plurimum naſcitur. Corrupta vox *Meſſaniorum*, ut Simlerus; vel *Meſſaliorum*, ut Aldus edidit. Fortaſſe *Sicanorum* genuina ſcriptura eſt. Stephanus in Ἀκράγας ex veteri ſcriptore adfert, pleraſque urbes Siciliæ a fluminibus præterlabentibus nuncupari, in quarum numero etiam Σελινοῦντα, *Selinuntem* poſuit. Ptolemæus, Σελινοῦντος ποταμοῦ ἐκβολαὶ, *Selinuntis fluvii oſtia.* Videtur Antonini *Lanarium* flumen eſſe, quod mavult Cluverius *Apiarium* legi, ab copia σελίνου, *apii*, in illo loco.

Mazara Ptolemæo & Plinio fluvius: etiam Diodoro lib. XIII. cap. LIV, verbis paullo ante adlatis, qui *emporium* eidem adpoſitum fuiſſe dicit. Addit Byzantius caſtellum. Μαζάρη, inquit, φρούριον Σελινουντίων, *Mazara, caſtellum Selinuntiorum.* Hodie urbs clara in illo loco, ſed, quod Fazellus obſervavit, ſine ullo monimento antiquitatis: vetus tamen loci nomen & ipſa conſervat ac tuetur. Et hæc in latere Africam verſus ſito, a Pachyno ad Lilybæum.

Supereſt ora tertii lateris, quod δυτικὴν πλευρὰν, *occidentale latus* Ptolemæus vocat. A Lilybæo decurrit ad usque Pelorum promontorium. Lilybæum promontorium eſt cum oppido & portu ejusdem adpellationis. Iterum Ptolemæus lib. III. cap. IV. Λιλύβαιον πόλις καὶ ἄκρα, *Lilybæum, urbs & promontorium.* Utrumque Polybius lib. I. cap. XLII. deſcripſit. Illud, inquit, ἐπίκειται τοῖς Καρχηδόνος ἀκρωτηρίοις εὐκαίρως διέχον ὡς χιλίους σταδίους, *commode ſitum adverſus promontoria, quæ apud Carthaginem ſunt, mille ſtadiis ab iis diſtans.* De urbe autem & portu ita: ἐπὶ τούτῳ πόλις ὁμώνυμος κεῖται τῷ τόπῳ, τείχεσι δὲ διαφερόντως ἠσφαλισμένη, καὶ πέριξ τάφρῳ βαθείᾳ καὶ τενάγεσιν ἐκ θαλάττης, δι' ὧν ἐστιν εἰς τοὺς λιμένας εἴσπλους, *In eo loco urbs ejusdem nominis poſita, muris & præalta foſſa, & aquis e mari refluis munita, per quas in portus navigari poteſt.* Adde Livium lib. XXI. cap. XLIX. Amplitudo urbis probatur numero præſidiariorum militum, præter civium multitudinem, εἰς μυρίους, *ad decem millia.* Qui incolebant, dicti *Lilybætani.* Aſconius Pedianus in Divinat. Verrinam: *A duobus quæſtoribus Sicilia regi ſolet, uno Lilybætano, altero Syracuſano: ipſe vero* [Cicero] *Lilybætanus quæſtor fuit Sex. Peduceo prætore.* Quos Sponius exſcripſit lapides, *Lilybitanus* referunt. Pag. 184. Miſc. Er. Antiq. ita legitur IMAGINEM GENII MUNICIPI LILYBITANOR. EX ARG. P. Et alio: POPULUS LILYBITANUS. Itidem alio: DEC. SPL. COL. AUG. LILYB. nam colonia etiam ab Auguſto Lilybæum fuit deducta.

A Lilybæo proximum oppidum eſt *Motye*, Phœnicum κτίσμα. Thucydides lib. VI. poſt initium de Phœnicibus dicit, habitaſſe per totam ferme Siciliam: Græcis vero advenientibus plurima deſeruiſſe, Μοτύην καὶ Σολόεντα καὶ Πάνορμον συνοικίσαντας ἐνέμοντο, *Motyam, Soloëntem & Panormum condidiſſe.* Et Diodorus lib. XIII. cap. LXXXVIII. ἐκ Πανόρμου καὶ Μοτύης. Et Pauſanias Eliac. I. cap. XXV. Ἔστι κατὰ τὴν ἄκραν ἐν Σικελίᾳ τὴν τετραμμένην ἀπὸ Διβύης καὶ νότου, καλουμένην δὲ Πάχυνην, Μοτύη πόλις. οἰκοῦσι δὲ Δίβυες ἐπ' αὐτῇ καὶ Φοίνικες. *Eſt prope promontorium Siciliæ, in auſtrum & Africam converſum, quod Pachynum vocant* (Lilybæum voluit ſcribere) *Motye oppidum: id Afri & Phœnices inhabitant.* Oppidani Μοτυηνοὶ, *Motyeni*, apud Diodorum XIII. cap. LXIII. Et alia forma Polyænus lib. V. Strateg. cap. II. n. 6. τὸ στόμα τοῦ λιμένος τοῦ Μοτυαίων, *oſtium portus Motyæorum:* quibus proxime additum ἀπὸ τῆς Μοτύης, *a Motya*; ne dubites cujus oppidi illud gentile ſit, quod etiam Dionyſii & Himilconis bellum, ibidem deſcriptum, probat.

Inde venitur ad Ptolemæi ἄκραν Αἰγίθαρσον, *promontorium Aegitharſum*, quod Αἰγίθαλλον Diodoro eſt eclog. lib. XXIII, Zonaræ Tom. II. p. 63. Αἰγίθαλον litera ſimplici. Ex quo loco adparet, caſtellum habuiſſe ejusdem nominis. Ab hoc prope abeſt oppi-

oppidum *Drepanum*, Ptolemæi Δρέπανον, & Polybii lib. I. cap. XLVI. Δρέπανον: at cap. XLI. & LV. τὰ Δρέπανα plurativo numero. Et Tabula *Drepanis*, eadem forma numeri. Anchiſes heic exſtinctus eſt, ideo Aen. III. verſ. 707. ſub Aeneæ perſona Virgilius.

Hinc Drepani me portus, & illætabilis ora
Accipit.

Gentile *Drepanitani*. Cic. in Verr. de juriſd. Sicil. cap. LVII. *pupillus Drepanitanus.*

Eryx, ὁ Ἔρυξ, mons & oppidum munitum cum Veneris templo, quæ inde *Erycina* cognominatur. Solinus: *Eminet* [Sicilia] *montibus Aetna & Eryce. Vulcano Aetna ſacer eſt: Eryx Veneri.* Polybius lib. I. cap. LV. ὁ Ἔρυξ ἐστὶ μὲν ὄρος περὶ θάλατταν τῆς Σικελίας ἐν τῇ περὶ τὴν Ἰταλίαν κειμένῃ πλευρᾷ, μεταξὺ Δρεπάνων καὶ Πανόρμου, *Eryx eſt mons ad mare Siciliæ, quod Italiam ſpectat, inter Dræpana & Panormum.* Addit eſſe altiſſimum Siciliæ, Aetna excepto: in vertice (ἐπὶ τῆς κορυφῆς) templum Veneris exiſtere, ſive cum cognomine inde petito, τὸ τῆς Ἀφροδίτης τῆς Ἐρυκινῆς ἱερόν. Urbs Eryx ſub ipſum verticem (ὑπ' αὐτὴν τὴν κορυφὴν) poſita erat, ad quam difficile undique via adſcendebatur. Strabonis ævo & urbis frequentia, & cultus templi illius defecerat, poſtquam Romani, ut ipſe lib. VI. p. 188. refert, ædem Veneris Erycinæ, bello Punico II votam, extra Collinam portum dedicaverant. Adde Livium lib. XVII. cap. IX. Ut brevius dicam, montem Virgilius XII. verſ. 701. cum Atho & Apennino comparat: *Quantus Athos, aut quantus Eryx*, & reliqua: de templo Aeneid. V. verſ. 759.

Tum vicina aſtris Erycino in vertice ſedes
Fundatur Veneri Idaliæ,

ſcilicet ab Aenea: de oppido & munimentis Livius lib. XXVIII. cap. XLI. Fabii oratione adverſus Scipionem: *Ab Drepano atque Eryce detraxiſſe Hamilcarem, quam Italia expuliſſe Pœnos atque Hannibalem malis?*

Ad ſinum qui ſequitur, obſcuriora ſunt *Cetaria* Ptolemæi, *Aquæ Perticianenſes* Antonini, quæ numeris differunt ab *Aquis Segeſtanis*, alio itinere nominatis, vicinis tamen, quia utræque, ſi diverſæ ſunt, inter Drepanum ſunt & Parthenicum: clarius eſt *Segeſtanorum emporium*, ἐμπόριον Σεγεστάνων, ut Ptolemæus vocat; ſive ut Strabo, Αἰγεστέων ἐμπορεῖον, lib. VI. pag. 184. Ipſa autem urbs *Aegeſta* ſive *Segeſta*, quamvis paullo intus ſita, tamen ad oram refertur, quia etiam Thucydides & Diodorus, quorum verba poſt paullo in *Hyccaris* proferèmus, ad eam navigatum eſſe tradiderunt. Antiquum nomen *Aegeſta*, ab Aegeſto Trojano inditum, qui inter conditores creditur fuiſſe. Strabo lib. VI. poſt initium ex Apollodoro: σταλέντες εἰς Σικελίαν περὶ Ἔρυκα μετὰ Αἰγέστου τοῦ Τρωὸς, Αἰγέσταν τειχίσαι, *miſſi* [a Philocteta] *in Siciliam ad Erycem cum Aegeſto Trojano, Aegeſtam muniiſſe.* Eodem libro VI. pag. 188. Αἰγέσταν κτισθῆναί φασιν ὑπὸ τῶν μετὰ Φιλοκτήτου, - - - παρ' αὐτοῦ σταλέντων εἰς τὴν Σικελίαν μετὰ Αἰγέστου τοῦ Τρωός. *Aegeſtam conditam ferunt ab iis, qui ab Philocteta* [ex Italia] *in Siciliam miſſi ſunt cum Aegeſto Trojano.* Thucydides ſine dipthongo ſcripſit lib. VI. ſub initium: πόλεις αὐτῶν Ἔρυξ καὶ Ἔγεστα, *urbes illorum Eryx & Egeſta:* & pag. 414. eodem libro, ἐς τὴν Ἔγεσταν. unde ibidem oppidani ſunt οἱ Ἐγεσταῖοι. Eadem urbs poſtea, præſertim ab Romanis, dicta *Segeſta*. Pompejus Feſtus in SEGESTA: *Segeſta quæ nunc adpellatur, oppidum in Sicilia eſt, quod videtur Aeneas condidiſſe, præpoſito ibi Egeſto, qui eam Egeſtam nominavit. Sed præpoſita eſt ei littera, ne obſceno nomine adpella-*

 retur,

retur, ut factum eſt in Malevento, quod Beneventum dictum eſt, & in Epidamno, quod uſurparunt Dyrrachium. Cicero Verrina IV. de Signis cap. XXXIII. *Segeſta eſt oppidum pervetus in Sicilia, quod ab Aenea fugiente a Troja, atque in hac loca veniente, conditum eſſe demonſtrant. Itaque Segeſtani non ſolum perpetua ſocietate atque amicitia, verum etiam cognatione ſe cum populo Romano conjunctos eſſe arbitrantur.* Etiam Ptolemæus Σεγέςα. Eadem eſt Virgilii *Aceſta* Aen. v. verſ. 718.

Urbem adpellabunt permiſſo nomine Aceſtam.

Servius ibi: PERMISSO NOMINE: *ab Aceſte ſcilicet. Dicta autem Aceſta, Segeſta.*

Eam præterfluit amnis, qui ſupra urbem alium excepit, & conjuncti in ſinum effunduntur. Trojana nomina *Scamandri* & *Simoëntis* Aeneas illis impoſuiſſe fertur. Strabo lib. XIII. pag. 418. de Aenea: οἱ δ' εἰς Αἰγέςαν καταῖραι τῆς Σικελίας σὺν Ελύμνῳ Τρωΐ, καὶ Ἔρυκα, καὶ Λιλύβαιον καταχεῖν, καὶ ποταμοὺς περὶ Αἰγέςαν προσαγορεῦσαι Σκάμανδρον καὶ Σιμόεντα, *Quidam tradunt illum ad Aegeſtam Siciliæ cum Elymno Troe trajeciſſe, & occupaſſe Erycem ac Lilybæum: fluviosque circa Aegeſtam denominaſſe Scamandrum & Simoentem.* Illorum dexter, & dextræ alterius ripæ adlabens, Σιμόεις, *Simois* eſt, alter: Σκάμανδρος, *Scamander.* Hæſiſſe nomina, ex Diodori lib. XX. cap. LXXII. conſtat, ubi Agathocles Aegeſtanos urbe eductos παρὰ τὸν Σκάμανδρον ποταμὸν ἀπέσφαξε, *juxta Scamandrum fluvium mactavit.* Aelianus Var. Hiſt. lib. II. cap. XXXIII. de fluviorum imaginibus: Αἰγεςαῖοι τὸν Πόρπακα, καὶ τὸν Κριμισσὸν, καὶ τὸν Τελμισσὸν ἀνδρῶν εἴδει τιμῶσιν, *Aegeſtani Porpacem, & Crimiſſum, & Telmiſſum virili ſpecie colunt.* De Crimiſſo ſupra diximus, non parum ab Aegeſta remota. *Porpacem* ignoramus: de *Telmiſſo* longum foret Cluverii conjecturam repetere.

Ultra Scamandri oſtia in eumdem ſinum inlabitur *Bathys* fluvius, Βαθέος ποταμοῦ ἐκβολαὶ Ptolemæi: & poſt hoc *Hyccara*, plurale, ſive *Hyccaron*, oppidulum. Breviator Stephani: Ὕκκαρον πόλις Σικελίας, *Hyccarum, oppidum Siciliæ*, ex Philiſto: at ex Apollodoro idem τὰ Ὕκκαρα, quæ forma etiam Thucydidis & Diodori eſt. Illa lib. VI. pag. 453. ἐν τῷ παράπλῳ αἱροῦσιν Ὕκκαρα, πόλισμα Σικανικὸν, *præternavigantes capiunt Hyccara, Sicanorum oppidum.* Et mox: ἐξ Ὑκκάρων ἐπὶ Ἐγέςης παραπλεύσας, *ex Hyccaris Egeſtam delatus:* hic (Diodorus) lib. XIII. cap. VI. παραπλεύσαντες ἐς Αἰγέςαν, Ὕκκαρα, Σικελικὸν πολισμάτιον ἑλόντες, *navigantes Aegeſtam, Hyccara, Siculorum oppidulum, capiunt.* Plutarchus quoque in Nicia & Alcibiade pluraliter id oppidum nominavit.

Ex intervallo, prope Panormum, eſt mons *Ercta*, & in eo ejusdem nominis caſtellum Diodorus ecloga libri XXII. τὸ Ερκτῶν ὀχύρωμα, *Erctorum munimentum:* & lib. XXIII. πολιορκήσαντες Ρωμαῖοι Ερκτὴν Φρούριον - - - ἑλεῖν οὐκ ἴσχυσαν, *Romani, caſtellum Erctam obſidentes, capere non potuerunt.* Polybius Εἱρκτὴν vocat diphthongo. Lib. I. cap. LVI. Αποπλέων ἐντεῦθεν κατῆρε παντὶ τῷ ςόλῳ πρὸς τὴν Πανορμῖτιν, καὶ καταλαμβάνει τὸν ἐπὶ τῆς Εἱρκτῆς λεγόμενον τόπον, ὃς κεῖται μὲν Ἔρυκος καὶ Πανόρμου μεταξὺ πρὸς θαλάττῃ, *Inde navigans in Panormitanos fines cum tota claſſe venit, ibique locum occupavit dictum Super Eirctam, ſitum inter Erycem atque Panormum.*

Panormus autem, nunc Palermo, a portus commoditate nomen habet. Antiqua urbs, quam Phœnices dicuntur *condidiſſe* ut ſupra ex Thucydidis lib. VI. in *Motya* prædictum fuit. Polybius lib. I. cap. XXXVIII. Conſules κατάραντες εἰς Πάνορμον τῆς Σικελίας τριακοσίαις ναυσὶν, ἥπερ ἦν βαρυτάτη πόλις τῆς τῶν Καρχηδονίων ἐπαρχίας, claſſe navium CCC Panormum in Sicilia adpellunt, *quæ erat præcipua ex illis, quas Carthaginienſes* [in Sicilia] *poſſi-*

poſſidebant. Mela II. cap. VII. *Inter Lilybæum & Pelorida Panormus & Himera.* Cicero de Juriſd. Sicil. cap. XXVI. *alia judicia Panormi reſtituta ſunt.* Et Livius lib. XXIV. cap. XXXVI. *triginta quinqueremes Legionem primam Panormi expoſuere.* Silius lib. XIV. verſ. 262.

Tergemino venit numero fecunda Panormos.

Colonia Romana facta. Strabo lib. VI. pag. 188. Πάνορμος Ῥωμαίων ἔχει κατοικίαν, *Panormus habet Romanam coloniam.* Ex vetuſto lapide, quem Sponius p. 176. exſcripſit, COL. AUG. PANHORM. & alio PATRONO COL. PANHORMIT. qui lapides quatuor adjecit, quibus eſt RESP. PANHORM. & RESP. PANHORMITANORUM. Nam ſæpe veteres, etiam Plinius, *Panhormus* cum adſpiratione ſcripſerunt, ut ſpiritus in ὅρμος exprimeretur. At nummi Parutæ & Vaillantii, Latine inſcripti, PANORMITANORUM: alii Græce ΠΑΝΟΡΜΙΤΑΝ.

Orethus fluvius ab ortu urbis Panormi. Vibius Sequeſter de Fluminibus: *Orethus Panhormi Siciliæ.* Polybius lib. I. cap. XL. τὸν πρὸ τῆς πόλεως ποταμὸν, *flumen quod ante urbem eſt*, dixit. Poſt Orethum brevi intervallo decurrit amnis *Eleutherus*, Ἐλεύθερος Ptolemæi: deinde in peninſula *Solois*, Σολόεις; ſive *Solûs*, Σολοῦς Græce; ſive *Soluntum*, Latina formatione. Thucydides lib. VI. ſub initium: Μοτύην, καὶ Σολόεντα, καὶ Πάνορμον συνοικίσαντες, *Motyen*, *& Soloentem*, *& Panormum* [Phœnices] *condiderunt*; quod ab recto Σολόεις eſt: altera forma eſt Plinii III. cap. VIII. *Oppida*, *Panhormum*, *Solûs*, *Himera cum fluvio.* unde obliquum formavit Diodorus lib. XIV. cap. LXXIX. παρέλαβον διὰ προδοσίας Κεφαλοίδιον, καὶ Σολοῦντα, καὶ τὴν Ἔνναν, *proditione Cephalœdium ceperunt*, *& Soluntem*, *& Ennam.* Tertia forma *Soluntum*, eſt Tabulæ itinerariæ & Antonini: quæ hodieque in vulgari *Solanto*, una pravata littera, tenetur. Nummus Parutæ ΣΟΛΟΝΤΙΝΩΝ: Ciceroni autem cap. XLIII. Frumentariæ, oppidani ſunt *Solentini*, quod ex *Soloëntini* vel pravatum eſt, vel veteri more contractum.

Himera, Ἱμέρα, ad ſiniſtram fluvii *Himeræ*, urbs quondam inſignis, a Pœnis poſtea deleta. Excidium deſcripſit Diodorus lib. XIII. cap. LXII. quam hanc Himeram ſeptemtrionalem eſſe, ex cap. LXI. clarum eſt, quia triremes inde Syracuſas ituræ, præter Meſſanam vehi neceſſe habuerunt. Opus Zanclæorum fuit: ideo obſidionem timentes Zanclam ſuos aſportarunt, ut Diodorus XIII. cap. LXI. narravit. Thucydides lib. IV. pag 413. Ἱμέρα ἀπὸ Ζάγκλης ᾠκίσθη, *Himera eſt a Zanclæis condita.* Scylax autem Ἑλληνίδα, *Græcam civitatem* dixit. Ἀπὸ δὲ Λιλυβαίου πόλις ἐστὶν Ἑλληνὶς Ἱμέρα, *A Lilybæo* [ad Pelorum verſus] *Græca urbs eſt Himera.* Scilicet multis locis cum Sicanis vel Siculis Græci advenæ permiſti fuerunt: quin & ipſa Zancle, poſtquam Meſſenios recepit, Græca facta urbs eſt. Mela dicto loco: *Inter Lilybæum & Pelorida Panormus & Himera*: tamquam ſolæ urbes clariores. Et Plinius lib. III. cap. VIII. *Oppida*, *Panhormum*, *Solûs*, *Himera cum fluvio.* Cicero in Verr. lib. II. de Juriſdictione: *Oppidum Himeram Chartaginienſes quondam ceperant*; *quod fuerat in primis Siciliæ clarum.* Adde reliqua, quæ mox in *Thermis* proferemus. Plinius & Mela, ſi de ſuo ævo loquuntur, reſtitutam trans flumen urbem apud Thermas intelligunt.

Thermæ Himerenſes trans flumen erant Himeram. Ptolemæus Θερμαὶ Ἱμεραῖαι, πόλις, *Thermæ Himeræ*, *oppidum.* quamquam is perperam citra flumen poſuit, quum etiamnum ſint ultra illum. Pindarus Olymp. XII. ſub finem, θερμὰ νυμφᾶν λουτρὰ, *calida nympharum balnea*: addit ſcholiaſtes. ἐν Ἱμέρᾳ, quia Ergoteli Himeræo illa oda dicata eſt. Nummus Parutæ ΘΕΡΜΙΤΑΝ, quem auſtrali Himeræ Harduinus tribuit: nihil obſtat autem,

quo

quo minus de noſtra intelligamus. Urbis originem Cicero dicta Verrina de Jurisdict. cap. XXXV. prodidit: *Himera deleta, quos cives belli calamitas reliquos fecerat, ii ſe ſe Thermis collocarant in ejusdem agri finibus, neque longe ab oppido antiquo.* A Pœnis autem deleta fuerat, ut ſupra in Himera vetere, auctore Diodoro, notavimus. Tabula & Antoninus abſolute *Thermæ:* uti nunc quoque urbs *Termini* vocitatur. Colonia Romana ſub Auguſto facta. Inſcriptio apud Grut. p. 433. n. 6. ORDO ET POPULUS SPLENDIDISSIMAE COL. AUG. HIMERAEORUM THERMIT. Ex Cl. Marii Aretii Chorographia Siciliæ ſumſit, qui in urbe Termini, a thermis, quas habet, dicta, Tyrrhenoque mari adpoſita, inſcriptionem hanc exſtare ipſe cum Siculus, tum αὐτόπτης teſtatur. Non ergo dubitandum eſt, Thermas ſuperas ad Tyrrhenum mare coloniam fuiſſe Romanam.

Cephalœdis, ſive *Cephalœdium*, nunc Cefalu, ſubſequitur, Ptolemæi Κεφαλοιδὶς, Plinii *Cephalœdis:* Strabonis Κεφαλοίδιον, quam formam & Diodorus lib. XIV. cap. LXXIX. adhibuit. Παρέλαβον, inquit, διὰ προδοσίας Κεφαλοίδιον καὶ Σολοῦντα, *Ceperunt proditione Cephalœdium & Soluntem.* Cicero, ſi libri recte habent, ſine diphthongo ſcripſit, Actionis in Verrem lib. II. cap. LII. *Cephaledi*, inquit, *menſis eſt certus, quo menſe ſacerdotem maximum creari oporteat.* Et poſt paullo cives vocat *Cephaleditanos.* Hinc Græcum nomen, quod denominet, ductum Silio lib. XIV. verſ. 253.

- - procelloſo Cephalœdias ora profundo.

Interjecto *Monalo* fluvio (Μονάλου ἐκβολαὶ Ptolemæo ſunt) ſequitur *Haleſa*; ſive *Alæſa*, oppidum. Straboni & Ptolemæo eſt Ἄλαισα, *Alæſa.* Cicero ſine diphthongo, dicto loco cap. VII. *ſtatim Meſſana litteras Haleſam mittit.* Diodorus ibidem cap. XVII. Ἄλεσα, medio correpta. At produxit Silius lib. XIV. verſ. 219.

Venit ab amne trahens nomen Gela: venit Haleſa.

Gentile *Haleſinus.* Cicero Frumentaria cap. LXXIII. *civitas Haleſina*; item, *in ſenatu Haleſino.* Adluitur flumine *Alæſo* ſive *Haleſo.* Tabula Meſſanenſi apud Gruter. pag. 212. ΤΟΙΣ ΠΑΡΑ ΤΟΝ ΑΛΑΙΣΟΝ: & mox, ΑΠΟ ΤΟΥ ΡΟΟΥ ΤΟΥ ΑΛΑΙΣΟΥ. Et Columella lib. X. verſ. 268.

Et quæ Sicanii flores legiſtis Haleſi.

Fons Haleſini agri admirandus, de quo Solinus cap. V. *In Haleſina regione fons, alias quietus & tranquillus quum ſiletur; ſi inſonent tibiæ, exſultabundus ad cantus elevatur, & quaſi miretur vocis dulcedinem, ultra margines intumeſcit.* Silent veteres de hoc fonte; idcirco dubitando. Solus Priſcianus in Periegeſi repetiit verſ 500.

Hic & Haleſinus fons eſt mitiſſimus undis
Tibi quem extollit cantu ſaltare putatur
Muſicus & ripis lætans excurrere plenis.

Poſt Haleſam eſt *Calacta* ſive *Calacte.* Cicero Frumentar. cap. XLIII. *Calactinis quamobrem imperaſti anno tertio, ut decumas agri ſui, quas Calactæ dare conſueverant, Ameſtrati M. Cæſio decumano darent.* Meminit & Antoninus itinere a Lilybæo Tyndaridem hoc ordine: *Cephalœdim, Aleſam, Calactam.* Silius ad originem vocis reſpiciens lib. XIV. verſ. 252.

litus

- - - *litus piſcoſa Calacte.*

nam eſt καλὴ ἀκτὴ, *bonum litus*, ut Græci diviſe ſcribunt. Herodotus lib. VI. cap. XXIII. Καλὴν μὲν ἀκτὴν ἐᾶν χαίρειν, τὴν δὲ Ζάγκλην σχεῖν, *Pulchro litore valere juſſo, Zanclen occupent.* Et Diodorus Siculus lib. XII. cap. VIII. κτίσαι τὴν Καλὴν ἀκτὴν ἐν Σικελίᾳ, *condere Calen Acten in Sicilia:* & mox, οὗτος περὶ τὸν οἰκισμὸν τῆς Καλῆς ἀκτῆς ἐγίνετο, *is coloniæ in Pulchro litore intentus erat.* Gentile, *Calactinus*, ut ſupra Ciceronis Verrina vidimus.

Aluntium inde proximum eſt in litore, Ptolemæi Αλόντιον. Dionyſius Halicarnaſſenſis lib. I. pag. 41. ἐν Ἀλουντίῳ τῆς Σικελίας. Plinius lib. III. cap. VIII. *Himera cum fluvio: Cephalœdis, Aluntium, Agathyrnum.* Scribitur etiam *Haluntium* cum adſpiratione. Cicero Verr. de Signis cap. XXIII. *Quum ad Haluntium veniſſet prætor laborioſus & diligens, ipſe in oppidum accedere noluit, quod erat difficili adſcenſu atque arduo: Archagathum Haluntinum, hominem non ſolum domi ſuæ, ſed tota Sicilia in primis nobilem, vocari juſſit.* Ex quo ſitum oppidi montanum ſimul intelligimus. Præfluit *Chydas* fluvius. Ptolemæus, Χύδα ποταμοῦ ἐκβολαὶ, *Chydæ fluvii oſtia.*

Poſt aliud flumen, eſt oppidum *Agathyrna* ſive *Agathyrnum.* Plinius dicto loco *Agathyrnum*: corrupte Græci, Ptolemæus Ἀγαθύριον, Strabo p. 184. Ἀγάθυρσον. At Stephanus Ἀγάθυρνα, quæ forma, *Agathyrna*, Latinis ceteris placuit. Livius lib. XXVI. cap. XL. *ab Agathyrna inconditam multitudinem ſecum in Italiam transvexit.* Silius Italicus lib. XIV. verſ. 260.

Mille Agathyrna dedit, perflataque Strongylos auſtris.

Flumen deinde *Timethum*, Τίμηθον Ptolemæus poſuit: & ex intervallo *Tyndarium*, Τυνδάριον, oppidum, quod amnis *Helicon* adluit. Idem, Ἑλίκωνος ποταμοῦ ἐκβολαὶ, *Heliconis fluminis oſtia.* Ptolemæus, ut dixi, *Tyndarium*: ceteri *Tyndari* ſive *Tyndaridem* oppidum nominaverunt. Plinius III. cap. VIII. *Tyndaris colonia.* Strabo lib. VI. pag. 188. Ἄλαισα καὶ Τυνδαρὶς, *Alæſa & Tyndaris.* Diodorus lib. XIV. cap. LXXIX. de Meſſanenſibus, quibus hunc locum Dionyſius tribuerat: ὠνόμασαν Τυνδαρίδα, *nominarunt Tyndaridem.* Antonius ab Agathyrna XXVIIII millibus reduxit.

Inter Tyndaridem & Mylas *Longanus* amnis. Polybius lib. I. cap. IX. ἐν τῷ Μυλαίῳ πεδίῳ περὶ τὸν Λογγανὸν καλούμενον ποταμὸν, *in Mylæo agro, propter amnem, quem Longanum dicunt.* Deinde oppidum eſt *Mylæ*, hodie Milazzo. Plinius lib. III. cap. VIII. *Tyndaris colonia: oppidum Mylæ, &, unde cœpimus, Pelorus.* Strabo lib. VI. p. 184. ἐκ Πελωριάδος εἰς Μύλας κε΄. *a Peloro ad Mylas millia paſſuum* XXV. Scylax Periplo: πόλις Ἑλληνὶς Μύλαι, καὶ λιμὴν, *Mylæ, oppidum Græcum & portus.* Et Ptolemæus Μύλαι. Memoratur civili Sex. Pompeii bello. Vellejus lib. II. cap. LXXIX. *apud Mylas ductu Agrippæ pugnatum proſpere.* Et Suetonius Aug. cap. XVI. de eodem prœlio: *Pompejum inter Mylas & Naulochum ſuperavit.* Solus Silius ſingulari numero, niſi deſcribentium error eſt, lib. XIV. verſ. 203.

Subſidium infidum fugientibus æquora, Myle.

Antequam inde Naulochum veniebatur, *Fanum Dianæ Faſcelinæ* erat, ſive *Facelinæ.* Silius lib. XIV. verſ. 261.

Mille Thoantea ſedes Faſcelina divæ.

Servius ad Aeneid. II. verſ. 116. ad verba, *Sanguine placaſtis ventos*, interpretatur ita, ut a *faſce* lignorum deducat, quo Dianæ Tauricæ ſimulacrum abſconditum Ariciam, quæ in Italia eſt, Oreſtes portaſſet. Pomponius Sabinus ad eumdem locum, extrita *S* littera, a *face* nomen ducit, Lucilii ad id verſu uſus, quo & quantitas penultimæ mutata:

- - - - *Facelinæ templa Dianæ.*

niſi legendum *Faſcelina templa.* Nec vero ignorat, ſecundum alios a *faſcibus* eſſe, indeque Dianam *Faſcelitim* cognominari. Locum Appianus Civil. lib. v. pag. 1167. Ἀρτεμίσιον, πολίχνην βραχυτάτην, *Artemiſium, perexiguum oppidulum.* Præterfluit *Melas* fluvius, qui & *Phacelinus* ſive *Facilinus* inde dictus eſt. Vibius Sequeſter de Fluminibus: *Phacelinus* (vel *Phaſcelinus*: nam prave *Phathelinus* editum eſt) *Siciliæ juxta Peloridem, confinis templo Dianæ.* Alterum nomen eſt ex Ovidii Faſtorum lib. IV. verſ. 486.

Sacrorumque Melan paſcua læta boum.

quia Solis boves ibi ſtabulari fingebantur. Appianus dicto loco de oppidulo Dianæ: ἐν ᾗ (πολίχνῃ) φασὶ τὰς ἡλίου βοῦς γενέσθαι, *in quo ajunt Solis boves fuiſſe.* Plinius lib. II. cap. XCVIII. *Circa Meſſanam & Mylas fimo ſimilia exſpuuntur in litus purgamenta: unde fabula, Solis boves ibi ſtabulari.*

Inde Pelorum verſus eſt *Naulochus*, ſtatio navium cum oppidulo. Suetonius Aug. cap. XVI. *inter Mylas & Naulochum.* Vide ſupra *Mylas.* Multitudinis numero Appianus dicto loco: Μύλας δ' ἔτι, καὶ τὰ ἐκ Μυλῶν ἐπί τε Ναυλόχους καὶ Πελωριάδα, καὶ τὰ παράλια ἅπαντα φρουραὶ Πομπηΐου κατεῖχον, *Mylas, & inde ad Naulochos & Pelorum omnem oram Pompejus præſidiis tenebat.* Sic enim legendum, non ναυάρχους, eruditorum eſt ſententia. Etiam Silius pluraliter, ſed alio genere, lib. XIV. verſ. 265.

Non Herbeſos iners, non Naulocha pigra pericli.
Sederunt.

MEDITERRANEA SICILIAE.

Supra fontes amnis Facelini ſive Μέλανος, *Noæ* fuerunt Phil. Cluverii conjectura, quia ibi oppidum cognati nominis *Noara* ſupereſt. Stephanus: Νέαι. τὸ ἐθνικὸν Νοαῖος. ἔστι ἡ πόλις Σικελίας. Inde Plinius lib. III. cap. VIII. denominavit *Noænos.* Suidas quoque: Νόαι, πόλις Σικελίας, ἧς ὁ πολίτης Νοαῖος, *Noæ, oppidum Siciliæ, cujus civis Noæus dicitur.* Diodorus Siculus lib. XI. cap. LXXXVII. Νέας corrupte dixit: lege Νόας emendante Palmerio p. 110. De Ducetio rege ait: τὰς μὲν Νόας, ἥτις ἦν αὐτοῦ πατρίς, μετῴκισεν εἰς τὸ πεδίον, *oppidum Noas, patriam ſuam, tranſtulit in campum.*

Inde in auſtrum recedit mons *Aetna*, incendiis ſuis notiſſimus. Pomp. Mela lib. II. cap. VII. *Præcipui montium Eryx - - & Aetna, quæ Cyclopas olim tulit, nunc aſſiduis ignibus flagrat.* nam & femineo genere hoc montis nomen effertur. Virgilius lib. III. Aen. verſ. 579.

- - - *ingentemque inſuper Aetnam*
Inpoſitam, ruptis flammam exſpirare caminis.

Plinius

Plinius lib. III. cap. VIII. *Mons Aetna nocturnis mirus incendiis. Crater ejus patet ambitu ſtadia* XX. Iterum Virgilius dicto libro, verſ. 571.

> \- - *horrificis juxta tonat Aetna ruinis.*

Altiſſimus inſulæ, adeo, ut nives & glaciem in vertice fere ſemper teneat, etiam quum maxime furit & ardet. Silius lib. XIV. verſ. 67.

> *Summo cana jugo cohibet (mirabile dictu)*
> *Vicinam flammis glaciem, æternoque rigore*
> *Ardentes horrent ſcopuli: ſtat vertice celſi*
> *Collis hiems; calidaque nivem tegit atra favilla.*

Circumcolitur in radicibus lateribusque propter eximiam fertilitatem. Oppida adjacent, a ſeptemtrione *Tiſſa*, juxta Onobalam amnem. Situs ejus ex Ptolemæi eſt numeris, alioquin incertus. Is autem Τίσσα ſcripſit: Stephanus Τίσσαι plurali numero. Τίσσαι, inquit, χωρίον Σικελίας. Silius ex Jonico Τίσση formavit *Tiſſe*, lib. XIV. verſ. 268.

> \- - - *& parvo nomine Tiſſe.*

Creditur Randazzo eſſe. Gentile *Tiſſenſes*, non Tiſſinenſes, ut apud Plinium ſyllaba redundante eſt. Cicero Orat. Frumentar. cap. XXXVIII. *A Tiſſenſibus, perparva & tenui civitate, nonne plus lucri nomine eripitur, quam quantum frumenti omnino exaravit?* Ex altera parte, ſive auſtrali latere oppidum *Aetna*, eodem, quo mons, nomine fuit: olim *Ineſſa* dicta. Strabo lib. VI. pag. 185. οἱ Αἰτναῖοι παραχωρήσαντες, τὴν Ἴννησαν καλουμένην, τῆς Αἴτνης ὀρεινὴν ᾤκησαν, καὶ προσηγόρευσαν τὸ χωρίον Αἴτνην, διέχον τῆς Κατάνης σαδίους ὀγδοήκοντα, *Aetnenſes* [Catana] *regreſſi, Inneſam, ut montana Aetnæ vocantur, habitarunt, locoque impoſuerunt nomen Aetnæ.* Et poſtea p. 189. dicit πλησίον τῶν Κεντορίπων, eſſe, & montem conſcendentes excipere, ac deducere. Adde Diodori librum XI. cap. XLIX. & LXXVI, ubi hæc clarius enarrantur: & Antonium ac Tabulam.

Inde ab occaſu *Centuripæ*, plurale, Κεντούριπαι Ptolemæi: alii Græcis τὰ Κεντόριπα. Thucydides lib. VI. pag. 476. ἐχώρουν ἐπὶ Κεντόριπα, Σικελῶν πόλισμα. Et Polybius lib. I. cap. IX. περὶ Κεντόριπα. Silius lib. XIV. verſ. 205. ſingulariter *Centuripe*. Gentile hinc *Centuripini*. Cicero Frumentar. cap. XLV. *Centuripini, qui agri Aetnenſis multo maximam partem poſſident.* Et mox: *cives Centuripini; populus Centuripinus; aratores Centuripini.* Horum amnis *Cyamosorus* fuit, Κυαμόσωρος. Polybius dicto loco: ἀντιστρατοπεδεύσας περὶ Κεντόριπα, καὶ παραταξάμενος περὶ Κυαμόσωρον ποταμὸν, *caſtra metatus prope Centuripen, aciem ad Cyamoſorum flumen inſtruxit.* Inter Centuripam & Aetnenſe oppidum in meridiem inclinat *Adranum* ſive *Hadranum* oppidum. Stephanus: Ἄδρανον πόλις Σικελίας ἐν τῇ Αἴτνῃ, ποταμὸν ὁμώνυμον ἔχουσα, *Adranum oppidum eſt Siciliæ apud Aetnam, quod fluvium cognominem habet.* Auctorem & ſitum ſic Diodorus lib. XIV. cap. XXXVIII. deſcripſit: Διονύσιος ἐν τῇ Σικελίᾳ πόλιν ἔκτισεν ὑπ᾽ αὐτὸν τῆς Αἴτνης λόφον, καὶ ἀπό τινος ἐπιφανοῦς ἱεροῦ προσηγόρευσεν αὐτὴν Ἄδρανον, *Dionyſius in Sicilia oppidum ſub ipſum Aetnæ montem condidit, quod ab illuſtri quodam fano Adranum vocavit.* Silius lib. XIV. verſ. 251.

> *Hadranum, Hergentumque ſimul* - - -

Mmmm 2 Hinc

Hinc apud Plinium *Hadranitani:* & in nummis ΑΔΡΑΝΙΤΑΝ.

Proxima *Hybla Major.* Stephanus, Ὕβλαι τρεῖς πόλεις Σικελίας. ἡ Μείζων, ἧς οἱ πολῖται Ὑβλαῖοι, *Tres Hyblæ urbes Siciliæ: Major, cujus cives Hyblæi.* Pauſanias Eliac. I. cap. XXIII. duas Hyblas numerat, in iisque τὴν, ὥσπερ ἐκάλουν, Μείζονα, *unam, quam vocarunt Majorem.* Nummus Ph. Parutæ ΥΒΛΑΣ ΜΕΓΑΛΑΣ. Hæc Hybla prope Aetnam fuit. Thucydides lib. VI. pag. 477. πιμπράντες ἅμα τὸν σῖτον τῶν τε Ινησσαίων καὶ τῶν Ὑβλαίων, *ſegetem Ineſſenſium & Hyblenſium incendentes.* Plinius lib. III. cap. VIII. *Hyblenſes.* Adde ſupra in maritimis dicta de *Megara*, quæ prius *Hybla Minor* fuit.

In occaſum poſt Aetnam *Galaria* ſive *Galeria.* Stephano Γαλαρία eſt χώρα, *regio:* Γαλάρινα, πόλις Σικελίας, *Galarina urbs Siciliæ.* At Diodorus lib. XVI. cap. LXVIII. *Galeriam* oppidum dixit; incolas, *Galerinos.* οἱ τὴν Γαλερίαν πόλιν οἰκοῦντες, *qui*, inquit, *Galeriam oppidum inhabitant:* & mox: τὴν τῶν Γαλερινῶν συμφορὰν ἀκούσαντες, *cladem Galerinorum audientes.* Videtur oppidum eſſe quod vulgo nunc *Gagliano* vocitatur: ex quo ſitum ejus judicant.

Inde Herbitam verſus *Imachara* oppidum. Ptolemæus Palatino codice Ἰμιχάρα, *Imichara:* vulgaribus, ἡμιχάρα. Ciceroni Frument. cap. XVIII. Urſinus, Victorius, alii *agrum Imacharenſem* vindicant: vulgatis libris *Macharenſis.* Et cap. XLII. Victorius & Gronovius, *Imacharenſes tributum facere coegiſti.* Et Verrina ultima cap. VII. Cluverius: *in Leonida Imacharenſi*, ubi libris plerisque eſt, *in Leonte Megarenſi.*

Ulterior ad *Heræos* montes fuit oppidum *Herbita*, Ptolemæi Ἕρβιτα. Cicero Frum. cap. XXXII. *Quum Apronius Herbitam cum illa prædonum copia manuque veniſſet.* Oppidani, *Herbitenſes*, ibidem & apud Plinium, qui cum adſpiratione in ordine alphabetico ſcripſit. Cicero eodem loco, *Herbitenſis civitas.* Græce iidem Diodoro lib. XIV. cap. LXXIX. Ερβιταῖοι. *Heræi* autem montes, quibus hoc oppidum adjacet, eidem Diodoro lib. IV. cap. LXXXVI. ſunt Ἥραια ὄρη, quorum ſalubritatem æſtivam cum amœnitate laudat. Ad illos montes paullo inferius eſt caſtellum *Tavi* vulgari nomine, quod Cluverio videtur *Tabas* Silii eſſe lib. XIV. verſ. 273.

Et bellare Tabas docilis.

Symæthum flumen juxta ſe oppidum *Symæthum* eodem nomine habuit, unde *Symæthii* cives dicti Plinio III. cap. VIII. Prope idem flumen ad dexteram ripam nunc eſt oppidum S. Filippo d' Argirone, quod doctis viris videtur *Agyrium* oppidum eſſe, Ptolemæi Αγύριον, Antonini *Agurium.* At Cicero Frum. cap. XXVII. *Apronius Agyrium venit.* Ibidem, *Agyrinenſis populus:* item, *Agyrinenſis eſt in primis honeſta civitas Siciliæ.* Stephanus Αγύρηνα, qui forte ſcripſerat Αγύρινα. In nummis ΑΓΥΡΙΝΑΙΩΝ. Patria fuit Diodori Siculi, qui lib. I. cap. IV. ait, ἡμεῖς ἐξ Αργυρίου τὸ γένος τῆς Σικελίας ὄντες, *nos orti Argyrio Siciliæ ſumus.* Cluverius ſecundam litteram otioſam putat: tuetur Holſtenius, quia hodieque *Argirone* dicatur, quaſi veteres urbem & *Argyrium* & *Agyrium* adpellaverint.

Inter hoc & Ennam *Aſſorus*, Ασσωρὸς Apollodoro apud Stephanum, qui & aliam formam Ασσώριον, *Aſſorium* produxit. Cicero Verrinæ actionis lib. IV. de Signis cap. XLIV. *Chryſas eſt amnis, qui per Aſſorinorum agros fluit. Is apud illos habetur deus, & religione maxima colitur. fanum ejus in agro propter ipſam viam, qua Aſſoro itur Ennam.* Fluit deinde *Chryſas* per agrum Agyrinenſium, ſaltem in limite ejus. Diodorus lib. XIV. cap. XCVI. ἐν τῇ τῶν Αγυριναίων χώρᾳ, παρὰ τὸν Χρύσαν ποταμὸν, ἐγγὺς ὁδοῦ τῆς φερούσης εἰς Μοργαντί-

γαντίναν, *in Agyrinenſium agro, juxta Chryſam amnem, prope viam quæ Morgantinam fert.* Trans flumen eſt oppidum Ἑργέτιον Philiſto apud Stephanum; *Hergetium* Latine: Silio *Hergentum* dicto libro verſ. 251.

Hadranum, Hergentumque ſimul:

Ptolemæo Σεργέντιον, *Sergentium*, ut in aliis aliquando Σ pro adſpiratione invenitur.

Ab Aſloro in auſtrum ſita proxime eſt *Enna* ſive *Henna*, urbs antiqua & percelebris propter raptum Proſerpinæ, qui huic loco adfingitur. Diodorus Siculus lib. v. cap. III. γενέσθαι δὲ μυθολογοῦσιν τῆς κόρης τὴν ἁρπαγὴν ἐν τοῖς λειμῶσι τοῖς κατὰ τὴν Ἔνναν. ἔστι δὲ ὁ τόπος οὗτος πλησίον μὲν τῆς πόλεως, ἴοις δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις ἄνθεσι παντοδαποῖς εὐπρεπὴς καὶ θέας ἄξιος, *Fingunt raptum puellæ* [Proſerpinæ] *factum eſſe in pratis juxta Ennam. Eſt autem locus ille prope urbem, violis aliisque floribus amœniſſimus & contemplatione dignus.* Cicero Verr. de Signis cap. XLVIII. *Vetus eſt hæc opinio, - - - raptam eſſe Liberam, quam eamdem Proſerpinam vocant, ex Ennenſium nemore: qui locus quod in media eſt inſula ſitus, umbilicus Siciliæ nominatur. - - - Enna autem, eſt loco præcelſo atque edito, quo in ſummo eſt æquata agri planities, & aquæ perennes: tota vero ab omni aditu circumciſa atque diremta eſt. quam circa lacus ſunt plurimi, & lætiſſimi flores omni tempore anni: locus ut ipſe raptum illum virginis, quem jam a pueris accepimus declarare videatur. Etenim propter eſt ſpelunca quædam, converſa ad aquilonem, infinita altitudine, qua Ditem patrem ferunt repente cum curru exſtitiſſe, abreptamque ex eo loco virginem ſecum aſportaſſe, & ſubito, non longe a Syracuſis penetraſſe ſub terras, lacumque in eo loco repente exſtitiſſe.* Eadem Diodorus dicto loco: etiam quæ de umbilico inſulæ dicebantur in Ennenſi nemore vel prato, quod Σικελίας ὀμφαλὸς ὑπό τινων ὀνομάζεται, *Siciliæ umbilicus a quibusdam nominetur.* Idem quoque Callimachus dixit hymno in Cererem verſ. 15.

Τρὶς δ' ἐπὶ καλλίστης νήσου δράμες ὀμφαλὸν Ἔνναν,
Ter ad pulcherrimæ umbilicum inſulæ Ennam accurriſti.

Ceteris heic viguit religio. Mela II. cap. VII. *Famam habet ob Ceteris templum Enna.* Unde Ceres, *Ennæa numina divæ*, Silio lib. I. verſ. 93. dicta: & Ciceroni loco antea indicato, *religio Cereris Ennenſis*, Scribitur etiam cum adſpiratione. In veteri nummo, quem illuſtris vir Ezech. Spanhemius laudat p. 906. MUN. HENNAE. Municipes *Hennenſes* ſcripſit Plinius lib. III. cap. VIII. Adjacet oppido *lacus Pergus*, diſtans ab eo v millibus paſſuum. Ovidius Metamorph. lib. v. verſ. 385.

Haud procul Hennæis lacus eſt a mœnibus altæ,
Nomine Pergus, aquæ.

Et Claudianus de Raptu Proſerpinæ lib. II. verſ. 112.

Haud procul inde lacus (Pergum dixere Sicani)
Panditur, & nemorum frondoſo margine cinctus
Vicinis palleſcit aquis.

Prope hunc lacum, ex altera parte, oppidum *Magella* a Clūverio ponitur, unde *Magel-*

lini ſunt Plinio: ſed locus incertior eſt quam ut deſignari diſtincte poſſit. Inde orientem verſus ſunt *Capitonianæ* Antonini, inter Catinam & Agrigentum itinere, circa flumen Erycen: infra quas eſt *Palica* oppidum cum fano, ad fontem & lacum *Palicorum.* Diodorus lib. XI. cap. LXXXVII. de Deucetio rege: πλησίον τοῦ τεμένους τῶν ὀνομαζομένων Παλίκων ἔκτισε πόλιν ἀξιόλογον, ἣν ἀπὸ τῶν προειρημένων θεῶν ὠνόμαζε Παλίκην, *prope Palicorum fanum urbem inſignem poſuit, quam ab his ipſis diis Palicam nominavit.* Religioſus locus & perjuris formidabilis, qui aqua illa mergebantur, ſervatis qui bene juraverant. Vide caput inſequens Diodori, & Macrobium lib. V. cap. XIX. & quæ nos commentati ſumus ad illa Silii verba lib. XIV. verſ. 220.

Et qui præſenti domitant perjura Palici
Pectora ſupplicio.

Prope abeſt oppidum *Eryce*, ad fontem fluvii cognominis *Eryces*, de quo Stephanus: Ερύκη, Σικελικὴ πόλις, *Eryce urbs Sicula.* Et Callias in ſeptima hiſtoria de rebus Siculis apud Macrobium lib. V. cap. XIX. ἡ Ερύκη τῆς Γελώας ὅσον ἐννενήκοντα ςάδια διέςηκεν, *Eryce a Gelenſium finibus* XC *circiter ſtadia abfuit.* Longe autem Geloi fines in ſeptemtrionem prolati fuerant.

Eidem lacui Palicorum ſubjacebant *Menæ*, Μεναὶ Ptolemæi, quod etiam Stephano Bochartus & Cluverius pro corrupta Μενδαὶ, reſtituerunt, ut legatur, Μεναὶ πόλις Σικελίας, ἐγγὺς Παλίκων, *Menæ, oppidum Siciliæ prope Palicos.* Cicero Frument. cap. XLIII. *pactiones Meneniorum*, quaſi a Μένηνα deductum poſſeſſivum nomen. Plinius III. cap. VIII. *Menanini:* ſicut a Tiſſa *Tiſſinini* formaverat. Nummus Parutæ MENANINΩN. Diodorus Siculus lib. XI. cap. LXXVIII. Μέναινον hoc oppidum dixit. De Deucetio rege ait, Μέναινον μὲν πόλιν ἔκτισε, *Menænum oppidum condidit.* Ultra Menas in meridiem vergebat *Echetla* oppidum. Stephanus: Εχέτλα, πόλις Σικελίας. Polybius lib. I. cap. XV. ἐπολιόρκουν οἱ Ρωμαῖοι καὶ τὴν Εχέτλαν, ἐν μέσῃ κειμένην τῇ τῶν Συρακουσίων καὶ Καρχηδονίων ἐπαρχίᾳ, *Et Echetlam obſederunt Romani, in confinio ſitam Syracuſanorum & Carthaginienſium provinciæ.* Et Diodorus lib. XX. cap. XXXII. καταλαβόμενοι τὴν Εχέτλαν, ἐπόρθουν, τήν τε Λεοντίνην καὶ Καμαριναίαν, *Echetlam occupantes vaſtarunt & Leontinam & Camarinam regionem.* Ergo ſita erat in medio illarum. Plinius, *Echetlienſes*, dicto loco.

In agro Syracuſano erant oppida, *Cacyrum*, Κάκυρον, Ptolemæi, quod hodie credunt *Caſſaro* eſſe: de quo plura non conſtant, niſi Plinii *Cetarinos* cum nonnullis in *Cacyrinos* mutare velis: deinde *Bidis*, de quo Cicero in Verr. lib. II. de Jurisdict. Sicil. cap. XXII. *Bidis oppidum eſt, tenue ſane, non longe a Syracuſis.* Stephanus: Βίδος φρούριον ἐν Σικελίᾳ, οὐδετέρως, *Bidos caſtellum Siciliæ, neutro genere.* Unde *Bidini* ſunt, quos Plinius III. cap. VIII. recenſuit. Ajunt ſupereſſe ædem ſacram eo loco, *S. Giovanni di Bidini* adpellatam. *Talaria* quoque huc referenda. Stephanus: Ταλαρία πόλις Συρακουσίων, *Talaria urbs Syracuſanorum:* ex qua ſunt Plinii *Talarenſes.* Quo ſitu fuerit, incertum prorſus eſt.

Inter Oanum & Hirminium fluvios *Hybla Minor* fuit, a Majore mediterranea, & Megarenſi maritima, diſtincta. Stephano τρεῖς πόλεις Σικελίας Ὕβλαι, ἡ μείζων, *Major* - - - ἡ μικρὰ, *Parva*, cujus cives Μεγαρεῖς, *Megarenſes:* ἡ δὲ ἐλάττων Ἡραία καλεῖται, *Minor autem Hera vocatur*, vel *Heræa* cognominatur. Pravatum heic Itinerarium, quo editum ab Aldo & Simlero *Plagereo ſive Cymba:* a Schotto, *Plagia Hereo.* Forte *Heræa* legendum eſt, quia Ἡραία nomen eſt a Stephani epitomatore proditum. Si hoc eſt, de

ſitu

ſitu quodammodo conſtare poteſt: etiam ex alio ejusdem itinere a Lilybæo Meſſanam, quo *Hyblam* inter Agrigentum & Acras poſuit.

Prope mare Jonium & Pachynum promontorium, ſive inter Syracuſas & Camarinam ac Pachynum ſunt primum *Acræ*, a Syracuſanis conditæ, haud longe a mari. Stephanus in Ἄκραι decem hujus nominis urbes numerat. τρίτη, inquit, ἐστι Συρακουσίων κτίσμα, *Tertia eſt opus Syracuſanorum.* Plenius Thucydides lib. VI. pag. 413. Ἄκραι καὶ Κάσμεναι ὑπὸ Συρακουσίων ᾠκίσθησαν. Ἄκραι μὲν ἑβδομήκοντα ἔτεσι μετὰ Συρακούσας, Κάσμεναι δ' ἐγγὺς εἴκοσι μετὰ Ἄκρας, *Acræ & Caſmenæ a Syracuſanis ſunt conditæ: Acræ quidem* LXX *annis poſt Syracuſas, Caſmenæ vero circiter* XX *annis poſt Acras.* Livius lib. XXIV. cap. XXXVI. *eques levi certamine inito, cum Hippocrate Acras perfugit.* Etiam Antoninus *Acras* dixit itinere a Lilybæo Meſſanam: Ptolemæi autem Ἄκραιαι haud dubie ſunt pravatæ, ſyllaba redundante: Plinius *Acrenſes* dixit oppidanos. Situm editiorem monſtravit Silius lib. XIV. verſ. 207.

> *Non Tapſos, non e tumulis glacialibus Acræ*
> *Defuerunt.*

Ab his diverſæ ſunt *Acrillæ*, ſive *Acrilla*, eodem tractu. Stephanus: Ἀκρίλλα πόλις Σικελίας οὐ πόρρω Συρακουσῶν, *Acrilla urbs Siciliæ non procul a Syracuſis.* Sitæ inter Acras & Agrigentum, quod ex Livii lib. XXIV. cap. XXXV. adparet, ubi Marcellus, ab Agrigento in Syracuſana caſtra rediturus, in via hoſtes offendit ad Acrillas, quos victor in Acras refugere compellit. *Hippocrates*, inquit, [dux Syracuſanus] *cum decem millibus peditum, quingentis equitibus nocte per intermiſſa cuſtodiis loca profectus, caſtra circa Acrillas urbem ponebat. Munientibus ſupervenit Marcellus ab Agrigento jam occupato, - - - - incompoſitos ac diſperſos nactus eos, & pleroſque inermes, quod peditum fuit, circumvenit: eques, levi certamine inito, cum Hippocrate Acras perfugit.*

Inter Acrillas & Elorum, quod ad mare eſt, in edito colle *Neetum*, codice Palatino Ptolemæi Νέητον; & ſæpius *Netum* contracte; nunc Noto eſt, unde vallis, pars tertia inſulæ nominatur. Cicero Verr. act. lib. IV. de Signis cap. XXVI. *Attalus homo pecunioſus Neti; Lyſo Lilybæi; Critolaus Ennæ.* Silius lib. XIV. verſ. 269.

> *Et Netum, & Mutyce, pubesque liquentis Acheti.*

Hinc *Netinenſes*, quos Cicero dixit Act. in Verr. lib. II. cap. LXV. & *Netini*, orat. ult. in Verr. cap. XXII. Etiam Plinius *Netini Latinæ conditionis.*

Illud Silii *Achetum* in ignotis latet: *Mutyce* autem, ſive *Motyca*, nota, hodieque *Modica* dicta. Ptolemæi Μότουκα quia Romano more υ in ου perſæpe commutatur. Eidem amnis, qui præfluit, Μοτυχανὸς, *Motychanus*, ſi ſalva ſcriptura eſt. Sita prope Pachynum ita, ut latus ſpectet auſtrale. Plinio hinc *Mutycenſes:* Ciceroni Frum. c. XLIII. & LI. *ager Mutyenſis*, niſi forſan littera c excidit. Inde mare verſus, forte ad idem flumen ſuperius, fuit *Caſmena* ſive *Caſmenæ*, Κασμένη & Κάσμεναι. Herodotus, quem Stephanus adlegat, lib. VII. cap. CLV. ὁ Γέλων καταγαγὼν τούτους ἐκ Κασμένης πόλιος ἐς τὰς Συρακούσας: Stephanus: Κασμένη πόλις Σικελίας. Ἡρόδοτος ζ. Thucydides lib. VI. pag. 413. plurali numero Κάσμεναι, *Caſmenæ*, cujus verba paullo ante in Ἄκραι, *Acræ*, adſcripſimus.

Propius promontorium Pachynum oppidum fuit *Ichana.* Stephanus: Ἴχανα πολίχνιον τῆς Σικελίας, *Ichana, oppidulum Siciliæ.* Unde Plinii *Ichanenſes.* Ptolemæi libris eſt Ἴνα, quod videatur ex Ἴχανα eſſe. Et Apollinis Libyſtini fanum, de quo Macrobius Saturn. I. cap. XVII. Antonino *Refugium Apolline.*

Supra

Supra Geloos *Mactorium.* Stephanus, Μακτώριον, πόλις Σικελίας, *Mactorium oppidum Siciliæ.* Herodotus lib. VII. cap. CLIII. ἐς Μακτώριον, πόλιν ὑπὲρ Γέλης οἰκημένην, ἔφυγον ἄνδρες Γελώων, *Mactorium, oppidum ſupra Gelam habitatum, fugerunt Gelenſes.* Inde in ſeptemtrionem ſunt minus certa, *Caulonia*, Καυλωνία Stephani, hoc tractu poſita ab iis, quibus eadem *Calloniana* videntur Antonini: & Νώνυμνα, *Nonymna*, ejusdem Stephani. Conjiciunt fuiſſe, ubi oppidum *Nauni* jam exiſtit. Antonini *Philoſophiana*, in Aldino *Gelaſium Philoſophianis*, quod alii *Gela ſive Ph.* legunt; Cluverius *Gelenſium Philoſophiana*, refertque ad fontem Gelæ amnis, quousque territorium Gelenſium pertinuiſſe non dubitat. Neque notiora ſunt *Petiliana*, & *Corconiana* ejusdem itinerarii oppida, quorum illud ab Agrigento XVIII, hoc XII millibus paſſuum narratur afuiſſe.

Nobilior *Erbeſſus* ſive *Herbeſſus*. Cluverius duas hujus nominis urbes, alteram ſupra Agrigentum ponit, alteram ad fontes Anapi, qui in portum magnum Syracuſanorum effluit. Illam probat ex Polybii lib. I. cap. XVIII. quo Bochartus Οὐεσσαν, *Veſſam* Polyæni lib. V. cap. I. n. 4 refert, demta parte compoſitionis, quia ab הר & בצע deducit: ideo nunc la Grotte eſſe credunt, a ſubfoſſione. Non dubitanda hæc *Erbeſſus*, quia horreum Romanorum fuit quum Agrigentum obſiderent. Commeatum enim ſocii εἰς Ἐρβησσὸν, *in Erbeſſum* contulerunt. Alteram, vicinam Syracuſis, ex Livii lib. XXIV. cap. XXX. probat, quamquam plus ille non dixit, quam prætores Syracuſanos exercitum Megaram duxiſſe: ipſos cum paucis equitibus Herbeſſum profectos, quam quum nequiſſent ad deditionem perpellere, caſtra Megaris moviſſe, ut Herbeſſum omnibus copiis oppugnarent. Ptolemæus, Plinius, Stephanus unam Herbeſſum memorarunt, ut de ſede gemina dubitare poſſimus, & mediam inter Syracuſas & Agrigentum circumſpicere. Nec Bocharti originibus inniti tuto poſſumus, cujus præcipua ratio eſt, quod *Herbenſes* cum adſpiratione Plinius, non *Erbenſes*, ſcripſerit.

Inter amnes Himeram auſtralem & Crimiſſum ponuntur *Motyum* caſtellum. Diodorus Siculus lib. XI. cap. XC. Μότυον φρουρούμενον ὑπὸ τῶν Ἀκραγαντίνων, *Motyum præſidio munitum ab Agrigentinis.* Et mox: τὸ Μότυον φρούριον, *Motyum caſtellum.* Alia autem eſt *Motya*, urbs prope Lilybæum. Deinde *Ancyra*, oppidum in hoc tractu. Diodorus lib. XIV. cap. XLIX. plurali numero Ἀγκύραι, *Ancyræ* ſcripſit, quum quinque civitates numeravit, quæ in fide erga Carthaginienſes manſerint. αὗται δ' ἦσαν, Ἀγκύραι, Σόλος, Αἴγεστα, Πάνορμος, Ἔντελλα, *Hæ*, inquit, *erant*, *Ancyræ*, *Solus*, *Aegeſta*, *Panormus*, *Entella.* Cluverius huc opinatur referri poſſe Ἄγκρινα, *Ancrina* Ptolemæi, & Ciceronis *Acherinos*, ex Frumentaria cap. XLIII. quaſi pravata vocabula ex illo ſint. Tandem *Triocala* ſunt, Ptolemæi Τρίοκλα, *Triocla*, Stephani Τρίκαλα, *Tricala*: ceteri quatuor ſyllabis *Triocala*, ut Plinius oppidanos dixit Triocalinos: & Silius lib. XIV. verſ. 271.

- - - *ſervili vaſtata Triocala bello.*

Abhinc in ſeptemtrionem, inter Hypſam & Crimiſſum flumina, ſunt *Schera*, Ptolemæi Σχῆρα; cujus oppidi cives *Scherini* ſunt a Plinio III. cap. VIII. memorati: & *Macella*, Ptolemæi Μάκελλα. Polybius lib. I. cap. XXIV. Μάκελλαν πόλιν κατὰ κράτος εἷλον, *Macellam urbem vi expugnarunt.* Livius lib. XXVI. cap. XXI. *ſequutæ defectionem eorum Hybla & Macella.* Legitur etiam inter nobiliores Duillii expeditiones fragmento Columnæ roſtratæ MACEL ...... UGNANDO CEPIT, id eſt *Macellum* [oppidum] pugnando cepit.

Trans Crimiſſum *Entella*, Ptolem. Ἔντελλα, cujus rudera ad idem flumen dicuntur ſuper-

ſupereſſe. Stephanus, Ἔντελλα πόλις Σικελίας. Adde Diodorum ex lib. XIV. cap. XLIX modo adlegatum in *Ancyra*. Silius lib. XIV. verſ. 205.

Centuripe, largoque virens Entella Lyæo.

Oppidani Plinio *Entellini*, quos Cicero laudat Frumentar. orat. cap. XLIII. *Cognoſcetis*, inquit, *judices*, *Entellinorum*, *ſummi laboris ſummæque induſtriæ*, *dolorem & injurias.*

Ad idem flumen, ſed ſuperius, *Ietæ*: oppidum, nunc Iato. Stephanus, Ἰεταὶ, φρούριον Σικελίας, *Ietæ*, *caſtellum Siciliæ*. At longam eſſe mediam, docet Silii verſus 272. lib. XIV.

- - - *Arabela ferox, & celsus Ietas,*

Ietas mons, in quo ſitum oppidum: & nummus Parutæ diphthongo referens ΙΑΕΤΙΝΩΝ. Cluverius dubitanter conjicit, Ciceronis *Letinos*, omnibus ignotos, ex Frumentar. cap. XLIII. legendos forſan *Jetinos*, qui Plinio ſunt *Jetenſes*.

Lilybæum verſus *Halicyæ*. Stephanus: Ἁλικύαι, πόλις Σικελίας μεταξὺ κειμένη Ἐντέλλης καὶ Λιλυβαίου, *Halicyæ oppidum Siciliæ*, *ſitum inter Entellam & Lilybæum*. Incolæ Ἁλικυαῖοι. Diodori lib. XIV. cap. LV. Plinii III. cap. VIII. *Halycienſes*. Cicero Frum. cap. VI. *Quinque ſine fœdere immunes civitates* & liberæ, *Centuripina*, *Haleſina*, *Segeſtana*, *Halicyenſis*, *Panormitana*. Et inde in auſtrum verſus, *Legum*, Λῆγον; & *Elcethium*, Ἐλκέθιον, utrumque ex Ptolemæi poſitione. Nihil ſic notum in occidente mediterraneo ſupereſt. *Aegeſtam* enim ſive *Segeſtam*, quod propinqua mari & navigationes admittit, ſupra expoſuimus in ora. Obſcura loca, *Ad olivam*, & *Locaricum*, ſive *Longaricum*, ut variat ſcriptura, ex Antonini itinerario cum diſtantiis ſuis, quas inter Lilybæum & Hyccara ſervant, repetantur. Trans montes hinc eundum eſt.

Montoſa Sicilia, præter Aetnam & Erycem, altiſſimos montes, multis jugis eminet, ſive montium continuatione. Talis eſt *Cratas*, ὁ Κράτας Ptolemæi: *Maro* Plinii III. cap. VIII. cujus & *Gemelli colles* ſunt: *Nebrodes* Solini cap. V. quibus Silius lib. XIV. verſ. 237. fontes utriusque Himeræ attribuit:

Nebrodes gemini nutrit divortia fontis,
Quo mons Sicania non ſurgit ditior umbra.

Gemini fontis divortia, id eſt Himeræ, de quo ſupra dictum eſt. Et *Hæræi* montes Diodori lib. IV. cap. LXXXVI, Ἡραῖα ὄρη, quaſi Junonii. Vibius de Fluminibus: *Chryſas*, *Syracuſis ex monte Heræo*. Hos vere diſcernere & limitibus finire difficillimum: neque plus quam conjecturas, adferri adhuc videmus. Ad montes ſunt *Pirina* Antonini, Schottani editione *Pyrama*, medio itinere inter Panormum & Petrinas ſive Petram: & quum intus magis ad Himeram arx hodie Margana dicta exſiſtat, eo Stephani Μόργυναν, *Morgynam* Cluverius interpretatur: quam certo, adparet cuilibet; præſertim quum Polybius lib. I. cap VIII. Μεργάνην *Merganam* memoret, ſed propiorem Syracuſis. Nec Stephanus de ſua plus attulit, quam πόλιν Σικελῶν, *oppidum eſſe Siculorum*.

Ad mare accedit propius poſt Himerenſes Thermas *Paropus*, Πάρωπος, oppidum. Polybius lib. I. cap. XXIV. μεταξὺ τοῦ Παρώπου καὶ τῶν Θερμῶν τῶν Ἱμεραίων ἐπιπεσὼν αὐτοῖς, *inter Paropum & Thermas Himeræas illis ſuperveniens*. Plinio hinc ſunt *Paropini* lib. III.

cap. VIII. Uſticæ inſulæ objecti. *Petra* autem, Πέτρα Ptolemæi, *Petrina* Antonini, non dubie videtur oppidum Petraglia eſſe, quo etiam itinerarium ducebat. Silio eſt *Petræa*, ut *urbs* ſubaudiatur, quod Latine *Petrina* eſt. Lib. XIV. enim verſ. 249.

> *Romanos Petræa duces, Romana petivit*
> *Fœdera Callipolis, lapidoſique Engyon arvi.*

Oppidani *Petrini* Plinio. Et Cicero Frum. orat. cap. XXXIX. *Petrinis pecuniam ereptam gloriatur.*

Quod conjungit Silius oppidum *Engyon*, non procul a Petrina urbe fuit. Ptolemæus & Diodorus lib. XVI. cap. LXXIII. dixere Ἔγγυον, *Engyon*, *Engyum*, ut Silius; & ex hac forma Ciceroni Frum. cap. XLIII. *civitas Eggyna* eſt: at inſequenti de Signis oratione cap. XLIV. *Enguinos* ſcripſit, ut in libris caſtigatis eſt. *Matris*, inquit, *magnæ fanum apud Enguinos eſt*: quod reſpondet vocabulo Ἐγγύϊον, *Enguium* quo Plutarchus in Marcello uſus pag. 309. & inde Diodorus dicto loco gentile Εγγυηνοὶ, quod pravatum eſt ex Εγγυνοὶ vel Εγγυϊνοὶ, ut libri ferunt, formavit. Ruinas tradunt inter montes Nebrodem, Maronem & Heræum conſpici.

Supra hos montes mare verſus: quod Aeolias tenet, videntur Silii *Noma* & *Amaſtra*, quæ Stephani *Ameſtratus*, Αμήστρατος eſt, fuiſſe. Ait ille lib. XIV. verſ. 267.

> \- - - - *comitata Nomæis*
> *Venit Amaſtra viris.*

Sic enim legendum eſſe, non *Nemæis* quales nulli in Sicilia, ex Diodori lib. XI. cap. XC. elucet, qui στρατοπεδεύοντα περὶ τὰς Νομὰς ſcripſit, id eſt, *circa Nomas caſtra metantem*. Vicina autem *Amaſtra* eſt Stephani Αμήστρατος, *Ameſtratus*; Polybii Μυτίστρατος, *Mutiſtratus*, hodie *Miſtretta*, vocabulo corrupto. Hic vero lib. I. cap. XXIV. de Romanis conſulibus ſcripſit, Panormum verſus exercitum duxiſſe, quod Carthaginienſes ibidem hiemarent. Quum vero nemo hoſtium prodiiſſet, inde ἐπὶ πόλιν Ἱππάναν, adverſus Hippanam impetu facto, eam vi cepiſſe. εἷλον δὲ καὶ Μυτίστρατον, πολλοὺς χρόνους ὑπομεμενηκὸς τὴν πολιορκίαν, διὰ ὀχυρότητα τοῦ τόπου. *Ceperunt etiam Mutiſtratum, natura munitum oppidum, quod ideo obſidionem diu toleravit.* Zonaras Tom. II. p. 57. Μουτίστρατον πόλιν, *urbem Mutiſtratum* in Sicilia dixit. Hinc Plinio *Mutuſtratini* lib. III. cap. VIII. *Hippanam* vero inter Panormum & Mytiſtratum fuiſſe, ex Polybii jam data narratione adparet. Stephanus, qui etiam ad hunc Polybii locum provocat, ad hiſtoriam non attendit, quum obſcitanter ſcripſit Ἵππανα πόλις περὶ Καρχηδόνα, *Hippana urbs circa Carthaginem*: verius Panormum, aut aliam ejus tractus in Sicilia, nominaſſet.

Apollonia quoque in Sicilia fuit, quam ſeptimam ejus nominis urbem πλησίων Αλοντίνων καὶ Καλῆς Ακτῆς, *prope Haluntinos & Calacten* poſuit idem chorographus Byzantinus. Sic legendum, non Λεοντίνων, qui longius abſunt a Calacta. Diodorus lib. XVI. cap. LXXIII. Timoleon παραλαβὼν τὴν Απολλωνίαν, *Apolloniam in fidem accepit.* Cicero Frum. cap. XLIII. *civitas Apollonienſis.* Intus magis ad montes ponunt Καπύτιον, *Capytium* Ptolemæi: & ultra, *Galatam*, unde Plinii ſint *Galatini*. Prope Tyndarium, *Abacænum* oppidum. Suidas: Αβακαῖνον πόλις Σικελίας, *Abacænum urbs Siciliæ.* Diodorus lib. XIV. cap. XCI. de rege Dionyſio: πρὸς Αβακαίνῳ πόλει συμμαχίδι κατεστρατοπέδευσε, *juxta Abacænum, urbem ſociam, caſtra poſuit.* Vicinitatem Tyndaritanam idem eodem

libro,

libro, cap. LXXIX. luculente oſtendit, quum Tyndaridem a Meſſeniis conditam ad mare dicit in loco τοῦ Ἀβακηνῆς χώρας, *Abacenæ regionis.*

Sunt & alia, quibus certus locus non poteſt adſignari, *Callipolis*, *Arabela*, *Eubœa*, & alia. *Callipolis* a Marciano Heracleenſi pag. 12. cum oppidis conjungitur, quæ prope fretum ſunt: quibus & *Eubœam* admiſcet. Verba ſunt

> Ζάγκλη, Κατάνη, Καλλίπολις ἔσχον ἀποικίας.
> Πάλιν δ᾽ ἀπὸ τούτων δύο πόλεις, Εὔβοια
> Καὶ Μύλαι κατῳκίσθησαν ἐπικαλούμεναι.

Zancle, Catana, & Callipolis accepere [ab Rheginis] *colonias. Rurſus vero his duæ urbes, Eubœa & Mylæ dictæ, conditæ fuerunt.* Callipolin Stephanus quoque memoravit: & Silius lib. XIV. verſ. 250.

> - - - - - *Romana petivit*
> *Fœdera Callipolis.*

Herodotus lib. VII. cap. CLV. πολιορκέοντος Ἱπποκράτεος Καλλιπολίτας τε καὶ Ναξίους, καὶ Ζαγκλαίους τε καὶ Λεοντίνους, *obſidente Hippocrate Callipolitanos, & Naxios, & Zanclæos, & Leontinos:* quarum civitatum quod tres in orientali latere ſunt, probabile fit, & *Callipolim* ibidem exſtitiſſe. Minus conſtat de *Eubœa* urbe, niſi quod cum Mylis Heracleota conjunxit: & Strabo inter dirutas una cum Callipoli numeravit. Nec inſolens Siceliotis, inſularum nomina oppidis ſuis imponere, ut Naxi exemplum oſtendit, vel ob primos colonos, vel ob additos ex illa inſula. *Arbelæ* autem ſitus prioribus eſt ignotior. Stephanus, Ἀρβέλη, πόλις Σικελίας: & Suidas in hac voce: πόλισμα Σικελικὸν ἡ Ἀρβέλη, *Arbela Siciliæ oppidum.* Silius XIV. verſ. 272. pravato verbo *Arabeia* videtur *Arabelam* innuiſſe, quæ & Cluverii conjectura eſt. At ſi vere hoc conjiceretur, non Ἀρβέλη, ſed Ἀρβήλη ſcribendum nomen eſſet, quod produxit ſyllabam poeta,

> *Sidonios Arabeia ferox* - - - -

Hæc oppida Siciliæ, in quibus quinque, ſecundum Plinium, coloniæ Romanæ, Tauromenium, Catina, Syracuſæ, Thermæ, & Tyndaris: duæ ſecundum Ciceronem (Frument. orat. cap. VI.) civitates fœderatæ, quarum decumæ venire non ſoleant, Mamertina & Tauromenitana: quinque præterea ſine fœdere immunes ac liberæ, Centuripina, Haleſina, Segeſtana, Halicyenſis, Panormitana. Præter has omnis ager Siciliæ civitatum decumanus erat, etiam ante populi Rom. imperium, ipſorum Siculorum voluntate & inſtitutis. Hæc dictante Tullio prædicta oratione.

Unum reſtat, ut de *Valeria via*, qua ab Meſſana Lilybæum itur, aliquid adjiciamus. Illam nobis Strabo monſtravit lib. VI. pag. 184. Latera inſulæ millibus paſſuum dimenſus. ἐκ Μεσσήνης, inquit, εἰς Λιλύβαιον, Οὐαλερίᾳ ὁδῷ λε, *A Meſſana Lilybæum via Valeria* XXXV. qui numerus pravatus poſcit Σ præmitti, ut fiant CCXXXV. Hanc autem viam per maris oram duxiſſe, quia latera metitur, hoc eſt, per Mylas, Tyndaridem, Cephalœdim, Thermas, Panormum & Drepanum ad Lilybæum uſque per tot millia plus minus, vero prorſus eſt ſimile.

INSULAE MINORES
CIRCA SICILIAM.

Inſulæ inter Siciliam & Italiam medio mari poſitæ dicuntur vulgo *Aeoliæ*, quia Aeolus in iis regnaſſe traditur. Dicuntur etiam *Vulcaniæ* ab ignibus eructatis: item *Liparæorum inſulæ*, αἱ Λιπαραίων νῆσοι (Strab. VI. pag. 190.) a principe illarum, Lipara. Plinius lib. III. cap. IX. *Citra Siciliam* [reſpectu Italiæ] VII *Aeoliæ adpellatæ. Eædem Liparæorum & Hephæſtiades a Græcis, a noſtris Vulcaniæ: Aeolia, quod Aeolus Iliacis temporibus ibi regnavit.* Et interjectis paucis: *Strongyle, in qua regnavit Aeolus, quæ a Lipara liquidiore flamma tantum differt, e cujus fumo, quinam flaturi ſint venti, in triduum prædicere incolæ traduntur: unde ventos Aeolo paruiſſe exiſtimatum.*

Sunt autem ſeptem numero, in quo Strabo, Diodorus, Mela, Plinius conſentiunt. Non autem eodem ordine aut iisdem nominibus enumerantur. Mela lib. II. cap. VII. *Illæ ſeptem, quas Aeoli adpellant, Oſteodes, Lipara, Heraclea, Didyme, Phœnicuſa, ac, ſicut Aetna, perpetuo flagrantes igne, Hiera & Strongyle.* Plinius hoc ordine: *Lipara; altera Hiera: tertia Strongyle: quarta Didyme: quinta Ericuſa: ſexta Phœnicuſa: noviſſima, Euonymos.* Quæ prope conveniunt cum Diodori enarratione lib. V. cap. VII. Αὗται δ᾽ εἰσὶ μὲν ἀριθμὸν ζ, προσηγορίας δ᾽ ἔχουσι ταύτας. Στρογγύλη, καὶ Εὐώνυμος, ἔτι δ᾽ Διδύμη, καὶ Φοινικώδης, καὶ Ἐρυκώδης. πρὸς δὲ τούτοις Ἱερὰ Ἡφαίστου, καὶ Λιπάρα, *Septem ſunt numero, hæc nomina ſortitæ: Strongyle, Euonymos, & Didyme, & Phœnicuſa; & Ericuſa: adhæc Hiera Vulcani, & Lipara.* Etiam Strabo pag. 190. εἰσὶ δὲ ἑπτὰ μὲν τὸν ἀριθμὸν, *ſunt numero ſeptem:* ut adeo pravatum Appianum eſſe oporteat, quum lib. V. Civ. Belli pag. 1158. de Strongyle ſcriptum legitur, ἡ τῶν πέντε νησῶν ἐστὶ τῶν Αἰόλου, *quæ una eſt ex quinque inſulis Aeoliis.* Contra ſi nomina numeres, addasque Hiceſiam Ptolemæi, excreſcet numerus, & Oſteodem ac Heracleam Melæ cum Hiceſia reſiduas habebis, niſi decem aut plures velis in Aeoliis inſulis cenſeri. Sed *Oſteodes* eſt longe ab Aeoliis remota, ut poſtea monſtrabimus: *Heraclea* Melæ, quæ in Peutingeriana quoque Tabula *Inſ. Herculis*, & inſulari itinerario *Heracleotes* vocatur; & *Hiceſia* Ptolemæi, Aeoliis quidem vicinæ ſunt, adjacentes proxime; in cenſum vero illarum minime venerunt, quod vel minores erant, aut incultæ, aut Liparæis non ſubjectæ. Ceterarum nomina ſunt ſingularia, præter *Hieræ*, quæ etiam Virgilio *Vulcania*, Straboni Θερμισσα, *Thermiſſa* eſt adpellata: & *Liparæ*, quæ olim *Meligunis* erat, Strabone & Plinio referentibus.

Princeps illarum eſt *Lipara*, quæ urbem eodem nomine tenuit, tantæque fuit potentiæ, ut claſſem haberet, ceteriſque Aeoliis imperaret. Strabo dicto loco: Μεγίστη ἡ Λιπάρα, Κνιδίων ἄποικος, - - - ἡγήσατο δὲ καὶ στόλῳ, ὑπηκόους ἔχουσα τὰς νῦν λεγομένας Λιπαραίων νήσους, ἃς Αἰόλου τινὲς προσαγορεύουσι, *Maxima eſt Lipara, Cnidiorum colonia: hæc & claſſem duxit, ſub ſe habens reliquas Liparæorum, ut nunc dicuntur, quas Aeoli quidam adpellant inſulas.* Nomen habet a Liparo rege, quem Diodorus tradit Auſonis filium, a fratribus pulſum in hac inſula conſediſſe, cujus filiam ſucceſſor Aeolus duxerit. Contra Plinius dicit Liparum Aeolo ſucceſſiſſe. His poſteriorem Cnidiorum coloniam fuiſſe oportet, quam Strabo memoravit, lib. VI. pag. 184. Incrementa habuit a bonitate portuum & aquarum ſalubritate. Diodorus lib. V. cap. X. αὕτη λιμέσι τε καλοῖς ὑπὸ τῆς φύσεως κεκόσμηται, καὶ θερμοῖς ὕδασι τοῖς διαβεβοημένοις, *Hæc* [inſula] *bonis portubus naturæ beneficio ornata eſt, & thermis celebratiſſimis.*

Inter

Inter Liparam & Siciliam eſt *Hiera*, Diodori Ἱερὰ Ἡφαίστου, id eſt *Vulcano ſacra*, ἣν νῦν ἱερὸν Ἡφαίστου καλοῦσι, *quam nunc*, ut Strabo dicit, *Templum Vulcani vocitant*. Unde etiam *Vulcania* nominatur. Virgilius Aen. VIII. verſ. 416.

Inſula Sicanium juxta latus, Aeoliamque
Erigitur Liparen, fumantibus ardua ſaxis:
Vulcani domus, & Vulcania nomine tellus.

Eadem Thermiſſa dicta. Strabo ibidem: ἡ Λιπάρα ἐγγυτάτω τῆς Σικελίας κειμένη, μετά γε τὴν Θέρμισσαν, *Lipara proxima Siciliæ poſt Thermiſſam*, hoc eſt, Thermiſſa excepta, quæ propinquior. Paucis interjectis dicit, Ταύτης [Λιπάρας] μεταξύ πως ἐστὶ καὶ τῆς Σικελίας, ἣν νῦν ἱερὸν Ἡφαίστου καλοῦσιν, *Inter hanc* [Liparam] *& Siciliam eſt inſula, quam nunc Vulcani Templum adpellant.* Ergo Thermiſſa eadem & Vulcani Templum ſive Hiera Vulcani. Thermiſſa dicta ab ignibus quos eructat, tamquam ex Vulcani caminis & officina.

Poſt hanc *Strongyle*, Στρογγύλη, inter nobiliores eſt, quæ ita ἀπὸ τοῦ σχήματος, *a figura* nominatur, ut Strabo dixit, ſeu, ut Cornelius Severus in Aetna verſ. 433.

Inſula, cui nomen facies dedit ipſa rotunda

Silio Italico eſt Strongylos, alia forma, lib. XIV. verſ. 260.

Mille Agathyrna dedit, perflataque Strongylos auſtris.

Strongylos, συνεκδοχικῶς, omnes Aeoliæ. neque enim hæc ſola millenos milites potuiſſet præbere. Eadem forma uſus eſt auctor inſularis itinerarii: *Inſula Strongylos a Meſſana ſtadia* CCCXX. Solinus cap. VI. *Strongyle, Aeoli domus, vergit ad exortus ſolis:* niſi potius Lipara fuit regia. Octavianus Cæſar bello Siculo, ut Appianus auctor Civ. lib. V. pag. 1158. a Vibone ἐς Στρογγύλην, *in Strongylem* trajecit: Agrippa ἀπὸ Στρογγύλης ἐς Ἱερὰν, *a Strongyle in Hieram.* Reliquæ minoris momenti ſunt, & *Phœnicuſa* ac *Ericuſa* in nominis ἀπὸ τῶν φυτῶν, *a ſtirpibus*, erica & palma nominantur, quæ copioſe ibi proveniunt. Idcirco de Phœnicuſa Plinius: *pabulo proximarum relicta:* de utraque Strabo, ἀνεῖνται εἰς νομάς, *paſcuis permittuntur.* Εὐώνυμος dicta, quia ex Lipara in Siciliam navigantibus a læva eſt, ut Strabo adnotavit. Siniſtra vero melioris quondam ominis, quod nomen ſignificat, quam ipſa dexteriora. Hæc Plinio eſt *minima* omnium Aeoliarum: Straboni ἔρημος, *deſerta.* Tandem Διδύμη, *Didyme* alia, quæ gemella intuentibus adparet, ἀπὸ τοῦ σχήματος, *a figura*, ſeu, quam præbet, ſpecie ita nominata.

In eodem mari, occaſum verſus, ſunt *Uſtica* & *Oſteodes*. Plinius lib. III. cap. VIII. extremo: *a Solunte* LXXV M. *Oſteodes: contraque Paropinos Uſtica.* Ptolemæus poſt Aeolias: Οὔστικα νῆσος καὶ πόλις. Ὀστεώδης νῆσος, *Uſtica inſula & oppidum: Oſteodes inſula.* Paropus autem, cui objectam Plinius inſulam Uſticam dicit, inter Himerenſes Thermas & Cephalœdim eſt. Parvam traditur eſſe, & nomen antiquum retinere. Altera *Oſteodes*, ut Plinius & Ptolemæus locaverunt, magis in occidentem recedit, quam Uſtica: ut Mela non habuerit, cur Aeoliis illam, a quibus longius abeſt, adnumeraret. Diodorus Siculus lib. V. cap. XI. ambigue: Μετὰ τὴν Λιπάραν, εἰς τὸ πρὸς δυσμὰς μέρος, νῆσός ἐστι πελαγία, μικρὰ μὲν τὸ μέγεθος, ἔρημος δ' καὶ διά τινα περιπέτειαν Ὀστεώδης ὀνομαζομένη, *Poſt Liparam, occaſum verſus, in alto mari inſula parva eſt & deſerta, quam ab eventu quodam Oſteodem,*

id eſt Oſſuariam, *nominant.* Eventum ita deſcripſit ibidem; Syracuſano bello Carthagenienſes VI millia mercenariorum militum, quod ſæpius rebellaſſent, in eam inſulam deportaviſſe, quibus fame ibi conſumtis, συνέβη τὸν τόπον ὀλίγον ὄντα πληρωθῆναι τῶν ὀςῶν, *factum, ut parvus ille locus oſſibus compleretur.* Ptolemæi *Paconiam*, Πακωνίαν, Agathodæmon in Tabula ante oſtium Bathis locavit, quem Cluverius ſequitur: ſed ordo Ptolemæi poſt Aegates locum poſtulat. Sunt qui Aponianam Hirtii B. Afr. cap. II. Paconiam Ptolemæi eſſe, alterutro vocabulo corrupto, contendunt.

Drepano objecta inſula parva, inſtar ſcopuli, Πελιὰς Græce, hoc eſt *Columbaria* dicta. Zonaras Tom. II. pag. 64. de conſule Numerio Fabio: τῷ Δρεπάνῳ προσήδρευε καὶ ἐπεβούλευσε τῇ νησίδι τῇ Πελιάδι καλουμένῃ προκατειλημμένῃ παρὰ Καρχηδονίων, ςρατιώτας πέμψας νυκτὸς, οἱ τοὺς φρουροὺς κτείναντες, τὴν νῆσον εἷλον, *Drepanum obſedit, & inſulæ Columbariæ, a Carthaginienſibus præoccupatæ inſidiatus eſt, noctu miſſis militibus, qui, occiſo præſidio, inſulam ceperunt.* Sic Latinus interpres, ad πελειάδα, columbam, id nomen reducens.

Nobiliores ſunt *Aegates* inſulæ, Lilybæo promontorio oppoſitæ, ad quas Romanorum victoria finis impoſitus eſt bello Punico primo. Male quidam *Aegades* ſcribunt repugnante ſyllabæ ipſius quantitate, & melioribus libris omnibus. Varro de Vita pop. Rom. lib. III. apud Nonium in CATAPULTA, *poſtea C. Lutatio conſuli apud Aegates inſulas, quum ipſe catapulta ictus eſſet.* Corn. Nepos Hamilcare cap. I. *Carthaginienſes claſſe apud inſulas Aegates a C. Lutatio conſule Rom. ſuperati.* Livius lib. XXI. cap. X. oratione Hannonis in ſenatu Carthaginienſi: *Aegates inſulas Erycemque ante oculos proponite.* Et cap. XLI. *qui ad Aegates pugnavere inſulas.* Et Pomponius Mela lib. II. cap. VII. *Contra Carthaginis ſinum Tarichiæ & Aegates, Romana clade memorabiles:* id eſt quam dedere Pœnis Romani. Adi interpretes. Et Florus lib. II. cap. II. *Lutatio Catulo conſule tandem bello finis impoſitus apud inſulas, quibus nomen Aegates.* Syllabæ mediæ quantitatem docet Silius lib. I. verſ. 61. de Hannibale:

> - - - *avet Aegates abolere, parentum Dedecus.*

Et lib. IV. verſ. 79. de Carthagine,

> - - - - - *quæ merſa ſub æquor*
> *Aegates inter vaſto jacet obruta ponto.*

Et lib. VI. verſ. 684. in pictura templi Liternenſis:

> *Addiderant geminas medio conſurgere fluctu*
> *Aegates, laceræ circum fragmenta videres*
> *Claſſis.*

Quas *geminas* dixit poeta, tres revera numerantur, ejuſdem prope magnitudinis, nec longius remotæ a Lilybæo. Polybius lib. I. cap. XLIV. *Aeguſas* vocat, ab una earum, quæ *Aeguſa*, Αἰγοῦσα νῆσος Ptolemæo. Miſſum ait Carthagine trierarchum, qui Lilybæum obſidione liberaret. Hic καθορμισθεὶς ἐν ταῖς καλουμέναις Αἰγούσαις, μεταξὺ ᾗ κειμέναις Λιλυβαίου καὶ Καρχηδόνος, ἐπετήρει τὸν πλοῦν, *ad Aeguſas, ut vocant, inſulas adpulſus commodam adnavigandi tempeſtatem præſtolatur.* Et cap. LX. ne prœlio ultimo bello Punici primi: ἔπλευσε πρὸς τὴν Αἰγοῦσαν νῆσον, τὴν πρὸ τοῦ Λιλυβαίου κειμένην, *navigavit* [Lutatius] *ad*

ad inſulam Aeguſam, quæ ante Lilybæum ſita eſt. Cluverius eamdem putat Hirtii *Aponianam* eſſe, B. Afr. cap. 11. Ceterarum nomina videtur Ptolemæus prodidiſſe, dum poſt Uſticam & Oſteodem tres inſulas memorat, *Phorbantiam*, *Aeguſam* & *Hieram*, quæ tres Aegates putantur eſſe, ut Phorbantia ſeptemtrionem ſpectet tamquam proxime poſt Oſteodem poſita; ceteræ ſic ordine ſubjiciantur.

In Africo mari ſunt *Melite*, nunc Malta: & huic adjacens *Gaulos*, nunc Gozo: & inde occaſum verſus *Coſyra.* Scylax & Ptolemæus illas ad Africam rejecerunt: ſed propiores ſunt Siciliæ, eique ab Romanis contributæ. Prima *Melite*, ambiguo accentu mediæ, ſed verius correpto. Ovidius Faſtor. lib. III. verſ. 567.

> *Fertilis eſt Melite, ſterili vicina Coſyræ.*

At Arator in Act. Apoſt. cap. XXVIII.

> *Menſibus hibernis tribus in regione Melite*
> *Multiplicem dat Paulus opem.*

Plinius lib. III. cap. VIII. *Inſulæ in Africam verſæ: Gaulos, Melita, a Camerina* LXXXIV *M. paſſuum: a Lilybæo* CXIII, *Coſyra.* Mela lib. II. cap. VII. *Africam verſus, Gaulos, Melita, Coſura.* Diodorus Siculus lib. V. cap. XII. Melitæ inſulæ portus bonos laudat & urbem bene ædificatam, nec non omnis generis artifices, & in his maxime linteaminum ſubtiliſſimorum textores: id quod a Phœnicibus habuerit, primis ejus inſulæ colonis. Quum in Romanam ditionem venit, quamvis πρῶτον, *principem* aut *præfectum* habuerit, qualis ille in Actibus ſacris eſt cap. XXVIII. comm. 7. & veteri inſcriptione ΠΡΩΤΟΣ ΜΕΛΙΤΑΙΩΝ; prætori tamen Siciliæ ſubjecta fuit. Cicero Verrina de Signis cap. XLVI. *Inſula eſt Melita ſatis lato ab Sicilia mari, perículoſoque disjuncta: in qua eſt eodem nomine oppidum, quo iſte* [Verres] *nunquam acceſſit: quod tamen iſti textrinum per triennium ad muliebrem veſtem conficiendam fuit.* Addit religioſum Junonis fanum haud longe ab oppido poſitum, quod Verres per ſervos ſpoliaverat. Silius lib. XIV. verſ. 252. *lanigeram* cognominat, unde copia eſt textrinæ: etiam mediam, ut Ovidius, corripuit,

> *Lanigera Melite, & litus piſcoſa Calacte.*

De *Gaulo* & *Coſyra* in ipſa Melite jam diximus, Plinium, Melam, Ovidium laudantes: addimus quæ reſtant aliorum. Diodorus dicto loco, Γαῦλος πελαγία καὶ λιμέσιν εὐκαίρως κεκοσμένη, Φοινίκων ἄποικος, *Gaulos* inſula *in alto ſita, portuum commoditate præſtans, a Phœnicibus primum frequentata.* Et antea dixerat æque ut Melitam, πόλιν, *oppidum* habere. Scylax Periplo pag. 118. Μελίτη πόλις καὶ λιμὴν, Γαῦλος πόλις, *Melite oppidum & portus: Gaulos oppidum.* Antiqua inſcriptio Melitenſis apud Sponium Miſc. Erud. Antiq. pag. 190.

CHRESTION AUG. L. PROC.
INSULARUM MELIT. ET GAUL.

Et Silius Italicus lib. XIV. verſ. 275.

> - - - *ſtrato, Gaulos, ſpectabile ponto.*

Incolæ *Gaulonitæ.* In lapide Melitenſi apud eumdem Spon. p. 192. PLEBS GAULITANA. Muni-

Municipium fuit. Ibidem ex lapide ipſius Gauli inſulæ: MUNICIPIUM GAU.... & ſub ſtatuà: PATRONO MUNICIPII. Itidem alio: R. P. GAUL. CURANTE.

De *Coſyra* Ptolemæus lib. IV. cap. III. extr. Κόσσυρα νῆσος καὶ πόλις, *Coſſyra inſula & oppidum.* Scylax: ἀπὸ Κοσύρου ἐπὶ Λιλύβαιον ἀκρωτήριον Σικελίας, πλοῦς ἡμέρας μιᾶς, *a Coſyro a Lilybæum, Siciliæ promontorium, navigatio unius diei.* Scribitur enim Coſyra, Coſura, Coſſyra, & auctoribus Scylace ac Stephano Κόσυρος, *Coſyrus.* Silius XIV. verſ. 273.

Et bellare Tabas docilis, Coſſyraque parva.

quæ duplicatio non tam propter metrum eſt, quia Ovidius ſupra prolato verſu corripuerat primam; quam quia uſus veterum geminum Σ in hoc vocabulo poſtulabat. Strabo lib. VI. pag. 191. Κόσσουρα πρὸ τοῦ Λιλυβαίου, καὶ πρὸ τῆς Ασπίδος Καρχηδονιακῆς πόλεως, ἣν Κλυπέαν καλοῦσι, μέση ἀμφοῖν κειμένη, *Coſſura ante Lilybæum & ante Aſpidem ſive Clupeam, Africæ urbem, in medio ſita.* Et quinque nummi apud Philippum Parutam, & Holſtenium ad Stephanum Notis geminato ſibilo COSSURA. Potius ergo Ovidius corripuit metri cauſſa ſyllabam, quæ longa erat, extruſa littera altera gemellarum. Ex Strabonis verbis etiam elucet, falli Byzantium illum Stephanum ſeu ejus breviatorem, qui Κόσυρον, *Coſyrum*, Siciliæ inſulam, a Κοσύρα, *Coſyra* inſula Africæ diſtinxit.

CAPUT XIII.

DE

GRAECIA.

GRæciæ vocabulum nunc univerſas illas terras, quæ Illyrico, Dardania, Thracia & tam Hadriatico Jonioque, quam Aegæo mari continentur, ſignificat: nunc, excluſis Macedoniæ ac Epiri regnis, ſolius partis nota eſt, quam ipſi Græci Ἑλλάδα vocant, id eſt liberam Græciam & proprio nomine ita dictam. Innumeræ gentes fuerunt, quæ colebant: regionesque in majores, minores partes quam plurimas diviſæ. Et hæ ipſæ cum temporibus mutatæ, nunc liberæ & ſui juris, nunc alienæ ditionis; modo conjunctiſſimæ fœderibus; modo odiis in bella erumpentibus laceratæ ac diſtractæ. In propria Græcia dudum regna ceſſaverant, libertate introducta, quum Macedoniæ & Epirus ſuos reges haberent, illa autem, quam hæc, diutius, quia Epirenſes tandem in Macedonum poteſtatem venerunt, quos Romani, devictis Macedonibus, liberos juſſerunt eſſe, mox provinciæ Achaiæ poſt Corinthium bellum contribuendos. Romani enim univerſam Græciam in duas provincias diſtribuerunt *Macedoniam* & *Achaiam*, utraque præſidem ſeparatim indepta vel prætorium vel conſularem. Sed de provinciis illis dicemus poſtmodum; nunc antiquum ſtatum Græcorum, & qui cum his conjuncti vicinitate fuerunt, exponemus, incipientes ab occaſu, per oram in ortum pedetentim progreſſuri.

ORA ILLYRICIANA.

Illyricum ſupra perluſtravimus, antequam in Italiam veniremus: reſtant gentes quædam

Tab. 18.
ADRIATICI
MARIS PARS
ITALIAE
IONIVM
MARE
MACEDONIA
THESSALIA
EPIRVS
AETOLIA
LOCRIS
PHOCIS
PELOPONNESVS
Arcadia
Achaia Propria
Messenia
Lyncestis
Orestis
Deſſaretæ
Taulantii
Pæonia
Pelagonia
Mygdonia
Pieria
Cyrrheſtæ
Chaonia
Athamanes
Magneſia
Acarnanes
Elis Regio
Leucadia
Cephalenia
Ithaca
Zacynthus
Strophades
Corcyra
Tarentinus Sinus
Sinus Criſſæus
Sinus Thermaicus
Dyrrachium
Apollonia
Aulon
Amantia
Oricum
Lissus
Pella
Theſſalonica
Berrhæa
Therma
Pydna
Olympus
Peneus Flu.
Aliacmon Flu.
Larissa
Oſſa
Pelion
Pagaſæ
Pindus
Molossi
Caſſiope
Acroceraunei Montes
Ambracia
Sperchius Flu.
Othrys Mons
Achelous Flu.
Parnaſſus Mons
Delphi
Criſſa
Creuſa
Naupactus
Thebæ
Megara
Corinthus
Nemea
Mycenæ
Argos
Tegea
Elis Urbs
Olympia
Pylus
Megalopolis
Mantinea
Alpheus Flu.
Cyparisſus
Pheræ
Gytheum
Lacedæmon
Sparta
Sinus Laconicus
Sinus Meſſeniacus
Tenarum opp. & Promont.
Brundiſium
Tarentum
Hydrus Hydruntum
Saſon
Crotona
Paxi Inſulæ
Echinades
Dulichium
Hæmus
Scardus M.
Occidens
GRAECIAE ANTIQVAE et INSVLARVM CONSPECTVS

ntrio
Neapolis
Amphipolis
Samothrace
Thaſus
Strymonicus Sinus
CHERSONESVS
Abydus
Helles pontus
Stagira
Athos M.
Imbrus
Lemnus
Troia
Sigæum
Singiticus Sinus
Tenedos
Alexandria
Lectum
Aſſum
Sigrium Prom.
Chryſe
Ereſſus
Cane prom.
Hermus Flu.
Sciathus
Malia prom.
MARE
Scandila
Scyros
Chios
Clazomene
Smyrna
Tios
Cayſter Flu.
AEGAEVM
Cephareus pr.
Andrus
Epheſus
Mycale
Samos
Miletus
Tenus
Delus
Myconus
Icaria
ICARIVM MARE
Marathon
Athenæ
Bargile
Donuſa
Cythnus
Rhene
Gyarus
Pathmus
Belbina
Cea
Syros
Amyra
Leros
Ægina
Polyægos
Seriphus
Mindus
Halicarnaſſus
Calauria
Naxus
Siphnus
Prepeſinthus
Cimolus
Amorgus
Cos
Cnidus
Melus
Oliarus
Ios
Calymne
Mare Myrtoum
Thera
Nisyros
Rhodus
Sicinus
Chalcia
Lindus
RHODVS
Anaphe
Lebinthus
Atabyris M.
Hiera Automate
Theraſia
Aſtypalea
Camirus
Epidaurus
Limera
MARE CRETICVM
Caſus
Carpatus
Malea prom.
Dia
Dionyſiades
Cithera Inſula
Cythæum
Cydonia
Lappa
Heracleum
Ægilia
Hyrtacina
Ida Mons
Gortyna
Minoa
Samonium prom.
Aptera
CRETA
Lyctus
Itanus
Criumetopon Promont.
Phenicis portus
Pſychium
Metallum
Lebena
Erythræa
Claude
Hiera pytna
Oriens
idies

dam Illyricæ Græcis colonis permixtæ, quorum conſociatione barbariem exuerunt Græcis & ipſæ deinceps adnumeratæ. Utique ergo diſcernenda eſt Illyris barbara, quæ in Liſſo deſinit, ab *Illyride Græca*, quæ ab illa urbe ad Epiri fines juxta tergum maris Hadriatici, & intus aliquantum procurrit. Strabo id nos perdocuit lib. VII. pag. 220. dicens: τὴν Ἰλλυρικὴν παραλίαν ἐπιόντες μέχρι τῶν Καραυνίων ὀρῶν προὐβήμεν ἔξω τῆς Ἰλλυρικῆς πιπτόντων ὀρεινῆς, ἐχόντων δέ τι οἰκεῖον πέρας, *Illyrici oram deſcribentes usque ad Ceraunios montes progreſſi ſumus, qui extra Illyrici montana ſiti, ſuum proprium terminum habent.* Scylax Periplo: ἔςιν τὸ Ἰλλυρικὸν ἔθνος, ἐν ᾧ ἡ Ἐπίδαμνός ἐςι, *Gens eſt Illyriorum, in qua Epidamnus ſita eſt.* Et paullo poſt: οἱ Ὠρικιοὶ κατοικοῦσιν τὴν Ἀμαντίας χώραν, οἱ δὲ Ἀμαντιεῖς εἰσιν μέχρι ἐνταῦθα Ἰλλυριοὶ ἀπὸ Βουλινῶν, *Oricii inhabitant Amantiæ regionem. Amantini vero ſunt Illyrii: a Bullinis hucuſque extenduntur Illyrii.* Et mox: μετὰ Ἰλλυρίους Χάονες, *poſt Illyrios ſunt Chaones.* Tota vero hæc regio poſtea Macedoniæ fuit contributa. Dio Caſſius lib. XLI. pag. 176. τὸ Δυῤῥάχιον ἐν τῇ πρότερον μὲν Ἰλλυριῶν τῶν Παρθινῶν, νῦν δὲ, καὶ τοτε γε ἤδης Μακεδονίᾳ νενομισμένῃ, κεῖται, *Dyrrachium quondam in Parthinis Illyriis ſita, jam vero, etiam nunc* [civilis belli temporibus] *Macedoniæ adnumerata.* Et Cicero pro Ligario cap. IX. *in Macedonia ad Cn. Pompeii caſtra venit*, quæ juxta Dyrrachinam urbem poſita erant. Et Plinius lib. III. cap. XXIII. *A Liſſo Macedoniæ provincia.* Liſſus autem ipſa Illyrici proprii, ſive barbarici, ſemper fuit tamquam urbs ultima adverſus Macedonas atque Romanos, & ab his Demetrio Phario, Illyriorum regi, pacificatione confirmata: de quo Polybius lib. III. cap. XVI. πορθεῖν μὲν καὶ καταςρέφεσθαι τὰς κατὰ τὴν Ἰλλυρίδα πόλεις τὰς ὑπὸ Ῥωμαίους ταττομένας. πεπλευκέναι δ' ἔξω τοῦ Λισσοῦ παρὰ τὰς συνθήκας, *vaſtare* [adgreſſus] *& in ſuam ditionem redigere Illyricas Romanorum urbes: & ultra Liſſum contra leges pacis navigare.* Etiam Gentio manſit Liſſus. Livius lib. XLIII. cap. XX. *Liſſi rex Gentius erat: eo acciti legati, mandata exponentes benigne auditi ſunt.* Contra, de eodem Gentio fragmentum Appiani in Excerptis Valeſianis pag. 562. ἐσέβαλεν ἐς τὴν ὑπὸ Ῥωμαίοις Ἰλλυρίδα, *in Illyridem Romanam irrupit:* quam Livius lib. XLIV. cap. XXX. in eadem hiſtoria ita deſcripſit: *miſſi a Gentio ad Dyrrachinorum & Apolloniatium agros populandos.*

Liſſo igitur in barbarico relicta, ad *Illyridem Græcam* illuſtrandam accedimus, in qua urbs prima *Epidamnus* fuit, ut Strabo ait, Κερκυραίων κτίσμα, *a Corcyræis condita*, quæ vel ipſa poſt, mutato nomine, *Dyrrachium* eſt adpellata ὁμονύμως τῇ χεῤῥονήσῳ, ἐφ' ἧς ἵδρυται, ut Strabo addit, id eſt, *a peninſula, cui impoſita eſt:* vel, quod Pauſanias Eliac. lib. II. cap. tradit, Ἐπιδάμνιοι χώραν μὲν, ἥνπερ καὶ ἐξαρχῆς, πόλιν δὲ οὐ τὴν ἀρχαίαν ἐπὶ ἡμῶν ἔχουσιν, ἐκείνης ἀφεςηκυῖαν ὀλίγον, ὄνομα δὲ τῇ πόλει τῇ νῦν, Δυῤῥάχιον, ἀπὸ τοῦ οἰκιςοῦ. *Agrum Epidamnii noſtra ætate tenent, quem jam ante ab initio: oppidum vero non idem, quod priſcis temporibus, ſed quod a vetere urbe paululum abeſt, & a conditore Dyrrachium adpellatur.* Diſſentit a Strabone & in re & in origine vocabuli, quod ille a peninſula, hic a conditore ducit, quæ inter ſe conciliari forſan poſſunt, ſi per *conditorem* intelligas, qui novam eo coloniam deduxit, novumque ei a peninſula, in qua ſita eſt, nomen, ut Strabo ait, impoſuit. Joſephus Scaliger in Euſebianis p. 84. Dyrrachium navale, Epidamnum urbem interpretatur, qui quod Græcorum conſenſione deſtitutus eſt, dicam ei Iſaacus Voſſius, ad Melam adnotationibus, ſcripſit. Potuit Romana colonia ad latus ædificare, quo factum, ut vetus urbs intercideret, nova in dies incrementum caperet, ut nihilominus urbs eadem cenſeretur. Pomponius lib. II. cap. III. *Dyrrachium, Epidamnos ante erat.* Ab Romanis autem & nomen novum & coloniam novam fuiſſe, clariſſime Plinius lib. III. cap. XXIII. exponit. *In ora*, inquit, *civium Romanorum Epidamnum*

colonia, propter inauſpicatum nomen a Romanis Dyrrachium adpellata Celebris inde in hiſtoria urbs. Cicero exſul. lib. XIV. epiſt. I. extrema: *Dyrrachium veni, quod & libera civitas eſt, & in me officioſa, & proxima Italiæ.* Et epiſt. III. *Ego eo nomine ſum Dyrrachii hoc tempore, ut quam celerrime, quod agatur, audiam: & ſum tuto.* Portus enim hujus urbis Brundiſino reſpondebat, interque illos facillimus trajectus. Emporium quoque clariſſimum fuit populorum Hadriaticum ſinum accolentium. Cui ingens incrementum adferebat, quod, referente Aeliano Var. Hiſt. lib. XIII. cap. XVI. Επιδάμνιοι ἐπιδημεῖν καὶ μετοικεῖν παρεῖχον τῷ βελομένῳ, *Epidamnii poteſtatem omnibus in ſuam urbem migrandi & incolendi faciebant*, contra quam vicini Apollonienſes, Spartanos imitati, peregrinos expulerunt. Catullus carmine XXXVII. dixit

- - *Durrachium Hadriæ tabernam*,

quod illuc divertere ſolebant qui per Hadriaticum navigaſſent. Incolæ *Dyrrachini* Ciceroni, Livio, aliis perſæpe.

Prope Dyrrachium *Panyaſus* fluvius, ut Ptolemæus vocat, in mare decurrit: a cujus oſtiis non longe abeſt locus, ut Cæſar notat lib. III. Civil. cap. XLII. qui adpellatur *Petra*, aditumque habet navibus mediocrem, ubi caſtra Pompejus, Dyrrachio intercluſus communivit. Nobilior *Apſus* fluvius Straboni, Ptolemæo, Lucano & Cæſari memoratus. Cæſar dicti libri cap. XIII. de ſeipſo: *caſtra ad flumen Apſum ponit in finibus Apolloniatium:* & cap. XIX. *Inter bina caſtra Pompeii atque Cæſaris unum flumen tantum intererat, Apſus.* Inter rupes anguſte ruens evolvitur. Plutarchus Flaminio p 370. τὰς περὶ τὸν Ἄψον ποταμὸν ἐμβολὰς καὶ τὰ στενὰ φυλάττων, *oſtia Apſi illasque fauces cuſtodiens* rex Philippus. Deinde *Genuſus* amnis inter Apſum & Apolloniam delabitur. Cæſar lib. III. cap. LXXV. de feſtinato ſuo itinere ab Apſo Apolloniam: *quum ventum eſſet ad flumen Genuſum, quod ripis erat impeditis.* Et cap. LXXVI. *Cæſar, transducto exercitu flumen Genuſum, veteribus ſuis in caſtris contra Aſparagium conſedit.* Lucanus lib. V. verſ. 461.

Prima duces vidit junctis conſiſtere caſtris
Tellus, quam volucer Genuſus, quam mollior Apſus
Circumeunt ripis.

Apud Livium lib. XLIV. cap. XXX. prave *Genuſuus amnis:* qui haud dubie cum Cæſare & Lucano *Genuſus* ſcripſit tribus ſyllabis. Sic ergo legendum: *Ap. Claudius, adſumtis ad eum exercitum, quem habebat, Bulinorum & Apolloniatium & Dyrrachinorum auxiliis, profectus ex hibernis circa Genuſum amnem caſtra habebat.* A ſiniſtra ripa Genuſi, ſive Apolloniam verſus, fuit vel vicus vel caſtellum *Aſparagium*, quod modo ex Cæſaris deſcriptione cognovimus.

Apollonia, urbs nobiliſſima, inde in auſtrum verſus ſita eſt, LX ſtadiis a mari, X ab *Aoo* flumine, ut Strabo tradit lib. VII. p. 219. ſive ſtadia L, ut Scylax habet in Periplo. Addit Strabo, a Corinthiis & Corcyræis conditam. Cicero Philipp. XI. cap. XI. *M. Brutum retinet etiam nunc C. Antonius, qui tenet Apolloniam, magnam urbem & gravem: tenet, opinor, Byllidem: tenet Amantiam: inſtat Epiro, urget Illyricum.* Idem lib. XIII. epiſt. XXIX. de Macedoniæ quæſtore: *quum ſignaretur argentum Apolloniæ, non poſſum dicere eum præfuiſſe, neque poſſum negare adfuiſſe.* Studia litterarum ibi floruiſſe, Octaviani Cæſaris exemplo conſtat, quem Julius, avunculus major, ut Vellejus lib. II. cap. LIX. prodidit, *Apollo-*

Apolloniam in ſtudia miſerat, quum ipſe Romæ interficeretur: & Suetonius de eodem cap. VIII. *præmiſſus Apolloniam ſtudiis vacavit.* Incolæ *Apolloniatæ*, Græca forma; & *Apolloniates*, Latina. Cicero in Piſon. cap. XXXV. *quum* CC *talenta tibi Apolloniatæ dediſſent.* Livius lib. XXIV. cap XL. *Caſtris direptis Apolloniatæ catapultas baliſtas tormentaque alia, quæ oppugnandæ urbi comparata erant, Apolloniam devexere. - - Hæc quum Oricum eſſent nuntiata*, reliqua: quæ addo, ut videas, cujus Apolloniæ cives intelligantur: ejus videlicet, quæ vicina Orico, ad mare ſita eſt in Græcia. Cæſar autem lib. III. Civ. cap. XII. *obſides ab Apolloniatibus exigere cœpit.* Et mox: *Apolloniates ad Cæſarem legatos mittunt.* Et ipſe Livius lib. XLII. cap. XXXVI. *in agro Apollinati caſtra habebat.*

Proxime ab auſtro flumen *Aoum* ſive *Aeas* præterfluit. Scylax: ὁ Αἴας ποταμὸς παρὰ τοῦ Πίνδου ὄρους παρὰ τὴν Ἀπολλωνίαν παραῤῥεῖ, *Aeas fluvius, a Pindo monte delapſus Apolloniam præterfluit.* Strabo lib. VII. pag. 219. de flumine quod decem ſtadiis ab Apollonia decurrit, τὸν Ἄωον Αἴαντα καλεῖ Ἑκαταῖος, *Hecatæus ait, Aoum & Aeantem idem flumen eſſe.* Plinius lib. III cap. XXIII. *Flumen Aous a quibusdam Aeas nominatum: Apollonia, quondam Corinthiorum colonia*, IV *M. paſſuum a mari recedens.* Et Mela lib. III. cap. II. extremo: *Aeas ſecundum Apolloniam emittitur.* Livius lib. XXXII. cap. V. *præter amnem Aoum. is inter montes, quorum alterum Aeropum, alterum Aſnaum incolæ vocant, anguſta valle fluit, iter exiguum ſuper ripam præbens.* Et cap. X. *conſulem & regem, ubi in arctiſſimas ripas Aous cogitur amnis, in colloquium adduxerunt.*

Sequitur in litore *Aulon*, Ptolemæi Αὐλὼν, πόλις καὶ ἐπίνειον, *Aulon, oppidum & navale:* qui ſolus ex antiquis memoravit, certo argumento, ante ipſum non longo tempore fuiſſe urbem, ſed fortaſſis navium ſtationem. Meminit etiam Antoninus itinere ab Hydrunte Aulonem & inde per Macedoniam. Hodie Valona nominatur. Deinde eſt *Bullis* ſive *Byllis*, Ptolemæi Βουλλὶς. Stephanus: Βυλλὶς, πόλις Ἰλλυρίδος παραθαλασσία, *Byllis oppidum Illyridis maritimum.* Cæſar Civ. III. cap. XL. *commeatus Bullide atque Amantia importari in oppidum prohibebat.* Cicero Phil. XI. cap. XI. *C. Antonius tenet, opinor, Byllidem, tenet Amantiam.* Unde Livius lib. XXXVI. cap. VII. *Byllinum agrum* dixit: & lib. XLIV. cap. XXX. *Bullinorum & Apolloniatium auxilia.* Plinius lib. IV. cap. X. *coloniæ, Bullidenſis, & Dienſis.* Quæ a Cæſare & Cicerone conjungitur *Amantia*, ut in Byllide jam oſtendimus, Ptolemæi eſt Ἀμαντία in maritimis: nam etiam mediterraneam *Amantiam* habet, de qua vero, tacentibus ceteris, dubitatur. Situm demonſtrat Scylax, CCCXX ſtadiis ab Apollonia; LX ab Orico, prima urbe Epiri, abeſſe.

Hæc de Græcorum Illyride maritima: difficilius limes in mediterraneis invenitur. Dyrrachini agri videtur oppidum *Parthus* fuiſſe, unde *Parthini*, populus, ſive *Partheni.* Stephanus: Πάρθος, πόλις Ἰλλυρική, *Parthus urbs Illyrica.* Situs quodammodo ex gente inde denominata cognoſcitur. Plinius III. cap. XXII. *A Liſſo Macedoniæ provincia: gentes Partheni, & a tergo eorum Daſſaretæ.* Mela II. cap. III. *Parthini & Daſſaretæ prima ejus* [maris] *tenent: ſequentia Taulantii.* Ex quibus elucet, non longe a Dyrrachio fuiſſe *Parthum* oppidum. *Albanopolis* a ſolo Ptolemæo narratur cum gente *Albanorum* in Macedoniæ finibus: quam anguſtiori limite contentam fuiſſe oportet, quam nunc eſt ibi Albania. Daſſaretas etiam ad originem Illyricam referunt. Stephanus: Δασσαρῆται ἔθνος Ἰλλυρίας, *Daſſaretæ gens Illyrica*, quorum urbs *Lychnidus* fuit, lacui adpoſita, quamquam longius remota eſt a mari. Livius lib. XLIII. cap. IX. *ad Lychnidum Daſſaretiorum conſedit.* Stephanus: Λυχνιδὸς, πόλις Ἰλλυρίας, *Lychnidus, Illyridis oppidum.* Et Ptolemæus in Daſſaretiis poſuit: interque id & Albanopolin *Aeſtræum*, in gente *Aeſtræorum*; cujus ſitus ſi verus eſt, aliud id eſt ab *Aſterio*, quod in Pæonia Livius lib. XL. cap. XXIV. in Theſſalia Stephani

 brevi-

breviator collocavit. Inter Lychnidum & mare Ptolemæus Σκαμπεῖς, *Scampes*, plurale, quæ *Scampis* Antonini eſt itinere a Dyrrachio Byzantium, locavit.

Inter Albanos & Daſſaretas videntur etiam *Peneſtæ* fuiſſe, a Livio lib. XLIII. cap. XVIII. ſeq. diligentius deſcripti. Perſeus, inquit, *tertio die* [a Stubera] *ad Uſcanam* (*Peneſtianæ terræ ea maxima urbs eſt*) *poſuit caſtra.* -- *erat autem ibidem cum juventute Illyriorum Romanum præſidium.* Et cap. XIX. *Uſcanienſes ſe urbemque dediderunt. Perſeus præſidio Uſcanæ impoſito multitudinem omnem deditorum Stuberam abducit. Ibi Romanis in cuſtodiam civitatum diviſis, Uſcanienſibus Illyriisque venditis, in Peneſtiam exercitum reducit ad Oæneum oppidum in poteſtatem redigendum, & alioqui opportune ſitum; & tranſitus ea eſt in Labeates, ubi Gentius regnabat.* Et cap. XXI. *Peneſtarum obſides Apolloniam, Parthinorum Dyrrachium* [ab Romanis] *miſſi.* Ex his *Peneſtiæ* ſitus, & urbes *Uſcana* & *Oæneum*, quodammodo intelliguntur, ut non ſit quod Stephano accedamus, cui Peneſtæ ἔθνος Θεσσαλικόν, *gens* ſunt *Theſſalica.*

Ad Aoum etiam Ptolemæi Δαυλία, *Daulia* fuit, quam ille in gente Εορδετῶν, *Eordotarum* ponit, quorum regio an *Eordæa* Livii eſt lib. XXXI. cap. XL. Polybii excerptis lib. XVII. cap. XIX. Εορδαία? negant nonnulli: mihi vero non videtur ab illa longius declinare. Deinde eſt Ἔλυμα Ptolemæi in Ελυμιωτῶν, *Elymiotarum* populo. Regio *Elimea* Livio dicto loco, & *Elimiotis* lib. XLV. cap. XXX. dicta. Vir clariſſimus Jacobus Palmerius ad interiora Macedoniæ trahit, inductus Perſei itinere quod Livius lib. XLIII. cap. XXI. ita deſcripſit: *Et Perſeus in Elimeam profectus, & circa eam exercitu luſtrato, ad Stratum, vocantibus Epirotis, ducit.* Mihi vero minus ex hoc id loco perſuadetur, ut longe Ptolemæum aberraſſe credam: alibi autem idem Livius habet, quod maximopere me dubium relinquat. Libro XLII. cap. LIII. ait: *Profectus inde* [Perſeus] *toto exercitu Eordæam petens, ad Begorritem quem vocant lacum, poſitis caſtris; poſtero die in Elimeam ad Haliacmona fluvium proceſſit.* Longe Haliacmon abeſt, mediam percurrens Macedoniam, quum Ptolemæi poſitio *Aoum* potius fluvium poſcat, qui Elimeorum regionem, vel finiat tangendo, vel penitus etiam interluat. Aut ergo Livius in nomine erravit fluminis, aut omnia Ptolemæi in hac ora ſunt immutanda. Nec crediderim facile, Elimiotin in propria Macedonia fuiſſe. In diviſione enim regni lib. XLV. cap. XXX. tradit Livius: *Quartam regionem Eordæi & Lynceſtæ & Pelagones incolunt: juncta his Atintania, & Stymphalis, & Elimiotis.* JUNCTA autem aliquid adjectum & contributum Macedoniæ notat, quod per ſe illius non fuerat.

Eſt etiam circa Aoum in Apolloniati agro *Nymphæum* dictus locus, de quo Plutarchus in Sulla pag. 468. ἡ δὲ Ἀπολλωνία πλησίον ἐστὶ, καὶ πρὸς αὐτῇ τὸ Νύμφαιον ἱερὸς τόπος, ἐκ χλοερᾶς νάπης καὶ λειμώνων ἀναδιδοὺς πυρὸς πηγὰς σποράδας ἐνδελεχῶς ῥέοντας, *Prope* [Dyrrachium] *eſt Apollonia, & in vicino Nymphæum, ſacer locus, qui ex virenti valle & pratis perpetuo manantis ignis venas diſperſas eructat.* Dio Caſſius lib. XLI. pag. 174. locum plenius deſcripſit, ignem illum neque terram, ex qua exſultet, ἐκπυροῦν, *inflammare*, neque ξηροτέραν ποιεῖν, *aridiorem facere*, ſed herbas arboresque prope illum gigni, quæ imbribus adoleſcant vigeantque: καὶ διὰ τοῦτο αὐτό τε Νυμφαῖον ὀνομάζεται, *ideoque illum locum Nymphæum adpellari.* Addit ibidem μαντεῖον, *oraculum* exiſtere hujus indolis, ut, ſi ratum votum ſit, thus, ad ignem conjectum, conſumatur; ſin irritum, thus non accipiatur ab igne, ſed ab illo refugiat. Livius quoque meminit hujus loci lib. XLII. cap. XXXVI, *ad Nymphæum*, inquit, *in agro Apolloniati caſtra habebat.*

Tandem *Oreſtidis* regionis, Ὀρεστὶς, ut in ora ſunt *Amantia* & *Celydni* fluminis oſtia, ita intus alia *Amantia* eidem Ptolemæo datur, de qua ſupra dubitavimus: minus de Livii *Celetro*, in lacus ſito peninſula, de quo ita ſcripſit lib. XXXI. cap. XL. *Pervaſtatis*

Tab. 19.
DALMATIAE PARS
ADRIATICI
MARIS
PARS
IONIVM
MARE
Occidens
41
40
39
38
Drilo Flu.
Liſſus
Scardus M.
Hemus Mons
Horma
Almopi
Europus
Bora Mons
Stobi
Albani
Parthini
Epidamnus ſeu Dyrrachium
Albanopolis
Oeneum
Uſcana
Peneſtæ
Alorus
Deuriopus
Axius Flu.
Panyaſus fl.
Apſus fl.
Aeſtræum
Aeſtræi
Doberus al Deborus
Heraclea
Erigon Flu.
Taulantii
Lychnidus
Genuſus fl.
Scampes
Lynceſtæ
Lyncus
Pelium
Eordeti
DASSA
Scydra
Gordyniæ ſeu Gortynia
Emathia
Apollonia
Geruns
Europus
MACE
Aous ſive Aeus Flu.
Tyriſſa
Cyrrhus
Daulia
Peneſtiana
Stephani
Mieza
Cyrrheſtis
Aulon
Bermius
Bullis
Elimiotis
Laodicea
Aliacmon Flu.
Elyma ſive Elimea
Amantia mediterranea
Aegea
Sason
Amantia
Celetrum
THES
ORESTIS
Phæſtus
Aeginium
Celydnus fl.
Atintanes
Antigonia
Gomphi
Phaleria
Oricum
Aous Flu.
EPIRVS
Peneus Flu.
Tricca
Metropolis
Pelinna
Acroceraunii Montes
Tymphæa ſive Stymphæa
Stympha M.
HESTI
Peneus Flu.
Palæste
Chimæra
Omphalium
Soſthenis
CHAONIA
Phœnice
Paſſaron
Phylace
Panormus
Dodona
Oncheſmus
Gitanæ
MOLOSSIS
Horreum
THESSALI
Caſſiope
Elatria
Azorus
Apidanus
THESPROTI
Acheron
Cocytus fl.
Arethon
Poſidium
Pandoſia
Doliche
Tripolis
PERRAEBIA
Caſſiope
Buthrotum
Phalacrum prom.
CORCYRA
Pelodes Portus
Buchetium
Ambracia
Mallæa
Thyamis Flu.
Chimærium
Cichyrus
Comanus Portus
Sinus Ambracius
Argos
Spercheus Flu.
Sybota
Elæa
Amphilochi
DORI
Leucimna prom.
Nicopolis
Actium
Oeteus

rio.
MACEDONIA ADIECTA
BISALTICA
THRACIAE PARS
Nestus Flu.
Edones
Scotuſa
Drabescus
Heraclea Sintica
Philippi
Topirus
Berga
Neapolis
Greſtonia
Sintica
Strymon Flu.
Eion
Oeſyma
Thaſus
BISALTICA
Amphipolis
Echedorus Flu.
Aſſorus
Apollonia
MARE
Argilus
Euporia
Mygdonia
Chalcidice
Mellißurgis
Chabrius Flu.
Arethuſa
Stagira
Acrathos prom.
Lete
Axius Fl.
Sindus
Amphaxitis
Therma, poſt Theſſalonica
Acanthus
Thyſſus
Athos M.
Sane
Stratonice
Ptol.
Nymphæum prom.
Augæa
Aenia
Pidorus
Chalaſtra
Pella
Ludias Fl.
Campſa
Moryllus
Chalcis
Singus
Sinus Singiticus
Torone
SINVS THERMAICVS
Ampelus prom.
Antigonia
Olynthus
Sinus Toronæus
Derris prom.
Alorus
Methone
Pydna
PIERIA
Potidæa
Caſſandrea
Sciona
Pallene ſive Phlegra
Pallene
Canaſtræum prom.
AEGAEVM
Oriens
Mende
Alonneſus
Olympus M.
Enipeus Flu.
Dium
Cephalæ
Phila
Scotuſa
Heracleum
39
Gonni
Peparethus
Ossa Mons
Tempe
Sicorium
Scopelus
Atrax
Pelius Mons
Meliboea
Lariſſa
Magneſia
Gyrton
Cranon
MAGNESIA
Aphetæ
Sepias prom.
Pharſalus
Pagaſæ
Thebe
Iolcos
Enipeus Flu.
Demetrias
Pagaſæus Sinus
Othrys M.
Alos
Thebæ
Pteleum
38
Eretria
Phthia
Antron
PHTHIOTIS
Coronea
Lariſſa cremaſte
Echinus
PARS EVBOEAE
Thaumaci
Proerna
Lamia
MALIENSES
Sinus Maliacus
Cenæum prom.
Phalara
Hypata
Trachin
Heraclea
Thermopylæ
MACEDONIA, THESSALIA, EPIRVS.
dies
41
40

tis paſſim agris, in Elimœam ſe recepit. Inde impetum in Oreſtidem fecit, & oppidum Celetrum eſt adgreſſus, in peninſula ſitum. Lacus mœnia cingit. - - - Ab Celetro in Daſſaretios proceſſit, urbemque Pelium vi cepit. Omnis autem hæc Illyris Græca poſtmodum Macedoniæ, ut ſupra demonſtravi, eſt adnumerata.

Populi hujus partis erant varii, plerique ſupra jam commemorati. A ſeptemtrione in ora *Parthini* ſive *Partheni* (nam Παρθεινοὶ Polybio lib. II. cap. XI. quæ diphthongus ambigue Latinis ſcribitur) de quibus ſupra in urbe *Partho* actum fuit. Deinde ſunt *Taulantii*, de quibus Thucydides lib. I. pag. 17. προσοικοῦσι αὐτὴν [Ἐπίδαμνον] Ταυλάντιοι βάρβαροι, Ἰλλυρικὸν ἔθνος, *Epidamno finitimi ſunt Taulantii barbari, gens Illyrica.* Jac. Palmerius Antiq. Græc. lib. I. cap. XXXIV. ita cenſet: *Taulantiorum olim vicini, & poſtea ſucceſſores Parthini fuerunt.* Id ex Polybii libro II. colligit, qui bello contra Illyrios circa Dyrrachium geſto de Parthinis non uno loco meminerit, Taulantiorum ne ſemel quidem mentionem habeat. At Livius illorum æque ut Parthinorum antea (lib. XLIII. cap. XX.) mentionem facit lib. XLV. cap. XXVI; Mela quoque & Plinius utriusque gentis rationem habent: & Ptolemæus Taulantios longe per oram illam extendit, iisque & Dyrrachium, & Apolloniam & Aulonem attribuit, nulla mentione Parthinorum facta, ut vel hujus auctoritate, ſi Palmerii argumentum valeat, probare e contrario poſſis, Taulantios Parthinis ſucceſſiſſe. Diſtinctos ergo hos populos non minus, quam conjunctos & finitimos, manſiſſe utique cenſemus, præſertim illo tempore, de quo agit Polybius; ita tamen ut nunc hic, nunc ille prævaluerit. Hinc mentionis inæqualitas: nec iidem ſemper fines; quos Pomponius lib. II. cap. III. videtur optime, ſi omnino diſcerni potuerunt, deſignaſſe. *Parthini*, inquit, *& Daſſaretæ prima ejus* [maris] *tenent: ſequentia Taulantii.* Ad latus habitabant *Albani*: in auſtrum verſus *Eordæi* ſive *Eordetæ*, quorum tam illos Palmerius, ut Macedonas, ab his, tanquam Illyriis, non tantum ortu, ſed ſede etiam diſtinctos vult eſſe, neque vero probavit: & *Elymæi* ſive *Elimei*: & tandem *Oreſtæ*, qui Oreſtidem incolebant, judicio Stephani, Μολοσσικὸν ἔθνος, *gens Moloſſica*, fortaſſe eo cenſu habiti, quia Epirum, cujus Moloſſi ſunt, attingebant. De regione ſupra diximus in Celetro & Amantia: Strabo autem Oreſtiadem cujus populus Ὀρέσται, *Oreſtæ* ſunt, ad Epirum lib. VII. pag. 225, in cujus limite ſunt, adnumeravit.

MACEDONIA.

Quam expoſuimus Græcorum partem Illyricam, poſtea in ipſa cenſa fuit, ut prædiximus, Macedonia. Ordo ergo poſtulat, ut Macedoniam propiam nunc ingrediamur, cujus breviores fines ſub antiquis regibus fuerunt, laxiores ſub poſterioribus. Ab occaſu Illyris Græca ſecundum plurimos, ut diximus, acceſſit, quam vero Cæſar quoque a Macedonia, more veterum, lib. III. Civil. Belli diſtinxit: manente Boreæ & Orientis limite, Hæmo monte & Aegæo mari, inter utrumque terminus, qui Strymon flumen antea erat, ad uſque Neſtum fluvium & ultra, ab ortu æſtivo fuit prorogatus: a meridie acceſſit Teſſalia, & ipſa quoque Epirus in hibernum occaſum Macedoniæ regno oppoſita. Jam primum agemus de veteri proprieque dicta Macedonia.

Limes ab occaſu eſt incertior, ubi Illyricas gentes attingebat. Hinc diſſenſus auctorum de Elymæis ſive Elimeis; de Eordæis ſive Eordetis Ptolemæi eſt, quos alii ſeparant ut diverſas gentes, alii conjungunt ut unam, quamvis ſedes, ſi Ptolemæo non licet fidere, difficulter ex hiſtoriis adſignatur. Ipſi quoque Daſſaretæ, ſecundum plurimos gens Illyrica, ſi recte intuemur, in mediam pæne excurrit Macedoniam. Quod Plinius

nius & Ptolemæus de Macedonia, ut ipſorum temporibus erat, judicarunt; ſequemur, in veteri deſignanda, Aemilii Paulli diviſionem, a Livio lib. XLV. cap. XXIX. deſcriptam, inverſo tamen ordine, quia is ab ortu in occaſum progreditur; nos ab occaſu in ortum, ut ſolemne eſt geographis, progrediemur: & quam ille trans Strymonem adjecit partem, ſeparatim exponemus ut ἐπίκτητον ſive adjectam.

Juvat Livii verba tantum ex repetitione cap. XXX. cognoſcere. *Pars prima*, inquit, *Biſaltas habet, fortiſſimos viros: trans Neſſum amnem incolunt, & circa Strymonem: & multas frugum proprietates, & metalla, & opportunitatem Amphipolis, quæ objecta claudit omnes ab oriente ſole in Macedoniam aditus. Secunda pars celeberrimas urbes Theſſalonicen & Caſſandriam habet: ad hoc Pallonen fertilem ac frugiferam terram: maritimas quoque opportunitates ei præbent portus ad Toronem ac montem Atho, alii ad inſulam Eubœam, alii ad Helleſpontum opportune verſi. Tertia regio nobiles urbes Edeſſam & Berœam, & Pellam & Vettiorum bellicoſam gentem: incolas quoque permultos Gallos & Illyrios impigros cultores. Quartam regionem Eordæi, & Lynceſtæ, & Pelagones incolunt. Juncta his Atimania, & Stymphalis, & Elimiotis.* Ordinem, dixi, ex geographiæ rationibus invertemus, ut quarta Livii fiat pars prima expoſitionis noſtræ: de qua idem cap. XXIX. prædixerat: *Quarta regio trans Boram montem una parte confinis Illyrico, altera Epiro.*

Primum ſunt ALMOPII, ubi Hæmus & Scardus montes ſe contingunt; quibus Ptolemæus *Hormam* & *Europum* dat: gens obſcura, dicti *Almopii* Plin. IV. cap. X. Ἀλμωποὶ Ptolemæo Pal. cod. & verius Ἄλμωπες, ac regio Ἀλμωπία, Thucyd. lib. II. pag. 170. *Bora* mons ſolius eſt Livii dicto loco: diverſus poſitione a Vibii *Borea*, quem ad Dyrrachium locavit. Ulterior in ſeptemtrione eſt PELAGONIA, incolentes *Pelagones*, Πελαγόνες. Strabo VII. p. 225. ἡ τριπολῖτις Πελαγονία, *trium urbium Pelagonia*. Ptolemæo quidem tantum duæ urbes memoratæ, *Adariſtus*, ut in Tabula & verſione eſt, Græce Ἀδάτηςος, ignota ceteris; & *Stobi*: quibus addenda *Pelagonia* Livii, urbs ſuæ regionis primaria. Ille enim dicto cap. XXIX. *capita regionum, ubi concilia fierent, primæ regionis Amphipolim, ſecundæ Theſſalonicen, tertiæ Pellam, quartæ Pelagoniam* [Aemilius Paullus] *fecit.* Ergo præcipua illius gentis fuit: nec vero Stobi forſan binomines fuere. nam ibidem ſubſequitur, *ut Stobos Pæoniæ deveherent.* Pæoniæ, id eſt Pelagoniæ, uti etiam lib. XXXIII. cap XIX. idem dixerat *circa Stobos Pæoniæ*: ubi *Pelagoniæ* Glareanus ex Ptolemæo ſubſtituit ſine cauſſa. Nam, ut Strabo in excerptis libri VII. ait, οἱ Παίονες πελαγόνες ἐκαλοῦντο, *Pæones vocabantur Pelagones.* Et Plinius lib. IV. cap. X. *Pelagones* in *Pæoniæ gentibus* numeravit. Pæonia autem propria ibidem, paullo ante, a Pelagonia diſtinguitur. *Partem*, inquit, *ſeptemtrionalem* [Macedoniæ] *Pæonia ac Pelagonia protegunt a Triballis.* Sed hæc obiter ad Livii lectionem tuendam explicandamque. Olim interiiſſe *Pelagoniam* metropolim, ex eo veriſimile eſt, quia poſt Livium, Macedonici belli ſcriptorem, nemo poſtea memoravit. *Stobi* autem incrementa ceperunt & illuſtriores facti ſunt. Plinius dicto loco: *oppidum Stobi civium Romanorum.* Et Lege ult. Dig. de Cenſibus: *In provincia Macedonia Dyrracheni; Caſſandrenſes, Philippenſes, Dienſes, Stovenſes juris Italici ſunt.* In nummo Veſpaſiani MUNIC. STOBENS. apud Vaillantium: & alio: MUNICIP. STOBENS. Et Trajani: MUNICIP. STOBENSIUM. De Ptolemæi *Pæonia* mox dicturi ſumus.

Sequuntur hujus partis LYNCESTAE, & regio eorum LYNCESTIS, Λυγκηςὶς Ptolemæi. Ab oppido *Lynco* nomen habet, quod perperam Stephanus in Epiro ſcripſit, falſo ad Strabonem provocans; quum & Thucydides lib. IV. p. 333. in media Macedonia ponat: & lib. II. p. 169. τῶν Μακεδόνων εἰσὶ καὶ Λυγκηςαὶ, *Lynceſtæ ſunt in Macedonia.* Stra-

Straboni Λυγκισαὶ, *Lynciſtæ* dicti. Ptolemæus huic genti ſolam *Heracleam* adſcripſit, quæ ipſius ætate caput fuit, deleta Lynco fortaſſis vel diminuta. Hæc videtur eſſe, quam Malchus rhetor in Excerpt. Legat. in Pelagonia poſuit. Supra hos Ptolemæi eſt *Pæonia* in occaſum una vergens, ceterum in boream a Lynceſtide reducta. Duæ urbes in ea recenſentur, Δέβορος, *Deborus*, & Ἄλωρος, *Alorus.* Prior Thucydidi lib. III. pag. 169. eſt Δόβηρος ἡ Παιονική, *Doberus in Pæonia*, ut in alterutro vocales transpoſitas eſſe oporteat. Sed videtur in ortum magis Thucydides reduxiſſe. Quum vero nihil certi poſſit conſtitui, in tabula noſtra Ptolemæum, quamquam non magis certum, ſequuti ſumus.

Ad hanc partem Livius etiam *Eordos* refert, de quibus Thucydides lib. II. pag. 170. ἀνέστησαν καὶ ἐκ τῆς νῦν Εορδίας καλουμένης Εόρδους, ὧν οἱ μὲν πολλοὶ διεφθάρησαν, βραχὺ δέ τι αὐτῶν περὶ Φύσκαν κατῴκηται, *Ejecerunt etiam ex Eordia, ut nunc vocatur, Eordos: quorum permulti deleti ſunt, aliquantulum vero ex iis circa Phyſcam ſedem habet.* Si Phyſca illa Φύσκαι Ptolemæi ſunt, quas in Mygdonia ipſe repoſuit; deletos Eordos citeriorem locum incoluiſſe neceſſe eſt, ſi cum Livii *Eordeis* debent convenire. Phyſcæ enim Ptolemæi extra Livii illam regionem ſunt, videlicet occidentalem Macedoniæ, ubi etiam *Eordetas* ſuos (Εορδέτας) Ptolemæus collocavit; ſaltem non longe ab Livii Eordeorum, quos vocat, ſede. Plinio ſunt *Eordenſes:* Herodoto lib. VII. cap. CLXXXV. Εορδοί. Oppida Ptolemæi ſupra vidimus: ulteriora, ubi fere Thucydidis fuere *Eordi*, & fortaſſe etiam, ſaltem ex parte, Livii, ignorantur. Strabo lib. VII. p. 223. ait, viam Egnatiam ferre per Heracleam, Lynceſtas, Eordos ad Edeſſam, Pellam, Theſſalonicam: qui ordo ſi ſe recte habet, ægre Livius Straboni conciliatur, quod quæ ultra Lynceſtas in ortum ſunt, extra quartam Livii (noſtram primam) regionem cadunt, *una parte confinem Illyrico, altera Epiro*, ut ipſe definit cap. XXIX.

Hujus tractus eſt etiam *Candavia*, aut in ora ejus ad Illyricas gentes, quam Strabo lib. VII. pag. 227. ὄρος Ἰλλυρικὸν, *montem Illyricum* vocat. Aſper locus & montoſus tractus, non mons unus; per quem a Dyrrachio & Apollonia in interiorem Macedoniam per Lychnidum, Heracleam, Lynceſtas, Edeſſam, & Pellam ad mare ducebatur, ut dicto loco deſcriptum a Strabone eſt. Abeſt a Dyrrachio LXXVIII millibus paſſuum, quod Plinius obſervavit lib. III. cap. XXIII. Cicero lib. III. Attic. ep. VII. *aut accedemus in Epirum, aut tarde per Candaviam ibimus.* Cæſar lib. III. Civ. cap. LXXIX. *Pompejus per Candaviam iter in Macedoniam expeditum habebat.* Seneca epiſt. XXXI. *Hoc eſt ſummum bonum: - - - Quomodo*, inquis, *iſto pervenitur?* non *per Peninum Grajumve montem, nec per deſerta Candaviæ.* De via poſtmodum ſub finem Macedoniæ agemus.

Addit Livius de eadem parte ſive regione: *Juncta his Atintania, & Stymphalis & Elimiotis.* Dum JUNCTA dicit, aliunde hanc acceſſionem factam & contributam eſſe ſignificat. Strabo enim lib. VII. pag. 225. *Atintanes* & *Tymphæos* (qui Stymphalii ſunt, ut poſtea probabimus) inter Epiri gentes cenſuit. Ἠπειρῶται δ᾽ εἰσὶ καὶ Ἀμφίλοχοι, καὶ οἱ ὑπερκείμενοι καὶ συνάπτοντες τοῖς Ἰλλυρικοῖς ὄρεσι, τραχεῖαν οἰκοῦντες χώραν, Μόλοττοί τε καὶ Ἀθαμᾶνες, καὶ Αἴθικες, καὶ Τυμφαῖοι, καὶ Ορέσαι, Παρωραῖοί τε καὶ Ἀτιντᾶνες, *Epirotæ*, inquit, *ſunt etiam Amphilochi, & qui Illyrios montes attingunt, aſpera incolentes loca, Moloſſi, Athamanes, Aethices, Tymphæi, Oreſtæ, Paroræi, Atintanes.* Memoravit ATINTANES etiam Polybius lib. II. cap. V. extr. Epirotas ab Illyriis ad extremam ſuam urbem Antigoneam victos διαφυγεῖν ὡς ἐπὶ Ἀτιντάνων, *ad Atintanes verſus confugiſſe*: memoravit quoque Thucydides lib. II. pag. 154. eosdemque cum Moloſſis conjunxit. Μολοσσοὺς, inquit, ἦγε καὶ Ἀτιντᾶνας Σαβύλινθος, Moloſſorum & Atintanum dux erat Sabylinthus. Regionem Stephanus perinde ac Livius dixit Ἀτινтανίαν, quam μοῖραν Μακεδονίας, *Macedoniæ partem* interpretatur.

Stym-

Stymphalis Livii conſonat Ptolemæi *Stymphaliæ*, cui Gyrtonem oppidum tribuit: ſed utrumque nomen ſuſpectum eſt Palmerio, in Arcadiam potius, quam Epiri oram, inferendum. Legi vult *Stymphæis* & *Stymphæa*, Στυμφαία, extruſo λ; cujus ſint Στυμφαῖοι, *Stymphæi* cultores: qui alia dialecto Τυμφαῖοι a Strabone adpellantur. Id quod ex Arriani loco lib. I. Exped. Alex. pag. 19. clarius elucet: ἄγων δὴ διὰ τῆς Εορδαίας τε καὶ τῆς Ελυμιώτιν, καὶ παρὰ τὰ τῆς Στυμφαιας καὶ Παρυαίας ἄκρα, ἑβδομαῖος ἀφικνεῖται ἐς Πελλήνην τῆς Θετταλίας, *Eordæam itaque & Elymiotin, rupesque Stymphæas & Paryæas cum exercitu prætergreſſus, ſeptimo die Pellenen Theſſaliæ urbem pervenit.* Nomen a monte Στύμφη, *Stympha* eſt. Strabo dicto loco de Arachto fluvio: ἀρχόμενος ἐκ Στύμφης ὄρους, *profluit ex monte Stympha*: de quo eodem Stephanus: Τύμφη ὄρος Θεσπρωτικὸν, *Tympha mons Theſprotiæ.* Theſprotia autem heic laxe dicta, ut Moloſſidem quoque contineat, ad cujus fines mons Tympha procurrit & regio Tympha procurrit & regio Tymphæa. Βόες Τυμφαΐδες, *Tymphaicæ boves* laudantur Callimachi hymno in Dianam verſ. 178. quo paſcuorum copia Tymphææ regionis indicatur.

De *Elimiotide* ſupra dictum, quæ in gentes Illyricas uſque extenſa fuit, quam modo Arrianum Ελυμιῶτιν ſcripſiſſe intelleximus. Thucydides lib. II. pag. 169. ſcripſit Ελειμιώτας, quos cum Lynceſtis conjungit. Ut autem ſcriptura variat, ita non eamdem illis ſedem adſignant: ex Livii tamen, quam explicamus, loco cognovimus, ad occaſum & Epirum verſus ſpectaſſe, ut pars in Illyricis gentibus ſita eſſet, pars in Macedoniam ipſam produceretur. *Paroræi*, Παρωραῖοι, Tymphæis fuere finitimi, uti ex Strabonis loco ſupra oſtenſo perſpicitur. Alia ergo Strabonis hoc loco *Paroræa* eſt: alia *Paroreia Thraciæ*, quam Livius memoravit lib. XXXIX. cap. XXVII. extr.

Tertia pars Livii (noſtra ſecunda) inter Axium & Peneum amnes contenta, nobiliſſimas urbes Edeſſam, Berœam, Pellam cum parte Pœoniæ habuit Bellicoſam *Vettiorum* gentem attribuit Livius: ſed ignota illa & ſuſpecti nominis. Cap. XXIX. ita definit idem, *Tertia pars facta, quam Axius oriente Penêus amnis ab occaſu, cingunt: ad ſeptemtrionem mons Bora objicitur. Adjecta huic parti regio Pæoniæ, qua ab occaſu præter Axium amnem porrigitur: Edeſſa quoque & Beræa* (cap. XXX. additur Pella) *eodem conceſſerunt* Quod vero Penêus Theſſaliam ſecat, quam ſeparatim, ut diſtinctam a Macedonia regionem, illuſtraturi ſumus, partem illam Theſſaliæ in præſenti nos præterituros eſſe, & ſuo loco reſervaturos, præſignificamus.

In ſeptemtrione hujus regionis inter Axium & Erigonem amnes eſt DEURIOPUS, pars Pæoniæ magnæ, Straboni lib. VII. pag. 225. ἡ Δευρίοπος, cujus flumina poſt paullo dicit in Erigonem delabi, & cum illo in Axium: Oppida ejus tractus nominat, tamquam Δευριοπῶν πόλεις, *Deurioporum urbes*, *Bryanium*, *Alalcomenas*, & *Stymbaram*: quibus addenda videtur, niſi eadem quæ *Stymbara* eſt, Livii *Stubera* lib. XLIII. cap. XVIII. & XX. Polybii Legat. LXXVI. Στυβέῤῥα unde Illyricam expeditionem per Peneſtas rex Perſeus inivit, ibidemque captivos vendidit, legatos Gentii audivit, atque ita non breve tempus in urbe illa moratus fuit. Livius lib. XXXIX. cap. LIII. de Deuriopo: *Oppidum in Deuriopo condere* [ex Thracia revertens rex Philippus] *inſtituit. Pæoniæ ea regio eſt prope Erigonum fluvium, qui ex Illyrico per Pæoniam fluens, in Axium amnem editur. Haud procul Stobis, vetere urbe, novam urbem Perſeida, ut is filio majori haberetur honos, adpellari juſſit.* Quod ſi, ut συναφεία videtur comprobari, urbs nova illa, haud procul Stobis ſita, in Deuriopo fuit a Philippo condita; ipſi Stobi, a Ptolemæo trans Axium locati, ad Erigonum verſus reducendi magis videntur. Etenim plures urbes Deuriopi Straboni ſunt ἐπὶ τῷ Εριγῶνι, *ſupra Erigonum* fluvium, qui recto caſu huic Εριγὼν, Livio *Erigonus* eſt.

Eſſe

Eſſe autem majorem illum, qui ab occaſu adlabitur Axium; Strabo ibidem adſeverat, dum flumina, quæ recipit, non minus ex Illyricis montibus & Lynceſtide, quam ex Deuriopo oriri teſtatus eſt: quæ δεξάμενος εἰς τὸν Ἀξιὸν ἐκδίδωσι, *accipit, & in Axium effundit.*

Ad cetera Pæoniæ, cis Axium ſitæ, adgredimur. Thucydides lib. IV. pag. 337. de Braſida refert, quum a Lynceſtis ſe reciperet, & Toronam cogitaret, *Arniſſam* adiiſſe, πρώτην τῆς Περδίκκου ἀρχῆς, *primam urbem regni Perdiccæ*, id eſt propriæ Macedoniæ. Ultra ergo Lynceſtas fuit in ortum & in ſeptemtrionem ſimul reducta: quam perperam Ptolemæus in Taulantiis, maritima gente, repoſuit. Livius lib. XL. cap. III. *Emathiam* tum dictam ait, *quæ quondam adpellata fuerat Pæonia.* EMATHIA præſtantiſſima pars Macedoniæ & nobiliſſimis prædita urbibus, quas Ptolemæus recenſet, ab occaſu pro lege geographiæ incipiens. Primum ponit obſcuriora oppida, quæ Lynceſtidis fines & Daſſaretiæ prope contingunt *Tyriſſam*, unde *Tyriſſei* ſunt Plinio: deinde *Scydram*, & Μύεζαν, *Myezam*, ſupra flumen *Haliacmona* ſita oppida. *Haliacmon* ſive *Aliacmon* amnis ex Peneſtis procurrens Lynceſtidem & Emathiam ab auſtro prætercurrit, & a Theſſalia Macedoniam proprie dictam ſeparat. Cæſar lib. III. Civ. cap. XXXVI. *M. Favonium ad flumen Haliacmonem, quod Macedoniam a Theſſalia dividit, cum cohortibus* VIII *præſidio impedimentis legionum reliquit.* Livius quidem lib. XLII. cap. LIII. ſcripſit, *in Elimeam ad Haliacmona fluvium proceſſit:* ſed ſupra indicavimus, quam dubia Elimeorum ſit poſitio, quos Ptolemæi diſpenſatione Aous potius, quam Haliacmon, perfluit. Et Claudianus B. Getic. verſ. 179.

Et fruſtra rapidum damnant Aliacmona Beſſi.

Interiora Emathiæ tenent *Cyrrheſtæ*, quos Plinius in Macedonia lib. IV. cap. X. memoravit: quorum urbs *Cyrrhus* eſt, prave in Ptolemæi libris Κυῤῥος ſcripta; & regio *Cyrrheſtis.* Thucydides lib. II. pag. 170. ἐς τὴν ἄλλην Μακεδονίαν προὐχώρει τὴν ἐν ἀριστερᾷ Πέλλης καὶ Κύρρου, *in reliquam progreſſus eſt Macedoniam, quæ ad ſiniſtram Pellæ jacet & Cyrrhi.* Supra eam *Idomene* & *Gortynia* oppida. Thucydides dicto loco: εἷλεν Εἰδομένην μὲν κατὰ κράτος. Γορτυνίαν δὲ ὁμολογίᾳ, *Idomenen vi cepit: Gortyniam deditione.* Ptolemæus Ἰδομένη ſcripſit ſine diphthongo: etiam lib. III. Thucydides pag. 249. ſine illa, caſu autem plurali τῶν ἐν Ἰδομέναις, *eorum qui Idomenis erant.* Stephanus utrumque exemplum diverſis locis, quaſi diverſa oppida, expoſuit, ſed unum idemque eſt, nec rara illa diphthongi & vocalis ſimplicis, præſertim in nummis, permutatio. *Gortynia* autem Thucydidis, eſt Plinii *Gordynia*, qui cum Scydra & Mieza, antea dictis oppidis, conjunxit: etiam Stephanus; Γορδυνία, πόλις Μακεδονίας, *Gordynia, urbs Macedoniæ:* Ptolemæus autem Γορδηνία, *Gordenia*, qui fortaſſis lapſus eſt deſcribentium.

Prope Gordyniam fuit *Edeſſa*, quam Ptolemæus Αἴδεσσαν, *Aedeſſam* bivocali nominat: ceteri ſimplici littera. Antiqua regia fuit Macedonum ante Pellam: quæ quum capta eſſet caprarum gregis ductu, quem inter pluvias nebulaſque hoſtes ſequebantur; ab eventu nomen induit, & Aege, Aegæ, Aegia, ac Aegæa, Græce Αἰγή, Αἰγαί, Αἴγεια, Αἰγαία fuit adpellata. Juſtinus lib. VII. cap. I. de Carano: *Quum in Emathiam veniſſet, urbem Edeſſam, non ſentientibus oppidanis propter imbrium & nebulæ magnitudinem, gregem caprarum, imbrem fugientium ſequutus, occupavit. Urbem Edeſſam ob memoriam muneris Aegeas, populum Aegeadas, vocavit.* Male ergo Ptolemæus Aedeſſam & Aegæam diſtinxit ut duas urbes Emathiæ. Philippus Amyntæ hinc regiam ſedem tranſtulit, & *Pellæ* conſtituit,

 ut

ut tamen ſepulcra regum in urbe veteri religionis cauſſa etiam in poſterum manerent. Plinius lib. IV. cap. X. *Oppida, Aege, in quo mos ſepeliri reges.* Et Diodorus lib. XIX. cap. LII. de Caſſandro: Εὐρυδίκην καὶ Φίλιππον, τοὺς βασιλεῖς, ἔθαψεν ἐν Αἰγαῖς, καθάπερ ἔθος ἦν τοῖς βασιλεῦσι, *Eurydicen & Philippum reges ſepelivit Aegis, ut mos fuit regibus.* Etiam aliæ ſolemnitates non numquam, ſede jam regum mutata, ibidem celebratæ ſunt, quod nuptiis Alexandri Epirotæ & Philippi filiæ Cleopatræ, ἐν Αἰγαῖς τῆς Μακεδονίας peractis, ut Diodorus lib. XVI. cap. XCIII. tradit, luculenter manifeſtat. In qua urbe etiam inter ipſas nuptias rex Philippus interfectus fuit. Corn. Nepos in Regibus: *Philippus Aegis a Pauſania, quum ſpectatum ludos iret, juxta theatrum occiſus eſt.* Polybius veteri nomine adpellat Ἔδεσαν, quod Σ Juſtinus, Ptolemæus & Antoninus duplicarunt. Ille vere lib. V. cap. XCVII. ἧκεν εἰς Ἔδεσαν, *Edeſam venit.* quam regiam olim fuiſſe idem Diodorus in Excerptis Valeſ. p. 266. teſtatur: τὰς Αἰγέας διαρπάσας ὁ Πύῤῥος, ἥτις ἦν ἑστία τῆς Μακεδονικῆς βασιλείας, *Aegeas Pyrrhus diripuit, quæ ſedes Macedonum regia fuit.* Gentile Livius lib. XLII. cap. LI. habet, *Antiphilus Edeſſæus.*

Nobilis urbs quoque *Berœa* fuit ab Edeſſa in auſtrum, a Cyrrho in ortum hiemalem vergens, ſita ad radices montis *Bermii.* Strabo exceptis libri VII. ἡ Βέροια πόλις ἐν ταῖς ὑπωρείαις κεῖται τοῦ Βερμίου ὄρους, *Berœa ad radices montis Bermii ſita eſt.* Sic etiam divinus ſcriptor Act. Apoſt. XVII. & Stephani breviator, uterque Βέροια, & Plinius *Berœa* hoc nomen tradiderunt: Ptolemæus Βέῤῥοια, littera geminata, quæ etiam Thucydidis ſcriptura eſt lib. I. pag. 40. ἀφικόμενοι ἐς Βέῤῥοιαν, *venientes,* inquit, *Berrhœam.* Atque ita etiam Philoſtorgius lib. IX. cap. VIII. μετάγεται Δημόφιλος ἀπὸ Βεῤῥοίας ἐν Κωνσαντινουπόλει, *transfertur Demophilus a Berrhœa Conſtantinopolim.* Epiſcopum enim habuit quum Chriſtiani rerum potirentur. Gentile duplex reperitur: Polybii Legat. LXIX. Μήδων Βεροιεὺς, *Medo Berœenſis:* & apud Stephanum Βεροιαῖος, atque ita etiam in nummis Trajani & Antonini Pii ΒΕΡΟΙΑΙΩΝ, niſi ad Syriacam Berœam referre nummos malueris.

Tandem regiam alteram, eamque ſplendidiorem accedimus, *Pellam,* quæ propior mari eſt in limite ſita Emathiæ, ideoque Herodotus *Bottiææ,* maritimæ regioni, attribuit. Lib. VII. cap. CXXIII. Βοττιαιΐς, inquit, ἔχουσι τὸ παρὰ θάλασσαν στεινὸν χωρίον πόλις Ἴχναι τε καὶ Πέλλα, *Bottiaidis anguſtum ad mare ſpatium urbes Ichnæ & Pella occupant:* ſed quia inter eam & mare aliquantum ſpatium intercedit, malumus in Emathia cum Ptolemæo cenſere, quam cum iſto in Bottæide. Situm deſcripſit Livius lib. XLIV. extremo: *Conſul a Pydna profectus cum toto exercitu die altero Pellam pervenit, - - - quam non ſine cauſſa delectam eſſe regiam advertit. Sita eſt in tumulo vergente in occidentem hibernum. cingunt paludes inexſuperabilis altitudinis æſtate & hieme; quas reſtagnantes faciunt lacus. In ipſa palude: qua proxima urbi eſt, velut inſula, arx eminet, aggeri operis ingentis impoſita, qui & murum ſuſtineat, & humore circumfuſæ paludis nihil lædatur. Muro urbis conjuncta procul videtur. diviſa eſt intermurali amni, & eadem ponte juncta; ut nec, oppugnante externo, aditum ab ulla parte habeat, nec, ſi quem ibi rex includat, ullum, niſi per facillimæ cuſtodiæ pontem, effugium.* Flumen quod adluit, arcemque ab urbe disjungit, *Ludias* eſt ſive *Lydias.* Strabo ſub finem libri VII. in excerptis: εἶτα Ἐρίγων καὶ Λουδίας ποταμοί. ἀπὸ δὲ Λουδίου εἰς Πέλλαν πόλιν ἀνάπλους στάδια ρκ, *Dein Erigon & Ludias amnes: a Ludiæ autem oſtio ad Pellam adverſo amne navigatur per* CXX *ſtadia.* Tanto intervallo urbs abeſt a mari. Ptolemæus habet Λυδίου ποταμοῦ ἐκβολὰς, *oſtia amnis Lydiæ,* ſine diphthongo; atque ita etiam Herodotus lib. VII. cap. CXXVII. Labitur ex lacu, quem Axii ἀπόσπασμα auget, ut ibidem Strabo adnotavit. Urbs Pomponio *Pelle* dicta, tamquam a Πέλλη, quamquam plerique Græcorum Thucydides, Strabo, Ptolemæus, Herodotus, quorum verba paullo ante attulimus:

etiam

etiam Byzantius urbium & populorum ſcriptor Πέλλα vocali prima exprimunt. Verba Pomponii lib. II. cap. III. ineunte ſunt: *Tum Macedonum populi, qua urbes habitant, quarum Pelle & maxima & illuſtris. Alumni efficiunt, Philippus Græciæ domitor, Alexander etiam Aſiæ.* Alumnus Philippus, quia ſecundum Strabonem τραφεὶς ἐν αὐτῇ, *in ea educatus fuerat*, ejus gratia μικρὰν πρότερον οὖσαν ηὔξησε, *parvam antea ornavit & amplificavit.* Manſit abhinc ſedes etiam poſteriorum regum, ut Philippi alterius, Liv. lib. XXXVII. cap. VII. ideoque lib. XLII. cap. LI. dixit idem: *Pella, in veteri regia Macedonum*, quia inde a Philippo Amyntæ ad Perſen uſque longo tempore regia Macedonum fuerat. Plinio dicta *Pella colonia:* quo nummum vir ſummus Ezech. Spanhemius refert inſcriptum, COL. JUL. AUG. PELL. cujus ectypon vir clariſſimus Car. Patinus in nummis Hadriani p. 195. expreſſit. Decrevit poſtea, & Luciani temporibus ταπεινοὺς καὶ ὀλίγους οἰκήτορας, *obſcuros & paucos incolas* habuit, ut ipſe in Pſeudomante eſt teſtatus. Hodie τὰ παλατίσια, id eſt *parva palatia* illum locum vocari, Lucas Holſtenius, a Critopulo edoctus, ad Ortel. adnotavit. Inde *Pellæus* gentile. Juvenalis ſatyr. X. verſ. 168. de Alexandro Macedone:

Unus Pellæo juveni non ſufficit orbis.

Hæc de Emathia. In oram ſinus Thermæici progredimur. Inter Axii & Ludiæ oſtia, parva regio BOTTIAEA, ſive Βοττιαιίς, *Bottiæis*, cui Herodotus lib. VII. cap. LXXIII. & *Ichnas* & *Pellam* adſignat. Credo, ipſius ævo in Bottiæide & *Pellam* fuiſſe cenſam: poſtea amplificatam a Philippo, Emathiæ, nobiliori regioni, in cujus limite ſita erat, contributam: cui Ptolemæus dat, Bottiææ, ut obſcuræ regiunculæ nullam faciens mentionem. Meminit ejusdem etiam Livius lib. XXVI. cap. XXV. *per Pelagoniam, & Lyncum, & Bottiæam in Theſſaliam deſcendit:* ut MSS. reſtituit Gronovius. Plinius *Bottiæos* Thraciæ lib. IV. cap. XI. memoravit, qui idem videntur quos Thucydides lib. I. pag. 38. & lib. II. pag. 152. τοῖς ἐπὶ Θρᾴκης Χαλκιδεῦσι, *Chalcidicis ad Thraciam* conjungit, eodem tamen libro II. pag. 170. noſtrorum quoque rationem habet, ἐς τὴν Βοττιαίαν καὶ Πιερίαν οὐκ ἀφίκοντο, *in Bottiæam & Pieriam* [tamquam contiguos regiones] *non venerunt.* Sed facile conciliantur quæ Thucydidis ſunt, quia Chalcidice illa cis Strymonem fuit, & ad ſinum Thermaicum pertinuit: difficilius autem huic Plinius conciliatur, quia ad Thracibus trans Strymonem Bottiæos ſuos numeravit, qui utique reducendi in citeriora erant, *Ichnæ* Herodoti etiam a Plinio memorantur. *Mox*, inquit, *in ora Ichnæ: fluvius Axius.*

Sequitur PIERIA, Ptolemæo Ludiæ & Penei oſtiis contenta, Straboni ultra Ludiam prolata, ἕως τοῦ Ἀξίου ποταμοῦ, *usque ad Axium flumen*, Bottiæa quoque comprehenſa: qui ab auſtro non ad Peneum fluvium deducit, ſed ad Haliacmonem. Verba ſunt: μετὰ τὸ Δίον πόλιν ὁ Ἀλιάκμων ποταμός ἐστιν, ἐκβάλλων εἰς τὸν Θερμαῖον κόλπον. καὶ τὸ ἀπὸ τούτου, ἡ πρὸς Βοῤῥᾶν τοῦ κόλπου παραλία, Πιερία καλεῖται, ἕως τοῦ Ἀξίου ποταμοῦ. ἐν ᾗ καὶ πόλις Πύδνα, ἡ νῦν Κίτρον καλεῖται. εἶτα Μεθώνη καὶ Ἄλωρος πόλις. εἶτα Ἐρίγων καὶ Λουδίας ποταμοί. *Poſt Dium urbem Haliacmon fluvius eſt, in ſinum Thermæum ſe effundens: & ab hoc ſeptemtrionem verſus usque ad Axium in litore Pieria, in qua urbs Pydna, quæ nunc Citrum vocatur: deinde Methone & Alorus oppida: ultra quæ Erigon & Ludias fluvii.* In quo diſſentit ab Livio, qui Erigonem in Axium exire ſupra ſcripſerat, quem etiam in tabula noſtra ſequuti ſumus. Habemus ſic oppida Pieriæ, *Alorum*, *Methonen*, *Pydnam:* nec plura in ora Ptolemæus addit præter *Dium*, quod trans flumen eſt Haliacmonem, ab illo etiam Pieriæ adſcriptum. Inde ſi ad Penei oſtia cum Ptolemæo deducimus, *Phila* addenda

 eſt,

eſt, paululum remota a mari; & *Heracleum*, in ipſo litore. In mediterraneis Pieriæ duo oppida Ptolemæus ſcripſit *Phylacas* & *Vallas*. De ſingulis nunc, quæ reperire licet, adferemus.

Alorus, Ἄλωρος; ex Strabonis poſitione ſupremo loco fuit, ad fines fere Bottiææ, cui ipſe Strabo in Excerptis videtur addixiſſe. ἡ Ἄλωρος, inquit, Βοτταϊκή, *Alorus Bottaica ſive Bottiæa urbs eſt*. Plinius lib. IV. cap. X. *Intus Aloritæ*; falſo, quia in ora *Alorus* fuit, ἐν παραλίᾳ, ſecundum Strabonem. Confirmat Stephanus: Ἄλωρος πόλις Μακεδονίας, ἔστι δὲ τὸ μυχαίτατον τοῦ Θερμαίου κόλπου. τὸ ἐθνικὸν Ἀλωρίτης, *Alorus urbs Macedoniæ in intimo receſſu Thermæi ſinus. Gentile Alorita.*

Deinde eſt *Methone*, Μεθώνη, itidem ex Strabonis diſpoſitione. Quum plures hujus nominis ſint, Stephanus hanc quoque diſtincte adnotavit. ἔστι δὲ, inquit, καὶ Μακεδονίας. In hujus obſidione Philippus Amyntæ oculum amiſit, καταβελτικῷ βέλει, *machinali telo* excuſſum, quod itidem Strabo prodidit, & Diodorus lib. XVI. cap. XXXIV. qui addit regem captam urbem ſolo æquaviſſe. Oppidani eidem ſunt Μεθωναῖοι, *Methonæi*.

Succedit *Pydna*, urbs memorabilior, etiam ἐν παραλίᾳ, *ad mare*, ut Strabo tradit, juxta quam Romani, prœlio cum Perſe commiſſo, Macedonico regno finem attulerunt. Iterum Strabo Excerpt. libri VII. ἐν τῷ περὶ τὴν Πύδνης πεδίῳ Ῥωμαῖοι Περσέα καταπολεμήσαντες καθεῖλον τὴν τῶν Μακεδόνων βασιλείαν. Interpretis loco ſit Paterculus lib. I. cap. IX. *Is* [Aemilius Paullus] *Perſeum ingenti prœlio apud urbem nomine Pydnam in Macedonia fuſum fugatumque caſtris exuit.* Livius lib. XLIV. cap. XLIII. *Princeps fugæ rex ipſe erat: jam a Pydna cum ſacris alis equitum Pellam petebat.* Et paucis interjectis: *qui Pydnam ex acie profugerant, vivi in poteſtatem pervenerunt.* Et Caſſander Olympiadem Pydnæ concluſam tenuit, captamque interfecit, quod Diodorus lib. XIX. XLIV. Juſtinus lib. XIV. cap. VI. pluribus tradiderunt. Oppidani, Πυδναῖοι Stephano: etiam Latine *Pydnæi*. Livius lib. XLIV. cap. XLV. *Pydnæi, qui proximi erant, nondum miſerant legatos.*

Nec minus clara urbs *Dium* erat, & ipſa Ptolemæo in Pieria: aliis extra illam. Livius lib. XLIV. cap. IX. *Conſul, capto jam Heracleo, caſtra eo promovit, tamquam Dium; atque inde, ſubmoto rege, in Pieriam etiam progeſſurus.* Strabo enim dicto loco: μετὰ τὸ Δῖον πόλιν ὁ Ἁλιάκμων ποταμός ἐστιν, ἐκβάλλων εἰς τὸν Θερμαῖον κόλπον. καὶ τὸ ἀπὸ τούτου, ἡ πρὸς βορρᾶν τοῦ κόλπου παραλία Πιερία καλεῖται, *Poſt urbem Dium Haliacmon amnis eſt, in ſinum Thermæum ſe effundens: & ab hoc aquilonem verſus ora ejus ſinus Pieria vocitatur.* Straboni ergo & Livio *Dium* eſt extra Pieriam: quia vero fines ejus attingit, & Ptolemæus in ipſa cenſet Pieria; heic illud quoque oppidum enarramus, præſertim quod dubie etiam ad Theſſaliam refertur. Thucydides lib. IV. pag. 305. οἱ Περαιβοί, αὐτῶν ὑπήκοοι ὄντες Θεσσαλῶν, κατέστησαν αὐτὸν ἐς Δῖον τῆς Περδίκκου ἀρχῆς, ὃ ὑπὸ τῷ Ὀλύμπῳ Μακεδονίας πρὸς Θεσσαλοὺς πόλισμα κεῖται, *Illi Perrœbi, qui Theſſalis ſubjecti erant, deduxerunt eum* [Braſidam] *in Dium ditionis Perdiccæ, quod oppidum ſub monte Olympo Macedoniæ, Theſſalos verſus: ſitum eſt.* Macedoniæ ergo fuit, quamquam per ſe neque ad Pierios neque ad Theſſalos pertineret. In ora maris fuiſſe ſitum ex Strabone & Ptolemæo clarum eſt, qui in maritimis recenſent. Splendidam urbem fuiſſe, ex Polybii lib. IV. cap. LXII. qui γυμνάσιον, *gymnaſium*, ejus cum muris ab Aetolis everſum commemorat: ex quo tamen exſcriptio ſurrexit, novumque ſplendorum rex Alexander adjecit ſtatuis æneis interfectorum ad Granicum prœlio, ab Lyſippo conflatis, in urbe illa poſitis, ut Arrianus lib. I. pag. 47. memoriæ prodidit: quod decus uſque ad Romanorum tempora conſervavit. Livius lib. XLIV. cap. VII. *Conſul ſecundis caſtris pervenit ad Dium, metarique ſub ipſo templo juſſit.*

juſſit. Ipſe urbem ingreſſus, ſicut non magnam, ita exornatam publicis locis & multitudine ſtatuarum, munitamque egregie vix ſatis credere, in tantis rebus ſine cauſſa relictis non aliquem ſubeſſe dolum. Et coloniam Romani in id oppidum deduxerunt. Plinius IV. cap. X. *coloniæ, Bullidenſis & Dienſis.* Et nummo Antonini Pii apud Vaillantium: COL. JUL. AUG. DIENSIS.

Haud longe infra *Dium* in mare exit amnis *Enipeus*, ex valle Olympi montis decurrens Livius lib. XLIV. cap. VIII. *Regreſſus Dium* [Perſeus] *quæ disjecta ac vaſtata ab Romanis erant, reficit, pinnas mœnium decuſſas reponit, ab omni parte muros firmat: deinde quinque millia paſſuum ab urbe citra ripam Enipei amnis caſtra ponit, amnem ipſum tranſitu perdifficilem pro munimento habiturus. Fluit ex valle Olympi montis, æſtate exiguus, hibernis idem incitatus pluviis - - - - - facit præaltas voragines, cavatoque medio alveo ripas utrimque præcipites.*

Prope flumen illud videtur *Phila* oppidum fuiſſe, ut Stephanus auctor eſt, opus Demetrii Gonatæ; & ulterius, Tempe verſus *Heracleum.* Livius lib. XLIV. cap. II. *Ipſe* [rex] *circa Dium ſtativa habuit. deinde adeo, ut obtorpuiſſe inops conſilii videretur, cum equitibus expeditis, litore nunc Heracleum, nunc Philam percurrebat, eodem inde curſu Dium repetens.* Et cap. VIII. *Inter hæc conſul a Phila Popillium cum duobus millibus armatorum Heracleum mittit. abeſt a Phila quinque millia ferme paſſuum, media regione inter Dium Tempeque, in rupe amni imminente poſitum.* Et cap. IX. *Conſul, capto jam Heracleo, caſtra eo promovit tamquam Dium progreſſurus.* Dicta Plinio *Heraclea* lib. IV. cap. X. *In ora*, inquit, *Heraclea, flumen Apilas* [Enipeus.] *Oppida, Pydna, Alioros, amnis Haliacmon.*

In mediterraneis Pieriæ Ptolemæus poſuit *Phylacas* & *Vallas*, utrumque oppidum aliunde parum notum, niſi quod Plinius lib. IV. cap. X. *Vallæos* & *Phylacæos* memoravit. *Oppida*, inquit, *Pydna, Alorus: amnis Haliacmon. Intus Aloritæ, Vallæi, Phylacæi.*

Regio ſecunda Macedoniæ ex Aemilii Paulli diſtributione, quæ nobis tertia eſt ab occaſu progreſſis, continetur inter Axium & Strymonem amnes: de qua parte Livius lib. XLV. cap. XXX. *celeberrimas urbes Theſſalonicen & Caſſandream habet: ad hoc Pallenen fertilem ac frugeferam terram: maritimas quoque opportunitates ei præbent portus ad Turonem ac montem Atho.* Sinticen autem & Biſalticam ſuæ primæ parti (noſtræ ultimæ) Aemilius adſcripſerat: nos vero in Strymone conſtituentes limitem, ut antiquus fuit, illas quoque partes revocabimus.

AMPHAXITIS prima portio hujus regionis eſt, ab Axio flumine in ora Thermaici ſinus incipiens. Mentio ejus apud Polybium lib. V. cap. XCVIII. παραλαβὼν τοὺς ἐκ τῆς Βοτλίας καὶ Ἀμφαξίτιδος ἧκεν ἔχων εἰς Ἔδεσαν, *ipſe cum ea manu, quam ex Bottia & Amphaxitide coegerat, Edeſſam venit.* Ptolemæus ei tribuit & *Axii* & *Echedori* fluvii oſtia: & deinde urbem *Theſſalonicen.* De Axio ſupra dictum; *Echedorus*, Ἐχέδωρος Ptolemæi, eſt idem qui Herodoti *Chidorus*, Χείδωρος, lib. VII. cap. CXXVII. qui οὐκ ἀντέχρησε τῇ στρατιῇ πινόμενος, ἀλλ' ἐπέλιπε, *Xerxis exercitui non ſuffecit, ſed defecit.* Uterque enim deſcripſit ut proximum Thermæ ſive Theſſalonicæ. nam *Theſſalonica* olim Θέρμη, *Therma* vocata, unde ſinui, cui adjacet, nomen *Thermæo* eſt ſive *Therco.* Herodotus dicto loco: ὡς δὲ ἐς τὴν Θέρμην ἀπίκετο ὁ Ξέρξης, ἵδρυσε αὐτοῦ τὴν στρατιήν. ἐπέχε δὲ ὁ στρατὸς αὐτοῦ στρατοπεδευόμενος τὴν παραθάλασσαν χώρην, τοσόνδε. ἀρξάμενος ἀπὸ Θέρμης πόλιος, reliqua. hoc eſt: *Poſtquam Thermam Xerxes venit, ibi ſubſtitit, tantum ſpatii caſtris ejus complectentibus, quantum eſt a Therma & Mygdonia ad confluentem Lydei & Haliacminis.*

monis. Et Thucydides lib. I. pag. 40. *profecti in Macedoniam*, καταλαμβάνουσι τοὺς πρότερους χιλίους, Θέρμην ἄρτι ἡρηκότας, *offendunt mille priores, qui jam Therma potiti erant.* Et Scylax in Macedonia, Ἄξιος ποταμός Δώρος ποταμὸς Θέρμη πόλις, *Axius fluvius, Echedorus* (ſic legendum) *fluvius, Therma urbs.* Huic poſtmodum amplificatæ nomen *Theſſalonicæ* inditum eſſe Strabo, Tzetza & ſcholiaſtes Thucydidis conſentiunt. Hic ſubnotavit: ἡ νῦν Θεσσαλονίκη πόλις, πάλαι Θέρμη ἐκαλεῖτο. Strabonis epitome lib. VII. μετὰ τὸν Ἄξιον ποταμὸν ἡ Θεσσαλονίκη ἐστὶ πόλις, ἡ πρότερον Θέρμη ἐκαλεῖτο, *Ultra flumen Axium urbs eſt Theſſalonica, quæ quondam Therma vocitata fuit.* Tzetzes Chiliad. cap. CCCXVI. vicum quondam fuiſſe adſeverat:

Ἡ νῦν Θεσσαλονίκη μὲν, πόλις ἡ λαμπροτάτη,
Ὑπῆρχε κώμη, Θέρμη δὲ τὴν κλῆσιν ἐκαλεῖτο,

Quæ nunc eſt Theſſalonica, urbs præclariſſima, vicus olim fuit, Therma dictus. Auctor auctæ urbis & novi nominis eſt pluribus Caſſander, qui in gratiam uxoris Theſſalonicæ, Philippi filiæ, ita nominaverit. Sic Strabo, Tzetzes, & Zonaras in Claudio Gothico. Byzantius autem Stephanus etiam aliam rationem & originem addit, ὅτι Φίλιππος ὁ Ἀμύντου ἐκεῖ Θετταλοὺς νικήσας οὕτως ἐκάλεσε, *quod Philippus Amyntæ filius, ibi Theſſalos vincens ita nominaverit.* Sub Romanis facile princeps urbs erat Macedoniæ, ſedes præſidis & quæſtoris. Cicero pro Plancio cap. XLI. *Theſſalonicam me, in quæſtorium perduxit*: nec ex divinis epiſtolis, ad hanc civitatem ab apoſtolo ſcriptis, nihil ſplendoris ad laudem illius accedit. Plinius: *Theſſalonica liberæ conditionis.* Et hodieque urbs frequens, *Salonichi* mutilato vocabulo adpellata.

Aliam urbem Amphaxitidis Ptolemæus nullam memoravit. Fuere autem intus *Chaleſtra* ſive *Chalaſtra.* Plinius lib. IV. cap. X. *In ora ſinus Macedonici oppida Chalaſtra: & intus Phileros, Lete.* Et Strabo libri VII. exerptis: μετῴκισεν τὰ πέριξ πολίχνια εἰς αὐτήν. οἷον Χαλάστραν, Αἰνείαν, Κισσὸν, καὶ τινα καὶ ἄλλα, Caſſander *tranſtulit in ipſam* [Theſſalonicam] *circumjecta oppida, ut ſunt Chalaſtra, Aenea, Ciſſus, & alia non nulla.* Herodotus libri VII. cap. CXXIII. ἀπίκετο ἔς τε τὴν προειρημένην Θέρμην, καὶ Σινδόν τε πόλιν καὶ Χαλέστρην, ἐπὶ τὸν Ἄξιον ποταμὸν, ὃς οὐρίζει χώρην τὴν Μυγδονίην τε καὶ Βοττιαιΐδα, *ad Thermam, quam prædiximus, ventum eſt, & ad urbem Sindum, & ad Chaleſtram ſuper Axium amnem, qui Mygdoniam & Bottiæidem diſterminat.* E quibus *Sindus* paullo recedit a mari: quam Stephanus per θ, eodem uſus Herodoto, ſcripſit, Σίνθος πόλις παρὰ τῷ Θερμαίῳ κόλπῳ. Ἡρόδοτος ἑβδόμῃ. *Sinthus*, inquit, *urbs juxta Thermæum ſinum. Herodotus ſeptimo.* Longius recedit *Lete* Plinii: *Phileros, Ciſſus* ignoto ſitu, niſi forte in Mygdoniæ finibus fuerunt, quod etiam de *Lete* ſentiendum, quam Λητὴν Ptolemæus dixit, ultimamque Mygdoniæ conſtituit.

Cetera MYGDONIAE ex ejuſdem diſpoſitione ſunt *Antigonea*, Ἀντιγόνεια; quam & Plinius eodem loco poſuit. *Oppidum Stobi*, inquit, *civium Romanorum: mox Antigonea.* Sequuntur *Phyſcæ*, quas ſingulari numero Thucydides lib. II. pag. 170. adpellat, περὶ Φύσκαν, *circa Phyſcam* dicens Eordos quoſdam, patria ſua expulſos, ſedes conſtituiſſe. Deinde eſt *Terpilius*, & *Aſſorus*, Ἄσορος; & *Xylopolis*, unde Plinio *Xylopolitæ*, quos dicit liberos fuiſſe: & Ἀπολλωνία Μυγδονίας, *Apollonia Mygdoniæ*, quæ Antonini itinere a Dyrrachio Byzantium, eſt XXX millibus ab Amphipoli, XXXVII a Theſſalonica, quam etiam divinus ſcriptor in ſanctis actibus cap. XVII. ineunte eodem, quo Itinerarii auctor, inter Amphipolim & Theſſalonicam loco memoravit. Διοδεύσαντες, inquit, Ἀμφίπολιν

καὶ

καὶ Ἀπολλωνίαν, ἦλθον εἰς Θεσσαλονίκην. Plinius ſæpe dicto loco eamdem non quidem in Mygdonia, eidem vero ſubjecta regiuncula ponit. *Regio*, inquit, *Mygdoniæ ſubjacens, in qua recedentes a mari Apollonia, Arethuſa.* Utramque etiam Scylax in hoc tractu commendat: Ἀρέθουσα ἑλληνὶς, Βόλβη λίμνη, Ἀπολλωνία ἑλληνὶς, *Arethuſa urbs Græca, Bolbe lacus, Apollonia urbs Græca.* Addimus *Euporiam*, inter Phyſcas & Apolloniam ſitam, quam Ptolemæus quidem Biſaltis adſcribit, verius tamen, etiam ipſius poſitu, in Mygdoniam cadit: & *Europum* ad Axium in Mygdoniæ & Pelagoniæ confinio. Plinius IV. cap. X. *Oppidum Stobi civium Romanorum: mox Antigonea: Europus ad Axium amnem.*

Thucydides lib. II. pag. 170. cum Mygdonia conjungit *Greſtoniam* & *Anthemuntem*: τήν τε Μυγδονίαν καὶ Γρηστωνίαν καὶ Ἀνθεμοῦντα ἐδῄουν, *Mygdoniam & Greſtoniam & Anthemuntem populati ſunt.* Et paullo ante eaſdem cum Biſaltia: ἐκράτησαν δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἐθνῶν οἱ Μακεδόνες οὗτοι, ἃ καὶ νῦν ἔτι ἔχουσι, τόν τε Ἀνθεμοῦντα καὶ Γρηστωνίαν καὶ Βισαλτίαν, *Et alias gentes in poteſtatem Macedones hi redegerunt, quas adhuc tenent, Anthemuntem & Greſtoniam & Biſaltim.* Ἐθνῶν, *gentium* hæc nomina Thucydidi ſunt, inter regionum vocabula Mygdoniam & Biſaltiam media. Nec vero dubium, *Anthemuntem* & urbem eſſe, a qua ager denominetur. Herodotus ſane lib. V. cap. XCIV. videtur urbis loco habere: nec non Plinius IV. cap. X. *Caſſandria colonia: Anthemus, Olophyxos.* Et clarior Stephanus: Ἀνθεμοῦς πόλις Μακεδονίας, *Anthemûs, urbs Macedoniæ.* Greſtoniam Herodotus lib. VII. cap. CXXIV. per K ſcripſit: Χείδωρος ἐκ Κρηστωναίων ἀρξάμενος ῥέει διὰ Μυγδονίης χώρης, *Echedorus oritur ex Creſtonæis & fluit per Mygdoniam.* Ibidem Κρηστωνικὴ eſt *ager Creſtonicus.*

Supra hos *Sintice* ac *Biſaltia*, ultima Macedoniæ cis Strymonem ſitæ. *Sinticen* regionem memoravit Livius lib. XLIV. cap. ult. *Paullus Naſicam Amphipolim miſit cum modica peditum equitumque manu: ſimul ut Sinticen evaſtaret.* Hujus urbs *Heraclea* erat *Sintica* cognominata. Plinius dicto loco: *Xylopolitæ, Scotuſſæi liberi, Heraclea Sintica, Tymphæi, Toronæi.* Et Livius lib. XLV. cap. XXIX. in adjectis primæ regioni inter Strymonem & Neſtum ſitæ: *trans Strymonem vergentia ad occaſum Biſalticam omnem cum Heraclea, quam Sinticem adpellant.* Cæſaris lib. III. Civil. cap. LXXIV. ſcriptum ſecunda vocali *Heraclea Sentica.* Populus Σίντοι, *Sinti* ſunt Thucydidi lib. II. pag. 169. ἐν δεξιᾷ μὲν εἶχον Παίονας, ἐν ἀριστερᾷ δὲ Σίντους καὶ Μαίδους, *ad dextram habebant Pæones, ad ſiniſtram Sintos & Mædos.* Addit τῇ Σιντικῇ, *Sinticæ* regioni Παροικόπολιν, *Parœcopolim*, & Τρίστολον, *Triſtolum*, quæ in obſcuris relinquimus.

Tandem *Biſaltæ* non uno modo deſcribuntur. Aliis in Macedonia fuerunt, aliis trans Strymonem in Thracia. Conon, vetus ſcriptor, in excerptis Photii cod. CLXXXVI cap. XX οἱ Βισάλται, Θρᾳκικὸν ἔθνος, ἀντιπέρας Παλλήνης οἰκοῦντες, *Biſaltæ, Thracica gens, ex adverſo* [*peninſula*] *Pallenæ habitant.* At interjacet gens Chalcidica, aut ita extendenda Pallene eſt, ut illam quoque contineat. Livius lib. XXXV. cap. XXIV. *Biſalticam* gentem cum Heraclea Sintica ſcribit *ad occaſum vergere trans Strymonem*: & cap. XXX. *Pars prima Biſaltas habet, fortiſſimos viros: trans Neſſum amnem incolunt, & circa Strymonem.* E quibus adparet, & cis Strymonem Biſaltas fuiſſe, & ultra illum amnem. Magis tamen cis amnem, quam ultra illum cenſentur. Plinius IV. cap. X. *Amphipolis liberum oppidum, gens Biſaltæ.* Stephanus: Βισαλτία πόλις καὶ χώρα Μακεδονίας, *Biſaltiæ urbs & regio Macedoniæ:* De urbe nihil conſtat, ut erraſſe videatur chorographus vel breviator. Regio dicta *Biſaltia* etiam Thucydidi lib. II. pag. 170. verbis paullo ante productis: ſed Ptolemæo prave Βησαλτία, *Beſaltia*, cui oppida plura tribuit, ſed omnia ignobilia, *Arolum* (Ἄρωλος) *Euporiam*, de qua ſupra: *Calliteras*, (Καλλιτέραι Græce) *Oſſam* & *Bertam.* Populus, *Biſaltæ*, Græcis & Latinis. Virgilius Georg. III. verſ. 461.

Biſaltæ

Biſaltæ quo more ſolent, acerque Gelonus.

Sed ex ſemtemtrione ad *Theſſalonicen* ejusque ſinum revertamur. Sinus ille vocatur ab antiquo urbis nomine *ſinus Thermaicus* Pomponio Melæ II. cap. III. & Plinio IV. cap. X. etiam huic ibidem *ſinus Macedonicus*: & alia nominis Græci forma *ſinus Thermæus*. Tacitus annal. V. cap. X. *Toronæum Thermæumque ſinum præfeſtinans.* Quæ ſinum ab ortu adjaceant inter Pallenen peninſulam & Thermam ſive Theſſalonicam, Herodotus lib. VII. pag. CXXIII. enumeravit: *Lipaxus*, *Combréa*, *Liſæ*, *Gigonus* (Γίγων۞,) *Campſa*, *Smila*, *Aenea*, Græce Αἴνεια. Obſcura omnia præter ultimum *Aeniam* oppidum, quod ab Aenea conditum antiquitus credebatur, ut Dionyſius Halicarnaſſeus lib. I. pag. 39. & Livius lib. XL. cap. IV. & Stephani breviator prodiderunt: Situs Aeneæ ab Livio lib. XLIV. cap. X. ita deſcriptus eſt: *omiſſa Theſſalonicæ oppugnatione Aeniam inde petunt. quindecim millia paſſuum ea urbs abeſt, adverſus Pydnam poſita fertili agro.* Ut Pydna vulgo conſtituitur prope Aliacmonem, laxe oppoſitio Aeniæ interpretanda eſt. Quod vero Dionyſius refert, quum in Pallene hibernaret Aeneas, oppidum ſui nominis condidiſſe; ſunt qui putent in ipſa peninſula ſeu prope illam Aeniam exſtitiſſe. Sed eſt certior Livius: etiam Strabo in iis numerat πέριξ *circa* Thermam ſeu Theſſalonicam fuerint: nec tam locum Dionyſius, quam tempus urbis conditæ ſignificavit. Theſſalonicenſes etiam quotannis ſacrificium in Aenia oppido faciebant, ut Livius tradit lib. XL cap. IV. quod propinquiorem locum arguit quam Pallene eſt peninſula. Oppidani *Aeneates* Livio ibidem dicti: Stephano Αἰνεάτης ſingulari numero.

Inter Aeneam & Pallenen peninſulam *Antigonea* fuit. Livius lib. XLIV. cap. X. *omiſſa Theſſalonicæ oppugnatione inde petunt. - - - - Ab Antigonea claſſis profecta ad agrum Pallenenſem, exſcenſionem ad populandum fecit. Finium is ager Caſſandrenſium erat.* Ager Pallenenſis non eſt hoc loco unius urbis, ſed totius peninſulæ, quippe mox ſequitur cap. XI. *Caſſandria condita eſt a Caſſandro rege in ipſis faucibus, quæ Pallenenſem agrum ceteræ Macedoniæ jungunt; hinc Toronaico, hinc Macedonico ſepta mari.* Nec vero negandum eſt & oppidum *Pallenen* in peninſula hujus nominis fuiſſe. *Oppida, Pallene, Phlegra.* fortaſſe ſcripſit, *quæ & Phlegra*, ſive *olim Phlegra.* Stephanus: Παλλήνη, πόλις Θρᾴκης, *Pallene oppidum Thraciæ.* nam & hæc pars propter Thraces colonos Græcis immixtos eſt Thracia quondam adpellata. Scylaci autem Παλλήνη non urbs eſt, ſed ἄκρα μακρὰ εἰς τὸ πέλαγ۞ ἀνατείνουσα, *promontorium longe in mare procurrens.* Sed poteſt utrumque & oppidum hujus nominis & promontorium fuiſſe, ut ab alterutro, niſi utroque, peninſulanominetur.

Cherſoneſus hinc PALLENE eſt, Dionyſio Halicarnaſſenſi lib. I. pag. 39. χερρόνησ۞ ἡ καλεῖται Παλλήνη, *peninſula quæ vocatur Pallene:* Stephano τρίγων۞ figura. Καὶ Παλλήνη, inquit, ἐστὶ χερρόνησ۞ τρίγων۞, *Etiam Pallene peninſula eſt triquetra*: cui Scylax quinque urbes Græcas imponit, quarum prima eſt Ποτίδαια, *Potidæa*, ἐν τῷ μέσῳ τὸν ἰσθμὸν ἐμφράττουσα, *iſthmum in medio obſtruens*, urbs etiam olim clara, antequam ornaretur a Caſſandro. nam & auſa cum Athenienſibus congredi, & Thucydides memoravit Ποτιδαιατικά, *Potidæenſia geſta* lib. I. pag. 41. & 77. Vel auxit vel inſtauravit Caſſander, a quo *Caſſandrea* poſtmodum dicta. Livius lib. XLIV. cap. XI. *Hac virium acceſſione animus crevit prætori, ut Caſſandream oppugnaret. Condita eſt a Caſſandro rege in ipſis faucibus, quæ Pallenenſem agrum ceteræ Macdoniæ jungunt.* Strabo excerptis lib. VII. ἡ Παλλήνη χερρόνησ۞, ἧς ἐν τῷ ἰσθμῷ κεῖται ἡ πρὶν μὲν Ποτιδαία, νῦν δὲ Κασσάνδρεια, *Pallene eſt peninſula, in cujus iſthmo ſita quæ olim Potidæa, nunc Caſſandrea vocitatur.* Plinius dicto loco: *Potidæa, nunc Caſſan-*

Caſſandrea vocitatur. Plinius dicto loco: *Potidæa, nunc Caſſandria colonia.* De colonia confirmant nummi Neronis, Veſpaſiani, Nervæ, inſcripti COL. JUL. AUG. CASSANDRENS. Paullus lege ult. de Cenſibus: *In provincia Macedonia Caſſandrenſes juris Italici ſunt.* Reliqua oppida hujus cherſoneſi ſunt *Mende*, *Aphytis*, *Thrambus*, *Scione:* addit *Sanen* Strabo, etiam Herodotus VII. cap. CXXIII. Accedit promontorium *Canaſtræum* Herodoto, Scylaci, Straboni, Ptolemæo memoratum. Ceterum Pallene cherſoneſus quondam Φλέγρη, *Phlegra* dicta fuerat, ut Herodotus obſervavit. Quo fabulam Strabo atque Stephanus de deorum cum gigantibus pugna, in campis *Phlegrais* commiſſa, referunt. Propertius lib. III. eleg. IX. verſ. 47. ad Mæcenatem:

> *Te duce vel Jovis arma canam, cæloque minantem*
> *Cæum, & Phlegrais Oromedonta jugis.*

Extra iſthmum ad Sinum Toronæum Scylaci & Herodoto ſunt *Olynthus*, *Mecyberna*, *Torone*, *Sermyla* & *Galepſus*. Ex his *Olynthus* iſthmo proxima, a Potidæa, in iſthmo intus ſita, ἑξήκοντα μάλιϛα ϛαδίȣς ἀπέχȣσα, LX *ferme ſtadiis remota*, quam Diodorus lib. XVI. cap. LIV. urbium in eo tractu μεγίϛην, *maximam* dixit: quæ antequam Philippi obſidionem ferret, bis cum eo acie conflixit, libera antea; aliquando Athenienſibus ſubjecta. Hanc inter & Toronen fuit *Mecyberna* Herodoti & Scylacis poſitione, unde *ſinus Mecybernæus* Plinio dictus, qui aliis *Toronæus* eſt ſive *Toronaicus*. Meminit urbis, a Philippo proditione captæ, Diodorus lib. XVI. cap. LIV. Et Mela II. cap. III. *In litore flexus Mecybernæus inter promontoria Derrim & Canaſtræum, & portum qui* κωφὸς *dicitur: urbes Toronen & Phyſcellam, atque unde ipſi nomen eſt, Mecybernam incingit.* Etiam Plinius *Phyſcellæ* meminit: neſcio an alius præterea. *Torone* poſtea incrementum cepit, laudata Scylaci, Diodoro, Thucydidi, Pomponio, Plinio, Ptolemæo, ut non immerito ſinus qui adluit, ab illa nomen *Toronaici*, ut Livius dicto lib. XLIV. cap. XI. vel *Toronæi*, ut Tacitus annal. V. cap. X. adpellat, acceperit. Thucydides lib. IV. pag. 325. vocat Τορώνην Χαλκιδικὴν, *Toronen Chalcidicen*, quia in finibus Chalcidicæ ſita eſt: quam regiunculam ſupra ſinum Toronaicum, cujus Olynthus, Mecyberna & Torone ſunt. Herodotus VII. cap. CXXII. Σιθωνίην, *Sithoniam*, νῦν, *nunc*, id eſt ſuo tempore, vocitari narrat.

Os ſinus Toronaici duo promontoria premunt, intus in cherſoneſo *Canaſtræum*, extra, quod vocatur *Derris*. Ptolemæus utrumque poſuit, etiam prius Herodotus, qui diviſis vocibus Κάνα ϛραίην ἄκρην nominat, Thucydides autem lib. IV. pag. 325. Καναϛραῖον conjuncte, de utroque etiam Pomponius lib. II. cap. III. *In litore flexus Mecybernæus inter promontoria Derrim & Canaſtræum, & portum qui* Κωφὸς *dicitur.*

Supra Derrim eſt promontorium *Ampelon*, Ptolemæo Ἄμπελος ἄκρα in *Paraxia* regione, cui *Toronen* urbem etiam attribuit. Ideo Herodotus lib. VII. cap. CXXII. κάμπτων τὴν Ἄμπελον τὴν Τορωναίην ἄκρην, *circumvectus Ampelum, Toronæum promontorium*; quia ex adverſo urbis Torones eſt. Poſt quod *ſinus* eſt *Singiticus*, ab altero latere promontorio Ptolemæi *Nymphæo* finitus. Supra quod & Singiticum ſinum eſt mons *Athos*, & ad Strymonicum ſinum tandem *Acrathum* promontorium. Ab Atho autem uſque ad Pallenen cherſoneſum, ut Eudoxus apud Stephanum definit, regio eſt CHALCIDICE, Χαλκιδικὴ Ptolemæo, qui vero nimis anguſtam facit, quum ampla regio fuerit, olim

Thraciæ tributa, poſt Philippi autem invaſionem, quem Χαλκιδικὰς πόλεις δύο καὶ τριάκοντα, XXXII. *oppida Chalcidica* cepiſſe Suidas in voce Κάρανος refert, pars Macedoniæ. Dicta ab urbe *Chalcis*, propinqua Olyntho in mediterraneis. Ariſtoteles in Mirandis p 732. Εν τῇ Χαλκίδι τῇ ἐπὶ Θρᾴκης πλησίον Ολύνθου, *in Chalcide, quæ ſupra Thraciam prope Olynthum eſt.*

Urbes Chalcidicæ in ora, præter illas Toronæo ſinui adpoſitas, quas *Sithoniæ* regiunculæ Herodotus tribuebat, ſunt ejuſdem diſpoſitione *Sarga*, *Singus*, *Pidorus*, *Aſſa*, omnes ad Singiticum ſinum ſitæ: Ptolemæus autem præter Σίγγον, *Singum*, a quo nomen eſt ſinui, *Stratronicem* habet, de qua dubitat ad Solinum Salmaſius, ratus, eodem errore impulſum Ptolemæum, Stratonicen Cariæ, quæ Macedonum colonia ſecundum Strabonem erat, in Macedonia quoque collocaſſe, quo Stephanus ineptiſſime ſcripſit Στρατονίκεια πόλις Μακεδονίας, πλησίον Καρίας, quaſi vero Caria, Aſiæ regio, Macedoniæ ſit vicina. Inde ad Strymonicum ſinum *Acanthus*; quia ex Acantho, ubi ſtativa Xerxes habuit, dimiſſi duces claſſi præfecti, qui per foſſam, in Atho monte depreſſam, in ſinum navigarent Singiticum, quod Herodotus lib. VII. cap. CXXI. ſeq. enarravit. Plinius quoque dicto loco *Acanthum* ſupra *fauces alteras iſthmi*, in cujus peninſula Athos eſt, conſtituit. Scymnus ſive Marcianus Heracleota pag. 27. de poſitu perſpicue:

Τὸν Ἄθω ἢ παραπλεύσαντι παράλιος πόλις
Ἄκανθός ἐςιν, Ανδρίων ἀποκία,
Παρ᾽ ἣν διώρυξ δύκνυται τετμημένη.
Επτὰ ςαδίοις, Ξέρξην λέγετ᾽ αὐτὴν τεμεῖν.
Εἶτ᾽ Αμφίπολις.

hoc eſt: *Prætervecto montem Atho urbs maritima Acanthus occurrit, Andriorum colonia, juxta quam foſſa oſtenditur ſeptem ſtadiorum, quam Xerxes feciſſe dicitur. Dein Amphipolis.* Inter Amphipolim & Acanthum urbs eſt *Stagira*, vel *Stagirus*, Ariſtotelis patria, qui inde Σταγειρίτης, *Stagirita* cognominatur. Stephanus: Στάγειρα πόλις, οὐδετέρως, πληθυντικῶς. ὁ πολίτης Σταγειρίτης. Αριςοτέλες Σταγειρίτης. *Stagira urbs, neutrum plurale. Civis, Stagirita. Ariſtoteles eſt Stagirita.* Herodotus lib. VII. cap. CXV. in Xerxis itinere ita definivit: ὡς δὲ ἀπὸ τοῦ Στρύμυνος ἐπορεύετο ὁ ςρατὸς - - - - Σμάλειρον πόλιν παραμειβόμενος, ἀππίκετο ἐς Ἄκανθον, *Poſtquam a Strymone profectus eſt exercitus, Stagirum Græcam urbem præteriens, pervenit Acanthum.* Thucydides lib. IV. pag. 311. καὶ Στάγειρος Ανδρίων ἀποικία, ξυναπέςη, *etiam Stagirus, colonia Andriorum,* [ab Athenienſibus una cum Acanthiis] *defecit.* Ptolemæus etiam in maritimis poſuit inter Strymonem & Atho montem, ſed perperam in libris ipſius in Στάντειρα nomen pravatum eſt. Plinio eſt *Stagira.* Inter hanc urbem & Strymonem etiam oppidum fuit *Argilus*, Ἄργιλος, ab Herodoto dicto loco deſcriptum, quod eodem ordine in tributariis aliquando Athenienſium enumerat Thucydides lib. v. pag. 356. Ἄργιλος, Στάγειρος, Ἄκανθος.

Mediterranea Chalcidices incipiunt a monte *Atho*, in quo, & circa illum ſunt quædam oppida, quæ Herodotus una cum monte lib. VII. cap. XXII. delineavit, quod Athos mons peninſulam impleat, in cujus iſthmo XII ſtadiorum ſit oppidum Σάνη, *Sana*: intus Δῖον, Ολόφυξος, Ακρόθοον, Θύσσος, Κλεωναὶ, *Dium*, *Olophyxus*, *Acrothoum*, *Thyſſus*, *Cleonæ*. Et *Foſſa* Xerxis ibidem eſt deſcripta. Plinius lib. VI. cap. X. *Athon Xerxes rex Perſarum continenti abſcidit - - - Oppidum in cacumine fuit Acrothon: nunc ſunt Vranopolis, Palæorium, Thyſſus, Cleonæ, Apollonia, cujus incolæ Macrobii cognominantur.* Succeſſiſſe

ceſſiſſe hanc *Apolloniam* in locum everſi *Acrothoi*, ex Melæ lib. II. cap. II. extremo liquet. *In ſummo*, inquit, *fuit oppidum Acroathon, in quo, ut ferunt, dimidio longior, quam in aliis terris, ætas habitantium erat.* Thucydides lib. IV. pag. 124. de oppidis ad Athon: πόλεις ἔχει Σάνην μὲν, Ανδρίων ἀποικίαν παρ' αὐτὴν τὴν διώρυχα, - - καὶ ἄλλας, Θύσσον, καὶ Κλεωνὰς, καὶ Ακροθώες, καὶ Ολόφυξον, καὶ Δῖον, *urbes habet Sanam Andriorum coloniam, juxta ipſam foſſam: & alias, Thyſſum, & Cleonas, & Acrothoos, & Olophyxum & Dion.* interiora Chalcidicæ ſunt pauciora nobis nota, *Augæa* Ptolemæi, & *Moryllus* ejusdem. De *Chalcide* ſupra dictum eſt ex Ariſtotelis Mirandis. Inde nomen regioni *Chalcidicæ*, quam ab occaſu flumen *Chabrium* Ptolemæi præfluit, quod in Thermæum ſinum effunditur.

Supra Chalcidicen ſunt etiam lacus quidam in mare exeuntes, *Bolbe* Thucydidis lib. IV. pag. 320. cui is *Bromiſcum* & *Aulonem* adponit: & *Cercinitis* palus Arriani lib. I. Exped. Alex. p. 31. per quam Alexander, in Aſiam moturus, Amphipolim verſus & ad Strymonis oſtia claſſem egit. Pomponius Mela inter Strymona & Athon montem ponit lib. II. cap. II. Κάπρυ λιμένα, *Capri portum*, & *Turrim Calarniam*, loca aliunde vix umquam intellecta. Sunt præterea etiam a Livio quædam memorata, quæ certo loco adſignari nequeunt.

MACEDONIA ADJECTA.

Strymon fluvius olim limes inter Macedoniam erat & Thraciam. Scylax: Μετὰ Μακεδονίαν Στρυμὼν ποταμός. οὗτος ὁρίζει Μακεδονίαν καὶ Θρᾴκην, *Poſt Macedoniam Strymon fluvius eſt: hic Macedoniam & Thraciam diſterminat.* Et Plinius lib. IV. cap. X. *Amphipolis liberum* [oppidum,] *gens Biſaltæ. Dein Macedoniæ terminus amnis Strymon, ortus in Hæmo.* Stephanus: Στρυμὼν ποταμὸς Αμφιπόλεως. οἱ οἰκοῦντες Στρυμόνιι, *Strymon fluvius circa Amphipolim accolæ Strymonii.* In ſinum exit qui Straboni excerpt. lib. VII. dictus eſt Στρυμονικὸς, *Strymonicus ſinus.*

Adjacet clara urbs *Amphipolis*, Athenienſium colonia: ſed in qua ripa, citeriore, ulteriore, non omnibus æque certum, Plinius, ut modo percepimus: in Macedonia poſuit, cis Strymonem: at Scylax in Thracia trans flumen. Conciliantur ipſo nomine urbis, quæ *Amphipolis*, ab Athenienſibus vocitata, ut Thucydides lib. IV. pag. 320 obſervavit, ἐπ' ἀμφότερα περιῤῥέοντος τοῦ Στρυμόνος διὰ τὸ περιέχειν αὐτὴν, *quod utrimque circumfluenti Strymone, a fluvio contineatur.* Sciſſus enim amnis ante oſtia, & in medio utriusque alvei eſt interpoſita, a latere, quod mare reſpicit, prædueto τείχει μακρῷ ἐκ ποταμοῦ ἐς ποταμὸν, *longo muro ab uno alveo ad alterum.* Vetus nomen erat Εννέα ὁδοὶ, *Novem Viæ*, ut Thucydides ibidem, & Herodotus lib. VII. cap. CXIV. teſtantur, hic etiam nomine illo, ut tum ſolo & proprio, adpellat: novum *Amphipolis* eſt a colonia Athenienſium. Idem Thucydides lib. I. pag. 66. perſpicue: οἰκιοῦντες τὰς τότε καλουμένας Εννέα ὁδοὺς, νῦν δὲ Αμφίπολιν, *habitare volentes Novem vias, quæ nunc Amphipolis ſunt.* Cives *Amphipolitani* Livii XLIV. cap. XLV. Prope afuit Ηϊὼν, *Eion*, navale & emporium Amphipolitanorum. Thucydides dicto loco: ὡρμῶντο ἐκ τῆς Ηιόνος, ἣν αὐτοὶ εἶχον ἐμπόριον ἐπὶ τῷ στόματι τοῦ ποταμοῦ ἐπιθαλάσσιον, *Profecti fuerant ex Eione, quam ipſi maritimum emporium in oſtio fluvii habebant.* Plutarchus Cimone p. 482. Ηιόνα πόλιν ἐπὶ τῷ Στρυμόνι κειμένην ποταμῷ κατέχοντες, *Eionem oppidum, ſitum ſuper amne Strymone, tenentes.*

Supra Amphipolim ad idem flumen erat *Berga*, Βέργη, unde Antiphanes Bergæus fuit, ſcriptor ἀπίστων, *incredibilium*, ut Heracleota p. 27. & Stephanus hac voce adnotarunt,

a quo proverbium βεργαΐζειν ἀντὶ τοῦ μηδὲν ἀληθὲς λέγειν, *Bergaizare, id eſt nihil veri dicere:* quamquam hic male in Cherſoneſo, recte Ptolemæus & Marcianus ille ad Strymonem oppidum poſuerunt. Supra Bergam *Scotuſa*, Ptolemæo, quam cis Strymonem videtur Plinius IV. cap. X. conſtituiſſe, *Scotuſſæos* cum Heraclea Sintica conjungens, quos *liberos* eſſe ſub Romanis commemorat. Ptolemæus autem ſcripſit in *Edonide*, cujus populi ſunt Ἤδωνες ſive Ἠδωνοὶ, *Edones* ſive *Edoni*. utroque modo ſcribitur, etiam ab uno Thucydide, Ἠδωνοὶ lib. I. p. 66. Ἤδωνες lib. IV. p. 320. Herodotus tantum Ἠδωνοὶ, lib. VII. cap. CX. & CXIV. Plinius *Edoni* lib. IV. cap. XI. His Ptolemæus tribuit oppida *Scotuſam*, *Bergam*, *Gaſorum* (Γάσωρος Græce) *Amphipolim*, *Philippos*, quod de Amphipoli ſeu Novem viis Thucydides & Herodotus confirmant, Athenienſes *Edonos*, qui poſſederant, ejeciſſe.

Philippi multis nominibus clara urbs, non modo auctore, rege Philippo, cui opportunus locus viſus eſt adverſus Thracas gerendo bello; verum etiam prœlio in campis Philippicis, quo Caſſius & Brutus occubuerunt: & divina epiſtola πρὸς Φιλιππησίους, *ad Philippenſes*. Situm Appianus deſcripſit Civil. IV. occaſione prœlii: diſtantiam ab aliis, Antoninus itinere a Dyrrachio Byzantium; quæ talis eſt:

Amphipoli	—	—	—
Philippos	M.	P.	XXIIII.
Neapolim	M.	P.	XII.
Acontiſma	M.	P.	VIIII.
Topirim	M.	P.	XVII.

Eadem fere Hieroſolymitano itinere diſtantia ſervatur. Coloniam *Philippos* Romani deduxerunt. Sanctus ſcriptor Act. XVI. 12. *Venimus* εἰς Φιλίππους, ἥ ἐστὶ πρώτη τῆς μερίδος τῆς Μακεδονίας πόλις κολώνια. Plinius IV. cap. XI. *Intus Philippi colonia.* Nummus Claudii apud Patinum pag. 99. COL. AUG. JUL. PHILIP. Et ſubtus, DIVUS AUG. Et veteri lapide apud Spon. Miſc. erud. Antiq. p. 173. COL. JUL. PHILIPPENSIS.

Inter Philippos & Amphipolim Itinerarium habet *Domeros:* Ptolemæus eodem tractu, ſed boream verſus, *Gaſorum*, quæ videtur Stephani Γάζωρος, *Gazorus* eſſe: niſi hanc per Ἄζωρος, *Azorus*, quia Macedoniæ urbem vocat, malis cum Berkelio interpretari. Inter Strymona & Neſtum Plinius & Ptolemæus in ora *Oeſima* & *Neapolim:* adduntur Itinerario *Aconteſma* & *Topiris*. Sic etiam Plinius alterius hoc ordine mentionem fecit: *Scotuſſa, Topiris, Neſti amnis oſtium.* De oppido *Neapoli* Dio Caſſius lib. XLVII. p. 348. quod ſit πρὸς τῇ θαλάσσῃ κατ᾽ ἀντιπέρας Θάσου, *ad mare adverſus Thaſum inſulam.* Sed laxe hoc intelligendum eſt, quia non ultra XII millia paſſuum a Philippis abeſt, quo nondum completur illud ſpatium, quod e regione eſt Thaſi inſulæ. Apoſtolorum actis cap. XVI. 12. ἀπὸ τῆς Τρωάδος εὐθυδρομήσαμεν εἰς Σαμοθρᾴκην, τῇ τε ἐπιούσῃ εἰς Νεάπολιν. ἐκεῖθέν τε εἰς Φιλίππους. id eſt: *a Troade profecti ſumus in Samothracen, ſequenti die Neapolin, inde Philippos.*

In Edonis etiam *Drabeſcus* fuit, ideo Δράβησκος Ἠδωνικὴ, *Drabeſcus Edonica* dicta Thucydidi lib. I. pag. 66. Fuit χωρίον, ſecundum Stephanum, id eſt *locus* vel *campus*, non oppidum, quod etiam non obſcure ex Thucydidis verbis conjicitur, προελθόντης, inquit, τῆς Θρᾴκης ἐς μεσόγειαν, διεφθάρησαν ἐν Δραβήσκῳ τῇ Ἠδωνικῇ ὑπὸ τῶν Θρᾳκῶν, *Progreſſi in mediterranea Thraciæ, ab ipſis Thracibus in Drabeſco interfecti ſunt.* Quæ repetuntur lib. IV. pag. 320. Fuit ἐκ τῆς δύσεως, *ab occaſu* Philipporum, ad Strymonem

ver-

verſus, ut Appianus lib. IV. Civil. p. 1041. obſervavit in illius urbis & ad eam commiſſi prælii deſcriptione. Supra Edonidem in Ptolemæi tabula eſt *Odomantice*, regio, etiam Livio lib. XLV. cap. IV. memorata. *Paullus*, inquit, *Aemilius conſul quum caſtra ad Siras terræ Odomanticæ haberet.* Gens, Ὀδόμαντοι, *Odomanti*, apud Thucydidem lib. II. pag. 171. Diſtincti ergo ab Edonis ſunt, quod etiam ex Herodoti lib. VII. cap. CXII. ſeq. patet, ubi ab Odomantis in Edonos iter factum traditur. Male ergo in Ptolemæi lib. III. pro eadem regione Odomantice & Edonis ſunt propoſitæ, quod ex confuſione videtur ortum.

Macedoniam adjectam hunc tractum inter Strymonem & Neſtum nominamus, quia quondam fuit Thraciæ, quam Strymon a Macedonia diſterminabat. Rex Philippus autem quum ſuam feciſſet, Macedoniæ regno contribuit, in quo & cenſa fuit poſtmodum. Ariſtoteles ſeu quisquis auctor de Mirandis p. 718. περὶ Φιλίππων τῆς Μακεδονίας. Et Act. XVI. 12. eadem urbs Philippi dicitur πρώτη τῆς μερίδος τῆς Μακεδονίας πόλις. Notanter μερίδος, id eſt partis illius trans Strymonem adjectæ ad veterem Macedoniam; non totius, quæ tum erat, provinciæ Romanorum Macedonicæ.

Novus terminus amnis *Neſtus* ſic ſcribitur ab Herodoto, Scylace, Plinio, Mela: a Livio *Neſſus:* a Ptolemæo Νέσος. Salmaſius in Solinum auctor eſt in MSS. ejusdem Solini & Plinii & Marciani legi *Meſtus:* & Holſtenius in Ortel. nummum Caracallæ profert, quo Ulpia Nicopolis dicitur ΠΡΟϹ ΜΕϹΤΩ ſita, quæ ad Neſtum vel Neſum eſt.

Tandem de Via Egnatia, quæ per Macedoniam & Thraciam ad Hebrum flumen ferebat, lapidibus ſtrata & milliariis diſtincta, aliquid dicendum ante eſt, quam ex Macedonia decedemus. Ut Strabo lib. VII. pag. 223. delineavit, geminum caput ejus erat, a Dyrrachio & ab Apollonia, prout trajectus diverſus fuit vel Brundiſio, qui Dyrrachium tendebat; vel Hydrunte, qui ducebat Aulonem vel Apolloniam. Ad *Clodianas*, quæ XLIII. m. p. a Dyrrachio; XLIX. ab Apollonia ſunt, conveniebatur, indeque via per Edeſſam, Pellam, Theſſalonicam, & inde per Apolloniam, Amphipolim, Philippos, Neapolim & reliqua Thraciæ ferebat μέχρι Κυψέλου καὶ Ἕβρου ποταμοῦ, *ad Cypſelum uſque & Hebrum fluvium.* Hæc eadem eſt illa via, quam Antoninus, ſeu quisquis auctor itinerarii eſt, aliquot itineribus ſequutus ad Conſtantinopolim usque proſequitur, quia pars, quam Strabo per Macedoniam ad Theſſalonicam deduxit, non differt ab Antoniniana, veroque plane eſt ſimile, neque in ceteris Antonini iter ab Egnatia via declinaſſe. De auctore nihil conſtat: neque nominis apud alium, quod ſciam, occurrit mentio. Romanum haud dubie opus fuit, Romano more, ut viæ per Italiam, munitum, diſtinctum milliariis, & longiſſime per IↃXXXV. paſſuum millia ad Hebrum usque productum.

THESSALIA.

Theſſalia, nunc univerſam regionem ſignificat, nunc partem ejus, quæ *Theſſalia propria*, Straboni Θεσσαλιῶτις, *Theſſaliotis* adpellata. Univerſæ limites Strabo lib. IX. pag. 296. curatius ceteris definivit, ab oriente a Thermopylis ad oſtia *Penêi* (Πηνειοῦ) fluminis: a meridie, juga ab Oeta monte ad Pindum protenſa: ab occidente Aetolos, Acarnanes & Amphilochios habet: in ſeptemtrione limites obſcuriores ſunt: attamen ſi parallela ex oſtiis Penei ducatur ſecundum prædicta juga, videtur etiam borealis terminus deſignari. Non enim Penêus fluvius eſt limes, qui Macedoniam a Theſſalia ſecludat,

quamvis oſtio limitem conſtituit: ſed, quod Strabo dicto loco dixit, ὁ Πενειὸς διὰ μέσης ῥέων, *Peneus per mediam fluit* Theſſaliam. Pomponius lib. II. cap. III. diviſit Theſſaliam a Phthiotide: Ptolemæus etiam a Pelasgiotide; ſed hi partem tantummodo, ſive Theſſaliam propriam intelligunt, quæ Θεσσαλιῶτις Strabonis eſt: ipſe vero Strabo εἰς τέσσαρα μέρη, *in quatuor partes* univerſam diviſit, quæ propriis nominibus ſunt ipſius ordine Φθιῶτις, Εστιαιῶτις, Θετταλιῶτις, Πελασγιῶτις, *Phthiotis*, *Eſtiæotis*, *Theſſaliotis*, *Pelasgiotis*: quibus ſi Μαγνήτων, *Magnetum* terram ab oriente objectam, adnumerare velis, habebimus Theſſaliam in partes quinque diſtributam. Singulis partibus ſua oppida adſignare, perdifficile videtur: tentabimus tamen, quantum fieri poteſt, initium facientes ab occaſu ſolis, ut moris eſt geographis, hoc eſt ab *Eſtiæotide*.

ESTIAEOTIS, Εστιαιῶτις, Herodoto lib. I. cap. LVI. Ἱστιαιῶτις, eſt prima & occidentalis regio Straboni & Ptolemæo: non autem Herodoto, cui eſt ὑπὸ τὴν Ὄσσην καὶ τὸν Οὔλυμπον χώρη, *ſub Oſſa & Olympo regio*, qui montes in orientali parte Theſſaliæ ſunt: quod ita etiam Dionyſius Halicarnaſſenſis transſcripſit lib. I. pag. 14. Ipſe autem Herodotus ibidem fatetur, Pelasgos, qui Theſſali ſunt, ἔθνος πολυπλάνητον κάρτα, *valde vagabundam gentem* alias atque alias ſedes ſucceſſu temporum occupaviſſe, quo factum videtur, ut etiam regionum nomina cum gentibus transponerentur. Certum enim eſt, Theſſaliæ partem, ad occaſum ſolis ſitam, poſtea *Eſtiæotidem* eſſe adpellatam, quia Strabo Eſtiæotis τὰ ἑσπέρια, *occidentalia* Theſſaliæ tribuit: Ptolemæus inter prima oppida Εστιωτῶν, *Eſtiotarum*, (ſic ſcripſit) numerat *Phaſtum* & *Gomphos*. de Gomphis autem Cæſar lib. III. Civ. cap. LXXX. *Gomphos pervenit*; *quod eſt oppidum primum Theſſaliæ venientibus ab Epiro.* Primum ergo oppidum *Gomphi* in Eſtiæotide, quod ait *altiſſimis mœnibus* fuiſſe. Livius lib. XXXI. cap. XLI. *Ex Perræbia Gomphos petendi Aminander auctor erat.* Et lib. XXXII. cap. XIV. *Hæc deditio Gomphorum ingentem terrorem Theſſalis intulit.* Incolas Cæſar ibidem *Gomphenſes* dixit.

Cum Gomphis Ptolemæus conjungit *Phaſtum*, quæ Φαιστός, *Phaſtus* recto caſu eſt. Livius lib. XXXVI. cap. XIII. *Bæbius Phacium eſt adgreſſus. quo primo prope impetu capto, Phaſtum eadem celeritate capit.* In quo tractu etiam fuit *Phaleria* Livii lib. XXXII. cap. XV. *Primam*, inquit, *urbium Theſſaliæ Phaleriam eſt adgreſſus. duo millia Macedonum in præſidio habebat.* Idem lib. XXXVI. cap. XIII. *Tricca*, *Melibœa*, *Phaloria*, quarta vocali: quam ſcripturam Stephanus tuetur, cui Φαλώρη & Φαλωρία πόλις Θετταλίας, *Phalore ſive Phaloria urbs Theſſaliæ eſt.* Iterum Livius lib. XXXIX. cap. XXV. *Tricca*, *Phaloria & Eurymenæ & cetera circa eas oppida.* Urbs *Tricca* etiam memorata eſt Plinio & Ptolemæo: cujus ſitum quodammodo Strabo oſtendit lib. IX. pag. 301. ὁ Πηνειὸς ἄρχεται ἐκ Πίνδου· ἐν ἀριστερᾷ δ' ἀφεὶς Τρίκκην τε καὶ Πελινναῖον, *Peneus oritur ex Pindo & ad lævam relinquit Triccam & Pellinæum.*

Cæſar a Gomphis expugnatis proxime *Metropolim* venit, quod Ptolemæo eſt ultimum oppidum Eſtiotarum. In ortum ergo a Gomphis ſitum fuit, quod etiam iter Cæſaris evincit. Livius lib. XXXII. cap. XIII. *Transgreſſi inde in Theſſaliam, Cymenes & Angeas primo impetu potiti ſunt. a Metropoli, dum vaſtant agros, concurſu oppidanorum ad tuenda mœnia facto, repulſi ſunt.* Et cap. XV. *Capta Phaleria legati a Metropoli & a Piera, dedentes urbes, venerunt.* Et lib. XXXVI. cap. X. de rege Antiocho: *Cranonem profectus cum toto exercitu primo adventu cepit: inde Cypæram & Metropolim, & iis circumjecta caſtella recepit.* Oppidanos Cæſar *Metropolitas* dixit.

Ante Metropolim Ptolemæus Χυρετίας poſuit, *Chyretias*: quæ haud dubie ſunt *Cyretiæ* Livii in Perræborum finibus atque ita auſtrum verſus, ſita. Lib. XXXI. cap XLI. *Aetoli in Perræbiam ire pergunt. Cyretias ibi vi capiunt, fœdeque diripiunt.* Et lib. XLII. cap. LIV. poſt

poſt *Cyretiarum* deditionem: *Mylæ proximum oppidum, ita munitum, ut inexſuperabilis munimenti ſpes incolas ferociores faceret.* Sed de ſitu nihil certum eſt, niſi quod *proximum* Cyretiis dixit Livius. Utrumque forte oppidum ad fines Perrhæborum pertinet.

Alia Eſtiæotidis oppida Ptolemæo ſunt *Atinium* & *Ctemenæ:* quorum nihil notior ſitus eſt, niſi ex Ptolemæi numeris, qui ſæpe fallaces ſunt, tueamur. Strabo addit *Ithomen.* Ἰθώμην, quam ait Metropoli vicinam eſſe lib. IX. pag. 301. τῆς Μητροπολιτῶν ἐςὶ χώρας ἡ Ἰθώμη. Homerus quoque meminit Catalogo urbium verſ. 236.

> Οἳ δ' εἶχον Τρίκκην, καὶ Ἰθώμην κλωμακόεσσαν,
> *Qui habitabant Triccam, & Ithomen clivoſam.*

Et *Pelinna* ſive *Pelinnæum* Strabonis, aut *Pellinæum* Livii lib. XXXVI. cap. X. & XIII. cjus loci fuit, quod Strabo dicto loco cum *Tricca* conjunxerat. *Fanum* ſub altero audiri Scylax auctor eſt in Theſſalia, Ἱερὸν Πελληναῖον ſcribens, ſive, ut Voſſius emendat, Πελινναῖον: aut littera ſimplici, quia in nummo veteri, ab illuſtri Spanhemio p. 902. laudato, eſt ΠΕΛΙΝΑΙΕΩΝ. Oppidi nomen *Pelinna* ſive *Pelina.* Stephanus: Πέλιννα, πόλις Θεσσαλίας ἐν τῇ Φθιώτιδι. Κέκληται ἀπὸ Πελίνου τοῦ Οἰχαλίεως, *Pelinna urbs Theſſaliæ in Phthiotide. Vocatur ſic a Pelino, Oechaliei filio.* Qui quod conditoris nomen ſimplici littera ſcripſit, pronum ad fidem eſt, & oppidi nomen ita ſcriptum antiquitus fuiſſe. Quod vero in *Phthiotide* ponit, in eo diſſentimus, quia Strabo, ut ſupra in *Tricca* diximus, ait Peneum amnem eumque recentem a ſiniſtra & Triccam & Pelinnæum fanum relinquere: quæ prope Triccam fuiſſe arguunt. Hujus partis forte *Limnæa* Livii fuit, lib. XXXVI. cap. XIII. & XIV. *Ab Limnæa Pellinæum conſul proficiſcitur.*

Etiam *Aeginium* Strabonis adjiciendum eſt, quod dicit Τυμφαίων ὅμορον, *vicinum Tymphæis* eſſe, ſive Stymphæis, de quibus ſupra actum eſt. Plinius autem lib. IV. cap. X. In regione, quæ Pieria adpellatur a nemore, *Aeginium.* Aut duo ergo *Aeginia* fuerunt; nec vero Stephanus niſi unum Strabonis novit: aut alteruter a loco aberravit. Livius lib. XXXII. cap. XV. circa Phaleriam & Gomphos poſuit. *Capta*, inquit, *Phaleria, incenſa ac direpta eſt. Inde Aeginium petit. quem locum quum vel modico præſidio tutum ac prope inexpugnabilem vidiſſet, paucis in ſtationem proximam telis conjectis ad Gomphorum regionem agmen vertit: digreſſusque in campos Theſſaliæ;* reliqua. Et lib. XXXVI. cap. XIII. *ad ea recipienda oppida, quæ Athamanes occupaverant, uno agmine ierunt. Erant autem hæc, Aeginium, Ericinum, Gomphi, Silana, Tricca Melibœa, Phaloria.*

Erat tandem etiam *Pharycadon* oppidum Eſtiæotidos. Strabo lib. IX. pag. 301. Ἔςι δὲ καὶ Φαρυκάδων ἐν τῇ Εςιαιώτιδι. Et quia ῥεῖ δι' αὐτῶν ὁ Πηνειὸς, *Peneus per Eſtiotas fluit*, relinquit ille a ſiniſtra *Triccam, Pelinnæum*, καὶ Φαρυκαδόνα, *Pharycadonem.* E quibus de ſitu judicatur, ultra Pelinnam in orientem fuiſſe poſitam. Addit pag. 303. Perræbos partem Eſtiotidis occupaviſſe, diverſos ab iis, qui ὀρεινότερα χωρία περὶ τῷ Ὀλύμπῳ καὶ τοῖς Τέμπεσι, *montana juxta Olympum & Tempe* inſederint. In diverſa enim a Lapithis pulſos abiiſſe, τοὺς πλείους *plerosque* in montana περὶ Πίνδον, καὶ Ἀθαμᾶνας καὶ Δόλοπας, *ad Pindum, Athamanes & Dolopes.*

Media pars eſt in Theſſalis THESSALIA PROPRIA, Strabonis Θεσσαλιῶτις, *Theſſaliotis*, multis ſimpliciter *Theſſalia* dicta, quemadmodum etiam Mela *Theſſaliam* adpellat, & a Phthiotide diſtinguit. A Ptolemæo in hac parte ſcribuntur *Hypata, Soſthenis, Homilæ, Cypæra, Phalachtia.* Prima illarum *Hypata*, Ptolemæi Ὕπατα, aliquando ſub Aetolis, quum illi potentes eſſent, cenſa fuit. Polybius Legat. XIII. τοῦ Λευκίου συνελθόντος εἰς τὴν

Ὑπά-

Ὑπάταν, *Lucio* [Valerio Flacco cum Aetolorum legatis] *veniente Hypatam*, ut in fidem illos reciperet. Livius lib. XXXVI. cap. XXVI. *Aetoli concilio Hypatam coacto, legatos ad Antiochum miſerunt.* Oppidani *Hypatæi* ſunt. Livius lib. XXXVI. cap. XIV. *A Thaumacis altero die conſul ad Sperchium amnem pervenit: inde Hypatæorum agros vaſtavit.* Prope Sperchîum amnem ergo fuit, & quidem ad occaſum ſolis reducta, quia Ptolemæus primam facit ab occidente. Nec ignobile oppidum fuit, ſed in quo Aetolorum concilia coacta, & cujus octoginta exſules lib. XLI. cap. XXV. Livius *illuſtres homines* cognominat.

Quæ poſt Hypatam Ptolemæo eſt *Soſthenis*, Σωσθενὶς, vix aliis eſt memorata: neque *Homilæ* celebriores: nobilior forſan Κύπαιρα, *Cypæra* Ptolemæi, de qua etiam Livius lib. XXXVI. cap. X. *Antiochus Cranonem profectus cum toto exercitu, primo adventu cepit. inde Cypæram & Metropolim, & eis circumjecta caſtella recipit.* Inde *Phalachthia*, Φαλαχθία, Ptolemæi, quam ad *Sperchium* amnem locavit. Sic pleraque Ptolemæi in Theſſalis ipſius ſunt obſcura: nec vero dubium & clariora, ſaltem ex aliorum diviſione habuiſſe. Adnumeramus huic parti *Phacium* circa *Apidanum* amnem. Stephanus: Φάκιον, πόλισμα Θεσσαλίας. Θυκιδίδης δ'. *Phacium, oppidulum Theſſaliæ: Thucydides* IV. *libro.* Thucydidis verba ſunt. p. 305. Braſidas ἐς Φάρσαλόν τε ἐτέλεσε, καὶ ἐστρατοπεδεύσατο ἐπὶ τῷ Ἀπιδανῷ ποταμῷ. ἐκεῖθεν δὲ ἐς Φάκιον, καὶ ἐξ αὐτοῦ, ἐς Περραιβίαν, *Pharſalum pervenit, & ad flumen Apidanum caſtra poſuit. atque inde in Phacium, & inde in Peræbiam.* Ergo ultra *Apidanum* amnem, qui in Peneum exit, occaſum verſus ſitum fuit. Livius lib. XXXVI. cap. XIII. *Bœbius Phacium eſt adgreſſus: quo primo prope impetu capto, Phæſtum eadem celeritate capit. Inde Atracem quum ſe recipiſſet, Cyretias hinc & Phricium occupat.* Ad *Aenianes* usque, qui in montibus ſunt, hæc regio Theſſaliæ extenſa fuit. Inde eſt quod Hypatam πόλιν Αἰνιάνων *urbem Aeneanum* dixit.

PELASGIOTIS, tertia pars Theſſaliæ ſecundum Strabonem, ab antiquiſſima Pelasgorum gente, Theſſaliam quondam cum Aeolibus, & præterea multas alias partes Græciæ tenente, habet nomen. Vide Strabonem lib. V. Ptolemæo *Pelasgiotarum*, Πελασγιωτῶν, & plura ſunt oppida, & clariora: *Dolicha*, *Azorium*, *Pythium*, *Gonnus*, *Atrax*, *Scotuſa*, *Lariſſa*, *Pheræ*. Olim ad mare usque patuiſſe, quæ ora poſt Magneſiæ acceſſerit, Strabo auctor eſt lib. IX. pag. 300. Inter oppida Ptolemæi *Doliche* & *Azorium & Pythium* primo loco ſunt, tamquam in parte hujus regionis occidentali. Hæc *Tripolis* Livii, ſeu *Tripolites* regio Strabonis, qui inde Ἄζωρον τῆς Τριπολίδος, *Azorum Tripolitidis*, diſcriminis cauſſa (quia & Pelagoniæ *Azorus* Straboni ibidem eſt, forte *Aſſorus* Ptolemæi) diſtincte cognominavit. Livius lib. XLII. cap. LIII. *Deinde ſaltu anguſto ſuperatis montibus, quos Cambunios vocant, deſcendit ad (Tripolim vocant) Azorum, Pythium & Dolichen incolentes. Hæc tria oppida paulliſper cunctata, quia obſides Lariſſæis dederant: victa tamen præſenti metu, in deditionem conceſſerunt.* Et lib. XLIV. cap. II. *quam potiſſimum* [viam] *peteret, retulit* [conſul] *ad conſilium. Aliis per Pythium placebat via: aliis per Cambunios montes, qua priore anno duxerat Hoſtilius conſul, aliis præter Aſcuridem paludem. Reſtabat aliquantum via communis: itaque in id tempus, quo prope divortium itinerum caſtra poſituri erant, deliberatio ejus rei differtur. In Perrhæbiam inde ducit, & Azorum & Dolichen ſtativa habuit, ad conſulendum rurſus quam potiſſimum capeſſeret viam.* Sed quænam illa Perrhæbia? ad Pindum montem, an ſub Olympo, ut ſupra ſedes Perrhæborum cum Strabone ex libro IX. diviſimus? Ptolemæus hanc tripolim, *Azorum*, *Dolichen*, *Pythium* ad citeriora refert, Epirum verſus, ſupra Gomphos, qui locus Pindi Perrhæbis eſt propinquior. At Plutarchus in Aemilio pag. 263. de Pythio ita: Naſica ἐξώρμησε τῇ πρὸς θάλασσαν ὁδῷ καὶ κατεστρατοπέδευσε παρὰ τῷ Ἡράκλειον, *mare verſus intendit iter, & juxta Heracleum caſtra meta-*

metatus eſt: quaſi claſſe vellet caſtra hoſtium circumnavigare. Tenebris autem obortis, ἦγε διὰ νυκτὸς τὴν ἐναντίαν ἀπὸ θαλάσσης, καὶ καταλύσας ἀνέπαυε τὴν στρατιὰν ὑπὸ τὸ Πύθιον. ἐνταῦθα τοῦ Ὀλύμπου τὸ ὕψος ἀνατείνει πλέον ἢ δέκα σταδίους, *nocte duxit per contrariam a mari viam, & exercitum ſub Pythio conſtituit. Ibi Olympus mons ſupra decem ſtadia adſurgit.* Quis vero aliud *Pythium* heic quam Livii, quam Tripolitidis intelligat, præſertim quum & ſub Olympo aut prope illum, ut Strabo monſtravit, Perrhæbi ſedem habuerint? Plutarcho autem in hac hiſtoria plus fidei, quam Ptolemæo eſt habendum. Ceterum Ptolemæus Ἀζώριον ſcripſit quatuor ſyllabis; Livius & Strabo *Azorus*, tribus: item Πύθεον Ptolemæus vocali ſecunda; Plutarchus & Stephanus, quos Livii emendatores ſequuti ſunt, Πύθιον, tertia.

An vero etiam urbs ſingularis in illo tractu præter Tripolitidem Perrhæbæorum, nomine *Tripolis* exſtiterit, non facillimum eſt explicare. Stephanus ſane aliam *Tripolim* Macedoniæ ait eſſe; aliam Perrhæbiæ, ἔστι καὶ ἑτέρα [Τρίπολις] Μακεδονίας, καὶ ἄλλη Περραιβίας. Hanc Macedoniæ videtur Livius lib. XLII. cap. LV. cognominaſſe. *Conſul*, inquit, *quum audiret vagari Macedonas effuſos per Theſſaliam, vaſtarique ſociorum agros; ſatis jam refectum militem ad Lariſſam ducit. Inde quum tria millia ferme abeſſet a Tripoli* [*Sceam vocant*] *ſuper Peneum amnem poſuit caſtra.* De Perrhæbia autem extremo hoc libro ſive cap. LXVII. *In Perrhæbiam flexis itineribus, Mallœa primo impetu capta ac direpta, Tripoli, aliaque Perrhæbia recepta, Lariſſam rediit.*

Proxima *Gonnus*, ſive pluraliter *Gonni*. Ptolemæus & Strabo Γόννος, *Gonnos:* & ſimplici littera Γόνος Lycophron verſ. 906. nam eamdem eſſe, epitheton Περραιβική, *Perrhæbica*, confirmat. nam ita etiam Strabo lib. IX. pag. 303. Ὀλοοσσὼν καὶ ἡ Ἠλώνη, Περραιβικαὶ πόλεις, καὶ Γόννος, *Olooſſon, & Elone ſunt Perrhæbicæ urbes: etiam Gonnus.* Plurali numero Livius, qui & ſitum deſcribit lib. XXXVI. cap. X. *Ap. Claudius* [ex Daſſaretiis] *per Macedoniam magnis itineribus in jugum montium, quod ſuper Gonnos eſt, pervenit. Oppidum Gonni viginti millia ab Lariſſa abeſt, in ipſis faucibus ſaltus, quæ Tempe adpellantur, ſitum.* Alibi & ipſe *Gonnus*, lib. XLII. cap. LIV. ſingulari numero. A Daſſaretia autem Lariſſam tendebat, ut urbi præſidio eſſet. Videtur ex Polybii libro XVII. hauſiſſe, cujus in excerptis cap. XXII. legitur: παρελθὼν εἰς Γόννους ἐπὶ τὴν εἰσβολὴν τῶν Τεμπῶν, *Gonnos pervenit, qui in ipſo aditu ſunt Tempium.* Etiam Stephanus; Γόννοι πόλις Περραιβίας, *Gonni oppidum Perrhæbiæ.*

Propius a Lariſſa abeſt *Atrax*, ſuper Peneum fluvium. Livius lib. XXXII. *Inde Atracem eſt profectus. decem ferme millia ab Lariſſa abeſt: ex Perrhæbia oriundi ſunt: ſita eſt urbs ſuper Peneum amnem.* Strabo lib. IX. pag. 301. de Peneo flumine: φέρεται παρά τε Ἄτρακα Λάρισσαν, *præterfluit & Atracem & Lariſſam.* Iterum Livius lib. XXXVI. cap. X. *Omnia jam regionis ejus, præter Atracem & Gyrtonem, in* [Antiochi] *poteſtate erant:* & cap. XIII. *Bæbius inde* [a Phæſto] *Atracem quum ſe recepiſſet.* Recto *Atrax.* Stephanus: Ἄτραξ, καὶ Ἀτρακία, πόλις Θεσσαλίας τῆς Πελασγιώτιδος μοίρας, *Atrax, & Atracia, urbs Theſſaliæ in tractu Pelaſgiotidos.* Et Strabo lib. IV. pag. 303. ὑπέρκειται αὐτῆς Ἄτραξ, *Supra eam* [Argiſſam] *jacet Atrax.*

Urbs *Scotuſa*, ſive *Scotuſſa* bello Macedonico celebrata. Simplici ſibilo Σκότουσα Ptolemæus, Scylax, & Plutarchus ſcripſerunt: at Polybius, & Livius geminato, Σκότουσσα, *Scotuſſa:* & eodem nomine urbis ad Strymonem ſitæ nummus habet ΣΚΟΤΟΥΣΣΑΙΩΝ, itidem Σ geminato. De noſtra autem Theſſalica Polybius lib. VIII. cap. XXXIX. ποιούμενος τὴν πορείαν εἰς Σκότουσσαν, *iter Scotuſſam faciens.* Livius lib. XXVIII. cap. V. *ipſe* [rex] *Scotuſſam eſt profectus, eodemque ab Lariſſa Macedonum copias traduci juſſit:* & cap. VII.

Philippus quum ab Demetriade Scotuſſam, inde de tertia vigilia profectus, trepidos hoſtes Heracleam compuliſſet. Et lib. XXXVI. cap. XIV. *Venienti* [conſuli] *Pharſalus, Scotuſſa, & Pheræ, quæque in eis præſidia Antiochi erant, deduntur.* Dum tractus ejus oppida Strabo lib. IX. ſub finem recenſet, Λάρισσαν, Σκότουσσαν Μόψιον, Ἄτρακα, *Lariſſam, Scotuſſam, Mopſium, Atracem* conjungit.

Ad Scotuſſam locus eſt *Kynos kephalæ*, id eſt Canis capita dictus, ubi Romani T. Quintio Flaminio duce Philippum regem magno prœlio vicerunt. Strabo dicto loco Ἔστι ἐν τῇ Σκοτούσσῃ χωρίον τι, Κυνὸς κεφαλαὶ καλούμενον, περὶ ὃ Ῥωμαῖοι μετ᾽ Αἰτωλῶν καὶ Τίτος Κόϊντος ἐνίκων μάχῃ μεγάλῃ Φίλιππον τὸν Δημητρίου, Μακεδόνων βασιλέα. Livius de eodem prœlio lib. XXXIII. cap. VII. *Supergreſſi tumulos, qui Cynos cephalæ vocantur,* [Macedones] *poſuerunt caſtra.* Et Plutarchus in Flamin. p. 372. ἐμάχοντο περὶ τὰς καλουμένας Κυνὸς κεφαλάς αἱ λόφων οὖσαι πυκνῶν καὶ παραλλήλων ἄκραι λεπταὶ, δι᾽ ὁμοιότητα τοῦ σχήματος οὕτως ὠνομάσθησαν, *Pugnatum eſt circa Cynos cephalas, quas vocant, quæ ſunt frequentium æqualiumque inter ſe collium vertices tenues*, & a figuræ ſimilitudine ita adpellantur. Ipſe ibidem Plutarchus, & in Aem. Paullo p. 258. dicit id prœlium commiſſum περὶ Σκοτοῦσαν, *ad Scotuſam*, quod prope ab urbe iſtos colles fuiſſe argumento eſt.

Ad *Lariſſam*, nobiliſſimam hujus partis urbium jam venimus. Sita ad Peneum amnem X millibus infra Atracem, ut ex Livio & Strabone ſupra demonſtratum eſt. Livius lib. XXXI. cap. XLVI. *illam in Theſſalia nobilem urbem* vocat: Solinus cap. VII. de Theſſalia in *egregiis oppidis Lariſſam Theſſalam* numerat. Cæſar III. Civ. cap. XCVI. *Pompejus protinus equo citato Lariſſam contendit.* Lucanus lib. VI. verſ. 355.

Atque olim Lariſſa potens. - - -

Gentile Græcum *Lariſſæus*. Cæſar ibi cap. LXXXI. *Nulla Theſſaliæ fuit civitas præter Lariſſæos, qui magnis exercitibus Scipionis tenebantur, quin Cæſari pareret.* Et nummi veteres apud Golzium, item Palatini, Medicei, aliique ΛΑΡΙΣΑΙΩΝ, uno Σ, conſtanter. Adi illuſt. Spanhem. p. 906. quamquam etiam duplici Σ percuſſos Harduinus referat. Livius lib. XXXI. cap. XXXI. *Lariſſenſes* forma Latina.

Pheræ quoque a Ptolemæo Pelasgiotarum regioni adſcribuntur. Livius lib. XXXIII. cap. VI. *Circa Lariſſam erat rex, qui certior jam factus, Romanum ab Phebis Pheras moviſſe, defungi quam primum certamine cupiens, ducere ad hoſtem pergit, & quatuor millia fere a Pheris poſuit caſtra.* Eadem Polybius in Excerptis libri XVII. cap. XV. ſic tandem narrationem claudens, προῆγε ποιούμενος τὴν πορείαν ὡς ἐπὶ τὰς Φεράς, id eſt, *Pheras verſus* [exercitum] *duxit.* Cicero lib. I. de Divinat. cap. XXV. de Eudemo, Ariſtotelis amico, *iter in Macedoniam venientem Pheras veniſſe; quæ erat urbs in Theſſalia tum admodum nobilis, ab Alexandro autem tyranno crudeli dominatu tenebatur.* Hic eſt ille ab Nepote in Pelopida cap. V. memoratus *tyrannus Alexander Pheræus*: nam ita gentile etiam in nummis formatum videmus, ΦΕΡΑΙΩΝ. Stephanus: Φεραὶ, πόλις Θεσσαλίας. ὁ πολίτης Φεραῖος. Prope aberant a mari, utpote XC ſtadiis a *Pagaſis*, navale ſuo. Strabo IX. pag. 300. Φεραὶ μὲν οὖν εἰσὶ πέρας τῶν Πελασγικῶν πεδίων πρὸς τὴν Μαγνεσίαν, ἐπίνειον δ᾽ ἐστὶ τῶν Φερῶν, Παγασαὶ, διέχον ἐνενήκοντα σταδίους αὐτῶν, *Pheræ ſunt finis Pelasgiotidis adverſus Magneſiam, navale autem Pheram Pagaſæ diſtans ab illis ſtadia nonaginta.*

Hæc a Ptolemæo Pelasgis tributa oppida: quibus non nulla, nec illa ignobilia, ſed in hiſtoriis laudata, adjungemus. *Cranon* ex illis eſt, memoratum Plinio in Theſſalia cum Campis Pharſalicis; & Stephano, ex quo Strabo in excerptis libri VII. eſt corrigen-

gendus. Κρανών, inquit, πόλις τ Θεσσαλίας τ Πελασγιώτιδ@ ἐν τοῖς Τέμπεσι, ὡς Ἑκαταῖ@ Εὐρώπῃ. - - - ἀπέχει ℌ ςαδίες ἑκατὸν τῆς Γυρτῶν@ ἡ Κρανων πόλις, ὥς φησι Στράβων. *Cranon, urbs Theſſaliæ Pelaſgiotidis, in locis quæ Tempe adpellantur, ſita auctore Hecatæo in Europa. Diſtat urbs Cranon centum ſtadiis a Gyrtone, ut Strabo perhibet.* Livius lib. XXXVI. cap. X. *Intra decimum diem, quam Pheras venerat, his perfectis, Cranonem profectus* [rex Antiochus] *cum toto exercitu, primo adventu cepit. Inde Cyparam & Metropolim recepit.* Hinc illa ἐν Κρανῶνι παράταξις, ut Plutarchus Phocione p. 753. ſive, ut idem Demoſthene pag. 859. vocat, ἡ περὶ Κρανῶνα μάχη, *Cranonia pugna*, qua victi Græci ab Antipatro ſunt & Cratero, nominatur. Gentile *Cranonius.* Livius lib. XLII. cap. LXIV. *Romani ad Cranonium intactum agrum caſtra movent*, quo loco libri gemino N ſcriptum exhibent; etiam mox: *via quæ inter Sycurium & Crannona eſt:* & cap. LXV. *demiſſis Crannonis ſegetibus.* At Plinius, Plutarchus, Stephanus littera ſimplici ſcripſerunt: & ſi libris fides, ipſe Livius priore loco.

Deinde *Elatia* ſive *Elatea* (Ἐλάτεια) eſt prope Gonnum & fauces, quibus Tempe adeuntur. Livius lib. XLII. cap. LIV. *Elatiam & Gonnum, perculſis inopinato adventu oppidanis,* [Perſes] *recepit. Utraque oppida in faucibus ſunt, quæ Tempe adeuntur; magis Gonnus.* Sic legendum Sigonius probavit, adprobavit Gronovius. Stephanus enim in Ἐλάτεια, quum Phocidis magnam deſcripſiſſet, addidit: ἔςι καὶ Θετταλίας, *eſt quoque in Theſſalia hujus nominis oppidum.* Plura de illa non conſtant.

Gyrton autem, paullo ante ex Strabone & Stephano notata, etiam hujus tractus fuit, quia ab Cranone centum ſtadiis abeſſe dicebatur. Strabo lib. IX. extremo ex Hieronymo: εἶναι τὸ νῦν καλέμενον Πελασγικὸν πεδίον ἐν Λαρίσσῃ, καὶ Γυρτώνῃ, καὶ Φεραῖς, *qui nunc vocatur Pelaſgicus campus, Lariſſam habet, Gyrtonem & Pheras.* Et ante paullo pag. 304. περὶ τὸν Πηνειὸν καὶ τὸ Πήλιον οἰκῦσι καὶ οἱ τ Γύρτωνα ἔχοντες, *circa amnem Peneum & Pelium montem colunt etiam Gyrtonii.* Livius XXXVI. cap. X. *Omnia jam regionis ejus, præter Atracem & Gyrtonem, in poteſtate erant.* Et lib. XLII. cap. LIV. *profectus ad Phalannam caſtra movit: inde poſtero die Gyrtonem pervenit.* Adde Stephanum, qui Theſſaliæ, quæ Perrhæbo habebat, attribuit. Ibidem etiam *Phalanna* fuit. Idem: Φάλαννα, πόλις Περραιβίας. Memoratur etiam in Lycophronis Caſſandra verſ. 906. Ceterum ex eodem Strabonis loco notamus: quia ἀναμὶξ, *promiſcue* ibi Perrhæbi & Lapithæ habitarint, Πελασγιώτας ἅπαντας, *omnes Pelaſgiotas* adpellatos eſſe.

PHTHIOTIS, Φθιῶτις, Theſſaliæ pars in auſtrum devergens, & mare contingens ab ortu. Strabo IX. p. 296. Ἔχει ἡ μὲν Φθιῶτις τὰ νότια τὰ παρὰ τ Οἴτην, ἀπὸ ℌ Μαλιακῦ κόλπυ καὶ Πυλιακῦ μέχρι τῆς Δολοπίας καὶ τῆς Πίνδυ διατείνοντα, πλατυνόμενα ℌ μέχρι Φαρσαλίυ καὶ τ πεδίων τ Θετλαλικῶν, *Phthiotis auſtrina habet juxta Oetam, a Maliaco ſinu & Pyliaco usque ad Dolopiam & Pindum pertinentia, dilatata autem usque Pharſalium & campos Theſſalicos.* Nomen habet a *Phthia*, quam Plinius lib. IV. cap. VII. extremo in *celebribus oppidis* numeravit. Et talem fuiſſe *Phthiam*, Achillis patriam, Virgilius lib. I. Aeneid. verſ. 284. in Græciæ claris urbibus ponens, oſtendit:

- - - Veniet luſtris labentibus ætas.
Quum domus Aſſaraci Phthiam clarasque Mycenas
Servitio premet, ac victis dominabitur Argis.

Procopius de Aedificiis lib. IV. cap. III. cum Lariſſa & Peneo memoravit, ſed tamquam olim deletæ: τῆς Φθίας ἐνταῦθα ὐκέτι ὔσης, *Phthia ibi jam non exſtante.* Oppidani *Phtii.* Horatius lib. IV. oda VI. *Phthius Achilles.* Hæc de *Phthia*, unde nomen *Phthiotidis.*

Ptolemæus in mediterraneis primum ponit *Narthacium*, quod prope Pharſalum fuiſſe, ex Plutarchi Apophthegm. Laconicis patet, quibus de Ageſilao traditur: Φαρσαλίων προσκειμένων καὶ κακουργούντων αὐτοῦ τὸ στράτευμα, πεντακοσίοις ἱππεῦσι τρεψάμενος αὐτοὺς, τρόπαιον ἔστησεν ὑπὸ τὸ Ναρθακίων, *Pharſaliis vexantibus exercitum ipſius, in fugam eos vertit quingentis equitibus, & tropæum conſtituit ſub Narthaciis.*

Altera urbs Ptolemæi eſt *Coronea*, Κορώνεια, alia ab illa nobiliore Bœotia. Strabo lib. IX. pag. 298. Phthioticas urbes recenſens: Ερινεόν πρὸς τούτοις, Κορώνειαν ὁμώνυμον τῇ Βοιωτικῇ, Μελίταιαν, Θαυμακοὺς, *adhæc* [poſt alias] *Erineum, Coroneam cognominem Bœoticæ, Melitæam, Thaumacos.* Stephanus in hoc nomine, τρίτη τῆς Φθιώτιδος, *tertia* [Coronea] *Phthiotidis eſt.* De ſitu quod aliunde non conſtat, credemus Ptolemæo, qui Narthacio in ortum; Lamiæ, prope Sperchium ſitæ, ad ſeptemtriones oppoſuit. Deinde Μελιτάρα eſt, ut videtur, prave ſcripta, quia Μελίταια Straboni, uti jam vidimus; Plinio lib. IV. cap. IX. *Melitæa* eſt: Thucydidi lib. IV. pag. 305. Μελιτία.

Sequuntur apud Ptolemæum Ερετρίαι, plurali numero, *Eretriæ*, quæ aliis *Eretria* ſingulariter eſt cum *Phthiotidis* cognomine. Livius lib. XXXIII. cap. VI. Romani *ad Eretriam Phthiotici agri; Philippus ſuper amnem Oncheſtum poſuit caſtra.* Polybius excerpt. lib. XVII. cap. XVI. in eadem hiſtoria mancus eſt, ἐπὶ τὴν προσαγορευομένην Ερετρίαν τῆς Φ......ς, quod nemo non videt, ſupplendum ex Livio eſſe Φθιώτιδος, *Phthiotidis*, non, ut viſum eſt Latino interpreti, Φεραίας, *Pheræa.* Propinqua Pheris *Bœbëis*, palus, ab *Bœbi* oppidulo dicta. Strabo p. 300. ἡ Βοιβηὶς λίμνη πλησιάζει ταῖς Φεραῖς.

Succedit *Lamia*, bello Lamiaco, quod Græci poſt Alexandri mortem cum Macedonibus geſſerunt, nobilior facta. Strabo IX. pag. 298. Απέχει δὲ Λαμίας ὁ Σπερχειὸς περὶ τριάκοντα σταδίους, *Sperchêus amnis triginta ſtadiis abeſt a Lamia.* Et paucis interjectis: *Enumerant oppida Phthioticæ ditionis Achilli ſubjecta*, in iisque Θήβας τὰς Φθιώτιδας, Εχῖνον, Λαμίαν, περὶ ἣν ὁ Λαμιακὸς συνέστη πόλεμος Μακεδόσι καὶ Αντιπάτρῳ πρὸς Αθηναίους, *Thebas Phthiotidas, Echinum, Lamiam, ad quam urbem bellum Lamiacum a Macedonibus & Antipatro adverſus Athenienſes geſtum fuit.* Et Diodorus lib. XVII. cap. CXI. ἐξ ὧν ὁ Λαμιακὸς πόλεμος κληθεὶς ἔλαβε τὴν ἀρχὴν, *ex quibus* [motibus] *bellum Lamiacum, quod dicitur, initium cepit.* Ipſum autem bellum lib. XVIII. cap. IX. ſeq. perſequutus eſt: & cap. XII. rationem adpellationis dat, quia victus Antipater κατέφυγεν εἰς πόλιν Λαμίαν, *in urbem Lamiam confugit*, quam Athenienſes obſederunt. Livius de eadem urbe lib. XXXIX. cap. XXIII. *Antiocho rege bello ſuperato ad Thermopylas, diviſis partibus, quum per eosdem dies conſul Acilius Heracleam, Philippus Lamiam oppugnaſſet; capta Heraclea, quia juſſus abſcedere a mœnibus Lamiæ erat, Romanisque oppidum deditum eſt, ægre eam rem tulerat.*

Ultima Ptolemæi extra oram eſt Ἡράκλεια Φθιώτιδος, *Heraclea Phthiotidis.* Prope ſinum Maliacum fuit & Thermopylas. Livius lib. XXXVI. cap. XXII. *Sita eſt Heraclea in radicibus Oetæ montis: ipſa in campo, arcem imminentem loco alto & undique præcipiti habet. - - - quatuor ſimul locis* [conſul] *adgredi urbem conſtituit: a flumine Aſopo: - - - ſinu Maliaco, quæ aditum haud facilem pars habebat: ab altero amniculo, quem Melana vocant.* Et reliqua. Cognominatur etiam *Heraclea Trachiniæ*, ſive *Trachin.* Cognomen tractui & Heracleæ urbs vetus dedit, *Trachin* dicta ſex ſtadiis ſupra locum Heracleæ. Strabo IX. pag. 295. Διέχει τῆς ἀρχαίας Τραχῖνος περὶ ἓξ σταδίους ἡ Ἡράκλεια, *abeſt Heraclea ſex fere ſtadiis a vetere Trachine.* Ibidem vocat Spartanorum opus: Ἡράκλεια, ἡ Τραχὶν καλουμένη πρότερον, Λακεδαιμονίων κτίσμα, *Heraclea, quæ prius Trachin dicta fuit, a Lacedæmoniis condita eſt.* Thucydides lib. III. pag. 253. Peloponneſiaco bello coloniam

loniam deductam adnotavit : ὑπὸ τ χρόνον τȣτον Λακεδαιμόνιοι Ἡράκλειαν τ ἐν Τραχινίαις, ἀποικίαν καθίσαντο, *Sub idem tempus Lacedæmonii Heracleam in Trachiniis coloniam deduxerunt.* Eodem libro p. 240. ἦσαν ἐξ Ἡρακλείας τ ἐν Τραχῖνι πόλεως, τότε νεοκτίςȣ ȣ̓σης, *erant ex urbe Heraclea Trachinia, tum recens condita.* Eodem urbis cognomine Diodorus uſus eſt lib. XIV. cap. LXXXIII. οἱ Βοιωτοὶ μετ' Ἀργείων Ἡράκλειαν τ ἐν Τραχῖνι κατελάβοντο, *Bœoti cum Argivis Heracleam, quæ in Trachine eſt, occupabant.* Ergo & regionis nomen ἡ Τραχὶν, *Trachin*, & oppidi : populum ibidem Diodorus dixit τȣ̀ς Τραχινίȣς, *Trachinios.*

Addenda ſunt a Ptolemæo prætermiſſa. Strabo lib. IX. pag. 298. Phthioticas urbes recenſet, Thebas, Echinum, Lamiam, Erineum, Coroneam, Melitæam, Thaumacos, quibus addit Πρόερναν, Φάρσαλον, Ἐρετρίαν, *Proernam, Pharſalum, Eretriam.* e quibus intactæ Ptolemæo mediterraneæ, Thaumaci, Proerna, Pharſalus. *Thaumaci*, Θαύμακοι Strabonis, ita deſcribuntur ab Livio lib. XXXII. cap. IV. *Thaumaci a Pylis ſinusque Maliaco per Lamiam eunti, loco alto ſiti ſunt, ipſis faucibus imminentes, quam Cœlen vocant: Theſſaliæque tranſeunti confragoſa loca, implicatasque flexibus vallium vias, ubi ventum ad hanc urbem eſt, repente velut maris vaſti, ſic immenſa panditur planities, ut ſubjectos campos terminare oculis haud facile queas. Ab eo miraculo Thaumaci adpellati.* Stephanus autem a Thaumaco conditore nomen ducit. Iterum Livius lib. XXXVI. cap. XIV. *Ducere tum porro in ſinum Maliacum cœpit. Adpropinquante faucibus, ſuper quas ſiti Thaumaci ſunt, deſerta urbe juventus omnis armata ſilvas & itinera inſedit.* Dicitur etiam urbs eadem Plinio IV. cap. IX. *Thaumacie*, ſive *Thaumacia.* Et Homerus Catalogo verſ. 223.

Οἱ δ' ἄρα Μηθώνην καὶ Θαυμακίην ἐνέμοντο,
Qui vero Methonen & Thaumaciam habitabant.

Apud Strabonem dicto loco Thaumacos ſequebatur Προέρνα, *Proërna*, tamquam vicina & propinqua. Livius jam dicto cap. XIV. *Venienti* [conſuli] *Pharſalus, Scotuſſa & Pheræ deduntur. - - - - Proërnam inde recepit, & quæ circa eam caſtella ſunt. Ducere tum porro in ſinum Maliacum cœpit. Adpropinquante faucibus, ſupra quas ſiti Thaumaci ſunt*, reliqua. Ergo citra Thaumacos ſita Proërna erat, ut qui ab hac ſinum Maliacum petebat, Thaumacos præterire neceſſe haberet. Stephanus *Proarna* ſcripſit vocali prima. Πρόαρνα πόλις Μηλιέων, ȣ̓δετέρως, *Proarna, urbs Malienſium, neutrum plurale.* Malienſes autem, qui ſinum accolunt Maliacum. Sed quia ſecunda vocali & Strabo & Livius conſentiunt, illorum ſcriptura utique præferenda in nomine *Proërna* eſt.

Pharſalus male quorumdam Tabulis ad Eſtiæotidem reducta eſt. Strabo enim, ut ſupra vidimus, in Phthioticis urbibus cum Thaumacis & Proërna expoſuit : & Polybius lib. V. cap. XCIX. cum Pheris conjunxit & Lariſſa, cujus vicinitatem fuga Pompeii monſtravit, qui ex Pharſaliis campis proxime Lariſſam petiit, nec vero intravit. Strabo & Livius ante dictis locis Φάρσαλος, *Pharſalus :* & Lucanus lib. VI. verſ. 350.

Emathis æquorei regnum Pharſalos Achillis.

Et Catullus carm. LXIV. de Nuptiis Pel. & Thet. verſ. 37.

Pharſalum coeunt, Pharſalia tecta frequentant.

Tacitus Hiſt. lib. I. cap. L. *Pharſaliam* vocat. *Nec jam*, inquit, *recentia ſævæ pacis exempla, ſed repetita bellorum civilium memoria, captam toties ſuis exercitibus urbem, vaſtitatem Italiæ, direptiones provinciarum, Pharſaliam, Philippos & Peruſiam ac Mutinam, nota publicarum cladium nomina, loquebantur.* Urbem Ενιπεὺς, *Enipeus* fluvius præterlabitur. Strabo IX. pag. 297. ὁ δ' Ενιπεὺς ἀπὸ τῆς Ἐρυθρᾶς παρὰ Φάρσαλον ῥυεὶς, εἰς τὸν Απιδανὸν παραβάλλει, ὁ δ' εἰς τὸν Πηνειὸν, *Enipeus ab Erythra Pharſalum præterlabens, in Apidanum, & hic in Peneum influit.* Eſt hic alius *Enipeus* ab illo Macedonico, qui ab Olympo monte procurrens prope Dium effunditur. De noſtro, ejusque receptore, Plinius lib. IV. cap. VIII. *Flumina Theſſaliæ Apidanus, Phœnix, Enipeus: - - - & ante cunctos claritate Peneus, ortus juxta Gomphos.* Appianus lib. II. Civil. pag. 778. ait, aciem Pharſaliam Pompeii ſtetiſſe μεταξὺ Φαρσάλου τε πόλεως καὶ Ενιπέως ποταμοῦ, *inter oppidum Pharſalum & Enipeum fluvium.* Quod ſi eſt, laxe illud Strabonis παρὰ, *præter*, interpretandum, ut ſpatium interceſſerit aciei capiendæ: niſi Pharſalum veterem a nova removeas longius, ut altera flumini fuerit propinquior, altera reductior ab eodem. Strabo ibidem: Θετίδιόν ἐστι πλησίον τῶν Φαρσάλων ἀμφοῖν, τῆς τε παλαιᾶς καὶ τῆς νέας, *Thetidis ſacellum utrique Pharſalo, & veteri & novæ, propinquum eſt.* Eutropius lib. VI. cap. XVI. *Deinde in Theſſalia apud Palæopharſalum productis utrimque ingentibus copiis,* [Cæſar & Pompejus] *dimicaverunt.* Itidem Strabo lib. XVII. pag. 538. Πομπήϊος Μάγνος ἧκε φεύγων ἐκ Παλαιοφαρσάλου πρὸς τὸ Πηλούσιον, *Pompejus Magnus venit, ex Palæopharſalo fugiens, Peluſium.* Livius lib. XLIV. cap. I. *Palæpharſalum* ſcripſit. Inter hanc ergo & amnem Enipeum, commiſſum illud fatale fuit prœlium.

Hæc de mediterraneis Phthiotarum: maritimis illorum Ptolemæus dat *Pagaſas*, *Demetriadem*, *Lariſſam*, *Echinum*, *Sperchiam*, *Thebas Phthiotidis.* A ſeptemtrione ſic in auſtrum progreſſus eſt: contra Strabo ab auſtro in boream procedendo addit ſupra enumeratis, lib. IX. p. 300. *Antronem*, *Pteleum*, *Alon*, ultra quæ promontorium *Pyrrha*, ἐνταῦθα ἡ Φθιῶτις πως τελευτᾷ, *ubi finis fere Phthiotidis eſt:* Ptolemæus autem ſupra Demetriadem & Pagaſas producit, quam partem Magnetibus Strabo attribuit. Superaddenda *Phalara* in ſinu Maliaco, poſt quam oſtia Sperchêi, in quibus Ptolemæus oram Phthiotidis finivit. Livius lib. XXXV. cap. XLIII. *Jam profectus ab Demetriade rex, quia ita decreturos ſciebat, Phalarum in ſinum Maliacum proceſſerat.* Et lib. XXXVI. cap. XXIX. *rediens Phalara in ſinu Maliaco.* Polybius Legation. XIII. τοῦ Νικάνδρου καταπλεύσαντος ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὰ Φάλαρα τοῦ κόλπου Μηλιέως, *quum Nicander ex Aſia rediret Phalaram in ſinu Maliaco.* Et Stephanus: Φάλαρα, πόλις Θετταλίας, πλησίον Λαμίας, *Phalara oppidum Theſſaliæ prope Lamiam.* Etiam Plinius lib. IV. cap. VII. *Phalara* ſcripſit, qua conſtantia probatur, mendum in libris Livianis eſſe, quibus *Phalera* ſecunda vocali legitur.

Prope hanc (ſupra an infra, certum non habeo) ex Ptolemæi diſpoſitione ponendæ *Thebæ* ſunt, quas ipſe Φθιώτιδος cognominat, id eſt *Thebas Phthiotidis* regionis: Strabo p. 298. Θήβας τὰς Φθιώτιδας: Polybius Legat. VI. Θήβας Φθίας: & Livius lib. XXXII. cap. XXXIII. *Thebas Phthias*; & lib. XXVIII. cap. VII. *Thebas Phthioticas*: Plinius lib. IV. cap. VIII. *Thebas Theſſaliæ:* atque ita Ptolemæus prope *Sperchii* oſtia, ſeu inter ipſa & *Sperchiam* oppidum locavit, in quo error vel auctoris eſt, vel deſcribentium. Quis enim dubitat, *Sperchiam* a flumine, cui adjacet, nomen accepiſſe, quæ vero, ut vulgatum libris Ptolemæi eſt, retrahitur ab illo, interjectis Thebis? Aliter Strabo, qui Thebas ſupra Halon, in ſeptemtrione ac prope in fine ponit Phthiotidis, lib. IX. pag. 300. Ubi ubi fuerunt in ora Phthiotidis, *emporium unum* fuerunt *maritimum, quondam quæſtuoſum Theſſalis & frugiferum*, ut ipſi apud Livium lib. XXXIX. cap. XXV. queruntur, quum inde

nego-

negotiationem maritimam rex Demetriadem averterat. Idem rex, colonia eo deducta, Φιλίππȣ τὴν πόλιν ἀντὶ Θηβῶν κατωνόμασεν, *Philippopolim pro Thebis adpellari juſſit*, ut Polybius refert lib. v. cap. c.

Sperchia autem, Σπέρχεια Ptolemæi, haud dubie ad oſtium *Sperchii* fluminis fuit, nec dubitatur, quin eadem ſit *Sperchios* Plinii lib. IV. cap. VII. quamquam ille in Doride locavit. Addit enim poſt paullo: *Ex his* [Theſſalis] *Phthiotæ nominantur Dorida accolentes.*

Hæc in Phthiotide προσχώρεω τοῖς Μαλιεῦσι, *contermina Malienſibus*, ut Strabo vocat lib. IX. pag. 298 Livio autem is tractus, ſaltem ex parte, eſt *ager Malienſibus*, lib. XLII. cap. XL. Hujus partis fuit etiam *Phylace*, ἡ Φυλάκη Straboni dicto loco, nec vero certum, mari adpoſita, an non nihil reducta fuerit. Juxta ſunt *Sperchii* oſtia ſive *Sperchêi*, nam Σπερχειὸς Græcis eſt: ideoque Latini etiam produxerunt. Ovidius Metam. I. verſ. 579.

Populifer Spercheos, & irrequietus Enipeus.

Exit in ſinum qui Plinio & Livio locis antea monſtratis eſt *ſinus Maliacus*, Græce κόλπος Μαλιεὺς, ſeu Jonice Μηλιεὺς, ut modo ex Polybii Legat. XIII. oſtendebamus, quia Μαλιεῖς, *Malienſes* accolebant: ſeu Μαλεεῖς, *Maleenſes*, ut Pauſanias Phoc. cap. VIII. ſcripſit, quum Theſſaliæ contributos ab Auguſto fuiſſe prodidit. Idem ſinus a vicina urbe etiam *Lamiacus* nominatur. Pauſanias Attic. cap. IV. ὁ κόλπȣ ὁ Λαμιακȣ̃ τέλματος πρὸς τὰς Θερμοπύλαις ὄντος, *Lamiacus ſinus ad Thermopylas cœnoſus eſt.*

Supra Phalarum ex prædictis Ptolemæi erat Ἔχινος, *Echinus*, ſive Ἐχῖνος, producta media, ut Polybii excerptis lib. XVII. cap. III. ext. ſcriptum exſtat. qui conjungit Ἐχῖνον καὶ Θήβας τὰς Φθίας, *Echinum & Thebas Phthias* ſive *Phthioticas:* quæ ita etiam ejusdem Legatione VI. pag. 1100. componuntur. Livius lib. XXXII. cap. XXXIII. principis Aetolorum adverſus Philippum regem oratione: *eadem fraude habere eum Thebas Phthias, Echinum, Lariſſam, & Pharſalum.* Strabo, ἡ Ἐχῖνος, CL ſtadiis ſupra Phalaram, lib. IX. pag. 299.

Proximam Echino Ptolemæus *Lariſſam* ponit, ſine cognomine, quod alibi adjunctum, quaſi maritimam, quamquam paullum recedit a mari. nam Strabo ibidem: τῆς ἑξῆς παραλίας ἐν μεσογαίᾳ ἐστὶν ἡ Κρεμαστὴ Λάρισσα εἴκοσι σαδίȣς αὐτῆς διέχȣσα, *ulteriori litore, intus paullum ad* XX *ſtadia a mari, Lariſſa eſt, Cremaſta* (id eſt penſilis) *cognominata.* Livius lib. XXXI. cap. XLVI. *Lariſſam, non illam in Theſſalia nobilem urbem, ſed alteram, quam Cremaſten vocant, ſubito adventu, præter arcem,* [legatus] *cepit.* Hanc etiam *Pelasgiam* cognominari, Strabo ibidem auctor eſt, quod forte condita ſuit a Pelasgis, quamvis ſita extra Pelasgiotidem.

Sequuntur ἐν τῷ πρὸς Εὐβοίᾳ πόρῳ, *ad fretum Euboicum* ſita, Strabonis Ἄντρων, εἶτα Πτέλεον καὶ ὁ Ἅλος, *Antron, deinde Ptelium & Halos.* Livius lib. XLII. extremo: *Conſul cum exercitus parte profectus in Achajam Phthiotim; Pteleum deſertum fuga oppidanorum diruit a fundamentis: Antrona voluntate colentium recepit.* Cur autem Phthiotis *Achaja* ab Livio cognominetur, cauſſam aperuit Strabo pag. 298. Ἀχαιοὶ ἐκαλȣ̃ντο οἱ Φθιῶται πάντες, *Achæi vocabantur Phthiotæ univerſi.* Aliis *Achaja* hæc eſt pars Phthiotidos. Tertia urbs, ὁ Ἅλος ἢ ἡ Ἅλος, (communi enim genere ita Strabo cenſet p. 298.) etiam Plinio IV. cap. VII. extremo *Halos* dicta cum adſpiratione. Addit Strabo ex Artemidoro, *Halon* ἐν τῇ παραλίᾳ ſitam a Pteleo diſtare ἑκατὸν καὶ δέκα σαδίȣς, CX *ſtadia.* Item paullo ante, ſuis verbis: ὁ Φθιωτικὸς Ἅλος ὑπὸ τῷ πέρατι κεῖται τȣ̃ Ὄθρυος ὄρȣς πρὸς ἄρκτον τῇ Φθιώτιδι, *Halos Phthioticus ad radices montis Othryis, a ſeptemtrione claudentis Phthiotim,*

ſitus.

ſitus eſt. Adluitur *Amphryſo* ſive *Amphryſſo*, amne poſt Spercheum maxime memorabili in Phthiotis. Strabo IX. pag. 298. ᾤκισεν ὁ Ἀθαμὰς τὴν Ἄλον. ὑπέρκειται δὲ τοῦ Κροκίου πεδίου ῥεῖ δὲ ποταμὸς Ἄμφρυσος πρὸς τῷ τείχει, *Athamas Halon condidit, quæ ſupra Crocium campum ſita eſt: mœnia præterfluit Amphryſſus.* Hic eſt amnis, de quo Virgilius Georg. III. ineunte, *Paſtor ab Amphryſo:* ubi Servius quoque interpretatur *fluvium Theſſaliæ.* Et Callimachus hymno in Apoll. verſ. 48.

> Ἐξότ' ἐπ' Ἀμφρύσῳ ζευγήτιδας ἔτρεφεν ἵππους,
> *Ex quo juxta Amphryſum jugales pavit equas.*

Et Apollonius lib. I. verſ. 54. - - - - ἐπ' Ἀμφρύσοιο ῥοῇσιν, *juxta Amphryſſi fluenta.* Ovidius Metam. VII. verſ. 228.

> *Multa quoque Apidani placuerunt gramina ripis,*
> *Multa quoque Amphryſi: neque eras immunis Enipeu;*
> *Nec non Peneæ, nec non Spercheides undæ.*

Habes heic Theſſaliæ fluvios nobiliores. Et Lucanus VI. verſ. 566.

> - - - - - *ferit amne citato*
> *Maliacas Sperchios aquas: & flumine puro*
> *Irrigat Amphryſos famulantis paſcua Phœbi.*

Phthiotidis etiam fuerunt *Myrmidones*, nobilis gens apud poetas, Achilli & Patroclo ſubjecti, ut Straboni p. 298. εἰκὸς, *veroſimile* videtur.

Hæc de Theſſalia ejusque quatuor partibus, ſuis olim regibus ſubjecta, poſt Aetolis magna ex parte: dein Macedonibus paruit, quibus Romani ademerunt. Tandem provinciæ Macedoniæ acceſſit, quemadmodum etiam in Macedonia cenſuit Ptolemæus. Sunt plura, apud Livium præſertim, in Theſſalia, non modo oppida, quibus certum locum adſignare non poſſumus; verum etiam *Cambunii montes*, Liv. XLIV. cap. II. & *Aſcuris lacus*, ibidem, & alia, quæ prætermiſimus, majori otio, aut aliorum induſtriæ reſervanda.

Tandem amœniſſimum locum (*Tempe* dixerunt) cui regioni contribuamus, non eſt manifeſtum. In Theſſalia fuiſſe, epitheta commonſtrant. Livius lib. XXXIII. cap. XXXV. *Teſſalica Tempe*; Ovidius Metam. VII. verſ. 222. *Teſſala Tempe.* Sed in qua regione Theſſaliæ? Catullus carm. LXIV. verſ. 35.

> - - - *linquunt Phthiotica Tempe.*

Putares in Phthiotide eſſe. At Peneum, Tempe perluentem, Phthiotæ vix unquam attigerunt, Othry monte aut ſimilibus ſejuncti. Pelasgiotæ vicina loca Gonnum, Crannonem tenuere, at juxta oſtia nihil poſſederunt. Ipſa ergo *Tempe* definienda prius ſunt, quam de gente aut regione illorum judicetur.

Plinius lib. IV. cap. VIII. *Peneus inter Oſſam & Olympum nemoroſa convalle defluens quingentis ſtadiis, dimidio ejus ſpatii navigabilis. In eo curſu Tempe vocantur quinque mill. paſſuum longitudine, & ferme ſesquijugeri latitudine, ultra viſum hominis attollentibus ſe dextera lævaqu*

qu

que leniter convexis jugis. Intus ſua luce viridante adlabitur Peneus, viridis calculo, amœnus circa ripas gramine, canorus avium concentu. Acceſſit naturæ fabula, quam Strabo refert, ſtagnaſſe hoc loco Penêum (ἐλιμνάζετο) cohibito exitu altioribus circa mare quæ ſunt locis, donec tandem ὑπὸ σεισμῶν ῥήγματος γενομένου (τὰ νῦν καλούμενα Τέμπη) καὶ τὴν Ὄσσαν ἀποσχίζοντος ἀπὸ τοῦ Ὀλύμπου, διεξέπεσε ταύτῃ πρὸς θάλασσαν ὁ Πηνειὸς, *terræ motibus hiatu facto, & abrupto Oſſa ab Olympo, inter montes illos Penêus in mare ſe effuderit* Convenit in loci ſitu cum Plinio & Strabone Aelianus Var. Hiſt. lib. III. cap. I. ita *Tempe Theſſalica* deſcribens: ἔστι χῶρος μεταξὺ κείμενος τοῦ τε Ὀλύμπου καὶ τῆς Ὄσσης, - - - οὗ τὸ μὲν μῆκος ἐπὶ τεσσαράκοντα διήκει σταδίους. - - διαῤῥεῖ δὲ μέσου ὁ καλούμενος Πενειός. - - διατριβὰς δ᾽ ἔχει ποικίλας καὶ παντοδαπὰς ὁ τόπος οὗτος. οὐκ ἀνθρωπίνης χειρὸς ἔργα, ἀλλὰ φύσεως αὐτόματα. *Locus eſt inter Olympum & Oſſam montes, longitudine* XL *ſtadiorum, quem medium Peneus verſluit: amœnitates habet miras & varias naturæ, non humanæ induſtriæ opera & oblectamenta.* Livius autem horrorem potius, quam amœnitatem, in illis notavit, videlicet exercitui Romano propter anguſtos tranſitus incuſſum. *Sunt*, inquit, *Tempe ſaltus, etiamſi non bello fiat infeſtus, tranſitu difficilis. nam præter anguſtias per quinque millia, qua exiguum jumento onuſto iter eſt, rupes utrimque ita abſciſæ ſunt, ut deſpici vix ſine vertigine quadam ſimul oculorum animique poſſit. terret & ſonitus & altitudo per mediam vallem fluentis Penei amnis.* Ex quibus adparet, fuiſſe Tempe Pelasgiotidis regionis, cujus extrema Penêi quondam erant, poſtea, ut videtur, Magneſiæ contributa: atque ita Plinius lib. IV. cap. IX. *Penei oſtium* non in Theſſalia ipſa, ſed in *Magneſia Theſſaliæ adnexa* cenſeri voluit.

MAGNESIA extra Strabonis τέσσαρα μέρη, *quatuor partes* Theſſaliæ eſt, & Pelasgiotis μέχρι Μαγνητικῆς παραλίας, *uſque ad Magnetiam oram* pertinet, lib. IX. pag. 296. ſæpe tamen ipſi Theſſaliæ attributa. Plinius IV. cap. IX. *Theſſaliæ adnexa Magneſia eſt.* Tota fere παραλία, *maritima ora* eſt, Perrhæbis mediterranea, quæ adjacent, tenentibus. Scylax in hac gente: Ἔθνος Μαγνήτων παρὰ θάλατταν. - - - ἐν μεσογείᾳ ἐποικοῦσιν ἔθνος Περῤῥαιβῶν, Ἕλληνες, *Magnetum gens ad mare habitat: - - - in mediterraneo tractu Perrhæbi habitant, natio Græca.* Ptolemæus Magnetas, ſeparatim non expoſuit, ſed partem addidit Pelasgiotis: partem inferiorem Phthiotarum regioni.

In limite Phthiotidis ex Strabonis diſpoſitione *Demetrias* eſt, opus Demetrii Poliorcetæ, ut ille lib. IX. pag. 300. refert, quæ vicina oppida in eam conduxit, *Neliam, Pagaſas, Ormenium, Rhizuntem, Sepiadem, Olizonem, Bœben, Jolcon*, quæ ita exhauſta, abductis Demetriadem colonis, fuerunt, ut Strabo ſubjunxerit dicto loco: αἱ [πόλεις] νῦν εἰσὶ κῶμαι τῆς Δημητριάδος, *hæc oppida nunc ſunt pagi Demetriadis.* Livius lib. XXXIX. cap. XXIII. *Demetriadem quoque, urbem validam & ad omnia opportunam, & Magnetum gentem ſuæ ditionis* [rex Philippus] *fecit.* Sic vero in Magnetum finibus fuit, ut in Theſſalia etiam cenſeretur. Idem lib. XXVII. cap. XXXII. *profectus ab Dymis per Achajam Bœotiamque, & Eubœam, decimis caſtris Demetriadem in Theſſaliam pervenit.* Heic Antiochus, quum in Europam veniſſet, adpulerat. Polybius lib. III. cap. VII. ἀρχὴ τοῦ πολέμου ὁ Ἀντιόχου κατάπλους εἰς Δημητριάδα, *Initium belli fuit Antiochi adpulſus in Demetriadem.* Hæc urbs diu navale, & regia quoque aliquando Macedonicorum regum fuit. Strabo ibidem de Demetriade: καὶ δὴ καὶ ναύσταθμον ἦν τοῦτο καὶ βασίλειον μέχρι πολλοῦ τοῖς βασιλεῦσι τῶν Μακεδόνων.

Septem ſtadiis ſupra Demetriadem *Jolcos* fuit, Strabone auctore, qui addit: ἡ Ἰωλκὸς κατέσκαπται μὲν ἐκ παλαιοῦ, *Jolcus olim deleta eſt.* Plinius lib. IV. cap. IX. *Theſſaliæ adnexa Magneſia eſt: cujus fons Libethra: oppida, Jolcus, Hormenium, Pyrrha, Methone.*

Olizon. De fonte *Libetra* Plinii ſic Pomponius lib. II. cap. III. *heic Libethra, carminum fontes.* Propter pluralem diſtinguit Ortelius ab oppido fontes. nam oppidum *Libethram* nomine, in Olympo monte, qua is in Macedoniam vergit, Pauſanias Bœot. cap. xxx. deſcripſit. Hinc nymphæ aut Muſæ *Libetrides.* Strabo lib. IX. pag. 282. in Helicone ponit, præter Muſarum templum & Hippocrenen, etiam τὸ τῶν Λειβηθρίδων νυμφῶν ἄντρον, *Libethridum Muſarum antrum.* Et Virgilius eclog. VII. verſ. 21.

Nymphæ, noſter amor, Libethrides, aut mihi carmen,
Quale meo Codro, concedite. - - -

Viginti ſtadiis ab Solco ſunt *Pagaſæ* ſecundum eumdem Strabonem, navale quondam Pherarum, a quibus ſtadia XC diſtant. Plinius confundit cum Demetriade lib. IV. cap. VIII. *Oppidum,* inquit, *idem poſtea Demetrias dictum.* Sed diſtinxit Strabo, & Pagaſis coloni Demetriadem deducti: & quum illæ antea navale ac emporium fuiſſent, omnis negotiatio & navalis res inde Demetriadem translata fuit. Quidam *Pagaſarum* nomen ex πήγνυμι, a nave Argo ibidem *compacta* derivant: alii ex fontibus ejus loci, quia Dorice παγαὶ *fontes* ſunt, ceteris Græcorum πηγαί. Prior ratio gratior poetis eſt. Propertius lib. I. eleg. XX. verſ. 17.

Namque ferunt olim Pagaſæ navalibus Argo
Egreſſam longe Phaſidos iſſe viam.

Hic ergo ſingulari numero *Pagaſa* dixit, etiam Mela II. cap. III. *Sinus urbem Pagaſam amplexus:* ceteri, Strabo, Scylax, Ptolemæus, & Apollonius lib. I. verſ. 411. Παγασαὶ, *Pagaſæ,* pluraliter: etiam Plinius prædicto VIII capite Harduini editione; Frobenii & aliorum *Pagaſa:* ut videri poſſit Latinis ſingularem; Græcis pluralem in hoc nomine magis placuiſſe, quos malumus, quam illos, in urbis Græcæ vocabulo imitari. Hinc ſinus, cui adſitæ, Scylaci & Straboni Παγασητικὸς κόλπος: Plinio, *Sinus Pagaſicus* dicto loco: Melæ *Pagaſæus ſinus:* quæ forma etiam aliis eſt uſurpata. Sic Ovidius Epiſt. Herûs ad Leandr. verſ. 175. *Pagaſæus Jaſon:* & Lucanus lib. II. verſ. 715. *Pagaſæa ratis,* id eſt Argo.

Prope aberat locus Ἀφέται, *Aphetæ,* unde egreſſi in mare Argonautæ. Strabo poſt Pagaſarum deſcriptionem: πλησίον δὲ καὶ Ἀφέται, ὡς ἂν ἀφετήριόν τι τῶν Ἀργοναυτῶν, *In proximo etiam Aphetæ ſunt, quaſi emiſſarium Argonautarum.* Adde Herodotum lib. VII. cap. CXCIII. Et Diodorus Siculus lib. XI. cap. XII. κατέπλευσεν εἰς Ἀφετὰς τῆς Μαγνησίας, *navigavit in Aphetas Magneſiæ.* Sic variat in libris accentus, qui Strabonis & Herodoti, in media; Diodori, eſt in poſtrema.

Hactenus Strabonis ordinem ſequuti ſumus: cetera certo loco vix poſſunt deſignari: quædam nequaquam poſſunt. *Methone* in hoc numero eſt, Græce Μεθώνη, quam Thucydides lib. VI. pag. 415. Μεθώνην, τὴν ὅμορον Μακεδονίᾳ, *Methonen Macedoniæ finitimam* vocitat. Scylax in Magneſia: Ἰωλκὸς, Μηθώνη, Κορακαὶ, Σπάλαθρα, Ὀλιζὼν, *Jolcus, Methone, Coracæ, Spalathra, Olizon.* Homerus quoque Catalogo navium & urbium verſ. 223.

Οἳ δ' ἄρα Μηθώνην καὶ Θαυμακίην ἐνέμοντο,
Qui vero Methonem & Thaumaciam habitabant.

nam

nam Μηθώνη & Μεθώνη ſcribitur. *Olizonem*, Ολίζωνα, quam heic Scylax memorat, etiam ſupra in iis oppidis, quorum incolas rex Poliorceta Demetriadem deduxerat, Strabo numeravit. Homerus jam dicto verſui ſubjecit:

Καὶ Μελίβοιαν ἔχον καὶ Ολίζωνα τρηχεῖαν.
Et Melibœam tenebant & aſperam Olizonem.

Stephanus Theſſaliæ dat, ſed late ſumtæ, ut Magneſiam comprehendat. *Melibœæ* ſitum Livius monſtravit lib. XLIV. cap. XIII. *prætervecti, ad Jolcon claſſem adpulerunt: inde agro vaſtato, Demetriadem quoque adgreſſuri. Inter hæc & conſul, ne ſegnis ſederet tantum in agro hoſtico, M. Popillium cum quinque millibus militum ad Melibœam urbem oppugnandam mittit. Sita eſt in radicibus Oſſæ montis: qua parte in Theſſaliam vergit, opportune imminens ſuper Demetriadem.* Strabo lib. IX. extremo ἐν κόλπῳ, ad ſinum ponit, qui inter Peneum & Oſſam eſt.

Olooſſon, Ολοοσσών, Straboni Περῤαιβικὴ πόλις, *urbs Perrhæbica*; Stephano πόλις Μαγνησίας, *oppidum Magneſiæ.* nam Perrhæbi mediterranea Magneſiæ tenebant, ut ſupra, Scylace auctore, tradebamus. Homerus Catalogo urbium verſ. 246.

- - - οἳ ἐνέμοντο
Ὄρθην, Ηλώνην τε, πόλιν τ' Ολοοσσόνα λευκήν,

quam *albam*, λευκήν, cognominat, ut Strabo exponit, ἀπὸ τοῦ λευκάργιλλος εἶναι, quod *in ſolo argillæ albæ* ſit impoſita. Lycophron verſu 906. Ολοοσσόνων γύας, *Oloſſonenſium arva* contracte dixit. *Elone* quoque Homeri etiam Straboni nota eſt, qui illam æque, ut Olooſſonem, ὑπὸ τῷ Ολύμπῳ, *ſub Olympo*, prope flumen *Eurotam*, qui Τιταρήσιος Homeri ſit (*Titareſius* Lucani lib. VI. verſ. 376.) poſuit.

Sub Pelio monte etiam urbs fuit eodem, quo regio, nomine *Magneſia*, paucis memorata. Apollonio lib. I. verſ. 584. eſt metri cauſſa Μάγνησα, *Magneſa.* Scholiaſtes ibi: Μάγνησα: τὴν Μαγνησίαν λέγει τὴν κατὰ Θεσσαλίαν. *Magneſa: Magneſiam intelligit Theſſaliæ.* Item: Μάγνησα ἡ πόλις τῇ χώρᾳ ὁμώνυμος, ἄγαν εὔδιος καὶ παραθαλάσσιος, *Magneſa urbs ejuſdem nominis, quo regio, valde ſalubris & maritima.* Pauſanias Achaicis cap. VII. in tribus urbibus, quas Philippus Demetrii filius claves Græciæ dixerit, numerat etiam Μαγνησίαν τὴν ὑπὸ τὸ Πήλιον, *Magneſiam ſub Pelio ſitam:* ubi non deſunt qui Demetriadem interpretantur, quæ eo modo *Magneſia* dicta ſit, quo Plinius *Pagaſas* Demetriadem dixerit, quia Demetrias ex Magneſia, Pagaſis, & aliis circumjectis, quod Strabo expoſuit, fuerit conflata. Illuſtrior quidem Demetrias fuit, & ſatis opportuna ad Theſſalos cohibendos; verum longius remota a monte Peleo. De *Bœbe* oppido, & *Bœbeide* lacu ſupra ex Strabone diximus, quum *Pherarum* ſitum in extrema Pelaſgiotide deſcriberemus. Quod vero ultra limitem, quæ Pheræ ſunt, videntur ad Magneſiam pertinere, heic quoque de illis aliquid addendum eſt. Stephano quidem Βοίβη πόλις Θεσσαλίας, *Bœbe oppidum Theſſaliæ eſt:* & Plinius quoque lib. IV. cap. VIII. Theſſalia, citra Magneſiam, lacum cenſet *Bœbëidem*; qui Stephano eſt Βοιβιὰς λίμνη, *Bœbias lacus*; nec vero dubitatio ceſſat, qua verendum eſt, ne extra Pelaſgiotidem, quam Pheris finivit Strabo, illud oppidum & lacus cadant. Homerus inter Pheras & Jolcum ponit lib. B Iliad. in Catalogo urbium verſ. 218.

Οἱ ϑ̕ Φερὰς ἐνέμοντο παρὰ Βοιβηΐδα λίμνην,
Βοίβην καὶ Γλαφυρὰς καὶ ἐυκτίμενον Ιαωλκὸν,
Qui Pheras habitabant apud Bœbeidem paludem,
Bœben, & Glaphyras, & bene ædificatam Jolcon.

Theſſaliæ contra Plinius dat *Pyrrham*, *Caſthanæam*, & *Spalathram:* e quibus alterum & Herodoto lib. VII. cap. CLXXXIII. Καϑαναίην ſcripſit, & manifeſto in Magneſia locavit. οἱ βάρβαροι, inquit, ἐξανύουσι τῆς Μαγνησίης χώρης ἐπὶ Σηπιάδα τε καὶ τὸν αἰγιαλὸν τὸν μεταξὺ Καϑαναίης πόλιος ἐόντα καὶ Σηπιάδος ἀκτῆς, *barbari* [totum diem navigantes] *tenuerunt Magneſiam oram ſuper Sepiadem, & litus, quod eſt inter urbem Caſthanæam & oram Sepiadem.* Stephanus, Lycophron, & Mela ſcripſerunt ſine adſpirata littera Καςαναία, *Caſtanæa.* Quam addit Plinius *Spalathram*, ſupra quoque, auctore Scylace, attigimus. Sed his ſingulis ſedem propriam & verum ordinem determinari poſſe deſperamus.

Supereſt *Sycurium*, quod ita Livius lib. XLII. cap. LIV. deſcripſit: *Sycurium eſt ſub radicibus Oſſæ montis, qua in meridiem vergit, ſubjectos habet Theſſaliæ campos: ab tergo Macedoniam atque Magneſiam.* Polybius excerpt. Legat LXIX. extrem. Συκύριον ſcriptum reliquit. Promontoria Magneſiæ Ptolemæo, qui Theſſaliæ adſcribit, duo ſunt, Μαγνησία ἄκρα, quæ in ſeptemtrionem vergit: & Σηπιὰς ἄκρα, quæ in auſtrum. Alterum, *Sepias*, pluribus eſt memoratum, Herodoto, jam dicto loco; Appollonio lib. I. Argonaut. verſ. 58.

- - - - ἔδυνε ϑ̕ Σηπιὰς ἄκρη,

ſubiit autem ipſis promontorium Sepias. Scholiaſtes ibi: Σηπιάς. ἀκρωτήριον ἐν Ιωλκῷ οὕτω καλούμενον, *Sepias: promontorium in Jolcô ita nominatum.* Jolcus autem hoc loco non oppidum eſt, ſed litus & tractus. Strabo IX. pag. 300. καλεῖται καὶ ὁ συνεχὴς αἰγιαλὸς Ιωλκὸς, *vocatur etiam continuum litus Jolcus.* Plinius quoque in Magneſia: *promontorium Sepias.* Herodotus prædicto loco etiam χώραν, *litus* & *tractum* denominat *Sepiadem:* idem nomen oppidulo, promontorio ſubjacenti dedit Strabo, dum Σηπιάδα quoque inter illa oppida numerat, quibus exhauſtis creviſſet Demetrias.

Montes celebrantur *Pelios* & *Oſſa*, e quibus Oſſa Peneo eſt propior, qui inter hunc & *Olympum* effluit. Ambo noti ſunt gigantum fabulis. Virgilius Georg. I. verſ. 281.

Ter ſunt conati imponere Pelio Oſſam,
Scilicet, atque Oſſæ frondoſum involvere Olympum

Et Horatius lib. III. oda IV.

Fratresque tendentes opaco
Pelion impoſuiſſe Olympo.

Seneca Agamemnone verſ. 337.

- - - *ſtetit impoſita*
Pelion Oſſa. pinifer ambos
Preſſit Olympus.

Scili-

Scilicet finguntur hæc geſta, antequam Peneus inter Olympum & Oſſam perruperit. *Pelion* autem mons, Græca forma, Πήλιον ὄρος, fertur habitaculum gigantum & Centaurorum fuiſſe, qui ex gente *Lapitharum* erant: cui loco utrum etiam *Pelethronium* addendum ſit, aliud domicilium Centaurorum, an in media Theſſalia ponendum, non habeo, quod pro certo dicam. Servius meminit ejus oppidi ad illud Virgilii Georg. III. verſ. 115.

Frena Pelethronii Lapithæ, gyroſque dedere.

Et Lucanus lib. VI. verſ. 386. Ceutauros ibi natos fingit. Quum vero tyranni fuerint Centauri, qui montes muniverunt; etiam citeriorem montem Othryn iis Virgilius tribuit Aen. VII. verſ. 675.

Deſcendunt Centauri, Omalen Othrynque nivalem
Linquentes curſu rapido.

EPIRUS.

Epirus, Ἤπειρος, regio Græciæ, poſt Illyricas gentes ſupra Ceraunios montes incipit, & uſque ad ſinum Ambracium, & quem ille recipit, Arachtum amnem patet. Veterem tantummodo Epirum in vetere Geographia definimus: Novam, quæ multis poſt ſæculis ex Illyricanis Macedoniæ gentibus conſcripta fuit, ad medii ævi Geographiam reſervamus. Illa vero *Epirus*, quæ quondam regnum Aeacidarum fuit, & ſola *Epirus* a ſcriptoribus antiquis nominatur, in tres regiones diſpeſcitur, *Chaoniam*, *Theſprotiam*, *Moloſſidem*, quibus alii addunt *Caſſopiam* ſive *Caſſiopen*: item *Ceſtrinen*, & *Pindum*. quas nunc ſingulas perluſtrabimus, inveſtigaturi urbes quotquot poterimus invenire. Polybius enim in deperdito quodam libro apud Strabonem lib. VII. pag. 223. ſcripſit Aemilium Paullum Ἠπειρωτῶν ἑβδομήκοντα πόλεις ἀνατρέψαι, quod Livius lib. XLV. cap. XXXIV. repetitum interpretatur, *oppida circa ſeptuaginta, muris dirutis, direpta* fuiſſe: quantum numerum neque ex geographis neque hiſtoricis libris colligere poſſumus. Ea tamen omnia memorabimus, quarum mentionem in litterarum monimentis licebit invenire.

CHAONIA prima pars Epiri, cujus incolæ dicuntur Χάονες, *Chaones*. Livius lib. XLIII. cap. XXIII. *Appius, dimiſſis Chaonumque, & ſi qui alii Epirotæ erant præſidiis, cum Italicis militibus in Illyricum regreſſus.* Plinius lib. IV. cap. I. *Epiros in univerſum adpellata Acroceraunüs incipit montibus. In ea primi Chaones, a quibus Chaonia.* Stephanus: Χαονία μέση τῆς Ἠπείρου. οἱ οἰκήτορες, Χάονες, *Chaonia media eſt Epiri: habitatores, Chaones.* μέση dicit, *media*, quia ſcripſit poſt adjectam Epirum Novam. Ceterum lis in limite ſeptemtrionali eſt, quem Plinius in Cerauniis montibus conſtituit: Ptolemæus extra illos *Oricum*, primam Epiri urbem, poſuit. Sed verior Plinii, quam Ptolemæi ſententia Jacobo Palmerio, viro clariſſimo adparet, quia etiam Propertius lib. I. eleg. VIII. ad ſuam Cynthiam ſcripſerit,

Ut te, felici prævecta Ceraunia remo,
Accipiat placidis Oricos æquoribus.

Si neceſſe, inquit, *Cynthiæ erat ab Italia ſolventi, pravehi Ceraunia, ut Oricum teneret; etiam neceſſe fuiſſe videtur, Oricum fuiſſe ultra Ceraunia in Epiro.* Recto conjicit vir doctiſſimus,

mus, ſi Brundiſio Cynthia, aut Hydrunte trajectura fuiſſet, ut in Epirum & Achajam proficiſceretur: ſed omnes rationes poetæ ſunt contrariæ. Suſpicatur enim, cum neſcio quo viro in Illyricum ituram eſſe, ideo ſub initium queritur:

An tibi ſum gelida vilior Illyria?

Deinde non Calabriæ portu, ſed Tyrrheno mari, portu Oſtienſi ſoluturam prævidit quum dixit:

Ne Tibi Tyrrhena ſolvatur funis arena;

ut Siciliam prætervecta Jonio mari in Hadriaticum ingrederetur, quod ſi eſt, valent Ptolemæi rationes, ut prævecta Ceraunios montes in portum Oricium veniret. Accedit, quod Plinius lib. III. cap. XXIII. & Pomponius Mela lib. II. cap. III. extra Epirum in Illyrico tractu *Oricum* cenſent. Plinius ibi: *in ora oppidum Oricum, a Colchis conditum. Inde initium Epiri, montes Acroceraunia.* Neque exiſtimare licet, in monte forſan Oricum fuiſſe poſitam. nam Livius lib. XXIV. cap. XL. *eam urbem ſitam in plano* teſtatur, *neque mœnibus, neque viris atque armis validam primo impetu oppreſſam eſſe.* Cetera ejus urbis nunc ſunt adjicienda.

Prima ergo Epiri urbs ſecundum Ptolemæum fuit Ὠρικόν, *Oricum*, neutro genere, quo etiam Mela & Plinius id nomen caſu recto expreſſerunt: at Stephanus & Marcianus Heracleota (ſive Scymnus eſt) Ὠρικός, *Oricus*, femineo modo urbium: ille Ὠρικὸς πόλις ἐν τῷ Ἰονίῳ κόλπῳ, *Oricus, urbs in ſinu Jonio*: hic pag. 18.

Ἑλληνὶς Ὠρικός τε παράλιος πόλις.

id eſt, *Græca & maritima urbs Oricus.* Portum inſignem habuit, cujus lib. III. Cæſaris Civ. cap. VII. VIII. & alibi fit mentio, ut Bibulus etiam *cum claſſe ad Oricum* potuerit conſiſtere, cap. XV. Inde derivatum nomen *Oricius.* Dionyſius Perieg. verſ. 399. Ὠρικίην ὑπὲρ αἶαν, *Oriciam ſuper terram.*

Poſt Oricum ſunt montes in mare uſque procurrentes, qui, quod ſæpe fulminibus impetantur, *Ceraunii* a κεραυνῷ dicuntur, & neutro genere, Græcorum more *Ceraunia*: item *Acroceraunia.* Periegetes verſ. 388.

- - - - - ἄχρι κολώνης
Οὐρέων δ' ἠλιβάτων, τὰ Κεραύνια κικλήσκουσι.

hoc eſt, *uſque ad jugum montium excelſorum: Ceraunia vocant.* Euſtathius ibi: τῆς Ἰλλυρικῆς χώρας πέρας αἱ ἠλίβατοι κολῶναι, τὰ Κεραύνια ὄρη, οὕτω καλούμενα διὰ τὸ συχνοὺς ἐκεῖ πίπτειν κεραυνούς. Pomponius Mela lib. II. cap. III. *Deinde Ceraunii montes: ab iis flexus in Hadriam.* His enim jugis & prominente monte ſeu promontorio Jonium mare ab Hadriatico diſcernitur. Cæſar Civ. III. cap. VI. vocat. *Cerauniorum ſaxa.* Et Suetonius Aug. cap. XVII. *repetit Italiam, tempeſtate in trajectu bis conflictatus: primo inter promontoria Peloponneſi atque Aetoliæ; rurſus circa montes Ceraunios.* Virgilius lib. III. verſ. 506.

Provehimur pelago vicina Ceraunia juxta:
Unde iter Italiam, curſusque breviſſimus undis.

Plinius

Plinius ineunte lib. IV. *Epiros, in univerſum adpellata, Acroceraunÿs incipit montibus.* Et Horatius lib. I. oda III.

> *Qui vidit mare turgidum, &*
> *Infames ſcopulos Acroceraunia.*

Prope Oricum & Ceraunios montes fuit locus *Palæſte*, quo Cæſar adpulit. Dicto libro III. Civ. cap. VI. *Poſtridie terram attigit, Cerauniorum ſaxa inter & alia loca periculoſa quietam nactus ſtationem: & portus omnes timens, quos teneri ab adverſariis arbitrabatur, ad eum locum, qui adpellatur Palæſte, omnibus navibus ad unam incoluminibus, milites expoſuit.* Sic legendum, ut antiquo codice Chalcidenſi Paullus Marſus invenit: & Lucanus lib. V. verſ. 459. de claſſe illa Cæſaris:

> - - - *quæ jam vento fluctuque ſecundo*
> *Lapſo Palæſtinas uncis confixit arenas.*

Ibidem putatur *Aornus* locus Plinii fuiſſe, cui exhalatio avibus adfingitur peſtifera, lib. IV. cap. I. nec procul mari *caſtellum Chimæra* ejusdem in ipſis Cerauniis: ſub quo portus *Panormus* Strabonis & Ptolemæi: de quo hic, Πάνορμος λιμὴν, *Panormus portus*; ille lib. VII. pag. 224. Πάνορμος λιμὴν μέγας ἐν μέσοις τοῖς Κεραυνίοις ὄρεσι, *Panormus portus magnus in mediis Cerauniis montibus.* Poſt quem portus alius, quem Ὄγχισμον, *Onchiſmum* Strabo vocat: Ptolemæus *Oncheſmum*; Græce eſt Ὄνχησμος λιμήν. unde Cicero lib. VII. Attic. epiſt. II. ineunte: *Brundiſium venimus* VII *kalend. Decemb. uſi tua felicitate navigandi. Ita belle nobis flavit ab Epiro leniſſimus Oncheſmites.* qui ventus ex hoc portu in Italiam navigantes promovet: ideoque ab eodem nominatus eſt. Nomen fingitur ab *Anchiſa* eſſe quaſi *Anchiſæ portus.* Dionyſius Halicarnaſſenſis lib. I. pag. 41. ἐκ Βουθρωτοῦ παρὰ γῆν κομισθέντες ἄχρι λιμένος, Αγχίσου μὲν τότε ὀνομασθέντος, νῦν δὲ ἀσαφεστέραν ἔχοντος ὀνομασίαν, *A Buthroto ſecundum oram devecti in portum, qui tunc Anchiſæ, nunc obſcuriore nomine adpellatur.*

Ultimus locus Ptolemæi in ora Chaoniæ eſt Κασιόπη λιμὴν, *Caſſiope portus*, ſive Κασσώπη, *Caſſope*, unde Strabo lib. VII. pag. 224. Κασσωπαίους, *Caſſopaos* populum nominat, & Urſini nummo ΚΑΣΣΩΠΑΙΩΝ expreſſum eſt. Nomen ab *Jove Caſſio* habet, ut non obſcure ex Suetonii Nerone cap. XXII. conjicitur. *Nec profectione*, inquit, *dilata*, [in Græciam puta ex Italia] *ut primum Caſſiopen trajecit, ſtatim ad aram Jovis Caſſii contare auſpicatus eſt.* Lævinus Torrentius hoc loco Corcyræ oppidum *Caſſiopen* interpretatur, quod Plinius lib. IV. cap. XII. *Caſſii Jovis* habuiſſe templum tradat: contra Jacobus Palmerius lib. II. Antiq. Græc. cap. IV. de urbe in continente intelligit, quod vox *trajecit*, qua uſus Suetonius eſt, videtur perſuadere. Cum quo etiam nos facimus, quod veroſimile eſt, communi nomine quæ utebantur, & hanc & illam urbem templum Jovis Caſſii habuiſſe. In litore continentis autem, præter Ptolemæum, etiam Strabo *Caſſiopen* portum & oppidum lib. VII. pag. 224. poſuit. καὶ πάλιν, inquit, ἄλλος [λιμὴν] Κασσιόπη, ἀφ᾽ οὗ ἐπὶ Βρεντέσιον, χίλιοι καὶ τριακόσιοι στάδιοι. hoc eſt: *Et rurſus alius* [poſt Onchiſmum] *portus, Caſſiope, a quo ad Brundiſium ſtadia ſunt* CIϽ IϽCC. Idem continentis oppidum etiam Gellio in animo credo fuiſſe, quum lib. XIX. ineunte ſcripſit, *Navigabamus a Caſſiopeia Brundiſium.* Nam de Corcyræa Caſſiope ſi ſermo eſt, diſcriminis cauſſa adjicitur quod inſularum ſitum definiat. Cicero lib. XVI. epiſt. IX. ad Tironem: *Corcyræ fuimus uſque ad* XVI. *kal. Decemb. tempeſtatibus retenti. a. d.* XV. *kal. Decemb. in portum Cor-*

cyræo-

Cyræorum ad Caſſiopen ſtadia CXX. *proceſſimus.* Territorium continentis urbs amplum habuit per Theſprotiam, ad cujus ipſa fines ſita fuit. Nomen regionis Κασσωπία, *Caſſopia*, Stephano: quæ quanta in ora fuerit, Strabo dicto loco prodit: καθήκει αὐτῶν [Κασσιοπαίων] ἡ χώρα μέχρι τοῦ κόλπου, *pertinet Caſſiopæorum ora uſque ad ſinum.* Interpres ſinum Dulcem intelligit: ſunt qui Ambracium: ſed prius malim, quia ſtatim mox ſequitur: Μετὰ Γλυκὺν λιμένα, *poſt Dulcem ſinum.* Etiam aliquid Theſprotis in litore, ne omnia Caſſopæis cedant, relinquendum eſt. Intus Strabo Caſſopæis *Buchatium* adſignat, *Elatriam* & *Pandoſiam.* Et Plinius lib. IV. cap. I. hanc gentem *Caſſiopæos* nominat. Quod vero Ptolemæus Caſſopæorum regionem diſtincte in ora expoſuit; intus ſolam urbem Κασσιόπην, *Caſſiopen* alteram nominavit; ſub Theſprotis regiunculam illorum, ut partem, contentam fuiſſe veroſimile eſt; præſertim antiquis temporibus, quum invaluiſſet nomen Thesprotiæ.

Mediterranea oppida *Chaoniæ* Ptolemæo ſunt Ἀντιγόνεια, Φοινίκη, Ἑκατόμπεδον, Ὀμφάλιον, Ἐλαιοῦς, *Antigonea*, *Phœnice*, *Hecatompedum*, *Omphalium*, *Elæûs.* Earum urbium primam, quæ *Antigonea* dicitur, Ptolemæus ſupra Ceraunios montes, e regione Orici urbis poſuit: cui favet, quod Polybius lib. II. cap. V. præſidium a Phœnice Antigoneam *per fauces* dicit transmiſſum eſſe, quales haud dubie in Cerauniis ſunt montibus. Ait enim, quinque millia ſubmiſſos κατὰ γῆν, *terreſtri itinere*, διὰ τῶν παρ' Ἀντιγόνειαν στενῶν, *per fauces Antigonenſes*, ut urbem Antigoneam tuerentur. Plinius quidem lib. IV. cap. I. videtur ſeparare a Chaonia: ſed nec mirum illud eſt, quia Chaoniam ipſis montibus finiverat. Verba ſunt: *In Epiro primi Chaones, a quibus Chaonia, dein Theſproti, Antigonenſes.* Putares alio loco quam ad Ceraunios illam poſuiſſe: quod vero etiam Stephanus ſcripſit, Ἀντιγόνεια πόλις Χαονίας ἐν Ἠπείρῳ, *Antigonea urbs Chaoniæ in Epiro eſt*; utique in Ptolemæi poſitione adquieſcimus, præſertim quod etiam Polybii non diſſentire rationes videantur.

Phœnice altera urbs Ptolemæi, τῆς Ἠπείρου Φοινίκη, *Epiri Phœnice* Polybii prædicto loco adpellata. Sic Livius quoque lib. XXIX. cap. XII. *Phœnice urbs eſt Epiri.* Strabo autem lib. VII. pag. 224. locum propius definiturus, τοῦ δὲ [κόλπου] inquit, κατὰ Βούθρωτον ἡ Φοινίκη, ſupple, ὑπέρκειται, *ſupra ſinum, qui juxta Buthrotum eſt, ſita eſt Phœnice.* At in Tabula Peutingeri vetuſtiſſima inter Phœnicen & Buthrotum eſt ſpatium LVI. milliariorum, ut *Buthrotum* pro *Panormo* irrepſiſſe videatur. id quod etiam Ptolemæi numeri confirmant. Atque ita *Phœnice* in Chaoniam cadit, in qua Ptolemæus poſuit: quum ſecundum Strabonem, qui cum Buthroto conjungit, foret in Thesprotia. Quod ſequitur ad Atintanum fines, *Hecatompedum*, ignotum ceteris & obſcurum eſt. *Omphalion*, Stephanus quidem in Theſſalia ponit, ſed idem in Παραυαῖοι ex Rhiani Theſſalicis verſum profert, quo Omphalienſes cum Theſprotis Paravæis conjunguntur,

Σὺν δὲ Παραυαίοις καὶ ἀμύνονας Ὀμφαλιῆες.

Paravæi enim eidem ſunt ἔθνος Θεσπρωτικόν, *gens Theſprotiæ.* An vero etiam id nominis oppidum in Theſſalia fuerit, noſtrum non eſt in præſenti inveſtigare. Neque notior *Elæûs* Ptolemæi, nusquam ab aliis memorata. Addi poteſt, de quo ſupra diximus, Plinii *caſtellum Chimæra*, *in Acrocerauniis* ſitum, ſub quo *aquæ regiæ fons*, thermæ forſan, dictæ ὕδατα βασιλικά: vide lib. IV. cap. I. ſed verus ſitus & a mari diſtantia ignoratur.

THESPROTIA, Θεσπρωτία, Stephano; Θεσπρωτὶς & Θεσπρωτὶς γῆ, *Theſprotis*, Thucydidi

cydidi lib. I. pag. 32. Incolentes Θεσπρωτοὶ, *Theſproti.* Scylax Periplo: Μετὰ τὴν Χαονίαν Θεσπρωτοί εἰσιν ἔθνος, *Poſt Chaoniam Theſproti ſunt.* Horum limes orientalis Ambracia & lacus Ambracius: a meridie mare. Herodotus lib. VIII. cap. XLVI. Θεσπρωτοί εἰσι οἱ ὁμουρέοντες Αμπρακιώτησι καὶ Λευκαδίοισι, *Theſproti ſunt contermini Ambraciotis & Leucadiis.* Poſtea *Caſſiopenſes* quaſi ab iis avulſi, arctiores limites reliquerunt. Oram prius maritimam explicare adgredimur: deinde quæ ſunt in mediterraneis.

Poſt *Caſſopen* ſeu *Caſſiopen* in ora *Poſidium* Strabonis, id eſt Neptunium, occurrit, quod promontorium eſt, quia Ptolemæus in Theſprotis, Ποσείδιον ἄκρον, *Poſidium promontorium.* Oppidum ibidem juxta montem fuerit, nec ne, ſilente hiſtoria non liquet. Inde poſt flexuoſum ſinum *Bruthrotum* eſt, Βουθρωτὸν Græce, oppidum non ignobile, quamlibet Ptolemæus tantummodo ſcripſit, Βουθρωτὸν κόλπος, *Buthrotum ſinus:* Strabo autem VII. pag. 224. ſitum oppidum dicit ἐπὶ τῷ σόματι τοῦ καλουμένου Πηλώδους λιμένος, *in ingreſſu portus Pelodis:* quamquam Ptolemæus aliquod ſpatium interjicere videatur. In loco qui peninſulam refert, *Buthrotum* fuit. unde Byzantius ille Stephanus Βουθρωτὸς, Χερρόνησος περὶ Κέρκυραν, *Buthretus peninſula circa Corcyram.* Addit: ἔσι καὶ πόλις, *eſt etiam oppidum.* Cicero lib. XVI. epiſt. VII ad Tironem: *Septimum jam diem Corcyræ tenebamur: Quintus autem pater & filius Buthroti.* Idem Attico ſuo lib. II. epiſt. VI. *tu vero ſapientior Buthroti domum paraſti.* Plinius lib. IV. cap. I. *colonia Buthroti domum paraſti.* Et Strabo VII. p. 224. Βουθρωτὸν ἐποίκους ἔχον Ρωμαίους, Buthrotum colonos Romanos habet. Quod etiam Auguſti nummus confirmat, quo expreſſum eſt. C. A. BUT. EX DD. hoc eſt, *colonia Auguſta Buthrotum ex decreto Decurionum.* Et alio: BUTHR. AUGUSTUS. Gentile Stephano Βουθρώτιος: & Latine *Buthrotius.* Cicero ad Plancum ſub ep. XVI. libri XVI. ad Attic. *Verba fecimus pro Buthrotiis.* Et ibidem paullo ante: *Buthrotia tibi cauſſa non ignota eſt.* Et mox ſtatim, *ut primum Buthrotium agrum proſcriptum vidimus.*

Portus Πηλώδης, *Pelodes*, & Dorice Παλώδης, a Strabone & Ptolemæo memoratus. Urbem habuerit, nec ne, non liquet. Ptolemæus tantummodo portum dixit, Πηλώδης λιμὴν, *Pelodes portus.* Strabo quidem conjunxit cum Buthroto; ſed ſupra oſtendimus, diverſa loca aliis Buthrotum & Pelodem; etiam vere ſeparata eſſe. Plutarchus de Oraculorum defectu, ubi de magni Panis morte oraculo agit, neutro genere dixit κατὰ τὸ Παλῶδες, *ad Palodes.* Idem portus Appiano Civ. lib. V. pag. 1118. Παλόεις eſt. ἐς Πολόεντα κατέπλευσεν, *in Paloentem navigavit*, a Corcyra, puta. Idem enim παλόεις quod παλώδης, *cænoſus*, utrumque a πηλός, vel Dorice παλὸς, *cænum*, *lutum.*

Ultra ſinum eſt Θύαμις ἄκρα, *promontorium Thyamis:* & juxta hoc, Θυάμιος ποταμοῦ ἐκβολαὶ, *oſtium amnis Thyamis:* utrumque ex poſitu Ptolemæi. Strabo dicto loco: ῥεῖ καὶ Θύαμις πλησίον, *prope fluit Thyamis.* Cicero lib. VII. ad Attic. ep. II. *Q. Ciceroni obſiſti non potuit, quo minus Thyamim videret:* id eſt Pomponii Attici prædia propter hunc fluvium & circa Buthrotum. nam lib. VI. epiſt. III. adludens ad difficultatem ſucceſſionis in provincia Cilicia, ſcripſit Attico: *quanto tua provincia melior? decedes, quum voles: niſi forte jam deceſſiſti: quem videbitur, præficies Theſprotiæ & Chaoniæ.* Meminit hujus amnis etiam Thucydides lib. I. pag. 32. cujus verba poſt paullo proferemus. Et Athenæus lib. III. cap. I. περὶ τὸν Θύαμιν ποταμὸν τὸν ἐν Ηπείρῳ Θεσπρωτίας, *prope Thyamim Theſprotiæ in Epiro fluvium.*

Inde proximum eſt Χειμέριον, *Chimerium* promontorium Strabonis, quod duo flumina coarctant, hinc *Thyamis*, illinc *Acheron*, Acheruſiam lacum effundens. Thucydides loco dicto, quum Acheronтem & Thyamim amnes memoraſſet, ſubjicit, ὧν ἐντὸς ἡ ἄκρα

ἡ ἄκρα ἀνέχει τὸ Χειμέριον, *inter quos Chimerium promontorium coercetur*; Et paullo ante eadem pag. 32. ὁρμίζονται ἐς Χειμέριον τῆς Θεσπρωτίδος γῆς. ἔστι δὲ λιμὴν, καὶ πόλις ὑπὲρ αὐτοῦ κεῖται ἀπὸ θαλάσσης, *adpelluntur in Chimerium quod eſt ora Theſprotidis. Eſt autem portus, & ſuper eum urbs a mari diſtans.* portus, puta, juxta promontorium: urbis autem adjacentis nomen quodnam fuerit, dubitatur. Interpres Latinus Thucydidis vertit: *in paluſtribus Theſprotidis ſita, nomine Ephyre.* At Græcus liber præfert, ἐν τῇ ἐλεάτιδι τῆς Θεσπρωτίδος Ἐφύρῃ, quæ genuina Thucydidis eſſe non fruſtra dubitatur. Eſt in hac ora prope Acherontem Ptolemæi Ἐλαίας λιμὴν, *Elææ portus*, a quo forſan *Elaatis* regiuncula nominata eſt: eſt etiam *Ephyre* ibidem nomen oppidi, quod, Strabone auctore, poſtea Κίχυρος, *Cichyrus* vocatum fuit: *Cichyrus* autem, ut Pauſanias Atticis cap. XVII. refert, eſt prope Acheruſiam paludem & flumen Acherontem, quæ heic in mare exeunt: πρὸς τῇ Κιχύρῳ λίμνη τέ ἐστιν Ἀχερουσία καλουμένη καὶ ποταμὸς Ἀχέρων. Et Thucydides ſcripſit: ἔξεισι παρ' αὐτὴν [Ἐφύρην] Ἀχερουσία λίμνη ἐς τὴν θάλασσαν, *juxta Ephyram palus Acheruſia in mare exit.* Strabo igitur: quod res eſt, ſenſit, & omnino eadem urbs Ephyra & Cichyrus fuit. Hæc illa, de qua lib. I. cap. Vellejus Paterculus: *Philippus Ephyram in Theſprotia occupavit.*

Acheruſia autem palus, per quam Acheron fluit, itidem prope mare fuit, uti ex jam prolatis verbis Thucydidis, nec non ex Scylacis in Theſprotia, clarum eſt. Error ergo eſt, quum quidam Acherontem ita ex Acheruſio lacu deducunt, ut is fontes amni præbeat, decepti Strabonis verbis, ῥέων ἐκ τῆς Ἀχερουσίας λίμνης: & quia Livius lib. VIII. cap. XXIV. *ex Moloſſide* dixit amnem Acheronta defluere, nimis quantum Acheruſiam quoque in ſeptemtrionem ab maris ora reducunt. Plinius quidem Acherontem ex Acheruſia lacu derivat, non autem in ſinum Theſprotium, ut Strabo, Ptolemæus, & Thucydides; ſed in Ambracium effundit, qui, niſi aliud flumen intellexit, magno errore abreptus fuit.

Ptolemæi Σύβοτα λιμὴν, *portus Sybota* ultra Acherontem ponendus eſt, quia hic amnis cum Thyami, auctore Thucydide, promontorium Chimerium coercent. Fuit autem deſertus portus. Thucydides lib. I. pag. 34. Ἔστι τὰ Σύβοτα τῆς Θεσπρωτίδος λιμὴν ἔρημος, *Sunt Sybota deſertus portus Theſprotiæ.* At ex lib. III. pag. 224. conſtat, raro fortaſſis uſu, non autem neglectum ab omnibus fuiſſe. ὁρμισάμενοι ἐς Σύβοτα λιμένα τῆς Ἠπείρου, ἅμα ἕω ἐπέπλεον τῇ Κερκύρᾳ, *ingreſſi*, inquit, *Sybota Epiri portum, ſub exortum auroræ in Corcyram navigarunt.* Nomen a vicinis inſulis parvis habet, quæ Σύβοτα dicebantur, ut Thucydides prodit lib. I. pag. 32. idque propterea, ut ſcholia Græca interpretantur, quia σῦς ἔχουσαι πολλάς, *multas ſues alunt.* Qui his proximus portus eſt, Straboni Γλυκὺς λιμὴν, *Dulcis portus* dictus eſt, in quem tradit Acherontem fluvium exire: commemoratus eodem nomine ab Dione Caſſio lib L. pag. 426. qui æque, ut Strabo, ἀπὸ τοῦ γλυκαίνεσθαι per flumina infuſa, adpellationis rationem dat. Hic an idem ſit, qui Ptolemæi Ἐλαίας λιμὴν, *Olivæ portus*, non eſt jam pronum nobis dicere. Hunc inter & Nicopolim idem Strabo portum Κόμαρον, *Comarum* ponit, LX ſtadiis a Nicopoli, quem etiam prædicto loco Dio Caſſius in bello Actiaco memoravit: & alium capaciorem, XII millibus a Nicopoli, cujus ipſe nomen non expreſſit.

Ipſa *Nicopolis* opus Auguſti Cæſaris eſt, Actiacæ victoriæ monimentum, urbs ſplendidiſſimis ornamentis a primo ortu aucta & condecorata: Plinio lib. IV. cap. I. *civitas libera Nicopolitana:* Tacito annal. V. extremo *colonia Romana*, quæ ex circumjectarum ruinis ſua cepit incrementa. Strabo ſæpe dicto loco: ὁ Σεβαστὸς ὁρῶν ἐκλελειμμένας τελέως τὰς πόλεις, εἰς μίαν συνῴκισε τὴν ὑπ' αὐτοῦ κληθεῖσαν Νικόπολιν ἐν τῷ κόλπῳ τούτῳ, *Auguſtus videns, vlans*

plane deſeri has urbes, in unam omnes a ſe vocatam Nicopolim in ſinu illo [Ambracio] *contraxit.* E quibus Pauſanias Eliac. I. cap. XXIII. Ambraciotas & Anactorios nominavit. Et Dio Caſſius lib. LI. ineunte de Auguſto: πόλιν τέ τινα ἐν τῷ στρατοπέδου τόπῳ, τοὺς μὲν συναγείρας, τοὺς δὲ ἀναστήσας τῶν πλησιοχώρων, συνῴκισε, Νικόπολιν αὐτῇ ὄνομα δούς. *Urbem eo loco, ubi caſtra habuerat, condidit, partim collectis ad eam incolendam hominibus, partim eo translatis finitimis.* Et quia plures Nicopoles, hæc cognomine diſcernenda ab reliquis erat. Tacitus annal. II. cap. LIII. *Achajæ Nicopolis*: Antoninus itinere Macedonico: *Actia Nicopolis*, quod etiam anonymus Ravennas lib. IV. cap. VIII. imitatus eſt. Locum Notitia Epiſcopatuum Græc. deſignat: Νικόπολις, ἡ νῦν Πρέβεζα, *Nicopolis nunc Preveſa.*

Mediterranea Theſprotorum obſcuriora ſunt. Caſſopæis, qui pars illorum ſunt, tribuit Strabo *Buchatium*, πολίχνιον μικρὸν ὑπὲρ τῆς θαλάττης ὄν, *oppidulum paullum ſupra mare, &* ἐγγὺς τῆς Κιχύρου, *prope Cichyrum*: & x millibus a mari *Gitanæ*. Livius lib. XLII. cap. XXXVIII. *ad Gitanas Epiri oppidum decem millia ab mari quum adſcenderent*: & intus itidem Strabonis *Elatria*, & *Batiæ*, parum notæ; niſi quod Stephanus in Ἐλατεία, etiam Ἐλάτρειαν Θεσπρωτίας, *Elatriam Theſprotiæ* adfert: quibus *Pandoſiam* Strabo addit, Acheronti flumini adpoſitam, ut Livius lib. VIII. cap. XXIV. prodit, ſortes Dodonæas referens, *caveret* [Alexander Epirenſis] *Acheruſiam aquam Pandoſiamque urbem*, quas ille vitaturus in Italiam trajecerit, *ut quam maxime procul abeſſet urbe Pandoſia in Epiro, & Acheronte amni.* Ipſa urbs *Caſſiope*, Κασσιόπη, altera & mediterranea Ptolemæi, ſi qua fuit, huc pertinet, quam ille *Caſſiopæis* illis, ὑπὲρ οὓς εἰσι Δόλοπες, *ſupra quos Dolopes ſint*, adſcribit. Plinius addit *Mæandriam* & *Caſtriam*, quas urbes ceteri ignorant: regiunculam tamen Κεστρίνην, *Ceſtrinam* Thucydides nominavit lib. I. pag. 32. de Thyami fluvio dicens, ὁρίζειν τὴν Θεσπρωτίδα καὶ Κεστρίνην, *Theſprotidem Ceſtrinamque diſterminare.*

Fuit etiam locus *Charadra*, Χαράδρα, ſinum verſus Ambracium, auctore Polybio lib. IV. cap. LXIII. ſupra ſinum prope Arachthi oſtium urbs nobilis *Ambracia*, Corinthiorum colonia. Periegeſios auctor, ſive Scymnus eſt, ſive Heracleota Marcianus, p. 19.

> Μετὰ τοὺς Μολοττοὺς δ' Ἀμβρακία Κορινθίων
> Ἄποικός ἐστιν,

Poſt Moloſſos Ambracia eſt, Corinthiorum colonia. nam & hanc in Theſprotia cenſent non ignobiles geographi. Stephanus, Ἀμβρακία πόλις Θεσπρωτίας, *Ambracia urbs Theſprotiæ*: & Pauſanias Eliac. I. cap. XXIII. Ἀμβρακιῶται δὲ ἐξ Ἠπείρου τῆς Θεσπρωτίδος, *Ambraciotæ ex Epiri Theſprotide*: quamvis videatur trans flumen fuiſſe poſita. Ptolemæus enim ab occaſu progrediens, prius ponit Arachthi oſtia, deinde Ambraciam. Livius lib. XXXVIII. cap. IV. *Ambracia tumulo aſpero ſubjecta. urbs, qua murus vergit in campos & flumen, occidentem; arx, quæ poſita in tumulo eſt, orientem ſpectat. amnis Arethon ex Athamania fluens cadit in ſinum maris, ab nomine propinquæ urbis Ambracium adpellatum.* Paullo ante cap. III. hunc fluvium *Arethontem navigabilem amnem* vocat: uti Polybius Legat. XXVII. καὶ τὸν Ἀρέθοντα ποταμόν, ῥέοντα παρὰ τὴν πόλιν, συνεργήσειν πρὸς τὰς τοῦ στρατοπέδου χρείας, *Arethontem amnem, qui urbem præterfluit, opportunum advehendis neceſſariis ad uſum caſtrenſem eſſe.* Hoc flumen Ἄραχθον, *Arachtum* Ptolemæus vocat: etiam Strabo, qui una ſitum urbis ſic lib. VII. pag. 225. deſcribit: ὑπέρκειται αὕτη [Ἀμβρακία] τοῦ μυχοῦ μικρόν, παραρρεῖ δ' αὐτὴν ὁ Ἄραθθος ποταμός, ἀνάπλουν ἔχον ἐκ θαλάττης εἰς αὐτὴν, ὀλίγων σταδίων, ἀρχόμενος ἐκ Στύμφης ὄρους, *Sita eſt Ambracia aliquantulum ſupra ſinus intimum receſſum: eam præterlabitur Arachthus fluvius, quo adverſo ad eam urbem ex mari paucis ſtadiis navigatur.* Olim liberam

fuiſſe non dubitatur. Poſtea in poteſtatem Aeacidarum venit, quibus regiam ſedem, Pyrrho maxime, Romanorum hoſti, præbuit. Polybius excerpt. Legat. XXVIII. multas tabulas ſtatuasque ibi Romanos inveniſſe ait, διὰ τὸ γεγονέναι βασίλειον Πύῤῥου τὴν Αμβρακίαν, *quod regia Pyrrhi quondam Ambracia fuerat.* Pomponius Mela II. cap. III. *In Epiro nihil Ambracio ſinu nobilius eſt. Facit ſinus, qui anguſtis faucibus, & quæ minus mille paſſibus pateant, grande pelagus admittit. Faciunt urbes quæ adſidunt; Actium, Argia Amphilochis, Ambracia, Aeacidarum regna Pyrrhique.* Poſtea Aetoli poſſederunt, cum quibus in ditionem Romanorum venit. Florus Aetolico bello lib. II. cap. IX. de Fulvio Nobiliore: *Hic protinus caput gentis Ambraciam, regiam Pyrrhi, machinis quatit.* Aetoli enim ultra fines ſuos imperium protulerant. Oppidani Latinis *Ambracienſes:* Græce Αμβρακιῶται; Livius lib. XXXVIII. cap. VI. *Ambracienſes, quique intus Aetoli erant, velut proditi a ſuis, ſegniores ad pericula erant.* Polybius lib. IV. cap. LXI. παρῆν εἰς τὴν Αμβρακιωτῶν χώραν, *ad Ambraciotarum fines acceſſit.* Thucydides ubique ſcripſit Αμπρακιῶται, uſus π dura littera. Et Dio Caſſius lib. L. pag. 426. ἡ θάλασσα ἡ Αμπρακικὴ, *Ampracium mare:* at plures B littera id nomen expreſſerunt: etiam in nummis ΑΜΒΡΑΚΙΩΤΑΝ. Etiam poſſeſſionis nomen *Ambracius* ex uſu frequentiori eſt, ut *ſinus Ambracius*, Livii lib. XXXII. cap. XIV. & alibi, Plinii lib. IV. cap. I. Portum quoque habuit haud dubie in ſinu ſuo, qui *Ambracius portus*, ſeu *Ambraciæ portus* dictus eſt. Lucanus plurali lib. V. verſ. 651.

> - - - - - *oraque malignos*
> *Ambraciæ portus*,

ſupple, *non pavent.* An etiam in exteriori mari ultra ſinus oſtium portus aliquis hujus urbis fuerit, diſputari poteſt. Ait fuiſſe Palmerius, Scylacis verbis inductus, Απέχει αὕτη ἀπὸ θαλάττης ςάδια π'. ἔςι δὲ καὶ ἐπὶ θαλάττης τεῖχος καὶ λιμὴν κάλλιςος, *Abeſt* [urbs Ambracia] a mari ſtadia LXXX. *Habet vero ad mare munimentum & portum pulcherrimum.* At longior eſt ſinus Ambracius, quam ſtadiorum LXXX. Polybius lib. IV. cap. LXIII. κατὰ τὸ μῆκος ἐκ πελάγους προσπίπτει περὶ τριακόσια ςάδια, *in longum porrigitur* [ſinus Ambracius] *a mari* CCC *ſtadia.* Ampliorem Plinius facit lib. IV. cap. I. *Maxime nobilitatus*, inquit, *Ambracius ſinus*, IↃ *paſſuum faucibus ſpatioſum æquor accipiens, longitudinis* XXXIX M. P. latitudinis XV M. E quibus quæ de ſinu ipſo notari debeant, & antea dictis Melæ, etiam ceteris Polybii lib. IV. cap. LXIII. abunde intelliguntur. Prope urbem Ambraciam locus eſt in paludibus, *Ambracus*, ὁ Ἄμβρακος dictus, quondam muro & προτειχίσμασιν, *antemuralibus* munitus, unum aditum habens adgeſta terra factum; unde urbs ipſe infeſtari poterat. de quo pluribus egit Polybius dicto lib. IV. cap. LXI.

MOLOSSI quoque, Μολοσσοὶ, gens nobilis in Epiro, quorum regio *Moloſſis*, Μολοσσὶς, & Μολοσσία, ſive Μολοττία alia dialecto, adpellata. Scylax Periplo: Μετὰ δὲ Κασσωπίαν Μολοττοί εἰσιν ἔθνος. οἰκοῦσι δὲ οὗτοι κατὰ κώμας. καθήκουσι δὲ κατὰ μικρὸν ἐνταῦθα ἐπὶ τὴν θάλατταν. εἰς μεσογείαν δὲ πολλή. *Poſt Caſſopiam gens Moloſſorum eſt, qui & ipſi vicatim habitant. Pertingunt, quamvis exiguo ſpatio, uſque ad mare: maxima enim ex parte mediterranei ſunt*, XL tantum ſtadia in ora ipſis adſignat: ſed de tantillo etiam dubitatur, quia nec portum nec oſtium ullius fluminis in gente hac memoravit. Sed potuerunt aliquando in maritimis poſſediſſe Theſprotis ademta, quibus Moloſſi nonnumquam prævaluiſſe videntur, quum reges habuerunt, qui haud dubie in aliis Epiri partibus imperium protulerunt, cujus generis rex Admetus fuit, ad quem Themiſtocles confugit patria pulſus, quem Thucydides τὸν Μολοσσῶν βασιλέα, Nepos *Moloſſorum regem* adpellat. Plerumque vero Moloſſis tota fuit

ſuit mediterranea, etiam quod oppida & fluvii oſtendunt, ſeptemtrionalis, ad Stympham & Pindum atque his continuos montes pertingens. Plinius lib. IV. cap. I. *Moloſſorum flumina, Aphas & Arachthus.* Et Livius lib. VIII. cap. XXIV. *Acherontem amnem, ex Moloſſide fluentem in ſtagna inferna, accipit Theſprotius ſinus.* Oritur ergo in Moloſſis Acheron: Arachtus illos ſecat atque perfluit. Strabo quoque lib. VII. pag. 225. inter illos primo loco numerat Moloſſos, qui Illyrios montes contingant, τραχεῖαν οἰκοῦντες χώραν, *ad aſperam & montoſam regionem inhabitent:* ceteros Moloſſis vicinos recenſet, Athamanes, Aethices, Tymphæos, Atintanes, aliosque.

In Moloſſis *Dodona*, Δωδώνη, fuit, Jovis incluta oraculo. Stephanus Byzantius: Δωδώνη, πόλις τῆς Μολοσσίδος ἐν Ἠπείρῳ· καθ' ἣν Δωδωναῖος, *Dodona, oppidum Moloſſidis in Epiro, a quo Juppiter Dodonæus dicitur.* Marcianus Capella lib. VI. de tertio ſinu Europæ: *Deinde mons Pindus, Dryopes, Moloſſique, Dodonæi Jovis fano incluto celebrati.* At Pauſanias Attic. cap. XVII. τῆς δὲ Θεσπρωτίδος, ἔστι μέν που καὶ ἄλλα θέας ἄξια, ἱερόν τε Διὸς ἐν Δωδώνῃ, καὶ ἱερὰ τοῦ θεοῦ φηγός. *In Theſprotide quidem & alia ſpectatu digna ſunt, & Jovis in Dodona templum, ſacraque ei fanus.* Sed bene res habet, quia fines harum gentium non ſemper iidem exſtiterunt. Strabo lib. VII. pag. 227. ita conciliat: ἡ Δωδώνη τὸ μὲν παλαιὸν ὑπὸ Θεσπρωτοῖς ἦν, - - - καὶ ἡ τραγικοί τε, καὶ Πίνδαρος Θεσπρωτίδα εἰρήκασι τὴν Δωδώνην. ὕστερον δὲ ὑπὸ Μολοττοῖς ἐλέγετο. *Dodona antiquitus ſub Theſprotis fuit, & tragici ac Pindarus Theſproticam dixerunt Dodonam, poſtea ſub Moloſſis cenſebatur.* Ex quibus adparet, in utriusque gentis confinio fuiſſe, ut nunc huic, nunc illi, quæ prævaluerat, adjudicaretur; Verius tamen Moloſſis tribuitur quam Theſprotis, quia Homerus Perrhæbos, quos conſtat in Pindo & ad latera ejus fuiſſe, circa Dodonam coluiſſe refert, ideoque ipſam Dodonam, δυσχείμερον, *difficili hieme laborantem* a ſitus aſperitate adpellavit. Verba poetæ ſunt in Catalogo navium & urb. verſ. 256.

- - - - μενεπτόλεμοί τε Περαιβοί,
Οἳ περὶ Δωδώνην δυσχείμερον οἰκί' ἔθεντο.

bellicoſique Perrhæbi, qui circa Dodonam valde brumalem domos poſuerunt. Plinius IV. cap. I. *Moloſſi, apud quos Dodonæi Jovis templum, oraculo illuſtre: Tomarus mons centum fontibus circa radices, Theopompo celebratus,* etiam Strabo prædicto loco, ſub monte *Tomara* ſitum illud Jovis templum obſervavit. τὸ ὄρος, inquit, ὁ Τόμαρος, ὑφ' ᾧ κεῖται τὸ ἱερόν.

Cetera Moloſſorum oppida ex parte nominantur a Livio lib. XLV. cap. XXVI. *Anicius,* inquit, *in Moloſſidem transgreſſus: cujus omnibus oppidis, præter Paſſaronem, & Tecmonem, & Phylacen, & Horreum, receptis, primum ad Paſſaronem ducit.* Ex his, quæ nominantur, *Paſſaron* videtur caput fuiſſe. Hujus principes clauſerunt portas Romanis advenientibus, multitudinem, ut mortem ſervituti præponerent, hortantes: qua ſaniora conſilia anteferente, Romanis urbs eſt dedita. Et cap. XXXIII. ejusdem libri, [Paullus] *ipſe Epirum petens, quintis decimis caſtris Paſſaronem pervenit. Haud procul inde Anicii caſtra aberant.* Plutarchus Pyrrho pag. 385. εἰώθεισαν ἐν Πασσαρῶνι, χωρίῳ τῆς Μολοττίδος, Ἀρείῳ Διῒ θύσαντες ὁρκωματεῖν τοῖς Ἠπειρώταις καὶ ὁρκίζειν, αὐτοὶ μὲν ἄρξειν κατὰ τοὺς νόμους, ἐκείνους δὲ τὴν βασιλείαν διαφυλάξειν κατὰ τοὺς νόμους. *Mos erat regibus, ut Paſſarone, Moloſſidis oppido, Jovi Martio ſacrificantes, jurarent Epirotis ſecundum leges ſe imperaturos eſſe, & viciſſim jurejurando illos obſtringerent, illos ex præſcripto legum regnum defenſuros eſſe.*

Altera urbs eſt *Tecmon*, Τέκμων, quam Stephanus quidem in Theſprotis ſcribit: in

Moloſſide autem ſecundum Livium eſt ponenda. Is dicto libro, cap. XXVI. *Simili pertinacia Cephali principis clauſum Tecmonem, ipſo interfecto per deditionem* [Anicius] *recepit.* Stephanus autem, Τέκμων, πόλις Θεσπρωτῶν. ὁ πολίτης Τεκμώνιος. Obliquo caſu Τέκμωνος, *Tecmonis*, O longo.

Phylacen quoque & *Horreum* Livius dicto cap. XXVI. in Moloſſide poſuit. Subjungit ibidem: *nec Phylace, nec Horreum oppugnationem tulerunt.* Antea dixerat in *Molosſide* hæc quatuor ineſſe *Paſſaronem, & Tecmonem, & Phylacen, & Horreum.* Ab hac diverſa eſt *Phylace* Theſſalorum in Phthiotide, de qua ſupra ex Stephano & Strabonis lib. IX. pag. 298. actum fuit. *Horreum* ſubobſcurum eſt, nec ſuccurrit qui præterea mentionem illius habuerit. Plura oppida Moloſſorum fuiſſe Livius ibidem adfirmat, *omnibus oppidis receptis* deditione, præter quatuor illa, quæ expugnanda vi & armis erant.

Epirotas etiam dixit Strabo pleraſque gentes ſub Pindo, aut in latere auſtrali ejus montis habitantes, *Athamanes, Aethices, Tymphaos, Oreſtas, Paroraeos, Atintanes.* Et ſi Epiri pars fuerunt, ad Moloſſidem maxime, quam propius attingunt, referendi ſunt. Addi his *Perrhæbi* poſſunt, de quibus paullo ante ex Homero diſſerebamus. Plinius autem lib. IV. cap. II. *Athamanes, Tymphaos, Perrhæbos* Aetolis attribuit; & Livius quoque lib. XXXVIII. ineunte *Athamanes* Aetolis ponit quam proximos. nam Aetoli a tergo etiam Pindum montem habuerunt, ut gentes ejus nunc Aetolis, quando potentiores erant, nunc Epirotis adſcriberentur. Stephanus *Athamaniam* dixit χώραν Ἰλλυρίας, *Illyriæ regionem*, quod Strabonis ſententiæ eſt propius. Illyrios intellige Epiro & Theſſaliæ conterminos, poſtea Macedoniæ contributos. Oppida Athamanum ſunt, *Argithea*, caput gentis, ut Livius XXXVIII. cap. I. vocat: & *Acanthus*, in quo nomine Stephanus: ἔστι καὶ ἡ Ἀθαμανίας, *eſt etiam alia* [Acanthus] *Athamaniæ.*

Aethices ſunt Heſycho ἔθνος παρὰ τὴν Θεσσαλίαν, *gens juxta Theſſaliam*: Stephano: ἐν Θεσσαλίᾳ, ἐν Πίνδῳ ὄρει, *in Theſſalia, in monte Pindo*: ſed verius apud eumdem Marſyas dixit, μέσον τῆς Τυμφαίας καὶ Ἀθαμανίας τὴν [Αἰθίκων] χώραν, *Aethicum regionem eſſe mediam inter Athamaniam & Tymphaeam*: atque ſic in illis montibus qui Epirum ſpectant, non Theſſaliam.

Tymphaos, a *Tympha* ſive *Stympha* monte dictos, inter Epirotas & Illyrias gentes eſſe, & modo his, modo illis adjudicari, ſupra ex Strabone dictum fuit. Plinius & hos Aetoliæ adjungit, ſed potentiam Aetolorum reſpicit, late quondam ultra fines ſuos per Theſſaliam & Epirum imperantium. Tymphæus certe mons, qui Arachthum fundit, Moloſſis, quam Aetolis, eſt propinquior.

Oreſtas Stephanus exſertis verbis dat Moloſſidi. Ὀρέσται, inquit, Μολοσσικὸν ἔθνος. Late habitarunt, & Ὀρεστίς, *Oreſtis* regio in ora Illyricarum gentium ad occaſum Stymphaliæ: ad ſeptemtrionem Chaoniæ, a Ptolemæo poſita, & ſupra explicata. Inde uſque in Moloſſidem oblique per montes producebatur. Livius quidem lib. XXXIII. cap. XXXIV. *Macedonum gentem Oreſtas* dixit, ſed Macedoniam amplificatam per finitimas gentes intelligit. Idem lib. XLII. cap. XXXVIII. inter Epirum & Aetoliam Oreſtas poſuit. *Marcius & Atilius ad Gitanas, Epiri oppidum, decem millia ab mari quum adſcenderent, concilio Epirotarum habito, cum magno omnium adſenſu auditi ſunt: & quadringentos juventutis eorum in Oreſtas, ut præſidio eſſent liberatis ab ſe Macedonibus, miſeruut. Inde in Aetoliam progreſſi.* Stephanus urbem *Oreſtiam* in hac gente ponit, patriam Ptolemæi Lagi. Ὀρεστία, inquit, πόλις ἐν Ὀρέσταις, ἐν ὄρει ὑπερκειμένῳ τῆς Μακεδονικῆς γῆς, ἐξ ἧς Πτολεμαῖος ὁ Λάγου πρῶτος βασιλεύσας Αἰγύπτου, *Oreſtia urbs Oreſtarum in monte, qui Macedoniæ imminet, ex qua Ptolemæus Lagi fuit, primus rex Aegypti.*

Qui

Qui ſequuntur, *Parorai*, Παρωραῖοι, & ipſi circa Stymphæam videntur fuiſſe. nam ex his quoque Arachthum fluvium deducunt, quem ἐκ Στύφης ὄρους καὶ τῆς παρωρείας Strabo lib. VII. pag. 225. dixit profluere: quod Xylandri verſione, etiam a Caſaubono emendata, expreſſum ita eſt: *profluens ex Stympha monte & Paroræis.* Quod vero non legitur παρωραίας, ſed παρωρείας, quæ vox tractum juxta montem, aut latus montis, & vicinos adjacentes colles ſignificat; commode verti apud Strabonem poteſt, *ex Stympha & vicino tractu*, qui rivos adfundebat. Nihilominus *Paroræos*, quos brevi poſt Strabo memoravit, haud longe a Stympha monte fuiſſe cenſemus, quia cum Tymphæis & Atintanibus ibidem conjunguntur.

Atintanes etiam circa hos montes fuere Chaoniæ & Illyricanis gentibus vicini. Stephanus quidem *Atintaniam* μοῖραν Μακεδονίας, *Macedoniæ partem* dixit, ſed ampliato *Macedoniæ* vocabulo. Polybius lib. II. cap. V. Epirotas, ad Antigoneam Chaoniæ ab Illyriis victos, διαφυγεῖν ὡς ἐπὶ Ἀτιντάνων, *fugiſſe Atintanes verſus* tradit. Livius lib. XLV. cap. XXV. quartam & occidentalem Macedoniæ partem deſcribens, id eſt Eordæos & Lynceſtas, addit: *juncta his Atintania, & Stymphalis, & Elimiotis.* Dum ergo *juncta* fuit, acceſſit aliunde Macedoniæ, propria pars non fuit. Etiam vicinitas Chaonum oſtendit apud Polybium, & Tymphæorum ac Oreſtarum apud Strabonem ad fines Epirotarum, Stympham montem verſus, in aſpero loco Atintanes habitaſſe. Livius enim ibidem de iis & finitimis: *Frigida hæc omnis, duraque cultu & aſpera plaga eſt: cultorum quoque ingenia terræ ſimilia habet. ferociores eos & accolæ barbari faciunt; nunc bello exercentes, nunc in pace miſcentes ritus ſuos.* Ex quibus intelligimus, inter Illyricos montes & Stympham Pindumque, aut his propinquo loco in Epiri finibus, aut juxta eos coluiſſe. De *Perrhæbis* Pindi ſupra ſatis dictum, quum de Theſſalis Perrhæbis ageremus.

Pindus autem mons non unus eſt, ſed juga montium a variis gentibus Epiri & Theſſaliæ habitata, quales ſunt antea laudati Athamanes, Aethices, Perrhæbi, aliique. Dividit inter Macedoniam, Theſſaliam, & Epirum. Strabo lib. IX. pag. 299. ἡ δὲ Πίνδος ὄρος μέγα, περὶ ἄρκτον μὲν τὴν Μακεδονίαν, πρὸς ἑσπέραν δὲ Περραιβοὺς μετανάστας ἀνθρώπους ἔχουσα, πρὸς δὲ μεσημβρίαν Δόλοπας. αὕτη δ' ἐστὶ τῆς Θετταλίας, *Pindus vero mons eſt magnus, qui ſeptemtrionem verſus Macedoniam habet, ab occaſu Perrhæbos, eo compulſos: a meridie Dolopes: ipſe vero Theſſaliæ eſt.* Plinius lib. IV. cap. I. *Ceſtrini, Perrhæbi, quorum mons Pindus; Caſſiopæi, Dryopes, Selli, Hellopes, Moloſſi.* Ille Theſſaliæ, hic Epiro magnis inter Epiroticas gentes accenſet. Sufficit utrique ſententiæ, inter Epirum & Theſſaliam Pindum montem ſitum eſſe, & incolentes, illinc ad Theſſalos adnumerari, hinc ad Epirotas.

Quod ad *Dolopes*, *Dryopes*, *Sellos*, & *Hellopes* attinet, DOLOPES Theſſali ſibi vindicabant, & Strabo lib. I. pag. 19. dixit τοῖς Παίοσι τοὺς ὁμόρους Δόλοπας, *Pæonibus finitimos eſſe Dolopas:* & Homerus Iliad. ἰῶτα verſ. 480.

> Ναῖον δ' ἐσχατιὴν Φθίης, Δολόπεσσιν ἀνάσσων,
> *Incolebam extremam oram Phthiæ, Dolopibus imperans:*

Nec vero dubitandum eſt, etiam in Pindo juxta fines Epiri, aut in ipſis finibus *Dolopes* quoque habitaſſe. Ptolemæus de Caſſiopæis Epiri: ὑπὲρ οὓς εἰσι Δόλοπες, *ſupra quos Dolopes ſunt.* Regio illorum *Dolopia* dicebatur. Polybius Legat. excerpt. XXVI. ἐστράτευσαν εἰς τὴν Δολοπίαν, *in Dolopiam exercitum duxerunt.* Et Livius lib. XXXVI. cap. XXXIII. *Inde Dolopiam, & Aperantiam, & Perrhæbiæ quaſdam civitates recepit.* Non autem in Theſſalia omnem

omnem Dolopiam fuiſſe, verum etiam cis Pindum aliquam ad Epiri fines partem, ſaltem ſupra Aetoliam & Acarnaniam Thucydides ſub finem libri II. clariſſime demonſtrat. De Acheloo flumine ait: ὁ Ἀχελῶος ποταμὸς ῥέων ἐκ Πίνδου ὄρους διὰ Δολοπίας, καὶ Ἀγραῶν, καὶ Ἀμφιλόχων, καὶ διὰ τοῦ Ἀκαρνανικοῦ πεδίου, ἄνωθεν μὲν παρὰ Στράτον πόλιν, ἐς θάλασσαν διεξιεὶς παρ᾽ Οἰνιάδας, *Achelous fluvius ex Pindo monte decurrit per Dolopiam, Agraos, Amphilochos, perque Acarnanicum campum ſuperne præter Stratum urbem, apud Oeniadas in mare effluit.*

DRYOPES ſunt dubiæ ſedis: in Epiri tamen finibus auctoritate Plinii, qui inter Caſſiopæos, Moloſſos, & Sellos poſuit, omnes gentes Epiroticas. Strabo autem lib. IX. pag. 299. in Theſſalia ponit, unde pars venerit in Peloponneſum. SELLI, Σελλοί, ſunt Stephano οἱ Δωδωναῖοι, *Dodonæi:* & Straboni lib. I. pag. 19. περὶ Δωδώνην μέχρις Ἀχελώου, *circa Dodonam uſque Acheloum.* Lucanus lib. III. verſ. 110. *Sellæ*, alia forma:

Theſproti, Dryopesque ruunt, quercusque ſilentes
Chaonio veteres liquerunt vertice Sellæ.

HELLOPES Plinii itidem circa Dodonam fuerunt, ideoque tractus ille dictus *Hellovia*, ut a Dolopibus Dolopia Strabo lib. VII. pag. 227. ex Heſiodi carminibus adfert:

Ἔστι τὶς Ἑλλοπίη, πολυλήϊος ἠδ᾽ εὐλείμων
Ενθάδη Δωδώνη τις ἐπ᾽ ἐσχατιῇ πεπόλισται.

Supplet ſcholiaſtes Sophoclis in Trachiniis ad verſ. 1147.

Τήνδε Ζεὺς ἐφίλησε καὶ ὃν χρηστήριον εἶναι
Τίμιον ἀνθρώποις, ναῖον ἐν πυθμένι φηγοῦ.

Hoc eſt: *Hellopia quædam eſt, pratis agrisque locuples, cujus in extremo Dodona eſt ædificata: quam Jupiter amavit & ſuum oraculum eſſe voluit, hominibus venerabile, habitans in ima fago.* Sunt qui Hellopes, & Sellos eosdem volunt, quia non raro adſpiratio in ſibilum converſa eſt, ut Helli ſive Hellopes dicti ſint Selli. Vide Strabonem & Sophoclis ſcholia locis jam prædictis.

Tandem etiam AENIANUM quædam mentio facienda eſt. Horum varia migratio traditur: pulſos autem a Lapithis ad Aethices veniſſe: inde τῆς Μολοσσίας χώραν, *Molosſidis regionem* ad *Aravam* (Plinii *Apham*) flumen occupaſſe, Plutarchus refert Quæſtion. Græcis. Strabo autem lib. IX. pag. 294. de alio forſan loquens tempore: τοῖς Ἐπικνημιδίοις Αἰνιᾶνες συνεχεῖς, *Epicnemidiis* [Locris] *Aenianes continui.* Et lib. I. pag. 42. Αἰνιᾶνες οἱ νῦν Αἰτωλοῖς ὅμοροι, *Aenianes Aetolis nunc finitimi.*

GRAECIA PROPRIA.

Hactenus de Græca Illyrida, de Macedonia, eique adnexa Theſſalia; & de Epiro, & iis in Pindo monte gentibus, quæ Epiro contributæ fuerunt, vel fines ejus attigerunt. Hæ partes ſub regibus, non antiquiſſimis tantum temporibus, quibus omnes Græci ſuos regulos habebant, ſed poſtea quoque, quum ceteri liberi eſſent, fuerunt, quod de Macedonia nemo dubitat, cui etiam Philippus, Amyntæ filius, Theſſaliam adjunxit,

Phera-

Tab. 20.
HELLAS
ſive
GRAECIA PROPRIA.
MARE
IONIUM
EPIRI
PARS
CORCYRA
Ambracia
Sinus Ambracius
Argos Amphilochicum
Anactorium
Actium
Nicopolis
DORIS
Dorica
Pindus Mons
Erineus
Boium
Tetrapolis
Agrinium
Thestia
Stratus
Lyſimachia
Metropolis
Palærus
Conope
Metapa
Astacus
Thermum
Pleuron
Oeniadæ
Calydon
Leucas
Leucadia
Echinades Inſulæ
Leucate promont.
Ithaca
Neritos M.
CEPHALENIA olim SAME
Same
Proni
Palea
ZACYNTHUS
Strophades
Naupactus
Oeanthe
Erythræ
SINUS
Rhium
Patræ
Pharæ
Aenarius lucus
Olenus
Dyme
Araxus prom.
Cyllene
Elis
Peneus flu.
Pylus
Selleis flu.
Chelonata prom.
Triphylia ſive Tryphalia
Olympia
Lepreum
Alpheus flu.
Neda flu.
Aulon
Cyparissia
prom.
Sela flu.
Troezen
Meſſena
Sphagia ſ. Sphactena
Coryphaſium prom. et Castel
Methone
Colone
Occidens
35
36
37
38
39

ESSALIAE PARS
Sinus Maliacus
Thermopylæ
Nicæa
Thronium
Daphnus
Cnemis
Alope
EPICNEMIDII
OPVNTII
Opus
Elatea
Tritea
Orchomenus
Chæronea
PHOCIS
Cephiſſus Flu.
Lebadia
Aſcra
Helicon
Abe
Daulis
Creuſa
Theſpiæ
Bulis
Lecheum
Schænus
Cenchreæ
Corinthus
Sicyon
Phlius
Pallene
Aegira
Aegæ
PROPRIA
Nemea
Cleone
Mycenæ
Argos
Nauplia
Epidaurus
Spiræum prom.
Troezen
Hermione
Aſine
Inachus Flu.
Temenium
Lerna
Megalopolis
Aſea
Mantinea
Clitorium
Nonacris
Cyllene M.
Pheneus
Stymphalus
Parthenius Mons
Hereum
ARGEIA
Argolis ſive
SINVS ARGOLICVS
SINVS SARONICVS
Calauria I.
Belbina
Sunium promont.
Prasiæ
Cyphanta portus
Zarex
Cynoſura
Sparta ſive Lacedæmon
Therapne ſive Theramna
Amyclæ
Thuria ſive Aepea
Pharæ Pheræ
Abea
Bityla
Leuctrum
Las
Teuthrona
Thurium
Trinaſus
Gytheum
Acria
Aſopus
Boæ
Epidaurus Limera
Iovis Soteris portus
Minoa Caſtellum
Delium
Malea promont.
Cranæ Inſ.
SINVS LACONICVS
Tenarus opp.
Tænarum prom.
Cithera I.
Taygetus Mons
Eurotas Flu.
MESSE
EVBOEA
Dium
Artemiſium prom.
Cenæum prom.
Oreus ſ. Iſtiæa
Cerinthus
Aedepſus
Aquæ Ellopiæ
Chalcis
Eretrea
Amarinthus
Cariſtus
Geneſtus
Caphareus prom.
Scyros
BOEOTIA
Larymna
Anthedon
Aulis
Delium
Salganea
Tanagra
Thebæ
Cadmea
Acræphia
Copæ
Onchestus
Leuctra
Haliartus
Plateæ
Aſopus
Delphinium
Oropus
ATTICA
Megara
Niſæa
Eleuſis
Oenoe
Acharnæ
Pentelicus Mons
Phyle
Decelea
Athenæ
Phalereus
Piræeus Port.
Thoricus
Rhamnus
Marathon
Probalinthus
Steiria
Potamus
Salamin
Aegina
Oriens
39
38
37
36
35

Pherarum tyrannis ſubactis, quod Diodorus lib. XVI cap. XXXVII. & de tota Theſſalia Suidas in Κάρανος ex veteri ſcriptore referunt. Nec in Epiro ignota Aeacidarum regna, nec Admetus rex Moloſſorum, de quo in Moloſſis diximus; aut Amynander, rex Athamanum, in Polybii Legationibus excerptis. Ceteri vero Græciæ populi, qui a Theſſalia & Macedonia in auſtrum vergebant, olim abrogato regio imperio, uſi libertate ſunt, quam pactis inter ſe & fœderibus, aut legibus ſuis civitates ſingulæ ac potentia tuebantur. Hi præ ceteris Ἕλληνες genuini, ſeu *proprie Græci* adpellati, & terra quam colebant, *Hellas* ſive *Græcia propria*. In varias autem rurſus gentes ſive reſpublicas ac civitates diſtributi erant, quas nunc ſingulas enarrabimus, ab Epiri limite, hoc eſt ab occaſu ſolis, ut ſolemne eſt geographis, initium facientes.

ACARNANIA.

Acarnania prima regio Græciæ liberæ ab occaſu ſolis, ſive Græciæ propriæ, ſinu Ambracio intercepta & Acheloo fluvio, qui ab Aetolia diſterminat, ut ille ſinus ab Epirotis. Regio Ἀκαρνανία, Thucydidi, Scylaci, Stephano, & Latine *Acarnania* Livio, Melæ, Plinio dicta: Straboni x. pag. 311 ἡ Ἀκαρνάνων γῆ: item, ἡ Ἀκαρνάνων χώρα, Polybio lib. V. cap. XCVI. Populus Ἀκαρνᾶνες, *Acarnanes*, porrecta media: ſingularis Ἀκαρνάν, *Acarnan.* Curtius lib. III. cap. VI. *Erat inter medicos Philippus natione Acarnan.* Et Silius Italicus lib. XV. verſ. 588.

- - - - *hoſti dextras jungebat Acarnan.*

De finibus gentis clare Strabo lib. x. pag. 309. Αἰτωλοὶ μὲν καὶ Ἀκαρνᾶνες ὁμοροῦσιν ἀλλήλοις, μέσον ἔχοντες τὸν Ἀχελῷον ποταμόν, ῥέοντα ἀπὸ τῶν ἄρκτων καὶ τῆς Πίνδου πρὸς νότον διά τε Ἀγραίων Αἰτωλικοῦ ἔθνους, καὶ Ἀμφιλόχων. Ἀκαρνᾶνες μὲν τὸ πρὸς ἑσπέραν μέρος ἔχοντες τοῦ ποταμοῦ μέχρι τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου, τοῦ κατὰ Ἀμφιλόχους, καὶ τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀκτίου Ἀπόλλωνος. *Aetolos & Acarnanes invicem conterminos medius fluvius Achelous diſtinguit, a ſeptemtrionibus & Pindo in auſtrum fluens per Agræos, Aetolicam gentem, & Amphilochos. Acarnanes occaſum verſus colunt uſque ad ſinum Ambracium juxta Amphilochos & fanum Apollinis Actii.* Ptolemæus, & hunc quidam recentes ſequuti, Acarnaniam in Epiro cenſent, & terminum Epiri Acheloum faciunt: forſan quod Ptolemæi ævo Acarnania ſub Epiri præſide fuit: olim autem ſeparata ab Epiro erat, uti jam Strabonis verbis probatum fuit. Et Livius quoque lib. XXXIII. cap. XVII. *Acarnania univerſa, inter Aetoliam atque Epirum poſita, ſolem occidentem & mare Siculum ſpectat.* Iterum Strabo principio libri VIII. Μετὰ τοὺς Ἠπειρώτας, καὶ τοὺς Ἰλλυριοὺς τῶν Ἑλλήνων Ἀκαρνᾶνές εἰσι, *poſt Epirotas & Illyrios in Græcia ſunt Acarnanes*, quos Aetoli, Locri, Phocenſes & reliqui ibi nominati, ordinatim excipiunt. Nunc oppida pernarramus.

Actium in ora Acarnaniæ non magnum olim oppidum: templo autem Apollinis celebratum, etiam portu tuto, & adjacente ejuſdem nominis promontorio. Strabo lib. x. pag. 311. πρῶτόν ἐστιν Ἀκαρνάνων χωρίον τὸ Ἄκτιον. ὁμωνύμως δὲ λέγεται τό τε ἱερὸν τοῦ Ἀκτίου Ἀπόλλωνος, καὶ ἡ ἄκρα ἡ ποιοῦσα τὸ στόμα τοῦ κόλπου, ἔχουσα καὶ λιμένα ἐντός. *Primum Acarnaniæ oppidum eſt Actium; idem autem nomen gerunt Apollinis Actii templum; & promontorium quo os illius ſinus coarctatur.* Et Thucydides lib. I. pag. 21. ἐπειδὴ δὲ ἐγένοντο ἐν Ἀκτίῳ τῆς Ἀνακτορίας γῆς, οὗ τὸ ἱερὸν Ἀπόλλωνός ἐστι, ἐπὶ τῷ στόματι τοῦ Ἀμπρακικοῦ κόλπου,

poſtquam in Actium venerunt terræ Anactoriæ, ubi templum Apollinis eſt in faucibus ſinus Ambracii. De portu Cicero lib. XVI. epiſt. IX. *Leucadem venimus a. d.* VIII. *idus Novembris: a. d.* VII. *Actium. ibi propter tempeſtatem ad* VI. *idus morati ſumus.* Clarius factum & oppidum & promontorium Actiaca victoria; & colonia eo deducta. Plinius lib. IV. cap. I. *in ore ipſo* [ſinus] *colonia Auguſti Actium, cum templo Apollinis nobili.* Et Suetonius Auguſto cap. XVII. *navali prœlio apud Actium vicit*; & cap. XVIII. *urbem Nicopolim apud Actium condidit, ludosque illic quinquennales conſtituit, & ampliato vetere Apollinis templo locum caſtrorum, exornatum navalibus ſpoliis, Neptuno ac Marti conſecravit.* Hi ſunt Ludi Actiaci. Idem Suetonius Tib. cap. VI. *Præſedit & Actiacis ludis, & Trojanis Circenſibus.*

A templo Actio ſtadiis XL Ανακτόριον, *Anactorium* oppidum aberat, ut Strabo dicto loco obſervavit: qui & in peninſula poſitum, & novæ urbis Nicopolis ἐμπορεῖον, *emporium* dixit. Thucydides lib. I. pag. 37. Ανακτόριόν ἐςι ἐπὶ τῷ ςόματι τοῦ Αμπρακιακοῦ κόλπου, *Anactorium eſt in ipſo ore Ambracii ſinus.* Stephanus: Ανακτόριον Ακαρνανίας πόλις, Κορινθίων ἄποικος, *Anactorium Acarnaniæ oppidum, colonia Corinthiorum.* Plinius IV. cap. I. *civitas Anactoria:* modo in *Actio* ex Thucydide aderat Ανακτορία γῆ, *ager Anactorius*: & Scylacis κόλπος Ανακτόριος, *ſinus Anactorius* eſt Ambracius.

Supra Anactorium ad eumdem ſinum *Limnæa* fuit. Polybius lib. V. cap. V. *Ambracium ſinum invectus, priusquam illuceſceret*, καθορμισθεὶς πρὸς τῇ καλουμένῃ Λιμναίᾳ, *ad Limnæam portum ſubiit:* & cap. XIV. ποιούμενος τὴν πορείαν ὡς ἐπὶ τὴν Λιμναίαν καὶ τὰς ναῦς, *ad Limnæam & naves contendens.* Non oppidum, ſed vicus ſine muro fuit. Thucydides lib. II. pag. 154. διὰ τῆς Αργείας ἰόντες, Λιμναίαν κώμην ἀτείχιςον ἐπόρθησαν. ἀφικνοῦνται τε ἐπὶ Στράτον, *per Argeam* (Amphilochicum agrum) *iter facientes, Limnæam, vicum ſine muro, diripuerunt. Inde venerunt Stratum.* Videtur ibi mercatura exercita propter portum: ideo primum exercitus opimæ prædæ cauſſa eo adductus veluti ad locum non munitum, ut adverſus munitas urbes præda inlecti fortius poſtea pugnarent. Livius etiam *Limnæam* memorat lib. XXXVI. cap. XIII. & XIV ſed forte aliam, & Theſſaliæ.

Argos Amphilochicum nobilis urbs, cujus ager Αμφιλοχία, *Amphilochia* Thucydidi lib. II. pag. 145. Dicæarchus verſ. 47. poſt Amphilochos demum Acarnanes poſuit veluti gentem ſeparatam.

> Εἶτ᾽ Αμφίλοχοι. Ἄργος δ᾽ ἐνταυθά ἐςι τὸ
> Αμφιλοχικόν. μετὰ τούτους δ᾽ Ακαρνᾶνες.

Plures vero hoc Argos in Acarnania cenſent. Scylax Periplo: Μετὰ Αμβρακίαν Ακαρνανία ἔθνος ἐςὶ, καὶ πρώτη πόλις αὐτόθι Ἄργος Αμφιλοχικὸν, *Ambraciam Acarnania regio ſequitur: cujus prima urbs Argos Amphilochicum.* Plinius lib. IV. cap. I. *Deinde Acarnanum urbes, Alyzea, Stratos, Argos Amphilochicum cognominatum.* Et Strabo lib. X. pag. 310. Πόλεις δ᾽ εἰσὶν ἐν μὲν τοῖς Ακαρνᾶσιν, Ανακτόριόν τε καὶ Στράτος - - - καὶ ἄλλαι δ᾽ εἰσὶ, Παλαιρός τε, καὶ Αλυζία, καὶ Λευκὰς, καὶ Ἄργος τὸ Αμφιλοχικὸν, *Acarnaniæ civitates ſunt Anactorium & Stratus: - - - & aliæ, Palærus, & Alyzia, & Leucas, & Argos Amphilochicum.* Id quod ſitu etiam confirmatur. Poſita enim hæc urbs *Argos* fuit ἐν τῷ Αμπρακικῷ κόλπῳ, *in Ambracio ſinu*, ut Thucydides dicto loco demonſtravit: ſeu, ut Mela lib. II. cap. III. dixit, ex iis nobilibus urbibus eſt, *quæ adſidunt ſinui Ambracio.* Diſtabat præterea ab Ambracia, ſecundum Polybium Legat. XXVIII. ἐπὶ ςάδια, CLXXX. ſtadia, id eſt, ut Livius lib. XXXVIII. cap. X. Romano more

more dimenſus eſt, XXII paſſuum millia. *Profectus*, inquit, *ab Ambracia conſul*, *ad Argos Amphilochicum* (*viginti duo millia ab Ambracia abeſt*) *caſtra poſuit.* E quibus intelligimus, in ipſa Acarnania ad ſinum Ambracium ſitum fuiſſe.

Nomen non tantum *Argos* fuit, neutro genere, τὸ Ἄργος Græce, verum etiam *Argia*, quia Pomponio Melæ dicta *Argia Amphilochis*, veluti Ἄργεια ἀμφιλοχίς: & ſi Stephano eſt fides habenda, gentis quoque nomine, ut aliæ urbes medio ævo, *Amphilochi* eſt adpellata. Ait enim: Ἀμφίλοχοι πόλις Ἀκαρνανίας, οἱ καὶ Ἀμφιλοχικὸν Ἄργος κληθέντες, ut Voſſius ad Melam emendavit & ſupplevit. Origo nominis ab *Amphilocho*, Amphiarai filio, conditore, qui patriæ nomine, quæ in Argolide Peloponneſi erat, hanc novam urbem adpellavit. Lege Thucydidem dicto loco. Hæ ad ſinum Ambracium Acarnaniæ urbes.

Mediterraneæ Acarnanum fuerunt *Stratos*, *Metropolis*, *Thyreum*, *Palærus*, & aliæ. Ampliſſima civitas *Stratos*, ad Acheloum amnem ſita. Thucydides lib. II. pag. 154. ἀφικνοῦνται ἐπὶ Στράτον, πόλιν μεγίστην τῆς Ἀκαρνανίας, *veniunt Stratum*, *maximam Acarnaniæ urbem.* Idem ſub finem hujus libri, ubi Acheloum amnem a fontibus ad oſtia deſcribit, ἄνωθεν παρὰ Στράτον πόλιν, *ſuperiori Acarnania præter urbem Stratum* dicit defluere. Livius lib. XLIII. cap. XXI. *Perſeus in Elimeam profectus*, *& circa eam exercitus luſtrato ad Stratum*, *vocantibus Epirotis*, *ducit. Stratus validiſſima tum urbs Aetoliæ erat. Sita eſt ſuper Ambracium ſinum*, *prope amnem Acheloum.* Aetoliæ dicit eſſe, quia ad fines ejus, Acheloo ſeparante: etiam aliter fuit Thucydidis tempore, aliter Philippo & Perſeo regnantibus, quum jam Aetolorum creviſſet potentia, & fines utrimque prolati eſſent longius. Stratum navigatur Acheloo adverſo ducentis amplius ſtadiis, ut Strabo docet lib. x. pag. 310. ex quo verus ſitus hujus urbis & a mari diſtantia cognoſcitur. Inde κτητικὸν formatur Στρατικός. Polybius lib. IV. cap. LXIV. ποιούμενος τὴν πορείαν εἰς τὴν Στρατικήν, *agmen in Stratenſium agrum ducit.* Octoginta ſtadiis a Strato eſt *Anapus* fluvius, auctore Thucydide lib. II. pag. 156.

Ab Strato non longe aberat, in auſtrum paullo vergens, *Metropolis*, XX ſtadiis reducta ab Acheloo; quæ in via erat, qua Strato itur Conopen Aetoliæ, quod ex dicti lib. IV. Polybii cap. LXIV. adparet. Prope mare & urbem Leucadem fuit oppidum *Thyreum* ſive *Thurium*, quod in Acarnania Polybius cenſet. Lib. IV. cap. VI. τῆς Ἀκαρνανίας Θύρεον, *Thyreum Acarnaniæ oppidum*: & Legatione LXXV idem: κατὰ τὴν Ἀκαρνανίαν συναχθείσης τῆς ἐκκλησίας εἰς Θύρειον, *Acarnanum concilio Thurii congregato.* Idem excerpt. Legat. x. ἐκ Θουρίου *ex Thurio*, quod idem oppidum eſt. Varie enim ſcribitur. Livius XXXVI. cap. XI. *ducentis Thyrii in præſidio poſitis.* quam ſcripturam Stephanus adprobavit. ἔστι, inquit, καὶ Ἀκαρνανίας Θύριον, διὰ τοῦ ἰῶτα, *Eſt quoque Acarnaniæ Thyrium*, *quod per I ſcribitur.* Ex quo Livium Sigonius correxit: alibi vero, lib. XXXVIII. cap. IX. manſit in libris, *adduci eos a Thyrreo juſſit.* Haud procul a mari fuiſſe & urbe Leucade, ex Ciceronis excurſione, quam eo a Leucade fecit, adparet. Lib. XVI. epiſt. V. quæ Leucade ſcripta eſt, *Duas*, inquit, *horas Thyrei fuimus. Xenomanes hoſpes tam te diligit*, *quam ſi vixerit tecum.* Cum Thyrio Livius lib. XXXVI. cap. XI. conjungit *Medionem*, ut propinquum locum in mediterraneo Acarnaniæ, quem Stephanus πρὸς τῇ Αἰτωλίᾳ poſuit, id eſt apud Aetoliam.

Citra Leucadem a Patris, naviganti Italiam verſus, fuit *Alyzia*, ἡ Ἀλυζία, XV ſtadiis a mari, ut Strabo definit lib. x. pag. 316. Cicero lib. XVI. epiſt. II. ad Tironem Patris relictum: *Tertio die abs te Alyziam acceſſeramus. Is locus eſt citra Leucadem ſtadia* CXX. Eodem ſitu Ptolemæus poſuit. Stephanus: Ἀλύζεια πόλις Ἀκαρνανίας, *Alyzea oppidum Acarnaniæ.* Et Plinius IV. cap. I. *Deinde Acarnanum urbes*, *Alyzea*, *Stratos*, *Argos Amphilochicum cognominatum.* Hæc de ora maris exteri in Acarnania.

Intus *Palærus*, Παλαιρὸς, Strabonis, unde Thucydidi gentile Παλιρεὺς, lib. II. pag. 120. ſine diphthongo, id eſt *Palirenſis*, tamquam a Πάλιρος, *Palirus*. Σόλιον, inquit, Κορινθίων πόλισμα αἱροῦσι, καὶ παραδιδόασι Παλιρεῦσιν Ακαρνάνων μόνοις τὴν γῆν καὶ πόλιν νέμεσθαι. *Solion, Corinthiorum oppidum,* [Athenienſes] *poſtquam diripuerunt, id cum agro ſolis Acarnanum Palirenſibus colendum tradiderunt.* Quod autem heic *Solium* nominatur, aliunde non eſt notum, neque de ſitu ejus judicari poteſt. In Acarnania fuiſſe, ſcholiaſtes adnotavit.

Ad Acheloum, propinquum oſtio, urbs *Aſtacus*, Αστακὸς, ex Ptolemæi poſitione: quæ vero ſecundum Scylacem etiam portum in mari habet a dextra exeuntis Acheloi, qui terminus ita eſt Acarnaniæ, ut tamen in ſiniſtra oſtiorum oppidum *Oeniadæ* itidem Acarnanum fuerit. Sic enim Scylax enumerando procedit, ut Acheloum inter Aſtacum & Oeniadas tamquam amnem deducat: πόλις Αστακὸς καὶ λιμὴν, καὶ ποταμὸς Αχελῶος, καὶ Οἰνιάδαι πόλις, *urbs Aſtacus & portus, & flumen Achelous, & urbs Oeniadæ.* Unde eſt quod quum Aetoli occupaſſent, tamquam ſitas in ſolo ſuo; Romani decreto Acarnanibus reſtituerunt. Livius XXXVIII. cap. XI. *Oeniadæ cum urbe agrisque Acarnanum ſunto.* Olim enim Acarnanum fuerant. Thucydides lib. I. pag. 73. διαπλεύσαντες πέραν, τῆς Ακαρνανίας ἐς Οἰνιάδας ἐστράτευσαν καὶ ἐπολιόρκουν, *trajicientes* [ex Peloponneſo] *Acarnaniæ Oeniadas oppugnaverunt.* Et Scylax in Acarnania poſuit. Livius lib. XXVI. cap. XXIV. *Lævinus Zacynthum vi cepit, & Oeniadas Naſumque Acarnanum captas Aetolis contribuit.* Stephanus quoque: Οἰνιάδαι πόλις Ακαρνανίας πρὸς τῷ Αχελώῳ, ἡ καὶ Ερυσίχη καλουμένη, *Oeniadæ ſunt urbs Acarnaniæ ad Acheloum, quæ etiam Eryſiche adpellatur.* De ſitu etiam Thucydides lib. II. ſub finem: ἐς θάλασσαν ἐξιεὶς [ὁ Αχελῶος] παρ' Οἰνιάδας, καὶ τὴν πόλιν αὐτοῖς περιλιμνάζων, *in mare exit Achelous juxta Oeniadas, ad quorum urbem reſtagnat.* Et Polybius lib. IV. cap. LXV. τοὺς μὲν Οἰνιάδας κεῖσθαι συμβαίνει παρὰ θάλατταν, ἐπὶ τῷ πέρατι τῆς Ακαρνανίας τῷ πρὸς Αἰτωλοὺς συνάπτοντι περὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου. *Oeniadarum oppidum ad mare ſitum eſt, in ultima parte Acarnaniæ, qua Aetolos contingit, circa principium ſinus Corinthiaci.* Extrema verba: *circa principium ſinus Corinthiaci*, ſuſpecta ſunt, quod omnis Aetolia interjecta eſt Oeniadas inter & initium Corinthiaci ſinus. Gentile, *Oeniadæ* eodem quo urbs nomine, ut ex Livii XXXVIII. cap. XI. modo patuit, qui ex Polybii Legat. XXVIII. transſcripſit, cujus verba ſunt, ἡ γὰρ πόλις καὶ ἡ χώρα ἡ τῶν Οἰνιαδῶν, Ακαρνάνων ἔσω. Adde quæ ex Thucydidis lib. II. extremo jam protulimus.

Naſum, quam velut oppidum Acarnanum cum Oeniadis conjunxit Livius lib. XXVI. cap. XXIV. ut modo oſtenſum eſt; Polybio lib. IX. cap. XXXIII. oratione Lyciſci itidem Νῆσος dicta, ſic cum Oeniadis componitur. Ait ibi Acarnanum orator: ἤδη παρῄρηνται μὲν Ακαρνάνων Οἰνιάδας καὶ Νῆσον, *hi jam* [Aetoli] *Acarnanibus Oeniadas & Neſum ademerunt.* Quod vero νῆσος & Dorice νᾶσος Latine *inſula* ſonat, videtur ex iis aliqua, quæ Achelous in mari adgeſtionibus faciat, ut Thucydides lib. II. ſub finem ſcripſit, hoc nomine ſignificari.

Ad peninſulam, cui *Leucadia* nomen eſt, & poſtea, perfoſſo iſthmo, inſulam factam, ut hodieque eſt, Sanctæ Mauræ nomen gerens, quia & ipſa pars fuit Acarnaniæ, nunc accedimus perluſtrandam. Olim peninſulam fuiſſe, ex Homeri carminibus, qui ἀκτὴν ἠπείροιο vocat, *litus Epiri*, hoc eſt Acarnaniæ, probat Strabo lib. X. pag. 311. Tria oppida Homeri memorat, *Neritum*, *Crocyleam*, & *Agylipem*; e quibus primum, Νήρικον Homeri Odyſſ. Ω verſ. 376. (aliis, ut apud Stephanum eſt, Νήριτον, quod alias montis vocabulum eſt) dicit Corinthios, qui iſthmum perfoderint, μετενέγκαντας, *transferentes* poſuiſſe in loco fere, ubi iſthmus fuerat, qui a perfoſſione illa, ut apud Polybium eſt lib. V. cap.

cap. v. διόρυκτος, ſive *Dioryctos*, ut Latine Plinius iv. cap. i. ſcripſit, adpellatur. Scylax eadem fere in Acarnania: αὕτη δ' ἐστι νῦν νῆσος τὸν ἰσθμὸν ἀποτεταφρευμένη, *ea nunc inſula eſt, iſthmo perfoſſo.* Nihil de perfoſſione, neque de inſula Thucydides: ideoque ejus ætate adhuc peninſulam fuiſſe Iſaacus Voſſius ad Scylacem cenſet. Plinius omnem cauſſam dicto loco ita enarrat: *Dein ſinus & Leucadia ipſa peninſula, quondam Neritis adpellata, opere accolarum abſciſſa a continenti ac reddita ventorum flatu congeriem arenæ accumulantium, qui locus vocatur Dioryctus, ſtadiorum longitudine trium. Oppidum in ea Leucas, quondam Neritum dictum.*

Straboni peninſulæ & oppidi eſt idem nomen Λευκάς, *Leucas:* Mela & Plinius urbem *Leucadem*; inſulam ſive peninſulam *Leucadiam* nominarunt, quod etiam Thucydides lib. iii. pag. 237. fecit, Λευκάδα & Λευκαδίαν diſcernens. Ita etiam Livius diſtinxit lib. xxxiii. cap. xvii. *Leucadia nunc inſula, & vadoſo freto, quod perfoſſum manu eſt, ab Acarnania diviſa: tum peninſula erat, occidentis regione arctis faucibus cohærens Acarnaniæ. Quingentos ferme paſſus longæ fauces erant; latæ haud amplius centum & viginti. In his anguſtiis Leucas poſita eſt, colli adplicata verſo in orientem & Acarnaniam. Ima urbis plana ſunt, jacentia ad mare, quo Leucadia ab Acarnania dividitur.* Florus autem lib. iv. cap xi. *Leucadem inſulam* dixit, quæ aliis erat *Leucadia.* Etiam Ovidius Metam. lib. xv. verſ. 289.

Leucada continuam veteres habuere coloni,
Nunc freta circumeunt.

Ab inſula & urbe diſtinguendum promontorium Λευκάτα, *Leucata*; & alia dialecto Λευκάτη, *Leucate.* Livius lib. xxvi. cap. xxvi. *Lævinus, ſuperato Leucate promontorio, quum veniſſet Naupactum, Anticyram inde ſe petiturum edixit.* Florus dicto loco: *poſitis in Epiro caſtris Leucadem inſulam, montemque Leucatem, & Ambracii ſinus cornua claſſe* [Cæſar] *ſuccinxerat.* Virgilius Aeneid. iii. verſ. 274.

Mox & Leucatæ nimboſa cacumina montis,
Et formidatus nautis aperitur Apollo.

nam templum Apollinis in illo monte erat. Et lib. viii. verſ. 676.

- - - totumque inſtructo Marte videres
Fervere Leucaten.

Et Claudianus i. conſul. Stilic. lib. i. verſ. 174.

Nec juga Leucatæ feriens ſpumantia fluctus
Deterrebat hiems.

Eſt autem πέτρα λευκή, *ſaxum album*, in mare prominens Cephaleniam verſus, ut Strabo p. 311. deſcripſit. Ipſa urbs *Leucas maxime clara* fuit, ut Mela refert, & celebris adeo, ut caput eſſet Acarnaniæ. Livius lib. xxxiii. cap. xvii. *Leucade hac ſunt decreta: id caput Acarnaniæ erat, eoque in concilium omnes populi conveniebant.* Et lib. xxxvi. cap. xi. *Is quum Leucadios, quod Acarnaniæ caput eſt, non facile ad defectionem poſſe cerneret impelli.* Situm paullo ante ex Livii xxxiii. diſpeximus. Ita autem in Iſthmo urbs poſita erat, ut magis

 intus,

intus, quam in fauces vergeret, quia Thucydidi Leucas & Apollinis templum intus in cherſoneſo, ſeu intra illius iſthmum erant, lib. III. pag. 237. οἱ μὲν, inquit, Λευκάδιοι τῆς τε ἔξω γῆς δῃουμένης, καὶ τῆς ἐντὸς τοῦ ἰσθμοῦ (ἐν ᾗ καὶ Λευκάς ἐστι, καὶ τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος) πλήθει βιαζόμενοι ἡσύχαζον, *Leucadii, quum ipſorum ager tam extra, quam intra iſthmum (ubi Leucas ipſa ſita eſt & Apollinis templum) vaſtaretur, quieſcebant.* Cicero, quum ex provincia rediret, *Leucade* biduum fere conſumſit, lib. XVI. epiſt. IV. & V. & in portu Tironis litteras exſpectavit, binasque indidem ad ipſum dedit, cui etiam ſuaſit, ut Leucadem feſtinaret venire, atque ibi ſe plane confirmaret. Ita vero *Leucas* in inſula erat, ut eſſet etiam in continenti, quia foſſa, quæ dirimebat, ponte jungebatur, anguſtior adgeſtionibus arenæ facta, ut ſupra Plinius demonſtrabat. Strabo lib. X. pag. 311. τῆς χεῤῥονήσου διορύξαντες τὸν ἰσθμὸν, ἐποίησαν νῆσον τὴν Λευκάδα, - - - νῦν δὲ πορθμὸς γεφύρᾳ ζευκτὸς, *veninſulæ iſthmum perfodientes fecerunt inſulam Leucadiam: nunc vero fretum ponte junctum eſt.* Oppidani Λευκάδιοι, *Leucadii*, ut jam ex Thucydide & Livio perſpectum eſt. Et *Leucadius* Apollo cognominatus, Straboni dicto loco, τὸ τοῦ Λευκάτα Ἀπόλλωνος ἱερὸν, quia templum in monte erat. Propertius lib. III. eleg. XI.

Leucadius verſas acies memorabit Apollo.

A E T O L I A.

Aetolia ab Acheloo flumine ad fretum ſinus Corinthiaci patebat, ſive ad Locros uſque Ozolas. Sed hi termini Aetoliæ univerſæ. Duplex autem erat ſecundum Strabonem lib. X. pag. 310. ἡ μὲν ἀρχαία, ἡ δ' ἐπίκτητος, *Aetolia antiqua, & adjecta.* Definit ἀρχαίαν ἀπὸ τοῦ Ἀχελώου μέχρι Καλυδῶνος παραλίαν, ἐπὶ πολὺ καὶ τῆς μεσογαίας ἀνήκουσαν. - - - ἐπίκτητον δὲ, τὴν τοῖς Λοκροῖς συνάπτουσαν, ὡς ἐπὶ Ναύπακτόν τε καὶ Εὐπάλιον, *Antiquam, ab Acheloo uſque ad maritima Calydonis* [quam Evenus præfluit] *Naupactum verſus & Eupalium.* Colentes Αἰτωλοὶ, *Aetoli*, omnibus hiſtoriis notiſſimi. Poſſeſſivum, *Aetolicus.* Florus lib. II. cap. IX. *Syriatico bello ſucceſſit (& debebat) Aetolicum.* Potentiores facti Aetoli multa in Theſſalia, & Acarnania, & alibi occupaverunt, quæ vero huc non pertinent. Lege bella illorum adverſus Macedonas & Romanos geſta apud Livium Polybiumque. Flumina Aetoliæ *Achelous*, qui ab Acarnania ſeparat: & *Evenus*, ὁ Εὔηνος, qui dividit inter Aetoliam Veterem & Epictetum: hujus curſum & flexiones Strabo lib. X. pag. 310. deſcripſit. Ovidius Metamorph. lib. IX. verſ. 104. de Hercule:

Venerat Eveni rapidas Jove natus ad undas.

Aetoliæ, quam Alexander Acarnan lib. XXXV. Livii cap. XVIII. *umbilicum Græciæ* vocat, Homerus Catalogo verſ. 146. has urbes laudavit:

Οἳ Πλευρῶν' ἐνέμοντο, καὶ Ὤλενον, ἠδὲ Πυλήνην,
Χαλκίδα τ' ἀγχίαλον, Καλυδῶνά τε πετρήεσσαν.

Qui Pleuronem habitabant, & Olenum, & Pylenen, Chalcidemque maritimam & petroſam Calydonem. Ex his *Pleuron* illa ἀρχαία, *vetus* eſt, ut Strabo lib. X. pag. 310. diſtinguit, ſita quondam prope Calydonem; poſt deſerta, & νεωτέρα Πλευρῶν *nova Pleuron* juxta *Aracynthum* montem condita, de qua Plinius IV. cap. II. *in mediterraneo Pleuron, Halicyrna.*

reducta

reducta enim a mari eſt, ut tamen non longius interiora verſus recedat. Pauſanias Achaic. cap. XI. Αἰτωλῶν οἱ Πλευρῶνα οἰκοῦντες, id eſt, *Pleuronii* ſive *Pleuronenſes Aetoli.*

Pleuroni novæ vicina fuit *Olenus*, Ὤλενος, Homero memorata, ſed poſtea ab Aeolibus, ut Strabo tradit, deleta: cujus nominis alia in Achaia Peloponneſi fuit, cum noſtra minime confundenda. Ptolemæus inter Pleuronem & Calydonem poſuit *Olenum* mediam. Montem *Aracynthum* Plinius IV. cap. II. & ex eo Solinus in Acarnania ponunt: Strabo & Dionyſ. Perieg. verſ. 431. in Aetolia. Hic eſt de quo ecloga Virgilii II. verſ. 24.

Amphion Dircæus in actæo Aracyntho.

actæo, interpretantur *ſaxoſo & prærupto*, alii *litorali* utrumque ab ἀκτὴ, quæ & litus, & ſaxa ſcopuloſque ſignificat. Inde Acheloum verſus *Pæanium* erat, quod rex Philippus delevit, ſicut etiam *Ithoriam*, quod utrumque Polybius lib. IV. cap. LXV. narravit. Dirutæ urbis Pæanii materiam (τὰ ξύλα καὶ κέραμον) per amnem Oeniadas devexit, quod argumento eſt, Acheloo amni *Pæanium* adpoſitum fuiſſe.

Supra Aracynthum montem *Conope*, Κωνώπη fuit, ab Acheloo XX ſtadiis, uti ex Polybii lib. IV. cap. LXIV. adparet, remota. Idem Philippi regis iter ex Acarnania Thermum verſus lib. V. cap. VII. deſcribens, ait, in tranſitu Acheloi ad ſiniſtram reliquiſſe *Stratum*, *Agrinium*, *Theſtienſes*: ad dextram vero *Conopen*, *Lyſimachiam*, *Trichonium*, Φοίτεον, *Phœteum.* Siniſteriora, præter Stratum ad ſeptemtrionalem Aetoliam pertinent: quæ dextrorſum cum Conope erant, *Phœteum*, Φοιτεῖαι lib. IV. ejusdem cap. LXIII. Stephano Φοιτίαι, qui vero male dixit urbem Acarnaniæ, quum hoc Polybii loco altero, ſive cap. LXIII. libri IV. de rege dicatur: διελθὼν τὴν Ακαρνανίαν, ἧκε τῆς Αἰτωλίας πρὸς τὴν καλουμένην πόλιν Φοιτείας, *transgreſſus per Acarnaniam, ad Aetoliæ urbem Phœteias venit.*

Ad dextram dicto itinere Philippus relinquebat etiam *Lyſimachiam*, cujus ſitum notat Livius lib. XXXVI. cap. XI. *Ipſe Delphis Naupactum proceſſit. conſilio principum Aetoliæ habito, via, quæ præter Chalcidem & Lyſimachiam fert ad Stratum, ſuis, qui per Maliacum ſinum veniebant, occurrit.* Strabo lib. X. pag. 317. ἠφανισμένην, *exciſam* & ipſam jacere tradit. *Trichonium* autem, Τριχώνιον, quod itidem a dextris illo itinere Philippus apud Polybium lib. V. cap. VII. habuit, videtur inter Lyſimachiam & Phœteum fuiſſe: Stephano quoque πόλις Αἰτωλίας, *oppidum Aetoliæ:* quod Palmerius etiam Straboni lib. X. pag. 310. reſtituit, apud quem in Aetolia veteri corrupte legitur Τεχχίνιον. Quo autem regis iter tendebat, *Thermum*, opulentum oppidum erat, de quo Polybius lib. V. præter locum ex cap. VII. monſtratum antea, etiam cap. VIII. agit plenius. Rex, inquit, difficili via προέβαινε πρὸς τὸ Θέρμον, *progrediebatur Thermum:* item: ἧκε πολλῆς ὥρας ἐπὶ τὸ Θέρμον, *Thermum venit, quum adhuc diei multum ſupereſſet.* Hunc locum καθ' ἕκαστον ἔτος ἀγορᾶς τε καὶ πανηγύρεις ἐπιφανεστάτας, καὶ τὰς ἀρχαιρεσίων καταστάσεις, id eſt, *quotannis mercatum & ludos celebres, etiam comitia Aetolorum* habuiſſe, ibidem teſtatur Polybius. Inter Thermum & Conopen fuit ad *Trichonidem* lacum, urbs *Metapa*, LX. ſtadiis a Thermo. Polybius lib. V. cap. VII ἀφικόμενος δὲ πρὸς πόλιν τὴν καλουμένην Μετάπαν, ἣ κεῖται μὲν ἐπ' αὐτῆς τῆς Τριχωνίδος λίμνης καὶ τῶν παρὰ ταύτην στενῶν. ἀπέχει δὲ σχεδὸν ἑξήκοντα στάδια τοῦ προσαγορευομένου Θέρμου. *Deinde ad oppidum pervenit quod Metapa vocatur, ad Trichonidem lacum & ipſas illius fauces ſitum: ab eo loco, quem Thermum adpellant, ſtadia fere ſexaginta diſtantem.*

Hinc ad *Calydonem* venimus, ad *Evenum* fluvium ſitam, caput totius Aetoliæ. Plinius IV. cap. II. *Aetoliæ oppidum Calydon eſt ſeptem millibus quingentis paſſ. a mari, juxta*

Evenum

Evenum amnem. Olim ab Aeolibus habitatoribus videtur *Aeolis* dicta. Thucydides lib. III. pag. 241. ἀνεχώρησαν ἐς τὴν νῦν καλουμένην Καλυδῶνα, καὶ Πλευρῶνα, καὶ ἐν ταύτῃ χωρία, *abierunt in Aeolidem, quæ nunc Calydon vocatur; & Pleuronem, & alia loca quæ circa ſunt.* Sed quod etiam alibi *Calydon* pro ipſa regione, quæ *Calydonia* eſt, invenitur, quemadmodum illud Lucani lib. VI. verſ. 366.

Evenos Calydona ſecat, - - -

de regione, non de urbe Palmerius interpretatur; regio potius eſt *Aeolis* Thucydidis, quam oppidum regionis, interpretanda. Scylax primo loco in Aetoliæ oppidis ponit: Virgilius lib. VII. verſ. 306. *antiquam Calydona* vocat; & Aeneid. XI. verſ. 270. *pulchram Calydona:* itidem Statius Theb. VII.

- - - *veterem Calydona Dianæ*
Expugnare dedi.

Vide Servium ad prædictum verſum Aeneid. VII. Cæſar Civil. III. cap. XXXV. *Calviſius, præſidiis Calydone & Naupacto rejectis, omni Aetolia potitus eſt.*

Cum Calydone dicto verſu Homerus Χαλκίδα ἀγχίαλον, *Chalcidem litoralem* conjunxerat. Fuit autem ad os Eveni. Thucydides lib. II. pag. 156. κατεῖδον τοὺς Ἀθηναίους ἀπὸ τῆς Χαλκίδος καὶ τοῦ Εὐηνοῦ ποταμοῦ παραπλέοντας, *viderunt, Athenienſes, a Chalcide & Eveno fluvio adnavigare.* Præponitur Chalcis Eveno in hoc curſu, velut ad dextram oſtii adpoſitum oppidum fuerit, quod etiam Strabo, enarrans litus Aetoliæ lib. X. pag. 316. videtur confirmare, ab Acarnania & Oeniadis progreſſus: μετὰ τὸν Εὔηνον τὸ ὄρος ἡ Χαλκίς, *poſt Evenum mons Chalcis*, ſi modo mons in eodem, quo oppidum, fuit latere, ſub quo monte ſitum oppidum erat, ideoque a nonnullis dictum Ὑποχαλκίς, *Hypochalcis*, ut Strabo refert dicto libro p. 310. Definiri latus certo non poteſt: id vero certiſſimum, aberrare Stephanum, quum ab Aetoliæ Chalcide Acheloum ait fluere, deceptus Periegetæ verſu 496.

Νήσων τ' ἄλλάων, ὅσας τ' ἀπὸ Χαλκίδος ἕρπων
Δίνης ἀργυρέης Ἀχελώϊος ἀμφὶς ἐλίσσει.

Inſularum aliarum, quotquot a Chalcide labens verticibus, argenteis Achelous circumdat. Evenum uterque cum Acheloo, ut ex Thucydide & Strabone conſtat, confudit.

Progredienti a Chalcide in ora ortum verſus occurrit *Molycria* oppidum. Strabo lib. IX. pag. 294. ἡ Μολύκρεια δ' ἐστὶ κατὰ τὸ Ἀντίῤῥιον, Αἰτωλικὸν πολίχνιον, *Molycria eſt juxta Antirrhium, Aetolorum oppidulum.* Ptolemæus quoque ab occaſu promontorii Antirrhii lib. III. cap. XV. poſuit. Plinius lib. IV. cap. II. *Calydon juxta Evenum amnem. Dein Macynia, Molycria: cujus a tergo Chalcis mons, & Taphiaſſus.* Ipſum itaque *Antirrhium* ſubſequitur, de quo ibidem Plinius lib. IV. cap. II. *In ora promontorium Antirrhium, ubi oſtium Corinthiaci ſinus, minus mille paſſuum latitudine influentis, Aetolosque dirimentis a Peloponneſo. Promontorium quod contra procedit, appellatur Rhium.* Ipſum fretum, quo Corinthiacus ſinus ex Jonio mari effunditur, etiam *Rhium* perinde vocatur ut promontorium, quod intus eſt in Peloponneſo. Livius lib. XXVII. cap. XXIX. *Aetoli navibus per fretum, quod Naupactum & Patras interfluit (Rhion incolæ vocant) exercitu trajecto,*

jecto, [Achæos] *depopulati erant.* Idem lib. xxviii. cap. vii. *veriti, ne intra Rhium (fauces eæ ſunt Corinthii ſinus) opprimerentur.*

Inter Antirrhium & Naupactum quæ fuerint, incertum plane eſt. Tria quidem memorantur prope Naupactum & in Corinthiaco ſinu Aetolorum fuiſſe, *Erythræ*, *Eupalium* & *Pylene:* ſed citra, ultra fuerint, aut ſupra eam poſita, definire non poſſumus. De *Erythris* Livius lib. xxviii. cap. viii. *miſerat in Corinthium ſinum, profectus ad Erythras Aetolorum, quæ prope Eupalium ſunt, exſcenſionem fecit.* Portus ergo vel locus fuit in litore aptus ad exſcenſionem e navibus faciendam. De *Eupalio* jam in Erythris dixit Livius: & Strabo lib. x. pag. 310. Aetoliam ἐπίκτητον ſive *adjectam* dicit pertinere ὡς ἐπὶ Ναύπακτόν τε καὶ Εὐπάλιον, *ad Naupactum & Eupalium.* Thucydides qui Εὐπόλιον ſcripſit, Locris attribuit. Etiam Stephanus ponit in Locride, ad cujus expoſitionem rejectum volumus. *Pylene* non dubitatur Aetolorum fuiſſe, in quibus etiam Homerum poſuit & Plinius. Homeri verba ſub initium hujus capitis de Aetolia produximus: Plinii, mox proferemus in Naupacto: & Strabo quoque in Aetolia recenſet, addens translatam paulliſper eſſe, & Πρόσχιον, *Proſchium*, mutato nomine, vocitari, lib. x. pag. 311. Thucydides quoque lib. iii. pag. 241. ἐς Πρόσχιον τῆς Αἰτωλίας, dixit, hoc eſt, *in Proſchium Aetoliæ* abierunt. Statius Theb. iv. verſ. 102. *ſcopuloſa Pylene:* & lib. viii. verſ. 483. *torva Pylenes agmina.*

Naupactus, extremum Aetolorum oppidum: nunc Lepanto. De illa Strabo lib. ix. pag. 294. ἡ Ναύπακτος τοῦ Ἀντιρρίου πλησίον. ὠνόμασαι δ' ἀπὸ τῆς ναυπηγίας τῆς ἐκεῖ γενομένης. *Naupactus Antirrhio vicina, a navibus ibi compactis nominata.* Plinius lib. iv. cap. ii. *In Corinthiaco ſinu oppida Aetoliæ, Naupactum, Pylene.* Et Livius lib. xxxv. cap. xii. *Aetoli concilium Naupactum indixerunt.* Ptolemæus tam Antirrhium quam Naupactum in Locris ſcripſit, & illorum quondam fuiſſe Strabo dicto loco refert: addit vero: ἔστι δὲ νῦν Αἰτωλῶν [Ναύπακτος] Φιλίππου προσκρίναντος, *nunc vero Naupactus Aetolorum eſt, Philippo adjudicante.* Sic etiam Scylax atque Plinius Naupactum in Aetolia cenſuerunt.

Intus ſupra Chalcidem duo montes ſunt, quos Strabo lib. x. pag. 310. ὄρη ἱκανῶς ὑψηλά, *montes valde excelſos* vocat; alter *Chalcis*, eodem, quo ſubjectum oppidum nomine: alter Ταφιασσός, *Taphiaſſus*, ſuper quo πολίχνιον Μακυνία, *oppidulum Macynia* fuit poſitum, quod Plinius etiam Aetoliæ oppidis adnumeravit, quæ ultra Calydonem & Evenum amnem ſunt. *Halicyrna* quoque in hoc tractu Aetoliæ fuit Scylacis & Plinii teſtimonio, quo Stephanus confutatur, qui in Acarnania poſuit: locus autem certus adſignari nequit. Nec ſedes certo *Aegitii* (Αἰγίτιον vocat Thucydides lib. iii. pag. 239) quamquam diſtantia a mari eodem auctore non ſit incerta, lxxx ſtadia.

Eſt etiam mons *Corax* Aetoliæ orientalis, in ſeptemtrionem ad Oetam uſque excurrens. Strabo lib. ix. pag. 287. τῆς δὲ πλευρᾶς τοῦ Παρνασσοῦ τὸ μὲν ἑσπέριον νέμονται Λοκροί τε οἱ Ὀζόλαι, καί τινες τῶν Δωριέων, καὶ Αἰτωλοὶ κατὰ τὸν Κόρακα προσαγορευόμενον Αἰτωλικὸν ὄρος, *Latus Parnaſſi occiduum Locri Ozolæ tenent, & Dorienſes quidam, atque Aetoli juxta Coracem montem Aetolicum.* Et lib. v. pag. 310. idem Strabo: ἔχει καὶ ἡ Αἰτωλία μέγιστον μὲν ὄρος τὸν Κόρακα συνάπτοντα τῇ Οἴτῃ, *Aetoliæ etiam maximus mons eſt, Oetæ conterminus.* Et Livius lib. xxxvi. cap. xxx. *Ut ad Coracem eſt ventum (mons eſt altiſſimus inter Callipolin & Naupactum) ibi & jumenta multa ex agmine præcipitata dum ipſis oneribus ſunt, & homines vexati.* Quam hic nominat Aetoliæ *Callipolin*, ſuſpecta eſt Jac. Palmerio Græc. Ant. lib. iv. cap. xxii. at minus, nobis, quia & Stephanus in Κόραξ, ex Polybii lib. xx. profert, μεταξὺ Καλλιπόλεως καὶ Ναυπάκτου, *inter Callipolim & Naupactum.* Non ergo dubium, quin Polybius ita ſcripſerit, quia eodem modo & Livius & Stephanus transſcripſerunt. Mavult laudatus vir Καλλίου πόλεως. Fac vero, ita labi potuiſſe Stephanum:

phanum: quid vero de Livio dicemus, cui vertendum fuiſſet *inter Callium urbem*? Id vero concedo facile, eamdem urbem eſſe Κάλλιπολιν Polybii, Stephani, Livii; & Κάλλιον, *Callium* Pauſaniæ Phoc. cap. XXII. quamvis verus locus & ſedes ignoretur.

Dubiæ quoque poſitionis ſunt, quæ Thucydides lib. III. pag. 238. Aetolis dat mediterraneis, *Potidania*, *Crocylion*, & *Tichium*. ἅμα τῇ ἕῳ, inquit, ἄρας ἐπορεύετο ἐς τὴν Αἰτωλίαν, καὶ αἱρεῖ τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ Ποτιδανίαν, καὶ τῇ δευτέρᾳ Κροκύλιον, καὶ τῇ τρίτῃ Τίχιον, *ſummo mane motis caſtris in Aetoliam pergit: ac primo die Potidaniam expugnat; ſecundo Crocylium: tertia Trichium.* Et Livius lib. XXVIII. cap. VIII. *Haud fefellit Aetolos. nam hominum quod aut in agris, aut in propinquis caſtellis Potidaniæ ac Apolloniæ fuit, in ſilvas monteſque refugit.* Nec illa Livii *Apollonia* nota, niſi Stephani Ἀπολλωνία τῆς Φωκίδος, *Apollonia Phocidis* eſt. Alia *Crocylea*, Κροκύλεια Homeri, Catalogo verſ. 140. quam Strabo in Leucadia peninſula, Palmerius in inſula Ithaca quærendam cenſet.

Inter Acheloum & Evenum in ſeptemtrione erant *Agrinium* & *Theſtia*. Polybius lib. V. cap. VII. quum rex ex Acarnania, Acheloo trajecto, Thermum proficiſceretur, ait a ſiniſtra reliquiſſe Στράτον, Ἀγρίνιον, Θεστιεῖς, *Stratum*, *Agrinium*, *Theſtienſes*.

Sub Pindo & Oeta montibus in tergo Aetoliæ, vel pars illius vel finitima, *Aperantia*, quam Polybius Legat. XXVI. & Livius XXXVI. cap. XXXIII. memorarunt: de qua etiam ſupra, quia Epirum verſus recedit, aliquid diximus. Fuit etiam *Dorica tetrapolis*, id eſt, *Erineus*, *Bojum*, *Pindus*, *Cytinium*, ut Strabo nominatim interpretatur lib. IX. pag. 294. & ipſos Dores hujus loci vocat Δωριεῖς τὴν τετράπολιν οἰκήσαντας, qui πόλεις ἔχον Ἐρινεὸν, Βοῖον, Πίνδον, Κυτίνιον. *Pindus*, Dorica urbs, poſita ad amnem ejuſdem nominis, qui in Cephiſſum deinde infunditur, auctore eodem Strabone. Medio tractu populi fuerunt *Agræi*, ſive *Agrai*, de quibus ſupra quoque dictum fuit, & *Curetes*, & *Aeoles*, & *Ophienſes* ſive *Ophionenſes*, (Ὀφιεῖς Strabonis, Ὀφιονεῖς Thucydidis) ac Naupactum verſus *Apodoti*, *Eurytanes* & alii ignobiles. Vide Thucydidem lib. III. pag. 237. & Strabonem lib. X. pag. 310. qui & *Perrhæbos*, *Athamanes*, & partem *Aenianum*, Aetolis ibidem addidit.

L O C R I S.

Locris, regio Locrorum, Græce Λοκρίς. Mela II. cap. III. *A Macedonia prima eſt Theſſalia, deinde Magneſia, Phthiotis, Doris, Locris, Phocis.* Et paucis interjectis: *in Doride Pindus: in Locride Cynos & Calliaros: in Phocide Delphi & mons Parnaſſus.* Διττὴ [ἡ Λοκρὶς] ἐστὶ, διῃρημένη ὑπὸ τοῦ Παρνασοῦ δίχα, *Duplex Locris eſt*, inquit Strabo IX. p. 287. *diviſa biſariam a Parnaſſo.* Pars citerior eſt Λοκρῶν Ὀζολῶν, *Locrorum Ozolarum*, contenta inter Aetoliam & Phocidem: ulterior trans Parnaſſum eſt, & Thermopylas verſus procurrit, pertinetque ad Euripum Eubœæ. Vide Strabonem dicto loco, & p. 292. Et hi rurſus dividuntur in *Opuntios*, qui ad mare colunt Euboicum; & *Epicnemidios*, utpote ad montem *Cnemidem*, Κνημῖδα, accolentes. Ozolæ etiam dicuntur ἑσπέριοι Λοκροὶ, *occidentales Locri*, Strab. p. 287. quum ceteri vergant in orientem. *Epizephyrii* autem Locri ſunt Straboni p. 294. ἄποικοι, *coloni* Græcorum in Italiam deducti, a quibus *Locri*, urbs Bruttiorum, nominantur; de quibus in Italia actum. Quidam poſthabent diviſionem alteram, omneſque qui trans Parnaſſum ſunt, adpellant Epicnemidios. Scholiaſtes Pindari in Olymp. od. XI. γένη τῶν Λοκρῶν εἰσὶ τρία, Ἐπιζεφύριοι, Ὀζόλαι, Ἐπικνημίδιοι. τούτων οἱ μὲν Ἐπιζεφύριοί εἰσι Λοκροὶ ἐν Ἰταλίᾳ. οἱ δὲ Ὀζόλαι, πρὸς τῇ Αἰτωλίᾳ. οἱ δ' Ἐπικνημίδιοι πρὸς Εὐβοίᾳ. *Locrorum tria ſunt genera, Epizephyrii, Ozolæ, Epicnemidii. Ex his Epi-*

zephy-

zephyrii Locri ſunt in Italia: Ozolæ ad Aetoliam: Epicnemidii juxta Eubœam. Nos tamen Strabonem ſequuti Opuntios ab Epicnemidiis propriis ſeparamus.

OZOLAE LOCRI, qui etiam *Zephyrii* adpellantur, a Naupacto incipiunt & ad Phocenſium uſque fines, anguſto ad mare ſpatio, & vix CC ſtadiorum, procurrunt. Ad mare eſt *Oeanthia.* Pauſanias ſub finem Phoc. ἐπὶ θαλάσσης δὲ Οἰάνθεια καὶ ταύτῃ ὁμοροῦσά ἐστι Ναύπακτος, *mari proxima Oeanthea eſt; cui finitima Naupactus.* Sic & Hellanicus apud Stephanum adpellat. Ipſe Stephanus Οἰάνθη πόλις Λοκρῶν, *Oeanthe urbs Locrorum.* Et Plinius IV. cap. III. *Oeanthe*, Ptolemæus autem Εὐανθία, *Evanthia:* ac Scylax, Ἔυανθις, *Evanthis.* Addit Plinius *Portum Apollinis Phæſtii*, ignotum fere aliis. *Proximi*, inquit, *Aetolis Locri, qui cognominantur Ozolæ, immunes Oppidum Oeanthe, Portus Apollinis Phæſtii, ſinus Criſſæus.* In mediterraneis Ozolarum habet *Phæſtum* oppidum, unde portus cognominatur. *Intus*, inquit, *oppida: Argyna, Eupalia, Phæſtum, Calamiſſus.*

Prope Oeanthen fuit *Oeneon*, Οἰνεὼν, vel mari adpoſitum oppidum, vel proxime ab illo reductum. Thucydides lib. III pag. 238. ὡρμᾶτο ἐξ Οἰνεῶνος τῆς Λοκρίδος, *profectus ex Oeneone Locridis:* & pag. 240. ἐπὶ τὴν θάλασσαν καὶ τὴν Οἰνεῶνα τῆς Λοκρίδος κατέφυγον, *ad mare & Oeneonem refugerunt:* & paucis interjectis: ἐχώρει τῷ στρατῷ ἐπὶ τὴν Ναύπακτον διὰ τῆς Λοκρῶν. καὶ πορευόμενος Οἰνεῶνα αἱρεῖ αὐτῶν, καὶ Εὐπόλιον, *adverſus Naupactum* [ex Delphis] *cum exercitu per Locros contendens, in itinere Oeneonem illorum capit & Eupolium.* Stephanus quoque Οἰνεὼν, Λοκρίδος λιμήν, *Oeneon, portus in Locride.* E quibus ſitus Oeneonis quodammodo cognoſci poteſt, ut tamen incertum maneat, cis Oeanthen, an ultra illam hic portus vel oppidum, vel utrumque.

Ulteriora litoris Plinius dat Phocidi: *Ultra Cirrhæi Phocidis campi, oppidum Cirrha, portus Chalæon, a quo* VII *millibus paſſuum introrſus liberum oppidum Delphi.* Et Ptolemæus Κύῤῥαν, *Cyrrham* in Phocide ſcribit: Χαλεῶς autem, *Chaleos*, quod *Chalæon* Plinii eſt, in Locride ipſi relinquitur: quod oppidum Stephanus, ut Plinius, ſcribit: ut Ptolemæus, in Locride cenſet. Χάλαιον, inquit, πόλις Λοκρῶν. Eadem diſſenſio in *Anticyra* ſive *Anticyrrha*, quæ Ptolemæi diſpoſitione longius in ortum, quam Cyrrha & Chalæon, recedit, & ſic ab ipſo vere videtur in Phocide conſtitui. At Strabo lib. IX. pag. 299. in Oetæa regione dicit Αντίκιῤῥαν εἶναι ὁμώνυμον τῇ ἐν Λοκροῖς τοῖς Εσπερίοις, *Anticirrham ejusdem nominis, cujus eſt illa in Locris occiduis.* Et Livius lib. XXVI. cap. XXVI. *Sita Anticyra eſt in Locride læva parte ſinum Corinthiacum intrantibus.* Adeo incerti ad maris oram ſunt limites Locrorum atque Phocenſium: quod vel ex temporum diverſitate eſt, vel ex permiſtione turbatorum finium.

Intus in hac Locride eſt primum *Eupalium*, prope Aetolorum fines, quod ex Livii lib. XXVIII. cap. VIII. adparet. *Profectus*, inquit, *ad Erythras Aetolorum, quæ prope Eupalium ſunt, exſcenſionem fecit.* Strabo lib. X. pag. 310. ἐπίκτητον ſive *adjectam* Aetoliam dicit pertinere ὡς ἐπὶ Ναύπακτόν τε καὶ Ευπάλιον, *ad Naupactum & Eupalium verſus:* quod vicinum Naupacto Eupalium eſſe non obſcure arguit. In Locride autem fuiſſe, Stephanus adfirmat, Ευπαλία πόλις Λοκρίδος, ἣν Ευπάλιον Αρτεμίδωρός φησι, *Eupalia oppidum Locridis, quod Eupalium Artemidorus dixit.* Et Thucydides, qui Ευπόλιον vocat, lib. III. pag. 238. τὴν λείαν ἐς Ευπόλιον τῆς Λοκρίδος ἀπέπεμψε, *prædam miſit Eupolium Locridis.* Situs eodem libro indicatur pag. 241. ubi Eurylochus Delphis profectus adverſus Naupactum per Ozolas, dicitur in itinere *Eupalium* ſive *Eupolium* expugnaſſe. Ergo a Naupacto in ortum recedit, & ſimul in ſeptemtrionem non nihil inclinat.

Primaria Ozolarum urbs *Amphiſſa* fuit. Pauſanias Phoc. cap. XXXVIII. Δελφῶν δὲ ἀπω-

τέρω ςαδίοις εἴκοσι καὶ ἑκατόν ἐςιν Ἄμφισσα μεγίςη καὶ ὀνομαςοτάτη πόλις τῶν Λοκρῶν, *Delphis* CXX *ſtadiorum itinere Amphiſſa abeſt, Locrorum urbs maxima & nobiliſſima.* Aeſchines contra Cteſiphontem pag. 449. οἱ Λοκροὶ οἱ Ἀμφισσεῖς ἑξήκοντα ςάδια ἄπωθεν οἰκοῦντες Δελφῶν, *Locri Amphiſſenſes ſexaginta ſtadiis abſunt a Delphis.* en quantus diſſenſus! ille CXX habet ſtadia: hic LX. Sed Aeſchines non de urbe loquutus eſt, verum de Amphiſſenſibus, qui a finibus ſuis Athenienſes arcebant. Ex qua parte vero Delphorum, lævane an dextra, Amphiſſa ſita fuerit, non eſt omnino apertum. Plinius IV. cap. III. in Phocide ponit, quo fit, ut in dextrum latus, quod ortum ſolis ſpectat, aut in boream remota ab urbe Delphis fuerit, quia hi in extremo Phocidis, prope Locrorum fines fuere poſiti. Contra Ptolemæus, & Scylax, & Stephanus, & Harpocration in Locride Ozolarum cenſent, ut Delphos a dextra & orientem verſus adſpexerit Amphiſſa. Ptolemæus quoque ab occaſu oppoſuit Delphis, quamquam nimis ab illis removit, ut tamen in plaga conſentiat; diſtantiam definiat Pauſanias. Oppugnaverunt Romani, ut Livius lib. XXXVII. cap. V. ſeq. tradidit: ſed ſoluta tandem obſidio fuit, cap. VII. Plinio *Amphiſſa immunis* eſt lib. IV. cap. III. Quam longe a mari fuerit, non ſatis liquet. In mediterraneis ſcripſit Ptolemæus, & Scylax quoque, qui in maritimis videtur numerare: ſed commode interpretandus, ne ceteris omnibus contradicat. Pauſanias dicto loco ſub finem rerum Phocicarum deſcribit, ut mari quidem adpropinquantem, non autem ἐπὶ θαλάσσης, *adpoſitam mari*, ſeu proximam.

Sunt & aliæ Ozolarum Locrorum mediterraneæ urbes, ut Scylax & Pauſanias dicto loco referunt: ſed vix alia certo cognita quam Μυωνία, *Myonia*, ſita, ut ibidem Pauſanias deſignavit, ἄνω μὲν ὑπὲρ Ἀμφίσσης, πρὸς ἤπειρον, ςαδίοις ἀπωτέρω τριάκοντα Ἀμφίσσης, *ſuperiore loco ſupra Amphiſſam, triginta ſtadiis ab illa in mediterranea recedens.* Stephano eſt Μύων, πόλις Λοκρῶν ἐν ἠπείρῳ, *Myon, oppidum Locrorum in mediterraneis.* Oppidanos Thucydides lib. III. pag. 241. Μυωνεῖς, *Myonenſes* vocat, ὁμόρους, *finitimos* Amphiſſenſibus. Quæ ultra ſunt & Locridem in ſeptemtrionem continuant, a Stephano Phocenſibus adjudicantur, ad quorum deſcriptionem etiam reſervamus. *Alopes* ſedes incerta, quam alii Ozolis adſcribunt, alii Epicnemidiis, ipſo Strabone rem in dubio relinquente. Stephanus ſextam hujus nominis περὶ Λοκρίδα, *circa Locridem poſuit:* Plinius IV. cap. VII. inter Narycium & Scarphiam, atque ita ſupra Cnemidem.

EPICNEMIDII LOCRI Parnaſſo ab Ozolis ſeparati: ab illo monte ad ſinum uſque Maliacum habitabant. Nomen eſt, ut Strabo IX. pag. 287. tradit, ἀπὸ ὄρους Κνημῖδος, *a monte Cnemide*, quem Euſtathius in Periegetæ verſ. 426. ex male intellecto Strabone putat κείμενον περὶ τὸ ὄρος τὴν Οἴτην, *juxta Oetam ſitum eſſe:* ſed quia Ptolemæus oppidum Κνημῖδες, *Cnemides*, quod haud dubie a monte, cui adjacet, ad ſinum Maliacum locavit, montem etiam ibidem fuiſſe *Cnemidem* ſuſpicamur, niſi juga longa velis intelligere, quæ ab Oeta ad mare producantur.

Ad ſinum illum, ab Opuntiorum limite, fuerunt *Cnemides*, Κνημῖδες, Ptolemæi oppidum, quamquam is male Opuntiis, quia in limite eſt, adjudicavit. Mela lib. II. cap. III. quamvis ſine ordine, *Thermopyle, Opoes, Scarphia, Cnemides, Alope.* Strabo lib. IX. pag. 293. μετὰ Δαφνοῦντα Κνημῖδες χωρίον ἐρυμνὸν, *poſt Daphnuntem Cnemides ſunt, natura munitus locus vel oppidum.* Singulari numero Scylax Θρόνιον, Κνημὶς, *Thronium, Cnemis*, qui vero male in Phocide utrumque recenſet.

In ora ſequitur *Scarphia* ſive *Scarphêa*, quæ Græce Σκαρφία Straboni lib. I. pag. 41. eidemque Σκάρφη, *Scarphe* lib. IX. pag 293. pluribus, Ptolemæo, Stephano, Appiano in Syriac. Σκάρφεια, *Scarphêa:* Plinius *Scarphia.* Livius lib. XXXI. cap. III. *Quintius ab*

ab Elatia profectus, præter Thronium & Scarpheam, ad Thermopylas pervenit. Et Stephanus: Σκάρφεια, πόλις Λοκρίδος, τῶ Θερμοπυλῶν ἐγγύς, *Scarphea oppidum Locridis prope Thermopylas.* Si Σκάρφη illa Strabonis hæc Σκάρφεια eſt (Caſaubonus enim mavult Τάρφη legi) ϛαδίοις ὑπερκειμένη τῆς θαλάσσης δέκα, *decem ſtadiis a mari abeſt*, ἐφ᾽ ὕψυς, *in ſublimi loco* poſita.

Propior Thermopylis *Nicæa.* Strabo dicto lib. IX. pag. 293. ἔπειτα Νίκαια καὶ αἱ Θερμοπύλαι, *deinde* [poſt Scarphen] *Nicæa eſt, & Thermopylæ.* Ad mare fuit. Polybius excerpt. lib. XVII. cap. I. συνεγγίσαντες κατὰ Νίκαιαν πρὸς τὴν θάλατῖαν, *adpropinquantes mari juxta Nicæam:* de ſinu autem Maliaco agit. Et Livius lib. XXXII. cap. XXXII. *In ſinu Maliaco prope Nicæam litus elegere.*

Inter Cnemides & Scarphiam amnis *Boagrius* effunditur, ad cujus oſtium portus eſt: intus, XX ſtadiis a portu, præterfluit *Thronium*, præcipuam Epicnemidiorum urbem. Strabo lib. IX. pag. 293. diſtantiam a mari & adluvionem *Boagrii* notavit. Plinius lib. IV. cap. VII. *Thronium, juxta quod Boagrius amnis defertur in mare.* Non procul a mari fuiſſe, etiam Livius commonſtrat lib. XXXVI. cap. XX. *Decem naves regiæ ad Thronium in ſinu Maliaco ſtabant.* Pauſanias Eliac. I. cap. XXII. Λοκροὶ ἐκ Θρονίυ τῆς ἐπὶ Βοαγρίῳ ποταμῷ, *Locri ex Thronio, quæ* [urbs] *ad Boagrium flumen ſita eſt.* Homerus Catalogo verſ. 40.

> Τάρφην τε, Θρόνιόν τε, Βοαγρίου ἀμφὶ ῥέεθρα,
> *Tarphamque Throniumque, circa Boagrii fluenta.*

Diodorus Siculus lib. XII. cap. XLIV. de Cleopompo, Athenienſium duce: τὴν παραθαλάττιον τῆς Λοκρίδος ἐδῄωσε, καὶ πόλιν Θρόνιον ἐξεπολιόρκησε, τοῖς δὲ ἀντιταξαμένοις τῶν Λοκρῶν συνάψας μάχην ἐνίκησε περὶ πόλιν Ἀλόπην, *maritimam Locrorum oram vaſtavit, & Thronium obſidione cepit, & Locros acie vicit circa Alopen.* Nam & *Alope* in illa tractu fuit, ſed intus, quam etiam Thucydides lib. II. pag. 118. in eadem Cleopompi hiſtoria, ac dictis locis Mela atque Plinius memoraverunt.

Fuit ibidem etiam *Naryx*, ſive *Narycum*, ſeu *Narycium* Ajacis patria. Stephanus: Νάρυξ πόλις Λοκρίδος. τινὲς δὲ Νάρυκον τὴν πόλιν φασὶν, ἐξ ἧς Αἴας. *Naryx urbs Locridis. Quidam vero Narycum urbem vocant, ex qua erat Ajax.* Plinius IV. cap. VII. Oppida [Epicnemidiorum] *Narycion, Alope, Scarphia.* Ex his locris erant qui in Italiam migraverunt. Virgilius Aeneid. III. verſ. 399.

> *Heic & Narycii poſuerunt mœnia Locri,*

quamvis Strabo ex Ozolis voluerit deductos. *Tarpha* Homeri, jam dicto verſu; etiam *Calliarus* ejuſdem & Strabonis, incertæ poſitionis ſunt. Epicnemidiorum fuiſſe, & ordo & adſociatio oppidorum apud Homerum videntur adprobare:

> Οἱ Κῦνόν τ᾽ ἐνέμοντ᾽ Ὀπόεντά τε, Καλλιαρόν τε,
> Βῆσσάν τε, Σκάρφην τε, καὶ Αὐγειὰς ἐρατεινὰς,
> Τάρφην τε, Θρόνιόν τε Βοαγρίυ ἀμφὶ ῥέεθρα.

Qui Cynum habitabant, & Opuntem ac Calliarum, & Beſſam, ac Scarphen & amabiles Augeas: Tarphenque Throniumque, circa Boagrii fluenta. De Cyno & Opunte mox in Opuntiis; etiam de Beſſa & Augeis: *Calliarum* autem Epicnemidiis manet; etiam *Scarpha* & *Tarpha*, ſeparata oppida.

Supereſt *Daphnûs*, olim Phocenſium, poſtea Locrorum factus ditionis. Strabo utrumque declarat. Lib. I. pag. 41. a Phocide ita cognominat, ἕως τοῦ Φωκικοῦ Δαφνοῦντος, *uſque ad Daphnuntem Phocium.* Et lib. IX. pag. 286. ἡ Φωκὶς ἐστὶ πρὸς ἄρκτον παραβεβημένη τῇ παραπλησίως ἀπὸ θαλάσσης εἰς θάλασσαν τό γε παλαιόν. ὁ γὰρ Δαφνοῦς οὐκ ἦν τότε τῆς Λοκρίδος, σχίζων ἐφ᾽ ἑκάτερα τὴν Λοκρίδα, καὶ μέσος ταττόμενος τοῦ τε Ὀπουντίου κόλπου, καὶ τῆς τῶν Ἐπικνημιδίων παραλίας. νῦν δὲ Λοκρῶν ἐστὶν ἡ χώρα. τὸ δὲ πόλισμα κατέσκαπται, ὥστε οὐκ ἐκεῖ καθήκειν οὐκέτι μέχρι τῆς πρὸς Εὐβοίᾳ θαλάττης ἡ Φωκίς. *Phocis ſeptemtriones verſus juxta Bœotiam porrecta a mari ad mare antiquitus. Daphnûs enim tunc non erat Locridis, ſed eam utrimque dividebat, medius inter ſinum Opuntium & oram Epicnemidiorum. Nunc Locrorum ea eſt regio: urbs ſolo æquata. Itaque non jam ad Euboicum mare pertingit Phocis.* Satis hinc de Daphnunte cognoſcitur.

Tandem fuit etiam proxime Thermopylas Ἀλπηνὸς πόλις πρώτη ἐοῦσα τῶν Λοκρίδων πρὸς Μηλιέων, ut Herodotus deſcribit lib. VII. cap. CCXVI. id eſt, *urbs Alpenus prima Locricarum adverſus Malienſes*: quam cap. CLXXVII. dixerat κώμην ἀγχοτάτω τῆς ὁδοῦ, Ἀλπηνοὺς οὔνομα, *vicum, prope viam* [anguſtam Thermopylarum] *Alpenos nomine.*

Ipſæ autem *Thermopylæ* anguſtus tranſitus inter mare & præruptos montes, ſilvis inperviis horrendos, ex Theſſalia in Locridem ſunt & Bœotiam: ab Herodoto lib. VII. cap. CLXXVI. ita deſcriptæ: τῶν Θερμοπυλέων τὸ μὲν πρὸς ἑσπέρης, ὄρος ἄβατόν τε καὶ ἀπόκρημνον, ὑψηλὸν, ἀνατεῖνον ἐς τὴν Οἴτην. τὸ δὲ πρὸς τὴν ἠῶ τῆς ὁδοῦ, θάλασσα ὑποδέκεται καὶ τενάγεα. ἔστι δὲ ἐν τῇ ἐσόδῳ ταύτῃ θερμὰ λουτρὰ, *Thermopylarum quod ad occidentem vergit, mons eſt inacceſſus & prealti præcipitii, procurrens uſque ad Oetam: quod autem viæ in ortum vergit, id a maris excipitur illuvie.* Et Livius lib. XXXVI. cap. XV. *intra ſaltum Thermopylarum ſe recepit. Id jugum ſicut Apennini dorſo Italia dividitur, ita mediam Græciam dirimit* [videlicet Oetæ & Pindo continuum.] - - - - *Hoc jugum ab Leucate & mari ad occidentem verſo per Aetoliam ad alterum mare orienti objectum tendens, ea aſpreta rupesque interjectas habet, ut non modo exercitus, ſed ne expediti quidem facile ullos ad tranſitum calles inveniant. Extremos ad orientem Oetam vocant, quorum quod altiſſimum, Callodromum adpellatur: in cujus valle ad Maliacum ſinum vergente iter eſt non latius quam ſexaginta paſſus. Hæc una militaris via eſt, qua traduci exercitus, ſi non prohibeantur, poſſint: ideo Pylæ, & ab aliis, quia calidæ aquæ in ipſis faucibus ſunt, Thermopylæ locus adpellatur.* Aliquibus locis via tam anguſta eſt, ut unum modo vehiculum capiat, ideoque ἁμαξιτὸς μούνη dicta Herodoto prædicto cap. CLXXVI. libri ſeptimi.

OPUNTII LOCRI ab Epicnemidiis in auſtrum vergunt ad Bœotos uſque, dicti ab urbe *Opunte*, primaria illorum. Strabo lib. IX. pag. 293. Ὀποῦς ἐστὶ μητρόπολις. ἀπέχει δὲ θαλάσσης περὶ πεντεκαίδεκα σταδίους, *Opûs eſt metropolis, diſtans a mari circiter ſtadia* XV. Livius lib. XXXII. cap. XXXII. *quum Quintius in Phocide ac Locride hiberna diſpoſita haberet, Opunte orta ſeditio eſt.* Patria Patrocli fuit, quod præter Homerum, etiam ex illo Ovidii adparet lib. I. Pont. epiſt. III. verſ. 73.

Cæde puer facta Patroclus Opunta reliquit.

Contracta hæc forma eſt vocabuli: plana Ὀπόεις, & Latine *Opoes.* Mela II. cap. III. Thermopylæ, *Opoes*, *Scarpha*, *Cnemides.* Homerus Catalogo verſ. 38.

Οἵ Κῦνόν τ᾽ ἐνέμοντ᾽ Ὀπόεντά τε - - -

qui

qui Cynum colebant & Opoentem. Et Pindarus Olymp. od. IX.

Κλεινᾶς ἐξ Ὀπόεντος - -

clara ex Opoente. Hinc formatur Ὀπούντιος, *Opuntius*; ut Plin. IV. cap. VII. in Epicnemidiis: *Oppida, Opûs: unde & ſinus Opuntius.* Et Thucydides lib. III. pag. 233. ἐπὶ Λοκροῖς Ὀπουντίοις, *contra Opuntios.*

Sexaginta ſtadiis ſupra Opuntem, Thermopylas verſus, eſt *Cynus*, Κῦνος, Plinio *Cynos* dicto loco, navale Opuntiorum. Strabo, poſtquam dixerat Opuntem XV ſtadiis a mari abeſſe, addit: ἀπέχει δὲ τοῦ ἐπινείου καὶ ἑξήκοντα. Κῦνος δ' ἐστὶ τὸ ἐπίνειον, *abeſt vero* [Opus] *a navali ſexaginta ſtadia. Cynos autem eſt navale illud.* Mela dicto loco: *in Locride Cynos & Calliaros.* Livius lib. XXVIII. cap. VI. *claſſem inde ad Cynum Locridis emporium (id eſt Opuntiorum urbis, mille paſſuum a mari ſita) trajecit.* Homeri teſtimonium paullo ante bis productum fuit. Hic terminus erat Opuntiorum, ſupra quem a quinquaginta ſtadiis ſita erat *Cnemis* vel *Cnemides*, prima urbs Epicnemidiorum: quam diſtantiam itidem Straboni acceptam referimus.

Beſſam quoque Homeri huc referunt, cujus ex Catalogo verſum 39. ſupra etiam propoſuimus,

Βῆσσάν τε, Σκάρφην τε, καὶ Αὐγειὰς ἐρατεινάς.

quod Seneca Troade, quum chorum quærentem introduxit,

Quæ vocat ſedes habitanda captas?

videtur imitatus eſſe, enumerationi aliarum ſubjiciens verſu 848. hæc oppida:

Beſſan & Scarphen? Pylon an ſenilem?

Strabo πεδίον, *campum* dixit lib. IX. pag. 293. Καλλίαρος, inquit, οὐκέτι οἰκεῖται. ἑξῆς δὲ Βῆσσά τι πεδίον, *Calliarus habitari deſiit: deinceps Beſſa eſt campus.* addit: δρυμώδης τόπος ἐστὶ, *ſilveſter locus eſt.* Sive ergo campus, ſive etiam oppidum quondam fuit, veram ejus ſedem æque ac *Augearum* Homeri, ignoramus. Tandem etiam *Larymna* quondam Opuntiorum fuit: poſtea ultro acceſſit ad Bœotos. Pauſanias Bœot. cap. XXIII. συνετέλει ἐς Ὀποῦντα ἡ Λάρυμνα τὸ ἀρχαῖον, *cum Opunte olim cenſebatur Lacrymna.* Creſcente vero Thebanorum potentia, ἑκουσίως μετετάξαντο ἐς Βοιωτούς, *ultro ad Bœotos ſe adjunxerunt.* Unde eſt quod ibidem dicitur: ἔστιν ἐπὶ θαλάσσης Βοιωτῶν πόλις Λάρυμνα, *eſt ad mare Bœotorum urbs Larymna.* Plinius lib. IV. cap. VII. *Rurſus Locrorum ora, in qua Larymna, Thronium.* atque ita etiam unam tantum Larymnam agnovit. Quod vero Strabo non diſtinxit tempora Larymnæorum, in errorem incidit, ut duas crederet *Larymnas* eſſe, alteram Bœotorum, alteram Locrorum, lib. IX. pag. 280.

PHOCIS.

Phocis inter Bœotos & Locros continetur, olim amplior, a ſinu Corinthiaco ad mare uſque Euboicum patens, ut ſupra in Daphnunte Locrorum demonſtratum eſt. Si Diony-

Dionyſio Periegetæ credimus, ad Thermopylas protenſa quondam fuit. Verſu enim 438. ait:

Ελκομένη βορέην ῃ, κατὰ ςόμα Θερμοπυλάων,

ad boream vergens & os Thermopylarum, videlicet Φωκὶς ἄρȣρα, *Phocidis regio.* Sed hac parte olim exciderant Phocenſes, & ad anguſtiores limites redacti ſunt.

Urbes Phocenſium Pauſanias in Phoc. cap. III. recitavit, ſed quarum plurimæ bello Perſarum in vicos demutatæ fuerunt, quædam funditus exciſæ. A litore ſinus Corinthiaci incipimus, ubi quidam limitem turbarunt Locris ad Anticyram productis: plures autem *Cirrham* conſtituunt primam urbem Phocenſium. Pauſanias Phoc. cap. XXXVIII. ἡ γῆ ἡ Λοκρῶν τῶν καλȣμένων Οζολῶν πρoσεχὴς τῇ Φωκίδι ἐςὶ κατὰ τὴν Κίῤῥαν, *Ager Locrorum, qui ſunt Ozolæ vocati, Phocidem contingit juxta Cirrham.* Strabo lib. IX. pag. 288. ὑποπέπτωκε τῇ Κίρφει πόλις ἀρχαία Κίῤῥα ἐπὶ τῇ θαλάττῃ ἱδρυμένη, *Subjacet Cirphi* [monti apud Delphos] *urbs antiqua Cirrha, mari adpoſita.* Plinius lib. IV. cap. III. *Ultra* [Locros] *Cirrhæi Phocidis campi, oppidum Cirrha Chalæon.* Fuit navale Delphorum, quia egregium portum habuit. Pauſanias ibidem cap. XXXVII. ἐς ᾗ Κίῤῥαν, τὸ ἐπίνειον Δελφῶν, ὁδὸς μὲν ςαδίων ἑξήκοντά ἐςιν ἐκ Δελφῶν, *via ſexaginta ſtadiorum ducit a Delphis Cirrham, quod eſt navale Delphorum.* Strabo vero dicto loco ὀγδοήκοντα πȣ ςαδίων ἀνάβασιν, *octoginta ſtadiorum adſcenſionem* a Cirrha Delphos poſuit.

Quem Plinius conjungit *Chalæon* portum, quia Ptolemæus & Stephanus Locris attribuunt, ſupra quoque in Locride expoſuimus. Supra eum *Criſſa* oppidum, diſtincta a *Cirrha*, ſecus ac in Etymologico eſt. Homerus quidem, ſi Pauſaniæ dicto loco recta eſt obſervatio, *Criſſam* quæ Cirrha eſt, adpellavit. Diverſa autem oppida eſſe Ptolemæus, Plinius, Strabo confirmant. Hic certe lib. IX. pag. 288. poſt Cirrhæ expoſitionem: ἐφεξῆς ἐςὶν ἄλλη πόλις Κρίσσα, ἀφ᾽ ἧς ὁ κόλπος Κρισσαῖος, *deinde eſt alia urbs Criſſa, a qua ſinus Criſſæus adpellatur.* Is idem eſt multis qui vulgo *Corinthiacus* vocatur: ſed propre *Criſſæus* eſt pars illius Corinthiaci, excurſus maris ad Criſſam, quia Strabo lib. VIII. pag 231. dicit, ab Rhio & Antirrhio διίςαται πάλιν ἡ παραλία μετρίως ἑκατέρωθεν. προϊȣ̃σα δ᾽ εἰς Κρισσαῖον κόλπον, ἐνταῦθα τελευτᾷ, *rurſus litora invicem mediocriter diducuntur, & uſque Criſſæum ſinum procedit litus, & ibi deſinit.* At Corinthiacus ſinus eſt totus a freto Antirrhi ad iſthmum Achaicum. Plinius lib. IV. cap. II. *In ora promontorium Antirrhium, ubi oſtium Corinthiaci ſinus, minus mille paſſuum latitudine influentis.* Et Polybius lib. IV. cap. LXV. Oeniadarum urbem, quæ in extrema ora Acarnaniæ & Aetoliæ ſita eſt, dixit κεῖσθαι περὶ τὴν ἀρχὴν τȣ̃ Κορινθιακȣ̃ κόλπȣ, *jacere prope initium ſinus Corinthiaci.* Ipſa urbs *Criſſa* perinde ac Cirrha, Strabonis ævo deleta erat. Lib. IX. pag. 288. ἥ τε Κίῤῥα καὶ ἡ Κρίσσα κατεσπάσθησαν.

Anticirrha ſive *Anticyra*; utroque modo ſcribitur: Strabo lib. IX. pag. 288. Mss. & p. 299. Ἀντίκιῤῥα; at Pauſanias Phoc. cap. XXVI, & Stephanus, Ἀντίκυρα, & Livius *Anticyra.* Hic lib. XXXII. cap. XVIII. *Anticyra in Phocide in Corinthiacum verſa ſinum:* quamvis antea lib. XXVI. cap. XXVI. dixerat, *ſitam Anticyram eſſe in Locride, læva parte ſinum Corinthiacum intrantibus.* Ultra modum enim fines Locridis heic prorogavit: niſi forte *a Locride* eſt legendum. Neque enim putandum eſt, aliam in Locride, aliam in Phocide fuiſſe Anticyram. Fuit quidem alia, ſed in Maliaca regione, ἐν Μαλιεῦσιν, ut Stephanus ex Apollodoro refert; ſive ut Strabo dicto libro p. 288. κατὰ τὸν Μαλιακὸν κόλπον καὶ τὴν Οἴτην, *juxta Maliacum ſinum & montem Oetam:* & hæc ſecundum utrumque, Ste-

Stephanum & Strabonem, elleborum præſtantiſſimum fert, quod Phocicæ tribuit Pauſanias cap. XXVI. Hinc adagium, quo Horatius etiam uſus eſt lib. II. ſatyr. III. verſ. 166.

Navigat Anticyram, - - - -

de homine parum ſanæ mentis. Et de Arte poët. verſ. 300.

Si tribus Anticyris caput inſanabile. - - -

De Phocica etiam Plinius lib. IV. cap. III. *oppidum Criſſa*, & cum Bulenſibus *Anticyra*. De Bulenſibus autem in mediterranea Phocide agemus. Gentile Ἀντικυρεὺς, Pauſaniæ dicto loco.

Vicinus Anticyræ fuit *Medeon*, Μεδεὼν, cognomine *Phocicus*, quo a Bœotico, altero hujus nominis diſcernitur. Strabo lib. IX. pag. 289. Μεδεὼν ὁ μὲν Φωκικὸς ἐν τῷ Κρισσαίῳ κόλπῳ, διέχων Βοιωτίας σταδίων ἑκατὸν ἑξήκοντα. ὁ δὲ Βοιωτικὸς ἀπ' ἐκείνου κέκληται, *Medeon Phocicus in Criſſæo ſinu eſt, diſtans a Bœotiæ Medeone ſtadiis* CLX. *Bœoticus autem ab illo nomen habet.* Nominis originem inverſam mavult Palmerius, quia Homerus Bœotici meminerit: non item Phocici Medeonis. Everſus fuit haud dubie ſacro bello a Philippo rege. Pauſanias Phoc. cap. XXXVI. κεῖται ἡ πόλις [Ἀντίκυρα] κατὰ Μεδεῶνος τὰ ἐρείπια, *Sita Anticyra juxta Medeonis ruinas.* Ipſa autem Anticyra non una ab rege deleta fuit, ut vir clariſſimus ex κεῖται Pauſaniæ probari credit; ſed Strabonis ætate συμμένει, *ſuperabat*, everſis ceteris, lib. IX. pag. 288.

Extremus portus Phocenſium eſt *Mychus*, ὁ Μυχὸς, e regione Heliconis & Aſcræ ſitus. Strabo lib. IX. pag. 291. ὁ λιμὴν ὕστατος, ὁ προσαγορευθεὶς ἀπὸ τοῦ συμβεβηκότος ὑπὸ τῷ Ἑλικῶνι καὶ τῇ Ἄσκρῃ κείμενος, *portus Phocenſium extremus, de quo ſupra diximus, Mychus a ſitus caſu adpellatur.* Caſus ille eſt, quod μυχὸς intimum receſſum ſinus ſignificat, ut antea quoque pag. 288. declaraverat, ubi hoc addidit, κατὰ τοῦτον τὸν λιμένα, *juxta hunc portum*, Heliconem ſinui Criſſæo ἐπικεῖσθαι, *imminere.*

In mediterraneis Phocenſium fuit urbs clariſſima *Delphi*, quæ alio nomine *Pytho*, vel *Pythia* vocata fuit. Pauſanias Phoc. cap. VI. Χρόνου δὲ ὕστερον καὶ Πυθὼ τὴν πόλιν, οὐ Δελφοὺς μόνον ἐκάλεσαν οἱ περιοικοῦντες, *interjecto tempore urbem ipſam non ſolum Delphos, ſed etiam Pytho nominarunt finitimi.* Et Didymus, Homeri ſcholiaſtes, ad Catalogi verſ. 26.

Οἳ Κυπάρισσον ἔχον, Πυθῶνά τε πετρήεσσαν,

ſic commentatus eſt: Καὶ αὕτη πόλις Φωκίδος. τὸ πρότερον δὲ ἐκαλεῖτο Παρνασία νάπη, ὡς ἀπὸ τοῦ παρακειμένου ὄρει. ἔπειτα Πειθών. ὕστερον δὲ Δελφοί, *Python urbs Phocidis eſt, quæ prius Parnaſſia vallis vocata fuit, deinde Pytho, tandem Delphi.* Sæpe poetis *Pytho* urbs eadem, quæ Apollinis oraculum habebat, id eſt, Delphi. Homerus Odyſſ. Θ verſ. 79.

Ὡς γάρ οἱ χρείων μυθήσατο Φοῖβος Ἀπόλλων
Πυθοῖ ἐν ἠγαθέῃ,

Ut ei vaticinans Phœbus Apollo in urbe divina Pythone prædixerat. Pindarus Olymp. od. II. verſ. 71. ἐν Πυθῶνι χρησθὲν, *Pythone* ſeu *Delphis oraculum editum.* Et Apollonius lib. I. Argonaut. verſ. 308.

Δῆλον ἀν' ἠγαθέην, ἠὲ Κλάρον, ἢ ὅγε Πυθώ,
Per Delum ſacram, vel Clarum, vel Pythonem,

in quibus Apollinis templa ſunt & oracula. Non ergo cum Ptolemæo conſentimus, qui Pythiam & Delphos, tamquam diverſa oppida, ſeparavit: niſi forſitan pars, quæ templum habuit, Pytho vel Pythia vocata fuit, ſed ita numeris Ptolemæi, qui longius ſejungunt, non convenit. Sita urbs ſub Parnaſſo ſeu in adſcenſu illius, a Cirrhæ portu LX ſecundum Pauſaniam; LXXX ſecundum Strabonem, ut ſupra in *Cirrha* monſtratum eſt. Clariſſima urbs Apollinis fano & oraculo fuit. Fanum editiore loco ſeu ſupra urbem poſitum fuit, ſive, ut Strabo refert, κατὰ κορυφήν, *juxta verticem*, lib. IX. pag. 288. Originem oraculi Diodorus ſcripſit lib. XVI. cap. XXVI. etiam loci indolem, χάσμα videlicet, *voraginem* in rupe Parnaſſi, cui tripus fuit impoſitus, quod adytum templi poſtea ſuperſtructi. Acceſſum a mari ad urbem ex inſidiis regi Eumeni paratis intelligimus, apud Livium lib. XLII. cap. XV. Umbilicum Græciæ, immo terrarum orbis eſſe olim creditum fuit. Idem Livius lib. XXXVIII. cap. XLVII. oratione Manlii: *etiam Delphos, quondam commune humani generis oraculum, umbilicum orbis terrarum Galli ſpoliaverunt.* Strabo de Delphico fano, libro dicto p. 289. τῆς Ἑλλάδος ἐν μέσῳ, πῶς ἐστὶ τῆς συμπάσης τῆς τε ἐντὸς ἰσθμοῦ καὶ τῆς ἐκτός. ἐνομίσθη δὲ καὶ τῆς οἰκουμένης, καὶ ἐκάλεσαν τῆς γῆς ὀμφαλόν. *In medio totius Græciæ, tam ejus quæ intra iſthmum, quam quæ extra eſt, ſitum: immo creditum etiam, in medio terrarum orbis: ideo umbilicum terræ vocant.* Quod an verum ſit, lib. I. cap. IV. diſputatum eſt.

Non longe a Delphis in eodem Parnaſſi jugo fuit *Cypariſſus*, oppidum vel pagus. Homerus Catalogo. verſ. 26.

Οἳ Κυπάρισσον ἔχον, Πυθῶνά τε πετρήεσσαν,
Qui Cypariſſum habitabant, & Pythonem petroſam.

Strabo ait, eſſe qui pagum Lycoreia interpretentur. Aliis oppidum eſt. Stephanus: Κυπάρισσος, πόλις ἐν Παρνασσῷ κατὰ τοὺς Δελφούς, *Cypariſſus oppidum in Parnaſſo juxta Delphos.* Et Dicæarchus verſ. 80.

Ἐν τῇ μεσογείᾳ δ' ἐστὶ Κυπάρισσος πόλις.
In mediterraneo urbs Cypariſſus eſt.

Et Statius lib. VII. Thebaidos verſ. 344. [colunt]

- - - *qui Panopen, qui Daulida, qui Cypariſſon.*

In ſummo Parnaſſo *Lycorea* ſive *Lycoria*, quam primum Delphi inhabitarunt, antequam degreſſi circa fanum Apollinis ædificarent & colerent. Nomen a lupis ducibus quos ſequuti tutiorem locum inveniſſent. Pauſanias Phoc. cap. VI. refert, Deucalionis cataclyſmo ſervatos, ἐς τοῦ Παρνασσοῦ τὰ ἄκρα, *in Parnaſſi juga*, ululatum luporum ſequutos, refugiſſe: ideo πόλιν ἣν ἔκτισαν, ἐκάλεσαν ἐπὶ τούτῳ Λυκώρειαν, *urbem quam illic condiderint, vocaſſe Lycoreiam.* Alii a conditore Lycoro nomen ducunt. Et Strabo lib. IX. pag. 288. ὑπέρκειται αὐτῆς ἡ Λυκώρεια, ἐφ' οὗ τόπου πρότερον ἵδρυντο οἱ Δελφοὶ ὑπὲρ τοῦ ἱεροῦ νῦν.

νῦν δ' ἐπ' αὐτῷ οἰκοῦσι περὶ τὴν κρήνην τὴν Κασαλίαν, *Supra eam* [urbem quæ ad fanum eſt] *ſita Lycorea, quo in loco antiquitus Delphi ſupra templum incolebant: nunc ad ipſum degunt templum circa fontem Caſtalium.*

Fons ergo *Caſtalius* ad radices Parnaſſi eſt prope templum Apollinis, ſeu juxta Delphos. Pauſanias Phoc. cap. VIII. ἐκ δὲ τοῦ γυμνασίου τὴν ἐς τὸ ἱερὸν ἀνιόντι, ἔστιν ἐν δεξιᾷ τῆς Κασαλίας, καὶ πιεῖν ἡδύ, *a gymnaſio ſurſum ad fanum tendenti, ad viæ dexteram Caſtaliæ aquæ ſuavis potu eſt.* Pindarus Pyth. od. I. verſ. 74.

> Λύκιε, καὶ Δάλοι' ἀνάσσων
> Φοῖβε, Παρνασοῦ τε κράναν
> Κασαλίαν φιλέων,

O Lycie, & Delo imperans Phœbe, Parnaſſique fontem Caſtalium amans. Virgilius Georg. lib. III. verſ. 291.

> *Sed me Parnaſſi deſerta per ardua dulcis*
> *Raptat amor; juvat ire jugis, qua nulla priorem*
> *Caſtaliam molli divertitur orbita clivo.*

Muſis ſacer fuit fons Caſtalius, quæ inde *Caſtalides* dictæ. Martialis lib. IV. epigram. XIX. ad Silium Italicum:

> *Sili, Caſtalidum decus ſororum.*

Ipſe quoque mons *Parnaſſus* Muſis & Apollini ſacratus erat, excelſus & bivertex. Lucanus lib. V. verſ. 72.

> - - - *Parnaſſus gemino petit æthera colle,*
> *Mons Phœbo Bromioque ſacer.*

Ovidius Metamorphoſ. lib. I. verſ. 316.

> *Mons ibi verticibus petit arduus aſtra duobus*
> *Nomine Parnaſſus, ſuperatque cacumine nubes.*

Idcirco *Parnaſſon utrumque* dixit Statius lib. VII. Thebaid. verſ. 345.

In altero montis latere oppidum fuit *Tithorea*, Τιθορέα, Pauſanias Phoc. cap. XXXII. Τιθορέα δὲ ἀπωτέρω Δελφῶν ὀγδοήκοντα, ὡς εἰκάσαι, σαδίοις ἐστίν, ἰόντι διὰ τοῦ Παρνασοῦ, *abeſt a Delphis Tithorea ſtadia plus minus octoginta, iter per Parnaſſum facienti*, id eſt per tramitem Parnaſſi difficilem, extra quem longius iter eſt.

Ad Parnaſſum eſt *Corycium nemus* & *antrum*. A Corycia nympha nomen ducit, Apollini amatam, ut Pauſanias Phoc. cap. VI. refert, τὸ ἄντρον ὀνομασθῆναι Κωρύκιον ἀπὸ τῆς νύμφης, *antrum nominatum Corycium a nympha eſſe.* Ibidem cap. XXXII. de eodem antro: Ἀπὸ δὲ τοῦ Κωρυκίου χαλεπὸν ἤδη καὶ ἀνδρὶ εὐζώνῳ πρὸς τὰ ἄκρα ἀφίκεσθαι τοῦ Παρνασσοῦ, *A Corycio* [antro] *vel expedito homini difficile eſt ad Parnaſſi juga pervenire.* Adde Herodotum lib. VIII. cap. XXXVI. Statius Thebaid. lib. VII. verſ. 46.

- - - - *vel quia Parnaſſon utrumque,*
Aut Cirrham tauris, Anemoriamque ſupinant,
Coryciumque nemus.

Ceterum incerto ſitu eſt quæ hoc verſu memoratur *Anemoria*, de qua Homerus etiam Catal. verſ. 28. ſcripſit:

> Οἱ τ' Ἀνεμώρειαν καὶ Ὑάμπολιν ἀμφενέμοντο,
> *Qui Anemoriam & Hyampolim circumhabitabant.*

Et Lycophron verſ. 1073.

> Πάτραν Λίλαιαν, κἀνεμωρείας πέδον.
> *Patriam Lilæam & Anemoriæ campum.*

ubi ſcholiaſtes: πόλεις εἰσὶ Φωκίδος, *ſunt Phocidis oppida.*

Ab ortu adjacent Parnaſſo *Ambryſus* ſive *Ambryſſus*, & *Daulis*, & *Panope.* Primæ ſitum Pauſanias Phoc. cap. XXXVI. ita delineavit: ἡ δὲ Ἄμβρυσσος κεῖται μὲν ὑπὸ τὸ ὄρος τὸ Παρνασσὸν, τὰ ἐπέκεινα δὲ οἱ Δελφοί, *Ambryſſus ſita eſt ſub monte Parnaſſo; ultra vero* [ex altera parte] *ſunt Delphi.* Et Polybius lib. IV. cap. XXV. Ἐγκαλούντων δὲ Φωκέων, διότι στρατεύσαντες ἐπ' Ἄμβρυσον καὶ Δαύλιον, ἐπιβάλοιντο καταλαβέσθαι τὰς πόλεις, *a Phocenſibus* [Aetoli] *accuſabantur, quod Ambryſum & Daulium urbes occupare adgreſſi fuerint.* Et Livius lib. XXXII. cap. XVIII. *Anticyra haud multum in oppugnando præbuit moræ. Ambryſus inde Hyampoliſque receptæ.*

Quæ ſequitur *Daulis*, ſic ab Homero, Livio, Pauſania, Stephano vocatur, urbibus Phocidis adnumerata: Polybio, jam prolatis verbis, Δαύλιον, *Daulium*, Plinio autem *Daulis* regio eſt lib. IV. cap. III. *Tritea*, inquit, *Ambryſus*, *Drymæa regio*, *Daulis adpellata.* At urbem fuiſſe *Daulidem*, ſatis prodidit Homerus Catalogo verſ. 27.

> Κρῖσάν τε ζαθέην, καὶ Δαυλίδα, καὶ Πανοπῆα.

Stephanus: Δαυλὶς, πόλις Φωκίδος, *Daulis, urbs Phocidis*: Et Livius lib. XXXII. cap. XVIII. *Daulis quia in tumulo excelſo ſita eſt, nec ſcalis nec operibus capi poterat.* Pauſanias ſitum etiam quodammodo deſcribit in Phoc. cap. IV. abeſſe a Panopeo VII ſtadiis: & propinquam Parnaſſo, quia διὰ τῆς Δαυλίδος, *ex Daulide* in Parnaſſum adſcendatur longiore quidem via, quam quæ ex Delphis eſt, at minus difficili. Quid? quod diſerte ibidem πόλιν *oppidum* vocat: τὸ δὲ ὄνομα τῇ πόλει τεθῆναι λέγουσιν ἀπὸ Δαυλίδος νύμφης, *nomen oppido a nympha Daulide dicunt eſſe.* Regionem Thucydides lib. II. pag. 119. videtur *Dauliam* adpellaſſe. ἐν Δαυλίᾳ τῆς Φωκίδος ᾤκει, *in Daulia Phocidis* [Tereus] *habitabat.* Sed poteſt etiam oppidi vocabulum eſſe, quod *Daulis*, *Daulia*, *Daulium* vocatum fuerit. An vero *Drymæa* ſit regio, ut Plinius ſcripſit, æque dubitatur. Pauſanias ſane Phoc. cap. III. in oppidis numeravit: & cap. XXXIII. ἐκ Τιθρωνίου εἴκοσιν ἐς Δρυμαίαν στάδιοι, *a Tithronio viginti ſtadia interſunt ad Drymæam.* Stephanus in Pauſania Δρυμία legit: Δρυμία πόλις Φωκίδος. Παυσανίας ί. *Drymia urbs Phocidis. Pauſanias lib. X.* Herodotus lib. VIII. cap. XXXIII. Δρύμον dixit: ἔκαυσαν Δρύμον πόλιν, *urbem Drymon incenderunt.* Ne credas vero eamdem eſſe

eſſe Drymæam & Daulidem urbem. Herodotus a Drymo Δαυλίων πόλιν, *Dauliorum urbem* diſtinguit; etiam Pauſanias Daulidem & Drymæam; & Stephanus Daulidem & Drymiam ſeparatim tamquam diverſas urbes expoſuit.

Prope Daulidem, ſpatio VII ſtadiorum interjecto, fuit Πανοπεὺς, *Panopeus*, oppidum. Strabo lib. IX. pag. 291. Πανοπεὺς, ὁ νῦν Φανοτεὺς, ὅμορος τοῖς περὶ Λεβαδίαν τόποις, *Panopeus, qui nunc Phanoteus eſt, fines locorum, qui circa Lebadiam ſunt, attingit.* Sæpe laudatur Homero. Catalogo verſ. 27.

- - - καὶ Δαυλίδα καὶ Πανοπῆα.

Et Iliad. P. verſ. 307. ἐν κλειτῷ Πανοπῆϊ, *in celebri Panopeo.* Et Odyſſeæ Λ verſ. 580.

Πυθώδ' ἐρχομένην διὰ Καλλιχόρου Πανοπῆος,
Ad Pytho euntem per choris decorum Panopeum.

Herodotus etiam ad ſitum ejus cognoſcendum lib. VIII. cap. XXXIV. adfert, Perſas, urbem Parapotamios prætergreſſos, veniſſe ἐς Πανοπέας, *ad Panopeos.* Ibi, diviſis copiis, partem per Bœotos adverſus Athenas iiſſe: ceteros, τὸν Παρνασσὸν ἐν δεξιῇ ἀπέργοντες, *Parnaſſum a dextra præſtringentes*, ad templum Delphicum contendiſſe. Dicitur etiam urbs Πανόπη, *Panope.* Stephanus & Heſychius: Πανόπη, πόλις Φωκίδος, *Panope urbs Phocidis.* Ovidius Metamorph. lib. III. verſ. 19.

Jam vada Cephiſi, Penopesque evaſerat arva.

Et Papinius lib. VII. Thebaid. verſ. 344.

- - - *qui Panopen, qui Daulida, qui Cypariſſon.*

Quod vero ad alterum ſeu recentius nomen *Phanoteus*, cujus Strabo meminerat, attinet: illud etiam Livio Sigonius ex vet. cod. reſtituit, lib. XXXII. cap. XVIII. *Phocidis primo impetu Phanoteam ſine certamine cepit.* Stephanus: Φανοτεὺς πόλις Φωκίδος. Θουκυδίδης δ'. Λέγεται καὶ Φανότη, καὶ Φανότεια. *Phanoteus oppidum Phocidis. Thucydides lib.* IV. *Dicitur etiam Phanote, & Phanotea.*

Supra Drymæam XX ſtadiis ſedet *Tithronium*, de quo ſupra in Daulide ex Pauſania; quod Herodoto lib. VIII. cap. XXXIII. eſt Τεθρώνιον; *Tethronium:* Plinio IV. cap. III. *Tithrone:* inde XV ſtadiis abeſt *Amphiclea*, a qua ad Lilæam ſtadia LX. ex eodem Pauſania cap. XXXIII. Ἀμφίκλεια, *Amphiclea*, etiam dicta fuit Ὀφίτεια, *Ophitea*, ibidem. Fuit etiam, quum Ἀμφικαία, *Amphicæa* diceretur, quod nomen Herodoti eſt lib. VIII. cap. XXXIII. id quod genuinum vocabulum videtur Palmerio eſſe.

Lilæa ad fontes Cephiſſi eſt. Strabo lib. IX. pag. 280. ὁ Κηφισσὸς ἐκ Λιλαίας Φωκικῆς πόλεως τὴν ἀρχὴν λαμβάνει, *Cephiſſus ab Lilæa, Phocica urbe, originem habet.* quod ex Homeri verſu Catal. 30. probat

Οἵ τε Λίλαιαν ἔχον πηγῆς ἐπὶ Κηφισσοῖο,
Quique Lilæam tenebant ſuper fontes Cephiſſi.

Et Statius lib. VII. Thebaid. verſ. 384.

> - - - - - *propellentemque Lilæam*
> *Cephiſſi glaciale caput.*

Hic amnis, qui & *Cephiſus* ſcribitur, Pindum defert in λίμνην κωπαΐδα, in *lacum Copaidem.* Urbes quæ ad ipſum aut prope ſunt, recitat Herodotus lib. VIII. cap. XXXIII. ſuntque nominatim *Drymos*, *Charadra*, *Tethronium*, *Amphicæa*, Νεών, *Neon*, Τριτέαι, *Tritea*; *Hyampolis*, *Parapotamii*, & *Abæ*; quarum pars ſupra ſunt expoſitæ. Ex reliquis *Charadra*, ſecundum Pauſaniam Phoc. cap. XXXIII. abeſt εἴκοσι σαδίοις, *viginti ſtadiis* ab Lilæa, ὑπὲρ ὑψηλῦ κειμένη κρημνῦ, *poſita in excelſo & prærupto loco*, quem flumen *Charadrum* præterfluit, brevi poſt ſpatio in Cephiſſum influens. *Neon*, Parnaſſum verſus, aut, ut Pauſanias cap. XXXII. ex Herodoto putat conſtare, in ipſo jugo Parnaſſi fuit, ὄνομα μὲν Νεῶνα τῇ πόλει, Τιθορέαν δὲ εἶναι τῦ Παρνασσῦ τῆς ἄκραν, *nomen urbis Neonem eſſe, at Parnaſſi juga Tithoream vocari.* Memorat etiam Strabo lib. IX. & Demoſthenes pro Cteſiphonte. *Tritea* ejuſdem ſunt Herodoti dicto cap. XXXIII. *Tritea* Plinii lib. IV. cap. III. Τρίταια, *Tritæa* Thucydidis lib. III. pag. 241. Stephani Τρίτεια, *Triteia*, μεταξὺ Φωκίδος καὶ Λοκρῶν τῶν Οζολῶν., *inter Phocidem & Locros Ozolas* poſita : ob quam ſitus rationem a Thucydide cum Locrorum oppidis numeratur.

Hyampolis in anguſtiis ſita, quibus aditur e Theſſalia & ex Locride Epicnemidiorum Phocis. Herodotus VIII. cap. XXVIII. ἐν τῇ ἐσβολῇ, ἥ ἐςι κατὰ Ὑάμπολιν, *in ingreſſu, qui eſt juxta Hyampolim.* Statius Theb. VII. verſ. 345.

> - - - - - - *& Hyampolin acri*
> *Subnixam ſcopulo.*

Livius lib. XXXII. cap. XVIII. *Ambryſus Hyampolisque receptæ.* Pauſanias Phoc. cap. XXXV. Ες Ἄβας δὲ ἀφικέσθαι, καὶ ἐς Ὑάμπολιν, ἔςι μὲν καὶ ἐξ Ελατείας ὀρεινὴν ὁδὸν ἐν δεξιᾷ τῦ Ελατέων ἄςεως, *Abas & Hyampolim ducit montana via, quæ eſt ab Elateënſium oppido a dextera.*

Parapotamii ad fluvium Cephiſſum fuerunt, ut nomen prodit: Strabo lib. IX. pag. 292. ἐπὶ τῷ Κηφισσῷ, *ſuper flumen Cephiſſum* Et pag. 281. διὰ Παραποταμίων, *per Parapotamios* Cephiſſum dicit fluere. Adde ſupra Herodotum. *Abæ*, nobiles Apollinis oraculo, cujus ἱερὸν πλέσιον, *locuples delubrum* habebant : nec ſuo tempore deſiiſſe, Herodotus dicto loco tradit: antiquius ipſo Delphico fuiſſe, Stephanus in hoc oppido obſervavit. Lycophron verſ. 1074.

> - - - Αμφισσάν τε καὶ κλεινὰς Ἄβας,
> *Amphiſſam & celebres Abas.*

Maxima autem in Phocenſibus urbs, & itidem Cephiſſo adpoſita, fuit *Elatia*, ſive *Elatea*, Ελάτεια. Strabo lib. IX. pag. 281. de illo fluvio: διὶ Ελατείας ῥυεὶς, μεγίςης τῶν ἐν Φωκεῦσι πόλεων, *per Elateam fluit, maximam Phocicarum urbium.* Et Pauſanias Phoc. cap. XXXIV. Ελάτεια τῶν ἐν Φωκεῦσι μεγίςη πόλεών ἐςι τῶν ἄλλων μετά γε τὺς Δελφὺς, *Elatea omnium, quæ in Phocide ſunt, urbium, exceptis Delphis, multo eſt maxima.* Idem paullo ante de eadem urbe: κεῖται κατὰ Αμφίκλειαν, *ſita eſt contra Amphicleam.* Livius lib. XXVIII. cap. VII. *Philip-*

Philippus uno die [ab Scotuſſa Theſſaliæ] *Phocidis Elatiam millia amplius ſexaginta contendit.* Et lib. XXXII. cap. XVIII. *Elatia clauſit portas: nec niſi vi cogerentur, recepturi mœnibus videbantur aut ducem aut exercitum Romanum. Elatiam obſidenti conſuli rei majoris ſpes adfulſit, Achæorum gentem ab ſocietate regia ad Romanam amicitiam avertendi.*

Plinii *Bulenſes*, quos cum Criſſa conjunxit, ſupra vidimus: oppidum Βȣ̃λις, *Bulis*, in finibus Bœotiæ: Ptolemæo in mediterraneis Βȣ̃λεια, *Bulia*. Pauſanias Phoc. cap. XXXVII. ἐς τ̀ Βȣ̃λιν, ἐκ μὲν τ̃ Βοιωτίας Θίσβης, ςαδίων ἐςὶν ὁδὸς ὀγδοήκοντα, *ex Thisbe Bœotiæ ad Bulin fert via* LXXX *ſtadiorum.* Obliquus caſus eſt Βȣ́λιδ☉, *Bulidis.* Pauſanias ibidem: δύσβατα ὄρη καὶ τραχέα τὰ μεταξὺ Ἀντικύρας τέ ἐςι καὶ Βȣ́λιδ☉, *aſperi montes ſunt inter Anticyram & Bulidem.* Inde oppidani Βȣλίδιοι, *Bulidii*, ibidem.

Stiris, Στίρις, oppidum LX circiter ſtadia ab Amphryſſo, CXX a Chæronea, ut Pauſanias Phoc. cap. XXXVI. auctor eſt. Dicitur ἐν Στίριδι, & ἐκ Στίρεως, & ἐς πόλιν Στίριν, variante obliquo. Ibi Cereris fanum fuit, cognominatæ Δήμητρ☉ τ̃ Στιρίτιδ☉, *Cereris Stiritidis.*

Addunt quidam oppidum, *Phocium* nomine, quod ex Pauſaniæ Phocicis cap. III. probatum eunt. Τραχίς τε, inquit, καὶ Φωκική, καὶ Μεδεών, καὶ Φωκικός. Ut vero recte Sylburgius Τραχὶς ἡ Φωκικὴ emendat; cur non etiam ſcribemus Μεδεὼν ὁ Φωκικός, *Medeon Phocicus*, ut a Bœotico diſtinguatur? Stephanus ſane, Μεδεών, Βοιωτικὴ πόλις, καὶ Φωκικὴ ἑτέρα, *Medeon urbs Bœotica, & alia Phocica.* Et clarius Strabo lib. IX. pag. 283. Μεδεὼν δ᾽ ὁ μὲν Φωκικὸς ἐν τῷ Κρισσαίῳ κόλπῳ, διέχων Βοιωτίας ςαδίȣς ἑκατὸν ἑξήκοντα. ὁ δὲ Βοιωτικὸς ἀπ᾽ ἐκείνȣ κέκληται, *Medeon Phocicus in Criſſæo ſinu eſt: a Bœotia diſtans ſtadia* CLX. *Bœoticus autem Medeon ab illo nomen trahit.* Sed urget Sylburgius, poſt paullo [cap. V.] Βοιωτικȣ̃, ut ſingularis loci fieri mentionem. Ego vero hoc non moveor, quia οἰκοδόμημα ibi vocatur, *ædificium*, non oppidum; item μέγα οἴκημα, *magna domus*, in qua concilium erat Phocicarum urbium, ſita ad lævam viæ, quæ a Daulide Delphos ferebat. Φωκικὸν autem dicebatur, ſubaudi συνέδριον, aut ſimile.

Quæ de Plinii *Daphnunte Phocico* heic dicenda eſſent, diximus in Locride, cujus poſtea fuit, quum olim fuiſſet Phocidis ad Euripum uſque patentis. Vide Strabonem pag. 286. *Thracis* autem, Τραχὶς Pauſaniæ, ſupra memorata, eſt Strabonis Τραχὶν, *Trachin* prope Lebadiam, p. 292. Inde a Pauſania Φωκικὴ diſcriminis cauſſa cognominatur, quia & alium oppidum *Trachin* in Græcia eſt ad *Oetam*, ſupra explicatum. *Erechus*, Ἔρωχ☉, & *Echedamia* Pauſaniæ: & *Phlygonium* ejusdem, ſive Plinii *Phlygone*, in obſcurioribus utique cenſenda, præterimus: nec Stephanus plus de *Phlygonio* habet, quam oppidum eſſe Phocidis.

BOEOTIA.

Bœotia inter Atticam, Locridem, Phocidemque ſita, ab Ephoro apud Strabonem lib. IX. pag. 276. μόνη τριθάλατ]☉, *ſola trimaris* dicta, quia per Euripi extrema tam in ſuperum mare, quod Macedoniam inter & Joniam eſt, & in Propontidem; quam in mediterraneum ad Aegyptum uſque navigatio Bœotis pateat: per Criſſæum autem ſive Corinthiacum ſinum, uſque in Italiam. Ad ſingulas navigationes portus habet ſatis idoneos. Primum maritimam oram ab Attica ad Locros perluſtrabimus: deinde progrediemur in loca mediterranea.

Prima urbium eſt *Oropus*, Ὠρωπός, in Atticæ confinio, mari vicina, a quo duobus millibus diſtare, Sponius, qui rudera vidit, Itinerario refert. Strabo in Bœotia lib. IX.

pag.

pag. 277. ἀρχὴ δ' ὁ Ὠρωπός, *principium* [Bœotiæ ab Attica] *eſt Oropus.* Stephanus quoque Bœotiæ urbem dixit. De agro contendit cum Athenienſibus, quem tandem Philippus rex his adjudicavit, quod Pauſanias refert Attic. cap. XXXIV. qui dicit ἐπὶ θαλάσσης, *ſuper mare* ſitam, nihil habere memorabile. Nec agrum modo, ſed urbem ipſam ſibi Athenienſes vindicarunt. Livius lib. XLV. cap. XXVII. *Inde Oropum Atticæ ventum eſt.* Et Ptolemæus in Attica recenſuit. Duodecim ſtadiis abeſt ἱερὸν τοῦ Ἀμφιαράου, *ſanum Amphiarai*, eo loco, quo ipſe cum curru terra hauſtus credebatur: quem primi conſecrarunt Oropii, quod ibidem narravit Pauſanias. Sunt qui idem accidiſſe dicant inter Thebas & Chalcidem, quod ibi locus Ἅρμα, *Harma*, id eſt *currus*, quia cum curru traditur merſus hiatu terræ. Quod etiam Straboni expoſitum eſt lib. IX. pag. 278. In intimo ſinu, XX ſtadiis ab Oropo, eſt *Delphinium*, portus, Straboni dicto loco ἱερὸς λιμὴν, ὃν καλοῦσι Δελφίνιον, *Sacer portus quem Delphinium vocant*, cujus e regione fuit antiqua Eboeæ Eretria.

Poſt Oropum *Aſopi* fluvii oſtia, quæ Ptolemæus in Atticam deduxit, citra Oropum: ſed refutatur a Strabone lib. IX. pag. 282. qui περὶ Τάναγραν, *juxta Tanagram*, quæ ſupra Oropum eſt, exire *Aſopon* tradidit. Accolas vocat Παρασωπίους, *Paraſopios.* Ovidius lib. III. Amor. eleg. VI.

Quid referam Aſopon, quem cepit Martia Thebe?

Fluit enim cum Iſmeno per agrum Thebanum. Strabo ibidem: ὁ Ἀσωπὸς καὶ ὁ Ἰσμηνὸς διὰ τοῦ πεδίου ῥέουσι τοῦ πρὸ τῶν Θηβῶν, *Aſopus & Iſmenus per planiciem feruntur, quæ ante Thebas eſt.* Apollini ſacer fuit, isque inde ὁ θεὸς Ἰσμήνιος, *Deus Iſmenius* dictus eſt Pauſaniæ Bœot. cap. X. Ovidius lib. II. Metamorph. verſ. 244.

Et celer Iſmenos cum Phocaico Erymantho.

Hinc Thebanæ mulieres *Iſmenides* dictæ. Idem Metam. III. extr.

- - - ſanctasque colunt Iſmenides aras.

Ptolemæus ei ſeparata oſtia tribuit, quia Aſopon alieno loco poſuit: aliis defertur ab Aſopo, quod veriſimile ex eo quia uterque prope Thebas fluunt.

Aulis Chalcidi oppoſita ad Euripum, ubi id fretum anguſtiſſimum eſt & aliquando aggere junctum. Diodorus Siculus lib. XIII. cap. XLVII. τὸ μὲν Εὐβοίας κατασκευάσθη τὸ χῶμα κατὰ τὴν Χαλκίδα, τὸ δὲ Βοιωτίας πλησίον Αὐλίδος. ἐνταῦθα γὰρ ὁ μεταξὺ τόπος ἦν στενότατος. *In Eubœa Chalcis, in Bœotia Aulis ducendi aggeris initium fuit. nam hic interſtitium loci anguſtisſimum erat.* Strabo lib. IX. pag. 278. Αὐλὶς πετρῶδες χωρίον καὶ κώμη Ταναγραίων, *Aulis ſaxoſus locus, & pagus Tanagræorum.* Livius lib. XXXV. cap. XXXVII. *quum pedeſtres copias adpropinquare jam Aulidi & Euripo ſenſiſſet.* Idem lib. XLV. cap. XXVII. *A Chalcide Aulidum trajicit, trium millium ſpatio diſtantem, portum inclutum ſtatione quondam mille navium Agamemnoniæ claſſis.* Et Plinius lib. IV. cap. VII. *In ipſis faucibus Euripi quem facit objectu inſulæ Eubœæ, Aulis capaci nobilis portu.* De claſſe Græcorum Trojano bello Virgilius Aen. IV. verſ. 425.

Non ego cum Danais Trojanam exſcindere gentem
Aulide juravi, claſſemque ad Pergama miſi.

Triginta

Triginta ſtadiis inde eſt *Delium*, Apollinis templum ad formam ejus, quod in Delo inſula eſt, ædificatum. Strabo lib. IX. p. 278. εἶτα Δήλιον τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος ἐκ Δήλου ἀφιδρυμένον, Ταναγραίων πολίχνιον, Αὐλίδος διέχον σταδίους τριάκοντα. Oppidulum ergo præter templum fuit, quod Ptolemæus in mediterraneis poſuit: ſed haud procul a mari fuiſſe oſtendit Livius lib. XXXV. cap. ult. *Omiſſo*, inquit, *ad Aulidem itinere, Delium convertit, ut inde in Eubœam tranſmiſſurus. Templum eſt Apollinis Delium*, imminens mari, quinque millia paſſuum Tanagra abeſt.

Modico ſpatio ab hoc abeſt *Salganeus* Σαλγανεύς, de quo ita Stephanus: μετὰ τὴν Χαλκίδα ἐστὶ ὁ Σαλγανεύς, συνάπτων τῷ Εὐρίπῳ. ἔστι δὲ πόλις Βοιωτίας, *Poſt Chalcidem eſt Salganeus, adhærens Euripo. Eſt vero urbs Bœotiæ.* Strabo lib. IX. pag. 278. πλησίον ἐστὶν ἐφ' ὕψους κείμενον χωρίον Σαλγανεύς, *prope* [Euripum] *eſt in edito loco Salganeus oppidum.* Et Livius lib. XXXV. cap. XXXVII. *ab Athenis Thebas primum: hinc Salganea proceſſit.* Et cap. XXXVIII. *His tuenda mœnia Chalcidis oppidani quum tradidiſſent, ipſi omnibus copiis transgreſſi Euripum, ad Salganea poſuerunt caſtra.* Et extremo illo libro: *Achæorum & Eumenis milites Salganea tenebant.* Dubium, plurali nominaverit Livius, an ſingulari, Græco caſu, ut ſolent in *eus* ſive εὺς cadentia vocabula.

Ultima Bœotorum urbs in Euripi litore eſt *Anthedon*, Ἀνθηδών, portu prædita. Strabo lib. IX. p. 279. μετὰ δὲ Σαλγανέα Ἀνθηδὼν πόλις λιμένα ἔχουσα, ἐσχάτη τῆς Βοιωτικῆς παραλίας τῆς πρὸς Εὔβοιαν. καθάπερ καὶ ὁ ποιητὴς εἴρηκεν,

- - - - Ἀνθηδόνα δ' ἐσχατόωσαν.

Poſt Salganeum Anthedon urbs eſt portum habens, ultima in Bœotico, quod Eubœæ oppoſitum eſt, litore. idem Homerus dixit extremam Anthedonem, Catalogi verſu 15. Meminit etiam Homerus in litoralibus Bœotiæ. Et Dicæarchus verſ. 91.

- - - εἶτ' Εὔριπος. Ἀνθηδὼν δ' ἔχει
Ἀνθηδόνιον τὸν λιμένα.

Dein Euripus, Anthedon autem habet Anthedonium portum. Scylax in Bœotia: Εὔριπος, τεῖχος Ἀνθηδών, *Euripus oppidum muro cinctum Anthedon.*

Ipſe *Euripus* fretum eſt inter Aulim & Chalcidem, ſeu fauces illæ anguſtæ, quæ continuo motu ſeu reciproco, ab utroque mari impulſæ, dicuntur agitari. Supra diximus, quondam aggerem impoſitum, ut Eubœa Bœotiæ cohæreret: ut tamen media pars ponte jungeretur ad naves tranſmittendas; non numquam longiorem: unde pontem Strabo dicto loco dixit γέφυραν δίπλεθρον, *duorum jugerum.* Pomponius Mela lib. II. cap. VII. *Euripon vocant rapidum mare, & alterno curſu ſepties die ac ſepties nocte fluctibus invicem verſis, adeo immodice fluens, ut ventos etiam ac plena ventis navigia fruſtretur.* Strabo IX. pag. 278. παλίρροιαν τοῦ Εὐρίπου, *reciprocum fluxum Euripi* vocat, quem ἑπτάκις μεταβάλλειν φασὶ καθ' ἡμέραν ἑκάστην καὶ νύκτα, *ſepties quovis die ac nocte curſum mutare dicunt.* De numero & ordinata reciprocatione dubitat Livius lib. XXVIII. cap. VI. *Fretum ipſum* inquit, *Euripi non ſepties die, ſicut fama fert, temporibus ſtatis reciprocat: ſed temere in modum venti nunc huc nunc illuc verſo mari, velut monte præcipiti devolutus torrens rapitur.* Claudianus in Rufin. lib. I. verſ. 92.

- - - *Euripi reſluis incertius undis.*

Lucanus lib. v. verſ. 234.

Arctatus rapido fervet qua gurgite pontus,
Euripusque trahit, curſum mutantibus undis
Chalcidicas puppes ad iniquam claſſibus Aulim.

Plinius lib. IV. cap. VII. plura addit oræ maritimæ, ex Homero maxime, ſed oram late capit, ut reductiora etiam a mare contineat: & in iis pagi quoque ſunt, ut de Heleone & Peteone Strabo obſervavit. Verba Plinii hæc ſunt: *In ora autem Infra Thebas, Ocalee, Heleon, Scolos, Schœnus, Peteon, Hyrie, Mycateſſus, Hileſion, Pteleon, Olyros.* De primo loco *Infra Thebas* notamus, oppidum Homeri eſſe Catalogo verſ. 12. *Hypothebas*,

Οἵ θ' Ὑποθήβας εἶχον ἐϋκτίμενον πτολίεθρον.

quas Hypothebas Thebano ſeptem regum bello everſas Homeri ſcholiaſtes tradit. *Mycaleſſus* Straboni pagus circa Tanagram eſt lib. IX. pag. 278. in via, quæ Thebis fert Chalcidem. Stephano autem eſt πόλις μεσογεία Βοιωτίας, *Bœotiæ mediterranea.* Straboni *Schœnos* p. 281. inter Thebas & Anthedonem, L ſtadiis a Thebis. Cetera minus certæ poſitionis. Ad nobiliora ergo & certo mediterranea nos conferemus.

Ex his prima poſt litus eſt *Tanagra*, Τάναγρα, quam Dicæarchus in urbibus ad Euripum poſitis enarravit: ſed Ptolemæus & Strabo reducunt paullo a mari, quamvis agrum ejus ad mare pertinuiſſe non negemus. Minora enim oppidula & pagos multos Tanagræi, quod Strabo ſignificavit, poſſederunt. Sic Pauſanias Bœot. cap. XX. ἔστι τῆς Ταναγρίας ἐπὶ θαλάσσῃ καλούμενον Δήλιον, *in Tanagræorum finibus ad mare eſt Delium.* Livius lib. XXXV. cap. ult. *Delium eſt Apollinis templum, imminens mari: quinque millia paſſuum a Tanagra abeſt.* Victi ad hoc oppidum Athenienſes a Lacedæmoniis. Thucydides lib. I. pag. 71. γενομένης μάχης ἐν Τανάγρᾳ τῆς Βοιωτίας, ἐνίκων Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ σύμμαχοι. Gentile Ταναγραῖος, *Tanagræus*, Straboni & Stephano. Ceterum uterque horum obſervarunt, Γραῖαν Homeri eſſe hanc Tanagram, Catalogi verſu quinto:

Θέσπειαν, Γραῖάν τε, καὶ εὐρύχορον Μυκαλησσόν.

Deinde ſunt *Thebæ*, ad Iſmenum fluvium urbs clariſſima: poetis aliquando ſingulari numero Θήβη, & Latine *Thebe.* Plinius lib. IV. cap. VII. *nec cedentes Athenis claritate, quæ cognominantur Bœotiæ Thebæ, duorum numinum, Liberi atque Herculis, ut volunt, patria.* A Cadmo fertur condita: unde arx adjacens *Cadmea*, Καδμείας, nomen ſervavit, tamquam initium Thebarum. Illuſtravit Epaminondas, quo duce maxime floruerunt. Solo æquavit Alexander rex: inſtauravit deinde Caſſander. Vide Diodori lib. XIX. cap. LIII. & LIV. Septem portas traduntur habuiſſe, ideo Græcis cognominatæ ἑπτάπυλος. Heſiodus Oper. verſ. 161.

- - ἐφ' ἑπταπύλῳ Θήβῃ, Καδμηΐδι γαίῃ.

Unde ad paucitatis deſcriptionem, adagii modo, adhibuit Juvenalis ſatyra XIII. verſ. 26.

Rari

Rari quippe boni: numerus vix eſt totidem, quot
Thebarum portæ, vel divitis oſtia Nili.

Gentile notum eſt Græce Θηβαῖος, Latine *Thebanus.* De *Cadmea*, Καδμεία, arce modo diximus, quæ antiqua urbs erat ſeu origo Thebarum. Nepos Pelopid. cap. I. *Phœbidas Lacedæmonius quum iter per Thebas faceret, arcem oppidi, quæ Cadmea nominatur, occupavit.* Pauſanias Bœot. cap. v. Κάδμος τὴν πόλιν, τὴν καλουμένην ἔτι καὶ ἐς ἡμᾶς Καδμείαν, ᾤκισεν. αὐξηθείσης δὲ ὕστερον τῆς πόλεως, οὕτω τὴν Καδμείαν ἀκρόπολιν συνέβη τῆς κάτω γενέσθαι Θηβῶν. *Cadmus oppidum, cui & nunc idem eſt nomen, Cadmeam condidit. Sed aucta poſtea urbe, pro arce Cadmea inferioribus Thebis fuit.*

A Thebis in auſtrum *Plataea* ſunt, nobiles Mardonii clade & Pauſaniæ Lacedæmonii aliorumque Græcorum victoria. Sic ſcribitur in emendatis libris Corn. Nepotis: aliis, Plinii, Juſtini, *Plateæ*, ſicut Græci plerique Diodorus, Strabo, Plutarchus, Ptolemæus Πλαταιαὶ; Thucydides autem lib. II. pag. 100. ſingulari numero Πλάταια, *Plataa.* ἠβούλοντο, inquit, τὴν Πλάταιαν προκαταλαβεῖν, *voluerunt Plataam intercipere:* Herodotus utroque modo, lib. VIII. cap. L. ἐνέπρησε Θέσπειάν τε καὶ Πλάταιαν, *incendit* [Xerxes] *Theſpiam & Plataam*: at lib. IX. cap. LXXV. ἐν Πλαταιῇσι, *ad Plataas.* Nusquam oppidi mentio frequentior exſtat quam bello Perſico. Nepos Pauſania cap. I. *Hujus illuſtriſſimum eſt prœlium apud Plataeas.* Juſtinus lib. II. cap. XII. *Poſt hac Theſpias & Plataas & Athenas, vacuas hominibus, incendit.* Diodorus lib. XI. cap. XXXIV. τῇ περὶ τὰς Πλαταιὰς [μάχῃ] συντελεσθείσῃ, *pugna ad Plataas commiſſa.* Plutarchus Ariſtide pag. 329. τὴν δύναμιν ἦγε πρὸς τὰς Πλαταιὰς, *exercitum* [Pauſanias] *duxit Plataas.* Oppidani *Plataenſes*, Nepoti Miltiad. cap. X. Situm Strabo lib. IX. pag. 283. ſic deſcripſit: Πλαταιαὶ, ἃς ἑνικῶς εἶπεν ὁ ποιητὴς, ὑπὸ τὸ Κιθαιρῶνι εἰσὶ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ Θηβῶν, κατὰ τὴν ὁδὸν τὴν εἰς Ἀθήνας καὶ Μέγαρα, ἐπὶ τῶν ὅρων τῶν τῆς Ἀττικῆς καὶ τῆς Μεγαρίδος, *Plataa, quas ſingulari numero poëta* [Catal. v. II.] *dixit, ſub Citharone monte ſunt, juxta viam quæ Athenas & Megaram ducit*, in finibus Atticæ & Megaricæ. Interfluere inter Thebas & Platæas *Aſopum*, Diodorus lib. XI. cap. XXX. monſtravit clariſſime.

Inde in occaſum *Leuctra* recedunt. Strabo lib. IX. cap. 285. τὰ δὲ Λεῦκτρα ἐστιν, ὅπου Λακεδαιμονίους μεγάλῃ μάχῃ νικήσας Ἐπαμεινώνδας, ἀρχὴν εὕρετο τῆς καταλύσεως αὐτῶν. - - - Δείκνυται δὲ ὁ τόπος οὗτος κατὰ τὴν ἐκ Πλαταιῶν εἰς Θεσπιὰς ὁδόν. *Leuctra ſunt, ubi Epaminondas ſuperatis magna pugna Lacedæmoniis enervandæ illorum potentiæ initium fecit. Oſtenditur ille locus* [Leuctra] *in via quæ Platæis Theſpias ducit.* Pugna illa vocatur *Leuctrica*, Nepotis Epaminonda cap. VI. & X. quam curatius deſcripſit Diodorus Siculus lib. XV. cap. LV. ſeq. Et Plutarchus vita Pelopidæ pag. 288. περὶ τὰ Λεῦκτρα τοῖς Λακεδαιμονίοις ἀντεστρατοπέδευον, *ad Leuctra* [Thebani] *Lacedæmoniis caſtra oppoſuerunt.*

Lacus dein *Copais*, in quem Cephiſſus influit; dictus a *Copis*, oppido adjacente. Strabo lib. IX. pag. 283. Περὶ Κωπῶν εἴρηται. προσάρκτιος δὲ ἐστιν ἐπὶ τῇ Κωπαΐδι λίμνῃ, *De Copis dictum eſt. Jacet* [hoc oppidum] *ad ſeptemtrionem lacus Copaidis.* Homero etiam *Copæ* memoratæ Catalogi verſu 9. qui itidem pluraliter quarto caſu Κώπας, *Copas* dixit. Pergit Strabo: αἱ ἄλλαι κύκλῳ εἰσὶν αἵδε. Ἀκραιφίαι, Φοινικὶς, Ὀγχηστὸς, Ἁλίαρτος, Ὠκάλεαι, Ἀλαλκομεναὶ, Τιλφούσιον, Κορώνεια, *ceteræ urbes* [lacum copaidem] *circumjacentes ſunt: Acræphia, Phœnicis, Oncheſtus, Haliartus, Ocalea, Alalcomenæ, Tilphuſium, Coronea.*

Primum oppidum caſu inconſtanti eſt. Strabo loco jam dicto pluraliter Ἀκραιφίαι,

Acræphia, quod poſt paullo Ακραίφιον, *Acræphium* vocat: Livio eſt *Acræphia* numero ſingulari. Libro XXXIII. cap. XXIX. ait: *cum parte copiarum P. Claudio Acræphiam ire juſſo, cum parte Coroneam circumſedit.* Ptolemæo eſt Ακρίφια, *Acriphia*: ſed haud dubie lapſu & errore, quia ceteri omnes diphthongo. Stephanus: Ακραιφία πόλις Βοιωτίας. οἱ δὲ Ακραίφιον. Παυσανίας δὲ Ακραίφνιον, *Acræphia urbs Bœotiæ, quum alii Acræphium vocant: Pauſanias Acræphnium.* Pauſaniæ locus inter alia eſt in Bœot. cap. XXIII. ubi Ακραίφνιον πόλιν vocat, quam tradit εἶναι ἐξ ἀρχῆς μοῖραν τῆς Θηβαΐδος, *partem Thebaidis fuiſſe*, & cap. XXIV. inter Acræphnium & lacum Copaidem *campos Athamantios*, πεδίον Αθαμάντιον, interjacere ſcribit: non proxime ad lacum urbem eſſe. *Phœnicis*, quæ huic proxima apud Strabonem eſt, vix aliunde cognoſcitur. Addit ſub *Phœnicio* monte ſitam, prope Oncheſtum. *Oncheſtus* autem primum lucus fuit, Neptuno ſacer. Homerus Catalog. verſ. 13.

Ογχηστόν θ' ἱερὸν Ποσιδήϊον, ἀγλαὸν ἄλσος,
Oncheſtumque, ſacrum Neptunium, clarum nemus.

Poſtea urbem adpoſitam fuiſſe Pauſanias auctor eſt, qui Bœot. cap. XXVI. πόλεως ἐρείπια Ογχηστοῦ, *rudera urbis Oncheſti* memoravit. Stephanus de Homeri Oncheſto: Ογχηστός, ἄλσος, κεῖται ἐν τῇ τῶν Αλιαρτίων χώρᾳ. - - - ἔστι καὶ πόλις Βοιωτίας. *Oncheſtus, lucus. Situs in Haliartiorum regione. Eſt & oppidum Bœotiæ*, de quo ad Pauſaniam provocat. Addit, quosdam Oncheſtum πόλιν μεγάλην, *magnam urbem* dicere *inter Haliaritos & Acræphios* ſitam.

Supra Oncheſtum, aut Acræphiam, videtur *Medeon* Bœoticus fuiſſe, de quo ſupra in Phocico aliquid diximus: Strabo lib. IX. pag. 283. Μεδεὼν ὁ Βοιωτικὸς ἀπ' ἐκείνου κεκληται. πλησίον δ' ἐστὶν Ογχηστοῦ ὑπὸ τῷ Φοινικίῳ ὄρει, ἀφ' οὗ καὶ μετωνόμασαι Φοινικίς. *Medeon Bœoticus ab illo* [Phocico] *nomen ducit. Oncheſto vicinus eſt ſub Phœnicio monte. unde & Phœnicis* [oppidum] *adpellatur.* Plinius lib. IV. cap. VII. in Bœotia: *Medeon, Phlygone, Acræphia, Coronea.*

Ad eumdem lacum, qua in auſtrum vergit, *Haliartus* fuit, non ignobile oppidum, everſum bello Romanorum Macedonico II. Strabo ibidem: Αλίαρτος νῦν οὐκέτι ἐστὶ, κατασκαφεῖσα ἐν τῷ πρὸς Περσέα πολέμῳ, *Haliartus non exſtat hodie: deleta bello contra Perſeum.* Livius lib. XLII. cap. LXIII. *In Bœotia ſumma vi Haliartum Lucretius prætor oppugnarat: - - - urbs diruta a fundamentis.* Corn. Nepos Lyſandro cap. III. *Orchomeniis miſſus ſubſidio, occiſus eſt a Thebanis apud Haliartum.* nam, quod Pauſanias Bœot. cap. XXXII. tradit, προσβαλὼν τῷ Αλιάρτῳ πρὸς τὸ τεῖχος, στρατιᾶς ἔκ τε Θηβῶν ἐνεστης ἔνδον καὶ ἐξ Αθηνῶν, καὶ ἐπεξελθόντων τῶν πολεμίων ἔπεσεν ἐν τῇ μάχῃ, *quum murum Haliarti ſubiiſſet, quæ Thebanorum & Athenienſium præſidium habebat: eruptione facta cecidit in pugna.* Gentile Αλιάρτιος, ut paullo ante ex ejusdem Pauſaniæ cap. XXVI. perſpectum eſt: etiam Latine. Livius lib. XLII. cap. XLIV. *turba Coronæorum Haliartiorumque convenerat ad defendendum decretum regiæ ſocietatis.*

Prope Haliartum fuit *Ocalea*, vel *Ocaleæ*, (utroque modo in Strabonis libris legitur) Homero autem Catal. verſ. 8. Ωκαλέη, Stephano Ωκαλέα, Plinio *Ocalea* ſive *Ocalee*, Jonico Homeri caſu. Plinius, ut ſupra etiam diximus, *in ora* ponit, quod falſum, niſi oram lacus intelligas, cui Strabo illam adpoſuit: & Stephanus: αἱ Θεσπειαὶ γειτονοῦσι καὶ ὁμοροῦσιν αὐτῇ, *Theſpiæ vicinæ & conterminæ ſunt ei*, puta, Ocaleæ. Rurſus Strabo dicto loco: Ωκαλέη μέση Αλιάρτου καὶ Αλαλκομενίου, ἑκατέρου τριάκοντα σταδίους ἀπέχουσα, *Ocalee medio*

medio loco jacet inter Haliartum & Alalcomenium, XXX *ſtadiis utrimque diſtans.* In hoc quoque variavit idem Strabo & Αλαλκομένιον ſcribens & Αλαλκομεναὶ, ut ſupra in ora lacus dixerat, id eſt *Alalcomenium*, & *Alalcomenæ.* Variat nomen etiam aliis. Stephano eſt Αλαλκομένιον πόλις Βοιωτίας, *Alalcomenium urbs Bœotiæ:* at Pauſaniæ Bœot. cap. XXXIII. Αλαλκομεναὶ κώμη μέν ἐςιν ȣ μεγάλη, *Alalcomenæ vicus ſunt non magnus.*

Sequitur Strabonis ordine *Tilphuſium*, quod a *Tilphoſſa* fonte ex monte *Tilphoſſio* fluente dici auctore Pindaro tradit, πλησίον Ἁλιάρτȣ καὶ Αλαλκομενῶν, *prope Haliartum & Alalcomenas.* Locus Pindari non exſtat, etiam Caſaubono notante. Pauſanias cap. XXXIII. τὸ ὄρος τὸ Τιλφȣ́σιον, καὶ ἡ Τιλφȣ̃σα καλȣμένη πηγὴ, ςαδίȣς μάλιςα Ἁλιάρτȣ πεντήκοντα ἀπέχȣσι, *mons Tilphuſios, & Tilphuſa item fons qui dicitur, ab Haliarto ſtadia abſunt, ut maxime, quinquaginta.*

Tandem circa lacum oppidis, a Strabone narratis, ineſt *Coronea*, Κορώνεια, de qua ibidem addit: ἡ Κορώνεια ἐγγὺς τȣ̃ Ἑλικῶνος ἐςὶν ἐφ᾽ ὕψȣς ἱδρυμένη, *Coronea ſita eſt edito loco prope Heliconem.* Recentiores tradunt ad os Cephiſſi ſitam, nomen retinere: quod ſi eſt, aut longius aberit ab Helicone, aut hujus juga longiori tractu procurrunt. Ageſilaus, Plutarcho notante in Vita pag. 605. a Thermopylis in Phocidem conceſſit, φίλην ȣ̃σαν, *quæ pacata erat.* Ut primum Bœotiam attigit, caſtra ad Chæroneam poſuit: inde profectus *Coroneam*, hoſtes ſibi obvios habuit. Nepos ejuſdem Vita cap. IV. *Obſiſtere ei conati ſunt Athenienſes & Bœoti apud Coroneam; quos omnes gravi prœlio vicit.* Quod prœlium Diodorus ſcripſit lib. XIV. cap. LXXXV. Bœotos cum ſociis occurriſſe Ageſilao *ad Coroneam*, ἀπήντησαν εἰς Κορώνειαν.

Abeſt a Coronea XL ſtadiis *Libethrius* mons, in quo Pauſanias cap. XXXIV. tradit ἀγάλματα Μȣσῶν τε καὶ Νυμφῶν ἐπίκλησιν Λιβηθρίων, *Muſarum Nympharumque Libethriarum cognomine, ſtatuas* eſſe: quod etiam loco Macedoniæ tribuitur, ut ſupra indicavimus, cum nomine *Muſarum Libethridum*, ex ecloga VII. Virgilii verſ. 21.

Sic, quæ circa lacum erant, explicatis oppidis, de ipſo lacu ejusque nominibus adjiciendum eſt. Κωπαῒς, *Copais*, a plerisque dicitur: quod nomen Κῶπαι, Plinio quoque *Copæ*, oppidum prope ſitum, impoſuerunt. Livius lib. XXXIII. cap. XXIX. *Plurimi pedites circa Copaidem paludem inventi: ibi ex limo eruta extractaque ex ſtagno cadavera.* Dicitur etiam *Cephiſſis* palus. Pauſanias Bœot. cap. XXIV. Ἐξ Ακραιφνίȣ ἰόντι εὐθεῖαν ἐπὶ λίμνην τὴν Κηφισσίδα, οἱ δὲ Κωπαΐδα ὀνομάζȣσιν τὴν αὐτὴν, πεδίον καλȣ́μενόν ἐςιν Αθαμάντιον. *Acræphnio recta ad lacum Cephiſſidem, quem alii Copaidem vocant, tendenti, campi Athamantii peragrandi ſunt.* Nomen a Cephiſſo fluvio eſt, qui infunditur. Dictus etiam *Haliartius*, ut Strabo dicto loco obſervavit. καθ᾽ ἑκάςην, inquit, πρὸς αὐτῇ κατοικίαν ἐκείνης ἐπώνυμος ἐλέγετο, Κωπαῒς μὲν τῶν Κωπῶν, Ἁλιάρτιος δὲ Ἁλιάρτȣ, καὶ ȣ̃τως ἐπὶ τῶν ἄλλων. *Palus hæc dicta fuit Copais a Copis, Haliartia ab Haliarto, eodemque modo ab reliquis.* Dicitur etiam amnis *Melas*, quem Plutarchus in Sylla p. 465. ſolum a fontibus navigabilem dicit, hanc paludem implere. Pauſanias Bœot. cap. XXXVIII. ὁ Μέλας ἐς λίμνην Κηφισσίδα ἐκδίδωσιν. Sed Strabo de illo lib. IX. pag. 280. ȣ̃τος ἠφάνιςαι τελέως, *hic* [fluvius Melas] *omnino periit*, vel hiatu hauſtus vel lacubus abſumtus. nec enim longe manaſſe fertur, ſed ortus apud Orchomenum, brevi poſt in ſtagna & lacus ſubiiſſe.

Orchomenus, ὁ Ορχομενὸς Plutarcho, Pelopida pag. 286. & Thucydides lib. IV. pag. 303. Χαιρώνεια ἐς Ορχόμενον τὸν Μινύειον πρότερον καλȣ́μενον, νῦν δὲ Βοιώτειον, ξυντελεῖ, *Chæronea Orchomeno, Minyeo antea dicto, nunc Bœotico, contribuit.* Hoc eſt quod Plinius lib. IV. cap. VIII. videtur expreſſiſſe: *Orchomenus, Minyeus antea dictus:* quamvis male is in Theſſalia poſuit. At rurſus Thucydides lib. I. pag. 74. οἱ ἐκ τȣ̃ Ορχομενȣ̃ φυγάδες,

 genere

genere ſequiori. Supra Copaidem paludem in Locrorum erat confinio. Plutarchus Lyſandri vita pag. 449. τ̀ Ὀρχομενίων πόλιν ἑκουσίως προσχωρήσασαν ἔλαβε, *Orchomeniorum urbem ultro ſe dedentem cepit.* Nomen ab Orchomeno Minyæ filio, unde & cognominatur. Pauſanias Bœot. cap. XXXVI. Μινύου ἦν Ὀρχομενός. ἐπὶ τούτου βασιλεύοντος ἥ τε πόλις Ὀρχομενὸς, καὶ οἱ ἄνδρες ἐκλήθησαν Ὀρχομένιοι. διέμεινε δὲ οὐδὲν ἧσσον καὶ Μινύας ἐπονομάζεσθαι σφᾶς ἐς διάκρισιν ἀπὸ Ὀρχομενίων τῶν ἐν Ἀρκαδίᾳ, *Minyæ filius fuit Orchomenus. Eo regnante & urbs Orchomenus & populi Orchomenii adpellati. Manſit tamen & Minyarum cognomen, quo ab iis, qui in Arcadia ſunt, Orchomeniis diſtinguerentur.* Orchomeni ajunt fontem Acidalium fuiſſe. Servius in Aeneid. I. verſ. 120. ad verba, *Matris Acidaliæ: Acidalia*, inquit, *Venus dicitur a fonte Acidalio, qui eſt in Orchomeno, Bœotiæ civitate, in quo ſe Gratiæ abluunt, quas Veneri conſtat eſſe ſacratas.*

Vicinæ Orchomeno *Chæronea* & *Lebadea*. Illa, patria Plutarchi, clade Græcorum, a Philippo rege inlata, notior. Stephanus: Χαιρώνεια, πόλις πρὸς τοῖς ὅροις Φωκίδος, *Chæronea, urbs ad fines Phocidis.* Et Thucydides lib. IV. pag. 303. ἔστι ἡ Χαιρώνεια ἔσχατον τῆς Βοιωτίας πρὸς τῇ Φανότιδι τῆς Φωκίδος, *Chæronea in extremis eſt Bœotia, apud Phanotidem, quæ Phocidis eſt.* Aelianus Var. Hiſt. lib. VI. cap. I. ἐν Χαιρωνείᾳ μάχην ἐνίκησεν ὁ Φίλιππος, *Philippus vicit ad Chæroneam.* Prœlium illud ſcripſit Diodorus lib. XVI. cap. LXXXVII. Ibidem Sulla vicit Archelaum. Plutarchus Sulla pag. 462. ὁ Ἀρχέλαος ὥρμησεν ἐπὶ τὴν Χαιρώνειαν, *Archelaus contendit adverſus Chæroneam.* Idem in Lucullo pag. 493. αἱ τοῦ Σύλλα πρὸς Ὀρχομενῷ καὶ περὶ Χαιρώνειαν ὑμνούμεναι ἀριστεῖαι, *Sullæ ad Orchomenum & Chæroneam laudata facinora.* Chæroneam olim Orchomeno contributam fuiſſe refert Thucydides lib. IV. pag. 303.

Proxima eſt *Lebadia*, Λεβαδία & Λεβάδεια, *Lebadea*, itidem ad Phocidis fines. Strabo lib. IX. p. 291. de Panopeo Phocidis: ὅμορος τοῖς περὶ Λεβαδίαν τόποις. Pauſanias Bœot. cap. XXXIX. Φωκεῖς ὑπεροικοῦσιν Ὀρχομενίων. ἐν δὲ τῷ πεδίῳ Λεβάδεια αὐτοῖς ὅμορος, *Orchomeniis finitimi Phocenſes: qua campi patent, proxima eſt Lebadea.* Et cap. XL. Λεβαδέων ἔχονται χαιρωνεῖς, *Lebadenſibus vicini ſunt Chæronenſes.* Et Strabo lib. IX. pag. 285. Λεβαδία κεῖται μεταξὺ τοῦ Ἑλικῶνος καὶ τῆς χαιρωνείας, Κορωνείας πλησίον, *Lebadia ſita eſt inter Heliconem & Chæroneam, prope Coroneam.* Gellius lib. XII. cap. V. deſcribit iter Athenis Delphos per *Lebadiam, quod eſt oppidum antiquum in terra Bœotia.* Statius Theb. VII. verſ. 345.

Et valles Lebadea tuas, & Hyampolin acri
Subnixam ſcopulo.

Habuit Lebadia *Jovis Trophonii* oraculum. Strabo ibidem: Λεβαδία δ' ἐστὶν, ὅπου Διὸς Τροφωνίου μαντεῖον ἵδρυται, χάσματος ὑπονόμου κατάβασιν ἔχον, *Apud Lebadiam Jovis Trophonii oraculum eſt, quod qui conſulit, in hiatum terræ deſcendit.* Plura de hoc oraculo ejusque ritibus tradit Pauſanias Bœot. cap. XXXIX. Idem in Attic. cap. XXXIV. Trophonium inter homines numerat, οἷ θεῶν Ἕλλησι τιμὰς ἔχουσι, *quibus Græci divinos honores habuerunt.*

In eodem Bœotorum limite ad fines Phocidis eſt *Helicon*, mons Muſis ſacer: εὔγεως καὶ δένδρων ἀνάπλεως, *præſtans, terræ bonitate, & crebritate arborum*, quod Pauſanias Bœot. cap. XXVIII. obſervavit. Longe protrahitur, ut Strabo lib. IX. pag. 283. deſcripſit. Phocidem enim attingit ἐκ τῶν πρὸς ἄρκτον αὐτῆς μερῶν, *a partibus ejus* [Phocidis] ſeptemtrionalibus; & partim ab occidente: nec non πρὸς τὸν ὕστατον λιμένα Μυχὸν, *ad extremum portum* [Phocidis] *Mychum.* In Helicone erant, quod idem addit, τό, τε τῶν Μουσῶν ἱερὸν καὶ ἡ Ἵππου κρήνη, *& Muſarum templum & fons Hippocrene:* etiam τὸ Λειβηθρίδων νυμφῶν ἄντρον,

ἄντρον, *antrum Libethridum nympharum*, quod diverſis locis fingitur, aut non uno loco dedicatum fuit, ut ſupra intelleximus. Alia Heliconis monimenta quam plurima narravit Pauſanias Bœot. cap. xxx. etiam fluvium *Heliconem*, qui in terram merſus, ex intervallo ſe, ſed alio nomine, proferat, videlicet *Baphyræ*. In hoc monte luſus & delicium poetarum eſt. Virgilius lib. VII. verſ. 641.

Pandite nunc Helicona, Deæ, cantusque movete.

Horatius lib. II. epiſt. I. verſ. 217.

- - - - & vatibus addere calcar,
Ut ſtudio majore petant Helicona virentem.

Et Propertius lib. III. elegia v. verſ. 19.

Me juvat in prima coluiſſe Helicona juventa,
Muſarumque choris implicuiſſe manus.

Cum Helicone multi *Pimplam* ſive *Pimplejum* montem conjungunt, itidem Muſis ſacrum: unde illa Horatii adlocutio ad Muſam lib. I. od. XXVI. eſt, *Pimplea dulcis:* & Catulli carm. CIII. *Pimpleum ſcandere montem.* Sed verius forſan in Pieriam Macedoniæ reducetur, quia Strabo dicit lib. x. pag. 324. a Thracibus illa loca *Pieriam*, *Olympum*, *Pimplam*, *Libethrum* dedicata fuiſſe: νῦν δ' ἔχουσι Μακεδόνες, *nunc vero Macedones poſſidere.* niſi exiſtimes, ut *antrum Libethridum* diverſis locis dedicatum fuit, in Macedonia & in Helicone: ſic eosdem Thraces, quos & Bœotiam tenuiſſe olim Strabo cenſet, utroque loco *Pimplam* montem & *Pimplejum fontem*, Feſto laudatum, conſecraſſe. Præter *Libethrum* Macedoniæ etiam *Libethrius* mons in Bœotia cum Muſarum ſimulacris erat, ut ſupra in *Coronea*, prope quam ille ſitus eſt, demonſtravimus: qui haud dubie cum Helicone eſt continuus, ſaltem eidem proximus. Mons *Citharon* Κιθαιρὼν, ex altero latere eſt, & ad Megarenſes vergit. Strabo lib. IX. pag. 279. Ἀπὸ τῆς ἑσπέρας ὁ Κιθαιρὼν λοξὸς ἐμπίπτει μικρὸν ὑπὲρ τῆς Κρισαίας θαλάττης, ἔχων τὴν ἀρχὴν συνεχῆ τοῖς Μεγαρικοῖς καὶ τοῖς Ἀττικοῖς ὄρεσιν. εἶτ' ἐπιστρέφων εἰς τὰ πεδία, παυόμενος δὲ περὶ τὴν Θηβαίαν. *Ab occaſu Citharon obliquus incidit paullum ſupra Criſſæum mare, initium habens Atticis & Megaricis montibus contiguum: deinde in campos ſeſe torquens, & ad Thebas deſinens.* Pindarus Pyth. od. I. verſ. 150. πρὸ Κιθαιρῶνος μάχαν, pugnam dicit adverſus Mardonium apud Platæas. Plinius lib. IV. cap. VII. *Datur & his* [Muſis] *Thebis ſaltus Citharon.* Pomponius Mela lib. II. cap. III. *In Bœotia Thebæ, & Citharon fabulis carminibusque celebratus.* Fabulæ illæ ſunt Actæonis, Orgiorum Bacchi, muri Thebarum Amphionis lyra ſtructi, & forſan aliæ. Seneca Trag. Phœniſſ. ſub initium, perſona Oedipi:

Ibo, ibo qua prærupta protendit juga
Meus Citharon: qua peragrato celer
Per ſaxa monte jacuit Actæon, ſuis
Nova præda canibus.

Virgilius Aeneid. lib. IV. verſ. 302.

audito

- - - audito ſtimulant trieterica Baccho
Orgia, nocturnusque vocat clamore Cithæron.

Et Propertius lib. III. elegia II.

Saxa Cithæronis Thebas agitata per artem
Sponte ſua in muri membra coiſſe ferunt.

Fontes etiam Bœotiæ circa Heliconem & Thebas ſunt laudati. Plinius dicto loco: *Præterea fontes in Bœotia: Oedipodia, Pſamathe, Dirce, Epicrane, Arethuſa, Hippocrene, Aganippe, Gargaphie.* Primi, *Oedipodii*, nomen ab Oedipo eſt, qui paternæ cædis cruorem illo abluiſſe fertur apud Pauſaniam Bœot. cap. XXIII. *Pſamathe* rarioris eſt mentionis. *Dirce* in Thebanorum urbe. Scholiaſtes ad Pindari Olymp. od. X. verſ. 101. Δίρκη πηγὴ ἐν Θήβαις, *Dirce fons eſt Thebis.* Ipſe Pindarus Iſthm. od. verſ. 43. παρὰ καλλιρόῳ Δίρκᾳ, *apud Dircen pulchre fluentem.* Unde Horatius lib. IV. oda. II. verſ. 25. de Pindaro Thebano poëta dixit:

Multa Dircæum levat aura cygnum.

Dorica dialecto quæ *Epicrane* dicta Plinio & Martiano Capellæ; ἐπικρήνη eſt communi Græciſmo, de cujus ſitu nihil præterea notum eſt. *Arethuſa* cum Pſamathe ac Oedipodia, Thebarum fuit Solino auctore cap. VII. *Apud Thebas*, inquit, *Helicon lucus eſt, Cithæron ſaltus, amnis Iſmenius: fontes, Arethuſa, Oedipodia, Pſammathe, Dirce. Sed ante alios Aganippe & Hippocrene.* Hi vero in Helicone, ut de *Hippocrene* ſupra ex Strabone dictum: & *Aganippe* ibidem. Claudianus de Conſ. Mallii Theod. verſ. 271.

Concinuit felix Helicon, fluxitque Aganippe.
Largior.

Sunt qui eumdem fontem dicant Aganippen & Hippocrenen. Ovidius Faſtor. lib. V. verſ. 7.

Dicite, quæ fontes Aganippidos Hippocrenes
Grata Meduſæi ſigna tenetis equi.

Solinus autem verius ſeparavit; & addidit dicto loco: *incenſa eſt licentia poëtarum, ut utrumque pariter diſſeminaretur, & quod aperta foret alitis equi ungula, & quod poti inſpirationem faciant litterariam.* Prius ſingulari numero de ſolo Hippocrene dixit: alterum pluraliter de utroque, Aganippe & Hippocrene. Conſule ibidem Salmaſium. *Gargaphie* ſupereſt, quam Pauſanias Bæot. cap. IV. in Platæarum deſcriptione κρήνην Γαργαφίαν, *fontem Gargaphium* vocat, cujus aquam corruperit Mardonius, quum Græcorum exercitum illa uti vidiſſet.

Dum de fontibus Heliconis montis egimus, nec obliviſcenda eſt *Aſcra*, Heſiodi patria, parvus vicus, ut ipſe deſcripſit in ἔργ. verſ. 638. de patre ſito dicens:

Νάσσατο

Νάσσατο δ' ἄγχι Ἑλικῶνος ὀϊζυρῇ ἐνὶ κώμῃ
Ἄσκρῃ, χεῖμα κακῇ, θέρει ἀργαλέῃ, ὐδέ ποτ' ἐσθλῇ.

Habitavit prope Heliconem miſere in vico Aſcra, hieme malo, æſtate moleſto, numquam bono. Pauſanias Bœot. cap. XXIX. ex Hegeſinoo, veteri poeta, Ἑλικῶνος ἔχει πόδα, *radices Heliconis* [Aſcra] *tenet.* Sita Aſcra ἐν τῇ τῶν Θεσπιέων, ἀπέχουσα τῶν Θεσπιῶν ὅσον τετταράκοντα σαδίους, ut Strabo lib. IX. pag. 282. notavit, hoc eſt, *in Theſpienſi regione, quadraginta circiter ſtadia a Theſpiis.*

Ipſæ *Theſpiæ*, ſive *Theſpia* numero ſingulari, (nam utroque modo ait Strabo adpellari) Græce Θέσπεια & Θεσπιαί; urbs eſt πρὸς τῷ Ἑλικῶνι, νοτιωτέρα αὐτοῦ, ἐπικειμένη τῷ Κρισσαίῳ κόλπῳ καὶ αὐτὴ καὶ ὁ Ἑλικών: *ad Heliconem ſita in auſtrum verſus, imminens ſinui Criſſæo, ſicut etiam ipſe Helicon*: ut Strabo lib. IX. pag. 282. ejus ſitum delineavit. Et Pauſanias Bœot. cap. XXVI. Θέσπεια ὑπὸ τὸ ὄρος τὸ Ἑλικῶνα ᾤκισαι, *Theſpia infra montem Heliconem condita eſt.* Ita autem ſub Helicone ſita eſt, ut quodammodo etiam Cithæronem montem adſpiciat. Scylax ſcripſit Θεσπιαί: Herodotus VIII. cap. L. & Stephanus Θέσπεια. Hic vero addit πληθυντικῶς Θεσπιαὶ ὀξυτόνως, *plurali numero accentum ad ultimam transferri.* Livius lib. XLII. cap. XLIII. *Exules Theſpias univerſi conceſſerunt.* Id memorabile, Strabonis ætate, quod dicto loco teſtatur, hanc urbem & Tanagram ſolas ex Bœoticis conſtitiſſe. Plinius lib. IV. cap. VII. *Theſpiæ, liberum oppidum.* Hinc in oram convertimur.

Ora Criſſæi, ſive Corinthiaci ſinus, ex parte etiam Bœotiorum erat, in qua *Creuſa* eſt, Κρέουσα, navale Theſpienſium. Strabo loco jam prædicto: ἐπίνειον δ' ἔχουσιν αἱ Θεσπιαὶ Κρέουσαν, ἣν καὶ Κρεουσίαν καλοῦσιν, *navale habent Theſpiæ Creuſam: quod etiam Creuſiam dicunt.* Ptolemæus quoque Κρέουσαν in maritimis Bæotiæ juxta Phocidem adpellat. Livius Theſpienſium emporium dixit lib. XXXVI. cap. XXI. *Is*, inquit, *a Creuſa* (*Theſpienſium emporium eſt, in intimo ſinu Corinthiaco retractum*) *Patras Achaiæ petit.* Pauſaniæ Bæot. cap. XXXII. idem oppidum eſt Κρευσὶς, *Creuſis*, duabus ſyllabis. τοῖς δὲ inquit, ἐν Κρευσίδι, ἐπινείῳ τῷ Θεσπιέων οἰκοῦσιν, ἐν κοινῷ μέν ἐστιν οὐδέν. *Qui Creuſide, navali Theſpienſium habitant, illi nihil publice habent memoratu dignum.* Stephanus eodem modo, ſed reducto accentu: Κρεῦσις, πόλις Βοιωτίας, *Creuſis, urbs Bœotiæ.*

Inde in occaſum, & propius fines Phocidis, Ptolemæo ſunt Σίφαι, *Siphæ*, in maritimis. Thucydides lib. IV. pag. 303. Σίφας μὲν ἔμελλόν τινες προδώσειν. αἱ δὲ Σίφαι εἰσὶ τῆς Θεσπιακῆς γῆς ἐν τῷ Κρισαίῳ κόλπῳ ἐπιθαλασσίδιοι, *Siphas quidam voluerunt prodere. Siphæ autem ſunt Theſpiaca regione ad mare in ſinu Cirſæo.* Dorice Τίφαι, vel ſingulariter Τίφα, *Tipha* eſt. Pauſanias cap. XXXII. A Creuſide præter Thisben navigante πόλισμά ἐστιν οὐ μέγα ἐπὶ θαλάσσῃ Τίφα, *occurrit parvum oppidum, ad mare ſitum, Tipha.*

Ipſa autem, *Thisbe*, Θίσβη, inter Creuſidem ſive Creuſam eſt & Siphas, reductior a mari, uti ex dicto Pauſaniæ loco adparet; ſed haud longe. Idem in Phoc. cap. XXXVIII. ἐς τὴν Βοῦλιν ἐκ μὲν τῆς Βοιωτίας Θίσβης σαδίων ἐστὶν ὁδὸς ὀγδοήκοντα, *a Thisbe oppido Bœotiæ in Bulin oppidum Phocidis, ſunt ſtadia octoginta.* Et Plinius *Thisben* in Bœotiæ oppidis numeravit.

Hæc de Bœotia, quæ certiora ſunt. Plinius plura addit, ſed pleraque incerto ſitu. Sunt autem, *Eleutheræ*, *Pheræ*, *Aspledon*, *Hyle*, *Erythræ*, *Cliſſas*, *Anchoa*: præter illa, quæ ſupra æque obſcura, ab eodem prodita, ſignificabamus. Ex his *Eleutheræ*, Ἐλευθεραί, Straboni, Pauſaniæ, Stephano etiam notæ fuerunt. Ex Pauſaniæ Attic.

Aaaaa cap.

cap. XXXVIII conſtat, Atticam olim & Bœotiam *Eleutherenſes* diremiſſe. Poſtquam Eleutheræ in Athenienſium poteſtatem veniſſent, Cithæronem montem finem utriusque regionis haberi cœpiſſe. Ipſius ætate pauca ἐρείπια, *rudera* & veſtigia ſupererant ὑπὲρ πεδίου πρὸς τῷ Κιθαιρῶνι, *ſuper campo juxta montem Cithæronem. Pheræ*, Φηραὶ, Straboni IX. pag. 279. ſunt unus ex IV. pagis Tanagricis. ἔστι τῆς τετρακωμίας τῆς περὶ Τανάγραν. Hyle, Ὕλε, in Homeri Catal. verſ. 7. exſtat,

Οἵ τ᾽ Ἐλεῶν᾽ εἶχον, ἠδ᾽ Ὕλην,

qui Eleonem tenebant, aut Hylen. Quo ſitu, non adparet, niſi quod *Hylicæ* paludis Strabo meminit, diſtinctæ a Copaide, cujus generis plures ſupra Copaidem fuerunt. *Aſpledon*, ἡ Ἀσπληδών, obliquo Ἀσπληδόνος, viginti ſtadiis Straboni pag. 286. ab Orchomeno abeſt; interfluit *Melas* amnis. Stephanus quoque memoravit, ſed perperam πόλιν Φωκίδος, *Phocidis urbem* vocat, ſi modo illud nomen ab illius manu eſt. Pauſanias Bœot. cap. XXXVIII. deſertam aquarum fuiſſe penuria, refert. *Erythræ* prope Platæas & Cithæronem dicuntur fuiſſe. Pauſanias Bœot. cap. II. γῆς δὲ τῆς Πλαταΐδος ἐν τῷ Κιθαιρῶνι ὀλίγον τῆς εὐθείας ἐκτραπεῖσιν ἐς δεξιά, Ὑσιῶν καὶ Ἐρυθρῶν ἐρείπιά ἐστι, *Agro Platæenſi ſub Cithærone paulum digreſſis ad dexteram, ſunt Hyſiarum & Erythrarum rudera.* Homerus verſ. 6. Catalogi:

Οἵ τ᾽ ἀμφ᾽ Ἅρμ᾽ ἐνέμοντο, καὶ Εἰλέσιον καὶ Ἐρυθράς.

Gliſſas, ſive *Gliſſa* ejusdem eſt verſu ejus Catalogi II.

Οἵ τε Πλάταιαν ἔχον, ἠδ᾽ οἳ Γλίσσαν τ᾽ ἐνέμοντο.

qui Platæam tenebant, & qui habitabant Gliſſam. Euſtathius Γλίσσας, Γλίσσαντος formavit. Tandem *Anchoa*, Ἀγχόη, ſecundum Strabonem pag. 280. locus eſt, ubi Cephiſſus, aliquanto ſpatio ſub terra occultatus, prope Larymnam Locridis erumpit, & deinde in mare exit.

A T T I C A.

Attica, regio Athenienſium, antiquitus *Acte*, *Actæa*, *Atthis* adpellata. Plinius lib. IV. cap. VII. *Attica, antiquitus Acte vocata.* Et Pauſanias Attic. cap. II. ὀνομάζουσιν Ἀττικὴν τὴν χώραν, πρότερον καλουμένην Ἀκταίαν, *nominant Atticam regionem, quæ prius vocata fuit Actæa.* Pomponius Mela lib. II. cap. III. *Locris, Phocis, Bœotis, Atthis, Megaris: ſed omnium Atthis clariſſima.* Plinius ab iſthmo deducit, ut Megaram quoque contineat tamquam partem. *Attingit*, inquit, *iſthmum parte ſui, quæ adpellatur Megaris, a colonia Megara.* Alii Megarim, etiam Mela, ſeparatam regionem conſtituunt, quod urbs Megara æmula ſæpe & inimica fuit Athenienſibus. Quod ſi eſt, terminos Attica ab occaſu habuit Megaridem: a ſeptemtrione Bœotiam: ab auſtro Saronicum ſinum: ab ortu Aegæum mare.

Princeps urbs hujus regionis, quod notum, *Athenæ* ſunt, Ἀθῆναι: de qua Plinius dicto loco: *Libera hæc civitas, nec indiga ullius præconii amplius: tanta claritas ſuperfluit.* Cicero pro Flacco cap. XXVI. *Adſunt Athenienſes unde humanitas, doctrina, religio, fruges,*

ges, jura, leges ortæ, atque in omnes terras diſtributæ putantur: de quorum urbis poſſeſſione propter pulchritudinem etiam inter deos certamen fuiſſe proditum eſt: quæ vetuſtate ea eſt, ut ipſa ex ſe ſe ſuos cives genuiſſe dicatur: & eorum eadem terra parens, altrix, patria dicatur: auctoritate autem tanta eſt, ut jam fractum prope ac debilitatum Græciæ nomen, hujus urbis laude nitatur. Idem lib. I. de Oratore cap. IV. *illæ omnium doctrinarum inventrices Athenæ, in quibus ſumma dicendi vis & inventa eſt & perfecta.* Olim urbs dicta *Cecropia*, quod nomen poſtea arci manſit. Plinius lib. VII. cap. LVI. *Oppidum Cecrops a ſe adpellavit Cecropiam, quæ nunc eſt arx Athenis.* Ita autem arx fuit, ut omnem urbem veterem complecteretur. Thucydides lib. II. pag. III. τὸ πρὸ τούτου, ἡ ἀκρόπολις ἡ νῦν οὖσα, πόλις ἦν, καὶ τὸ ὑπ' αὐτὴν πρὸς νότον μάλιστα τετραμμένον, *Ante Theſea, quæ nunc ſumma urbs eſt* (ἀκρόπολις,) *tunc urbs fuit, & id præcipue, quod ſub ea ſpectat meridiem.*

Memorabilia circa Athenas ſunt primum Academia, Ἀκαδημία, de qua Pauſanias Attic. cap. XXIX. ἐγγυτάτω δὲ Ἀκαδημία, χωρίον ποτὲ ἀνδρὸς ἰδιώτου, γυμνάσιον δὲ ἐπ' ἐμοῦ, *Proxime urbem eſt Academia, privati olim hominis poſſeſſio, mea ætate gymnaſium.* Immo & longe antea gymnaſium fuerat. Ser. Sulpicius ad Cicer. lib. IV. epiſt. XII. *nos in nobiliſſimo orbis terrarum gymnaſio Academiæ locum delegimus, ibique eum combuſſimus.* Platonis ibi ſchola erat, unde ſectatores ipſius *Academici* dicti. Cicero lib. I. Acad. Quæſt. cap. IV. *Qui erant cum Ariſtotele, Peripatetici dicti ſunt, quia diſputabant inambulantes in Lyceo: illi autem qui, Platonis inſtituto, in Academia, quod eſt alterum gymnaſium, cœtus erant, & ſermones habere ſoliti, e loci vocabulo nomen habuerunt.* Jac. Sponius a ſeptemtrione urbi adpoſitam habet: a qua Meurſius ſex ſtadiis abfuiſſe ex principio lib. V. Cic. de Finibus probavit. Idem locus & *Ceramicus*; Κεραμεικὸς, dicebatur, aut Academia pars erat Ceramici, ſed illius, qui extra urbem erat: fuit enim intra mœnia Ceramicus alius. Heſychius: εἰσὶ δὲ δύο Κεραμεικοί, ὁ μὲν ἔξω τείχους, ὁ δὲ ἐντός. *Erant duo Ceramici, alter extra urbem, alter intus.* Idem in Ἀκαδημία: καὶ τόπος καλεῖται οὕτως ὁ Κεραμεικός. *Is locus vocatur etiam Ceramicus.* Vide ſingularem librum Jo. Meurſii de Ceramico gemino.

Alter locus, modo a Cicerone laudatus, eſt *Lyceum*, Λύκειον, in quo *Peripatus* fuit, Ariſtotelis *deambulatio*. Diogenes Laertius ſub initium Vitæ Ariſtotelis, quum is ex Macedonia legatus rediiſſet, ἑλέσθαι περίπατον, τὸν ἐν Λυκείῳ, *elegiſſe ſibi peripatum, qui in Lyceo eſt.* Harpocration: ἓν τῶν παρ' Ἀθηναίοις γυμνάσιόν ἐστι Λύκειον, *unum ex gymnaſiis Athenienſium Lyceum eſt.*

Ab occaſu urbis eſt portus *Piræus*, Πειραιεὺς, omnium clariſſimus, quem Themiſtocles condidit. Nepos vita ejus cap. VI. *Quum Phalereo portu neque magno neque bono Athenienſes uterentur, hujus conſilio triplex Piræi portus conſtitutus eſt, iisque mœnibus circumdatus, ut ipſam urbem dignitate æquipararet, utilitate ſuperaret.* TRIPLEX portus: quia Thucydides lib. I. pag. 62. de Piræeo loco dicit habere τρεῖς λιμένας αὐτοφυεῖς, *tres portus natura factos.* Vicus quidem ſeu pagus Piræeus fuit antequam Themiſtocles ornaret; non autem portus. Pauſanias Attic. cap. I. Ὁ Πειραιεὺς δῆμος μὲν ἦν ἐκ παλαιοῦ. πρότερον δὲ, πρὶν ἢ Θεμιστοκλῆς Ἀθηναίοις ἦρξεν, ἐπίνειον οὐκ ἦν. Φαληρὸν δὲ, ταύτῃ γὰρ ἐλάχιστον ἀπέχει τῆς πόλεως ἡ θάλασσα, τοῦτο σφίσιν ἐπίνειον ἦν. *Piræus pagus quidem erat olim; antequam Themiſtocles ad rempublicam accederet, navale non fuit. Phalerum autem (nam ea parte urbs minimum a mari diſtat) ipſis navale erat.* Heic omne commercium cum Athenienſibus erat, & quidquid Athenis petebatur, ex hoc portu accipiebatur. Cicero de Clar. Orat. cap. XIII. *Ut ſemel e Piræo eloquentia evecta eſt, omnes peragravit inſulas, atque ita peregrinata tota Aſia eſt.* Quarto caſu Statius lib. XII. Thebaidos verſ. 616.

 & tre-

- - - *& trepidis ſtabilem Piræa nautis:*

quem Græci contrahunt, τὸν Πειραιᾶ, ut Thucydides lib. II. loco mox indicando. Et poetæ hoc nomen contrahunt in *Piræus*. Catullus carm. LXIV. de nupt. Pel. & Thet. verſ. 74.

Egreſſus curvis e litoribus Piræi.

Ovidius lib. VI. Metamorphoſ. verſ. 445.

- - - - *veloque & remige portus*
Cecropios intrat, Piræaque litora tangit.

Et Propertius lib. III. elegia XXI.

Inde ubi Piræi capient me litora portus.

Quamvis autem non minimo intervallo ab urbe diſtabat; tamen muris ei conjunctus erat, quæ μακρὰ τείχη, *longi muri* vocabantur: etiam μακρὰ σκέλη, *longa crura* Appiano in Mithridaticis. Thucydides lib. II. pag. 110. τὰ δὲ μακρὰ τείχη πρὸς τὸν Πειραιᾶ, τεσσαράκοντα ςαδίων, ὧν τὸ ἔξωθεν ἐτηρεῖτο, καὶ τοῦ Πειραιέως ξὺν Μουνυχίᾳ ἑξήκοντα μὲν ςαδίων ὁ ἅπας περίβολος, *Longi muri ad Piraeum usque, quadraginta ſtadia habebant, quorum exteriora cuſtodiebantur: & Piræei cum Munychia univerſus ambitus, ſexaginta ſtadia.*

Inde propior urbi portus erat *Munychius*, minor quam Piræeus, qui etiam colebatur inſtar oppiduli, nec minus, quam ille, munitus. Locus ille Μουνυχία, *Munychia* vocabatur, uti jam ex Thucydide eſt cognitum. Nepos Thraſybulo cap. II. *Hinc in Piraeum tranſiit, Munychiamque munivit.* Ideo φρουρὰν etiam, *præſidium* habuit, uti ex Plutarchi Demoſthene pag. 859. conſtat. Strabo lib. IX. pag. 272. λόφος ἐςὶν ἡ Μουνυχία χερρονησίζων - - - ὑποπίπτουσι δ' αὐτῷ λιμένες τρεῖς. τὸ μὲν οὖν παλαιὸν ἐτετείχιςο, καὶ συνῴκιςο ἡ Μουνυχία παραπλησίως ὥσπερ ἡ τῶν Ροδίων πόλις, προσειληφυῖα τῷ περιβόλῳ τὸν Πειραιᾶ καὶ τοὺς λιμένας πλήρεις νεωρίων, *Munychia tumulus peninſulæ forma,* - - *& infra ſunt tres portus. Antiquitus muro cincta atque habitata fuit Munychia, fere quomodo Rhodiorum urbs, complexa mœnibus Piræeum, & portus navalium plenos.* Et Pauſanias Attic. cap. I. Ἔςι καὶ ἄλλος Ἀθηναίοις, ὁ μὲν ἐπὶ Μουνυχίᾳ λιμὴν, καὶ Μουνυχίας ναὸς Ἀρτέμιδος. *Eſt & alius portus Athenienſibus in Munychia, cum Munychiæ Dianæ templo.* Statius Theb. XII. verſ. 615.

- - - - *qui rura laceſſunt*
Munychia, & trepidis ſtabilem Piræa nautis.

Ptolemæus Munychiam ultra Ilissi oſtia, & longius ab urbe, orientem verſus, removit, quem plures tabularum auctores adhuc ſequuti ſunt. Sed aliud Thucydides tradit modo prolatis verbis: & Pauſanias quoque cum Piræeo, ut propiorem portum, conjungit: & qui oculis hæc loca inſpexit peregrinator nobilis, Jacobus Sponius, ſic oram maritimam ab occaſu in ortum delineavit, ut primum portum Piræeum, nunc *il Porto Liona*, poſuerit, deinde Munychiam: poſtea Ilissi Eridanum deferentis oſtium: tandem Phalereum portum.

Poſt

Poſt Munychiam ergo commune oſtium utriusque fluminis eſt Athenas adluentis. nam *Eridanus* ab occidentali latere decurrit, qui infra urbem *Iliſſo*, ab ortu ſolis adlabente urbem, miſcetur. Pauſanias Attic. cap. XIX. Ποταμοὶ Ἀθηναίοις ῥέουσιν Εἰλισσός τε καὶ Ἠριδανῷ τῷ Κελτικῷ κατὰ τὰ αὐτὰ ὄνομα ἔχων, ἐκδιδοὺς ἐς τὸν Εἰλισσόν. *Amnes Athenienſibus ſunt Iliſſus, & in eum cadens Eridanus, eodem nomine ipſe & Gallicus* cis Alpes. Et mox: Ἐθέλουσι δὲ Ἀθηναῖοι καὶ ἄλλων θεῶν ἱερὸν εἶναι τὸν Εἰλισσόν, καὶ Μουσῶν βωμὸς ἐπ' αὐτῷ ἐστὶν Εἰλισσιάδων, *Iliſſum Athenienſes & aliis diis, & Muſis ſacrum putant, quarum in ejus ripis ara eſt, Iliſſiadum Muſarum dicta.* De qua religione etiam Polyænus Strateg. lib. V. cap. XVII. περὶ τὸν Ἰλισσόν, οὗ τὸν καθαρμὸν τελοῦσι τοῖς ἐλάττοσι μυστηρίοις, *ad Iliſſum, ubi luſtratio fieri conſuevit minoribus myſteriis.* Papinius Statius Thebaid. lib. VIII. extremo:

Iliſſos multa purgavit lumina lympha.

Deinde eſt *portus Phalereus*, antequam Piræeum Themiſtocles conſtituerit, vel maxime frequentatus Athenienſibus. Corn. Nepos Themiſt. cap. VI. *Quum Phalereo portu neque magno, neque bono Athenienſes uterentur, hujus conſilio triplex Piraei portus conſtitutus eſt.* Pauſaniæ, principio Atticorum, Φαληρὸν ἐπίνειον, *Phalerum navale* eſt: Plinio lib. IV cap. VII. *Piraeus & Phalera, portus.* Stephanus: Φαληρόν, δῆμος καὶ ἐπίνειον τῆς Ἀττικῆς, *Phalerum vicus & navale Atticæ.* Et hic portus urbi muro junctus erat. Thucydides lib. I. pag. 70. Ἤρξαντο δὲ κατὰ τοὺς χρόνους τούτους καὶ τὰ μακρὰ τείχη Ἀθηναῖοι ἐς θάλασσαν οἰκοδομεῖν, τό, τε Φαληρόνδε καὶ τὸ ἐς Πειραιᾶ. *Sub idem tempus cœperunt & Athenienſes longos ad mare muros exſtruere, alterum, Phalerum; alterum, Piraeum verſus.*

Ad Phalerum eſt promontorium & litus Κωλιάς, *Colias* dictum, in quo Veneris illuſtre fanum erat. Stephanus, Κωλιάς, ἄκρα ἤτοι Φαληροῖ ἀκτή, ὅπου καὶ Ἀφροδίτη Κωλιάς. *Colias, promontorium ſeu litus ad Phalerum, ubi Venus Colias colitur.* Harpocration in hac voce: ἐπιθαλασσία ἄκρα Ἀττική ἐστιν ἡ Κωλιάς. ἔστι δ' αὐτόθι Ἀφροδίτης ἱερόν. *Colias maritimus mons Atticæ eſt. Illic Veneris fanum.* Heſychius: Κωλιὰς Ἀφροδίτης ἐπικωλιάδος ἐστιν ἱερὸν ἐν τῇ Ἀττικῇ, *Colias Veneris Coliadis templum eſt in Attica.* In hoc litus rejecta ex prœlio ad Salaminem Perſarum naufragia. Herodotus lib. VIII. cap. XCVI. τῶν ναυηγίων πολλὰ ὑπολαβὼν ὁ ἄνεμος ζέφυρος, ἔφερε τῆς Ἀττικῆς ἐπὶ τὴν ἠιόνα τὴν καλεομένην Κωλιάδα, *naufragiorum multa ventus zephyrus in oram Atticam rejecit, dictam Coliadem.* Et Cereris ibidem ſacra erant. Polyænus lib. I. cap. XX. Σόλων ἔπλευσεν ἐπὶ Κωλιάδος, ἔνθα αἱ γυναῖκες Δήμητρι ἑορτὴν ἐτέλουν, *Solon navigavit in Coliadem, ubi mulieres Cereri feſtum celebrabant.*

Fontes etiam in Attica vel proximi Athenis, niſi in urbe quidam, celebrantur. Plinius ſæpe dicto loco: *In Attica fontes: Cephiſſia, Larine, Callirhoe Enneacrunos.* Primus eſt *Cephuſia* ſive *Cephiſia*, intellige κρήνη: cujus rara utique eſt mentio. Gellius lib. I. cap. II. locum quemdam, quo Herodes Atticus villam habuit, *Cephiſiam* dixit, *lavacris nitidis collucentem, & aquis undique canoris perſonantem.* Sed hæc ex duodecim oppidis, quibus Atticam Cecrops συνοικίσαι, *ad habitandum ornaſſe* dicitur unum fuit, Straboni lib. IX. pag. 274. dictum Κηφισσία, *Cephiſſia:* quæ ſex millibus ab Athenis fuit, nomen hodieque ſervans, unde inſcriptione Κηφισιεῖς, *Cephiſienſes* ſunt apud Jac. Sponium de Pagis Atticis. *Larinam* forte ſolus Plinius memoravit: nec jam ſuppetit nobis mentio alia. Tertius autem *Callirhoe* ſive *Enneacrunos* utique nobilior eſt ceteris. Pauſanias Attic. cap. XIV. Ἐς δὲ τὸ Ἀθήνησιν εἰσελθοῦσιν ᾠδεῖον, ἄλλα τε καὶ Διόνυσος κεῖται θέας ἄξιος. πλησίον δέ ἐστι κρήνη, καλοῦσι δὲ αὐτὴν Ἐννεάκρουνον, οὕτω κοσμηθεῖσαν ὑπὸ Πεισιστράτου. Φρέατα μὲν καὶ διὰ πάσης τῆς πόλεώς ἐστι, πηγὴ δὲ αὕτη μόνη. *Quum vero Athenis Odeum introieris, & alia ſpectatu digna, &*

& Liberum patrem conſpicies: juxta quem fons eſt Enneacrunos [a novem ſcatebris] *dictus. Piſiſtratus eum exornavit. Putei quidem paſſim in urbe multi: hic autem unicus fons ſaliens.* In urbe ergo hic fuit: ceteri extra illam. Hunc & *Callirhoen* dictum fuiſſe, præter Plinium, etiam Statius teſtis eſt Theb. XII. verſ. 629.

Et quos Callirhoe novies errantibus undis
Implicat.

Ac Tzetzes Chiliad. VIII. cap. CLXXXIV. qui vero duodecim ſcatebras, auctore Cratino comico, ſtudet probare:

Ἡ Καλλιρόη τις κρηνὶς τυγχάνει ταῖς Ἀθήναις,
Ἥπερ καὶ Ἐννεάκρουνος τὸ πρώην ἐκαλεῖτο.
Ἐγὼ δὲ Δωδεκάκρουνον οὕτως εἰρήκειν στόμα,
Καθὼς τοῖς πάλαι πρὸ ἡμῶν παρῳχηκόσι χρόνοι
Περὶ αὐτοῦ που γέγραφεν ὁ κωμικὸς Κρατῖνος.

Præterea in ora Atticæ ab urbe & Phalero portu usque ad Aegæum mare nihil proditum eſt memorabile, niſi Ὕφορμος λιμὴν, *Hyphormus portus*, quaſi ſubportus, Ptolemæi: & extremum promontorium *Sunium*, Ptolemæi Σούνιον ἄκρον. Strabo lib. II. pag. 63. τὸ Σούνιον ἀκρωτηριάζει, *Sunium promontorium facit*, ſive procurrit in mare. Livius lib. XXXII. cap. XVII. *Navales copiæ, duabus claris urbibus Eubœæ intra paucos dies captis, circumvectæ Sunium, Atticæ terræ promontorium, Cenchreas, Corinthiorum emporium, petierunt.* Et antea, inverſo itinere lib. XXVIII. cap. VIII. idem Livius: *ipſe* [Philippus] *ab Cenchreis præter terram Atticam ſuper Sunium navigans, inter medias prope hoſtium claſſes Chalcidem pervenit.* Statius Thebaid. XII. verſ. 624.

Linquitur Eois longe ſpeculabile proris
Sunion.

Sub promontorio fuit ἀξιόλογος δῆμος Σούνιον, *memorabilis vicus Sunium*, quem Strabo deſcribit lib. IX. pag. 275.

Hæc ab ortu ſolis in ora ſunt Attica: ab occaſu urbis ultra Piræeum portum eſt fluvius *Cephiſſus*, alius ab hujus nominis Bœotico; qui inter Piræeum & Eleuſinem in ſinum Saronicum effunditur. quo loco ipſum Sponius peregrinator delineavit. De hoc Euſebius Chronico in Hadriano: *Cephiſus fluvius Eleuſinam inundavit: quem Hadrianus ponte conjungens, Athenis hiemem exegit.* Circa hunc amnem *Thriaſius campus* eſt. Herodotus lib. VIII. cap. LXV. ἐν τῷ Θριασίῳ πεδίῳ ἰδεῖν κονιορτὸν χωρέοντα ἀπὸ Ἐλευσῖνος, *in campo Thriaſio vidiſſe pulverem venientem ab Eleuſine.* Et Thucydides lib. II. pag. 114. καθεζόμενοι ἔτεμνον πρῶτον μὲν Ἐλευσῖνα, καὶ τὸ Θριάσιον πεδίον, *caſtrametati vaſtaverunt primo Eleuſinem, & Thriaſium campum.* Meminit & Plinius: Stephanus nomen duxit a Thria, uno ex δήμοις ſive pagis Atticis.

Ipſa *Eleuſis* ſive *Eleuſin* juxta dextram ripam Cephiſſi, Megaram verſus in maris ora fuit, pars Atticæ, non Megarenſis regionis. Scylax in Attica: Μετὰ Μεγαρεῖς εἰσὶν Ἀθηναίων πόλεις. καὶ πρωτὸν τῆς Ἀττικῆς Ἐλευσὶς, οὗ ἱερὸν Δήμητρός ἐστι, καὶ τεῖχος, *Poſt Megarenſes ſunt Athenienſium oppida. Et primum Atticæ eſt Eleuſis, ubi fanum Cereris, & oppidum.* Pomponius

ponius lib. II. cap. III. *In Atthide Eleuſin Cereri conſecrata.* Plinius IV. cap. VII. *Geranea, Megara, Eleuſin.* Et lib. XXXV. cap. XI. *Athenion pinxit in templo Eleuſine.* Herodotus dicto loco: ἀδαήμων τῶν ἱερῶν τῶν ἐν Ελευσῖνι γινομένων, *ignarus ſacrorum, quæ Eleuſine fiunt.* Heic *initia* ſeu initiationis ritus, quæ *myſteria* vocabant, peragebantur, ſummo ſilentio celanda. Spartianus Hadriano cap. XIII. *Per Aſiam & inſulas ad Achaiam navigavit, & Eleuſinia ſacra exemplo Herculis Philippique ſuſcepit.* Ideo *ſancta* dicta eſt Eleuſin. Cicero Nat. deor. lib. I. cap. XVII. *Omitto Eleuſinam ſanctam illam & auguſtam,*

Ubi initiantur gentes orarum ultimæ.

Sinus, ſupra quem eſt ora Attica, *Saronicus* adpellatur, Σαρωνικὸς κόλπος. Strabo lib. VIII. pag. 254. Εἶθ᾽ ὁ Σαρωνικὸς κόλπος. οἱ δὲ πόντον λέγουσιν, οἱ δὲ πόρον, καθ᾽ ὃ καὶ πέλαγος λέγεται Σαρωνικόν. *Deinde eſt ſinus Saronicus, quem alii pontum alii fretum vocant; unde & mare dicitur Saronicum.* Longus eſt a Cenchreis ad Sunium: latus inde ad Epidaurum Peloponneſi, & ultra. nam Strabo ibidem: τοῦ δὲ Σαρωνικοῦ Επιδαυρός ἐστι, *in Saronico ſinu Epidaurus eſt.* De ipſa Trœzene agens Euripides Hippolyto verſ. 1200.

Πρὸς πόντον ἤδη κειμένη Σαρωνικὸν,
Sita jam ad mare Saronicum.

Plinius lib. IV. cap. IV. *Corinthiacus hinc, illinc Saronicus adpellatur ſinus: Lecheæ hinc; Cenchreæ illinc anguſtiarum termini.* Et cap. V. *Sinus Saronicus olim querno nemore redimitus: unde nomen; ita Græcia antiqua adpellante quercum.* Σαρωνίδες enim δρύες, *quercus* erant. Vide Heſychium in hac voce. Alii a Σάρων deducunt, loco apud Trœzenem. Stephanus: Σάρων τόπος Τροιζῆνος.

In ora Aegæi maris non habet Ptolemæus quod Atticæ attribuat, præter portum & duo promontoria cum Dianæ fano. Illum Πάνορμον λιμένα vocat, quod inſignem aliquem & capacem portum arguit: quam vocem *Panormus* etiam Latini imitantur. Promontoria ſunt, Κυνόσουρα ἄκρα, *Cynoſura promontorium,* de quo etiam Heſychius: Κυνόσουρα ἄκρα τοῦ Μαραθῶνος πρὸς τὴν Εὔβοιαν τετραμμένη, *Cynoſura promontorium Marathonis, Eubœæ obverſum*: alterum Ptolemæi eſt Χερσόνησος ἄκρα, *Cherſoneſus promontorium.* Inter Cynoſuram & Panormum habet Αρτέμιδος ἱερὸν, *Dianæ templum.* Quæ addit *Aſopi* oſtia & urbem *Oropum,* in iis falſus eſt, ut ſupra probatum in Bœotia fuit.

Mediterranea Atticæ, ut ab occaſu incipiamus, poſt Megarenſes fines ſunt hæc: *Oenoe,* Οἰνόη, ſupra Eleuſinem ad ſeptemtriones in Bœotiæ finibus poſita, limitaneum Athenienſium munimentum. Thucydides lib. II. pag. 113. Ὁ δὲ στρατὸς τῶν Πελοποννησίων προϊὼν ἀφίκετο τῆς Ατλικῆς ἐς Οἰνόην πρώτην, ᾗπερ ἔμελλεν ἐσβαλεῖν. - - - ἡ γὰρ Οἰνόη οὖσα ἐν μεθορίοις τοῖς Ατλικῆς καὶ Βοιωτίας ἐτετείχιστο, καὶ αὐτῷ Φρουρίῳ οἱ Αθηναῖοι ἐχρῶντο, ὁπότε πόλεμος καταλάβοι. *Peloponnenſium exercitus, in Atticam tendens, pervenit primum ad Oenon, qua* [Atticam] *ingreſſurus erat.* - - - *Nam Oenoe, in confinio Atticæ & Bœotiæ poſita, munita erat, qua Athenienſes, quoties bellum incidebat, pro munimento utebantur.* Ptolemæus eodem modo ſcripſit Οἰνόη, & primam poſuit in mediterraneis Atticæ. Ab Oenoe, quam expugnare nequierant, ut idem Thucydides narrat pag. 114. Lacedæmonii ἐσέβαλον ἐς τὴν Ατλικὴν, - - - καὶ καθεζόμενοι ἔτεμνον πρῶτον μὲν Ελευσῖνα καὶ τὸ Θριάσιον πεδίον. A ſeptemtrione ergo in auſtrum progreſſi ad maritimam oram, in qua *Eleuſin* eſt & campus *Thriaſius,* de quibus ſupra actum fuit: ἔπειτα προὐχώρουν, ἐν δεξιᾷ ἔχοντες.

ἔχοντες τὸ Αἰγάλεων ὄρος, διὰ Κεκροπίας ἕως ἀφίκοντο ἐς Ἀχαρνὰς, χωρίον μέγιστον τῆς Ἀττικῆς τῶν δήμων καλουμένων. *Inde progreſſi, a dextris relicto monte Aegaleo, per Cecropiam ad Acharnas usque venerunt, maximum omnium oppidorum, quæ Attici* δῆμοι *adpellantur.* E quibus ſitum quodammodo *Acharnarum* cognoſcimus, quæ etiam ſingulari numero *Acharna* vocatur. Stephanus: Ἀχάρναι, δῆμος τῆς Οἰνεΐδος φυλῆς, *Acharna, populus* (id eſt vicus vel oppidum) *Oeneidis tribus.* nam in tribus & populus & regio Attica, ut infra referemus, diſtribuebantur. Plures tamen plurali numero enuntiant. Pauſanias Attic. cap. XXXI. ἔστι δὲ Ἀχαρναὶ δῆμος, *Acharnæ autem populus* ſeu *vicus ſunt.* Pindarus Nem. od. II. verſ. 25.

Ἀχάρναι δὲ παλαίφατον
Εὐάνορες.

Id eſt, *Acharnæ ſecundum priſcam famam fortes viros habuerunt.* Papinius Statius XII. Theb. verſ. 623.

Quæque rudes thyrſos hederis veſtitis Acharnæ.

Gentile Ἀχαρνεὺς Stephano, & aliter: quos plurali quarto caſu Thucydides τοὺς Ἀχαρνέας dixit pag. 115. Reddiderunt hoc Senecæ nomen in Hippolyto verſ. 22. Jo. Meurſius & Jo. Fr. Gronovius:

- - - - *qua tepidis*
Subditus auſtris frigora mollit
Durus Acharneus.

Femineum nomen ex alia forma in MSS. Cornelii Nepotis eſt Themiſtocle cap. I. *Is* [Neocles] *uxorem Acharnanam civem duxit, ex qua natus eſt Themiſtocles.* Inter Acharnas vero & Eleuſinem atque Thriaſium campum, locus medius eſt *Cecropia*, uti ex Thucydidis verbis, modo recitatis, adparet; alia ab illa acropoli Athenarum: qualis autem fuerit illa, aliunde nobis non conſtat, neque, quod miramur, in Cecropia ſua doctiſſimus vir Jo. Meurſius expoſuit. Non enim arcem Athenienſem a Thucydide intelligi, ex eo manifeſtum eſt, quia ab Eleuſine Peloponneſii διὰ Κεκροπίας, *per Cecropiam* ad Acharnas profecti dicuntur: Acharnæ autem citra Athenas ſitæ ſunt, a quibus ſecundum Thucydidem eodem II. libro pag. 115. ſexaginta ſtadiis ſunt remotæ, arx vero Cecropia in medio Athenarum erat. Adi Meurſium cap. IV. ex multis monimentis id demonſtrantem.

Poſt Phalerum ſupra Coliadem intus paullo, *Anaphlyſtus*, Ἀνάφλυστος, erat δῆμος, *pagus* Atticæ ſecundum Herodotum lib. IV. cap. XCIX. & Pauſaniam Attic. cap. XXX. & quidem δῆμος τῆς Ἀντιοχίδος φυλῆς, *in tribus Antiochides*, quod Stephanus adnotavit. Situm nobis Strabo monſtravit lib. IX. pag. 274. Περὶ δὲ Ἀνάφλυστον ἐστὶ καὶ τὸ Πανεῖον καὶ τὸ τῆς Κωλιάδος Ἀφροδίτης ἱερὸν, εἰς ὃν τόπον ἐκκυμανθῆναι τὰ τελευταῖα τὰ ἐκ τῆς περὶ Σαλαμῖνα ναυμαχίας τῆς Περσικῆς ναυάγια φασί. *Ad Anaphlyſtum eſt Panis fanum, & ædes Coliadis Veneris, in quem locum ejectas fluctibus ajunt naufragii tabulas ex Perſarum prœlio ad Salaminem.* Non autem in ipſo litore fuiſſe, ſed intus nonnihil reductum hunc δῆμον, Ptolemæo auctore probabile fit, qui in Atticæ mediterraneis recenſuit.

Ad

Ad mare Eubœum verſus fuit *Decelia* ſive *Decelea*, Δεκέλεια, ut Stephanus prodit, δῆμος τῆς Ἱπποθοωντίδος φυλῆς, *vicus in tribu Hippothoontide*: ab Athenis, ſecundum Thucydidem lib. VII. pag. 496. circiter εἴκοσι καὶ ἑκατὸν, *centum & viginti* diſtans ſtadiis. Hanc Spartani, conſilio Alcibiadis, munierunt. Corn. Nepos Alcib. cap. IV. *Hujus conſilio Lacedemonii Deceliam in Attica munierunt, præſidioque perpetuo ibi poſito in obſidione Athenas tenuerunt.* Id munimentum, quod Plutarchus dicit, Alcibiade pag. 203. διειργάσατο καὶ κατοικοφθόρησε τὴν πόλιν, *maxime adflixit ſingulorum rem domeſticam Athenienſium.* Sita enim in via erat, quæ ad Eubœam proxime ferebat ab Athenis. Munito autem loco factum, ut difficilior navigatio ſumtuoſiorque (πολυτελὴς) eſſet περὶ Σούνιον, *circa Sunium* promontorium, ut Thucydides notavit lib. VII. pag. 503. præter moleſtias & vexationes quæ ab Deceleenſis præſidii excurſionibus patiebantur Athenienſes. Pauſanias Lacon. cap. VIII. munimentum a Decelia diſtinguit ita, τὸ φρούριον τὸ ἐν Δεκελείᾳ, *caſtellum quod in Decelea.*

Haud longe inde *Phyle* aberat, aliud caſtellum. Nepos Thraſybulo cap II. *Hic quum Phylon confugiſſet, quod eſt caſtellum in Attica munitiſſimum, non plus habuit ſecum, quam triginta de ſuis.* Centum circiter ſtadia ab Athenis aberat. Diodorus Siculus lib. XIV. cap. XXXIII. Θρασύβουλος ὑπὸ τῶν τριάκοντα πεφυγαδευμένος, συνεργούντων αὐτῷ λάθρα τῶν Θηβαίων, κατελάβετο χωρίον τῆς Ἀττικῆς ὀνομαζομένων Φυλήν. ἦν δὲ τὸ φρούριον ὀχυρὸν τε σφόδρα, καὶ τῶν Ἀθηνῶν ἀπέχον σταδίους ἑκατόν. *Thraſybulus, a triginta tyrannis fugatus, juvantibus clam Thebanis, occupavit locum Atticæ, quem Phylen adpellant. Caſtellum hoc valide munitum erat, ab Athenis diſtans centum ſtadiis.* Juſtinus lib. V. cap. IX. *caſtellum Phylen Atticorum finium* [Traſybulus] *occupat.* Stephanus: Φυλή, δῆμος Οἰνηΐδος φυλῆς, *Phyle, pagus Oeneidis tribus.* Ex quo illud dubium oritur, an fuerit prope Deceleam in orientali tractu Atticæ. Oeneis enim tribus, cujus Acharnæ erant, in occaſum magis vergebat.

Superius, ad Euboicum mare verſus, vel prope illud *Probalinthus* fuit. Stephanus: Προβάλινθος, δῆμος Πανδιονίδος φυλῆς. *Probalinthus, populus* ſeu *vicus Pandionidis tribus.* Plinius lib. IV. cap. VII. *Fuere & Oenoa, Probalinthus:* quod in ruinis illo tempore jacuiſſe ſignificat. Strabo quoque in tetrapoli Attica Προβάλινθον, *Probalinthum*, ut infra videbimus, enumeravit. Poſt illam eſt *Marathon*, Μαραθών. victoria Athenienſium, Miltiade duce, nobilitatus locus. Pomponius lib. II. cap. III. *Marathon magnarum multarumque virtutum teſtis, jam inde a Theſeo, Perſica maxime clade pernotus.* A THESEO, inquit, Plutarcho interprete, propter Μαραθώνιον ταῦρον, οὐκ ὀλίγα πράγματα τοῖς οἰκοῦσι τὴν τετράπολιν παρέχοντα, *Marathonium taurum, tetrapoli* [Atticæ] *multum damni inferentem*, quem cepit Theſeus & Apollini Delphinio, ut Plutarchus pag. 6. aut ut Pauſanias Attic. cap. XXVII. extr. refert, τῇ θεᾷ, *deæ*, Minervæ puta, immolavit. Et hic locus in δήμοις, id eſt *populis* ſeu oppidis Atticorum cenſetur. Pauſanias Attic. cap. XXXII. Δῆμός ἐστι Μαραθών. Ibidem memoratur ἡ ἐν τῷ Μαραθῶνι λίμνη, τὰ πολλὰ ἑλώδης, *lacus ad Marathonem, magna ex parte cœnoſus*, in quem fugientes Perſæ irruerint, quum hærerent, cæſi ſint a victoribus. Situm & diſtantiam Corn. Nepos Miltiade definit: *Inde* [ab Eubœæ Erethria] *ad Atticam acceſſerunt, ac ſuas copias in campum Marathona deduxerunt. Is abeſt ab oppido circiter millia paſſuum decem:* hoc eſt ab Athenis, Bœotiam verſus. Propinquum autem mari eſſe Herodotus oſtendit lib. VI. cap. CVII. de Hippia Piſiſtrati filio, καταγομένας ἐς τὸν Μαραθῶνα τὰς νέας ὅρμιζε οὗτος, *naves ad Marathonem adpulſas in ſtationibus locat.*

Prope Marathonem fuit *Brauron.* Pauſanias cap. XXXIII. Μαραθὼν δὲ ἀπέχει τῇ μὲν

Βραυρὼν, quod Rom. Amaſæus vetit: *a Marathone non multum abeſt Brauron.* Pomponio Melæ II. cap. III. *Brauronia*, ſequiori forma. *Thoricos*, inquit, *& Brauronia, olim urbes, jam tantum nomina.* At Strabo etiam Βραυρὼν, & Statius XII. Theb. verſ. 615.

Qui gelidum Braurona viri, qui rura laceſſunt
Munychia.

Plures δήμους, ſive vicos ſive oppida dicas, Strabo lib. IX. pag. 275. inter Marathonem & Sunium ponit. Κάμψαντι, inquit, τὴν κατὰ τὸ Σούνιον ἄκραν, ἀξιόλογος δῆμος Σούνιον. εἶτα Θορικὸς, εἶτα ποταμὸς δῆμος οὕτω καλούμενος, ἐξ οὗ οἱ ἄνδρες Ποτάμιοι. εἶτα Πρασία, Στειρία, Βραυρὼν, ὅπου τὸ τῆς Βραυρωνίας Ἀρτέμιδος ἱερόν. - - - εἶτα Μυῤῥινοῦς, Προβάλινθος, Μαραθών. *Ubi promontorium, quod ad Sunium eſt, circumflexeris, offertur Sunium, memorabilis pagus: tum Thoricus: inde Potamus pagus ita nominatus, cujus incolæ Potamii. Sequuntur Braſia, Steiria, Brauron, ubi Dianæ Brauroniæ templum eſt: - - - tum Myrrhinûs, Probalinthus, Marathon.* De Braurone jam diximus: de Dianæ ibidem templo, & ſimulacro, quod Iphigenia ex Taurica adlatum dedicaſſe fertur, Pauſanias Atticis cap. XXXIII. conſulatur; & in Arcad. cap. XLVI. ubi Xerxem ait ἐκ Βραυρῶνος ἄγαλμα τῆς Βραυρωνίας λαβόντα Ἀρτέμιδος, *ex Braurone ſimulacrum Dianæ Brauroniæ abſtuliſſe.* De ceteris breviter dicemus.

Thoricus, etiam Melæ, modo productis verbis, memoratus pagus eſt. Plinio ejus nominis promontorium lib. IV. cap. VII. *Sunium promontorium, Thoricos promontorium.* δῆμος fuit eodem nomine, ſic etiam ad promontorium Thoricum. Stephanus: Θορικὸς, Ut ad Sunium δῆμος τῆς Ἀκαμαντίδος φυλῆς, *Thoricus, pagus Acamanthidis tribus.* Inſcriptio apud Sponium: ΚΑΛΛΙΚΡΑΤΟΥ ΘΟΡΙΚΙΟΥ Sequuntur apud Plinium poſt Thoricum promontorium: *Potamos, Steria, Brauron, quondam oppida.* Suidas: Ποταμοὶ, δῆμος τῆς Λεοντίδος, *Potami, pagus* [Atticus] *Leontidis tribus.* Atticæ *Braſia* minus nota quam Laconiæ *Braſia* ſive *Braſiæ*, quas Pauſanias cap. XXIV. & Stephanus commendant. Plinii *Steria*, Strabonis Στειρία, eſt Pauſaniæ δῆμος Ἀττικῆς Πανδιονίδος φυλῆς, *pagus Atticus Pandionidis tribus.* Et Heſychius: Στειριεῖς, δῆμος φυλῆς τῆς Πανδιονίδος. Ejuſdem tribus, ut vicina, eſt Μυῤῥινοῦς, *Myrrhinûs*, Strabonis. Stephanus: Μυῤῥινοῦς δῆμος τῆς Πανδιονίδος φυλῆς. ὁ δημότης Μυῤῥινούσιος. *Myrrhinus, pagus ſeu populus Pandionidis tribus: qui in populo illo eſt, dicitur* Myrrhinuſius. Inſcriptio vetus in Sponii Pagis Atticis: ΙΣΙΓΕΝΟΥΣ ΜΥΡΡΙΝΟΥΣΙΟΥ ΘΥΓΑΤΗΡ. De Probalintho & Marathone dictum eſt.

Supra Marathonem *Tricorythus*, & deinde *Rhamnûs.* Strabo IX. pag. 275. Μετὰ Μαραθῶνα Τρικόρυθος, εἶτα Ῥαμνοῦς τὸ τῆς Νεμέσεως ἱερόν. εἶτα Ψαφὶς ἡ τῶν Ὠρωπίων. *Poſt Marathonem eſt Tricorythus, deinde Rhamnûs, templum Nemeſis: poſt quod Pſaphis Oropiorum*, in Bœotiæ finibus. *Tricorythum* Stephanus Τρικόρυνθον, addito Ν, ſcripſit, niſi mendum eſt, quia ipſe alibi in Τετράπολις, ex Strabone ſcripſit Τρικόρυθος, *Tricorythus.*

Quod ultimum in ſeptemtrione, mare verſus, oppidum eſt *Rhamnus:* de quo Mela dicto loco: *Rhamnus parva, illuſtris tamen, quod in ea fanum eſt Amphiarai & Phidiaca Nemeſis.* Plinius IV. cap. VII. *Rhamnus pagus: locus Marathon.* Stephanus: Ῥαμνοῦς, δῆμος τῆς Αἰαντίδος φυλῆς, *Rhamnûs, pagus Aeantidis* ſive *Ajacidæ tribus.* Diſtat a Marathone LX ſtadiis in ſeptemtrionem. Pauſanias Atticis cap. XXXIII. Μαραθῶνος δὲ σταδίους μάλιστα ἑξήκοντα ἀπέχει Ῥαμνοῦς τὴν παρὰ θάλασσαν ἰοῦσι ἐς Ὠρωπόν. *A Marathone ſtadia ſexaginta Oropum verſus juxta mare progreſſis Rhamnûs occurrit.*

Sunt plures δῆμοι in Attica, ſed vix certo loco reliquos poſueris. Tales ſunt, Ἄφιδνα, *Aphid-*

Aphidna, ubi Theſeus raptam Helenam dicitur adſervaſſe, quam inde fratres, Caſtor & Pollux, liberaverint. Vide Pauſaniæ Attic. cap. XVII. qui τὰς Ἀφίδναν ſingulari numero ſcripſit. Strabo eamdem hiſtoriam vel fabulam recitavit pag. 273. ſed ſcripſit Ἀφύδνα. Certior autem prima forma *Aphidna*, quia etiam Heſychius: Ἄφιδνα δῆμος τῆς Πτολεμαΐδος φυλῆς, *Aphidna pagus Ptolemaidis tribus.* Herodotus lib. IX. cap. LXXII. ἐπὶ τὰς Ἀφίδνας, *adverſus Aphidnas*, plurali numero, ubi etiam illud de raptu Helenæ adjecit. Incola in Spon. Inſcript. eſt ΑΦΙΔΝΙΟΣ, *Aphidnienſis.* Fuit in pagis etiam *Erchia*, patria Xenophontis. Diogenes Laertius principio Vitæ: Ξενοφῶν, Γρύλλε μὲν ἦν ὑὸς, Ἀθηναῖος, τῶν δήμων Ἐρχιεύς, *Xenophon, Grylli filius, Athenienſis, pago Erchienſis.* Plura de eo pago Meurſius reliquit Attic. cap. v. Fuit & *Melita* Plinii, unde ΜΕΛΙΤΕΥΣ incola vel δημότης dictus Inſcript. Spon. de Pag. Atticis. Fuit quoque *Gargettus*, Epicuri patria. Diog. Laertius: Ἀθηναῖος, τὸ δῆμον Γαργήττιος, *Epicurus Athenienſis, pago Gargetto oriundus.* Inde Epicurus *ſenior Gargettius* dictus eſt Statio lib. I. ſilv. III. verſ. 94. Ipſe Strabo lib. IX. pag. 274. plures δήμους, *populos* ſeu *pagos* enarrat, *Halimuſios, Aexonenſes* (Αἰξωνεῖς,) *Lampirenſes, Aegilienſes*, (ut Meurſius emendat) qui Græce ſunt Λαμπτρεῖς, Αἰγιλιεῖς, ab Αἰγιλία, quæ Stephano δῆμος τῆς Ἀντιοχίδος φυλῆς, *pagus Antiochidis tribus Aegililia:* item *Azenenſes*, Ἀζηνεῖς, unde in veteri inſcriptione in Angliam a nobili Wehlero portata ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΑΖΗΝΙΕΥΣ. Sic & ΣΦΗΤΤΙΟΣ, *Sphettius* vel *Sphettenſis* in alia Sponii inſcriptione eſt, quæ illuſtrat, quod Pauſanias Corinth. cap. XXX. ſcripſit: Τροιζῆνος οἱ παῖδες, Ἀνάφλυστος καὶ Σφῆττος, μετοικοῦσιν ἐς τὴν Ἀττικὴν, καὶ οἱ δῆμοι τὰ ὀνόματα ἔχουσιν ἀπὸ τούτων, *Trœzenis filii Anaphlyſtus & Sphetus in Atticam migrarunt, a quibus pagi* (oppida Athenienſium) *nomina acceperunt.* Nomen oppidi in duodecim Cecropiis Philochoro apud Strabonem lib. IX. pag. 274. eſt Σφῆττος, *Sphettus.* Etenim εἰς δυωκαίδεκα πόλεις συνοικίσαι τὸ πλῆθος, *in duodecim urbes multitudinem compoſuiſſe* Cecropem regem Philochorus narrat, quæ ſint *Cecropia, Tetrapolis, Epacria, Decelea, Eleuſis, Aphydna, Thoricus, Brauron, Cytherus, Sphettus, Cephiſſia, Phalerus.* Has Theſeus poſtea exhauſiſſe fertur, incolarum magna parte Athenas abducta, ut urbem ſuam amplificaret. Vide Stephanum in Ἀθῆναι, & Meurſium de Fortuna Attica cap. III.

Ex hoc Strabonis loco etiam illud elucet, δήμους Atticos, quos *populos, pagos, vicos, curias* varie vertunt, heic *oppida*, πόλεις, adpellari, uti revera erant, aut vici majores, quamvis unus alteri fuerit frequentior. Φυλαὶ, *tribus* autem in δήμους erant distributæ, quæ ab Stephano plerisque pagis (δήμοις) adnotatæ ſunt. Verbi cauſſa, Tribus *Acamanthis*, Ἀκαμαντὶς, in Thorico: *Aeantis*, ab Ajace nominata, in Tricorytho & Rhamnunte: *Aegeis*, Αἰγηὶς, in Icaria: *Antiochis*, in Anaphlyſto: *Cecropis*, Κεκροπὶς, Harpocration in Αἰξωνεῖς: *Hippothoontis* tribus, in Decelea: *Leontis*, in Marathone & Potamo, *Oeneïs*, Οἰνηὶς, in Acharnis & Phyle. *Pandionis*, in Probalintho, Myrrhinunte, ac Stiria: *Ptolemais*, in Aphidna; & ita ceteræ.

Tandem *Tetrapolis Attica* explicanda. Quatuor urbes erant in ſeptemtrione Atticæ, quæ diutius videntur dignitatem oppidorum ſuſtinuiſſe: aut ita dictæ, quod antiquitus quatuor ab Xutho illius ſeptemtrionalis partis rege fuerunt conditæ. Strabo lib. VIII. pag. 264. de Xutho, Jonis patre: ᾤκισε τὴν Τετράπολιν τῆς Ἀττικῆς. Οἰνόην Μαραθῶνα, Προβάλινθον καὶ Τρικόρυθον, *condidit tetrapolin Atticæ, Oenoen, Marathonem, Probalinthum & Tricorythum.* Feſtus autem Pompejus, dum Attii vocem *Quadrurbem* interpretatur, videtur aliam τετράπολιν τῆς Ἀττικῆς, Atticæ tetrapolim conſtituere. *Quadrurbem*, inquit, *Athenas Attius adpellavit, quod ſcilicet ex quatuor urbibus in unam domicilia contulerunt, Braurone, Eleuſine, Piraeo, Sunio.* Verum, etiam doctiſſimo viro Jo. Meurſio judice, graviter hic Feſtus erra-

erravit: quidpe neque ex quatuor urbibus olim Athenæ conſtitere, neque Athenas denique ipſas Attius notat, ſed tetrapolim potius Atticæ, jam ex Strabonis lib. VIII. a nobis explicatam, quam Latino nomine efferre *quadrurbem* ita voluit.

Sic oppida, fontes, flumina Atticorum expoluimus; reſtant *montes* ejusdem regionis. Strabo lib. IX. pag. 275. τῶν δ' ὀρῶν, ἃ ἐν ὀνόματι μάλιςά ἐςιν, ὅ, τε Ὑμεττὸς, καὶ Βριλησσὸς, καὶ Λυκαβηττὸς, ἔτι ἡ Πάρνης, καὶ Κορυδαλλός. *Nobiliores montes ſunt Hymettus, & Brileſſus, & Lycabettus: adhac etiam Parnes, & Corydallus.* Et Plinius lib. IV. cap. VII. de Attica: *Montes: Brileſſus, Aegialeus, Icarius, Hymettus, Lycabettus.* Addit Strabo Πεντελικὸν, *Pentelicum*, Poſt Hymettum facile fodinis optimi marmoris nobiliſſimum: ſicut mellis proventu Hymettus, itidemque præſtantiore: uterque etiam Athenis eſt propinquior. Strabo dicto loco: μάρμαρος δ' ἐςὶ τῆς τε Ὑμηττείας καὶ τῆς Πεντελικῆς κάλλιςα μέταλλα πλησίον τῆς πόλεως, *Prope urbem marmor Hymettium pulcherrimum effoditur, etiam Pentelicum: quin & optimum mel fit in Hymetto.* Pauſanias Attic. cap. XXXII. laudat *Pentelicum, Parnethem & Hymettum:* addit tandem Ancheſmum. Ὄρη δὲ, inquit, Ἀθηναίοις ἐςὶ Πεντελικὸν, ἔνθα λιθοτομίαι. καὶ Πάρνης παρεχομένη θήραν συῶν ἀγρίων καὶ ἄρκτων. καὶ Ὑμηττὸς, ὃς φύει νομὰς μελίτταις ἐπιτηδειοτάτας. *Montes in Attica ſunt, Pentelicus, ubi lapidicina: Parnes, aprorum & urſorum venationes prabens: & Hymettus, qui paſtiones apibus commodiſſimas profert.*

De *Hymetto* pleni ſunt libri, poetarum maxime. Statius lib. XII. Thebaidos verſ. 622.

> - - - *& olentis arator Hymetti.*

Et Silius Italicus lib. II. verſ. 218.

> *Sparſa ſuper flores examina tollit Hymettos.*

Idem lib. XIV. verſ. 200.

> *Tum qua nectareis vocat ad certamen Hymettum*
> *Audax Hybla favis.*

Martialis lib. VII. epigrammate LXXXVII.

> *Paſcat & Hybla meas, paſcat Hymettos apes.*

Tzetzes Chiliad. XI. carm. CCCLXX.

> - - - ὁ Ὑμηττὸς δὲ ὄρος
> Ἐν ᾧ μέλι τὸ κάλλιςον ἁπάντων τῶν μελίτων.

Hymettus autem mons, in quo præſtantiſſimum omnium mellium. Sic Horatius lib. II. Satyr. II. verſ. 15. *Hymettia mella* laudavit tamquam optima. De marmore Hymettio antea ex Strabone. Itidem Horatius lib. II. oda XVIII. *trabes Hymettias* dixit marmoreas, quæ columnis transverſa imponuntur. Vetus ibi commentator: *Hymettia: trabes marmorea, ex Hymetto monte Attica exciſa.* Sic quoque Turnebus, Torrentius, alii. Meurſius vero Reliq. Attic. cap. X. de arboribus interpretatur. *Silva*, inquit, *etiam nobilis erat* [in Hymetto monte] *e qua trabes petebantur adificiis.* Inde Horatius lib. II. oda XVIII.

Non

Non trabes Hymettiæ
Premunt reciſas ultima columnas
Africa. - - -

Mons *Pentelicus* etiam propinquus Athenis eſt Marathonem verſus; ſicut Hymettus eſt ab ortu. De *Pentelico* ſupra ex Strabone & Pauſania diximus, marmoris præſtantioris lapidicinas habere. Ciceronem his addo ex lib. I. ad Atticum epiſt. VIII. *Hermæ tui Pentelici cum capitibus æneis me admodum delectant.* Hermæ Pentelici, ſtatuæ ex marmore factæ Pentelico. *Parnes* quoque cum venationibus ſuis oſtenſus ex eiſdem auctoribus. Latini ſuccedant. Seneca Hippolyti principio:

Quæ ſaxoſo loca Parnethi
Subjecta jacent.

a Πάρνης enim obliquo caſu Πάρνηθος formatur. Statius Theb. XII. 620.

Dives & Aegaleos nemorum, Parneſque benignus
Vitibus, & pingui melior Lycabeſſus oliva.

Silvoſus vertex & venationibus aptus: inferiora frugum & vini feracia. Supra Eleuſinem & Acharnas ſitus, ut prope cum Cithærone, Bœotiæ extremæ monte, cohæreat. Plato in Critia pag. 503. μέχρι τοῦ Κιθαιρῶνος καὶ Πάρνηθος, *usque ad Cithæronem & Parnethem.* Qui additur in tragœdia *Aegaleos*, a Thucydide lib. II. pag. 114. ſcribitur Αἰγάλεως, a dextra ſitus euntibus ab Oenoe Acharnas. Verba ſupra in *Acharnis* prolata ſunt. Idem haud dubie eſt Plinii *Aegialeus*, fortaſſis mendoſe ſcriptus, quia Papinius & Thucydides conſentiunt. *Lycabeſſus* ejuſdem Statii eſt aliis libris, etiam Barthii, *Lycabettus*, Attica dialecto, qua & Plinius & Strabo uſi ſunt. Situs eſt ante arcem Athenarum, quod ex Antigono Caryſtio probat Meurſius Reliq. cap. VII. Confirmat Plato in Critia veterem Athenarum urbem dicens pertinuiſſe ad Eridanum & Iliſſum amnes, καὶ τὸ Λυκοβηττὸν ὄρος ἔχουσαν, *& montem Lycobettum complexam* fuiſſe.

Mons *Brileſſus* a Plinio IV. cap. VII. primo loco poſitus, etiam a Thucydide memoratur lib. II. pag. 116. Peloponneſios ait ab Acharnis profectos vaſtaſſe τῶν δήμων τινὰς ἄλλους τῶν μεταξὺ Πάρνηθος καὶ Βριλήσσου ὄρους, *pagorum quosdam alios, ſitos inter Parnethem & Brileſſum montem.* Mons *Icarius* Plinii haud dubie prope *Icarium* pagum fuit, ſupra ex Stephani de Urbibus excerpto libro notatum, cujus ſitus vero in dubiis latet. Denique *Ancheſmus*, Ἀγχεσμός, Pauſaniæ ὄρος ἐστὶν οὐ μέγα, καὶ Διὸς ἄγαλμα Ἀγχεσμίου, *mons eſt non ſane magnus, & in eo Jovis Ancheſmii ſimulacrum.* nam, ut ibidem (cap. XXXII.) Pauſanias dicit, Ἀθηναίοις τὰ ὄρη καὶ θεῶν ἀγάλματα ἔχει. Πεντελῆσι μὲν Ἀθηνᾶς. ἐν Ὑμηττῷ δὲ ἄγαλμά ἐστιν Ὑμηττίου Διός. βωμοὶ δὲ καὶ Ὀμβρίου Διὸς καὶ Ἀπόλλωνός εἰσι Προοψίου. καὶ ἐν Πάρνηθι Παρνήθιος Ζεὺς χαλκοῦς ἐστὶ καὶ βωμὸς Σημαλέου Διός, *deorum ſigna Atticæ montes habent: in Pentelico Minerva; in Hymetto, Hymettii Jovis ſtatua eſt, Pluvii etiam Jovis & Apollinis Præſagi ara. In Parnethe Parnethius Juppiter ex ære, & Semalei Jovis ara.*

MEGARIS.

Megaris, Μεγαρὶς, Megarenſium regio, quam Plinius lib. IV. cap. VII. Atticæ partem facit, alii ab ea, ut proximam tamen & contiguam ab occidente, ſeparant. *Attica*, inquit, *attingit iſthmum parte ſui, quæ vocatur Megaris, a colonia Megara, e regione Pagarum.* Et Strabo fatetur eſſe, quibus ἡ Μεγαρὶς τῆς Αττικῆς μέρος ἦν, *Megaris pars Atticæ ſit.* Ipſe vero ibidem (eſt vero ſub initium libri IX.) diſtinguit, quum mare coercere dicit τὰ πρὸς τῇ Πελοποννήσῳ, τήν τε Μεγαρίδα καὶ τὴν Ατλικὴν, *quæ ſupra Peloponneſum ſunt, Megaridem Atticamque.* Et Pomponio Melæ diſtinctæ regiones ſunt Græciæ *Megaris* atque *Atthis.* Separavit etiam Ptolemæus, & Scylax Caryandenſis, & ipſæ hiſtoriæ quæ bella inter Athenienſes & Megarenſes geſta enarrant.

Incipit Megaris a finibus Corinthiorum, & primo in litore eſt *Cromyon* ſive *Crommyon*, Κρομυὼν, oppidum, in ipſis finibus Corinthiorum. Thucydides lib. IV. pag. 283. ἔπλευσαν ἐς Κρομμυῶνα τῆς Κορινθίας, *navigaverunt Crommyonem Corinthiaci agri.* Et Pauſanias Corinth. cap. I. τῆς Κορινθίας ἐστὶ γῆς ὁ καλούμενος Κρομυὼν, *Corinthiaci agri eſt* [locus] *qui Cromyon vocatur.* Strabo autem lib. IX. ineunte dicit, τὸν Κρομμυῶνα τῶν Μεγαρέων εἶναι, καὶ μὴ Κορινθίων, *Crommyonem Megarenſium eſſe, non Corinthiorum.* Plutarchus Theſeo pag. 4. memorat λῃστρίδα κατοικοῦσαν ἐν Κρομμυῶνι, *latrocinantem feminam, habitantem Crommyone.* Scylax Κρεμμυὼν, & Plinius *Cremmyon* ſcripſit. Ille, ἔστι καὶ ἔξω τοῦ ἰσθμοῦ χώρα Κορινθίοις, καὶ τεῖχος Σιδοῦς, καὶ ἕτερον τεῖχος Κρεμμυὼν, *Eſt & extra iſthmum Corinthiis regio, & oppidum Sidûs, & aliud oppidum Cremmyon*: hic vero lib. IV. cap. VII. *In ora portus Schœnûs. Oppida, Sidûs, Cremmyon: Scironia ſaxa.* Sed alii, ut vidimus, *Crommyon.*

Addit Strabo: Μετὰ δὴ Κρομμυῶνα ὑπέρκεινται τῆς Αττικῆς αἱ Σκειρωνίδες πέτραι, πάροδον οὐκ ἀπολιποῦσαι πρὸς θαλάττῃ. ὑπὲρ αὐτων δ' ἐστὶν ἡ ὁδὸς, ἡ ἐπὶ Μεγάρων καὶ τῆς Αττικῆς ἀπὸ τοῦ ἰσθμοῦ. *Poſt Crommyonem ſunt ſuper Atticam ſitæ Scironides petræ, præter quas mare verſus non patet tranſitus: ſuper illas autem via eſt, ab iſthmo Megaram & in Atticam ducens.* Nomen habere ab Scirone, latronum duce, qui inſederat, quem Theſeus interfecerit, idem Strabo prodidit, & Plutarchus in Theſeo pag. 4. Pomponius Mela lib. II. cap. III. *Scironia ſaxa, ſævo quondam Scironis hoſpitio etiam nunc infamia.* Plinius lib. IV. cap. VII. *Scironia ſaxa,* VI *mill. longitudine.* Seneca Hippolyto verſ. 1023.

Et ſcelere petræ nobiles Scironides.

Poſt has petras promontorium eſt Μινώα, *Minoa*, ſub quo *portus* eſt *Niſæenſis*, & juxta eum oppidum *Niſæa*, navale Megarenſium. Strabo lib. IX. poſt initium: Μετὰ τὰς Σκειρωνίδας πέτρας ἄκρα πρόκειται Μινώα, ποιοῦσα τὸν ἐν τῇ Νισαίᾳ λιμένα. ἡ δὲ Νισαία ἐστὶν ἐπίνειον τῶν Μεγαρέων δέκα καὶ ὀκτὼ σταδίους τῆς πόλεως διέχον, σκέλεσιν ἑκατέρωθεν συναπτόμενον πρὸς αὐτήν. *Poſt Scironides petras promontorium procurrit Minoa, quod portum in Niſæa facit. Niſæa autem eſt navale Megarenſium decem & octo ſtadiis ab oppido* [Megara] *diſtans, cui utrimque longo muro connexum eſt.* Et Pauſanias Attic. cap. XXXIX. Νισαία ἔτι καὶ νῦν Μεγαρεῦσιν ἐπίνειον ἀπ' αὐτοῦ καλεῖται, *Niſæa hodieque navale eſt Megarenſium, nomen trahens ab illo*, puta Niſo, Pandionis filio, rege Megarenſi, qui Niſæam condidit. Scholiaſtes Theocriti ad idyll. XII. verſ. 27. vocat *Niſam*, ad poetæ verba Νισαῖοι Μεγαρῆες notans: ἐπίνειον Μεγαρέων ἡ Νίσα. Habet & Niſæa ſuam ἀκρόπολιν, *arcem*, quam Pauſanias Attic. cap. XLIV. deſcribit; perinde ut ipſi urbi Megaris eſt ἄλλη ἀκρόπολις, *alia arx*, deſignata ab eodem cap. XLII.

Intus,

Intus, ut viſum eſt, Strabone monſtrante, ab decem octo ſtadiis caput regionis eſt, quod antiquum nomen hodieque ſervat, *Megara*, τὰ Μέγαρα Græcis, at Latinis utroque numero. Pauſanias cap. XXXIX. ὁδὸς πρὸς Μέγαρα ἄγει, *via ad Megara ducit.* Thucydides lib. I. pag. 70. Ἀθηναίων ἐχόντων Μέγαρα καὶ Πηγάς, *Athenienſibus tum tenentibus & Megara & Pagas.* Livius lib. XXVIII. cap. VII. *cum expedito agmine profectus per Bœotiam Megara, atque inde Corinthum deſcendit.* Juſtinus lib. XIII. cap. V. *Demoſthenes forte Megaris exſulabat.* At ſingulari numero Plinius IV. cap. VII. *adpellatur Megaris a colonia Megara.* Et Vellejus lib. I. cap. II. *Peloponneſii, digredientes finibus Atticis, Megaram, mediam Corintho Athenisque urbem, condidere.* Colli urbs impoſita, ex quo Νίσου λόφος, *Niſi collis* dicta Pindaro. Pyth. od. IX. verſ. 160.

- - Αἰγίνᾳ τε γὰρ
φαμὶ; Νίσου τ' λόφῳ

In Aegina enim, dico, & Niſi colle: & Nem. od. V. verſ. 84.

Νίσου τ' εὐαγκεῖ λόφῳ,

In Niſi colle pulchras valles juxta ſe habente. Scholiaſtes ad hunc locum τουτέστιν, ἐν Μεγάροις, *hoc eſt, Megaris.* Civitas nobilis quæ cum Athenienſibus & Corinthiis multa bella geſſit: etiam ſcholam habuit philoſophorum. Strabo lib. IX. pag. 271. Ἔσχε δέ ποτε καὶ φιλοσόφων διατριβὰς τῶν προσαγορευόντων Μεγαρικῶν, Εὐκλείδην διαδεξαμένων Σωκρατικὸν ἄνδρα, Μεγαρέα τὸ γένος. *Habuit aliquando etiam ſcholam philoſophorum qui Megarici dicebantur, ſucceſſores Euclidis Socratici, patria Megarenſis.* Dorica dialecto uſi Megarenſes, antea Attica, ob novos colonos quos Peloponneſii eo deduxerunt. Pauſanias Attic. cap. XXXIX. Μεγαρεῖς οὕτως ἔθη καὶ φωνὴν μεταβαλόντες, Δωριεῖς γεγόνασι, *ſic Megarenſes, lingua cum moribus mutata, Dorienſes facti ſunt.* Coloniam tandem Romanam factam eſſe, ſupra, tradente Plinio, accepimus. Nummi ejus civitatis plures exſtant, tam veteres quam ſub Cæſaribus cuſi, omnes inſcripti ΜΕΓΑ-ΡΕΩΝ.

Reliqua oppida Megarenſium ſunt *Pagæ* & *Aegiſthena*, Pauſanias Att. cap. XLIV. ἡ δὲ ὀρεινὴ τῆς Μεγαρίδος τῆς Βοιωτῶν ἐστὶν ὅμορος, ἐν ᾗ Μεγαρεῦσι Πηγαὶ πόλις, ἑτέρα δὲ Αἰγίοσθενα ᾤκισται, *Montana Megarici agri pars Bœotis finitima eſt. In ea ab Megarenſibus condita oppidum Pegæ, & aliud, Aegiſthena.* Plinius dicto loco: *Pagæ, & amplius Aegoſthenienſes contributi Megarenſibus.* Stephanus: Πηγαὶ, παροικία Μεγαρέων, *habitatio Megarenſium.* Idem chorographus: Αἰγόσθενα πόλις Μεγαρίδος, οὐδετέρως, ὡς Παυσανίας. *Aegoſthena, oppidum Megaridis, neutro genere, ut Pauſanias.* Quia ad Pauſaniam provocat, haud dubie Stephani ſcriptura eſt genuina Pauſaniæ, conſentiens cum Pliniana: quod eo facilius in animum induco, quod in alia quoque littera Pauſaniæ ſcriptura, ut nunc quidem editum eſt, vacillat. Eodem enim capite XLIV. quod ultimum Atticorum eſt, verbis antea productis, ſcriptum Αἰγίοσθαινα diphthongo: mox, paucis interjectis, ἐν Αἰγιοσθένοις, vocali ſimplici. Superius oppidum, *Pagas* vel *Pegas*, Ptolemæus ponit in maritimis ad ſinum Corinthiacum. nam & ibi ὀρεινή, *montana* regio eſt & finitima Bœotiæ, ut ita Ptolemæus nequaquam a Pauſania diſſentiat. *Aegoſthena* inde in ortum & ſeptemtrionem videntur receſſiſſe. De *Pagis* convenit Straboni lib. VIII. cum Ptolemæo. ait enim, παρεκτείνουσα ἡ ἠϊὼν μέχρι Παγῶν τῆς Μεγαρίδος, *porrectum litus uſque ad Pagas Megaridis.* Ceterum *Pagæ* & *Pegæ* ſcribitur, quia Græce Πηγαὶ, Attica, & Παγαὶ, Dorica dialecto, qua Megarenſes uſos eſſe,

eſſe, ſupra comprobatum fuit: ut adeo propius ſit indoli gentis propriæ *Pagæ* Strabonis & Plinii, quam *Pegæ* Thucydidis, Stephani ac Ptolemæi. Addit Plinius *Geraneam*, quo ſitu, non declarat. Poſt Scironia ſaxa; *Geranea*, inquit, *Megara*, *Eleuſin*. Stephano id nomen montis eſt. Γεράνεια, inquit, ἐστὶν ὄρος μεταξὺ Μεγάρων καὶ Κορίνθου, *Geranea mons eſt inter Megara & Corinthum.*

PELOPONNESUS.

Peloponneſus, magna peninſula, ab auſtro ceteræ Græciæ adjecta eſt. Dicitur quaſi *Pelopis neſus* ſive inſula, quamvis proprie inſula non ſit, ſed peninſula. Dionyſius periegeta verſ. 403.

- - - - Πέλοπος δ' ἐπὶ νῆσος ὀπηδεῖ,
Εἰδομένη πλατάνοιο μυουρίζοντι πετήλῳ,

Pelopis autem inſula conſequitur, ſimilis platani in acumen deſinenti folio. Inſulam vocat poeta, ὡς παρὰ βραχὺ τοιαύτη οὖσα, *quod talis ſit præter exiguam partem*, iſthmum videlicet paucorum ſtadiorum, ut Euſtathius interpretatur. Plinius lib. IV. cap. IV. *Peloponneſus, Apia ante adpellata & Pelaſgia, peninſula haud ulli terræ nobilitate poſtferenda, inter duo maria, Aegeum & Jonium, platani folio ſimilis propter anguloſos receſſus.* Similitudinem folii etiam Strabo & Pomponius commendant. Priſcis nominibus addit Strabo lib. VIII. pag. 256. tertium Ἄργος, *Argos*, idque ex Homeri carminibus etiam comprobat. Conſtantinus Porphyrogennetus περὶ Θεμάτων lib. II. cap. VI. ex Nicolai Damaſceni libro IV. Hiſtoriarum ſingula ab origine ita interpretatur: ἐπὶ μὲν Ἄπιος ἐκαλεῖτο Ἀπίη. ἐπὶ δὲ Πελασγοῦ τοῦ αὐτόχθονος, Πελασγία. ἐπὶ δὲ Ἄργου, καὶ αὐτὴ ὁμωνύμως ἐκαλεῖτο Ἄργος. ἐπὶ δὲ Πέλοπος, Πελοπόννησος ἔσχε τοῦτο τὸ κύριον ὄνομα. *Apio regnante, vocabatur Apia: ſub Pelaſgo indigena, Pelaſgia: ſub Argo vero, etiam ſimiliter Argos adpellata eſt: tandem ſub Pelope, Peloponneſi hoc proprium nomen accepit.* Dividitur ſecundum populos aut nobiliores urbes in plures vel pauciores partes, ut etiam Κορινθίαν, Σικυωνίαν quidam, & alii alias in iis numerent: ſed præſtat non nimium & in minutiores partes diſpeſcere, verum ſex tantummodo cum Pomponio Mela hoc ordine diſpoſitas tenere. *In Peloponneſo*, inquit lib. II. cap. III. *Argolis, Laconice, Meſſenia, Elis, Achaja, Arcadia.*

ACHAJA.

Alia via, quam qua uſus eſt Pomponius, incedemus, iſthmi ita ratione ducente, qui Peloponneſi eſt initium, nec vero tam Argolidi, quam quæ in alterum excurrit, Achajæ poteſt conjungi. *Achajam* autem intelligimus *Propriam*, non quæ ſub Romanis demum ita cœpta eſt dimidia pars Græciæ univerſæ adpellari, quod Corinthiaco bello Romani, quia caput Corinthus eſt Achajæ propriæ, in Helladis ſeu liberæ antea Græciæ poſſeſſionem pervenerant. Supra enim demonſtravimus, omnem Græciam ab Romanis in duas provincias, Macedoniam & Achajam, fuiſſe diviſam.

Incipit Achaja noſtra ab *Iſthmo*, ἰσθμῷ, qui anguſtum collum eſt, quo peninſula cohæret continenti, & Achajæ quidem iſthmus ſecundum Strabonem lib. VIII. pag. 231. latus τετταράκοντα σταδίους, *quadraginta ſtadia*, ideo ab Euſtathio ad Dionyſii verſ. 403. dictus ὀλιγοστάδιος αὐχὴν, *cervix paucorum ſtadiorum.* Plinius lib. IV. cap. IV. *Anguſtiæ, unde*

unde [Peloponneſus] *procedit, Iſthmos adpellantur. In eo loco erumpentia e diverſo maria, ejus omnem ibi latitudinem vorant, donec contrario incurſu æquorum tantorum, in quinque* M. *paſſuum intervallo exeſis utrimque lateribus, anguſta cervice Peloponneſum contineat Hellas. Corinthiacus hinc, illinc Saronicus adpellatur ſinus: Lecheæ hinc, Cenchreæ illinc anguſtiarum termini, longo & ancipiti navium ambitu, quas magnitudo plauſtris transvehi prohibet: quam ob cauſſam perfodere navigabili alveo anguſtias eas tentavere, Demetrius rex, dictator Cæſar, Cajus princeps, Domitius Nero, infauſto, ut omnium patuit exitu, incepto.* De transvectione navium per iſthmum etiam Strabo lib. VIII. pag. 231. τὰ πορθμεῖα ὑπερνεολκοῦσιν ἀπὸ τῆς ἑτέρας εἰς τὴν ἑτέραν θάλατταν, *navigia* [per iſthmum] *ab uno mari ad alterum traducuntur.* Exemplum eſt apud Livium lib. XLII. cap. XVI. *a Corintho, per Iſthmi jugum navibus traductis, Aeginam trajiciunt.* De irrita perfoſſione Pauſanias Corinth. cap. I. Ὃς δὲ ἐπεχείρησε Πελοπόννησον ἐργάσασθαι νῆσον προαπέλιπε διορύσσων Ἰσθμόν. καὶ ὅθεν μὲν διορύσσειν ἤρξαντο, δῆλόν ἐστιν, ἐς δὲ τὸ πετρώδης οὐ προεχώρησαν ἀρχήν. Μένει δὲ ὡς ἐπεφύκει, καὶ νῦν ἤπειρος ὤν. *Quicumque Peloponneſum inſulam facere conatus eſt, morte oppreſſus, opus imperfectum reliquit. Qua ſane Iſthmus fodi cœptus fuit, operis exſtant veſtigia: ſaxoſa ejus pars omnino tentata non fuit: ideo ſitus adhuc ſui naturam ſervat.*

In auſtrina Iſthmi parte eſt ſita urbs clariſſima *Corinthus*, quam Cicero pro Lege Manil. cap. V. *totius Græciæ lumen* vocat: a poſitione poëtis cognominata *bimaris*, Horatio lib. I. od. VII. Ovidio Metam. lib. V. verſ. 407. Urbs ampla, dives, nitida, & propria ſedes excellentiſſimorum artificum. Strabo lib. VIII. pag. 263. ſic de laudibus ejus: ἡ πόλις τῶν Κορινθίων μεγάλη τε καὶ πλουσία διαπαντὸς ὑπῆρξεν, ἀνδρῶν τε ηὐπόρηκεν ἀγαθῶν εἴς τε τὰ πολιτικὰ, καὶ εἰς τὰς τέχνας δημιουργικάς. μάλιστα γὰρ καὶ ἐνταῦθα καὶ ἐν Σικυῶνι ηὐξήθη γραφική τε καὶ πλαστικὴ, καὶ πᾶσα ἡ τοιαύτη δημιουργία. *Fuit urbs magna Corinthus & dives ſemper, copiamque tulit virorum & ad res civiles tractandas & ad artificia exercenda idoneorum. maxime enim Corinthi & Sicyone pingendi ac fingendi, aliæque id genus artes auctæ ſunt.* Imminet urbi mons excelſus & præruptus, *Acrocorinthus* dictus, in cujus vertice fanum Veneris: ſub vertice Πειρήνη, *Pirene* fons. Strabo lib. VIII. pag. 261. ἐτετείχιστο δ' ὅσον τῆς πόλεως γυμνὸν ἦν τοῦ ὄρους. συμπεριείληπτο δὲ τῷ περιβόλῳ τούτῳ καὶ τὸ ὄρος ὁ Ἀκροκόρινθος, ᾗ δυνατὸν ἦν τειχισμὸν δέξασθαι. *Muro munita urbs, quantum ejus mons denudaverat: mœnibus ipſe etiam includebatur mons Acrocorinthus, qua muro munire poterat.* Eodem libro pag. 249. dicit ὄρος ὑψηλὸν καὶ ἀπότομον, τείχει κοινῷ περιειλημμένον, ὥστ' ἀκροπόλει χρῆσθαι, *montem excelſum & præruptum, communi contentum muro, quo pro arce* [Corinthii] *utantur.* Polybius lib. II. cap. XLIII. πάλιν στρατηγὸς αἱρεθεὶς τὸ δεύτερον, καὶ πραξικοπήσας τὴν Ἀκροκόρινθον Ἀντιγόνου κυριεύοντος, καὶ γενόμενος ἐγκρατὴς, μεγάλου μὲν ἀπέλυσε φόβου τοὺς τὴν Πελοπόννησον κατοικοῦντας, *iterum prætor* [Achajæ] *creatus, Acrocorinthum, quem præſidio Antigonus tenebat, ut proderetur, pollicitationibus corrupit; quo potius, ingenti metu Peloponneſios liberavit.* Et Livius lib. XXXIV. cap L. *reſpiciunt præſidium, ab Acrocorintho deſcendens, protinus ad portam duci atque abire.*

Antiquum Corinthi nomen fuit *Ephyra.* Plinius lib. IV. cap. IV. *Medio intervallo quod Iſthmon adpellavimus, adplicata colli habitatur colonia Corinthus, antea Ephyra dicta, ſexagenis ab utroque litore ſtadiis, e ſumma ſua arce, quæ vocatur Acrocorinthus, in qua fons Pirene, diverſa duo maria proſpectans.* Apollodorus lib. I. cap. IX. ſect. 3. Σίσυφος Αἰόλου κτίσας Ἐφύραν τὴν νῦν λεγομένην Κόρινθον, *Siſyphus Aeoli filius condidit Ephyram, cui nunc Corintho nomen eſt.* Hinc Virgilio Georg. II. verſ. 264. *Ephyrëia æra,* ſunt æs Corinthium: & Silius de Syracuſis, colonia Corinthiorum, lib. XIV. verſ. 51.

Sed decus Aetnaiſ haud ullum pulchrius oris
Quam quæ Siſyphio fundavit nomen ab Iſthmo,
Et multum ante alias Ephyræis fulget alumnis.

Et ipſo *Ephyræ* nomine, pro *Corintho*, poëtæ utuntur. Ovidius lib. II. Metamorphoſ. verſ. 239.

- - - - queritur Bœotia Dircen,
Argos Amymonen, Ephyre Pirenidas undas.

Ab Romanis Corinthus bello Achaico fuit deleta: ſed a Cæſare Julio reſtituta ſplendorem priſtinum recuperavit; & colonia Romana facta, etiam Plinio teſte, quam idem Cæſar dictator deduxit, ut ex nummo elucet Corinthiorum, una parte cum Julii imagine inſcripto: LAUS. JULI. CORINT. Sic clariſſimus vir Jo. Vaillantius refert ſine mentione coloniæ: at illuſtris Spanhemius pag. 236. *Pegaſus frequens in nummis Corinthiorum inſigne, vel ſolus vel cum ſeſſore Bellerophonte modo cum leone, modo cum chimæra depugnante, inſcriptis* COL. L. JULIA COR. Unde plurimos nummos præſertim ſub Marco & Lucio Antoninis cuſos, ſcriptosque per notas, C. L. J. COR. eruditiſſimus quisque interpretatur *Colonia Laus Julia Corinthus*, eaque civitatis adpellatio honorificentior ab illo tempore fuit. Et Dio Caſſius lib. XLIII. pag. 238. reſtitutionem urbis Cæſari imputat, qui, *ἀνέστησε*, *inſtauravit*; & mox: *Carthago & Corinthus uno tempore deletæ*, τότε ἅμα ἀνεβιώσκοντο, *tunc ſimul reviviſcere cœperunt.* Idem de Julio tradit Pauſanias Corinth. cap. I. λέγουσιν ἀνοικίσαι Καίσαρα, ὃς πολιτείαν πρῶτος ἐν Ῥώμῃ πρῶτος τῆς ἐφ' ἡμῶν κατηστήσατο, *reſtitutam ajunt a Cæſare* [Corinthum,] *eo qui Romanam rempublicam, ut nunc eſt, primus conſtituit.* Et cap. III. ubi *Octaviæ templum*, quod Corinthi erat, deſcribit, illam dicit ſororem fuiſſe Αὐγούστου βασιλεύσαντος μετὰ Καίσαρα τὸν οἰκιστὴν Κορίνθου τῆς νῦν, *Augusti, imperantis poſt Cæſarem, conditorem Corinthi quæ nunc eſt.*

Proxime Corinthum erat lucus Κράνειον, *Cranéum* dictus, Diogenis Cynici habitaculum. Pauſanias cap. II. πρὸ τῆς πόλεως κυπαρίσσων ἐστὶν ἄλσος ὀνομαζόμενον Κράνειον. *Ante urbem eſt cupreſſorum lucus, cui nomen eſt Craneum.* Huc illum adiit Alexander rex viſendi & audiendi cauſſa. Plutarchus Alexandro pag. 671. ὡς δὲ ἐκεῖνος ἐλάχιστον Ἀλεξάνδρου λόγον ἔχων, ἐν τῷ Κρανείῳ σχολὴν ἦγεν, αὐτὸς ἐπορεύετο πρὸς αὐτόν. *Cum is* [Diogenes] *in Craneo otium agens, nihil de Alexandro laboraret, ipſe ad illum profectus eſt.*

Corinthus quidem neutrum mare attingebat, ad utrumque tamen portus habuit commodiſſimos, ad Criſſæum ſeu occidentalem *Lechæum*, Λεχαῖον: ad Saronicum ſinum *Cenchreas*, Κεγχρεὰς, longius ab urbe, quam Lechæum, recedentes. Strabo lib. VIII. pag. 262. Ἀρχὴ τῆς παραλίας ἑκατέρας, ἡ μὲν τὸ Λέχαιον, ἡ δὲ Κεγχρεαὶ κώμη καὶ λιμὴν ἀπέχων τῆς πόλεως ὅσον ἑβδομήκοντα σάδια. τούτῳ μὲν οὖν χρῶνται πρὸς τοὺς ἐκ τῆς Ἀσίας. πρὸς δὲ τοὺς ἐκ τῆς Ἰταλίας τῷ Λεχαίῳ. τὸ δὲ Λέχαιον ὑποπέπτωκε τῇ πόλει, κατοικίαν ἔχον οὐ πολλήν. σκέλη δὲ καθείλκυσαι σαδίων περὶ δώδεκα, ἑκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ τῆς περὶ τὸ Λέχαιον. *Oræ maritimæ utriusque initia ſunt, alterius Lechæum, alterius Cenchreæ, vicus & portus, ab urbe diſtans ad* LXX *ſtadia, quo portu utuntur ad Aſiaticos, Lechæo ad Italos. Lechæum vero ſub urbe jacet, non admodum frequens domiciliis. Ab utraque parte via, quæ a Corintho Lechæum pertingit, deducti ſunt crurum inſtar muri, ad ſtadia circiter duodecim.* Pauſanias Corinth. cap. II. utrumque ἐπίνειον, *navale* Corinthiorum vocat, quibus nomina Neptuni filios

Le-

Lechen & Cenchriam dediſſe refert. Strabo & Pauſanias ſcribunt Λέχαιον: in Ptolemæi libris eſt Λεχαῖον ἐπίνειον, *Lechæum navale*, trajecto accentu: Plinius autem IV. cap. IV. *Lechea*, pluraliter: verba ſupra fuerunt producta. At Harpocration etiam & Heſychius Λέχαιον, quod uterque deſcribit ἐπίνειον Κορινθίων, *Corinthiorum navale.* Sic quoque Polybius lib. V. cap. XVII. βασιλεὺς κατῆρε μετὰ τοῦ στόλου παντὸς εἰς Κόρινθον. ὁρμίσας δὲ τὰς νῆας ἐν τῷ Λεχαίῳ, *Rex cum tota claſſe Corinthum tendit, adpulitque in Lechæo:* & cap. XXV. ἀκούσας ὁ Φίλιππος, ἧκε μετὰ σπουδῆς ἐκ τοῦ Λεχαίου, θέων εἰς τὴν πόλιν, *quo audito Philippus celeriter ex Lechæo in urbem adcurrit.*

Celebrior portus *Cenchreenſis*, cujus nomen varie ſcribitur. Strabo & divinus ſcriptor ad Romanos epiſtola cap. XVI. Κεγχρεαί: & ita quoque Ptolemæus & Stephanus, niſi quod retracto accentu illorum libris Κεγχρέαι editum eſt. Thucydides & Pauſanias diphthongo uſi ſunt: ille lib. VIII. aliquoties Κεγχρειῶν patrio caſu, & pag. 562. ἐς Κεγχρειάς: hic Corinth. cap. II. ἐν Κεγχρείαις: ſemel Thucydides ſingulari numero lib. IV. pag. 281. ἐν Κεγχρειᾷ. Quas vero κώμην, *vicum* Strabo dicto loco dixit, Mela lib. II. cap. III. & Stephanus *oppidum* vocant. Ille, *In eo* [Iſthmo] inquit, *oppidum Cenchreæ, fanum Neptuni, ludis, quos Iſthmicos vocant, celebre*: hic Κεγχρέαι πόλις καὶ ἐπίνειον Κορίνθου, *Cenchreæ oppidum & navale Corinthi.* Livius dixit *emporium* Corinthiorum lib. XXXII. cap. XVII. *Navales copiæ, circumvectæ Sunium Atticæ terræ promontorium, Cenchreas, Corinthiorum emporium, petierunt.*

Supra Cenchreas, Megaram verſus, ad ſinum Saronicum eſt alius portus *Schœnûs*, Σχοινοῦς, ad quem Iſthmus anguſtiſſimus eſt, ibidemque naves machinis a mari in mare per Iſthmum traducebantur. Strabo lib. VIII. pag. 254. κατὰ τὸν Σχοινοῦντα ὁ διολκός, τὸ στενώτατον τοῦ ἰσθμοῦ, περὶ ὃν τὸ τοῦ Ισθμίου Ποσειδῶνος ἱερόν, *Apud Schœnuntem anguſtiſſima eſt Iſthmi pars, qua naves per terram ex uno mari in alterum traducuntur.* Templum illud Neptuni deſcripſit Pauſanias Corinth. cap. I. ſitum infra Schœnuntem, Corinthum verſus. Juxta viam quæ Corintho ferebat ad templum, ἔστι μὲν θέατρον, ἔστι δὲ στάδιον λίθου λευκοῦ, *theatrum eſt & albo lapide ſtadium*, ubi Iſthmii ludi ſive agon Iſthmius ſeu certamen ſolemni tempore celebrabatur, ut ibidem adnotavit Pauſanias. Ptolemæus in maritimis τῆς Κορινθίας, Corinthiæ regionis poſt Cenchreas, ab Epidauro progreſſus ſeu auſtro: Σχοινοῦς λιμήν. Plinius lib. IV. cap. VII. *In ora, portus Schœnûs.* Alius eſt Melæ *portus Schœnitas*, in eodem ſinu quidem, ſed prope Trœzenem. Adi Voſſium.

Inter Corinthum & Sicyonem flumen eſt *Nemea*, terminus agri utriusque. Strabo lib. VIII. pag. 263. ὁρίζει τὴν Σικυωνίαν καὶ τὴν Κορινθίαν ποταμὸς Νεμέα. *Sicyoniam & Corinthiam Nemea fluvius diſcernit.* Livius lib. XXXIII. cap. XV. *Androſthenes Corintho profectus ad Nemeam (amnis eſt Corinthium & Sicyonium interfluens agrum) caſtra locat.* Ipſa urbs *Sicyon* reducta a mari olim potens & ſuis regibus uſa, poſtea libera, deinde inter certamina civitatum nunc Athenienſibus adjuncta, nunc a Spartanis oppreſſa fuit. Juſtinus lib. XIII. cap. V. *Demoſthenes Sicyona, Argos, & Corinthum, ceterasque civitates eloquentia ſua Athenienſibus junxit.* Thucydides lib. V. pag. 397. Lacedæmonii τὰ ἐν Σικυῶνι ἐς ὀλίγους κατέστησαν, *ſtatum in Sicyone ad paucos redegerunt.* Quamvis autem ſita erat in Achajæ tractu, ſi Corinthum quoque Achajæ adjungimus, & ut Plinius IV. cap. V. Sicyonem in Achaja ſcripſit; tamen aliquando certa pactione in Argolide cenſebatur. Pauſanias Arcad. cap. I. Σικυώνιοι ἔσχατοι ταύτῃ μοίρας τῆς Αργολίδος, *Sicyonii hac in parte ſunt extremi Argolidis populorum.* Alio tempore Achæorum fuit. Livius lib. XXXII. cap. XIX. *legatis ad Achæos miſſis Sicyone datum eſt concilium.* De ſitu etiam Livius lib. XXVII cap. XXXI. *Sulpicius ab Naupacto profectus, claſſem adpulit inter Sicyonem & Corinthum, agrumque nobiliſſimæ*

fertilitatis effuſe vaſtavit. Ceterum civitas artificum ingenio nihil Corinthiis conceſſit, ut ſupra in *Corintho* ex Strabone oſtendimus. Hinc adagii loco, de quo Stephanus, ὑποδήματα Σικυώνια, *Sicyonii calcei*, elegantiores, quam ut gravi viro convenirent, quod Socratis exemplo egregie demonſtravit Cicero lib. I. de Orat. cap. LIV.

Propius urbem præfluit amnis *Aſopus*, Ἀσωπὸς, qui alius eſt a Nemea, quia utrumque Strabo, ut diverſos, nobis tradidit. De Nemea, ſupra: de *Aſopo* eodem loco (pag. 263.) Ἀσωπὸς ὁ παραῤῥέων τὴν Σικυωνίαν, καὶ ποιῶν τὴν Ἀσωπίαν χώραν, μέρος οὖσαν τῆς Σικυωνίας. *Aſopus præterfluit Sicyoniam, & facit regionem Aſopiam, quæ pars eſt Sicyoniæ.* Ptolemæus Aſopum Corinthiæ regioni adſcribit, in qua oſtia illius ponit: ſed ſecundum Strabonem potius eſt Sicyoniæ. In Sicyonia autem Ptolemæus cenſet *Phliuntem* oppidum, recto caſu Φλιοῦς, *Phliûs.* Strabo dicto loco: Κεῖται ὁ Φλιοῦς ἐν μέσῳ Σικυωνίας, Ἀργείας, Κλεωνῶν, καὶ Στυμφάλου, κύκλῳ περιερχόμενος. Τιμᾶται δ' ἐν Φλιοῦντι καὶ Σικυῶνι τὸ τῆς Δίας ἱερὸν, καλοῦσι δ' οὕτω τὴν Ἥβην. *Phlius jacet in medio Sicyoniæ, Argolidis, Cleonarum & Stymphali, circulo incluſa. Colitur Phliunte & Sicyone Diæ fanum, id eſt Hebes ſive Juventæ.* Habet etiam Stephanus, cui Φλιοῦς eſt πόλις Πελοποννήσου, *oppidum Peloponneſi:* & gentile Φλιοῦντιος ac Φλιάσιος, euphoniæ gratia pro Φλιούσιος. Unde *Phliaſia* ager eſt circa Phliuntem. Pauſanias Corinth. cap. XII. ἡ Φλιασία τῆς Σικυωνίων ἐστὶν ὅμορος, *Phliaſia Sicyoniis eſt finitima.*

Quibus Corinthia & Sicyonia ſingulares regiones ſunt, hinc Achajam propriam incipiunt, ut primum in ea caſtellum *Pallene* ſit. Strabo lib. VIII. pag. 266. ἔστι ἡ Πελλήνη σταδίοις ἑξήκοντα τῆς θαλάττης ὑπερκειμένη, φρούριον ἐρυμνόν. ἔστι δὲ καὶ κώμη Πελλήνη, - - - κεῖται μεταξὺ Αἰγῶν καὶ Πελλήνης. *Pellene ſtadiis* LX ſupra mare poſita, caſtellum munitum. *Eſt & vicus Pellene ſitus inter Aegas &* [caſtellum] *Pellenem.* Ceteri unius Pellenes meminere, vici, ſeu κώμης, ut Strabo vocat, quam Xenophon lib. VII. de Reb. Græc. pag. 371. πόλιν Πελλήνην, *urbem Pellenen* dixit: caſtellum autem ejus loci adpellarunt, Ὄλουρον, *Olurum.* Plinius lib. IV. cap. V. *Primæ ibi Lecheæ Corinthiorum portus: mox Oluros, Pellenæorum caſtellum.* Xenophon dicto loco: καταλαμβάνουσιν αὐτῶν Ὄλουρον, - - - ἐπεὶ δ' ᾔσθοντο τὰ περὶ Ὀλοῦρον, περιελθόντες ἂν καὶ οὗτοι, ὅποι ἐδύναντο, εἰς τὴν αὐτῶν πόλιν Πελλήνην εἰσῆλθον. *Arcades capiunt illorum* [Pellenenſium] *Olurum - - - Poſtquam vero* [Pellenæi] *cognoverunt quæ Oluri facta eſſent, circumeuntes, utcumque poterant, in oppidum ſuum Pellenen revertuntur.* Multa & alia de Pellenæorum rebus & expeditionibus in Xenophontis libro: ut adeo urbem potius, quam vicum fuiſſe, credibilius ſit. Stephanus: Ὄλουρος, πολίχνιον Ἀχαΐας, οὐ πόῤῥω Πελλήνης, *Olurus, oppidulum* [ſive caſtellum] *Achajæ, non procul a Pellene.*

Achajæ cetera oppida illorumque ſitum optime deſcripſit Strabo lib. VIII. pag. 265. Ἡ δὲ τάξις τῶν τόπων, οὓς κατῴκουν, εἰς δώδεκα μέρη διῃρημένη, τοιαύτη τίς ἐστι. Μετὰ Σικυῶνα Πελλήνη κεῖται. εἶτα Αἴγειρα δευτέρα. τρίτη Αἰγαὶ, Ποσειδῶνος ἱερὸν ἔχουσα. τετάρτη Βοῦρα. μετ' αὐτὴν, Ἑλίκη. - - - μετὰ δὲ Ἑλίκην Αἴγιον, καὶ Ῥύπες, καὶ Πατρεῖς, καὶ Φαρεῖς. εἶτ' Ὤλενος, παρ' ὃν ποταμὸς μέγας Μέλας. εἶτα Δύμη καὶ Τριταιεῖς. *Ordo locorum, quos* [Achæi] *habitabant, hic eſt: Poſt Sicyonem Pallene eſt ſita, deinde ſecunda Aegira, tertia Aegæ, quæ templum habent Neptuni; quarta Bura: poſt hanc eſt Helice; - - - poſt Helicen eſt Aegium, Rypenſes, Patrenſes, & Pharenſes: deinde eſt Olenus, juxta quem fluvius magnus Melas decurrit: poſt Dyme & Tritæenſes.* Polybius lib. II. cap. XLI. de populari republica Achæorum: τοῦτο δ' ἦν ἐκ δώδεκα πόλεων, ἃς ἔτι καὶ νῦν συμβαίνει διαμένειν πλὴν Ὠλένου καὶ Ἑλίκης τῆς πρὸ τῶν Λευκτρικῶν ὑπὸ τῆς θαλάττης καταποθείσης. αὗται δ' εἰσὶ, Πάτραι, Δύμη, Φαραὶ, Τριταία, Λεόντιον, Αἴγειρα, Πελλήνη, Αἴγιον, Βοῦρα, Κερυνία, Ὤλενος καὶ Ἑλίκη.

Ἑλίκη. *Hæc ex* XII *urbibus conſtabat, quæ nunc quoque ſuperſunt, præter Olenum, & Helicen, quam paullo ante cladem Leuctricam mare hauſit. Sunt autem hæ: Patræ, Dyme, Pharæ, Tritæa, Leontium, Aegira, Pellene, Aegium, Bura, Ceraunia, Olenus, & Helice.* Plinius lib. IV. cap. V. & Buram in hauſtis numerat. *Oppida*, inquit, *Helice, Bura: in quæ refugere hauſtis prioribus, Sicyon, Aegira, Aegion, Erineos.*

Ex his de pluribus Achajæ civitatibus judicari poteſt. De *Pellene* ſatis dictum. *Aegira*, porrecta media, quia Αἴγειρα Polybio eſt & Stephano, etiam Ptolemæo, qui in maritimis ſcripſit. abeſt enim a mari tantum ſeptem ſtadia. Polybius lib. IV. cap. LVII. ἡ τῶν Αἰγειρατῶν πόλις ἔκτισαι τῆς Πελοποννήσου κατὰ τὸν Κορινθιακὸν κόλπον, μεταξὺ τῆς Αἰγιέων καὶ Σικυωνίων πόλεων. κεῖται δ' ἐπὶ λόφων ἐρυμνῶν καὶ δυσβάτων. νεύει δὲ τῇ θέσει πρὸς τὸν Παρνασσὸν καὶ ταῦτα τὰ μέρη τῆς ἀντιπέρα χώρας. ἀπέχει δὲ τῆς θαλάττης ὡς ἑπτὰ στάδια. *Oppidum Aegira ſitum eſt in ea Peloponneſi parte, quam Corinthiacus ſinus adluit inter Aegium & Sicyonem, collibus impoſita præruptis & inacceſſis. Spectat ejus ſitus Parnaſſum & vicina loca in regione oppoſita, diſtatque a mari ſtadia ſeptem.* Aegiratis navale fuit ejusdem nominis, a quo ἐς τὴν ἄνω πόλιν, *in urbem in colle ſitam* ſtadia XII eſſe, Pauſanias tradit Achaic. cap. XXVI.

Quas *Aegas* Strabo poſt Aegiram memoravit, etiam ab Homero Iliad. Θ verſ. 203. una cum Helice laudatæ ſunt. Pauſanias autem cap. XXV. refert, ἐκλειφθῆναι αὐτὴν [πόλιν] ἀνὰ χρόνον ὑπὸ ἀσθενείας, *deſertam illam urbem fuiſſe, quum amiſſis opibus infirmior facta eſſet.* Sita fuerat περὶ τῇ Ἀχαϊκῇ Κρᾶθιδι, *ad Achajæ flumen Crathidem*, a quo nomen ducit Crathis amnis Italiæ. De *Bura* & *Helice* ſupra eſt abunde dictum ex Polybio, Plinio, ac Strabone. De *Helices* interitu res certa eſt: de *Bura* aliter res habet, quam non mare hauſit, ſed σεισμὸς, *terræ motus*, evertit, ſervatis tantum, qui ἀποδημοῦντες, *peregre profecti* vel militiæ vel negotii cauſſa aberant; καὶ αὐτοὶ τῆς Βούρας ἐγένοντο οἰκισαὶ, *qui Buram reſtituerunt:* quod diligentius dicto cap. XXV. Pauſanias adnotavit. Idem etiam ποταμὸν Βουραϊκὸν ὀνομαζόμενον, *Buraicum amnem*, qui præterfluit urbem, memoravit.

Aegium, quod Strabonis ordine ſequitur, oppidum nobilius eſt. nam Achajæ συνέδριον, *concilium* habuit. Pauſanias cap. XXIV. Ἐς δὲ Αἴγιον καὶ ἐφ' ἡμῶν ἔτι συνέδριον τῶν Ἀχαιῶν ἀθροίζεται, *conventus Achæorum etiam adhuc noſtra ætate Aegii celebratur.* Et Livius lib. XXXVIII. cap. XXX. *Aegium a principio Achaici concilii ſemper conventus gentis indicti ſunt: ſeu dignitati urbis id, ſeu loci opportunitati datum.* Quadraginta ſtadiis aberat a χωρίῳ Ἑλίκη, *a loco Helices* ſeu reliquo ex illa urbe vico: quod Pauſanias dicto loco obſervavit, qui etiam religiones loci, Ὁμαγυρίου Διὸς, *Homagyrii Jovis*, i. e. Congregatoris; & Παναχαΐας Δήμητρος, *Cereris Panachææ*; nec non Lucinæ, & Aeſculapii, & aliorum deſcripſit: cultum vero *Achææ Junonis apud Aegium oppidum* meminit Tertullianus lib. I. cap. VI. ad Uxorem. Aegienſem agrum perlabuntur flumina, *Phœnix* & *Meganitas*, eodem Pauſania prodente cap. XXIII. Nummus exſtat in Cimelio sereniſſimi Electoris Brandenburgici inſcriptus ΑΙΓΙ, cum teſtudinis figura, quæ ſignum Peloponneſi, ut minus dubitare liceat, quo procuſus ille loco ſit.

Deinde fuerunt *Rypæ* ſive *Rhypæ*, Ῥύπαι. Stephanus: Ῥύπαι, πόλις Ἀχαϊκή, *Rypæ, urbs Achaica.* Pauſanias Achaic. cap. XXIII. Ὀλίγον ὑπὲρ τὴν λεωφόρον, Ῥυπῶν ἐσὶ τὰ ἐρείπια. Σταδίους δὲ Αἴγιον περὶ τοὺς τριάκοντα ἀπέχει Ῥυπῶν, *Paululum ſupra militarem viam cernuntur Rhyparum ruinæ: ab illis diſtat Aegium ſtadia circiter* XXX. Strabo ſcripſit Ῥῦπες, ut Aldi & Caſauboni libris editis eſt, quod gentiliter interpres vertit *Rhypenſes.* Pauſanias cap. VI. Ῥίπες, qui vero alibi, cap. XXIII. per υ ſcripſit Ῥυπῶν ἐρείπια.

Ptolemæo inter Aegium & promontorium Rhium eſt Ἐρινεὸς λιμὴν, *Erineus portus*; Plinio *Erineos*: in quo tractu Polybius lib. V. cap. CII. portum aliquem *Panormum* ita deſcribit:

περὶ Πάνορμον. ὅς ἐςὶ μὲν τῆς Πελοποννήσȣ λιμὴν, κεῖται ἢ κατ' ἀντικρὺ τῆς τῶν Ναυπακτίων πόλεως. *circa Panormum* [caſtra ponit:] *is portus eſt Peloponneſi, qui urbem Naupactum habet in adverſo litore oppoſitam.* Sequitur *Rhium* promontorium ad fretum, cui *Antirrhium*, de quo in Aetolia dictum, obverſum eſt. Ptolemæus: Ῥίον, ἄκρον, τὸ καὶ Δρέπανον, *Rhium, promontorium, quod etiam Drepanum vocatur.* Clarius Strabo lib. VIII. pag. 231. Ἔςι τὸ μὲν Ῥίον τῶν Ἀχαιῶν ἀλιτενὴς ἄκρα, δρεπανοειδῆ τινὰ ἐπιςροφὴν εἰς τὸ ἐντὸς ἔχȣσα, καὶ δὴ καὶ καλεῖται Δρέπανον, *Rium Achajæ eſt promontorium in mare prominens, introſum falcis in morem reflexum: unde & Drepanum dicitur.* An etiam oppidum ejuſdem nominis ſubjectum fuerit, non plane liquet. Stephanus dubitabundus: Ῥίον πόλις Μεσσήνης ἢ Ἀχαΐας. καὶ ἄλλη Αἰτωλίας. *Rhium oppidum Meſſenæ vel Achajæ: & aliud Aetoliæ.* Livius lib. XXVII. cap. XXX. *De pace dilata conſultatio eſt in concilium Achæorum; concilioque ei & locus, & dies certa dicta.* - - - - [Rex] *Heræis peractis, ab ipſo ludicro extemplo Rhium profectus eſt ad indictum multo ante ſociorum concilium.* Unde oppidum ad illud promontorium fuiſſe Sigonius probavit.

Ultra promontorium *Patræ* proximæ, nobilis civitas. Cicero lib. VII. epiſt. XXVIII. ad Curium: *Erat multo domicilium hujus urbis (cum quidem hæc urbs) aptius humanitati & ſuavitati tuæ, quam tota Peloponneſus, nedum Patræ.* Et lib. XIII. epiſt. XVII. *M. Curius, qui Patris negotiatur.* Et lib. XVI. epiſt. I. ad Tironem: *ſi intelliges opus eſſe, te Patris convaleſcendi cauſſa paullum commorari.* Plinius lib. IV. cap. IV. & ſitum & dignitatem clarius deſcripſit. *Patræ*, inquit, *colonia, in longiſſimo promontorio Peloponneſi condita, ex adverſo Aetoliæ & fluminis Eveni.* Antiquiſſimum nomen ejus fuit *Aroë*, Ἀρόη ſive Ἀρόα: poſt amplificata a Patreo (Πατρεὺς recto caſu) nomen *Patrarum* ab illo adſumſit, veteri non omnino abolito, ſed conjuncto cum novo in nummis. Vide Pauſan. Ach. cap. XVIII. Colonia facta ſub Auguſto, cujus nummus habet COL. A. A. PATRENS. Et Neronis: COL. A. A. PATR. quod legunt: *Colonia Auguſta Aroë Patrenſis.*

Inde ſunt *Pharæ*, a Strabone ſupra, Polybio item & Plinio ita nominatæ, Græce Φάραι: a Ptolemæo Φεραὶ, *Pheræ*, qui in mediterraneis cenſet, licet non longe a mari reductas fuiſſe, ex Strabonis narratione ac ordine oppidorum conſtat. Tum *Pirus* amnis, Πεῖρος, a Pauſania cap. XVIII. deſcriptus, LXXX ſtadiis a Patrenſium civitate: juxta cujus ripam fuit *Olenus*, Ὤλενος, quæ poſtea propter civium imbecillitatem defecit & deſerta eſt. Pauſanias ibidem: Ἀχαιῶν πόλις ποτὲ Ὤλενος ᾠκεῖτο παρὰ τῷ Πείρῳ. Poſtea dicit, ejus οἰκήτορας ἐκλιπεῖν ὑπὸ ἀσθενείας. Plinius lib. IV. cap. V. *ultra Patras oppidum Olenum.* Juxta Olenum fluvius *Melas.* Vide Strabonem.

Tandem *Dyme*, Δύμη, Livio plurali numero *Dymæ*, urbs ultima Achaicarum, quæ a fluvio *Lariſſo*, communi termino Achæorum Eleorumque, ut Pauſanias tradit cap. XVII. ςαδίȣς ὅσον τετρακοσίȣς ἀπέχει, *circiter quadringenta ſtadia abeſt*, qui numerus mihi videtur nimius: neque, CCC. ut Stephanus Niger Dialogo habet, non juſto major mihi adparet, ut plane perſuaſus ſim, *quadraginta* poſſe ſufficere. nam *Araxus* promontorium, quod ultra Lariſſum eſt, LX ſtadiis abeſt a Dyme, ut mox ex Strabone probabimus. Omnes *Dymen* Achæorum ultimam ponunt, quæ ſic a limitaneo fluvio longius non potuit abeſſe. Ptolemæus enim ſic finit Achajæ maritima: Πάτραι, Ὤλενος, Δύμη, Ἄραξος ἄκρα. Pauſanias autem ὅρον, *limitem* facit flumen Lariſſum, quod vel terminus diverſis temporibus variavit, vel Lariſſus eſt intus, Araxus in ora terminus. Livius, ut Pauſanias, lib. XXVII. cap. XXXI. *Profecti ab Dymis, conjuncto exercitu tranſeunt Lariſſum amnem, qui Eleum agrum ab Dymæo dirimit.* Straboni ſub finem libri VIII. Araxus eſt ἀκρωτήριον τῆς Ἠλείας, *Eleæ promontorium.* Sed ad *Dymen* revertimur, quam coloniam Romanam Plinius dixit,

dixit, *Ultra Patras oppidum Olenum, colonia Dyme.* Ut Strabo ſub finem libri VIII. refert, Pompejus Magnus, καταλύσας τὰ λῃστήρια, *finito Piratico bello*, quosdam piratarum Dymæ collocavit, ut alios ἐν Σόλοις, *Solis* Ciliciæ; ἀνθρώπους μιγάδας, *homines diverſarum nationum*, ut ſolent in turba prædonum. Auguſtus autem Dymen contribuit Patrenſibus. Pauſanias ibidem: Αὔγουστος ὕστερον καὶ προσένειμεν αὐτὴν [Δύμην] Πατρεῦσιν.

Superſunt Achajæ oppida, quorum ſedes eſt incertior. Ex his eſt *Tritaa*, Stephano πόλιν Ἀχαΐας, *oppidum Achajæ*, quod ultra Dymen videtur Strabo pag. 265. poſuiſſe, poſt Patras, Pharas & Olenum ita ordinans oppida: εἶτα Δύμη καὶ Τριταιεῖς, *deinde Dyme & Tritaenſes.* At Pauſanias cap. VI. ordine inverſo procedens, Δύμη πρὸς Ἤλιδος πρώτη. μετὰ δὲ αὐτὴν Ὤλενος, καὶ Φαραί, καὶ Τριταία, Ῥίπες, *Dyme eſt prima ab Elide venientibus: deinde Olenos, & Pharæ, & Tritaa, Ripes.* Turbatior eſt Polybii ordo, lib. II. cap. XLI. *Patræ, Dyme, Pharæ, Tritaa, Leontium, Aegira:* in hoc tamen conſentiens Pauſaniæ, quod cum Pharis Tritæam conjunxit. Nec illud liquet ad mare fuerit *Tritaa*, an paullo reductior ab illo. Neque *Leontium* Polybii eſt certius, quod etiam lib. V. cap. XCIV. memoravit: neque ejusdem *Ceraunia:* aut Κεκύρινα, *Cecyrina* Pauſaniæ cap. VI. Interiora omnia ſunt ignota, neque Ptolemæus alia in mediterraneis recenſuit, niſi *Pheras, Helicen, Buram, Pellenen*, quæ omnia tamen in ora fuerunt, & mari ſatis propinqua.

ELIS SIVE ELEA.

Elis ſive *Eléa*, Ἠλεία, Peloponneſi regio inter Achajam & Meſſeniam, ab Arcadia ad mare uſque quod occaſum ſolis ſpectat. Adpellatur ab urbe *Eli* ejusdem nominis, quo eſt regio, niſi quod regionis vocabulum ajunt creſcere in obliquis, *Elis, Elidis*; non item nomen urbis. Strabo lib. VIII. pag. 232. Νῦν δὲ πᾶσαν Ἠλείαν ὀνομάζουσι τὴν μεταξὺ Ἀχαιῶν τε καὶ Μεσσηνίων παραλίαν, ἀνέχουσαν εἰς τὴν μεσόγαιαν τὴν πρὸς Ἀρκαδίᾳ, *Hodie Eleam vocamus omnem maritimam oram inter Achæos & Meſſenios, contingentem in mediterraneis Arcadiam.* Ptolemæus etiam Ἠλείαν, *Eleam*, vocat hanc regionem. Scylax: μετὰ Ἀχαιούς ἐστιν ἔθνος Ἦλις, *poſt Achæos eſt Elis* Polybius lib. V. cap. XCII. ἐξελθὼν ἐκ τῆς Ἤλιδος κατὰ τὴν εἰσβολὴν τὴν εἰς Μεσσηνίαν, *egreſſus ex Elide juxta primum aditum in Meſſeniam.* Ovidius Metamorph. lib. V. verſ. 494.

Piſa mihi patria eſt, & ab Elide ducimus ortum.

Terminus Achaja atque Elidis, etiam ſecundum Strabonem VIII. pag. 233. promontorium *Araxus:* ἔστι ἄκρα τις τῆς Ἠλείας πρόσβορος ἀπὸ ἑξήκοντα σταδίων Δύμης Ἀχαϊκῆς πόλεως Ἄραξος, *promontorium Eleæ ſeptemtrionem verſus, a Dyma diſtans* LX *ſtadiis.* De Ptolemæo ſupra cognovimus. Polybius lib. IV. cap. LXV. οἱ κατὰ τὸν Ἄραξον τόποι, *quæ juxta Araxum jacent.*

Deinde eſt *Cyllene*, Κυλλήνη, navale Eleorum. Nam & ipſe Strabo dicto loco, τὸ τῶν Ἠλείων ἐπίνειον ἡ Κυλλήνη, *Eleorum navale Cyllene.* Confirmat Ptolemæus: Κυλλήνη ἐπίνειον. Thucydides lib. I. pag. 22. τὴν Κυλλήνην, τὸ Ἠλείων ἐπίνειον, ἐνέπρησαν, *Cyllenen, Eleorum navale, incenderunt.* Livius lib. XXVII. cap. XXXII. *ignorabant Sulpicium cum* XV *navibus ab Naupacto Cyllenem trajeciſſe.*

Poſt Cyllenen Ptolemæo ſunt Πηνειοῦ, *Penei* amnis oſtia, qui minor eſt quam id nominis fluvius in Theſſalia. Strabo dicit pag. 233. inter Cyllenen & Chelonatam promontorium

torium exire *Peneum* & *Selleenta* fluvios: Πηνειὸς ποταμὸς καὶ ὁ Σελλήεις, ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ λεγόμενος, *Peneus* is eſt, quem Tzetzes ad Lycophronis verſ. 652. pag. 107. dicit ab Hercule, una cum Alpheo, Augiæ ſtabulo purgando immiſſum fuiſſe. τρέψας, inquit, πρὸς τὴν βουστασίαν ποταμοὺς β', τόν τε Ἀλφειὸν καὶ Πηνειὸν, τὴν ἄμετρον ἐκείνην τῶν βοῶν κόπρον καθαίρει βραχείᾳ ῥοπῇ. At Pauſanias Eliac. lib. I. cap. I. id *Minycio*, itidem Eleæ fluvio circa Triphyliam tribuit, de hoc Herculis labore dicens: τοῦτο ἐξειργάσατο ἐκτρέψας τοῦ Μινυηΐου τὸ ῥεῦμα ἐς τὴν κόπρον, *Hoc perfecit immiſſo in ſtercora flumine Minyeio*. Hic quoque per ſe in mare exit, non delatus ab alio. Homerus Iliados Λ verſ. 721.

Ἔστι δέ τις ποταμὸς Μινυήϊος εἰς ἅλα βάλλων
Ἐγγύθεν Ἀρήνης.
Fluvius eſt aliquis Minyeius in mare exiens
Prope Arenen.

Selleis fluvius, Σελλήεις, poſt exit, ut ſupra Strabone auctore diximus. Homeri utitur auctoritate, Catalogi verſ. 166.

Τὴν ἄγετ' ἐξ Ἐφύρης ποταμοῦ ἄπο Σελλήεντος,
Quam duxerat ex Ephyra, a flumine Selleente.

Intus fuit ad flumen hæc *Ephyra*, poſtea diſparuit, vel nomine in aliud mutato, vel funditus everſa. Tum ſequitur promontorium Χελωνάτας, *Chelonatas*, ut Strabo dicto loco vocat, ſive *Chelonates*, ut Mela lib. II. cap. III. ſeu, ut Ptolemæus, Χελωνίτης ἄκρα, *Chelonites promontorium*. Palatinus codex habet etiam Χελωνίτην κόλπον, *ſinum Cheloniten*, juxta promontorium hujus nominis: inter quod & Alphei oſtia Ptolemæo Ἰχθὺς ἄκρα, *promontorium Ichthys*. Mela lib. II. cap. III. promontorio *Ichthy* finit a ſeptemtrione ſinum Cypariſſium. Aliud promontorium Φειά, *Phia*, cum oppido ejuſdem nominis μετὰ τὸν Χελωνάταν, *poſt Chelonatam*, apud Strabonem eſt lib. VIII. pag. 236. qui dicit, εἶτ' ἄκρα Φειά, *deinde* [poſt Chelonatam & Piſatarum litus] *promontorium Phia*: ἦν δὲ καὶ πολίχνη, *erat etiam oppidum hujus nominis*. Thucydides lib. II. pag. 118. τῆς Ἠλείας ἐς Φειὰν, *in Phiam Eleæ*: & Homerus Iliad. Η. verſ. 135.

Φειᾶς πὰρ τείχεσσιν, Ἰαρδάνου ἀμφὶ ῥέεθρα,
Apud mœnia Phiæ, circa Jardani fluenta,

qui præterfluit. Vide Didymi ſcholion. Tum vero *Alpheus*, Ἀλφειός, nobiliſſimus fluvius Peloponneſi, longo anfractu per Arcadiam delapſus, effunditur. Mira fabulantur de hoc fluvio, amore nymphæ Arethuſæ ſubter mare deferri ad Siciliam, & in Syracuſano fonte erumpere. Virgilius lib. III. Aeneid. verſ. 694.

- - - *Alpheum fama eſt huc Elidis amnem*
Occultas egiſſe vias ſubter mare, qui nunc
Ore, Arethuſa, tuo Siculis confunditur undis.

Ab Alpheo ad Meſſeniæ fines quæ ſupereſt pars Elidis, vocabatur *Tryphalia*, Τρυφαλία, Polybio lib. IV. cap. LXXVII. cui urbes dat *Samicum*, *Lepreum*, *Hypanam*, alias: definit-

finitque, quod κεῖται Πελοποννήσου πρὸς θάλατταν μεταξὺ τῆς Ἠλείων καὶ Μεσσηνίων χώρας, *jaceat in maritimis Peloponneſi inter Eleorum & Meſſeniorum regionem.* Quum vero *Samicum* & *Lepreum* Pauſanias Eliac. lib. I. cap. v. in *Triphylia* regione cenſeat, adparet *Triphyliam* & *Tryphaliam* eamdem eſſe. *Triphyliam* quoque Strabo dixit lib. VIII. pag. 232. & Livius lib. XXXII. cap. v. *Eleis Alipheram contendentibus, nunquam eam urbem fuiſſe ex Triphylia, ſed ſibi debere reſtitui.* Dionyſius Perieg. verſ. 409.

Τῆς πρὸς μὲν ζεφύροιο Τριφυλίδος ἤθεα γαίης,
Ab occaſu ejus, ſedes terræ Triphylidis.

Ex oppidis Triphyliæ ad mare tantum fuit *Samicum.* Pauſanias dicto loco: χωρίον ἐστὶν ἐπὶ θάλασσαν καθῆκον. ὀνομάζεται μὲν Σαμικόν. *oppidum eſt ad mare pertinens, quod Samicum nominatur.* cetera ſunt intus ſita pleraque.

In mediterraneis caput regionis, quod nomen dedit, urbs *Elis*, Ἦλις, ad Peneum ſita, qui perfluit. Strabo lib. VIII. pag. 232. ἡ Ἦλις ἐκ τῶν περιοικίδων συνεπολίσθη μία τούτων. ῥεῖ δὲ διὰ τῆς πόλεως ὁ Πενειός. *Elis ex pagis circumjectis in unam urbem redacta eſt, per quam Peneus fluit.* Stephanus: Ἦλις, πόλις πρὸς τῇ Ὀλυμπίᾳ, *Elis, urbs prope Olympiam.* Fuerunt qui cum Piſa & Olympia confunderent. οὐκ ὀρθῶς δὲ, *non recte vero*, ut vetus ſcholiaſtes Pindari ait ad Olymp. I. verſ. 28. qui a Piſa σταδίοις πεντήκοντα, *ſtadiis quinquaginta* abeſſe ſcribit. Piſæ autem & Olympiæ vicinitatem poſtea monſtraturi ſumus. Poſt Trojanum bellum condita, & initio quidem ſine muro, ut Strabo refert eodem libro p. 247. ſed poſt id tempus cinctam muro fuiſſe, ex Pauſaniæ Meſſen. cap. XXVIII. clarum eſt. Quum enim Lacedæmonii auxilia in urbem, factionibus turbatam, miſſuri eſſent, Meſſenii habitu Spartano φθάνουσιν ἀφικόμενοι πρὸς τὴν Ἦλιν, *præveniunt Elin venientes*, quos qui in urbe erant Lacedæmoniis ſtudentes, ἐδέχοντο ἐς τὸ τεῖχος, *intra mœnia receperunt.* Strabo de hac urbe pag 235. κατὰ τὴν ἐκ Δύμης εἰς Ἦλιν ὁδὸν, *juxta viam, quæ a Dyma ducit Elin.* Livius lib. XXXVIII. cap. XXXII. *Tumultus conſulem in Peloponneſum adduxit; juſſuque ejus Elin concilio indicto, Lacedæmonii ad diſceptandum acciti.* Cives Ἠλεῖοι, *Elei*, communi nomine cum gente ac natione. Stephanus etiam Ἠλίδειος, *Elideus* habet, quod Latino ore formatum ſit *Elidenſis.* Gellius lib. II. cap. XVIII. *Phædon Elidenſis ex cohorte illa Socratica fuit.* Unde videri poſſit, urbis nomen æque ut regionis, patrio caſu Ἤλιδος, *Elidis* formare, quemadmodum Stephanus ille gentile ἀπὸ τῆς Ἤλιδος γενικῆς, *a genitivo Elidis* deduci cenſebat, ſecus ac clariſſimi viri Petrus Victorius & alii ad Ciceronis lib. XIII. epiſt. XXVI. diſtinguunt. Ciceronis tamen libris MSS. conſtanter ineſt: *qui Eli negotiatus eſt.* Strabo autem Ἤλιδος obliquo caſu de ipſa urbe quoque dixit, v. gr. lib. VIII. pag. 235. ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, τῆς ἐπὶ Δύμην ἐξ Ἤλιδος τῆς νῦν πόλεως, *in via quæ Dymen fert ab Elide urbe, quæ nunc eſt.* Sic pag. 244. Olympiæ templum prope CCC ſtadia τῆς Ἤλιδος διέχον, *ab Elide abeſſe dicitur.*

Deinde eſt *Pylus* Eliaca, cujus ſitum ita Pauſanias Eliac. II. cap. XXII. deſcribit. Πύλου τῆς ἐν τῇ Ἠλείᾳ δῆλα τὰ ἐρείπια κατὰ τὴν ἐξ Ὀλυμπίας ἐπὶ τὴν ἐς Ἦλιν ὀρεινὴν ὁδὸν, ὀγδοήκοντα δὲ στάδια ἐς Ἦλιν ἀπὸ τῆς Πύλου, *Pyli Eliacæ rudera in conſpectu ſunt ab Olympia per montanam viam Elin contendentibus.* Strabo vero lib. VIII. pag. 234. ait: Μεταξὺ δὲ τοῦ Πηνειοῦ καὶ τοῦ Σελλήεντος ἐκβολῆς Πύλος ᾤκεῖτο κατὰ τὸν Σκόλλιν, *Inter Penei & Selleentis oſtia Pylus habitabatur juxta Scollim montem.* Fuit alia *Pylus* in Triphylia, alia in Meſſenia. Ceterum

ambigui generis hoc vocabulum eſt. Pauſanias Eliac. II. cap. XXII. Πύλου τοῦ ἐν Ἠλείᾳ, *Pyli Eliacæ.* Strabo pag. 237. ὁ Τριφυλιακὸς Πύλος, *Pylus Triphyliacus.*

Juxta Alpheum erat *Olympia*, in Piſæo agro ſita, quam Strabo VIII. pag. 244. deſcribit ut ἱερὸν, *templum* Jovis Olympii, cui προσκειται ἄλσος ἀγριελαίων, ἐν ᾧ τὸ ςάδιον. παραῤῥεῖ δ' ὁ Ἀλφειὸς ἐκ τῆς Ἀρκαδίας ῥέων, *lucus oleaſtris conſitus præjacet, in quo ſtadium eſt: & Alpheus ex Arcadia delapſus, præterfluit.* Pomponius Mela lib. II. cap. III. *In Elide fanum delubrumque Olympii Jovis, certamine gymnico, & ſingulari ſanctitate, ipſo quidem ſimulacro, quod Phidiæ opus eſt, maxime nobile.* Plinius lib. IV. cap. V. *A Pylo XII millia paſſuum intus delubrum Olympii Jovis, ludorum claritate faſtos Græciæ complexum.* Stephanus: Ὀλυμπία, ἡ πρότερον Πίσα λεγομένη, ἔνθα Ὀλύμπιος Ζεύς. ἀφ' οὗ τὰ Ὀλύμπια, ὁ ἀγών. *Olympia, quæ olim Piſa dicta fuit, ubi Juppiter colitur: unde Olympia certamen.* Ptolemæus: Ὀλυμπία Πίσαι, qui vel Πίσα ſcripſit aut Πίσαι, etiam eamdem putans Olympiam & Piſam. *Piſa* autem antiquius nomen quam *Olympia*, unde populus Πισαῖοι, *Piſæi*, Pauſaniæ Eliac. II. cap. XXI. ſeq. & Πισᾶται, *Piſatæ*, Pindari Olymp. od. IX. verſ. 103. & regio Πισατὶς, *Piſatis*, Strabonis lib. VIII. paſſim, & adpoſito nomine, Πισατίδος γῆς, *terræ Piſatidis*, Polybium, lib. IV. cap. LXXIV. Quamvis autem non nulli dubitent apud Strabonem, utrum fuerit umquam urbs *Piſa*, nec potius id fontis nomen, qui & regione & genti addiderit adpellationem: tamen de urbe ejus nominis certiores ſumus, quia & Pindarus, & Pauſanias & Stephanus pro urbe habent, nec a fonte facile regiones & populi denominantur. Conjungit utrumque Stephanus: Πίσα, πόλις καὶ κρήνη τῆς Ὀλυμπίας, *Piſa oppidum & fons Olympiæ.* quod a Strabone forſan habet, qui lib. VIII. pag. 245. dicit: τὴν Πισᾶτιν ὁμολογοῦσιν, οἱ μὲν ἀπὸ Πίσης ὁμωνύμου τῇ κρήνῃ πόλεως. - - - τινὲς δὲ πόλιν μὲν οὐδεμίαν γεγονέναι Πίσαν φασὶν, κρήνην δὲ μόνην. *Piſatidis nomen alii deducunt a Piſa urbe, quæ nomen cum fonte commune habeat: alii negant ullam urbem Piſam exſtitiſſe; fontem duntaxat.* Pauſanias lib. I. Eliac. cap. X. Πίσαν οἱ Ἠλεῖοι πολέμῳ καθεῖλον, *Piſan Elei bello deleverunt:* & lib. II. cap. XXII. dicit τείχους ἢ ἄλλου κατασκευάσματος, *murorum aliorumque ædificiorum* nulla veſtigia ſupereſſe, ſed vites plantatas in loco, ἔνθα ἡ Πίσα ᾠκεῖτο, *ubi olim Piſa colebatur.* Pindarus Olymp. od. VIII. ἀντιςρ. I. Piſam deſcribit, ſicut Strabo Olympiam:

ἀλλ' ὦ Πίσας εὔδενδρον ἐπ' Ἀλφεῷ ἄλσος,

ſed o Piſæ arboribus bene inſtructum nemus juxta Alpheum. Hiſtorici Piſæ nullam rationem habent, ſed tantum Olympiæ. Polybius lib. IV. cap. X. προῆγον ἐκ μεταβολῆς ὡς ἐπ' Ὀλυμπίας, *Olympiam verſus iter avertunt:* & cap. LXXIII. ἧκε πεμπταῖος εἰς Ὀλυμπίαν, *quintis caſtris Olympiam pervenit.* Livius lib. XLV. cap. XXVIII. *per Megalopolim Olympiam adſcendit.* Videtur ergo Olympia, quidquid habitationum præter templum & certaminum loca habuit, ex ruinis Piſæ ſuccreviſſe; ſive oppidi ſpeciem habuit, ſive vici alicujus majoris. Alio tamen loco Piſa fuit, alio, ſed vicino, & ad eumdem lucum, Olympia. Publica autem ædificia celebrantur, templum Jovis, gymnaſium, porticus, αἱ τῶν ἀθλητῶν οἰκήσεις, *athletarum habitationes*, ſtadium, hippodromus, χῶμα quidem ſeu *agger*, ſed ſuperſtructiones adjunctas habens, ut carceres & alias: de quibus Pauſanias conſulatur lib. II. Eliac. cap. XX. & maxime cap. XXI.

Piſatidis regionis octo urbes dicuntur fuiſſe, ut Strabo refert lib. VIII. pag. 245. ſeq. in quibus *Salmonen*, Σαλμώνην ponit, cum fonte cognomine, ex quo *Enipeus* ſive *Barnichius*, ut poſtea dictus eſt, emanans, in Alpheum effunditur: & *Heracleam*, quam

in

in octo urbibus ponit (μία τῶν ὀκτὼ) Pauſanias autem Eliac. II. cap. XXII. κώμην Ἠλείων, *Eleorum vicum* dixit, diſtantem ab Olympia ὡς πεντήκοντα ςαδίους, *quinquaginta ferme ſtadiis*, ubi Strabo habet περὶ τεσσαράκοντα, *circiter quadraginta.* Sita eſt hæc *Heraclea* ad Κυθήριον, *Cytherium* flumen, ut Strabo vocat, ſive tribus ſyllabis Κύθηρον *Cytherum*, ut Pauſanias dicto loco. Juxta Olympiam fuit etiam Ἔπινα, *Epina*, καὶ αὕτη τῶν ὀκτὼ, *&* *ipſa ex octo illis* civitatibus Piſatidis, per quam labitur *Parthenias* fluvius, ὁ Παρθενίας, qua itur ad Pheræam Arcadiæ urbem. Has Strabo ex octo nominavit: ceteras, obſcuriores forſan, nec pretii erit inveſtigare, neque temporis jam noſtri, qui ad alia properamus.

Hæc de Elide propria & Piſatide: ſequitur pars tertia Eleæ late ſumtæ ſive majoris, quæ *Triphylia* pluribus eſt, Polybio *Tryphalia*, in auſtrum vergens, ut ſupra explicatum eſt. Ora unum oppidum *Samicum* habebat; quod antea luſtravimus: intus triginta ſtadiis aut paullo pluribus, erat *Pylus Triphyliacus*, qui & *Lepreaticus* cognominatus eſt. Ab eo enim meridiem, XL circiter ſtadiis a mari, fuit *Lepreum*, τὸ Λέπρεον, uti ſitum utriusque lib. VIII. pag. 237. Strabo delineavit: qui duo oppida in ſeptemtrione regionis hujus ponit: *Hypanam* & *Ctypanſam.* Plura Polybius addit lib. IV. cap. LXXVII. *Typanæam*, *Pyrgum*, *Aepyum*, *Bolacem*, *Styllagium*, *Phrixam*; de quorum ſitu nihil certi nobis conſtat. Ipſe nihilominus etiam primo loco *Samicum*, *Lepreum*, *Hypanam* numeravit.

Ex hiſce facile primum & nobiliſſimum eſt *Lepreum*, Pauſaniæ virili genere ὁ Λέπρεος, *Lepreus.* Eliac. lib. I. cap. V. πόλις ἐςὶν ἐν τῇ Τριφυλίᾳ Λέπρεος, *Lepreus urbs eſt in Triphylia*: & lib. II. cap. XV. ἐκ Λεπρέου τοῦ ἐν Τριφυλίᾳ, *ex Lepreo, qui in Triphylia eſt, ortus.* Qui colebant *Lepreatæ* dicti. Eodem lib. I. cap. V. Ἐθέλουσι οἱ Λεπρεάται μοίρας εἶναι τῶν Ἀρκάδων. φαίνονται δὲ Ἠλείων κατοίκοοι τὸ ἐξαρχῆς ὄντες, *Lepreatæ volunt inter Arcades cenſeri: ſed clarum, antiquitus inter Eleos fuiſſe.* Qui enim in Olympicis ex ea civitate vicerunt, eos præco ſemper Ἠλείους ἐκ Λεπρέου, *Eleos ex Lepreo* proclamavit: ut dubitare poſſis, an tam propinqua mari oppida fuerint Lepreum & Pylus, quam illa Strabo poſuerat. Arcadum enim ad oram maris omnino nihil erat: & Pylus ille tamen *Arcadius*, ut videtur, ab ſitu ad fines, cognominatus eſt. Idem Strabo lib. VIII. pag. 232. Ἀρκαδικὸς Πύλος ἐκλήθη ὁ αὐτὸς καὶ Τριφυλιακὸς, *Arcadius Pylus eſt idem qui Triphyliacus.* Ergo in Triphylia ad fines fuit Arcadiæ. In ipſa autem Arcadia nihil hujus nominis fuit. Pauſanias Eliac. II. cap. XXII. οὐ μὲν οὐδὲ ἐν τῇ Ἀρκάδων Πύλον ποτὲ ὀνομασθεῖσαν ἴσμεν πόλιν, *nullam novimus in Arcadia urbem Pylum nominatam eſſe.* Ptolemæus vero *Lepreum* ad mare poſuit: *Hypaniam* ad ortum in finibus Arcadiæ: addit *Corynen*, Κορύνην, ad Peneum fluvium, ſed hanc extra Triphyliam in Elea propria. Plinius addit *Aulonam*, ſed æque ignoti ſitus, lib. IV. cap. V. *Arene* Homeri, ut ipſe ſupra deſcripſit, prope oſtium Minyei fuit, ejusque arx, Strabonis conjectura pag. 239. *Samicum.*

MESSENIA.

Meſſenia, Μεσσηνία, Peloponneſi regio in auſtrum vergens, maritima pleraque, inter Eleam & Laconicen ſita. Strabo lib. VIII. pag. 247. ἡ Μεσσηνία συνεχής ἐςι τῇ Ἠλείᾳ, περινεύουσα τὸ πλέον ἐπὶ τὸν νότον καὶ τὸ Λιβυκὸν πέλαγος. *Continuo poſt Eleam eſt Meſſenia, majore ſui parte ad auſtrum vergens & mare Lybicum.* Olim pars Laconicæ fuit ſub Menelao principe, ſed regionis tum vocabulum Meſſene, non urbis fuit, utpote quæ poſtea eſt condita, quod Strabo dicto loco & Pauſanias Meſſen. cap. I. Homeri auctoritate con-

contendunt, apud quem Odyſſ. Φ verſ. 15. Μεσήνη, *Meſſene* ſit regio, ſeu ut ſcholiaſtes interpretatur, Μεσηνιαία χώρα.

Primum ab Elide in ora oppidum eſt *Cypariſſa*, ut Plinius vocat lib. IV. cap. V. ſive Κυπάρισσαι, pluraliter, *Cypariſſæ*, ut Ptolemæus: ſeu *Cypariſſia*, Κυπαρισσία, ut Strabo; & rurſus plurali numero Κυπαρίσσιαι, *Cypariſſiæ*, ut Pauſanias fine Meſſen. & principio Arcadiorum: Stephanus Κυπαρισσαία, *Cypariſſæa*, etiam in MSS. libris. Livius lib. XXXII. cap. XXI. *hoſpitem Cypariſſiæ Garitenem contra jus omne & fas inter epulas prope ipſas occiſum.* Ab urbe *ſinus Cypariſſius* Plinio, & Κυπαρίσσιον ἄκρον, *Cypariſſium promontorium* dictum Ptolemæo eſt. Sunt qui oppidum hodie *l'Arcadia* dici exiſtiment, quia locus fere congruit. Inde amnis *Sela* Ptolemæi.

Tum eſt *Pylus*, antiquum oppidum ſub *Aegaleo* monte, *Meſſeniæ Pylus* diſcriminis cauſſa adpellata. Strabo p. 248. ἡ μὲν παλαιὰ Πύλος ἡ Μεσσηνιακὴ ὑπὸ τῷ Αἰγαλέῳ πόλις ἦν, *Antiqua Pylus Meſſeniaca ſub Aegaleo monte ſita erat*, qua diruta, incolarum multi Coryphaſium conceſſerunt. Peloponneſiaco bello Athenienſes munierunt, ut adverſus Lacedæmonios uterentur, quia opportuno loco & natura non nihil munito ſita erat: de quo Thucydides ſub initium lib. IV. poteſt conſuli. Tres autem in Peloponneſo Pyli, Eliacus, Triphyliacus, & Meſſeniacus. Omnes alumno Neſtore gloriabantur. Quod vero Neſtoris poſſeſſiones Homerus ad utramque ripam Alphei diſpoſuit; Strabo inde lib. VIII. pag. 341. vero ſimillimum cenſet, Pylum Neſtoris fuiſſe Triphyliacum, qui ſolus fuit circa fluvium Alpheum: Pauſanias cap. ult. Meſſen. tradit, in *Coryphaſio* promontorio Pylum ſitum eſſe. Centum ſtadia, inquit, a Mothona eſſe ἐπὶ τὴν ἄκραν τὸ Κορυφάσιον. ἐπ' αὐτῇ δὲ ἡ Πύλος κεῖται, *ad promontorium Coryphaſium, in quo Pylus ſitus eſt.* Ptolemæus etiam Κορυφάσιον ἄκρον, *Coryphaſium promontorium* inter Pylum & Methonem poſuit: Strabo quoque lib. VIII. pag. 240. conjungit, ſed *Coryphaſium* æque, ut Pylum adjacentem, caſtellum vocat. A Pylo, inquit, Triphyliaco & Lepreo CCCC ſtadiorum intervallum eſſe ἐπὶ τὴν Μεσσηνιακὴν Πύλον καὶ τὸ Κορυφάσιον ἐπὶ θαλάττῃ κείμενα φρούρια, *ad Meſſeniacam Pylum & Coryphaſium, caſtella ſuper mari poſita:* atque ita Pylum a Coryphaſio disjungit, non autem longe ſeparat. Thucydides lib. IV. pag. 29. ſimpliciter ἐν τῷ Κορυφασίῳ.

Deinde eſt *Methone*, Μεθώνη, ut plurimi ſcribunt: Pauſanias, Μοθώνη, *Mothone:* hodie Modon. Habet Strabo ac Ptolemæus. Et Plinius lib. IV. cap V. de Meſſenia: *Oppida, Pylos, Methone.* Thucydides lib. II. pag. 117. in Laconica ſcribit, ἐς Μεθώνην τῆς Λακωνικῆς: atque ita etiam Stephanus & Scylax; quod inde eſt, quia Meſſene olim, ut ſupra Strabone auctore monſtratum, pars fuit Laconicæ. Pergit Strabo: τῇ δὲ Μεθώνῃ συνεχής ἐστιν ὁ Ἀκρίτας, ἀρχὴ τοῦ Μεσσηνιακοῦ κόλπου. *Continuus Methonæ eſt Acritas, initium ſinus Meſſeniaci:* Ptolemæus autem *Colonen* interponit hoc ordine: Μεθώνη, Κολώνη, Ἀκρίτας ἄκρα, *Methone, Colone, Acritas promontorium.* Interjectum oppidum Pauſanias Meſſen. cap. XXXIV. *Colonides* plurali numero dixit: ἐκ Κολωνίδων ὁδός, *ex Colonidibus via:* de promontorio idem: ἀνέχει εἰς θάλασσαν ὁ Ἀκρίτας, *in mare Acritas procurrit.*

Sinus *Meſſeniacus*, auctore Strabone p. 248. dicitur etiam Ἀσιναῖος, *Aſinæus*, ab *Aſine* oppido adjacente; item Θουριάτης κόλπος, *ſinus Thuriates*, a *Thuria* oppido ſupra ſinum poſito: item *Coronæus*, a *Corone*, Plinio. Prima urbs poſt Acritam promontorium eſt Ἀσίνη, *Aſine*, XL ſtadiis ab Acrita, ut Pauſanias Meſſen. cap. XXXIV. extr. refert. Ptolemæo etiam in Meſſeniaco ſinu prima: unde cognomen ſinui, ut diximus. Portum habet quem Thucydides lib. IV. pag. 260. deſcripſit. Deinde eſt *Corone*, Κορώνη, Ptolemæo ducente. Strabo pag. 249. πρὸς θαλάττῃ πόλις Κορώνη, *ad mare oppidum Corone.* Pauſa-

Pauſanias Meſſen. cap. XXXIV. tradit priſcum & Homericum fuiſſe Αἴπειαν, *Aepeiam*, quod Strabo mavult ad Thuriam relatum lib. VIII. pag. 249. A Corone *ſinus Coronæus* Plinio dictus, ut modo eſt expoſitum: hodie Golfo di Coron, quia nomon oppidi ſervatum eſt.

Supra Coronam nihil, quod certum ſit, occurrit usque ad oſtium *Pamiſi* fluvii, qui Πάμισος Straboni eſt & Pauſaniæ, Ptolemæo Πάνισος, *Paniſus*; haud longe a Corona. Strabo lib. VIII. pag. 249. πλησίον Κορώνης, κατὰ μέσον πως τὸν κόλπον, ὁ Πάμισος ποταμὸς ἐκβάλλει, ταύτην μὲν ἐν δεξιᾷ ἔχων, καὶ τὰς ἑξῆς, *Haud procul a Corona, circa medium ſinum, effunditur amnis Pamiſus, Coronam & ſequentes urbes a dextra habens.* Poſt flumen, Φεραὶ, Ptolemæi, Φηραὶ Strabonis, id eſt *Pheræ* ſunt, ἓξ που ςάδια, *ſex fere ſtadia* a mari, ut Pauſanias Meſſen. cap. XXXI. obſervavit, cui Dorica dialecto αἱ Φαραὶ, *Pharæ* ſunt, η in α permutato, ut ſolemne Dorienſibus, quorum lingua Meſſenii utebantur. Polybius Legat. LIII. *Phara* dixit ſingulari numero. ἡ δὲ Αβία, καὶ Θουρία καὶ Φαρὰ, κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἀπὸ μὲν τῆς Μεσσήνης ἐχωρίσθησαν, *Ea tempeſtate Abia, Thuria, Phara ab Meſſeniis avulſa ſunt.* Apud Pheras *Nedo* fluvius, Νέδων, Strabone docente, exit in mare. Dein eſt oppidum *Abia*, ultimum Meſſeniorum in ora contra Laconicam. Pauſanias cap. XXX. Φαραὶ ἀφεστήκασιν Αβίας ςαδίους ἑβδομήκοντα, *Pharæ diſtant ab Abia* LXX *ſtadiis.* Ptolemæo eſt Αβέα, *Abea*, etiam extrema maritimarum Meſſeniæ, juxta Laconicæ fines. Hinc Plinii *Abeatæ* ſunt lib. IV. cap. VI.

In mediterraneis eſt caput gentis *Meſſena*, Μεσσήνη, quam fruſtra Ptolemæus in maritimis ſcripſit, cujus errorem plurimi tabularum auctores adhuc ſequuti ſunt. Pauſanias ſane αὐτόπτης ab ora reducit: etiam Strabo, qui Ithomen, omnium conſenſu mediterraneum & montem & caſtellum, munimentis urbis, ſub illo ſitæ, communi muro includit. Quid? quod perſpicue Plinius lib. IV. cap. V. *Amnis Pamiſus. Intus autem ipſa Meſſene, Ithome, Oechalia.* Non fuit antiquiſſima, ſed Epaminondas Thebanus condidit, omnesque Meſſenios exſules in illam revocavit, eique nomen *Meſſenæ*, quod gentis antea fuerat, impoſuit: quæ a Pauſania cap. XXVII. plenius ſunt expoſita: Valida urbs munimentis ſuis. Idem cap. XXXI. quas ipſe viderit: muris munitiſſimas urbes nominat Amphryſum Phocicam, Byzantium & Rhodum: tamen his ait munitiorem eſſe Meſſeniorum urbem. Strabo ſitus & munitionis cauſſa Corintho confert lib. VIII. pag. 249. Ἡ δὲ Μεσσηνίων πόλις ἔοικε Κορίνθῳ. ὑπέρκειται γὰρ τῆς πόλεως ἑκατέρας ὄρος ὑψηλὸν καὶ ἀπότομον, τείχει κοινῷ περιειλημμένον, ὥς τ' ἀκροπόλει χρῆσθαι. τὸ μὲν καλούμενον Ιθώμη, τὸ δὲ Ακροκόρινθος. *Ceterum Meſſena Corintho ſimilis eſt. Utrique enim urbi mons excelſus & præruptus imminet, communi muro comprehenſus, arcisque uſum præſtans, Ithoma, Meſſenæ, Acrocorinthus Corintho.* Itaque Demetrius Pharius Philippo, Perſei patri, ſuaſit, ſi Peloponneſum vellet in poteſtate habere, ut duas has urbes ſubigeret. τῶν κεράτων γὰρ ἀμφοῖν καθέξῃς τὴν βοῦν, *Bovem*, inquit, *utroque ſic cornu tenebis.* quod ibidem Strabo adnotavit.

Alii *Ithomen* quaſi ſeparatum oppidum aut caſtellum deſcripſerunt. Plinius lib. IV. cap. V. *Intus ipſa Meſſene, Ithome, Oechalia.* Pauſanias Meſſ. cap. IX. refert Meſſeniorum mediterraneos, Spartano bello inferiores, deſertis ceteris oppidis ἐς τὸ ὄρος ἀνοικίζεσθαι τὴν Ιθώμην, *in montem Ithomen ſeceſſiſſe*, in quo tum fuerit πόλισμα οὐ μέγα, *parvum oppidulum*, cujus pomœrium ampliarint ut eſſet ἔρυμα πᾶσιν αὔταρκες, *munimentum omnibus ſufficiens.* Poſt ſub monte cœpta Meſſene ædificari, cui tandem muro juncta Ithome fuit. Ab religione loci Ζεὺς Ιθωμάτας, *Juppiter Ithomata*, & ἑορτὴ Ιθωμαία, *feſtum Ithumæum* dictum. Vide Pauſan. & Stephan. & Meurſium.

Oechalia autem Plinii eſt Stephani ἡ Μεσσηνὶς Οἰχαλία, ſive ut alii legunt ἡ Μεσσήνης Οἰχαλία, *Meſſenæ Oechalia*, quæ an ſit ab Homero Catal. verſ. 103. nominata,

Οἰχαλίηθεν ἰόντα παρ' Ευρύτȣ Οἰχαλιῆ❀,

ex Oechalia venientem ab Euryto Oechalienſi rege; diſputat Strabo lib. VIII. pag. 234. nam ad Theſſaliam alii referunt. Cetera Plinii, *Arene*, *Pteleon Thryon*, *Dorion* ex eodem Homeri loco ſunt a verſu 98. de quibus certi nihil conſtat: de *Arene* ſupra aliquid dictum: *Thryum* Homerus cognominat Αλφειοῖο πόρον, *Alphæi vadum*,

Καὶ Θρύον, Αλφειοῖο πόρον. item
Καὶ Πτελεὸν, καὶ Ἕλ❀, καὶ Δώριον:

Ex quibus *Helos* etiam Plinius in Meſſenia ſcripſit: *Oppida*, *Pylos*, *Methone*; *locus Helos*: quod arguit dirutum fuiſſe ætate Plinii. Strabo lib. VIII. pag. 241. Ἕλ❀ οἱ μὲν περὶ τὸν Αλφειὸν, χώραν τινὰ φασὶν, οἱ δὲ καὶ πόλιν ὡς τὴν Λακωνικήν. *Helos quidam dicunt locum eſſe circa Alpheum: alii oppidum, ut Helos Laconicæ.* Sed hæc omnia Strabo in Elea ponit, & vere quidem, quia pars illorum ad Alpheum ſita, Arcadiæ & Eleæ, non Meſſeniæ fluvium.

Ptolemæus tria oppida in mediterraneis recenſet, e quibus primum Αλίαρτος, *Haliartus*, ignotum ceteris: alterum, de quo jam dictum, *Ithome*: tertium, *Træzen* (Τροιζὴν) eſt, de quo etiam ſilent geographi ceteri. Strabo addit *Thuriam* lib. VIII. pag. 249. Αἴπεια, νῦν Θȣρία καλεῖται, ἣν ἔφαμεν ὅμορον Φηραῖς, *Aepea nunc Thuria vocatur, quam diximus Pheris finitimam.* Et paullo ante: Φηραὶ, ὅμορος Θȣρίᾳ καὶ Γερηνίοις, *Pheræ, quæ urbs finitimam Thuriæ & Gereniis.* Thuria intus ſita, LXXX ſtadiis a Pheris: hæ VI a mari: quod Pauſanias obſervavit Meſſen. cap. XXXI. In monte ſita: poſtea in planum deducta, ut tamen nec montana urbs deſeretur. Incolæ *Thuriatæ*, Θȣριάται, quos Auguſtus, Meſſeniis infenſus, Antonii ſociis, contribuit Lacedæmoniis: quod itidem a Pauſania eſt proditum. Fuerunt apud Strabonem qui *Antheiam* Homeri interpretarentur Thuriam. Fuit autem Antheia, Ἄνθεια, una ex ſeptem oppidis, quæ Agamemnon Achilli dotis loco daturus fuiſſe dicitur Iliad. I. verſ. 149. quæ quod in Meſſenia Strabo cenſuit, licet interpretatione varient antiqui perinde ac recentes auctores, (vide Strabon. p. 248.) pretium fortaſſe erit recenſuiſſe:

Ἑπτὰ δὲ οἱ δώσω εὖ ναιόμενα πτολίεθρα,
Καρδαμύλην, Ενόπην τε καὶ Ἴρην ποιήεσσαν,
Φηράς τε ζαθέας, ἠδ' Ἄνθειαν βαθείλημον,
Καλήν Αἴπειαν, καὶ Πήδασον ἀμπελόεσσαν.
Πᾶσαι δ' ἐγγὺς ἁλὸς νέαται Πύλȣ ἠμαθόεντ❀.

Septem autem ei dabo oppida celeberrima: Cardamylen, Enopen, Hiram herboſam, Pheras divinas, & Antheam pratoſam, pulchramque Aepeam, & Pedaſum vitiferam. Omnia autem prope mare habitantur Pyli arenoſi. E quibus ſolæ *Pheræ* notæ ſunt: cetera dubii ſitus & adpellationis, quæ cum aliis ſucceſſu temporis, ſed incertum cum quibus, permutata creditur. De Cardamyla tamen Strabo: ἐπὶ πέτρας ἐρυμνης ἵδρυται Καρδαμύλη, εἶτα Φαραὶ, *in petra prærupta Cardamyla eſt poſita: deinde Pheræ.* Fuit etiam *Erana*, Ἔρανα, media

dia inter Cypariſſiam & Pamiſi fluvii, quem & *Amathum* dixere, oſtia, eodem Strabone auctore pag. 249. Dubia etiam eſt *Aethea*, Αἴθεα Thucydidis lib. I. pag. 67. Θεριᾶταί τε καὶ Αἰθεεῖς ἐς Ἰθώμην ἀπέστησαν, *Thuriatæ & Aetheenſes Ithomen aufugerunt.*

LACONICA.

Poſt Meſſeniam in ortum verſus ſita eſt Λακωνική, *Laconica*, ſive ut Mela ſcripſit *Laconice.* Livius lib. XXXI. cap. XXV. *Philippus pollicitus, terrorem omnem belli in ipſam Laconicam, ducto eo extemplo exercitu, translaturum.* Vellejus lib. I. cap. III. *Achæi ex Laconica pulſi.* Semel Plinius ſcripſit *Laconia*, ineunte libro IV. quod ſuſpectum eſt Harduino.

Præcipua pars maritimæ oræ ſita ad *ſinum Laconicum*, Tænaro & Malea contento. Strabo lib. VIII. pag. 250. Ἔστι δὲ μετὰ τὸν Μεσσηνιακὸν κόλπον ὁ Λακωνικὸς μεταξὺ Ταινάρου καὶ Μαλεῶν, ἐκκλίνων μικρὸν ἀπὸ μεσημβρίας πρὸς ἕω. *Poſt Meſſeniacum ſinum eſt Laconicus inter Tænarum & Maleas, a meridie in ortum paullo declinans.* Primæ in Laconica, ſed Meſſeniaco ſinui adhærentes ſunt Θυρίδες, *Thyrides*, quaſi portulæ ſeu feneſtræ. Straboni lib. VIII. pag. 250. ῥοώδης κρημνός, *fluctibus obnoxium præcipitium:* Pauſaniæ Lacon. cap. XXV. ἄκρα Ταινάρου, *Tænari promontorium*, quod vero ſecundum Strabonem a Tænaro ſtadiis CXXX diſtat. Ὀλίγον ἀπωτέρω, *prope inde*, quod Pauſanias addidit, fuit Μέσσα πόλις καὶ λιμήν, *Meſſa oppidum & portus.* Homerus Catal. verſ. 89.

Φάρην τε, Σπάρτην τε, πολυτρήρωνά τε Μέσσην,

Pharen, & Spartam, & columbis abundantem Meſſam, dixit: ſed tradit Strabo pag. 251. τὴν μὲν Μέσσην οὐδαμοῦ δείκνυσθαι φασὶ, *Meſſam* [Homeri] *negant ullibi poſſe monſtrari.*

Dein *Tænarum* eſt, Ptolemæi Ταίναρον, a quo incipit ſinus Laconum. Promontorium & oppidum dicitur. Pauſanias dicto loco: ἐς θάλασσαν ἀνέχουσα ἄκρα Ταίναρον, καὶ λιμένες, ὅ τε Ἀχίλλειός ἐστι καὶ Ψαμαθοῦς, *in mare excurrit Tænarum promontorium, & ſub eo portus, Achilleus & Pſamathûs.* Plinius lib. IV. cap. V. *Oppida: Tænarum, Amyclæ, Pheræ, Leuctra, & intus Sparta.* Pauſanias Lacon. cap. XXV. Ταινάρου δὲ τῆς ἄκρας πλοῦν ὅσον τεσσαράκοντα σταδίων ἀφέστηκε Καινήπολις. ὄνομα δὲ ἦν καὶ ταύτῃ Ταίναρον, *Promontorium Tænarum ad* XL *ſtadia prætervecto occurrit Cænepolis, cujus antiquum nomen erat Tænarum.* Cænepolis, quaſi Neapolis, quod eſt inſtauratum Tænarum. Novum id nomen Καινούπολις legitur etiam in Procopii B Vandal. lib. I. cap. XIII. διαφυγόντες Ταινάρῳ προσέμιξαν, ἣ νῦν Καινούπολις ἐπικαλεῖται, *elapſi* [a Malea] *Tænarum adplicuerunt, quæ nunc Cænopolis vocatur.* Male ergo Ptolemæus Tænarium & Καινήν, *Cænen*, tamquam diverſa oppida ſeparavit. Celebratur Neptuni fanum in ipſo promontorio vel litore. Cornelius Nepos Pauſan. cap. IV. *Fanum Neptuni eſt Tænari, quod violari nefas ducunt Græci.* Strabo lib. VIII. pag. 250. τὸ μὲν Ταίναρον ἀκτή ἐστιν ἐκκειμένη, τὸ ἱερὸν ἔχουσα τοῦ Ποσειδῶνος, ἐν ἄλσει ἱδρυμένον, *Tænarum eſt litus procurrens in mare, fanum habens Neptuni in luco poſitum.* Pauſanias ait dicto loco: ἐπὶ τῇ ἄκρᾳ ναὸς εἰκασμένος σπηλαίῳ, καὶ πρὸ αὐτοῦ Ποσειδῶνος ἄγαλμα, *in ipſo promontorio eſt templum ſpeluncæ ſimile, & ante ipſum Neptuni ſimulacrum.* Strabonis ergo, ἀκτή, *litus*, eſt ipſum promontorium. De ſpelunca uterque fabulam addunt, creditum fuiſſe, per illam Herculem ab inferis Cerberum eduxiſſe, quaſi ibi acceſſus ad illos pateat. Per quam etiam Pſychen Veneris juſſu ad inferos meaſſe & revertiſſe, lib. VI. fabulatur, *quære*, inquit, *Tænarum. inibi ſpiraculum Ditis: per portas hiantes mon-*

monſtratur iter invium - - - ad ipſam Orci regiam. Hinc eſt quod Horatius lib. I. od. XXXIV. dixit:

> *Quo Styx, & inviſi horrida Tænari*
> *Sedes.*

A Tænaro ad Eurotæ oſtia primum Ptolemæo & Pauſaniæ oppidum eſt Τευθρώνη, *Teuthrona*, ut alter addit, CL ſtadiis a Tænaro promontorio. Straboni a Tænaro ad Eurotam in ora ſunt Ἀμαθοῦς πόλις, oppidum *Amathûs*, & poſt illud *Aſine*, & tandem *Gythium*, Γύθιον, navale Lacedæmoniorum, inter quod & *Acræas*, (aliis *Acriam*) Eurotam dicit in mare exire. Ptolemæus inter Teuthronam & Eurotam ponit oppidum, cui nomen Λᾶς, *Las*, quarto caſu τὸ Λᾶν, *Lan*, Straboni pag. 251. qui expugnatam dicit a Dioſcuris, id eſt Caſtore & Polluce, quibus cognomen inde ſit Λαπέρσαι apud Sophoclem. Pauſanias cap. XXIV. ἐν δεξιᾷ Λᾶς ἐςι, *a dextra Gythii Las eſt*, X ſtadiis a mari, XL a Gythio. Scylax in Laconica: Λᾶς πόλις καὶ λιμὴν, *Las oppidum & portus.* Stephanus ſcribit Λᾶ primo caſu, vocatque πόλιν Λακωνικὴν, *urbem Laconicam.* Lycophron in Alexandra verſ. 95. καὶ Λᾶν περήσεις, *& Lan tranſibis.* Homerus Catalog. verſ. 92. vocali geminata,

> Οἵ τε Λάαν εἶχον - - - -

Amathûs Strabonis haud dubie eſt aliorum Ψαμαθοῦς, *Pſamathûs.* Pauſaniam ſupra produximus in *Tænarus*: Scylaci eſt Ψαμαθοῦς λιμὴν, *Pſamathûs portus*: Stephano duplicata littera Ψαμμαθοῦς πόλις Λακονική, *Pſammathûs oppidum Laconicum*: Plinius quoque lib. IV. cap. V. *amnis Eurotas, ſinus Aegilodes, oppidum Pſammathus.* In ora fuiſſe, portus, quem Scylax tribuit, argumento eſt, ſi vel maxime id minus ex ordine locisque vicinis clarum eſſet. *Aſine* Strabonis Laconica minus nota, niſi quod Polybius lib. V. cap. XIX. Philippum *Aſinam*, via inter Spartam & Tænarum ſitam, ſcribit fruſtra oppugnaſſe. Habet quidem & Scylax, ſed miſcet alia quoque Meſſeniorum: certior Aſine Meſſeniæ, & alia Argolidis.

Gythium, Γύθιον, ut plurimi; ſive Γύθειον, *Gytheum*, ut alii ſcribunt, τῆς Σπάρτης ἐπίνειον, *navale Spartæ*, ut Strabo dixit lib. VIII. pag. 251. ſive ναύσταθμος τῶν Λακεδαιμονίων, *navium ſtatio Lacedæmoniorum*, ut Polybius lib. V. cap. XIX. His, & Lycophroni verſ. 98. & Ptolemæo, eſt Γύθιον, ſimplici vocali; etiam Livio *Gythium* lib. XXXIV. cap. XXXVIII. Stephanus diphthongo, Γύθειον πόλις Λακωνική, *Gytheum, urbs Laconica.* Pauſaniæ codex ambiguus, in Lacon. cap. XXII. Γύθειον, at cap. XXIV. Γύθιον præferens. Cicero lib. III. Offic. cap. XI. *claſſem Lacedæmoniorum, quæ ſubducta eſſet ad Gytheum, clam incendi poſſe.* Oppidani Γυθεᾶται, *Gytheatæ*, Pauſaniæ cap. XXI. & ab oppido *ſinus Gytheates* Plinio dictus lib. IV. cap. V. Mela etiam lib. II. cap. III. *Gythium* fluvium in Laconica memoravit.

Inter Gythium & Eurotæ oſtia Ptolemæi diſpoſitione eſt Τρίνασος ἐπίνειον, *Trinaſus navale*, quaſi Τρίνησος, a tribus parvis objectis inſulis. Pauſanias Lacon. cap. XXII. Ἐν ἀριστερᾷ δὲ Γυθείου ςάδια προελθόντι ὡς τριάκοντα, ἔςιν ἐν τῇ ἠπείρῳ Τρινάσου καλουμένης τείχη, *ad Gythei lævam XXX ſtadia progreſſo, in continenti ſunt muri ſic dicta Trinaſi*: e quibus conjicit, Φρούριον, *caſtellum* potius, quam oppidum fuiſſe.

Deinde eſt *Eurótas*, Εὐρώτας nobilis fluvius, a Sparta decurrens, quam ab ortu, ut Polybius lib. V. cap. XXII. præterfluit. Livius lib. XXXIV. cap. XXVIII. *ad Eurotam*

tam amnem ſub ipſis prope fluentem mœnibus [Spartæ] *pervenit.* Pindarus Iſthm. od. v. verſ. 42.

> Κάϛορος δ' αἰχμᾷ Πολυδεύ-
> κεός τ' ἐπ' Εὐρώτα ῥεέθροις,

quod Propertii verbis lib. III. eleg. XIV. vertas:

> *Qualis & Eurotæ Pollux & Caſtor arenis.*

Ultra oſtia eſt oppidum Ptolemæi Ἄκρεια, *Acrea*, Pauſaniæ cap. XXII. Ἀκρεαὶ, *Acriæ.* ἐπὶ θαλάσσης, inquit, πόλις ἐϛὶν Ἀκρεαὶ, *juxta mare eſt oppidum Acriæ.* Itidem aliter id nomen exſtat in Strabonis codicibus: ὁ Εὐρώτας ἐκδίδωσι μεταξὺ Γυθίου καὶ Ἀκραίων, *Eurotas exit in Gythium Acræas.* Sequuntur *Biandina* & *Aſopus*, Ἀσωπὸς πόλις, apud Ptolemæum. Obſcura illa: hæc etiam Straboni cognita. Et Pauſanias cap. XXII. πόλις Ἀσωπὸς Ἀκριῶν ἀπέχει ϛαδίους ἑξήκοντα, *oppidum Aſopus ab Acriis abeſt ſtadia ſexaginta.*

Inde eſt Ὄνου γνάθος, *Oni gnathos*, ut in Palatino Ptolemæi codice additur, ἄκρα, *promontorium.* Strabo lib. VIII. pag. 251. εἶτα ἡ Ὄνου γνάθος λιμένα ἔχουσα. εἶτα Βοία πόλις. εἶτα Μαλεαὶ, *deinde eſt Oni gnathos, portum habens: deinde Bœa oppidum: tandem Maleæ.* Addit a Maleis Oni gnathum abeſſe CL ſtadiis. *Bœa*, oppidum pluraliter ſcriptum Pauſaniæ dicto loco: τὰ ἐπέκεινα Γυθείου πρὸς θαλάσσῃ, Ἀσωπὸς, Ἀκριαὶ, Βοιαὶ, *ultra Gytheum ad mare, Aſopus, Acriæ, Bœæ:* Scylaci Βοία, *Bœa*, ut Straboni & Plinio: ſed Ptolemæo, eodem ſitu, Βοαὶ, *Boæ.* Oppidani Βοιᾶται, *Bœatæ*, Pauſaniæ cap. XXIII.

Tandem *Malea*, Μαλέα, promontorium nominatiſſimum eſt in angulo Peloponneſi, quo auſtrale latus cum orientali cohæret. Plures ſcribunt Μαλέα, *Malea.* Polybius lib. v. cap. CI. περὶ Μαλέαν ποιεῖσθαι τὸν πλοῦν, *Maleam circumnavigare.* Scylax: Μαλέα ἄκρα, *Malea promontorium.* Stephanus: Μαλέα ἄκρα πρὸς Πελοποννήσῳ, *Malea promontorium ad Peloponneſum.* Ptolemæus: Μαλέα ἄκρα, etiam ſingulari numero. Et Plinius lib. x. epiſt. XXVI. ad Trajanum: *nuntio tibi, me Epheſum cum omnibus meis* ὑπὲρ Μαλέαν *navigaſſe.* Solus prope Strabo Μάλεαι, plurali numero, ut ſupra vidimus. Ambigue Herodotus, lib. I. cap. LXXXII. μέχρι Μαλεῶν, *uſque ad Maleas:* at lib. IV. cap. CLXXIX. κατὰ Μαλέην, *juxta Maleam*, ſingulari numero: quo & Latini uſi ſunt. Livius lib. XXXIV. cap. XXXII. oratione Quintii, ducis Romani, ab Nabin tyrannum: *mare circa Maleam infeſtum navibus piraticis feciſti.* Mela de promontoriis Peloponneſi: *ad meridiem Malea, Tænaros, Acritas:* & mox, *inter Scyllæon & Malean* [ſinus] *Argolicus.* Virgilius Aeneid. v. verſ. 193.

> *Ionioque mari, Maleæque ſequacibus undis.*

Stephanus addit, a quibusdam diphthongo Μάλεια ſcribi: καὶ Μάλεια διὰ διφθόγγου. Inde eſt quod poetæ non numquam producant. Ovidius lib. II. Amor. eleg. XI. verſ. 20.

> *Quo lateant Syrtes, quove Malea ſinu.*

Et Papinius Statius lib. VII. Thebaid. verſ. 16.

> - - - *& raucæ circumtonat ira Maleæ.*

Alibi vero idem Statius corripuit, Silv. lib. I. carm. III. verſ. 97.

Si Maleæ credenda ratis, Siculosque per æſtus
Sit via.

Tempeſtuoſum enim ad id promontorium mare eſt, qui *Maleus ſinus* eſt Floro lib. III. cap. VI. Ajunt a figura etiam γαμφηλὰς ὄνου, *maxillas aſini* vocari, atque ita de Malea Lycophronis verſum 94. Tzetzes interpretatur: ſed id probabilius ad vicinum promontorium Ὄνου γνάθον, quod idem ſonat, ſupra expoſitum, refertur.

Poſt Maleam Argolicus ſinus incipit, cujus auſtralem oram Lacones tenent, in eaque primum eſt *Delium*, Δήλιον, ἱερὸν Ἀπόλλωνος, ὁμώνυμον τῷ Βοιωτικῷ, *Apollinis fanum, nomen commune cum Bœotico habens*, Strabone lib. VIII. pag. 254. prodente. Ptolemæus cetera enarrat ſingula: & proximus Μινώα λιμὴν, *Minoa portus*, quod Straboni eſt Μινώα φρούριον, *Minoa caſtellum*: Pauſaniæ cap. XXIII. Μινώα ἄκρα ἐς τὸ πέλαγος, *Minoa promontorium in mare procurrens*, juxta urbem Epidaurum Limeram, quæ etiam Straboni hinc ſequitur, & Ptolemæo, niſi quod hic Διὸς Σωτῆρος λιμένα, *Jovis Servatoris portum* interjicit.

Epidaurus autem illa ἡ Λιμηρὰ, *Limera* cognominatur, quaſi λειμῶνας ἔχουσα vel λιμένας, *quod multa prata habeat*, vel *a portuum commoditate*. Vide Stephani Byzantii chorographiam. Alterum Apollodorus apud Strabonem, ἀποτετμημένως Λιμηρὰν εἰρῆσθαι ὡς ἂν Λιμενηρὰν, *contracte Limeram dici quaſi Limeneram*, id eſt portuoſam. Opus autem eſt cognomine, ut ab altera Argolidis in Saronico ſinu diſcernatur. Præter Strabonem & Pauſaniam cap. XXI. & XXIII. meminit cum cognomine Plinius lib. IV. cap. V. *Oppida*, inquit, *Bœa, Epidaurus, Limera cognomine; Zarax:* Scylax & Ptolemæus ſine cognomine, rati forſan, quia in Laconica ſcripſerunt, regionis nomine ſatis diſtinctam eſſe. Hiſtoricis autem epitheto opus eſt. Thucydides lib. IV. pag. 288. ἀπέπλευσαν ἐς Κύθηρα. ἐκ δὲ αὐτῶν περιέπλευσαν ἐς Ἐπίδαυρον τὴν Λιμηρὰν, *navigarunt* [Athenienſes] *in Cythera: inde in Epidaurum Limeram.* Idem lib. VI. extremo: ἀποβάντες ἐς Ἐπίδαυρον τὴν Λιμηρὰν, καὶ Πρασιὰν, *abierunt in Epidaurum Limeram, & Praſiam.* Incidit fere in locum, quo nunc eſt Malvaſia.

Zarex, Ζάρηξ, ſequitur ex Ptolemæi ordine, quem paullo aliter diſpoſuit Pauſanias cap. XXI. Βοιαὶ, Ζάραξ, Ἐπίδαυρος ἡ Λιμηρὰ, Βρασιαὶ, *Bœa, Zarax, Epidaurus Limera, Braſia:* Ptolemæus autem Zarecem Epidauro poſtpoſuit. Scribitur *Zarex* & *Zarax*: illud Ptolemæi eſt & Stephani; hoc Polybii, Plinii, Pauſaniæ. Stephanus: Ζάρηξ πόλις Λακωνικὴ πρὸς τῇ θαλάσσῃ, *Zarex oppidum Laconicum juxta mare.* Polybius lib. IV. cap. XXXVI. Πολίχναν μὲν, καὶ Πρασίας, καὶ Λεύκας, καὶ Κύφαντα προσπεσὼν, ἄφνω κατέσχε. Γλυμπεῦσι δὲ καὶ Ζάρακι προσπεσὼν, ἀπέσπασε, *Polychnam, Praſias, Leucas, & Cyphanta repentino impetu cepit: Glympes quoque & Zaracem invadens ſejunxit a ſocietate:* Plinii verba in Limera Epidauro produximus.

Succedit apud Ptolemæum, Κυφάντα λιμὴν, *Cyphanta portus*; qui modo Polybii verbis erat Κύφαντα, accentu ſcribarum arbitrio conſtituto. Plurale eſt. ſic enim Pauſanias cap. XXIV. ἀπὸ Ζάρακος ſtadia VI ſecundum mare progredienti, & inde ſtadia X declinanti ἐς μεσόγαιαν, *in mediterranea*, Κυφάντων καλουμένων ἐρείπιά ἐστιν, *Cyphantorum ruinæ occurrunt.* Plinius dicto loco: *Cyphanta portus.*

Ultima Ptolemæi Laconica urbs in Argolico ſinu Πρασία eſt, *Praſia*; Scylaci Πρασία πόλις καὶ λιμὴν, *Praſia oppidum & portus.* Pauſanias cap. XXIV. & numerum & elementum muta-

mutavit. Βρασιαὶ, inquit, ἐσχάτη μὲν ταύτη τῶν Ἐλευθερολακώνων πρὸς θαλάσσῃ ἐςὶ, Κυφάντων δὲ ἀπέχουσι πλοῦν σαδίων διακοσίων, *Braſiæ extremum hac in parte Eleutherolaconum ad mare oppidum ſunt: diſtant autem a Cyphantis* CC *ſtadiis.* Pauſaniam ſequutus eſt Stephanus, eumque nominatim laudavit, ut mirum non ſit, eodem elemento & numero uſum eſſe. Hiſtoricis ſunt Πρασιαὶ ſive Πρασίαι, *Praſiæ*, plurali numero. Polybium paullo ante in *Zarax* cognovimus. Thucydides lib. II. pag. 136. ἄραντες ἀπ' αὐτῶν, ἀφίκοντο ἐς Πρασιὰς, τῆς Λακωνικῆς πόλισμα ἐπιθαλάσσιον, *profecti hinc* [ex Trœzenide & Hermionide] *venerunt in Praſias, quod eſt maritimum oppidum Laconicæ.* Polyænus lib. II. cap. XV. *Hippodamas ab Arcadibus* ἐν Πρασίαις ἐπολιορκεῖτο, *Praſiis oppugnabatur.*

Antequam in mediterranea progrediamur, addenda ſunt quædam dubia & prætermiſſa. Dum colligimus, quæ illuſtrationi faciant, præteritus eſt locus *Helos*, Ἕλος, unde *Helotæ*, ſervi Lacedæmoniorum, Livio *Ilotæ* dicti libro XXXIV. cap. XXVII. adpellabantur. Cornelius Nepos in Pauſania cap. III. *Eſt genus quoddam hominum, quod Helotes vocatur, quorum magna multitudo agros Lacedæmoniorum colit, ſervorumque munere fungitur.* Qui fuerint, & unde dicti, Pauſanias docet Lacon. cap. XX. Ἐπὶ θαλάσσῃ πόλισμα Ἕλος ἦν, *Ad mare oppidulum fuit Helos*, ex quo capto πρῶτοι ἐγένοντο οὗτοι Λακεδαιμονίων δοῦλοι τοῦ κοινοῦ, καὶ Εἵλωτες ἐκλήθησαν πρῶτοι καθάπερ γε καὶ ἦσαν, *primi publici Lacedæmoniorum ſervi fuerunt, qui Helotes a loco dicti, unde erant.* Obtinuit deinde uſus, ut & alii captivi, Meſſeniorum præſertim, his pares facti, *Helotes* communi nomine vocarentur. Oppidum illud ad mare fuiſſe, teſtatur etiam Homerus Catal. verſ. 91.

> Οἵ τ' ἄρ' Ἀμύκλας εἶχον, Ἕλος τ', ἔφαλον πτολίεθρον,
> *Quique Amyclas tenebant, & Helos, maritimum oppidum.*

Quo ſitum loco Helos fuerit, quodammodo monſtrat idem Pauſanias cap. XXII. τοῦ Ἕλους τὰ ἐρείπια ὑπόλοιπα, *oppidi, quod Helos dicebatur, ruinas reliquas* videri inter Trinaſum & Acrias, illinc LXXX ſtadiis; hinc XXX circiter diſtantes.

Quum ſupra Cyphanta & Praſias perluſtraremus, *Leucas* inter illa medias ex Polybii libro IV. cap. XXXVI. memorari animadvertimus. Jurares forte, apud Argivorum fines eſſe, ubi ſita ſunt quibuscum ibi componitur. At lib. V. cap. XIX. eædem *Leucæ* cum oppidis in ſinu Laconico conjunctæ ſunt. περὶ Ἀκριὰς, inquit, καὶ Λεύκας, ἔτι δὲ καὶ τὴν τῶν Βοιῶν χώραν, *ad Acrias uſque, & Leucas, & Bojas.* Et Livius lib. XXXV. cap. XXVII. *tertia parte copiarum ab obſidione Gythii abducta, ad Eliam poſuit caſtra. Imminet is locus & Leucis & Acriis.* Sic ex Polybii lib. V. cap. XIX. legendum, qui Ἐλίαν vocat καλλίςην χώραν τῆς Λακωνικῆς, *partem Laconicæ pulcherrimam.* Ergo Leucæ ad ſinum Laconicum fuere, vicinæ Acriis & Bœjis; quoquo modo locus prior Polybii vel emendandus eſt, vel ſaltem interpretandus.

In ſinu Meſſenio Laconicæ partis ſeu in ortum ſolis vergente Strabo lib. VIII. pag. 248. hæc loca poſuit: Μεταξὺ δ' ἀπὸ τῶν Θυρίδων ἀρξαμένοις ὁ Τύλος ἐςί. καλεῖται δ' ὑπό τινων Οἴτυλος. εἶτα Λεῦκτρον τῶν ἐν Βοιωτίᾳ Λεύκτρων ἄποικος. εἶτ' ἐπὶ πέτρας ἐρυμνῆς ἵδρυται Καρδαμύλη. εἶτα Φηραὶ, ὅμορος Θουρία. *Interjacent a Thyridibus* [occaſum verſus] *Tylus, quem quidam Oetylum vocant: deinde Leuctrum eſt, Leuctrorum, quæ in Bœotia ſunt, colonia: poſt Cardamyla in ſaxo prærupto ſita: inde Pheræ, quibus Thuria confinis eſt. Pheræ* illæ ſunt, quas ſupra diximus *Pharas* quoque nuncupari, ab Homero Φαρὴν, *Pharin*, Catal. verſ. 89. ut olim lectum fuit, quod Pauſanias teſtatur Meſſen. cap. XVI. & interpres Homerici verſus, Papinius Statius Theb. IV. verſ. 226.

Quos Pharis, volucrumque parens Cythereïa Meſſe.

Hæc obiter, quia vulgo nunc Φάρην legitur apud Homerum. Poſteriora loca ſunt Meſſeniorum, ut ſupra expoſuimus: priora Laconum. *Oetylus* etiam Homero memoratus, Catalog. verſ. 92.

Οἵ τε Λάαν εἶχον, ἠδ' Οἴτυλον ἀμφενέμοντο,

Qui Laan habitabant, aut Oetylon incolebant.

Pauſanias Lacon. cap. XXI. ἐπὶ Ταινάρῳ δὲ Καινήπολις, Οἴτυλός τε καὶ Λεῦκτρα, *ſupra Tænarum* [promontorium, occaſum verſus ſita] *Cænepolis, & Oetylos, & Leuctra.* Alterum oppidum & Plinio *Leuctra* eſt: at Straboni, ut jam vidimus, & Plutarcho Λεῦκτρον, *Leuctrum.* Hic enim in Pelopida pag. 288. τῆς Λακωνικῆς πολίχνιον πρὸς τῇ θαλάσσῃ Λεῦκτρον ὀνομάζεται, *etiam Laconicæ oppidulum, mari impoſitum, Leuctrum vocatur.* Inter Helos & promontorium, quod a maxilla aſini nomen habet, Strabo oppidum *Cypariſſiam* in peninſula cum portu ponit, lib. VIII. pag. 251. quæ diverſa ab illa Meſſeniæ in Triphyliæ confinio.

Dubius locus eſt, qui *Cynoſura*; & *Cynoſuræ*, plurativo numero, & *Cynoſuris*, Κυνόσουρις, adpellatur, fueritne ad mare, an in mediterraneis: in Laconica certe fuiſſe, minus eſt quod dubitemus. Quod enim Stephanus ait, Κυνόσουρα, ἄκρα Ἀρκαδίας, *Cynoſura Arcadiæ promontorium*, vitioſum ſane, quia nulla parte Arcadia contingit mare, ut promontorium limite ſuo contineat. Nec tutum Ἀττικῆς ſufficere in locum, quia Heſychius ἄκραν τοῦ Μαραθῶνος *promontorium* Marathonis ad Eubœam converſum, hoc nomine inſignitum referat. Laconicæ autem id nomen Pauſanias cap. XVI. & ſcholiaſtes Callimachi, & idem etiam Heſychius, qui in Attica id nominis aliud poſuerat, vindicaverunt. Pauſanias enim cum Spartanis populis conjungit hiſce: οἱ Λιμνᾶται Σπαρτιατῶν καὶ Κυνοσουρεῖς καὶ ἐκ Μεσόας τε καὶ Πιτάνης θύοντες τῇ Ἀρτέμιδι, *Limnatæ Spartiatarum, & Cynoſurenſes, & qui ex Meſoa & Pitana venerant, Dianæ ſacrificantes.* Scholiaſtes Callimachi in hymn. Dianæ verſ. 94. Κυνοσουρὶς τόπος Λακωνικῆς, *Cynoſuris locus Laconicæ.* Et quod ἄκραν dixit chorographus, in regionis quamlibet adpellatione errabundus; ad mare fuiſſe id oppidum ſub promontorio ſitum, veroſimile eſt. Nec enim geographis vox ἄκρα tam quemvis montem, quam in mare procurrentem ſignificat. Heic, quocunque loco fuit, ſepultus dicitur Aeſculapius. Cicero lib. III. Nat. deor. cap. XXII. *Aeſculapius ſecundus, ſecundi Mercurii frater. is fulmine percuſſus, dicitur humatus eſſe Cynoſuris.* Et Clemens Alexandrinus Protrept. pag. 18. de Aeſculapio: οὗτος κεῖται κεραυνωθεὶς ἐν τοῖς Κυνοσουρίδος ὁρίοις, *hic fulmine ictus ſepulcrum habet in Cynoſuridis finibus.*

In mediterraneis Laconicæ eſt caput gentis *Lacedæmon*, quæ & *Sparta* dicitur, quæ duo nomina ita differunt, ut alterum ſit proprium & antiquum urbis, alterum regionis, quod poſtea urbi etiam primariæ acceſſerit. Pauſanias Lacon. cap. XI. Σπάρτη μὲν ὀνομασθεῖσα ἐξαρχῆς, προσλαβοῦσα δὲ ἀνὰ χρόνον καὶ Λακεδαίμων ἡ αὐτὴ καλεῖσθαι. τέως δὲ τὸ ὄνομα τοῦτο ἔκειτο τῇ γῇ, *Sparta dicta prius, quæ poſtea etiam Lacedæmon fuit nuncupata, quum antea regionis hoc nomen eſſet.* Et Stephanus: Λακεδαίμων πόλις ἐνδοξοτάτη τῶν ἐν Πελοποννήσῳ, ἡ Σπάρτη πρότερον, *Lacedæmon urbs celeberrima in Peloponneſo, quæ prius Sparta adpellata fuit.* De origine utriusque nominis, quæ varia ab diverſis proditur, Meurſius in Miſcell.

ſcell.

ſcell. Laconicis conſulatur: ad noſtrum illa inſtitutum nihil adfert. Diſtinxit ita urbem ab regione Homerus Iliad. β, ſive Catalogo verſ. 88.

> Οἳ δ' εἶχον κοίλην Λακεδαίμονα κητώεσσαν,
> Φάρην τε, Σπάρτην τε, πολυτρήρωνά τε Μέσσην.
> *Qui tenebant cavam Lacedæmonem, cetis abundantem,*
> *Pharamque & Spartam, & columbis plenam Meſſam.*

Scholiaſtes ibi: Λακεδαίμονα τὴν χώραν λέγουσι. τὴν δὲ πόλιν Σπάρτην. ἕτεροι δὲ καὶ αὐτῆς τῆς πόλεως τὸ μὲν τοι Λακεδαίμονα, τὸ δὲ Σπάρτην καλοῦσι. *Lacedæmonem regionem dicunt: urbem Spartam: alii urbem utroque nomine Lacedæmonem & Spartam adpellant.* Κοίλη, *cava* dicitur regio, quod montibus eſt circumdata, Taygeto maxime. Adi ſcholiaſten laudatum, qui etiam epitheton urbis κητώεσσα interpretatur. Sita urbs ad dextram Eurotæ ripam, de quo flumine ſupra in oſtiis dictum fuit. Minor erat ambitu Athenis, utcumque par potentia, vel etiam ſuperior. Polybius lib. IX. cap. XX. tradit circuitum eſſe XLVIII ſtadiorum; quum Athenarum multo amplior exſtitiſſet. Quum floreret Lacedæmon, carebat muris, virtute civium munita & defenſa. Nepos Ageſilao cap. VI. *Quum Epaminondas Spartam oppugnaret, eſſetque ſine muris oppidum, talem ſe imperatorem præbuit, ut eo tempore omnibus adpareret, niſi ille fuiſſet, Spartam futuram non fuiſſe.* Caſſandri demum temporibus, aut poſtea, quum tyranni tenerent civitatem, diffiſi armis & virtute, muro urbem cinxerunt, leviore primum & tumultuario, quem Nabis firmiſſimum perfecit. Juſtinus lib. XIV. cap. V. ex Trogo: *Caſſander profectus in Græciam multis civitatibus bellum infert, quarum excidio, veluti vicino incendio territi Spartani, urbem, quam ſemper armis, non muris defenderant, tum contra reſponſa fatorum & veterem majorum gloriam, armis diffiſi, murorum præſidio includunt.* Demetrii & Pyrrhi temporibus initia murorum Pauſanias tribuit, Achaic. cap. VIII. τὰ τείχη τῆς Σπάρτης, inquit, οἰκοδομηθέντα μὲν καὶ πρότερον ἔτι αὐτοσχεδίως καὶ ἐπί τε τῆς Δημητρίου, καὶ ὕστερον τῆς Πύρρου καὶ Ἠπειρωτῶν στρατείας. ἐπὶ δὲ τῆς τυραννίδος τῆς Νάβιδος καὶ ἐς τὸ ἀσφαλέστατον ὀχυρωθέντα. *Spartæ muri, Demetrio & Pyrrho olim oppugnantibus, tumultuario opere exſtructi fuerant: Nabis poſtea tyrannus ita perfecit, ut nihil ad firmitudinem deſideraretur.* Livius lib. XXXIV. cap. XXXVIII. *Fuerat quondam ſine muro Sparta. tyranni nuper locis patentibus planiſque objecerant murum: altiora loca, & difficiliora aditu, ſtationibus armatorum pro munimento objectis tutabantur.*

Viginti ſtadiis a Sparta, in auſtrum verſus, *Amyclæ* erant, amœniſſimum oppidulum & antiquum. Polybius lib. V. cap. XIX. αἱ Ἀμύκλαι καλούμεναι, τόπος ἐστὶ τῆς Λακωνικῆς χώρας καλιδενδρότατος καὶ καλικαρπότατος. ἀπέχει δὲ τῆς Λακεδαίμονος ὡς εἴκοσι στάδια. *Amyclæ, quæ ita vocantur, locus ſunt fructiferarum arborum proventu amœniſſimus, diſtantque viginti circiter ſtadia a Lacedæmone.* Inde eſt quod *virides* a Statio dicuntur Thebaid. IX. verſ. 769.

> - - *hunc virides non excipietis Amyclæ.*

Apollinis templo claræ fuerunt. Polybius ibidem: ὑπάρχει καὶ τέμενος Ἀπόλλωνος ἐν αὐτῷ σχεδὸν ἐπιφανέστατον τῶν κατὰ τὴν Λακωνικὴν ἱερῶν, *Eſt in loco illo Apollinis templum, facile clariſſimum omnium, quæ in Laconica regione ſunt.* Ideoque *Apollineæ* Amyclæ dictæ eidem Statio Theb. verſ. 223.

Hujus Apollineæ currum comitantur Amyclæ.

Leda, Dioſcurorum & Helenæ mater, heic ſedem habuiſſe traditur, unde cognomen *Ledææ* eſt. Idem Theb. VII. verſ. 163.

- - - - *Ledæasque ibis Amyclas.*

Et Silius Italicus lib. II. verſ. 434.

Ledæis veniens victor Xanthippus Amyclis.

Ab auſtro autem urbi fuiſſe obverſas, itidem Polybius dicto loco teſtis eſt: Κεῖται τῆς πόλεως ἐν τοῖς πρὸς θάλατταν κεκλιμένοις μέρεσι, *Sitæ ſunt Amyclæ ad eam partem urbis, quæ vergit ad mare.* Livius lib. XXXIV. cap. XXVIII. *Quintius prope Amyclas poſuit caſtra. Inde, quum perpopulatus omnia circumjecta urbi frequentis & amœni agri loca eſſet, nullo jam hoſte porta* [Lacedæmonis] *excedente; movit caſtra ad flumen Eurotam.*

Trans flumen, in altera ripa, *Therapne* erat ſive *Therapnæ*, itidem vicina Spartanæ urbi; vitioſe in vulgatis quibusdam libris *Theramne* ſcripta. Pauſanias Lacon. cap. XX. Ἑτέρα ἐκ τῆς πόλεως ὁδὸς ἐς Θεράπνην ἄγει. - - πρὶν ἢ διαβῆναι τὸν Εὐρώταν, ὀλίγον ὑπὲρ τῆς ὄχθης, ἱερὸν δείκνυται Διὸς Πλουσίου. *Altera via ex urbe ducit Therapnem. - - antequam vero Eurotam tranſieris, haud longe a ripa oſtenditur Jovis Opulenti fanum.* Ergo Eurotas trajiciendus erat iis, qui Sparta exibant Therapnen. πόλιν, *oppidum* dixit idem Pauſanias cap. XIV. & Stephanus. Suidas *locum* vocat; Θεράπναι τόπος ἐστὶν ἐν τῇ Λακεδαιμονίᾳ: Scholiaſtes Pindari Iſthm. od. I. verſ. 43. κώμην, *vicum*, Θεράπνα, κώμη αὐτόθι, *Therapna vicus ibidem*, id eſt apud Spartam. Caſtoris & Pollucis templum habuit. Idem ſcholiaſtes dicto loco: Ἰστέον ὅτι τῆς Λακωνικῆς ἐν Θεράπναις τὸ ἱερόν ἐστι τῶν Διοσκούρων, *Sciendum quod in Laconiæ Therapnis templum ſit Dioſcurorum.* Quo Statius adluſit Silvarum lib. IV. carm. VIII. verſ. 52.

Et vos Tyndaridæ, quos non horrenda Lycurgi
Taygeta, umbroſæque magis coluere Therapnæ:

quos idem Thebaidos lib. VII. verſ. 793. inde *Therapnæos fratres* dixit. Pomponius Mela lib. II. cap. III. *in Laconide Therapne, Lacedæmon, Amyclæ.* Plinius lib. IV. cap. V. vitioſe, *intus Sparta, Theramne*, quod etiam in libros Stephani & Statii irrepſit, indignante Meurſio Miſcell. Lacon. lib. IV. cap. XII.

Inter Spartam & ejus navale in via ſunt *Croceæ*, Κροκέαι, Pauſaniæ cap. XXI. & Stephano nominatæ: ille κώμην, *vicum* vocat; hic τῶν ἑκατὸν πόλεων μίαν, *unum ex centum* [Laconicis] *oppidis.* Ibi lapidicinæ Spartanorum, & *Jovis Croceatæ*, Διὸς Κροκεάτα, lapideum ſimulacrum. Inde ſi pergas XXX ſtadia, oppidulum eſt *Aegiæ*, Αἰγίαι, quod credebatur Homericum eſſe, Αὐγεῖαι, *Augeæ* dictum. Vide Pauſaniam.

Ptolemæus inter Spartam & mare fere media via ponit Θούριον, *Thurium*, de quo ſilent ceteri. Inde ad occaſum habet *Bitylam*, quam Meurſius Miſcell. lib. IV. cap. VIII. putat ex *Oetylo*, maritimi oppidi nomine pravatum eſſe, quamvis ſuam Ptolemæus in mediterraneis ſcripſerit. *Blemminam* autem Ptolemæ-, Βλέμμινα, in ſeptemtrione ſitam ad Arca-

Arcadiæ fines, credit Meurſius ceterorum *Belbinam* eſſe. Stephanus: Βελβίνα πόλις Λακωνική, *Belbina, oppidum Laconicum.* Provocat ad Pauſaniæ octavum librum, ſive de Arcadicis rebus, cujus cap. xxxv. in noſtris libris non Βελβίνα, ſed Βελεμίνα, *Belemina* legitur, quod propius cum Ptolemæi *Blemina* ſive *Blemmina* congruit. Nec ſitus repugnat. Arcades enim ait narrare, olim ſuam fuiſſe; a Lacedæmoniis ſibi ereptam. Si mendi ſuſpicionem objicias, conſtantia ſcribentis diluet, quia etiam in Lacon. cap. xxi. Βελεμίνα, & eodem quidem ſitu legitur. Accedit quod itidem ad Arcadiæ fines Polybius memorat Βελμινᾶτιν χώραν, *Belminaticum agrum*, in confinio Megalopolitanorum. Nihilominus propter hanc ipſam ſitus convenientiam concedimus facile, *Belbinam* & *Blemminam* & *Beleminam* eamdem eſſe, vel errante ſcriptura alterutra, vel gemino nomine unius oppidi uſurpato. Livius lib. xxxviii. cap. xxxiv. *Ager Belbinites* [quidam *Belbinatis* legunt] *quem injuria tyranni Lacedæmoniorum poſſederant, reſtitutus eidem civitati* [Megalopolitanæ] *ex decreto vetere Achæorum, quod factum erat Philippo Amyntæ filio regnante.* Plutarchus in Agide & Cleomene pag. 806. Πρῶτον οἱ ἔφοροι πέμπουσι καταληψόμενον τὸ περὶ τὴν Βελβίναν Ἀθήναιον. ἐμβολὴ δ' ἦν τῆς Λακωνικῆς τὸ χωρίον ἐστί, καὶ τότε πρὸς τοὺς Μεγαλοπολίτας ἦν ἐπίδικον. *Primum ephori* [Cleomenem] *mittunt ad Minervæ templum, quod prope Belbinam eſt, occupandum. Is locus agri Laconici aditus erat, & tunc temporis Lacedæmoniis controverſus erat cum Megalopolitanis.*

Fuit & *Tripolis* quædam in his oris Lacedæmoniorum. Livius lib. xxxv. cap. xxvii. *Ita perculſis hoſtibus, Philopœmen protinus ad depopulandam Tripolim Laconici agri, qui proximus finem Megalopolitanum eſt, duxit, & magna vi pecorum hominumque inde abrepta, priusquam a Gythio tyrannus præſidium agris mitteret, diſceſſit.* Unum oppidum, an tria fuerint, ut in Arcadia, non quidem definitum eſt: probabilius autem, regiunculam, tria oppida minora continentem, fuiſſe, quod abactio pecorum hominumque, & ipſa depopulatio ſuadet. Præter hunc nemo, quantum nobis notum eſt, *Tripolim* Laconicam memoravit.

Ut vero Tripolis alia Laconicæ, alia erat Arcadiæ; ita etiam *Caryæ* aliæ Arcadum, aliæ Lacedæmoniorum fuerunt. De his Pauſanias Meſſ. cap. xvi. & Lacon. cap. x. quæ Dianæ fanum habebant, ad quod Lacænæ virgines feſto divæ die choreas ducebant. Sitæ erant inter Spartam & Meſſeniorum fines: ut dicto cap. xvi. Meſſenicorum adparet. Stephanus ſingulari numero: Κάρυα, χωρίον τῆς Λακωνικῆς. Ab his cognomen *Dianæ Caryatidis* apud Diomedem Gramm. lib. iii. pag. 483. Et Heſychius: Καρυᾶτις, ἑορτὴ Ἀρτέμιδος καὶ ἱερόν. Papinius Statius Theb. iv. verſ. 225.

Plaudentique habiles Caryæ reſonare Dianæ.

In Argivorum confinio *Glympes*, Γλυμπεῖς, plurale, fuerunt. Polybius lib. iv. cap. xxxvi. Γλυμπεῦσι καὶ Ζάρακι προσπεσών, *Glympes & Zaracem invaſit.* De ſitu idem clarius lib. v. cap. xx. παραγενόμενοι πρὸς Γλυμπεῖς χωρίον, ὃ κεῖται περὶ τοὺς ὅρους τῆς Ἀργείας καὶ Λακωνικῆς, *Ventum ad Glympes eſt caſtellum, ſitum in confinio Argeæ & Laconicæ.*

In eodem tractu, ſed orientem verſus æſtivum, & æque in Argivorum quam Arcadum confinio cum Lacedæmoniis, poſuit Ptolemæus *Lernam* oppidum, Λέρνην, de qua nihil nobis notum in Laconica eſt: niſi forſan prope paludem Lernam aut fluvium fuit, de quibus in Argolide dicemus. Addit *Thalamam*, Θαλάμην, quam pluraliter Pauſanias enuntiat Θαλάμαι, *Thalamæ*, & in oppidis Eleutherolaconum ſcribit cap. xxi; quod argu-

argumento eſſet, haud longe ab Argolico ſinu abfuiſſe, quia ut Pauſanias ibidem tradit, ἐπὶ θαλάσσῃ ᾠκισμένον ἐςὶν ἤδη τῶν Ἐλευθερολακώνων, *maritima tenent Eleutherolacones;* niſi Polybius in Excerptis Valeſianis ex lib. XVI. nos aliud doceret. ὁ μὲν Εὐρώτας, inquit, καὶ τὰ περὶ Σελλασίαν κεῖται τῆς Σπάρτης ὡς πρὸς τὰς θερινὰς ἀνατολάς. τὰ δὲ κατὰ Θαλαμίας, καὶ Φαρὰς, καὶ Πάμισον ὡς πρὸς τὰς χειμερινὰς δύσεις. *Eurotas & ager Sellaſiorum ad ortum aſtivum Spartæ ſiti ſunt: Thalamæ vero & Pharæ ac Pamiſus amnis proxime ad occaſum hibernum.* Lege quæ antecedunt & ſequuntur, e quibus intelliges, *Thalamas* (ſic enim rectius ſcribitur quam *Thalamias*) inter Eurotam & Pharas ſeu Meſſeniæ fines fuiſſe ſitas. Sed in ſeptemtrionem revertamur.

Ejuſdem tractus eſt regio *Cynuria*, Κυνουρία γῆ, in Argolidis confinio, cujus duo oppida erant, *Thyrea*, & *Anthena*, Græce Θυρέα & Ἀνθήνη. Thucydides lib. IV. pag. 288. ἀφικνοῦνται ἐπὶ Θυρέαν, ἥ ἐςι μὲν τῆς Κυνουρίας γῆς καλουμένης, μεθορία δὲ τῆς Ἀργείας καὶ Λακωνικῆς, νεμόμενοι δὲ αὐτὴν ἔδοσαν Λακεδαιμόνιοι Αἰγινήταις ἐκπεσοῦσιν ἐνοικεῖν. *Veniunt* [Athenienſes] *Thyream terræ Cynuriæ, diſterminantis Argivum & Agolicum agrum: quam Lacedæmonii colentes Æginetis, patria ejectis, habitandam tradiderant.* Idem lib. V. pag. 371. περὶ τῆς Κυνουρίας γῆς, ἧς ἀεὶ πέρι διαφέρονται, μεθορίας οὔσης. ἔχει δὲ ἐν αὐτῇ Θυρέαν καὶ Ἀνθήνην πόλιν. νέμονται δ' αὐτὴν Λακεδαιμόνιοι, *de Cynuria regiuncula* [Argivis monentibus] *quæ ſemper controverſa fuit, quia in limite erat. Habet autem oppida Thyream & Anthenam: eamque poſſident Lacedæmonii.* Plinio eſt *Anthane.* nam etiam Ἀνθάνα vocatur. Adi Stephanum Byzantium.

Citeriora ſunt Ptolemæo, *Gerenia*, Γερηνία, quam Pauſanias cap. XXI. etiam in Eleutherolaconum urbibus numeravit: Plinius lib. IV. cap. V. ſcripſit *Gerania*, Dorico more. Rurſus Pauſanias principio Laconicorum, Meſſeniis dicit conſtitutum limitem eſſe ad Laconas κατὰ τὴν Γερηνίαν, *juxta Gereniam:* unde Stephanus quoque *Gereniam* in Meſſenia cenſet. Quod ſi eſt, nimis illam Ptolemæus in ortum protraxit. Deinde Ptolemæi eſt Οἰνόη, *Oenoe*, a Sparta in ortum ſita, quæ Meurſio videtur Stephani Οἰνοῦς, *Oenûs* eſſe, a vini præſtantis proventu laudatum Athenæo oppidulum, (ὁ ἐξ Οἰνοῦντος οἶνος, *Oenuntinum vinum*) lib. I. cap. XXIV. Eſt & fluvius *Oenus*, apud Polybium lib. II. cap. LXV. haud dubie Oenuntem, communi nomine oppidulum, præterfluens. Ad hunc ſita erat *Sellaſia* oppidum. Livius lib. XXXIV. cap. XXVIII. *Quintius, ſatis jam omnibus paratis, profectus ab ſtativis, die altero ad Sellaſiam ſuper Oenunta fluvium, - - - inde quum audiſſet aſcenſum difficilis & arctæ viæ eſſe, brevi per montes circuitu præmiſſis qui munirent viam, lato ſatis & patenti limite ad Eurotam amnem, ſub ipſis prope fluentem mœnibus, pervenit.* Polybius ſcripſit Σελασία, *Selaſia*, lib. II. cap. LXV. & lib. IV. cap. LXIX. Excerptis autem Valeſii ex lib. XVI. editum pag. 73. Σελλασία, quum ſitum ejus ad Spartam urbem ita deſcripſit: ὁ Εὐρώτας καὶ τὰ περὶ τὴν Σελλασίαν κεῖται τῆς Σπάρτης ὡς πρὸς τὰς θερινὰς ἀνατολάς, *Eurotas & quæ circa Sellaſiam, ad ortum æſtivum Spartæ ſita ſunt.* Ἐρείπια Σελασίας, *rudera Selaſiæ*, oſtendit Pauſanias Lacon. cap. X. Hic vero etiam ſimplici lamda ſcripſit.

Ceteræ mediterraneæ urbes, quamvis dubiæ poſitionis, ſunt, *Pitane*, Πιτάνη, haud longe a Sparta, quod ex juvenum ſeceſſione in collem ἐγγὺς Πιτάνης, *prope collem*, apud Polyænum lib. II. cap. I. ſtrateg. 14. adparet. Ad Eurotam fuiſſe, verſus Pindari 46. odæ VI. Olymp. probat,

Πρὸς Πιτάναν δὲ παρ' Εὐρώτα πόρον,
Ad Pitanam vero juxta Eurotæ meatum.

Plini-

Plinius in Laconica: *Intus Sparta, Theramne: atque ubi fuere Cardamyle, Pitane, Anthane.* Memoravit etiam Pauſanias cap. XVI. una cum Meſoa & Cynoſura. Correpta media ſyllaba. Auſonius epigram. XXIV. de Thraſybulo Lacedæmonio, ſeptem adverſis vulneribus acie cæſo:

> *Non dolor hic patris, Pitanæ ſed gloria major.*

Deſumtum epigramma ex Græco eſt apud Plutarchum in Apophthegm. Laconicis, quod incipit:

> Τᾶς Πιτάνας Θρασύβουλος ἐπ᾽ ἀσπίδι ἤλυθεν ἄπνους.

Quam conjungit Pauſanias *Meſoan*, aliis eſt *Meſſoa*, geminato ſibilo. Stephanus: Μεσσόα, τόπος Λακωνικῆς, *Meſſoa*, *locus Laconicæ.* Patria Alcmanis poetæ. Suidas: Ἀλκμὰν, Λάκων ἀπὸ Μεσσόας, *Alcman*, *Lacedæmonius Meſſoenſis.*

Sunt præterea, incerto ſitu, *Geranthræ* ſive *Geronthræ*, in Eleutherolaconibus; auctore Pauſania cap. XXI. & Stephano: & *Thea*, Θέα, ejusdem Stephani, qui ex Thucydide Θεεῖς, *Theenſes* producit. Exſtat nummus in Theſauro ſereniſſimi Electoris Brandenburgici, DOMINI mei, quem huc refert vir clariſſimus Laur. Begerus pag. 442. Et *Alagonia*, ac *Marios*, a Pauſania in Eleutherolaconicis numeratæ, fere ignotæ ſunt. Notior in eodem cenſu *Pyrrhichus*, a Pyrrho, Achillis filio, nomen ducens, ut idem Pauſanias cap. XXV. tradidit. nam ait ibi, ἀπὸ Πυῤῥίχου καταβάντι ἐς θάλασσαν, ἐστὶ Τευθρώνη, *a Pyrricho ad mare deſcendenti occurrit Teuthrone.* Teuthrona autem inter Lan & Tænarum in ora exiſtebat, ut ſupra expoſuimus. Ibi *Scyrax* fluvius exit, quem claſſe ingreſſus Pyrrhus eſt, quum ad nuptias Hermiones proficiſceretur. Urbs Pyrrhichus XL ſtadiis abeſt a flumine. Hæc ex Pauſaniæ dicto loco. Meurſius exiſtimat, eumdem locum eſſe quem Polybius lib. V. cap. XIX. dicit τὸ Πύῤῥου καλούμενον χάρακα, *Pyrrhi ita nominatum Vallum*, quo Philippus uno die inter populandum ab Amyclis dicitur veniſſe. Videtur eumdem locum Livius lib. XXXV. cap. XXVII. *Pyrrhi caſtra* adpellaſſe. *Nabis*, inquit, *recepto Gythio, cum expedito exercitu inde profectus, quum præter Lacedæmonem raptim duxiſſet, Pyrrhi, quæ vocant, Caſtra occupavit.*

Quod vero ſæpe *Eleutherolaconum* facta eſt mentio, de iis ex Pauſaniæ Lacon. cap. XXI. notandum eſt, Spartam ſeu Lacedæmonem circumjectis olim oppidis plurimis imperaſſe. Ab hujus civitatis jurisdictione exemit Auguſtus Cæſar duodeviginti oppida, eaque libera eſſe permiſit, pleraque ἐπὶ θαλάσσῃ ᾠκισμένα, *maritima*; omnia ſic poſita, ut longius a mari ne recedant. Sunt autem, *Gythium*, *Teuthrone*, *Las*, *Pyrrhichus*, ad Tænarum *Cænepolis*, *Oetylos*, *Leuctra*, *Thalamæ*, *Alagonia*, *Gerenia*, *Aſopus*, *Acriæ*, *Bœa*, *Zarax*, *Epidaurus Limera*, *Braſiæ*, *Geronthræ*, *Marios.* Hinc eſt quod Plinius dixit lib. IV. cap. V. *Ager Laconicus, liberæ gentis.*

Montes Arcadiæ pauci memorantur, *Taygetus*, Ταΰγετος, & *Menelaius*; ſed *Taygetus* tantæ longitudinis, ut per totam procurrat Laconicam, a mari ad uſque Arcadiam. Strabo lib. VIII. pag. 250. Τούτων ὑπέρκειται τὸ Ταΰγετον. ἔστι δ᾽ ὄρος, μικρὸν ὑπὲρ τῆς θαλάττης, ὑψηλόν τε καὶ ὄρθιον, συνάπτον κατὰ τὰ προσάρκτια μέρη ταῖς Ἀρκαδικαῖς ὑπωρείαις, ὥστε καταλείπεσθαι ἀγκῶνα, καθ᾽ ὃν ἡ Μεσσηνία συνεχής ἐστι τῇ Λακωνικῇ. *Supra hæc* [Tænarum ac Thyrides] *ſitus eſt mons Taygetus, parvo ſpatio a mari, altus & erectus, & ſeptemtrionem verſus Arcadicorum montium attingens radices ita, ut flexus cubito ſimilis in medio relinquatur, ubi Meſſenia Laconicæ cohæret.*

Sub hoc monte Sparta ſita eſt, & Eurotas amnis decurrit. Ibidem Strabo: ὑποπέπτωκε τῷ Ταϋγέτῳ ἡ Σπάρτη ἐν μεσογαίᾳ, καὶ Ἀμύκλαι, *ſub Taygeto jacet Sparta in mediterraneis, & Amyclæ.* Quintius conſul Romanus, Spartam oppugnaturus, referente Livio lib. XXXIV. cap. XXVIII. *vallem Taygeto ſubjectam evaſtat.* Venationes egregias hæc juga omnis generis ferarum præbent, quas Pauſanias Lacon. cap. XX. recenſet. His quoque virgines Spartanæ exercebantur. Propertius lib. III. elegia XIV.

Et modo Taygeti crines adſperſa pruina
Sectatur patrios per juga longa canes.

Dicuntur & plurali numero *Taygeta*, ſubaudi ὄρη, *montes*, *juga*. Virgilius Georgicor. lib. II. verſ. 487.

- - - virginibus bacchata Lacænis
Taygeta.

Et Papinius Statius lib. I. Achilleidos verſ. 426.

Nuſquam umbræ veteres: minor Othrys, & ardua ſidunt
Taygeta, exuti viderunt aëra montes.

Mons *Menelaius* proxime eſt. Livius lib. XXXIV. cap. XXVIII. *Quintius prope flumen præter urbem* [Spartam] *ſub ipſas Menelaii montis radices ducere copias inſtructas pergit.*

ARGEIA ſive ARGOLIS.

Laconicam excipit a ſeptemtrione & in ortum excurrit *Argéa* ſive *Argia*, Græce Ἀργεία: & alia forma Ἀργολὶς, ut Latine etiam Plinius lib. IV ineunte, & Mela lib. II. cap. III. ſcripſerunt, *Argolis*; a qua ſinus dicitur *Argolicus*, Græce Ἀργολικὸς κόλπος, apud Polybium lib. V. cap. XCI. ut de Scylace, Strabone ac Ptolemæo taceamus. Ab occaſu Argolidi Arcadia objecta, & in ſeptemtrione Achaja. *Sinus* autem *Argolicus*, ut Latini quoque Mela ac Plinius vocant, inter Maleam ac Scyllæum promontoria continetur. Inferiorem partem Lacones tenebant uſque ad Praſias, reliquam omnem uſque ad Saronicum ſinum Ptolemæus Argivis dat; Strabo rurſus diſtinguit, mediam ſuo nomini relinquens; ſupremam ab urbe adjacente adpellans *ſinum Hermionicum*, κόλπον τὸν Ἑρμειονικὸν, ſive Ἑρμιονικόν.

Argolidem Strabo incipit a *Praſiis*, quas Laconibus ſupra vindicavimus: Ptolemæus a *Temenio*. Strabo enim lib. VIII. cag. 254. τῶν Ἀργείων αἵ τε Πρασιαὶ, καὶ τὸ Τημένιον, *Argivorum ſunt & Praſiæ & Temenium.* Nos vero *Praſias* ſupra Laconibus, ſequuti Pauſaniam & Ptolemæum, reliquimus, ut ita aliud nobis Argeæ initium capiendum ſit. In ora itaque oppidum *Temenium*, Τημένιον, poſt Laconidem primum fuit, haud procul oſtiis *Eraſini* fluvii, qui ex monte Arcadiæ Stymphalo, aut palude Stymphalide, in Argivorum agrum delapſus, heic effunditur: incertum vero, utrum cis Temenium, an ultra illud effluat. Ἐρασῖνος Græce eſt, porrecta penultima, cujus nominis plures Strabo pag. 256. in Attica, & ipſa Arcadia, ſed per Achajam in Corinthiacum mare effluentem, & alibi notavit. Hic, qui Argolicus eſt, ſub terra aliquod ſpatium occultari, & in Argea emer-

emergere dicebatur. Strabo VIII. pag. 256. δύντα ὑπὸ γῆς φασὶ τοῦτον ποταμὸν ἐκπίπτειν εἰς τὴν Αργείαν, *hunc fluvium ajunt ſub terra abditum in Argea erumpere.* Et Seneca lib. III. Quæſt. nat. cap. XXVI. de illo refert Ovidii verſus ex Metamorphoſ. lib. XV. 275. ſeq.

- - - - - tacito modo gurgite lapſus
Redditur Argolicis ingens Eraſinus in arvis.

Pauſanias Corinth. cap. XXXVI. tradit *Eraſinum* influere in *Phrixum* amnem; Phrixum deinde exire in mare. Sed obſcurior ille *Phrixus:* nobilior *Eraſinus*, a quo potius *Phrixum* deferri credibilius eſt. Strabo enim lib. VIII. pag. 256. duo tantum flumina, quaſi celebriora, in Argea memorat: εἷς μὲν Ἴναχός ἐστιν ὁ διαῤῥέων τὴν Αργείαν. ἄλλος ὁ ποταμὸς Ερασῖνος ἐν τῇ Αργείᾳ ἐστίν. *Unus fluvius, Argeam perlabens, eſt Inachus, alter fluvius in Argea Eraſinus.* Statius lib. I. Theb. verſ. 357.

Inachus, & gelidas ſurgens Eraſinus ad Arctos.

quamquam hic Eraſinus Argolidis cum Arcadico, qui in ſeptemtriones tendit, ille vero in auſtrum, ut adparet, confunditur.

Deinde *Nauplia* eſt, navale Argivorum. Strabo: Μετὰ τὸ Τημένιον ἡ Ναυπλία, τὸ τῶν Αργείων ναύσταθμον, *poſt Temenium eſt Nauplia, Argivorum navalis ſtatio.* Ptolemæus, Ναυπλία ἐπίνειον, *Nauplia navale.* Memoravit & Herodotus lib. VI. cap. LXXVI. Quinquaginta ſtadiis a Temenio diſtabat, auctore Pauſania, extremo Corinthiacorum. Nominis rationem Strabo dat, ἀπὸ τῆς ναυσὶ προσπλεῖσθαι, *quod navibus impleatur.* Quæ quod portus commoditatem ſignificant, fit, ut Napoli di Romania, permunita urbs & portus eſſe credatur. At Pauſaniæ ætate erat ἔρημος, *deſerta*, & vix τειχῶν ἐρείπια, *murorum veſtigia* reliqua.

Poſt Naupliam oppidum Ptolemæo eſt Φλιοῦς, *Pliûs*; Straboni ſpecus cum labyrinthis, εἶτ᾽ ἄλλα χωρία, *deinde alia loca*, in quibus fortaſſis Ptolemæi *Phliuntem* maritimum numerare poſſumus. Celebrior Phliûs Sicyoniæ, de quo ſupra in Achaja dictum eſt. Tum *Aſine*, Ασίνη, Strabonis eſt, initium *ſinus Hermionici*, quam Pauſanias Meſſen. cap. XXXIV. τὴν πρὸς Ερμιόνῃ Ασίνην, *Aſinen Hermionicam* vocat. In ſinu autem Hermionico, qui pars Argolici eſt, ſed laxe ſumti, Strabo pag. 254. tria oppida ponit, *Aſinen*, de qua diximus; *Hermionam*, & *Trœzenem.* Ptolemæo æque laudata *Hermione* ut Straboni, cui οὐκ ἐστὶ τῶν ἀσήμων πόλεων, *non de obſcuris urbibus eſt.* Pauſanias Corinth. cap. XXXIV. veterem Hermionen, fanis quibusdam exceptis, everſam tradit: novam quatuor ſtadiis a promontorio, in quo Neptuni fanum erat, poſitam. Urbis nomen Scylaci eſt Ἑρμιὼν, *Hermion*; etiam Polybio. Agrum circumjectum Pauſanias ibidem, & Thucydides lib. II. pag. 136. τὴν Ερμιονίδα, *Hermionidem* regionem adpellaverunt.

Deinde ubi mare in orientem maxime recedit, & terræ amplitudo creſcit, *Scyllæum* promontorium eſt Ptolemæi, quod Pauſanias Corinth. cap. XXXIV. in via ab Trœzene Hermionen ferente ponit, qui & aliud, *Bucephala* dictum, inter Scyllæum & Hermionen, prodit promontorium. Ultra Scyllæum, non magno intervallo, urbs *Trœzen*, Τροιζὴν, eſt, Neptuno ſacra, unde & *Poſidonia* dicta, ut Strabo refert: nec ipſa ignobilis, οὐδ᾽ ἄσημος πόλις, eodem geographo teſtante. Vicinitatem Scylax oſtendit: ἐστὶ τὸ Σκύλλαιον τῆς Τροιζηνίας, *Scyllæum promontorium in agro Trœzenio.* Hunc agrum Τροιζηνίδα, *Trœzenidem* dixit Thucydides lib. II. pag. 136. Ipſa urbs pleriſque eſt Τροιζὴν, *Trœzen*,

zen, Græcis & Latinis: Ptolemæo autem Τροιζηνὴ, *Trœzena*, tribus ſyllabis. Scylax: μετὰ Ἑρμιόνα Τροιζὴν πόλις καὶ λιμὴν, *poſt Hermionem Trœzen eſt, oppidum & portus.* Polybius lib. II. cap. LII. περιλαβὼν - - - Ἐπίδαυρον, Ἑρμιόνα, Τροιζῆνα, *occupans Epidaurum, Hermionem, Trœzenem.* Corn. Nepos Themiſtocle cap. II. *ſua omnia quæ moveri poterant, partim Salaminem, partim Trœzenem aſportant.* Ovidius Metamorphoſ. lib. VI. verſ. 418.

- - - - *neque adhuc Pittheïa Trœzen.*

Pitthæus frater & ſucceſſor fuit Trœzenis, a quo nomen urbis eſt. Vide Pauſaniæ Corinthiaca cap. XXX. Iterum Ovidius lib. XV. verſ. 296.

Eſt prope Pitthêan tumulus Trœzena, ſine ullis
Arduus arboribus.

Inter Trœzenem & Epidaurum, ut Strabo obſervat, χωρίον ἦν ἐρυμνὸν Μέθανα, καὶ χερρόνησος ὁμώνυμος τούτῳ, *locus erat munitus Methana, & Cherſoneſus eodem nomine.* Addit in quibusdam Thucydidis libris Μεθώνη legi; ut in noſtris eſt lib. IV. pag. 283. ἀφίκοντο ἐς Μεθώνην, τὴν μεταξὺ Ἐπιδαύρου καὶ Τροιζῆνος, *Methonem illam venerunt, quæ inter Epidaurum & Trœzenem eſt.* Ptolemæus ſimpliciter χερσόνησον, Mela *Cherſoneſum* vocant, cujus etiam Thucydides dicto loco mentionem habet.

Tum ſequitur *Epidaurus*, propter Aeſculapii religionem, ἱερὰ Ἐπίδαυρος, *ſacra Epidaurus* Plutarcho dicta in Pericle pag. 171. Nam inde Romani arceſſerunt Sibyllæ libris moniti, quum peſtilentia adfligerentur. Livius lib. X extremo: *inventum in libris, Aeſculapium ab Epidauro Romam arceſſendum.* Idem lib. XLV. cap. XXVIII. *Sicyonem inde & Argos, nobiles urbes, adit: inde haud parem opibus Epidaurum, ſed inclutam Aeſculapii templo, quod quinque millibus paſſuum ab urbe diſtans, nunc veſtigiis revulſorum donorum, tum donis dives erat, quæ remediorum ſalutarium ægri mercedem ſacraverant deo.* Plinius lib. IV. cap. V. *In eo* [ſinu Saronico Argivorum partis] *Epidaurum oppidum, Aeſculapii delubro celebre.* Hinc antiquiſſimus cultus hujus numinis, ut multi ἐν Ἐπιδαύρῳ τὸν θεὸν γενέσθαι, *Epidauri Aeſculapium natum eſſe* tradiderint. τὰ γὰρ Ἀσκλήπεια ἐπιφανέστατα ἐξ Ἐπιδαύρου, *nam præcipua hujus dei cultura ab Epidauro profecta*, quod Pauſaniæ judicium eſt Corinth. cap. XXVI. Cicero III. Nat. deor. cap. XXXIV. cavillum Dionyſii refert, qui *Aeſculapii Epidauri barbam auream demi juſſit. neque enim convenire barbatum eſſe filium, quum in omnibus fanis pater imberbis eſſet.* Exſtant nummi hujus urbis cum capite Aeſculapii, vel ſerpentis figura, inſcripti ΕΠΙΔΑΥΡΙΩΝ. Et vetus inſcriptio apud Th. Reineſium pag. 152. AESCULAPIO EPIDAURIO. nam & Latini gentile *Epidaurius* formant. Pomponius Mela lib. II. cap. III. *Habitant ab Iſthmo ad Scyllæum Epidaurii, Aeſculapii templo incluti; & Trœzenii, fide ſocietatis Atticæ illuſtres.*

Quæ reliqua in hoc litore uſque ad iſthmum ſunt, Plinius lib. IV. cap. V. ita enumeravit: *In eo* [ſinu] *Epidaurum oppidum, Aeſculapii delubro celebre: Spiræum promontorium portus Anthedon, & Bucephalus.* Mela lib. II. cap. III. *Peloponneſi oram ſinus & promontoria lacerant: ab oriente Bucephalos, & Cherſoneſus, & Scyllæon.* Ptolemæus: Ἐπίδαυρος, Σπείραιον ἄκρον, Ἀθηναίων λιμὴν, Βουκέφαλον λιμὴν, *Epidaurus, Spiræum promontorium, Athenienſium portus, Bucephalum portus.* Quem ergo *Anthedonem* dixit Plinius, Ptolemæus vocat *Athenienſem* portum; ut alterum vocabulum vix poſſit non mendoſum

eſſe

eſſe. Hauſit alia ex Pomponio Plinius, etiam proxima de Epidauro: non autem quæ de portubus. nam iſte hoc loco: *portus Saronicus, & Schœnitas, & Pogonus.* Pogonus ille Trœzenius eſt. Strabo VIII. pag. 257. προκεῖται τοῦ λιμένος αὐτῆς, Πώγωνος τοὔνομα, Καλαυρεία νησίδιον, *præjacet illius* [Trœzenis] *portui, cui nomen Pogoni eſt, parva inſula Calauria.* Portum *Schœniten* Plinius a ceteris diſtinxit: quo loco ejus ſinus ſit, non indicavit. Portus Saronicus qui Plinii aut Ptolemæi ſit, non eſt clarum. Iſ. Voſſius mavult *porus Saronicus*, quia hunc ſinum referat Strabo etiam πόρον Σαρωνικὸν adpellari. Lib. VIII. pag. 254. εἶτ' ὁ Σαρωνικὸς κόλπος. οἱ δὲ πόντον λέγουσιν, οἱ δὲ πόρον, καθ' ὃ καὶ πέλαγος λέγεται, *Sequitur Saronicus ſinus, quem alii pontum, alii porum* [trajectum] *dicunt, unde & mare dicitur Saronicum.* Circa Trœzenem incipit, quam Ptolemæus Saronico, Strabo ſinui Hermionico tribuit, quia in limite eſt ambiguo.

In mediterraneis Argivorum urbs princeps fuit Ἄργος, *Argos*, neutro genere; Latine *Argi*, viriliter plurali numero. Græci, ut dixi, τὸ Ἄργος formant. Homerus, ut de geographis taceam, Catalogo verſ. 66.

> Οἳ δ' Ἄργος τ' εἶχον, Τίρυνθά τε τειχιόεσσαν.
> *Qui Argos colebant, & munitam Tirynthem.*

Polybius lib. II. cap. LXX. ὁ Ἀντίγονος παραγενόμενος εἰς Τεγέαν, δευτεραῖος ἐντεῦθεν εἰς Ἄργος, *Antigonus venit Tegeam, poſtero die Argos.* Plutarchus Pyrrho p. 403. προῆγεν ἐπὶ τὸ Ἄργος, *movit adverſus Argos.* Obliquis caſibus τοῦ Ἄργους Strabo dixit VIII. pag. 254. τῷ Ἄργει, Homerus Iliad. A verſ. 30.

> Ἡμετέρῳ ἐνὶ οἴκῳ, ἐν Ἄργει, τηλόθι πάτρης.

Imitantur aliquando Latini. Mela dicto loco: *in Argolide Argos, & Mycenæ, & templum Junonis.* Et Plinius IV. cap. V. *alias Inachium, alias Dipſium Argos.* Et Ovidius lib. II. Metamorph. verſ. 239.

> - - - - *queritur Bœotia Dircen,*
> *Argos Amymonem, Ephyre Pirenidas undas.*

Sed hoc helleniſmo tribuendum: puræ Latinitatis eſt plurale *Argi.* Livius lib. XXXI. cap. VII. *Peloponneſum totam in ditione Philippus habet, Argosque ipſos; non vetere fama magis, quam morte Pyrrhi nobilitatos.* Et lib. XXXII. cap. XXXVIII. *Philippus magis de Argis quam de Corintho ſollicitus.* Etiam Virgilius Aeneid. I. verſ. 24. de Junone:

> - - *quod* [bellum] *ad Trojam pro caris geſſerat Argis:*

& verſu 284.

> - - - - - *claraſque Mycenas*
> *Servitio premet, ac victis dominabitur Argis.*

Cognomenta habet varia. Strabo lib. VIII. pag. 255. ex Homeri carminibus enotavit Ἀχαϊκὸν, Ἴασον, Ἵππιον, Ἱππόβοτον, Πελασγικὸν, Πολυδίψιον, e quibus *Achaicum* diſcriminis

cauſſa

cauſſa ab regione ſumtum eſt vel antiquo populo. exempli gratia, Odyſſ. Γ verſ. 251.

Ἠ οὐκ Ἄργεος ἦεν Ἀχαϊκοῦ, - - -

Hippium etiam Plinius tradit, quod ut alterum ἱππόβοτον, equorum copiam, qui ibi nutriantur, ſonat. Addit Plinius *Inachium* a præterfluente Inacho amne; & *Dipſium*, quod eſt Homeri πολυδίψιον Iliad. Δ verſ. 171. a Strabone πολυπόθητον *deſiderabile*, per tralationem; non *ſiticuloſum* (nam abundat aquis) interpretando expoſitum. Duas arces habuit. Livius lib. XXXIV. cap. XXV. *Præfectus præſidio Laconum* ſub adventum Romanorum *utraſque arces (nam duas habent Argi) validis præſidiis firmavit.* Unius nomen *Lariſſa* eſt, Strabone teſte: alterius, non memini proditum eſſe. Junoni urbs dicata erat, cui ideo *caros Argos* ſupra poëta dixerat. Unde *Juno Argiva* in antiquis monimentis. Nummus Neronis ΗΡΑ ΑΡΓΕΙΑ: & Latina inſcriptio apud Gruterum pag. 24.

JUNONI ARGEIAE
C. BLANDUS PROCOS.

Ut ceteros nummos hujus civitatis, quæ in præcipuis erat Græciæ, inſcriptos ΑΡΓΕΙΩΝ, item ΑΡΓΟΣ, & ΑΡΓ. a variis expoſitos, taceamus. Diſtant autem *Argi* a Temenio, maritimo oppido, ſtadiis XXVI. Strabone auctore: ab his ſeptemtrionem verſus *Mycenæ* ſtadiis L.

Mycenæ olim regni caput, Agamemnonis regia, poëtis celebrata. Virgilius inde lib. VI. Aeneid. verſ. 838. dixit

Eruet ille Argos, Agamemnoniasque Mycenas.

Et Horatius lib. I. oda. VII.

Aptum dicit equis Argos, ditesque Mycenas.

Poſt Trojanum bellum, exſtincto Agamemnonis regno ταπεινωθῆναι Μυκήνας, *decreviſſe Mycenas*, Strabo notavit, adeo, ut ipſius ætate ne veſtigium quidem ſupereſſet. Macedonico autem Romanorum bello aliquid urbis fuiſſe ſuper, ex Polybii excerptis lib. XVI. pag. 73. ed. Valeſ. non poteſt dubium eſſe. εὐθέως, inquit de Nabi tyranno, ἐπὶ τὴν Κοντοπορείαν ἐπεβάλετο, καὶ περὶ τὰς Μυκήνας ἐποιεῖτο τὴν πορείαν εἰς Ἄργος: *ſtatim in Contoporiam venit, & ſecundum Mycenas iter Argos fecit.* Contoporia autem locus circa Corinthum fuit, ut ex Athenæi lib. II. cap. VI. conſtat. Livius ſubobſcure in ejuſdem temporis hiſtoria dixit lib. XXXIV. cap. XXXIX. *Attalus in ſuam ſententiam Quintium traduxit, ne in urbem ipſam Argos iret. Haud procul urbe Mycenica vocatur. in eo loco ut congrederentur convenit.* Plerique pluraliter enuntiant Μυκῆναι, *Mycenæ*: Homerus autem utroque numero. Catal. verſ. 76.

Οἳ δὲ Μυκήνας εἶχον, ἐϋκτίμενον πτολίεθρον,
Qui Mycenas tenebant, bene conditam urbem:

Et Iliados Δ verſ. 52.

Ἄργος

Ἄργος τε, Σπάρτη τε, καὶ εὐρυάγυια Μυκήνη
Argos & Sparta, & latis viis Mycena.

Decem ſtadiis a Mycenis, Argos verſus, ſeu XL. ab Argis in via Mycenas ducente, fuit Ἡραῖον, Strabone auctore, id eſt *Junonis fanum*, quod interpretes etiam *Heræum* ſcribunt. Hoc eſt quod Mela in præcipuis Argeæ monimentis numeravit. *In Argolide*, inquit, *Argos, & Mycenæ, & templum Junonis.*

Non procul ab Argis, in confinio Laconidis, eſt *Lerna*, quam Ptolemæus oppidum Laconicæ cenſuit mediterraneum, ſed in finibus Argivorum, quo loco etiam Pauſanias Corinth. cap. XXXVI. *Lernam*, Λέρναν, poſuit, prope Temenium, ad quam ab Argis deſcendentibus, trajiciendus ſit Eraſinus, qui Phrixo amni miſtus inter Temenium & Lernam exeat in mare. Sitam autem Lernam dicit in ora maris: ἡ δὲ Λέρνα ἐστὶ πρὸς θαλάσσῃ, *Lerna ad mare eſt.* Nec vero addit quid ſit Lerna, oppidum, flumen, an palus. Strabo autem lib. VIII. pag. 256. ἡ δὲ Λέρνη λίμνη τῆς Ἀργείας ἐστὶ καὶ τῆς Μυκηναίας, *Lerna palus eſt Argivi & Mycenæi agri.* Sic videri poſſit inter Argos & Mycenas paludem illam eſſe, quod repugnat Pauſaniæ verbis modo recitatis; etiam Pindari, Λερναίας ἀπ᾽ ἀκτῆς, *ab litore Lernæo*, Olymp. oda VII. verſ. 60. Si fuit oppidum hujus nominis, videtur id mare verſus exſtitiſſe; paludum autem interius. Pindari ſcholiaſtes: ἕτεροι δὲ καὶ πόλιν φασὶν, *alii dicunt oppidum* [Lernam] *eſſe:* adſeverantius Pomponius Mela lib. II. cap. III. *In Argolico* [ſinu] *ſunt noti amnes, Eraſinus atque Inachus, & notum oppidum Lerne.* Etiam plus hoc nomine quam paludem videtur Statius Thebaid. lib. II. verſ. 433. ſignificaſſe:

- - - - - - *felicibus Argos*
Auſpiciis Lernamque regas.

Ceterum hæc palus eſt ἐν ᾗ τὴν ὕδραν ἱστοροῦσι, *in qua*, ut Strabo ait, *Hydram* [Herculis] *fabulantur.* Virgilius Aen. VI. verſ. 803. de Hercule,

- - - - *Lernam tremefecerit arcu.*

Et Statius lib. I. Thebaidos verſu 360.

- - *& veteri ſpumavit Lerna veneno:*

ideoque eidem Statio lib. II. Silv. carm. I. verſ. 181. dicta *anguifera Lerna.* Flumine palus in mare exit, forſan etiam ex flumine orta. Virgilius lib. XII. verſ. 518.

- - - - - *piſcoſæ flumina Lernæ.*

A palude proverbium natum, Λέρνη κακῶν, *Lerna malorum*, idque, ut Strabo exponit, διὰ τοὺς γενομένους καθαρμοὺς ἐν αὐτῇ, *ob piacula in ea facta:* Heſychius, διὰ τὸ τοὺς Ἀργείους καθάρματα εἰς αὐτὴν βαλεῖν, *quod purgamenta Argivi in eam projecerit.* A Lerna eſt Λερναῖος, *Lernæus*, ut ſupra ex Pindari verſu oſtendimus. Virgilius lib. VIII. verſ. 300.

Lernæus turba capitum circumſtetit anguis.

Prope

Prope Lernam eſt fons *Amymône*, Ἀμυμώνη. Strabo dicto loco: δείκνυται καὶ Ἀμυμώνη τὶς κρήνη κατὰ Λέρνην, *monſtratur etiam Amymone fons prope Lernam.* Plinius in Argolide dicto loco: *Fontes; Niobe, Amymone, Pſamathe.* Et Ovidius lib. II. Metamorphoſ. verſ. 240. - - - *queritur*

Argos Amymonem, Ephyre Pirenidas undas.

Arx vel caſtellum *Lycimna*, ſecundum Strabonem ἀκρόπολις Λυκίμνα, lib. VIII. pag. 257. XII ſtadiis aberat a Nauplia. *Tiryns*, patrio caſu *Tirynthis*, ὁρμητήριον, ſive arx a Cyclopibus condita, ut Strabo ibidem ex fabulis refert. Plinius lib. IV. cap. V. *Mycenæ: & ubi fuiſſe Tiryntha tradunt.* Tiryntha, id eſt Tirynthem, Græco caſu. Homerus Catalog. verſ. 66.

Οἵ δ' Ἄργος τ' εἶχον, Τίρυνθά τε τειχιόεσσαν,
Qui Argos incolebant, & bene munitam Tirynthem.

Everſa ab Argivis fuit. Pauſanias Corinth. cap. XVII. Τίρυνθα ἀνελόντες Ἀργεῖοι, *Tirynthem Argivi everterunt.*

Supra Mycenas, in via quæ Argis Corinthum ducit, ſunt *Cleonæ*, Κλεωναί, ſitæ ἐπὶ λόφου περιοικουμένου πανταχόθεν, *in colle ædificiis undiquaque circumculto*, ut Strabo ſitum indicavit lib. VIII. pag. 260. Pauſanias Corinth. cap. XV. πόλιν οὐ μεγάλην, *urbem non magnam* dicit, quam etiam ait obviam eſſe venienti a Corintho Argos. Livius lib. XXXIV. cap. XXV. *Ipſe copias eductas ab Elatia ducere Argos pergit. atque ei circa Cleonas Ariſtænus prætor cum decem millibus occurrit.* Ovidius *humiles* dixit Metamorph. VI. verſ. 417. non a ſitu, quem celſum deſcripſit Strabo; ſed ab exiguitate paucitateque colentium:

Meſſeneque ferax, Patræque, humileſque Cleonæ.

In ſaltu prope hoc oppidum immanis ille leo fuit, quem Hercules interfeciſſe dicitur. Claudianus lib. I. in Rufin. verſ. 285.

Una Cleonæum paſcebat ſilva leonem.

Etiam Silius lib. III. verſ. 36. *leonem* illum *Cleonæum* dixit: & rem ipſam expoſuit Seneca Herc. Oet. verſ. 189. ſub Alcmenæ perſona:

Flete Argolicæ, flete, Cleonæ.
Hic terrentem mœnia quondam
Veſtra leonem fregit noſtri
Dextera nati.

Inter Cleonas & Phliuntem eſt Νεμέα, *Nemea*, Strabone deſignante; dubium, oppidum, an regio, an aliud. Addit Strabo, καὶ τὸ ἄλσος ἐν ᾧ καὶ τὰ Νέμεα συντελεῖν ἔθος τοῖς Ἀργείοις, καὶ τὰ περὶ τὸν Νεμεαῖον λέοντα μυθευόμενα, *& lucus, in quo Nemea Argivi pro more celebrant; & ibi fabulantur Nemeæum illum leonem fuiſſe.* Plinius IV. cap. V. *regio Nemea, Bembinadia vocata.* at Straboni Βέμβινα κώμη, *Bembina vicus* eſt apud Nemeam.

Ste-

Stephanus: Νεμέα, χώρα τῆς Ἤλιδος, *Nemea, regio Elidis.* Non autem in Elide ſed in Argea eſſe, quamquam ad fines Elidis; ceteri plerique conſentiunt, Strabo, Ptolemæus, Pauſanias: male Plinius in Arcadia ponit. Auctor tertii prologi ad Pindari Nemea: ἔστι ἡ Νεμέα τῆς Ἀργείων τῆς χώρας μοῖρα, *Nemea eſt portio regionis Argivorum.* Pauſanias Corinth. cap. XV. χωρίον vocat, id eſt vicum vel oppidum. De Cleonis egerat: ſubjungit, ἐν τούτοις τοῖς ὄρεσι τὸ σπήλαιον ἔτι δείκνυται τοῦ λέοντος, καὶ ἡ Νεμέα τὸ χωρίον ἀπέχει σταδίους πέντε που καὶ δέκα. ἐν δὲ αὐτῇ Νεμείου τοῦ Διὸς ναός ἐστι θέας ἄξιος. *In illis montibus leonis ſpecus adhuc oſtenditur: a quo vicus Nemea ſtadia* XV *abeſt. In illa Jovis Nemei templum plane inſigne.* Hoc Jovis cognomen exſtat etiam apud Pindarum Nem. od. II. ſub initium, ſed paullo aliter flexum:

> \- - - - Νεμεαίου
> ἐν πολυϋμνήτῳ Διὸς ἄλσει,

hoc eſt, *in decantato luco Jovis Nemeæi.* Idem ergo Nemeæus & Cleonæus leo, propter locorum vicinitatem. De ludis Nemeæis, qui inter quatuor agonas ſacros Græcorum erant, Pindarus in Nemeis, Pauſanias Corinth. cap. XV. & alii conſulantur. Νεμείων vel Νεμέων πανήγυριν Pauſanias ibidem, & Polybius lib. II. cap. LXX. & lib. V. cap. CI. vocant: Livius lib. XXXIV. cap. XLI. *nobile ludicrum Nemeorum.*

ARCADIA.

Arcadia intima eſt Peloponneſi & tota mediterranea regio, nulla parte pertinens ad mare; montoſa, & paſcuis quam culturæ agrorum aptior, ideoque bucolicis poëtis inprimis laudata, qui Pana, paſtorum numen, ejus præſidem fingunt. Virgilius ecloga IV. verſ. 58.

> *Pan etiam Arcadia mecum ſi judice certet.*

Et in Gallo, ſive ecloga X. verſ. 26.

> *Pan deus Arcadiæ venit, quem vidimus ipſi.*

De ſitu Strabo ſub finem libri VIII. Ἀρκαδία ἐστὶν ἐν μέσῳ μὲν τῆς Πελοποννήσου, πλείστην δὲ χώραν ὀρεινὴν ἀποτέμνεται, *Arcadia eſt in medio Peloponneſi, plurimamque montoſam regionem continet.* Quod a mari abeſt, difficilior fit explicatu, quia nulla promontoria, nulli portus qui diſtinguant. Ptolemæus ſuis numeris, nec vero fidis ubique, diſcernit quædam: plura autem ejus regionis non attingit. Curatius ſua Pauſanias tractat, quæ inter ſe confinium habent, plerumque conjungens, etiam diſtantiis per ſtadia expreſſis: nec inde vero poſitio certa haberi poteſt, quia plagas & cardines pauciſſimis locis determinat, ut incertus ſemper ſis, dextrorſum, ſiniſtrorſum, ſupra, infra aliquis locus, cujus ſitum inquiris, ſit poſitus. Non ergo, ut volumus, ſed ut poſſumus, hanc regionem exponemus.

Strabonis ætate paucæ urbes ſupererant, pluribus bello Græcorum circumcolentium everſis. Plinius plurimas numerat, ſed confuſo ordine, lib. IV. cap. VI. *Mediterranea ejus*, Peloponneſi, inquit, *Arcadia maxime tenet undique a mari remota. Oppida ejus:*

Pſophis, *Mantinea*, *Stymphalum*, *Tegea*, *Antigonea*, *Orchomenum*, *Pheneum*, *Palantium*, *unde Palatium Romæ*; *Megalopolis*, *Gortyna*, *Bucolium*, *Carnion*, *Parrhaſie*, *Thelpuſa*, *Melanæ*, *Heræa*, *Pyle*, *Palene*, *Agræ*, *Epium*, *Cynætha*, *Lepreon Arcadiæ*, *Parthenium*, *Alea*, *Methydrium*, *Eniſpe*, *Maciſtum*, *Lampe*, *Clitorium*, *Clæonæ*, *inter quæ duo regio Nemea*, *Bambinadia vocitata.* E quibus poſtrema, Cleonæ & Nemea, aliorum omnium judicio non Arcadum, ſed Argivorum propria fuerunt.

Ptolemæo in ſeptemtrione ad Elidis fines Ἡραία, *Heræa* eſt, a quo averſus Stephanus, ἔστι, inquit, Heræa καὶ πόλις Ἀρκαδίας, κεῖται δὲ κατὰ Μεσσήνην, πρὸς Πελοπόννησον. *Eſt quoque* [Heræa] *oppidum Arcadiæ, ſitum juxta Meſſenen in Peloponneſo.* Meſſene vero auſtralis eſt ſive oppidum ſignificat, ſive Peloponneſi regionem; a quo ſitu longe Heræo abfuit, ut Ptolemæo conſentient etiam Pauſanias prodit lib. VIII. qui de Arcadicis eſt, cap. XXVI. Ἡραιεῦσι, inquit, οἰκιστὴς γέγονεν Ἡραιεὺς ὁ Λυκάονος. κεῖται δὲ πόλις ἐν δεξιᾷ τοῦ Ἀλφειοῦ, *Heraenſium conditor fuit Heraeus, Lycaonis filius. Oppidum vero in dextera Alphei ripa ſitum eſt.* Polybius lib. IV. cap. LXXVIII. Φίλιππος διαβὰς τῇ γεφύρᾳ τὸν Ἀλφειὸν ποταμὸν, ὃς ῥεῖ παρ᾽ αὐτὴν τὴν τῶν Ἡραίων πόλιν, ἧκε πρὸς Ἀλίφειραν, *Philippus, quum ponte Alpheum amnem, qui Heræorum urbem præterfluit, trajeciſſet, venit Alpheram.* Aelianus lib. XIII. Var. Hiſt. cap. VI. refert, ἐν Ἡραίᾳ τῆς Ἀρκαδίας, *in Heraenſi Arcadiæ agro* vinum naſci, quod viros ἔκφρονας, *inſanos*, mulieres fecundas faciat. Memorat hoc oppidum etiam Plinius loco dicto, & Livius lib. XXVIII. cap. VII. ſeq.

Prope Heræam fuit *Telphuſſa* ſive *Thelpuſa*, ut ex eodem libro Polybii cap. LXXVII. adparet. Philippus, inquit, ἐκ τῆς Ὀλυμπίας ἀναζεύξας τὴν ἐπὶ Φαραίαν, παρῆν εἰς Τέλφουσαν, κἀκεῖθεν εἰς Ἡραίαν, *ex Olympia caſtra movens in Pharæam verſus, mox Telphuſſam venit, inde Heræam.* Stephanus: Τέλφουσα πόλις Ἀρκαδίας, *Telphuſſa urbs Arcadiæ.* Plinius & Pauſanias *Telphuſa*, Θέλπουσα ſcripſerunt: ille prædicto loco; hic in Arcad. cap. XXIV. *Erymanthus*, inquit, fluvius, ex monte *Lampêa* ortus, Ἀρκαδίαν διεξελθὼν, ἐν δεξιᾷ μὲν τὸ ὄρος ἔχων τὴν Φολόην, ἐν ἀριστερᾷ δὲ πάλιν Θέλπουσαν χώραν, κάτεισιν εἰς τὸν Ἀλφειόν, *Arcadiam percurrens ad dextram monte Pholoë relicto, ad ſiniſtram agro Thelpuſa, in Alpheum inlabitur.* Mons heic quoque *Erymanthus* fuit, Achajam tangens, a quo flumini nomen hæſit, fabuloſus apro ab Hercule interfecto. Pauſanias Arcad. cap. XXIV. vulgatum ait eſſe, confeciſſe Herculem Euryſtei juſſu περὶ τῷ Ἐρυμάνθῳ ὗν μεγέθει καὶ ἀλκῇ τοὺς ἄλλους ὑπερηρηκότα, *aprum magnitudine & robore inſignem in monte Erymantho.* Virgilius lib. VI. verſ. 801.

Nec vero Alcides tantum telluris obivit,
Fixerit æripedem cervam licet, aut Erymanthi
Pacarit nemora, & Lernam tremefecerit arcu.

Seneca Hercule Furente verſ. 228.

quid memorem - - -
Solitumque denſis hiſpidum Erymanthi jugis
Arcadia quatere nemora Mænalium ſuem?

Heic etiam Caliſto in urſam converſa erraſſe fingebatur. Ovidius Triſt. lib. I. elegia IV. de Boota, Urſæ ſidus inſeſtante,

- - - Clio

- - - - *cuſtos Erymanthidos Urſæ.*

Pars Erymanthi montis Λάμπεια, *Lampêa* eſt, mons ex quo *Erymanthus* fluvius ortus, Pholoë monte ad dextram relicto, in Alpheum inlabitur. Vide Pauſan. Arcad. cap. XXIV. Plinio eſt *Lampêus* mons lib. IV. cap. VI. cum oppido *Lampe:* at Papinio lib. IV. Thebaid. verſ. 290. æque *Lampêa*, ut Pauſaniæ;

- - - *candensque jugis Lampea nivoſis.*

In ortum hinc progredienti occurrit, Argolidem verſus, *Stymphâlus*, Στύμφαλος, urbs ad lacum cognominem, avium *Stymphalidum*, quas Hercules confecit, fabulis non ignota. Producitur media, quæ idcirco etiam vocali longa Στύμφηλος ſcripta eſt ab Homero & Heſychio. An etiam mons hujus nominis? poſthabuit Strabo, quum montes Arcadiæ lib. VIII. pag. 267. recitavit. Heſychius dubitabundus: Στύμφηλος, πόλις ἢ ὄρος Ἀρκαδίας, *Stymphalus, urbs aut mons Arcadiæ.* Certior Ptolemæus, cui & in Peloponneſi montibus eſt ὁ Στύμφαλος; & in urbibus Arcadiæ itidem Στύμφαλος, *Stymphalus.* Sub monte lacus: ad lacum, oppidum, quod *Stymphalum*, neutro genere, eſt Plinio. Apollonii ſcholiaſtes ad lib. II. verſ. 1055. Στύμφαλος πόλις Ἀρκαδίας. Στυμφαλὶς δὲ λίμνη, *Stymphalus urbs Arcadiæ: at Stymphalis eſt lacus.* Ovidio lib. II. Faſt. verſ. 27. hic lacus *Stymphalides undæ:* circumcolæ *Stymphalii* Polybio lib. II. cap. LV. regio *Stymphalia*, Στυμφαλία, lib. IV. cap. LXVIII. Urbem Strabo in everſis numerat: lacus fundit flumen, quod antequam terra ſubmergatur, etiam *Stymphalum* dicitur: quum in Argea rurſum erumpit, *Eraſini* nomen induit, ut Pauſanias Arcad. cap. XXII. demonſtravit. Herculis fabulam Apollonius dicto libro II. verſ. 1054. ſic enarravit:

Ου δὲ γὰρ Ἡρακλέης ὁπότ᾽ ἤλυθεν Ἀρκαδίην δε
Πλωΐδας ὄρνιθας Στυμφαλίδος ἔσθενε λίμνης
Ὤσασθαι τόξοισι.

Quod Hygini verbis fab. XXX. interpretamur: *Aves Stymphalides in inſula Martis, quæ emiſſis pennis jaculabantur, ſagittis interfecit.* Catullus carm. LXIX. verſ. 113. ad Mallium, de Hercule:

Tempore quo certa Stymphalia monſtra ſagitta
Perculit imperio deterioris heri.

Et Lucretius lib. V. verſ. 32.

- - - - *uncisque timendæ*
Unguibus Arcadiæ volucres Stymphala colentes.

Supra lacum *Parthenius* mons ad fines Argolidis: longo jugo inde ad Tegeatidem recurrens. Addit Plinius *Parthenium* oppidum. Strabo VIII. pag. 267. Ὄρη ἐπιφανῆ πρὸς τῇ Κυλλήνῃ Φολόη, καὶ Λύκαιον, καὶ Μαίναλον, καὶ τὸ Παρθένιον καλούμενον, καθῆκον ἐπὶ τὴν Ἀργείαν ἀπὸ τῆς Τεγεάτιδος, *Montes, præter Cyllenen, inſignes ſunt Pholoë, Lyceus, Mænalus,*

nalus, *& qui Parthenius vocatur*, *a Tegeatide regione ad Argeam uſque pertingens.* Eosdem enumerat, & in iis *Parthenium* quoque Pomponius lib. II. cap. III. Livius lib. XXXIV. cap. XXVI. *Caſtra* [ex Argivo agro] *movit*, *&*, *Parthenio monte ſuperato*, *præter Tegeam tertio die ad Caryas poſuit caſtra.* Virgilius eclog. X. verſ. 57.

- - - - non me ulla vetabunt
Frigora Parthenios canibus circumdare ſaltus.

Contingit *Cyllene*, mons altiſſimus Arcadiæ. Strabo ibidem: μέγιςον ὄρος ἐν αὐτῇ Κυλλήνη, *maximus mons in ea* [Arcadia] *Cyllene.* Pauſanias cap. XVII. ὄρος ὑψηλότατον ὀρῶν τῶν ἐν Αρκαδίᾳ Κυλλήνη, *altiſſimus montium Arcadiæ eſt Cyllene.* In vertice Ἑρμοῦ Κυλληνίου, *Mercurii Cyllenii* templum, eodem teſte. Ibi enim natus fingebatur Mercurius. Virgilius lib. VIII. verſ. 138.

Vobis Mercurius pater eſt, quem candida Maja
Cyllenæ gelido conceptum vertice fudit.

Lege Servium ibidem. Ovidius Faſt. II. verſ. 276.

Altaque Cyllene, *Parrhaſiæque nives.*

Nam & *Parrhaſius* mons illius tractus eſt. Heſychius: Παῤῥάσιον, ὄρος Αρκαδίας. *Parrhaſius*, *mons Arcadiæ.* Statius Thebaid. VII. verſ. 163.

Parrhaſiumque nemus, - - - -

Ab hoc urſâ quoque cæleſtis, quæ Caliſto fuerat, cognomen accepit, quaſi & in illo quondam nemore erraſſet. Iterum Statius Silvar. lib. IV. carm. V. verſ. 5.

Jam trux ad Arctos Parrhaſias hiems
Conceſſit, *altis obruta ſolibus.*

Et lib. VII. Thebaid. verſ. 8.

- - Oceano vetitum qua Parrhaſis ignem
Nubibus hibernis & noſtro paſcitur imbri.

Oppidum quoque Plinio *Parrhaſie* fuit: Stephano etiam & Heſychio laudatum auctore Homero, qui Catal. verſ. 115.

Στύμφηλόν τ' εἶχον, καὶ Παῤῥασίην ἐνέμοντο,
Stymphalum tenebant, *& Parrhaſiam habitabant.*

Inde *Parrhaſii*, populus apud Strabonem dicto libro p. 267. & poſſeſſivum *Parrhaſius*, id eſt Arcadius. Virgilius VIII. 344.

Parrha-

Parrhaſio dictum Panos de more Lycæi.

Ad occaſum hinc eſt mons *Pholoë*, ἡ Φολόη, Elidem ſpectans. Plinius lib. IV. cap. VI. *Montes in Arcadia, Pholoë cum oppido: item Cyllene.* Ovidius Factor. lib. II. verſ. 273.

Teſtis erit Pholoë, teſtes Stymphalides undæ.

Et Statius Thebaid. lib. X. verſ. 228.

Vertice ſic Pholoës volucrum nutritor equorum.

Et idem Achilleid. lib. I. verſ. 168.

- - - - *fœtam Pholoës ſub rupe leænam.*

Pholoe ad dextram relicta, prope Erymanthum flumen ſita eſt *Pſophis*, Ψωφὶς, antea Φήγεια, vel Φηγία, *Phegia*, adpellata, ut Pauſanias & Stephanus referunt. Plinius & Ptolemæus *Pſophidis* mentionem habent: ſitum oſtendit Pauſanias cap. XXIV. Σιραίων μὲν δὴ ςαδίοις ἐςὶν ἀπωτέρω τριάκοντα ἡ Ψωφίς. παρὰ δὲ αὐτὴν ὅ τε Ἀροάνιος ποταμὸς, καὶ ὀλίγον ἀπωτέρω τῆς πόλεως Ἐρύμανθος ῥέουσιν, *Abeſt a Siræis Pſophis ſtadia* XXX. *Præterfluit amnis Aroanius, & brevi ab urbe intervallo Erymanthus.* Polybius lib. IV. cap. LXX. ſitum Pſophidis ita deſcribit: κεῖται τῇ μὲν συμπάσης Πελοποννήσου κατὰ τὴν μεσόγαιαν. αὐτοῖς δὲ τῆς Ἀρκαδίας ἐπὶ τοῖς πρὸς δυσμὰς πέρασι, συναπτούσης τοῖς περὶ τὰς ἐσχατιὰς κατοικοῦσι τῶν προσεσπερίων Ἀχαιῶν, *Sita eſt* [Pſophis] *ſi univerſam ſpectes Peloponneſum, in ipſius meditullio: ſi Arcadiam, in occiduis ejus partibus, qua ultimos occidentem verſus Achæorum fines contingit.* Occaſum verſus ſitam fuiſſe & Achæorum ultimos aut Eleos etiam ſpectaſſe, convenit cum Pauſaniæ deſcriptione: at in medio totius Peloponneſi puncto exſtitiſſe, non video, quomodo poſitioni occidentali, quam una defendit Polybius, conciliari facile poſſit. Non procul admodum a Clitorio fuiſſe, adparet ex Polybii eodem loco, ubi exercitus dicitur ductus διὰ τῆς Κλειτορίας ὡς ἐπὶ Ψωφῖδος, *per Clitoriam, quaſi Pſophidem verſus.* Pauſanias cap. XXXIII. Siræos in medio ponit inter Clitorios & Pſophidios. ὅροι, inquit, Κλειτορίοις τῆς χώρας πρὸς Ψωφιδίους εἰσὶν αἱ Σιραί, *Siræ ſunt agri fines inter Clitorios & Pſophidios.* Siræ autem fuerunt locus, unde *Siræi*, paullo ante memorati, nominabantur.

Eodem libro. IV. cap. LXXII. & ſeq. aliquoties *Laſio*, Λασιὼν, cum Pſophide, tamquam vicino loco, conjungitur, videlicet ad Eleorum fines, niſi potius in ipſa Elide extrema fuit *Laſio.* nam ait, οἱ παραφυλάσσοντες τὸν Λασιῶνα τῶν Ἠλείων: *præſidium quod Laſione Eleorum erat.* Idem Polybius lib. V. cap. CII. ait Philippum ἐπὶ Λασιῶνα, *Laſionem* acceſſiſſe, & turri deſerta ejus urbis occupata, ſe εἰς τὴν Ἠλείαν, *Eleam* invaſurum eſſe ſimulaſſe.

Hactenus de iis, quæ ad ſeptemtrionem ſunt Arcadiæ, & in finibus adjacentium ibi regionum: quæ interiorum ſunt Arcadum, & circa Alpheum fluvium, nunc imus perluſtratum. Pauſanias Arcad. cap. ult. Alpheum ἄρχεσθαι, *oriri* dicit ἐν Φυλάκῃ, *ad Phylacen:* deinde mergi in *Tegeatico* agro, rurſus erumpere in *Aſæo.* Ex quibus intelligimus *Tegeam* & *Aſeam* fuiſſe prope Alpheum.

Τέγεα, *Tegea* nobilis quondam urbs & bello clara. Crebra mentio apud Polybium, ſed

vix ulla certioris ſitus indicaturam habens: niſi quod lib. IV. cap. LXXXII. dicit, Philippum ἐκ τῆς Μεγάλης πόλεως, *ex Megalopoli* profectum, διὰ τῆς Τεγέας, *per Tegeam* ducto exercitu, εἰς Ἄργος, *Argos* veniſſe. Nimis ergo ad occaſum reduxit Ptolemæus, quum a Megalopoli in æſtivum ortum potius recedat. Iterum Polybius excerptis libri XI. cap. XVI. tradit, Philopœmenem, *Tegea* primo impetu capta, poſtero die caſtra ad Eurotam poſuiſſe. Conventus ibi Achæi aliquando egerunt, quum adverſus Lacedæmonios bellum gererent. Livius lib. XXXV. cap. XXVII. *Tegeam exercitu contracto, concilioque eodem & Achais & ſociis indicto.* Et lib. XXXVIII. cap. XXXIV. *Decretum Tegeæ in concilio communi Achæorum factum eſt.* Pluribus oppidis Arcadiæ bellorum impetu ac vi deletis, de hac Strabo ſub finem lib. VIII. tradit: Τέγεα ἔτι μετρίως συμμένει, *Tegea adhuc mediocriter ſe ſuſtentat.* Oppidani Τεγεᾶται, *Tegeatæ* apud Polybium ſæpe, & Stephanum. Nummus antiquus theſauri Gallorum regii, ΤΕΓΕΑΤΑΝ, i. e. Τεγεατῶν, Dorice.

Aſea, Ἀσέα, non procul abfuit, in cujus agro emergit Alpheus, ſupra ſubmerſus, ut ante paullo, Pauſania auctore, monſtravimus: qui & cap. XLIV. ἐρείπια Ἀσέας, *ruinas Aſeæ* oſtendit, ubi etiam ὁ λόφος, ἀκρόπολίς ποτε οὖσα, τείχους σημεῖα ἔχει, *collis in quo arx fuit* [ejus urbis] *veſtigia murorum retineat.* Addit, non amplius quinque ſtadiis ἀπὸ Ἀσέας, *ab Aſea*, πηγὴν, *fontem* Alphei renaſcentis; nec longe inde fontem Eurotæ abeſſe. Stephanus *vicum* dixit, forſan quia ex urbe in vici formam redacta fuit. Ἀσέα, inquit, κώμη τῆς Ἀρκαδίας, ἀφ' ἧς ὁ Ἀλφειὸς ῥέει, *Aſea, vicus Arcadiæ, unde Alpheus* [iterum erumpens] *oritur.* Vicanus ipſi eſt Ἀσεάτης; forſan etiam Ἀσαῖος, *Aſæus*, quia tale poſſeſſivum, plerumque ſimile gentili, eſt. Pauſanias cap. LIV. ἀνατείλας ἐν Ἀσαίᾳ, ſubaudi, γῇ, id eſt *rurſus emergens* [Alpheus] *in Aſæo agro.*

Plura oppida exhauſit ἡ Μεγάλη πόλις ſive Μεγαλόπολις, *Megalopolis*, Græcarum urbium, exceptis Romanis coloniis, ut Pauſanias cap. XXVII. dicit, νεωτάτη, *recentiſſima*, Epaminondæ auſpiciis, paucis menſibus poſt pugnam Leuctricam condita, multis invalidis oppidis in magnam unam civitatem deductis, ut fortius ſe adverſus Spartanos tuerentur. Scribitur Græce diviſe Μεγάλη πόλις a Ptolemæo, Pauſania, Stephano: & conjunctim Μεγαλόπολις a Strabone ſub finem libri VIII. Ipſe Megalopolitanus Polybius utroque modo, Μεγάλην πόλιν dixit lib. IV. cap. VII. & Μεγαλόπολιν lib. IV. cap. LXXVII. *Heliſſon* fluvius urbem hanc interfluit, ut Pauſanias cap. XXX. demonſtravit, ortus ἐκ κώμης ὁμωνύμου, *ex vico ejusdem nominis*, *Heliſſonte*, qui inde per *Dipæenſium* primum, *Lycæatem* deinde agrum perlapſus, poſtremo αὐτὴν διεξελθὼν Μεγάλην πόλιν, *ipſam Megalopolim percurrens*, haud longe inde in Alpheum ſe infundit. Coloni *Megalopolitæ*, Græca forma, Livii lib. XXXV. cap. XXVII. & *Megalopolitani*, ejusdem libri cap. XXIX.

Oppida ex quibus coaluit Megalopolis, a Pauſania narrantur cap. XXVII. quorum pleraque ſunt obſcura. Potiora ſelegemus. *E Mænalo*, inquit, *Alea*, *Pallantium*, *Heliſſon*, *Dipæa*, alia. Mons *Mænalus* eſt, a Strabone & Plinio in montibus Arcadiæ laudatus: & Virgilius ecloga VIII. verſ. 22.

Mænalus argutumque nemus pinosque loquentes
Semper habet: ſemper paſtorum ille audit amores.

Et plurali numero ecloga X. verſ. 55.

Interea mixtis luſtrabo Mænala nymphis.

Eſt

Eſt & campus eodem nomine. Pauſanias cap. XXXVI. ὄρος ὁμώνυμον τῷ πεδίῳ τὸ Μαινάλιον, *idem nomen montis eſt & campi, nempe Mænalium.* Oppida ergo plura caput partim montanus tractus, partim campus potuit. In ipſis fuit etiam *Mænalum* oppidum, cujus etiam ἐρείπια, id eſt *ruinas ac rudera*, ibidem Pauſanias notavit. Pindari ſcholiaſtes ad Olymp. IX. verſ. 88. Μαίναλον ὄρος Ἀρκαδίας καὶ πόλις.

In hoc tractu ex oppidis quæ in vicinam Megalopolim conceſſerunt, nominatur primum *Alea*, Ἀλέα, unde Minerva Ἀλαία, *Alæa* cognominata, cujus templum ſolum ſupererat Strabonis ætate, lib. VIII extremo. Plinius quoque *Aleam* in oppidis Arcadiæ recenſuit.

Pallantium, Παλλάντιον, ut Pauſanias ſcribit, & Salmaſius Stephanum emendat; ſive *Palatium*, ut Plinii habent codices, ſed minus recte, quia Evandri proavus, unde nomen eſt, *Pallas* fuit, geminato lambda; non *Palas*, ſimplici. Id vero recte notavit Plinius: *Pallantium, unde Palatium Romæ.* Livius lib. I. cap. V. *Jam tum in Palatino monte Lupercal hoc fuiſſe ludicrum, ferunt, & a Pallanteo, urbe Arcadica Pallantium, deinde Palatium montem adpellatum.* Et Virgilius Aeneid. VIII. verſ. 54.

Pallantis proavi de nomine, Pallanteum.

Sequitur in Mænalo *Heliſſon.* κώμην, *vicum* dixit Pauſanias cap. XXX. ubi de flumine ejusdem nominis agit, qui fontem habet ad illum vicum. At antea cap. III. ἥ τε πόλις καὶ ὁ ποταμὸς Ἑλισσων, *& oppidum & amnis Heliſſon.* De flumine *Heliſſonte* paullo ante diximus, qui etiam *Dipæam* adluit, itidem Megalopolitanæ urbi adſcriptam. Vide cap. XXVII & XXX.

Ab Eutreſiis, gente Arcadum, oppida Megalopolis exhauſit *Tricolonos*, *Zœtium*, *Paroriam*, & alia. Ex Parrhaſiis, *Lycoſura* antiquiſſima urbs in monte *Lycæo*, unde & *Juppiter Lycæus* adpellatur, cujus & Plinius meminit. Conſule de *Lycoſura* Pauſaniam cap. II. & XXXVIII. Ex eadem gente etiam *Trapezûs* fuit, quæ Megalopolim conceſſit, quamvis pars Trapezuntiorum in Aſiam enavigarit, ubi qui Ponti Euxini Trapezuntem metropolim tenebant, eos συνοίκους ἐδέξαντο καὶ συνωνύμους, *tamquam gentiles & cognomines* receperunt, Pauſania notante cap. XXVII. qui cap. XXIX. ruinas *Trapezuntis* prope Alpheum tradit viſas eſſe. Hæc & alia plura oppida exhauſit nova urbs *Megalopolis*, ut vel omnino deſerta illa fuerint, vel in formam vicorum exiguam redacta.

Vici quoque illi, qui oppida antea fuerunt, ditionis erant Megalopolitanorum. Ibidem Pauſanias cap. XXVII. αἱ μὲν [πόλεις] ἐς ἅπαν εἰσὶν ἐφ' ἡμῶν ἔρημοι, τὰς δὲ ἔχουσιν οἱ Μεγαλοπολῖται κώμας, Γόρτυναν, Διποίνας, Θεισόαν τὴν πρὸς τῷ Ὀρχομενῷ, Μεθύδριον, Τευθὶν, Καλλιὰς, Ἑλισσόντα, *Urbium*, [e quibus Megalopolis eſt conflata] *quædam funditus hodie ſunt deletæ; quædam redactæ in vicos, Gortys videlicet, Dipœnæ, Thiſſoa ad Orchomenum, Methydrium, Theutis, Calliæ, Heliſſon.*

Prima recto caſu eſt Γόρτυς, *Gortys.* Pauſanias cap. XXVIII. Γόρτυς κώμη τὰ ἐπ' ἐμοῦ, *Gorys vicus eſt mea ætate:* Plinio eadem eſt *Gortyna.* Ab hac fluvius *Gortynius* nominatur, qui τῷ Ἀλφειῷ τὸ ῥεῦμα ἀνακοινοῖ, *in Alpheum effunditur.* Etiam *Methydrium*, Plinio quoque commemoratum, cum *Theuti* & *Thiſoa* erat ἐκ τῶν συντελούντων ἐς Ὀρχομενὸν, *ex contributis Orchomeno*, Pauſania cenſente cap. XXVII. *Orchomenus* autem hic, ut a Bœotico diſtinguatur, Herodoto cum cognomine eſt Ὀρχομενὸς τῆς Ἀρκαδίης, *Orchomenus Arcadiæ.*

Fuit quoque *Tripolis* Arcadiæ, ex tribus urbibus ſic adpellata regio, *Calliis*, *Dipœnis*, *Nonacri.* Pauſanias dicto loco: προσεγένετο καὶ Τρίπολις ὀνομαζομένη, Καλλία καὶ Δίποιναι,

καὶ

καὶ Νώνακρις, *acceſſit etiam ſic adpellata Tripolis, Callia, Dipœna, & Nonacris.* Male Amaſæus vertit: *Tripolis, Callia nomine, acceſſit.* Prima *Callia* mox ſtatim dicitur Καλλίαι, *Calliæ*, plurativo numero: & *Dipœna* quoque Δίποιναι, *Dipœnæ*: *Nonacris* autem peſtifero *Stygis* fonte ſatis celebrata. Herodotus lib. VI. cap. LXXIV. ait, ἐν ταύτῃ τῇ πόλει εἶναι τὸ Στυγὸς ὕδωρ, *in hac urbe*, id eſt prope illam, *eſſe Stygis aquam.* Vitruvius lib. VIII. cap. III. *Eſt in Arcadia nominata terræ regio, quæ habet in montibus e ſaxo ſtillantes frigidiſſimos humores. Hæc autem aqua ςυγὸς ὕδωρ nominatur, quam neque argenteum, neque æneum, neque ferreum vas poteſt ſuſtinere, ſed diſſilit & diſſipatur: conſervare autem eam & continere nihil, niſi mulina ungula.* Stephanus: Νώνακρις, πόλις Ἀρκαδίας, *Nonacris, oppidum Arcadiæ.* Plinius *Nonacrin* in montibus Arcadiæ numeravit, ad quem olim poſitum fuit oppidum. Inde *Nonacrius* & *Nonacrinus* formatur. Evander ex Arcadia in Italiam delatus Ovidio lib. V. Faſt. verſ. 97. eſt *Nonacrius heros*: & lib. II. Faſtor. verſ. 275.

Cinctaque pinetis nemoris juga Nonacrini.

Prope Nonacrin fuit *Pheneus*, Φενεός, inter quas aqua Stygis deſtillavit: unde æque Pheneo & Nonacri adſcribitur. Strabo lib. VIII. extremo: περὶ Φενεὸν δ' ἐςὶ καὶ τὸ καλούμενον Στυγὸς ὕδωρ, λιβάδιον ὀλέθριον ὕδατος, νομιζόμενον ἱερόν. *Prope Pheneum eſt etiam quæ dicitur Stygis aqua, ſtillicidium aquæ perniciosæ, quam ſacram habent.* Stephanus; Φενὸς πόλις Ἀρκαδίας, *Pheneos oppidum Arcadiæ.* Evandri & majorum in Arcadia ſedes fuit. Virgilius Aen. VIII. verſ. 165. ſub Evandri perſona:

Acceſſi, & cupidus Phenei ſub mœnia duxi,

puta Anchiſen hoſpitem. Callimachus hymno in Delum verſ. 71. ſcripſit Φεναιός, quod illuſtris vir Ezech. Spanhemius *ob metrum* fieri cenſet. Statius Thebaid. IV. verſ. 291.

Et Pheneos nigro Styga mittere credita Diti.

Sub Nonacri, auſtrum verſus, Κλείτωρ, *Clitor*, Plinii *Clitorium* ſitum erat. Pauſanias cap. XVII. Ἐκ Φενεοῦ ἡ ἰόντι ἐπὶ ἑσπέρας καὶ ἡλίου δυσμῶν, ἡ μὲν ἀριςερὰ τῶν ὁδῶν ἐς πόλιν ἄγει Κλείτορα. ἐν δεξιᾷ ἡ ἐπὶ Νώνακριν καὶ τὸ ὕδωρ τῆς Στυγός. *Eunti ex Pheneo, occaſum verſus, duæ viæ ſunt; Clitorem læva, Nonacrin dextera & ad Stygis aquam ducit.* Straboni ſub finem libri VIII. in dirutis urbibus ſunt etiam Κλείτωρ καὶ Φενεός, *Clitor & Pheneos.* Et Ptolemæo Κλείτωρ, *Clitor.* De mirabili fonte ejus, faſtidium vini adferente, Vitruvius lib. VIII. cap. III. *In Arcadia civitas eſt non ignota Clitor, in cujus agris eſt ſpelunca profluens aquæ, quam qui biberint, fiunt abſtemii.* Ovidius Metam. lib. XV. verſ. 322.

Clitorio quicumque ſitim de fonte levarit,
Vina fugit, gaudetque meris abſtemius undis.

Plinius lib. XXXI. cap. II. *Vinum in tædium his, qui ex Clitorio lacu biberint, ait Eudoxus.* Eſt eidem Plinio etiam fluvius *Clitorius*, lib. IX. cap. XIX. Κλείτωρ, *Clitor* Pauſaniæ dictus cap. XXI. qui influit in *Aroanium* amnem, ſeptimo ab urbe ſtadio. *Aroanius* deinde Pſophin urbem adluit, cap. XXIV.

Aliphera, Ἀλίφειρα, trans amnem Alpheum, ſive in ſiniſtra ejus fuit. Polybius lib. IV. cap.

cap. LXXVIII. de Philippo: Διαβὰς τῇ γεφύρᾳ τὸν Αλφειὸν ποταμὸν, ὃς ῥεῖ παρ' αὐτὴν τὴν τῶν Ἡραιέων πόλιν, ἧκε πρὸς Αλίφειραν, ἣ κεῖται μὲν ἐπὶ λόφου κρημνώδους πανταχόθεν, *Alphei ponte trajecto, qui Heræam præterfluit, Alipheram venit, in colle undique prærupto ſitam.* Livius lib. XXXII. cap. V. *in Achajam legatos* [Philippus] *miſit, qui redderent Achæis Orchomenon & Heræam & Triphyliam: Megalopolitis Alipheram, contendentibus numquam eam urbem fuiſſe ex Triphylia, ſed ſibi debere reſtitui, quia una eſſet ex iis, quæ ad condendam Megalopolim ex decreto Arcadum contributæ forent.* Quod Pauſanias cap. VXVI. confirmat. Ἔστι Αλιφήρα πόλισμα οὐ μέγα. ἐξελείφθη γὰρ ὑπὸ οἰκητόρων πολλῶν, ὑπὸ τὸν συνοικισμὸν τῶν Αρκάδων ἐς Μεγάλην πόλιν. *Aliphera civitas haud magna eſt, quo incolarum multa pars tunc diſceſſit, quo tempore communi Arcadum conſilio Megalopolim coloni ſunt deducti.* His enim etiam poſt conditam Megalopolim πόλιν, *urbis nomen & dignitatem* conſervarunt, quod idem cap. XXVII. adnotavit. Relicti illi habitatores à Polybio Αλιφειραῖοι, dicto loco cap. LXXVII. a Plinio itidem *Aliphera*i, lib. IV. cap. VI.

Cynætha quoque eo tractu fuit, Clitori finitima. Polybius lib. IV cap. XVIII. τὸ Αρτέμιδος ἱερὸν, ὃ κεῖται μὲν μεταξὺ Κλείτορος καὶ Κυναιθης, *Dianæ fanum inter Clitorem & Cynætham ſitum.* Straboni quoque Κύναιθα, *Cynætha*, in deſertis aut dirutis Arcadiæ numerata. Plinius quoque ejus mentionem habet lib. IV. cap. VI. Oppidani erant Κυναιθαεῖς, ut Polybius dicto loco vocat, & Pauſanias cap. XIX.

Orchomeniis & Pheneatis confines erant *Caphyatæ*, quod Pauſanias cap. XIII. tradit: dicti ab oppido *Caphya*, quod etiam in cenſu dirutarum apud Strabonem eſt. Paullo ante Pauſanias: Ἰόντι ἐξ Ορχομενοῦ, καὶ σαδίους προελθόντι ὅσον τρεῖς, ἡ μὲν εὐθεῖα ἐπὶ πόλιν Καφυαὶ ἄγει, *Ab Orchomeno ſtadia prope tria profectis via ſe oſtendit qua Caphyam recta iter eſt.* Polybius plurali numero uſus eſt lib. II. cap. LII. προσλαβὼν τῷ τρόπῳ Καφύας, Πελλήνην, Φενεὸν, *occupans ſic Caphyas, Pellenen, & Pheneum.* Et Stephanus: Καφύαι, πόλις Αρκαδίας, *Caphyæ, oppidum Arcadiæ.*

Pheneatis confines erant *Caryæ*, eædemque vergentes in Laconiam: aliæ a Caryis Lacedæmoniorum. Pauſanis cap. XIII. extremo: ταῖς κατειλεγμέναις πόλησι, *prædictis urbibus* [confinio utentibus, Orchomeno, Pheneo & Caphyræ] φάραγξ ὑπόκειται, - - - καὶ ἐπὶ τῷ πέρατι τῆς φάραγγος, Καρυαὶ χωρίον, *vallis ſubjacet: - - - in qua extrema eſt locus Caryæ.* Et cap. XIV. ineute: Φενεατῶν τὸ πεδίον κεῖται μὲν ὑπὸ ταῖς Καρυαῖς, *Pheneatarum ager ſubjectus eſt Caryis.* Livius lib. XXXIV. cap. XXVI. *Caſtra deinde* [Quintius ex Argivo agro] *movit, & Parthenio monte ſuperato, præter Tegeam tertio die ad Caryas poſuit caſtra. ibi, priusquam hoſtium intraret agrum, ſociorum auxilia exſpectavit.* Arcadicæ hæ ſunt, non Laconicæ Caryæ, ad quas ab Argis tertio die cum exercitu venire nequaquam potuiſſet. Et ipſe Livius interpres ſui eſt, quum dixit, Caryas *citra agrum hoſtium*, quæ omnis Laconica erat, fuiſſe: nec, niſi tranſitis illis, in agrum Lacedæmoniorum, qui ad Arcadiam pertinebat, intratum eſſe. Vitruvius lib. I. cap. I. *Si quis ſtatuas marmoreas, mulieres ſtolatas, & quæ Caryatides dicuntur, pro columnis in opere ſtatuerit, & inſuper mutulos & coronas collocaverit, percontantibus ita reddet rationem, Carya, civitas Peloponneſi, cum Perſis hoſtibus contra Græciam cenſenſit; poſtea Græci per victoriam glorioſo bello liberati, communi conſilio Caryatibus bellum indixerunt. Itaque oppido capto, viris interfectis, civitate deleta, matronas eorum in ſervitutem abduxerunt. Nec ſunt paſſi ſtolas, neque ornatus matronales deponere, uti non uno triumpho ducerentur; ſed æterno ſervitutis exemplo gravi contumelia preſſæ, pœnas dare viderentur pro civitate. Ideo qui tunc architecti fuerunt, ædificiis publicis deſignaverunt earum imagines, oneri ferundo collocatas, ut etiam poſteris nota pœna peccati Caryatium memoriæ traderetur.* Vir maximus Joſephus Scaliger Animadverſ. in Chronolog. Euſebii

Hhhhh pag.

pag. 20. recenſitis his Vitruvii verbis, *Hæc*, inquit, *Carya non poteſt eſſe, niſi illa, quæ erat in Arcadia, quum Laconica fuerit tantum templum Dianæ, non autem civitas.* Joannes Meurſius autem Miſcell. Lacon. lib. IV. cap. XIV. Vitruvii verba de Carya Laconica interpretatur: ſed malo cum Scaligero de Arcadica architectum interpretante facere, in cujus judicio etiam vir ſummus Lucas Holſtenius, ad Stephanum Notis, adquieſcit.

Mantinêa, Μαντίνεια, a Ptolemæo in auſtro Arcadiæ & ad fines Laconicæ conſtituitur: ex altera parte confines ſunt Orchomeniis Mantineenſes. Pauſanias cap. XII. Μαντινέων ὅροι πρὸς Ὀρχομενίους ἐν τῇ Ἀγχισίαις εἰσί, *ſunt ad Anchiſias agrorum inter Mantinenſes & Orchomenios termini.* Eſt autem *Anchiſa* mons, & ad radices ejus Ἀγχίσου μνῆμα, *Anchiſæ ſepulcrum*, quem quidam in his oris mortuum ac ſepultum tradiderunt. Strabo lib. VIII extremo: Μαντίνειαν ἐποίησεν ἔνδοξον Ἐπαμεινώνδας, τῇ δευτέρᾳ νικήσας μάχῃ Λακεδαιμονίους, *Mantineam Epaminondas illuſtriorem fecit, victis ibi altero prœlio Lacedæmoniis.* Antiqua urbs & Homero etiam laudata Catalogo verſ. 114.

> Καὶ Τεγέην εἶχον, καὶ Μαντινέην ἐρατεινήν,
> *Et Tegeam habitabant & Mantineam amabilem.*

Fata illius Pauſanias cap. VIII. enarrat. Peloponneſiaco bello cum Eleis Athenienſes adverſus Lacedæmonios juverunt: quam ob rem Lacedæmonii illam duce Ageſipolide, Pauſaniæ filio, expugnatam majori ex parte diruerunt, ut κατὰ κώμας, *vicatim* ab relictis habitaretur. In quinque κώμας deſcripſiſſe, Ephoro auctore Harpocration nos docet. Thebani apud Leuctra victores reſtituerunt, ſed immemores beneficii Mantinenſes prœlio, quo Epaminondas occubuit, Spartanis auxilio fuere: mox Achæis accedentes & Antigono regi, Spartanorum hoſtibus, in illius honorem ὄνομα τῇ πόλει μετέθεντο Ἀντιγόνειαν, *mutato nomine urbem ſuam Antigoneam adpellaverunt.* Plutarchus autem in Arato pag. 1048. tradit, Achæos Antigoni ope occupaſſe urbem, qui, primoribus cæſis, dono Argivis dederit, decreto facto, μηκέτι καλεῖν Μαντίνειαν, ἀλλ' Ἀντιγόνειαν, *ut ne amplius illam Mantineam vocarent, ſed Antigoneam.* Ex quo Ptolemæus illuſtratur, qui in Arcadia ſcripſit, Ἀντιγονία, ἡ καὶ Μαντινία. Hadrianus tandem imperator, ut Pauſanias refert, ἀφελὼν Μαντινεῦσι τὸ ὄνομα τὸ ἐκ Μακεδονίας ἐπακτὸν, ἀπέδωκεν αὖθις Μαντίνειαν καλεῖσθαί σφισι τὴν πόλιν, *nomine Macedonico abrogato, rurſus Mantineam juſſit vocari.*

Inter Pſophim & Mantineam Ptolemæus Φιάλειαν, *Phialeiam* poſuit, quæ eſt Pauſaniæ Φιγαλία, *Phigalia*, cujus ſitum prope Lycoſarum & montem Lycæum deſcripſit cap. XXXIX. quo in orientem magis a Ptolemæi poſitione declinat. Eamdem autem eſſe, idem antea ex nominis mutatione cap. III. & V. monſtravit, videlicet quæ olim Φιγαλία fuerat, *Phigalia*; poſtea dictam eſſe Φιαλίαν, *Phialiam.* Confirmat Stephanus: Φιγαλέα πόλις Ἀρκαδίας, *Phigalea oppidum Arcadiæ.* Ad Rhianum provocat, qui Φιγάλεια ſcripſerat. Addit, μετωνομάσθη δὲ Φιάλεια δίχα τοῦ γ, poſtea *Phialêa ſine* G *nominata eſt.*

Arcadiæ *Pallenen* Plinius lib. IV. cap. VI. inter alias urbes recenſet, quem Apollonii ſcholiaſtes ad lib. I. verſ. 177. juvat: ἡ Ἀχαϊκὴ Πελλήνη διὰ τοῦ Ε. ἡ δὲ ἑτέρα, ἡ τῆς Ἀρκαδίας, διὰ τοῦ Α γράφεται Παλλήνη, *Achajæ Pellene per* E; *altera Arcadiæ per* A *ſcribitur Pallene.*

Pomponius Mela in tribus Arcadiæ urbibus (nec enim plures memorat) habet *Teneam*, illarum mediam. *In Arcadia*, inquit, *ſunt urbes, Pſophis, & Orchomenon.* Nemo, quod ſciam, hoc nomine oppidum in Arcadia poſuit: ut ſuſpicari poſſis *Tegea* forſan legendum eſſe, quod vix credibile, unam ex tribus primariis præteriri a ceteris omnibus poſſe. Exſtat quidem nummus ΤΕΝΕΑΤΩΝ inſcriptus, quem vero Harduinus ad Corinthiaci agri

κώμην

κώμην ſeu pagum refert ejus nominis. Strabo ſane illum laudat lib. VIII. pag. 262. a templo τοῦ Τενεάτου Ἀπόλλωνος, *Apollinis Teneatæ:* & tandem Teneatas καθ' αὑτοὺς πολιτεύεσθαι, *peculiarem rempublicam conſtituiſſe*, & Achaico bello a *Corinthiis defeciſſe ad Romanos* tradit. Pauſanias Corinth. cap. V. ait, portam Corinthi Τενεατικὴν, *Teneaticam*, denominare, a qua urbe abſit ſtadia LX. Stephanus qui etiam κώμην Κορίνθου, *Corinthi vicum* dixit, inter Corinthum & Mycenas tradit Τενέαν, *Teneam* fuiſſe poſitam. Quæ quum ita auctorum fide ſint, Corinthiacæ potius Teneæ, quam ignotæ Arcadum, quem diximus, nummus vindicetur.

Neque notior *Eva* eſt Arcadiæ. Stephanus: Εὖα πόλις Ἀρκαδίας, *Eva Arcadiæ oppidum.* In Brandenburgico Theſauro pag. 443. nummus eſt ΕΥΑ inſcriptus, qui ad hoc oppidum a doctiſſimo viro L. Begero refertur. Nec enim ad Argivorum κώμην, id eſt vicum Εὖαν, *Evam*, quam Pauſanias extremo Corinthiacorum oſtendit, nummus publicus poteſt reduci. Ptolemæus addit *Lyſiadem*, & *Lilæam*, Λείλαιαν, ſed itidem minus notas.

Sunt & alia quæ Plinius recenſet, *Bucolium*, *Carnion*, *Melanæ* (Pauſaniæ Μελεναῖαι, cap. III.) *Maciſtum*, *Eniſpe*, quam & Homerus cum aliis nominavit verſu 113. Catalogi.

> Ῥίπην τε Στρατίην τε, καὶ ἠνεμόεσσαν Ἐνίσπην,
> *Ripen, & Stratiam, & altam Eniſpen.*

Sed nemo facile his ſedem & locum adſignabit. Finimus ergo Pomponii verbis de montibus fluminibusque: *In Arcadia ſunt montes Pholoë, Cyllene, Parthenius, Mænalus: flumina Erymanthus & Ladon.* Non ſufficiunt: plura oſtendimus ſupra: plura etiam Plinius adnumeravit, montibus, *Lycæum*, quem & *Olympum* dici Pauſanias cap. XXXVIII. auctor eſt; & *Lampeum:* fluminibus nihil addit, Melæ autem duos in *Alpheum* ait defluere: quod de utroque ſupra, præſertim de *Ladone* ex Pauſaniæ Arcad. cap. XXV. & Eliac. I. cap. VII. demonſtravimus. *Alpheus* autem eſt princeps Arcadiæ fluviorum & ceterorum receptator.

Gentes Arcadiæ Strabo in *Azanes* & *Parrhaſios* diſtribuit, ſaltem illo loco non plures nominat. Pauſanias addit *Eutreſios* cap. XXVII. *Azanes* videntur ad occaſum habitaſſe, quia illorum Pſophis fuit: *Parrhaſii*, circa Parrhaſium montem. Statius cum Strabone facit Thebaid. lib. IV. verſ. 292.

> *Venit & Idæis ululatibus æmulus Azan,*
> *Parrhaſiique duces.*

CAPUT XIV.

DE

INSULIS GRAECIAE.

AB Illyrica ora ſi incipimus per Jonium mare in Creticum & Aegæum pervehi, prima inſula eſt SASON, Σάσων, ſive Σασών. Silius geminato ſibilo *Saſſon* ſcripſit: Plinius extremo lib. III. feminea forma *Saſonis*. De ſitu lis eſt. Videntur veteres

Italicis inſulis adpoſuiſſe. Strabo lib. VI. pag. 194. εἰς Σάσωνα τὴν νῆσον, ἥτις μέση πως ἵδρυται τοῦ διάρματος, τοῦ ἐκ τῆς Ἠπείρου πρὸς τὸ Βρεντέσιον, *in inſulam Saſonem, quæ in medio trajectu eſt ab Epiro Brundiſium* Et Lucanus lib. II. verſ. 627.

Spumoſo Calaber perfunditur æquore Saſon.

Quod vero Ptolemæus lib. III. cap XIII. de Macedonia ſcripſit, παράκειται τῇ Μακεδονίᾳ ἐν τῷ Ἰονίῳ πελάγει Σασὼ νῆσος, *Macedoniæ in Jonio mari inſula Saſo adjacet*; & hodieque contra Aulonem, quæ nunc Valona dicitur, parva inſula ſita eſt, quam *Saſeno* vulgo vocant: utique vero perſimile eſt, illam quæ prope Aulonem jacet, *Saſonem* eſſe veterem. Polybius de illa lib. V. cap. CX. λέμβοι καθορμισθέντες εἰς τὴν νῆσον, ἣ καλεῖται μὲν Σάσων, κεῖται δὲ κατὰ τὴν εἰσβολὴν τὴν εἰς τὸν Ἰόνιον πόρον: *lembi adpulſi ad illam inſulam, quæ Saſo dicitur: Sita autem eſt in Jonii maris introitu.* Scylax in Illyriis: ἔστι τὰ Κεραύνια ὄρη ἐν τῇ Ἠπείρῳ, καὶ νῆσος, περὶ ταῦτά ἐστι μικρά, ᾗ ὄνομα Σασών, *Sunt Ceraunii montes in Epiro, & inſula ibi parva eſt, cui nomen Saſon.* Mela etiam *Saſon* ſcripſit & Statius, ut mirum ſit a duce ſuo diſcedere Plinium, quem extremo lib. III. ait: *In Jonio mari, ab Orico - - millia paſſuum, Saſonis, piratica ſtatione nota.* numerum omiſi quia ſuſpectus eſt, M *millia paſſuum* in Harduini libro; MM *paſſuum* in Frobeniano; illic multitudine excedens, heic parvitate deficiens. Scylax diſtantiam facit ἡμέρας τρίτον μέρος, *tertiam partem diei.* Iterum Lucanus lib. V. verſ. 650.

Non humilem Saſona vadis, non litora curvæ
Theſſaliæ ſaxoſa pavent.

Humilis: quia ſupra dixerat perfundi æquore. Silius ei non montes, nec ſaxa, ſed *arenas* tribuit lib. VII. verſ. 480.

Adriaci fugite infauſtas Saſſonis arenas.

CORCYRA.

Corcyra, Græce Κέρκυρα, Theſprotiæ objecta, variis olim nominibus vocitata eſt. Plinius lib. IV. cap. XII. *Inſula ex adverſo Theſprotiæ, a Buthroto* XII *millia paſſuum*, eadem ab Acroceraunniis L. *millia, cum urbe ejuſdem nominis Corcyra, liberæ civitatis; & oppido Caſſiope, temploque Caſſii Jovis, paſſuum nonaginta ſeptem millia in longitudine patens; Homero dicta Scheria & Phæacia; Callimacho etiam Derpane.* Scholiaſtes ad illud Homeri Odyſſ. E verſ. 34.

Ἤματί κ' εἰκοστῷ Σχερίην ἐρίβωλον ἵκοιτο
Φαιήκων ἐς γαῖαν,

Viceſima die ad Scheriam fertilem veniat, Phæacum in terram. Σχερία, inquit, ἐκαλεῖτο ἡ νῆσος Φαιάκων, τὸ δὲ μετὰ ταῦτα ἐκλήθη Κέρκυρα. τὸ δὲ ἀρχαιότατον ἐκαλεῖτο Δρεπάνη, *Scheria vocatur Phæacum inſula, quæ poſtea dicta eſt Corcyra: antiquisſimum vero nomen fuit Drepane:* quod, ſi a fabulis abſtrahas, a curvitate figuræ eſt. Eadem de nominibus inſulæ ſcholiaſtes Apollonii ad lib. IV. verſ. 983. Urbs eſt eodem nomine *Corcyra*, potens olim,

quæ

quæ ſæpe cum validis rebuspublicis bellum geſſit. Homerus tantum Φαιήκων πόλιν nominat, hoc eſt *Phæacum urbem* Odyſſ. Ζ verſ. 298. quam a verſu 262. ita deſcribit, ut non alia ſit quam quæ hodieque *Corcyra*, vulgo Corfou, a Κορυφῶ, medii ævi apud Nicetam & æquales arces Corcyrææ nomine adpellatur. Deinde coloniam Corinthiorum accepit, unde Thucydides lib. VII. pag. 526. Κερκυραῖοι, Κορίνθιοι σαφῶς, *Corcyræi indubitato ſunt Corinthii.* Porrigitur media in *Corcyræ* vocabulo etiam in Græco Κέρκυρα. Lucanus lib. II. verſ. 622.

> \- - - - *ſeu vela ferantur*
> *In portus Corcyra tuos* - - -

Ovidius in Ibin verſ. 510.

> *Te Corcyræum Creſſia turba putet.*

Altera urbs inſulæ Corcyræ, a Plinio & Ptolemæo laudata, eſt *Caſſiope*, Κασσιόπη, quam hic in ſeptemtrione inſulæ locavit. Promontorium ejus nominis addit Ptolemæus: Plinius templum *Caſſii Jovis:* Cicero portum, lib. XVI. epiſt. IX. ad Tironem: *Corcyræ fuimus uſque ad* XVI. *kalend. Decemb. tempeſtatibus retenti. a. d.* XV. *kal. Decemb. in portum Corcyræorum ad Caſſiopen ſtadia* CXX. *proceſſimus.*

Promontoria Corcyræ Ptolemæus, præter jam dictum *Caſſiopæum*, quod a ſeptemtrione eſt, in latere quod in occaſum ſimul & in meridiem vergit, *Phalacrum*, Φαλακρὸν ἄκρον; & *Amphipagum*, quæ Græce eſt Ἀμφίπαγος ἄκρα: & in extremitate altera, per totam inſulam oppoſita Caſſiopæo, Λεύκιμμα ἄκρα, *Leucimma promontorium* eſt; Straboni, loco mox indicando, ἡ Λευκίμμη; Plinio & Thucydidi lib. I. pag. 22. & 32. Λευκίμνη, *Leucimna* per N; ſita e regione Sybotorum inſularum. Plinius lib. IV. cap. XII. *A Phalacro, Corcyræ promontorio ſcopulus, in quem mutatam Ulyſſis navem a ſimili ſpecie fabula eſt. Ante Leucimnam, Sybota.* ΣΥΒΟΤΑ, τὰ Σύβοτα, parvæ inſulæ inter Corcyram & continentem Theſprotiæ. Strabo lib. VII. pag. 224. εἰσὶ δὲ νησίδες τὰ Σύβοτα, τῆς μὲν Ἠπείρου μικρὸν ἀπέχουσαι, κατὰ δὲ τὸ ἑῷον ἄκρον τῆς Κερκυραίας, τὴν Λευκίμμην κείμεναι, *Sunt Sybota parvæ inſulæ, paululum ab Epiro diſtantes, juxta orientale* [Corcyræ] *promontorium Leucimmam ſitæ.* Thucydides lib. I. pag. 32. ἐστρατοπεδεύσαντο ἐν μιᾷ τῶν νήσων, αἳ καλοῦνται Σύβοτα, *caſtrametati ſunt in una inſularum, quæ vocantur Sybota.* Non ergo una inſula eſt, Sybota, ut Stephanus ſcripſit, Σύβοτα νῆσος καὶ λιμὴν, *Sybota inſula & portus:* ſed plures, minimum duæ. Portus hujus nominis, ſed quod Thucydides pag. 34. obſervat, ἔρημος, *deſertus*, in vicina eſt continente Treſprotide, de quo in Epiro diximus. Procopius lib. III. Goth. cap. XXVII. promontorium *Cynos cephalas* nominat πρὸς ἀνίσχοντα ἥλιον, *ad ſolis ortum* quod reſpiciat. Eodem tractu ortivo inſulæ Corcyræ, contra urbem Corcyram eſt *Ptychia*, Πτυχία, Thucydidi lib. IV. pag. 283. deſcripta. Ptolemæus in oppidis inſulæ Corcyræ numeravit, ut puto propter propinquitatem: ſed ſeparatam & ſingularem inſulam eſſe, clare docet Thucydidis hiſtoria, εἰς τὴν νῆσον τὴν Πτυχίαν διεκόμισαν, *in inſulam Ptychiam tranſportarunt.* Et Stephanus: Πτυχία, νῆσος πρὸς τῇ Κερκύρᾳ, *Ptychia, inſula juxta Corcyram.*

Ortum verſus ab Corcyra ſunt duæ parvæ inſulæ dictæ Πάξοι, *Paxi* ſive *Paxœ.* Plinius lib. IV. cap. XII. *Ad Leucadiam Paxœ duæ, quinque* M. *diſcretæ a Corcyra.* Dio Caſſius lib. L. de prœlio Actiaco p. 426. ἡ πρὸς Πάξοις θάλασσα, *mare juxta Paxos.* Alibi

 tra-

trajecto accentu Παξοί. Polybius lib. II. cap. X. περὶ τοὺς καλουμένους Παξούς, *juxta Paxos ita nominatos.* Et Plutarchus de defectu oraculorum pag. 237. φωνὴν τῆς νήσου τῶν Παξῶν ἀκουσθῆναι, *ab* [una] *inſula Paxorum vocem auditam eſſe.* Recentes tabulæ ibi duas ponunt, quarum nomina ſunt *Pachſu* & *Antipachſu.* Plinius in hoc mari plures memorat, nec hodie ſatis notas, *Ericuſam*, *Marathen*, *Elaphuſam*, *Malthacen*, *Trachien*, *Pythioniam*, *Tarachiam*: e quibus *Ericuſa*, ἡ Ἐρικοῦσα νῆσος, etiam Ptolemæo fuit cognita, quam inter Corcyram & Cephaleniam poſuit.

INSULAE MINORES AD LEUCADIAM.

De ipſa *Leucadia*, tamquam peninſula, actum ſupra eſt in Acarnania, cui adhæret: poſt deinde inſula facta, uti hodieque eſt, *Sancta Maura* nunc adpellata. Huic in ortum verſus plures parvæ inſulæ adjacent, de quibus jam agendum eſt. Plinius lib. IV. cap. XII. *Inter Leucadiam & Achajam permultæ, quarum Teleboides, eædemque Taphiæ, ab incolis ante Leucadiam adpellantur Taphiis, Oxiæ, Prinoëſſa: & ante Aetoliam Echinades, Echialia, Cotonis, Thyatira, Geoaris, Dionyſia, Cyrnus, Chalcis, Pinara, Myſtus.* Teleboæ, Τηλεβόαι, qui & *Taphii* dicebantur, populi fuerunt Acarnaniæ, quam Strabo lib. VII. pag. 222. a tribus gentibus habitatam fuiſſe, Curetibus, Lelegibus & Telebois, etiam Ariſtotelis teſtimonio probavit. E quibus Teleboæ, vel pars illorum, in Italiam migravit, & in inſula Capreis ſedem fixerunt, ut Virgilius lib. VII. verſ. 735. & Tacitus annal. IV. cap. LXVII. tradiderunt. Ab his inſulæ *Teleboides* dictæ, quæ Acarnaniæ objacent. Stephanus: Τηλεβοῒς μοῖρα τῆς Ἀκαρνανίας, ἀπὸ Τηλεβόου, ἡ πρότερον Ταφίων ἐκαλεῖτο. *Telebois eſt pars Acarnaniæ, a Teleboa dicta, quæ prius Taphiorum regio dicebatur.* Rurſus Strabo lib. X. pag. 316. αἱ τῶν Ταφίων νῆσοι, πρότερον δὲ Τηλεβοῶν, ὧν ἦν καὶ ἡ Τάφος, νῦν δὲ Ταφιοῦσα καλουμένη, *Taphiorum inſulæ, ante Teleboarum, e quibus & Taphos erat, quæ nunc Taphiuſa vocatur.* Apollonii ſcholiaſtes ad lib. I. verſ. 747. ἡ Τάφος νῆσός ἐστι μία τῶν Ἐχινάδων, ἣν ᾤκησαν Τηλεβόαι, οἱ πρότεροι τὴν Ἀκαρνανίαν οἰκοῦντες, *Taphos inſula eſt una ex Echinadibus, quam Teleboæ incoluerint, qui prius Acarnaniam incoluerunt.* Ibidem ad verſ. 750. Τηλεβόαι οἱ Τάφιοι, *Teleboæ ſunt ipſi Taphii.* Quod ſi eſt, Echinades inſulæ ſub Teleboidibus continentur: Strabo autem pag. 316. Teleboides non intervallo quidem, ſed ἡγεμόσι, *ducibus*, ſub quibus ταττόμεναι, *rectæ & adminiſtratæ* fuerant, Ταφίοις & Τηλεβόαις, *qui Taphii & Teleboæ quondam fuiſſent*, a reliquis dicit diſtingui.

ECHINADES, Ἐχινάδες, correpta quæ ultimam antecedit, parvæ inſulæ ſunt ante Acheloi oſtia, plures numero, ſed aſperæ ac ſteriles pleræque. Plinius: *ante Aetoliam Echinades.* Thucydides lib. II. extremo: κεῖνται τῶν νήσων τῶν Ἐχινάδων αἱ πολλαὶ καταντικρὺ Οἰνιαδῶν, τοῦ Ἀχελώου τῶν ἐκβολῶν οὐδὲν ἀπέχουσαι. ὥστε μέγας ὢν ὁ ποταμὸς προσχοῖ ἀεί, καὶ εἰσὶ τῶν νήσων αἱ ἠπείρωνται. *Jacent pleræque Echinadum inſularum e regione Oeniadarum, ab adluvionibus Acheloi nihil admodum diſtantes, quarum fluminis, quum intumuit, adgeſtione, continenti adjunguntur.* Strabo lib. X. pag. 315. ait, a Cephalenia πρὸς ἕω τὰς Ἐχινάδας ἱδρῦσθαι νήσους. ὧν τό, τε Δουλίχιόν ἐστι (καλοῦσι δὲ νῦν Δολίχναν) καὶ αἱ Ὀξεῖαι καλούμεναι, ἃς ὁ ποιητὴς Θοὰς εἶπε, *ad ortum* [æſtivum maxime] *ſitas eſſe Echinadas, quarum ſit Dulichium, quæ nunc Dolichna vocatur; & Oxiæ* [Acutæ] *dictæ, quas poeta Thoas vocavit.* Multitudinis illarum Ovidius teſtis eſt Metamorph. lib. VIII. verſ. 587.

par-

- - - - - - partesque reſolvit
In totidem, mediis quot cernis Echinadas undis.

Auctore Stephano dicuntur etiam *Echinæ*, Ἐχῖναι: ſed plerique omnes, quos ſuperſtites ſcriptores habemus, eas non Echinas, ſed *Echinades* adpellant. Scylax quoque ita deſcribit, ut dicat πολλὰς, *multas* numero eſſe, quarum aliquas Achelous, humo adgeſto continenti conjungat: εἰσὶ δὲ ἔρημοι, *deſertas eſſe*, quod de pleriſque & minoribus intelligo. Si enim *Dulichium*, ut Strabo cenſet, in illarum numero fuit, quæ habitata erat, utique non omnes deſertas fuiſſe oportet. Virgilius Aeneid. III. verſ. 270.

Dulichiumque Sameque & Neritos ardua ſaxis:

& κτητικῶς, ecloga ejusdem VI. verſ. 76.

Dulichias vexaſſe rates.

Dulichium etiam Ὀξεῖαν, *Oxeam* dictam eſſe, Stephanus auctor eſt, quod una τῶν Ὀξειῶν, quas Strabo vocitavit. Mela autem lib. II. cap. VII. Dulichium ab Echinadibus ſejungit.

ITHACA, Ἰθάκη, Ulyſſis patria, vicina Dulichio, ἐν ᾗ ὁμώνυμος πόλις, *in qua urbs ejusdem nominis*, ut Ptolemæus refert: ſive ut Scylax, πόλις καὶ λιμήν, *urbs & portus*. Oppidum erat ὑπονήϊον, *ſub Nëio monte ſitum*. Homerus Odyſſ. Γ verſ. 81.

Ἡμεῖς ἐξ Ἰθάκης ὑπονηΐου εἰλήλουθμεν,
Nos ex Ithaca ad Neium ſita venimus.

Celebratur etiam mons *Neritos*, Νήριτος, in hac inſula. Iterum Homerus Odyſſ. ἰῶτα verſ. 21.

Ναιετάω δ' Ἰθάκην εὐδείελον, ἐν δ' ὄρος αὐτῇ
Νήριτον εἰνοσίφυλλον, ἀριπρεπές.
Colo autem Ithacam clariſſimam, in qua mons eſt
Neritus, multas frondes movens, decorus.

Euſtathio in hunc locum idem eſt Nëius & Neritus: ſed rectius diſtinguuntur: Strabo vero in dubio relinquit pag. 313. ἄδηλον, dicens, εἴτε τὸ αὐτὸ τῷ Νηρίτῳ λέγει τὸ Νήϊον, εἴτε δ' ἕτερον ἢ ὄρος ἢ χωρίον, *Incertum eſt, num Neriti nomine Nejum ipſum dicat* [Homerus,] *an alium montem vel locum.* Melæ *Neritus* inſula eſt ab Ithaca diverſa, lib. II. cap. VII. *In Ionio*, inquit, *Prote*, *Hyria*, *Cephalenia*, *Neritos*, *Same*, *Zazynthos*, *Dulichium: & inter non ignobiles Ulyſſis nomine Ithaca maxime illuſtris*: cui videtur Virgilius paullo ante citato verſu præiſſe,

Dulichium Sameque & Neritos ardua ſaxis:

Verum quia idem Samen & Cephaleniam, quæ eadem Homero eſt, item Hyriam & Zacynthum, Plinio eamdem, diſtinguit; neque in Nerito fides ipſi contra conſenſionem

nem ceterorum habenda eſt. Servius ad hunc locum Virgilii: *Neritos, mons Ithacæ.* Et Strabo lib. x. pag. 312. ad illud Homeri Catalogo verſ. 139.

Οἵ τ' Ἰθάκην εἶχον, καὶ Νήριτον εἰνοσίφυλλον,

adnotavit: ὅτι μὲν τὸ Νήριτον ὄρος λέγει, τῷ ἐπιθέτῳ δηλοῖ. ἐν ἄλλοις δὲ καὶ ῥητῶς ὄρος, *Neriton montem Homero eſſe, ex epitheto manifeſtum eſt: alius autem locis diſerte montem adpellat.* Et Plinius dicto loco: *Ab ea* [Cephalenia] *Ithaca* XV *millia diſtat, in qua mons Neritus. Tota vero circuitu patet* XXV *millia paſſuum. Ante hanc in alto, Aſteris, Prote.* Hæc illa Prote, quam modo Pomponius primo loco poſuerat. Aſteris autem, quæ & Aſteria dicta, Stephano eſt νησίον μεταξὺ Κεφαλληνίας καὶ Ἰθάκης, *parva inſula inter Cephaleniam & Ithacam.* Strabo etiam *Aſteriam* dixit: Homerus autem Ἀστερίδα, Odyſſ. Δ verſ. 844.

Ἔστι δέ τις νῆσος μέσσῃ ἁλὶ πετρήεσσα,
Μεσσηγὺς Ἰθάκης τε Σάμοιό τε παιπαλοέσσης,
Ἀστερίς, οὐ μεγάλη.

Hoc eſt: *Inſula in medio mari eſt ſaxoſa, inter Ithacam & aſperam Samum,* ſive Cephaleniam, *Aſteris non magna.* Auſonius quoque Periocha in hunc Odyſſ. IV. librum: *Circa Aſteriam inſulam, quæ Ithacam Samumque interjacet.*

C E P H A L L E N I A.

Cephallenia, Κεφαληνία, ſive Κεφαλληνία, inſula modiocris eſt maris Jonii inter Ithacam & Zacynthum, quatuor inter ſe oppida continens. Nomen gemino λ ſcripſerunt Thucydides, Polybius, Strabo: ſimplici litera Scylax, Ptolemæus, Marcianus Heracleota. Sic Latini quoque diviſi ſunt, & Livii libris *Cephallenia* legitur: Melæ, Plinii, Flori *Cephalenia.* Et quamquam a Κεφάλῳ, *Cephalo* Pauſanias vocabulum ducat, tamen & ipſius codicibus id geminato lambda expreſſum eſt. Manutius in Orthographia: CEPHALLENE *inſula, duplicii* LL *libri veteres & Græca conſuetudo.*

Eruditorum opinio eſt, Strabonis nixa & Euſtathii auctoritate, Homerum hanc inſulam *Samum* adpellaſſe; etiam *Epirum Nigram.* Ille lib. x. pag. 312. Σάμον δὲ τὴν νῦν Κεφαλληνίαν, *Samon* [vocat Homerum] *quæ nunc eſt Cephallenia:* nec Σάμον modo, ſed Σάμην etiam tam urbem quam inſulam communiter adpellari addit: quamquam alii *Samum* inſulam a *Same,* ejus oppido, diſtinctam velint. Odyſſ. Α verſ. 246.

Δουλιχίῳ τε Σάμῃ τε καὶ ὑλήεντι Ζακύνθῳ.
Dulichioque Sameque & nemoroſa Zacyntho.

Et Odyſſeæ Δ verſ. 671.

Ἐν πορθμῷ Ἰθάκης τε Σαμίοιό τε παιπαλοέσσης,
In freto Ithacæque Samique aſperæ.

cui perſimilis verſus eſt 845. ejuſdem libri paullo ante in inſula *Aſteria* explicatus. Eamdem

dem inſulam putant etiam *Epirum Nigram* ab Homero nominari, Odyſſ. Ξ verſ. 97. & Φ verſ. 109. Vide Palmerii Græc. Antiq. lib. IV. cap. XXIV. Quæ ſane ſatis antiqua videtur opinio eſſe, ut Plinius quoque in ea erraverit, Cephalleniam etiam *Melænam* dicens nuncupatam eſſe, quum nemo ſolum *Melænam*, ſed *Epirum Melænam* ſive *Nigram* tradant dictam eſſe. Adde Odyſſ. Ω verſ. 377. & ibi Euſtathium.

Oppida Cephalleniæ ita deſcripſit Thucydides lib. II. pag. 120. Κεῖται ἡ Κεφαλληνία κατὰ Ἀκαρνανίαν καὶ Λευκάδα, τετράπολις οὖσα, Παλλεῖς, Κράνιοι, Σαμαῖοι, Πρόναιοι. *Sita eſt Cephallenia Acarnaniam verſus & Leucadem, quatuor urbes habens, Pallenſes, Cranios, Samæos, Pronæos.* Polybius lib. V. cap. III. κατέσχε τῆς Κεφαλληνίας κατὰ Πρόνους. *Cephalleniam attigit juxta Pronos* oppidum. Et Plinius lib. IV. cap. XII. A Paxo Cephalleni, quondam Melæna dicta, circuitu patet XLIV M. P. *Same diruta a Romanis: adhuc tamen oppida tria habet.* Haud dubie Same urbs princeps, quia ſic, & *Samos*, inſula vocata, quæ urbs poſtea *Cephallenia*, ut inſula, fuit nuncupata. Ptolemæus: ἡ Κεφαληνία νῆσος, ἧς ὁμώνυμος πόλις. *Cephalenia, inſula, cujus eſt urbs eodem nomine.* Livius lib. XXXVIII. cap. XXVIII. *M. Fulvius quum trajeciſſet in Cephalleniam, circa civitates inſulæ miſit percunctatum, utrum ſe dedere Romanis, an belli fortunam experiri mallent. Metus ad omnes valuit, ne deditionem recuſarent. Obſides inde imperatos, pro viribus inopis populi, vicenos Neſiotæ, Cranii, Pallenſes & Samæi dederunt.* Et cap. XXIX. *Quatuor menſes obſidionem Same ſuſtinuit. - - - Samæi poſteaquam captam urbis partem ab hoſtibus ſenſerunt; cum conjugibus & liberis in majorem refugerunt arcem: inde poſtero die dediti, direpta urbe, ſub corona omnes venierunt. Conſul., compoſitis rebus Cephalleniæ, præſidio Samæ impoſito, in Peloponneſum trajecit.*

Hæc de metropoli *Same* ſatis ſint: de ceteris conſenſus eſt duobus, *Pallenſibus* & *Craniis*: lis de tertio oppido ſupereſt, cujus incolas Livius *Neſiotas* vocat, quod commune inſulanorum nomen eſt; Thucydides *Pronæos*, oppidum ipſum *Pronos*, Πρόνους Polybius quod primo caſu eſt Πρόνοι, *Proni.* Forte in parva inſula adjacente aut peninſula ſitum fuit, ut novum nomen & inde ſuſtineret. Et *Pallenſium* vocabulum ſubdubium eſt. Thucydides Παλλῆς, incertum quo caſu; pro quo ſupra legebamus Παλλεῖς, ſicut Pauſanias Eliac. II. cap. XV. ait: Παλεῖς ἡ τετάρτη Κεφαλλήνων μοῖρα, *Palenſes* (a παλεὺς) *quarta pars Cephalleniorum.* Polybius lib. V. cap. III. πρὸς τὴν τῶν Παλαιέων πόλιν, *ad Palæenſium urbem,* quaſi Παλαιά, *Palæa* nomen urbis fuerit. Totius inſulæ cultores Græce Κεφαλλῆνες, Polybio, dicto loco: & Periegeta verſ. 436. Κεφαλλήνων πτολίεθρα, *Cephallenum oppida.* Singulari Κεφαλλὴν ἔμπορος, *Cephallenius mercator*, Pauſanias Meſſen. cap. XX. dixit. Imitantur Latini. Livius lib. XXXVII. cap. XIII. *cum juventute Cephallenum.* Et Silius lib. XV. verſ. 305.

Saxa Cephalenum, & ſcopuloſis Neriton arvis.

Mons in Cephallenia *Aenus*, unde Jovi cognomen fuit *Aeneſii.* Apollonii ſcholiaſtes ad lib. II. verſ. 297. Ἔστι καὶ Αἶνος ὄρος τῆς Κεφαληνίας, ὅπου Αἰνησίου Διὸς ἱερόν ἐστι, *Aenus mons Cephaleniæ, in quo templum Jovis Aeneſii eſt.* Præcedit ex Heſiodo ſine ſibilo

- - - - Αἰνηΐῳ ὑψιμέδοντι.

ZACYNTHUS.

Zacynthus, Ζάκυνθος, inſula in auſtrum Cephalleniæ ſubjecta, propius, quam illa, accedens ad Peloponneſum. Strabo lib. x. pag. 315. Zacynthum cum Cephallenia in inſulis numerat, ὑπὸ τῷ Ὀδυσσεῖ τεταγμέναις, quæ ſub Ulyſſis imperio fuerint. Ambitum ejus facit ſtadiorum CLX. & amplius: diſtantiam a Cephallenia, LX. ὑλώδης μὲν, εὔκαρπος δὲ, *ſilvoſa eſt*, inquit, *fertilis autem.* Ex Homero eſt, qui Odyſſ. ἰῶτα verſ. 24.

> Δουλίχιόν τε, Σάμη τε, καὶ ὑλήεσσα Ζάκυνθος.

quod Virgilius imitatus eſt Aeneid. III. verſ. 270.

> *Jam medio adparet fluctu nemoroſa Zacynthos,*
> *Dulichiumque Sameque, & Neritos ardua ſaxis.*

Urbem habet cognominem, eamque, quod Strabo addit, ἀξιόλογον, *memorabilem.* Thucydides lib. II. pag. 144 Ζάκυνθος ἡ νῆσος κεῖται ἀντιπέρας Ἤλιδος. εἰσὶ δὲ Ἀχαιῶν τῶν ἐκ Πελοποννήσου ἄποικοι, *Zacynthus inſula e regione Elidis ſita eſt, Achæorum, qui ſunt ex Peloponneſo, colonia.* Et Livius lib. XXVI. cap. XXIV. *Et Lævinus Zacynthum (parva inſula eſt, propinqua Aetoliæ: urbem unam eodem, quo ipſa eſt, nomine habet) eam, præter arcem, vi cepit.* Ptolemæus: ἡ Ζάκυνθος, ἐν ᾗ καὶ ὁμώνυμος πόλις, *Zacynthus, in qua etiam urbs eodem nomine.* Et Scylax: ἐν ᾗ καὶ πόλις καὶ λιμὴν, *in qua & oppidum & portus eſt.* Plinius lib. IV. cap. XII. *Ante eas* [Teleboidas & Echinadas] *in alto Cephalenia, Zacynthus, utraque libera.* Et paucis interjectis: *Inter hanc* [Cephaleniam] *& Achajam, cum oppido magnifica, & fertilitate præcipua Zacynthus, aliquando adpellata Hyrie.* Male ergo *Hyriam* a Zacyntho diſtinxit Mela. Hodie vocatur, quod notiſſimum eſt, & inſula & oppidum *Zante.* Qui incolebant, dicebantur Zacynthii. Nepos Dione cap. IX. *Suorum e numero Zacynthios adoleſcentes quoſdam elegit.*

INSULAE MINORES
CIRCA PELOPONNESUM.

Quæ inde a Zacyntho uſque ad ſinum Aſinæum ſunt inſulæ, a Plinio ita lib. IV. cap. XII. enarrantur: *Ante Zacynthum* XXX *mill. paſſ. in Eurum ventum Strophades duæ, ab aliis Plotæ dictæ. Ante Cephaleniam Letoja. Ante Pylum tres Sphagiæ; & totidem ante Meſſenen Oenuſſæ.*

STROPHADES duæ ſunt inſulæ, ut Strabo lib. VIII. pag. 248. deſcribit, πελάγιαι, *in alto ſitæ*, e regione Cypariſſiæ, unde Κυπαρισσίων νῆσοι, *Cypariſſiorum* dictæ *inſulæ*: CCCC fere a continente ſtadiis. Virgilius lib. III. Aeneid. verſ. 209.

> *Servatum ex undis Strophadum me litora primum*
> *Accipiunt. Strophades Grajo ſtant nomine dictæ*
> *Inſulæ Ionio in magno, quas dira Celæno*
> *Harpyiæque colunt.*

Ste-

Stephanus: Στροφάδες, νῆσοι πρὸς τῇ Ζακύνθῳ δύο, *Strophades, duæ inſulæ juxta Zacynthum.* Dictæ etiam *Plotæ*, πλωταὶ, ut Plinius referebat, id eſt natantes, in aquis fluctuantes. Apollonius lib. II. verſ. 296.

> - - - Στροφάδας δὲ μετακλείουσ' ἄνθρωποι
> Νήσους τοῖο γ' ἕκητι, πάρος Πλωτὰς καλέοντες,
> - - *Strophadas cognominarunt homines*
> *Inſulas hujus cauſſa, prius Plotas nominantes.*

Strophades autem, ἀπὸ στροφῆς, *a converſione* dictæ, quia Zethus & Calais, alati juvenes, Boreæ filii, Harpyias ad inſulas uſque illas gladiis perſequuti, monente Iride, inde finguntur revertiſſe. Quod pluribus Virgilii interpres Servius expoſuit: brevius ſcholiaſtes Apollonii.

Letoja Plinii eſt Ptolemæi *Lotoa*, Λωτῶα νῆσος, ab eodem locata occaſum ſolis verſus inter Cephalleniam & Zacynthum.

SPHAGIAE inſulæ Plinio tres ſunt: ſed una tantum vere inſula: ſcopuli ceteræ. Strabo lib. VIII. pag. 248. ἡ προσκειμένη πλησίον τοῦ Πύλου Σφαγία νῆσος. ἡ δὲ αὐτὴ καὶ Σφακτηρία λεγομένη, *Adjacet Pylo* [Meſſenio] *inſula Sphagia, quæ etiam Sphacteria nominatur.* Plures *Sphacteriam* vocant quam *Sphagiam.* Utriusque tamen nominis mentionem habet Stephanus, *Sphacteriæ*, ex Pauſania; *Sphagiæ*, ex Phavorino. Pauſanias extremis Meſſenicis: τοῦ λιμένος ἡ Σφακτηρία νῆσος προβέβληται, *ante portum* [Pyli] *Sphacteria inſula prominet.* Et Thucydides lib. IV. pag. 256. ἡ νῆσος ἡ Σφακτηρία καλουμένη, τόν τε λιμένα παρατείνουσα, καὶ ἐγγὺς ἐπικειμένη, ἐχυρὸν ποιεῖ, καὶ τοὺς ἔσπλους στενούς. *Inſula, quæ Sphacteria vocatur, portui* [urbis Pyli] *prætenta eſt, eumque tutum efficit, & introitus anguſtos.* Nobilitata eſt Spartanorum clade. Diodorus Siculus lib. XIII. cap. XXIV. Ἀθηναῖοι κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον εἰς τὴν Σφακτηρίαν νῆσον πολλοὺς τῶν Λακεδαιμονίων κατακλείσαντες καὶ λαβόντες αἰχμαλώτους, ἀπελύτρωσαν τοῖς Σπαρτιάταις. *Athenienſes bello Peloponneſiaco Lacedæmoniorum quam plurimos in inſula Sphacteria ceperunt, redemtos inde Spartanis reſtituerunt.*

OENUSSAE ſunt Plinio tres inſulæ in ſinu Meſſenio, ſive, ut loquitur, *ante Meſſenen.* Unam plurali nomine ſignificat Pauſanias Meſſen. cap. XXXIV. μετὰ τὴν Ἀκρίταν, λιμήν τε Φοινικοῦς, καὶ νῆσος κατ' αὐτὸν Οἰνοῦσαι, *poſt Acritan portus eſt Phœnicûs, & ipſi proxima inſula Oenuſæ.* Quidam inſulam *Sapientiæ* interpretantur illarum maximam, alii *Caureram*, itidem alii *Veneticam* cognominatam.

Pergit Plinius: *In Aſinæo ſinu tres Thyrides: in Laconico Teganuſa, Cothon, Cythera cum oppido, antea Porphyris adpellata.* Straboni & Pauſaniæ *Thyrides*, Θυρίδες, ſunt in vertice Tænari, ſeu in promontorio ad Tænarum, ut ſupra in Laconicæ principio monſtratum eſt. Ab his ſubjacentes inſulas, aut ſcopulos, haud dubie Plinius *Thyrides* denominavit.

Teganuſam, ſeu potius Theganuſam, quia per Θ Græci exprimunt; Plinius in Laconico ſinu poſuit; malim in Meſſenio. nam ante promontorium Acritan ſitum eſt, inter Methonen & Coronen, oppida Meſſeniæ. Strabo lib. VIII. pag. 248. τῇ Μεθώνῃ συνεχής ἐστιν ὁ Ἀκρίτας, *Methonæ continuus eſt* [mons] *Acritas*, ſeu promontorium. Pauſanias Meſſen. cap. XXXIV. Ἀνέχει ἐς θάλασσαν ὁ Ἀκρίτας, καὶ νῆσος Θηγανοῦσά ἐστιν ἔρημος πρὸ αὐτοῦ, *Excurrit in mare Acritas, & ante ipſum deſerta eſt inſula Theganuſa.* Mela lib. II. cap. VII. *Oenuſa & Theganuſa contra Acritan.* Ptolemæus ſcripſit Θιγανοῦσα, eademque cum Acrita promontorio in Meſſenico ſinu, non Laconico, a quo longiſſime abſunt, poſuit.

Cothon autem Plinio in Laconico eſt, haud procul a Cythera inſula. Stephanus: Κώθων, νῆσος οὐ πόῤῥω Κυθήρων, *Cothon, inſula non longe a Cytheris.* A Berkelio Salmaſius notatur, qui Stephani Cothonem in Africam ad Carthaginem voluit trajectum. Pomponius etiam *Cothonis* meminit, ſed in Aegæo mari. Nobis ſufficit quod Stephanus cum Plinio conſentiat. Ante Gythium eſt *Cranaë* inſula. Pauſanias Lacon. cap. XXII. ἡ νῆσος ἡ Κραναὴ πρόκειται Γυθείου, *inſula Cranaë præjacet Gytheo.* Hucprimum Paris raptam Helenam deduxit a Lacedæmone, ut Homerus refert Iliad. Γ verſ. 445.

Νήσῳ δ' ἐν Κραναῇ.

CYTHERA, Κύθηρα, inſula oppido Bojæ & promontorio Maleæ objecta, cum oppido & portu. Oppidum ejuſdem nominis eſt *Cythera*. Plinius dicto loco: *Cythera cum oppido.* Scylax: κατὰ ταύτην κεῖται Κύθηρα νῆσος καὶ πόλις καὶ λιμήν, *juxta hanc* [Maleam ἄκραν] *ſita Cythera inſula, & oppidum, & portus.* Strabo lib. VIII. pag. 250· Πρόκειται κατὰ τούτου Κύθηρα ἐν τεσσαράκοντα σαδίοις νῆσος εὐλίμενος πόλιν ἔχουσα ὁμώνυμον. *Ante hoc* [promontorium Maleam] *ſita eſt inſula Cythera, intervallo* XL *ſtadiorum, bono portu inſtructa, & urbe ejuſdem nominis.* Portus egregius, qui etiam ἐπίνειον, *navale*, ob capacitatem dictus a Pauſania eſt Lacon. cap. XXIII. ſub quo oppidum aliud eſt, Σκάνδεια, *Scandea*, nomine, decem ſtadiis ab interiore urbe Cytheris. Thucydides lib. IV. pag. 287. τὴν ἐπὶ θαλάσσῃ πόλιν Σκάνδειαν καλουμένην αἱροῦσι, *urbem* [inſulæ] *maritimam, quæ Scandea vocatur*, [Athenienſes] *capiunt.* Et paucis interjectis: οἱ Ἀθηναῖοι τήν τε Σκάνδειαν, τὸ ἐπὶ τῷ λιμένι πόλισμα παραλαβόντες, καὶ τῶν Κυθήρων φυλακὴν ποιησάμενοι, ἔπλευσαν ἔς τε Ἀσίνην καὶ Ἕλος, *Athenienſes potiti Scandea oppido ſub portum ſito, Cytheris impoſito præſidio, navigarunt Aſinen & Helos.* Et Pauſanias dicto cap. XXIII. Κύθηρα κεῖται ἀπαντικρὺ Βοιῶν. - - - Ἐν Κυθήροις δὲ ἀπὸ θαλάσσης Σκάνδειά ἐσιν ἐπίνειον. Κύθηρα δὲ ἡ πόλις ἀναβάντι ἀπὸ Σκανδείας, σάδια ὡς δέκα. *Cythera ex adverſo Bojarum ſita ſunt. In* [inſula] *Cytheris autem ad mare eſt Scandea navale. A Scandea ad urbem Cythera ſunt ſtadia prope decem.* Nomen Græcis plurale eſt, ut vidimus. Iterum Thucydides pag. 286. τὰ δὲ Κύθηρα νῆσός ἐσιν. ἐπίκειται δὲ τῇ Λακωνικῇ κατὰ Μαλέαν, *Cythera ſunt inſula, adjacens Laconicæ juxta Maleam.* Polybius IV. cap. VI. περὶ Κύθηρα, *circa Cythera.* Quod etiam Latini æmulantur, poetæ præſertim. Virgilius Aen. I. verſ. 680.

- - - - *ſuper alta Cythera.*

Et Ovidius Amor lib. II. eleg. XVII. de Venere:

Quæ Paphon & fluctu pulſa Cythera tenet.

nam Veneri ſacra erant, cujus antiquiſſimum templum, quod Pauſanias obſervat, habuerunt. Idem Ovidius Faſtorum lib. IV. verſ. 285.

Tum læva Creten, dextra Pelopeidas undas.
Deſerit: & veneri ſacra Cythera petit.

Portus inſulæ Lacedæmoniorum præcipuus erat, cujus maximam curam agebant, præſidio tenentes & oppidum & portum & quotannis ex Sparta mittentes, qui jus diceret

ret in inſula. Hæc ex Thucydidis prædicto loco. Hodie inſula *Cerigo* adpellatur: olim etiam *Porphyris*, Plinio auctore: ſive Πορφυρȣ̃σα, ut apud Perigetæ ſcholiaſten eſt ad verſ. 499. qui rationem reddit, διὰ τὸ καλλίςας ἔχειν πορφύρας, *quod præſtantiſſimas purpuras habeat.*

Argolici ſinus inſulas Plinius plures nominat lib IV. cap. XII. *In Argolico*, inquit, *Pityuſa, Irine, Ephyre: contra Hermionium agrum Tiparenus, Aperopia, Colonis, Ariſtera: contra Trœzenium, Calauria, quingentos paſſus diſtans.* Sed, præter ultimam *Calauriam*, quæ extra Argolicum ſinum in Saronico potius eſt, nihil de ceteris diſtincte definiri poteſt. Pauſanias Corinth. cap. XXXIV. juxta Bucephalon promontorium, quod in Saronico ſinu eſt, *Pityuſam* ponit & *Ariſteras*, cum alia, *Haliuſa*: poſt quas *Aperopiam* & *Hydream* memorat, tamquam longius in auſtrum verſus diſtantes. Sed quoquo loco illæ fuerunt, in Argolico ſunt quæ hodie a nautis vocantur Caravi, Bellapola, Settepozze, ad quas haud dubie Plinius quibusdam ſuis nominibus reſpexit.

Notior certiorque CALAURIA, ante portum Trœzenium ſita, intervallo, quod Plinius dixit, L paſſuum, ſive, quod idem eſt, ut Strabo lib. VIII. pag. 254. prodidit, τετρασαδίῳ, *quatuor ſtadiorum.* Ambitus XXX ſtadiorum eſt. Idem pag. 257. Πρόκειται δὲ λιμένος Καλαυρία νησίδιον, ὅσον τριάκοντα ςαδίων ἔχον τὸν κύκλον, *Ante portum* [Trœzenis] *jacet Calauria, parva inſula, ambitu* XXX *ſtadiorum.* Religioſum ibi Neptuni templum erat & aſylum, etiam Amphictyonum conventus civitatum ſeptem, quas Strabo nominat. quod ἱερὸν ἅγιον, *ſanctiſſimum fanum* etiam Pauſanias laudavit Corinth. cap. XXXIII. In hac inſula bis exſulavit Demoſthenes; etiam mortem veneno invenit, & intra fani ſepta ſepulcrum: de quibus præter Strabonem, Pauſanias dicto loco, & Plutarchus Vita pag. 859. conſulantur. Pomponius lib. II. cap. VII. *Trœzenio litori proxima Calauria inter ignobiles alias letho Demoſthenis nobilis.* Minus fertilem eſſe, Dionyſii epitheto Perieg. verſ. 499. probatur.

> Αἴγυλά τ' ἠδὲ Κύθηρα, Καλαύρειά τε τρηχεῖα,
> *Aegyla, & Cythera, & Calauria aſpera.*

Illa *Aegyla* aliis eſt *Aegilia.* Stephanus: Αἰγιλία, νῆσος μεταξὺ Κρήτης καὶ Πελοποννήσȣ, *Aegilia inſula inter Cretam & Peloponneſum.* Mela dicto loco: *At interius Melos, Oliaros, Aegilia, Cothon.*

Supra Calauriam ex adverſo Atticæ eſt inſula *Belbina*, ſive ut Scylax definit, inter Sunium & Scyllæum, Trœzenii agri promontorium. Plinius perſæpe dicto loco: *Contra Trœzenium* [agrum] *Calauria, quingentos paſſus diſtans: Plateis, Belbina, Laſia, Baucidias.* At Strabo lib. IX. pag. 275. magis in ſeptemtrionem & ad oram Atticam ſubmovet. Poſtquam enim loca Atticæ, quæ circa Phalereum portum ſunt, expoſuerat; & promontoria, quæ inde ad Sunium ſunt, *Zoſterem* & *Aſtypalæam*, cum præjacentibus parvis inſulis *Phaura* & *Eleuſa*; addit, *Ante hæc loca non procul a continente jacet inſula Belbina.* Et lib. VIII. pag. 259. *Aeginæ* exiguas inſulas, continentem verſus, circumjectas eſſe: Βέλβιναν δὲ πρὸς τὸ πέλαγος ἀνατείνȣσαν· *Belbinam vero inde in altum verſus ſitam eſſe.* Quam vero Plinius *Eleuſam* inſulam Spiræo promontorio objacere tradidit; forſitan media inter Aſtypalæam Atticæ, & Spiræum Peloponneſi eſt.

AEGINA, Αἴγινα, nobilis inſula, & claſſe olim cum Athenienſibus certans, quibuscum de palma ad Salaminem prœlio adverſus Perſas contendit. Certe poſt Athenienſes nulla civitas illo prœlio majorem navium numerum habuit, quam Aeginetarum. Strabo lib. VIII. pag. 258. περὶ πρωτείων ἀμφισβητήσασά ποτε πρὸς Ἀθηναίȣς ἐν τῇ

περὶ Σαλαμῖνα ναυμαχία κατὰ τὰ Περσικά. Adde Pauſaniam Corinth. cap. XXIX. Urbem habuit ejusdem nominis, τετραμμένην πρὸς λίβα, *in africum converſam*, ut Strabo ibidem notavit. Patria & regnum Aeaci, utroque quos nominavi, referente. Olim *Oenopia* dicta: Aeacus matris nomen impoſuit. Ovidius Metamorphoſ. lib. VII. verſ. 472.

Oenopiam Minos petit, Aeacidëia regna,
Oenopiam veteres adpellavere; ſed ipſe
Aeacus Aeginam genitricis nomine dixit.

Cicero lib. III. Officior. cap. XI. *Nimis imminebat, propter propinquitatem, Aegina Piraeo.* Plinius lib. IV. cap. XII. *Aegina a Piraeo Athenienſium portu* XX *millia paſſuum abeſt, antea Oenone vocitata.* Pauſaniae dicto loco, Οἰνώνη. Pomponius Mela de inſulis: *Aegina Epidaurico litori proxima.* Dionyſius Perieg. verſu 512.

Φαίνονται Σαλαμίς τε καὶ Αἰγίνης πτολίεθρον.
Adparent Salamis & oppidum Aeginae.

Sulpicius Ciceroni lib. IV. epiſt. V. *quum ab Aegina Megaram verſus navigarem.* Incolae *Aegineta*, Αἰγινῆται. Cicero dicto offic. loco: *Athenienſes ſciverunt, ut Aeginetis, qui claſſe valebant, pollices praeciderentur.* Horum fata Pauſanias dicto loco recenset. *Oea*, Οἴη, locus Aeginae mediterraneus, XX ſtadiis ab oppido Aegina, deſcriptus ab Herodoto lib. V. cap. LXXXIII.

SALAMIS ſive *Salamin*, inſula e regione Eleuſinis. Scylax: κατὰ τοῦτο [Ελευσῖνος ἱερὸν καὶ τεῖχος] ἐςὶ Σαλαμὶς νῆσος, καὶ πόλις, καὶ λιμήν, *Juxta hoc* [Eleuſinium fanum] *eſt Salamis inſula, oppidum, & portus.* Et Pauſanias Attic. cap. XXXV. Σαλαμὶς κατὰ Ελευσῖνα κειμένη, *Salamis e regione Eleuſinis ſita.* Secundum Strabonem poſt initium lib. IX. longitudo [τὸ μῆκος] ejus eſt LXX, vel LXXX ſtadiorum. Urbem habuit ejusdem nominis, veterem quidem πρὸς νότον, *in auſtrum* & Aeginam verſus; novam autem in ſinu & peninſula πρὸς τὴν Αττικήν, *adverſus Atticam.* Patria ſedes Ajacis fuit. Horatius lib. I. oda VII. de Telamone, Teucri & Ajacis patre:

\- - - *Teucer Salamina patremque*
Quum fugeret.

Et Seneca Troadibus verſ. 844.

Numquid Ajacis Salamina veram?

Veram (etiam Lucanus III. verſ. 183.) dixit ad diſcrimen alterius in Cypro, ad hujus imaginem a Teucro conditae, quam *ambiguam* ibidem Horatius nuncupavit. Clarior facta Themiſtoclis victoria & Perſarum clade. Mela lib. II. cap. VII. *In Atthide Helene, nota ſtupro Helenae; & Salamis excidio claſſis Perſicae notior.* Cicero lib. I. Offic. cap. XXI. citetur *Salamis clariſſimae teſtis victoriae.* Et lib. I. Quaeſt. Tuſc. cap. XLVI. *Ante Salaminem ipſam Neptunus obruet, quam Salaminius.* Idem pro Archia cap. VIII. *Homerum Chii ſuum vindicant, Salaminii repetunt.* Etiam *Salaminiacus* κτητικῶς dicunt. Lucanus lib. V. verſ. 109.

Ut

Ut Salaminiacum meminit mare. - - -

Et ſinum Saronicum quoque Σαλαμινιακὸν, *Salaminiacum* dictum eſſe, Strabo auctor eſt lib. VIII. pag. 231. qui alia inſulæ vetuſta nomina lib. IX. pag. 271. profert, quæ ſunt Σκιρὰς, Κιχρεία, Πιτυοῦσσα, *Sciras*, *Cichria*, *Pityuſa*, illa ab heroibus, hoc ab arbore inditum, quia pinifera eſt. Adde Pauſan Att. cap. XXXVI.

Ante Salaminem, Niſæam & Megaram verſus quinque parvæ inſulæ, πέντε νησία, ut Strabo notat: ſed alia Atticam verſus *Pſyttalia*, νησίον ἔρημον πετρῶδες, *deſerta*, *ſaxoſa*, ut idem ſubjunxit p. 272. Plinius IV. cap. XII. *Clara Salamis: ante eam Pſyttalia.* Pauſanias Attic. cap. XXXVI. νῆσος πρὸ Σαλαμῖνος ἐςὶ καλουμένη Ψυττάλεια, *inſula ante Salaminem eſt*, *dicta Pſyttalia.*

EUBOEA.

Eubœa, Εὐβοία, inſula oblonga, ab Attica ad Theſſaliam uſque, Bœotiæ, a qua Euripi freto dirimitur, prætenta. Strabo ſitum & præcipua loca deſcripſit ineunte libro X. quem Latine Plinii verbis interpretamur ex lib. IV. cap. XII. ſect. XXI. *Eubœa*, inquit Plinius, *& ipſa avulſa Bœotiæ, tam modico interfluente Euripo, ut ponte jungatur: a meridie promontoriis duobus, Geræſto ad Atticam vergente; ad Helleſpontum Caphareo inſignis: a ſeptemtrione Cenæo: nuſquam latitudinem ultra* XL *millia paſſuum extendit, nuſquam intra duo millia contrahit: ſed in longitudinem univerſæ Bœotiæ, ab Attica Theſſaliam uſque, prætenta in* CL *mill. paſſuum: circuitu vero trecenta ſexaginta quinque.* Quod brevius Pomponius Mela lib. II. cap. VII. his verbis præivit: *Eubœa ad meridiem promontorium Geræſton & Capharea: ad ſeptemtrionem Cenæum extrudit, & nuſquam lata, duûm millium ſpatium habet ubi arctiſſima eſt, ceterum longa totique Bœotiæ adpoſita, anguſto freto diſtat a litore. - - - Aliquot in ea ſunt oppida, Iſtiæa, Eretria, Pyrrha, Neſos, Oechalia: verum opulentiſſimæ Caryſtos & Chalcis.*

Plinius plura addit oppida, ſed multa in iis everſa: ideoque inter hæc, & quæ ſuperabant, diſtinguit. *Urbibus*, inquit, *clara quondam, Pyrrha, Porthmo, Neſo, Cerintho, Orco, Dio, Aedepſo, Ocha, Oechalia: nunc Chalcide, cujus ex adverſo in continenti Aulis eſt; Geræſto, Eretria, Caryſto, Oritano, Artemiſio, fonte Arethuſa, flumine Lelanto, aquisque calidis, quæ Ellopiæ vocantur, nobilis: notior tamen marmore Caryſtio.* Scylax Caryandenſis pag. 50. τετράπολιν vocat, id eſt, quatuor oppidis conſtantem inſulam. Μετὰ δὲ Ἄνδρον Εὔβοια νῆσος, αὕτη τετράπολις. Εἰσὶ δὲ ἐν αὐτῇ Κάρυςος, Ερετρία καὶ λιμὴν, Χαλκὶς καὶ λιμὴν, Ἑςιαία καὶ λιμήν. *Poſt Andrum eſt Eubœa inſula, in qua urbes quatuor, quæ ſunt hæc: Caryſtus, Eretria cum portu, Heſtiæa cum portu.* Nunc de ſingulis agendum eſt, & primum de promontoriis, & adjacentibus.

Inſulæ Eubœa auſtrale latus duobus continetur promontoriis, *Geræſto* quod Atticam proſpectat, & *Caphareo*, quod Helleſpontum. *Geræſtum*, Γεραιςὸν, Plinius in promontoriis numerat, quem Solinus mutato genere ſequutus eſt. *Cenæo promontorio*, inquit, *vadit in ſeptemtrionem: duobus aliis in meridiem extenditur, quorum Geræſtos ſpectat Atticam; Caphareus prominet in Helleſpontum.* Subjacet oppidum ejusdem nominis cum portu. Plinius: *urbibus clara, nunc Chalcide, Geræſto, Eretria, Caryſto.* Strabo lib. X ineunte: Γεραιςὸς καὶ Πεταλία πρὸς Σούνιον, *Geræſtus & Petalia Sunio opponuntur.* De vicina autem *Petalia* vix alius memoravit, niſi quod Plinius lib. IV. cap. XII. *Petaliæ qua-*

tuor

tuor inſulas primo Euripi introitu ponit, quas oppido Petaliæ obverſas eſſe, non licet dubitare. Sed de his infra. Stephano autem Geræſtus non oppidum, ſed κώμη Εὐβοίας, *vicus Eubœa* eſt Portus enim illuſtrior quam habitationes. Livius lib. XXXI. cap. XLV. *cetera claſſis Geræſtum, nobilem Eubœæ portum, dum a Caryſto Iſſæi redirent, tenuit.* Et Homerus hujus portus mentionem habuit Odyſſ. Γ. verſ. 177.

- - - - - - αἱ δ' μάλ' ὦκα
Ἰχθυόεντα κέλευθα διέδραμον, ἐς δ' Γεραιστὸν
Ἐννύχιαι κατάγοντο.

Hoc eſt: *illæ vero* [naves] *celeriter piſcoſas vias percurrerunt, & ad Geræſtum noctu deductæ ſunt.* Ubi ſcholiaſtes: Γεραιστὸς λιμὴν Εὐβοίας, *Geræſtus portus Eubœæ.*

Alterum hujus lateris promontorium, in ortum magis recedens, Καφαρεὺς, Jonice Καφηρεὺς, *Caphareus*, ſive *Caphereus*, tribus ſyllabis, vocatur, cujus ſitum ſupra Plinius delineavit. Herodotus lib. VIII. cap. VII. *ducentas naves, ne ab hoſte viderentur, miſerunt* κατά τε Καφηρέα, καὶ περὶ Γεραιστὸν ἐς τὸν Εὔριπον, *juxta Capherеum & circa Geræſtum, in Euripum.* Mons periculoſus navigantibus propter vortices, quos facit, & latentes circa eum ſcopulos. Seneca Agamemnone verſ. 558.

Eſt humilis unda, ſcrupeis mendax vadis,
Ubi ſaxa rapidis cluſa vorticibus tegit
Fallax Caphareus.

Et Virgilius Aeneid. lib. XI. verſ. 260.

- - - *Euboicæ cautes, ultorque Caphareus.*

Et Ovidius Triſt. lib. I. eleg. I. verſ. 83.

Quicumque Argolica de claſſe Capharea fugit,
Semper ab Euboicis vela retorquet aquis.

Ac Silius Italicus lib. XIV. verſ. 144.

Euboici non per ſcopulos illiſa Caphareo.
Euripi magis unda furit.

Tertullianus quoque de Anima cap. LII. adjectiva forma: *Vis eſt & illa navigiis, quum longe a Caphareis ſaxis, nullis depugnata turbinibus, nullis quaſſata decumanis, adulante flatu, labente curſu, lætante comitatu, inteſtino repente perculſu cum tota ſecuritate deſidunt.* Stephanus: Καφηρεὺς, ἐπίνειον Εὐβοίας, *Capherеus, navale Eubœæ*, ſed fallitur haud dubie. Omnes enim velut periculoſum locum ac fugiendum deſcribunt: nemo alius ut portum aut navale.

In ſeptemtrione inſulæ extremo *Cenæum*, Κήναιον, promontorium, quod cum Geræſto longitudinem inſulæ dimetitur. Strabo lib. X. ineunte: Παραμήκης ἐστὶν ἡ νῆσος ἐπὶ χιλίους σχεδόν τι καὶ διακοσίους σταδίους ἀπὸ Κηναίου πρὸς Γεραιστόν. *Inſula* [Eubœa] *oblonga eſt, a Cenæo ad Geræſtum porrecta ſtadiis circiter* CIƆCC. Et mox: τὸ μὲν Κήναιόν ἐστι κατὰ Θερμοπύλας,

Cenæ-

Cenæum Thermopylis opponitur. Et Ptolemæus lib. III. cap. XV. Κήναιον ἄκρον, *Cynæum promontorium*, in ſumma inſula poſuit. Plinii de hoc verba ſupra propoſuimus.

Artemiſium eſt promontorium, vel litus, ad quod primum Græcorum cum Xerxe fuit prœlium commiſſum, quod ita etiam Diodorus Siculus in hoc prœlio lib. XI. cap. XII. nominavit. οἱ Ἕλληνες ὥρμουν ἐπ' Ἀρτεμισίῳ τῆς Εὐβοίας, *Græci*, inquit, *ad Artemiſium Eubœæ navigabant.* Corn. Nepos Themiſtocle cap. III. *primum apud Artemiſium inter Eubœam continentemque terram cum claſſiariis regis conflixit.* Ejus neque Strabo, neque Ptolemæus mentionem fecit: utique vero Plutarchus Themiſtoclis Vita pag. 115. Πέμπεται, inquit, μετὰ νεῶν ἐπ' Ἀρτεμίσιον τὰ στενὰ φυλάξων, *Mittitur* [Themiſtocles] *cum navibus ad Artemiſium, ut fauces illas tueatur.* Et interjectis paucis: ἔστι δὲ τῆς Εὐβοίας τὸ Ἀρτεμίσιον ὑπὲρ τὴν Ἑστιαίαν αἰγιαλὸς εἰς βορέαν ἀναπεπταμένος· - - ἔχει δὲ ναὸν οὐ μέγαν Ἀρτέμιδος ἐπίκλησιν Προσηώας, *Artemiſium Eubœa eſt ſupra Heſtiæam in ſeptemtriones expanſum litus. Fanum non magnum habet Dianæ, cognominatæ Proſcoæ*, id eſt Orientalis. An hoc Plinii *Artemiſium* ſit, vehementer dubitamus. Hic enim in oppidis numeravit, quod fortaſſis eſt Ptolemæi Ἀρτέμιδος ἱερὸν, *Dianæ fanum*, in medio litoris, ortum ſpectantis, locatum. Id quod vero Græcorum & Perſarum prœlio nomen dedit, αἰγιαλὸς, *litus* fuit ſecundum Plutarchum; vel una mons a litore procurrens in mare, quemadmodum Suidæ & Harpocrationi Ἀρτεμίσιον ἀκρωτήριον τῆς Εὐβοίας, *promontorium* eſt inſulæ *Eubœæ*. Ptolemæo eſt etiam Λέων ἄκρον, *Leon promontorium*; & Καλὴ ἀκτὴ, *Cale acte* ſeu *Pulchrum litus*; de quibus poſt paullo dicturi ſumus.

Oppidorum, ut rurſus ab auſtrali parte incipiamus, eſt primum *Caryſtus*, Κάρυστος, ut Ptolemæus poſuit, inter Caphareum & Geræſtum. Conſentit Stephanus, qui πρὸς τῷ Μυρτώῳ πελάγει, *ad mare Myrtoum* ſitam eſſe tradidit. Nec Livius abnuit, qui lib. XXXII cap. XVI. ab Andro Eubœam ingreſſos primum ad Caryſtum veniſſe tradit: deinde ad Eretriam. *Hæ*, inquit, *circa Andrum inſulam claſſes conjunctæ, Eubœam inde, exiguo diſtantem freto, trajecerunt. Caryſtiorum primum agros vaſtarunt: deinde ubi Caryſtus, præſidio a Chalcide raptim miſſo, firma viſa eſt, ad Eretriam acceſſerunt.* Pomponius *opulentiſſimam* dixit, ſcilicet marmoris copia, unde columnæ cædebantur. Strabo poſt initium libri X. Κάρυστός ἐστιν ὑπὸ τῷ ὄρει τῇ Ὄχῃ, πλησίον δὲ τὰ Στύρα, καὶ τὸ Μαρμάριον, ἐν ᾧ τὸ λατόμιον τῶν Καρυστίων κιόνων. *Caryſtus ſub monte Ocha ſita eſt: in propinquo Styra, & Marmarium, ubi Caryſtiæ columnæ cædantur.* Marmor illud columnis ponendis in primis commendabatur. Plinius lib. XXXVI. cap. VI. ex Cornelio Nepote tradit, *Mamurram primum totis ædibus nullam niſi e marmore columnam habuiſſe, omnes ſolidas e Caryſtio aut Lunenſi.* Plinius alter lib. V. epiſt. VI. ſect. 36. *Vitem quatuor columellæ Caryſtiæ ſubeunt.* Tibullus lib. III. eleg. III.

Quidve domus prodeſt Phrygiis innixa columnis,
Tænare ſive tuis, ſive Caryſte tuis.

Strabo *Styra*, τὰ Στύρα, oppidum in propinquo locat, ut jam vidimus. Stephanus repetit Strabonis verba, Στύρα πλησίον Καρύστου. Thucydides lib. VII. pag. 524. Χαλκιδεῖς, καὶ Στυρεῖς, καὶ Καρύστιοι, *Chalcidenſes, & Styrenſes, & Caryſtii.* Quod addit Strabo *Marmarium*, non tam lapidicina videtur fuiſſe, quam oppidulum, ſeu vicus, juxta quem marmor cædebatur, quia ipſe a λατομίῳ, ſeu loco cædendi marmoris, diſtinguit. Stephanus: Μαρμάριον πόλις Εὐβοίας, *Marmarium, oppidum Eubœæ.* Caryſtium ergo vocatur illud marmor non a proximo loco, ſed nobiliori. Vetus inſcriptio apud Gruterum pag. 593. num. 8.

HYMENEUS CÆSARIS
SER. THAMYRIANUS A LAPIDICINIS
CARISTIIS FEC. SIBI ET THAMYRONUTRICIO.

Sic Gruterus edidit. At Manutius qui ipſe inſpexit (nam Romæ exſtat) A LAPICIDINIS, Ortograph. pag. 479. quod propius ad genium antiquitatis eſt. De his nihil Ptolemæus habet: proxime autem Caryſtum, Καλὴν ἀκτὴν, *Calen acten*; qua quid indicatum velit, litusne, ut nomen fert, an oppidum, quod ſeries ſuadet, incertum eſt. *Ocha* Plinii ſub monte *Ocha*, juxta quem Caryſtum Strabo poſuit, videtur fuiſſe. *Ocha* autem μέγιςον ὀρῶν, *mons maximus* Euboicorum, a quo & tota inſula *Oche* olim dicta, ut Strabo refert principio libri x.

Antequam ad Eretriam venitur, *Amarynthus*, Ἀμάρυνθος eſt, vicus Eretriæ, ſeptem ſtadiis ab urbe Caryſtum verſus remotus. Strabo lib. x. pag. 308. Ταύτης [Ἐρετρίας] ἐςὶ κώμη Ἀμάρυνθος, ἀφ' ἑπτὰ ςαδίων τοῦ τείχους. *Hujus* [Eretriæ] *pagus eſt Amarynthus, ſeptem ſtadiis a mœnibus.* Stephanus νῆσον Εὐβοίας, *inſulam Eubœæ* vocat manifeſto errore, qui πόλις fortaſſe vel κώμη vel ſimile voluit dicere, immo debuit. Ptolemæus hunc ordinem ſervat a Chalcide ad Caryſtum: *Chalcis*, *Eretria*, *Amarynthus*, *Leon promontorium*, *Cale acte*, *Caryſtus.* Quæ ſi recte ſe ſe habent (nec vero adparet unde impugnentur) ſitus Amarynthi, & eorum quæ utrimque attingunt, non obſcurus eſt. Dianæ heic cultus religioſus erat, atque hinc cognomen divæ. Livius lib. xxxv. cap. XXXVIII. *Sacrum anniverſarium eo forte tempore Eretriæ Amarynthidos Dianæ erat, quod non popularium modo, ſed Caryſtiorum etiam cœtu celebratur.* Et Pauſanias Attic. cap. XXXI. ἔςιν Ἀμάρυνθος ἐν Εὐβοίᾳ. καὶ γὰρ οἱ ταύτῃ τιμῶσιν Ἀμαρυσίαν Ἄρτεμιν, *Amarynthus eſt in Eubœa: ibi Amaryſia Diana colitur.*

Ipſa urbs *Eretria*, Græce Ἐρετρία a Scylace, Strabone, Ptolemæo, Stephano, Polybio ſcribitur: ab Homero metri cauſſa Εἰρετρία, Catalogi verſu 44. de Bœotiæ urbibus:

> Οἱ δ' Εὔβοιαν ἔχον, μένεα πνέοντες, Ἄβαντες,
> Χαλκίδα τ' Εἰρετρίαν τε, πολυςάφυλόν θ' Ἱςίαιαν.
> *Qui autem Eubœam colebant, robora ſpirantes, Abantes,*
> *Et Chalcidem, Eretriamque, abundantemque uvis Iſtiæam.*

Obiter notamus, *Abantes* Homeri eſſe Eubœæ incolas, τοὺς ἀπὸ Εὐβοίας, ut Strabo initio libri. x. & ſcholiaſtes interpretantur, quos οὐ δέ ποτε, nuſquam aliter, aut ab inſula deducto vocabulo, denominavit. Hoc vero nomen ab *Abante* rege eſt, Neptuni, ut fingitur, filio.

Sed ad *Eretriam* revertamur, urbem amplam & pervetuſtam. Strabo poſt principium libri x. Μετὰ τὸ Γεραιςὸν Ἐρετρία πόλις μεγίςη τῆς Εὐβοίας μετὰ Χαλκίδα, *Poſt Geraſtum Eretria eſt, Euboicarum urbium, præter Chalcidem, maxima.* Antiquitatem Homerus jam probavit: quam & ὁ πάλαι ποτὲ γενόμενος πόλεμος Χαλκιδέων καὶ Ἐρετριέων, *vetus illud inter Chalcidenſes & Eretrienſes bellum*, quod Thucydides lib. I. pag. 12. memoravit, confirmat. Maritima erat & probe munita. Livius lib. XXXII. cap. XVI. *L. Quintius juſſit, ut quæ ex ſua claſſe veniſſent naves, Eubœam peterent. Eretria ſumma vi oppugnabatur: nam & trium junctarum claſſium naves omnis generis tormenta machinaſque ad urbium excidia ſecum portabant.* Et arcem habuit, quo, capto muro, oppidani confugerunt. Ornatum & eleganti-

gantiam oſtendunt *ſigna, tabulæ priſcæ artis, ornamentaque ejus generis plura, quam pro urbis magnitudine, aut opibus ceteris inventa.* Oppidani Ερετριεῖς, ut ſupra Thucydides vocavit: Latine *Eretrienſes.* Iterum Livius lib. xxxv. cap. xxxviii. *miſerunt qui orarent Eretrienſes Caryſtiosque.* Everſa a Perſis, in loco proximo fuit inſtaurata, ut Strabo prodit: qui & ſcholam *philoſophorum Eretrienſium* in hac urbe fuiſſe refert.

Quam Mela & Plinius *Oechaliam* memorant, vicina fuit Eretriæ, olim oppidum, deinde in pagum redacta. Strabo pag. 308. ἔςι καὶ ἡ Οἰχαλία κώμη τῆς Ερετρικῆς, λείψανον τῆς ἀναιρεθείσης ὑπὸ Ηρακλέους, *Eſt & Oechalia pagus Eretrienſis agri, reliquiæ oppidi ab Hercule deleti.* Cujus nominis & alia ſunt, in Trachinia, & apud Triccam, & in Arcadia.

Chalcis ſequitur ad Euripum, Græce Χαλκὶς, hodie *Negroponte*, præcipua hujus inſulæ. Strabo ibidem: Νυνὶ μὲν ὁμολογουμένως ἡ Χαλκὶς φέρεται τὰ πρωτεῖα, καὶ μητρόπολις αὕτη λέγεται τῶν Ευβοέων. δευτερεύει δ' ἡ Ερετρία, *Nunc quidem citra controverſiam Chalcis principem dignitatem obtinet, & primaria Eubœæ urbs dicitur: ſecundo loco Eretria eſt.* Plinius lib. iv. cap. xii. *Eubœa urbibus clara quondam - - - - nunc Chalcide, cujus ex adverſo in continenti Aulis eſt.* Et Livius lib. xxxv. cap. xxxvii. *Herodorus trajicere in inſulam Atalantam juſſus, ut inde, quum pedeſtres copias adpropinquare jam Aulidi atque Euripo ſenſiſſet, Chalcidem trajiceret. ipſe ceteras copias nocturnis maxime itineribus, quanta poterat celeritate, Chalcidem ducebat.* Propter ſitus commoditatem & munimentorum robur hæc una ex tribus urbibus eſt, quas rex Philippus, Demetrii filius, πέδας Ελληνικὰς, *compedes Græciæ* adpellaſſe fertur apud Polybium excerpt. lib. xvii. cap. xi. Sunt autem Demetrias, Chalcis, & Corinthus. Oppidani Χαλκιδεῖς, ut ſupra Thucydides dixit: Latine *Chalcidenſes*, ut Livius lib. xliii. cap. vii. ſeq. Tractus hic inſulæ a Geræſto ad Aulidem ſive Chalcidem objectam, Strabo dixit lib. x ineunte τὰ κοῖλα τῆς Εὐβοίας, *Cava Eubœæ*, propter ſitum, quia ibi κολποῦται ἡ παραλία, *ora maritima ſinuatur:* ab Chalcide vero κυρτοῦται πάλιν πρὸς τὴν ἤπειρον, *rurſus curvatur in continentem.*

Supra Chalcidem Ptolemæus ponit Αἰδιψον, *Aedipſum*, quod *Aedepſum* Plinius, Αἰδηψὸν Strabo & Stephanus ſcripſerunt, qui conſenſus haud dubie genuinum nomen nobis prodit. Strabo lib. i. pag. 41. τὰ θερμὰ τὰ ἐν Αἰδηψῷ, *aquæ calidæ in Aedepſo.* Stephanus: Αἰδηψὸς, πόλις Εὐβοίας, *Aedepſus Eubœæ oppidum.*

Inter Aedepſum & extremum inſulæ promontorium, Cenæum, Ptolemæus interpoſuit Αταλάντης νησίον, *Atalantæ Neſium*, tamquam locum in continente, quamvis parva inſula vocetur: quod, & Melæ oppidum *Neſos*, an idem ſit, non poſſumus dijudicare, quamvis non inprobabile nobis videtur. *Atalantes* cognomen ex vicina inſula Euripi eſt, quam ante paullo in *Chalcide* ex Livii lib. xxxv. cap. xxxvii. nominabamus De eadem Thucydides lib. iii. pag. 233. περὶ Αταλάντην τὴν ἐπὶ Λοκροῖς τοῖς Οπουντίοις νῆσον, *circa Atalantem juxta Locros Opuntios inſulam.* Plinius lib. ii. cap. xc. a continente abruptam. Sed de hac poſtea.

Livius in hoc tractu *Oreum* urbem [Ωρεὸν] laudat, ejusque ſitum lib. xxviii. cap. v. ita ponit: *claſſem in Eubœam ad urbem Oreum transmittunt, quæ ab Demetriaco ſinu Chalcidem & Euripum petenti ad lævam prima urbium Eubœæ poſita eſt.* Idem lib. xxxi. cap. xlvi. *Inde conſultari de Oreo oppugnando cœptum. Valida ea civitas & mœnibus, & quia ante fuerat tentata, firmo erat præſidio.* Et paucis interpoſitis: *Oreum diverſi, Romani & rex Attalus, oppugnabant: Romani a maritima arce; regii adverſus vallem inter duas jacentem arces, qua & muro interſepta urbs eſt.* Stephanus: Ωρεὸς πόλις Εὐβοίας. Hæc eadem eſt quæ quondam *Iſtiæa* vel *Heſtiæa* nuncupata fuit. Supra ex Homero in *Eretria* id nomen oſtendimus: etiam ex Pomponii Melæ lib. ii. cap. vii. Non autem diverſas urbes eſſe, Strabonis & Pauſaniæ

 aucto-

auctoritate probamus. Ille lib. x. ſub. initium: Ὠρεῖται ὠνομάσθησαν ὕστερον οἱ Ἱστιαιεῖς καὶ ἡ πόλις ἀντὶ Ἱστιαίας Ὠρεός. *Iſtiæenſes poſtea vocati ſunt Oritæ, & urbs pro Iſtiæa Oreus dicta fuit.* nec vero priſtinum nomen fuit omne abrogatum. Pauſanias Achaic. cap. XXVI. κατ' ἐμὲ ἦσαν ἔτι, οἳ Ὠρεὸν τὴν ἐν Εὐβοίᾳ τῷ ὀνόματι Ἑστιαίαν ἐκάλουν τῷ ἀρχαίῳ. *Adhuc mea ætate fuerunt, qui Oreum in Eubœa veteri vocabulo Heſtiæam adpellarent.* Plinius in iis *Oreum* urbibus numerat, quæ quondam claræ fuerint: ſua ætate deletæ, aut redactæ in pagos. Sed ex jam citatis Pauſaniæ verbis adparet, illius adhuc ætate, forte minus claram, ſuperfuiſſe. De *Cenæo*, quod ſequitur, promontorio ſuper dictum eſt: de *Euripo* in Bœotia, a qua Eubœam abrumpit.

Hactenus de ora, quæ Bœotiam ſpectat, ad fretum, quod *Euripum* vocant, poſita: ſeptemtrionem claudit fretum brevius, proſpiciens in Theſſaliam, ad quod *Artemiſium* eſt promontorium vel litus, de quo ſupra in hujus inſulæ promontoriis dictum eſt. In eodem etiam Δῖον eſt, *Dium*, Ptolemæo ἄκρον, promontorium: Straboni oppidum, ſupra vel ultra Cynæum promontorium, *Dion* nomine, quia coloniam inde deductam Canas Aeolidis tradit. ἐπ' αὐτῷ, inquit, (intellige Κηναίῳ, *Cenæo*,) τὸ Δῖον, - - - ἐκ δὲ τοῦ Δίου Κάναι τῆς Αἰολίδος ἐπῳκίσθησαν, *Supra illud* [Cenæum] *Dium eſt: - - a Dio Canas Aeolidis deducta colonia.* Stephanus quoque oppidum dixit, quamquam mutato genere: Δία, πόλις Θεσσαλίας, Αἰακοῦ κτίσμα. β', Θρᾴκης κατὰ τὸν Ἄθω. γ, Εὐβοίας. *Dia urbs Theſſaliæ Aeaci opus: ſecunda Thraciæ juxta Atho: tertia Eubœæ.* Addit Strabo *Athenas Diades*, Eubœæ oppidum, poſt initium libri x. τὸ Δῖον, καὶ Ἀθῆναι αἱ Διάδες, κτίσμα Ἀθηναίων, ὑπερκείμενον τοῦ ἐπὶ Καῦνον πορθμοῦ. *Dium; & Athenæ Diades, opus Athenienſium, poſitum ſupra fretum quod ad Caunum eſt.* Suſpecta vox Καῦνον Caſaubono, quamquam nihil ipſe definit: Latinus autem interpres *Cenæum*, Κήναιον, ſubſtituit. Stephanus in Ἀθῆναι: Hujus nominis urbs ἕκτη Εὐβοίας, Δίαντος κτίσμα, *ſexta Eubœæ, Diantis opus:* quod ab Ephoro habet. Dias autem ipſi eſt filius Abantis. Poteſt etiam cognomen Διάδες; *Diades*, a Dio eſſe, quaſi Athenæ Dio promontorio & oppido vicinæ.

Latus quod Aegæum mare tangit, minus, quam cetera, notum eſt, & ſi Ptolemæo, qui ſolus aliquid delineavit, habenda fides in oppidis & promontoriis eſt, poſt Dium *Phalaſia* promontorium eſt: deinde Ὠρεός, *Horeus*, forte oppidum: poſt quod Ἀρτέμιδος ἱερόν, *Dianæ fanum*, ſitu diverſum ab Artemiſio. Græcorum pugna adverſus Perſas nobilitato, de quo ſupra dictum eſt: tum demum Κήρινθος, *Cerinthus* paullo notior eſt, quam Strabo ineunte lib. x. dicit ab Ellope, Jonis filio conditam: Plinius in *quondam claris* Eubœæ urbibus numeravit; ſua autem ætate aut non ſuperſtitem, aut minus claram. Homerus Catalog. verſ. 45.

> Κήρινθόν τ' ἔφαλον, Δίου τ' αἰπὺ πτολίεθρον,
> *Cerinthumque maritimam, & Dii altum oppidum.*

Et Apollonius Rhodius lib. I. Argonaut. verſ. 79.

> - - - - - οὐ μὲν ἔμελλε
> *Νοστήσειν Κήρινθον ὑπότροπος,*
> *Non reverſurus erat Cerinthum redux,*

Canthus ſcilicet ex Eubœa miſſus. Deinde Ptolemæus *Budori*, Βουδόρου, fluminis oſtium ponit, quod Χερσόνησος ἄκρα, *Cherſoneſus promontorium* excipit: a quo ipſe Κοῖλα Εὐβοίας, *Cava*

Cava Eubœa, tamquam oppidum locavit, quæ campum eſſe late patentem, a Geræſto ad Chalcidem uſque, ſupra, Strabone auctore, demonſtravimus.

Ex mediterraneis Eubœæ perpauca memoriæ ſunt tradita. *Ellopia*, Ἐλλοπία, ab Ellope, de quo diximus, condita, ἣ τῇ Ὠρείᾳ καλουμένῃ τῆς Ἱστιαιώτιδος πρὸς τῷ Τελεθρίῳ ὄρει, *in Oria Iſtiæenſis regionis ſub monte Telethrio.* Ager autem Iſtæenſis in ſeptemtrione eſt inſulæ, qui δρυμὸν habet, id eſt *ſilvam* juxta locum in quo fuit Ellopia, quæ omnia oſtendunt intus, non in ora illud χωρίον ſive oppidum fuiſſe. Ellopenſes poſtmodum Iſtiæam commigrarunt, a Philiſtida tyranno coacti, poſt Leuctricam pugnam. Hæc ex Strabonis lib x ineunte. Plinius lib. IV. cap. XII. *aquas calidas*, *quæ Ellopiæ vocantur*, commemoravit. Alias autem has eſſe ab iis, quas Strabo in *campo Lelanto* ponit, diverſitas locorum arguit: quia Ellopiæ in ſeptemtrione prope Iſtiæam & Ellopenſium ſedem ſunt: Lelantiæ Strabonis ſupra Chalcidem. Sic enim pag. 308. ait: ὑπέρκειται δὲ τῶν Χαλκιδέων πόλεως τὸ Λήλαντον καλούμενον πεδίον, ἐν ᾧ τούτῳ θερμῶν τε ὑδάτων εἰσὶν ἐκβολαὶ πρὸς θεραπείαν νόσων εὐφυεῖς, οἷς ἐχρήσατο καὶ Σύλλας Κορνήλιος ὁ τῶν Ῥωμαίων ἡγεμών. *Supra Chalcidem ſitus eſt campus Lelantus, in quo aquæ calidæ erumpunt ad ſanandos morbos aptæ, quibus etiam Cornelius Sulla, Romanorum imperator eſt uſus.* Plinius quidem cum aquis ſuis Ellopiis conjungit *flumen Lelantum*, ut videri poſſint eædem eſſe quæ ſunt Straboni in campo Lelanto. Sed verendum eſt, quod etiam in mentem Harduino venit, ne Κάλλαντα ποταμόν, *fluvium Callantem* Strabonis, qui petram, in qua Ellopia erat, præterfluit, cum *Lelanto* campo vel flumine Plinius confuderit: nec ita conjunxit flumen & thermas Plinius, ut uno in loco neceſſe ſit exiſtere; ſed ut alia ſeparanda commiſcet, ita & hæc ipſa verba non incommode dividentur: *Eubœa* - - - fonte Arethuſa, *flumine Lelanto*, *aquisque calidis quæ Ellopiæ vocantur*, *nobilis: notior tamen marmore Caryſtio.*

Antequam ex Euboica provincia decedam, lubet antiqua nomina inſulæ, auctoribus Strabone ac Plinio, adjungere. Ille ineunte libro x. de Eubœa ita: οὐ μόνον Μάκρις ἐκλήθη ἡ νῆσος, ἀλλὰ καὶ Ἀβαντίς. - - - καὶ Ὄχη ἣ ἐκαλεῖτο ἡ νῆσος. καὶ ἔστιν ὁμώνυμον αὐτῇ τὸ μέγιστον τῶν ἐνταῦθα ὀρῶν. Καὶ Ἐλλοπία δ᾽ ὠνομάσθη ἀπὸ Ἔλλοπος τοῦ Ἴωνος, *Non modo Macris vocatur hæc inſula, verum etiam Abantis. Quin & Oche adpellata fuit: quod nomen maximi Euboicorum montium eſt, & Ellopia nominata ab Ellope Jonis filio.* Plinius lib. IV. cap. XII. *Antea vocitata eſt Chalcis, aut Macris, ut Dionyſius & Ephorus tradunt: ut Ariſtides, Macra: ut Callidemus, Chalcis, ære ibi primum reperto: ut Menæchmus, Abantias: ut poetæ vulgo, Aſopis.* Dionyſii, ad quem provocat, verba ſunt Perieg. verſ. 520.

> Εὐρώπης δ᾽ ἤτοι μὲν Ἀβαντιὰς ἔπλετο Μάκρις.
> *Europæ porro Abantias eſt Macris.*

De minoribus inſulis circa Eubœam, quæ ad dextram ſunt, poſtea in Ægæo dicemus: quæ ad ſiniſtram in Euripo, de iis Plinius lib. IV. cap. XII. ſect. 23. *In Euripo Euboico, primo fere introitu, Petaliæ quatuor inſulæ, & in exitu Atalante.* Scopuli videntur illæ *Petaliæ* inſulæ eſſe, quia nullæ ibi notabiles obſervantur. Denominantur a vicino oppido Petalia, de quo ſupra ex Strabonis initio libri x, Γεραιστὸς καὶ Πεταλία πρὸς Σούνιον, *Geræſtum & Petaliam.* Eubœæ oppida, *Sunio*, Atticæ promontorio, obverſa eſſe. De *Atalanta* ſupra memoravimus quum Ptolemæi *Atalantæ Neſion* explicaremus.

CRETA.

Creta, Κρήτη, eſt altera maximarum, quæ ad Græciam ſunt: inſularum, inter Ægæum & Cyrenaicum mare a Peloponneſo pæne uſque ad Aſiæ fines protenſa, latitudine nusquam quinquaginta millia paſſuum excedens, longitudine implens CCLXX millia. Plinius lib. IV. cap. XII. ſect. 20. de ſitu & nominibus: *Creta altero latere ad auſtrum, altero ad ſeptemtrionem verſa, inter ortum occaſumque porrigitur, centum urbium clara fama. - - - Crates primum Aeriam dictam: deinde poſtea Curetin; & Macarôn nonnulli temperie cœli adpellatam exiſtimavere.* MACARÔN, puta inſulam, quod Solinus cap. XI. Græce ſcripſit: *Nonnulli etiam a temperie cæli* Μακάρων νῆσον *adpellatam prodiderunt.*

Promontoria Cretæ ſic Strabo lib. X. pag. 327. deſcripſit: τῶν ἄκρων τὸ μὲν ἑσπέριόν ἐστι τὸ περὶ Φαλάσαρνα, πλάτος ἔχον διακοσίων σταδίων, καὶ εἰς δύο ἀκρωτήρια μεριζόμενον, ὧν τὸ μὲν νότιον καλεῖται Κριοῦ μέτωπον· τὸ δ᾽ ἀρκτικὸν Κίμαρος· τὸ δ᾽ ἑῶον Σαμώνιόν ἐστι, ὑπερπίπτον τοῦ Σουνίου οὐ πολὺ πρὸς ἕω. Senſus eſt, latus occidentale duobus promontoriis contineri, quorum ſeptemtrionale *Cimarus* aliis *Cyamon*; auſtrale *Criu metopon*, quaſi frons arietis: orientale autem *Samonium*, quod paullo longius, quam Sunium in Attica, in ortum ſolis verſus excurrat. De his & inſulæ ſitu ac antiquitatibus præclare Mela lib. II. cap. VII. *Super eas* [Cyclades] *jam in medio mari, ingens & centum quondam urbibus habitata Crete, ad orientem promontorium Samonium, ad occidentem* Κριοῦ μέτωπον *immittit: niſi major eſſet, Cypri ſimilis: multis famigerata fabulis, adventu Europæ, Paſiphaes & Ariadnæ amoribus, Minotauri feritate fatoque, Dædali operibus & fuga, Tali ſtatione atque morte: maxime tamen eo, quod ibi ſepulti Jovis pæne clarum veſtigium ſepulcrum eſt, cui nomen ejus inſculptum eſſe accolæ oſtendunt. - - - Inter colles, quod ibi nutritum Jovem accepimus, fama Idæi montis excellit.* De hoc monte Strabo: ἐν μέσῳ ἐστὶ κατὰ τὸ εὐρυχωρότατον τῆς νήσου τὸ Ἰδαῖον, ὄρος ὑψηλότατον τῶν ἐκεῖ, περιφερὲς δ᾽ ἐν κύκλῳ σταδίων ἑξήκοντα. περιοικεῖται δ᾽ ὑπὸ τῶν ἀρίστων πόλεων. *In medio* [inſulæ] *qua latiſſima eſt, mons eſt Idæus altiſſimus omnium qui in ea ſunt, rotundus ambitu ſtadiorum ſexaginta: circumjacent urbes nobiliſſimæ.* Ab occaſu ſitos *Leucos montes*, Λευκὰ ὄρη, quaſi Albos, memorat, quos dicit altitudine vel Taygetum coæquare. Plinius quatuor recenſet montes hujus inſulæ. *Montes*, inquit, *Cadiſtus, Idæus, Dictynnæus, Corycus.* Poſitio *Idæi* montis jam Strabone indicante innotuit, cui Ptolemæus conſentit, qui Ἴδην, *Idam* vocat, quemadmodum alibi etiam Strabo, & Solinus: *Dictynnæus* & *Cadiſtus* ſunt ex *Leucis*, quos ſupra memoravimus, poſitis ad occaſum inſulæ. Solinus cap. XI. *Albet* [Creta] *jugis montium Dictynnæi & Cadiſti, qui ita excandeſcunt, ut eminus navigantes magis putent nubila.* Dictynnæus ergo non eſt *Dictæus* ſive *Dicte*, in quo recte Strabo Callimachum notavit, qui hymno in Dianam verſ. 199. ὄρος Δικταῖον, *Dictæum montem* a Dictynna nympha denominavit. *Dictæus* enim eſt *Dicte*, ἡ Δίκτη, mons æque Strabonis ac Ptolemæi ſententia in ortiva parte inſulæ: Dictynnæus autem in occidua. Dicæarchus in Creta:

> Ὄρος τε Δικτύναιον ἐπὶ δυσμὰς φέρον,
> *Mons Dictynnæus in occaſum tendens.*

Hic Dianæ ſacer, quæ Dictynna: at Dicte Jovi, cujus antrum æque in fabulis monti Dictæ ac Idæ tribuitur, Virgilius Georg. IV. verſ. 151.

apes

- - - apes
Curetum ſonitus crepitantiaque æra ſequutæ
Dictæo cæli regem pavere ſub antro.

Mons tandem *Corycus*, quem Plinius nominavit, eſt Ptolemæi Κώρυκος ἄκρα, *Corycum promontorium*, in extremo occidente hujus inſulæ. Atque hæc de montibus.

Oppidis ita abundavit Creta, ut centum rotundo numero dicatur habuiſſe. Scylax in Creta: λέγεται εἶναι ἑκατόμπολις, *dicitur centum urbes habere.* Pomponius Mela: *ingens & centum quondam urbibus habitata Crete.* Virgilius Aen. III. verſ. 104.

Creta Jovis magni medio jacet inſula ponto,
Mons Idæus ubi, & gentis cunabula noſtræ:
Centum urbes habitant magnas, uberrima regna.

Et Horatius lib. III. oda XXVII.

Quæ ſimul centum tetigit potentem.
Oppidis Creten.

Plinius quum *oppida ejus inſignia*, ut loquitur, enumeraſſet, viginti circiter in ora, & totidem mediterranea; adjecit: *& aliorum circiter* LX *oppidorum memoria exſtat.* Homerus autem, quamvis in Catalogo verſ. 156. etiam Κρήτην ἑκατόμπολιν, *Cretam centum urbium*, nuncupaſſet, tamen Odyſſ. τ. XC tantummodo verſ. 174.

- - - ἐν δ' ἄνθρωποι
Πολλοὶ, ἀπειρέσιοι, καὶ ἐννήκοντα πόληες.

ſunt in ea [Creta] *homines multi, infiniti & nonaginta urbes.* Scholiaſtæ ajunt, interea decem ab Idomeneo vel Leuco everſas fuiſſe. Sed vix putandum aliquid certi in hoc numero ſtatutum fuiſſe, & Meurſius de Creta cap. v. teſtatur, ſe centum circiter ac viginti in veteribus monimentis obſervaſſe. Nos ducem Ptolemæum ſequuti in πλευρὰς, *latera* oram maritimam diſtribuemus, inde poſtea tranſituri ad mediterranea.

Latus occidentale Ptolemæus coarctat promontoriis *Coryco* & *Criumetopo*: alii, non invito Strabone, uſque ad Capo di Spada, quod *Cyamum* Ptolemæi, *Ciramum* Strabonis eſt, extendunt. Diverſitas inde eſt, quod etiam hodie non uno modo figura inſulæ Cretæ proditur. Nobis *Cyamum* communis terminus ſit occidentalis & ſeptemtrionalis laterum, quod *Cimarum*, Κίμαρον, Strabonis eſſe, non dubitamus, quia loco conveniunt, ex parte etiam litteris ac vocabulo, licet definire non poſſimus, Strabonisne an Ptolemæi ſcriptura, ſilentibus ceteris, ſit præferenda.

Ab illo promontorio proximum Δίκταμνον, *Dictamnum* Ptolemæi eſt, quod corruptum ex *Dictynna* Melæ videtur, cui lib. II. cap. VII. poſt alia Cretæ oppida ſunt *Cydonia*, *Marathuſa*, *Dictynna.* Strabo etiam lib. x. pag. 330. Cydoniam & Dictynnæum fanum conjungit. τῆς μέν τοι, inquit; Κυδωνίας ὄρος ἐστι, ἐν ᾧ ἱερόν ἐστιν οὐ Δικταῖον, ἀλλὰ Δικτύνναιον. Κυδωνία δ' ἐπὶ θαλάττῃ μὲν ἵδρυται, βλέπουσα πρὸς τὴν Λακωνικήν. *Apud Cydoniam mons eſt Tityrus, in quo templum non Dictæum, ſed Dictynnæum. Cydonia autem ad mare ſita eſt,*

eſt, *Laconicam ſpectans.* In qua ora fuit mons ille, ex quo nympha *Britomartis*, Minois amores fugiens εἰς δίκτυα, in piſcatorum *retia* præcipitaſſe ſe fingitur, ut Callimachus hymno in Dianam, & Strabo lib. x. pag. 330. referunt.

Poſt Dictamnum vel Dictynnam Ptolemæo eſt *Pſacum* promontorium, quo loco nunc tabulæ Spachio promontorium referunt: deinde oppidum *Ciſamus*, Κίσαμος πόλις, navale Apteræ. Strabo lib. x. pag. 330. Απτέρας ἐπίνειόν ἐςι Κίσαμος. Plinius in oppidis Cretæ, *Cyſamum*, littera Græca ſcripſit. Sed in Notitia Epiſcopatuum ſcribitur ὁ Κισάμου, *Ciſami epiſcopus.* Hodie Chiſamo.

A Ciſamo proximum eſt promontorium *Corycum*, & forte oppidum ſub eo. Ptolemæus: Κώρυκος ἄκρα καὶ πόλις, *Corycus promontorium & oppidum.* Stephanus: ἔςι καὶ ἀκρωτήριον Κρήτης Κωρυκίη, *eſt quoque promontorium Cretæ Corycia:* oppidi nullam mentionem facit. Plinio *Corycus* inter montes eſt Cretæ, ut ſupra vidimus.

Phalaſarna oppidum excipit, Φαλάσαρνα, Plinio *Phalaſarne.* Memorat Strabo dicto loco: & Polybius Excerpt. Legat. cap. XLV. τὴν Φαλασάρναν ἀφεῖναι, *Phalaſarna excedere.* Plurale eſt ſecundum Scylacem, ἀπὸ Φαλασάρνων, *a Phalaſarnis.* Et Dicæarchus in Creta.

- - - - φασὶ δ' ἐν Κρήτῃ πόλιν
Εἶναι Φαλάσαρνα, κειμένην πρὸς ἥλιον
Δύνοντα, κλειςὸν λιμέν' ἔχουσαν, καὶ ἱερὸν
Αρτέμιδος ἅγιον, καὶ καλεῖσθαι τὴν θεὸν
Δίκτυναν.

Ajunt in Creta urbem eſſe Phalaſarna, ſitam ad ſolem occidentem, portum habentem, qui claudi poſſit; ac Templum Dianæ, & deam illam Dictynnam vocari. Sed ſingulari numero uſi ſunt Polybius & Plinius, ut modo vidimus: etiam Strabo de Polyrrhenis: ἀπέχουσι Φαλασάρνης ςαδίους ἑξήκοντα, *diſtant a Phalaſarna ſtadiis* LX. Inde Ptolemæi ordo χερσόνησον, *Cherſoneſum* ponit, id eſt oppidum in peninſula. Stephanus: Τετάρτη Χεῤῥόνησος κατὰ Κρήτην νῆσον, ἔχουσα πολισμάτιον ὁμώνυμον, *Quarta Cherſoneſus juxta Cretam inſulam eſt, habens oppidum ejuſdem nominis.* Euſtathius Lycti navale dixit: Strabo fanum nymphæ Britomartis habere. Pauſanias Eliac. II. cap. XVI. Philonidem, Olympici certaminis victorem, dicit γένος ἐκ Χεῤῥονήσου τῶν Κρητῶν, *patria ex Cherſoneſo Cretenſium* fuiſſe. Inter hanc & Criumetopon Ptolemæus *Inarchorium*, obſcurum locum poſuit.

Tum *Criumetopon*, Κριοῦ μέτωπον, id eſt, arietis frons, celebre promontorium, claudit latus occidentale. Scylax: Από δὲ Φαλασάρνων Κριοῦ μέτωπον ἐςιν ἀκρωτήριον, *Poſt Phalaſarna eſt Criumetopon promontorium.* Strabonis & Melæ verba ſupra ſunt prolata. Ptolemæi ordo eſt quem poſuimus. Plinius dicto loco: *ad occidentem Criumetopon Cyrenas verſus expellit.* nam limes eſt & terminus inter occidentale latus & auſtrale. Dionyſius Perieg. verſ. 87.

Καὶ Κρήσσης ἄκρης, ἥτ' εἰς ἅλα πουλὺ νένευκε,
Πάρ θ' ἱερὴν Γόρτυνα καὶ ἠπειρῶτιδα Φαιςὸν,
Προπρηνὴς, κριοῦ προσαυγάζουσα κάρηνον.
Τοὔνεκά μιν καὶ Κριοῦ ἐφημίξαντο μέτωπον.

Et Cretenſis promontorii: quod in mare valde prominet, & juxta ſacram Gortynam ac mediterraneam

raneam Phæſtum, præruptum, arietis adſimilans caput: ideoque ipſum vulgo Arietis dixerunt frontem. Licentiæ poetarum condonandum eſt, quod Phæſtum & Gortynam, longius remotas urbes, πὰρ, *iuxta* dicit ſitas eſſe.

Meridiani lateris urbs prima ſecundum Ptolemæum Λισσός, *Liſſus* eſt, quæ *Liſſa*, Λίσσα, ut Voſſius emendat, in Periplo Scylacis. Deinde *Tarbam* ponit, Τάρβα, quæ Meurſio videtur Τάῤῥα, *Tarrha* legenda eſſe, quam Stephanus habet, & oraculi verſus apud Euſebium Præpar. lib. v. cap. xxxi.

> Φαιστῦ καὶ Τάῤῥας ναέται, Δίι τε πολύῤῥυ.
> *Phæſti & Tarrhæ habitatores, & Dii circumflui.*

Præteritis *Pœcilaſio*, obſcuro oppido, & *Hermæa* promontorio, ſequitur Φοινικῦς λιμὴν, *Phœnicûs portus*, ut Ptolemæus vocat, cui Stephanus oppidum adjungit: Φοινικῦς πόλις Κρήτης, *Phœnicûs*, inquit, *oppidum Cretæ.* Ptolemæus autem oppidum portui ab ortu adponit, quod Φοῖνιξ, *Phœnix* vocetur: quo nomine divinus ſcriptor Act. Apoſt. xxvii. comm. 12. ipſum portum adpellat, εἰς Φοίνικα παραχειμάσαι, λιμένα τῆς Κρήτης, βλέποντα κατὰ Λίβα καὶ Χῶρον, *in Phœnice hibernare, portu Cretæ, qui Africum & Caurum ſpectat.* Utroque ergo nomine & oppidum & portus *Phœnicûs* & *Phœnix* adpellabatur.

Poſt fluviorum ſunt oſtia, *Maſſaliæ* & *Electræ*, quibus *Pſychium* oppidum interpoſitum eſt, etiam a Stephano obſervatum: ultra quod *Matalia*, Ματαλία Ptolemæi eſt, de cujus vero nomine nihil certi invenimus. In editis Strabonis libris eſt Μέταλλον, *Metallum:* in MSS. Meurſio teſtante Μάταιον, vel Μάταλον, vel Μάρταλον: quo Plinii *Matium* laudatus Meurſius, & qui ſequuntur, referunt: quod idem mox Plinius contra *Diam* inſulam ponit, quæ ſi Standia eſt, ut multi ſentiunt, id quod poſtea diſcutiemus; utique *Matium* ad ſuperius mare & ſeptemtrionale latus, ejusque medietatem pertinebit. Sed quoquo modo *Metallum* illud Strabonis eſt ſcribendum, navale Gortynæ fuiſſe, cxxx ſtadiis remotum ab illa, eodem auctore indicatum eſt.

Succedit *Leon* promontorium, Græce Λέων, a figura nominatum: & prope illud urbs Λεβὴν Strabonis, Λέβηνα *Lebêna* Ptolemæi, alterum navale Gortyniorum & emporium, clarum Aeſculapii templo. Strabo lib. x. pag. 329. de Gortyna, διέχει τῆς Λιβυκῆς θαλάττης καὶ Λεβῆνος, τοῦ ἐμπορείου αὐτῆς ἐννενήκοντα, *diſtat ab Africo mari & Lebene navali ſuo* xc *ſtadiis.* Plinius *Lebena.* Et ſic Pauſanias Corinth. cap. xxvi. ἐκ τοῦ παρὰ Κυρηναίοις τὸ ἐν Λεβήνῃ τῇ Κρητῶν ἐστὶν Ασκληπιεῖον, *ad Cyrenaici ſimilitudinem factum eſt Aeſculapii templum, quod Lebenæ, Cretenſi urbe, exſtat.* Hinc Λεβηναῖος, *Lebenæus*, poſſeſſivum & gentile nomen. Philoſtratus lib. iv. Vitæ Apollonii cap. xi. ἐπορεύθη ἐς τὸ ἱερὸν τὸ Λεβηναῖον. ἐστι δὲ Ασκληπιοῦ. καὶ ὥσπερ ἡ Ασία ἐς τὸ Πέργαμον, οὕτω ἐς τὸ ἱερὸν τοῦτο ξυνεφοίτα ἡ Κρήτη. *ad fanum Lebenæum ſe contulit, quod eſt Aeſculapii: utque Pergamum Aſia, ita in templum hoc tota Creta confluebat.*

Duo flumina dein occurrunt, quæ in mare Libycum effunduntur; unum eſt *Catarractum*, minus notum; alterum *Lethæum*, a Gortyna metropoli delapſum. Strabo lib. x. pag. 329. διαῤῥεῖ αὐτὴν [Γορτύναν] ὅλην ὁ Ληθαῖος ποταμὸς, *perfluit totam Gortynam amnis Lethæus.* Vibius Sequeſter de Fluminibus: *Lethæus inſula Cretæ, ita dictus, quod Hermione, Veneris filia, Cadmi vtri ibi oblita dicitur.*

Ab hoc proxima urbs *Inatus*, Εἴνατος, ut Stephanus & Heſychius; ſive Ἴνατος, ut Ptolemæus ſcripſit: qui poſt eam ponit Ἱερὰν πέτραν, *Hieram petram*, ſeu Sacrum ſaxum, quem locum plerique putant *Hierapytnam* Strabonis, Plinii, & Stephani eſſe. Videri qui-

quidem poſſet, mediterraneam *Hierapytnam* fuiſſe in Ida monte poſitam, quia Strabo lib. x. pag. 325. dixit: τῆς Ἴδης λόφος πύτνα, ἀφ᾽ οὗ Ἱεραπύτνα ἡ πόλις, *Pytna collis in monte Ida, a quo urbs Hierapytna dicitur.* Verum hæc adpellationem inde habere potuit, quamquam alio loco poſita, quem idem Strabo mox pag. 327. oſtendit ab Libycum mare fuiſſe. ἀπὸ Μινώης, inquit, τῆς Λυκτίων εἰς Ἱεράπυτναν καὶ τὸ Λιβυκὸν πέλαγος. ἐν κόλπῳ δ᾽ ἐστὶν ἡ πόλις, *ab Minoa in Lyctiorum tractu ad Hierapytnam & Libycum mare: urbs ea in ſinu eſt.* Dio Caſſius ſub initium libri XXXVI. vocat τὰ Ἱεράπυδνα, in Notitia Epiſcopatuum inter Cretenſes epiſcopos eſt etiam ὁ Ἱεραπίδνης, mutata & altera littera. Stephanus ait, hanc urbem prius *Cyrbam*, deinde *Pytnam*, item *Camirum*, denique *Hierapytnam* vocatam eſſe.

Tria Ptolemæi in hoc latere auſtrali ſuperſunt explicanda, *Erythræum* promontorium, Ἐρυθραῖον ἄκρον, ſub quo haud dubie poſita urbs *Erythræa*, quam Florus lib. III. cap. VII. inter inſignes Cnoſſum & Cydoniam memoravit. Alterum eſt Ἄμπελος ἄκρα, *Ampelus promontorium.* Plinius dicto loco etiam oppidum ejus nominis habet: *Ampelos*, inquit, *Hierapytna*, *Lebena.* Tandem Ἴτανος πόλις, *Itanus* oppidum eſt Ptolemæi, extremum hujus lateris, prope *Samonium* promontorium: cujus etiam Stephanus meminit: & Herodotus lib. IV. cap. CLI. πέμπουσι ἐς Κρήτην ἀγγέλους, *mittunt in Cretam nuntios*, qui inſulam pererrantes, ἀπίκοντο καὶ ἐς Ἴτανον πόλιν, *venerunt etiam in urbem Itanum.* In hac extrema ora prope Samonium fuit etiam locus a portuum commoditate dictus Καλοὶ λιμένες, *Boni portus*, Act. Apoſt. cap. XXVII. comm. 8. ubi adjicitur, ᾧ ἐγγὺς ἦν πόλις Λασαία, *cui propinquum erat oppidum Laſæa.* Ignota *Laſæa*: & Plinius quidem *Laſum* habet, ſed in mediterraneis. Quum autem heic varient vetuſti codices, Meurſio ſuſpectum id nomen eſt, nec vero ſuppetit, unde genuinum reſtituatur.

Latus orientale duobus promontoriis a Ptolemæo includitur, *Samonio* & *Zephyrio.* Illud Græce Σαμώνιον ἄκρον. Strabo ἑῷον Σαμώνιον, *orientale Samonium* dixit, id eſt in ortum tendens lib. x. pag. 327. Atque ita etiam Mela *Samonium*; Plinius *Sammonium* duplici littera adpellavit. Duplicatio non ſine cauſſa, ſed euphoniæ gratia litteram converſam arguit, quia ex *Salmonium* factum eſt *Sammonium*, quod uſus poſtmodum ſcripſit *Samonium.* Dionyſius verſ. 110.

> Μακρὸν ἐπ᾽ ἀντολίην, Σαλμωνίδος ἄχρι καρήνου,
> Ἥν Κρήτης ἐνέπουσιν ἑώϊον ἔμμεναι ἄκρην.

Longe in ortum, uſque ad Salmonidem promontorium, quod dicunt Cretæ eſſe promontorium orientale. Ex quo adparet, Pauli apoſtoli itinere act. XXVII. ipſum Samonium ſignificari promontorium quum dicitur, ὑπεπλεύσαμεν τὴν Κρήτην κατὰ Σαλμώνην, *infra Cretam navigavimus juxta Salmonem.* Hodie corrupte Capo Salomon adpellatur.

Portus inde eſt *Minoa*, Ptolemæi Μινῶα λιμὴν, ab urbe *Minoa*, quam ſeptemtrionali lateri inpoſuit, caute diſtinguendus. Portum civitas *Camara* excipit, Καμάρα πόλις, quæ etiam *Lato*, Λατὼ, dicta fuit, ut Stephanus ex Xenione refert. Sub Chriſtianis epiſcopalis facta. Notitia eccleſiæ ſeu epiſcopatuum in Creta: ὁ Καμάρας, *Camaræ* epiſcopus.

Sequitur Ὀλοῦς, *Olûs*, quæ prave Ὄλουλις ſcripta a Ptolemæo eſt. Strabo, Scylax, Stephanus, Pauſanias Ὀλοῦς, *Olûs.* Hic etiam obliquo caſu in Bœot. cap. XL. de Dædali operibus, *duo lignea* ἐν Κρήτῃ, *in Creta ſuperſunt*, Βριτόμαρτις ἐν Ὀλοῦντι, καὶ Ἀθηνᾶ παρὰ Κνωσσίοις, *Britomartis* [ſimulacrum] *ad Oluntem; & Minervæ apud Cnoſſios.* Deinde *Cherſoneſus* eſt; & *Zephyrium* promontorium, quo clauditur hoc latus orientale.

Septem-

Septemtrionalis lateris ſecundum Ptolemæi diſpoſitionem oppidum primum eſt *Heracleum*, Ἡράκλειον, quod Strabo lib. x. pag. 328. Cnoſſiorum navale dixit. Ἔχει, inquit, ἐπίνειον τὸ Ἡράκλειον ἡ Κνωσσός. Deinde *Panormus* eſt Ptolemæi, cujus etiam Plinius meminit: & *Apollonia*, quam non omnes codices Ptolemæi habent: quod vero Stephanus ex multis unam Apolloniam ἐν Κρήτῃ πρὸς τῷ Κνωσσῷ, *in Creta juxta Cnoſſum* locat, non dubitamus recte Ptolemæum in hoc loco, ut vulgatum eſt, ſe habere. *Cytæum*, Κυταῖον nunc Ptolemæus ponit, quod etiam Plinii eſt, ſed alio ordine: *Panhormum*, *Cytæum*, *Apollonia*. Dein Δῖον ἄκρον, *Dium* promontorium: ultra quod *Pantomatrium*, Παντομάτριον ejusdem Ptolemæi, & Plinii, & Stephani. Excipit Ῥίθυμνα, *Rhithymna* apud eumdem, quo modo etiam Plinius ſcripſit: ac Stephanus Ριθυμνία, *Rhithymnia*: nunc Retimo, contractiore vocabulo, quæ plurimorum eſt ſententia.

Amphimales ſinus, Ἀμφιμαλῆς κόλπος, Ptolemæi, putatur Golfo della Suda eſſe. Adjacens oppidum nomen dedit, quod Plinio eſt *Amphimalla*; Stephano *Amphimallium* & *Amphimalia*, Ἀμφιμάλλιον & Ἀμφίμαλλα: Dicæarcho Ἀμφιμέλα, quod forte Ἀμφιμάλα eſt legendum.

Interjecto *Drepano* promontorio, Μινώα, *Minoa* urbs eſt Ptolemæi, etiam Stephano ethnicographo ex Peruſino codice a C. V. Jac. Gronovio reddita. Plinius dixit *Minoum*. Opus Minois regis. Inde Πυκνοῦ, *Pycni* fluvii oſtia: & tandem *Cydonia*, Κυδωνία, una ex tribus clariſſimis Cretæ urbibus Strabone judice lib. x. pag. 328. Πόλεις εἰσὶν ἐν τῇ Κρήτῃ πλείους μὲν, μέγισται δ' ἢ καὶ ἐπιφανέσταται τρεῖς, Κνωσσὸς, Γόρτυνα, Κυδωνία, *urbes quidem plures ſunt in Creta, tres autem maximæ clariſſimæque, Cnoſſus, Gortyna, Cydonia.* Florus lib. III. cap. VII. metropolim dixit; quum Metellum ait inſulam vaſtaſſe populo intra caſtella & urbes redacto, *Cnoſſum, & Erythræam, & ut Græci dicere ſolent, urbium matrem Cydoneam.* Cydoneam, ſecunda vocali quaſi ex Κυδώνεια, ut Ptolemæus videtur ſcripſiſſe, in cujus libris corrupte legitur Κυδώνεις, quod nihil eſt in nominibus urbium. Strabo autem & Stephanus Κυδωνία ſine diphthongo. Accedit his Scylax: Κυδωνία καὶ λιμὴν κλειστὸς πρὸς βορέαν, *Cydonia cum portu clauſo, ad boream.* Et Diodorus Siculus lib. v. cap. LXXIX. Κυδωνία ἐν τοῖς πρὸς ἑσπέραν κεκλιμένοις τόποις, *Cydonia in partibus inſulæ ad occaſum vergentibus*; nihilominus in latere ſeptemtrionali. Plinius duabus ſyllabis *Cydon*, quaſi altera forma *Cydonia* ſit ex adjecto nomine, & *urbs* ſubaudienda: Mela, quem is ſequi ſolet, etiam *Cydonia*, ut Græci. Multorum conſenſu, quæ hodie *Canea* eſt, urbs incluta & munita, fuit veterum *Cydonia*. Oppidani *Cydoniatæ*. Livius lib. XXXVII. extremo: *Cydoniatæ bellum adverſus Gortynios Gnoſſiosque gerebant.* Erant etiam Κυδῶνες, *Cydones* ex antiquiſſimis populis Cretæ, qui occidentalem partem inſulæ incolebant, ut Strabo ex Staphylo adfert lib. x. pag. 327. Poſſeſſiva *Cydonius* & *Cydonêus*. Virgilius eclog. x. verſ. 59.

> - - *libet Partho torquere Cydonia cornu*
> *Spicula.*

Et Silius Italicus lib. x. verſ. 261.

> *Ecce Cydonea violatus arundine plantam.*

Cydoniam excipit *Cyamum* promontorium quod communem terminum occidentalis & ſeptemtrionalis laterum ſupra conſtituimus. Plura quidem ſunt Plinio hujus inſulæ mari-

tima, ſed dubiæ poſitionis, quia Ptolemæus prætermiſit, nec aliunde ſedes certior haberi poteſt. Sunt autem *Etêa*, *Pergamum*, *Matium*, *Miletus*, *Hierapolis*.

Ἠτεία, *Etêa* Stephano etiam tamquam Cretæ oppidum commendata, & patria Myſonis unius ex VII Sapientibus Græciæ. Diogenes Laertius Vita ejus: Εὐθύφρων Κρῆτα φησὶν εἶναι. Ἠτείαν γὰρ πόλιν εἶναι Κρήτης. *Euthyphron dicit Cretenſem eſſe. Eteam enim oppidum eſſe Cretæ.*

Plinii *Pergamum*, dictum etiam *Pergamea*. Vellejus principio opuſculi, *Agamemnon, tempeſtate in Cretam inſulam rejectus, tres ibi urbes ſtatuit, duas a patriæ nomine, unam a victoriæ memoria, Mycenas, Tegeam, Pergamum.* Virgilius Aeneæ tribuit lib. III. verſ. 132.

> *Ergo avidus muros optatæ molior urbis,*
> *Pergameamque voco.*

Plutarchus Lycurgo extremo: Timæum & Ariſtoxenum tradere, ἐν Κρήτῃ καταβιώσαντα. καὶ τάφον Ἀριστόξενος αὐτοῦ δείκνυσθαι φησιν ὑπὸ Κρητῶν τῆς Περγαμίας, *in Creta diem obiiſſe: & Ariſtoxenus refert, Cretenſes qui Pergameæ habitant, ſepulcrum ejus oſtendere.* Sita erat, ut Servius ad Virgilii dictum locum notavit, *juxta Cydoniam*, dextrorſum, ſiniſtrorſum, in incerto relinquitur. Juvat Scylax Servium, qui Dictinnæum Dianæ templum, quod prope Cydoniam poſuit Strabo, πρὸς βορέαν ἄνεμον τῆς χώρας Περγαμίας, *ad ſeptemtrionem regionis Pergameæ* conſtituit.

Matium vulgo creditur eſſe *Candia*, urbs princeps hujus inſulæ. Ita Pinetum ſequuti Brietius, Baudrandus, Harduinus, alii. Nituntur Plinii verbis: *contra Matium Dia.* Perſuaſum enim habent, *Diam* inſulam eſſe Standiam, quæ urbi Candiæ objecta eſt: quia Ptolemæus in illo pelago nullam propiorem poſuerit. Addunt quod ſyllabæ poſteriores conveniant, & vocabulum *Standia* pravatum videatur ex εἰς τὴν Δίαν. Nihil hujus in mentem doctiſſimo Meurſio venit, qui ad *Mataliam*, ſupra Libycum mare poſitam, referri poſſe exiſtimat. Sed nec ipſe firmiore argumento nititur, ſi quod eſt in quo nitatur, quod certe nullum attulit, niſi quosdam Strabonis codices pro Μέταλλον, quæ Ptolemæi Matalia cenſetur, habere Μάταιον. Ptolemæus ſub Dia inſula proxime *Cytæum* poſuit, fere in loco Candiæ.

Miletus, Μίλητος, cujus & Homerus Catalogo meminit verſ. 154. quo loco fuerit in ora inſulæ, non adparet. Hanc tradunt matrem eſſe celebrioris Mileti in Caria. Strabo lib. XIV. poſt initium: φησὶ δ' Ἔφορος τὸ πρῶτον κτίσμα εἶναι Κρητικὸν, ὑπὲρ θαλάττης τετειχισμένον, ὅπου νῦν ἡ παλαιὰ Μίλητός ἐστι Σαρπηδόνος ἐκ Μιλήτου τῆς Κρητικῆς ἀγαγόντος οἰκήτορας, καὶ θεμένου τοὔνομα τῇ πόλει τῆς ἐκεῖ πόλεως ἐπώνυμον. *Ephorus narrat Miletum principio a Cretenſibus ad mare fuiſſe conditam, ubi nunc vetus eſt Miletus, Sarpedone e Crentenſi Mileto eo ducente colonos, nomen urbi idem, quod illius erat, imponente.* Et Apollonii Rhodii ſcholiaſtes ad lib. I. verſ. 185. οἱ δέ φασιν, ὑπὸ Σαρπηδόνος τοῦ Διὸς Μίλητον κτισθῆναι ὀνομασθεῖσαν ἀπὸ τῆς ἐν Κρήτῃ. *Quidam dicunt, a Sarpedone, Jovis filio Miletum conditam eſſe, nominatamque ab ea quæ in Creta eſt.*

Tandem *Hierapolis* Cretæ Plinio laudata, memoratur etiam a Stephano, qui in hoc nomine ait: δευτέρα Κρήτης, *ſecunda urbs ejus nominis, in Creta eſt.*

MEDITERRANEA CRETAE.

Ptolemæo auctore mediterraneæ urbes ſunt *Polyrrhenia*, *Apteria*, *Artacina*, *Lappa*, *Subri-*

Subrita, *Eleuthera*, *Gortyna*, *Pannona*, *Gnoſſus*, *Lyctus*. Adduntur plura a Plinio, *Phæſtum*, *Myrina*, *Lycaſtus*, *Rhamnûs*, *Dium*, *Aſum*, *Polorus*, *Rytium*, *Elatos*, *Pharæ*, *Hylopyxos*, *Laſos*, *Eleuthernæ*, *Therapne*, *Marathuſa*, *Cyliſſos*. Accedant ab utroque omiſſa *Elyrus*, *Oaxus*.

Quæ ab occaſu prima eſt Ptolemæi Πολυῤῥηνία, Scylacis Πολύῤῥηνα, *Polyrrhenium* Plinii, cujus cives ſunt Πολυῤῥήνιοι, *Polyrrhenii* Polybio lib. IV. cap. LIII. & LXI.; ſimplici littera apud Stephanum ſcribitur Πολύρην, *Polyren*; nec in nummis duplicatur. Stephanus enim, Πολύρην, πόλις Κρήτης ἀπὸ τοῦ πολλὰ ῥήνεα, τουτέστι πρόβατα ἔχειν, *Polyren oppidum Cretæ, ita dictum quod multas oves habeat.* Nummus Reginæ Suecorum, ab illuſtri Spanhemio productus, ΠΟΛΥΡΗΝΙΩΝ: & clariſſimi Wildii ΠΟΛΥΡΕΝΙΟΝ, *Polyreniorum*: cui ſimilis eſt in theſauro ſereniſſimi Electoris Brandenburgici, quem V. C. Laur. Begerus exhibet Tom. I. pag. 398.

Deindè eſt Ἄπτερα, *Aptera*, cujus navale fuit *Ciſamus*. Strabo lib. X. pag. 330. Απτέρας ἐπίνειόν ἐστι Κίσαμος. Ptolemæus auget ſyllaba, Απτερία ſcribens, ſed tribus ſyllabis Ἄπτερα Strabo, Stephanus, Suidas: Plinius neutro genere *Apteron*, qui male in maritimis ſcripſit, quod navale ejus ſeparatum probat Ciſamus. Sequitur *Artacina* Ptolemæi, quod nomen pravatum videtur Meurſio ex *Hyrtacina*, quia Scylax Ὑρσακίνα, itidem prave Σ pro Τ; Stephanus Ὕρτακος, *Hyrtacus*.

Lappa Ptolemæi etiam ſic vocatur a Dione Caſſio ſub initium libri XXXVI. de Metello: καὶ μετὰ τοῦτο Λαππὰν ἐκ προσβολῆς εἷλε, *poſtea etiam Lappam vi cepit.* Sed prius π ex μ eſt per euphoniam. Stephanus enim, Λάμπη, πόλις Κρήτης, Αγαμέμνονος κτίσμα, *Lampa, urbs Cretæ, Agamemnonis opus.* Et Notitia Epiſcopatuum pluraliter ὁ Λαμπῶν, *Lamparum epiſcopus.* Oppidani apud Polybium ſunt Λαμπαῖοι, *Lampæi*: & inſcriptio vetus, quam Mabillon Muſæo Italico pag. 33. ex lapide Romano deſcriptam dat, ΛΑΜΠΑΙΩΝ Η ΠΟΛΙΣ, *Lampæorum civitas.* Deinde Σούβριτα, *Subrita* Ptolemæi: Tabula Peutingeriana *Subriti*: Notitia Epiſcopatuum, ὁ Σουβρίτου, *Subriti epiſcopus.*

Eleutheræ Ptolemæi, Ελευθέραι: ſingulari numero apud Dionem Caſſium ineunte lib. XXXVI. Ελευθέραν τὴν πόλιν ἐκ προδοσίας ἑλών, *Eleutheram urbem proditione capiens.* Hanc antea *Aoron* dictam tradit Stephanus in Ἄωρος; quamquam hic Ελευθήρα ſcripſerit. Diſcernit Meurſius *Eleutheram* ab *Eleutherna*: Holſtenius ad Stephanum pro eadem urbe habet; cui fidem poſſit facere, quod qui Eleutheram nominent ſive Eleutheras, Ptolemæus, & Notitiarum auctores; Eleuthernam non agnoſcant: & qui hanc habeant, careant nomine Eleutherarum ſive Eleutheræ. Stephanus: Ελευθέρνα πόλις Κρήτης. Scylax: Ελεύθερναι πρὸς βορέαν, *Eleuthernæ ad ſeptemtrionem.* Plinius quoque plurativo *Eleuthernæ*, in mediterraneis. Oppidani Ελευθερναῖοι, *Eleuthernæi*, apud Polybium lib. IV. cap. LIII. Et nummus Reginæ Gothorum ab Spanhemio τῷ πάνυ productus, ΕΛΕΥΘΕΡΝΑΙΩΝ. Addo ex Peutingeriana Tabula, ut ſimul ordo ac ſitus non ſolum hujus ſed aliarum etiam urbium conſtat:

Ciſamos VIIII *Lappa* XXXII *Eleuterna* VIII *Subriti* XXXII *Gortina.* Ipſa *Gortyna*, Γόρτυνα, ſive ut alii ſcribunt, Γόρτυν, *Gortyn*, urbs incluta fuit, aliquando prima, quæ cum Gnoſſo de dignitate certavit. Homeri ætate muris cincta fuit, qui Catalogo veſ. 153. dixit

- - - - Γόρτυνά τε τειχιόεσσαν,
Gortynem etiam muris cinctam.

 poſtea

poſtea πάντα τὸν χρόνον μείνασα ἀτείχιςος, *ſemper immunita fuit*, quod Strabo refert lib. x. pag. 329. nec vero propter id minus clara, utpote quæ Lebene navali, Metallo emporio uſa fuit, ipſa flumine Lethæo adtuſa, a mari Libyco diſtans ſtadiis xc. eodem Strabone obſervante. Euſtathius ad Dionyſii verſum 88 tradit, conditam a Tauro, rege Cretenſium, qui Europam rapuerit. Inde fabula, in qua Lethæi quoque fluminis eſt mentio. Solinus cap. xi. *Gortynam amnis Lethæus præterfluit, quo Europam tauri dorſo Gortynii ferunt vectitatam.* Nomen duplicis formæ eſt, *Gortyn* & *Gortyna.* Euſtathius loco prædicto: Ὅτι ἡ Γόρτην καὶ Γόρτυνα λέγεται τρισυλλάβως, καὶ τὸ μὲν κλίνεται Γόρτυνος, τὸ δὲ Γορτύνης. *Dicitur Gortyn, & Gortyna tribus ſyllabis: illud flectitur Gortynis; hoc, Gortynæ.* Homerus, Dionyſius, Strabo duabus ſyllabis: tribus Scylax & Ptolemæus dixerunt. Et Lucanus lib. iii. verſ. 186.

> - - *nec Eois pejor Gortyna ſagittis.*

Pannona Ptolemæi ignota eſt: *Cnoſſus*, ſeu *Cnoſus*, Κνωσσὸς ſive Κνωσὸς, omne punctum fert. Aliquando *Cæratus* dicta fuit a flumine præterlabente ejusdem nominis. Callimachus hymno in Dianam verſ. 44.

> Χαῖρε δὲ Καίρατος ποταμὸς μέγα, - - -
> *Lætabatur Cæratus fluvius vehementer.*

Scholiaſtes ibi: Καίρατος ποταμὸς Κρήτης, καὶ πόλις ἡ Καίρατος οὕτω λεγομένη, *Cæratus fluvius Cretæ, & urbs eodem nomine dicta.* Strabo lib. x. pag. 328. ἐκαλεῖτο ἡ Κνωσσὸς Καίρατος πρότερον, ὁμώνυμος τῷ παραῤῥέοντι ποταμῷ, *Cnoſſus prius vocata Cæratus, eodem nomine quo fluvius præterlabens.* Heic ſepulcrum Jovis fuiſſe traditur. Lactantius lib. i. cap. xi. *Sepulcrum ejus* [Jovis] *eſt in Creta, in oppido Cnoſſo.* Heic & *Labyrinthus* fuit. Pauſanias Attic. cap. xxvii. τὸν ἐν Κνωσσῷ Λαβύρινθον οἰκῆσαι, *Labyrinthum inhabitare qui in Cnoſſo eſt.* Auguſtana Tabula Cnoſon xxiii millibus a Gortyna in ortum verſus protulit. Potentiam civitatis & bella Polybius lib. iv. cap. liv. deſcripſit. Navali uſa Heracleo. Strabo pag. 328. ἔχει ἐπίνειον τὸ Ἡράκλειον ἡ Κνωσσὸς, *Cnoſſus navale habet Heracleum.* Minois regia fuit, antiquiſſimi regis. Euſtathius ad Dionyſii verſ. 501. Κνωσσὸς, βασίλειον Μίνωος. Gentile & poſſeſſivum Κνώσσιος, *Cnoſſius.* Vide Polybium dicto loco: & Virgilii *Cnoſſia regna* Aen. iii. verſ. 115. & *Cnoſſia ſtella coronæ* Georg. i. verſ. 222. Sic ſcribo quia Græci κνωσσὸς per κ; quod præſtat quam γ, quod in multis libris Latinorum eſt. At *Cnoſus* etiam Tabula Peutingeri Auguſtana. Per c & ſimplex s. Wildii Tab. vi. ΚΝΩΣΩΝ. nam *Cnoſus* & *Cnoſius* derivatum nomen. Lucanus lib. iii. verſ. 185.

> *Creta vetus populis, Cnoſaſque agitare pharetras*
> *Docta.*

Et Harduini, ΚΝΩΣΙΕΩΝ, etiam Σ ſimplo.

Lyctus, Λύκτος, Ptolemæi ultima mediterranearum. Sic & Strabo ſcripſit, & Scylax atque Stephanus: at Λύττος, *Lyttus*, Homerus Strabone teſte (noſtri libri Λύκτον habent) & Polybius, & nummus Triſtani præ ſe ferens ΛΥΤΤΙΩΝ Η ΠΟΛΙΣ, *Lyttiorum civitas.* Polybii hæc ſunt lib. iv. cap. liii. Λύττος ἡ Λακεδαιμονίων μὲν ἄποικος οὖσα καὶ συγγενὴς, ἀρχαιοτάτη δὲ τῶν κατὰ Κρήτην πόλεων, ἄνδρας δ' ὁμολογουμένως ἀρίστους ἀεὶ τρέφουσα Κρη-

Κρηταιέων, *Lyttus Lacædemoniorum colonia erat, & cognatione illi juncta, omnium Cretæ urbium antiquiſſima, civium educatrix, qui ſine controverſia ceteris Cretenſibus ſemper præſtabant.* Lytto vero a Cnoſſiis deleta, in Lampæorum civitatem conceſſerunt Lyttii.

Ex additis Plinii præcipua eſt *Phæſtus* ſive *Phæſtum:* illa plurium forma; hæc Plinii. Stephanus: Φαιστός, πόλις Κρήτης, ὀξυτόνως. *Phæſtus urbs Cretæ, accentu in ultima.* Scylax: πρὸς Νότον Φαιστὸς, *in meridiem Phæſtus vergit.* Diodorus Siculus lib. v. cap. LXXIX. Φαιστὸν δ' ἐπὶ θαλάσσης, ἐστραμμένην ἐπὶ μεσημβρίαν, *Phæſtum autem* [Minos condidit] *ſuper mare, converſam in auſtrum.* nec vero mare attigit, ſed XX ſtadiis ab illo diſtabat, LX a Gortyna, XL a Metallo navali, auctore Strabone. Quod etiam Dionyſius confirmat verſ. 88.

> Πάρ θ' ἱερὴν Γόρτυνα, καὶ ἠπειρώτιδα Φαιστὸν,
> *Juxta ſacram Gortynem, & mediterraneam Phæſtum.*

Deinde *Lycaſtus* eſt. Stephanus Λύκαστος, πόλις Κρήτης. *Lycaſtus, urbs Cretæ.* nec vero auctorem laudat niſi Homerum, qui Catal. verſ. 154.

> Λύκτον, Μίλητόν τε, καὶ ἀργινόεντα Λύκαστον,
> *Lyctum, & Miletum, & albicantem Lycaſtum.*

ἀργινόεντα, id eſt λευκόγειον, alba terra præditam. Homerum Mela reſpexit, Melam Plinius. Olim enim everſæ erant tam Miletus quam Lycaſtus, illius agrum Lyttiis, hujus Cnoſſiis occupantibus, quod Strabo lib. x. pag. 330. adnotavit. Unde de ſitu quodammodo judicari poteſt. *Myrina* ſuſpecta Meurſio: qui *Mycenæ* ſuſpicatur ſcriptum ſuiſſe. De *Dio* ſupra ex oraculo, *Aſum*, Stephani Ἄσος, πολύχνιον, *Aſus oppidulum.* nihil notum præterea. *Rhytium*, Ῥύτιον, ex Homero eſt, dicto loco, verſ. 155.

> Φαιστόν τε, Ῥύτιόν τε, πόλεις εὖ ναιεταώσας
> *Phæſtum & Rhytium, urbes bene habitatas.*

De *Laſo* & *Eleuthernis* ſupra dictum: *Pharæ* ſoli Stephano, *Holopyxos* vix alii quam Melæ comprobata. *Therapnas* idem Mela inter urbes notiſſimas cenſuit una cum *Marathuſa*, & *Holopyxo*, jam dicta. *Cyliſſos* ex Solino reſtituta in Plinianum contextum, varie antehac lecta.

Elyrum addimus, quæ Harduino videtur Plinii *Pyloros* eſſe, monſtroſe vitiata. Stephanus Ἔλυρος, πόλις Κρήτης, *Elyrus, Cretæ oppidum.* Pauſanias in Phoc. cap. XVI. ἔστι ἐν τοῖς Κρητικοῖς ὄρεσι καὶ κατ' ἐμὲ ἔτι Ἔλυρος πόλις, *Eſt in montanis Cretæ, etiam adhuc mea ætate oppidum Elyrus.* Exſtat in theſauro Brandenburgico inſcriptus nummus ΕΛΥΡΙ, id eſt Ἐλυρίων. quem hujus civitatis eſſe, quum ignota ſit Elyrus alia, non dubitatur. Harduinus plene ſcriptum adfert ΕΛΥΡΙΩΝ. Navale Elyriorum dictum *Syia.* Stephanus: Συία πόλις μικρὰ Κρήτης, ἐπίνειον οὖσα τῆς Ἐλύρου, *Syia oppidulum Cretæ, navale Elyri.*

Oaxus, Ὄαξος, Herodoti lib. IV. cap. CLIV. & Stephani, ad fluvium cognominem, de quo Virgilius eclog. I.

> - - - *rapidum Cretæ veniemus Oaxem.*

Scio

Scio *Cretam* nonnullos non inſulam, ſed neſcio quam terram albicantem interpretari: quod vero Herodotus tradit τῆς Κρήτης Ὀαξὸν πόλιν, *Cretæ inſulæ urbem Oaxum*, Etearchi regiam; idemque Stephanus repetit, Ὄαξος πόλις Κρήτης, Ἐλευθέρας οὐ πόρρω, *Oaxus urbs Cretæ, non longe ab Eleuthera:* ejusque conditorem *Oaxem*, Apollinis filium, ex Philiſthene Servius ad eclogam nominat: & Apollonius Rhodius lib. I. verſ. 1131. in Creta γαίης Οἰαξίδος mentionem facit, quam Varro ibidem apud Servium *tellurem Oaxida* vertit, quis dubitabit etiam flumen ejus regionis eodem nomine fuiſſe, præſertim Virgilio adfirmante, comprobante Vibio Sequeſtro? Hic enim de Fluminibus: *Oaxes Cretæ, a quo & civitas Oaxia. Varro hoc docet.*

Ραῦκος, *Raucus*, Stephani, πόλις ἐν μεσογείῳ τῆς Κρήτης, *oppidum Cretæ mediterraneum.* Prope Cnoſſum fuiſſe & Lyttum, ex Polybii Legation. cap. XLV. conſtat, ubi Cnoſſiis ademta pars agri alia Ραυκίοις, *Rauciis*, alia Λυκτίοις, *Lyctiis* ſive Lyttiis attributa dicitur.

Praſus, Πραῖσος, quoque urbs Cretæ. Sic Stephanus diphthongo ſcribit, & Herodotus lib. VII. cap. CLXXI. ac Athenæus lib. IX. cap. IV. oppidanos Πραισίους, *Præſios* vocant. Strabo autem ſcripſit Πράσος & Πράσιοι, quem ideo corrigendum Meurſius cenſet. Situm lib. X. pag. 329. deſcribit, quod Praſii ὅμοροι, *finitimi* ſint Lebeniis; LX ſtadiis a mari, CLXXX a Gortyna: & mox, inter Samonium & Cherſoneſum dicit poſitam, prope *Dictam* montem, a quo & templum *Dictæi* Jovis habeant.

Tegea, Τεγέα ἐν Κρήτῃ, Agamemnonis opus, ſolis auctoribus Paterculo cap. I & Stephano innoteſcit: itidem *Mycenæ*, ſolo fere Vellejo. Vide ſupra in *Pergamum.*

Prope Cnoſſum erant Θεναὶ, *Thenæ*, ut ex Stephano in Ὀμφάλιον adparet, quem locum dicit πλησίον Θενῶν καὶ Κνωσοῦ, *prope Thenas & Cnoſſum eſſe:* clarius ex Callimachi hymno in Jovem verſ. 43.

- - - Θεναὶ δ' ἔσαν ἐγγύθι Κνωσοῦ,
Thenæ vero erant prope Cnoſſum.

Ubi ſcholiaſtes: Θεναὶ πόλις καὶ ἄλσος, *Thenæ oppidum & lucus.* Nummus ab Holſtenio ad Stephanum productus: ΘΕΝΕΩΝ. Unde corrigendus Stephanus alio proprioque loco, quo editum eſt, Θενναὶ πόλις Κρήτης, littera perperam duplicata.

Arcades quoque & *Arcadia* nomen oppidi in Creta. Stephanus: Ἀρκάδες πόλις Κρήτης, *Arcades oppidum Cretæ.* Peutingeri tabula, *Arcade*, ubi iter in ortum ſolis tendens ita ſe habet:

Cnoſo XVI. *Cherſoneſo* XVI. *Licium* XVI. *Arcade.*

Inde *Blennam* fertur, hinc *Hiera*; quæ videtur Hierapytna eſſe. Dicitur etiam *Arcadia.* Seneca lib. III. Quæſt. nat. cap. XI. *Idem* [Theophraſtus] *ait, circa Arcadiam, quæ urbs in Creta inſula fuit, fontes & lacus ſubſtitiſſe, quia deſierit coli terra, diruta urbe: poſtea vero quam cultores receperit, aquas quoque recepiſſe.* Et Plinius de eadem re lib. XXXI. cap. IV. *Proditur certe in Creta expugnato oppido, quod vocabatur Arcadia, ceſſaſſe fontes amnesque, qui in eo ſitu multi erant: rurſus condito poſt ſex annos emerſiſſe, uti quoque cœpiſſent partes coli.* Notitia Eccleſiæ in Creta: ὁ Ἀρκαδίας, *Arcadiæ* epiſcopus. Oppidani quoque *Arcades* dicti. Polybius lib. IV. cap. LIII. *Polyrhenii, Cereatæ, Lampæi*, πρὸς δὲ τούτοις Ὦριοι μετ' Ἀρκάδων, *item Orii cum Arcadibus, a Cnoſſiorum amicitia ad Lyttiorum ſocietatem* ὁμοθυμαδὸν, *com-*

communi conſilio deficiunt. Ex his populis ignoti ſunt *Orii* & *Cereatæ*: ſic Meurſius ſcribi vult; editum Κερέται, *Ceretæ.* Corrigit etiam Suidam in Ριανός, ubi Κεραίτης ſcribitur. Sed æque hoc incertum, Βήνη, *Bena* oppidum Cretæ, quod ibidem Suidas nominat, obſcurum.

Hæc de mediterraneis:- litorale unum addimus, cujus certam neſcimus poſitionem. *Amniſus* eſt; Græce Αμνισός. Stephanus chorographus: Αμνισὸς, πόλις Κρήτης *Amniſus oppidum Cretæ.* Fuit ad *Amniſi* amnis oſtium, quod inde elucet, quia Strabo lib. x. pag. 328. ait, Minoem regem uſum eſſe ἐπινείῳ τῷ Αμνισῷ, *navali Amniſo*, oppido an fluvio? flumen articuli videtur genus notare: oppidum, quæ ſequuntur, ὅπου τὸ τῆς Εἰλειθυίας ἱερὸν, *ubi Lucinæ ſanum eſt.* Sed navale oppidum & oſtium requirit. Homerus Odyſſ. τ verſ. 188.

Στῆσε δ' ἐν Αμνισῷ, ὅθι τε σπέος Εἰλειθυίης
Ἐν λιμέσι χαλεποῖσι.

Statuit in Amniſo, ubi ſpelunca Lucinæ, in portubus difficilibus. Scholiaſtes ibi: Αμνισὸς πόλις καὶ ποταμὸς Κρήτης, *Amniſus oppidum & fluvius Cretæ.* Pauſanias Atticis cap. XVIII. Κρῆτες τῆς χώρας τῆς Κνωσίας ἐν Αμνισῷ γενέσθαι νομίζουσιν Εἰλήθυιαν, *Cretenſes Cnoſiæ regionis credunt Lucinam Amniſi natam eſſe.* Non longius ergo a Cnoſo fuit, Minois regia, qui illo navali uſus eſt. De flumine Apollonius lib. III. verſ. 875.

Οἵη δ' λιαροῖσιν ἐφ' ὕδασιν παρθενίοιο
Ηὲ καὶ Αμνισοῖο λοεσσαμένη ποταμοῖο,
Qualis limpidis aquis Parthenii
Aut etiam Amniſi lota fluvii Diana.

INSULAE MINORES
CIRCA CRETAM.

Circumjacent Cretam parvæ inſulæ, quas magno numero Plinius recenſet: aliquæ tamen verius ſcopuli quam inſulæ. Sic autem ille: *Reliquæ* [inſulæ] *circa eam* [Cretam] *ante Peloponneſum duæ Coricæ, totidem Mylæ, & latere ſeptemtrionali, dextra Cretam habenti, contra Cydoniam Leuce, & duæ Budroæ: contra Matium Dia. Contra Itanum promontorium Oniſia, Leuce: contra Hierapytnam, Chryſa, Gaudos. Eodem tractu Ophiuſſa, Butoa, Aradus: circumvectisque Criumetopon tres Muſagoros adpellatæ. Ante Sammonium promontorium Phoce Platiæ, Sirnides, Naulochos, Armendon, Zephyre.*

Primæ ex hiſce, *Coricæ*, *Mylæ*, ignotæ ceteris geographis, quod argumento eſt, ſcopulos verius eſſe quam inſulas. Quæ ante Cydoniam eſt *Leuce* nunc eſt Scoglio di S. Theodoro, ſive Fortreſſa di S. Theodoro: arcem enim munitiſſimam habere dicitur. *Budroæ* (ſic in MSS. non *Budoræ*) Harduino videntur Turluri nunc vocitari. Contra Matium *Dia*, omnium conſenſu nunc eſt *Standia*, Candiæ urbi oppoſita, ut ſupra in *Matio* declaratum eſt. Et Ptolemæo Δία, *Dia* eo ſitu eſt, ubi nunc Standia; & vocabuli poſterior pars *dia*, ipſum nomen antiquum refert.

Contra Itanum promontorium, hodie Capo Xacoro; eique ſubjectum oppidum, *Oniſia*, quæ videtur Cnſoniſi eſſe: altera *Leuce* adjecta, quod jam nomen ferat, incognitum.

Contra Hierapytnam, *Chryſa*, *Gaudos*. Utramque etiam Mela lib. II. cap. VII. nominavit. Major hodie Gaiderogniſſa vocatur: minorem, cui *Gaudos* nomen eſt, Harduinus putat Claudum Ptolemæi eſſe, ſed hoc pugnat cum poſitu Ptolemæi; etiam cum itinere Pauli apoſtoli Act. XXVII. *Ophiuſſa*, *Butoa* in hoc tractu minus ſunt cognitæ. *Aradus*, in MSS. *Aranus*, ex Stephani ethnicographia eſt, cui Ἄραδος τρίτη, Κρήτης, *tertia Aradus ad Cretam eſt*.

Contra Criumetopon *tres Muſagores*, ut Harduinus edidit: Mela autem, tam Voſſii quam Gronovii editione, *quas Muſagoros numero tres uno tamen vocabulo adpellant*. Quænam ſint illæ tres, non facile diſcerni poteſt, quia dixit *circumvectis Criumetopon* obvias eſſe, nec vero declarat longius, brevius ab illo abſint; ad dextramne an ſiniſtram poſitæ; in auſtrum, an ſeptemtrionem, an alio vergant.

Ante Sammonium quas plures narrat Plinius, ex iis *Zephyre* ſic etiam Melæ nominata: *Naulochos* autem Plinii ſuſpecta ideo poteſt eſſe, quia Mela, a quo ſine dubio accepit, habet *Naumachos*, etiam in MSS. Præfert tamen Iſaacus Voſſius lectionem Plinianam. *Phoce* nominata etiam in Antonini maritimo Itinerario ſub finem. *Platiæ* quæ ſint, incertum eſt. Inferius paullo quum Cyclades expoſuit, *Plateam* unam memorat: Stephanus πλάτειαν, *Plateam*, Herodotus IV. cap. CLI. Πλάταιαν, *Plataam*, ſed uterque Libyæ inſulam vocat, a Creta longius remotam. Tabula Peutingeriana, ad orientalem partem Cretæ duas inſulas habet, quarum alteri adſcriptum *Dioniſa*, alteri *Dionis*. ſine dubio ſcripturæ forma breviata. Hæ ſunt illæ inſulæ *Dionyſiades* dictæ, de quibus Diodorus Siculus lib. V. cap. LXXV. memorat, Cretenſes inde probare velle, apud ſe Bacchum natum eſſe, ὅτι περὶ τὴν Κρήτην δύο νήσους κτίσας ἐπὶ τῶν καλουμένων διδύμων κόλπων, Διονυσιάδας ἀφ' ἑαυτοῦ προσηγόρευσε, *quod prope Cretam duas inſulas in gemellis, quos vocant, ſinubus excoluerit, easque de nomine ſuo Dionyſiades adpellarit.*

Ptolemæus *Letoam* addit, Λητώαν, a meridie adpoſitam Cretæ: & Κλαῦδον, ἐν ᾗ πόλις, *Claudum, in qua oppidum*, ad extremitatem qua latera, auſtrinum & occidentale conjunguntur. Hæc Κλαύδη, *Claude* eſt ſacro ſcriptori, Act. XXVII, 16. ad quam, Phœnicem portum tempeſtatibus prætervecti, eatenus ſunt perlati, qui apoſtolum vehebant, ut vix ſcapham potuerint abripere. Sub Chriſtianis epiſcopum habuit, qui notitia eccleſiæ ὁ νήσου Κλαύδου, *inſulæ Claudi* epiſcopus vocatur.

Hæ, quas enarravimus, propiores ſunt; longius paullo a Creta remotæ, neque minus vero in Cretico mari poſitæ, ſunt primum ΑΣΤΥΠΑΛΑΙΑ, ſupra orientalem Cretæ partem. Plinius lib. IV. cap. XII. *Aſtypalæa liberæ civitatis*. Strabo extremo X. ἐν τῷ Καρπαθίῳ εἰσὶ πολλαὶ τῶν Σποράδων μεταξὺ τῆς Κῶ μάλιστα, καὶ Ῥόδου, καὶ Κρήτης. ὧν εἰσιν Ἀστυπάλαιά τε καὶ Τῆλος καὶ Χαλκία, καὶ ἃς Ὅμηρος ὀνομάζει ἐν τῷ καταλόγῳ. *In Carpathio mari multæ Sporadum inſularum inter Con, Rhodum & Cretam: quarum ſunt Aſtypalæa, & Telus, & Chalcia, & quas Homerus in catalogo nominat.* Mela lib. II. cap. VII. de Creta: *Juxta eſt Aſtypalæa, Naumachos, Zephyre, Chryſe.*

Quas Strabo conjunxit cum Aſtypalæa *Telon* & *Chalciam*, etiam a Plinio memoratas; non errat qui ad Aſiam referre malit, quia ab ortu adjacent Aſtypalææ. Inter hanc & Con eſt *Niſyros*, præcipua ex Homericis, ad quas Strabo modo provocabat. Verba ſunt Catalogo, verſ. 183.

> Οἳ δ' ἄρα Νίσυρόν τ' εἶχον, Κράπαθόν τε, Κάσον τε
> *Qui vero Niſyrum colebant, Crapathumque & Caſum.*

Carpa-

Carpathus autem (hæc enim eſt illa metatheſi poetica *Crapathus*) & Caſos ad Aſiæ oram pertinent. Strabo extremo x. Νίσυρος πρὸς ἄρκτον μὲν ἐστι Τήλου, *Niſyrus ad ſeptemtrionem Teli ſita eſt.* Et poſt paullo: φασὶ δὲ τὴν Νίσυρον ἀπόθραυσμα εἶναι τῆς Κῶ, *Ajunt Niſyrum fragmentum eſſe ab inſula Co avulſam.*

Proxima eſt CALYMNA ſive ut Mela habet, *Calymnia:* Stephanus utramque formam propoſuit: Strabo autem extremo x. Καλύμνα, *Calymna*, tribus ſyllabis. Dicitur eadem etiam *Calydna.* Quod vero *Calydnas* Homerus & Lycophron plurativo numero ſeu tamquam plures nominant, putant nonnulli, quod Strabo tradit, Homerum ipſas Sporadas νήσους Καλύδνας, *inſulas Calydnas* verſ. 184. adpellaſſe: addit vero Euſtathius ad Dionyſ. verſ. 530. ὧν μία ἰδίως Καλύδνα καλεῖται, *earum una proprie Calydna vocatur.* Idem dicit μέλι Καλύδνιον, *mel Calydnium* eſſe ipſum Καλύμνιον, *Calymnium*, a Stephano laudatum, quod argumento eſt *Calydnam* & *Calymnam* eamdem eſſe inſulam. At Plinius diſtinguit. Is vero plures diſtinguit non diſtinguendas, ideoque juſte a Voſſio notatus ad Melam pag. 213. in hoc ipſo hujus inſulæ argumento. Ovidius Metam. VIII. verſ. 222. in Icari fabula:

Dextra Lebinthos erant fœcundaque melle Calymne.

LEBINTHUS ergo propinqua Calymnæ: Strabo Λέβινθος, quam cum Leria conjungit: Plinius *Lebinthus*, *Leros*, *Cinara.* Pomponius Mela: *Niſyros*, *Lebinthos*, *Calymnia.*

ANAPHE in occaſum inde recedit, prope Theram, Cyrenarum matrem. Callimachi fragmentum apud Strabonem lib. x. pag. 333.

Αἰγλήτην Ἀνάφην τε Λακωνίδι γείτονα Θήρᾳ.
Aegleten & Anaphen, Spartanæ vicinam Theræ.

Adde plura poſt paullo in *Thera.* Plinius: Sequuntur *Lea*, *Aſcania*, *Anaphe*, *Hippuris.* De prioribus nihil notum: de *Anaphe* jam dictum: *Hippurim* a Mela habet, qui lib. II. cap. VII. *Gyaros*, *Hippuris*, *Donyſa.* Apollonius lib. v. verſ. 1712.

- - ὀλίγης Ἱππουρίδος ἀντία νήσου
ex adverſo parvæ inſulæ Hippuridis.

Ubi ſcholiaſtes: νῆσος ἡ Ἱππουρὶς πλησίον Θήρας, *inſula Hippuris vicina Theræ.*

THERA autem, Θήρα, ut Strabo tradit: ἡ τῶν Κυρηναίων μητρόπολις, ἄποικος Λακεδαιμονίων. καὶ πλησίον ταύτης Ἀνάφη, ἐν ᾗ τὸ τοῦ Αἰγλήτου Ἀπόλλωνος ἱερόν, *Thera Cyrenæorum metropolis, Lacedæmoniorum colonia: & vicina huic Anaphe, in qua Aegletæ Apollinis eſt templum.* Et mox idem: πλησίον αὐτῆς [Θήρας ἥ τε Ἀνάφη καὶ Θηρασία, *prope Theram ſunt Anaphe & Theraſia.* Hæ ſunt illæ inſulæ, de quibus memoriæ proditum, aliquando non fuiſſe: poſt demum, & quaſdam in conſpectu hominum, emerſiſſe. Plinius lib. II. cap. LXXXVII. *Claræ jam pridem inſulæ Delos & Rhodos, memoriæ produntur enatæ. Poſtea minores, ultra Melon Anaphe: - - - inter Cycladas Olympiadis* CXXXV. *anno quarto Thera & Theraſia. Inter eaſdem poſt annos* CXXX. *Hiera, eademque Automate. Et ab duobus ſtadiis poſt annos* CX *in noſtro ævo M. Junio Silano, L. Balbo* COSS. *a. d.* VIII *idus Julias, Thia.* Et Seneca lib. VI. Quæſt. Nat. cap. XXI. *Tunc demum impetum* [aquæ] *ſumunt, quum illas agit flatus: qui poteſt diſſipare magna ſpatia terrarum, & novos montes ſubrectos extollere, & inſulas, non ante viſas, in medio mari ponere. Theren, & Theraſiam, & hanc*

noſtræ ætatis inſulam ſpectantibus nobis in Aegæo mari enatam, quis dubitat quin in lucem ſpiritus vexerit. Ex his ſatis de *Thia* & *Hiera*, novis inſulis enatis conſtare poteſt.

MARE MYRTOUM.

Myrtoum mare, πέλαγος τὸ Μυρτῶον, Strabo, Plinius, Pauſanias aliter definiunt, inter Atticam videlicet, Eubœam & Peloponneſum; aliter Ptolemæus, ad Aſiæ oram Cariæ objectum, reducens, lib. v. cap. 11. ubi Cariæ civitates maritimas Miletum, Jaſſum, Myndum, reliquas dicit ſitas κατὰ τὸ Μυρτῶον πέλαγος, *juxta Myrtoum mare.* At unus conſenſione trium vincitur.

Strabo lib. 11. pag. 85. Τῷ Σικελικῷ συνάπτει τὸ Κρητικὸν πέλαγος, καὶ τὸ Μυρτῶον, ὃ μεταξὺ τῆς Κρήτης ἐστὶ καὶ τῆς Αργείας καὶ τῆς Ατλικῆς, πλάτος ἔχον τὸ μέγιστον τὸ ἀπὸ τῆς Ατλικῆς ὅσον χιλίων καὶ διακοσίων σταδίων. μῆκος δὲ ἔλατlον ἢ διπλάσιον. Εν τούτῳ δὲ νῆσοι Κύθηρά τε καὶ Καλαυρεία, καὶ αἱ περὶ Αἴγιναν καὶ Σαλαμῖνα, καὶ τῶν Κυκλάδων τινές. *Siculum mare contingunt Creticum, Sardoum, Myrtoum. Hoc inter Cretam eſt, & Argium, & Atticam, latiſſimum ab Attica ad ſtadia* CIƆCC. *Longitudine paullo minus quam dupla. Inſulæ in eo, Cythera, Calauria, & quæ circa Aeginam ac Salaminem ſunt, & Cycladum nonnullæ.* Plinius lib. IV. cap. XII. *In Myrtoo multæ* [inſulæ] *ſed maxime illuſtres Glauconeſus & Aegilia.* Et ex intervallo *Atticæ litora Myrtoa* dixit. *Cyclades*, inquit, *& Sporades ab oriente litoribus Icariis Aſiæ, ab occidente Myrtois Atticæ, incluſæ.*

Nominis rationes variæ. Plinius cap. XI. ejusdem libri ab inſula *Myrto* illud deducit. *Aegæi pars*, inquit, *Myrtoo datur: adpellatur ab inſula parva, quæ cernitur Macedoniam a Gereſto petentibus, haut procul Eubœæ Caryſto.* At Pauſanias Arcad. cap. XIV. adfert alias denominationis rationes ac origines, vel a *Myrtilo*, Mercurii filio, quod ipſe vero non adprobat: ſimilius autem dicit vero eſſe, quod etiam Eubœæ incolæ crediderint, ἀπὸ γυναικὸς Μυρτοῦς τῷ πελάγει γεγονέναι τὸ ὄνομα τῷ Μυρτῴῳ, *a Myrtone puella nomen ei pelago Myrtoo inditum eſſe.*

Ceterum ibidem Pauſanias ita fines Myrtoi maris concludit, ἀρχόμενόν τε ἀπὸ Εὐβοίας, καὶ παρ' Ἑλένην ἔρημον νῆσον καθῆκον ἐς τὸ Αἰγαῖον, *incipere ab Eubœâ, & apud Helenam, deſertam inſulam: cum Aegæo conjungi.* Quamvis vero hoc mare arctius, quam Strabo, videatur Pauſanias finire; ſatis tamen nobis adverſus Ptolemæum facit, quod non ad Cariæ litus, ſed ad Atticam & Eubœam omnes tres iſti auctores referunt. Hinc intelligitur, quod Horatio mare lib. I. oda I. cordi fuerit, quum ſcripſit:

> - - - - *ut trabe Cypria*
> *Myrtoum pavidus nauta ſecet mare.*

MARE AEGAEUM.

Aegæum mare Europam ab Aſia disjungit, hinc Græciam Macedoniamque; illinc Cariam & Joniam per partes ſuas adluens. Sed hoc totum illud mare eſt, quod inter Græciam & Aſiam interfluit, quod univerſum multi *Aegæum* adpellant, ejusque partes mare Myrtoum, Icarium, aliosque ſinus faciunt: alii arctiores illi fines ponunt, ſeparantes ab illo Mytoum Icariumque & alia illius ſitus maria, ut Cycladum mare & ex parte Sporadum inſularum *Aegæum* proprie adpellitetur. Plinius ſupra dicto loco: *Aegæi pars Myrtoo datur.* Et Dionyſius Aegæi tantum meminit, Myrtoum & Icarium tamquam partes

partes illius, præteriit. At Strabo lib. VII. pag. 223. τὸ Αἰγαῖον πέλαγος δύο κλύζει πλευρὰς τῆς Ἑλλάδος, *Aegæum mare duo claudit Græciæ latera*, quorum unum ducit a Sunio ad Theſſalonicam: alterum a Theſſalonica ad Strymonem. Ἀπὸ δὲ Σουνίου μέχρι Πελοποννήσου τὸ Μυρτῷόν ἐστι καὶ Κρητικόν, *a Sunio autem uſque Peloponneſum Myrtoum eſt & Creticum.*

Origo nominis controverſa eſt maxime. Feſtus tres opiniones protulit. *Aegæum*, inquit, *mare adpellatur, quod crebræ in eo ſint inſulæ, ut procul adſpicientibus ſpecies caprarum videantur: ſive quod in eo Aegæa, Amazonum regina perierit: ſive quod in eo Aegæus pater Theſei ſe præcipitaverit.* Alia opinio eſt Plinii lib. IV. cap. XI. *Aegæo mari*, inquit, *nomen dedit ſcopulus inter Tenum & Chium verius quam inſula, Aex nomine a ſpecie capræ, quæ ita Græcis adpellatur, repente e medio mari exſiliens. Cernunt eum a dextra parte Andrum navigantes Achaia, dirum ac peſtiferum.* Conſentit Plinio & Apollonii ſcholiaſtes ad lib. I. verſ. 831. Αἰγαῖον πέλαγος ἐκλήθη ἀπὸ νήσου Αἰγῶν καλουμένης, *Aegæum mare ita dicitur ab inſula Caprarum nomen præ ſe ferente.*

Strabo autem lib. VIII. pag. 266. ab Euboico oppido, cui nomen *Aegæ* ſit, derivat. Αἰγάς, *Aegas* Homeri Iliad. N verſ. 21. κλυτὰ δώματα, *præclaras ſedes*, interpretaturus, βέλτιον, inquit, δέχεσθαι τὰς ἐν Εὐβοίᾳ. ἀφ᾽ ὧν εἰκὸς καὶ τὸ πέλαγος Αἰγαῖον κληθῆναι, *Præſtat Aegas Eubœæ intelligere, a quibus veriſimile eſt Aegæum mare adpellari.* Sunt tamen eruditiſſimi veri, & in iis etiam Voſſius de Orig. Idololatriæ, quibus nulla harum originationum placet, ſed *undoſum* mare interpretantur ſeu *fluctuoſum*, quia, ut Heſychius auctor eſt, αἶγες, τὰ κύματα Δωριεῖς, *Dorice fluctus* αἶγες *vocantur*, id eſt capræ, propter ſaltum hujus animalis.

Plinius non ubique ſibi conſtat. Supra dixit, Myrtoum Aegæi maris partem eſſe: poſtea eodem capite Aegæum non tantum a Myrtoo & Icario, verum etiam a Cycladibus & Sporadibus ſejungit. *Cyclades*, inquit ſect. XXIII. *& Sporades ab oriente litoribus Icariis Aſiæ, ab occidente Myrtois Atticæ, a ſeptemtrione Aegæo mari, a meridie Cretico & Carpathio incluſæ.* Quod ſi Cyclades ſeparatæ ab Aegæo, paucas hoc inſulas continebit, falletque vulgaris opinio, a multitudine inſularum ejus nomen eſſe. Scylax etiam Cyclades ab Aegæo diſtinguit, ſed alias nominat Cyclades ab iis, quas Strabo & Plinius in κύκλῳ, *circulo* illo numerarunt. In tanta diverſitate ſententiarum ampliorem ſequuturi *Aegæum mare* omne illud dicemus, quod a Thracia & Helleſponto eſt ad mare Creticum, ut ſi non Sporades omnes, Cyclades tamen eodem contineantur. Primum ergo de Cycladibus agemus, deinde alias quoque circumjectas perluſtrabimus.

CYCLADES ἀπὸ κύκλῳ, a *circulo* ſeu *orbe*, in quem ſitæ ſunt, adpellantur. Plinius lib. IV. cap. XII. *A promontorio* [Eubœæ] *Geraſto, circa Delum in orbem ſitæ (unde & nomen traxere) Cyclades.* Orbis illius centrum etiam Strabo inſulam *Delum* facit lib. X. pag. 334. ἡ Δῆλος, inquit, καὶ αἱ περὶ αὐτὴν Κυκλάδες, *Delus, & circa eam Cyclades.* Quænam autem ſint illæ Cyclades, & quot ſint, non eſt eadem omnium, qui ſcripſerunt de illis, ſententia. Strabo dicto loco: κατ᾽ ἀρχὰς μὲν δώδεκα λέγονται. προσεγένοντο δὲ καὶ πλείους, *Initio duodecim numerabantur: acceſſerunt autem plures.* Deinde recenſet quas Artemidorus enumerarit, *Helenam, Ceon, Cythnum, Seriphum, Melum, Siphnum, Cimolum, Prepeſinthum, Olearum:* item *Naxum, Parum, Syrum, Myconum, Tenum, Andrum, Gyarum:* e quibus tres, Prepeſinthum, Olearum, & Gyarum, ejicit ex numero illarum XII. Verum illarum plurimæ a Delo in meridiem jacent: paucæ in ſeptemtrionem, ut medietas illa, quam Delo tribuunt, laxe ſit interpretanda, non de centro geometrico.

Quam *Helenam* dixit, dubium an in Cycladibus poſuerit. De illa enim: ἀπὸ ταύτης,

φησίν,

φησὶν, *αἱ καλούμεναι Κυκλάδες εἰσὶν*, *ab hac*, *inquit* [Artemidorus] *Cyclades incipiunt.* De ea diximus ſupra in Attica ſive finis ſit illa Atticæ, ſive prima Cycladum, ſeu illarum ab Sunio initium. Addit, a Thorico ad Sunium porrigi longitudine LX circiter ſtadiorum: & lib. IX. pag. 275. dixit νῆσον τραχεῖαν καὶ ἔρημον, *aſperam & deſertam.* Plinius autem *Helenam* in Sporadibus primo loco ponit, & primam Cycladum Andrum facit. Sed ſic nimis diſperſas eſſe Sporadas oportet ab Aſiæ litore ad Sunium Atticæ regionis.

Andrus autem citra controverſiam ex Cycladibus eſt, in quo Artemidorus, quem Strabo ſequitur; & Mela, & Plinius conſentiunt. Freto dirimitur ab Eubœa auſtrali: & alio anguſtiore ab inſula Teno. Livius lib. XXXVI. cap. XX. *A. Atilius, præfectus Romanæ claſſis, magnos regios commeatus, jam fretum, quod ad Andrum inſulam eſt, prætervectos, excepit.* Alia ejus nomina recenſet Plinius, Nonagriam, Laſiam, Hydruſſam, quæ nihil adferunt.

Vicina eſt TENOS inſula, mille paſſibus ab Andro disjuncta ſecundum Plinium. Τῆνος Græce eſt, etiam in Severi nummo ΤΗΝΙΩΝ, id eſt *Teniorum.* Stephanus: Τῆνος, νῆσος Κυκλάς. ἐκλήθη καὶ Ὑδροῦσσα διὰ τὸ κατάρρυτον εἶναι. *Tenus, una Cycladum: quæ & Hydruſa vocata fuit, quod aquis irrigetur; & Ophiuſa.* Strabo ſub finem libri X Τῆνος πόλιν οὐ μεγάλην ἔχει, *Tenos oppidum habet non magnum.* Plinius lib. IV. cap. XII. *Ab eadem Andro paſſus mille, & a delo quindecim millia, Tenos cum oppido in* XV *millia paſſuum porrecta, quam propter aquarum abundantiam Ariſtoteles Hydruſſam adpellatam ait: aliqui Ophiuſſam.* Ovidius lib. VII. verſ. 469.

At non Oliaros, Didymæque, & Tenos, & Andros.

Ab Helena in ortum æſtivum eſt CEOS vel CEA, Κέως, de qua Strabo lib. X. pag. 334. ὀνομάζει δὲ Κέω τὴν ἐγγυτάτω τῇ Ἑλένῃ, *nominat* [Artemidorus] *deinde Ceon, Helenæ proximam.* Et Plinius dicto loco: *A Sunio Helene quinque millibus paſſuum diſtans. Dein Ceos ab ea totidem, quam noſtri quidam dixere Ceam, Græci & Hydruſſam. Avulſa Eubœæ, quingentis longa ſtadiis fuit quondam: mox quatuor fere partibus, quæ ad Bœotiam vergebant, eodem mari devoratis, oppida habet reliqua, Julida, Carthæam: intercidere Coreſſus, PϾëeſſa.* Adde Stephanum in Ἰουλίς. Ab altera urbe eſt *Cartheïus.* Ovidius Metam. lib. VII. verſ. 368.

Tranſit & antiquæ Cartheïa mœnia Ceæ,

Ptolemæo vocata Κία, *Cia.* Ex hac inſula ortus fuit Simonides Lyricus poeta, ut vetus ſcholiaſtes ad illud Horatii lib. II. oda I.

Sed ne relictis Muſa procax jocis
Ceæ retractes munera næniæ,

notavit. *Carmen lugubre*, inquit, *Græcis* ἐπικήδιον *dictum, Simonides Græcus poeta Lyricus primus inſtituit, a Cea inſula oriundus, unde Ceæ næniæ adpellatæ. de qua Virgilius* [Georg. I. verſ. 14.]

- - - - *cui pinguia Ceæ;*

& Ovi-

& Ovidius [epiſtola Acontii ad Cydippam verſ. 222.]

Cingitur Aegæo nomine Cea mari.

CYTHNUS inſula vicina Ceæ, Κύθνος Græce Straboni & Stephano: Plinio & Melæ *Cythnos.* Vicinitatem monſtrat Strabo ſub finem lib. X μετὰ ταύτην [Κέω] Κύθνον, *poſt hanc* [Ceon] Artemidorus *Cythnum narrat.* Hæc inſula eſt, in qua Pſeudonero, ſeu Neronem fingens, adparuit. Tacitus Hiſt. II. cap. 8. *Servus citharæ & cantus peritus, adjunctis deſertoribus, mare ingreditur, ac vi tempeſtatum Cythnum inſulam detruſus, mancipiorum valentiſſimum quemque armavit.*

Ptolemæus hoc tractu habet *Polyægon*, cujus nominis inſulam in ſuperiore mari Pomponius recenſet lib. II. cap. VII. *In Aegæo mari*, inquit, *prope Thraciam Thaſos, Imbros, Samothrace, Scandile, Polyægos, Sciathos, Haloneſos.* Qui locus non modico a Ptolemaico remotus eſt.

SERIPHUS, Σέριφος, ſubſequitur. Tacitus annali IV. cap. XXI. *ſaxum Seriphium* vocat, in quo Caſſius Severus, maleficæ vitæ homo, bonis exutus, interdicto igni atque aqua, conſenuit. Nec vero inculta aut deſerta fuit inſula. Herodotus enim lib. VIII. cap. XLVI. memorat, Σερίφιοι, *Seriphios* etiam cum Siphniis in partibus Græcorum contra Xerxem ſtetiſſe, ſolos propemodum νησιωτέων, *inſulanorum*, qui terram & aquam barbaro negaſſent. Ovidius Metam. lib. V. verſ. 251.

- - inde cava circumdata nube Seriphon
Deſerit, a dextra Cythno Gyaroque relictis.

& lib. VII. verſ. 464.

- - - planamque Seriphon.

SIPHNUS proxima, Σίφνος, Straboni etiam in Cycladibus numerata: Plinio, Melæ, & Antonino in Maritimo itinerario *Siphnos.* Ptolemæus: Σίφνου νήσου ἡ πόλις, *Siphni inſulæ oppidum.* Oppido nomen fuit *Apollonia.* Stephanus in Ἀπολλωνία numero XIX. ιθ, ἐν Σίφνῳ τῇ νήσῳ, *decima nona Apollonia in inſula Siphno.* At in ipſa voce Σίφνος, hanc inſulam περὶ τὴν Κρήτην, *circa Cretam* dicit ſitam eſſe. Sed fallitur. Conſtanter ceteri omnes in Cycladibus ponunt: & Ptolemæus prope in medio illarum: quos etiam nominis, quod ſupereſt, *Sifano*, reliquiæ juvant. Nemo, quem ſciamus, in mari Cretico, præter Stephanum, locavit. Plinio teſte vetus nomen *Meropia* fuit; Stephano, Μερόπη, *Merope.* Incolæ Σίφνιοι, *Siphnii*, apud Herodotum prædicto loco. Adjacet *Prepeſinthus* Plinii, quæ etiam Straboni Πρεπέσινθος eſt. quam Artemidorus in Cycladibus numerat: Strabo ex XII excludit.

MELOS notior. Plinius: *Mela cum oppido. - - Hæc inſularum rotundiſſima eſt.* Græce Μῆλος, apud Strabonem. Alia ejus nomina Plinius recenſet & Stephanus. Incolæ Μήλιοι, *Melii*, Herodoti lib. VIII. cap. XLVI. Hinc *Diagoras Melius* oriundus, cui Atheon cognomen hæſit. Vide Minuc. Felicem cap. VIII. & Scholiaſt. in Dionyſ. Perieg. verſ. 526.

Adjacet Melo Σίκινος, SICINUS Ptolemæi: Strabonis Σίκηνος, prave fortaſſis: nam & Plinius *Sicinus.* Solon, apud Laertium, ad populum ſermonem hoc verſu incepit

Εἴην

Εἴην δὴ τότ' ἐγὼ Φολεγάνδριος ἢ Σικινίτης,
Utinam olim fuerim Pholegandrius aut Sicinites.

At inſula Φολέγανδρος, *Pholegandrus*, ut Strabo refert dicto libro pag. 334. eſt Sicino & Melo admodum propinqua. Ἐγγὺς δὲ τούτων, *prope has*, ut idem loquitur, Κίμωλος, inſula CIMOLUS eſt, quam & ipſe in XII Cycladibus numeravit. Plinius: *Cimolus quæ Echinuſſa.* Ovidius Metamorph. VII. verſ. 463.

Hinc humilem Myconon, cretoſaque rura Cimoli.

Unde a Plinio etiam lib. XXXIV. cap. XV. *Cimolia creta* laudatur.

Ad latus ejus OLIAROS Plinii, de qua Stephanus: Ὠλίαρος, νῆσος τῶν Κυκλάδων μία, *Oliarus, inſula quædam ex Cycladibus.* Ex Heraclide Pontico adfert, Sidoniorum coloniam eſſe & LVIII ſtadiis diſtare a Paro. Strabo exemit ex XII antiquis Cycladibus, ſcripſitque ſecunda vocali Ὠλέαρος, *Olearus.* Atque ita etiam in plerisque Virgilii codidibus Aeneid. III. verſ. 126.

Olearon; niveamque Paron. - - -

Sed & Ovidius *Oliaros* dixit Metamorph. lib. VII. verſ. 469.

At non Oliaros, Didymæque, & Tenos, & Andros.

Hæ ex Cycladibus occaſum ſolis ſeu Peloppomneſum cum Attica ſpectant: medio tractu eſt primum, cujus cauſſa in orbem circumjectæ dicuntur, DELUS ſive DELOS inſula, Græce Δῆλος, Apollini ſacrata, in ea nato, ut fabulæ habent & Callimachi hymnus in Delum. Plinius dicto loco: *Ipſa longe clariſſima, & Cycladum media, ac templo Apollinis & mercatu celebrata Delos. - - Hanc Ariſtoteles ita adpellatam prodidit, quoniam repente adparuerit enata. Aegloſthenes Cynthiam, alii Ortygiam, Aſteriam, Lagiam, Chlamydiam, Cynethum, Pyrpilem igne ibi primum reverto. Cingitur quinque millibus paſſuum: adſurgit Cyntho monte.* De medietate ſitus ſupra actum, quum vocabulum explicaremus Cycladum. Nec ſolum Apollinis ibi templum, verum etiam Latonæ matris erat. Strabo ſub finem libri X: ἡ μὲν Δῆλος ἐν πεδίῳ κειμένην ἔχει τὴν πόλιν, καὶ τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος, καὶ τὸ Λητῷον. ὑπέρκειται δὲ τῆς πόλεως ὄρος ὑψηλὸν ὁ Κύνθος καὶ τραχύ. ποταμὸς δὲ διαρρεῖ τὴν νῆσον Ἰνωπὸς οὐ μέγας, καὶ γὰρ ἡ νῆσος μικρά. hoc eſt, *Delus urbem habet in planicie ſitam, & fana Apollinis atque Latonæ: ſupra urbem eſt mons excelſus ac aſper Cynthus: perfluit inſulam Inopus fluvius non magnus, quum inſula quoque ſit parva.* Ideo ab Virgilio ſub initium Georg. III. vocatur *Latonia Delos.* Mons *Cynthus* Apollini, æque ac ipſa Delus, cognomen dat, ut non modo *Delius* poetis ſed *Cynthius* etiam adpelletur, & ſoror Phœbe *Cynthia.* De mercatu Cicero pro Lege Manil. cap. XVIII. *Inſula Delos tam procul a nobis in Aegæo mari poſita, quo omnes undique cum mercibus atque oneribus commeabant, referta divitiis, parva, ſine muro nihil timebat.* Et Plinius lib. XXXIV. cap. II. *Antiquiſſima æris gloria Diliaco fuit, mercatus in Delo concelebrante toto orbe.* Auctus mercatus, ut Strabo ſub finem libri X. obſervat, deleta ab Romanis Corintho. ἐκεῖσε γὰρ μετεχώρησαν οἱ ἔμποροι, καὶ τῆς ἀτελείας τοῦ ἱεροῦ προκαλουμένης αὐτοὺς καὶ τῆς εὐκαιρίας τοῦ λιμένος.

Eo

Eo enim mercatores tranſierunt, invitante eos immunitate templi, & commoditate portus. Ipſa quoque inſula ἐν καλῷ κεῖται, *opportune ſita* ex Italia Græciaque in Aſiam navigantibus. Fingunt de Delo, olim inſtabilem nataſſe, ob Latonæ autem partum geminis columnis, vicinis inſulis Mycono & Gyaro fuiſſe firmatam. Ovidius Metamorph. lib. VI. verſ. 333.

- - - - quam vix erratica Delos
Orantem accepit.

Et Petronius Arbiter fragmento Satyrici:

Delos jam ſtabili revincta terra,
Olim purpureo mari natabat,
Et moto levis hinc inde vento
Ibat fluctibus inquieta ſummis.
Mox illam geminis Deus catenis,
Hac alta Gyaro ligavit, illac
Conſtanti Mycona dedit tenendam.

Strabo ex Pindari quodam fragmento, ſimulac parturiens Latona in inſulam delata fuerit, quatuor illam columnis ſtabilitam firmatamque eſſe, refert.

Delo proxima eſt parva inſula *Rhene*, ſive *Rhenia*, *Rhenêa*, aut *Rhenæa*; non enim uno modo ſcribitur, quæ ſepulcra Deliorum continebat, quia in ſacra inſula nefas erat ſepelire. Plinio *Rhene* eſt: Thucydidi & Straboni Ῥήνεια: *Rhenêa*: Plutarcho in Nicia pag. 525. Ῥηνία, *Rhenia*, Herodoto lib. VI. cap. XCVII. ἐν τῇ Ῥηναίῃ, *in Rhenæa.* Tam propinqua autem Delo eſt, ut, Thucydide referente lib. III. pag. 242. Polycrates, Samiorum tyrannus, τὴν Ῥήνειαν ἑλὼν, ἁλύσει δήσας πρὸς τὴν Δῆλον, *Rhenêam occupatam catena Delo conjungens* Apollini Delio conſecraverit. Strabo dicto loco: Ῥήνεια ἔρημον νησίδιόν ἐστιν ἐν τέτταρσι τῆς Δήλου σταδίοις, ὅπου τὰ μνήματα τοῖς Δηλίοις ἐστίν. οὐ γὰρ ἔξεστιν ἐν αὐτῇ τῇ Δήλῳ θάπτειν, οὐδὲ καίειν νεκρόν. *Rhenêa parva & deſerta inſula eſt intra quartum a Delo ſtadium, ubi ſepulcra ſunt Deliorum, quia in ipſa Delo mortuum ſepelire aut cremare nefas eſt.* Adde Thucydidem dicto loco.

In Petronii carmine conſpeximus modo, quam propinquæ Melo ſint *Myconus* & *Gyarus*, quaſi ſuſtinentes illam columnæ. MYCONUS, Μύκονος, quæ nomen retinet; illa inſula ſecundum Strabonem extremo x eſt, ſub qua ultimi Centaurorum ab Hercule interfectorum jacere finguntur: indeque adagium natum: *omnia ſub unam Myconum*, πάνθ᾽ ὑπὸ μίαν Μύκονον. Plinius: *Myconos cum monte Dimaſto: a Delo* XV *millia paſſuum.* Thucydides lib. III. pag. 190. προσμίξαντες ἀπ᾽ αὐτῆς τῇ Ικάρῳ καὶ Μυκόνῳ, *ab illa* [Delo] *ad Icariam & Myconum accedentes.* Ovidius Metamorph. VII. verſ. 463.

Hinc humilem Myconon, cretoſaque rura Cimoli.

GYARUS autem, Γύαρος, ex altero Deli latere eſt, in qua Strabo nihil invenit niſi κώμιον ὑπὸ ἁλιέων συνοικούμενον, *viculum a piſcatoribus habitatum.* ob quam ſolitudinem exſilio Romanorum deſtinata. Tacitus annali III. cap. LXVIII. *Ille* [L. Piſo] *aqua atque igni Silano interdicendum cenſuit, ipſumque in inſulam Gyarum relegandum.* Et cap. LXIX.

 addi-

addidit, inſulam Gyarum immitem & ſine cultu hominum eſſe. Plinius lib. IV. cap. XII. *Gyaros cum oppido, circuitu* XII. M. *paſſuum. Abeſt ab Andro* LXII M. P. Etiam Mela *Gyaros* ſcripſit: quidam vero *Gyara*. Juvenalis Satyr. X verſ. 170.

Ut Gyaræ clauſus ſcopulis, parvaque Seripho.

Et plurali numero. Idem ſatyra I verſ. 73.

Aude aliquid brevibus Gyaris & carcere dignum,
Si vis eſſe aliquis.

In auſtrum a Melo vergit PAROS ſive *Parus*, Πάρος Græce, dives candidisſimi marmoris inſula, quod inde *lapis Parius* adpellatur. Plinius loco ſæpe dicto: *Paros cum oppido, ab Delo* XXXVIII M. *marmore nobilis.* Et lib. XXXVI. cap. V. *candido marmore uſi ſunt e Paro inſula, quem lapidem cœpere lychniten adpellare.* Oppidum inſulæ permunitum erat. Corn. Nepos Miltiade cap. VII. *Parum inſulam, opibus elatam, quum oratione reconciliare non poſſet, copias e navibus eduxit, urbem operibus clauſit, omnique commeatu privavit: deinde vineis ac teſtudinibus conſtitutis propius muros acceſſit.* Ipſa Pariorum civitas, quod Strabo adnotavit, duas colonias condidit, Thaſum, in inſula Thaſo; & Parium ad Propontidem. A marmore Virgilius Aeneid. III. verſ. 126. Paron dixit *niveam.*

Olearon, niveamque Paron, - - -

& Ovidius *marmoream*, Metamorph. VII. verſ. 465.

- - - - planamque Seriphon.
Marmoreamque Paron.

Inter Delum & Parum eſt inſula SYROS, Σύρος, quam Strabo proxime poſt Parum deſcribit. Memorat etiam Plinius. Suidas in Φερεκύδης, qui ex hac inſula oriundus fuit: ἔςι ᾗ νῆσος μία τῶν Κυκλάδων ἡ Σύρα πλησίον Δήλȣ, *Eſt vero Syra inſula una Cycladum prope Delum.* Eſt & tertia forma vocabuli, *Syria*, Συρία, apud Homerum Odyſſ. O verſ. 402.

Νῆσός τις Συρίη κικλήσκεται (εἴπȣ ἀκȣ́εις)
Ορτυγίης καθύπερθεν.
Inſula quædam Syria vocatur (ſicubi audis)
Supra Ortygiam, id eſt Delon.

A Delo in ortum NAXUS, Νάξος, ἀξιόλογος, *memorabilis* Straboni, quæ & urbem habuit. Ptolemæus lib. III. cap. XV. Νάξȣ νήσȣ ἡ πόλις, *Naxi inſulæ oppidum.* Plinius IV. cap. XII. *Ab ea* [Paro] *ſeptem millibus quingentis Naxus; a Delo* XVIII. *cum oppido: quam Strongylem, dein Dian, mox Dionyſiada a vinearum fertilitate, alii Siciliam minorem, aut Callipolin adpellaverunt.* Agathemerus lib. I. cap. V. τῶν Κυκλάδων κρατίςη ἐςὶν ἡ Νάξος, διὸ μικρὰ λέγεται Σικελία, *Inter Cyclades inſulas optima eſt Naxus: ideo etiam Sicilia parva vocatur.* Apollonius quoque lib. IV. verſ. 435. dixit Δίαν ſeu Δίην, ubi ſcholiaſtes:

Δίη

Δίη. ἐν τῇ Νάξῳ. τὸ γὰρ ἔοικε παλαιότερον ὄνομα Νάξῳ, *Dia*, *id eſt in Naxo. nam antiquum Naxi nomen fuit Dia.* Nomen Dionyſiadis videtur Maro Aen. III. verſ. 125. reſpexiſſe.

Bacchatamque jugis Naxum, viridemque Donyſam.

Ubi enim vini proventus largior, Bacchus vehementius colebatur. Nummi etiam exſtant inſcripti ΝΑΞΙΩΝ, quos ad hanc Naxum pertinere, inſignia adpreſſa, Fortuna cum gubernaculo ſuo, quod roſtro navis impoſitum eſt, & Copiæ cornu probant.

Hactenus de iis, quæ ab Artemidoro, Strabone, Pomponio, & Scylace in Cycladibus numerantur: quarum quædam a Plinio inter Sporadas referuntur. ſed ſuperiores maluimus ſequi, ipſo etiam ſitu invitante, ut ad illorum ſententiam accedamus. Nec vero, quod omnes medium κύκλȣ, *orbis* ponunt, in inſulam Delon ſic incidet, niſi alias ex ſeptemtrione in periodum illam adſumamus: aut Cycladas non a perfecto circulo, ſed ſemicirculo fortaſſe nomen habere exiſtimemus. Sed quoquo illæ referendæ ſint, exponemus quæ ab Andro & Delo in ſeptemtrionem ſitæ ſunt inſulæ.

SCYROS, Σκῦρος, prima eſt, quæ ſervat nomen *Sciro* hodieque, Euboeæ mediæ objecta. Memorarunt Plinius & Strabo; & Ptolemæus lib. III. cap. XIII. extremo: Σκῦρος νῆσος καὶ πόλις, *Scyrus inſula & oppidum.* Clara exſilio & morte Theſei, Athenienſis regis. Valerius Maximus lib. V. cap. III. *Hujus* [Theſei] *ſubmoti ab Athenienſibus, Scyros, exſule minor inſula, oſſa mortui cepit.* Dolopes olim incoluerunt, prædones intolerandi, quos Cimon Athenienſis expulit, uti Plutarchus Vita pag. 483. & Thucydides lib. I. pag. 65. referunt. Adjacet inſula minor nunc *Scanda* dicta, quæ videtur Plinii & Melæ *Scandila* eſſe.

Strabo lib. IX. pag. 300. conjungit Scyron cum iis pluribus, quæ ante Magnetas ſitæ ſint: e quibus ἐν ὀνόματι, *in fama* ſint Σκίαθος, *Sciathus*, Πεπάρηθος, *Peparethus*: Ἰκός, *Icos*; & Ἁλόνησος, *Halonesus.* Prima SCIATHUS Magneſiæ oppoſita. Livius lib. XXXI. cap. XLV. *retro, unde venerant, Sciathum, & ab Sciatho Eubœam repetunt.* Similis curſus claſſis Perſicæ notatus ab Herodoto lib. VII. cap. CLXXIX. Apollonius lib. I. Argonaut. verſ. 583.

Φαίνετο δ' εἰναλίη Σκίαθος. φαίνοντο δ' ἄπωθεν
Πειρεσιαὶ, Μαγνησά θ' ὑπεύδιος ἠπείροιο Ἀκτη.

Adparuit maritima Sciathos, adparebant procul Pireſiæ, Magneſaque planum terræ litus. Scholiaſtes ad hæc: νῆσος ἡ Σκίαθος τῆς Θεσσαλίας, ἐγγὺς Εὐβοίας, *Sciathos inſula eſt Theſſaliæ, prope Eubœam.*

PEPARETHUS, Πεπάρηθος, ſecundum Ptolemæum a Scyro in ortum æſtivum declinat. Πεπάρηθος, inquit, νῆσος καὶ πόλις, *Peparethus, inſula & oppidum.* Martianus Heracleota (ſive Scymnus Chius eſt) pag. 24. ed. Hæſchel.

Κεῖνται δὲ καὶ νησίδες αὐτῆς πλησίον,
Σκῦρος, Πεπάρηθος. - - -

Jacent vero etiam inſulæ prope ipſam [Iſtiæam] *Scyros, Peparethos.* Hæc & vini & olei præſtantiſſimi ferax. Plinius lib. XIV. cap. VII. *Apollodorus medicus in volumine, quo ſuaſit*

Ptolemæo regi, quæ vina biberet, - - - laudavit Oreticum, Oeneaten, Leucadium, Ambracioten, & quod cunctis prætulit, Peparethium: ſed minoris famæ eſſe dixit, quoniam ante ſex annos non placeret. Hinc eſt quod lib. IV. cap. XII. ſect. 23. idem dicit: *Athos ante ſe quatuor* [inſulas habet:] *Peparethum cum oppido, quondam Evœnum dictam,* IX *mill. paſſuum,* reliqua. Ἔυοινος enim eſt boni vini ferax. De olea Ovidius Metam. VII. verſ. 470.

Et Gyaros, nitidæque ferax Peparethos olivæ.

ICUS, Ἰκὸς tertia eſt Straboni ante Magneſiam poſita. Stephanus: Ἰκὸς, νῆσος τῶν Κυκλάδων, προσενεχὴς τῇ Ἐυβοίᾳ, *Icus, inſula Cycladum, Eubœæ finitima.* Sed non proxima fuit Eubœæ, verusque ſitus ex Livio probatur, qui ſic lib. XXXI. cap. XLV. *Inde* [a Geræſto & Caryſto Eubœæ] *omnes, velis in altum datis, maris medio præter Scyrum, inſulam Icum pervenere: ibi paucos dies, ſæviente borea, retenti, ubi prima tranquillitas data eſt, Sciathum trajecere.* Inter Sciathum ergo & Scyrum oportet eſſe.

HALONESUS, Ἁλόνησος, ultima ex illis quatuor Strabonis eſt, haud longe a Sciatho. Pomponius lib. II. cap. VII. *In Aegæo mari prope Thraciam Thaſos, Imbros, Samothrace, Scandile, Polyægos, Sciathos, Haloneſos.* Stephanus: Αλόνησος, περὶ ἧς Φίλιππος καὶ Ἀθηναῖοι διεφέροντο, *Haloneſus, de qua Philippus & Athenienſes inter ſe bellum geſſerunt.* Plinius lib. IV. cap. XII. ſect. 23. in eodem Aegæo mari etiam *Haloneſum,* ſed alio loco poſuit, quam aliam a noſtra eſſe neceſſe eſt. *Inter Cherroneſum,* inquit, *& Samothracen, utrimque fere quindecim* M. *Haloneſos.* Addi in hoc tractu poteſt Σκόπελος, *Scopulus*, Ptolemæi.

In LEMNUM inde, quæ Λῆμνος Græce eſt, trajicimus, inſulam nobiliſſimam. Duas urbes habet, *Myrinam* in ora; & *Hephæſtiam* intus, ut Plinius & chorographus Byzantius nominarunt: ille ante dicto loco, *Ab ea* [Imbro] *Lemnos* XXII M. *qua ab Atho* LXXXVII M. P. *Circuitu patet* CXII M. P. *Oppida habet, Hephæſtiam, Myrinam, in cujus forum ſolſtitio Athos ejaculatur umbram:* hic [Stephanus:] Λῆμνος νῆσος πρὸς τῇ Θρᾴκῃ, δύο πόλεις ἔχουσα, Ἡφαιστίαν καὶ Μύριναν, *Lemnus inſula ad Thraciam, duas urbes habens, Hephæſtiam & Myrinam.* Inde δίπολις, dicta. Scholiaſtes ad Apollonii lib. I. verſ. 604. δίπολίς ἐστιν ἡ Λῆμνος. ἔχει γὰρ Ἡφαιστίαν καὶ Μυρίνην; *duarum urbium inſula Lemnos eſt. nam Hyphæſtiam habet & Myrinam.* Ptolemæus totidem numerat: ſed alteram, quæ intus ſita, vocat *Hephæſtiadem:* Λῆμνος νῆσος, inquit, ἐν ᾗ πόλεις δύο, Μύρινα, καὶ Ἡφαιστιὰς μεσόγειος. *Lemnus inſula, in qua duo oppida, Myrina & Hephaſtias mediterranea.* Nomen hujus ab Vulcano eſt, cui inſula ſacrata erat. Valerius Flaccus lib. II. verſ. 78.

- - - jam ſummis Vulcania ſurgit
Lemnos aquis.

Et ibidem verſu 95.

Lemnos cara deo: nec famæ notior Aetna
Aut Lipares domus.

A Lemno in auſtrum jacet parva inſula, hodie S. Strati dicta, quam putant *Chryſen*, χρυσῆν eſſe veterum: quam certo vel dubie, in medio relinquimus. Pauſanias in Arcad. cap. XXXIII. Λήμνου πλοῦν ἀπεῖχεν οὐ πολὺν Χρυσῆ νῆσος. - - - ταύτην κατέλαβεν ὁ κλύδων, καὶ κατέδυ τε ἡ Χρυσῆ καὶ ἠφάνισται κατὰ τοῦ βυθοῦ. *E Lemno in Chryſen inſulam modicus erat navigationis*

gationis curſus. Hanc inſulam æſtus adluvies ad ima maris depreſſam abolevit. Meminit quidem *Chryſæ* alicujus Stephanus ex Sophocle, quæ ἐγγὺς Λήμνου, *vicina Lemno* ſit; ſed πόλιν, *oppidum*, eamdem dicit, non inſulam, ut omnino Cryſen Troadis, ex alio latere Lemno oppoſitam, ſignare videatur, quod inde ſit probabilius, quia πόλιν τοῦ Ἀπόλλωνος, *urbem Apollinis* vocat. de Trojana autem Chryſe Strabo lib. XIII. refert, quod templum Apollinis Sminthei habuerit.

Atque hæ notiores ſunt Aegæi maris inſulæ, quas modo deſcripſimus, quæ quidem ad Græciam proprie pertinent. Quæ ſupra Lemnum ſunt, quia Thraciæ ſunt propiores, in Thracia exponemus. Plinius lib. IV. cap. XII. addit plures ad Thermæum & Pagaſicum ſinum, ſed obſcuriores omnes. *Pegaſicus*, inquit, *ſinus ante ſe habet Eutychiam, Cicynethum, & Scyrum ſupradictam, ſed Cycladum & Sporadum extimam: Gerontiam, Scandilam: Thermæus Irrheſiam, Solimniam, Eudemiam, Neam, quæ Minervæ ſacra eſt.* Ex his Scyrum & Scandilam ſupra vidimus: *Eutychia* ignota eſt; nec nomen certum, quia *Euthia* in MSS. quod Græce Ἐυθεῖα eſt. Notior *Cicynethus*. Scylax pag. 60. ἐν τῷ παγασητικῷ κόλπῳ ἐστὶ νῆσος Κικύνηθος, *in Pagaſetico ſinu eſt inſula Cicynethus.* Et Mela lib. II. cap. VII. *Pagaſæus ſinus Scyron proſpicit: Cicynethon amplectitur.* Huic addimus *Myonneſon*, Μυόννησον, ex Strabonis libro IX. pag. 299. νησίδιον, *parvam inſulam*, contra Lariſſam, Cremaſten, poſitam. *Gerontiam*, & *Irrheſiam*, & *Solimniam* ſilent ceteri: *Neæ*, Νέαι, plurali numero, ſunt νῆσος πλησίον Λήμνου *inſula Lemno vicina*, ut Suidas & Stephanus tradiderunt: a νέω *nato*, dicta, quod Hercules ad eam adnataverit. Vicina Chryſæ eſt, unde ſerpentis morſus Philoctetæ inflictus, a Pauſania dicto loco Chryſæ tribuitur, a Suida his Νέαις, id eſt *Neæ* inſulæ.

Quæ hujus maris inſulæ in ortum vergunt & ad Aſiam ſitæ ſunt, in Aſia explicabimus, ut ſunt Tenedos, Lesbos, Chios, Samus, Icaria, Patmus, Cos, & quæ aliæ in Icario Carpathioque mari ſunt Sporades. *Sporades* enim, quaſi diſperſæ inſulæ, nec in Europa ſunt omnes neque in Aſiæ ora; ſed ut Mela & Plinius deſcripſerunt, pars in Cretico mari, quas ſupra enarravimus: pars in Carpathio; aliæ in Icario, quod præcipuas tenet ac nobiliſſimas: quædam etiam nimis ab his disjectæ in Euboico mari, aut Attico, quemadmodum Plinius Helenen Sporadibus; Scyron dubie Cycladum Sporadumve extremam, quam paullo ante in acervo Sporadum connumeraverat. Ordo ergo Sporadum, ut ibidem dicit, ſervari non poteſt: neque numerus illarum eſt certior.

In Europæ Sporadibus reſtant quædam memorandæ; AMORGUS, hodie Morgo, haud longe a Naxo diſtans, orientem verſus. Strabo lib. X. ἐστὶ καὶ Ἀμοργὸς τῶν Σποράδων, *eſt & Amorgus una de Sporadibus.* Plinius plura ejus nomina recenſet, ſed nullius ea momenti. Patria hæc Simonidis fuit, jamborum ſcriptoris, quod Strabo adnotavit. In hanc inſulam quoque damnati relegabantur. Tacitus annal. IV. cap. XXX. de Vibii Sereni pœna: *ita Serenus Amorgum reportatur.*

In auſtrum hinc IOS ſita, ferme in mari Cretico; quæ hodie *Nio* vocatur, gemina voce, ἐν Ἴω, contracta in unam. Strabo lib. X. pag. 334. æquali intervallo ab Anaphe & Theraſia ἀπέχει νησίδιον Ἴος, ἐν ᾧ κεκηδεῦσθαί φασί τινες τὸν ποιητὴν Ὅμηρον, *abeſt parva inſula Ios, in qua quidam Homerum poetam funeratum dicunt.* Plinius ſæpe dicto cap. XII. *Diſtat Ios a Thera viginti quinque millibus paſſuum.* Stephanus: Ἴος νῆσος τῶν Κυκλάδων, ἀπὸ Ἰώνων οἰκησάντων. ὅθεν ἦν Ὁμήρου μήτηρ, ὡς ὁ χρησμός. *Ios, inſula Cycladum ſic dicta ab Jonibus qui inhabitabant. Ex hac erat Homeri mater, ut in oraculo legimus.* Pars oraculi eſt:

Ἔςιν Ἴος νῆσος μητρὸς πατρὶς, ἥ σε θανόντα δέξεται.
Eſt Ios inſula matris patria, quæ te mortuum tenebit.

Supra Naxum, prope Patmum & Icariam, *Donuſa*, ut Plinius ſcripſit, ſive *Donyſa*, ut Mela: & Virgilius Aen. III. verſ. 125.

Bacchatamque jugis Naxon, viridemque Donyſam.

Tacitus, ut Plinius, *Donuſa.* Annal. IV. cap. XXX. *cum Gallus Aſinius Gyaro aut Donuſa claudendum cenſeret.* De Vibii Sereni ſupplicio conſultabatur. In illarum ergo numero fuit, quo damnati deportabantur; Quod vero *viridem* Virgilius dixit, & inſequente verſu *niveam Paron*; plures putant, ibi viride marmor exciſum fuiſſe, ut candidum in Paro: Servius vero dubitanter: *Viridem Donyſam. vel a colore marmoris Lacedæmonii; vel ſilveſtrem.* Ceteras hujus ſitus, ad Aſiæ expoſitionem reſervamus, cui propiores videntur eſſe, licet certo non poſſit definiri, inter quas Europæ & Aſiæ limes in hoc mari, quod Aegæum dicunt, pertranſeat.

Incertæ poſitionis ſunt Plinii Sporades aliæ *Phacuſſa*, *Nicaſia*, *Schinuſſa*, *Cinara*; niſi quod Stephanus de Nicaſia, νησίδιον μικρὸν πλησίον Νάξου, *perparva inſula prope Naxum.* Athenæus quoque lib. II. extremo Κίναρον λεγομένην νῆσον, *inſulam quæ Cinarus vocetur*, memoravit: nihil vero quidquam de illius ſitu addidit. Minus cognitæ ſunt Plinii *Odia*, *Letandros*, *Cynæthus*, *Oenoe*, Οἰνόη: ejusdem autem *Coraſia*, a Strabone lib. x. exeunte ſignantur. *Prope Leriam*, inquit, ἐςὶ ἡ Πάτμος, καὶ Κορασσίαι πρὸς δύσιν κείμεναι τῇ Ικαρίᾳ, *Patmus eſt & Coraſſiæ, ad occaſum poſitæ adverſus Icariam.* Sed ſcopuli videntur *Coraſſiæ* magis eſſe quam inſulæ.

CAPUT XV.
DE
THRACIA.

THracia, Græce Θρᾴκη; qua forma etiam poetæ Latini utuntur, ut Horatius lib. II. oda XVI. *bello furioſa Thrace*; Hæc, inquam, *Thracia* inter Hæmum montem & Aegæum mare, Propontidem & Pontum Euxinum intercepta, pleriſque locis aſpera & montoſa eſt, &, niſi qua mari propinqua, infecunda & frigida, etiam ingenia ferens horridiora, id eſt ſolo ſuo & cælo non diſſimilia. Pomponius Mela lib. II. cap. II. de Thracia: *Regio nec cælo læta nec ſolo: & niſi qua mari propior eſt, infecunda, frigida, eorumque quæ ſeruntur, maligne admodum patiens. - - - Viros benignius alit, non ad ſpeciem tamen; nam & illis aſper atque indecens corporum habitus eſt: ceterum ad ferociam & numerum ut multi immitesque ſint, maxime ferax. Paucos amnes qui in pelagum evadunt, verum celeberrimos, Hebrum & Neſſon & Strymona emittit. Montes interior attollit, Hæmon, & Rhodopen, & Orbêlon, ſacris Liberi patris & cœtu Mænadum, Orpheo primum initiante, celebratos. Ex quibus Hæmus in tantum altitudinis abit, ut Euxinum & Hadriam ex ſummo*

ver-

Tab. 21.
THRACIA ANTIQVA
DACIAE
Aluta Flu.
Danubius, ſive Iſter
Apiaria
Oeſcus
Trimanium
Variana
Auguſta
Almum
MOESIA
Hæmus Mons
Ternobum
Vsdiceſic Præfectura
Serdica, Sardica, Vlpia Serdica
Torta
Ciabrus Flu. inter duas Moeſias dividens
Beſſi
44
43
42
Occidens
Bona Manſio
Beſſapara
Philippopolis BESSICA
Danthelетæ
Hebrus Flu.
Vſcudama
Hæmus Mons
Vlpia Pautalia
Pangæus Mons
Neſtus
Nicopolis ad Neſtum
Neſſus Flu.
MAEDICA
Iamphorina
Mædi
Odomantice
Phragandæ
Turris Diomedis
Biſaltæ
Gazorus
Philippi
Topiris, Toperus Vlpia
Strymon Flu.
Edones
Neapolis
Eion
Oeſyma
MACEDONIAE PARS
Amphipolis
MARIS

Pansſus Flu.
Ponti
Evxini
Pars
Cium
Axiopolis
Duroſterum
Sucidava
Hæmus Mons
Meſembria
Anchialus
Deultum ſ. Develton
Apollonia
Aulæi moenia
Aſtica Regio
Peronticum
Halmydeſſus
Salmydeſſus
Thynias Promont.
Panyſus Flu.
Regio
Flavioplis, olim Zela
Cænica
Selletica
Orcelis
Tonzos
Bizya
Philea, ſeu Phrygia
Cabyle, ſive Calybe
Carpudemum
Cyaneæ ſive Symplegades Ins.
Phinopolis
Byzantium
Bathynias flu.
Athyras Flu.
Arzos
Melantias
Bosphorus Thracius
Adrianopolis
Bergulæ
Coenophrurium
Selymbria
Plotinopolis
Druſiparum
Perinthus ſeu Heraclea
Rhodope
Reſiſtos
Ganos
Propontis
Procomnesus
Dyme
Apros
Traianopolis
Tempyra ſ. Timporum
Hebrus Flu.
Melas flu.
Syracella
Cicones
Biſanthe ſive Rhædeſtus
Aphrodiſias
Cypſella
Doriſcus Campus
Doriſcum
Stentoris Lacus
Aenos
Iſmaris lacus
Sapaica
Macrontichos, ſive Longus murus
Pactye
Cardia
Lyſimachia
Agora
Callipolis
Lampſacus
Samothrace
Sarrium prom.
Cherſonesus
Aegos Flu. et Opp.
Ciſſa
Madytos
Aſiae
Panormus
Critthote
Seſtus
Abydus
Alopeconneſus
Cœlos portus
Elæus
Helleſpontus
Maſtuſia Prom.
Imbros
Pars
Gaei Pars
Oriens
44
43
42

vertice oſtendat. De Rhodope monte infra: *Orbêlus* autem, Græce Ὄρβηλος, a Ptolemæo ponitur lib. III. cap. IX. in Mœſiæ ſuperioris, Macedoniæ & Thraciæ confinio, ferme circa fontes Strymonis. Memoravit etiam Herodotus illum lib. V. cap. XVI.

Addi & montibus debent & fluminibus. Montibus, *Pangæus*, ſeptemtrionalis terminus Adjectæ Macedoniæ, hoc eſt ejus partis, quæ inter Strymonem & Neſtum eſt ſita. Plinius prope Neſtum ponit: Dio Caſſius prope Philippos. Ille lib. IV. cap. XI. *Beſſorum multa nomina ad Neſtum amnem, Pangæi montis ima ambientem.* Hic, lib. XLVII. pag. 347. *Norbanus & Saxa,* [Octaviani & Antonii duces] *antequam Caſſius & Brutus in Macedoniam venirent,* πᾶσαν τὴν μέχρι τοῦ Παγγαίου γῆν περικατασχόντες καὶ περὶ τοῖς Φιλίπποις στρατοπεδευσάμενοι. τὸ δὲ δὴ ἄστυ τοῦτο παρά τε τῷ Παγγαίῳ καὶ παρὰ τῷ Συμβόλῳ κεῖται, *omni regione uſque ad Pangæum occupata, apud Philippos caſtra poſuerant. Urbs autem illa & Pangæo & Symbolo adjacet.* Virgilius Georg. IV. verſ. 462.

Altaque Pangæa, & Rheſi Mavortia tellus.

nam Thracia Marti ſacrata. Et Lucanus lib. I. verſ. 679.

- - - - video Pangæa nivoſis
Cana jugis, latosque Hæmi ſub rupe Philippos.

Σύμβολον, *Symbolum* autem Dioni ibidem eſt χωρίον, *tractus*, & ὄρος, *mons*, ita dictum, quod ἑτέρῳ τινὶ ἐς μεσόγειαν ἀνατείνοντι συμβάλλει. καὶ ἔστι μεταξὺ Νέας πόλεως καὶ τῶν Φιλίππων, *alii monti, in mediterranea ſe extendenti, committatur: eſtque inter Neapolim & Philippos.*

De *Hæmo* monte notamus, a multis ſcribi Αἶμος, *Aemus*: ſed verius cum adſpiratione, quia ante ſe tenuem præpoſitionis litteram adſpirat. Theocritus idyll. VII. verſ. 76. μακρὸν ὑφ' Αἷμον. Qui id jugi incolunt, *Hæmimontani* vocantur a Sexto Rufo cap. IX. ubi poſteriori ævo conſtituta provincia *Hæmimons* ſive *Hæmimontus*, eodem Rufi loco, & in libello provinciarum Schonhovii. Plinius IV. cap. XI. *Mons Hæmus vaſto jugo procumbens in Pontum, oppidum habuit in vertice Ariſtæum.* HABUIT, inquit, tamquam olim deletum illud oppidum fuerit, de quo ſilent alii, præterquam quod Diodorus Siculus lib. IV. cap. LXXXIV. de Ariſtæo Apollinis filio tradit, περὶ τὸ ὄρος τὸ καλούμενον Αἷμον οἰκήσαντα τινὰ χρόνον, *ad Hæmum, quem vocant, montem aliquamdiu habitaſſe*: a quo, ſi quod hujus nominis oppidum fuit, tamquam ab auctore adpellationem habuit. De altitudine Hæmi ſupra cum Pomponio diſpeximus, eſſe tantam videlicet, ut ex vertice utrumque mare, Euxinum & Hadria, adpareat. Plinius IV. cap. XI. *Hæmi excelſitas ſex millibus paſſuum ſubitur. Averſa ejus & in Iſtrum devexa Mœſi, Getæ, Aorſi, - - - & circa Ponti litora Moriſeni, Sithoniique, Orphei vatis genitores, obtinent.* Ipſum jugum ab Illyrico ad Pontum uſque procurrit. Ei fere parellela eſt *Rhodope*, Ροδόπη, in media Thracia, tandem & ipſa provinciæ nomen ſortita.

Fluminibus Melæ addi poſſunt plura, in quibus ſunt, *Melas*, qui *ſinum Melanem* denominat: & *Aegos flumen* in Cherſoneſo: *Panyſus, Bathynias, Athyras, Arzus* Ptolemæi: e quibus etiam *Panyſus* eſt Plinii, qui etiam *Paniſſa*, gemina forma, eumdem adpellavit.

Terminus Thraciæ ſeptemtrionalis juxta Pontum ambiguus eſt. Veteres geographi Scylax, Mela, Plinius ad Iſtri oſtia uſque proferunt, ut Iſtropolis, Tomi, Calatis intra

intra Thraciam cenſeantur. Plinius ſequutus Melam eſt: Mela forte Scylacem. Quod vero hiſtorici hæc & vicina oppida non Thraciæ adſcribunt, ſed vel in Scythia cisdanubiana, vel ſimpliciter in ora Ponti cenſent; & ipſe Strabo lib. VII. pag. 220. diviſit hunc tractum ſive Ποντικὴν παραλίαν, *Ponticam oram*, in eam, quæ ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ στόματος τοῦ Ἴστρου μέχρι τῆς περὶ τὸν Αἷμον ὀρεινῆς, *a ſacro Iſtri oſtio pertingit uſque ad montana quæ circa Hæmum ſunt*, & in eam, quæ inde eſt μέχρι τοῦ κατὰ Βυζάντιον, *uſque ad os* [Boſpori] *juxta Byzantium*; Ptolemæum potius, quam Scylacem, ſequimur, qui ſuperiora, quæ ultra Hæmum ſunt, in Mœſia inferiore cenſet, Thraciam cis Hæmum ad Meſembriam terminat. Et quæ ratio eſt, quum Hæmus limes in mediterraneis ab ipſo Plinio conſtituatur, in ora vaſtum illud jugum tranſilire, & limitem proferre ad Danubium? Aut ergo in *Hæmo* limes ponatur, quem ipſa natura notabili jugo videtur conſtituiſſe: aut in proxima Hæmo *Meſembria*, uti Ptolemæus poſuit, cui hæc ultimum oppidum illius Mœſiæ ad Thracum fines eſt. Hanc etiam Strabo lib. VII. pag. 221. cis Hæmum primam poſuit. Termino itaque invento, oram maritimam Thraciæ a Neſto flumine in Aegæo mari, dein in Cherſoneſo, poſtea in Propontide & Boſporo, & tandem in Euxino Ponto uſque Meſembriam perluſtrabimus.

In Macedonia adjecta quæ inter Strymonem ac Neſtum ſunt, expoſuimus ſupra cap. XIII. *Amphipolim*, *Oeſymam*, *Neapolim*; & quæ intus ſunt, *Gazorum*, *Philippos*, *Topirim*. De poſtrema addimus, ſcribi non uno modo: *Topiris* a Plinio, Τόπιρις a Ptolemæo: *Topirus* in nummis Getæ cum *Ulpiæ* cognomento. Holſtenius illos ad Steph. pag. 325. propoſuit inſcriptos ΟΥΛΠΙΑΣ ΤΟΠΙΡΟΥ, *Ulpiæ Topiri*: vel diphthongo ΟΥΛΠΙΑΣ ΤΟΠΕΙΡΟΥ. Concil. Epheſ. Actis pag. 110. Λουκιανὸς ἐπίσκοπος Τοπήρου, *Toperii Thraciæ*. Procopius lib. III. Goth. cap. XXXVIII. Τόπερος, E brevi ſcripſit: eamque ἐπιθαλασσίαν πόλιν, *maritimam urbem* dixit, φρουρὰν ἔχουσαν, ἣ πρώτη μὲν Θρᾳκῶν καὶ παραλίων ἐστὶ, *præſidium habentem*, *quæ prima eſt urbium maritimarum Thraciæ*. Ptolemæus autem poſuit in mediterraneis. Scylax inter Neapolim & Neſtum ponit *Datum* oppidum, Thaſiorum coloniam, ſi Euſtathio in Dionyſ. 517. credemus: qui ἔνδοξον πόλιν, *nobilem urbem* vocat, in ſitu autem a Scylace non nihil diſcrepat, utpote περὶ τὴν τοῦ Στρυμόνος παραλίαν, *in ora circa Strymonem* conſtituens.

Poſt *Neſtum*, (de quo fluvio in Macedonia adjecta diximus; *Neſum*, *Neſſum*, *Neſtum* & *Meſtum* vocari: addo Thucydidi etiam Νέστον, *Neſtum* eſſe lib. II. pag. 167.) poſt, inquam, Neſtum urbs prima eaque inſignis *Abdêra*, Ἄβδηρα, urbs antiquiſſima, quam Mela ab ſorore Diomedis, ab Hercule victi; alii ab Hercule in Abderi, amati ab illo, memoriam conditam referunt, quos Stephanus ſequutus eſt. Collapſam Clazomenios colonia reſtituiſſe. Solinus auctor eſt cap. X. quod iterarunt Teii, ut Strabo lib. XIV. pag. 443. narrat, adjecto proverbio, Ἄβδηρα καλὴ Τηΐων ἀποικία, *Abdera pulchra Tejorum colonia*. Græcis plurale nomen eſt: Latinis etiam ſingulare. Strabo ibidem: εἰς Ἄβδηρα, Θρᾳκίαν πόλιν. Thucydides lib. II. pag. 167. ἀπὸ Ἀβδήρων πόλεως, *ab urbe Abderis*. Plutarchus Apophtheg. Lacon. in Agide, ἐκ τῶν Ἀβδήρων, *ex Abderis*. Plinius lib. XXV. cap. VIII. *circa Abderam*, *& limitem qui Diomedis vocatur*. Idem lib. IV. cap XI. *Abdera libera civitas*. Ejus liberationem deſcripſit Livius lib. XLIII. cap. IV. Solinus cap. X. *Hanc Abderam Clazomenii nomini ſuo vindicarunt*. Patria fuit Democriti, Protagoræ, aliorumque clarorum hominum, qui inde *Abderitæ* cognominantur. Stephanus: ὁ πολίτης Ἀβδηρίτης. In nummis Veſpaſiani ac Titi: ΑΒΔΗΡΙΤΕΩΝ, & ΑΒΔΗΡΕΙΤΕΩΝ, *Abderitarum*.

Circa Abderam locus cum auri vel argenti fodina, dictus *Scaptéſyle*: de quo Stephanus,

nus, Σκαπτησύλη πόλις Θρᾴκης μικρὰ, ἀντικρὺ Θάσου, *Scapteſyle oppidulum Thraciæ, e regione Thaſi.* Originem vocis Plutarchus Cimone pag. 481. diviſione oſtendit, de Thucydide hiſtorico, cognato Cimonis, referens, τὰ χρυσεῖα περὶ τὴν Θρᾴκην ἐκέκτητο, καὶ τελευτῆσαι μὲν ἐν τῇ Σκαπτῇ ὕλῃ (τοῦτο δ' ἔστι τῆς Θρᾴκης χωρίον) λέγεται, φονευθεὶς ἐκεῖ, *metalla auri in Thracia poſſediſſe, quem perhibeant in Scapta Hyla (Caſtellum id eſt Thraciæ) interfectum eſſe.* Ibi etiam hiſtoriam de Peloponneſiaco bello compoſuit, ut idem Plutarchus tradit de Exſilio pag. 605. Sic loci nomen etiam Marcellinus, Vitæ Thucydidis auctor ſcripſit, de uxore Thucydidis narrans: ἠγάγετο γυναῖκα ἀπὸ Σκαπτῆς ὕλης τῆς Θρᾴκης, πλουσίαν σφόδρα καὶ μέταλλα κεκτημένην ἐν τῇ Θρᾴκῃ. *Uxorem duxit ex Scapta Hyla Thraciæ, valde divitem & metallorum fodinas poſſidentem.* Et Euſtathius in Dionyſii verſ. 517. μέταλλα χρυσᾶ Σκάπτης ὕλης, *aurifodinæ Scaptes Hylæ.* Feſtus etiam memmit, ſed ad Macedoniam perperam transfert. Idem adlegat Lucretium lib. VI. verſ. 810. ſcribentem de venis fodinarum:

Qualeis exſpirat Scapteſula ſubter odores.

Quæ ſequuntur, Herodotus lib. VII. cap. CIX. delineavit in Xerxis itinere: πόλιας Ἑλληνίδας τάσδε παραμείβετο, Μαρώνειαν, Δικαίαν, Ἄβδηρα. Ταύτας τε δὴ παρεξήϊε, καὶ κατὰ ταύτας, λίμνας ὀνομαστὰς τάσδε. Μαρωνείης μὲν μεταξὺ καὶ Στρύμης κειμένην Ἰσμαρίδα. κατὰ δὲ Δικαίαν, Βιστονίδα, ἐς τὴν ποταμοὶ δύο ἐσιεῖσι τὸ ὕδωρ, Τραῦός τε καὶ Κόμψατος. *Græcas has urbes prætergreſſus eſt, Maroneam, Dicæam, Abdera: eas, inquam, præteriit, & hos, qui juxta eas ſunt, famoſiſſimos lacus, Ismaridem, qui Maroneam Strymamque interjacet: & Biſtonidem Dicææ contiguum, in quem duo flumina ingrediuntur, Travus & Compſatus.* Eumdem ordinem ſervavit Scylax: ποταμὸς Νέστος, Ἄβδηρα πόλις, Κούδητος ποταμός. αἱ δὲ πόλεις Δικαία ἡ Μαρώνεια. *fluvius Neſtus, Abdera urbs, Cudetus fluvius: urbes vero Dicæa & Maronea.* Ignotus aliis *Cudetus*, fluvius niſi forſan Aeliani eſt Κοσσινίτης, *Coſſinites*, qui per Abderitarum regionem in Biſtonidem lacum influit, lib. XV. Hiſtor. Animal. cap. XXV.

Ex his *Dicæa* prima eſt poſt Abderam, ab Herodoto & Scylace ac Stephano ita adpellata. Plinio autem pluraliter *Dicææ* ſunt. *Abdera*, inquit, *libera civitas, ſtagnum Biſtonum & gens. Oppidum fuit Tirida, Diomedis equorum ſtabulis dirum. Nunc ſunt Dicææ, Iſmaron: locus Parthenion, Phaleſina, Maronea, prius Ortagurea dicta.* Harpocration & Suidas *Dicæopolin* vocant. Uterque enim, Δικαιόπολις, πόλις ἐν τῇ Θρᾴκῃ πλησίον Ἀβδήρων, *Dicæovolis, ovvidum in Thracia, prope Abdera.* Cetera Plinii, *Tirida* olim deleta, quod verbo *fuit* ſignificatur. *Parthenion* etiam a Stephano urbs Thraciæ dicitur. *Iſmaron*, Stephano Ἴσμαρος πόλις Θρᾴκης τῶν Κικόνων, *Ciconum oppidum in Thracia.* Homerus Odyſſ. ἰῶτα verſ. 39.

Ἰλιόθεν με φέρων ἄνεμος Κικόνεσσι πέλασσεν
Ἰσμάρῳ, - - - -

Ab Ilio ventus me ferens Ciconibus adpulit ad Iſmarum. Et Marcianus Heracleota pag. 28. τοὺς Κίκονας τοὺς ἐν Ἰσμάρῳ. *Cicodes in Iſmaro.* Hinc lacui nomen Ἰσμαρίδι, *Iſmaridi*, de quo paullo ante ex Herodoto. Et Virgilii Georg. II. verſ. 37.

- - - - *Iſmara Baccho Conſerere,*

Servius interpretatur *montem Thraciæ.* Ignota penitus, quam Plinius addit, *Phaleſina.* At Herodoti *Stryma*, Stephano etiam oppidum eſt Thraciæ: Suidæ, Thaſiorum colonia & emporium; ſed hic νῆσον, *inſulam* dicit, quæ ſi eſt, conjunctiſſimam oportet continenti eſſe, ἐν ἠπείρῳ, *in continente* vero emporia, Dicææ & Maroneæ vicina, ſunt Scylaci Δρῦς, Ζώνη, *Drys* & *Zone*: Stephano utraque oppidum Thraciæ; hoc ſpeciatim Ciconum.

Sed citerior, quam Stryma, eſt *Maronea*, Μαρώνεια, quam Mela *ripis Neſti adjacere* ſcribit, Stephanus κατὰ τὴν ἐν Θρᾴκῃ Χερρόνεσον, *juxta Thraciæ Cherſoneſum.* Uterque a vero loco aberat, quem Herodotus itinere Xerxis oſtendit, & Ptolemæus, medium videlicet inter Neſtum & Cherſoneſum. Eſt enim, ut ipſe Stephanus adjecit, πόλις Κικονίας, *Ciconiæ urbs*, & prope Iſmaridem lacum. Polybius lib. v. cap. XXXIV. τῶν κατ' Αἶνον καὶ Μαρώνειαν, *juxta Aenum & Maroneam.* Conjungit & Livius lib. XXXI. cap. XXXI. *Aeneos*, *Maronitas*, *Thaſios.* In nummis ΜΑΡΩΝΕΙΤΩΝ. Item in alio: ΔΙΟΝΥΣΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ ΜΑΡΩΝΙΤΩΝ Bacchum autem ſervatorem ſuum dixerunt propter generoſioris vini in agro ejus proventum. Plinius enim lib. XIV. cap. IV. *Vino antiquiſſima claritas Maroneo, in Thraciæ maritima parte genito, ut auctor eſt Homerus.* Reſpicit ad Odyſſ. ἰῶτα verſ. 197.

Herodotus lib. VII. cap. CVIII. reliqua attexit uſque ad Hebrum. Verſo itinere, digreſſus, inquit, Xerxes ἐκ Δορίσκου *a Doriſco*, præteriit Samothraciorum τείχεα, *munimenta*, quorum ultimum πεπόλισται πρὸς ἑσπέρην πόλις, τῇ οὔνομά ἐστι Μεσαμβρίη. ἔχεται δὲ ταύτης Θασίων πόλις Στρύμη. διὰ δὲ σφέων τοῦ μέσου Λίσσος ποταμὸς διαῤῥέει, ὃς τότε οὐκ ἀντέσχετο τὸ ὕδωρ παρέχων τῷ Ξέρξεω στρατῷ, ἀλλ' ἐπέλιπε, *quorum ultimum*, inquit, *oppidum ad occaſum ſitum eſt, nomine meſembria, cui vicinum eſt oppidum Thaſiorum Stryma, quæ oppida amnis Liſſus interfluit, cujus tunc aqua copiis Xerxis non ſuffecit, ſed defecit.* Sic poſt Maroneam habemus in ortum verſus *Strymam*, dein *Liſſum* amnem, poſt hunc Samothracum *Meſembriam*, tandem *Doriſcon*, & poſtea *Hebrum.*

Doriſcus campus deſcriptus eſt ab Herodoto lib. VII. cap. LIX. quod ſit πεδίον μέγα, patentiſſimus campus, per quem Hebrus defluat, in quo etiam τεῖχος βασιλήϊον, *arx regia* ſit ejuſdem nominis: & ad litus *Sala* & *Zona* oppida, ac ultimum *Serrium*, ἄκρη ὀνομαστή, *celebre promontorium*, cui caſtellum ejuſdem nominis impoſitum fuit, a Livio memoratum lib. XXXI. cap. XVI. Stephanus: Δορίσκος, πόλις Θρᾴκης καὶ πεδίον, *Doriſcus, oppidum & campus Thraciæ*: oppidum vocat, quod Herodotus τεῖχος, *munitum locum.* Pomponius lib. II. cap. II. *Circa Hebrum Cicones: trans eumdem Doriſcos, ubi Xerxen copias ſuas, quia numero non poterat, ſpatio menſum ferunt. Deinde promontorium Serrium, & quo canentem Orphea ſequuta narrantur etiam nemora, Zone. Tum Neſtos fluvius.* Heic Zone promontorium vocatur, quod aliis inſula, aliis oppidum, ut ſupra vidimus. Plinius dicto loco de Doriſco: *Mons Serrium, & Zone: tum locus Doriſcus decem millium hominum capax. Ita Xerxes ibi dinumeravit exercitum. Os Hebri.*

Sequuntur *Hebri* oſtia, maximi in Thracia amnis, in duos alveos diviſa, & ad alveum ulteriorem oppidum *Aenos.* Stephanus: ἐν τῇ ἐκβολῇ τοῦ Ἕβρου, διστόμου ὄντος, πόλις Αἶνος, καὶ κτίσμα Κυμαίων, *in exitu Ebri, qui in duo oſtia finditur, ſita eſt urbs Aenus, quam Cymæi condiderunt.* Mela lib. II. cap. II. ab ortu in occaſum progrediens: *Eximia eſt Aenos, ab Aenea profugo condita. Circa Hebrum Cicones; trans eumdem Doriſcos.* Et Plinius lib. IV. cap. XI. verſo itinere procedens: *Os Hebri. Portus Stentoris. Oppidum Aenos liberum cum Polydori tumulo, Ciconum quondam regio.* Origo itaque incerta, ut ſunt quæ ex Trojanis temporibus petuntur: niſi parva initia Trojanorum amplificata ab

Cu-

Cumæis ſunt. Livius lib. XXXI. cap. XVI. de Philippo rege: *Maroneam quidem primo impetu expugnavit: Aenum inde cum magno labore, poſtremo proditione Ganymedis, præfecti Ptolemæi cepit.* Ex quo munimenta ejus intelliguntur. Gentile Stephanus formari dicit Αἴνιος, *Aenius*: atque ita Plutarchus in Catone Uticenſi pag. 764 fratrem ejus, qui Aſiam petens ἐνόσησε περὶ Θρᾴκην ἐν Αἴνῳ, *in morbum inciderat in Thraciæ urbe Aeno*; marmoreo monimento honoratum eſſe ἐν τῇ Αἰνίων ἀγορᾷ, *in foro Aeniorum*, tradit. Livius autem lib. XXXI. cap. XXXI. videtur aliam formam Αἴνειος expreſſiſſe. Eadem, inquit, *Aeneos, Maronitas, Thaſios, exiſtimate queri.* Stephanus auctor eſt, alio nomine *Abſynthum* dictam fuiſſe.

Quem interponit *Portum Stentoris*, Στέντορος, Plinius, utique circa Aenum fuit; ab aliis autem præteritus. Lacus vero *Stentoris*, Στεντορὶς λίμνη, proxime Aenum eſt. Herodotus lib. VII. cap. LVII. de Xerxe: ἤιε πρὸς ἑσπέρην, Αἰνήν τε πόλιν Αἰολίδα, καὶ Στεντορίδα λίμνην παρεξιών. *in occaſum ſolis contendit, Aenum, Aeolicam urbem, & paludem Stentoridem præteriens.*

Abhinc in tractu non exiguo uſque ad Cherſoneſum, neque Herodotus neque Ptolemæus quidquam memorarunt, quod argumento eſt vicis tantum ac pagis illud litus, non oppidis memorabilibus, cultum & habitatum fuiſſe. Plinius quidem dicto loco: *A Doriſco incurvatur ora ad Macron Tichos* CXXII M P. *Circa quem locum fluvius Melas, a quo ſinus adpellatur. Oppida, Cypſella, Biſanthe, Macron Tichos dictum, qua a Propontide ad Melanem ſinum inter duo maria porrectus murus procurrentem excludit Cherſoneſum.* Sed nihil ex his ad locum noſtrum pertinet, niſi *Melas* fluvius, etiam a Ptolemæo & Livio ac Herodoto laudatus; *Cypſela* autem, ſive *Cypſella*, ſecundum Ptolemæum & Antonium in mediterraneis eſt: *Biſanthe* ad Propontidem. De flumine & ſinu Herodotus prædicto loco & κόλπον Μέλανα, καὶ Μέλανα ποταμὸν, ἀπ' οὗ ὁ κόλπος οὗτος τὴν ἐπωνυμίην ἔχει, *ſinum Melanem & fluvium Melanem* (nec hunc ſufficientem exercitui Xerxis) *a quo ſinus denominationem habet*, deſcripſit.

In hac ora prope Aenum fuit *Zerynthum antrum*, cui Stephanus & oppidum addit ejus nominis. Antrum Hecatæ ſacrum erat, cui canes ibi, ut Suidas refert, immolabantur. Lycophron verſ. 77.

> Ζήρυνθον ἄντρον τῆς κυνοσφαγοῦς θεᾶς.
> *Zerynthum antrum canivoræ deæ.*

Scholiaſtes ibi, & Stephanus, etiam Phavorinus, in Thracia ponunt. Locum propius ſignat Livius, ſub *Zerynthii* Apollinis nomine, lib. XXXVIII. cap. XLI. *Eo die*, inquit, *ad Hebrum flumen perventum eſt.* Inde Aeniorum fines, præter *Apollinis* (*Zerynthum quem vocant incolæ*) *templum ſuperant.* Ovidius lib. I. Triſt. eleg. IX.

> *Venimus ad portus, Imbria terra, tuos.*
> *Inde levi vento Zerynthia litora nactis*
> *Threiciam tetigit feſſa carina Samon.*

CHERSONESUS.

Cherſoneſus Thraciæ poſt Melanem ſinum eſt, interque eum & Helleſpontum longe in auſtrum & Lemnum verſus decurrit. Sæpe ſimpliciter vocatur *Cherſoneſus*, ut Nepotis

Miltiade, *accidit*, *ut Athenienſes Cherſoneſum colonos vellent mittere:* item, *Cherſoneſo tali modo conſtituta.* Livius lib. XXXI. cap. XVI. *inde progreſſus ad Cherſoneſum*, *Elaunta & Alopeconneſum*, *tradentibus ipſis*, *recipit.* Adde Herodotum lib. VI. cap. XXXIII. & lib. VII. cap. LVIII.

Ab iſthmo ejus incipiendum, in quo tres urbes numerantur. Excerpta Strabonis libri VII. extremi: ἐν τῷ ἰσθμῷ τῆς Χερσονήσου τρεῖς πόλεις κεῖνται: πρὸς μὲν τῷ Μέλανι κόλπῳ, Καρδία. πρὸς δὲ τῇ Προποντίδι, Πακτύη. πρὸς δὲ τῇ μεσογείᾳ Λυσιμαχία. μῆκος τοῦ ἰσθμοῦ ςάδια μ΄. *In iſthmo Cherſoneſi tres urbes ſitæ ſunt: ad Melanem ſinum Cardia; ad Propontidem Pactye: in mediterraneo Lyſimachia.* Plinius lib. IV. cap. XI. *Alius ibi iſthmus anguſtia ſimili eſt*, *eodem nomine & pari latitudine. Illuſtrant duæ urbes utrimque litora*, *quæ haud diſſimili modo tenuere*, *Pactye a Propontide*; *Cardia a Melane ſinu.*

Prima harum *Cardia*, Καρδία, urbs antiqua, Herodoto dictis locis, Scylaci, & in Eumenis hiſtoria Plutarcho ac Nepoti memorata. Nomen Plinius a ſitus figura ducit, *ex facie loci nomine accepto*: quod Solinus cap. X. expreſſit clarius: *quod in cordis faciem ſita ſit*, *dicta Cardia eſt.* Stephanus aliter; quum conderetur, quod corvus victimæ cor rapuiſſet. Lyſimachus delevit, & in proximo loco *Lyſimachiam* ſuam condidit, reductam. utrimque a mari, quum Cardia ad ſinum Melanem fuiſſet adpoſita. Pauſanias Attic. cap. IX. de Lyſimacho: τὴν Καρδιανῶν πόλιν ἀνελὼν, Λυσιμαχίαν ἀντ᾽ αὐτῆς ᾤκισεν ἐπὶ τῷ ἰσθμῷ τῆς Θρᾳκίας Χερρονήσου, *quum Cardianorum urbem evertiſſet*, *pro ea Lyſimachiam in iſthmo Thraciæ Cherſoneſi condidit.* Gentile enim *Cardianus*, & Nepos principio Eumenis vitæ: *Eumenes Cardianus.*

Deſiit autem poſt Lyſimachum Cardiæ mentio, & *Lyſimachia* in locum prope & memoriam ſucceſſit. Polybius lib. V. cap. XXXIV. in rebus Thraciæ cum Aeni & Maroneæ mentione, τῶν κατὰ Λυσιμάχειαν τόπων, *locorum quæ prope Lyſimachiam ſunt ſita.* Livius lib. XXXIII. cap. XXXVIII. *Metus tum incolentes alias Cherſoneſi urbes in deditionem dedit. Lyſimachiam inde omnibus ſimul navalibus terreſtribusque copiis* [rex Antiochus] *venit. quam quum deſertam ac ſtratam prope ruinis inveniſſet*, *(ceperant autem direptamque incenderant Thraces paucis ante annis) cupido eum reſtituendi nobilem urbem*, *& loco ſitam opportuno cepit. Itaque omni cura ſimul eſt adgreſſus & tecta murosque reſtituere*, *& partim redimere ſervientes Lyſimachienſes*, *partim fuga ſparſos per Helleſpontum Cherſoneſumque conquirere contrahereque*, *partim novos colonos*, *ſpe commodorum propoſita*, *adſcribere*, *& omni modo frequentare.* Vides hinc fata hujus urbis, conditæ, deletæ, reſtitutæ. Iterum Livius lib. XXXVIII. cap. XL. de Manlio: *inde per Cherſoneſum modicis itineribus*, *grave præda omnis generis agmen trahens*, *Lyſimachiæ ſtativa habuit. - - - Quo profectus eſt ab Lyſimachia die*, *ad amnem Melana*, *quem vocant*; *inde poſtero die Cypſela pervenit.* Rurſus hæc urbs poſtea decrevit. Plinius dicto loco: *deſeritur & Lyſimachia jam in Cherſoneſo.* Ptolemæus lib. III. cap. XI. Λυσιμαχία τὸ νῦν Ἑξαμίλιον, *Lyſimachia*, *quæ nunc Hexamilium.* Quamquam vero interierat *Cardia*, geographi tamen memoriam ſervant una cum Lyſimachia, ut olim claram, quod in Melæ II. cap. II. & Ptolemæi III. cap. XII. obſervamus.

Tertia urbs, iſthmo tributa a Strabone ac Plinio, *Pactye*, Πακτύη, vocatur, Propontidis oræ adpoſita, Ptolemæi æque ac Strabonis ſupra producto teſtimonio: quibus Plinius accedit itidem verbis antea adlatis, cui *Pactye a Propontide* ſita eſt, ſicut *Cardia a Melane ſinu.* Scylax in Thracia: ἐκ Πακτύης εἰς Καρδίαν διὰ τοῦ αὐχένος πεζῇ ςάδια μ΄, ἐκ θαλάττης εἰς θάλατταν, *A Pactya Cardiam per iſthmi anguſtias ſunt ſtadia* XL. *a mari ad mare.*

Ab iſthmo ad latera Cherſoneſi progredimur, quæ ob auctorum diſſenſionem non facillima ad deſcribendum ſunt. Ptolemæus occidentale ducit a *Cardia* ad *Maſtuſiam* promon-

montorium, ſed nihil his terminis interjectum memorat: in auſtrali ſolum *Elæuntem* habet: in orientali *Cyllam*, *Seſton*, *Callipolim.* Pomponius Mela lib. II. cap. II. quæ ad laterum diſcretionem faciant, hæc habet: *Eſt Eleûs, quæ finit Helleſpontum.* - - - *Ejus* [Aegæi] *tractum legentibus, prætervectisque Maſtuſiam, tum ſinus intrandus eſt, qui alterum Cherſoneſi latus abluens, jugo faeie vallis includitur, & ex fluvio quem accipit, Melas dictus, duas urbes amplectitur, Alopeconneſum, & in altero iſthmi litore ſitam Cardiam.* Quæ ſi ita ſunt, *Maſtuſia* in occaſum ſpectat, ut quoque poſuit Ptolemæus. Sed Plinius ab his videtur diſſentire, quum lib. IV. cap. XI. ait, *promontorium Cherſoneſi Maſtuſiam adverſum Sigeo* eſſe, quibus verbis ad orientem potius quam occidentem videtur referri. quod enim *adverſum* eſt alicui, e regione ejus ac ex propinquo opponitur. Sed duo valent adverſus unum, & Mela per ſe adverſus Plinium, qui Melam plerumque in aliis ſequutus eſt. Plinium tamen non nihil Iſacius Tzetzes, Lycophronis vetus interpres, juvat, qui in verſ. 534 ad vocem Μαζουσία (quæ eadem & Μαστουσία eſt, quia μαζὸς & μαστὸς idem) pag. 93. commentatur: οἱ μὲν ἄλλοι ἡ Μαζουσία λέγουσι μετὰ τοῦ ἄρθρου, καὶ φασὶν αὐτὴν ἀκρωτήριον εἶναι Ἐλεοῦντος, *Alii quidem Mazuſia cum articulo* [tamquam proprium nomen] *legunt, & promontorium Eleuntis eſſe perhibent.* Quod ſi eſt, ad orientem referendum eſt auſtralis lateris, ubi Eleûs ad Helleſpontum eſt: quam ſententiam quoque Iſaacus Voſſius ad Melam pag. 130. ſequutus eſt. Sed paullo ante Mela Maſtuſiam *frontem* Cherſoneſi, quaſi totum latus auſtrale, nominavit. *Terra*, inquit, *quæ ſequitur nuſquam lata, atque hic arctiſſima inter Helleſpontum Aegæumque procurrit. Anguſtias Iſthmon; frontem ejus Maſtuſiam; totam, Cherſoneſum adpellant, ob multa memorabilem.* An ergo inde aliquid conciliationis eſt?

Haud procul ab hoc promontorio Ἀλωπεκόννησος, *Alopeconneſus* abfuit, quia Mela dixit, Melanem ſinum duabus oris duas urbes amplecti Cardiam & Alopeconneſum. Nomen præ ſe inſulam fert: ideoque Plinius etiam lib. IV. cap. XII. in inſulis connumeravit, ſed deceptus haud dubie vocabulo. nam ceteri omnes in Cherſoneſo poſuerunt. Livius lib. XXXI. cap. XVI. poſt Aeni, Cypſelorum & Doriſci expugnationem de Philippo rege: *Inde progreſſus ad Cherſonneſum, Elæunta & Alopeconneſum, tradentibus ipſis, recepit. Callipolis quoque & Madytos dedita.* En inter medias Cherſoneſi urbes Alopeconneſum! Suidas: Ἀλωπεκόννησος πόλις ἐστὶ μία τῶν ἐν Χεῤῥονήσῳ. *Alopeconneſus eſt urbs quædam illarum quæ ſunt in Cherſoneſo.* Et Stephanus ſimplici N, Ἀλωπεκόνησος, πόλις τῆς Ἑλλησποντίας Χεῤῥονήσου *Alopeconeſus, oppidum Helleſpontiæ Cherſoneſi.* Et Scymnus, ſive Heracleota pag. 29. poſt Lyſimachiæ deſcriptionem:

> Εἶτ' Αἰολέων Ἀλωπεκόννησος πόλις.
> Ἑξῆς Ἐλαιοῦς Ἀττικὴν ἀποικίαν Ἔχουσα.
> *Deinde urbs Alopeconneſus ab Aeoliis condita,*
> *Poſt quam Elæûs Atticam habens coloniam.*

Plinius circa hoc & auſtrale latus plura addit lib. IX. cap. XI. *Promontorium*, inquit, *Cherſoneſi Maſtuſia adverſum Sigeo: cujus in fronte obliqua Cynoſſema. ita adpellatur Hecubæ tumulus, ſtatio Achæorum. Turris & delubrum Proteſilai. Et in extrema Cherſoneſi fronte, quæ vocatur Aeolium, oppidum Elæûs. Dein petenti Melanem ſinum, portus Cœlos, & Panhormus, & ſupra dicta Cardia.* At dictum antea, Plinium, ſecus ac ceteros, in ortum nimis *Maſtuſiam* promontorium protuliſſe ad *Hecubæ tumulum* & *ſtationem Achæorum*, quam ad Helleſpontum fuiſſe æque ut *Proteſila. turrim*, propter Trojæ poſitionem credibile eſt. De his Pomponius prædicto loco: *Sunt Proteſilai oſſa conſecrata delubro. Eſt & portus Cœlos,*

los, Athenienſibus & Lacedæmoniis navali acie decernentibus, Laconicæ claſſis ſignatus excidio. Eſt Cynoſſema, tumulus Hecubæ, ſive ex figura canis, in quam converſa creditur; ſive ex fortuna, in quam deciderat, humili nomine accepto.

Ex hiſce intelligitur, *Proteſilai turrim*, ſeu ſepulcrum, cum *delubro* ad Helleſpontum fuiſſe, quo loco Græci ſub Agamemnone in Aſiam adverſus Trojam trajecerunt: & quidem, quod Arrianus lib. I. Expedit. Alex. tradit, ad extremam oram Helleſponti fuit, ubi auſtrali lateri Thraciæ Cherſoneſi ille conjungitur. Alexander enim, Arriano referente pag. 31. ἐλθὼν ἐς Ἐλεοῦντα θύει Πρωτεσιλάῳ ἐπὶ τῷ τάφῳ τοῦ Πρωτεσιλάου, *quum Eleuntem veniſſet, Proteſilao ad ſepulcrum Proteſilai ſacrificavit.* De Proteſilai ſorte, primi ex Græca claſſe in Aſiam exſcendentis, primique a Trojanis interfecti, præter Arrianum dicto loco, Hyginus fab. CIII. conſulatur. Ovidius lib. XII. Metam. verſ. 67.

> - - - *Hectorea primus fataliter haſta,*
> *Proteſilae, cadis.*

Inter hoc Proteſilai monimentum & oppidum Seſtum, fuit etiam *Cynoſſema* ſive *Hecubæ tumulus*; ſub promontorio forte hujus nominis, aut in illo. Thucydides, qui diviſit vocabulum, lib. VIII. pag. 618. ἄκρα ἡ Κυνὸς σῆμα καλεῖται, *promontorium quod canis ſepulcrum vocatur.* Prope illud fuit *portus Cœlos.* Nam Mela tradit ad hunc portum victos Spartanos eſſe ab Athenienſibus, quod in hoc tractu nuſquam contigit niſi gemino prælio inter Seſtum & Abydum commiſſo, quod utrumque Diodorus Siculus deſcripſit lib. XIII. nam de priore ait cap. XXXIX. μεταξὺ Ἀβύδου καὶ Σηστοῦ τῆς ναυμαχίας γινομένης, *quum inter Abydum & Seſtum pugna navalis inſtitueretur.* Et cap. XL. victores Athenienſes ἔστησαν τρόπαιον ἐπὶ τῆς ἄκρας, οὗ τὸ τῆς Ἑκύβης ἐστὶ μνημεῖον, *tropæum in promontorio erexerunt, ubi Hecubæ ſepulcrum eſt.* Ergo & Cynoſſema ſeu Hecubæ monimentum, & *portus Cœlos* prope Seſtum ſunt, quod Ptolemæus confirmat, qui *Cyllam* (Κύλλα eſt Græce) ab Seſto meridiem verſus adpoſuit Helleſponto. Accedit quod Iſaacus Voſſius ad Melam notavit, in MSS. Ptolemæi eſſe Κοῖλα, *Cœla*, pluraliter. Plinius quidem videtur *portum Cœlum*, ad latus occidentale reducere, quum dixit ab Elæunte ſinum Melanem petenti occurrere *portum Cœlum*, deinde *Panormum*, tandem *Cardiam*: ſed contra trium conſenſionem nequaquam audiendus eſt. *Panormum* vero, de quo nihil aliunde conſtat, in illo latere, quo Plinius poſuit, relinquemus.

Eleûs ſive *Elæûs* oppidum, portus, promontorium, in extremo latere meridiali, ubi orientale & Helleſpontum contingit, & ſic quaſi ambiguo ſitu. Ptolemæus in auſtrali locat: Stephanus Ἐλαιοῦς πόλις ἐν Ἑλλησπόντῳ, *Elæus urbs in Helleſponto*, quod latus Cherſoneſi orientale eſt. Quem ſitum etiam Arrianus Exped. Alex. lib. I. pag. 32. monſtravit; ἐξ Ἐλεοῦντος, *ex Eleunte* Alexandrum in portum Achæum per Hellespontum trajeciſſe, ex eoque in Aſia primum poſuiſſe pedem, indeque veniſſe Ilium. Et Pomponius Mela lib. II. cap. II. *Eſt Eleûs quæ finit Helleſpontum. Aegæum ſtatim pelagus vaſte longum litus impellit.*

Quod ideo monſtrandum erat curatius, quia Ptolemæus ab Helleſponto occaſum verſus quodam ſpatio, ſed perperam, reduxit. Scribitur ambigue. Herodotus, Arrianus, Strabo excerptis extremis, & ex Latinis Mela, ut in optimis libris eſt, E. ſimplici hoc nominis ſcripſerunt Ἐλεοῦς, *Eleûs*: contra Thucydides ultimo Peloponneſiaci belli prœlio, Ptolemæus, Stephanus, & Plinius diphthongo, Ἐλαιοῦς, *Elæûs.* De genere Strabo lib. VII. extr. ἡ πόλις ὁ Ἐλεοῦς ἀρσενικῶς λέγεται, *urbs, hic Eleûs, virili genere dicitur.* Nihilomi-

lominus Mela dicto loco: *Eſt Madytos, eſt Eleus, quæ finit Helleſpontum.* De portu jam dictum ex Arriano cui Herodotus lib. VII. cap. XXI. adjungi poteſt: promontorium quod adjacet, Ptolemæus ſupra Elæuntem ſtatuit hoc ordine.

Ελαιȣ̃ς	*Elæûs,*
καὶ τὸ ἐχόμενον ἄκρον,	*& adhærens promontorium,*
Κύλλα [Κοῖλα]	*Cylla, [Cœla]*
Σηςός	*Seſtus.*

Voſſius in Melam id *Maſtuſiam* promontorium eſſe contendit, quod Ptolemæus in extremo occidentis latere poſuerat.

Seſtus, Σηςὸς, urbs medio Helleſponto adpoſita, cui in Aſia Abydus objacet, freto ſeptem vel octo ſtadiorum interfluente, amoribus Herûs & Leandri famoſa, quæ inde Σηςιὰς Ἡρὼ *Seſtias Hero* a Muſæo verſ. 24. dicta, cujus etiam ante paullo verſ. 16. hæc eſt deſcriptio:

Σηςὸς ἔην καὶ Ἄβυδος ἐναντίον ἔγγυθι πόντȣ,
Γείτονές εἰσι πόληες,
Seſtus erat & Abydus e regione poſitæ prope mare:
Vicina ſunt oppida.

Et Lucanus lib. II. verſ. 674. de Xerxis ponte:

Europamque Aſiæ, Seſtonque admovit Abydo.

Et Thucydides lib. VIII. pag. 588. de Strombichide, Athenienſi duce: ἐπ' Ἄβυδον ἦλθε. καὶ ὡς ȣ̓́τε προσεχώρȣν, ȣ̓́τε προσβαλὼν ἐδύνατο ἑλεῖν, ἐς τὸ ἀντιπέρας τῆς Ἀβύδȣ ἀποπλεύσας, Σηςὸν πόλιν τῆς Χερσονήσȣ καθίςατο φρȣ́ριον καὶ φυλακὴν τȣ̃ παντὸς Ἑλλησπόντȣ, *ad Abydum venit: & quum oppidani neque ſe dederent, nec expugnari poſſent, in oppoſitum Abydo litus navigans, Seſto præſidium impoſuit, quod totum Helleſpontum cuſtodiret.* Pomponius lib. II. cap. II. *Eſt & Abydo objacens Seſtos, Leandri amore nobilis.* Gentile *Seſtius.* Stephanus: ὁ πολίτης Σήςιος. Nummus Gordiani, ΣΗΣΤΙΩΝ. Hodie famoſi *Dardanelli* ſunt ubi Seſtus & Abydos erant.

Supra Seſton memorabile eſt *Aegos flumen*, quod ita vocat Corn. Nepos Lyſandro cap. IV. Alcibiade cap. VIII. & Conone cap. I. ubi a Lacedæmoniis Athenienſes tanta clade adfecti ſunt, ut libertatem & omnia amitterent. Stephanus urbem vocat: Αἰγὸς ποταμοί, πόλις ἐν Ἑλλησπόντῳ, *Capræ flumina, oppidum in Helleſponto.* Sic etiam Tzetzes Chiliad. II. verſ. 894.

Ἐν ποταμοῖς τοῖς τȣ̃ Αἰγός. Θρᾴκης ἦ τȣ̃το πόλις,
In fluminibus Aegos: Thraciæ hoc oppidum eſt.

Vulgo, ut nomen fert, putatur amnis eſſe: aut navium ſtatio, quia Diodorus Siculus lib. XIII. cap. XV. & Plutarchus Alcib. p. 211. claſſem ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς ſtetiſſe tradunt. Forſan ita conciliari poteſt, ut amnis & oppido, quod præfluebat, & navali, in quod effunditur, nomen largitus fuerit.

Suprema ad Helleſpontum, ubi Propontidi jungitur, *Callipolis* eſt, quæ ita Lampſaco, ut

ut Seſtus Abydo in Aſia opponitur. Plinius lib. IV. cap. XI. *Helleſpontus ſeptem ſtadiis Europam ab Aſia dividens, quatuor inter ſe contrarias urbes habet. in Europa Callipolin & Seſton; & in Aſia Lampſacum & Abydon.* Eadem Strabo lib. XIII. pag. 405. ἐν δὲ τῇ περαίᾳ τῆς Χεῤῥονήσου πολίχνιόν ἐστι Καλλίπολις. κεῖται δ' ἐπ' ἀκτῆς ἐκκειμένης πολὺ πρὸς τὴν Ἀσίαν κατὰ τὴν Λαμψακηνῶν πόλιν, ὥς τε τὸ δίαρμα μὴ πλέον εἶναι τετταράκοντα σταδίων. *E regione* [Lampſaci] *in Cherſoneſo oppidulum eſt Callipolis, ſitum in litore quod longe extenditur ad Aſiam verſus, ſecundum Lampſacenorum urbem: ut trajectus ſit minor quam* XL *ſtadiorum.* Strabonem exſcripſit Stephanus, ſed pravatus in hac periodo & mutilus. Ptolemæus quoque eodem ſitu Καλλίπολιν, *Callipolim* ſuam poſuit. Livius lib. XXXI. cap. XVI. *Inde progreſſus* [Philippus] *ad Cherſoneſum, Elæunta & Alopeconneſum, tradentibus ipſis, recepit. Callipolis quoque & Madytos dedita & caſtella quædam ignobilia.* Nomen hodieque ſervat, validum propugnaculum Turcorum.

Hæc in ora *Cherſoneſi*, quam ab Aſia *Helleſpontus* ſejungit, fretum ab Helle in eo ſubmerſa nominatum, ut in fabulis eſt apud Hyginum Poet. Aſtr. lib. II. cap. in Ariete. Aries enim fingitur, qui Phrixum & Hellen, ſororem ejus, Athamantis regis filios geſtaverit, ex quo Helle decidente, nomen mari natum ſit. Adde Ovidii epiſtolam Leandri v. 137. ſeqq. & qua Hero illi reſpondet verſ. 123. 128. De anguſtia ſupra diximus: non autem breve id fretum eſt, quod jungit Propontidem Aegæo. Ovidius Metamorph. XIII. verſ. 407.

Longus in anguſtum qua clauditur Helleſpontus.

Mediterranea Cherſoneſi non ſatis nota ſunt. Superiori loco fuit Ἀγορά, *Agora*, quaſi forum. Scylax: πόλις ἐν τῷ μέσῳ, ᾗ ὄνομα Ἀγορά, *oppidum in medio* [Cherſoneſi] *eſt, cui nomen Agora.* Herodotus lib. VII cap. LVIII. de tranſitu Xerxis per Cherſoneſum: ἐν δεξιῇ μὲν ἔχων τὸν Ἕλλης τάφον τῆς Ἀθάμαντος, ἐν ἀριστερῇ δὲ Καρδίην πόλιν. διὰ μέσης δὲ πορευόμενος πόλιος, τε ὄνομα τυγχάνει ἐστὶν ἀγορή. ἐντεῦθεν δὲ κάμπτων τὸν κόλπον τὸν Μέλανα καλεόμενον, *dextrorſum tumulum Helles habens Athamantis filiæ; ſiniſtrorſum Cardiam urbem tranſiit, per medium oppidum, cui nomen eſt Agora. Unde ad ſinum Melana deflectebat.*

Deinde eſt *Ciſſa* oppidum, ad *Aegos flumen*, quod adluit. Plinius lib. IV. cap. XI. *Cherſoneſus a Propontide habuit Tiriſtaſin Critbotem: Ciſſam flumini Aegos adpoſitam.* Non certiſſimum hoc nomen eſt. Scylacis enim Periplo legitur: ἐντὸς δὲ Αἰγὸς ποταμοῦ, Κρῆσσα, Κρηθωτή, Πακτύη, *intra Aegos flumen Creſſa, Crethote, Pactye.* Dubium ergo, ſitne *Ciſſa*, an *Criſſa*, an *Creſſa* hoc loco legendum, quia eamdem urbem & Scylax & Plinius, cujus flumen idem, ſignificare videntur. *Tiriſtaſis* Plinii etiam a Scylace Τειρίστασις vocatur, ſed huic extra Cherſoneſum poſita. Ait enim, μετὰ δὲ Χεῤῥόνησόν ἐστι Θρᾴκια τείχη τάδε. πρῶτον, Λευκὴ ἀκτή, Τειρίστασις, Ἡράκλεια, Γάνος, Γανίαι, Νέον τεῖχος, Πέρινθος πόλις καὶ λιμήν. *Poſt Cherſoneſum Thracica oppida hæc ſunt: primum, Litus Album, Tiriſtaſis, Heraclea, Ganus, Ganiæ, Novus murus, Perinthus urbs cum portu.* Satis confuſe: ut adparet: & quo jure Ganus ac Ganiæ; Heraclea & Perinthus ſeparentur, nondum intelligo: ut ſic quoque in incerto relinquendum ſit, uter horum, Plinius an Scylax in Tiriſtaſi a vero loco aberraverit.

Crithote Plinii, etiam Heracleotæ ſeu Scymno pag. 29. Κριθωτὴ ſcripta eſt.

Εἶτ' ἐστὶ Κριθωτή, πόλις τε Πακτύη.
Deinde Crithote eſt, & urbs Pactye:

quæ

quæ ſcriptura utique præferenda eſt alteri Κρηθωτὴ, *Crethote*, quæ erat Scylacis: & Ptolemæi *Crithea*, quamquam hæc in Græco textu non adparet, quo verſus aliqui deſiderantur; ſed tantummodo in Latina interpretatione eſt poſita, & tabula Agathodæmonis, quam etiam in ſitu conſtituendo ſequuti ſumus. De reliquis ex Periplo Scylacis adductis, extra Cherſoneſum, ubi ipſe conſtituit, diſpiciemus.

Madytos in eodem tractu fuit, aliquoties a Livio memorata. Lib. XXXI. cap. XVI. *Progreſſus ad Cherſoneſum* [Philippus] *Elæunta & Alopeconneſum, tradentibus ipſis, recepit: Callipolis quoque & Madytos dedita, & caſtella quædam ignobilia.* Et lib. XXXIII. cap. XXXVIII. *Ipſe* [rex Antiochus] *initio veris, navibus ab Epheſo profectus, Helleſpontum petit: terreſtres copias Madytum trajicit, Cherſoneſi urbem: terreſtri navalem exercitum junxit. & quia clauſerant portas, circumdedit mœnia armatis, & jam opera admoventi deditio eſt facta.* Ptolemæi interpres Latinus, & auctor tabulæ ad eumdem, *Madi* habent, quod, licet curtatum, locum tamen poſitionis quodammodo nos docuit, quum aliunde certior haberi non poſſit; ex Livio ſolum probatur, haud longe ab Helleſponto hanc urbem abfuiſſe.

Supereſt locus, cui nomen erat *Chidria*, τὰ Χείδρια, quo refugerunt Athenienſes, circumventi & victi ad Aegospotamos. Xenophon poſt initium lib. II. de Rebus Græcor pag. 268. τοὺς πλείστους ἄνδρας ἐν τῇ γῇ ξυνέλεξαν. οἱ δὲ καὶ ἔφυγον ἐς τὰ Χείδρια, *major hominum pars in terra capta: reliqui aufugerunt in Chidria.* Plura de loco hoc non conſtant: nec litoralis fuerit, an mediterraneus, diſcerni poteſt facile: in litore vero & navibus plus ſpei ad fugam habuiſſe credibile eſt.

Procopius de ædific. lib. IV. cap. X. de Juſtiniani operibus in Thraciæ Cherſoneſo, præter Seſti, Callipolis & Elæuntis reparationem refert, πόλιν Ἀφροδισιάδα ἐρύματι ἐχυρωτάτῳ περιεβάλετο, ἀτείχιστον ἐκ τοῦ ἐπιπλεῖστον τὰ πρότερα οὖσαν. Καὶ Κίβερην πόλιν ἐπ' ἐδάφους κειμένην, τειχήρη πεποιημένος, ξυνῴκισεν, *Urbem Aphrodiſiadem, undique fere nudam, mœnibus firmiſſimis cinxit: urbi Ciberi, quæ everſa jacebat, muros atque incolas dedit*, & alia ornamenta. Sed neque *Ciberis* poſitionem demonſtrare poſſumus; neque *Aphrodiſias* ab Antonino itinere a Trajanopoli Callipolim, inter Apros & Callipolim poſita intra Cherſoneſum cadit, ſed extra illam ſupra Cardiam in mediterranea.

ORA PROPONTIDIS
ET PONTI.

Supra iſthmum Cherſoneſi in ora Propontidis eſt primum *Macrontichos*, Μακρὸν τεῖχος, id eſt *Longus murus*, quem Plinius ita lib. IV. cap. XI. deſcripſit: *Oppida: Cypſella, Biſanthe, Macron Tichos dictum, qua Propontide ad Melanem ſinum inter duo maria porrectus murus procurrentem excluſit Cherſoneſum.* Hauſit ex Melæ lib. II. cap. II. qui eadem præivit: *Poſt* [Biſanthen & Cypſelam] *locus quem Graii* Μακρὸν τεῖχος *adpellant, & in radice magnæ peninſulæ ſedens Lyſimachia.* Ptolemæus Μακρὸν τεῖχος, *Longum murum* velut oppidum ad Propontidem inter Pactyen & Biſanthen habet poſitum, ut de ſitu dubitare, ſi oppidum quoque ejus nominis fuit, ſaltem de termino muri, non liceat. Non autem hic cum alio Longo muro, poſteriori ætate a Propontide ad Pontum ducto, ut tutior in medio ad Boſporum ſita Conſtantinopolis eſſet, confundatur, de quo in Thracia medii ævi ſumus dicturi.

Biſanthe ergo ad Propontidem fuit: quod etiam Mela adfirmavit. *In Propontide,*

 in-

inquit, *Selymbria*, *Perinthos*, - - - *tum Rheſo regnata quondam pars Thraciæ*; *& Biſanthe Samiorum.* Samiorum coloniam etiam Stephanus dixit, quamquam perperam ad Macedoniam reduxit: Βισάνθη πόλις Μακεδονίας κατὰ Θράκην Ἑλληνὶς, ἄποικος Σαμίων, *Biſanthe urbs Græca Macedoniæ juxta Thraciam*, *Samiorum colonia.* Dicta etiam fuit *Rhædeſtus*, vel *Rhædeſtum*, præſertim ævo poſteriori. Ptolemæus lib. III. cap. XI. Βισάνθη ἤτοι Ῥαιδεστόν, *Biſanthe ſive Rhædeſtum.* Procopius de Aedific. lib. IV. cap. IX. Ἡρακλείας δὲ ἄποθεν ἡμέρας ὁδὸν χωρίον ἐπιθαλάσσιον ἦν, Ῥαιδεστὸς ὄνομα, παρὰ πλοῦ μὲν ἐφ' Ἑλλησπόντου καλῶς κείμενον, εὐλίμενον δὲ καὶ τῇ κατὰ θάλασσαν ἐργασίᾳ ἐπιτηδείως ἔχον. *Rhædeſtus erat locus maritimus*, *unius diei itinere ab Heraclea diſtans*, *commodo ab Helleſpontum enavigandum ſitu*; *portu facili*, *& ad maritimum commercium peropportuno.* Suidas: Ῥαιδεστὸς, πόλις, *Rhædeſtus*, *oppidum quoddam.* Abr. Berckelius ad Stephani Βισάνθην cenſet, eumdem locum eſſe, quem *Reſiſton* duobus itineribus Antoninus dixit, quaſi pravato nomine ex Ptolemæi, Procopii, & Suidæ *Rhædeſto.* Sed eruditiſſimi viri pace diſſentimus. Quisquis enim iſtius itinerarii auctor eſt, *Reſiſton* in via poſuit, quæ ab urbe Apris fert Heracleam, ut inter utramque ſit media. *Biſanthe* autem extra illam viam erat publicam.

Biſanthæ *Ganum* adjungimus, incerti quamvis, quo loco accedat aut latere. Plinius IV. cap. XI. *In ora amnis Erginus: oppidum fuit Ganus.* Quod *fuit*, olim everſum erat. Scylax: Τειρίσασις, Ἡράκλεια, Γάνος. Xenophon lib. VII. Expedit. Cyri pag. 241. ἐπειδὰν ἐπὶ θάλατταν ἀπέλθοι, παραδώσει αὐτῷ Βισάνθην, καὶ Γάνον, καὶ Νέον τεῖχος, *quum ad mare venerit*, *tradet ei Biſanthen*, *& Ganum*, *& Novum munimentum.* Eſt & Hierocli Γάνος, *Ganus*, inter epiſcopales urbes in provincia Thraciæ Europa. Ex dictis adparet, Xenophontis maxime, in ora fuiſſe Propontidis.

Sequitur apud Ptolemæum amnis *Arzus*, inter Biſanthen & Perinthum in Propontidem ſe effundens: & tum ipſa urbs *Perinthus*, quæ poſteriori ævo *Heraclea* eſt adpellata. Ptolemæus: Πέρινθος, ἤτοι Ἡράκλεια, *Perinthus ſive Heraclea.* Zoſimus lib. I. cap. LXI. de Aureliano: διατρίβοντι αὐτῷ κατὰ τὴν Πέρινθον, ἣ νῦν Ἡράκλεια μετωνόμασαι, συνίσαταί τις ἐκβολή. *Commoranti apud Perinthum*, *quæ mutato nomine jam Heraclea dicitur*, *inſidiæ factæ ſunt.* Sozomenus H. E. lib. VI. cap. VII. Hypatianum dicit τὸν Ἡρακλείας τῆς Περίνθου ἐπίσκοπον, *Heracleæ Perinthi epiſcopum.* Antiquum autem nomen *Perinthus* erat. Situm ita deſcripſit Diodorus Siculus lib. XVI. cap. LXXVII. ἡ Πέρινθος κεῖται παρὰ θάλατταν ἐπί τινος αὐχένος ὑψηλοῦ, χερρονήσου σαδιαῖον ἐχούσης τὸν αὐχένα. τὰς δὲ οἰκίας ἔχει πεπυκνωμένας, καὶ τοῖς ὕψεσι διαφερούσας. αὗται δὲ ταῖς οἰκοδομαῖς ἀεὶ κατὰ τὴν εἰς τὸν λόφον ἀνάβασιν ἀλλήλων ὑπερέχωσι, καὶ τὸ σχῆμα τῆς ὅλης πόλεως θεατροειδὲς ἀποτελοῦσι. *Perinthus ad mare ſita eſt in edito peninſulæ jugo*, *ad ſtadii longitudinem porrecto. ædes inter ſe confertas & altitudine conſpicuas habet. nam aliæ identidem alias pro acclivitate collis ſupereminent*, *formaque urbis quamdam theatri ſimilitudinem refert.* De peninſula ita Plinius lib. IV. cap. XI. *Perinthus latitudine* CC *paſſuum continenti adnexa.* Marcianus Heracleota ſub finem Periegeſ. pag. 29.

- - - - Σαμίων ἀποικία
Πέρινθός ἐστιν, ἐχομένη ἡ Σηλυμβρία,
- - - - *Samiorum colonia*
Perinthus eſt; *proxima Selymbria.*

Quando mutatum nomen fuerit, non eſt liquidum. Ptolemæus ſi ſe recte habet, nec recentiore manu de Heraclea illud (ἤτοι Ἡράκλεια) adſcriptum eſt, ſatis antiquum & alterum

terum hoc nomen eſt. Dubitare vero liceat, quia poſteriores nummi Severi & filiorum prioris tantum nominis rationem habent. Nummus Mediceus, prodente illuſtri Spanhemio pag. 826. ΕΠΙΔΗΜΙΑ Β. ΣΕΥΗΡΟΥ ΠΕΡΙΝΘΙΩΝ ΝΕΩΚΟΡΩΝ, *Adventus II. Severi, Perinthiorum Neocorôn.* Et Getæ nummus apud Harduinum p. 398. ΠΕΡΙΝΘΙΩΝ ΝΕΩΚΟΡΩΝ. Poſtiores *Heracleam* adpellant, Vopiſcus & Eutropius, ubi necem Aureliani deſcribunt: & Philoſtorgius lib. VIII. cap. XVII. τῆς ἐν Θρᾴκῃ ἐφορεύων Ἡρακλείας, & lib. IX. cap. XIV. ὁ Δωρόθεος ἐξ Ἡρακλείας τῆς Θρᾴκης, id eſt epiſcopus Heraclenſis. Dignitatem Procopius lib. IV. de Aedific. cap. IX. declaravit, τὰ πρωτεῖα, *primum locum* provinciæ ante Conſtantinopolim tenuiſſe: poſt dedicatam illam, δευτερεῖα, *ſecundum.*

Succedit *Selymbria*, ut modo ex Scymni verſu adparuit, & Ptolemæi ordo confirmat, cui, etiam Herodoto lib. VI. cap. XXXIII. nec non Straboni lib. VII. pag. 221. eſt Σηλυβρία: at Scylax & Stephanus ſcripſerunt Σελυμβρία, quam formam Latini tuentur. Mela lib. II. cap. II. *In Propontide Selymbria, Perinthos Bithynis.* Plinius lib. IV. cap. XI. *Oppida, Selymbria, Perinthus.* Antoninus itineribus ſuis nullam ejus rationem habuit, quod forſan interciderat: alia vero inter Perinthum & Byzantium poſuit, de quibus dicemus poſtea Nomen *Selymbriæ* Strabo interpretatur Σήλυος πόλιν, quia vox βρία, *bria*, θρᾳκιστὶ, *linguæ Thracica* ſonet oppidum.

Inter Perinthum & Byzantium duo Antoninus interpoſuit, *Cænophrurion* & *Melantiadem*: illud ſonat Novum caſtellum, ut Pæanius etiam Καινὸν φρούριον vertit Eutropii *Cænophrurium.* Hic enim lib. IX. cap. IX. narrat, *interfectus eſt* [Aurelianus] *in itineris medio, quod inter Conſtantinopolin & Heracleam eſt ſtratæ veteris. Locus Cænophrurium adpellatur.* Metaphraſtes: ὄνομα ἐστι τῷ τόπῳ Καινὸν φρούριον. Id quod Aurelius Victor junior, ut ſolet, iisdem verbis repetiit. Ex quibus illud diſpicitur, ultra Selymbriam ſitum fuiſſe, quia *in medio itineris* fuiſſe dicitur ab Heraclea Conſtantinopolim. Confirmat Antonini iter per Macedoniam Conſtantinopolim:

Apris	- - -	
Reſiſton	M. P.	XXVI
Heracleam	M. P.	XXVI
Cænophrurion	M. P.	XXIV
Melantiada	M. P.	XXVIII
Byzantium	M. P.	XVIIII.

Et alio itinere ab Urbe in orientem idem ordo ſervatur per *Heracleam, Cænophrurion, Melantiada, Bizantium*, quamquam numerus milliariorum non nihil diſcrepet. In eamdem Vopiſcus quoque ſententiam concedit in Aureliano cap. XXXV. *Quum iter faceret, apud Cænophrurium, manſionem, quæ eſt inter Heracleam & Byzantium, malitia notarii ſui & manu Mucaporis interemtus eſt.* Erratum ergo in tabula Auguſtana eſt, qua *Cenopurium*, (ſic prave ſcriptum eſt) citra Perinthum & Heracleam (nam & hæ ibidem diſtinguuntur) eſt conſtitutum. In tabula eadem eſt XII millibus ab urbe *Regium*, Ῥήγιον Procopii lib. IV. de Aedific. cap. VIII. ubi data eſt lex V. Cod. Theod. de contrah. emtione.

Sed citra Regium in illa Peutingeriana Tabula eſt *Melontiana*, quod legas *Melantiana*, quæ ultima ante Byzantium in Antonini itineribus eſt *Melantias*, Μελαντιάς, locus bene deſcriptus a Suida. Μελαντιὰς, inquit, ἡ νῦν παρὰ πολλοῖς λεγομένη Μελιτίας, κώμη τῆς Θρᾴκης, δύο καὶ ἑκατὸν σταδίους διεστῶσα τοῦ Βυζαντίου. παραῤῥεῖ δὲ αὐτὴν Ἀθύρας ποταμὸς, ὃς ὀλίγον

τι περελθὼν, καὶ ἐπὶ ἄνεμον Καικίαν ὀλίγον τι ἠρέμα ἐκκλίνας, ἐς Προποντίδα τὸ ῥεῦν ἀπερεύγεται. ἔνθεν καὶ τὸ πρὸς αὐτῇ ἐπίνειον τὸ ἀπ' αὐτοῦ φέρεται προσηγορίαν. *Melantias, quæ nunc vulgo Melitias vocatur, Thraciæ vicus,* CII *ſtadiis Byzantio diſtans. Eum Athyras amnis præterfluit, qui paullum progreſſus & Cæciam ventum verſus declinans ſenſim, in Propontidem exit. Hinc & navale illud, quod in eo litore eſt, nomen ab ipſo fert.* Non ergo in litore fuit *Melantias*, ſed paullo ſupra illud: navale vero ad oſtium *Athyræ* fluvii, a Melantiade decurrentis, de ſuo nomen dedit *Melantiaci navalis*, vel ſimili circumſcriptione. Ammianus Marcellinus lib. XXXI. cap. XXXI. [Valeſ. cap. XI.] villam dixit Cæſarianam. *Valens*, inquit, *excitus Antiochia, venit Conſtantinopolim: - - - ipſe ad Melantiada, villam Cæſarianam profectus, militem ſtipendio fovebat & alimentis.* Chronicon Alexandrinum p. 896. ἐπὶ τὰ μέρη Μελαντιάδος, *circa Melantiadem.*

Ultra Athyram fluvium, Byzantium verſus, Ptolemæus poſuit alium, Βαθυνίαν, *Bathyniam*, qui etiam a Plinio memoratus eſt. Videtur Appiani Βιθύας, *Bithyas* eſſe, bello Mithridatico pag. 296. Mela in hac ora, ut ſupra vidimus, oppidum habet *Bathynidem* ſive *Bithynidem:* quod ſi fuit aliquod (ceteris enim ignotum eſt) ad hoc flumen fuiſſe non eſt quod dubitemus.

Mela huic oræ addit *Erginum* fluvium. Poſt Selymbriæ, Perinthi & Bithynidis enarrationem, adjungit: *amnes, qui interfluunt, Erginos & Athyras.* Plinius: *in ora amnis Erginus:* ſed inter quæ oppida labatur, neuter definivit. Nec plus indicii pro certiore loco ex Apollonii verſu 217. lib. I. Argonaut. habemus,

> - - - ποταμοῖο παρὰ ῥόον Εργίνοιο,
> *juxta fluenta amnis Ergini.*

Alter fluvius Ἀθύρας, *Athyras* a Ptolemæo & Suida per θ ſcribitur: in Melæ autem libris vulgatis *Atyras* ſine adſpiratione.

Hæc in *Propontide*, quod mare eſt inter Euxinum & Aegæum, utrimque freto interfluente connexum, ibi, Boſporo Thracio; heic, Helleſponto. Plinius lib. IV. cap. XII. *Inde* [ab Helleſponto] *exſpatiatur æquor, rurſusque in arctum coit: laxitas Propontis adpellatur: anguſtiæ Thracius Boſporus latitudine* 10 *paſſuum, qua Darius, pater Xerxis, copias ponte transvexit.* Ovidius lib. III. Triſt. eleg. XII.

> *Fas quoque ab ore freti longæque Propontidos undis*
> *Huc aliquem certo vela dediſſe Noto.*

Ipſe *Boſporus* cognominatur *Thracius*, ut ab altero, cui *Cimmerio* cognomen eſt, diſcernatur. Ptolemæus lib. III. cap. XI. ςόμα τοῦ Πόντου, ὃ καλεῖται Θρᾴκιος Βόσπορος, *os Ponti, quod Thracius Boſporus vocatur.* Arrianus Periplo extremo: τὰ ἀπὸ τοῦ Βοσπόρου, τοῦ Κιμμερίου ἐπὶ Βόσπορον τὸν Θρᾴκιον καὶ πόλιν Βυζάντιον, *Hæc ſunt a Boſporo Cimmerio ad Boſporum Thracium ipſamque urbem Byzantium.* Originem nominis ad Io, mutatam in vaccam, fabulæ referunt, quæ hoc fretum trajecerit. Dionyſius Perieg. verſ. 140.

> Τῇ δ' ἐπὶ Θρηϊκίου ςόμα Βοσπόρου, ὅ πάρος Ιὼ
> Ἥρης ἐννεσίῃσιν ἐνήξατο πόρτις ἐοῦσα.

hoc eſt: *Hanc item poſt Thracii oſtium Boſpori, quem olim Io Junonis impulſu tranavit, juvenca*

venca quum eſſet. Alias adpellationis rationes tradit ſcholiaſtes Apollonii ad lib. II. verſ. 168. Dicitur etiam *Myſius Boſporus*, quia Myſiam, ad Propontidem ſitam regionem, ora altera attingit. Euſtathius ad Dionyſii verſum prædictum ὁ Θρᾳκικὸς Βόσπορος, ὃ καὶ Μύσιος, *Thracicus Boſporus, qui & Myſius vocatur.* Et poſt paullo ex Arriano: πόρθμος ὁ κατὰ Χαλκηδόνα καὶ Βυζάντιον, ὃ ποτε Μύσιος, διότι Μυσοὶ ἀντιπέραν ᾤκουν τῆς Θρᾴκης, *fretum, quod juxta Chalcedonem eſt & Byzantium, quondam vocabatur Myſium, quia Myſi ex oppoſito Thraciæ habitant.* Herodotus lib. IV. cap. LXXXV. vocat τῆς Χαλκηδονίης τὸν Βόσπορον, *Chalcedoniæ terræ Bosporum*, ejusque latitudinem minimam habere dicit τέσσερας σαδίους, *quatuo ſtadia:* aliis autem eſt latior.

Ubi Bosporus Propontidi adhæret, adpóſita eſt nobilis urbs *Byzantium*, quæ poſtea auctior facta ornatiorque, *Conſtantinopolis* nomen accepit. Sed hoc ad alius temporis geographiam reſervamus. Vetus Byzantium jam nobis curæ eſt. Origo ejus narratur varie. Strabo lib. VII. pag. 221. dicit poſt Chalcedonem, quæ Megarenſium colonia eſt, Apollinis ferri auſpiciis & oraculo conditam. an etiam a Megarenſibus, aperte non dicit; utique autem Stephanus: clarius Marcianus in Periegeſi ſub finem:

Ἑξῆς Μεγαρέων εὐτυχῶν Βυζάντιον,
Deinde eſt Megarenſium fortunatorum Byzantium.

Euſtatius in Dionyſii verſ. 804. Βύζης ἡγεῖτο γὰρ τῶν Μεγαρέων σόλου, οἱ καὶ ἔκτισαν τὸ Βυζάντιον, *Byzas dux fuit Megarenſium claſſis, qui etiam Byzantium condiderunt.* Stephano Byzas eſt Neptuni filius. Sed quisquis ille fuit, ipſo auctore Byzantii gloriati ſunt. Quum enim pæne multi horum nummi ſuperſint, inſcripti ΒΥΖΑΝΤΙΩΝ; quidam etiam nomen ΒΥΖΑC cum ſenili capite galeato, quo haud dubie conditor urbis ſignificatur, præferunt. Vellejus lib. II. cap. XV. tribuit Mileſiis originem urbis: Juſtinus lib. IX. cap. I. Spartanis: Ammianus lib. XXII. cap. XII. Athenienſibus. Quæ ita conciliari fortaſſis poſſunt, ut plures ſucceſſu temporis, prioribus pulſis, colonias in tam opportunum locum a diverſis deductas ſtatuamus: quod non obſcure ipſe Juſtinus ſignificavit. *Hæc*, inquit, *urbs condita primo a Pauſania, rege Spartanorum, & per* VII *annos poſſeſſa fuit: deinde variante victoria nunc Lacedæmoniorum, nunc Athenienſium juris habita eſt. Quæ incerta poſſeſſio effecit, ut, nemine quaſi ſuam auxiliis juvante, libertatem conſtantius tueretur.* Hanc libertatem etiam ſub Romanis conſervavit. Plinius lib. IV. cap. XI. *Promontorium Chryſoceras, in quo oppidum Byzantium liberæ conditionis, ante Lygos dictum.* Nomen vetus etiam Auſonius tradit de Clar. urb. in Conſtantinopoli & Carthagine:

Anguſtas mutaſtis opes & nomina: tu quum
Byzantina Lygos; tu Punica Byrſa fuiſti.

Situm urbis εὐκαιρότατον καὶ πρὸς ἀσφάλειαν καὶ πρὸς εὐδαιμονίαν πάντων τῶν ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς οἰκουμένῃ, *opportuniſſimum & ad ſecuritatem & ad felicem rerum adfluentiam, ſi quis alius in noſtro orbe ſit*, Polybius lib. IV. cap. XXXVIII. laudavit: quod pluribus verbis Xiphilinus ex Dione in cauſſa Peſcennii Nigri perſequutus eſt. Ovidius Triſt. lib. I. eleg. XI.

Quaque tenent Ponti Byzantia litora fauces.
Hic locus eſt gemini janua vaſta maris.

Supra Byzantium LXXX ſtadiis eſt ad Boſporum *Daphnes portus*, λιμὴν Δάφνης, ab Arriano notatus Periplo Ponti extremo: & inde per ſtadia XL. ubi ςόμα ꙋ Πόντꙋ, *os Ponti*, id eſt finis Bospori, & initium Ponti Euxini, erat τὸ ἱερὸν ꙋ Διὸς Οὐρίꙋ, *fanum Jovis Urii*: a quo tantumdem ſpatium, id eſt XL ſtadiorum ad inſulas *Cyaneas* eſt, de quibus poſt dicturi ſumus in inſulis ad Thraciam.

Ora Ponti ſequitur a Boſporo uſque Meſembriam vel Hæmi extrema: quam itidem Arrianus illuſtravit; nec minus lib. III. cap. XI. Ptolemæus. Ab auſtro adſcendenti prima urbs eſt *Phinopolis*, Φινόπολις, cujus ſitum Ptolemæi rationes conſtituunt. Non habet Arrianus illius mentionem: utique autem Plinius lib. IV. cap. XI. *Phinopolis*, inquit *juxta quam Bosporus*, id eſt prima urbs Ponti poſt Bosporum, ex Melæ & Ptolemæi diſpoſitione. Sed quia diſtantiam locorum in hac ora Arrianus curatius, quam ceteri, notavit, pretium eſt, inverſo ejus itinere, hæc ex Periplo excerpere.

Fano Jovis Urii, ubi os Ponti		
Cyaneas inſulas	XL	ſtadia.
Phrygiam	CCCXX	ſtad.
Salmydeſſum	CCCXXX	ſtad.
Thyniadem acten	CC	ſtad.
Aulæi mœnia	CXX	ſtad.
Cherſoneſum	CL	ſtad.
Apolloniam	LX	
Anchialum	CLXXX	ſtad.
Meſembriam	LXX	ſtad.
Hæmi extrema	XC	ſtad.

Quæ prima Arriani *Phrygia*, videntur *Phileæ* eſſe Pomponii, qui lib. II. cap. II. ita a ſeptemtrione progreditur in auſtrum verſus: *Recta dehinc* [ab Apollonia] *ora, niſi quod media ferme in promontorium, quod Thyniam vocant, exit, & incurvis contra ſe littoribus obtenditur, urbesque ſuſtinet Halmydeſſon & Phileas & Phinopolin.* Ptolemæo hoc loco eſt, Φιλία ἄκρα, *Philia promontorium*, ſub quo haud dubie *Phileæ*, Melæ oppidum, fuerunt. Zoſimus lib. I. cap. XXXIV. meminit *Phileatinæ paludis*, quæ itidem ſitu cum loco Melæ & Ptolemæi prope convenit. Φιλεατίνη, inquit, λίμνη κατὰ δυτικὰς τροπὰς Βυζαντίꙋ πρὸς τῷ Πόντῳ παράκειται, *Phileatina palus ad occaſum ſolſtitialem Byzantii Ponto adjacet.* Et quid conjecturis opus eſt ex locorum vicinitate? clare periplus anonymi, quem Voſſius edidit, quod quæritur, revelat pag. 164. ἀπὸ Ἁλμυδισσꙋ̃ εἰς Φρυγίαν τὴν καὶ λεγομένην Φιλίαν, *ab Halmydeſſo ad Phrygiam, quæ etiam Philia adpellatur.*

Quæ ſequitur urbs, modo gemino nominatur *Halmydeſſus* & *Salmydeſſus*, quia & alibi adſpiratio in ſibilantem videmus converſam. Herodotus lib. IV. cap. XCIII. Diodorus Siculus lib. XIV. cap. XXXVIII. Strabo lib. I. pag. 34. & Arrianus Periplo, ac Stephanus Σαλμυδησσὸν cum ſibilo, *Salmydeſſum*, adpellant, quibus Lycophronem adjungimus verſu 1286. & Xenophontem lib. VII. Exped. Cyr. p. 241. quorum eſt Σαλμυδισσός, *Salmydiſſus*, contra Pomponius Mela & Plinius *Halmydeſſus*; & ex Græcis Periplі Pontici auctor anonymus Ἁλμυδησσός, Ptolemæus Ἁλμυδισσός, Non ignobilem ergo *Halmydeſſum* ſeu *Salmydeſſum* fuiſſe, ex tot auctorum commemoratione manifeſtum eſt: nec vero omnes urbem adpellant, ſed Ptolemæus, Ἁλμυδισσὸς αἰγιαλὸς *Halmydiſſum litus*; Stephanus, Ἁλμυδησσὸς κόλπος ꙋ Πόντꙋ, *Halmydeſſus ſinus Ponti.* Quo Siculus quoque Diodorus inten-

tendit quum τ̃ Σαλμυδησσὸν οἰκοῦντας, *Salmydeſſum colentes*, virili genere, quo non πόλιν, ſed vel κόλπον vel αἰγιαλὸν ſubaudit. Nihil vere diſſentiunt. Et urbis & litoris & ſinus commune nomen fuit: urbe exciſa, litori & ſinus nomen apud ſcriptores poſterioris ævi manſit.

Thynias litus, Θυνιὰς ἀκτὴ, Arriani eſt: Ptolemæi Θινιὰς ἄκρα, *Thinias promontorium:* at Plinius: *Oppida, Thynias, Halmydeſſus, Develtum:* Mela quoque, ut ſupra vidimus, Thyniam dixit promontorium in eo conſentiens cum Ptolemæo.

Aulæi mœnia ſive *caſtellum*, Græce Αὐλαίου τεῖχος, ſolius Arriani eſt & anonymi, qui ſuum ex illius periplo transſcripſit. Θυρῶν χωρίον, *venationis domum* ille anonymus interpretatur. Guil. Stuckius Latine *mœnia* vertit: Voſſius, *caſtellum.* τεῖχος enim munimentum eſt, ſive caſtellum. Quæ ſequitur *Cherſoneſus* Arriani, inter hoc caſtellum eſt & Apolloniam, in qua ὅρμος ναυσὶ, *portus* ſeu *ſtatio navium* eſt, utroque Pleriplorum conſentiente auctore. Interponit Ptolemæus Περοντικόν, *Peronticum*, & Τόνζου, *Tonzu* vel *Tonzi:* de quibus nihil præterea nobis cognitum eſt.

Apollonia Mileſiorum colonia fuit, unde coloſſum M. Lucullus abſtulit, & in Capitolio locavit. Strabo lib. VII. pag. 220. Ἀπολλωνία ἄποικος Μιλησίων; τὸ πλέον τοῦ κτίσματος ἱδρυμένον ἔχουσα ἐν νησίῳ τινὶ, ὅπου ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος. ἐξ οὗ Μάρκος Λεύκολλος τὸν κολοσσὸν ἦρε καὶ ἀνέθηκεν ἐν τῷ Καπιτωλίῳ, τὸν τοῦ Ἀπόλλωνος. *Apollonia eſt Mileſiorum, urbs majore ſui parte condita in parva inſula, in qua Apollinis fanum eſt: unde M. Lucullus coloſſum Apollinis ſublatum in Capitolio dedicavit.* Plinius lib. XXXIV. cap. VII. de mole coloſſorum: *Talis eſt in Capitolio Apollo, translatus a M. Lucullo ex Apollonia, Ponti urbe,* XXX. *cubitorum, quingentis talentis factus.* Stephanus ſecundam ſuam Apolloniam ponit ἐν νήσῳ πρὸς τῇ Σαλμυδεσσῷ, *in inſula juxta Salmydeſſum.* De inſula dubitat Salmaſius ad Solinum pag. 151. cui Strabo Apolloniam Aſiæ in Ponti inſula cum hac noſtra confudiſſe, quas Plinius lib. VI. cap. XIII. diſtinxit; Stephanus Strabonem ſequutus videtur. De Luculli expeditione Eutropius lib. VI. cap. VII. *Alter Lucullus* [Marcus] *qui Macedoniam adminiſtrabat, - - - multas ſupra Pontum poſitas civitates adgreſſus eſt. Illic Apolloniam evertit.*

Supra Apolloniam *Anchialus* eſt, oppidum Apolloniatium. Strabo lib. VII. pag. 221. εἶτ' Ἀγχιάλη πολίχνιον Ἀπολλωνιατῶν, *Deinde Anchiale eſt* (nam plures formæ vocabuli) *oppidum Apolloniatium.* Mela dicto loco: *Odeſſos, Meſembria, Anchialos.* Plinius neutro genere: *Nunc in ora Meſembria, Anchialum, ubi Meſſa fuerat.* Zoſimus quoque memoravit ſub Valeriano lib. I. cap. XXXIV; & Trebellius Pollio Vita Claudii cap. XII. *Barbari, Anchialo vaſtata, conati ſunt Nicopolin etiam obtinere.* Et Ammianus lib. XXII. cap. XIX. *Tomi, & Apollonia, & Anchialos.* Omnes igitur *Anchialos* ſive *Anchialus:* etiam Ptolemæus Ἀγχίαλος: ſolus fere Strabo *Anchiale*; & Plinius *Anchialum.* Strabonem ſequutus eſt Euſtathius ad Dionyſ. verſ. 875. ἔστι καὶ Θρακικὴ Ἀγχιάλη, κατὰ τὸν γεώγραφον, *Eſt etiam Thracica Anchiale, ſecundum geographum*, id eſt Strabonem, quem honoris cauſſa ita nominat.

Et heic finit Ptolemæus oram Thraciæ, ulteriora quæ ſunt, & ipſam *Meſembriam*, Mœſiæ inferiori adjudicavit, ut ſupra de terminis Thraciæ, & antea cap. VIII. in Mœſia commonſtravimus, ubi etiam de *Meſembria*, quæ *Meſambria* Herodoto & in nummis eſt, diximus. Sita eſt cis Hæmum montem XC ſtadiis ſecundum Arriani periplum ſupra excerptum: condita a Megarenſibus. Strabo lib. VII. pag. 221. εἶτα τὸ Αἶμον ὄρος μέχρι τῆς δεῦρο θαλάττης διῆκον. εἶτα Μεσημβρία Μεγαρέων ἄποικος. *Deinde* [poſt Odeſſum] *eſt Hæmus mons, ad iſtud uſque mare pertingens. Sequitur Meſembria, colonia Megarenſium.*

Pli-

Plinius lib. IV. cap. IX. Oppidum *Tetranaulochus. Mons Hæmus, vaſto jugo procumbens in Pontum, oppidum habuit in vertice Ariſtæum. Nunc in ora Meſembria, Anchialum* Illa *Tetranaulochus* ultra Hæmum ſita erat, etiam ſimpliciter *Naulochos* dicta; at ditionis Meſembrianorum. Strabo dicto loco: Ὀδησσὸς Μιλησίων ἄποικος, καὶ Ναύλοχος Μεσημβριανῶν πολίχνιον. εἶτα τὸ Αἷμον ὄρος. *Odeſſus Mileſiorum colonia: & Naulochos Meſembrianorum oppidum. Inde mons Hæmus.* Si quis in Hæmo limitem poſuerit, tamquam a natura conſtituto termino, Meſembria Thracibus adſcripta; non errabit, meo judicio, ut ſupra quoque præfati ſumus.

MEDITERRANEA THRACIAE.

Quæ inter Strymonem & Neſtum ſunt, uſque ad Pangæum montem ferme, excepta Mædica regione; in Macedoniæ ſupra, cui adjecta fuerunt, expoſuimus. MAEDICA regio ſub Pangæo monte ſita, proxima Macedoniæ. Gens, *Mædi*; caput illorum *Jamphorina.* Polybius Excerpt. lib. X. cap. XXXVIII. τοὺς προσοροῦντας τῇ Μακεδονίᾳ Θρᾷκας καὶ μάλιστα τοὺς Μαίδους ἐπιβολὰς ἔχειν ὡς ἐμβαλοῦντας ἐπὶ Μακεδονίαν, *finitimos Macedoniæ Thraces, in his maxime Mædos, conſilium iniſſe incurrendi in Macedoniam*, Et Livius lib. XXVI. cap. XXV. de Philippo: *in Thraciam exercitum & Mædos eduxit. Incurrere ea gens in Macedoniam ſolita erat. - - - urbem Jamphorinam, caput arcemque Mædicæ, oppugnare cœpit.* Ptolemæus in Thracia, Macedoniam verſus ſita, Μαιδικὴ στρατηγία, *Mædica præfectura.* Meminit Livius etiam oppidi *Petræ* in Mædis, ſed quem locum in hac gente tenuerit, non addit. Verba ſunt lib. XL. cap. XXII. *Inde* [a Dantheletis] *in Mædicam regreſſus, urbem, quam Petram appellant, oppugnare eſt adortus.* Superiori loco [lib. XXVI. cap. XXV.] *Phragandas*, obſcuram gentem, cum Mædis conjungit, unde de ſitu Macedoniæ propinquo, quodammodo judicare licet.

Addit Ptolemæus: καὶ ὑπὲρ μὲν τὴν Μαιδικὴν Βεσσική, *& ſuper Mædicam, Beſſica præfectura.* Mons *Pangæus* intercurrit, ad Philippos uſque ſe reflectens. Plinius lib. IV. cap. XI. *Populorum ejus* [Thraciæ] *amnem Strymonem accolunt dextro latere Denſeletæ & Mædi, ad Biſaltas uſque ſupra dictos: lævo Digêri, Beſſorumque multa nomina ad Neſtum amnem, Pangæi montis ima ambientem.* DENSELETAE etiam a Cicerone memorantur in Piſonem cap. XXXIV. ut *obediens nato Rom. imperio, quæ ſola in barbarorum defectione Macedonica. C. Sentium prætorem tutata ſit.* Videntur eſſe Δανθηλῆται, *Dantheletæ* Ptolemæi, πρὸς ταῖς Μυσίαις καὶ τὸν Αἷμον τὸ ὄρος ἀρχόμενοι ἀπὸ δυσμῶν, *juxta Mœſiam utramque & Hæmum montem incipientes ab occaſu.* Ibi fuit Δανθηλητικὴ στρατηγία, *præfectura Dantheletica.* Strabo lib. VII. pag. 220. Μεδῶν τινὲς καὶ Δανθηλιτῶν, *quidam Medorum & Danthelitarum.* Et Livius lib. XXXIX. cap. LIII. *Dantheletarum* cum Beſſis mentionem fecit. Ptolemæus in Dantheletis ponit urbem *Pautaliam*, Παυταλίαν, quam ita Stephanum quoque, non Παυταλία, ſcripſiſſe ordo ejus probat alphabeticus. Recte. nam & Ezechiel Spanhemius, quem honoris gratia nominamus, produxit nummum, quo ſcriptum exſtat ΠΑΥΤΑΛΙΑ. quod una argumentum eſt, non ignobilem urbem fuiſſe *Pautaliam.* A Trajano ornamenta habuit, quod alii nummi, ab eodem ſummo viro pag. 185. producti, diſerte docent, epigraphen hanc præferentes ΟΥΛΠΙΑΣ ΠΑΥΤΑΛΙΑΣ, id eſt *Ulpiæ Pautaliæ*, Plinius quos *Digêros* vocat, Stephano ſunt Δίγηροι, ἔθνος Θρᾴκιον, *Digeri gens Thraciæ.*

BESSI omnium Thracum ferociſſimi & barbari adeo, ut Hieronymus epitaphio Nepotiani, ſive epiſt. III. præ ceteris Thracibus ac barbaris *Beſſorum feritatem* notaverit. Paullinus Nolanus Carm. XVII. ad Nicetam verſ. 236.

Et

Et ſua Beſſi nive duriores.

Strabo dicto loco: Βέσσοι ὑπὲρ τὸ πλέον τοῦ ὄρους νέμονται τοῦ Αἵμου, καὶ ὑπὸ τῶν λῃστῶν λῃσταὶ προσαγορεύονται, *Beſſi majorem Hæmi partem tenent, & a prædonum multitudine Prædones cognominantur.* Eutropius lib. VI. cap. VIII. de M. Lucullo: *Beſſis primus Romanorum intulit bellum, atque eos ingenti prœlio in Hæmo monte ſuperavit.*

Oppidum illorum *Uſcudama* fuit. Pergit ibidem Eutropius: *Oppidum Uſcudamam, quod Beſſi habitabant, eodem die, quo adgreſſus eſt, vicit.* Ammianus quidem lib. XIV. cap. XXXVII. *Hadrianopolim, urbem Hæmimontanam, Uſcudamam antehac adpellatam* tradit, quod etiam Sextus Rufus cap. IX. adfirmavit. Sed incertior res eſt de priore nomine, quod Lampridius in Elagabalo cap. VII. ait *Oreſtæ* fuiſſe; Zonaras in Conſtantino Monomacho p. 199. Ὀρεστιάδος, *Oreſtiadis.* Ad hæc Hadrianopolis in Odryſios potius, quam Beſſis, ſita eſt: nec propterea duæ in Thracia Hadrianopoles fuere, ut Caſaubonus ad Lampridium ex hoc ipſo diſſenſu judicavit.

Propior Beſſis *Philippopolis*, itidem ad Hebrum ſita, ſed multo ſuperiorem: cujus æque incertum nomen antiquum eſt. Rufo *Eumolpias* fuit: etiam Ammiano lib. XXII. cap. II. Plinius autem lib. IV. cap. XI. vetus nomen *Poneropolim* fuiſſe dicit: deinde *Philippolim* ab amplificatore dictam; tandem *Trimontium* ab ſitu. Et Ptolemæus nomen *Trimontii* habet conjunctum cum Φιλιπποπόλεως: ſed, niſi mendum ſubeſt aut adſutum manu aliena, Philippi & Hadriani urbes in unam confundit. Philippus, conditor, Amyntæ filius fuit, quia alterius Philippi temporibus jam clara urbs erat. Livius lib. XXXIX. cap. LIII. *mediam in Thraciam exercitum in Odryſas, & Dantheletas, & Beſſos duxit. Philippopolin urbem fuga deſertam oppidanorum cepit.* Et mox: *relicto ad Philippolin præſidio.* Adde Polybii excerpt. Legat. cap. XLVIII. In occaſum ſolis inde *Beſſapara* recedit, ex Antonini cognita itinerario.

Sed ad Neſſum ſive Neſtum revertamur, quem Beſſos attingere ſupra Plinius, & ex eo Solinus notaverunt. Adluit hoc flumen *Nicopolin*, Trajani opus, cum cognomine *ad Neſtum.* Ptolemæus in mediterraneis Thraciæ: Νικόπολις ἡ περὶ Νέσον, *Nicopolis, quæ circa Neſum eſt*, ſive Neſſum: a quo ſitum etiam cognoſcimus. Spanhemiano opere pag. 889. nummus proponitur, præſcriptus ΟΥΛΠ. ΝΙΚΟΠΟΛΕΟϹ ΠΡΟϹ ΝΕϹΤΟ, *Ulpiæ Nicopoleos ad Neſtum.* nam Ο aliquando in nummis pro Ω eſt. Et alius Commodi ac Caracallæ apud Harduinum: ΟΥΛΠ. ΝΙΚΟΠΟΛΕΩϹ ΠΡΟϹ ΜΕϹΤΩ, *Ulpiæ Nicopoleos juxta Meſtum.* ſic enim cum Μ etiam hoc flumen fuiſſe nominatum, ſupra adnotatum eſt.

Sub Rhodope inter Neſtum & Hebrum, Antonini itinere a Dyrrachio Byzantium, duo oppida nominantur, *Milolitum* & *Timporum*: unde Trajanopolim fit tranſitus. De priore ſilent ceteri: alterum niſi fallor, *Tempyrum* ſcribendum eſt & juxta Aeniorum fines ad ſeptemtriones conſtituendum. Livius lib. XXXVIII. cap. XLI. *Inde Aeniorum fines, præter Apollinis (Zerynthum quem vocant incolæ) templum ſuperant. Aliæ anguſtiæ circa Tempyra excipiunt, (hoc loco nomen eſt) nec minus confrageſæ.* Conſentit Ovidius lib. I. Triſt. eleg. IX.

Inde levi vento Zerynthia litora nactis
Threiciam tetigit feſſa carina Samon.
Saltus ab hac terra brevis eſt Tempyra petenti.

Qqqqq Ipſe

Ipſe mons *Rhodope*, circa Neſtum incipit & ultra Hebrum longe procurrit, ubique Hæmo ferme parallelus. Strabo lib. VII. pag. 217. inde uſque ab Illyriis montibus deducit, cum quibus juga Thraciæ connectit. Sed de hoc in ſuperioribus plura: etiam de *Hebro* fluvio, maximo omnium Thracicorum, poetis & hiſtoricis non minus laudato quam geographis, ſupra actum eſt.

Inter Hebrum, Rhodopen & mare quæ ſunt, itineribus Antonini explicantur optime. Ad Hebrum, ubi curſum in auſtrum flectit, *Hadrianopolis*, CXXXIV millibus a Philippoli, quæ ad eumdem amnem eſt ſuperius: de quibus eſt antea dictum. Quæ interjecta ſunt, obſcura loca ſunt omnia, itinere ab urbe in orientem nominata pag. 30. ed. Schotti.

Infra Hadrianopolin ad idem flumen eſt *Plotinopolis*, a Trajani uxore adpellata: & & deinde *Trajanopolis*. Inclutam conditoribus ſuis utramque Ptolemæus memoravit: & Notitia Epiſcopatuum Græc. etiam utramque habet, *Plotinopolin*, in Hæmimontana provincia; *Trajanopolin* in provincia Rhodope. Antoninus quo loco utramque habuerit, iter a Plotinopoli Heracleam oſtendit, hoc ordine diſtributum:

Plotinopoli			
Trajanopolim	M.	P.	XXII.
Apros	M.	P.	XXIII.
Reſiſton	M.	P.	XXII.
Heracleam	M.	P.	XXV.

Interjacet *Dyme* inter Plotinopolin & Trajanopolin, ex Ptolemæi diſpoſitione, cui Δύμη eſt: & ex itinere a Dyrrachio Byzantium. Inter Plotinopolin & Hadrianopolin videtur *Nice*, Νίκη, fuiſſe, ubi confeſſionem Ariani conſcripſerunt, ut nomine imperitis imponerent, quaſi Nicena eſſet Bithyniæ. Ammianus lib. XXXI. cap. XXXI. *Nicen ſtationem* memorat inter Byzantium & Hadrianopolin. Itinerarium Hieroſolymitanum, ut vocant, ſive iter a Burdigala Hieroſolymam, ſedem propius definit, a *Philippopoli* per CVI millia ducens *Nicen*, inde per XL circiter *Druſiparam*, & per totidem fere *Heracleam*. Quo poſito, circa Hadrianopolin aut Plotinopolin cadet, aut in medium inter utramque. Scribitur itinerario *Nicæ*: at in Ariana illa hiſtoria eſt Νίκη, *Nice* apud Socratem lib. II. cap. XXXVII. & Sozomenum lib. IV. cap. XIX. & uterque πόλιν, *oppidum* vocat, quam Ammianus *ſtationem*.

Syracella inter Trajanopolin & Apros, itinere ab Hydrunte Aulonem per Macedoniam. *Apri* autem, Ptolemæo Ἄπρoι κολώνια, *Apri colonia* Romana, circa Melam flumen fuerunt. Antoninus etiam plurali *Apros* dixit itinere jam dicto a Plotinopoli: Plinius autem ſingulari numero *Apros colonia*, lib. IV. cap. XI. & Stephanus, Ἄπρος, θηλυκόν, πόλις Θρᾴκης, *Apros*, *feminini generis*, *urbs Thraciæ.* Etiam Hierocles Ἄπρος. Vaillantius de nummis coloniar. p. 153. Aprum coloniam a Claudio deductam cenſet, quamvis nullus illius nummus aut aliud monimentum ſuperſit: quod veroſimilius eſt, quam cum Cedreno p. 266. prætorii præfecto Apro, Carini ſocero, vindicare. Non enim attendit Cedrenus, jam tum a Plinio & Ptolemæo *coloniam* Aprum dictam eſſe.

Cypſella ſive *Cypſela* oppidum ſupereſt, itidem circa Hebrum vel Melanem poſitum. Plinius *Cypſella*: Ptolemæus, qui etiam Κύψελλα gemino elemento ſcripſit, ad amnem fere Melanem ſuis profert numeris: Stephanus autem, cujus ſunt Κύψελα, ſimplici

ittera, dicit πλησίον τῦ Ἕβρυ ποταμῦ, *prope fluvium Hebrum* eſſe. Antonini ordo turbatus eſt, itinere ab Hydrunte per Macedoniam Conſtantinopolim, ut certi nihil inde haberi poſſit. Ceterum *Cypſela* Livio plurale eſt, qui lib. XXXI. cap. XVI. in caſtellis numerat: ſed Stephano eſt πόλις Θρᾴκης, *urbs Thraciæ*, quod probabilius. Iterum Livius lib. XXXVIII. cap. XL. *Poſtero die Cypſela pervenit: a Cypſelis via* X *millium fere ſilveſtris.* Auſtralem autem ſitum Cypſellorum Ptolemæo debemus. De *Reſiſto* ſupra diximus, hoc itinere inter Apros & Heracleam fere medio loco conſtitui, ideoque fruſtra ab nonnullis cum Rhædeſto confuſam eſſe. Ab Hadrianopoli Heracleam peregrinator Antoninus itinere gemino per *Bergulas*, & *Druſiparam* ducit: & ſic utrumque per rectam lineam circa Rhodopen montem cadit. Ordo eſt hujusmodi:

Hadrianopoli		
Oſtudizum	M. P.	XVIII.
Burtudizum	M. P.	XVIII.
Bergulas	M. P.	XVIII.
Druſivaram	M. P.	XIIII.
Izirallon	M. P.	XVI.
Heracleam	M. P.	XVIII.

Priora ſunt obſcura. *Bergulæ* a Cedreno dicto loco Βεργύλιον, *Bergulion*; a Ptolemæo Βεργύλη, *Bergule* ſeu *Bergula* dicuntur, quod ſingulare femineum videtur genuinum eſſe. *Druſipara* priori itinere *Drizipara*, corrupte forſan; poſteriore *Druſiparum* neutro genere: corruptius apud Suidam Δριξιπάρος, *Drixiparos.* Vera videtur Ptolemæi Δρυσιπάρα, *Druſipara*, quamquam nec Antonini *Druſiparum* contemnendum eſt.

Quæ inter Hæmum & Rhodopen ſunt cognita, majorem partem Ptolemæo indice cognita habemus: ut ſunt *Nicopolis* ad Hæmum, Νικόπολις περὶ Αἷμον, diverſa ab illa altera Thraciæ ad Neſſum eodem auctore: & Πρεσίδιον, (forte *Præſidium*) item *Vala*, & *Opiſana*, omnia ſub Hæmo, ſed obſuriora: ad Rhodopen *Oſtaphos* & *Arzos*: ad *Panyſum* fluvium, qui ſupra Meſembriam in Pontum ruit, Carpudæmum, Orcelis, & ſuperius, Δεύλτος κολώνια, *Develtus colonia*: *Deultum* alias. Plinius IV. cap. XI. *Halmydeſſos, Develton cum ſtagno, quod nunc Deultum vocatur, veteranorum.* Veteranorum ergo colonia fuit, ab Veſpaſiano deducta, quia *Flavia* in nummis cognominatur. Caracallæ nummus apud Patinum p. 301. COL. FL. PAC. DEULT. id eſt, *Colonia Flavia Pacenſis Deultum.* quod & ſub aliis principibus repetitum fuit p. 343, 358.

Trans flumen *Tonzos*, *Bizya*, *Cabyle*. De *Tonzo* nihil præterea notum: *Bizya* & aliis memorata, gentis ſuæ regia. Plinius dicto loco: *Intus Bizya, arx regum Thraciæ, a Terei nefaſto crimine inviſa hirundinibus.* Solinus cap. X. addit nonnulla: *In Canienſi regione, non longe a Flaviopoli colonia, Bizye oppidum, quondam arx Terei regis, inviſum hirundinibus, & deinceps alitibus illis inacceſſum.* nota fabula ex lib. VI. Metamorphoſeos Ovidianæ. Quod vero in *Canienſi* regione dicit, diſplicet Salmaſio, quia Stephanus ait: Βιζύη, πόλις Θρᾴκης, τὸ τῶν Ἀστῶν βασίλειον, *Bizye, urbs Thraciæ: Aſtorum regia.* In Aſtica ergo regione fuit, ſi chorographus vere cenſuit. Tertia *Cabyle* ſic quoque ſcripta eſt Euſebio in Chron. & Eutropio, Ammiano, & Harpocrationi, præter Ptolemæum: contra Straboni & Stephano Καλύβη, *Calybe*: quod etiam Sexti Rufi melioribus libris expreſſum eſt. Stephanus quidem utrumque nomen exponit tamquam urbium diverſarum; ſed unam & eamdem eſſe conſenſu doctiſſimorum adprobatum eſt, Scaligeri in Euſ. p. 152.

p. 152. Spanhemii de uſu num. p. 903. Berkelii ad Stephani Καλύβη. Philippus Amyntæ coloniam perditorum hominum in eam deduxit, (πονηροτάτους ἐνταῦθα ἱδρύσας) ut Strabo refert lib. VII. pag. 222. Unde Stephano dicta ἄποικος Μακεδόνων, *colonia Macedonum*.

Hæc a Ptolemæo nominata: quibus *Flaviopolin* Plinii, antea *Zelam* dictam, adjicimus, de qua is ita in Thracia poſt Bizyam: *Regio Cænica, colonia Flaviopolis, ubi antea Zela oppidum vocabatur.* Solinus ait non longe a Bizya abeſſe, quam Aſticæ ſupra regioni vindicavimus. Sed res illa regionum aut præfecturarum in pleriſque eſt incerta, quia Ptolemæus nomina dedit; urbes cuique regioni ſuas non ſubdidit. Mœſiæ & Hæmo monti obvertit *Dantheleticam*, *Uſdiceſicam*, *Selleticam*: Macedoniæ & Aegæo, *Mædicam*, *Droſicam*, *Cæleticam*, *Sapaicam*, *Cænicam*: Mædicæ ſuperponit *Beſſicam*, huic *Bennicam* & *Samaicam*: in maritimis a Perintho ad Apolloniam uſque *Aſticam*, in cujus termino prope conſentit Heracleota ſub finem Perieget. cui *Thynia* eſt τῆς Ἀστικῆς ἐσχάτη, *Aſtica extrema.* Sed a Perintho an incipiat, ſubdubitatur. Strabo VIII. pag. 222. ὑπέρκειται δὲ Βυζαντίου τὸ τῶν Ἀστῶν ἔθνος, *ſupra Byzantium eſt Aſtarum gens.* Stephanus tantummodo: Ἀσταί, ἔθνος Θρᾴκης τὸ κτητικὸν Ἀστικός, *Aſtæ Thracum gens: poſſeſſivum Aſticus.* Plinius IV. cap. XI. *Cæletas* dividit, *majores Hæmo, minores Rhodopæ* ſubdit, *inter quos Hebrus amnis* ſit. Qui tabulas Ptolemæo adjecit, ſive Agathodæmon eſt ſive alius, non ubique cum prædictis conſentit: quem interdum potius in noſtra tabula, quam dubia aliorum præcepta, ſequuti ſumus.

Gentes autem Thraciæ nobiliores poſt Edones ſunt *Mædi*, *Biſtones*, *Cicones*, *Cæni*, *Beſſi*, *Cæletæ*, *Odryſæ* [Tacitus ann. III. cap. XXXVIII. *Cælaletæ Odruſæque*; ſed Livius lib. XXXVIII. cap. XL. & Plin. IV. cap. XI. *Cœletæ*] & παράλιον *maritimam oram* tenentes *Aſtæ*; quos *Aſtios* Livius vocat lib. XXXVIII. cap. XL. *Cænos* ſimul, *Cæletas* & *Maduatenos* nominans ad Hæmum *Denſeletæ* ſeu *Denthaletæ*, & *Selletæ*. In his *Beſſi* quondam & *Odryſæ* potentiſſimi. Hinc *Odryſius* poetis eſt Thracius, ut exemplis probatum dedimus ad illud Silii lib. IV. verſ. 432.

> - - - - *Mavors in prœlia currus*
> *Odryſia tellure vocat.*

INSULAE CIRCA THRACIAM.

Aegæi maris inſulas expoſuimus ſupra in Græcia: quæ proximæ ſunt Thracibus, ad hunc locum reſervavimus. In iis

THASUS prima eſt, Neſti oſtiis oppoſita, marmore cum primis, quod *Thaſium lapidem* vocant, frumento & vino dives. Quidam geminant ſibilantem hujus vocabuli, & Stephano, ac nonnullis locis Polybii, eſt Θάσσος: Plinii itidem lib. IV. cap. XII. *Thaſſus.* Sed plurimi ſimplici Σ ſcripſerunt Θάσος, *Thaſus*, Herodotus, Thucydides, Scylax extremo periplo, Strabo, & Philippi pacificatione Excerpt. Polyb. Legat. IX. ac in nummis Harduini ac Theſauri Brandenburgici ΘΑΣΙΩΝ. Strabo lib. X. pag. 335. ὑπὸ Παρίων ἐκτίσθη Θάσος, *a Pariis condita & culta Thaſus*: quod de nova colonia intelligamus. primi enim conditores Phœnices fuerunt. Herodotus lib. II. cap. XLIV. inveniſſe ſe in Thaſo templum ait, ὑπὸ Φοινίκων ἱδρυμένον, οἱ κατ' Εὐρώπης ζήτησιν ἐκπλώσαντες, Θάσον ἔκτισαν, *a Phœnicibus exſtructum, qui ad inveſtigandam Europam navigantes Thaſum condiderunt.* A Phœnice Thaſo, qui cum Cadmo profectus ſit, nomen habere Heracleota Martianus pag. 27. auctor eſt.

- - - - Φοίνι-

- - - - Φοίνικες μετὰ Κάδμου καὶ Θάσου
Ἐκ τοῦ διαβάντες ἔλαβον δὴ Θάσον,
Ἀπὸ τοῦ Θάσου καὶ τοὔνομ᾽, ὡς καὶ νῦν ἔχει.

Priſcum nomen Euſtathius ad Dionyſium Χρυσῆ, *Chryſe* tradit fuiſſe: addit Plinius nomina *Aëriæ* & *Aethriæ*. Mela lib. II. cap. VII. *In Aegæo mari prope Thraciam Thaſos, Imbros, Samothrace.* In divitiis inſulæ laudat Euſtathius & μετάλλα χρυσᾶ, *aurifodinas*: ſed largior proventus ex marmore. Seneca epiſt. LXXXVI. de Romanorum luxu: *Pauper ſibi videtur ac ſordidus, niſi Alexandrina marmora Numidicis cruſtis diſtincta ſunt, - - - niſi Thaſius lapis, quondam rarum in aliquo ſpectaculum templo, piſcinas noſtras circumdedit.* De frugum proventu Dionyſius verſ. 523.

- - - ὠγυγίη τε Θάσος, Δημήτερος ἀκτὴ,

id eſt *Thaſus Cereris litus*, quæ ita vocatur, Euſtathio interprete, διὰ τὸ εὔδαιμον τῆς νήσου, καὶ εὔκαρπον, *propter fertilitatis felicitatem.* De vino Apulejus Apolog. p. 289. *Olitori & cauponi merito eſt conceſſum, olus & vinum ex nobilitate ſoli commendare, vinum Thaſium, olus Phliaſium.* Nepos Cimone cap. II. *Thaſios opulentia fretos ſuo adventu fregit.* Sub Romanis liberi fuere. Plinius: *Thaſſos libera.* Ptolemæo lib. III. cap. XI. vocata Θαλασσία, *Thalasſia,* quod corruptum ex Θάσος vel Θασσία videtur. Vid. Voſſ. in Scylacem.

SAMOTHRACE objecta Hebri oſtiis, religionis fama nobilitata & aſylo. De nomine mire variant an Samo, Jonum inſulæ, acceptum ferat. Straboni lib. X. pag. 235. videtur probabilius, ἀπὸ τῆς σάμους, quo nomine τὰ ὕψη, *altitudines* ſignificentur, deductam adpellationem eſſe, quia Ida & Troja ex vertice illius, ſecundum Iliados N verſ. 12. potuiſſent conſpici. Certe *Samos* fuit antiquum nomen, ut Strabo cenſet lib. VII. extremo: additamentum *Thraciæ* deſcretionis cauſſa factum. Dionyſius verſ. 524.

Ἴμβρος, Θρηϊκίη τε Σάμος, Κορυβάντιον ἄστυ,
Imbrus, & Threïcia Samus, oppidum Corybantium.

Corybantes ad religionem loci pertinent, quia venerabile ibi templum fuit, cujus etiam Plutarchus meminit in Pompejo p. 631. Ibi τὰ ἐν Σαμοθρᾴκῃ μυστήρια, *initiationis myſteria*, ut Strabo dicto loco vocat, tradebantur. non minoris æſtimata quam Eleuſinia. Etiam aſylum erat ſanctiſſimum. Plutarchus Aemil. Paullo p. 268. *Octavius* conſulis legatus, τὴν ἀσυλίαν παρέσχεν τῷ Πέρσει διὰ τοὺς θεοὺς, *Perſen inviolatum deorum cauſſa reliquit.* Eadem hiſtoria a Livio eſt perſcripta lib. XLV. cap. V. *Claſſis Cn. Octavii Samothracam eſt adpulſa,* reliqua. Urbem habuit cognominem. Ptolemæus. III. cap. XI. extremo: Σαμοθρᾴκη νῆσος καὶ πόλις, *Samothrace inſula & oppidum.* Quum Macedones invaluiſſent, in illorum ditione fuit. Livius lib. XLIV. cap. XXV. *pecuniam* [Perſen] *interea Samothracæ in templo depoſiturum. Ea inſula quum ipſius ditionis eſſet, videre Eumenes, nihil intereſſe, an Pellæ pecunia eſſet.* Plura de nominis origine, primis cultoribus, auctore myſteriorum in hac inſula, diſputat Diod. Sic. lib. V. c. 47. & hæc libera ſub Romanis manſit. Plinius IV. cap. XII. *inſula Samothrace, quæ libera, ante Hebrum: ab Imbro triginta duo millia, a Lemno viginti duo* M. D. *a Thraciæ ora triginta octo millia: circuitu triginta duo millia, attollitur monte Saoce decem* M. *paſſuum altitudinis; vel importuniſſima omnium.* Sunt qui *Zerinthon antrum* Lycophronis verſ. 77. huic inſulæ tribuunt, ſequuti Ariſtophanis ſcholiaſten in Pacem pag. 641. quod alii plerique in Thraciæ ora quæſiverunt, ut ſupra demonſtravimus.

IMBRUS oppoſita Maſtuſiæ Cherſoneſi. Diſtantiam ex Plinio jam cognovimus. Stephanus: Ἴμβρος νῆσος ἐστὶ Θρᾴκης, ἱερὰ Καβείρων καὶ Ἑρμοῦ, *Imbrus eſt inſula Thraciæ, Cabiris ſacra & Mercurio.* Livius lib. XXXV. cap. XLIII. *Imbrum primum inſulam tenuit: inde Scyathum trajecit.* Ovidius lib. I. Triſt. eleg. IX.

Venimus in portus, Imbria terra, tuos.

CYANEAE, Κυάνεαι, duæ parvæ inſulæ, quaſi ſcopuli, ſunt proxime ad Boſporum, in Ponto, de quibus & diſtantia illarum ſupra ex Arriano aliquid prædiximus. Una Aſiam altera Europam ſpectat. Strabo lib. VII. pag. 221. αἱ δὲ Κυάνεαι πρὸς τῷ στόματι τοῦ Πόντου εἰσὶ δύο νησίδια, τὸ μὲν τῇ Εὐρώπῃ προσεχὲς, τὸ δὲ τῇ Ἀσίᾳ, πορθμῷ διειργόμενα ὅσον εἴκοσι σταδίων. *Cyaneæ ſunt duæ exiguæ inſulæ ad fauces Ponti, altera Europæ, altera Aſiæ adjuncta circiter* XX. *ſtadiorum freto diſtantes.* De his fabula fuit, eſſe mobiles, coire & collidi, rurſusque diſcedere. Pomponius Mela lib. II. cap. VII. *Contra Thracium Boſporum duæ parvæ, parvoque diſtantes ſpatio, & aliquando creditæ dictæque concurrere, & Cyaneæ vocantur & Symplegades.* Plinius eadem tranſcripſit lib. IV. cap. XIII. adjecta origine ac cauſſa fabulæ: *In Ponto duæ* MD *paſſ. ab Europa:* XIV. M. *ab oſtio, Cyaneæ, ab aliis Symplegades adpellatæ: traditaque fabulis ſe inter concurriſſe, quoniam parvo diſcretæ intervallo ex adverſo intrantibus geminæ cernebantur, paullumque deflexa acie, coëuntium ſpeciem præbebant.* Ex his Darius Hyſtaſpis dicitur Pontum contemplatus, apud Herodotum lib. IV. cap. LXXXV. Ammianus lib. XXII. cap. VIII. *geminos ſcopulos* vocat: Lycophron verſ. 1285. πέτρας, *ſaxa.*

Ἃς πόντος Ἕλλης καὶ πέτραι Συμπληγάδες.

Ovidius, ad fabulam adludens, lib. I. Triſt. eleg. IX.

Tranſeat inſtabiles ſtrenua Cyaneas.

Idem epiſtola Medeæ ad Jaſonem verſ. 121.

Compreſſos utinam Symplegades eliſiſſent.

F I N I S.

ERRATA OPERARUM.

hoc modo

CORRIGENDA.

Pag. 48. lin. 22. *Antoninianam.* 68. l. 7. *Nemetobriga.* 80. l. 10. *Taderem.* 230. l. 16. *Advatucam.* 310. l. 22. *Bergos.* 311. l. ult. *Electrides* tetraſyllabum. 322. l. 19. *Byzantius.* 347. l. 43. *Galliis.* 351. l. 22. *Cognominem.* 368. l. 30. ἐλῶν. 379. l. 3. *Condanum* 512. l. 36. *Plinius.* 767. l. 15. κρημνός. 851. l. 18. *Lingua.*

INDEX

INDEX GEOGRAPHICUS.

ABacænum *Siciliæ* 650
Abæ *Phocid.* 726
Abantes pop. *Eubœæ* 810
Abantis inſ. *Eubœæ* 813
Abantias, eadem ibid
Abdêra *Thrac.* 840
Abdêra *Hiſp.* 59
Abea *Meſſeniæ* 765
Abella *Campan.* 547
Abellinum *Hirpinor.* 555
Abia *Meſſeniæ* 765
Abnoba mons *Germ.* 293
Abobriga *Hiſpan.* 67
Abodiacum, Abudiacum 329
Abrinca fluvius *Belg.* 235
Abrincatæ, pop. 128
oppidum ibid
Abrincatui pop. *Gall.* ibid
Abryſtum *Lucaniæ* 580
Abſyrtides inſulæ *Illyr.* 395
Abſyrtis, Abſyrtium, inſ. 395
Abudiacum 330
Abula *Baſtitanorum* 86
Abus fluv. *Britann.* 257
Abuſina *Vindelic.* 331
Academia *Attica* 739
Academia *Ciceronis* 535
Acalandrum flumen 581
Acanthus *Epiri* 702
Acanthus *Macedon.* 674
Acarnania regio 705
Acarnanes pop. 705
Acci, *colon. Hiſpan.* 86
Accitani Gemellenſes 86
Acelum *Venet.* 443
Acerræ *Campan.* 545
Acerræ *Transpadanæ* 432
Aceſinus fluv. *Sarmatiæ* 318
Aceſta *Siciliæ* 638
Achæorum ſtatio *Thrac.* 845
Achaia Rom. provincia 656, 752
Propria 752
Acharna *Atticæ* 744
Achates fluv. *Siciliæ* 632
Achelous fluv. *Ætol.* 710
Acherini pop. *Sicil.* 648
Acheron, Acheros fl. *Bruttior* 582
Acherontia fl. *Ital.* 582
Acherontia opp. *Ital.* 569
Acheron fluv. *Epiri* 698
Acheruſia palus *Epiri.* 698
Acheruſia palus *Campaniæ* 530
Achetum *Sicil.* 647
Achilleos Dromos 317
Achillis inſula 317
Acidava *Daciæ* 379
Acimincum *Pannon.* 355
Acincum *Pannon.* 354
Aciris fluv. 581
Acis fl. *Siciliæ* 625
Acmonia *Daciæ* 380
Acontiſma *Maced. adject.* 676
Acradina, *pars Syracuſarum.* 629
Acræ *Sicil.* 647
Acræphia, Acræphium 732
Acragas, *Agrigentum* 633
Acriæ *Lacon.* 771
Acrilla, Acrillæ *Sicil.* 647
Acriphia *Bœot.* 732
Acritas, promont. 764
Acroathum *Maced.* 675
Acroceraunii montes 695
Acrocorinthus 753
Acroliſſus *Illyr.* 391
Acrothous *Macedon.* 674
Acronius lacus 181, 329
Actæa, *Attica* 738
Actania inſ. 311
Acte, *Attica* 738
Actium promont. 705
oppidum 705
Acumincum, *Acimincum* 355
Acuſio *Gall.* 154
Ad Aquas *Daciæ* 380
Ad Aquas *Mœſ.* 365
Adariſtus *Macedon.* 662
Addua fluv. *Ital.* 334
Adeba *Hiſpan.* 88
Adelocum *Britann.* 270
Ad Fines *Belg.* 179
Ad Herculem *Pannon.* 360
Ad interciſa *ſaxa* 470
Ad Labores *Pannoni* 357
Ad Lullia *Belg.* 245
Ad Muros *Pannon.* 360
Ad Novas *Mœſ.* 365
Ad Pontem *Muri* 344
Ad Statuas *Pannoniæ* 355
Coloſſas 355
Ad Tropæa Brutt. 584
Adrana fluv. *Germ.* 290
Adria opp. & ſinus 403
Adriani Forum 222, 225
Adrianum mare 403
Adriaticum mare 403
Adrius mons *Illyr.* 384
Advaca *Tungrorum* 216
Advatici pop. Belg. 229
Advatuca *Eburonum* (non Advaticorum) 230
Ad Victoriolas Ciſpadan. 424
Adula mons *Germ.* 339
Adurni portus *Britan.* 263
Aeas fl. *Græc.* 659
Aeæa, Aeæe inſ. *Ital.* 610, 611.
Aebura *Hiſpan.* 78
Aecæ *Hirpinorum* 557
Aeculanum *Hirpin.* 556
Aedepſum *Eubœæ* 811
Aedeſſa *Macedon.* 665
Aedipſum *Eubœæ* 811
Aedui pop. *Gall.* 136
Aegæ, Aegæa *Maced.* 665
Aegæ *Achaiæ* 756
Aegæum mare 828
unde dicatur 829
Aegaleus mons 764
Aegates inſulæ *Sicil.* 654
Aege, Aegea *Macedon.* 666
Aegeſta *Siciliæ* 637
Aegeta *Mœſiæ* 365
Aegetenſium claſſis 359
Aegiæ *Lacon.* 774
Aegida *Hiſtriæ* 448
Aegilia inſ. *Pelopon.* 805
Aegilium, *Igilium, alia ab Aegilo* 606
Aegina Inſ. 805
Aeginium Theſſal. 679
Aegira *Achaiæ* 757
Aegiſthena *Megarenſ.* 751
Aegiſſus, Aegiſus *Mœſ.* 371
Aegithallum prom. 636
Aegitharſum prom. 636
Aegitium *Aetol.* 713
Aegium *Achaiæ* 756, 757
Aegones pop. 421
Aegos flumen *Thrac.* 847
Aegoſthena *Megarenſ.* 751
Aeguſa inſ. *ſive Aegatum* 654
Aeguſæ inſulæ, *Aegates* 654
Aegyla inſ. *Peloponneſ.* 805
Aegypſus Mœſ. inſ. 371
Aegyſus 371
Aeliana Pincenſia 369
Aelii pons *Britann.* 273
Aelinum *promont.* 225
Aemilia Foſſa *Ciſpad.* 422
Aemiliana *caſtra Hiſp.* 80
Aemilii Tropæum *Gall.* 148
Aeminium *Hiſp.* 46
Aemodæ inſulæ 283
Aemona, *Emona, Pannon.* 352
Aenaria inſ. *Ital.* 607
Aenéa, Ania *Macedon.* 672
Aenei, *incolæ Aeni* 842, 843
Aeneſius Juppiter 801
Aenii Pons 344
Aeni pons inferior 332
Aenianes pop. 680, 704.
Aenona *Liburniæ* 387
Paſini civitas ibid.
Aenus fluvius *Rhæt.* 328
Aenus mons *Cephaleniæ* 801
Aenus opp. *Thrac.* 842

Ae-

Aeoliæ inſulæ 652
Aepéa Aepeja *Meſſen.* 765
Aequi pop. *Ital.* 495
Aequicoli pop. *Aequi* 495
Aequiculi *iidem* 495
Aequinoctium 350
Aequum colon. Dalmat. 392
Aëria opp. *Gall.* 155
Aëria inſ. *Thaſus* 861
Aeſarus fl. *Crotonis* 589
Aeſernia *Samnit.* 551
Aeſis fl. *Umbriæ finis* 469
Aeſis opp. *Umbriæ* 471
Aeſola, Aeſula *Latii* 508
Aeſona *Hiſpan.* 95
Aeſtii pop. *Germ.* 310
Aeſula, Aeſulum 508
Aethalia inſ. *Ital.* 605
Aethea, Αἴθεια 767
Aethices pop. *Græc.* 702
Aethria inſ. *Thaſus.* 861
Aetna mons 642
oppid. 642
Aetoli pop. Α'ιτωλοὶ 710
Aetolia regio 710
Affile opp. *Latii* 512
Afflianus mons 509
Africæ limes 32. ſeq.
Africus ventus 22
Aganippe fons 736
Agaſus portus 565
Agatha inſ. *Gall.* 161
Agatha, Agathe, opp. 146
Agathodæmon geographus 4
Agathyrna, Agathyrnum 641
Agathyrſi pop. *Scyth.* 321
Agedincum, *Agendicum.* 133
Agelocum 270, 274
Agendicum *Gall.* 133
Agennum vide *Aginnum*
Ager Picenus 476
Ageſina 121, 123
Aginnum *Gall.* 121
Agrigenti portus 633
emporium 633
Agrigentum *Siciliæ* 633
Agrinium *Aetol.* 714
Agrippinæ Prætorium 222
Agrippina colonia 208, 209
Agrippina *urbs* 208
Agrippinenſes 209
Aguntum *Rhæt.* 337
Agurium, Agyrium 644
Agyllæ, *Cære* 465
Agyrium, Agurium 644
Αἴγιλος inſ. *Ital.* 605
Αἰγὸς ποταμὸς 847
Aiſacus fl. *Rhæt.* 334
Ala Nova *Pannon.* 350
Alaba *Hiſp.* 83
Alabis, Alabon. Alabus fl. 628
Alabon opp. 628
Alæa Minerva 791
Alæſa, Aleſa *Siciliæ* 640
Alæſus fl. 640
Alagonia 777
Alalcomenæ 664
Alalcomeninm, Alalcomenæ 733
Alani pop. *Sarm.* 320
Alania regio 320
Alata *Dalmatiæ* 392
Alata Caſtra *Britan.* 275
Alatrium 511
Alauna *Britan.* 275
Alauna, Alaunium *Galliæ* 128
Alaunus fl. 256
Alba Fucentis 485
Alba Helviorum 148
Alba *Hiſpan.* 92
Alba Julia 380
Alba Longa *Latii* 505
Alba *Picent* 481
Alba Pompeia *Ital.* 417
Alba Urgaon Hiſp. 61
Albani pop. *Maced.* 659
Albaniana *Belg.* 223
Albanopolis 659
Albanum *prædium* 504
Albanus lacus 505
mons *Latii* 505
Albanus mons *Illyridis* 384
Albaugusta *Gall.* 148
Albenſes, *ab Alba ad Fucinum* 484
Albenſium civitas 148
Albienſes, Albigenſes 122
Albiga *Gall.* 122
Albigaunum 414
Albinia fluv. 455
Albiniana 223
Albintemilium 414
Albiœce *Gall.* 152
Albion, *Britannia* 254
Albis fl. *Germ.* 290
Albium Intemelium 414
Albium Ingaunum 414
Albius mons 346, 384
Albocenſii pop. 378
Albona *Hiſtriæ* 387
Albula, *Tiberis.* 502
Alburnus mons 578
portus 578
Alcimoënnis *Vindel.* 331
Alea *Arcad.* 790
Alebece Gall. 152
Alemanni pop. 286, 307
Alemanniæ parva initia 307
Aleria *Corſicæ* 612
Aleſa *Sicil.* vide *Alæſa* 640
Aleſia *Gall.* 135
Aleta *Dalmat.* 392
Aletium *Ital.* 372
Aletrium, *Alatrium* 511
Aletum *Gall.* 127
Alexia, *Aleſia rectius* 135
Algæ 464
Algidum, *mons & opp.* 497
Aliacmon fl. *Maced.* 665
Alicanum *Pannon.* 352
Alione *Brittan.* 273
Aliphera *Arcad.* 792
Alito fl. *Germ.* 289
Aliſontia fl. 173
Aliſta *Corſicæ* 613
Allaba fl. *Sicil.* 634
Allava fl. *Sicil.* 634
Allia fl. *Ital.* 488, 489
Allieni Forum 442
Allifæ *Samnii* 552
Allobroges pop. 159
Alma mons 356
Alma fl. *Etruriæ* 454
Almo, rivus Roman. 500
Almopii pop. 662
Almum *Mæſ.* 365
Almus mons *Mæſ.* 356
Alociæ inſulæ 312
Alon *Theſſal.* 686
Alone *Hiſp.* 87
Alone *Britann.* 273
Alope *Locr. Ozol.* 719
Alopece, Alopecia, inſ. 323
Alopeconneſus 845
Alorus *Pieriæ* 668
Pæoniæ 663
Alpenus 718
Alpes Baſtarnicæ 378
Alpes Grajæ 412
Alpes Penninæ 412
Alphêus fl. 760
Alpinæ gentes 409
Alſa fl. *Venet.* 444
Alſium *Etrur.* 466
Alſuca *Rhæt.* 337
Alta Ripa *ad Rhen.* 198
Alta Ripa *Pannon.* 355
Altanum *Bruttior.* 593
Altanus ventus 27
Althæa *Hiſpan.* 81
Altinates. 443
Altinum *Ital.* ibid.
Altinum *Pannoniæ* 355
Altiſiodorum *Gall.* 134
Altona fl. Britann. 256
Aluntium *Siciliæ* 641
Alvona Hiſtriæ, *Albona.* 387
Aluta fl. *Dac.* 377
Alyzia opp. 707
Amaci, Αμακοὶ, pop. *Aſtures* 68
Amadoca opp. 323
Amadoci pop. *Sarmat.* 322

INDEX GEOGRAPHICUS.

Amagetobria 184
Amakur, *Aſturica* 68
Amanteni pop. 349
Amantes pop. ibid.
Amantia *Græc.* 659
alia 660
Amarynthus Eubœa 810
Amaryſia Diana 810
Amaſenus fl. *Latii* 514
Amaſia, Amaſius, fluv. 287
Amaſtra *Sicil.* 650
Amathus fl. *Pamiſus* 767
Amathus *Laconiæ* 768
Amber fluv. *Vindel.* 328
Ambiani pop. *Belg.* 244
Ambiani opp. 172
Ambiatinus vicus Trever. 205
Ambitarinus vicus 204, 205
Ambitivus pagus 205
Ambracia 699
Ambracus *caſtellum Ambraciæ* 700
Ambrones pop. *Helvet.* 176
Ambronicus pagus 178
Ambruſſum 146
Ambryſus, Ambryſſus 724
Amenanus fl. *Sicil.* 625
Ameria opp. *Ital.* 475
America an priſcis nota 32
Amerinum caſtellum 459
Ameriola *Sabinor.* 489
Ameſtra *Sicil.* 650
Amiſia, Amiſius fl. 287
Amiternum 482, 494
Amniſus fl. *Cretæ* 825
oppidum 825
Amorgus inſ. 837
Ampelon promont. 673
Ampelos prom. *Cretæ* 818
Amphaxitis regio 669
Amphicæa 726
Amphiclea 726
Amphilochi pop. 707
Amphilochia regio 706
Amphimales ſinus 819
Amphimalla, Amphimallium ibid.
Amphipagum prom. *Corcyr.* 797
Amphipolis *Macedon.* 675
Amphiſcii 16
Amphiſſa *Ozolarum* 716
Amphryſus, Amphryſſus fl. 688
Ampſancti lacus 557
Amyclæ *Ital.* 524
Amyclæ *Laconicæ* 773
Anactorium *Acarnan.* 706
Anagnia *Latii* 511
Ananes pop. *Cispadanæ* 420
Anaon portus 414
Anaphe inſ. *Cretici M.* 827
Anaphlyſtus *Atticæ* 744
Anapus fl. *Illyr.* 391
Anapus fl. *Siciliæ* 630
Anartes pop. *Daciæ* 378
Anarti pop. 378
Anas fl. *Hiſpan.* 44
Anaſus fl. *Norici, Aniſus,* 341
Anaſſus fl. *Venet.* 444
Anauilii pop. 149
Anatiliorum urbs 149
Anaximander Mileſius tabulas Geographicas primas confecit 3
Ancalites pop. *Britan.* 260
Anchiſæ portus *Epiri* 695
Anchoa *Bœot.* 738
Anciana *Pannon.* 358
Ancon, Ancona, 476
Ancrina *Sicil.* 648
Ancyra *Sicil.* 648
Andecrium vide Andetrium 392
Andegavi pop. 129
oppidum 129
Andegavus urbs 129
Anderedon *Gall.* 122
Anderidum ibid.
Anderitum ibid.
Andes, pagus *Mantuanus* 435
Andes, Andi, pop. *Gall.* 129
Andetrium *Dalmat.* 392
Andicavi pop. *Gall.* 129
Andicavorum civitas 129
Andomadunum *Lingonum* 185
Andretium *Illyr.* 392
Androphagi pop. 321
Andrus inſ. *Cyclad.* 829
Anemo fl *Cispadan.* 428
Anemoria *Phocid.* 660
Angitiæ lucus 485
Angli pop. *Germ.* 304
Angrivarii pop. *Germ.* 298
Angulum *Veſtin. Ital.* 482
Anien fl. 487
Animo fl. *Cispadan.* 428
Anio, *Anien*, fl. 487
Aniſus fl. *Norici* 341
Anitorgis opp. *Hiſp.* 62
Annamatia *Pannon.* 355
Anonium *Euganeor.* 438
Anſibarii pop. 297
Anſivarii pop. *Germ.* 279
Antematunnum 185
Antemna, Antemnæ 486
Anthedon, portus *Argolicus* 780
Anthedon *Bœot.* 729
Antheia *Meſſenior.* 766
Anthemûs, regio *Macedon.* 671
urbs *Maced.* 671
Anthropophagi pop. 321
Antiana *Pannon.* 358
Antiatium roſtra 512
Antichthones 18
Anticirrha *Malienſ.* 720
Anticirrha *Ozolarum* 715
Anticyra *Malienſium* 721
Anticyra *Ozolarum* 715
Anticyra *Phocid.* 721
Antigonea *Epiri* 696
Antigonia *Arcadiæ* 794
Antigonia *Maced.* 670
Chalcidica 672
Epiri 696
Antipodes 18
negati 18, 19
adſerti a veterib. 19, 20
Antipolis *Maſſilienſium* 150
Antiquaria *Hiſp.* 60
Antirrhium *Peloponneſ.* 712
Antiſcii 17
Antiſiodorum *Gall.* 134
Antium *Latii* 504, 512
Antœci 18
Antona fl. *Britan.* 256
Antonacum, Antonnacum 206
Antro, Antron 687
Antros inſ. *Gall.* 160
Antunnacum *Belg.* 206
Anxantium *Marſorum* 485
Anxur opp. *Latii* 515
Aobriga *Hiſp.* 67
Aornos *Epiri* 695
Aous fl. *Illyridis Græcæ* 659
Aparctias ventus 22
Apeliotes ventus ibidem
Apeneſtæ opp. *Apuliæ* 565
Aperantia *ſub Pindo* 714
Aphas fl. *Epiri* 701
Aphetæ opp. & port. 690
Ἀφηλιώτης ventus 22, 23
Aphidna Atticæ 747
Aphrodiſias *Thrac.* 849
Aphrodiſium *Pyrenæi* 97
Aphrodiſium *Latii* 504
Aphytis *Macedon.* 673
Apia, *Peloponneſus* 752
Apidanus fl. *Theſſal.* 680
Apollinares Aquæ 465
Apollonia *Aetoliæ* 714
Apollonia *Chalcidica* 674
Cretæ 819
Macrobiorum 674
Apollonia *ad mare Hadr.* 658
Apollonia *Mygdoniæ* 671
Apollonia *Siciliæ* 650
Apollonia *Thrac.* 855
ſupra Pontum, eadem
Aponiana inſ. 655
Aponus fons 441
Appianum *Rhæt.* 337
Appiaria Mœſ. 370
Appii Forum 519
Apri Pl. opp. *Thrac.* 858
Apros, Sing. idem, ibid.

Apruſtum 580
Apſoros inſ. *Illyr.* 395
Apſus fluv. *Maced.* 658
Abſyrtis, Abſyrtidis 395
Apta *Gall.* 156
Apta Julia ibid.
Aptenſium civitas ibid.
Aptera *Cretæ* 821
Apulia regio 560
Daunia 561
Peucetia 562
Apulum *Daciæ* 381
Apulum Auguſtum 381
Aqua Claudia *Romæ* 500
Crabra *Romæ* 500
Martia 500
Virgo *Rom.* 500
Aquæ Apollinares 465
Aqua Viva *Etrur.* 462
Aquæ Auguſtæ *Tarbellorum* 115
Aquæ Bilbilitanæ *Hiſp.* 82
Aquæ *Britannicæ* 264
Aquæ calidæ *Hiſp opp.* 92
Aquæ Celeniæ *Hiſp.* 68
Aquæ Cilinæ *Hiſp.* 68
Aquæ Convenarum 116
Aquæ Cumanæ 530
Aquæ Cutiliæ *Sabin.* 493
Aquæ Dacicæ 380
ad Aquas *Daciæ* 380
Aquæductus Romani 500
Aquæ Flaviæ, opp. 66
Aquæ Helvetiæ 180
Aquæ Mœſicæ 365
ad Aquas *Mæſ.* 365
Aquæ Pannoniæ 352
Aquæ Quintianæ 68
Aquæ Regiæ *Epiri* 696
Aquæ Sextiæ *Gall.* 152
Aquæ Statiellorum 417
Aquæ Tarbellicæ *Gall.* 115
Aquæ Tauri *Etrur.* 464
Aquæ Voconiæ *Hiſp.* 93
Aquenſes Taurini 464
Aquilo ventus 22
Aquilonia *Hirpinorum* 557
Aquenſis civitas, *Aix.* 152
Aquenſis civit. *Tarbell.* 115
Aquicaldenſes *Hiſp.* 92
Aquileia 445
Aquincum *Pannon.* 354
Aquinum *Ital.* 522
Aquitania provincia 114
vetus anguſtior 114
ab Auguſto amplificata ibidem
Arabeia 651
Arabona *Pannon.* 351
Arabo fluv. Pannon. 347
Arabriga *Hiſp.* 46
Aracthus fl. *Epiri* 699
Araciſſum *Hiſpan.* 69
Aracœlis *Hiſp.* 71
Aracynthus mons *Aetoliæ* 711
Ara ducta opp. *Hiſp.* 45
Aræ Flaviæ opp. 331
Aræ Seſtianæ *Hiſp.* 68
Aræ genus *Gall.* 129
Aranus inſ. 826
Ara Tutelæ *Corſicæ* 612
Ara Ubiorum 208, 209
an Bonna 209
Arar fluv. *Gall.* 108, 109
Araris, idem 108
Aravi pop. *Luſit.* 47
Araura urbs 148
Arauris, Araurius fl. 111, 146
Arauſio opp. 154
Arauſio Secundanorum 154
Arauzona *Illyric.* 388
Araxus prom. *Elidis* 759
Arbela *Siciliæ* 651
Arbor Felix opp. 179
Arcades, Arcadia, opp. *Cretæ* 824
Arcadia regio 785
Archippe *Marſorum Ital.* 485
Arcidava *Daciæ* 379
Arcilaci opp. Hiſp. 86
Arcobriga *Hiſp.* 49
Arcobriga 82
Ceſada 83
Ardea Latii 504
Ardenna, *Arduenna* 174
Ardiæi pop. *Illyr.* 385
Ardius mons *Illyr.* 384
Ardoneæ *Apuliæ* 563
Ardotium *Illyric.* 388
Arduenna ſilva 174
Arecomii Volcæ 146
Arelate duplex 151
col. Julia Paterna 151
Arelate, Arelatum & Arelas 151
Sextanorum ibid.
Aremorici, Armorici ſeq.
Arenacum 222
Arenatium 222
Arene *Elidis* 760
Arethon fl. *Epiri* 699
Arethuſa fons *Sicil.* 629
Arethuſa fons *Eubœæ* 813
Arethuſa *Mygdoniæ* 671
Arethuſa *Thebana* 736
Aretrebæ, *Artabri* pop. 67
Arevacæ pop. *Hiſp.* 75
Argeja regio 778
Argenis fl. 109
Argennum prom. 624
Argentanum Bruttior. 593
Argentaria 182, 193
Argenteum flum. Gall. 150
Argentia Transpadana 433
Argentium fl. 193
Argentora 192
Argentoratum 193
Argentoratus 192
Argentuaria 192, 193
Argenus urbs *Gall.* 129
Argeſtes ventus 22, 23
Argi, urbs *Argivorum* 781
Argilus *Maced.* 674
Argita fluv. 281
Argithea *Epiri* 702
Argoda *Sarmat.* 325
Argolicus ſinus 770
Argolis regio 778
Argos Amphilochium 706
Argos, *Peloponneſus.* 752
Argos, τὸ Ἄργος, *Argi, Argis* 781
Hippium 781, 782
Argos Hippium *Ital.* 563
Argyripa, idem. 563
Ἀργυρίππα 563
Argyrium *Siciliæ* 644
Argyruntum 387
Arialbinum *Rauracor.* 182
Arica inſ. Gall. 161
Aricia *Latii* 506
Aricinum nemus 506
Ariconium 352
Arimaſpi *Scythæ* 321
Ariminum opp. 467
flum. 467
Ariorum mons *Bæticæ* 63
Ariſtagoras Mileſius 3
Ariſtæum opp. *in Hæmo* 839
Aritium Prætorium 46
Arivates pop. 349
Arlape *Norici* 342
Armamentarium *Batav.* 224
Armenita fluv. *Etrur.* 456
Arminno mons *Hiſp.* 49
Armorica, regio, ora 126
Armoricæ civitates 125
Armorici pop. *Gall.* 125
Arna *Umbr. cis Apennin.* 473
Arnina fl. *Etrur.* 456
Arnus fluvius Etrur. 400
Arocelitani pop *Hiſp.* 71
Arocha fluv. 589
Arola fluv. *Helvet.* 174
Arolus, opp. *Biſalt.* 670
Aroanius fl. 789
Arpi opp. *Apuliæ* 563
Arpinum 521
Arretini Veteres 457
Fidentes ibid.
Julienſes ibid.
Arretium 457
colonia Fidens Julia 457
Arribantium *Mæſ.* 369
Arrubium *Mæſ.* 371

Arſa

Arſa opp. *Hiſp.* 54
Arſia fluvius *Hiſtr.* 383, 387
finis Italiæ 448
Artabri pop. *Hiſp.* 65, 67
Artalbinum *Gall.* 182
Artana, *Ortona*, 510
Artemiſia inſ. *Ital.* 606
Artemiſium *EubϾ* 809
Artemita, Αρτεμιτα inſ. *Ital.* 606
Artena *Etru.* 464
Artigi *Hiſp.* 54
Arubium *Mæſ.* 371
Arucci opp. *Hiſp.* 54
Arucia *Illyr.* 388
Arverni pop. *Gall.* 122
fratres Romanorum 122
urbs *Gall.* 123
Arunda opp. *Hiſp.* 54
Arupinum *Liburn.* 386
Aruſini campi *Hirpinor.* 556
Arx Britannica *in Batav.* 224
Arx Romana, eadem, 223
Arypium *Liburn.* 387
Arzos opp. *Thrac.* 859
Arzus fl. *Thrac.* 850
Aſæus ager *Arcad.* 790
Aſanum *Dalmat.* 390
Aſciburgius mons 293
Aſciburgium *Belg.* 414
Aſcii, ἄσκιοι 16
Aſconis foſſa *ex Pado* 441
Aſcra *Heſiodi patria* 736
Aſcruvium *Dalmat.* 390
Aſculum *Apulum* 566
Aſculum *Picenum* 480
Aſcuris lacus 688
Aſea *Arcad.* 789, 790
Aſeſſiates pop. *Liburn.* 388
Aſinæus ſinus, *Meſſen.* 803
Aſinarus fl. *Sicilia* 624, 631
Aſine *Argolidis* 779
Hermonica 779
Aſine *Lacon.* 768
Aſines fl. *Siciliæ* 624
Aſiſia *Liburn.* 388
Aſiſium *Ital.* 473
Aſopus fl. *Bæot.* 728, 731
Aſopus fl. *Peloponneſi* 756
Aſos, Aſum *Cret.* 823
Aſſa *Macedon.* 674
Aſſorus, Aſſorium *Sicil.* 644
Aſparagium *Græcæ Illyrid.* 658
Aſſorus *Macedon.* 670
Aſpia fl. *Piceni* 477
Aſpledon *Bæot.* 738
Aſta *Ligur.* 417, 418
Aſta Regia *Hiſp.* 60
Aſtacus *Acarnaniæ* 708
Aſtæ pop. *Thrac.* 860
Aſteris, Aſteria inſ. 800
Aſtii, *Aſtæ* pop. *Thrac.* 860
Aſtica regio Thrac. 860
Aſtigi colonia *Hiſp.* 60
Auguſta 61
Aſtura, fluv. *Latii* 513, 606
inſula ſub illius oſtium 513, 606
Ciceronis villa 513
Aſtures pop. *Hiſp.* 68
Aſtures Auguſtani 68
Transmontani 68
Aſturica Auguſta 68
Aſturia regio 68
Aſtypalea inſ. 805
Atabulus veutus 24
Atagis fluvius 334
Atalanta inſ. Euripi 811, 813
Atalantæ Neſion, νησίον 811
Atax fluv *Gall.* 111
Ategua *Hiſpan.* 61
Atella *Campan.* 546
Aternum *Lucaniæ* 579
Aternum *Piceni* 479, 483
Aternus fluvius 479
Ateſte *Venetiæ* 441, 442
Athamanes pop. Græc. 702
Athamania regio 702
Athamantius campus *Bæot.* 732
Athanagia *Hiſp. Ilerda* 96, 97
Athenæ *Atticæ* 738
Athenæ Diades *in Eubœa* 812
Athenæ *Mediolanenſes* 432
Athenæ *Rhemorum* 248
Athenopolis *Maſſilienſium* 149
Atheſis fl. 334, 401, 435
Atho, Athos, mons 674
Athyras fl. *Thrac.* 852
Atina *Latii* 523
Atinium *Theſſal.* 679
Atinum *Lucaniæ* 579
Atintanes pop. 663
Atintania regio 663, 703
Atravates pop. 243
Atrax opp. *Theſſal.* 681
Atrebatæ, *Erbs* 243
Atrebates pop. *Belg.* 243
Atrebates, Atrebatii, *Britann.* 265
Atria *Transpad.* 441
Atrianus fl. 401, 441
Attacotti, pop. *Britan.* 279
Attacum *Hiſp.* 83
Attagus fl. *Atax*, 111
Attegua Hiſpan. 61
Atthis, idis, regio *Attica* 738
Attica regio 738
Attidum *Umbriæ* 471
Attium *Corſicæ* 613
Attuarii pop. *Germ.* 302
Attubi Claritas Julia 60
Atvaca, *Atvatuca* 216
Atvatici pop. *Belg.* 229
Atvaticorum oppid. 230
Atvatuca *Eburonum* 216
Aturenſium civitas 115
Aturrus fluv. *Gall.* 114
Aturus fl. *Gall.* 106, 114
Avanticum, Aventicum 177
Avara fluv. *Gall.* 124
Avaricum *Gall.* 124
Avatici pop. 148
Auchethæ *Sarmatæ* 320
Auchi pop. *Batav.* 227
Audena fl. 450
Audura fl *Gall.* 107
Avella *Campan.* 547
Avendo *Liburn.* 386
Avenio *Gall.* 154
Avens fl. *Sabin.* 490
Aventicum *Helvet.* 177
Avernus lacus 531
Aufidena *Samnitium* 550
Aufidus fl. *Apul.* 400, 566
Aufinates cismontani 482
Aufina, Aufinum *Veſtinor.* 482
Auſona fl. *Britan.* 256
Augæa Chalcidicæ 675
Augææ Lacon. 774
Auguſta Anſciorum 116
Auguſta colonia Apulum 381
Auguſta Dacica 380
Auguſta Emerita 48
Auguſta Julia Gaditana 56
Auguſta Gemella *Hiſp.* 61
Auguſta Nova *Hiſp.* 76
Auguſta Prætoria Daciæ 382
Auguſta Præt. Salaſſorum 412
Auguſta Rauracorum 181
Auguſta Sueſſonum 250
Auguſta Taurinorum 409
Auguſta Treba *Ital.* 496
Auguſta Trevirorum 202
Auguſta Tricaſtinorum 155
Auguſta Veromanduorum 246
Auguſta Vindelicorum 329
Auguſta Ulpia Trajana 380
Auguſtana *caſtra* 331
Auguſtobona *Gall.* 134
Auguſtobriga Hiſp. 48, 78
Auguſtodunum *Gall.* 136
Auguſtomagus *Belg.* 249
Auguſtomana *Gall.* 134
Auguſtoritum *Gall.* 119
Auguſtonemetum *Gall.* 123
Avia *Veſtinorum* 482
Aviſio portus 414
Aulæi mœnia *Thrac.* 855
caſtellum ibid.
Aulerci pop *Gall.* 130
Eburovices 130, 131
Diablintes 131
Cenomani 131

Aulis

Aulis *idis*, *Bœot.* 728
Aulon opp. & navale 659
ad mare Hadr. 659
Aulon *ſupra Chalcidicam* 675
Aulona *Peloponneſi* 763
Aureliana colonia 342
Aurelianæ *Apulæ* 568
Aureliani urbs 130
Aureoli pons 433
Aureus Mons *Corſicæ* 613
Aureus Mons *Mœſ.* 363
oppid. 363
Aurinia *Etrur.* 455
Aurunci pop Ital. 523
Auſa opp. *Hiſp.* 93
Auſcenſes pop. 116 ſeq.
Auſci, Auſcii, pop. 116
Auſci urbs *Aquitan.* 116
Auſer fluv *Ital.* 400, 451
Auſur, idem, 451
Auſetani pop. *Hiſp.* 93
Auſimum, *Auximum* 479
Auſoba fluv. *Hibern.* 281
Auſones pop. *Ital.* 523
Auſona opp. 523
Auſonia regio 398
Auſter ventus 21, 22
Auſtrania inſ. *Germ.* 311
Auſugum *Rhæt.* 337
Auteſiodorum *Gall.* 134
Autherani pop. *Hiſp.* 93
Autoſiodorum *Gall.* 134
Autricum *Gall.* 130
Autrigones pop. *Hiſp.* 69
Autura fl. Galliæ 107
Auvona fl. *Britann.* 256
Auxima, *Uxama* 75
Auximum *Ital* 479
Axelodunum *Britann.* 273
Axiacæ pop. *Sarm.* 319
Axiaces fl. *Sarmat.* 115
Axima opp. *Gall.* 158
Axiopolis *Mœſ.* 371
Axius fl *Maced.* 664, 667, 669
Axona fl. *Gall.* 108, 174
Axuna opp. *Gall.* 158
Azagarium *Sarmat.* 323
Azali pop. 349
Azanes pop. *Arcad.* 795
Azorum *Theſſal.* 680, 681
Azorus *Pelagoniæ* 680

B.

Bacacum *Nerviorum Belg.* 231
Bacaſis *Hiſpan.* 94
Baccanæ *Etrur.* 464
Bacenis ſilva *Germ.* 294
Bacuntium fl. *Pannon.* 356
Badacum *Norici* 343
Badia opp. *Hiſp.* 54
Baduhennæ lucus Belg. 297
Bæcula *Hiſpan.* 91
Bæcula Auſetanorum 93
Bælo opp. *Hiſpan* 57
Bæſippo opp. & port. 56
Bæterra *Gall.* 145
Bætes fl. *Hiſp.* 62
Bætis fluvius *Hiſp.* ibid.
Bætica provincia 52
ejus limites ibid
Bæticæ conventus juridici 53
coloniæ 53
limites 53
oppida 53
Bætulo, Bætullo *Hiſp.* 91
Bæturia, *Bæticæ pars* 52
Begacum *Nerviorum Belg.* 216, 231
Bagienni pop. *Vagienni*, 409
Bajæ *Campanæ* 531
Bajanus ſinus 531
portus Julius 531
Bajocaſſes *Gall.* 129
Bajocaſſium civit. ibid.
Balari pop. Sardiniæ 618
Baleares inſulæ 102
Baleſium *Calabriæ* 571
Balſio *Hiſp.* 73, 82
Baltia, *Scandinovia* 310
Bantia *Apul.* 569
Baranio fl. *Gall.* 138
Barbariana *Hiſp.* 59
Barbarium promontorium 45
Barbeſul *Hiſpan.* 57, 59
Barbeſula eadem 59
Barcino *Hiſpan.* 90
Faventia 91
Barêa, Bariæ, Βάρεια 59
Baris *Calabr.* 573
Barium *Apul.* 568
Barpana inſ. *Ital.* 606
Barſa inſ. *ad Gall.* 161
Baſi opp. *Hiſp.* 93
Baſiana *Pannon.* 358
Baſilea 183
Baſilidæ *Scythæ* 319
Basſiana *Pannoniæ* 358
Baſta *Calabriæ* 573
Baſtarnæ pop, 309
Baſtarnicæ Alpes 309, 378
Baſternæ pop. *Baſtarnæ* 309
Baſti opp. *Hiſp.* 87
Baſtetani pop. *Hiſp.* 52
Baſtitani, iidem, 86
Baſtuli pop. *Hiſp.* 52
Batava *caſtra, in Vindel.* 332
Batavi pop. 218
Batavodurum 221
Batavorum inſula 219
oppidum 220
Bathia *Hiſpan* 54
Bathynias fl. *Thrac.* 852
Bathys fl. *Siciliæ* 638
Batua *Illyr.* 391
Batulum *Campan.* 544
Bauconica *Vangionum* 199
Baudobriga *Treveror.* 204
Bauli, *Villa Campan.* 533
Bavota 574
Bautobrica 204
Bauxare *Rhæt.* 337
Bauzanum 337
Bebiana villa 466
Bebryces pop. *Gall.* 141
Bebrycia aula 141
Beda vicus 207
Bedaium *Norici* 343
Bedeſa *Hiſpan.* 93
Bedeſis fl. *Ciſpadan.* 428
Bedriacum *Transpad.* 436
βῆμα paſſus, *menſura* 38
βηματίζειν ibid.
Begerri pop. *Aquitan.* 115
Belbina *Laconiæ* 775
Belemina, eadem, 775
Belerium prom. 266
Belgica *Ubiorum* 213
Belgium Cæſaris 253
Belginum *Belg.* 203
Belitani *Hiſp.* 84
Belgæ pop *Gall.* 162
Belgæ pop. *Britann.* 264
Belgica Gallia 162
Belo opp. *Hiſp.* 57
Bellocaſſes pop. 252
Bellovaci pop. 245
Bellus Mons *opp.* 246
Belſinum *Hiſp.* 82
Belunum *Rhæt.* 337
Bena *Cretæ* 825
Benacus lacus 434
Beneventum 553
Col. Julia Concordia Felix 553
Bennaventa *Britann.* 270
Bennica regio *Thrac.* 860
Berga *ad Strymonem* 675
Βεργαΐζειν 676
Bergi, Bergos inſ. 310
Bergidum *Hiſp.* 69, 96
Bergiſtani *Hiſp.* 96
Bergitani pop. 96
Bergium *Hiſp.* ibid.
Bergomum 431
Bergula *Oretan.* 80, 86
Bergulæ 859
Berguſia *Hiſp.* 96
Berœa *Macedon.* 666
Berones, Βήρωνες, pop. 69
Berunenſes *Rhæt.* 336

Beru-

Berunum *Rhæt.* 337
Beſidiæ *Bruttior.* 591
Beſippo *Hiſpan.* 57
Beſſa *Locr. Opunt.* 719
Beſapara *Thrac.* 857
Beſſi pop. *Thrac.* 856
Beſſica regio 860
Betaſi, Betaſii, Bethaſii, pop. 230
Beterræ *Gall. Narb.* 145
Betis, *Bætis* fl. 62
Betriacum, *Bedriacum* 436
Betula *Hiſpan.* 91
Betulo *Hiſp* 91
Biate *Viate*, *Hiſp.* 80
Biatia eadem ibid.
Bibali pop. *Hiſp.* 66
Bibracte *Aeduor.* 137
Bibracte Julia 137
Bibrax opp. *Remor.* 248
Bibroci pop. *Britan.* 260
Bice lacus *Tauricæ* 318, 325
Bidacum *Norici* 343
Bidajum idem 343
Biducaſſes pop. 128
Biduceſii pop. *Biducaſſes* 128
Bigerra *Hiſpan.* 86
Bigerri, Bigerrones, pop. *Gall.* 115
Bilbilis *Hiſp.* 81
Bilbilitanæ Aquæ 82
Bilitio *Rhæt.* 338
Biludium *Illyric.* 390
Biminacium, *Viminiacum* 364
Bingium *ad Rhen.* 174. 200
Birgus fluvius *Britan.* 281
Biriciana *Vindelic.* 333. f.
Biſalæ pop. 671
Biſaltia regio 671
Biſanthe *Thrac.* 849
Biſtones pop. *Thrac.* 860
Biſula fl. *an Viſtula?* 313
Bythias fl. *Thrac.* 852
Bituriges, urbs 124
Bituriges Cubi, pop. 123
Bituriges Vibiſci, pop. 117
Bityla *Lacon.* 774
Bizone *Thrac.* 373
Bizya *Trac.* 859
Blanda *Hiſp.* 91
Blanda *Lucaniæ* 579
Blanduſiæ fons 491
Blanona *Illyric.* 388
Blaſcon inſ. *Gall.* 161
Blatobulgium *Britann.* 273
Blavia *Santonum* 119
Blemmina *Lacon.* 775
Blenna *Cretæ* 824
Blera *Etrur.* 461
Bletiſa opp. *Luſit.* 47
Bliterra, *ſpurium nomen.* 145
Brileſſus mons Attic. 749
Boa, Boæ, inſ. *Illyr.* 395
Boagrius fl. *Locr. Epicnem.* 717
Boaulia, *Bauli*, Campan. 533
Bodincomagus *Ligur.* 419
Bodiocaſſes pop. *Gall.* 249
Bodobriga *Belg.* 204
Bodotria *æſtuarium.* 257
Bœa, Bœæ opp. Lacon. 769
Bœa, Argolici ſinus 769
Bœbe *Theſſal.* 691
Bæbias lacus 691
Bœon *Tauric.* 325
Bœotia regio 727
Bojæmum, Bojemum, regio 308
Boii pop. *German.* 308
Boii pop. *Galliæ transalp.* 138
Boii *Ciſalpini* pop. 421
Boii pop. *Vindelic.* 332
Bojorum Deſerta *Pannoniæ* 350
Bojodurum 341
Bojohemum 308
Bojum opp. *Lacon.* 714
Bola *Aequorum Ital.* 496
Bolbe *Macedon.* 675
Bolerium promont *Britan.* 280
Bondicomum *Ligur ad. Pad.* 419
Bonconica *Vangionum* 198
Boni portus *Cretæ* 818
Bonna 20
Bononia *Belgica* 239
Bononia *Pannoniæ* 355
Bononia *Ital.* 425
Bontobrice 204
Bora mons *Macedon.* 662
Borbetomagus 198
Boreas ventus 21, 22
Boryſthenes fluv. 315
Bortina 96
Boryſthenis, opp. 316
Boryſthenidæ pop. 316
Boryſthenitæ pop. 319
Boſa *Sardiniæ* 616
Boſporana regio 326
Boſporani pop. 326
Boſporani reges 326
Boſporus urbs 324
Boſporus Cimmerius 324
Boſporus Myſius 853
Boſporus Thracius 853
Bottiæa regio *Maced.* 667
Bovenna inſ. *ad Sardiniam.* 111
Boviaſinum 308
Bovianum *Samnit.* 551
Bovillæ *Latii* 506
Bovium *Britann.* 272
Bovo inſ. *Illyr.* 395
Bracara *Hiſp.* 66
Bracara Auguſta 66
Bracarauguſta 66
Bracari pop. 66
Brachyſcii 16
Bradanus fluvius 570
Bræcarii, *Bracaris* 66
Brannodunum *Britan.* 269
Branonium *Britann.* 271
Branogenium 271
Braſiæ *Laconiæ* 771
Bratuſpantium *Gall.* 245
Brattea inſ. 395
Brauron, Brauronia 745
Bregetio, Bregitio *Pannon.* 354
Bregætium *Pannon.* 354
Bremenium *Britann.* 275
Bremetonacum *Britann.* 273
Bremeturacum 273
Brentonicum *Euganeorum* 438
Breones pop. *Breuni* 336
Βρεττανίαι 254
Breuci pop. *Pannon.* 349
Breucomagus 191
Breuni pop. *Rhæt.* 335
Brica Celtice *urbs* ſonat 45
Bricinniæ, *caſtellum* 626
Brigæcum *Hiſp.* 68
Brigantes pop. *Britann.* 273
Brigantes pop. *Hiberniæ* 281
Brigantii pop. *Vindelic.* 329
Brigantinus lacus 181, 329
Brigantia, Brigantium opp. *Vindelic.* 181, 329
Brigantium *in Alpibus* 410
Brigantium *Hiſp* 68
Brigobanna *Britann.* 330
Britannia 254
 Barbara 257, 278
 Romana 257, 260
 Inferior 259
 Superior 259
Britanniæ diviſio 257
 oppida 260
 muri, valla 257, 276
Britanica arx *Belg.* 224
Brito, Britto, Britannus 255
Britomartis nympha 816
Brittenburg, *Belg.* 224
Brivates portus, *Breſt.* 127
Brixellum *Ciſpadan.* 423
Brixentes, Brixantæ pop. 336
Brixia *Italiæ* 434
Brocomagus *Triboccor.* 191
Bromiſcus *Macedon.* 675
Brovoniacum *Britan.* 273
Bructeri pop. 297
 Majores 298
 Minores 298
Brundiſium 571
Brundulus portus *Venet.* 441
Bruttii pop. 581
Bruttiorum mediterranea 591
Bryanium *Maced.* 664

Bubalia *Pannon.* 356
Bucephala prom. *Argis.* 779
Bucephalus portus 780
Buchætium *Epiri* 696
Bucolium *Arcad.* 795
Budalia *Pannon.* 356
Budinus mons 322
Budoræ, *Budroæ*, inſ. 825
Budorus fl. *Eubœæ* 812
Budroæ inſ. *Cretici M.* 825
Budua *Luſitaniæ* 46, 48
Buges lacus, *Byce* 325
Bulis *Phocid.* 727
Bullæum *Britann.* 272
Bullis *Græc. Illyr.* 659
Bura *Achaiæ* 759
Buragara *Mæſ.* 376
Burburaga *Mæſ.* 376
Burchania inſ. 311
Burdigala *Gall.* 118
Burginacium *Belg.* 222
Burgundiones pop. 305
Burri pop. *Germ.* 305
Burnum *Illyric.* 388, 392
Burridenſii pop. 378
Burrium *Britann.* 272
Burſada Hiſp. 83
Burtina Hiſp. 96
Buruncum Belg. 211
Buthoë *Illyr.* 391
Buthrotum *Epiri* 697
Butoa inſ. *Cretici M.* 825
Butrio Venet. 441
Butrotum numen Brutt. 587
Buxentum *Ital.* 579
Byce lacus *Sarm,* 318, 325
Byllis, *Ballis*, opp. 659
Byrrus fl. *Rhæt.* 334
Byzantium 853

C.

Caballinum *Gall.* 136, 138
Caballodunum, *idem* 138
Caballio, *Gall.* 154
Cabellio, idem. 154
Cabillones opp. *Gall.* 138
Cabillonum, idem 138
Cabiris ſacrata Imbrus 862
Cabyle *Thrac.* 859
Cacyparis fl. *Sicil.* 631
Cacyrum *Sicil.* 646
Cadurci pop. *Gall.* 121
Eleutheri 122
Cæcias ventus 23, 27
Cæcilia caſtra *Hiſp.* 76
Cæciliana 49
Cæcina fluvius *Etrur.* 453
Cæcinum an opp. Bruttiorum? 588
Cæcinus an fl. Bruttiorum? 588
Cæcubum, regio 527
Cæcubum *binum* 527
Cæcubus ager 527
Cæletæ pop. *Thrac.* 860
Majores 860
Minores ibid.
Cælina opp. & fl. *Venet.* 443
Cælius Mons opp. *Vindel.* 330
Cælium *Apuliæ* 570
Cænepolis, *Neapolis, Tanarum* 767
Cænica regio *Thrac.* 860
Cænina *Sabinor.* 488
Cænys, prom. *Brutt.* 585
Cænomani pop. *Transpad.* 433
Cænophrurium *Thrac.* 851
Cæracates pop. *Belg.* 193
Cæratus fl. *Cretæ* 822
urbs, *Cnoſſus* 822
Cæræſi pop. *Belg.* 216, 217
Cære opp. *Etrur.* 465
Cæretanus amnis 465
Cæriana *Hiſp.* 54
Cærites, incolæ τοῦ Cære 465
Cæritis amnis 465
Cæſarauguſta 84
Cæſarea inſ. *Gall.* 161
Cæſarodunum *Gall.* 130
Cæſaromagus *Belg.* 245
Cæſaromagus *Britann.* 267
Cæſena *Cispidanæ* 428
Cæſia ſilva *Germ.* 294
Cæſtria *Epiri* 699
Cætobrix opp. *Hiſp.* 49
Caicinus fl. *Bruttor.* 587
Caieta *Latii* 524
Calabria regio 570
Calacta, Calacte *Sicil.* 640
Calaguris Julia Naſcia 71
Calaguris Fibulaaenſis 72
Calarnia Turris 675
Calatia *Campan.* 545
Calatini, *qui colunt Calatiam* 545
Calatis *Mæſiæ* 373
Calatum *Britan.* 273
Calauria inſ. *Argivor.* 805
Calcaria *Britann.* 274
Calcua *Britann.* 265
ad Cale, *ad* Callem 471
Caledonia regio 278
Caledonii pop. *Britan.* 278
Caledones, Caledonii ibid.
Caledonius Oceanus ibid.
Calenus, *a Calibus* 543
Cales opp. *Campan.* 543
Caletes, Caleti, pop. 251
contributi Lugdunenſi 251
Caletra *Etrur.* 455
Caliſia *German.* 305
Callæci pop. *Hiſpan.* 64
Callæcia *Hiſ.* ibid.
Callaici Bracarii 65
Lucenſes 65
Callaci pop. *Hiſp.* 64
Callatis, Callatia *Mæſ.* 373
Calle opp. *Hiſp.* 65
Calleva *Atrebatum* 265
Calliarus *Locridis* 719, 720
Calliæ, *Callia*, *Peloponn.* 792
Callicula mons *Campan.* 541
Calliſæ *Hirpinor.* 557
Callipidæ pop. *Sarmat.* 319
Callipolis *Aetoliæ* 713
Callipolis *Calabr.* 573
Callipolis *Siciliæ* 651
Callipolis *Thraciæ* 847
Callipus fl. *Luſitan.* 44
Callirhoe Enneacrunos *fons* 742
Calliteræ *Macedon.* 671
Callium *Aetoliæ* 714
Calloniniana *Sicil.* 648
Calon *Belg.* 214
Calor fl. *Lucaniæ* 577
Calor fl. *Benevent.* 552, 553
Calpe mons *Hiſp.* 57, 58, 63
Calpurniana 55
Calybe *Thrac.* 859
Calydnæ inſ. 827
Calydon *Aetoliæ* 711
Calymna inſ. 827
Calypſûs inſula 604
Camalodunum *Britann.* 267
Camara *Cretæ* 818
Camaracum *Belg.* 231
Camarina urbs *Sicil.* 632
palus 632
Camarica *Hiſp.* 69
Cambes *Rauracor* 182
Cambete 182
Cambodunum *Britann.* 274
Cambolectri pop. 121
Camboritum *Britann.* 269
Cambretonium 269
Cambus fl. *Vindelic.* 328
Cameliomagus *Ligur.* 419
Cameria, Camerium, *Sabini* 489
Camerinum, *Umbriæ* 472
Camers, Camertes, Camerti incolæ ib.
Camicus fl. *Sicil.* 634
opp. regia Cocali 634
Camirus *Cret.* 818
Campania regio 527
Campania mediterr. 538
Campi Canini Rhæt. 428
Campi Lapidei *Gall.* 148
Campi Raudii *Ital.* 429
Campus Juncarius *Hiſp.* 92
Campſa *Maced.* 672
Camuni pop. *trans Padum* 335, 437
Canaſtræum prom. *Macedon.* 673
Candanovia inſ. 312
Candavia regio, jugum 663

Cane-

Canelata *Corſicæ* 613
Cangi pop. *Britann.* 260
Canineiates pop. *Belg.* 225
Canini campi *Rhæt. finibus* 428
Cannæ *Apul.* 566
Cannenſis clades 566
Cannenufates pop. Belg. 225
Cantæ pop. *Britann.* 272
Cantabora *Hiſp.* 832
Cantabria regio 69
Cantabri pop. *Hiſp.* ibid.
Cantabricus Oceanus ibid.
Cantii pop. *Britann.* 260, 261
Cantium prom. *Britann.* 261
Cantium, regio ibid.
Canuſium *Apul.* 566
Capara opp. *Luſit.* 48
Capena opp. *trans Tiber.* 463
Capena porta Romæ 500
Caphareus prom. *Eubœæ* 807
opp. *Eubœæ* ibidem
Caphya opp. *Arcad.* 793
Caphyatæ pop. *Arcad.* 793
Capitolium Toloſanum 144
Capidava *Mœſ.* 371
Capillati pop. *Ligures* 409
Capitolinus olivus 500
Cappara *Luſit.* 48
Capraria inſ. *Hiſp.* 103
Capraria inſ. *Ital.* 604
Capraſia opp. *Bruttior.* 591
Capraſia inſ. *Ital.* 604
Capraſiæ, *oſtium Padi* 440
Capreæ inſ. *Ital.* 609
Capri portus *Maced.* 675
Capua *Campan.* 551
Caput bovis *Mœſ.* 365
Caracates pop. 193
Caraceni Samnites 550
Caracini 550
Caralis *Sardiniæ* 615
Carales Pl. *Caralis* 615
Carantonus fl. *Gall.* 106
Caranuſca *Treveror.* 207
Carbania inſ. *Ital.* 605
Carbas ventus 27
Carbia *Sardiniæ* 617
Carbonaria *foſſa Padi* 440
Carcaſo, Carcaſum *Gall.* 143
Carcaſſo, Carcaſſio 143
Carcine opp. *Sarmat.* 318
Carcinites ſinus 318
Carcinitis opp. ibid.
Carcinum *Bruttior.* 588
Cardia *Thrac.* 844
Cardines mundi 21
Cares opp. *Hiſp.* 84
Carenſes. *incolæ ejus,* 84
Carillæ opp. *Brut.* 582
Caris, *ſive* Carus fl. *Gall.* 106
Cariſtum *Liguriæ* 418
Carmentalis porta Romæ 500
Carminianenſis ſaltus 574
Carminianum *Calabr.* 574
Carni pop. 445
Carnion Arcad. 795
Carnotena civitas 130
Carnûs, *untis, Pannon.* 350
Carnuntum *Pannon.* ibid.
Carnutes, Carnuti, pop. *Gall.* 130
Carnutum opp. *Gall.* 130
Carnutum *Pannon.* 350
Carocotinum *in Caletib.* 252
Carpates mons 378
Carpeſii pop. Hiſp. 78
Carpentoracte *Gall.* 156
Carpetani pop. *Hiſp.* 78
Carpetania regio ibid.
Carpi pop. 309, 378
Carpiani pop. 378
Carpis, opp. *Pannon.* 354
Carraca *Transpadanæ* 438
Carrea Pollentia 417
Carrodunum *Germ.* 309
Carſeoli *Ital.* 495
Carſulæ, *Umbr. citerioris.* 474
Carſum *Mœſ.* 585
Carteja Hiſp. 56
Carteja Olcadum, *Althæa* 81
Carthago Nova 87
Spartaria ibid.
Carthago Vetus *Hiſp.* 89
Carventana arx *Latii* 519
Carvo *Belg.* 159
Carya *Laconica* 775
Caryæ *Arcadicæ* 793
Caryones pop. *Sarmat.* 322
Caryſtus *Eubœæ* 809
Caryſtiæ columnæ 809
Caryſtium marmor 809, 813
Caryſtum *Ligur.* vide *Cariſtum.*
Caſcantum *Hiſp.* 71, 73
Caſperia *Sabinor.* 491
Caſilinum *Campan.* 541
Caſinum *Latii adjecti* 523
Caſmena, Caſmenæ. 647
Caſperula *Sabinor.* 491
Caſpingium *Belg.* 222, 225
Caſſandrea *Macedon.* 672
Julia Auguſta 673
Caſſiopæum prom *Corcyræ* 797
Caſſiopæi pop. *Epiri* 695
Caſſiope portus *Epiri* 695
oppidum 695
Caſſiope Epiri mediter. 699
Caſſiopeia opp. *Casſiope* 695
Caſſiterides inſulæ 100, 283
Caſſius Juppiter 695
Caſtalius fons 723
Caſtanæa *Theſſal.* 692
Caſtellum ad Aenum fl. 322
Caſtellum ad Fuldam 301
in Tauno 301
Caſtellum Menapiorum 229
Caſtellum Morinorum 242
Caſthanæa *Theſſal.* 692
Caſtorum nemus *trans Padum* 436
Caſtra Cæcilia *Hiſp.* 49
Caſtra Hannibalis, *portus* 588
Caſtra Herculis *in Batavis* 222
Caſtra Martis *Mœſ.* 368
Caſtra Nova *Daciæ* 379
Caſtrum, colonia, *Prætut.* 478
Caſtrum *Inui* 504
Caſtrum Novum *Etruriæ* 465
Caſtrum Novum *Prætut.* 478
Caſtulo *Hiſp.* 79
Caſtulonenſis ſaltus 64, 79
Catabathmus limes Africæ 34
Catægis ventus *Pamphyl.* 24
Catalauni pop. & opp. 248
Catana *Siciliæ* 625
Cataracto *Britann.* 274
Catarractum fl. *Cret.* 817
Catari pop. *Pannon.* 349
Catina *Siciliæ* 625
Catti pop. *Germ.* 301
Caturiges pop. & opp. 158
Caturractonium *Britann.* 273
Catyeuchlani pop. *Britann.* 268
Cavares, Cavari, pop. *Gall.* 154
Cauca *Hiſp.* 75
Cauchi pop. *Germ.* 298
Majores 298
Minores 298
Caucoliberum 142
Caudium *Samnit.* 553
Caudinæ Furculæ 553
Caulonia, Caulon *Brutt.* 587
Caurium opp. *Luſit.* 49
Caurus ventus 22, 23, 27
Cea, Ceos inſ. *Ægæi* 830
Ceba *Ligur.* 417
Cebenna mons *Gall.* 111
Cebrum *Mœſ.* 369
Cebrus fl. *Ciabrus.* 369
Cecropia *Attit.* 739
Cecropia alia Atticæ 744
Cecyrina *Achajæ* 759
Celadusſæ inſulæ 395
Celelates pop. *Ligur.* 420
Celeja *Norici* 345
Celemantia *Germ.* 309
Celeniæ Aquæ *Hiſp.* 68
Celenæ *Campan.* 543, 544
Celetrum *Illyr. Græc.* 660
Celeuſus opp. 331
Celia *Ita.* 570
Celia *Hiſp.* 95
Celtæ latisſime coluerunt 104

Cel-

Celtæ Cæſaris 104
Celtiberia regio 81
Celtibéri pop. 81
Celtica pars Galliæ 105
Celticum prom. *Hiſp.* 67
Celydnus fl. *Illyr. Græc.* 660
Cemelium *ſub Alp. Gall.* 153
Cemenelium idem 153, 409
Cenabum *Gall.* 130
Cenchreæ *Corinthior.* 754, 755
Ceneta *Venet.* 443
Cenio fl. *Britann.* 256
Cenomagni pop *Brit.* 260
Cenomani pop. *Gall.* 131
Cenomani *Ital. Transpad.* 432, 433
Centobrica *Hiſp.* 78
Centrones pop. *Alpin.* 158, 252
Cemtumcellæ. 465
Centumputea *Daciæ* 379
ad Centuriones, locus ad Pyrenæum
Centuripa, Centuripæ *Pl.* 643
Cephalenia inſ. 800
Cephalenia inſ. 800
Cephalenes incolæ 801
Cephalœdis, Cephalœdium 640
Cephiſſia fons *Athen.* 741
Cephiſſus fl. *Atticæ* 745
Cephiſſus fl. *Phocid.* 722
Cepiana opp. *Luſit.* 49
Ceracates pop. *Belg.* 193
Ceramicus urbis 739
extra urbem. 739
Caraunia *Achajæ* 759
Ceraunii *Illyrici* 385
Ceraunii montes *Epiri* 694
Cercinitis palus *Maced.* 675
Cerdiciates pop. 675
Cerdonia *Ital.* 563
Cereatæ, Ceretæ, pop. *Cretæ* 824, 825
Cereſius lacus *Transpadan.* 430
Ceretani pop. *Hiſp.* 98
Certima *Hiſp.* 83
Cerſennia *Marſorum* 485
Cerilli opp. *Brutt.* 582
Cerinthus Eubœæ 812
Cerretani pop. 98
Cerretani Auguſtani 98
Juliani ibid.
Cervaria *Galliæ finis* 97, 142
Cervaria *Oretan.* 80
Ceſlero opp. *Hiſp.* 146
Ceſtrina, regiuncula *Epiri* 699
Cetaria *Siciliæ* 637
Cetium opp. *Norici* 342, 349
Cetius mons *Noric.* 343, 348
Chabrius fluv. *Maced.* 675
Chædini pop. 311
Chæronea *Bœot.* 734
Chalæon portus 715, 720
Chalaſtra *Macedon.* 670
Chaleos, *χαλεώς.* 715
Chalcia inſ. *Cretici M.* 826
Chalcidice regio 673
Chalcis *Macedon.* 674
Chalcis *Aetoliæ* 712
Chalcis *Eubœæ* 811
Chaleſtra *Macedon.* 670
Chaluſus fl. *Germ* 291
Chamavi pop. *Germ.* 299
Chaonia regio 693
Charadra *Epiri* 699
Phocidis 726
Charax opp. Tauricæ 324
Chares fl. *Gall.* 107
Charybdis 622
Chaſuarii pop. *Germ.* 299
Chatti pop. *Catti.* 300
Chattuarii pop. *Germ.* 299
Chaucis regio 298
Chauci pop. *Germ.* 298
Chelonatas prom. 760
Cherſon, *χερσῶν,* 323
Cherſoneſus Cimbrica 312
Cherſoneſus Taurica 323
Cherſoneſus opp. *Tauricæ* 323
Cherſoneſus emporium ibid.
Cherſoneſus Thraciæ 843
Cherſoneſus Zenonis 325
Cheruſci pop. 302, ſeq.
Cheſinus fl. *Sarmat.* 314
Chidria *Thrac. Cherſoneſ.* 849
Chimæra caſtellum *Epiri* 695
Chimerium prom. 697
Chinna, *Ginna* 394
Chonia, *regiuncula Bruttior.* 590
Chronus fluv. *Sarm.* 313
Chryſa inſ. *ad Cretam.* 826
Chryſas fl. *Sicil.* 644
Chryſe inſ. *Thaſus* 861
Chryſe inſ. *Aegæi* 836
Chuni, *Scythæ* 322
Chydas fl. *Siciliæ* 641
Chyretiæ *Theſſal.* 678
Ciabrus fl. *Mæſ.* 362
Cibalæ *ſeu* Cibalis 357
Ciberis *Thrac.* 849
Cichyrus *Epiri* 698
Cicones pop. *Thrac.* 842
Cicynethus inſ. 827
Cilina *Venet.* 443
Cilinæ Aquæ *Hiſp.* 68
Cilurnum *Britann.* 273
Cimarus prom. *Cretæ* 814
Cimbri pop. 303
Cimbrianæ, Cimbrianum 358
Ciminius ſaltus, mons, lacus 459
Cimmerium Campaniæ fabuloſum 533
Cimmerium opp. *Tauricæ* 325
Cimolus inſ. *Aegæi* 832
Cinarus, Cinara, inſ. 838
Cinga fl. *Hiſp.* 94
Cingilia *Veſtinor.* 482
Cingulum *Piceni* 479
Cinna. Chinna 394
Cinniana *Hiſp.* 93
Circæus mons *Latii* 513
Circeji opp. Lat. 513
Circius ventus 24
Circumpadani 421
Cirpi *Pannon.* 354
Cirrha Phocidis 720
Cirritania 98
Ciſamos *Cretæ* 821
Ciſamus opp. *Cretæ* 816
Ciſpadana Gallia 420
Ciſſa Thrac. 848
Ciſſa, Ciſſum, *Hiſp.* 94
Ciſſus *Macedon.* 670
Cithæron mons 735
Cithariſta portus 149
Civilis Claudius 168
Clampetia 583
Clanis fl. *Etrur.* 456
Clanius fl. *Campan.* 528
Clanoventa *Britann.* 273
Clarenna *Vindelic.* 331
Claritas Julia 60
Clarus Mons *Gall.* 123
Claſſica colonia, *For. Julii* 150
Claſtidium 419, 420
Claterna Ciſpadan. 426
Claude, Claudos inſ. 826
Claudia Copia Lugdunum 139
Claudia *Norici* 343
Claudivium 343
Claudii Forum *Gall.* 158
Claudius mons 348
Claudomerium *Hiſp.* 68
Clavenna 338
Clauſentum Antonini 264
Clauſtra Pyrenæi 99
Cleonæ *Argolicæ* 784
Cleonæ *Chalcidicæ* 694
Clepidava 309
Cleſius fl. 438
Clevum *Britann.* 268
Clibanus mons *Brutt.* 591
Clima quid proprie 13
Climata olim ſeptem 14
inæqualia ibid.
Climata veterum 14
Climberrum *Auſcorum* 116
Cliſſæ *Bœot.* 737
Cliternia 560
Cliternum 495
Clitor, Clitorium opp. 792
Clitorius fons 792
Clitumnus fons fl. 473
Clodia foſſa 441

Clodianæ *Maced.* 677
Clodianum flum. 97
Clodii Forum 451
Cloſtra Romana 513
Cluana *Piceni.* 477
Cluilia foſſa 506
Clunia *Hiſp.* 76, 77, 339
Clunium *Corſicæ* 613
Cluſina palus 457
Cluſini Novi 457
Veteres 457
Cluſium *Etrur.* 457
Cluſius fl. 438
Cluverii controverſia de Rheni oſtiis 166
Cluvia *Samnit.* 555
Cnemis mons *Locrid.* 716
Cnemides, plur. opp. 716
Cnoſſus, Cnoſus *Cret.* 822
Cocintum prom. *Brutt.* 588
Codanonia inſ. 312
Codanus ſinus 287
Colania *Britann.* 275
Cœlerini pop. 65, 66, 67
Cœli montana porta Romæ 500
Cœliobriga *Hiſp.* 66
Cœlos portus 846
Colapiani pop. 349
Colapis fluv. *Pannon.* 348
Colarni pop. *Luſit.* 47
Colarnum opp. Hiſp. 48
Colatio *Norici* 346
Colentum inſ. *Illyr.* 396
Colias, *prom. & littus Atticæ* 741
Colicaria *Ciſpadan.* 424
Collatia *Sabinorum* 486
Collatia *Apulorum* 564
Collina porta Romæ 500
Collippo opp. *Luſit.* 45
Colone, Colonides, *Meſſeniæ* 764
Colonia *Britann.* 267
Colonia Equeſtris 177
Coloniæ Luſitanorum 51
Colonia Marinorum 242
Colonia Trajana 214, 215
Colops fl. *Pannon.* 348
Colubraria inſ. 101
Columbaria inſ. *ad Siciliam.* 654
Columbaria inſ. *Ital.* 606
Columbarium prom. Sardin. 615
Columna Rhegia 585
Columna ventorum Cajetana 24
Comacenus Lacus, *Larius.* 338
Comacina inſ. *in Lario* 339
Comagenæ *Norici* 342
Comarus portus 698
Combrêa *Macedon.* 672
Comidava *Dac.* 382
Comillomagus *Ligur.* 419
Cominium 555, 557
Complutum 78
Compſa *Hirpinor.* 559
Compulteria 555
Comum 430, 431
Concana *Hiſp.* 69
Concani pop. Hiſp. 69
Concordia Julia 54
Concordia *in Venetis* 444
Concordia *Luſitaniæ* 46
Concordia *Nemetum* 195
Condanum 379
Condate opp. *Rhedonum* 128
Carnutum ibid.
Condate *Aulercorum* 131
Condate *Britann.* 271, 274
Condate ſonat *confluentem* 128
Condivicnum opp. *Gall.* 126
Confluentes, *urbs* 205
Conimbrica 46
Coniſtorſis *Hiſpan.* 62
Cononium *Britann.* 267
Conope *Aetoliæ* 711
Conſabrum *Hiſpan.* 78
Conſaburenſes ibid.
Conſentia 588, 591
Conſilinum *Brutt.* 587 f.
Conſtantia 179 f.
Conſuarini pop. 141
Conteſtani pop. 87
Contenebra 467
Continentes majores quot 31
Contra-Acincum 355
Contrebia *Hiſp.* 78
Contributa *Hiſp.* 54
Condruſi pop. 216
Convenarum Aquæ 116
Convenæ pop. Gall. ibid.
Copais lacus 731, 733
Copia Claudia colonia 140
Copiæ, *Thurii* 581
Copria, *litus Sicil.* 624
Cora *Latii* 516
Corani, *incolæ ejus.* 516
Coracodes portus *Sardin.* 616 f.
Coraſſiæ inſulæ, (*Scopuli*) 838
Corax mons *Aetol.* 713
Corbio *Hiſp.* 90
Latii 496, 497
Corbulonis foſſa 168
Corbulonis munimentum 297
Corcora fl. *Pannon.* 306
Corcyra inſ. 796
oppid. inſulæ 796
Corcyra Nigra inſ. 396
Corduba 55
colonia patricia 55
Corfinium *Pelign.* 483
Coria *Britann.* 275
Coricæ *inſ.* 825
Corinium *Britann.* 268
Corinium *Liburniæ* 387
Corinthus 753
Laus Julia 754
Corioli opp. 518
Coriovallum, Coriovallium 217
Coritani pop. *Britan* 270
Cornabii pop. 280
Cornacum *Pannon.* 355
Cornavii pop. 271
Corniculani 440
Corniculum *Sabinor.* 488
Cornus *Sardiniæ* 616
Corone *Meſſeniæ* 764
Coronea *Bœotiæ* 732
Coronea *Theſſal.* 684
Corporis temperies ex patriæ ſitu 30
Corſi pop. *Corſicæ* 612
Corſica inſ. 611
Corſula 590
Corſtorpitum 275
Corticata 54
Cortona 457
Cortuoſa 467
Corus vent. 22, 23, 27
Corybantes in Samothrace 861
Corybantium opp. 861
Corycium antrum } *Phocid.* 723
nemus } *Phocid.* 723
Corycus mons Cretæ 815
Corycum prom. Cretæ 816
oppid. Cretæ 816
Coryne 763
Coryphaſium prom. 764
Coſa, Coſſa, *Etrur.* 455
Coſa fl. 520
Coſedia, Coſediæ opp. 128
Coſetani, pop. Hiſp. 89
Coſſa 455
Coſſentia 588
Coſſetani pop. Hiſp. 89
Coſſinites fl. Thrac. 841
Coſſio opp. Vaſatum 117
Coſſyra inſ. 655
Coſta Balænæ 415
Coſyra, *Coſſyra*, inſ. 655
Cotenſii pop. 378
Cothon inſ. *Lacon. ſinus* 804
Cottiæ Alpes 410
Cotti Regnum 410
Cottii regia Seguſio 411
Coveliacæ 333
Conus inſ. 282
Crabra Aqua Romæ 500
Cranaë inſ. 804
Cranéum, *lucus* 754
Cranon *Theſſal.* 682
Cranium opp. *Cephalen.* 801
Cratais, Cratæis fl. 584
Crateæ, Κρατεῖαι inſulæ 396
Crathis fl. *Ital.* 581

Crathis

Crathis fl. *Achæi* 757
Credilium *Bellovac.* 246
Cremera fl. 463
Cremeræ caſtellum 464
Cremmyon 750
Cremona 434
Creſtonia, *Greſtoniæ* 671
Creſtonæi pop. 671
Creta inſ. 814
Creta Hecatompolis 815
Cretæ mediterranea 820
Creuſis, *Creuſa* 737
Crexa 111
Crimiſa, Crimiſſa *Bruttior.* 590
Crimiſus, Cremiſſus, fl. Sicil. 400, 635
Criniſus fl. Sicil. 635
Criſſa *Phocidis* 721
Criſſæus ſinus 721
Crithote *Thrac.* 848
Criumetopon prom. 324, 814
Croceæ *Lacon* 774
Croceates Juppiter 774
Crociatonum portus 128
Crococalanum Britann. 270
Crocylion 714
Crommyon, Cromyon 750
Cronium mare 284, 311
Crotalus fl. *Bruttior.* 588
Croton, Croto 589
Crumerum, Crumeri 360
Cruni *Mœſ. ad Pont.* 374
Cruptoricis villa 197
Cruſtumerium 488
Cruſtumini incolæ ejus 488
Cruſtumium fl. 468
Crypta Neapolitana 537
Cremenæ *Theſſal.* 679
Ctenûs, Κτενȣ̃ς, portus 324
Ctypanſa 763
Cucci, Cuccium 355
Cucullæ, Cuculli 343
Cuculum *Marſorum Ital.* 485
Cudetus fl. *Thrac.* 841
Cugerni pop. 213
Cularo *Gall.* 160
Cumæ *Campaniæ* 529
Cumanæ Aquæ 530
Cumanum Ciceronis 530
Cuneus, regio *Luſitan.* 50
Cuneum promont. 45
Cuniculariæ inſulæ 618
Cuniſtorgis *Hiſp.* 62
Cuppæ *Mœſ.* 364
Cupra Maritima 477
Montana 477, 481
Curcum 388
Cures opp. *Sabin.* 490
Curenſis amnis 490
Curgia *Hiſp.* 54
Curia 339
Curicta inſ. *Illyr.* 396
Curioſolites pop. *Gall.* } 127
Curioſopites pop. *Gall.*
Curioſulites
Curta 359
Curtiana 359
Cuſus fluv. 309
Cutiæ 419
Cutilia *Sabin.* 493
Cutiliæ Aquæ 493
Cutina 482
Cyamon prom. Cretæ 814, 515, 819
Cyane fons Syracuſarum 630
Cyaneæ inſulæ 854, 862
fabuloſe mobiles 862
Cyclades inſulæ 829
Cydonia *Cretæ* 819
Cylipenus ſinus 311
Cylla portus 846
Cyllene, navale Elææ 759
Cyllene mons Arcad. 788
Cyme, *Cumæ* Campan. 529
Cynætha *Arcad.* 793
Cynethus inſ. 838
Cynetæ pop. *Luſitan.* 51
Cynos cephalæ *Theſſal.* 682
Cynos Cephalæ *prom. Corcyra* 797
Cynosſema *Thrac.* 846
Cynoſura, Cynoſuræ, *Peloponneſi* 772
Cynoſura, prom. *Marathonis.* 743
Cynuria regio 776
Cynus *Locrid.* 719
Cypæra *Theſſal.* 680
Cypariſſa, Cypariſſæ 764
Cypariſſia, eadem. 764
Cypariſſus ſinus 764
Cypariſſium prom. 764
Cypariſſus *Phocid.* 722
Cyphanta portus 770
Cypſela, Cypſella 222
Cyractica inſ. 395
Cyretiæ *Theſſal.* 678
Cyrnus inſ *Corſica* 611
Cyrta fl. *Gall.* 146
Cytæa, Cytæum 325
Cythera inſ. 804
opp. inſulæ ibid.
Cytherus, Cytherius fl. Elææ 763
Cythnus inſ. 831
Cytinium 714

D.

Dacia Trajani 377
Aureliani 376
Dædalium *Siciliæ* 633
Dæſiatæ pop. *Pannon.* 349
Dæſitiates pop. *Dalm.* 393
Dalmatæ pop. 384
Dalmatia regio 389
Dalmium, Dalminium 393
Damaſia *Vindelicûm* 329
Damiana Hiſpan. 86
Damnii pop. *Britann.* 275
Damnonii pop. *Britann.* 265
Danapris fluv. *Sarm.* 316
Danaſter fluv. Sarmat. 314
Dandaca *Sarmat.* 324
Dantheletæ pop. Thrac. 856
Danubius fl. 292
Danubii oſtia 372
Danum *Britann.* 274
Daphnes portus 854
Daphnûs *Locror.* 718
Daphnûs *Phocicus* 727
Darantaſia 158
Dariorigum 126
Darii Pons *in Iſtro* 371
Daſcon, *ſinus Siculus* 631
Daſſaretæ pop. 659
Datum, opp. *Thrac.* 840
Dauciones pop. 311
Daulia, *regiuncula Daulidis* 724
Daulis, Daulium *Phocid.* 724
Dea Vocontiorum 157
Deborus, Δήβορ@ 663
Decelea, Decelia. *Attic.* 745
Decem Pagi, *opp.* 188
Deciates pop. *Gall. Alp.* 150
Deciatum oppidum 150
Decenſium civitas 157
Demetæ pop. *Britan.* 272
Demetrias, *adis* 689
Δῆμοι Attici 747
Δημοπάθεια de figura Terræ 5, 6
Denſeletæ pop. *Thrac.* 856
Deobriga *Hiſpan.* 69
Deobrigula *Hiſp.* 70
Deorum inſulæ 100
Delgovitia *Britann.* 274
Delium *Bœotiæ* 729
Delum *in ſinu Argol.* 770
Delmatæ, *Dalmatæ.* 389
Delmatia 389
Delminium, *Dalminium.* 393
Delphi urbs 722
an umbilicus terræ 9
Delphicum oraculum 723
Delphini Portus 416
Delum in ſinu Argol. 770
Delus inſ. *Cycladum.* 832
Derris prom. *Maced.* 673
Dertona *Ligur.* 419
Dertona Julia Auguſta. ibid.
Dertoſa *Hiſpan.* 89
Dertoſa Julia Illergavonia ibid.
Julia Auguſta ibid.
Derventio *Britann.* 274
Deva *Britann.* 271
Deucaledonius Oceanus 278

Develtus colonia 859
Deultum *Thrac.* 859
Flavia Pacenſ. col. ibid.
Deuna *Britann.* 271
Deuriopi pop. 664
Deuriopus regio 664
Dextera, orientalia 28
Dextrum, ſiniſtrum mundi 28
Dia inſ. *ad Cretam* 825
Diablindi, Diablintes pop. 131
Diablintes pop. 131
Dibona *Gall.* 121
Diades Athenæ *in Eubœa* 812
Dianæ portus *Corſicæ* 612
Dianium *Hiſp.* 88
Dianium inſ. *Ital.* 606
Diaulitæ pop. 131
Dibio *Gall.* 185
Dicæa *Thrac.* 841
Dicæopolis ibid.
Dicæarchia *Campan.* 534
Dicalidones pop. 278
Dictamnum prom. *Cretæ* 815
Dicte, Dictæus mons *Creta* 814
Dctynnæus mons *Cretæ* ibid.
Didartium *Sequanorum* 184
Digentia rivus 491
Digeri pop. *Thrac.* 856
Diluro, *Eluro, Iluro, Hiſp.* 91
Dimallum *Illyrid.* 391 f.
Dinia *Gall.* 153
Dinumma 339
Dioclea Dalmat. 393
Diomedeæ inſulæ 603
Diomedis Campus 567
Dionyſiades inſulæ 826
Dionyſopolis *ad Pontum* 373, 374
Dipæa *Arcadiæ* 790
Dipœnæ *Arcad.* 791
Dirce fons Thebarum 736
Divio, Divionum *Gall.* 135
Divionenſe caſtrum 185
Dium *Chalcidicæ* 674
Dium prom. *Cretæ* 819
Dium *Eubœæ* 812
Dium *Macedon.* 668
Divodurum *Mediomatric.* 187
Divona *Gall.* 121
Doberus *Macedon.* 663
Dobuni pop. 268
Doclea Dalmat. 393
Docleatæ 384, 393
Dodona *Epiri* 701
Dodonæi Jovis oraculum 701
Dolicha *Theſſal.* 681
Dolopes pop. *Græc.* 703
Dolopia regio 703
Domitii Forum *Gall.* 147
Donuſa, Donyſa, inſ. 838
Dores pop. *Græc.* 714
Dorica tetrapolis 714
Dorium *Meſſeniæ* 766
Doroſtorum *Mæſ.* 371
Dorovernum *Britann.* 261
Dorticon *Mæſ.* 365
Drabeſcus *Maced. adject.* 676
Edonica 676
Dracus fl. *Gall.* 110
Dravus fl. 341, 348
Drepane inſ. *Corcyra* 796
Drepanum opp. *Sicil.* 637
Drepanum prom. *Siciliæ* 624
Drepanum prom. *Cretæ* 819
Drilo fluv. *Illyr.* 383
Drinus fl. *Illyr.* 383
Drizipara *Thrac.* 859
Dromos Achilleos 317
Droſica regio *Thrac.* 860
Druentia fl. *Gall.* 109
Druna fl. *Gall.* 110
Druſiana Rheni foſſa 165, 166
Druſi ſtativa, *Druſenheim.* 196
Druſipara *Thrac.* 858
Drymæa, Drymos, Drymia 724
Dryopes pop. *Græc.* 703
Drys, opp. *Thrac.* 842
Dubis fl. *Gall.* 109
Dubris portus *Britann.* 263
Dulcis portus *Epiri* 698
Dulgibini pop. *Germ.* 299
Dulichium inſ. *Græc.* 799
Dumniſſus *Treveror.* 203
Dumnonii pop. *Britan.* 265
Dumnus *Trevenor.* 203
Dunum, vox Celtica, id eſt *collis.* 139
Dunum opp. *Hibern.* 281
Duplavius *vicus* 443
Duranius fl. *Gall.* 105
Duria flumen *Alpin.* 412
geminum 412
Durius fl. *Hiſpan.* 44, 64
aurifer 44
Durnium *Britann.* 265
Durnovaria *Britann.* 265
Durobrivæ *Britann.* 269
Durobrivis, alia, *Britan.* 261
Durocaſſes, Durocaſſium, opp. 131
Durocatellauni Gall. 249
Durocobrivis 268
Durocornovium 268
Durocortorum *Gall.* 247
Durolenum *Britann.* 262
Durolitum *Britann.* 266
Duronia *Samnitum* 555
Durotriges pop. 265
Durnomagus *Ubiorum* 211
Duronum *Veromanduor.* 247
Durovernum *Britann.* 261
Dutrachium, *Dyrrachium* 658
Dyme, Dymæ, *Achaiæ* 758
Dyme *Thrac.* 658
Dyrrachium 657
Dyſcelados falſum nomen inſulæ 395

E.

Eblana *Hibern.* 281
Eblanii pop. *Hibern.* 281
Ebora *Hiſp.* 49
Liberalitas Julia 49
Ebora *Edetanorum* 86
Eboracum *Britan.* 274
Eborodunum *Gall.* 158
Ebredunenſe caſtrum, *Helvet.* 178
Ebrovicum civitas *Gall.* 130
Ebudes inſulæ 283
Eburobritium *Hiſp.* 45
Eburodunum *Gall.* 158
Eburodunum *Helvetior.* 178
Eburodunum *Quadorum* 309
Eburones pop. 216
Eburones, opp. *Tungri* ibid.
Eburunum *Gall.* 158
Eburum *Germ.* 309
Ebuſus inſula *Hiſp.* 100
Ecetra *Volſcorum* 519
Echedorus fluv. *Maced.* 670
Echetra, *Ecetra.* 519
Echetla *Siciliæ* 646
Echinus 687
Echinades inſulæ 798
Ecnomos mons *Siciliæ* 633
Ecnephiæ venti 25
Edêta *Hiſpan.* 84
Edeſſa *Macedoniæ* 665
Edetani pop. *Hiſp.* 83
Edetania regio 83
Edones, Edoni, pop. 676
Edro portus *Venet.* 441
Egara *Hiſp.* 91
Egeleſta *Hiſp.* 78
Egeſta *Siciliæ* 637
Egeta *Mæſ.* 365
Egnatia *Ital.* 568
Egnatia via *Maced.* 677
Egoſæ *Hiſp.* 93
Ehetium *Apul.* 570
Elææ portus *Epiri* 698
Elæûs, Eleûs, *untis, Thrac.* 846
Elæûs *Epiri* 696
Elaphuſa inſ. 798
Elaris fluv. *Gall.* 106
Elatea, Elatia *Theſſal.* 683
Elatea *Phocid.* 726
Elatria *Epiri* 696
Elaver fluvius *Gall.* 106
Elauris fluv. *Gall.* 106
Elcebus *Triboce* 191
Elcethium *Sicil.* 649
Elea, Ἐλέα, *Lucaniæ* 578

Eleates,

Eleates, *Eleam colens.* 578
Electra fl. *Cretæ* 817
Electrides an in Hadria 603
Electrides inſulæ 310, 311
Electrides Italicæ falſæ 311
Elegium *Norici* 342
Eliberri, *Melæ.* 142
Eliberi opp. *Bæticæ* 62
Elimea, regio Græc. 660
Elimiotis regio 664
Elinum, *prætorium* 225
Elêa regio, Ἠλεία. 759
Elis, *Ἦλις*, regio 759
Elis urbs *Peloponneſi* 761
Elone *Theſſal.* 691
Ellopia *Eubœæ* 813
Ellopiæ Aquæ 813
Elorum flumen *Siciliæ* 631
Eleuſa inſ. *Peloponneſ.* 805
Eleuſin, Eleuſis 742
Eleuſinia ſacra 743
Eleutheræ *Bœot.* 737
Eleutheræ, *Cretæ* 821
Eleutherna ibid. 821
Eleutherolacones 776, 777
Eleutherus fl. *Sicil.* 639
Eleûs, Elæûs *Thrac.* 846
Elvi pop. *Gall* Helvi 148
Eluſa opp. Aquitan. 116
Eluſani pop. ibid.
Eluſates pop. 116
Elymiotis regio *Maced.* 664
Elymæi pop. 661
Elymiotæ pop. 660
Elyrum *Cretæ* 823
Emathia regio 665
Emerita Auguſta 48
Eminacium *Illyric.* 394
Emona Pannon. 353
Emporiæ *Hiſpan.* 92
Emporium *Bruttiorum* 584
Emporium prope Placentiam 422
Enderum, Ἔνδηρον, *Dalm.* 393
Enderoduni pop. 393
Endidæ *Rhæt.* 337
Endigetæ pop. *Hiſp.* 92
Engoſa *Hiſp.* 93
Engyon, Engyum, Engyjum 650
Eningia inſ. 311
Enipeus fl. *Maced.* 669
alius *Theſſal.* 686
Eniſpe *Arcad.* 795
Enna *Siciliæ* 645
Ennea crunos, *fons Athen.* 741
Enoſis inſ. *ad Sardin.* 618
Entella fl. *Ligur.* 416
Entella *Siciliæ* opp. 648 f.
Eordæa regio *Maced.* 660
Eordæi pop. 660
Eordi pop. 663
Eordenſes pop. 663
Eordetæ pop. 660, 661
Epetium *Illyric.* 390
Ephyra, *Corinthus.* 753
opp. *Epiri* 698
Ephyra *Elidis* 760
Ephyre *Epiri* 698
Epiacum *Britann.* 273
Epicaria *Illyric.* 394
Epicnemidii Locri 716
Epidamnus, *Dyrrachium.* 657
Epidaurum, Epidaurus *Dalmat.* 391
Epidaurus *Argivor.* 780
Epidaurus *Limera cogn.* 770
Epidii pop. *Britann.* 279
Epipolæ, *pars Syracuſarum.* 629
Epirotæ pop. 693
Epiroticæ gentes 702
Epirus regio Græciæ 693
Epirus Nigra inſ. *Illyr.* 820
Epoiſſus *Trever.* 207
Epora *Hiſp.* 61
Eporedia *Alpin.* 413
Epuſus *Belgicæ* 207
Equeſtris colonia 177
Equus Tuticus, *opp.* 556
Erana *Peloponneſi* 766 f.
Eranuſa inſ. *Ital.* 604
Eraſinus fl. *Argivor.* 779
Eratoſthenes geographus 3
Erbeſſus *Sicil.* 648
Ercabus *Sarmat.* 323
Erchia *Attic.* 747
Ercta mons & caſtell. 638
Erebantium prom. 615
Eretum *Sabinor.* 489
Eretria *Eubœæ* 810
Eretria *Phthiotidis* 685
Ergavia Hiſp. 71
Ergavica *Celtiber.* 83
Erginus fl. 852
Ericuſa inſ. *Aeoliæ* 653
Ericuſa inſ. *maris Jovii* 798
Eridanus fl. *Atticæ* 741
Eridanus fl. *Ital.* 399, 440
Erigon fl. *Maced.* 664
Erinæum *Theſſal.* 684
Erineus *Doricæ tetrapol.* 714
Erineus portus *Achaiæ* 757
Ermantica Hiſpan. 48
Ernaginum Gall. 151
Eruli, *Heruli*, pop. 304
Erycinæ Veneris templum 637
Erymanthus mons *Arcad.* 786
Erythia inſ. *Hiſp.* 100
Erythræ *Aetol.* 713
Bœotiæ 738
Erythræum prom. *Cret.* 818
Eryx mons *Siciliæ* 637
urbs *Siciliæ* 637
Eſco *Vindelic.* 329
Eſcus *Mœſ.* 370
Eſquilina porta Romæ 500
Eſtiæotis regio *Theſſal.* 678
Eſtiæotæ, Eſtiotæ, pop. 678
Eſtiones pop. 329
Eſuris opp. *Hiſp.* 63
Etêa *Cretæ* 820
Eteleſta *Hiſp.* 78
Eteſiæ 25, 26
ex qua plaga 26
ſomniculoſi 26
Eteta *Mœſ.* 365
Etobema *Hiſp.* 84
Etobeſa *Hiſpan.* 84
Etoſca *Velleii* 95
Etoviſſa *Hiſpan* 84
Etruria regio 449
Eva *Arcad.* 795
Evanthe, Evanthia 715
Eubœa *Sicil.* 651
Eubœa inſ. *Græciæ* 807
Eubœæ antiqua nomina 813
Eudoſes pop. *Germ.* 303
Eudracinum *ſub Alp.* 413
Evenus fluv. *Aetol.* 710
Euganei pop. *Ital.* 437
Evonymos inſ. *Aeol.* 653
Eupalium *Locr. Ozol.* 713, 715
Eupatoria *Taurica* 324
Eupilis lacus *Transpadan.* 439
Euplæa inſ. *Ital.* 608
Euporia *Maced.* 671
Euripi reciprocatio 729
Euripus *fretum Eubœæ* 729
Euronotus ventus 27
Europæ limes ab Aſia diſcernens 32
Europus *Almopiæ* 662
ad Axium fl. 671
Eurotas fl. *ſub Olympo* 691
Eurótas fluv. *Lacon.* 768
Eurótas fl. *Ital.* 400
Eurus ventus 21, 22, 23
Eutreſii pop. *Arcad.* 791
Eutychia inſ. *Pegaſæi ſinus.* 837
Ex opp. *Hiſp cogn.* Firmum Julium 59
Exitani, *ab Ex oppido.* 59

F.

Fabaris fl. *Sabinor.* 490
Fabaria inſ. *Codani ſinus* 311
Fabrateria *Latii* 520
Fabraterni, *incolæ ejus.* 520
Facelinæ Dianæ fanum. 641 f.
Facelinus fl. *Sicil.* 642
Fæſulæ opp. 452
Falaria *Piceni* 480
Faleria, eadem. 480
Falerii opp. *Etrur.* 459

Falernum vinum 541
Falernus Ager 540
Faliſci pop. *Etrur.* 459
Fama Julia *Hiſp.* 53
Faneſtris colonia 468
Fanum Fortunæ 468
Fanum Martis *Belg.* 232
Fanum Voltumnæ 459
Faventia *Ciſpadana* 426
Faveria *Hiſtriæ* 448, 449
Favonii portus *Corſicæ* 613
Favonius ventus 23, 24
Fauſtini villa 267, 269
Farfarus fl. *Sabin.* 490
Faſcelinæ Dianæ fanum 641 f.
Felſina, *Bononia* 425
Feltria *Rhæt.* 337
Feltrini, *incolæ ejus.* 337
Fenni pop. *Finni.* 311
Ferentum an Apuliæ? 569
Ferentinum *Etrur.* 458
Ferentinum *Latii* 511
Feretrus Mons *caſtellum* 469
Feroniæ fanum *ad Veſidiam* fl. 451
Feroniæ fanum *Capenatis agri* 463
Lucus 463
Feroniæ lucus ad *Tarracin.* 514
fanum ad Tarracinam 515
Feroniæ lucus, fanum an etiam ad Lunæ portum? 450
Ferrara quæ olim fuerit 442
Ferraria *Sardiniæ* 617
Ferraria inſ. *Hiſp.* 100 f.
Feſcennia *Etrur.* 460
Fibrenus fl. *Latii* 521
Ficana *Latii* 505
Ficaria inſ. *ad Sardin.* 618
Ficolenſes *Ficuleæ* 487
Ficulea, Ficulnea 487
Fidena, Fidenæ 487, 488
Fidentia *Ciſpadanæ* 422
Fidentia Julia ibid.
Fidentiola ibid
Figura terræ a vulgo credita, etiam ab eruditis interdum tradita 6
Finningia 311
Firmanorum caſtell. 477
navale 477
Firmum opp. *Piceni* 477
Fiſcellus mons 494
Flaminii Forum 474
Flanates pop. 384, 387
Flanaticus ſinus 387
Flanon inſ. 387
Flanona opp. 387
Flanonicus ſinus 387
Flavia Gallica *in Hiſp.* 94
Flavia Iria *Hiſp.* 68
Flavia Lambris *Hiſp.* 68
Flaviæ Aræ *Vindelic.* 331
Flavina *Etrur.* 462
Flaviobriga *Hiſp.* 69
Flavionavia 69
Flaviopolis *Thrac.* 860
Flavium Brigantium *Hiſp.* 68
Flavium Solvenſe *Noric.* 345
Flenium 222
Fletio opp. 222
Flevo lacus 165
Fleum, Φλῆυμ, *Flevum*, 296
Flevum caſtellum 296
Flevum oſtium Rheni 163
ad Flexum *Pannon.* 350
Florentia *Etruriæ* 452
Florentia *Galliæ Ciſpad.* 422
Florentia *Iſtriæ* 360
Floriana *Pannon.* 359
Flumentana porta Romæ 500
Fluminum ripa, dextra, ſiniſtra 29
Fluſor fl. *Piceni* 477
Fontes Atticæ regionis 741
Fontes Muſarum 736
Forentum *Apuliæ* 569
Formiæ 524
Formianum Ciceronis 525
Formio fl. *ad Hiſtriam* 402, 448
Forodruentinum municip. 427
Forojulienſes Umbriæ *Plin. 3. 14.* incerto ſitu.
Foroneronienſes 147
Fortunæ Fanum 500
Foruli *Vicus*, 494
Forum Allieni 442
Appii 519
Aurelii 456
Bibalorum 66
Caſſii 459
Claudii *Gall.* 158
Claudii *Etrur.* 461
Clodii *Etrur. aliud* 451
Cornelii 426
Decii 494
Domitii 147
Druentinorum 427
Flaminii 474
Fulvii 418
Gallorum 424
Hadriani 222, 225
Julium Carnorum 447
Julii *Gall.* 149
Julii *Umbriæ.* Vide *Forojulienſes.*
Jutuntorum 432
Licinii 431
Limicorum 66
Neronis, *Luteva*, 147
aliud cis Rhodan. 156
Novum *ciſalp.* 422
Novum *Piceni* 481
Popilii 426, 545
Forum Sempronii 471
Seguſianorum 140
Tiberii 179
Trajani *Sardiniæ* 617
Voconii 152
Foſi pop. *Germ.* 303
Foſſa Clodia 441
Aſconis 441
Foſſa Druſiana Rheni 165, 166
Foſſa *fretum Corſicæ & Sardin.* 614
Foſſa Marian. 110, 148
Fratruertium *Calabr.* 572
Fraxinus, *Luſitan.* 46
Fregellæ *Latii* 521
Fregenæ *Etrur.* 466
Frentani pop. 559
Frento fluv. 559
Frigidus fluv. 401
Friſii Majores & Minor. 227, 295, 296
Friſiabones 227
Fruſino *Latii* 520
Fucentes, *lacus accolæ* 484
Fucinus lacus 484
Fulfulæ *Samnit.* 555
Fulginia, Fulginium 473
Fundi oppid. 526
Fundanus lacus 527
Furculæ Caudinæ 553

G.

Gabales & Gabali pop. 122
Gabalitana civitas ibid.
Gabellus fl. *Ital.* 424
Gabii opp. *Latii* 508
Gabini, *incolæ ejus*, 508
Gabreta ſilva *Germ.* 294, 308
Gabrita ſilva eadem 308
Gabromagus *Noric.* 344
Gades inſ. & opp. 56, 99
Gades Auguſta Julia 56
Gadini pop. *Britan.* 279
Gadir, *Gades*, 56, 99
Γάδειρα, *Gades* 56
Galacum *Britann.* 273
Galaria, Galeria 644
Γαλατία, *Gallia* 104
Galaria Transalpina 104
Galepſus *Siciliæ* 673
Galeſus fl. Calabr. 574
Gallœci, *Callaici* 65
Gallia tripartita 113 pr.
Gallia quadripartita 113
Gallia Ciſalpina 406
citerior 406
Togata 103
Galliæ Ciſalpinæ fines 409
Gallia Transalpina 103
ulterior 103
Braccata 103
Belgica 162
Celtica 125

Gallia Ciſpadana 420
Italica 404
Lugdunenſis 125
Narbonenſis 140
Togata propria 421
Tranſpadana 428
Gallianus Saltus *an opp.* 424
Gallica Flavia *Hiſp.* 94
Gallicus Ager *pars Umbr.* 466
Gallicanus Ager ibidem
Gallicus ventus 27
Gallinaria inſula *Liguſtici M.* 604
Gallinaria ſilva *Campan.* 529
Gallorum Forum *Ciſpadan.* 424
Gallorum oppidum 447
Ganodurum *Helvet.* 179
Ganus *Thrac.* 850
Garganus mons *Apul.* 564
Gargaphie fons *Bœot.* 736
Garianonum Britann. 269
Garienis fl. 269
Garites pop. *Aquitan.* 115 pr.
Garnæ portus *Apul.* 564
Garryenus fl. *Britan.* 257
Garumna fl. *Gall.* 105
Gaſorum *Maced.* 676
Gaubreta ſilva *Germ.* 294
Gaudos inſ. *ad Cretam* 826
Gaulos inſ. *ſupra Sicil.* 655
Gaurani montes *Campania* 533
Gaurus mons *Campania* 532
Gebenna mons *Gall.* 111
Gela urbs *Siciliæ* 632
fl. *Siciliæ* 632
Gelbis fl. *Belg.* 173
Gelduba *Belg.* 211
Geloi, Γελῶοι pop. *Sicil.* 633
Geloni pop. *Sarmat.* 320
Gemella *Tucci Hiſp.* 61
Auguſta ibid.
Tuccitana ibid.
Geminiacum *Belg.* 216, 230
Genabum *Gall.* 130
Genauni pop. *Rhæt.* 335
Geneva *Allobrog.* 160
Genoſia, incerta 210
Genua *Ligur.* 416
Genuates ibid.
Genuſium *Ital.* 570
Genuſinus ager 570
Genuſus fl. *Græc. Illyr.* 658
Geographi veteres 4
Georgi Sarmatæ 318, 319
Geræſtum prom. Eubœæ 807
Geræſtus opp. vel vicus 807
Geranea mons *Megar.* 752
Gerania opp. *Lacon.* 776
Geranthræ *Lacon.* 777
Gerenia *Lacon.* 776
Gergobia *Arvennor.* 123
Gergobia *Bojorum* 138
Gergovia eadem ibid.
utroque loco
Gerion *Apul.* 562
Germania Ciſrhenana 234
Inferior 235
Superior ibid.
Germania Transrhenana 285
Germania Barbara ibid.
Germania Magna ibid.
Germania Transviſtulana 309
Germaniæ gentes 295
Germaniæ montes 292
ſilvæ ibid.
Germanicum opp. *Vindelic.* 331
Geronthræ *Lacon.* 777
Gerontia inſ. 837
Gerrhus fl. *Sarmat.* 318
Gerulata *Pannon.* 350
Gerunda Hiſp. 93
Gerunium 562
Geſonia, incerta, 210
Geſſoriacum *Morinor.* 239, 240
Geſſorienſes *Hiſp.* 93
Getæ *in Mœſia* 376
Gigónus, Γίγωνος, 672
Gitanæ 699
Glamnateva *Gall.* 153
Glanatena ibid.
Glandetum, Glandatum 153
Glanis fl. *Campaniæ* 528
Glannobanta *Britann.* 274
Glemona *Venet.* 447
Gleſſaria inſ. 311
Gliſſa *Bœot.* 738
Globi terreſtres veterum 3
Glota fl. & æſtuarium 257
Glympes plur. *Lacon.* 775
Gnatia, *Egnatia,* 568
Gobæum promontorium 127
Gobannium *Britan.* 272
Gomphi opp. *Theſſal.* 678
Gonnus, *&* Gonni *Plur.* 681
Gordenia 665
Gorduni pop. *Belg.* 232
Gordynia 665
Gortyna *Cretæ* 821
Gortynia *Macedon.* 665
Gothi pop. 305
Gothia 306
Gothini pop. Germ. 305
Gothones pop. Germ. 305
Graccuris *ſeu* Gracchuris 71, 72
Gradus inſ. & opp. 603
Græcia Magna, Major 404, 580, 593
cur Magna dicta 405
Propria 704
Univerſa 656
Granua fl. 309
Gratianopolis 160
Graviaci opp. 344
Gravii pop. qui Grovii 67
Graviſcæ *opp. cum portu* 460
Graviſcani pop. 460
Greſtonia regio Maced. 671
Grinario *Vindelic.* 330
Grinnes *Batav.* 221
Grovii pop. *Hiſp.* 65, 67
Grudii pop. 232
Grumentum *Lucan.* 580
Grutungi pop. *Sarm.* 322
Guberni pop. *Sicambri* 213
Gugerni iidem ibid.
olim Sicambri ibid.
Guntia flumen *Germ.* 328, 330
Guntia opp. 330
Gurtiana *Pannon.* 359
Guthalus fluvi *German.* 291
Guthones pop. *German.* 305
Guttalus fl. *Guthalus.* 291
Guttones pop. *German.* 305
Gyarus inſ. *Aegæi* 833
Gymneſiæ inſulæ 102
Gyrton Theſſal. 683
Gythêum, *Lacon.* 768
Gythium, idem 768
Gytheates *incolæ* Gythei 768

H.

Habitabilis orbis quantus 7
Hadria opp. *Venet.* 403
ſinus, mare 403
Hadria opp. *Piceni* 403
Hadaia rectius quam *Adria* ſcribitur 403
Hadriani Forum 222, 225
Hadrianopolis 858
Hadrianum mare 403
Hadrianus Hiſp. Italicenſis 53
Hadriaticum mere 403
Hæmus mons 839
Hæmus rectius ſcribitur quam *Aemus* ibid.
Hæmimontani pop. ibid.
Halæſa, Haleſa, *Siciliæ* 640
Halæſus fluv. *Sicil.* 640
Hales, *ëtis* fl. *Lucan.* 578
Haleſa, vide *Halæſa* 640
Halex, *ecis* fl *Brutt.* 587
Haliacmon fl. *Macedon.* 669
Halicanum *Pannon.* 352
Halicyrna *Aetol.* 713
Halicyæ *Sicil.* 649
Haliartus *Bœotiæ* 732
Haliartus *Meſſeniæ* 766
Halmydeſſus *Thrac.* 855
Haloneſus inſ. 836
Halos *Phthiotidis* 687
Halycus fl. *Siciliæ* 635

Hamaxo-

Hamaxobii pop. 321
Hannibalis caſtra, portus 588
Hannibalis inſula parva 103
Harenacium *Batav.* 221
Harudes pop. *Germ.* 306
Hebrus fl. *Thrac.* 842
Hebudes inſulæ 283
Hecate canivora 843
Hecatompedum *Epiri* 696
Heclitanum *Pannon.* 352
Hecubæ Tumulus 846
Hedui pop. *Aedui* 136
Helcebus *Triboccor.* 192
Helea, Elea, *Ital.* 578
Helena opp. & caſtrum 142
Helena inſ. *ad Attic.* 829
Heles fl. *Hales.* 578
Helice *Achaiæ* 759
Helicon mons 735
Heliſſon fl. *Arcad.* 790
oppid. 790
Helium oſtium Rheni 163, 170
Hellas, *adis*, regio 705
Helleſpontus 848
Heilopes pop. *Epiri* 703
Hellopia regio 704
Helellum *Tribocc.* 191, 192
Helmantica *Hiſp.* 48
Helorus fl. *Siciliæ* 631
Heloria Tempe *Sicil.* 631
Helos *Meſſeniæ* 766
Helos *Laconicum* 771
Helotæ ſervi Laconum 771
Helvelus *Triboccor.* 191, 192
Helvetii pop. 175
Helvetus *Triboccor.* 192
Helvia Ricina *Ital.* 480
Helviani *Ricinenſes* 480
Helvii pop. *Gall.* 148
Helvillum *Umbriæ* 470, 471
Hemeroſcopium *Hiſp.* 88
Henna *Siciliæ Enna* 645
Hephæſtia, Hephæſtias, *adis*, Lemni 836
Hephæſtiades inſulæ 652
Heraclea *Eliaca* 762
Heraclea *Italiæ* 581
Heraclea Minoa *Sicil.* 634
Heraclea *Phthiotidis* 684
Trachiniæ 685
Heraclea *Sentica* 671
Sintica 671
Heraclea *Thraciæ* 850
Heraclea Cherroneſus 323
Heraclea inſ. *ad Aeolias* 652
Heracleum *Cretæ* 819
Heracleum *Tauricum* 325
Heræa *Arcadiæ* 786
Heræi montes *Sicil.* 644
Herbanum *Etrur.* 457
Herbeſſus *Sicil.* 648
Herbita *Sicil.* 644
Herculanea via 531
Herculaneum *Samnii* 554
Herculavium opp. *Campan.* 537
ad Herculem 360
Herculis Caſtra *in Batav.* 222
Herculis columnæ 57, 63
Herculis fanum *Etrur.* 451
Herculis inſ. Hiſp. 100
Herculis inſulæ *ad Sardin.* 618
Herculis Lucus *Germ.* 302
Herculis portus *ſub Alpib.* 414
Herculis portus *Bruttior.* 584
Herculis Labronis portus 452
Liburni portus ibid.
Herculis prom. *Britann.* 265
Herculis prom. *Brutt.* 586
Hercynia ſilva 293
Herdonia 557, 563
Hergentum *Sicil.* 645
Hergetium *Sicil.* 645
Hermantica *Hiſp.* 48
Hermione opp. *Argol.* 779
Hermiones pop. *Germ.* 308
Hermionicus ſinus 779
Hermionis, *idis*, regio ibid.
Hermiſium *Sarmat.* 325
Hermunduri pop. 307
Hernica ſaxa, regio, 511
Hernici pop. *Lat.* 511
Herona *Dalmat.* 392
Herthus, *Terra, dea* 313
Heruli pop. 304
Heſperia, *Italia* 397
ultima, *Hiſpaniæ* 41, 397
Heteroſcii 16
Hetriculum *Brutt.* 593
Hexapylos *pars Syracuſ.* 630
Hibernia inſ. 280
Hiceſia inſ. *ad Sicil.* 652
Hiera inſ. *una Aegatum* 655
Hiera inſ. *Aeoliarum* 653
Hiera petra *Cretæ* 817
Hierabriga *Hiſp.* 46
Hieracum inſula *ad Sardiniam* 618
Hierapolis *Cretæ* 820
Hierapytna *Cret.* 817
Hieraſus fl. *Dac.* 377 f.
Hieroſolyma an in medio orbis 10, 11
Hilicanum *Pannon.* 352
Hilleviones pop *Germ.* 310 f.
Hillyricum, *Illyricum*, 385
Himella fl. *Sabinor.* 491
Himera fl. *Sicil.* 633, 639
in diverſa decuraens 633
Auſtralis 648
Himera urbs *Siciliæ* 639
ſeptemtrionalis 639
Colonia Auguſta 640
Himerenſes Thermæ 639
Hippana *Sicil.* 650
Hipparchus geographus 3
Hippo *Hiſp.* 78
Italiæ, *Vibo* 584
Hippocrene fons 736
Hipponiates *in Bruttiis* 584
Hipponium, *Hippo*, 584
Hipporum *Brutt.* 593
Hippuris inſ. 827
Hirminius fl. *Sicil.* 632
Hirpini pop. *Ital.* 555
Hiſpalis *Hiſpan.* 60
Julia Romulea 60
Hiſpania 41
citerior 42, 43
ulterior, ibid.
diviſa 43
bipartita olim 42
tripartita 42
Bœtica ibid.
Luſitania 42, 43
Tarraconenſis 42
Hiſpellum *Umbr. cis Apenn.* 473
Hiſtonium *Frentan.* 559
Hiſtria regio 447
Hiulca palus *Pannon.* 203
Holopyxos *Cretæ* 823
Homerus primus geographus 2
Homilæ *Theſſal.* 679
Horeſti pop. *Britann.* 275
Horma *Macedon.* 662
Horrer Margi *Mæſ.* 367
Horreum *Moloſſidis* 702
Horta *Etrur.* 460
Hortana *Latii* 510
Hortanum *Etrur.* 460
Hoſtilia Transpadan. 437
Humago inſ. & opp. *Hiſtriæ* 448
Hunni pop. 322
Hyampolis *Photidis* 800
Hybla Parva *Sicil.* 627
Major 644
Minor 646
Hyblæum mel 627
Hyccara plur. & Hyccaron 638
Hydruntum *Calabr.* 500
Hydrûs, *untis*, idem, ibid.
Hylia fl. *Bruttior.* 590
Hyllis, peninſula *Illyr.* 389
Hymettus mons *Atticæ* 748
Hypacaris fl. *Sarmat.* 318
Hypana Elææ 763
Hypanis fl. *Sarmatiæ* 315
Hypata *Theſſal.* 679
Hyperborei pop. 322
Hyphormus, *portus Attic.* 742
Hypochalcis *Aetol.* 712
Hypothebæ *Bœot.* 730
Hypſa fl. *Siciliæ* 634

Hyrie inſ. *Zacynthus* 802
Hyrium *Apuliæ* 564

I.

Jacca *Hiſp.* 71
Jadera, Ἰάδερα 387
Jætæ, Jetæ opp. *Sicil.* 649
Jamno opp. *inſ. Balear.* 102
Jamphorina *Thrac.* 856
Janus Auguſtus, *opp. Vel. fanum* 61
Japodes pop. *Illyr.* 386
Japydes pop. *Illyr.* 384, 386
Japygia regio 571
Lapygium promontorium 573
Japygum tria promontoria 589
Japyx ventus *Calaber* 24
Jaſſii pop. *Daciæ* 378
Jaſſiorum municipium 382
Jatinum *Gall.* 133
Jatrum flumen *Mæſ.* 370
Jazyges pop. *Sarmat.* 314
Jazyges Metanaſtæ 377
Ibera *Urbs* 88
Iberia, *Hiſpania* 41
Iberus fluvius 64
Ibligo *caſtell.* 447
Ibliodurum *Mediomatric.* 188
Icædita opp. *Hiſp.* 47
Iccius portus, *Icius* 239
Ἰχνῦσα inſ. *Sardiniæ* 613
Iceni pop. *Britann.* 269
Ichana *Sicil.* 647
Ichthys prom. 760
Iciani opp. *Britann.* 269
Icium promontorium 239
Icius, *Iccius*, portus 238, 239
Ictoſa, *Octogeſa* 94
Iculiſma *Gall.* 120
Icumna fl. *Gall.* 107
Icus inſ. *Aegæi* 836
Ida mons *Cretæ* 814
Idæus mons *Cretæ* 814, 815
Ideonni Regnum 411
Idex, fl. *Ital.* 427
Idimum *Mæſ.* 367
Idomene *Macedon.* 665
Idomenæ Plur. idem, 665
Idubeda mons *Hiſp.* 65
Idumania fl. *Britan.* 257
Jerna, *Hibernia* 280
Jeſona, *Hiſp.* 95
Jeſſona, *eadem* 95
Igædita opp. *Hiſp.* 47
Igilium inſ. *Ital.* 606
Iguvium, *Egubium* 472
Ilarcuris *Hiſp. opp.* 79
Ilargus fl. *Vindel.* 328
Ildum *Hiſpan.* 88
Ileoſca *Hiſpan.* 95
Ilercaones pop. *Hiſp.* 88
Ilergaones iidem 88
Ilerda *Hiſpan.* 94
Ilergetes, Ilergetæ *Hiſp.* 94
Iliberi, *Liberinum* 62
Ilienſes pop. *Sardiniæ* 618
Ilipa, *Ilia* cognomine, 54
Ilipa opp. *Bæticæ* 53
Ilipula, *Laus* cognominata 61
Ilipula Magna Hiſp. 61
Ilipula mons 62
Iliſſiades Muſæ *Attic.* 741
Iliſſus fl. *Atticæ* 741
Illiberi, Illiberis 142
Illiberis fl. *Hiſp.* 142
Illici opp. *Hiſp.* 87
Illicias, *adis* ibid.
Illicitanus portus ibid.
Illipula, *Ilipa, Livii,* 53
Illiturgi *Hiſp.* 55, 88
Illuno Hiſpan. 86
Illyricum, *regio* 382
Illyris, Illyria, *eadem*, 382
Illyrica provincia 382
Superior 385
Inferior 385
Illyrii pop. 382
Ἰλλυρες pop. 382
Illyricanus, Illyricianus 382
Illyricum Græcum 656
Ilorci opp. *Hiſp.* 80
Ilva inſula *Ital.* 605
Ilvates *Ligures* 420
Ilurbida *Hiſp.* 78
Ilurgis opp. *Hiſp.* 54
Iluro opp. *Eluro, Hiſp.* 91
Imachara *Sicil.* 644
Imbrus inſ. 862
Imola *Ital.* 426
Inachus fluv. 783
Inarime inſ. *Ital.* 607
Inatus opp. *Cretæ* 817
Incibili opp. *Hiſp.* 88
Indibile opp. *Hiſp.* 88
Indice opp. 92
Indicetæ pop. *Hiſp.* 92
Indigetes pop. *Hiſp.* 92
Indigetis Jovis lucus 504
Induſtria opp. *Ital.* 419
Ineſſa *Siciliæ* 643
Infernates *Itali* 403
Inferum mare 403
Infra-Thebas 730
Ingævones pop. 310
Ingenia ad loci ſitum variant 30
Inſani montes *Sardiniæ* 614
Inſubres pop. 430
Inſula Sacra Tiberina 501
Inſula Triumvirorum 424
Inſulæ Gallicæ 160
Intemelium, Intemilium 414
Interamna *Umbriæ* 475
Interamnates *Nartes* 475
Interamna *Prætutian.* 479
Interamnium Flavium *Hiſp.* 69
Intercatia *Hiſp.* 74
Interciſa *ſaxa Umbriæ* 470
Interbromium *Ital.* 484
Intibili opp. *Hiſp.* 88
Inui Caſtrum *Etrur.* 461
Inui Caſtrum *Latii* 504
Inycum, Inyx *Sicil.* 634
Io, *Inachi filia* 324
Jolcos *Theſſal.* 689
Ios inſ. *Sporad.* 838
Jovavus fluv. *Norici* 341
Jovia *Pannon.* 359
Joviacum *Noric.* 341, 343
Jovavum, Jovavia 343
Jovis Urii fanum 854
Jovis Servatoris portus, Σωτῆρος 770
Jovis villa *Capreis inſ.* 609
Irio opp. & fl. *Ciſpadan.* 419, 420
Iria Flavia *Hiſp.* 68
Irrheſia inſ. 837
Iſaca fl. *Britann.* 266
Iſara fl. Gall. Belgic. 108
Iſara, *Alpinus* fl. 109
Iſarci pop. *Vindel.* 335
Iſargus fl. *Vindel.* 328
Iſarus fl. *Vindelic.* 328
Isburus fl. *Siciliæ* 634
Iſca *Dumnoniorum* 265
Iſca *Silurum Britann.* 272
Iſchalis *Britann.* 264
Iſcia inſ. *Ital.* 610
Iſcus *Mæſ.* 370
Iſiniſca, Iſuniſca, *Vindel.* 332
Iſis Pons *Noric.* 342
Iſmaros *Thrac.* 841
Iſſa inſ. *Illyr.* 396
Iſſa diverſa a Liſſa 396
Iſſaicus κτητικὸν ab *Iſſa* 395
Iſter fluvius 292
ejus oſtia 372
Iſthmus inter Pontum & Caſpium 32
Iſthmus Achaiæ 752
Iſthmi perfoſſio irrita 753
Iſtonium *Frentanorum* 559
Iſtrici pop. Sarmat. 319
Iſtropolis *Mæſ. Ponticæ* 373
Iſtros, Iſtrus opp. 372
Iſurium *Britann.* 274
Italia an temperatiſſima 30, 31
Italia 397
Italia unde dicta 397
Italia Propria 449
Italiæ diviſio 402
Italiæ Regiones 593
Italica *Hiſpaniæ* 53

Itani

Itani pop. *Hiſp.* 93
Ithaca inſ. 793
opp. inſulæ 799
Ithaceſia inſ. *Ital.* 648
Ithome *Meſſeniæ* 765
Itius portus, *Icius* 238 ſeq.
Itumna fl. *Gall.* 107
Ituna fl. & æſtuar. 257
Ituriſſa *Hiſp.* 70
Itys fl. *Britann.* 280
Ivenna *Norici* 346
Ivernii pop. *Hibern.* 281
Ivernia, *Hibernia.* 280
Ivernis opp. 281
Juhones an fuerint 300
Julia Auguſta Barcino 91
Julia Auguſta Caſſandrea 673
Julia Auguſta Pella 667
Julia Auguſta Philippi 676
Julia Claritas 60
Julia Concordia *Hiſp.* 54
Julia Concordia Beneventum 553
Julia Contributa *Hiſp.* 54
Julia Faneſtris colonia 468
Julia Felix Sueſſa 544
Julia Fidens Arretium 457
Julia Illergavonia Dertoſa 89
Julia Joza *Bæticæ* 58
Julia Liberalitas Ebora 49
Fama Seria *Hiſp.* 53
Julia Libyca *Hiſp.* 98
Julia Livia, eadem. ibid.
Julia Myrtillis 51
Julia Nova Carthago 87
Julia Paterna Subur. 90
Julia Paterna Arelate 151
Julia Paterna Narbo 145
Julia Pietas Pola 448
Julia colonia Piſæ 451
Julia Reſtituta *Hiſp.* 54
Julia Romulea *Hiſpalis* 60
Julia Segiſama *Hiſp.* 74
Julia Sena *Etrur.* 453
Julia colonia Sutrium 461
Julia Traducta 58
Juliacum 212
Julii Forum *Gall.* 150
Umbriæ, incerto ſitu
Julii Genius *Hiſp.* 54
Juliobona *Belg.* 251
Juliobona *Pannon.* 349
Juliobriga *Hiſp.* 69
Juliomagus *Gall.* 129
Juliomagus Vindelicum 330
Julium Carnicum 446
Julium Præſidium Scalabis 51
Julius portus ad Bajas 531
Julius vicus 197
Juncaria *Hiſp.* 92
Juncarius Campus ibid.
Junii *Hadr.* opinio de oſtiis Rheni 166
Jura mons 112
Juraſſa mons, *Jura* 112
Juſtinopolis quæ olim 448
Jutuntorum Forum 432
Juvavia *Norici* 343
Juvenſe *caſtellum* 343
Juverna, *Hibernia.* 280

K.

Καλοὶ λιμένες *Cretæ* 818
Kalemantia *Germ.* 309
Κέρκυρα inſ. *Corcyræ* 797
Κλίμα 13
Κορυφὼ arx *Corcyræ* 797
Κύμη Campaniæ 529
Kynos Kephalæ, *colles.* 682
Κυνὸς Σῆμα 846
Κύρνος inſ. *Corſicæ* 612

L.

Labeatæ, Labeates, pop. *Illyr.* 393
Labêrus *Hibern.* 281
Labicum, & Labici *Pl. Latii* 507
Labodes Aquæ *Sicil.* 634
ad Labores *Pannon.* 357
Labronis portus, vel Labro. 452
Laccobriga *Hiſpan.* 74
Lacedæmon 772
Lacetania regio *Hiſp.* 94
Lacetani pop. *Hiſp.* ibid.
Laciacum *Norici* 344
Laciburgum *Germ.* 303
Lacinium prom. *Brutt.* 589
Laciniæ Junonis fanum 589
Lacippo opp. *Hiſp.* 62
Lacobriga *Hiſp.* 74
Lacobriga *Luſitan.* 51
Laconica regio 767
Laconicus ſinus 767
Lactis mons *Campaniæ* 539
Lactodorum *Britann.* 268
Lactorates pop. *Gall.* 116
Lactoratium civitas ibid.
Lactura, Lactora, *Gall.* ibid.
Lacuris *Hiſp.* 80
Lacus Felicis 342
Lacus Larius 430
Lacus Verbanus 429
Lacydon portus *Maſſiliæ* 149
Lædus fl. *Gall.* 107
Læetani pop. *Hiſp.* 90
Lælamnonius ſinus 278
Lælia *Hiſp.* 54
Læpa Magna *Hiſp.* ibid.
Læſtrygones pop. *Sicil.* 621
Lævi pop. *Transpad.* 433
Lagaria *Lucaniæ* 581
Lagecium *Britann.* 274
Lagyra *Taur. Cherſon.* 324
Laletani pop. *Hiſp.* 90
Lambris Flavia 68
Lametia Bruttior. 584
Lametus fluv. 584
Lamia *Theſſaliæ* 684
Lamiacum bellum 684
Lamiacus ſinus, *Maliacus* 687
Laminæ *Ital.* 496
Laminium *Hiſp.* 78
Laminitani pop. *Hiſp.* ibid.
Lampa, Lappa *Cretæ* 821
Lampêa mons *Arcad.* 787
Lampetia *Bruttior.* 584
Lampetes mons ibid.
Lancia valida urbs 47
Lancia Oppidana 47
Lanciatum *Hiſp.* 47
Lancienſes Ocelenſes ibid.
Oppidani ibid.
Langobardi pop. 304
Langobriga *Hiſp.* 45
Lanuvium *Latii* 507
Lapidaria *Rhætiæ* 339
Lapidei Campi *Gall.* 144
Lapis *menſura Geographica.* 37
Lappa *Cretæ* 821
Lapurdum, *Bajona* 114
Larcuris, *Ilarcuris.* 79
Larinates pop. *Ital.* 560
Larine fons *Atticæ* 741
Larinum opp. *Frentan.* 561
Lariſſa Cremaſte 687
Pelaſgia 687
Lariſſa *Hiſpan.* 86
Lariſſa *Theſſaliæ* 682
Larius lacus 430
Las, opp. *Laconiæ* 768
Laſæa *Cretæ* 818
Laſio, Laſion, *Peloponneſi* 789
Latera mundi 28
Latini pop. 499
Latitudo Terræ 5
Latium regio 497
Antiquum 498
Adjectum 498
Novum 498
Latobrigi pop. *dubiæ ſedis* 180
Latovici pop. *Pannon.* 349
Latris inſ. *Germ.* 313
Latrum, Latra *Mœſ.* 370
Latymnus mons *Brutt.* 589
Laugona fluv. *German.* 290
Lavicum, & Lavici *plur.* 507
Lavicana Via 508
Lavinium Latii 503
Lavinius fl. Ciſpadan. 425
Lavinus fl. idem 425
Laumellum *Ital.* 428

Lau-

Laureacum *Norici* 342
Laureacenſis colonia 342
Laurens caſtrum 503
Laurentes pop. 503
agri 503
Laurentum opp. *Latii* 503
Lauri *Patavor.* 222
Lauriacum, *Laureacum* 342
Laurium, *Lorium*, *Etrur.* 466
Laüs fl. *Ital.* 400, 579
Laus Julia Corinthus 754
Laus Pompeia 432
Lauſanna 178
Lauſonius lacus ibidem
Lautulæ *Latii* 515
Laxta *Hiſpan.* 83
Lebadea, Lebadia, *Bœot.* 734
Lebecii pop. *Transpad.* 429
Leben, Lebéna, *Cretæ* 817
Lebinthus inſ. *Cretici M.* 827
Lecca Rheni alveus 167
Lechæum, *portus Corinth.* 754
Lederata Turris *Mœſ.* 364
Ledus fl. *Gall.* 106, 111
Legeolium *Britann.* 274
Legio I Jovia 371
Italica 370
Legio II Augusta 272
Legio VI Victrix 274
Legio VII *Hiſp.* 68
Legio XI Claudia 371
Legio Victrix XX 271
Legum, Λῆγον. 649
Lelantus, *Campus Eubœæ* 813
Lelantus fl. 813
Lemanis portus *Britann.* 263
Lemincum *Alpin.* 160
Lemnus inſula 836
δίπολις 836
Lemovii pop. *Germ.* 304
Lentia *Norici* 341
Leodicum quam antiquum? 217
Leon prom. *Cretæ* 817
Leonica *Hiſp.* 84
Leontini pop. *Siciliæ* 626
Leontini urbs *Siciliæ* 626
Leontini campi *Sicil.* 626
Leontinus ſinus. 626
Leontium *Achajæ* 759
Siciliæ 626
Lepreum, Lepreus 763
Lepontii pop. *Alpin.* 335
Ubeta cognomine 335
Leria, *Edeta*, *Hiſp.* 84
Leria inſ. *Sporad.* 838
Lerina inſ. *Gall.* 161
Lerna palus & fl. 783
an oppidum 783
Lero inſ. *Gall.* 161
Lerona inſ. *Gall.* 161
Lerus inſ *Gall.* 162
Leſa *Sardiniæ* 617
Leſitanæ Aquæ 617
Leſura fl. *Belg.* 173 f.
Letandros inſ. *Sporad.* 838
Lete *Macedon.* 670
Lethæus fl. *Cretæ* 817
Letoa inſ. *Cretici maris* 826
Letoja inſ. *Jonii maris* 802
Levaci pop. *Belg.* 232
Levæ fanum *Batav.* 221
Leuca *Calabriæ* 573
Leuca *menſura geographica* 38
Leucæ *Lacon* 771
Leucadia peninſ. *Acarnan.* 708
Leucadius Apollo 710
Leucas, *adis*, opp. 709
Leucaſia inſ *Ital.* 610
Leucata, litus Gall. 143
promontorium Leucadiæ 709
Leuce inſ. *Sarmatiæ* 317
Leuce inſ. *ad Cretam* 825 f.
alia *ad Cretam* ibidem
Leuci pop. *Belg.* 186
Leuci montes, *albi*, *Cretæ* 814
Leucimma, Leucimna prom. *Corcyræ* 797
Leucogæus collis Campan. 536
Leucopetra prom. *Brutt.* 586
Leucoſia inſ. *Leucaſia* 609
Leucothea inſ. *Ital.* 609
Leuctra, Leuctrum, *Lacon.* 771, 772
Leuctra Plur. *Bœot.* 731
Leuga, eadem quæ *Leuca.* 38
Levi pop. *Transpad.* 433
Levoni pop. *Germ.* 311
Lexobii pop. *Gall.* 129
Lexovii iidem 129
Libarna *Ligur.* 417, 419
Liberalitas Julia Ebora 49
Libethra fons 690
Oppidum 690
Libethrides Muſæ, nymphæ 690, 733
Libethrius mons *Bœot.* 733
Libici, Libicii, pop. *Ital.* 429
Libiſoca *Hiſpan.* 80
Libiſoſona 80
Libiſoſani pop. ibid.
Libiſoſa ibid.
Libnius fl. *Hibern.* 281
Libona *Hiſpan.* 83
Libonotus ventus 23
Libora *Hiſp.* 78
Libui pop. *Ital.* 429
Libunca *Hiſp.* 68
Liburni pop *Illyr.* 384
Liburnia, regio 385
Licates, Licatii pop. *Vindel.* 329
Lichus fluv. 328
Licitani pop. *Hiſp.* 87
Licus, fluvius Vindelic. 318
Lidericus fl. *Gall.* 107
Ligea inſ. *Ital.* 583, 610
Liger fl. *Gall.* 106
Ligures pop 414
Ligures Albingauni 416
Liguri Montani 409
Liguria regio 413
Propria ibid.
Liguſtica ora ibid.
Lilæa *Phocida* 725
Lilybæum promontor. 636
Oppidum 636
Limæas fluv. *Hiſp.* 66
Limeas fl. idem 66
Limera quaſi Limenéra 770
Limia opp. *Hiſp.* 66
Limici pop. Hiſp. ibid.
Limius fluvius *Hiſp.* ibid.
Limnæa *Acarnaniæ* 706
Limnæa *Theſſaliæ* 679
Limon inſ. ſeu portus 608, 609
Limônum *Pictonum* 119
Lincaſii pop. *Lingones* 185
Lindum *Britann.* 270, 274
Lingones pop. *Transalp.* 184
Lingones *Ciſalpini* 421
Lingonus civitas 185
Linternum *Campan.* 528
Lipara inſ. & opp. 652
Liparæorum inſulæ, *Vulcaniæ* 652
Lipaxus *Macedon.* 672
Λίψ ventus 23
Liquentia fl. 401
Liquentiæ Pons 444
Liqudtia fl. 444
Lirinates pop. 522
Lirinus inſ. *Gall.* 162
Liris fluvius 400
Liſia inſ. *ad Gall.* 161
Liſſa *Hiſp.* 94
Cretæ 817
Liſſa inſ. *Illyr.* 395
Liſſus opp. *Illyriæ* 391
Liſſus *Cretæ* 817
Liſſus fl *Thrac.* 842
Litana ſilva *Cispadan.* 426
Literata Turris *Mœſ.* 364
Liternum 528
Liternus fluv. 528
Liternum an Linternum? 528
Linternus fl. Liternus 400
Littamum *Rhætiæ* 337
Litubium *Ital.* 420
Lobetani pop. *Hiſp.* 86
Lobetum opp. *Hiſp.* ibid.
Locri opp. *Ital.* 586
Epizephyrii 586
Locri pop. *Ital.* 587
Norycii 587

Locri pop. *Græc.* 714
Locri Ozolæ 715
Epicnemidii 716
Opuntii 718
Zephyrii 715
Locris *regiuncula* Ital. 586
Locris regio *Græc.* 714
Logana fluv. *Germ.* 290
Loncium *Norici* 344
Londinium *Britann.* 266
Longanus fl. *Sicil.* 641
Longaticum *Pannon.* 353
Longi muri *Piræeum* 740
Longitudo Terræ 5
Longobardi pop. 304
Longula *Latii* 518
Longus Murus *Thrac.* 849
Lontium, *Loncium*, *Norici* 344
Lopſi pop. *Illyr.* 387
Lopſica opp. *Liburn.* 387
Letoa inſ. *Letoja* 803
Lorium *ſeu* Lorii *Etrur.* 466
Loventium Britann. 272
Lovia, *Jovia*, *Pannon.* 359
Loxa fluv. Britann. 280
Luca urbs *Ital.* 449, 451
Lucania *regio* 576
Lucanus Cordubenſis 55
Lucaria *Stephani*, vide *Luceria.*
Luceni pop. *Hibern.* 281
Lucenti opp. *Hiſp.* 87
Lucentia eadem 87
Lucentum, idem. 87
Luceria *Apul.* 563
Lucrinus Lacus *Campan.* 531
in montem verſus 531
Lucrina oſtrea 531
Lucus Angitiæ, *in Marſis* 485
Lucus Aſturum 68
Lucus Auguſti *urbs* 68
Lucus Auguſti *Vocontior.* 157
Lucus Auguſti *Triboccor.* 193
Ludias fl. *Maced.* 666
Luentinum *Britann.* 272
Lugdunenſis Gallia 125
Lugdunum *Galliæ* 138
ejus origo 139
Lugdunum Convenarum 116
Batavorum 223
Lugii pop. *German.* 305
Lugionum *Pannon.* 355
Lugodinum *Batavor.* 223
Lugodunum *ad Rhenum.* 222
Lugudunum *Convenarum* 116
Lugudunum veteres 4 ſyllab. 140
Luguvallum *Britann.* 273
ad Lullia *Belg.* 245
Luna ſilva *German.* 295
Luna urbs *Ligur.* 417
Lunæ portus ibid.
Lunæ promontorium *Ital.* 417
Lunæ promont. *Luſitaniæ* 45
Lundinium *Britann.* 266
Lundonia eadem 266
Lupia, Luppia fluv. *Germ.* 289
Lupia, & Lupiæ, *Calabr.* 572
Luppia *Calabriæ* 572
Lupodunum German. 302
Luſio *Pannon.* 355
Luſitania 43
Luſitaniæ fines 43
flumina 44
Luſitanorum coloniæ, oppida 51
Luſones, Λού σωνες, pop. 86
Luſparia *Hiſp.* 80
Luſſonium *Pannon.* 355
Luſſunium idem 355
Lutecia *Pariſior.* 132
Luteva *Gall.* 147
Lycabettus mons *Atticæ* 748
Lycæus mons *Arcad.* 791
Lycæus Juppiter 791
Lycoſura opp. 791
Lycaſtus *Cretæ* 823
Lyceum *Atticum* 739
Lychnidus *Illyr. Græc.* 659
Lycorea, Lycoria, *Phoc.* 722
Lyctus, *Lyttus*, *Cretæ* 822
Lygii pop. *Germ.* 305
Lydias fl. *Maced.* 667
Lygos, *Byzantium.* 853
Lynceſtæ pop. *Macedon.* 662
Lynceſtis regio 662
Lyncus opp. *Maced.* 662
Lyſimachia *Aetol.* 711
Lyſimachia *Thraciæ* 844
Lyttus, Lyctus, *Cretæ.* 822

M.

Macalla *Bruttior.* 590
Macedonia 661
Macedonia Adjecta 675
Macella *Sicil.* 648
Machara, Imachara *Sicil.* 644
Maciſtum *Arcad.* 795
Macra fluvius *Ital.* 399 f.
Macri Campi 424
an oppidum, ibidem
Macris, inſ. *Eubœa*, 813
Macrontichos *Thrac.* 849
Macroſci 16
Mactorium *Siciliæ* 648
Macuſa opp. *Batavor.* 227
Macuſanus Hercules 227
Macynia *Aetoliæ* 713
Maduateni pop. *Thrac.* 860
Madytos *Thrac. cherſ.* 849
Mæandria *Epiri* 699
Mæatæ pop. *Britann.* 275
Mædi pop. *Thraciæ* 856
Mædica regio *Thrac.* ibid.
Mænalus mons *Arcad.* 790
Mænalum oppid. 790
Mænariæ inſulæ *Hiſp.* 103
Mænus fl. *German.* 290
Mæſia ſilva *Transtiberin.* 466
Mæotis palus, lacus 318
Mæotæ, Mæotidæ, Mæotici, pop. 319
Magalona inſ. *Gall.* 147
Magella *Sicil.* 645
Magia *Rhætorum* 339
Magiovinium *Britann.* 268
Magneſa opp. *Magneſiæ* 691
Magneſia regio 689
Magneſium prom. 692
Magni opp. *Britann.* 272
Magnus Portus *Britann.* 264
Hiſpaniæ 59
Mago *in inſula Balear.* 102
Magontiacum 199
Maguntia 199
Maguſa an Batavorum? 227
Maguſanus Hercules ibid.
Maira fl. *Rhæt.* 338
Malaca *Hiſp.* 59
Malea prom. *Lacon.* 769
Maletum *Transpadan.* 438
Maleventum, *Beneventum.* 553
Maleus ſinus *Lacon.* 770
Maliacus ſinus *Theſſal.* 687
Malienſes pop. *Theſſal.* 687
Μαλιεῖς, Μαλιεῖς pop. 687
Malthace inſ. *Jonii M.* 798
Mamertum, Mamertium *Brutt* 592
Manapii pop. *Hibern.* 281
Manarmanis portus 288, 296
Mancunium *Britann.* 273
Mandela pagus *Sabin.* 491
Mandonium Calabriæ 576
Mandubii pop. *Gall.* 135
Manduria *Calabriæ* 576
Manliana *Etrur.* 454
Mannaricium *Batav.* 222
Manſio, *diſtantiæ ſignum* 39
Mantinéa *Arcad.* 794
Antigonea 794
Mantinorum urbs *Corſic.* 613
Mantua *Ital.* 434
Mantua *Hiſp.* 78
Mantueſſedum *Britann.* 271
Marathon *Attic.* 745
Marciana ſilva *Germ.* 295
Marcianopolis *Mæſ.* 374
Marcina *Picentin.* 549
Marcodava *Daciæ* 382
Marcodurum *Belg.* 212
Marcomani pop. *Germ.* 308
Margidunem *Britann.* 270
Margum opp. *Mæſ.* 364

Margus, Margis, fl. 362, 364
Mariana foſſa *Gall.* 110, 148
Mariana *Corſicæ* 612
Mariani montes *Hiſp.* 63
Marianus mons *Bæticæ* 62
Marianum prom. *Corſic.* 612
Maridunum *Britann.* 272
Marionis, gemina *Germ.* 303
Marios *Lacon.* 777
Mariſos fl. *Daciæ* 377
Maritima *urbs* 149
Μαρκιανόπολις 374
Marmarium *Eubœæ* 809
Marobudum opp. *Germ.* 308
Maroboduus rex 308
Maronea *Thrac.* 842
Marpurgum 301
Marrubium *Marſ. Ital.* 484
Marrucini pop. 482
Marruvium, *Marrubium.* 484
Marſacii pop. 226
Marſacii pop. *Germaniæ* 297
Marſi pop. *Ital* 484
Marſigni pop. *Germ.* 305
Marta fl. 456
Martiana ſilva, vide *Marciana.*
Martis fanum *Belg.* 232
Marus fl *Germ.* 308
Maſſa Veternenſis *Etrur.* 454
Maſſalia fl. *Cretæ* 817
Maſſicus mons 540
Maſſicum vinum 540
Maſſilia 149
Maſtramela *Gall.* 149
Maſtrucati latrunculi Sardiniæ 618
Maſtuſia prom. *Thraciæ* 845
Matæum *Cretæ* 817
Matilica *Umbriæ* 472
Matinus mons *Apul.* 570
Matinæ apes 570
Matini buceta 579
Matiſco *Gall.* 138
Matrejum Rhætiæ 337
Matrinus fl. *Ital.* 478
Matrona fl. *Gall.* 108
Matium *Cretæ* 817
Mattiacæ aquæ *Germ.* 301
Mattiaci pop. *German.* 301
Mattiaci fontes ibid.
Mattiacum *Germ.* ibid.
Mattium, idem. ibid.
Mazæi *Pannoniæ* 349
Mazara fl. *Sicil.* 636
castellum 636
Mazuſia prom. *Thrac.* 845
Mecyberna *Macedon.* 673
Medama *Bruttior.* 584
Medeon *Bœoticus* 732
Medeon *Phocicus* 721
Mederiacum *Belg.* 215
Mediolanum *Ital.* 432
Mediolanum *Aulercorum* 131
Mediolanum *in Gugernis* 215
Mediolanum *Mæſiæ* 368
Mediolanum *Ordovicum Britann.* 273
Mediolanum *Santonum Gall.* 119
Mediolarium *Germ.* 297
Mediolum *Hiſpan.* 83
Mediomatrici pop. 186
opp. medio ævo 187
Medium orbis ubi? 9
Juppiter explorat 10
Medma *Bruttior.* 584
Medoacus geminus fl. 401
Medobriga, *Meidubriga, Hiſp.* 48
Medobrigenſes Plumbarii 49
Medoſlanium *Germ.* 309
Meduacus fl. *Venet.* 334, 442
Medullia *Sabinor.* 489
Megalia inſ. *Ital.* 609
Megalopolis *Arcad.* 790
Megara, Megaris, *Siciliæ* 627
Megara *Græc.* 750
Megaria inſ. *Ital.* 609
Megaris inſ. *Ital.* 609
Megaris regio *Græc.* 751
Meginenſis Campus *Treveror.* 205
Meidubriga *Hiſp.* 46, 47
Mela fl. *Transpadan.* 434
Meldi, Meldæ, pop. *Gall.* 133
Meldi, *urbs Gall.* 133
Meldorum civitas 133
Melæ, Meles, *Samnii* 555
Melæ *Pomponii* patria 57
Melænæ *Arcad.* 795
Melanchlænæ pop. *Sarmat.* 321
Melantiana *Thrac.* 851
Melantias *Thrac.* 852
Melas fl. *Achajæ* 758
Melas fl. *Bœot.* 738
Melas fl. *Thrac.* 839
Melaſita inſ. *Sarm.* 317
Melibocus mons *Germ.* 293
Melita, δῆμος *Atticæ* 747
Melitæa *Theſſal.* 684
Melitaria *Theſſal.* 684
Melite inſ. *ſupra Siciliam* 655
Melite inſ. *Illyrici* 396
Melitia *Theſſal.* 684
Mella fl. *Transpadana* 434
Mellaria *Hiſp.* 54
Melodunum *Gall.* 132
Meloëſſa inſ. *Ital.* 804
Melos *Cycladum* 832
Melos inſ. *Argol. ſinus* 805
Melpes fl. *Lucan.* 579
Melpis fl. *Latii* 522
Memini pop. *Gall.* 156
Menæ, Menænæ, *Sicil.* 646
Menapii pop. *Belg.* 228
Menapiorum caſtellum 229
Mende *Macedon.* 673
Menelaius mons *Lacon.* 778
Menenii, Menarum incolæ. 646
Meneſthei portus *Hiſp.* 56
Meniana ædificia 136
Menlaria *Hiſpan.* 86
Menoſca *Hiſp.* 69
Menralia *Ptol* 57
Menſuræ geographicæ 35 ſeq.
Menteſa *Hiſp.* 80
Menteſani Oritani *Hiſp.* 79
Baſtuli 79
Mentiſſa *Hiſp.* ibid.
Menus fl. *Mænus.* 290
Mephitis fanum 558
Meribriga *Hiſp.* 49
Merinates ex Gargano 564
Merobrica *Luſitan.* 49
Merobriga *Oretan.* 80
Meſambria, *Meſembria* 374
Meſe, *media*, inſ. *Gall.* 161
Meſembria 374
Meſes ventus 23
Meſiatenſis locus 338
Meſiates pop. *Rhætiæ* 338
Meſſa *Meſſen.* 767
Meſſana *Siciliæ* 623
Meſſapia *regio Ital.* 571
Meſſena *Peloponneſi* 765
cornu Peloponneſi 765
Meſſenia regio *Peloponneſi* 763
Meſſeniacus ſinus 764
Meſtus fl. *Neſtus* 677
Metalla opp. *Sardiniæ* 616
Metallina, *Luſit. colonia* 51
Metallinenſis colonia 51
Metallum *Cretæ* 817
Metannaſtæ Jazyges 377
Metapinum oſtium Rhodani 110
Metapontum *Lucan.* 580
Metaris æſtuarium *Britann.* 257
Metaurum opp. *Bruttior.* 584
Metaurus fl. *Bruttior.* 584
Metaurus fl. *Umbriæ* 401
Metellinum Luſitaniæ 52
Methona *Argis.* 780
Methone *Macedon.* 667
Methone *Magneſiæ* 690
Methone *Meſſeniæ* 764
Methydrium *Arcad.* 791
Metina inſ. *Gall.* 161
Metioſedum Gall. 132
Metropolis opp. *Theſſaliæ* 678
Metropolis *Acarnaniæ* 707
Metropolis *Sarmatiæ* opp. 323
Metti, Mettis, opp. *Mediomatr.* 187
Metubarris inſ *Pannon.* 348
Metulum *Liburn.* 386
Menania *Umbriæ citer.* 473

Milatæ opp. *Pannon.* 355
Miletopolis *Sarmatiæ* 316
Miletus *Cretæ* 820
Milionia. Milonia *Marſor.* 485
mille paſſus, *Menſura.* 37
Milliarium 37
aureum Romæ ibid.
Milolitum *Thrac.* 857
Mimeni pop. *Gall.* 156. pr.
Mincius fl. *Ital.* 434
Minervæ Caſtrum, *Calabr.* 572, 573
Minervæ prom. *Campan.* 539
Minio fl. *Etrur.* 460
Minius fl. *Hiſp.* 64
Minnidunum, *Helvet.* 178
Minoa portus *Cret.* 818
urbs *Cretæ* 818
Minoa, *Μινῴα*, *Sicil.* 634
Minoa portus *Argolici ſinus* 770
Minoa prom. *Megaridis* 550
Minturnæ 525
Minturnenſes paludes 525
Minyeius fl. *Elidis* 760
Mirobriga *Hiſp.* 47 ſeq.
Mirobriga *Bæticæ* 54
Mirobriga *Oretan.* 80
Mirtylis Julia *Luſitan.* 50
Miſenum opp. *Campan.* 530
prom. 530
portus 530
Miſenenſis claſſis 530
Miſeo fl. *Piceni* 477
Miſius fl. *Piceni* 477
Miſus fl. *Umbriæ* 469
Mœniana ædificia 136
Mœnus, Mœnis, fl. *Germ.* 290
Mœſi pop. 361
Mœſia regio 361
Superior 362
Inferior 363
Mœſicus, Mœſiacus, *κτητικὸν*, 361
Mogentianæ, Pl. *Pannon.* 458
Mogetiana, eadem 458
Mogontiacum 199
Moles in Rheno 169
Moloſſi pop. *Epiri* 700
Moloſſis regio 701
Molycria *Aetol.* 712
Mona inſ. *Britann.* 282
Monaæda inſ. 282
Monalus fl. *Sicil.* 640
Monda fl. *Luſitaniæ* 44
Monetium *Liburn.* 386
ad Monilia *Ligur.* 416
Monæci portus 414
Mons Chriſti inſ. 605
Mons Feretrus *caſtell.* 469
Mons Sacer *Sabin.* 486
Mons Seleucus *Vocontiorum* 157
Mons Silicis opp. *Venetiæ* 442
Mores ex ſitu locorum diverſi 30
Morgentia *Samnitum* 555
Morgentium *Siciliæ* 626
Morgyna *Siciliæ* 649
Morini pop. *Belg.* 238
Morinorum civitas 241
Morinorum caſtellum 242
Morinorum colonia 242
Morſtorpidum *Britan.* 275
Moryllus *Chalcidicæ* 675
Moſa fluvius 169
Moſæ pons 217
Moſchius fl. *Mœſ.* 362
Moſella fluvius 170
Motyca *Sicil.* 647
Motycanus fl. *Sicil.* 632
Motye *Siciliæ* 636
Motyum caſtell. *Sicil.* 648
Munda fl. *Luſitaniæ* 44
Munda opp. *Bæticæ* 60
Mundobriga Hiſp. 46, 48
Municipium, *opp. Mœſ.* 367
Munimentum Corbulonis 297
Trajani *Germ.* 301
Munychia *Atticæ* 740
Muranum *Lucan.* 580
Murbogii pop. *Hiſp.* 69
Murgantia *Samnii* 555
Murgantium *Sicil.* 626
Murgentium, idem 626
Murgillum *Pannon.* 357
Murgis *finis Bæticæ* 59, 64
Muri Britanniæ limitanei (valla) 257, 276
Muri per Britanniam ducti 257, 276
Murocincta *Villa Pannon.* 360
Muroela *Pannon.* 352
ad Muros *Pannon.* 360
Murſa *Pannon.* 357
Murſa Major 357
Minor 357
Murſella 357
Murſella *Superior* 358
Murſia, Murſium, *Murſa.* 357
Murus, caſtellum, 338
Murus fl. *Norici* 341
Muſagores inſulæ 826
Mutenum *Pannon.* 351
Mutila *Hiſtriæ* 449
Mutilum caſtrum *Ciſpad.* 424
Mutina *Ciſpadan.* 424
Mutiſtratum *Sicil.* 650
Mutuſca *Sabinor.* 490
Mutyce *Sicil.* 647
Mycenæ, *Argolidis* 782
Mychus portus *Phoc.* 721
Myconus inſ. *Cyclad.* 833
Mygdonia regio 670
Myla fl. *Siciliæ* 628
Mylæ opp. *Siciliæ* 641
Mylæ inſ. *ad Cretam* 825
Myon, Myonia *Locr.* 716
Myonneſos inſ. *Aegæi* 837
Myrina *Lemni* 836
Myrmecion *Sarm.* 325
Myrrhinûs *Attic.* 746
Myrtilis Julia *Hiſp.* 51
Myrtos inſ. *ad Eubœam* 828
Myrtoum mare 828
Myſaris prom *Sarmat.* 319
Myſia, *Mœſia* 361
Myſi, *Mœſi*, pop. 361
Myſtia *Bruttior.* 588

N.

Nabæus fl *Britann.* 280
Nabalia Taciti 169
Nablis fl. *German.* 308
Nabriſſa. *Nebriſſa, Hiſp.* 60
colonia Auguſta 60
Nabus fl. *German.* 308
Naiſſus, Naiſus, *Mœſ.* 367
Namare *Norici* 342
Namnetes, Namnetæ pop. *Gall.* 126
Nannetes, iidem qui Namnetes ibid.
Nantuates pop. *Alpin.* 159
Napoca *Daciæ* 379
Napuca, eadem 379
Nar fl. *Italiæ* 475
Narbo Julia Paterna 145
Narbo Martius 144
Narbonenſis Gallia. 140
Nariſci pop. *Germ.* 308
Nariſtæ pop. idem 308
Narnia *Umbriæ citer.* 475
Naro fl. *Dalmat.* 383
Narona *Dalm.* 393
Narthacium *Theſſal.* 684
Narycii Locri *Ital.* 587
Narycia, *urbs Locri, Ital.* 587
Narycium, Narycum *Græc.* 717
Naſos, *pars Syracuſar.* 629
opp. Acarnaniæ 708
Naryx, *Locror. Græc.* 717
Naſcica Calaguris 71
Naſium *Belg.* 186
Naſus, opp. *Acarnan.* 708
Natiſo fl *Venet.* 445
Nava fl. *Belgic.* 174
Navalia *Ptolem.* 169
Navari pop. *Scyth.* 322
Naubarum *Sarmat.* 323
Naulochus *Sicilia.* 642
Naulochus *ſub Hæmo.* 856
Naupactus *Aetoliæ* 712
Nauplia *Argivorum.* 779
Nauportum opp *Pannon.* 353
Nauportus fl. ibidem
Nauſtathmus portus *Siciliæ.* 631

Naxus inſ. *Cyclad.* 834
Naxus opp. *Siciliæ* 624
Neæ, inſ. *juxta Lemnum* 837
Neæthus fl. *Ital.* 400, 590
Neapolis *Campaniæ* 536
Neapolis *Maced. adjectæ* 676
Neapolis *Sardiniæ* 616
Neapolitana crypta 537
Nebiodunum *Mœſ.* 371
Nebriſſa, *cogn.* Veneria 60
Nedinum *Illyr.* 388
Nedon fl. *Peloponneſi* 765
Neetum, Netum, *Siciliæ*, 647
Nejus mons *Itacæ* 799
Nemauſus *Gall.* 146
Nemea fluv. *Peloponneſ.* 755
Nemea opp. *Argivor.* 784
Nemeæus leo 784
Nemeſa fluv. *Belg.* 173
Nemetacum *Belg.* 243
Nemetes, Nemetæ pop. 194
Nemetes, Nemetæ *Urbs* 194
Nemetobriga *Hiſp.* 68
Nemetocenna *Belg.* 243
Nemoſſus urbs *Avernor.* 123
Nepeſinus, a *Nepete* 462
Nepet opp. *Ital.* 462
Nequinum, *Narmia* 475
Neretum *Calabriæ* 574
Nergobriga *Hiſp.* 82
Nerigos inſ. *ſeu* regio 310
Neritos mons Ithacæ 799
an inſula? 799
Neritum *Calabr.* 574
Nerium promontorium Hiſp. 67
Neronia *Venetiæ* 441
Neronis Forum Gall. 156
Nertobriga *Celtiber.* 82
Nertobriga *Bæticæ* 54
Concordia Julia 54
Nervii pop. *Belg.* 230
Nerulum, Neruli *Pl.* 580
Neruſi, Neruſii pop. 154
Neſactium, Neſactum *Hiſtriæ* 448
Neſis, Νησὶς, inſ. 608
Neſos opp. *Eubœæ* 811
Neſus fl. *Thraciæ* 677
Neſtus fluv idem, 677, 840
Neſus opp. *Acarnan.* 708
Netindava *Daciæ* 382
Netium *Apul.* 570
Netum *Siciliæ* 647
Nevirnum *Gall.* 137
Nicæa *Corſicæ* 612
Nicæa *Italiæ* 414
Nicæa Italiæ terminus 150
Nicæa, *Locridis* 717
Nicaſia inſ. *Sporad.* 838
Nice opp. *Thrac.* 858
Nicer fl. *Germ.* 290
Nicia fl. *Ital.* 421
Niconia, Niconium, *Sarmat.* 315
Nicopolis *Epiri* 698
Nicopolis *ad Hæmum* 859
Nicopolis *ad Iſtrum* 370
Nicopolis *ad Neſtum* 857
Ulpia 857
Nicotera *Bruttior.* 584
Nigella fl. *Nicia* 423
Niger Pullus *Batav.* 222
Nilus limes Africæ 34
Ningum *Hiſtriæ* 448
Ninia *Dalmat.* 394
Nioſſum *Sarmat.* 323
Niſæa, Megaræ navale 750
Niſyros inſ. *ſupra Cretam* 826
Nitiobriges pop. *Gall.* 121
Nivernum *Gall.* 137
Nivomagus *Treveror.* 202
Noæ opp. *Siciliæ* 642
Nœga *Hiſp.* 68
Ucesia 68
Nœomagus *Lexoviorum* 129
Nœomagus *Tricaſtinorum* 155
Nola *Campan.* 546
Nomadæ pop. *Sarmat.* 319
Nomæ *Siciliæ* 650
Nomaſus *Carnor.* 447
Nomentum *Sabinor.* 489
Nomentana via 489
Nonacris *Arcad.* 792
Nora *Sardiniæ* 617
Norba *Latii* 516
Norba Cæſarea *Hiſp.* 46, 48
Noreia *Carnorum* 446 ſeq
Noreia *Norici* 344
Norici pop. 340
Noricum regio 340
Noricum regnum ibid.
provincia ibid.
Mediterraneum ibid.
Ripenſe ibid.
Noricus enſis ibid.
Notus ventus, Νότος, 22
Notium, prom. *Hibern.* 281
Nova Auguſta 76
ad Novas *Mœſ.* 365
Novæ aliæ, *Mœſ.* 370
Novana *Piceni* 481
Novantæ pop Britann. 274
Novanus fl. *Piceni* 481
Novaria fl. *Transpadan.* 430
oppidum *Transpad.* 433
Novem Pagi *Etrur.* 461
Novenſes, *qui Novis ſunt* 365
Noveſium *Belg.* 210, 211
Noviodunum *Aeduorum* 136, 137
Noviodunum *Aulercor.* 131
Noviodunum *Biturigum* 137
Noviodunum *Mœſ. Inf.* 371
Noviodunum *Pannoniæ* 360
Noviodunum *Sueſſionum* 250
Noviomagus *Britann.* 263
Noviomagus *Nemetum* 195
Noviomagus *Trevirorum* 222
Noviomagus *Tricaſtinorum* 155
Noviomagus *Vadicaſſ.* 136
Noviomagus *Viviſcorum* 118
Noviomum *Sueſſion.* 350, 251
Novium *Hiſpan.* 68
Novocomum, *Comum* 430
Novum Comum, idem, 430
Novus portus Britann. 263
Nucaria fl. geminus 95
Nuceria *Apulorum* 563
Nuceria *Camellariæ* 474
Nuceria *Campaniæ* 547
Alſaterna 547
Nuceria *Ciſpadanæ Galliæ* 423
Nuithones pop. *Germ.* 303
Numana *Piceni* 477
Numantia *Hiſpan.* 77
Numeſtrani *Bruttii* 592
Numicus fl. *Latii* 503
Numicius amnis, idem 503
Numiſtro, Numeſtro, *Brutt.* 592
Nurſia *Sabinor.* 494
Nymphæa inſ. *ad Sardiniam* 618
Nymphæa, Nymphæum, *Tauric.* 324
Nymphæum *Apolloniatium* 660
Nymphæum prom. *Maced.* 673
Nymphæum *Sardiniæ* 617
Nymphæum prom. *Illyr.* 392
Nymphæus fl. *Latii* 513

O.

Oaxus fl. *Cretæ* 823
oppid. 823
Oblivionis flumen *Hiſp.* 66
Oboca fluv. *Hibern.* 281
Obringa fl. *Belg.* 171, 206
Obris fl. *Gall.* 111
Obtricenſe *falſum* oppidum 215
Obucula *Hiſpan.* 60
Obulco *Hiſp.* 61
Obulcum *cogn* Pontificienſe 61
Ocalea, Ocaleæ *Bœot.* 732
Ocellum *Luſitan.* 47
Ocelum *in Alpibus* 410
Ocilis *Hiſpan.* 86
Ocinarus fluvius *Ital.* 583
Ocra mons *Pannon.* 348
Ocriculum *Ital.* 475
Octapitarum *prom.* 272
Octavanor colonia *For. Jul.* 150
Octaviolca *Hiſp.* 69
Octodurus *in Alpib.* 158
Octogeſa *Hiſp.* 94
Odeſſus *Mœſiæ infer.* 374

Odeſſus

Odeſſus Sarmatiæ 374
Odia inſ. Sporad. 838
Odomanti pop. Macedon. 677
Odomantice regio 677
Odruſæ pop. Thrac. 860
Odryſæ iidem ibid.
Odryſia tellus ibid.
Odyſſeum prom. Siciliæ 631 f.
Odyſſus, Odeſſus 374
Oeanthia, Oeanthe, Ozol. 715
Oeaſo Hiſpan. 69
Oebaliæ turres, Tarentinæ 574
Oechalia Meſſeniæ 766
Oechalia Eubœæ 811
Oeneon Locridis 715
Oeneis tribus Attica 744
Oenoa Attica 743
Oeniadæ opp. Acarnan. 708
pop. Acarn. 708
Oenone, Aegina inſ. 806
Oenoë Lacon. 776
Oenoë Sporadum inſ. 838
Oenotrides inſulæ 610
Oenus fl. vide Aenus
Oenus Lacon. opp. 776
fluvius Lacon. ibid.
Oenuſſæ inſ. in Meſſenio ſinu 803
Oeſima Macedon. adjectæ 676
Oeſcus Mœſ. inf. 370
Oetylus Lacon. 772
Oglaſa inſ. Ital. 605, 611
Ogygio inſ. 604
Οἰκουμένη 7
Olana, Oſtium Padi 440
Olarion inſ. Gall. 160
Olarſo opp Vaſconum 69
Olbia, Galliæ Narbon. 149
Olbia Sardiniæ 614
Olbia Sarmatiæ 316
Olbienſis portus 615
Olbiopolis Sarmat. 316
Olcades pop. Hiſp. 80
Olchinium Dalmat. 391
Olcinium idem 391
Oldus fl. Gall. 106
Olearus inſ. Cyclad. 832
Olenos, Ὤλενος, Aetoliæ 711
Olenus Achajæ 758
Oliaros inſ. Argolidis 805
Oliarus inſ. Olearus. 832
Oliſipo Luſitan. 45
an ab Ulyſſe condita. ibid.
Felicilas Julia 51
Olivula portus 414
Olizon 691
Ollius fluv. Transpad. 334
Olooſſon Magneſiæ 691
Olulis, olus, Cretæ 818
Olympia Piſatis 762
Olympici ludi 762, 763
Olympium, ſub Syracuſis 630
Olympus mons Theſſal. 691
Olynthus Macedon. 673
Omphalium Epiri 696
Onæum Dalmat. 391
Oncheſmites ventus 695
Oncheſmus portus Epiri 695
Oncheſtus Bœot. 732
Oneſiæ thermæ Gall. 115
Onignathos prom. 769
Oningis, Oringis, Hiſp. 60
Onoba Aeſtuaria Hiſp. 53
Onobala fl. Siciliæ 624
Onobaliſturia Hiſp. 53
Ophitea Phocidis 725
Ophiuſa inſula 100
Ophiuſa Opp. Tyra Sarm. 314
Ophiuſſa inſ. ad Cretam 826
Opinum Corſicæ 613
Opiſana Thrac. 859
Opitergium 337, 443
Opoës, Opus. Locr. 718
Opuntii Locri 718
Opus, untis, Locridis 718
Orbes ſynecdochice plures 8
Orbis geminus 8
Europæus 8
Africanus ibid.
Heſperius 9
Pœnus 9
Perſicus ibid.
Romanus 8
Chriſtianus 9
Orbis habitabilis 718
ejus fines 8
Orbis fl. Gall. 111
Orbitanium 555
Orcades inſulæ 283
Orcelis Hiſpan. 86
Orchomenus Bœot. 733
Orchomenus Arcadiæ 791
Ordeſus, Ordeſſus, Sarmat. 317
Ordovices pop. Britann. 260, 272
Oreos, Oreus opp. Eubœæ. 811
Oreſpeda mons Hiſp. 65
Oreſta Thrac. 857
Oreſtias eadem 857
Oreſtæ, pop. Epiri 702
Oreſtis portus Bruttior. 584
Oreſtis regio Græc. 660
Oretani pop. Hiſp. 79
Oretania regio ibid.
Orethus fl. Siciliæ 639
Oretum opp. Hiſp. 79
Oria urbs Hiſpan. ibid.
Oricum, Oricus, Epiri 693
Origiacum Belg. 243
Oringis Hiſpan. 60
Oriſia Hiſp 79
Oritani pop. Hiſp. 79
Oritæ pop. Eubœæ 812
Ornithiæ venti 25, 27
Orobii pop. trans Padum 430, 431
Orobis fl. Gall. 111
Oromanſaci pop. Belg. 242
Oromarſaci pop. iidem 242
Orópus Bœot. 727
Orſo opp. Hiſp. 60
Ortona Latii 510
Ortona Frentanorum 559
Ortopula Liburn. 387
Ortygia inſ. Syracuſ. 629
Oſca Hiſpan. 95
Ubs Victrix ibid.
Ocela in Alpibus 428
Oſi pop. German. 305
Oſicerda Hiſpan. 88
Oſiſmii pop Gall. 127
Oſopum in Carnis 447
Oſſa mons Theſſal. 692
Oſſa opp. Biſaltiæ 671
Oſigerda Hiſpan. 88
Oſſigerda eadem ibid.
Oſſigi Latonium cognomine 55
Oſſigitania civitas 55
Oſſonoba Hiſp. 50, 51
Oſtaphos Thrac. 859
Oſteodes inſ. ad Sicil. 652
Oſtia colonia Latii 501
Oſtienſes ſalinæ 501
Oſtippo Hiſp. 60
Oſtra Umbria 471
Oſtudizum Thrac. 859
Oradeni pop. Britan. 275
Oteſia Ciſpadanæ 424
Othona Britann. 263
Othrys mons Græc. 693
Ottadini pop. Britan. 275
Ovilabis Noric. 341
Ovilia Norici 341
Ouporum Illyric. 388
Oxonia 268
Oxubii pop. Gall. 150
Ozolæ Locri, pop. 714

P.

Pacenſis colonia Hiſp. 50
Pacenſis colonia Forum Julii 150
Pachynum promont. 631
Pactium Calabr. 571
Pactye Thrac. 844
Pacyris fl. Sarmat. 318
Padi oſtia 440
Padinum Ital. 424
Padus fluvius 399
Paduſa oſtium Padi 440
Pæones pop. Maced. 632
Pæonia regio 632
Pæſtanus ſinus 577

Pæſtanæ roſæ 578
Pæſtum *Lucan.* 577
Pagæ *Megarenſium* 751
Pagaſæ *Pl. Magneſiæ* 690
Pagaſæus, Pagaſicus ſinus 690
Pagus, *Civitas, populus* 175
Palæa opp. *Cephaleniæ* 801
Palæopharſalus *Theſſal.* 686
Palæpharſalus eadem 686
Palæpolis *Campan.* 537
Palærus *Acarnan.* 708
Palæſte portus 695
Palantia, Pallantia 74
Palatium Reatini agri 493
Palatium, *Pallantium, Arcad.* 791
Palica *Siciliæ* 646
Palicorum fanum 646
lacus ibid.
Palinuri promontorium 579
Palirus *Acarnan.* 708
Palladia Toloſa 143
Palla *Corſicæ* 613
Pallanteum opp. *Ital.* 499
Pallantium *Arcad.* 791
Pallene *Achajæ* 756
Pallene *Arcadiæ* 794
Pallia fl. *Etrur.* 456
Pallene regio, peninſ. 672
oppidum 672
Palma *Balearis inſulæ* 102
Palmaria inſ. *Ital.* 606
Palmatæ *Pl. Mœſiæ* 375
Palumbinum Samnii 554
Pamiſus fluvius *Peloponneſi* 765
Paniſſum Mœſiæ infer. 375
Paniſus, *Pamiſus, Peloponneſi* fl. 765
Pandataria inſ. *Ital.* 607
Pandateria eadem 607
Pandoſia *Ital.* 501
Pandoſia *Epiri* 696
Pangæus mons *Thrac.* 839
Pannonia 346
Superior 347, 349
Inferior 347, 354
Panopeus, Panope, *Phoc.* 725
Panormus *Cretæ* 819
Siciliæ 638
Cherſoneſi Thrac. 846
Panormus portus *Atticæ* 443
Pantanus lacus *Apul.* 564
Pantagias fl. *Siciliæ* 626. f.
Panticapes fl. *Sarmat.* 318
Panticapæum *ad Boſpor.* 324
Pantomatrium *Cretæ* 819
Panyaſus fl. *Illyr. Græc.* 658
Panyſus fluvius *Thrac.* 859
Papirianæ foſſæ 712
Paraliſum *Daciæ* 379
Paralleli climatum 15
Parapotamii opp. *Phocidis* 726
Paraſanga Perſica 35
Paraſopii, *Aſopi fl. accolæ,* 728
Paravæi pop. *Epiri* 696
Paraxia regio *Macedon.* 673
Parentum *Hiſtriæ* 448
Parietinæ *Hiſpan.* 83
Pariſii pop. *Gall* 132
Pariſiorum caſtellum 132
civitas 132
Parma urbs *Ital.* 422
Julia Auguſta 422
Parma fl. *Ital.* 423
Parnaſſus mons *Phocid.* 723
Parnes, *êthis*, mons *Attic.* 749
Parœcopolis *Macedon.* 671
Paroliſſum *Daciæ* 379
Parópus *Siciliæ* 649
Paroræi pop. *inter Maced. & Epir.* 664, 703
Paroræa regio 664
Paros inſ. *Aegæi* 834
Paroſta *Sarmat.* 325
Parradunum *Vindelic.* 333
Parrhaſius mons *Arcad.* 788
Parrhaſis Arctos 788
Parrhaſii pop. *Arcad.* 788
Parrhaſie opp. 788
Partes orbis terrarum duæ 31
tres 31
Parthanum *Vindelic.* 333
Partheni pop. *Parthini,* 659
Parthenias fl *Eleæ* 763
Parthenicum *Siciliæ* 624
Parthenium prom. *Tauric.* 324
opp. *Tauric.* 325
Parthenius mons *Arcad.* 787
Parthenope, *Neapolis* 536
Parthenopolis *ad Pontum* 373
Parthini pop. *Illyr.* 659
Partiſcum *Daciæ* 379
Paſiris *Sarmat.* 323
Paſſaron *Epiri* 701
Paſtium *Calabr.* 571
Patavicenſium vicus *in Dacia* 382
Patavium 441
Pathyſſus fluv. *Daciæ* 375
Patræ *Achajæ* 758
olim Aroë 758
col. Aug. Aroë Patr. 758
Patruiſſa Daciæ 379
Pauca opp. *Corſicæ* 613
Pauſulæ *Piceni* 481
Pax Auguſta *Hiſp.* 49 f.
an Badajox 50
Pax Julia *Hiſpan.* 49 f.
Paxi, Paxœ, inſulæ 797
Pedani, *Pedi incolæ* 508
Pediculi pop. *Apuliæ* 568
Pedum *Latii* 508
Pegæ, Pagæ, Πηγαὶ 751
Peguntium *Illyr.* 390
Peiſo lacus *Pannon.* 350
Pelagones pop. Macedon. 662
Pelagonia regio 662
urbs ibid.
Pelaſgi pop. 449, 499
Pelaſgia, *Peloponneſus* 752
Pelaſgiotæ 680
Pelaſgiotis, *pars Theſſaliæ.* 680
Pelendones pop. *Hiſp.* 77
Pelendova *Daciæ* 379
Pelethronium *Theſſal.* 693
Pelias inſ. ad Siciliam 654
Peligni pop. *Ital.* 483
Pelinna, Pelinnæum *Theſſal.* 678
Pelios mons *Theſſal.* 692
Pella *Macedon.* 667
col. Julia Auguſta 667
Pellinæum *Theſſal.* 679
Pelliti Sardi, pop. 618
Pelôdes portus *Epiri* 697
Peloponneſus 752
Pelorus, Pelorum, prom. 622
Peloris & Pelorias *idem prom.* 622
Pelſo lacus *Pannon.* 350
Peltuinum, *in Veſtinis Ital.* 482
Peneſtæ pop. *Illyr. Græc.* 660
Peneſtia regio 660
Peneſtia *Helvet* 178
Penéus fluvius *Theſſal.* 678
Penêus fl *Peloponneſi* 759
Penninæ Alpes 412
Penninum, numen Alpinorum 412
Pennocrucium *Britann.* 271
Pentelicum marmor *Attic.* 748
Pentelicus mons 748
Pentri Samnites 550
Peparethus 835
Pergamum *Cretæ* 820
Perinthus *Thrac.* 850
Peripatus *Athen.* 739
Periſcii 16
Perniciacum *Belg.* 216, 217
Perontium Thrac. 855
Perthæbi pop. 680, 703
Perticianenſes Aquæ *Sicil.* 637
Perviciacum *Belg.* 217, 230
Peruſia *Ital.* 458
Peſſium *Daciæ* 379
Petalia opp. *EubϾ* 807
Petaliæ inſulæ 807, 813
Petelia *Bruttior.* 591
Peteniſca *Helvet.* 178
Petilia, *Petelia, Bruttior.* 591
Petiliana *Siciliæ* 648
Petobio *Pannon.* 346, 352
Petoviam, Petavio, *Petobio* 352
Petovium Daciæ 382
Petra Petræa *Sicil.* 650
Petra opp. *Mædorum Thrac.* 856

Petra Pertuſa *Umbriæ* 470
Petrenſia, *caſtra, Vindelic.* 332
Petrinæ *Sicil.* 650
Petrocorii pop. *Gall.* 121
Petrodava Daciæ 382
Peucæ pop. *ad Iſtrum* 309
Peuce mons *Sarmat.* 322
Peuce inſ. *in Iſtro.* 309, 372
Peucini pop. *Peucæ* 309, 361, 372
Peutingeriana tabula 4
Πηζαυγέτα 49 f.
Phæacia, *Corcyra* 796
Phæacum urbs 796
Phacium *Theſſal* 680
Phacuſſa inſ. *Sporad.* 838
Phæſtus *Theſſal.* 678
Phæſtus, Phæſtum *Cretæ* 823
Phalachthia *Theſſal.* 679
Phalacrum prom. *Corcyræ* 797
Phalacrine vicus *Sabin.* 493
Phalanna *Theſſal.* 683
Phalara *Theſſal.* 686
Phalarium caſtellum *Sicil.* 633
Phalaſarna *Cretæ* 816
Phalaſia prom. *Eubœæ* 812
Phalereus portus *Athen.* 741
Phaleria *Theſſaliæ* 678
Phaleſina *Thrac.* 841
Phanoteus *Phocid.* 725
Pharæ Achaicæ 758
Pharæ *Pheræ* Meſſeniæ 765
Phatia inſ. *Illyr.* 396
Pharis, *Pharæ*, *Meſſen.* 771
Pharos inſ *Brundiſina* 604
Pharſalus *Theſſal.* 685
Pharſalia, *Pharſalus* 685
Pharus caligulæ 224
Pharus inſ *Illyrica* 396
Pharycadon *Theſſal.* 679
Phaſis fl. an Europæ limes 32
Phavonæ pop. 311
Phaura inſ. *Attic.* 805
Phegia *Arcad.* 789
Pheneos *Arcad.* 792
Pheræ *Achajæ* 758
Bœot. 737
Meſſeniacæ 765
Theſſal. 682
Phia prom. 760
Phialia *Arcad.* 794
Phigalia *eadem* ibid.
Phila opp. *Maced.* 669
Philæ *Thrac.* 854
Phileatina palus ibidem
Philekia *Germ.* 309
Phileros *Maced.* 670
Philia prom. *Thrac.* 854
Philppi *Macedon. urbs* 676
coi. Julia Auguſta ibid.
Philippopolis *Thrac.* 858
Philiſtinæ foſſiones 441
Philoſophiana *Sicil.* 648
Phintonis inſula *ad Sardiniam* 618
Phlegra *Macedon.* 672
Phlegræi campi *Campaniæ* 535
ſinus 535
Phliûs, *Argolidis* 779
Phliûs, untis, *Sicyoniæ* 756
Phoce inſ. *ad Cretam.* 826
Phocicum, *ſynedrii locus* 727
Phocis regio Græc. 719
Phœnice opp. *Epiri* 696
Phœnicûs portus *Cretenſis* 817
opp. *Cret.* 817
portus *Siciliæ* 631
Phœnicuſa inſ. *ex Aeoliis* 653
Phœnix *Cretæ* 817
Phœteum, Phœtea *Acarnan* 711
Pholegandros inſ. 832
Pholoë mons *Arcad.* 789
Phorbantia inſ. *Sicil.* 655
Phragandæ pop. *Thrac.* 856
Phrateria *Daciæ* 380
Phrudis fl. *Belg.* 171
Phrygia opp. *Thrac.* 854
Phthiotis regio 684
Phylace *Theſſal.* 687
Peloponneſi 789
Meloſſidis 702
Phyle caſtellum *Atticæ* 745
Phyſca, Phyſcæ 663
Phyſcella *Macedon.* 673
Phyſcus mons Brutt. 589
Picenſii pop *Mœſ.* 361
Pecentes pop. Ital. 752
Picentia *Ital.* 548
Picentini pop. 548
Picenum *regio* 476
Picenus ager 476
ad Pictas Latii 508
Pictones pop. *Gall.* 118
Picti pop. *Britann.* 279
Pidorus *Macedon.* 674
Pieria regio *Maced.* 667
Pigrum mare *ſeptemtrion.* 311
Pimpla mons *Bœot.* 735
Pimplejus fons 735
Pincenſii pop. *Mœſ.* 361
Pincum opp. *Mœſ.* 361
Pindus mons 703
fluvius 714
Pindus opp. *Græc.* 714
Pingus, *Pincus* fl. 361
Pinna *Veſtinorum* 482
Pintia *Hiſp.* 74
Siciliæ 634
Piræeus portus 739
Pirus fl. *Achajæ* 758
Piruſtæ *Illyr.* 384
Pirum Portum 342
Piſæ *Ital.* 451
colonia Julia ibid.
Piſanus portus, emporium ibid.
Piſa, *Eleæ* 762
Piſa & Olympia vicinæ 762
Piſatis regio 762
Piſaurum opp 468
Piſaurus fluvius 468
Piſtorium, Piſtoria *Etrur.* 452
Pitane *Lacon.* 776
Pithecuſæ inſ. & Pithecuſa 607
Pitinum Umbriæ 470, 481
Pitulum Umbriæ 472
Pityuſa inſ. Argolici ſinus 805
Pityuſæ inſulæ 100
Placentia 421
Plagæ mundi 21
Plagiaria opp. *Hiſp.* 46, 48
Planaria inſ. Ital. 605
Planaſia inſ. *Gall.* 161
inſ. Italiæ 605
Planeſia inſ. *Hiſp.* 100
Platææ, Platææ, *Bœot.* 731
Platea, Platæa, Platia inſ. 826
Planis fl. *Ital.* 443
Plemmyrium promont. 631
caſtellum 631
Pleræi pop. 385
Pleſtina 485, 486
Pleumoſii pop. 232
Pleuron 710
Pliſtia 485
Plotinopolis *Thrac.* 858
Plumbaria inſula *Hiſp.* 100
Plumbaria inſ. *ad Sardiniam* 618
Pœdiculi pop. *Apul.* 568
Pœtovio, *Petovio* 352
Pogonus portus *Trœzen.* 781
Pela *Hiſtriæ* 448
Pietas Julia 448
Polaticum promontorium 448
Poli Perræ 5
Polimartium *Etrur.* 460
Politorium Latii 505
Pollentia *Balearis inſulæ* 102
Piceni 480
Liguriæ 417
Pollupice *Liguriæ* 415
Poluſca Latii 518
Polyægos inſ. *Aegæi* 831
Polyrhenium *Cretæ* 821
Pometia, Pomtia, Pontia 517
Sueſſæ 517
Pompeii opp. Campan. 537
Propœa *in Pyren.* 93
Pompelon Hiſp. 70
an Pompejopolis dicta 70
Pomponiana inſ. *Gall.* 161
Pomptinæ paludes 513
Pomptinæ paludes eædem 513

Pomptinus campus 517
Pomtinus quaſi Pometinus 517
Pons Aelii *Britann.* 273
  Aeni 343
  Alute *Daciæ* 379
  Auguſti *Daciæ* 379
  Aureoli 433
  Campanus 541
  Darii *in Iſtro* 371
  Liquentiæ, opp. 444
  Moſæ 217
  Saravi 172
  Scaldis 231
  Tagi 46
  Trajani *Danub.* 366
Pontani controverſia de Rheni oſtiis 166
ad Pontem, *Britann.* 270
  Iſis *Norici* 342
  Muri *Noric.* 344
Pontes *locus Belg.* 244 f.
  Britann. 268
Pontia opp. *colon* 606
Pontia ſeu Pontiæ inſ. *Ital.* 606
Pontia inſ. Velienſis ſinus 610
Pontificienſe municipium *Hiſp.* 61
Pontus pars Mœſiæ 376
Poneropolis *Thrac.* 857
Popilii Forum *Campani* 545
Porcifera flumen *Genuæ* 416
Porta Auguſta 74
Portæ Romanæ 500
Portus Delphini 416
  Geſſoriacus 240
  Iccius 238, 239
  Itius idem. ibid.
  Magnus *Britann.* 264
  Magnus *Hiſp.* 60
  Novus 263
  Oſtienſis 501
  Romanus 501
  Phari *Rom.* ibid.
  Auguſti ibid.
  Veneris *Liguriæ* 416
Poſidium promont *Epiri* 697
Poſidonia, *Pæſtum Ital.* 577
Poſidonium *ad fretum Siculum* 585
Potami *Attic.* 746
Potentia *Piceni* 477
  Liguriæ 417
Potidæa *Macedon.* 672
Potidania Aetol. 714
Præneſte *Latii* 508
Præſos *Cretæ* 824
Præſidium *Cornaviorum* 271
  Corſicæ 613
  Julium Scalabis, *Hiſp.* 51
  Thrac. 858
Præſteres venti 25
Prætoria Auguſta *Daciæ* 382
  Salaſſorum 412
Prætorium *Agrippinæ* 222, 223
  Britann. 274
  Latovicorum 349
Prætutii pop. *Ital.* 478
Prætutianus ager ibid.
Praſiæ *Argolici ſinus* 770
Preciani pop. *Gall.* 115
Prepeſinthus inſ. 831
Prelius lacus *Etrur.* 454
Prilis lacus, idem 454
Prille fluv. ibidem
Priſtis *Mœſ. Infer.* 370
Privernum Latii 517
Proarna *Theſſal.* 685
Probalinthus *Atticæ* 745
Prochyta, Prochyta inſ. *Ital.* 608
Procobera fl. *Ligur.* 416
Prodromi venti 25
Proërna, *Proarna* 685
Promontorium Barbarium 45
  Cuneum 45
  Lunæ 45
  Magnum 45
  Sacrum 44 f.
Pronæa fl. *Belg.* 173
Propontidis ora 849
Proni opp. *Cephaleniæ* 801
Prote inſ. *maris Jonii* 799
Proteſilai fatum 846
  delubrum ibid.
  Turris ibid.
Provincia *Galliæ Romana* 140
Pſacum promont. *Cretæ* 816
Pſamathus Pſammathûs *Lacon.* 768
Pſophis *Arcad.* 789
Pſyttalia inſ. *Saronici ſin.* 807
Pteleon *Peloponneſi* 766
Pteleleum *Theſſal.* 687
Ptychia inſ. 797
Punicum *Mœſiæ* 364 f.
  Etrur. 465
Puteoli opp. 534
Puteolanus ſinus 535
Pycnus fl. *Cretæ* 819
Pydna *Pieriæ* 668
Pylene *Aetol.* 713
Pylus ambigui generis vocabulum ὁ ἡ καὶ 762
Pylus Arcadicus 763
  Eliacus 761
  Meſſeniæ 764
  Triphyliæ 761 f. 763
Pyræi pop. *Illyr.* 385
Pyrene mons 98 f.
Pyrenæus mons idem 99
Pyrenæa Venus 97
Pyrgi opp. *Etrur.* 465
Pyrrhi Vallum, χάραξ *Lacon.* 777
Pyrrhichus *Lacon.* 777
Pythionia inſ. *Jonici M.* 798
Pythium *Theſſal.* 680
Pytho urbs, *Delphi.* 722
Pytna collis Idæ Cretici 818
Pyxûs, Πυξῦς *Lucan.* 579

Q.

Quadi pop. 309
Quadratum *Pannoniæ Superioris* 350
  Pannon, Inferioris 360
  in finibus Liburn. 388
Quadriburgium 222
Quætus fl. *Hiſtriæ* 448
Quinquerni pop. *Hiſp.* 65
Quintana, Quitiana 332
ad Quintanas *Latii* 508

R.

Raclitanum *Pannon.* 352
Ræba *Hibern.* 281 f.
Ræti, Rhæti, pop. 334
Rætia, Rhætia, regio 334
Rage *Britann.* 270
Ragondo *Pannon.* 352
Ratæ *Britann.* 270
Ratiaria *Mœſ.* 365
Ratiaſtum *Gall.* 120
Ratoſtathybius fl. *Britan.* 256
Raucus *Cretæ* 824
Raude *Hiſpan.* 75
Raudi campi *Ital.* 429
Ravenna 427
Ravius fl. *Hibern.* 281
Rauraci pop. 181
Rauraci urbis nomen ex gentili ibid.
Rauriaca colonia ibid.
Raurica colonia 181
Raurici pop. *Rauraci* ibid.
Rauricum opp. ibid.
Reate *Ital.* 429
Reatina præfectura 492
Redæ *Gall.* 143
Redenſis pagus 143
Redones pop. *Gall.* 128
Redonæ urbs 128
Redonum civitas 128
Regia *Hibern.* 281
Regiana *Hiſp.* 54
Regillum *Sabinor.* 491
Regilli plur. 491
Regillus lacus *Latii* 507
Regina opp. *Hiſp.* 54
Reginum *Vindelic.* 331
Regina caſtra ibidem
Regiones XI Italiæ 593
Regium Lepidi 423
Regium Lepidum, idem 423
Regium *ſimpliciter* ibidem

Regium *Thraciæ* 851
Regium, *Reii Gall.* 153
Regni pop *Britann.* 263
Regnum *opp. Britann.* 264
Regulbium *Britann.* 263
Reii Apollinares opp. *Gall.* 152
Rejenſium civitas 152
Remedodia *Mœſiæ* 365
Remi pop. *Rhemi, Belg.* 247
Remiſiana *Mœſ.* 368
Reſiſtos *Thrac.* 850
Reſtitutia Julia *Hiſp.* 54
Retina *ſub Miſeno* 530
Reudigni pop. *Germ.* 303
Rhabon fl. *Pannon.* 377
Rhædeſtus *Thrac.* 850
Rhætia 334
  Propria 334
  provincia 334
  Prima 334 f.
  Secunda 334 f.
Rhamnûs *Atticæ* 746
Rhedones pop. *Gall.* 128
Rhegium urbs *Bruttior.* 585
  promont Ital. 586
Rhemi pop. Belg. 247
  oppidum ibid.
Rhemorum civitas *Belg.* 248
Rhene, Rhenêa, inſ. *Aegæi* 833
Rhenus diviſus in alveos 163
Rheni curſus 163
  duo oſtia 164
  tria oſtia 163
Rheni alveus Lecca 167
  Vahalis 164
  medius 165
Rheni abactio 169
Rhenus fl. *Bononienſis* 425
Rhetico mons *Germ.* 293
Rhium fretum *Græc.* 712
Rhium prom. *ad fretum* 758
  an oppidum 758
Rhium prom. *Corſicæ* 613
Rhizana *Illyr.* 393
Rhizinium *Dalmat.* 391
Rhizon idem 391
Rhoda *Galliæ* 147
Rhoda *Hiſp.* 92
Rhodenſes *Hiſp.* 92
Rhodanus fluvius 108
Rhodani oſtia 110
Rhodanuſia *Gall.* 148
Rhode fluv. *Sarmat.* 315
Rhodope mons 839, 858
Rhoxalani pop. 320
Rhypæ, Rypæ, *Achajæ* 757
Ricciacum *Treveror.* 207
Ricina *Liguriæ* 416
Ricina *Piceni* 480
Ricti, *Ritti Pannon.* 355
Riduna inſ. *ad Gall.* 161
Rigodulum *Treveror.* 206
Rigodunum *Britann.* 273
Rigomagus *Treveror.* 206, 211
Ripa dextra, ſiniſtra 29
Ripæi montes 322
Rhipæi montes iidem 322
Riphæi montes iidem ibid.
Riſinum *Dalmat.* 390
Rithymna, Rithymnia *Cret.* 819
Ritti, Rittium *Pannon.* 355
Robodunum *German.* 309
Robogdii pop. *Hibern.* 281
Rodumna *Gall.* 140
Roma 499
  ſepticollis 499, 500
Roma terrarum dea 500
Romana arx Batavor. 223
Romanæ portæ 500
Romatiana *Mœſ.* 368
Romatinus fl. *Venet.* 444
Romeſiana *Mœſ.* 368
Romula *Liburniæ* 388
Romula *Daciæ* 379
Romula *Hiſp.* 61
Romulea opp. *Hirpinor.* 558
Romulea *colonia Hiſp.* 63
Roſchinus fluvius *Britan.* 142
Roſcianum *Bruttiorum* 590
Roſtra Antiatium navium 512
Roſtrum Nemaviæ *Vindel.* 330
Rotanus fl *Corſicæ* 612
Rotomagus *Gall.* 132, 252
Rotomagi Plur. urbs eadem 252
Rotunditas Terræ 476
rotunditatis terræ negatores 4
rotunditati quæ obſtare videntur 6
Roxalani 314
Rubico fluv. 400
Rubo fl. *Sarmat.* 313 f.
Rubra Saxa 463
Rubræ, *ſubaudi Petræ* ibid.
Rubreſus lacus *ad Narbonem* 144
Rubricatus fl. *Hiſp.* 64, 90
Rudiæ *Calabr.* 575
Rudius, *Rudienſis* 575
Rudinus, idem 575
Rueſium *Gall.* 123
Ruſiana *Triboccorum* 193
Rufræ *Campan.* 544
Rufrium *Hirpinorum* 557
Rugia inſ. *Germ.* 313
Rugii pop. *Germ.* 304
Rura fluv. *Belg.* 172
Ruſcia, Ruſcianum *Brutt.* 590
Ruſcino opp. *Gall.* 142
  fluvius 142
Ruſellæ *Etrur.* 454
Ruſidava Daciæ 379
Ruſticana *Hiſpan.* 48
Rutani *Ptol.* pop. *Gall.* 122
Ruteni, pop. *iidem* 122
Rutuba fluv. *Ligur.* 415
Rutuli pop. *Latii* 504
Rutunium *Britann.* 271
Rutupiæ portus *Britann.* 262
Rypæ *Achajæ* 757

S.

Sabaria *Pannon.* 351
Sabata Liguriæ 416
Sabate opp. *Etrur.* 461
  lacus *Etrur.* 461
Sabatinus lacus, idem. ibid.
Sabatina tribus ibid.
Sabatinca *Noric.* 344
Sabatiorum vada 415
Sabatus fluv. *Samnii* 552
Sabini pop. 486
Sabini trans Padum 438
Sabio *Rhæt.* 337
Sabis, fluv. *Belg.* 172
Sabium *Transpadanæ* 438
Sablones *Belg.* 215
Sabrina fluv. *Britann.* 256
Sacer mons *apud Rom.* 487
Sacili, Sacillis Hiſp 62
Sacris ad Padum 440
Sacra inſula, *Tiberina* 500
Sacrata *Piceni* 477
Sacriportus *Latii* 516
Sacrum promont. *Hiſp.* 45
  Hiberniæ 281
  Sarmatiæ 318
Sæpinum *Samnii* 551
Sætabis *Hiſp.* 85, 87
Sagaris fluvius *Sarm.* 315
Sagaricus ſinus 315
Sagis *oſtium Padi* 440
Sagras fl. *Bruttiorum* 587
Saguntia *Arevacarum Hiſp.* 75
Saguntus & Saguntum 85
Sala fluv. *Thuring.* 291
Sala fl. *Iſala* 287
Sala Strabonis 288, 290
Salacia *Hiſpan.* 49
  Imperatoria 49
Salamin, Salamis inſ. 806
Salapia *Apul.* 565
Salapina palus 565
Salaria *Hiſp.* 86
Salaria via *Rom.* 502
Salaſſi pop. Inalpin 412
Salnuba *Hiſp.* 59
Salenæ *Britann.* 268
Salentina regio 571
Salentini pop. 572
Salentinum promont. 573
Saletio *Nemetum* 196

Saler-

Salernum *Ital.* 548
Salia fluv. *Belg.* 173
Salica *Hiſp.* 80
Salii pop. *Gall.* 150
Salinæ *Gall.* 153
Salinæ *ad Salam* 291
Salinæ *Daciæ* 379
Saliſo *Ammiani* 196
Saliſſo *Itinerarii* 203 f.
Sallentini pop 572
Sallentia *Calabr.* 572
Sallia fluv. *Belg.* 173
Salluvii pop. *Gall.* 150
Salmantica *Hiſp.* 47
Salmona fluvius *Belg.* 173
Salmone *Piſatidis* 762
Salmone prom. *Cretæ* 818
Salmonis prom. Cret. 818
Salmydeſſus 855
Sal. fluv, *Hiſp.* 82
Saloca *Noric.* 346
Salodurum 178
Salona colonia Julia 391
Auguſta, pia 390
Salonæ, ὁ Σάλων, Salona 390
Saloniana *Dalmat.* 393
Salſulæ fons *Gall.* 143
Salſum flumen *Hiſp.* 61
Saltes Galliani Aquinates 60
Saltiga *Hiſp.* 86
Saltus Gallianus an oppidum? 424
Salva *Pannon.* 354
Saluia *Liburniæ* 388
Salvii pop. *Gall.* 150
Salurnum *Rhæt.* 337
Salyes pop. *Gall.* 150
Samaica regio *Thrac.* 860
Samara fluv. *Belg.* 171, 244
Samarobriva 171, 244
Sambroca fluv. Hiſp. 93
Same opp *Cephaleniæ* 800
Samicum *Eleæ* 760 f.
Sammonium prom. *Cret.* 818
Samnites pop. 549
Samnium regio 550
Samonium prom *Cretæ* 818
Samulocenæ 331
Samothrace inſ. 861
Samus, *Cephalenia* 800
Sanctio, *Vindelic.* 330
Sana fl Norici 346
Σανδαλιώτις, inſ. *Sardinia* 613
Sandava *Daciæ* 382
Sane *Maced.* 674
Saniſera *Balear.* inſ. 98
Sanitium *Gall.* 153
Santones, ſlantoni, pop. *Gall.* 119
Santones opp. *Gall.* 119
Santonum portus 119
Santonica urbs 119
Sapaica regio *Thrac.* 860
Sapinia tribus Rom. 428, 467
Sapis fluvius *Ital.* 467
Sacra fluvius *Belg.* 172
Saranuſca *Trever.* 207
Saravi pons 172
Saravus fluvius 172
Sarbacum *Sarmat.* 323
Sardi pop. *Sardiniæ* 614
Sardi Pelliti pop. 618
Sardica *Mæſ.* 376
Sardinia inſ. 613
Σαρδώ, *Sardinia* 613
Sardones pop. 141
Sardous, Sardinienſis 614
Sarga *Chalcidica* 674
Sargetia flumen *Dac.* 377
Sarmadium 572
Sarmatia Europæa 313
Sarmia inſ. *ad Gall.* 161
Sarmizægethuſa *Dac.* 380
Sarnus fluvius *Campan.* 537
Saronicus ſinus 743
unde dictus 743
Saronicus portus 781
Sarraſtes pop *Campan.* 538
Sarſina *Umbriæ* 469
Sarta fluv. *Gall.* 107
Sarunetes pop. *Rhæt.* 335
Saſon, Saſſon, inſ. 795
Saſſina, *Sarſina.* 469
Satarcha opp. *Sarmat.* 325
Satarchæ pop. 323, 325
Saticula Samnii 554
Saticulus Saticulanus 554
Satricula, *Saticula* 554
Satricum *Latii* 518
Saturæ palus Latii 513
Saturnia colonia *Etrur.* 455
Saturnia tellus, *Italia* 397
Saturnia urbs *Latii* 499
Savia *Hiſpan.* 77
Savia opp. *Rhæt.* 337
Saunites pop. *Samnites.* 549
Savo fluv. *Campaniæ* 527
Savo *Liguriæ* 527
Sauromatæ pop. 321
Saus fluvius, *Savus* 348
Savus fluv. 341, 348
Saxa Rubra opp. *Etrur.* 463
Saxones pop. *Germ.* 303
Saxonum inſulæ 312
Scabri portus 454
Scalabis *Hiſp.* 46, 51
Præſidium Julium 51
Scalabiſcus 46
Scalæ Hannibalis *in Pyrenæo* 93
Scaldis fluv. 171
Scaldis pons 233
Scamander fl. *Siciliæ* 638
Scandea opp. Cytheræ inſ.
Scandia inſ. 310, 311
Scandila inſ. *Ægæi* 835
Scandinavia inſ. ſeu peninſ. 310
Scandinovia *recte* 312
Scapri, portus *Etrur.* 454
Scaptia opp. *Latii* 509
Scaptia tribus 509
Scapta Hyla *Thrac.* 841
Scapteſula eadem. ibidem
Scapteſyle eadem 841
Scarabantia, Julia cognomine, *Pannon.* 351
Scardona, Scardon, Liburn. 388
Scardona inſ. an ſit 396
Scardus mons *Illyr.* 384
Scarphia, Scarphêa, *Locr.* 717
Scarpona *Belg.* 188
Scena fluv. *Hibern.* 281
Schera *Sicil.* 648
Scheria inſ. *Corcyra* 796
Schinuſſa inſ. *Sporad.* 838
Schœnitas Portus *Argol.* 781
Schœnos Aegyptia 35, 36
Schœnûs portus *Iſthmicus* 755
Sciathos inſ. *Ægæi* 835
Sciagomagus *Alpin.* 410, 411
Scintones pop. *Illyr.* 384
Scione *Maced.* 673
Sciron ventus Atticus 24
Scironia ſaxa 750
Scironides petræ 750
Sciſſum, *Ciſſum*, *Hiſp.* 94
Scodra *Illyr.* 393
Scombraria inſula *Hiſp.* 100
Scopi opp. *Mæſ.* 368
Scordiſci pop. 348, 361, 384
Scordus mons 384
Scoti, *Hiberni* 281
Scori pop. *Britann.* 279
Scotuſa *ſupra Strymonem* 676
Theſſaliæ 681
Scotuſſa *Theſſal.* 681
Strymonis 676
Scritobini pop. 311
Scritofinni pop. 311
Scultenna fluvius 421, 424
Scupi opp. *Mæſ.* 368
Scylaceum, Scylacium 588
Scylaceus ſinus 588
Scylla *ad fret. Sicul.* 622
Scyllæum prom *Argivor.* 779
Scyllæum *opp. & prom.* 584
Scyros inſ. *Ægæi* 835
Scythæ, *Sarmatæ* 319
Scythia pars Mœſiæ 376
Scythia Parva 319
Sebatum *Rhæt.* 337
Sebethus fluv. *Campan.* 536
Sebinus lacus *trans Padum* 433

Sebum

Sebum *Transpadanæ* 438
Securiſca *Mæſ.* 370
Secuſio, *Seguſio* 410
Sedetani pop. *Hiſp.* 83
Sedetania regio 83
Seduſii pop *Germ.* 306
Seduni pop. *Alpini* 158, 180
Sagalauni pop. *Gall.* 159
Segeda *Hiſp.* 83
Segedunum *Gall.* 122
Segedunum *Britann.* 275
Segeſta *Pannon.* 352
Segeſta *Siciliæ* 637
Segeſta *Tiguliorum* 416
Segeſtanorum Emporium *Sicil.* 637
Segeſterorum civitas *Gall.* 156
Segeſtica *Hiſpan.* 83
urbs *Pannoniæ* 352
inſula *Pannon.* 348, 352
Σιγγηδών, Σιγγιδών 363
Segiſa *Hiſp.* 86
Segiſama Julia *Hiſp.* 74
Segni pop *Belg.* 216, 217
Segobriga 80, 81
Segobia *Hiſp.* 75, 76
Segodunum *Germ.* 300
Segontia *Edetanor.* 84
Segontia *Arevacar.* 75
Segontiaci pop. *Britann.* 260
Segovellauni pop. *Gall.* 159
Segovia *Hiſp* 76
Seguntia *Hiſp* vide *Segontia.*
Segura fluvius *Hiſp.* 86
Segus fluv. *Germ.* 300
Seguſiani pop. *Gall.* 138
Seguſianorum Forum 140
Seguſinum municipium 410
Seguſio, Seguſium *ſub Alp.* 410
Seguſio Cottii regia 411
Seguſtero *Gall.* 156
Selaſia, Sellaſia, *Lacon.* 776
Seleucus mon. *Gall.* 157
Selgovæ pop. *Britann.* 275
Selinûs opp. *Siciliæ* 635
fluvius 635
Sellaſia opp. *Lacon.* 776
Selleis fluv. *Elidis* 760
Selletæ pop. *Thrac.* 860
Selletica regio *Thrac.* 860
Selli. Sellæ, pop. *Epiri* 704
Sellium oppid. *Luſitan.* 46
Selymbria *Thrac.* 851
Semana ſilva *Germ.* 295
Semnones pop 304
Sempronii Forum *Umbr.* 472
Sena Julia *Etrur.* 453
Sena, *Senogallia.* 469
Seneca *Cordubenſis* 55
Senogallia *Umbriæ* 469
Senones, pop. Gall. 133
Italiæ 408, 428
Senones, Senoni, urbis nomen 133
Sentica, *Sintica* regio 671
Sentinum *Umbriæ* 471
Senus fluvius *Hibern.* 280
Sepias prom. *Theſſal.* 692
Septem Aquæ *Sabin.* 493
Septem aræ opp. *Hiſp.* 46, 48
Septem Maria *Venetiæ* 440
Septempeda *Piceni* 480
Septemtrio ventus 20
Sequana fluvius 109
Sequani pop. Gall. 183
Serbinum *Pannon.* 359
Serdica Ulpia *Mæſ.* 376
Seria Fama Julia *Hiſp.* 53
Seriphus inſ. *Cyclad.* 831
Sermona, *Sulmo* 520
Sermyla *Macedon.* 673
Serpa *Hiſp.* 54
Serrapilli pop. *Pannon.* 349
Serretes pop. Pannon. 349
Servatoris Jovis portus, Σωτῆρος. 768
Serviodurum *Vindel.* 331
Servitium *Pannon.* 359
Seſſites fluvius *Alpin.* 428
Seſtinum *Umbriæ* 469
Seſtus *Helleſponti* 847
Setabis *Hiſp.* 87
Setantiorum portus 273
Setia *Hiſp.* 54
Setia *Latii* 517
Setini ibid.
Setelſis *Hiſpan.* 154
Severus mons *Sabin.* 494
Sevinus lacus *trans Padum* 438
Sevo mons *ſub Arcto* 310
Sevum opp. *Transpad.* 438
Sex Firmum Julium 59
Sexantapriſtis *Mæſ.* 370
Sexitani, *ab opp. Sex* 59
Sextantio *Gall.* 146, 147
Sexti Firmum cognomine Julium 59
Sextiæ Aquæ *Gall.* 152
Sianticum *Norici* 346
Siata inſ *Gall.* 161
Siberena, Siberina 592
Sibuzates pop. *Gall.* 115
Sicambri *in Germ.* 299
Sicambri transducti 214
Sicambri *Pannoniæ* 355
Sicania, *Sicilia* 620
Sicanus fluvius *Hiſp.* 94, 96
Sicilia inſ. 619
an ab Italia abrupta 619
Sicilia horreum Rom. reip. 621
ſuburbana provincia 619
Sicilia mediterranea 642
Siciliæ fretum 620, 622
Sicinus inſ. *Aegæi* 831
Sicoris fluvius *Hiſp.* 94
Siculi trilingues 621
Sicum *Dalmat.* 389
Sicyon *Peloponneſ.* 755
Sidetani pop. *Hiſp.* 83
Sidicini, *Teanum colentes* 543
Sidrona *Pannon.* 359
Sigambri *in Germ.* 300
Sigambri *transducti* 314
Signia *Latii* 516
Sila Bruttia, *ſilva* 593
Silarus fl. *Lucan.* 576
Silarus fl. *Togatæ Gall.* 427
Siler fluv. *Lucan.* 577
Silicis mons *Ital.* 442
Sillinæ inſulæ *Britan.* 283
Silvanectæ opp. *Gall.* 246
Silvanectenſium civitas 246
Silvanectes pop. *Gall.* 246
Silvium, Silvum *opp. Hiſtriæ* 448
Silvium *Apuliæ* 569
Silures pop. *Britan.* 272
Silures inſulæ 282
Simbruini colles *Ital.* 496
Simbruina ſtagna 496
Simoeis fl. *Siciliæ* 638
Sindus *Macedon.* 670
Singidava *Daciæ* 380
Singidunum *Mæſ.* 363
Singili opp. *Hiſp.* 60
Singulis fluvius 60
Singus *Macedon.* 674
Singiticus ſinus 673
Siniſtra occidentalia 28
Sinna *Illyric.* 394
Sinnus fl. *Ciſpadan.* 427
Sinotium *Illyr.* 394
Sinonia inſ. *Ital.* 606
Sinthus *Macedon.* 670
Sintice regio *Maced.* 671
Sinus Arabicus terminus Africæ 34
Sinueſſa *Ital.* 526
Siparuntum *Dalmat.* 394
Siphæ *Bœot.* 737
Siphnus inſ. *Cyclad.* 831
Sipontum *Apul.* 565
Sipus, Σιποῦς, *Sipontum* 565
Sirenes inſ. Σειρῆνες 609
Sirenuſæ inſ. *Ital.* 609
Siris opp. & navale *Lucan.* 581
Siris fl. *Lucan.* 400
Sirmio peninſula 436
Sirmium *Pannon.* 356
Sirpi opp. *Pannon.* 354
Siſapo *opp. Hiſp.* 54
Siſapona idem opp. 54
Siſcia Pannon. 352
Sithonia regio *Maced.* 673
Sitones pop. *Germ.* 311
Smila *Maced.* 672

Sola-

Solanus ventus 22, 27
Soletum *Calabr.* 572
Solimnia inſ. *Aegæi* 837
Solis boves 642
Soilinienſium civitas 153
Solois fl. *Sicil.* Σολόεις, 639
Solonius campus *Latii* 507
Solona *Ciſpadanæ* 426
Solva *Norici* 345
Solvenſe Flavium 345
Soluntum *Siciliæ* 639
Solûs, Σολȣ̃ς *Siciliæ* 639
Somena fl. *Belg. Samara* 172
Sontius fl. Carnorum 401, 445
ejus Pons 446
Sora *Latii* 521
Soracte mons *Etrur.* 461, 462
Soſſius fluv. *Sicil.* 634
Soſthenis *Theſſal.* 679
Sparata *Mœſ.* 376
Sparta, *Lacedæmon.* 772
Spartarius campus Hiſp. 87
Sperchia opp. *Theſſal.* 686, 687
Sperchius fluv. *Theſ.* 686, 687
Sphacteria inſ. *Peloponn.* 803
Sphagia inſ. eadem 803
Spelunca villa 523
Speluncæ *Apuliæ* 568
Spina *Ital.* 440
Spinæ *Britann.* 265
Spineticum Padi oſtium 440
Spoletinum *Hiſpan.* 54
Spoletium *Ital.* 474
Sporades inſulæ 837
Stabiæ *Campan.* 539
Stadium, *menſura*, 36
Stagirus *Maced.* 674
Stailucus *Pannon.* 350
Statielli pop. *Ligur.* 418
Statiellates, iidem, 418
Statiellæ Aquæ ibidem
Statio Miltopæ *Calabri* 572
Statonia *Etruriæ* 456
Statonienſis lacus 456
ad Statuas *Pannon.* 354
coloſſas 355
Statuentum *Hirpinor*, 556
Stellatis Campus *Campan.* 541
Stenacum *Norici* 341
Stentoris portus *Thrac.* 843
Steria *Atticæ* 746
Stiris *Phocidis* 727
Stlupi *Liburn.* 388
Stlupini pop. 384
Stobi opp. *Macedon.* 662
Stœchades inſulæ *Gall.* 161
Stœni pop. *Rhæt.* 335
Stoni iidem 335, 437
Stonos *caput Euganeorum* 438
Stratos *Acarnan.* 707
Stridon *Pannon.* 359
Strongyle inſ. 653
Strophades inſulæ 802
Stryma *Thrac.* 842
Strymon fl. *Maced.* 675
Stubera *Macedon.* 664
Stymbarum 664
Styberra, *Stubera* 664
Stympha mons ad Epirum & Macedoniam 664, 702
Stymphæi pop. 664
Stymphæa, Stymphæis regio 664
Stymphalia, Stymphalis falſa 664
Stymphalides aves 787
Stymphalus *Arcad.* 787
Stymphalis lacus 787
Styra opp. Eubœæ 809
Suana *Etrur.* 456
Suardones pop. *Germ.* 303
Suaſa *Umbriæ* 471
Subalpina Italia 406
Subdinnum *Gall.* 131
Sublacenſis villa 496
Sublaqueum *Ital.* 496
Sublavio *Rhæt.* 337
Submontorium *Vindel.* 333
Submuranum *Lucan.* 580
Subromula *Hirpinor.* 558
Subſolanus ventus 22
Subveſperus ventus 27
Subur opp. *Hiſp.* 90
colonia Julia Paterna 90
Succoſa *Etrur.* 456
Sucidava *Mœſiæ* 371
Sucro opp. *Hiſpan.* 85
Sucro fluvius 83, 85
Sudertum *Etrur.* 456
Sudernum, *Sudertum*, 456
Sudeti montes *Germ.* 294
Sueconi pop. *Belg.* 232
Suditi montes *Germ.* 294
Suel, opp. *Hiſp.* 59
Sueſſa Aurunca 544
col. Julia Felix 544
Sueſſa Pometia 517
Sueſſiones pop. *Gall.* 249
Sueſſitani pop. *Hiſp.* 90
Sueſſones & Sueſſanæ opp. 250
Sueſſones pop. *Gall.* 249
Sueſſonum Auguſta 250
Sueſſula *Campan.* 545
Suetri pop. *Gall. Alpin.* 153
Suevi Cæſaris Catti 301
Suevi pop. *Germ.* 304
Suevicum mare 310
Suevus fluvius *Germ.* 291
Sugambri pop. *Sicambri* 301
Suillum *Umbriæ* 471
Suindinum Gall. 131
Suiones pop. *ſeptemtrion.* 311
Sulchi urbs *Sardiniæ.* 616
Sulci, urbs eadem, 615
Sulga, Sulgas, fl *Gall.* 110, 155
Sulloniacis *Britann.* 268
Sulmo *Pelignorum.* 483
Volſcorum. 520
Summontorium *Vindelit.* 333
ad Summum Lacum *Larium.* 339
Summuranum *Lucan.* 580
Summum Penninum 412
Sunici pop. *Belg.* 217
Sunium oppidum *Attic.* 742
promontor. 742
Supernas ventus 27
Super Equum, colonia *Pelign.* 483
Superequani, coloni 483
Supernates *Ital.* 403
Superum mare 402, 403
Sura fluvius Germ. 172
Surrentum *Campan.* 539
Sutrini *incolæ Sutrii.* 461
Sutrium *Etrur.* 461
colonia Julia 461
Sybaris fl. *Lucan.* 400, 581
oppidum 581
Sybota inſulæ *Epiri* 698, 797
Sybota portus *Epiri* 698
Sycurium *Theſſal.* 692
Sylina inſula *Britann.* 283
Symæthus fl. *Sicil.* 626, 644
oppid. 644
Symbolorum portus *Sarmat.* 324
Symplegades inſulæ *Ponti* 862
Syra, Syros, Syria inſ. 834
Syracella *Thrac.* 858
Syracuſæ *Sicil.* 628
Syracuſani fontes 630
Syros inſ. *Aegæi* 834
Syſcia, *Siſcia Pannon.* 553

T.

Tabana *Tauricæ* 323
Taberna ad Rhenum 196
Triboccorum 196
Tres 197
Tabernæ riguæ 203
Tablæ *Batavor.* 222, 225
Tabuda fl. *Belg.* 172
Tabulæ Agathodæmonis 4
Tabula geographica Auguſtodunenſis 3
Auguſtana 4
Theodoſiana 4
Peutingeriana 4
Tabularum Geograph. primus auctor 3
Taburnus mons 554
Tacina 589
Tader fluvius 80, 87

Tæna-

INDEX GEOGRAPHICUS.

Tænarium, *Tænarum* 767
Tænarum promont. *Lacon.* 767
oppidum 767
Tænari porta inferorum 767 f.
Tagus fluvius Hiſp. 43
aurifer 43
Tagi pons 46
Talabrica 45
Talaria *Sicil.* 646
Taliata *Mœſ.* 365
Tamara *Britann.* 266
Tamara, Tamarus fl. 256, 266
Tameſis Tameſa, fluv. 256
Tamyraca *Sarmat.* 318
Tanager fluv *Lucan.* 577
Tanagra *Bœot.* 730
Tanais fluv. terminus Europæ 32
Tanaitæ pop. *Scyth.* 321
Tanarus amnis *Ligur.* 417
Tanatis inſ. *Britann.* 282
Tanetos inſ. eadem 282
Tanetum Ciſpadanæ 423
Tannetum idem ibid.
Taphiaſſus *Aetol.* 713
Taphii pop. *Teleboæ* 798
Taphiorum inſulæ 798
Taphræ iſthmus Tauric. 323
oppid. 323
Taphrus, idem oppidum 323
Tapſus peninſ. *Siciliæ* 628
oppid. *Sicil.* 628
Tarachia inſ. Jonici M. 798
Τάρας *Tarentum* 574
Taraſco Gall. 147, 151
Tarba *Cretæ* 817
Tarbellæ Aquæ *Gall.* 106
Tarbelli pop. *Gall* 115
quatuorſignani 115
Tarentum colonia Lacedæmoniorum 574
Tarentum urbs 574
Targines fl. *Bruttior.* 589
Ternanto *Norici* 344
Tarmis fl. *Gall.* 105
Tarona *Sarmat.* 325
Tarpejus mons Rom. 500
Tarquinii opp. *Etrur.* 460
Tarracina Latii 515
Tarraco *Hiſp.* 89
col. Julia Victrix 90
Tarraconenſis provincia 63
Tarraconnenſis provinciæ conventus juridici 65
Tarræ *Sardiniæ* 616
Tarraga *Hiſp.* 73
Tarſatica *Illyric.* 387
Tartarus fluv. *Ital.* 401, 441
Tarteſſis regio *Hiſp.* 56
Tarteſſus opp. *Hiſp.* 56
Tarvanna, Tarvenna 241
Tarveſede, Tarveſſedum *Rhæt.* 338
Tarviſium *Venet.* 443
Tarus fluv. *Ciſpadan.* 421
Taruſates pop *Gall.* 115
Taulantii opp. *Illyr.* 661
Taum æſtuarium 275
Taurania *Hirpinor.* 556
Taunus mons *Germ.* 393
Tauraſia *Hirpinor.* 556
Tauraſini campi 556
Tauraſium opp. 556
Taurentus portus 149
Tauri pop. *Scyth.* 323
Taurici pop. *Scyth.* 323
Taurianum *Bruttior.* 584
Taurica cherſoneſus 323
abſolute 323
Taurinates campi 410
Taurini pop. 409
Taurinorum Auguſta 409
Tauris inſ. *Illyr.* 396
Tauroentum Bruttior. 584
Taurois portus *Gall.* 149
Tauromenium *Sicil.* 624
Taurominium, idem, 624
Tauroſcythæ pop. 323
Taurunum Pannon. 355
Tavus fluvius *Britann.* 257, 275
Taus fluvius idem 275
Taxandri pop. *Belg.* 233
Taxgætium *Rhæt.* 339
Taygetus mons *Arcad.* 777
Tazus *Sarmat.* 325
Teanum Sidicinum 543
Teanum Apulum 562
Teari Julienſes *Hiſp.* 89
Teate *Marrucinorum* 483
Tecelia *German.* 299
Tecmon *Epiri* 701
Tectoſages pop. *Gall.* 141
Tedanius fluv. *Liburn.* 387
Tediaſtum *Liburn.* 388
Teganuſa inſ. *Lacon.* 803
Tegea *Arcad.* 789
Tegea *Cretæ* 824
Tegianenſes 547
Tegianum ſuſpectum 547
Teglicium *Mœſiæ* 370 f.
Tegra & Tegræ *Pl. Mæſ.* 370
Telamon *Etrur.* 455
Teleboæ, Teleboides inſulæ 798
Telebois regio 798
Teleboi, Teleboæ pop. 609
Teleſia Samnium 552
Telium *Alpin.* 439
Tellena *Latii* 505
Tellina vallis 439
Telo Martius *Gall.* 149
Telos inſ *Aegæi* 826
Temenium *Argolid.* 778
Temeſa *Bruttior.* 583
Tempe *Theſſalica* 688
Sicula, Heloria 631
Temperies corporis ex ſitu loci 30
Tempſa, *Temeſa,* 583
Temſa, eadem 583
Tempyra *Thrac.* 857
Tenchteri pop. *Germ.* 299
Tencteri pop. ibid.
Tenea *pagus Corinth.* 794
Teneatæ, *incolæ Teneæ* 794
Tenebrium promont.
Tenos inſ. Aegæi 830
Tergeſte *Carnicor.* 446
Tergeſtum, idem 446
Tergeſtinus ſinus 446
Terina *Bruttior.* 583
Terinæus ſinus 583
Terioli, arx, opp. 338
Termantia *Hiſp.* 76
Termantini 76
Termes *Hiſpan.* 76
Termeſtini, *inde dicti,* 76
Termiſus, *Termes* 76
Termus fl. *Sardiniæ* 618
Ternobus *Mœſ.* 377
Terpillus *Macedon.* 670
Terræ figura qualis 4
Terræ figura opinione vulgi 5
Terracina *Latii* 515
Tervanna *Belg.* 241
Tervel *Hiſpan.* 86
Tervium flumen 478
Teſana caſtellum *Rhæt.* 337
Tethronium *Phocid.* 725
Tetis fl. *Pyrenæi* 111
Tetranaulochus *Thrac.* 856
Tetrapolis Attica 747
Dorica 714
Tetricus mons *Sabin.* 494
Teucera *Belgic.* 244
Teuriſci pop. *Daciæ* 378
Teurnia *Norici* 344
Teuthrona *Lacon.* 768, 777
Teutoburgienſis ſaltus 300
Teutoburgium 300, 355
Teutones pop. 286
Thalamæ *Lacon.* 775, 776
Thapſus peninſ. *Sicil.* 628
opp. *Siciliæ* 628
Thaſium marmor 860
vinum ibid.
Thaſſus eadem quæ Thaſus
Thaſus Cereris litus 860
Thaſus inſ *Thrac.* ibid.
Thaumacida opp. 685
Thaumaci opp. 685
Theana *Hiſpan.* 88
Thebæ *Bœotiæ* 730
Phthiotidis 686

The-

Theganuſa inſ. 803
Thelphuſa, Thelphusſa 785, 786
Thenæ *Cretæ* 824
Theodonis villa 188
Theodoſia *Taurica* 324
Thera inſ. *Cretici maris* 827
Theramnæ *Lacon.* 774
Therapnæ, eædem. 774
Theraſia inſ. *Cretici M.* 827
Therma opp. Theſſalonicæ 670
Thermæ Himeræ 634
Thermæ *Siculæ* 634
Thermaicus ſinus *Maced.* 672
Thermæus ſinus. 672
Thermidava *Illyr.* 394
Thermiſſa inſ. *Hiera* 652
Thermopylæ 718
Thermum *Aetoliæ* 711
Theſpiæ, Theſpia, *Bœot.* 737
Theſprotia regio 696
Theſproti pop. *Epiri* 697
Theſſalia regio 677
Propria Θεσσαλιῶτις ibid.
Theſſaliotis regio 677
Theſſalonica 669
Theſtia *Aetoliæ* 714
Theudoſia *Taurica* 324
Theudurum Belg. 215
Thinias prom. *Thraciæ* 855
Thisbe *Bœot.* 737
Thiſoa, Thiſſoa, *Arcad.* 791
Thoricos δῆμος *Attica* 746
Thracia, regio. 838
Thraciæ mediterranea 856
Thrambus *Macedon.* 673
Thraſcias ventus 23
Thriaſius campus *Attic.* 742
Thronium *Locr Epicnem.* 717
Thryon *Meſſeniæ* 766
Thule inſula 284
Thuria *Meſſeniæ* 766
Thuriatæ *incolæ* 766
Thurii opp. *Lucan Ital.* 581
Thurium *Acarnan* 707
Italiæ, *Thurii* 581
Thurium *Lacon.* 774
Thyamis prom. *Epiri* 697
fluvius 697
Thyle inſula, *Thule.* 284
Thynias litus Ponti 855
Thyrcum *Acarnan.* 707
Thyrides inſulæ *ſinus Meſſen.* 803
Thyrſus fl. *Sardiniæ* 618
Thyſſus, Thyſus *Maced.* 674
Tariulia *Hiſpan.* 809
Tiaſum *Daciæ* 382
Tiberia colonia Auguſta 331
Tiberiacum *Belg.* 213
Tiberii Forum *Helvet.* 179
Tiberis fluv. 399
quos amnes recipiat 399
Tibeſcus fluvius 377
Tibiſcus, fluvius idem 377
Tibur opp. 508
Tiburs, *tis. gentile à Tibur* 509
Tiburnia *non ſunt regina caſtra* 331
Ticer fluvius *Hiſp.* 92
Tichis fl. *Hiſp.* 92, 111
Tichium *Aetol.* 714
Ticinum opp. *trans Pad.* 433
flumen 433
Tidon fl. Cispadan. 421
Tifata mons *Campan.* 542
Tifatini Jovis fanum 543
Tifernum *Tiberinum* 472
Samnii 550
Tifernus mons 550
Tigulia *Ligur.* 416
Tiguliorum Segeſta 416
Tigurinus pagus 175, 179
Tilaventus fl. *Venet.* 444
Tilium *Sardiniæ* 617
Tilox *Corſicæ* 613
Tilphoſſa fons *Bœot.* 733
Tilphuſa fons idem 733
Tilphuſium *Bœot.* 733
Tiluri Pons *Illyr.* 390
Timachi pop. 361, 362
Timachus fl. *Mœſ.* 362, 368
Timacus fl. idem 362, 368
Timacum majus 368
minus 368
Timanus fl. & fons 402
Timethus fl. *Sicil.* 641
Timporum *Thrac.* 857
Tina fluvius *Britan.* 257
Tingentera *Hiſp.* 57, 58
Tingitera, *eadem.* 57
Tingi Cetraria 57, 58
Tinia fl. *Umbriæ* 474
Tinnetio vicus *Rhæt.* 338
Tinnocellum *Britann.* 273
Tiquadra inſ. *Hiſp.* 103
Tirida *Thrac.* 841
Tiriſtaſis *Thrac.* 848
Tiryus, *this,* *Argol.* 784
Tiſobis fl. *Britan.* 257
Tiſſa *Siciliæ* 643
Titareſus fl *Theſſ.* 691
Tithorea *Phoc.* 723, 726
Tithronium, Tithrone 725
Titienſis vicus 469
Titius fl. *Illyr.* 383, 387
Titulcia *Hiſp.* 78
Tityrus mons *Cretæ* 815
Tobius fluvius *Britann.* 256 f.
Togata Gallia 103, 406
Togata Gallia Propria 406
Togiſonus fl. *Venet.* 441
Toiſobis fluvius *Britann.* 257
Tolenus fl. *Sabin.* 492
Tolerium *Latii* 510
Toletum *Hiſp.* 78
Tollapis inſ. *Britann.* 282
Tollentinum *Piceni* 480
Toloſades pop. *Gall.* 143
Toloſa 143
Toloſanum aurum, *pros.* 144
Tolpiacum *Belg.* 211
Tomarus mons centum fontium. 701
Tomi opp. *Mœſ. ad Pontum* 373
Tomis, *idis urbs eadem* 373
Tomitæ *incolæ* 373
Tonzos *Thrac.* 859
Tonzu *Thrac.* 855
Topiris *Thrac.* 676, 840
Topirus, eadem. 840
Torocca *Sarmat.* 323
Toronæus ſinus 673
Toronaicus ſinus 673
Torone *Macedon.* 673
Tovola fl *Corſicæ* 613 pr.
Totonis villa 188
Toxandri pop *Belg.* 228, 233
Toxandria regio 233
Tracana *Sarmat.* 323
Trachin opp. 684
Trachinia regio 684
Trachinii pop. 685
Traducta *Julia*, *Hiſp.* 58
Traeis *entis*, Τράεις, fl. 590
Tragurium *Dalmat.* 389
Traja capita *Hiſp.* 89
Trajana colonia *Belg.* 214
Trajani Forum *Sardiniæ* 617
Trajanopolis 858
Trajanus Hiſp. Italicenſis 53
Trajanus portus *Ital.* 464
Trajectus *Britann.* 268
Trajectus *Moſæ* 217
Trajectus *Rheni* 322
Trajectus *in Græciam ex Italia* 571, 572
Tranſacincum 355
Tranſcudani pop. *Luſit.* 47
Transpadana regio 428
Transpadana Italia 428
Transviſtulana regio 309
Trapezûs *Arcadiæ* 721
Teaſimenus lacus 458
Treba *Aequorum Ital.* 496
Auguſta 496
Trebia fluvius *Cispad.* 421
Placentinus ibid.
Trebia, Trebbia *Campan.* 546
Trebia *Umbriæ* 474
Trebula *Sabinor.* 494, 546
Mutuſca 493
Suffenas 493

Treja *municip.* 480
Trerus fl. *Latii* 520
Tres Aræ *Hiſp.* 68
Tres Tabernæ 519
Treva *Germ.* 303
Treventum, Triventum 551
Treveri pop. Belg. 200
Treviri, iidem. 200
Treviri, urbs 202
Treviri an etiam ad Rhenum 201
Triadizza *Mæſ.* 376
Triballi pop. *Mæſ.* 362
Tribianus collis *Sabin.* 546
Tribocci, Triboci, Tribochi pop. 188
Tiboccorum nomen unde 190
Tribula *Sabinor.* 546
Tribulium *Dalmat* 392
Tribunci, *caſtell. Belg.* 196
Tricala *Sicil.* 648
Tricaſſes, Tricaſſii pop. 134
Tricaſſes, urbis nomen. 134
Tricaſtini pop. *Gall.* 155
Tricca *Theſſal.* 678
Triceſimæ Colonia Trajana 215
ad Triceſimum *in Carnis* 447
Trichonium *Aetol.* 711
Tricorii pop. *Gall.* 157
Tricornium *Mæſ.* 363
Tricorythus *Attic.* 746
Tridentini pop. 336
Tridentum 336
Trifanum *Latii extr.* 526
Trigemina porta Romæ 500
Trigiſanum *Norici* 342
Trimanium *Mæſiæ* 370
Trimontium *Thrac.* 857
Selgovarum Britan. 275
Trinabus *Mæſ.* 377
Trinacia *Sicilia* 620
Trinacria Sicilia 620
Trinaſus caſtell. *Lacon.* 768
Trinium flumen 551, 560
Trinobantes pop. *Britann.* 260
Triocala *Sicil.* 648
Triocla *Sicil.* 648
Triphylia regio 761
Tripolis *Arcadiæ* 791
Tripolis *Laconica* 775
Tripolis *Perrœbiæ* 681
Tripolis *Theſſaliæ* 681
Tripolis regio 681
Tripontium *Britann.* 270
Triquetra *Sicilia* 620
Triſanto fl. *Britann.* 256
Triſmis *Mæſiæ* 371
Triſtolus, Τρίστολος *Mæſ.* 671
Triſſum *Daciæ* 379
Tritea *Phocid.* 726
Tritium *Hiſpan.* 69
Metallum 69
Triventium, *Treventium* 551
Triventum, idem, *Samnii.* 551
Trivicum *Hirpinor.* 557
Triumphalis porta Romæ 500
Triumpilini pop. *Transpadan.* 437
Triumvirorum inſula 425
Trœzen *Argolidis* 779
Trœzenis, *idis*, regio ibid.
Trogolodytæ *Mæſiæ* 362
Tronum *Dalmat.* 390
Tropæa Auguſti *ſub Alpibus* 414
Tropæa Pompeii 93
ad Tropæa *Bruttior.* 584
Tropæum Aemilianum 148
Troſmis *Mæſ.* 371
Troſſulum *Etrur.* 458
Troſſuli equites unde 458
Truentinum Caſtrum 478
Truentus fl. *Piceni* 478
Truentum opp. *Piceni* 478
Tryphalia regio Peloponneſi 760
Tubantes pop. *Germ.* 299
Tubucci opp. *Luſitan.* 46
Tucci opp. *Hiſp.* 53
Tucci aliud, cogn. Auguſta Gemella 61
Tude, *Tyde*, Hiſp. 67
Tuder *Umbr. citer.* 474
Tudertes, *Tuderis incolæ* 474
Tuerobis fl. *Britann.* 272
Tuficum *Umbr. citer.* 472
Tugenus pagus 176, 180
Tugia *Hiſpan.* 80
Tugienſis ſaltus 64, 80
Tulingi pop. 181
Tullum *Leucorum* 186
Tungri, *Eburones* pop. 216
Tungri opp. *Belg.* 217, 233
Tungrorum fons 217
Tunnum *Britann.* 273
Turba opp. *Aquitan.* 115
Turba *Hiſpan.* 86
Turbula *Hiſp.* 86
Turcilingi pop. 304
Turdetania 52
Turdetani pop. Hiſp. 43
Turdetanorum urbs in Edetanis 86
Turduli pop. *Hiſp.* 52
Turiaſo *Hiſp.* 72, 73, 78
Turones, Turoni pop. *Gall.* 129
Turoni, urbs *Turonorum* 129
ad Turres *Sardin.* 617
Turres Julianæ *Apul.* 568
Aurelianæ 568
Turris Cæſaris *Apul. Peuc.* 568
Turris Libyſonis *Sardin.* 617
Turris octogona ventorum 22
Turrus fl. *Venet. f. Carn.* 445
Turuntus fl. *Sarmat.* 314
Tuſcia *regio, Etruria.* 449
Tuſci pop. *Etruſci.* 449
Tuſci villa Plinii 457
Tuſculum *Latii* 507
Tuſculanum Ciceronis 507
Tuſculanum *ad Benacum* 438
Tutelæ Ara *Corſicæ* 613
Tutela *Hiſp.* 73
Tutia *Hiſp.* 83
Tutatio, Tutaſtio, *Norici* 344
Tybris, *Tiberis*, fl. 502
Tyde opp. Hiſp. 67
Tymphæi pop. *Græc.* 664, 702
Tympha mons 702
Tymphaicæ boves 664
Tyndaris, Tyndarium *Siciliæ* 641
Typhones venti 25
Tyra, Tyras, fl. *Sarmat.* 314
oppid Sarmat. 314
Tyragetæ pop. *Sarmat.* 315
Tyrictaca *Sarmat.* 325
Tyritæ pop. 315
Tyrigetæ pop. *Sarmat.* 315
Tyriſſa *Macedon.* 665
Tyrrheni pop. 449

V.

Vacca fluvius *Luſitan.* 45
Vaccæi pop. *Hiſp.* 74
Vacontium *Pannon.* 358
Vacua fluvius *Luſitan.* 44
Vacus fl. *Luſitan.* 44
Vada *Batavorum* 221
Vada Sabatia 416
Vada Volaterrana 452
Vadicaſſes pop. 136, 249
Vadicaſſii iidem ibid.
Vadimonis lacus 459
Vagedruſa fl. *Siciliæ* 632
Vagienni pop. *Etrur.* 409
Vahalis fluvius 164
Vala Thrac. 859
Valcum *Pannon.* 359
Valdaſus fl. *Pannon.* 348
Valentia *Bruttiorum* 584
Valentia *Calabriæ* 571
Valentia *Gall.* 159
Valentia *Hiſpan.* 85
Valentia *Sardiniæ* 617
Valentianæ *Belg.* 232
Valeria *Celtiberorum* 83
an & Sardiniæ 617
Valeria via Italiæ 600
Siciliæ 651
Valetium Calabriæ 571 ſeq.
Vallata *Hiſpan.* 69
Vallatum *Vindelic.* 333
Vangiones pop. *Belg.* 198
Vangiones urbs 198
Vannia Transpadanæ 438
Vapincum *Gall.* 358

Varar æſtuarium *Britan.* 278
Vardæi, Vardei, pop. *Dalmat.* 384
Varduli pop. *Hiſp.* 69
Varia *Aequitulor.* 496
Varia Apula 576
Variana *Mæſ. infer.* 369 f.
Variana *Pannon.* 359
Varini pop Germ. 304
Varis *Britann.* 272
Variſti, *Nariſci* 308
Varvaria *Liburn.* 388
Varvarini 388
Varus fl. Galliæ finis 110, 399 f.
Vaſates, Vaſatæ pop. *Gall.* 117
oppidum 117
Vaſatium civitas 117
Vaſcones pop *Hiſp.* 68, 69, 73
Vaſconia Gallica 124
Vaſio opp. *Gall.* 156
Vaticanus campus 500
collis 500
Vatrenus fl. *Ciſpadanæ* 427
Ubii pop. *ad Rhenum* 207
transducti 207
Ubiorum ara 208, 209
Ubiorum oppidum 208
Ucecia, Ucetia Gall. 147
Ucubis opp. *Hiſp.* 61
Udina 447
Vecta, Vectis inſ. *Britann.* 282
Vechtus fl. *Germ.* 288
Vecturiones pop. 279
Vediantii pop. *Alpin.* 409
Vedinum, *Udina* 447
Vedra fl. *Britann.* 257
Vegium *Liburn.* 387
Veii urbs *Etrur.* 462
Vejentes, Vejentani ibid.
Velavi *ſeu* Vellavi pop. Gall. 123
Velauni; *ipſi Velavi* 123
Veldidena Rhæt. 337
Veleja *Ciſpadanæ* 421
Velejates, *ejus incolæ* 421
Velia *Lucaniæ* 578
Velinus portus 578
Velinus lacus *Sabinor.* 492
fluvius 492
Veliocaſſes pop. Gall. 252
Velitræ opp. *Latii* 516
Vellabori pop. 281
Vellanis *Mæſ.* 369
Vellava urbs *Gall.* 123
Vellavi pop. *Velauni* 123
Vellavorum civitas. 123
Vellaunodunum Gall. 134
Vellica Hiſpan. 69
Vellocaſſes pop. *Veliocaſſes* 252
Veluca *Hiſp.* 77
Vemania *Vindelic.* 329
Venafrum 544
Venafranum oleum 545
Venaria inſ. Italiæ 606
Vendemis 369
Venedi pop. 309
Venedicus ſinus 310
Vendo *Liburn.* 386
Vendobona 349
Veneli, *Unelli*, pop. *Gall.* 128
Veneria *cognomen* Nebriſſæ 60
Veneris portus ad Pyrenæum 97
Veneris portus *Gall.* 142
Veneris portus *Liguriæ* 416
Veneti pop. *Galliæ* 126
Veneti pop. *Ital.* 439
eorum fines 439
Venetia regio *Ital.* 439
Veneticæ inſulæ *Gall.* 161
Venetus lacus 181
Vennicnii pop. *Hibern.* 281
Vennones pop. *Rhæt.* 335
Vennonetes pop. 335
Venta *Belgarum Britann.* 264
Venta *Icenorum* 269
Venti quatuor principales 21
Cardinales ibid.
Octo a pleriſque adſerti ibid.
Duodecim 23
Ventorum nomina 22
diverſæ interpretationes 22, 23
Venus Pyrenæa 97
Venuſia 567
Vepitenum *Rhæt.* 337
Verbanus lacus 429
Veragri pop. *Alpin.* 158, 180
Verbinum Gall. 247
Vercellæ 428
Verêtum Calabr. 573
Vergæ *Bruttior.* 593
Vergellus fl. *Apul.* 567
Vergentum Julii Genius 54
Vergilia *Hiſp.* 86
Vergium *Hiſp.* 90, 96
Vernemetum *Britan.* 270
Verolamium *Britann.* 268
Veromandui pop. *Gall.* 246
Veromanduorum Auguſta 246
Verometum Britann. 270
Verona 435
an Rhætorum 336
Veronius fl *Gall.* 107
Verramus fl. *Venet.* 444
Verrugo *Volſcorum* 519
Verteris *Britann.* 273
Vertices Terræ 5
Verulæ *Latii* 511
Verulani *incolæ Verularum* 511
Verulamium *Britann.* 268
Vesbius mons, *Veſuvius* 538
Veſcia Latii 526
Veſcitania regio *Hiſp.* 95
Veſdiantii pop. *Gall. Alp.* 153
Veſentium *Etrur.* 457
Veſeris fluvius *Campan.* 546
oppidum ibid.
Veſevus mons, *Veſuvius* 538
Veſidia fl. *Etrur.* 450
Veſontio *Gall.* 183
Veſtini pop. *Ital.* 481
Veſujus mons, *Veſuvius.* 538
Veſunna *Gall.* 121
Veſuvius mons 538
Vetera *Belg.* 214
Vetona *Umbr. Ciſapenn.* 473
Vetoniana *Vindelic.* 331
Noric. 344
Vettona *Umbr. Ciſapennin.* 473
Vettones pop. *Hiſp.* 43
Vettonia regio. ibidem
Vetulonia *Etrur.* 453
Vetulonii Plur. urbs eadem ibid.
Vetuſanum *Pannon.* 355
Vetuſſalina *Pannon.* 355
Vexala æſtuarium *Britann.* 264
Vexalla æſtuarium idem 265
Ufens fluvius *Latii* 514
Uffugum *Brutt.* 593
Ugernum 147
Ugia opp. *Hiſp.* 60
Via Egnatia *per Macedon.* 677
Viæ publicæ milliariis ſignis diſtinctæ 37
Viæ per Italiam 595
Via Aemilia duplex 597
Appia 595
Ardeatina 602
Aurelia 597
Campana 601
Caſſia 598
Claudia 598
Clodia 598
Flaminia 596
Labicana 602
Latina 601
Laurentina 602
Nomentana 601
Oſtienſis 602
Poſtumia 599
Præneſtina 602
Salaria 502, 601
Tiburtina 601
Valeria 600
Via Valeria Siciliæ 651
Viaca *Vindelic.* 329
Viadrus fluvius 391
Viatia *Hiſpan.* 80
Viacienſes 80
Vibantavarium 309
Vibiſci, Viviſci *Gall.* 117
Vibo, Valentia *Brutt.* 584
Vibo, Vibona 584

Vibonenſis ſinus 584
Vicentia 442
ad Viceſimum 462
Vicetia 337, 442
Victoria *Britann.* 275
ad Victoriolas 424
Victumviæ 422
Vicus Julii *Aquitan.* 115
Vicus Julius *Belg. Nemet.* 197
Vidrus fluvius *Germ.* 289
Vidua fluv. *Hibern.* 281
Viducaſſes pop. *Gall.* 128, 136
Vienna *Gall.* 159
Vigenna fluv. Pictonum 107
Villa Fauſtini 269
Villa Jovis *in inſ. Capreis* 609
Vimania *Vindelic.* 329
Viminacium *Hiſp.* 74
Viminacium *Mæſ.* 365
Vinda, Vindo fl. *Vindel.* 327
Vindana portus *Gall.* 127
Vindalicus fl. *Gall.* 110, 155
Vindalum *Gall.* 155
Vindeleja *Hiſp.* 69
Vindelici pop. 316
Vindelicia regio 316
ejus fines 317
Vindili pop. *Vindali* 305
Vindilis inſ. *ad Gall.* 161
Vinoinum *Aulercorum* 131
Vindobala *Britann.* 273
Vindobona 349
Vindomagus 146
Vindomana *Pannon.* 349
Vindomora 273
Vindoni campi 179
Vindoniſſa *Helvet.* 179
Vingium, *Bingium* 200
Vinidi pop. *Winidi* 310
Vinovia *Britann.* 273
Vinovium ibid.
Vintium *Gall.* 154
Vipitenum *Rhæt.* 337
Virdo fl. *Vindelic.* 328
Virgilia *Hiſp.* 86
Viriballum *prom. Corſic.* 613
Virmandenſe oppidum 247
Viroconium *Britan.* 271
Virodunum *Belg.* 188
Viromandui pop. 246
Viroveſca, Virveſca *Hiſp.* 70
Virunum *Noric.* 345
Viſcelli, Viſcellæ *Noric.* 344
Viſentium *Etrur.* 457
Viſontio 184
Viſontium *Gall.* 184
Viſontium Hiſpaniæ
Viſtula fluvius 291
Viſula fluvius 313
Viſurgis fluvius 289
Vitellia 496
Vitricium *ſub Alp.* 413
Vitudorum *Helvet.* 179
Vivianum *Rhæt.* 337
Ulciane præfectura 580
Ulia *Hiſp.* 61
Uliarus inſ. *Gall.* 160
Ulla *Hiſp.* 61
Ulma 331
Ulmi opp. *Pannon.* 357
Ulpia Nicopolis 857
Ulpia Pautalia 856
Ulpia Serdica 376
Ulpia Topirus 840
Ulpia Trajana 380
Ulpianum *Mæſ.* 369
Ulpianum *Daciæ* 379
Ultrajectum unde dictum 222 f.
Ulubræ *Latii* 519
Ulyſippo, *Oliſippo* 45
Umbilicus Terræ 9
Umbra terricolas diſtinguit 16
Umbria regio 467
Umbria cis Apenninum 472
Umbri pop. 467
Umbro flumen 454
Undalum *Gall.* 155
Undalus fl. *Gall.* 110
Unelli pop. Gall. 128
Unſingis fluvius *German.* 289
Voberna 438
Vocarium 343
Vocorium 343
Vocates pop. 115
Vocetius mons 179
Voconiæ Aquæ *Hiſp.* 93
Vocomi Forum *Gall.* 152
Vocentii pop. *Gall.* 156
Vogeſus mons 112
Volæ, *Bola* 496
Volane, *oſtium Padi* 440
Volana 554
Volani *incolæ Volarum* 496
Volaterræ urbs 452
Volaterrana Vada 452
Volcæ Aricomii 146
Tectoſages 141, 143
Volcentes *Lucaniæ* 579
Volcentini, Volcientes, pop. 455
Volci opp. *Etrur.* 455
Volci opp. *Lucan.* 580
Voliba *Britann.* 266
Vomanus fl. *Piceni* 479
Voſagus mons, *Vogeſus* 112
Volſcentes, Volcentes *Lucan.* 579
Volci pop. *Latio* 512
Volſinii oppid. *Etrur.* 456
Volſinienſis Lacus 456
Voltumnæ Fanum 459
Voluntii pop. *Hibern.* 281
Vorganium *Gall.* 127
Vorgium, *Vorganium* 127
Voſalia *Belg.* 204
Voſavia 204
Upellæ *Norici* 346
Urba *Helvet.* 176
Urbana colonia *Campan.* 541
Urbanæ eadem col. 541
Urbis fl. *Liguria* 418
Urbigenus pagus 175, 176
Urbinum Hortenſe 470
Metaurenſe 470
Urbs Salvia 480
Urbs vetus *Etruriæ* 457
Urceſa *Hiſpan.* 83
Urce *Hiſp.* 86
Urgao Hiſp. 61
Urgo inſ. Italica 604
Uria *Apulorum* 565
Uria *Calabriæ* 576
Uria ſinus 565
Urii Jovis fanum 854
Urolanium *Britan.* 268
Urpanus fl. *Pannonia* 348
Urſentum *Bruttior.* 591
Urſæ 591
Urſo opp. *Hiſp.* 60
Urus fl. *Britann.* 257
Uſcudama *Thrac.* 857
Uſdiceſica regio *Thrac.* 860
Uſellis *Sardiniæ* 616
Uſipii pop. *German.* 299
Uſtica inſ. *ad Sicil.* 653
Uſtica mons *Sabin.* 491
Utis fl. Gen. *Utentis* 428
Utum, Utus, *Mæſ.* 370
Vulcaniæ inſulæ 652
Vulceja *Lucan.* 579
Vulci opp. *Volci, Etrur.* 455
Vulci opp. *Lucan.* 579
Vulcientes pop. *Etrur.* 455
Vulgientes pop. *Gall. Alp.* 156
Vulſinienſis lacus 456
Vulſinii opp *Etrur.* 456
Vultur mons *Apuliæ* 569
Vulturnum caſtellum 527
oppidum 527
Vulturnus ventus 21, 22, 27
Uxama *Hiſp.* 75
Uxantiſina inſ. *Gall.* 161
Uxella *Britann.* 266
Uxellodunum *Gall.* 121
Uxellum, *Britan. Selgovar.* 275
Uxentum *Calabriæ.* 574

K.

Xiphonia promont. *Sicil.* 628
Xuthia, *ager Leontinus* 626
Xylopolis *Macedon.* 670

Y.

Yungus vicus 207

Z.

Zacynthus inſ. 802
oppid. inſulæ 802
& Hyrie eadem. 802
Zancle, *Meſſana* 622
Zanes *Mæſ.* 366
Zarmigethuſa 380
Zarmiſogethuſa ibid.
Zarax, Zarex 770
Zela *Thraciæ* 860
Zenonis Cherſoneſus 325
Zephyre inſ. *ad Cretam.* 825
Zephyrium prom. *Brutt.* 586
Zephyrus ventus 21
Zernæ *Daciæ* 381
Zernenſium colonia 381
Zerynthus Apollo 857
Zerynthum antrum 843, 861
Zeugma *Dacium* 380
Zoetium 791
Zonæ orbis terrarum 12
quot ſint 12
Zone *Thrac.* 83
Zoſter inſ. *Græc.* 805
Zurobara *Dacia* 379